
8
1 C
41

SVMMA DIANA

In qua

A R.P.D. ANTONINI DIANA
PANORMITANI CLERICI REGVL.^s

Coram S.D.N. Vrbano VIII. Episcoporum Examinatoris, & Sancti Officij Regni Siciliæ Consultoris, Opera omnia Septem Partibus comprehensa, DIANA ipso committente, & approbante,

ANTONIO verò COTONIO,
Aliàs AVSONIO NOCTINOT Siculo
Tertij Ordinis S. Francisci operam dante,

In vnicum Volumen arctantur, alphabetico simul & doctrinali ordine digestum, & bipartitum.

Cum additionibus Cruce notatis eorum, quæ vel ad Summæ integritatem necessaria, vel ad explicationem, aut ad confirmationem doctrinæ, vel aliter, vtilia visa sunt.

Accessit in marginibus Breuiarium, quod pro rerum quà indice, quà summario abundè supplet, & index verborum locupletissimus.

In hac vltima impressione correcta, & emendata, & addita octaua, & nona parte à R. D. ANDREA GVADAGNO Quintiano S. T. D. & Prædicatore Generali.

VENETIIS, *Apud Iuntas.* M. DC. LII.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

SVMMA DIANA

In qua

A R.P.D. ANTONINI DIANA

PANORMITANI CLERICI REGVL.

Coram S.D.N. Vrbano VIII. Episcoporum Examinatoris, & Sancti Officij Regni Siciliæ Consultoris, Opera omnia Septem Partibus comprehensa, DIANA ipso committente, & approbante,

ANTONIO verò COTONIO,

Aliàs AVSONIO NOCTINOT Siculo

Tertij Ordinis S. Francisci operam dante,

In vnicum Volumen arctantur, alphabetico simul & doctrinali ordine digestum, & bipartitum.

Cum additionibus Cruce notatis eorum, quæ vel ad Summæ integritatem necessaria, vel ad explicationem, aut ad confirmationem doctrinæ, vel aliter, vtilia visa sunt.

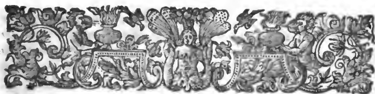
Accessit in marginibus Breuiarium, quod pro rerum quà indice, quà summario abundè supplet, & index verborum locupletissimus.

In hac vltima impressione correcta, & emendata, & addita octaua, & nona parte à R.D. ANDREA GVADAGNO Quintiano S.T.D. & Prædicatore Generali.

VENETIIS, *Apud Iuntas.* M. DC. LII.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

Reuer.mo Patri D.

PAVLO CARRARA

CONGREGATIONIS DE SOMASCHA CONSILIARIO, & Rectori Seminarij Patriarchalis Venetiarum.

Vmmam Dianæ editurus in lucem, tui facem nominis illi præfero, Reu.me Pater, qui vt ex domestico prodijt Oraculo, inter Cœli Somaschensis lumina

——— Astra Sat. lib. 6.

Non secus, ac inter magnus Apollo micas.

ita scilicet hęc Thologicę eruditionis Diana ab omnigenę eruditionis Appolline splendorem accipiet. Porrò autem Summa Quæstionum Moralium religiosissimi auctoris opus proprio tibi nomine destinatur; qui sanctioris ethicæ satis epitomem, & religiosioris vitæ rationem inculpatæ innocentiæ moribus effingis: nimirum is es, Reu.me Pater, qui magna ad omnem doctrinam ingenij, felicitate, amænioris primum eloquentiæ, literaturam professus, graniores deinde disciplinas Philosophiæ, ac Theologiæ multos annos tradidisti, & demum plures Italiæ Ciuitates Sacris Concionibus illustrasti. Ah quoties illud omnium scientiarum emporium, Ticinum, tibi facundissimè peroranti acclamauit! Quoties Insubriæ illa Athenæ nexus maiorum scientiarum explicanti grande sophos applauserunt! Quoties Periclęo eloquio personantia templa, & conciones attonitæ tuo ore suauissimo pependerunt!

† 2 Has

Has in te dotes, cum agnoscerent Patres Illustrissimi tuæ Congregationis, cumque te ex eorum numero censerent, qui ipsam Mundo redderent venerandam, inter Vocales sui Generalis Capituli te singularibus studijs adscripsere, mox ad agendi, gubernandique munera euocatum Præpositum Collegij Fossanensis, & vtriusque Seminarij Venetiarum Præsidem designarunt, quibus regendis inuitos humeros iussus admittere, expectationem iamdiu omnium animis impressam vacuam esse noluisti, sed iuuentutis, quæ inibi ad pietatem, ad literas informatur, legum censura, morum repurgatione exactissimam formam instituisti, vitæ ipse integritate venerabilis, diuini honoris studio præferuidus, & disciplinæ vigore spectatissimus. Vigebit æternùm ad immortalem tui nominis gloriam, numquam intermoritur a laus dexteritatis illius, quâ hæc duo Musarum domicilia, & eruditarum animarum Pritanæa hodieque regis; & quæ Reipublicæ Ecclesiasticæ, ac Laicę, literarum honestamenta addidisti, quantum tibi literæ debeant prædicabunt.

Hinc factum dixerim vt vix quadragesimum ætatis annum prætergressum te Patres religioso senio conspicui, in Præpositum Generalem totius Congregationis renuntiarint; quâ in prouincia obeunda immensi operis esset retexere caritatem tuam erga ipsam Congregationem, quæ erectis fabricis, quæ templorum ornamentis instructis, quæ studentium, & Nouitiorum institutis tyrocinijs, magnis augmentis prouectam, inuictam animi constantiam, quâ recurrentes in Orbem curas assiduè exausisti; pietatis studium, quo post euigilatas noctes horis antelucanis in cœlestium laudum cantu, & psalmodia faciem superni Numinis occupabas, longiori hæc enim verò indigent panegiri, & mihi Summam euulgaturo ipsorum attigisse summam sat erit.

Hæc igitur religiosi animi tui decora, Pater Reuerendissime, quibus omnium pectora in tui amorem concilias, me quoque potentius adegerunt, vt in mei authoramentum obsequij hoc tibi recusum opus inscriberem: quod si in Musæo tuo omnium doctrinarum cymelijs instructissimo locum inuenerit, demeritum me tuam voluntatem arbitrabor. Vale, & Congregationis tuæ commodis diutissimè viue.

Reuerendissimæ Paternitatis Tuæ

Addictissimus seruus

Franciscus Baba.

AD LECTORES.

Mirabere Lector, Auctorem hunc non indoctum, non ineruditum, attamen studijs partium adeò abreptum, vt in tot controuersijs de Fori competentia Ecclesiastici cum saeculari, seu de Immunitate Ecclesiastica nullam resolutionem nisi contra Principum temporalium potestatem in toto hoc Volumine sis repertrus. Adde hoc, quod mirere magis, transcribi ab eodem controuersias illas, quae de eadem materia praeteritis annis agitatae fuerunt, & afferri eosdem scriptores, qui contra Principum potestatem conati sunt proprias opiniones tutari, easdemque siue auctoritates, siue rationes, ad quorum placitum hic omnia resoluit, transcribi. At de auctoribus doctissimis, & grauissimis, qui contra scripserunt, & iustissimae causae, contrarijs deuictis, & confutatis, ac de falsitate conuictis, veritatem demonstrarunt, ne verbum quidem, aut mentionem inuenies. Idcircò ne putes per concessionem imprimendi operis, in eo contenta, aut pro veris admitti, aut ad praxim approbari, sed tantummodò rationibus impressorum, seu mercaturae consultum. Sit itaque in promptu D. Apostoli consilium. *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

LE-

LECTORI BENEVOLO

VAM suis libris Auctores in præfationibus captare student, tuam meo huic operi, benigne lector, conciliare potius beneuolentiam debeo, non iniustè querentis, quòd longissimo puerperio traduxerim tua vota. Ea siquidem, in celeberrimum DIANA *nomen spontè propensa, ad mei instituti rationem allicere, tam facile mihi fuit, quàm me illis satisfacere maturioribus typis, ob multa & varia impedimenta difficile. Etenim, dum has lucubrationes, octimestri labore absolutas, typis subijcio, dum pergo, tam multa, tam varia in dies impedimenta emersere; tot casuum, tot rerum malè succedentium series partui lucem inuidit, vt ex integro prodire non, nisi post quadriennium, quiuerit: deficientibus mihi penè verbis & fronte, quibus studiosorum postulationibus satisfacerem, exemplaria cominus & eminus, verbis & litteris flagitantium, etiam mercatoribus ex Gallijs & Hispanijs, ad copiosiorem subinde messem nouo prælo multiplicandam. Piget prolixam & parum iucundam narrationem attexere. Scias tamen præcipuam eius partem typographos facere, ob lubricam ipsorum fidem, multis simul appignoratam auctoribus, supra operariorum numerum, & prælorum sufficientiam. Et verò, quàm ingrata tibi fuit expectatio diutissima, gratior vt spero succedet consecutio: non solùm quia, quæ diutius desiderantur, iucundiora probantur obtenta: sed eo præcipuè, quòd in tanto molimine opus* SEXTAE PARTIS *adiectione augeri contigit, suis locis inserta.*

Meorum autem laborum causam & institutum, (quamuis in tanta expectatione paucis ignotum) aperituro, initium sumendum foret ab elogio P. DIANA, *de cuius floribus hanc corollam intexui. Sed hoc ipsum, quod ingenium & operam in eius operibus compilandis insumpsi, maximum elogium eius est, quod tantillo ingenio præstare potui. Quidquid dicerem, vel scriberem, semper minus foret & suo merito, & meæ de eius doctrina sententia. Vir prætereà modestissimus, quamuis omni elogio maior, necessarij & suspecti hominis elogium non admitteret. Satis denique gloriæ suo accedit nomini ex communi doctorum virorum plausu, verbis & scriptis honorificam de eo mentionem habentium, quorum aliquos, quos casu inter legendum notaui, in fine subijciam. Satius porrò ex quartadecima suorum operum luce, quæ in multas exemplariorum myriades solo decennio multiplicata, studiosorum auiditati nondum sufficiunt. Satissimè ex acerrimo Romanæ aulæ iudicio, in qua examini Episcoporum præfectum, maiora in dies onera & honores manent. Id solùm calamo permittam, quod mihi* DIANA *nomen in familiaribus colloquijs non semel subministrauit. Equidem, siue ipsum consideres, selectiora quæque* DD. *placita, in magnis voluminum syluis, velut inter saltus & nemora, delitescentia, curiosa indagatione prædantem, ac de luco in lucem eruentem; siue in obscura moralium perplexitatum caligine suam admouentem plausibilis sententiæ facem, ac veluti in concubia mentis nocte facile, ac tutum iter monstrantem;* DIA-

NAM

E

NAM utique dices, nunc sylvestrem, nemorosam, & venatricem; nunc cœlestem, luminosam, & nocturnarum caliginum propulsatricem, à superstitiosa vetustate cultam, & poetarum fabulis decantatam. Neq; verò eius gloria quicquam detraho, quòd inter altiores, & primæ magnitudinis stellas non recenseam. Ego enim, vel toto cœlo errare mathematicos puto, dum erroris sensum accusant, Lunam maiorem reliquis à Sole syderibus iudicantem; vel, si rectè eos philosophari concedam, certè istorum magnitudinem illius splendor imminuit, dum viciniori obtutu, clariorique, res oculis obiectas distinctiùs demonstrans, inter primarias mundi lampades, non hominibus solum, sed Deo ipso nomenclatore, meruit recenseri. Laudo itaque sapientum virorum conatus, qui regulari, integroque doctrinæ cursu, nec vnquam ab orbita declinante, lumen velut altiores stellæ promicant in fastigio. Sed his præferendum DIANAM *existimo qui ad peculiares casus descendens, commodiore conscientijs doctrina, velut præsentiori radio mentis noctem illuminat, cordisque nebulas longè latèque propellit. Quamquam verò vnus, vel alter Erastrotus non defuerit, qui obscurum aliàs nomen illustrare studuerit incendio Templi, quod* DIANAE *nostra meritum, & fama construxit: hi tamen sycophantæ mordaculi, cornices Dauliæ, Rinocerontes nasideni, silentij, quàm paranesis, fuste digniùs vapulant*, Dum (*litteratorum præcipuis genu de elephantum more flectentibus, ipsis quoque suis latratibus triumphi speciem implentibus, gloriosos in immortalitatis curru*)

Peragit cursus surda DIANA suos.

Sed reuertamur ad scopum.

Tanti ergò viri monumenta, vt primùm vulgari, & per studiosorum manus tam feliciexitu circumferri cœpere, desiderium omnes subijt, vt, celebriorum auctorum more, in compendium redigerentur; quo sub mole paruiori faciliùs teri, & præ manibus frequentius haberi possent. Multiplicato quoque tomorum numero, multi sumptus formidare: multi etiam Tractatus Miscellaneos sub proprijs materierum titulis dispositos velle: nonnulli Resolutiones ipsas connexas inter sese. Plerisque incommodum erat, eandem quæstionem pluries repeti: quod tamen Auctori necessarium fuerat, vt si quæ opinio in priori parte excussa oppugnata fuisset, in posteriore confirmaret; aliquas nouis augeret inuentis: in alijs iudicium, prius suspensum, determinaret: in alijs demum modificaret, vel superuenientibus Sacræ Congregationis oraculis reuocaret. Commune hoc est omnibus harum doctrinarum Scriptoribus, suas lucubrationes non simul & eodem tempore in lucem edentibus non solùm ob ea, quæ à Veritatis Interpretibus manant in dies responsa, quibus ceruicem flectere necesse est: sed ob temporum etiam, aliorumue accidentium vicissitudinem, nostrique flexibilitatem ingenij, quæ nos pro diuerso temporum statu rapiunt in diuersa. Quamuis autem Ioannes primùm de la Val, dein Matthæus Defendi, alijque pauci, suam huic lapidi manum admouerint, ac multa compendia struxerint; illa tamen tenuia, mutila, & parum fida: nec congruenti methodo concinnata, & omnino non talia, vt tam varijs lectorum placitis satisfacerent. Ex his ergo ipsemet DIANA *consilium inijt, summam suorum operum marte proprio colligendi, vt vnà omnes sui nominis studiosos voti compotes faceret. Sed obstiterunt grauia & quotidiana negotia & studia, quæ illum pro ingenij aptitudine & sufficientia occupare non desinunt, suum quoque scribendi genus successiuis lucubrationibus prosequentem. Etsi porrò non defuissent, quibus id negotium committere potuisset, sui Ordinis viri, peritiores & aptiores; in me tamen respicere ideo fortè sibi complacuit, quia inter paucos agnouit, sui nominis studiosos & amatores.*

Cœpi igitur opus, & absolui. Eo quidem labore, vt herculeum facilè iudicaturus sis, vbi structuræ compagem & nexum perpendes: considerabisque, me, vt vnà omnibus morem gererem, sex magna Volumina in vnum coegisse, & in tanta breuitate, nec styli facilitatem oblitum, nec aliquid prorsus doctrinæ omisisse, quod huc non retulerim. Neque enim singulas opiniones referre, aut quibus singulæ innituntur rationibus, quoue ab Au-

ctore

ctore nomine censentur. Quod vt fideliùs præstarem, ijsdem ipsius verbis sæpè locutus sum, & semper æquiualentibus. Quòd si qua in re varias pro temporum diuersitate sententias docuit, postremam opposui, cum mentione loci in quo oppositum senserat. Et sic, quotquot loca eandem continens doctrinam, refero, citando Partem, Tractatum & Resolutionem, vt ad cuiusuis editionis exemplaria recursus haberi posset. Ne verò quis Magnis illis Voluminibus post hac opus habeat, etiam ex Doctoribus aliquos prius recognitos citaui, vtriusque opinionis Patronos, qui instar omnium essent, & apud quos alij haberi possent. Adieci aliquando iudicium proprium, aliquas sententias limitaui, & in nonnullis locis nouos Doctores adhibui: in ijs præsertim, in quibus aliquem habemus calumniatorem. Ne autem iniucunda tibi lectio casuum foret, casuali serie digestorum, materias omnes, sub proprio verbo locatas, doctrinali ordine disposui, & pro molis quantitate in varia membra & articulos dissecaui: additis etiam definitionibus, explicationibus terminorum, regulis generalibus, & doctrina alicubi præmittenda ad intelligentiam dicendorum. Et ne quid exactius optare posses, addidi in marginibus Breuiarium ità ordinatum, vt paucis tota doctrina comprehenderetur, cum sua etiam continuatione & vnitate. Denique absolutum tanto studio opus ad DIANAM transmisi, vt probaret, num genuinus partus esset magnis suis voluminibus, & publica sui nominis luce dignus. Approbauit ipse humaniter, litteris ad me rescriptis in hunc tenorem.

REmitto M. S. SVMMÆ DIANA, quam non sine multa delectatione percurri. Inueni namq; fidelem & integram: non mutilam, non redundantem; concinna methodo, breui ac dilucido stylo compositam, & omninò qualem desiderabam. Quapropter meorum operum studiosis non mediocriter auguror placituram. Ego verò me tibi multum debere confiteor, qui multigenæ eruditionis refertum ingenium, & maioribus aptum studijs, meis illustrandis operibus impendere non recusaueris, &c.

D. Antoninus Diana.

De tuo iam suffragio post Dianeum augurium amice Lector non dubitabam, etiam si post vulgatum intentum eam sitim, quæ mihi sæpè rubori fuit, non offendisses. Sed nec multum fuissem de eo sollicitus, vbi semel opus illi placuerat, cui vt obtemperarem hos labores insumpsi. Hæc habui quæ te hoc loco monerem. Reliquum est, vt tua Diana commodiùs fruaris, & me tua commoditati studentem amare pergas. Vale.

SVM-

SVMMÆ DIANA PARS PRIOR.

ABBAS.

1 † Oc nomen Abbas est nomen iurisdictionis cũ dignitate. De eius origine, vide Tamburinum *de iure Abb. c. 1. disp. 1. initio*, in qua per totam multa congerit de Abbatum appellatione. Et signanter *q 6.* obseruat, Abbates, Sacerdotes, & benedictos in fauorabilibus venire nomine Pontificum, quia participant Episcoporum insignia, baculum, mitram, &c. habentque aliqualem Episcopalis ordinis potestatem. ABBAS Sacerdos, & benedictus potest.

2 In primis ergo Abbas Sacerdos, & benedictus consecrare potest Altaria, & calices, benedicere campanas, pyxides, & alia vasa sacra suæ Ecclesiæ †. Aliarum Ecclesiarum de iure communi non potest, Suarez *de relig. to. 4. lib. 2. cap. 30. num* 8. cum alijs. Potest tamen ratione consuetudinis fundatæ in priuilegijs Innocent. VIII. Vrbani II. & Pauli III. de quibus Barbosa *de potest. Episcop. p 2. alleg. 26. nu. 36.* Sic declarauit Sacra Congregatio anno 1614. apud Naldum *v. Abbas num.* 4. Etiam quoad eas benedictiones, quæ vnctionem requirunt, si aliàs ad id priuilegium habeat, vt habent Abbates Regulares, &c. *par. 3. tract. 2. resol.* 15. Consecrare Altaria, & Calices. Benedicere vasa, & vestes sacras. Etiam aliarum Ecclesiarum.

3 Hoc autem priuilegio († sicut & alijs nonnullis †) non gaudent alij Religionum Prælati, etiam communicantes: quia Abbates benedicuntur, & habent in suis domibus iurisdictionem quasi Episcopalem, quam alij Prælati non habent. Mirand. *to. 2. quest. 40. art. 4. Ibid. §. Notandum.* † Hoc autem procedit de benedictionibus, requirentibus vnctionem, nam alias Prælati quicunque præstare possunt, etiam corporalium, & vasorum sacrorum, etiam aliarum ecclesiarum, vt Suarez *loc. cit.* In quo, quantum ad ea, quæ vnctionem requirunt, non communicant alij Religionum Prælati.

4 Deinde, Abbates concedere possunt suis subditis Regularibus dimissorias, vt ordinentur. † Subditis autem laicis, vel clericis, secundùm Tamburinum. *tom. 2. disp. 2 q. 26. nu. 1.* non possunt, nisi sint ordinarij priuatiuè quoad Episcopum, & habeant ius visitandi, & synodum congregandi. Secundum Villalobos *tom. 1. tract. 11. differ. 9. numero* 3. & alios, possunt, etiam si tale ius non habeant, nam his dimissorias non potest concedere Episcopus, cum non sint eius subditi, *part. 3. tom. 2. resolut. 95. & par. 4. tom. 4. resol.* 147. in fine. Potest etiam concedere dimissorias ad ordines suis subditis. Etiam laicis.

5 Tertio potest Abbas conferre minores Ordines suis subditis Regularibus, *p. 5. tr. 13. res. 93. & p. 7. tr. 11 res. 42.* Et conferre tonsurã, & minores ordines suis subditis.

Nondum autem alijs siue Regularibus, siue sæcularibus, non sibi subditis, etiam habentibus dimissorias à suis Ordinarijs, ex nouissimo Decreto *S. Congreg. Card. Concil. Trid. Interp. die* 23. *Nouemb.* 1641. In quo tam concedentes prædictas dimissorias, quam ordinantes, suspenduntur à collatione Ordinum, præter alias pœnas arbitrio eiusdem Congregat. reseruatas, *p. 7. t. 11. res. 42.* Non autẽ alijs, etiam cum Dimissorijs sui Ordinarij.

Vnde corruunt, quæ aliàs probabiliter docuit Enriquez *lib. 14 c. 18. nu 2. in glos. lit. P.* & ego ipse *p. 5. tr. 10 res. 42. & t. 13. res. 93.* & nouissimè P. Leone *de cens. res. 6. nu. 18. & seqq.* An verò aliqui Abbates possint conferre maiores ordines, controuertitur inter DD.

6 Petes; An aliqui Abbates possint conferre suis subditis ordines Maiores?

Abbates, & similes Prælati an gaudeant Priuilegio Episcoporum.

Resp. Magnam esse inter Doctores altercationem. Affirmat Caramuel *in Regulam D. Benedicti cap.62. nu 16 & 26.* & plurimi alij. Negat Candidus cum pluribus à se citatis, *tom.4.disquis.4. art.3. dub.20.* Resolutio petenda, & expectanda à Sacra Congregatione *p.7. t.11 res.42. §. Sed an.*

7 Petes iterum. An Abbates, & Prælati similes gaudeant facultate data Episcopis à Tridentino *sess.24. de refor. c.6.* circa censuras, & casus Papales occultos? Respondeo id inter DD. vtrinque probabiliter controuerti, *p.4.t.4. res.211. & p.7.t.2. res.4.*

ABBATISSA.

ABBATISSA non habet iurisdictionem spiritualem in Moniales, vnde non potest eis præcipere sub excommunicatione.

1 ABBATISSA non habet potestatem spiritualem in Moniales, sed solùm domesticam, quam habet materfamilias in filias, & ideò non potest præcipere aliquid sub pœna excommunicationis: sunt enim mulieres incapaces iurisdictionis ecclesiasticæ, *ex c. noua, de pæn. & remiss.* ita vt ex D. Thom. *in 4.q.1. art.1. dub.19. quæst.3. ad 4.* nec Summus Pontifex posset illis committere hanc potestatem, quod etiam docet Coninch *de sacr. disp.13. dub.3. num.35.* quicquid contra sentiat Cornejo *in 3.p. tr 5 disp 2. dub.3.*

Neque in virtute obedientiæ.

Probabilius item est, nec posse præcipere in virtute obedientiæ, sicut possunt Prælati regulares: sed tantùm imponere præcepta instar matrisfamilias, quæ ad Monasterij pacem, & domesticam gubernationem conducunt, quæ præcepta obligant iuxta leuitatem, aut grauitatem materiæ, sicut etiam præcepta parentum. Ita Sanchez *sum. tom.2. l.6. cap.1. nu.21.* & alij contra Rodriquez *sum. tom.1. cap.3. nu.9.* cuius etiam sententia est probabilis, *p.5. t.9 res.16.*

Abbatissa an possit esse vidua?

2 In Abbatissam, & Priorissam eligi potest vidua secundum Portellium *dub. Regul. v. Abbatissam num.10.* Et hoc ratione consuetudinis antiquæ, quæ, si aliquod statutum in contrarium est, iam aboleuit. Hanc opinionem probabilem putat esse Suarez *de Relig. t.4. l.2. c.6. n.16.* maximè, vbi talis consuetudo viget. Ita etiam Sanchez *sum. t.2. l.5. c.5. nu.22.*

Sed negat cum alijs Castellinus, adducitque pro se Sacræ Congregationis declarationem. *p.3. t.2. res.99.*

An illegitima?

3 Idemque docet de illegitima. In quo eum sequitur Barbosa *de potest. Epi. p.3. alleg. 100. nu.13.* & alij. Probantq. *ex c. indemnitati. §. sanè ver. ver. nisi qua, de elect. in 6.*

Sed contrarium tenent multi cum Rodriquez *comp. qq. Reg. res.2 n.21.* qui ad citati capitis auctoritatem respondet. Et Lauorius *tit.4. c.24. n 38.* testatur, Sacram Congregationem pro hac sententia declarasse, quod constitutio Sixti V. contra Regulares illegitimos non comprehendat feminas: quia eas non exprimit, sicut neque exprimit *cap.1. de filijs Presbyter.* feminæ verò in odiosis non veniunt sub nomine masculorum, ex regula, *C. Generalis, de elect. in 6.*

Aduerte etiam, quod stando in prima sententia, possunt Prælati Monialium ad dignitates cum illegitimis dispensare. Ita Portellius *dub. Reg. v. Abbatissa, num.6.* & apud illum Rodriquez *p.3. tr.2. res.101.*

An quæ attingat tantum 40. annum.

4 Quod si quæras, qua ætate Monialis possit eligi in Abbatissam? Respondet idem Portel. *in Consil. Reg. part.1. cas.13. nu.1.* posse eligi eam, quæ tantum annum 40. attingat. Tum quia vbi lex vtitur ablatiuo in constituenda ætate ad aliquod officium, non petit annos completos, sed sufficit quod sint inchoati: Concil. autem Trid. *sess.25. de reg. c.7.* loquens de Abbatissa, inquit, *Non minor 40. annis, &c.* Tum quia, *ex Syluestro verbo Tempus* in dubio iuris an loquatur de annis completis, vel inchoatis, in fauorabilibus annus inceptus habe-

habetur pro completo. Verum opinioni Portel, videtur obstare Responsum Sacr. Congreg. ad Episcopum Abulensem, quæ declarauit Decretum *Concil. Trid. sess. 24. de Ref. cap. 12. §. Ad cæteras autem dignitates, &c.* intelligendum esse de anno completo, & non incepto; ergo à pari, cum dicit, quod Monialis eligenda in Abbatissam non sit minor 40. annis, non sufficiet annus inceptus. Ideò tu cogita, *p. 7. tr. 12. resol. 9.*

5 Officium autem Abbatissæ finito triennio expirat, nec potest episcopus illud prorogare *ex Dec. Sac. Congreg. episc. 20. Feb. 1615. teste Gauanto in Manual. episc. v. monialium officiales n. 20.* Potest quidem Abbatissa post expletum triennium, per eos dies, in quibus noua electio efficitur, regere monasterium sub aliquo titulo, seu nomine, ex Miranda *in Manual. Prælat. Tract. de sacris monialibus quæst. 7. art. 9. concl. 2.* Hoc enim pertinet ad bonum regimen, & administrationem monasteriorum Monialium, *p. 7. tr. 12. resol. 19. §. Ad Primum.*

Non durat vltra triennium.

6 † Ex Tridentino *sess. 26. cap. 16.* non potest Abbbatissa à parentibus nouitiæ aliquid recipere præter illius victum, & vestitum; † In quo decreto dubium est, an comprædendatur mutuum vel accommodatum? Negat Miranda, *tom. 2. q. 8. art. 9.* Quia Tridentinum vitare ibi voluit, ne Monasterium aliquid debeat parentibus nouitiæ, vnde opus aliquando sit, nouitiam inuitè manere, ad hoc vt debitum computetur in dotem. Sed hic finis cessat adhibita cautione. Ergo.

ABBATISSA nō potest accipere à parentibus nouitiæ, nisi victum, & vestitum. Sed an possit mutuum, vel accommodatum?

At Suarez *de Relig. tom. 3. tr. 7. lib. 5. c. 9. num. 16.* & Villalobos. *tom. 2. tr. 35. diff. 19. num. 4.* contrarium sustinent. *p. 3. tr. 2. res. 100.*

7 Abbatissa non potest aliquid vltra dotem nouitiæ recipere ad compensandam vilitatem conditionis, infamiam, vel defectus corporis. Nam hæc esset Simonia, & teneretur hunc excessum restituere. Ita Miranda, *de Monial. q. 8. art. 6.* & alij. *Ibid. in fine. §. Notandum.*

Certum est, non posse ad compensandam vilitatem conditionis, infamiam, &c.

Potest tamen pacisci de certa summa pecuniæ; donec dos Monialis soluatur, ratione damni emergentis, etiamsi Monasterium sit opulentum. Ita cum alijs vterque Rodriquez *Eman. sum. tr. 3. c. 144. n. 8. Hieron. comp. res. 98. n. 20.* Et probat Hieronymus ex paritate; quia, dum dos nuptæ non soluitur, sumi possunt fructus possessionis pignori obligatæ pro illa, nec computandi sunt in sortem principalem, ex *c. salubr. de vsuris.* Cum enim dos Monialis pro eius alimentis detur, est eadem ratio, *p. 3. tr. 2. res. 97. & 100. §. Notandum.*

Potest tamen pacisci de certa summa annuali donec soluatur dos, ratione damni emergentis.

8 Abbatissa potest concedere Monialibus licentiam circa munerum largitiones, quam dare potest Prælatus Religionis suis Religiosis. Quia habet liberam bonorum Monasterij distributionem, sicut Abbas. Vnde secundum aliquos dare potest licentiam expendendi decem aureos: quia hanc licentiam dare potest Prælatus secundum eos. Potest etiam concedere licentiam habendi peculium, & conuertendi in proprios vsus, quæ proprijs operibus acquirunt. Aduertit Sanchez *Sum. to. 2. lib. 7. c. 19. n. 44.* nisi ex consuetudine, constitutione illius Religionis, aut præcepto Prælati talis facultas illi limitata esset, *p. 1. tr. 6. res. 22.*

ABBATISSA potest concedere licentiam Monialib. quoad largitiones munerum, quam possunt Prælati Regularium suis subditis. Nisi talis facultas sit ipsi limitata constitutione, consuetudine, &c.

9 Et cum eadem limitatione, potest Abbatisa concedere licentiam Moniali, aliquid Confessario prabendi vltra iustum stipendium assignatum si seruiat cum magna charitate, patientia, assiduitate, &c. Ita Scottia *In Bull. Pontif. epit. 158. theor. 395.* & alij *p. 1. tr. 6. res. 17.*

Cum qua limitatione potest concedere licentiam prębendi aliquid confessario vltra iustum stipendium.

10 Loquens cum Abbatisa, non incurrit excommunicationem Gregorij XIII. quia Abbatisa non venit nomine Monialium, sicut nomine Monachorum non venit Abbas. Sed Graffius *de cas. res. l. 2. c. 5. n. 34.* contrarium tenet, *p. 3. tr. 2. res. 48. §. Nota tertiò.*

LOQVENS cum Abbatissa, non incurrit excommunicationem.

ABIVRARE.

Abiurationis descriptio, Finis.

1 ABIVRARE est, detestari cum iuramento. Abiurant autem hæretici, vel de hæresi suspecti; ad excludendam suspicionem, vel infamiam hæresis, detestando hæresim, de qua conuicti, vel indiciati sunt; promittentes se nunquam in illam lapsuros sub pœna, quæ in sacris Canonibus contra hæreticos decernitur. Et hoc cum iuramento super Euangelia, vel, si Iudæus sit, supra vetus testamentum.

Species.

2 Quoniam verò triplex est suspicio, leuis, vehemens, & violenta, triplex ab Inquisitoribus indicitur abiuratio, quæ aut de leui dicitur, aut de vehementi, aut de violenta. Præter quartam, quæ est de formali.

Forma pro Christianis,

3 Abiurationis cuiuscunque formam ponit Eymericius *p.3.rubr.de 4.modo termin. num.126. 167. & 175.*

Pro Iudæis.

4 Quando abiurat Iudæus, hæc est eius forma, *Ego N. Sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta, iuro me credere corde, & ore profiteor illam veritatem, ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet, ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum, & per consequens detestor eum errorem, qui dicit, Dæmones inuocandos, eisque diuinos honores tribuendos*; aut similia, iuxtà qualitatem erroris commissi. Ita Pegna, *p.2.comm.* non enim abiurare debet hæresim, quæ in ipsum non cadit, *p.4.tr.7.res.2.§.Ego.*

Et fautoribus.

5 Abiuratio fautoriæ secundum Zanardum *p.3.cap.134.* dupliciter fieri potest. Primò in genere, abiurando omnes hæreses, quando fautor omnibus hæresibus indiscriminatim fauorem tulit. Secundò in singulari, quando Caluinistis, v.g. vel Lutheranis. At Pegna *p.2.comm.79.* ait, tunc abiurationem fautoriæ indicendam in generali, quando auxilium exhibitum esset personæ potius, quàm errori; nam si adesset suspicio de profitendis erroribus illius, cui fauet, indicendam esse illius erroris in particulari, *p.4.tr.7.res.21.§.Hoc supposito*, post initium.

† An abiuratio hæresis de leui possit indici quo ad omnes hæreses; quæ sint abiurationis requisita, & quando post abiurationem quis dicatur relapsus, dicemus infra. †

Abiuratio qualibet requirit delictũ plenè probatum.

6 Nunquam verò indici potest abiuratio, etiam de leui, nisi iudicium, vel delictum, ex quo nascitur indicium, sit plenè probatum. Ita Menochius *lib.1. cons.82.n.155 p.4.t.8.res.30.§. Notandum.* Quamuis Pegna *p.2. comm.92.* doceat, solam infamiam cunctis adminiculis suffultam ad abiurationem sufficere, *p.4.t.8.res.82.§.Respondeo.*

Abiurant de vehementi vehementer, de leui leuiter de fide suspecti.

7 Abiurant ergo de leui leuiter de fide suspecti; de vehementi, qui vehementer. Qui nam dicantur leuiter, qui verò vehementer suspecti, vide Farinacium *de hær.q.187.à num.23.*

Sed suspicio alteratur pro circunstantiarum diuersitate Præsertim ætatis.

8 Aduertant verò Inquisitores personarum, & causarum circunstantias. Nam interdum suspiciones leues conuertuntur in graues, & vehementes in leues. Ita Zanardus *p.2 pr.1.c.1.§.25.* Vnde aduertit Sousa *lib.2 c.40.n.15.* processus minorum in causa fidei, quando de hæresi formali non constat, regulariter terminari per abiurationem de leui, quia circunstantia ætatis, quamcumque suspicionem facit leuem. *p.4.tr.7.res.1.§. Quæritur secundò.*

Nec quoties datur, aut dari potest tortura; indici potest generaliter abiuratio de vehementi.

9 Neque valet generaliter, & in omni casu, quod abiuratio de vehementi indici possit, quoties sunt sufficientia indicia ad torturam, vt videtur colligi ex instruct. Madrilliana *an.1561.c.46.47.48.* Nam aliquando dantur sufficientia indicia ad torturam, & non potest indici abiuratio de vehementi, vt aduertit Pegna *p.3. comm.39.* Quia abiuratio, ob periculum relabendi, est pœna grauissima. Instructio verò loquitur de eo, quod communiter accidere solet. Adde quod, licèt reus fuerit tortus, potest ei imponi abiu-

abiuratio tantum de leui, vt videre est apud Canteram *qq. crim.c.1. de hær. nu.95.p.4.t.8 ref.110.*

10 Igitur descendendo ad particularia regulariter abiurant de vehementi apostatæ à fide, vulgò *renegati* ad quamlibet sectam transeuntes & fidem abnegantes, si sponte redeant, & negent intentionem. Nisi sint paruuli, qui abiurant de leui. Ita Pegna *p.2. comm.59.p.4.tr.7.resol.3.§. Ad pœnas*. Et ita practicatur in tribunali huius Regni cum Mauris factis Christianis, ad terras Turcarum fugientibus, etiam si torti negent intentionem. Nec excusantur metu, nisi metu cessante, statim ad fidem reuersi sint, *Ibid.* §. *Et tandem.* Imò si metus non sit mortis, vel tormentorum: sed famæ, exilij, fustigationis, famis, &c. non cadens in virum constantem, aut metus reuerentialis, & persona sit grauis, vt Prælatus, Monachus, Theologus, abiurare debet de vehementi. Secus si talis timor incussus fuit personis non benè instructis in fide, & delicti grauitatem ignorantibus. Ita Ricciullus *lib.6. c.5. num.7. p.4. t.7. ref.3. §. sed quia.*

Regulariter ergò abiurant de vehementi apostatæ à fide, vulgo (renegati.)

11 Abiurat item de vehementi sortilegus, quando sortilegium sapit hæresim manifestè, vt si admisceantur sacramenta, sacramentalia, res, orationes, aut verba sacra. Nam significat, se credere, quod res illæ sacræ habeant efficaciam ad maleficia peragenda. Et hoc, etiam si tortus, id non fateatur se credere. Ita Raphael de la Torre *in 2. 2. q.96. ar.4. disp.2. p.4. t.7. ref.11. §. Ideò.* Si verò Sortilegus inuocaret Dæmonem ad flectendum animum meretricis, vel ad alium effectum, qui eius vires non excedit, nullum habens errorem in intellectu, adhuc esset aliqualiter de fide suspectus, propter commercium, quod habet cum hoste Dei sui. Et quamuis in Inquisitione Romana, in qua leuiter suspecti torquentur, talis suspicio purgari possit per torturam, vt ait Zanardus *p.3. c.64.* in nostra tamen Hispanica, vbi tales non torquentur, debet abiurare saltem de leui, *p.4. t.7. ref.10. §. Huic.*

Sortilegi, quorum sortilegia sapiunt hæresim manifestè.

12 Abiurant rursus de vehementi, tanquam hæreticorum credentes, qui illorum concionibus, & conuenticulis assistunt in terris Catholicorum, etiam semel, nisi ignorantia, vel alia circumstantia excusentur. Ita Pegna *p.2. q. 50. V. Si & plurimum.* At Assistentes concionibus hæreticorum in terris Infidelium per duas vices, sunt suspecti leuiter, & abiurare debent tantum de leui. Ita Sousa *in Bul.Can.c.2. disp.8. num.10* contra Zanchium *de hær.c.3. n.5. p.4. t.18. ref.93.*

Et assistentes concionibus hæreticorum in terris Catholicorum.

13 Abiurant autem regulariter de leui Religiosi, & sacris initiati, Matrimonium contrahentes, (sicutè contra, coniugati sine licentia vxoris manentis in sæculo sacros Ordines suscipientes, aut Religionem intrantes, *p.4. t.7. ref.4. in fine.*) Nisi qualitas personæ, & aliæ circumstantiæ, abiurationem de vehementi requirerent præcedente tortura, vt si quis esset de Prouincia infecta hæresis Lutheranæ: nam in tali casu seruanda esset opinio contraria Canteræ *qq. crim.c.1. de hær. num.71. p.4. t.7. ref.5. §. Verum hodie.*

Abiurant de leui Religiosi & sacris initiati matrimonium contrahentes.
Et coniugati sine consensu vxoris Religionem intrantes.

14 Abiurant item de leui laici, vel ecclesiastici non Sacerdotes, audientes Confessionem. Et ita practicari in Hispania, docet Sousa *lib. 1. c.33.* Nisi tamen essent de Prouincia infecta hæresis Luth eri, quod omnis homo sit minister huius Sacramenti. Nam tunc abiurare deberent de vehementi, *p.4. t.7. ref.11. §. Verum in fine.*

Laici & Clerici non Sacerdotes audientes confessionem.

15 Item de leui abiurant laici, & Ecclesiastici non Sacerdotes, celebrantes. Acugna *de conf. folicit. q.13. n.10. p.4. t.7. ref.12. §. Verum quando, ante medium.*

Aut celebrantes.

16 Item de leui abiurant secundum Sousam *lib.1. c.48. num.15.* Astrologiam iudiciariam frequenter exercentes; maximè cum aliorum detrimento. Quod si tales affirment, astra inclinare non posse, non cogere, Zanardus *p.1. pr.1. c.5. q.16.* ait, non debere abiurare. Sed aduertant Inqui-

Astrologiam iudiciariam frequenter exercentes.

sitores, nam, cùm tales non torqueantur, facilè ita respondebunt ad pęnas vitandas, *p.4. t.7. res.17. §. Quibus, vsque in fin.*

Et retinentes ac legentes libros hæreticorum, Necromanticorum pentacula, &c.

17 Item de leui abiurant retinentes, & legentes libros hæreticorum, Necromanticorum pentacula, &c. Et sic testatur practicari Suarez *de fide disputat.24. sect.2. nu.4.* In aliquo tamen casu raro sequi poterit opinio Farinacij *de hær. qu.*180. *num.*9. & illis indici abiuratio de vehementi, quando suspicio ex circumstantijs redderetur vehemens, *p.4. t.7. res.6. §. Verum, & infra.*

Pro qualitate autem suspicionis de leui, aut de vehementi abiurant conspurcantes & percutientes sacras Imagines.

18 Pro qualitate autem circumstantiarum, de leui, aut de vehementi abiurant secundum Zanardum, *p.3. c.64.* conspurcantes, & percutientes sacras Imagines; quia malè videntur sentire de iustitia Dei. Non tamen de formali, si sunt Catholici, *p.4 t.7. res.9. §. Verum.*

Impedientes S. Inquisitionis officium.

19 Eodem pacto, pro qualitate suspicionis abiurant impedimentum, & fautoriam impedientes officium S. Inquisitionis, modo quo cum Pegna supra diximus, *num.*5. Quamuis Palaus, *to.1. tr.4. disp.8. punct.5. § 7. nu.1.* putet tales abiurare debere tantùm de leui, *p.4. t.7. res.13. §. Verum his omnibus.*

Testes falsi, negantes hæresim, quam reum commisisse sciunt.

20 Similiter pro qualitate suspicionis abiurare fautoriam debet testis, qui in fauorem inquisiti falsum deposuit, negando hæresim, quam eum commisisse cognouit. Ita Palaus *sum. tom.1. tr.4. disp.8. punct.15. § 6 num.9.* 10. In alijs casibus falsi testes numquam abiurant, *p.4. tr.7. res.16. §. sed audiamus, circa medium.*

Transferentes arma, equos &c. in terras infidelium.

21 Idem dic de transferentibus arma, equos, &c. in terras infidelium, animo illis adiuuandi in bello contra Christianos: nam contra tales Inquisitores possunt, tanquam fautores hæreticorum, inquirere, & pro gradu suspicionis torquere, & abiurationem imponere. Secus, si animo negotiandi hoc faciant, *p.4. t.7. res.19. §. non desinam.*

Fautores, defensores, & receptatores hæreticorum.

22 Fautores verò, defensores, & receptatores hæreticorum, cum pro qualitate circumstantiarum, & indiciorum leuem, vel vehementem suspicionem incurrant, de leui, aut vehementi abiurabunt Inquisitorum arbitrio. Ita Pegna *p.2. comm.76. lit.C. p.4. t.7. res.21 §. Hoc supposito.*

Et Schismatici.

23 Schismatici similiter, pro temporis diuturnitate, personarum qualitate, & alijs circumstantijs, de leui, aut de vehementi abiurabunt, & si errorem habuerint in intellectu, abiurabunt vt hæretici de formali. Ita Duardus *in Bull. Can. lib.3. Can.1. q.156. num.12.* Abiurabunt autem non solùm hæresis suspicionem, sed etiam schisma, *p.4. t.7. res.29. §. Hoc supposito*, & infrà.

In diuerso item Tribunali, Romano scilicet, aut Hispan. de leui, aut de vehementi abiurant Confessarij solicitantes.

24 Porrò in abiuratione indicenda Inquisitio Hispanica in aliquibus casibus propter opinionum varietatem discrepat à Romana. Atque ità, vbi Inquisitio Romana, putans cum Piasecio *pr. p.2. c.4. ar.6. num.*10. & alijs, Confessarios solicitantes esse vehementer de fide suspectos, eos torquet, & cogit abiurare de vehementi, Inquisitio Hispanica, sequens contrariam sententiam Acugnæ, *tr. de Conf. solic. q.2. num.*20. & aliorum, illos non torquet, & cogit abiurare tantùm de leui, *p.4. t.7. res.7. §. Difficultas.* Verùm Confessarij abiurare debent in omnibus casibus solicitationis expressis in Bulla Greg. XV. quidquid afferat Sousa *Aph. lib.1. c.34. nu.68. p.4. tr.5. res.50. §. Quoad alios.*

Consuetudinarij in blasphemando.

25 Similiter consuetudinarij in blasphemando in Inquisitione Hispanica, vt testatur San Vincente *manuscrip. c.1. §.3.* abiurant tantum de leui, in Romana verò de vehementi. Ideò Inquisitores in hoc crimine sequantur praxim suæ Inquisitionis. Aliquando tamen ex qualitate blasphemantis, & blasphemiarum, etiam in Tribunali Hispanico imponenda erit abiuratio de vehementi, *p.4. t.7. res.8. §. Nota tamen.*

Et insordescentes in excommunicatione per annum non ex causa fidei.

26 Deinde, in Inquisitione Hispanica insordescentes per annum, in excommunicatione non ex causa fidei, Inquisitores non cognoscunt. At in Romana Genuensis, *pr. Archiep. c.c.8. num.*8. Asserit tales abiurare de leui, quamuis Sousa *Aph. l.1. c.27. num.*6. & alij negent, *par.4. t.7. res. 18. §. Verum.*

27 Sodo-

27 Sodomitæ in Regno Portugalliæ (vbi ab Inquisitoribus cognoscuntur) non abiurant, neque de leui, vt testatur Moura *de incant. opus.* 1. *sec.* 3. *cap.* 1. *num.* 16. *p.* 4. *t.* 7. *res.* 20. §. *Notandum*.

Non abiurant sodomitæ.

28 Abiurantes de leui cogi possunt ad abiurandum generaliter omnem hæresim. Et ita obseruari in Inquisitione Romana, testatur Pegna, *p.* 3. *comm.* 4. quod etiam de Tribunali Inquisitionis Hispanicæ, testatur, Acugna *de Conf. solicit. q.* 24. *num.* 22. *p.* 4. *t.* 8. *res.* 68.

Abiurantes de leui cogi possunt abiurare omnem hæresim.

29 Abiuratio ex textu in *cap. ad abolenda*, §. *præterea*, *de hæret.* debet fieri publicè. Erit a habetur in Instructione Hispalensi *anno* 1484. *nu.* 5. & docent Barbosa *collect. to.* 2. *l.* 5. *tit.* 7. *cap.* 9. *n.* 11. & alij. Quando abiuratio dicatur publicè facta, vide Decianum *tract. crimin. l.* 5. *c.* 47. *n.* 5. Sed his non obstantibus ex causa Inquisitoribus benè visa, abiuratio fieri potest secretò. Ita Zechius *sum. tom.* 1. *tit. de fide. c.* 11. *num.* 17. Vnde Simanca *tit.* 1. *n.* 24. ait, non debere abiurare publicè, qui hæresim occultam spontè confessi sunt, & eos, qui leuiter de hæresi suspecti sunt, sed priuatim in aditorio Inquisitorum, *p.* 4. *t.* 8. *resol.* 81. §. *Verum*, vsque ad finem.

Abiuratio, quæ publica; quæ secreta?

Et quandonam publicè indicenda, quãdo secreto?

Verùm hoc in aliquibus criminibus non seruatur. Nam contrahentes binas nuptias, sunt leuiter suspecti de hæresi, & de leui abiurant, & tamen dicta abiuratio efficitur publicè. Et idem faciunt quandoque blasphemi, legentes libros hæreticorum, & Astrologi iudiciarij. Ideò libenter adhæreo sententiæ Eymericij *par.* 3. *num.* 161. quod si reus est suspectus publicè de leui, abiurare debet de leui publicè: si autem non, abiurabit secretò in audientia Inquisitorum secundùm quod apud plures, vel pauciores suspectus fuerit, Inquisitorum arbitrio.

Publicè, quando suspicio est publica; Secretò, cùm secreta.

Standum igitur Inquisitorum arbitrio. Etiam in abiuratione de vehementi.

Aduerte etiam, quod abiuratio de vehementi, rationabili causa id suadente, fieri potest secretò. Pegna, *p.* 3. *comm.* 40. *nu.* 161. *par. quarta tr.* 7. *res.* 35.

30 Requiritur in quauis abiuratione ætas, quæ in masculis est annorum 14. in fœminis 12. vt patet ex Concilijs Toletano *cap.* 11. & Bituricensi *cap.* 31. Ante hanc ætatem, etiam si doli capaces sint, non abiurant, nisi rarò. Sousa *Aph. l.* 2. *cap.* 4. *p.* 4. *t.* 7. *res.* 33. §. *Nota etiam*.

Abiuratio requirit ætatem.

31 Requiritur item præsentia Episcopi, vel eius vices gerentis. Vnde si Inquisitores sine Episcopo abiurare reum cogerent, non remaneret subiectus pœnæ relapsi, secundum Castrum, *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 13. *n.* 18. Quamuis cum Farinacio *de hær. q.* 186. *n.* 79. contrarium tenendum sit, *p.* 4. *t.* 8. *res.* 49.

Præsentiam Episcopi.

32 Pegna *vbi sup.* docet, requiri etiam in abiuratione subscriptionem, quando reus pœnitens scit scribere: si verò nesciat, debere Inquisitores & Notarium subscribere: quod esse tutissimum, ait Decianus *tr. crim. lib.* 5. *cap.* 41. *num.* 6. 9. *p.* 4. *t.* 8 *res.* 77. §. *Sed ad ornatum*.

Et subscriptionem.

33 Porrò abiurans, siue de leui, siue de vehementi, non incurrit irregularitatem: quia in iure nulla imponitur, nisi hæretico. Villalobos *in sum. to.* 2. *tr.* 21. *diff.* 15. *num.* 2. & alij contra Azorium *to.* 1. *l.* 6. *c.* 21. *q.* 8. *p.* 4. *t.* 8. *res.* 64. & 85. §. *vtrobique Notandum*.

Abiurans non incurrit irregularitatem.

34 Sed regulares per quamcunque pęnitentiam redduntur inhabiles ad officia & dignitates, ex decreto Sacræ Congr. S. Officij, annuente S. D. N. Vrbano VIII. nisi pęnitentia fuerit salutaris, quod obseruat Leone *de off. & pot. Conf. p.* 2. *recoll* 1. *num.* 231. *p.* 4. *t.* 5. *res.* 48. & *t.* 8. *res.* 64. *Sed an.*

Sed, si est Regularis fit inhabilis ad officia, & dignitates.

35 Ad Confessiones audiendas, si quis abiurauit de vehementi, admitti non potest, ex declaratione eiusdem Congregationis apud Locatum *pr. Inquis. in fine*. Idemque testatur Genuensis, *pr. archiep. cap.* 45. *nu.* 2. practicari in Curia Archiepiscopali Neapolis. Abiurans autem de leui, admittitur, ex eadem Sacra Congregatione apud Genuensem *ibid. p.* 4 *t.* 8. *res.* 64.

Et Confessiones audiendas.

36 Qui post abiurationem de vehementi iterum abiurat, non est relapsus: quia redditur de nouo suspectus de hæresi. Ita declarauit Pius V. apud Loca-

Bis abiurans, non est relapsus.

A 4 tum

tum *pr. inqu. v. vehemens suspicio num.*1. Vnde hæresim abiurans, si iterum illis fauet, non est relapsus. Decianus *tr. crim. lib.* 5. *cap.* 56. *num.* 16. *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 30. §. *Notandum est*.

Sicut nec, qui post abiurationem de leui, conuincitur de hæresi.

37 Rursus non est relapsus, qui post abiurationem de leui, de hæresi conuincitur. Secus si post abiurationem de vehementi. Ita habetur *in cap. si accusans, de heret. in* 6. & docent multi DD. apud Barbosam *in collect. tom.* 3. *lib.* 5. *tit.* 2. *cap.* 8. *num.* 2. *ibid.* initio.

Nisi primum crimen plenè probetur.

38 Est etiam relapsus, qui in secundo lapsu plenè conuincitur, & præterea plenè probatur, quod verè commiserit illud crimen, de quo leuiter indiciatus abiurauerat tantum de leui. Ità Squillacensis *de fide cathol. cap.* 31. *numer.* 2. *Ibid.* §. *Nota verò*.

Nec etiam, qui post abiuratam hæresim redditur vehementer suspectus, de secundo lapsu, quando plena probatio deficit in quæstione iuris.

39 Non est tamen relapsus, qui post abiuratam hæresim realem, redditur de secundo lapsu vehementer suspectus, quando de hæresi non plenè conuincitur, idque defectu qualitatis delicti, non defectu probationis. Ita Roias *de heret. par.* 2. *num.* 333. Quamuis Palaus *tract.* 4. *disp.* 6. *punct.* 2. *num.* 9. etiam in primo casu putet esse relapsum, & Consilium supr. Inquisitionis apud Canteram *qq. crim. cap.* 1. *de heret. num.* 58. in vnico casu tanquam relapsum punierit, *p.* 4. *t.* 7. *ref.* 26. §. *Solum*.

Conuictus de hæresi abiurare recusans, tradendus Curiæ sæculari.

At solùm suspectus, prius excommunicandus.

40 Abiurare recusans, habetur pro conuicto, & Curiæ sæculari tradendus est, ex Const. Martini V. quæ procedit, quando quis confessus, conuictus, aut in hæresi manifestè depræhensus fuerit. Nam, si solùm sit suspectus, siue leuiter, siue vehementer, & abiurare nolit, excommunicari prius debet, &, si in excommunicatione per annum steterit, tanquam hæreticus condemnari. Ita Locatus *pr. Inq. V. Suspicio, num.* 8. *p.* 4. *tract.* 7. *ref.* 14. §. *Nota etiam*, post initium.

Sacræ congregationis adhærendum est.

41 In abiuratione Christianorum fingentium se infideles, & petentium se baptizari propter certam summam pecuniæ, adhærendum est declarationi sacræ Congregationis, & stylo, & praxi Tribunalis Inquisitionis, *p.* 9. *tract.* 8. *ref.* 45. *in fine*.

ABORTVS.

Abortus quid & quotuplex.

1 Abortus est eiectio fœtus immaturi. Hoc autem fieri potest vel ante fœtus animationem, vel post. Qui eijcit immaturè fœtum animatum, punitur tam à Iure Ciuili, quàm Canonico pœnis homicidarum. Qui verò eijcit fœtum nondum animatum, licet non committat homicidium, graui tamen se scelere obstringit, & à iure Ciuili, is qui id egit, punitur exilio, cum amissione partis bonorum, si sit honestę conditionis; si verò sit humilioris, & inferioris conditionis, damnatur ad metallum, *l. si quis aliquid*, §. *qui abortionis, ff. de pœnis, p* 7. *t.* 5. *r.* 1. & 3.

Et quid Procurare Abortum.

Et quotupliciter id fiat.

2 Procurare autem Abortum nihil est aliud, nisi studiosè quærere, siue per se, siue per alium, vt fœtus immaturè ex vtero matris eijciatur.

Tripliciter porrò hæc procuratio contingere potest. Primò impediendo ne fœmina concipiat, v. gr. si vir ante concubitum potionem aliquam fœminæ præbeat, per quam sterilis euadat. Secundò procurando vt fętus conceptus quidem, sed necdum animatus eijciatur. Tertiò procurando, vt fętus animatus abigatur, quibus autem modis Abortus fiat, vel procuretur, tanguntur obiter à Six. V. *in const. quæ incipit, Effrænatam editam anno* 1588. *p.* 7. *cas.* 5. *r.* 2.

Pœna Procurantium Abortum iuxta Bullam Six V
1. Pœna capitis.
2. Irregularitas.

3 In qua quidem Bulla Sixtus V. Constituit varias pœnas contra Procurantes Abortum fœtus animati. Nam §. 1. statuit eos teneri pœnis omnibus iure diuino, Canonico, & Ciuili statutis contra veros homicidas, §. 2. 3. 4. decernit eos incurrere irregularitatem, vnde nec promoueri possint, nec si iam promoti sint, ministrare, sed eo ipso omni Priuilegio clericali, officio, & beneficio

officio esse priuatos, quæ sic vocatura reseruentur dispositioni Papæ, atque inhabiles in futurum, etiamsi delictum fuerit occultum. Et qui foro Ecclesiastico sunt subiecti, degradati tradantur foro sæculari capitali pœna puniendi. §. 5. Similibus pœnis vult teneri eos, qui sterilitati potiones, ac venena propinauerint mulieribus, aut quo minus fœtus concipiant, impedimentum præstiterint, consuluerint, ac auxiliari fuerint: necnon & mulieres, quæ ea scienter sumpserint, §. 6. Vt detur in hoc crimine puniendo inter Iudices præuentio contra quoscunque, & testes iure inhabiles suo arbitratu recipiant, & pœnis afficiant reos, *P.7. T.5. R.41. §.7. & 8.* eos omnes tam principales, quàm socios, consociosve talis criminis, nec non opem, consilium, aut fauorem dantes, subijcit excommunicationi, quam ipso facto incurrant, & à qua nequeant absolui (nisi in mortis articulo) nec etiam in Iubilæis, aut vigore Concil. Trid. nisi à Romano Pontifice, & similiter ab irregularitate, hac de causa contracta, ab eo tantum vrgentissimis de causis dispensari possit, *Ibid. R.4.*

Et Degradatio.

Quæ extenduntur ad præbentes potiones sterilitatis: & ad mulieres eas scienter sumentes.

Etiam cum præuentione Iudicum.

3. excommunicatio, à qua nisi à Roman. Pont. absolui possunt.

4 At Greg. XIV. *in Constit. 8. edita anno* 1591. quæ incipit, *Sedes Apost.* moderauit prædictam Bullam Sixt. V. Vnde §. 2. statuit, si fœtus animatus fuerit, tam ad eos, qui hactenus deliquerunt, quam qui in futuro delinquent, vt à peccato, & excommunicationem possit quilibet Presbyter tam sæcularis, quam Regularis ad confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per ordinarium loci deputatus, in foro tamen conscientiæ absoluere, *Par. 7. Tr. 5. Resolut. 15.* Si verò fœtus animatus non fuerit, pœnas abortum procurantium, & exhibentium mulieribus, & suscipientium venena sterilitatis, aut quoscumque modo dantium auxilium, & consilium, reducit, §. 3. ad terminos iuris communis, sacrorum Canonum, & Concil. Tridentini, tam quoad præterita, quam quoad futura, §. 4. Cætera verò omnia, quæ in Bulla Sixti continentur, vult in suo robore manere. *P.7. T.5. R.5.*

Quam Bullam Greg. XIV. moderauit.

Tam circa excommunicationem, à qua quilibet confessarius ad id specialiter deputatus potest absoluere quoscunque.

Quam quoad alias pœnas, quas reducit ad terminos iuris cōmunis, si fœtus non sit animatus.

5 Quod si quæras, quando proles animetur anima rationali, ita vt, qui de illa abortiuum facit incurrat excommunicationem, & irregularitatem? Resp. Couarruuias, mares animari die 40. à conceptu, fœminas 80. & ita communiter sentire DD. A qua quidem opinione, vt communi (licet nonnulli contrarium sentiant, vt Lessius *lib. 2. capit. 9. dub. 10. numer. 65.* & alij,) non est recedendum. Ita vt, qui ante 40. dies procurauit abortum, non sit censendus irregularis, neque in pœnas Bullæ Sixti V. incurrisse dicendum sit, iuxta constit. Greg. XIV. Si verò dubitetur, an masculus sit, vel fęmina, præsumendum est fœtum esse animatum post quadraginta dies, *ibid. Resol. 6.*

Fœtus si sit mas, animatur die 40. si fœmina die 80.

In dubio quid iudicandum.

6 Hinc inferas primo, omnes procurantes abortum per se, vel per alios aut cooperantes ope, consilio, vel alia ratione in Bulla Sixti V. explicatas excommunicationem ipsius Bullæ contrahere, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, existant, tam laici, quam clerici sæculares, aut Regulares, cuiuscumque ordinis, imò etiam mulieres sæculares, vel professæ, & ipsęmet fœminæ, seu matres prægnantes, siue sociæ, siue consciæ abortus. Textus enim loquitur non solum de cooperantibus, verum etiam de ipsismet fœminis, quæ velut principales, vel vt sociæ consciæ sunt talis criminis per opem, consilium, fauorem, potionem, &c. quamuis Naldus *in summa v. Abortus numer. 1.* videatur contrarium tenere, *P.7. T.5. Resol 7.* Excipe nisi mater cogatur, per metum cadentem in constantem virum, sumere potionem, ex qua abortus sequatur, tunc enim in nullas incurreret censuras; quia quoties coacta sumit potionem, ex qua sit secuturus abortus, non dicitur studiosè quærere, vt fœtus abigatur, ergo non dicitur procurare abortum, *ibid. §. Not.*

Incurrunt in Bullam Six. V. omnes, & qui cunque procurantes abortum quocunque modo.

Etiam ipsa mater, sumēs potionem ad id.

Nisi cogatur hoc facere per metum cadentem in constantē virum.

7 Inferas 2. in easdem censuras incurrere eum, qui procurat abortum per alios, quia Sixtus V. in Bulla asserit, *qui de cætero per se, aut per interpositas personas, &c.* Itemque in easdem incurrere scienter cooperantes ad abortum

Et procurantes per alios.

Vel quouis modo iuuantes, vel consilium dantes:

ortum ope, consilio, fauore, potione, vel alio cuiusuis generis medicamento, aut iuuare scribendo litteras priuatas, vel apochas, aut alia ratione verbis, aut signis; sic enim expressè dicitur in Constitut. Sixt. V. *ibidem Resolut*. 10.

Et Monialis, quæ sumit potionem, vel pugnis se percutit ad abortum efficiendũ. Non tamen incurrit in excommun. cap. si quis suadente, &c.

8 Inferas 3. Monialem, quæ sumit potionem mortiferam fœtui, vel pugnis se percutit ad abortum efficiendum, si sequatur effectus, incidere in pœnas Constitut. Sixt. V. non autem in Censuram *cap. Si quis suadente Diabolo*. Vt tenet Bellochius *in Praxi p*. 2. q. 8. *nu*. 108. & alij, quia licet talis percussio sit violenta naturæ, non est tamen iniuriosa statui ecclesiastico, nec violenta religiosæ personæ, cum non intendat sibi iniuriam inferre, sed tantum fœtui. *P*. 7. *T*. 5. *R*. 4.

Non licet procurare abortum fœtus inanimis ad tuendum honorem matris, aut vitandum vitæ periculum remotum.

9 Inferas 4. non licere procurare abortum fœtus etiam nondum animati (ergo multo minus iam animati) ad tuendam vitam, vel honorem alicuius puellæ prægnantis, cuiuscunque conditionis sit, vel nobilis, vel Monialis, & Deo sacra, aut etiamsi scandalum timeatur. Non enim sunt facienda mala, vt eueniant bona. *P*. 3. *T*. 5. *R*. 11. *P* 6. *T*. 8. *R*. 37. & *P*. 7. *Tr*. 5. *Res*. 22.

Nec vllo pacto, vel causa procuranda sterilitas in vxoratis.

10 Et eodem modo illicitum omnino est, quacumque ex causa procurare in vxoratis sterilitatem. Nam impedire generationem, quæ nata est sequi ex copula carnali, est contra naturam, & ideò intrinsecè malum. Ita Turrianus. *tom*. 2. *disp*. 26. *dub*. 2. *nu*. 45. & alij contra Torreblancam *Libr*. 12. *c*. 13. *n*. 31. & 36. existimantem id licere, si mulier cum vitæ discrimine pariat. *P*. 5. *T*. 13. *R*. 90. & *P*. 7. *T*. 5. *R*. 33.

Censendus Procurator Abortus, qui suis dictis ad id inducit mulierem.

11 Inferas 5. non liberari à pœnis impositis contra procurantes abortum, illum, qui in præsentia mulieris, cum qua rem habuisset, diceret, nollem te esse grauidam, quia inde graue aliquod malum tibi, & mihi suspicor euenturum: vnde ipsa & malo itura obuiam, & amatori gratificatura, abortum procuraret. Intellige tamen hoc verum esse, quoties desiderium hoc exprimendo aduerteret futurum, vt perdita fœmina abortum procuraret: in hoc enim casu diceretur per alium procurare abortum. *P*. 7. *T*. 5. *Resol*. 30.

In dubio an fœtus sit animatus, censendus est Irregularis, qui procurauit abortum. Et quid intelligatur hic nomine Irregularitatis.

12 Quæres 1. Vtrum quis sit censendus irregularis in dubio, an fetus sit animatus? Negant Moura, Præpositus, & alij citati *P*. 4. *T*. 2. *R*. 16. At non est recedendum ab affirmatiua sententia, quæ est communis: Vnde talis se debet tenere tanquam homicidam, tanquam obnoxium reseruationi, tanquam excommunicatum, & irregularem. Probatur ex celebri illa Regula iuris, *In dubijs tutior pars est eligenda*. *p*. 7. *t*. 5. *r*. 24. Quæ quidem irregularitas intelligenda est solum de priuatione quoad suscipiendos ordines, & in illis iam susceptis administrandi; has enim priuationes intrinsecè includit Irregularitas: secus verò quoad alias pœnas, quæ à Iudice imponi solent pro contracta irregularitate; qualis est priuatio beneficiorum, & aliæ similes. Ita Fagundez in Decal. *tom*. 1. *Lib* 2. *cap*. 10. *n*. 15. qui citat Vasquez, Suarez, Salas, Saytum, & alios, *ibid*. *Res*. 25.

An Consulens, qui conatur retractare consilium non videtur esse irregularis.

13 Idem indicat dicendum Corneio. *in* 3. *p*. *tr*. 5. *disp*. 1. *dub*. 2. *q*. 2. *num*. 3. & alij, de eo, qui dedit consilium de aborto faciendo, si non potuit dimouere fœminam à consilio dato, ita vt remanet irregularis. Quorum quidem sententia est tutior, & probabilior. Sed probabilis quoque est sententia negatiua Villalobos *to*. 1. *tr*. 21. *diff*. 20 *nu*. 8. & aliorum. Nam is fecit, quod potuit neque verò consilium influit Physicè, sicut venenum, vnde debeat impediri Physicè, sed satis est, vt impediatur suasionibus, precibus, &c. quæ si non iuuant, non imputabitur consiliatio. *p*. 4. *tr*. 2. *res*. 15. & *p*. 7. *t*. 5 *res*. 29.

Prægnans infirma potest vti medicamentis directè curatiuis, etiam si indirectè sequatur abortus.

14 Quæres 2. quid sentiendum de muliere prægnante infirma? Respond. si prægnans post fetus animationem in periculosum morbum incideret, nec aliud remedium esset, possent illi præberi medicamenta directè tendentia in curatione illius, vt sectio venæ, pharmaca purgatiua, balnea, &c. licèt per accidens sequatur abortus, quia mater habet ius ad seruandam vitam talibus

reme-

remedijs. Ita DD. communiter contra Pontium *de matr. lib. 10. cap. 13. n. 6. p. 3. tr. 5. res. 13. & p. 7. tr. 5. res. 35.* Si verò fœtus nondum sit animatus, eiusque expulsio vnicum est remedium ad vitam matris, licet etiam ex intentione sumere medicamentum ad illud expellendum, iuxta probabilem, & tutam in praxi sententiam Trullench. Decal. *to. 2. lib. 5. c. 1. dub. 4. n. 1.* contra Lessium, Bonacinam, & alios. *p. 7. tr. 5. res. 34.* Etiam directè expulsis fœtus nondum animati.

15 Item si de vita matris, & fœtus omninò desperatum sit, licitum erit medico, imò & debitum, secundum Sanchez *de matr. 3. lib. 9. disp. 20. n. 19. & 20.* applicare medicinas matri, æque primo directas ad ipsius salutem, ac ad fœtus abortum. Si tamen remedium, quod applicatur matri sit ex sua natura mortiferum fœtui, & solum hac ratione sanatiuum, quatenus est fœtui mortiferum, non potest licitè adhiberi. *p. 3. t. 5. res. 11. & p. 7. tr. 5. res. 36.* Idque etiam procedit in dubio, an medicamenta vitam, an verò mortem sint allatura: quia melius est, dubium auxilium experiri, quam omni remedio destitutam sinere perire. *ibid.* Et si matris, & fœtus desperata sit potest adhiberi remedia æquè directa ad matris salutem, & fœtus abortum.

16 Quod si certum sit, aut valde probabile prolem sine tali medicamento viuam edendam, illicitum erit illud adhibere cum notabili prolis periculo, & mortaliter peccat contra charitatem medicus talia medicamenta applicando, & mulier assumendo. Ita Lessius cum alijs *lib. 2. cap. 9. dub. 10. nu. 63.* qui etiam notat, quod si tali remedio non adhibito, valdè probabile sit vtrinque morituram; eo verò adhibito probabile sit, matrem saltem posse conseruari, in tali casu licitè posset illud adhiberi. *p. 3. tr. 5. res. 11. & p. 7. tr. 5. res. 37.* Nisi valdè probabile sit fœtum è matre mortua viuum extrahendum.

17 Vtrum verò mater, quæ probabiliter timet se esse in statu peccati mortalis, teneatur abstinere à supradictis medicamentis, si speretur fætum in lucem edendum, & baptizandum; Affirmat Card. de Lugo *de Iust. to. 1. disp. 10. sect. 5.* Negat Ludouicus Caspensis *in cursu Theologico to. 2. tra. 18. sect. 5. n. 139. & seq.* Vnde vtraque sententia videtur probabilis, & tuta. *p. 7. tr. 5. res. 38.*

18 Non incidunt in censuras Bullæ Sixti V. Primo qui procurat abortum ante animationem fœtus; Licet enim abortus fœtus inanimati sub excommunicatione, & Irregularitate esset interdictus in illa, nihilominus hac in parte abrogata est, & ad terminos iuris communis, sacrorum Canonum, & Concilij Tridentini dispositionem redacta fuit per subsequentem Gregor. XIV. Constitutionem. Et idem dicendum de præbentibus opus, consilium, &c. *p. 7. tr. 5. res. 8.* Procurátes abortum ante animationem non incidunt in censuras Bullæ Sixti V. Nec consulente, &c.

19 Non incidunt 2. procurantes abortum fœtus animati si non sequatur effectus. Quamuis enim Belloch. *de cas. reseruat. part. 2. q. 8. n. 69.* & alij, doceant incurri non sequuto effectu; quia in reseruatione Episcoporum casus contra procurantes abortum, includuntur etiam illi, qui abortum procurarunt, non sequuto effectu. Attamen non est recedendum à negatiua sententia, quam docet Bonac. *tom. 3. disp. 2. quæst. 1 punct. 20. n. 6.* quia Sixtus V. in sua Bulla, vt lata excommunicatio incurratur, requirit effectum, vt patet ex illis verbis; *vt re ipsa abortus secutus fuerit.* Immò cum Mazuchello, *tract. de cas. Reser. disp. 1. cap. 3. quæst. 2. nu. 27.* contra Bellochium, & alios probabiliter teneo, non incidere in casum episcopalem procurantes abortum, si non sequatur effectus, quia reseruatio comprehendit tantum actum externum cum effectu. *p. 7. tr. 5. res. 9.* Nec qui procurant abortum fœtus animati, non sequuto effectu. Qui nec etiam incidunt in casum reseruatum Episcopo.

20 Non incidunt 3. qui abortum procurant cum ignorantia iuris, vel facti, etiamsi hæc ignorantia non sit probabilis, sed vincibilis, crassa, supina, vel etiam affectata, modo coniuncta non sit cum ingenti temeritate. Ita Bonac. *tom. 3. disp. 2. qu. 1 pun. 10. nu. 10.* Et ratio, quia Summus Pontif. adiecit particulam, *scienter*, quæ quamlibet ignorantiam excludit, modo cum ingenti temeritate coniuncta non sit. *Ibid. res. 12.* Nec qui operatur ex ignorantia iuris, vel facti, etiamsi sit crassa, supina, & affectata.

21 Non

Nec qui conatur steriles efficere mulieres.

Vel viros.

21 Non incidunt 4. qui propinant remedia sterilitatis mulieri, vt impotens fiat ad generandum. Ita Machadus, *de perfect. Confess. tom. 1. lib. 2. par. 2. tract. 17. nu. 2.* quia Gregorius in hoc correxit Bullam Sixti V. Sed petes an in terminis Bullæ Sixti V. ante correctionem Gregorianam incideret in censuram, qui porrigebat remedium sterilitatis alicui viro? Affirmat Petrus Gregorius *in Syntag. iuris, part. 3. lib. 36. cap. 15. nu. 20.* Sed prorsus negatiua sententia tenenda est; quia Sixtus V. in Bulla expresse dicit, *Pragnantes mulieres.* Sed pœnæ non sunt extendendæ extra casum, ergo, *Ibid. Resolut. 12.*

Nec qui in actu carnali retrahunt se a feminis effusione, vel receptione in vase debito.

22 Non incidunt 5. Vir, vel femina, qui in actu carnali retrahunt se à seminis emissione, vel receptione in vase debito, causa generationem impediendi, docet Scortia *in Bull. Pont. Theore. 377.* quia mens Pontificis est agere de abortu fœtus siue animati, siue inanimati, vbi autem seminis receptio non est, non fit fœtus, & consequenter nec abortus. Hinc colligas, ex casu abortus Episcopali excipi illum, qui ne liberos suscipiat, vel alia de causa, puta ex odio, præbet potionem mulieri, quo minus concipiat, quia iste non dicitur propriè abortum procurare, sed tantum impedire conceptionem, siue agere, vt semen non fit prolificum, quæ duo distincta sunt, vt patet *p. 7. tr. 5. res. 13.*

Nec qui ratum habet abortum factum nomine suo.

23 Non incidunt 6. qui approbant abortum iam factum etiam nomine suo. (Secus dicendum si ante executionem approbauit, incideret enim in pœnas Sixtianas.) Vnde in casum reseruatum non incidit mulier, cui insciæ, & ignoranti amasius medicamentum, & potiones præbuerit, vt abortus sequeretur, etiamsi post sumptionem potionis rem illi amasius aperiret, & ipsa facto gauderet, & illud ratum haberet, ea enim necdum esset dicenda procurasse; proindeque tantum mortaliter peccasse. Ita Floronus, *part. 2. casu de Procur. Abor. n. 14. vers. 13.* Addo hoc idem dicendum, etiamsi postquam fuisset monita de procuratione Abortus, illum nollet impedire cum tamen posset; adhuc enim non diceretur incidere in casum, vt quæ non diceretur abortum procurare, sed illum tantum permittere, *ibid. res. 14.*

Vel non impedit cum possit.

Nec ex abortu casuali.

24 Non incidunt 7. qui casu abortum causant. Ille autem dicitur abortus casualis, quem quis fecit non ex intentione, & animo abortiendi, sed alio fine, siue malo, vt ex odio, vel ex morte succederet in hæreditate, siue bono, ne sequeretur infamia, &c. Idque patet ex Constitut. Sixti V. vbi facit mentionem de abortu voluntario, non casuali. Hinc multos casus in facti contingentia poteris resoluere, quorum plurimos habes, *p. 7. trac. 5. res. 20.*

Nec qui procurauit Abortum, sed dubitat de effectu subsecuto.

25 Non incidunt 8. nec censendi sunt irregulares, qui procurarunt abortum, sed dubitant de effectu subsecuto. Et si quis dederit consilium, puto posse stari dicto personæ fide dignæ, cui datum est consilium, si dicat, non fuisse ab eo motum, *ibid. res. 26.* Sed circa præsentem quæstionem vide Fagund. *in Decal. to. 1. lib. 2. c. 10. nu. 16. 17. & 18.*

Nec pater, qui non impedit abortum adulteræ.

26 Non incidit 9. Pater, qui non impedit abortum adulteræ. Quamuis enim Naldus *in Sum. ver. Abortus n. 6.* teneat esse irregularem, quia putat patrem teneri ex iustitia custodire vitam filij; Tamen negatiua sententia, quam tenet Baunius *in Theolog. moral. tom. 2. trac. 11. q. 32.* est etiam probabilis, quia probabile etiam est patrem ad id teneri solum ex pietate, *p. 4. t. 2. res. 8. & p. 7. tr. 5. res. 27.*

Nec maritus habens copulam cum vxore, si ex magna corporis agitatione sequatur abortus, non intentus licet præuisus.

Vel verberans vxorem, vnde sequatur abortus.

27 Non incidit 10. maritus habens copulam cum vxore, si ex magna corporis agitatione sequatur Abortus, dummodo id fiat solum ad explendam libidinem, & non intendant abortum, quamuis illum aliquo modo præuideant. Secus autem dicendum, si vir, & vxor vtantur nimia libidine ea intentione, vt abortus sequatur, tunc enim inciderent in casum. Hinc licet aliqui affectant incurrere in pœnas abortus, qui vxorem suam grauiter verberasset, vnde illa furore percita abortum passa fuisset: tamen magis placet non incidisse, nisi quoties vxorem suam verberasset ea intentione, vt abortus sequeretur,

Verbum

Verbum enim ipsum *Procurare*, significat studiosè, & ex industria quærere, *p.7.tr.5.resf.30.*

28 Non incidit 11. Mulier, quæ post coitum mingit, vel digitis eijcit semen, non enim dicitur procurare abortum, cum semen nondum sit conceptum. Quæ quidem fœmina nec etiam peccat mortaliter de se, id faciendo, nisi fortè ex conscientia erronea, quatenus putat hoc conducere ad non concipiendum. Licet contrarium videatur docere Marchantius *in res.1. part.1. cap.6. quæst.21.* Vbi tamen admittit non peccare mulierem vi oppressam, si post coitum statim semen eijciat, quia hoc est defendere se contra inuasorem, quæ inuasio censetur adhuc motaliter perdurare, in semine illius, qui oppressit. Neque hic casus erit his temporibus extraordinarius, cum passim milites opprimant fęminas, *p.3. tr.5. resf.11. & p.7. tr.5. resf.31.*

Nec mulier mingendo, vel eijciendo semen statim post coitum, quæ nec peccat id facendo, nisi forte ex conscientia erronea.

Sicut nec peccat eijciendo statim semen oppressoris.

29 Quæres an licitum sit suadere abortum, quando mulier grauida parata est se occidere ad infamiam vitandam? Negat Candidus *in disqu. to.1. Disq.1. art.2. dub.2. nu.5.* Vbi videtur in hac materia non admittere consilium ad minus malum. Sed tenenda affirmatiua sententia cum Mazuchello *tract.2. de cas. Reseru. dis.2. cap.3. q.3. diff.1. num.63.* quia communiter Doct. admittunt, licere consulere minus malum, ad euitandum maius, quando ille, cui id suadetur, firmum animum habebat vtrumque, vel certè grauius malum faciendi, nec aliter potes illum auertere à grauiori malo, *p.7. tr.5. resf.39.*

Licet suadere abortum mulieri, quæ parata est se occidere.

30 Absoluere ab excommunicatione incursa propter abortum, poterat solus Papa in terminis Bullæ Sixti V. quam tamen postea moderauit Gregorius XIV. Et ideo nunc in foro interno quilibet Confessarius approbatus ab Ordinario, & ad id specialiter deputatus à dicta excommunicatione potest absoluere. Pro absolutione verò in foro exteriori obtinenda, recurrendum est ad Summum Pontificem, cui ea est reseruata. Ita Mazuchellus *tract. de cas. res. disp.2. cap.3. q.1. num.2.*

Excommunicatio incursa propter abortum, tollitur per cōfessarium ab Episcopo ad id deputatum in foro interno.

31 Petes, quisnam dicatur confessarius specialiter ad id deputatus? Respondet Bonacina *tom.3. disp.2. q.2. punct.10. num.16.* eum dicendum, qui habet priuilegium absoluendi ab omnibus censuris Episcopo reseruatis. At Mazuchellus citatus tenet in terminis Bullæ Greg. XIV. hanc facultatem absoluendi in foro conscientiæ ab hoc casu, penes eum confessarium tantum esse, qui specialiter sit per Episcopum ad id deputatus, *p.7. tr.5. resf.15. & 19.*

Et quisnam dicatur Cōfessarius ad id specialiter deputatus.

32 Prælati item habentes Episcopalem iurisdictionem poterunt absoluere ab eadem censura, ex Thesauro *in praxi p.2. cap.1. num.1.* Nisi fortè ordinarij locorum hunc casum abortus sibi reseruarent, tunc enim nec priuilegiati possent absoluere, sed solum ad id specialiter deputati, *p.2. tr.2. resol.13. 9. Not.4. & p.7. t.5. resf.16.*

Item tollitur à Prælatis habentibus episcopalem iurisdictionem, nisi casus reseruetur ab ordinarijs.

33 Præterea in facultate Iubilæi absoluendi à casibus, & censuris reseruatis, includitur absolutio abortus. Vt contra Lauorium *de Iub. p.2. cap.28. numer.23.* tenet Angelus Bossius *de Iub. sectio 1. casu 6. num.1. & 2.* quia cum iam ex Constitut. Greg XIV. Abortus sit casus Episcopalis: casus Papales in Iubilæo censentur omnes concessi. Sententia autem Lauorij procedet tantum, quando Episcopus, seu ordinarius generaliter concedit alicui Confessario facultatem absoluendi à casibus, & censuris sibi reseruatis, tunc enim non censetur concessus abortus fętus animati per dictam Greg. Constit. nisi specificetur, *p.7. t.5. resf.19.*

Et includitur in facultate Iubilai absoluendi à casibus, & censuris reseruatis.

34 Ab irregularitate verò contracta ex abortu licèt crimen sit occultum, dispensare non possunt Episcopi; quia cum irregularitas abortus oriatur ex homicidio voluntario, ad illum non se extendit auctoritas Episcopi. Non igitur audiendus Nouarius *in summa Bullar. tom.2. tr. de abortu. numer.21.* qui contrarium asserit. Imò obseruat Thesaurus *in praxi, par.2. c.1.* quod supplicans in Sacra Pœnitentiaria, in casu videlicet occulto, pro dispensatione

Ab Irregularitate ex abortu, non dispensant Episcopi.

super

super Irregularitate ex abortu, debet exprimere, si fœtus erat à se genitus: alias gratia esset subreptitia, *p.7.tr.5.ref.21.*

Dispensant quidem Prælati Regulares cũ suis subditis, etiam habilitando ad officia.

35 Possunt quidem superiores Regulares ex vi suorum Priuilegiorum dispensare suos subditos tam in irregularitate contracta ex abortu fœtus animati, quam habilitando ad officia suos religiosos, etiam pro foro externo. Vt probat latè Bordonus *in conf. Reg. resol.13.q 5.nu.19.* Idemque possunt hanc potestatem delegare & committere vni Confessori subdito, vt dispenset in foro conscientiæ cum delinquente, *p.7.t.5.ref.22.& 23.*

Priuatio Priuilegiorum Clericalium imposita in pœnam abortus animati, non obligat ante sententiam Iudicis, cum casus est occultus. Secus si sit manifestus.

36 Quæres Primo, quomodo obliget priuatio Priuilegij Clericalis, & omnium dignitatum, & officiorum, & beneficiorum imposita in Bulla Sixti V. contra procurantes abortum? Aliqui respondent has pœnas obligare ante Iudicis declarationem: Alij negant. At Thesaurus *in praxi, p.1.cap.20.* sequitur mediam sententiam tutiorem, & in praxi receptam, præsertim ex stylo Curiæ, quod dicta priuationis officiorum Ecclesiasticorum pœna obliget in conscientia iuxta priorem sententiam, quando casus est manifestus, & ratio est, quia tunc superioris acta incipiunt esse nulla, cessante titulo colorato ob priuationis notorietatem. Quamdiu autem priuatio est occulta, non videtur obligari in conscientia, quia eius acta ratione publici officij sunt valida, manente titulo colorato, *p.7.t.5.ref.17.*

Idem dic de inhabilitate ad beneficia.

37 Idem dicendum de inhabilitate ad beneficia, quæ continetur in eadem Bulla, non obligare scilicet ante declaratoriam; nisi fortè inhabilitatis pœna sit lata solum quoad illud numero beneficium, tunc enim obligaret in conscientia ante omnem declaratoriam, *ibid. ref.18.*

Nomine priuationis officij intelligitur munus habens administrationem cum superioritate.

38 Quæres 1. quidnam intelligatur in Bulla Sixti V. sub priuatione officiorum contra procurantes abortum? Resp. nomine officij intelligi munus habens administrationem rerum, vel personarum Ecclesiasticarum cum superioritate. Quænam autem sint, necne huiusmodi officia, vide apud Thesaurum *in praxi par.1.cap.23.q 1. ibid. ref.27.*

Abortum procurans gaudet immunitate.

39 Quæres 2. An qui procurauit abortum fœtus animati, sequuto effectu, gaudeat immunitate? Resp. affirmatiuè contra Peregrinum, & Farinacium, *p.3.t.1.ref.72.& p.7.t.5.ref.42.*

ABSOLVTIO.

Absolutio consistit in illis verbis (Absoluo te) vel aliis æquiualentibus. Modi indicatiui, vel imperatiui.

1 Absolutio est forma Sacramenti Pœnitentiæ. Consistit essentialiter in illis verbis, *Absoluo te*, vel in alijs æquiualentibus, † quæ tamen absolutionem significent modo indicatiuo, non autem deprecatiuo: nam si quis v. gr. dicat, *Absoluat te Deus*, Sacramentum erit inualidum. Si verò significent modo imperatiuo, vt si dicatur, *Absoluaris*, vel, *Absoluatur Petrus*, absolutio erit valida: quia hoc modo conuenienter adhibetur sententia decisiua. Imò docet Scotus *in 4. dist.14.q 4.* quotiescunque verba absolutionis significant actum iudicialem & sententiam decisiuam absolutionis à peccatis, Sacramentum esse validum, vt si dicatur, *volo absolueris, licet te absolui*, &c. quidquid contra dicat Caietanus.

Variare autem formam consuetam est peccatum.

Quod si hoc modo proferatur absolutio, & relinquatur modus indicatiuus Ecclesiæ consuetus, Hurtadus *de pœn. disp.5.diff.3.* putat, esse solum veniale, *p.5.t.13.ref.34.*

Nec debent omitti reliqua verba; quia fructuosa.

2 † Reliqua verba, *à peccatis tuis*, &c. non sunt de essentia absolutionis, & multo minus deprecatio, quæ additur, *Passio Domini nostri*, &c. † Addi tamen debent: quia illa clausula *quidquid boni feceris, aut mali sustinueris*, excuset Confessarium, si pro magnis peccatis leuem fortè pœnitentiam imposuisset. Vide V. *Pœnitentiam, num.2. p.3.t.4.ref.97.*

3 Absolutio peccatorum facienda est in Confessione. Quod si Confessarius

tius pœnitentem ritè dispositum sine absolutione dimisisset per inaduertentiam, docet Ochagauia *de sacr. tr.* 2. q. 41. *nu.* 2. quod si posset, sine graui incommodo, deberet illum reuocare & admouere. Si verò non posset sine scandalo, & pœnitens expectatet Communionem, deberet absoluere etiam aliquantum remotum, aliàs expectare commoditatem & admonere, *p.* 5. *t.* 13. *res.* 56.

Absolutio dari debet in Confessione. Vide an in aliquo casu dari possit extra eam.

4 Potest Pontifex auferre facultatem absoluendi à venialibus à simplicibus sacerdotibus, & etiam à peccatis nondum directè absolutis, cum habeat iurisdictionem ordinariam in foro Pœnitentiæ, quoad totam Ecclesiam, & hoc de iure diuino, cum primum est electus, & potest delegare pro tota Ecclesia, etiam repugnantibus Episcopis, & Parochis, *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 55. *vide, & Pontifex.*

Potest facultatem auferre absoluendi & pro tota Ecclesia delegare.

ABSOLVERE A RESERVATIS.

Quæ sint reseruata, vide V. *Casus reseruati.*

1 Absoluere à casibus reseruatis Papæ potest in primis ipse, † vel eius vices gerens, vel habens potestatem vigore Cruciatæ, aut Iubilæi, suo loco dicetur. †

A casibus papalibus absoluit Papa, vel eius delegatus.

2 Potest item à casibus papalibus Bullæ Cœnæ secundum Suarez *de Relig. to.* 4. *t.* 8. *l.* 2. *c.* 21. & Peyrinum *priuil. minim. to.* 1. *constit.* 4. *Sixti V.* §. 5. *num.* 6. absoluere Prælatus Regularis suos subditos, non obstante eorum reseruatione, quæ fit singulis annis. Sed Bononia *de elect. dub.* 69 *num.* 13. & alij id negant, *p.* 5. *to.* 2. *res.* 72. *& p.* 7. *t.* 2. *r.* 5.

An etiam Prælati Regulares?

3 Si vero casus Papales sint occulti, omnes (excepta hæresi, de qua vide infr. *num.* 83. 84.) possunt absolui ab Episcopo, id decernente Concil. Trident. *sess.* 24. *capit.* 6. Et hoc etiamsi Episcopus sit tantum electus, & confirmatus, quamuis non consecratus, cum Episcopus non consecratus dicatur verus Episcopus quoad omnia, quæ pertinent ad potestatem iurisdictionis, *p.* 7. *t.* 2. *r.* 1.

Si sint occulti potest Episcopus, etiamsi non sit consecratus.

At vbi non est receptum Concil. Tridentinum, non possunt vti Episcopi ea facultate, quia vbi non est acceptatum quoad leges onerosas, neque videtur acceptatum, quoad fauorabiles, *Ibid res.* 2.

(Excipe nisi vbi non est receptum Conc. Trid.)

4 Eadem facultas, quæ competit Episcopis circa casus Papales occultos competit etiam Capitulo Sede vacante, quia huiusmodi Capitulum succedit Episcopo non solum in his, quæ competunt Episcopo iure communi generali, *cap. cum olim; de maior. & obedient.* Sed etiam in his, quæ iure competunt Episcopo tanquam ordinario, & Episcopo, & ex iurisdictione ordinaria; cuiusmodi est prædicta facultas, *Ibid res.* 3.

Et Capitulum Sede vacante.

5 Archiepiscopus etiam non solum dum actu visitat Diœcesis suffraganeorum, potest vti prædicta potestate, vt docet Trullench. *in Decal. tom.* 1. *lib.* 1. *cap* 3. *dub.* 4. *numer.* 4 Sed etiam extra tempus visitationis circa suos Episcopos suffraganeos, sicut potest circa subditos propriæ Diœcesis, *p.* 7. *tract.* 2. *resol.* 7. Itemque cum subditis suffraganeorum, si malitiosè suffraganeus differat absolutionem, vel si subditus appellauit ad Metropolitanum, *Ibidem* §. *Nota.*

Et Archiepiscopus tam in actu visitationis, quàm extra circa suos Episcopos suffraganeos.

6 In quo casu Papali Episcopus potest absoluere alios, potest delegare alteri facultatem, vt absoluat alios, vel etiam absoluatur ipse Episcopus, si in idem peccatum inciderit, *p.* 3. *t.* 4. *res.* 14 §. *His tamen.* Excipe tamen hæresim, à qua licet possit absoluere Episcopus, non potest tamen dare facultatem generalem alicui, vt ab hæresi absoluat, vt si occurrat, vt quis incidat in hæresim, potest nunc Episcopus deputare certum confessarium, vt ab eo peccato illam personam absoluat. *p.* 7. *t.* 2. *res.* 13. *&* 14.

Quando potest absoluere alios, potest etiam dare alteri facultatem, vt absoluatur ipse; excepta hæresi.

Si casus Papales sint publici, potest etiam Episcopus vigente necessitate.

7 Si verò casus Papales sint publici potest Episcopus, vel etiam Sacerdos inferior absoluere, cum vrget necessitas, vel adest legitimum impedimentum adeundi Pontificem. *Vide infra nu.42.43. & sequentibus.*

A reseruatis Episcopo absolui Episcopus, eiusque delegatus.

8 † A reseruatis Episcopo, præter Episcopum, cui id competit iure ordinario, potest absoluere eius delegatus †, qui si non habet facultatem subdelegandi, non potest alteri eandem facultatem concedere, nisi pro vna vice, si illi à Confessario petatur in casu particulari. Ita Riccius, *p.1.res.479. num.1. p.2. tr.17.res.53.*

Quis si non habet potestatem subdelegandi, non potest alteri facultatem in generali concedere.

Si verò habet, potest, & potest delegatus vt absoluatur ipse.

9 Si verò habet potestatem subdelegandi, potest illam concedere alteri, vt absoluatur ipse, sicut supra dictum est de Episcopo circa casus papales. Neque dicas, in tali casu delegatum absoluere seipsum. Nam hoc verum esset, si ipse haberet potestatem ordinariam; subdelegatus enim fungitur vice primi delegantis habentis iurisdictionem ordinariam, & se habet, ac si à primo delegante facultatem accepisset. Ita Vgolinus *de potest. Episc. cap.39. numer.2.* & alij contra Graffium *append. l.3. cap.8. num.32. par.3.t.4.res.142.p.8.tr.7. res.91. §. Notandum est.*

Item absoluere potest Confessarius per Bullam, aut Iubilæi.

10 Ab Episcopalibus potest item absoluere Confessarius virtute Cruciatæ, & Iubilæi. Vide sub suis nominibus. An item absoluere possint Confessarij Regulares, dicemus infrà *num.30.*

In casu necessitatis, absoluere potest quilibet Confessarius.

11 Si non pateat aditus ad Episcopum pro absolutione alicuius casus sibi reseruati, nisi cum magna difficultate, aut mora, potest illum absoluere quilibet Confessarius, sicut supra dictum est de papalibus: fieri enim potest, vt non minus difficilis sit aditus ad Episcopum, quam ad Papam, & nihilominus adsit necessitas communicandi, aut celebrandi. Ita Granado *in 3. p. contr.7. tr.10. disp.7. num.12.* contra Suarez *in 3.p. tom.4. disp.30. sect.3. num.13.p.5.t.14. res.58.*

Quid de peregrinis?

12 A reseruatis Episcopo domicilij absolui potest peregrinus à Confessario diœcesis, in qua reperitur: si ibi non sint etiam reseruata, & ipse non accedat in fraudem reseruationis: quia potest ibi se gerere more incolarum. Et in hoc sensu intelligenda est consuetudo approbata ab Eugenio IV. Ita Suarez *in 3. p. tom.4. disp.30.sect.1.num.4.* contra Sotum *in 4. dist.18.q.2. ar.4. p.2. t.17. res.56. & p.4.t.4. res.109. in fine.*

13 A reseruatis Regularium, de iure ordinario absoluere possunt Prælati Generalis, & Prouincialis; ex delegatione verò Priores, Guardiani, aut quouis alio nomine nuncupati, & alij vulgò dicti Pœnitentiarij.

A reseruatis regularium absoluunt Prælati maiores, eorumque delegati Priores, Guardiani, Pœnitentiarij.

Et quidem Prior vel pœnitentiarius † si habet potestatem subdelegandi, subdelegare potest, vt absoluatur ipse, si opus erit, sicut supradictum est de Vicario Episcopi, *num.6. p.3. tr.4. resol.142.§. Nec valet* in fine.

† Alij verò Religionis Confessarij absoluere non possunt, nisi de licentia Prælati. † Qua in re

Confessarius Regularis potest absoluere regularem à reseruatis, facultate petita, & non obtenta.

14 Aduerte primò, quod Confessarius Regularis, habens penitentem cum reseruatis, & petens à superiore facultatem illum absoluendi, si iniustè sibi negetur, potest nihilominus illum absoluere: & hoc ex declaratione Clementis VIII. & Pauli V. apud Naldum *sum. v. Religiosus, nu.44.* Sed quoniam Pontifex ait, *pro illa tantum vice.*

Sed pro illa tantum vice.

15 Aduerte secundò, quod Tamburinus, *tom.2. disp.13. q.8. num.3.* putat, talem Confessarium absoluere posse pœnitentem à reseruatis licentia petita, & non obtenta, vna tantum vice. Sed P. Leone *tom.2. recoll.6. num.178.* De hoc dubitat, quia probabilis opinio docet, Iubilæum extraordinarium cum limitatione *pro hac vice concessum*, bis acquiri posse; tamen particula *hac* est magis limitatiua, quàm *illa part.3. tract.2. resol 126.*

Tamen à commissis etiam post petitam

16 Aduerte tertiò, quod talis Confessarius licentiam petens pro absoluendo à reseruatis pœnitentem, potest illum absoluere à reseruatis commissis post obten-

obtentam licentiam. Si verò licentiam petierit pœnitens, non item. Ita multi cum Florono *de cas. reser. c. 3. §. 1. n. 1. p. 3. t. 2. res.* 126. §. *Notandum*, & *p. 4. t. 4. ref.* 109. facultatem. Secus, si licentiam petierit pœnitens.

17 Aduerte quartò, quòd, absente superiori locali per diem naturalem, potest talem facultatem concedere eius Vicarius secundum Peyrinum *in priu. minim. to. 1. const. 4. Sixti IV. §. 6. num.* 16. quia ipse tunc est absolutus superior domus, & subditus liberari debet à malo statu, quàm primùm potest. Quæ sententia limitanda est primò, nisi superior eadem die sit reuersurus. Secundò nisi subditus malitiosè distulisset Confessionem ad illum diem, vt facultatem à Vicario impetraret. Tertiò, nisi aliter in aliqua Religione cautum esset. *p. 3. tr. 2. res.* 28.

Absente superiore domus per diem potest concedere reseruata Vicarius.

Sed cum tribus limitationibus.

18 Aduerte quintò, quod Confessarius petens à Prælato facultatem absoluendi à reseruatis pro vna vice in hac forma, *Est pœnitens qui indiget vestra auctoritate, placet ne vobis illam mihi dare?* potest secundum Floronum *de cas. reser. par. 1. cap. 3. §. 1. num.* 3. illa vti pro se ipso: secus verò, si dicat, *Rogo te, vt des mihi facultatem tuam pro vna persona*. Et Villalobos *to. 1. tr. 9. diff. 64. num.* 4. asserit, quod, cùm superior facultatem non limitat, intelligitur illam concedere tum actiuam, tum passiuam. *p. 3. tr. 4. resol.* 142. §. *Sed pœnam*.

Confessarius petens à superiore reseruata an vti possit pro se ipso?

19 Religiosi, ex quodam priuilegio Minorum apud Suarez *de Relig. to. 4. l. 2. cap. 19. nu.* 7. possunt eligere Confessarium sui Ordinis, qui eos absoluat ab omnibus reseruatis, & censuris, & cum illis dispenset in omni irregularitate (excepta ea, quæ oritur ex homicidio, aut mutilatione) pro vna tantum vice. Quæ concessio est multum ampla, & compræhendit reseruata etiam in Religione. Et quamuis probabile sit, Confessarium debere esse approbatum, & expositum à Prælato; probabile etiam est, sufficere simplicem Sacerdotem. *part. 3. tr. 2. resolut.* 126. §. *Nota etiam*.

Regulares ex quodã priuilegio possunt semel sibi eligere Confessarium, à quo absoluantur ab omnibus reseruatis, & censuris.

20 Religiosus iter agens cum licentia Prælati eligendi sibi Confessarium, quem voluerit, non potest virtute talis facultatis absolui à reseruatis. Vide V. *Prælati num.* 45.

Ac in itinere nõ possunt per Prælati licẽtiam de confitendo extra ordinem.

21 Confessarius quicunque dubitans, an aliquis casus sit reseruatus, potest illum absoluere: quia in dubio præsumitur non reseruatus; reseruatio enim est odiosa, & ideò strictè interpretanda. Et quamuis Sanch. *sum. to. 1. lib. 1. c.* 10. *nu.* 74. hanc sententiam limitet, nisi esset præsumptio contraria in foro externo: tamen contra illum insurgit Merolla *tom. 1. disp. 3. c. 3. dub. 2. coroll.* 23. *nu.* 370. existimans, casum nunquam censeri reseruatum ex sola præsumptione, sed tantum ex certitudine, quod sit reseruatus. *p. 4. tr. 3. res.* 4.

In dubio, an casus sit reseruatus, non est censendus reseruatus.

22 Porrò in mortis articulo, seu etiam periculo, simplex Sacerdos absoluere potest à quibuscunque casibus, & censuris reseruatis. Vide infra V. *Confessarius à nu.* 15. vbi multa inuenies huc spectantia.

In articulo mortis quilibet Confessarius absoluere potest reseruata. Sicut etiam in periculo.

23 In periculo mortis dicuntur esse in primis infirmi grauiter. Quos docet Sancius *Select. disput.* 12. *n.* 5. & Cœlestinus *tr. 1. c. 13. qu.* 1. posse simplicem Sacerdotem à reseruatis absoluere à prima die infirmitatis periculosæ, vt doloris lateris, pleuritidis, &c. & siue periculum mortis quis adeat sponte, siue necessitate coactus. *p. 3. tr. 4. resolut.* 57. §. 1. *in fine*, & *p. 5. tr. 3. resol.* 69. Nec expectanda est tanta mortis certitudo, quantam voluit Sotus. *p. 5. tr. 9. res.* 67. §. *Notandum*.

In quo censentur esse infirmi à prima die infirmitatis periculosæ.

24 Item damnati ad mortem, & qui vulgò dicuntur in *cappella*: vnde sit quemcumque casum inueniatur habere, per quemlibet sacerdotem absolui possunt, etiam si in eadem cappella esset superior habens facultatem; quia hi dicuntur in mortis articulo non minus, ac qui ex morbo; & ideo non minus, quam illi, debent Ecclesiæ priuilegio gaudere. Ita Mendoza *vol. 1. de fide, disp. 84. sect. 8. §. 125. p. 5. tr. 3. res.* 61. & *tr. 13. resol.* 12.

Item damnati ad mortem.

Remigante aggredientes nauigationem periculosam.

25 Item remigantes, quando aggredienda est longa, ac biremibus periculosa nauigatio, dicuntur in mortis articulo: nam homines frequenter pereunt ex illa occasione, nec scitur, quis sit euasurus: & ideò ait Mendoza *ibid*. §. 126. quod tales tenentur in ipsa aggressione lege charitatis se Deo reconciliare, nec expectare procellam; nam, ea suboriente, Confessarij, qui pauci sunt, alijs audiendis incumbent, non ipsis, qui sunt sex triremium. Idem dicit, si immineat pugna naualis. Igitur isti secundum Mendozam absolui possunt à reseruatis per quemlibet Sacerdotem, sicut etiam milites, qui prælio sunt vicini, non tamen longinqui. Vide Bellochium *de cas. res. p.* 1 *quæst.* 2. *nu.* 130. & Finellium *de cas. reser cap.* 8. *numer.* 8. *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 62.

Et prægnantes in primo puerperio,

Vel aliæ patientes periculosos.

26 Item prægnantes partui vicinæ secundum Mendozam *vbi supra*, & Bellochium *vbi supra numero* 128. absolui possunt à quocumque Sacerdote, tamquam in mortis periculo constitutæ; siue expertæ sint, siue inexpertæ.

Sed hoc videtur limitandum cum Sanchez *sum. to. l.* 2. *c.* 13. *numer.* 4. & alijs quoad primò parturientes, vel eas, quæ aliàs difficiles, & periculosos partus expertæ sunt. Nam de cætero parturientes rarò moriuntur, ac proindè non omnes dicuntur in mortis periculo. *p.* 3 *tr.* 4. *res.* 72. *& p.* 5. *tr.* 3. *res.* 63.

Et banniti.

27 Item absolutio à reseruatis secundum Bellochium. *part.* 1 *quæst.* 2. *num.* 133. & alios dari potest per simplicem Sacerdotem bannito, qui impunè vbique potest occidi; quia semper & vbique versatur in periculo mortis. Secus verò, si haberet saluum conductum. *part.* 5. *trac.* 3. *res.* 64.

Qui omnes, si periculum euadant, non tenentur se præsentare superiori.

28 Absolutus in articulo, aut periculo mortis à reseruatis, quibus non sit adnexa excommunicatio, non tenetur postea periculum euadens, recurrere ad superiorem, vt iterum absoluatur: quia iam fuit absolutus; tunc enim nulla fuit reseruatio per Tridentinum. Ita Marcerus *in p.* 3. *q* 9. *ar.* 6. & Granado *in* 3 *p. contro.* 7. *tra.* 10. *disp.* 4. *sect.* 2. *num.* 13. contra Hurtadum *de sacr. Pœnit. disput.* 11. *diff.* 13. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 199. *& p.* 5. *tr.* 3. *res.* 66. §. *Notandum, & tr.* 14. *res.* 59.

Extra mortis articulum, aut periculum non debet simplex Confessarius absoluere habëtem reseruata cum onere iterum cōfitendi superiori reseruata. Nam absolutio non debet absque necessitate dimidiari.

29 † Extra mortis articulum non potest quis à reseruatis absolui, nisi ab eo, qui habet facultatem. † An verò licitè absolui possit cum onere, vt ea sola postea superiori confiteatur? Negatiuè respondet Coninch *de sacr. disput.* 8. *dub.* 13. *concl* 3. *numer.* 103. seclusa necessitate; quia non debet absolutio sine graui necessitate dimidiari. Affirmatiuè Pharaonis *de sacram. Pœnitent. sect.* 18. *cas.* 4. Et hanc sententiam approbat Layman *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 12. *num.* 11. si pœnitens accessit ad Confessarium inferiorem bona fide, existimans absolui posse, & modo aliud peccatum absolutionis subijciat: Nam ex vna parte est aliqua necessitas, ne pœnitens ægro discedat animo, & ex alia DD. absolutè docent, posse Confessarium absoluere pœnitentem cum reseruatis, & illum mittere ad superiorem pro illis. Omnes istæ tres sententiæ sunt probabiles, sed prima magis placet. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 58.

Vnde, si superior absolueret sola reseruata, Pœnitens deberet illa cum non reseruatis manifestare inferiori.

30 Si superior nolit absoluere, nisi reseruata, tenetur pœnitens cum alio tam reseruata, quàm alia confiteri, quia vni Confessario pandenda sunt omnia peccata. Ita Homobonus *p.* 1. *tr.* 5. *c.* 4. *q.* 25. contra Ioannem de la Cruz. *p.* 2. *q.* 3. *dub.* 5. *concl.* 3. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 74.

Cessat reseruatio, vbi quis confitetur habenti facultatem, quamuis inualidè;

31 Pœnitens faciens scienter confessionem reseruatorum inualidam, sed cum superiore legitimo, quamuis illa absolutionem non consequatur, cessat nihilominus reseruatio, & potest illa cuicunque Confessario confiteri. Nam reseruatio ad id ordinatur, vt pœnitens legitimo superiori se sistat, & ab eo sententiam audiat; quod iam impletum est in Confessione inualida. Ita Ochagauia *de sacr. tr.* 12. *q* 22. *num.* 8. Quod etiam dicendum, si Confessio reseruatorum facta sit virtute Cruciatæ, aut Iubilæi, vt suo loco dicemus. *p.* 1. *t.* 11. *res.* 18. *& p.* 4. *t.* 4. *res.* 124.

32 Con-

32 Confitens superiori habenti facultatem super reseruata, sed obliuiscens confiteri reseruata, potest illa deinde confiteri simplici Confessario, quia desinunt esse reseruata. Nam, licèt talis explicitè non petat absolutionem reseruatorum; censetur tamen illam petere interpretatiuè, quia venit ad Confessarium, vt ab illo absoluatur quantum potest, & indiget, & Confessarius censetur hic & nunc velle illum absoluere, quantùm licitè potest, ac proinde reseruationem auferre. Quod procedere etiam suis locis dicemus de confessione facta virtute Bullæ, aut Iubilæi. Ita Henriquez *l. 6. c. 16 num. 5.* & alij. Quidquid contra doceat Vasquez *in 3. p. tom. 4. q. 91. ar. 3. dub. 5.* & ex parte Megala *in 1. p. l. 1. cap. 14. num. 7. p. 1. t. 11. ref. 19.*

Et quamuis obliuiscatur confiteri reseruata.

33 Confessarius, qui non habens iurisdictionem, à reseruatis absoluit, tenetur facultatem petere à superiore, & si scandalum absit, admonere pœnitentem ad iterum confitendum, vel, si ille inscius veniat iterum ad confitendum, petere an doleat de peccatis præteritis, & si dicat, quod sic, illum absoluere. Ita Coninch *de sacr. disp. 8. dub. 17. num. 141.* & alij communiter. Sed Faber *in 4. dist. 19. quæst. vn. disp. 33. c. 3. nu. 18.* difficile putat, in tali casu non adesse scandalum. Et Valerus *v. Pœnitentia. diff. 9. n. 2.* absolutè docet, quod, si pœnitens est ignarus, Confessarius nil facere debet, quia ille remanet absolutus; à non reseruatis quidem directè, à reseruatis verò indirectè per infusionem gratiæ *arg. c. quia circa, de consang. & affin. p. 2. t. 15. ref. 60.*

Confessarius, qui malè absoluit pœnitentem à reseruatis, quid facere debeat?

Multi multa.

† Ipse verò Confessarius, si id scienter fecit, & ex malitia, peccauit mortaliter, & incurrit ipso facto excommunicationem papalem Clementis VIII. vt patet ex decreto Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium *editum die 9. Ianuarij* 1601. † quod quidem decretum derogat priuilegia Regularium absoluendi à casibus Episcopalibus, Regularium quidem commorantium in Italia. Vnde quia probabilis est opinio Gambaruptæ *de cas. res. cap. 3. num. 8.* & contra Megalam *in 1. p. l. 1. cap. 13. num. 21.* quod Insulæ Siciliæ, Corsicæ & Sardiniæ non sint partes Italiæ, probabile est, non derogare priuilegia Regularium in dictis Insulis commorantium. Sicuti probabiliter docet Peyrinus de Bulla Sanctissimi Domini Nostri Vrbani VIII. contra monetarios *to. 3. cap. 12. const. 12. alias 22. Vrbani VIII. p. 5. t. 14. resp. 88.* Verùm his non obstantibus priuilegia Regularium absoluendi à casibus Episcopalibus derogata sunt à Sacra Congregatione ex mandato Domini Nostri Vrbani VIII. die 18. Nouemb. 1628. etiam si extarent extra Italiam. *p. 2. t. 17. ref. 30. p. 3. to. 2. ref. 13. in fin.* Ad ornatum autem prædicti decreti, aduerte, quod excommunicationem prædictam, & alias pœnas dicti decreti non incurrit primo Confessarius Regularis absoluens à casibus reseruatis in Religione. Ita Floronus *de reser. p. 1. cap. 5. §. 4.* Secundò nec incurrit absoluens ab Episcopalibus, vel papalibus sine prætextu priuilegij, quia in decreto dicitur, *prætextu priuilegiorum* &c. Ita Gambarupta *de res. cap. 3. num. 12.* contra Floronum *ubi sup. num. 27.* Tertiò non incurrit Confessarius absoluens sine facultate, sed sub spe ratihabitionis, vel ex consideratione, aut ignorantia non crassa; quia dictæ pœnæ latæ sunt contra præsumentes. Quartò non incurrit Confessarius absoluens episcopales à iure, quales sunt etiam post Tridentinum papales occulti, vt tradit Sanchez *to. 1. l. 4. cap. 54. num. 27. p. 3. t. 2. ref. 13. §. Nota quarto.* Quintò secundum Megalam *in 1. p. l. 1. c. 3. nu. 10.* non incurrit absoluens censuras episcopales: quia decretum loquitur tantùm de casibus, & in pœnalibus non fit extensio. Sed secundum Matullum *to. 1. disp. 1. c. 2. dist. 4. num. 575.* incurrit, propter paritatem rationis. Vtraque sententia est probabilis. *Ibid.* initio. Aduerte etiam, quod excommunicatio huius decreti secundum Floronum §. 2. *num. 4.* non potest absolui ab Episcopo vigore Tridentini *sess. 24.* quia lata est post Tridentinum, & sic ipse asserit declarasse sacram Congregationem. Verùm Beia *p. 4. cap. 37.* & alij

Certè tamen peccauit mortaliter, & incurrit excommunicationem papalem. Si id fecit ex malitia.

Etiã in Sicilia, Corsica & Sardinia.

Excusari tamen potuit.

Si fuit regularis, & absoluit reseruata religionis, vel si quis absoluit quoscunque sine prætextu priuilegij.

Vel sub spe ratihabitionis.

Inconsideratè, aut ignoranter.

Si quis absoluit Episcopales à iure. Et secundum aliquos, si absoluit censuram reseruatam.

Qui verò incurrit, vide an absolui possit ab Episcopo vigore Tridentini.

alij dicunt, absolui posse: quia Tridentinum concessit Episcopis facultatem in casus, & censuras papales occultas, siue ante ipsum latas, siue post ipsum ferendas, cùm sit eadem ratio. *p.3.t.4.ref.73.* Comitolus *ref.mor.l.6.q.9.* etiam docet, hanc censuram non posse absolui à Regularibus virtute suorum priuilegiorum. Sed secundum aliquos potest: nam à iurisdictione Regularium videntur solum excepti casus Bullæ Cœnæ, & sex alij casus secundi decreti, inter quos non videtur compræhésa præsens excommunicatio. *p.3.tr.2.ref.13.§.Notandum*. Et tandem aduerte, quod Paulus V. confirmauit decreta prædicta Clem. VIII. & aliqua illis addidit: Vnde aliqui opinati sunt, per hoc decretum Pauli V. abrogatam fuisse facultatem absoluendi ab omnibus casibus papalibus; præsertim per illa verba, *Ac insuper*, quæ designant nouam legislatoris voluntatem ab antiquis distinctam, *c. statuimus, §. insuper, vbi glos. de refer. in 6.* sed Duardus *in Bull.Cœn.l.3.§.2.quæst.1.nu.31.* contrarium docet. *p.3.t.2.ref.13. §. Nota etiam*.

Præsertim post confirmationé Pauli V.

Reseruatis Episcopo à casibus non possunt absoluere, à iure vero possunt.

34 Regulares possunt absoluere à Casibus à iure reseruatis, non autem ab Episcopo *p.8. tra.7. ref.71.* Existentes vero extra monasteria de licentia sui superioris, possunt absolui à casibus reseruatis Episcopo à quocumque confessario tàm seculari, quàm Regulari, non autem à reseruatis suis superioribus, sicut in Bulla Papa Vrbani VIII. videtur *ibid.ref.8.*

Petens facultatem absoluendi pro vnâ persona potest intelligere de se ipso.

35 Regularis petens facultatem absoluendi vnam personam intelligendo de se ipso, potest absolui si vsus est hoc modo loquendi; est vna persona indigens vestra auctoritate, placet ne vobis illam dare, aliter non potest absolui *ibid.ref.91.*

De hæresi occulta nō possunt absoluere cōfessarij tempore Iubilęi.

36 Confessarij tempore Iubilęi non possunt absoluere ab hęresi occulta, quia quando Pontifices in Iubileis excipiunt absolutè hęresim, intelligunt etiam de occulta, & contrarium asserere est tenebras ante lucem meridianam apponere velle *ibid ref.67.*

Confitens bona fide etiam de reseruatis remanet absolutus.

37 Pœnitens, qui bona fide etiam cum attritione cognita, confitetur cum simplici sacerdote, remanet absolutus etiam de reseruatis, non cognitis, quia post cognitionem, tenetur superiori se pręsentare, & si moreatur ante aliam confessionem saluus fieret, cum talis absolutio valida fuit, & gratiam sacramentalem contulit. *p 9.tr.8.ref.29.*

Qui vis Sacerdos potest absoluere impedite aditum Papam.

38 Impeditus adire Papam, vel Episcopum propter casus Papales, vel excommunicationem reseruatam (legitimo impedimento) Parochus, vel eo deficiente, potest quiuis confessarius approbatus illum absoluere *p.9. tr.7. ref.10.* hoc etiam, & Regulares possunt facere vi suorum priuilegiorum *ibid.ref.61.* & eadem ratio est de casibus Episcopo reseruatis, cum hac conditione, de se pręsentando ad superiorem vel ad delegatum, nē denuo absoluatur, sed, vt superiori debitus honor exhibeatur. *ibid.ref.11.* vel si præstanda sit satisfactio parti *p.9.tr.6.ref.36.*

Non potest à casibus reseruatis absoluere.
Debent confessarijs licentiam absoluendi concedere ab omnibus casibus.

39 Pœnitentiarius Archiepiscopi non potest absoluere absque licentia pœnitentem à casibus sibi reseruatis *ibid.tr.8.ref.11.* & tempore pestis debent Episcopi suos casus reseruatos concedere omnibus suis confessarijs à se approbatis, & præsertim habentibus curam animarum, & pro se, & ijsdem obtinere licentiam à Papa pro censuris, & casibus Papalibus *ibid.tra.7.ref.12.*

ABSOLVERE A CENSVRIS.

Excommunicatio minor absolui potest à simplici Sacerdote. Si lata est ob culpam venialem.

40 AB excommunicatione minori secundum Tannerum *to.4. dis.6. q.8.n.6.* non potest absoluere simplex Sacerdos: quia est pœna à iudice inflicta, vnde sequitur iurisdictionem contentiosam in absoluente. Sed ego teneo cum Hurtado *de excom.disp.16.diff.2.nu.10.* quod possit, si excommunicatio minor lata sit ob culpam venialem, quamuis excommunicatus

habeat

habeat peccata mortalia, quia satis est, quod Sacerdos possit absoluere culpam, ob quam excommunicatio lata fuit. Et hoc intellige de iure ordinario: nam ex delegatione etiam Diaconus, & quilibet alius Clericus potest minorem excommunicationem absoluere. Ita Cornejo *in 3 p.tr.1.disp.11.dub.vlt. p.5.t.9.resp.3.§.secundo.*

41 Ab excommunicatione maiori lata à iure, si nemini est reseruata, iure ordinario absoluere potest Episcopus, *ex cap. nuper.§.in 2.casu, de sent.excom.* & DD. communiter cum D. Thoma *add.ad 3.p.q.21.& 24.* & rationem assignat in dicto cap. Innocentius III. quia cum nemini reseruatur, committi videtur iurisdictionem habenti: quæ ratio quamuis assignetur pro excommunicatione minori, procedit tamen etiam de maiori non reseruata, vt docet Suarez *de censf.disp.7.sect.3.* Idem dic de Capitulo sede vacante, de Abbatibus, & alijs Prælatis Religiosorum, habentibus iurisdictionem, quasi episcopalem; *p.3.tr.5.resol.23.§. Notandum verò, & p.5.tr.9.resol.5.* — Maior lata à Iure, sed non reseruata, absolui potest ab Episcopo.

42 Potest item à tali excommunicatione absoluere Parochus; non quidem iure ordinario, sed ex commissione Summi Pontificis in cit.cap. *nuper.* Quod etiam dic de omni Sacerdote habente potestatem absoluendi à mortalibus. Ita Cornejo *in 3.p.tr.5.disp.11.dub.1.* & alij contra Paludanum *in 4.dist.8.qu. 5.art.1.p.5.tr.9.ref.5.§. Sed ego*, circa medium. — A Capitulo, Sede vacante, Abbatibus, & alijs Regularium Prælatis.

43 Omnis autem, qui potest absoluere excommunicationem non reseruatam latam à iure, absoluere etiam potest excommunicationem non reseruatam latam ab homine generaliter & per modum præcepti; quia hæc excommunicatio æquiparatur censuræ latæ a iure: vnde, pro illa, facit argumentum cap. *nuper*, quod supra attulimus. Quod autem in dicto ca. dicatur, excommunicationem ab homine non relaxari, nisi à iudice eam ferente, vel eius superiore, intelligendum est de lata ab homine specialiter. Ita Cornejo *in 3.p.tr.5.disp.11.dub.3.* Præpositus *in 3.p.q.1.dub.13.nu.90.* & alij contra Suarez *de censf.disp.7.sect.2.nu.22.* & Vasquez *de excomm. dub.19. num.10. p.5.tr.9.ref.4.* — Idem dic de excommunicatione ab homine lata generaliter non reseruata.

44 Si verò excommunicatio maior à iure lata sit reseruata, ab eo absolui potest, cui reseruatur, vel, cui is commiserit. Vnde, si est reseruata Papæ, Papa, vel eius delegatus, potest illam absoluere. Aduerte autem quod Episcopus ex Tridentino potest absoluere excommunicationem reseruatam Papæ, quando delictum est occultum. — Lata à iure reseruata absolui potest ab eo, cui reseruatur. Si enim reseruatur Papæ, à Papa. Sed etiam ab Episcopo, si delictum est occultum.

45 Quod si quæras, quinam dicuntur casus occulti, in quibus Episcopus vigore Decreti Concilij valet dispensare? Respondent nonnulli, occultum in præsenti materia intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Sed omninò dicendum est, occultum in præsenti esse id, quod non est publicum, etiamsi ab aliquibus sciatur. Ita Bossius *de Iubil sect.1. cas.10 §.3.nu.26.* & alij. — Et quid nomine occulti intelligatur. scilicet quod non est publicum.

46 Vnde infertur primò, posse Episcopum virtute Concil. Trident. dispensare, quando delictum non est publicum, vel notorium quamuis sit notum tribus, vel quatuor, nec de illo sit fama in maiori parte viciniæ, vel collegij. Vnde in magna ciuitate, quatuor, quinque, aut sex vidisse testes, non satis videtur ad notorium. *p.7 tr.2.ref.15.* — Licet sciatur à tribus, vel quatuor.

47 Infertur 2. quod si contingat delictum in vna ciuitate esse publicum, vel per facti notitiam vel quia in iudicio confessum, vel quia per Iudicis sententiam probatum; in alia verò ciuitate in qua petitur absolutio, vel dispensatio in irregularitate esse occultum, tunc licebit Episcopo absoluere vel dispensare, modo notitia talis delicti non sit illuc facillimè peruentura. — Vel sit publicum in vno loco, occultũ autem vbi petitur Absolutio, vel dispensatio.

48 Si verò delictum sit publicum, tunc si excommunicatus non potest ex aliquo legitimo impedimento Papam adire, poterit etiam Episcopus ex cap. *de cætero, de sent. excommunicat.* poterit eundem absolue- — In delictis etiã publicis reseruatis Papæ potest absoluere Episcopus ex mo impedi

re. Cum hac tamen distinctione; quod si impedimentum non sit futurum perpetuum, Episcopus absoluat ad reincidentiam, idest cum cautione iuratoria, vt cum primum potuerit compareat coram Summ. Pontif. mandatum Apostolicum recepturus, aliàs reincidat eo ipso; si autem impedimentum est perpetuum, absolutè, & simpliciter absoluat. *p.7 tr.10.resol.23.*

Periculi mortis, Infirmitatis longæ.

49 Impedimenta autem, quæ excusare possunt excommunicatum à recursu ad Papam, hæc sunt. Primò, periculum mortis in itinere cap. *si quis suadente*, & alijs *de sent. excommun.* Secundò infirmitas longa, etiam non periculosa ex c. *quod de his de senten. excommun.* Tertiò, paupertas, nam nisi mendicare soleat, non tenetur Romam ire mendicando, & ita intelligendum est cap. *ea noscitur eod. titul.* Quartò, ætas, siue senilis ex dict. cap. *ea noscitur*, siue in puberibus, cap. *quamuis eod. titul.* Quintò, sexus fœminilis, cap. *mulieres, eod. titul.* Sextò, subiectio filijfamilias, & serui ad patrem, & dominum, quando sine illorum præiudicio Papam adire non possunt, cap. *relatum, eod. titul.* Septimò, cura animarum, vel temporale dominium, quando subiectorum detrimentum timetur, capit. *ne pro dilatione, de pœnitem. remiss.* Octauò, debilitas in viris delicatis, qui labores itineris sustinere non possunt, cap. *quamuis*, vt etiam debilitas in membris in cœco, & claudo, cap. *ea noscitur*. Vltimò, quodlibet aliud, quod arbitrio prudentis censetur impedimentum legitimum. Ita Cornejo *in 3 par. tract. 5. disput. 11. dub. 2 p. 5. tr. 9. resol. 6. part. 7. citata.*

Paupertatis, Ætatis imbecillis, Sexus fœminei, Subiectionis, Gubernationis, Debilitatis, Vel rei similis.

In quo casu non tenetur quis mittere Procuratorē ad Papam vel epistolam;

50 Aduerte primò, quod, si in tali casu potest excommunicatus impetrare absolutionem à Papa per Procuratorem, vel epistolam, docet Bonac. *de cens. disp. 1. quest. 3 punct. 2. nu. 4.* teneri hoc facere, & non posse absolui ab Episcopo. Sed contrarium tenendum est cum Hurtado *de excomm. disp. 15. diff. 3. num. 10.* quia ad id non obligatur à iure. *p. 4. tr. 4. res. 58. & p. 7. tr. 10. ref. 23.*

Nec adire Nuncium, vel alium habentem ad id priuilegium.

51 Aduerte secundò, quod si non valens Papam adire, possit adire Nuncium Summi Pontificis, vel alium habentem priuilegium absoluendi, non tenetur illum adire, sed potest nihilominus absolui ab Episcopo; quia existente impedimento recurrendi ad Papam, restituitur Episcopo ordinaria potestas, quam per reseruationem amiserat, ergo non est, cur sit reccurrendum ad Nuncium. Adde, quod reseruatio est odiosa, & strictè interpretanda, vnde explicari debet de recursu ad solum Papam. Ita Hurtad. *loc. citat.* contra Bonacinam *loc. citat.* Qui tamen obseruat, excommunicatum sic absolutum ab Episcopo, teneri post impedimentum se præsentare Pontifici, saltem per Procuratorem, sub pœna reincidentiæ. Quam obligationem tenetur illi iniungere Episcopus, si non sit impuber. *Ibid. §. sed magis, & par. 5. t. 9. res. 6. §. Notandum. & p. 7. tr. 10. res. 23. §. Nota.*

Sed potest absolui ab Episcopo. Sed cū onere se præsentandi Papæ, sub pœna reincidentiæ.

52 Aduerte tertiò, quod Tannerus *tom. 4. disput 6 quest. 10. dub 6. nu. 123.* docet, Excommunicationem Papæ reseruatam, stante impedimento eundi ad Papam, absolui posse à Legato, vel alio facultatem habente, &, si hic adiri non potest, ab Episcopo. Quod si nec Episcopus adiri potest, à Parocho: eoque deficiente, à quolibet confessario. *p. 5. tr 9. resol. 6. §. Non desinam.*

Et si non potest adire Episcopum, secundum aliquos absolui potest à Parocho. Et in eius defectu à quolibet Confessario

53 Potest Episcopus vigore Concil. Trident. absoluere à quibuscunque casibus occultis reseruatis Papæ post dictum Concilium per nouas Constitutiones; quia decretis Tridentini non derogatur, nisi de eo fiat expressa mentio. Ita Sanchez *sum. to. 2. l. 6. c. 15. num. 76.* & alij contra Zecchium *de cas. res. cas. 10. nu. 1. p. 7. tr. 2. res. 20.*

Episcopus potest absoluere à casibus reseruatis Papæ etiam post Concil. Triden modo sint occultis.

54 Hinc inferas posse Episcopum absoluere excommunicationem latam à Greg. XIII. contra ingredientem septa alicuius Monasterij dummodo sit occulta. *p 2. tr. 16. res. 33. & p. 7. tr. 2. res. 22.*

Vt eum, qui violauit clausuram monialium

55 Item posse absoluere excommunicationem latam in Bulla Pij V. contra intromittentem fœminas in Monasteria virorum, si item sit occulta.

Et intromittentem fœminas in monasteria virorum.

Ita

Ita Merolla *tom.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *diff.* 10. *num.* 527. contra Riccium *tom.* 1. *res.* 544. *num.* 5. *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 66. §. *Notandum est etiam*. & *p.* 7. *trac.* 2. *res.* 22. § *Nota*.

56 Item posse Episcopum non obstante Constitut. Clem. VIII. vigore dicti Concil. Triden. absoluere ab excommunicatione occulta Duelli. Ita Bonacina *de cens. disp.* 1. *qu.* 3 *punct.* 2. *num.* 1. contra Marchinum *de Sacram. ord. tract.* 1. *part.* 9. *cap.* 3. *nu.* 8. *p.* 7. *tr.* 2 *res.* 21.

E in excommunicatione occulta Duelli.

57 In casibus autem publicis, & deductis ad forum contentiosum non potest Episcopus vti auctoritate prædicti decreti, nisi prout *num.* 41. supra. Tunc verò delictum dicitur deductum ad forum contentiosum plenè, & perfectè, cum lis est contestata. Ita Trullench *in Decal. tom. primo lib.* 1. *cap.* 3. *dub.* 4. *num.* 9. cum alijs. Nota tamen (quod aduertit Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 4. *punct.* 3. §. 1. *num.* 15. cum Trullench citato) quod à delicto sic deducto ad forum contentiosum, non potest Episcopus absoluere, neque dispensare etiam alibi, vbi omninò ignoratur, quia vbicunque est deductum, simpliciter est deductum. *p.* 7. *tr.* 2. *res.* 17.

Non potest autem in casibus deductis ad forum contetiosum, Quod tunc est, cum lis est contestata.

58 Poterit quidem Episcopus vti prædicta facultate Concilij cum Reo, qui a delicto deducto ad forum contentiosum fuerit liberatus, vel quia delictum probatum non fuerit, vel quia fuerit tantum semiplenè probatum; quia adhuc manet occultum finito iudicio, & lata sententia absolutoria. Et hoc verum puto, etiamsi reus medijs depravatis obtinuerit absolutionem ab iniecto crimine. Ita Caspensis *in curs. Theol to.* 2. *tract.* 25. *disput.* 5. *sect.* 17. *num.* 178. & Bonacin. *de cens. disputat.* 7. *quæst.* 5. *punct.* 1. *num.* 5. Quod si post obtentam ab Episcopo absolutionem (vt optimè obseruat Bossius) existente crimine occulto, idem crimen deinde detegatur, & ad forum contentiosum iterum deducatur, dispensatio facta non solum proderit in foro conscientiæ, sed à pio, & benigno Episcopo, aut altero Iudice etiam pro foro exteriori admittenda est. *p.* 7. *tr.* 2. *resol.* 18.

Nisi postquam reus fuerit absolutus; vel quia delictum non sit probatum, vel quia tantum semiplenè probatum. Et si iterum deducatur ad forum contetiosum proderit illi absolutio, vel dispésatio facta.

59 Si verò delictum fuerit deductum ad forum contentiosum, & probatum, post iudicium finitum, & delictum punitum, non videtur posse Episcopus vti hac facultate concilij, quia iam delictum est notorium, & publicum; siquidem est in iudicio probatum. Ita Suarez, & Bonacin. *de cens. disp.* 7. *quæst.* 5 *punct.* 1. *nu.* 6. & alij. Sed licet hæc opinio sit probabilis, contrariam tamen etiam probabilem existimo, quam tenet Caspensis *in curs. Theol. tom.* 2. *tractat.* 25. *disputat.* 5. *sect.* 17. *num.* 116. & alij.

Potest etiam quamuis delictum sit probatum, & punitum.

Verum illud quidem est, quod si reus non fuit absolutus definitiue defectu probationum, sed eductus è carcere cum onere se præsentandi toties, quoties, tunc Episcopus non potest vti facultate huius decreti. Ita Barbosa *de potestat. Episcop. part.* 2. *Alleg.* 39. *num.* 35. *part.* 7. *tract.* 2. *resolut.* 19.

Secus si nondum reus sit definitiuè absolutus.

60 † Ab excommunicatione reseruata Episcopo, siue sit ab homine siue à iure, absoluere potest Episcopus, is, cui ille commiserit facultatem, vel eius superior.

Excommunicatio reseruata Episcopo absolui potest ab ipso, eiusque de legato.

61 Item Confessarius Regularis virtute suorum priuilegiorum, non obstante decreto Clementis VIII. & declaratione Cardinalium limitantibus dicta priuilegia ad casus reseruatos Episcopo à iure: Nam limitatur tantum quoad casus, non autem quoad censuras; & in diuersis non fit illatio. Ita Megala *in* 1. *p. lib.* 1. *c.* 3. *nu.* 10. quidquid contra sentiat Marullus *to.* 1. *disp.* 1. *c.* 2. *diff.* 4. *nu.* 575. etiam probabiliter *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 13.

Et à Confessario Regulari.

62 Episcopus non potest absoluere excommunicationem incursam propter enormem Clerici percussionem. Quænam sit enormis percussio in tali casu, Vide V. *Excommunicationes*, *num.* 12.

Episcopus non potest absoluere percutientem enormiter Clericum.

63 Episcopus reseruare potest aliquam excommunicationem Summo Ponti-

Potest reseruare aliquam excómunicationem Papæ.

Sed hoc non obstante, absoluere poterit Archiepiscopus.

Pontifici, in quo casu ipse non potest illam absoluere. Potest tamen Archiepiscopus. Nam Episcopus, & alius quiuis, potest renunciare fauori suo, sed non in præiudicium alterius. Ità Nouarius *qq. forens. p.1. qu 66.* contra Campanil. *diuers. iur. can. rub.* 11. *c.*15. *nu.*132. *p.*3. *tr.*4. *ref.*158.

Excommunicatus ab alieno Episcopo, non potest absolui à proprio.

64 Qui ab alieno Episcopo excommunicatus est, factus illius subditus ratione delicti patrati in sua diœcesi, cui adnexa erat excommunicatio, vel ob quod iussus ab illo satisfacere sub pœna excommunicationis intrà certũ tempus, non satisfecit, vel citatus in aliqua causam coram ipso, contingat excommunicari; is rediens in propriam diœcesim, non potest absolui à proprio Episcopo; quia in his casibus factus est subditus alterius Episcopi, qui in illum ratione delicti, vel litis, ius acquisiuit, cap *proposuisti de foro comp.* Ità Faber *de cens. in 4. dist.*25. *q.*1. *disp.*4. *c.*8 *nu.*243. *p.*5. *tr.*9. *ref.*9.

Excommunicatio reseruata Prælatis Regularium absolui potest ab ipsis, Eorumq; delegatis, vel superioribus.

65 † Excommunicationem reseruatam Prælatis Regularium in casu, quo ipsis illam sibi reseruare licet, absoluere possunt ipsi, & alijs de illorum licentia, vel ipsorum superiores. Quænam excommunicationes absolui possint virtute Cruciatæ, aut Iubilæi, vide in proprijs locis. †

Qui potest absoluere excommunicatione absolutè, absoluere potest ad reincidentiam.

66 Omnis autem, quicunque potest absoluere excommunicationem absolutè, potest illam, absoluere ad reincidentiam, quamuis excommunicare non possit. Nam excommunicatio, in quam absolutus reincidit, non censetur lata ab absoluente, sed à primo ferente illam. Ita Hurtado *de excomm. disp.*14. *diff.*3. *num.*14. *p.*5. *tr.*9. *ref.*15. in fine.

Qui nam absoluere possit à suspensione?

67 † Suspensio, si indiget absolutione (aliqua enim cessat absque absolutione) & est ab homine, absolui potest ab eo, qui tulit sententiam, ab eius successore, vel superiore. Si verò est à iure, & pro tempore determinato, etiam si non sit reseruata, absolui non potest, nisi à conditore iuris, vel eius successore, aut superiore. Si autem est perpetua, reseruata pertinet ad eum, cui reseruatur, non reseruata, & lata propter contumaciam, ab Episcopo, lata verò propter delictum, etiam ab Episcopo, si is potest dispensare super delictum.

Et à cuiuscunque generis interdicto.

68 Interdictum à quonã absolui possit, aut suspendi, vide V. *Inter ablatio.*†

Quando tollitur censura papalis, tollitur etiam episcopalis eidem delicto imposita.

69 Concurrente quacunque censura Episcopali cum Papali in eodem peccato, si papalis tollitur, vsus communis recepit, vt etiam Episcopalis sublata censeatur. Ità Naldus *sum. v. Episcopus n.*8. contra Graffium, *p.*1. *lib.*1. *cap.*3. *nu.*62. *p.*5. *tr.*9. *ref.*70.

In articulo, & periculo mortis quilibet Sacerdos absoluere pôtest à censuris. Etiam præsente Prælato.

70 In articulo, ac etiam periculo mortis necessario (vt excludam periculum ex ludo hastarum, taurorum &c.) in quo suprà *à nu.*19. dictum est quemlibet Sacerdotem posse absoluere à quibusuis reseruatis, potest etiam quilibet Sacerdos absoluere ab omni excommunicatione, & censura, ex *cap. fin. de censuris, & c. eos, de excom. in* 6. & ex Tridentino. Et hoc etiam probabile est facere posse, præsente Prælato. Vide infrà V. *Confessarius à num.*15. *p.*5. *t.*9. *ref.*67.

Sed an etiam ab irregularitate ex delicto?

71 Potest item simplex Sacerdos secundum Henriquez *lib.*3. *c.*9. *nu.*5. absoluere moribundum ab irregularitate, quæ contrahitur ex peccato, quia hæc est censura, & priuilegium Tridentini, cum sit fauorabile, latè interpretari debet. Sed Trullench *in Bull. Cruc. lib.*1. *§.*7. *cap.*2. *dub.*5. *nu.*7. verius censet, non posse. *p.*5. *t.*3. *ref.*67.

Duplex opinio.

Simplex Sacerdos non debet absoluere moribundum à censura; nisi satisfacta parte. Sed si absoluat, absolutio erit valida.

72 Simplex Sacerdos non debet absoluere moribundum à censura, nisi satisfacta parte, si opus est, & potest, *ex Clement.*1. *de heret.* quæ clausula quomodo practicanda sit, vide infra V. *Bulla Cruciata quoad censuras, à num.*52. Si autem omissa satisfactione absoluat, valebit absolutio. Vide Bellochium *p.*1. *q.*2. *n.*36. *p.*5. *t.*3. *ref.*67.

Debet item imponere onus comparendi, si superuiuat.

73 Sacerdos absoluens ligatum excommunicatione, vel alia censura in articulo mortis, debet illum absoluere cum onere comparendi coram habente ad id facultatem, cessante periculo, vt percipitur ex *cap. eos, qui de sent. excomm.*

comm. in 6. non quidem, vt ab eo absoluatur, quia iam est absolutus: sed, vt se præbeat obedientem Ecclesiæ, & paratum ad aliquam pænitentiam, si illam superior velit iniungere. Et hoc sub pœna reincidendi in eandem censuram. Ita Granado *in 3. p. contr. 7. tract. 10. disput. 5. sect. 2. num. 12.* Et quidem Sanchez *tom. 1. lib. 2. cap. 13. num. 26.* putat, Confessarium debere imponere pœnitenti hoc onus sub iuramento ex *cap. quamuis, & c. ea noscitur, de sent. excomm.* Sed quia hæc capita loquuntur tantùm de percussore Clerici, existimo, non esse ad alios extendenda. Et ita docet Trull. *in Cruc. lib. 1. §. 7. c. 2. dub. 5. n. 9.* Aduerte autem cum Cælestino *comp. tr. 1. c. 7. nu. 3.* absolutum à censura in articulo mortis, satisfacere postea comparendo superiori per litteras, vel comparendo coram habente facultatem ex priuilegio absoluendi extra mortis articulum. Adde quod Millardus *sum. Paroch. de pæn. c. 97. nu. 10.* notat, probabilissimum videri, quod tale onus post Tridentinum *sess. 14. cap. 17.* cessauerit, quam doctrina Cælestinus approbat, quando excommunicatio non est notoria, vel deducta ad forum externum. Sed in contrarium videtur *cap. de cætero, & cap. eos, qui cit. de sent. excomm. p. 4. t. 4. res. 199. vers. Notandum, & p. 5. t. 3. res. 66. §. Notandum & 67. ver. Insuper, & t. 14. res. 59.*

Et hoc sub pœna reincidentiæ.

Comparendi inquã, saltem per litteras superiori.

Vel alteri habente priuilegium.

74 Deficiente Sacerdote, nemo absoluere potest moribundum à censuris secundum Fabrum *in 4. dist. 25. q. 1. disp. 4. c. 8. nu. 257.* quia talis potestas nemini præter Sacerdotes, inuenitur concessa: nam quia absolutio censurarum non est ad salutem necessaria, vt est absolutio à peccatis, non est vnde Ecclesia moueatur ad concedendam alijs hanc facultatem. *p. 5. t. 9. res. 7.*

In defectu Sacerdotis non potest moribundus absolui à censuris per alium secũdum Fabrum.

Sed Præpositus *in 3. p. q. 1. dub. 14. n. 97.* probabile putat in mortis articulo omnes Clericos absoluere posse, saltem ab excommunicatione, & interdicto personali. Nam id de excommunicatione iudicatur in §. *præterea*, vbi habetur, excommunicationem in mortis articulo absolui ab alio, quàm ab eo, qui excommunicauit, vel superiore, vbi per alium videtur intelligi is, cui iurisdictio Ecclesiastica committi potest. *Ibidem §. Nota etiam.*

Sed alij putant, ab excommunicatione, & interdicto absolui posse per Clericum.

75 Et ego probabile censeo cum Layman *l. 1 tr. 5. p. 2. cap. 6. numer. 2.* Philippo de la Cruz *Norte de Confessores, tr. 1. §. 1.* & alijs, posse etiam laicum absoluere à censura in articulo mortis, quamuis sit hæreticus; quia, si id potest Clericus primæ tonsuræ, poterit etiam laicus baptizatus, quia parem cum illo habet facultatem. Deinde laicus est capax talis iurisdictionis, si Papa illi concedit; censetur autem concedere in illo articulo cuilibet capacitatem habenti. Adde, quod Marchinus *de peste, p. 3. c. 12. nu. 3.* putat, in tali casu hanc sententiam non solum practicari posse, sed etiam debere, quia cum sit probabilis, & ex illa nullum inconueniens sequatur, imò bonum morituro, nimirum suffragiorum participatio, beneficium Ecclesiasticæ sepulturæ, & si est amens, sacræ Communionis, Charitas Christiana postulat, vt tale remedium adhibeatur. *p. 3. tr. 4. res. 133. & in add. res. 12. & p. 5. tr. 3. res. 77. & tr. 9. res. 7.*

Et ego, puto absolui posse etiam à laico, quamuis hæretico.

Vt non priuetur sepultura Ecclesiastica, & suffragijs.

Sed aduerte cum Trullench *in Cruc. lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 5. nu. 7.* quod licet hæc opinio sit probabilis; si tamen non est vera, Ecclesiæ suffragia, absoluto non proderunt: vnde expedit, post mortem nouam absolutionem à Sacerdote facultatem habente, si commodè fieri potest, impetrare. *p. 5. tr. 3. res. 77. in fine.*

Quibus tamen priuabitur, si hæc opinio non sit vera, & practicetur.

76 Excommunicatus, qui in articulo mortis non potuit absolui ab excommunicatione, si dedit signa contritionis, potest secundum Villalobos *to. 1. tr. 16. diff. 20. nu. 20.* absolui defunctus, vt sepeliatur in loco sacro, & participet de suffragijs Ecclesiæ; non quidem à quocunque, quia non est in articulo mortis; sed ab habente facultatem. Signa autem contritionis sufficienter probari per vnicum testem.

Sed nihilominus potest ab habente facultatem absolui defunctus.

Sed

An si contritionis signa non dederit?

Sed secundum Fernandez *p.1.docum.6.nu.5.* absolui potest, etiam si signa contritionis non dederit, dummodò non constet, obijsse in peccato mortali. Et Henriquez *l.7 c.20. nu.2.* putat talem absolutionem dari posse virtute Bullæ. Sed hoc improbat Fernandez; quia Bulla defunctorum continet hoc priuilegium, Bulla autem viuorum non prodest defunctis. *p.5.t.9.res.24.*

Potest excommunicatus absolui inuitus ab habente facultatem ex se; Non tamen per priuilegiũ ipsi pœnitẽti concessum. An verò licitum sit, inuitum absoluere? Sic dicunt aliqui iustis de causis.

77 Excommunicatus per iurisdictionem ordinariam, sicut etiam virtute priuilegij Regularium, vel alterius, concessi in gratiam Confessoris, &c. absolui potest inuitus; minimè verò virtute priuilegij concessi in fauorem pœnitentis, quale est Iubilæum, & Bulla Cruciatæ; nam vsus priuilegij pendet ex voluntate habentis illud. Ita Faber *in 4. dist.25. qu.1. disp.4. c.8.num.216. p.5.tr.9.res.10. §.Nota.*

78 Sed an inuitus absoluatur etiam licitè; Si censura sit lata ab homine, Suarez apud Turrianum *de cens.lib.2.disp.24. num.7.* affirmat, iustis interuenientibus causis, si verò sit à iure, obseruandam formam assignatam, si iure assignata sit: secus, rem prudenter considerandam, vt fiat sine peccato. Et Faber, *vbi sup* ait, licere excommunicatum absolui inuitum, licèt non velit desistere à contumacia, quando iudex videt excommunicationem non prodesse, & esse potius venenum, quam medicinam. Et hoc etiam procedere, si excommunicatio sit à iure, dummodò cesset scandalum, contemptus censuræ, & præiudicium tertij, & sint sufficientia signa, quod talis censura potius detrimentum afferat, quàm vtilitatem, & quod melius obediet suauioribus medijs. *resolut.10. citati.*

In absolutione excommunicationis requiruntur certæ ceremoniæ, vt iuramẽtum de non reincidendo, & cetera.

79 Ordinariè etiam ad absolutionem excommunicationis requiruntur quædam cæremoniæ, inter quas est iuramentum, non quidem seruandi omnia præcepta Ecclesiæ, secundum Suarez apud Turrianum *vbi infra*; sed tantum de non violando legem, ob cuius transgressionem imposita fuit excommunicatio. Sed neque hoc videtur vsu receptum, & saltem ob ignorantiam excusantur homines à nouo peccato, ob violationem talis iuramenti. Imò Caietanus *in summ.v. Absolutio* putat, hoc iuramentum præstandum esse solum de satisfactione exhibenda, & in magnis criminibus, puta hæresis, percussionis Clericorum, &c. Sed cap. *cum desideres, de sent. excomm.* nullum ponit discrimen inter peccata. *Vbi infra.*

Sed iuramentũ omissum nõ facit absolutionem inualidam. Nec peccat mortaliter non exigens. Et mendicantes impunè, possunt vna cũ alijs solemnitatibus omittere.

80 Omissio autem iuramenti, cum requiritur, non facit absolutionem inualidam, cap. *super eo, 2. de senten.excomm.* Ita Gordonus, *tom.2 lib.7. q.12. c.9.§.3, num.75.* Imò iuramentum non exigere, sicut etiam alias cæremonias in absolutione requisitas omittere, non est peccatum mortale, secluso contemptu, & scandalo. Mendicantes verò, vt obseruat Turrianus *de cens.lib.2. disp.24. dub.3.* habent priuilegium absoluendi sine solemnitatibus. *p.5.tr.9. res.23. & 68.*

Censuræ absolui possunt extra Confessionem.

81 Absolutio à censuris secundum Hurtadum *de excommu.disput. 15. diff. 2. num.6.* impendi potest extra Confessionem Sacramentalem, tàm ab Episcopo, quàm à Parocho, aut Confessario ordinario, vt etiam virtute Bullæ, aut alterius priuilegij, vt dicemus V. *Bull.Cruciatæ. num.48.* etiam, si concedatur in ordine ad absolutionem peccatorum; quia potest quis vti potestate sibi concessâ quoad aliquid, & nolle vti in totum, *p.5.tr 9 res.5.* prope finem. Et(† quia censura non est culpa†) absolutio à censura non habet connexionem cum Sacramento Pœnitentiæ. Vnde etiam docuit Trullench *in Cruc.lib.1.§.7.cap.2. dub.18. num.12.* absolutionem censurarum impendi posse absenti; id tamen propter reuerentiam censuræ, & propter scandalum, non expedire, nisi in aliquo casu raro. Et, quoniam irregularitas, quæ est pura pœna, venit sub nomine censuræ, idem etiam dici posset de irregularitate. Sed an hæc sint probabilia, alij iudicent. *p.1 tr.2. res.103.*

Et secundum aliquos etiam ab absente. Quod dicendum foret de irregularitate ex delicto. Sed an hæc probabilia, tu iudica.

83 Ad absolutionem censuræ Vgolinus *de cens.tab.1.cap.23.* putat suffi-

cere,

cere, si dicatur, *Absoluo te*. Syluester, *v. Absolutio 2.* negat. Ego cum Cornejo *in 3 par. disput. 11. num. 2. quaest. 2.* distinguendum puto: &, si pœnitens petat absolutionem censuræ determinatæ, sufficere, quia ratione petitionis verbum *Absoluo* habet suam determinatam significationem: sicut quando absolutio est à peccatis, illud verbum determinatur à peccatis expressis: si verò quis absoluatur inuitus, vel absens; non sufficere, sed explicari debere nomen censuræ. *p. 5. tr. 9. res. 31.*

Forma Absolutionis censuræ sufficiens est (Absoluo te) si pœnitens significauerit à quanam censura determinatè velit absolui
Secùs, si secùs.

83 Valet autem absolutio censuræ, siue fiat verbis, siue scripto. Et quidem Pontifex alia quacunque actione potest absoluere, alij verò minimè ex *Clem. vlt. de sent. excomm. Ibid. §. Notandum.*

Potest etiã absolui verbo, & scripto.
Et à Pontifice quocumque alio signo.

84 Solet autem excommunicatio sic absolui: *Absoluo te à vinculo excommunicationis, ob talem causam, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Sed, vt patet, non omnia hæc verba sunt de essentia formæ, nec etiam explicatio causæ, nisi absoluendus haberet plures censuras, ad significandum à quanam absoluatur. *Ibid.*

Forma absolutionis excõmunicat. solita.

85 Potest etiam absolutio excommunicationis validè fieri sub conditione in futurum, v.g. *absoluo te, si infra quindecim dies restitues*. Imò talis absolutio est etiam licita, & impleta conditione, habebit effectum; nullo enim iure irritatur, aut fieri prohibetur. Ita Turrianus *de cens. lib. 2. disput. 23. dub. 1.* contra Syluestrum, *v. Absolutio 3. num. 1. p. 5. tr. 9. res. 14.*

Absolutio excommunicationis ferri potest ad reincidentiam validè, & licitè.

86 Absolutus ab excommunicatione sub conditione ad reincidentiam (sub hac scilicet forma, *te absoluo ab excommunicatione ad tres dies, vt si intra eos non soluas, reincidas*, in qua nullus significatur respectus ad nouam culpam) si non implet conditionem, etiam absque culpa, secundum Hurtadum *de excommunic. disput. 14. diff. 3. num. 11.* reincidit, ratione culpæ antiquæ: quia pro tempore vltra determinatum non absoluitur, nisi sub conditione operis absolutè, quod si non ponitur, absolutio non perseuerat, sed redit excommunicatio ex vi prioris sententiæ. Sed Auila *de cens. par. 2. cap. 7. disput. 3 dub. 14.* & alij dicunt, non reincidere absque noua culpa; nam illa absolutio absolutè sustulit excommunicationem, vnde non potest redire, nisi de nouo producatur, quod esse non potest, nisi ob nouam culpam: quia propter eandem bis puniri nequit, vtraque opinio est probabilis, vt ait Præpositus *in 3. p. quaest. 1. dub. 15. nu. 113. p. 5. tr. 9. res. 15.*

Et sic absolutus non adimplens conditionem, etiam inculpatè, secundum aliquos reincidit.

Sed secundum alios non ita.

87 Absolutus ad reincidentiam ad instantiam partis (verbi gratia *absoluo te, si intra triduum soluas*) si creditor proroget terminum, non reincidit elapso termino Iudicis. Nam terminus iudicis datus fuit in fauorem partis, quæ proinde prorogare illum potest. Elapso autem termino prorogato, si absolutus non soluerit, reincidit absque nouo consensu iudicis, ex vi præcepti à principio facti. Nam iudex non posuit terminum ad finiendam obligationem, & lationem excommunicationis, sed tantum ad finiendam permissionem, aut licentiam differendi solutionem: igitur post terminum prorogatum perseuerat præceptum Iudicis, & incurritur excommunicatio: non quia pars protestatiuè id faciat, sed indirectè, suspendendo scilicet obligationem naturalem in actu secundo. Ita Hurtado *de excommunic. disp. 13. diff. 5. nu. 15.* & Cornejo *in 3. par. 5. disput. 4. dub 2. quaest. 3.* contra Vgolinum *de cens. tab. 1. cap. 20. §. 6. num. 5. p. 5. tr. 9. res. 22. & 65.*

Pars, ad cuius instantiam imposita fuit excõmunicatio, nisi infra certum terminum soluat, potest terminũ prorogare.
Et termino prorogationis elapso debitor excõmunicationem incurrit: vel si absolutus fuit sub conditione, in eam reincidit.

88 Episcopus, & alij habentes iurisdictionem quasi Episcopalem possunt absoluere ab excommunicatione *si quis suadente*, dummodo sit leuis percussio, & non enormis *p. 9. tr. res. 47.* & si percussio sit regulariter enormis pertinet ad Papam. De Regularibus vide Prælatus, & Episcopus.

A leui percussione clerici etiam habentes iurisdictionem quasi episcopalem possunt absoluere.

89 Absolutio à Censuris potest dari ab habente facultatẽ absenti, & absque confessione, siue absoluens, & absoluendus sint extra diœcesim vel absoluens sit in

Potest absoluere a censuris vtri que absentibus à diœcesi.

sit in vna & absoluendus in alia. *p.9.tr.7.ref.9.* nec tenetur per Epistolam petere absolutionem à Pœnitentiaria sacra *ibidem §. Nota.*

In articulo mortis potest absolui moribundus etiam si non ostendit signum contritionis.
Sacerdos hoc non faciens peccat mortaliter.

90 Moribundus in articulo mortis & si signum cuntritionis non ostendit, absoluendus est ab excommunicatione, vel alia censura propter multa bona euenientia, & non peccat nec venialiter, sed aliter patiens confessarius peccaret mortaliter, etiam si absolutio fieret à Clerico, vel laico; nec hæredes tenentur adire Papam, vel alium superiorem, & potest defunctus in loco sacro sepeliri, & Missas pro eo celebrare facere *p.9.tr.7.ref.13.& ref.20.tr.6.*

Absoluere ab hæresi, & alijs criminibus S. Officij.

Hæresim absoluit Pontifex.

† 91 Crimina ad S. Officium pertinentia sunt hæresis, & alia primi Canonis Bullæ Cœnæ, aliaque nonnulla in suis edictis contenta. Hæresis formalis quoad reseruationem, & excommunicationem incurrendam multa requirit, quæ inuenies sub v. *Hæresis.* †

Et Inquisitores.

92 Igitur, præter Papam, possunt absoluere ab Hæresi DD. Inquisitores, præsertim Hispaniæ, & per consequens Siciliæ: non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ. Ita Philippus de la Cruz *tr.1.§.16.num.1.* & alij multi contra Castrum *to.1.tr.4.disp.4.punct.3.§.3.nu.3.part.1.tr.5.resol.3.& part.4.tr.8.ref.35.*

Seorsim;

Nota verò, hanc facultatem competere cuilibet Inquisitori, & non toti Consistorio. Ita Villalobos *to.2.tr.1.diff.12. num.7.* contra Henriquez *apud ipsum*. Vnde quilibet Inquisitor potest eandem facultatem cuilibet Confessario subdelegare. Addit Homobonus *tr.12.cap.2.q.4.* Inquisitorem hæc posse, etiam si non sit Sacerdos; quia talis facultas non illis conceditur in ordine ad Confessionem Sacramentalem, nec tamquam quid annexum Ordini, sed officio. *p.1.t.5.ref.3.§. Notandum.*

Et secũdum aliquos etiam non Sacerdotes.
Olim occultum absoluebat etiam Episcopus.
Modo non ita.

93 † Præter Inquisitores, Tridentinum *sess.24.c.16.* hanc facultatem concessit Episcopis in foro conscientiæ tantùm, si hæresis sit occulta: non tamen eius Vicario ad id specialiter deputato. † Sed hæc facultas reuocatur quotannis per clausulam Bullæ Cœnæ, vt patet ex disertissimis verbis ipsius Bullæ nouissimè editæ à Gregorio X V. & alijs declarationibus Pontificum, & Cardinalium. Et ita docent Faber *in 4.dist.25.q.1.disput.3.cap.4.num.126.* Hurtado *de excomm.disp.15.diff.3.num.11.* & alij. *p.1.t.5.resol.2.* in fine. *p.3.t.6.ref.92.* initio. *p.4.t.4.ref.239.& p.5.t.13.resol.43.* in fine Sed Granado *in 2.2.contr.1.tr.15.dis.14.sect.2.num.8.* Rodriquez *qq. Reg.to.1.q.20.ar.10.* & alij putant non reuocari, nisi quod hæresim publicam (qualis secundum Granadum est, quæ scitur à maiori parte communitatis, quæ saltem constet decem personis; secundum Rodriquez, etiam illa, quæ committitur cum complice. *p.4.t.4.ref.239.§.1.* in fine.) Declarationes verò Pontificum, & Cardinalium non esse authenticas. Ratio autem illorum est, quia correctio iuris communis, maximè Tridentini, quod summi Pontifices semper magni fecerunt, vitari debet, quoties absque incommodo vitari potest. Et alioqui, cum res sit tam grauis, & scientibus Pontificibus litigetur, si ipsi hanc sententiam non admitterent, deberent speciali decreto id declarare.

Sed multi tenent, posse etiam nunc.

Et talem facultatem delegare pro vna vice.

p.1.t.5.ref.2. initio. *p.4.t.4. ref.239.& p.5.t.13.ref.43.* in fine. In qua sententia, Granado *l.c.nu.7.* contra Molinam *de iust.tr.5.disp.18.num.1.* tenet, Episcopum concedere posse hanc facultatem alicui in casu particulari pro illa vice: quia Concilium solùm exclusit Vicarium specialiter deputatum ad omnes casus hæresis contingentes. *p.1.t.5 ref.2.§. Notandum est etiam secundum p.tr.3.t.6.ref.92.& p 4.tr.4.ref.239.§. Nota tertiò, & p.6.t.2.ref.13.* Et Ioannes Henriquez *comp. cas. mor. cap.20. num.64.* quod, si quis non potest adire Episcopum pro absolutione hæresis occultæ possit illum absoluere absentem ab ex-

Et posse absoluere hæreticum subditum extra Diœcesim, & extra Confessionem.

ab excommunicatione: quia excommunicationis absolutio non est Sacramentalis: sublata autem excommunicatione, hæresim non remanere reseruatam, sed à quocunque Confessario absolui posse. *p.1.t.5 res.2.in §.vlt.& p.5. t.13.res.43.*

Addit etiam Sanchez *to.1.lib.2.c.11.n.13.17.* Episcopum posse suum subditum hæreticum extra diœcesim existentem absoluere, sicut etiam si vterque reperiatur extra diœcesim. *p.1.t.5.res.2.* in fine. Et ex Granado, quomodocumque ad diœcesim suam pertineat. *p 4.t.4.res.239. §. Nota secundò.*

94 Verum his omnibus non obstantibus, puto sententiam contrariam esse prorsus tenendam, quam mecitato, tenet etiam Trullench *in Decal.to.1.lib.1.cap.3.dub.4.n.11.* & alij, quod scilicet per Bullam Cœnæ sit Episcopis reuocata facultas absoluendi ab hæresi occulta, & alijs casibus in ipsa contentis. Et ratio est, quia in Bulla Cœnæ adest clausula derogatoria non obstantibus, &c. quæ licet sit generalis, sufficitur tamen ad derogandum Concilium. *p.7. t.2.res.23.* At contraria sententia prorsus tenenda.

95 Quoad Regulares, multi docent, eorum Prælatos posse suos subditos hæreticos occultos absoluere. Et ita docet Suarez *de relig.to.4. li.2.c.21.n.10.* in supra allata sententia, quod Episcopus possit suos. Et hoc ex priuilegio Pij V. apud Bullarium Rodriquez, *fol.920.* tribuente Prioribus Dominicanis (ac proinde omnium Religiosorum Prælatis) erga suos subditos in foro conscientiæ tantùm & per seipsos, omnem facultatem absoluendi, & dispensandi, quam habent Episcopi vigore Tridentini. Quod quidem priuilegium non derogatur per Bullam Cœnæ: tum quia singuli Pontifices illud & cætera Regularium priuilegia confirmant, quod frustra facerent, si mox in Bulla Cœnæ essent reuocaturi: tum etiam, quia Bullæ Cœnæ non prohibentur Religiosi absoluere ratione priuilegiorum, sed prætextu, hoc est, velamine falsi cuiusdam priuilegij. Et ita intelligenda sunt verba eiusdem Bullæ Pij V. *concedendorum, & innouandorum*, vt docent Sousa & alij. Adde quod Gregorius XIII. concessit Societati (& per communicationem omnibus Religionibus) vt concessiones, & priuilegia ipsi concessa non censeantur reuocata per Bullam Cœnæ. Quid si dicas cum Sanchez *sum.to.1.lib.2.c.11.nu.7.* in dicto priuilegio Pij V. non exprimi hæresim, ac proinde non censeri concessam. Respondeo cum Suarez *vbi sup. nu.10.* satis exprimi, cum non excipitur. Nam quandocunque Pontifices in generalibus indultis nolunt hæresim comprehendere, expresse illam excipiunt. Adde, quod in dicto priuilegio expresse conceduntur casus concessi Episcopis in Tridentino, in quo hæresis exprimitur. Sed præter priuilegium Pij V. afferunt Patres Societatis, eorum Generalem, & Prouinciales habere priuilegium Gregorij XIII. absoluendi suos ab hæresi occulta. Et hanc facultatem, ait Suarez *vbi sup.lib.9. c.2.nu.27.* posse à Prouinciali specialiter delegari, quamuis non generaliter, si ampliorem à Generali non habeat facultatem. Eamdem facultatem concessam reperies ab Alexandro VI. Prælatis Minorum apud Portellium *dub. Reg.V. Hæresis,num.2.* Idemque de Prælatis Regularibus quoad suos subditos. Ex Priuilegij Pij V. Gregorij XIII. Et Alexandri VI.

Verum, his non obstantibus negatiua sententia tenenda est, & de hoc amplius non est dubitandum, stante decreto S. D. N. Vrbani VIII. an. 1628. reuocante in ampla forma omnia Regularium priuilegia absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, vt est hæresis. Vnde omnia supradicta corruunt. Adde quod priuilegium Gregorij XIII. habet difficultatem per aliud priuilegium eiusdem Gregorij, vt aduersus Peregrinum apud ipsum obseruat Leone *to.2.recoll.11. nu.209 p.1.t.5.res.6.& p.3.t.2.res.122.* Sed hæc opinio non est tenenda. Nam Vrbanus VIII. omnia hæc priuilegia reuocauit.

96 Sed, an absolui possit hæresis occulta virtute Iubilæi plenarij, concedentis facultatem absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, absolutè, & absque vlla limitatione? Affirmatiuè respondent Peytinus *de priu. Minim.* An verò hæresis occulta absolui possit per Iubilæum plenarium?

tom.1.

tom.1.const.IV. Sixti IV. §.5.*nu.*20 & alij. Et ita decisum in sacra Pœnitentiaria,& seruari in praxi, testatur Filliucius *to.1. tr.8. c.10. n.265.* Ratio est, quia,ex quo hæc quæstio agitari cæpit inter Doctores, Pontifices in nonnullis Iubilæis hæresim expresse excipiunt,ad tollendam difficultatem, vnde, quando non excipiunt,signum est,velle illam concedere. *p.1. t.5. ref.1. §. respondent*. Imò Bossius *de Iubil.sect.1.cas.9.nu.3.* probabile putat, absolui posse,etiam quando excipitur:nam intelligenda est excipi notoria; occultam enim absoluit Episcopus; & alioqui id videtur necessarium acquirendæ ab omnibus Indulgentiæ. Sed non est admittendus. Nam,si hodie stylus Romanæ Curiæ non admittit absolutionem hæresis occultæ virtute Iubilæi,quando non excipitur,quanto minus absolui poterit,quando excipitur *p.5.t.12.ref.35.* Imò existimo cum Suarez *de fide disp.21. sect.4. nu.21.* non posse absolui, etiamsi non excipiatur. Nam ita habet stylus Romanæ Curiæ, & declarauit Greg.XIII.apud Ricciullum *de iur.pers.l.5.c.14. num 7.* Sed prima opinio est etiam probabilis. Et ad stylum Curiæ responderi potest, quod fundatur in probabilitate nostræ opinionis, quæ tamen non tollit probabilitatem oppositæ. Adde etiam, quod stylus Curiæ variatur pro varietate Pontificum. Ad declarationem autem Gregorij, responderi potest, non esse authenticam.*p.1. t.5.ref.1.& p.5.t.12. ref.35.*

Negatiuè respondeo.

Sed contraria sententia est probabilis,

Vnde Confessarius hanc facultatē exercēs secundum Sanciū puniri non potest.

97 Ex his displicet Sancio *select. dis.44. n.23. & disp.48. nu.52.* quod Vasquez *in 3.p. tr.4. dub.19. n.15. & 16.* obseruat, nimirum, Inquisitores punire solitos Confessarios absoluentes hæresim occultam virtute Iubilæi plenarij: Nam,cum tales,vtantur opinione probabili,nec culpam committunt,nec pœna digni sunt,*ex l si putatur ff.ad leg. Aquiliam, c. satis peruersum, dist.56. c. inuentum*. Sed ego id remitto DD.Inquisitorum arbitrio. *p.4.t.8. ref.*109.

In articulo, & periculo mortis potest hæresim absoluere, quilibet Sacerdos, Etiam superiore præsente.

98 In articulo,aut periculo mortis,hæresim absoluere potest quilibet Confessarius.Id omnes DD.concedunt.Imò ipse puto cum Sanchez *sum. to.1.l.2. c.13. n.14.* id procedere etiam, si Episcopus vel Inquisitor adesset. Vnde, si reus damnatus ad mortem,vulgo *in capella* inueniretur hæreticus, non esset petenda facultas ab Inquisitoribus,sed à quocunque Sacerdore absolui posset: nam esset in mortis articulo constitutus,non secus,ac qui ex morbo,& in mortis articulo,sicut etiam in periculo cessat omnis reseruatio, & omnes Sacerdotes habent æqualem potestatem, vt diximus supra de reseruatis in genere. Verum est quod Suarez *to.4. disp.30. sect.2. n.6.* vult hæreticum ita absolutum,si superuiuat; teneri adire Summum Pontificem, non vt iterum absoluatur,sed vt eius mandatis obtemperet,& hoc sub pœna reincidentiæ. Sed, si aliquod onus restat, dico cum Herinquez *li.6 c.10 n.3. glos. lit.G.* sufficere, quod talis iterum ab Episcopo, vel Inquisitore absoluatur. Nam prior absolutio conditionata non obstat,quin iterum absolui possit absolutè. *p.5. t.5. & ref.5. & p.13. ref.12.*

Sed cum onere comparendi coram Pontificé,

Vel Inquisitore,si superuiuat.

An verò absolutio danda sit hæretico negatiuo, iam iam comburendo?

Res in ambiguo.

99 Sed quid, si hæreticus sit damnatus ad comburendum, quia moritur negatiuus,velit tamen in foro conscientiæ Deo conciliari? Sanchez *sum.to.1. l.3.c.7.n.*10. docet, talem non esse absoluendum, propter scandalum, qu'a mori præsumitur hæreticus Sed Portellius *add.ad dub.Reg.v.solicitare faeminas,n.*24. contrarium docet, & hæreticum à publica Confessione excusari, sicut cæteri rei,qui negatiui moriuntur.Imò magis,quanto maiorem infamiam affert hæresis,quàm cætera crimina.Scandalū verò cessare,quia omnes sciunt, solere reos negare,& nihilominus verum sacramentaliter confiteri. Et hanc opinionem testatur in praxi seruari à viris doctis, hæreticos ad patibulum comitantibus.Hanc etiam sententiam docet nouissimè Mendoza *de fid. vol.1. disp.86.sect.2.§.29.* & Suarez *disp.23.sect.2.n.5.* contrariam docentem interpretatur in hoc sensu, quatenus neget absoluendum hæreticum negatiuum auctoritate iudicis accersentis Confessarium &c. quia, cùm non sit Ecclesiæ recon-

Mendoza resoluit cum distinctione.

reconciliatus, non debet iuridicè tolerari. At verò bene absolui posse à Sacerdote auctoritate priuata, quia leges conscientiæ aduersantur legibus fori. *p.* 1. *t.* 5. *ref.* 8. § *Pro coronide*, & *p.* 5. *t.* 4. *ref.* 78.

100 † Extra periculum mortis nō potest hæreticus absolui, nisi à Papa, vel Inquisitore. † Vix autem contingere potest, ait Granado *in* 2.2. *contr.* 1 *tr.* 15. *disp.* 16. *sect.* 4. *n.* 18. in quo nec Papa adiri possit, nec Inquisitor, vel Episcopus, qui ex probabili sententia potest hæreticum absoluere. Quod si casus contingat, & Episcopus, ac Inquisitores nollent absoluere, existimantes, se facultatem non habere, nec etiam ab aliquo alio absolui posse. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 242. Posset nihilominus hæreticus occultus, ad vitandam infamiam &c. communicare, vel celebrare post actum contritionis elicitum. Si verò existimat, se non esse contritum, debere confiteri inferiori Sacerdoti, iuxta doctrinam Reginaldi *t.* 1 *li.* 8 *c.* 7. *n.* 87. nam probabile est, absolui posse, quidquid alij contradicant. Plus addit Fagundez *p.* 1. *l.* 3. *c.* 12. *n.* 12. nimirum talem, postquam absolutionem impetrare non potuit, nec Romam ire potest, aut mittere, communicare, & celebrare posse contritum, etiam secluso scandalo & periculo infamiæ. Quod an sit probabile, alij videant: Mihi enim non placet. *p.* 1. *t.* 5. *ref.* 4. & *p.* 7. *t.* 2. *ref.* 23. §. *Not.*

Hæreticus occultus, si non potest absolutionem obtinere,

Poterit ad vitandam infamiam celebrare contritus.

Vel Sacerdoti inferiori confessus.

101 Sortilegium, magia, lectio librorum prohibitorum, & alia crimina contenta in primo Canone Bullæ Cœnæ, & in Edicto DD. Inquisitorum, absoluere potest Confessarius virtute Cruciatæ, quæ concedit absolutionem omnium casuum papalium, excepta hæresi. Ita Henriquez *li.* 6. *c.* 16. *nu* 2. & alij. Et Filliucius *to.* 1. *tr.* 16. *c.* 3. *nu.* 49. notat per Cruciatam casus primi Canonis Bullæ Cœnæ absolui posse semel tantùm in vita, & semel in morte: alios verò contentos in Edicto Inquisitorum, toties, quoties.

Casus sapientes hæresim secundam aliquos absolui possunt per Bullam.

102 Igitur, secundùm hanc sententiam, quamuis Episcopi non possent absoluere hæresim, absoluere tamen possent sortilegium, maleficium, &c. Et ita docet in terminis Homobonus *p.* 1. *t.* 5. *c.* 6 *q.* 31. (Et ego existimo cum Granado hæreticum purè externum non incurrere excommunicationem, & à quocunque Confessario absolui posse. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 240. in fine.) Quamuis Fernandez *p.* 3. *c.* 5 16. *sec.* 1. *n.* 1. & alij dicant eos, qui non possunt absoluere ab hæresi, neq; absoluere posse à sortilegio, maleficio. *p.* 1. *t.* 5. *ref.* 7.

Et ab Episcopo.

103 Sed quid dicendum de eo, qui vi, aut dolo fidem apud infideles exterius negauit, sed tamen corde retinuit? Valerus *v. Hæresis, diff.* 2. *n.* 1. & alij dicunt, talem non incurrisse excommunicationem, & si hunc casum non sibi reseruauit Episcopus, à simplici Confessario absolui posse, Quod etiam asserunt, alij non vulgares. Sed multi existimant, hunc casum esse reseruatum DD. Inquisitoribus in eorum Edicto, ac proinde absque illorum auctoritate, & absque Bulla absolui non posse. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 143. Certum tamen est, non esse reseruatum in Bulla Cœnæ, & † seclusa reseruatione Inquisitorum † à quolibet Confessario absolui posse. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 240. in fine.

Et negatio fidei exterius, solummodò facta a quocunque Confessario.

104 Affirmat tamen Portellius *add. ad dub. Reg. v. sollicitare fœminas*, *n.* 24. cum alijs, regulares, virtute suorum Priuilegiorum posse absoluere à casibus contentis in Edicto Inquisitorum cum suis excommunicationibus, seclusis illis, qui continentur in Bulla Cœnæ. Nam in comp. Teatinorum habetur, quod omnes Confessarij approbati iuxta formam Tridentini, absoluere possint quoscunque fideles ab omnibus peccatis & censuris reseruatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ. Deinde, si Confessarij Regularium absoluunt casus papales, multo magis absoluere poterunt reseruata Inquisitoribus. Et tandem, qui excommunicatio absolui potest à delegato Superioris eius, qui eam tulit: Regulares verò sunt delegati Pontificis, qui est Inquisitorum superior. *p.* 1. *t.* 5. *ref.* 8.

Idem multi affirmāt de Confessarijs Regularium.

Quod probant ex priuilegio.

ACCESSUS AD MONIALES.

Accessus ad Moniales omnibus prohibitus.
A Summo Pontif. & Sacra Congreg.

1 † Accessus ad monasteria Monialium est omnibus, tam laicis, quàm Ecclesiasticis, vetitus *in cap. periculoso de stat u Regul. in 6. cap. Monasteria, de vita, & honest. cler.* Et peculiariter Religiosis ex decreto Sacræ Congregationis, iussu D.N. Sixti V. edito, an. 1590. Accedere autem dicitur ad monasterium, qui ad eum locum se transfert, vt Monialem alloquatur, inspiciat, vel ab illa inspiciatur. Ita Bonacina *de claus.* 4. 3. *punct.* 1. in fine. † Aduerte, quod in cap. *monasteria*, prohibetur frequentatio monasterij Monialium. Sed quamuis Llamas *in meth. Curat. App.* § 4. teneat, frequentantes sine causa legitima peccare mortaliter: ego tamen cum Sanchez *in sum. to.* 2. *lib.* 6. *c.* 16. *nu.* 120. id non probo, si absint scandala, prauus finis, &c. Quamuis scandalum fere semper adsit. *p.* 3. *t.* 2. *ref.* 48. §. *Et tandem.*

Et alicubi, etiam ab Episcopis.
Sed an prohibitio Episcopi cõprahendat monasteria subdita Regularibus?
Discors opinio.

2 Præter leges Papales prædictas, extat alicubi constitutio episcopalis prohibens sub excommunicatione, nè quis ad Monasteria Monialium accedat & alloquatur. Quæ excommunicatio secundum Riccium apud Bariolam *Aph. v. Episcopus. §. vlt.* incurritur etiam ab eo, qui accedit ad monasteria subiecta Regularibus; quia Episcopi per Trident. facti sunt Sedis Apost. delegati pro conseruanda Monialium clausura. Genuensis apud eundem *ibid.* id negat. Bonacina *de cens. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 11. *n.* 9. distinguit, & incurrere inquit accedentes, quia accessus fit in territorio Episcopi, non incurrere verò alloquentes, quia allocutio fit in loco exempto *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 71.

Vide V. *Alloqui Moniales.*

ADULTERIUM.

Adulterium quid, Et quale peccatum, Ex adulterio cũ promissione coniugij oritur impedimentum criminis.

1 † Adulterium est illicitus cum persona coniugata concubitus. Triplex autem est. Primum, coniugati cum soluta. Secundum, soluti cum coniugata. Tertium coniugati cum coniugata. Est grauius peccatum fornicatione: Nam continet totam illius malitiam, & præterea iniustitiam contra ius alterius coniugis. † Sed hanc malitiam non habet delectatio morosa circa coniugatam. Vide V. *Delectatio morosa, nu.* 5.

Et, si fit post coniugium, impedimentũ petendi debitum.

2 Ex adulterio cum promissione contrahendi post obitum viri, oritur impedimentum criminis matrimonium dirimens, de quo vide V. *Impedimenta matrimonij, num.* 25. & 26.

3 † Ex adulterio oritur in adultero coniugato impedimentum petendi debitum ab altero coniuge. Non enim potest debitum petere de iure, vt poterat; quia hoc ius amittit in pœnam adulterij. † Nisi coniux nescia sit adulterij. Ita Coninch *de sacr. disp.* 23. *d.* 12. *n.* 87. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 287. in fine.

An maritus possit interficere vxorem comprehensam in adulterio?
Minimè.

4 Castillo *in l.* 82. *Tauri, n.* 6. & alij, quorum opinionem probabilem iudicat Lessius *l.* 2. *c.* 9. *dub.* 5. *num.* 16. docent, maritum posse tuta conscientia interficere vxorem comprehensam in adulterio. Quia *in l. merito, ff. de adulteris*, & in *l. Gracchius, eod. tit.* maritus instituitur minister iustitiæ, eique datur facultas eam occidendi non secus, ac post causæ cognitionem & sententiam latam datur carnifici. Sed hæc opinio prorsus non est tenenda. Et Pontius *de matr. l.* 9. *c.* 15. *n.* 20. illam improbabilem, & falsam existimat. Nam cap. *inter hæc.* Nicolaus Pontifex dicit, non licere secundum leges Ecclesiasticas, vxorem adulteram interficere. Alia argumenta, & solutionem contrariorum, vide apud Pontium. Et de hoc non est amplius dubitandum *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 223.

Potest tamen dimittere cessante scandalo.

5 Potest tamen maritus vxorem dimittere propter adulterium occultum, quod probare non potest, sublato scandalo. Et ratio est, quia, quamuis in cap. *significasti*, & cap. *porro de diuortijs* prohibeatur diuortium ante iudicium

Eccle-

Ecclesia, etiam in casu adulterij; tamen hæc lex fundatur in præsumptione fraudis, qua cessante, etiam in particulari, cessat lex, vt dicemus v. *Lex n.* 19. Et, cum defectus probationis non ex culpa sua, potest sibi ius dicere, & fugere in partes longinquas. Ita Rebell. *p.* 2. *li.* 2. *q.* 17. *n.* 2. & alij contra Pontiū *de mat. li.* 9. *c.* 18. *n.* 6. *par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 257. Quod si vterq; coniux sit reus adulterij, neuter potest ab alio diuertere quia diuortium soli innocenti conceditur. Nec refert, vter prius crimen cōmiserit, aut vter sæpius, aut si quis publicè, alter verò occultè. Nam vterq; veram fidem matrimonij fregit. *Ibid.* §. *Notanda.* Vt autem diuortium fiat iudicio Ecclesiæ, vltra prædicta, requiritur, quod adulterium sit notorium ex *d. c. significasti.* Facto autē diuortio per sententiam iudicis coniux innocens, quamdiu non mutat statum adhuc habet ius reuocandi ad se coniugem nocentem, & quodcunque votum, etiam solemne, castitatis illius irritare. Ita Pontius *ibid. c.* 19. *n.* 3 & 4. Sed Coninch *de Sacr. disp.* 35. *dub.* 5 *concl.* 4. *n.* 16 putat, quòd si coniux adulter iam emendatus, sæpius & instanter petijsset admitti, & innocens absolutè negasset; posset ille Religionem ingredi, aut ordines suscipere. Quia non potest alter illum cogere, vt de suo statu incertus perpetuò maneat, nec animæ suæ, aliquem statum eligendo, consulat. *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 257 §. *Secundò.*

Et si ipse non est adulter.

Vt Ecclesia cōcedat diuortium, adulterium debet esse notorium

Post diuortium coniux innocēs retinet ius ad se reuocandū nocentem. Sed, si is emendatus post multas instantias non esset admissus, aliqui dicunt, posse votis solemnibus se astringere.

6 Vxor adultera secundum Molin. *de iust. to.* 1. *tr.* 2. *disp* 94. & alios tenetur lucrum ex adulterio acquisitum restituere marito. Quia is est dominus actuum coniugalium ipsius. Nisi tamen accepisset ab eo, qui alienare non poterat, vt est Religiosus, filiusfamilias, &c. Et hoc quidem secretò, vt suæ famæ non deroget. Sed contraria sententia Megalij *in p.* 2. *li.* 2. *c.* 22. *quæst*... *n.* 24. est probabilior. Nam iniuria adulterij non est pecunia compensabilis. Et ex alia parte mulier quamuis ex fornicatione illicitè acquirat: tamen acquisita licitè retinet. Ita Lessius *li.* 2. *c.* 10. *dub.* 5. *p.* 2. *tr.* 17. *res.* 7.

An adultera teneatur turpe lucrum restituere marito?

Non tenetur.

7 Adulter, qui filium suscepit ex adulterio, & illud reliquit cum filijs legitimis mariti adulteræ, tenetur secundum Less. *de iust. li.* 2. *c.* 10. *dub.* 6. *n.* 46. & DD. communiter, non solum restituere alimenta, sed etiam damnū hæreditatis, quæ legitimis hæredib adimitur: & si est fæmina, damnum dotis, quam illi tradidit pater putatiuos, existimans esse propriam filiā. Nā ad hæc omnia tenetur adultera & ipse non minus quā ipsa, est causa talis dāni. Sed Dominicus Sotus *de iust. li.* 4. *q.* 7. *art.* 2. putat, solam adulterā teneri ad hæc damna resarcienda, quæ prolē adulterinam supposuit pro legitima. Et ratio est: quia adulter non est causa proxima istorū damnorū, sed tantum remota. Ipse n. non intendit generare, sed tantū explere libidinē: Vnde sicut si adultera procurasset abortū, ipse nō esset propriè causa abortus, quia prolē subministrauit, ita nec causa dānorū, quæ orta sunt ex suppositione filij spurij pro legitimo: quia æquè concurrisset ad vtrūque. Hæc opinio est probabilis. At docēt Confessarij, quod adulter in iusto casu tenetur saltē ad alimenta, quæ impenduntur proli à tertio ætatis anno & deinceps, quousque parentes tenentur filios alere, etiamsi non fuerit causa suppositionis *p.* 2 *t.* 17. *ref.* 55.

An adulter teneatur ad alimenta damna hæreditatis &c. quæ oriuntur ex suppositione sui filij spurij inter legitimos adulteræ?

Aliqui affirmant.

Alij negant, & probabiliter docent, ad hæc solùm teneri ipsam adulteram.

Sed certum est adulterum teneri saltem ad alimenta.

8 Si adulter in adulterio deprehensus, à marito adulteræ inuaditur, & illum cum moderamine inculpatæ tutelæ occidit, secundum Rebellium *p* 1. *lib.* 3. *qu.* 12. *num.* 6. tenetur resarcire damna ex illius morte secuta, quia ipse illum prouocauit per iniuriam adulterii. Secundum Lessium *libro* 2. *cap.* 9. *dub. num.* 37. non tenetur. Quia habet ius illum occidendi, vt se defendat, & ille non habet ius illum inuadendi. Strouersdorff *in* 2. 2. *qu.* 68. *disp. vn. num.* 2. *concl.* 6 conatur has opiniones conciliare: docetque primam procedere, quando post datam tam grauem causam inuasionis, ipse non quærit alia media euadendi, scilicet fugiendo, petendo veniam, &c. Nam in hoc casu excedit modum iustæ defensionis, & committit culpam latam. Secundam verò procedere, quando tentatis omnibus medijs, adhuc inuasor persistit, & vult

An adulter occidens maritum adulteræ se inuadentem cum moderamine, teneatur ad damna &c.

Prima opinio affirmat.

Secunda negat.

Tertia distinguit.

& vult illum occidere. Quia tunc vtitur iure suo. Sed mihi sententia Lessij magis placet. Nam talis occisio non est culpabilis in se, quia, vt supponimus, est iusta defensio. Neque in causa, quia adulterium est causa remota occisionis mariti, nam frequentius ex eo procedit mors adulteri, quàm mariti. Ita etiam Megala *in p.2.lib.3 c.4.num.10.p.5.4.4.ref.47.* An verò in tali casu adulter fiat irregularis, sicut etiam in casu, quo maritus occidit vxorem adulteram, vide *v. Irregularitas, n.42.*

Sed secunda magis placet.

An verò fiat irregularis, vide suo loco.

9 Adulterium quoad pœnam sanguinis imponendam pertinet ad iudicem laicum. Quoad alias est misti fori, & datur locus præuentioni. Ratio est, quia in adulterio peccatur contra Sacramentum Matrimonij, & sic aliquo modò contra Ecclesiam, & continet in se sacrilegium, vt ait Imperator *in l. quamuis, C. de adult.* Ita Layman *lib.4.tract.9.ca.2. num.5.* & Canonistæ communiter contra Pereiram *p.2.c.56.n.11.* In causa diuortij tam perpetui, quàm ad tempus, solus Iudex Ecclesiasticus est competens, qui dum hanc causam discutit, potest etiam cognoscere de causa alimentorum, & dotis amittendæ, tamquam accessoria, Si verò causa principalis verteretur de dote, pertineret solum ad Iudicem laicum. Vide Barbosam *de pot. Epis. p.3. alleg.84. p.1.t.2.ref.87. & p.4.t.1.ref.16.*

Adulterium quoad pœnam sanguinis spectat ad forum laicale.

Quoad alias est misti fori.

In causa verò diuortij, & alijs accessorijs est fori Ecclesiastici.

A D V O C A T V S.

1 ADuocatus potest patrocinari alicui causæ habenti opinionem probabilem, probabiliori relicta. Ita DD. communiter. Qui tamen aduertunt, in tali casu debere manifestare clienti minorem probabilitatem suæ causæ, aliàs teneri restituere illi damna, & expensas. Puto autem patrocinari posse causæ minus probabili, etiam sanguinis, & amissionis omnium bonorum. Nam in his causis cliens potest litigare. Ita Villalobos *tom.1. tr.1. diff.14.num.5* & alij contra Malderum *in p.2.qu.19 art.5.disp.86.aff.8.p.2 to.13.ref.4.p 9.tr.8.ref 62.*

Aduocatus potest patrocinari secundũ opinionem minus probabilem.

Etiam in causa sanguinis, & amissionis omnium bonorum.

2 Reprehenduntur autem Aduocati à Sancio *dis.4.sel. num 63.* quod timeant sequi opiniones Donelli, Cujacij, & similium Iuristarum, dicentes, opin. istorum esse solum speculatiuè probabiles, minimè verò sequendas in praxi. Reprehendit autem, quia omnis opinio speculatiuè probabilis, est etiam probabilis practicè, probabilitas enim practica oritur à speculatiua, tamquam effectus à causa *p.2.t.13.ref.5.*

Nec abhorrere debet ab opinionibus Donelli, & similiũ, secundum Sancium.

3 Potest verò Aduocatus patrocinari, non solum in causa probabili, sed etiam in dubio. Nam ipse nec sententiam profert, nec iudicem cogit proferre, sed solum proponit clientis iura: quod in causa dubia non est iniustum, sed iuuat, vt causa à iudice melius expendatur. Ita Lorca *in p.2 disputat.39. memb.2.* & alij. Et hoc procedit etiam in causa criminali, & si ipse patrocinetur actori. Nam est eadem ratio. Quamuis enim iudex in dubio facti non possit reum condemnare, ipse tamen ab illo non hoc petit, sed solummodo factum proponit, vt causa expendatur. Ita Merolla *tom.1. disp.3. ca.4. coroll.6.num.56.* contra Salas *in 1.2.tr.8.disp.vnic. sect.11. num.108. p.2.t.13. ref.6. & p.4.t.3.ref.47.*

Aduocatus patrocinari potest in causa dubia.

Etiam criminali, & contra reum.

4 Probabile est, Aduocatum teneri de culpa leui, vt docent Villalobos *tom.2.tr.10.diff.4.num.10.* Valerus *diff. vtriusque fori, v. damnum, diff.1.n.7.* & alij. Sed probabile etiam, non teneri, vt docet Lessius *lib.2.c.7.dub.7 n.3. &32.* Azorius *p.3.lib.13.c 29.dub.5.* & alij. Quia nemo tenetur in officio esse prudentior, & diligentior, quàm passim homines eiusdem officij esse solent. Itaque, si Aduocatus causam amittat, eo quod non præstitit diligentiam, quam diligentissimus, & doctissimus præstitisset, non tenetur ad restitutionem:

An aduocatus teneatur de culpa leui? Vtrumque probabile.

nem:si bona fide præstitit diligentiam, quam diligentes & docti Aduocati præstare solent, *p.2.t.15.ref.59.*

5 Aduocatus secundum Flores de Mena *lib.1.quæst.8.num.54.* non potest recipere à cliente salarium annuum, si in aliquo anno nullas causas aduocauit. Quia salarium ei debetur pro labore. Secundum Guttierez *lib.1.quæst.32.num.1.* & 2. potest recipere. Primò, quia non stetit per eum, quin aduocaret. Deinde, quia in illo anno habuit obligationem ad aduocandum in habitu, quæ obligatio est pretio æstimabilis: maximè, quia non potest contra suum clientem aduocare, & sic amittit salarium, quod recipere posset ex parte contraria. Et tertiò, quia, si in illo anno cliens plures causas habuisset, respectu quarum salarium esset exiguum, non posset Aduocatus petere maius. Sed ego puto cum Rebellio *p.2. libro 22. num.7.* & 8. salarium talis anni non integrum soluendum esse, sed diminuendum arbitrio boni viri. Nam, si cliens in illo anno habuisset causa, ipse multos labores sustinuisset, quos de facto non sustinuit. Nisi talis esset ingenij, vt mallet laborare, quàm otiari: in quo casu ex hoc capite non esset ei salarium diminuendum, *p.2.tract.15.resolut.42.* Aduerte etiam, quod, quamuis non possit cliens, & Aduocatus pacisci de sumenda quarta vel grat. vel tertia lucri parte, († *ex l. sumptus, ff. de pactis*)† DD. communiter: id tamen procedit in foro fori, eo quia Aduocatus, in tali causa præsumitur modum legitimum patrocinandi peruertere, tamquam agens rem propriam: non autem in foro conscientiæ, si præsumptio deficiat, quia nimirum causa est iusta, & ipse benè gerit, &c. Ita Victorellus *in Man.Nauarr.20.num.30.p.2.t.16.resolut.47.* Cum qua etiam limitatione.

An aduocatus possit recipere salarium annuum à cliente, cuius nullã causam in illo anno patrocinatus est?

Aliqui negant.

Aliqui affirmant.

Ego existimo sumere posse diminutum.

Et pacisci posse cum cliente de quota lite.

6 Aduocatus potest esse iudex in causa, in qua fuit patronus. Nam *l.prætor, ff.de iurisd.omnium iud.* fundatur in præsumptione affectionis erga talem causam: vnde procedit tantùm pro foro exteriori. Igitur in conscientia potest iudicare, etiam altera parte inscia, dummodo inordinatas exuat passiones. Ita Corduba *sum.q.259.p.3.t.5.resol.56.*

Aduocatus esse potest iudex in causa in qua fuit patronus.

In foro conscientiæ.

7 Quando Clericus, vel laicus, in causa criminali potest cum protestatione accusare sine metu irregularitatis, per dictam protestationem non excusatur ab irregularitate Aduocatus. Quia in iure facultas protestationis solùm conceditur accusatori. Ita Villalob. *to.1.t.21. diff.27.num.1.* Sed Præpositus *in 4.p.q.5.dub.13.num.104.* & ante illud Coninch. *de Sacram.disput. 18 dub.10.num.95.* docent, in tali casu excusari etiam Aduocatum, & testes. Nam alioqui ius accusatori non suffragaretur, quia accusatio non valet sine testibus, & indiget etiam Aduocato, *p.4.tr 4 ref.32.*

Aduocatus non excusatur ab irregularitate, per protestationem, sicut aliquãdo accusator.

Sed aliqui dicunt excusari.

8 Aduocare an possit mutus omninò. Vide V. *Mutus nu.2.* excommunicatus, vide V. *Excommunicationis, num.59.* An Aduocatus teneatur ieiunare. Vide V. *Ieiunium, num.27.*

An possit aduocare mutus?

ÆGROTVS.

1 ÆGrotus in mortis articulo, aut periculo constitutus, potest absolui ab omnibus casibus, & censuris reseruatis per quemlibet Sacerdotem, vide supra V. *Absoluere, à num.28.* Potest etiam communicare post cibum, vel medicinam. Vide V. *Communionis, à num.39.* Quoad extremam Vnctionem, vide V. *Extrema Vnctionis.*

2 Ægrotus excusatur à ieiunio, & si Horis Canonicis est astrictus, excusatur etiam ab illis. Vide suis in locis.

ÆTAS.

Aetas sufficiens ad discurrendum, Peccandum.
Recipiendam Tonsuram,
Ad incurrendas censuras.
Et nubendum.
Aetas requisita ad obligat. ieiunij,
Ad Ordines, Episcopatum, & Cardinalatum.

1 † ÆTas sufficiens ad discurrendū, in iure determinata est à septennio. Septennium igitur sufficit ad peccandum, ad contrahenda sponsalia ad obligandum confiteri semel in anno, & sacrum audire; ad recipiendam extremam Vnctionem, primam Tonsuram, & tres priores Ordines minores. At verò, ad contrahendas censuras, ad contrahendam obligationem communicandi, & ad nubendum per verba de præsenti, requiritur annus pubertatis, qui in mari est decimusquartus, in fœmina duodecimus. A ieiunio excusat ætas minor annis 21. & maior 60. Ad Acholytum requiruntur duodecim anni. Ad Subdiaconatum 22. ad Diaconatum 23. ad Presbyteratum 25. omnes incepti. Ad Episcopatum & Cardinalatum 30. Vide hæc omnia suis locis. †

AFFABILITAS.

Quid sit affabilitas.

1 † AFfabilitas est virtus, quæ conuersationem hominibus iuxtà rectam rationem præscribit. †

Quæ eius obligatio.
Et quanta.

2 Ratione affabilitatis ait Lorca *in 2.2. q.25. art.6. sect.3. disp.25. memb.3. num.*18. teneri nos omnibus hominibus non salutantibus respondere. Salutationem verò anticipatam non deberi, nisi quibusdam personis magnæ dignitatis, honoris causa. Allocutionem & conuersationem deberi tantum coniunctioribus. Quoniam verò affabilitas non est tantæ obligationis, salutationem, & resalutationem omittere, etiam quando debentur, ait non esse peccatum mortale, nisi fortè ex circumstantia personæ & alijs cederet in magnam iniuriam, vel scandalum gigneret. *p.2. tr.5. res.62.*

Non salutare inimicum est peccatum per se.
Sed secundum aliquos non in Prælatis.
Nec, quando timetur infamia?
Vel, viget iustus dolor grauis iniuriæ?
Et in multis alijs casibus.

3 Non salutare inimicum per se peccatum est. Sed Mendoza *vol.2. disp.* 153. *sect.*4. §.64. soluit ab hac obligatione primò parentem, aut Prælatum, qui inimicum non salutaret in pœnam iustam. Secundò inimicum, qui in aliquo casu raro non posset hostem salutare, absque infamia. Tertiò eum, qui infamem iniuria accepit, vt qui appellatus esset sodomita, fur, Iudæus, aut simile: nam iudicari debet salutationē omittere, non ex odio, sed ex dolore iusto, qui iustè tollit vrbanitatis indicia, & alioqui iudicaretur parui æstimasse tam acerbam iniuriam. Quartò eos, qui oculos habentes aut mētem distractam ita habent, vel simulant, vt prudenter æstimentur, salutationem ex inaduertentia omisisse: Et eandem eum, qui, videns inimicum inter tres, aut quatuor amicos, istos insalutatos familiariter alloqueretur capite tecto: nam illa allocutio, quamuis vni directa, censetur salutatio omnium sociorum. Ita ille. Et Lorca *vbi sup. n.*30. ait, non esse certum peccare mortaliter eum, qui occurrente inimico inter multos, salutat omnes, preter ipsum. Quia omissio salutationis etiā debitæ, non est peccatum mortale. Et deinde, quia potest id facere, non in odiū, sed in significationē proprij grauaminis & iniuriæ. Id tamen non approbat Fill. *to.2. t.*28. *c.*1. *n.*19. præsertim si inimicus prius salutauit. Item Valer. *diff. vtriusq; fori, v. remissio dif.2. n.*4. excusat ab obligationis allocutionis & salutationis propter aliquam inimicitiam, Religiosos, qui quotidie celebrant, & sunt exemplares: nam cum his cessat scandalum. Sed hoc aliquibus displicet. Vide Zanard. *p.2. pr. c.*17. *Ibid. & p.*5. *t.*13. *res.*89.

In quibus proinde tales absolui possūt.

4 Ex his sequitur, absolui posse patrem, qui non vult admittere ad colloquium filium, quid contra eius voluntatem indigno, vel valdè inæquali, matrimonio se copulauit. Dummodo id faciat ad tempus & in castigationem absque iracundia, etiam si idem familiæ præcipiat. Ita Layman. *li.*1. *t.*3. *c.*4. *n.*3. *p.*4. *t.*4. *res.*182.

AFFINITAS.

1 † Affinitas est plurium inter se coniunctio orta ex copula carnali inter marem & fœminam. † Affinitas quid.

2 Ad contrahendam affinitatem Villalobos *tom.1.tr.14.diff.11.num.88.* DD. communiter dicunt sufficere effusionem seminis virilis, quia hoc solum perficit generationem, vt tradit Aristoteles *2.de gen.c.2.* & D.Thomas *3.p.q.81.art.5.ad 5.* cum omnibus ferè Theologis. Sed contraria sententia Hurtadi *de matr.disp 21.diff.1.num.4.* & aliorum est probabilis & tuta in praxi: eamque clarè docet D.Thomas *in 4.disp.41.q.1.art.1.q.4.ad 2.* & Diu. Bonauentura, *in 4.dist.41.q.1.* Nam probabilis etiam est sententia medicorum duce Hypocrate *l.de genitura*, & Galeno *lib.6.de locis affectis, c.5.* quod semen muliebre sit necessarium ad generationem. Igitur in hac sententia, qui habuit copulam cum sorore vxoris, si illa non seminauit, potest nihilominus petere debitum. Item si hoc modo quis cognouit vxorem, eaq; mortua, aliam duxit, & cum ea matrimonium consummauit, non contraxit irregularitatem bigamiæ. Item matrimonium hoc pacto consummatum dissoluitur per professionem religiosam, & altero coniuge manente in sęculo, alter Religionem ingredi potest. Et hæc omnia dicta sunt in hac sententia probabili; quæ rursus confirmatur; quia Benedictus Pontifex *can.lex diuinæ constitutionis*; dicit, ideò osculum non parere affinitatem, quia nullam facit sanguinis commistionem; ergo ad affinitatem requiritur sanguinum commistio, *p.3.tr.5.resol.16.§.difficultas, & in Add.secund.resol.21. necnon p.4. tr.2.resol.43.* An oriatur ex effusione seminis solius viri? Sententia negatiua est probabilis. Ex qua nonnulla corollaria deducuntur.

3 Si vir in fine copulæ extrahat membrum, & foras semen emittat, quãuis postea illud casu in vas naturale incidat non contrahit affinitatem. Itẽ, si semen virile ope dęmonis in vterum fœmineum deferatur, non contrahitur affinitas; quia illi non sunt facti vna caro. Ita Pontius *lib.7. c.33. n.6.* contra Sanchez *lib.2.disp.21.nu.2.p.3.tr.5. res.19.* Non contrahitur affinitas, si vir foras semen emittat. Vel si ope dęmonis semen virile in vterum fęmineum deferatur.

4 Ex copula fornicaria, iure naturali, secundum Hurtadum *de matrim. disp.20.diffic.2.n.7.* contrahitur affinitas. Nam per illum vir, & fęmina fiunt vna caro, dicente Apostolo *1.Corinth.6. Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur, & erunt duo in carne vna.* Vnde in hac sententia infideles fornicantes inter se contrahunt affinitatem cum consanguineis vtriusque. Sed contrariam sententiam tenet Sanchez *tom.2.disp.65. n.9.* quia nulla sunt nomina, quibus huiusmodi affines nominentur. Et præterea in *l.non facile, §.affines, & §.sciendum est ff.de grad.affin.* dicitur, neque cognationem, neque affinitatem esse posse, vbi nuptiæ non sint prohibitæ. Vtraque sententia est probabilis. Et in hac secunda infidelis cognoscens mulierem, baptizatus deinde, potest eius sororem in matrimonium ducere. Et fidelis cognoscens infidelem, posset eius sororem fidelem sibi in matrimonium iungere. Ita Villalobos *tom.1.tr.14.dif.17.p.3.tr.4.res.262. & Add.2.res.21.§. & pro Coronide.* An verò contrahatur ex copula fornicaria iure naturali? Contrariæ sententiæ. Ambæ probabiles.

AGNVS DEI.

1 † Extat Bulla Gregorij XIII. quæ incipit. *Omni arte*, prohibens sub pœna excõmunicationis, ne circuli cerei benedicti, vulgò Agnus Dei, à quoquam pingantur, inficiantur, minio, vel auro notentur, aut venales proponantur. † Circa quam. Agnus Dei non possunt pingi, & vendi.

2 Aduerte primò, quod secundum Sanchez *sum.tom.1.lib.2.c.43.num.27.* contra Azorium *tom.1.lib.9.ca 9.post qu.5.* non prohibentur vendi Agnus Dei albi ratione materiæ, laboris, & impensarum in eis asportandis. Et fa- Sed an vendi possin albi, ratione laboris &c.

nè, qui illos pingendo, excommunicationem incurrit, non peccat postea retinendo domini non venales, quia id non prohibetur. Ita idem Sanchez *p.3.tr.6.ref.12.*

Et picti retineri?

3 Aduerte secundò, docere Filliucium *to.1.tr.14 c.6.n.93.* hanc Bullam extrà Vrbem non esse vsu receptam; quia Agnus depicti passim venduntur. At Fagundez *p.1.lib.1.c.4.n.25* docet, esse in vigore. Certum est tamen, hic excommunicationem nemini reseruari. Ita Barbosa *de potest. Episc.p.3.alleg.50.n.150. Ibid.§. Et tandem.*

Præsertim extra Vrbem?

4 Agnus Dei tangens, etiam laicus, secluso contemptu, non peccat, quia iustificatur ab vsu. Ita Sanch. *vbi sup. Ibid. §. Nota etiam.* An gestare Agnos benedictos in actu venereo, vel illos amasiæ dare, sit sacrilegium, vide V. *Circumstantia n. 104.*

Agnus Dei tangi possunt à laicis.

ALIENARE.

Alienare bona ecclesiæ, sine certis solemnitatibus, & causa prohibetur.

1 † PRohibitum est in extrau. *Ambitiosæ* edita à Paulo II. alienare bona immobilia, vel mobilia pretiosa Ecclesiarum vltra triennium sine licentia Papæ & extra casum euidentis vtilitatis Ecclesiæ, sub pena excommunicationis, nullitatis contractus, & alijs. † Vbi etiam prohibetur oppignoratio, nam prohibita alienatione à iure, prohibita etiam est oppignoratio *l fin.C.de reb.alien.non alien.p.5.tr.13. ref.16.* Et prohibentur alienari bona hospitalium. Ita Riccius, *p.1.ref.17.n.1 p.1.tr.8.ref.77.* initio.

2 De alienatione bonorum Regularium. Vide V. *Prælati Regularis iurisdictio in alienando.*

Sed an solemnitas, & causa requirantur copulatiuè? Certant Doctores.

3 Vnum hic quæro. An alienatio stabilium alicuius hospitalis facta in euidentem ipsius vtilitatem, sine tamen consensu Sedis Apostolicæ, sit valida, & non incurratur excommunicatio? Respondeo. Bonacina *de contr. disp 3.q.8.punct.4.n.11.* dicit, alienantes incurrere excommunicationem, & alienationem esse nullam; quia in Bulla præscribitur tanquam forma, vt interueniat solemnitas, & causa; absque forma autem actus non subsistit. Quaranta V. *alienat.n 34.* & Rota Romana, *p.3.lib.2.decis.225.n 3.4.* dicunt esse validam. Et ego puto cum Reginaldo *tom.2.lib.30.tr.3. c.6.sect.2.num. 69.& 70.* tales alienantes non incurrere excommunicationem. Quamuis ad tollendos scrupulos, deberent absolui per Bullam, & petere consensum Summi Pontificis, *p.4.tr.8.ref.77.*

Clericus potest alienare patrimonium absque licentia Episcopi, & bona talia non dicuntur Ecclesiastica.

4 Qua ad Alphonsum Portugalliæ Regem in alienatione. Vide *p.8 tr.1. ref.73.§.Notandum 1.* Clericus potest alienare absque licentia Episcopi patrimonium quando habet vnde viuat, *p.9.tr.8.ref.23.* Vnde si alienauit, vel permutauit, aut vendidit tenent hæc omnia *ibid.§ Verum*, bona vero patrimonialia ad quorum titulum ordinatur non fiunt bona Ecclesiastica tametsi bonæ personæ Ecclesiasticæ sint. *ibid.§.Et tandem.*

ALLOQVI MONIALES.

Alloqui Moniales, prohibitum sub censura.

1 † ALloqui Moniales interdictum est omnibus, præter casus exceptos, & cum certis solemnitatibus. Prohibitum verò est iuribus, quæ citauimus V. *Accessus*, prohibentibus accessum ad colloquendum cum Monialibus: † Et quidem allocutio primariò, & per se prohibetur, accessus verò secundariò, & quatenus ad allocutionem requiritur. Ex quo contra Graffium, *tom.1 consil.22.num.23.* cum Henriquez *lib. 13. cap.26. num. 2.* dicendum est, alloquentem Moniales de domo sua Monasterio vicina, in excom-

Etiam de propria domo finitima.

com-

communicationem incurrere. *p.3.tr.2.ref.48.§.Nota septimò.*

2 Prohibitum verò est, Monialem alloqui, quamuis ipsa non respondeat. Ita Graffius vbi supra *num.* 30 Monialem verò audiens, & non respondens, non incurrit excommunicationem: quia audire non est loqui. Quidquid in contrarium ipse dicat. Non tamen admitto, quod aliqui docuerunt, nimirum, quòd, si quis Monialem alloquatur non respondentem, non incurrit excommunicationem, quia nimirum prohibita est collocutio, id est *simul locutio. p.3.t.2.ref.48.§. Nota primò.* Idem dic, si quis alloqueretur Monialem per nutus, & signa. Minimè verò, si quis alloqueretur per interpositam personam, vel mitteret illi nuntium, vel epistolam. *Ibidem §. Nota secundò.* Vel illam alloqueretur lingua ab ipsa non intellecta, per interpretem. *Ibidem §. Nota quartò.*

Etiam si Monialis non respondeat. Minitr è vero, ipsam audire.

Alloqui per alium, per epistolam, vel interpretem.

3 Nota hic primò. Regulares, etiam exemptos, alloquentes Moniales absque licentia puniri posse ab Episcopo, ex constit. Greg. XV. & declaratione Cardinalium. Etiamsi loquatur in Monasterio exempto, vt notat Bonac. *de clauf.q.3.punct.4.num.*8. Ex qua declaratione non colligitur, quod Episcopi tanquam delegati Sedis Apostolicæ possunt peculiari statuto prohibere Regularibus exemptis colloquium cum Monialibus sub pœna excommunicationis. Vnde cum Sanchez de matrim. *tom.2.l.7.disp.33.num.33.* tenendū, quòd Religiosi exempti non incurrunt excommunicationem Episcopalem contra colloquentes cum Monialibus absque licentia. *Ibid.§. Nota octauò.* Et ita declarauit Sacra Congregat. *sub die 9. April.* 1587. apud Suarez *de Relig. to.4.tr.1.lib.1.c.10.nu.17.p.3.t.2.ref.103.* Quæ præterea declarauit, Regulares loquentes cum Monialibus contra formam decreti ipsius Sacr. Congr. præter pœnas priuationis officiorum, vocisque actiuæ, & passiuæ, peccare etiam mort. *p.1.t.10.ref.22. & p.3.t.2.resol.104.*

Si loquitur Regularis, puniri potest ab Episcopo.

Sed non incurrit excommunicationem ipsius.

Quamuis incurrat pœnas decreti Sacr. Congregat. & peccet mortaliter.

4 Nota secundò, quòd licentiam loquendi cum Monialibus dare potest non solùm Episcopus sed etiam eius Vicarius: & si detur indefinitè, expirat per primam allocutionem. Debet verò esse scripta. Sed in foro conscientiæ sufficit verbalis. Vide Ricc. *p.5.coll.584.p.3.t.2.ref.48. Nota decimò.*

Ad loquendum cum Moniali requiritur licentia Episcopi, vel eius Vicarij in scriptis.

5 Nota tertiò, nomine Monialium in dicto decreto non venire Abbatissam. Vide *v. Abbatissam.n.16.* Neque nouitias: quia in pœnalibus stricta interpretatio adhibenda est. Ita Graffius *tom.1.conf.22.num.26.ibid § Nota nonò.* Prohibitio verò de non loquendo cum Monialibus, non comprehendit pueros, & puellas ante annum 14. per ea, quæ docet Bonac. *de cens.disp.1.qu.1.punct.4.num.7.* Nec peregrinos qui ibi domicilium non habent. Nec Episcopos extraneos. Ita Graff. *de cas.ref.lib.2.c.5.num.27. & 54.* licèt contrarium teneat Gratian. *tom.2.cap.393.num.20.* & hic Panormi seruetur. *Ibid.§.Nota quintò.*

Non est prohibitum loqui cum Abbatissa, vel Nouitijs.

Et cum alijs loqui possunt pueri, Peregrini, Et Episcopi.

6 Nota quartò, à dicta excommunicatione incurrenda excusare paruitatem materiæ. Vt, si Monialem paucis alloquaris, si transiens illam salutes, vel salutanti respondeas. Ita Finellius *de cas.ref.cap.5.num.8.p.5.tr.9.ref.46.* in fine. Est autem parua locutio, quæ durat solùm per vnum *Miserere. p.3.tr.2.ref.48 §.Nota sextò, & ref.104. & tr.5.ref.69.* Excusat etiam metus. Vnde, si seruus, impellente ad id efficacibus minis domino, ad Moniales accederet, & turpiter loqueretur, peccaret quidem, † quia actio est intrinsecè mala, † sed non incurreret excommunicationem; nam leges Ecclesiasticæ non obligant cum tanto incommodo. *p.3.tr.2.vbi supra.* Excusaretur præterea, tum à censura prædicta, tum etiam à peccato, si aliquis v.gr. Religiosus declararet Moniali casum conscientiæ; quia hæc locutio est quædam species sermonis, & exhortationis. *p.3.tr.2.ref.104.*

Reliqui verò excusati possunt ex paruitate materiæ.

Metu.

Et qualitate sermonis.

7 Regularis potest alloqui Moniales cum licentia Episcopi absque assistentia confessarij illarum, vel auscultatricium. *p.9.tr.7.ref.34.* Non potest

Potest regularis cum licentia Episcopi al-

Inqui Moniales idq. potest cum fœmina seculari existente in Monasterio.

alloqui in diebus Vigiliarum, aut quatuor temporum. *ibid. ref.* 35. Potest verò cum fœmina seculari in Monasteria existente etiam de negotio profano cum licentia Episcopi, *ibid.* §. *Nota tamen.* Quando ad hoc non obstat stylus Curiæ, vel consuetudo aliter necesse est licentia Sacræ Congregation. ibid. *p.* 9. *tr.* 7. *ref.* 64. Alloquentes cum Abbatissa non incidunt in excommunicationem.

Non extenditur socio potest alloqui alia die, est necessaria subscriptio Superioris monasterij.

8 Licentia concessa Regulari alloquendi non extenditur ad socium, *ibid. ref.* 33. Et si non potest alloqui die præscripta in licentia potest alia die, si parum intercedat temporis, *ibid.* & requiritur subscriptio superioris Regularis illius Monasterij, post subscriptionem Episcopalem, vel eius Vicarij, *ibid.* §. Notandum. Possunt etiam alloqui exercendo aliquod opus pietatis, vel exponendo aliquem casum conscientiæ, non incidendo in pœnam Sac.

In foro externo possunt puniri ab Episcopo.

Congregat. tamen in foro externo possunt puniri ab Episcopis tamquam delegatis à Sede Apostolica, *ibid. ref.* 24. Vide etiam *num.* 3. §. *Nota.*

ALTARE PRIVILEGIATVM.

Non potest Pontifex applicare Indulgentiam defunctis per modum satisfactionis.

1 Altare priuilegiatum est illud in quo à Papa concessa est indulgentia plenaria pro mortuis. *p.* 9. *tr.* 2. *ref.* 1. Nec talem Indulgentiam pro mortuis potest Pontifex applicare per modum absolutionis, sed per modum suffragij. *ibid. ref.* 2. Aduerte, quod quando Laicis conceditur applicare Indulgentiam per modum suffragij intelligitur, te designare defunctum, cui Pontifex immediatè, & directè Indulgentiam applicat. *ibid.* §. *Nota tamen.* Quoad excommunicationis absolutionem defunctorum, *ibid.*

Est designare defunctum vt applicetur. Indulgentia Altaris priuilegiati infallibiliter habet effectum, in secularis cum medalijs.

2 Indulgentia, quæ conceditur Altari priuilegiato, vt applicetur defunctis, infallibiliter habet effectum, maximè si sacerdos celebrat in dicto Altari pro defunctis infallibiliter liberatur anima à Purgatorio, sic etiam secularis dum se communicet cum Medalia in qua est appensa indulgentia. *ibid. ref.* 3. Nec requiritur, vt sacerdos sit in statu gratiæ, quando celebrat pro defuncto in Altari priuilegiato, secus autem si pro se applicat Indulgentiam. *ibidem resolutio.* 4.

Indulgentia, & sacrificium applicare tenetur Sacerdos defuncto.

3 Sacerdos celebrans in Altari priuilegiato tenetur non solum Indulgentiam, verum etiam, & sacrificium applicare defuncto: quādo Indulgentia dicit (quoties Sacerdos in tali Altari celebrauerit liberabit animā à Purgatorio) tunc satis est applicare Indulgentiam, & non sacrificium. *ibid. ref.* 5. & 25. Sed quando conceditur liberatio animæ, pro qua dicatur Missa, vel recitetur Corona, vel quid simile, tunc necesse est substantia operis aliter non. *ibid.* §. *Nota etiam*; Missa celebrata in Altari priuilegiato applicata pluribus, singulis æquè prosunt, sed si terminato defuncto tantummodo animæ illius prosit. *ibid.* §. *Et tandem* 4. Non requiritur ex parte defuncti aliquid, vt Indulgentias Altaris priuilegiati habeat suum effectum, cum non apponit obicem, & cum sit in statu gratiæ. *ibid. ref.* 6.

Substantia operis est necessaria pro liberatione animæ.

Missa pluribus applicata singulis pro sit.

Quando non apponit obicem defunctus, Indulgentia habet suum effectum.

Missa celebrata pro anima non indigente, magis indigentibus dispensatur à Deo.

4 Missa celebrata in Altari priuilegiato pro anima specialis defuncti, si hæc non indiget tali beneficio, si in Cœlis est à beatis plus indigentibus applicatur, si in inferno voluntate interpretatiua applicatur magis indigentibus, & de relictis, & quando à celebrante tacitè, vel expresse intenditur suffragari sibi coniunctis, cum anima non indigeat intelligatur pro magis indigentibus, & si nemini, applicetur per diuinam misericordiam alijs indigentibus. *ibid. ref.* 7.

Missa priuilegiata debet esse de Requiem.

5 Missa in Altari priuilegiato necesse est dici de Requiem, sic declaratum fuit à Sacra Rituum Congregatione. *ibid. ref.* 8. & 29.

Numerus Sacerdotum

6 Numerus Sacerdotum descriptus in Breue Apostolico pro Altari priuile-

uilegiato non est conditio essentialis necessaria ad valorem priuilegij, sed est tantum narratio petentium priuilegium, & vt satisfieret occurrentibus obligationibus. *ibid. ref. 9.*

non est essentialis conditio pro validitate priuilegij.

7 Quod ad clausulam negatiuam solitam apponi in priuilegio similis Altaris intelligitur de materia fauorabili, vnde latè interpretanda est. *ibid. ref.* 10. Clausula verò de septennis intenditur à die publicationis in loco, & definit eodem die septennij, sed in prorogatione incipit finito primo septennio. *ibid. ref.* 11.

Septennialis verò intelligitur a die publicationis, in pro rogatione die vltimo septennij.

8 Sacerdos habens onus celebrandi in Altari, vel Capella, aut Ecclesia priuilegiata, si hoc fiat pro maiori Ecclesiæ commodo, vel deuotione tenetur ibi celebrare, aliter potest in alio Altari, vel Ecclesia cum Medalia Indulgentias habente, & obligationi satisfacit. *ibid. ref.* 12. Item dicendum est, si pro aliquo iusto impedimento, vel causa in illo Altari, Ecclesia, vel Capella celebrare non possit. *ibid. ref.* 13.

Sacerdos obligatus celebrādi priuilegiato si pro maiori cōmodo Ecclesiæ tenetur ibi celebrare non aliter.

9 Sacerdos Capellanus obligatus celebrare in Altari priuilegiato, quando obligatur pro celebratione tantum, potest per alium Sacerdotem satisfacere, secus autem si fundatum est Altare, vt personaliter celebret quotidie, vel coadiuuet cantando, vel Curæ. *ibid. ref.* 14. Item Capellanus celebrans alibi cum sit obligatus in Altari priuilegiato non tenetur aliquid restituere sed peccat mortaliter frangendo fidem fundatori. *ibid. ref.* 15.

Sacerdos obligatus pro celebratione nō potest per alium satisfacere maximè si hoc titulo fundatum est Altare.
Obligatus non tenetur aliquid restituere peccat tamen mortaliter.

10 Si in testamento relinquatur certa summa pecuniæ, vt Missæ celebrentur in omnibus Altaribus priuilegiatis Ecclesiæ, intelligitur etiam de erigendis. *ibid. ref.* 16. Et valida esset impetratio Altaris priuilegiati à Regularibus in eorū Ecclesiis, si non fuerit facta mentio in concessione de alio Altari priuilegiato impetrato insciis ipsis Regularibus. *ibi an medio resol. ver. Addo.*

Intelligitur de erigendis.

11 Si Altare priuilegiatum, vel Ecclesia diruitur, priuilegium vltra non valet, sed si paulatim est dirutum & reædificatum Indulgentia acquiritur, sed si Altare conuertatur in Ecclesia visitando illam lucratur indulgentia. *ibid. ref.* 17.

Ecclesia, vel Altare diruto desinit indulgentia non autem si parum, & paulatim reædificatur.

12 Missam celebratam in Altari priuilegiato, quatenus priuilegiatum est. (Non quatenus Missa est sacrificium & opus satisfactorium) videtur viuentibus prodesse non posse. *ibid. ref.* 18. Possunt dici Missæ de Requiem pro viuis, tamen est contra vsum Ecclesiæ, melius est Missa Sanctorum, vel pro peccatis. *ibid.* § *Sed hæc obiter.*

Missa priuilegiata viuis non prodest.
Est contra vsum Ecclesiæ Missas de Requiem dicere potest viuis.

13 Regulares, quibus dantur eleemosynæ pro defunctis, vt celebrentur in Altari priuilegiato, non peccant mortaliter, si non promittant illas celebrare *ibid. ref.* 19. Vnum Altare vnius Religionis non communicatur aliæ Religioni. *ibid. ref.* 20. Altaria priuilegiata Regularibus concessa, non fuerunt reuocata per Bullam Pauli V. 1606. *ref.* 21.

Non est peccatū non promittere celebrare in Altari priuilegiato.
Altaria priuilegiata non cōmunicantur, nec reuocata sunt Regularibus.

14 Altare priuilegiatum non suspenditur per Bullam Cruciatæ. *ibid. ref.* 22. nec per Annum Sanctum *ref.* 23. neque Indulgentiæ concessæ viuis, vt applicentur defunctis. *ibid.* § *Sed hic obiter.* Et Sacerdos tenetur applicare etiam sacrificium pro anima pro qua celebretur in Altari priuilegiato, & eo die, cui designatum est, quia in alio die pro sit, vt Missa ordinaria, non vt priuilegiata. *ibid. ref.* 24. Item dicendum est, si propter mutationem domicilij, vel aliam iustā causam non potest celebrare in illo Altari debet in alio priuilegiato celebrare *ibid.* § *Nota etiam.*

Per Bull Cruciatæ, & annum Sanctū viuis pro defunctis Indulgentiæ non suspenduntur.
Missa celebrata non in die designato pro sit vt ordinaria.

15 Vtilius est (cæteris paribus) celebrare Missam in Altari priuilegiato, quam accipere Bullam Cruciatæ pro defunctis. *ibid. ref.* 26. Indulgentiæ Altaris priuilegiati prosunt Catechumenis per modum suffragij quatenus sūt sub potestate Christi, non autem applicatio sacrificij missæ priuilegiatæ: vnde consulerem Christianos celebrare facere Missas dum viuunt pro eorum satisfactione. *ibid. ref.* 27.

Cæteris paribus vtilius est missa priuilegiata, quam Bulla Cruciatæ.
Cathecumenis prodest per modum suffragij.

16 Clau-

Parua donatio ratione liberalitatis non irritat valorē breuis.

16 Clausula de præsentatione priuilegij, vel breuis (ne quid minimum detur pro illis) non irritat valorem breuium: si aliquid detur ratione liberalitatis, affirmant de hoc aliqui, alij negant tu cogita *ibid. ref.* 28.

Licet dicere Missam die Dominico de Requiem infra Oct. comm. Sanctorum, & in festo duplici.

17 Licet dicere Missam priuatam de Requiem in die Dominico infra Octauam omnium Sanctorum in Altari priuilegiato; quia videtur quod Pontifex vult illam concedere, & ita de festo duplici non autem de alijs Missis defunctorum *ibid. ref.* 29. & 8.

APPELLATIO.

Appellatio quid, & quotuplex.

1 †. Appellatio est à minore Iudice ad maiorem prouocatio pro iniuria irrogata, vel irroganda. Vnde duplex est. Altera ab illato grauamine, & dicitur appellatio via grauaminis. Altera à grauamine inferēdo & dicitur appellatio via deuolutionis. Prima fit post latā sententiam, secunda ante illam, & dicitur etiam recusatio: Qui appellare possit, à quo, quomodo, quoties, quando, &c. Vide 2. q 6. *per totum*. Appellatio esse potest illicita. Primò ratione sententiæ de qua fit appellatio. Secundò ratione iudicis, à quo fit. Tertiò ratione Iudicis, ad quem fit. Et tandem quartò ratione modi, quo fit. Ex primo capite.

Appellari nō potest iudex laicus à sententia Episcopi, quod reus gaudeat immunitate.

An neque reus, si declaret, non gaudere?

2 Quando Episcopus iudicat, reum gaudere immunitate Ecclesiæ, ad quam confugit, non potest iudex laicus de tali sententia appellare. Ita Peregrinus *de immunit. c.* 16. *num.* 33. contra Farinacium *Append. c.* 27. *num.* 372. Quod Bonacina *de leg. disp.* 3. *qu.* 7. *punc.* 7. *num.* 11. dicendum etiam putat, quando Episcopus declararet contra reum. *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 38. & *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 97. vtrobique in fine.

Appellare non potest hæreticus à sententia definitiua Sed potest ab interlocutoria.

3 Hæreticus à sententia definitiua contra eum lata appellare non potest, sicut nec eius hæredes. Ita habetur *in cap. vt Inquisitionis, de heret. in* 6. Potest tamen appellare ab interlocutoria, & à decreto torturæ; *ex l.* 2. *Cod. de appellat. recip. & l. penultim. Cod. quorum appellat. non recipiuntur*. Ita Simanca *Enchir. tit* 52. *num.* 11. *Cath. inst. tit.* 6. *num* 2. & *tit.* 65. *num.* 2. *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 10. & *tr.* 8. *ref.* 20. & 32.

Licita est appellatio à sententia lata ex opinione probabili.

Vel etiam probabiliori.

4 Item secundum Ledesmam *tom.* 2. *trac.* 8. *c.* 24. *concl.* 8. *diff.* 2. appellatio de sententia lata secundum opinionem probabilem est illicita. Nam iudex rationabiliter talem sententiam tulit. Et alioqui, si liceret ab huiusmodi sententiis appellare, nunquam finirentur litigia. Sed contrarium dicendum est, non solùm, si sententia lata sit secundum opinionem probabilem: probabiliori relicta, sed etiam, si secundum probabiliorem, & communiorem. Nam iudex appellationis ferre potest sententiam, & quidem iustè, secundum opinionem minus probabilem Ita tenet Ioannes à Cruce *p.* 1. *tr.* 8. *art.* 3. *dub.* 11. *concl.* 2. in causa sanguinis. Quod etiam dicendum est in alijs causis non solum criminalibus, sed etiam ciuilibus, cōtra Malderum *in* 2. 2. *t.* 6. *c.* 2. *dub.* 4. *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 194.

Illicita appellatio à sententia Regis, Præfecti.

5 †. Ex secundo capite † illicita est appellatio à sententia Regis, a Rege enim non appellatur. Ita Corsettus *de præst. Regis p.* 3. *q.* 22. *n.* 18. Item neque à sententia Præfecti *ex l.* 1. *ff de offic. Pretoris. p.* 5. *tr.* 2. *resol.* 368.

Et Congregationis Cardinalium; Non tamen vnius. Quamuis de vno videatur etiam congruum.

6 Item non appellatur à sententia totius cætus Cardinalium. Ita Albanus *de Card. qu.* 42. *priu.* 3. & DD. communiter. Qui tamen omnes asserunt, licitam esse appellationem à sententia vnius Cardinalis. Sed in fauorem Cardinalium posset quis dicere, quòd Cardinales æquiparantur Præfecto, vt dicet Glossa *in l.* 1. *ff. de Offic. Pretoris*, quod videtur dicere ad insinuandū, quod à sententia Cardinalium non datur appellatio, quia in eo textu id determinatur de Præfecto. Item Cardinales æquiparantur Regibus, & ideò illis

illis inferentes iniuriam puniuntur vt rei læsæ maiestatis. Igitur videri posset, quod nec à sententia vnius Cardinalis appellare licet. Sed prima opinio est communis. *Ibid.*

7 At verò quando aliqua causa Cardinali committitur cum clausula, *appellatione remota*, tunc illicita est omnis appellatio non solum friuola, & frustratoria, quàm huiusmodi clausula tollere solet, secundum Genedum *qq. can. c. 45. n. 43.* & alios. Sed etiam legitima. Ita Farinac. *fragm. cr. p. 2. v. Iudex. n. 965.* Albanus *de Card. q. 42. priuil. 4. & alii p. 5. tr. 2. res. 37.* Quod certum est, si illi committatur aliqua causa (appellatione remota.)

8 Sed quæres, An Cardinales, si sint Iudices recusari possint? Respondeo affirmatiuè, ex causa iusta, etiamsi sint Iudices delegati. Ita Rolandus à Valle *lib. 3. cons. 19. nu. 17.* qui idem docet de Cardinali legato à latere. Attamen iusta causa debet esse multum releuans: Nam Cardin. recusatio non est ita facilis, sicut aliorum. Ita *Alb. de Card. q. 42.* & alij. Sed, his non obstantibus, Guazzinus *defens. 1. cap. 19. num. 102.* docent, Cardin. iudices recusari non posse, nisi essent iudices alterius Cardin. Ita etiam Præpos. *in cap. Postremò. num. 9. p. 5. tr. 2. res. 30.* Potest tamen Cardinalis iudex recusari. Etiãsi sit delegatus. Sed causa debet esse multum releuans. Et alij absolutè id negant.

9 Aliquæ Religiones habent priuilegium interdicens Religiosis appellationem Sed hoc priuilegium intelligendum est secundum ius commune, de appellatione scilicet friuola, & quando Prælatus non grauat. Non autem quando grauamen est manifestum. Ita Sanchez *sum. tom. 2. li. 6. cap. 8. num. 10 p. 3. tr. 2. res. 54 §. Notandum.* Licita appellatio Religiosis ex causa iusta. Etiã in Religionib. habentibus priuilegium in contrarium

10 † Tertiò appellatio debet fieri ad iudicem competentem, & suo ordine. † Vnde omnis appellatio à iudice Ecclesiastico ad iudicem laicum est illicita, quia is non est competens. Quod intelligendum etiam est de rescripto, seu Apostolis, testificantibus de appellatione facta coram iudice Ecclesiastico ad Papam, & impedientibus ne interim reus molestetur, quæ appellatur appellatio tuitiua, in Regno Portugalliæ concedi solita. Nam huiusmodi appellatio offendit libertatem Ecclesiasticam & illam reprobare videtur Tridentinum *sess. 25. cap. 3.* & praxis Curiæ Romanę, quę Candelabrum Viualdi, quòd cum alijs hanc appellationem defenderet, suspendit. Ratio autem est, quia hoc pertinet ad iudicem Eccl. ad quem quis in tali casu potest recurrere, vt iura concedit, non verò ad sæcularem, quod ius Canonicum prohibet *p. 1. tr. 2. res. 105.* Illicita est appellatio à iudice Ecclesiastico ad laicum.

11 Item, quando causa decisa fuit per duos iudices, vnum Ecclesiasticum, & alium sæcularem, appellatio debet fieri ad Ecclesiasticum: quia iudex appellationis debet esse iudex competens vtriusque arbitri, qualis esse non potest iudex laicus. Et prætereà quia dignus trahit ad se minus dignum. Ita Felin. *in cap. 1. de præscr. num. 6.* contra Couarr. *lib. 2. variar. cap. 22. p. 4. tract. 1. resolutio 54.* Etiam, si cum primo Ecclesiastico decideret laicus.

12 Quando reo hæretico conceditur appellatio, appellare debet ad Papam, si grauamen illatum sit ab Inquisitoribus Tribunalis Romani. Si verò ab Inquisitoribus Tribunalis Hispani, appellare debet ad supremum Inquisitorem, ex priuilegio Apostolico. Quod si grauamen illatum est ab Episcopo personæ non exemptæ hæc appellare potest ad Metropolitanum. Non autem exempta: sed debet appellare ad Papam. Quia Episcopus contra hæreticos exemptos non procedit vt iudex ordinarius, sed vt delegatus. Vide text. in cap. *ad abolendam*, & Simancam *cath. inst. tit. 26. num. 6* cum alijs. *p. 4. tr 7. res. 32. § Quando.* Reus hereticus, quãdo potest, appellare debet ad Papam. Sed in Hispania, ad supremum Inquisitorem. Si autem grauamen tulit Episcopus, non exemptus, appellare potest ad Archiepiscopum. Exemptus ad Papã.

13 † Ordo appellationis requirit, vt appellatio prius deferatur ad iudicẽ, qui sit proximè superior, & sic gradatim. Ita habetur in iure cõmuni. † Vnde ait Decius *in c. consuluit, num. 4. 5. de appell.* quòd, quando quis appellaret generaliter à sententia censuræ, non exprimendo, ad quem, præsumendum esset, appellationem ad proximum superiorem factam fuisse: nam, quamuis Appellatio debet fieri proximiori Superiori, & sic gradatim. Ita ius commune.

ex priuilegio, omisso medio appellare potuisset ad Papam, vel eius legatum; tamen in dubio præsumitur vti iure communi potius, quàm priuilegio. *L. eius §. militia, ff. de milit. testam. l. in testamento, C. de testam. milit.* Ita ille valdè probabiliter. *p. 5. tr. 10. ref. 18.*

Et pro Regularibus decretum prætereà Clem. VIII. & declaratio Cardinalium. Sed aliqui docēt posse Regulare hunc ordinem violare.

14 In Regularibus præter ius commune extat Decretum Clem. VIII. & declaratio Cardinalium, quòd debeant appellare cum ordine à Guardiano ad Prouincialem, ab hoc ad Generalem, à Generali ad Cardinalem Protectorem, ab hoc ad Papam. Et ita tenent Duardus in *Bulla Cœn. lib. 2. can. 9. qu. 37. num. 8.* & alij. Sed Portellius *aub. Reg. 5. Appellare num. 3.* stante praxi, ait, omissis illis mediis, posse Religiosum statim appellare ad Papam, vel Nuncium. *p. 3. tr. 2. ref. 54.*

Appellatio debet fieri in scripto.

15 Quod attinet ad modum appellationis à grauamine, illa debet fieri in scriptis, & continere debet duo, idest grauamen, à quo appellatur, & causam grauaminis in specie. Ita Pena *p. 3. tom. 3. p. 4. tr. 6. ref. 20. §. Nota tamen.* Nisi iusta causa hæc impediat, vt, si Regularis à superiore, grauatus, timeret Apostolos petere, & litteras appellationis præsentare. Nam non est petendus consensus ab eo, qui vexat iniquè, vel, de cuius culpa corrigenda, & emendanda curatur. Igitur potest se ad superiorē transferre, quæ appellatio dicitur, arrepto itinere, & sine scripto. Neque hoc intendit prohibere Concilium Tridentinum *sess. 25. ca. 4.* Imò in tali casu, si Religiosus ferendo habitum Religionis, timeret detegi, & comprehendi à Prælato iniustè grauante, posset habitum dimittere, quia illum portare tenetur præcepto humano, quod non obligat cum tanto periculo. Ita Portellus V. *Habitus, num. 3. p. 3. tr. 2. ref. 56. & 115. §. Non desinam.*

Sed iusta causa ab hoc excusat.

Vnde Religiosus timens maius grauamen, appellare potest arrepto itinere, Etiam sine habitu.

Appellatio alternatiua (ad hunc, vel illum) secundum aliquos inualida. Secundum alios non ità.

16 Appellatio alternatiuè facta ad plures iudices competentes, (ver. gr. *Appello ad Archiepiscopum, vel ad Papam*, aut: *Appello ad quem iure possum, & debeo*, aut coniunctiua: *Appello ad hunc, & ad illum*) secundum aliquos est inualida, & incerta. Sed Panormitanus *num. 11.* ait, quòd si iudici competenti alius incompetens per alternationem adijcitur, appellatio non est vitiosa. Sed quid, si vterque iudex appellatus æquè competens sit? Aliqui dicunt appellationem esse inutilem, ex certitudine orta inter iudices. Sed ego puto, non esse adeo inutilem, vt habeatur pro non scripta. Nam incertitudinem tollere potest appellans, eligendo alterutrum ex iudicibus nominatis, sed intra terminum appellationis. Hæc omnia Magrouiejo *tom. 1. in c. cum consuluit, num. 9. & 10. de appell. p. 5. tr. 10. verf. 18. §. Sed quid.*

Et, si vterque iudex sit æquè competens, puto esse validam.

Et indifferentiam tolli per electionem appellantis intra terminum.

Qui in omnib. causis est decem dierum. An etiam in sententia excommunicationis?

17 † Terminus ad appellandum de grauamine in omnibus causis est decem dierum à die latæ sententiæ ex cap. *quod ad consultationem de re iud.* † At in sententia excommunicationis Auila *p. 2. ca. 5. disp. 5. dub. 11. concl. 3.* & alii contra Abbatem *in cap. præterea de appella.* docent, esse totum illud tempus, quo conditio ad incurrendam excommunicationem non impletur. *p. 5. tr. 9. ref. 64. §. Sed difficultas.*

Per appellationem appellans tollitur de potestate iudicis. Vnde appellans ab excommunicatione ferenda, excommunicari non potest.

18 Effectus appellationis legitimè factæ est, eximere appellantem à potestate iudicis, à quo fit, hucusque quoad illum articulum iurisdictionem suspendere, ex cap. *pastoralis 53 de appell.* Itaque appellans à sententia excommunicationis ferendæ, illam non incurrit. *p. 5. tr. 9. ref. 30* in fine.

Suspendit itē appellatio omnem suspēsionem præter duas. Item excommunicationem. Et sententiam de reincidentia.

19 Per appellationem subsequentem suspensio omnis suspenditur præter suspensionem ab officio, & ab ingressu Ecclesiæ, vt colligitur eo cap. *is, cui, de sentent. excommunic. in 6.* Ita Hurtado *de cens. diff. 25. num. 110.* contra Turrianum *lib. 4. disput. 42 dub. 2.* Appellatio item post latam sententiam excommunicationis non suspendit illius incursionem, vt definitur in cap. *Pastoralis.* Ita etiam Hurtado *disp. 13. diff 4. p 5. tract 10 ref. 16* Quod si Episcopos tollat suspensionem, vel interdictum ad reincidentiam, probabile est: appellationem interpositam non suspendere sententiam de reinciden-tia.

tia. Sed ego adhæreo sententiæ Alterij *de cens. tom. 2. disp. 3. c. 2.* quod suspendat. Quia Episcopus numquam potest suspendere suam censuram, nisi penitus tollat. *p. 5. tr. 10. res. 17.*

20 Clausula (Appellatione remota) non de friuola, sed de legitima appellatione sit intelligenda. *p. 8. tr. 7. res. 28.* Legitimè intelligenda est clausula appellatione remota.

AQVA BENEDICTA.

1 AQua benedicta delet in nobis peccata venialia ex opere operato, sicut Sacramenta. Nec refert, quod semper requiratur in nobis aliquis actus, nam etiam in perceptione Sacramentorum requiritur, & non propterea remissio peccatorum tribuenda est operi operantis; nam actus, qui requiritur, vel non est sufficiens ad remittenda venialia, vel non est sufficiens ad omnia, quæ de facto remittuntur. Ita Nugnus *in 3. p. tom. 2. quæst. 87. art. 3. diffic. 2.* contra Suarez *in 3. p. tom. 4. disp. 12. sect. 5. num. 5. p. 3. t. 4. resolut. 61. Vide Pontifex.* Aqua benedicta delet peccata venialia ex opere operato.

ARCHIEPISCOPVS.

1 ARchiepiscopus potest dispensare, & reuocare leges latas in Concilio Prouinciali, maximè si Concilium non sibi reseruat dispensationem. *p. 9. tr. 6. res. 40.* Nec potest puniri à Concilio Prouinciali de transgressione, sicut possunt Episcopi. *ibid. §. Vnde hoc.* Leges editas in Concilio Prouinciali possunt ab Archiep. reuocari, nec puniri potest per transgressionem.

ARGVMENTVM.

1 DIspensatio strictè interpretanda est neque extendenda à paritate, vel maturate rationis ita, vt habeat locum argumentum ab identitate rationis à maiori ad minus. *p. 8. tr. 3. res. 41.* Strictè interpretanda est dispensatio à maiori ad minus.

ATTRITIO, ET CONTRITIO.

† ATtritio, & Contritio sunt affines; & ideò de vtraque simul agimus. Igitur.

1 Contritio est dolor de peccato præterito, quatenus est Dei offensa, cum proposito non peccandi de cætero, & iam commissa confitendi. Attritio est item dolor de peccatis, sed imperfectus; vel, quia non respicit peccatum, vt offensam Dei, sed vt afferens malum; & quidem vel æternum, vel temporale in vita, aut bonis: vel, quia caret proposito vitandi deinceps peccata: vel, quia est dolor de non habita contritione. Est autem diuersus valor contritionis, & attritionis; nam illa per se iustificat: hæc non item, sed requirit Sacramentum Confessionis in re, imò nec cum illo omnis attritio sufficit, vt dicemus. † Quid contritio? Quid attritio? Et quis vtriusque valor?

2 Non tenetur quis contritionem elicere eo ipso, quod peccauit mortaliter, vt putauit Syluester *v. Contritio. num. 4.* Neque in diebus festis, vt putauit Soto *Lect. 13. de Pœnitent.* Neque, quando imminet populo aliqua magna calamitas, vt docuit Adrianus *in 4. q. 3. de Confessione.* Item neque, quando peccator est in probabili periculo obliuionis omnium peccatorum, vt existimauit Dominicus Soto *in 4. dist. 17. quæst. 1. art. 6.* Ita Hurtadus *disp. 3. diff. 4.* Non tenetur homo conteri statim post peccatum. Nec in die festo. Neque cum populo imminet calamitas.

Neque in periculo obliuiscendi omnia peccata.

Sed tantùm in articulo, vel periculo mortis, quando non potest confiteri.

(Nam, si confessus sit cum attritione cognita, non tenetur conteri.)

diff.4.p.5.t.13.res.33. Qui etiam refellit Suarez *in 3.p.to.4.disp.15.sect.6.* docentem, peccatorem teneri ante articulum mortis ad non multum differendam contritionem, sed sine aliqua temporis determinatione: docetque cum Vasquez *in 3.p.tom.4.q.86.art.2.dub.6.* peccatorem teneri elicere actum contritionis in articulo tantùm, vel periculo mortis, quando iustificari non potest per Sacramentum. Et ita ego teneo; nam præceptum contritionis obligat, quando est necessitas iustificationis *p.5.t.13.res.33. à §. Quinta.*

3 Ex quo patet, post Confessionem factam in articulo mortis cum attritione cognita, neminem teneri actum contritionis elicere, vt maneat securus de sua salute. Quod vlterius probatur primò quia nullibi reperitur tale præceptum: Et Ecclesia in Tridentino docet, ad salutem sufficere attritionem cognitam cum Sacramento, quod incertum esset, si quis ita confessus in mortis articulo, non esset securus de sua salute. Deinde quia ex hac opinione sequitur, neminem posse ad Confessionem accedere cum attritione cognita: quia exponeret se periculo peccandi mortaliter, vel saltem non recipiendi gratiam: Et tandem, quia hoc præceptum obligaret solùm doctos, qui scirent dubitare, an attritio cum Sacramento sufficiat: vnde essent peioris conditionis, quam ignari quod est absurdum. Ita Fagundez *p.2.lib.2.ca.4.num.13.* Faber *in 4.dist.14.q.2.disput.18.cap.3.num.71.* & alij contra Suarez *in 3.p.tom.4.disp.5.sect.4.num.17.* & nouissimè Granadum *in 3.p.cont.7.tr.3.disput.3.sect.4.num.17.* Qui tamen aduertunt, melius facturum, qui conaretur in tali periodo dolere perfectè de peccatis, & propter Deum *p.3.t.4.res.98.* & *p.5.t.7.res.76.* & *t.13.res.33.*

Et in aliquo alio casu per accidens.

4 Potest interdum quis ad contritionem teneri per accidens, & ex vi alterius præcepti, quam charitatis, vt si Sacerdos peccator ministrare debeat Sacramentum, & non adsit Confessarius; tunc enim tenetur conteri in reuerentiam Sacramenti ex virtute Religionis. Ita Villalobos *tom.1.tr.9.diff.21.n.4.* & *5.p.5.t.13.res.33.§ Sed omnes*, in fine.

Nunquam tamen de peccatis omissis.

5. Collige ex dictis contra Richardum, & alios ex antiquis, neminem teneri habere contritionem de peccatis remissis, quando memoriæ occurrunt: Nam, vt supra dictum est, hoc præceptum contritionis obligat; vt reconciliemus nos Deo: ergo non obligat quando sumus reconciliati. Ita Caiet. *in 3.p.q.84.art.8.* & *9.p.5.t.13.resol.33.§ Vnde.* Vide etiam *v. celebrare Missam. num.54.*

Qui tenetur conteri extra Sacramentum, non tenetur præmittere peccatorum examen.

Sed satis est, quòd doleat in confuso.

6 Quando autem quis tenetur conteri extra Sacramentum, v.gr. in articulo mortis, vel quando vrget necessitas communicandi, &c. non est opus recordari omnia peccata, vt quis de illis singillatim doleat, sed sufficit contritio generatim, & confusa de omnibus peccatis. Nam præceptum examinis conscientiæ in particulari solùm obligat in ordine ad Confessionem, vt fiat integrè. Ita Villalobos *tom.1.tr.9.diff.19.nu.4.* contra Sotum *in 4.dist.17.q.2.p.3.t.4 res.118.*

Attritio an deleat venialia extra Sacramentum?

Diuisio auctoris.

Sed in Sacramento omnes conueniunt, sufficere.

7 Ad delenda peccata venialia in homine iusto extra Sacramentum, ait, Vasquez *in 3.p.tom.4.disp.87.art.16.dub.1.num.6.* non sufficere attritionem, sed requiri contritionem. Quia cum sit suo modo recessus à Deo, non debet remitti, nisi per dolorem conceptum propter Deum. Sed Coninch *de Sacr.disp.2.dub.14.nu.124.* sufficere attritionem docet, & multis rationibus probat *p.3.t.4 res.117.*

Esto non sit existimata contritio.

Dùmodo fit de omnibus mortalibus non aliàs confessis.

Debet autem procedere à pœna inferni.

8 † Certum autem est, attritionem ad Sacramentum Confessionis sufficere. † Et quidem non oportet, quod sit existimata contritio. Ita Vasquez *in 3 p.tom.4.q.92.art.1.dub.3.* contra Sotum *in 4.dist.18 q.3 art.2.* Neque debet esse omnium venialium; quamuis ipsorum tantum fiat confessio, quia vnum veniale remittitur sine alio. Ita Hurtad *de Sacr.disp.6.diff.10.* Debet autem esse omnium mortalium, quæ nunquam confessa sunt. Et quidem debet

debet esse dolor de illis ob malum æternum. Nam ob malum temporale, puta nocumentum salutis, amissionem bonorum, & secundum Suar. *disp.* 20. *sect.* 2. non sufficit: alioqui sequeretur, peccatorem posse se disponere ad Sacramentum, & illius effectum solis naturæ viribus Sed contraria sententia cum distinctione Hurtadi de *Sacram. disput.* 6. probabilis etiam videtur. Nimirum, si quis doleat de peccato propterea, quòd Deus in pœnam illius malum temporale immiserit, sufficere. Si verò doleat absque vllo respectu ad Deum, non sufficere. Prima pars probatur: quia talis dolor non solùm est honestus, sed præterea procedit ex motiuo, quod mouere solum potest ad detestationem peccati, & sic excludit affectum peccati. Secunda verò pars probatur primò, ratione primæ sententiæ: (procedit enim de hoc secundo, nam ille primus dolor est supernaturalis,) & præterea, quia talis dolor sine respectu ad Deum non excludit affectum peccandi: nam enim opus bonum potest esse occasio talis mali, & sic dolor non est de peccatis, vt peccata sunt, qualem Tridentinum requirit. *p.* 4 *t.* 4. *res.* 193.

Nam à pœna temporali, non videtur sufficere.

Sed probabile est sufficere si præmant vt in immissa à Deo in pœnam peccati.

9 † Debet autem tam contritio, quàm attritio includere propositum de cætero non peccandi. Et quidem Bellarminus *lib.* 2. *de pœn. c.* 6. & 7. ait, non sufficere propositum implicitum in ipsa detestatione, sed requiri explicitum quia Tridentinum requirit propositum distinctum ab amore Dei. Sed probabile est, sufficere, vt docet Villalobos *tom.* 2. *tract.* 9. *diffic.* 19. *num.* 8. quia simplex detestatio peccatorum ex motiuo supernaturali sufficit ad iustificationem, & tamen potest contingere, vt quis de peccatis vitandis non cogitet: si verò cogitaret, ait Villalobos, teneri tunc elicere propositum illa vitandi. Ita etiam docet Sylaius *in addit. ad* 3. *p. q.* 1. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 119. Granado *in* 3 *p. cont.* 7. *tr.* 10. *disput.* 3. *sect.* 1. *num.* 6. distinguit, & in contritione existimat requiri propositum formale, in attritione verò sufficere virtuale: Sed an probabiliter, alij iudicent. *p.* 5. *t.* 14 *res.* 66. Porrò propositum requiritur etiam in Confessione venialium. Sed non ad omnia vitanda; sicut nec dolor omnium requiritur, quia vnum remitti potest sine alio. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 117. in fine. Aduerte tandem, quod cum sufficiente proposito non peccandi stare potest iudicium probabile reincidentiæ. Ita Præpositus *in* 3. *p. quæst.* 86. *art.* 1. *dub.* 6. *num.* 45. *Ibid.* §. *Notandum*, & *p* 5. *t.* 14. *res.* 66. in fine. Quo autem modo propositum adesse vel non adesse noscatur ex consuetudine, aut proxima occasione peccandi, vide *v. Confessarius quoad examen à num.* 35.

Debet attritio, contritio includere propositum melioris vitæ.

Saltem implicitum.

10 Attritio, vel contritio requiritur in quacumque Confessione etiam peccatorum aliàs confessorum. Quia materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ non est sola Confessio, sed etiam contritio. Ergo vtraque est repetenda. Ita Henriquez *lib.* 4. *cap.* 26 *num.* 7 Sed Ledesma *folio* 217. & Ioannes de la Cruz *p.* 2. *de Pœnit. q.* 1. *dub.* 6. *concl* 2. probabiliorem existimant sententiam negatiuam, sufficere nimirum repetere Confessionem, quæ est materia proxima partialis, sed principalior, Sacramenti Pœnitentiæ. Minimè verò dolorem, qui est materia minus principalis, & non est sensibilis, nisi mediante Confessione. Hanc sententiam sequi possunt illi præsertim, qui ordinariè confitentur de venialibus, & cum illis de aliquo mortali confesso & absoluto Sed ego teneo primam sententiam. *p.* 3. *tract.* 4 *resolut.* 116. cum hac tamen limitatione, quòd repetens plura mortalia, satis est, quod doleat de vno, si omnia fuerint legitimè confessa. Ità Hurtado *de Sacram. disp.* 6. *diff.* 7. *p.* 4. *t.* 4. *resol.* 193. §. *Nec tertio.*

Dolor de peccatis requiritur etiam in Confessione peccatorum remissorum.

Sed contraria sententia probabilis.

Et stando in prima, dolor non debet esse de omnibus.

11 Sed quantam nam temporis coniunctio debet esse inter contritionē, seu attritionem & Confessionem? & quemnam ordinem debent habere? Quoad primum respondet Hurtado *de Sacram. disput.* 1. *diff.* 11. intercedere posse multum temporis, & absolutionem pœnitenti dari posse toto tempore, quo illius actus virtualiter perseuerant, idest quamdiu non retractantur,

Qui confitetur manè, satis est doluisse vespere, & non retractasse dolorem.

neque

neque expressè,neque implicitè. Et ratio est, quia in forensi iudicio, cuius instar hoc Sacramentum est institutum,absolutio,vel condemnatio fieri solet multò post, quàm causa discussa fuerit. Sed contra hanc sententiam insurgit Granado *in 3.par.controu.7.tract.3. disput.3. sect.1. num.7.* existimans virtualem quidem doloris permanentiam sufficere ad absolutionem, sed illam explicari debere sicut in cœteris edentibus, vt tamdiu perseuerare dicatur,quamdiu si pœnitens interrogaretur cur doluerit, possit sine noua deliberatione respondere, se doluisse vt confiteatur, & non retractasse dolorem, quia vult confiteri, quemadmodum intentio conficiendi Sacramentum tamdiu virtualiter permanet in ministro, quamdiu interrogatus de fine illius ritus externi sine noua deliberatione responderet, quia vult conficere Sacramentum. Tantam verò distantiam, quantam ponit Hurtadus, sibi non probari,quia inter materiam & formam cuiuslibet Sacramenti debet esse moralis coniunctio, quæ non conseruatur quacumque temporis longitudine. Sed ego sententiam Hurtadi probabilem censeo cum Præposito *in 3.p.q.2.dub.1.nu.*30. Vnde si quis serò actum doloris eliceret,& manè accederet ad Confessionem sine alio dolore, confessio ex hoc capite esset valida,*p.5.t.14.res.67.*

Aliqui id negant.

12 Quoad secundum Coninch *de Sacram.disp.4.dub.6. num.4.conclus.2.* putat,dolorem debere tempore præcedere Confessionem, & si quis Confessionem faceret sine dolore, quamuis postea ante absolutionem doleret, non consequi absolutionem.Sed Hurtado *de Sacram.disput.6.dif.*10. & Bonacina *de Sacram.disp.5.q.3.punct.2.num.*18.hanc opinionem refellunt,docentque sufficere,si dolor ante absolutionem eliciatur, *p.3.tr.4.resol.*134.& *p.4.tr.4.res.*193.§. *Notandum secundò.*

An dolor debeat elici ante Confessionem?

13 Probabilissima est sententia Henriquez *lib.5.c.11. num.1.* & aliorum contra Layman *lib.5.tr.6.c.9.num.2.*& alios, quod dari possit Confessio valida,sed informis, ex defectu doloris, sicut dicemus infra dari posse defectu examinis *v.Confessionis,num.*52.& erit, quando quis ex mortali negligentia,vel ignorantia quadam culpabili, dolorem insufficientem adhibeat, *p.3.t.4.resol.*65.

Vt sine dolore sufficienti detur Confessio valida?

BAPTISMUS.

Baptismus quid?

1 † BAptismus est vnum ex septem Ecclesiæ Sacramentis, omnium primum, & ianua Sacramentorum. Definitur à Magistro, Ablutio corporis exterius facta, sub præscripta verborum forma. Septem in Baptismo consideranda sunt. Obligatio illum suscipiendi, aut conferendi, materia, forma, minister, patrini, suscipiens, & effectus. De quibus mox suo ordine,præterquam de patrinis, de quibus sub V. *Patrinus.* † Vide etiam Pontifex.

BAPTISMI NECESSITAS.

Et quale Sacramentum?

1 † BAptismus est Sacramentum necessitatis, ita quod, de lege ordinaria,qui non est baptizatus,non possit introire in Regnum Dei.Est autem necessarium simpliciter: vel in re,vel in voto, quando in re haberi non potest. Ex hac igitur necessitate oritur in homine adulto obligatio Baptismum suscipiendi,& in alijs illum ministrandi. †

Adultus cum commodè potest debet baptismū recipere.

2 Adultus tenetur præcepto diuino recipere Baptismum, cum commodè potest,hoc idem dicendum est de infantibus Christianorum, & parētes

non debent dilatare vltra mensem ad baptizandum pueros, vel paulo post propter solemnitatem Baptismi supra hoc vide superius *num. 5. par. 9. trac. 6. resol. 2. & 3.* Constantinum Imperatorem constat initio suæ conuersionis fuisse baptizatum, & non in fine suæ vitæ contra Caetanum, *ibid §. Sed verò:* Adultus cæcus, surdus, & mutus à natura non potest baptizari in ætate adulta sed debet expectari eorum voluntas, cum sint capaces assensus, & dissensus etsi in curia parentum infantes baptizati non sunt possunt compelli in ætate adulta etiam morte, si actiones christianorum gesserunt aliter minimè, *ibid §. Sed pro Coronide*. Pueros expositos in foro Ecclesiæ cum schedula in collo alligata attestante esse baptizatos, si non est cum Sigillo, vel manu Cognita subscripta vel sine scriptura baptizandos esse dico sub conditione, & hoc etiam de baptizatis ab hæreticis dicendum est, *p. 9. tr. 6. resol. 35.* At si Monstrum cum duobus Capitibus, & duobus dorsis esset baptizandum, & apertè constaret duas habere animas separatim baptizari debet, si verò dubitatur de duabus sub conditione baptizandum est, vnde peccaret mortaliter, si vnus plures sine necessitate baptizarent baptizando contra vsum, & modum Consuetum, & si sit in peccato mortali solenniter baptizans sine necessitate, peccat mortaliter, *ibid. res. 30.* sic etiam si quis à plurib. baptizatus est cum hac forma. (Nos te baptizamus) debet denuò sub conditione iterum baptizari, *ibid. res. 31.* Vnde peccaret mortaliter Sacerdos baptizando sine necessitate cum aqua non benedicta, *ibid. res. 34.* Nec potest hoc Sacramentum ministrari in domibus exceptis Principibus aliis non subiectis; aliis vero DD. volunt quod Principes titulo eminentes possunt hoc facere, *ibid res. 38.*

Christiani non debēt vltra mensem dilatare pueros baptizare.

Constantinum constat initio suæ conuersionis esse baptizatum.

Adulti Christianorū si actiones christianas generunt sunt cogēdi ad baptismū.

Expositi cum schedula, & sine ea debēt baptizari cum conditione.

Baptizans ne plures sine necessitate peccat mortaliter.

Baptizatus à plurib. cum conditione iterum debet baptizari.

Sacerdos baptizans sine aqua benedicta absque necessitate peccat mortaliter.

3 Itaque adultus, causa fidei id exigente, tenetur baptizari cum vitæ discrimine. Quia bonum fidei est maius, quàm vitæ vnius, vel plurium hominum. Quod etiam dic in similibus casibus, in quibus præceptum Baptismi obligat per accidens, *p. 5. tr. 3. res. 9.* circa medium. Nam, per se loquendo, nemo tenetur cum vitæ periculo Baptismum recipere vnde, si quis adulto minaretur mortem, si baptizetur, posset Baptismum omittere, sine credatur postea futura commoditas baptizandi, siue de futura certò sciatur. Et ità omnes ferè DD. tenent apud Suarez *disput. 31. sect. 3.* Probatur autem, quia ad salutem sufficit votum Baptismi, cum contritione peccatorum actualium, & ex alia parte amor vitæ est maximus, maximaque illam conseruandi obligatio, *p. 3. tr. 6. res. 48. §. Quintò, & p. 5. 1. 3. res. 9.* initio.

Baptizati tenetur adultus cum vitæ discrimine, si causa fidei exigat.

Per se verò non tenetur, etiam si Baptismi commoditas sit defutura.

4 Porrò, quamuis non teneatur cum vitæ discrimine quis baptizari; potest tamen, & non tenetur Baptismum, nè vitam amittat, omittere, si certò sciat defuturam Baptismi copiam. Nam permittere occidi, non est sibi mortem inferre, ac proindè non est intrinsecè malum, vt aliquando honestari non possit ex graui causa occurrente. Est autem grauis causa Baptismi susceptio, quia, quamuis eius defectum supplere possit contritio, tamen iustificatio per Baptismum est facilior, & contritio, præsertim in nouiter credentibus, incerta. Ita Granado *de Sacram. contr. 4. tr. 4. disp. 2. num. 8. p. 5. tr. 3. res. 6. vers. Verum tamen.*

Sed neque tenetur quis in tali casu ob periculum vitæ Baptismum deserere.

5 Parentes tenentur suos filios infantes quamprimùm baptizare. Ita omnes DD. Sed illud *quamprimum* Henriquez *lib. 2. cap. 4. num. 3.* & alii explicant arbitrio boni viri, attentis circumstantiis, & Ecclesiarum consuetudine. Sotus verò *in 4. dist. 5. qu. vn. art. 3.* intra duodecim dies post partum, quando illos possunt in Ecclesiam ferre, & mergere. Sed in Synodo Panormitana *p. 2. cap. 1. num. 2.* imposita est excommunicatio baptizare negligentibus ante nonum diem, *p. 3. tr. 3. res. 8.*

Parentes curare tenentur, vt eorum infantes baptizentur quamprimum.

Et hic Panormi intra nouem dies.

6 Si puer esset ita delicatus, vt crederetur, Baptismum fore causam mortis illius, & alioqui Baptismus differri posset sine periculo, tunc non solùm

Nisi pueri vita in Baptismo periclitaretur.

possit sed deberet differri. Si verò periculum sit in mora, quia infans est moribundus; tunc quidem nec baptizari debet aqua venenata, per proiectionem in puteum vel flumen, & modos similes, quia directè occidere innocentem est intrinsecè malum, quod nunquam faciendum est ob aliquod bonum. Debet autem modo ordinario baptizari, magna adhibita diligentia, tam in aquæ qualitate, quàm in modo abluendi, vt vitæ infantis omnimodè prospiciatur: esto deinde magna mortis acceleratio futura sit. Ratio est, quia infans ex Baptismo nanciscitur summum bonum vitæ æternæ, cui postponi potest vita temporalis, seu aliqua eius pars indirectè; & si infans esset sui compos, ita fieri postularet, vnde nulla ipsi irrogatur iniuria. Ita Granadus *in 3. par. contr. 4. tract. 4. disput. 4. num. 6.* Moscosus *tract. 2. c. 1. nu. 5.* & alij contra Sotum *in 4. dist. 3. qu. vnic. ar. 8.* Ex quo sequitur, sic baptizantem non fieri irregularem, si mors acceleretur. Ita Zambranus *de Bapt. c. 1. dub. 2. n. 76 p. 5. tr. 3. res. 8.*

Nam tunc deberet differri, si absque illo puer non sit decessurus.

Si verò periculum sit in mora, debet baptizari adhibita magna cautela.

7 Adde, quòd Ochagauia *de Sacr. tr. vn. q. 7. n. 2.* putat, etiam primo modo baptizari posse puerum moribundum, nimirum per mersionem in puteum vel flumen, quod ad valorem Baptismi sufficere dicemus, cùm de materia Baptismi. Quia parum pro nihilo reputatur: vnde illa parua, & pœnè insensibilis acceleratio mortis nihili pendenda est. Idemque docet de cathecumeno adulto: quia Baptismus redderet illum de salute securum, cum alioqui contritio sit difficilis. Ita ille, qui illud de infante dicit esse commune apud Doctores. Sed aduersus illum insurgit Præpositus *in 3. p. qu. 66. art. 8. dub. 1. n. 83.* cum aliis. Quia nemini licet priuata auctoritate aliquem occidere citrà sui defensionem, etiamsi indè alteri aliquod bonum proueniat: nõ enim sunt facienda mala vt eueniant bona, *p. 5. tr. 3. res. 14. §. Sed difficultas.*

Sed non per proiectionem in flumen.

8 Sed, an liceat secare mulierem prægnantem mox morituram, vt filius mox etiam moriturus baptizetur? Respondeo primò, secundum communem apud Coninch *vbi infra* non debere illam consentire, se adhuc viuam secari, vt baptizetur puer; quia hæc esset directa ipsius occisio. Respondeo secundò: in casu, quo mulier prægnans damnatur ad mortem, ex iure ciuili expectari solet partus. Ita Moscosus *tr. 2. c. 2. n. 2.* In periculo ergo mortis ex morbo, quando Medici dicunt, matrem non posse amplius viuere; respondeo tertiò, Comit. *l. 1. q. 14. n. 2.* & Ochagauiam *de Sacr. tr. vn. q. 4. n. 6.* non permittere, quod secetur: Coninch verò *de Sacram. tom. 1. q. 68. art. 11. num. 92.* & Moscosum *vbi sup.* permittere, si est spes, quòd puer extrahatur viuus *p. 2. tr. 5. res. 44. & p. 5. tr. 3. resol. 13.*

Quid dicendum de puero in ventre matris iam morituræ?

9 Expositi infantes, qui reperiuntur ad portas Ecclesiæ, vel Hospitalis sine scripto, & sunt ita tenelli, vt indicentur paucorum dierum, baptizari debent sub conditione. Est enim magna præsumptio, quod non sint baptizati: quia impudicæ mulieres totæ sunt tegendo sceleri, & de salute spirituali infantis nihil curant. Ita Tannerus *in 3. p. disp. 4. q. 2. dub. 4. n. 113.* contra Henriquez *l. 2. c. 31. n. 1.* Quod etiam faciendum existimo cum Villalobos *tom. 1. tr. 5. diff. 7. n. 4.* si puer ex colore, & magnitudine videretur infans vnius mẽsis. Nam hæc indicia fallunt, quia quandoque infantes adeo magni nascuntur, vt ante mensem nati videantur.

Expositi baptizari debent sub conditione.

Quia præsumuntur non baptizati.

Sed quid dicendum, si infans schedulã Baptismi collo appensam habeat? Adhuc sub conditione Baptizandum esse, docet Marchantius *tr. 2. de Baptis. c. 2. q. 4.* Quia testimonium schedulæ non est certum, & in dubio inclinandũ est in fauorem infantis, nec fit iniuria Sacramento; cum apponatur conditio. Adde, quòd schedula significat Baptismum collatum à muliercula, quæ, præcipuè in tenebris & solicitatione, prudenter creditur aliquem errorem in essentialibus commisisse. Sed contrarium tenendum est cum Ochagauia *de Sacr. Bap. q. 11. n. 8.* & Hurtado *de Sac. Bapt. disp. 1. diff. 12.* nam, cum adest

Minimè verò, si habent schedulam collo appensam.

Nisi dubium sit de fide parentum.

sche-

schedula, est moraliter certū, quod infans sit baptizatus. Nisi inueniatur in nemore, & dubitetur, vtrum parentib. fidelib. an infidelib. natus sit; Nā tunc schedula esset suspectæ fidei, *p.3. Addit.2.resol.6.& p.5.tract.13.resol.85.*

10 Filij infidelium in articulo mortis baptizari possunt, & debent inuitis parentibus. Nam tunc censentur extra potestatem parentum; quod.n.parum distat, nihil distare videtur. Et præterea abest periculū apostasiæ, & deceptionis. Ita Hurt. *de Sacr. Bapt. disp.3. dif.3.* & alii, *p.5.tr.3.res.10. p.7.trac.7. res.67.§.excipe.* Addit Vasq. *in 3.p.tr.3.disp.155. c.7.* hanc obligationem charitatis incumbere fidelibus astantibus sub pœna peccati mortalis. Sed Lorca *in 2.2.q.10.art.12.disp.37.n.22.* id negat: quia, dum infans potest à parentib. subueniri, non est in extrema necessitate, ac proinde non tenentur alij de illius salute soliciti esse, præsertim diligentia extraordinaria, qualis est in baptizando puero occultè & inuitis parentibus. Sed hæc sententia Lorcæ à multis viris doctis falsa existimatur, *p.3.tr.4.resol.*

Filij infidelium in articulo mortis baptizari debent. Inuitis parentibus.

Sub pœna peccati mortalis.

11 Filij verò infidelium, qui sunt mancipia Christianorum, an possint extra mortis periculum baptizari inuitis parentibus? Negat Caiet. *in 3.p.q.68. art.10.* & parui alij. Sed affirmatiuè respōdendum est cum Caspensi *in curs. Theol.to.2.tr.27.disp.1.sect.5.n.47.* Potest itaque Dominus huiusmodi filios suorum mancipiorum baptizare, eosque ab educatione, & consortio parentum abstrahere, ob manifestum periculum Apostasiç quando ad adultam ætatem peruenerint, *p.7.tr.7.res.67.*

Filij infidelium, qui sunt mancipia Christianorum, possunt baptizari à Dominis etiam inuitis parentibus.

12 Neque dicendum cum Suarez *in 3.p.disp.25. sect.5.* hoc esse illicitum, & contra religionem. Nam, vt docet Vasq. *disp.155.* hoc non est contra iustitiam, cum enim Dominus habeat potestatem suum mancipium gubernādi nullam parenti infert iniuriā baptismum illo inuito procurando. Nec etiā peccat contra reuerentiam baptismo debitam, quia potest diligenter curare, ne proles educatur à parente, cum accesserit vsus rationis, vel prolem, vel parentē vendendo, vel aliter occurrendo malo impendenti. Quod si aliquis in particulari non possit sufficienter periculis occurrere, nullo modo debet prolem baptizare, inuito parente infideli, *p.7.t.7.res.68.*

Neque hoc est. Vel contra iustitiā? Vel contra Religionem.

13 Petes an Domini, qui possunt filios suorum mancipiorum illis inuitis baptizare, ad id obligentur? Negat Suar. *cit. sect.6.* Affirmat Vasq. item *cit. c.7.* quæ sententia per se loquendo est probabilior. Et argumenta Suar. non tam videntur probare Dominum non teneri procurare Baptismum, quādo potest licitè, quam non posse procurare sine peccato, in circumstantiis ab eo positis, vt facilè patebit ea consideranti. *ibid.res.69.*

Immò etiam probabilius ad id obligantur.

14 Puerum moribundum, cui non potest per aliū subueniri, & vitæ æternæ aditus aperiri, secundum Ochagauiam *tr. vn. de Bapt. qu.7.nu.3.* Tenetur Sacerdos baptizare cum periculo, vel etiam certitudine mortis. Et quidem, si est Parochus ex iustitia: si alius, ex charitate. Quia salus spiritualis illius pueri præferenda est vitæ corporali ipsius. Imò id etiam, si puer non certò, sed probabiliter sit sine Baptismate moriturus. Non ita de adulto, qui potest iustificari per contritionem. Nisi esset in rebus fidei rudis nam tunc deberet eum instruere, vt ad contritionem se disponat, si Baptismum suscipere non posset, & hoc cum periculo propriæ vitæ.

Et si parentes non sunt inuiti, etiam cū periculo propriç vitæ secundū aliquos.

Sed contra hanc sententiam insurgit Sancius *select. disput.10. num.9.* docens, eam quidem procedere de Parocho, qui pactus est non omittere curam animæ proximi, etiam cum periculo propriæ vitæ, & hoc ratione decimarum aliorumve emolumentorum, quæ percipit. Alios verò teneri non concurrere positiuè ad necem spiritualem proximi pro conseruanda vita propria, minimè verò illam impedire cum tanto dispendio. At sententiam Ochagauiæ tenuit Bannez in 2. 2. q.26. *art.* & tenet etiam Ledesma *tomo 2.tr.4.cap.4.concl.15.par.5.tr.3.res.16.*

Sed Sancius id concedit solùm in Parocho.

Baptismi materia duplex.
Remota, & proxima.

14 Materia Baptismi est duplex. Remota, & proxima. Illa est, aqua, hæc, ablutio. †

Remota est aqua elementaris.
Non aqua, aut succus herbarum, & florum.

15 Aqua, vt sit materia Baptismi, debet esse elementaris. Vnde nulla aqua aut succus ex herbis, floribus, radicibus, frondibus, alijsque mistis perfectis, & distillatus potest esse materia Baptismi, quia substantialiter differt ab aqua elementari; vt in specie de aqua rosacea docet D. Thom. *3. p. qu. 66. art. 4. ad 5.* eiusque expositores; dicuntur enim aquæ æquiuocè, non vniuocè. Et ita docet Coninch *de Sacram. qu. 66. art. 4. dub. 1. num. 23.* cum vniuersa Doctorum turba, *par. 5. tom. 3. ref. 2.*

Sufficit aqua ex sale resoluta.

16 Est tamen sufficiens materia Baptismi aqua ex sale resoluta, quia sal efficitur ex aqua salsa. Ita Fernandez *par. 3. c. 2. §. 4. n. 5.* & Tab. *v. Baptism. 4. num. 8.* Quamuis Coninch *vbi sup. n. 22.* existimet, aquam ex sale esse diuersæ speciei ab elementari, *p. 3. t. 4. ref. 5. §. Quæritur secundò*. Est item sufficiens aqua, quæ colligitur ex vaporibus densatis, cùm ex olla emergentes, in testaceo tegmento reperiuntur. Nam vapores sunt essentialiter aqua. Item, quæ hyeme fluit ex parietibus & lapidibus; est enim aqua genita ex aere humido. Ita Fernand. *p. 3. c. 10. §. 2. n. 3. ibid.* in fine. Non autem, quæ fluit ex vitibus vel arboribus, quia id non est aqua, sed succus. *Ibid. §. Quæritur tertiò.*

Et, quæ colligitur ex vaporibus densatis.
Quæque fluit ex parietibus, & lapidib.
Minimè verò quæ fluit ex vitibus, vel arboribus.
Sufficit item aqua ex glacie, niue, & rore.
Ipsa verò glacies, &c. nondum resoluta non est sufficiens, quia non potest abluere. Sed quid si in ipsa applicatione resoluatur.

17 † Item aqua ex glacie, niue, aut rore resoluta. † Quamdiu autem resoluta non sunt, non sunt materia sufficiens, quia non sunt apta proximè ad abluendum. Sed quid si in ipsa applicatione nix resolueretur? Respondet Tannerus *tom. 4. dis. 4. q. 1. dub. 2. n. 44.* quod, si resoluatur in manibus baptizantis ante ablutionem, est sufficiens. Si verò in corpore baptizati, non esse sufficientem, quia tunc baptizans non propriè abluit; sed potius ille se ipso abluitur: ablutio verò tam vt actiua, quam vt passiua est materia Baptismi, quod etiam docet Vasquez *in 3. par. tom. 2. disp. 141. cap. 2.* & alij. Sed Suarez *in 3. par. tom. 3. disp. 20. sect. 2.* docuit, materiam proximam Baptismi sitam esse in ablutione vt passiua, non vt actiua: in qua sententia nix liquefacta in corpore baptizandi esset materia sufficiens. Vtraque hæc opinio est probabilis, *p. 5. t. 3. ref. 3.*

Variæ opiniones probabiles.
In casu necessitatis Baptismus conferri potest in aqua dubia, sub conditione, postea repetendus.

18 Quando autem est dubium, num aqua sit naturalis, vt contingit de lixiuio, iure carnium &c. potest cum illa conferri Baptismus in casu necessitatis, sub conditione, *si est sufficiens*, repetendus postea, si cesset necessitas, in materia certa, sub conditione, *si non es baptizatus*. Ita Granado *in 3. par. contr. 4. tr. 1. disp. 3. dub. 2.* quòd à fortiori procedit, quando circa materiam Baptismi sunt opiniones probabiles *p. 5. tr. 3. ref. 1.*

Maximè si habet opinionē probabilē. Quare aliqui docēt, in tali casu baptizandum esse cum aqua rosacea.
Item cum niue, glacie, & rore nondum resolutis. Sed ego hoc vtrumque nego.
Concedo tamen adhiberi posse liquorē dubiū, si in tenebris v. g. iud cari nō possit, sit ne aqua, vel aliud.

19 Vnde Puteanus *in 3. par. quæst. 66. art. 4. dub. 1. nu. 5.* docuit, in casu necessitatis baptizari posse sub conditione in aqua rosacea, quia hæc videtur habere cum aqua naturali maiorem affinitatem, quàm aqua aliquorum fontium. Quod etiam docet Chamerota *t. 2. de Baptis. c. 2. dub. 2.* quia est quorundam opinio, quòd ex herbis, & floribus elici possit per alembicum aqua vera elementaris, quamuis admista. Idemque docet Puteanus *l. c.* de niue, rore, & glacie nondum resolutis, quia Maior non requirit in Baptismo ablutionem, sed solùm, quod aqua attingat baptizatum. Sed ego in vtroque hoc casu contrariam sententiam teneo, quæ est communis.

20 Existimo tamen cum Ioanne de Lugo *de Sacr. disp. 8. sect. 8. num. 140.* in extrema necessitate baptizari posse cum liquore dubio, si non potest examinari num sit aqua, vel aliud. Quia præceptum de non baptizando absque tali materia oritur ex reuerentia Sacramenti, cui præponderat summa indigentia proximi, *p. 5. t. 3. ref. 2.*

Proxima Baptismi materia est ablutio.

21 † Ma-

21 † Materia proxima Baptismi est ablutio. Quidquid dicat Maior, sufficere contactum aquæ cum baptizando: est enim opus, vt aqua diffluat per corpus baptizandi. Sufficit autem immersio absque emersione; vnde si puer proijceretur in puteum, esset verus Baptismus: nam sola immersio est vera ablutio, quia per eam aqua ita mouetur supra superficie corporis, vt, si sordidum esset, verè illud emundaret. Ita Vasq. in *3.p.t.2.disp.145.cap.3.* & alij. Esset autem talis Baptismus illicitus, vt supra diximus *p.5.trac.3.resol* 14. Sufficit item aspersio, & infusio; nam vtraq; hæc est ablutio, quæ verbis formæ significatur. Et quidem infusione vtuntur vt plurimum Ecclesiæ, aspersione autem creduntur Apostoli baptizasse, quando vna die quinque millia hominum baptizarunt: Ita Hurtadus *de Bapt.disp.1.dif.4.p.5.t.3 res.*19. Ad quam sufficit immersio absque emersione. Sufficit item aspersio, & infusio.

22 Ablutio autem secundum Paludanum in *4.distinct.3. qu. 3.* debet esse determinata, & finita: vnde, si, finita forma, adhuc continuetur ablutio non habetur Sacramentum. Nam, cum ministro incumbat determinare materiam, non censetur illam determinasse, nisi cum cessat abluere. Sed ego teneo cum Ochagauia *tract.vn.de Bapt.q.4.n.9.* quod Baptismus habeatur per quamcumque partem ablutionis, etiamsi adhuc non sit finita, si finita sit forma, quia quæcunque pars ablutionis est ablutio, cum sit homogenea. Nec stat in potestate ministri sacramentalem significationem, quæ posita sufficienti materia constat, differre, *p.5.t. 3.res.*17. Imò etiam infusionis pars proportionalis, & indeterminata. Quia pars ablutionis est ablutio.

23 Constat etiam sufficiens ablutio ad Baptismum necessaria, si baptizandus iniungatur digito in aquam merso; Nam pars minima aquæ sufficit, etiam vna guttadummodo per aliquam corporis partem diffluat: Quia hoc sufficit, vt homo absolutè dicatur ablutus, vel vnctus aqua. Ita Comitolus *lib. 1.quæst.*12. Mæratius *tom.3.de Baptismo disput.2. sect.*4. & alij. Et quamuis contrarium doceant Granadus in *3.p.contr.4.tr.1.disp.4 num.*12. & alij concedunt tamen, in casu necessitatis ita administrandum esse; quia, cum nostra opinio sit probabilis, nulla irrogatur iniuria Sacramento, *p.3. t.4.res.5.* & *p.5.t.3.res.5.* Sufficit etiam vngere baptizandum digito merso in aquâ.

24 Validus est Baptismus, quæcunque pars corporis abluatur; imò, etiam si sit excrementum, vt capilli, & vngues: non quia hæc viuant; sed quia reputantur vt partes hominis, & abluens capillos, vel vngues, dicatur abluere corpus, & corpus absolutè dicatur vnctum. Ita Sotus in *4.distinc.3. q.vn.art.7* §.3. & Vasquez *tom 2.in 3.p.disp.*146. Quod quamuis Villalobos *tom 1.tr 5.diff.4.num.2* & alij negent: concedendum est nihilominus, in extrema necessitate Baptismum sic conferendum cum conditione; quia melius est, puero moribundo adhibere medium salutis incertum, quod fortasse proderit, quàm nullum. Ita Præpositus *in 3. p. quest.66.artic.8.dub.3. num.90.p.5.t.3.res.4.* In quacumque corporis parte, etiam in capillo, aut vngue.

25 Quod etiam, notat Marchantius *tr.2.de Bapt.c.1.q.1.cas.2.* cum aliqua probabilitate dici posse de vmbilico, per quem infans fugit à matre alimentum, & illi coniungitur, quia non minus dici potest infans ablui per vmbilicum ceu per aliquod sui, quàm per capillos; nam etiam per illum aqua ad corpus infantis censeri potest pertingere, quamuis, quia excrementum, præscindatur à corpore. Id quod ipse dicendum puto cum Præposito *vbi supra* de pelle, quam Medici *secundinam* appellant; quia pellis illa reputatur veluti pars pueri, & veluti eius cutis, qua lota, puer dicitur lotus. Quod etiam docet Ochagauia *tr.vn.de Bapt.q.4.n.3.p.5.t.1.res.4.* & 112. Immò etiam in vmbilico. Aut secundina.

26 Et hæc omnia dicta sint pro casu necessitatis, & de collatione Baptismi valida, aut licita in necessitate, qui tamen postea iterari debet sub conditione. Nam, cùm quis tenetur Sacramentum suscipere, & suscipit dubium, grauiter peccat. Quod etiam procedit de eo, qui manet in dubio; quia, dum non est moraliter certus de Baptismo, alia sacramenta sacrilegè Sed in his omnibus casibus Baptismus iterari debet sub cõditione.

recipit. Et quamuis probabile sit talem Baptismum esse validum: non est tamen probabile, recipi posse in materia aut forma dubia, saltem extrà necessitatem. Ita Præpositus *in 3.p.q.66.art.9.dub.2. num.*101. contra Hurtadum *de Bapt. disp. 1. diff. 12. p. 5 t.3.res.*11.

Cùm verò potest, seruãdus est modus ablutionis in singulis Ecclesijs vsitatus. Etiam per immersionem.

27 Extrà verò necessitatem seruandus est modus ablutionis in vnaquaque Ecclesia præscriptus & vsitatus. Ita Ochagauia *de Baptism. q.5. num.8.* qui non approbat sententiam Posseuini *de offic. Cur. cap.* 16 *num.6.* quòd abluere quocumque modo, scilicet per immersionem, infusionem, seu aspersionem, secluso contemptu, non sit mortale. Seruanda etiam est consuetudo certarum Ecclesiarum, baptizandi per immersionem. Ita Layman *lib.5. tr.2. cap. 4. num.4. p.3. res.*19. *vers. In praxi.*

BAPTISMI FORMA.

Baptismi forma, (Ego te baptiz. &c.) Et quidem (te) & (baptizo) sunt de essentia. Non autem (ego) Sæpius iterare illud (in nomine.)

28 † Baptismi forma in Ecclesia Latina hæc est, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Sed ex his particulis vox *Ego* nõ est de essentia, quia includitur in voce *baptizo. Te* est de essentia, quia forma explicare debet subiectum. Item particula *baptizo*, vel æquiualens, ad determinandum actum applicationis aquæ ad corpus baptizati, quæ posset etiam fieri ad refrigerationem, medicinam, &c. † Si particula *in nomine* replicetur ad vnamquamque Personam diuinam, dicendo, *in nomine Patris, in nomine Filij, &c* Bonacina *de Sacram. disp.2. q.2. punct.4. num.5.* docuit, inualidum fore Baptismum. Quia non exprimitur vnitas essentiæ diuinæ, sicut, eadem ratione, inualidum fore Baptismum collatum *in nominibus Patris, & Filij,* &c. vel *Col Padre, col Figliuolo*, &c. Sed contrarium teneo cum Suarez *to. 3. disp.21. sect.3.* Quia replicatio illa *in nomine*, non ponit plura nomina, sicut ly *in nominibus*: quemadmodum nomen *Deus* potest sæpius iterari sine pluralitate, non autem *Dij* quia hoc significat Naturarum pluralitatem, non autem illud. *p.2.t.17. res.*15. Particula *in* non est de essentia. Vnde Baptismus collatus *nomine Patris*, &c est validus: quia sensus non violatur, sed tollitur Hæbraismus, vt fieret dicendo, *cano cithara* pro *cano in cithara*. Ita Henriquez *lib.2 cap.8. num.6.* contra Comitolum *lib.1. q.9. num.3.* Contra quem dicendum etiam cum Bonacina *de Sacram. disput.2. q.2. punct.4. num.* 16 omittentem particulam *in* secluso contemptu, non peccare mortaliter. Idem dic de particula *&*; quia absque illa significatur tota Trinitas. Quod etiam procedit si omittatur vna cum particula *in*. Ita Pitigianus 4. *par. dist.* 3. *q.2. art.2* contra Regin. *to.2. li.24. c.1. n.30. p.2. t.15. res.47.*

Non facit Baptismũ inualidum.

Neq. omissio (in)

Vel (&).

Sicut nec addere formæ nomen Beatæ Virginis vel alicuius Sancti in intercessionem.

29 Addens formæ Baptismi nomen B. Virginis, vel omnium Sanctorum, secundum Graffium *part.1. lib.1. cap.3. num.24.* non baptizaret. Sed distinguendum puto cum Bonacina *de Sacram. disp.2. quæst.2. punct.4. num.16.* &, si tale nomen addens, intendat in nomine Beatæ Virginis, &c. baptizare, non baptizaret; quia talis sensus est contrarius fidei; si verò solùm intendat intercessionem illius ad conuersationem gratiæ baptismalis, &c. baptizaret. Nam, quamuis illud *in nomine* significet auctoritatem, & consequenter verba illa simul sumpta contineant errorem contrarium formæ; vt tamen ex intentione ministri hic & nunc proferuntur, verba præcedentia tale nomen habent suam perfectam significationem, & effectum, quem nomen subsequens non potest tollere, *p.2. t.15. res.*48.

Forma Baptismi proferenda simul cum ablutione.

30 † Forma proferri debet simul, cùm adhibetur ablutio, vt verum sit dicere: *Ego te abluo* † Adeo vt Scotus *in 4. dist. 6. q.2. art.2.* existimauerit, quòd, si proferatur paulò post, Baptismus sit inualidus. Sed contrarium cum Henriquez *lib.1. cap.9. num.10* tenendum est sufficere nimirum, quòd paulò an-

ſtà ante, vel poſt ablutionem proferatur, dummodò accedat intentio ſignificandi eo modo, quem moralis, & humana loquendi, & agendi conſuetudo requirit. Nam eodem pacto, qui poculum manibus accipit, ori ſtatim applicaturus vt bibat, dicere moraliter poteſt & ſolet, *ego bibo*. Quæ doctrina applicanda quoque Sacramentis Ordinis, Confirmationis, & extremæ Vnctionis. Nec enim veriſimile eſt, Chriſtum qui ſenſitiuis hominibus ſenſibilia inſtituit Sacramenta, eorum adminiſtrationem metaphyſico rigori adſtringere voluiſſe: Imò Heredia *de Sacrament. in gen. p.6. dub.2. num.*8 docuit, inter ablutionem, & prolationem formæ intercedere poſſe vnum *Pater noſter*. Sed hæc ſententia non videtur admittenda: quia nimis laxa. *par.3.t.4.reſolut.6.*

Si verò paulò ante, vel poſt proferatur, Baptiſmus non erit inualidus.

Quod generaliter procedit in omnib. Sacramentis.

31 Cùm puer eſt in periculo mortis, & nemo eſt, qui ſciat formam Baptiſmi certam, baptizari poteſt cum forma dubia. Ita Ochagauia *de Sacram. qu.5. num.17. p.5. t.3. reſol.4.* in fine. Nec refert, quod vſurpetur forma Latina: Nam etiam Sacerdos baptizare poteſt in lingua vernacula ſine mortali. Ita Nugnus *in 3.p. tom.1. q.60. ar.8. diſ.3. p.2 t.15. reſol.46.* in fine.

Baptiſmus in neceſſitate conferri poteſt in forma dubia.

Et in quacunque lingua.

BAPTISMI SVBIECTVM.

32 † SVbiectum capax Baptiſmi eſt homo nondum baptizatus. Homo inquam, vel homines. † Nam in caſu neceſſitatis, & vrgente mortis periculo, poſſunt baptizari plures ſimul vnica formæ prolatione in numero plurali, dicendo, *Ego vos Baptizo*: quia ſic nihil deeſt ad valorem Sacramenti, &, cum fiat in neceſſitate, non fit illi iniuria. Ita D. Thomas *3.p. q.66. art.5. ad 4.* Sed aduertit Hurtadus *de Bapt. diſp.2. d. ff.7.* ex communi, in tali caſu non fore vnum, ſed plures Baptiſmos: quia illa forma: *Ego vos baptizo* æquiualet his *ego te baptizo, & ego te baptizo*, &c. & ſic eſt virtualiter plures. *p.5. t.3. reſ.27.*

Baptiſmi ſubiectum homo, vel homines.

33 Dixi: *nondum baptizatus*. Nam, ſi ſemel baptizatus ſcienter iterum baptizaretur, fieret irregularis ex delicto can. *eos, quos de conſecr. d.4.* Fieret etiã irregularis, qui ſcienter aliquem rebaptizaret, ex c. *2. de Apoſt.* & incurreret pœnam mortis, ex *l.2. C. ne ſanctum Baptiſma iteretur*. Sed pœnam irregularitatis, exiſtimo non incurrit à rebaptizante ſcienter ſub conditione. Nam hic abſolutè non rebaptizat. Ita Nugnus *in 3. p. q.66. art.9. concl.6.* & alij *p.3. t.4. reſ 9.* Sed Præpoſitus in *3.p. q.66. art.9. dub.3. num.103.* tenet, ſic rebaptizantem, ſi ſciat priorem Baptiſmum fuiſſe validum, & rebaptiſmum illicitum, & conditionem apponat in fraudem legis, non ſolum fieri irregularem, ſed etiam pœna mortis affici poſſe, quia ex vna parte conditio, cùm apponatur ſolùm ad vitandam pœnam, cenſeri poteſt tamquam non oppoſita: & ex alia exterior actio videtur fieri animo hæretico, & ex iudicio, quòd Baptiſmus validus repeti poſſit, *p.3. Add. ſecund. reſ.10.*

Nondum baptizatis nam ſemel baptizatus, ſi iterum baptizatur, fieret irregularis.

Sicut rebaptizans, qui iterius incurreret pœnam mortis.

Si rebaptizaret abſoluté:

Non autem, ſi ſub conditione.

Sed contrarium tenet Præpoſitus.

34 Baptizare autem ſub conditione non baptizatum, eſt peccatum: quia contra vſum Eccleſiæ, ponentis ſolùm conditionem in dubio. Sed veniale, quia materia iniuriæ eſt leuis. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 3. diff. 7. nu.2. p.3. Add. ſecund. reſ.6. §. Non reticeam.*

Baptizare autem ſub conditione non dum baptizatum eſt peccatum veniale.

35 † Itaque, ſi dubium ſit, an quis ſit baptizatus, vel an baptizatus ſit validè, & hoc probabile, baptizari debet ſub conditione. Ita de primo decernitur in cap. *de quibus de Bap.* & docet D. Thomas *3. par. q.66. artic.9. ad 4.* Bizonerus *de Sacram. p.2. ca.7. num.18* & alij. † Vnde, ſi caſus contingat, quòd infans captus ſit ab infidelibus, & dubitetur, num fuerit baptizatus, redemptus poſtea baptizari debet ſub conditione: quamuis infideles ipſi teſtentur, ſe illum rapuiſſe in ea ætate, in qua certum fores eſſe baptizatum, ex cap.

Conditio. adhiberi debet in dubio de validitate prioris Baptiſmi. Vel de illius collatione.

Vt, ſi infans captus ſit ab infidelibus, & dubitetur an ſit baptizatus.

parulos, de consecr. dist. 4. Nam testimonium infidelium est suspectum, vtpotè qui credi possunt id dicere in iniuriam Baptismi, siue baptizandi. Ita Nugnus in 3. p. tom. 1. q. 66. art. 9. concl. 2. Vnde ad tollendam dubitationem, quòd aliquis sit baptizatus, opus est testificatione testis fide digni affirmantis de visu. Ita Ledesma tom. 1. de Bapt. c. 5. diff. 2. & alij, p. 3. Ada secund. resol. 10. Eadem ratione dictum est supra num. 8. infantem expositum cum schedula Baptismi in loco, vbi dubium est, an parentibus infidelibus natus sit, baptizandum esse sub conditione. Vide ibi.

Quam uis infideles firment, illū rapuisse in ætate in qua præsumi debere baptizatus.

Baptizari potest infans in vtero matris.

Si potest ablui aliquo modo.

36 Baptizandus non est infans in vtero matris secundum Ochagauiam tract. vn. de Bapt. q. 4. num. 5. quia in cap. qui in in uteris, de consecrat. distinct. 4. dicitur, non posse renasci secundum Deum, qui non est natus secundum Adam. Sed ego dicendum puto cum Præposito in 3. p. q. 66. art. 8. dub. 3. num. 91. quod, si aliquo pacto minister possit in puerum existentem in vtero aquam immittere, potest sic baptizari. Nam infans in eo statu est homo distinctus à matre, sufficienter natus ex nihilo, contraxitque peccatum originale. Vnde in casu necessitatis, posset hoc modo baptizari. Ad argumentum supra factum respondetur, vt quis dicatur per Baptismum renasci, sufficere, si ita natus sit, vt ex non homine factus sit homo. Nam de cœtero, neque, qui exciditur ex vtero matris mortuæ, propriè nascitur, & nihilominus baptizari potest p. 2. tr. 15. res. 43. & p. 5. tr. 3. res. 12.

Et si vrgeat necessitas baptizandum esse docet Præpositus, etiam cum periculo matris.

37 Nota hic, quod Præpositus ibid. quamuis doceat, non licere, matrem viuam exscindere, vt proles baptizetur; quia non licet directè aliquem occidere, vt bono spirituali eiusdem, vel alterius consulatur; posse tamen putat, existentem in vtero modo supradicto baptizari, si non est spes probabilis, quod viuus nasci possit, & possit nihilominus aqua ad illum abluendum pertingere: etsi ex hoc præuideatur secutura mors matris, quæ in hoc tenetur consentire; quia tenemur cum nostræ vitæ discrimine succurrere saluti proximi, quando moraliter certum est, nos posse, & cum aliàs periturum. Sed hunc casum rarò euenire posse, p. 5. t. 3. res. 12. §. Non desinam.

Tres conditiones in baptizando requiruntur.
Intentio,
Fides, & dolor peccatorum actualium, si est adultus.
Qui proindè instrui debet, & probari per aliquot menses. Si mors nō immineat.

38 † Adultus, vt baptizetur, tres conditiones habere debet: intentionem suscipiendi Baptismum, fidem, & dolorem de peccatis actualibus. Et quidem intentio est adeo necessaria, vt si nec actualiter, nec virtualiter adsit, Baptismus sit nullus. Fides verò & dolor non requiruntur ad caracterem, sed ad gratiam baptismalem. † Vnde infideles accedentes ad fidem, instrui debent, & probari per aliquot menses ante Baptismum, vt dicitur de consf. d. 4. c. ante Baptismum. Si tamen vrgeat necessitas naufragij, & ex qua tales sint in periculo mortis, tunc exposita vtcumque fide, si rebus illis assentiantur, baptizari debent. Ita Sancius select. disp. 44. num. 41. p. 5. t. 3. res. 20.

Intentio autem satis est virtualis; Vnde baptizari potest amens, & dormiens, qui Baptismum petierat.

39 Sufficit autem ad Baptismum intentio suscipientis virtualis. Vnde, qui baptismum petijt, baptizari potest dormiens, vel amens, si constet, ante somnum vel amentiam voluntatem non mutasse. Ita determinauit Innocent. III. in cap. maiores de Baptism. & sumitur ex Concilio Carthagin. III. can. 34. & Arausi, can. 12. Et ratio est, quia præcedens voluntas non retractata sufficit, vt Baptismus dicatur voluntarius. Ita Barbosa collect. tom. 1. lib. 3. tit. 4. cap. 3. num. 16. Quod si dicas, Baptismum collatum à dormiente, vel amente, qui ante somnum vel amentiam habuit intentionem baptizandi, esse inualidum; ergo etiam collatum dormienti vel amenti, &c. Respondet Cabrera in 3. par. quæst. 68. art. 7. aliquos Theologos negare antecedens; quia sufficit intentio virtualis ministri, præsertim si ex illa actio baptizandi sequatur. Quam responsionem ipse probabilem iudicat, & falsitatis non facilè conuinci posse. Sed, ad argumentum negari potest consequentia, quia maior intentio requiritur in ministro, quam in suscipiente Baptismum. Igitur furiosi, & amentes, vel alio pacto vsu rationis priuati, in

Et in periculo mortis etiam debet

arti-

articulo mortis baptizandi sunt, si antea Baptismum petijsse constet, credẽdo, eam voluntatem perseuerasse. Ita Henriquez *lib.2.cap.24.num.4.* & Sanc. *select.disp.44.num.42.* Qui addit, furiosum, resistentem Baptismo, ligari posse, vt baptizetur, *p.3.t.4. res. 2. & p.5.t.3.res.23.*

40 Quomodo autem constabit, quod infidelis moribundus Baptismum petierit, vt ei conferri possit? Respondeo cum Sancio *select.disp.44.num.39.* sufficienter constare ex dicto vnius testis, etiamsi sit Paganus. Quod potiori ratione tenentur fateri DD. cum quibus infra dicemus, moribundum absolui posse, si vnicus testis affirmet, signa doloris manifestasse. Nam in Baptismo actus doloris non sunt materia Sacramenti, sicut in Confessione, *par.5.tr.3.resol 21.* Addit Sancius *ibidem num.40.* baptizandum esse sub conditione infidelem, de quo audientes dubitant, num testis verum dicat, vel, an reuera asseruerit, moribundum postulasse Baptismum. Cui adde Henriquez *lib.2.cap.24.num.4.* docentem, quod, si in dubio sit coniectura, quòd moribundus petierit Baptismum, baptizari debet sub conditione, *p.5.tr.3.resol.22.*

Petijsse autem constabit ex dicto vnius testis etiam Pagani.

Et secundum Sancium, etiamsi de facto eius testificatio non sit satis certa.

41 † Intentionem infantis supplent parentes, quibus filiorum cura, & custodia ante vsum rationis commissa est. † Vnde infantes infidelium etiam vassallorum, aut etiam mancipiorum, non possunt ipsis inuitis extra mortis periculum baptizari. Ita D. Thomas *3.p.q.68.art.10.* Azorius *tom.1. lib.8.c.25.q.10* & alij. Sed Suarez *in 3.p.tom.3.disp.25.sect.4.* docet, filios infidelium seruorum vendi posse, & sic separatos à parentibus baptizari, etiam si in hunc finem alienentur. Et probat primum, quia dominus alicuius rei potest illam ad libitum vendere & alienare. Secundum verò, quia sic alienati non sunt amplius sub cura parentum, sed dominorum. Imò Turrianus *in 2.2.tom.1.disput.54.dub.2.* ait, baptizari posse etiam sub cura parentum, si res secundum se consideretur, *p.2.tr.15.resol.45.* & Layman *lib.5.tr.5.cap.6.num.12.* etiam si peruersionis periculum timeatur. Nam, quod attinet ad ius paternum, illud amittitur propter prauum vsum; neque enim ius naturale paternum concedere potest, vt nemo emendare curet in filio id, in quo pater errat, neque ius diuinum id concessisse constat, vt ait Vasquez *in 3.par.tract.3.disp.155.cap.4.num.50.p.2.tr.15.resol.45.§. Ad argumentum.* Quod verò attinet ad periculum, illud non esse adeò propinquum, quum præueniri possit per mortem infantis ante vsum rationis, aut catholicis instructionibus subleuari, vel tandem ignorantia difficulter vincibili retardari, *p.2.tract.4.resol.7.* Sed rectè docet Coninch, secluso mortis periculo, non licere, baptizare filios infidelium sub eorum cura, ipsis inuitis, *par.5. tr.3.resol.16.* † Quamuis *p.3.tract.4 resol 7.* sententia Layman visa sibi fuerit satis probabilis, & *p.2.tract.5.resol.7.* sententia Vasq. amplexus sit †. Certum autem est, in articulo mortis baptizari posse, & debere, vt supra diximus *nu.9.* Quid si huiusmodi infantes post septennium petant Baptismum, & dubitetur, sint necne rationis compotes, poterunt ne inuitis parentibus baptizari? Affirmat Azorius *par.1.lib.8.cap.25.quæst.11* Negat Tabiena, *v. Baptismus 7.qu.10.* & Ioannes Antonius Nouarius *in Summa Bullar.p.2. tit.de Baptism.num.6.* & *7.* qui putat in dubio faciendam esse interpretationem in fauorem fidei, *p.7.tr.11.res.40.*

In infantibus intentionem supplent parentes.

Quibus proindè inuitis, baptizari non possunt.

Sed vide, qui doceant Suarez.

Et Turrianus.

42 Quòd verò attinent ad dolorem: sufficit in adultis ad Baptismum attritio cognita, quæ sufficit in Sacramento Pœnitentiæ. Ita Cabrera *de Sacram.q.69.art.8.disp.2.§.5.* & *10.* & alii contra Victoriam *sum.num.258.* cuius sententiam Nugnus *in 3.p.to.1.q.69.ar.9 dub.2.* improbabilem vocat. Sed non est audiendus Pitigianus *in 4.distinct.4. quæst.4. artic. 3. conclus.3.* dicens, hanc attritionem non debere esse supernaturalem, sed sufficere naturalem ex quocumque motiuo: Nam attritio naturalis non habet propor-

Dolor in adultis sufficit, quod sit attritio.

Dummodò sit supernaturalis.

portionem cum gratia, quæ est ordinis supernaturalis, *p.3.t.4.res.13.*

Quæ quidem attritio vna cum fide si dubium sit an extet in aliquo, vt in muto, & surdo accedente cum alijs ad Baptismum, diligens est ad hibendum examen.

43 † Et hæc dicta sint de conditionibus requisitis in suscipiente Baptismum. † Quæ si dubium sit an in aliquo adulto reperiantur, vt contingeret in muto & surdo à natiuitate, qui in terris infidelium se misceret cum alijs ad suscipiendum Baptismum; talem ait Lopez *p.1.c.12.* non esse baptizandum, nisi exterioribus signis se intelligere significaret, talia remedia esse ad salutem animæ ab vno Deo cœli & terræ instituta, ac etiam fidem de Deo habere & dolorem de peccatis, Episcopo hæc cum alijs viris doctis inuestigante. Nam, ex vna parte fides, & dolor de peccatis sunt dispositiones necessariæ ad Baptismum, & ex alia talis videtur has dispositiones habere non posse, cum non possit doceri. Sed ego existimo cum Moscoso *tr.2. c.5.num.7.* quòd, si Episcopus longè distaret, posset Parochus cum alijs viris doctis talem examinare, & baptizare. Certum autem est, quod, si absq; examine baptizaretur, Baptismus esset validus, *p.1.t.6.res.1.*

BAPTISMI MINISTER.

Baptismi Minister in necessitate est quilibet homo, etiam Paganus.

44. † Minister ad Baptismi valorem sufficiens est homo rationis compos, distinctus supposito à Baptizando. Vnde tempore necessitatis quæcunque persona, etiam Paganus, baptizare potest dummodo habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Quoniam verò obstetrix multos infantes in ipso partu periclitantes baptizat. †

Nemo tamen tenetur esse paratus, & scire formam Baptismi pro casibus, qui possint occurrere. Idque probabile est etiam de obstetricibus.

45. Valdè pia est sententia D. Antonini *p.2.c.15.§.4* & aliorum, quòd obstetrix teneatur scire formam Baptismi, saltem in lingua vernacula; estque vt ait Suarez *in 3.p.to.3.disp.21.sect.5*, consulenda. At contraria ipsius Suarez est etiam probabilis: nam, quamuis lex charitatis iubeat, vt posita necessitate pueri, quilibet illum baptizare teneatur, si potest, non tamen iubet, vt vnusquisque sit paratus, & instructus ad dandum Baptismum, si fortasse inueniat proximum in tali necessitate. Posse igitur obstetricem nescire formam Baptismi: quia rarissimè eueniet, vt, vrgente necessitate, nemo adsit, vel expectari possit præter obstetricem, qui infantem baptizare possit, *p.2.t.15.res.46.*

46 Aduertit autem Syluius in *3.p. qu.66 art.9. dub.2.* cùm contingit infantem baptizari ab obstetrice, posse iterum baptizari sub conditione. Quia dubium est, ne, vel subito necessitatis casu turbata aliter fecerit, vel dixerit, quàm refert, aut semel & iterum deprænhensa, quòd bene baptizarit, deinceps malitiosè erret, & nihilominus asserat, se more solito baptizasse. Ita ille; qui adducit auctoritatem Synodi Iprensis, & Pastoralis Mechlinensis. Sed, quidquid sit de partibus Germaniæ, vbi sæpius obstetrices sunt sortilegæ; hæc Syluii doctrina in nostris regionibus non admittitur. Sed obstetrices diligenter examinantur à viris doctis, interrogando de verbis formæ, de quantitate aquæ & qualitate, & de parte corporis, in qua baptizauit infantem, & nullo comperto errore, supplentur in Ecclesia solemnitates omissæ. *p.5.tr.13.res 86.*

Quæ tamen in nostris partibus baptizant, earum Baptismus regulariter iterari non debet.

Sed tantum suppleri debent solemnitates omissæ.

Etiam exorcismus, cum certa cautela.

47. Debere autem solemnitates omissas in priuato Baptismo, suppleri postea in Ecclesia, constat ex vsu Ecclesiæ, & colligitur ex *cap.1. de Sacram. non iter.* Quod etiam de exorcismis intelligendum esse docet, Richardus *in 4.dist.6.art.6 q.1.* & habetur in Pastorali Romano, cum ea tamen cautela, vt exorcizans intendat maiorem repulsam diaboli, &, cùm gratiam precatur, non primam gratiam, sed augmentum gratiæ, impetrare intendat. Vnde non est audiens Comitolus *lib.1.q.12.* dicens, esse sacrilegium, puerum priuatim baptizatum postea exorcizare. Quando verò ceremoniæ Baptismi

mi omittuntur occasione pestis, suppleri postea debent post pestilentiam &c. Ita Layman *lib.5.tr.2.cap.8.num.9.* Sed Posseuinus *de off.cur.c.6.num.23.* docet, non esse peccatum mortale, omissas ceremonias in Ecclesia non supplere, secluso contemptu, *p.5.tr 3.ref.6.*

48 Quamuis autem omnis sit sufficiens minister huius Sacramenti, & in necessitate possit licitè baptizare: est tamen seruandus ordo inter adstantes, vt maior præferatur minori: vnde, præsente viro, non debet baptizare fœmina, præsente Ecclesiastico, non debet laicus, &c. Et quidem Vasquez *in 3.p.t.3.disp.147.cap.5.* & alij putant, hunc ordinem inuertere, esse peccatum mortale: quia est de iure diuino, & est materia grauis quòd magis aptus præferatur minus apto: nam ob id in extrema necessitate conceditur omnibus huius Sacramenti licitum ministerium. Hurtadus verò *de Bapt. disp. 2. diff.3.* docet, non esse mortale, inuertere hunc ordinem inter inferiores Diacono, vt baptizare laicum præsente Subdiacono; esse verò mortale, quod Subdiaconus vel inferior baptizet, præsente Diacono: quia hic iure diuino alijs sibi inferioribus præfertur & ex vi sui Ordinis est aptior. Sed ipse libenter adhæreo opinioni Granadi *in 3.part.controu.4. tract.2. disput.2. num.6.* & aliorum, quod non sit mortale, si inferior præsente superiore, etiam Diacono, baptizet; quia, cum nemo istorum sit minister ex officio, quod onus potius, quam alteri baptizet, non est grauis inordinatio, *p 3.tr.4. ref.4.& p.5.tr.3.ref.18.*

In casu necessitatis seruandus est ordo inter ministros Baptismi non ex officio, vt præsente viro non baptizet mulier, &c. Sed, si inferiori baptizaret præsente superiore, etiam Diacono, non peccaret mortaliter.

49 Sacerdos verò, etiam excommunicatus, præferri debet cuilibet non Sacerdoti: quando enim pluribus conceditur facultas, seruandum est inter ipsos ius commune, *l.assiduis C.qui potiores qui pignore habeantur*: ergò in extrema necessitate, quando omnibus facultas baptizandi conceditur, siue excommunicati sint, siue non, præferendus est Sacerdos, cui soli de iure communi competit munus baptizandi, ratione suæ consecrationis. Ita Corneio *in 3.p.tr.5 §.1.dub.2.q.4* contra Suarez *de censd.disput.11. sect 1. num.11.p.5.tr.9 ref.87.*

Sacerdos verò præferri alijs debet, etiã si sit excommunicatus.

50 Peccaret item grauiter pater, qui in casu necessitatis baptizaret filiũ, præsentibus alijs, qui id facere possent. Sed non priuaretur iure petendi debitum: quia hæc pœna in nullo textu inuenitur imposita. Ita Coninch *de Sacram.disp.34.dub.8.num 69.* contra Villalobos, *tom.1.tr.13. d ff.51.num.1.* Qui tamen aduertit, cum tali dispensare posse Episcopum, Commissarium Cruciatæ, & Confessarios Regularium deputatos *p.3.tr 4 ref 3.*

PATER, qui præsentib. alijs baptizaret filium, non amittetet ius ad debitum.

51 Is verò, à quo in illo casu petitur Baptismus, non sit multum scrupulosus in expectando magis idoneo: sed, si dubitet an opportunè veniet, baptizet ipse, sicut etiam, si dubitet, an sit periculum mortis, vel non: si verò pro rei qualitate & tempore non possit rem examinare, mittat alium ad vocandum ministrum idoneum, ipse verò non recedat, vt, si necessitas vrgeat baptizet. Ita Zambranus *de Baptism.cap.1. dub.15.num.5.p.5.t.3 ref.18. §. Cauendum*. Adde, quod docuit Valentia *tom.4.disp.4.q.2 punct.1.* laicum, qui, præsente & non renuente Sacerdote, baptizaret, secluso contemptu, non peccaret mortaliter, *p 3 t.4.ref 4 §. Non desinam*. Baptizet verò idiota vulgari potius, quàm Latino sermone, ne erret, nisi sibi constet, se Latinè benè proferre. Ita sup.cit. Zambranus *vbi sup.p.5.t.3.ref.18.*

VOCATVS in necessitate ad Baptizandum non sit multum scrupulosus in expectendo magis idoneo cum periculo baptizandi.

52 In quocumque autem casu Baptismi minister debet esse vnus. Vnde si Sacerdos, vel alius, non posset domum intrare ad abluendum, vel non haberet manus, non conferret Baptismum validè, proferendo formam, alio abluente. Ita docet D. Thomas *3.p.q.67.art.6* & DD. communiter. Probatur autem, quia, vt formam verum significet, qui illam profert, debet etiam abluere: alioqui enim, si vnus abluat, & alius verba proferat, falsum erit dicere, *ego te abluo*, falsum etiam erit dicere, *te abluimus*: quia non vterque ablueret,

MINISTER Baptismi non potest esse, nisi vnus.

liceret,neque vterque verba proferret, si alter esset mutus. Confirmatur; quia communi omnium calculo inualidus iudicatur Baptismus collatus à tribus,quorum vnus ablueret,& alij duo verba alternatim proferrent,v.gr. vnus,*ego te baptizo*,alter,*in nomine Patris*,&c.quia ille, qui profitetur aliquẽ baptizare,profitetur illum baptizare in nomine S.Trinitatis. Ergo, eodem modo censendus est inualidus collatus à duobus,vno abluente, altero verba proferente,qnia,qui dicit se abluere,debet ipse abluere, &c.Sed his non obstantibus,Caietanus *in 3.par.loc.cit.* Hurtadus *de Sacram.disp.2.diff.6.* Chapeauilla *de modo ministr.Sacram.temp pestis q.20.* & alij docent, in casu necessitatis licere,hoc modo Baptismum conferre sub conditione,*si ita conferri potest*.& iterum,elapso periculo,baptizare sub alia conditione,*si non es baptizatus*.Quia in tali necessitate melius est suscipere Baptismum dubium,& aliquo modo probabilem quam omninò nullum. Quod si dicas,in iure Canonico declarari irritum Ordinem collatum ab Episcopo simul & Presbytero,illo imponente manus,hoc benedicente: Respondent, esse disparem rationem; quia Presbyter in nullo casu est sufficiens minister Ordinis, Baptismi verò in necessitate quilibet potest esse minister, & ideo ille non potest cum Episcopo componere vnum ministrum, mutus verò, & orbatus manibus possunt,*p.3.t.4.res*/11.*& p.5.t.3.res*.26. & *t.6.res.*2.

Sed aliqui in necessitate docent,conferendum esse à duobus, vno muto abluente,& alio manibus orbato proferente verba sub conditione, si ità conferri potest.

Et respondent ad quoddam argumentum.

53 † Et hæc dicta sint de ministro necessitatis ad valorem Baptismi. Nam extra necessitatem minister Baptismi ex officio est solus Parochus,vel alius Sacerdos,& etiam Diaconus ex commissione Parochi vel Episcopi.Et quidem Diaconus ex commissione Parochi potest baptizare solemniter. † Imò Suarez *in.3.p.tom.3.disp.23. sect.3.* putat, Diaconum posse solemniter baptizare in casu necessitatis absque commissionem. Sed hanc opinionem refellit Coninch *de Sacram.q.67.art.56.dub.3.num.*27.ex cap.*diaconos*, vbi clarè innuitur, Diaconum sine commissione Sacerdotis non aliter baptizare posse, quam laicos. Et ratio videtur esse, quia Diacono propriè conuenit inseruire Sacerdoti, atque ita quæcunque facit vt Diaconus, debet facere vt inseruiens Sacerdoti, non autem suo iure; igitur non potest solemniter baptizare sine commissione; quia id faceret suo iure. Ita Coninch,qui suam sententiam vocat tantum probabiliorem,vnde videtur,sententiam Suarez probabilem existimare.Sed contra illum nominatim insurgit Hurtadus *de Sacram.Bapt.disp.2 diff.4 p 5.t.3.res.*28.

BAPTISMI minister extrà necessitatẽ est Parochus, vel de eius commissione simplex Sacerdos, vel Diaconus.

Qui in necessitate potest secundum Suarez baptizare solemniter sine commissione.

Sed contra tenet Coninch.

54 Monacho in *can.placuit* 216.*quæst.*1. præcipitur ne baptizet. Et quidem Rodriquez *qq.Reg.tom.*1.*quæst.*31.*art.*2. ait, probiberi, ne baptizet sine licentia Ordinarij. Glossa autem in *can. peruenit*.18. *quæst*.2.existimat, id licere Granadus vero in 3 *par.cont.4.tract.2.disput.1.num*.4 putat, id non præcipi sub mortali, & Monachum aliquando baptizare posse sine veniali, *p.5.tr.13.resolut*.18.

MONACHO vetitum est baptizare. Cuius rei vide aliquas expositiones.

55 Requiritur autem in Ministro Baptismi, quòd sit in gratia. Sed hoc intelligendum solùm est de ministro Ecclesiæ. Nam in casu necessitatis laicus,vel clericus non peccat mortaliter,baptizans in peccato mortali; quia non tenetur se conformare sanctitati Christi & Ecclesiæ,cum non se gerat vt eius minister. Imò hoc non solum est verum de laico, qui nullam gratiam accepit,vt Sacramenta conferret: sed etiam de Sacerdote; quia,quamuis sit minister ex officio; in casu tamen necessitatis non baptizat vt minister ex officio, sed vt minister necessitatis,sicut laicus, absque solemnitate; vnde caracter sacerdotalis concurrit ad illud ministerium per accidens. Ita Granadus in 3.*par.contr.3.tr.5.disp.5.num.6.* & alij contra Vasqu. *in 3.part. disp.136.c.3.n.30.p.3.tr.4.res.10.& p.5.tr.3.res.24.* † Sed de Sacerdote in p.3 *cit.*hanc sententiam putauit solùm probabilem.†

VT minister licitè baptizet, debet esse in gratia. Quod non est necessarium in ministro necessitatis, etiam Sacerdote.

56 At extra casum necessitatis peccat mortaliter Sacerdos, non solùm si bapti-

Et Sacerdos baptizãs cum excommu-

baptizet in peccato mortali, sed etiam secundum Vasquez *in 3. par. tom. 4. de excommunic. dub. 4. n. 4.* si cum excommunicatione, quam is minori, ex cap. *si celebret, de cler. excommunic.* & ex irreuerentia, quæ irrogatur Sacramento, conferendo illud cum tali indignitate. Sed Faber *in 4. dist. 25. qu. 1. disp. 4. cap. 2. num. 21.* putat, Sacerdotem baptizantem cum excommunicatione minori extra necessitatem, peccare solùm venialiter. Et ego probabilius iudico cum Suarez *disput. 24. sect. 2. num. 12.* & Præposito *in 3. par. qu. 2. dub. 3. num. 16.* nullo modo peccare. Quia excommunicatio minor non prohibet administrationem, sed tantùm susceptionem Sacramentorum ad cap. *si celebret* respondet Suarez, ibi loqui de ministrante, & sic ut suscipiente Sacramenta *p. 5. tract. 9. resol. 3. & 45.* † licèt *in p. 3. tr. 4. resol. 56.* docuerit aliquod peccatum adesse. † — nicatione minori; nullo modo peccat.

57 † Præter rectam dispositionem, quæ requiritur ad baptizandum licitè, requiritur in ministro Baptismi intentio faciendi, quod Christus instituit & præcepit, quodque intendit Ecclesia. Et hoc non solum ad baptizandum licitè, sed ad baptizandum validè: nam Baptismus collatus absque intentione ministri, est nullus quoad caracterem & quoad gratiam. † Sed Bartholomæus ab Angelis *de Sacram. in com. dial. 1. §. 31.* putat cum multis alijs peruersam intentionem ministri, intendentis occultè homine irridere, suppleri à Deo, non quidem quoad caracterem, sed quoad gratiam quia Deus faciendi, quod in se est, non deficit in necessarijs, nec suam virtutem alligauit sacramentis. Et citat D. Thomam *in 4. dist. 24. q. 1. art 2. quæst. 3.* & alios. Hanc etiam opinionem sequitur Valentia *tom. 4. disp. 3. quæst. 5. punc. 3.* docens, defectum intentionis ministri in paruulis suppleri à Deo per priuilegium, in adultis verò per fidem & deuotionem suscipientis, Deo etiam peculiariter concurrente. Sed contraria sententia cum Syluio in *3. p. quæst. 68. ar. 2. ad 4.* & alijs tenenda est. Quia, quòd Deus hunc defectum suppleat, non fundatur in aliqua promissione, aut ratione: & alioqui de fide est, intentionem ministri esse necessariam. Hanc sententiam ita veram existimat Cabrera *de Sacr. q. 64. art. 8. disp. 1. §. 6. n. 65.* vt contrariam refellat, tanquam erroneam, & temerariam *par. 3. tr. 4. resol. 17.*

Ad Baptizandum validè requiritur in ministro intentio faciendi, quod intendit Ecclesia.

Quam intentionem in ministro iniquo dicunt aliqui suppleri à Deo quoad gratiam.

Sed gratis.

58 Hinc probabilissimum esse ait Layman. *lib. 2. tract. 3. cap. 3. num. 3.* obstetricem vel Parochum, qui ex defectu intentionis inualidè baptizauit, nec aliter potest huic malo occurrere, quàm prodendo se Magistratui, vltimum supplicium subiturus, speculatiuè loquendo, teneri se prodere; quia salus corporis ex lege charitatis postponenda est saluti plurium animarum. Imò hanc obligationem videri ex iustitia, quia ille illos innocentes in salutis suæ discrimen per summam iniuriam conjecit: Sed hunc discursum fortasse non adeo certum esse, vt in dubium reuocari non possit, cum illi homines per contritionem saluari possint. At, quidquid sit de hoc, si mulier, vel Sacerdos, nescit se ad hoc obligatum, & Confessarius putat, se nociturum potius, quàm profuturum, non debere illum in re non omninò euidente monere. Imò, si edoctum ab hoc heroico facto plenè abhorrentem conspiciat, non debere illum multùm vrgere, & in desperationem abigere. *p. 3. tr. 5. res. 50 § Sed ponam.* Vide etiam Ochaganiam *de Sacram. tract. 2. q. 41. num. 6 p. 5. tr. 3. res. 55.*

Vnde qui ex peruersa intentione multos baptizasset inualidè teneretur secundum Laym. prodere se magistratui, etiam morte plectendus. Sed hanc doctrinam aliquanto mitigat.

BAPTISMI FORMA.

59 † Effectus Baptismi sunt multi. Præcipui, gratia, quæ in infantibus expellit peccatum originale, & in adultis etiam actuale; Remissio pœnæ pro peccatis debitæ: Caracter conferens potestatem suscipiendi reli-

Baptismi effectus sunt gratia, remissio pœnæ, Caracter, & ablatio irregularitatis præter duas.

reliqua Sacramenta. Ablatio irregularitatis omnis ante Baptismum contractæ, præter bigamiam.

Sed ad gratiam requiritur dispositio. Vnde, qui baptizatur fictè; non recipit gratiam, nisi recedēte fictione.

60 Si autem quis fictè, seu absque debita dispositione, Baptismum suscipit, non recipit gratiam, nisi postea recedente fictione. † Porrò fictio est duplex. Prior est, qua quis sine dolore Baptismum suscipit, cum peccato mortali, volens, & sciens, aut vincibiliter ignorans, ita suscipere, & hæc est propria fictio, cum qua Baptismum suscipiens committit nouum peccatum sacrilegij. Secunda est, qua quis ad Baptismum accedit cum complacentia peccati mortalis: sed excusatur à nouo sacrilegio ex ignorantia inuincibili, aut quia putat, non esse necessariam aliam dispositionem præter fidem, & intentionem, aut, quia putat, se esse attritum, cum reuera non sit. Quæcumque autem sit fictio, illa recedente, remittuntur per Baptismum non solum omnia peccata ante Baptismum, sed etiam in ipsa Baptismi susceptione commissa: siue sint sacrilega contra Baptismum, siue non. Minimè verò commissa post susceptum Baptismum; nam hæc remittuntur per pœnitentiam in ordine ad claues: vnde, quamdiu non explicantur in Confessione, ad illa delenda, & baptismalem gratiam consequendam, requiritur contritio. Ita Cabrera *de Sacrament. quæst. 69. artic. 10. disputat. 2. §. 2. & sequent.* Ipsa verò fictio, si est secundi generis, deletur etiam per Baptismum cum sola attritione, quæ est sufficiens dispositio ad illius effectum; si verò ex primi generis, † ex mente Cabreræ † exigit contritionem, aut Sacramentum Confessionis in re. *par. 3. tract. 3. resolut. 14.*

Postquam, virtute Baptismi, tolluntur omnia peccata ante Baptismum, vel in ipso Baptismo commissa. Non autem post illum. Quid de ipsa fictione.

BELLVM.

Regnum non potest armis præoccupari, absque sententia iudicum.

1 PRincipes habentes vtrique ius probabile ad successionem alicuius regni, non possunt illud armis occupare, nisi habeant sententiam Iudicum assignatorum ab vtriusque, vel ab alio supremo Rege, vel à Iurisperitis, aut Theologis, & si tales suspecti sint eligantur alij alterius Regni: sed de hoc lege totam resolutionem *p. 9. tr. 8. res. 69.*

Miles subditus non debet in dubio inquirere de iustitia belli.

2 Si miles subditus sit, quoties ipsi non constat de iniustitia belli potest obedire Principi, quia tunc præsumere debet de iustitia belli, nec de illa tenetur inquirere; dum est dubia negatiuè si habeat dubium positiuum, & probabilem putat opinionem vtriusque partis, quam vellet potest amplecti; si rationes ita suadeant in iustitiam, ne appareat contraria pars probabilis, tenetur amplius veritatem desquirere, ne periculum subeat iniustè pugnandi. *ibid. res. 63.* de amicis verò à quibus Rex petit auxilium pro bello eadem est ratio, vt deponant dubium si illis constat de bonitate Regis, & Ministrorum aliter non tenentur illum adiuuare, *ibid. §. Verum obiter.*

Sic de amicis à quibus petitur auxiliū in dubio debet deponere illud.

Parta victoria non possunt occidi Clerici, nisi sint contra Prælatum Ecclesiæ.

3 Occidere, & spoliare Clericos in conflictu belli, potest contraria pars, non autem parta victoria, cum Princeps non est Iudex Clericorum, extra conflictum actualem dummodò bellum non sit contra Prælatum Ecclesiæ; quia tunc possunt Clerici parta victoria expoliari, in pœnam Præsidis Ecclesiastici; de confessarijs, & Prædicatoribus non est eadem ratio. *ibid. tract. 9. resol. 9.*

Beneficiarius. Vide horæ Canonicæ.

BENEFICIVM.

Beneficium quid? Et quotuplex.

† 1 BEneficium est ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis Clerico propter diuinum officium competens. Quot sint beneficij species,

cies, qui possit illud conferre. an, & quando liceat habere plura, vide apud Toletum *instr. lib.5.c.76.*& alios †.

2 Solùm aduerte circa species beneficij, quod in dubio, an aliquod beneficium sit simplex, an verò curatum, censeri debet simplex; quia multæ conditiones requiruntur, vt beneficium sit curatum, quæ proinde non præsumuntur, nisi probentur. Ita Guttierez *alleg.8.num.5.p.4.r.3.ref.74.* Quoad collationem autem beneficij.

In dubio censendū est simplex.

3 † Statuit Tridentinum *sess.24.cap.18.* Et Episcopus in Synodo sex examinatores eligat, qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur. Cùm verò contigerit, Ecclesiam parochialem vacare, cum tribus ex dictis examinatoribus vnum eligat ex concurrentibus, vel præsentatis, &c. † Declarauit autem Sacra Congregatio Interpretum, huiusmodi examinatores necessario eligendos esse Magistros, seu Doctores aut Licentiatos in Theologia, aut iure Canonico. si extent, alioquin alios Clericos, qui videantur magis idonei, *p.3.t.5.ref.64. §. Notandum.*

Ad beneficia parochialia Episcopus adhibere debet examinatores.

Qui debent esse Doctores Theolog. aut Iurisconsulti si adsint.

4 Debet autem Synodus quotannis celebrari, & in ea examinatores deputari: si verò non celebretur, semel deputati munus suum exercere debent, donec noua Synodus celebretur. Ita Leo *par.2. cap.3. num.25.* Si autem elapso anno, aliquis examinatorum intereat, officium omnium expirat. Vide Barbosam *de potestat. Episcop. part.3. allegat.60. num.48. Ibidem §. Nota etiam.*

Et singulis annis in synodo deputati. Eorum autem officium durat ad nouā synodum.

5 Quòd si tempore, quo fieri debet prouisio, examinatores synodales non adsint, ait Homobonus *part.1 tract.2.cap.3 quæst* 30. in fine. Posse Episcopum alios examinatores deputare absque Synodi celebratione. Nam dispositio Tridentini, cum in hoc casu præcisè adimpleri non possit, cessare debet, Et adducit duas decisiones Rotæ Romanæ. Sed, si examinatores mortui, vel absentes reperiantur elapso anno à synodi celebratione; probabilior est contraria sententia Lotherij *de re beneficiaria, tom.1. lib.2 quæstio.31. num.71.* Nam, cum singulis annis teneatur Episcopus synodum celebrare, succedente vacatione, debet statim synodum indicere, & in prima sessione examinatores deputare, alias ei imputabitur, quòd non adimplerit formam Tridentini. Et ideo ait Venerus *lib.4.cap.25. num.12.* beneficium sic collatum posse ab alio impetrari, quia ex decreto Tridentini, & ex Bulla Pij V. *in Bullario* 32. prouisio ad Sedem Apostolicam deuoluitur. Ad decisiones Rotæ respondet Lotherius, eas procedere, quando hic casus contingeret infra annum à celebratione synodi; nam Episcopus nullo iure tenetur congregare Concilium sæpius, quam singulis annis. Obseruet autem in tali casu formam Decreti Clement. VIII quam affert Massobrius *prax. hab. concur. requis.12. dub.3. num.2. Ibid.* post initium.

Nisi post annum synodo non celebrata aliquis illorum intereat. Quo casu, si contingat cõcursus, nō posset Episcopus alios examinatores deputare sine noua synodo.

Sicut facere posset, si illorum mors, vel absentia cõtingeret infra annum.

6 Si Episcopus in concursu beneficij adhiberet, vnà cum tribus examinatoribus synodalibus, alios non synodales ad maiorem cautelam, collatio esset nulla. & sic declaratum fuit à Sacra Congregatione, & à Sacra Rota Romana decisum apud Massobrium *prax. haben. concur. requ.12. dub.1. num.2.* quem vide. Contrarium tamen docet Homobonus *par.1 tract.2.c.3.q.30. part.3 tr.5. resol.65.*

Beneficii collatio inualida, si vnà cum examinatoribus synodalibus adhibeatur supernumerarius.

7 Examinatores verò tenentur, non solum indicare dignos, sed inter illos etiam digniorem, secundum Medinam *summ. cap.14. § 32. reg. 4.* & alios: non obstante, quòd Episcopus id non inquirat, vel etiam scire nolit. Sed contrariam sententiam docent Massobrius *prax. de concur. requ.4. dub.3. num.2.* & alij, nisi id Episcopus scire vellet, vt suam conscientiam instrueret, & eligeret digniorem, *p.3.t.5.ref* 111.

Examinatores tenētur Episcopo significare digniorem.

8 An ad beneficia possit eligi dignus prætermisso digniori? Negat Vasq. *de benefic. ca.2.§.2. dub.8.n.*78. Nam ex D. Thomá 2.2. *quæst.63.* hæc est personalem

Nam hic eligendus ad beneficia.

sonarum acceptio. Rebellius *de oblig. iustit. par. 1. lib. 2. qu. 4. num 12.* distinguit, & mortale esse, eligere minus dignum ad Cardinalatum, Decanatum, vel Canonicatum, & alia curata vel simplicia magni momenti, ad alia simplicia parui momenti, esse solùm veniale, ex paruitate materiæ. Aliter distinguit Reginaldus *tom. 2. lib. 30. tract. 3 cap. 15. nu. 179.* & in beneficijs simplicibus minoris momenti, esse veniale, omittere digniorem semel, aut iterum, secus verò si sæpè. Itaque secundum Reginaldum paruitas materiæ desumenda est ex iniuria, quæ fit Ecclesijs, quæ in vno, vel alio actu huiusmodi parua est. Valentia apud Turrianum infra, paruam materiam putat esse paruum excessum dignitatis vnius ad alterum, qui, illo prętermisso eligitur. Sed hoc falsum putat Turrianus in *2. 2. tom. 2. disput. 22. dub. 1. num. 6.* nam materia præcepti non est excessus dignitatis, sed electio dignioris ad beneficium, quod est materia grauis. Ego verò distinguendum puto cum Nauarro *de restitut. lib. 2. cap. 2 num. 172.* de beneficijs simplicibus, curatis, & in his peccatum mortale esse relinquere digniorem, in illis verò minimè. Prima pars est communis, & expressa Innocent. III. *cap. vnico de beneficijs,* ac D. Thomæ *2. 2. quæst. 63. artic. 2 ad 3.* Quidquid dicat Filliucius *to. 3. trac. 41. cap. 4. num. 181.* hoc procedere tantùm in Episcopatibus & Pedrozza, esse solum veniale, *p. 2. tract. 15. resolut. 40. §. Sed licet.* Excusabit tamen paruitas materiæ, quam probabile est pensandam esse, non solùm ex paruitate beneficij, quæ secundum Turrianum vbi supra rarò continget, sed etiam contra ipsum, ex paruo excessu dignitatis in digniore, qui omittitur, *par. 5. tract. 5. resol 13.* Secunda verò pars probatur, tum, quia Tridentinum id videtur tacitè innuere, dum beneficia curata semper dicit conferenda esse dignioribus, & de simplicibus nihil dicit. Tum, quia Summus Pontifex talia beneficia confert dignis absque concursu. Tum, quia hæc non videntur ex natura rei esse bona communia, & decertantibus debita, sed Prelatis commissa, vt conferantur dignis, qui licèt non sint meliores, non tamen otiosè, & cum scandalo viuant. Et tandem, si hæc opinio non esset vera, ait Guttierez *qq can. lib. 2. cap. 11. num. 12.* omnes Prælatos fore in statu damnationis, *par. 2. tr. 15. res. 33.*

Non quidem simplicia, sed curata.

9 Quodcumque verò beneficium, si conferatur per concursum digno, prætermisso digniore, non solùm est peccatum mortale, sed etiam adest onus restitutionis: nam, non solùm est peccatum contra iustitiam distributiuam, sed etiam contra commutatiuam, ortam ex illo quasi contractu, proueniente expositione edicti. Ita Molina *de primogenit. lib. 2. cap. 25. nu. 59.* contra Garsiam *de benefic. part. 7. cap. 16.* oppositum probabiliter docentem. Et Azeuedus *cons. 9. num. 30.* ait, talem electionem in foro externo esse nullam, & subreptitiam, *p. 4. tract. 4. resol. 210. & antea in part. 3. tract. 5. resol. 110. §. Notandum.*

(Nisi simplicia conferantur per concursum.)
Et hoc sub onere restitutionis.

10 Vnde examinatores non possunt aliquem ex concurrentibus præmonere de punctis, de quibus eos interrogabunt, nam hæc præmonitio cedere in damnum aliorum. Ita Rodriquez *summ. tom. 1. cap. 54. num. 1* Non tamen in alijs examinibus v.g. ad Episcopatum, ad Confessionem, &c. si alioqui examinandi sint idonei, sed verecundi v.g. &c. Ita Peyrinus *priuil. minim. tom. 3. c. 2. in const. Sixti IV. num. 25. p. 5. t. 14. res. 86.*

Vnde examinatores non possunt aliquē ex concurrentibus præmonere de punctis.

11 Lessius *lib. 2. cap. 34. dub. 14. num. 64.* putat, in collatione libera facta à Papa vel Regis, præferendum etiam digniorem. Quia hi non sunt domini beneficiorum, sed œconomi. Quæ opinio, si esset vera, magnum pondus haberent Papa, & Reges. Igitur probabilis est sententia Reginaldi *tom. 2. lib. 30. tract. 3. cap. 14. num. 197.* quò tales satisfaciant suo muneri, si eligant dignos, quamuis digniores prætermittant, *part. 2. tract. 15. resolut. 40. §. Tamen, p. 9. t. 7. res. 7.*

Probabile est, Papā & Reges in collationibus liberis non teneri præferre digniorem.

12 Item

12 Item probabile est, laicum patronum beneficij, qui non sit primus fundator, non teneri præsentare digniorem, etiam quoad beneficia curata. Nam Tridentinum *sess.24.ca.18.* mandat præsentatos à Patrono laico examinandos, & approbandos esse ab examinatoribus synodalibus. Vnde cum non arctet Patronum, ad præsentandum digniorem, neque nos arctare debemus. Ita Riccius *part.3.dec.306.num.4.* contra Vasquez *de benef.cap.2.§.2.dub.5.num.78.* Igitur, quod dicunt communiter DD. eligentem indignum priuari potestate eligendi pro illa vice, ex cap. *cum in cunctis*, § *fin. de elect.* ego puto cum Sanchez *opusc.tom.1.li.2.cap.1.dub 6.num.6.* contra Padillam *in l.cum quidam, ff de elegat.2.num.17.* non habere locum in Patrono laico, sed tantùm in Ecclesiastico, *par.2.trac.15.res.37 & par.4.tr.4.res.170.* Quoniam igitur Tridentinum non irritat præsentationem digni factam à Patrono laico, & illa sit valida etiam in conscientia, tenetur Episcopus illã confirmare, si nollet, posset cogi à superiore. Itaque Archiepiscopus Panormitanus tenetur confirmare præsentationem digni, omisso digniore, factam ab Illustrissimo Senatu huius Vrbis in aliquam Parochiam. Imò, si maior pars Senatorum eligeret dignum, & minor pars digniorem, teneretur confirmare dignum, quia dignior se haberet, ac si non esset præsentatus. Ita Sanchez *opusc.tom.1.li.2.cap.1.dub.6.num 6.p.4.tr.4.resol.170.*

Et laicum patronum præsentare posse minus dignum.

Qui proindè debet ab Episcopo confirmari.

Sic confirmare tenetur Archiepiscopus Panormit. præsentatum à Senatu ad beneficiũ parochiale.

13 Obligatio eligendi digniorem ad beneficium non se extendit ad resignantem beneficium. Nam hic non est locus concursui, sed pars parti ius suum transfert. Vnde collator non peccabit, acquiescendo resignationi factæ minus digno, relicto digniore. Ita contra Vasquez *de benef.c.2 § 4 dub.7.num.110.* Aragonius *in 2.2.q.63.art.2* qui testatur de praxi, etiam Summi Pontificis, *par.2.tr.15.res.41.*

Resignans beneficiũ non tenetur resignare digniori.

14 Resignans beneficium ea intentione, vt resignatarius maneat obligatus iterum in sui fauorem resignet, vel fructus soluat committit Simoniam; modo tamen intentio illa, recipienti beneficium manifestetur, aliter esset Simonia mentalis, quæ pœnis Ecclesiasticis non subiacet: hoc autem in permutatione non accidit; re accessu, & regressu. Vide §. sed quia, *par.9. tractat.9.resolut.8.*

Resignans animo, quo resignatarius soluat fructus, vel iterum resignat cõmittit Simoniam si illis constat de intentione aliter esset mentalis.

15 Resignans beneficium reseruans sibi pensionem sine licentia Papæ, non committit Simoniam confidentialem sed prohibitam de iure Ecclesiastico, & non subiacet restitutioni, nec pœnis Simoniæ, nec est excommunicatus, nec priuatus beneficio, nec fructus tenetur restituere. *Ibidem trac.9.resol.17.*

Resignans beneficiũ eum reseruatione pensionis absque licentia Papæ mortaliter peccat non subiacet excommunicationi.

16 Regula triennalis circa possessionem beneficiorum debet esse completus moraliter; ita vt vltimus dies satis est si sit incæptus; non ita de anno Nouitiatus, qui integrus physicè debet esse modo, vna hora deficiente professio est nulla pro curiositate amice Lector lege totam resolutionem *ibid.trac.8.res.67.* Reliqua de beneficijs, vide Donatio, & Capitulum Sede vacante.

Triennalis regula moraliter intelligitur physicè in nouitiatu.

17 Vniuersaliter ergò, potest ad beneficium admitti dignus omisso digniore. Primò, quando excessus dignitatis non est notabilis. Secundò, quando dignus est indigena, dignior verò alienigena. Tertiò, quando maior pars electorum inclinat in minus dignum, tunc alij omittere possunt digniorem. Quartò, si aliàs, omissis digno, & digniore eligendus foret tertius indignus. Quintò, quando dignus præesset alteri Ecclesiæ, & oporteret illum postulare. Sextò, quando dignior esset implicatus negotijs externis, quæ illum à residentia retardarent. Septimò, si dignior non esset expertus, sicut minus dignus. Octauò, quando collator tenetur confirmare electum à Patrono. Nonò, si beneficium, ex prima sui institutione per Ecclesiam acceptata, conferendum sit alicui ex certa familia, vel oppido. Decimò, si fundator

Vide hic multos casus, in quibus liceat ad beneficiũ admittere minus dignum.

beneficij parochialis præsentet minus dignum. Vndecimò, quando quis resignat beneficium. Et tandem, Patronus laicus potest præsentare minus dignum. Ita Valerus *diff. vtriusque fori v. Elect. diff. 1. n. 1. p. 5. t. 5. ref. 110.*

Potest dignus beneficium acceptare, si præferatur digniori. An etiam petere?

18 Potest dignus acceptare beneficium, etiam si sibi certò constet, prætermissum esse digniorem. Ita Turrianus in 2 2. *tom. 2. disp. 22. dub 3. num. 3.* Qui notat, hoc procedere post electionem: nam antea non potest beneficiũ petere; peteret enim rem iniustam cum peccato electorum, & damno tertij. Sed Lessius *li. 2 c. 34. dub. 41. num. 70.* docet, minus dignum posse se offerre ad beneficium, non quidem petens illud sibi conferri, sed relinquendo totum iudicio collatorum *ibid. §. Nota secundò.*

Et suasionibus, ac precibus iam iam digniori conferendũ sibi præoccuparet.

19 Sed quid dicendum de eo, qui non vi, & fraude, sed tantùm suasionibus, & precibus, remouet collatorẽ à collatione beneficij in digniorem, cui iam determinauerat conferre, vt sibi vel alteri minus digno conferatur? Teneri ad restitutionem respondent Vasqu. *de benef. c. 2. §. 3. dub. 19. num. 140.* & Villalobos *to. 2. tr. 11. diff. 44. n. 9.* cum aliis multis, quia lædit iustitiã commutatiuam Sed probabilissimè etiam docet Guttier. *qq. can. li. 2. c. 11. n. 47.* non teneri. Quia beneficium non erat verè, & propriè debitum digniori, & sic nullam ipsi procurauit iniuriam, *p. 3. tr. 6. ref. 34.* An verò dignior possit hanc vexationem pretio redimere, quære sub v. *Scandalum, nu. 9.*

20 † Qui ad beneficium eligitur, aliquot conditiones pro qualitate beneficij habere debet, quas vide apud Toletum, & alios. †

An ad Capellaniam eligi possit Clericus? Potest, si non est Sacerdotalis actu quod ex testatoris verbis colliges.

21 Fundans Capellaniam in testamento, si dicat. *Instituatur Capellanus, qui Missas celebret,* institui potest Clericus 14. annorum. Nam, cum non dicat, *vt Missas celebret per se ipsum*, potest institui alias capax beneficij simplex, qui missas celebret per alium. Ita Palaus *tom. 2. tr. 13. disp. 1. pun. 6. num. 8.* contra Guttierez *cons. 1. n. 11.* Si verò dicat: *nullus alius eligatur, nisi qui actu sacerdos sit*, tunc institui non potest, nisi qui sit actu Sacerdos. Sed quid, si solùm dicat per verba affirmatiua; *Instituatur Capellanus Sacerdos, qui Missas celebret?* Respondet Paulus *vbi supra, num. 12.* tunc non posse conferri, nisi actu Sacerdoti Sed contraria sententia Gratiani, *discept. foren. 3. n. 1.* est probabilis, & in praxi tuta, posse nimirum conferri Clerico, qui habilis sit esse Sacerdos intra annum. Nam huic conferri possunt Canonicatus, & similia beneficia habentia adnexum Ordinem Sacerdotalem Imò Piasecius addit, talem Clericum cogi non posse ad Presbyteratum, quia potest satisfacere per alium, *p. 2. tr. 14. ref. 18. & p. 4. tr. 4. ref. 227.*

Imò Lata putat, etiã Sacerdotalem actu posse semel aut iterum ab Episcopo conferri Clerico minori.

Sed cum consensu hæredis.

22 Nota hic, quod si aliqua Capellania sit Sacerdotalis actu, vel aptitudine, hoc non obstante, ait Lara *de Capell. lib. 2. cap. 5. n num. 28.* posse Episcopum de consensu hæredis semel, vel iterum in tali qualitate dispensare, vt conferatur Clerico 14. annorum. Sed hoc negat Palaus *vbi supra num. 21.* quia Tridentinum *sess. 25. c. 5.* prohibet Episcopis, etiam de consensu hæredis, tollere conditiones in fundatione beneficiorum appositas, *p. 4. tr. 4. ref. 227. §. Et tandem*

Beneficium inualidè confertur excommunicato.

23 Beneficium non potest conferri excommunicato, suspenso, vel interdicto. Et quidem, si conferatur excommunicato, collatio est inualida ex cap. *pastoralis, de cler. excommunic.* Quod secundum Auilam *p. 2. cap. 6. disp. 5. dub. 2 concl. 1.* & DD. communiter verum est etiam in tolerato, imò etiam si suam excommunicationem ignoret, aut quia oblitus est, se eam incurrisse, aut quia falsò putat, se validè absolutum esse. Quia ignorantia excusat quidem à culpa, non tamen habilitat inhabiles. Sed quoad secundum dicendum est cum Fabro *in 4. dist. 25. quæst. 1. disp. 4. c 4. nu. 191.* contra Suar. *apud ipsum ibidem*, quod, si quis ignoret ignorantia probabili se esse excommunicatum, collatio beneficij non est irrita. Quoad primum etiam contrarium sentit Hurtado *de excommunic. disp. 6. diff. 2. num. 6.* Quia ex Extrau.

Ad

Ad euitanda scandala licitum est collatori, conferre beneficium excommunicato tolerato; ergo collatio illi facta non erit nulla. Quod verò in dicta Extrauag. dicitur, quod nullus intenditur ei fieri fauor, non obstat, quia in hoc fauor non fit illi, sed fidelibus, vt absque scrupulo possint cum illo communicare, *p.5.tr.9.res.99.*

24 Collatio etiam beneficij facta suspenso, vel interdicto, secundum communiorem & probabiliorem est inualida. Sed contraria Lessij *lib.2.ca.34.dub.22.num.116.* est etiam probabilis & tuta. Nam Canones solùm dicunt, talem collationem esse irritandam, & ipsum priuandum, quæ forma loquendi videtur requirere sententiam iudicis: vnde in re dura, & difficili non debet extendi, & dici quod ipso iure sit irrita, *p.5.tr.9.res.100.* — Non autem suspenso, & interdicto.

25 Inhabilis ex pœna, vel censura, vel irregularitate ad beneficium obtinendum, & non ex conditione personæ, vt sunt merè laici, si bona fide obtineat à legitimo collatore beneficium triennali pacifica possessione tutus est, & titulus reualidatur excepta inhabilitate ex Simonia scienter contracta, vel ex violenta intrusione, vel quando beneficium esset reseruatum, reseruatione clausa in iure communi, quia hos solos casus Regula excipit. Ita Thesaurus *in praxi de pœnis part.1.cap.30.quæst.3.* quæ quidem intelligenda sunt, vbicumque non adsit clausula derogatoria huius Regulæ, *par.7.tr.10.res.26.* — Titulus beneficij reualidatur per regulam de triennali, aut aliam præscriptionem.

26 Aduerte tamen, quod pensio non reualidatur per Regulam de triennali, quia Regula loquitur de beneficijs propriæ dictis, quæ collatione, præsentatione, vel institutione obtinentur, vt Gomez *sup. Reg. de triennali quæst.4. Ibid. §. Not. 1.* — Pensio verò non item.

27 Aduerte secundò, quod obligatio restituendi fructus, verbi gratia, beneficiorum, non tollitur vigore Regulæ de triennali; quæ solum reualidat titulum beneficij, non autem iuuat ad fructus acquirendos, quando à lege impeditur acquisitio, vel infertur priuatio: sed benè tollitur dicta obligatio vsucapione triennali, si interuenerit continua bona fides eo triennio, scilicet ob ignorantiam inuincibilem dictæ pœnæ priuationem inferentis (nisi vbi lex derogat possessioni.) Imò tunc secundum multorum probabilem sententiam, neque eam pœnam priuationis incurrit, qui inuincibiliter eam ignorauit. Hæc omnia Sanchez *in Decal. lib.2. c.5. num.11. & 12. Ibid. §. Not. 2.* — Nec obligatio restituendi fructus, quæ tollitur solum vsucapione triennali, si interuenerit continua bona fides.

28 Posito autem, quòd collatio beneficij facta excommunicato sit inualida, & ipse teneatur illud relinquere, docet Suar. *disp.13. sect.1 n.3.* quòd, si illi bona fide suscepto, seruiuit, re postea cognita, detinere potest fructus perceptos congruæ sustentationi respondentes, qui ei pro seruitio debentur: alios verum teneri restituere, nisi bona fide consumpsisset, aut, vt ait Henriquez *lib.13. cap.3. num.3.* illud beneficium legitimè postea obtinuisset, quia eo vsque vacauit, & fructus beneficij vacantis debentur successori Sed, vt hoc sit probabile, necesse est, vt ipse interim per se, vel per alium inseruierit, aliàs esset melioris conditionis qui inualidè, quàm qui validè, beneficiū obtinuisset, *par.5.tr.9.resol.99 §. Notandum est tamen.* — Excommunicatus autem, qui beneficium bona fide accepit, & eis seruiuit, potest sibi retinere fructus perceptos substentationi congruæ respondentes.

29 Quòd dictum est de beneficijs, quòd eorum collatio facta excommunicatio sit inualida, dicendum quoque est cum Villalobos *tom.1. trac.19. diff.9. num.3.* de pensionibus, quæ dantur titulo spirituali, & sunt beneficia Ecclesiastica. Minimè verò de alijs, quæ dantur titulo sæculari, quia hæc non sunt beneficia, & iura loquuntur solùm de beneficijs. Ita Turrianus *lib.2. d sput.16 dub 1.* aduersus Villalobos *vbi supr.* Imò Præpositus *in 3. par. qu.2. dub.22. num.64.* probabiliter putat, etiam pensionem spiritualem excommunicato validè conferri, quia incapacitas excommunicati ad beneficia, vel pensiones, non competit excommunicato ex natura rei, sed — Pensio cum titulo spirituali inualidè confertur excommunicato. — Sed contrarium probabile.

ex iure canonico: ius autem solùm loquitur de beneficijs: ergo non debet extendi ad pensiones, maximè in odiosis, pensiones enim Ecclesiasticæ non sunt simpliciter beneficia, licèt cum illis conueniant in multis. Ita Præpositus. Sed contra illum insurgit nouissimè Raynaudus *de monit.part.2.cap.2. num.29.p.5.tr.9.res.103. & olim in par.4.tr.4.resol.55.* † vbi sententiam Præpositi probabilem iudicauerat. † Sed vt verum fateor omnia supradicta video esse contra stylum Curiæ practicatum in Dataria, & Cancellaria, in quibus incapax beneficij, est etiam incapax pensionis, ideo tu cogita. Ego enim, quæ hucusq; scripsi, volo intelligenda secluso stylo Romanæ Curiæ, & Praxi Datariæ, *par.7.tr.10.res.7.*

Secluso tamen stylo Romanæ Curiæ, & praxi Datariæ.

30 Electio ad beneficium excommunicati excommunicatione minori, secundum Coninch *de Sacr.disp.14.dub.17.nu.263.* & Canonistas communiter, irritari debet, etiam si electores illam ignorauerint, quia talis irritatio est pœna electi, non eligentium. Secundum Auilam *par.2.c.6.d.disp.12.dub.4. concl.4.* non est irritanda. Quia *in c. vlt.de Cler.excom.* dicitur irritanda esse, *si scienter electus sit.* Lex verò penalis non debet extendi. Sed Laym. *lib.2. tract.5.par.2.cap.3.nu.5.* putat illud verbum *scienter* referri ad ipsum excommunicatum, vt, si ille sciens se esse excommunicatum, & inhabilem, electionem acceptet, electio sit irritanda, siue id electores nouerint, siue non. Omnes hæ opiniones sunt probabiles. *p.5.tr.9.res.132.*

Electio ligati minori excommunicatione ad beneficium non est irrita, sed irritanda.

31 Si quis post collationem beneficij incidat in excommunicationem, ait Raynaudus *de monit.par.2.cap.2.num.29.* hunc inualidè postea tale beneficium acceptare. Quia acceptatio concurrit cum collatione ad causandum dominium, vt concausa. Nam vt res aliqua fiat mea, non minus, dependet à voluntate mei acceptantis, quam alterius dantis. Ergo, sicuti collatio facta excommunicatio est inualida: ita etiam acceptatio excommunicati erit inualida. Imò potiori iure, quia per acceptationem beneficium magis proximè acquiritur. Sed dicendum est cum Toleto *lib.1.cap.13.* Talem acceptationem validam esse. Quia *cap. postulastis*, annullat collationem beneficij factam excommunicato: non autem acceptationem, nec extendi debet. Deinde, quia acceptatione non acquiritur ius, nullus enim sibi confert ius. Et tandem, quia acceptatio potius pertinet ad factum, quàm ad ius: estque solùm declaratio propriæ voluntatis. *l.ex facto, §.si quis rogatus 2. ff. ad S.C. Trebellianum*, quia excommunicatio non priuat, *par.4.tr.4.res.56. & par.5.tr.9.res.101.*

Excommunicatus beneficium antea collatum validè acceptat.

32 Hæc autem doctrina procedit quoad consensus declarationem, non quoad acquisitionem iuris. Nam, vt ius acquirat, debet absolui à censura: sed post absolutionem non requiritur noua collatio, vel acceptatio: Vnde, si is moriatur ante absolutionem, beneficium non vacat de nouo, sed, si post absolutionem, vacat de nouo. *par.5.cit.§.Nec valet.* Infertur ex dictis, quod Canonicus excommunicatus potest validè acceptare beneficium pinguius. Ita Alterius *de cens.tom.1.li.2.disp.6. cap.5.* contra Filliucium *tom.1.tr.12.cap.5.n.121. par.4.tr.4.res.56.§.Hinc.*

Non tamen ius acquirit, nisi absolutus.

33 Maior difficultas est, an excommunicatus, cui facta est collatio beneficij, possit illud post absolutionem acceptare, & retinere absque noua collatione, si electores in eadem voluntate permaneant? Et negatiuè respondet Lessius, *lib.1.cap.34.dub.22.num.119.* & DD. communiter. Quia prima collatio cum fuerit inualida, se habet, ac si non esset: ac proindè nunquam conualescere potest. Igitur tale beneficium retineretur sine titulo. Confirmatur primò: quia matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens, non potest reualidari absque nouo consensu. Confirmatur secundò: quia effectus istius excommunicationis frustrà esset impositus. Nam in tali casu quilibet excommunicatus differet acceptationem, donec absol-

Collatio beneficij facta excommunicato inualida est ex Lessio; etiam si post absolutionem acceptetur.

absoluatur. Ex quibus infertur, posse collatorem tali post absolutionem beneficium secundò conferre, & hoc etiam si prima vice nouerit excommunicationem, quia nullo iure ostenditur, collatorem in eo casu priuari potestate conferendi. Adde, quòd si ex iusta causa collatio ad alium pertineat, qui sine infamia adiri non possit, potest Episcopus titulum reualidare. Sed probabile quoque est ipsi Lessio, talem excommunicatum validè tale beneficium post absolutionem acceptare, si concurrant tria. Primum, quòd impedimentum sit occultum. Secundum, vt in nullius præiudicium cedat. Nam, si duo essent electi, esset præferendus ille, qui caret impedimento. Tertium, vt acceptans collationem cum cognitione sui impedimenti, impetret dispensationem, non solùm illius prioris impedimenti, sed etiā illius, quòd incurrit per talem acceptationem; fit enim intrusus, & inhabilis ad idem beneficium. Probatur autem hæc opinio, quia electio ex parte eligentium fuit valida (idem dic de præsentatione, & collatione,) & solùm deest capacitas in subiecto. Ergo simul, ac fit capax per absolutionem, ex vi prioris actus ius acquirit. Deinde quia supponimus, electores permanere in eadem voluntate, ergo vis electionis durat, &c. sublato impedimento, acceptari potest. Hæc Lessius. Quæ confirmari possunt ex simili de collatione facta irregulari *par. 4. tract. 4. resolu. 56 §. Sed maior, & par. 5. tr. 9. resol. 101.* Aduerte hic, quòd, si adsit periculum infamiæ, excommunicatus non tenetur in collatione beneficij suam excommunicationem manifestare: quia Ecclesia non obligat cum tanto incommodo: & ideo potest acceptare beneficium, & postea quamprimum occultè petere dispensationem. Ita Suarez *de cens. disp. 13. sect. 1. num. 11. p. 4. t. 4. resol. 56.* in fine.

Sed contrarium ipsi quoque probabile, concurrentibus tribus.

Non tenetur tamen excommunicatus occultus se diffamare, nè acceptet beneficium.

34 Conferentes beneficium excommunicato excommunicatione maiori, incurrunt excommunicationem minorem, & suspensionem à collatione eiusdem beneficij ipso iure ex cap. *cum in cunctis §. Clerici, de elect.* Panormitanus *in cap. postulasti, num. 3.* vult, incurrere etiam suspensionem à collatione aliorum beneficiorum, ex cit. cap. *postulastis de Clerico excommunicat. ministr.* Sed verius est, hanc suspensionem non incurri, nisi post binam monitionem. Ita Sayrus *lib. 2. cap. 5 num 3. par. 5. tract. 9. resol. 107.* Conferentes verò excommunicato excommunicatione minori scienter, secundum Alterium *de cens. tom. 1 disput. 4. cap. 2* sunt priuati voce. Sed magis placet opinio negatiua Bononiæ *de elect. par. 2. cap. 2 dub. 61. num. 12. par. 5. tr. 9. resol. 132.* in fine.

Conferentes beneficium excōmunicato quas pœnas incurrant?

35 Excommunicatus non statim priuatur fructibus beneficij ante excommunicationem legitimè obtenti, sed potest illos retinere, dummodo per se, vel per alium oneribus beneficij satisfaciat. Nam id non exprimitur in aliquo iure. Quamuis enim in cap. *pastoralis*, dicatur; *illi prouentus Ecclesiastici meritò subtrahuntur, cui Ecclesia communio denegatur.* Sensus tamen est, id faciendum per sententiam iudicis, vt apparet ex petitione illius cap. Et alioqui, percipere fructus non est communicare cum fidelibus, quòd excommunicato interdicitur. Ita Hurtado *de excommunicat. disput 6. diff. 1. num. 2.* & alij contra Filliucium *tom. 1. tr. 12. cap. 5. num. 1 9.* Additque, quod, quamuis cit. cap. priuaret ipso iure: consuetudo tamen illud derogasset, *par. 4. t. 4. res. 54. & par. 5. tr. 9. res. 104.* Sed, stando in contraria sententia, si excommunicatus esset pauper, citrà extremam necessitatem (quæ non potest ei contingere, cum semper possit discedere à contumacia, & fructus percipere, &c.) ait Cornejo *in 3. par. 5. tract. 5. disp. 10 §. 6. dub. vn. num. 4.* non posse fructus sibi retinere, quia, cum sit bona Ecclesiæ, non potest de illis contra eius voluntatem disponere. Sed Auila *par. 2. disp. 6. dub. 5 concl. 3.* ait, posse. Quia potest dare alteri pauperi, nec ipse est peioris conditionis, quam cæteri, *par. 5. tr. 5. resol. 104. §. sed stando.*

Excōmunicatus non priuatur ipso iure fructibus beneficij.

Si autem priuaretur, posset nè titulo paupertatis sibi retinere? Vtrinque Doctores, & rationes.

Excommunicatus toleratus validè confert beneficium. Denunciatus verò inualidè eligit.

36 Si vero collator beneficij sit excommunicatus toleratus, collatio est valida. Ita Turrianus *lib.2.disp.15.dub.2.p.5.tr.9.res.99.* in fine.

Et si est Clericus, inualidè præsentat. Secus, si laicus. Nam eius præsentatio erit valida.

37 Excommunicatus autem non toleratus, non solùm inualidè eligit, sed etiam inualidè præsentat, si est Clericus; quia electio, & præsentatio æquiparantur, & sunt ambæ actus iurisdictionis, quam excommunicatus exercere non potest. Si vero est laicus, teneo cum Villalobos *tom.1.tractat.17.difficult.12.num.3.* contra Hurtadum *de excommunic.disp.7.diffic.2.num.9.* Validè præsentare. Differt enim præsentatio laici à præsentatione Clerici, vt ex quodam iure colligit Abbas, vbi ait Pontifex, præsentationem laici, mutari posse ante institutionem; Clerici vero minimè. Ergo Clericus patronus dat ius præsentato, laicus non ita. Et iure, quia laicus non potest tribuere ius spirituale, quale est ius ad beneficium Ecclesiasticum. Ita distinxit Rota, & obseruatum fuit in quadam causa Zamorensi, apud Villalobos, *p.5.tr.9.resol.105.*

An verò Episcopus teneatur illam admittere?

38 Sed an teneatur Episcopus præsentationem laici excommunicati admittere? Negat Cornejo *in 3.part.tract.5.disput.10.§.5.dub.1.* quia, cum iste præsentando peccet, Episcopus tenetur illam non admittere, ne cum illo communicet. Et sic Episcopus nolens acceptare, potest alteri ipse conferri, quia ius præsentandi ad ipsum deuoluitur. Vnde ait Suarez, præsentationem laici esse validam, quando admittitur, non ratione sui, sed ratione acceptationis Episcopi, in quem ius præsentandi est virtualiter deuolutum. Et hoc procedit etiam in excommunicato tolerato; nam, quamuis cum hoc Episcopus communicare possit, & præsentationem illius acceptare, non tamen tenetur. Quod si ex iusta causa talis præsentatio ab ipso præsentato postulata fuerit, erit licita. Hæc Cornejo, quicquid in contrarium asserat Vasquez *de excomm.dub.5.Ibidem § sed dubitatur.*

Et an resignatio beneficij facta ab excommunicato sit valida? Vtrumque probabile. Sed, si est toleratus, certum est, esse validum.

39 Resignatio beneficij facta ab excommunicato secundum Filliucium, *tom.2.tract.12.cap.6.num.163.* est inualida, si fiat in fauorem tertij; quia æquiualet præsentationi, estque actus iurisdictionis. Sed contraria sententia Turriani, *lib.2.disp.15.dub.3.* non est minus probabilis. Nam resignatio nõ est electio, non præsentatio, neque institutio beneficij. Nec requirit iurisdictionem, sicut eam non requirit resignatio absoluta. Nec est aliquod ius in contrarium. Aduerte, hæc procedere de excommunicando vitando, nam de tolerato certũ est id posse, quia hic est fauor resignatarij, nõ resignantis. Imò etiam sibi licet, si petatur ab alijs. Ita Filliuc. *part.5.tr.9.resol.106.*

Beneficia resignata non possunt conferri consanguineis resignantium, aut eorũ familiarib. ex Bulla Pij V. Quæ vbi recepta est, potest nihilominus patronus.

40 Pius V. in Extrauag. *Quanta Ecclesia Dei*, præcipit beneficiorum collatoribus, ne illa conferant consanguineis, aut familiaribus resignantium, aliàs talis collatio nulla sit. Sed asserit Moscosum *summ.tract.15.ca.10.num.2.* Philippum II. ab ea supplicasse, ac proinde in Regnis Hispaniæ non esse vsu receptam. In aliis autem Regnis, vbi est vsu recepta, occurrunt duo dubia. Primum est, an Patronus possit præsentare ad beneficium resignatum consanguineum resignantis? Et Sanchez *opusc.tom.1.lib.2.cap.3.dub.36.num.24.* affirmat; quia ibi prohibetur collatoribus, ne talibus conferant, non autem Patronis, ne præsentent. Secundum, an resignans possit nominare successorem, non cum pacto, quod detur ipsi, sed significando collatori, vt det ipsi, si velit? Et idem Sanchez *ibid.num.23.* etiam affirmat, dummodo relinquat prouisionem omninò in collatoris voluntate. Et verba Extrauag. *caueant, ne nutu, aut verbo*, &c. significare pactum tacitum, vel expressum, nam alioqui Bulla puniret actum internum, *p.5.tr.14.res.26.*

Et resignans nominare successorem absque pacto, quod ipsi detur. Ita Sanchez.

In subreptione beneficij datur paruitas materiæ.

41 In subreptione beneficij datur paruitas materiæ, vt si non exprimatur totus beneficij valor, sed paulò diminutus. Nam modicus defectus non vitiat actum, nec obest leuis solemnitatis omissio. Ita Riccius, *part.2. decis.208.num.5.p.5.tr.5.res.33.*

42 Quæ

42 Quæ beneficia conferre possint Cardinales in suis Titulis, quære v. *Cardinalis in suis Titulis.*

De obligatione Horarum Canonicarum pro beneficio, quære v. *Horæ Canonicæ, à num 6.*

Habens beneficium gaudet immunitate, de quo vide v. *Clericus quoad forum.*

Beneficium principis latissimè interpretandum, *par. 9. tract. 1. resol. 1. & tract. 2. resolutio. 10.*

BIGAMIA.

1 † Bigamia dicitur multiplicatio nuptiarum qualiscunque. Nam qui plures, quam vnam duxerit, dicitur bigamus. Diuiditur primò in veram, interpretatiuam, & similitudinariã. Interpretatiua item alia est simpliciter talis, alia ex iuris fictione. Quæ omnia fusius inuenies apud auctores. Ex bigamia oritur irregularitas, de quo, vide v. *Irregularitas, à n. 8.* † — Bigamia quid? Et quotuplex?

BLASPHEMIA.

1 † Blasphemia est maledicentia contra Deum ex malo voluntatis affectu. Vnde blasphemus est, qui aufert à Deo bonum, quod habet, negando, vel illi imponit malum, quod non habet, affirmando, dicens, *Deus non est iustus, aut, est impius.* — Blasphemia quid?

2 Et quidem blasphemię modò dictæ sunt per modum enunciationis. Sunt autem aliæ per modum detestantis, vt si quis dicat, *Pereat Deus.* Et per modum irridentis, vt, *Vah, qui destruis templum Dei.* Sunt item ex blasphemijs aliquæ hæreticales, aliæ non ita. Vide v. *Inquisitorum n. 66.* Contingunt etiam blasphemiæ in sanctos, & alias creaturas. † — Quotuplex?

3 An verò omnes blasphemiæ sint eiusdem speciei? Negatiuè respondent aliqui, cum quibus sensit nouissimè Mendoza *in 2. 2. disp. 91. sectio. 12. §. 54.* Probans, blasphemias hæreticales differre specie ab imprecatiuis, & in Confessione distinctè explicanda; tum quia illæ habent oppositionem cum fidei confessione, tum etiam quia diuersum conuicium est assertio rei turpis, ac imprecatio. Differre item specie blasphemias in Deum, & in sanctos; nam per blasphemias in Deum violatur Religio, per blasphemias in Sanctos, Dulia: à qua quia Hyperdulia, aut specie differt, aut ea est valdè maior intra eandem speciem, blasphemias in B. Virginem seorsim explicandas in Confessione à blasphemijs in sanctos, vtpotè quæ vel specie differunt, vel sunt peccata notabiliter grauiora. Ita ille, probabiliter quidem. Sed non minus probabile est, omnes blasphemias, siue sint in Deum, siue in sanctos; esse eiusdem speciei, nisi hæresim contineant, vel à formali odio Dei procedant. Vide Faustum *de Sacram. Pœnitent. lib. 4. quæst. 137.* Celestinum *Comp. tract. 1. cap. 9. diff. 4.* & Duuallium *in 2. 2. tr. de fide qu. 9. art. 2. p. 1. tr. 7. res. 50. & p. 5. tr. 13. res. 21.* — Quomodo differant inter se?

4 Cœterum non est blasphemia, vocare amasiam Deam, aut Idolum suum nam hæc verba non dicuntur, aut capiuntur in sensu proprio, sed hyperbolico. Ita Mendoza *in 2. 2. disp. 1. sect. 4. §. 16. p. 5. tr. 13. res. 20.* — Et, an sit blasphemia vocare amasiam Deam?

5 † Blasphemia est ex suo genere peccatum mortale. † Et in blasphemijs in Deum non datur paruitas materiæ: quia quoties aduersatur virtuti Religionis notabiliter dehonoratur enim Deus non immodicè, cùm ab infinitæ vilitatis homunculo iniuria afficitur, quantumuis minima. Ita Syl- — Blasphemia est peccatum mortale ex genere suo. Sed, an admittat paruitatẽ materiæ? Saltem in ijs, quæ diriguntur in sanctos?

uius *in 2.2.quæst.13.art.2.* & alij. Cæterum admittimus paruitatem materiæ in blasphemijs in sanctos, non vt sancti sunt, sed ex alio respectu, vt, si quis per iocum diceret, Sanctos Ioannem, & Paulum fuisse eunuchos. Ita Duualius *in 2.2.quæst.9.art.2* Et quamuis Lorca *in 2.2.qu.13.art.2.num.9.* id non admittat, cùm in rebus tanti momenti iocus ipse sit illicitus, & iniuriosus, puto tamen vtramque sententiam esse probabilem. Imò Villalobos *tom. 2.tract.1.diff.15.num.5.* docet vniuersaliter, dari posse paruitatem materiæ in blasphemijs, vnde fiant peccata solùm venialia: quia non est maior ratio, cur in aliis peccatis, quæ etiam sunt offensa Dei, detur, & in hoc non; aitque, esse solùm veniale, rebus ridiculis adhibere verba Sacræ scripturæ absque debita reuerentia, *p.5.tr.5.ref.3.*

Et certum est, fieri venialis ex defectu deliberationis. Etiam in consuetudinarijs.

6 † Omnes autem admittunt, blasphemiam esse posse peccatum veniale ex defectu deliberationis, seu ex inaduertentia. † Quod etiam procedere dicendum est cum Layman *lib.1.tract.2.cap.3.num.6.* contra Tannetum *in 2 2.disp.1.q.8. dub.7. num.141.* si inaduertentia contingat ex praua consuetudine blasphemandi: Nam, vbi pœnitens prauam consuetudinem per pœnitentiam retractauit, si deindè inaduertenter in blasphemiam incidat, non ei imputabitur ad peccatum, quia non est voluntarium in se, vt supponimus, nec in causa, nimirum in consuetudine: nam hęc, cum sit retractata, non est amplius voluntaria, *p.3.tr.5.ref.62.*

BVLLA COENÆ.

Bulla Cœnæ continet viginti excommunicationes Papales latas contra.

1 † BVlla Cœnæ dicuntur processus generales, & sententiæ excommunicationis, quas singulis annis Feria V. in Cœna Domini Summus Pontifex fulminat contra quascunque personas delinquentes, & committentes crimina in eadem Bulla contenta. Sunt autem huiusmodi excōmunicationes 20. totidem Canonibus distinctæ.

Hæreticos, eorum fautores, libros legentes, &c. & schismaticos.

2 Prima excommunicatio fulminatur contra hæreticos cuiuscunque sectę, eorumque credentes, receptatores, & fautores; Libros hæreticorum legentes, imprimentes, retinentes, schismaticos, eosque, qui a Romani Pontificis obedientia pertinaciter recedunt. Circa hęreticos, quid requiratur, vt hanc excommunicationem incurrant, vide *v. Hæresis*: Circa hæreticorum fautores, receptatores, &c. aduerte eos excommunicationem non incurrere, nisi fautoria sit formalis, idest, nisi faueant præcisè, quia sunt hęretici, secus si ratione consanguinitatis, &c. Incurrere verò, etiam si effectus fautorię non sequatur: Vide *v. Inquisitorum à num.154.* vbi etiam inuenies, an in aliquibus casibus quis hæreticorum fautor dicatur. Circa legentes libros hęreticorum. Vide *v. Hæreticorum libris.*

Appellantes à Papa ad futurum concilium.

Piratæ.

Surripientes bona Christianorum naufragantium.

3 Secunda excommunicatio fulminatur contra appellantes ab ordinationibus Summi Pontificis ad futurum Concilium; & dantes ad hoc auxilium, consilium, vel fauorem. Tertia contra omnes piratas, cursarios, & latrunculos maritimos discurrentes Mare Ecclesiæ eorumque fautores, & receptores; Pro hoc aduerte non comprehendi decurrentes per alia Maria Papæ feudalia, nec decurrentes, & non depredantes *par.9.tr.7.ref.73.* Quarta contra surripientes bona naufragantium, siue in nauibus, siue ex illis ejecta, siue in littore, quæcumque illa sint quocunque priuilegio non obstante. Sed nota per bona naufragantium ab alio accepta per donationem, vel furtum non incurritur in excommunicationem, *par.9.tr.8.ref.36.* nec, qui consilium auxilium, & fauorem præstat, *ibid.* §. *mihi verò* Item dicendum est de Christianis auferentibus bona piratarum naufragantium, nec surripiens bona Christianorum, quæ in manibus infidelium cum assicuratione

Decurrentes per alia Maria feudalia Papæ non incidūt in excommunicatione

Bona naufragantiū ab alio accepta per donationem, vel furtum non inducunt excommunicationē nec similia.

illa redendi in certo loco, vel quomodolibet pereant, vel transportantur; sed si bona infidelium in manibus Christianorum cum simili assicuratione, sint surripientes talia bona incidunt in excommunicationem. *ibid.* § *Nota etiam.* Quod si imminente tempestate, & periculo naufragij bona in mare eiecta, vel in naui posita surripiens est immunis ab hac excommunicatione: Non valet tamen si aufertur aliquid positum in Cymba posita in flumine, sed si bona per flumen à mare ingrediuntur incidunt, talia bona surripientes; si verò accipitur cum animo Domino reddendi, etiam si illis vtantur non incurritur, sed si animo mutato non reddendi incurritur; quando verò surripiuntur bona fidelium ab Infidelibus capta, licet iustè non incurritur in excommunicationem, (capta ex naufragio loquitur.) *Ibidem in fine. Notandum* 4.

Nec quæ reperiuntur in flumine cum cymba, sed quę à mare ingrediuntur flumen.

Nec quæ cum animo Domino reddenda, nec bona capta fidelium ab infidelibus etiam iustè.

4 Quinta, contra imponentes pedagia, siue gabellas nouas in terris suis, præter casus à iure concessos, siue licentia Summi Pontificis, aut impositas exigentes †. Quam excommunicationem Gambarupta *de cas. reseru. cap.* 5. *num.* 7. & alii dicunt incurri à Barone, vel Vniuersitate prohibente, ne panis, vinum, alia comestibilia vendantur in alia taberna, quam in ea, quam ipsi constituunt, vulgò *Zagato*, si absque auctoritate id faciunt, quia hæc est quædam species vectigalis. Sed Filliucius *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 5. *num.* 110. negat, atque hoc non reuocari ad vectigal, sed potius ad monopolium. Sed, quidquid sit, de hoc certè dictæ tabernæ, seu *Zagato* non præiudicant Clericis, *par.* 5. *tr.* 1. *resol.* 20.

Imponentes noua pedagia & gabellas, vel augentes antiquas.

5 † Sexta fertur contra falsarios litterarum Apostolicarum: Septima contra deferentes arma infidelibus, aut hereticis per Sedem Apostolicam denunciatis. Vide partem nonam, *tract.* 7. *resol.* 15. vbi curiosa inuenies pro hac materia. Necnon etiam armorum materiam, ferrum, stannum, instrumenta bellica, equos, & cæt. Item contra talibus narrantes res ad statum Christianæ Reipublicę pertinentes in damnum Christianorum. Item contra consilium eisdem dantes in damnum Christianorum †. *Ibidem resol.* 16. per totam.

Falsificantes litteras Apostolicas.

6 Circa hanc censuram, putat Reginaldus, *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 18. *num.* 301. probabile esse, non incurri a deferentibus arma infidelibus cum maiori vtilitate, & minori damno Christianæ Reipublicæ. Sed contrarium docet Mēdoza *in* 2. 2. *disput.* 76. *sect.* 3. *num.* 1;0. Nam alioqui omnes censerent, suam mercaturam vtiliorem esse Christianis; sic talis lex in perpetuam obliuionem duceretur, cum nemo facilè ob violationem puniri posset. Vnde, si qua Respublica id de suis mercatoribus censeret, consulere deberet Summum Pontificem, vt de rebus publicis Genuensium, & Venetorum piè credendum est, *par.* 5. *trac.* 13. *res.* 15. Et qui vendunt in terris Christianorum arma, *par.* 9. *tr.* 7. *res.* 16. §. *Quæro* 2.

Deferentes ad infideles arma, aliaue bella inseruientia, vel consilia.

7 Narrantes consilia ver. gr. nostri Regis, referenti illa infidelibus, secūdum Suarez *in* 3. *par. tract.* 5. *disputat.* 21. *sect.* 2. *num.* 58. non incurrunt hanc excommunicationem: Nam putat, pronomen *illis* quando dicit Pontifex: *Illisque ad id consilium, aut auxilium præstant*, referri ad Turcas, non ad facientes certiores de rebus Christianorum Turcam. Sed secundum Mendozam *in* 2. 2. *disputat.* 76. *sect.* 3. §. 68. incurrunt, quia putat pronomen *illis* ad vtrosque referri; quia vtrumque iuuat intentionem Pontificis. Et prętere a ipsum consilium datum proditori Turcę est fauor Turcę, quem caro emeret. Vtraque sententia est probabilis, *par.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 13. Aduerte etiam, non prohiberi in hoc canone deferre arma hereticis non denunciatis; quia solùm fit mentio de denunciatis. Nec verò comprehenduntur sub nomine hostium Christiani nominis, vt ait Lorca *in* 2. 2. *disp.* 52. *nu.* 7. quia gloriantur nomine Christiano, & Turcis nobiscum bellum indicunt.

Ita

Ita Mendoza *in 2.2.disputat.76.sect.3,§.83.* † Hic est verus sensus, *part.5. tract.13, resolut. 14.* †

Excommunicantur item impedientes eos, qui Romam transferunt victualia, &c. Seclusa vrgente necessitate.

8. † Octaua excommunicatio lata est contra impedientes, ne victualia, aliaque necessaria, ad vsum Romanæ Curiæ deferantur †. Circa hanc excommunicationem est vnum dubium: an si v.g. in Sicilia adesset maxima frumenti penuria, & nauis frumentaria Romam pergens, ventorum impetum ad nostrum littus accederet, Prorex: & ministri eius, tale frumentum detinentes, inciderent in excommunicationem? Negat Duard. *in Bull.Cœn. lib.2.can.8.quæst.4.num.2.* quia fames in tali casu excusat à culpa mortali, & vbi lethalis culpa non contrahitur, ibi excommunicatio locum non vendicat, can. *nullus 11.quæst.3,* Sed Sousa *ibi cap.9.disput.53.concl.1.num.3,* id verum putat, si Romæ non esset eadem indigentia; secus verò, si esset. Sed, si casus contingeret, cogitarem: Nam, vt ait Glossa *in cap.discipulos, distin.5.* tempore necessitatis omnia sunt communia, maximè cibaria, *par.3,tract.6. res.32.§.Non reticeam, & p.9.tr.11.res.17.*

Item vexantes eos, qui commorantur in Curia, vel ad illā veniunt, aut ab ea recedunt.

Idem lædentes Romipetas, &c.

9. † Nona excommunicatio fertur contra eos, qui venientes ad Sedem Apostolicam, aut ab ea recedentes, interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent: vel id faciunt, vsurpata temerè iurisdictione, quando in Curia commorantur. Decima, contra interficientes, mutilantes, vulnerantes, deprædantes Romipetas, idest eos, qui deuotionis causa Romam petūt, vel in ea commorantur, aut ab ea recedunt.

Item offendentes S. R.E. Cardinales, & alios Prælatos.

10. Vndecima, contra interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter persequentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios. Circa hunc Canonem multa dicenda sunt in gratiam Cardinalium †.

Sed hanc excommunicationem non incurrit Cardinalis seipsum percutiens.

11. Primò ergo, hanc excommunicationem non incurrit Cardinalis seipsum percutiens, sicuti nec Clericus percutiens seipsum incurrit excommunicationem cap. *si quis suadente.* Ita Bonacina *disput.1.quæst.12.punct.3. num.3.* contra Duardum *hic qu.8.num.8. & qu.22.num.2.par.3,tract.5,res.81. in fine, & par.5,tr.2,res.84.*

Incurrit verò alius, & si percussus, nondum galerū habeat.

12. Secundò, incurrit percutiens Cardinalem, etiam si nondum cappellum habuerit: quia, quando quis in Cardinalem nominatur, & assentitur, verè Cardinalis efficitur; capellum verò accidentarium est. Ita Bonacina in hunc locum *disputat.1.quæst.12.punct.2.num.3;* & alij, *par.5, tract.2.resolut.74.§.Vnde ex his.*

Et incurrit insultum faciens ad eius domum cū dedecore.

13. Tertiò, incurrit excommunicationem, insultum faciens ad domum Cardinalis, & sic ei verecundiam inferens. Nam finis huius Canonis est, prouidere dignitati Cardinalium, vt ab omnibus debito afficiantur honore, cui fini huiusmodi verecundia multum contrariatur. Ita Alterius *de censur. tom.1.lib.5.disputat.12.cap.4.* contra Filliucium *tom.1.tract.16.cap.9.numero 245. par.5,tract.2.resol.81.*

Offendens eius familiarem.

14. Quartò, offendentes Clericos familiares Cardinalium incurrunt sine dubio excommunicationem reseruatam Summo Pontif. in cap. *felicis, de pœnis in 6.* de quo infra. Excommunicationem verò huius canonis Acosta *in Bull.Cœn.quæst.65.* ait, non incurrere, etiam si illos offendant in ipsorum Cardinalium præsentia, & ipsorum intuitu, quia in canone non exprimuntur. Sed Sayrus *lib.3.cap.15.num.3.* putat, hanc etiam incurrere, *part.5.tract.2.resolut.83.*

Offensionem Cardinalis suo nomine factam ratam habens. Mandans Cardinalē offendi, etiam effectu non sequuto.

15. Quintò, hanc excommunicationem incurrunt, ratam habentes offensionem Cardinalium suo nomine factam. Item, satis probabile est, incurrere mandantes offendi Cardinales, etiam si effectus non sequatur. Nam in hoc Canone æquè principaliter excommunicantur mandantes offen-

offendi,& offendentes. Ita Duardus hic *lib.2.can.11.q.12.nu.1.& 4.* contra Vgolinum *hic p.2.c.11.* Et alioqui tales incurrunt excommunicationem *cap.felicis*, vt docet Peregrinus, *par.5.tr.2.rel.87.*

16 Sextò, hanc excommunicationem incurrit, qui offensionem Cardinalis, cùm potest, non impedit. Nam talis fauere dicitur ex cap. *quante, de sentent.excommunic.* Idque verum est, non solùm in Magistratibus, qui ad id tenentur ex officio, sed etiam in personis priuatis, ex eod. cap. vt ait. Vgolin. *par.2.cap.11.* qui idem dicendum esse ait, si quis sine vitæ periculo poterat Cardinali opem ferre clamando, & non clamauit, pecunia redimendo, & non redemit. Ita ille contra Bonac. *hic disput.1. qu.12. punct.3. num.14. par.5.tract.2. resolut.88.* — Cardinalis offensionem nō impediens.

17 Septimò dubium est, an sciens, aliquos contra Cardinalem conspirasse, si non denunciet, incurrat in excommunicationem huius Canonis? Sed, quidquid sit de hoc, certum est, vt notat Peregrinus *de immunit.cap.11. num.4.* talem incurrere excommunicationem, & omnes pœnas *cap. felicis* ex Bulla Pij V. lata occasione mortis attentatæ contra S. Carolum Borromæum, in qua præcipitur, vt quiuis qualemcumque talis delicti notitiam habeat, teneatur reuelare, *p.5.trac 9.resol.89* An verò reus in tali casu sit reuelandus, si per fraternam correctionem speretur emendatio, & periculum non sit in mora? Respondeo, id petendum ex ijs, quæ dicemus de hæretico, & Confessario solicitante. V. *Denunciare, num.50.* — Et conspirantes contra Cardinalem non reuelans.

18 Octauò, hæc excommunicatio extenditur etiam ad eiicientes Cardinales, & alios Prælatos à suis diœcesibus, terris, vel dominiis. Et quidem Duardus *in hunc Canon.quæst.6.num.6.* putat incurri, si aliquis ex his eiiciatur ex aliqua terra, in qua habet iurisdictionem spiritualem, temporalem, vel mistam. Sed ego teneo cum Naldo *in sum.V.Bull.Cœn. num 46.* incurri, etiamsi eiiciatur à ciuitate, in qua natus est, vel domicilium habet, etiam si ibi nullam habeat iurisdictionem Quia in hoc casu verificantur simpliciter verba Canonis: ordinario enim loquendi modo terra originalis, domicilii, &c. dicitur sua. Incurrunt verò non solum Iudices, & Magistratus, sed etiam iussa exequentes; nam idem est vtrorumque delictum, ex Sousa in *Bull.Cœnæ ante disput.60.num 3.* Item incurrunt eiicientes non solum vi; sed etiam verbis comminatoriis, dummodo sequatur effectus, & Card. recedat. Ita Fillinc. *tom.2.tr.16.c.19.n.249 p.5.t.2.res.82.* — Et tandem eiiciens Cardinalem de suis terris, dominijs, &c. — Etiam in quibus nullam habet iurisdictionem.

19 Nonò nota, quod in cap. *felicis de pœnis in 6* offendentes Cardinales, declarantur rei læsæ maiestatis, & incurrunt omnes pœnas quæ à iure latæ sunt contra reos læsæ maiestatis, vt sunt perpetua infamia, confiscatio bonorum, destructio ædificiorum, ineptitudo ad quemlibet actum iudicii, &c. Vide Farinacium *prax.crim.q.112.à num.75.* Has autem pœnas ait Albanus *de Card.q.41 prænul.7* non incurrere eum, qui in Cardinalem iniuriam solùm verbalem proferret. Sed Manfredus *de Card.decis.205.* & alii tenent, incurrere: nam percussio, quæ hic nominatur, verificari potest tam de percussione reali, quàm de verbali. Vnde, cum hæc constitutio, vtpotè in fauorem Cardinalium lata, sit fauorabilis, ad percussionem etiam verbalem extendi debet. Nota hic cum Gambacurta *de immun lib.5.c.40. n.5.* etiam Imperatorem offendendo Cardinalem, esse reum læsæ maiestatis ex hoc capite, quia in eo nullus excipitur, *p.5.tr.2.resol.80.* — Qui omnes preterea fiunt læsæ maiestatis rei. — Etiam, si iniuria sit tantùm verbalis, secundum aliquos. — Et etiam si offendēs huiusmodi sit Imperator.

20 † Duodecima excommunicatio fertur contra occidentes, percutientes, aut spoliantes eos, qui recurrunt ad Rom. Curiam ob sua negotia, vel causas, aut eorum procuratores, aduocatos, iudices, &c. Decimatertia cōtra appellantes à litteris Apostolicis ad Curiam sæcularem, & subterfugiū quærentes vel dantes ab illarum executione, persequentes eos, qui Romam recurrunt, gratias impetraturi, eosque impedientes, nè obtentis vtantur, &c. — Fertur propterea in hac Bulla excommunicatio contra lædētes recurrentes ad Rom.Curiam. — Contra appellantes ad laicam potestatē à Papa.

21 De-

Et auocantes ad laica tribunalia causas spirituales.

21 Decimaquarta, contra eos, qui per se vel alios auctoritate propria, & cuiuscumque priuilegij prætextu auocant causas decimarum, vel alias spirituales, aut spiritualibus adnexas, ab Auditoribus, & Commissariis Papæ aliisque iudicibus Ecclesiasticis ad laica tribunalia. †

A quocunque iudice Ecclesiastico.

22 Hanc excommunicationem, ait Bonacina, in *Bull. Cœn. tom. 3. disput. 4. quæst. 15. punct. 1. num. 7.* incurri ab ijs tantùm, qui ad laica tribunalia auocant causas spirituales a iudicibus Sedis Apostolicæ. Nam illud aliisque est particula repetitiua, & relatiua similium. Sed dicendum cum Filliucio, *tom. 1. tract. 16. cap. 10. num. 150.* incurri ab auocantibus à quocunque iudice Ecclesiastico. Et falsum esse, quòd particula *alijs*, semper sit repetitiua similium, vt patet *in l. fundum sub conditione, §. libertus ff. de legatis*. Aduerte etiam, incurri ab auocantibus prædictas causas, eo quod iudices Ecclesiastici sint negligentes in ijs cognoscendis. Ita Reginaldus *tom. 1. lib. 9. cap. 11. num. 38.* Capi verò *filijs*, & alia similia, abrogari in hoc Canone *p. 3. t. 1. res. 55.* Vide *v. Iudex laicus, & v. Princeps sæcularis*.

Etiam prætextu negligentiæ.

Contra Principes, & iudices laicos offendentes Ecclesiasticā libertatem.

23 † Decimaquinta excommunicatio fertur contra Principes, & iudices laicos, qui quouis prætextu trahunt ad suum forum personas Ecclesiasticas, præter iuris canonici dispositionem, aut pragmaticas, & leges condunt, quibus in totum, vel in partem, directè, vel indirectè, Ecclesiastica immunitas læditur. Vide etiam loca citata. †

Vbi vide, quid dicendum de Monarchia Siciliæ, & similibus priuilegijs Galliarū.

24 Quæres, an per hos Canones reuocentur priuilegia Regni Galliarū circa casus priuilegiatos, quos ponit Chassaneus, in quibus laici Magistratus se intromittunt contra Clericos? Et priuilegium Monarchiæ Regni Siciliæ? Resp. Circa priuilegium Galliarum, Binsfeldius *com. de iniur. & damno dato, cap. 7. concl. 13.* ait, reuocari: Bouius, *p. 4. adag. 10.* negat. Monarchiam Siciliæ impugnant acriter Baronius, *tom. 11. anno 1097.* & Catena *in vita Pij Quinti*, defendunt verò Xibeca, *alleg. manuscript. ad Marc. Anton. Collum*. Gueuara *de origine, & vsu Monarchiæ Siciliæ*, & alij, *par. 3. t. 1. resolut. 74.* Vide loca citata.

Item contra impedientes iurisdictionem Ecclesiasticam.

25 † Decimasexta excommunicatio est lata contra impedientes iurisdictionem iudicum Ecclesiasticorum. Decimaseptima, contra vsurpantes iurisdictiones, seu fructus, redditus, & prouentus Ecclesiasticos sine licentia Papæ.

Eamque, vel Ecclesiæ fructus, & redditus sibi vsurpantes.

Item contra imponentes, & exigentes gabellas à personis Ecclesiasticis.

26 Decimaoctaua, contra imponentes, & exigentes gabellas, & onera quæcumque à personis Ecclesiasticis, eorumque bonis, sine expressa licentia Summi Pontificis. Vide circa hunc canonem v. *Gabellas imponere.* † Verùm hic nota, quòd, si possunt Barones & vniuersitates statuere, vt comestibilia in vna tantum taberna vendantur, vulgo *Zagato*, de quo supra dictum est, *num. 4.* hoc tamen statutum non potest ligare Clericos, sed hi possunt aperire tabernas, & vendere vinum, niuem & alia recollecta in eorum prædiis, *par. 5. t. 1. res. 20.*

Contra officiales laicos se intromittentes in causis capitalibus Ecclesiasticorum.

27 † Decimanona fertur contra iudices, & alios officiales laicos quomodolibet se interponentes in causis capitalibus personarum Ecclesiasticarum, illas processando, banniendo, capiendo &c. sine speciali licentia Summi Pontificis. Circa hanc excommunicationem dicemus v. *Iudex laicus, nu. 21.* quòd Iudex laicus occultè processans Clericum; etiam animo mittendi informationes ad Iudicem Ecclesiasticum, illam incurrit. Vide ibi.

Etiam processum capientes occultè, mittendum ad iudicem Ecclesiasticum.

Et tandem contra vsurpantes, & inuadentes bona, aut terras Romanæ Ecclesiæ.

28 Vigesima excommunicatio lata est contra quoscunque vsurpantes, inuadentes, destruentes, detinentes Vrbem, Regnum Siciliæ, Sardiniam, Corsicam, & omnes ciuitates, terras, & loca, vel iura, ad Romanam Ecclesiam pertinentia.

Hæ autem excommunicationes sunt reseruatæ Pontifici.

29 Post hæc Pontifex hoc casus, & excommunicationes, extra mortis articulum sibi reseruat, & reuocat quæcunque priuilegia Principum, vt nequear

queant excommunicari, & fulminat excommunicationem latæ sententiæ contra eos, qui præsumerent absoluere aliquem ex prædictis aliter, quàm per Bullam decretum est. †

30 Hac autem clausula derogatoria docet Garsias *tom. 2. part. 11. cap. 10. num. 130.* derogari facultatem Bullæ Cruciatæ, absoluendi ab huiusmodi casibus Bullæ Cœnæ. Et testatur, sic dixisse Clem. VIII. in quodam examine Episcoporum Et Bleda *opusc. defens. fidei in causa Moriscorum, cap. 31.* obseruat, duos viros Hispanos repulsos ab Episcopatu, cum examinarentur coram dicto Pontifice, quod dixerint, in Hispania casus Bullæ Cœnæ absolui posse per Cruciatam. Sed hoc non obstante, praxis Hispaniarum est, vt per Cruciatam absoluantur casus huiusmodi præter hæresim, & fieri posse docent Rodriquez, Sanchez, & alij multi, quos citat, & sequitur Ludouicus à Cruce *in Cruc. disp. 1. cap. 10. dub. 4. num. 8.* Ratio est primò; quia in Bulla Cruciatæ hoc expressè conceditur; ergo si per Bullam Cœnæ singulis annis reuocaretur, Pontifex singulis annis sibi contradiceret. Deinde quia Sixtus V. post generalem derogationem supra factam apposuit exceptionē: *nisi eiusmodi casus Bullæ Cœnæ in eis patentibus litteris expressè comprehendantur.* Sed in Bulla Cruciatæ compræhenduntur, excepta hæresi: ergo. Vide dictum de la Cruz *p. 1. t. 11. resol. 96. & p. 4. t. 4. res. 18.*

An autem absolui possint per Cruciatam? Aliqui negant.

Aliqui affirmant, pro quib. est praxis.

BVLLA COMPOSITIONIS.

1 † Bulla Compositionis est peculiare diploma Pontificis, in qua conceditur cuilibet habenti debita incerta, aut bona malè acquisita ignoto domino, infra summam 300. aureorum, & viginti vnius cum tarenis octo, & granis 6. vt accipiendo tot Bullas, quot requiruntur, computando per singulas Bullas vncias duas tarenos septēdecim, & granos quatuor, illa sibi retineant. Ità tamen, vt talia debita, aut furta incerta facta non sint ex confidentia talis Bullæ. Si verò summa debitorum &c. excedat summam præfatam, non potest debitor vti beneficio Bullæ, saltem quoad excessum, sed potest facere peculiarem compositionem cum Commissario Cruciatæ. Circa hanc Bullam sunt aliqua dubia. †

Bulla compositionis quid sit; & ad quantam summam inseruiat?

2 Primum est. An debitum contractum cum multis de ciuitate, vt est illorum, qui falsis mensuris, aut ponderibus vinum, frumentum, oleum, & similia vendunt, dicatur incertum, vt per Bullam compositionis possit retineri? Affirmat Trullench *in Cruc. lib. 2. dub. 4. num. 4.* Sed Becanus *in 2. 2. tom. 2. quæst. 44 num. 2.* & alij communiter negant. Nam in his casibus, quamuis ignorentur omnes ementes in particulari, & summa, in qua vnusquisque fraudatus fit; est tamen coniectura plus, minus perseuerare eosdem ementes, vel illorum hæredes: quibus proindè fieri per restitutio, modo, quem ponit Filliucius, *tom. 3 tract. 32. cap. 4. num. 97.* & Molina *de iustit. tom. 3. trac. 2. disp. 745. num. 4.* Vt scilicet, quantò in mensura, & pondere cariùs vendebat, tanto maioribus vtens, viliùs vēdat, vsquequò totam summam restituat, saltem pluribus eorum, qui damnum passi sunt. Igitur, cùm huiusmodi debitum non sit incertum, non potest restitui pauperibus, nec consequenter cōponi per Bullam. Ità Petrus de Nauarra *de restit. lib. 4. cap. 2. num. 69. part. 4. tr 4 res 46. §. Sed Resolutio, & res. 113.* Quod etiam dicendum de Senatore, qui frumentum, quod ipse emebat tarenis 30. vendebat Ciuitati 36. Nam hoc debitum toti populo restitui potest, augendo panem in pondere: & sic non potest per Bullam componi. Sed contraria sententia Vasquez *de restit. cap. 5. §. 4. num. 47.* videtur probabilis propter auctoritatem D. Thomæ *in 5. distinct. 15. quæst. 1. artic. 5.* docentis, quod prædator ciuitatis possit damnum

Bulla compositionis non possunt vti fraudantes in pondere; & mensura; quia hoc debitum non est incertum.

Idē dic de Senatore qui vendebat ciuitati frumētum carius, quam emebat.

Sed contraria opinio est probabilis.

ex-

expendere in vsus ciuitatis, secundum arbitrium Episcopi. *p. 4. tr. 4. res. 46.*

Facta compositione per Bullam, non tenetur quis restituere domino comparenti.

3 Secundum dubium est. An, si post factam compositionem per Bullam dominus compareat, debeat illi restitui? Et, si debitum existat, aut ex eo debitor factus sit locupletior, affirmat Villalobos *tom. 1. tract. 19. num. 9.* quia non est credendus Pontifex velle priuare dominum iure suo. Sed magis placet negatiua sententia Trullench *in Bull. lib. 3. dub. 4. num. 8.* Quia hæc compositio æquiualet præscriptioni. Sicut etiam Respublica transfert dominia media prescriptione, ita Pontifex media compositione; quia ipse est administrator omnium bonorum temporalium, quatenus concernunt spirituale, *par. 4. tr. 4. res. 112.*

Bullam compositionis concedere potest Episcopus pro sua diœcesi.

4 Tertium est. An Bullam Compositionis possit concedere Episcopus pro sua diœcesi? Et affirmatiuè respondendum est cum Villalobos, *tom. 1. tr. 19. num. 11.* contra Syluestrum. Quia nullo iure constat, id esse reseruatum Papæ. Et credi potest, volũtatem creditorum esse, quòd indebitis incertis Episcopus consulat conscientijs suarum ouium. Fortasse verò illam non concedunt, quia concedit Papa. *Ib. d. §. Notandum.*

BVLLA CRVCIATÆ,

Quoad Indulgentias.

Bulla Cruciatæ quid sit.

1 † BVlla Cruciatæ est diploma Pontificium, per quod certæ Indulgentiæ, & priuilegia conceduntur soluentibus certam eleemosynam in subsidium belli contra infideles †. Vnde priuilegia Bullæ, & Iubilæi circa dispensationem latè interpretanda sunt, *p. 8. tr. 3. res. 45.*

2 Pleraque, quæ hic differimus de Bulla, transfer ad Iubilæum: Nam quoad Indulgentias, onera, &c. in multis conueniunt. †

Bulla concedit Indulgentiam plenariam semel in vita, & semel in morte.

3. Per Bullam Cruciatæ conceditur † confessis, aut contritis† Indulgentia plenaria semel in vita, & semel in morte. Ita Leone *de Iubil. p. 1. quæst. 6. num 229.* Illi verò, qui pergit ad bellum, conceditur, toties, quoties peccauerit & confessus fuerit. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 27. n. 3. p. 1. tr. 11. res. 109.*

4 Aduerte primò, quòd Indulgentias conceditur tantum pro articulo, non pro periculo mortis.

Quando applicanda est cum conditione, (si morieris.)

5. Forma eam applicandi hæc est: *Si verè mortem obieris, impertior tibi Indulgentiam Bullæ: alioquin seruet tibi Deus illam ad instar mortis.* Ita Vegha *summ. tom. 2. cap. 7. cas. 23.* Ratio est; quia, cum hac conditione applicatam, si æger conualescat lucrabitur postea, in sequenti mortis articulo. *par. 1. tract. 11. resol. 106.*

Applicanda autem est etiam sensibus destituto.

6 Aduerte secundò, quòd Indulgentia Bullę non debet negari moribundo sensibus destituto, qui antea petijt Confessionem, etiam si postea nullum habeat signum. Idque etiam stando in opinione, quòd tali non sit impertienda absolutio, neque sub conditione. Quia non stet per illum, quin confiteretur. Et ita habetur in Bulla, vt obseruat Villalobos *tomo 1. tract. 27. claus. 1. num. 1. p. 1. tr. 11. resol. 109. & p. 5. tr. 3. resol. 133.*

Et si non adest Sacerdos, per Clericũ, vel laicum.

7 Aduerte tertiò, quòd Indulgentia Bullę applicari potest moribundo per Laicum, si Sacerdotes, & Clericus deficiant. Quia remissio pœnæ, quæ fit per Indulgentiam, non est absolutio à peccatis, nec ab ea dependet. Vnde nec est necessarium quod concedens Indulgentias sit Sacerdos, vt docent DD. communiter. Ita Nauarrus & Trullench *in Bull. lib. 1. par. 7. cap. 2. dub. 9. num. 6.* contra Ludouicum à Cruce *in Bulla disput. 2. cap. 8. dub. 14. num. 2. par. 1. tract. 11, resolut. 106.* in fine, *par. 3. Add. secund. resol. 12.*

solut.22. in fine, *& par.5. tract.3. resolut.134. & tract.12. resolut.46.*

8 Aduerte quartò, quòd Indulgentia Bullę potest in aliquo casu applicari moribundo absenti. Nimirum, si Parochus postquam contulit extremam Vnctionem ęgroto, oblitus est illi hanc Indulgentiam applicare, & infirmus iam moritur, nec potest illum adire, tunc potest applicare absenti. Quia hęc Indulgentia applicari potest extra Confessionem, cum non dependeat ab illa; & ex alio capite, hic est capax Indulgentię, nec aliud requiritur ex parte ipsius. Id quod dicunt communiter de absolutione censurarum. Ita Trullench *in Bull. lib.1. §.7. art.2 dub.19. num.7. par.5. tr.3. resolut.134.* in fine, *& tr.12. res.46.* in fine. Etiam absentem.

9 Aduerte quintò, quòd forma tradita à Commissario non est necessaria, sed postea applicari Indulgentia per verba absolutionis sacramentalis, *Absolui te.* Dummodo Confessarius intendat absoluere non solum à culpa, sed etiam à pœna. Ita Trullench *ibid. num.13.* Qui addit, Confessarium, his verbis ea intentione Prelatis concedere Indulgentiam, etiam si nesciat indultum pœnitentis, nec pęnitens illam petat. Quia adest vtriusque intentio interpretatiua petendi, & conferendi quantam remissionem possunt, *par.1. tract.11. res.10 §. Notandum, & p.5. tr.3. res.133.* Et conferri potest verbis absolutionis, si adsit intentio. Saltem interpretatiua.

10 † Viuis verò conceduntur etiam Indulgentiæ Stationum, dummodo visitentur quinque Altaria. Non solùm non plenariæ (ait Trullench *in Bull. Cruc. lib.1 § 6. dub.1. num.5.* contra Cordubam *de Indulgent. lib.5. q.41.*) sed etiam plenariæ. Nam in Bulla plumbea habetur, quòd in Bulla conceduntur Indulgentiæ Stationum, in quibus cum expresè contineantur Indulgentiæ Plenariæ, illa locutio æquiualet specificæ. Deinde Commissarius post titulum in Bulla Hispana: *Sumario de las estaciones, y Indulgencias de Roma, las quales su Santidad concede a todas las personas, que tomaran esta Bula, &c.* Sequitur: *El primero dia de Quaresma en S. Sabina Indulgentia plenaria, &c.* Nefas autem est, credere, Commissarium in re tam graui velle fideles decipere, vel hanc formam à Pontifice ignorari, imò præsumendum est sciri, *par.5. tract.12. res ol.2.* Bulla concedi etiam Indulgentias Stationum. Etiam plenarias.

11 Hæ verò Indulgentiæ obtineri possunt multoties in eodem die, replicando visitationem Altarium. Et possunt etiam applicari animabus defunctorum, vt habetur in Bulla Latina. Idem dic de Indulgentia concessa visitantibus talem Ecclesiam in tali die. Ita Rodriquez *in Bulla, §.8. num.15.* Villalobos *tom.1. tract.27. clau.8. num.8. par.1. tract.11. resolut.104. & par.5. tract.12. resolut.45.* Quæ multoties obtineri possunt eodem die, multoties quinque altaria visitãdo. Et applicari possunt defunctis.

12 Visitatio autem quinque Altarium fieri potest secundum Vegham *tr.2. cap.7. cas.16.* ab eodem loco, absque vllo motu corporali, & cum sola variatione intentionis. Trullench verò *in Bull. Cruc. lib.1. §.6. dub.2. num.4.* vltra requirit, vt, qualibet visitatione finita, saltem inclinetur caput profundè, *p.1. tr.1. res.102. & p.3. Add. res.25. & p.5. tr.12. res.16.* Altaria quomodo visitanda?

13 Sed, quando quis visitat Ecclesiam de foris, non valens intrare præ multitudine, dicitur quidem visitare Ecclesiam, & in ea vnum Altare; non autem plura. Nam ex eo, quòd verè visitat Ecclesiam, visitabit saltem vnum Altare, plura verò minimè ob eandem rationem, quia id moraliter loquendo dici non potest. Ita Nagnus *in 3. par. tom.2 de Bull. §.10.* contra Glossam *in Clem. de reliq. & vener. Sanct.* negantem. & Villalobos *tom.1. tr.27. claus.8. num.7.* docentem generaliter, id sufficere ad lucrandam Indulgentiam, *par. 1. tr.11. res.103. & par 5. tr.12. res.19.* Et an sufficiat orare præ foribus Ecclesiæ?

14 Sufficit verò visitare quinque Altaria eiusdem Ecclesię, etiam si in oppido sint quinque Ecclesiæ. Quando verò est vna tantùm Ecclesia cum tribus, vel quatuor Altaribus, sufficit visitare semel omnia, & iterum vnum, vel duo; vel vnum solum quinquies, quòd secundum est magis secundum Certè sufficit visitare quinque Altaria vnius, vel plurium Ecclesiarum.

litte-

litteram. Ita Nugnus *in 3.par.com.2.de Bull.§.10.p.1.tr.11.ref.*102. Nominè autem Ecclesiæ intellige etiam cœmeterium Ecclesiæ adiunctum & Oratorium priuatum. Ita Trullench *l.1.§.6.dub.n.2.p.5.tr.12.ref.*43.

Lucraturus Indulgentiam debet confiteri, si habet mortalia.

15 Confessionem, quæ ad lucrandam Indulgentiam Bulla requirit, probabile est non requiri, si adsint tantùm venialia. Quia Ecclesia non solet præcipere confessionem, nisi de mortalibus. Neque verò à Bulla exigitur vt opus iniunctum, vt docet Acosta *in Bull.qu.*14 *dub.*2, quia non dicit: *Præmissa*, aut *facta Confessione*. Imò (ait Coninch *de Sacram.disp.*12.*dub.*7. *num.* 38.) etiamsi hoc diceret, intelligendum esset de mortalibus. Ita Suarez in 3. *par.tom.*4 *disp.*52. *sec.*3 *p.*1.*tr.*11.*ref.*107.

Minimè verò, si tantùm venialia.

Imò probabile est satis esse, quod habens mortalia conteratur.

16 Imò est probabilis sententia Filliucij *tom.*1.*trac.*8.*cap.*6.*qu.*8.*num.*148. contra Acostam *in Bull.q.*14. quòd, etiamsi adsint peccata mortalia, satis sit confessio præteritæ Quadragesimæ cum contritione præsenti, & proposito confitendi in futura Quadragesima; nam sic contritus dicitur confessus secundùm ius, *p.*1.*tr.*11.*ref.*105.

Si autem confiteatur, lucrabitur, etiam si Confessarius iniquus non absoluat.

17 Sed, stando in prima opinione, ait Fernandez *p.*3. *cap.*9 §.10.*num.*3. quòd si quis confiteretur animo lucrandi Indulgentias Bullæ, & illum confessarius ex malitia non absolueret, lucraretur nihilominus Indulgentias, *p.*1.*tr.*11.*ref.*106. propè finem.

BVLLA CRVCIATAE,

Quoad Confessarium.

Primum priuilegiũ Bullæ est de eligẽdo Confessario.

18 † PER Bullam conceditur priuilegium eligendi confessarium approbatum ab Ordinario, qui habentem Bullam absoluat à reseruatis, & censuris. Sed quoad absolutionem dicemus infra. Nunc dicendum de qualitate confessarij. † Igitur

Non quidem approbato à Prælato Regularium tantum.

Vel ab Episcopo titulari.

Potest verò eligi Regularis approbatus ab Episcopo.

19 Per Bullam non potest eligi Regularis approbatus à suo Prælato tantum; quia per Ordinarium non intelliguntur Abbates, & Prælati Regularium. Ita Nugnus in 3.*p.tom.*2.*q.*8.*art.*5.*disp.*3.*concl.*4.*p.*1.*tr.*11.*ref.*7. in fine. Item non potest eligi approbatus ab Episcopo titulari. Quia hic non dicitur Ordinarius. Ita Nugnus *ibid.* Posito autem, quòd Regulares possint sæcularium confessiones audire cum sola licentia Ordinarij, sine licentia sui Prælati, huiusmodi Regulares sic approbati eligi possent per Bullam. Quia Bulla solum requirit, quòd Confessarius sit approbatus ab ordinario, *par.* 1.*tract.*11. *resolut.*13. *in addit. part.*3. *resolut.*7. §. *Sed incidenter*, & *part.*5. *tract.*12. *resolut.*49.

Cuiuscunque Diœcesis.

20 Approbatus ab Ordinario in vna Diœcesi, eligi potest virtute Bullæ in alia Diœcesi. Nam, cum Bulla solùm requirat approbationem ordinarij, nec faciat mentionem cuius, nomine Ordinarij intelligi potest Episcopus originis, beneficij, domicilij siue Confessarij, siue pœnitentis. Ita Coninch *de Sacrament.disput.*8.*dub.*7.*num.*53. & alii contra Layman *li.* 5 *trac.*6.*cap.*11.*num.*8. Declarationes Cardinalium pro contraria sententia non apparent authenticè. Imò Valerus *diff.vtriusque fori v. Absolut, diff.*1. *num.*7. affert pro nostra alias Declarationes, *part.* 1.*tract.*11. *resolut.*7. & *par.* 5.*tract.*12. *resolut.*52.

Et, si est approbans tantùm ad viros, eligi potest à mulierib.

21 Potest item eligi à mulieribus per Bullam approbatus tantùm pro viris, ex defectu ætatis. Ita probabiliter Fay *addit.ad* 3.*par.quæst.*8.*ar.*5.*disp.*3. *concl.*5. contra Homobonum *de casi.reseru.part.*1.*cap.*5. & alios, probabiliter item negantes. Ratio est; quia talis absolutè est approbatus ab Ordinario,

nec

nec illa limitatio *ad viros tantum*, fuit apposita ex defectu scientiæ. Et sic approbatus non peccaret mortaliter contra obedientiam, vt putat Nugnus *addit.ad 3.par. quæst.8. artic. 5. dub.9.* quia Episcopus interpretandus est rationabiliter, vt illa restrictio habeat locum quoad iurisdictionem à se commissam, non quoad delegatam à Papa. Ita Fagundez *tract.2.lib. 7.cap.2.num.45.par.1.tractat.11.resolutio.9. par.3.tractat.2. resolutio.93. & in Addit.resolutio.7.*

22 Vnde regularis expositus ad Confessiones virorum tantùm, non poterit a suo superiore puniri, si per Bullam aut Iubilæum Confessiones excipiat fœminarum: quia operatur iuxtà opinionem probabilem, qui verò operatur ex opinione probabili, non potest puniri, vt docet Sancius *disput.44. num.27.* quia pœna supponit culpam. *p.3.tr.2.res.93.* Et illas impunè audire.

23 Similiter approbatus pro vno tantum oppido, non potest eligi per Bullam in alio oppido, si illa limitatio apposita fuit defectu scientiæ, quia talis non est absolutè & simpliciter approbatus, nec in forma iuris censetur idoneus, nisi pro illo oppido. Secus si limitatio non fuit apposita defectu scientiæ. Ità Valerus *diffic.vtrinsque fori V. Absolut.diffic.1.num.15.* Quamuis Fernand. *par.3.cap.9.§.8.num.6.* absolutè affirmet. Nugn. *in add. ad 3.par. tom.2.qu.8.art.5.dub.9* absolutè neget. vterque etiam probabiliter. *p.1.tr.11. resol.10. & p.5.tr.12.resol.48.* Ex quibus infertur, quòd approbatus ab Episcopo cum limitatione, vt non audiat Confessiones habentium negotia difficilia non potest eligi ab habente negotia difficilia: quia hæc limitatio apponitur ex defectu scientiæ. Ita Ledesma *tom.1. de Sacrament. Pœnit.cap.13. dub.9. ibid.in fine, & p.5.tr.12.res.48.* Approbatus pro vno oppido ex defectu scientiæ non potest eligi in alio. Sicut approbatus ad non habentes negotia difficilia, non potest eligi ab habentibus illa.

24 Confessarius approbatus ab Ordinario pro certo tempore, transacto tali tempore non potest secundùm Ledesma *tom.1.de Confes.cap.13.dub.10.* eligi virtute Bullæ, quia talis fuit, sed non est approbatus. Sed admitti potest contraria sententia Acostæ *explic.Bull.qu.39.* cum limitatione Fay *in addit. ad 3.par.q.8.art.5.disp.3.* nimirum, si limitatio sit voluntariè imposita, & sine causa. *p.1.tr.11.res.11.* Et approbatus pro certo tempore non potest eligi post illud tempus.

25 Confessarius Regularis, semel ab Ordinario approbatus, semper est eligibilis per Bullam. Ità habetur in Bulla plumbea. *p.tr.1.tract.11.resol.12. & in addit.par.3.res.7.§. Nota.* Confessarius item sæcularis semel approbatus, sed postea illegitimè, ac sine iusta causa, reprobatus ab Ordinario, secundùm Acostam *expl.Bull.q.40.* eligi pòtest. Quam sententiam probabilem putat de la Cruz *par.2.de Pœnitem.qu.5.dub.8.conclus.4* Sed ipse contrarium tenet, ex exceptione Bullæ plumbeæ dicentis, *& de Regularibus semel tantùm approbatum*: nam ex hoc infertur, quòd sæcularis debet esse actu approbatus. *par.1.tr.11.resol.12.* Nisi sit Regularis. Aut sæcularis reprobatus sine iusta causa.

26 Per Bullam eligi potest Parochus, vbicumque reperiatur, absque approbatione Episcopi. Quia Parochus per Tridentinum absolutè approbatur; nec exprimitur, quòd ab hoc, vel illo Episcopo reputetur idoneus: vnde, vbicumque reperitur, est proximè capax iurisdictionis, si aliunde illi conferatur ab habente Bullam, vel simile priuilegium. Ità DD. communiter cum Reginaldo *tom.1.lib.1.cap.15. quæst. 3. num.189.* contra Nugnum *in addit.ad 3.par.tom.2 qu.8.art.5.dub.9.* Neque obstat, quòd in Bulla fiat mentio solùm de approbato ab Ordinario; nam Parochus æquiparatur approbato ab Ordinario, & ex regulis iuris, *& qua per Gloss.in l.si quis ferricum, C.de furtis, & alibi*, quod dicitur de vno æquiparatorum, debet dici de alio. Nomine Parochi venit etiam Abbas, Archipresbyter & habentes beneficia superiora cum cura animarum. Debet autem beneficium actu retineri, ex illis verbis Concilij. *Nisi aut parochiale beneficium habeat.* Ità Leone *de Iubil.par.2.qu.9.n.21.* Licet Rodriquez *in add.Bull.§ 9. num.4.* Eligi potest, vbicumque reperiatur sine approbatione Episcopi Parochus. Archipresbyter, Abbas, &c. beneficia curata actu habêtes.

numero 4. doceat, sufficere, quòd quis beneficium parochiale habuerit, licet illi renunciauerit. Quam opinionem non immeritò probabilem vocat Cruz *in Bull.disput.2.cap.2.dub.7.numero 4.part.1.tract.11.resolut.8.* & *part.5.tract.12. resolut.47.* † Et illud de Parocho docuit etiam *part.3.tract.4.resolut.146.* in fine. †

An etiam Prælatus Regularis.

27 Secundum Suarez in *3.part.t.4.disput.28. sect.8. num.2.* eligi non potest per Bullam Prælatus Regularis, non approbatus ab Ordinario; quia non habet beneficium parochiale, quòd requirit Tridentinum. Quod dum ait Religiosos non posse sæcularium Confessiones audire, non excipit Prælatos. Et, si hoc esset verum, tales Prelati eligi possent absque Bulla, & Iubilæo. Sed affirmatiuam sententiam docuerunt Mancius, Gallus, Bannez, & alij apud Henriquez *lib.5.cap.6. numero 2. in gloss.litt.E.* & nouissimè Bossius *de Iubil.sect.3.cas.2. §.2. numero 53.* Quia nomine beneficij parochialis videntur compræhendi omnes, quibus, ratione dignitatis, vel officij, demandata est cura animarum, quales sunt Generales, Prouinciales, & Priores, seu Guardiani. Ideò enim Concilium admittit Parochos, quia illis commissa est animarum cura. Adde, quòd Prælati Regulares vt plurimum sunt litteris, & moribus probatiores plerisque sæcularibus habentibus beneficia curata. Et tandem, Canonicus pœnitentiarius, qui plerumque in Cathedralibus eligitur contra Episcopi voluntatem, est eligibilis per Bullam sine licentia Episcopi, quia eo ipso, quòd eligitur in pœnitentiarium, ipso iure datur ipsi animarum cura; & tamen is non est propriè Parochus, nec Ordinarius, Prælatus verò sic. *par.2.tract.16.resolu.34.* & *par 5.tract.12.resol.51.*

Hoc priuilegio eligendi Confessarium probabile est frui posse Regulares pro non reseruatis.

28 Probabilis est opinio Rodriquez *summ.tom.3. cap.7. num. 2.* & DD. Salmanticensium, quod hoc priuilegio Bullæ eligendi sibi Confessarium frui possint etiam Regulares. Nam ex proemio Bullæ Clem.VIII constat, eius mentem esse, quòd Regulares virtute Bullæ non eligant sibi Confessarium pro absolutione reseruatorum, non autem quòd non eligant pro non reseruatis. Sed nihilominus opinio negatiua Llamas *summ.par.1.cap.5. §.8.* & aliorum est communior, & probabilior. *par.1.trac.11.resol.14* An verò virtute Bullæ absolui possint à reseruatis cum Confessario ex approbatis in Ordine, vide infrà *num. 37.*

Quid de nouitijs?

29 Certum est autem, hoc priuilegio frui posse nouitios, etiam pro reseruatis. Ita Ledesma *tom.1.de pœn.cap.13.dub 14* contra Vechium *pr.Nouit.disputat.9. dub.5.num.7.* Qui addit: quod si Prælati aliquod Breue obtineant, ne eorum Religiosi virtute Iubilæi, vel alterius indulti, eligant Confessarium extraneum, hoc non obstante, possent nouitij Confessarium eligere virtute Cruciatæ *p.1.tr.11 res.15.*

Posito autem, quòd possint, an eligere debeant approbatū ab Ordinario?

30 † Posita autem sententia Rodriquez, vel etiam dato, quòd Superior Regularis concedat ex suis subditis, vt virtute Bullæ eligat Confessarium †, tunc secundum Naldum *summ.V.Indulgent.num.9.* eligere debet approbatum ab Ordinario, vel habentem beneficium parochiale, vt dictum est de sæcularibus. Sed contrariam sententiam tenet Valerus *diff.vtriusque fori V. Absolutio, diffic.1.num.33.* ex eo, quod habetur in declaratione Clement.VIII in omnibus spectantibus ad Confessionem Regularium standum esse dispositioni suorum Prælatorum, & alijs rationibus Fernandez *par.3.cap.9.§.8.num.7.* tam si eligatur Confessarius eiusdem, quàm alterius Religionis. *p.3.trac.2.resolut.21.*

Res in ambiguo.

BVL-

Quod Reseruata.

31 † Virtute Cruciatæ potest quis per Confessarium vt supra eligendũ absolui à casibus reseruatis. Et quidem à reseruatis Papæ semel in vita, & semel in morte, à reseruatis autem Episcopo, toties, quoties. † Sed, quoniam casus papales, cùm sunt occulti, per Tridentinum facti sunt Episcopales, docet Sanchez *summ.tom.1.lib.4.cap.54.num.2.* & nouissimè Trullench *in Bull.lib.1.§.7.cap.7.dub.6.num.3.* contra Henriquez *li.6. cap.4. num.7.* & alios casus papales occultos absolui posse per Bullam toties, quoties. *p.1.tr.11.ref.28.& in Add.p.3.ref.17.*

Secundum priuilegium Bullæ est absolui posse per Confessarium electum vt supr. reseruatis.

Episcopalib quidẽ, vel papalib. occultis toties quoties: à papalibus publicis semel in vita, & semel in morte.

32 Possunt etiam virtute Bullæ absolui casus Bullæ Cœnæ, excepta hæresi. Vide V. *Bulla Cœnæ, num.30.* Nomine autem hæresis secundum Ledesmam veniunt omnes casus positi in primo canone dictæ Bullæ. At secundum Sanchez, solùm hæresis formalis. In qua sententia omnes alij casus per Bullam absolui possunt. Vtraque opinio est probabilis. *p.1.tr.5. ref.7. & tr.11.ref.29.* Vide V. *Absoluere, num.79.*

Absolui autem possunt etiam casus Bullæ Cœnæ, excepta hæresi.

33 Per Bullam Cruciatæ absolui possunt casus reseruati, non solùm ante, sed etiam post Bullæ susceptionem commissi. Quia verba Bullæ sunt generalia, & non debent restringi. Ita Sanchez *summ.t.1.lib.4 c.53.nu.26.* & alij contra Sotum *de iust.lib.8.q.4.art.3.p.1.tr.11.ref.17.*

Etiam post Bullæ susceptionem commissi.

34 Propter eandem rationem, absolui possunt reseruata commissa ob spem absolutionis Bullæ. Quia, vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere; præsertim in gratiosis. Ita Filliuc. *tom.1.tr.8.c.10.n.262.* contra Couarruu. *li.2.c.2.num.26.p.1.tr.11.ref.16.*

Vel commissi ex fiducia Bullæ.

35 Qui facit scienter Confessionem inualidam cum Confessario electo per Bullam, obtinendo absolutionem à reseruatis, secundùm Villalobos *tom.1.tr.27. clauf.9.§.3.num.16.* non remanet liber ab onere reseruationis, ità vt postea possit ab illis per quemcunque Confessarium absolui. Quia Papa concedit absolutionem reseruatorum pro lucranda Indulgentia, sed talis non lucratur Indulgentiam, ergo nec valet ipsi absolutio à reseruatis. Vnde non est paritas cum eo, qui inualidè confessus est superiori, vt dictum est V. *Absoluere, num.28.* Sed est etiam probabilis opinio contraria Comitoli *lib.1.q.30.num.2.* quia talis, præsentando se Confessario habenti ad id facultatem per Bullam, satisfecit legi Ecclesiasticæ *reseruationis*, quamuis, quia non satisfecit legi diuinæ *Confessionis*, teneatur iterum eadem peccata confiteri. Hanc opinionem tenent nouissimè Trullench *in Cruciat.lib.1. §.7.cap.2.dub.3.num.9.* & Ochagauia *de Sacram.t.2.qu.12.concl.2.num.8.p.1. tr.11.ref.18.& in Addit.p.3.ref.16.*

Qui inualidè absoluitur reseruatis per Bullam, probabile est solui ab onere reseruationis.

36 Vt per Bullam absoluantur reseruata, requirit Vasqu. *in 3.p.to.4.q.91. ar.3.dub.5.* quòd Confessarius habeat cognitionem illorum, vel saltem intẽtionem auferendi quamcunq; reseruationem: vnde, si quis obliuiscatur peccata reseruata in Confessione, quamuis remaneat ab illis absolutus indirectè, teneri tamen, si non habet amplius Bullam, quando meminerit, legitimo superiori confiteri. Sed dicendum cum Coninch *de Sacr.disp.8.dub.12. num.98.* quod talis remanet liber ab onere reseruationis, sicut diximus V. *Absoluere, n.9.* de eo, qui sit confitetur superiori. *p.1.tr.11.ref.19.*

Sicut, si in Confessio ne valida omissa sint ex obliuione.

37 Hac facultate Bullæ absoluendi à reseruatis non possunt vti Regulares cum Confessarijs extra Religionem. Apparet clarè ex mente S. D. N. Vrbani VIII. in confirmatione Decreti Clemen. VIII. Vnde opinio Trul-

Hoc priuilegio vti non possunt Regulares cum Confessarijs extra ordinem.

lench *in expl. Bull. lib. 1. §. 7. cap. 1. dub. 9.* & aliorum affirmatiua, non est amplius probabilis. *par. 2. tr. 14. resolut. 14. & par. 3. in Addit. resolut. 9.* An verò Regulares absolui possint à reseruatis cum Confessario sui Ordinis approbato? Affirmatiuè respondet Villalobos *tomo 1. tract. 21. claus. 9. §. 2. num. 12.* in terminis Constitut. Clement. VIII. citatque DD. Salmaticensis Academiæ. In terminis verò Constitut. Vrbani negatiuè respondet Ludouicus de la Cruz *in expl. Bull. disput. 2. cap. 1. dub. 12. num. 2.* & ita tenendum est. Nam in dicta Constitut. Summus Pontifex declarat, suæ mentis intentionem esse, quòd Regulares, quoad absolutionem reseruatorum, ordinariæ suorum Prælatorum dispositioni subiecti sint: Sed, quia dictus de la Cruz hanc sententiam veriorem appellat, videtur contrariam, quam ipse asserit aliquos docere, putare probabilem. *par. 1. trac. 11. resol. 14. & par. 4. tr. 4. res. 43. par. 9. tr. 6. res. 10. §. Notandum.*

Nec etiam proprij Ordinis.

BULLA CRUCIATAE.

Quoad Censuras.

Absoluitur item per Bullam omnis censura.

38 † PER Bullam conceditur etiam absolutio censurarum, partis satisfactione præmissa. †

Et in articulo mortis sine onere comparendi.

39 Quæ quidem absolutio, si præbeatur in articulo mortis, non relinquit onus comparendi, si æger conualescat. Nam absolutio cum tali onere præberi potest sine Bulla: & alioqui certum est, Bullam concedere aliquod priuilegium pro illo articulo. Ita Mendoza *volum. 1. de fide disp. 84. sect. 8. §. 135. par. 5. tr. 3. res. 66.*

Et in specie excommunicatio canonis, (si quis suadente.)

40 Absolui autem potest per Bullam excommunicatus nominatim, & publicus Clerici percussor, vel alius, cuius excommunicatio deducta est ad forum contentiosum, etiam lite non finita. Ita Sanchez *summ. tom. 2. lib. 6. cap. 17. num. 49.* contra Auilam *de cens. par. 2. cap. 7. disp. 3. dub. 10. concl. 1. p. 5. tr. 11. res. 26. & par. 9. t. 4. res. 17.*

Item excommunicatio incursa ob intromissionem fœminæ in monasteria virorum.

Suspensio à diuinis incursa ob causam prædictam.

41 Item absolui potest excommunicatio Pij V. lata contra introducentes fœminas in monasteria virorum. Ita Meroll. *tom. 1. disp. 1. c. 2. diff. 10. n. 527.* item excommunicatio lata in Tridentino contra ingredientes monasteria Monialium. Item absolui potest suspensio à diuinis, quam incurrunt intromittentes fœminas intra septa Regularium: non solùm semel, sed toties, quoties, & etiamsi causa fuerit deducta ad forum contentiosum. Ita Sanch. *sum. tom. 1. li. 6. c. 17. n. 41. p. 2. t. 16. res. 33. & p. 3. tr. 2. res. 66.*

Vel ob susceptionẽ Ordinum ante ætatem legitimam.

42 Absolui etiam potest suspensio incursa per ordinationem ante legitimam ætatem, aut sine titulo, quia hæc est simpliciter censura, & Bulla generaliter, & absque vlla exceptione, concedit omnes censuras absolui posse. Ita Cornejo in *3. p. tract. 5. disp 4. cas. 3.* contra Rodriquez *addit. ad Bull. §. 9. num. 59.* Verùm non potest dispensari per Bullam, vt ordinatus ante ætatem legitimam in susceptis Ordinibus minister, sed expectari debet ætas, *p. 4. tr. 4. res. 115. & p. 5. tr. 10. res. 53.*

Item excommunicatio ex duello.

43 Potest item secundum Mendozam absolui per Bullam excommunicatio Clem. VIII. contra duellum perpetrantes, &c. quia Bulla Cruciatæ nõ reuocatur, nisi per expressam derogationem, quę derogatio non habetur in motu proprio dicti Clementis. *p. 5. tr. 14. res. 104.*

Vel abortus.

44 Excommunicatio Sixti V. lata contra causantes, vel procurantes abortum, videtur absolui non posse per Bullam. Quia ita expressè cauetur in motu proprio ipsius Sixti, & ita tenet Rodriq. *expl. Bull. §. 9. n. 90.*

Sed

Sed tenendum est cum Henriquez *lib.6.cap.10.gloss.litt.E.* absolui posse. Quia in Cruciata conceditur facultas absoluendi omnes censuras Papales præter hæresim. Neque obstat, quod id prohibuerit Sixtus V. Nam ille non potuit coarctare potestatem successorum Pontificum, à quibus Bulla cum tali facultate emanat. Et preterea Commissarius ex facultate Apostolica suspendere potest, & de facto suspendit omnia contraria Cruciatæ, etiamsi habeant clausulam contrariam tali suspensioni, vt ipsemet Commissarius quibusdam Doctoribus professus est. *par.5.tr.9.ref.*40.

45 Potest item Confessarius per Bullam absoluere aliquem ad cautelam, si probabiliter dubitet in aliquam censuram publicè latam incurrisse. Ita Coninch *de Sacr.disp.*14.*dub.*16.*num.*200. contra Nauarrum *cap.*27.*nu.*273.*ibid.in fine.* Et dubius, an aliquam censuram incurrerit, potest absolui ad cautelam.

46 Nomine censuræ per Bullam absoluibilis secundum Henriqu. *lib.*14. *c.*17.*n.*4.*in gloss.litt.L.* non comprehenditur irregularitas; quia non est censura. Sed est etiam probabilis sententia Cornejo *tr.*5. *disp.*2.*diff.*2. quod absolui possit per Bullam omnis irregularitas prouenięns ex delicto, quia hæ sunt veræ pœnæ, & censuræ. Vide V.*Censura, num.*1. Per Bullam an absolui possit aliqua irregularitas? Probabile, absolui posse prouenientem ex delicto.

47 Igitur in hac opinione Clericus, qui Missam celebrauit, vel Confessionem audiuit sine Presbyteratu, ab irregularitate ex tali delicto contracta iuxta cap.1.*de Cler.in ord.ministr.* absolui potest per Bullam, quando tamen delictum est occultum, & pro foro conscientiæ tantùm. Item, si ante ætatem ordinatus, & sic suspensus, vel alio pacto censuratus, celebrauit. Nam talis irregularitas est pura pœna ac censura. Absolui inquam potest tam quoad suscepti Ordinis ministerium, quam ad vlteriorum receptionum Ita Cornejo in 3.*p.tr.*5.*disp.*1.*dub.*2 *diff.*2.*p.*4.*tr.*2.*res.*77. & 81. vtrobique in fine. In quibus irregularitatibus dispensare possit Commissarius Cruciatæ, inquire v.*Commissarius Cruciatæ num.*1. Vt quæ incurritur celebrádo, aut Confessiones excipiendo sine Presbyteratu. Vel celebrando cum suspensione.

48 Absolutio à censuris virtute Bullæ dari potest extra Confessionem. Quia nulla est connexio inter confessionem, & absolutionem censurarum. Et sępè expedit dari extra confessionem, vt si reus deberet statim absolui, & non esse paratus ad confitendum. Ita de la Cruz *p.*2 *tr.de excom.d ib.*5. contra Vasqu *in* 3.*par.tom.*4.*trac.de excommun.dub.*20.*num.*9. & alios, Auila *de cens.part.*2.*cap.*7.*disp.*13.*dub.*13. testatur ita, declarasse Commissarium Cruciatæ. Quod verò dicat Bulla, eligi posse Confessarium, qui absoluat à peccatis & censuris, non concludit, vtramque absolutionem simul tradi debere. Ad declarationem, quàm afferunt Pij V in Bulla Iubilæi an.1598. respondetur, habuisse locum pro Iubilæo tantùm. Et tandem illud *audita Confessione*, quod appositum est in Bulla, refertur ad absolutionem peccatorum, non censurarum. *part.*1 *tractat.*11.*resolutio.*25. & *part.*5. *tractat.*9. *resolutio.*13. in fine. Absolutio à censuris per Bullam dari potest extra Confessionem.

49 Si censura est à iure, absolutio per Bullam valet etiam pro foro exteriori. Si verò ab homine, non ita. Ita Acosta *qu.*50. contra Medinam *lib.*1. *c.*12. qui putat, etiam censuras ab homine absolui per Bullam quoad forum externum. Ratio est, quia Bulla asserit absolutionem prædictam non cadere super censuras latas ab homine in foro exteriori: ex quo colligitur, cadere in hoc foro super latas à iure. Et ideo Presbyter Clericum percutiens, per Bullam absolutus, potest publicè celebrare, nec potest à Fiscali accusari, vt excommunicationis pœnas soluat, dummodo schedulam absolutionis ostēdat, quia talis excommunicatio est à iure. Censura à iure absoluitur per Bullam pro vtroque foro. Censura ab homine non ita.

50 Absolutus verò à censuris latis ab homine, debet se gerere in publico tamquam excommunicatus ad euitandum scandalum. Potest tamen in secreto Missam audire, Sacramenta recipere, & cum alijs colloqui, ostendens, se esse absolutum per Bullam. Ita Auila *vbi supra dub.* 12. & DD.

Sed Suarez idem de hac dicendum putat.

communiter. Sed Suarez *disp.7. sect.5. num.20.* & de la Cruz *p.2. dub.5 conclus.3.* existimat, quamuis censuram absolui posse per Cruciatam pro foro exteriori, quia Bulla generaliter loquitur. Henriquez verò *lib.8.c.60.num.4.in gloss.lit.l.* posse Iudicem talem absolutionem pro foro exteriori acceptare *p.1.tr.11.ref.26.& p.5.tr.9.ref.14.*

Ad absolutionem censuræ per Bullam præmitti debet satisfactio partis, si censura illam exigit.

51 Ad hoc, vt quis per Bullam absoluatur ab aliqua censura, quæ exigit satisfactionem partis, hæc præmitti debet. Vnde, qui virtute Bullæ confessus, talem censurā confiteri oblitus esset, non remaneret absolutus per illam generalem absolutionem, quæ datur ad cautelam. Quia non est præsumendum, Confessarium velle absoluere hanc excommunicationem contra tenorem Bullæ. Secus, si excommunicatio non requirat satisfactionem, vt supra diximus de peccatis reseruatis. *num.36.p.1.tr.11.ref.19. §. Notandum.*

Sine qua, si confessarius absolueret, absolutio esset valida.

52 Quòd si Confessarius omissa satisfactione partis, quempiam excommunicatum absolueret, hic remaneret à tali censura absolutus, cum onere tamen satisfactionis. Ratio autem est; quia Pontifex in illis verbis, *prius satisfacta parte* non intendit limitare potestatem Confessarij; sed illum admonere de sua obligatione iuxta ius commune. Ita Sanchez *de matrimon. tom.2. lib 3, disput.33. num.3.* contra Henriquez *lib.7. cap.13. num.2.* & alios. Confessarius autem peccaret mortaliter, & teneretur ipse restituere. Excommunicatus verò sic absolutus posset cum alio Confessario absolui à peccatis, & circa satisfactionem partis obseruare regulas generales circa debitores. *p.1.tr.11.ref.22.& p.5.tr.9.ref 12.*

Nomine satisfactionis intellige restitutionem famæ, bonorum temporalium, &c.

53 Nomine satisfactionis in illa clausula *satisfacta parte* intelligitur restitutio honoris, famæ, vel aliorum bonorum. Ita Suarez *in 3.par.to.5.disp.7. sect.5.num.47.* Nomine verò partis intelligitur persona, cui iniuria facta est in delicto, ex quo prodijt excommunicatio. Non autem Iudex, cui ipso iure applicanda esset pœna pecuniaria. Ita Henriquez *lib.13.cap.28.n.1.p.1. tr.1.ref 22 §.Notandum, & par.5.tr.9.ref.1 in fine.*

Nomine partis personam offensam, nō autem iudicem, cui applicanda foret pœna pecuniaria.

54 Sed quid, si persona offensa sit publica, vt Religiosus? Tunc satisfaciendum Reipublicæ, seu Conuentui, docet Riccius *decis. Cur. Archiep. Neapol. par.1. decis.86. num.4.& par.5. dec.34. num.3.* Quia iniuria facta Monacho, censetur facta Monasterio, & Abbati ex l. *in person. ff. de pact.* Idem asserit de Clerico. Bonacina *de cens. disp.2. quæst.4. punct.5. num.5* & dat modum satisfaciendi. Sed contraria opinio Auilæ *cap.7. disputat.3. dub.11. concl.2.* est etiam probabilis; quia damnum infamiæ Monachi tangit principaliter Monachum, & minus principaliter bonum publicum, vnde sufficit satisfactio, vel remissio eius, qui fuit principaliter offensus ex cap. *quamuis pactum, par.1.tr.11.ref.23.*

Si verò persona offensa sit publica, vt Religiosus, satisfaciendum communitati seu Conuentui.
Sed probabile est, sufficere satisfactionem factam ipsi Religioso.
Si excommunicatus non potest satisfacere, potest nihilominus per Bullam absolui.

55 Quando excommunicatus non potest parti satisfacere, ait Sotus *in 4. dist.22. qu.2. post 2.concl.* absolui non posse per Bullam, &, si absoluatur, absolutionem fore nullam. Sed probabilior est sententia affirmatiua Coninch *de Sacram. disput.14. dub.17. num.206.* Quia non est verisimile, Papam voluisse requirere conditionem impossibilem. Imò Sanchez *summ. tom.1. lib.2. cap.20. nu.19.* docuit, quod si in quopiam priuilegio caueretur, nè quis extra mortis articulum absolui possit non satisfacta parte, posita nihilominus impotentia, etiam extra mortis articulum, absolutionem impendi posse. Ideò, qui non potest satisfacere in totum, restituat partem, &, si non potest sine graui iactura, det cautionem pignoratitiam. Sufficeret tamen fideiussoria, etiamsi dari posset pignoratitia. Et, si nullam ex his dare possit, det iuratoriam satisfaciendi, quando poterit. Ita Henriquez *lib.15. cap.28. num.1.* contra Caietanum *ver. Absolutio, num 4.* Imò aliqui probabiliter putant, sufficere iuratoriam, etiam si dare posset fideiussoriam, vel pignoratitiam. Et hoc procedit etiam in causis decimarum, non obstante Trid. *sess.*

Satisfaciendo, si potest, in partem.

Et, si non potest, dando pignus, Fideiussionem, Vel saltem iuramentum satisfaciendi, cum poterit.

25.cap.

25.cap.12.dicente, non esse absoluendum, nisi plena decimarum restitutione secuta: par.1.tr.11.ref.24.& par.5.tr.9.ref.1.& passim 11.25.& 39. Nota etiam cum Turriano *de censur.lib.2.disputat.* 24. quod, si pœnitens habet probabilem opinionem quòd non teneatur soluere, ad nihil tenetur, & si habet purum dubium, potest restitutionem suspendere, donec liberetur à dubio. Quia in dubijs in materia iustitiæ melior est conditio possidentis. Et in his casibus absolui potest sine satisfactione, &c. *part.5.tract.9.resolut.11.§.Notandum.*

56 Adde quod Valerus *diff.vtriusque fori, ver. Absolutio, diff.5.num.3.* & alij putant, has cautiones dandas esse pro foro exteriori tantùm: nam pro foro conscientiæ deficiente possibilitate satisfaciendi propositum firmum tantùm valere, quantùm cautio iuratoria, pignoratitia, &c. in foro iudiciali. Quæ opinio est probabilis. *p.2.tr.16.ref.42.* Imò aliqui dicunt pro foro conscientię sufficere propositum firmum.

BVLLA CRVCIATÆ,

Quoad vota.

57 † PER Bullam conceditur priuilegium commutandi omnia Vota præter Vota castitatis, Religionis, & peregrinationis vltramarinæ. Per peregrinationem vltramarinam intellige eam, quæ fit ad Ierusalē, quæ posita est vltra nostrum mare. Vnde vota peregrinationis Romam, & Compostellam, † quæ alioqui sunt reseruata † commutari possunt per Bullam. Ita Fernandez *par.3.c.9.sect.2.§.17.n.7.p.1.tr.11.ref.68.* Per Bullam commutari possunt omnia vota non reseruata. Ac etiam peregrinationis Romam, & Compostellam.

58 † Commutari ergo possunt per Bullam omnia vota, quæ commutare, & dispensare potest Episcopus. Id quod etiam dic de iuramento. † Quæ inquam dispensare potest Episcopus, vt Episcopus † & potestate ordinaria, non quæ dispensare potest ex consuetudine, vel † vt delegatus Sedis Apostolicæ. Ita Leone *de Iubil.par.2.qu.13.sect.2.num.97.part.1.tr.11.resolut.56.* Vnde quia Episcopus cum eo, qui post votum castitatis contraxit, dispensat ad petendum debitum ex consuetudine, non de potestate ordinaria, ait Sanchez *in summ.tom.1.lib.4.cap.54.num.*20. non posse cum hoc dispensari per Bullam. Quamuis Viualdus, *par.3.cap.14.num.41.* dicat, posse. *par.1.trac.11.resol.66.* Quæ autem sint vota, quæ dispensari possunt ab Episcopo iure ordinario, & consequenter commutari per Bullam, vide V. *Episcopi iurisdictionis vota, & iuramenta.* Et omnia, quæ dispensat Episcopus vt Episcopus.

59 Aduerte autem, quòd per Bullam non possunt vota dispensari, sed tantùm commutari; nam hoc solùm in illa conceditur, & potestas dispensandi est maior potestate commutandi, vnde in illa non compræhenditur. Ita Fernandez *p.3.c.9.sect.2.§ 17.n.6.p.1.tr.11.ref.42.* Non tamen dispensari.

60 In specie verò prẹter vota, quæ dispensari posse dicemus ab Episcopo, commutari potest per Bullam votum pœnale quoad pœnam pecuniariam ex eius fractione incursam; quia talis pęna debetur tantùm ex vi voti, quod per Bullam est commutabile. Ita Villalobos *p.1.tr.27.claus.9.§.3.n.32.* Quamuis dissentiat Azorius *p. lib.11.c.18.q.11.* Et hæc doctrina habet locum, etiamsi Pontifex commutando votum, iusserit solui partem pęnæ. Nam hæc pars commutari potest per Bullam. *p. tr.11.ref.46.* Item commutari potest votum pęnale quoad pœnam pecuniariam.

61 Potest etiam commutari votum emissum in fauorem tertij, vt votum de danda eleemosyna alicui Ecclesiæ. Nisi tale votum acceptatum sit à Prępostio illius Ecclesiæ. Nam, præcisa acceptatione, Ecclesia nullum ius acquirit ex illo voto. Aliqui prætereà limitant, nisi votum dirigatur in Et emissum in fauorem tertij.

Sanctum. Sed hanc limitationem impugnat, & rectè. Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 4. cap. 41. num. 9. part. 1. tract. 11. resolut. 10. 47. & par. 5. tract. 12. resolutio. 56. §. Notandum*.

Et commutatio fieri debet in eleemosynam. Non tamen in totũ.

62 Porrò vota per Bullam commutari debent in temporale belli subsidium per eleemosynam. Non tamen in totum, vt vult Ledesma *tomo 2. tract. 10. cap. 8.* Sed satis est, si partim commutentur in eleemosynam, partim in opera aliarum virtutum. Ita Sanchez *vbi sup. cap. 54. nu. 58.* Qui putat, etiam vota pauperum commutari debere in exiguam eleemosynam suæ paupertati conformem. Sed probabilem docuit Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. cap. 19. num. 18.* vota pauperum commutari posse totaliter in pia opera aliarum virtutum. Nam, quamuis intentio Bullæ sit de subsidio temporali, potest tamen in fauorem pauperum pati Epicheiam. *par. 1. tr. 11. resol. 21.* Probabilius item puto, quod docuit Lessius *lib. 4. cap. 40. dub. 16. num. 19.* vota per Bullam commutari posse in minus bonum. Nam in bonum æquale commutari possunt auctoritate simplicis Confessarij, vel etiam propria ipsius pœnitentis, vt dicemus *V. Voti, num. 37.* & sic Bulla nihil operaretur. Idem dic de Iubilæo, *p. tr. 11. res. 40. & p. 2. tr. 16. res. 8.* in fine. Nec requiritur iusta causa; quia Pontifex hoc indultum concedit in subsidium belli, tamquam propter causam finalem vnicam. Ita Suarez *tom. 2. lib. 6. cap. 19. num. 10. p. 1. tr. 11. res. 39. & par. 2. tr. 16. res. 8 §. Nota.* Confessarius verò, qui sine iusta causa nollet commutare vota per Bullam, peccaret; quia est iudex delegatus per Bullam ad concedendum pœnitenti fauorem virtute illius, ad quem pœnitens habet ius per Bullæ susceptionem. Ita Sanch. *vbi sup. n. 12. p. 1. tr. 11. res. 44.*

Et fieri potest in minus bonum.

Absque iusta causa.

Et Sacerdos nollens commutare, peccaret.

Possunt etiam commutari vota emissa post Bullam susceptam.

63 Vota prædicta commutari possunt per Bullam, etiam si post eius susceptionem emissa sint; quia gratiæ sunt ampliandæ, &, vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere. Ita Villalobos *tom. 1. tract. 27. clausul. 9. §. 3. numer. 40.*

Et transferri commutanda post Bullã.

64 Confessarius commutans vota per Bullam, potest suspendere assignationem nouæ materiæ, assignaturus post annum illius Bullæ, vt dicemus de Iubilæo, *V. Iubilæum, num. 41.* Interim verò vouens ad nihil tenetur: quia obligatio prioris voti suspensa est per illam commutationem. Ita Lessius *lib. 2. cap. 40. dub. 16. num. 109 par. 1. tract. 11. res. 52.* Potest etiam Confessarius concedere aliquod tempus ad reuocandum votum commutandum in mentem. ibid. *resol. 94.* in fine.

Et commutare extra Confessionem.

65 Ad commutationem votorum per Bullam non requiritur, quòd fiat in Confessione. Et, qui semel aut pluries votum sibi commutauit, redire potest ad prius votum, & eligere quod maluerit. Vide *V. Voti, n. 40. & n. 43.*

BVLLA CRVCIATAE,

Quoad Carnes, & Lacticinia.

Possunt edi per Bullam in Quadragesima, de licẽtia vtriusque medici, carnes.

66 † CONCEDITVR etiam per Bullam facultas comedendi lacticinia in Quadragesima, &, de licentia vtriusque Medici, carnes. †

Etiam si causa non sufficiat secundum Sancium.

67 Quoad priuilegium edendi carnes, aliqui ex doctrina Lessij *lib. 4. cap. 2. dub. 6. num. 45.* putant, illud valere, quando causa est dubia. Sed Sancius *in select. disp. 51. num. 9.* docet, valere etiam, si causa non sit sufficiens ad edendas carnes, sed tantùm ad petendam dispensationem, vt si timeretur aliquale detrimentum ex abstinentia carnium promanaturum, quod tamen si existeret, non tolleretur obligationem de non edendis carnibus, cum leges pa-

sitiuæ

ſtiuæ obligent cum aliquali labore. Ratio verò eſt; quia, quando cauſa eſt dubia, poteſt carnes quis comedere ſine Bulla. Vide infra V. *Ieiunium, num.46.par.3.tr.5.reſol.70.*

68 Diſpenſatus ad carnes per Bullam, intelligitur diſpenſatus etiam ad ieiunium; quia abſtinentia carnium eſt de eſſentia ieiunij. Quamuis probabilis ſit ſententia negatiua. Vide etiam V. *Ieiunium, num.18.*

Diſpenſatus ad Carnes, quatenus cibi Quadrageſimales ſint illi nociui, non tenetur ſumere ſecundam Comeſtionem, cum diſpenſatio ſolum reſpicit, vt adæquatum obiectum bonum nutrimentum ex qualitate ciborum, & non corroborationem virium. *part.9.tract.6.reſolut.11.* Vnde ſi diſpenſatus ad edendas carnes non poteſt concedere piſcas, niſi in leuiſſima quantitate, vt in conſiderationem non veniat. *Ibidem §. ſed mihi*; & ſi quis in die Ieiunij frangit illud comedendo pluries carnes vnum tantum peccatum facit. *Ibidem. §. Nota hic obiter, &c.* Sed ſi inaduertenter ex obliuione carnem comedit in magna quantitate non frangit ieiunium, & tenetur ſeruare formam ieiunij reliquo tempore, eodem modo, ac ſi carnem non comediſſet, ſicque etiam ſi quis mane comedit carnem ignorans ea die ieiunari tenetur reliquo tempore ſeruare ieiunium, ac ſi nihil comediſſet. *par.9.tr.6.reſ.38.*

Diſpenſatus ad carnes tenetur ieiunare.

Non qui propter infirmitatem.

Non poteſt commodi piſcet niſi in leuiſſima quantitate.

Comedens carnes pluries in die ieiunij vnum tantum peccatum cõmittit.

69 Quoad oua, & lacticinia. Aduerte, in Quadrageſima cum Bulla edi poſſe oua inuenta intra gallinas, quia ſunt eiuſdem ſpeciei cum alijs. *par.3. tr.6.reſ.80. §. Notandum eſt.*

Sanis concedit Bulla oua, & lacticinia in Quadrageſima.

70 † Conceditur autem hæc facultas Laicis, & Clericis, ac Religioſis ſexagenarijs commorantibus in Regnis Hiſpaniarum. Clericis autem, & Regularibus iuuenibus, & laicis, ac etiam Religioſis ſenibus extrà Regna commorantibus, non ſuffragatur.

Dummodo maneat in Regnis Hiſpan.

71 Sed quid, ſi laicus, extra Hiſpaniarum Regna proficiſcatur, breui reuerſurus? (breue tempus quoad hoc aliqui iudicant remittendum arbitrio boni viri: Nam in iure aliquando eſt trium dierum *l.fin. §. illicò, Cod. de iudic.* vel decem, *leg. quod dicimus, ff. de ſolut.* interdum vnius menſis. *Alexand. in leg. diuortium, numer.10. ff. de ſolut. matrimon.* & duorum menſium, *l. aufertur, §. 1. ff. de iure fiſci*. At Piccinus *lect. manuſcript. in Cruciat. à numer.63* putat eſſe ſemeſtre: quam opinionem aliqui nimis latam appellant.) Reſpondeo, P. Piccinum in ſuis manuſcriptis in Collegio Panormitano dictatis, docuiſse, quòd talis poſſit oua, & lacticinia edere virtute Bullæ. Et quidem probabiliter, ac (ſi abſit ſcandalum) tute? Hanc enim ſententiam docerent Sanchez, & Palatius, ſi de hac re interrogarentur: Nam ille *de matrimon. tom.1. lib.3. diſputat.18. numero 7.* docet, Mediolanenſem tranſeuntem per oppidum, vbi viget ius commune, breui reuerſurum in patriam, poſse veſci carnibus quatuor primis diebus Quadrageſimæ, quod eſt priuilegium locale Mediolani. Hic autem *in 4. diſtinctione 15. diſputatione 8. poſt 6. concluſionem* docet, Caſtellanum per Luſitaniam tranſeuntem cibari poſſe animalium inteſtinis ex more patriæ, quamuis id Luſitanis non permittatur. Et ratio horum omnium eſt; quia breui reuerſurus non dicitur abeſse, ſed adeſse *l. poſtliminij, §. captiuus*, & alibi, & ex Tridentino *ſeſſ.23.cap.4* Sicut è contra, qui breui reſidet in loco, non dicitur moraliter in eo eſse, *l. quæſitum, §. fin. ff de legat.3. part.5. trac.14 reſ.10.* † Quamuis *par.4. trac.4. reſ.190.* de probabilitate huius opinionis dubitauerit †.

Imò probabiliter etiam, ſi incolæ Hiſpaniarum, &c. alibi maneant, breui in patriam reuerſuri.

72 Probabilius eſt, lacticinia in ieiunij Iubilæi, voti, &c. extrà Quadrageſimam edi poſse ſine Bulla, vt inuenies infra V. *Ieiunium à num. 54.* Sed, poſita contraria ſententia Nauarri *lib.3. conſ.4. vel 5.* certum eſt, talia ieiunia impleri poſse edendo lacticinia per Bullam: quia ſic impleri poſſunt ieiu-

Si lacticinia prohibita ſunt in ieiunijs Iubilæi, Vigiliarum, &c. comedi poſſunt cum Bulla.

Et à Regularibus ac Presbyteris sæcularibus in Dominicis Quadragesimæ.

ieiunia Quadragesimæ. Ita Sanchez *summ. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 49. part. 1. tr. 11. res. 3.* Probabile item est, Regulares, & sæculares Presbyteros non posse cum Bulla comedere lacticinia in Dominicis Quadragesimæ, vt tenet Vegha *tom. 1. c. 14. cas. 29.* & declarauit Summus Pontifex apud Rodriquez. Sed etiam probabile est, posse, vt tenet Llamas *par. 3. c. 5. §. 26.* Quia in iure communi dies Dominici non appellantur dies quadragesimale. *par. 1. tr. 11. res. 5.* & magis absolutè *p. 5. tr. 14. res. 13. §. Etiandem.*

BVLLÆ CRVCIATÆ,

Quoad Reliqua Priuilegia.

Per Bullam eligi potest Sacerdos, qui communionem in Paschate, & Extremam vnctionem ministret.

73 Concedit item Bulla Cruciatæ, vt illam suscipiens eligere possit Sacerdotem, non solùm, cum quo confiteatur, sed etiam à quo Sacram Communionem extra Pascha, & Extremam Vnctionem recipiat. Nam id expressè habetur in ea. Ita contra Suarez in *3. part. tom. 3. disputatio. 72. sect. 4.* & Nugnum *in 3. part. tom. 1. quæst. 2. artic. 3.* Vasquez *in 3. part. tom. 3. disput. 219. cap. 5. num. 47.* qui verba Bullæ circa hoc priuilegium adducit. *par. 1. tract. 11. resol. 10.*

Et quidem Communionem etiam priuato Oratorio.

74 Imò in die Paschatis potest, qui habet Bullam communicare in priuato Oratorio. Nam Summus Pontifex in illa clausula, *excepto die Paschatis* excipit Communionem Paschalem formaliter, idest illam, quæ fit ad implendum præceptum: vnde, qui præceptum impleuit, aut implere vult post Pascha, potest in die Paschæ in priuato Oratorio communicare. Ita Suarez *in 3. qu. 82. artic. 3. disput. 72.* contra Trullench *in expl. Bull. lib. 1. §. 3. dub. 7. num. 9. par. 4. tr. 4. res. 81.*

Habens Bullam potest vnà cum familia audire Sacrum, vel celebrare tempore interdicti in Ecclesia, vel Oratorio priuato.

Sed non propterea tenetur in festo Sacrum audire.

75 † Conceditur etiam, vt tempore interdicti habens Bullam vnà cum familia audire possit Sacrum in Ecclesia, aut Oratorio priuato; &, si est Sacerdos, celebrare. Nisi interdictum per ipsum inceperit, aut perseueret. † Porrò, quia hoc est priuilegium, non tenetur habens Bullam tempore Interdicti audire Sacrum: quia nemo tenetur vti priuilegio sibi concesso, aliàs non esset priuilegium, sed onus. Ita Auilà *de censur. par. 5. disput. 4. sect. 2. dub 6.* contra Bonacina *de censur. disp. 5. punct. 4. num. 2. par. 1. trac. 11. resol. 2. & par. 4. trac. 4. resol. 80.* Sed, stando in prima opinione quod teneatur, audiens Sacrum tempore Interdicti tenetur aliquas preces Deo fundere pro vnione Principum Christianorum contra infideles, & impetratione victoriæ contra eosdem. Et hoc sub veniali. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 27. claus. 4. num. 13. par. 1. tr. 11. res. 2. §. Hoc vnum.*

Et priuilegium Oratorij valet multo magis extrà Interdictu.

76 Licentia prædicta audiendi, aut celebrandi Missam in Oratorijs priuatis per Bullam, concessa est pro toto tempore. Apposita autem est clausula *tempore Interdicti*, quia pro hoc tempore erat maior difficultas. Igitur per Bullam in Oratorijs celebrari potest etiam in diebus Paschæ Resurrectionis, Pentecostes, & in alijs solemnitatibus, quæ in concessione Oratorij excipiuntur. Quia Bulla Cruciatæ ampliat talem concessionem, cum nullam exceptionem contineat. Ita Rodriquez *in Addit. ad Bull. §. 5. num. 1. par. 4. trac. 4. res. 76.*

Nomine verò familiæ, veniunt consanguinei vtriusque lineæ, familiares, & domestici.

Quos aliqui docent posse Sacro interesse absente domino.

77 Nomine familiæ, cum qua habens Bullam audire potest Sacrum tempore interdicti intelliguntur consanguinei vsque ad quartum gradum in linea tam recta, quam transuersali, vxor, famuli, & famulæ, ac domestici omnes quos omnes absente domino sacrum audire posse, probabiliter multi docent contra Rodriquez *in Bull. §. 5. num. 5.* Oratorium autem debet esse

ab

ab Episcopo approbatum, quicumque ille sit; &, si sit idoneum, ac decens, & Episcopus approbare nollet, posset nihilominus in eo celebrari; quia talem licentiam iustè petitam, & iniustè negatam censetur concedere Papa, & Episcopus ad idoneum Oratorium approbandum compelli posset. Ita Cruz *in Bull. disp. 1. c. 5. dub. 1. num. 4. p. 5. tr. 10. res. 75.*

Oratorium verò approbandum ab Episcopo, sed sufficit licentia iustè petita, & non obtenta.

BVLLA CRVCIATAE.

Quoad Susceptionem.

78 QVando quis suscipit Bullam, non oportet esse in gratia, etiam quoad consequendas indulgentias: quia illud verbum *contritis*, quod in Bulla Latina ponitur, refertur ad instans consequendæ Indulgentiæ non ad tempus susceptionis. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 27. in tit. num. 5.* contra Caietanum *de Indulg. tr. 1. q. 2. p. 1. tr. 11. res. 6.*

Qui suscipit Bullam, non tenetur esse in gratia, dum suscipit.

79 Si aliquis accipiat Bullam pro amico, & faciat inscribi illius nomen, potest amicus non acceptare pro se, & nomen suum tollere, ac alteri applicare. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 27 claus. 4. num. 23. part. 1. tr. 11. res. 95. & in Addit. par. 3 res. 24.* Non tamen potest illam alteri applicare, qui semel applicauit vni. Ita Vegha *tom. 2. c. 7. cas. 26.* Non oportet autem, quòd suscipienris Bullam sit nomen inscriptum in illa. Ità Henriquez *lib. 7. c 20. n. 5. p. 1. tr. 11. res. 95. à §. Notandum.*

Bullam suo nomine acceptam, ab amico potest, quis alteri applicare. Sed, qui applicauit vni, non potest alteri.

80 Accipiens Bullam tenetur adhibere diligentiam mediocrem, vt integra per totum annum seruetur. Si verò sine culpa perdatur, aut comburatur, hoc non obstante, potest quis illa frui. Quia non debet esse maior obligatio in hac quarte, quàm in alijs rebus. Ità Acosta *in Bull. q. 12.* & alij. Sed ex verbis Bullæ contrarium dicendum apparet. *Ib d.* in fine.

Bulla absque negligentia amissa, &c. adhuc valet.

81 Qui scit, patrem vel amicum singulis annis sibi Bullam sumere, ait Rodriquez *in Bull. §. 12.* non posse ea vti, antequam pater, vel amicus eum de Bullæ susceptione certum faciat, quia in rem tam ardua non sufficit præsumptio. Sed contraria opinio Henriquez *apud Villalobos, vbi infra* est probabilis, & tuta in praxi. Quia sufficit hæc certitudo moralis. Imò Villalobos *tom. 1. trac. 27. claus. 2. num. 15.* idem dicendum asserit, si cui amicus fidelis, dum à loco Bullæ recedit, promittat, se illi acceptaturum statim, ac publicatur. *p. 1. trac. 11. res. 90.*

Probabile est, vti posse Bulla, qui prudenter iudicat sibi ab amico susceptam.

82 Videtur Rodriquez *in Bull. §. 1. in Addit. dub. 7.* docere, quoad valeat Bulla suscepta ex pecunijs ablatis, furtiuis, &c. Sed dicendum, quòd valeat, si illam sumat meretrix de quæstu turpi; quia hæc turpiter peccat, at mercedem non turpiter recipit. Minimè verò de pecunijs ablatis, &c. Quia Pontifex vult, hanc eleemosynam soluendam esse ex proprijs facultatibus. Ita Acosta *in Bull. Cœn. q. 12. p. 1. tr. 11. res. 101.*

Bullam accipere potest meretrix ex questu turpi. Non autem fur furto.

83 Eleemosyna pro Bulla danda est, quæ vnicuique præscribitur. Præscribitur autem Principibus, & Dominis vassallorum Consiliarijs regijs, & maioribus Commendatarijs vt soluant octo drachmas, seu decem tarenos. Quam etiam summam soluere debent eorum vxores, etiam si non habeant bonorum administrationem. Viuentibus tamen maritis, nam illis defunctis, si non maneant dominæ, nec vsufructuariæ talium bonorum, licèt vocentur Comitissæ, & Marchionissæ, non tenentur ad hanc taxam. Sicut nec filij familias, qui, licet sine proprietarij, non sunt tamen vsufructuarij dictorum bonorum. Item nec titulares suorum cognominu n sine vassallis. Ità Trullench *in Bull. li. 1. § 3. dub. 1. à num. 12.* Princeps verò, &c. tenentur

Principes, & similes in taxa commissarij nominati debent soluere pro qualibet Bulla decē tarenos. Sicut eorum vxores maritis viuentibus. Non autem defunctis, sicut nec eorum filij, dum vsufructu non gaudent.

hanc

hanc summam maiorem soluere, non solùm in prima, sed etiam in secunda Bulla, si illam accipiant. Ità etiam Trullench *ibidem contra* Henriquez *lib.7.cap.20.num.3.par.5.tr.13.res.53.*

BVLLA CRVCIATAE,

Quoad Durationem.

Bulla durat ab vna publicatione in aliam.

84 Satis probabiliter docet Henriquez *lib.7.cap.20.num.2.* contra Rodriquez *in Bul.§.1.num.2.* annum Cruciatæ computandum esse more Ecclesiastico ab vna publicatione in aliam, ita vt si transacto anno à prima publicatione adhuc secunda non publicetur, prima interim valeat. *par.1.tr.11.res.91.* Addit Henriquez *lib.2.cap.19.num.2.in Gloss.litt.O.* quòd in magna ciuitate non tenetur quis suscipere nouam Bullam primo die publicationis, sed potest eius priuilegijs vti virtute præcedentis, & nouam intra tres dies, aut Hebdomadam recipere. Vide Sancium *in select.disput.55.num.5.par.1.trac.11.res.92.*

Et, secundum Henriqu.in magna Ciuitate aliquid plus.

Si noua Bulla infra annum publicetur probabile est, priorem non extingui.

85 Si ante annum elapsum noua Bulla publicetur, ait Gomez *expl.Bull.claus.5.num.1* priorem extingui Sed Rodriquez *in Bull.§ 5. num.2.* probabiliter contrarium docet addens talem publicationem fore contra mentem Papæ, & Regis, vnde, si fieret, aduertendum esse è suggestis, quod Bulla præterita non antiquatur vsque ad talem diem. *par.1.tr.11.resol.93.*

86 Si confessio incipiat tempore durationis Bullæ, prosequi potest transacta illa, etiam quoad absolutionem reseruatorum, & censurarum. Ità Rodriquez *§.5.num.2.par.1.trac.11 resol.94.* Idem dictum est supra de commutatione votorum, *num.64.*

Confessio cepta tēpore Bullæ absolui potest post illam.

BVLLA CRVCIATAE.

Quæ Priuilegia suspendat.

87 † BVLLA Cruciatæ suspendit omnia priuilegia, & Indulgentias, præter priuilegia Regularium Mendicantium quoad ipsos Regulares tantum. † Nomine vero facultatem, & priuilegiorum Regularium quæ excipiuntur per Bullam, Acosta *in expl.Bull.quæst.108.* ait non venire eorum Indulgentias, & consequenter Indulgentias Regularium etiam quoad ipsos per Bullam suspendi. Sed contrarium tenendum cum Nugno *in 3.par.tom.2 de Bull.§.14.* & exceptionem extendi ad omnia concessa in Bulla. *par.1.tr 11. res.88.*

Bulla Cruciatæ suspendit omnia priuilegia, præter priuilegia Mendicantium quoad eorū fratres. Ac etiam Indulgentias eorum.

88 Nomine Mendicantium, quorum priuilegia, vt dictum est, non suspenduntur in Bulla, docet Henriquez *lib.7. cap.22. num.4. in gl.litt.T.* non includi alios Religiosos non Mendicantes, ideoque eos non posse hac clausula gaudere, etiam per communicationem priuilegiorum. In qua opinione talium Religionum Prælati non possent absoluere suos subditos à casibus reseruatis Sedi Apostolicæ, & eorum subditi eligere possent virtute Bullæ Confessarium extra Religionem pro reseruatis; quia priuilegium quòd Regulares non eligant Confessarium extra Ordinem concessum est Prælatis Mendicantium. Sed Villalobos, *tom.1.trac.27.clauf.12.num.11.* clausulam prędictam extendit etiam ad Ordines non Mendicantium, qui cum Men-

Vbi nomine Mendicantium Henriquez ait, non venire alios Regulares communicantes. Villalobos ait, venire.

Mendicantibus in priuilegijs communicant. Nam si in alijs communicant, cur non etiam in hoc? *p.1.t.11.ref.89.* Aduerte etiam sub nomine fratrum in illa clausula Bullæ, *quoad eorum fratres tantùm*, intelligi etiam Nouitios, & Moniales. Ità Nugn. *in 3.p.t.2.de Bul.§.14.Ibid.* in fine, *& ref.88.* in fine.

Nomine verò fratrum veniunt etiam Nouitij, & Moniales.

89 Priuilegia verò Regularium commutandi vota, absoluendi à reseruatis, &c. putat Trullench *in Bull.lib.1.qu.9.cap.3.dub.3.num.8.* suspendi per Bullam. Quia per illam suspenduntur omnia priuilegia concessa tàm singularibus personis, quàm monasterijs, & locis pijs, exceptis priuilegijs concessis Mendicantibus *quoad eorum fratres tantùm*, quæ clausula frustratoria esset, si Regulares vti illis possent etiam quoad laicos. Sed tenendum est contrarium cum Rodriq. *apud ipsum ibid.* & Villalobos. *tom.1.tract.27.claus.9.num.6.7.21.* Quia cùm Regularium priuilegia sint fauorabilia, & concessa toti Religioni, non autem peculiaribus personis, aut monasterijs, non suspenduntur per clausulas generales, sed debent expressè suspendi. *par.1.tr.11.ref.100.* & in Add. *par.3.ref.23.*

Nomine item (priuilegij) intelliguntur etiam excepta priuilegia dispensandi ad debitum, & commutandi vota.

90 Altaria priuilegiata sita in Ecclesijs Regularium probabile est suspendi per Bullam, etiam quoad Missam celebrandam pro Regulari defuncto, vt docet Villalobos, *tom.2.tr.27.claus.12.num.3.p.1.t.11.resol.86.* Sed probabile etiam est, non suspendi, neque pro defunctis secularibus, vt docet Trullench *in Bull.lib.1.q.9.cap.3.dub.4.num.3.* Quia Pontifex censetur solùm suspendere Indulgentias concessas pro viuis, ne tam pium opus disturbetur, nam Indulgentia pro defunctis concessa parum impedit Bullæ acceptationem, cùm ipsis non prosit, nisi per Bullam. Adde, quòd in suspensione generali Indulgentiarum non suspenduntur Indulgentiæ pro defunctis concessæ nisi de eis fiat expressa mentio, quæ in Bulla non efficitur. Et ita docet Carillo *in exp.Bull.defunct.par.2.c.9.in Addit.p.3.ref.21.*

Altaria priuilegiata Regularium probabile est non suspendi pro defunctis secularibus.

91 Bulla non suspendit priuilegia concessa in iure communi, neque approbata vsu toleratæ consuetudinis. Quia hæc non exprimit. Et ideò possunt Regulares vti priuilegio celebrandi tempore interdicti in aliquibus festiuitatibus, & ad officia diuina ac recipienda Sacramenta omnes admittere. Ita Villalobos *tom.1.tr.27.claus.11.n.7.p.1.tr.11.ref.87.*

Bulla non suspendit priuilegia concessa in iure communi, vel approbata per antiquam consuetudinem.

92 † Indulgentiæ, quas Commissarius Cruciatæ suspendit, publicari possunt de eius licentia, acquirendæ, tamen ab habentibus Cruciatam. Sed in hac licentia nec ipse, nec eius Notarius, possunt aliquid accipere vel iure laboris. Vide V. *Commissarius Cruciatæ, num.5.* †

Et indulgentiæ, quas suspendit, publicari possunt cum licentia Commissarij, & acquiri cum Bulla.

BVLLA CRVCIATÆ,

Quoad alia.

93 BVLLA Cruciatę, quoad facultatem absolui à reseruatis in ipsa non suspenditur per Bullam Cœnæ. Vide V. *Bulla Cœnæ num.37.* Item non suspenditur per Iubilæum anni sancti. Ita Rodriquez *in Bull.§.11.dub.6.num.8.* afferens pro hac sententia declarationem Clem. VIII. in Iubilæo anni 1600. sicut etiam declarauit S.D.N. Vrbanus VIII. pro Iubilæo ann.1625. vt testatus est vir fide dignus. Ratio autem est, quia Bulla est concessa per modum contractus, per Iubilæum verò non reuocantur priuilegia concessa in formam contractus. Sed Nauarr. *not.33.num.3.* & alij contrarium docent. *p.1.tr.11.ref.97.*

Bulla Cruciatæ non suspenditur per Bullam Cœnæ. Nec per Iubilæū anni sancti.

94 Priuilegijs Bullæ potest quis vti extra Regna Hispaniæ, vbi Bulla non publicatur: & sic sumens Bullam in Sicilia, si postea Romam petat, potest

Bullę priuilegijs vti quis potest extrà Regna Hispaniarū.

Excipe etiam nouorum, vt sup. n. 70.

potest sibi Confessarium eligere, & cum illo à reseruatis absolui. Excipe tamen priuilegium edendi carnes, & lacticinia, nam hoc conceditur tantum commorantibus in Regnis Hispaniarum. Ita Villalobos *tom. 1. tractat. 27. in tit. num. 3. par. 1. tr. 11. resol. 1. & par. 9. trac. 6. res. 10.*

Bullæ priuilegia fauorabilia, & ideò amplianda.

95 Bullæ priuilegia sunt fauorabilia, ac proindè amplianda. Quia sunt beneficium Principis, sine alicuius præiudicio. Sunt opus liberalitatis, clementiæ, &c. Et tandem ordinantur ad publicam Ecclesiæ necessitatem ssubleuandam. Ita Suarez *de relig. tom. 2. lib. 6. cap. 16. num. 3.* contra Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 8. disp. 2. num. 7. par. 1. tr. 11. res. 98.*

CALIX.

Calix debet esse consecratus, sed quo modo?

1 † CALIX debet esse consecratus. † Et quidem consecratus remanet, si in illo non consecrato aliquis ignoranter celebret. Nec iterum consecrari debet, si, vsu aurum amittens, iterum deauratur. Vide *v. Vasa sacra.*

CAMBIUM.

Cambium quid? & quotuplex?

1 † CAMBIUM est permutatio negotiatoria numismatis pro numismate. Eius quatuor sunt species. Cambium per minutum, cambium siccum, cambium per litteras, & cambium reale. Circa cambium per litteras. † non

Cambium (con la ricorsa) an licitum?

Pars negatiua probabilior.

2 Frequens est hodie cambium, vulgo dictum *colla ricorsa*, in quo procurator campsoris respondet pro campsario cum pecunijs ipsius campsoris. Illius praxim inuenies apud Salonium *de iustit. to. 2. q. 4. art. 2. contr. 12.* Porrò hoc cambium Sotus *de iustit. lib. 6. q. 10. art. 1. & q. 13. art. 1.* & alij vocant vsurarium. Quia in vero cambio, sicut interueniunt diuersi domini, ita interuenire debet diuersa pecunia: nam pecunia vnius personæ non dicitur propriè commutari cum pecunia eiusdem, sed alterius: in hoc autem cambio tota pecunia, quæ datur & accipitur, est pecunia ipsius campsoris. Deinde, procurator campsoris censetur eadem persona cum campsore, & sic

Sed affirmatiua etiã probabilis.

non potest inter ipsos intercedere solutio, nisi fictitia. Hæc opinio est probabilior. Sed contraria Saloni *vbi supra*, & aliorum est etiam probabilis. Fauet enim illi declaratio Cardinalium apud ipsum, & fauere videtur. Bulla Pij V. ad Bononienses, in qua cambia absolutè conceduntur absque vlla distinctione personæ, & pecuniæ. Probatur etiam rationibus. Tum quia solutio pecuniæ fit quidem in loco, vbi recepta est, sed non virtute primi cambij, (Hoc enim finitum est in loco nundinarum per solutionem factam à procuratore campsoris pro campsario.) Sed virtute secundi cambij celebrati in loco nundinarum permissionem aliarum litterarum. Tum, quia procurator campsoris ex sua, vel aliena pecunia licitè potest respondere pro cãpsario de mandato ipsius campsoris, vnde, & poterit cum pecunia ipsius cãpsoris, quia in contractibus ciuilibus quidquid possumus per alios, possumus etiam per nosmetipsos. Et tandem, quia in hoc cambio campsarius nullum interesse patitur, imò acquirit facilitatem in habenda pecunia, & liberatur ab onere quærendi alium, qui soluat. Ad argumenta contraria respondet probabiliter auctor *consil. 31. inter consilia. Nauar. t. 2. lib. 5. tit. de vsuris.* Nam non est inconueniens quòd procurator campsoris sit etiam procurator cãpsarij, & gerat vicem duorum; vt passim habetur in iure, & latè probat Molfesius *tom. 2. tract. 12. cap. 7. num. 51.* Itaque idem procurator, vt campsarius soluit,

soluit, & vt campsor solutionem acceptat. Pecunia verò ratione secundi cambij fit pecunia campsarij, ac proindè licitè solui potest campsori pro primo cambio. par. 3. tr. 8. ref. 1. Estque hoc cambium iustum etiam in foro fori, & talis campsor non debet puniri tamquam vsurarius. Ita contra Lessium lib. 2. cap. 23. dub. 7. num. 72. Saluatore contin. camb. par. 2. num. 8. qui citat Rotam Romanam, & aliàs p. 1. tr. 8. ref. 13.

Etiam pro foro exteriori.

3 Cambium colla recorsa non differt substantialiter à cambio colle continuationi, sed tantùm accidentaliter, eo quòd cambium continuationum reducitur ad duas personas, cambium verò recursæ ad tres. In reliquis conueniunt. Nam cambia continuationum sunt cambia reiterata, seu nouæ emptiones, & venditiones, sub iisdem iustitiæ regulis, quas cambium recursæ requirit. Ita Filliuc. tom. 2. tr. 35. p. 2. c. 11. n. 489. p. 1. tr. 8. ref. 4.

Nec differt essentialiter à cambio (colle continuationi.)

4 Hoc vtrumque cambium, continuationum, & recursæ licitè exercetur etiam à personis priuatis, mulieribus, &c. Ita Naldus sum. V. cambium, num. 6. Ratio est, quia recambia seu continuationes non sunt licitæ ratione tantùm lucri cessantis, vel damni emergentis, vt docet Filliuc. tom. 2. tractat. 35. par. 2. c. 10. num. 471. sed etiam ratione emptionis, & venditionis, vt docet Scortia in Bull. Pontif. epit. 107. theor. 289. Est enim cambium semper emptio & venditio scutorum de marca tamquam mercis: & in recambijs augetur sors ex lucro præcedenti. par. 1. tr. 8. ref. 2. & 5 Neque respondens seu procurator debet esse mercator, dummodo præstet omnia essentia cambij, litteras, &c. Ita Saluatore de contin. camb. p. 5. num. 23. ibid. ref. 3.

Et vtrumq; exerceri potest à mulieribus, & personis priuatis.

Qualis etiam potest esse respondens.

5 Pro cambiorum prouisione debetur tertia pars scuti pro singulis centenarijs secundum pecuniam, de qua cambium soluitur. Et hoc ex immemorabili mercatorum consuetudine. Ita Boninsignius de camb. cap. 7 par. 1. tractat. 8. resolut. 62.

Pro cambiorum prouisione debetur tertia pars scuti pro singulis centenarijs.

6 Sed an tertia pars pro centenario iustè accipiatur etiam in recambijs, & continuationibus? Respondent aliqui affirmatiuè, innixi consuetudini mercatorum. Nam, vt aduertit Boninsignius de camb. cap. 7. num. 23. de iustitia vel iniustitia prouisionum huiusmodi, communi mercatorum arbitrio standum est.

Sed an etiam in recambijs? Quidam affirmant.

Alij negatiuè respondent cum Maldero in 2. 2. tractat. 5. cap. 4. dub. 7. quia putant, prouisiones deberi pro labore, qui non est æqualis in cambijs realibus, & in recambijs. Sed posset quis respondere, consuetudinem habentem vim legis determinasse prouisiones cambiorum, considerato labore in genere. Deinde, quia licet campsores in recambijs non laborent, vt in cambijs realibus, tamen ipsi vellent laborare, & lucrari, & ex culpa campsatiorum non laborant in cambijs realibus, & sumunt prouisiones, ac proindè possunt ab illis integras prouisiones accipere. Et sic Filliucius tom. 2. trac. 35. par. 2. c. 10. num. 471. ait, posse in recambijs integras prouisiones recipi, non ratione laboris, sed lucri cessantis. (Scortia verò in Bull. Pont. epit. 107. theor. 289. eas iustificat ex eo, quòd recambia sunt nouæ emptiones, & venditiones. p. 1. t. 8. ref. 8)

Alij negant.

Sed qui affirmant diuersimode se tuentur.

Illi quidam ratione laboris.

Hi ratione lucri cessantis.

Alij dicunt, integras prouisiones deberi ratione periculi amittendi sortem principalem. Nam, vt ait Saluatore de contin. camb p. 5. num. 45. campsarius, qui pro solutione cambij videtur bonus solutor, in recambijs post aliquot annos deficere potest, dum interim alieno ære grauatur. Sed contra hanc responsionem adest validissimum argumentum. Quia scilicet, cum pericula non sint æqualia, æquales prouisiones ab omnibus non iustè sumuntur. At huic quoque argumento respondet Scaccia de commerc. §. 3. Gloss. 3. num. 12. qualitatem periculi esse incertam, cum quandoque plus periculi lateat, quam timeatur, cum igitur lex conscientiæ debeat esse de re possibili, & impossibile sit, qualitates, & quantitates periculi minutatim cogno-

Alij ratione periculi.

gnoscere æquale pretium, quod inueterata consuetudo (considerato periculo in vniuersum) statuit, iustum esse. Atque hoc etiam procedere, quando campsores recipiunt fideiussores & pignora. Nam & fideiussor potest esse ære alieno grauatus, & pignus obligatum antetioribus creditoribus: atque adeo in hoc casu non euacuatur periculum. Sed adhuc restat aliud argumentum Nam, cum periculum sit agentium, prouisiones deberentur agentibus, non campsoribus. Sed responderi etiam potest, agentes omnia efficere cum periculo campsorum, vulgò *sopra di loro*: & sic campsores ratione periculi prouisiones integras sumere.

Etiam, cùm adsunt pignora, & fideiussores.

Quæ omnia disputationis causa dicta sint. Nam ipse consulerem, vt campsores in recambijs non sumant integrum interesse, sed pactum efficiant, vt interesse non excedat certam summam sibi benè visam. Quam summam quando interesse cambij non excederet (quod rarò contingit) consulant peritos Confessarios, & viros expertos. *p.1.tr.8.ref.7.*

Sed ipse consulerem ne integrum interesse sumant.

7 In casu, quo campsor soluit sibi ipsi pro campsario de illius mandato, ipseque rationes accipit, librum tenet, & alia negotia peragit campsario competentia, aliqui putant, sumi posse duas prouisiones, vnam in loco cambij, aliam in nundinis. Nam, sicut, si debitor mandaret alicui tertio, cambia sumere, pro se soluere, &c. deberetur huic vna prouisio ratione laboris, & obligationis quam in cambio contraheret, ita hęc secunda prouisio debetur campsori cui campsarius hoc mandat, & per quem à laboribus eximitur. Ita Scaccia *de commerc.§.1.gl.3.n.15.p.1.tr.8.ref.9.*

Sed an recipi possint duplicatæ, quando campsor agit negotia, quæ competerēt campsario?

8 Maior prouisio debetur pro cambio magno, quàm pro paruo. Et sic Scaccia *ibidem numero* 475. & alij absolutè dicunt, deberi mercatorib. pro singulis centenis tertiam partem: Tum quia secundùm aliquos prouisio debetur ratione periculi, quòd in cambio maiori est maius. Tum etiam, quia, si deberetur ratione laboris, qui est æqualis: adhuc Notarij recipiunt diuersum stipendium in scripturis æqualis laboris, eo quòd continent diuersam pecuniarum summam. Et Sartores maius stipendium sumunt in conficienda veste aurea, ac in serica, & tamen labor est æqualis. *p.1.tr.8.ref.10.*

Maior prouisio debetur in cambio maiori.

9 Quando campsarius differt solutionem prouisionis, probabilis est sententia Lessij *lib.2.cap.23. dub.6. numero* 85. contra Narbonam *in 3. par. Recopilat.lib.5.tit.18 l.13.gloss.2.numero* 32. quod possit campsor illas adijcere sorti principali, & cambium augere. Quia campsores moraliter certi sunt, se illud lucrum potuisse statim ad cambium dare, & per illud lucrari, quod lucrum iam cessat. Sed Scortia *in Bull.Pontif.epit.* 107. *theorem.* 289. id concedit, quia recambium est nouus contractus emptionis, & venditionis. *par.1.trac.8. resol.11.*

Cum campsarius differt soluere, probabile est campsorē posse adijcere prouisiones sorti principali.

10 Potest licitè campsor non acceptare solutionem sortis, nisi simul soluatur interesse. Et sic, si cui debentur decem pro sorte, & tria pro interesse, si tria soluantur, non tenetur illa minuere de sorte, sed potest accipere pro interesse. Rationes huius sententiæ inuenies apud Malderum in 2.2. *trac* 5.*cap.*4.*dub.*10.*p.1.tr.8.ref.12.*

Quam non tenetur campsor acceptare sine prouisionibus.

11 Probabile est, campsorem, qui bona fide dedit pecuniam ad cambium Petro soluendam Messanæ, existimans, ipsum habere in tali loco pecuniam, si comperiat postea non habere, non posse ordinarium lucrum ab illo exigere, sed tantùm damnum emergens, aut lucrum cessans. Quia Petrus fictè, & sine animo obligandi promisit, & sic non tenetur ad aliud. Ita Salas *de camb.dub.15. num.2.* Sed contraria sententiæ Molinæ *de iustit.tom.2. trac.2. disp.404.num.7.* est probabilior. Quia, cum capsor bona fide contractum ex parte sua impleuerit tenetur quoque Petrus ex parte sua implere, quantum potest; vel soluere, quantum campsori interest eum impleri: alioqui contractus semper paterent fraudibus. *p.1.tr.8.ref.14.*

Campsor, qui bona fide dat pecuniam Panormi soluendam Messanæ, putans, campsarium. Se illam Messanæ habere, potest nihilominus certior factus ordinarium lucrum accipere.

12 Pius

12 Pius V. in Bulla prohibet pactum de certo ac determinato interesse in cambijs à principio. Sed, quia hæc prohibitio fundatur in præsumptione fraudis vsurariæ, si tale pactum fiat, tenet in conscientia, dummodo moraliter constet, iustum esse. Ita Lessius *lib.2.cap.23.dub.11.num.90* contra Filliucium *tom.2.tr.35.par.2.c.7.n.424*. Neque in hoc casu campsor peccat. Quia, cessante fraude, quam dicta Bulla præsumit, etiam in particulari, cessat prohibitio. Ita Granado *in p.2.contr.7.par.2.tr.3.disp.15.sect.2.* contra Rebellium *p.2.li.1.q.3 num.5.p.1.tr.8.res.15.*

Pactum de certo interesse in cambijs soluendo, si iustum sit, tenet in conscientia.

13 Probabile est cambium esse licitum, quod dirigitur ad locum vbi campsarius nec vllam pecuniam, nec fidem, nec respondentem aut procuratorē habet, sed campsor suum factorem, qui pro illo respondeat, & soluat ex pecunijs ipsiusmet campsoris, & postea eamdem pecuniam per aliud cambiū remittat, vt ita fiat solutio vtriusq; cambij & interesse in loco, vbi primo fuit acceptais; sed si curiosus sis amice Lector lege totam resolutionem. *par.9.tr.8. res.67.*

CAPELLANVS.

1 AN Clericus in minoribus possit esse Capellanus, vide V. *Beneficium, num.*18.19. An possit disponere de bonis Capellaniæ ad libitum, vide V. *Eleemosyna, num.*18. An possit aliquo die infrà annum non celebrare pro fundatore, sed pro se ipso, & quid si ægrotet: Et an celebrare possit per alium, vide V. *Missarum, à num.*1.

2 Capellanus celebrare quotidie obligatus, & de cuius fundatione nullo modo constat, sed solum de celebratione quotidiana in tali Ecclesia, vel Altari cum stipendio conuenienti, supradictum Capellanum teneri applicare valorem Missæ pro anima fundatoris Capellaniæ. *p.9.tr.8.res.58.§ Vnde ex his*, in fine.

Capellanus tenetur applicare sacrificiū pro anima fundatoris.

3 Capellanus habens capellaniam cuius fructus, dempta eleemosyna promissis ad quas tenetur, quando non suppeditant tertiam partem mediocris substentationis cuiuscumque vulgaris non tenetur ad horas Canonicas, sed supplere debet oratione, vel quid simile. *p.9.tr.6 res.8.*

Oratione vel alia opera tenetur supplere.

CAPITVLVM
Sede Vacante.

1 CApitulum Sede Vacante succedit in omnibus pertinentibus ad iurisdictionem Episcopi, tàm in spiritualibus, quàm in temporalibus, nō autem in collatione beneficiorum *par.8.tr.4.res.1.*

Capitulum Sede vacante succedit in omnibus, quæ Episcopi sunt.

2 Capitulum non succedit in iurisdictionem delegatā Episcopo communis DD. & ex stylo Curiæ Rom. quæ nūquam dirigit dispensationes matrimoniales Cap. Sed. Vac. quamuis petatur, sed Episcopis viciniorib. *ibid res.2.*

3 Capit. succedit in iurisdictione ordinaria, & etiam voluntaria Episcopi *ib.res.3.* non solum in eius morte sed in depositione succedit, in translatione ad aliam Ecclesiam, in captiuitate Infidelium, quia seruitus dicitur Mors. Si Episcopus esset in remotis partibus & moriatur eius Vicarius, cū absentia æquiparatur morti, vel eius præsentia in breui haberi non poterit. *ibi res.4.* potest etiā dispensare super interstitijs quocumq; tempore infra annum, & idem potest eius Vicarius. Machad. & alij. *ibid.res.5.* potest dispensare cum illegitimis ad ordines Minores, & beneficium simplex, non autem eius Vicarius, nisi de speciali licentia capituli. *ibid.res.6.*

Succedit in iurisdi-ne etiam volūtaria.

In absentia captiuitate, &c.

Dispensat cum illegitimis.

Dispensat in omnibus, in quibus potest Episcopus.

4 Potest dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus, nō solum de iurisdictione ordinaria, & de iure communi generali, verum etiam de iure speciali gratioso, vel priuilegio, & hoc non de illo, quod est perpetuum, cum dat iurisdictionem ordinariam, nec concesso per decretum commune, quia per hoc potest dispensare, vel de cōmissione Pontificis corā DD. *ibid. res.* 7.

Absoluere nō potest ab hæresi occulta, potest in necessitate dispēsare in casibus Pontificijs.

5 Capitulum non potest absoluere ab Hæresi occulta, cùm ad empta fuit talis facultas Episcopis per Bullam Cœnæ, & quamquā illis non sit derogata, non tamen competit Capitulo. *ibid. resol.* 8. casu necessitatis potest dispensare in casibus Pontificijs, quando facilè Pontificem adire non potest, vel nuntium Apostolicum, *ibid. resol.* 9. Non potest tamen iudicare in causis pertinentibus ad Episcopum, tametsi succedat in exercitio iurisdictionis

Attendēdus est successor.

Episcopalis, nec etiam de rebus attinētibus ad iurisdictionem Episcopalem, sed attendendus est successor. *res.* 10.

Potest interdicere.

6 Vicarius seu Prouisor Episcopi, & Capit. S. Vacante possunt ferre censuras cum sit idem Tribunal Vicarij, & Episcopi, potest etiam ponere interdictum tam locale, quam personale, & cum hoc potest Papa possunt Episcopi, & alij habentes potestatem Episcopalem sic etiam Cap. S. V. *res.* 11.

Potest corrigere, & alia facere.

7 Potest Capitulum S. V. absoluere ab excommunicatione tam à iure, quam ab homine, & pro percussione Clerici de qua potest Episcopus; Potest punire, deponere suspēdere, & priuare beneficijs, & alia facere pertinētia ad correctionem, & etiam spectantia ad iurisdictionem Episcopi; similiter deputare Pœnitentiarios ad has censuras absoluendas, & alios casus, & Censuras Episcopo reseruatas. Azor. *ibid. res.* 12.

Visitare Diœcesi.

7 Potest Capitulum S. V. visitare Diœcesim non solum quoad generalia verum etiam particularia crimina sub orta præcedenti diffamatione, saluo quod habeatur pro certo breuiter futurum esse nouū Episcopum, hoc limitatur à Rod. & alijs, similiter potest syndicare Vicarium defuncti Episcopi, sed in hoc seruanda est Prouinciæ consuetudo. Solerz. *ibid. res.* 13.

Non autem Monasteria exempta.

8 Non potest Capitulum visitare Monasteria Monialium exempta nisi in casibus necessitatis, quando prouisio non potest dilatari nec prolungari, in quibus potest Episcopus, & etiam egrediendi è Monasterio sub recto immediate Apostolicæ Sedi, Moniales in casib. permissis à Pio V. Sanch. *res.* 14.

Potest visitari ab Episcopo futuro punire vicarium, & alios officiales à se factos, & alia facere.

9 Episcopi superueniens potest visitare Capitulum Sed. vac. eiusq; Vicarium syndicare, & compellere, & si delinquens reperiatur illum punire. Idem Cap. potest eius Vicarium punire post remotionem ab officio, & alios officiales à se factos, absq; tamen præiudicio futuri Episcopi, quia eos potest punire, & syndicare, quamuis à Capitulo fuerint absoluti. *res.* 15.

Potest cognoscere causas seculares Episcopo debitas.

Et ferre cēsuras propter deperdita.

10 Capit. Sed Vac. potest exercere suam iurisdictionem tam in personas Ecclesiasticas; quam seculares quando Episcopus habet hanc potestatem in seculares, vt possit cognoscere causas motas inter seculares suæ Diœcesis. Merolla in criminalibus vero &c. in regularitatem per alios exercere faciat. *Cap. final. ne Cler. res.* 16. & Potest concedere monitoria ad reuelandum deperdita, vel scripturas sub pœna excommunicationis, cum hęc potestas competit Episcopo de iure ordinario *res.* 17. quod competit Episcopo non solum de iure, sed de consuetudine competit & Capitulo Sed. vac. *res.* 18.

Aggratiare potest

11 Capitulum potest facere gratiam, cum sit de iurisdictionis ordinariæ facultate Episcopi siue iurisdictio sit contentiosa, vel voluntaria, potest etiā dispensare, & remittere pœnas posita per Episcopū mortuum. Vulpe. *res.* 19.

Cognoscit in prima instantia causas.

12 Potest Capitulum concedere licentiam clerico transeundi ad dignitatem Ecclesiasticam extra Diœcesim cum hęc non sit alienatio bonoru Episcopi sed personæ Molina *res.* 20. Potest cognoscere causas in prima instantia ita, vt nō possit alius iudex Rom. Curiæ cognoscere eas in prima instātia nec monitoria cōcedere ad extrahendas partes à suis domicillis, quia Cap.

succe-

succedit in iurisdictione ordinaria in omnibus decretis, & dispositionibus loquentibus de ordinarijs. Thom.Sanch.*res*.21.

12 Cap.S.V.potest cognoscere causas matrimoniales in quib. potest Episcopus,cum non sit illi inferior,sed par potest,& statuta obligantia totam Diœcesim,& habeant vim obligandi in perpetuũ, etiam tempore Episcoporum successorum in Episcopatu,sicut potest facere Episcopus, sed successor potest ea reuocare sicut potest factã ab antecessore,sic etiam statutum factũ à prædecessore in præiudicium successoris est nullum. Molina *res*.22. Causas matrimoniales. Facta à Cap. possunt reuocari ab Episcopo.

14 Potest Cap.S.V.absoluere à iuramento,cum sit de iure ordinario Episcopi.*res*.23.Potest compellere executores testamentorum, etiam cõtra negligentes procedere ad executionem illorum infra annum. Merol. potest eligere pauperes in quorum vsibus sunt relicta legata,vt distribuantur,quãdo non sunt dati executores vltimæ voluntatis, vel non curantes exequi, potest diem executionis prorogare; compellere Religiosos executores piarum causarum ad reddendas rationes;valet etiam Capit.Sed.Vac. hæreditatem legatum adire quam tamen si Episcopus damnosam Ecclesiæ inuenerit beneficio restitutionis in integrum repudiabit,& eadem ratione potest trãsigere,& compromissum facere. Azor.*res*.24. Absolui à iuramento,& compellit executores testamentorum,& alia facere.

15 Non potest Cap.S.V.collationem facere prębendarum,aut beneficiorum eo tempore vacantia, cũ sit ius ex consuetudine, vel ex priuilegio solis Episcopis concessum,vel eorum Vicarijs, quib.Episcopi id simpliciter concesserint, & eadem ratione, non succedit capitulum in præsentatione sui electione spectante ad Episcopum, sed hoc intelligendum est de collationibus liberis,& merè voluntarijs,non de necessarijs & debitis,quæ magis cõfirmationes,vel institutiones dicuntur,quales sunt omnes,quę in Indiarum Ecclesijs fiunt ad Regis nostri tamquam earum patroni, præsentationem; eas.n.Cap.S.V.vel per se ipsum,vel per Vicarium ad hoc nominatum benefacere potest, & œconomum illis præfigere, & quando collatio pertinet ad Episcopum,& Capitulum tunc Sed.Vac.potest illud conferre, & illius resignationem recipere,sic etiam succedit in potestate præsentandi,vel eligendi ad aliquod beneficium quoties ad vtrumque spectaret electio, vel præsentatio:potest similiter electos confirmare,& instituere præsentatos à patronis,sic etiam quando electio spectaret ad capitulum, & confirmatio ad Episcopum, Cap.Sed.Vac. duplici iure fungetur, quia eligit iure capitularis & confirmabit iure Episcopali. *ibid.res*.25. Prohibetur collatio præbendarum à præsentatio ad beneficia. Multa circa beneficia spectantia.

16 Capitulum Sed.Vac.eas solas collationes necessarias facere possit in quibus nulla exercetur liberalitas, vt quando beneficia ex eorum institutione sunt debita certis personis, vt primogenito seniori familiæ fundatoris, vel quando ratione optionis debetur beneficium antiquiori optanti. *ibid. resolut*.26. Potest circa optionẽ.

17 Certans inter se DD.posse,& non posse Cap.S.V. conferre beneficia, quæ alias de iure deuolutionis spectarent ad Episcopum, sed Diana adhęret sententiæ negatiuæ,quam probat multis rationibus, quod spectant ad successorem Episcopum, & non ad Capitulum S.V. *ibid*.27. Iure deuolutionis spectant ad successorem.

18 Potest Cap.S.V.admittere resignationes beneficiorum, id vero Vicario Episcopi prohibitum est absque speciale mandato. *res*.28.resignationes autem causa permutationis factas nõ potest recipere, nec etiam potest præsentare ad beneficium iurispatronatus Episcopo competens. *ib. res*.29.Potest tamen conferre beneficia sibi,& Episcopo pertinentia,vt si vnus nollet alter possit conferre,& etiam electionem facere. *ib.res*.30 Potest vnire beneficia,quæ vnire potest Episcopus exceptis in casibus à iure expressis. *ibid. res*.31.commendare beneficia simplicia, & non curata ad tempus vsquequo prouideatur,etiam potest de idoneo beneficiato Sac.Congr. *ibid.res*.32. Admittunt resignationes beneficiorũ pro ibitæ Vicarijs Episcopi non actum causa permutationis. Vnire beneficia.

19 Non obstante, quod non sint expeditæ litteræ secundæ Ecclesiæ ex noua collatione facta Episcopo in consistoro potest Cap. Sed. Vac. exercere iurisdictionem, sic etiam iurisdictio Vicarij cessat quamquam ignari de secunda prouisione. *ibidem resol.* 33. Vnde potest etiam commutare vltimas voluntates in omnibus casibus in quibus iure ordinario potest Episcopus; *ibidem res.* 34.

Iurisdictio Vicarij cessat facta electione noui Episcopi.

20 Probabiliorem sententiam tenet Rodriq. quam sequitur Molina, & alij per multi, posse Cap. S. V. concedere Indulgentias cum sit actus iurisdictionis, sed Azor. tenet tutius esse, vt Cap. S. V. committat alicui Episcopo, vt tales Indulgentias concedat nomine ipsius capituli. *ibid. res.* 35.

Circa Indulgentias melius est cōmittere alicui Episcopo.

21 In tempore assignato octo dierum in quo à Capitulo prouideatur de Vicario totum Capitulum debet administrare. *ibid. res.* 36. Et in casibus contra hæreticos potest procedere Vicarius Cap. Sed. Vac. in quibus Episcopus de iure ordinario (non autem vt delegatus) potest vna cum inquisitoribus maximè in causis fidei. Farin. *ibid. res.* 37.

Vicarius potest procedere contra hæreticos.

22 Capit. S. V. non potest absque auctoritate Papæ bona pertinentia Episcopatui tam mobilia, quàm non aliquo modo alienare, Episcopus electus, & confirmatus potest scindere, vel confirmare contractum de rebus alienatis, vel bene Ecclesiæ adeptis. *ibid. res.* 38.

Notanda circa mobilia Episcopatus.

23 Stante declaratione S. Congreg. non potest Cap. S. V. concedere licentiam Monialibus exemptis, & immediatè Papæ subiectis exeundi è Monasterio, quamquam Episcopus possit in causis necessarijs. *ibid res.* 39.

Non potest concedere licentiam Monialibus exeundi è monasterio.

24 Clericum delinquentem, & incorrigibilem malæ vitæ Cap. S. V. potest castigare, punire, & beneficio priuare, etiamsi collatio pertinebat ad Episcopum. *ibid. res.* 40. Non potest Cap. S. V. concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos nisi in casu alicuius beneficij Curati coarctati ad celebrandum, vel alicuius Capellaniæ institutæ cum tempore determinato ad ordinandum, aliter eam perdat, in alio tempore non nisi transacto anno, tamen infra annum potest facere celebrare ordinationem per alium Episcopum Sac. Congreg. notæ, quod litteræ concessę post annum si Episcopus aduenerit non expirant, &c. Vicarius Papæ potest eas concedere post Sedē Vacantem, cum de hoc non loquitur Concilium. *ibid. res.* 41.

Clericum delinquentem potest punire.

Sed non potest concedere licentiam ad ordines.

Varia circa litteras dimissorias.

25 Potest Cap. S. V. infra annum concedere testimoniales de vita, & moribus ordinando per breue Apostolicū ab alieno Episcopo extra Diæcesimi in stylus modernus Curiæ Romanæ solet concedere, vt hæ litteræ dantur ab Episcopo viciniore simul cum Vicario. *ibid. res.* 42.

Potest de vita, & moribus concedere testimoniales.

26 Cap. Sed. Vac. non potest concedere litteras dimissorias pro prima Tonsura accipienda infra annum contra aliquos contrarium tenentes. *ibi. res.* 43. ordinatus autem infra annum per Cap. Sed. Vac. non ammittit ipso iure priuilegium, nisi prius priuatur per Iudicem, vnde potest recipere beneficium Ecclesiasticum cum Concilium dicit Gaudeat *ib.* 44. Potest dispensare in omnibus votis, & iuramentis, in quibus potest Episcopus iure ordinario. *ibid. resol.* 45.

Dispensat in votis, & iuramentis, in quibus potest Episcopus.

27 Cap. Sed. Vac. Potest approbare confessarios per suum Vicarium cum sit vsus ordinarius receptus. *ibid. res.* 46. Potest etiam dispensare in petitione debiti, sicut etiam potest dispensare super illegitimis ad minores suscipiendos, & pro casibus reseruatis absoluendis licentiam concedere. *ibidem resolut.* 47. Non potest reuocare licentias audiendi confessiones Regularibus concessas ab Episcopo mortuo, quamquam dicat non obstantibus priuilegijs, possunt vero ab Episcopo successore vocari ad nouum examen ita Bossius. *ibid. res.* 48.

Potest approbare confessarios.

28 Potest Cap. Sed. Vac. concedere licentiam assistendi Matrimonio, & etiam ingrediendi Monasteria Monialium. *ibidem resolutio.* 49. Sed supprimere

Assistendi ad matrimonium.

mere canonicatum, etiam in casib. Episcopi concessis quod possit in sua Diœcesi. Potest tamen creare Clericos saluaticos. *ibid. res.* 11.

29 Non potest Cap. S. V. prouidere Pœnitentiariam Vacantem tunc temporis, quia pertinet ad successorem Episcopum, vel ad Papam. *ibid. res.* 12. Potest tamen dare licentiam Nouitijs, dispensandi de bonis temporalib. per duos menses ante probationem: Et potest syndicare, & de delictis ingerere inquirere, & in spetie simul. *ibid. res.* 13. De Nouitij autem.

30 Potest Capit. Sed. Vac. concedere alicui volenti ædificare Ecclesiam ad acquirendum ius patronatus; non potest tamen præstare assensum donationi iuris patronatus; sed potest exigere charitatiuum subsidium, quoad collegium Canonicorum non potest statutum condere Sed. Vac. quo tale subsidium in futurum ex parte minuatur cum sit ius Episcopi. Bellarm. *ibidem resolut.* 14. Concedit licentiam ædificandi Ecclesiã, & alia.

31 Ne creatione Vicarij Cap. Sed. Vac. iuxta Concil. Trident. *sess.* 24 *cap.* 16. potest infra octo dies illos taxatos cap. per se administrare, &c. terminus dierum octo currit pro cap. à die scientiæ translationis Episcopi ad aliam Ecclesiam. *ibid. res.* 15. Potest per se administrare illis octo diebus pro creatione Vicarij.

32 Vicarium capitularem, quamquam non sit Doctor, vel Theologus, vel licentiatus, posse eligi affirmant multi DD. tutius autem est illi assessorem Doctorem assignare, tamen electio Theologi prætermisso Canonista est valida. *ibidem res.* 16. Attamen si adest idoneus de gremio capituli debet eligi in Vicarium sin minus non est de necessitate S. Cong. Conc. &c. si electio deuoluatur ad Metropolitanum, debet præferri idoneus de gremio capituli alijs, ita obseruatum est in Metropolitana Neapol. sicut debet præferri Doctor, & idoneus de capitulo extraneo; sic etiam si in cap. non esset Doctor, vel licentiatus in iure Canonico, & adest aliquis peritus, & idoneus in iure debet hic eligi aliter electio esset nulla. *ibid. res.* 17. Parochũ in propria Ecclesia, vel ciuitate (non autem Buralem) potest eligi in Vicarium à Cap. Sed. Vac. sic terminasse S. Cong. docet Barb. *ibid. res.* 18. Etsi potest haberi constitutus in sacris bene, sin minus, potest eligi in Vicarium. *ib. res.* 19. Quoad personam Vicarij varia consideranda.

33 Non tenetur Cap. Sed. Vac. in creatione Vicarij seruare formam cap. *quia propter de Electione*, nec Concil. Trident. *sess.* 25. *de reg. cap.* 6. nec est necessarium, vt electio Vicarij fiat per vota secreta. *ibid. resol.* 60. Vt vnus tantum possit constitui Vicarius à Cap. Sed. Vac. terminauit Sac. Congreg. nisi aliud esset de consuetudine. *ibid. res.* 61.

34 Potest Cap. S. V. in creatione sui Vicarij aliqua sibi reseruare, nec Vicarius potest aliquem instituere, nisi in modico tempore, & ex magna vrgente causa, nec hoc frequenter, & cum speciale mandato capituli, & eodẽ modo impedito, vel ex infirmitate, causas pendẽtes alteri delegare, ac si cap. vellet alium Vicarium tempore infirmitatis primi creare potest. *ibid. res.* 62. Aliqua sibi reseruare potest.

35 Cap. S. V. non potest amouere Vicarium absque licentia S. Congr. quæ cum assistentia Pontificis ita terminauit 1603. & sic Cap. S. Vac. non potest ad libitum Vicarium amouere. *ibid. res.* 63. quod tota auctoritas Cap. S. Vac. transiret in Vicarium displicuit Rotæ 1626. *ibid. res.* 64. Non potest Vicariũ ad libitum amouere.

36 Potest Cap. S. Vac. restringere tempus octo dierum in breuiori tempore pro electione Vicarij. Quaranta. *ibid. res.* 65. Potest tempus restringere pro electio ne Vicarij.

37 Litteræ dispensationum directæ Episcopo, vel eius Vicario, & interim Sedes vacaret, Vicarius capituli, nec idem cap. exequi potest, & hæc Sen. est probabilior ex stylo Curiæ Romanæ. *ibid. res.* 66. Dispensationes Episcopo directæ non potest Capitulum exequi.

38 Vicarius Cap. Sed. Vac. lucratur distributiones quotidianas etiam absens à choro, quoad locum, si in choro interuenit cum Canonicali apparatu debet sedere in loco sui Canonicatus, in processionib. debet habere primũ, & honorabiliorẽ locũ; non tamen si nõ est Canonicus tunc ei præferendus est Circa precedẽtiam obserua.

est Archidiaconus, vel alia prima dignitas post Episcopum. Quar. ibi ref. 67.

39 Cap. Sed. Vac. non potest dare licentiam erigendi noua Monasteria ex Sac. Congr. 1633. ibid. ref. 68.

40 Iurisdictio Cap. Sed. Vac. & eius Vicarij in ostensione litterarum Apostolicarum à nouo Episcopo, & actuali possessu. Rota 1583. ibid. ref. 69. debet stare syndicatui, & nouo Episcopo rationem administrationis reddere, & ab ipso puniri potest de mala administratione. ibid. ref. 70.

Purgare moram pertinet ad Metropolitanum.

41 Cap. Sed. Vac. non potest purgare moram, si negligens fuit infra octo dies constituere Vicarium, vt Metropolitanus non possit eligere Vicarium sed debere eligi à Metropolitano. ibid. ref. 71.

42 Cap. Sed. Vac. potest reuocare licentiam datam ab Ordinario mortuo alicui Episcopo etiam titulari commoranti in eius Episcopatu, ne amplius Pontificalia exerceat, vel ordinationes faciat, secus autem, si consentiat, vel taceat. ibid. ref. 72. Potest tamen dare licentiam alieno Episcopo ad conferendos ordines in sua Diœcesi infra annum, quamque non potest concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos ibid. ref. 73.

43 Cap. Sed. Vac. potest, ac debet soluere debita Episcopi mortui, vt decisum fuit per Illustrissimum Collectorem Apostolicum. 1640. ibid. ref. 74.

Cardinalatus Vide horæ Canonicæ.

CARCER.

Possunt custodes carceris occidi.

Etiam alios parantes sibi mortem.

1 Speculatiuè loquendo, & non practicè, qui sine causa iniustè in Carcerem est coniectus (non autem fingens,) & euidentem periculum vitæ euadere non possit, custodes licitè occidere potest, maximè si sciunt illum iniustè detineri, & mortem illi parari; idem dicendum est de satellitibus qui sciunt innocentem capere, vt iniustè occidatur, cum moderamine, &c. Potest præueniendo occidere parantem, vel per se, vel per sicarium aliquem occidere. Bannes, qui ait etiam potest occidere paratum aliquem occidere facere per Iudices falsis testibus, vel falsa accusatione quando vero per aliam viam illam mortem euitare non potest. p. 8. r. 7. ref. 43.

CARDINALATVS.

Cardinalatus est prima post Pontificatū dignitas, maior Episcopatu.

Sunt enim Cardinales specialia Pontificis membra.

1 Cardinalatus est prima dignitas post Pontificatum, maior Episcopatu: non quidem Ordine (nam hoc est inferior) sed potestate, sicut Archidiaconus respectus Presbyteri. Ita Vasq. in 3. par. to. 3. † disput. 262. ca. 5. Bellarm. tom. 1. lib. 1. cap. 16. & alij communiter contra Alzedo prax. par. 1. cap. 8. num. 33. tenentem, quòd Episcopatus sit dignior Cardinalatu, & contra Decianum de prob. lib. 2. cap. 26. num. 141. dicentem, Cardinales præferri cœteris Patriarchis, non tamen Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Ierosolymitano. Probatur autem nostra conclusio: quia Cardinales sunt speciali modo membra Summi Pontificis, & speciales filij Ecclesiæ Catholicæ ex cap. Felicis §. 1. de pœnit in 6. Vnde Papa, ob specialem rationem capitis, quam habet ad illos, eo quòd sunt sibi inuiscerati, non exigit ab eis iuramentum obedientiæ, & fidelitatis: sed solùm iurant, se honorem S.R.E. & Papæ conseruaturos, aucturos, & promoturos, vt latè Paleotus part. 1. quæst. 5. Idque adeò, verum est, quod, vt notat Ioannes Andreas in cap. requisiti, nu. 12. Inter Papam, & Cardinales non solùm vnio, sed etiam vnitas, & quædam identitas intercedat: & propterea; quidquid fauet, aut nocet Card. continuò fauere, vel nocere S. Apost. intelligatur, & è contra.

Neque

Neque obstat, quòd in Concilio Carthaginensi IV. & alijs Episcopi præcedebat Cardinales in Sede Concilij; Nam id erat, inquit Bellarminus *vbi supra*, quia Episcopi concurrebant ad electionem Summi Pontificis, & primis octingentis annis Episcopi Italiæ erant etiam Summi Pontificis Consiliarij, vnde nulla erat ratio, cur Cardinales Episcopos antecederēt. Ex quo autem electio Summi Pontificis ad solos Cardinales est deuoluta, & Cardinales cœperunt esse soli Consessarij Papæ, ordo ille mutatus est, & sic in Concilijs Nicæno, Ephesino, Calcedonensi VI. VII. & VIII. Generalibus Cardinales sederunt ante Episcopos. Iura autem Episcopos Cardinalibus præferunt quoad Ordinem, non autem quoad dignitatem, potestatem, iurisdictionem, ac regimen Ecclesiæ vniuersalis: Sicut *in Epist.* 19. D. Augustini dicitur Episcopatus Augustini Presbyterio Hieronymi maior esse, vt Presbyterium est, non autem vt adnexum Cardinalitiæ dignitati, cuius amplitudinem, & excellentiam supra Episcopatum mirificè commendat Eugen. IV. in Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, *Non mediocri, p. 5. tr. 2. res. 1.* & ex parte *res. 3.* in fine, *& res. 95.*

Iisque solis incumbit, Papam eligere. Suntq. Papæ consiliarij octingentis hactenus annis.

In quibus Episcopos (mutato ordine) In Concil. præiuerunt. Iura verò, si quæ Episcopis fauent post ponunt illis Cardinalia quoad Ordinem tantùm.

2 Cardinalatus non est Ordo, nec Sacramentum: quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam. Ita Palatius *in 4. distinctione 24. quæst. 2.* Et Baldellus *tom. 1. lib. 5. disp. 7. num. 11.* ait, Cardinalatum non esse de iure diuino, quia non habetur in sacris Litteris, neque est traditio de hoc. Ex quo infert Palatius, Pontificem posse Cardinales extinguere, sicut extinguere potest Patriarchas, & Episcopos, quia in iure humano potest dispensare. Verum Vgonius *de Concilijs folio 59. colum. 3. §. 4.* Alban. *de Cardin. quæst. 5.* & alij tenent, Cardinalatum esse de iure diuino ex cap. *per venerabilem, qui filij sint legitimi, §. rationibus*, vbi Summus Pontifex ait, eos adumbratos fuisse in Sacerdotibus generis Leuitici: Et ex *capit. fundamenta, de elect. in 6. §. decet*. Deinde, quia Cardinales videntur successisse 72. discipulis Domini, Apostolorum coadiutoribus, sicut Cardinales sunt Papæ Consiliarij. Et tandem, quia 1. Regum 2. dicitur: *Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem*. Ex quibus Cucchus *lib. 2. tit. 4. num. 52.* & alij docuerunt, Summum Pontificem non posse Cardinales extinguere. Sed prima sententia est communis, & tenenda. *par. 5. trac. 2. res. 2.*

Cardinalatus enim non est ordo. Nec de iure diuino.

Quidquid aliqui dicant.

3 Cardinalatus expirat per matrimonium contractum per verba de præsenti, tamquam dignitas Clericatui annexa. Ita Ricciullus *de iure pers. lib. 7. cap. 1. num. 16.* qui obseruat id nostris temporibus contigisse. *par. 5. tr. 2. resolut. 39.* in fine.

Cardinalatus expirat per matrimoniū ratum.

4 Ad Cardinalatum electus non amittit Patriarchatum, Episcopatum, Abbatiam, Priotatum, & alia beneficia, quæ dignitati Cardinalatus conuenire videntur: amittit tamen Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Canonicatum, & similia beneficia, quæ, præterquam quòd residentiam in choro requirunt, non conueniunt dignitati Cardinalatus, cum illa habētes habeant locum post Episcopum. Ita Azor. Extatq; de hac re decretum Sixti V. *sub die 16. Martij 1588.* quod incipit, *Sanctissimus. par. 5. tr. 2. res. 11.*

Cardinalis creatus non amittit dignitates maiores, quę à Cardinalatu non abhorrent, vt Episcopatum, &c.

Amittit tamen Canonicatum, & similia.

5 Vt coniugatus ad Cardinalatum promoueatur, satis est, quòd vxor maneat in sæculo voto castitatis adstricta, siue senis sit, siue iuuenis: id quod sufficiens est ad Ordines sacros suscipiendos, vt tradit Pontius *de matr. li. 7. ca. 25. n. 7.* textus verò *cap. sanè de conuers. coniug.* loquitur tantum de ijs, qui promouendi erant ad Episcopatum, & cum sit pœnalis, non debet extendi. Ità Sanch. *de matr. tom. 2. li. 7. dub. 41. nu. 4.* contra Manfredum *de Card. decis. 213.* & alios. *par. 5. tr. 2. res. 39. & olim p. 4. tr. 4. res. 129.* in fine.

Promoueri autem potest etiam coniugatus, vxore manente in sæculo cum voto castitatis, etiam si sit iuuenis.

Cardinales an, & quibus constitutionibus pœnalibus teneantur?
Triplex opinio.

1 CARDINALES ex Laudensi *de Cardin. quæst. 62.* & alijs non includuntur in generalibus constitutionibus Pontificijs, imponentibus censuras & pœnas, nisi exprimantur. Nam Summus Pontifex, volens Cardinales comprehendere in constitut. *cap. 1. de Schism. in 6.* illos expressit. At secundum Castrum *in l. fin. in princ. ff. de verbor. signif.* & alios, includuntur. Sanctarellus *tom. 1. qu. 2. num. 28.* distinguit. Si in constitutione prohibetur aliquid de natura sua malum, includi, si secus, non includi, & constitutionem latam in fauorem animarum, cum sit fauorabilis, debere extendi etiam ad Cardinales.

Si prima opinio est probabilis, benè docet Germonius *de sacr. immunit. lib. 3. cap. 6. num. 56.* & alij, Cardinales non comprehendi sub censuris latis contra transgressores legum pontificiarum, nisi de illis fiat expressa mentio: & sic non comprehenderentur in censura contra legentes libros hæreticorum ex 1. *Can. Bull. Cœn.* quod etiam procedit in tertia sententia; quia legere libros hæreticorum non est naturaliter malum. Sed communis opinio est contraria. Et Filliuc. *tom. 3. tr. 44. c. 3. n. 79.* ait, comprehendi in Paulina *Ambitiosa*, quamuis non exprimantur. Vide Azorium *tom. 1. lib. 5. cap. 11. q. 5.* & Baldellum *tom. 1. lib. 5. disp. 42. num. 4. par. 5. tr. 2. res. 16.* & Bonac. *tom. 3. disp. 2. qu. 3. punct. 31. num. 16.* & Dicastillus *de iustit. lib. 2. tract. 1. disputat. 5. dub. 7. num. 236.* asserunt comprehendi in Bulla Greg. XIII. *de datis, & promissis.* Sed licet horum sententia sit tutior, & probabilior, non audeo tamen damnare contrariam, quam tenent Molina, & Nauarrus, tamquam improbabilem. *Par. 7 Trac. 4. resol. 7.*

Et an teneantur regulis Cancellariæ?

2 Azorius *t. 1 lib. 5. cap. 11. quæst. 5.* & alij tenent cum prima sententia supra allata, quod Cardinales non comprehenduntur in regulis Cancellariæ, quæ sunt odiosæ; cum in illis non exprimantur. Sed Gonzalez *in reg. 8. Can. gloss. 24. num. 15.* tradit, in aliquibus ex dictis regulis includi, & Filliucius *tom. 3. trac. 44. cap. 3. num. 79.* includi in regulis Cancellariæ de viranda fraude. *par. 5. trac. 2. resol. 17.*

Certè non tenentur sententijs suspensionis, & interdicti.

3 Cardinales non includuntur in sententia suspensionis, & interdicti lata à Summo Pontifice: Et hoc ex cap. *quia periculosum, de sentent. excommunicat. in 6.* qui textus, quamuis loquatur tantùm de Episcopis, à DD. tamen extenditur etiam ad Cardinales; quia in suis Titulis habent iurisdictionem Episcopalem. *par. 5. trac. 2. resolut. 46.* Vnde, & propter eorum dignitatem, priuilegia Episcoporum ferè semper ad ipsos extendi debent. Ita Layman *lib. 1. tract. 5. par. 3. cap. 2. num. 1.* & Manfredus *de Cardin. decis. 214.* ait nominatim, Cardinales gaudere sex priuilegijs Episcoporum expressis in cap. *fin. de priuil. in 6. par. 5. tr. 2. res. 48.*

Nec soluere decimas, quando exiguntur pro bello in infideles.

4 Cardinales, ait Bellonius *de subsid. Charit. quæst. 66.* teneri ad decimas, quando Papa illas exigit in subsidium contra infideles. Quia hæc dispositio, cum sit de bono fidei, est fauorabilis, ex cap. 2. *de conuers. infid.* ac proindè debet ad Cardinales se extendere. Sed contrarium teneo cum Romano *cons. 495.* Quia Cardinales ex mente multorum relata *n. 1.* non comprehenduntur in generali constitutione papali, nisi exprimantur. Ad argumentum Bellonij respondet Moneta *de dec. c. 9. q. 3. n. 110. p. 5. tr. 2. res. 68.*

Item non tenentur legi can. (de multa) de non habendis pluribus beneficijs.

5 Cardinales non tenentur legibus cap. *de multa*, & *extrauag. int. de præbend.* prohibentibus, duo, aut plura beneficia simul habere, secundum Barbatiam *de Cardin. q. 12. num. 6.* contra Abbatem *in c. bonæ mem. de postul.* & *alibi*. Quia, cum inuigilent regimini Ecclesiæ vniuersalis, cuicunque Ecclesiæ seruire dicuntur, ac proindè plura beneficia percipere possunt. Et alioqui con-

constitutiones pontificiæ non comprehendunt Cardinales, quando non nominant. Sed, stando etiam in contraria opinione, adsunt multæ causæ, quæ Cardinales excusant à retentione plurium beneficiorum de Summi Pontificis Indulgentia. Nam id ipsis conceditur in *Extrauag. Execrabilis, de preb.* Et præterea in cap. *multa, de preb.* dicitur, quòd, si quis sit doctrina, fama, industria, & prudentia clarus, cuius diligentia maximè vtilis esse credatur, possunt ei conferri plura beneficia, quia Ecclesia talibus viris indigere videtur: sicut, quia Princeps egregijs & strenuis militibus indiget, solet eis maiora præbere stipendia. Sanè, ob splendorem, & excellentiam personarum, à rigore legum recedi potest, *l. ad bestias, ff. de pœnis.* Ità Azorius *to. 2. li. 4. c. 3. q. 4. p. 5. tr. 2. ref. 41.* — Et, si tenerentur multis de causis dispensari possent.

6 Cardinales, secundum Barbatiam *de Card. q. 5. n. 13.* non possunt succedere in feudis. Quia in iure circa hoc non inuenitur priuilegium. Sed Germonius *de sacr. imm. lib. 3. c. 6. n. 66.* ait, posse. Quia alioqui Cardinalatus afferret eis detrimentum. Et ideò Cardinales in tali casu admittuntur ad seruiendum per substitutum, vt docet Iason *li. 4. cons. 119 par. 5. tr. 2. ref. 70.* Liberantur tamen eo ipso à patria potestate, sicut liberantur consiliarij Regũ, & Imperatorum. Ità Cucchus *inst. can. li. 2. tit. 4. n. 87. p. 5. tr. 2. ref. 32.* — Cardinales an possint succedere in feudis? — Et sint parentibus subditi?

7 Cardinales secundum Viuian. *prax. iurispatr. li. 6. c. 10. n. 38.* præsentari possunt ad beneficia iurispatronatus, licèt ex Abbate *in c. Ecclesia vestra, de elect. num. 3.* non possint Episcopi. *p. 5. tr. 2. ref. 15.* — An præsentari possint ad beneficia iurispatronatus?

8 Cardinales videntur Barbatiæ *de Cardin. quæst. 4 num. 7.* non posse de licentia Papæ testari de bonis perceptis ex Cardinalatu ad libitum, quia, quod extranei non præferantur Ecclesiæ, videtur esse de iure diuino, in quo Papa dispensare non potest. Posito autem, quòd possint, hanc potestatem limitanda esse ad benemeritos, vel ad pias causas, seu eleemosynas. Sed Azorius *tom. 2. lib. 4. tr. 3. q. 6.* absolutè affirmatiuam sententiam tenet; quia hæc bona non dantur Cardinalibus ratione Ecclesiæ, vel beneficij Ecclesiastici, sed ratione muneris, & officij, quo funguntur apud Papam. Sed in hoc attendenda est consuetudo Romanæ Curiæ. *p. 5. tr. 2. ref. 50.* Et quidem Azor. *qu. 12.* refert, Papam solere concedere hanc facultatem, etiam in vsu non pios. *Ibid. ref. 54.* in fine. — Et testari de bonis Cardinalatus ad libitum?

9 Cardinales secundum Iason, non possunt testari more militari, quia hoc priuilegium militibus conceditur, tamquam simplicibus & ignaris in iure, quod in Cardinalibus non procedit. Sed Albanus, & alij docent, Cardinales testari posse instar militum. Quodnam sit priuilegium militis in testando, requite infra V. *Testamentum, n. 1. p. 5. tr. 2. ref. 15.* — Et more militari?

10 Cardinale habentes à Papa facultatem testandi, censentur dispensari in forma iuris ciuilis, & teneri solùm ad formam iuris canonici. Ità Germonius de *Indulg. Card. §. quod tu Romanum, num 22.* Vnde possunt adhibere duos, aut tres testes iuxtà cap. *cum esset relatum, de testam.* quamuis ius ciuile requirat septem. *p. 5. tr. 2. ref. 52.* Quod si, condito testamento, non moriuntur, posse iterum testari, ità Azorius *tom. 2. lib. 4. cap. 3. q. 10.* quia facultas non expirat per primum testamentum, donec testator moriatur; nondum enim est vltima voluntas. Ità ille contra Cucchum, *instit. Canon. lib. 2. tit. 4. num. 90. p. 5. tr. 2. ref. 53.* contra quem ait Megalius V. *Cardinalis, num. 10* Cardinales prædictos testari posse post mortem Pontificis, à quo licentiam habuerunt. Nam talis facultas conceditur pro tempore mortis ipsius testantis, quando potissimum seruit. *p. 5. tr. 2. ref. 54.* — Cardinales habentes facultatem testandi, adhibere possunt duos tantum testes. — Et, si condito testamento non moriuntur, iterum testari possunt. — Etiam defuncto Papa, qui dederat facultatem.

11 Cardinales in patrimonialibus diuites, possunt nihilominus viuere de redditibus Ecclesiasticis. Ità Barbatia *de Card. qu. 6.* Qui addit, posse, & debere familiam suam honorabilius vestire, quàm Prælati inferiores. Et benè etiam ait Germonius *de sacr. immun. l. lib. 3. cap. 6. num. 71.* mirum non — Cardinales diuites de bonis paternis, possunt nihilominus viuere de redditibus Ecclesiasticis.

non esse, quod ad tantam dignitatis amplitudinem, grauitatem, & authoritatem retinendam, vario, & sumptuoso ornatu in vestibus, familia, aedibus, vti eos oporteat. *p.5.tr.2.res.38.*

Cardinales habere possunt priuatum carcerem pro familiaribus.

12 Cardinales possunt habere priuatum carcerem ad familiares coercendos, quia habent facultatem illos iudicandi priuatiuè quoad alios. Et hoc ex consuetudine, vt aiunt Clarus *prax.lib.5.§.fin.qu.66.num.*32. Pereira *de manu Reg.tom.1.c.*10.*n.*13.& alij, contra Bonac.*tom.3.disp.1.q.16.punct.3.n.7.* Nam alioqui priuatum carcerem tenens punitur poena capitis. Item Cardinales possunt habere familiam armatam. Ita Iacobatius *de Concil.lib.1.fol.*38.*colum.1.litt.B.p.5. tr.2.res.*25.

Et familiam armatā.

Item possunt sibi eligere confessariū pro se, & familia.

Etiam post Tridentinum.

13 Cardinales possunt sibi eligere confessarium pro se, & familia; vel ex *cap.fin.de poen.& remiss.* vel ex consuetudine. Ita Ochagauia *de Sacr.tr.2.qu.*36.*n.*15. Neque talis facultas expirauit per Tridentinum, vt tenet Azorius *tom.2.li.4.c.5. q.*16. Nam Naldus *summ.V.Cardinalis,n.*8. & alij, eam ipsis tribuunt post illud Et declaratio Cardinalium, quam citat Azorius, non est authentica. Idem posse eorum familiares de eorum licentia, dicemus infra V.*Cardinalium familiares,num.*1 *p.5.tr.2.resol.*10.

Et celebrare in itinere vel celebrare facere cū altari portatili. Et concedere Indulgentiam 100. dierū.

14 Cardinales possunt in itinere celebrare, & celebrari facere cum altari portatili, & ante auroram vel post meridiem. Ita Sotus *in 4. dist.* 13.*q.*2.*art.*2.& Alzedo *de praec.Episc.p.*2.*c.*13.*n.*13.*p.5.tr.2. res.*77. Item concedere possunt Indulgentiam 100 dierum. Ita Praepositus *in 3.p.q.14.dub.4.nu.*38. Puto autem, id habere ex consuetudine, vt ait Nauarr. *notab.*21. quae secundum Villalobos *tom.1.tr.26.diff.5.n.*10. confert potestatem etiam ad Indulgentias, vel ex tacita licentia Summi Pontificis, vt tenet Duuallius *in praxi de Indulg.qu.vnica art.5.concl.4.p.5.tr.2.resol.*6.

Cardinales non possunt ingredi monasteria monialiū vltra casus necessarios.

15 Cardinales ante Bullam Greg.XIII. ingredi poterant Monasteria Monialium, secundum Campanili *diu.iur.can.rubr.*12. *cap.*17.*num.*39. Sed hodie haec opinio non subsistit: quia in Bulla expressè prohibentur vltra casus necessarios. *par.5.tr.2.res.*10.

Cardinales non tenētur impedire promotionem minus digni ad Episcopatū.

16 Cardinales secundum Paleottum *de sacro Consist.par.4.quaest.*1. non tenentur impedire nominatum à Pontifice pro Episcopo, si alium digniorem arbitrentur; quia ad eorum officium non pertinet, aliquem ad Episcopatum propriè admittere, sed tantùm, cùm à Papa requiruntur, & consuluntur, fidele responsum praestare, tamquam Consiliarij, per *c.a fundamenta.§.decet, de elect.in 6.p.5.tr.2.res.*21.

Nec tenētur semper in Consistorio veritatem profiteri.

17 Cardinalem ait Albanus de *Card.in.q.*10. semper, & in quocumque casu veritatem in Consistorio profiteri debere; quia collegiales in his, quae ad vniuersale commodum pertinent, ex vi officij sui tacere non possunt, *ex cap.de his, quae fiunt à maior.par.cap.* quod si in Collegijs simplicibus verum est, multò magis procedit in hoc Senatu, qui longè maioris est ponderis; quia minus peccatum, & minor poena, maior est in maiore ex glos. *in c.2. ver.Sacerdotales de off.deleg.in* 6. Neque obstat, quod si maior Collegij pars contrarium approbat, vana foret Oratio. Nam confidere debet, quod, iniuctè veritatem proferens, alios quoque in suam sententiam trahet. Veritas enim omnia vincit, *cap.consuetudo* 8. *dist.in fi.* Sed placet in hac re distinguere cum Azorio *tom.2.lib.4.c.3.q.*17. Vel id quod in Consistorio proponitur, & certò, & euidenter contra commune bonum Ecclesiae, & tunc tenetur veritatem dicere, quamuis odium pariat. Aut res est dubia, & tunc, si contrariam sententiam consuluisset maior pars; & ipse aut certò, aut saltem bona fide, intelligat, suam sententiam nil profuturam, potest tacere: quia in dubijs aliorum consilium prudenter sequimur. *par.5.tr.2.res.*49.

Nisi determ inādum esset contra commune bonum Ecclesiae. Vel in dubio de hoc maior pars non consuluisset oppositū.

Cardinal habent ius praesentiae, & iudicij in Concilijs, quamuis non Episcopi.

18 Cardinales habent Ius praesentiae, & iudicij in Concilijs, quamuis non sint Episcopi. Ita Alaua *de Concil.par.2.c.6.num.2.* ex DD. communi. Primò, quia

quia habentur tamquam Senatores, Consules, & Patritij Vrbis. Secundò, quia in suis Titulis habent iurisdictionem Episcopalem. Tertiò, quia sicut Episcopi, Apostolorum loco succedunt, assistentes Pontifici, vt illi Christo. Vide Turrecrematam apud Perez *in Pentateuch. tr. 3. dub. 3. cap. 8.* Quartò, quia sunt peculiares Papæ Consiliarij, assessores, & cooperatores, ex Bonifac. VIII. Quintò, quia sunt Papæ specialia membra, ipsique inuiscerati. Et tandem, quia, vt ait Hostiensis, maior vnio, & identitas est inter Cardinales & Papam, quàm inter Papam, & Episcopos.

Neque obstat, quod eorum iurisdictio non excedas limites Ecclesiæ titularis. Nam suis consilijs toti Ecclesiæ consulunt, & prospiciunt; vnde Ecclesiæ Cardinales dicti sunt. Vide Lotherium *de benef. tom. 1. lib. 1. qu. 8. num. 49.* & Turrecrematam *par. 5. tr. 2. ref. 3.*

19 Cardinales in aliquo casu possunt secundum Albanum *de Cardin. qu. 42. priuil. 14* conuocate Concilium. Sed hoc procedit in extrema necessitate, maximè totius communitatis, quæ esset potior omni iure positiuo. Et tunc tale Concilium esset quidem venerabile, & magnæ auctoritatis, vtpotè iure congregatum ad subueniendum extremæ necessitati Ecclesiæ: non tamen legitimum, & perfectum; Nam legitimatio Concilij generalis est propria Summi Pontificis, etiam in casu, quo in Concilio agendum esset de ipsius Papæ incapacitate, ex *cap. Concilia, distinct. 17* Ita Perez *Pentateuch. fid. tract. de Concil. c. 8. par. 5. tr. 2. resol. 62.*

Possuntque in extrema necessitate Concilium congregare. Quod foret quidem magnæ auctoritatis, & venerabile; Non tamen legitimum, & perfectum.

Mortuo autem Papa non possunt leges condere & alia iurisdictionalia facere.

20 Cardinales secundum Henriquez *lib. 15. cap. 18. num. 2.* mortuo Papa, possunt leges condere, & alia iurisdictionalia facere. Nam Sedes Apostolica numquam moritur, *can. liberti 12. q. 2. ca. si gratiosa de rescrip. in 6.* cum semper retineat propriu n Ecclesiæ caput, qui est Christus. Vnde mortuo eius Vicario, vniuersa iurisdictio manebit apud Cardinales, sicut mortuo Prælato, iurisdictio manet penes collegium, *ca. his, quæ de maior. & obed.* Sed contrarium dicendum est cum Abbate *in c. cum te, num. 12.* alijs ex *Clem. ne Romani, de elect.* Nam vbi permittuntur solùm Cardinalibus, in tali casu quę conceduntur, in *cap. vbi periculum de elect. in 6.* quæ scilicet, pertinent ad electionem Pontificis ad defensione n Ecclesię, & imminentibus periculis obuiandum, & quod in reliquis non se intromittant. Item ex Constit. Pij V. quæ incipit. *In eligendis*. Sed ex prædicta Clementina apparet, quòd Cardinales, mortuo Papa, possunt primò facere prouisiones, & ordinationes necessarias pro conseruatione alicuius loci, aut iurisdictionis Ecclesiæ periclitantis, aut omnes, aut duæ partes ex tribus. Secundò, excommunicare, & alias pœnas quascunque imponere ad coercenda flagitia, & seditiones, ac seruanda quiete. Et ad eumdem finem confirmare, mutare, & de nouo eligere, & creare quoscumque officiales, etiam Gubernatorem Vrbis. Tertiò, administratores deputare, vt electio facilius expediatur. Quartò, declarare Papam intrusum, illumque iudicare, dum vacant electioni legitimæ, & similia, quæ ad electionis negotium pertinent. Ita Lauorius *variar. elucubrat. tit. 3. cap. 3. num. 27.* Item non videtur eis prohibitum dare Reuerendas, Sede vacante, quia Tridentinum in iurisdictionem Sedis vacantis non videtur limitare. Ità Sanchez *opusc. tom. 2. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 39. par. 5. trac. 2. res. 9.*

Nisi quæ iam expressa in Clem. (Ne Romani de elect.)

Et dare Reuerendas.

21 Cardinali aliquid testanti in præiudicium tertij non esse adhibendam fidem, ait Gloritius *resp. 12. num. 84.* Sed quidquid sit de iure, Decius *in c. constitutus, num. 9. de appell.* & alij testantur de consuetudine Romanæ Curiæ, credendum esse. Vnde Farinacium, *qu. 63. à num. 58.* & Decisionem Rotæ coram Reuer. Patre Domino Damasceno die 5. Mart. 1618. aut posthumas Farin. *tom. 1. decis. 133. part. 1. num. 1. decis. 142. & decis. 293. part. 2. numero 1. & tom. 2. decis. 630.* & alias apud eumdem. Laudensis *de Cardin. q. 56.* ait,

Cardinali an credendum sit testanti in præiudicium tertij? Et an requiratur iuramentum?

ait, quòd testimonio Cardinalium creditur sine iuramento. Et Manfredus *de Cardin. decis.* 158. quod ei credendum sit de facto à Papa viuæ vocis oraculo. *par. 5. tr. 2. res.* 31.

Credendum esse Cardinali confirmanti statutum de speciali Papæ mandato.

22 Cardinali confirmanti statutum de speciali mandato Sedis Apostolicæ creditur. Ità Sacra Rota apud Farinac. *par. 2. dec.* 339 *num.* 1. Et Cardinali asserenti, se esse Legatum, creditur circa ordinariam potestatem, etiam si literas non exhibeat. Ità Barbosa *collect. in C. tom. 1. lib. 1. tit. 15. num.* 5. *p. 5. tr. 2. res.* 31. in fine. Cardinales de facto proprio deponentes faciunt plusquam semiplenam probationem. Ità Sacra Rota coram Coccinio, *dec.* 19. *num.* 1. Et testantes ad fauorem familiarem, faciunt magnum adminiculum. Ità etiam Sacra Rota apud Farinacium, *tom 4. dec.* 556. *num.* 9. Et multa fides tribuitur fidei simplici, & extrà iudiciali Cardinalium sine iuramento, quamuis non plenè concludat. Ità etiam Rota coram eodem Coccino *dec.* 4. *num.* 3. *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 93.

Et si deponit in facto proprio facit plusquam semiplenam probationem.

An Declarationes Cardinaliũ habeant vim legis? Variæ opiniones.

23 Declarationes Cardinalium secundum Salaz. *de legib. tract.* 14. *disput.* 21. *sectio.* 12. & alios, habent vim legis, & faciunt probationem necessariam, ac si essent Pontificis responsa; quia Cardinales habent auctoritatem à Papa declarandi, interpretandi, & respondendi, vt habetur in Bulla Sixti V. *Septima in p. 2. Bullarij*. Et super dictas declarationes Papa statim dat breue, & Auditor Cameræ monitorium in executionem ipsarum, easque Rota sine vlla controuersia recipit, & amplectitur. Et tandem ita ipsa Sacra Congregatio declarauit cuidam Abbatissæ Messanensi apud Garziam *de benefic. tom. 1. in præfat.* Villalobos *in tom. 1. tract. 2. dub. 7. num.* 5. Layman *lib. 1. tract. 4. ca* 7. § 7. *num.* 28. & alij id negant. Quia de ratione legis est, vt promulgetur, dictæ verò declarationes numquam promulgatæ fuerunt de mandato Pontificis. Neque dicas, declarationes non condere nouum ius, sed antiquum declarare, ac proindè non egere promulgatione. Nam in dubijs sunt veluti nouæ leges. Ochagauia *de Sacram. tract.* 2. *quæst.* 40. *num.* 12. & Torreblanca *pract. iur. Eccl. lib.* 14. *cap* 3. *num.* 19. aiunt; habere vim legis, si habeant has conditiones. Prima, vt pronuncientur, consulto Romano Pontifice. Secunda, vt sint solæ declarationes, & interpretationes, minimè autem dispensationes, restrictiones, &c. Tertia, vt exhibeantur in forma authentica solito sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, ac Congregationis Secretarij. *par. 5. tract. 2. resolut.* 96. Quod vltimum requiritur ex declaratione ipsius Sac. Congregat. vt faciant fidem. *par. 5. tr. 2. resol.* 12. † Sed in *par. 1. tr. 10. res.* 29. adhæserat opinioni Villalobos †. Ex his, ait Merolla *tom. 2. disput. 4. cap. 4. dub. 12. num.* 175. quòd si adsint duæ declarationes contrariæ de eodem articulo, si vtraque facta est consulto Papa, standum est secundæ; quia se habent, ac si ab eodem Papa emanassent, in quo casu secunda abrogaret primam: si verò tantùm altera facta est de consensu Pontificis, illi standum est: si tandem neutra, libitum erit cuique, sequi, quam maluerit, sicut si essent duæ opiniones probabiles *ro. 96. citat.* in fine.

Corollarium.

Causæ Cardinalium decidendæ per Papã.

24 Lites, & causæ vertentes inter Cardinales, decidendæ sunt per Papam, priuatiuè quoad alios, appellatione remota, ex Bulla Pij Quarti *sub die 9. Ianuarij* 1556. Ita Barbosa *de iur. Eccles. lib. 1. numer.* 79. *par. 5. tractat. 2. resol.* 23. Si verò causa vertatur inter Cardinalem, & alium, & iura sint ambigua, sententia ferenda est in fauorem Cardinalis. Ita Cucchus *tit. 4. lib. 2. num.* 104. *par. 5. tr. 2. res.* 78.

Et in dubijs stãdum pro Cardinali.

Quot testes requiruntur ad damnandum Cardinalem?

25 In causis Cardinalium eorum familiares sunt testes idonei. Vnde infra V. *Cardinalium familiares, num.* 4. Et Cardinales quidem Episcopi non possunt damnari, nisi conuicti fuerint per 72. testes, Presbyteri non nisi per 74. & Diaconi per 27. ex cap. *Præsul. 2. quæstio.* 4. Ita Lorichius *thes. Theol. V.*

Car-

Cardin.§.10.& alij,licèt obseruent, id non esse in praxi, quando Papa contra eos procedit. Non posse autem damnari de delictis ante Cardinalatum commissis,asserit Barbosa *de Cardin.q.*11.*n.*2.10. quamuis contrarium videatur tenere Laudensis *de Cardin.q.*72. An Papa in puniendo Cardinales, teneatur adhibere collegium,vt simul cognoscat,& iudicet? Negat Clarus *prax.crimin.q.*35.*n.*12.*p.*5.*tr.*2.*ref.*24.

An puniri possint pro delicto ante Cardinalatum cōmisso? Et cōcurrere debeat Collegium?

26 Offendentes Cardinales an incurrant in excommunicationem Bullæ Cœnæ,an committant crimen læsæ maiestatis, & aliqua huiusmodi, vide sub V.*Bullæ Cœnæ,à num.*10.

Quas pœnas luat Cardinalem offendens? Cardinalis iudex an recusari possit?

27 Cardinales,si sint iudices delegati,an possint recusari vt suspecti,& an à sententia Cardinalium liceat appellare,vide V.*Appellatio, à num.*6.

28 Cardinales infirmi non possunt sanguinis missionem pati,sine expressa licentia Summi Pontificis,vbi commodè haberi potest. Ità Perez *Pentateuch.fid.tr.*3.*dub.*3.*c.*8.*num.*81.& alij. Idque propterea,vt puto,quia sunt ipsi Papæ inuisceratì.*p.*5.*tr.*2.*ref.*13.in fine.

Cardinales non possunt sanguinem mittere sine licentia Papę.

29 Cardinales tempore Pontiani Pontificis fuerunt 236. vt testatur Laudensis *de Card.q.*2. Sed Sixtus V.stabiliuit, eorum numerum esse septuagenarium.Imò hunc numerum,non solum non esse transiliendum,sed neque æquandum,vbi pauciores sufficiunt, obseruat ex verbis Pontificis Paleottus *de Sacr.Consist.par.*4.*q.*1. Rationem huius numeri inuenies apud Illephonsum de Lara *com.vit.hom.c.*29.*n.*20.*p.*5.*tr.*2.*ref.*22.

Cardinales. Debent esse septuaginta.

30 Cardinales ex omni natione sunt eligendi,vt tradit Sixtus V. in Constit.*Postquam*.Ratio est,vt ait Cucchus *instit.can.lib.*2.*tit.*4 *num.*112. quia vnaquæque natio suum debet habere patrem tutelarem, qui linguæ, morum, & negotiorum peritus, in rebus contingentibus imploratus, subsidium ferat.Notat autem Garzias *de nobil.Hispan.gloss.*48.§.3. *numer.*54. ex D.Anton.Cardinales conuenientius assumi de terris Ecclesiæ, quia sunt liberiores in ferendo suffragio.*p.*5.*tr.*2.*ref.*18.

Ex omni natione.

31 Cardinales Presbyteri de iure ordinario secundum Manfredum *de Cardin.decis.*243.debent esse illius ætatis,quæ requiritur in Episcopis. Hæc autem ex cap.*cùm in cunctis,de elect.*est triginta annorum Diaconi verò ex constitut.Sixti V.debent esse ætatis 22.annorum, ità vt infra annum Ordinem Diaconatus sumere possint. Cæterum Summus Pontifex potest creare Cardinales minores ætate, vt experimur, & probat Paleottus *de Sacro Consist.par.*3.*q.*4.Nam ex Platina apud Mosconium *de maiest.milit. Eccl.li.* 5.*p.*1.*cap* 6.Greg.XI.minor 20.annis fuit ad Cardinalatum assumptus. Et ex Henriqu.*lib.*10.*cap.*27. *num.*4.Papa nouiter electus creat in Cardinalem cognatum,quamuis minorem, & alios, quorum insignem nobilitatem, & indolem iudicat Ecclesiæ profuturam.*p.*5.*tr.*2.*ref.*19.

Et presbyteris quidē annorum triginta. Diaconi verò viginti duorum. Potest tamen in ætate Pontifex dispensare.

CARDINALES.

In eligendo Pontificem.

32 ELectio Pontificis secundum aliquos tunc spectat ad Cardinales, quando Sedes vacaret per obitum,vel renunciationem: si verò vacaret; quia in Concilio Papa deprænhensus in hæresi deponeretur, aut eius electio irrita declararetur, tunc spectaret ad Concilium. Quia cui data est potestas auferendi, videtur data facultas etiam conferendi ex lege *nemo, qui condemnare, ff.de regulis iuris in* 6. Et præterea quia ideo electio Papæ deuoluta fuit ad Cardinales, quia difficile erat singulis vicibus conuocare Con-

Electio Papæ semper spectat ad Cardinales.

Et nunquam ad Concilium. Nec Concilium potest hanc facultatem à Cardinalibus auferre. Sed tantum ad tempus differre ex iusta causa.

Concilium, quæ ratio cessat conuocato Concilio. Vide Cucchum *instit. can. lib. 2. tit. 4. num.* 30. Sed magis placet opinio Albani *de Cardin. quæst.* 35. quòd electio Pontificis in nullo casu pertineat ad Concilium: Nam vbi iura non distinguunt, neque nos debemus distinguere. Neque potest Concilium hanc facultatem à Cardinalibus auferre sine consensu Summi Pont. quia à Summo Pontifice illam habuerunt consentiente Concilio, vt patet in cap. licet, & in cap. *vbi periculum, de elect. in* 6. Posset tamen ex iusta causa ad tempus auferre, si nimirum Pontifex ob hæresim esset depositus, & Cardinales essent criminis participes, vel aliter suspecti, aut crederet oriturum schisma, aut magnam Ecclesiasticæ pacis perturbationem. *par. 5. tr. 2. resol.* 73.

Habent autē suffragium, etiam si insignia non habuerint.

33 Dubitabatur olim, an Cardinales, quibus galerus, & Cardinalatus insignia tradita non sint, aut non clausum sit os, vel clausum quidem fuerit, sed non apertum, in electione Pontificis suffragium habeant. Sed hodie opinionem affirmatiuam declarauit Pius V. suo peculiari decreto *die 26. Ianuarij* 1571. vt obseruat Laurorius *tit. 3. ca. 3. num.* 16. & Greg. XV. in Bulla *de cæremonialis, Idus Martij* 1622. *p. 5. tr. 2. res.* 74.

Cardinales non debent adire conclaue ante decem dies à morte Pontificis. Sed si interim duæ partes Papam eligerent, valida foret electio.

34 † Mortuo Papa, Cardinales præsentes, priusquam conclaue adeant, expectare debent decem dies, vt interim veniant Cardinales absentes à Curia ex cap. *vbi periculum, de elect. in* 6 † Non tamen vlterius, quamuis distantia eorum ab Vrbe decem dierum itinere mensurari non posset. Ita Albanus *de Card. qu.* 13 contra Manfredum *de Card. decis. 266. par. 5. tract. 2. resol.* 76. Quòd si Cardinales præsentes infra decem dies à morte Pontificis nouum eligerent, ipsique essent duæ omnium partes, electio esset valida; quia in cap. *vbi periculum*, dicitur, nihil opponi posse, si Pontifex eligatur suffragijs duarum partium. Et si illi præsentes fuissent, nihil eorum contradictio valuisset. Ita Laurorius *tit. 4. cap. 7. num.* 4. contra Albanum *de Cardin. q. 14. p. 5. t. 2. res.* 75.

Cardinalis iustè impeditus an possit alteri suum suffragiū delegare?

35 Cardinalis iustè impeditus, secundum Manfredum *de Cardin. decis.* 280 potest delegare alteri vices suas pro electione Pontificis ex cap. *si quis iusto, de elect. in* 6. Et ex Paleotto *de Sacr. consist. p. 5. qu.* 7. potest constituere procuratorem ad ferendum suffragium in scrutinio. Sed Azorius *t. 2. lib. 4. cap. 2. q. 9.* & Megalius *V. Cardin. num.* 19. id negant: quia in iure id sibi non conceditur. *p. 5. tr. 2. res.* 40.

Ad electionem Pōtificis duo Cardinales sufficiunt, si alij absint, vel mortui sint. Sed quid, si in cōclaui remaneret tātum vnus?

36 Si duo tantum Cardinales remanerent in Conclaui, reliquis mortuis, vel absentibus, posset nihilominus vnus alium eligere, ex capit. *Adrianus, & cap. non licet, §. his distinc. 63. & cap. Abbatem, & infra* 18. *quæst.* 3. Ita Bonacia *de leg. disput. 1. qu. 1. punct. 3. num.* 28. contra Palaum *tom. 1. par. 3. disput. 1 punct. 23. num.* 20 Sed quid, si vnus tantùm remaneat? Ille solus tunc posset Papam eligere ex *glos. in Clem. ne Roman. de elect.* quia ius vniuersitatis seruatur, in vno ex *l. sicut*. Ita Laudensis *de Cardin. q.* 14. An verò is posset seipsum eligere? Negat Abbas *in cap. gratum de postul. Præl. & in c. licet, in fine, de elect. in* 6. nisi nomine totius sacri Collegij alteri potestatem tribuat, qui veluti compromissarius ipsum eligat. Sed hanc opinionem ait Alban. *de Card. qu.* 24. procedere, si vnus solus remaneret, reliquis exeuntibus, vel absentibus, non autem mortuis. *p. 5. tr. 2. res.* 72.

Cardinalis potest suffragium ferre pro minus digno, si in illum maior pars inclinet. Et tunc Cardinalis dignus acceptare potest gradum sine scrupulo.

37 Cardinales possunt, prætermisso digniori, eligere minus dignum si maior illorum pars in illum inclinet. Nam expedit, electionem pacificè, & sine contentionibus fieri: alioqui dignus, factus per vim, euaderet peior minus digno. Ita Villalobos, *tom. 2. tract. 8. diffic. 3. num.* 8. contra Castellinum *de elect. cap. 10. par. 5. tract. 2. resolut.* 85. Et Cardinalis minus dignus acceptans Pontificatum, prætermisso digniori, non peccat. Quia ratione electionis comparat ius ad Papatum acceptandum, & sic acceptans vtitur iure suo. Ita loquendo de beneficijs, tenet Sotus *de iust. lib. 3. quæst. 6. artic. 2.*

post 9. concl. contra Tannerum *in* 2. 2. *disput.* 2. *dub.* 3. *num.* 8. *Ibid.*

38 Si in Ecclesia Romana non inueniatur ad Pontificatum idoneus ex alia sumi debet cap. *in nomine Domini*. Sed, quoniam in tantorum PP. Senatu impossibile est, neminem fore dignum, ait nihilominus Sotus *de iustit. lib.* 3. *qu.* 6. *art.* 1. *ad* 4. si aliquis præter illos dignissimus sit, illum debere eligi; nec verum esse, quòd ex cætu Cardinalium eligi debeat; neque conuenire, quod passiua electio Pontificis intra tot paucos coerceatur. Sed contrarium tenendum est cum Salonio *in* 2. 2. *qu* 63. *art.* 2 *contr.* 2. *concl.* 1. Villalobos *tom.* 2. *tract.* 8. *diff.* 3. *num.* 18. & alijs, Quia dignus ex Collegio est vtilior Ecclesiæ, quàm dignissimus externus. Primò, quia ex ijs, quæ vidit, & expertus est in Romana Curia, nouit Ecclesiæ negotia, & gubernationem meliùs, quàm ille. Et deinde: quia statim admouet manum operi, cum externus à longè vocandus esset, illiusque expectandus consensus, multa interim detrimenta tota Ecclesia patiente. Quòd si Cardinales Pontificem extrà eorum gremium eligerent, electio esset valida, quia nullum ius illam irritat. Ità Suarez *de fide disp.* 10 *sect.* 5. *num.* 19. & Bonacina *de elect. Summi Pont. disp.* 1. *qu.* 1. §. *vnic. num.* 19. contra Lancellot. *Templ. Iud. lib.* 2. *cap.* 1. §. 2. *qu.* 4. *num.* 4. *Ibid.* in fine, & *res.* 63.

Si autem in Ecclesia Romana non adsit dignus, eligendus ex alia.

Si verò adsit dignus non est pcstponēdus dignissimo externo.

Quamquam valida foret electio non Cardinalis in Papā.

CARDINALES

In eligendo Pontificem.

39 SI censura posita à Leone contra Cardinales reuelantes, quæ in Consistorio tractantur, & sint in præiudicium Tertij, sic vsu recepta incidunt in eam, minimè verò, si non est vsu recepta, super hoc alij negant, alij affirmant, sed tu cogita cum sit res grauis momenti. *par.* 9. *tract.* 4. *res.* 41. Non autem extendatur contra audientes, quæ in Concistoro tractantur, & alijs dicerent. §. *Nota etiam.*

Si censura est vsu recepta incidunt in eā Card. reuelantes res gestas in Consistorio.

CARDINALES

In suis Titulis.

40 CArdinales in suis Titulis ante Tridentinum poterant secundum Victoriam *de Sacr. Ordin. num.* 234. & alios contra Germonium *de indult. Cardin.* §. *tam ratione*, *num.* 20. conferre primam Tonsuram, & minores Ordines. Et hoc ex consuetudine, quæ cum non possit in hoc dare iurisdictionem, signum est, eam habuisse a Papa. At post Tridentinum docet Sanchez *opusc. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 19. *num.* 21. id amplius non posse: quia illud *sess.* 23. *cap.* 10. reuocat expresè consuetudinem, etiam immemorabilem. Ceterum autem Azorius, *r.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæst.* 2 & alij affirmant, hanc auctoritatem Cardinales habere etiam post Tridentinum, quoad suos familiares. Et Barbosa *in Trident. sess* 23 *cap.* 9. *num.* 3. & *de potestat. Episcop. par.* 2. *alleg.* 5. *nu.* 19. testatur, ità sensisse Rotam Romanam in vna *Crem.* 3. *Decembr.* 1582. *par.* 5. *tr.* 2. *resol.* 5.

Cardinales olim in suis Titulis poterant conferre primam Tonsuram, & minores Ordines.

An etiam hodie?

41 Cardinales in suis Titulis secundum Mandosium *in reg.* 7. *Cancel. qu.* 2. *num.* 7. non possunt causas ciuiles, aut criminales cognoscere, ac iudicare, nisi Pontificis priuilegium accedat. Sed Lotherius *de benef. tom.* 1. *lib.* 1. *qu.* 8. *n.* 50.

Et an possint causas ciuiles, & criminales cognoscere, & iudicare?

*num.*50. cum Rota *p.*1.*decis.*233.*num.*19. Tenet, Cardinales in suis Titulis, habere iurisdictionem Ecclesiasticam, quam habent Episcopi, & Germonius *de indul.Cardin.§.tam ratione, nu.*34. tenet, Cardinalem non Episcopum posse de causa criminali cognoscere, &c, si reos sit Clericus depositione dignus, sententiam ferre; ipsam tamen degradationem debere Episcopo committere, quia requirit potestatem Ordinis. *p.*5.*tr.*2.*res.*7.

Cardinales in suis titulis possunt vti pontificalibus. Excommunicare, suspendere, & interdicere.

42 Cardinales in sui Titulis possint vti insignibus Pontificiis, excommunicare, suspendere, intercedere, ex c. *his quæ de maior. & obed.* Vbi Felinus & alij dicunt, Cardinales habere iurisdictionem episcopalem. Ità Germonius *de indul. Cardin.§ tam ratione, n.*18. Barbosa *col. ect. in C.to.*1. *lib.*1.*tit.*33.*ca.*11.*n.*3. & alij. Et quoad censuras idem possunt etiam Cardinalium Vicarij. Ità Romanus *cons.*498.*n.*11.*p.*5.*tr.*2.*res.*12. Ex qua etiam ratione Cardinales in suis Titulis possunt commutare vltimas voluntates in his, in quibus possunt Episcopi cum suis subditis; nam id non est ex ijs, quæ sunt de lege diœcesana, neque ex ijs, quæ à iure diœcesano tantùm, vel sub commemoratione diœcesis, Episcopo conceduntur. Adde quòd si hoc esset, adhuc Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, vel diaconalibus possunt dici habere modicam diœcesim intra fines Romanæ diœcesis, propriæ Papæ tamquam Episcopo Lateranensi. Ità Moneta *de com. vlt. volunt. c.*5.*q.*13.*concl.*1.*n.*452.*p.*5.*tr.*2.*res.*57. Item possunt dispensare in voto. Quia hoc pertinet ad spiritualem iurisdictionem Episcopalem, vt docet Sanchez *sum. to.*1.*lib.*4.*c.*38.*n.*2. quam supra diximus Cardinales in suis titulis posse exercere. Ità Moneta *ib.* contra Suar. *de Rel. to.*2.*l.*6.*c.*10.*n.*10.*p.*5.*t.*2.*res.*58. An verò Cardinales possint in suis Titulis absoluere à iuramento, vide Camillum Billota *de Absol. iur. lib.*2.*c.*2.*p.*5.*tr.*2.*res.*13.

Item commutare vltimas voluntates in ijs, in quibus potest Episcopus.

Et dispensare in votis.

Ac etiam in irregularitatibus.

43 Sed an Cardinales in suis Titulis gaudeant priuilegio Episcoporum ex Concilio Trid. *sess.*24. *c.*8. absoluendi ab hæresi occulta, & ab omnibus casibus papalibus occultis, dispensandi in irregularibus, &c. Videtur respondendum negatiuè, quia hęc conceduntur Episcopis respectu subditorum in propria diœcesi tantùm: diœcesi inquam vere, & propriè, per ea, quæ adducit Sanchez *sum. to.*1.*lib.*2.*c.*11.*n.*3. de Episcopo titulari. Sed in fauorem Cardinalium dici posset, quod hanc facultatem habent Prælati inferiores Episcopo, habentes tamen iurisdictionem quasi Episcopalem, vt sunt Abbates, &c. Ità Sanchez *ibid. lib.*4.*c.*38.*n.*19. & ideò non videtur deneganda Cardinalibus, quos supra diximus eandem potestatem habere. Et hanc sententiam ex dicta ratione defendi posse, ait Moneta *de commut. vlt. vol. c.*5. *q.*13.*concl.*1.*n.*453. Sed de hoc alij iudicent. *p.*5.*tr.*2.*res.*59.

Moneta ait, affirmari posse.

Cardinales, dū sunt in Vrbe, possunt cōferre beneficia Titulorum.

44 Item in suis Titulis possunt conferre beneficia, quando sunt in Vrbe. Si verò sint extra Vrbem, solus Papa confert. Ratio verò est; quia licèt talia beneficia conferre debeat Papa, velut proprius Episcopus talium Ecclesiarum, nihilominus Pontifices, vt ostenderent, Cardinales verè fratres sibi esse, & eos ad residentiam in suis titulis magis allicerent, pleniorem potestatem eis dederunt, cap. *his, quæ de maior. & obed.* Ità Germonius *de indul. Cardin.§. tam ratione, num.*14. *Ibid. res.*13. Item ex Parisio *de resig. benef. li.*7.*q.*12. possunt in suis Titulis resignationes beneficiorum recipere; quia ex dictis possunt illa conferre, & beneficiatos destituere ratione Titulorum. Et hanc sententiam extendit ad Cardinales habentes Archiepiscopatum, Abbatias, vel Prioratus in commendam ex dispensatione Papæ, quò nimirum possint recipere beneficiorum resignationes ratione Archiepiscopatus, &c. quia beneficia vacantia in tali Archiepiscopatu conferre possunt. *part.*5.*tr.*2.*res.*14.

Et resignationes eorum recipere.

Item prouidere suis Ecclesijs iurispatronatus.

45 Item Cardinales possunt prouidere suis Ecclesijs titularibus iurispatronatus, quando patroni discordant in præsentando. Ità Grilenz. *cons.*63. *n.*9.

num.9.contra Lessium li.2.c.34.dub.6.num.27.p.5.tr.2.resolut.94. Possunt derogare fideicommissis, ad eas Ecclesias pertinentibus. Ità Moneta de comm. vlt.vol.ca.9.concl. 22.n.634.p.5.tr.2.res.61. Possunt ferre leges obligantes in conscientia. Ità Palaus tom.1.tr.2.disput.1.punc.23 nu.12.p.5.tract.2.resol.71. Possunt subsidium charitatiuum exigere, secundùm Remigium de Gonny de charit.subs.q.21. quia id possunt Episcopi p.5.tr.2.res.55. Item possunt assistere, & dare licentiam assistendi matrimonio. Quia hæc omnia facere possunt Episcopi. Ita Sanch. de matr.tom.1.lib.3.disp.28 p.5.tr.2.res.35. Reliqua circa beneficiorum collationem, &c Vide V. Cardinale, Episcopi.

natus, si patroni in præsentando discordant. Et derogare fideicommissis ad eos pertinentibus. Ferre leges obligantes in conscientia. Exigere charitatiuũ subsidium. Assistere matrimonio & dare licentiam assistendi.

46 Cardinales in Titulis, quæ sunt Monasteria Regularium, vt est Cardinalis Tituli S. Crucis in Ierusalem, S. Eusebij, &c. secundùm Mandosium ad reg.7.Cancell.q.2.num.10. non habent iurisdictionem super Religiosos. Nam alioqui essent plura capita, quorum vterque habetet iurisdictionem principaliter, nimirum Generalis, & Cardinalis titularis, quod non est dicendum. Sed obseruat Moneta de commut.vlt.vltim.ca.1. quæ 3 num.441. Quod istæ Ecclesiæ Regulares fortè in constitutione Titulorum fuerunt seculares, cum autem Cardinales hanc iurisdictionem habeant fundatam in iure, erit fauorabilis, & latè interpretanda par.5.tr.2.resol.60.

Si autem Titulus sit Ecclesia Regularis, Cardinalis non habet in eos potestatẽ.

CARDINALES EPISCOPI.

47 Cardinales Episcopi secundum Barbosam de Card qu.vlt. & alios excusuntur à residentia, si Romæ Summo Pontifici assistant, quia, cum Romanæ Ecclesiæ seruiant, quæ cœterarum est mater, videntur esse in suis Ecclesiis virtualiter presentes: vnde ait Oldrad. cons.46. quod ius cõmune habet illos pro residentibus. Quod verò Tridentinum sess.23. cap.1. præcipiat residere in sua diæcesi Episcopos, etiam Cardinales, non obstat. Nam, si agunt in Romana Curia & à Summo Pontifice discedere non iubentur, tacita illa Papæ approbatio videtur dispensatio, ait Germonius de Cardin.§ tibi quoad vixeris, num. 0. Sed hæc sententia hodie post Tridentinum, & Bullam S. D N. Vrbani VIII. sustineri non potest. Ita cum aliis Sanctarellus tomo 1.q.2. Qui bene excipit illos, sed Cardinales à residentia, qui habent Episcopatus Vrbi proximos. p.5.tr.2.resol.8.

Cardinales Episcopi non excusantur à residentia.

Nisi qui habent Episcopatus Vrbi proximos.

48 Cardinales ad Episcopatum assumpti conferre possunt beneficia, etiam ante adeptam Episcopatus possessionem: quia Episcopus electus, & confirmatus potest exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, vt est beneficiorum collatio, etiam extra diæcesim, & si nondum in eam se contulerit. Et Ecclesia dicitur vacare vsque ad confirmationem gl. ad Clement.1.ver.collatio, vt lite pendent. Ergo non opus erit possessione, vt Episcopus Cardinalis virtute indulti beneficia conferat. Ita Germonius de Indulg.§.necnon.num. 8. & alij contra Dynum ad reg.1.n.17.de reg.iur.in 6.p.5.tr.2.res.45.& 47.

Possunt autem conferre beneficia etiã ante possessionem Episcopatus.

49 Cardinales Episcopi solent habere indultum à Summo Pontifice prouidendi beneficia suæ diœcesis, etiam in mensibus Papæ reseruatis. Quod indultum si quis Cardinalis habeat, etiam pro beneficiis antea vacantibus, poterit conferre beneficia vacantia tempore sui antecessoris non Cardinalis. Ita Palaus tom.2.tr.3.disp.2.punct.22.§.4.num.7 Qui addit, è conuerso contra Gonzales in reg.8.Cancell gloss 24. à num.108. quod Episcopus non Cardinalis potest prouidere beneficia vacantia tempore antecessoris Cardinalis in mense aliàs reseruato, si illa tempore Cardinalis non fuerunt prouisa, non obstante reg.2.Cancell.p.5.tr.sc.2.res 27. Aduerte etiam, quod tale indultum suffragatur etiam sex Cardinalibus titularibus de Vrbe, qui proindè excipiuntur in reg.8. Cancellaria, quamuis beneficia

Etiam in mensibus Papæ.

in ipsorum absentia sint reseruata, ex *reg.*4. Stat enim optimè, quòd nullus Cardinalis comprehendatur in reseruatione mensium, & quod aliqui comprehendantur in reseruatione beneficiorum vacantium in absentia. Ita Palaus *tom.*2.*tr.*13.*disp.*2.*puncl.*22.§.4 *num.*9. contra Gonzalez *in reg.*8. *Canc.gl.*23.*num.*21.*p.*5.*tr.*2.*ref.*28.

Sine concursu.

50 Cardinales Episcopi existentes in Curia, possunt conferre Ecclesiam Parochialem suæ diæcesis sine concursu, dummodo ille, cui confertur, sit examinatus ab examinatoribus deputatis à Papa, vel eius Vicario. Et huic indulto non derogat Tridentinum *sess.*24.*c.*18. quia loquitur tantùm de indultis extraordinarijs, vel de alijs quoad ea beneficia, quorum collationes spectant ad Cardinales, rationes alicuius Abbatiæ, &c. in aliena diæcesi, non autem de indultis ordinarijs. Ita Germon. *de Indulg.Car.*§.*quibusuis, num.*9. *p.*5.*tr.*2.*resol.*42.

Et extrà diæcesim.

Sed an etiam eorum Vicarijs?

51 Cardinalis Episcopus potest conferre beneficia extra diæcesim, quia Ordinarius potest extrà territorium exercere iurisdictionalia, quæ alteri non præiudicant. Et, si dedisset facultatem Vicario generali suo conferendi beneficia, secundùm Germon. *de Indulg.*§.*tibi, num.*85. posset etiam talis Vicarius beneficia conferre extrà diæcesim. At Massobr. *prax. haben. concurs. prel.*26.*dub.*5.*num.*6. distinguit. Aut Cardinalis, qui habet indultum, reperitur in Curia, aut simul abest à diæcesi, & Curia. Et tunc, si habet licentiam Pontificis, potest Vicarius beneficia conferre extrà diæcesim; si verò abest sine licentia Pontificis, tunc Vicarius non poterit; quia nec Cardinalis potuisset *par.*5.*tr.*2.*ref.*43.

Cardinalis Episcopatum resignans, potest nihilominus de illius beneficijs prouidere, donec resignatarius possessionem accipiat.

Et retinet facultatē conferendi beneficia vacātia in mensibus Papæ.

52 Cardinalis Episcopatum resignans, potest nihilominus secundùm Germon. *de Indulg.Card.*§ *necnon quarumcumque, num.*22. illius beneficia conferre, si resignatarius nondum possessionem acceperit, quamuis fuerit præconizatus. Nam, cum resignauerit in gratiam tertij, adhuc est eius dominus possessione naturali, donec sciat præfatam resignationem habuisse effectum, & captam esse possessionem: vnde & beneficia, tum ratione indulti tum etiam potestate ordinaria, conferre potest. *par.*5 *tr.*2. *resol.*44. Adde, quod retinet facultatem conferendi beneficia etiam in mensib. Papæ. Et Cardinales, qui habent indulta conferendi beneficia in Episcopatib. renuntiatis, possunt conferre beneficia resignata in manib. Episcopi in mensibus Papæ. Quia illa non potest conferre Episcopus; ergò Cardinalis, qui per indultum loco Papæ successit. Ita Paris. *de resignat.benef.lib.*7.*qu.*12.*num.*23. *par.*5.*tr.*2.*ref.*14.§.*Nota.*

Cardinales Episcopi debent conferre beneficia cum Capit. si Episcopus non Cardinalis ea conferret cum Capitulo.

53 Verùm beneficia, quæ alioqui Episcopus non Cardinalis simul cum Capitulo conferre deberet, si vacent in mense Papæ, Cardinales Episcopi conferre debent vnà cum Capitulo. Quod etiam docet Gonzalez *ad reg.*8. *Cancell.gl.ff.*24.*num.*61. de beneficijs alias reseruatis. Quia indultum Episcopi Cardinalis non ampliat facultatem conferendi, sed solùm remouet obstaculum reseruationis, qua remota, Cardinalis prouidet iure ordinario, in prouisione autem ordinaria concurrit Capitulum. Sed in hoc magis placet contraria sententia Garsiæ *de benef. part.*5.*cap.*1.*n.*628. Quia per indultum non cessat reseruatio, sed dispensatur, cessante tamen reseruatione quoad indultum non habentes. Ergo Cardinales talia beneficia non conferunt iure ordinario, sed vt delegati Sedis Apostolicæ virtute indulti. *par.*5.*tr.*2.*ref.*26.

Sed hoc non procedit in beneficijs reseruatis.

An Substitutus Cardinalis conferre possit beneficia quæ posset ipse substituens?

54 Substitutus Cardinalis, habentis facultatem conferendi beneficia reseruata, & alium substituendi, potest conferre dicta beneficia, sicut potest Cardinalis. Ita Rota Romana coram Vbaldo *in vna Vlissipar.*2. *Iunij* 1625. apud posthumas Farin. *tom.*1. *decis.*595.*num.*1. *ibid.* in fine.

CAR-

Religiosi.

55 CArdinalis Religiosus secundùm Suarez *de relig.tom.4. lib.3.cap.19.* Manfredum *de Cardin.dec.*154. & alios non soluitur à voto paupertatis. Sed ego probabile puto, quod soluatur, vt de religioso Episcopo dicam infra V. *Episcopus num.*12. & quoad vtrumque probabile putant ipsimet aduersarij, vt Sanchez *sum.tom.*2.*lib.*6.*c.*6.*num.*34. Et stando etiam in prima sententia Cardinalis Religiosus potest de bonis Ecclesiasticis facere quidquid alij possunt, nec alia obligatione tenetur: quia licèt non sit dominus, est tamen liber & absolutus administrator illorum. Et dominium, quod remanet penès Ecclesiam, est ita subditum suæ voluntati, vt quidquid disposuerit, ratum habeatur. Dummodo in promotione aliqua limitatio quoad hoc non accesserit. Ita Lorca in 2.2.*qu.*32.*art.*9. *sect.*4 *disput.*4. *m.*1.*num.*31. *p.*5.*tr.*2.*resol.*64. Potest item Cardinalis Religiosus, secundùm Laudensem *de Card.qu.*22. testari, & disponere de rebus suis, recuperans facultatem, quam per professionem amiserat. *Ibid.* in fine.

Cardinales Religiosos probabile est nō teneri voto paupertatis.

Et, si tenentur possunt nihilominus disponere de bonis ecclesiasticis, sicut alij.

Possuntq; testari ac dispensare bona sua.

56 Cardinalis Religiosus secundùm Vasquez in 1.2.*disp.*165. *ca.*8.*nu.*89. tenetur ad quartum votum, quod in Religione Minimorum emittitur vitæ quadragesimalis, & in Societate de audiendo consilio Generalis, etiam post promotionem coactam ad Episcopatum. Sed negatiua sententia Sanchez *sum.tom.*2.*libr.*6.*c.*6.*num.*34. est probabilis. Quia ad quartum votum non tenetur Episcopus Religiosus. *p.*5.*tr.*2.*res.*65.

Probabile item non teneri ad quartum votum Ordinis Minimorum, & Societatis.

57 Cardinalis Religiosus tenetur portare habitum suæ Religionis. Ita Suarez *de Relig.tom.*;. *lib.*3.*cap.*19.*num.*4. Si autem illum dimittit, non incurrit in excommunicationem latam in cap. *ne Clerici, vel Monachi in* 6. Vide V. *Episcopus, num* 16.*par.*5.*tr.*2.*res.*66.

Tenentur tamē portare habitum suæ Religionis.

58 Cardinalis Religiosus potest esse compater in Baptismo, tenendo infantem. Patet exemplo Gregorij, qui ex monacho Cardinalis effectus, factus est compater Mauritij Imperatoris. Ita Barbosam *in iur.Eccl.l.*1.*ca.*3. *n.*16. Ratio autem est, quia id Religiosis prohibetur, ne ratione familiaritatis adsit periculum incontinentiæ, quod in Religiosis Cardinalibus non est formidandum. Idem dicendum de Confirmatione. *p.*5.*tr.*2.*res.*67. Et de vtroque quoad Religiosum Episcopum. *ibid.* in fine, & *p.*3.*t.*4.*res.*21.

Cardinalis Religiosus potest tenere infantem in Baptismo.

CARDINALIVM FAMILIARES.

1 CArdinalium familiares possunt sibi Confessarium eligere de illorum licentia: quoniam, vbicumque reperiuntur sunt subditi suis Cardinalibus, tamquam ordinarijs suæ familiæ curam habentis. Et sic præceptum Paschæ de communicando, ab ipsis completur in Oratorijs domesticis, cœteris ad proprias parochias confluentibus. Non ita familiares Episcoporum extra illorum diœcesim. Ita Ludou. à Cruce *in Bull.Cruc.disput.*1. *cap.*2. *dub.* 22.*nu.*17.*p.*6.*tr.*5.*res.*10.§. *Notandum est etiam.*

Cardinaliū familiares possunt sibi de illorum licentia Confessarium eligere.

2 Cardinalium familiares in absentia gaudent fructibus suorum beneficiorum, sicut Cardinales ipsi percipiunt, vt dictum est supra. Nam eadem ratione eodem priuilegio & ipsi perfrui debent. Ita Cucchus *inst.can.lib.*2. *ti.*4.*num.*69.*p.*5. *tr.*2.*res.*79.

Gaudent fructibus suorum beneficiorū etiam in absentia.

3 Beneficia familiarium Cardinalium non possunt conferri per Papam

Quę si vacent, conferri non possunt sine consensu Cardin. Patroni.

sine consensu Cardinalis Patroni, & multò minus per Cardinalem legatum cuiusuis amplissimæ potestatis. Ita Bellen. *cons.19.num.2.ver.5.par.5. trac.2. resol.41.§.Notandum.*

Cardinalium familiares sunt idonei testes in causis suorum dominorum.

4 Cardinalium familiares sunt idonei testes in causis suorum Dominorum. Nam ex illis iuribus, quæ repellunt à testimonio ferendo domesticos producentis, Cardinales, ob illorum dignitatem, ac præsumptam integritatem, eximuntur. Ita Albanus *de Cardin.quæst.41.priuileg.11. part.5. tractat.2.resolut.56.* Sicut è contra Cardinales testificantes in causis suorum familiarium, faciunt magnum adminiculum, vt decidit sacra Rota apud Farinacium *par.2.dec.339.par.5.t.2.res.93.*

Et è conuerso.

Quid si offendatur?

5 Offendentes Cardinalium familiares, incurrunt in excommunicationem papalem. *Vide V.Bulla Cœnæ, num.14.*

CARNES.

Violans ieiunium commendo carnes vnum tantum peccatum committit.

1 OBligatus ieiunare ex voto, si votum violauit Comedendo Carnes vnum tantum peccatum committit, si amplius in illo die Carnes comedit; quia cum semel violato ieiunio, cesset obligatio circa principale, videtur cessare circa accessorium abstinentiam à Carnibus, secus si vouit vnica commestionem in die Ieiunij, hic autem, toties quoties comedit, toties peccat: aliter enim. In ieiunio Ecclesiastico obseruandum est. *part.9. tractat.8. resolutio.5.*

2 Qui in die ieiunij comederet Carnes crudas animalium secluso damno notabili salutis, & cum necessitate non peccat mortaliter. *p.8.t.7.res.84.*

Carnifex vide, irregularitas ex homicidio.

CARTHVSIANI.

Carthusiani quæ obligatione teneantur à carnib. abstinere?

1 CArthusiani prohibentur edere carnes in sanitate sub mortali, etiam cessante scandalo. Non quidem ex voto, sed ex statuto, & consuetudine sic obligante. Ita Vasquez *in par.2.tom.1.disput.162.cap.4. numero 16.* & alij. Quidquid aliqui apud Sà *V.religio, num.58.* contra sentiant. *par.3.trac.2. resol.39.* Imò Vasquez *vbi supra* contendit, hanc obligationem vrgere in articulo mortis: nam spectat ad commune Religionis bonum, quòd illa obseruantia, vigeat, & potest lex humana, quando opus est ad commune bonum, obligare, etiam cum dispendio vitæ. Fatetur tamen, non peccare medicum, si Carthusiano infirmo, & inscio aliquid ex carnis ministraret. At Sanchez *opusc.tom.2.lib.5.cap.1.dub.34.num.7.* Lorca *in par.2. dub.23.* & alij dicunt, in tali casu, secluso contemptu, & scandalo, vesci posse carnibus, si velint, non tamen teneri. *par.5.trac.3.resol.136. & tr.4. res.32.§.Sed hic.* Et cum his ego sentio. *ibid.§.Verum.*

CASVS RESERVATI.

Casus reseruati alij Papales, & qui nam sint.

1 † CAsus reseruati alij sunt Papales, alij Episcopales, alij reseruati Prælatis Regularium pro suis subditis. Papales alij sunt reseruati in Bulla Cœnæ Domini, quos vide *V.Bulla Cœna*, alij in alijs Bullis, & Decretis, inter quos in Italia hi sunt. 1. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem. 2. Clericorum percussio. 3. Simonia realis scienter contracta. 4. Confidentia beneficialis. 5. Monomachia, seu duellum. 6. Extractio reorum ab Ecclesijs absque licentia Episcopi. 7. Absolutio à casibus Papæ, vel Episcopo reseruatis à Confessario etiam Regulari exhibita sine licentia.

2 Ca-

2 Casus Episcopales sunt triplicis generis. Quidam de iure, & communiter ponuntur tres. Primus est votorum dispensatio præter Papales, iuramentorum relaxatio, excommunicationis maioris Episcopo reseruatæ absolutio. Sed hic non est casus reseruatus, quia non est peccatum, vt modò loquimur de reseruatis, sed computatur inter reseruata, quia ad Episcopum pertinet. Ita Toletus *lib.3.cap.*14. Secundus est incensio agrorum, vicorum, domorum, &c. ante excommunicationem. Nam post excommunicationem fit Papalis. Tertius, peccatum graue, & scandalum, ob quod olim publica pœnitentia iniungebatur, vt concubinatus notorius, &c. Sed, cum hodie publica pœnitentia non sit amplius in vsu, aliqui dicunt, hunc casum non esse amplius reseruatum. Secundi generis sunt, qui communiter in omnibus Episcopatibus reseruantur, videlicet. 1. Homicidium, seu actualis mutilatio. 2. Crimen falsariorum. 3. Sacrilegia furti de re Ecclesiastica, & homicidij ac vulnerationis in loco sacro. 4. Diuinationes, & incantationes, ac Dæmonum inuocationes. Tertij generis sunt, qui reseruantur de consuetudine particulari in singulis Episcopatibus, de quibus dari non potest certa regula: quia quilibet Episcopus sibi reseruat peccata, quæ suo Episcopatui conuenire videntur †.

Alij Episcopales, & qui?

3 Quoniam verò hic Panormi, & in aliquibus alijs diœcesibus, reseruata est sodomia, dicendum est primò non esse casum reseruatum, si quis habeat rem cum muliere in vase præpostero. Quia casuum reseruatio, cum sit pœnalis, strictè interpretari debet; sodomia autem est peccatum contra debitum sexum, & vas. vnde, qui seruat debitum sexum, non dicitur propriè sodomita Ita Syluius *in* 2.2.*cap.*154.*art.*12. & alij. *par.*2 *tr.*17. *resol.*62. Dicendum secundò, ad incurrendum casum reseruatum sodomiæ, necessarium esse, vt semen intra vas effundatur. Nam aliàs non erit propriè sodomia. Ita Bonacina *de matrim.qu.*4. *punct.*11. *num.*2. *par* 2. *tract.*17. *resol.*63. Addit Graffius *pract.-cas.reseru.lib.*1. *c.*11. *num.*7. patientem actum sodomiticum non incurrere in casum reseruatum sodomiæ: Quæ opinio probari potest ex eo, quòd talis non dicitur sodomita, sed mollis, & ità Glossa, quam sequitur D. Thomas 1.2. *quæst.*138. *art.*1 *ad* 1. exponit Apostolum 1. Corint. 6. ibi *Neque adulteri, neque molles &c.* Tum etiam, quia maius scelus est agentis, quam patientis, & in foro contentioso maior pœna imponitur illi, quam isti, sed an hæc opinio sit probabilis, alij iudicent. *par.*2. *tr.*17. *ref.*64.

Hic Panormi reseruata est Sodomia.

Quæ non est intelligenda de coitu cum muliere in vase præpostero.

Nec cum viro, seminando extrà vas.

Sed an comprehendat patientem?

4 † Casus reseruati superioribus Regularium sunt varij iuxtà varium morem cuiusque Religionis. Interdicit autem eis Clemens VIII. ne alios casus sibi reseruent præter infrascriptos, vel omnes, vel eorum aliquos. 1. Veneficia, incantationes, sortilegia. 2. Apostasia à Religione, siue habitu dimisso, siue detento, quando eò peruenerit, vt extrà septa monasterij, vel conuentus fiat egressio. 3. Nocturna ac furtiua è monasterio, seu conuentu egressio, etiam non animo apostatandi facta. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Iuramentum falsum in iudicio regulari, seu legitimo. 6. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fætum, etiam effectu non secuto. 7. Falsificatio manus, aut sigilli officialium monasterij, aut conuentus. 8. Furtum de rebus monasterij, seu conuentus in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale. 9. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 10. Occisio, vulneratio, seu grauis percussio cuiuscunque personæ. 11. Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum à superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad superiores. Quod si aliud peccatum graue ad Religionis conseruationem reseruandum videbitur, id non aliter fieri permittit, nisi de consensu generalis Capituli in toto Ordine, aut Prouincialis in Prouincia. †

Casus reseruabiles à Prælatis Regulariũ.

Extrà quos non possunt reseruare sibi excõmunicationem adiectam alijs criminibus.

5 Sed his non obstantibus, Villalobos *tom.1 tract.9.diff.58. num.5.* & alij docent, superiores Regulares posse reliqua peccata prohibere sub pœna excommunicationis sibi reseruatæ, quia hoc non est reseruare peccatum, sed censuram. Mihi autem contraria sententia Peyrini *in priuil. Minim. tom.2. const.10. Vrbani VIII. §.61. num.10.* & aliorum placet, quàm determinauit Sacra Congregatio apud Leonem *recollect. tom.2. recollect. 11. num.5.* die 7. Iulij 1617. Nam Clemens VIII. prohibet omnem reseruationem, & tale peccatum ratione censuræ reseruatum manet, vnde patet, reseruationem excommunicationis adinuentam esse in fraudem supradicti decreti, & ideo prima sententia non est admittenda. *par.3. tr.2. res.13. § Displicet & 49.*

Nomine furti de rebus monasterij an veniat furtum de rebus particularis Religiosi.

6 Circa octauum casum furti de rebus monasterij. Coriolanus *de casib. reseru. par.2. cas.8. dub.5. num.13* putat, incurri à furante res peculiares concessas vsui particulari alicuius Religiosi: & ita testatur ex Sorbo declarasse ipsummet Clemens VIII. Sed secundum Ledesmam *Addit. ad summam tom.2 cap.4. dub.12* non incurrit, & Prælatus Regularis non potest sibi reseruare furtum de rebus peculiaribus Religiosorum. Quia Pontifex solum illis concessit furtum de rebus monasterij, res autem peculiarium fratrum non dicuntur directè res monasterij. Ad declarationem Clementis dici potest, de ea non constare authenticè. *p.5 tr.6. res.44.*

Non possunt sibi Prælati Regulares reseruare tactus, & oscula.

7 Circa nonum *Lapsus carnis*, &c. ait Tamburinus *tom.2. disp 13. quæst.2. num.3.* posse superiores Regulares reseruare sibi tactus impudicos, osculas, litterulas, munuscula, &c. Quod Sorbo, *annot. ad Compend. priu. V. Absolutio*, affirmat sibi declaratum fuisse à Clemen. VIII. Sed illa verba. *Lapsus carnis voluntarius opere consummatus*, sonant consummationem actus in specie verbi gratia fornicationis, mollitiei, &c. vnde non possunt comprehendere tactus, &c. vt benè docuit P. Leone *tom.2. recollect. 11. num.132. par. 3. trac.2. res.118.*

Nec actum libidinosum externum, qui per se, & absque respectu ad intentionẽ non sit mortalis.

Et kiene probabile putat, requiri etiam medium externè applicatum ad lapsum carnis consummatũ.

8 Turrianus *select. disput. p.31. dub.61.* † supponens, reseruari posse omne peccatum externum contra castitatem † docet, in tali casu reseruari visum, & ornatum procedentes ex affectu libidinoso. Sed negat Henriq. *lib 6. cap.14. num.6. in gl. litt.* I. docetque in tali casu non reseruari peccatum, nisi ex quantitate operis externi certò constet esse mortale, & non sola relatione ad consensum. *par.4. trac.4. res.165.* addit Kiene *de cas. reseru. part.3. cap.6. num.5.* probabilem esse opinionem Coriolani *de cas. reseru. part.2. cap.9. §.10. num.15* contra Suarez apud Kienem *loc. cit.* quòd ad reseruationem *Lapsus carnis*, &c. non solùm requiratur externa actio in sua specie consummata, sed etiam externa mediorum applicatio: vnde, si quis ex turpibus delectationibus voluntariè prolaberetur in pollutionem, absque tamen contactu libidinoso, aut alio externo motu instrumentali, non incurrere peccatum reseruatum. Idem quoque docet de pollutione orta ex aspectu libidinoso directo in fœminam pulchram, aut superbè vestitam. Quia oculus impudicus per se censeri non potest propinquè lapsus carnis opere consummatus. Secus, si pollutio oriatur ex aspectu fœminę denudatæ, vel eius potioris partis, in qua impudicitia locum habet. *p.4. tr.4. res.61.*

In casibus reseruatis datur paruitas materiæ.

9 In casibus reseruatis datur paruitas materiæ, vnde modicum furtum factum in Ecclesia, sicut non est mortale sacrilegium, ita neque reseruatum. Imò, si modicum furans habuisset intentionem plura surripiendi, peccasset quidem mortaliter ex *ca. finali 14. quæst.6.* sed illud sacrilegium non esset reseruatum; quia peccatum reseruatum debet esse mortale ex quantitate operis externi, non ex relatione ad intentionem tantùm; quia in modico non præsumitur dolus, & ideò pro eo non statuitur pœna, *arg. ca. & si quæstiones, Extrau. de simonia.* Ita Henriq. *li.3. c.13. §.6. p.3. tr.5. res.46.*

10 Cœterum peccata reseruata Episcoporum, secundum Homobonum

de

de cas.reseru.p.1.cap.3. comprehendunt etiam impuberem ante annum decimum quartum, si aliud in statuto non declaretur. At secundum Paludanum *in 4.dist.34 quest.2.art.1.* non comprehendunt: quia, sicut minor ætas in foro exteriori excusat à pœna ordinaria, ita & in animæ iudicio. *part.2. trac.15.ref.1.* certum est autem, non comprehendere Diœcesanos absentes. Vide V. *Absoluere, num.9.* † cuius doctrinam præter loca ibi citata docet etiam in *p.3.tr.4.ref.103.* †

An reseruatis Episcoporum teneantur impuberes?

11 Reseruatio Regularium secundum Villalobos *tom.1.tr.9. diff.56.nu.6.* & DD.communiter contra Layman non comprehendunt nouitios. Quia nouitij ad religionis onera non tenentur. Attamen Peyrinus *priu. Minim. tom.2.constit.10.Vrban.* VIII.§.61.*num.9.* aduertit, superiores Regulares per Viuæ vocis oraculum Pauli V. *die 7. Augusti* 1609. posse sibi reseruare casus, etiam quoad nouitios. Sed S.D.N. Vrbanus VIII. nouissimè tollit omnia viuæ vocis oracula. *p.3.tr.2.ref.119.*

Reseruata Regularium non ligant nouitios.

12 Mortuo Episcopo, reseruata eius non expirant secundum Præpositum *in addit.ad par.3.qu.9.dub.1.num.6.* siue sint reseruata à iure, siue ab homine. Sed Piasecius *par.2.cap.1.art.2.num.21.* id admittit, quoad reseruata à iure, vel consuetudine, aut per proprium statutum, quia statutum durat post mortem, cap. *fin.de offic.leg.* vnde in tali casu ait, absolutionem petendam esse à successore, seu Capitulo Sede Vacante. Vide etiam Trullench *in Bull. Cruciat.lib.1.§.7.cap.2.dub.2. num.6.par.4.tr.4.resol.108.* Casus reseruati Superiori Regularium expirant, decedente ipso superiore, vel à munere manus submouente. Quia cessat excommunicatio ab homine, si moritur qui eam fulminauit. Ità in simili Granado *in par.2.contr.7.trac.1.disp.7.numer. 6.par.3.trac.2.resol.23.*

Casus Episcopales non expirent defuncto Episcopo.

Casus reseruati Regularium, expirant mortuo, vel officiũ omittente Prælato.

CASVS RESERVATI.

Et fortuiti.

13 Renuntians, vel in se recipiens casus fortuitos in locatione prædij, vel alicuius rei subiectæ damno, intelligitur etiam de insolitis, & denuo aduenientibus *par.8.tr.7.ref.31.*

Casus fortuiti.

14 Recipiens in se aliquod periculum alicuius rei etiam casus fortuitus intelligitur in se recepisse, varij DD. *ibid.ref.32.*

15 Quando Prælatus aliquot casus sibi reseruat censetur compræhendere non solum postea committendos, sed etiam ante commissos dummodo nõ explicet contrarium, loquendo solum de committandis, vel censura in imponat, & cum eum ea reseruationem. Ita Bordon. *par.8.tr.7.ref.20.*

Casus reseruati intelliguntur pręterito, & futuri.

16 Non incidit in casum reseruatum, vel Censuram, qui instrumenta syngraphas, aut apochas falsificaret, aliquid addendo, vel minuendo, quod vrgeret in tertij præiudicium. *par.8.tr.7.ref.82.* Causa, vide Pontifex.

Falsificantes instrumenta, vel scripturas non incidunt in censuram.

CELEBRARE MISSAM.

1 Ponuntur hic casus circa obligationem celebrandi ab intrinseco, circa rituum, circa ministrum, circa tempus, & locum, & circa dispositionem celebrantis. Nam pertinentes ad eleemosynas, inuenies infrà V. *Missarum*, & pertinentes ad vestes, & Vasa sacra, inuenies V. *Vasa sacra* & *V.Vestes sacerdotales.*

Missam nullus sacerdos celebrare tenetur.

Sed satis est, in Pascha communicare.

Quid de Parocho?

2 Circa obligationem celebrandi, simplex Sacerdos non tenetur sæpè celebrare Missam, sed cessante contemptu & scandalo, satis est, si celebret ter, aut quater in anno, & præcipuè in die Natalis Domini, Resurrectionis, & Pentecostes. Imò probabile puto, satis esse, quòd in Paschate communicet. 3. Etiam cessante impedimento. Ita D. Bonauentura *in 4. dist. 12. artic. 2. qu. 2.* contra Villalobos *in sum. p. 1. tr. 7. dub. 49. num. 1. p. 2. trac. 17. resol. 19.* At quid de Parocho? Vide V. *Parochus, num. 1.*

An in Ecclesijs collegiatis omitti possit Missa solemnis in feria priuilegiata?

Et an in Ecclesijs Regularium?

3 Missam solemnem de Feria priuilegiata in Ecclesijs Collegiatis omitti non posse, docet Gauantus *comment. ad Rubr. Miss. tom. 1. part. 3. tit. 10. nu. 8.* sed canendam esse post Nonam inuiolabiliter, & sic declarasse Sacram Congregationem. Sed Castaldus *in praxi cerem. lib. 2. sect. 6. ca. 3. nu. 20.* contrarium docet. Posita autem prima sententia, & constito authenticè de declaratione Cardinalium non propterea ad id tenerentur Regulares, quia eorum Ecclesiæ secundum Rodriquez *qq. Regul. t. 1. quæst. 43. art. 11.* & Villalobos *in sum. tom. 1. tr. 8. diff. 10. num. 4.* contra Portellum *dub. Regul. V. Missa, num. 7.* non sunt Collegiatæ. Teneri tamen Prælatos Regulares, docet Filliucius *tom. 1. tr. 5. c. 4. nu. 104.* curare, vt in eorum Ecclesijs vna saltem Missa quotidie celebretur. (Imò, vbi adest consuetudo legitimè præscripta, teneri etiam ad Missam solemnem, ea tamen obligatione, qua vnaquæque Religio ad suas constitutiones obligatur, ex *Clem. 1. de celebr. miss. par. 3. tr. 2. res. 8. & par. 4. tr. 4. res. 6.*) Sed Victoria *in sum. num. 94.* ait, non peccare mortaliter, si aliquo die nulla Missa celebraretur. *par. 2. tr. 14. res. 76.*

Tres Missas in die Natalis Domini nemo tenetur celebrare.

Sed qui vult, potest omnes celebrare ante auroram.

4 Nullus Sacerdos, etiam si sit Parochus, tenetur in die Natalis Domini tres Missas celebrare. Quia Parochiani non tenentur, nisi vnam Missam audire. *par. 4 trac. 4. resol. 236.* Quod si celebrare tres vellet, ex Villalobos *in summ. par. 1. trac. 8. diff. 22. num. 3.* & alij non posset omnes celebrare ante auroram. Tum, quia est contra Rubricam Missalis. Tum etiam, quia in Canone pro prima Missa ponitur *Noctem sacratissimam*, pro alijs, duabus *Diem sacratissimum venerantes*. Sed contraria sententia Suarez in *3. par. tom. 3. disput. 80. sect. 4.* Mercerius *in 3. par. quæst. 83. art. 2. prop. 3. num. 1.* & aliorum est probabilior, nam in cap. *nocte sancta, de consecr. dist. 1.* conceditur in nocte Natiuitatis Missas sine distinctione celebrari. Ad argumentum de Rubrica dicendum cum Vasquez *in 3. par. tom. 3. disp. 232. cap. 3. num. 3.* Rubricam loqui pro Missis solemnibus. Ad secundum cum Suarez *vbi supra*, quòd aliquando verba diuini Officij referuntur ad tempus, pro cuius commemoratione dicuntur: vnde, non obstante, quòd in prima Missa dicatur *Noctem sacratissimam*, omnes tres Missæ possunt propè meridiem celebrari. *part. 2. tr. 14. res. 35. & part. 4. trac. 4. resolut. 236. §. Notandum*. Qui verò vnam tantùm velit celebrare, siue in nocte, siue in die, potest dicere quam velit ex tribus. Ita Ledesma *in sum. tom. 1. de Sacram. Euchar. cap. 19. post 9. concl.* contra Gauantum *in comment. ad rubr. Miss. tom. 1. p. 4. t. 2. tit. 3. n. 6.* qui putat dicere debere primam, vel tertiam, & potius tertiam, cuius Oratio concordat cum officio. *p. 2. tr. 14. res. 39.*

Et si vult celebrare vnam, dicere potest quamlibet.

Sunt verò aliqui casus, in quibus Sacerdos ieiunus celebrare potest plures in eadem die.

5 Sacerdos, dummodo sit ieiunus, secundùm Valentiam *tom. 4. disput. 6. quæst. 11. punct. 3. ad 7.* & alios celebrare potest aliquando plures Missas in eadem die. Primò, in die Natalis Domini. Secundò, quando sub finem vnius Missæ superuenit Episcopus, vel habens quasi Episcopalem iurisdictionem ordinarius Prælatus, Rex, vel alius Princeps sæcularis, vel etiam aliqui itinerantes in die festo. Tertiò, quando sub finem Missæ intraret corpus defuncti sepeliendum cum Missa. Quartò, si non esset reseruata Eucharistia, & dandum esset viaticum moribundo. Quintò, ad benedicendas nuptias, aliqua necessitate, aut magna congruentia vrgente. Sextò, ob rationabilem causam, vel congruentiam à viro prudenti, & probo iudi-

eandam, vt habetur c.*consuluisti, de celebr. Missar.* Septimò tandem, si vnus Sacerdos præfectus esset duabus Ecclesijs Parochialibus ob ipsarum paupertatem. Sed hi casus præter primum, & vltimum ob multitudinem Sacerdotum abierunt in dissuetudinem, vt obseruat Llamas. *par. 3. meth. cap. 5. §. 17.* in fine. Vnde si aliquis contingat, Sacerdotes attendant locorum consuetudinem, & quærant licentiam ab Episcopo, vt obseruat Posseuinus. *cap. 2. num. 7. par. 2. tr. 14 res. 56.*

Quorum multi non sunt amplius in vsu.

6 Si Sacerdos post sumptionem corporis videt, se consecrasse calicem cum sola aqua, docet D. Thomas *3. par. quæst. 83. art. 6. ad 4.* & præcipit in Missali Pius Quintus, vt iterum aliam Hostiam, cum vino consecret, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie, quàm pateretur*. Sed probabile est sufficere, quod consecret solum vinum, incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*: quia hic modus sufficiens est ad supplendum defectum, & aptior ad vitandum scandalum. Quamuis enim Hostia consumpta fuerit, quamdiu tamen non consumitur calix, durat eadem actio sacrificandi; & ita non censetur vna species confici sine altera. Modus autem D. Thomæ potius esset nouum, & integrum sacrificium cum scandalo facere, quàm illud imperfectum perficere. Secundam opinionem docuit Scotus *in 4. distinc. 8. quæst. 3.* Et approbat Clemens VIII. in Missali. Nota hic cum Nauarro, & Syluio, quòd si Sacerdos in tali casu perturbatus finiret Missam, neque Hostiam, iteq; Calicem consecrans, non peccaret mortaliter. *p. 2. trac. 14. res. 70.*

Sacerdos, qui post sumptionem corporis aduerteret se consecrasse solam aquâ, posset aliam Hostiã consecrare cũ vino.

Vel solum vinum.

Et si perturbatus, sic finiret Missam, non peccaret mortaliter.

7 Licitum esse, ait Fagundez *pr. 1. lib. 3. ca. 4. num. 26.* quòd Parochus dum renouat Eucharistiam, consumat Hostiam præconsecratam, & quam ipse consecrat, reponat in sacrario: quod maximè procederet, si Sacerdos oblitus esset consecrare Hostiam proponendam orationi quadraginta horarum. Sed Præpositus *in 3. par. qu 83. art. 1. dub. 7. num. 50.* hanc sententiam improbabilem putat: quia de ratione sacrificij est, vt sumatur ea Hostia, quæ ab ipso sacrificante est consecrata. *par. 5. tract. 16. res. 96.* Eodem pacto docet Marchantius *res. P. stor. ad Cand. de Sacr. tom. 4. cap. 5. q. 3.* non licere, quòd Sacerdos ostendat aliam Hostiam populo ab ea, quam consecrauit: vnde, si quis non habens maiorem Hostiam, consecraret Particulam, non deberet ostendere populo aliam Hostiam præconsecratam, nisi addita Particula consecrata in eadem Missa. *Ibid.* in fine.

Debet autem eandem Hostiam quam consecrauit sumere.

8 Quoad RITVM, Bulla Pij V. præfixam Missali Romano præcipiens Missam iuxtà ritum, & formam in eo præscriptam legendam esse, secundùm Bonac. *de Sacr. disp. 4. qu. vlt. punct. 7. §. 3. n. 3.* & alios, inducit obligationem sub mortali: quia vtitur præcepto sanctæ obedientiæ. Sed ex Fagundez *trac. 1. lib. 3. cap. 21. & seq.* & alijs, non ità. Et ex Filliucio, *tom. 1. tr. 5. c. 5. num. 140.* non obligat cum tanto rigore ad obseruantiam singularum rerum, quę in eo præscribuntur, sed pro grauitate earum: generaliter autem obligaret ad obseruandum ritum Missalis, & non introducendum alium, quod, vt obseruat Præpositus *in 3. p. q. 83. art. 4. dub. 3. num. 186.* accideret si vnusquisq; pro suo arbitrio Sacrum faceret secundùm aliud Missale. In particulari ergo non erit peccatum mortale, quamuis alioqui illicitum, vnam Missam in aliam eiusdem Missalis commutare, & Missam v.g. Assumptionis, Natiuit. &c. B.V. extra diem talium Festiuitatum dicere. Sic Tanner. *t. 4. disp. 5. q. 16. dub. 1. n 6 p. 2. tr 14. res. 55. & p. 4 tr. 4. res. 39.*

Non est mortale, cõmutare vnum Missam Missalis in aliã.

Nam Bulla Pij V. illi præfixa non obligat ad mortale, nisi in rebus grauibus.

Itaque non est mortale dicere extra proprium diem Missam Assumptionis.

Eodem modo Philosophandum, si quis peteret Missam de Passione, quæ legitur in Dominica Palmarum, vel vna ex sequentibus Ferijs; non enim deberet recitari, sed deberet dici Missa de Passione votiua, in Missali assignata; non esset tamen peccatum mortale illam dicere. Ita Castaldus *in prax. cærem. lib. 2. sect. 6. c. 4. num. 1. p. 3. c. 6. res. 101.* Qui id generaliter docet de quacunque Missa votiua de sancto, aut quacunque Festiuitate, de

Passionis, quæ legitur in Dominica Palmarum.

Aut alicuius Sancti sine gloria, & credo.

quia

Etiam in festis Apostolorum.

qua iuxta Rubricas Missalis per anni circulum celebratur; posse nimirum dici extra illum diem sine *Gloria*, & *Credo*, mutato etiam nomine *Festiuitas in commemoratio*, &c. *Ibid*.... *ref*. 102. Et tandem, sicut Sacerdos in Dominica, aut festo Apostolorum, &c. potest non dicere Missam; ita potest sine mortali dicere aliam Missam à currente; quia præceptum de Missa currente, secluso scandalo non videtur latum sub mortali. Ita Villalobos, *par*. 1. *tr*. 8. *diff* 31. *num*. 5. *p*. 2. *tr*. 14. *ref*. 30. An Missa defunctorum licitè applicetur pro viuis, vide infrà V. *Suffragia*.

Regulares peccant mortaliter, ponendo in Canone nomen Generalis loco Episcopi.

Non peccaret mortaliter, qui Missæ modicum adderet, vel ex ea omitteret, vt Gloria, vel Credo, aut nomen alicuius Sancti de Canone.

Aut in consecratione partic. (enim)

9 Declarauit Sacra Congregatio peccare mortaliter Regulares, qui loco Episcopi in Canone ponerent nomen sui Generalis. Ait tamen Rodriquez *in summ*. *tom*. 4. *cap*. 51. *num*. 13. non peccare mortaliter, qui aliquid adderet Canoni, ignarus huius declarationis vel eius authenticæ. *p*. 2. *trac*. 14. *resol*. 40. Et Filliucius *tom*. 1. *trac*. 5 *cap*. 5. *num*. 155. docet non peccare mortaliter Sacerdotem, omittentem aduertenter in Missa *Credo*, vel *Gloria*, (& contra Nugnum. 1 *in* 3. *par*. *quest*. 83. *art*. 4. *dub*. 2. *concl*. 2. omittentem nomen alicuius Sancti ex his, qui ponuntur in Canone. *par*. 2. *trac*. 14. *ref*. 49. Quod etiam dic de eo, qui adderet aliquam commemorationem submissa voce. *par*. 5. *tract*. 5. *resolut*. 63.) Et hoc ex leuitate materiæ. *par*. 2. *tr*. 14 *ref*. 59. *& omnia simul*. *par*. 5. *tract*. 5. *ref*. 45. *&* 63. Ob quam etiam rationem, qui omitteret in verbis consecrationis particulam *enim*, & diceret *calis* pro *calix*, non peccaret mortaliter. Vide V. *Eucharistia*, *num*. 12.

Aut in impositione sacrarum vestium orationes solitas.

10 Rursus non peccat mortaliter Sacerdos, si, dum se sacris vestibus induit, relinquit Orationes solitas. Ita Fagundez *tractat*. 1. *lib*. 3. *cap*. 21. *num*. 9. contra Syluium *in* 3. *par*. *qu*. 83. *art*. 6. Quia ex supradictis, non omnes regulæ Missalis obligant ad mortale, sed illæ tantum, quæ sacrificij essentiam, vel quasi essentiam continent, Reliquæ verò sunt consilia, & instructiones. *par*. 2 *tract*. 14. *ref*. 41.

Vel in Missa solemni non legeret Epistolam, & Euangelium submisse.

11 Neque peccaret mortaliter, qui in Missa maiori non legeret submissa voce Epistolam, & Euangelium à Ministris canendum. Nam id non ponitur in Missali, aut in aliquo Canone tanquam præceptum. Neque obstat, quod aliqui id faciant: nam multa sunt consueta, quæ non sunt præcepta. Ità Vegha *in sum*. *tom*. 2. *c*. 41 *cas*. 7. & alij contra Sà V. *Missa*, *num*. 51. *part*. 2. *tr*. 14. *ref*. 42. *& p* 5. *tr*. 5. *ref*. 45. *& tr*. 13. *ref*. 95.

Addit Præpositus addictum vni Missali, dum est in loco addicto alteri Missali posse illi cõformari.

12 Docet Præpositus *in* 3. *par*. *qu*. 83. *artic*. 4. *dub*. 5. *num*. 190. quod Sacerdos vtens Missali Romano, si reperiatur in loco, vbi Missa celebratur alio ritu videlicet in aliquo Monasterio DD. Benedicti, Dominici, &c. celebrare potest secundùm ritum illius loci. Idemque dicendum esse, si non vtatur Missali Romano, & in eo loco alium ritum inuenirer discrepantem à proprio. Ita Præpositus. Sed aliqui contradicunt. Et nescio an circa id Sacra Congregatio aliquid declarauerit. *p*. *tr*. 4. *tr*. 4. *ref*. 95.

Sacerdos extendens manus super Calicē debet tenere pollices super manus, dextrū super sinistrum in modum Crucis.

13 Quando Sacerdos in Missa dicit: *Hanc igitur oblationem*; & extendit manus super Calicem, tenere debet pollices super manus, dextrum super sinistrum in modum Crucis. Ita tenet, & decisum fuisse testatur in Rota Petrus de Reyna *in cerem*. *de la Mesa rezada*, §. 8. *num*. 4. *litt*. *Q*. *parte* 3. *tract*. 6. *resolut*. 104.

Missæ Regularibus concessæ, non possunt ab alijs dici, etiā in eorum Ecclesijs.

14 Missæ Regularibus concessæ non possunt dici ab alijs, etiam in eorum Ecclesijs. Sic declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Gauantum. *tom*. 1. *par*. 3. *tit*. 10. *num*. 16. Qui etiam notat, quod Missa, quæ nomine Rosarij circumfertur, concessa solùm fuit Prædicatoribus, quare alij dicere non possunt: sed in eo festo dicant de S. Maria ad Niues, vel Natiuitate, mutato nomine *Natiuitatis* in *Festiuitatis*. Sed ipsi magis placet, quod dicant de S. Maria ad Niues. *par*. 2. *trac*. 14. *resol*. 74.

15 Quando conceditur facultas Sacerdotibus certę Religionis, vt Missā cele-

celebrent de recenter Beatificato, tali facultate frui non possunt alij Sacerdotes. Ita Granado *in 2.2.contr.1.tract.7.disp.4.sect.2.num.2.* contra Palaum *tract.4. disp.1. punct.5. §.5. num.4.* Et ita expressè determinauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Gauantum *in Euchar. Episcop V. Missæ ritus, num.1.* Probatur autem conclusio primò, quia Alexand. III. in cap. *de reliqu. & vener. Sanct.* prohibuit aliquem colere publico cultu sine facultate Papæ: ergo illi soli poterunt, quibus facultas Papæ conceditur. Secundò: quia sicut in Bullis talis concessionis designantur certæ personæ; ita etiam designatur certus dies, sed Missa non potest celebrari extrà illum diem, vt respondit Sacra Congregat. teste Turriano in *2.2.tom.1.cap.13.dub* 8. ergo neque ab alijs personis. Tertiò, quia priuilegia censentur solùm concessa illis personis, quæ in ijs exprimuntur: quia ad eos solùm dirigitur intentio concedentis, vt probat Bonacina *trac.de leg.disp.1.quæst.3.punct.7.§.2.num.1.* voluntas enim, in qua vis priuilegij fundatur, non operatur, nisi vt significata. Parum ergo iuuat raritas rationis ad extendenda priuilegia de persona ad personam, vt ait Salas *de leg.disput.14. sect.9.num.48.* Tandem, quia gratia censetur concessa iuxta verba supplicationis, vt docet Menochius *lib.1.consil.33.num.14. & lib.2.consil.150. num.1.* in his autem supplicationibus petitur gratia pro certis personis. Et illas Bullæ explicitè nominant. Cumque verba sint clara, non est adhibenda interpretatio, vel extensio, vt ait Salas. Neque dicas, quòd priuilegia sunt amplianda: Nam hoc verum est, quando recta ratio id suadet, seruata proprietate verborum, quod non accidit in casu nostro. *part.2.trac.15.resol.55.par.3.in Addit.2.res.2. & par.4.trac.4. res.231. §. Notandum.*

Et Missa de recentec Beatificato concessa alicui Religioni, non potest dici ab alijs.

Sed quid, si in tali diplomate, nominatis certis personis, non addatur particula taxatiua *tantum*? Granado putat in tali casu posse etiam alios Sacerdotes Missam concessam celebrare petentibus tamen illis, quibus facultas celebrandi conceditur: nam tunc isti celebrare censentur per illos; quod licere videtur ex *27.regula, de regulis iuris in 6.* Quemadmodum licet Capellano, Missas Capellaniæ per alios celebrare, vt cum alijs Doctoribus, & decisione Rotæ docet Gonzales *super reg 8.Cancell gloss 5.à num.71.* Sed aliqui viri docti hanc sententiam Granado non approbant, & assignant disparitatem. *par.4.tom.2.resol.231.§.Notandum.*

Sed quid si in diplomate non sit apposita particula (tantùm?)

16 Insinuauimus suprà, non posse celebrari Missam pro huiusmodi recenter canonizatis, præter diem in diplomate designatum. Et Granado, *vbi supra, num.18.* addit, nec licere prçter illum diem commemorationem fieri. (Et Portellius. *Addito.ad dub. Regul v. Reliquiæ Sanctorum, num.11.* Nec inuocari posse in publicis Litanijs. Adde & tu ex Turriano *in 2. 2.tom.1.disput.17.dub.18.* nec fieri posse Octauam, &c. *part.3.trac.5.resolut.9.*) & facientes, seclusa ignorantia, & bona fide, peccare mortaliter. Licere tamen, ait, cum primum facultas conceditur, Missam celebrare in honorem Beatificati, etiam ante diem præfixum, pro initio, & inchoatione Festiuitatis, si dies præfixa multum distet. Sed hoc secundum nec videtur admittendum. Et praxis, quam ipse ait sic interpretatam esse voluntatem Pontificis, non adest in hoc Regno Siciliæ: vbi, cùm primùm Pontificium diploma innotescit, pulsantur in aliquo die campanæ, & cum præsentia Episcopi canitur *Te Deum laudamus*, ante Imaginem Glorificati, cuius Oratio in fine dicitur *Ibidem §. sed quæritur.*

Eadem verò Religio nō potest vltra diem præscriptum dicere Missā de tali Beato, vel de illo cōmemorationem facere. Aut in publicis Litanijs inuocare.

17 Et tandem, ait de Granado, *ibidem num.17.* personis, quibus concessum est, vt in Ecclesijs suorum Ordinum per totum Orbem Missam nouiter Beatificati celebrent, non licere in aliena siue sæcularium, siue Regularium celebrare. Et quamuis non sit culpa mortalis id facere semel, aut bis, quia sola mutatio loci semel, aut bis videtur leuis; fore tamen mortalem,

Aut Missam celebrare in alia Ecclesia præter designatam.

si id

si id fieret toties, vt prudenter iudicari possit valdè contrarium decreto Summi Pontificis. Ità ille. Sed in his materijs cautè procedendum puto. *Ibid.§. Et tandem.*

Sacerdos probatæ memoriæ an possit in aliquo casu celebrare sine Missali?

18 Sacerdos benè instructus, & de sua memoria confidens, in casu necessitatis celebrare potest sine Missali. Ita Ledesma *in summ. tom. 1. de Eucharist. cap. 20. post 8. conclus.* & alij contra Fagundez *tom. 1. lib. 2. cap. 21. num. 13.* Deberet tamen adhibere similem librum, ne aliquam notam incurreret apud alios. Idem putauit Vasquez *in 3. par. tom. 4. disp. 233. cap. 3. num. 26.* de Sacerdote, qui parum videt, & Missam memoriter tenet. *par. 2. trac. 14. resolut. 46.*

Sine Cruce super Altare? Vel cum vna candela cerea? Olei, Aut adipis?

19 Sacerdos celebrans in Altari sine imagine Crucis, non peccat mortaliter, secundum Homobonum *de Exam. Eccl. par. 1. tractat. 4. cap. 15. quæst. 143.* Neque peccat mortaliter secundum Nugnum *in 3. part. quæst. 83. artic. 3. dub. 5.* celebrans cum vnica candela cerea extra casum necessitatis. Celebrare verò cum lumine olei, vel adipis in casu necessitatis illicitum esse, ait Henriqu. *lib. 9. de Missa, cap. 26. num. 4.* quia vsus celebrandi cum cereo accenso introductus est à tempore Apostolorum. Et Riccius, *par. 3. decis. 213. num. 1.* ait, hoc esse peccatum mortale. Sed contrarium dicendum est cum Suarez *in 3. par. tom. 3 disput. 81. sect. 6.* secluso contemptu, & scandalo. Quia ex D.Thoma, *1. 2. qu. 101. art. 1. ad 2.* olim in sanctuario lampades in Dei cultum ardebant. Et quamuis hi auctores dicant, hoc ante factum non esse consulendum, ego cum Layman *lib. 5. tr. 5. c. 6. num. 17.* & alijs in necessitate consulerem. *p. 2. tr. 14. res. 45. & 67.*

Et capite cooperto,

20 Non potest Sacerdos ex causa quantumuis iusta celebrare Missam operto capite sine licentia Episcopi, aut (si est Regularis) sui Prælati. Ita Homobonus *de Exam. Eccl. part. 1. tract. 4. cap. 15. quæst. 145.* Imò Gauantus *comm. ad Rubr. Missal. tom. 1. par. 2. tit. 2. littera F.* docet hanc facultatem pertinere ad Summum Pontificem. Et ita declarasse Sacram Congregationem Episcoporum negotijs præpositam anno 159?. & Sacram Congregationem Rituum anno 1626. Et Scortia *de Sacram. Missæ lib. 3. cap. 4. numer. 2.* notat, Gregorium XIII. vix dispensasse cum Episcopo Nicææ pro infirmitate, vt (Canone excepto) operto capite celebraret. Quod si grauis infirmitas id exigeret, & licentia facilè postulari non posset, putat Suarez *in 3. part. tom. 3. disput. 83. sect. 3* posse id fieri sine graui culpa. Et Ledesma *in summ. tom. 1. de Sacram. Eucharist. cap. 21. concl. 7.* id absolutè probabiliter docet secluso scandalo, & contemptu: quia secluso Canone, non videtur materia peccati mortalis. *par. 2. tr. 14. resol. 58.*

Sacerdos in necessitate potest celebrare sine ministro.

21 Quoad MINISTRVM, Villalobos *in summ. part. 1. tract. 5. diff. 34 num. 2.* putat, in casu necessitatis omitti posse, vt si in die festo, aut cùm consecrandum esset viaticum pro moribundo, haberi non posset. Et ità ego teneo contra Bonacinam *de Sacram. disp. 4. quæst. vltim. punct. 9. nu. 33. part. 2. tr. 14 resol. 43.* An verò in tali casu admitti possit fœmina? Negat Suarez in

Sed an cum fœmina?

3. part. tom. 3. disp. 88. sect. 1. & alij ex *cap. 1. de cohabit. cleric. & mul.* vbi dicitur, vt nulla fœmina ad Altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare. Et ita etiam ipse teneo. Sed Nugnus *in 3 par. tom. 1. quæst. 83. art. 6. dub. 1.* Affirmat. Quia ex hoc nullum sequitur inconueniens, & ex alia parte sacrificium fit debito modo, & cum debitis responsionibus, absque confusione. Textum autem prædictum loqui extra casum necessitatis, vt patet ex verbo præsumat, *par. 2. tr. 14. res. 44.*

Missa celebrari potest ab aurora, & aliquanto ante.

22 Quoad TEMPVS celebrationis, Doctores communiter docent, incipere ab initio Auroræ. Quod tamen non debet intelligi indiuisibiliter; Nam Reginaldus *tom. 1. lib. 29. cap. 9. num. 173.* concedit quadrantem ante auroram, Homobonus *in exam. par. 1. tract. 4. cap. 24 quæst. 136.* semihoram ante

ante solis ortum, Azorius, *part.1.lib.10.cap.25.quæst.5.* horam, & quadrantem ante solares radios manifestos. Sed probabilius Ioannes de la Cruz *in direct part.2. de Sacr. Missæ, quæst.2.dub 1.conclus.3. in fine*, horam cum dimidia ante Solis ortum. Imò Fernandez *in exam.part.3.cap.5. §.14. numero 3.* Addit aliam semihoram. Ex quibus infert Suarez in *3.part.tom.3. disp 8. sect 4.* Religiosos, qui habent priuilegium celebrandi vna hora ante diem, posse celebrare tribus horis ante diem. Et ipse addo cum dicto de la Cruz, *vbi supra*, posse celebrare statim post Matutinum, vel duas horas vltra mediam noctem. *part.2.tr.14.res.33.* Et à Religiosis statim post Matutinū.

23 Verùm pro infirmo communicando licet celebrare, etiam media nocte. Ita Victoria *de Eucharist. numero 95.* contra Henriquez, *lib.5.cap. 24.num.5.* Qui putat, licere ob itinerandum, vel aliam honestam causam, celebrare ante auroram. Sed hoc Layman *lib.4. tractat. 5. cap.4. numero 3.* non admittit quia est contra Canonem, & vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem. *Ibidem §. Non reticeam.* Pro communicando autem infirmo etiā media nocte.

24 Sacerdos celebrans antequam recitet Matutinum, secundum Cenedum *in qq.can.quæst.3.num.7.* & triginta Doctores apud ipsum peccat mortaliter, quia violat Rubricam Missalis percipientem, & consuetudinem obseruantem, vt Missa post recitatum Matutinum celebretur. Sed contraria sententia Barbosæ *de potestate Episcopi, part.....alleg.24. num.15.* & aliorum triginta est probabilior. Quia, vt ait Syluius, Matutinum, & Missa non habent inter se connexionem, & ordinem. Nam illud inuentum est ad exhibendum Deo cultum pro populo: hæc verò ad instaurandam memoriam passionis. Cur ergo vnum debet aliam præcedere? Ad argumentum de Rubrica respondetur, illam non esse præceptiuam, neque ius nouum statuere, sed declarare modum, quo solet, & expedit fieri. Vnde & admonet Sacerdos, vt prius aliquantulum orent. Ad illud de consuetudine, respondetur, non obligare sub mortali *p.2.tr.14.res.36.* Non est mortale celebrare ante recitatū Matutinum.

25 Terminus verò, ad quem vsque Missa celebrari potest, est meridies inclusiuè, qui nec mathematicè accipiendus est: Nam Præpositus *in 3.par. quæst.83.art.2.dub.4.num.143.* concedit parum vltra; quia parum pro nihilo reputatur. *par.2.tr.14.res.34 par.4.tr.4 resol.105. & part.5.tr.5.res.58.* Et Azorius *par.1.lib.10.cap.25.quæst.6.* ait, Sacerdotem peccare mortaliter, si differat Missam ad tertiam partem horæ post meridiem, Layman *lib.4 tr.5.c.4. n.4.* si ad mediam horam, Bonacina *de Sacram.disput.4.quæst.vltima, punct.9. num.6.* si ad tres quadrantes. Tandem Syluius *in 3.par.quæst.83. artic.2.* si ad horam. *par.2.tr.14.res.34.§ Verum, & par.5.tr.5.resolut.105.* Et Philippus de la Cruz *trac.10.§.3.coroll.2* docet, non esse peccatum mortale, nisi Missa differatur per horam integram à meridie. Sed communis opinio est in contrarium. *p.tr.5.tr.13.res.7.* Religiosi verò ex priuilegio celebrare possunt vsque ad Nonam inclusiuè, idest tribus horis post meridiem. Ita de la Cruz *in direct par.2.de Sacram.Miss.q.2.dub.1.concl.4.* Et Sacerdos in die festo ratione itineris impeditus, ex Layman *vbi supra* potest Missam incipere vna hora post meridiem. *p.2.tr.14.res.34.* in fine. Missa celebrari potest vsque ad meridiē, & paulo vltra. Et à Religiosis tr 6. horis post meridiē.

26 Omnes Sacerdotes in Sabbato Sancto celebrare possunt priuatim. Ita Hurtado *de Sacr.disp.4.de sacrif.Missæ diff.3.* Qui aduertit, quòd, si quis celebrare velit ante solemnem, poterit dicere Missam de Sancto in ea die contingente, vel votiuam ad libitum *par.4.tr.4.res.237.* in fine. Quod etiam docet Ledesma *in sum.p.1.tr.8.dub.20.n.4.* † & ad fortiori procedit † si in eo die Festum Annunciationis occurrat. *p.2.tr.14.res.21.* An in Sabbato Sancto liceat celebrare priuatim? Et quid, si ea die cōtingat Festum Annunciationis?

27 Quoad LOCVM, Sotus in *4.distinc.13.quæstio.2.artic.3.* & Sà, *v. Missa, numero 20.* docent, secluso contemptu, & scandalo, licere sine iusta causa celebrare extra Ecclesiam. Sed DD. communiter cum Villalo- An liceat celebrare extrà Ecclesiam?

bos

bos *in summ.part.1.tractat.5.difficult.23.numero 1.* Sacerdotem, id sine iusta causa facientem, dicunt peccare mortaliter. Quod colligitur ex *C. sicut, C. Sic ergo, C.nullus, de consecrat.distinct.1.* vbi id expressè prohibetur: nam cum materia sit grauis, sine dubio obligat sub mortali. *part.2.tractat.14. resolutio.38.*

Et in mari?

28 Sed, an liceat pro communicando infirmo, vel audiendo Sacro in diebus festiuis celebrare in mari? Negant DD.communiter cum Nauarro, *cap.25.numero* 82. tum ob consuetudinem, tum etiam ob indecentiam. Sed Granado *in 3.part.controu.6.tractat.14.disputatio.11.numero 2.* & alij tenent, non fore illicitum, si mare sit tranquillum, & sit alius Sacerdos, qui Calicem post Consecrationem firmiter teneat: nam quandoque in triremi potest decentius Altare erigi, & ornari, quam in littore, & fætor picis abigi potest fumis odoriferis. Hoc autem ait Coninch *de Sacrament. quæst.83.artic.3.dub.1.num.226.* in nullo casu fieri posse sine licentia Papæ. Sed Granado *vbi supra, num.6.* putat, in necessitate sufficere licentiam Episcopi. *par.5.trac.2.res.50.*

An Episcopus celebrare possit in altari à se erecto extra diœcesim?

29 Episcopus secundùm Beiam. *part.4.cas.33.* non potest extra diœcesim Altare erigere, & celebrare, aut in sua præsentia celebrari facere. Maximè si sit prohibitum vniuersaliter ab Episcopo illius Diœcesis. Sed Portellius *in resp.reg.part.5.cas.20.num.7.* docet absolutè sententiam affirmatiuam ex *cap.final.de priuileg.in sexto.* Et præterea: quia celebrare Missam huiusmodi non est exercere iurisdictionem contentiosam, sed voluntariam. Posse etiam erigere Oratorium in suis Palatijs, & in Villa rurensi, & ibi celebrare, vel audire Missam. Et portare posse Altare viaticum, & in itinere vbicumque extra Romam celebrare, aut celebrari facere, docet Gauantus *in Enchirid.Episc.V.Episcopus, num.8. part.4.tractat.4. resolut.15.& par.5.tract.2.resolut.77.* Et hanc facultatem vbiq; in Altari portatili celebrandi habent ex Portellio V. *Altare, num.1.* contra Mirandam *t.1. quæst.40.art.9.* Religiosi non contradicente Episcopo. *par.3.trac.2.resol.80.* Aduerte autem, quod in Oratorio Episcopi non potest quis celebrare absente Episcopo: quia illud priuilegium non est reale, aut locale, sed personale. *par.4.trac.4.resol.15.§.Notandum.*

Et erigere Oratoriū in suo palatio?

Et celebrare in itinere cum altari portatili?

In oratorio Episcopi non potest celebrare alius absente Episcopo.

Prohibitus verò celebrare in loco delicti, celebrare potest in Ecclesia propè muros Ciuitatis, in qua deliquit.

30 Prohibitus celebrare in loco delicti (quod solet contingere, quando Papa dispensat cum aliquo in irregularitate ex homicidio, excipiens pro celebratione locum delicti) videtur quòd celebrare non possit propè locum delicti, vt in aliquo Monasterio, quòd sit extra muros. Nam *in leg.qui in continentibus, ff.de verbor.significat.* natus in suburbijs dicitur natus in Ciuitate, & ex *l.cui qua Roma, ff.de legat.3.* legans bona, quę habet Romę, censetur legare, quæ habet in suburbijs. Et tandem Summi Pontifices Basilicas Sanctorum Petri, & Pauli, quæ sunt in suburbijs appellant de Vrbe. Sed existimo, talem in ijs Ecclesijs celebrare posse: Nam Pontifex in cap. *Si ciuitas de sentent.excommunicat.in 6.* ait ciuitates murorum ambitu terminari, præter casum interdicti, in quo iustis de causis interpretatio fieri debet largior. Et nomine Ciuitatis propriè venire solum, quod muris clauditur, docet Barbosa *in collect.tom.4.lib.15.cap.16.num.4.* Præterea Menochius *de arbitr.lib.2.cent.2.cas.255.num* 10.& alij probant, in materiis odiosis nomine Vrbis non venire suburbia. Et certè in pœnis benignior interpretatio est adhibenda. Tertius verò in contrarium adducti omnes loquuntur in fauorabilibus *par.4.tract.4.resol.23.*

In celebrante requiritur intentio.

31 † Circa DISPOSITIONEM vide multa V. *Communionis dispositio.* Hic solùm libandum aliquid de intentione, & statu celebrantis. Pro conficiendo igitur Sacramento requiritur intentio formalis, aut virtualis, quia voluntas debet esse operatiua. Vide V. *Eucharistia à numero 6.*

Sed

Sed pro applicanda Missa, non ità. Vide V. *Missam, num.* 5.

32 Celebrare Missam in peccato mortali, est sacrilegium. † Non tamen triplex, vnum indignæ oblationis, alterum indignæ consecrationis, & tertium indignè communionis. Quia oblatio, & cõsecratio sunt propter communionem, & vbi nullum est propter aliud, ibi est tantùm vnum. Ita Azor. *par.*1.*lib.*10.*c.*31.*qu.*11.*par.*1.*tr.*14.*ref.*24. Et celebrare in mortali est sacrilegium. Sed non triplex.

33 † Qui ergo conscius sibi est peccati mortalis, confiteatur, & se probet per pœnitentiam, vt admonet Tridentinum, *sess.* 13.*cap.*7. & postea celebret. † Quod si, postquam confessus est, & Missam incepit, recordatus alicuius peccati mortalis obliti, sequi potest Missam: nec enim tenetur conteri, vel alteri: nam contritio solùm requiritur ad remissionem culpæ, illa verò culpa iam remissa fuit indirectè per pœnitentiam virtualem. Neq; est aliquod præceptum de elicienda contritione, vel attritione extra Sacramẽtum: nam non est diuinum; quia in lege noua non est aliquod præceptum merè positiuum nisi circa susceptionem Sacramentorum; nec naturale; nam de iure naturæ solùm tenemur pœnitere formaliter, vt reconciliemus nos Deo: hic autem supponitur reconciliatus; denique nec Ecclesiasticum, quia Ecclesia non potest præcipere actus internos, qualis est contritio, & attritio. Neque dicas, quod talis teneretur confiteri, si posset; ergo dum non potest, teneri ad contritionem. Nam in Paschate omnes fideles tenentur confiteri, & tamen, qui non habet copiam Confessarij, ex Filliucio *tomo* 1.*tract.*6.*cap.*8.*num.* 209. & alijs communiter, non tenetur conteri. *par.*2. *tract.*14.*resolut.*48.*&* *par.*5.*trac.*4.*resol.*5. Tenetur tamen is confiteri, si intercessionem, vel cancionem potest. Ita Syluester V. *Eucharist. quæst.* 7. & alij. Et vniuersaliter probabilior est sententia Coninch *de Sacrament. qu.* 83. *art.*4.*dub.*1. contra Henriquez *lib.*8.*cap.*46. quòd, si commodè, & sine scandalo potest, teneatur ante consecrationem quandocumque confiteri. *par.*3.*tr.*4.*ref.*44.48.*&* *ref.*77. Vnde reprobanda est opinio Cornejo in 3.*par.* *tom.*2.*tract.*4.*disp. vnica, dub.*3.*num.*3. qui (vir alioqui doctissimus) probabile putauit, oblitum in confessione alicuius mortalis, posse sic celebrare, absque eo, quod confiteatur, donec in Paschate vrgeat positiuum præceptum confessionis. Quæ opinio deleta fuit in Inquisitione Hispanica per particulare decretum. *par.*5.*tr.*14.*ref.*5. in fine. An teneatur confiteri quamprimum post sacrificium, dicemus infra *num.*42.

Sacerdos confessus Missam incipiens, si recordatur alicuius mortalis obliti, non tenetur conteri.

Sed, si potest absque scandalo, tenetur cõfiteri.

34 Si verò Sacerdos bona fide Missam inciperet nulla præmissa confessione, quia scilicet existimaret se non habere peccatum mortale, & postea in Altari recordaretur se illud habere, teneretur elicere actum contritionis, & postea Missam prosequi. Sed quid, si ad contritionem excitari non posset? Casus est metaphysicus; nam, cum Deus semper paratus sit auxilium præbere, in quacumque angustia potest conteri. Sic Ochagauia *de Sacram. tract.*2.*de Euchar. effect. quæst.*8.*num.*4 Posito tamen quod non posset, saltem sine magna difficultate. Vasquez *in* 3.*par. tom.*3.*disput.*207 *cap.*1. & Hurtado *de Sacrament. disput.*8.*de Euchar. diffic.*1. tenent, non peccaturum mortaliter, si cum huiusmodi conscientia peccati mortalis Sacramentum recipiat: quia præceptum dignè communicandi non videtur ita strictè obligare, vt cogat in eo casu ad dimittendum sacrificium inchoatum cum populi scandalo, & sui honoris dedecore. Quod intelligunt, si non adesset solus minister, quem facilè posset in alium locum mittere, & mentem interim ad contritionem componere. Idemque docent de laico, qui iamiam recepturus Eucharistiam de manu Sacerdotis, nec aliqua occasione diuertere potens, recordatur peccati mortalis, & conteri non potest. Quæ sententia est probabilis. *p.*4.*tr.*4.*ref.*98.*p.*5.*tr.*13.*ref.*74.§.*Non desinam.*

Si autem Missam incepit sine Confessione existimans nõ habere mortale, & postea recordatur habere, tenetur conteri.

Sed quid, si ad contritionem excitari non potest?

35 Potest verò Sacerdos in peccato mortali existens, sine præuia Confessione

fessione cum sola contritione celebrare; primò, ad satisfaciendum præcepto in die festo, si nimirum, dum iter facit, non habet copiam Confessarij, nec Missam audire potest. Ita Vega *in sum. tom. 2. cap. 41. cas. 4.* contra Suarez *in 3. par. tom. 3. disp. 67. sect. 4.* Non tamen tenetur id facere: quia sequi potest contrariam sententiam. Neque dicas, quòd præceptum de confitendo ante Communionem sit diuinum, & præceptum de audiendo Sacro in die festo, Ecclesiasticum; ac proindè hoc debere illi cedere. Nam in aliquibus casibus, quando concurrunt duo iura imparia, licet Sacerdoti ob probabiles rationes sequi quam maluerit. Inter quos casus vnus est præsens; quia Concilium Tridentinum *sess. 13 cap. 7.* & DD dicunt, id licitum esse, si vrgeat necessitas, & copia Confessarij desit. Adde quod probabile est iuxta Concilium, præceptum de confitendo ante Communionem esse iuris humani. *par. 2. trac. 14. resol. 63.*

Potest verò sacerdos celebrare cum sola contritione, ad satisfaciendum præcepto in die festo, si alio modo non potest.

36 Secundò, potest sine Confessione celebrare, vt ipse, vel alij impleant præceptum Paschale Communionis. Quia hoc præceptum non est purè Ecclesiasticum, sed diuinum, determinatum tamen ab Ecclesia quoad tempus. Ita Lugo *de Eucharist. disput. 14. sect. 5. num. 116.* contra Suarez *in 3. par. quæst. 80. art. 4. dub. 2.* Aliter tamen dicendum est de Communione debita ex voto, aut etiam ex alio præcepto. *par. 5. tr. 13. res. 6.* † licet *in par. 4. tr. 4. res. 96* iudicium suum ferre noluerit. †

Ad implendum ipse vel alij præceptum Communionis in Paschate.

37 Tertiò potest sine Confessione, & cum contritione celebrare Sacerdos, etiam non Parochus, in die festo, vt alij Missam audiant, si non adsit Confessarius, nec alius sacerdos ad celebrandum. Nam in hoc casu vrget necessitas proximi, quæ reputari debet vt propria. Respondet Suarez *tom. 3. in 3. part. disputat. 67. sect. quarta*, quòd illi non peccabunt non audiendo sacrum, si ipse non celebret. Sed contra est: Nam (in casu, quo non esset viaticum dandum moribundo, posset sacerdos celebrare absque Confessione. Ita Lugo *part. 5. tract. 3. resol. 36. § Notandum est.*) Et tamen non peccaret moribundus decedens sine viatico, Sacerdote non celebrante, & Sacramento deficiente. Est ergo nostra opinio satis probabilis; licet contraria sit etiam probabilis. *par. 2. tr. 14. resol. 64.*

Vt alij in die festo Missam audiant.

38 Quartò probabile est, quòd sacerdos in casu necessitatis possit sine prævia Confessione celebrare, si habeat peccata reseruata, & solùm adsit sacerdos inferior carens auctoritate in reseruata. Etiam, si vltra reseruata haberet quoque non reseruata. Quia tunc iudicare posset, non adesse copiam Confessarij, dum non adest à quo integrè absolui possit. Adde, quòd eadem peccata bis confiteri, graue onus videtur. Ita Sancius *in Select. disp. 32. nu. 10* Præpositus *in 3. par. quæst 80. art. 5. dub. 3. num. 17* & alij. Imò Hurtadus *de pœnitent. disput. 11. diff. 14* sic fieri debere, existimat. Aliqui docent, quod si vna cum reseruatis haberet etiam non reseruata, teneretur omnia confiteri cum illo sacerdote, vt ab omnibus saltem indirectè absoluatur. Ita Suarez *vbi supra.* Et Coninch *de Sacram. quæst. 80. art. 4. dub. 2. num. 21.* id faciendum putat, etiamsi talis præter reseruata haberet solum venialia. *part. 2. tract. 4. resol. 65. par. 4. tr. 4. resol. 96. & par. 5. tr. 13. res. 9. & 10.*

Et in casu necessitatis si habeat reseruata, & solùm adsit Confessarius inferior.

Sed quid, si vna cum reseruatis habeat nõ reseruata.

Aliqui dicunt, debere omnia illi Confessario confiteri.

39 At potest ne sacerdos celebraturus ad vitandum scandalum, vel aliquem communicaturus, absente superiore, confiteri cum sacerdote inferiori peccata non reseruata, & reseruata relinquere, & sic confessionem dimidiare? Negat Valentia *tomo 4. disp. 7. q. 11. punct. 1.* quia Confessio debet esse integra quantum potest, vt omnia peccata directè, vel indirectè absoluantur. Contra verò Hurtadus *vbi supra*, tenet, vt supra diximus, in tali casu sacerdotem vel alium communicaturum omittere debere Confessionem, & se gerere, ac si non haberet copiam Confessarij: quia sacerdos simplex non potest vllo pacto absoluere reseruata extra mortis articulum, vt ait Tridentinum,

Alij verò, debere omittere Confessionem, & celebrare vel communicare cũ sola contritione.

tin. *sess.14.c.7.* & alias Sacerdos non approbatus, auditis venialibus,& mortalib. posset absolutionẽ impendere: quia nimirum habet potestatem in venialia. Sed nihilominus probabilis est supradicta opinio Valentiæ,quod pœnitens in tali casu teneatur reseruata, & non reseruata confiteri cum Sacerdote inferiori. Sicut etiam posse celebrare contritum sine Confessione. Et probabilis præterea est opinio Mendozæ in 2. 2. *disput.* 84. *sect.*7. §. 18., quòd possit Confessionem dimidiare, & reseruata relinquere; quia ad absolutionem indirectam non est necesse, quo peccata exprimantur, vt patet in peccatis oblitis. Neque verò Confessio debet esse integra quoad ea, quæ excedunt Confessarij potestatem.

Et vtrumque est probabile, sicut etiam Confessionem dimidiam, confitendo nõ reseruata tantum.

Idque procedit etiam in excommunicatione, etiam contracta propter hæresim, si vrgeat præceptum Paschatis, vel faciendum sit Sacrum ratione scandali, & adsit Inquisitor,vel Episcopus,&c.Vel enim talis tenetur Confessionem dimidiare cum Confessario inferiori, & hæresim subticere, sicque ab illa indirectè absolui, vel etiam hæresim exprimere. Ipsi tamen imponendum est onus comparendi ante aliam Confessionem, & si pertinax sit in comparendo, neganda est absolutio.Si autem onus acceptet, & postea non compareat ex culpa sua, iterum peccabit, & vigente nouo præcepto, aut necessitate communicandi, maior cautio est exigenda. Si autem hic posset sine graui nota vitare communionem,aut Sacrum, id teneretur præstare. Ita Mendoza *ibidem num.*185. Dices: nemo absolui potest à peccatis, nisi prius absoluatur ab excommunicatione.Respondeo,regulariter loquendo, verum esse; quia excommunicatio facit, nequis licitè Sacramenta suscipiat. In casu tamen necessitatis, posse, quia ex vna parte lex Ecclesiastica non obligat cum tanto dispendio, & ex alia, excommunicatione ligatus validè Sacramenta reciperet. Ita Villalobos *tom.*1. *tract. 9. diff.*40. *num.*7. contra Vasquez in 3.*part.tom.*4. *tract. de excommun. dub.*4.*num.*8. Qui affert casum, in quo excommunicatus sine peccato Eucharistiam sumeret: si nimirum Confessarius oblitus absoluere excommunicationem absoluisset peccata. *p.*3.*t.*4. *res.*104 & *t.*5. *res.*68. & *p.*5.*t.*13. *res.*10.

Etiam si talis sit ligatus excõmunicatione reseruata, puta, hæresis, &c.

Nã absolutio à peccatis in excommunicatum non cadit inualidè, sed illicitè quando non vrget necessitas.

40 Petes primò: Seclusa necessitate, potest ne Sacerdos, vel alius non habens copiam superioris, confiteri cum inferiore, exprimendo reseruata, vel subticendo, ob id solum, ne multum differat Confessionem, vel Communionem? Respondeo cum Suarez *tomo* 4. *disputat.*23.*sect.*2.*nu.*7. & Granado *in* 3.*part. contr.*7. *tract.*9 *disp.*5.*sect.*3. *nu* 22 posse. Longa enim mora in Confessione est grauissimum damnum: nam pœnitens priuatur gratia sacramentali remissiua peccatorum, & auxilijs gratiæ vitandi peccata de cætero, & præsertim gratia Eucharistiæ, quæ est maxima. Tum præterea, quia diu versari in peccato mortali est maximum damnum, contritio autem est multum difficilis. Sed an id possit, si superior habens facultatem in reseruata adiri potest in crastinum? Videtur Mendoza *in* 2. *disputat.*84.*sect.* 7. §.190. posse, nec debere hominem noctu ad somnum accedere in peccato mortali, sine Confessione; quia est periculum quo ex illo somno, vt multoties contingit, rapiatur ad inferos. Sed nihilominus noluit id decernere. Ipse verò existimo, non posse: nam periculum moriendi non solùm est in spatio vnius noctis, sed etiam vnius horæ, & momenti: vnde quis posset confiteri cum primò Confessario, qui occurrit, & nunquam quærere superiorem, quòd est absurdum. *p.*5.*tr.*13.*res.*8.

Equidem necessitas in supradictis casibus est etiam longa mora, quæ requiritur in adeundo superiorem.

Et Mendoza putat vnam noctem esse moram sufficientem.

Sed perperam.

41 Petes iterum: An possit Confessio dimidiari, si statim celebrandum, vel communicandum sit propter scandalum, & Confessio esset multum longa, & finiri non posset? Respondeo, Vide infrà. V. *Confessionis, nu* 48.

Sed an dimidiari posset Confessio longa, si vrgeat tempus cõmunicandi.

42 Porrò Sacerdos, qui in casu necessitatis carens Confessario sine Confessione celebrauit, tenetur confiteri quamprimum. Quia, vt docet Sua-

Sacerdos qui in necessitate sine confes-

Suarez *tomo 3. quæstio. 66. sectio.* 7. & alij communiter, ita præcipit Tridentinum *sess.* 13. *cap. septimo*. Quamuis non desint, qui dicant, Concilium id non præcipere, sed consulere, inter quos est Villalobos *in summ. parte* 1. *tractat.* 7. *dub.* 37. *num.* 7. Sed posito, quod Concilium id præcipiat, habet multa dubia? Primum est, quomodo intelligi debeat illud, *quam primum*? Sancius *in Selectis disputatio.* 32. *num.* 14. & alij explicant, *statim finita Missa*. Ego olim exponebam *intra triduum*: quia quod intra triduum fit, dicitur statim fieri, *l. fin. Codic. de indic. ubi*, *illico autem*, *idest intra triduum*. Sed Fagundez *tractat.* 3. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 9. & alij explicant, *cum primum celebrauerit*. Et quamuis dici possit, quòd Sacerdos id facere teneretur seclusio præcepto Concilij, vnde Concilium nihil noui præciperet. Et quod alioqui posset Sacerdos confiteri post sex menses, si per sex menses non celebraret, quod est absurdum; nihilominus talis opinio est probabilis, saltem per locum extrinsecum. *par.* 2. *tr.* 14. *res.* 60. Sed ex rationibus à priori non placet. *part.* 5. *tr.* 13. *res.* 6. §. *Non desinum* in fine.

Margin: (Qui cum peccato sine confessione celebrauit ex defectu confessarij tenetur confiteri quam primum.) Idest (ait Fagundez) cum primum celebrauerit. Sed non placet.

43 Secundum est; an hoc præceptum obliget in casu, quo Sacerdos bona fide Missam incipiens, postea recordatus peccati mortalis, non confitetur, ne notam infamiæ contrahat, habens nihilominus copiam Confessarij? Et respondendum negatiuè cum Sayro *de Sacrament. lib.* 2. *cap.* 7. *art.* 2. contra Reginaldum *tom.* 1. *lib.* 29. *cap.* 7. *num.* 110. quia Concilium exprimit casum, in quo quis celebraret sine confessione ob carentiam confessarij. *p.* 2. *tr.* 14. *resol.* 61.

Margin: Porrò hoc præceptũ non ligat Sacerdotẽ, qui bona fide Missã incipiens recordatur peccati mortalis.

44 Tertium est, si Sacerdos confessionem omitteret ex malitia? Quartum, si in ipso sacrificio ante Communionem peccaret mortaliter? Et ad vtrumque Sylvius *in* 3. *part. quæst.* 80. *art.* 4. *dub.* 2. Respondet obligare. Sed Nugnus *in* 3. *part. tom.* 1. *quæst.* 88. *art.* 4 *diffic.* 4. probabilius docet, non obligare. *ibidem* in fine.

Margin: Nec si confessionem omittat ex malitia. Vel in ipsa Missa peccet mortaliter.

45 Quintum dubium est, si Sacerdos ante celebrationem confessus aliquod peccatum omisisset ex obliuione? Ad quod Præpositus *in* 3 *par. quæst.* 80. *artic.* 5. *dubio* 4 *numero* 21. respondet, in tali casu debere confiteri quam primum. Quia, inquit, hoc peccatum per se loquendo, debebat ante Communionem subijci clauibus, & dici potest, quod conscius illius celebrauerit sine illius confessione. *part.* 4 *tractat.* 4. *resolutio.* 97. Idem docet Lugo *de Sacrament. disput.* 14. *sect.* 7. *num.* 15. in casu, quo Sacerdos habens reseruata, deficiente superiore, & vrgente necessitate, confessus esset inferiori non reseruata, & celebrasset. Vel antea quidem confessus, & absolutus, recordatus postea mortalis obliti, nec valens illud confiteri, sine noua confessione celebrasset. *par.* 5. *tr* 13. *res.* 64.

Margin: Sed quid si confessus fuit, sed alicuius mortalis oblitus est. Et certis alijs casib.

46 Sextum dubium est, an hoc præceptum extendatur ad laicos. Et respondetur negatiuè cum Sylvio *in* 3. *part. quæst.* 80. *art.* 2. *dub.* 2. & alijs communiter contra Nauarrum *apud ipsum ibidem*. Quando enim laicus aliquod peccatum in confessione omittit, quod ex iusta causa explicare non potest, satis est, quod illud postea confiteatur vrgente confessionis præcepto. *par.* 2. *tr.* 14. *res.* 50. & *p.* 5. *tr.* 14. *res.* 54.

Margin: Certum est autem, preceptum nõ comprehendere laicos.

47 Septimum denique, si extendatur ad Sacerdotes more laicorum communicantes. Et respondendum negatiuè cum Villalobos *in sum. part.* 1. *tractat.* 3. *dub.* 37. *numero* 8. quia tunc non se habent vt Sacerdotes. Secus si Sacerdos communicaret in semisacrificio Parasceues. Vel assumeretur ad complendum sacrificium ab alio inchoatum. *part.* 1. *tractat.* 14. *resolutio.* 60. in fine.

Margin: Aut Sacerdotes communicantes more laicorum.

CEN-

CENSVRA.

1. † Censura est pœna Ecclesiastica, his, vel illis Ecclesiæ bonis hominem priuans. Tres sunt eius species: Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum †. Irregularitas non est censura ex *capit. querenti de verb. signific.* Ita Faber *de Sacr. ordin. dist. 25. quæst. 1. disput. 3. nu. 35.* & alij. Sed Cornejo *in 3. part. tract. 5. disput. 1. dub. 2. diff. 2.* & alij probabiliter etiam docent, irregularitatem prouenientem ex mero delicto, & quæ est pura pœna peccati, esse censuram; quam opinionem ait Cruz *par. 2. tract. de irreg. dub. 15. concl. 2.* esse communem inter Thomistas. Probatur autem; quia in multis Bullis, postquam concessa est facultas absoluendi ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, subiungitur, *& ab omnibus censuris, & pœnis Ecclesiasticis*, quibus verbis non potest aliud significari, quàm huiusmodi irregularitas; nam tres censuræ communes iam præmissæ sunt. Vide Bullam Pij V. ann. 1561. Igitur secundum hanc opinionem potest Confessarius virtute Cruciatæ ab his irregularitatibus absoluere. *p. 1. tr. 11. res. 27. & part. 4. tr. 2. resol. 81.*

Censura quid? Et quę illius species? Irregularitas non est censura. Sed oppositum est probabile de irregularitate ex delicto.

2 † Omnis verò censura aut est à iure, aut ab homine. A iure dicitur, quando fertur à iudice habente potestatem condendi legem, ea intentione, vt condat generale statutum, obligans sub censura. Ab homine verò, cùm fertur intentione non condendi legem perpetuam, sed statutum temporale, & transitorium obligans sub censura. Item, vtraque hæc censura alia est latæ sententiæ, quæ incurritur ipso iure, alia est sententiæ ferendæ, seu comminatoria, quæ non incurritur, nisi post sententiam Iudicis †. In dubio verò, an censura sit latæ, an verò ferendæ sententiæ, censeri debet ferendæ: quia odia sunt restringenda. Ita Auila *de cens. part. 2. cap. 2. dub. 2. p. 4. t. 3. res. 16.*

Censura aut est à iure, aut ab homine. Aut latæ sententię aut ferendæ.

3 † Causæ censuræ sunt quatuor: Efficiens, materialis, formalis, & finalis.

Censuræ quatuor causæ.

4 EFFICIENS est ille, qui potest ferre censuram: nimirum Papa, Concilium generale, Prouinciale, Cardinales, Episcopi, Inquisitores, Abbates, Generales: Prouinciales, & Priores Religiosorum, & omnes habentes iurisdictionem spiritualem in foro exteriori †. Potest autem iurisdictio ferendi censuram acquiri consuetudine, *capit. dudum, de election.* Et præscriptione, *capit. auditis, & cap. cum olim, de præscriptio.* Et ratio est, quia his modis mutantur iura, & dominia. Censetur autem in his casibus concedi à Summo Pontifice, vt iurisdictiones Ecclesiasticæ certæ sint. Ita Mercerus *in 3. part. quæst. 21. dub. 3.* & Doctor. communiter. Qui aduertunt, hanc potestatem hoc modo acquiri posse quoad vnam censuram, & non quoad aliam: quia inter censuras non est connexio necessaria. Et consuetudo, vel præscriptio circa actus vnius generis, non dat facultatem ad actus alterius generis. *part. 5. tract. 9. resolut. 42.*

Efficiens est omnis, qui habet iurisdictionem spiritualem in foro exteriori. Quæ acquiri potest consuetudine, & præscriptione.

5 Porrò, vt consuetudine, vel præscriptione acquiratur iurisdictio ferendi censuram, subiectum debet esse capax. Incapax autem huius iurisdictionis est fœmina, vt diximus V. *Abbatissa, nu. 1.* Sicut etiam vir laicus. Qui, non solùm non potest ferre censuram, sed nec, vel incidenter, de censuræ nullitate cognoscere, aut ordinare, vt non seruetur, & quòd tollantur cedulones de portis Ecclesiarum. Et Princeps laicus non potest Episcopis vel Vicarijs prohibere, ne aliquem excommunicent, nisi sibi prius cēsuræ causam ostendant. Quia hæc omnia sunt actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ in laicum cadere non potest. Ita Portocarrero *in alleg. iurisd. S. Officij nu. 97.* & alij communiter contra Pereiram *de manu regia c. 7. n. 27. p. 4. t. 1. res. 98.*

Sed non à fœmina. Vel laico.

Qui potest ferre cēsurā non potest ferre in propria causa.

6 Habens potestatem ferendi causam, non potest ea vti in propria causa: Nam in causa propria nemo iudex esse permittitur. *cap. inter querelas, cap.23.quest.4.* Verùm Innocent IV. *cap. dilecto filio, de sent. excommun. in 6.* id intelligendum inquit de censura per modum iudicij, non per modum iustæ defensionis in inuasorem: quia licet vim vi repellere. Et Abbas ad *c. cum venissent, de iud.* ait licere vti potestate censuræ in propria causa, etiam per modum iudicij, vbi causa est adeo manifesta, vt nec negari valeat, nec examinari oporteat. *par.5.tr.9.res.52.*

Vel extra territoriū.

7 Item, habens potestatem ferendi censuras, non potest illas ferre, dum est extra territorium: quia iurisdictio contentiosa clauditur territorio, *cap. nouit, de sentent. excommun.* Vbi Pontifex non aliter saluat censuram latam à Legato contra Regem Galliæ, quam ex eo, quòd nondum fuerat terminos suæ legationis egressus Vnde Præpositus *in 3. par. quæst.1. dub.5. numero 34.* probabiliter docet, Episcopum non posset ferre censuram extra diæcesim, etiam in delicto publico, & quando causæ cognitio non prærequiritur. Sed ego in hoc casu contrarium teneo cum Cornejo *in 3. par. trac.5. disp.6. dub.6. qu.1.* Et fauet *cap. cum sit §. fin. de appell. cap. euidentia, de accus. & cap. manifesta 1. qu.1. par.5. tr.9. res.35.*

An pro eodē delicto incurri possit duplex censura?

8 Si plures diuersæ potestatis ferant eamdem censuram, Papa, verbi gratia, & Episcopus, intendens vterque nouam censuram imponere contrauenientes plures excommunicationes incurrunt. Secus, si eadem lex ab eodem superiore sæpius renouetur.

Materialis causa censuræ remota.

9 † MATERIALIS causa censuræ est duplex. Remota, & proxima. Illa est subiectum capax censuræ, hæc causa propter quam incurritur.

10 Subiectum capax censuræ est, homo viator, baptizatus, adultus, subditus. †

Est homo baptizatus.

Adultus.

Est enim proprium omnis censuræ, non ligare pueros ante annos pubertatis, excepta ea, quæ fertur in *canon. si quis suadente*. Ita de censuris ab homine docet Sancius *disputat.26. num.18. ex cap.1. & cap. referente, de delict. puer.* Et de censuris à iure Palaus *tom.1. tract.3. disput.1. punct.24. §.2. num.8.* contra Vgolinum *de cens. cap.17. §.3. num.5.* Et ratio est, quia odia sunt restringenda. *par.3. trac.6. res.88.* Idem docet Sancius de irregularitate. Vide *V. Irregularitas, num.2.*

Et subditus.

11 Item nulla censura ligare potest non subditum eius, à quo fertur, vt dicemus generaliter de legibus. *V. Lex, num.6.* Vnde in primis nemo potest censura ligare seipsum. Quamuis occasione censuræ à se latæ, possit censuram ab alio latam incurrere, vt in casu, quo quis conuersaretur cum excommunicato à se, vel celebraret in Ecclesia à se interdicta: nam in primo incurreret excommunicationem minorem, in secundo fieret irregularis. Ita Mercerus in *3. par. qu.20. dub.4. par.5. tr.9. res.52.*

Vnde nō potest quis censura ligare seipsum.

Vel peregrinos.

12 Deinde censuræ locorum non comprehendunt peregrinos, siue per modum sententiæ latæ sint, siue per modum statuti, *c. à nobis, 1. de sentent. excom.* Ita Layman *lib.1. tr.5. part.1. cap.4. num.5.* Quidquid Pontius *li.5. cap.7. §.2. num.19. par.3. tr.5. resol.73.* Item, si latę sint per modum statuti, non comprehendunt subditos delinquentes extra diœcesim, vel in loco exempto intra diœcesim, vt est Ecclesia S. Cataldi hic Panormi. Ita Couarruuias *in cap. Alma par.1. §.10. num.12.* (Immò nec sufficit, quòd delictum inchoatum sit intra diœcesim, sed debet esse consummatum. Vnde si quis raperet virginem in diœcesi, & extra diœcesim violaret, non incurret censuram ex statuto diœcesi contra stupratores. Ita Suarez *disput.5. sect.4. nu.7. par.5. trac.9. res.33.*) Idem docet Auila *part.2. cap.3. disput.2. dub.5.* de censuris latis per modum sententiæ; quia iurisdictio Episcopi non extenditur extra diœcesim. Id quod procedit secundum ipsum, si delictum patratum sit extra diœcesim: & secun-

secundum Pontium *vbi supr. num.* 20. etiam si patratum sit in diœcesi, si delinquens extra diœcesim reperitur. Verùm Suarez *disputat.* 5. *sect.* 5. *num.* 9. putat, censuras latas per modum sententiæ ligare subditos extra diœcesim existentes, & delinquentes; quia præceptum in hoc differt à statuto, quòd hoc dirigitur ad territorium, illud verò ad personas immediatè. Sed sententia Auilæ est probabilis. *p.* 3. *t.* 5. *res.* 74.

13 Denique, quoad excommunicationem, subiectum debet esse homo determinans nam collegium siue communitas †. Quamuis suspendi possint, & interdici, † non tamen possunt per vnicam sententiam excommunicari *cap. Romana, de senten. excom. in* 6. Possunt tamen seorsum. Ita Turrianus. *de cens. lib.* 2. *disp.* 23. *dub.* 2. Vide etiam Coninch *de Sacram. disp.* 13. *dub.* 6. *nu.* 48. *p.* 5. *t.* 9. *res.* 58. Anpossit collegium?

14 † Causa MATERIALIS proxima censuræ, est peccatum. Quod in primis debet esse consummatum, regulariter loquendo. Vnde quando in iure fertur censura contra aliquod peccatum, nisi aliud exprimatur, intelligi debet de peccato completo in suo genere. *cap. perpetuæ sanctionis, de elect. in* 6. Nam odia sunt restringenda. Hinc censura lata propter hæresim non incurritur, nisi ab eo, qui est perfectè hæreticus, & lata propter homicidium, non incurritur à percutiente lethaliter, si mors, vel per miraculum, non sequatur. Ita Præpositus *in* 3. *p. q.* 1. *dub.* 6. *num.* 45. *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 56. Censura non fertur, nisi propter peccatū consummatum.

15 † Deinde pro excommunicatione maiori, debet esse peccatum mortale †. Vnde quoties in iure imponitur excommunicatio comminatoria, signum est obligationis sub mortali. Nisi imposita sit ad terrorem, vt passim fieri solet. Non ita de alijs pœnis Ecclesiasticis. Ita Sanchez *in summ. tom.* 2. *libr.* 6. *capit.* 4. *num.* 51. *part.* 3. *tr.* 6. *res.* 66. Imò quamuis Faber *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *disp.* 5. *cap.* 2. *num.* 51. doceat, excommunicationem minorem ferri posse pro peccato veniali graui: id tamen Hurtado *de cens. diff.* 10. *num.* 42. docet verum esse tantùm de excommunicatione minori à iure, vel ab homine generaliter lata, quæ nimirum vtraque absolui potest à Confessario peccati venialis, minimè verò de ea, quæ fertur ab homine specialiter; nam cum hæc nisi a Iudice absolui non posset in foro exteriori, esset grauis pœna pro veniali. Potest tamen contingere, vt præceptum superioris de re leui, ex aliqua circunstantia, obliget sub mortali, & tunc imponi potest excommunicatio. Sed ab his præceptis cum excommunicatione in leuibus causis abstinendum est. Ità Faber *vbi sup. numer.* 5. *p.* 5. *t.* 9. *res.* 47. in fine. Potest etiam imponi excommunicatio contra multos, qui singuli furati essent plura modica, notabile damnum constituentia. Ità Moscatus *tract.* 6. *cap.* 5. *num.* 8. *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 54. Mortale. Quod secundum aliquos procedit etiam in excomm. minori.

16 De suspensione, quamuis Caietanus V. *Suspensio*, absolutè doceat ferri posse pro veniali; id tamen alioqui non admittunt, docentque propter veniale suspendi quem posse leuiter tantùm, vt ab vno actu eligendi, à distributionibus vnius horæ, &c. Ità Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disp.* 3. *dub.* 2. *p.* 5. *tr.* 10. *resol.* 19. Idem dic de interdicto: Nam leue v. gr. ab ingressu Ecclesiæ per mensem, imponi potest pro veniali, graue verò, non potest. Probabile tamen vtrunque est, & quod pro veniali ferri possit interdictum personale speciale, vt docet Henriquez *lib.* 13. *cap.* 50. *n* 2. & quòd non possit, vt docet Suarez *disp.* 36. *sect.* 3. *nu.* 3. *p.* 5. *tr.* 10. *res.* 78. An ferri possit pro debito pecuniario. Vide *V. Interdictum num.* 5. Suspensione. Et interdicto.

17 Et generaliter probabilis est opinio Suarez *disp.* 4. *sect.* 10. *numer.* 8. & aliorum, quod nulla censura, vel etiam irregularitas incurratur propter culpam venialem: quia de pietate S. Matris Ecclesiæ non est credendum, quod velit culpæ leui grauem pœnam iniungere. Vnde, quoties ignorantia iuris, vel facti, impotentia, &c. excusant transgressionem canonis à Nec improbabiliter.

peccato mortali, excusant etiam ab incursione censuræ. *par.3.tr.6.resol.*11. Id quod de suspensione, & interdicto docet etiam Coninch *disp.*13.*dub.*8.*num.*68.*par.*5.*tr.*9.*resol.*47.§ *Sed an*. Et de suspensione Cornejo *vbi sup. par.*5.*tr.*10.*res.*19. Vide V. *Ignorantia.*

Item peccatū debet esse externum.

18 Tertiò, peccatum pro incurrenda censura debet esse externum: quia Ecclesia non iudicat de occultis, *c.tua nos, & c.sicut tuis, de simon.* & ratio est; quia, cum Ecclesiæ regimen sit visibile, non potest de inuisibilibus iudicium ferre. Ità Faber in 3.*dist*inc.25.*quæst.*1.*disput.*4.*cap.*2.*num.*53. contra Adrianum, & alios. *Clem.* verò 1.*de heret.* & aliorum iurium, quæ adducuntur, censura non incurritur, nisi actus internus aliquo verbo aut signo exterius indicetur, vt benè docet Hurtado *diff.*11.& nos infrà V. *Heresis, n.*7.*par.*5.*t.*9.*resol.*48. Docet autem Suarez *disp.*4.*sect.*2.*num.*22.& deinceps, Ecclesiam ferre posse censuram in actionem externam ex se malam: & illam prohibere, vt procedentem à peculiari affectu, & non ab alio: quemadmodum imponit pœnas hæresis facto hæreticali, prout procedit ex errore intellectus. Et, posse punire actum externum propter defectum interni, quando est de substantia externi: Et, incurri censuram ob defectum actus interni, etiam si exteriùs nullum signum talis defectus appareat. Verùm Turrianus *de censur.lib.*1.*disput.*4.*dub.*2.& meritò, negat hoc vltimum. Nam, si Ecclesia vellet talem defectum punire pœna aliqua distincta à censura: non posset; quia non posset ipsi constare. Posse tamen Ecclesiam punire actionem malam, vt procedentem à peculiari affectu, dummodo de tali affectu constet exterius, nam aliàs sub ea ratione, sub qua est prohibita, talis actio est ipsi Ecclesiæ omnino incognita. Vnde nec posse puniri actum externum ex se bonum, etiam si procedat ex mala intentione, quod ipse Suarez *num.*18.admittit. *part.*5.*trac.*9.*resolut.*49. Imò si actus internus sit mortalis, externus verò venialis, secundum Sanchez apud Portellinm V. *Excommunicatio, in addit.num.*11.ad excommunicationem non sufficit: quia Ecclesia excommunicat actum externum, qui proindè debet esse mortalis *par.*5.*tr.*9.*res.*41. Vide V. *Heresis, num.*10.

Quod in se spectatū, sit mortale.

Item proprium.

Et quando fertur cōtra facientes, non ligat mandantes aut consulentes.

19 Quartò, excommunicari quis non potest pro peccato alieno. An verò suspendi possit † & interdici †. Vide V. *Suspensio, num.*12.

20 Quintò, censura lata contra facientes, non ligat mandantes, aut consulentes; quia hi in rigore non faciunt, & quando Pontifices volunt suis censuris illos comprehendere, claris verbis explicant, vt videre est in *cap. vltim. de pœnis in* 6.& *Clement.*1.*eodem tit.* Ità Auila *part.*2.*cap.*5.*disp.*3.*dub.*2.*conclus.*1.contra Syluestrum v. *Excommunicat.num.*10.*quæst.*4. Imò si censura extendatur ad consulentes, non incurritur à consulente ita leuiter, vt consilium non habeat effectum, siue quia reuera non sequitur, siue quia alioqui eodem conamine sequeretur. Et censuram latam contra percutientem Clericum non incurrit consulens percussionem Clerici parato illum occidere, quia consulit minus malum, quod non est peccatum, nec prohibitum sub censura. *part.*5.*trac.*9.*resol.*56.& 57. Item quando censura extenditur ad mandantes & consulentes, non ligat illos, si ante effectum, mandatum, & consilium reuocent. Quia Ecclesia aut non potest, aut non intendit ligare censura eum, qui ante incursionem est pœnitens actualis, & non inobediens, neque habitualiter. Id quod diximus V. *Abortus, num.*6 de eo, qui consilium abortus reuocauit. Et cum Cælestino *tom.*3.*ca.*9.*diff.*6. extendendum est ad mandantem, si reuocatio mandati peruenit ad notitiam mandatarij: secus verò, si non peruenerit, nisi interim moriatur, quia censura non ligat defunctos *par.*3.*tr.*5.*res.*83.*par.*5.*tr.*9.*res.*58. Adde, quod si consulens consilium non reuocet, effectus tamen sequitur absque influxu talis consilij, (quod tum ex recipiente consilium sciri potest, & benè colligitur, si mul-

Et si illos exprimit, non ligat, nisi mandatum aut cōsilium habeat effectum pēdantem ab ipso.

Non legitimè retractō.

Non autem si aliundè.

tò post

tò post consilium delictum perpetrauit,& ex alijs coniecturi) tunc censura non incurritur,sed quid,si pensatis circumstantijs maneat dubius? *Vide infra num.30.par.5.tr.9.res.57.*

21 Sextò, censura ferri non potest pro peccato præterito, sed solùm ob contumaciam. Vnde. — Item requiritur cõtumacia.

22 Ad FORMAM censuræ pertinet in primis, vt reus admoneatur. Non enim potest quis censura ligari,nisi Ecclesiam non audierit,& sit contumax.Ita Sotus *in 4.distinct.22.quæst.1.art.2.*& alij ex cap. *Romana de sent.excommunic.in 6.* († Hæc est opinio auctoris *in part.5.trac.9.resolut.*18. quam postea supponit,vt certam *in eodem tract.resol.*55.& patet ex contextu eiusdem *resol.*& ex *resol.*19. Quod ergo videatur contrarium docere, puto contigisse ex errore Typographi intermittẽtis ex textu aliquot lineas, vt colligi potest ex connexione verborum, †) Contumax autem est quis, quia aut vocatus à Indice,non comparet, aut, si comparet, discedit ante sententiam;aut si expectat,non vult postea illi parere.can *certum est* 1.*qu.*3. *par.5.tr.9.resol.55.§.Notandum.* Admonitio autem debet fieri cum comminatione censuræ, vt censura ipsa contemnatur, priusquam incurratur. Ita Coninch,*disp.13.dub 9.num.*82. *Ibidem* in fine. Quæ doctrina est adeò verò, vt censura non possit ferri sine monitione, etiam si absque illa constet de contumacia rei, vt si cum iuramento asseuerasset, se monitionibus non pariturum. Ità Cornejo *in 3.par.tract.5.disput.5.dub.*2. contra Sayrum.*lib.*1. *cap.2.num.*23.Imò nec posse reum huic iuri monitionis cedere, putat Cornejo. Et quidem, quamuis vnica monitio ad valorem censuræ sufficiat, vt tamen feratur licitè, præmitti debet triplex, aliquo dierum interuallo distincta.Nisi periculum sit in mora: in quo casu posset Iudex vnicam monitionem præmittere,modo tantum temporis concedat, quantum saltem deliberationi sufficiat. Debent etiam monitiones fieri in personam ipsius rei, regulariter loquendo: & coram idoneis testibus, ad testificandum, si opus fuerit. Vide Fabrum *in 5.distinc.25.quæst.1.disputat.4.cap.2.par.5.trac.9.resolutio.*19. Quæ omnia procedunt tàm de excommunicatione, quàm etiam de suspensione, & interdicto. *par.5.trac.9.resolutio.*55.post initium. Quamuis Villalobos, *tom 1.tract.16.diffic.8 num.6.*doceat, suspensionem, & interdictum, quando non infliguntur per modum censuræ, sed per modum pœnæ pro delicto commisso, non prærequirere monitionem. *Ibidem resolut.*18. *§.Notandum.* — Vnde ad censura præmitti debet monitio. — Sub censura. — Triplex. — In personam rei. — Coram testibus idoneis.

23 Procedit verò hæc doctrina etiam in censuris à iure comminatorijs propriè dictis. Nam non potest iudex reum conuinctum censura irretire absque monitione,ex cap.*reprehensibilis de appella.* Si enim reus citatus, & crimen confessus, velit resipiscere, & Ecclesiæ satisfacere, non posset excommunicari, imò potius deberet absolui, si esset excommunicatus ex cap.*qua fronte, de appellat.* Ita Cornejo *in 3.part. tractat.5. disputat.5.dub.2.* contra Bonacinam *de censur.disputatio.1.quæstio.1.punct.9.numero* 3. In tali autem casu requiritur etiam citatio rei, cum termino ad alligandum pro se. Ita Soto *dist.22.quæst.2. articulo 2.* Quod etiam procedit in contraria sententia. Estque adeò verum,vt etiam excommunicatio ipso facto latà iure declarari non possit à Iudice incursa absque citatione. Ita Decius *cap.peruenit, de appellat.*Nisi tamen crimen esset notorium. Ita Nauarr.*lib.5.consil.*20 Et si absque citatione declaratio fiat,erit nulla.Ita Bonac.*vbi supra par.5.tr.9 res.*18.*§.Non desinam.* — Etiam si iudex velit censuram à iure comminatoriã alicui infligere in delicto notorio. — Vel declarare incursum excommunicationem à iure latæ sententiæ.

Quando Iudex non vt Iudex,sed vt homo priuatus ad defensionem iuris proprij fert censuram, secundum Vgolinum *tab.1.de cens.2.lib.2.c.*8.potest excommunicare absque monitione præmissa: sed contrarium docet Turrianus *de cens.lib.2.disp.18.dub.5 p 5.tr.9.res.18.§.Sed hic.* — Quid si feratur à iudice vt persona priuata?

I 4 24 De-

Censura debet ferri in scriptis cum expressione causæ. Sed non à Regularibus.

24 Deinde pertinet ad formam censuræ, vt feratur in scriptis cum expressione causæ. Et aliter facientes peccant mortaliter, & incurrunt suspensionem à diuinis, & ab ingressu Ecclesiæ per mensem. Sed Prælati Mendicantium habent priuilegium ferendi excommunicationem solo verbo. Vide V. *Prælati, n.49.p.5.tr.9.ref.79.*

Censura lata sub disiunctione quando liget?

25 Censura lata sub disiunctione (ver. grat. *Præcipio hoc sub pœna excommunicationis*, vel *suspensionis*, ita vt arbitrio rei relinquatur alterutrius electio) si reus eligat alterutram, ligabit ex intentione ferentis, quę in tali casu est, vt illa liget, quam velit reus. Ita Turrianus *de cens. lib.1. disp.4. dub.1.* contra Gordonum *tomo 2. lib.7. q.5. c.1. n.5.* Quod si ferens hoc modo censuram nollet eam obligare nisi reus expresse eligat, nulla ligaret: quia non est maior ratio vnius, quam alterius. Quod etiam procedit, si neq; superior determinaret censuram, neq; id relinqueret arbitrio rei. Hæc fere omnia docet etiam Cornejo in *3.p.t.5.disp.5.dub.4.* qui addit, superiorem hoc pacto censuram ferentem, grauiter peccare: quia est contra rationem pœnæ, quod relinquatur arbitrio rei. Esse tamen validam, sicut valet pœnitentia Sacramentalis imposita sub disiunctione. *p.5.tr.9.ref.63.* De suspensione lata disiunctiuè, vide V. *Suspensio, num.30.*

Censura ferri potest sub conditione. Et tunc non incurritur, nisi impleatur conditio.

Et certò constet impletam esse:

26 Censura ferri potest sub conditione, ex cap. *præterea, de appellat.* & tunc non incurritur, nisi post impletam conditionem. Et si dubium sit, num conditio sit impleta, non incurritur. Ita Moura *par.4. tr.3. ref.35. §. Et Nota:* Probabile autem est, esse validam, etiamsi conditio de futuro sit ad censuram impertinens: quia Iudex potest facere suum consensum pendere à qualibet conditione. Sed Suar. *disp.3. sect.6.* probabiliter etiam contrarium docet. *par.5. tr.9. ref.64.*

Et si emanet ad instantiam partis hæc potest terminũ prorogare.

27 Quando autem censura fertur sub conditione ad instantiam partis, potest creditor terminum prorogare, itaut, adueniente conditione, censura lata non incurratur. Quod etiam procedit, quando absoluitur sub conditione ad instantiam partis. Vide V. *Absoluere, n.69.*

Cùm verò conditio est de futuro: ab eius sententia appellari potest.

28 Quando censura fertur sub conditione de futuro, habet locum appellatio, etiam si iudex dicat: *Ex nunc sis excommunicatus, nisi, &c.* Nam illud *ex nunc*, designat in præsenti effectum futurum. Ita Hurtado. Et licet ab aliis sententijs appellandum sit intra decem dies; a censura tamen licet appellare infra totum tempus propositæ conditionis: quia ad eam requiritur contumacia. Et sententia censurę sub conditione non est propriè sententia priusquam impleatur conditio. Et tandem fauet, *cap. præterea*, illis verbis, *medio tempore*, id est toto tempore, quo licet conditionem implere. Ita Auila, *par.2. c.5. disp.5. dub.11. concl.3.* contra Abbatem *in ca. præterea. p.5. tr.9. ref.64.* Si autem pendẽte conditione, reus mutet forum, impleta conditione adhuc ligabitur censura. Si verò conditione pendente Iudex moriatur, non ligabitur. Ita Cornejo *in par.3.1. tr. disp.4. dub.3. q.3. & 5. ibid.* in fine.

Censuræ finis, correctio.

29 † Causa finalis omnis Censuræ est lucrum animæ illius, in quem fertur; sua n. arma Sancta Mater Ecclesia, non in excidium, & vindictam, sed in remedium, & correctionem exercet. †

Dubius an censuram incurrerit, benè faciet, si procuret absolui, ad cautelam. Sed non tenetur, cessante scandalo, se habere pro excommunicato, &c. Quamquam oppositum sit probabile.

30 Dubius, an censuram incurrerit, consultissimè faciet, procurando absolutionem sub conditione, & si est excommunicatus, interim à communione abstinendo, ad vitandum scandalum. Secluso autem scandalo, non tenetur quis in dubio se habere excommunicatum, &c. siue dubium sit iuris, siue facti; quia melior est conditio possidentis. Ita Tannerus, *tom.4. disput.6. qu.10. dub.4. n.60.* & alij. Quamquam probabile etiam sit sententię Molinæ *de iustit. tom.4. tr.3. disp.67. n.7.* & aliorum, quod in dubio facti censeri quis debeat censura irretitus *p.4. t.3. ref.35. & 66. & p.5. tr.9. ref.44.*

CENSVRA

Ob Clerici percussionem.

1 PAter non potest filium in sacris constitutum correctiones causa absque ligatione Censuræ. Si quis suadente, &c. verberare nec etiam auo hoc permittitur. *par.9.tract.4.resol.1.* Maritus, qui dolo, vel fraude adducit Clericum adulterum, & inuentum cum vxore illum occidat incurrit in hanc Censuram; sed si data opera se abscondit, vt illum veniat, & illum occidit, vel percutit non incurrit, nec adiuuantes, vel associantes dictum maritum. *ibidem resolut.2.*

Pater non potest verberare filium in sacris.

Clericum adulterū occidere licet.

2 Qui tantum ex charitate teneretur impedire percussorem Clerici, & non impediret, etiam ex odio (dummodo non sit socius, vel adiuuans) non incurrit in hanc Censuram; incurrit verò qui ex iustitia teneretur, vt Rex, Iudex, ministri iustitiæ, Patres, Tutores, Pædagogi, Parochi, Custodes, & è contra eorum pupilli, famuli, Parochiani, & Custoditi, quo modo isti teneantur vide. *ibidem resol.3.*

Qui ex iustitia tenetur, & non impedit, incurrit in censurā.

3 Clerici se inuicem gladijs destrictis gladiantes, & neuter illorum est tactus ab ense non incurrunt in excommunicationem; immò si quis astam vel lapidem, aut aliquid in Clericum inijciat cum animo offendendi, sed nec offendit, nec tangit non incurrit in censuram. *ibidem resolut.4.* Et qui cum habitu Clericali Ecclesiæ alicui inseruiat cum animo ascendendi ad statum clericalem non gaudet priuilegio Canonis, *ibidem §. Nota hic obiter.*

Non se armis tangentes, vel aliquo instrumento non incurrūt.

4 Percutientem Clericum in minoribus constitutum, absque habitu, & tonsura sine tamen trina Episcopi monitione (quamquam non gaudet beneficio, & priuilegio fori) gaudet aiunt DD. priuilegio Canonis incidere in censuram dicit fragosus, & alij; sed si hoc bona fide fecit, ratione ignorantiæ non incurrit. *ibid. res.5.* excluduntur Clerici assassini, seditioni, & alijs facinoribus intenti à fruitione Canonis, non autem excommunicati, suspensi, vel ordinati per saltum. *ibid. §. Notandum est etiam.*

Percutientes Clericum sine habitu non incurrit si bona fide percussit.

Assassini non gaudēt priuilegio Canonis.

5 Incurrit in hanc censuram percutiens Clericum coniugatum habitum non deferentem, vel Ecclesiæ non seruientem, dummodo aliàs gerere solebat: immò, & eius vxor dummodo compareat coram Iudice Ecclesiastico: & si Clericus dimiserit habitum, & postea reassumpsit gaudet priuilegio Canonis: Bigamus autem in minoribus tali priuilegio priuatur, non autem Bigami dispensati in ordinibus sacris, Religiosi verò sine habitu gaudent hoc priuilegio Canonis. *ibid. res.6.*

Clericus coniugatus gaudet Canone.

Bigami. Dispensatis.

Religiosi.

6 Equites etiam Nouitij S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ gaudent hoc priuilegio Canonis, sic etiam Clericus non Canonicè ordinatus, itaut pro pœna sit à gradu deijciendus gaudet eodem priuilegio. *ibidem resolut.7.* Id hoc non militat de seruo sine licentia Domini ordinato, & degradato, quia talis omni priuilegio priuatur Megala. *ibidem § Sed non deseram*, hinc sequitur, quod Clericus se ipsum percutiens non est excommunicatus, cum verba Canonis dirigantur in tertiam personam. *ibidem resolutio.8.* & idem dicendum est de percutiente Clericum consentientem; potest tamen excommunicari. *ibidem resolut.9.*

Aequites S. Iacobi, & etiam Nouitij.

Serui sine licentia.

Clericus se percutiēs non incedit.

Etiam monialis non incurrit.

7 Monialis potum accipiens, vel pugnis se percutiens pro abortu non incidit in censuram, vt satis probatum est. *7. part. tractat.5. resolut.40. & ibidem resolut.10.*

8 Hæremitæ, qui cum habitu hæremitico, & alicui Ecclesiæ seruientes, & sub

Heremitæ.

& sub obedientia alicuius Episcopi, vel Prælati Ecclesiastici in communi viuentes, vel separatim gaudent hoc priuilegio Canonis; non autem vagi non habentes firmum viuendi modum. *ibid.ref.*11.

Apostatæ, Laici, oblati.

9 Apostatæ, Nouitij extra monasterium cum licentia superioris, conuersi, laici, oblati, seu donati, qui veram professionem emittunt, & ij qui se, & bona sua Religioni donauerunt, & in ipsa viuunt cum aliqua mutatione habitus hi omnes gaudent priuilegio Canonis, qui verò percusserit Clericum manifestè hæreticum quamquam non sit datus foro seculari non incidunt in hanc censuram. *ibid.ref.*12.

Percutiens Clericũ hæreticum non.

Incorrigibilis.

10 Clericus in sacris constitutus incorrigibilis donec degradetur per declarationem Iudicis Ecclesiastici, & Iudici seculari tradatur gaudet hoc priuilegio; imò squillante dicit, quod post prædictam declarationem non est omnino tali priuilegio priuandus, quoad seculares illum percutientes, fragosus vero ait, Clericum dimisso habitu, & Tonsura Clericali, & in enormitatibus se intromittentem amittere talem priuilegium, non autem fori, cum hoc sit de iure Domino, Canonis de iure Ecclesiastico, & ex hoc excluduntur Iocolatores, Goliardæ, aut buffones. si per annum hoc ignominioso officio vacauerint, Carnifices, Macellarij, Tabernarij, modo coniugati sint, vel habitum demiserint, & ter ab Episcopo admoniti non destiterint, vel si destiterint idem officium assumunt, si verò non sint coniugati, & habitum retineant, quoad personam priuilegium Canonis non admittunt, sed bona, & officium, excommunicati, suspensi, interdicti, denunciati, & euitandi, Irregulares, & depositi verbaliter gaudent priuilegio Can. *ibid.ref.*13.

Clericus committẽs enormia.

Buffones.
Iacolatores.
Goliardæ.
Carnifices.
Macellatij.
Tabernari non gaudent.

Excommunicati, suspensi, interdicti, denuntiati, irregulares gaudent.

11 Mandantes, consulentes, auxilium dantes, &c. huiusmodi incidunt in censuram, sic etiam qui tacitè consentit, vt si quis offensus à Clerico coram amicis dixerit, se desiderare vindictam à tali Clerico, præuidens illos esse excitandos ad percutiendum; non incurrit mandans, si mandatarius excessit mandatum, vt si mandauit Clericum verberare, & ille vulnere affecit, vel si verbis offenderet, ille autem factis ostendit, hoc modo mandatarius, & non mandans incidit in censuram, &c. qui ratificauit percussionem factam in Clericum absque suo mandato, sed suo nomine incurrit, non autem si percussio facta fuit nomine alieno, & ille ratam habuerit peccat mortaliter, sed non incurrit in censuram. *ibid.ref.*14.

Mandantes, consulentes, auxilium dantes non gaudent.

Mandatarius.

Reuocans mandatũ.

12 Reuocans mandatum, vel consilium de non percutiendo Clericum si mandatarius noluit à facto desistere, & delictum commiserit, incidit in censuram, quia eius mandatum, vel consilium fuit causa delicti. *ibidem resolut.*15. Vnde mandans, vel consilium perhibens, vt Clericus percutiatur, & ante percussionem pœniteant; sed per distantiam loci prohibere non posuerunt mandatario talem percussionem incidunt in censuram. *ibidem resolutio.*16.

Condemnati ad triremes.

13 Verberantes Clericos tantum verbaliter condemnatos ad Triremes incidunt in censuram, non autem (*il Comito de galera*) nisi excedat modum in verberando. *ibidem resolut.*17.

Notorius.
Ignarus status Clericalis.

14 Notorius percussor Clerici non est euitandus, quando delictum non est ita publicum, & notorium, ita ut percussio nulla tergiuersatione cælari aut iuris remedio nisi potest, tamen si percussio facta fuit ab ebrio, vel nesciente, & ignaro esse Clericum, vel ad sui defensionem, vel tali actioni censuram non esse annexam, sicuti non est euitandus notoriè consulens, mandans, & ratam habens percussionem, vel non impediens. *ibid.ref.*18.

Ianitores si ex casu percutiunt Clericum non incidunt.

15 Percutiens Clericum in platea calcibus potest ab Episcopo absolui. *ibid.ref.*19. Aluetij, & Ianitores arcentes turbam, dum Pontifex, vel aliquis Princeps egreditur, si ex casu Clericum percutiunt non incidunt in censuram, sed si animo maligno ex proposito intendens Clericum verberare incur-

incurrunt, & possunt ab Episcopo absolui dummodo non sit grauis vulneratio. *ibidem res.* 20.

16 Prælatus Ecclesiasticus, Magister, Pedagogus & Magister Chori possunt ratione correctionis Clericos verberare, non autem in sacris constitutos, tamen si excedit modus in verberando, itaut excessus dicatur peccatum mortale incidunt, sicut qui sub titulo correctionis tamen, odio hoc faciunt. *ibidem resol.* 21. Prælati, Magister, & alij non incidunt causa correctionis secus si excedunt.

17 Prælatus Regularis potest per conuersum vti Religiosum verberare facere Clericum, si ipse vt tenetur propria manu non verberet non incurrit in censuram. Episcopus verò non debet per se sed per alios hanc actionem facere in Clericum, sed alij Prælati Episcopo inferiores per se tamen hodie vsu receptum est Episcopi per laicum hoc facere videtur. *ibidem resolut.* 22. Magister verò potest Clericum per laicum verberare, & si ipse secularis est, potest per se, sicut Pater filium, & propinquus sibi aliqualiter subditum, & hoc se per intelligitur cum moderamine inculpatæ tutelæ. *ibidem resolutio.* 22. Prælati possunt per laicum verberare facere Clericos.

18 Percutiens Clericum aggressorem ob sui defensionem, vel alterius personæ bonæ famæ non incidit in censuram, sic expellens Clericum à domo iniustè illam occupantem, quando alia via suum ius non potest recuperare, vel si violenter expellatur præoccupans tibi honorificam Sedem ab illa, vel si violenter etipiantur è manibus furentium tibi aliqua bona, quando aliter recuperare non possunt, secus verò si à domo illa eripiantur, quia tunc auxilio Iudicis debetur hoc facere; si debitor Clericus fugiens detinetur, & Iudici præsentetur, non incurritur, & si dubitetur de fuga. potest Iudex secularis eum in vinculis detinere, donec Ecclesiastico remitteretur; imò offensus à Clerico in euentu, quo Clericus ob offensam mittendus esset in carcere, & puniendus, potest absque excommunicatione in carcere illum alligare, vt suo Iudici intra 24. horas illum presentaret. *ibid. res.* 23. Percutere Clericum aggressore, & similia. Pulchra de fugiente elucidantur.

19 Si quis percusserit Clericum fugientem percusso sæculari pro recuperatione suæ famæ, vel honoris non incurrit in censuram quamquam Bannes teneant in contrarium. *ibidem resolut.* 24. Et si Clericus percusserit aliquem fuste, vel alapa, & postea fugit, possit à percussore percuti, etiam stricto gladio ait Victoria sed eius opinio speculatiuè non practicè est ammittenda, cum sapit vindictæ, ait Bannes, vnde supposita probabilitate opinionis Victoriæ percutientem Clericum non incidere in censuram docet Leone. *ibidem resolut.* 25. Idem. Non incidit.

20 In vasus nobilis potest occidere aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, etiam si possit aliter se defendere, non incidit in censuram dummodo non esset causa primaria ad excitandum aggressorem; secus autem si esset infimæ conditionis de hoc. *par.* 8. *tractat.* 7. *resolutio.* 45. sed consulentes occidere Clericum iniustè inuasorem aliquem non incurrit; sic etiã extraneus consulens Patri, Fratri, vel marito actionem Clerici in fraganti reperiendi non incurrit in censuram hæc omnia. *ibid. ref.* 26. Nobilis potest occidere inuasorem.

21 Aliqua curiosa ad intelligentiam de incurrentib. in hanc censuram, sed primo notandum est, quod necessarium est, vt percussio sit realiter violenta, facta manibus, vel instrumentis personæ Ecclesiasticæ, vel rebus adhærentibus illi, quia non ligatur ille, qui verba contumeliosa infert Clerico, vel aliquid proijciat in Clericum, & non tangit illum, nec vestes, & percussio debet esse talis, vt vi sua ascendat ad peccatum mortale, quia si percussio non fit respectu sui, quamuis respectu intentionis sit mortalis. Violenta dicitur non solum quando illum percutimus, sed etiam quando violenter ab eo aliquid auferimus; quod si fiat ablutio sine violentia, vt si nummi furantur à loculo, etiam cum abscissione loculi dicitur furtum, & non violentia Aliqua curiosa notando. Res ablata sine violentia.

tia

tia non incurritur. Violentia dicitur ablatio rei Clerico adhærentis, puta vestis, cum personæ censetur iniuria facta, auulsio dentis, percussio brachiorum, pedum, & alia, etiam percussio facta baculo, ense, lapide, aspersione puluéris aquæ, saliuæ, vel alterius rei non solum manibus, sed alio quouis modo, vt detrudendo Clericum in carcere, vel in aliquo alio loco, ex quo non poterit egredi absque pudore, aut amotio freni ab aquo, abscissio cinguli, vel si ita furiosè persequatur, vt cogatur se præcipitare, vel aliquod malum ad se liberandum subiret, secus si fugiendo casu caderet, vel per omne id, quod nocere poterit per omnia illa si fiat violenta percussio incurritur in censuram; sic etiam tribuendo Clerico venenum, vel molestiam illi inferendo, quamuis furtiuè, & absque violentia exteriori hoc fieret, si comprimatur vestis, vel palium etiam Religiosi afferendo, si non esses Clericus, vel Religiosus te percuterem. Vide res/ .35. si compelleret personam laicam in Clericum, quæ Clericum comprimeret, laicus verò non incipit sed compellens, secus qui deturpat portas vel fenestras Clerici.

Excusantur ab hac censura pueri Clerici rixantes inter se pugnis, etiam in templo cum effusione sanguinis, quæ iniuria etsi sit grauis, respectu illorum est leuis, qui ex subita passione non plenè aduertente, vel causa ioci, & ludi Clericum percutiunt, ignorantes esse Clericum, qui premunt comam Clerici existimantes non esse Clericum, percutiens Clericum in habitu seculari, quem habitum Ioannes laicus solebat gestare non incidit in censuram. *ibid. res/.27.*

Clericus superior. Realiter degradatū percutiens, non incidit, sicut de verbali degradato. Peccant torquere facere Clericum,

22 Percussio Clerici superioris, vel Prælati Religionis inducit præter malitiam contra Religionem, inducit malitiam impietatis respectu dignitatis. *ibidem resolut.*28. percutiens Clericum degradatum realiter non incidit in censuram, sicut degradati verbaliter. *ibidem resolut.*29. & stante consuetudine torquentes Clericum per laicum non incidunt, sed peccant permittentes, & ordinantes. *ibid. res/.*30.

Pulcherrima circa errorem.

23 Facta diligentia, vt percutiatur Petrus, tamen percutitur Caius non incidit in censuram percutiens, sic mandans occidere Caium, & occiditur Petrus ista dicitur causalis occisio, ideo non incurritur irregularitatem, ita decisum fuit per Sac. Concilium Congregat. Concilij 1589. *ibidem resol.*31. Nec incidit in censuram percutiens Clericum habentem rem cum sponsa de futuro, & percussio debet esse incontinenti, & non cum interuallo. *ibidem resol.*32. Potest etiam consulere Patri, fratri, marito mutilationem, vel percussionem Clerici potius, quam mortem, & consulentes non incidunt in censuram, & percussio debet esse per se, & non per alios, aliter ambo incidunt in censuram, etiam si inueniat, osculando, &c. *ibidem.* §. *Nota.*

24 Pater inueniens Clericum agentem rem cum eius filia illegitima, vel adoptiua non incurrit in censuram. *ibid. res/.*33.

Controuersia circa Religiosum inualidè professum, & Nouitium.

25 Adest controuersia, si quis percusserit Religiosum inualidè professum affirmantes, incidere in censuram ratione habitus. Bordonus. Negantes, nō debere gaudere priuilegio Canonis, quia non gaudet priuilegijs Religionis, sicut gaudet Nouitius: & ratio est quia Nouitius est in via ad professionem, iste non est professus, nec vult profiteri. *ibidem resolutio.*34. Porrigens venenum Clerico incidit, quia porrigit ad occidendum, & non est par ratio de Moniali accipiente venenum pro abortu. *ibidem resolut.*36. nec etiam sicut dixi, *res/.*27 incidit furans vestem à Clerico, vel aufert nummos à crumena absque violentia. *ibidem res/.*37.

Mulier nobilis sollicitata à Clerico, non incidit percutiendo Clericum.

26 Mulier nobilis turpiter à Clerico sollicitata, si verbis, vel alio modo non potest se liberare si illum percutit fuste, vel alapa non incidit in censuram. *ibid. res/.*38. percutiens mortuum incidit in censuram. *ibid. res/.*39.

27 Cle-

27 Clericus ordinibus sacris initiatus, si obtinuit dispensationem à Papa, vt matrimonium contrahat, si percutitur ante matrimonium contractum percussor incidit in censuram, non autem post contractum. *ibid. res.* 40. — Incidit percutiens mortuum.

28 Magister, vel sub Magister Nouitiorum, si percussit Nouitium, vel religiosum causa correctionis, & si adest statutum in Religione ne Monaci verberentur, non incurrit in censuram. *ibidem res.* 41. Vnde aduertendum est, quod Clerici Sodomiti, post declarationem criminis priuati sunt priuilegijs Clericalib. per Bullam Pij V. sed non patientes, qui molles vocantur, & non Sodomiti. *ibidem.* §. *Nota.* — Magistri Nouitiorũ. — Sodomiti priuantur priuilegio.

29 Percutiens Clericum cum ignorantia concomitante, siue iuris, siue facti excusatur à censura, & maximè si vult percutere Titium laicum iudicatum, cum sit absque habitu, & censura, sed verberans Caium putans cum Ioannem incidit in censuram. *ibidem resolut* 42. — Ignorantia excusat.

30 Si duo Clerici, vel Religiosi in Ioco se ad inuicem verberant, & percussio excedat leuitatem, & ascendat in actum tertium prauæ voluntatis, & scientiæ circa verberationem, & verberatio incæpit in ioco possunt ad cautelam petere absolutionem. *ibid. res.* 43. & percutiens Religiosum laicum, seu conuersum nullo ordine sacro insignitum expulsum è Religione, & si sit sine habitu incidit in excommunicationem, quia non ammisit priuilegium Canonis, quamquam ammisit illud fori, & quando Trid. loquitur intelligẽdum est de Clericis coniugatis, qui non obseruant conditiones in Concilio præscriptas. *ibidem resol.* 44. — Percussio in ioco incæpta est consideranda. — Percutiens conuersum expulsum incidit.

31 Leuis percussio Clericorum iudicanda est iudicio Iudicis, & boni viri, & ex circumstantijs personarum, locorum, temporum, & ex modo percutiendi, ac lædendi, vnde percussio Clerici sacrificantis in Altari si leuiter percutiatur, non dicitur leuis, sed atrox, sic etiamsi percussio in Clericum facta est in platea, vel Ecclesia, ex quo fiat notoria. — Leuis percussio iudicio iudicis iudicãda est.

Grauis percussio est illa, quæ non est leuis, neq; enormis, quæ ab Episcopo, vel Abbate iudicanda est. Enormis dicitur, quæ peruenit ad mutilationẽ membrorum, expulsionem oculorum, vt Clericus fiat inutilis ad munus suũ vel si vulnus eget rimedio Chirurgiæ, vel ad occisionem, Magna effusio sãguinis non dicitur enormis, tamen si laicus officialis auctoritatiuè percutiat Clericum iniectio manuum in Episcopum Abbatem, vel priorẽ Monasterij, & suum Superiorem, si Monachus percutit Clericum secularẽ dato scandalo, si in conspectu Prælati, aut Iudicis, & ex facti notorietate, si in magno concursu, in magna festiuitate, aut in Nundinis, vel celebri mercatu. Molina & hæ omnes quando non excedunt mediocritatem, non est dicendum quod sint enormis. *ibid. resol.* 45. In dubijs verò tenendum est percussionem esse grauem communiter DD. *ibidem resolutio.* 46. — Grauis percussio à Superiore iudicanda est.

CENSVRÆ

Huiusmodi Absolutio.

32 Ob leuem percussionem potest Episcopus suos subditos absoluere in vtroq; foro DD. & omnes habentes iurisdictionẽ quasi Episcopalẽ: ab excommunicatione vero, ob grauem, & enormẽ percussionem Clerici à Pontifice, vel ab eius delegatis obtinenda est absolutio, exceptis casib. in iure expressis, vt propter impedimẽtũ tẽporale, & Can. ex iur. beneficio. *ib. res.* 47. — Episcopus, & habens iurisdictionem quasi Episcopalem.

33 Impeditus ob legitimum impedimentum, qui per procuratorem, vel per Epistolã nõ potest adire Papam propter absolutionem pro enormi percussione Clerici, potest ab Episcopo absolui. *ibid. res.* 48. — Impediti possunt absolui ab Episcopo.

34 Su-

Superiores Regulares possunt ab enormi per priuilegium.

34 Superior Regularis potest absoluere ab excommunicatione leui, & mediocri suos subditos ad inuicem se percutiẽtes intra, vel extra claustrum, etiamsi sit Sedi Apostolicæ reseruata per speciale priuilegium. §. *Notandum est tamen resol.* 50. sic etiam ipse superior potest se absoluere facere ab alio Sacerdote à se electo, si inciderit in hanc excommunicationem; tamen per priuilegium possunt etiam absoluere ab enormi. *ibid. res.* 49.

Episcopus percussi debet absoluere Clericum percutientẽ.

35 Percutiens Clericum alterius Diœcesis debet absolui ab Episcopo Clerici percussi, & si Religiosus percusserit ipsum Episcopum nisi fuerit legitimè impeditus non potest absolui ab ipso Episcopo, sed debet adire Papam. *Ibid.* § *Notandum.*

Regularis potest absolui à suo superiore cum assistentia superioris Religiosi percussi.

36 Regularis percutiens alium Regularem alterius Religionis potest à suo proprio Prælato absolui, cum præsentia, & assistentia Prælati illius offensi, & à Prælato suo debet percuti in satisfactionem iniuriæ acceptæ, & non tenetur ad damnum resarciendum Monasterium offendentis; sed si in hoc Prælati erunt discordes, debet eligi tertius arbiter, qui cum ipsis iudiciũ ferat Palaus. *ibid. res.* 50. Si verò percuteret alium Religiosum eiusdem Religionis, sed an Monasterij debet absolui à proprio Prælato cum consensu Prælati ostensi, non autem si absolutio daretur à Prouinciali, vel Generali, dummodo non sint diuersarum Prouinciarum. §. *Sed quid.*

Egrediens à Religione, & absolutus à censura contracta ante ingressum reincidit.

37 Superior Regularis potest absoluere Nouitium, qui Clericum percusserit ante ingressum Religionis, sed si ante annum professionis egredietur è monasterio, re incidit in excommunicationem, & debet se præsentare Episcopo ordinario; ferè omnes DD. *ibid. res.* 51. sed si duo tantum ad sint Religiosi in Monasterio, & se ad inuicem percutiunt, potest Superior dare facultatem subdito, vt illum à censura absoluat, non autem à peccatis, & superior sic absolutus absoluat subditum. *ibid. res.* 52.

Possunt regulares absoluere à censura ista.

Episcopus potest absoluere regulares in absentia sui Superioris.

38 Possunt Regulares absoluere seculares percussores Clericorum vi suorum priuilegiorum, exceptis casibus in decreto Clementis Octaui contentis, attamen consulendam esse quamdam declarationem Sacræ Congregat. die 18. Iulij 1642. *ibid. resol.* 53.

39 Episcopi potest absoluere regulares ad inuicem se percutientes (etiam exẽptos) de licentia suorum Prælatorum, etiamsi iniustè negaretur à Prælato licentia, & si Prælatus absens erit, non potest haberi talis licentia, ratione æquitatis potest eos absoluere: idem est de Monialibus. *ibid. res.* 54.

Ianitores possunt absolui ab Episcopo non in omnibus casibus.

40 Ianitores, & Hostiarij Principum, qui prætextu sui officij Clericum percutiunt animo iniuriandi possunt ab Episcopo absolui absque prætextu se præsentandi Sedi Apostolicæ, si percussio atrox non fuerit; non autem quando sibi arrogat iurisdictionem, quasi id licitè facere possit, & non in defensionem ostij sibi commissi, & vt sic absolutio pertinet ad Papam quãquam sit leuis, quia talis percussio existimatur grauis, & enormis respectu status Ecclesiastici, & onus probandi pertinet ad officialem, & non ad Clericum si fortuito hoc fecit, sed quando non aderat turba, quæ arcenda erat pertinet ad Clericum. *ibid. res.* 55.

Fœminæ possunt absolui ab Episcopo.

41 Clerici viuentes in seminarijs, vel cathedralibus inseruientes in communi, vel in particulari percutientes se ad inuicem, percussione etiam graui, & non atroci possunt absolui ab Episcopo sine onere se præsentandi Sedi Apostolicæ. *ibid. res.* 56. & possunt etiam absolui percutientes Clericos in virtute Bullæ Cruciatæ, etiam ab enormi percussione. *ibid. res.* 57.

42 Episcopi possunt absoluere impuberes, & puberes doli capaces ab hac censura propter percussionem Clerici, nec tenentur se præsentare Sedi Apostolicæ. *ibid. res.* 58. Itidem fœminæ possunt absolui ab Episcopo pro quacumque percussione. *ibid. res.* 59. Itidem personæ delicatæ, quę Papã adire nõ possunt, possunt ab Episcopo absolui, monito prius Papa de eorũ statu. *ibid.*

Ibid.§.Notandum. Senes sexagenarij, & etiam quinquagennarij non tenentur Papa adire; sed ab Episcopo possunt absolui. *ibid.res.60.*

43 Serui delinquentes in præiudicium Dominorum, vel patris familias, vt eant Romam Clericos percutiunt, sic etiam vir in damnum vxoris, impubes, & pubes in præiudicium patris tales sunt absoluendi ab Episcopo, cum adiunctione orationum Ieiuniorum, & similium, pro recompensatione teneris. *ibid.resol.61.* tamen quamquam serui, vt dictum est possunt absolui ex duobus capitibus si percussio sit tam grauis, & excessus enormis, & ad scandalum, & prauum aliorum exemplum, mittendi sunt ad Sedem Apostolicam, & eadem est ratio de Religiosis. *ibid.§.Nota etiam.* Serui possunt absolui ab Episcopo.

44 Pauperes, & infirmi, & valetudinarij, tales à timoratis viris indicati non tenentur adire Romam ob absolutionem huius censuræ hi omnes possunt ab Episcopo absolui. *ibid.res.62.* Addo tamen, quod excommunicatus impeditus recurrere ad Papam, potest absolui ab Episcopo iure communi etiamsi percussio sit publica, & enormis. Pro maiori declaratione ponam impedimenta. Primò, periculum mortis. Secundò, infirmitas lunga. Tertiò, inimicitia capitalis. Quartò, paupertas. Quintò, senes, & impubes. Sextò, qui est sub cura parentum. Septimò, obligatio alendi vxorem, filios, & familiã. Octauò, cura animarum. Nonò, seruitus, vt supra. Decimò, fragilitas sexus, & quodlibet impedimentum legitimum iudicatum arbitrio boni viri, & talis impeditus non tenetur mittere Epistolam, nec procuratorem pro absolutione attamen sit absolutus cessante impedimento tenetur se præsentare Papæ; ita Auila, sed hoc semper intelligitur satisfacta parte. *Ibidem.§.Aduerte etiam.* Pauperes. Infirmi possunt ab Episcopo absolui.

45 Episcopi possunt absoluere ab omni excommunicatione occulta, nec deducta ad forum contentiosum. *ibidem resol.63.* Ab impeditis legitimo impedimento, & ex decem capitibus supradictis, non tenetur Episcopus exigere iuramentum adeundi Pontificem. *ibidem resol.64.* Et non desunt viri docti asserentes, Regulares priuilegiatos posse absoluere sæculares à casibus occultis Bullæ Cœnę (tamen Pellizzarius ait non esse recedendum a negatiua sententia) à fortiori possunt absoluere à percussione enormi occulto. *ibidem resolut.65.* Ab omni excommunicatione occulta, & non deducta in foro contentioso. Ab impeditis non potest exigere iuramentum.

CESSIO BONORVM.

1 CESSIO bonorum est actus, quo creditor, qui non est absoluendum sufficiens, omnia sua bona creditoribus dimitit, vt carceris situm, & squalorem, aliasque molestias euitet. Nam priscis tempotibus constitutum erat, vt qui æri alieno satisfacere non possent, priuata auctoritate in vincula coniicerentur, atque alijs pœnis afficerentur. Sed lege Iulia (à Caio Iulio Cæsare, vel certè successore eius Augusto, lata) tandem hæc asperitas mitigata est, & sancitum, vt inopes debitores bonis suis cedendo ab iniuria carceris, & quacumque animaduersione alia liberarentur. Nihil autem interest in iure, siue in iudicio, an extra iudicium, præsens, an absens per nuncium, aut per Epistolam debitor bonis cedat, hoc est, bona omnia sua, si quæ sint, creditoribus se relinquere, ac concedere profiteatur. Nullus siquidem in bonorum cessione exigitur ritus, aut solemnitas, sed sufficit sola voluntatis expressio. *l.vlt.ff.de cessione bonor.l.in omni 6.C.qui bon.ced poss.par.7.tr.8.res.1.* Cessio bonorũ quid sit. Et cur inuenta. Ad quam sufficit sola voluntatis expressio.

2 Vt vero huiusmodi cessio bonorum efficax sit, & cedentem liberet, requiritur vt is prius caueat de soluendo residuum, si ad pinguiorem fortunam peruenerit. *§.final.instit. de action.* Hæc autem cautio fieri debet fideiusso- Cum cautione fideiussoria.

Vel saltem iuratoria.

fideiussoribus idoneis. Quod si debitor ob paupertatem fideiussores habere non possit, ad iuratoriam cautionem admitti debet. *Couarruu. lib. 2. capit. 1. num. 6.* & alij, *ibidem resol. 16.*

Cessio bonorum cõpetit solum in debitis ciuilibus. Non autem in debitis ex delicto.

3 Huiusmodi cessio bonorum non habet locum nisi in debitis ciuilibus, scilicet ex contractus vel quasi contractu. *Malderus de iustit. tract. 4. cap. 7. dub. 3.* Vnde infertur non gaudere beneficio cessionis eum, qui debet ex delicto, siue delictum sit commissum in contractu, siue extra contractum, siue debeatur tanquam pœna, siue pro reparatione damni, & interesse: non iure beneficium cessionis illis solis conceditur, qui merè ciuiliter debent: & quando agitur de publica vtilitate, excluditur bonorum cessio, *l. propter honorem Cod. qui bon. ced. poss.* Interest autem publicæ vtilitatis, ne delicta maneant impunita *cap. vt famæ, de sent. excommun.*

Aduerte primò Syluestrum *ver. Restitutio 7. quæst. 6. dicto 5.* cum alijs admittere beneficium cessionis in delicto, quando via accusationis proceditur, secus verò quando petitur debitum, etiamsi fuerit ex furto.

Et quænam sint debita ex delicto secundum aliquos.

Aduerte secundò, quod secundùm aliquos nomine debiti ex delicto intelliguntur illa etiam, quæ licet ex contractu descenderint, postea verò vel propter moram culpabilem, vel propter aliud delictum admixtum facta fuerunt iam debita ex delicto, de quibus aliqui dicunt posse etiam pro illis fieri cessionem bonorum, sicut pro alijs. Ita Couarru. *lib. 2. variar. cap. 1. numero 8.* & alij. Lugo tamen *de iustit. tomo 2. disputatio. 21. sectio. 3. numero 43.* tenet de iure communi non esse id concessum, nisi debitoribus de quibus solis leges loquuntur, quando cessiones bonorum concedunt. *par. 7. tr. 8 resol. 2.*

Nec in iis, qui fastu, vel dolo malo sua bona perdiderunt.

4 Infertur secundò beneficium cessionis bonorum non competere illis, qui partim ex suo dolo, fastu, vel luxuria, partim fortunæ vitio, insufficientes ad soluendum effecti sunt. *l. fin. § fin. ff. quæ in fraud. cred.* Ita communiter Doctores, quamuis Vlricus Hunn. *volum. posser. disput. Treuliter. 24. thesi. 4 pag. 544.* contrarium teneat, putetq; hodie de iure communi, illi soli, qui sua culpa eo redactus est, vt soluere non possit, beneficium cessionis bonorum competere. *ibid. res. 3. & res. 11.*

Contrarium tenet Hunnius.

Cessurus bonis non potest occultare quidquam, nec obolum quidem, sed omnia bona sua indicare, mediante iuramento.

5 Tertiò, is, qui bonis cedit, si aliquid de suis bonis occultauerit, non gaudet Priuilegio cessionis, sed detrudendus est in carcerem, quousque integrè soluat, est communis Doctorum. Vnde sequitur, quod debitor bonis cessurus, omnia sua bona indicare debeat creditoribus; ita vt si vel obolum dolosè retinuerit, aut reseruarit, cessio prorsus nulla fit, & inualida. Hæc autem indicatio debet fieri mediante iuramento. *Part. 7. tractat. 8. resolutio 5.*

Potest, qui cedit bonis, retinere sibi necessaria ad sustentationem, & vti in conscientia beneficio cessionis.

6 An autem qui cedit bonis, possit in conscientia occultare aliquid ad sui sustentationem, & vti Priuilegio cessionis? Negat Lugo *de iustit. tomo 2. disputatio. 21. sectio. 3. numero 42.* At Hurtadus *de iustit. & iure disputat. 9. diff. 3.* & alij admittunt in conscientia, quod non obstante iure positiuo id prohibente; possit ille qui cedit bonis occultare necessaria ad sui substentationem, *ibidem resol. 6.* & hoc etiamsi debeat ex delicto; idque iuxta probabiliorem sententiam, quam tenet Trullench *in Decal. tom. 2. lib. 7. ca. 15. dub. 5. numero 1.* quamuis contrarium etiam sit satis probabile, vt putat Lugo citatus. *Ibidem resol 7.*

Idque etiamsi debeat ex delicto.

Non potest autem quidquam alienare in fraudem creditorum, aliàs non competeret beneficium cessionis. Idemque dicendum est de Clericis.

7 Quartò, cessurus bonis, non potest aliquid in fraudem creditorum alienare, alias non gaudebit Priuilegio cessionis Lugo *de iustit. tom. 2. disputat. 21. & sect. 3. num. 39. par. 7. tract. 8. resolut. 11.* Idem dic de Clericis, qui si in fraudem creditorum consumpserint bona, illa alienando, vel ludendo, &c. non gaudent beneficio, cap. Odoardus de solut. Ita Genuensis, *in praxi cap. 3. num. 6. Ibid. §. Nota.*

8 Quin-

8 Quintò, Debitor fisci, si nempe agitur de solutione collectarũ, quę imponuntur subditis pro quantitate bonorum, quę possident, tunc si non est ad soluendum sufficiens, non admittitur ad cessionem bonorum: Si verò fisco ex contractu obligatus est non prohibetur bonis cedere. Floridus Mausonius *de causis execut. lib. 1. limit. 5. de action. par. 7. t. 8. res. 19. §. Diximus.* Debitor fisci nõ gaudet Priuilegio cessionis.

9 Sextò, quando debitor posteriores creditores præponendo, ad soluendum sufficiens esse desijt, à cessionis beneficio repellitur *ibid. §. secundo.* Septimò, Decoctores, qui dicuntur vulgo, *Falliti*, & semel bonis cesserunt, non possunt bonis cedere. *ibid. § quarto.* Nec qui præposuit creditores posteriores. Nec qui semel cessit bonis.

10 Octauò, qui in instrumento contractus sese ad carcerem, in euentum non factæ solutionis, expresse obligauit, non posse cedere bonis statuit Arisminus Tepatus *in epitom. decis. tit. 281. de cess. bon. cap. 5. circa finem.* quamuis hanc sententiam improbet Matth. Colerus *de process. executiuo part. 1. ca. 6. num. 121. ibidem §. Et tandem.* Nec qui se obligauit ad carcerem.

11 Si quis negauit debitum, & postmodum conuincitur putant aliqui hunc non posse gaudere beneficio cessionis bonorum. Arisminus Tepatus *in epitom. decision. titul. 281. de cession. cap. 3.* Cum his tamen limitationibus: Primò quando habuit iustam causam negando, & ante sententiam pœnituit, & confessus fuit debitum, tunc enim non prohibetur bonis cedere? Secundò, quando debitum originem sumeret ab ipsamet sententia, vt quia esset actum actione in factum. Tertiò, Si fuisset appellatum à sententia condemnatoria, quia pendente appellatione, debitor potest cedere bonis. At his minimè obstantibus contraria sententia est tenenda, *ex l. 2. qui bonis cedere possunt*: vbi habetur, iudicatum idest damnatum bonis cedere posse, ne in carcerem detrudatur. *part. 7. Tractat. 8. resol. 10.* Negans debitum, nõ potest post sententiã vti beneficio cessionis. At contrarium verius, & probabilius.

12 Debitor qui contraxit spe cessionis, non gaudet hoc beneficio, est communis. Item Clericus, qui contraxit debita sub spe gaudendi beneficio, *cap. 1. dandis*, illo non gaudet. Ita Squillante *de Priuileg. Cleric. cap. 10. nu. 15. p. 7. tr. 8. res. 13.* Cessione bonorum non gaudet, qui sub spe huius beneficij contraxit.

13 Qui non dolore, sed culpabiliter ad inopiam peruenit, secundum aliquos gaudet beneficio cessionis: Et asserunt idem dicendum de eo, qui non quidem dolo malo, & de industria se inopem reddidit, sed tamen culpa sua ad inopiam redactus est. Ita Antonius Hering. *de fideiusso. cap. 5. num. 107. & sequ.* Alij verò id negant. *ibid. res. 12.* Qui vero non dolosè, sed culpabiliter ad inopiam redactus est dubium est, an hoc priuilegio gaudeat.

14 Item hæres qui non confecit inuentarium, non videtur posse vti beneficio cessionis, quia præsumitur hæreditatem opulentam, & ad soluendum sufficientem, inuenisse. *Nouell. 1. cap. 2. §.* Si verò non confecerit. *l. vltim. Codic. de iure deliber.* Ita Matthæus Brunus *in tract. de cess. bon. qu. 4. prin. quæsito 6.* At Hieronym. Treult. & Hunnius *volum. post. disp. 24. the. 4.* volunt, hæredem non conficientem inuentarium bonis cedere posse, quia huiusmodi hæres tenetur creditoribus in solidum quemadmodum ipse defunctus, teneretur, si viueret, atqui defunctus posset bonis cedere, ergo & hæres. Aduertit autem Squillante *de Priuileg. Cler. cap. 10. nu. 43.* ex Triuisano, & Riccio, Clericum hæredem non confecto inuentario non esse admittendum ad beneficium *cap.* Odoardus *de solut. part. 7. tr. 8. resol. 14.* Idem dic de hærede non conficiente inuentario: alijs negantibus. Alijs vero affirmantibus. Et quid de Clerico?

15 Si quis renunciauit Priuilegio cessionis, non potest eo vti, & valet pactum, præcipuè si sit iuramento firmatum. Et ratio est, quia vnicuique integrum est his, quę ipsi à lege concessa sunt renunciare: Et non est indulgendum beneficium illi, qui ei renunciauit. Ita Harprechtus *in comm. ad inst. tom. 4. titul. de Act. §. vlt. nu. 11. & seq.* Quod si debitores velint eo beneficio vti, petant ab Episcopo absolutionem à iuramento, vt obseruat Molina *de iust. to. 2. tract. 2. disp. 572. in fine.* Si verò prædicta renunciatio facta sit sine iuramento, tunc poterit admitti sententia eorum, qui asserunt, huiusmodi pactũ Qui renunciat Priuilegio cessionis, nõ potest eo vti, si id iuramento firmet. A quo petenda absolutio, si quis stare nequeat huic pacto. Secus dicendum, si non iurauerit.

non tenere, & posse nihilominus gaudere cessionis beneficio. Ita Couarru. *lib 2. var. res.1.* & quamplurimi alij. *ibid. res.15.*

Debitor cui offertur quinquennalis dilatio quando possit, necne vti cessione bonorum.

16 Si creditores offerant debitori quinquennalem dilationem, aliqui existimant illum excludi à beneficio cessionis, Glossa *in l. fin. verb. Inducias, Cod. qui bonis ced. poss.* Verum contrarium tenuit ipsa Glossa *in d. l. fin. verb. detur.* vbi dicit, quod sit in electione debitoris, an velit bonis cedere, an verò acceptare dilationem quinquennalem. Has Glossas concordant Albert. *in d. l. fin.* & Vincent. de Franch. *decis. 151.* Quod si debitor nolit dilationem, sed velit statim cedere, possit, & tunc electio sit debitoris: Sin verò nolit cedere, sed gaudere inducijs, tunc electio sit creditoris. *ibidem resol.17.*

Cedenti bona, non sunt neganda alimenta.

16 Creditor qui bonis cessit non est fraudandus quotidianis alimentis, Ita Lessius *lib.2. cap.16. dub.3. num. 6.* & huic sententiæ tanquam æquiori, & humaniori est adhærendum, quidquid in contrarium afferant. Dicastillus *de iust. lib.2. tr.2. disp.10. dub.4. num.78.* & Lugo *tom.2. disp.21. sect.3. nu. 37. p.7. tr.8. res.4.*

Saltem ex bonis, quæ acquisierit post cessionem.

17 Quod si is, qui cessit bonis, postea bona aliqua acquisierit, non potest conueniri in iudicio, nisi in quantum commodè possit, hoc est, non potest spoliari per iudicem omnibus bonis illis acquisitis, sed iudicis prudentis est suo arbitrio illi relinquere quod satis ei sit, ad illius parcam sustentationem congruam. *ib. d. res.8.*

Et id etiam in foro conscientiæ.

Et hoc habet locum etiam in foro conscientiæ, ita vt, quæ debitor lucratur post cessionem, si necessaria sint ad decentiam status non teneatur illa restituere, idque siue debita priora fuissent per iustitiam, siue per iniustitiam contracta. Ita Petrus à Nauarra. *Lib.4. cap.4 dub 10. num.59. Ibidem res.9.*

Cessio bonorum liberat solum creditores, non autem fideiussores.

18 Licet debitor principalis bonis cesserit, non ideò tamen fideiussores liberantur ab onere soluendi integrè pro illo, quia cessio solum prodest ipsi debitori, imò ideo dantur fideiussores, vt soluant, quando debitor principalis soluere non potest. Lugo *de Iust. tom.1. disp.21. sect.3. nu.;9.* cum alijs. Quæres an Laicus fideiussor Clerici gaudeat beneficio *cap.* Odoardus *de solut.*? Respon. negando, cum tale priuilegium sit personale, & propterea personam clerici non excedit. Secus si Clericus esset fideiussor laici; gauderet enim tali Priuilegio. *p.7. tr.8. res.18.*

Nisi is esset Clericus: qui gaudet Priuilegio cap. Odoard.

Cedens bonis nō est liber à restitutione. Etiamsi cessio esset ignominiosa.

19 Nec qui cedit bonis, liber est à restitutione, sed manet obligatus ad soluendum residuum, si postea ad pinguiorem fortunam peruenerit, aut aliquid acquisierit est communis. *ib. resol.20.* Etiamsi hæc cessio fiat cum ignominia, iuxtà communiorem, & magis receptã sententiam, quia ignominia illa non extinguit obligationem naturalem soluendi debita, sed est pœna propter culpam præsumptam contrahentis debita supra vires, & ad deterrendos alios, ne prodigalitate, & negligentia ad similem statum deueniant. *ibid. resol.21.*

Quam posse statuto introduci, affirmant communiter DD.

20 Quæres, An statuto hæc ignominiosa cessio introduci possit? Negant Cyn. *in l.1. quæst.5. Cod. de cess. bon.* Baldus *in l. fin. ff. eod.* & alij plerique interpretes. Verum similia statuta, & talem cessionem bonorum ignominiosam communiter Doctores admittunt, nec illam reprobant, est enim introducta propter bonum publicum ad deterrendos homines, vt dictum est *p.7. tr.8. res.21.* §. Sed hic.

Cessio simplex bonorum non inducit irregularitatem. At ignominiosa videtur inducere. Licet contrarium sit etiam probabile.

21 Quæres præterea, Num qui cedit bonis, fiat Irregularis? Respond. primò cedentem simpliciter bonis non esse irregularem, quia non est infamis, nec talis cessio infamiam irrogat. Est communis. Respond secundò Infamiam ignominiosam inducere infamiam facti, si non iuris. Ita Cardinalis Tuschus *tom.1. conclus.227. num.7.* & Maiolus *de Irregul. lib.2. cap. 11. num.16.* Tamen contraria etiam sententia sua probabilitate non caret,

ret, quia certum est ex *cap. is, qui de sentent. excommunicat. in 6.* quod nulla irregularitas incurritur, nisi sit in iure expressa; at nullus inuenitur textus imponens irregularitatem cedens bonis cessione ignominiosa, ergo. Ideo tu cogita. *par. 7. tr. 8. res. 22.*

22 Potest Princeps per rescriptum suum alicui concedere dilationes seu inducias moratorias, temporales tamen, ad hoc vt intra tempus indultum debitores à creditoribus nequeant molestari: non potest verò concedere dilationem peremptoriam, quæ ius alterius partis omninò tollit, & infringit. Aduertant tamen Principes, ne eas concedant absque iusta, & graui causa. Aduertant 2. non posse concedi ab inferiore, qui non habet iura territoralia, nisi conceduntur consentiente maiori parte creditorum, in quo casu talis dilatio potest per quemcumque Iudicem dari, & concedi, *l. final. C. qui bonis ced poss. par. 7. tr. 8. res. 23.* — Dilationes, seu induciæ moratoriæ concedi possunt à Principe. — Ex iusta, & graui causa, & habëte iura territoralia.

23 Quę quidem dilatio ad soluendum non potest concedi à Principe, nisi pro modico temporis spatio, quod spatium quidam extendunt ad quinquennium, alij ad decennium. Sed Lancellot. *in templ. iudic. Lib. 1. cap. 1. §. 4. de Imper. ver. dilationes indulgent. num. 3.* determinat hoc totum relinquendum Iudicis arbitrio. Et *num. 4.* dicit, si excedatur modicum tempus dilationis concessionem non valere. *ibid. res. 24.* — Non nisi pro modico temporis spatio.

24 Hæ verò induciæ moratoriæ à Principe concessæ incipiunt currere à die, quo fuerunt datæ, non a die quo fuerunt insinuatæ creditoribus: nisi Princeps in rescripto aliud tempus expresserit; vel nisi inter debitorem, & creditorem de certo die soluendi conuenerit, & is dies tempore dati rescripti nondum venerit, tunc enim incipit dilatio concessa à die, quo fuit concessa. Guid. Pap. *dec. 109.* & alij. *ibid. res. 25.* — Et incipiunt currere à die, quo sunt datæ nisi aliud fuerit in rescripto, vel inter partes conuentum.

25 Nec possunt, vel debent concedi quibusuis debitoribus, sed illis solum, qui aduersa fortuna, absque suo dolo, & culpa ad inopiam redacti sunt. Non autem decoctoribus qui culpa sua eiusmodi calamitatem, & inopiam procurarunt: Hi enim furibus comparandi, eorumdemque loco habendi *d. ordinat. politic. tit. 23. par. 7. tr. 8. res. 26* § & ideo. — Non sunt autem cōcedendæ omnib. debitoribus. — Nec Decoctoribus.

26 Vnde infertur primò eas concedendas non esse, quando debitum prouenit ex delicto, si quidem tunc non habentes in ære luere debent in corpore, & tales nulla sunt commiseratione digni. Menoch. *de arbitr. quæst. cas. 203. num. 16. & seq. Ibid. res. 26.* — Nec debitoribus ex delicto.

27 Secundò quamuis concedi possint debitoribus ex contractu, non tamen sunt concedendæ omnibus: Contra debitum enim ex contractu depositi descendens dilatio quinquennalis à Principe concedi non debet, quoniam hoc natura depositi non patitur, si quidem res deposita sine vlla mora, & dilatione, remotis, & exclusis omnibus exceptionibus restitui debet deponenti. *l. 1 Cod. deposit.* Hinc sequitur Clericum debitorem ratione depositi non gaudere beneficio, *cap.* Odoardus *de solut.* Squillante *de Priuileg. Cleric. c. 10. dub. 3. n. 4. ibid. res. 27.* — Nec debitoribus ex contractu depositi.

28 Tertiò non possunt concedi pro debito ex contractu locationis, seu conductionis descendente. Menoch. *dict. casu 203. numero 18. par. 7. trac. 8. resolut. 27. §. Idem.* — Vel ex contractu locationis, seu conductionis.

29 Quartò non possunt concedi contra debitum pupillare. — Nec in sequentibus.

30 Quintò contra debitorum alimentorum.

31 Sextò contra debitum opificum, mercenariorum, & famulorum, quo scilicet debitor ipsis pro labore obligatus est.

32 Septimò Nec contra debitum Ecclesiasticum.

33 Octauò. Nec contra debitum fiscale.

34 Nonò. Nec contra debitum, quod cum extero, & transeunte contractum est.

35 Decimò. Nec contra debitum dotis, si videlicet ea à Principe concedenda forent, Creditor tamen dotis debitori sui inducias istas indulgère nō prohibetur. Atque hæc omnia certissima sunt ex I.C. & præcipuè ex Thoma Maulio. *tr. de cess. bonor. tit. 6. n. 24. & sequ ibid. res. 28.*

Dilationes generales quomodo intelligendæ.

Et petendæ.

36 Dilationes moratoriæ generaliter loquentes, nisi aliud sit in rescriptō non extenduntur ad debita prædicta à *n. 27.* Neq; ad debitum iuratum. Ideoq; necesse est, vt debitor supplicans in sua supplicatione exprimat qualitatem debiti, itemque significet an lis pendeat, an sententia sit prolata, an pro eodem debito habuerit alias inducias, an debitum sit vetus, an recens deniquè, vt narret ea omnia, quæ possunt operari, vt Princeps non concederet, vel difficilius concederet. Carolus de Grassis, *d. except. 32. nu 31.* Aliàs præsumeretur in dolo tacendo veritatem, vel exprimēdo falsam causam, & induciæ videretur obreptitiæ, & consequenter essent nullæ ipso iure. *p. 7. tr. 8. res. 28. §.* & ideò, *& res. 29.*

Pro debitis iuratis non posse Principem sæcularem cōcedere inducias aliqui dicunt.

37 Quæres an pro debitis iuratis concedi possint à Principe dilationes moratoriæ, vt induciæ valeant? Negatiuè respondet Carolus de Grass. *d. except. 32. numero 8. & seq.* Cum alijs: qui etiam appellat hanc sententiam animæ tutiorem: & hanc potestatem concedit tantum Pontifici Maximo. At Thomas Maulius *tractat. de cess. bon. titul. 7. numero 30.* obseruat, vbiuis locorum contrarium seruari, & Principes sæculares concedere inducias moratorias tam pro debitis iuratis, quam pro non iuratis. Quia iuramentum semper intelligitur præstitum salua auctoritate superioris. Et licet Princeps sæcularis non possit tollere vires iuramenti, potest tamen differre ad tempus, vt scribunt Alexand. 5. consilio 38. Surd. *dict. consil. 209. numero 17.* & ita hanc sententiam tenent etiam Daniel Mollerus, & Thesaurus, & Maximilianus Faustus de Aerario *Class. 4. cons. 365.* Sed quidquid sit de hoc, certum est quod si prius impetrauit debitor absolutionem à iuramento, quod possit moratoria dilatione vti sine metu periurij, vt obseruat Maulius citatus *num. 33.* Itaque debitor prius petat omnino ab Episcopo absolutionem à iuramento. *ibid. res. 30.*

Alij contrarium tenent.

Tutius aget debitor si prius petat absolutionem à iuramēto, & postea inducias.

Dilationes moratoriæ concedi etiam possunt à maiori parte creditorum.

38 Quæres secundò, an dilationes moratoriæ, quę à Principe conceduntur, possint concedi à maiori parte creditorum, ita vt à reliquis creditoribus, qui non consenserunt, debitor molestari non possit? Negat Cucchus *in tractat. de morat. præscript. num. 31. 32.* & idem placet Rebuffo. In contraria sententia sunt Alexand. Angel. Cardinal. Paris. & Afflict. quos allegat, & sequitur Stracchà *in tractat. morat. & decoct. pass. 6. numero 20.* & alij quamplures quæ autem seruanda in praxi dictæ dilationis quinquennalis, quæ à creditoribus concedi solent traduntur fusè à Petrus Molina *de iustit. tom. 2. tractat. 2. disputatione 572. numero 16.* quem vide. Aduerte tamen, quod si vnus cum iuramento debitorum obligatum habet, non tenetur cœteris creditoribus ad dilationem quinquennalem. Ita Thomas Maulius. *tractat. de cess. bon. titul. 7. numero 18.* & alij. *par. 7. tractat. 8. resolutio. 31.*

Induciæ prosunt fideiussori, si de eo sit facta mentio, & Induciæ datæ sint à Principe.

Si verò non, & fideiussor renunciauit Authent. &c. non prosunt.

39 Quod si in concessione huiusmodi dilationum facta sit expressa mentio fideiussoris, quod nimirum is etiam intra tempus concessum non debeat conueniri, nulla est dubitatio, quia istæ induciæ etiam fideiussori prosint. Carolus de Grassis *dict. exception. 32. numero 37.* Sed si nulla facta est mentio fideiussoris, & res est dubia, oportet videre an induciæ istæ sint concessæ ab Imperatore, vel Principe, an verò à creditoribus ipsis. Si enim sunt concessæ ab Imperatore, vel Principe, & fideiussor renunciauit Authentic. *præsente Cod. de fideiuss.* eaque renunciatio valet, hæ induciæ fideiussori non prosunt in tantum vt etiam fideiussor conuentus non possit debitore litem denunciare ad suscipiendū iudicium, & opponēdā moratoriæ

dila-

dilationis exceptionem. Franc. *de fideiuss. cap. 3. numero* 153.

Si verò Fideiussor non renunciauerit prædictæ Authentic. & cætera tunc induciæ prosunt etiam fideiussori. Cucchus *de mor. præscript. numero* 139 Quod si induciæ sunt concessæ non ab Imperatore, vel Principe: sed à creditoribus ipsis, tunc indistinctè prosunt fideiussori, etiamsi renunciauerit dict. *Authentic.* & cætera, quia inter creditores, & debitores, datis inducijs, actum intelligitur, vt fideiussori interim parcatur, & ne contra fideiussorem interea procedatur. Thomas Maulius, *tractat. de cess. bon. tit.* 7. *num.* 41. *par.* 7. *trac.* 8. *resol.* 32. Secus si non renunciauit. Induciæ verò datę creditoribus, prosût indistinctè fideiussori.

40 Sunt etiam alij casus, quos ponit Hunnius *in Encyclopædia Iuris parte secunda tit.* 28. *capit. quinto numero* 10. In quibus dilatio concessa principali prodest, & fideiussori. Primò, quando fideiussor obligatus est, vt principalis; tunc enim dilatio principali concessa, prodest quoque fideiussori. Secundò, quando dilatio quinquennalis à Principe non ad preces debitoris, sed motu proprio ipsi concessa est. Tertiò, quando in rescripto moratorio ipsorum quoque fideiussorum mentio facta est. Quartò, quando fideiussor Conuentus est, debitor verò principalis pro suo interesse, interueniens exceptionem opponit moratoriæ dilationis, tunc fideiussori moratoria dilatio prodest; ne ipse debitor conuentus à fideiussoribus, per indirectum soluere cogatur, ipsique dilatio inutilis existat. Quintò, quando fideiussores à creditoribus, tempore induciarum, principali debitori concessarum, conuenti, opponunt exceptionem excussionis, vel cedendarum actionum, tunc quia, durantibus dilationibus, nec principalis excuti, nec actio cum effectu credi potest, ideò in hoc casu creditores repelluntur. *Ibid. resol.* 22. §. *Non deseram.* Alij casus, in quibus induciæ côcessę principali possunt etiam fideiussoribus.

41 An verò pendentibus dilationibus vsuræ, & interesse currant? Salicetus *in leg.* 2. *Codic. de precibus Imperat. offer.* affirmat, eumque plures sequuntur. At Daniel Moller. *libro* 4. *semestrium cap.* 7. *numero* 2. cum alijs itidem, id negat. Hunnius verò *in Encyclop. Iur par.* 2. *tit.* 28 *cap.* 5. *numero* 2. distinguit: Si vsuræ debentur ex mora, tunc in inducijs non currunt, cum enim durantibus inducijs sors peti non possit, nec etiam vlla mora imputari valet. At quæ vsuræ ex conuentione debentur, & conuentionales appellantur, per dilationem moratoriæ non sistuntur, sed currunt, & elapso quinquennio, vna cum sorte creditori præstari debent *p.* 7. *tr.* 8 *res.* 33. Dubium an in inducijs currunt vsuræ, & interesse.

42 Qui dilationem à creditoribus, vel à Principe obtinuit tenetur creditoribus suis idoneos fideiussores dare de solutione post elapsum tempus. Quæ quidem cautio ab ipso Principe remitti non potest, præsertim si petatur à creditoribus, alioquin valent induciæ à Principe concessę. Quod si propter inopiam, nec fideiussoribus, nec pignoribus cauere potest, adiuratoriam cautionem admitti debet. Thomas Maulius *tractat. de cess. bon. tit.* 7. *num.* 4. & *seq. ibid. res.* 34. Impetrans dilationê tenetur ad cautionê fideiussoriam. Vel saltem iuratoriam.

43 Pendente lite circa exactionem debiti possunt debitores impetrare dilationes moratorias: non tamen si esset decisum & sententia lata, vel in calculo ferendæ sententiæ. Thesaur. *decis.* 186. *num.* 7. Carolus tamen de Grassis *except.* 32. *numero* 44. scribit hæc non seruari in Regno Siciliæ. *par.* 7. *tract.* 8. *resol.* 35. Induciæ possunt impetrari lite pendente.

44 Induciæ moratoriæ, & quinquennales concedi possunt etiam Iudæis. Vvsmerus *in controuers. iur. Libr.* 1. *tit.* 9. *controuer.* 2. *numer.* 27. *Ibidem* §. *Notandum.* Et concedi etiam Iudæis.

CIRCUMSTANTIÆ

Peccatorum.

1 † Circumstantiæ peccatorum,& generaliter actuum humanorum continentur in illo versu,

Circumstantiæ peccatorum quot, & quæ.

Quis,Vbi,Per qua,Quoties,Cur,Quomodo, Quando.

Quis, significat circumstantiam personæ, quæ peccat, vel cum qua peccat. *Quid*, circumstantiam rei,circa quam peccat, vt ministrare Sacramenta in peccato mortali, est peccatum, & quidem eo maius, quo Sacramentum est excellentius. Hæc circumstantia pertinet ad *quid*. *Vbi*, significat locum peccati. *Per qua*, significat media, causas, vel occasiones peccandi, quæ quandoque sunt distinctum peccatum, vt fornicari nummis furtiuis. Huic circumstantiæ respondet circumstantia, *Cur*, & significat finem peccati,qui addit quandoque nouam malitiam, vt quando quis furatur ob fornicandum. *Quoties*, significat numerum peccatorum, *Quomodo*, significat, modum peccandi, publicè ne, an occultè,scienter,an ignoranter, &c. *Quando*, significat circumstantiam temporis.

Aliquando mutant speciem,& quare.

2 Ex his circumstantijs ferè omnes, præter *Quoties*, pertinent ad speciem peccati, seu sunt accidentia speciei, ita tamen vt quandoque speciem mutent. Nam voluntas, cùm non sit ad vnum determinata, sicut natura, posita deformitate actus ex malo, ver.gr. motiuo, potest vlterius procedere, & aliam malitiam præstare ratione alicuius circumstantiæ, & sic idem actus erit in duplici specie morali, & duplex peccatum, sed probabiliorem opinionem.

Et quando.

3 Vtrum verò circumstantia speciem mutat, hac regula dignoscitur: si transfert peccatum ex materia vnius virtutis, in materiam alterius, facitque vt actus non solùm opponatur vni,sed & alteri virtuti,tunc mutat speciem; si verò relinquit actum intra materiam eiusdem virtutis, non mutat: quamuis peccatum in eadem specie aggrauet.

Circumstantiæ mutantes speciem sunt necessariò confitendę.

4 Et quidem certum est, circumstantias mutantes speciem necessariò exprimendas esse in Confessione, cum ex supradictis addant nouam malitiam mortalem. †

Quæ verò tantùm aggrauant.

Non item.

5 Porrò Suarez in *3.part.tom.4.disputat.22.sectio.3.* & alij, idem dicendum putant de circumstantijs notabiliter aggrauantibus, aut minuentibus; & contrariam sententiam, quod hæ in Confessione taceri possint, improbabilem esse,nec vllo pacto ad praxim deduci posse. Sed falluntur. Nam hanc sententiam docuit D.Thomas *in 4.dist.16.q.3.art.2.q.5.* quem secutus est Durand.*ibid.q.4.*& alij non pauci.(Vnde D.Thomas pro prima sententia perperam adducitur.*v.5.tr.14.resol.56.§.Quæres nonò.*)Estque non minus probabilis,quam prædicta. Probatur autem primò,quia non habemus præceptum de his circumstantijs explicandis. Nam de iure diuino solùm tenemur confiteri omnia peccata mortalia, quæ omnia sufficienter confiteri possumus absque his circumstantijs,dicendo,ver.gr.*Commisi furtum mortale toties*,non explicando furti quantitatem; vt docent in specie Bonac. *de Sacram.disput.5.q.5.sect.2.punc 2 § 3.diff.3.n.22.&* Vasqu.*in 3.par.tom.4.qu.91.art.1.dub.3.n.3.*contra Nugnum *in Addit.ad 3.par.tom.2.q.9.art.2.dub.3.* & alios,*p.1.tr.7.resol.14.*Probatur secundò,quia Trident.*sess.14.c.5.* Assignans necessaria ad Confessionem per illa verba, *Nihil aliud ab Ecclesia à pœnitentibus exigitur,quàm vt,&c.*de circumstantijs aggrauantibus nihil dicit:sed solùm ait explicandas esse circumstantias mutantes speciem, quod proindè de

de illis virtualiter negat. Probatur tandem, quia aliàs peccator deberet scire omnes circumstantias aggrauantes, sicut scite tenetur omnia peccata mortalia, quod esset valdè durum. *p.1.tr.7.res.1.& p.3.tr.4.res.67.*

6 Et hæc omnia procedunt etiam de circumstantijs notabiliter minuẽtibus peccatum. Vnde puella, quæ metu mortis consentit alterius libidini, nõ tenetur explicare circumstantiam metus. *par.5.tr.14.res.85.* † Sed videamus in particulari quænam circumstantię explicari debeant. † — Sicut neque notabiliter minuentes.

CIRCVMSTANTIA

Quis.

7 POsito hoc principio, quoad circumstantiam *Quis*, Non damnarem Sacerdotem, vel Sacris initiatum, percutientem aliquem ad mortem, vel sanguinis effusionem, sic cirumstantiam Ordinis Sacri taceret; quia est tantùm aggrauans. Quamuis teneri, doceat Nugnus *in Addit.ad 3. par.to. 2.quæst.9.art.2.dub.3.conclus.5.* ex eo, quod hoc peccatum maximè repugnet tali statui propter irregularitatem annexam. *p.1.tr.7.resol.8.* — Igitur Sacerdos occidens, vel mutilans non tenetur explicare circumstantiam Sacerdotij.

8 Deinde, sponsus, & sponsa de futuro fornicantes, non tenentur explicare circumstantiam fractorum sponsaliorum quia hæc circumstantia non facit adulterium. Ita Henriquez *lib.11. cap.13. num.4.* quidquid contra sentiat Homobonus. *par.1.tr.7.c.36.qu.140.par.1.tr.7.res.5.& part.3.tract.4. resol.67.§.in resol.5.* — Nec sponsi de futuro circumstantiam in fornicatione.

9 Tertiò, qui primò fornicatur, secundum aliquos apud Nugnum *in Addit.ad 3.par.tom.2.quæst.9.art.2.dub.3. concl.5.* tenetur explicare circumstantiam virginitatis amissæ, etiam ex maribus; quia hi verè amittunt quamdam integritatem, & laureolam irreparabiliter. Sed, quoad mares iudico cum Suarez *in 3.part.disputat.22. sect.4. in circumstant. Quid.* Et alijs communiter, non teneri. Sicut non tenetur primò post Baptismum peccans exprimere circumstantiam innocentiæ baptismalis amissæ, quod est maius damnum. *par.1.tr.7.res.10.* — Item, nec qui primò fornicatur, circumstantiam virginitatis amissæ. Siue sit masculus,

10 Quoad fœminam verò, quàmuis D.Thomas 2.2. *qu.64.art.6.* & alij doceant, teneri explicare circumstantiam virginitatis amissæ: quia hæc addit speciem stupri, maximè si sit sub cura parentum. Probabilior tamen est negatiua sententia Vasqu. *opusc.de restit.ca.3.§.1.dub.1.n.6. & in par.2.disput. 112.c.1.n.1.* & aliorum. Quia, dum virgo spontè consentit, eius fornicatio non est stuprum, sed eiusdem speciei cum simplici fornicatione, quod etiam dic de raptu ipsa consentiente, vt probabile putat Fagund. *par.2. lib.4. cap.3. num.17.* Ratio est, quia virgo spontè fornicans, &c. non facit sibi iniuriam, nec facit iniuriam parentibus, quia est domina suæ integritatis virginalis, cum ergo cesset circumstantia iniuriæ contra iustitiam, quæ requiritur ad stuprum, vel raptum, non dicetur stuprata, vel rapta. *par.1.tr.7.res.11.& 37. p.2.tr.17.res.12.& p.3.tom.4 res.67.§. in res.37.* — Siue fœmina.

11 Ex quibus infertur primò, quòd virgo, quæ morosè circa aliquem delectatur, etiam si se polluat, non tenetur explicare circumstantiam virginitatis. Quod procedit etiam in prima sententia: nam, licet per pollutionem amittatur virginitas prout virtus, non tamen amittitur quoad integritatem signaculi. *par.1.tr.7.res.11.§.Vnde, & §.Et tandem.* — Quod à fortiori procedit in pollutione cum delectatione de alio.

12 Infertur secundò à fortiori, non esse explicandam circumstantiam virginitatis in Sodomia, cum per eam claustrum virginale non violetur. *Ibid.§.Secundò* in fine. — Et in Sodomia.

Tenetur autem in delectatione morosa explicare pœnitens, an sit coniugatus, vel Religiosus.

13 Quartò, coniugatus, morosè se delectans circa solutam, peccat peccato adulterij contra fidem matrimonij; vnde tenetur hanc circumstantiam explicare. Sicut etiam Religiosus, vel alius habens votum castitatis absolutum. Minimè verò, si vouisset solum castitatem externam. Sed circa hoc vtrumque, vide infra V. *Delectatio morosa, nu. 5.*

An in fornicatione explicari oporteat an quis sit eunuchus.

14 Quintò, Frigidus, vel Eunuchus, meretricem cognoscens, secundum Henriquez, *lib. 5. c. 6. num. 3. gloss. lit. M.* tenetur confiteri circumstantiam impotentiæ, quæ facit talem copulam esse contra naturam, quia non habet finem à natura intentum. Sed de hoc dubitat Filliucius *tom. 1. tract. 10. p. 2. cap. 1. nu. 23. p. 3 tr. 4. res. 139.*

Et in furto, quòd tenetur custodire rem proximi ex iustitia.

15 Sextò, furans rem proximi, quam ex officio custodire tenetur, non tenetur explicare circumstantiam officij, quia hæc circumstantia non variat speciem, nec aggrauat notabiliter: Ità Henriquez *lib. 2. c. 6. nu. 3. glos. litt. O.* contra Medinam *in C. de Con. & c. p. 1. tr. 7. res. 36.*

Circumstantia personæ, cum qua peccatur, sæpe nō oportet exprimere.

16 † In his item casibus, in quibus non est necesse explicare circumstantiam personæ peccantis, complices non tenentur explicare circumstantiam personæ, cum qua peccauerunt. Sed satis dicere peccaui contra naturam, quando non est reseruatum, si cum fœmina, vel cum masculo commisit peccatum. *par. 8. tr. 7. res. 86.*

Et sic aliqui dicunt, in sodomia nō explicandam circumstantiam sexus.

17 Vnde in primis † secundum Caietanum *qu. 3. de conf.* † in sodomia non oportet explicare circumstantiam sexus. Nec in bestialitate, genera animalium: quia tales differentiæ sunt materiales, & in genere entis, non formales, & in genere moris. Vnde satis est dicere: *Peccaui toties in sodomia, tot et in bestialitate.* Sed Tannerus *in 2. 2. tom. 3. d. sputat. 3. quæst. 3. punct. 6. num. 149.* ait, explicandam esse circumstantiam sexus *p. 6. t. 7. resol. 2. & p. 5. t. 14. resol. 56. §. Quæro primò. & p. 7. t. 12. resolut. 16. & resol. 23.* Aduerte item cum Filliucio, *tom. 2. tract. 30. cap. 7. num. 131.* probabile esse quòd peccata contra naturam omnia sint eiusdem speciei specialissimæ. Sed probabilius, quòd solùm conueniant in specie subalterna. *p. tr. 3. t. 4 res. 159.* in fine.

Nec in bestialitate genera animalium.

Nec si cum Virgine, circumstantia Virginitatis.

Item aduerte cum Dicastillo *de instit. Libr. 1. disput. 2. dub. 19. numero* 328. eum, qui copulam sodomiticam habuit cum Virgine, non teneri explicare in confessione circumstantiam Virginitatis; quia talis copula non habet specialem malitiam stupri, cum non violetur integritas Virginis, & ideò in tali casu sufficit, vt pœnitens se accuset habuisse verb. gr. semel copulam Sodomiticam cum fœmina. Et hanc opinionem etiam Trullench *in Decal. tom. 2. lib 6 cap. 1. dub. 8. §. 2. num. 3.* admitti tanquam probabilem. *p. 7. t. 12. res. 6.* Imò etiamsi diceret, se habuisse copulam sodomiticam, nec explicaret sexum, satis esset, vt dictum est. Vnde vir, qui præ verecundia non audet in confessione aperire se commisisse sodomiam cum vxore, potest probabiliter dicere, se ter, aut quater peccasse contra naturam, nihil aliud explicando. Ita Mazuchellus *tract. de cas. reser. cap. 22. difficul. 1. num. 24.* quam etiam tanquam probabilem admitti Machad. *de perfec. confes. tom. 1. Lib. 2. part. 3. tract. 19. doc. 5. num. 5. & seq.* ego tamen adhæreo opinioni Sanchez asserentis, eum teneri ad hanc circumstantiam aperiendam, & dicendum se habuisse copulam sodomiticam cum vxore. *par. 7. t. 12. resol. 12.*

Nec si cum vxore, circumstantia matrimonij.

In hoc tamen, contrarium est mihi probabilius.

Nec qui se polluit tangendo infantem, vel bestiam.

Item qui se polluit, tangendo, puerum, nondum doli capacem, vel verenda alicuius bestiæ, non tenetur secundum Caietanum in 2. 2. *q. 154. art. 11.* has circumstantias in Confessione explicare, quia hæ pollutiones inter se non differunt specie. Alij tamen tenent mutare speciem, & aperiendas in Confessione & ab hac vt probabiliori, & tutiori in praxi in puro recedendum. *ibid. Res. 15.*

Contrarium tamen tutius, & probabilius.

Item in sodomia nō oportet explicare gradū cognationis.

18 Deinde in Sodomia, ait Leone, *part. 1. recollect 9. nu. 216. & 218.* explicandam esse cognationem in linea recta: quia putat, mutare speciem.

Sed

Sed ego puto cum Florono, *part.2.casu 6.numero 31.* satis esse, dicere: *Coitus cum consanguineo*, vel, *cum affini*. Quia, cum in Sodomia non misceatur caro, nec contrahatur affinitas, nec gradus, nec linea variat speciem. An verò explicanda sit circumstantia agentis, vel patientis, quære infra, *Circumstantia quomodo, numero 97.par.3.tr.4.ref.101.& 159.§. Ad secundum, & par.7.tr.12.resolut.18.*

19 In copula verò naturali inter cognatos, aliqui putant, non solùm explicandam esse lineam, sed etiam gradum. Et aliqui probabiliter addunt, incestum cum matre differre specie ab incestu cum sorore, filia, & cætera propter incomparabilem violationem pietatis; In qua sententia non satis esset dicere. *Coitus cum consanguinea in primo gradu*, sed explicandum esset *cum matre sorore*, &c. Sed Hurtado, *disputatio.9.de Sacrament.pœnit. diffic.4.* probabiliter putat, esse eiusdem speciei incestum in eodem gradu, & linea, quamuis eo grauiorem, quo gradus est vicinior stipiti. Vnde in hac sententia satis est dicere: *Rem habui cum consanguinea in linea recta*, &c. Addit Caietanus *in 2.2.quæstio.154.artic.9.* etiam in diuersa linea non differre specie, quare satis est dicere: *Commisi incestum toties*, quod etiam si probabile, illudque nouissimè docet Faustus *tom.1.lib.4.quæst.95.par.1.tr.7. resol.31 par.3.tr.4.ref.67.§.in resol.31.par.4.tr.4.resol.134. & par.5.t.14.resolut. 56.§. Quæro sexto.*

Quod etiã procedit in incestu naturali.

20 Mulier peccans cum Sacerdote Religioso, committit sacrilegium, & tenetur explicare circumstantiam personæ, non quidem vtramque, nimirum Sacerdotij, & Religionis, sed illarum alteram, dicendo: *Peccaui cum Religioso*, vel, *cum Sacerdote*. Quod etiam procedit de ipso Sacerdote, qui satis est, quod explicet alterutrum. Et ratio est, quia vota solemnia castitatis, quæ emittuntur in professione Religiosa, & in susceptione Sacrorum Ordinum, sunt eiusdem speciei. Ita Sanchez *de matrimon. tomo 3.libro 7.disputat.27. numero 27.* contra Sotum *in 4. distinc.18.quæstion.2. articulo 4.* Imò puto, votum solemne castitatis à voto simplici non differre specie & consequenter prædictam mulierem, & Religiosum satisfacere, illum dicendo: *Concubui toties cum habente votum castitatis*: hæc verò, *Fregi votum castitatis*. Ita Villalobos *tom.1.tractat.9.difficult.37. num.16.* contra Palaum *in 4 distinc.16.dub.3.num.31.par.1.tr.7.resol.3.& 4. & par.3.trac.4. ref.67.§.in resol 4.*

Mulier peccans cum Sacerdote Religioso satis est quod explicet circumstantiam Sacri Ordinis, aut professionis.

Quod etiam satis est in ipso agente.

Qui vterque satisfaceret explicando circumstantiam voti castitatis tantùm.

21 Addit Llamas *part.3.cap.8.§.16.* quòd, qui pollueretur tactibus impudicis personæ Sacræ, aut Religiosæ, non teneretur explicare circumstantiam talis personæ, neque ipsa persona Sacra ad id teneretur, si non pollueretur ipsa Quia persona sacra non violatur, nisi per propriam pollutionem. Sed ipse contrarium verum existimo, *par.1.trac.7. resol.53.* Quamuis placet opinio cuiusdam viri docti apud ipsum, *ibidem §.1.* quod polluens se cubando super hominem, sicut super mulierem satisfaciat dicendo: *Pollutus sum tangendo alterum impudicè. Ibid.ref.52.*

Teneretur autem ad hue mulier, etiam si ipse Sacerdos non polluetur.

22 Mulier rem habens cum Clerico in minoribus, non tenetur hanc circumstantiam explicare, quia circumstantia Ordinis minoris, nec variat speciem, nec aggrauat notabiliter peccatum fornicationis. Ita Llamas, *par.3. cap.8.§.14.* Contra quem dicendum cum Megala *in prima par.l.5.c.11.n.7.* fœminam, quæ concubuit cum Nouitio, aut virum Nouitiam cognoscentem non teneri hanc circumstantiam explicare. *p.1.t.7.ref.7.*

Circumstantia verò Ordinis minorum numquam venit explicanda.

Sicut & nouitiatus.

23 Copula cum coniugata, quæ occidit virum, vt nuberet cum tali amasio, secundum Henriquez *lib.5.cap.6.numero 3.in gloss.litter. M.* explicari debet cum huiusmodi circumstantia: quia eo pacto, quo tale crimen est impedimentum matrimonij, est etiam constitutiuum speciale talis fornicationis in gradu peiori. Sed contrarium tenendum cum Lessio, *libro 4. c.3.*

In copula cum coniugata, quæ occidisset virum non oportet id explicare.

cap. 3. dub. 6. num. 45. impedimenta nimirum matrimonij, quæ imposita sunt in pœnam delicti, & non habent speciale motiuum virtutis, quale est, de quo agimus, non addere nouam malitiam fornicationi, in Confessione exprimendam p. 3. t. 4. res. 1. 0.

Sicut explicanda est disparitas cultus.

Quamuis etiam hoc multi probabiliter negent.

24 Contra verò, quia impedimentum disparitatis cultus, quod impositum est in honorem Christianismi, habet speciale motiuum Religionis, qui peccaret cum Iudæa, Turca, aut hæretica, teneretur hoc explicare in Confessione: nam talis concubitus secundum Lessium, *libr. 4. capit. 3. dub. 6. nu. 43.* reducitur ad sacrilegium. Sed nihilominus non damnarem contrarium facientes: quia multi cum Azorio, *part. 3. libro 3. cap. 29. quæst. 3.* docent, hanc circumstantiam non mutare speciem, sed tantùm aggrauare speciem fornicationis; vnde, secluso scandalo, subuersionis periculo, Christianæ Religionis contemptum, & reseruatione Episcopali, satis est dicere: *Fornicatus sum toties, part. 3. tr. 4. resol. 138.*

Virginem volentem deflorans, non tenetur explicare circunstantiam virginitatis Quod etiam procedit in raptu. Vide magis amplam opinionem.

25 Deflorans virginem spontè consentientem non tenetur explicare circumstantiam virginitatis; quia hæc consentiente virgine non facit stuprum, quod etiam dic de raptu ipsa consentiente. *Vide supra num. 9.* Imò aliqui viri docti apud Sancium *Select. disputat. 29. nu. 8.* docent, sufficere, quòd deflorans Virginem per vim, dicat, se cognouisse solutam per violentiam. Sed hanc sententiam ipse Sancius non admittit, *par. 1 t. 7. resolut. 11. §. Notandum.*

Et certè talis circunstantia non venit explicanda in delectatione morosa.

26 Ex dictis sequitur à fortiori, iuuenem, qui morosè delectaretur de virgine, absque tamen intentione faciendi illi violentiam, non teneri explicare circumstantiam virginitatis. Ita docet in specie Lessius *lib. 2. c. 10. dub. 1. num. 8. ibid. §. Secundò.*

Confessarius rem habens cum pœnitente, non tenetur explicare circumstantiam filiationis spiritualis.

27 Confessarium, qui rem habuit cum filia spirituali, ait Homobonus, *part. 1. tract. 5. cap. 12. q. 75.* debere explicare in Confessione circumstantiam filiationis, quia ratione vinculi cõstituit speciale sacrilegium. (Id quod etiam docet Sancius, *select. disput. 11. n. 12.* si Confessarius cubuerat cum filio Confessionis. *p. 1. tr. 7. resol. 56.*) Filliucius *to. 1. tr. 10. cap. 5. nu. 187.* hoc verum putat de Confessario præsenti, qui actu illius Confessiones reciperet, non de eo, qui aliàs recepit. *p. 1. trac. 7. res 12.* Sed Ochagauia *tr. 2. de Confess q. 14. nu. 14.* docet, tunc teneri id exprimere, quando rem haberet cum pœnitente post Confessionem immediatè, quæ circumstantia ratione iniuriæ, quæ infertur Sacramento, mutat speciem: non teneri verò, si post diem, vel aliud longum tempus. *part. 4. tr. 5. res. 54.* Et hanc sententiam ego teneo: quia Sacramentum Pœnitentiæ non inducit propriè cognationem spiritualem. Et Confessarius dicitur Pater spiritualis metaphoricè, non propriè; sicut etiam *capit. omnes* 30 *q. 1.* de incestu metaphorico intelligitur. *p. 1. tr. 7. resolut. 12. & p. 7. tr. 12. res 17.* Et stando in prima sententia, probabile esset, eam non procedere in pœnitente viro. *p. 1. tr. 7. res. 56.*

Nisi id fecisset statim post confessionẽ.

In delectatione morosa non est explicanda circumstantia obiecti.

28 In delectatione morali, ait Lorca *in 1. 2. to. 1. disp. 28. memb. 3.* explicanda esse obiecta, circa quæ versantur actus, quibus quis delectatur. Sed de hoc vide V. *Delectatio morosa, num. 4.*

Denique complex in indiuiduo, nõ est necessariò explicandus etiam si peccatum absque illo bene nõ explicetur.

29 Et hæc de circumstantia, *Quis*, Quibus. Adde, Bonacinam *de controuers. disputat. 2. quæst. 4. punct. 4. num. 2.* & alios docere, quod, si peccatum commodè explicari non posset absque manifestatione complicis in indiuiduo, manifestari debet, si nullum aliud malum immineat, quàm diffamatio apud Confessarium. Sed contraria sententia Villalobos, *tom. 1. tract. 9. dub. 38 num. 3.* est probabilior. Nam, quòd Confessarius sciat peccatum alterius, quale de illo nesciebat, non reputatur leuis infamia. Vnde putauit Sotus *in 4. distinct. 18. quæst. 2. art. 5. ad 4.* complicem non posse licitè manifestari, etiam in articulo mortis. Sed in hoc non habeo scrupulum. Quia puto.

puto, delictum alterius occultum manifestari posse vni, vel duobus amicis taciturnis, vnde multò magis confessario. *par. 1. tr. 7. resol. 49.*

30 Qui habet votum castitatis, & sit causa, vt aliquis idem votum habẽs peccaret, non tenetur hanc circumstantiam aperire, nec Religiosus inducens alium Religiosum ad violandum votum castitatis, violat castitatem, quando tamen in hoc casu non contrahitur malitia scandali, quia tunc teneretur confiteri; Tenetur qui habuit tactus, vel oscula cum muliere sine intentione accedendi ad illam, sed postea mutata intentione statutum illa copulatur, confiteri de tactibus, & osculis; Si verò committatur Sodomia cum masculo vel fœmina, explicanda est circumstantia, cum talis specie distinguitur. Nec etiam tenentur Clerici, aut Religiosi ludentes etiam cum prohibitione taxillis, vel aleis, & cum ipsis in magna quantitate fraudauerunt, nec peccant mortaliter blasphemandi, mentiendi, fallendi, & sic in similibus, cum talis circumstantia tantum prohibitionis non addat speciem sed satis est dicere, se in ludo proximum fraudatum fuisse, sed Diana hanc sententiam non audet approbare, sed cogitandum est, sic etiam confessarius in peccato mortali in confessione audiens diuersas personas vnum peccatum committit; nec pœnitens tenetur consuetudinem peccandi in confessione manifestare, tamen si à confessario interrogetur tenetur illi respondere haec omnia. *par. 9. tr. 8. res. 66.*

Lege infra circa hãc materiam.

Vnum tantum peccatum committitur si plures in peccato in confessione audiuit.

31 Si quis verè, vel falsè se laudauit de peccato verè commisso, vel non admisso, quamuis non adfuerit de tali peccato, de quo se laudat, gaudium, complacentia, vel delectatio morosa, sed sola vana iactantia, etiam fatendæ sunt circumstantiæ, quibus illud peccatum est effectum, & si iactantia est de solis peccatis mortalibus in genere, satis est dicere toties peccaui, laudem quærendo de peccatis mortalibus; vnde si quis cum duobus fratribus, sufficit dicere, duo peccata nefaria se commisisse, sic etiam si Sodomia commissa est cum persona Cognata cognatione spirituali, vel legali non est explicanda circumstantia Cognationis. *p. 9. tr. 9. res. 20.* Quando est commissa fornicatio cum Matre, vel cum filia satis est dicere commisisse fornicationes cum consanguinea in primo gradu in linea recta. *ibid. res. 21.*

Iactantia de peccatis commissis est cõfitenda.

Circumstantia legalitatis, vel cognationis non est explicanda.

32 Qui copulam habuit cum muliere mortua satis est dicere, se polluisse. *ibidem resol. 1.* sic etiam qui cum Muliere Infideli satis est dicere fornicationem se commisisse, nec in Sodomia licet exprimere, se agentem, vel patientem fuisse, sed solum Sodomiam commisisse. *ib dem resolut. 3.* Peccata multiplicantur ratione multiplicitatis obiectorum, quæ multiplicitas est in confessione aperienda. *ibidem resolut. 11.* sic Episcopus plures confirmans in peccato mortali vnum tantum peccatum successiuè committit, sicque administrans Eucharistiam in peccato vnum tantum peccatum committit. *ibid. resol. 18.* Similiter Diaconus, & Subdiaconus cantando Epistolam, vel Euangelium in peccato venialiter tantum peccat. *ibid. eadem res.*

Multiplicitas obiectorum est aperienda.

Administrans sacramenta in peccato vnum tantum peccatum committit.

CIRCVMSTANTIA

Quid.

30 † SAcerdos ministrans Sacramentum in mortali (excepta Eucharistia, de qua Vide V. *Communionis, num. 75.*) peccat mortaliter, & eò grauius, quo Sacramentum est excellentius †. Non tenetur tamen in Confessione Sacramentum exprimere, nec grauitatem, & numerum peccatorum, cum quibus ministrauit, quidquid contra sentiat Cruz *part. 2. quæst. 4. dub. 3.*

Sacerdos ministrans Sacramentũ in mortali non tenetur explicare Sacramentũ, nec speciem, vel numerum peccatorũ.

Colli-

concl.3.par.1.tr.7.resol.59.& p.5.tr.14 res.56.§. Quero quintò.

Item ignorans myſterium fidei non tenetur explicare, quodnam illud ſit.

31 Ignorans myſterium aliquod fidei, quod ſcire tenetur, non tenetur ſecundum Merollam, *diſp.1.cap.2.diffic.3. num 700.* explicare in Confeſſione myſterium, quod ignorauit: quia, cum ignorantia huiuſmodi ſit peccaminoſa, ratione periculi non aſſerendi tale myſterium, vel contra illud aſſerendi, &c & hoc in quocunque myſterio ſit peccatum eiuſdem ſpeciei. ignorantia diuerſorum myſteriorum non eſt diuerſæ ſpeciei. At verò ignorantem præceptum Decalogi, quia ignorantia vincibilis diuerſorum præceptorum, eſt diuerſæ ſpeciei peccatum, propter periculum committendi diuerſa peccata contra diuerſa præcepta, teneti explicare præceptum, quod ignorauit. *par.3.tr.4.res.165.§.Notandum.*

Ignorans verò præceptum Decalogi, tenetur illud explicare.

In iactantia de mortali, non oportet explicare peccatum.

32 In iactantia de peccato mortali, ſi non ſit cum complacentia, & approbatione efficaci, ac ratificante, non eſt explicanda ſpecies peccatorum, de quibus quis iactatur. Quia omnis iactantia de peccato mortali, eſt eiuſdē ſpeciei, quatenus peccata mortalia aſſumuntur, vt inſtrumenta ad gloriam comparandam. Vnde qui iactatus eſſet ſe percuſſiſſe Clericum, ſatis eſſet dicere: *Iactatus ſum de morta* Ita Nauarrus Sed contra ſentit Sanchez *ſumma tom.1.lib.1.cap.3.nu.13.p.3.tr.4.res.161. & p.4.tr.4.res.44.*

Nec in iniurijs.

33 In iniurijs non eſt explicanda ſpecies illarum, ſed ſatis eſt dicere: *Toties proximum iniurijs affeci.* Et hoc etiam ſi iniuria eſſet præ alijs notabiliter grauior. Quia omnes iniuriæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Ita Fagundez *par. 2.lib 3. cap.5. num.3.* Quæ doctrina applicanda quoque eſt detractionibus, & iudicijs temerarijs. Nam, quamuis diffamare aliquem dicendo falſum, differret ſpecie à diffamatione dicendo verum occultum, vt docet Granado in *3.part.controuerſ.7. tractat.9.diſputatio.9. ſection.3.numero 20.* quia illud opponitur iuſtitiæ, hoc Charitati: conueniunt tamen in ratione formali, quæ eſt intentio auferendi alteri famam. Similiter in iudicijs temerarijs, quamuis alioqui diuerſum phyſicè ſit iudicium, quo quis temerè iudicat Ioannem Clericum eſſe furem ab eo, quo eum, vel laicum iudicat Sodomitam, hæreticum, & cætera tamen hæc omnia iudicia ſunt eiuſdem ſpeciei atomæ in genere moris contra eamdem iuſtitiam commutatiuam, prohibentem lædi alterius famam extrinſecè per iniurias aut detractiones, intrinſecè per iudicia temeraria. Ita Sancius *diſputat.5 num.10. par.1.tract. 7.reſolut.28.& 51.in fine, par.3.trac.4.reſolut.67.§.In reſ.28. & par.5.tract.14. reſ.56. §.Quero tertio.*

Detractionibus, aut iudicijs temerarijs, ſpeciem iniuriæ, vel infamiæ.

Aut in conuicijs in Deum vel ſanctos: qualitatem illarum.

34 Eadem quoque eſt ratio de conuicijs in Deum, vel Sanctos. Nam omnes ſunt eiuſdem ſpeciei contra virtutem Religionis. Si verò blaſphemiæ eſſent hæreticales, vel imprecatiuæ cum odio Dei, differrent ſpecie ab alijs, & explicandæ forent in Confeſſione Vide V. *Blaſphemia, numero 3. part.1.trac.7.reſolut.51.*

Aut in odio, ſpeciem mali, proximo voliti.

35 Idem probabiliter docet Bonacina *de leg.diſputat. 3. queſtio. 4.punct. vltim.§.1.numero 10.* contra Suarez *de charitat. diſputatio.6. ſectio.2. numero 2.* de peccatis odij, eſſe nimirum eiuſdem ſpeciei, quamuis mala proximo volita ſint diuerſa, puta circa vitam, famam, diuitias, &c. quatenus hæc omnia ſunt volita ſub vna ratione formali nocendi proximo, quæ odium conſtituit, non ſolùm in ſpecie, ſed etiam in indiuiduo. Vnde in Confeſſione ſatis eſt dicere: *Toties proximum odio habui.par.1.trac.7.reſol.30. & part.3. tr.4.reſ.67.§.In reſol.30.*

Non tenetur Hæreticus explicare, an ſit apoſtata, aut ſi Iudæus, Paganus, &c.

36 Hæreticus Apoſtata, qui nimirum in totum recedit à fide, non tenetur confiteri circumſtantiam apoſtaſiæ; quia non differt ſpecie ab hæreſi, ſed ſecundum magis, & minus, quatenus illa recedit à fide in totum, hæc in partem. Ita Sanchez *ſumm.lib.1.cap.7.num.17.* & recentiores Thomiſtæ contra Suar. *de fide diſp.16.ſec.5.* in fine. *p.1.tr.7.reſ.54.*

37 Ex

37 Ex quibus patet à fortiori, non esse explicandam speciem hæresis: quia omnes materialiter se habent ad speciem peccati. Ita Reginaldus *tomo* 1. *lib.6.ca.4.num.*11 *4.p.*1.*tr.*7.*ref.*46. Et multo minus hæresis qualitatem.

38 Nota hic cum Turriano *de pœnit.quæst.9.artic.2. disput.* 29. *dub.* 2. *ad argument.* 5. aliquos recentiores probabile existimare, quod qui fornicationem commisit, satisfaciat dicendo: *Commisi graue peccatum contra castitatem cum soluta*, non explicando fornicationem, quem explicandi modum ipse Turrianus non improbat. Sed vsus fidelium est in contrarium. *par.*3. *tract.*4.*resolut.*88. Satisfaceret tamen, qui confiteretur oscula non explicando partem: nam omnia oscula etiam in pudendis sunt eiusdem speciei. *par.*3. *tract.*4.*resol.*225. in fine. An autem sufficiet fornicanti, dicere, se deliquisse contra castitatem.

CIRCVMSTANTIA VBI.

39 Furari in loco sacro est sacrilegium secundum Suarez *de Relig.tom.*1. *lib.*3.*cap.*4.*num.*7. etiam si res furtiua sit prophana. Et probatur verbis Ioannis Papæ (*Cod.quisquis* 7.*quæst.*9.) *Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro.* Sed quamquam id verum sit, si res non sacra sit in Ecclesia, velut sub illius potestate, ratione custodiæ, mutui, pignoris, vel depositi, existimo tamen, quòd, si ad esset solùm per accidens, vt esse crumena ad latus diuitis orantis in Ecclesia, non esset sacrilegium: quia talis fur non facit Ecclesiæ specialem iniuriam; vnde hæc circumstantia non est necessario confitenda. Ita Zerola *pr.pœn.cap.*12.*quæst.*17. & alij *par.*1.*trac.*7.*ref.*27. Et quando furatur à Sacerdote, vel ab alio rem sacram à loco sacro tenetur eam differentiam, & vtraque circumstantiam aperire quando simul fuerint. *p.*8.*tr.*7 *ref.*76.

In furto explicandū est an sit res sacra. Item, si cum sit res prophana, commissum sit in Ecclesia, habente illam in custodia. Secus, si casu reperiretur in illa.

40 Nota hic primò, non esse sacrilegium furari aliquid à Clerico, iure Ecclesiastico possessum. Ita Pitigianus in 4.*tom.*2.*dist.*17.*quæst.vnic.art.*5. *in circumst.vbi.ibid.* in fine. Scito, hic furari rem Clerici nō esse sacrilegium.

41 Nota secundò, furantem rem sacram de loco sacro satisfacere dicendo alterutrum, nimirum: *furatus sum rem sacram*, vel: *furatus sum de loco sacro*. Quia vtrumque est eiusdem speciei contra virtutem Religionis. Ita Fagund. *pr.*2.*li.*4.*c.*5.*n.*21 *p.*1.*tr.*7.*ref.*22. § *Vnde ex his*. Et furantem rem sacram de loco sacro satis esse, quod dicat se furatum esse rem sacram.

42 Copula illicita in Oratorio alicuius domus, in sacristia, in cubiculis, refectorio, bibliotheca, & dormitorijs Regularium, vel in campanilibus Ecclesiæ adhærentibus, aut etiam in porta Ecclesiæ forinsecus, non est sacrilegium, vnde circumstantia talis loci non est necessariò explicanda in confessione: quia per locum sacrum, qui per copulam, aut furtum (loquendo in sententia Suarez) violatur, intelligitur solum corpus ipsum Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ. Ita Azorius *par.*3.*lib.*3.*cap.*27.*quæst.*13.*part.*3.*tr.*7.*ref.*20. & *par.*3 *tr.*4.*ref.*166. Non est Sacrilegium copula commissa in Oratorio priuato. In sacristia. In domibus Regularium. In campanilibus. In porta Ecclesiæ forinsecus. Sed tantùm in ipso corpore Ecclesiæ cōsecratæ, vel benedictæ.

43 Cæterum, in Ecclesia, ait Suarez *de Relig.tom.*1.*lib.*3.*cap.*7. *numero* 11. non solum pollutionem, sed etiam tactus impudicos habere specialem malitiam in Confessione aperiendam. Non quidem ex aliquo præcepto Ecclesiastico: hoc enim non extat, nisi de seminis emissione: sed ex vi legis naturalis prohibentis, in Ecclesia fieri actus turpes, ob reuerentiam loci sacri. Fortasse autem non esse eandem rationem de turpi aspectu, vel leui verbo, si dicatur in transitu, & absque notabili mora, aut scandalo; ad arbitrium viri prudentis. Ego autem cum Homobono *par.*1.*tr.*5.*cap.*12.*qu.*77. idem dicendum puto de tactibus impudicis absque periculo pollutionis. Quia ex Vasquez *in par.*2.*to.*1.*q.*72.*ar.*6.*disp.*98.*nu.*4. & alijs, malitia sacrilegij, non consurgit ex iure naturali, sed solùm ex lege Ecclesiastica, quę tūc Nec si in ea habeantur tactus impudici, explicanda est circūstantia loci.

solum

solum sacra in Ecclesia prohibet fieri,& diuina officia recitari,quando in ea sanguis,vel semen effusus est *p.1.tr.7.res.25.& p.2.tr.17.res.23.*

Quod etiam probabile est de pollutione occulta.

44 Imò probabilem puto sententiam Vasquez *ibidem ar.7 disput.9°.cap.3.num.6.* nec pollutionem occultam in Ecclesia esse sacrilegium, quia effusio seminis in Ecclesia ideo est sacrilegium, quia Ecclesiam polluit, quod non facit occulta: Sed contrariam Suarez *de Relig.tom.1.lib.3.cap.7.num.4.* probabiliorem existimo:nam actus ille ex genere suo repugnat Ecclesiæ sanctitati, & hinc habet, quod Ecclesiam polluat. Et alioqui species peccati penderet ex futuro euentu. Si enim pollutio nesciatur, non erit sacrilegium; si fiat publica,erit,quod est absurdum.*par.1.trac.7.resol.26.& par.7.tr.31.resol.31.& par.9.tract.9.resolut.5.*

Quamuis contrariũ sit probabilius.

CIRCVMSTANTIA

Per Quæ.

Diuinator nõ tenetur explicare, num exercuerit chiromantiam, pyromantiam, hydromantiam, &c.

45 IN diuinationibus non est necesse exprimere aerem, terram, &c. per quæ quis diuinauit. Nec explicandum est,an cum pacto dæmonis, vt putat Sylu.*in 2.2.quæst.95 art.3.* Quia hæ circumstantiæ non mutant speciem.Ita Reginald.*tom.1.lib.6.c.4.n.1; 4.1.tr.7 res 46. & 66.*

Vel, an diuinauerit cum pacto dæmonis vel sine.

46 Similiter in fractione ieiunij satis est dicere: *Totum ieiunium fregi*: non enim oportet explicare, num fractum sit per esum carnium, aut per duplicem comestionem. Nam vtraque fractio opponitur eidem virtuti temperantiæ secundùm Granadum *in 3.par.controuer.7.trac.9.disput.9.num.22.* Sed quia Marchantius *trac.5.cap.3.dub.2.* id negat,tu cogita. *part.5. tract.14.res 56.§.Quæro quarto.*

Nec frangens ieiunium,an fregerit comedendo bis, aut comedendo carnes.

An verò Clericus fraudans aliquem in ludo prohibito, teneatur explicare, quod fraudauerit in ludo?

47 Doctores, qui tenent Religiosos, & Clericos constitutos in Sacris, ludos alearum vel taxillorum frequentantes, peccare mortaliter, consequenter docent,quod si aliquem in talibus ludis fraudauerint notabiliter,teneantur explicare circumstantiam ludi. At Megala,qui *in 1.part.lib.5.ca.14.num.8.* contrarium tenet, tenet quoque, satis esse, quod dicant: *Fraudaui proximum in quantitate notabili*. Quæ opinio an sit probabilis,alij iudicent. *par.1.tractat.7.resolut.21.*

Variè respondent DD.ex varijs principijs.

48 Qui alioqui non esset peccaturus,& ex confidentia Bullæ,aut Iubilæi peccat non tenetur hanc circumstantiam exprimere: quia non mutat speciem.Ita Fagundez *pr.2.lib.3.c.5.n 8.p.1.tr.7.res.33.*

Certè non est explicandum, an peccatũ commissum sit ex confidentia Bullæ vel Iubilæi.

49 † Huc reduci potest circumstantia effectus peccati,qui si ipse peccatum est,& per se sequitur ad causam peccaminosam,vtrumque explicandũ est,vt si ex carnali desiderio pateretur quis pollutionem nocturnam præuisam,aut(& multò magis)intentam. †

Quanno confitenda sit pollutio in sõnis præuisa?

50 Sed in hac re Sancius *select.disput 21.numero* 17.docuit,nullam dari intra genus iniuriæ,quæ efficax sit ad pollutionem in somnis. De quo vide V. *Pollutio.*

Quando commissio, vel omissio per se sequitur ex aliqua causa probabile est satisfacere explicare ipsâ causâ volũtatis. Sicut sufficit cõfiteri solam omissionem, vel commissionem.

51 Quando datur causa voluntaria commissioni, vel omissioni peccaminosæ, probabile est, omissionem ipsam, & commissionem, si non sunt amplius in potestate hominis,non esse distincta peccata in Confessione aperienda,sed effectus peccati præcedentis, vt tenet Vasquez *in par.1.2.tom.1.disput.94.cap.3.num.* 6 Itaque Clericus, qui proiecisset Breuiarium, & qui venenum alicui propinasset, sufficeret se accusare de proiectione Breuiarij, & propinatione veneni.*par.1.tr.7.resol.64.& part.3.trac.6. res.52.§.Notandum.* Satis etiam esset explicare effectum secutum, vt homicidiũ, & omis-

omissionem Officij, nam proiectio Breuiarij, &c. non est distinctum peccatum. *par.1.tr.7.res.63.*

52 Qui se supponit periculo peccandi, & mox peccat, non committit duo peccata, sed vnum. Nec tenetur explicare, quod se exposuerit periculo. Secus, si interflueret notabilis mora. Ita Sanchez *summ.tom.1. libro 1. cap. 8. num.4.par.1 trac.7 resolut.44.*

Qui obijcit se periculo peccandi, & mox peccat, satis est confiteri peccatum.

53 Ignorantia vincibilis mysteriorum fidei, & aliorum, quorum cognitio per se præcipitur, est peccatum distinctum ab eo, cuius periculo ignorans se exponit ver.grat. sentiendi aliquid contra fidem, &c vnde seorsim explicanda in Confessione. Idem dic de ignorantia alicuius præcepti ex Decalogo. Nam quamuis, aliqui apud Sanchez *summ.tom.1. libro 1. cap.17.numero 9.* doceant ignorantem præceptum non fornicandi, si propterea fornicaretur, non committere duo peccata, vnum ignorantiæ, aliud fornicationis, sed vnum: aliqui tamen magis probant contrariam sententiam Curiel in *par.1.quæst.76.artic.1.dub.2.§.4.* Quod etiam procedit in ijs, quę quilibet ex officio scire tenetur, quia ver.grat. est Confessarius, Iudex, &c. *par.3.trac.4.res.141.§. Quares, & resol.165.* initio, *& infra §. Et tandem, & par.4.trac.4.resolut.37.*

Explicanda tamē est ignorantia vincibilis mysteriorum fidei.

Et præceptorum Decalogi, seorsim à transgressione orta ex tali ignorantia.

† Cæterum, omnes affirmant, ignorantiam vincibilem, occasione cuius committi potest aliquod peccatum, explicandam esse in Confessione, si peccatum non sequatur; ratione nimirum periculi, cui ignorans se exponit; & multò magis, si ignorantia sit affectata ad liberius viuendum, vt dicemus infra *numero* 101. Ideò enim supradicti auctores dicunt, sufficere quòd explicetur peccatum ignoranter commissum, quia in hoc explicatur ignorantia, quod non contigit, quando peccatum non sequitur: & ideò explicandum est peccatum in causa, seu ignorantia, per quam quis exponitur periculo peccandi †.

Idque multo magis, si transgressio, cuius periculo ignorans se exponit, non contingat.

54 Quod necessariò etiam faciendum est, si pluribus peccatis committendis quis per ignorantiam se exponit, quàm de facto committat. Nam tunc ignorantia mutat speciem. ver.gr. Cognoscit quis mulierem vincibiliter, vel affectatè ignorans qualis illa sit, exponit se periculo adulterij, incestus, sacrilegij, &c. quia nimirum illa esse potest coniugata, consanguinea, religiosa, &c. quæ proinde omnia committit. Si autem scit non esse consanguineam, nec religiosam, sed dubitat an sit coniugata, idque scire nolit, committit tantùm adulterium &c. Ita Sanchez *summ.tom.1.lib.1.cap.17. numero 23.* Vnde, si talis fœmina inueniatur soluta, non satis erit, dicere: *Fornicatus sum*, sed explicanda est ignorantia affectata, quæ talem periculo tot peccatorum exposuit. *par.3.tr.4.res.141.*

Aut contingat pauciora vel minora peccata, quàm stante ignorantia sequi potuissent.

Quando explicanda sit occasio peccandi, & consuetudo, vide Ver. *Confessarius, à num.35.*

CIRCVMSTANTIA

Quoties.

55 † HAec circumstantia pertinet ad numerum peccatorum, quæ, quia quandoque multiplicantur ex multiplicatione actuum, quandoque verò ex multiplicatione præceptorum eumdem actum prohibentiū, vel etiam ex multitudine obiectorum eumdem actum terminantium, sub tribus capitibus hanc circumstantiam digeremus.

Ad numerum peccatorū pertinet distinguere actus, obiecta, & præcepta.

De

Actus enim adæquati peccaminosi, distinctè quoad numerum explicādi sunt.

56 Actus peccaminosi distincti, distinctè quoad numerum explicandi sunt, adhibita prius diligentia sufficiente †. Sed meretrix in postribulo inueterata non tenetur numerum peccatorum exprimere, sed satis est exprimere tempus, per quod in malo perseuerauit. Ita Canus *de pœnit. par.5.§.Colligo*,& alij. Et probabile etiam putat Fagundez *pr.2.lib.3. cap.4. numero* 11. quamuis benè aduertat, teneri saltem species peccatorum exprimere quantum potest, si nimirum rem habuit cum Clericis, cum coniugatis vel propinquis, si Sodomiam commisit, &cæt. Idem dicendum est cum Fay *in addit.ad 3.part.quæst.9 artic.2.disputat.2.conclus.2.* in alijs malis statibus: satis est tempus malè consumptum aperire. *par.3.tract.4.resolut.*89. Vnde homines rustici, qui cum indoctis Parochis indoctè confessi sunt, non sunt cogendi ad Confessiones reiterandas ex eo, quod numerum peccatorum non expresserint. Vide infra v.*Confessarius quoad examen*. *Ibid.*in fine, *& par.5.tr.13.res.*84.item in fine.

Nisi quod aliquando cum id non possit, sufficit explicare tēpus in malo exercitio consumptum.

Vt contingit in meretrice inueterata in postribulo.
Et similibus.

Cæterum cubās per noctem cum amasia, tenetur explicare numerum copulasiū.

57 Putat Zanard.*par.1.c.*18.eum, qui per noctem cum amasia dormiuit, satisfacere dicendo: *Dormiui per noctem cum amasia, & feci quod potui;* nec teneri numerum fornicationum exprimere, dummodo interruptionē mentis vel operis non habuerit. Sed fallitur, quia fornicationes sunt actus distincti, nec vna refertur ad aliam.*p.3.tr.4.res.67.§.in res.39.*

Sed non oportet explicare, quòd per noctem cubauerit.

58 Sed, an sufficiat numerum copularum explicare, an verò necesse etiam sit explicare, quòd per noctem dormierit? Id explicandum esse, ait Vega *tom.1.cap* 11.*§.26.num.*168. Nam, si quis semel per totam noctem cum fœmina coiuisset, & reliquum tempus in alijs turpitudinibus consumpsisset, non satis id explicaret dicendo, se habuisse copulam semel. Sed probabilis est contraria sententia Zerolæ *ca.12.quæst.*15.& aliorum quia hæc circumstantia est tantum aggrauans.*par.1.trac 7.resol.39. & par.2. tr.4.resol.67.§.in resol.39.& par.5.trac.*14.*resol.*10. Imò Sanchez neque esse aggrauantem putat.*par.5.res.cit.*in fine. Et quantuis Suarez in *3.par.tom.4.disp.22.sect.2.n.* 8 & 9.existimet, actus, & oscula post actum venereum esse nouum peccatum, quia ordinantur ad nouam copulam: tamen contraria sententia practicatur, si tales tactus non fiant ad iterandam copulam, sed ad complementum copulæ præcedentes, etiam si sint exorbitantes. Ita tenet Henriquez *lib.5.cap.5.num.5.& in glos.littera V.*& Sancius *disputat.6.numero* 2.addit, id verum esse, etiam si dum homo detinet mulierem ad colloquendum, deosculandum, & congaudendum de copula præcedente, mulier ex conuentione discederet, & breui reuertesetur.*par.1.tr.7.res.42.& par.3.tr.4.res.67.§. in res.42.& p.4.tr.4.res.*205.in fine.

Nam tactus, & oscula etiam post copulam non sunt noua peccata.

Si fiant in gaudium copulæ precedentis.

Etiam si sint exorbitantes.
Et secundum Sanc. etiam si sint paulisper interrupti.

59 Cæterum, si quis tactus impudicos, & oscula haberet, sed non in finem copulæ, & postea sequeretur copula, vtrumque teneretur in Confessione explicare: quia sunt distincta peccata. Ita Hurtado *de Sacrament.disput. 9.diffic.6.p.4.tr.4.resol.*205.

Sunt verò distincta peccata, quando fiunt absque intentione copulæ mox sequenti.

60 Qui continuato sermone ter peieraret, vel eamdem personam pluries iniuriaret, aut Deum blasphemaret, &cætera satis est, quod dicat: *Peieraui*, aut: *Iniuriaui proximum, Blasphemaui Deum semel*, &cætera nam illa repetitio, si fiat vnico actu absque interruptione, non est nisi vnum peccatum. Ita Zanardus *part.2.precep.1.cap.10.par.1.tract.7.resol.*51.*& parte 3.tractat.4. resolut.*163. Qui in die ieiunij pluries comedit, vnum peccatum committit. Contra si comedat carnes. Nisi in ieiunio ex voto. Vide Ver. *Ieiunium num.*5.

Plurics peierans, blasphemans, iniurians vnum sermone, vnum peccatum committit.

61 Posito, quòd ministrans Eucharistiam in mortali, peccet mortaliter (cu-

(cuius tamen contrarium teneo) si quis vna vice multus communicat, vnum tantum peccatum committit; quia est vnius actus in genere moris; & satis est dicere: *Ministraui semel Eucharistia in mortali*. Ita Tannerus *in 2. 2. disp. 4. q. 2. dub. 4. nu. 56. p. 1. tr. 7. res. 41.* Sicut Sacerdos, qui in mortali multos communicat.

62 Imò probabilis est sententia Rodriquez *summ. tr. 2. cap. 44. nu. 2.* quod Sacerdos excipiens successiuè Confessiones multorum, sine notabili interruptione, non committat, nisi vnum peccatum: quia omnes illæ Confessiones audiuntur per vnum actum moraliter. Nec proinde teneri numerum Confessionum exprimere. *p. 1. tr. 7. res. 43. & p 5. tr. 7. res. 7. §. Dixerunt.* Aut multorum Confessione, excipit successiuè.

63 Ob eandem rationem, prohibitus ludere aleis, vel taxillis, si per noctem successiuè ludat cum pluribus, vnum peccatum facit, nec tenetur confiteri numerum personarum. Ita Sancius *selell. disp. 6. nu. 1.* contra Palaum *to. 1. trac 2. disp. 2. punc. 3. nu. 7. p. 3. tr. 4. res. 45.* Et tandem prohibitus ludere, ludens successiuè cum pluribus.

64 Actus malus internus interruptus est multiplex peccatum, siue interrumpatur per actum contrarium, siue per obliuionem, somnum, &c. Quia tales actus nullam habent continuationem, cum vnus ab alio non dependeat. Ita Vasquez *in 3. p. tom. 4. q. 91. art. 1. dub. 5. nu. 10.* Qui contrariam opinionem Cani *relect. de pœn. p. 5.* quod tunc sint multa peccata, cum interrumpuntur per actum contrarium, improbabilem censet. Sed non damnarem, qui illam sequi vellet: nam illam docet Salas *in p. 2. tom. 2. tr. 13. disp. 5. sec. 8. nu. 85.* Homobonus *p. 1. tr. 5. cap. 13. q 83.* & alij *p. 3. tr. 4. res 95.* Actus malus internus, non solum interrumpitur per actum contrarium; sed etiã per somnum, &c. Sed contrarium est probabile.

65 Igitur, quamuis ego sentiam cum Lessio *lib. 2. cap. 22. dub 3. num. 11.* voluntariam retentionem rei alienæ discontinuari & interrumpi primò, si obligatus restituere fiat impotens, secundò per actum contrarium, tertiò per somnum & inconsiderationem, vel obliuionem, quartò si creditor exigit, & ipse non restituit, vel videt illum egere, & non soluit. Probabiliter tamen docuit Aragon. *in 2. 2. quæst. 62. art. 8.* retinentem rem alienam per annum, vel plus, vnum tantùm peccatum committere, etiam si pluries occasio restituendi oblata fuerit, aut pluries propositum de non restituendi renouatum sit, dummodo nunquam propositum de nouo confirmauerit & efficaciter reuocauerit, aut determinans restituere, postea data opportunitate non restituat. *par. 2. tr 6. resol. 25. & par. 1. trac. 7. resolut. 58.* initio. Et quamuis non longior sit retentio, eo grauius sit peccatum, in nostra tamen sententia non oportebit explicare moram voluntariæ retentionis. *p. 1. tr. 7. res. 58. §. Hoc supposito.* Vnde probabile est, retinentem rem alienam per annum vnũ peccatum cõmittere. Et non teneri explicare durationem.

66 Adde, quod etiam in casu, quo quis per actus contrarios interrupisset voluntatem prauam, v. gr non restituendi, & posset explicare numerum cogitationum & peccatorum, non teneretur explicare moram. Ita Vasquez *in 3. p. tom. 4. q. 91. art. 1. dub. 2. nu. 36.* Si verò non posset aliter numerum interruptarum cogitationum & voluntatem exprimere, tunc necessariò explicare deberet moram. Imò nec ad aliud quis tenetur etiam in peccatis externis, vt dictum est *nu 56.* Nam quamuis in rigore metaphysico actus interrupti & retractati sint plura peccata; in explicando tamen numero peccatorum non est seruandus rigor metaphisicus, sed sufficit, quod constet Confessario de statu pœnitentis, qui sufficienter illi aperitur, si dicat, se retinuisse rem alienam, vel diuinum Officium omisisse per annum, etiam si voluntas non restituendi & non recitandi pluries mutata fuerit. Alioqui molestum esset, maiorem obligationem imponere. Ità Granado *in 3. p. cont. 7. tr. 9. disp. 10. num. 8. p. 1. tr. 7. resol. 39. & p. 5. tr. 14. resol. 55.* Quod etiam procedit in interruptione per actus contrarios si ad est memoria actuum interruptorũ: Si verò non adest, explicanda est morosa. Quod sufficit etiã, si adhibita diligentia, posset numerum exactè declarare.

67 Quando numerus peccatorum non venit in mentem exactè, solet pœnitens exprimere numerum verisimilem, addendo, *plus vel minus* quibus verbis satisfacit pro aliquibus, quæ vltra numerum confessum postea venirent in mentem. Et quidem Sancius *selell. disp. 2. num. 13.* putat per illud Quando explicatur in confessione numerus dubius, addi deberi (plus vel minus)

plus minusue significari duo, vel tria citra, vel vltra numerum explicatum) vnde, qui confessus decem plus minusque, recordaretur, se deliquisse tredecies, non teneretur hæc tria confiteri. Secus verò, si plura. Sed placet opinio Fagundez p. 2. lib. 3. cap. 5. nu. 9. quòd verba illa, plus minusue extendantur pro numeri, cui adduntur, magnitudine, quod est arbitrio prudentis relinquendum. Vnde Nauarrus in cap. Consideret, de penitentia distinct. 5. num. 42. docuit in numero centum peccatorum vplus, vel minus, extendi ad decem. (Et Hurtadus de Sacram. disp. 9. diff. 5. in numero decenario, ad quatuor. p. 4. tr. 4. ref. 204) Extat tamen opinio singularis Viualdi ut 7. §. Sed dixi, n. m. 3. quod, qui confiteretur decies se peccasse verbi gratia in fornicatione, & diceret suam culpam omnium aliorum, quæ Deus scit illum commisisse, posito quòd debitum examen præmiserit, non teneretur postea iterum confiteri, etiam si recordaretur, se idem peccatum vigesies commisisse. Sed hæc opinio non placet. p. 3. tr. 4. ref. 94.

Quæ verba satisfaciunt in casu, quo plura, vel pauciora reperiuntur commissa iuxta proportionem ad numerum confessum.

Secus, si duplo pauciora.

68 Contra verò, si confessus vigesies, inueniat postea se decies, illud peccatum commisisse, placet opinio Bonacinæ de Sacram. disp. 5. q. 5. sect. 2. punct. 3. nu. 3 contra Yribarnem in 4. dist. 17. disp. 57. sec. 8. to. 5. quod non teneatur talem numerũ retractare. Nam & id pęnitens fecerat bona fide, & Confessio est integra, cum in numero maiori contineatur minor. Quod verò Confessarius deceptus sit, id fuit in præiudicium ipsius pœnitentis, quo propterea maiorem, quàm meruisset, pœnitentiam reportauit p. 2. t. 17. resol. 25.

Sed non sit sufficienter duplò plura.

De numero obiectorum.

69 Ratione plurium obiectorum possunt esse in eodem actu plures malitiæ numero distinctæ. Vnde in Confessione explicari debent. Ita Vasquez in 3. p. tom. 4. qu. 91. art. 10. dub. 4 num. 8 & Bonacina de Sacram. disp. 5. q. 5. sect. 2. punct 2. §. 3. diff. 3. nu. 16. Qui probat primò: nam numerus obiectorum pertinet substantialiter ad indiuiduationem actus, qui explicari debet in indiuiduo. Probant alij secundò, quia, cum obiecta adęquatè distincta, sint obiecta totalia, quodlibet ex se aptum est vnum peccatum constituere, & cum plura sint, plura proinde constituunt. Et hæc sententia hodie practicatur. Sed Suarez in 3. p. tom. 4. disp. 22. sec 5. nu. 35 & alij tenent, plura numero obiecta concurrere vt vnum moraliter, & vnum numero peccatum constituere. Esse tamen distinctæ explicanda, quia peccatum aggrauant. Sed rectè notat Vasquez, quòd, posita doctrina Suarez numerus obiectorum non sit necessariò confitendus p. 1. t. 7. ref. 17. & 27. & p. 3. t. 4. ref. 164. part. 9. tract. 9. resol. 55.

Vnus actus malueres respiciens plura obiecta totalia est multiplex peccatum, cum numero obiectorum aperiendum.

Quidquid aliqui contra dicant.

70 Itaque in nostra sententia, si quis vnico voluntatis actu statuisset non ieiunare totam Quadragesimam, tot peccata committeret, quot sunt ieiunia Quadragesimæ. Idem dic de eo, qui statueret Missam, aut diuinum Officium per annum omittere, aut haberet voluntatem occidendi multos homines, aut cubandi dum multis mulieribus, &c. part. 5. trac. 4. ref. 154. §. Secundo infertur.

Vnde determinans non ieiunare totam Quadragesimam, committit 40. peccata. Sicut, qui per totidem dies voluisset omittere Officium, & qui haberet voluntatem mactandi plures homines. Et malediceret simul Deum, B. Virginem, & D. Petrum.

71 Item maledicens, vno sermone Deum, B Virginem, & D. Petrum, tria peccata committit. Sed quid, si malediceret Deum, & duodecim Apostolos, vel imprecaretur mortem Paulo: & toti eius familiæ? Respondet Henriq. lib. 5. c. 8. n. 4. vnum tantum peccatum committere, Fagundez p. 2. l. 1. c. 5. n. 10. autem, duo: quia familia in iure pro vna persona reputatur, sicut grex ouiũ, & bibliotheca, quòd etiam dici potest de Apostolatu. At verò Vasqu. z in 3. p. t. 4. q. 91. ar. 1. dub 4 n. 10 & alij auctores nostrę sententię dicunt, in primo casu committi tredecim peccata, in alijs, quot personas continet familia & in-

At si maledicat Deũ, & Apostolos,

Insuper vnum. Vbi nota cum Vasqu. quod furari plures oues vnius domini, est vnum peccatum, plurium dominorum pro indiuiso, etiam vnum: pluriũ verò pro diuiso diuersa *p.3.t.4.ref.164.§.Secundò infertur, & §.Tert.infertur.* Cõmittit tredecim peccata.

72 Præterea, lædens vno verbo famam plurium personarum, plura peccata committit, sicut qui vno ictu multos occidit, multa homicidia facit, &, si sunt Clerici, multas excommunicationes & irregularitates incurrit. Secus si pluries eumdem Clericum percuteret. Ita Nauarrus *cap.6.num.18.&* alij. *Ibidem §. Quartò infertur, & §. Notandum est.* Sed Suarez *de censur. disp.5.sect.3 num.*8.probabilius putat, percutientem vno ictu tres Clericos, tres excommunicationes incurrere, propter tres iniurias, quæ consurgunt Ecclesiæ. *par.5.tr.9.ref.59.* Rursus, lædens vno verbo famam multorum, aut multos vnico ictu occidens, cõmittit multa peccata. Sicut qui delectatur de multis peccatis.

73 Rursus, si quis sibi complaceat, seu morosè delectetur de triplici actu nefando commisso, tria peccata distincta committit in Confessione aperiẽda. Ita Molfes. *Sum.tom.1.tr.8.c.7.n.19.p.3.cit.§. Primò, quod qu.*

74 Insuper recogitans in pollutione tres coniugatas simul, tria peccata committit. Ita Henriq. *li.5.c.8.n.8.ibid.§. Quintò infertur.* Aut in pollutione recogitaret plures personas.

75 Inducens item vno verbo tres ad peccandum, tria peccata committit. Ita Sanchez *Sum.tom.1.li.1.cap.6.num.8.ibidem. §.Sextò infertur, & resol.114.§. Sed difficultas.* Vel vno verbo multos prouocaret ad malum.

76 † In quibus omnibus casibus Suarez tenet vnum peccatum committi. Vnde in hac sententia, & posita etiam nostra, quòd circumstantia tantùm aggrauans non sit necessariò confitenda, numerus obiectorum non esset necessariò explicandus. In quib. omnib. casibus Suar. ait cõmitti vnum peccatum. Quod si esset verum, non esset necessariò confitẽdus numerus obiectorum.

77 Sic etiam, qui existens in peccato, vnica verborum prolatione, aut ablutione plures baptizat, aut vna absolutione plures absoluit, vnum tantum committit peccatum; quia, licet sint plura Sacramenta, ministrantur tamen per modum vnius. Ita Tannerus *in 1.2.disput.4.qu.2.dub.4.num.56 par.1.t.7. resol.41. & par.5 tr.3.ref.27.* Qui plures simul baptizat, semel peccat.

78 Similiter, qui simul rogatus de pluribus rebus, & articulis sub iuramento, in omnibus mentiretur, vnum tantum committeret periurium, nec teneretur numerum explicare. Ità Henriquez *lib.5.cap.5.num.6.in gloss.litt. F.par.1 tr.7.ref.40.* Sicut qui mentitur circa plura interrogata sub vno iuramento.

79 Qui plures articulos fidei vincibiliter ignorat, secundum Marullum, *disp.1.c.2.diff.3.n.70.* plura peccata cõmittit. Sed probabilis est sententia Suar. *de fide disp.15 sect.1.n.7.* quod committat vnicum, sicut vnum tantùm peccatum committit, qui plures Horas recitare omittit eodem die. Vnde, sicut quis non tenetur numerum Horarum omissarum confiteri, ita nec numerum articulorum ignoratorum. *p.3 tr.4.ref.165.§.Sed difficultas.* Probabile autem est ignorantem plures articulos fidei, committere vnum peccatum. Sicut omittens plures Horas canonicas eiusdem diei.

De numero præceptorum.

80 PRæcepta plura, tunc constituunt actum multipliciter peccaminosum, quando respiciunt diuersam virtutem. Vnde ratione diuersorũ præceptorum actus non contrahit malitias eiusdem speciei, sed diuersę. Nisi eadem virtus pluries per eumdem actum violaretur respectu diuersorũ. † Peccatũ contra plura præcepta quandoq; est multiplex, quandoque vnum.

81 Quo pacto coniugatus rem habens cum coniugata, committit duplex adulterium, vnum contra propriam vxorem, aliud contra virum adulteræ. Et similiter Religiosus rem habens cum Moniali, committit duplex sacrilegium. *par.3.tr.4.ref.164.§.Et tandem septimo.* Et sic duo peccata cõmittit coniugata rem habens cum coniugato. Et religiosus rem habens cum Moniali.

82 Ob contrariam verò rationem, qui omitteret Sacrum in die Dominico, in quo incidisset aliud festum de præcepto; Et qui ieiunare omitteret in Vigilia incidente in Quadragesima, vnum peccatum committeret: quia Vnũ verò, qui omitteret sacrum in die

duplicis Festiuitatis concurrentis. Vel ieiunium in die quo obligaretur ratione vigiliæ,& quatuor temporum.

hæc præcepta respiciunt eandem virtutem, illa Religionis,hæc Temperantiæ. Ita Vasquez *in 3. p. tom.4 q.91. art.1. dub.4 num.9.* contra Nauarrum *Man.c.11. n 4.p.1.t.7. ref.22.* † Et hoc secundum etiam *t.9. ref.16.* Secus, quis etiam teneretur ex voto, *ibid.* Vide V. *Ieiunium num.11.*

Item qui furaretur rem sacram de loco sacro.

83 Similiter, qui furaretur rem sacram de loco sacro,vnum sacrilegium committeret, nec teneretur vtrumque explicare in Confessione, sed tantũ alterutrum. Ita Fagundez *pr.2. lib.4. cap.5. num.21.p.1.t.7. ref.22.* in fine.

Sed quid, si Medicus daret licentiam sine causa edendi carnes in die Veneris concurrente Vigilia?

84 Rursus Medicus, qui absque causa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingente in die Veneris, secundum Sancium *select. disp.41. num. 16.* committeret duo peccata in Confessione explicanda: quoniam & comeduntur carnes in die Veneris, & frangitur ieiunium. Sed Montesinus *in par. 2. tom.2. quæst. 73. art. 2. quæst.4. num. 47.* docuit, vnum esse peccatum, & circumstantiam ieiunij solùm aggrauare. Quæ sententia si vera est, secundum nostram doctrinam satisfaciet dicendo: *Dedi licentiam edendi carne in dies prohibito sine causa, p.1. tract.7. resol.60.*

Omittens officium, ad quod tenetur titulo beneficij, & ordinis,vnum peccatum committeret.

85 Qui tenetur ad Officium ratione beneficij,& Ordinis Sacri, non tenetur explicare in Confessione hunc duplicem titulum obligationis,si illud omittit: quia vterque respicit virtutem Religionis. Homobonus *p.1. tr.4. §.5. quæst.43.* contra Fagundez *p.1. lib.4.cap.5. num.35. p.1. tract.12. ref.22.*

Sicut etiam Religiosus non obediens Prælato iubenti sub merito obedientiæ.

86 Quando Religiosus non obedit Prælato præcipienti aliquid sub obedientia, non peccat dupliciter, contra Religionem, & Obedientiam, vt docet Villalobos, *tom.1. tract.9. dub.36. num.14.* Nam ideo peccatum mortale committitur contra obedientiam, quia per obedientiam præcipitur aliquid, quod ratione voti fit materia Religionis. Et sic est vnum tantùm peccatum. *Ita Perez in Reg. D. Bened. c. 5. n. 23.* & alij *p. 1. t 7. ref.16. & p.3. t.4. ref.67. §. in ref.16.*

Vel alius quicũque non obseruans aliquid ad quod pluribus iuramẽtis, scripturis, &c. est obligatus.

87 Qui rogatus de re aliqua, pluries iurat, & postea mentitur, vel ad aliquid faciendum pluribus iuramentis,& scripturis publicis obligatus,non obseruat, vnum committit peccatum,& satisfacit, si dicat: *Violaui iuramentum &c. & non compleui quandam obligationem.* Idem etiam dic, si pluries quis vouisset aliquid facere, & non fecisset. Ita Henriquez *lib.2. c. 5. num. 6. p.1. t.7. ref.40 & p. 3. t.4. ref.99.*

Vnum item peccatũ committit, qui in Quadragesima facit Confessionem inualidam.

88 Qui in Quadragesima facit Confessionem inualidam, peccat contra præceptum diuinum de integritate Confessionis,& contra præceptum Ecclesiasticum annualis Confessionis: non tamen committit duo peccata, sed vnum, quia præceptum Ecclesiæ subordinatur diuino. Ita Fagundez *pr.2. lib.3. cap.5. num.8. p.3. t.4. ref.35. §. Ex his.*

An communicat in peccato absque Cõfessione.

89 Item, qui sumit Eucharistiam in peccato mortali sine præuia Confessione, quamuis probabiliter videatur committere duo peccata, vnũ impœnitentiæ, contra præceptum confitendi ante Communionem, & aliud sacrilegij, contra dignam susceptionem Eucharistiæ; probabilius tamen est committere tantùm vnum contra dignam susceptionem Sacramenti: Nam præceptum Confessionis præuiæ ordinatur in hunc finem:& vbi vnum est propter aliud, ibi est tantum vnum. Ita Fay *in Addit. ad 3. p. q.4. art.3.disp. vn. concl.1. Ibid.* initio. *& p. 2. t.14. ref.24. §. Notaetiam.* Ob eamdam rationem, Sacerdos indignè celebrans non committit tria peccata, indignè consecrando, offerendo, & communicando: quia oblatio, & consecratio sunt propter Communionẽ.Ita Azorius *p.1.lib.10.c.31.q.11.p.2.t.14.ref.24.*

Item Sacerdos, qui indignè offert, Consecrat, Et communicat.

Vel celebrat cum peccato mortali, & excommunicatione annexa.

90 Item Sacerdos, celebrans cum excommunicatione maiori, non committit duo peccata, scilicet ratione peccati mortalis, & censuræ; quia vtrumque prohibet Communionem intuitu eiusdem virtutis, nimirum Religionis. Religionem enim respicit lex diuina, dum prohibet communicare in peccato, & Religionem Ecclesiasticam, dum prohibet communicare

municare cum excommunicatione. Itaque non oportet vtrumque in Confessione aperire. Ita Vasq. in *3. par. tom. 2. disp.* 106. *c.* 1. *n.* 6. contra Molfesium *tom.* 1. *tr.* 3. *c.* 8. *n.* 88. *p.* 2. *t.* 14. *res.* 22. & *p.* 5. *t.* 13. *res.* 62.

91 Qui vexatur magna, & notabili tentatione carnis, tenetur orare, & Dei auxilium petere. At si succumbit, non peccat dupliciter, nec tenetur explicare circumstantiam orationis omissæ. Vide v. *Orare, n.* 3. — Et tentationi cuius non obstat cum armis orationis.

CIRCVMSTANTIA

Cur.

92 † Circumstantia finis mali, habentis diuersam malitiam ab obiecto actus, explicari debet in confessione, quia addit actui nouam malitiam †. Itaque, qui furatur propter fornicandum; non solùm tenetur confiteri furtum, sed etiam circumstantiam praui finis. Ceterum non oportet, quòd circumstantia finis explicetur vt finis, sed explicari potest vt distinctum peccatum: vnde in casu proposito sufficit dicere: *Furatus sum.* & mox: *Habui intentionem fornicandi*, absq; eo, quod explicetur ordo vnius ad aliud. Quia in tali ordine non est maior malitia, quàm sit in furto, & fornicatione seorsim. Ita Angelus *v. Interrogatio*, §. 6. contra Syluestrum 2. *Confessio.* 1. *qu.* 10. *p.* 1. *tr.* 7. *res.* 2; Adde cum Coninch *de Sacr. disp.* 7. *dub.* 4. *n.* 24. quod si finis continet malitiam solùm venialem, nec est necessario aperienda, vt si quis confiteretur propter inanem gloriam, &c. *Ibid.* §. *Notandum est.* — Qui furatur ob fornicandum, est fur, & fornicarius. Et ideo vtrumque confiteri tenetur. Sed non cum ordine inter se. Circumstantia finis venialiter mali non est necessario aperienda.

93 Quòd si finis nullam habet malitiam, præter malitiam obiecti, nullo pacto est explicandus. Et sic qui omitteret Sacrum propter studium, satisfaceret dicendo: *Omisi Sacrum*: Quia studium non habet aliam malitiam ab ipsa omissione. Ita Vasqu. *in par.* 2. *disp.* 93. *c.* 3. contra Zumel *in par.* 2. *quæstio.* 72. *art.* 5. *disp.* 4. *Ibidem* §. *Nota secundò*, & *res.* 62. — Et multo minus, si nullã habet malitiã.

CIRCVMSTANTIA

Quomodo.

94 † Modus explicandus est in Confessione, quando continet peculiarem malitiam, & deformitatem. † — Modus item peccãdi non est explicandus si non addit malitiã.

95 Vnde non est explicandus modus in copula, puta, si stando, sedendo, &c. quis fornicasset, quia hic modus est accidentalis, & non addit nouam malitiam, dum seruatur vas legitimum, & abest periculum seminis effundendi. Quod etiam dicemus de coniugatis. *v. Copula.* — Et sic in copula non oportet explicare, an sedendo, stando, &c.

96 Rursus non tenetur fornicarius explicare, si in fornicando vtatur modis nimis, & extraordinariè impudicis, nisi speciem mutet, vt si ver. gr. inciperet actum sodomiticum, & postea consummaret in vase naturali. Sed Faber *de pœnitent. in* 4. *dist.* 17 *quæst. vn. disp.* 24. *ca.* 2. *num.* 34. tenet explicandum esse, etiam si speciem non mutent. *par.* 5. *tom.* 14. *resol.* 56. §. *Quæro octauo.* Item qui se polluit cubans super hominem, vel mulierem, satis est, quod dicat: *Tactu alterius me pollui.* Ita quidam apud Llamas, *par.* 3. *cap.* 8. §. 1. contra ipsum. *par.* 1. *tr.* 7. *res.* 5. — Neque si adhibeatur modi nimis turpes, & extraordinarij.

97 In sodomia, ait Leone, *p.* 1. *recollect.* 9. *num.* 216. & 218. non esse necessarium explicare, an quis agens fuerit, vel patiēs: quia hæc peccata sunt eiusdem speciei, quamuis illud agentis sit grauius, & maiori supplicio dignum. — At in sodomia explicandumne est, quod quis agens fuerit, vel patiens?

Multi negant.

Quam opinionem non audet reprobare Baucius,*prax.Confess.fol.334.nu.45.* eamque viris doctis placuisse testatur. Itaque, qui haberet verecundiam cõfitendi se fuisse patientem, dicere posset. *Exercui totes actum Sodomiticum, p.3.tr.4.ref.159.& p.5.t.14.ref.56.§.Quaro secundò, & p.7.t.10.ref.8.*

Explicari etiam debet circumstantia scandali distinguêdo intentionem, numerum personarum, & speciem peccatorũ.

98 Explicandum item est, an quis peccauerit coram alijs; vnde illi scandalum passi sint; & tunc aperiendus est numerus personarum, & species peccatorum, ad quæ alij inducti sunt. Explicandum item est, an alterius ruina sit formaliter volita: an verò solùm interpretatiuè, & in causa. Ita Mendoza in 2.2.*disp.173.sect.8.§.61.p.3.t.4.resol.114.§.Sed difficultas, & p.5. tr.7.ref.2.& 3.§.Notandum.*

Quod quidem peccatum non cõmittunt omnes peccantes coram alijs.

99 Excusantur autem aliqui à distincto peccando scandali, coram alijs peccando; vel, quia videntes ita sunt in bono stabiles, vt nullo modo censeantur scandalum pati, vel, quia ità sunt deperditi, vt aliorum peccatum nihil illos immutet. Ita Salas *in par.2.tom.1.tractat.7. disput.3. sect.4. numero 84.* Addit Sancius *select.disput.46.num.11.* excusari vlterius, vel quia ipsi peccantes tam praui sunt, vt ab illis de præstando exemplo nihil curetur; vel quia videntes ita sunt ad peccandum faciles, vt non dicantur moraliter inducti à malo aliorum exemplo. *par.5.tom.2.resol.3.*

Nam quandoque excusantur.

Vir autem cum fœmina peccans à inuitata satis est, quòd confiteatur fornicationem.

100 Cœterum, qui peccauit cum fœmina illam inuitans, quamuis peccatum scandali committat; non tamen tenetur explicare se illam inuitasse: quia dicendo; *Fornicatus sum*, satis intelligitur fœminam sollicitasse: quia communiter ita contingit. Secus verò, si fœmina sollicitasset virum, teneretur id explicare: quia communiter non contingit. Teneretur etiam explicare vir, si extraordinarijs precibus æquiualentibus violentiæ morali fœminam induxisset. Ità Salas *in par.2.tom.2.trac.13. disput.5.sectio. 15.num.133.* contra Lorcam *in 2.2.quæst.43.art.8.sect.3.disput.56 num.6.par. 3.trac.4.ref.114.& par.5.tr.13.ref.5.*

At fœmina id explicare tenetur.

Sicut,& vir, qui quasi violenter alliceret.

Notabilis doctrina.

101 Nota hic celebrem doctrinam Vasquez apud Mæratium *tom.3.in D.Thom.disputat.27.sect.0.4.num.8.* quod suadere alteri, vt committat secum peccatum, quod ex sua natura non nisi à duobus, committi potest, non est peccatum distinctum ab eo, ad quod inuitat, ac proindè seorsim explicandum. Quam sententiam ipse Mæratius putat probabilem. *par.5. citat.§.Non desinam.*

Ignorantia non est necessariò explicanda.

102 Explicanda item est circumstantia ignorantiæ inuincibilis in ordine ad censuras: quia ab illis excusat sicut etiam excusat a transgressione præcepti humani, vt videre est V. *Ignorantia*. In ordine tamen ad culpam non est necessarium. Ita Suarez *tom.4 disputat.22.sect.4.num.14.* contra Adrianum *in 4.tracta. de confess.quæst.4.in 2.par.tom.4.resolut.141.* Ignorantia autem affectata, si non affectatur ad liberius viuendum, aliquando etiam minuit culpam: si verò affectetur ad liberius viuendum, secundum Palaum *tom.1.tractat.2.disput.1.punct.16. num. 3.* constituit specialem malitiam aduersus voluntatem seruiendi Deo. Sed secundum Sanchez *summ.to. 1.lib 1.cap.17.*in fine, aggrauat solùm notabiliter in eadem specie: vnde in nostra sententia non esset necessario explicanda *par.4.tr.4.ref.35.§.Nota etiam.* † Hoc autem non procedit, quando ex tali ignorantia imminet periculum committendi plura peccata, quam de facto committit: nam tunc est necessariò explicanda, in quemcumque finem affectetur, iuxtà dicta superius,*nua.54.* Vide etiam *v.Ignorantia num....*

Nisi in ordine ad censuras, à quibus liberat.

Sed quid, si est affectata?

Discordis sententia.

Certè si imminent ex illa plura peccata quam de facto committantur explicari necessario debet.

Quid de dubio, & conscientia erronea?

103 An verò explicandum sit, si quis peccatum commisit, dubius, an fuerit mortale, vel veniale, vel cum conscientia erronea, existimans illud esse mortale, cum fuerit veniale. Vide v.*Conscientia n.4.& 8.*

Non est explicandũ, an in fornicatione quis gestauerit Reliquias

104. Non est explicandum in Confessione, an in actu venereo quis gestauerit Reliquias, vel Agnum benedictum, quia non committit sacrilegiũ.

Quod

Quod etiam procedit, si dictæ Reliquiæ, &c. dentur Amasiæ ex beneuolentia, & gratitudine: nam id solùm esset quædam irreuerentia. Secus, si darentur in solutionem: nam esset sacrilegium. Ita Fillincius, *tom. 2. tr. 30. cap. 7. nu. 229. p. 1. tr. 7. res.* 18. *& p 3. t. 4 res. 67. §. in res.* 18.

quias, vel an illas dederit Amasiæ ex beneuolentia. Secus si in solutionem.

105 Qui furatur coram Iudice, vel cum manifesto periculo vitæ, secundum Vasquez *in par. 2. to 2. q. 73. art. 9. dub. 3.* tenetur hanc circumstantiam confiteri, quia committit duo peccata, vnum furti, aliud temeritatis. Sed placet contraria opinio Tanneri *in p. 2. disp. 4 q. 3. dub. 3. num.* 72. Quia is non vult directè pœnam, sed indirectè, & ex suppositione peccati, quod per se non est peccatum. *par. 1. tr. 7. res.* 61.

Tenentne fur explicare, an furatus sit cum periculo vitæ. Affirmat Vasq. Sed magis placet opinio negans.

CIRCVMSTANTIA

Quando.

106 DOcuit Alensis 3. *par. quæst.* 32. *num.* 5. *art.* 3. aperiendum esse in confessione, nam peccatum commissum sit in die festo. Medina *lib. 1. cap. 9. §. 1.* & alij, num peccatum carnale commissum sit in die Iouis Sancti, vel eo die, quo quis ad Confessionem accedit. Sed illud de die festo refellit Ledesma, *tom. 1. de pœnitent. cap.* 19. & omnes communiter Neoterici: quia in die festo prohibetur opus seruile propriè corporale, non spirituale, quale dicitur peccatum metaphoricè. Circumstantia etiam Iouis Sancti, & diei Confessionis est tantùm aggrauans, & ideo non necessariò explicāda. Ita Henriquez *li. 5. ca. 5. n 6. p. 1. tr. 7. res.* 32.

Non est necesse explicare, an peccatum sit commissum in die festo, in Hebdomada sancta. In die Confessionis, vel Communionis.

107 Non tenetur pœnitens explicare, an crimen sit aliàs confessus, vel nè, nisi ob aliquam circumstantiam mutantem speciem, aut constituentem hominem in proxima occasione peccandi. Itaque, qui apud Confessarium verecundaretur de aliquo peccato, posset cum illo generalem Confessionē efficere, & sic illud confiteri non explicando, an aliàs confessum sit. Interim parum variat iudicium Confessarij, & ipse poterit maiorem pœnitentiam efficere. Ita Bonac. *de Sacram. disp. 5. q. 5. sect. 2. pun. 2. § 7. d. s. 4 num.* 5. Sanch. *apud ipsum, ibid.* & alij. Vnde immeritò Turrian. *in cens. Theol.* hanc opinionem improbabilem iudicauit *p. 3. tr. 4 res. 62. & p. 4. t. 3. res.* 65.

Nec an sit commissum post vltimam Confessionem.

108 Duratio, & mora, per quam quis in peccato perseuerauit, explicanda est in Confessione, si non venit in mentem numerus peccatorum. Vide *supra à num.* 56. & 66.

Explicanda autē est mora iuxta superius dicta.

CLAVSVRA.

DE Clausura quoad ingressum in clausura Religiosa, vide Verbo. *Ingredi Monasteria.*

1 Moniales non possunt de Monasterio in Monasterium quacumque ex causa transire sine speciali licentia Sedis Apostolicæ toties quoties obtinenda. Et hoc ex decreto Pauli Quinti à Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium, anno 1617. publicato, ac Procuratoribus Ordinum intimato. Quæ omnia notat Castellinus *de elec. cap. 17. num. 5. par. 3. tract. 2. resolut. 99. §. Notandum.*

Monialis non potest è monasterio egredi absq; licentia Papæ.

2 Et non posse transire causa fundationis, reformationis, &c. expressè declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud eumdem *ibidem*. Vnde docet Rodriquez *Summ. tom. 3. cap. 3. num. 2.* ad talem transitum licentia m

Etiam causa fundationis, reformationis, &c.

concl.3.par.1.tr.7.resol.59.& p.5.tr.14 res.56.§. Quero quintò.

Item ignorans mysterium fidei non tenetur explicare, quod nam illud sit.

31 Ignorans mysterium aliquod fidei, quod scire tenetur, non tenetur secundum Merollam, disp.1.cap.2.diffic.3. num 700. explicare in Confessione mysterium, quod ignorauit: quia, cum ignorantia huiusmodi sit peccaminosa, ratione periculi non asserendi tale mysterium, vel contra illud asserendi, &c & hoc in quocunque mysterio sit peccatum eiusdem speciei, ignorantia diuersorum mysteriorum non est diuersæ speciei. At verò ignorantem præceptum Decalogi, quia ignorantia vincibilis diuersorum præceptorum, est diuersæ speciei peccatum, propter periculum committendi diuersa peccata contra diuersa præcepta, teneri explicare præceptum, quod ignorauit. par.3.tr.4.res.165.§. Notandum.

Ignorans verò præceptum Decalogi, tenetur illud explicare.

In iactantia de mortali, non oportet explicare peccatum.

32 In iactantia de peccato mortali, si non sit cum complacentia, & approbatione efficaci, ac ratificante, non est explicanda species peccatorum, de quibus quis iactatur. Quia omnis iactantia de peccato mortali, est eiusdẽ speciei, quatenus peccata mortalia assumuntur, vt instrumenta ad gloriam comparandam. Vnde qui iactatus esset se peremisse Clericum, satis esset dicere: Iactatus sum de morta Ita Nauarrus Sed contra sentit Sanchez summa tom.1.lib.1.cap.3.nu.13.p.3.tr.4.res.161. & p.4.tr.4.res.44.

Nec in iniurijs.

33 In iniurijs non est explicanda species illarum, sed satis est dicere: Toties proximum iniurijs affeci. Et hoc etiam si iniuria esset præ alijs notabiliter grauior. Quia omnes iniuriæ sunt eiusdem speciei. Ita Fagundez par. 2.lib 3.cap.5. num.3. Quæ doctrina applicanda quoque est detractionibus, & iudicijs temerarijs. Nam, quamuis diffamare aliquem dicendo falsum, differret specie à diffamatione dicendo verum occultum, vt docet Granado in 3.part.controuers.7. tracta.9.disputatio.9. section.3 numero 20. quia illud opponitur iustitiæ, hoc Charitati: conueniunt tamen in ratione formali, quæ est intentio auferendi alteri famam. Similiter in iudicijs temerarijs, quamuis alioqui diuersum physicè sit iudicium, quo quis temerè iudicat Ioannem Clericum esse furem ab eo, quo eum, vel laicum iudicat Sodomitam, hæreticum, &cætera tamen hæc omnia iudicia sunt eiusdem speciei atomæ in genere moris contra eamdem iustitiam commutatiuam, prohibentem lædi alterius famam extrinsecè per iniurias aut detractiones, intrinsecè per iudicia temeraria. Ita Sancius disputat.5 num.10. par.1.tract. 7.resolut.28.& 51.in fine, par.3.trac.4.resolut.67.§.In res,28. & par.5.tract.14. res.56. §.Quero tertio.

Detractionibus, aut iudicijs temerarijs, speciem iniuriæ, vel infamiæ.

Aut in conuicijs in Deum vel sanctos: qualitatem illarum.

34 Eadem quoque est ratio de conuicijs in Deum, vel Sanctos. Nam omnes sunt eiusdem speciei contra virtutem Religionis. Si verò blasphemiæ essent hæreticales, vel imprecatiuæ cum odio Dei, differrent specie ab alijs, & explicandæ forent in Confessione Vide V. Blasphemia, numero 3. part.1.trac.7.resolut.51.

Aut in odio, speciem mali proximo voliti.

35 Idem probabiliter docet Bonacina de leg. disputat. 3. quæstio. 4.punct. vltim.§.1.numero 10. contra Suarez de charitat. disputatio.6. sectio.2. numero 2. de peccatis odij, esse nimirum eiusdem speciei, quamuis mala proximo volita sint diuersa, puta circa vitam, famam, diuitias, &c. quatenus hæc omnia sunt volita sub vna ratione formali nocendi proximo, quæ odium constituit, non solùm in specie, sed etiam in indiuiduo. Vnde in Confessione satis est dicere: Toties proximum odio habui.par.1.trac.7.resol.30. & part.3. tr.4.res.67.§.In resol.30.

Non tenetur Hæreticus explicare, an sit apostata, aut si Iudæus, Paganus, &c.

36 Hæreticus Apostata, qui nimirum in totum recedit à fide, non tenetur contiteri circumstantiam apostasiæ; quia non differt specie ab hæresi, sed secundum magis, & minus, quatenus illa recedit à fide in totum, hæc in partem. Ita Sanchez summ.lib.1.cap.7.num.17.& recentiores Thomistæ contra Suar. de fide disp.16.sec.5.in fine. p.1.tr.7.res.54.

37 Ex

137 Ex quibus patet à fortiori, non esse explicandam speciem hæresis: quia omnes materialiter se habent ad speciem peccati. Ita Reginaldus *tomo 1.lib.6.ca.4.num.114.p.1.tr.7.res.46.*

Et multo minus hæresis qualitatem.

138 Nota hic cum Turriano *de pœnit.quæst.9.artic.2. disput. 29. dub. 2. ad argument.*5.aliquos recentiores probabile existimare, quod qui fornicationem commisit,satisfaciat dicendo: *Commisi graue peccatum contra castitatem cum soluta*, non explicando fornicationem, quem explicandi modum ipse Turrianus non improbat. Sed vsus fidelium est in contrarium. *par.3. tract.4.resolut.*88.Satisfaceret tamen,qui confiteretur oscula non explicando partem: nam omnia oscula etiam in pudendis sunt eiusdem speciei. *par.3. tract.4.resol.*225.in fine.

An autem sufficiet fornicanti dicere,se deliquisse contra castitatem.

CIRCVMSTANTIA VBI.

39 Furari in loco sacro est sacrilegium secundum Suarez *de Relig.tom.1. lib.3.cap.4.num.7.*etiam si res furtiua sit prophana.Et probatur verbis Ioannis Papæ(*Cod.quisquis 7.quæst.9.*) *Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro*. Sed quamquam id verum sit, si res non sacra sit in Ecclesia, velut sub illius potestate, ratione custodiæ,mutui,pignoris,vel depositi, existimo tamen, quòd, si adesset solùm per accidens, vt esse crumena ad latus diuitis orantis in Ecclesia, non esset sacrilegium: quia talis fur non facit Ecclesiæ specialem iniuriam;vnde hæc circumstantia non est necessario confitenda. Ita Zerola *pr.pœn.cap.12.quæst.17.* & alij *par.1.trac.7.res.*27.Er quando furatur à Sacerdote,vel ab alio rem sacram à loco sacro tenetur eam differentiam, & vtraque circumstantiam aperire quando simul fuerint.*p.8.tr.7 res.76.*

In furto explicandū est an sit rei sacræ.

Item, si cum sit rei prophanæ, commissum sit in Ecclesia, habente illam in custodia.

Secus,si ea fu reperiretur in illa.

40 Nota hic primò,non esse sacrilegium furari aliquid à Clerico,iure Ecclesiastico possessum.Ita Pitigianus in *4.tom.2.dist.17.quæst. vnic.art.5. in circumst.vbi.ibid.*in fine.

Scito, hic furari rem Clerici nō esse sacrilegium.

41 Nota secundò, furantem rem sacram de loco sacro satisfacere dicendo alterutrum,nimirum: *furatus sum rem sacram.* vel: *furatus sum de loco sacro.*Quia vtrumque est eiusdem speciei contra virtutem Religionis. Ita Fagund.*pr.2.li.4.c.5.n.21 p.1.tr.7.res.22.§ Vnde ex his.*

Et furantem rem sacram de loco sacro satis esse,quod dicat se furatum esse rem sacram.

42 Copula illicita in Oratorio alicuius domus, in sacristia, in cubiculis, refectorio,bibliotheca,& dormitorijs Regularium,vel in campanilibus Ecclesiæ adhærentibus,aut etiam in porta Ecclesiæ forinsecus, non est sacrilegium, vnde circumstantia talis loci non est necessariò explicanda in confessione: quia per locum sacrum, qui per copulam, aut furtum(loquendo in sententia Suarez) violatur, intelligitur solum corpus ipsum Ecclesiæ consecratæ,vel benedictæ.Ita Azorius *par.3.lib.3.cap.27.quæst.13.part.3.tr. 7.res.20.& par.3 tr.4.res.166.*

Non est Sacrilegium copula commissa in Oratorio priuato. In sacristia. In domibus Regularium. In campanilibus. In porta Ecclesiæ forinsecus. Sed tantùm in ipso corpore Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ.

43 Cæterum, in Ecclesia, ait Suarez *de Relig.tom.1.lib.3.cap.7.numero 11.* non solum pollutionem, sed etiam tactus impudicos habere specialem malitiam in Confessione aperiendam. Non quidem ex aliquo præcepto Ecclesiastico: hoc enim non extat, nisi de seminis emissione: sed ex vi legis naturalis prohibentis, in Ecclesia fieri actus turpes, ob reuerentiam loci sacri. Fortasse autem non esse eandem rationem de turpi aspectu vel leui verbo, si dicatur in transitu, & absque notabili mora, aut scandalo; ad arbitrium viri prudentis.Ego autem cum Homobono *par.1.tr.5.cap.12.qu. 77.*idem dicendum puto de tactibus impudicis absque periculo pollutionis. Quia ex Vasquez *in par.2.to.1.q.72.ar.6.disp.98.nu.4.* & alijs, malitia sacrilegij,non consurgit ex iure naturali,sed solùm ex lege Ecclesiastica, quę tūc solum

Nec si in ea habeantur tactus impudici explicanda est circūstantia loci.

solum sacra in Ecclesia prohibet fieri,& diuina officia recitari,quando in ea sanguis,vel semen effusus est *p.1.tr.7.res.25.& p.2 tr.17.res.23.*

Quod etiam probabile est de pollutione occulta.

44 Imò probabilem puto sententiam Vasquez *ibidem ar.7 disput.9°.cap.3.num.6.* nec pollutionem occultam in Ecclesia esse sacrilegium, quia effusio seminis in Ecclesia ideo est sacrilegium, quia Ecclesiam polluit, quod non facit occulta: Sed contrariam Suarez *de Relig.tom.1.lib.3.cap.7.num.4.* probabiliorem existimo:nam actus ille ex genere suo repugnat Ecclesię sanctitati, & hinc habet, quod Ecclesiam polluat. Et alioqui species peccati penderet ex futuro euentu. Si enim pollutio nesciatur, non erit sacrilegium; si fiat publica,erit,quod est absurdum.*par.1.trac.7.resol.26.& par.7.tr.31.resol.31.& par.9.tract.9.resolut.5.*

Quamuis contrariũ sit probabilius.

CIRCVMSTANTIA

Per Quę.

Diuinator nõ tenetur explicare, num exercuerit chiromantiam, pyromantiam, hydromantiam, &c.

Vel, an diuinauerit cum pacto dæmonis vel sine.

45 IN diuinationibus non est necesse exprimere aerem, terram, &c. per quæ quis diuinauit. Nec explicandum est,an cum pacto dæmonis, vt putat Sylu.*in 2.2.quæst.95 art.3.* Quia hæ circumstantiæ non mutat speciem.Ita Reginald.*tom.1.lib.6.c.4.n.1;4.t.1.tr.7 res 46. & 66.*

Nec frangens ieiunium,an fregerit comedendo bis, aut comedendo carnes.

46 Similiter in fractione ieiunij satis est dicere: *Totum ieiunium fregi:* non enim oportet explicare, num fractum sit per esum carnium, aut per duplicem comestionem. Nam vtraque fractio opponitur eidem virtuti temperantiæ secundùm Granadum *in 3.par.controuer.7.trac.9.disput.9.num.22.* Sed quia Marchantius *trac.5.cap.3.dub.2.* id negat,tu cogita. *part.5. tract.14.res 56.§.Quæro quarto.*

An verò Clericus fraudans aliquem in ludo prohibito, teneatur explicare, quod fraudauerit in ludo?

Variè respondent DD. ex varijs principijs.

47 Doctores, qui tenent Religiosos, & Clericos constitutos in Sacris, ludos alearum vel taxillorum frequentantes, peccare mortaliter, consequenter docent,quod si aliquem in talibus ludis fraudauerint notabiliter,teneantur explicare circumstantiam ludi. At Megala,qui *in 1.part.lib.5.ca.14.num.8.* contrarium tenet, tenet quoque, satis esse, quod dicant: *Fraudaui proximum in quantitate notabili.* Quæ opinio an sit probabilis,alij iudicent. *par.1.tractat.7.resolut.21.*

48 Qui alioqui non esset peccaturus,& ex confidentia Bullæ,aut Iubilæi peccat non tenetur hanc circumstantiam exprimere: quia non mutat speciem.Ita Fagundez *pr.2 lib.3.c.5.n 8.p.1.tr.7.res.33.*

Certè non est explicandum, an peccatũ commissum sit ex confidentia Bullę vel Iubilæi.

49 † Huc reduci potest circumstantia effectus peccati,qui si ipse peccatum est,& per se sequitur ad causam peccaminosam,vtrumque explicandũ est,vt si ex carnali desiderio pateretur quis pollutionem nocturnam præuisam,aut(& multò magis)intentam. †

Quanno confitenda sit pollutio in sõnis præuisa.

50 Sed in hac re Sancius *select.disput 21.numero* 17.docuit, nullam dari intra genus iniurię,quæ efficax sit ad pollutionem in somnis. De quo vide V. *Pollutio.*

Quando commissio, vel omissio per se sequitur ex aliqua causa probabile est satis esse, explicare ipsã causã volũtatis. Sicut sufficit cõfiteri solam omissionem, vel commissionem.

51 Quando datur causa voluntaria commissioni, vel omissioni peccaminosæ, probabile est, omissionem ipsam, & commissionem, si non sunt amplius in potestate hominis,non esse distincta peccata in Confessione aperienda,sed effectus peccati præcedentis, vt tenet Vasquez *in par.1.2.tom.1.d isputa.94.cap.3.num. 6* Itaque Clericus, qui proiecisset Breuiarium, & qui venenum alicui propinasset, sufficeret se accusare de proiectione Breuiarij, & propinatione veneni.*par.1.tr.7.resol.64. & part.3.trac.6. res.52.§.Notandum.* Satis etiam esset explicare effectum secutum, vt homicidiũ, & omis-

omissionem Officij, nam prolectio Breuiarij, &c. non est distinctum peccatum. *par.1.tr.7.res.63.*

52 Qui se supponit periculo peccandi, & mox peccat, non committit duo peccata, sed vnum. Nec tenetur explicare, quòd se exposuerit periculo. Secus, si interdiueret notabilis mora. Ita Sanchez *summ.tom.1. libro 1. cap. 8. num.4.par.1.trac.7.resolut.44.* Qui obijcit se periculo peccandi, & mox peccat, satis est confiteri peccatum.

53 Ignorantia vincibilis mysteriorum fidei, & aliorum, quorum cognitio per se præcipitur, est peccatum distinctum ab eo, cuius periculo ignorans se exponit ver.grat.sentiendi aliquid contra fidem, &c vnde seorsim explicanda in Confessione. Idem dic de ignorantia alicuius præcepti ex Decalogo. Nam quamuis, aliqui apud Sanchez *summ.tom.1. libro 1. cap.17.numero 9.* doceant ignorantem præceptum non fornicandi, si propterea fornicaretur, non committere duo peccata, vnum ignorantię, aliud fornicationis, sed vnum: aliqui tamen magis probant contrariam sententiam Curiel in *par.1.quæst.76.artic.2.dub.2.§.4.* Quod etiam procedit in ijs, quę quilibet ex officio scire tenetur, quia ver.grat.est Confessarius, Iudex, &c. *p.tr.3.trac.4.res.141.§.Quæres, & resol.165.* initio, *& infra §. Et tandem, & par.4.trac.4.resolut.37.* Explicanda tamē est ignorantia vincibilis mysteriorum fidei. Et præceptorum Decalogi, seorsim à transgressione orta ex tali ignorantia.

† Cæterum, omnes affirmant, ignorantiam vincibilem, occasione cuius commitri potest aliquod peccatum, explicandam esse in Confessione, si peccatum non sequatur; ratione nimirum periculi, cui ignorans se exponit; & multò magis, si ignorantia sit affectata ad liberius viuendum, vt dicemus infra *numero* 101. Ideò enim supradicti auctores dicunt, sufficere quòd explicetur peccatum ignoranter commissum, quia in hoc explicatur ignorantia, quod non contigit, quando peccatum non sequitur: & ideò explicandum est peccatum in causa, seu ignorantia, per quam quis exponitur periculo peccandi †. Idque multo magis, si transgressio, cuius periculo ignorans se exponit, non contingat.

54 Quod necessariò etiam faciendum est, si pluribus peccatis committendis quis per ignorantiam se exponit, quàm de facto committat. Nam tunc ignorantia mutat speciem.ver.gr. Cognoscit quis mulierem vincibiliter, vel affectatè ignorans qualis illa sit, exponit se periculo adulterij, incestus, sacrilegij, &c. quia nimirum illa esse potest coniugata, consanguinea, religiosa, &c. quæ proindè omnia committit. Si autem sciat non esse consanguineam, nec religiosam, sed dubitat an sit coniugata, idque scire nolit, committit tantùm adulterium &c. Ità Sanchez *summ.tom.1.lib.1.cap.17. numero 23.* Vnde, si talis fœmina inueniatur soluta, non satis erit, dicere: *Fornicatus sum*, sed explicanda est ignorantia affectata, quæ talem periculo tot peccatorum exposuit. *p.tr.3.tr.4.res.141.* Aut contingat pauciora vel minora peccata, quàm stante ignorantia sequi potuissent.

Quando explicanda sit occasio peccandi, & consuetudo, vide Ver. *Confessarius, à num.35.*

CIRCVMSTANTIA

Quoties.

55 † HAec circumstantia pertinet ad numerum peccatorum, quæ, quia quandoque multiplicantur ex multiplicatione actuum, quandoque verò ex multiplicatione præceptorum eumdem actum prohibentiū, vel etiam ex multitudine obiectorum eumdem actum terminantium, sub tribus capitibus hanc circumstantiam digeremus. Ad numerum peccatorū pertinet distinguere actus, obiecta, & præcepta.

De

Actus enim adæquati peccaminosi, distinctè quoad numerum explicãdi sunt.

56 Actus peccaminosi distincti, distinctè quoad numerum explicandi sunt, adhibita prius diligentia sufficiente †. Sed meretrix in postribulo inueterata non tenetur numerum peccatorum exprimere, sed satis est exprimere tempus, per quod in malo perseuerauit. Ita Canus *de pœnit. par.* 5. §. *Colligo*, & alij. Et probabile etiam putat Fagundez *pr.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *numero* 11. quamuis benè aduertat, teneri saltem species peccatorum exprimere quantum potest, si nimirum rem habuit cum Clericis, cum coniugatis vel propinquis, si Sodomiam commisit, &cæt. Idem dicendum est cum Fay *in addit. ad* 3. *part. quæst.* 9 *artic.* 2. *disputat.* 2. *conclus.* 2. in alijs malis statibus; satis est tempus malè consumptum aperire. *par.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 89. Vnde homines rustici, qui cum indoctis Parochis indoctè confessi sunt, non sunt cogendi ad Confessiones reiterandas ex eo, quod numerum peccatorum non expressetint. Vide infra v. *Confessarius quoad examen*. *Ibid.* in fine, & *par.* 5. *tr.* 13. *res.* 84. item in fine.

Nisi quod aliquando cum id non possit, sufficit explicare tẽpus in malo exercitio consumptum.

Vt contingit in meretrice inueterata in postribulo.

Et similibus.

57 Putat Zanard. *par.* 1. *c.* 18. eum, qui per noctem cum amasia dormiuit, satisfacere dicendo: *Dormiui per noctem cum amasia, & feci quod potui*; nec teneri numerum fornicationum exprimere, dummodo interruptionẽ mentis vel operis non habuerit. Sed fallitur; quia fornicationes sunt actus distincti, nec vna refertur ad aliam. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 67. §. *in res.* 39.

Cœterum eabãs per noctem cum amasia, tenetur explicare numerum copulatũ.

58 Sed, an sufficiat numerum copulatum explicare, an verò necesse etiam sit explicare, quòd per noctem dormierit? Id explicandum esse, ait Vega *tom.* 1. *cap* 11. §. 26. *num.* 168. Nam, si quis semel per totam noctem cum fœmina coiuisset, & reliquum tempus in alijs turpitudinibus consumpsisset, non satis id explicaret dicendo, se habuisse copulam semel. Sed probabilis est contraria sententia Zerolæ *ca.* 12. *quæst.* 15. & aliorum quia hæc circumstantia est tantum aggrauans. *par.* 1. *trac* 7. *resol.* 39. & *par.* 2. *tr.* 4. *resol.* 67. §. *in resol.* 39. & *par.* 5. *trac.* 14. *resol.* 10. Imò Sanchez neque esse aggrauantem putat. *par.* 5. *res. cit.* in fine. Et quamuis Suarez in 3. *par. tom.* 4. *disp.* 22. *sect.* 2. *n.* 8 & 9. existimet, actus, & oscula post actum venereum esse nouum peccatum, quia ordinantur ad nouam copulam: tamen contraria sententia practicatur, si tales tactus non fiant ad iterandam copulam, sed ad complementum copulæ præcedentes, etiam si sint exorbitantes. Ita tenet Henriquez *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 5. & *in glos. littera* V. & Sancius *disputat.* 6. *numero* 2. addit, id verum esse, etiam si dum homo detinet mulierem ad colloquendum, deosculandum, & congaudendum de copula præcedente, mulier ex conuentione discederet, & breui reuerteretur. *par.* 1. *tr.* 7 *res.* 42. & *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 67. §. *in res.* 42. & *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 205. in fine.

Sed non oportet explicare, quòd per noctem cubauerit.

Nam tactus, & oscula etiam post copulam non sunt noua peccata.

Si fiant in gaudium copulæ præcedentis.

Etiam si sint exorbitantes.

Et secundum Sancetiam si sint paulisper interrupti.

59 Cœterum, si quis tactus impudicos, & oscula haberet, sed non in finem copulæ, & postea sequeretur copula, vtrumque teneretur in Confessione explicare: quia sunt distincta peccata. Ita Hurtado *de Sacrament. disput.* 9. *diffic.* 6. *p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 205.

Sunt verò distincta peccata, quando fiunt absque intentione copulæ mox sequenti.

60 Qui continuato sermone ter peieraret, vel eamdem personam pluries iniuriaret, aut Deum blasphemaret, &cætera satis est, quod dicat: *Peieraui*, aut: *Iniuriaui proximum*, *Blasphemaui Deum semel*, & cætera nam illa repetitio, si fiat vnico actu absque interruptione, non est nisi vnum peccatum. Ita Zanardus *part.* 2. *precep.* 1. *cap.* 10. *par.* 1. *tract.* 7. *resol.* 51. & *parte* 3. *tractat.* 4. *resolut.* 163. Qui in die ieiunij pluries comedit, vnum peccatum committit. Contra si comedat carnes. Nisi in ieiunio ex voto. Vide Ver. *Ieiunium, num.* 5.

Pluries peierans, blasphemans, iniurians vnum sermone, vnum peccatum committit.

61 Posito, quòd ministrans Eucharistiam in mortali, peccet mortaliter (cu-

(cuius tamen contrarium teneo) si quis vna vice multus communicat, vnum tantum peccatum committit; quia est vnius actus in genere moris; & satis est dicere: *Ministraui semel Eucharistia in mortali*. Ita Tannerus *in 2. 2. disp. 4. q. 2. dub. 4. nu. 56. p. 1. tr. 7. res. 41.* Sicut Sacerdos, qui in mortali multos communicat.

62 Imò probabilis est sententia Rodriquez *summ. tr. 2. cap. 44. nu. 3.* quod Sacerdos excipiens successiuè Confessiones multorum, sine notabili interruptione, non committat, nisi vnum peccatum: quia omnes illæ Confessiones audiuntur per vnum actum moraliter. Nec proinde teneri numerum Confessionum exprimere. *p. 1. tr. 7. res. 43. & p 5. tr. 7. res. 7. §. Dixerunt.* Aut multorum Confessione, excipit successiuè.

63 Ob eandem rationem, prohibitus ludere aleis, vel taxillis, si per noctem successiuè ludat cum pluribus, vnum peccatum facit, nec tenetur confiteri numerum personarum. Ita Sancius *select. disp. 6. nu. 1.* contra Palaum *to. 1. trac 2. disp. 2. punc. 3. nu. 7. p. 3. tr. 4. res 45.* Et tandem prohibitus ludere, ludens successiuè cum pluribus.

64 Actus malus internus interruptus est multiplex peccatum, siue interrumpatur per actum contrarium, siue per obliuionem, somnum, &c. Quia tales actus nullam habent continuationem, cum vnus ab alio non dependeat. Ita Vasquez *in 3. p. tom. 4. q. 91. art. 1. dub. 5. nu. 10.* Qui contrariam opinionem Cani *relect. de pœn. p. 5.* quod tunc sint multa peccata, cum interrumpuntur per actum contrarium, improbabilem censet. Sed non damnarem, qui illam sequi vellet: nam illam docet Salas *in p. 2. tom. 2. tr. 13. disp. 5. sec. 8. nu. 85.* Homobonus *p. 1. tr. 5. cap. 13. q. 83.* & alij *p. 3. tr. 4. res 95.* Actus malus internus non solum interrumpitur per actum contrarium; sed etiã per somnum, &c. Sed contrarium est probabile.

65 Igitur, quamuis ego sentiam cum Lessio *lib. 2. cap. 22. dub 3. num. 11.* voluntariam retentionem rei alienæ discontinuari & interrumpi primò, si obligatus restituere fiat impotens, secundò per actum contrarium, tertiò per somnum & inconsiderationem, vel obliuionem, quartò si creditor exigit, & ipse non restituit, vel videt illum egere, & non soluit. Probabiliter tamen docuit Aragon. *in 2. 2. quæst. 62. art. 8.* retinentem rem alienam per annum, vel plus, vnum tantùm peccatum committere, etiam si pluries occasio restituendi oblata fuerit, aut pluries propositum de non restituendi renouatum sit, dummodo nunquam propositum de nouo confirmauerit & efficaciter reuocauerit, aut determinans restituere, postea data opportunitate non restituat. *par. 2. tr 6. resol. 15. & par. 1. trac. 7. resolut. 58.* initio. Et quamuis non longior sit retentio, eo grauius sit peccatum, in nostra tamen sententia non oportebit explicare moram voluntariæ retentionis. *p. 1. tr. 7. res. 58. §. Hoc supposito.* Vnde probabile est, retinentem rem alienam per annum vnũ peccatum cõmittere. Et non teneri explicare durationem.

66 Adde, quod etiam in casu, quo quis per actus contrarios interrupisset voluntatem prauam, v. gr non restituendi, & posset explicare numerum cogitationum & peccatorum, non teneretur explicare moram. Ita Vasquez *in 3. p. tom. 4. q. 91. art. 1. dub. 2. nu. 36.* Si verò non posset aliter numerum interruptarum cogitationum & voluntatem exprimere, tunc necessariò explicare deberet moram. Imò nec ad aliud quis tenetur etiam in peccatis externis, vt dictum est *nu 56.* Nam quamuis in rigore metaphysico actus interrupti & retractati sint plura peccata; in explicando tamen numero peccatorum non est seruandus rigor metaphisicus, sed sufficit, quod constet Confessario de statu pœnitentis, qui sufficienter illi aperitur, si dicat, se retinuisse rem alienam, vel diuinum Officium omisisse per annum, etiam si voluntas non restituendi & non recitandi pluries mutata fuerit. Alioqui molestum esset, maiorem obligationem imponere. Itá Granado *in 3. p. cont. 7. tr. 9. disp. 10. num. 8. p. 1. tr. 7. resol. 39. & p. 5. tr. 14. resol. 55.* Quod etiam procedit in interruptione per actus contrarios si adest memoria actuum interruptorũ: Si verò non adest, explicanda est morosa. Quod sufficit etiã, si adhibita diligentia, posset numerum exactè declarare.

67 Quando numerus peccatorum non venit in mentem exactè, solet pœnitens exprimere numerum verisimilem, addendo, *plus vel minus* quibus verbis satisfacit pro aliquibus, quæ vltra numerum confessum postea veniret in mentem. Et quidem Sancius *select. disp. 2. num. 13.* putat per illud Quando explicatur in confessione numerus dubius, addi debet (plus vel minus)

plus minusue significari duo, vel tria citra, vel vltra numerum explicatum: vnde, qui confessus decem plus minusque, recordaretur, se deliquisse terdecies, non teneretur hæc tria confiteri. Secus verò, si plura. Sed placet opinio Fagundez *p.2. lib.3. cap.5. nu.9.* quòd verba illa, *plusminusue* extendantur pro numeri, cui adduntur, magnitudine, quod est arbitrio prudentis relinquendum. Vnde Nauarrus *in cap. Consideret, de pænitentia distinct.5. num.42.* docuit in numero centum peccatorum *vplus, vel minus*, extendi ad decem. (Et Hurtadus *de Sacram. disp.9. diff.5.* in numero decenario, ad quatuor. *p.4.tr.4.ref.204*) Extat tamen opinio singularis Viualdi *ut 7.§. Sed dixi, num.3.* quod, qui confiteretur decies se peccasse verbi gratia in fornicatione, & diceret suam culpam omnium aliorum, quæ Deus scit illum commisisse, posito quòd debitum examen præmiserit, non teneretur postea iterum confiteri, etiam si recordaretur, se idem peccatum vigesies commisisse. Sed hæc opinio non placet. *p.3.tr.4. ref.94.*

Quæ verba satisfaciunt in casu, quo plura, vel pauciora repetirentur commissa iuxta proportionem ad numerum confessum.

Secùs, si duplo pauciora.

68 Contra verò, si confessus vigesies, inueniat postea se decies, illud peccatum commisisse, placet opinio Bonacinæ *de Sacram. disp.5.q.5.sect.2.punct.3.nu.3* contra Yribarnem *in 4. dist.17. disp.57. sec.8. to.5.* quod non teneatur talem numerū retractare. Nam & id pœnitens fecerat bona fide, & Confessio est integra, cum in numero maiori contineatur minor. Quod verò Confessarius deceptus sit, id fuit in præiudicium ipsius pœnitentis, quo propterea maiorem, quàm meruisset, pœnitentiam reportauit *p.2.t.17. resol.25.*

Sed non sit subsequenti duplò plura.

De numero obiectorum.

Vnus actus malueres respiciens plura obiecta totalia est multiplex peccatum, cuius numerus obiectorum aperiendum.

69 Ratione plurium obiectorum possunt esse in eodem actu plures malitiæ numero distinctæ. Vnde in Confessione explicari debent. Ita Vasquez *in 3.p. tom.4. qu.91. art.10. dub.4 num.8* & Bonacina *de Sacram. disp.5.q.5. sect 2. punct 2 §.3. diff.3. nu.16.* Qui probat primò: nam numerus obiectorum pertinet substantialiter ad indiuiduationem actus, qui explicari debet in indiuiduo. Probant alij secundò, quia, cum obiecta adęquatè distincta, sint obiecta totalia, quodlibet ex se aptum est vnum peccatum constituere, & cum plura sint, plura proinde constituunt. Et hæc sententia hodie practicatur. Sed Suarez *in 3.p. tom.4. disp.22. sec 5. nu.35* & alij tenent, plura numero obiecta concurrere vt vnum moraliter, & vnum numero peccatum constituere. Esse tamen distinctæ explicanda, quia peccatum aggrauant. Sed rectè notat Vasquez, quòd, posita doctrina Suarez numerus obiectorum non sit necessariò confitendus *p.1.t 7.ref.17.& 27.& p.3.t.4.ref.164. part.9. tract.9. resol.55.*

Quidquid aliqui contra dicant.

70 Itaque in nostra sententia, si quis vnico voluntatis actu statuisset non ieiunare totam Quadragesimam, tot peccata committeret, quot sunt ieiunia Quadragesimæ. Idem dic de eo, qui statueret Missam, aut diuinum Officium per annum omittere, aut haberet voluntatem occidendi multos homines, aut cubandi dum multis mulieribus, &c. *part.3. trac.4. ref.164. §. Secundo infertur.*

Vnde determinans non ieiunare totam Quadragesimam, committit 40. peccata. Sicut, qui per totidem dies voluisset omittere Officium, & qui haberet voluntatem mactandi plures homines. Et malediceret simul Deum, B. Virginem, & D. Petrum.

71 Item maledicens, vno sermone Deum, B Virginem, & D. Petrum, tria peccata committit. Sed quid, si malediceret Deum, & duodecim Apostolos, vel imprecaretur mortem Paulo: & toti eius familiæ? Respondet Henriq. *lib.5.c.8.n.4.* vnum tantum peccatum committere, Fagundez *p 2. l.1.c 5.n.10.* autem, duo: quia familia in iure pro vna persona reputatur, sicut grex ouiū, & bibliotheca, quòd etiam dici potest de Apostolatu. At verò Vasqu.z *in 3.p.t.4.q.91.ar.1.dub 4 n.10* & alij auctores nostrę sententię dicunt, in primo casu committi tredecim peccata, in alijs, quot personas continet familia & in-

At si maledicat Deū & Apostolos,

insuper vnum. Vbi nota cum Vasqu. quod furari plures oues vnius domini, est vnum peccatum, plurium dominorum pro indiuiso, etiam vnum: pluriũ verò pro diuiso diuersa *p.3.t.4.ref.164.§.Secundò infertur, & §.Tert. infertur.*

Committit tredecim peccata.

72 Præterea, lædens vno verbo famam plurium personarum, plura peccata committit. sicut qui vno ictu multos occidit, multa homicidia facit, &, si sunt Clerici, multas excommunicationes & irregularitates incurrit. Secus si pluries eumdem Clericum percuteret. Ita Nauarrus *cap.6.num.18.* & alij *Ibidem §.Quartò infertur, & §.Notandum est.* Sed Suarez *de censur. disp.5.sect.3.num.8.* probabilius putat, percutientem vno ictu tres Clericos, tres excommunicationes incurrere, propter tres iniurias, quæ consurgunt Ecclesiæ. *par.5.tr.9.ref.59.*

Rursus, lædens vno verbo famam multorum, aut multos vnico ictu occidens, cõmittit multa peccata.

Sicut qui delectatur de multis peccatis.

73 Rursus, si quis sibi complaceat, seu morosè delectetur de triplici actu nefando commisso tria peccata distincta committit in Confessione aperienda. Ita Molfes. *Sum.tom.1.tr.8.c.7.n.19.p.3.ctt.§.Primò quod qu.*

74 Insuper recogitans in pollutione tres coniugatas simul, tria peccata committit. Ita Henriq. *li.5.c.8.n.8.ibid.§.Quintò infertur.*

Aut in pollutione recogitaret plures personas.

75 Inducens item vno verbo tres ad peccandum, tria peccata committit. Ita Sanchez *Sum.tom.1.li.1.cap.6.num.8.ibidem.§.Sextò infertur, & resol.114.§.Sed difficultas.*

Vel vno verbo multos prouocaret ad malum.

76 † In quibus omnibus casibus Suarez tenet vnum peccatum committi. Vnde in hac sententia, & posita etiam nostra, quòd circumstantia tantùm aggrauans non sit necessariò confitenda, numerus obiectorum non esset necessariò explicandus.

In quib. omnib. casibus Suar. ait cõmitti vnum peccatum.

77 Sic etiam, qui existens in peccato, vnica verborum prolatione, aut ablutione plures baptizat, aut vna absolutione plures absoluit, vnum tantum committit peccatum; quia, licet sint plura Sacramenta, ministrantur tamen per modum vnius. Ita Tannerus *in 1.2.disput.4.qu.2.dub.4.num.56 par.1.t.7.resol.41.& par.5 tr.3.ref.27.*

Quod si esset verum, non esset necessariò confitẽdus numerus obiectorum.

Qui plures simul baptizat, semel peccat.

78 Similiter, qui simul rogatus de pluribus rebus, & articulis sub iuramento, in omnibus mentiretur, vnum tantum committeret periurium, nec teneretur numerum explicare. Ità Henriquez *lib.5.cap.5.num.6.in gloss.litt. F.par.1 tr.7.ref.40.*

Sicut qui mentitur circa plura interrogata sub vno iuramento.

79 Qui plures articulos fidei vincibiliter ignorat, secundum Marullum, *disp.1.c.2.diff.3.n.700.* plura peccata cõmittit. Sed probabilis est sententia Suar. *de fide disp.15 sect.1.n.7.* quod committat vnicum, sicut vnum tantùm peccatum committit, qui plures Horas recitare omittit eodem die. Vnde, sicut quis non tenetur numerum Horarum omissarum confiteri, ita nec numerum articulorum ignoratorum. *p.3 tr.4.ref.165.§.Sed difficultas.*

Probabile autem est ignorantem plures articulos fidei, committere vnum peccatum.

Sicut omittens plures Horas canonicas eiusdem diei.

De numero præceptorum.

80 PRæcepta plura, tunc constituunt actum multipliciter peccaminosum, quando respiciunt diuersam virtutem. Vnde ratione diuersorũ præceptorum actus non contrahit malitias eiusdem speciei, sed diuersę. Nisi eadem virtus pluries per eumdem actum violaretur respectu diuersorũ. †

Peccatũ contra plura præcepta quandoq; est multiplex, quandoque vnum.

81 Quo pacto coniugatus rem habens cum coniugata, committit duplex adulterium, vnum contra propriam vxorem, aliud contra virum adulteræ. Et similiter Religiosus rem habens cum Moniali, committit duplex sacrilegium. *par.3.tr.4.ref.164.§.Et tandem septimo.*

Et sic duo peccata cõmittit coniugata rem habens cum coniugato.

Et religiosus rem habens cum Moniali.

82 Ob contrariam verò rationem, qui omitteret Sacrum in die Dominico, in quo incidisset aliud festum de præcepto; Et qui ieiunare omitteret in Vigilia incidente in Quadragesima, vnum peccatum committeret: quia

Vnũ verò, qui omitteret sacrum in die

L 2 hæc

duplicis Festiuitatis concurrentis.
Vel ieiunium in die quo obligaretur ratione vigiliæ,& quatuor temporum.

hæc præcepta respiciunt eandem virtutem, illa Religionis,hæc Temperantiæ. Ita Vasquez *in 3. p. tom.4 q.91. art.1. dub.4 num. 9.* contra Nauarrum *Man.c.11. n 4.p.1.t.7. ref.22.* † Et hoc secundum etiam *t.9. ref.16.* Secus, quis etiam teneretur ex voto, *ibid.* Vide V. *Ieiunium num. 11.*

Item qui furaretur rem sacram de loco sacro.

83 Similiter, qui furaretur rem sacram de loco sacro, vnum sacrilegium committeret, nec teneretur vtrumque explicare in Confessione, sed tantú alterutrum. Ita Fagundez *pr.2. lib.4. cap.5. num.21.p.1.t.7. ref.22.* in fine.

Sed quid, si Medicus daret licentiam sine causa edendi carnes in die Veneris concurrente Vigilia?

84 Rursus Medicus, qui absque causa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingente in die Veneris, secundum Sancium *select. disp.41. num. 16.* committeret duo peccata in Confessione explicanda: quoniam & comeduntur carnes in die Veneris, & frangitur ieiunium. Sed Montesinus *in par. 2. tom.2. quæst. 73. art. 2. quæst.4. num. 47.* docuit, vnum esse peccatum, & circumstantiam ieiunij solùm aggrauare. Quæ sententia si vera est, secundum nostram doctrinam satisfaciet dicendo: *Dedi licentiam edendi carne in dies prohibito sine causa, p.1. tract.7. resol.60.*

Omittens officium, ad quod tenetur titulo beneficij, & ordinis, vnum peccatum committit.

85 Qui tenetur ad Officium ratione beneficij,& Ordinis Sacri, non tenetur explicare in Confessione hunc duplicem titulum obligationis, si illud omittit: quia vterque respicit virtutem Religionis. Homobonus *p.1. tr.4. §.5. quæst.43.* contra Fagundez *p.1. lib.4. cap.5. num.35. p.1. tract. t 2. ref.22.*

Sicut etiam Religiosus non obediens Prælato iubenti sub merito obedientiæ.

86 Quando Religiosus non obedit Prælato præcipienti aliquid sub obedientia, non peccat dupliciter, contra Religionem, & Obedientiam, vt docet Villalobos, *tom.1. tract.9. dub.36. num.14.* Nam ideo peccatum mortale committitur contra obedientiam, quia per obedientiam præcipitur aliquid, quod ratione voti fit materia Religionis. Et sic est vnum tantùm peccatum. *Ita Perez in Reg. D. Bened. c. 5. n. 23.* & alij *p. 1. t 7. ref.16. & p.3. t.4. ref.67. §. in ref.16.*

Vel alius quicunque non obseruans aliquid ad quod pluribus iuramentis, scripturis, &c. est obligatus.

87 Qui rogatus de re aliqua, pluries iurat, & postea mentitur, vel ad aliquid faciendum pluribus iuramentis, & scripturis publicis obligatus, non obseruat, vnum committit peccatum,& satisfacit, si dicat: *Violaui iuramentum &c. & non compleui quandam obligationem.* Idem etiam dic, si pluries quis vouisset aliquid facere, & non fecisset. Ita Henriquez *lib.2. c. 5. num. 6. p.1. t.7. ref.40 & p. 3. t.4. ref.99.*

Vnum item peccatū committit, qui in Quadragesima facit Confessionem inualidam.

88 Qui in Quadragesima facit Confessionem inualidam, peccat contra præceptum diuinum de integritate Confessionis,& contra preceptum Ecclesiasticum annualis Confessionis: non tamen committit duo peccata, sed vnum, quia præceptum Ecclesiæ subordinatur diuino. Ita Fagundez *pr.2. lib.3. cap.5. num.8. p.3. t.4. ref.35. §. Ex his.*

An communicat in peccato absque Cōfessione.

89 Item, qui sumit Eucharistiam in peccato mortali sine præuia Confessione, quamuis probabiliter videatur committere duo peccata, vnū impœnitentiæ, contra præceptum confitendi ante Communionem, & aliud sacrilegij, contra dignam susceptionem Eucharistiæ; probabilius tamen est committere tantùm vnum contra dignam susceptionem Sacramenti: Nam præceptum Confessionis præuiæ ordinatur in hunc finem:& vbi vnum est propter aliud, ibi est tantum vnum. Ita Fay *in Addit. ad 3. p. q.4. art.3. disp. vn. concl.2. Ibid.* initio. *& p.2. t.14. ref.24. §. Notatiam.* Ob eamdam rationem, Sacerdos indignè celebrans non committit tria peccata, indignè consecrando, offerendo, & communicando: quia oblatio, & consecratio sunt propter Communioné. Ita Azorius *p.1. lib.10. c.31. q.11. p.2. t.14. ref.24.*

Item Sacerdos, qui indignè offert, Consecrat, Et communicat.

Vel celebrat cum peccato mortali, & excommunicatione annexa.

90 Item Sacerdos, celebrans cum excommunicatione maiori, non committit duo peccata, scilicet ratione peccati mortalis, & censuræ; quia vtrumque prohibet Communionem intuitu eiusdem virtutis, nimirum Religionis. Religionem enim respicit lex diuina, dum prohibet communicare in peccato, & Religionem Ecclesiasticam, dum prohibet communicare

municare cum excommunicatione. Itaque non oportet vtrumque in Confessione aperire. Ita Vasq. in 3. *par. tom.* 2. *disp.* 106. *c.* 1. *n.* 6. contra Molfesium *tom.* 1. *tr.* 3. *c.* 8. *n.* 88. *p.* 2. *t.* 14. *ref.* 22. & *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 62.

91 Qui vexatur magna, & notabili tentatione carnis, tenetur orare, & Dei auxilium petere. At si succumbit, non peccat dupliciter, nec tenetur explicare circumstantiam orationis omissæ. Vide v. *Orare, n.* 3. — Et tentationi cuius non obstat cum aliis orationis.

CIRCVMSTANTIA

Cur.

92 † Circumstantia finis mali, habentis diuersam malitiam ab obiecto actus, explicari debet in confessione, quia addit actui nouam malitiam †. Itaque, qui furatur propter fornicandum; non solùm tenetur confiteri furtum, sed etiam circumstantiam praui finis. Ceterum non oportet, quòd circumstantia finis explicetur vt finis, sed explicari potest vt distinctum peccatum: vnde in casu proposito sufficit dicere: *Furatus sum*, & mox: *Habui intentionem fornicandi*, absq; eo, quod explicetur ordo vnius ad aliud. Quia in tali ordine non est maior malitia, quàm sit in furto, & fornicatione seorsim. Ita Angelus *v. Interrogatio*, §. 6. contra Syluestrum 2. *Confessio.* 1. *qu.* 10. *p.* 1. *tr.* 7. *ref.* 23. Adde cum Coninch *de Sacr. disp.* 7. *dub.* 4. *n.* 24. quod si finis continet malitiam solùm venialem, nec est necessario aperienda, vt si quis confiteretur propter inanem gloriam, &c. *Ibid.* §. *Notandum est.* — Qui furatur ob fornicandum, est fur, & fornicarius. Et ideo vtrumque confiteri tenetur. Sed non cum ordine inter se. Circumstantia finis venialiter mali non est necessario aperienda.

93 Quòd si finis nullam habet malitiam, præter malitiam obiecti, nullo pacto est explicandus. Et sic qui omitteret Sacrum propter studium, satisfaceret dicendo: *Omisi Sacrum*: Quia studium non habet aliam malitiam ab ipsa omissione. Ita Vasqu. *in par.* 2. *d sp.* 93. *c.* 3. contra Zumel *in par.* 2. *quæstio.* 71. *art.* 5. *disp.* 4. *Ibidem* §. *Nota secundò*, & *ref.* 62. — Et multo minus, si nullã habet malitiã.

CIRCVMSTANTIA

Quomodo.

94 † Modus explicandus est in Confessione, quando continet peculiarem malitiam, & deformitatem. † — Modus item peccãdi non est explicandus si non addit malitiã.

95 Vnde non est explicandus modus in copula, puta, si stando, sedendo, &c. quis fornicasset, quia hic modus est accidentalis, & non addit nouam malitiam, dum seruatur vas legitimum, & abest periculum seminis effundendi. Quod etiam dicemus de coniugatis. *v. Copula.* — Et sic in copula non oportet explicare, an sedendo, stando, &c.

96 Rursus non tenetur fornicarius explicare, si in fornicando vtatur modis nimis, & extraordinariè impudicis, nisi speciem mutet, vt si ver. gr. inciperet actum sodomiticum, & postea consummaret in vase naturali. Sed Faber *de pœnitent. in* 4. *dist.* 17 *quæst. vn. disp.* 24. *ca.* 2. *num.* 34. tenet explicandum esse, etiam si speciem non mutent. *par.* 5: *tom.* 14. *resol.* 56. §. *Quæro octauo.* Item qui se polluit cubans super hominem, vel mulierem, satis est, quod dicat: *Tactu alterius me pollui.* Ita quidam apud Llamas, *par.* 3. *cap.* 8. §. 1. contra ipsum. *par.* 1. *tr.* 7. *ref.* 51. — Neque si adhibeatur modi omnis turpes, & extraordinarij.

97 In sodomia, ait Leone, *p.* 1. *recollect.* 9. *num.* 216. & 218. non esse necessarium explicare, an quis agens fuerit, vel patiēs: quia hæc peccata sunt eiusdem speciei, quamuis illud agentis sit grauius, & maiori supplicio dignum. — At in sodomia explicandumne est, quod quis agens fuerit, vel patiens?

Quod etiam procedit, si dictæ Reliquiæ, &c. dentur Amasiæ ex beneuolentia, & gratitudine: nam id solùm esset quædam irreuerentia. Secus, si darentur in solutionem: nam esset sacrilegium. Ita Filliucius, *tom. 2. tr. 30. cap. 7. nu. 229. p. 1. tr. 7. res.* 18. *&* p 3. t. 4 *res. 67. §. in res.* 18. — quias, vel an illas dederit Amasiæ ex beneuolentia. Secus si in solutionem.

105 Qui furatur coram Iudice, vel cum manifesto periculo vitæ, secundum Vasquez *in par. 2. to 2. q. 73. art. 9. dub. 3.* tenetur hanc circumstantiam confiteri, quia committit duo peccata, vnum furti, aliud temeritatis. Sed placet contraria opinio Tanneri *in p. 2. disp. 4 q. 3. dub. 3. num. 72.* Quia is non vult directè pœnam, sed indirectè, & ex suppositione peccati, quod per se non est peccatum. *par. 1. tr. 7. res. 61.* — Tenentne fur explicare, an furatus sit cum periculo vitæ. Affirmat Vasq. Sed magis placet opinio negans.

CIRCVMSTANTIA

Quando.

106 DOcuit Alensis 3. *par. quæst. 32. num. 5. art. 3.* aperiendum esse in confessione, nam peccatum commissum sit in die festo. Medina *lib. 1. cap. 9. §. 1.* & alij, num peccatum carnale commissum sit in die Iouis Sancti, vel eo die, quo quis ad Confessionem accedit. Sed illud de die festo refellit Ledesma, *tom. 1. de pœnitent. cap. 19.* & omnes communiter Neoterici: quia in die festo prohibetur opus seruile propriè corporale, non spirituale, quale dicitur peccatum metaphoricè. Circumstantia etiam Iouis Sancti, & diei Confessionis est tantùm aggrauans, & ideo non necessariò explicāda. Ita Henriquez *li. 5. ca. 5. n 6. p. 1. tr. 7. res. 32.* — Non est necesse explicare, an peccatum sit commissum in die festo, in Hebdomada sancta. In die Confessionis, vel Communionis.

107 Non tenetur pœnitens explicare, an crimen sit aliàs confessus, vel nè, nisi ob aliquam circumstantiam mutantem speciem, aut constituentem hominem in proxima occasione peccandi. Itaque, qui apud Confessarium verecundaretur de aliquo peccato, posset cum illo generalem Confessionē efficere, & sic illud confiteri non explicando, an aliàs confessum sit. Interim parum variat iudicium Confessarij, & ipse poterit maiorem pœnitentiam efficere. Ita Bonac. *de Sacram. disp. 5. q. 5. sect. 2. pun. 2. § 7. d. f. 4 num. 5.* Sanch. *apud ipsum, ibid.* & alij. Vnde immeritò Turrian. *in cens. Theol.* hanc opinionem improbabilem iudicauit. *p. 3. tr. 4. res. 62. & p. 4. t. 3. res. 65.* — Nec an sit commissum post vltimam Confessionem.

108 Duratio, & mora, per quam quis in peccato perseuerauit, explicanda est in Confessione, si non venit in mentem numerus peccatorum. Vide *supra à num. 56. & 66.* — Explicanda autē est mora iuxta superius dicta.

CLAVSVRA.

DE Clausura quoad ingressum in claustra Religiosa, vide Verbo. *Ingredi Monasteria.*

1 Moniales non possunt de Monasterio in Monasterium quacumque ex causa transire sine speciali licentia Sedis Apostolicæ toties quoties obtinenda. Et hoc ex decreto Pauli Quinti à Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium, anno 1617. publicato, ac Procuratoribus Ordinum intimato. Quæ omnia notat Castellinus *de elec. cap. 17. num. 5. par. 3. tract. 2. resolut. 97. §. Notandum.* — Monialis non potest è monasterio egredi absq; licentia Papæ.

2 Et non posse transire causa fundationis, reformationis, &c. expressè declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud eumdem *ibidem*. Vnde docet Rodriquez *Summ. tom. 3. cap. 3. num. 2.* ad talem transitum licentiam — Etiam causa fundationis, reformationis, &c.

L 4 Papæ

Papæ requiri. A qua sententia non est recedendum. Quamquam Portellius Addit. ad dubia Reg. v. Monialibus, num. 1. & alij doceant, fieri posse sola sui superioris licentia, & ità in praxi seruari. Et Villalobos tom. 2. tr. 35. diff. 45. num. 9. sufficere licentiam Nuncij Apostolici ex Cardinalium declaratione, de qua dubitat. p. 3. tr. 2. ref. 117.

Sed solum causa incendij, lepræ, vel epidemiæ ex cōcessione Pij V.

3 Porrò, quia Pius V. in decreto, quod incipit, *Decori, & honestati* edito anno 1569. concedit Monialibus facultatem exeundi à Monasterio causa incendij, lepræ, vel epidemiæ, dubium est, an tale decretum extendi debeat ad alios morbos soli Moniali periculosos? Negant Barb. *de pot. Episc. p. 3. alleg. 102. n. 20.* & alij, pro quibus extat declaratio Cardinal. apud Rodriquez *in sum. Hisp.* docentium nomine epidemiæ non venire alias infirmitates, quæ etiam epidemia largo modo dicuntur; sed tantùm eam, quæ est vera, & realis pestis, ratio est; quia in tali decreto dicitur: *Nulla alia occasione, & prætextu.* Hæc sententia est probabilior. Sed affirmatiua Azor. *p. 1. lib. 13. c. 8. q. 1.* & aliorum est probabilis nimirum, Monialem laborantem morbo periculoso præter prædictos, & ex quo illi mors, si manet in monasterio, immineat, exire posse ad illum curandum: quia leges Ecclesiasticæ non obligant cum tanto incommodo, & ita interpretanda est benigna mens summi Pōtificis. Maximè, quòd inuentum pro charitate, contra illam torqueri non debet. Et nemini deneganda est defensio naturalis. Ad argumenta contraria respondeo. Ad primum, de declaratione illa Cardinalium non constare authenticè. Ad secundum, dictionem taxatiuam non excludere casus similes, in quibus eadem, vel vrgentior ratio militat: maximè in fauorabilibus, quæ extendi debet. Ita Gomez *tom. 1. c. 11. n. 12. p. 3. tr. 2. ref. 105.* Quamuis prima sententia sit probabilior. *p. 2. tr. 15. ref. 23. p. 5. tr. 3. ref. 137.*

Quæ extendi debet ad casus similes.

Clausuram non frangit Monialis se ponens in rota, & se extrinsecus voluens ad parlatorium.

4 Non frangit clausuram Monialis se ponens in rota, eamque volui faciens versus partem externam, ad quam sæculares accedunt. Et hoc ratione paruitatis materiæ. Se. n. habet, ac si esset in ostio, quod, vt docet Glossa in c. *Cum sanctam de pœn. sess 7.* est partim intra, partim extra clausuram. Ita Bonacina *q. 1. punc. 8. n. 7.* contra Portellium *dub. Regul. v. Claus. mon. n. 24. par. 3. tr. 2. ref. 52.* Item, nec si ascendat supra tectum monasterij perpendiculariter monasterio superpositum. Ita Texeda, *tom. 1. lib. 2. contr. 14. dub. 8. n. 9.* Quod probatur à simili. Nam DD. dicunt, reum inuentum super tegulas Ecclesiæ gaudere immunitate, quia dicitur esse intra Ecclesiam. *part. 5. tractat. 13. resolutio. 88.*

Nec si se ponat in porta.

Vel supra tegulas monasterij.

Sed quid, si exiret à claustro per duos pedes?

5 Sed quid dicendum, si Monialis exiret è claustro per duos pedes? Sanchez *Summ. tomo 2. lib. 6. cap. 16. num. 70.* & Homobonus *tom. 1. par. 4. resp. 61.* dicunt incurrere in peccatum, & censuras: quia perfectè violaret clausuram cum tota egressa esset extra illam. Sed Naldus *Summ. ver. Clausura, num. 1.* putat excusari ex paruitate materiæ; sicut furans rem minimam, quamuis verè furtum committat, excusatur à mortali, propter materiæ paruitatem. Quam sententiam approbat Merolla. *tom. 1. disp. 1. cap. 2. diff. 7. nu. 502.* dummodo, talis egressio sit ad modicum tempus. *par. 3. trac. 2. ref. 52. §. Difficultas, & par. 5. tr. 5. ref. 22.*

Regularis ad subueniendum parentibus potest de licentia Prælati manere extra claustra.

6 Prælatus Regularis potest dare licentiam suo subdito manendi extra claustra ad subueniendum parentibus, non solùm in extrema, sed etiam in graui necessitate constitutis. Ita Portellius *dub. Regul. v. Parentes fratrum, num. 2.* Qui aduertit, quòd, si in tali casu Superior licentiam negaret, non posse Religiosus de bonis suo vsui concessis parentibus subuenire. *par. 3. tr. 2. ref. 97.*

CLE-

CLERICVS.

Quoad Forum.

DE Clerico quoad exemptionem gabellarum, vide in verbo *Gabellas soluere*.

1 † Quoad priuilegium fori, dicemus V. *Immunitas Ecclesiastica, n.*13. Clericos etiam primæ tonsuræ, etiam coniugatos, gaudere priuilegio fori, tàm in criminalibus, quàm in ciuilibus. Dummodo habeant aliquas conditiones quas Tridentinum, *sess.*23 *c.*6. requirit. Requirit autem, vt Clericus vt gaudeat priuilegio fori. Ex decreto Concilij Tridentini.

2 Clericus gauisurus priuilegio fori, aut beneficium Ecclesiasticum habeat, aut habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi deseruiat, aut in Seminario Clericorum, schola, vniuersitate de licentia item Episcopi versetur, quasi in via ad maiores Ordines. Et hæc omnia procedunt etiam in coniugatis, qui præterea debent vnicam tantùm, & virginem suscepisse. Ita Trident. Quæ Torreblanca *de mag. lib.*3. *c* 9. *nu.*40. interpretatur de Clericis minoribus 14. annis, & de facinorosis, de quibus antea fecerat mentionem: quia hi dispositioni causam dederunt. Sed communis expositio est, Concilium loqui de omnib. Cler. *p.*1.*t.*2.*ref.*29. Debet aut beneficiũ habere, aut habitum & tonsuram deferre. Quicumque illa sit.

3 Porrò quoad beneficium satis est titulus, & collatio, absque possessione: nam per solum titulum beneficij, dicitur quis habere beneficium, quod Tridentinum requirit. Ita Bonacina *de lege, disp.*10. *quæst.*2. *punct.*1. §.4. *nu.*12. contra Lopez *p.*1. *c.*286. Et declarauit Sacra Congregatio, teste Parisio de *resign. benef. lib.*7. *q.*1. *nu.*47. Quod etiam procedit de habente titulum, & possessionem absque redditibus, nam is habet titulum beneficij. Et Episcopi titulares, cum nullos suorum Episcopatuum redditus habeant, nihilominus habent iurisdictionem aliorum Episcoporum. Ita Grassus *de eff. Cler. eff.* 1. *num.*1224. *p.*1. *t.*2. *resol.*30. Sufficit etiam Cappellania, seu Capella in perpetuum, vel in titulum a Papa, vel Episcopo concessa: nam talis Capellania iudicatur beneficium. Ita Azor. *p.*2. *lib.* 10. *cap.*3. *q.*5. Non autem Capellania vulgò dicta *Seruitium missarum*: quia hæc non datur in titulum, nec in perpetuum, & ideò non venit nomine beneficij. Ita Azeuedus. *tom.*1. *lib.*1. *leg.*1. *tit.*4. *nu.*7. *p.*1 *t.*2. *resol.*32 Sufficit item præstimonium, seu fratrantia, si sit perpetua, & aliquod spirituale adnexum habeat: nam sic beneficium dicitur. Ita Menochius *cons.*201. *n.*56. *Ibidem*, Item adiutoria à Papa concessa: nam habens coadiutoriam beneficiarius dicitur. Ita Barbosa *de pot. Episc. p.*2. *alleg.*12. *nu.*4. *p.*3. *t.*1. *ref.*62. Item sufficit possessio beneficij fraudulenter obtenta, vt si quis illegitimus, vel irregularis beneficium impetraret, quod obtinere non potest. Et sic testatur Francus, *decis.*189. decisum esse in Vn.C. Vicariæ Neapolitanæ. *Ibid.* Sufficit autem titulus beneficij. Vel Capellania perpetua. Aut præstimonium perpetuum habens adnexũ aliquod spirituale. Sufficit etiã coadiutoria Papę. Aut possessio beneficij fraudulenter obtenta.

4 Habere solùm pensionem super aliquo beneficio, non sufficit ad priuilegium fori secundum Gonzales *ad reg.* 8. *Cancell. glos.*5. §.5. *num.*6. qui asserit ita declarasse Sacram Congregationem. Secundum Suarez *contra reg. Angl. lib.*4. *c.*26. *num.*9. sufficit. Et Diez *cap.*64. *num.* 10. testatur ita, se consulente, decisum fuisse in supremo Concilio Regis. Et Armendariz *Addit. ad recopil. legum Nauar. lib.*2. *tr.* 19. *num.* 5.7. ita declarasse Sacram Congregationem. Et ideò Belettus, & Cucchus, *lib.*5. *tit.*8. *num.* 17. has opiniones concordant. Ille docens, sufficere, si pensio excedit summam sexaginta ducatorum auri de camera, non sufficere, si non excedit: hic verò sufficere, si pensio sit loco tituli beneficij, nam tunc quis dicitur beneficiarius, secus non sufficere. *p.*1. *t.*2. *ref.*31. An etiam pensio? Aliqui negant. Aliqui affirmant. Alij distinguunt.

5 Habens

Qui autem habet beneficium, non oportet, quod incedat in habitu, & tonsura.

5 Habens beneficium gaudet priuilegio fori, absque eo, quòd incedat in habitu, & tonsura. Nam Tridentinum disiunctiuè loquitur: *Aut beneficium habeat aut ferens habitum, & tonsuram, &c.* Sed in disiunctiuis sufficit alterutrum. Ergo. Ita Rodriquez *summ. tom. 1. cap.* 155. *conclus.* 2. & alij. Suarez *de cens. disp.* 22. *sect.* 1. *nu.* 11. videtur docere, quod beneficiarius debeat Ecclesiæ deseruire *p.* 1. *t.* 2. *resol.* 29. §. *Quaeritur, & p* 4. *t.* 1. *res.* 89.

Clericus carens beneficio, vt gaudeat foro, debet ferre habitum, & tonsuram. Sed an sufficiat habitus?

6 † Clericus non habens beneficium, vt gaudeat priuilegio fori debet tonsuram, & habitum ferre, &c. † Vbi illud *Tonsuram, & habitum,* videtur sumendum copulatiuè, vt si quis ferat tonsuram absque habitu, vel habitum absque tonsura, non gaudeat priuilegio fori. Et ita docet Bellettus *disq. Cler. p.* 1. *tit* 3. §. 8. *nu.* 7. notatque Sacram Congregationem declarasse. Sed Marius Antoninus, *lib.* 3. *resol.* 48. *num.* 5. docet, alterutrum sufficere. Et Capiblancus *de off. Bao. pragm.* 8. *cap.* 3. *nu.* 28. putat tonsuram non esse tantæ solemnitatis, vt si quis eam negligat, amittat priuilegium fori. Ad verba Tridentini respondent, esse intelligenda, sicut intelliguntur eadem in verba *in cap. si iudex de sen. excomm. in* 6. Nam Tridentinum in hoc non inducit nouum ius. Illa autem intelliguntur disiunctiuè. Nam de iure communi sufficit delatio alterutrius. Vnde hoc dubium Sacræ Congregationis remitto, *part.* 1. *t.* 2. *resol.* 33. *& p.* 4. *tra.* 1. *resol.* 43. Habitus autem Clericalis secundum Venerum, *lib* 7. *cap.* 5. *num.* 2. est tunica talaris nigra simul cum pallio talari nigro. Sed dicendum cum Nauarro *de iur. Pon. concl.* 117. *nu.* 6. sufficere pallium talare, & tunicam vsque ad genu. Quod etiam docet Garsias *de ben. tom.* 2. *p.* 7. *cap.* 1. *num.* 23. dum ait, non requiri duplicem vestem longam, sed sufficere alterutram, vel tunicam, vel pallium. Imò arbitror absolutè, quod vt Clericus gaudeat priuilegio fori, sufficit ferre illud vestium genus, cum quo a populo Clericus iudicetur. Vide Farinacium *quæst.* 8. *num.* 69. & Bonacinam *de leg. disp.* 10. *quæst.* 2. *punct.* 1 §. 4. *num.* 17 *p.* 3. *tr.* 1. *resol.* 63. *& part.* 4. *tr.* 1. *resol.* 91. Quando autem dubium est de habitu, & Clericatu Iudex Ecclesiasticus cognoscere debet. Vide V. *Iudex laicus, num.* 17. Quod si Clericus longo tempore sine habitu incedat, ita vt publicè æstimetur, vt laicus, amittit forum. Secus verò, si aliquando habitum & tonsuram dimiserit, vt si in captura sine habitu inueniatur, cum alias illum deferre sit solitus: & tulerit tempore delicti, quia tempus delicti inspicitur ex *l. p. ff. de pœnis, p.* 1. *t.* 2. *resol* 33. *vers. Notandum.* Imò etiam si tempore delicti illum deseruisse: quia præsumitur illum reliquisse, vt delictum faciliùs & commodiùs perpetraret, non autem animo illum deserendi. Ita Bonacina *de leg. disp.* 10. *qu* 2. *punct.* 1. §. 4. *nu.* 14. asserens, sic declarasse sacram Congregationem. *p* 1. *t.* 2. *res.* 34. *& p.* 4. *t.* 1. *resol.* 18 In quo casu ad amittendum priuilegium fori requiritur trina monitio ex cap. *fin de vita & honest. cler. p.* 1 *t.* 2. *res.* 24. §. *sed hæc.* Sed post Tridentinum non requiritur, quia ipsum loquitur cum dictione *nisi*, quæ excipit iuxta *leg. actione C. de act.* Ita Riccius *p.* 4. *decis.* 154. *nu.* 4. asserens sic declarasse sacram Congregationem. *p.* 1. *t.* 2. *res.* 34. §. *An verò.* Requiruntur vere aliæ conditiones, quas inuenies V. *Iudex laicus*, n. 7. Item si Clericus habitum clericalem dimissum reasumeret, etiam sine licentia Episcopi, gauderet priuilegio fori, quamuis hoc Clericis prohibitum esset in Synodo. Ita Riccius *p.* 2. *decis* 177. *p.* 4. *t.* 1. *res.* 18 §. *Notandum.*

Quod Iudex Ecclesiasticus debet cognoscere.

Sed quando amittit priuilegium fori propter habitus dimissionem?

Certè si dimissum reassumat, gaudet priuilegio. Etiam si sine licentia.

Etiam si reassumat post delictum in fraudem Curiæ sæcularis.

7 Clericus gaudet priuilegio fori, etiam si habitum clericalem asumat post delictum ob hoc ipsum, vt iudicari non possit à iudice laico. Vide infra V. *Iudex laicus, nu.* 13. Neque in tali casu peccat mortaliter. Ita Villalobos *tract.* 11. *diff.* 14. *num.* 2. contra Barbosam *de pot. Epis.* *p.* 2. *alleg.* 11. *num.* 12. Nam Tridentinum *sess* 23. *cap* 4. non vtitur verbis præceptiuis obligationem mortalem inducentibus, sed solum ostendit, decentiam status clericalis

requi-

requirere, vt in maiorem Dei cultum assumatur *par. 3. tr. 6. res. 20.*

8 Clericus incedens cum habitu, & tonsura non gaudet priuilegio fori, nisi alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat. Ita Bonacina *de leg. disputat. 10. quæst. 2. par. 1. §. 4. num. 10. 15.* contra Marium Antoninum *lib. 3. resolutio. 48. num. 14.* Quia Concilium loquitur copulatiuè: & vtrunique requirit, *par. 1. trac. 2. resol. 35.* Et vt dicatur seruire Ecclesiæ, non sufficit, quòd seruiat bis, aut ter: nam Concilium requirit perseuerantiam; non tamen rigidam, & pro omni tempore, sed pro maiori parte. Ita testatur Riccius *par. 4. decis. 154 num. 5.* declarasse Sacram Congregationem. (Neque obstat pragmatica huius Regni, quod debeat singulis diebus Dominicis, & festiuis interesse diuinis officijs cum superpelliceo: quia emanauit à Magistratu laicali: & contra illam insurgit nouissimè Guazzinus *to. 2. defens. 20. cap. 9. num. 55. par. 4. trac. 1. res. 88.*) Vnde si dictum seruitium aliquo impedimento interrumperetur, non ob id amitteretur priuilegium fori. Et sufficit, quod ante mensem, quo delictum commisit inueniatur dictum seruitium præstitisse. Debet autem seruitium esse spirituale; nam temporale non sufficit, *Ibid. §. Notandum*. Mandatum autem Episcopi non oportet esse scriptum, sed sufficit verbale. *par. 1. tr. 2. res. 35 §. Notandum.* Nec opus est, vt ab ipso applicetur ad certum Ecclesiæ ministerium, sed sufficit adscriptio generalis. Nam hanc requirit Concilium & DD. communiter, quidquid contra sentiat Pereira *par. 2. cap. 26. num. 7. par. 4. tr. 5. resolut. 2.* Imò sufficit ministerium Ecclesiæ exhibitum absque mandato Episcopi. Ita declarauit Sacra Congregatio die 29 Iunij 1628. apud Sellium *c. 18. n. 22. ibid.* Sufficit etiam ministerium adhibitum alteri Ecclesiæ ab ea, in qua mandauit Episcopus. Et ita declarauit eadem Sacra Congregatio apud Marinum *quot. res. cap. 56. num. 11.* contra Grassum *eff. 1. num. 170 ibid. & par. 1. tr. 2. resol. 35 § Sed contrariam.* Et secundum Prosperum de Augustino *addit. ad Summ. Quaranta, ver. Habitum Clericorum*, sufficit, quòd Clericus absque mandato Episcopi inseruiat Capellæ existenti in Ecclesia assignata ab Episcopo Confraternitati laicorum pro Oratorio. Quod etiam declarasse Sacram Congregationem testatur Riccius *par. 4. dec. 154 num. 2. par. 2. Ibidem.* Et tandem gaudet priuilegio fori Clericus, qui descriptus in Catalogo Clericorum præstitit obedientiam Ordinario in Synodo, & in habitu, ac tonsura incedens, per paucas vices in Choro, & processionibus interfuit, attentis circumstantijs, quamuis alicui Ecclesiæ non inseruiat. Et ita quoque declarauit S. Congregatio Concilij die 28. Martij 1628. *p. 4. tr. 1. res. 18.*

Debet etiam Clericus pro priuilegio fori inseruire Ecclesiæ, de mandato Episcopi.

Cum perseuerantia.

Non tamen rigida.

Sed in spiritualibus.

Mandatum verò sufficit verbale.

Nec est necessarium.

Imò attentis circumstantijs, nec Ecclesiæ ministerium est admodū necessarium.

9 Sed vtrum gaudeat priuilegio fori Clericus verè adscriptus Ecclesiæ, illique inseruiens, si tonsuram non ferat: Negatiuè respondent Bonacina *in Bull. Can. tom. 3. disput. 1. quæst. 16. punc. 3. num. 7.* quia is non gaudet priuilegio canonis. Sed Bellettus *disquit. Cler. part. 1. tit. de fau. cler. vers. § 2. num. 2.* & alij docent, gaudere. Ad argumentum Bonacinæ posset quis respondere, quod Clerici *saluatici* non gaudent priuilegio Canonis, nec exemptione gabellarum, & tamen gaudent priuilegio fori, vt declarauit Sacra Congregatio die 23. Martij 1632. apud Squillante *de priu. Cler. ca. 7. dub. 2. num. 4.* Sed circa Clericos *saluaticos* vide multas quæstiones apud Riccium *tom. 4. resol. 223. & deinceps par. 5. tr. 1. res. 69.*

An verò si seruiat Ecclesiæ, sed tonsuram non ferat gaudeat priuilegio fori.

10 Aduerte hic quod Panormitanus, *cap. 4 de vit. & honest. cler.* indistinctè asserit, Clericos non ferentes tonsura, peccare mortaliter, quia id præcipitur sub pœna excommunicat. in cap. *Si quis distinc 23.* Henriquez verò *de Ordin. cap. 11. §. 1.* indistinctè negat esse mortale, secluso contemptu, & scandalo quia id in iure Canonico non præcipitur verbis indicantibus grauem obligationem. Sed dicendum cum Soto *in 4. distinc. 24. quæst. 2. artic. 1. concl. 2.* non peccare mortaliter Clericos in minoribus, si non ferant tonsuram,

Certè illam non ferre Clerico in sacris mortale est, nisi excuset breuitas temporis, Minoribus veniale.

ram, peccare verò mortaliter constitutos in Sacris. Sed hos quoque excusari paruit ite materiæ, si scilicet per vnum, aut paucos dies non portarent. Ita Granado *in 3.par.controu.9.trac.4 disput.5.num.8.par.5.tract.5. resol.60.* & olim *par.3.tr.4.resol.*183.

Cũ alterutra ex conditionibus Trident. gaudet priuilegio fori etiam Clericus cõiugatus.

11 Cum alterutra ex dictis conditionibus Tridentini gaudent quoque priuilegio fori Clerici coniugati, si nimirum beneficium habeant, aut habitum, & tonsuram ferentes alicui Ecclesiæ inseruiant. Et hoc tam in criminalibus, quàm in ciuilibus. Ita Franch. *cap. vnde coniug. in 6.* & alij contra Pereiram *par.2.cap.16.num.* 10. Quod etiam docet nouissimè Squillante *ca.7.dub.2 num.*17.ex Tridentino, & alijs iuribus. Et procedit præsertim in Regno Neapolitano, vt ex declaratione S. Congregationis testatur Gauantus *Euch.Episc.v.Clericus.n.*84.*par.4 tr.1.res.*78.

Dummodo vnicam, & virginem vxorem duxerit.

12 Debet tamen coniugatus vnicam, & virginem vxorem duxisse: nam si est bigamus, non gaudet priuilegio fori. Non est autem bigamus, si virginem à se defloratam vxorem ducat; quia eius caro non est diuisa, cum vxor non fuerit alteri permista. Canones verò *curandum*, & *precipimus*, *dist.*24. explicari possunt, vt nomine virginis intelligant eam, quæ non fuit corrupta ab alio. Ita Præpositus *in 3.par. q. 5.dub.*17.*n.*134. vnde si tales assumat Ordines minores, gaudebit priuilegio fori *par.4.tr.1.res.*27.

Et quidem Græcus etiam si contraxerit ante minores Ordines.

13 Clerici Græci regulariter prius recipiunt minores Ordines, deinde vxorem virginem ducunt, & tandem Sacris initiantur. Ita Venerus *lib.3. ca.32.num 3.ex ca.cum olim,de Cler.coniug.* Sed si quis minores Ordines sumeret post matrimonium contractum, adhuc gauderet priuilegio fori. Nã si Græci possunt Sacris initiari post matrimonium contractum, vt diximus & probat Vasquez *in 3.par.tom.3.disputat.*248. *num.*2. cur post contractum matrimonium non poterunt minores Ordines suscipere, cum Sacris sit annexum votum castitatis, & minoribus non? Et ideo Squillante *de Priuileg.Cleric.cap.*8.*num.*11.& *cap.6.num.*20.& alij docent. Græcos licitè vti matrimonio in habitu laicali (& sic ante omnes Ordines) contracto: illosque gaudere priuilegio Canonis, si post matrimonium minores Ordines assumant; vnde secundum Suarez *contra Reg. Angl.lib.4. cap.29.num.*7. gaudebunt quoque priuilegio fori. Ratio autem est, quia ex quo Imperium Græcorum translatum est ad Germanos auctoritate Leonis III. & Ecclesia Orientalis diuisa est ab Occidentali, Clerici Græci non tenentur ad leges Papales de nouo emanantes pro Ecclesiasticis: non quia non sint subditi Pontificis Romani, sed quia intentio Papæ est, non comprehendere illos: vnde non punit contrarium facientes, etiam inter Latinos. Igitur non tenentur legi cælibatus, sicut tenentur Latini, quia hæc lex manauit post diuisionem. Contra verò, Latinus, qui post matrimonium, etiam cum vnica, & virgine, contractum minores Ordines sumeret, secundum doctrinam Macelli Vulpi *cap.*40.*num.*10. non gauderet priuilegio fori, quia præsumeretur ordinari in fraudem iurisdictionis laicalis, cum post coniugium ad maiores Ordines non possit ascendere, quod ex contraria ratione non præsumitur in Græco. Adde, quod Clericus Græcus secundum Squillante *cap 7.num.*16. gaudet priuilegio fori, etiamsi non habeat requisita Tridentini. Quia scilicet Tridentinum illos non obligat, cum conditum sit post separationem. *p.5.t.1.res.*26.

Minimè verò Latinus.

Imò Græcus nec tenetur habere requisita Tridentini.

Clericus coniugatus habitum, & tonsurã omittens, & postea reassumens gaudet.

14 Clericus coniugatus, qui dimittit habitum, & tonsuram, & postea illas reassumit, gaudet priuilegio fori. Ita Cucchus *lib.3.tit.9. num. 67.* contra Auendanum *lib.1.ca.*32.*num.*15. Et sic declarauit Sacra Congregatio, quod si Clericus coniugatus dimissis habitu, & tonsura in sæculari Curia pro debito citetur, & ob contumaciam condemnetur, ipse verò seclusa fraude habitum reassumat, & Ecclesiæ inseruiat, gaudebit foro quoad personam, ita vt non

Sed quid, si captus sine habitu in deli-

vt non possit pro ea causa à Iudice laico in carcerem conijci, aut personaliter astringi. Pro quibus facit *cap. si Iudex laicus, de senten. excommun. in 6. p. 1. tr. 2. ref. 80. & p. tr. 4. tr. 1. ref. 78. §. Notandum.* Et si captus in crimine sine habitu & tonsura, è carceribus deinde fugiens habitum reassumat, non gaudere priuilegium fori, docet Cabedo *par. 1. dec. 58. nu. 8.* Sed hæc opinio displiceret Barbosæ *de potest. Episc. par. 2. alleg. 12. n. 29. Ibid.* in fine. Clericus solutus delictum committens, & postea viduam ducens, non amittit priuilegium fori tanquam bigamus, quia attendi debet tempus delicti, in quo erat solutus. Ita Pereira *par. 2. c. 26. num. 17. p. 4. tr. 1. ref. 27.*

inde fugiens habitũ reassumat? Variè respondent.

Et, quid, si solutus delictum cõmittens postea viduã ducat?

15 Clericus ordinatus per simoniam, vel ab Episcopo, qui erat impeditus Ordines conferre aliquo impedimento iuris, scilicet interdicti, &c. gaudet priuilegio fori Ita Grassus *eff. 1. num. 666.* Idem dic si Clericus sit ordinatus ante legitimam ætatem, aut extra tempora, &c. quia est verè ordinatus, & characterem recepit. Ita Squillante *c. 7. dub. 3. n. 29.* contra Vasquez *alleg 45. n. 20.* At verò ordinatus sine litteris dimissorijs sui Episcopi, vel cum litteris falsis, non gaudet priuilegio fori, ex Constitut. Vrbani VIII. die 11. Decembris 1624. *p. 1. tr. 2. ref. 62.* in fine, & *p. 4. t. 1. ref. 26.*

Clericus gaudet foro etiã male ordinatus.

16 Probabilissima est, &, vt ait Maschardus *de probat. vol. 1. concl. 302. nu. 14.* obseruatur in praxi, illa sententia Bellecti *disq. Cleric. p. 4. tit. de fau. pers. cler. §. 14. num. 13.* & aliorum contra Salzedum *in pract. Diaz. ca. 62. num. 18.* quod ad declinandum forum sæculare sufficiat possessio Clericatus. Sed stante contraria sententia, cum adest Clericatus possessio, Iudici laico incumbit probare non Clericatum. Ita Grassus *de eff. cler. in prælud. n. 2:6.* Vbi etiam nota, quod prima tonsura probatur testimonio vnius, secundum Rebuffum *tit. de form. tit. tonsur. nu. 24.* licet contrarium sentiat Couarruu. *pract. qq. c. 33. num. 3. par. 3. tr. 1. ref. 48.*

Nisi ordinatus sit sine litteris dimissorijs.

Ad gaudendum foro sufficit possessio Clericatus.

Et tonsura probatur testimonio vnius.

17 Clericus, qui deficit in aliqua conditione Tridentini, & ob id à Iudice laico cognosci potest, potest etiam iudicari, & puniri ab Ecclesiastico. Ita Bonacina *de leg. disput. 10. qu. 2. punct. 1. §. 4. num. 19.* ex declaratione S. Congregationis Cardinalium. *Ibidem §. Notandum.*

Quando Clericus cognosci potest à Iudice laico, potest etiã ab Ecclesiastico.

CLERICVS SODOMITA.

18 † EManauit Bulla à Pio V. contra Clericos Sodomiam exercentes, afficiens eos pœnis grauissimis, vt suspensione ab exercitio Ordinum priuatione omnium beneficiorum & dignitatũ ipso iure &c. † Circa hanc Bullam dubitatur primò, an obliget in conscientia. Et quidem obligare putauit Nauarrus *man. cap. 27. nu. 249.* Sed Grassius *par. 1. lib. 2. c. 90. nu. 4. 5.* docuit, ad forum tantùm exterius pertinere. Quod confirmatur ex Bellochio *de cas. reseru. par. 2. q. 1. num. 221.* & alijs asserentibus, hanc Bullam nõ esse vsu receptam, quod etiam testatur quidam Iesuita apud Filliucium *de cas. reseru. par. 2. c. 7. §. 1. num. 8.* declarasse Cardinalem Sabellinum Vicarium Summi Pontificis. *p. 2. tr. 17. ref. 21. Quoad, §. & 61.*

Clericus sodomitæ inuitis pœnis astringitur per Extrauag. Pij V.

Sed eã multi dicunt, non obligare in conscientia.

Et alij, non esse vsu receptam.

19 Sed quoniam talis Bulla potest alicubi esse vsu recepta, & sic obligare in conscientia; ideo dico primò; Clericus non incurrit pœnas huius Bullæ, si rem habeat cum muliere in vase præpostero, vel cum puero, sed nõ emittens semen intra vas. Quia hæc non est verè, & propriè sodomia consummata. Incurrit verò si sit in sodomia patiens. Vide V. *Casus, n. 63.*

Sed quidquid sit de hoc, illa non comprehẽdit Clericum abutentem fœmina.

Aut puero, sed non consumato.

20 Item Clericus, propriam sodomiam bis, aut ter committens, non incidit in pœnas huius Bullæ. Ita DD. communiter contra Velam *de pœniten. delict. ca. 33.* Ratio est, quia Bulla punit *exercentes* sodomiam, quod verbum requirit actum continuatum, & frequentiam. Nam non dicitur v. gr. mercator,

Aut bis tantum aut ter.

cator, qui bis aut ter artem mercatoriam probat. *p.tr. 2.tr.17.ref.65.*

Aut bestialitatem exercentem.

21 Rursus Clericus vitium bestialitatis exercens, non incurrit pœnas huius Bullæ. Nam bestialitas non est propriè sodomia lex verò pœnalis, qualis est ista, non debet extendi ad alios casus vltra nominatos ex paritate, aut etiam maioritate rationis. Vide V. *Lex*. Ita Barbosa *collect. tom. 2. lib. 5 tit. 31 c.4.n.11.* contra Riccium *tom.3.ref.59.* & alios *p.2.tr.17 ref 66.*

Ad incurrendas pœnas huius Bullæ requiritur sententia declaratoria.

22 Tandem Clericus sodomiticus non incurrit pœnas huius Bullæ ante Iudicis sententiam declaratoriam. Ita Sayrus *de cens. lib.7.ca.12.num.24.* & DD. communiter contra Nauarrum *man. cap.27. num.250.* Nam, quamuis in ea ponatur verbum *priuamus*, præsentis temporis, quod videtur significare sententiam latam: nihilominus in legibus pœnalibus vsus præscripsit oppositum. *par.2.tr.17.resol.67.* Vide V. Lex, *num.43.* & 44. Igitur Clericus Sodomita absolui potest, etiamsi nolit dignitatem, & beneficia deponere, nec opus est, quod alia per virum secretum prouisio beneficij procuretur, vt aliqui volunt. *p.2.tr.17.ref 68.*

Vnde ante illam potest quis tales pœnas non subire.

Clericus Sodomita occultus non est suspensus ob enormitatem criminis.

23 Clericus sodomita occultus non est suspensus ratione enormitatis, & grauitatis criminis, vt putauit cum alijs Couarr. *in Clem. si furiosus, part.1. §.1.nu.6.* Nam suspensio sicut irregularitas, non incurritur ex delicto, quantumuis enormi, præter homicidium, nisi sit publicum, & producat infamiã, ex cap. *ex tenore, de temp. ordi.* & ex *cap. fin. eod. tit.* Ita Henriquez *lib.3.c.36. num.1. par.2.tr.17. ref.21. & ref.69.*

C L E R I C V S

Quoad alia.

Clericus non est vassallus Principis sæcularis.

24 Clericus secundum Valascum *tom.1. concl 100.nu.2.* est vasallus Principis, quia vasallus est nomen genericum, & comprehendit sub se etiam species qualificatas: vnde sicut Clerici sunt ciues *l. assumptio, ff. ad municip.* ità etiam sunt vasalli. At Marta *de iurisd. par.4. cent.2. cas.188.* id negat, nam licèt sint ciues, sunt tamen à Principum potestate exempti. Quod etiã procedit si recognoscant feuda à Regibus, & Principibus: nam absurdum esset, quod Papa vel Imperator essent vassalli Principis, à quo feuda recognoscerent, & idem dic de alijs Ecclesiasticis, quia quatenus tales sunt superiores Principibus. *par.1 tr.1.ref 19.*

Et si sit reus læsæ maiestatis, degradari non debet.

25 Docuit Heuia *p.3.p.2.num.23.* Clericum reum læsæ maiestatis vel alterius atrocis criminis degradandum esse, & Curiæ sæculari tradendum, ex cap. *si quis laicus*, & cap. *si quis sacerdotum 11.q.1.* Sed contrarium tenendum est cum Barbosa *collect. tom.4.p.2 causa 22.q.5.c. si quis laicus, n.2.4.5.* qui benè probat, iura citata non facere contra nos *p.3.tr.1.ref 16.*

Imò gaudet immunitate loci sacri.

26 Clericus confugiens ad Ecclesiam pro delicto, gaudet eius immunitate, vnde non potest extrahi per Episcopum. Vide V. *Immun. Ecclesiastic. n.14.*

An possit venari?

27 Clericum secundum Ioan. Franciscum Suar. *Euch. li.2 §. Cler.* non potest licitè venari *ex c.1. de Cler. venat. & c.2. eod. tit.* Sed existimo cum Abbate *in c.1 de cler. vend.* ibi non prohiberi Clericis venationem modestam recreationis causa, qualis est, quæ retibus, laqueis, atq; etiam cum paucis canib. exercetur. Imò si sit clamorosa, sed rarò fiat, nec esse mortale: secus si frequẽter. Ita Rebel. *li.1. q.14.n.10.p.3.t.6.ref.19.* An possint ludere, vide v. *Ludus, à num.1.*

Et ludere?

28 † An & quomodo Clericus filiusfamilias testari possit, vide inf. V. *Testamentum.* Circa beneficia, & Hor. Canon. vide etiam sub suis nominibus. †

CLE-

CLERICVS.

29 Clerici,& Religiosi,vbi est de consuetudine possunt vendere in eorũ domibus,& Monasterijs vinum collectum à suis prædijs. *par.8.tr.7.res.26.* Non possunt per alios negotiari vt principales *p.9.tr.9.res.69.* Clerici collecta ex eorum prædijs,possũt vendere in domo.

30 Clericus nobilis non comprehenditur inter Ecclesiasticos simplices, vnde si aggressus, & absque magno dedecore, vel infamia fugere nequeat non tenetur ad fugam; imò licet occidere inuasorem minantem alapam, vel factis ictum, quando ex ijs timetur vulnus, vel aliud damnum corporale aliter non absque peccato iniustitiæ,& in religionis. Vasquez. *Ibidem tractat.7.resolut.46.* Clericus nobilis potest occidere inuasorem.

31 Clericus, qui emit aliquot boues pro cultura suorum prædiorum potest post illorum culturam alijs locare pro eodem labore;non autem locandi lucri gratia,quia tunc esset negotiator. *par.8.tr.7.res.67.* Clericus potest locare boues post culturam suorum prædiorum.

32 Clericus constitutus in minoribus, alicui Ecclesiæ deseruiens non tamen ex mandato Episcopi,sed eius Vicarij deferens habitum, & tonsuram, gaudet priuilegio fori.S.Congreg.29.Iun.1628.*par.9.tr.6.res.6.* Gaudet priuilegio fori si ex mandato Vicarij Ecclesiæ inseruit.

CLIENS.

1 Cliens in foro conscientiæ seclusa fraude potest pacisci cum aduocato de quota lite, vt liberetur ab onere illum sæpius adeundi, &c. Et si habeat aduocatum, cui soleat soluere salarium annuum, non tenetur soluere integrum in eo anno, in quo nulla ei lis contigit agitanda. Vide Ver. *Aduocatus num.5.* Cliens an possit conuenire cũ aduocato de quota lite? Et teneatur soluere salarium annuum, quando nullã habuit litem?

COECVS.

1 COEcus secundum Gizzarellum *decis.26.* non potest torqueri,& puniri pœna ordinaria, id quod multis rationibus probat. Addens, cæcum repelli ab accusando:quod tamen distinguit Decianus *tr.crim.tom.1. lib.3.cap.11 par.5.tr.6.res.37.* Cæcus non potest torqueri, non puniri pœna ordinaria. Non accusare.

2 Cæcus secundum Richter *de contrac.disput.8.thes.1.* potest esse fideiussor;nam non deficit in intelligentia,imò vt plurimum excellit. Idem docet De mari *addit.ad Gizzarellum decis.16.* Addens, cæcum inire posse societatem. *par.5.tract.6.resolut 29.* Potest esse fideiussor. Et inire contractum societatis.

3 Cæcus potest donare causa mortis sine solemnitatibus, dummodo sit præsens donatarius,vel alius,qui pro eo stipuletur. Ita Seraph.*to.1.dec.966. n.5.*contra Alciat.*in d.l.2.n.15.*& alios.*p.5.tr.6.resol.25.* Potest donare causa mortis sine solemnitatibus.

4 An possit condere testamentum. Vide V.*Testator num.10.*

5 Cæcus potest forum declinare tamquam persona miserabilis, quia inter tales numeratur.Ita Nouarius *de elect.fori sec.2.q.8.num.6. 9.* Qui id putat procedere de eo,qui vtroque lumine est orbatus. *par.5.tr.6.res.30.* Declinare forum vt miserabilis.

6 Excusatur etiam à muneribus publicis, & personalibus, *ex l.1.Cod.qui morbo se excusat.libro 10.* Ita Gizzarellus *dec 26.num.4.c.29.p.5.t.6.res.33.* Et munera publica, personalia.

7 Sacerdos cæcus videtur celebrare non posse: quia, qui non cognoscit, reputatur vt absens, & sic numquam habere potest materiam præsentem, sicut ad consecrationem requiritur.Sed dicendum nihilominus posse de licentia Summi Pontificis consecrare. Sine qua tamen celebrans grauiter peccaret. Ratio autem est, quia materia fieri potest illi præsens quando ita Sacerdos cæcus potest celebrare.

appro-

approximatur, vt facilè tangi possit, id quod cæcus ex aliorum testimonio, vel tactu percipere potest. Vnde Sotus apud Ochagauiam *de sacram. tr.* 1. *q.* 6. *num.* 11. testatur, se vidisse Tridentini quemdam Episcopum cæcum ex dispensatione Papæ Sacrum conficere. *p.* 5. *tr.* 6. *resolut.* 17. affirmatiuè dicunt aliqui *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 30.

Cum licentia Papæ.

8 Cæcus non potest esse testis in testamento; quia is debet videre testatorem. Ita Medices *de fort. cas. quæst.* 6. *num.* 55. Vnde nec potest esse Visitator, qui de actibus, qui visu in visitatione percipiuntur, testimonium Superiori mittenti ferre debet. Vnde si visitator in decursu visitationis obcæcaretur, officium Visitatoris omitteret, nec illam visitationem prosequi posset. Ita Megala *ver. tom.* 2. *res.* 183. Quòd verò cæcus eligi non possit ad prælaturas, habetur in cap. *hinc etenim* §. *cæcus, dist.* 49. *p.* 5. *tr.* 6. *resol.* 23. sed potest eligere *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 30. §. *notandum*.

Cæcus non potest esse teste in testamento.

Nec Visitator.

Aut Prælatus.

COMMISSARII.

1 COmmissarij, eodem tempore & loco multorum negocia efficientes, ex doctrina Lessij *lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 5. *num* 28. possunt integrum à singulis salarium exigere: nam æquè vtiliter negotia multorum simul agunt, ac si agerent seorsum: sed tenendum cum Heuia *in labyrinto lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 10. sumere solùm posse à singulis ratam: quia, vbi quis operam suam vendidit vni, tunc ex iustitia debetur illi, & non potest alteri vendi. Cœterum, quidquid sit in alijs Regnis in Regno Siciliæ opinio Lessij, non potest practicari ex legibus municipalibus. *p.* 3. *tr.* 5. *resol.* 76.

Commissarij agentes simul negotia multorum, non possunt integram à singulis mercedem accipere.

Præsertim in Regno Siciliæ.

COMMISSARIVS CRVCIATÆ.

Vide etiam oratorium.

1 COmmissarius Cruciatæ dispensare potest super quacunque irregularitate, excepta illa, quæ oritur ex homicidio voluntario: simonia, apostasia à fide, hæresi, aut mala Ordinum susceptione. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 110. & 115. §. *Igitur*.

Commissarius Cruciatæ potest dispensare in omnibus irregularitatibus, paucis exceptis.

2 Itaque potest dispensare super irregularitate proueniente ex delicto etiam publico, quia hoc non excipitur. Ita Villalobos *tom.* 1. *tract.* 27. *clauf.* 13. *num.* 6. *p.* 1. *tr.* 11. *resol.* 111. Item in irregularitate homicidij casualis & iniustę mutilationis. Ita Rodriguez *ad* §. 13. *num.* 2. *p.* 1. *tr.* 11. *resol.* 1 2.

Itaque potest in irregularitate proueniente ex delicto, quamuis publico.
Ex homicidio casuali,
Aut mutilatione.

3 Irregularitas ex hæresi non est dispensabilis per Commissarium Cruciatæ *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 114. Nec irregularitas simoniæ. *Ibidem resol.* 113. nec irregularitas ex mala Ordinum susceptione proueniens. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 115. quæ quando incurratur. Vide V. *Irregularitas*, *à n.* 29. Potest tamen secundum Villal. *to.* 1. *tr.* 27. *clauf.* 13. *n.* 8. dispẽsare in irregularitate bigamiæ similitudinariæ, & eius quę oritur ex delicto; non autẽ interpretatiuæ. *Ibid.* §. *ita*.

Minimè verò ex simonia,
Aut hæresi.
Nec ex mala Ordinum susceptione.
Potest tamen secundum aliquos in bigamia similitudinaria, & ex delicto.

4 Commissarius Cruciatæ potest in foro conscientiæ dispensare in affinitate consurgente ex copula fornicaria in primo, & secundo grado, (tam in linea transuersali, quam recta. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 117.) Dummodo matrimonio cum illo impedimento occulto iam sit contractum bona fide saltẽ alterius (cui nullitas postea declaretur saltem in genere, non autem causa, vt vitentur scandala. *Ibid. resol.* 116. in fine, & 119.) Et hæc omnia habentur in concessione Pontificis facta dicto Commissario. Ita Sanchez *de matr. to.* 3. *lib.* 8.

Commissarius Cruciatæ potest dispensare in matrimonio contractus cũ impedimento affinitatis,

lib.8. disp.6. num.23. & disp.3. num. 2. Ibidem resol.116. Occultum verò dicitur impedimentum in casu nostro, non quòd non potest probari, vt sentit Graffius *to.2. cons.2. n.20.* sed eo modo, quo occultum accipitur in Tridentino *sess.24. cap.6.* quando concedit facultatem episcopis dispensandi in irregularitatibus prouenientibus, ex delicto occulto, quod scilicet non est publicum, quamuis notum aliquibus. Ita Sanchez *tom.3. lib.7. disp.3. num.26. p.1. tr.11. res.118.* Aduerte autem, quod si denunciationes culpabiliter essent omissæ, etiamsi matrimonium contractum esset coram Parocho & testibus, non posset Commissarius dispensare. Ita Villalobos *tom.1. tr.27. clau.13. nu. 14. ibid. res.117. §. Notandum.*

Commissarius Cruciatæ potest dispensare in matrimonio contracto cũ impedimento affinitatis. Concurrentibus certis circumstantijs.

Nisi denunciationes essent culpabiliter omissæ.

5 Commissarius Cruciatæ, stantibus verbis positis in Bulla Latina non potest aliquid recipere pro reualidatione, seu publicatione Indulgentiarum, quæ absque eius licentia publicari non possunt: neque pro iure laboris. Et in quodam consessu Doctorum hic Panormi de mandato Eminentissimi Cardinalis ab Auria congregato determinatum fuit, neque Notarium Cruciatæ pro iure laboris potuisse accipere aliquid pro dicta licentia; quia in omnibus episcopatibus (saltem Italiæ dictæ licentiæ, licet præbeantur in scriptis præbemus gratis. Et ratio est; quia in Bulla SS. D. N. Vrbani annullantur Indulgentiæ, si pro earum publicatione aliquid etiam à sponte dantibus sumatur, & pro expeditione dictarum Bullarum Pontifex non vult vt aliquid accipiatur, nec iure laboris: & ideo in fine apponuntur hæc verba, *Gratis pro Deo etiam scriptura*, & Tridentinum *sess.21. cap.9.* prohibet Canonicis eleemosynam, quærentibus pro certis Indulgentijs, aliquid accipere iure laboris Ita Duualius *in p.2. de ind. q. vn. art.8.* quem vide. Neque dicas, quòd mandatum de non accipiendo stipendio laboris sit directum tantum Commissario. Nam Tridentinum *sess.21. cap.1.* solis Episcopis loquitur, dum mandat concedere approbationes Confessarijs gratis: & tamen Eminentissimi eius interpretes declarauerunt, in dicto decreto includi etiam Cancellarios accipientes aliquid pro iure laboris. Vide V. *Simonia, num.9. p.5. t.13. res.71. §. Vnde ex supradicta.*

At pro publicatione Indulgentiarum, nihil potest accipere

COMMVNIONIS.

Necessitas.

1 SAcra Communio non est homini necessaria necessitate medij; non enim est medium necessarium salutis, nec in re, nec in voto. Et ratio est, quia ad acquirendam gloriam satis est decedere in gratia, quę confertur per pęnitentiam, & alia Sacramenta: perseuerantia autem in illa est donum Dei specialissimum distinctum à gratia Sacramentali huius Sacramenti, quamuis hæc illi valde conferat. Vnde Tridentinum *sess.7. can.4. & sess. 14. cap.3.* dicens, Baptismum pro omnibus, & Pęnitentiam pro adultis: post peccatum mortale esse necessaria ad salutem, de Eucharistia id non docet. Ita Villalobos. *to.1. tr.7. diff.34. num.2. & 3.* & alij contra Becanum *de sacr. cap.15. qu.7.* ex quibus infertur, quod si non adesset præceptum sumendi Eucharistiam, posset homo saluari absque illa, & illius voto. *p.5. tr.13. res. 28.* † *& p.2. t.6. res.95.* hanc opinionem vocauit probabilem.

Eucharistia non est homini necessaria necessitate medij.

2 Est autem primò necessaria necessitate precepti Ecclesiastici lati in cap. *omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss.* quod obligat omnes adultos, saltem post pubertatem singulis annis in Paschate sub pœna peccati mortalis. Nomine Paschæ intellige totum tempus, intra Dominicam Palmarum, &

Sed necessaria primò necessitate præcepti Ecclesiastici quotannis in Paschate.

Dominicam in Albis inclusum, & in certis locis paulò amplius. †

Quod probabile est obligare impuberes.

3 Circa quod præceptum aduerte primò, quòd Sancius *select. disp.* 26. docuit, illo ligari pueros eo ipso, quòd ad Confessionem tenentur, nam in cit. cap. omnis, vtrumque præceptum imponitur absque vlla distinctione, nec minor discursus ad Confessionem, quam ad Communionem requiritur: imò maior, cum distinguere oporteat culpas, præcepta, &c. Ex quibus infert, quod parentes puerorum, & Confessarij non sinentes tales pueros communicare statim, ac eos peccare cognoscunt, per se loquendo peccare; excusari tamen; quia sequuntur opinionem contrariam. Aduertit autem pueros non communicantes non subiacere excommunicationi, alijsve pœnis canonicis. Hæc opinio est probabilis, eamque docet Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct* 24. §. 2. *nu* 7. Sed ipse contrariam teneo cum Vasquez *in* 3. *p.* 10. 3. *disp.* 214. *cap.* 4. *nu.* 38. & alijs: quia plus discretionis requirit Communio, quam Confessio. Vnde ait Conradus *p.* 1. *q.* 54. *in fine*, puerum non teneri communicare ante duodecim annos, *p.* 3. *t.* 6. *res.* 70. & *Add.* 2. *res.* 19. & *p.* 5. *t.* 14. *res.* 50. *vers. Qui postea.*

Sed contrarium probabilius.

Obligat verò semifatuos.

4 At quid dicendum de semifatuis (fatuis enim neque Doctores, neque vsus Ecclesiæ extra mortis articulum Communionem permittunt.) *p.* 2. *t.* 14. *res.* 79. & *p.* 5. *t.* 3. *res.* 46. in fine. §. 1. ac mutis simul, & surdis? Respondeo. Semifatuis, vt sunt quidam Aethyopes imperfecto rationis vsu pollentes, Henriquez *lib.* 8. *cap.* 42. *nu.* 3. & alij Communionem Paschatis permittunt, secluso periculo irreuerentiæ. *p.* 2. *t.* 14. *res.* 79. & *p.* 5. *t.* 7. *res.* 7. §. *Probatur.*

Et mutum surdum quę à natiuitate.

Etiam si nesciat legere, & scribere.

5 Vnde à fortiori dicendum est, mutum, & surdum à natiuitate posse & teneri communicare. Et quidem, si legere, & scribere sciat, non est dubium, quia mysterium Eucharistiæ potest discere per scripturam. Idem verò dicendum est, etiam si nesciat, quia tales, vt notat Sanchez *de matr. tom.* 1 *libr.* 4. *c.* 8. *nu.* 12. vt plurimùm perspicacis ingenij sunt, & facilè quæcunque difficilia per nutus, & signa percipiunt, quibus & ipsi suos conceptus facilè manifestant. Confirmatur, quia talis tenetur confiteri per nutus, & signa. Nec minus difficilia cognoscenda sunt ad consequendum fructum Confessionis, quam Communionis; nam ad Confessionem ferre debet, quod peccatum mortale occidit animam, & pro eius liberatione recurrendum esse ad Confessionem, & hanc faciendam esse integram quoad speciem, & numerum peccatorum, item cum dolore, & proposito non amplius peccandi. Ad Communionem verò sufficit scire, quod ad illam requiritur Confessio mortalium, ieiunium, & deuotio, quæ multò facilius sciri possunt, quàm prædicta. Solum esset difficultas de transubstantiatione; sed hæc etiam per fidem æquè cognoscibilis est, ac prædicta, cùm æquè reuelata sit à prima veritate, quamuis alioqui difficilius naturaliter cognoscatur, quàm quod per absolutionem gratia conceditur. Neque dicas, quod non eo ipso, quod quis tenetur confiteri, possit, & debeat communicare, cum supradictum sit, pueros teneri ad Confessionem, & non ad Communionem. Nam surdus, & mutus à natura, si perfectè secundum eius intellectum percipiat, quæ geruntur, æquiparatur maiori, vt docet Spino *spec. testam. gloss* 9. *rubr. num.* 1. ex l. *mutum, de acquir. hæredit.* vnde non est cum pueris comparandus. Igitur arbitrio Confessarij remitto, quandonam tales sufficientem intelligentiam habeant ad communicandum. *p.* 5. *t.* 6. *res.* 7.

Si per nutus, & signa possint necessaria discere.

Quod Confessarij videant.

Excõmunicatus tenetur absolutionem quærere, vt in Pascha communicet.

6 Aduerte secundò, quòd præceptum Ecclesiæ obligat excommunicatum ad quærendam absolutionem, & sic ad communicandum; vnde si is absolutionem negligeret, peccaret mortaliter contra hoc præceptum. Ita Layman *lib.* 2. *tr.* 5. *p.* 2 *c.* 2 *nu.* 3. *p.* 5. *t.* 9. *res.* 88.

Et qui præuidet se impeditum fore in

7 Aduerte tertiò, quod si quis præuidet, se in Paschate non communicaturum propter impedimentum, tenetur Communionem præuenire, & implere

implere præceptum ante Pascha. Nam Ecclesia principaliter solùm intendit præcipere communionem singulis annis; circumstantiam verò temporis solùm accidentaliter,& secundario. Vnde si posteà impedimentum cessaret, is non teneretur iterum communicare in Paschate,nam iam satisfecit præcepto,quod sicut ex consilio confessarij differri potest,iuxta cap. omnis, ita etiam præueniri. Ita Heredia *tr. de Euchar. par. 8. dub. 1. n. 10.* Sed Pitigian. *in 4. tom. 1. dist. 9. qu. 3. art. 9.* ait, talem non teneri communionem præmittere, quia nec talis est vsus Ecclesiæ,nec tenetur anticipare ieiunium,qui tempore præcepti præuidet se non ieiunaturum. *p. 3. t. 4. ref. 41.*

futuro Paschate, debet Communionem anticipare.

8 Aduerte quartò, quod si quis in Paschate non communicat,ait Nugn. *in 3. par. tom. 1. quæst. 80. artic. 12. diff. 2. concl. 3.* talem, præterquam quod peccatum commisit, non eximi ab obligatione communicandi, sed adhuc teneri communicare quamprimum; quia terminus annuus non assignatur ad finiendam obligationem, sed vt non liceat illam differre post annum; & in contractibus non cessat obligari ad soluendum, qui statuto tempore non soluit. Itaque talem non communicando,semper peccare: & eo grauius, quo diutiùs non communicat. Sed contraria sententia Tabienæ *v. communicare, quæst. 7.* est etiam probabilis. Eamque nouissimè docuit Granado in *3. par. controu. 6. tract. 10. disput. 4. num. 4.* Et Lugo *de Sacrament. Eucharist. disput. 16. sect. 4. num. 66* quamuis teneat, talem adhuc esse obligatum ad communionem, negat tamen nouam in dies culpam semper contrahere. *par. 3. tr. 4. ref. 41. & par. 5. t. 13. ref. 3.* An verò huic præcepto satisfiat communicando indignè, vide infra *num. 66.*

Qui verò non cõmunicat in Paschate, tenetur cõmunicare quamprimum.

Sed probabile etiam est, non teneri ante aliud Pascha.

9 Deinde Sacra Communio est necessaria necessitate præcepti diuini, quod obligat infirmum tempore mortis, etiam si in Paschate communicauerit. Nam in Niceno *can. 12.* determinatur, Eucharistiam esse moribundo necessarium viaticum. Et vlterius clarè præcipitur in Concil. Carthag. IV. confirm. à Leone IV. can. 77. & in Ecclesia communiter obseruatur. Itaque præcepto communicandi in articulo mortis non satisfit per communionem Paschalem. *p. 5. t. 6. ref. 42.* Nec per aliam,quæ ante talem articulum præmissa sit,non per modum viatici. Ita Granado in *3. par. contr. 6. tr. 10. disp. 3. num. 4.* contra Caietan. *v. Communio*. Imò probabile puto,quòd si quis manè sanus communicaret,& post meridiem in periculum incideret, ac timeretur eodẽ die moriturus, teneretur iterum eodem die communicare per modum viatici: nam præceptum diuinum præponderat Ecclesiastico de non communicando,nisi semel in die,& ieiunè. Ita Hurtado *de Euch. disp. 10. diff. 2. parte 4. tr. 4. ref. 197. & p. 5. tr. 3. resol. 33.* Sed contraria opinio est etiam probabilis. *par. 3. tr. 4 ref. 40. & p. 5. tr. 3. ref. 41.*

Secundo Eucharistia, est necessaria in articulo mortis ex præcepto diuino.

Cui non satisfit per Communionem iam ante periculũ, & non per modum viatici.

Et probabile est, eum qui mane communicauit ex deuotione, si post meridiẽ in periculum incidat eodem die decedendi, teneri iterum Viaticum sumere.

10 Qui in mortis articulo constitutus semel per modum viatici communicauit, si postea peccet mortaliter, quamuis teneatur iterum confiteri, non tamen tenetur iterum communicare; nam confessio est necessaria necessitate medij, quotiescunque quis est in peccato mortali, & imminet mortis periculum; Eucharistia verò est solùm necessario ex præcepto, quod in vno mortis articulo non obligat nisi semel. Ita Ochagauia *tr. 2 de Euchar. qu. 14. n. 8.* contra Sotum *in 4. dist. 12. q. 1. art. 11. p. 5. tr. 3. ref. 43.*

Qui tamen semel cõmunicauit per Viaticum, non tenetur amplius in eadem infirmitate communicare, etiãsi incidat in mortale.

11 Porrò in mortis articulo tenentur communicare pueri statim post vsum rationis. Quia hoc præceptum diuinum ab Ecclesia non limitatur, sicut limitatur præceptum Ecclesiæ de communicando in Paschate. Ita Arboleda *pract. Eucharist. not. 13.* Imò addit Lugo *de Euchar. disp. 13. sect. 5. num. 44.* puerum moribundum communicari posse etiam in dubio, an sit doli capax. Sed Ochagauia *de Sacram. tract. 2. de Eucharist. qu. 14. num. 11.* & alij negant, puerum teneri ad Communionem tempore mortis. *par. 5. tr. 3. resol. 44. & tr. 14. ref. 50.*

Hoc præceptum obligat pueros statim post vsum rationis.

12 Tenetur etiam in articulo mortis communicare surdus, & mutus à natiuitate, si potest, vnde illi non est deneganda Sacra Communio, si constet necessaria huius mysterij aliqualiter percepisse. Ita Marchantius *de Euchar. tr. 4. c. 3. q. 1. cas. 4.* Patet à fortiori, quia *sup. nu. 5.* diximus communicandos esse quotannis ex præcepto Ecclesiæ. *p. 5. tr. 6. res. 6.*

Item mutos, & surdos à natiuitate, seclusio periculo irreuerentiæ.

13 Tenetur etiam cõmunicare in mortis articulo naturali, vel violento Neophytus; vnde is instruatur eo modo, quo fieri potest, & communicetur. Ita ex pluribus rationibus Sancius *select. disp. 40. num. 3. p. 5. tr. 3. res. 45.*

Item nouiter ad fidē conuersos, & baptizatos.

14 † Dixi (naturali, vel violento) nam † damnatus ad mortem non eximitur ab obligatione huius præcepti, eo quod mors sibi violenter immineat. Ita Hurtadus *de Euch. disp. 9. diff. 16.* & alij. An verò hic debeat communicari eodem die, quo ad patibulum ducitur, & non ieiunus, vide infrà. *num. 46. par. 5. tr. 3. res. 38.* immò si postridie ante mortem sumpsit Euchariſtiam pro deuotione, potest eadem die mortis iterum sumere, etiam non ieiunus. *par. 9. trac. 6. resol. 42.*

Et siue periculū, seu articulus sit mortis naturalis, siue violentæ vt si quis dānatus esset ad mortem.

Eadem die potest communicare.

COMMVNIONIS

Necessitas.

15 MEritò dicendum est præter articulum mortis, præceptum diuinū de sumenda Eucharistia, obligare aliquoties in vita. *par. 9. t. 8. res. 41.* Verum cum de iure certum sit infirmum extra periculum mortis non esse communicandum nisi ieiunium, & hoc non est intelligendum de infirmo existente in articulo mortis, qui post viaticum vult iterum cōmunicari, nam in tali casu contra Vasquez, & paucos alios communiter posse hoc facere non ieiunum asserunt DD. qui solum discrepant de tempore interponendo inter vtramque communionem sufficere duos dies. *ibid. res. 42.*

Communio obligatur aliquoties in vita.

Potest infirmus iterum communicari.

COMMVNIONIS

Vtilitas.

16 † PLures sint Sacræ Communionis vtilitates. Sed præcipua est gratia sanctificans, seu illius augmentum, vt patet ex D. Th. 3. *par. 3. qu. 79. art. 1. ad 1.* † Et confertur, quando Eucharistia perfectè sumitur, idest deglutitur, & transit per guttur. Ita Henriqu. *lib. 8. cap. 43.* Quamuis Becan. *de Sacram. c. 22. q. 6. n. 2.* putet, conferri, cùm Hostia sumpta est, quamuis non sit transmissa; alioquin ægrotos Hostiam præ infirmitate transmittere non valentes, non accepturos gratiam. Confert autem gratiam, etiam si semel transmissa euomatur, aut si quis sumpta parte Hostiæ decedat non sumpta alia parte. Ita Henriqu. *vbi sup. n. 1. par. 3. tr. 6. res. 96.*

Sacra Communio confert augmentum gratiæ.

Quando perfectè sumitur, & deglutitur.

Etiam si postea euomatur.

17 Cœterum Eucharistia non causat gratiam toto tempore, quo est in stomacho, nec toto tempore manducationis, alioqui esset melioris conditionis communicans sub multis Hostijs, quàm sub vna, quod est falsum. Ita Cruz *par. 2. quæst. 4. dub. 1. concl. 2.* Et quamuis Coninch *de Sacram. quæst. 79. artic. 1. dub. 2. num. 42. concl. 5.* doceat, gratiam Sacramentalem augeri per accidens, si dum species integræ manent in stomacho, melioretur dispositio communicantis, vt si eliciat interim plures, & perfectiores actus charitatis.

At non confert successiuè toto tempore, quo manet in stomacho.

ritatis non est tamen dicendum, quod aliquis percipiat maiorem gratiam; quia sumit maiores, aut plures Hostias, aut quia diutius hæret in illis digerendis. Vnde non est cur aliqui occasionem sumant, vt inter communicandum plures Hostias suscipiant: nam id quoq; cōtinget, si diutius se ad Communionē disponant. Vide Fag. *p.3.li.4.c.1 n.11.p.3.t.6.res.96.§. Notandū est.*

Vnde vitanda superstitio sumēdi plures, aut maiores hostias.

18 Sed an consequatur maiorem gratiam communicans sub duplici specie, quam sub vna? Caiet. in *3.p.q.80.art.12.* & alij negant: quia vterq; Christi Corpus, & Sanguinem æqualiter sumit. Sed Hurtad. *de Euch. disp.10. dif.6.* & alij affirmant, quod etiam sensit Clemens VI. *in Bulla ad Regem Angliæ*, anno 1541. dum Angliæ Regi concessit, vt sub vtraq; specie communicaret. Probatur autem hæc opinio: quia quælibet species ratione sui diuersimodè gratiā significat, & confert; ergo vnaquæq; specialem gratiæ gradum producit; Antecedens probatur, quia species panis significat & confert gratiam vt satiantem, quia per modū cibi, vinum verò significat, & confert vt refrigerantem per modū potus Vtraq; sententia est probabilis. Certum autē est, neminem excepto Sacerdote celebrante, teneri ex iure diuino communicare sub vtraq; specie † vt garriunt Hæretici †. Et Ecclesiā iustissimis rationibus talē Communionem laicis interdixisse. *p.3.tr.4.res.97. & p.5.t.13.res.29.*

An verò conferat maiorem gratiā sub vtraq; specie quam sub vna tantum? Aliqui negant. Alij affirmant.

Vtiq; probabiliter. Cæterum laici non tenentur ex iure diuino communicare sub vtraque specie. Et Ecclesia iustè illā laicis prohibuit.

19 Petes hic primò. An Eucharistia remittat peccatum mortale, & conferat primam gratiam? Respondeo negatiuè, per se loquēdo. Nam hoc Sacramentum institutum est per modum cibi, qui non confert vitam, sed conseruat. Ita Trid. *sess.6.c.2. & can.5.* Potest tamen contingere casus, in quo peccatum mortale remittat, & primam gratiā conferat. Et erit primò si quis post diligentem discussionem non recordatus peccati mortalis, quod reuera habet, ad hoc Sacramentū saltem contritus accedat. Secundò, si quis conscius peccati mortalis, vrgente necessitati communicandi, & deficiente cōfessario, communicat cum attritione putata contritione. *p.3.tr.6 res. 98.§. Ex his.*

Sacra Communio per se non remittit peccatum, nec cōfert primam gratiam. Nisi in duobus casibus per accidens.

20 Petes secundò, an possit dari casu, in quo quis communicans nec gratiam consequatur, nec peccatum committat? Et Ricchardus in *4. disputat.9. quæst.2. art.2* negatiuè respondet Nam vel is accedit post examen conscientiæ, vel sine illo. Si primum, nullum posuit obicem, & ideò gratiam consequetur. Si secundum, indignè communicat, & ideò peccat. Sed Suarez *tomo 3. disput.63. sect.2.* & Fagundez *pr.3. lib.4. cap.2. num.14.* dicunt, posse contingere. Et casum fore, si quis post diligens conscientiæ examen non recordatus peccati, quod reuera habet, sine vllo dolore ad Sacramentum accederet. Is enim non peccabit, quia non tenetur elicere dolorem de peccato, quod non venit in mentem: nec acquiret gratiam, quia habet obicem peccati, si nullum Sacramentum habet vim delendi peccatum mortale absque dolore. *par.3. tract.6. res.98.*

An verò possit aliquando cōmunicans non consequi gratiā, nec peccatum committere?

Ambiguum.

21 Aduerte hic ex Villalobos *tom.1. tr.7. diff.31. n.3.* quod si Sacerdos post sumptionem Hostiæ cum obice, ante sumptionem Calicis cōteret, gratiam reciperet; nam talis sumptio esset moraliter distincta. Quod etiam ait contingere, si quis recipiendo duas formulas, ante sumptionem secundę actum contritionis eliceret. *par.5. tr.13. res.29.§. Notandum est.*

Certè Sacerdos, qui sumeret Hostiam in peccato, & statim contereretur, acquireret gratiam per sūptionem Calicis.

COMMVNIONIS

Dispositio.

22 † Integra ad Communionem dispositio consurgit ex nouem requisitis in his duobus versibus contentis.

Lotus, discretus, sanus, ieiunus, & aptus,
Contritus, fassus, mundus, rectèque paratus.

Communicans debet esse in primis baptizatus. Non autem confirmatus.

23 Primò ergo communicans debet esse *LOTVS*, ideſt baptizatus. † Soto in *4.diſt.7.q.vn.art.7.prop.3.* putauit, debere eſſe quoq; confirmatum, ita vt ſi non confirmatus communicaret, peccaret ſaltem venialiter. Sed tale peccatum ex nulla ratione deducitur. Nam vſus Eccleſiæ, quod poſt Baptiſmum ſuccederet confirmatio, mox verò Euchariſtia, iam exoleuit. Ita Præpoſitus in *3.par.q.72.art.8.n.38.p.4.t.4.reſ.50.§.Nota ſecundò.*

Item diſcretus. Vnde non ſunt communicandi pueri.

24 Secundò, debet eſſe *DISCRETVS*, ideſt habere debet vſum rationis. Ex quo à Communione arcendi ſunt in primis pueri ante ſeptennium. Imò etiam poſt, ante pubertatem; nam vt ſupra *num.3.* diximus non ſtatim, ac puer tenetur confiteri, tenetur & poteſt communicare: nam maior diſcretio requiritur ad hoc, quam ad illud Sacramentum. Sed quia contraria opinio Sancij *ſelect.diſput.26.* eſt probabilis, confeſſarij non ſint multum ſcrupuloſi in danda communione pueris, vbi certum erit, eos vſum rationis habere. *par.3.tr.6.reſ.70.§. Ex quibus.*

Aut perpetuò fatui.

Niſi aliquando ſui compotes fuerint, & per illud tempus pie vixerint.

25 Deinde arcendi ſunt à communione fatui, quibus, ſi fatui ſint à natiuitate; numquam prorſus impertienda eſt Sacra Communio, ſi verò ſui compotes aliquando fuerunt, impertienda eſt in articulo mortis: tum quia id præcipitur in Concilio Carthaginenſi IV. & Arauſicano I. tum quia in eiuſmodi hominibus eſt ſaltem deuotio virtualis erga Euchariſtiam, quam Eccleſiæ pietas in illis iudicat, quotieſcumq; conſtat, illos poſt Baptiſmum Chriſtianè vixiſſe, nec in mortali culpa amentes euaſiſſe: ergo illis ſaltem in mortis articulo præbenda eſt, in quo ex præcepto diuino eam accipere tenebantur. Ita Granadus *in 3.par.contr.6.tr.10.diſp.5.n.3.* & alij contra Sà *v. Euchar.n.3.p.2.tr.14.reſ.78.& p.5.tr.3.reſ.46.*

Et his quidem ſolũ in articulo mortis.

Semifatuis verò permitti poteſt quotannis.

26 Imò Angles *in 4.ſent.* docuit, tales amentes debere quotannis communicari. Et Sancius *ſelect.diſp.26.num.6.* toties, quoties petierint. Sed hic loquitur nimis laxè. Angles etiam opinio in verè fatuis non eſt admittenda, quia Eccleſia illos communicare permittit tantùm in mortis articulo. Admitti igitur poteſt in ſemifatuis, qui aliquem, ſed imperfectum rationis vſum nacti ſunt. Et ita etiam docet Henriquez *lib.8.c.42.num.3.par.2.tr.14.reſ.79.& par.5.tr.3.reſ.46. §.1.in fine.*

Sicut etiam ei, qui mutus, & ſurdus natus eſt, ſi aliqualiter inſtructus ſit.

27 † Et tandem arcendi ſunt ſurdi, & ſimul muti à natiuitate; qui poſt diligentem inſtructionem per nutus, & ſigna non potuerunt huius Sacramenti naturam, & valorem percipere. Sin autem perceperint, præberi illis debet, non ſolùm in mortis articulo, vt dictum eſt *nu.14.* ſed etiam quotannis in Paſchate, vt dictum eſt, *num.5.*

Item communicans debet eſse ſanus. Vt abſit periculum vomitus.

28 Tertiò communicans debet eſſe SANVS. Ex quo capite arcendi ſunt à communione illi tantùm infirmi, in quib. ob frequentes vomitus, & tuſſim timetur aliqua irreuerentia Sacramenti. †

De quo vide notabilem doctrinam Sancij.

29 In quo caſu ait Sancius *ſelect.diſputat.38.num.2.* quòd ſi vomitus contingat poſt cibum, vel potum, quem quantumuis exiguum ſtomachus non patiatur, ſed ſtatim in propria ſpecie ſurſum, aut deorſum expellat, Eucharistia non debet adminiſtrari. Si autem modicum cibum retineat miniſtrari poſſe in exigua quantitate, facta prius experientia cum particula non conſecrata. Sin verò vomitus contingat ex ſola corporis ægritudine abſque alia ſumptione, miniſtrari non debere, niſi per ſex horas ceſſauerit. Nam tunc iudicari poteſt omninò ceſſaſſe, de quo conſulendum eſſe Medicum: ſi verò hic abſit, communicandum fore tunc, quando iudicatur, vomitum ſaltem ceſſaturum eſſe per horam. Et ſi tunc per accidens contingat, euomi ſacram buccellam, accipiendam, & in loco aliquo ſacro reponendam, & corruptas poſtea ſpecies in Sacrarium proiiciendas, *part.2. tr.14.*

tr. 14. resol. 78. §. Tales, vers. sed hæc omnia, & part. 5. tr. 3. resolut. 55.

30 † Quartò, communicans debet esse IEIVNVS. Quod intellige extra casum necessitatis, vt dicemus infrà: extra quem si quis communicaret non ieiunus, committeret sacrilegium mortale, † & si accedit praua animæ dispositio, aliqui dicunt fore duo sacrilegia: quia virtus Religionis bis violaretur, & diuersimodè, nimirum accedendo absque puritate animæ ex iure naturali diuino requisita, & absq; puritate corporali ex iure Ecclesiastico. Sed ego existimo cum Hurtado *de Sacr. disp. 5. diff. 1.* esse vnum tantum peccatum, licet grauius: quia duo illi tituli malitiæ opponuntur eidem virtuti Religionis eodem modo, idest contra reuerentiam debitam Sacramento: quod enim procedat ex diuersis præceptis, parum refert, quia peccata non multiplicantur propter multitudinem præceptorum *p. 4. tr. 4. res. 195.*

Item debet esse ieiunus, citra necessitatē.

Sed si quis cum mortali, & post cibum communicaret, non duo, sed vnum committeret sacrilegiū.

31 Porrò ieiunium ad Communionem prærequisitum Gotfredus, & Præpositus apud Hurtad. *de Sacrament. Eucharist. disput. 9. difficult. 15.* dicunt esse Ecclesiasticum, quia præcipitur ab Ecclesia, & ideo intelligi eo modo, quo ipsa in Quadragesima, & Quatuor temporibus ieiunium præcipit. Alij apud eumdem dicunt, in hoc ieiunium dari paruitatem materiæ, & sic communicantem post modicum cibum, vel potum, peccare tantùm venialiter. Sed vtraque hæc opinio est improbabilis. Nam Ecclesia non prohibet sumptionem cibi, aut potus ante Communionem, sed Communionem post cibum, vel potum, quòd præceptum simpliciter violatur per Communionem post cibum, vel potum modicissimum. Vnde Concilium Toletanum *7. can. 2.* relatum *in cap. nihil. quæstio. 1.* dicit; *nullus post cibum potumque quemlibet minimum sumptum Missas facere præsumat*. Ita ipse Hurtado, & alij communiter. *par. 5. tr. 5. resolut. 12.*

Ieiunus itaque esse debet ieiunio naturali, quod non admittit paruitatem materiæ.

32 Cæterum non violatur hoc ieiunium, si saliua, vel aliquid per modum saliuæ traijciatur. Per modum saliuæ, ait Granado *in 3. par. contr. 6. disput. 8. num. 8.* traijci, minimum, quod inaduertenter traijcitur, & ex Henriq. apud ipsum, si musca in os apertum casu intrauerit. Rodriq; verò apud eumdem, aquam ad captum putaminis auellanæ inaduertenter deglutitam censeri traiectam per modum saliuæ. Ipse verò rem restringendam potius esse ait, quam dilatandam. *ibid. §. Non desinam.*

Nisi aliquid sumatur per modum saliuæ.

Quid si musca casu in os apertum intraret?

Aut abluens, aquæ guttam traijceret? Negant aliqui frangi ieiunium.

33 Sed quid dicendum est de sumptione tabachi, & traiectione reliquiarum cibi præcedentis diei dentibus adhærentium? Quoad tabachum respondet Antonius de Leone *par. 2. § 4. num. 10.* naturale ieiunium frangere siue in puluere, siue in folio, aut fumo sumatur; quia de folio, & puluere semper aliquid in stomachum traijcitur, & parum refert, quòd sit nutritiuum, vel nec existimat enim, monetam, lapillos, ceram, &c. frangere ieiunium, si aduertenter, & voluntariè deglutiantur. Fumum verò nutrire: quia aliqui narrantur solo fumo vitam ad aliquos dies distulisse. Et quamuis ex natura sua non sit potabilis, fumi tamen ab eius familiarib. per modum potus, & nutrimenti. Adducit etiam duo Concilia Prouincialia, scilicet Limense III. *act. 3. cap. 20.* & Mexicanum III. *lib. 4. tit. 15. cap. 13.* sumptionem tabachi Sacerdotib. celebraturis, alijsq; communionem suscepturis prohibentia. Sed ipse cum Alphonso de Leone *de off. Capell. quæst. 8. sectio. 17. cas. 2. num. 134.* nego, tabachum in folio, & puluere ieiunium frangere: quia ex Concilio Toletano VII. *superius cit.* solum prohibetur cibus, & potus, & ex Fagundez *pr. 3. lib. 3. cap. 5. num. 14.* & alij non frangitur ieiunium, nisi cibus, & potus sumantur per os, & transmittantur ad stomachū per vitali actione comestiua, & potatiua. At verò tabachus in puluere, & folio sumitur per nares, per quas, ait Suarez *in 3. par. tom. 3. disput. 68. sect. 4. §. Quæres rursus:* qui aliquantulum aquæ reciperet, non frangeret ieiunium. Quod si aliquando tabachus in folio sumatur per os, tunc neque frangit, nisi deglutiatur.

Quod dicendum de ijs, qui tabach im sumunt.

Siue in folio, aut puluere.

Ita Præpositus *in 3.p.qu.80.art.8.dub.1.num.39.* Nam Bonacina *de Sacr.disp.4.qu.6.punc.2.n.9.*& alij dicunt, licere ante communionem aromata ori imponere,& dentibus conterere,dummodo nihil deglutiatur. Imò Tannerus *tom.4.disp.5.q.8.art.8.not.1.* putat, nec frangi ieiunium, si modicum quid ex illis saliuæ incorporatum in stomachum decidat. Idem dicendum puto de tabachi fumo, quod vniuersaliter de omni fumo docet Granado *in 3. parte contr.6.tr.10.disput.8.num.4* etiam si sit tantæ quantitatis, vt ad aliqualem nutritionem sufficiat,quia fumus non sumitur per modum cibi;cum non sumatur per commestionem,sed per respirationem. Adde:falsum esse,quod fumus nutriat, & historias, quas Leo adducit, non esse facilè credendas, vt notat Dandinus *de anim.lib.2.comm.53.digress.25.* Et tandem, fumum tabachi non transmitti in stomachum,sed statim per nares exire. Ad argumenta supra facta patet ex dictis. Ad auctoritates Conciliorum respondetur, tabachi sumptionem prohibuisse,ratione vomitus, quem in illis partib.prouocat *par.5.tr.13 ref.1.*

Sine in fumo.

34 Igitur tabachus non frangit ieiunium,quia non est nutritiuum.Quod vniuersaliter etiam dic de omni eo, quod nutritiuum non est, etiam si per modum cibi sumatur:quia applicatio agentis non potest facere de non cibo cibum,& Ecclesia solum cibum prohibuit. Ita S.Iuan *par.1.de Euchar.qu.7.art.10.*quamuis Granad.*de Sacram.contr.6.tr.10.disp.8.nu.6.* contra sentiat. Sic non frangit ieiunium terra,charta,moneta, plumbum, aurũ, &c.Quod vlterius confirmatur,quia ieiunium naturale, & Ecclesiasticum solum differunt in hoc,quod in illo non datur paruitas materiæ, in hoc datur; ergo quidquid in magna quantitate non frangit Ecclesiasticum, non potest frangere naturale;talia sunt cera,plumbum,& omnia recensita cum alijs similibus(nec enim plumbum, & ceram in quauis quantitate comedens in Vigilia,frangit ieiunium,vt ait Lugo *de Euchar.disp.15.sect.2.num.29.*)ergo,&c. neq; dicas,aurum nutrire, quia interdum adhibetur in medicamentis, quia id nõ fecit, nisi contusum,& in puluerem redactum,quo pacto alterari potest à stomacho,minimè verò integrum,vt de illo loquimur. *ibid.§.Verum, vers.dico igitur*,& olim *in p.2.tr.14.ref.52.& p.3.tr.4.ref.38.*

Etsi quis comederet terram, monetam, fragmentum metalli,plumbi, auri,&c. ossa fructuum, cerã, &c.

Etiam si illa ederet per modum cibi.

35 Quod autem attinet ad reliquias cibi diei præcedentis dentib. adhærentes,Vasq.*in 3.par.tom.3.disp.11.c.4.n.30.*& alij dicunt, ieiunium frangere,si mane deglutiantur ex industria,secus si casu. Nugn.verò in *3.par.tomo 1.qu.8.art.8.* putat,reliquiam magnã frangere etiam si casu traijciatur: quia reliquiæ non deglutiuntur per modum saliuæ,sed per modum cibi. Sed ego non damnarem de mortali communicantem post voluntariam reliquiarũ traiectionem:quia contraria opinio Ochagauia *de Sacram.tract.1.de Euch.eff.qu.12.num.7.*est probabilis,& talis visa est Suar.*in 3.par.tom.3.disputat.68.sect.4.*& alijs Eamq; Coninch *de Sacram.qu 80.art.8.num.47.*duab. rationibus confirmat, & quia talis traiectio pertinet ad comestionem præcedentis potius,quã m præsentis diei.Et quia sumuntur per modum saliuæ,cum non veniant ab extrinseco.*p.3.tr.4.ref.37.& p.4.tr.4.ref.104.*

At qu id dicendum de reliquijs cibi externi dentib. affixis? Vasqu.ait frangere,si voluntariè traijciatur.

Sed probabile est nõ frangere.

36 Contra verò, si Sacerdos, vel alius, saccharum in os sero immittat, paulatim deglutiendum, & duret post mediam noctem, naturale ieiunium frangit: quia,dum paulatim traijcit, illud comedit vsque ad vltimam consumptionem: & illud,quod post mediam noctem traijcit,non tamen est reliquo præcedentis, quàm postremum præsentis comestionis. Aliàs posset quis sero in os cibum immittere, & mane mandere, ac deglutire sine præiudicio ieiunij naturalis,quod est absurdum. Ita Suarez in *3.par.tom.3.disp.16.sect.4.*Sed Tabiena v.*Communicare,§.49.* putat, neq; hoc pacto ieiunium solui, & ad solutionem ieiunij requirit immissionem cibi in os ipsa ieiunij die. *par.2.tr.14.resol.52.*

Frangeret verò saccharum sero in os immissum paulatim liquandum, si duret post mediã noctem.

Quamuis aliqui etiã in hoc casu negent frangi.

37 † Is-

36 † Ieiunium autem hoc naturale, sicut & Ecclesiasticum incipit à media nocte, postquam parum refert, si comedens dormiat, & cibum digerat, non enim prohibetur stomachi qualiscumque præoccupatio, sed sola præoccupatio per comestionem ipsa die. † vnde, si quis paulò ante mediam noctem in dominica concurrente Vigilia Natiuitatis comedisset, statim post mediam noctem celebrare posset, quamuis stomachus plenus sit. *p. 3. tr. 4. res. 44. §. Notandum.* Hoc Ieiunium incipit à media nocte.

38 Porrò media nox significatur per primum horologij pulsum ex duodecim Hispanorum († Nam horologia Itala non significant ex statuto mediam noctem †). Quod enim duodecim signa dentur, id fit: quia non possunt plures horæ vnico pulsu signari. Igitur post primum pulsum non potest aliquid deglutiri, &, vt ait Sancius *select. 42. num. 20.* qui buccellam masticat, si vult communicare, post primum pulsum eijciat, & si infra primum & vltimum pulsum bibat, communicare non posse. *p. 3. tr. 4. resol. 36. §. Notandum.* Quæ omnia procedunt, vbi vnicum est horologium. Nam vbi plura sunt, qui comederet post datam mediam noctem ab vno, si post comestionem daretur ab alio, posset mane communicare, quia plura & diuersa horologia se habent vt plures opiniones probabiles, quarum quamlibet sequi possumus, & nullam determinatè sequi tenemur: nisi tamen primum valdè iustum sit, & affabrè mensuratum: ita Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 2. disp. 41. num. 4.* contra Rodriquez *sum. nou. edit. to. 1. cap. 105. num. 6. p. 3. tr. 4. resol. 36. & p. 4. tr. 3. res. 19.* Post primum horologij pulsum. Vbi non est, nisi vnū. Vbi verò sunt plura equè dubię veritatis, potest, communicaturus comedere post vnum, & ante aliud.

39 Sed an possit communicare dubius, an aliquid cibi, vel potus post mediam noctem sumpserit: Negatiuè respondet Fagundez *pr. 3. lib. 3. cap. 5. num. 18.* quia possessio stat pro precepto, non pro communicante. Sed probabilis & tuta est opinio Sancij *select. disput. 42.* quod si talis deponat dubium practicum, iudicans quod hic & nunc communicare sibi liceat, communicare possit, etiam si maneat in dubio speculatiuo. Quod etiam docet Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 4. nu. 36.* addens, non teneri à communione abstinere, qui aliquid ruminans, dubitat, an aliquid deglutiuerit, si in vtramque partem inclinare possit. *p. 3. tr. 4. res. 29.* Et probabile est, cōmunicare posse eū, qui dubitat, an aliquid traiecerit. Dummodo deponat dubium practicum.

40 Porrò ab hoc precepto ieiunij eximitur infirmus, hic enim communicare potest non ieiunus ad implendum præceptum diuinum pro tempore mortis: non solùm autem potest, sed si illo die periculum timeatur, etiam debet, quamuis periculum vrgere ceperit, post meridiem, & ipse mane vt sanus communicauerit, & multo magis si in Paschate vel ante multum tempus, vt supra diximus *nu. 9* † Toletus *lib. 2. c. 28. n. 4.* putat, infirmum communicare etiam posse post potionem, ad implendum præceptum Ecclesiasticum, si potio absque graui nocumento differri non posset. Sed hoc Præpositus *in 3. p. q. 80. art. 8. dub. 2. nu. 41.* non admittit, cum in tali casu Communio differri possit; Ecclesia namque non intendit obligare ad Communionem eum, qui non potest communicare ieiunus. *p. 4. tr. 4. res. 104. §. Notandum est.* Porrò infirmus communicare potest ; est cibum ad implendū præceptū diuinum. Non autem Ecclesiasticum.

41 Cæterum Vasquez *in 3. p. to. 3. disput. 211. cap. 4. nu. 3°.* putat infirmum non ieiunum per modum viatici semel tantùm communicare posse in vna, & eadem infirmitate; quia per vnam Communionem satisfacit præcepto Communionis. Sed communis DD. sententia, & fidelium vsus stat in contrarium: & ratio est, quia hoc Sacramentum non solum datur infirmo, vt satisfaciat præcepto, vt ipse supponit, sed etiam in præsidium contra tentationes, quæ cum morituro sæpe occurrant, sæpe etiam subueniri debet. Vnde Concilium Constantiense *sess. 13.* permittit Communionem ægroto non ieiuno absque limitatione, vide Granadum *in 3. part. contr. 6. tractat. 10. disput. 8. num. 9. part. 2. trac. 14. resol. 74. & part. 5. t. 3. resol. 37.* Verum est, quod inter vnam, & aliam ęgroti Cōmunionem aliquod tempus debet intercedere: Et communicare per modum viatici potest multoties. Dum modo intercedant sex dies.

cedere; quod Nauarrus *p.2. lib.5. conc.41.* ait debere esse multum arbitrio boni viri: Alij, sed nimis rigidè, triginta dierum. Nugnus *in 3. p. tom 1. q. 80. art.8.* decem, vel octo. Syluius *in 3. p. q. 80. art.9.* septem. Ego cum Possevino *de off. Cur. cap.8. num.21.* sex. Addit Layman *lib.5. tract.4. cap 6. num.20.* ex iusta causa, vt si quis difficile à Communione abstineat, quia assuetus ob deuotionem sæpius communicare posse statim altero die communicare non ieiunum, dummodo mortis periculum instare videatur. In quam sententiam inclinasse postea Vasquez, notat S. Iuan *tom.1. qu.7. art.10. diff.4. p. 2. tr.14. resol.77. p.3. tr.4. resol.44.*

Nomine autem infirmi intelligendus est etiam damnatus ad mortem.
Cui non est deneganda Communio post cibum.
Etiam ipso die suspensionis.

42 Dari etiam potest sacra Synaxis post cibum ei, qui eadem die suspendendus esset de mandato Principis: nam hic tenetur ex præcepto diuino communicare tamquam existens in articulo mortis, vt diximus *num.14.* Ita Hurtadus *de Euchar. disp.9. diff.16.* & alij. Addit Sancius *select. disp.4. nu.4.* quod si is die præcedenti communicasset, & illo die communicare iterum vellet ex deuotione, minus pium foret illi denegare, quàm concedere. Imò id sibi suadendum esse, vt tolerabilius mortem subeat, & tentationes Dæmonis superet. Imò Sà V. *Eucharistia, num.2.* & alij dicunt, dari posse viaticum damnato huiusmodi vna hora ante patibulum. Et quamuis hic Panormi, & in Regno Castellæ tales non communicent in die mortis, sed pridie; id tamen Sacramenti reuerentia non exigit: nam cum institutum sit in nostram vtilitatem, satis reuerenter illud sumit, qui debitè dispositus sumit. Vnde Romæ ipso mortis die communicant, vt testatur Corsettus *singul.68. art.3. tr.4. resol.69. p.5. trac.3. resolut. 38.* Nota hic, quod iudex tenetur reo damnato ad mortem dare tempus ad Confessionem, & Communionem sufficiens: nam in *Clem. cum secundum de pœn. & remiss.* præcipitur Episcopis, vt illos suadeant, & si opus est, cogant ad concedendum tempus Confessionis: eadem autem est ratio de Communione: nam hæc non denegatur, quoties illa conceditur: vt patet ex cap. *quod inte, de Pœn. & remiss. ibi per quod pœnitentiam morientibus non denegamus, viaticum, etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus.* Imò tale tempus concedere debent, etiam si timeatur fore eripiendum de carcere: nam dict. *Clem.* hanc conditionem non requirit, & minus inconueniens est, quod eripiatur è carcere, quam quod rapiatur in carcerem sempiternum. Ita Ochagauia *tract. de Euch. qu.14. nu.10.* qui explicat, teneri differre suspendium ad tres, vel quatuor dies: & limitat, nisi fuga, quæ timetur, foret nociua Reipublicæ. *p.5. cit. §. Nec valet. vers. Notandum.*

Tenetur tamē iudex concedere illi tempus confitendi, & communicandi.

Etiam si de carcere timeat abiturum.

Sacerdos celebrare potest non ieiunus. Si post sumptionem calicis videt consecrasse solam aquam.

43 Et verò Sacerdos in multis casibus potest nō ieiunus Eucharistiam consecrare & sumere. Primus est, si in calice posuit aquam pro vino, idque post eius sumptionem cognouit. Vide V. *Celebrare Missam, nu.6. p.2. t.14. res.66. §. Notandum est.*

Potest sumere fragmentum inuentum in patena, vel corporali post purificationem.
Sed quid, si inueniat in sacristia?

44 Secundus casus est, quando post sumptionem calicis, & eius ablutionem videt in patena, vel corporali fragmenta: tunc enim licet Sacerdoti illa sumere: quia pertinent ad idem conuiuium, quod, dum Sacerdos manet in altari nondum est absolutum. Ita Syluester *v. Eucharist.3. §.8.* contra Paludanum *in 4. dist.9. q.1. ibid. §. Secundus casus.*

Probabilius est, debere dare alteri Sacerdoti ieiuno, si adest.

45 Sed quid, si fragmentum inueniatur post reditum Sacerdotis in Sacristiam? Respondeo, probabilius esse, quod sumere non possit; quia conuiuium absolutum est, & Sacerdos expleuit ministerium suum. Excipe casum, in quo tale fragmentum nō posset decentiùs seruari, quàm sumi, & ideò propraxi, vbi plures Missæ celebrantur, talis reliquia detur Sacerdoti ieiuno exeunti ad celebrandum, vt sumat. Vbi verò vna tantum Missa celebratur, nec seruatur Sacramentum, sumat illas idem Sacerdos non ieiunus, quia maiori ibi reuerentia seruaretur. Ita Fagundez *p.3. l.3. c.5. n.3.* Vide etiā Lugo *de Euch.*

Sed probabile etiam sumere posse eundē.

disp.

disp. 15. *sect.* 4. *num.* 82. Sed neque damnarem Sacerdotem, qui antequam vestes sacras deponeret, reliquiam sumeret in Sacristia, etiam extra hunc casum: quia hanc opinionē docet Granado *disp.* 8. *num.* 11. existimans, hanc non fore nouam Communionem, sed perfectionem præcedentis. *part.* 3. *tr.* 4. *resol.* 45. & *par.* 5. *tr.* 14. *res.* 43. Et hæc omnia contra Sotum *in* 4. *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 8 procedunt, siue reliquiæ paruę sint, siue magnæ, *p.* 2. *ubi sup.* in fine.

Siue fragmentum magnum sit, siue paruum.

46 Tertius casus est, quando celebrans post consecrationem aduerteret se comedisse. Nam finire deberet sacrificium, & communicare ex cap. *nihil.* 7. *q.* 1. Ita Coninch. *de Sacram.* *q.* 83. *art.* 8. *num.* 6; *p.* 2. *tr.* 14. *resol.* 66. §. *Tertius casus.* At ante consecrationem aduertens, deberet à sacrificio cessare, nisi non posset absque nota infamiæ, aut scandali, in quo casu idem dicendum est de eo, qui scamno communicantium innititur expectans Communionem. Ita Præpositus *in* 3. *p.* *q.* 80. *q.* 9. *dub.* 2. *num.* 4. *p.* 4. *tr.* 3. *res.* 104. §. *Tandem.*

Item si aduerteret se comedisse in altari post cōsecrationē.

Non autem si ante. Nisi immineat scandalum.

47 Quartus casus esset articulus mortis naturalis, vel violentæ ipsius Sacerdotis: nam, si debet communicare, potest & debet etiam celebrare vt communicet, si aliunde Communionem habere non potest. Ita Zambranus *de Euch.* *c.* 3. *dub* 6. *num.* 2. quidquid contra dicat Faustus *de Euch. lib.* 1. *q.* 393 *p.* 3. *tr.* 3. *resol.* 36.

Potest item celebrare post cibum in articulo mortis propriæ, si non potest aliter communicare.

48 Sed an liceat Sacerdoti celebrare non ieiuno ad dandum viaticū alteri moribundo? Communis opinio apud Suarez *in* 3 *part.* *to.* 3. *disp.* 68. *sect.* 5. Hurtadum *de Euch. disp.* 9. *diff.* 17. & alios, negat: quia maior ratio habenda est reuerentiæ huic Sacramento habitæ, quàm necessitatis proximi: & præceptum obligat infirmum, quando Sacramentum decenter confici, & sumi potest. Vnde est dispar ratio in hoc casu, & proximè superiori: nam ibi duo præcepta concurrunt in eadem persona Sacerdotis, in qua maius, scilicet diuinum, præferri debet; hic verò concurrunt in diuersis. Sed Granado *in* 3. *p. contr.* 6. *to.* 10. *disp.* 8. *n.* 12. & alij dicunt, posse etiam in hoc casu, & Sacerdotem teneri succurrere morituro ex lege charitatis diuinæ, quæ præferri debet præcepto Ecclesiastico communicandi ieiunè, sicut, ob eandem rationem, pro communicando moribundo celebrare potest bis in eodem die. Hanc sententiam docuerat etiam Maior. *in* 4. *dist.* 9. *q.* 3. *ad* 5. addens, Sacerdotem in hoc casu non debere celebrare, aut vestes sacras induere, sed statim consecrare, vt reperitur, quod Granado nimia licentia videtur. Docuerunt etiam Faustus *de Euch. lib.* 1. *q.* 393. & Layman *lib.* 5. *tr.* 4 *cap.* 6. *n.* 21. in casu necessitatis, si videlicet moriturus aliud Sacramentum, Pœnitentiæ, aut Extremæ Vnctionis suscipere non potuisset, & scandalum cessaret. *p.* 2. *tr.* 4. *resol.* 66. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 33. & *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 35.

Sed an etiā, vt communicet alium moriturum. Communiter negāt.

Granado affirmat.

Quam sententiam docuerat cū ampliatione Maior.

Et cum restrictione Layman.

49 Quintus casus esset, si Sacerdoti injiceretur metus mortis, nisi sic celebraret: & id quidem non in contemptum Ecclesiæ, eiusque præcepti; (nam tunc esset intrinsecè malum, & ipse teneretur mortem subire potius, quàm sic celebrare) sed in alium finem, puta vt audiant sacrum; &c. Et ratio est, quia lex Ecclesiastica non obligat cum tanto rigore. Ita Ochagauia *de Sacr. tract.* 2. *q.* 12. *num.* 15. quod etiam dicemus de Sacerdote excommunicato, V. *Excommunicationis, num.* 18. *par.* 5. *t.* 3. *res.* 39.

Celebrare tandem posset non ieiunus, ex metu mortis illatæ non in contemptum Religionis.

50 † Quintò, communicans debet esse *APTVS*. Fit autem ineptus per excommunicationem, & interdictum personale; excommunicatus enim aut personaliter interdictus ad communionem accedens, peccat mortaliter. Vide V. *Excommunicationis, & Interdicti personalis effectus.*

Item communicans debet esse solutus ab excommunicatione & interdicto personali.

51 †Sexta communicantis conditio est, vt sit *CONTRITVS*, hoc est, vt non accedat ad Communionem cum conscientia peccati mortalis; nam si sic accedit, quamuis reuera sit in gratia, committit sacrilegium, & gratiam amittit †. Excipit Lugo casum extremæ necessitatis, vt si v.gr. irruente hæreticorum, vel Paganorum multitudine in Ecclesiam, timeretur

Sine conscientia peccati mortalis.

SS. Eu-

SS. Eucharistiæ vilipendium: tunc enim Catholicus existens in peccato, qui in re tam subita non posset ad contritionem excitari, posset sacram Eucharistiam sumere, ad vitandam eius irreuerentiam, sicut etiam posset non ieiunus. Vide etiam V. *Celebrare Missam num.* 55. *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 74. in fine.

Et quantum potest, etiam venialis.

52 Laynian *lib.* 5. *tr.* 4. *cap.* 6. *num.* 3. & alij dicunt, quòd accedere ad Communionem cum conscientia peccati venialis est sacrilegium veniale. Sà autem V. *Eucharistia, num.* 2. id limitat, quando ipsa Communio ordinaretur ad veniale, vt si quis communicaret ob vanam gloriam, &c. aut quando peccatum veniale consisteret in exteriori irreuerentia in ipsa Communione, vt si quis inter communicandum otiosè loqueretur, rideret, &c. Sed quid, si quis communicaret cum distractione voluntaria? Respondet Sancius *select. disp.* 23. *n.* 32. non peccaturum venialiter: quia nullibi præcipitur attentio in Communione; nec ipsa Communionis natura postulat attentionem; quia est manducatio; secus verò de oratione, quæ est locutio cum Deo; nam qui distractè loquitur, facit iniuriam ei, cui loquitur, nō tamen cibo, quem distractè comedit. Consulendam tamen esse attentionem, sed si quis tale consilium sequi nolit, non ob id retrahendum ab altari. At Filliucius ait, attentationem esse vnam ex circūstantijs ad dignam Cōmunionē requisitis, quā volūtariè distrahere esse peccatū veniale. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 31.

Et sine distractione.

Aut dubio peccati mortalis.

53 Est autem peccatum mortale ad Communionem accedere non solum cum conscientia, sed etiam cum dubio peccati mortalis, quidquid nouissimè contra sentiat Granado *in* 3. *p. contr.* 6. *tract.* 10. *disput.* 7. *num.* 13. Nam, sicut tenemur confiteri peccata certa vt certa, ità tenemur confiteri dubia vt dubia; vt dicemus infrà V. *Confessionis, num.* 38. Si ergò peccata dubia confiteri tenemur, non possumus cum illis absque præuia Confessione communicare, *p.* 5. *t.* 14. *ref.* 44.

Sed si in peccato est, aut esse dubitat confiteatur.

54 † Est ergo septima communicantis conditio, vt sit *FASSVS*, seu confessus. Non enim satis est, peccatorem accedere contritum, sed oportet sacramentaliter confiteri, si habet copiam Confessarij. Ità statuit Tridentinum *sess.* 13. *& cap.* 7. *can.* 11. Et in hoc errauit Caietanus, *v. Communio*. Vnum casum excipit Concilium, quando scilicet est necessitas communicandi ob periculum mortis, aut ad vitandam infamiam, &c. & deest copia Confessarij. In quo casus permittit communicare cum sola contritione, & postea confiteri. Sed quando nam censeatur adesse necessitas celebrandi, & communicandi absque Confessione ex defectu Confessarij, & an liceat Confessionem dimidiatam præmittere, nec non quomodo obliget præceptum Concilij confitendi postea quamprimum, &c. vide supra V. *Celebrare Missam, à num.* 33. †

Aliter communicare non potest. Nisi desit Confessarius, & adsit communicandi necessitas. Quo casu sufficit contritio cum proposito confitendi.

55 Vnū hic dicendum superest, & est casus positus à Zambrano *de Sacr. pœn. c.* 4. *dub.* 6. *num.* 6. *&* 7. quid nimirum faciendum sit, si accedenti Parocho ad communicandum infirmum, hic dicat se velle reconciliare, & inueniatur fecisse multas Confessiones inualidas, nec Confessionem absoluere posse, nisi post longum tempus? Respondet ille, quòd si infirmitas sit periculosa, & timeatur mors, præmittenda est Confessio per mediam horam crassa minerua, cum accusatione generali, & communicandus infirmus præmisso, pacto, quod sumpta aliqua occasione Parochum accersitū mittat, & Confessionem absoluat. Sin autem infirmitas non sit periculosa, & Confessio per dimidiam horam absolui nequeat, præmittatur contritio cū proposito confitendi eo, vel sequenti die, & communicetur. Ratio primi est, quia sic vitantur omnia incōmoda; subuenitur enim moribundo præmissa Confessione possibili, & absolutione, ministrando illi Eucharistiam, & cessat scandalum. Ratio secundi, quia sic vitatur etiam scandalum, & eligitur minus inconueniens, quod est cōmunicare illum cum sola contritione,

Vide quid faciendū à Parocho accedente ad communicandum infirmum, sic hic petens reconciliari, inueniatur fecisse multas Confessiones inualidas, & repetendas.

tione, & non cum confessione dimidiata & præpropera. Vide similem opinionem Granadi de eo, qui stat ad linteum communionis, infra V. *Confessionis, num.* 48 *par.* 5. *tr.* 3. *ref.* 75.

56 † Igitur septima conditio in peccatore ad confessionem prærequisita est confessio †. At non est audiendus Nauarrus *de pœnitent. distinct.* 6. *cap.* 1. docens, esse peccatum mortale, Eucharistia sumere ante diem integrū post peccatum mortale commissum, quamuis homo contritus est, & confessus. *par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 30. in fine. Consulendum tamen est coniugatis, abstinere à Communione, si præcedenti nocte copulam habuerunt. Ità Salazar *de frequ. Comm. c.* 9. §. 1. Nam.

Post Confessionem potest quis statim cõmunicare, & non tenetur expectare diem commisso peccato.

Nec fuerit peccatum carnale.

Vel etiam copula licita.

57 Octaua communicantis conditio est, vt sit *MVNDVS*, idest non pollutus; vnde, qui post pollutionem licitam, vel illicitam, confessam tamen, præcedenti noctem habitam communicaret, peccaret venialiter secundum Nugnum *in* 3. *par. tomo* 1. *quæst.* 80. *artic.* 8. *conclus.* 10. & 11. ratione corporalis immunditię. Sed Sancius *select. disput.* 23. contrarium docet. Et primò quidem, quamuis suadendum sit coniugatis, à copula abstinere, vt Eucharistiam sumant; dato tamen, quod non abstinuerint consulendum potius ijs esse, vt communicent, quia ex communione multa bona sortiuntur. Secundò consulendam esse etiam communionem habenti pollutionem nocturnam non solùm inuoluntariam, sed etiam voluntariam, dummodo confessa sit. Quia ex vna parte communio multum illi prodest, & ex alia dignus est illam accipere. Tridentinum enim *sess.* 23. *cap.* 7. eum qui nullius criminis mortalis est sibi conscius, aut si sit conscius, per confessionem se probauit, dignum censuit Sacræ communionis: vnde dicere, quòd talis peccat venialiter communicando, est aduersari Concilio. Ex quibus infert, votum coniugati de non communicando in die habitæ copulę, non tenere, quia est de minori bono. Sed contra Sancium insurgit nouissimè nominatim Ioannes de Lugo *de Euchar. disp.* 15. *sect.* 1. *num.* 4. quem vide *par.* 2. *trac.* 14. *resol.* 79 propè fine. n. *par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 30. & *tr.* 6. *ref.* 71. & illud de voluntariè polluto, etiam in *par.* 5. *tr.* 13. *ref.* 65.

Nam consulendum est abstinere à Communione ei, qui pollutus est.

Sed Sanc. id negat.

Et multa dicit.

Ex auctoritate Concilij.

At in ipsum inuehitur Lugo.

58 Nona tandem conditio communicantis est, vt sit *RECTE PARATVS*, idest deuotus, attentus, &c. Sed circa attentionem, vide supra *num.* 51. Huc etiam pertinet *cap. Ecclesiastica, dist.* 23. præcipiens Sacerdoti more laicorum communicanti, vt adhibeat stolam. Quod decretum Naldus in *sum. ver. Missa, num.* 6. ait, in Italiæ partibus obligare. Sed nouissimè Gauantus *comm. ad rub. miss. tom.* 1. *par.* 4. *tr.* 8. *num.* 7. ait, vbique vsu arrogatum esse. *par.* 2. *tr.* 14. *ref.* 22.

Sacerdos communicans more laicorum tenetur adhibere stolam.

59 Et hæc dicta sint de dispositione requisita ad dignè communicandum: vbi aduerte, quòd ait Syluius in 3. *par. quæst.* 80. *artic.* 11. *quæst.* 2. eum, vbi in Paschate indignè communicaret, non satisfacere præcepto: vnde præter sacrilegium indignitatis nouum peccatum committere, contra præceptum, & contrahere excommunicationem latam ab Ordinario contra transgressores præcepti Communionis. Rationem verò assignat; quia præceptum Ecclesiæ non est, nisi explicatio, & determinatio præcepti diuini, vnde intendit Communionem piam, & religiosam, qualem Christus præcepit. Sed ipse contrarium teneo cum Villalobos *tomo* 1. *tractat.* 7. *diffic.* 42. *num.* 6. & Ochagania *de Sacram. tract.* 2. *quæst.* 15. *num.* 6. Nam Ecclesia solùm præcipit, vt sumatur Corpus Domini; ergo illi satisfit, siuè dignè, siue indignè sumatur. Deinde, quia alia præcepta impleri possunt per actum quamuis mortiferum, sicut impletur præceptum Baptismi per receptionem illius in peccato mortali. Et tandem, quia ex D. Thoma 1. 2. *qu.* 100. *art.* 9. lex, quæ præcipit aliquem actum, præcipit substantiam actus, non modum, nisi modus sit de substantia illius. At Ecclesia præcipit Communio-

Qui in Paschate cõmunicaret indignus.

Satisfaceret præcepto Ecclesiæ.

munionem, non autem rectam dispositionem, neque hæc est de substantia illius, quia stat vera communio cum sacrilegio in ipsa commisso. Ergo *p.3. tr.4.res.43.* & Addit. secund. *res.14.*

COMMVNIONIS

Tempus, & Locus.

Communio semper est licita.

60 TEmpus, quo quis tenetur communicare, dictum est supra V. *Communionis necessitas.* Præter illud potest quis communicare quocumque die, etiam in die Veneris Sancti, quia in hoc Ecclesia nullam limitationem apposuit. Innocentius enim I. *Epist.2. ad Decentium ca.4.* solùm habet, ea die ex traditione Ecclesiæ non celebrari. Et Missale Romanum ordinans feria V. reseruandas esse aliquot Particulas consecratas pro infirmis, non prohibet ministrari sanis: vnde videtur illis concedere. Quòd autem expresse non concedat, id est, quia sani eo die in signum mœroris à sacra refectione abstinere solent: quæ tamen consuetudo non inducit necessitatem, sed congruitatem. Ita Hurtado *de sacrif. disp.4. diff.3.* & apud illum Vasquez, & Suarez, & alij contra Francolinum *de Horis Canon. cap.30. num.12. par.4. trac.4. resol.237.*

Etiam in die Veneris sancti.

Causam infirmitatis potest communicare in die Veneris Sancti, & Sabbati Sancti.

Sac. Congregat. sub Vrbano VIII. decreuit tantum causa infirmitatis licere in die Veneris Sancti communicare. *par.9. tr.7. res.24.* & Sabbato Sancto celebrare post inceptam Missam maiorem (secluso scandalo), sed si in illo die incidit festum Annunciationis Beatæ Mariæ, potest Episcopus dispensare ad celebrandum in alijs Ecclesijs. § *Notandum*, & in Missa mediæ noctis Natalis Domini potest communicari. *p.9. tr.7. res.45.*

Et quacumque hora die post meridiem.

61 Potest etiam quis quacumque diei hora communicare, dummodo sit ieiunus, & absit scandalum. Nam, licet prohibitum sit post meridiem celebrare, non est tamen prohibitum post meridiem communicare. Ita Azorius *par.1. lib.10. cap.25. quæst.7.* & alij. Quamuis Coninch *de Sacram. quæst.8. art.10. num.85.* ex reuerentia tanto debita Sacramento, non esse permittendum dicat, vt aliquis sine necessitate sub vesperam, & qualibet hora diei communicet. *par.2. tom.14. resol.54.*

Locus communionis pro sanis.

62 † Quoad locum, potest quis communicare in omni Ecclesia sæculari, aut regulari: & si habet Bullam, communicare potest in Oratorio propriæ domus †. Excipe tamen diem Paschatis, in quo quilibet communicare tenetur in sua Parochia. Sed de hoc quoad priuilegia Regularium, vide v. *Regularium, à num.4.*

Et infirmis.

63 Infirmi communicare possunt in proprijs domibus. Imò etiam in nauibus. Vide infrà V. *Eucharistiæ custodia.*

COMMVNIONIS

Minister.

Communionis minister debet esse Sacerdos Curatus. Sed ex necessitate Diaconus.

64 † MInister Communionis ex can. *peruenit. de consecrat. d.2.* debet esse Sacerdos, quamuis ex necessitate possit ministrare Diaconus cum licentia Parochi si adsit, & si non adsit, sine illa, ex can. *diaconus dist.93.* Non solùm autem Sacerdos, sed etiam Curatus esse debet, nisi habeat

beat quis priuilegium Bullæ, vel alia, vt habent Regulares, iuxtà proximè dicta, aut nisi quis habere ipsius Curati licentiam T. In articulo mortis absente Parocho si periculum sit in mora, viaticum ministrare possunt Religiosi. Ita Ochagauia *de Sacram. tract* 3. *qu*. 4. *num*. 14. & alij contra Toletum *lib*. 1. *cap*. 36. *num*. 2. *p*. 5. *tr*. 3. *ref*. 51. Et suis familiaribus, etiam præsente Parocho. *Ibid. ref*. 31. Vide V. *Regularium, num*. 6.

Et Regulares ex priuilegio in suis vel alienis Ecclesijs extra Pascha.

Et absente Parocho communionem ferre possunt moribundo.

64 Laicus regulariter non potest Eucharistiam distribuere. Potest tamen in necessitate communicare seipsum, si esset in articulo mortis, & non adesset minister idoneus; & ita fecit Regina Scotiæ martyrium subitura. Layman *lib*. 5. *tract*. 4. *cap*. 7. *num*. 4 contra Bonacinam *de Sacram. disputat*. 4. *punct*. 1. *num*. 6. Imò aliqui putant, in casu necessitatis communicare posse etiam alios. Quæ opinio, quamuis Soto *in* 4. *distinct*. 23. *quæst*. 1. *art*. 3. videatur intolerabilis mihi & Valentiæ *tom*. 4 *disput*. 6 *quæst*. 10 *punct*. 1. probabilis videtur. Eamque docent Layman *vbi supra*, & Coninch *de Sacrament. q*. 82. *art*. 3. *nu*. 23. Et probant, quia id nec naturali, nec diuino iuri repugnat. Can. autem *peruenit*, loquitur extra necessitatem. Nec obstat quod alias id factũ non fit in nam & id non constat: & esse potest, vt casus tantæ necessitatis nunquam contingerit. Cæterum olim per laicos Eucharistia ferebatur ad infirmos, teste Eusebio *lib* 6. *cap*. 34. Et nunc propter periculum irreuerentiæ potest laicus Eucharistiam tangere, imò, & seipsum communicare, ne Eucharistia veniat in manus infidelium, à quibus indignè tractetur. Vnde, &c. & ita docet nouissimè Granado in 3. *par. controu*. 6. *trac*. 12. *disp*. 1. *num*. 4. quamuis contra sentiat Lugo *de Euchar. disput*. 19. *sect*. 1. *num*. 22. *par*. 3. *trac*. 47. & *p*. 5. *tr*. 3. *ref* 47.

Laicus in extrema necessitate potest cõmunicare seipsum.

An etiam alios.

Aliqui affirmant.

Et probabiliter.

65 Sacerdos verò potest sibi ipsi Eucharistiam ministrare, si magnum festum adsit, & sacrificare non possit, vel etiam alio die extra necessitatem, solius deuotionis causa, vt facit in Parasceue. Quia in hoc Sacramento non requiritur minister personaliter distinctus à suscipiente. Ita Homobonus *p*. 1. *tract*. 4. *cap*. 11. *num*. 106. contra Filliucium *tom*. 1. *tractat*. 4. *cap*. 9. *numero* 285 Dummodo tamen absit scandalum, & non adsit alius Sacerdos. Sed quid si adest Diaconus? Sumere debere per manus Diaconi, ait Fagundez *pr*. 3 *lib*. 3 *cap*. 3. *num*. 7. quod docet Præpositus *in* 3. *p. art. quæst*. 82. *artic* 3. *dub* 1. *num*. 11 in casu necessitatis, vt si Diaconus Sacerdoti moribundo Sacramentum deferret. Sed in tali casu Durand. *in* 4. *distinct*. 13. *quæst*. 4 docuit, debere Eucharistiam proprijs manibus sumere. *par*. 2. *tr*. 14. *ref*. 53. & hoc vltimum etiam in *p*. 5. *tr*. 3. *ref*. 48.

Sacerdos potest se ipsum communicare etiam ex deuotione quando celebrare non potest, nec est alius Sacerdos.

Sed quid si adsit Diaconus?

66 Porrò Sacerdos in casu necessitatis secundùm Gratianum *tomo* 1. *cap*. 4. *numero* 6. ministrare potest Eucharistiam, etiam si sit mutus. *par*. 5. *tractat*. 6. *resolutio*. 18.

Varia responsa.

An Sacerdos mutus possit Eucharistiam ministrare?

MINISTER.

67 Diaconus ex commissione Sacerdotis non solum in necessitate iudicata arbitrio boni viri potest ministrare Eucharistiam, sed etiam in die obligationis annuæ Communionis, vel ad Iubilæum consequendum, dum non adsit alius Sacerdos cui huic munus committatur. *p*. 9. *tr*. 6. *resol* 49. Immò si Parochus, Episcopus, & etiam Papa iniquitate, nollent talem licentiam Diacono concedere, ne viaticum moribundò deferat, potest sine tali licentia illud moribundo deferre. *ibidem* §. *Nota hic*, sed aduertendum est, quod non solum Diaconus, sed Subdiaconus absente Sacerdote potest Eucharistiam, moribundo deferre, etiam si in peccato mortali existeret, nec hoc faciens peccaret mortaliter, & si moribundus se cognoscerct

Diaconus ex licentia sacerdotis potest in Paschate ministrare Eucharistiam.

Etiam sine licentia moribundo deferre.

sceret conscium peccati mortalis nec haberet copiam Sacerdotis ad confitendum, licitè posset illam sumere de manu laici, cum hoc Sacramentum interdum facit de attrito contritum. *ibid.* §. *Sed his non obstantibus*. *res*. 49.

In necessitate potest sumi de manu laici.

Episcopum potest prohibere Regularibus administrationē Eucharistiæ.

68 Episcopus potest prohibere iusta Bullas Pontificias Regularibus ne in die Paschatis Resurrectionis, administrent Eucharistiam sæcularibus, ita definitum est per S.C.Card. supra Cong. sed Iesuitis concessum est per speciale priuilegium. *par.* 9. *tr.* 9. *res*. 27.

Nec potest in Ecclesia cathedrali.

69 Regulares in casu necessitatis absente Parocho possunt communicare Moribundum. *par.* 9. *tr.* 8. *res*. 63. Non satisfacit annuæ communionis præcepto si in die Resurrectionis quis sumat Eucharistiam à Parocho Cathedralis Ecclesiæ absque licentia proprij Parochi. *par.* 9. *tr.* 8. *res*. 64.

Sacerdos ministrans Eucharistiā in mortali, non peccat mortaliter.

70 Quod si quis ministret in peccato mortali, ait D. Thomas in 4. *dist.* 5. *quæst.* 2. *art.* 2. *qu.* 4. *ad* 2. peccare mortaliter, quia talis actus per se pertinet ad Sacramentum Ordinis, & versatur circa Sacramentum omnium Sanctissimum, quodque maiorem reuerentiam, quam alia, in ministro requirit. Sed ego contrarium teneo cum Vasquez *in* 3. *par. trac.* 2. *disp.* 136. *cap.* 3. *num.* 38. & alijs; quia ministrans Eucharistiam non efficit Sacramentum, & sic non est proximus Dei minister ad iustificationem causandam; sed tantum applicat velut actiua passiuis. Nec tangit nisi species materiales, quæ non sunt, nisi signa; quod olim fecerunt laici: & Sacerdos huiusmodi posset digitum panniculo contegere, & vitare immediatum contactum: Et tandem, qui Christum in terris agentem cum peccato tetigisset, non peccauisset mortaliter. *par.* 2. *tr.* 14. *resol.* 23. *&* *tr.* 17. *resol.* 13. *par.* 3. *in Addit. secund. resolut.* 5. *&* *par.* 5. *trac.* 14. *resol.* 56. §. *Nota tamen*. Et hoc potiori iure procedit in laico Eucharistiam ex necessitate ministrare. *par.* 5. *tr.* 3. *resol.* 47. §. *Nota etiam*. Vide Ochagauiam *de Sacram. tract.* 3. *qu. vltim. num.* 2. docentem, quod Sacerdos, vel laicus Eucharistiam in mortali tangens, etiam sine causa, non peccat mortaliter. *par.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 56. §. *Nota tamen*. An ministrare possit Eucharistiam Sacerdos excommunicatus. Vide infra Ver. *Excommunicationis*, *numero* 16.

Quod Ochagauia docet etiam de laico tangente Eucharistiā in mortali, & sine causa.

Quid de Sacerdote excommunicato?

Et an liceat petere Eucharistiam ab excommunicato hæretico, &c. si non adest alius.

71 Sed an liceat in articulo mortis, absente alio, Eucharistiam petere à Sacerdote excommunicato, denunciato, hæretico, & ab omni eo, à quo peti potest absolutio in eodem articulo? Videtur negandum ex Kellisonio *in* 3 *par. quæst.* 82. *artic.* 3. quia Eucharistia non est simpliciter necessaria, sicut Confessio. At Zambranus *de Eucharist. cap.* 3. *dub.* 7. *numero* 2. respondet affirmatiuè, si infirmus aliud Sacramentum recipere non valeret. Nam esset summa necessitas, quæ non habet legem, ex cap. *sicut de consecrat. distinct.* 1. Nec esse improbabilem sententiam Suarez *in* 3. *part. tom.* 3. *quæst.* 82. *art.* 3. *disput.* 72. *sect.* 4. id admittentis, etiam si infirmus alia Sacramenta recipere posset. Sed tu hæc omnia limita, nisi adsit scandalum, & Religionis infamia. *par.* 5. *tr.* 3. *res*. 49.

Peccatori publico non potest Eucharistia ministrari.

Occulto etiā debet, si petat.

Et multò magis si cognoscant per sigillum Confessionis.

Etiam si occultè peteret, & negati posset absque scandalo.

72 Quæres primò. An possit Sacerdos ministrare Eucharistiam peccatori petenti absque Confessione? Respondeo, si peccatum est publicum, non potest, si autem occultum, potest, imò debet. Vnde si Confessarius in Confessione cognouisset pœnitentem immundum, eique absolutionem denegasset, non posset postea negare Communionem, si se cum alijs ingereret. Sed quid si petat occultè? Respondet Vasquez *in* 3. *par. tom.* 3. *disput.* 209. *cap.* 5. *num.* 51. denegare posse; nam sigillum non frangitur, & Sacramentum non confertur indigno. Sed ego contrarium teneo cum Fagundez, *par.* 3. *li.* 3. *cap.* 10. *num.* 23. quia illa negatio est fractio sigilli: quia, cum dirigatur ad externam Sacramenti administrationem, est publica. Sigillum. n. est adeo strictum, vt nec cum ipso pœnitente liceat loqui de Confessione absque eius licentia, nec factis, aut vultu illis peccata exprobare: nihil enim minus sci-

scimus, quàm quæ scimus in Confessione. Et tandem, qui peccata audiuit vt Deus, non potest tali notitia vti ad Sacramentorum administrationem, vt homo. *part.3. trac.4.res.46.* Si verò dubium sit, an aliquis peccator sit publicus, vel occultus, & Sacerdos illud cognoscat extra Confessionem, ait Ochagauia *de Euchar. eff. tract.2. quæst.10. num.4.* nec illi Communionem denegare debere: quia in pari causa melior est conditio possidentis, & in hoc casu peccator stat in possessione libertatis communicandi. *p.4. tr.3. res.54.* Quòd si peccatori publico Eucharistiam ministrat, non committit duo peccata, vnum contra proprium officium, & aliud scandali cooperando illius peccato, sed vnum tantùm, consistens in conferendo Sacramento indigno. Ità aliqui apud Præpositum *in 3. part. quæst.80. art.5. dub.6. num.23. p.4. t.4. resol.103.*

Quod Ochagauia etiam docet in dubio an peccator sit publicus.

Ministrans autem peccatori publico nō committit duo peccata, sed vnum.

73 Quæres secundò, an liceat peccatori occulto ad vitandum scandalum ministrare particulam non consecratam? Respondeo, non licere. Tum quia simulatio in Sacramentis est detestabilis. Tum etiam, quia in tali casu Sacerdos exponit adstantes periculo idololatriæ, proponens adorandam Hostiam non consecratam, quamuis illi consecratam præponat. Ità D. Thomas 3 *p.q.70. art.6. ad 2.* Sed affirmatiua Bonauenturæ *in 4. dist.9. ar.2. q. vlt.* & aliorum opinio suaderi potest; quia talis simulatio non est detestanda, cum vrgeat necessitas; nam etiam Confessarius simulat pœnitentem absoluere, cum est indignus, ad vitandum scandalum. Idololatriæ autem periculo occurri, ita illum hostiam occultando, vt nec videatur, nec adoretur. Et hanc sententiam docet ex recentioribus Villalobos *tom.1. tract.7. diff.38. num.7. p.3. t.6. res.83.* §. *Non desunt, & p.4. tr.4. resolut.47.* Nota etiam, quod in hoc casu Sacerdos potest simulare se particulam in os peccatoris immittere. Ita Henriquez, *lib.6. cap 22. nu.4. p 4. cit.* in fine.

Sed an liceat huic ministrare particulā non consecratam?

Negat Thomas.

Affirmat Bonauentura.

Et certè licèt simulare immissionē particulæ in os illius.

74 Quæres tertiò, an expediat Confessarijs, & Prælatis Religionum impedire pœnitentes, & subditos à Communione? Respondeo cum communi DD. opinione affirmatiuè, si id faciant ad emendationem quorundam peccatorum venialium, vel ad mortificationem. At Sancius *select. disp. 26. nu.5. & disp.38. nu.9.* negat: contra eum tamen insurgit Salazar *in pract. de freq. Commun. p.2. t.14. res.79.*

Licet aliquando denegare Communionem subdito, pœnitenti ob bonū finem.

75 Quæres quartò, an deficientibus particulis, possit Sacerdos ministrare alicui partem Hostiæ consecratæ? Respondeo in casu necessitatis, posse. Ita Paludanus *in 4. dist.12. quæst.1. art.5. concl.2.* Imò etiam extra necessitatem, dummodò rationabilis causa subsit, vt si quis magna deuotione accederet, & Particula non adesset. Nam non pertinet ad integritatem Sacrificij, quòd sumatur tota Hostia, sed quod sumatur vtraque species, & quia aliqui Sacerdotes abstinebant à sumptione Sacri sanguinis, ideo illos reprehendit Gelasius *c. Comperimus de consecr. d.2.* In cap. autem *relatum eodem titulo* reprehenditur quorumdam abusus, qui multas Missas eodem die celebrantes, in omnibus præter vltimam à Communione abstinebant. Cæterum, sicut adstantes Sacrificio, fructuum illius spiritualium participes fiunt, ita meritò, ait Sancius *select. disp. 22. c.21.* participes fieri possunt fructus realis: in ipso Sacramento realiter communicando, *part.2. t.14. res.37. p.3. trac.4. res.34. & p.5. t.13. res.54.* Qui auctor tenet, id non esse peccatum, etiam cum aliæ particulæ facilè dari possint. Sed ipse contra sentio cum Granado. *p.5. cit.* in fine.

Et, deficientibus Particulis, dare partem Hostiæ ex rationabili causa.

Parochus non tenetur communicare pestilentes.

76 Quæres quintò. An Parochus tempore pestis teneatur cum vitæ periculo ouibus infectis Eucharistiam ministrare? Et an possit adhibere aliquem modum, quo à contagionis periculo liberetur? Respondeo, quoad primum affirmatiuè respōdet Sylvius *in 3. p.q.32. ar.3.* Sed Molfesius *to.1. t.4. c.3. n 52.* negat: quia viaticum non est necessarium necessitate medij: & præceptum

Si confessi sint.

sceret conscium peccati mo talis nec haberet copiam Sacerdotis ad confitendum, licitè posset illam sumere de manu laici, cum hoc Sacramentum interdum facit de attrito contritum. *ibid.§. Sed his non obstantibus. res.49.*

In necessitate potest sumi de manu laici.

68 Episcopus potest prohibere iuxta Bullas Pontificias Regularibus ne in die Paschatis Resurrectionis, administrent Eucharistiam sæcularibus, ita definitum est per S.C.Card. supra Cong. sed Iesuitis concessum est per speciale priuilegium. *par.9.tr.9.res.27.*

Episcopum potest prohibere Regularibus administratione Eucharistiæ.

69 Regulares in casu necessitatis absente Parocho possunt communicare Moribundum. *par.9.tr.8.res.63.* Non satisfacit annuæ communionis præcepto si in die Resurrectionis quis sumat Eucharistiam à Parocho Cathedralis Ecclesiæ absque licentia proprij Parochi. *par.9.tr.8.res.64.*

Nec potest in Ecclesia cathedrali.

70 Quod si quis ministret in peccato mortali, ait D. Thomas in *4.dist.5. quæst.1.art.2.qu.4.ad 2.* peccate mortaliter, quia talis actus per se pertinet ad Sacramentum Ordinis, & versatur circa Sacramentum omnium Sanctissimum, quodque maiorem reuerentiam, quam alia, in ministro requirit. Sed ego contrarium teneo cum Vasquez *in 3.par.trac.2.disp.136.cap.3.num.38.* & alijs; quia ministrans Eucharistiam non efficit Sacramentum, & sic non est proximus Dei minister ad iustificationem causandam, sed tantum applicat velut actiua passiuis. Nec tangit nisi species materiales, quæ non sunt, nisi signa; quod olim fecerunt laici: & Sacerdos huiusmodi posset digitum panniculo contegere, & vitare immediatum contactum: Et tandem, qui Christum in terris agentem cum peccato tetigisset, non peccauisset mortaliter. *par.2.tr.14.resol.23.& tr.17.resol.13.par.3.in Addit.secund. resolut.5. & par.5.trac.14.resol.56.§. Nota tamen.* Et hoc potiori iure procedit in laico Eucharistiam ex necessitate ministrare. *par.5.tr.3.resol.47.§. Nota etiam.* Vide Ochagauiam *de Sacram.tract.3.qu.vltim.num.2.* docentem, quod Sacerdos, vel laicus Eucharistiam in mortali tangens, etiam sine causa, non peccat mortaliter. *par.5.tract.14.resolut.56.§. Nota tamen.* An ministrare possit Eucharistiam Sacerdos excommunicatus. Vide infra Ver. *Excommunicationis, numero 16.*

Sacerdos ministrans Eucharistiã in mortali, non peccat mortaliter.

Quod Ochagauia docet etiam de laico tangente Eucharistiã in mortali, & sine causa.

Quid de Sacerdote excommunicato?

71 Sed an liceat in articulo mortis, absente alio, Eucharistiam petere à Sacerdote excommunicato, denunciato, hæretico, & ab omni eo, à quo peti potest absolutio in eodem articulo? Videtur negandum ex Kellisonio *in 3 par.quæst.82.artic.4.* quia Eucharistia non est simpliciter necessaria, sicut Confessio. At Zambranus *de Eucharist.cap.3.dub.7. numero 2.* respondet affirmatiuè, si infirmus aliud Sacramentum recipere non valeret. Nam esset summa necessitas, quæ non habet legem, ex cap. *sicut de consecrat.distinct.1.* Nec esse improbabilem sententiam Suarez *in 3.part.tom.3. quæst.82. art.3.disput.72.sect.4.* id admittentis, etiam si infirmus alia Sacramenta recipere posset. Sed tu hæc omnia limita, nisi adsit scandalum, & Religionis infamia. *par.5.tr.3.res.49.*

Et an liceat petere Eucharistiam ab excommunicato hæretico, &c. si non adest alius.

72 Quæres primò. An possit Sacerdos ministrare Eucharistiam peccatori petenti absque Confessione? Respondeo, si peccatum est publicum, non potest, si autem occultum, potest, imò debet. Vnde si Confessarius in Confessione cognouisset pœnitentem immundum, eique absolutionem denegasset, non posset postea negare Communionem, si secum a lijs ingereret. Sed quid si petat occultè? Respondet Vasquez *in 3.par.tom.3. disput.209. cap.5.num.51.* denegare posse; nam sigillum non frangitur, & Sacramentum non confertur indigno. Sed ego contrarium teneo cum Fagundez, *par.3.li.3.cap.10.num.23.* quia illa negatio est fractio sigilli: quia, cum dirigatur ad externam Sacramenti administrationem, est publica. Sigillum.n. est adeo strictum, vt nec cum ipso pœnitente liceat loqui de Confessione absque eius licentia, nec factis, aut vultu illis peccata exprobare: nihil enim minus

Peccatori publico non potest Eucharistia ministrari.

Occulto etiã debet, si petat.

Et multò magis si cognoscant per sigillum Confessionis.

Etiam si occultè peteret, & negari posset absque scandalo.

sci-

scimus, quàm quæ scimus in Confessione. Et tandem, qui peccata audiuit vt Deus, non potest tali notitia vti ad Sacramentorum administrationem, vt homo. *part.3. trac.4.res.46.* Si verò dubium sit, an aliquis peccator sit publicus, vel occultus, & Sacerdos illud cognoscat extra Confessionem, ait Ocbaguaia *de Euchar. eff. tract.2. quæst.10. num.4.* nec illi Communionem denegare debere: quia in pari causa melior est conditio possidentis, & in hoc casu peccator stat in possessione libertatis communicandi. *p.4. tr.3.res.54.* Quòd si peccatori publico Eucharistiam ministrat, non committit duo peccata, vnum contra proprium officium, & aliud scandali cooperando illius peccato, sed vnum tantùm, consistens in conferendo Sacramento indigno. Ità aliqui apud Præpositum *in 3.part.quæst.80. art.5. dub.6. num.23. p.4. t.4. resol.103.*

Quod Ochagauia etiam docet in dubio an peccator sit publicus.

Ministrans autem peccatori publico nō committit duo peccata, sed vnum.

73 Quæres secundò, an liceat peccatori occulto ad vitandum scandalum ministrare particulam non consecratam? Respondeo, non licere. Tum quia simulatio in Sacramentis est detestabilis. Tum etiam, quia in tali casu Sacerdos exponit adstantes periculo idololatriæ, proponens adorandam Hostiam non consecratam, quamuis illi consecratam præponat. Ità D. Thomas *3 p.q.70. art.6. ad 2.* Sed affirmatiua Bonauenturæ *in 4. dist.9. ar.2. q. vlt.* & aliorum opinio suaderi potest; quia talis simulatio non est detestanda, cum vrgeat necessitas; nam etiam Confessarius simulat pœnitentem absoluere, cum est indignus, ad vitandum scandalum. Idololatriæ autem periculo occurri, ita illum hostiam occultando, vt nec videatur, nec adoretur. Et hanc sententiam docet ex recentioribus Villalobos *tom.1. tract.7. diff.38. num.7. p.3. t.6. res.83. §. Non desunt, & p.4. tr.4. resolut.47.* Nota etiam, quod in hoc casu Sacerdos potest simulare se particulam in os peccatoris immittere. Ita Henriquez, *lib.6. cap 22. nu.4. p 4. cit.* in fine.

Sed an liceat huic ministrare particulā non consecratam?

Negat Thomas.

Affirmat Bonauentura.

Et certè licet simulare immissionē particulæ in os illius.

74 Quæres tertiò, an expediat Confessarijs, & Prælatis Religionum impedire pœnitentes, & subditos à Communione? Respondeo cum communi DD. opinione affirmatiuè, si id faciant ad emendationem quorundam peccatorum venialium, vel ad mortificationem. At Sancius *select. disp. 26. nu.5. & disp.38. nu.9.* negat: contra eum tamen insurgit Salazar *in pract. de freq. Commun. p.2. t.14. res 79.*

Licet aliquando denegare Communionem subdito, pœnitenti ob bonū finem.

75 Quæres quartò, an deficientibus particulis, possit Sacerdos ministrare alicui partem Hostiæ consecratæ? Respondeo in casu necessitatis, posse. Ita Paludanus *in 4. dist.12. quæst.1. art.5. concl.2.* Imò etiam extra necessitatem, dummodò rationabilis causa subsit, vt si quis magna deuotione accederet, & Particula non adesset. Nam non pertinet ad integritatem Sacrificij, quòd sumatur tota Hostia, sed quod sumatur vtraque species, & quia aliqui Sacerdotes abstinebant à sumptione Sacri sanguinis, ideo illos reprehendit Gelasius *c. Comperimus de consecr. d.2.* In cap. autem *relatum eodem titulo* reprehenditur quorumdam abusus, qui multas Missas eodem die celebrantes, in omnibus præter vltimam à Communione abstinebant. Cæterum, sicut adstantes Sacrificio, fructuum illius spiritualium participes fiunt, ita meritò, ait Sancius *select. disp. 22. c.21.* participes fieri possunt fructus realis: in ipso Sacramento realiter communicando, *part.2. t.14. res.37. p.3. trac.4. res.34. & p.5. t.13. res.54.* Qui auctor tenet, id non esse peccatum, etiam cum aliæ particulæ facilè dari possunt. Sed ipse contra sentio cum Granado. *p.5. cit.* in fine.

Et, deficientibus Particulis, dare partem Hostiæ ex rationabili causa.

Parochus non tenetur communicare pestilentes.

76 Quæres quintò. An Parochus tempore pestis teneatur cum vitæ periculo ouibus infectis Eucharistiam ministrare? Et an possit adhibere aliquem modum, quo à contagionis periculo liberetur? Respondeo, quoad primum affirmatiuè respōdet Sylvius *in 3. p.q.32. ar.3.* Sed Molfesius *to.1. t.4. c.3. n 52.* negat: quia viaticum non est necessarium necessitate medij: & præceptum

Si confessi sint.

non obligat cum tanto aliorum dispendio. Igitur satisfacere Parochos, si à longe infectos admoneant ad patienter ferendam infirmitatem, & habendum propositum sumendi Eucharistiam, si possent. Ita ille. quod antea docuerat Maior *in 4. d.7. q. vltim.* & decreuerat Gregorius XIII. in quadam Epistola ad S.Carolum Borromæum. Hęc tamen opinio intelligenda est, postquam Parochus pestilentum Confessiones audiuit, & absoluit. Nam si quis non possit confiteri, quia amisit loquelam, vel est surdus, tenetur illi Communionem prębere. *p.3.t.4. ref.174. & p.5.t.3. ref.53.*

At si tenerentur, deberet præbere manibus immediatè.

77 Quoad secundum, D. Petrus de Marchis Archiepiscopus Smyrn. in sua diœcesi, quæ hoc morbo assiduè laborat, hunc modum exhibuit suis Sacerdotibus, vt scilicet ponerent Particulam super folium paginæ albę extensæ super scabellum ad id paratum, & infirmus accedens lingua Particulam reuerenter sumeret, Clericus verò paginam combureret. Et hunc modum probabilem putat Mancinus, *tract. visit.infir. p.8.dub.18.* (Venerus *l.4. c 46. n.47.* ait, exhiberi posse in cochleari argenteo. *p.4. t.4.ref.114.*) Alij alios ponunt. Sed omnes reprobandi sunt: Et in primis Chapeauilla *de Euch. q.33.* damnat supradictum de mensa cum pagina superposita: deinde eos, qui proponunt ægris, sumendam ex scutellis Tertiò eos, qui pani visuali inuolutum. Quartò, qui forcipe oblonga, vel spatula è longe propinant. Quia omnes isti modi sunt irreuerentes Sacramento, & aduersantur communi Ecclesiæ vsui qui est exhibendi manu immediatè Vsus pręterea Archiep. Smyrnensis, habet peculiarem difficultatem: nam si aliquod fragmentum super pagina remaneret, ad quid deseruiret combustio? Meritò igitur Concilium Quintum Mediolanense à Summo Pontifice approbatum, modum similem reprobauit. *p.5.tr.3.ref.50.*

Nec enim posset ponere super paginam.

Vel sumendum proponere ex scutellis. Aut forcipe, vel spatula ministrare.

78 Quæres tandem. An laico moribundo, qui particulam deglutire non potest, sit ministranda species sanguinis; Affirmatiuè respondet Ochagauia de Euchar. *eff.tract.2.quæst.18.num 9.* contra Suarez *in 3.par.to.3.disp. 80.sect.3* nam præceptum diuinum de communicando in articulo mortis, præponderat Ecclesiastico de non ministrando laicis sub specie sanguinis. Sed Nugnus *in 3. p. to.1. qu.80. art.12. concl.3.* monet, in tali casu adhibendum consensum Episcopi. Sed, quidquid sit de hoc, certum est laicum sumere posse Sacratissimum Sanguinem, si conseruari non posset absque periculo, vt si species accrescerent, aut, deuenturus esset in manus inimicorum, &c. Ita Vasquez *in 3. p.to.3. disp.216. cap.4. num.47.* contra Sotum *in 4. dist.13.q.2. art.6.p.5. t.3.ref.34.*

An moribundo non valenti sumere Hostiã liceat ministrare sub specie vini?

Res in ambiguo.

Posset autem laicus sumere sacrum Sanguinem, si seruari nõ posset absque periculo.

COMOEDIA.

Comœdijs interesse ob vanam curiositatem secluso periculo non est mortale.

1 Comœdijs interesse ob solam curiositatem vanam, etiam si repræsententur res turpes, & turpiter, dummodo absit probabile periculum lapsus, & delectatio non transeat ad rem repræsentatam, non est peccatum mortale. Ita Azoris, *part.3. lib.5. cap.27. quæst.7.* contra Comitolum *lib.5. quæst.21.* Id quod procedit etiam in Clericis, cessante scandalo, quod hodie ratione consuetudinis communiter cessat, & reuocatum censetur cap. *Clerici 2. de vita, & honestate Clericorum,* quod tamen nec obligabat secluso contemptu, & scandalo. Ita Bonacina *de matr. q.4. punc.9. num. 22. p.2.t.17.resol.35.*

Etiam in Clericis.

2 Sed an peccent comędias audientes ex alio capite, quia nimirum ex eorum stipendijs histriones aluntur, & in peccato, vt supponimus, detinentur? Affirmat Mendoza *vol.2. disputat.173. sect.28. §.367.* quia hoc est pecca-

Sed an peccaret mortaliter alẽtes histriones suis stipendijs.

peccatum scandali: nam sine tali pecunia histriones tam turpe munus, & Reipublicæ perniciosum non exercerent. Quod si dicas, histriones non ali ex pecunia singulorum distributiue; quia si vnus non adesset, non deessent alij. Respondet hoc procedere de eo, qui comœdijs semel, vel iterum interest, minime verò de eo, qui illas frequentat: nam hic multum soluit, & concurrit notabiliter ad perseuerantiam histrionum in tali officio. Deinde contra primum etiam est, quia etiam si vnam comœdiam audiat, vel ad illam confluit ex primis, & sic est motiuum, vt hic, & nunc fabula agatur: vel confluit ex vltimis, & tunc etiam concurrit per se ad repræsentationem tamquam causa partialis: quia, quamuis histriones cum sufficiente auditorio, quod iam præerat, parati essent comœdiam agere; tamen hic, & nunc volunt illam agere pro omnibus, qui pecuniam soluerunt. Sed Baldellus *tom.1.lib.3. disp.18.num.11.* licet hoc verum putet de ijs, qui primò ad comœdias confluunt, putat tamen non peccare mortaliter eos, qui confluunt post auditorium sufficiens. *par.5.tr.13.ref.81.*

3 Docet etiam Mendoza *vbi supr. sect.29.§.377.* peccare mortaliter Magistratus comœdias permittentes: Nam hoc est permittere commune malum, ex quo non vitatur aliquod aliud, sed potius omnia vitia fouentur. Sed Baldellus *vbi supra num.13.* licèt peccare eos putet, si comœdias fieri mandent, vel approbent, aut aliter histriones in peccato foueant: negat tamen peccare mortaliter, si pro aliquo tempore ad vitandam maiorem licentiam, histriones non puniant; quia hæc permissio in hunc finem licitum; quamuis alioqui de re illicita, est solùm tolerantia, quemadmodum tolerantia meretricum. Nec enim dici potest, quod hoc modo tolerata approbentur, ex. *meretrices, 34.7.4. p. 5.tr.13.ref.82.* Et Principes non punientes?

COMPENSATIO

Compensare.

1 † COmpensare est, debitum credito, vel creditum debito coæquare. Compensare quid? Res, quæ non sunt pretio æstimabiles, non admittunt compensationem in pecunia †. Et quando oporteat? Vnde pro vita extincta hominis liberi nulla est pecuniæ compensatio facienda, vt dicemus V. *Restituere, num.12.* Et qui non potest famam alterius restituere, non tenetur compensare pecunia. Vide V. *detractio, num.12.* Quando quis teneatur compensare famam ablatam, vide *ibid. à num.9.* & quando damnum datum ex furto, homicidio, &c. Vide V. *Restituere quis teneatur.*

2 Potest sibi creditor occultè surripiendo, vel aliter rem alterius retinendo, debitum compensare, si sit ita certum, vt alius sibi retinere non possit sine peccato. Potest quis sibi compesare se verò quod sibi debetur, si adsint certæ conditiones. Secundò, si non plus capiat, quam sibi debetur. Tertiò, si debitum sit actu, non potentia, & dummodo admoneat debitorem, vel hæredes, iam debitum esse solutum, ne bis soluant. Alij requirunt, quod res sublata non possit commodè recuperari per iudicem, aliàs si quis viam iudicialem omittens, vtatur occulta compensatione, grauiter peccaturum, quia vsurpat officium iudicis, & lædit iustitiam legalem. Etiam si illud obtinere possit per iudicem. Ita Villalobos *tom.2. tractat.11. dub.23.num.7.* Qui tamen aduertit, hodie regulariter rem ablatam non posse commodè, & sine magnis sumptibus per iudicem repeti, & ideò sic compensantes excusat à mortali, cum præsertim, si secretò fiat, parua iudici infertur iniuria. Et ego cum Maldero in *2.2.tract.4.cap.1. dub. 6.* absolutè existimo, occultam compensationem licitam esse, ex eo, quòd sic non turbatur

Respublica, & in hoc casu non agitur de acquirendo de nouo, sed tantum de retinendo Syluius præterea in *2.2.quæst.62 artic.8.quæst.1.concl.7.cauf.5.* requirit, quod res, quæ aufertur, sit eiusdem rationis cum ea, quæ debetur. Sed hoc procedit tantùm in foro externo: nam in interno si debes mihi pecuniam, possum accipere pallium, &c. Ita Valerus, *Verb.Compensatio, diff.3. num.2.par.2.tract.16.resol.46.*& hoc vltimum recitatiuè *in resol.39. eiusdem T.& par.7.tract.10.resolut.16.17.*& 18. Addit etiam Syluius, compensationem non posse fieri de deposito; sed ego probabile puto, fieri posse etiam in deposito, vt dicemus V. *Depositum, num.4.* Item in gabella, si debitor sit Princeps, etiam si tertię personæ locata sit: quia conducitur cum hoc onere, & ideò minoris, quàm valet. Ità Lessius, *l.b 2.cap.33.dub.10.num.75.part.3.tr.16.resolut.14.* Item non refert, quod adsint creditores anteriores, † nisi habeant hypothecam realem. † Ita Lublinus Ver.*pecunia, num.17.p.3.tract.6.resolut.10. & in addit.resolut.8. & par.7.trac.10.resol.18.* Et in hoc casu nō ligatur creditor censura lata contra non restituentes; quia hęc fertur contra eos, qui non possunt retinere sine peccato. Ita Raynaudus *de monit.par.1.cap.2.quæst.6.par.5.tract.13.resol.79.* Aduerte posse aliquem compensatione vti ex re, quam debitor mittit dono ad alium. Et licèt Vasqu.*opusc: de restitut cap.5.§ 1.dub.8 num.47.* neget id licere, si debitor mittat illam non dono, sed in solutionem debiti, refellitur tamen à Lugo *de iust.tom.1.disput.16.sect.6.num.112 par.7.trac.10.res.17.§.Not.1.* Aduerte etiam, quòd qui non habet spem recuperandi rem suam tempore præfixo, potest compensationē anticipare, quamuis supra dictum sit, debitum debere esse actu non potentia. Ita Tannerus in *2.2.disp.4.qu.6.dub.14.num.406 par.2.tr.16.res.46.* in fine, *& p.7.tr.10.res.13.§.Not.3.* Sed de hoc V.*par.9.tr.8.res.44.*

Etiam ex deposito. — *Et anticipatè.* — *Et ex re quā debitor mittit dono alteri.*

3 Legatarius testamenti minus solemnis, si hæres non vult legatum soluere, potest occultè sibi compensare; quia probabile est hæredem ab intestato teneri in conscientia soluere legata in testamēto minus solemni relicta, vt dicemus, V.*legatum, n.10.* Et similiter, quia probabilior est Soti sententia *li.4.q.6.art.3.ad 4.* quod qui non potest famam restituere, teneatur pecunia compensare, potest infamatus sibi satisfacere de pecunia infamantis occultè, si is aut nolit, aut nequeat compensare.*par.3.tr.5. res.30.§. Notandum est tamen.* † Sed hæc doctrina supponit in compensatione non requiri; vt debitum sit certum, vt diximus initio *numeri præcedentis.*†

An possit vti compēsatione legatarius testamenti minus solemnis? — *Et diffamatus?*

4 In debitis ex Iustitia, dari potest compensatio cum donis, vel obsequij gratuitis, quando illis volo satisfacere. Idque procedit tam in debitis, quæ sciebam, quam in illis, quæ ignorabam: Ex Trullench *in Decal.10.2.lib.7.cap.4.dub 5.n.10.par.7.tr.10.res.19.*

Donis, & obsequijs præstari potest compensatio.

5 Licitum non est vti compensatione, cum aliquis promisit debitum soluere sub iuramento.*p.7.tr.10.res.17.§.Negandum.* Nec si aliquis tibi debeat ex sola charitate, vel titulo gratitudinis: licèt Nauarro *de restit.lib.3. tract.1. num.376.*& 393. contrarium asserat.*ibid.res.19.§.Nota tamen.*

Quando nō sit licita.

6 Numquam verò licitum erit reddere maledictum pro maledicto.*p.3.t.5.res.30.Notandum est secundò* propè finem. Nisi, quod falsum aut verum, sed occultum crimen objicienti responderi potest, *Mentiris*, &c, si hoc non sufficit, vt adstantes credant, illum esse mentitum, obijci possunt alia vera crimina. Ita Mendoza in *2.2.disp.70.sect.14.à §.117.p.5.t.13.res.26.*

Quid si crimē alicui objiciatur, an respondere possit. Mentiris?

CONCIONATOR.

Concionatores qui excusētur à ieiunio?

1 Concionatores non omnes excusantur à ieiunio, sed tantum illi, qui concionantur per integram Quadragesimam etiam ex mercede,

cede, vel sunt valdè debiles. Vide V. *Ieiunium, numero* 25.

2 Concionatoribus eleemosyna quorum sumptibus danda sit, vide Ver. *Eleemosyna, num.* 34. Et quorum sumptibus alendi sint?

3 Concionatores Regularium possunt certis diebus certas Indulgentias suis auditoribus concedere, quas vide, V. *Regul. Indulgentiæ.* Concionatores Regularii possunt concedere certas Indulgentias.

4 Concionatores non veniunt in Bullis Pontificum nomine priuationis officiorum, graduum, dignitatum, &c. Ita Bonacina *de clausf. punct.* 4. *n.* 6. contra Lezanam *c.* 30. *n.* 32 *p.* 4. *t.* 4. *res.* 224. Et non veniunt in Bull. Pontif. nomine officiorum, graduũ, &c.

CONFESSARIVS

Quoad ordinem.

1 † Circa confessarij sollicitantis denunciationem, vide V. *Denunciare Confessarium.* Circa pœnas eiusdem, vide V. *Inquisitorum, num.* 168. Confessarius ad validè absoluendum quatuor conditiones habere debet. Potestatem Ordinis Sacerdotalis, potestatem iurisdictionis, proprietatem, & scientiam. In Confessario quatuor desiderantur.

2 In primis ergò confessarius debet esse Sacerdos. Vnde confessio facta laico, vel Clerico, etiam Diacono, nulla est ex defectu Ordinis. † Sed quid dicendum de confessione illa, quam quidam nautæ in tempestatib., & magnis periculis efficiunt, alij alijs peccata sua manifestantes? Respondeo hũc abusum omninò euellendum esse; quia illa confessio neq; est valida, neque aliquid prodest: tales verò consulendos esse, vt in similibus periculis, deficiẽte sacerdote, curent de salute per veram contritionem. Ita Fagund. *pr.* 2. *l.* 7. *c.* 31. *n.* 8. Verum tamen est, quod Gamach. *tom.* 3. *de Pœnit. ca.* 16. talem Confessionem admittit ad maiorem humilitatem, & contritionem ad placandã iram Dei, & redimendam aliquam partem pœnæ peccatis debitæ. Addit q; in aliquo casu Confessionem non solum posse, sed etiam debere fieri laico, vt si quis in articulo mortis constitutus, nullum habere possit Sacerdotem, & alioqui consilio ad salutem indigeat: vel si quæstio sit de rebus ad lites, ad restitutionem, de admonenda tertia persona, vt resipiscat, sibi caueat, veniã concedat, & similibus. Sed ego hanc Confessionem reprobo cum Marchino *de peste, p.* 3. *c.* 11. *num* 7 *par.* 5. *tr.* 3. *res.* 73. An possit laicus absoluere moribundum à censuris, vide V. *Absoluere, n.* 57. In primis Ordo sacerdotalis. Vide Confessio, quã faciunt nautę inter se ipsos imminente naufragio, reprobari debet. Quidquid aliqui dicant.

3 Quod si Ordo sacerdotalis sit impeditus ab exercitio ob suspensionẽ, illicitè absoluet Sacerdos, sed validè. Ita Victoria *sum de clausb. n.* 227 & alij contra Sot. in 4. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 5. *concl.* 2. & patet in Extrauag. ad euitanda, *par.* 5. *tr.* 10. *res.* 52. Idem dic de irregularitate, cum Cornejo in 3. *p. t.* 5. *disp.* 5. *dub.* 3. *q.* 3. contra Hurtad. *disp.* 1. *de irregul. diff.* 11. *n.* 19. quia irregularitas nõ irritat actus ordinis, & iurisdictionis. Et irregularis validè consecrat, leges fert, &c. Et hanc sententiam docet Præpositus in 3. *p. q.* 5. *d. b.* 3. *n.* 13. etiam si irregularis sit denunciatus, & publicus. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 68. Quod etiam procedit de interdicto, vt dicemus Ver. *Interdicti n.* 12. Non tamen de excommunicatione maiori. Vide Verbo *Excommunicationis, num.* 16. Aduertendum autem est cum Turriano *de cens. lib.* 8. *disput.* 58. *dub.* 2. Confessionem cum suspenso, vel irregulari, reddi posse inualidam ex parte pœnitentis, si sciat illũ illicitè tali munere fungi, & nihilominus accedat: quia ponit obicem, iuxta ea, quæ dicemus V. *Scandalum, à num.* 13. si verò accederet bona fides, esset valida. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 68. in fine. Ordo autem non impeditur ab exercitio valido per suspẽsionem. Vel interdictum personale.

Secundo in Confessario requiritur iurisdictio.
Quæ triplex est.
Ordinaria.
Delegata.
Et iure concessa.
Et quidem delegata sufficit si concedatur oretenus.

4 † SEcundum Confessarij requisitum est iurisdictio in foro saltem interiori: siue talis iurisdictio sit ordinaria, qualis est in Episcopo, Parocho, &c. siue delegata expressè, vel tacitè; siue sit iure concessa virtute Bullæ, Iubilæi, &c. † Sed

5 Aduerte primò, quòd ad hoc, vt Sacerdos validè, ac etiam licitè Confessiones audire possit, non est necesse, vt licentia, & delegata iurisdictio scripta sit, sed sufficit, quod detur in voce. Ita Reginaldus *libro 1. cap. 16. quæst. 6. num. 198.* Et quamuis hoc in Synodo Panormitana prohibeatur, nō videtur prohiberi sub mortali, quamuis à Confessario fieri non debeat. *par. 1. tract. 14. resolut. 41.*

Imò sufficit ratihabitio de præsenti.

6 Imò, vt supra diximus, Sacerdos validè Confessiones excipit, si Superior, ver. gr. Episcopus videt, & tacet; Nam sufficit ratihabitio de præsenti, seu delegatio tacita, quæ in hoc casu interuenit. Ita Villalobos *tom. 1. trac. 9. diff. 51. num. 2.* & alij contra Nugnum in *addit. ad 3 par. t. 2. qu. 8. art. 5. dub. 2.* Grauiter tamen peccaret secundum Coninch sic incipiens Confessiones audire, de *Sacram. disp. 8. dub. ... num. 36.* quia priores Confessiones inualidè audiret. *p. 3. tr. 2. res. 11.* & *tr. 4. ref. 68.* Addit Pereg. *com. ad const. Cler. Reg. p. 2. cap. 9. lit. C. §. 3.* ad audiendas Confessiones sufficere ratihabitionem de futuro, seu præsumptam voluntatem Superioris, quæ non fundetur in aliquibus signis sufficienter indicantibus præsentem voluntatem ipsius de concedenda facultate. Quam opinionem Filliucius, *tom. 1. tr. 7. c. 9. num. 242.* putat esse probabilem. Sed an ita sit, alij iudicent: est enim contra communem opinionem DD. cum Henriquez *lib. 6. cap. 13. num. 13.* & ideo mihi non placet. *p. 3. tr. 4. ref. 68 §. Sciendum.*

Non autem de futuro.

7 Aduerte secundò, quod Parochus, & Religiosus approbatus ab Episcopo hic Panormi, potest absoluere Panormitanum Romæ, Neapoli, &c. Ita DD. communiter. De alijs Sacerdotibus approbatis negat Guttiet. *qq. canon. 1. cap. 27.* quia iurisdictio delegatorum terminatur territorio. Sed affirmandum est cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 34. num. 2.* & communiori opinione: quia hæc iurisdictio delegata est Confessarijs in personas pœnitentium, non in loca; ergo est personalis, & exerceri potest vbicunque reperitur persona subiecta. Adde quod iurisdictio voluntaria exerceri potest extra territorium. Ad declarationes Cardinalium, & DD. quod affert Garsias *de benef. tom. 1. p. 1. c. 8. n. 132.* dic procedere, si v.g. approbatus Panormi audiret Confessiones Neapolitanorum, vel Messanensium, non autem in casu nostro Ad illud, quod iurisdictio clauditur territorio, dic verum esse in foro contentioso, non in foro conscientiæ. *p. 3 tr. 4. ref. 144.*

Confessarius approbatus Panormi absoluere potest Panormitanos Romæ, & vbicumque illos inueniat.

8 Aduerte tertiò, quod Confessarius semel approbatus ab Episcopo, si absque iusta causa suspendatur, suspensio erit nulla. Et hoc de Confessarijs Regularium est certius ex priuilegio, vt dicemus suo loco, *num. 3.* De sæcularibus Turrianus *de pœnitent. quæst. 8. art. 1. disputat. 26. dub. 3.* negat esse nullam. Sed ego teneo cum Suarez *tom 4. in 3. part disp. 28. sect. 8. dub. 7.* & nouissimè Bossio *de Iubil. sect. 3. cap. 2 §. 4. num. 164.* esse etiam nullam, quando quidem talis suspensio, seu reuocatio facultatis est quędam ablatio iuris acquisiti, vel quasi reuocatio iustæ sententiæ: sententia autem sine noua causa non potest validè reuocari. Confirmatur, quia talis Confessarius approbatus, & reputatus idoneus, si nulla superueniat causa ex parte ipsius quoad scien-

Et semel approbatus non potest validè suspendi sine causa.

sciẽtiam,& mores;iam habet omnia requisita Concilij, vt idoneus reputetur,si aliundè habeat iurisdictionem *par.3.tr.2.ref.22. & par.5.tr.14.resol.21.* Excipe nisi admissus sit ad Confessiones audiendas sine examine. Sicut enim potest Episcopus concedere sacerdotibus idoneis licentiam audiendi confessiones quamuis examini non exponantur, quidquid dicat Nouatius *in Summa Bullar.tom.2.tit.de Regul.aud.conf.secul.num.9.* ita potest sine causa reuocare licentiam confitendi,quia illud fuit priuilegium penitus gratiosum:ergo,& gratis reuocari potest;ex Bordono in *consil.Reg.resol.36. quaest.2.num.9.par.7.tr.11.ref.33.*

Nisi admissus sit sine examine.

9 Aduerte quartò, quod si confessarius cum falsa licentia Ordinarij excipiat confessiones,non erunt inualidæ: nam communis error tribuit iurisdictionem,etiam sine titulo colorato, collato à legitimo possessore, vt probat Pont.*li.5.c.20.n.2.* Ita docet Molfes.*to.1.tr.7.c.13.n.21.* contra Sanch.*de matrim.tom.1.li.3.disp.22.qu.2.* Ex quo infertur à fortiori, quod, si quis sciat confessarium esse priuatum iurisdictione,ipso confessario,& communi populo id ignorante,poterit ab illo absolutionem petere, & validè obtinere. *p.3.tr.4.resol.122.* † Sed *in p.2.tr.16.ref.43.* inclinaueratin sententiam Sanchez,quod communis error non tribuat iurisdictionem, sine titulo saltem inualido.ex *cap.infamis 3.q.7.* †

Sufficit etiam ad Confessiones validè excipiendas, communis error.

10 Aduerte quintò,quod,si confessarius dubitat de sua iurisdictione,puta,quia mortuus sit delegatus, vel priuilegium dubium, &c. & hoc negatiuè,in neutram partem inclinans,tunc non potest absolutè confessiones excipere,nisi in graui necessitate,& sub conditione,*si possum*,& cum onere iterum confitendi habenti iurisdictionem certam. Ita Naldus *v.Confessio, num.32.* Villalobos *tom.1.tr.9 diff.51.n.3.*& alij. Sed Salas *in 1.2.tr.8.disp.vn.sect.27.n.283.* putat,talem non remanere obligatum iterum confitendi: quia ita est in dubio improprio,& positiuo; & si in tali casu Sacerdos oblitus esset,vel noluisset tale onus imponere,probabile est, absolutionem validam fuisse:ergo absolutio sine tali onere est valida. Adde,quod intolerabile onus esset,obligare pœnitentem ad confitenda bis eadem peccata. Sed tu ne recedas à prima sententia *p.4.tr.3.ref.38.*

Non autem iurisdictio dubia dubio negatiuo.

11 Aduerte sextò, quòd iurisdictio audiendi Confessiones,per excommunicationem maiorem non toleratam suspenditur,vt diximus de vsu Ordinis, *num 3.*

Iurisdictio confessarij suspenditur per excommunicationẽ denunciatam.

12 Aduerte septimò,non statim,ac alicui sacerdoti delegatur iurisdictio audiendi confessiones,delegari facultatem absoluendi à reseruatis, vel censuris.Nam in his requiritur specialis potestas. Vide Ver.*Absoluere.*

Iurisdictio concessa ad Confessiones non censetur concessa ad reseruata, & censuras.

13 Aduerte octauò,quòd nouissimè docuit Faber in *4.distinct.17.quaest.vnic.disputat.25.cap.3.num.71.* licentiam Ordinarij requiri, etiam ad absoluenda peccata venialia, & sine ea inualidè absolui, & cum sacrilegio veniali,quia ex vna parte, absolutio venialium est actus iurisdictionis, contra Sotum in *4.distinct.18.quaest.4.art.2 ad* 3 quia venialia dimittuntur per modum iudicij. Nec refert, quòd sint culpæ leues: nam Iudex non potest condemnare subditos alterius Iudicis de re etiam leuissima. Ex alia verò parte, ex nullo textu colligitur, quod Sacerdos habeat iurisdictionem absoluendi à venialibus sine licentia Ordinarij. Quod enim asserit Suarez *disput.26.sect 5.* ex Scoto *in 4.dist.17.quaest.1 art.3.*& DD communiter, præceptum Ecclesiæ de annua Confessione non cadere in venialia, non infert, venialia absolui posse à quolibet Sacerdote. Consuetudo autem, quam ipse Suarez adducit,est valdè dubia,tum quia his temporibus neminem videmus Confessiones audire sine prævia approbatione Ordinarij. Tum etiam,quia Tridentinum, *sess.14.c.7.* asserit, verissimum esse, & in Ecclesia Dei semper persuasum,quòd nullus momenti sit absolutio à Sacerdote col-

Sed an ad venialia requiratur approbatio Episcopi? Affirmat Faber.

lata sine iurisdictione ordinaria, aut delegata: vnde colligitur, morem Ecclesiæ semper fuisse, dare Sacerdotibus iurisdictionem ordinariam, vel delegatam explicitè. Hæc Faber. Sed non est deserenda communis opinio D. Thomæ in 4. *distinc. 18. quæst. 2. art 3. quæst. 1. ad 3.* & aliorum apud Suar. *tom. 4. disput. 26 sect. 2. num. 7.* & 8. quod quilibet Sacerdos, eo ipso quòd est ordinatus; posit absoluere à peccatis venialibus. Non, quia ad hoc non sit necessaria iurisdictio: sed quia Summus Pontifex, & Ecclesia creduntur hanc iurisdictionem omni sacerdoti delegasse: tum vt illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, pleniorem sensum haberent; tum etiam, quia culpa venialis non est necessaria materia confessionis, nec indiget peculiari scientia in confessario, & ideò non est ratio, cur requirat ministrum specialiter deputatum Et hanc sententiam Doctores supradicti contra Sotum extendũt ad peccata mortalia iam legitimè confessa. Ex quibus infert Granado in 3. *part. controu. 7. tract. 10. disput. 4. sect. 1. num. 6.* quòd nullus Prelatus inferior Papa, qui illam concedit, potest hanc facultatem à sacerdotibus anferre; Et quod confitens simplici sacerdoti venialia, remanet indirectè absolutus à reatu mortalis obliti cum onere tamen, vt si recordetur, legitimo illud confessario confiteatur. *par. 5. tr. 14. resol. 86* Infert etiam Valerus v. *Nullitas, dif. 5. num. 3.* simplicem sacerdotem absoluere posse mortale oblitum. *par. 2. trac. 16. resol. 44* propè finem. An venialia absolui posint à sacerdote excommunicato, non tolerato, vide V. *Excommunicationis, num. 16.*

Sed communis, & verior opinio negat.

Nam potestas in venialia creditur concedi ab Ecclesia in ipsa Ordinum susceptione.

Vnde nullus inferior Papa potest hanc potestatem tollere.

Sicut tollit excommunicatio maior denunciata.

14 † Aduerte nonò, in articulo (vel etiam periculo. *par. 5. tract. 3 resol. 59.*) mortis omnem sacerdotem habere iurisdictionem absoluendi, etiam si non sit approbatus, *ex ca. pastoralis, de offic. ordinarij*, & ex Tridentino *sess. 14. cap. 7.* Quisnam sit in articulo, vel periculo mortis constitutus quoad hoc, vide V. *Absoluere à num. 20.* † Et quamuis Medina *Cod. de Conf. quæst. 32.* id neget de sacerdote excommunicato denunciato, quia per excommunicationem aufertur omnis iurisdictio: Et idem doceat Coriolanus *de cas. reseruat. par. 1. sect 2. art. 6. num. 10.* cum alijs de sacerdote hæretico, vel schismatico, dicendum tamen puto cum Mendoza *volum. 1. de fide disputat. 84. sectio. 8* §. 139. & 140. & alijs multis, etiam excommunicatum denunciatum, & hæreticum, vel schismaticum, in articulo mortis iurisdictionem habere. Patet ex Tridentino *loc. citat.* docente, quòd in articulo mortis *omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possunt*: vbi quemadmodum particula *quoslibet* comprehendit omnes prorsus pęnitentes, & particula, *quibusuis*, omnia peccata & censuras, ita etiam particula, *omnis*, omnem sacerdotem comprehendere debet, nemine excepto: quia hanc amplitudinem patitur. Adde, quod motiuum Concilij id postulat, quod fuit præstare summum fanorem fidelibus in illo articulo, quem pro animarum salute præstare potuit, quod neutiquam præstitisset, si iurisdictionem absoluendi non dedisset cuicumque sacerdoti, etiam excommunicato, & hæretico. Imò, ait Mendoza, grauissimè peccaturum Papam, qui hanc iurisdictionem pro illo articulo conaretur ab hæretico tollere, quia vteretur sua iurisdictione in perniciem animarum, non in ædificationem. *p. 4. tr. 4. res. 235. & p. 5. tr. 3. res. 57.*

In articulo mortis omni sacerdos habet iurisdictionem. Etiam non approbatus.

Etiam excommunicatus, denunciatus, Hæreticus. Et schismaticus.

15 Sed circa prædicta occurrunt multa dubia. Primum est; an sacerdos simplex posit absoluere moribundum, præsente confessario iurisdictionem habente? Prima opinio Mendozæ *volum. 1. de fide disput. 82. sectio. 6.* §. 163 & aliorum negat. Secunda Ledesmæ *tom. 1. tract. de pœnitent. c. 14. diff. 2.* & aliorum, affirmat. Quia Tridentinum *sess. 14. cap. 7.* omnes Sacerdotes facit æqualis potestatis in articulo mortis, & cùm lex non distinguit, neq; nos distinguere debemus. Vtraque hæc sententia est probabilis. *part. 1. tr. 5. res. 5. p. 4. tr. 4. res. 161. & p. 5. tr. 3. res. 60.*

Et quidem non approbatũ in tali casu probabile est posse absoluere, etiam præsente approbato.

Quamuis approbatus præferri debeat.

16 Sed

16 Sed quid, si concurrat simplex Sacerdos cum approbato in aliena diœcesi? Mendoza *vbi sup.* ait præferendum secundum. Sed contrarium teneo cum Trullench *in Cruc. lib.1.§.7. cap.2. dub.5. n.4.* quia approbatus in aliena diœcesi est simplex in propria, & sic non habet maiorem iurisdictionem, quam alius; quod si in secundo est argumentum scientiæ, id superari potest per notitiam æqualis, vel maioris sufficientiæ in alio. *p.5.l.c.§. Notan.*

Si approbatus sit in diœcesi.

17 Secundum dubium est: an in mortis articulo, concurrente simplici Sacerdote cum Sacerdote approbato, sed excommunicato, ille, an iste præferri debeat; Et respondet Mendoza *volum.1. de fide disput.82. sect.6. §.145.* præferendum esse simplicem Sacerdotem: quia excommunicatus, dum est denunciatus, est simplex Sacerdos, & præterea vitari debet, dum commodè potest. Item excommunicatus tenetur neminem absoluere, nisi in necessitate extrema; in tali autem casu non occurrit extrema necessitas. Item excommunicatus caret iurisdictione contraria, quia est ei positiuè interdicta, simplex autem Sacerdos caret tantum priuatiuè, quia non est ei concessa. Et tandem excommunicato interdicta est etiam absolutio venialium, quæ non est interdicta simplici Sacerdoti. Ergo excommunicatus est deterioris conditionis, quam simplex Sacerdos. *p.5.tr.3.resol.60.vers. Liber.*

Sed quid si is sit excommunicatus.

18 Tertium dubium est, in concursu plurium Sacerdotum diuersis censuris ligatorum quinam sit præferendus, si v.gr. concurrant suspensus, interdictus, irregularis, excommunicatus, &c. Et respondet idem Hurtadus de Mendoza *ibid.§.146* suspensum, & interdictum præferendum esse irregulari, irregularem excommunicato denunciato, excommunicatum degradato, degradatum catholicum hæretico. *ibid.*

Et quid si concurrat plures diuersis irretiti censuris.

19 Quartum dubium est, an existens in articulo mortis possit à Sacerdote excommunicato, hæretico, &c. absolutionem petere, si sciat supradictos cum peccato daturos, & non adsit alius Sacerdos? de quo vide infra V. *Scandalum, nu.10.*

Et an pœnitens in tali periculo ab his sacerdotibus absolutionē petere possit?

20 Quintum dubium est, stando in opinione Mendozæ *volu.1. de fide disput.82. sectio.6.§.163.* quòd simplex Sacerdos non possit moribundi Confessionem audire præsente Confessario approbato, an si deficiente Confessario, Sacerdos simplex cæpit Confessionem audire, teneatur desistere, si superueniat approbatus? Et negatiuè respondendum est cum Granado *in 3. p. controu.7. tract.10. disput.4. sect.2. nu.12.* quia iura fauent rei inceptæ, voluntque ab eo perfici, à quo incepta est alioqui enim graue onus esset moribundo, debere peccata iam confessa superuenienti repetere. Ita etiam dicendum de licentia Confessarij ad tempus concessa, nam, si v.gr. hodie expiraret, & Confessarius Confessionem longam alicuius audire cœpisset, vel absolutionem hodie non potuisset impendere posset die crastina, vel perendie Confessionem perficere, vel absoluere. Similiter, si simplex Sacerdos iudicans infirmum laborare in extremis, eius Confessionem cœpit audire, & inter confitendum iudicaret illum ita conualescere, vt sit extra periculum, potest nihilominus, imò tenetur illum absoluere: quia satis est, incepisse, cum illo periculo præsumpto *p.5.tr.3.resol.66.*

Quod si simplex Sacerdos nō potest soluere moribundum præsente approbato potest nihilominus Cōfessionem absente illo inceptam præsente illo perficere.

21 Sed quid si talis infirmus fecisset Confessionem inualidam, & volente illam repetere, superueniat approbatus? Respondeo, posse repetere cum primo, & ab illo iterum absolui; quia is habuit iurisdictionem ad primam Confessionem, quæ non censetur finita, dum absolutio non fuit validè præstita. Si verò æger validè confessus, confiteri vellet aliqua peccata oblita, tunc non posset confiteri, nisi legitimo superuenienti Confessario. Ita Ludouicus de la Cruz in *Bull. Cruc. disputat.1. c.3. dub.15. nu.13. ibid.§. Sed quid.*

Et si inualidè absoluit ex defectu pœnitentis, potest superueniente approbato repetentem audire.

Non autem ab oblitis absoluere.

CON:

CONFESSARIVS

Quoad proprietatem.

Tertio Confessarius debet esse proprius pœnitentis.

22 † TErtia Confessarij conditio est proprietas: debet enim Confessio fieri proprio Sacerdoti, qui scilicet habeat iurisdictionem ordinariam in ordine ad pœnitentem, qualis est Parochus in Parochia, Episcopus in Episcopatu, &c. Quod intellige, si non est Confessarius habens iurisdictionem delegatam, vel à iure concessam, qui etiam dicitur proprius largo modo. † Quicunque tamen Confessarius habens iurisdictionem Panormi, siue ordinariam, siue delegatam, &c. non potest illam exercere Messanæ, nisi quoad Panormitanos, vt diximus supra *nu.7.*

Qualis est Episcopus suæ diœcesis.
Vel Parochus suę Parochiæ.

Sed Prælati non habent Confessarium proprium.

23 Aduerte autem primò, Prælatos non habere Confessarium propriũ; quia habent facultatem à iure eligendi sibi Confessarium *cap. pro dilatione, de pœnit. & remiss.* Per Prælatum intellige habentes iurisdictionem Ecclesiasticam etiam in foro exteriori, vt sunt Episcopi, Abbates, Prouinciales, Priores, & Guardiani Religiosorum, & ante omnes Papa. Item & Cardinales, sicut etiam eorum familiares de eorum licentia, vt dictum est supra V. *Cardinales, num.13.*

Possunt enim sibi eligere ad libitum.

Alij verò confiteri possunt Sacerdoti nõ proprio. de licentia proprij.

24 Aduerte secundò, posse aliquem confiteri non proprio Sacerdoti primò, si habeat licentiam proprij, vt modo dictum est de familiaribus Cardinalium, & dicendum est de Episcopis, & Prælatis Regularium. Parochus autem non potest dare licentiam confitendi simplici Sacerdoti non approbato, an autem possit dare licentiam confitendi Sacerdoti approbato pro alia Parochia, vel diœcesi, quære sub V. *Parochus num.15.* Secundò potest quis confiteri Sacerdoti non proprio, virtute alicuius diplomatis Apostolici, vt per bullam Cruciatæ, aut Iubilæum, vt dicitur in suis locis, & hoc sine licentia proprij. Tertiò peregrinus, dum versatur per alienam diœcesim, potest confiteri proprio Sacerdoti illius loci, in quo versatur, & hoc ex consuetudine approbata ab Eugenio IV. Imò potest ab illo absolui à reseruatis Episcopo domicilij, nisi etiam ibi sint reseruata, vt diximus *V. absoluere, nu.9.* Quartò potest quis confiteri alteri Sacerdoti, quando proprius Parochus aperiret Confessiones, vel immineret aliquod graue periculum famæ, &c. & ipse dare non vellet licentiam alteri confitendi. Ita probabiliter Henriquez *lib.6.c.13.nu.4.* & alij contra Villalobos *tom.1.tr.9.d.f.49.nu.14.* Quia in tali casu defectum Parochi iniustè licentiam denegantis supplet Episcopus ipso iure, sicut defectum Prælati Regularis supplet Generalis Ordinis, aut vtrumque ipso iure, vel ex præsumpta voluntate, Summus Pontifex: qui dat etiam licentiam Confessarij Regularium, quando ipsis dignè præsentatis denegat Episcopus. *p.3. trac.4. ref.79.* Quintò potest quis relinquere propriũ Parochum & alieno Sacerdoti absque eius licentia confiteri, si ille sit ignorans adeo, vt Confessio ex hoc capite foret inualida, vel illicita, ex *cap. placuit 9.q.2. de pœnit.dist.6.* Ita Vasquez *in 3.p.tom.4.q.93.ar.2. dub.3.* contra Sotum *in 4.dist.18.q.4.ar.2.p.4.t.4. ref.201.§. Non desinam.*

Aut virtute Bullæ, Iubilæi, &c.

Aut si repetiantur extra diœcesim.

Aut si proprius reuelaret Confessiones, vel aliud graue periculum immineret.

Vt si proprius Sacerdos esset valde ignorans.

CONFESSARIVS

Quoad Scientiam.

Quartum Confessarij requisitum est scientia.

25 † QVarta conditio Confessarij est Scientia: est enim iudex fori interioris, & ideo scire debet ea, quæ sub foro accidunt. Tenetur autem

autem scire, quodnam sit peccatum mortale, quod veniale: circumstantias necessariò confitendas, casus & censuras reseruatas, contractus licitos, impedimenta absolutionis, obligationem restituendi, & similia, aut saltem de his dubitare, vt possit viros peritos consulere: & plura scire tenetur confessarius pagi, quam Ciuitatis; mercatorum, quàm simplicium &c. † Quod si hæc, quæ communiter scire tenetur, ignoret, probabilis est opinio Richardi Caietani, & aliorum apud Bossium *de Iubil. sect. 3. cas. 2. §. 5. num. 168.* cum Vasquez *in 3. par. tom. 4. qu. 93. art. 3. dub. 2.* quod confessio cum ipso facta sit nulla. Qui ad actum iudicialem, qualis est confessio, requiritur cognitio causæ, vt dictum est, & Sacerdos ità ignarus se habet, ac si peccata non perciperet ob surditatem, somnum, &c. Sed est etiam probabilis sententia contraria Henriquez *lib. 2. ca. 14. §. 5.* Præpositus *in 3 par. quæst. 7. dub. 6. num. 66.* & aliorum: nam ad veritatem Sacramenti sufficit materia, forma, & intentio ministri, & actus pœnitentis cogniti vt peccata, sunt materia sufficiens absolutionis. Peccaret tamen Confessarius absoluendo, sicut & pœnitens ad illum accedendo (nisi vterque excusaretur bona fide) & ex mala fide pœnitentis confessio fieret inualida. *par. 3. tract. 4. resol. 121. part. 4. trac. 4. res. 201. & par. 5. tr. 14. res. 22.* Si enim ea, quæ communiter scire tenetur, ignorat, probabile est, inualidè absoluere. Sed probabile etiam absoluere validè. Ipse tamen grauiter peccabit.

26 Ad hoc caput pertinet requisitum attentionis †. Et quidem Syluester ver. *Confessio, quæst. 3.* & alij docent, quod si confessarius inter audiendum Confessiones dormiat, vel aliud agens, non intelligat omnia peccata, inualidè absoluit: quia Iudex priusquam absoluat, debet integrè accusationem percipere. Sed ego teneo cum Layman *lib 4 tract. 6. cap. 9. num. 5.* & nouissimè etiam Mercero in *3. par. 9. quæst. 9. artic. 1.* in tali casu validè absoluere: quia absolutio potest essentialiter consistere absque specifica, & integra explicatione peccatorum. Debent autem pœnitentes peccata non audita in alia Confessione repetere, vt, quæ indirectè fuerunt absoluta, directè iterū absoluantur. *par 3 tr. 4. res. 109. & p. 4. tr. 4. res. 198.* Quid, si inter audiendum dormiat, & non integram confessionem excipiat?

27 An confessarius antequam pœnitentem absoluat, recordari debeat statum pœnitentis. Vide V. *Confessiones, num. 58.*

28 † Huc etiam pertinet defectus corporalis Sacerdotis in Confessione ministranda, vt si sit surdus, vel mutus, &cet. † Potest autem sacerdos surdus, sed non mutus, aliquando confessionem audire, quando nimirum pœnitentem vrgeret præceptum confitendi, & non adesset alius sacerdos; tunc enim teneretur illi confiteri per signa. Ità Hurtado *de pœniten. disput. 8. diff. 4. par. 5. trac. 6. resolut. 19.* Potest in aliquo casu Sacerdos surdus sed non mutus, confessiones audire.

CONFESSARIVS

Quoad Examen.

29 † PRæter conditiones confessarij numeratas, debet confessarius præstare duo vnum ante absolutionem, quod est examen: aliud post illum, & est sigillum, de quo vide infra V. *Sigillum Sacramentale.* Debet præterea confessarius pœnitētem examinare circa multa.

30 Debet igitur confessarius interrogare pœnitentem ante confessionē, habeat ne aliquam excommunicationem, vel aliquod reseruatum, à quo ipse non possit absoluere, si impleuit pœnitentiam præcedentis confessionis, si adhibuit diligentiam in examine conscientiæ, & an doleat de peccatis commissis, proponatque, se in posterum non peccaturum. In confessione verò, peccatorum circumstantias, numerum, intentionem, conscientiæ dictamen, consuetudinem peccandi, & occasiones peccatorum †. An etiam de consuetudine peccandi?

31 Por-

Negat Sancius.

31 Porrò Ioannes Sancius *pract.disp.9.num.6.* docuit, confessarium non habere ius interrogandi pœnitentem de consuetudine peccandi, illumque rubore afficiendi propter peccata iam confessa: quia quantumuis consuetudinem habeat, si tamen contritus sit, & propositum habeat non peccandi, est dignus absolui, & confessarius tenetur illi absolutionem impendere. Ex quo deducit, quod pœnitens non tenetur confessario interroganti de consuetudine, respondere: quia peccata semel confessa non tenetur cum suo dedecore, & rubore repetere. Imò posse illam negare cum æquiuocatione. Sed an hæc opinio sit probabilis, alij videant. Dicendum igitur est, quòd quamuis pœnitens non teneatur explicare consuetudinem peccandi, nisi oriatur ex occasione proxima, quam vitare tenetur, vt docet Bonacina de *Sacrament.disp.5.quæst.5.sect.2.punct.2.§.3.diffic.3.num.22.* contra Henriqu. *lib.5.cap.*[illegible] *num.1.* potest nihilominus confessarius, ad cognoscendum propositum pœnitentis illum de consuetudine interrogare: nam consuetudo peccandi arguit infirmum propositum. Et in tali casu pœnitens tenetur illam confiteri, quia Confessarius iure interrogat, potestque, si opus sit, consuetudinario absolutionem differre, plus vel minus, vt eius prudentia dictabit. Ita Vasquez *in 3.par.tom.4.quæst.91.artic.1.dub.3.* & alii. *parte 1.tr.7.resolut.15.* & 55.

Et pœnitentem de ea interrogatum non teneri respondere.

Sed dicendum est posse.

Et pœnitentem teneri ad confitendum veritatem.

32 De occasione item proxima, ait Sancius *disput.9. num 6. & disput.10. num.2.* quando sine magno incommodo vitari non potest, non teneri pœnitentem illam explicare, nec confessarium habere ius de illa interrogandi, & si contritus est pœnitens, & proponat non amplius peccare, debere illum absoluere (toties quoties, etsi nullus profectus appareat. *part.1.tract.16.resolut.45.*) quia hoc non est velle occasionem sed permittere ad detrimentum vitandum. *par.1.tr.7.resolut.55 §.Vnde ex his, vers. Idem dicendum.* Ex quibus infert, non esse negandam absolutionem rei, qui non expellit è domo concubinam, vt recuperet centum aureos, quos illi mutuo dedit, aut nè amittat lucrum temporale in negotio, cui illa est necessaria, vel etiam ne amittat oblectamentum, vulgo *regalo*, eo quod illa epulas benè ministrat, sine quibus nimis ægrè vitam transigeret, & similis famula difficilè inueniretur. Nam in his casibus non tenetur concubinarius concubinam è domo eijcere, imò potest eiectam iterum ad famulatum admittere, quantumcumque metuat labendi periculum dum adest propositum amplius non labendi. (In hac sententia est etiam Ioseph ab Ortu *in spec.cap.10.num.33.* & nonnullos casus similes ponit. *part.4.tract.4. resolut.165.*) Sed an hæc sint probabilia, alij iudicent: nam primum casum de mutuo impugnat nominatim, Palaus *tom.1.tract.2.disput.2.punct.9.§.3.num.14.* docens, in tali casu amittendum debitum, si eiecta concubina recuperari non potest, & ob id magnum damnum concubinario non proueniat. Et sanè vnusquisque tenetur suæ saluti consulere, etiam cum aliquo temporali, & corporali detrimento *par.5.trac.14.resolut.108.* † Et illud de 100. aureis improbabile esse, docuerat in *Addit.par.3.resolut.27.§.Sed ego* †. Posset tamen impendi absolutio concubinario, non eiecta concubina, cùm cessat reincidendi periculum vel quia deformis, aut infirma facta est, vel quia cognatio eos coniunxit, vel aliud obstaculum non contemnibile superuenit. Ita Palaus *vbi suprà numero 16.par.5.*cit.in fine. Vel si occasio sine valdè magno detrimento vitari non potest. *par.2.trac.16.res.45.*

Negat etiam Sancius Confessarium habere ius de occasione peccandi proxima interrogandi si non est euitabilis sine graui incommodo.

Et debere absoluere cōcubinarium pœnitentem, si concubinā à domo nō expellat, vt recuperet centum aureos mutuatos.

Aut, vt epulas benè paratas comedat, &c.

Dummodo adsit propositum non peccandi.

Sed contrarium tenēdum est, & talem ab solui nō debere ante eiectam de domo cōcubinam.

Nisi cessasset periculum relabendi.

33 Quando verò pœnitens tenetur deserere occasionem peccandi quātis possit confessarius semel, aut bis illum absoluere, antequam de facto deserat, eo quod speret statim pulsurum: rarò tamen id facere debet: quia experientia docet, pœnitentem semel absolutum rarò occasionem expellere, imò potius nouit se laqueis implicare: debet igitur confessarius regulariter con-

Quamuis enim aliquādo possit bis aut ter absolui, antequā concubinā expellat promittens statim

concubinarium cogere, vt ante absolutionem, abijciat concubinam. Quod autem ait Sancius *select. disputat.* 10. *num.* 4. pęnitentem habere ius ad absolutionem, etiam si millies concubinam expellere promiserit dum extraordinaria signa contritionis, & propositi ostendit, ac proindè Confessarium non posse illi absolutionem negare: Id quidem benè procedit de Confessario, vt Iudex est: quia tamen est etiam medicus, debet medicamentum adhibere ad pręcauenda peccata futura, qualis est dilatio absolutionis: quantumuis enim contritionis, & propositi signa in pęnitente cognoscat, semper potest iustè timere, non fore remouendam occasionem, si absolutionem concedat. Ita Palaus *tom.* 1. *tracta.* 2. *disputat.* 2. *punct.* 9. §. 3. *numero* 18. Addit Megala *promp. ver. concubina, numero* 6. absolutionem non esse impertiendam concubinario, antequam concubinam expellat, etiam si absit recidiui periculum, si adest scandalum vnius, vel duoru, idque etiam in articulo mortis, si tempus suppetat. Imò id etiam procedere, si illa, cum non sit, iudicatur tamen à populis concubina; nam etiam à specie tali cauendum est. *par.* 5. *tr.* 1 *resol.* 107.

expellere. Tamen si non nisi rarò faciendum.

Et multò minus toties, quoties veniat contritus vt ait Sancius.

Imò Megala vult expellendam esse ante absolutionem etiam cessante periculo recidiui, ad vitandum scandalum.

34 Vbi verò concubinarius expulit concubinam, non debet illam inuisere sine alendi filios, &c. quamuis cum illa non peccet: & hoc ad vitandum scandalum, & periculum recidiui, quod in malè assuetis facilè potest accidere. Ita Bria *parte prima cap* 14. vnde infert, Confessarium huiusmodi concubinario non debere absolutionem concedere, si id faciat. At Sancius *select. disput.* 10. *num.* 9. contra illum insurgit, & tale scandalum fieri passiuum, si concubinarius ex iusta causa id faciat. Et Palaus *tomo* 1. *tract.* 2. *disputatio.* 2. *punct.* 9 §. 3. *num.* 11. docet, ad id teneri, si alia via filijs subueniri non potest, quamuis periculum indè sequatur. Sed ego non video, cur non possit per alios filij alimenta præstare, vel in domum concubinę cum socijs intrare, vt scandalum cesset. *part.* 5. *tr.* 4. *resol.* 109.

Nec danda est absolutio, si postquam eiecit, illius domum frequentat etiam in finem alendi filios.

Quia nutrit periculum, & scandalum. Quod vtrumq; facilè vitabit, ministrando alimenta per alios, vel ipse adeundo cũ socijs.

35 Sed an Confessarius concubinarius possit suæ concubinæ Confessionem audire? Respondeo affirmatiuè in rigore loquendo, imò vt Sancius *disputat.* 11. *num.* 16. obseruat, aliquando id expedit, vt nè apud alium diffametur, vt citius à peccato liberetur, vel vt conscientiam illius melius cognitam commodiùs conciliet. Idque, etiam si publicum sit, Sacerdotem, & fęminam in concubinatu vixisse: quia ex actione de se licita nullum oritur scandalum actiuum. In capit. verò fin. 30. *quæst.* 1. solùm decernitur, ne Confessarius misceatur cum fęmina, cuius Confessionem audierat, non autem contrà, vt putauit Fagundez *pr.* 1. *lib.* 4 *cap.* 3. *num.* 35. Si autem esset periculum lapsus, vel doloris defectus, non liceret. Ità Sancius. *par.* 5. *tract.* 14. *resol.* 110.

Confessarius concubinarius potest audire Confessiones suæ concubinæ.

36 Valdè autem cautè gerere se debet Confessarius in examine mulierum circa aliqua peccata carnalia, & ideo docuit Fagundez *ibidem capit.* 2. *num.* 8. quòd, si mulier, aut vir confiteatur, habuisse copulam extra vas debitum, non debet inquirere in quanam parte corporis: quia sufficit habere cognitionem, quòd tale peccatum sit contra naturam. Et præstat aliquando Confessarium peccatum pœnitentis minus perfectè intelligere (ait Homobonus *par.* 1. *trac.* 4. *cap.* 12. *quæst.* 11.) quam illi, vel sibi aliquod scandalum parere. *par.* 3. *tr.* 4. *resol.* 99.

Confessarius in examine mulierum sit exutus circa quædam peccata carnalia, nec nimis scrupulose perquirat.

37 † Caueat item Confessarius, ne pœnitentem interroget circa illa, in quibus sola eum excusare potest bona fides, & interrogatio potest illi ruinam parere, † vt si cum impedimento aliquo dirimente ignoranter contraxit. In hoc enim casu solùm interrogare debet generaliter, num angatur aliquo scrupulo, & dissimulare, iuxta illud Aug. homil. 41. *inter* 50. *si scirem tibi non prodesse, non te monerem, non te terrorem*. Nam cum pro dispensatione adiri debeat Papa, interim regulariter non speratur, nisi in-

Nec pœnitentem moneat in aliquo, a quo bona fide excusatur, nec admonitio fructum faciet.

si inquietudo, rixæ, scandala, & incontinentia, cuius periculum rarò abesse potest, ait Villalobos *tom.1.tr.9.diff.70.num.4.* Si verò speraretur fructus, posset, & deberet admoneri. Ita Sanch. *matrim.tom.1. lib.2. disput.38. num. 9.* & alij communiter. *p.3.tr.4.res.80.& p.7.tr.3.res.19.*

Nec item illos perturbet circa præteritas Confessiones.

Si non cognoscit defecisse inessentialib.

38 Caueat præterea, ne pœnitentes perturbet circa validitatem præteritarum Confessionum. Nam, si interrogando illos de numero, respondeant, se numquam numerum expressisse, cum id bona fide fecerint, relinquendos in bona fide, ait Marchantius *tract.5. de pœnit.cap.3.q.3.* nisi aliquid essentiale omisisse constet. Nam de reliquo Confessiones, alioqui non integras materialiter, esse posse integras formaliter ratione bonæ fidei, & sic sufficientes. Adde, quod Confessarios ex Confessione vnius anni potest, velut ex vngue leonem, metiri species, & numerum peccatorum aliàs commissorũ; cum eamdem ferè viuendi, & confitendi methodum seruent, *p.2.tr.4.resol.89.§.Hinc,& p.5.tr.13.res.84.* post medium.

Nec vnquam interroget de complice in indiuiduo.

Et si illum pœnitens sponte reuelet, ille verò eidem confitẽs illud peccatũ taceat Confessarius, eum absoluat.

39 Numquam verò licet Confessario, interrogare pœnitentem de complice, etiam eo fine, vt fraternè illum corrigat, nisi id esset necessarium ad cognoscendum proprium peccatum. *par.7.tr.3.res.34.* Vide V. *Sigillum, num.49.* Quod si incidenter pœnitens manifestauit complicem, hic verò eidem Confessario confitens illud peccatum taceat, Confessarius, postquam eum interrogauit in communi, & respondit, se nihil aliud habere, tenetur illi absolutionem impendere: quia pœnitenti pro se, & contra se credendum est, & non est maior ratio, cur alteri maior fides habeatur, quàm sibi. Ità Tolet. *lib.3.cap.16.n.4.* contra Henriquez *lib.3.cap.20.n.6.p.5.tr.11.res.21.* Contra verò: si Confessarius certo sciat, quòd pœnitens fecerit tale peccatum, & nõ sit confessus, habeatque de hoc euidentiam, non debet illum absoluere, quia non est pronuncianda forma Sacramenti, vbi certò constat subiectum esse indispositum: & Confessarius non solum est Iudex, sed etiam Medicus. Ita Sancius *select.disp.8.num.6.* Sed, his non obstantibus, putat Megala *in 1.parte lib.1.cap.2.n.12.* talem Confessarium debere absolutionem impendere; quia tenetur sibi persuadere, quòd pœnitens excusetur ab illo peccato explicando, vt sæpè contingit: et si alias ritè dispositum non absoluat, grauem se illi iniuriam irrogare. *par.3.tr.4.res.105.*

Nisi euidenter sciret tale peccatum commisisse, & non esse confessum.

Imò etiã in tali casu Megala ait, debere absolui.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cũ pœnitente surdo?

40 Si pœnitens sit surdus, debet Confessarius secundum Posseuinum *de off.Curati ca.7.num.15.* peccata audire in loco remotiori, & illum non interrogare, nisi de puris necessarijs in mortalibus, vt sic sui, & surdi fatigationem euitet. *par.5.tr.6.res.5.*

Confessarius non aduertens interrogare de circumstantia necessaria, non peccat mortaliter.

An verò teneatur pœnitentem admonere de defectu cõmisso? Discordes sententiæ.

41 Confessarius ommittens aliquam interrogationem necessariam ex inaduertentia, aut obliuione, non peccat mortaliter. Ita Valerus. An verò teneatur pœnitentes admonere de defectu commisso? Affirmatiuè respondet Fernandez, secluso scandalo, vel aliquo detrimento. Sed Filliucius putat, quod tunc Confessarius tenetur admonere pœnitentem: quando Confessio ex tali defectu fuit inualida, vel ille defectus coniunctus est cum damno tertij, vel ipsius pœnitentis: si verò fuit valida, quamuis absolutionem cum peccato concesserit, non teneri: sed sufficere, quòd ipsum pœniteat. *par.2.tract.15.resolut.7.* Tenetur autem admonere pœnitentem, vt restituat, si culpabiliter in Confessione non obligauit (sed non absque eius expressa licentia. Vide infra V. *Sigillum.num.41.*) Imò si positiuè dixit: *ne restituas, quia non teneris*, & postea pœnitens sit factus impotens, tenetur ipse restituere, & Nugnus *in addit.ad 3.par.tom 2.quæst.8.artic.4. dub.6.* docet etiam teneri, si in tali casu omisit culpabiliter pœnitentem obligare: quia siue sit Parochus, siue Parochi vicem gerat, tenetur docere pœnitentem necessaria, alioqui erit causa moralis, quod pœnitens non restituat, & peccabit contra iustitiam. Sed contrarium docendum cum Bonacina *de restit-*

Certè tenetur admonere, vt restituat, si ad hoc obligare oblitus est in confessione.

Sed impetrata eius licentia.

*restit.disput.*1.*qu.*2.*punct.*11.*num.*12.quia confessarius non tenetur ex officio temporalibus bonis creditorum prospicere, cum ab illis mercedem non accipiat;sed solum tenetur ex virtute religionis monere pœnitentem, vt restituat,in ordine ad illius salutem: vnde,si id omittat, peccabit contra religionem,non contra iustitiam,nec ad restitutionem tenebitur.*par.*2.*tr.*16.*res.*1. Debet verò confessarius sequi opinionem pœnitentis,si sit probabilis,etiãsi sua sit probabilior. Vide V.*Opinio,n.*9.

Et si positiuè dixit non teneri,& pœnitẽs factus sit pauper, tenetur ipse ad restitutionem.
Minimè verò,si solũ priuatiuè non obligat.
Et tenetur sequi opinionem probabilem pœnitentis.

CONFESSARIVS

Quoad alia.

42 CONfessarius in peccato mortali Confessionem excipiens, peccat mortaliter. Sed si post audita peccata,ante absolutionem, actum contritionis eliciat probabilis est opinio Henriquez *lib.*6.*cap.*18.*numer.*6.*in glos.litt.V.*contra Posseuinum *de off.Curati,cap.*45.*num.*45.quod non peccet: quia Sacramentum in absolutione perficitur *par.*1.*trac.*7.*resol.*47. An verò Confessiones multorum successiuè excipiens in mortali, absque notabili interruptione,plura peccata committit, vide Ver.*Circumstantia,num.*62. Et quid agendum,quando vrgente necessitate audiendi confessionem, Sacerdos sit in mortali &c. Vide V.*Sacramentum*, *num.*10.

Confessarius audiendo Confessiones in mortali,peccat mortaliter.
Si, antequam absoluat, non conteritur.
Et probabiles est, absoluẽdo plures in peccato sine interruptione,vnum peccatum committere.

43 Confessarius secundum Valentiam *tom.*3.*disputatio.*3.*quæst.*4.*punc.*4. tenetur audire Confessionem existentis in periculo mortis, etiam cùm vitæ discrimine,si ab ipso petatur, quia timet se non esse contritum & esse in extrema necessitate confessionis. Sed hoc aliqui apud Coninch de *fide disputat.*25.*dub.*7.*num.*89.limitant in eo, qui ignorat sibi extra Confessionem sibi opus esse contritione,& quid sit contritio, &c ac proindè non cogit se ad illam habendam. Nam alioqui non dicetur esse in extrema necessitate. *par.*3.*trac.*5.*resol.*50.

An teneatur audire Confessionem moribundi cum periculo mortis?

44 Confessarius pro audienda Confessione infirmi in periculo mortis, secundum Zambranum *de Sacram. Pœnit.cap.*4 *dub.*6.*num.*5.potest Missam inchoatam relinquere,etiam post consecrationem(seruante interim aliquo Eucharistiam)post confessionem ad perficiendum sacrum reuertere. Si verò confessio sit adeo longa,vt infra semihoram perfici nequeat, illum absoluat,monens,vt peracto sacro,noua occasione denuo ipsum accersat, & iterum auditum absoluat.*par.*5.*tr.*3.*res.*70.

Et pro eadem necessitate Missam interrumpere?

CONFESSARIVS

Regularis.

1 CONFESSARIVS Regularis audire potest Confessiones Professorum recentiũ,qui stant sub cura Magistri. Nam Clem.VIII. in decreto anni 1593.præcipit Superioribus Regularium, vt deputent confessarios,pro subditorum numero. Quod non est intelligendum, vt debeat apponi numerus confessariorum sufficientium,qui tamen habeant diuisa onera confessiones recipiendi,vt interpretatur Suarez *de Relig.tom.*4.*lib.*2. *cap.*15.*num.*7.Sed quod sint multi confessarij,vt quilibet confiteri possit cui voluerit.Nam mens Pontificis in illo decreto fuit, Religiosorum in confi-

Confessarius Regularis potest audire peccata professorum recentium.

tendo

tendo libertati consulere, vt patet ex illis verbis: *Nonnullos infirmiores interdum superiori suo conscientiæ maculas detegere formidantes, abducere posset in æternæ damnationis periculum, &cet.* Et in hoc decreto nomine subditorum veniunt etiam recenter professi: nam ratio Pontificis militat particulariter pro ipsis. Adde, quòd Clemens prædictus approbauit constitutiones Theatinorum, in quibus habetur, vt vnusquisque confiteatur, cui voluerit ex Confessarijs deputatis, absque vlla distinctione. Peregrinus contrarium tenet, quia dictus Clemens mandat iuuenes manere in nouitiatu sub cura magistri, cui soli confiteantur, &cet. Sed ibi Pontifex non tradit præceptum, sed consilium. Ita Molfesius *tomo 1. tractat. 7. cap. 14. nu. 83. par. 3. tract. 2. resol. 5.*

Et sæcularium mox in Ordinem transiturorum, absq. approbatione Episcopi. Et si est approbatus ab Episcopo absoluere potest casus Papales occultos, & censuras Episcopales.

2 † Confessarius Regularis potest audire confessionem mox in suam Religionem ingressuri, absque approbatione Ordinarij † eumque absoluere à casibus Episcopalibus secundum Vecchium, *disputat. 9. dub. 7. num. 5.* qui sic suum Procuratorem de mente Clement. VIII. respondisse testatur. Nec obstare contrarium decretum iussu eiusdem Clementis editum: quia in eo sermo est de sæcularibus, at proximè Religionem ingressurus non venit nomine sæcularium. *par. 3. tr. 2. resol. 46.* Aduerte etiam, quod si est approbatus ab Ordinario, virtute priuilegiorum absoluere potest sæculares à censuris Episcopalibus, à casibus Papalibus occultis, & alijs Episcopalibus à iure. Vide V. *Absoluere, num. 30.*

Non autem excõmunicationem duelli.

3 Non tamen potest absoluere excommunicationem per duellum incursam, quia eam Clemens VIII. sibi reseruauit, decreuitque à nemine absolui posse virtute cuiuscumque priuilegij. Et quamuis Hurtado in *2. 2. disp. 170. sect. 21. §. 201.* doceat, per hanc clausulam non derogari priuilegijs Societatis, quia non exprimuntur: non est tamen admittendus, quia Societas expressè nominatur in decreto Sacræ Congregationis super casibus reseruatis die 9. Ianuarij 1602. & eius declaratione die 26. Nouembris 1602. Cæterum, quia insulę Siciliæ, Corsicæ, & Sardiniæ secundum probabilem opinionem Gambaruptæ *de cas. reseru. c. 3. num. 8.* contra Megalam *in 1. par. lib. 1. cap. 13. num. 20.* non comprehenduntur sub nomine Italiæ, posset quis dicere, Patres Societatis in Insulis supradictis posse prædictam excommunicationem absoluere. *par. 5. tr. 14. resol. 103.*

Sed quid in hac Insula?

Potest etiam dispẽsare in votis Episcopalibus.

4 Potest nihilominus Confessarius Regularis dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus, excepto voto peregrinationis vltra duas dietas, cuiuscumque diæcesis sint vouentes. Ità ex communi Tannerus in *2. 2. disputat. 5. quæst. 4. num. 92.* Potestque vota commutare in minus bonum. Ita Medina *lib 1. cap. 14 §. 7. reg. 3. par. 3. trac. 5. resol. 25. §. Quartò.* Item dispensare potest cum coniugatis incestuosis ad petendum debitum. Vide Ver. *Incestus, num. 3.*

Et cũ incestuosis, ad petendum debitum. Sed pro his omnib. debet esse approbatus ab Ordinario.

5 Cæterum Confessarius Regularis non potest sæcularium confessiones excipere, nisi sit approbatus ab Ordinario, vt decreuit Tridentin. *session. 23. cap. 15.* † Circa quod aliqua sunt aduertenda. Et primò quidem si Episcopus Regularem idoneum sine iusta causa approbare tenuerit. Secundum Fagundez *pr. 2. lib. 7. cap. 2. num. 15.* & multos alios, potest nihilominus confessiones, ac si probatus esset, excipere, ex *Clement. dudum, de sepult.* quam per supradictum Tridentini decretum non reuocari, solidè probat Fagundez *vbi supra.* Rodriquez *qq. Reg. tom. 1. quæst. 59. art. 2.* & alij. Quamuis alij cum Suarez *tom. 4. in 3. par. disp. 28. sect. 1. num. 5.* contrarium doceant *part. 3. tr. 2. res. 24. & par. 5. tr. 13. resol. 45.*

Vel saltem idoneus, & Episcopo præsentatus.

Qui secundum aliquos non potest talẽ

6 Imò Villalobos *tom. 1. tract. 9. diffic. 53. num. 2.* vt probabile admittit, & admissum à viris doctissimis Societatis testatur, quod Episcopus non possit Regularibus limitare licentia confessionum ad viros tantùm, ex defectu

æta-

ætatis, si aliud non accedat: nam Clericis annorum 25. conceditur ab Episcopis beneficium curatum, absque vlla distinctione, quod magis procedere debet cum Religiosis, in quibus maior bonitas præsumitur. Et hanc sententiam multi sequuntur. Verum Episcopi solent limitare Regularibus licentiam ad tempus, locum, & personas. Et si quidem iusta causa concurrat, legitimè id faciunt, vt docet Fagundez *vbi sup. n. 1. p. 3. tr. 2. res. 25.* Si verò nulla interueniat iusta causa ex probabilissima sententia Lezanæ *in sum. ca. 19. n. 8.* & aliorum, talis restrictio non tenet. *p. 4. tr. 4. res. 200. §. Ex his.*

Licentiã eis limitare, quoad viros tantùm, Ad tempus locũ, &c. Saltem sine iusta causa.

7 Petes: an Episcopus, vbi concessit Regulari confessionem ad certum tempus, vel simpliciter, possit illam reuocare ante tempus, sine rationabili causa: Hurtado respondet affirmatiuè, vt videre est *de Sacrament. disput. 10. diff. 19.* Quia ex natura sua est reuocabilis, & nullo iure reuocari prohibetur. Quare etiam licebit Episcopo confessionem ad libitum à Regulari auferre, quemadmodum poterat à principio non concedere. At contrarium tenendum est cum Mercero *in 3. part. quæstio. 8. articulo 4. dub. 2. numero 8.* quod apud Gauantum Verbo *Approbare*, declarauit Sacra Congregatio Episcopi, & Reg. in vna Giennens. & Oriol. anno 1610. Et ratio est: quia iurisdictionem Regulari non dat Episcopus, sed Papa per priuilegia; Episcopus verò solum examinat, & idoneum appellat veluti per sententiam, quæ semel data, secundum Regulas iustitiæ non potest amplius reuocari. Vnde, non obstante tali reuocatione iniusta poterit Confessarius Regularis Confessiones excipere. *part. 3. tract. 1. resolut. 22. & part 4. tract. 4. resolutio. 200.* Secus dicendum est de facultate illis concessa ad beneplacitum. Nam hæc potest quandocumque reuocari, vt declarauit eadem Sacra Congregatio. *In vna Papiensi 12. Martij 1619.* apud Barbosam, *ver. Regularium Confessor. & v. approbare. par. 4. lib. 1. §. Non desinam.* Quamquam Cælestinus, *in Compend. tract. 1. ca. 16. num. 1.* dicat, etiamsi sit concessa ad beneplacitum reuocari non posse. *par. 5. tr. 13. res. 45.* in fine. Vide etiam Peyrinum. *priu. tom. 1. constit. 2. Sixti IV. § 2. num. 44. p. 3. tr. 2. res. 26.*

Nec concessam simpliciter, vel ad certũ tempus, ante elapsũ tempus reuocare.

Secus si concessit ad beneplacitum.

8 Petes iterum: An nouus Episcopus possit Confessarios Regulares à Confessione suspendere, & ad examen vocare? Affirmatiuè respondeo cum Miranda, *tom. 1. quæst. 45. artic. 7.* & Sacra Congregatione, *in vna Alban. 1619.* apud Barbosam *in Collect. v. appellare.* Quod etiam decreuit Pius V. & declarauit Sacra Congregatio apud Villalobos, *in summ. tom. 2. tractat. 9. diff. 53. num. 5.* Quamuis ipse limitet hoc decretum ad aliquem Regularem suspectum de sufficientia. Aduerte autem, quod si Episcopus suspenderet generaliter Confessarios, non includerentur Regulares, sed debent nominatim exprimi, id quod procedit in omnibus odiosis. Ità Fagundez *pr. 2. lib. 7. cap. 1. num. 28.* Vbi etiam notat, confessarios Regulares non posse suspendi à Capitulo Sede Vacante, ex Priuil. Clem. IV. *par. 3. tr. 2. res. 27. & par. 4. tr. 4. resol. 200.* in fine.

Et nouus Episcopus potest reuocare omnes licentias confessi di ad nouiter approbandum.

9 Aduerte hic, quod Confessarius Regularis approbatus ab Episcopo vnius diæcesis, audire potest confessionem in aliena diæcesi, non solùm diæcesani illius diæcesis, in qua approbatus fuit, quod habet ex dispositione iuris communis, sicut etiam confessarij sæculares: sed etiam diœcesanorum illius diæcesis, vbi in itinere reperitur, si ibi se Episcopo commodè præsentare non potest, & Parochi non repugnant. Idque ex priuilegijs Eugen. IV. & Gregorij XIII. concessis Minoribus, & Iesuitis. Sed dubium est, an hæc priuilegia reuocata fuerint per constit. Vrbani VIII. *edita anno 1628. incip. Cum sicut accepimus.* Sicut reuocatum est priuilegium concessum Congreg. S. Mariæ de Vallicella, quod Regularis approbatus in Vrbe, censendus sit approbatus pro toto Orbe, si solùm se præsentet Episcopis, & Romanam licentiam ostendat. *par. 3. tr. 2. res. 123.*

Regularis approbatus in vna Diæcesi, potest audire peccata in alia diæcesi, si in ea peregrinatur, & nõ potest cõmodè se Episcopo præsentare.

Non tamen sufficit approbatio Vrbis pro toto Orbe.

Approbatus ab Episcopo sine licentia sui Prælati validè audit peccata.

10 Petes tandem: An Regularis pro audiendis validè confessionibus sæcularium, non solùm Episcopi, sed sui etiam superioris licentiam habere debeat? Negatiuè respondeo cum Miranda *tom. 2. quæstio. 45. art. 11. 12.* contra Angelum apud Adrianum *quæst. 1. de confess. dub. 1.* nam si est Sacerdos, & approbatus ab Episcopo, habet potestatem ordinis, & iurisdictionis. Neque dicas Episcopum facultatem concedere dependenter à suo Prelato, dum Episcopus nihil de hoc significat: nam potest absque vllà dependentia illam conferre. Verum est quod Peregrinus *in comment. constit. sui Ord. part. 1. cap. 5. § 9.* tenet, talem Regularem peccare mortaliter. Sed rectius ait Megala *par. 1. lib. 1. cap 15. num. 8.* determinandum id esse ex statutis vniuscuiusque Religionis; vt si illę obligent sub mortali, peccet mortaliter, si sub veniali, venialiter. *par. 1. tr. 11. res. 13.*

Sed non licitè.

Confitendi facultas in Regularibus non clauditur in priuatione generali graduũ officiorum, &c.

11 In Bullis Pontificijs, & Sacrę Congregationis decretis, vbi imponuntur pœnæ priuationum graduum, dignitatum, officioru m, &c. non comprehenduntur Confessarij. Ità Fillucius *tom. 2. tr. 34. cap. 3. num. 77.* contra Lezanam *c. 10. n. 32. par. 4. tr. 4. res. 224.*

Bonfratelli, & alij non possunt excipere confessionis infirmorum absq. licẽtia ordinarij.

12 Regularis absque licentia ordinarij non potest excipere confessiones sæcularium existentium, & dormientium in Monasterio, potest illis Communionem, & extremam Vnctionem præbere, etiamsi sint coniugati, & extra Conuentum dormiant. *par. 9. tr. 9. resol. 36.* Et si licentia concessa fuit ad beneplacitum, non expirat mortuo Episcopo Pasqualigus. *par. 8. tr. 7. res 74.* Idem dicendum est de Religiosis (*dictis li Bonfratelli*) quod non posunt excipere confessionem infirmorum, in eorum hospitalibus commorantium absque licentia ordinarij. *p. 8. tr. 7. res. 95.* Sic etiam æquites S. Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ debent confessarijs ab ordinarijs confiteri. *ib. res. 96.*

CONFESSIONIS

Necessitas.

Confessionis præceptum obligat singulis.

† NEcessitas Confessionis vrget semel in anno, & præterea in articulo mortis, & quotiescumque peccator vult Eucharistię Sacramentum suscipere.

Sed non pueros ante septennium.
Etiamsi discurrant.

1 Quilibet ergo fidelis tenetur semel saltem in anno ex præcepto sanctę Matris Ecclesiæ confiteri †. Quo præcepto ligari incipiunt pueri post septennium, quando nimirum rationis vsus in eis elucet: non autem antea, etiamsi sint doli capaces: nam hoc est per accidens, ad quod Ecclesia non respexit. Ità Sancius *disputat. 51. num. 31. par. 4. tract. 3. resolutio. 52.* Tenentur autem in articulo mortis, in quo si dubium sit de vsu rationis, & aliquod peccatum confiteantur, absolui debent sub conditione: nam sic eligitur pars tutior pro salute illorum, & iniuria Sacramenti cessat per conditionem. Ità Chapeauilla *de Sacrament. quæst 14. part. 5. tractat. 3. resolu. 68.* Imò probabile puto id fieri posse in vita *part. 4. tractat. 3. resolut. 53.* An verò ante annos pubertatis existentes incurrant excommunicationem synodalem aliquorum Episcoporum contra omittentes Confessionem annuam? Affirmat Hurtado *de Sacrament. disputat. 7. de Pœnitent. diff. 9.* Sed probabilis est negatiua sententia Merceri in *3. par. quæst. 6. artic. 5. num. 7.* & aliorum: quia, (vt dicitur in *cap. 4. de delictis puerorum*) *in pueris relinqui solet in altum, quod in alijs progressionibus ætatis humanæ leges ducunt seuerius puniendum. par. 3. tr. 4. res. 120.*

Imò excommunicatio Episcopalis huic præcepto adnexa nec ligat impuberes.

2 Annus, intra quem Ecclesia præcipit semel confiteri, computandus est à

est à Ianuario in Ianuarium: quia annus absolutè dictus communiter, & ordinariè sic computatur. Quamuis Suarez *disp.36.sect.6.* doceat computandum esse à Quadragesima in Quadragesimam, aut à Paschate in Pascha. Vnde qui confitetur in Ianuario præsentis anni, satisfaciet pro anno præsenti, & si confiteatur in Decembri sequentis anni satisfaciet etiam pro illo anno. Ità Vasquez *in 3.p.tom.4.q.92.art.1 dub.1.* Et Layman addit *lib.5 tract.6.cap.5.nu.10.* quod, qui infra annum confessi sunt, & in sequenti Paschate repeririuntur infirmi in lecto, ac proinde communicare non possunt, non sunt ad confessionem impellendi. Et ratio est, quia Concilium Lateranense *in cap. omnis vtriusque sexus*, non assignauit pro Confessione tempus Paschale, sicuti assignauit pro communione; igitur quocunque anni tempore impleri potest. Imò addit etiam Layman haud grauiter peccaturum, qui annuam Confessionem ad modicum tempus vltra annum differret ex iusta causa, vt à Paschate ad Pentecosten, putans se tunc eam commodius peracturum. *p.3 t.4. res.81. & p.4.t.4. res.206. & olim in p.2.t.17. res.54.*

Annus autem præcepti computandus est à Ianuario in Ianuarium.

Et ex iusta causa, paulò vlterius.

3 Tenetur autem fidelis hoc præcepto confiteri omnia peccata mortalia, non quidem omnia, quæ committit in eo anno, vt probabile putat ex citato Concilij capite Mercerus *in 3.p.q.6.art.5.num.3.* Sed omnia, quæ recordatur, quando confitetur. Ità Hurtado *de pænit. diff.11.* Vnde qui in Ianuario v. g. confessus est, non tenebitur iterum confiteri in Paschate, si noua mortalia committat, vel oblita recordatur, nisi communionis gratia, aut mortis occasione. *p.2.t.17. res.54. nec non p.3.t.4.resol.124. & p.4.cit.*

Hoc præceptum obligat ad confitenda omnia mortalia, quę memorantur.

4 Non tenetur ad hoc præceptum, qui non habet, nisi peccata venialia: quia hæc de iure diuino non tenemur confiteri; Ecclesia verò vt notat Becanus *de Sacr.cap.36.q.6 num.3.* non fecit nouum præceptum Confessionis, sed solum determinauit præceptum diuinum ad certum tempus. *part.3.t.4. res.75. & 125.* Imò aliqui apud Paludanum *in 4. dist.17. q.2. art.4 concl.2.* tenent, Ecclesiam non posse præceptum Confessionis de solis venialibus indicere. Et quamuis contrarium doceat Benzonius *lib.5.cap 15.dub.6.* & alij: nihilominus Molfesius, *tr.2.c.10. nu.21.* & alij docent, Clementinam vnicam *de statu monachorum*, vbi præcipitur Religiosis Sancti Benedicti, vt semel in mense confiteantur, non obligare sub mortali, quando non adsunt mortalia. Quod simile dici potest de vniuersali præcepto Ecclesiæ, & peculiari alicuius Religionis, *part 3 resol.125. cit. à §. Quæ omnia*, & quoad vltimum *in part.5.t.13. resol.35.* Ex quibus infertur cum Layman *lib.5. tract.6. cap.5. num.18.* & alijs, non teneri ad Confessionem annuam, qui habet peccata mortalia, quę iusta de causa confiteri non potest. Quidquid dicat Nugnus *in Add. ad 3. part.q.6.art.6. diff 1.* teneri talem confiteri saltem venialia *p.3. t.4. resol.125.*

Vnde non obligat eos qui non habent nisi venialia.

Vel etiam mortalia quæ iusta de causis explicari non possũt

5 Per confessionem tantum venialium secundùm Hurtado *de Sacr.disp.7. de pænit. diff.11.* non satisfit præcepto Ecclesiæ secundum Ochagauiam *de Sacr.tract.2.q.9.* satisfit: vnde, qui in principio anni confessus est sola venialia, & postea committat mortale, secundum illum tenetur intra eundem annum iterum confiteri. Secundum istum non ita, & hanc opinionem certiorem putat Mercerus *in 3. p.q.6. art.5.nu.3.* quia Ecclesia præcipit tantùm Confessionem mortalium. *p.4.t.4.res.206.* in fine.

Sed an satisfaciat huic præcepto, qui cõfitetur sola venialia, quę habet, si postea cõmittat mortalia, vt non teneatur hæc in eodem anno confiteri.

6 Tenet Nugnus *in 3. part. tom.2. quæst.6. art 5. diff. 1. concl.4.* quòd, si adest periculum obliuiscendi multa peccata, tenetur quis iure diuino confiteri, etiam ante annum: quia iure naturæ tenemur ad integram Confessionem, & consequenter ad præueniendum periculum illam dimidiandi. Sed hæc opinio non est tenenda: quia si hoc esset, homo sæpè teneretur confiteri infra annum, cum regulariter homo non possit recordari peccatorum vnius anni: & nihilominus Ecclesia obligationem iuris diuini

Nemo tenetur Confessionem annuam preuenire ob periculum obliuiscendi multa peccata.

determinauit ad singulos annos. Ad argumentum Nugni respondetur, nos non teneri ad integram confessionem peccatorum, quæ fecimus, sed eorum, quæ recordamur, adhibito prius sufficienti examine. Ità Turrianus *de pœnit.q.6.art.2. disp.19.dub.4.* Villalobos *in sum. tom.1. tr.9. diff.17.nu.7.* & alij *p.3.t.4. ref.155.*

Tenetur verò, si in fine anni timeat defuturam copiã Confessarij.

7 Tenetur tamen fidelis præceptum annuæ Confessionis præuenire, si timet, quòd in fine anni, quando vrgebit præceptum, non erit copia Confessarij. Sicuti in die festo, qui præuidet se non posse hora nona Sacrum audire, tenetur anticipare. Quod etiam dicendum est de præcepto Communionis in Paschate. Ità Layman *Th.mor.lib.5. tr.6. cap.5. nu.9.* & alij. Sed quoad Confessionem Ioannes de la Cruz, *p.2. de Sacram. Pœn. q.3. dub.3. conclus.3.* contrariam opinionem probabilem putat. Et quoad Communionem Azorius *to.1.lib.17.cap.41.q.13.* contrarium asseruit. *p.3.t.4. ref.69.*

Qui in anno Confessionem præceptã prætermisit, tenetur cõfiteri quamprimũ.

8 Quòd si anno transacto, præceptum confessionis quis non impleuerit, ex communi, & probabiliori opinione Doctorum, quos citat & sequitur Villalobos *diff.28. num.8.* tenetur primo quoque tempore confiteri. Quia annus assignatur vt non prætereatur, non verò, vt, eo præterito, cesset obligatio præcepti. Sed Filliucius, *tom.1. tract.7. capit.3. num.54.* probabilem putat contrariam sententiam Diui Antonini, Syluestri, & aliorum.

Sed aliqui id negãt.

Primò, ob auctoritatem Doctorum. Secundò: quia præceptum affirmatiuum obligat determinatè pro certo tempore, vt præceptum ieiunij. Horarum Canonicarum, &c. *p.3.t.4. ref.130.* Posita verò prima opinione, qui Confessionem omitteret non committeret tot peccata, quoties oblata opportunitate confitendi non confiteretur, vt docuit Bonacina *de Sacram. disp.5.q.5. sent.2. punct.4. num.30.* Sed vnum solum eo quidem grauius, quo diutius Confessionem sine causa differret. Ità Nugnus *in add.3. p.to.2. q.6. ar.5.diff.5.* & alij *p.3.t.4.ref.135.*

Et in prima sententia, si is Confessionẽ multo differret vnũ peccatum committeret.

Peccat verò mortaliter cõtra hoc præceptum, excõicatus negligens absolui, vt valeat confiteri.

9 Obligantur etiam hoc præcepto excommunicati ad tollendum vinculum excommunicationis, vnde si eius absolutionem negligunt impetrare, peccant mortaliter contra hoc præceptum. Ità Layman *lib.2.tr.5.c.2.nu.38. part.5.t.9 ref.88.*

An huic præcepto satisfaciat quis inualidè confitendo?

10 Sotus, *in 4.dist.18. art.3.* Suarez, *in 3. tom.4. disp.36. sect.7. num.3.* & alij docent, huic præcepto non satisfieri per Confessionem inualidam voluntariè, ex defectu nimirum doloris propositi, &c. Ratio est, quia ex supradictis Ecclesia non præcipit aliam Confessionem, ab ea quam Deus fieri mandat. Sed Deus præcipit veram, & validam Confessionem: ergo etiam Ecclesia. Hæc opinio est probabilior, quam tenet etiam Henriquez, *lib.4. c.4.* § 1. qui tamen aduertit, quod licèt faciens Confessionem voluntariè nullam, non satisfaciat Ecclesiæ præcepto, liberatur tamen ab excommunicatione imposita in quibusdam cõstitutionibus Synodalibus contra tale præceptum trasgredientes: Sed probabilis quoque est absoluta sententia Paludani *in 4.dist.17.qu.7.* & aliorum, quod talis satisfaciat præcepta. Tum quia Ecclesia non potest præcipere actus internos, sed solùm externum actum Confessionis. Tum etiam: quia remissio peccatorum est finis huius præcepti, & ideò non potest cadere sub præcepto. *p.3.t.4. resol.120.*

Probabilius est, non satisfacere, quamuis liberetur ab excommunicatione synodali.

Sed probabile etiam satisfacere.

Tenetur infrà annũ confiteri, qui est in mortali, & vult communicare, aut celebrare.

11 † Tenetur præterea quis ad Confessionem quoties habet peccatum mortale, & vult, aut debet communicare, aut celebrare Missam. An autem in casu necessitatis possit quis communicare, aut celebrare cum conscientia peccati mortalis sine præuia Confessione, & ad quid teneatur in tali casu, vide V. *Celebrare Missam, a num.33.*

Non autem ante extremam Vnctionem.

12 Ad Extremam Vnctionem non est necessario præmittenda Confessio, vt dicemus V. *Extrema Vnctionis, num.19.*

Rursus confiteri te-

13 † Est autem necessaria Confessio in articulo mortis necessitate præcepti

cepti diuini, quando adest copia Sacerdotis (nam in nullo casu debet quis confiteri Laico, vt diximus V. *Confessarius*, *num.* 2. quamuis possit per illum absolui à censuris, vt dictum est V. *Absoluere*, *num.* 57.)

aetur fidelis in periculo mortis. Non Laico.

14 Potest autem licitè moribundus petere absolutionem peccatorum à Sacerdote, etiam excommunicato, hæretico, irregulari, &c. si non est alius. Vide V. *Scandalum*, *num.* 10.

Sed Sacerdoti, quicunque ille sit.

15 Quoniam verò Pius V. in Bulla *super gregem*, *edita anno* 1566. præcipit, nè medici vltra tertium diem ægrotum visitent, nisi de illius Confessione per Confessarij chirographum certificant, additque in Doctoratu exigendum à medicis iuramentum seruandi hanc constitutionem, quæ renouatur in cap. *cum infirmitas*, *de pœnitent.* & *remiss.* Aduerte cum Nugno *in Addit. ad* 3. *par. tom.* 2. *quæst.* 6. *artic.* 5 *difficult.* 2. contra Cherubinum, *compen. Bull. tom.* 2. *constitut.* 3. *Pij V. schol.* 2. dictas leges non obligare, nisi in morbo graui, vel qui in principio prudenter iudicatur periculosus, vt grauis efficiatur. Item, supradictam monitionem fieri posse à medico per alios: nam sic dictas leges interpretata est consuetudo. Ita Homobonus *de statibus parte* 2. *cap.* 5. Tertiò si æger admonitus nollet confiteri, non debere à medicis in probabili mortis periculo deseri. Imò, si medicus prudenter iudicaret monitionem nil profuturam, nec illum monere teneretur, neque deserere, quia Pontifex nihil frustratorium præcipit Ita Sanch. *summ. tom.* 1. *lib.* 3. *ca.* 16. *nu.* 10. 11. Quartò, sufficere medicis, quod de Confessione ægroti restetur eius domestici fide digni, vel etiam ipse, si est magnæ auctoritatis. Et sic interpretata est consuetudo constit. prædictam secundum Nugnum, *vbi supra.* Et tandem iuramentum à medicis præstitum exequendæ dictæ constit. intelligi in quantum vsu recepta est. Ita Sanch. *vbi supra par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 93. Quæres an quis propter periculum incurrendi in noua peccata teneatur frequentius confiteri, quam semel in anno? Affirmat cum plurimis alijs Caietan. *in summ. verb. confes.* §. 5. At rectè contrarium tenet, & docet Lugo *de Sacrament. Pœnitent. disput.* 15. *sect.* 4. *num.* 45. & *seqq.* qui tamen affirmat teneri sub mortali sæpius intra annum elicere actum contritionis ad vitandum periculum illud incidendi noua peccata mortalia; quamuis non sit necessarium interrogare de hoc pœnitentem, nec cum admonere in particulari de tali obligatione. *par.* 7. *tr.* 12. *res.* 31.

Medici autem non tenentur ægrotum de Confessione monere, nisi in morbo graui.

Et tunc nec per se ipsos.

Nec tenentur impœnitentem deserere; Aut non profuturam monitionem adhibere.

Sufficit autem eis testimonium domesticorum, quod sit confessus.

Et sic vsu recepta est constit. Pij V. & hoc modo medici iurant se seruaturos.

Non tenetur infra annum quis confiteri ob periculũ incurrendi in noua peccata.

Licet teneatur conteri.

CONFESSIONIS

Modus.

16 † Confessio, primo extra necessitatem facienda semper est ore proprio. Sic enim habet Ecclesiæ consuetudo †. An verò hæc consuetudo obliget sub mortali, ita vt non sit absoluendus, qui præsenti Confessario sine causa præberet peccata scripta, & de illis se accusaret? Affirmat Fagundez *pr.* 3. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 8. quia talis mutatio est grauis, & in re graui. Sed Villalobos *tomo* 1 *tractat.* 9. *difficult.* 31. *num.* 1. putat, talem non committere, nisi veniale; &, si id faceret ex causa rationabili, nullo modo peccare. Quod, & Layman, *lib.* 5. *trac.* 6. *cap* 6. *num.* 3. cum alijs admittit, & assignat duos casus, quorum vnus est, si quis magnum pudorem sentiret in proferendis peccatis; alter, si ægrotus gutturis angorem pateretur, ita vt vix, aut ægrè posset oretenus confiteri. Ratio verò est quia consuetudo prædicta videtur non obligare in his casibus. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 127.

Confessio debet fieri ore proprio.

Quamquam in aliquibus casibus, quidam admittant fieri posse dando peccata scripta Confessario præsenti.

17 An verò ad implendum præceptum in Paschate, vel in articulo mor-

An adimplendum præceptum annuum

tis non solum quis possit, sed etiam teneatur confiteri per scriptum, si alio modo non potest? Affirmatiuè respondent Turrianus *de pœnit.qu.9. artic.2. disput.32.dub.* 2.Becan.*de Sacram.cap.*37.*quæst.*7.*num.*2 & alij. Quia præceptum Ecclesiasticum ordinatum adimplendum diuinum, obligat ad adhibendam diligentiam,& apponenda media, quæ non sunt magnæ difficultatis, qualis est Confessio scripta; nam in hoc est modicus labor, & periculo publicationis occurri potest adhibendo cautelam, vt post lecturam confessarij comburatur,&c. Sed negatiuam sententiam Ioannis de la Cruz *in direct.conf.2.de Sacram.Pœnit.qu.*3.*dub.*7.*concl.*1.& aliorum probabilem puto. Quia peccata scribere,& confessario scripta præbere, est modus confitendi insolitus,& de se publicus. Quod satis est, vt lex Ecclesiastica ad id non cogat.*par.*3.*tr.*4.*ref.*128.*& par.*5.*tr.*6.*ref.*4.5.*&* 19.

Vel articuli mortis, qui aliter non potest teneatur cōfiteri per scriptum?

Aliqui affirmant.

Alij probabiliter negant.

18 Et ob eamdem rationem non tenetur quis confiteri per interpretem, si alio modo non potest. Et ideò dicitur in Concilio Lateranen. *Omnia sua solus peccata confiteatur proprio Sacerdoti*. Itá Sancius *in selectis disput.* 33.*numer.*8.& alij. Et hoc Vasquez *in* 3.*par.tom* 4.*quæst.*99. *artic* 4. *dub.*3 & alij, procedere etiam dicunt in articulo mortis. Granadus in 3. *par.contron.* 7.*tractat.*1.*disputat.*9.*sect.*6. *numer.*28. contrarium docet: nam alioqui moribundus exponeretur graui periculo damnationis, quia contritionem in illo articulo habere, difficile est; & sine contritione peccatum mortale non remittitur,saltem si non recipitur aliud Sacramentum. Fauet huic sententiæ D.Thomas *addit.ad* 3.*par.quæst.*9.*artic.*3.*ad* 2.affirmans, præceptum confessionis obligare ad adhibendum interpretem, si aliter non potest, quod saltem procedit in articulo mortis. Sed ego dicendum puto cum Fagundez, *pr.*2.*lib.*1.*cap.*6.*num.*8. quòd si pœnitens moribundus in peccato mortali existens,habet probabilem existimationem quòd sit contritus,non tenetur confiteri per interpretem,quia tunc confesso non est adeo necessaria ad salutem,nec Deus videtur obligare cum tanto onere.Si autem probabiliter dubitat,se non esse contritum,tunc tenetur,tum ex præcepto diuino, tum ex naturali propriæ charitatis,ne damnationis periculo se exponat.Nō tenetur autem in tali casu facere confessionem integram materialiter, sed tacere potest illa peccata, ex quibus notabilis infamia sibi, vel alteri sequi potest.*par.*3.*tr.*4.*ref.*129 *& p.*5.*tr.*3.*ref.*72.

Quod etiam in primo casu dicendum est de Confessione per interpretem.

Et in secundo, si moribundus probabiliter putat se contritū. Si autem putat contrarium, tenetur interpretem adhibere. Sed non ad confessionem integram materialiter.

19 Tenetur autem,qui non potest verbis confiteri signis, & nutibus, vt est mutus, vel qui non habet nisi confessarium surdum quando præceptum confessionis vrgeret,& pœnitens posset peccata confessario manifestare per signa;nam ex hoc nullum sequitur inconueniens.Itá omnes DD apud Hurtadum *de pœnitent.d sp.*8.*diff.*4.Et Megala *par.*1.*lib.*5.*cap.*8.*num.*11. asserit mutum in tali casu sufficere explicare ea peccata quæ potest iudicio prudentis.Imò Fernandez *p.*1.*docum.*4.*num.*33.putat, confessarium, cum vrget præceptum confessionis,posse absoluere mutum,si signa doloris ostenderit, etiam si nullum potuerit ex eius signis peccatum percipere, dum non est alius confessarius,qui melius intelligat.*par.*5.*tr.*6.*ref.*3 & 19.

Quandocumq. verò præceptum vrgeat, qui non potest confiteri verbis tenetur confiteri nutibus, & signis.

20 Sed hunc casum vltimum paulò altiùs discutiamus. Nam Sotus in 4. *dist.*18.*quæst.*2.*art.*6.*ad* 1.& omnes ferè Thomistæ tenent, moribundum, qui loqui non valens, absolutionem à confessario nutibus quærit, non posse absolui. Primò, quia confessarius non habet per hos nutus sufficientem notitiam. Secundò, quia nihil proponitur absoluendum, cum non explicentur peccata in particulari. Tertiò, quia peccata talis moribundi non possunt remitti directè,cum non explicentur;nec indirectè, quia peccatum in communi,vt ab eo explicatur,non est remissibile. Et tandem,quia hic nō verè confitetur,sed solùm habet voluntatem confitendi. Sed affirmatiua sententia tenenda est cum Regio *in ref.cas.*39.*n.*4.& alijs multis.Nam,sicut ne-

Quib.qui in articulo mortis petit absolutionem.

Est absoluendus.

necessitas excusat aliquando Confessionem dimidiatam, ita excusare potest Confessionem in genere, quia non magis est necessaria ad Confessionem explicatio peccatorum in particulari, quam integritas. Confirmatur primò; quia qui recordatur se commisisse mortale, & non recordatur speciem, sufficienter confitetur illud in genere. Confirmatur secundò; quia talis dat veram materiam, scilicet accusationem sui, cum ostensione doloris, ex quibus Confessarius cognoscit statum illius, quantum hic, & nunc potest cognosci. Nec Deus requirit à nobis aliquid supra vires. Et hanc sententiam determinant Canones, & Rituale Romanum Pauli Quinti ad primum argumentum dicimus, dari notitiam, quæ potest, & in tali casu sufficientem. Ad secundum, proponi absoluendam offensionem diuinam personæ particularis, quæ est materia sufficiens. Ad tertium, offensionem diuinam in genere absolui directè peccata verò singula indirectè, vt contingit in peccato oblito. Ad quartum, non dari solùm voluntatem confitendi, sed etiam Confessionem peccatorum in genere significatam per nutus *par.3.trac.3.ref.1.*

21 Sed hic insurgunt alia duo dubia. Primum est, an Confessarius possit absoluere moribundum, qui non audit, nec loqui potest, sed pugno pectus sibi pulsat, & oculos in cœlum tollit, vel ad imaginem vergit cum suspirijs? Et Megala *in prima parte lib.1.cap.11. num.8.* negatiuè respondet; Quia signa contritionis adhibenda sunt in ordine ad claues, vocando Sacerdotem, &c. Sed Chapeauilla de *Sacram.ministr.tempor.pestis cap.3. quæst.11.* affirmat. Quia in tali casu adest tacita Sacerdotis petitio. Illa enim signa in articulo mortis non fiunt nisi dolori manifestando, & medicinæ quærendæ. Et sanè, si is posset, peteret Confessarium, quod quilibet peccator facit, dum potest. Et tandem ex D. Augustino serm.44. tunsio pectoris est signum manifestatiuum peccati, & sic tacita peccati Confessio. Hæc opinio est pia, & Confessarius suaderi debet vt talem absoluat sub conditione. Neq; dicas, in tali casu adesse aliquam Confessionem, sed non sacramentalem, quæ facienda est Sacerdoti. Nam, dum is tacitè confitetur, petit absolutionem ab eo, qui habet potestatem. Vbi nota, quod aliter dicendum est de Confessione sacramentali, ordinata ad absolutionem; aliter de Confessione generali facta Deo & Ecclesię sine hoc ordine qualis fit per *Confiteor*. Et quidem prima sufficit ad dandam absolutionem, secunda non item. Vnde qui ad pedes confessarij prostratus vt confiteatur, apoplexia corriperetur, absolui posset. Non tamen Sacerdos, cui post inchoatam Missam dictumque *Confiteor* tale symptoma contingeret. Ita Layman *lib.5.tr.6.ca.8 num.4. par.3.tr.3.ref.2.* Sed nouissimè docet Marchinus, etiam Sacerdotem in tali casu absoluendum esse. *par.4.tr.4.ref.92.§.Notandum est*, in fine.

Immo absolui debet si nec audit, nec loqui potest, pulsat autem sibi pectus, & oculos in cęlum tollit.

22 Secundum dubium est, an talis sit absoluendus, si dubium sit, an prædicta signa orta sint ex contritione, an verò ex mortis angustia? Et respondeo cum Sancio, *Select.disputatio.44.num.35.* absolui posse sub conditione, quia talis absolutio prodesse potest infirmo, & non obest Sacramento. *par.3.trac.3.resolut.3.*

Etiam si dubium sit, num talia signa procedant ex contritione, an ex dolore mortis.

23 SECVNDO, Confessio sacramentalis non potest fieri Confessario absenti, & ab illo absente recipi absolutio. Nam Clemens VIII. per suum decretum anno 1602. damnat vt falsam, temerariam, & scandalosam istam propositionem. *Non licet per litteras, seu inter nuncium, confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.* Sed Villalobos *tomo 1.tract.9.difficult.37.num.6.* & alij, inter quos nouissimè Gamachæus in *3.part.cap.29. §.4. de Sacram.Pœnitent.* & Kellisonius, *in 3. p.tomo 2.quæst.9 art.3.dub.3.* putant Clementem VIII. damnasse supradictam propositionem in sensu copulatiuo, quatenus tam Confessionem, quã

Confessio debet fieri Confessario præsenti, & ab eo præsente absolui.

absolutionem in absentia factam includit. Quæ opinio probari potest, primòque quia Pontifex adhibet particulam, *&*, quæ copulat, non *vel*, quæ disiungit. Secundò, quia damnam illam propositionem in singulari, ac proindè per modum vnius hypotheticæ. Tertiò, quia quæstio, quam dirimere intendit, non erat de sensu diuisiuo, sed de copulatiuo inter DD. Igitur in hac sententia Confessio facta absenti esset valida, dummodo absolutio conferatur præsenti. Aduertit tamen Gamachæus, talem confessionem à Pontifice declarari illicitam; excusari tamen posse bona fide, quia decretum loquitur de ijs tantum, qui prudenter, & scienter contra prohibitionem ausi fuerint confiteri. Verum ipse puto cum Freyta *addit. ad tr. de conf. sollicit. q. 13. n. 51.* & alijs multis, esse de necessitate confessionis, vt fiat in præsentia Sacerdotis; quia est actus personalis quemadmodum absolutio, & Clement. VIII. in prædicto decreto non solum damnasse absolutionem absente pœnitente, sed etiam confessionem absente confessario, quod Syluius in *3. p. q. 9 art. 3. post concl. 4.* testatur declarasse ipsum Clementem Cardinali Bellarmino, & declarauit postea S. Congregatio apud Coquetium *different. de conf. per litt. ca. 5. n. 15.* Igitur confessio facta Sacerdoti absenti, non solum est illicita, sed etiam inualida *p. 3. t. 3. ref. 7. & p. 5. tr. 17. ref. 60.*

Ita vt non possit quis confiteri absenti, & ab eo postea præsente absolui.

Potest nihilominus absolui moribundus qui dedit signa absente Confessario, si huic præsenti testentur auditores illa vidisse.

24 Cœterum ex hac sententia sequi videtur, non posse absolui moribundum, qui absente confessario confessionem petijt, vel signa pœnitentiæ dedit aliquibus id testantibus. Et ita tenet Turrianus *de Pœnitent. quæst. 9. artic. 2. disput. 32. dub. 4* cum alijs quamplurimis. Sed nihilominus tenendum est cum Vasquez in *3. par. tom. 4. quæst. 91. art. 2. dub. 1. num. 4.* & 5. & alijs multis, absolui posse. Hanc sententiam clarè docuit D. Thomas *opuscul. 65. §. de extr. Vnctione*, & Clemens VIII. apud Coninch *de Sacrament. disputat. 7. dub. 10. post num. 61* respondit, se in decreto de quo supra, hunc casum non comprehendisse. Quæ responsio, quamquam ab ipso manauerit, vt Doctore priuato, satis probat, prædictum decretum huic opinioni non derogare. Accedit auctoritas Conciliorum Arausicani I. cap. 12. Carthaginensis III. cit. in cap. *ægrotantes de cons. dist. 4 & IV. cap. 76. cit. in ca. 8. eadem causa*, S. Leonis Papæ Epist. 89. Et tandem Ritualis Romani editi anno 1615. Ad argumentum suprapositum de absentia Sacerdotis respondetur, talem confessionem non fieri omninò absenti, si adstantes talem confessionem coram infirmo repeterent tanquam interpretes. Ita Syluius in *3. part. quæst. 9. art. 3. concl. 4. par. 2. tr. 13. resolut. 13. & part. 3. trac. 3. resol. 4.* Vnde ob contrariam rationem, si testes, non in præsentia moribundi, sed in eius absentia testentur Sacerdoti de signis contritionis moribundi, non potest confessarius illi absolutionem impendere. Sed quia Bonacina, *tomo 4. disputat. 2. quæst. 3. punct. 3. num. 4.* & alij multi tenent, etiam in hoc casu moribundum absolui posse: hanc opinionem probabilem censeo *par. 3. tr. 3. ref. 7.* † & recitanter *in part. 4. tr. 4. ref. 92. §. Notandum est.* †

Nam talis Confessio est quodammodo præsens.

Secus si testes testentur in absentia de signis.

Et tamen etiam in hoc casu probabile est absolui posse.

25 Sed ad hoc supersunt aliqua dubia circa prædicta. Primum est, quot testes requirantur ad testandum in tali casu coram Sacerdote, & moribundo de signis pœnitentiæ ab illo editis? Et videntur requiri plures. Quia S. Leo, & Concilia citata loquuntur de testibus in plurali Sed Sancius, *disputat. 44. num. 35.* docet, sufficere vnum. Nam Felinus *in cap. veniens, et si 1. num. 8. de testibus*, ait, standum esse dicto vnius, vbi non agitur de præiudicio alterius. Nec oportere, quod sit Christianus, sed quemcumque sufficere: nam præsumptio in hæretico, &c. est quod deberet negare, ne fiat Sacramentum, & sic in fauorem. Debere tamen absolui sub conditione, *si signa dedisti p. 3. tr. 3. resol. 5.* Et ita tenendum est *par. 2. tr. 13. resol. 13.* in fine.

At quot testes in tali casu requirantur?

Vnus, ait Sancius.

Etiamsi sit Paganus.

26 Secundum dubium; An Confessarius possit absoluere moribundum sensibus destitutum, quem paulò ante confitentem audierat, & postea

Confessarius potest absoluere moribun-

ftea recefferat antequam abfoluiffet? Et refpondeo affirmatiuè cum Chapeauilla *de modo minifir. Sacram. temp. mortis, cap. 4. dub. 2. fect. 0. 7. quaftio. 13.* dummodo non conftet de mutato propofito. Nam non debet præfumi mutari. Nec eft in hoc maius dubium, quam in contrahente per procuratorem. *par. 3. tr. 3. ref. 6.* — dum fine fenfibus, fi illum confiteri antea audiuit.

27 Tertium dubium: An dari poffit fub conditione abfolutio moribundo, qui nec confeffarium petijt, nec vlla figna pœnitentiæ dedit? Et negatiuè refpondeo cum Henriquez *lib. 3. cap. 10. num. 9.* Quia non poteft dari abfolutio, vbi nulla eft accufatio. Nec dicas cum Homobono *par. 1. tract. 7. cap. 18. qu. 84.* talem fortaffe habere actum contritionis internum cum voluntate confitendi. Nam talis voluntas debet exterius manifeftari per figna: Sacramentum enim, quia fenfibile, requirit materiam fenfibilem. Cæterum fententiam affirmatiuam præter Homobonum docuit Gregorius XV. dum erat Archiepifcopus Bononienfis, *in memor. Confef. cap. 1. num. 16.* Et teftatur practicatam effe à Clemente VIII. cum quodam, quem cadere vidit è fabrica D. Petri. Docuit etiam Fauftus *tomo 1. lib. 4. quaft. 204.* Qui omnes loquuntur de moribundo aliàs bonæ famæ, & probatæ vitæ: quia is præfumi poteft habere aliquem dolorem, factum fufficienter fenfibilem per teftificationem bonæ famæ. Et tandem Baua *inftitut. Relig. Chrift. lib. 1. ca. 91.* docuit, talem abfolui poffe per modum fuffragij, cum conditione tacita, vel expreffa, *in quantum poffum, & tu es capax par. 3. tract. 4. ref. 8. & part. 4. tract. 4. refol. 92.* Vnde hæc opinio eft probabilis faltem per locum extrinfecum. Non eft tamen recedendum à prima fententia. *p. 3.* cit. Cui addit Sancius *in edit. Lugd. difp. 44. nu. 35.* quod, fi moribundus abfente confeffario dedit quidem figna, fed nullus id teftetur, non poteft confeffarius fub conditione abfoluere. Et, fi aliquis mentiatur, fe figna doloris vidiffe, quæ ille reuera elicuit, non illi profuturam abfolutionem, quia interpres eft formaliter falfus, *parte 5. tr. 3. ref. 56. §. Obferuat.* — Non autem fi nunquam figna dedit, vel Confeffionem petijt. — Sed, fi erat bonus vir affirmatiua fententia nõ eft improbabilis. — Prima tamen eft verior. — Addit Sancius, nec poffe abfolui fi dedit figna, fed nemo id teftetur.

28 Quartum dubium: An, quando adeft probabilis opinio, confeffarius poffit, & debeat abfolutionem impendere, & fub conditione? Refpondeo. Vide V. *Opinio num. 6.*

29 † TERTIO Confeffio debet effe fecreta †. Nam regulariter ad Confeffionem publicam nemo tenetur, ficut fupra dictum eft de Confeffione per interpretem, nifi quis in articulo mortis dubitans fe effe contritum, non poffet nifi publicè confiteri, vt tempore peftis, naufragij, &cet. Nam tunc plus timenda eft mors æterna, quàm aliqua famæ iactura: fed hic non tenetur explicare omnia peccata, fed poteft omittere grauiora. *parte 2. tract. 16 refol. 41. & par. 5. trac. 11. refolut. 23.* Imò fufficit dicere vnum peccatum, vel vt docet Hurtadus *de Sacrament. Pœnitent. difputat. 9. diff. 10.* aliquo figno declarare, fe effe pœnitentem, vt fi in naufragio, bello, &c. dicat confeffarius, vt omnes, qui volunt confiteri, genuflectant; nam tunc fatis eft genuflectere. *par. 5. tr. 3. refol. 71.* & confeffarius poteft omnes in communi abfoluere. *Ego vos abfoluo à peccatis veftris. Ibidem, & tr. 11. refolut. 23. & in par. 1. fup. cit.* in fine. — Quando eft opinio probabilis, quod moribũdus abfolui poffit, Sacerdos ad id tenetur. — Nemo tenetur confiteri publicè. — Nifi in aliquo cafu per accidens.

30 Idem dic, fi quis in platea vulnus lethale reciperet, & non poffet fimul animæ, & corporis medicamentum admittere, nec medici vellent per modicum à medendo defiftere. Quòd enim ait Mancinus, *prac. 4. dub. 10* in tali cafu debere peccata fignis & nutibus, vt poteft, coram neceffarijs tantũ perfonis manifeftare, monendo eas, vt oculos, & aures auertant, & fi quid audierint, feruandum fub figillo; hoc inquam viris doctis non fatis placet. Ego verò, fi poffem, vnum peccatum audirem, & abfoluerem, confeffionem integram abfoluturus poft medelam. *ibid. ref. 56.* — In quo nec tenetur confiteri integrè.

31 Confeffio facta inualida de referuatis Delegato, tollit referuationem.

tionem.*par.8.tr.7.ref.65.* Reseruatio non includit peccata dubia *ibidem resolut.72.* Sic etiam confessiones audiui domibus prohibitæ à Synodo Diœcesana, non sunt nullæ, quamquam puniendus est confessarius. *ibidem ref.73.* Non confessus elapso anno, vnica confessione satisfacit annuæ confessionis, elapsi, & præsentis anni. *ibid.ref.80.*

Confessio facta in domib. non est inualida sed puniendus confessarius est.

Si Sodomia est peccatum reseruatum aperienda est eius circumstantia.

32 In confessione non est aperienda circumstantia Sodomiæ (nisi propter reseruatum) si cum femina, vel cum masculo illam commisit, sed satis est dicere peccaui contra Naturam *ibid.ref.86.p.9.tr.8.ref.66.*

33 Vicarius electus à Capitulo mortuo Archiepiscopo non potest reuocare licentiam confessionis datam Regularibus. *ibid.ref.94.*

Taciturnitas peccati non impedit satisfactionem annuę confessiones.

34 Adimplet præceptum annuæ confessionis, qui aliquot peccatum ex iusta causa tacet in confessione, & non tenetur amplius eo anno confiteri, & eadem est ratio de oblitis, sicut qui in articulo mortis ex causa ommisit non tenetur statim eo cessante confiteri, sed potest expectare tempus annuæ confessionis. *par.9.tract.8.resol.56.* Tenetur pœnitens manifestare reseruata confessario non habente facultatem ab illis absoluendi cum non reseruatis; sed si sine periculo vitæ infamiæ, vel honoris, tenetur manifestare, quæ absolutioni obstare possunt. *ibidem. Sed obiter* non tenetur secularis se accusare in confessione de defectibus, qui peccata non sunt, sed Pellizzarius affirmat de Religiosis, cum aliquando possint esse cum culpa. *parte 9. tractat.9.resolutio.19.*

Defectus qui non sunt peccata, nõ sunt confitendi.

Secus de Religiosis.

CONFESSIONIS

Requisita.

Confessio multa requirit.

35 † REQVISITA Confessionis continentur in his sequentibus carminibus,

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Præcipuè verò fidelitatem, dolorem, integritatem.

Non sunt tamen omnes hæ conditiones necessariæ, maximè autem sunt, fidelitas, qua peccata certa explicentur vt certa, & dubia vt dubia, dolor de quo vide supra V. *Attritio, & Contritio*, & integritas.

In Confessione mentiri est graue peccatum.

Nisi paruitas materiæ minuat.

Vt si mendacium fit de veniali, quod non fit tota materia.

Et secũdum Fabrum etiam si sit tota materia.

36 Ad fidelitatem pertinet in Confessione verum dicere, & in ea mentiri est peccatum ex suo genere graue †. Excusat tamen primò paruitas materiæ, nam mendacium de peccato veniali non est peccatum mortale *par.5. tr.5.ref.27.* nisi illud veniale esset totalis materia Confessionis; nam tunc daretur absolutio sine materia, & Sacramentum foret nullum. Ita Suarez, *tom.4.disp.22.sect.10.num.6.* & DD. communiter. Sed Faber *in 14. dist.17. qu.vnic.disp.14.ca.3.nu.51.* ait, mendacium de veniali, etiam si sit totalis materia Confessionis, esse veniale: quia, inquit, omne mendacium de veniali est res leuis & parum lædit iudicium Confessarij. Ad argumentum supra factum respondet, Sacramentum ex parte etiam irritari, quando mendacium est de materia partiali, vnde debere vtrumque esse mortale, si læuitas materiæ non excusaret: sicut idem peccatum mortale esset, consecrare panem hordeaceum solum, & hordeaceum simul cum triticeo. Ita ille: sed an probabiliter, alij iudicent. *p.3.tr.4.ref.96.*

Vel si mendacium sit de re ad Confess.

37 Excusat etiam Sancius à mortali, mentientem in re impertinente ad iudicium Confessarij, vt si interrogetur de consuetudine, vel de occasione

ne peccandi etiam proxima, quam pœnitens vitare non possit. Sed de hac opinione dictum est supra V. *Confessarius, nu.31.*

58 † Quoad INTEGRITATEM sciendum, Confessionem esse debere de omnibus peccatis mortalibus quoad speciem, & numerum, ac proindè de omnibus circumstantijs mutantibus speciem †: non autem de aggrauantibus in eadem specie, de quo dictum supra V. *Circumstantia, n.5.*

39 Neque confitenda sunt aliqua, quæ minus peritè explicari solent absque eo, quod sint peccata. Itaque non tenetur pœnitens confiteri, quod diuinis inspirationibus non correspondcrit: quia aut inspiratio est ad implendum præceptum, & tunc illi non correspondere, non est peccatum distinctum à transgressione præcepti, ac proindè satis est, quod explicetur ipsa præcepti transgressio. Si verò est ad consilium, vt ad ingrediendam Religionem, ad dignitates posthabendas, ad curas humanas obliuioni tradēdas, macerandum corpus, & similia, non est peccatum illi non respondere, cum nemo teneatur operari secundum consilium, quamuis Toletus *lib.3.c.2 n.6.* dicat esse peccatum veniale. Ita Sancius. *disp.7. nu.4.p.3.4.res.52.*

40 Præterea, si pœnitēs sufficiens examen adhibuisse bona fide arbitratur, & dolorem, quem potest, adducit, non tenetur se accusare, quod non præmiserit magnum examen & non afferat magnum dolorem, quia non obligatur, nisi ad moralem diligentiam. Sanch. *disput.1.nu.8.ibid. §.Primò.*

41 Tertiò, non oportet, se accusare de omnibus commissis ore, verbo, opere, & cognitione; quia hæc generalis confessio est imbibita in confessione specialium peccatorum. Idem Sancius. *Ibid. num.*17. *ibid.§ Secundò.* Qui infrà docet præterea, non esse necessarium post finem Confessionis dicere: *Dico meam culpam de illis, quæ obliuiscor*: Nam propositum illa confitendi, si in memoriam venissent, includitur in præuia confessione. Nec opus esse pœnitentibus, se accusare, quod Deum non amauerint tota intentione, qua potuissent; quia præceptum amoris Dei impletur per actum quantumuis remissum. Nec teneri dicere; *Me accuso eo modo, quo scit Deus me deliquisse*: quia confessio facienda est iuxta conscientiam pœnitentis. Item non teneri coniugatos se accusare, quod extra copulam verba amatoria, & impudica cum vxore habuerint: quia hæc verba honestantur a matrimonio. Nec si nimiam delectationem sensualem in copula carnali experti sint: quia hoc est naturale copulæ carnali. Sed horum aliqua aliquibus non placent. *Ibid. à §.Tertiò.* Docet tandem *in disp.6.num.9.* dominos teneri se accusare, quod non corrigant mancipia, minimè verò quod non corrigant seruos ob salarium seruientes. *p.5.tr.14.res.56.§ Quæro septimo* †. Quam opinionem approbauerat auctor, *in p 1.t.7. res.57.* in fine. †

43 † Rursus ad integritatem Confessionis pertinet, vt explicentur peccata etiam dubia. Porrò dubius an aliquod peccatum commiserit, vel an illud confessus sit, vel ita dubitat, vt iudicium pro neutra parte ferre possit, & maneat suspensus ac negatiuus, vel habet assensum probabilem in vtramque partem †. Et quidem, qui dubitat primo modo, tenetur tale dubium confiteri. Ita Sanchez *in summ. tom.1. lib.1. cap.10. nu.66* & Doct. communiter, ac etiam iudicat Tridentinum *sess.14.c.5.* Sed Coninch *de Sacram. tractat.2. disputat.7. dub.8. concl.7.* putat, neminem teneri ad explicandum aliquod peccatum, nisi saltem probabiliter iudicet, se peccasse. Nam delictum præsumi non debet. Quod etiam late probat Præpositus *in 3. parte quæstio.5. dub.3. num.*117. & speculatiuè probabile iudicat, sicut etiam Layman, *lib.1. tract.1. cap.5 §.4.num.37.* saltem extra mortis articulum. Quia nullum adest præceptum confitendi peccata dubia. At tu tene primam sententiam. *p.3.t.4. resolut.60.* Nam secunda est improbabilis *part.4. tr.3. resol.5.* Si verò quis, se peccasse dubitet secundo modo, scilicet cum assensu probabili

Rursus explicari debent omnia mortalia in specie, & numero.

Non autem quoad circumstantias aggrauantes.

Nec explicanda sunt aliqua, quæ non sunt peccata.

Vt quod pœnitens non responderit diuinis inspirationibus

Et quod non afferit perfectum dolorem.

Nec se accusare debet in generali.

Et secundum Sanciū nec de peccatis oblitis.

Nec quod Deum nō amauerit quantum potuit.

Aut se accusare eo modo quo a Deo cognoscitur deliquisse.

Item non teneri coniugatos se accusare de verbis impudicis.

Aut de nimia delectatione.

Et denique dominos non teneri se accusare, quòd seruos non correxerint.

Sed aliqua horū non placent aliquibus.

Qui dubitat negatiuè an peccatum mortale commiserit, vel an commissum confessus sit tenetur tale dubium confiteri.

Quamuis neget Coninch.

Si verò probabile vtrumque putat non tenetur.

babili

babili in vtramque partem, & assensus sit æquè probabilis, satis probabile est, non teneri se accusare de illo; quia cum probabile sit, se non peccasse, vel illud confessum esse, potest hanc opinionem sequi, & ita tenere. Ita Suarez, *in 3.p.to.4. disput.22.sec.9.nu.6.* quamuis contra sentiat Nugnus, *in add. ad 3.p.q.9. art.2.dub.4. p.3.cit.resol.107.* & *p.4.tr.3.resol.5.§. nota.*

Etiam si probabilius iudicet, commisisse, vel non esse confessum.

44 Sed quid, si probabilius iudicet, se peccasse, vel non esse confessum? Respondet Coninch, *de Sacram. disput.7. dub.8.nu.68.* confiteri illud debere cum dubio, & gradu probabilitatis, nè se exponat periculo errandi circa integritatem Confessionis. Et ita nouissimè docet Duuallius: in *tr.de hum.act. q.4. art.12.* Sed ego etiam in hoc casu puto non teneri, cum Syluio, *in add. ad 3.p.q.6 art.4.q.3.* & Merano: *to.3. in 4.p.tr.de Sacr. Pœn. disput.26. sec.3. nu.4.* quia potest quis sequi opinionem probabilem relicta probabiliori, nec vllo periculo se exponit, cum omnis opinio probabilis tutè, & absque formidine sequi possit. *p.3.t.4.ref.* 107.§. *Sed difficultas,* & *p.5.t.14 ref.13.*

Quod si peccatū dubium an confessum sit; cōfitetur quis tacendo dubium confessio non est inualida.

45 Non faceret Confessionem inualidam, qui in dubio an peccatum confessus sit, confiteretur peccatum, vt certum, & sine dubio, quia non mentiretur circa materiam quam exponeret, cum certum sit peccatum esse commissum, & ipse non negaret, se illud aliàs confessum fuisse. Ita Homobonus, *vol.1.p.5.resp.132.* & alij: *p.4.t.3.ref.65.*

Certus, se commisisse peccatū mortale, & dubius de specie peccati, tenetur cum tali dubio confiteri.

46 Qui meminit se peccasse mortaliter, ignorat verò speciem peccati, tenetur illud in genere confiteri. Quia peccatum mortale in genere est materia sufficiens, immò necessaria Confessionis. Ita Layman: *lib.5. tract.6. cap.12.nu.septimo.* contra Sotum *apud Villalobos in sum.tom.1.tract.9 diff.34. nu.3.* citans pro se D.Thomam. Aduertit tamen Villalobos *loc. citat.* in negotio tanti momenti ad maiorem cautelam, cum peccato huiusmodi, alia peccata venialia explicanda esse, vt absolutio, quæ est actus iudicij, feratur quo minus potest in materiam genericam, & indeterminatam. Nota hic, quòd aliqui DD. apud Homobonum, *p.1. tract.5.cap.13.q.83.* docent, quòd qui non habet nisi venialia, validè confitetur dicens, se venialiter peccasse; numerum, & speciem peccatorum tacens. Quam opinionem ipse Homobonus probabilem iudicare videtur, dum contrariam, quam ipse tenet, veriorem appellat. *part.3.t.4. resol 66.*

An autem habens sola venialia, satisfaciat, se accusando de illis in genere?

Et an certior factus, postquam peccatum confessus est dubiū, teneatur cōfiteri certum?

47 Cæterum qui confitetur peccatum in genere, aut cum dubio, num illud commiserit, vel num fuerit mortale, aut etiam num aliàs illud confessus fuerit, si postea recordatur peccati speciem, aut certus euadit, se peccatum commisisse, illudque esse mortale, nec aliàs confessum, tenetur illud confiteri, explicando speciem, & certitudinem secundum Turrianum, *de pœn. quæst.9.art.2. disput.29.dub.6.* Quia peccata explicanda sunt, vt sunt in conscientia pœnitentis; hoc autem peccatum ita determinatum, & certum, vt nunc est in conscientia pœnitentis, nunquam subiectum fuit clauibus. Ita etiam tenet Sanchez, *Sum.tom. primo lib.1.cap.10. nu.69.* Qui tamen excipit dubium de peccato mortali aut veniali; Nam, ait ipse, si quis confessus est integrè factum, dubius, an fuerit mortale, iam plenè suum peccatum manifestauit, nec aliqua circumstantia de nouo occurrit. *part.3. t.4. resol.91.* & *p.4.t.3. ref.5.§. Nota etiam.*

Et quid si peccatum commisit, dubitans an sit mortale, vel veniale, postea verò sciat esse veniale? Secus si illud existimauit mortale.

48 Qui peccatum veniale committit, sciens illud esse peccatum, sed non distinguens, vtrum sit veniale, aut mortale, probabile est, quòd re postea cognita, satisfaciat dicens se commisisse véniale. Vide Verbo *Conscientia*, *n.2.*

49 Si quis verò operaretur cum conscientia erronea, existimans illud esse peccatum mortale, aut veniale, quod posteà comperit, non esse tale, tenetur in Confessione id explicare. Satisfacit autem confitendo peccatum iuxta dictamen conscientiæ, vt si quis putans, hodie esse vigiliam, comederet carnes, dicat, se comedisse carnes in die prohibito. Sed contra sentit Valentia,

lentia,

sentia, *tom.4.disput.7.q.11.punct.1.p.3.t.4. resol.162.* §.*Notandum*.

50 Sciendum item, confessionem posse esse integram dupliciter, vno modo materialiter, & formaliter, alio modo formaliter tantùm. Primò modo dicitur integra, quando est de omnibus peccatis commissis: secundo verò, quando quis post sufficiens examen confitetur omnia peccata, quæ illi occurrunt, quamuis aliqua omittat ex obliuione, aut inaduertentia, aut alia causa iusta † vt primò, si homo mutus, surdus, balbutientis linguæ, aut ignoti idiomatis, omnia peccata explicare non possit. Ita Henriquez *lib.5. ca.12.num.3.* Secundò, si inter confitendum periculum sit ne pœnitens moriatur; nam tunc statim absolui debet. Ità Sà, V. *Absolutio, num.9.* Tertiò, cum imminet multis periculum mortis ex naufragio, bello, &cet. vt dictum est *num.30.par.3. tract.4. resolut.131.* Quartò si pœnitens laboraret morbo contagioso, ex quo timeretur infectio confessarij: nam in tali casu Ioannes de la Cruz, *part.2.de Pœnitent.quæst.3.dub.5.conclus.3.* putat posse Confessionem dimidiari. At Marchinus de peste, *parte 3.ca.4 num.5.* contrarium docet, & septem rationibus probat *part.5.tract.3.resolut.74.* Quintò, si necessitas vrgeat confitendi cum aliquo confessario, cui aliquod peccatum sine graui periculo explicari non posset. Ita Sotus *in 4 distinct.18. quæst.1. artic. 5.part.3.vbi supra.* Sextò, si pœnitens habet aliquem casum reseruatum, quem Confessarius non possit absoluere, vel superior nolit absoluere nisi reseruata: nam tunc secundum Ioannem de la Cruz, *par.2.de Pœnit.quæst.3. dub.3.conclus.3.* satis est, quod confessario inferiori manifestet non reseruata. Vide V. *celebrare, num.39.* Vbi etiam innenies, quò in his, & similibus casibus, pœnitens directè tantùm absoluitur à peccatis confessis, ab alijs autem indirectè, & cum onere vt ea postea confiteatur. Non debere tamen peccata omissa confessario statim deferre, sed differri posse explicanda in prima confessione annuali Quadragesimæ, &c.

Potest confessio esse integra, formaliter, & non materialiter. Primò, si homo surdus, &c. non possit explicare omnia peccata.

Secundò, si dum confitetur, vrgeat periculum mortis.

Tertiò, si mors imminet multis, vt in naufragio.

Quartò, si pœnitens haberet morbum cõtagiosum.

Quintò, si quis debet confiteri alicui, cui non potest explicare aliquod peccatum.

Sextò, si pœnitens habet reseruata, & Confessarius non potest absoluere.

Vel septimò, si superior absoluat tantum reseruata.

* In quibus omnibus casibus pœnitens absoluitur cum onere faciendi confessionẽ integram cessante necessitate.

Non autem statim.

Cum quo onere.

51 Addit etiam Granado in *3.par.controu.7.disput.5.sect.3. nu.20.* confessionem dimidiari posse, quando non posset omitti Communio sine graui scandalo, & aliundè occurrat necessitas confessionis adeò longæ, vt tunc perfici non possit, in tali enim casu posset pœnitens communicare præmissa contritione, si verò contritio non eliceretur, & timeretur prudenter non elicienda, probabile putat, posse confessionem dimidiatam præmittere, ne alioqui nonum peccatum committat. Sed cum onere, quod supra diximus. *par.5.tr.14.resol.53.* vide etiam V. *Communionis num.54.*

Granado putat probabile dimidiari posse confessionẽ nimis longam vigente tempore.

Communionis publicæ.

52 Insuper, potest esse integra formaliter, & valida confessio, quamuis omittantur aliqua peccata, quæ inuincibiliter ignorentur esse peccata, quæ quidem ignorantia inuincibilis contingere etiam potest in fornicatione, & pollutione voluntaria, vt dicam V. *Ignorantia num.10.* Et ita docet Layman. *lib.4.tract.6.cap.8.num.3.* Addit Reginaldus *tom.1.lib.6.c.5. sect.3 num.153.* quòd si hæc, aut similis ignorantia esset vincibilis, & mortifera, nec irritaret confessiones, sed sufficeret, peccatum ignoratum adueniente mala fide, manifestare. *par.3.tr.4.res.108.*

Valida est Confessio, in qua omittuntur peccata quæ non æstimantur peccata.

Quod contingere potest in fornicatione, & pollutione voluntaria.

53 Posse etiam, ait Marchantius, *Cand.99.Pastor.trac.5.cap.3. qu.3.* talem ignorantiam contingere circa expressionem numeri peccatorum, vt dictũ est V. *Confessarius, num.38.*

Et secundum Marchant. circa numeri declarandi necessitatem.

54 Vt Confessio fiat integrè debet adhiberi examen. Sed nemo cuiusuis memoriæ tenetur peccata scribere, vt ait Bonacina *de Sacrament. disputat.5. qu.5.sect.2.punct vlt.num.6.* quia non adest præceptum conseruandi memoriam peccatorum. Ita Vasquez in *3.par.tract.4.quæst.90.art.1.nu.24.* Suadendum tamen est, vt docet Coninch, in *3.part.disputat.7.dub.9.num.72.* contra Sotum *in 4.distinc.18.qu.2.art.4.ad vlt.* quia in hac re laudanda est diligentia: modò vitentur scrupuli; nam nimia diligentia in perscrutando numero

Ante Confessionem præmitti debet examen conscientiæ.

Non tamen scribi peccata, etiam si adsit periculum obliuionis.

Quamuis id bonum esset.

pecca-

peccatorum, est peccatum veniale: quia in omni virtute morali peccatur per defectum,& per excessum,vt tradit D.Thomas, *part.2.quaest.64.artic.1. par.2.tr.17.resolut.46.*

Quod si quis inuincibiliter credat se diligenter examinasse, cum non ita sit, Confessio non est inualida.

Si autem id vincibiliter, putet, probabile est, fore inualidã.

Probabile etiam fore validam, sed informem.

55 Qui, non præmittens examen sufficiens, aliqua peccata omittit, existimans tamen sufficiens adhibuisse, si id putet inuincibiliter. Confessio non est inualida; si verò vincibiliter, Vasquez, *in 3. parte tomo 4. quaestio.92.artic.2.& 3.* & alij probabiliter docent fore inualidam, quia pœnitens accedens absque sufficienti examine, peccat mortaliter in ipsa Confessione, & sic non accedit cum dispositione, quæ est pars essentialis huius Sacramenti. Sed Sotus, in *4.distinctio.18.quaestio.3.artic.2.* Muninus *de Sacrament. Pœnitent.quaestio.30* & communiter D. Thomæ discipuli probabiliter etiam docent, non fore inualidam, quamuis informem,& sine fructu, propter prauam dispositionem suscipientis: nam dari possunt alia Sacramenta valida, sine fructu gratiæ. Ad argumentum supra factum respondere pœnitentem accedere dispositum, si affert dolorem; quia confitetur omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt, adhibita prius aliquali diligentia; quamuis, quia non fuit sufficiens, confessio sit sacrilegia. Ignorantia enim vincibilis opponitur quidem gratiæ; non tamen validitati Sacramenti cui solùm opponitur peccatum ex certa scientia. An autem examen præmissum ad validitatem Sacramenti sufficiens fuerit, hac regula dignosci potest: Si post Confessionem plura peccata memoriæ occurrunt, quam confessa fuerunt, examen non fuit sufficiens,& Confessio est iteranda. Si autem occurrant multo pauciora examen fuit sufficiens,& Confessio non est iteranda. Sed satis est confiteri peccata non confessa, & negligentiam, saltem ad cautelam. Ita Nugnus *in 3.parte tomo 2. quaestio.9. artic.1. par.2.tr.17. resol.31.*

Tunc verò fore inualidam, quando post cõfessionem memorarentur peccata multo plura, quam confessa sint.

Cæterũ, post diligẽs conscientiæ examen, & memoratorum confessionem nemo tenetur de anteacta vita vlterius cogitare.

56 Nota huic celebrem doctrinam Sancij *disputat.4. num.18.* quòd postquam quis diligentem conscientiam examinauit, & confessus est omnia peccata, quæ in mentem venerunt, non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare. Et,si aliquid occurrit, quod non sit explicatum credere potest confessum fuisse *par.3.l.4.ref.107.* in fine.

Potest etiã dimidiari confessio, vt vni confiteantur mortalia, & alteri postea venialia.

57 Qui,duos Confessarios habens, vni confitetur mortalia; & alteri postea venialia, non peccat. Nam vtraque Confessio est integra. Neque est vera hypocrisis, velle conseruare bonam famam apud confessarium ordinarium; quia hoc aut leuem, aut nullam deordinationem continet. Neque est species mendacij, quia pœnitens nihil falsum confitetur, quamuis facto ipso permittat alium decipi. Ita Villalobos, *tom.1.tractat.9. diffic. 51.num.1* & alij contra Victoriam, *num.196.* Esse tamen potest peccatum mortale per accidens, quando pœnitens ex hoc maneret in occasione peccandi. *par.3.tr.4. ref.132.*

Confessio generalis non exigit integritatem.

58 Confessio generalis non requirit integritatem quoad peccata aliàs confessa. Neque ad hoc obligare potest Papa. Vnde, qui dixit Confessario, se velle facere cum ipso confessionem generalem, non ob id tenetur exprimere omnia mortalia: nam quamuis mentiatur, id tamen parum refert ad iudicium confessarij, cum non pertineat ad eius forum. Id quod etiam procedit, si pœnitens, dum hoc dixit, habeat intentionem confitendi omnia, nam potest mutare voluntatem. Ita Henriquez *lib.2.cap.12.num.2.gloss.litt. D.*& alij communiter contra Victoriam, *sum.nu.253.*& Ledesmam, *ca.22. par 4.qu.8.art.2.dub.15.par.3.tr.4.ref.86.*

CON.

CONFESSIONIS

Repetitio.

59 † CONFESSIO repetenda est, quando fuit inualida. Inualida autem potest esse tum ex parte confessarij, tum etiam ex parte pœnitentis: quandonam sit inualida ex parte confessarij inuenies supra V. *Confessarius*: quandonam ex parte pœnitentis, mox dictum est v. *Confessionis modus*, & *Confessionis requisita*. † Confessio repeti debet, quando fuit inualida.

60 Vnum hic addo, confessionem non fore inualidam ex eo, quod fiat alio fine principaliter, quam ob remissionem peccatorum; dummodò in eo non peccetur mortaliter, & peccatorum remissio intendatur, saltem vt finis minus principalis. Nam in tali casu est intentio suscipiendi Sacramentum, & omnia requisita ad illius valorem. Ita Vasquez, *in 3. tom. 4. quæst. 92. art. 3. dub. 2.* contra Sylueſt. *V. Confessio. 1. num. 7. par. 4. tr. 4. res. 212.* Nõ fuit autem inualida, si facta non est principaliter in remissionem peccatorum.

61 Quando Confessio valida est iteranda cum eodem Confessario, & hic neque in confuso recordatur statum pœnitentis, neque pœnitentiam iniunctam, nec ipsi nota sit à pœnitente, docet Hurtadus, *de Sacrament. disputat. 8. difficult. 8.* non sufficere, quòd pœnitens se vno verbo accuset de omnibus peccatis confessis, & sacrilegio in illa Confessione commisso, sed requiri aliquam saltem confusam Confessionem, & explicationem illorum peccatorum, quantum sufficit Confessario ad taxandam prudenter pœnitentiam *part. 4. tr. 4. resol. 203.* & initio, *resol. 51. infra citanda*. Sed ego probabilem puto sententiam Granado in *3. par. controu. 7. tract. 9. disp. 12. numer. 5.* quod satis sit, pœnitentem in tali casu se accusare omnium peccatorum aliàs confessorum, & sacrilegij commissi in Confessione inualida, & tunc Confessarius validè, ac etiam licitè illum absoluere potest, quamuis nec confusam peccatorum notitiam habeat, nec pœnitentiæ recordetur. Ratio est, quia nulla ratio nos cogit ad imponendum tam graue onus pœnitenti in materia adeò difficili, qualis est ad confessionem accessus, qui, quantùm fieri potest, facilis reddi debet. Assumptum probatur; quia illa repetitio in speciali non requiritur ad hoc, vt verum sit, pœnitentem omnia peccata confessum esse; nam iam supponitur confessus in præterita confessione, ex qua, quamuis inualida, confessarius habuit illorum notitiam. Neque requiritur, vt confessarius pœnitentiam proportionatam iniungat. Nam supponitur iniunxisse, & pœnitens illam impleuisse: & præterea pœnitentia non est cum tanto rigore proportionanda peccatis, vt non possit aliquando rationabiliter minui; & ideò in hoc casu potest confessarius suo arbitrio imponere etiam minorem, maximè quia impleuit aliam, quæ quamuis nullum fructum contulerit ex opere operato, quia non fuit pars veri Sacramenti; fuit tamen vtilis ad præseruandum pœnitentem à culpis, qui est vnus ex finibus, quos in iniungenda pœnitentia confessarius sibi proponit. Confirmatur hæc sententia: nam si pœnitens faceret confessionem generalem per multos dies, & confessarius singulis diebus pœnitentiam partialem imponeret, non esset necessarium in fine confessionis omnium peccatorum recordari, aut de pœnitentijs iniunctis interrogare. Quæ omnia non procedunt, quando confessio reiteratur cum alio Confessario, quia hic numquam habuit peccatorum notitiam. Ita Granado *par. 5. tr. 14. res. 51.* † Quamuis *in par. 3. tractat. 4. resolutio. 123.* docuerit, Confessarium in tali casu peccare †. Quãdo verò confessio repeti debet cum eodem confessario, sufficit, quod repetatur vno verbo. Etiam si cõfessarius non habeat notitiam peccatorum confessorum, neque confusam.

62 Pœnitens, Confessionem inualidam iterare omittens ex naturali obliuio-

Et si ite rare oblitus multa confessiones interposuisset, illæ non essent inualidæ.

sione, non facit aliàs Confessiones inualidas, si cum vero dolore, & sufficienti dispositione confiteatur, neque tenetur illas repetere, cum nullitatē cognoscit, sed tantùm illam inualidam cum defectu nullitatis. Ita Sancius *select. disp. 41 num. 10. p. 3 tr. 4 res. 108.*

CONFESSIO

Ante Eucharistiam.

Est de præcepto præmittere confessionē ante Eucharistiam.

63 DE præcepto diuino asserimus, præmittendum esse confessionem ante sumptionem Eucharistiæ, *par. 9 tract. 3. resol. 1.* & 2. Et si quis sciret, se iustificatum esse tenetur adhuc confessionem præmittere ante Eucharistiam. *ibid. res. 3.*

De peccato oblito si absque scandalo potest fieri debēt de illo ante Eucharistiā confiteri.

Est necessaria dimissio dubij.

64 De peccato oblito in confessione, & de eo recordatus ante celebrationem, vel communionem, si non adest scandalum, vel in reuerentia Sacramenti, necesse est de eo confiteri. *ibid. res. 4.*

65 Confitens decem peccata, & vnius illorum obliuiscitur, & de decem contritus, non est necesse de oblito denuò conterere, sed sufficit prima contritio, quando ipsam non retractauit. *ibid. res. 5.* & 12.

66 Si practicè dubium non dimittitur, non potest Eucharistia sumi ante confessionem de peccatis dubijs. *ibid res. 6* Et si quis præmisit confessionem de dubio, & postea cognouit se certo peccasse tenetur iterum ante communionem illud tamquam certum confiteri. *ibid. res. 6 §. Vnde ex his.*

Tenetur absque scandalo.

67 Si quis in celebratione Missæ recordetur alicuius peccati mortalis secundum Ledesma non tenetur de eo confiteri, etiam, si hoc absque scandalo fieri potest, sed contrarium tenendum est, quod quando potest fieri sine scandalo tenetur. *ibid. res. 7.* Nec tenetur Sacerdos de peccato commisso in celebratione Missæ confiteri scilicet quando cantatur Gloria, vel Credo cum hæ partes non sunt partes Missæ. *ibid. § hic obiter* circa finem.

Non tenetur surgere à linteo, vel scamno communionis.

68 Non tenetur accessus ad linteum, seu scamnum ad accipiendam Eucharistiam, si recordaretur alicuius peccati mortalis, surgere, & confessarium adire, vt de illo confiteatur, sed sufficit conterere propter scandalum. *ibidem resol. 8.*

Sacerdos tenetur celebrare.

69 Sacerdos tenetur celebrare, si non adsit Sacerdos, ita, vt ipse, & alij præcepto audiendi Missam. *ibidem resol. 9.* Nec tenetur per interpretem præmittere confessionem, nesciens vulgari sermone, vel latino sua peccata confiteri, nec absque nota suæ famæ, nec qui est in articulo mortis, & non adest Sacerdos pro Viatico, potest conterere, & sufficeir. *ibidem resol. 10.* Vide *num. 18.* de modo confessionis: nec etiam quando non est Sacerdos potens absoluere de reseruatis, vel excommunicatione, & adest necessitas celebrandi potest alius Sacerdos celebrare, & sumere Eucharistiam absq; præuia confessione, solum cum contritione. *ibid. resol. 11.* & 16.

Non tenetur in casu necessitatis.

70 Nisi in casu necessitatis, quod aliter, fieri non potest sine infamia, tenetur semper sacerdos ad præuiam confessionem ante communionem, contra aliquos contrarium tenentes. *ibid. res. 13.*

Alius potest perficere.

71 Si sacerdos post consecrationem hostiæ moreretur, potest alius sacerdos sine præuia confessione illud sacrificium perficere; secus si posset sine scandalo hoc euitare, vel si poterit conterere. *ibid. res. 14.*

Potest Regularis celebrare nisi habeat licentiam de reseruato.

72 Quando aliquis Regularis habens aliquod reseruatum, & per pium confessarium non poterit haberi licentia à superiore absoluendi, potest celebrare, maximè quando adest periculum infamiæ; immò potest absolui pro

vna

vnæ vice tantùm ex tacita concessione Prælati,præsertim cum adest necessitas celebrandi. *ibid. ref.* 15.

73 Sacerdos si inscio hausit venenum,& adest necessitas dandi viaticum infirmo moribundo,vel si accersit vires suas deficere, potest absque confessione celebrare,etiam non ieiunus. *ibid.ref.*17. Non ieiunus potest celebrare.

74 In necessitate ad implendi præceptum Ecclesiæ, si non adest copia confessarij,posse quemquam accedere ad Communionem saltem contritũ, cum voto postea confitendi habita prima copia confessoris,ait Toletus. *ib. ref.*18. & in casibus in quibus licitum est sumere Eucharistiam ante confessionem,necesse est elicere actum contritionis. *ibid. ref.*19. Sine copia confessoris contritus potest communicare annui præcepti.

75 Vt dicatur scandalum,debet esse propriè,& de facto, & non admiratio simplicis tantum, sed totius populi, vt Sacerdos non possit desistere a celebratione,vel susceptione Eucharistiæ absq; confessione *ibid. ref.*20. Scandalum debet esse de facto totius populi, & non aliquorum.

76 Præceptum de confitendo (quam primum) post Communionem in casibus, in quibus potest communicari absque prævia confessione est merè humanum,vnde potest fieri,data prima opportunitate, & non statim facta communione. *ibid. ref.*21. Præceptum confitendi quamprimum, obligat sub mortali illud adimplendi. *ibid. ref.*22.& verba ista(quamprimum)intelliguntur saltem per tres dies. *ibid. ref.*23. Potest fieri data prima opportunitate.

77 Cardinalis de Lugo tenet,quod si sacerdos in ipso sacrificio recordaretur alicuius peccati mortalis tenetur,quamprimum confiteri, sic etiam si in ipso sacrificio peccaret. *ibidem resolut.*24. Si recordaretur post sumptionem Eucharistiæ non tenetur,quamprimum confiteri. *ibidem resolut.*25.tenetur tamen si ex malitia celebrauit absque prævia confessione, & ita intelligitur de peccatis reseruatis, de quibus non potuit habere absolutionem ante Communionem. *ibidem ref.*26.& ad hoc præceptum(quamprimum)non tenentur laici sicut dictum est superius, si communicantur absque prævia confessione. *ibidem ref.*27.nec etiam Sacerdos tenetur si in die Veneris Sancti officium fecit absque confessione,confiteri. *ibidem resol.*28. Sic etiam,qui complevit sacrificium vrgente necessitate ab alio inchoato,& mortuo. *ibidem resol* 30. Et hoc intelligitur de vrgente necessitate si adhuc etiam Sacerdos ea sola voluntate celebrauit tenetur quamprimum confiteri. *ibidem resol* 31. Et si eadem necessitate celebrauit indignè tenetur. *ibidem* §. *Hic etiam*. Vnum tantum peccatum mortale committit, qui tenebatur præmittere Confessionem, & celebrauit, vel Communicauit ea non præmissa. *ibidem resol.*32. Tenetur si ex malitia celebrauit absq; confessione. Quamprimum. Laici non tenentur. Lege infra.

CONFIRMATIO.

1 CONFIRMATIO est secundum in ordine inter Sacramenta † nouæ legis post Baptismum,conferens characterem in signum militiæ Christi,& gratiam fortitudinis,qua inimicis pro Christo resistatur. In hoc Sacramento considerãda sunt eadem, quę in Baptismo. Vnde de Patrino confirmationis,quære etiam sub V. *Patrinus*. † Confirmatio quale Sacramentum sit.

CONFIRMATIONIS

Necessitas.

2 CONFIRMATIO non est Sacramentum necessitatis. Vnde, qui illam sine contemptu, & scandalo omitteret, non pec- Confirmationem omittere,nõ est mortale.

caret mortaliter. Ita D.Thomas 3.*par.quæst.*72.*art.*8.*ad* 4.& ex recentioribus Vasq apud Hurtadum *de Sacram.Confirmat.diff* 11. contra Sotum *lect.* 2.*de Confirmat.* Pontifices verò, & Concilia, quæ contrarij auctores adducunt, loquuntur de necessitate non præcepti, sed vtilitatis. Patet nam Ecclesia non determinauit tempus susceptionis huius Sacramenti, quod signum est, non obligare ad illam suscipiendam.*p.*3.*tr.*4.*ref.*20 in fine, & 25. & *p.*5. *tr.*3.*ref.*30. Sed dices: Qui data copia huius Sacramenti, quam postea non facilè est habiturus negligit illud suscipere, nonnè illud contemnit, & consequenter peccat mortaliter? Negatiuè respondeo cum Fernand. *p.*3.§.5.*nu.*2. contra Richard. *apud ipsum*, *ibid.* Multa enim animæ salutaria negligimus, quia cogitamus non esse necessaria, & tamen non illa contemnimus. Vnde idem accidere potest in casu nostro.*p.*3.*cit.*§. *Sed difficultas.*

Secluso contemptu.

Qui non præsumitur ex eo præcisè, quod habet opportunitatem, illud omittit.

3 Cæterum, quamuis Confirmationis Sacramentum non sit necessariũ, non debet tamen à fidelibus negligi Nam cæteris paribus, maior gratia per illam confertur, quam per Baptismum, & quouis aliud Sacramentum, excepto ordine. Ita Præpositus in 3.*par.q.*72.*art.*7.*dub.*1.*n.*35. contra Scotum in 4.*dist.*7.*q.*1.*p.*4.*tr.*4.*ref.*50.§. *Et tandem.* Aduerte etiam, docere Ochagau *de Sacr.confirm.q* 12.*n.*4 quòd quamuis per se loquendo, non sit peccatum, Confirmationem omittere, tamen aliquando per accidens est peccatum veniale temeritatis, in aggrediendis sine illa periculis mortis. Immò si quis eam relinqueret tempore mortis, habens conscientiam peccati mortalis, & non potest aliud Sacramentum recipere, peccare mortaliter: est enim maxima temeritas, remedium ita facilè relinquere, cum quo & sola attritione, existimata contritione, saluari posset, & expectare contritionem, quæ est multum difficilis. Ita ille.*p.*5 *tr.*3 *ref.*32.

Sed non est omittenda, quia cõfert maiorem gratiam, quam cætera Sacramenta, citrà Ordinem.

Et in aliquo casu omitti non potest absque peccato, ait Ochagauia.

CONFIRMATIONIS

Materia.

4 MAteria Confirmationis est Chrisma, seu vnguentum ex oleo oliuarum, & balsamo, sed Estius, in 4.*distinc.*7.§ 8. putat, balsamum non esse necessarium. Nam Innocentius III. *cap. Pastoralis, de Sacrament. non iter.* ait, non esse iterandam Confirmationem illius, qui per errorem, solo oleo delibutum fuerat. Verùm la Cerda *qq.pro laurea Salmant.quæst.*9.*schol. art.*3.*num.*6.& alij dicunt, esse materiam necessariam; quia Concilium Florentinum explicans materias Sacramentorum, quas dixerat esse de necessitate Sacramenti, ait, materiam Confirmationis esse Chrisma ex oleo, & balsamo, quod vtrumque videtur esse æquè primo necessarium, alias Concilium aliquo discrimine distinxisse, sicut distinxit vinum, & aquam in materia Calicis dicens, esse *vinum, cui admiscenda est modicissima aqua.* Sed, quia prima opinio est probabilis rectè ait Cruz *par.*12. *quæst.*72. *dub.*2. *conc.*1. confirmatum oleo simplici, non debere iterum absolutè, sed sub conditione confirmari cum materia certa. *p.*3.*tr.*4.*ref.*23. Debet autem Chrisma esse consecratum ab Episcopo, & hoc de necessitate Sacramenti. Sed Valentia *tom.*4.*disp.*5.*q.*1.*punct.*2. ait, ex commissione Pontificis consecrari posse à simplici Sacerdote. Verum id negat Coninch *de Sacram.disputat.*72. *ar.*3.*dub.*1.*concl.*4.*ibid.*§.*Notandum est hic.*

Confirmationis materia est Chrisma ex oleo, & balsamo.

Consecratum ab Episcopo.

5 † Et hæc est materia remota Confirmationis. Proxima verò est vnctio, quæ facienda est in fronte confirmandi per modum Crucis, cum pollice ministri. † Et quidem probabilior opinio Layman *lib.*5.*t.*3.*cap.*2. *n.*5.

Cum quo vngenda est frons confirmandi in modum Crucis, cũ pollice ministri.

num. 5. & aliorum contra Herediam *de Sacr. Confirm. diff.* 5. *p.* 5. *dub. vn. nu.* 2. tenet, Confirmationem aliter, quàm modo dicto, ministratam esse nullam. Vnde tempore pestis v. gr. non potest ministrari per pennam, vel aliud instrumentum à longè, vt potest Extrema Vnctio, quia in hoc Sacramento est necessaria manuum impositio, quæ non est vera, si adhibetur instrumentum. (Contra verò, quod vnctio non fiat pollice, sed indice v. gr. non irritat Sacramentum, & probabile est, non esse peccatum mortale; videtur enim parua mutatio. Ita Nugn. *in* 3. *par. tom.* 1. *qu.* 62. *art.* 4. *diff.* 3. *concl.* 4. Quamuis oppositum videatur docere Zambran *de casib. mortis, c.* 2. *dub.* 1. *num.* 1. *par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 21.) Immò Heredia conatur probare, parum referre, quod conferatur etiam penna, vel alio instrumento, quia hæc etiam est manuum impositio, sicut est violenta manus impositio in Clericum, si quis eum non manibus, sed baculo percutit. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 28.

Quæ omnia sunt necessaria ad validitatem Sacramenti.

Nisi quod vnctio potest fieri alio digito quam pollice.

Etiam sine mortali.

CONFIRMATIONIS

Forma.

6 FORMA Confirmationis essentialis hæc est; *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Est enim essentialis inuocatio Trinitatis, sicut diximus in Baptismo, & indicat Concilium Florentinum: quia Confirmatio ordinatur ad perficiendam fidem in Baptismo acceptam, eamque constanter profitendam, quod quia alia Sacramenta non habent, expressam SS. Trinitatis inuocationem minimè requirunt. Sunt etiam essentialia illa verba, *Signo,* & *confirmo,* quia actio ministri debet necessariò exprimi. Et quidem vtrumque: quia nō sunt æquipollentia: aliud. n. est signare, aliud confirmare. Probabilius etiam est, esse necessariam particulam, *signo Crucis,* quia signare habet generaliorem significationem. Necessarium item est addere, *Chrismate salutis,* vel *sanctificationis:* quia hæc nō veniunt per verbum *confirmo,* sicut per verbum *baptizo* veniunt materia & effectus Baptismi. Et tandem exprimi debent subiectum, & minister: vnde non potest omitti particula, *te. p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 27.

Confirmationis forma (Signo te, &c.)

Quæ tota est de essentia.

7 Cæterum peccaret mortaliter, qui confirmaret sub hac forma, *Consignetur seruus Christi;* nam est contra communem vsum Ecclesiæ, tàm Latinæ, quàm Græcæ, cui quamuis concessum sit baptizare sub simili forma; *Baptizetur seruus Christi:* non tamen concessum est sub tali forma confirmare. Ita Nugn. in 3. *par. tom.* 1. *q.* 72. *art.* 4. *diff.* 1. Et omnia supradicta docet Coninch, *de Sacr. q.* 72. *art.* 4. *n.* 65. cum alijs. *Ibid.* §. *Notandum.*

Nec proferri potest modo imperatiuo sine mortali.

CONFIRMATIONIS

Subiectum.

8 SVBIECTVM Confirmationis est homo baptizatus. Et quidem Pontificale Romanum præcipit, vt confirmandus sciat doctrinam Christianam. Vnde videtur non posse confirmari infans, non habens vsum rationis. Quod confirmatur, quia in eodem Pontificali habetur, vt hoc Sacramentum conferatur ieiunio, & impingatur ei alapa in recordationem, quæ omnia in infantes non benè cadunt. Accedit consuetudo: nam pueri non

Confirmationis subiectum, est homo baptizatus.

Sed non infans.

confirmatur ante vsum rationis & auctoritas Concilij Mediolan. I. prohibentis confirmari pueros ante septennium. Et hanc sententiam docuerunt Valentia, *quæst.2 de Confirmat.punct.2.*& alij. Sed Hurtad. *de Sacram.confir. diff.*10. ait, non esse prohibitum confirmare infantes, etiam sine causa. Et D. Thomas, 2.2 *quæst.72.art.8.ad* 4. docet infantes, in articulo mortis, si cōmodè fieri potest, confirmari debere: nam, quamuis non sint professuri fidem coram Tyranno, recipient tamen maiorem gratiam, & consequenter maiorem gloriam, nec est, cur tanto beneficio priuentur, *p.5.tr.3.ref.*31. Sūt etiam alij casus, in quibus licet confirmare infantem, vt si manifestè discurrat: Si post illam opportunitatem non facilè possit postea confirmari: Si sit filius Principis: Si talis in diœcesi vigeat consuetudo. Ita Layman. *lib.5.tr.3. c.5.n.2* Præter quos casus, indecens quidem erit, infantes confirmare, non tamen peccatum mortale, quia ad hoc Sacramentum non requiritur dispositio. Et consuetudo Ecclesiæ non obligat sub mortali. Ita Nugn. in 3. *par.q.72.art.8.concl.4.ibid.* & *p.3.tr.4.ref.19.* & *tr.6.ref.93.*

Nisi in articulo mortis.

Aut certis, alijs casibus.

Præter quos indecēs erit infantes confirmare, sed non mortale.

9 Optimum quoq; esset in articulo mortis confirmare adultos: nam hoc Sacramentum, si obeant, prodesse eis potest ad maiorem gratiam, & gloriam, & ad tentationes illius angustiæ superandas, ad quod quamuis instituta sit extrema Vnctio, tamen virtus vnita, fortior. Ita Sanc. *select.disp.40.nu.* 4. Ex quib. Adrian. *in 4.de Confirm.art.1* ait, in hoc adesse obligationem sub mortali, vbi esset consuetudo obligatoria, sed hanc ait Zambran. *de confirm. c.2.dub.5.n.4* nullibi extare *p.5.tr.3 ref.30.*

Potest etiam hoc Sacramentum in articulo mortis conferri adultis.

10 Debet etiam Confirmatio ministrari perpetuò amentibus. Quia sunt capaces gratiæ sacramentalis, & augmenti gratiæ sanctificantis, quib. priuari non debent. Ita Coninch, *de Sacr.q.72.art.8.n.8.* Quod autem spiritualis militiæ non sint capaces, hoc est per accidens. Quod à fortiori procedit, si ante amentiam vsum rationis habuerint, quia præsumuntur suscipere voluisse Sacramenta suo tempore, dum non constat eos, cum mortali in amentiam incidisse. Et hoc, etiam si nunquam illud petierint *p.3.tr.4.ref.20.* & *tr. 6.ref.93.§.Nota etiam.* Confirmatio debet dari in fronte, vnde peccaret mortaliter Episcopus, si non vngeret confirmandos in fronte: tamen secundum vsum aliquarum Ecclesiarum, possunt vngi aliæ partes corporis, sed frons est pars essentialis. *p.9.tr.8.ref.30.*& potest fieri per pinnellum, vel Calamum: sed necessarium est fieri per manum Episcopi. *Ibid.§.Cum itaque.*

Et perpetuo amentibus.

Possunt vngi aliæ partes corporis per pinnellum.

CONFIRMATIONIS

Minister.

11 † MInister huius Sacramenti est Episcopus. † An possit esse simplex Sacerdos: aliqui affirmant, alij negant apud Fernandez, *par.3.c.2.§.3.n.3.p.3.tr.4.ref.23.* in fine. Episcopus verò non peccat confirmando in sua diœcesi subditum alterius. Ita Ochagauia, *trac.vn.de confirm. qu.11.n.1.Ibid.ref.24.p.2.tr.17.ref.17.* & *p.4.tr.4.ref.50.* Nec peccat mortaliter confirmando exträ Ecclesiam. Ita Præpositus, in *3.par.q.72.ar.12. nu.54. p.2.cit.§.Nec etiam,* & *p.4 cit.§.Notandum,* addens confirmare etiam posse post prandium. *p.4.loc.cit.*

Confirmationis minister Episcopus.
Qui pōt confirmare subditum alterius.
Extrà Ecclesiam.
Et post prandium.

Peccaret tamen mortaliter, si id faceret non indutus sacris vestibus, nempè Stola, Pluuiali, Mitra, & Baculo pastorali. *p.7.tr.10.ref.31.* Et si Episcopus non sit confirmatus, peccat venialiter confirmando. *p.9.tr.6.ref.47.*

Non tamen sine sacris vestibus.

Episcopus non confirmatus peccat.

CON-

CONFIRMATIONIS

Effectus.

12 † TRes sunt effectus huius Sacramenti. Character, quo insignitur miles Christi. Gratia fortitudinis, qua validè militet. Et affinitas inter ipsum, & patrinum, de quo sub V. *Patrinus*. † Confirmationis effectus character, gratia, affinitas.

CONSANGVINEI.

1 COnsanguinei vsque ad quartum gradum non tenentur denuntiare, si veritas aliunde haberi non potest, possunt tamen in casu hæresis, & in Tribunali Sancti Officij. *p.8.tr.7.res.*10. Consanguinei tenētur in casu hæresis tantum denuntiare.

CONSCIENTIA

Dubia.

1 QVamuis ad rectè operandum requiritur iudicium practicum moraliter certum; hoc tamen non oportet vt sit ita certum, quod omnem oppositi formidinem excludat. Vnde sufficit assensus rationis probabiliter dictans, hoc, vel illud, honestè agi. Ita Vasquez, in 1.2.*disp.*62. *cap.*5. contra Layman, *lib.*1 *trac.*1.*cap.*5.§.1.*num.*3.*p.*4.*tom.*3.*res.*1. §. *Notandum*. Operari autem cum conscientia dubia speculatiuè, & non practicè, non est illicitum; quando adhibita est diligentia ad vincendum dubium speculatiuum, & subest rationabilis causa variandi iudicium speculatiuum practicè, seu hic, & nunc, v.gr. possunt quis rem bona fide: mox incipit dubitare, an res sit sua, quod est dubium speculatiuum. Adhibet diligentiam, vt certior fiat, & dubium non vincitur: potest is rem retinere, & practicè non dubitare, quia melior est conditio possidentis *ex reg.*61. *de reg. iur. in* 6. Hāc distinctionem dubij practici, & speculatiui admittunt contra Lorcam in 1.2.*disp.*37.*memb.*1. omnes DD. *Ibid.* initio. Ad rectè operandum sufficit assensus practicus rationis ita dictans, etiam cum formidine. Et potest quis operari cum dubio speculatiuo. Non tamen practico.

2 Citatam regulam iuris, quod *melior est conditio possidentis*, ait Vasquez in 1.2.*disputat.*65.*ca.*3. veram esse solum in materia iustitiæ. Et probabiliter quidem. Sed æquè probabiliter docuit Suarez *de relig. tom.*2.*lib.*4.*cap.*5.*num.*7, veram esse in omnibus virtutibus. Est enim regula iustitiæ generalis, quæ in omnibus virtutibus, in quibus legi vniuersali obedire tenemur, imbibitur. *par.*4.*trac.*3.*resol.*2. Illa regula iuris (melior est conditio possidentis) non solum est vera in materia iustitiæ, sed etiam omnis virtutis.

3 Operari cum conscientia dubia, an actus sit peccatum mortale, vel veniale, & proponente illum vt malum in confuso, secundum Vasqu. *in par.*2. *disp.*59.*cap.*3.*num.*10. est peccatum mortale, etiam si postea comperiatur fuisse veniale. Quia voluntas, dum non examinat, vult illud committere, qualecunque sit. Et sine dubio se exponit periculo peccandi mortaliter. Sed contraria sententia Valentiæ *tom.*2.*disp.*2.*q.*14 *punct.*4. est probabilis, quia velle malitiam in genere, est velle malitiam, quæ non excedit veniale: si n. excederet, non esset veniali, & mortali communis. *p.*1.*tr.*7.*res.*24. *par.*3.*tr.*4. *res.*262. & *par.*5.*tr.*5.*res.*31.§. *Sed difficultas.* Probabile est, esse solùm veniale, operari cum consciētia dubia, an actus sit mortalis, vel venialis.

4 Regula illa, quæ habetur *in cap. iuuenis, de sponsal. & in cap. si quis* autem An in dubijs tutior pars sit eligenda?

autem dist.7.de pœnit. nimirum: *Tene certum, & dimitte incertum*, secundum Palaum *tom.1.disp.3.punc.6.n.4.* & aliôs, non continet preceptum sed consilium. Secundum Naldum *v.dubium,n.19.* procedit, quando exprimitur in iure circa aliquem cásum peculiarem. At Becanus in *1.2.tr.1.c.4.q.9.n.4.* & alij procedere putant in dubio practico, non in speculatiuo. Nam non obstante dubio speculatiuo de iustitia, v.g. cambij *colla ricorsa*, possum ipse formare iudicium practicum moraliter certum, me posse illud efficere; eo quod hic, & nunc licitum mihi est, operari secundum probabilem opinionē speculatiuam. *par.4.tr.3.ref.3.*

In dubio vter duorū sit pater illegitimi, vterque tenetur illū alere.

5 In dubio, quisnam ex duobus sit pater alicuius illegitimi, vterq; tenetur illum alere. Attamen, si alter nolit, aut nequeat, non tenetur alter in integrum, vt ait Azo *to.2.li.2.c.19 q.8.* quia illegitimus non habet ius integrum contra vtrumque. Ita Vasqu. in *1.2.disput.66.cap.8.n.48.* Quamuis probabiliter doceat Salas in *1.2.tr.8.disp.vn. sect.14.nu.248.* matrem aliquid plus exigere posse à nobiliori, & ditiori, qui scilicet meliora alimenta præstare deberet, si certus esset esse suum. *par.4.tr.3.ref.31.*

Quamuis mater possit aliquid, plus exigere à nobiliori, & ditiori.

6 In dubio, an cognitio causæ competat iudici Ecclesiastico, an Laico, Ecclesiasticus cognoscit. Et generaliter in omnibus dubijs eligenda est opinio, quæ fauet Ecclesiæ. Vide *v. opinio probabilis, n.11.*

In dubio de potestate Prælati, &c. an subditus teneatur obedire. Vide *v. subditus.*

CONSCIENTIA

Erronea.

Agere cum conscientia erronea, dictante actum esse mortiferum est peccatum mortale.

7 † Conscientia erronea dicitur iudicium practicum particulare, quo quis imprudenter iudicat bonum, quod malum, vel malum, quod bonum est. Et quidem si conscientia etiam erronea dictat aliquid esse peccatum, quod alioqui non esset peccatum est illud efficere. †Hoc autem peccatum non habet specialem malitiam contra præceptum, vel virtutem, sed generalem quamdam rationem peccati, determinandum ex tali, vel tali materia, circa quam versatur. Vnde qui falsò putaret hodie esse Vigiliam, & non ieiunaret, eiusdem speciei peccatum committeret, ac si verè Vigilia esset, & sic non oporteret in Confessione explicare circumstantiam conscientiæ errantis, sed sufficeret dicere: *Non ieiunaui in Vigilia*. Vide Salas *in p.2.tr.8.disp.1.sect.33.num.28.* Sed contrarium docet Valentia *tom.4. disp.7. q.11.punct.7.p.3.tr.4.ref.162.§.Notandum.*

Illius speciei, cuius existimatur.

Quandoque etiam solum veniale.

8 Agere contra conscientiam errantem, non semper est mortale: sed quandoque veniale: suamque grauitatem, & leuitatem sumit à grauitate, & leuitatem materiæ, in qua conscientia errat, & à diuersitate iudicij, falsò suadentis, vel monentis. Nam conscientia dictare potest, vt peccatum mortale, etiam si sit leuis, sicut etiam dictare, vt veniale, cùm materia sit grauis. Ita Azorius *tom.1.lib.2.c.8.q.5 p.5.tr.5.ref.31.*

Errans in vtramque parte noncommittit peccatum.

9 Nullum peccatum committit, quis sequeretur conscientiam errantē, si dictat vtramque partem contrariam esse malam; quia non adest libertas sufficiens ad peccatum. *par.9.tr.8.ref.47.* Et sic non peccat actu, nisi actu sit conscientia dictans esse peccatum, vel dubitet actum de eius obligatione. *ibid.ref.48.* ad deponendam conscientiam erroneam, debent esse rationes probabiles in contrarium, quia pro libito talem conscientiam deponere nequeat. *ibid.ref.49.*

Debet actu dictare, vt sit peccatum.

CON-

CONSERVATOR.

1 Regulares non possunt eligere alium Regularem Prælatum in conseruatorem, de hoc lege Breue Innocentij Decimi 14. Maij 1648. *par. 9. trac 9. res. 26.*

Regularis nō potest eligi in Conseruatorem.

CONSVETVDO.

1 CONSVETVDO abrogat ius positiuum. Sed ad hoc duo sunt necessaria, *ex cap. fin. de consuetud.* Primùm, quòd sit rationabilis. Est autem rationabilis secundum Palatium in 3. *senten. distinct. 37. disputat. 7.* si neque dissonat à iure diuino, neque à iure naturali. Secundum, quod sit præscripta sufficienter. Sufficiens autem præscriptio est, si legi bis, aut ter contraueniatur, Principe sciente, & non contradicente, cùm facilè posset. (Simplex autem tollerantia non excusat à legis contrauentione, quia multa per patientiam tollerantur, quæ non approbantur, *ex cap. cum iam dudum, de prebend. part. 1. tractat. 2. resolut. 5. & par. 4. tractat. 1. resolutio. 1. §. Verum.*) Si autem consuetudo introducatur, ignorante legislatore, Sotus *de iustit. libro 1. quæst. 7. art. 2.* & alij, asserunt, nullum tempus determinatè sufficere, sed arbitrio prudentis determinandum, ex qualitate negotij, & actionum pluralitate. Azorius *tomo 1. lib. 5. cap. 4. quæst. 4.* distinguit, aitque pro lege ciuili sufficere decem annos, pro Canonica quadraginta. Sed dicendum cum Palao *tom. 1. tractat. 10. disputat. vnic. punc. 4. num. 1.* probabile esse, quòd etiam ad abrogandam legem Canonicam consuetudo decem annorum sufficiat; quia, cum de illa nihil peculiare quoad hoc designetur, censendum videtur ex iure ciuili. Nec est paritas, quod ad præscriptionem contra bona Ecclesiastica requiratur quadraginta anni. Nam in hoc, vt ait Granado in 1. 2. *controu. 7. tractat. 3. par. 2. disputat. 16. sectio. 1. num. 9.* præscriptio tollit ius Ecclesiæ in illa bona, etiam ipsa nolente; consuetudo verò tollit obligationem legis ex tacito legislatoris consensu, qui sufficienter dignoscitur in decennio. Cæterum Palatius, vbi supra tenet, huiusmodi spatium, & præscriptionem esse necessariam pro foro exteriori, vt Iudex iudicet pro consuetudine contra legem: pro foro autem conscientiæ sufficere, quòd consuetudo sit rationabilis. Quæ opinio an sit probabilis, ipse considera. Nam contra illam stant Suarez, *de leg. lib. 7. cap. 18.* & alij communiter docentes, quod qui introducunt consuetudinem contra legem, toto tempore, quo consuetudo nō est legitimè præscripta, peccant; quia nulla ratione excusantur. Lex enim obligat, dum contraria consuetudo non est introducta. *par. 5. tr. 14. resol. 62.* † ex parte etiam docuerat *p. 1. tr. 9. res. 21. & tr. 10. res. 7.* †

Consuetudo tollit ius positiuum. Si est rationabilis.

Et sufficienter præscripta.

Id est, si lex bis, aut ter sciente, & non contradicente Principe conseruetur. Vel si ipso ignorāte, violetur per decennium. Etiam si sit Canonica.

Immo Palatius, in foro conscientiæ putat non requiri præscriptionem.

Sed hoc videtur laxum.

2 Porrò nulla consuetudo præualere potest contra libertatem Ecclesiasticam. Tum, quia libertas Ecclesiastica, si non procedit à iure diuino, est saltem iuri diuino conformis, & consequenter eius violatio est irrationabilis. Tum etiam, quia omnis talis consuetudo reprobatur in cap. *nouerint, de sentent. excommunic. in Authentica cassa, C. de Sacrosanct. Eccles.* in cap. *cum terra, de elec.* cap. *ad nostram,* & cap. *cum inter, de consuetud.* & singulis annis in Bulla Cœnæ. Qui textus non solum loquuntur de consuetudine abrogante totam immunitatem Ecclesiasticam, contra Couarruuiam, *pr. 99. cap. 35. num. 5.* qui in hac legendus est, sed etiam contra Pereiram, *de manu Reg. par. 1. cap. 50. num. 41.* de consuetudine particulari, vt patet ex cap. *Clerici de iud.* Ita Binsfeldius, *de iniur. & damno dato, cap. 7. conclus. 12. dub. 3.* & alij *parte 1. tract. 2. resol. 4. & par. 4. trac. 2. res. 1. 10. & 101* Idemque putat Suarez *contra*

Nulla consuetudo præualet in libertatē Ecclesiasticam.

Et iam in aliquo casu particulari.

Reg. Angl. lib.4. cap.32. nu.19. contra Surdum, *conf.2. volum.1.* de consuetudine mixta laicorum, & Clericorum, si iuri canonico præiudicat, & in illam Pontifex, saltem tacitè, non consentiat. *p.4. cit.resol.69.* nec vlla consuetudo tribuere potest laico iurisdictionem ecclesiasticam, quia non est illius capax. Ita communiter cum Tusco, *to.4. concl.442. nu.28.p.3.t.6.ref.1.* & *par.7.tr.1.ref.18.* Vide V. *Censura, n.5.*

Vnde consuetudo non excusat iudicem laicum ad cognoscẽdum, vel Principem ad collectandũ Clericos in minoribus.

3 Ex quibus infert primò, Principem non posse vlla præscriptione iuuari in acquirenda iurisdictione conferendi Episcopatus, & alia beneficia, etiam si sit immemorialis. Nec iuuat tollerantia Papæ; nam hæc non est tollerantia, sed simplex conniuentia, & patientia, vt infrà dicemus. Ita etiam Tuschus, *ibidem*. Rursus non posse iudicem laicum cognoscere Clericos, etiam in minoribus. *p.4. t.1. ref.10.* Nec Principem eos collectare vigore consuetudinis. *p.1. t.2. ref.97. & p.4. t.1. ref.101.* Nam violant libertatem ecclesiasticam, & incurrunt excommunicationem, cap. *nouerint, de sent. excomm.* & secundum Sayrum, *de cens. lib.3. c.19. nu.10.* etiam in censuram Bullæ Cœnæ. Et Nauarrus, *c.27. nu.119.* putat iudicem laicum hanc censuram incurrere, si sciens seruari statutum contra immunitatem, non impediat. *p.3. t.1. ref.58.*

Quod de consuetudine quorumdam Regnorum contra immunitatem?

4 Sed quid dicendum de consuetudinibus quorumdam Regnorum, contra immunitatem Ecclesiasticam, quæ absque vllo scrupulo a laicis magistratibus obseruantur? Respondeo, si tales consuetudines non sunt approbatæ per consensum Summi Pontificis, certum est eas non posse inducere priuilegium, quantumuis immemorabile: si verò talis consensus adsit, adsitque constans fama, & traditio antiqua seu immemorialis, quod præcesserit priuilegium, videtur sufficiens, vt talis consuetudo pro priuilegio reputetur. Ita

Probati possunt, si adsit fama priuilegij

Suarez *contra Reg. Ang. lib.4. cap.34. n.17.* contra Valascum *prax. cap.35 nu. 11. p.3. t.1. ref.62.* Quod verò attinet ad collationem Episcopatuum, &c. Principes qui eos conferunt, conferre ex speciali priuilegio Papæ dicendum videtur, & sic non conferre ipsos, sed Papam ministerio ipsorum, vt determinauit Rota omninò videnda apud Riccium, *tom.4. ref.137. p.3. t.1. ref.65. §. vt igitur.* Nam de reliquo non est semper verum, quod si Papa tolleret aliquam consuetudinem, consentit in illam. Nam vt docet Suarez, non omnis tollerantia indicat consensum. Multa enim per patientiam tollerantur, quæ non approbantur, iuxtà c. *cum iam dudum, de præb.* & D. Thomam apud Macratium *tom.1. tr. de leg. disp.15. sec.11.* Debet ergo huiusmodi consensus esse approbatiuus, animo inducendi, vel confirmandi consuetudinem. *p.1. t.2. ref.5. & p.4. t.1. ref.1. §. Verum, & ref.20* in fine. An verò talis consensus in aliquibus casibus adsit. Affirmant Salgado *to.1. p.1. c.2. prel.3. nu.19* & alij. Negant Suarez *contra Reg. Ang. vbi sup. num.11.* Peregrinus *de immun. c.2 nu.34* & alij. Dicuntque omnes tales consuetudines reuocari, & irritas declarari quotannis per Bullam Cenæ: Pontificem verò illis non resistere; quia non potest sine maiori damno, & scandalo. Est igitur res multum dubia, & periculosa. *p.1. tr.2. ref.5. & p.7. t.1. ref.18.*

Et consensus summi Pontificis.

Non solum tollerātiuus, sed approbatiuus.

Qui an de facto adsit, communiter negant.

Cæterum consuetudo iudicis ecclesiastici in laicos, præualet.

5 Consuetudo autem iudicis Ecclesiastici in laicos est valida, iuxta ea, quæ docet DD. *in c. cum contingat, de foro comp. c. licet ex suscepto eod. tit & l.3. c. de emancip. liber.* Acquiritque iurisdictionem priuatiuè, quia præscriptio æquiparatur pacto, seu contractui. Ita Cochier *p.1. c.30. nu.7. & c.26. num.1.2.* Quod verò ait Cadaldus, *de imper. q.54. num.20.* non sufficere, scientiam officialium, sed requiri etiam scientiam Principis laici, verum est tantùm respectu subditorum, qui aduersus superiorem præscribere non possunt; vnde non procedit cum iudice Ecclesiastico. Idem Cochier *vbi sup. c.3. nu.3. p.4. tr.5. ref.53.*

Etiam si ignorante Principe sit introducta.

Consuetudo etiã fa-

6 † Consuetudo non solum destruit legem, sed etiam facit, & obligationem

tionem inducit,& si est de maiori bono,etiam in conscientia †. Debet autem esse inducta à maiore parte populi,cum intentione obligandi, & quidem sub mortali,vt obliget ad mortale. Quòd si dubium sit,vtrum introducta fuerit animo se obligandi,an verò ex deuotione præsumendum est,non fuisse inductam tanquam obligatoriam Ita Suarez *de leg.l ib.7.c.15.num.13.* contra Reginaldum *tom.1.lib.13.c.13.sect.1.num.244.p.1.tr.9.resol.41.§.Notandum est,& tr.10.res.30.p.4.tr.3.res.58.* Consuetudo autem generalis obligat omnes generaliter: particularis alicuius populi,illum populum. Porrò consuetudines particulares laicorum nō obligant Clericos,nec Religiosos; & consuetudines Clericorum non obligant laicos,& Religiosos. Neque similiter Religiosorum obligant laicos,vel Clericos.*p.5.tr.14.res.13.*

cit legem si de maiori bono.

Introducta a maiori parte populi,cum intētione se obligādi.

Certa.

Et quidem eos obligat inter quos inducta est.

Vnde consuetudo laicorū non obligat Clericos,&c.

7 Consuetudo peccandi,an explicanda sit in Confessione. Vide V. *Confessarius,num.31.* Consuetudo absque bona fide præscribi dicitur contra Lessium.*par.8.tr.7.res.37.*

8 Consuetudo monialium dicendi officium extra Chorum recitandi officium defunctorum 2. Nouembris, ieiunandi in Vigilia Assumptionis B. Mariæ non comedendi oua in Quadragesima obligat ad mortale. *par.9.tr.7.resol.29.* nec credendum est Doctoribus circa consuetudinem.*Ibidem tract.8.resol.12.§.* Nec obstat.

Consuetudo obligat ad mortale.

CONTRACTVS.

† DE Contractibus, Cambij, Census, Conductionis, Locationis, Depositi, Emptionis, Venditionis, Matrimonij, & Mutui; quære sub proprijs nominibus. De contractibus metu celebratis. Vide V. *Metus irritans contractum.*

1 Contractus massarij ad mercatorem,Siculis frequens, vulgo dictus, *à la meta*,licitus est,etiam, si, qui frumentum promittit, non sit agricola, nec dominus prædiorum, vnde speret frumenta iure terragiorum, neque in solidum cum aliquo se obliget,qui talis sit.Quia potest nihilominus habere frumenta,quæ promittit emendo illa.Vnde hic contractus reducitur ad cōtractum emptionis, & venditionis rei,quam quis habet in potentia morali; eo modo, quo agricola habet frumenta, quæ colliget ex suo agro. Addo, quòd quis licitè vendere potest rem alienam,& frumentum alienum, quod nec habet,nec habere potest,& talis vendens solùm tenetur emptori ad euictionem,ad pretium rei venditæ,& ad damnum ex tali emptione secutum. Si verò contrahens,nec habet frumenta,nec facultatem illa emendi, mentitur,& contractus,seclusa necessitate,& bona fide,est illicitus. Et mercator iniquè sic contrahit cum filijs familias,& talibus, quos scit,non posse præfixo tempore frumenta habere,& consignare *p.1.tr.8.res.13.*

Contractus (à la meta,) licitus est.

Etiam in eo qui non habet frumento,nec ius ad illa.

Dummodo emere possit suo tempore.

2 Quoniam verò in contractu *a la meta* apponitur pactum de petendo in defectu consignationis summo valore frumenti illius anni, vulgò *la maggiore valuta*:dico,tunc summum pretium sumi posse, quando mercator determinasset vendere talia frumenta, eo tempore, quo currebat pretium summum. Si verò tunc nil cogitauit, non posse accipere, nisi medium inter pretia currentia illius anni.Ita in casu simili Villalobos *par.2. tract.21. dub.7.num.10.*& alij. Sed in contrarium aliqui adducunt doctrinam Vasquez *opusc.de restit.cap.5.§.1.dub.12.num 77.* & aliorum, quòd si incertum sit,quo pretio dominus rem furtiuam erat venditurus, restituendum est ei summum pretium,quod interea habuit res illa, quia reuera illo pretio vēdi poterat,& in dubijs melior est conditio innocētis.Neq; dicas hoc procedere tantum in fure Nam,vt benè docet Tanner.in *2.2.disp.4.qu.6. dub.2.nu.40.*

Creditor autem non potest sibi in defectu consignationis summe maximum valorē illius anni,sed illum qui currebat, cum vendere parabat.

Quamquam aliqui tenēāt sumere posse summum valorem.

mora

mora debitoris æquiualet iniustæ acceptioni etiam directè voluntaria. Vnde est par ratio. *p.1.tr.8. ref.*17. An verò emptor possit accipere omne interesse intrinsecum, & extrinsecum, si nullum fuit pactum appositum in venditore. Vide V. *Vendere. num.*19.

Hic verò contractus dum venditor non consignari potest sæpius renouari.

3 Contractus *à la meta*, sæpius renouari potest, si debitor tempore mensis Augusti nec potest soluere frumentum, nec pretium. Seclusa tamen fraude, & affectu auaritiæ, & dummodo talis habeat spem habendi statuto tempore frumenta, vel pretium. *p.1.tr.8. resolut.*18. An verò in renouatione prædicti contractus adijci possit interesse sorti principali? Negat Molfesius *summ. p.*62. *tr.*12. *cap.*7. *num.*113. & Decisiones nouissimæ Rotæ Romanæ *vol.*1. *decis.*315. *num.*8. Nam in primis hæ essent vsuræ vsurarum prohibitæ *in l. vlt. C. de vsuris.* Et deinde si daretur interesse alterius interesse, res abiret in infinitum contra textum, *lan. V. in alijs autem casibus. C. de sent. quæ pro eo, quod interest, profertur.* Sed probabilior est sententia Ripæ *obseru.*124. *num.*8. & aliorum affirmatiua. Nam cum primum interesse non soluitur, fit capitale; quo non restituto, causatur nouum interesse. Nec potest assignari ratio, cur interesse sortis accipi possit, & non interesse alterius interesse, cum tam sors debeatur, quam interesse. Vide Lessium *lib.*2. *cap.*23. *dub.*9. *num.*85. *par.*1. *t.*8. *ref.*19.

Adijciendo interesse sorti principali.

Contractus (à pagare, e consegnare) est licitus.

4 Frequens est in hoc Regno contractus vulgò dictus *a pagare, e consegnare*. Celebratur autem huiusmodi Ioannes habet mense Ianuarij centum modios tritici; vendit eos Petro, sed non tradit tunc, cum celebratur contractus, nec Petrus tunc soluit pretium, sed vtrumque fit mense Iulij: pretium verò taxatur mense Ianuarij, modicum supra pretium tunc temporis currens. Et Ioannes tenetur consignare frumenta Petro, quandocumque iste petierit intra Ianuarium, & Iulium, quo tempore frumentum stat periculo, & expensis Ioannis. Quod si, transacto Iulio, Petrus frumenta non accipiat, debet illum Ioannes cogere, vt accipiat, protestando se de interesse, & expensis; & periculum deinceps erit penes Petrum. Hic autem contractus si fiat inter eos, qui verè habent, & vendunt frumenta, licitus est. Quia est contractus veræ emptionis, & venditionis: Et illud modicum, quod accipitur vltra pretium currens, accipitur pro expensis laboribus, & periculis, quibus subest Ioannes in conseruando frumentum. Denique in hoc contractu est æquale & probabile periculum vtriusque: nam post Ianuarium pretium frumentorum potest euadere maius, & minus, & sic vterque potest lucrari, & perdere *p.1.tr.8. ref.*65.

Inter eos qui habent, & vendunt frumenta.

Sicut contractus dictus Italicè, flocco.

5 Contractus Hispanè dictus, *mohatra*; Italicè, *flocco* (quando scilicet, quis pecuniæ egens, emit pecunia credita merces à mercatore pretio summo, & statim ei pecunia numerata reuendit pretio infimo) à D. Antonino *p.3.tit.8. cap.4. §.4.* indicatur vsurarius, & in legibus Castellæ, vt notat Rebellius, *p.2. lib.9. q.7. num.7.* grauissimis pœnis prohibetur. Sed probabilius est, esse iustum, vt docet Nauarrus *cap.*23. *nu.*91. & alij, dummodo mercator ad hoc emptorem non cogat, nec vllum pactum implicitum vel explicitum adhibeat, vt docet Graffius *p.1. lib.2. cap.*100. *num.*4. Item dummodo pretium, quo venduntur merces, non sit maius summo, & pretium quo reemuntur, minus infimo. Ratio verò est quia cum seruatur iustum pretium tam in venditione, quam in reuenditione, non videtur esse iniustitia. Immò fit beneficium emptori; dum liberatur ab onere quærendi alium, cui vendat merces, & à sumptibus ad hoc requisitis. *p.1. tr.8. ref.*20.33. & 58. Molina *tom.*2. *disput.*310. vltra requirit, quod merces non vendantur ex intentione principali reemendi infimo pretio. Sed rectiùs ait Salas *tr. de empt. & vend. dub.* 17. *n.*4. hoc nō obstare, quia vbi nihil vltra sortem deducitur in pactum, nec spectatur vt pretium aut debitum de iustitia, pro mutuo, nulla est vsura

Concurrentibus certis circumstantijs.

etiam

etiam si auctorium principaliter intendatur; *res.48. cit. à §. Addunt.*

6 Licitum est tradere alteri pecuniam, tradenti v.gr. domum, vt interim vnus vtatur re, alter pecunia, qui contractus vulgò dicitur, à *godere*. Dummodo in traditione pecuniæ cesset aliquod lucrum, & apponatur pactum retrouendendi in fauorem vtriusque contrahentis. Nam tunc vsus rei accipitur ratione lucri cessantis, quod etiam in mutuo fieri potest. Et sic iste contractus reducitur ad contractum innominatum: *Do, vt des*. Ita Homobonus *par.2. tract.9. cap.15. quæst.42. par.1. trac.8. res.28.* Molfesius *tom.1. tract.12. cap.8. num.47.* ad vitandam suspicionem vsuræ, tradit hanc praxim istius contractus, vt dominus prædij illud vendat pecunia numerata, cum pacto retrouendendi post certos annos, intra quos à prædio emptor expelli non possit. Requirit autem præterea, quòd fructus prædij æquales sint cum lucro cessante, aliàs ad æqualitatem reducantur. Alium modum præbet Conradus *de contr. qu.84. p.1. tr.8. res.82.* Et cum alijs circumstantijs contractus (à godere.)

7 Licitus item est contractus, vulgo dictus *lotta, seu beneficiata*, seclusis fraudibus. Ita Filliucius *tom.2. tract.37. ca.3. num.43.* Res autem ibi vendi debent iusto pretio, adiectis expensis, & labore ministrorum. Ita Sà V. *vend. num.15. par.1. tr.8. resol.81.* Et (beneficiata.)

8 Potest quis dare mercatori magnam summam pecuniarum cum pacto, vt in fine anni accipiat quinque ver.gr. pro centenario. Dummodo intendat saltem implicitè, celebrare tres contractus, vnum societatis, alterum assecurationis capitalis, & tertium venditionis lucri incerti pro certo, aut assecurationis lucri certi pro maiori incerto. Ratio est, quia in tali casu seruatur æqualitas, nam onera imposita compensantur iusto pretio. Deinde, si supradicti contractus seorsim, & cum diuersis personis celebrentur, sunt liciti ergo etiam si simul, & cum eadem persona. Ita Bonacina *de contract. disp.3. q.3. punc.11. num.2 p.1. tr.8. res.30.* Nec non contractus dãdij certã summam pecuniarũ mercatori, vt accipiatur v.gr. quinq; pro centenario.

9 In contractibus celebratis in gratiam vtriusq; contrahentis si aliquod damnum contingat sine culpa possidentis, hic in foro externo ad nihil tenetur, sed in conscientia tenetur ad dimidium damni, quia, sicut vterque contrahens ex contractu commodum percipit, ita æquum est, quod vterq; damnum participet. Et sic Valerus V. *Damnum, diff.4* obligauit in consciẽtia scolarem, apud quem mulus conductus sine eius culpa perierat, ad restituendum dimidium pretij. *par.3. trac.6. res.11.* In contractibus celebratis in gratiam vtriusq; contrahẽtis, si damnum cõtingat sine culpa possidẽtis, dimidi debet.

10 Contractus innominati actionem non pariunt per ius Ciuile secus per ius Naturale, & coram Deo, & in foro conscientiæ. *par.9. tr.9. res.12.* Contractus innominati per ius naturale actio non pariunt.

C O N T R A C T V S.

Census.

11 CENSVS describi potest, ius exigendi pensionem de re vtili alterius. Alius est resignatiuus, alius consignatiuus. Et hic vel est perpetuus, vel temporalis. Item perpetuus, vel est redimibilis, vel irredimibilis, quamuis post Bullam Pij V. omnis sit redimibilis. Temporalis verò aut est ad tempus certum vel ad tempus incertum. Rursus omnis census, aut est fructuarius, aut pecuniarius, quis est magis in vsu. Emptio, & venditio cẽsuum cum debitis circumstantijs est licita. Circumstantiæ verò aliæ requiruntur de iure naturæ, aliæ ex Bullis Pontificum †. Census natura. Et species. Census licitus sit seruet iura naturæ.
†

12 De iure naturæ in contractu censuali requiritur æqualitas inter censum, & pretium. Et quod si aliqua grauamina hinc inde per pacta accessoria Videlicet, iustitiam pretij.

soria imponantur, ea prudentis arbitrio debitè compensentur. Ita Lessius *lib.2.cap.22.dub.12.num.74.parte 1.tractat.8.resolutio.44.§.idem etiam. Vers. Quòd verò.*

Et grauaminū compensationem.

13 Addunt Sotus, *de iustit.lib.6.quæst.5. art.3.* & alij requiri in contractu census de iure naturæ, vt non apponatur pactum de redimendo in fauorem emptoris:alioqui fore vsurarium. Vbicumque enim datur pecunia cum pacto eam recipiendi, & aliquid vltra sortem, ibi adest vsura. Sed, seclusa lege positiua, probabile existimo cum Valentia *tom.4. disput.5. quæst.22.punct.6.* talem circumstantiam non requiri; & pactum redimendi apponi posse, dummodò hoc grauamen debitè ab emptore compensetur. Et ita, hanc sententiam Romæ à doctis viris existimatam probabilem, restatur ipse Valentia, quamuis ob periculum vsuræ talia pacta non sint suadenda. *par.3 tr.5.ref.75.*

Etiam si ponatur pactū de redimendo in fauorem emptoris.

14 † Præter has conditiones aliæ exiguntur in extrauagantibus Martini, Callisti, & tandem Pij V. Et quidem conditiones duorum priorum non videntur necessario requisitæ ad valorem contractus, & Pontifices approbasse contractus censuales cum talibus conditionibus, minimè verò reprobasse eos, qui aliter fierent †. Bullam verò Pij V. notat Lessius, *lib.2. cap.22.dub 13.num.99.* non esse in Regno Siciliæ vsu receptam. Vnde illa non obstante, si venditor census non soluat fructus, potest ex his antiquis census augeri, vel nouus constitui. Ita Salas, *de censib.dub.8. num.13.* Immò Sotus, *de iustit.lib.6.quæst.5.art.1.* probabiliter docet, censum constitui posse ex pecunia credita, quamuis Faustus, *disp.18.quæst.32.num.3.* probabiliorem putet contrariam opinionem Lopez. Probabiliter inquam, vbi Bulla non est recepta, nam id in ea expressè prohibetur. *vbi supra.* Adde, quod, cum dicta Bulla multa requirat solum ad vitandas fraudes, quæ interuenire possunt contractus censualis absque talibus requisitis valet pro foro conscientiæ, etiam vbi Bulla recepta est, dummodo fraudes absint. Ita Megala, in *2.2.lib.2 cap.7.quæst.2.numer.57.* & alij. Vnde, seclusis fraudibus, potest constitui census ex pecunia antea debita, vel mercibus assignatis in pretium, non obstante, quò Bulla damnet census celebratos non numerata pecunia tempore celebrationis. Adde, quod illud de mercibus non videtur contrarium Bullæ, quia venire possunt nomine pecuniæ: nam ex *l.pecuniæ ff.de verbor.significat.* pecuniæ nomine comprehenduntur æquiualentia. Ita Malderus in *2.2.tractat.5.cap.5.dub.6.* & alij contra Filliucium, *tom.2. tract 35.part.2.cap 3.num.306 par.1. tractat. 8. resolut.44.* Et quamuis multi negent quod census constitui possit supra valorem fructum rei, super quam imponitur, id tamen Sotus *de iustit.lib.6.quæst.5.art.1.* concedit fieri posse *ibidem* in fine.

Sunt, & alia requisita iure positiuo summorum Pontificum.

Præsertim Pij V.

Cuius Bulla in hoc Regno dicūt non esse receptam.

Vnde, ea non obstante, census nō solutus adijci potest sorti principali.

Et in foro conscientiæ constitui potest ex mercibus, vel pecunia antea debita, etiam vbi Bulla recepta est.

Et ex Soto, etiamsi res minus reddat, quam sit census debitus.

15 Quod attinet ad pretium census, illud est iustum, quod vel taxa constituit, vel consuetudo præscripsit †. Cæterum, si à venditore census vltrò offeratur vendendus, vilescit, sicut dicunt DD. communiter de mercibus vltroneis. Et quidem secundùm aliquos vilescit pro tertia parte, secundum alios, quo dimidio. Itaque non damnarem eum, qui censum quinque vnciarum vltro oblatum emeret vncijs octoginta, stante taxa vel consuetudine quinque pro centenario Ità Cruz *par.1.pr.3.quæst.6.dub.2.concl.3.* & alij, *par.1.tr.8.resol.36.*

Census emi potest pretio taxato, vel consueto.

Et si est vltroneus, minoris.

16 Census vitalitius videtur licitus esse ex Filliuc. *tom.2.trac. 37.capit.2. num.34.* quia exitus vitæ est incertus, & æquum æstimatur esse periculum amittendi, & spes lucrandi. *par.7.tr.9.ref.70.*

Census vitalitius est licitus.

CON-

CONTVMELIA.

1 † Contumelia propriè est inhonoratio alicuius per verba, aut signa denotantia malum culpæ, vt si cui dicatur, *fur*, *mendax*, &c. Latè idem est, quod conuicium, & significat etiam obiectionem mali pœnæ, vt cæcitatis, stultitiæ, natalium illegitimorum, &c. Est peccatum ex suo genere mortale, si non excusat indeliberatio, paruitas materiæ, aut modus obijciendi, vt per ludum, aut correctionem. Sunt autem omnes contumeliæ eiusdem speciei, & in Confessione non necessariò distinguendæ, vt dictum est V. *Circumstantia num.* 32. Contumelia quid? Quale peccatum?

2 Contumeliosum non licet occidere. Vide V. *Occidere, num.* 26. quamuis falsum, vel occultum crimen obijcienti, liceat respondere, *Ad emtiris*, vt dictum est. V. *Compensare, num.* 4. † Et an iustificet homicidium?

COPVLA

Coniugalis.

1 COPVLA coniugalis fieri debet in vase naturali; nam in præpostero etiam incipere, peccatum est. Ità Bonacina *de matrim. q.* 4. *punct.* 11. *numero* 12. contra Nauarrum, *de pœnitent. conf.* 7. *par.* 2. *tr.* 17. *ref.* 37. §. *Ad secundum.* Immò nec licitum est perfricare verenda in vase prohibito. Pontius *lib.* 10. *cap.* 11. *num.* 5. contra Sanchez, *tom.* 3. *lib.* 9. *de matrimon. disput.* 17. *num.* 5. *par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 204. Copula complenda, & initianda in vase naturali.

2 Sed variare situm in copula, ex suo genere est solùm veniale, etiam si propterea aliqua seminis pars elabatur, quia medici docent, non totum semen conseruari à matrice. Immò etiam si eo concumbendi modo non ita certa speretur generatio, quia coniuges non tenentur ad generationem certiorem, sed solùm conuenientem modum adhibere. Ita Pontius, *vbi supra num.* 3. *par.* 2. *trac.* 15. *ref.* 64. † & recitanter *in par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 204 §. *Notandum*, & quoad primum etiam, *in par.* 1. *tract.* 7. *resol.* 35. Si autem coniuges voluntariè foras semen emittant, peccant mortaliter. Dixi, voluntariè, nam † notat Pontius *vbi supra* id aliquandò contingere, posse absq; culpa, vt si vir calidus, dum congredi conatur, semen extrà emittit, illa enim festinatio naturæ est, non voluntatis. *p.* 3. *cit.* §. *Addit.* Sed parum curandum de situ. Quamuis non totum semen retineatur. Sed si foras illud voluntariè emittant, mortale est.

3 Cæterum probabile est, coniugem non teneri expectare seminationem alterius, etiam si possit, nam aliqui docent, semen mulieris nec actiuè, nec necessariò ad generationem concurrere. Ita Sanchez *vbi supra num.* 9. (Ex quo etiam principio docuit Præpositus, *in* 3. *part. quæst.* 6 *disputatione* 4. *numero* 35. Vxorem parum veneream, in reddendo debito posse mentem alio diuertere, & remanere frigidam: nam hoc sufficit ad generationem; alioqui sterilis non posset petere; & reddere debitum viro suo. *parte* 5. *tractat.* 14. *resolutio.* 37.) Potest verò coniux post emissionem seminis coitum continuare, vt alter semen emittat, secundum Pontium, *num.* 5. *parte* 3. *tract.* 4. *resol.* 104. §. *Notandum*, in fine. At vbi vir membrum extrahit, non licèt amplius vxori se ad semen emittendum manibus adiuuare. Vide V. *Tactus num.* 4. At coniux non tenetur expectare seminatione alterius. Et aliqui putant, vxorem posse mente frigidam, & venerei non cooperari.

4 Accedere ad vxorem grauidam, nullum peccatum est. Ita Coninch *disputat.* 34. *dub.* 9. *concl.* 4. contra Pontium *cap.* 14. *num.* 7. qui, secluso periculo incontinentiæ, putat esse veniale. *resol.* 203. *cit.* in fine. Ad menstruatam Accedere ad vxorem grauidam, non est peccatum.

Ad menſtruatam, nõ eſt mortale.

tam accedere, non eſt mortale. Imò Sanchez, *diſp.21. nu.2.* probabile putat, nullum eſſe peccatum, *Ibid. §. Nota.*

Copula fieri poteſt ob voluptatem.
Ob conſeruandam valetudinem.

5 † Finis primarius copulæ eſt propagatio ſpeciei †. Sunt autem alij fines ſecundarij, vt conſeruatio indiuidui, & ſedatio concupiſcentiæ: vnde probabile eſt coniuges coeuntes captandæ voluptatis cauſa, nec venialiter peccare, vt docuit Sanchez, *diſp.29.q.3.* Ita Pontius, *lib.1.cap. 21. nu.6. 13. p.3. tr.4. reſ.216.* Idem dic, ſi id faciant ad conſeruandam valetudinem. Ità Sà *V. debitum, nu.5.* Etiam, quando non deeſſent alia remedia, contra Henriquez, *lib.11.cap.15.num.5. p.3.tr.4. reſ.218.* Idemque, ſi id faciant vitandæ fornicationis cauſa, vt docet Durandus *in 4 diſt. 31. q.4.* contra D. Thomam *ibid. ar.2. ad 4.* Idque contra Sanchez, *diſp.9.n.4.* etiam ſi alijs remedijs concupiſcentia ſedari poſſet. Nam oppoſitum nimis graue onus eſſet ſtatui maritali. Ita Layman, *lib.5. tr.10. p.2. c.4. n.2. p.3. tr.4. reſ.219.*

Et vitandam fornicationem.

Et ne ſaluti noceat, abrumpi poteſt.

6 Coniuges de communi conſenſu copulam inchoantes & abrumpentes, ne noceat ſaluti, non peccant mortaliter. Ita Paludanus *in 4 diſt.31. q.3. art.2. caſ.5. p.3. tr.4. reſ.204. §. Nota, & reſ.227.* Immo nec venialiter, ſi neuter ſeminet, & abſit periculum ſeminationis extra vas. Ita Sanchez, *tom.3. lib.9. diſp.19. nu.3. reſ.227. cit. §. Difficultas.* † Quamuis poſtea *tr.6. reſ. 95.* probabilius putet, id eſſe mortale †.

Et ab vxori ſemen emitti abſque peccato, ſi conſcientia erronea nõ laborat.

7 Vxor ſtatim mingens poſt copulam, vt ſemen eijciat, vt non concipiat, per ſe non peccat mortaliter, ſecundum Bellochium *de caſ. reſer. p.2. q.4. nu. 365.* quia matrix habet vim attractiuam, & retentiuam ſeminis, vnde ipſa fruſtra laborat. At ex conſcientia erronea ſi exiſtimat, ſic impediri generationem, proculdubio peccat mortaliter. *p.3. tract.5. reſol.15.*

Et coniuges in loco ſacro concluſi per 4. dies, poſſunt coire ſine peccato.

8 Coniuges in loco ſacro concluſi († per locum ſacrum intellige ſolum corpus Eccleſiæ, vt dictum eſt *V. Circumſtantiæ, num.42.* †) ſi ibi maneant per longum tempus (quod Sanchez *diſput.15. num.12.* exiſtimat eſſe menſem: Leſſius *lib.4. cap.3. dub.12. num.86.* ſemimenſem. Fagundez *pr.2. lib. 4. c.4. num.21.* decem dies: ego verò cum Suarez, *in 3. p. q.83. ar.3. diſp.81. ſec.4.* quatuor, vel quinque) copulam habentes, non peccant. Immo probabile eſt, quod docuit Pontius *lib.10. cap.10. num.15.* copulam coniugalem occultam in Eccleſia, non eſſe ſacrilegium, etiam ſi in ea coniuges non ſint concluſi. *p.1. tr.7. reſ.19.*

CORRECTIO.

Correctio quotuplex.
Iudicialis quid.
Fraterna quid.

1 CORrectio duplex eſt, iudicialis, & fraterna. Illa eſt, quæ prouenit a poteſtate publica in ordine ad bonum commune; & eſt propriè actus Iuſtitiæ vindicatiuæ. Fraterna verò fieri poteſt à priuata auctoritate, & ordinatur vel bonum eius, qui corripitur, & propriè, & per ſe reſpicit bonum ipſius delinquentis, cuius ſpirituali neceſſitati per hanc correctionem ſubuenitur, & de hac hic ſermo, quam quoque eſſe actum virtutis nemo Catholicorum dubitat. *p.7. tr.5. reſ.1.*

Eſt actus virtutis.

Et ad quam virtutem ſpectet.

2 Dubium quidem eſt, ad quam virtutem ſpectet hæc correctio, de quo fusè Caſpenſis *in curſu Theolog. tom. 2. tract.17. diſp.6. ſect.1. num. 2.* Illud verò certum, & omninò indubitatum, ad ſatisfactionem huius præcepti non requiri neceſſario correctionem fieri ex hoc, vel illo motiuo charitatis, vel miſericordiæ. Imò etiamſi ex malo motiuo id facias, ſatisfacere potes præcepto correctionis. *Ibid. reſ.2.*

Correctio præſeripta Matt.18. obligat ſub præcepto.

3 Correctio fraterna nobis præcipitur à Domino Matth.18. illis verbis, *Si peccauerit in te frater tuus,* &c. quæ quidem verba ſecundum Mendo-

zam.

nam in 2.2.*disp.163.sect.5.§.207.*vbi citat aliquos Commentatores, & Doctores,non continent præceptum, sed consilium,& Suarez *lib.10.ca.7.num.13.*quamuis teneat,correctionem esse de iure naturæ, fatetur tamen ex his verbis non facilè colligi. Sed continere præceptum tenet D.Thomas 2. 2. *quæst.33.artic.*7 & DD. communiter,quibus subscribimus, & videtur quoque communis SS.PP. Augustini *serm.16.*de verbis Domini. Chrysostom. *homil.*62.Greg.*lib.4.registrat.epistol.*56.& aliorum. *par.5.tractat.13. resol.42. & par.7.trac.3.res.3.*

4 Et per se loquendo obligat sub mortali ex Valentia *tom.3. disput.3. quæst.10.punct.2.* Sicut enim præceptum eleemosynæ obligat sub mortali, quatenus proximus est in extrema, vel graui necessitate; ita similiter sub mortali tenemur ei per correctionem subuenire, si est in graui necessitate spirituali. *par.7 tr.3.res.4.* Et sub mortali.

5 Cæterum hoc præceptum correctionis cum sit affirmatiuum,non obligat pro semper, sed ad inducendam obligationem sub mortali, requirit multas circumstantias,quæ raro concurrunt, de quibus infrà *n.19.* Cum quibusdam tamen conditionib.

AD CORRECTIONEM

Quinam teneantur, & quinam non.

6 PRimò igitur,peccatum mortale proximi, vel graue illius periculum debet esse moraliter certum. In dubio enim persona priuata non tenetur corrigere, nec indagare, & inquirere aliorum peccata,ad eum finem vt corripiat; nisi in casu hæresis, aut alterius criminis valdè perniciosi Reipubl.aut si immineret proximi mors, vel etiam probabilis spes foret,proximum peccati dubij correctionem non ægrè laturum.Ita Filliuc. *tom.2.tract.28.cap.6.num.133.par.4 trac.3.resol.72. & trac.4.resolut.228. & part.7.tract.3.resolut.6.* Si peccatum sit certum.

7 Secundò Prælati religionum tenentur aliquando sub mortali corrigere etiam peccata venialia subditorum,quæ regularem disciplinam notabiliter minuunt.Ita Villalobos *tom.2.tract.4.diff.2.num.5* contra Rodriquez *de ordin.sud.cap.9.num.7* quam Sotus ..... *concl.3.* extendit etiam ad Gubernatores Reipublicæ.& Coninch *de art.supern.disputat.28. dub.3. num.24.* ad particulares Religiosos,& quemlibet priuatum.Sed Bannez in 2. 2. *quæstio.33.artic.2.dub.2.*asserit primum esse nimis durum, si non agatur de peccatis Reipublicæ,eiusq; paci præiudicantibus.Secundum etiam non est mentem Doctorum,qui loquuntur solum de Prælatis.*par.3.tr.2.res.38.p.4. tr.4.resol.228.p.5.tr.5.res.66.& p.7.tr.3.res.8.* Prælati ad quid teneantur.

Vtrum verò hi teneantur peccata subditorum inquirere ad corrigendũ, idq; ex iustitia. Vide *Prælati n.5.& 6.*

8 Tertiò Confessarij non tenentur, nec debent mores pœnitentium inquirere:quia eorum auctoritas in foro exteriori minimè viget,sed tantùm in interiori.Ita Duual.in *2.2.tract.de charitate quæst.9.art.4.*Debent quidem in confessione suos pœnitentes mouere, & corripere, non tam fraternè, quam iudicialiter,sed occasionem suarum monitionum non tam ex ijs,quę in confessione sibi declarantur, debent arripere, non autem aliundè inuestigare.*par.7.tr.3.res.12.* Confessores.

9 Quartò Concionatores tenentur publica peccata, aut quæ sciuntur in ijs locis crebro fieri, publicè reprehendere, etsi ea committentes credantur non emendandi:nisi fortè grauiora mala timeantur:vt ferè accidit,quando Concionatores.

Supe-

Superiorem peccata publicè reprehenduntur. Ita Coninch *disp. 28. dub. 6. nu. 113.* Sed cautè Concionatores in hoc procedant. & cum suis Superioribus omnia communicent. *p. 7. tr. 3. res. 13.* Quamuis autem ad id teneantur vt dictum est, non tamen dicendum Concionatores corrigentes in peccato, peccare mortaliter, vt putat Caietanus *2. 2. q. 187. ar. 1.* quia supradictę actiones nec sunt annexę ordinibus sacris ex institutione Christi; nec sunt in sacræ, quin à peccatore effici possint. Villalobos *in summa to. 2. tract. 4. difficul. 8. nu. 3. Ibid. res. 14.*

Qui tamen non peccant, si corrigant in peccato.

10 Quintò subditi tenentur corrigere suos Superiores *ex cap. sicut 2. q. 7.* Tria tamen in ea seruanda. Primò, vt cum magna prudentia, & humilitate fiat, & potius obsecrando, quam increpando. Secundò, vt fiat secretò, & non publicè; ex decreto Innocentij III. *ex cap. cum ex iniuncto, de Hæreticis.* Quod tamen intellige, nisi peccata sint scandalosa, & publica: tunc enim publicè argui debent, etiamsi nulla speretur emendatio. Tertiò captari debent tempora, quibus creduntur esse magis dispositi. Caspensis *in cursu Theol. to. 2. t. 17. disp. 6. sect. 1. nu. 6.* & alij *p. 7. tr. 3. res. 15.*

Subditi tenentur corrigere Superiores.

11 Sextò Parentes, Domini, Maritus, & Tutor tenentur & ipsi speciali quidem titulo corripere filios, & cæteros è sua familia. Ita Hurtadus de Mendoza *vol. 2. disp. 152. sect. 2. §. 10.* Immò ex Trullench *in Decal. to. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 15. n. 1.* non satisfaciunt dicendo in confessione, se omisisse correctionem, sed tenentur dicere, se esse Patres, Dominos, Maritos, vel Tutores. Quod autem dicit Villalobos, debere dominum à suo seruitio famulum expellere, si videat domi occasionem habere peccandi, laudo si faciat obligationem tamen non agnosco, præcipuè si domino vtilis sit famulus. Ita Trullench citat. *Ibid. res. 9. & res. 31.*

Parentes Filios. Domini Seruos. Maritus Vxorem. Tutor sibi cõmissos.

Non tamen tenetur Dominus expellere seruum.

12 Quæres primò, An priuatus (de Prælatis enim, & Superioribus dubium non est) teneatur vitam suam emendare, vt possit peccantem corrigere, quando ob peccatum ineptus efficitur ad correctionem? Affirmat Turrianus *in 2. 2. tom. 1. disp. 8. dub. 1.* cum alijs, teneri in casu necessitatis extremæ. At Castrus Palaus *tom. 2. tract. 6. disp. 3. punct. 7. nu. 6.* ait non teneri ratione præcepti correctionis: ratione verò scandali obligationem esse posse, cum suo peccato, & malo exemplo facit, vt alios peccatis inhæret. Franciscus verò del Castillo *in 3. sentent. tom. 2. disp. 6. de correct. q. 6. res...* distinguit, teneri ad emendationem exteriorem, quæ est quędam proprij peccati recognitio; non autem ad interiorem, quæ est contritio, & pęnitentia de commisso peccato. Et sic putat posse reuocari in concordiam sententias oppositas. Tu cogita. *p. 7. tr. 3. res. 16.*

Priuatus an teneatur se emendare, vt corrigat? Affirmantes. Negantes. Distinguentes.

13 Quęres 2. Num iudices, presertim Ecclesiastici (de secularibus enim non est difficultas) existentes in peccato mortali, possint sine nouo peccato actum iudicialem in alium peccatorem exercere? Affirmat D. Tho. *in 4. dist. 19. qu. 2. art. 2.* quia exercerent actum sacrum dignitati ecclesiasticæ annexum. Sed contraria prorsus sententia est tenenda, quam docet Duuallius *in 2. 2. tract. de charitate quæst. 9. art. 4.* quia non omnes actus sacri requirunt gratiam sanctificantem in operante, seu ministro: sed soli actus ordinis, non autem actus iurisdictionis. Et sic patet responsio ad rationem oppositam. *Ibid. res. 17.*

Iudices etiam Ecclesiastici non peccant corrigendo iudicialiter in peccato.

De quibus peccatis fieri debeat.

13 PRimo debet fieri correctio de ijs peccatis mortalibus, quæ certa sunt, & quæ quis certò nouit: vt supra nu. 6.

Correctio facienda de peccatis mortalibus certis.

14 De peccatis verò venialibus, quamuis Gaspar Hurtadus, *disp. 6. de correct. difficult. 6.* cum plurimis alijs teneat, adesse præceptum sub veniali ea cor-

Non autem de venialibus,

ea corrigendi: tamen cum Trullench *in Decal. tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 14. *nu.* 4. & alijs puto correctionem fraternam pro venialibus non esse in præcepto, excluso aliquo casu, de quo supra *num.* 7. Et ratio esse potest, quia *Matth.* 18. vbi potissimum istud præceptum à Christo declaratur, & iniungitur, supponit proximum, cui adhibenda est correctio, esse perditum, & æternæ damnationi obnoxium; aliter enim non dixisset: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Cum ergo peccata venialia tantam ruinam in nobis non causent, probabile est ordinariè nos non teneri pro peccatis venialibus, fraternam correctionem adhibere *p.* 7. *tr.* 3. *ref.* 7. Nisi in aliquo casu.

15 Peccatum item habituale, licet non adsit periculum labendi, corrigendum esse affirmant non contemnendi Doctores, inter quos Hurtadus de Mendoza *volum.* 2. *disp.* 161. *sect.* 7. §. 68. Hac ducti ratione; quia peccatum commissum, & non emendatum secluso periculo in aliud relabendi, est secundum se materia grauis huius virtutis; sed ad grauem eius materiam obligamur, quoties sine graui incommodo cum spe fructus eam possumus exercere, ergo peccatum commissum, & non emendatum secundùm se nos grauiter obligat. Contrariæ tamen sententiæ adhæreo cum Trullench *in Decal. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 14. *num.* 3. Quia non censetur proximus in graui necessitate esse constitutus, nisi ex occasione peccati commissi sumat occasionem illud peccatum committendi, aut probabiliter existimetur ita permansurum in illo peccato, vt suo tempore de illo non doleat: quod iam nouum est peccatum. Extra hoc periculum perseuerantia in peccato, etiamsi grauis miseria sit; non tamen ex misericordia videris obligatus procurare illam tollere. *Ibidem resol.* 11. Peccatum habituale sine periculo relabendi an corrigendum, affirmant aliqui. Alij negant.

QVINAM CORRIGENDI, Vel non.

16 PRimo tenemur corrigere peccantes ex ignorantia vincibili & culpabili; quia hæc ignorantia non excusat proximum à peccato. At si ex ignorantia inuincibili quis legem transgrediatur, plures Doctores, docent me non esse obligatum ad correctionem. Qua ratione dicunt nullam esse obligationem monendi comedentes carnes die Veneris, vel non audientem Missam die festo, si ignorantia inuincibili præcepti laborant. Ita Bonacina *disp.* 3. *de Charitate, quæst.* 4. *par.* 7 *nu.* 10. At ego puto adhibendam esse correctionem quando quis peccat ex ignorantia inuincibili iuris tam naturalis, quàm positiui, si speretur fructus; secus si non speretur fructus. *Par.* 7. *tractat.* 3. *resolut.* 18. Hinc si sciam, vt docet Coninch *disputat.* 28. *de charitate dub.* 4. *num.* 45. alios propter cognationem, aut inualidè contraxisse, idque eos inuincibiliter ignorare, si sperem eos facilè inducendos, vt impetrent dispensationem, & sine turbis rursus contrahant, teneor ipsis veritatem aperire. Idem dicendum in quibusdam peccatis commissis, ex ignorantia iuris, non ita passim noti, & quod non potest nosci pertinere ad hunc in particulari, verbi gratia, confitetur aliquis se cognouisse consanguineam vxoris suæ, hic secundum communem sententiam non potest petere debitum. Confessarius tamen (nisi possit fortè cum eo dispensare, vt licitè debitum petat) communiter melius faciet relinquendo illam in sua bona fide, qua putat sibi licere petere debitum: quia si aperiat illi veritatem, postea formaliter peccabit petendo debitum: & communiter non est verosimile futurum, vt ideò abstineat à petendo debito: quamdiu

Corrigendi peccātes ex ignorantia vincibili. Et ex inuincibili, si speretur fructus. Casus aliqui, in quibus non corrigendi ex ignorantia inuincibili. In eo, qui inualidè contraxit. In eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ.

diu autem manet in bona fide solum peccat mortaliter sine vllo periculo scandali, quod si confessarius possit dispensare, aut certò credat alterum cognita veritate ante obtentam dispensationem nō petiturum debitum, deberet illi aperire veritatem. Vt verò confessarius possit cognoscere pœnitentē laborare ignorantia inuincibili, itaut non teneatur illum admonere, curet bono modo intelligere, an pœnitens credat se in bono statu constitutū esse, vel an dubiam habeat conscientiam. Sit tamen cautus Confessarius, ne dubium malæ fidei ingerat pœnitenti, dum non speret fructum correptionis. Ita Trullench *in Dec. il. to. 1. li. 1. c. 5 dub. 14. n. 6. par. 7 tr. 3. res. 19.*

Cautio pro Confessarijs.

Corrigendi infideles

17 Secundò tenemur corrigere etiam infideles, quando est spes fructus, ac reliquæ conditiones adsunt, vt hoc præceptum obliget. Ita Coninch *disp. 28. de charitate dub. 4. num* 49. cum alijs. Et quamuis Layman *in Theol. mor. lib. 2. tract* 3. *cap. 7. num.* 2. contrarium teneat, quia Christus, Matth. 18. solum iubet nos corripere fratrem peccantem; infidelis autem non est frater noster quia non est filius Dei, nec Ecclesiæ; tamen dicendum est hoc non obstare, quia etiam infidelis dici potest frater aliquo modo, ratione. s. communis naturæ, & originis ex Adamo. *par. 7. tr. 3. res.* 20. Imò, vt docet Duuall. in 2. 2. *tract. de charitate qu. 9. art* 4. ipsi infideles tenentur ad corrigendos alios. Cum enim hoc præceptum fundamentum habeat in natura, & recta ratione, quæ ad vniuersos homines, etiam infideles, se extendit, quatenus scilicet tenentur proximis suis in necessitate, quæcumque illa sit, siue spiritualis, siue corporea, subuenire non est dubium, quin infideles correctionem hanc fraternam seruare debeant. *Ibid. §. Not.*

Et ipsimet tenentur ad correctionem.

18 Tertiò publici peccatores, vt meretrices, vsurarij, &c. sunt corrigendi, si speretur emendatio, quia & Deus offenditur, & proximus sibi malum infert. Ita Lorca in 2. 2. D. Thomæ *disputat. 41. num. 4.* qui tamen optimè obseruat plures excusari à correctione istorum, vel quia cum sint in notitia omnium, sunt alij qui faciliùs, & meliùs eos corrigere possint: vel quia in his rarò speratur fructus, & vtilitas correptionis, & propterea frequenter negligitur. *par. 7. tr. 3. res. 33.*

Publici peccatores corrigendi.

QVANDO OBLIGET,

Vel non.

Conditiones ad correctionem requisitæ. Si peccatum sit certum.

19 Correctio fraterna obligat, quando sequentes conditiones occurrūt: Primò, quando vides proximum actu peccare, aut moraliter scis eum peccasse. Vt patet ex dictis *num. 6.* & seqq.

Si speretur correctio profutura.

20 Secunda, quando probabiliter speras correctionem profuturam, & proximum ex ea emendandum. Et quando spes emendationis esset valdè modica, non esset peccatum mortale correctionem omittere: & multò minus, quando per correptionem crederetur proximus excitandus, vt grauius peccaret, ver. gr. blasphemando, aut nos graui odio persequendo; &c. *parte 7. tract. 3. resol.* 21. Si autem esset dubium, an correctio esset delinquenti profutura, esset autem certitudo quod non esset obfutura, deberet adhiberi, minimè verò si simul esset dubium, an esset nocumentum allatura. *ibidem resol.* 22. Quod si correctio primum sit obfutura deinde profutura, etiam tūc puto rarò contingere, vt quis sub peccato mortali obligetur corrigere eum quem probabiliter putat in præsenti fore deteriorem, & per impatientiam, atque contumelias contra corripientem, aut alios, de nouo peccaturum, licèt postea conijciat eum iri ex illa correctione emendatum. *ibid. res.* 23. In arti-

Nō autem in dubio.

Nec si primum sit obfutura, deinde profutura.

articulo tamen mortis, & quando peccatum est publicum vel scandalosum, correctio est adhibenda, etiamsi proximus timeatur deterior euasurus. *P.4. tr.3.res.72. & tr.4. res.228.§.Tertiò. & P.3.tr.5.res.93.* † vbi absolutè negatiuam sententiam docuerat.† Ad auertendum tamen damnum alienum, puta vt Dei iniuria, pusillorum scandalum, aliorum peruersio, aut graue innocentis damnum impediatur, tenetur quis corrigere aliquem, etiamsi credat peiorem futurum; quia hæc correptio propriè assumitur, non ademendationem, aut punitionem delinquentis, (prout assumuntur fraterna & iudicialis) sed ad defensionem innocentis, & ad dicta mala impedienda *P.7.tr.3.res.24.* Excepto articul. mortis. Et impeditione damni alieni

21 Tertia ad correctionem necessaria conditio, est, vt ad illius emendationem necesse sit, vt illum corripiam. Si enim delinquens sit timoratæ conscientiæ, vnde speretur facilè surrecturus, vel ab alio corrigendus, præceptum correctionis non obligat sub mortali; quia correctio est quædam spiritualis eleemosyna nonnisi indigenti facienda. Non tamen sufficit, quod adsint alij, qui possint, aut etiam magis quam ego teneantur talem ex corporali, aut spirituali necessitate eripere, nisi omninò probabiliter credam eos hoc facturos. Ita Valentia *tom.3. disp.3.q.10.punct.2. P.4. tr.4. res.228. vers. Deinde. & P.7.tr.3.res.25.* Vel si aliter non speretur correctio.

22 Quarta, quod ex correctione illa non proueniat damnum notabile corripientis; tunc enim nulla erit obligatio; nisi in necessitate extrema, aut quasi extrema damnationis proximi: In qua quidem valdè dubium est, an priuatus teneatur vitæ periculum subire vt proximum corrigat; Affirmante Bannez *in 2.2.q.33. artic.3. dub.4.concl.3.* cum alijs; Negante verò Lorca *in 2.2. Diui Thom. disputat.45. nu.7.* & alis pariter. Prælati quidem, & alij superiores in extrema necessitate proximi cum periculo vitæ correctionem adhibere, & hoc ex communi Doctorum consensu. *P.4. tract 4. res.228. vers.quarto. & p.7.tr.3.res.26.27 28.* Vel ea sit obfutura corrigenti. Nisi sit Prælatus, aut superior.

23 Quæres primò, an si adsint prædictæ conditiones, sit statim adhibenda correctio? Respond. ad decernendum quando licitum sit correptionem fratris differre, aut etiam omittere; quando verò illicitum, aut peccatum mortale, aut veniale, notanda sunt sequentia. Primum, quando ex dilatione coreptionis timeretur in intermedio tempore lapsus fratris in peccatũ mortale, aut ipsius mors corporalis in peccato mortali, aut eiusdem, vel Reipublicæ, vel etiam tertiæ personæ detrimentum notabile, quod vitari posset ipsa correctione fraterna: peccatum de se mortale esset eam differre; cum id fiat contra charitatem in materia graui. Secundum, quando nihil prædictorum timetur, si correctio in aliud tempus differretur sine causa, talem dilationem de se non esse peccatum plusquam veniale; quia non fit cum graui Dei, vel proximi iniuria. Tertium, si & nihil iam dictorum timeretur, & aliqua iusta de causa iudicetur aliud tempus opportunius expectandum esse: dilationem non modo licitam, sed etiam debitam esse posse: vt quando multum refert expectare aliud tempus Id quod relinquitur prudentis arbitrio. Et hæc omnia docet Reginald. *tom.1.lib.4.cap.25.nu.345.p.4.tr.4.res.228.vers.quarto & p.7.tr.3.res.30.* Interdum est adhibenda statim, interdum potest differri correctio.

24 Quod si quis omittere, vel differret correctionem, non ex proposito, sed ex tepiditate, aut simili affectu, non esset mortale, nisi alioquin damnum proximi tantùm esset, vt grauiter imputaretur nolenti eum corrigere. Prælatus autem correctionem omittens ex timiditate, &c peccaret mortaliter. Ita Granado. Ex quibus omnibus patet, rarò contingere, vt priuatus correctionem omittens, peccet mortaliter. Et ratio est, quia præcepta charitatis non multum rigorosam obligationem inducunt, & præsertim istud eleemosynæ spiritualis: nam cum eius finis sit, subleuare proximum à miseria culpæ, in qua ipsa liberè est, & à qua liberè potest exire, non ita strictè obligabit: Omittens correctionem ex timiditate, &c. non peccat mortal. Nisi sit Prælatus.

ligabit: nam corrigendus non censetur ita propriè pati spiritualem necessitatem. Quæ omnia docet Granado *in 2.2. contr.3.tr.12. disp.1. num.6. part. 4.tr.4. ref.228.*

Permittere alicuius peccatum, vt melius corrigatur, videtur aliquibus licitum.

25 Quæres secundò: An sit licitum permittere alicuius peccatum, vt melius corrigatur? Affirmat Trullench *in Decal. tom.1. lib.1. cap.5. dub.14. nu.8.* quia sic tantum permittimus peccatum, vt proximus non resurgat, vt postea resurgere possit feruentius; imò non tam permittimus peccatum, quam vt proximus non resurgat, quod facere possumus sine peccato. Limita tamen, nisi timeatur casurum in grauissimum peccatum, verbi gratia communicaturum in peccato mortali. Verum Franciscus del Castillo *in 3. sent. tom.2. disput.6. de correct. qu.4. nu.10.* contrarium asserit: quia licèt Deus sic aliquando permittat, vt postea ipsum auxiliando à peccatis eruat, tamen hoc nobis non licet, quia neque scimus certò futura contingentia, sicut Deus, neque probare possimus auxilia efficacia, sicut ipse, & misericordia non patitur fratrem relinquere innolui in peccatis, etiam si sit suspicio, quod resurget de futuro. *p.7.t.3.res.29.*

Cum quadam limitatione.

Alijs secus.

Quoties adhibenda correctio.

26. Quæres tertiò an teneamur sæpiùs adhibere correctionem? Respondeo cum Trullench *in Decal. tomo primo libr.1. cap.5. dub.14 num.4.* toties corripiendum esse proximum, quoties speratur vtilitas arbitrio prudentis. *p.7.t.3.resol.32.*

Quo ordine facienda correctio.

Ordo præscriptus à Christo est seruandus in correctione sub præcepto.

27 ORdo porrò in correctione seruandus est, quam Christus Dominus in Euangelio præscripsit, Matthæi 18. qui quidem ordo non est tantum congruitatis, vt tenet D. Bonauentura *in cap.17. Lucæ*; sed necessitatis, & cadit sub præcepto, vt docent quamplurimi cum Valentia *tom. 3. disput.3. q.10. punct.5.* Quorum opinio nititur illis fundamentis, seu principijs, *quod tibi non vis, alteri non feceris.* Item; *omnia quacunque vultis vobis fieri ab alijs, hac illis facite.* Item, *Diliges proximum sicut teipsum. p.5. tr.16. ref.42.* & *p.7. tr.3. ref.36.*

Vt scilicet corrigatur prius secretò.

28 Primò itaque delinquens, est secretò monendus; iuxta illud; *Corripe eum inter te, & ipsum solum.* Quod tamen intellige, modò delictum sit occultum. Vnde si quis prudenter iudicaret se posse prodesse fratri hac secreta monitione, & ea omissa vellet incipere à correctione coram testibus, qui est secundus correctionis gradus, peccaret mortaliter; quia ita corrigens infamat fratrem apud alterum absque necessitate. Quod tamen ita intelligendum, quantum est ex parte ipsius actus. Cæterum talis circumstantia esse potest in tertia illa persona, vel personis, quibus reuelatur, quod ipse peccator parum, aut nihil detrimenti patiatur: & tunc erit vel veniale, vel nullum peccatum. Idem cum eadem intelligentia statuendum est de illo, qui incipit à tertio correctionis gradu, de quo infra, relictis prioribus, quando prioribus adhibitis poterat prodesse fratri cum minori dispendio. *P.7. tr.3. ref.37.* Quæ omnia procedunt etiam in Religiosis, qui non possunt occulta fratrum crimina superiori, quantumuis prudenti, deferre tamquam patri; sed tenentur occultam correctionem præmittere. Nisi in aliqua Religione contrarium cautum sit, vt est in Societate Iesu. Ita Tannerus *in 2.2. disput.2. q.5. dub.5. num.106.* & alij contra Turrianum, *ibid. disput.89. num.4. P.3. tr.2. ref.37.* & *P.7. t.3. resol.44.* & *45.* vbi pluribus confirmat licitam esse prædictam constitutionem Societatis Iesu. Quomodo verò debeat se gerere Prælatus, cui tanquam Patri delatum sit aliquod delictum absque præuia correctione, in opinione eorum qui

Etiam in Religiosis.

Nisi adsit constitutio contraria.

qui dicunt id licitum esse, cum subdito sic delato, habes apud Caspensem in *cursu Theol. to. 2. tr. 17. disp. 6. sec. 3. n. 35. & p. 7. tr. 3. res. 46. 47.*

29 Rector, vel Prior alicuius collegij, seu Domus, qui manifestat Prouinciali, vel Generali delictum occultum fratris, quem ipse potest emendare absque tali manifestatione, peccat mortaliter, quia absque illa poterat lucrari proximum. Ita Trullench *in Decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 16. num. 1.* quamuis Castrus Palaus *tom. 1. tract. 6. disp. 3. punct. 11. num. 6.* contrariam etiam sententiam probabilem existimet, at hanc probabiliorem. *par. 7. trac. 3. resolut. 48.* Et in ipso Rectore, & Priore.

30 In aliquibus verò casibus potest quis correctionem omittere, & peccatum fratris ad superiorem deferre. Et primus est, quando peccatum proximi occultum vergit in detrimentum aliorum, nec videtur occurri sufficienter posse per priuatam monitionem. Vt si quis clam proditionem moliatur, vel incendium ciuitatis, aut alios inficiat hæresi. Ita D. Thomas, quia in tali casu pluris æstimanda est salus aliorum, quam fama vnius maligni. *par. 7. trac. 3. res. 4. 51.* & 52. Secundus, quando quis prudenter iudicat, se nihil corrigendo facturum; sed melius fore, si relicta secreta monitione, vel inductione testium, superiori deferat, & remedium postulet. Quia ordo Euangelicus institutus est ad emendationem proximi; vnde si illum iudicamus non profecturum, eligere possumus, quod in illum finem est vtilius. Aduerte tamen, quod si speras delinquentem emendandum per te, licet non tam benè quam per superiorem sed tamen absolutè emendabitur, non teneris adire superiorem, *par. 7. trac. 3. res. 43. & res. 39. §. Nō.* Tertius, quando proximus propter maiorem profectum spiritualem paratus est, vt ipsius peccata, quantumuis occulta, nulla præmissa correctione, superiori deferantur. Tales sunt Religiosi Societatis Iesu, qui in hoc suo iuri renunciant. Et hæc omnia docet Becanus, *de fide, &c. c. 21. dub. 4. num. 30. par. 5. tr. 4. res. 42. §. Sed hic. & p. 7. tr. 3. res. 39. 44. 45.* & 61. Potest autem omitti correctio, & peccatū proximi superiori deferri, si vergat in damnum aliorum. Si correctio non speretur profutura. Aut proximus in hoc suo iuri renūciauit.

31 Quando peccatum fratris est publicum, potest publicè corrigi. Nam correctio occulta præcipitur, vt consulatur illius famæ, qui finis in peccato publico haberi non potest, & alioqui peccata publica non debent manere impunita, ne alij liberius peccent. Si tamen priuatim monendo possim corrigere eum, qui publicè peccauit, non est necessario denunciandus, neque arguendus coram pluribus, nisi scandalum, quod passi sunt, aliter reparari non possit, aut nisi eo publico reprehensio etiam illi sint corrigendi, qui ipsius exemplo deliquerunt. Rectè tamen talis denunciabitur Prælato inquirenti: habet enim ius inquirendi, & iudicandi de publicis. Et ita docet Malderus in 2. 2. D. Th. *q. 33. art. 7. par. 7 tr. 3. res. 41.* Si tamen peccatum sit notorium notorietate facti, ita vt non possit vlla tergiuersatione celari, tunc nō debet præcedere secreta monitio, sed immediatè superiori est deferendum; nec existimandum est hoc modo fratrem infamari, cum iam sit infamis ob publicum peccatum. *ibid. res. 42.* Peccatum publicum potest publicè corrigi. Et aliquando etiam debet.

32 Secundus correctionis gradus est, vt coram testibus corrigatur, si priuata, & secreta monitio non profuit: Matth. 18 *Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbū.* Et quamuis Franciscus del Castillo *in 3. sent. tom. 2. disp. 6. de correctione, qu. 8. n. 9.* existimet nō posse adhiberi testes in peccato vni tantū notoi, tamen cōtrarium est tenendum cum Turr. in 2. 2. *tom. 1. disp. 89. dub. 4.* Vt seruetur hic ordo Euangelicus. Neq; hoc est diffamare fratrē, sed cum aliquo detrimento in minori bono famæ, maius eius bonū in conscientia curare: quomodo medicus pro conseruatione totius corporis abscindit mēbrū minus necessariū. Imò vix vllū erit istud detrimentum; si vel testes delicti cōscij possint adhiberi, vel in horum defectum, adhibeantur etiam inscij, sed prudentes, Si correctio nō profecit, adhibēdi testes. Etiam in peccato occulto, & tibi soli noto.

quales adhibendi erunt. *par.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 41. & *part.* 7. *tract.* 3. *res.* 37. & 39. §. *Igitur*.

In quem finem adducantur testes.

33 Qui quidem testes, vt docet D. Thomas in 2. 2. *quaest.* 37. *artic.* 8. tribus potissimum de causis inducendi sunt. Prima vt corrigens ostendat se praestitisse, quod debebat erga correctionem fratris, & munus suum impleuisse. Secunda, vt per testes delinquens possit postea ab Ecclesia conueniri, & probetur delictum. Tertia, vt melius emendetur peccator, & qui vnum admonentem contempsit, duos vel tres reuereatur, & audiat. *parte* 5. *tractat.* 3. *resolutio.* 38.

Non semper plures adhibendi.

34 Non tamen ordinariè est necessarium, vt quis in testium numero gradatim ascendat, antequam Praelato denuncietur; vt aduertit Malderus in 2. 2. D. Thom. *quaest.* 33. *artic.* 7. Si enim grauius sit fratri, malè audire apud Praelatum, quam apud decem testes; considerandum est, grauius etiam esse, tot adhibere testes corrigenti, quam semel indicare Praelato. At in praxi videtur tutius efficere quod docet Trullench *in Decalog. tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 16. *num.* 1. Nimirum, si frater non emendatus fuerit secreta monitione, adhibeantur vnus, aut duo testes, etiam delicta ignari, vt coram eis corripiam toties, quoties moraliter speratur emenda. At si scitur ab aliquibus, & coram illis posse sufficienter corrigi, illi sunt adhibendi *part.* 7. *tract.* 3. *res.* 40. & 53.

Et possunt adhiberi vel successiuè, vel ambo simul.

34 Quaeres an sit necessarium adhibere prius vnum testem deinde duos? Resp. Malderus citatus; Si speres vno teste adhibito corrigendum fratrem, teneris adhibere tantum vnum, vult enim Dominus vnum, aut duos adhiberi prout videbitur necessarium; nō enim videtur otiosum, quod sub disiunctione Dominus dicat. *Adhibe tecum adhuc vnum, vel duos*. Attamen contraria sententia probabilior est, vt scilicet possint adhiberi duo simul, vt efficacior sit correctio. Ita Trullench citatus. *p.* 7. *tr.* 3. *res.* 40. & 53.

Si neque testes proficiant deferatur Praelato.

35 Tertius correctionis gradus est, vt Praelato, vel superiori denuncietur, quoties correctio obseruatis primis duobus modis non profuit. *Quod si eos non audierit, dic Ecclesiae*, inquit Christus. Postremo, *si neque Ecclesiam audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. p.* 7. *tr.* 3. *res.* 45.

In denunciatione iudiciali quid seruandum.

36 Quaeres an quando proceditur via denunciationis iudicialis in delictis tendentibus in damnum communitatis, sit praemittenda fraterna correctio? Resp. quod si per monitionem secretam delinquenti vel alteri tertio factam sufficienter intelligitur damnum imminens reparari, clarum est nō habere locum iudicialem denunciationem. At si praesumitur delinquens non corrigendus per secretam monitionem illi, vel tertio, cui damnum patat, factam, plures Doctores videntur affirmare, non posse ad denunciationem iudicialem deuenire, sed debere dicere Praelato, vt Patri, vel alijs, vt illum obseruent, & possint esse testes in iudicio; ita Durandus in 4. *sentent. distinct.* 19. *quaest.* 4. Sed contrarium prorsus est dicendum cum Bonacina *disput.* 10. *quaest.* 3. *punct.* 1. & alijs; quod scilicet possit fieri delatio iudicialis in his peccatis, quamuis non praecedat monitio. Aduertendum tamen magnum esse discrimen inter haec crimina; quando sunt omninò occulta, & improbabilia; & quando sunt occulta, probabilia tamen; nam in hoc casu possunt denunciari Iudici, vt Iudici, vt puniat: at in priori solum possunt denunciari ei, qui posset prodesse, & non obesse, idest iudici tanquam Patri, vt remedium adhibeat: non autem tamquam Iudici, vt puniat; Si tamen hoc sufficiat ad remedium, quando verò id non sufficeret, posset denunciari Iudici, vt Iudici, dicendo me id probare non posse, sed vt Iudex ex suo officio prouideat, & inquirat. Imò quando crimen occultum est in damnum priuatae personae, ad quod cauendum nec sufficit monitio, nec denunciatio facta Iudici, vt Patri; potest manifestari illi priuatae personae, cui damnum

Et quando crimina occulta possint vel non denunciari.

immi-

imminet,& illa potest dicere Iudici,vt Iudici,vt se protegat, & hæc omnia docet Sanchez *in opusc.tom.2.lib.6.c.2.dub.4.n.8.p.7.tr.3.res.55*. Aduertendū insuper Delicta pertinentia ad S.Officium esse denuncianda, etiamsi sint occulta,& probari non possint,& contrarium asserere est censura dignum. *Ibid.§.Nota etiam*,& V.Denunciare, *n.8.*

37 Quæres secundò: An testium inductio debeat præcedere denunciationem publicam? Durandus in *4.dist.19.q.4.* existimat in peccatis, quæ sunt occulta,testium inductionem esse prorsus illicitam; & tunc solum esse licitam, quando peccatum aliquod occultum in duorum, vel trium notitiam deuenit:ideoque si corripienti solum innotescat,post priuatam admitionem bis,terue repetitam, non debere vlterius progredi. Verum hanc Durandi opinionem refellit S.Thomas in 2.2.*q.33*.ad 1.vbi docet,post priuatam monitionem,antequam ad publicam denunciationem deueniatur, adhibendos esse testes,vt patet Matthæi 18. *Adhibe tecum vnum,aut duos testes*. Non nego tamen ratione circumstantiarum sæpiùs testes non esse adhibendos ante publicam denunciationem, vt docet Hurtad.*volum.2.disput.163 sectio.7. §.11 5.par.7.trac.3.resol.56.* Publicam denunciationem debet præcedere testiū inductio.

38 Quod si procedatur via accusationis, in tali casu videtur posse fieri accusatio sine præuia correctione, saltem in rigore iuris, vt docet Duuallius in 2.2. *tractat.de Correct.quæst.9.artic.5.* & Doctores communiter: ex charitate tamen,& lenitate, quæ inter homines debet intercedere, præsertim quando est aliqualis coniectura, quod ipsa poterit prodesse: non est dubium,quin ipsa debeat præmitti, vt tenet Lorca in 2.2.D.Thom.*disp.47. num.17. Ibidem resol.57.* Non autem accusationem. Nisi ex charitate.

39 Prælatus, vel Iudex, cui constaret iniuriam fieri reo, eo quod denunciatur, vel accusatur, non præmissa admonitione, quando debita est, tenetur, quantum potest commodè denunciationem, & accusationem impedire, & conari, vt Euangelicus ordo seruetur; siquidem Iudex alia via,quàm per sententiam suam Iuridicam, posset æquè benè impediri peccatum, & vitari illius incommoda,tenetur ex vi charitatis, quantum fieri potest istam denunciationem,& accusationem impedire: quamuis,si nolit accusator, aut delator desistere, nec possit prouidere Iudex, vt Euangelicæ correptionis ordo seruetur, non peccet admittendo denunciationem, & accusationem: eius quippe est, se vt Iudicem gerere, nec adeò esse sollicitum, an secreta admonitio, quę est ex lege Charitatis, præmissa fuerit, & hęc omnia docet Duuallius in 2.2.*tract.de correct.quæst.9.artic.5.par.7.tract.3.resol.58.* Licet aliquando Iudex, si possit, tenetur denunciationem & accusationem impedire, nisi pręcedat correctio.

40 Quęres tertiò, quando liceat Prælato procedere via iudiciali aduersus denunciatum? Respondet Valentia *tom.3.disp.3.quæst.10 punc.5.§.2 contr.4.* duobus dictis. Primum est; quando liceret procedere via iudiciali non interueniente correptione propter exemplum aliorum, vel bonum commune:licet etiam ea interueniente; quia virtus charitatis, cuius actus est correptio, non præiudicat virtuti Iustitiæ ad quam pertinet ille processus iudicialis. Secundum est in duobus casibus non modo esse licitum, quod dictum est in pręcedenti dicto, verum etiam esse debitum. Primus est quando oporteret denunciare iuridicè crimen, aut de illo inquirere, vt si esset perniciosum Reipublicæ, secundus, quando esset spes fore, vt per processum iudicialem corrigatur quoque delinquens: tunc enim charitas, per quam institutus est processus correptionis, imperat iustitiæ, vt inchoet processum iudicialem, quod obtinetur finis charitatis, qui est emendatio proximi. *par.7.tr.3.res 59.* Quando idem possit procedere via iudiciali contra denunciatum.

CREDITOR.

Creditor in compensando.
In recipiendo solutionem.

1 Creditor cum certis circumstantijs, potest sibi in conscientia compensationem facere. Vide V. *Compensare, num.* 2.

2 Creditor posterior, cui debitor inuerso ordine solueret, omisso nimirum creditore anteriori, non tenetur restituere. Itá probabiliter Molina *de iustit. tom.* 2. *tract.* 2. *disput.* 536. *num.* 46. Quamuis Faber *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *disp.* 50. *cap.* 7. *num.* 222. etiam probabiliter contrarium doceat. *part.* 3. *tr.* 5. *res.* 10. §. *Notandum est etiam.*

Et impetrando censura contra debitorē.

3 Creditor impetrans censuram contra debitorem, nisi infra certum terminum soluat, potest, ignorante iudice, terminum prorogare. Vide Verbo *absoluere num.* 69.

CRIMINA

Misti fori.

De crimine misti fori punitus in vno foro, non potest iterum puniri in alio.

1 † CRIMEN misti fori dicitur, quod tam ad Ecclesiasticum, quam ad laicum forum pertinet, & in eius cognitione datur locus præuentioni †. Falsum tamen est, quod cum Cenedo, *q.* 36. *n.* 25. docent multi Iuristæ, accusatum, & insufficienter punitum in vno foro cognosci posse in alio foro pro excessu, & residuo pœnę. Nam est contra cap. *vlt. de except. in* 6 & regulam cap. de his, *& l. Senatus, ff. de accus.* vbi decernitur, accusatum in foro delicti non posse de eodem delicto accusari iterum in foro domicilij, quamuis diuersa sit pœna. Itá Freytas *in Addit. ad tr. de confes. sollic. quæst.* 3. *num.* 48. & alij *p.* 1. *tr.* 2 *res.* 108. *& p.* 4. *tr.* 1. *res.* 61.

Et Ecclesiasticus potest illud punire pœnis temporalibus.

2 Iudex Ecclesiasticus in delictis misti fori procedere potest contra laicũ non solũ censuris, sed etiam penis temporalib carceris, &c. absque auxilio brachij sæcularis. Et quidem tunc ad carcerē Ecclesiasticum, non ad laicalē deferri debet. Itá contra Bobadillam *tom.* 1 *lib.* 2. *cap.* 17. *numer.* 167. primum Azor. *p.* 2. *li.* 3 *c.* 53. *q.* 3. Secundum Seguram *p.* 2. *c.* 13. *n* 44. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 89.

Sunt verò misti fori delicta Clericorum deficientium in requisitis Tridentini.

3 Delicta misti fori sunt in primis ea, quæ committit Clericus carens aliquo ex requisitis Tridentini, de quibus V. *Clericus quoad forum.* Itá ex Sacra Congregatione Bonacina, *de leg. disput.* 10. *qu.* 2 *punct.* 1. §. 4. *num* 19. *parte* 3. *tr.* 1. *res.* 48. §. *Notandum est.*

Sacrilegium.

4 Deinde misti fori est sacrilegium, & de illo cognoscere potest Ecclesiasticus. Itá Barbosa, *in Collect. tom.* 2. *lib.* 5. *tit.* 23. *cap.* 2. *num.* 9. Vnde potest Ecclesiasticus procedere contra laicum inuasorem rerum Ecclesiasticarum, quando per vim illas occupat: & contra eos, qui in negotijs cum Ecclesia gestis per fraudem, vel alia via illi præiudicant. Quod etiamsi Clerici, vel eorum bona iniuriosè inuadantur. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 82.

Delictum commissum in Ecclesia.

5 Delictum sæcularis sæculare factum in Ecclesia euadit misti fori, vt sacrilegium. Itá Farinac. *append. de immun. p.* 3 *nu.* 37. contra Ripol. *de iurisd. omn. ad cap.* 1. *n.* 170. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 67.

Et concubinatus.

6 Concubinatum, Valboa *in cap. cum sit generale, de foro compet. num.* 18. & alij tenent esse misti fori: quia prohibetur in vtroque iure. Sed Abbas *ibidem* tenet, pertinere ad solum Ecclesiasticum: quia, vt docet Clarus, *lib.* 4. §. *fornicatio, num.* 6. prohibetur solùm à iure Canonico, & Iudices laici illum non puniunt. *par.* 5. *trac.* 1. *resolut.* 10. Sed quidquid sit de hoc, certum est, Iudicem Ecclesiasticum posse concubinatum punire: nec adhibere teneri

trinam

trinam monitionem, vt vult Pereira, *tom.2.c.34.num.11.* nisi procedere velit per censuss iuxtà formam Tridentini, *sess.24.cap.8.* nam de reliquo procedere potest alijs vijs, & pœnis, pecunia, exilio, carcere, & alijs siue in iure Canonico, siue in statutis synodalibus inflictis, absque monitione. Ità Rubeus V. concubinarius, *num.4.* asserens, sic declarasse Sacram Congregationem Concilij. Ex quibus patet, ministros Ecclesiasticos posse meretricum domos inuisere. *par.1.tr.2.ref.86.*

DATVM,

Et promissum.

1 CVm Bonifacius VIII. in constitutione edita anno 1295. quæ incipit, *excommunicamus*, excommunicationis sententiam tulisset in dantes aliquid, vel recipientes, siue promittentes etiam sub verbis generalibus, & non planè expressis, & promissionem recipientes etiam rei paruæ pro obtinenda iustitia, aut gratia, siue pro se siue pro alio, à Sede Apostolica: Vel qui sciret aliquem esse in tali culpa, & intra triduum non notificaret; à qua excommunicatione nemo posset absoluere absq; speciali mandato Papæ, aut mortis articulo, & hunc si tantum pauperibus daret, quantum recepisset, aut dedisset: Et expeditiones sic obtentas declarasset nullas, adeo vt, qui scienter litteris illis vteretur, in eamdem censuram incideret: Gregorius Decimus Tertius easdem sordes abhorrens sua extrauagant. edita anno 1574. quæ incipit. *Ab ipso.* §.2. Constitutionem prædictam confirmat, & extendit ad prædictorum consiliarios, fautores, & auxiliatores: & §.3. priuat ipso iure omnes prædictos quocumque beneficio, & officio Ecclesiastico, & sæculari, reddit infames, & inhabiles, ad illa, & ad alia beneficia, & officia, & §.4. concedit impunitatem socios, complices, & fautores, manifestantibus.

Bullæ Bon. VIII. de datis, & promissis Epitome.

Item Bullæ Gregor. XIII.

2 In aliquibus tamen casibus, ex mente aliquorum Doctorum, possunt dantes munera in Curia Romana excusari ab incursione pœnarum dictæ Bullæ; Primò quando quis aliquid donat non pro gratia, & iustitia obtinenda, sed ob liberalitatem, & gratitudinem. Secundò quando quis dat ratione laboris, & hoc procedit, etiamsi detur maius stipendium, quam sit debitum, modo id non referatur ad obtinendam gratiam, vel Iustitiam, etiamsi detur ante collatam gratiam, vel Iustitiam. Tertiò, qui dant, vel accipiunt, ad compensandum damnum, quod resultat intercedenti, modò excessus non sit notabilis. Ita nouissimè Dicastillus *de Iust. & Iure lib. secundo, tract. 1. disput. 5. dub. 7. à num. 208. vsque ad 210.* Quarto Io. Antonius Nouarius *in summ. Bulla. par.2. tit. de dato, & promiss. pro iust. &c. num.7* docet, huius Bullæ pœnas non habere locum, si detur aliquid simpliciter nullo pacto præcedente, & ad effectum specificè obtinendi aliquam gratiam, vel iustitiam. *p.7.tr.4.ref.1.*

In quib. casibus non incurrantur pœnæ Bullæ.

Si detur ob liberalitatem, & gratitudinè ratione laboris.

Ratione damni compensandi.

Vel si detur, sine vllo pacto præcedente.

3 Quamuis autem in prædicta Bulla prohibeantur omnes promissiones, etiam sub verbis generalibus, & non omninò expressis, ita vt Azor. *par.3. lib.12. cap.23.* Molina, & alij asserant incurri pœnas, si pro missio talis sit, vt moueat ad Iustitiam, vel gratiam conferendam, siue fiat per pacta, vel promissiones occultas, vel manifestas, verbis generalibus, vel expressis conceptas: tamen Bonac. *tom.3. d. sp.2. qu.3. par.31. num.10.* distinguit, & ait: Vel verba solum proferuntur vrbanitatis gratia, absque animo illius obligationis sibi imponendæ, vel proferuntur animo re ipsa promittendi, seu

De obligationibus cum verbis generalibus opinio Azorij.

Bonacinæ.

sic

se obligandi. Si proferuntur solum vrbanitatis gratia, censeo proferentem non incurrere pœnas à præfatis Pontificibus constitutas. Si verò proferantur animo promittendi, & hoc pacto inflectendi iudicem, aut gratiæ collatorem, ad gratiam, vel iustitiam concedendam, arbitror promittentem ligari his pœnis. Sed Dicastillus *de iustit. lib. 2. tractat. 1. disp. 5. dub. 7. num. 189* existimat eas tantum promissiones generales prohiberi, quæ sunt propriæ, & strictæ promissiones, quæ aliàs ex gratitudine quodammodò sint debitæ, aut de materia, quæ quodammodò erit debita ex gratitudine. Verum absolutè, & sine vlla distinctione Nauarrus, quem sequitur Filliucius *tomo 1. tractat. 15. cap. 6. numero 129.* asserit promissionem factam verbis generalibus ex gratitudine non prohiberi in hac Bulla, nisi inducat super se ciuilem obligationem: Hæc enim grati animi significatio, & exhibitio iure naturæ debentur benefactoribus. Et hæc sunt placita Doctorum circa præsentem, & præteritam quæstionem, quæ viris doctis maturanda relinquo. *p. 7. tr. 4. res. 2.*

Dicastill. Nauarr.

Incurrunt pœnas Bullæ impetrantes à Papa, vt est Dominus Temporalis.

4 Dictas pœnas Bullę non videtur incurrere, is qui promittit, & donat aliquid vrbis Gubernatori, vel Burgi, aut Iudicibus Capitolij, vel eorum delegatis: Ita Nauarrus, quem sequitur; & cuiusque opinionem probabilem putat Bonacina *tom. 3. disp. 2. quæst. 3. punct. 31. num. 5.* At contrarium eidem Bonacinæ videtur probabilius. Immò P. Leo *de censur. Recol. 4. liter. B. verbo Dantes*, docet à Clem. VIII. dictam excommunicationem fuisse ampliatam pro quocumque Tribunali in vrbe, vel extra, & pro gratijs quæ obtinentur à Papa, vt est Dominus temporalis. *ibid. res. 3.*

An fictè promittẽtes alij negant. Alij affirmant.

5 Item an fictè promittens incurrat in dictas pœnas discrepant Doctores. Nam Bonacina *cit. num. 8.* existimat non subiacere his pœnis: tum quia ficta promissio, non est promissio, nisi oretenus; tum quia versamur in materia pœnali, & ideò odiosa, nec extendenda. Hic tamen in foro externo præsumetur excommunicationem, aliasque pœnas contraxisse, quia forum externum iudicat de externis Dicastillus tamen citatus *num. 179.* contrariam docet sententiam: quia licet ficta promissio in ratione promissionis non sit propriè promissio (quod habet suam quæstionem) tamen reuera mouet, & iuuat alium, vt rem efficiat, aut intentet, & in hidit virtuale consilium, & exhortationem: Dantes autem consilium, auxilium, aut fauorem subiacent pœnis Bullæ, ergo Ideò tu cogita *par. 7. tr. 4. res. 1.* Idemque Dicastill. *num. 182.* contra eundem Bonacinam tenet incurri in pœnas Bullæ, etiamsi non acceptetur promissio; quia huiusmodi promissio non acceptata est saltem pollicitatio; Bulla autem etiam pollicitationes prohibet, illis verbis; *donis, pollicitationibusque ambiunt. ibid. res. 5.*

Licet non sit acceptata promissio.

Donum non satis est, vt attingat quantitatem sufficientem peccatum mortale furti.

6 Vt autem huiusmodi pœnæ incurrantur, non satis est, vt domum attingat quantitatem sufficientem ad constituendum peccatum mortale furti, quemadmodum docet Bonacina *tom. 3. disp. 2. q. 3. pun. 31. n. 13.* Sed attendendum est, an res eius momenti sit, quæ allicere possit, & peruertere accipientem. Si enim talis non sit, non censendum erit dantes, aut accipientes pœnas incurrere. Vnde secundum Sanctarellum non incurreret quis pęnas censuræ propter largitionem duorum, vel trium aureorum. Ita P. Leo *de censur. resolut. 4. litter. B. ver. dantes*, vbi Bonacinam impugnat. *part 7. tract. 4. resolut. 6.*

Nõ videtur incurrere dans vel promittens pro auferenda, vel differenda Iustitia.

7 Præterea non videtur incidere in pęnas dictæ Bullæ dans, vel accipiẽs aliquid pro Iustitia auferenda, vel differenda, secundum Farinacium *part. 3. quæst. 111. numero 351.* Contrarium tamen docet Filliucius *tomo 1. tract. 15. cap. 6. num. 133.* quia qui dat aliquid pro iustitia auferenda, vel differenda, obtinet gratiam; ergo ligatur pœnis Bullæ. Item qui dat, vel promittit aliquid, vt causam expediat probabiliter secundum eundem Farinacium *cit. n. 352.*

num. 350. Licet contrarium, quod docet Bonacina item citat. nu. 14. sit probabilius. Item qui donat, vel recipit aliquid, etiamsi non sit moderatum, sed excessiuum, post impetratam gratiam, & iustitiam; quia Bulla imponit solum pœnas danti, vel promittenti ad obtinendam iustitiam, & gratiam: ergo non sunt extendendæ contra dantes, vel accipientes post gratiam. Ita Baunius in Theolog. moral. p. 2. disp. 5. tract. 2. q. 12. qui etiam obseruat pœnas latas in Bulla Greg. XIII. non spectare ad Iudices delegatos citramontanos. P. 7. tr. 4. res. 8. 9. 10. Aduertendum cum Ioanne Antonio Nouario in Bull. Pontif. p. 1. tit. de dato, & promisso. nu. 12. pœnas huius constit. non habere locum extra Curiam Romanam: vnde si aliquid daretur Neapoli pro obtinenda gratia à Sancta Sede Apostolica, euitarentur hæ pœnæ, vt in terminis fuisse iudicatum per Rotam Romanam, testatur Seraphin. decis. 825. Vnde ego olim respondi, quod si quis daret aliquid alicui extra Romam, pro Cardinalitia obtinenda dignitate, non incurreret in pœnas Bullæ Greg. XIII. de qua loquimur; licèt si hoc faceret Romæ, pœnas non euaderet, si Summus Pontifex hoc nesciret, nam ipso sciente, cessant pœnæ huius Bullæ. Ita Nouarius. ibid. res. 10. §. Notandum.

Nec vt causa expediatur.

Nec dans, vel recipiens post gratiam obtentam.

Vel Iudici delegato citramontano.

Vel extra Curiam Romanam.

8 Qui nouerit delictum contra hanc Constitutionem, nisi intra triduum deferat Summo Pontifici, aut alteri, qui eidem Papæ fideliter denunciet, ipso facto incurrit excommunicationem. Ita Dicastillus de Iustitia. Lib. 2. trac. 1. disp. 6. dub. 9. nu. 250. Quod limitat Molina solum in ijs, qui existunt in Curia Romana. Bonacina tamen tom. 3. disp. 2. q. 3. punct. 18. & 19. obseruat viros grauissimos sibi asseruisse, Bullam quo ad hoc vsu non esse receptam. Aduertendum illud quidem, quod qui aliquid ex prohibitis in hac Bulla faceret cum Summo Pontifice, vel cum eius ministris, aut familiaribus de illius consensu expresso, vel tacito in pœnas Bullæ non incideret, neque in ijs actionibus, quæ alioquin non essent prohibitæ iure diuino, sed tantum humanò positiuo, esset simoniacus. Ita Dicastillus, & Bonacina. Sed quidquid sit de hac denunciatione, illud est certum, nō esse faciendam sine præuia correctione fraterna; vt docet Bonacina citat. nu. 20. quia Prælato non est obediendum contra Domini præceptum, qui eum ordinem seruari præcipit. Quæ quidem doctrina vera est, exceptis tamen delictis pertinentibus ad Sacrum Tribunal Inquisitionis, de quibus V. Denunciare. p. 7. tr. 4. res. 11. & 12.

Non denuncians intra triduum vtitū incurrat Bullæ pœnas.

Præmittenda semper fraterna correctio.

9 Dans auxilium, consilium, vel fauorem, non incidit in pœnas, effectu non sequuto. Ita communiter. ibid. resol. 13. Nec si quis ex ignorantia inuincibili nesciret pœnas huius constitutionis; quia ea habet vim legis, ignorantia autem legis sicut excusat à transgressione, excusat etiam à pęna. Ita Mazuchellus tract. de cas. reser. disp. 2. q. 2. diff. 5. nu. 16. P. 7. tra. 4. resol. 14.

Consulentes, & cæt. quando non incurrant.

Et nesciētes ex ignorantia.

Vtrum autem Cardinales comprehendantur in hac Constitutione, Vide V. Cardinalis.

DEBITOR.

1 DEBITOR statuto tempore non soluens, tenetur ad restitutionem damni emergentis, & lucri cessantes. Ita Filliucius, tom. 2. tract. 33. cap. 9. nu. 151. Etiam si elapso termino creditor non petat; nam petit ipse terminus. Ita Bonacina de contr. disput. 3. q. 3. punct. 4. n. 4. Et si solutio differatur per multos annos soluenda sunt interesse omnium annorum, & interesse ipsius interesse. Filliucius, tr. 34. c. 2. nu. 72. Etiam si creditor id non indicauit, vt fortè intellecto tanto incommodo, soluisset. Malderus in 2. 2. tractat. 5. cap. 3. dub. 11. col. 4. q. 2. Etiam si mora non fuerit culpabilis & pactum de soluendo interesse non fuerit in contractu expressum. Ita probabiliter

Debitor morosus tenetur ad damnum emergens, & lucrum cessans.

Molina

Molina to 2. tr. 2. disp. 315. nu. 2. p. 5. t. 13. ref. 78. † & doctrinam Malderi docuerat etiam p. 1. t. 8. ref. 87. & hoc vltimum recitanter, ibid. ref. 43. Quamuis in p. 2. tr. 15. ref. 49. contrarium ex professo docuerit †. Quæ omnia procedunt de venditore non tradente rem venditam tempore statuto. Vide V. Vendere, nu. 19. An debeat verò soluere pœnam conuentionalem ante iudicis sententiam, Vide V. Lex, nu. 43. Si verò ex dilatione solutionis nullum damnum resultat creditori, adhuc debitorem peccare mortaliter, docent DD. communiter cum Bañez, in 2. 2. q. 62. ar. 8. quia præceptum restituendi, quatenus includit præceptum non retinendi rem alienam, est negatiuum, & sic statim implendum. Sed ego existimo cum Molina, tom. 3. tr. 2. disp. 753. nu. 1. quod, licet Confessarius debeat vrgere pro solutione; si tamen creditor nullum damnum patitur, & debitor habet animum soluendi, potest illum absoluere toties quoties: quia talis dilatio, cum non sit multum iniuriosa, non videtur mortifera p. 2. t. 17. ref. 3.

Sed an peccet mortaliter, si nullum damnum resultet creditori?

Non est vsurarius si soluat dimidium anticipatè cum pacto soluendi reliquum postpositè.

2 Debitor soluens dimidium debiti anticipatè cum pacto, vt reliquum soluere possit postpositè, secundum Bonacinam, de contr. disput. 3. q. 3 pun. 3. nu. 9. est vsurarius, quia hoc nihil aliud est, quàm dare mutuo, cum pacto vt sibi remutuandum sit tali tempore. Sed contraria sententia Malderi, in 2. 2. tra. 5. cap. 3 dub. 4. est probabilior †, & illam tenet nouissimè Trullench tom. 2. lib. 7. c. 18. dub. 6. nu. 8. †. nam mutuum, & remutuum fiunt simul: creditor enim ex tunc prorogat tempus solutionis residuæ. Arragonius in 2. 2. q. 78. art. 2. dub. 1. in hoc contractu dat remedium rescissionis, & renouationis. Sed vt aduertit Salas de vsuris, dub. 9. nu. 10 hoc remedium non caret difficultate, p. 1. t. 8. ref. 63.

An verò sit vsurarius, si soluens anticipatè, aliquod sibi lucrum retineat, & soluat minus?

Vtrumque probabile.

3 Sed quid dicendum, si debitor soluens anticipatè retineat sibi tria, vel quatuor pro centenario? Respondent Reginaldus, tom. 2. lib. 25. c. 18. nu. 312. & DD communiter, secluso damno emergente, & lucro cessante, talem solutionem esse vsurariam. Quia tanti valent centum hodie, quanti hinc ad annum: alioqui enim sola temporis expectatio daret valorem rei, quod est absurdum. Sed contraria sententia videtur quoque probabilis, vt etiam visa est Layman, lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. § 5. nu. 33. & aliis. Quia pecunia præsens magis æstimatur, quàm futuram, & minus est habere actionem ad rem, quam rem ipsam habere, l. minus, ff. de reg. iuris. Neque verò contractus huiusmodi est mutuum, sed emptio, & venditio: ius enim ad rem vendi potest, sicut ius transeundi per aliquem agrum. Ita Caietanus. V. Vsura sub fin. Vnde qui hanc opinionem sequeretur cum Azorio, p. 3. lib. 8. c. 10. q. 5. non illum condemnarem. Vide Fernandez, p. c. 1. 15 § 1. n. 10. p. 1 t. 8. ref. 49.

Sicut an satisfaciat, si debitum soluat alio titulo, quam soluendi illud debitum v. g. in elemosynam

4 Debitor secundum Sanchez sum. tom. 1. lib. 5. c. 13. n. 11. non satisfacit creditori, si debiti immemor tantundem præstitit illi alio titulo, v. gr. eleemosynæ, &c. Nam hoc est peculiare iustitiæ, vt debito non satisfiat, dando alio titulo, quam solutionis legalis p. 5. t. 13. ref. 94. Et ita tenendum est p. 3. t. 6 ref. 57. §. Notandum, & 77. § Verum. Sed Baldellus, to. 1. l. 5. disp. 25. nu. 18. probabiliter putat, satisfacere, ex intentione illa generali, qua vnusquisque præsumitur suis actionibus velle potiori obligationi satisfacere, iuxta l. cum pluribus, ff. de solut. hæc enim intentio sufficit etiam in materia iustitiæ: nec obstat obliuio, & incogitantia huius, vel illius obligationis specialis. Sed satis est voluntas generalis qua si interrogaretur; verisimile est, ita se explicaturum. Idque ait procedere, non solum quando in actu soluendi nullus titulus exprimitur, sed etiam quando exprimitur, & determinatur titulus minùs principalis, ex aliorum obliuione, vel ignorantia. Nam talis traditio resoluitur in conditionalem: Trado tibi gratis, vel ex eleemosyna, nisi potiori titulo tibi debeam, p. 5. t. 13. ref. 94. §. Sed negatiuam An aliud pro alio inuito creditore solui possit, dictum est V. compensare, n. 2. Cæterum,

tum, qui plura debita cum eodem creditore contraxit, habet optionem satisfaciendi vna solutione partiali pro debito, quod maluerit. Ita Lopez, *parte 5. tit.14.l.in gloss.5.*& alij *ex l.1.2.3.*& *4. ff. de solut.* nam debitor potest legem dicere rei suæ. Vnde, nisi contrarium exprimat, semper censetur soluere pro debito, quod magis grauat, vt si vnum debeat cum fideiussore, aliud sine, præsumitur soluere primum, sicut etiam, si alterum magis vrget, &c. Ita Molina, *tom 2.tr.2.disp.565.n.5.p.2.tr.16.res.49.*

Habens cum eodem plura debita, potest soluere quod maluerit.

5 Certus de debito, & dubius an soluerit, tenetur soluere. Sed hanc sententiam limitat primò Tannerus, *in 2.2.disputat.2 quæst.6 dub.4.num.49.* nisi etiam creditor dubius sit; nam in hoc casu, existimat, debitorem non teneri; quia possessio stat penès ipsum, & melior est conditio possidentis. Sed ego existimo cum Layman, *lib.1.tract.1.cap.5.§.4.num.42.* in tali casu soluendam esse debiti partem, iuxta dubij proportionem. Nam non videtur debitor exponendus periculo duplicis solutionis, & creditor, qui & ipse dubitat, nullum periculum pati debere. Ita Layman, quamuis Merolla, *tom.1.disp.3. dub.2.num.65.* probabiliter etiam putet, teneri ad integrum debitum. *par.3. tr.6.res.49. & p.4.tr.3.res.32.*

Certus de debito, & dubius an soluerit, tenetur soluere.

Si verò etiam creditor dubitet, tenetur ad dimidium.

6 Debitor non tenetur soluere, quando ipse est in extrema necessitate constitutus, si creditor eamdem necessitatem non patitur. Si verò vterque est in extrema necessitate. Scotus *in 4.dist.15.q.2.art.4.* putat teneri, quia plus iuris habet ad debitum creditor, qui est eius dominus, & rem illam præoccupauit: quare, cum necessitas sit æqualis, præferri debet. Paludanus. *ibid. quæst.2.art.4.concl.1.*& alij negare. Lorca in *2.2.sect.3.disp.38.num.11.* distinguit, & si res restituenda reperitur eadem in specie, soluendam esse, ob fundamentum prioris sententiæ. Si verò confusa sit cum bonis debitoris, non ita, quia dominium stat penès ipsum, & ab obligatione soluendi excusatus propter necessitatem. Ego omnes has sententias existimo probabiles, sed, si quis in extrema necessitate aliquid acciperet è constituto in extrema item necessitate tunc existimo tenendum cum Scoto. In alijs casibus, cum Paludano, quia in extrema necessitate omnia sunt communia, & potior est conditio possidentis *p.5 tr.8.res.11.* Sed quid si pater, vel mater debitoris sit in extrema necessitate vna cum creditore? Adhuc subuenire debere parenti, vel etiam vxori liberis, & fratri, existimo cum Syluio in 2.2 *q.31. ar.3.* contra Azor. *tom.2.lib.12.c.8.q.6.p.5.tr.8.res.12.*

Debitor extremè indigens non tenetur soluere.

Sed quid si creditor sit in eadem necessitate?

Multi multa dicunt.

Et omnes probabiliter.

Sed ego censerem, non teneri, nisi à creditore indigente fuerit ipuisset.

Quod etiam procedit in necessitate suorum parentum, vxoris, filiorum, & fratris.

7 Debitor per Bullam Sixti V. non potest in Religionem recipi, sed in hac Bulla in primis non comprehenduntur debitores ex sola promissione liberali, vel debitis incertis. Vechius *disput.2 dub.13.num.15.* Deinde secundū Sanch. *in summ.tom.1.lib.4.cap.19.num.26.* non compræhenduntur damnati ad pœnas pecuniarias propter delicta, nec obligati ad satisfactionem alicuius damni vel iniuriæ illatæ Et secundum Vechium *vbi sup.* non comprehenditur debitor, qui absq; sua culpa ad impotentiam soluendi peruenit, iuxta verba Bullæ ibi. *Multi decoctores post dilapidatam rem familiarem, & cet.* Et tandem non compræhenditur debitor, qui in sæculo manens, nullam habet spem melioris fortunæ, vt possit debita soluere. Ita Mauden. in *Decal. pr.7.disc.18.num.17.* Imò secundum Lessium *lib.2.cap 41. dub.3. numer.32.* Potest debitor ingredi si non habet opem ditescendi intra paucos annos, quos Sanch. *num.8.* dicit esse duos, & Suar. *de relig. tom.3.lib.5.cap.7.num.2.* vnum. *par.4.tr.4.res.82.* Quæ omnia multo potiori ratione procedunt de iure communi. Imò D.Th. *2.2.q.vlt. art.6.* ad 3. absolutè liberat debitorem in religionem ingressum ab onere restituendi; quamuis Nauar. *comm.num.de regul.n.8.* contrarium sentiat *p.3.tr.2.res.41.*

Debitor an possit Religionem ingredi.

Si habet spem ditescendi, & soluendi debita.

Et sic ingressus liberetur ab onere solutionis.

8 Debitore defuncto, ex eorum bonis, prius quam debitoribus satisfiat, detrahi possunt moderatæ expensæ pro funere, *l.penultim.tit. de Relig. & sum-*

De hereditate debitoris detrahi possūt expensæ funeris.

& sumpt.fun. & sic possit necessitas, & tacitè creditores permittunt. Vide Molfesium, *tomo 2. trac. 13. cap. 5. num. 43. par. 5. tr. 3. resol.* 116. Imò vxor, & filij, post contractam quocumque casu paupertatem, possunt sibi ex relictis bonis retinere, & occultare, quantum honestè eorum sustentationi requiritur, etiam si ad instantiam creditorum detur illis iuramentum, vel imponatur excommunicatio, quia sicut in necessitate possunt aliena surripi, ita, & retineri. Ita Cælestinus, *tract. 9. cap.* 19 in fine. Qui addit, filium, & nepotem sortitum hæreditatem à patre, vel auo per vsuras acquisitam, non teneri restituere cum detrimento sui status, siue bona fide, siue mala hæreditatem susceperit. † Sed non probatur †. *par. 5. trac. 14. ref.* 57. Tenetur verò hæres facere inuentarium sub pœna soluendi debita etiam supra vires hæreditatis. Vide V. Hæres, *n.* 1.

Et victus necessarius vxoris, & filiorum.

Debitor potest soluere debitum creditori die præfisso, vel etiam eo contradicente ante prædictum diem *p. 8. tr. 7. ref.* 17.

Potest solui debitum ante diem præfixum

DEBITVM
Coniugale.

1 † EX contractu matrimonij oritur in vtroque coniuge obligatio iustitiæ ad reddendum debitum coniugale alteri petenti. † Quod proinde seriò petenti, rarissimè, & cum magna difficultate reddere, graue peccatum est, tum ratione iniuriæ negando illi, quod suum est, tum propter discordias, quæ indè procedunt, & ob periculum incontinentiæ. *par. 5. tract. 5. resolut. 14. & trac. 14. resol.* 36 in fine. Cæterum, quando coniux, precibus, & blanditijs debitum petit, non habens verecundiam efficaciùs petendi, nõ est graue peccatum illi negare: nam alij debitores non peccant grauiter, negando debitum sic petenti. Item raro, vt ex quinque petitionib. vnius mensis, negare vni, vel aliquantò differre, vt si petatur manè, & reddatur vespere, leue peccatum est. Et crebrò petenti nullum peccatum est denegare. Quæ intelligenda sunt, modò adsit periculum incontinentiæ, pollutionis, aut morbi. Ita Cornejo *in 3. par. trac. 6. disp. 5. dub. 1. quæst. 2.* & Ochagauia *trac. 5. qu. 1. num. 6. ref. 36. cit.*

Debitum seriò petẽti rarò concedere, peccatum graue.

Secus si petat precibus, & blanditijs.

Vel negetur rarò, crebrò petenti.

2 Qui non redderet debitum, exterritus multitudine prolis, secundum Sotum *in 4. distinc. 32. qu. vn. art.* 1. contra Nauarrum apud Layman, *lib. 5. trac. 10. par. 3. cap. 1. num.* 16. non peccaret mortaliter: quia in alijs debitis magna soluendi incommoditas excusat. Imò secundum Ledesmam *de matrim. qu. 64. ar.* 1. neque venialiter, si absit periculum incontinentiæ. Cum qua limitatione omnes conueniunt cum Paludano in *4. dist. 31. qu. 3. art.* 2. validum esse pactum inter coniuges abstinendi à coitu, nè proles multiplicetur. *par. 3. tract. 4. resolut.* 213. tantum nobilibus, & non pauperibus conceditur. *parte 9. trac. 6. resolutio.* 2.

Vel negetur, nè proles nimium multiplicetur.

3 † Obligatio etiam reddendi debitum non vrget nisi ad illud reddendum, & complendum debito modo †. Quamquam, si vir petat coire cum culpa veniali, ratione finis, &c. teneatur vxor illi reddere: quia talis copula est solùm mala ex vehementi appetitu voluptatis ipsius viri, cui vxor non cooperatur, Sanchez *de matrimon. tom. 3. lib. 9. disputat. 16. num.* 3. contra Bonacinam *de matrimon. quæst. 4. punct. 3. num. 9. part. 1. trac. 7. resol.* 35. in fine, *& par. 3. trac 4. resol.* 296. † contra verò †; quia probabile est, copulam coniugalem ante benedictionem Ecclesiæ esse peccatum, saltem veniale † vtriusque coniugis, † non tenetur coniux tunc temporis debitum reddere, secundum

Vxor tenetur reddere viro petenti coire, cum culpa veniali sua tantum.

dum Villalobos.*tom.1.tractat.5.cap.24.num.12.par.3.tr.4.ref.240.*

4 Si vir, habens votum castitatis, debitum petit, vxor tenetur reddere. Quia vir per votum non amisit dominium corporis eius, sed solùm peccat in petendo, cui peccato vxor non cooperatur. Valdè etiam probabile est, posse vxorem reddere debitum viro, qui consanguineam eius cognouit, ante dispensationem: nam ille peccat solum petendo non cognoscendo. Ita ex Sanchez Filliucius *to.1 trac.10.p.1.ca.9.num.*309.310 quidquid, probabiliter etiam, contra hoc secundùm sentiat Villalobos, *tom.1. tr.13.diff.47.num.4 p.3.tr.4.ref.196 §.Notandum.*

Vel si solum peccet petendo, vt esset in casu, quo castitatem vouisset.

5 Item vxor potest licitè petere, & reddere debitum marito, qui absque eius consensu solet in fine copulæ membrum extrahere, & semen foras effundere: nam ipsa cooperatur actui, qui ex se potest benè fieri. Ita Pontius *lib.10.c.11.num.3.* apud quem quidam viri doctissimi contra sentiunt. *par.2.tr.15 ref.64.*

Vel si peccet coniunctio seminium extra malitiam.

6 Coniux, qui post votum Religionis contraxit, potest per bimestre à matrimonij consummatione abstinere, & Religionem intrare, *cap.7. de conu.coniug* Sed si non habet animum intrandi, secundum Coninch *de Sacram disp.26.dub.4.concl.2.num.46.* tenetur interim debitum reddere: nam ex vna parte, statim, at fit contractus, traditur dominium corporis, & ex alia, illud spatium conceditur cogitanti, & volenti Religionem intrare, ad deliberandum. Sed Præpositus in *3.par.qu.5.dub.6.num.47.* docet, non teneri, *par.4.tr.4.resol.13.* Vota coniugis circa debitum coniugale, potest maritus irritare, & Episcopus dispensare. Vide V. *Voti relaxatio*, & D. *Episcopi, num.32. Coniuges num.32.*

Coniux contrahens cum voto Religionis non tenetur reddere in primo bimestri.

Etiamsi deliberet nō intrare Religionem.

7 Coniuges non peccant si vnusquisque voueat Religionem dependenter ab alterius ingressu, consumando matrimonium, quia nemo obligatus fuit religionem ingredi nisi altero ingrediente. *p.9 tr.6.ref.2.*

Non peccant vouendo ingressum Religionis.

8 Maritus tenetur reddere debitum vxori à menti, quando ista de illa negationem ad alium accessura esset; quando vero ambo sunt amentes debent separari, & peccant mortaliter illes excitantes, sed si vxor, vel vir sint rationis compotes potest peti debitum vir à coniuge, & è contra; sic etiam de ebrio coniux non tenetur reddere tali debitum per se, sed per accidens periculo pollutionis. *ibid.ref.4.*

Lege infra de amentibus coniugatis.

9 Vxoratus impeditus ad petendum debitum in nullo casu ei licitum est debitum petere, sed tenetur vti macerationibus Carnis: sed si videt periculum in altera coniuge incontinentiæ tunc licitum est petere, & illa petitio diceretur redditio, vnde infertur, quod coniux non tenetur reddere debitū viro morbo gallico, vel lepra infecto. *p.9.tr.8.ref.33.*

Potest (videndo incontinentiam futurā vxoris) petere.

10 Delectatio morosa coniugis de copula cum coniuge absente non est peccatum mortale cum sit de obiecto, & copula licita, esset mortale quando delectaretur de alia fœmina in actu coniugali, cum delectatio morosa est de obiecto mortaliter graui, & turpi. *ibid.ref.44.* Vnde tactus sui ipsius ex voluptate carnali non referendo ad copulam non sunt peccata mortalia cum ordinantur ad copulam licitam sed contrarium tenet Diana; Non peccant si inter se tangant. *ibid.§. Sed hic non obstantibus per totam ref.*

Copulæ delectatio coniugis absentis nō est peccatum, nisi fit de alia fœmina.

11 Qui matrimonium bona fide contraxit, quod deinde cognouit ex impedimento dirimente irritum esse, non potest ante dispensationē debitum reddere, aut petere. Etiam cum periculo vitæ, quia ex nullo metu licet fornicari. Id quod determinatur in cap. *Inquisitioni, de sentent. excommunicat.* & contrariam sententiam Molinæ, *tom.1.tractat.4.cap.14.numer 90.* & aliorum falsam, & erroneam appellat Sanchez *tom.1. lib.2.disput.39.num.5. par.4.trac.4.resol.48.*

Contrahens cum impedimento dirimēte bona fide, nō potest petere, aut reddere, etiam metu mortis.

12 Quod si de validitate matrimonij dubitat, tenetur diligenter veritatē inqui-

Et si de hoc dubitat, non potest petere.

ante diligentiam ad hibitam.
Potest post illam.

inquirere(& interim non tenetur reddere;quia alter non habet ius. Sanch. *disput*.47.*num*.46.contra Henriquez,*lib*.12.*cap*.6.*num*.5. *Gloss.litt. T.parte* 4. *trac*.3.*resol*.15.§.*Sed difficultas*.)Si autem post adhibitam diligentiam remanet dubius secundum Rebellium,*par*.2.*lib*.2.*qu*.16.*sect*.2.*num*.11.non potest petere.Sed probabilius est,posse,vt tenet Sanchez, *vbi supra*, quia possessor bonæ fidei,qui post adhibitam diligentiam remanet dubius, an res aliqua sit sua,non solum potest illam retinere:sed etiam ea vti.*par*.3.*tr*.4.*res*.295.*&* *par*.4.*trac*.3.*resol*.15.Aduerte hic,quod coniux regulariter loquendo, non tenetur credere alteri coniugi affirmanti de impedimento dirimente, nisi accedant aliæ coniecturæ, vel afferentis probitas, &cet. Sanch. *ibidem resol*.295 *cit*. in fine.

(At coniux non tenetur credere alteri affirmãti de nullitate)

§ Si verò dubium sit de impedimento cõditionis, tenetur in dubio reddere, & potest petere.
Nec proinde matrimonium validatur.

13 Potes hic primò.An dubitans, num coniux sit mancipium, & matrimonium cum illo bona fide contractum,sit validum,possit,ac teneatur reddere debitum? Respondeo cum Hurtado, *de matrimon.disputat*.10.*diff*.9.*nu*. 41.affirmatiuè: nec propterea reualidari matrimonium; quia quamuis ad mancipium accedat affectu maritali, id facit pro soluendo debito, si fortè debeat,non cum animo reualidandi, si fuit nullum. Ità ille quidquid contra afferat Nauarrus apud Sanch.*disputat*.43.*num*.8.*part*.4.*tractat*.3.*resolutio*. 15.§ *Et tandem*.

Quod si contraxit cum dubio, tenetur reddere alteri contrahenti bona fide.
Sed non potest petere.
Si verò vterq. mala fide contraxit,non possunt petere, aut reddere.
Nisi habeant rationes probabiles validitatis.

14 Petes secundò,an coniux, qui contraxit cum dubio nullitatis, possit petere,& reddere?Respondeo,si alter contraxit bona fide, teneri reddere; sed non posse petere.Ità Henriquez *lib*.12.*cap*.6.*num*.5.*&* 7.*in gloss.litter.S.* contra Sotum in 4 *distinct*.27.*quest*.1.*arti*.3. Si verò vterque contraxit mala fide,neuter petere potest, aut reddere; quia possessio mala fide capta nemini suffragatur. Ità Coninch *disput*.34.*dub*.10.*num*.102. Si verò tales habeant rationes probabiles pro validitate, Sanch.*disp*.42.*num*.8.putat, posse petere,& reddere:Merolla *tom*.1.*disp*.3.*cap*.3.*corollar*.12 *diff*.12.*numer*.168. negat.Vterq; probabiliter.*p*.4.*tr*.3.*res*.15.§ *Difficultas*.

Quod si cõtrahẽs cum dubio adhuc non consummauit, intra bimestre non reddat.
Sed quid post bimestre.

15 Petes tertiò. Quid facere debet coniux,qui dubius nullitatis contraxit,& adhuc non consumauit? Respondeo, in priori bimestri non teneri reddere;quia cum alter non habeat ius petendi, non est periculum iniustitiæ,Post bimestre,secundum Vasqu.*in* 1.2.*disp*.66.*c*.6.*num*.33. tenetur alteri coniugi dubium manifestare,nè perpetuo suspensum detineat,& interim non petere,donec sufficiens adhibeatur examen. Si verò putat,dubij reuelationem minimè profuturam,non teneri Religionem ingredi, ad hoc vt alterum liberum relinquat; nam hoc est valdè durum; sed teneri reddere debitum, ne alterum coniugem vltrà terminum iuris suspensum detineat. *par*.4.*trac*.3.*res*.41.

Iniuria fit proli procreandæ.

16 Sponsa oppressa à sponso per vim ante bimestre non potest semen incontinenti expellere,quia iniuria fieret proli ex illo semine procreandæ, & non marito.*par*.9.*trac*.8.*resol*.18.nec peccat maritus cognoscendo vxorẽ in vitam intra tempus bimestre, quando verò non ageretur de Religionis ingressu.*ibid*.§.*Sed hic oritur*.

17 A iure petendi debitum priuatur coniux per votum castitatis,ratione affinitatis,cognationis,vel adulterij.

Vnde,qui castitatem vouit (diuortio legitimè facto) potest coniugi adulteræ reconciliari.*par*.9.*tract*.6.*res*.2.§.*Sed si aliquis*.Circa impedimentum voti,Vide V.*Voti relaxatio*.Circa impedimentum affinitatis incestuosæ, vide V.*Incestus*,*num*.3.

DE·

DECIMÆ.

† DECIMAS omnium mobilium licitè quæsitorum, ex quinto Ecclesiæ præcepto tenentur laici Ecclesiæ soluere, in sustentationem ministrorum. †

1 Coloni Religiosorum non tenentur pro sua portione fructuum soluere decimas, sed gaudent priuilegio ipsorum Religiosorum, quod est reale, vtpotè concessum communitati, quæ numquam moritur: priuilegium autem reale de iure communi transit ad colonos. Ità Peyrinus *tom. 1. const. 2. Iulij 11. §. 31. num. 132.* & alij contra Tamburinum, *de iure Abbatum, tomo 1. disput. 15. qu. 18. num. 32.* Vide priuilegium de exemptione decimarum concessum Societati à Gregorio XIII. apud Henriquez, *li. 7. cap. 27. num. 8. & in gloss. litt. H.* Quod si coloni Religiosorum, vel ipsimet Religiosi in aliqua Prouincia soluunt decimas, id erit ex aliquo breui Pontificio ab Episcopis obtento, dictorum priuilegiorum reuocatorio. Vide etiam Portellium. Ver. *Decimæ, num. 3. p. 3. tr. 1. res. 23.*

Ad decimas non tenentur laici coloni Religiosorum. Sicut nec Religiosi.

2 Laici ex præscriptione immemoriali sine titulo fiunt immunes à solutione decimarum, ex cap. *audiuis, de præscrip.* & c. 3. *de consuet. in 6.* sicut etiam ex præscriptione quadraginta annorum cum titulo, & consuetudine quadraginta annorum sine titulo. Disparitas autem inter consuetudinem, & præscriptionem est, quia consuetudo respicit communitatem quæ per diuturnum vsum legitimo tempore continuatum potest legem derogare: præscriptio verò respicit priuatam personam, cuius vsus quantumuis cõtinuatus non potest legem introducere, aut abrogare. Ità Layman *lib. 4. tr. 6. ca. 7. n. 9.* & alij contra Barbatium, *vol. 2. cons. 35.* & alios Iurisconsultos dicentes, per præscriptionem laicum non posse omninò eximi ob onere decimarũ, sed tantùm in partem, vt scilicet loco decimæ soluat vigesimam, aut trigesimam partem. Adde, quod Henriqu. *lib. 7. cap. 27. num. 2.* & Tannerus in 2. 2. *disp. 5. q. 3. dub. 2. num. 31.* docent, ad præscriptionem sine titulo in causa decimarum sufficere tempus quadraginta annorum, & Palaus, *tom. 2. tract. 10. disp. vn. punc. 4. nu. 6.* probabile putat, ad consuetudinem contra decimas sufficere spatium decem annorum. Sed hæ opiniones ex dictis non videntur. *par. 3. tr. 5. res. 77. & p. 5. tr. 14. res. 42.*

Laici verò eximuntur ab illarum onere ex præscriptione immemorabili sine titulo. Ex præscriptione 40. annorũ cum titulo, aut ex totidem annorum consuetudine sine titulo.

3 Causa decimarum est Ecclesiastica, & in omni casu pertinet ad iudicẽ Ecclesiasticum: nisi auctoritate Summi Pontificis contractu permutationis translatæ sint. Vide infra V. *Iudex Ecclesiasticus, num. 4.*

Causa decimarum ad Iudicem Ecclesiasticum pertinet.

DELECTATIO

Morosa.

1 † DElectatio Morosa dicitur, consensus voluntatis in motus illicitos appetitus sensitiui. Hic autem consensus duplex esse potest, expressus, vel tacitus. Expressus est, quando voluntas acceptat delectationes huiusmodi positiuè. Tacitè, quando post perfectam aduertentiam, & deliberationem adhuc motus illos relinquit, & non exercet, quantum moraliter potest. Et in hoc secundo consistit propriè delectatio morosa, sic dicta, non à mora temporis, qua durat, sed ex mora rationis in repellendo. Quæ si nõ solùm sibi complacet de motu illicito, sed præterea vult actum illicitum, & malum desiderium, de quo infra V. *Desiderium.* †

Delectatio morosa est consensus voluntatis in appetitus illicitos. Consensus inquam expressus, vel interpretatiuus.

Nam vterque est peccatum mortale.

2 Porrò non solum est peccatum mortale, quando voluntas positiuè cõsentit, sed etiam quando permissiuè se habet, non impediendo tales motus. Nam consensus interpretatiuus æquiualet formali. Ita Vasquez *in par. 2. to. 1. disput. 108. cap. 2. num. 2.* & alij. Sed probabilis est opinio Caietani, *sum. V. Delectatio*, quod consensus interpretatiuus, quando voluntas nec positiuè consentit, nec positiuè dissentit non sit peccatum mortale. Nam per hoc non violatur aliquod præceptum, si enim aliquod violaretur, maximè esset præceptum negatiuum, *Non concupisces*: Sed hoc præceptum non obligat ad repellendam concupiscentiam sensus, sed solum ad non consentiendum. Ergo si non adest consensus positiuus, non violatur. Confirmatur, nam in communi sententia hi motus absque vlla culpa permitti possunt in aliquibus casibus ergo hæc permissio non est ex genere suo mala. Ad argumentum contrarium respondetur consensum interpretatiuum non semper æquiualere formali, nisi quando est æqualis obligatio non procurandi aliquid, & reijciendi, & sic potest esse minor obligatio non procurandi aliquã dignitatem, quam illam reijciendi, &c. & consequenter maius peccatum in consensu expresso, quam interpretatiuo. *p. 2. tr. 17. res. 33.*

Quamuis probabile sit, interpretatiuum non esse mortale.

Porrò si talis consensus est efficax circa actum, de quo delectatur, sumit speciem ab illo.

3 Delectatio morosa consistens in actu voluntatis efficaci, in ordine ad executionem actus, qui est delectationis obiectum, est eiusdem speciei cum ipso actu, & sic delectatio morosa efficax, seu maius desiderium fornicationis, vel adulterij est eiusdem speciei cum fornicatione, vel adulterio. Quod si delectatio non sit cum consensu efficaci, sed absque vllo affectu ad opus consistens in simplici complacentia, adhuc Lorca *in p. 2. tom. 2. disput. 28. num. 3.* & alij dicunt, sumere speciem malitiæ ab actu externo, tanquam ab obiecto. Sed contrariam sententiam Vasqu. *in p. 2. tom. 2. disput. 112. cap. 2.* & aliorum probabilem censeo cum Bonacina, *de matrim. q. 4. punct. 8. nu. 18.* quod nimirum omnis delectatio morosa contra castitatem sit vnius speciei, quia omnis versatur circa eamdem turpitudinem: Probatur, nam simplex complacentia de coniugata non versatur circa adulterium, vt iniuriosum alteri, & sic non contrahit malitiam adulterij. Iniuria enim non irrogatur viro, nisi per actum externum adulterij in quod simplex complacentia non progreditur, sed quamcumque mulierem respicit vt pulchram, & delectabilem secundum tactum. Idem dic de muliere religiosa, consanguinea, &c. *par. 1. tr. 7. res. 48. p. 2. tr. 17. res. 34 & p. 3. tr. 4. res. 67. § an res. 48.*

Si verò consistat in sola complacentia, probabile est omnẽ consensum talẽ esse eiusdem speciei.

Distinguuntur tamẽ ex circũstantiis personarum, quę delectantur.

4 At non ita dicendum de circumstantia personæ, quæ morosè delectatur. Nam delectatio morosa coniugati, aut religiosi differt specie à delectatione soluti, prima enim est peccatum contra iustitiam, & secunda contra Religionem. Ita Reginaldus *tom. 2. lib. 12. c. 2. sec. 3. nu. 3.* & Vasqu. *in p. 2. to. 1. disp. 112. c. 2. n.* [illegible] *p. 2. tr. 17. res. 34.* propè finem. Qui tamen aduertit illud de coniugato non esse sibi admodum certum, & Hurtado *de subiect. pec. disp. 4. diff. 10.* contrarium tenet quia nullo argumento probatur in matrimonio præstari fidem coniugi, non collocandi mentam in alium, & benè etiam docet contra Montesinum, in *p. 2. to. 2. disp. 7. q. 4. nu. 91.* quod si quis haberet votum castitatis exterioris, non peccaret contrà votum, se delectando morosè. *p. 3. tr. 6. res. 73. & p. 5. tr. 13. res. 99.* Sed si coniugatus habuit delectationes morosas de copula sodomitica, vel de bestialitate, tenetur de his confiteri. *par. 8. tr. 6. res. 9. 3. & 4.*

Et sic si delectatur coniugatus, est adulterium.
Si Religiosus, sacrilegium.
At de coniugato negat Hurtado.

5 † Delectatio morosa est peccatum mortale, si est de actu ex se malo, vt est furtum, adulterium, & omnis materia luxuriæ. † Nec excusat paruitas materiæ; quia secundum Galenum, omnis cogitatio venerea est inchoata pollutio. Ita Lessius *lib. 4. cap. 3. dub. 15 num. 109. p. 3. tr. 5. res. 1.* Si verò actus sit malus, solùm quia prohibitus aliqua lege positiua, delectatio illius non est mortale, quia lex positiua non prohibet actus internos, nec talis dele-

Et illud de Religioso non extendi ad habentem votum castitatis externæ.
Delectatio morosa de actu intrinsecè malo, est mortale.

delectatio versatur circa actum, vt malum, nisi versetur circa illum vt prohibitum, quod rarò contingit. Itaq; delectari de esu carnium in die veneris non est mortale. Ita Tann. *in p. 2. disp. 4. qu. 8. dub. 7. num.* 137. contra Medinā *de restit. q.* 21. & Montesinum vbi suprà, *p. 3. tr. 5. resolut.* 5.

Secus, si sit de re mala ratione præceptū positiui.

Vt est esus carnium in die veneris.

6 Coniugati morosè delectantes de copula in absentia alterius côiugis, absq; periculo pollutionis, non peccant mortaliter, quia delectantur de actu licito, in ordine ad actum licitum, qui est copula coniugalis: absentia autem per accidens impedit, ne talis copula exerceatur. Ita Curiel *in p. 1. 2. qu. 74. art. 8. dub. 3. §. 2. diff. 3.* & alij multi contra Nauarrum, *ca. 16. nu. 10. p. 2. trac. 17. resol. 36. p. 3. tr. 4. res. 20. & tr. 6. res. 73. §. Verum.*

Coniugati delectantes de copula, in absentia alterius coniugis absque periculo pollutionis, non peccant mortaliter.

7 Probabilissima quoque est sententia Sanch. *to. 3. lib. 9. disp. 44. n. 21.* non esse illicitam inter coniuges delectationem de copula cogitata, vt præsenti, quando ipsa copula est ipsis illicita ob periculum salutis, vel abortus, aut ob aliquod impedimentum naturale post matrimonium superueniens, & vniuersaliter ex quacumque circumstantia extrinseca: nam in his omnibus casibus copula per se est licita, & illicita solùm per accidens: vnde non est illicita eius delectatio. Idem etiam dic, si copula sit prohibita aliquo præcepto Ecclesiastico, vt si ratione concubitus cum consanguinea sponsæ, vir affinitatem contraxisset cum ipsa, ex quo priuatus esset iure petendi debitum: nam hoc impedimentum est extrinsecum, & arcens à copula in pœnam delicti: & cum res sit pœnalis, non debet extendi ad delectationem de copula. Hæc omnia Sanch. quidquid contra asserat Rodriqu. *summ. tom. 1. cap. 129. concl. 3. par. 3. trac. 4. res. 224.* Secus autem dicendum, si adesset impedimentum voti absoluti, nam tunc, sicut illicitus esset actus, ita etiam illicita esset eius delectatio. Quod etiam verum est, si coniux votum castitatis emisisset absque consensu alterius coniugis, & sic teneretur debitum reddere. Ita Lessius *lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 106. p. 3. tr. 6. res. 73. §. Nota.*

Etiamsi copula esset interdicta ob periculum salutis.

Vel aliamquamlibet extrinsecam circumstantiam.

Sicut etiam ob affinitatem contractam per copulam cū consanguinea sponsæ,

Secus, si copula prohibita esset ratione voti.

8 Viduis non licet delectari de copula præterita, neque sponsis de futuro, de copula futura: quia actus exter nus, de quo delectantur, viduis & sponsis de futuro non est licitus. Est autem dispar ratio de his, ac de coniugibus circa copulam præteritam, vel futuram; quia copula huiusmodi coniugibus hîc, & nunc non est illicita, quemadmodum illis. Ita Bonacina *de matrimon. quæst. 4. punct. 8. num. 3.* & alij contra Valentiam *tom. 4. disp 6. q. 4. punct. 4.* Qui tamen docet, talem delectationem in vidua esse plerumq; peccatum mortale, propter periculum consentiendi directè, vel indirectè. *par. 3. trac. 5. res. 2. & olim in p. 2. tr. 17. res. 36. §. Ad argumentum.*

Etiam absq; licentia alterius coniugis emissi.

Viduæ non licet delectari de copula præterita, nec sponsis de futuro, de copula futura.

DENVNCIARE

Hæreticum, & alios criminosos ad Officium S. Inquisitionis.

1 † IN edicto DD. Inquisitorum præcipitur vt sciens aliquem esse hæreticum, vel aliquod delictum ad eorum forum pertinens commisisse, qualia sunt omnia, quę referemus, *V. Inquisitor. iurisdictio in qua de-lict.*, illum ad eorum Tribunal deferat, infra certum terminum, sub pœna excommunicationis; &c. † Quod si quis ignoret edictum, secundùm aliquos tenetur denunciare statim, ac sibi innotescit. Sed Acugna de *Conf sol-lic. quæst. 21. num.* 4. concedit huic terminum edicti à puncto notitię compu-

Hæreticus, & de hæresi suspectus denunciandus est infra terminum.

A puncto saltem notitiæ computandus.

tari *p.4.tr.5.ref.26.* Et affirmanter *in p.3.tr.5.ref.95. §. Notandum est etiam, hic.* Sed id non procedit in casu, quo quis sciret edictum; sed non denunciaret ob aliquod impedimentum. Nam habuit totum illud tempus ad liberandum, & consulendum. Ita Sancius *disput.11.num.59.* Quamuis Acugna *ubi supra*, suam doctrinam etiam ad hunc casum extendat *resol.26.cit.§.Notandum*, & recitanter, *in resol.41 §.Secundò.* Et quamuis Naldus *V.Reuelare, num.2.* eos qui infra terminum edicti ignorant, aut reuelare non possunt, deobliget pænitus à reuelando post terminum: non est tamen recedendum à contraria sententia Filliucij, *tom.1.tract.14.cap.2.num.42.pdrt.5.tractat.5. resolut.95.* Immò si præuideatur de futura commoditas denunciandi in fine termini, incumbit obligatio denunciandi ante finem, quando vltimò adest commoditas, sicut diximus *V.Confessionis, num.7.* præmittendam esse confessionem annuam ab eo, qui præuidet sibi in fine anni fore impossibilem. Ita Suar. *tom.4.disput.36.sect.5.num.5.* Et quamuis Sancius *disp.11.num.60.* contrarium probabile putat de iure positiuo, de iure tamen naturali tenet nobiscum, si præsertim timeretur publicum damnum, &c. *p.4.tr.5.res.29.* Si verò fœmina sciens, & potens, ver.gr. infra terminum non reuelaret Confessarium, incurreret excommunicationem, quæ per Bullam non potest absolui, nisi prius satisfiat parti nimirum tribunali denunciando, &c. *par.4.tr.5.res.26.* in fine. Postquam verò denunciauerit, absolui potest tum virtute Bullæ, tum etiam priuilegiorum Regularium absque vllo onere comparendi coram Inquisitoribus *par.4.tr.5.res.29.* in fine.

Et si præuideatur de futura commoditas, etiam anticipatè.

Sub pœna excommunicationis.

Quæ post factam denunciationem absolui potest per Bullam absque onere comparendi.

2 Durat autem valor & obligatio edicti per totum annum: non enim minorem habet vim, quàm leges Canonicæ: nam fertur auctoritate Apostolica, & Tribunal, à quo procedit, est perpetuum, vnde perpetuò durat, quemadmodum Bulla Cœnæ. Ita Suarez *de fide, disputat.20 sectio.4.num.11.* contra Henriqu. *lib.13.cap.18.num.4* ingloss *Iuit.L.par.4.trac.5.res.27.* Immò quamuis Inquisitores particulares ex negligentia, vel alio capite non publicarent edictum, adhuc esset obligatio denunciandi, non solum sub onere peccati mortalis, sed etiam censuræ, stante præcepto Inquisit. Romanæ, edito *3.Ianuarii 1623.* Quod non ideo non est perpetuum, quia non proponitur nomine decreti, sed præcepti, vt aliqui opinati sunt: nam illud more decretorum obligat vbique locorum, & pœnam imponit indefinitè: fortasse verò prodijt sub nomine præcepti, quia hoc familiare est illi Tribunali, & præceptum, ac decretum sæpè confunduntur in iure, vt notat Tuschus *v.Præceptum, conclus.480.num.4.& 11.* & obseruari potest in constit. Sixti V. circa agitationes taurorum apud Guttierez *lib.1.cap.7.num.36.par.4.tr.5.resol.41.* Circa terminum verò denunciandi, aduerte cum Freyta *num 41*, in eo non comprehendi diem ipsum publicationis vsque ad sequentem eadem hora, qua fuit publicatus. *Ibid.§.non desinam.*

Hæc obligatio semper durat tum virtute edicti.

Tum etiam virtute præcepti Inquisitoi. Rom.

Sed dies termini nō computantur in termino.

3 Nota hic primò, obligationem denunciandi hæreticum, vel de hæresi suspectum, vrgere etiam eos, qui sciunt sub sigillo naturali, vel etiam sub iuramento: quia agitur de bono publico. Ita Palaus *tractat.4. disputat.9.punct.10.num.5.* contra Fagundez *præcep.2.lib.4.cap.3.numer.31. par.2.tractat.4.resolut.24.& par.4.tractat.5.resolut.31.* Contra quem *ibidem* bene docet Moura *de esaltat.sectio.3.cap.3.numero 11.* Confessarium sollicitantem, sicut & cœteri suspecti de hæresi denunciari debere, etiam si de eodem delicto non sit diffamatus: nam in his delictis potest inquiri, etiam si infamia non præcedat. *part.4.tractat.5.resolutio.1.* Nec verò requiritur, quod denunciator probare possit delictum, vt contra eumdem *ibid.* docet Barbosa *de potest.Episc.p.3.alleg.96.num.51.* Quia, licèt denunciator teneatur de iure suam denunciationem probare, *l.Diuus, & l. ab accusatore, ff. de*

Obligat autem etiā scientes sub sigillo naturali, & sub iuramento.

Etiam non potentes delictum probare.

ff. de Senatuscons.Turpill. peculiare tamen est huic Tribunali, posse inquirere ex simplici denunciatione, quæ licet non sit satis ad probandum, satis tamen est ad diligentias adhibendas, vt alias crimen innotescat fortasse etiam per alias denunciationes. *p.1.t.4. res.1. & p.7. tr.12. resol.21.* Quod quia in alijs Tribunalibus non contingit: in his nemo denunciare tenetur delictum, quod probare non potest, ait Bañez apud Cruz, *vbi infra* contra Sancium, & alios. Et probabile est, neque posse, vt docet Cruz *p.1.tr.8.art.4.dub.13.* Quamuis contraria sententia Lessij *lib.2.cap.30. dub.6. nu.49.* sit probabilior. *part.3.t.5. res.100.* Tenetur etiam in S. Officio denunciare, qui aliquod delictum proximi suspectum nouit ex auditu, non solum fide digni, sed etiam leuis; relinquendo talis dicti valorem penes Inquisitores: nam hæc delicta vergunt in damnum publicum, ob quod in hoc Tribunali admittuntur testes alias inhabiles, vt dicemus *v. Inquisitorum, n. vbi supra.* Ita Thomas à Iesu *de visit.tract.1. cap.15.n.11.* contra Fagundez. *p.4. t.5. res.28.* Quod in alijs Tribunalibus nõ procedit. Immò etiam scientes ex auditu personæ leuis.

4 Nota secundò, in denunciatione hæreticorum non dari personas priuilegiatas, nam vxor, & frater tenentur denunciare maritum, & fratrem hæreticum. Ita de vxore, Pegna *par.3. num.111. comm.160.* de fratre. Sanctarellus *de hær. cap.9. num.15.par.1.tr.4.res.5.* Immo patrem hæreticum tenetur quoque filius denunciare. Ita DD. quos citat, & sequitur Farinacius *de hær. q.197. § 2. num.40.* contra Alens. *p.3. q.23. memb.4. ar.2. dub. vlt.* Verum est, quòd Genuensis *cap.18. nu.9.* limitat hanc sententiam in casu, quo patet dogmatizaret, & filium aliosque doceret; vel si vocaretur à iudice tanquam testis, quod fieri non debere, nisi in subsidium deficientibus alijs testibus *p.1. tract.4. resolut.4.* Ex quo reprobandus est vniuersaliter Pereira *cap.10. num.36.* docens, personas priuilegiatas non teneri reuelare crimen occultum sui coniuncti, ex vi monitorij, etiamsi alij testes deficiant. *p.3.tr.5. resol.63.* Immò, stante praxi, videtur, quòd vxor, & frater teneantur denunciare virum, & fratrem, in blasphemias prorumpentes, vel aliud crimen suspectum de hæresi perpetrantes. Quamuis Homobonus *de cas.res. p.2. c.1.* id neget ex eo, quod extra crimen hæresis ad hoc non coguntur à iure. *p.1.tr.4.res.6.* Etiam vxorem. Fratrem. Et filium, in casu Hæresis formalis. Et videretur etiã dicendum in delictis suspectis.

5 Docent verò DD. communiter, non teneri hæreticum denunciare seipsum: quia *ex cap. aliquando de pœnis, distin.1.* nemo tenetur se prodere. Sed hanc sententiam aliqui limitant, nisi pernicies publica immineat, in quo casu pro bono communi vita spernenda foret. Vnde doctissimi Theologi obligauerunt discipulos cuiusdam hæretici dogmatizantis ad illum denunciandum, quamuis ipsi fuerint complices delicti. *p.1. tr.4. res.8.* Et mulier sollicitationi in Confessione consentiens tenetur Confessarium denunciare, vt habetur ex declaratione S. D. N. Vrbani VIII. & sacræ Congreg. specialiter celebratæ coram D. N. *die 25. Iulij 1624.* relata in Epistola Cardinalis Mellini ad Card. Borrom. Archiepisc. Mediol. Vbi etiam habetur, talem fœminam non teneri suum consensum exprimere, & si vel ipsa, vel Confessarius exprimant, in Actis Curiæ non scribi, tanquam rem impertinentem ad Tribunal. Ex quibus refellendæ duæ extremæ opiniones vna Sousæ *tract.2. cap.7. nu.7. nu.4.* quod mulier consentiens non debeat reuelare, & alia Freytas *in edit. nouiss. q.10. num.40.* quod teneatur aperire copulam, & Inquisitores possint illam de hoc interrogare, *p.4.t.5.res.31.* & recitanter *in p.1.t.4.res.9.* Non tamẽ seipsum. Nisi per accidens reuelando complicẽ, Sed tũc potest suum delictum tacere.

6 Nota tertiò, quòd quamuis Fagundez *pr. 2. lib. 4. cap.3. num.31.* excuset à denunciando hæreticum eum, cui periculum vitæ, famæ; aut bonorum externorum in propriam, vel patris, matris, vxoris, fratris, vel alterius coniunctissimi personam immineat, vnde docet Freyta *qu.19. num.15.* quòd hæreticos, qui ob timorem magni damni complices tacuit, non est Sed quid si denunciãti immineat periculum vitæ, famæ, &c. In suam personam, vel sui coniuncti

Aliqui excusant à denunciando.

| Sed non probantur pro omni casu.

Nam non excusat periculum in bonis temporalibus amici

Vel etiam proprijs, citra status mutationem.

Et Confessarij non sint multum trepidi in his periculis, & mittant sollicitatas etiam nobiles ad denunciandum per se, si possunt, alias per alium.

tradendus brachio sæculari, vt diminutus, sed mitius tractandus. His tamen non obstantibus, Bonacina *disput.6.punct.2.num.6.* testatur, hanc doctrinam non omnibus probari. Et illam Genuensis *cap.18 num.8.* limitat, nisi hæreticus dogmatizaret, & seduceret animas, aut corpora læderet, &c. nam in his casibus teneretur homo exponere propriam vitam pro patria. Et ipse Freytas, stante praxi, contrariam sententiam amplectendam esse inquit, maximè in casu hæresis formalis. *par.1.trac.4.resolut.7.* Et benè docet *qu.12.num.19.* quod, stando etiam in prima sententia, periculum in bonis temporalibus amici non excuset: quia maior amicus est Deus, & *amicus vsque ad aras*. Alioqui numquam denunciandus foret amicus, vel consanguineus hæreticus, quia incurreret pœnam confiscationis bonorum, *cap. cum secundum de hær. in 6.* Amissionem verò bonorum temporalium propriorum tunc solùm excusare, quando cogeret statum mutare. *par.4.trac.5. resol.56.* Regulariter verò mulierem sollicitatam non excusari ob timorem à Confessario denunciando, ait Bonacina *disput.6.punct.1 § 3.num.6.* quia ferè numquam huiusmodi damni periculum imminet, & incommoda, quæ sequuntur ex abusu huiùs Sacramenti præualent incommodis priuatarum personarum. Sed hæc opinio admittenda est, quando bonum fidei periclitatur Et ità tenet Sousa *lib.1.cap.34.numer.58.* qui regulariter huiusmodi mulieres excuset in probabili periculo mortis; &c. suæ vel coniunctorum. Sed caueant Confessarij, nè trepidetur timore, vbi nullus est timor, & moneant mulieres denunciare, & secundum Sancium *disputat. 11. num.45.* etiam nobiles, & egregias, si clausura, infirmitates, vel alias non sint impeditæ, adire Inquisitores personaliter; nec enim id durum est ob bonum Religionis, *par.4.tract.5.resolut.19.* Si verò sint legitimè impeditæ, aut non possint Inquisitorem absq; infamia adire, secundum Portellium *V. sollicitare fœminas num.21.* satisfacient, mittendo Epistolam, vel stando consilio Confessarij. *par.1.tr.4.res.7. §. Ideò.*

An denuncianda sit mulier, quæ semel maleficium fecit.

Et qui delictum cōmisit, in quo cessat præsumptio, in qua fundatur suspicio,

7 Nota quartò, secundùm Genuensem *in praxi capit.18.numer.15.* non esse denunciandam mulierem, quæ semel maleficium, aut superstitionem fecit, nisi saperet manifestè hæresim, & simplicitas, aut alia iusta causa non excusaret. *part.2.tractat.17.resolutio 65.* in fine. Et quando delictum denunciandum præcipitur ex præsumptione, qui sciret præsumptionem deficere, secundum Valerum *V. hæresis diff.1.num.4.* non teneretur denunciare, vt qui ver. gr. sciret aliquem diuinare ex simplici manuum inspectione, &cæt. non autem ex pacto dœmonis, vt præsumit Sixtus Quintus in Bulla. Sed contrarium docet Freytas *qu.21.num.26.* & tale iudicium reseruandum esse Inquisitoribus. *par.1.tr.4.res.10* Vnde sententia Valeri non placet. *Ibid. tr. 10. res.27. §. Item prohibitio.*

Licet hæreticus, &c. sit fraternè corrigendus, si speratur fructus, debet tamen denunciari, non expectata emendatione.

8 Nota quintò, quòd, licèt, priusquam hæreticus, vel de hæresi suspectus, denuncietur, procedere debeat fraterna monitio, si speretur fructus: nihilominus non obstante correctione, deferri debet. Ita præcipit Inquisitorum edictum, & rationabiliter: quia, vt ait Suarez *de fide disputat. 20. sect. 3. num. 12.* his criminibus rarissimè occurri potest per priuatam correctionem & ad cognoscendam veram resipiscientiam magna prudentia requiritur, cum semper lateat fraus. Et propterea finis præcipuus denunciationis non est sola emendatio fratris, sed publica illius correctio ad aliorum securitatem, quæ ex fraterna correctione sperari non potest. Ita Palaus *tract.4. disp. 9 punct.10.nu.2.* Idem docet Bonacina *in Bull. Cœn. disp.1. quæst.12. punct.3. nu.15.* de machinantibus malum alicui Cardinali, qui ex Const. Pij V. denūciari præcipiuntur. *p.5.tr.2.res.89.* à *§. Sed difficultas.* † Vbi testatur, se hanc doctrinam quoad suspectos hæresis docuisse. *in p.4.tr.5.res.24.* Sed ibi reuera docuit correctionem omitti debere. † Ex quibus existimo cum Bonacin.

Immò etiam si sit emendatus.

tr. var.

tr.var.disp.6.pun.3.n.9.& alijs hæreticum, vel suspectum de hæresi, denunciandum esse, etiam si moraliter constet iam esse emendatum. Contrarium tamen tenet Sotus *li.3.q.5.art.5.* quem multi sequuntur. *p.1.tr.4.res.3.& p.4.t.3.res.51.& p.7.t.3.res.63.* Quod si petas quo pacto constare possit, reum esse emendatum? Respondet Felin *in c.testimonium, de test.* si sacramentaliter sit confessus. Homobon. *p.1.tr.7.c.7.q.33.* si Iubilæum sit consecutus. Si per triennium benè vixerit, Freytas *in add.ad q.8.n.32.* Alij tandem id remittunt arbitrio boni viri. *p.1.cit.* Hoc ipsum in specie de Confessario sollicitante docet Sousa *tr.2.c.6.concl.3.nu.16.* declarans, sufficienter emēdatum præsumi, si mulier sollicitata ter, vel quater ad ipsum accedēs, libidinis expertē inueniat. Sed Bonac. *vbi sup.* tenet Confessarium emendatum denunciari debere, *p.4.t.5.res.23.& p.7.tr.3.res.63.* Et Genuensis *c.18.n.6.* limitat supradictā doctrinam, quod non præcedat in hæresiarchis Et Fagund. *pr.2.lib.6.cap.4.num.17.* quod non procedat in vllo hæretico formalissimam emendatio hæretici difficilē constare potest, & abstinere non potest quin hæresim, quam semel amplexus est, alios doceat, *p.1.tr.4.res.4.§.Limita, & infra.* Docet etiā Bonacina *vbi supra*, Confessarium denunciandum esse, etiam si statim post sollicitationem pœniteat: nam quod factum est, nequit non fieri, *l.in bello §.Factæ ff.de capt.& problem.reuer.* Et alioqui quilibet Confessarius ad effugiendam denunciationem, diceret, se pœnituisse. *par.4.t.5.resol.22.* Quæ doctrina procedit, etiam si Confessarius ab alio denunciatus delictum abjurauit: non quidem de eadem sollicitatione; nam iudicium in idipsum bis exerceri non solet; sed de alia: nam duplex sollicitatio meretur maiorem pœnam, quàm vnica: & in causa hæresis accedente noua probatione, reus iterum punitur. Ita etiam Bonacina *vbi sup.nu.10.p.4.tr.5.res.41.* & recitanter olim *in p.1.tr.4.res.26.* Idque à fortiori procedit contra Sancium *disp.11.nu.53.* Si Confessarius post abiurationem in sollicitando perseueraret. *p.4.tr.5.res.21.* Probabiliter tamen docuit Fagund. *tr.2.lib.4.c.3.n.31.* non esse denunciandum confessarium de sollicitatione commissa ante Bullas; quia nulla lex extenditur ad delicta præterita, si clarè non explicet, *cap.cognoscentes, & ca.vlt. de const.* Licèt etiam probabiliter contrarium doceat Freytas *q.3.nu.15.p.1.tr.4.res.25.& p.4.tr.5.res.40.& p.7.tr.3.res.63.*

Quamuis aliqui id negent, & assignent emendationis argumenta.

Et Confessarius denunciari debet, etiā si statim post sollicitationem pœniteat.

Etiamsi abiurauit suspicionem, denunciatus de alia sollicitatione.

Præsertim si perseueret sollicitando.

Probabile tamen est non esse denunciandum de sollicitatione facta ante Bullas.

DENVNCIARE

Confessarium sollicitantem ad turpia.

9 † DENVNCIANDI sunt Confessarij ex Bullis Summorum Pontificum, præsertim Gregorij Decimi Quinti. *Qui personas, quæcunque illæ sint ad inhonesta, siue inter se, siue cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis Confessionis, siue ante, vel post immediatè, seu occasione, vel prætextu Confessionis huiusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta, siue extra occasionem Confessionis in confessionario, aut in loco quocunque, vbi Confessiones sacramentales audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel prouocare tentauerint; aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siue tractatus habuerint* †. Et quidem sub mortali, vt patet ex illis verbis prædicti decreti; *mandantes omnibus Confessariis, vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi*, &cet. Quæ verba quamuis præcedentes Bullæ non habuerint, sub hoc tamen onere vsu receptæ fuerunt.

Confessarius verò denunciandus est in casibus explicandis.

Sub onere peccati mortalis.

Saltem post Bullam Gregorij.

Vnde, etiamsi Edictum Inquisitorum non promulgaretur, ex vi tamen huius Bullæ incumberet obligatio denunciandi, vt notat Sancius *disput.* 11. *num.* 10. *par.* 4 *tr.* 5. *resol.* 3. Quam ideo ex mandato D. N. Vrbani VIII. per litteras Cardinalis Mellinj apud Peyrin. *in hanc Bullam* §. 9. *n.* 34. Archiepiscopi, & Vicarij Generales tenentur Sacerdotibus ad Confessiones approbandis in ipsa approbatione legere, & intimare, vt nimirum ex tunc sciant Confessarij pœnas propositas sollicitantibus, & obligationem monendi pœnitentes sollicitatos ad denunciandum. *Part.* 4. *tr.* 5. *res.* 31 Et hæc obligatio non solum incumbit personæ sollicitatæ, vt docuit Homobonus *to* 1. *part.* 4. *resp.* 51. Sed etiam alijs, qui id sciunt, saltem ex auditu personæ fide dignæ, vt ait Fagundez *pr.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 31. & obseruat praxis S. Officij. *part.* 4. *tr.* 5. *res.* 28. in fine †. Quomodo autem facienda sit talis denunciatio, an præmittenda sit correctio, quæ causa excuset à denunciando, & alia communia omnibus denunciationibus, dicta sunt supra. An Confessarius sollicitans pertineat ad Episcopum, vide V. *Episcopi iurisdictio in Confessarios sollicitantes*, nunc videndum, in quibus casibus confessarius comprehendatur in Bulla, & sic denunciandus †.

(Quæ legi debet, & intimari sacerdotib. dum ad cõfessiones approbantur.) Non solum à pœnitẽte sollicitato: sed ab omnib. qui id sciũt.

10 In primis ergo non est denuncianda mulier sollicitans confessarium, quia Bulla solùm loquitur de Confessario, ex eo nimirum, quòd in pœnitentibus id rarò contingit. Ita Riccius *par.* 3. *resolut.* 67. *num.* 1. contra Paramum *lib.* 3. *quæst.* 10. *par.* 1. *tr.* 4. *res.* 23. Vnde nec est denunciandus interpres Confessionis, etiam Sacerdos; quia se tenet ex parte pœnitentis. *P.* 4 *tr.* 5. *res.* 9. *&* *P.* 9. *tr.* 9. *res.* 32. §. *Nota vero*, tamen subiacet iudicio Doctorum Inquisitorum.

Et verò non est denunciandus pœnitẽs sollicitans in Confessarium. Nec interpres Confessionis. Nec, qui sollicitaret per confessarium. Licet in tali casu denunciandus foret Confessarius, tanquam leno.

Nec item tertius, qui alium sollicitaret per Confessarium in confessione; quia is non verè sollicitat in confessione, & leges latæ contra efficientes, non ligant mandantes, vt dictum est V. *Censura, num.* 19. *par.* 1. *tract.* 4. *resol.* 22. Denunciandus tamen foret Confessarius sollicitans pro alio, & sic ad lenocinium, per illa verba, *ad inhonesta, siue inter se, siue cum alijs perpetranda*. Id quod etiam procedit in terminis aliarum Bullarum, eo quod in illis comprehendebatur omnis sollicitatio ad turpia, & non minor Sacramento consurgit iniuria ex sollicitatione ad turpia cum alio, quam cum seipso perpetranda. Ita Freytas *quæst.* 17. *num.* 14. Quamuis Sousa *in annot. ad Bull. Greg.* hanc sententiam, etiam post Bullam Gregorij solùm probabiliorem appellet. *par.* 1. *tr.* 4. *res.* 19. *&* *part.* 4. *tr.* 5. *res.* 12. Et in terminis Bullæ Gregorij denunciari debet confessarius petens à pœnitente domum, in quam cõcubinam adducat, quia supra dicta verba, *siue cum aliis*, hunc casum videntur includere. *Par.* 4. *tr.* 5. *res.* 45. Item (sub censura) non videtur denunciandus laicus, vel Clericus non Sacerdos, qui fingens se confessarium, pœnitentem audiens, non tamen absoluens, sollicitaret: quia Bullæ latæ sunt contra Sacerdotes sollicitantes. Ita Sanctarellus *de hær. c.* 46. *dub. vnic. num* 9. *par.* 1. *trac.* 4. *res.* 15. † Quod si is absolueret denunciandus esset ex alio capite, quia scilicet præsumeretur sentire, ministrum huius Sacramenti esse posse non Sacerdotem. † Quam præsumptionem cessare, si non absoluat, ait Sancius *disput.* 11. *num.* 36. *par.* 1. *trac.* 4. *resol.* 16. Idem docet Fagundez *pr.* 2. *lib.* 4. *ca.* 3. *num.* 79. de Sacerdote non approbato ad Confessiones, quia iste sollicitando, non coniungeret sollicitationem cum Sacramento, vnde non præsumeretur de illo malè sentire. Sed in hoc contrarium teneo, non solùm post Bullã Gregorij, quæ mandat denunciari Confessarius sollicitantes prætextu confessionis (*p.* 3. *trac.* 4. *res.* 17.) sed etiam ante illam: quia simplex Sacerdos habet potestatem Ordinis, & iurisdictionem in venialia, & in articulo mortis etiam in mortalia. Ita Palaus *trac.* 4. *disp.* 9. *punct.* 9. *num.* 1. & in terminis Bullæ Greg. puto cum Sancio *disp.* 10. *num.* 19. denunciandum esse talem, etiam si vter-

Etiam ante Bullam Gregorij. Postquam, denũciari debet, si petat à pœnitente domum pro inducenda amasia. Item non debet denunciari laicus fingens se Sacerdotem, & sollicitans. Nisi absoluat. Secus de sacerdote non approbato. Etiamsi vterq; sciret, Confessionem fore nullam.

si vterque sciret Confessionem ex defectu iurisdictionis futuram inualidā. *p.9.tr.9.res.32.§.obserua.* (Quod ipse à fortiori procedere putat, si Confessarius, deprehendens fœminam verum propositum non habere, non absoluat, sed audiendo peccata sollicitet: quia,licèt in hoc casu non fiat Sacramentum,fit tamen accusatio in foro pœnitentię sufficiens ad obligationem sigilli,& patet ex verbis Bullæ ibi. *etiam Confessione non secuta,*&c.*res.8.§.Verum,& 30.p.4.tr.5.*)Ex quibus à fortiori sequitur denunciandum esse Confessarium,qui sollicitaret mulierem accedentem ad confitendum,vt non incurrat censuram contra omittentes Confessionem annuam. Ita Sousa *lib.1.c.34.n.18.p.4.tr.5.res.*8. Item non esset denunciandus Sacerdos sollicitans in administratione Baptismi,vel aliorum Sacramentorum, vt ait Sancius *disp.11.nu.42.p 4.tr.5.res.16.* Nec sollicitans in Confessione ad alia peccata præter luxuriam: quia Bulla loquitur de sollicitante in Confessione, ad turpia, vnde addit *sermones illicitos, & inhonestos*. Ita obseruat praxis Inquisitorum, & docet Bonacina *disp.6.punct.3.num.7.* contra Freytam *q.8.nu.17.p.1.tr.4.res.22.& p.4.tr.5.res.17.*

Etiam si non absoluat.

Aut pœnitens accedat ad confitendum, nè incurrat censurā.

Item non debet denūciari Sacerdos, sollicitans in administratione aliorum Sacramentorum.

Vel ad alia peccata extra venerem.

At denunciari debet, si in Confessione sollicitet masculum.

11 Denunciandus verò est Confessarius post Bullam Gregorij, primò, si sollicitet masculum, quia dicit, personas, quæcunque illæ sint. Ita Naldus V. *Confessio num.31.p.1. tract.4. resolut.12.* Immò id dicendum erat ante illam, vt declarauerat Paulus V. *ann.1619.* ratione eiusdem, immò maioris iniuriæ, quæ in sollicitatione maris Sacramento irrogatur. Ita Sousa *tr.1. cap.12.num.12.p.4.t.5.res.33.* Secundò, denunciandum est, si non ipse sollicitat, sed pœnitenti sollicitanti consentiat, per illa verba *cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus habuerint.* Ita Fagundez, *pr.2.lib.4.c.3.num.56.* Quamuis id multi negent, *p.1. tr.4.resol.11. & p.4.tr.5.res.42.* Immò id procedere puto, etiam si statim, ac sollicitationi per turpia verba acquieuit, ab illis desistat, & complementum differat in aliud tempus, dilata etiam absolutione: nam iam habuit inhonestos sermones. *p.4.tr.5.res.4.* Idem dic, si sollicitanti ad copulam, acquiesceret solùm in basijs, & actibus impudicis. Ita Sancius *disputat.11.num.28.* contra Palaum *tract.4. disput.9. punct.5.num.54.* Et si sollicitantem ad fornicationem sollicitaret ad sodomiam, vel contra, vel iam de sollicitatione pęnitentem sollicitaret. *p.4. tr.5. res.13.* Quod si consentiret ob metum, quia scilicet pœnitens minaretur, se velle illum denunciare, &c. secundum Sancium. *ibid. num.30.* non esset denunciandus, & secundum Freytam *q.11.num.39.* non esset puniendus. Quamuis Sousa asserat, citrà abitrationem puniri posse, *p.4. tr.5. res.15.* Sine dubio autem denunciandus esset Confessarius,qui cum pęnitente se simul sollicitarent adinuicem, vt ait Sousa, *lib.1.c.34.num.11.p.4.tr.5.resol.14.* vel conuenirent ad simulandam Confessionem, vt inhonestos sermones haberent, vt ait Sancius *disput.15. num.3* post Bullam Gregorij, quidquid sit in terminis aliarum. *p.4. tr.5. res.10.* Et secundum Bonacinam *punct.3 num.17.* si ex eo; quòd pœnitens se malum animum cum eo habuisse confessa esset, occasionem arriperet illam sollicitandi. *p.4. tr.5. res.20.* Id quod etiam procedit, si pœnitens ad confessionarium accederet, de aliquibus negotijs bona fide tractaturus, vt ait Sousa, *lib.9.c.34.num.41.p.4.tr.5.res.10.§.Nota.* Etiam absque vllo ordine ad Confessionem, per illa verba, *siue extra occasionem Confessionis, resol.18. tr.4.p.1.* Et multò magis, si prætextu Confessionis, vt habent edicta DD. Inquisitorum,& Bulla Gregorij ibi, *qui prætextu Confessionis,* &c. *p.5.tr.4.res.13.* Item denunciandus est Sacerdos, si pęnitentem accedentem ad ipsum, & dicentem, se velle in crastinum confiteri, sollicitaret: nam talis sollicitatio fieret in Confessionario, simulando Confessionem. Ita Fagundez *pr.2.lib.4.c.3.nu.49.* contra Sancius *disput.11.nu.49.p.4. tr.5. res.6.*

Etiam ante Bullam Gregorij.

Postquam denunciari debet, si pœnitenti, sollicitanti consentiat.

Quamuis post turpia verba statim desistat.

Vel consentiat in turpitudinis parte, &c.

Nisi excusaret metu.

Et si cum pęnitente simul se sollicitarēt.

Vel conuenirent ad simulandam Confessionem turpiter locuturi.

Et generaliter si sollicitaret Confessionis occasione.

Prætextu.

Vel simulatione.

Immò absque ea, dũmodo sollicitet in confessionario.

res.6. Immò quamuis in Bulla Gregorij videatur non comprehendi Confessarius sollicitans fœminam in confessionario non simulata Confessione, vt docet Sancius *disp.11. nu.66.* & alij multi: Attamen contrarium dicendum est ex decreto Pauli V. apud Peyrinum *in hanc const. Gregorij, §.5. nu.* 15. Et illa verba Gregorij *simulantes ibidem Confessiones audire*, non referri ad sollicitationem in confessionario, sed in subsellijs, quæ licet aliquando confessioni inseruiant, tamen non sunt, nec dicuntur confessionalia. Ita Lezana *c.19. nu.34. p.4.t.5.res.38.*

Minimè verò, si sollicitaret in domo, vocatus prætextu Confessionis.

12 Non est tamen denunciandus Confessarius, qui conueniens cum muliere ad turpia peragenda, vocatus postea in domum prętextu Confessionis ibi sollicitaret: quia in hoc casu prætextus Confessionis esset remotus. Ita Freytas. *q.15.nu.4.* contra Sancium, *disp.11. nu.60.p.4.t.5.res.37.* Qui etiam

Vel obiurget de peccatis carnalibus confessis, & ex zelotypia

q.9.nu.21. contra eundem *nu.32.* docet, non esse denunciandum Confessarium, qui peccata carnis in Confessione audita ex zelotypia reprehenderet: quia talis obiurgatio ex suo genere est licita, & quod procedat ex zelotypia constare non potest; nisi adijciat minas, si cum riuali deinceps confabuletur, eius domum intret, &c. qui casus est moraliter impossibilis, quia supponit fœminam sine proposito confitentem, & cum eodem Confessario in lasciua conuersatione perseuerantem, vnde non esset opus reprehendi in Confessione. *p.4.t.5.res.43.*

Item denunciandus est si sollicitet paulò ante, vel post Confessionem.

Immediatè.

13 Ante Bullam Gregorij XV. Fagundez *p.2.lib.4.c.3.nu.31.* tenebat, non esse denunciandum Confessarium sollicitantem pœnitentem paulò ante, vel post Confessionem immediatè. Sed Bulla Gregorij expressis verbis declarauit esse denunciandum. Non tamen est audiendus Nauarrus apud Pa-

Nam aliquid id negant, si sollicitaret post Confessionẽ recedentem in itinere. Vel in Ecclesia extra locum Confessionis. Quod certum est, si post Confessionẽ factam in Ecclesia, sollicitet domi.

ramum. *l.3.q.20.n.44.* quòd denunciari debeat, si sollicitet post multum temporis à Confessione. *p.1.t.5.resol.14.* Vnde, quamuis Peyrinus *in hanc const. schol.2.n.2.* doceat, reuelandum esse, si post audita peccata carnalia in Confessione feminam ab Ecclesia discedentem insequitur, & in itinere sollicitat: tamen multi viri docti id negant, etiam si sollicitet in eadem Ecclesia, extra tamen tempus, & locum in Bullis contenta; nam, vt ait Sousa *in opusc nu.10.* prætextus Confessionis debet esse proximus, id quod etiam aliqui dicunt de occasione. Ideò tu cogita *p.4.t.5. res.7.* Sanè non est denunciandus, si post Confessionem accedat ad domum pœnitentis, & ibi eam sollicitet Ita Scortia *in Bull.epit.77. theor.197. p.1.t.4.res.14.* in fine.

Denunciari tamen debet, si daret in Cõfessione chartam sollicitationis post Confessionem legẽdam.

14 Denunciandus tamen foret, si daret pęnitenti in Confessione chartam sollicitationis, etiam post Confessionem legendam; nam tradendo chartam, inciperet sollicitare, & iniuriam facere Sacramento. Ita Sancius *disp.11.nu.31.* Sed Palaus *to.1. tr.4. disp 9. punct.4. nu.2.* oppositum probabile putat, si charta legenda sit post aliquod tempus à confessione, quia, quando datur charta, tunc non incipit sollicitatio, sed causa sollicitationis, quæ incipit postea, cùm charta legitur. Quod si quis dicat, ex hac sententia

Minimè verò si sollicitaret litteris, vel lenonibus missis in domum.

dari ansam Confessarius sollicitandi per chartas, responderi posset, Confessarios si id faciant, non fraudare Bullas, sed cautè se gerere, vt fidem magis profiteantur *p.4 t.5. res.2.* Et certè non est denunciandus Sacerdos, qui pęnitentem sollicitat per litteras amatorias in domum missas, vel per lenonem. Ita Acugna *q.5.n.15.p.1.t.4.res.14.* in fine. Denunciandus tamen esset,

Itẽ denũciari debet, si sollicitet puerum in cellam ductum titulo dandi chirographum Confessionis.

si sollicitaret puerum in cellam ductum, titulo dandi chirographum Confessionis iamdudum peractæ, quia iste casus penderet à Confessione. Ità Sousa *lib.1. c.34.nu.39. p.4.t.5.res.77.* Idem dic. si pęnitentiam fœminæ imponat, vt ab ipso Confessario nuda verberetur; vel sibi verenda ostendat, quæ sibi in Confessione infirma esse dixit, dum hæc postea accidunt. Ita idem Sousa *ibid. & c.18.nu.14. Ibid. & mox res.47.*

Si sollicitet confessarium post signum

15 † Porrò Confessarius, qui pœnitentem se signo Crucis signantem inter-

interrumpens sollicitat, dilata in alind tempus absolutione, vel etiam statim, ac ad genua confessura procumbit, proculdubio denunciari debet. † Et ita docet *Freytas, quaest. 14. num. 16. par. 4. tr. 5. resol.* 30. à medio. Qui benè asserit *num.* 18. contra Sousam, *tract. 1. cap. 18. num. 7.* id verum esse, etiam ante Bullam Gregorij, vt erat in praxi: tum, quia DD. communiter asserebant, denunciandum esse sollicitantem paulò ante, vel post Confessionem: tum etiam, quia hic casus est similis illi, quem ponit ipse Sousa, *num. 6.* scilicet, denunciandum esse Confessarium, si sciens pœnitentem velle confiteri, ipsam sollicitaret etiam Confessione non secuta, quia postea noluit confiteri, vel ipse Confessarius noluit audire *par. 4. tr. 5. res. 39.* Post Bull. verò Gregorij non est dubium, denunciari debere Confessarium sollicitantem pœnitentem accedentem ad ipsum, vt confiteatur, illam præueniendo, & Confessionem differendo. *par. 4. tr. 5 res. 46.*

Crucis, vel saltem genuflectentem.

Saltem post Bullam Gregor.

16 Petes hic, an Confessarius excusari possit ex paruitate materiæ, itaut aliquando non sit denunciandus? Portellius *in Addit. V. sollicitare num. 4.* & alij respondet affirmatiuè, quia excommunicatio non incurritur, nisi ob culpam lethalem. Sed negatiuè respondendum est cum Sancio, *disp. 11. num.* 22. & alijs. Tum quia in rebus Venereis non datur parua materia, vt dicemus V. *Luxuria, num.* 3. Tum etiam, quia etsi parua materia in Venere daretur, talis materia esset quidem leuis in genere luxuriæ, sed in casu sollicitationis intra genus Religionis esset grauis, quemadmodum parua materia in die ieiunij, quæ excuset à mortali in genere temperantiæ, non excusat à mortali in genere religionis obligantis communicari ieiunè. Itaq; denunciandus foret, si leuiter manum tangeret, pedem premeret, vellicaret, &c. *par. 1. tr. 4. res. 21 par. 4. tr. 5. res. 5. & par. 5. tr. 5. res. 9.* Immò Sousa *lib. 1. cap. 34. num.* 54. putat, id procedere etiam si verba, aut signa sint dubia, *par 4 trac. 5. resol.* 25. Et sanè denunciari deberet, si pœnitentem laudaret de pulchritudine: præsertim post Bullam Gregorij. Ita Bonacina, *tractat. var. ar. disputat. 6. punct. 3. numero* 3. Quæ benè limitat, nisi constet, aut rationabiliter præsumatur Confessarium non in finem sollicitationis illas laudes protulisse. *parte 4. tractat. 5. resolut.* 18.

In sollicitatione nō excusat paruitas materiæ.

Vnde denunciari debet cōfessarius premens pedem.

Tangens manum.

Et laudans de pulchritudine.

In dubio de intentione.

DENVNCIARE.

17 Sciens aliquis sub secreto naturali sollicitationem in confessione tenetur denuntiare non obstante nullo secreto (excepto sacramentali) *p. 9. tr. 8. res. 46.* Sic etiam est denunciandus confessarius si in confessione dixerit mulieri (*se io fosse secolare vi prenderei per moglie*) *ib. tr. 9. res.* 32. Sedēs in confessionario, & sollicitaret mulierem stantem, vel sedentem ante confessionarium non simulando confessionem, est denuntiandus. *ib. res.* 33. Sed si in confessionario donaret aliquid parui valoris. i. ramos florum, non esset denunciandus secus si esset magni valoris. *ib. res.* 34.

Tenetur sciens sub secreto naturali denuntiare.

Curiosa inuēnias.

18 Manifestanda est scriptura sub obligatione excommunicationis, quando eius suppressio, aut retentio erit mortalis, sed legenda est tota res. *ibidem trac. 9. resol.* 48.

Manifestāda est scriptura sub excommunicatione.

DEPOSITVM.

1 † Depositum est species contractus, qua aliquid alicuius fidei custodiendum traditur. Depositarius dicitur is, apud quem quid custodiendum deponitur.

Quid sit depositum? Quid depositarius?

2 Te-

Et de qua culpa teneatur.

In foro conscientię solum tenentur de culpa graui, & mortali.

Et si dubitat, an res sua culpa perierit ad nihil tenetur.

2 Tenetur is diligentiam adhibere, ne depositum pereat †. Et quidem, si nihil recipiat in mercedem, secundùm Molfesium, *summ. tom.2.tract.12. cap.15.num.44.*& DD.communiter, tenetur tantùm de dolo, & lata culpa. *par.1.tr.8.ref.74.* Immò id etiam existimo cum Rebellio, *par.2.lib.1.qu.10. num.11.* contra Molinam *tom.2.tr.2.disp.527.*& alios communiter, procedere in foro conscientiæ, si mercedem accipiat, vt sunt nautæ, cauponarij, & stabularij. Sed in foro externo tenentur de culpa leuissima, ita Patuente, *l.& ita,§.at hoc,ff.naut.caupo.* ne ostium fraudibus patere. *Ibid.& par.3.tr.6.ref.21. & par.4.tr.3.ref.30.* in fine. Dubitans verò, an depositum culpa sua perierit, non tenetur ex supradictis ad restitutionem: quia in dubio peccatum non præsumitur. Et hoc maximè procederet, quando depositum factum esset in gratia deponentis. Ita Sanch. *de matrimon.lib.2.disp.41.num.18.*& alij, *par.3. trac.6.ref.49.* in fine, *par.4.tr.3.ref.30.*

Deposito vtens sine licentia domini saltem præsumpta censetur furari.

Sed hoc mitiga.

3 Depositarius re deposita vtens, & eam alienans, sine expressa, vel præsumpta domini licentia, censetur furtum committere, ex *l.3.C.eod.& ex Inst.de oblig.quæ ex delicto nascunt.§.furtum.* Cæterum non condemnarem grauis peccati depositarium, qui frumentum, oleum, vel aliud depositum vsu consumptibile alienaret, si aliàs certus esset, se tantumdem eiusdem generis, & bonitatis habiturum, cum dominus repetierit; quia ex hoc nulli præiudicatur. Vnde, non obstante, quod magistratus prohibeat, ne frumentum ex horreo publico absque eius iussu extrahatur, potest nihilominus industriosus officialis extrahere, si certus est, se æquè bona frumenta constitutis temporibus in promptu habiturum. Ita Layman. *lib.3. sect.5.trac.4. cap.25.num.3.par.4.tr.4.ref.68.*

Depositum non admittit compensationem in foro externo.

At in foro conscientiæ probabile est admittere.

4 Depositarius, cui deponens aliquid debebat, non potest sibi ex deposito compensare: nam hoc prohibitum est in cap. *bona fides, de depos.* ob fidelitatem in deposito requisitam. At, quamuis probabile sit, hunc textum obligare etiam in conscientia, vt docent Lublinus. *sum.V.pecunia, nu.17.*& alij, probabile tamen est etiam, obligare tantùm in foro externo, quando depositarius alia via debitum sibi compensare non potest. Ita docent Lessius, *de iustit.lib.2.cap.27.dub.4.num.16.* Villalobos, *tom.2.trac.29.diff.5. num.2. & tr. 11.diff.23.num.3.*& alij. *par.2.tr.16.ref.46.à §.non desunt, & par.3.tr.5.ref.10. à §.Notandum,& in addit.ref.1.*

5 Deponens pecuniam apud vsurarium, quem scit pecunia, illa fæneraturum, an peccet, vide V.*Scandalum, num.12.*

DESIDERIVM

Prauum.

Desiderium prauum quid? Et cuius speciei.

1 † DESIDERIVM prauum dicitur tendentia efficax voluntatis in obiectum malum absens, sub ea ratione, sub qua malum est. Sumit suam speciem ab obiecto, vt dictum est V.*Delectatio,n.3.* †

Non est illicitum desiderare mortē propinqui ob bonum hæreditatis.

Vel filiarum, ne inhonestè nubant.

2 Itaque ait Palaus *tractat.6.disput.4.punct.1. num.11.* contra Nauarrum *man.cap.5.num.10.* desiderare mortem naturalem propinqui, non vt malum ipsius, sed ob aliquod emolumentum temporale ex eius morte sibi secuturū, non esse peccatum mortale: quia si mors non desideratur, vt proximo mala, sed vt bona desideranti. Ex quibus infert Azorius, *tom.1.lib.3. c.12.qu.2.* à fortiori, licitum esse matri desiderare mortem filiorum, eò quia ob deformitatem, vel inopiam non possint conformiter suo statui nubere, &cet. Et Sancius, *disputat.2.num.9.* licitum esse optare sibi, vel proximo mortem ad vitan-

vitandam molestam infirmitatem, mendicitatem, aut simile incommodum, dummodo desideretur infligenda à Deo, non ab homine iniustè, vel à dæmone, *par.3.t.6.resol.*84. Quod vltimum docet etiam Granado *in* 2.2. *contr.*3.*tr.*6. *disput.*2. *sec.*4. *num.*22. contra Nauarrum *c.*15. *num.*15. benè addens, id extra casum magnæ afflictionis non posse fieri sine mortali; quia lædit charitatem sibi debitam cupiens priuari magno bono, cuius homo non est dominus, absque causa notabili. Et in hoc peccatum sæpè incidunt mulierculæ, si non excusantur ex defectu deliberationis. *par.*5. *tr.*14. *ref.*92. — Aut etiam nostram longam infirmitatē, mendicitatemq; non patiamus.

3 Notat insuper Mendoza *de spe, & char. vol.*2. *disput.*153. *sect.*4. §.48. posse nos aliquid mali optare inimico, quod sit aptum ad vitanda maiora sua, vel nostra. Et sic posse nos desiderare, vt Deus mortem illius acceleret, si meliorem viuendi normam non sit capturus, vel si iniquè & quidem irreparabiliter, est nos vexaturus: quia id est desiderare bonum, ibi sibi hic nobis. Sed hæc non sunt consulendà, nè corruptæ irascibili laxentur habenæ. *p.*5.*t.*13.*re.*89. §.*Qui etiam.* — Et inimici ad malus malum sibi vel nobis vitandum. — Quamquam ab his desiderijs abstinendum sit.

4 Item desiderare pollutionem in somnis ab aliquem bonum finem, & de ea eueniente gaudere, non est peccatum mortale. Vide V. *Pollutio, num.*9. — Non est mortale desiderare pollutionē in somnis ob sanitatem.

5 Supersunt duo dubia. Primum: An optare, vt quod est intrinsecè malum, non sit malum, sit peccatum mortale? Et non semper esse mortale, ait Vasquez, *in* 1.2. *disput.*116.*c.*2. sed attendendum esse motiuum: itaque non esse mortale, si quis, sæpius in fornicationem ex fragilitate incidens, optaret illam esse licitam. Sed Sanchez *sum. tomo* 1. *libr.*1. *cap* 2. *num.*23. contra sentit: nam hoc esset, velle mutare ordinem, & bonum totius naturæ ob suum bonum particulare, quod est dissentaneum rectæ rationi. *p.*3.*t.*6.*res.*47. — Sed an possit quis optare, ne esset malum, quod est malum intrinsecè.

6 Secundum dubium. An voluntas, seu desiderium conditionatum circa rem naturaliter interdictam sit mortale? v. g. si quis dicat: *Occiderem inimicum, nisi Deum offenderem.* Layman *libr.*1.*tr.*3. *cap.*6. *num.*10. & alij affirmatiuè respondent, quia actus similes non possunt præscindere à malitia: & conditio illa innoluit contradictionem, sed Vasquez *in disp.* 116.*c.*2.*nu.*4. respondent negatiuè, quando conditio tollit omne malum, vt supradicta, secus si non auferat totum, vt esset hic actus. *Occiderem inimicum, nisi supplicium timerem. Ibid.* §.*Notandum.* — Aut desiderare malū intrinsecè, cum conditione, si non esset malum?

DETRACTIO.

1 † Detractio est, cum quis proximi famam dehonestat cum intentione nocendi. Fit autem octo modis, quatuor circa malum, & quatuor circa bonum proximi, qui continentur his versibus. — Detractio quid? Et quot modis contingat?

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remisiè.

2 Est detractio ex suo genere peccatum mortale; quia est contra iustitiam. Potest tamen esse veniale ex leuitate materiæ, vt si quis narraret leuem alterius imperfectionem. Ità Lessius, *lib.*2.*c.*11.*disp.* 3. *nu.*11. Limita tamen, nisi leuis imperfectio narraretur de tali persona, vt reputaretur grauis. Item, ordinariè loquendo, non est mortale narrare defectus naturales animi, aut corporis, vt esse ignarum, parui ingenij; aut esse cœcum, gibbosum, &c. Et Petrus Nauarra *lib.*2.*c.*4.*n.*307. putat, nō esse mortale, aperire defectus nataliū, vt dicere aliquē esse natum de adulterio, sacrilegio, &c. nisi — Est ex suo genere peccatum mortale. — Sed aliquando fit leue ex leuitate materiæ, vt si narrentur vitia proximi leuia, & corporalia. Et similia.

ex hoc proximus in mente auditorum putetur valde contemnendus. Tandem non est mortale, dicere in genere, aliquem esse superbum auarum, &c. quia hæc verba, per se loquendo, non sonant peccata mortalia; sed naturalem inclinationem, vel culpam venialem. *p.5.t.5.ref.69.*

An narrans peccata proximi audita, referensque ve relata simpliciter, peccet mortaliter?

3 Narrans peccata alterius audita, quamuis expresse afferat, se nihil certò scire, sed tantum referre, quæ audiuit, secundum Sotum, *de iust. lib.4.q.6.art.3.ad* 4. & alios, peccat mortaliter. Nam est causa, vt illi auditores peccata proximi sciant, & proximus apud plures famam amittat. Azorius, *p.3.lib.13 c.6.* & alij hanc sententiam tenent, in casu, quo talis narrans sit tantæ auctoritatis, vt ipsi credatur, etiam audita referenti, vel quando eo modo narrat, vt auditores putet ex leuitate credituros. Hæ duæ opiniones sunt probabiliores, & amplectendæ. Sed probabiliter etiam docuit Caietanus *in 2.2.q.33.art.2.dub.2.* & post ipsum Tannerus *ibid. disput.4.q.8.dub.7.nu.*139 talem simpliciter, & sine additione, aut confirmatione narrantem peccata proximi, non peccare mortaliter. Nã si creditur, diffamatio proximi, non tã erit dicentis quam audientium. *p.3.tr.5.ref.28.*

Affirmat Sotus.

Et ex parte Azorius.

Sed Caietanus probabiliter negat.

Ceterum non peccat mortaliter referens amico iniuriam sibi secreto illatam, ad leniendum dolorem.

4 Narrans amico iniuriam sibi ab alio secreto illatam, ad leniendum dolorem, non peccat mortaliter. Nam nimis durum esset, & repugnans humanæ consuetudini, obligare aliquem ad ferendas iniurias in se ipso, & prohibere illi communicationem cum amico, vt lenius ferat. Ita Syluius in 2.2.*qu.62.art.21. q.5.* & alij. Imò Cruz, *p.8.q.2.art.2.dub.3.concl.1.* putat non esse mortale, si is, non valens iniuriam ferre, in quærimonias publicas præ dolore prærumpat, ex quo iniurians infametur; hoc enim homini naturalissimum est. *p.3.t.5.ref.32.*

Imò probabile peccat, nec peccare mortaliter aperientem secretum crimẽ proximi vni, vel duobus prudentibus non euulgaturis sine causa iusta.

5 Qui sine causa iusta manifestat occultum proximi crimen vni, vel duob viris prudentibus, quos scit non euulgaturos, Turrianus *in 2.2.to.2. disp.53.dub.8.n.2.* & alij dicunt peccare mortaliter, & hanc esse communem opinionem recentiorum Thomistarum. Nam diffamare proximum apud vnum virum magni nominis, est maioris detrimenti, quam apud decem plebeos, quilibet enim pluris facit, quod habeat rectam opinionem sui vir vnus grauis, quam decem plebei. Deinde, quia iudicium temerarium, quamuis extra non patet, est peccatum mortale, propterea quod frater amittit bonum nomen apud iudicantem, ergo ad detractionem mortalem satis est diffamare quem apud vnum. Tertiò is, cui prudenter reuelas, poterit similes prudentes inuenire, & conscios facere, & sic frater infamabitur apud multos. Quartò, alias non esset peccatum mortale detrahentẽ audire, vt docent sancti, & DD. nã prudẽs cui cõfidi potest, audire poterit. Sed ego cum Tannero *in 2.2.disp.4.q.8.dub.7.nu* 138. probabilem puto sententiam contrariam Caietani in 2.2.*q.62.art.2.* Nam, sicut quis non acquirit famã vno dicente, ita nec infamiam, si vni dicatur. *p.3.t.5.ref.33.& p.2 t.17.ref.22.*

In quo casu vir prudens, cui narratur, non peccat mortaliter audiendo, dum est solus.

Vel etiam cum alijs multis si tamen non tenetur ex officio narrantem corrigere &c.

Et Bonacina ait, regulariter, non teneri corrigere, nec debere.

6 In casu autem supradicto vir prudens cui soli, vel cum altero prudente narratur crimen occultum, non peccat mortaliter audiendo: quia talis infamia ex dictis non est notabilis. Sed quid si audiat cum alijs multis, & non corrigat? Respondeo si ex officio non tenetur famam alterius defendere, vel ipsum corrigere: nec animaduertit, ex tali detractione magnum aliquod damnum secuturum, non peccat mortaliter. Ita Tannerus, *num.*151. Item si corrigere desinat ex timore, negligentia, aut verecundia, non peccat mortaliter. Addit Bonacina *de contr.disput.2. qu.4. punct.17.nu.8.* talem ordinariè loquendo, non debere detrahentem corrigere; quia dubius est, an peccatum, quod ille narrat, sit publicum, vel occultum, & an iustè, vel iniustè narret, vnde fieri posset, quod ille iustè narret, & ipse iniustè reprehendat. In dubio autem præsumendum potius est bonum, quam malum, nisi in contrarium adsint coniecturæ sufficiẽtes.

Vide

Vide alias causas, quæ excusant non obstantem detractioni apud Molinam, *to. 3. tract. 4. disp. 34. p. 2. tr. 17. res. 24. q. 3. t. 5. res. 35. & p. 4. t. 4. res. 228. §. Facti.*

7 Docent etiam communiter DD. cum Soto *lib. 5. q. 10. art. 2.* esse peccatum mortale, saltem contra charitatem, detegere peccatum alterius notorium facti (scilicet per rumores, & famam publicam) vel iuris (idest per sententiam iudicis) in loco, vbi ignorabatur. Nam in tali casu læditur proximus in re graui, quòd fieri meritò ægerrimè ferrent. Limitat hanc sententiam Lessius, *lib. 2. cap. 11. dub. 13. nu. 68.* nisi ille parum curaret se alibi infamari; vel crimen, de quo punitus fuit sit ita enorme, vt expediat, ad ædificationem narrari. Sed ego probabilem existimo sententiam Fagundez. *p. 2. lib. 5. cap. 9. nu. 14.* quod sic detrahentes non peccent, neq; contra iustitiam, neque contra charitatem, siue crimen detegatur in loco, in quem eius fama facilè, siue difficilè, vel nunquam peruentura foret. Quod Fagundez solidè probat, & ad fundamentum contrariæ sententiæ respondet. Hanc etiam sententiam docet Lublinus. V. *Fama, n. 28. p. 3. t. 5. res. 17. & p. 4. t. 4. resol. 128.* — Probabile est non peccare mortaliter narrantem crimen alterius notorium, vbi nescitur.

8 Petes: An liceat interuenientibus sententiæ contra Confessarios sollicitantes in Aula Sancti Officij prolatas manifestare delinquentem. Respondet Sousa *de Conf. solic. tr. 2. ca. 16. nu. 8.* illicitum esse, & mortale; nam ideo ibi in secreto profertur, vel delinquens non diffametur, & res limites tribunalis non excedat; Sed hæc opinio loquitur de manifestatione coram sæcularibus; nam si manifestarent inter alios Ecclesiasticos, & Regulares, nulla otirentur scandala, immò potius timor, & effectus bonus. Vt verò sæcularibus nō manifestetur imponendam esse illis pœnam excommunicationis, & dādum iuramentum ait Freytas. *add. q. 24. n. 49.* Nam seclusa excommunicatione, & iuramento, nec aderit obligatio sub mortali. *p. 4. t. 5. res. 45.* — Et Religiosum publicantem reum punitum in Aula S. Officij apud Religiosos

9 † Ex detractione oritur obligatio iustitiæ ad restitutionem †. Et quidem si quis alicui falsum crimen imposuit, tenetur se retractare, & affirmare se falsum dixisse. Immò Sylvius in 2. 2. *q. 62. ar. 2. q. 22. tr. 32. cap. 10. nu. 245.* & *q. 10.* Villalobos *tom. 2. tr. 11. diff. 37. nu. 3.* & multi alij docent, quòd si detractor non est vir magnæ auctoritatis, tenetur retractationem iuramento confirmare, & Molina *tom. 5. disp. 41.* si opus est, etiam testes adhibere. Sed Faber in *4. distin. 15. q. 3. disp. 53. cap. 1. nu. 32.* ait: sufficere, quod simpliciter se retractet, nec aliud requirere D. Thomam. *2. 2. q. 82. art. 2. ad 2.* Scotum *in 4. dist. 15.* & alios Doctores antiquos. *p. 3. t. 5. resol. 39.* — Qui proximo falsum crimen imposuit, tenetur se retractari. — Et, si non est magnæ auctoritatis, etiam cum iuramento.

10 Qui verum crimen, sed occultum alterius propalauit, sufficit, quòd se retractet apud illos, quibus crimen manifestauit, etiamsi hi alijs notum fecerint: quia posterior hæc infamia per accidens sequitur ex priori, & ex malitia audientium, qui etiam ipsi tenentur apud suos auditores restituere. Ita Villalobos *to. 2. tr. 11. diff. 37. nu. 11.* Vide etiam Tannerum in 2. 2. *disp. 4. q. 6. dub. 6. nu. 146. p. 3. tr. 5. res. 34.* Immò in hoc casu restituendi sufficit, quòd de tali delicto non amplius loquatur apud eosdem, & illum laudet, honorificè de eo, & cum eo loquendo. Ita Caietanus in 2. 2. *q. 72. art. 2.* & alij. *p. 4. tr. 5. res. 30.* — Qui verò crimen occultū manifestauit, tenetur se retractare apud illos tantùm, quibus ipse detexit. — Immò satis est, quò apud illos curet de eodem honorificè loqui, &c.

11 Si infamator non potest famam restituere, nisi cum periculo vitæ, non tenetur: quia vita est res nobilioris ordinis, quam fama, & res inferioris ordinis non debet resarciri cum detrimento rei superioris ordinis. Quod procedit etiam si infamia esset maxima, puta hæresis, criminis lesæ maiestatis, &c. & etiam si infamator si plebeius, & infamatus vir nobilis. Ita Malderus in 2. 2. *tr. 7. c. 2. dub. 9.* contra Sotum *de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4. p. 3. t. 5. res. 30. §. Notandum est quinto.* — Non tenentur quis restituere famam cū periculo vitæ.

12 Si infamator non potest restituere famam, non tenetur illam compensare pecunia. Ita Layman *lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 2. c. 7. nu. 3.* & alij. Sed contraria sententia Soti *de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4.* & aliorum est probabilis. *Ibidem §. No-* — Nec illam cōpensare pecunia.

§. *Notandum est tamen, & tract.6. resolut.53. §. Vnde hinc.*

Qui se mutuò infamarentur neuter tenetur restituere, nisi alter velit restituere ipse.

13 Qui se mutuo infamauerunt, possunt vti compensatione, ita vt neuter restituere teneatur, nisi alter restituere velit: non potest autem fieri compensatio reddendo maledictum pro maledicto. Ita Syluius in 2.2. *qu. 62. art.2.q.10.* contra Turrianum *in 2.2. tom.1. disp.53. dub.5. nu.7. res.30. cit. §. Notandum est secundò.*

DISPENSARE.

DIspensare in votis, & iuramentis quis possit, & in quibus, vide sub V. *Voti relaxatio*. Circa irregularitates, vide V. *Irregularitatis dispensatio*. Quis possit dispensare ad debitum, vide V. *Incestus*.

In impedimentis matrimonij non dirimentibus, dispensat Episcopus.

1 Circa impedimenta matrimonij, quæ tantum impediunt, dispensare potest Episcopus. In dirimentibus, ante celebrationem regulariter solus Papa: post celebrationem bona fide, saltem vnius, publicè factam, si impedimentum est occultum, & separatio coniugum nequit fieri absque magna famæ iactura, aut scandalo, aliove magno detrimento, & non est facilis ad Papam recursus, vel ad alium habentem ad id potestatem, vt si est periculum in mora, &c. dispensare potest Episcopus. Ità Pontius *libr.8. ca.13. nu.4.* & alij communiter. An etiam possit Commissarius Cruciatæ, vide sub eius nomine. *num.4.p.5. t.14. resol.18. & olim.p.2. t.16. resol.17.* Potest etiam dari casus, in quo Episcopus dispensare possit in impedimento dirimente ante contractum matrimonium. Vt si sponsa mane ad Confessionem accedens, quando omnia parata sunt ad nuptias eodem vespere celebrandas, quæ sine graui infamia omitti non possunt, aut differri, inueniatur dirimens impedimentum habere. In hoc enim casu dispensare potest Episcopus: quia impedimenta sunt de iure humano, & eadem ratio, qua Episcopus dispensare possit post matrimonium, militat etiam antea. Ita Sanchez *de matr. lib.2.c.40.nu.7. p.2.tr.16. res.17. à §. tota.*

In dirimentibus ante celebrationem, Papa.

Post celebrationem bona fide factam, si aliquæ circumstantiæ concurrunt, Episcopus.

Et in aliquo casu vrgente, etiam ante celebrationem.

Et secundum aliquos etiam post celebrationem dolosam.

2 Si verò matrimonium cum impedimento mala fide contractum sit, quidquid inde sequatur, docent DD. communiter, Episcopum dispensare non posse: quia Trident. *sec.23.c.5.* de tali contrahente dicit: *separetur, & spe dispensationis obtinendæ omnino careat.* At Moscosus *tract.10. ca.19. num.22.* huiusmodi afflictorum miseratus probabilem conatur reddere affirmatiuam sententiam Henriquez *libro 12.c.3. num.2.* quia Episcopus in sua diœcesi de iure diuino potest quidquid potest Papa in toto orbe. Et eiusquamuis potestas possit à Papa limitari, & de facto in hoc limitata sit; non tamé censetur limitare in omnibus casibus, sed in ordinarijs, quando enim adest periculum animarum præsumitur Papa velle, quod Episcopus suam iurisdictionem exerceat, & remedium adhibeat. Sic enim decet patrem, pastorem, & bonum dispensatorem. Et cum hac limitatione interpretatur Tridentinum: nam etiam Deus (ait ipse) prohibet homicidium, quod tamen permittit in necessariam defensionem. Et quemadmodum Concilium, *loco cit.* prohibens dispensationem cum sic contrahentibus, non ligauit manus Pontificis, quin quando sibi videtur congruum, dispensare queat; ita nec ligauit Episcopo: nam vterque habet iurisdictionem de iure diuino; ille quidem per se, hic verò per accidens, quando sibi Pontifex vetuit, sua tamen dispensatio est necessaria ad animarum salutem, concurrentibus supradictis Ita ille, qui tamen aduertit, talem dispensationem ab Episcopo non debere concedi, nisi clarum sit, adesse maximam necessitatem, & tunc cum maxima cautela, & diligentia. Sed an hæc sententia sit probabilis, alij iudicent. *p.5. t.14 res.18.*

3 Vide-

23 Videtur, quòd Papa non possit dispensare in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, vt scilicet socer accipiat nurum, vitricum, priuignam, &c. Primò, quia priuignus habetur loco filij, sicut etiam nurus, quæ facta est vna caro cum filio. Secundò, quia Apostolus Corinthijs ait 1. *Corinth. cap.* 5. *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat*. Vnde D. Thomas *ibi lec.* 1. *Vxor patris*, inquit, *repellitur à matrimonio, sicut persona patris, vel matris*. Tertiò, quia Concilium Auernense *sub Vigilio PP. cap.* 51. cum prohibuisset matrimonium cum priuigna, subdit, *eum qui secus, ausu, sacrilego, auctoritatem diuinæ legis, & iure naturæ prorumpere*, &c. ex quibus patet, tale matrimonium esse naturali lege prohibitum. Quartò, quia multi DD. apud Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 66. *num.* 6. docent matrimonium inter affines in primo gradu lineæ rectæ, esse iure naturæ nullum. Quod confirmari potest ex eo quòd nunquam legitur Pontifex in tali gradu dispensasse. Sed dicendum, quod Papa possit in supradictis casibus dispensare, & quòd matrimonium inter affines primi gradus lineę rectę non sit iure naturali nullum. Ita Sanchez *vbi sup. num.* 7. & multi apud ipsum. Item Præpositus *in add. ad* 3. *p. q.* 7. *disp.* 11. *n.* 69. Villalobos *to.* 1. *t.* 14. *diff.* 17. *n.* 11. & alij. Et docere videtur D. Thomas 2. 2. *qu.* 154. *art.* 9. *ad* 3. Probat autem Villalobos: nam Adonias filius Dauid 3. *Regum* 2. petijt in vxorem Abisac Sunamitidem, quæ fuerat vxor Dauid patris sui. Et Seleucus dedit vxorem suam Strathonicam in vxore Antioco filio suo. Ita refert Plutarchus in vita Demetrij. Deinde probatur primò: quia inter tales affines nulla requiritur superioritas, contra cuius reuerentiam sit vsus matrimonij quia vnus est non principium naturale alterius. Ita Hurtado *disp.* 10. *diff.* 4. *n.* 13. Secundò, quia Concilia Agatense *can.* 61. Eupapenense *can.* 30. & Aurelianense III. *cap.* 10. prohibentia expressè matrimonium cum priuigna, cum nouerca, cum relicta fratris, vel auunculi, præcipiunt, vt matrimonia ante illam prohibitionem contracta non dissoluantur. Et Aurelianense decernit, nec esse dissoluendum matrimonium inter prędictos contractum cum ignorantia legum ecclesiasticarum. Ita Pontius *de matr. lib.* 7. *c.* 34. *n.* 5. Tertiò, quia Pontifices non raro dispensant in dicta affinitate orta ex copula fornicaria. Et Pius V. talem facultatem concessit Henrico Cardinali Lusitaniæ: cum tamen talis affinitas sit eiusdem rationis cum ea, quæ contrahitur ex copula coniugali. San Iuan *in sum. q.* 6. *de Sacr. matr. art.* 7. *diff.* 5. *dub.* 1. *concl.* 1. Ad primum argumentum respondetur, nurum, & priuignum impropriè, & largo modo dici filios, quia reuera non dependent à socero, & nouerca. Ad secundum, Apostolum reprehendisse incestuosum, qui carnaliter cognouit nouercam viuente patre, vt constat ex eodem 2. *Corinth.* 7. in illis verbis: *Igitur, & si scripsi vobis, non propter eum, qui fecit iniuriam*, &c. Nam alioqui tale coniugium patre mortuo vsitatum erat apud quasdam gentes, vt videre est apud Theodoretum *lib. de leg. versus finem*. Ad D. Thomam dicendum, mutasse sententiam in summa, loco quem citauimus. Ad tertium dico, Concilium ibi docere, quod iure naturæ matrimonium illud contineat aliquam turpitudinem, ac proinde sit illicitum, nisi iusta causa excusetur. Id quod secundum Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib.* 7. *disp.* 66. *num.* 9. est aduersari secundario iuri naturali. Quo pacto D. Ambrosius, *epist.* 66. *ad patruum*, ait, illicitum esse iure naturę, vt patruus ducat nepotem; cum tamen asserat Henriquez *lib.* 12. *cap.* 13. *nu.* 9. *in gloss. lit. D.* Gregorium XIII. dispensasse cum Comitissa de S. Hadea, vt contraheret cum patruo. Ad auctoritatem DD. respondentur, opponendo alios multos citatos. Ad Confirmationem, nego consequentiam: nam numquam auditum fuit, quod Pontifex dispensasset, vt quis duxerit duas sorores, & tamen ad hoc dispensauit in nostro sæculo Clemens VIII. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 93.

An Papa dispensare possit in primo gradu lineæ rectæ inter affines.

Vt socer possit ducere nurum.

Vitricus priuignam, &c.?

Multi negatiuè respondent.

Sed ego affirmo cum Sancio.

Hęc enim matrimonia non sunt naturali iure prohibita.

Cù aliquoties celebrata sint apud Hebræos, & Gentiles.

Nec inter tales adest ordo superioritatis vsui matrimonij repugnans.

Accedit testimonium Conciliorum.

Et praxis Pôtificum in simili.

Potest item Papa dispensare inter fratrē, & sororem.

4 Sed quid dicendum de matrimonio inter fratrem, & sororem? Potestne ad illud summus Pontifex dispensare? Negant Præpositus *in additi. ad 3. p. quæst. 7. dub. 9. num. 73.* & alij, docentes, esse irritum iure naturæ: Nam Innocent. III. *cap. gaudeamus de diuort.* ait, *Conuersos ad fidem qui antea in secundo gradu, & in vlterioribus gradibus contraxerunt, non esse separandos*, vnde videtur supponere, separandos esse, qui in primo gradu contraxerunt. Hoc argumento conuictus Soto *in 4. distinct. 40. quæst. vn. art. 4.* damnauit contrarium sententiam tanquam erroneam. Sed immerito, nam illam vocant probabilem Præpositus, & alij auctores primæ sententiæ, & tenent absolutè Hurtado, *de matr. disp. 17. diff. 5. num. 12.* qui citat Scotum, Caietanum, & alios, tenet etiam Pontius, *de matr. lib. 7. c. 32. n. 3.* & citat D. Thomam, Riccardum, & alios. Cum quibus (sed sub iudicio Sedis Apostolicæ) dicendum, tale matrimonium iure naturæ validum esse, & Pontificem posse in eo dispensare, concurrente iusta causa, quæ secundum Pontium esse potest, si v. gr. Princeps Hispaniarum non posset pati coniugio copulari extraneæ, nisi hæreticæ, aut suspectæ, vnde probabile periculum immineret, vel peruertendi Regis, vel inficiendi Regni, tunc enim dispensare posset, vt sororem duceret, maximè si non esset vterina. Ratio est, quia nullum fundamentum sufficiens ostendit, ex natura rei debere reuerentiam consanguineis, qui non sunt ascendentes, & naturaliter superiores, ac proinde vsum matrimonij inter tales irreuerentiam continere, quæ reddat matrimonium iure naturæ nullum. Verum tamen est, quod propter tam arctam sanguinis coniunctionem, reperitur in copula inter sororem, & fratrem indecentia manifesta, ob quam ab omnibus ferè gentibus matrimonium inter illos prohibitum fuerit. Ad argumentum contrarium respondetur, ibi Innocentium, quia de consanguineis in primo gradu non fuit illi propositum, nihil circa eos determinasse. Dices: Pontifex in cap. *litteras, de restit. spoliat.* dicit, se non posse dispensare in gradibus prohibitis diuina lege, vbi glossa in v. *diuina lege* explicat de gradibus interdictis *Leuit. c. 18.* inter quos est gradus, de quo loquimur. Respondeo, lex, *non posse*, significare, *non debere*, *sine magna causa*. Nam in dicto cap. prohibetur etiam matrimonium cum vxore fratris, & tamen in hoc dispensauit ipsemet Innocentius cum Libionensibus: Alex. VI. cum Emanuele Rege Lusitaniæ. & Iulius II. cum Henrico III. *par. 4. tr. 4. res. 93. §. Verum pro coronide.*

Concurrente iusta causa.

Neque enim frater est sorori superior aut contra.

Quod si aliquando Pontifex respondit, se non posse, voluit significare, se non debere.

Episcopus nō potest iure ordinario dispensare in lege Cōcilij, seu Papæ.

Quamuis talis facultas nō sit illi expresse adempta.

Sed Pontius ait, posse.

5 Episcopus secundum DD. communiter apud Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 2. disp. 40. n. 1. & to. 2. lib. 7. disp. 7. nu. 6.* non potest iure ordinario dispensare in lege Concilij, seu Summi Pontificis, etiamsi facultas dispensandi non illi adimatur expresse, ex illo generali principio, quòd inferior non potest dispensare in lege superioris. Sed Pontius *lib. 6. cap. 8 nu. 11.* & alij ex contrario principio, tenent, posse, nisi illis facultas expresse denegetur. *p. 3. t. 5. res. 23. & t. 6. res 82. §. Notandum.*

Quod probabile puto, in dubio an res egeat dispensatione.

6 Probabile tamen censeo cum Palao *to. 1. tr. 7. disp. 6. punct. 5. nu. 10.* contra Bonacinam, *de leg. disp. 1. q. 2. punct. 1. nu. 18.* Episcopum dispensare posse, quando dubium est, an res egeat dispensatione: nam Papæ non videtur reseruatur casus dubius, sed certus. Immò ego existimo, in tali casu dispensationem non esse necessariam. Vide infra V. *Dispensatio nu. 11. p. 3. t. 6. res. 82. §. Sed Castrus, & p. 4. t. 3. res. 46.*

Potest tamen dispēsare ex iusta causa.

Qualis esset partium paupertas, etiam subleuabilis ab Episcopo.

7 † Dispensare autem potest Episcopus in lege Pontificis, & generaliter inferior Prælatus in lege Superioris ex iusta causa §. At, non esse iustā causam, ait Vasquez, *in p. 2. to. 2. disp. 178. c. 2. nu. 16.* paupertatem partium, si eam potest Episcopus suis redditibus subleuare, & certiorem facere summum Pontificem; nam ipse tenetur pauperum necessitati subuenire. Sed

ego

ego contrarium teneo: nam non tenetur Episcopus in hisce dispensationibus suos redditus consumere. Ita Salas, *de leg. disput.* 20. *sect.* 3. *num.* 27. testatur de praxi, & auctoritate Doctorum, *par.* 1 *trac.* 10. *res.* 37. At quid, si inferior in lege superioris dispenset in causa non iusta, vel non præcognita? Vide V. *Dispensatio à num.* 2.

Dispensare an possit Episcopus, vt quis Sacros Ordines suscipiat absque patrimonio, & absque vllo alio titulo, vide V. *Ordinis, num.* 18. Dispensare in interstitiis quis debeat, vide *ibid. à num.* 28.

DISPENSATIO.

1 Dispensatio est iuris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi, vel est rigoris iuris per eũ, ad quem spectat relaxatio Canonicè facta, differt tamen dispensatio à potestate dispensandi, prima strictè est interpretanda, secunda largè est intelligenda. *par.* 8. *trac.* 3. *res.* 1. Dispensationis diffinitio.

2 Dispensatio fieri debet ex causa. Et quidem Vasquez *in par.* 2. *tomo* 2. *disp.* 178. *cap.* 4 putat, dispensationem factam in lege propria vel inferioris sine iusta causa, esse inualidam. Sed contraria opinio Villalobos *tom.* 1. *tract.* 2. *dub.* 41. *num.* 5. est communis: nam lex pendet ex volũtate ferentis, vel eius superioris, qui proindè possunt illam pro libito tollere, & relaxare. *par.* 1. *tr.* 10. *resol.* 32. An verò sit peccatum mortale, dispensationem concedere, vel impetrare, & ea vti sine iusta causa? Affirmat Granado *contr.* 7. *tract.* 5. *par.* 2. *disp.* 17. *sect.* 3. *nu.* 24. Negat Villalobos *vbi sup. num.* 6. Et ego cum Sanchez *de matrim. t.* 3. *disp.* 18. *num.* 10 probabile puto, nec esse peccatum veniale, vti dispensatione obtenta sine causa. Quia iam lex relaxata est, vnde nulla remanet obligatio ad veniale. *ibid.* §. *Nota, & res.* 35. Dispensatio est relaxatio iuris. Non facienda sine causa. Si tamen fiat in lege propria, vel inferioris, est valida. Sed an sit peccatum mortale illam concedere? Aut concessa vti?

3 Si verò Prælatus dubitat de iustitia causæ, probabiliter docet Bonacina *de leg. disp.* 1. *qu.* 2. *punct.* 3. *num.* 7. non posse licitè dispensare: quia se exponit periculo dispensandi sine iusta causa. Sed Sanch. *in sum. t.* 1. *li.* 4. *cap* 45. *num.* 10. probabiliter docet, posse: quia in dubio in benigniorem parte m inclinandum est. Et ita petit suaue Ecclesiæ regimen, ne scrupulorum ambagimus implicemur. *p.* 1. *tr.* 10. *res.* 31. *& p.* 4. *tr.* 3. *res.* 44. In dubio de iustitia causæ, probabile est, dispensari posse.

4 Dispensatio inferioris in lege superioris in causa non iusta, bona fide facta, secundum Salas *de leg. disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 35. est inualida, quia bona fides non potest acta, alioqui nulla, valida reddere. Sed Sanch. *de matr. tom.* 3. *lib.* 8. *disp.* 17. *nu.* 8. probabiliter etiam docuit, valere: nam talis præsumi debet intentio Papę circa suas leges, & Dei erga suas. *p.* 1. *tr.* 10. *res.* 33. Si verò adest iusta causa, sed non præcognita, secundum Azorium *p.* 1. *li.* 5. *c.* 15. *q.* 9. & 10. est inualida: nam facultas dispensandi commissa censetur, præmissa causæ cognitione. Sed probabilior est contraria sententia Sanch. *vbi supra num.* 11. nam talis dispensatio in foro conscientiæ nullo iure irritatur. Et alioqui interuenit legis requisitum, quamuis non adhibeatur iuris solemnitas. Vnde ego puto contra Azorium, tali dispensatione vtentem, neq; venialiter peccare. *par.* 1. *tr.* 10. *resol.* 34. Sicut etiam, validã esse dispensationem inferioris in lege superioris in causa non iusta, bona fide factam. Aut cum iusta, sed non præcognita.

5 Cessante causa dispensationis cessat dispensatio, secundum Sanchez *disp.* 30. *num.* 14. nam ita cessat lex communis, quæ est maioris roboris. Sed contraria sententia Pontij *de matrim. lib.* 8. *ca.* 20. *num.* 4 est probabilior: quia per dispensationem lex omnino relaxata fuit, vnde non potest reuiuiscere. Dices: In dispensatione intelligitur conditio, *si causa permaneat*, alias dispensans esset iniquus. Respondeo, illam conditionem non sibi intelligi, nec dispensatorem esse iniquum, quia probabiliter iudicauit, causam fore perpe- Cessante causa dispẽsationis, non cessat dispensatio.

tiam. Quamquam, si comperiat, causam cessasse, teneatur dispensationem reuocare. Itaque dispensatus † à Pontifice sine vlla limitatione † ad non ieiunandum per totam vitam, etiam si causa, v. g. infirmitas cessaret, vel posset dispensatione. Quamuis contrarium teneat Salas *de leg. disp. 20. sec. 5. nu. 65 p. 1. t. 10 res. 41. p. 8. tra. 3. resol. 24.*

Nulla est dispēsatio inter consanguineos vel affines, non facta mentione de copula.

6 Dispensatio esse potest inualida, etiam ex parte exponentis †. nam si taceat aliquid, quod secundum stylum curiæ est necessario declarandum, dispensatio in vtroque foro est subreptitia: quia stylus Curiæ facit ius. Vnde dispensatio inter affines, vel consanguineos, non facta mentione de copula, pro neutro foro valet: quia ex stylo Curiæ exprimi debet. Ita DD. communiter, & nouissimè Ochagauia *de Sacrament. tract. 4. q. 11. num. 4. p. 4. t. 4 res. 135.* Sed Hurtado *de matrim. disput. 26. diff. 5. nu. 22.* & alij docent, hanc dispensationem in foro conscientiæ valere: quia incestus neque est impedimentum, quod ratione sui egeat dispensatione, nec ex stylo Curiæ, & consilio virorum doctorum semper exprimitur, & quando exprimitur, non pertinet ad causam motiuam dispensationis negandæ, sed potius concedendæ. *Ibid.* Et Ceuallos *quæst. 737. à num. 20.* ait, stylum curiæ non obligare extra curiam, & præterea variari cum Pontifice, nec obligare, nisi scriptum & approbatum à Papa. *p. 1. tr. 10. resol. 42.* Sed non est recedendum à prima sententia *p. 4 tr. 4. res. 135.* † retractans opinionem, quam probabilissimam iudicauerat. *p. 1. t. 10. res. 44.* † Aduerte autem, quod si in rescripto apponitur vnica causa, & illa est falsa, vitiatur rescriptum. Palaus *tomo 1. tract. 3. disput. 6. punct. 16. §. 3. num. 1.* Si verò apponantur plures partiales, & quarum singulæ non sufficerent, existente vna falsa, etiam vitiabitur. Secus, si vera sit vna sufficiens, licèt aliæ falsæ sint. Pontius *lib. 8. c. 17. §. vlt. nu. 41. p. 4. t. 4. res. 53.*

Et quoties vnque causa vnica apposita, est falsa.

Sed quid in impedimēto publicæ honestatis.

7 Cæterum Ochagauia *tr. 4. q. 11. concl. 2. num. 14.* putat in decreto Trident. *sess. 24. c. 5.* non comprehendi impedimentum publicæ honestatis, sed tantùm consanguinitatis, vel affinitatis: quia cum hoc impedimento matrimonia frequentiùs contrahuntur, vnde debuerunt strictius prohiberi, & adducit declarationem Cardinalium. Ex quibus infert, dispensationem circa impedimentum publicæ honestatis, non facta mentione de copula, non esse inualidam. *p. 5. t. 14. res. 28.*

Qui laborantes duplici impedimento explicāt vnum petituri circa alium dispensationē seorsim, subripiunt dispensationem.

8 Dispensatio super vno impedimento matrimonij cum his, qui laborant duplici, sed tacuerunt vnum, vt de illo seorsim dispensationem petant, est subreptitia, quia sic decipitur Pontifex, existimans tales vno tantum impedimento laborare. Ita Suarez *de leg. lib 6. cap. 24. num. 6.* Contrarium docet Sà, *v. dispensatio. nu. 16.* quare si qui sunt simul affines, & consanguinei posse petere dispensationem sanguinitatis, & postea affinitatis, vel contra. Et hanc sententiam probabilem vocat Sanchez *de matr. to. 3. lib. 8. disp. 23. num. 1.* Sed eius probabilitas infringitur ex eo, quod est contra praxim Romanæ Curiæ. *p. 1. t. 10. res. 39.*

Dispensatio per vim & metum est inualida.

9 Dispensatio metu extorta, quamdiu tacitè, vel expressè non confirmatur, nulla est ipso iure. Ita Pontius *de matrimon. lib. 4. cap. 8. part. 3. tract. 5. res. 118. §. Notandum. vers. Quantò non autem absolutio ab externo. par. 8. tract. 3. resolut. 76.*

Dispensatio non vitiatur, si contingat in ea error in nomine personæ, vel diœcesis.

10 Dispensatio cùm errore in nomine diœcesis, vt si Petrus sit diœcesis Panormitanæ, & dicatur esse diœcesis Messanensis secundum Sanchez *de matr. to. 3. disput. 21. nu. 39.* est inualida: nam tunc committitur Archiepiscopo Messanensi, qui non potest dispensare cum non subdito. *p. 8. t. 3. res. 63. & 64.* Sed ego, non solum puto cum Pontio *lib. 8. cap. 15. §. vlt. n. 43.* esse validam si erretur in nomine personæ, vt si vocetur Petrus, & dicatur Paulus: sed etiam cum Salas *disp. 20. sec. 16. nu. 123.* si erretur in nomine diœcesis: quia constat,

constat, intentionem Papæ esse, vt cum oratore dispenset proprius Episcopus. Aduerte etiam cum Layman *lib.1. tract.4. c.32. num.26.* dispensationem non vitiari ex eo, quòd aliquis error in curia scriptoris irrepat, vt si pro tertiò gradu affinitatis scribat tertium consanguinitatis. *p.1. tr.20. ref.36.* Si verò dispensant ex falso nomine in rescripto apposito, intelligat personam sibi notam, non videtur vitiari dispensatio: quia Princeps in gratijs concedendis præsumitur, si aliunde non constet contrarium, attendere ad merita causæ, propter quæ gratia petitur, cuiuscumque tandem personæ sint merita propter quæ gratia petitur. Ita post Sanchez Pater Amicus *tom.5. de iust. disp.6. sect.8. num.143.* Contrarium tamen docet Petrus à S. Ioseph *in idea Theologiæ moralis lib.1. c.21. ref.5.* quia dispensans non intendit eam concedere personæ, pro qua postulatur, sed alteri ab ea distinctę. Vnde vtramque sententiam probabilem puto. *p.7. tr.10. ref.35.*

Vel petatur pro vno & in rescripto alius nominetur.

11 In dubio positiuo, an aliquis casus egeat dispensatione, non est opus dispensatione. Ita Barbosa *de pot. Episcop. 2. alleg.35. nu.18. p.3. t.6. resolut.82.* Idem docet Palaus *tom.1. t.3. disput.6. punct.5. nu.10.* in dubio negatiuo, etiam si quis propensior sit in eam partem, quod casus egeat dispensatione: quia in tali casu possessio stat pro libertate. *Ibid.* & affirmantur postea *p.4. t.3. ref.46. Sed potest Episcopus dispensare. p.8. tr.3. ref.72.*

In dubio positiuo an casus egeat dispensatione, non est necessaria dispensatio.

12 In dubio, an dispensatio sit valida, quia dubium est de veritate narratorum, vel an causa allegata sit finalis præsumendum est esse validam: quia in re dubia præsumendum est in fauorem actus. Quod etiam procedit in dubio validitatis in dispensatione matrimonij. Ita Sanchez *de matr. libr.8. disp.21. num.25.* Palaus *punct.16. §.5. num.3.* & alij contra Coninch *de Sacram. disp.33. dub.6. num.93.* Neque dicas: Melior est conditio possidentis; sed possessio stat pro impedimento certo; ergo præualet dispensationi dubię. Nam respondeo, meliorem esse conditionem possidentis si illi aliquid aliud non præualeat, in nostro autem casu præualere impedimento, quòd in dubio præsumendum sit in fauorem actus, vt constat ex c. *Abbate, de verb. signif.* & *l. quoties ff. de reb. dub. p.3. tr.6. ref.9.* & *p.4. t.3. ref.45.* & 64. Et generaliter quando in narratiua dispensationis tacetur, vel falsò exprimitur aliquid, de quo dubitatur, an fuerit causa finalis, idest sine qua Pontifex non concessisset dispensationem, an verò solum impulsiua, ita vt etiam sine illa dispensatio concederetur, præsumendum est, esse tantum impulsiuam, & consequenter dispensationem sic obtentam esse validam: quia semper præsumendum est in fauorem actus. Ita Palaus *vbi supra.* Sed contraria sententia Villalobos *to.1. tr.2. diff.43. nu.7.* est probabilis. *p.4. t.2. ref.45. §. Notandum* & 64. & *tr.4. ref.53. §. Dico 4. & p.8. tr.3. resolut.62.*

Et in dubio, an dispensatio sit valida, siue quia dubitatur de veritate narratorum: siue quia dubitatur, an causa allegata sit finalis, præsumendum est, esse validam.

13 Dispensatio secundum Ochagauiam *de Sacr. tr.4. q.13. nu.8. & 9.* prima vice, qua quis ea vtitur, extinguitur. v.g. emisit quis votum Relig. & impetrauit dispensationem, vt, eo non obstante, vxorem duceret: si prima vxor moritur, non potest iterum contrahere. Sed Sanchez *de matr. tom.3. lib.8. disp.31.* & Pontius *de matr. lib.8. c.20. §. vn. nu.15.* putat talem posse multa matrimonia inire; quia per dispensationem tollitur votum, quod impediebat. Et Sanchez putat, id verum esse, etiam si Pontifex concedat matrimonium cum certa persona, si tamen ratio exposita valet pro quacumque. Omnes hæ sententiæ sunt probabiles. *p.5. tr.14. ref.30.*

Probabile est dispensationem extingui prima vice, qua practicatur.

Probabile etiam nō extingui.

14 Qui impetrauit dispensationem contrahendi cum consanguinea, vel affini, cum qua postea non contraxi, si velit cum alia affini, vel consanguinea contrahere, ait Suarez *de leg. lib.6. cap.23. num.20.* debere in petenda secunda dispensatione facere mentionem prioris, aliàs fore subreptitiam, est enim indulgentia nimis extraordinaria, quòd duæ dispensationes simul validæ permaneant, vnde non præsumi id velle Pontificem:

Qui dispensatus ad contrahendum cum vna consanguinea, mutaret propositū, & vellet contrahere cum alia consanguinea, non tenetur

explicandum ergo illi, vt vel priorem irritet, vel eius renunciationem acceptet, vel vtramque simul validam esse declaret. Sed probabilior est contraria sententia Sanch. *disp.* 21. *num.* 13. & Guttierez *de matrimon. cap.* 123. *n.* 20. Ad argumentum Suar. respondetur, in vsu illarum dispensationum dari optionem, vt impetrans vti possit, qua velit; vel, per impetrationem posterioris conseri oratorem renunciari priori in manu Pontificis, & sic non posse vti nisi posteriori. *p.* 1. *tr.* 10. *ref.* 40. Valida est si postea cum alia non consanguinea contrahit *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 74.

In petenda secunda dispensatione facere mentionem prioris.

15 Dispensationes expediendæ sunt gratis. Et ita in litteris Sacræ Pœnitentiariæ semper apponuntur illa verba. *Gratis vbique*. Sed Sanch. apud Homobonum *par.* 3. *trac.* 13. *cap.* 11. *qu.* 32. putat, non prohiberi, quòd aliquid accipiatur post expeditionem gratitudinis gratia. Et Guttier. *c.* 128. *n.* 2. putat, in dictis verbis illam tantum dona prohiberi, quæ iudicis animum corrumpere possunt. Alij verò contrarium docent. *par.* 4. *tr.* 4. *ref.* 83. Praxim harum dispensationum inuenies V. *Vti. num.* 41.42.

Dispensationes expediendæ sunt gratis.

16 De dispensationibus matrimonialibus in foro externo maior est dubitatio, nam in illis apponitur clausula, vt illarum occasione non possit Episcopus, aut eius Vicarius aliquid muneris aut præmij, sumere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ. Attamen Sanch. *disput.* 35. *num.* 10. putat, posse aliquid recipi in stipendium laboris, quia clausula loquitur de munere aut præmio, non de mercede laboris. Sed hæc opinio non est tenenda, quia Sacra Congregatio anno 1588. declarauit, non licere Episcopo, vel eius Vicario, quidquam pro his dispensationibus accipere, nec ratione taxæ, nec ratione sigilli, nec ratione alterius rei. Vide Garsiam *de benefic. tom.* 2. *part.* 8. *cap.* 1. *num.* 77. & Barbosam *Collect. Trident. sess.* 21. *cap.* 1. *num.* 15. *par.* 5. *tr.* 13. *ref.* 71. Vide etiam Gauant. *in Enchir. V. matrimonii impedimenta*, *numero* 34. Vbi affert alia Cardinal. declarationem *sub die* 22. *Aprilis* 1616. *par.* 4. *trac.* 4. *resol.* 71 in fine. An has litteras dispensationum exequi possit Vicarius Capituli, sede Vacante, Vide V. *Vicarius, num* 4. Et an Vicarius Prælati habentis iurisdictionem Episcopalem, Vide *ibid. num.* 1.

Certè in dispensationib. matrimonii ità.

Nec enim prò ea sumere quis aliqui potest, etiam ratione sigilli.

17 Dispensatio commissa Confessario, circa aliquam materiam in Confessione Sacramentali faciendam, si ex ignorantia fiat tantùm internè non erit nulla. Ita Turrian. *select. disputatio. p. art.* 2. *disputatio.* 31. *dub.* 65. *part.* 4. *tr. ætat.* 4. *resolut.* 118.

Dispensationem a Confessario circa materiam Confessionis fatis est si confecta tur internè.

18 Non potest Pontifex dispensare in iure diuino positiuo, sit potest dispensare, & relaxare vota diuina, & iura mensa, sed hoc non est propriè dispensare in lege Diuina, sed solum cædere iuri Dei, quæsito ex voto, vel iuramento per auctoritatem habitam dispensatoris. *ibid. ref.* 2.

Potest relaxare vota diuina sed non in iure diuino.

19 In his quæ iure Canonico positiuo statuta sunt, potest Pontifex dispensare, & quamquam aliqui dicunt, Concilium esse supra Papam tamen non negant, Papam posse in legis Concilij dispensare, & etiam in quacumque lege Apostolica humana. *ibid. ref.* 3.

Potest dispensare in legibus Concilij.

20 Dispensatio facta à Papa absque causa tenet, sed peccat communis inter Theologos, tamen iure diuino prohibitum, sed non irritum, nullatenus dispensatus peccat Diana. *ibid. ref.* 4.

Dispensare absque causa peccat.

21 Probatur multis rationibus, Pontificem posse sibi dispensare, quod potest cum alijs. *ibid. ref.* 5.

Potest sibi dispensare in id quod potest cum aliis.

22 Causa dispensationis est duplex, intrinseca vna, extrinseca altera intrinseca est oppositio ad obseruationem legis impossibilitet, vt est debilitas corporis ad ieiunandum, vel comedendam Carnem in die Veneris, extrinseca oritur ex varijs circumstantijs circa personam dispensandam. Trident. *sess.* 15. *de Reform. ibid. ref.* 6.

Duplex causa dispensationis intrinseca, & extrinseca.

23 Peccare Papam dispensantem sine causa, dicunt multi, saltem venialiter,

Venialiter.

liter, secluso tantum scandalo, & damno aliorum, attenta qualitate materiæ dispensabilis, aliter peccabit mortaliter, Villalobos, & alij *ibid. res.* 7.

24 Non est mortale ex genere suo petere dispensationem sine causa; licet posse per accidens esse ratione scandali, vel damni Principis, aut aliorũ. Nauar. *ibidem resolu.* 8. Vtens tali dispensatione facta à Superiore sine causa venialiter peccat, sed grauius peccat legislator vtendo dispensatione secum facta; sed contrarium tenendum est cum Diana, cum debeat se alijs conformare. *ibid. res.* 9. & 10.

Petere dispensationem sine causa per accidens potest esse mortale.

Vti peccat venialiter.

25 Episcopus non potest dispensare in sua Diœcesi in id, super quod Papa potest in toto orbe terrarum, quia nullus inferior habet potestatem dispensandi in legibus superioris, nisi superior expressè, vel tacitè concedat *ex cap. inferior distinct.* 21. *& num.* 1. Item dicendum est de Parocho in his, quæ sunt Episcopi, & si possit in ieiunijs ex iure consuetudinis; & in obseruatione festorum, vbi fuerit legitima consuetudo Diana *ibidem res.* 11.

Episcopus non potest in id, in quod potest Papa dispensare.

26 Aliquot casus in quibus potest Episcopus dispensare in lege superioris ex iure, vel ex eius potestate. Primò in ieiunijs, & recitatione horarum, idque potest Prælatus Regularis cum suis subditis. Secundò in re leuis momenti, non obligante ad mortale. Tertiò, quando lex est particularis suis subditis tam Episcopo, quàm Regularibus. Quartò, quando non potest adiri Pontificem, & periculum est in mora vrgente necessitate, Castrus Palaus addit hos alios, scilicet, quando leges non sunt communes, alijs Prouincijs sed propriæ vnius, & si consuetudine præscribantur, tunc inferior potest dispensare in lege superioris cap. *Cum contingat.*

Casus aliquot in quibus potest Episcopus dispensare.

27 Potest Episcopus dispensare pro sua diœcesi in legibus Conc. Prouincialis quod non, potest Archiepiscopus.

Archiepiscopus non potest.

Item alij casus producti ab Amico. Primò potest Episcopus dispensare circa ea, quorum dispositionem, vel ius, vel recepta consuetudo illi concedat. Secundò in leuibus, & si potest recurri ad superiorem. Tertiò in ieiunio, & festis, & alijs huiusmodi. Quartò in ea quæ ita sunt vnius Communitatis, vt non conueniant alijs, modo tali quod dicitur ista potestas potius ordinaria quàm delegata, sic etiam Regularium. *ibid. res.* 12.

Posita appellatione potest Archiepiscopus cum suffraganeis dispensare.

28 Archiepiscopus potest dispensare cum suffraganeis in appellatione, secus sine illa, posita iusta causa appellationis, & talis dispensatio misericorditer concessa dicendum est, quam iudiciariè *ibidem resolut.* 12. Vnde non habet hanc potestatem dispensandi cum suffraganeis cum ex iure non constat, & non est necessarium Palaus. *ibid. res.* 13. *&* 14.

Potest absoluere à peccatis sed non dispensare.

29 Archiepiscopus in visitatione suffraganeorum habet potestatem absoluendi à peccatis non autem dispensandi, cum non habeat aliud nisi quod à iure conceditur, nec concedere dimissorias, nec dispensare in denuntiationibus matrimonij potest. Fran. *ibidem res.* 5.

Possunt sibi dispensare, qui cum alijs possunt.

30 Habentes potest. dispensandi cum alijs, possunt in eadem lege secum dispensare; imò, & habentes iurisdictionem delegatam dispensandi in vniuersum cum aliqua communitate, cuius ipsi sunt partes, secus quando haberent potestatem limitatam dispensandi cum certis personis, vel cum certo numero personarum, & hoc intelligendum est de Superioribus sæcularibus Sanch. *ibid. res.* 16.

Patientia prælati sufficit pro dispensatione.

31 Sola patientia Prælati sufficit pro dispensatione, quia quotiescumque inferior dispensat in lege superioris, dispensat ipso superiore vidente, & tacente Sanchez. Item, si quis dederit Papæ pecuniam pro aliquo beneficio eo ipso quod contulerit censetur esse dispensatum in Simonia, & potest retinere beneficium tuta conscientia, quia scientia Principis purgat vitium, & sic de alijs inferioribus Salas *ibid. res.* 17.

Dans pecuniã Papæ pro dispensatione beneficij, censetur dispensatus in Simonia.

32 Quotiescumque in Canone, vel in lege superioris additur (Nisi in ea

dispensetur) nec explicatur à quo facienda sit dispensatio tacitè censetur superiorem facultatem dispensandi inferiori Prælato concedere coram Th. & Can. Sanchez tenet quod Episcopus possit dispensare in Canone quando Pontifex concedit, quod in eo dispensare possit, etiam si talis Canon originem ducat ex concilio; tamen non potest dispensare in pœna lata per Principem superiorem. *ibid. res.* 18.

Non solum personas sed causas debent exprimere.

33 Dispensator debet non solum exprimere personas dispensatas, verum etiam, & Causam dispensationis; quando verò est inferior non est necesse quia supponitur superiorem certiorem esse de causa commissionis dispensandi. *Diana ibid. res.* 19.

Causa indicata iusta dispensatio tenet.

34 Si Prælatus bona fide indicauerit causam dispensandi esse iustam cum re vera non sit, valida est dispensatio, & subditus debet adhærere superioris iudicio. *ibid. res.* 20.

Dispensans sine cognitione causa peccat, sed valida est dispensatio.

35 Potens dispensare in votis, & iuramento siue iure ordinario, siue delegato (nisi inde legatione habeatur specialis forma. Petens præmitti causæ cognitionem) dispensat in illis legitima causa existente, quamuis non cognita, peccaret quidem mortaliter) dispensatio est valida in foro conscientiæ, quia eadem est ratio, imò si dispensans est conscius causæ non peccat non examinando causam. *Diana ibid. res.* 21. Vnde dispensans in legge superioris non potest imponere aliquam pœnam dispensato, *ibid. res.* 22.

36 Quando Pontifex dispensat, vt Nouitius possit amittere professionem ante annum completum, debet Nouitius renunciationem facere bonorũ per bimestrẽ, nõ autẽ die proximo professioni. *Merolla ibid. res.* 23.

Cessante causa non cessat dispensatio, nisi sit temporanea.

37 Cessante causa non cessat dispensatio, nec amplius reuocanda est (& si dispensatus renuntiet,) nisi renuntiatio acceptetur à dispensante. Sic etiam dispensatio concessa ad tempus durat cessata causa; vnde dispensatus ad ieiunium pro infirmitate temporanea, cessante impedimento tenetur ieiunare; si vero arbitrio medicorum creditur semper duratura quamquam conualescat, tamen ego non liberarem dispensatum à peccato veniale non ieiunando. *Prapositus ibid. res.* 24.

Valet dispensatio facta in vno impedimento non facta mentione de aliis.

38 Valet dispensatio facta in vno impedimento non facta mentione de aliis contra Panor: multa impedimenta concurrentia, sat est in diuersis dispensationibus referri; & si duo impedimenta concurrunt, vnum occultissimum, cuius reuelatio esset detrimento personæ satis est publicum solum exprimere Papæ, deberet proponi secretum Pœnitentiariæ secretæ simul cum publico, & sic dispensatio erit valida. *Merolla ibid. res.* 25.

Recurrendum est penitentiariæ secretæ.

Prælati inferiores se habent, vt Pontifex in suis legibus secus de Archiepiscopo.

39 Sicut se habet Pontifex in dispensatione suarum leggum, ita Episcopus, vel inferior Prælatus in suis leggibus. Non autem Archiepiscopus respectu leggum Episcoporum; & nullus Episcopus potest dispensare in legibus Con. Prouincialis nec in sua, maximè si contractus transinit in bonum tertij. Granad. nec legatus nisi expresse hoc à Papa in commissione manifestetur, vt sine causa possit dispensare, quoad Archiepiscopum, & Episcopum, dico standum est constitutionib. Synodalibus, & Episcopus potest dispensare in legibus Synodis Diœcesanæ, de rigore iuris sine consensu Capituli quo ad directiuam, non coactiuam; & sic Archiepiscopus non potest dispensare absq; causa in legib. Synodi Prouincialis cũ sit illo inferior, & idem dicendum est de aliis Prælatis. *Nau. ibid. res.* 26. *& p.* 9. *tr.* 6. *res.* 40.

Episcopus iusta causa, potest dispensare in denunciationib.

40 Potest Episcopus dispensare cum iusta causa, quæ non semper est debita sed aliquando est gratiosa; & sic tenetur dispensare, vt Clericis studio incumbat, & in denuntiationibus cum causa Matrimonij, & interstitiorum ad vtilitatem Ecclesiæ. *Dian. ibid. res.* 27.

Legati est alia ratio.

41 Delegato est alia ratio, quia priuilegium habens in sui fauorem non

non tenetur petenti concedere; si vero priuilegium concessum est petenti tenetur delegatus concedere concedendo ius petentis, & sui. *ibid. res.* 28.

42 Videtur non peccare Prælatum dispensando in causam dubiam, cum præsumendum in dubio, Superiorem concedere facultatem inferiori dispẽsandi ad tollendos scrupulos Superiorum, & valida est dispensatio propter bonum, & suaue regimen Ecclesiæ. Merolla. *ibid. res.* 29.

In dubio debet fieri dispensatio ad tollẽdos scrupulos.

43 Credendum est dicenti se habere potestatem dispensandi, vel absoluendi à reseruatis, maximè quando non agitur de præiudicio, vel graui damno tertij, secus si agatur de præiudicio; sic de viro timorato circa concessionem Indulgentiæ Suarez, sic si Episcopus in collationis titulo ordinati non subditi dicat, illum ordinasse cum licentia sui ordinarij. Rebuff. Ita etiam litteris Summi pœnitentiarij credendum est asserentis, sibi viuæ vocis oraculo commissum esse à Papa, vt dispenset in aliquo casu Pontifici reseruato. *ibidem resol.* 30.

Credendum est dicẽti se habere potestatem dispensandi, si ad agatur de præiudicio tertij.

44 Prælati Superiores non possunt relaxare pœnam inflictam ab inferiore, subditis, ipso renitente; possunt vero mortuo inferiore. Palaus. *ibidem resol.* 31.

Pœnæ inflictę ab inferiore non possunt relaxari à Superiore ipso nolente.

45 Dispensatio odiosa strictè intelligenda est, non autem de materia fauorabili. 28. reg. iuris. *ibidem resol.* 32.

46 In causa Matrimoniali etiam dispensatio latè debet intelligi contra Sanchez, cum reducitur ad ius naturæ, quod est fauorabile. *ibidem resolutio.* 33.

Ita in causa matrimoniali.

47 Dispensatio concessa sub Diacono, vt possit ducere vxorem, non liberat eum è recitatione Diuini Officij, cum non remaneat priuatum priuilegio Clericorum, nec etiam onere Diuini Officij. Sanchez. *ibidem resolutio.* 34.

Subdiaconus vxoratus cum licẽtia Papæ tenetur ad officium diuinum.

48 Episcopus ordinans subditum alienum cum sua licentia, potest cum illo dispensare in defectu occurrenti, aut oblito, cum, dispensato principali extenditur ad accessoria. Auila. *ibidem resolutio.* 35.

49 Dispensatus à Papa super illegitimitate ad ordines suscipiendos intelligitur etiam ad Ordines Sacros, & si dispensatio sit absoluta sine aliqua clausula omnia continet. Coninch. *ibidem resolutio.* 36. Non tamen intelligitur ad obtinendum beneficium simplex. Thesau. *ibidem resolutio.* 37. Sed si dispensetur ad Ordines Sacros, etiam ad in regularitatem, & intenditur ad beneficium simplex, quo possint ordinibus insigniri; Sed quando illegitimus dispensetur in in regularitate absolutè tunc extenditur etiam ad beneficia Curata. Palaus. *ibidem resolutio.* 38. *parte* 9. *tractat.* 8. *resolutio.* 22.

Dispensatio absoluta super illegitimita te continet omnia, excepto beneficio simplici.

50 Illegitimus dispensatus ad ordinis, non est Capax pensionis, quamquam decisio Rotæ aliter decernit, tamen stylus Datariæ, & Cancellariæ obseruat contrarium. Merolla. *ibidem resol.* 39.

Dataria contrari um obseruat.

51 Dispensatio, vt illegitimus sit capax beneficij, non respicit personam, sed beneficium, vnde sit dispensatus est capax beneficij simplicis, & non Curati. *ibidem resol.* 40. Vnde dispensatus ad beneficium Curatum, eget noua dispensatione ad Episcopatum, *ibidem.* Dispensatus ad ordines Sacros, & dignitates Ecclesiasticas non est ad Episcopatum, etsi ad istum non ad Archiepiscopum, & dispensatus ad minorem, non censetur ad maiores, etiam si Papa dispenset, vt Clericus fiat, intelligitur de minoribus, nisi illegitimus in illis sit constitutus. Henr. *ibid. res.* 41.

Illegitimus dispensatus ad beneficium intelligitur de simplici, & non de curato.

Semper indiget noua dispensatione ad alias dignitates.

52 Potestas dispensandi (quamquam dispensatio strictè interpretanda est) latè debet interpretari, cum sit gratia, & beneficium Principis, quando potestas dispensandi cum vno non cadit in damnum tertij tunc præsumitur concedi cum minori damno alterius. Amicus. *ibid. res.* 42.

Latè interpretanda est dispensatio cum sit gratia.

53 De-

Potens dispensare, potest, & commutare, & extenditur ad iuramenta.

53 Delegatus potens dispensare in votis, potest, & ea commutare, quia cui licet plus, licebit, & minus, præcipua quando, & hoc continetur in maiori, tamquam pars in toto. Lessius *ibid. ref.* 43.

54 Habens potestatem delegatam dispensandi, vel commutandi vota, (extenditur ad iuramentum) quæ soli Deo sunt. *ibid. ref.* 44.

Priuilegia Bullæ, vel Iubilæi latè interpretanda sunt.

55 Priuilegia Bullę Cruciatæ, vel Iubilæi latè interpretanda sunt quatenus continet facultatem dispensandi. Diana in tract. de Bullæ Cruciatæ *ref.* 48. Vt facultas concessa alicui eligendi confessarium pro absolutione à reseruatis, & Censuris latè interpretanda est, quia fauet saluti animæ. *ibidem*, *resolutio* 45.

Curiosa circa vota, & iuramenta eiusdẽ speciei.

56 Habens potestatem delegatam dispensandi, vel vota etiam iurata, commutandi eiusdem rei pertinentia, & si sint vincula diuersa specie, tum in ordine ad dispensationem, & commutationem reputantur quasi vnum, & eiusdem rationis, potest vtraque dispensare, vel commutare, absque vlla distinctione facultatem vero delegatam ad dispensanda vota, vel iuramenta virtute Cruciatæ, vel Iubilæi extendendam esse ad vota emissa post publicationem priuilegij, sic etiam ad iuramenta, & vota futura Sanchez. *ibidem resolutio* 46.

Forenses, & peregrini non possunt dispẽsari in votis, & iuramentis.

57 Forenses, & peregrini (quamquam possunt absolui à peccatis in foro pœnitentiæ ab ordinario vbi habitant, vel si breui tempore commorantur, & idem dicendum est de Medicis, Doctoribus, & Prætoribus) non possunt tamen ab illo dispensari in votis, & iuramentis. Decl. Card. *ibid. ref.* 47.

Regularis in casu necessitatis, absente suo Prælato, post ab Episcopo dispensari.

58 Regularis, habitans in aliquo Monasterio existente in Diœcesi, & Prælatus suæ Religionis non habet facultatem absoluendi, vel dispensandi (aliter debet prius ad illum recurrere) potest ab Episcopo absolui, vel dispensari, dummodo vrgeat necessitas impetrandi dispensationem, vel superior lõge absit, & facilè adiri non potest. Sanch. sic etiam Prælatus non possit subditum absoluere, vel dispensare, probabilius existimo de licentia sui Prælati posse adire Episcopum pro absolutione, vel dispensatione obtinenda. *ibidem resolutio* 48.

Episcopus sciens negationem dispensationis adhuc, potest dispensare.

59 Episcopus potest dispensare cum aliquo, cui Papa denegauit dispensationem iudicans causam non esse iustam, & Episcopus sciat hanc denegationem, quia non priuatur iure suo. Suar. Item si quis impetrauit à Papa facultatem dispensandi in voto pœnali Castitatis, vel Religionis, commissam Episcopo, vel Confessario, potest adire habentem facultatem dispensandi ex priuilegio, vel per Bullam Cruciatæ non faciendo mentionem prioris dispensationis. *ibid. resol.* 49.

Vitiatur dispensatio taciturnitate causæ finalis.

60 Dispensatio vitiatur taciturnitate tam ex causa finali intrãseca, quã extrinseca à iure requisita, vel consuetudine introducta, vel ex stylo Curię Romanæ, & dispensatio dicitur subreptitia Armeus. *ibid. resol.* 50.

Non est necesse explicare personam occisam.

61 Non requiritur, vt explicetur qualitas personæ interfectæ pro dispẽsatione in regularitatis, sed sat est dicere se hominem interfecisse. *ibidem resolutio* 51.

Taciturnitas casus propter metũ vitiat dispensationem.

62 Quærens dispensationem in aliquo casu, nolens illum Superiori manifestare propter metum sibi negandam esse dispensationem, & obtinuit facultatem, vt alius secum dispensaret, inualida est dispensatio, maximè si antea habuit animum numquam in tali casu dispensandi, cum non sit intẽtio concedendi, sed si numquam habuit animum dispensandi in tali casu, & alias poterat dispensare, valida erit dispensatio, & concessio dispensandi. Portel. *ibid. ref.* 52.

Non est necessarium manifestare perseuerantiam.

63 Non videtur subreptitia dispensatio in voto de perseuerãtia in Religione etsi non fiat mentio de ea in petitione dispensationis, cum perseuerantia nihil noui addit voto Religionis, cum implicitè intelligitur professio.

fessio, & approbatio. Texeda. *ibidem resolutio.53.*

64 Impetratio per aliquem obtenta ab eodem Superiore à quo negata fuit, tenet, & est valida, etsi tacetur prima negatio: & eadem doctrina currit, si negata ab vno Superiore obtinetur ab alio nulla facta mentione negationis alterius Superioris, etiam secundus sit inferior, & habeat potestatem delegatam, & negans ordinariam. Suar. *ibid. res.54.*

Valida est dispensatio facta ab vno Superiore denegata ab alio absq. mentione prioris negationis.

65 Taciturnitas prioris, non facit posteriorem dispensationem inualidam quando vtraque dispensatio versetur circa fines diuersos, & diuersos effectus secus si esset circa eumdem finem, & effectum. tunc necesse est, vt explicetur prior ad validitatem posterioris. Sanch. quamquam alij contrarium teneant. *ibid. res.55.*

Simile.

66 Potest impetrari dispensatio de voto Religionis non facta mentione voti Castitatis, sed non è contra, vt quando causa honestans dispensationē voti Religionis sumeretur ad ordinem Matrimonij, sed aliqui tenent, posse impetrari dispensatio voti Castitatis, absque mentione Religionis, cum hoc non obligat ad perseuerandum. Basil. Pont. *ibid. res.56.*

Potest impetrari dispensatio de voto religionis tacito voto castitatis, sed non è contra.

Aliqui affirmant.

67 Possit quis impetrare dispensationem vnius in regularitatis nō facta mentione de alijs, cum non sit connexio inter tales in regularitates. Perez. *ibid. resol.57.* Vnde committens plura homicidia, non incurrit in plures in regularitates, numero distinctas, vnde potest impetrare dispensationē primæ sine mentione aliarum. Palaus, & alij *ibid. res.58.*

Satis est dispensatio vnius in regularitatis, non facta mētione de alijs.

68 Cum ex eodem gradu consanguinitatis, vel affinitatis duplicato vnū tantum oritur impedimentum non est explicandus duplex gradus in dispēsatione, sed tantum gradum propinquiorem, ex quo impedimentum oritur. *ibidem resolutio.60.*

Gradus propinquior ortus ex consanguinitate explicandus est.

69 Tacere in dispensatione causam finalem, facit illam subreptitiam, & inualidam, non autem impulsiuam. Item non vitiatur dispensatio ex falsa causæ expressione, quando ea expressa facilior esset dispensatio, vt cum impetrauit beneficium simplex, exponendo esse Curatum. Pan. *ibid. res.61.*

Taciturnitas causæ finalis facit dispensationē non subreptitiam, non causæ impulsiuæ.

70 De dispensatione obtenta Matrimonij, quæ fuit irrita, non habet fieri mentio in secunda dispensatione, cum ad hoc iura non compellunt, nec prima suum effectum operata est. *ibid.59.*

Non est facienda mentio de dispensatione irrita.

71 Dispensatio facta à Pontifice cum consanguineis, alligando habuisse copulam, & iam non est habita, tamen propter hoc mulier passa est detrimentum famæ non est subreptitia, sed valida, & quando causa est finalis, est valida, secus si non sit finalis. Amicus. Item. Dispensatio cum consanguinea, cum qua habuit Copulam ante dispensationem, & post illam antequam ab Episcopo executioni mandetur, iterum se copulauit, literæ dispensationis illi suffragantur, sed si postquam Episcopus executioni mandauit, & Copulam iterum habuit ante contractum Matrimonium Episcopus non potest amplius cum illis dispensare. Portel. *ibid. res.65.*

Valida est dispensatio obtenta de copula non habita propter infamiam.

Alia curiosa.
Non potest amplius Episcopus dispensare.

72 Dispensatio facta in voto, falsè explicatio substantia voti, si vnum includatur in alterum, vt pars in toto valida est dispensatio, secus autem si neutrum includatur in aliud. Suar. *ibid. res.66.*

Si includatur pars in toto valida est dispēsatio, secus si neutrum.

73 In voto iurato si petatur dispensatio facta mentione de vno solo, negato altero valet dispensatio. Sanch. *ibid. res.67.*

Valet dispensatio voti non facta mentione de altero.

74 Curialis, vel sollecitator, qui vt facilius impetret dispensationem mutata substantia narrationis, non incidit in excommunicationem, sed in pœnam falsarij. Sanch. Et rescriptum est validum. *ibid. res.68.*

Mutata substantia narrationis à curiale, incurritur pœnam falsarij.
Validū est rescriptū.

75 Dispensatio impetrata per ignorantiam, & simplicitatem tacendo causam veram, non est valida. Palaus. *ibid. res.69.*

Impetrata per ignorantiam non est valida.

76 Clausula (Motu proprio) non supplet, si vitium subreptionis sit in expressione Causæ finalis falsæ, & motus sit contrarius tertij, nec tollit inhabi-

Curiosa circa hæc verba (motuproprio)

habilitatem personæ si taceatur. Amicus. Sed si dicit Motus proprio sua voluntate, & liberalitate, hoc modo tollit impedimentum etiam non narratum. *ibid. resol.* 70.

In graui necessitate potest Episcopus dispensare.

77 In aliquo casu, vrgente necessitate, in quo non potest adiri Pontifex propter magnam pauperiem, Episcopus potest in illo dispensare. Sanchez, & alij. *ibid. resol.* 71.

Constitutiones non roboratas à Papa, potest Episcopus abrogare.

78 Episcopus potest abrogare Constitutiones confirmatas pro sua Diœcesi per Papam, quando is suas non fecit, & robor non addidit, secus autem si suus fecit. *ibid. resol.* 73.

Facienda est mentio prioris dispensationis, si non esset eiusdem generis.

79 Dispensatus in vno casu, si postea in alio eiusdem incidat, debet facere mentionem prioris dispensationis, aliter dispensatio erit nulla, secus autē si non esset eiusdem generis, sed diuersi. Cou. *ibid. resol.* 75.

Cessat dispensatio si cessat causa finalis, antequam habeatur.

80 Causa finalis verificatur in dispensatione eo tempore, quo Pontifex dicit in litteris (si Præses veritate nitantur). Item dispensatio delegata inferiori, si causa finalis cesset antequam habeatur, vel exequatur non valet, cum iam non erat perfecta dispensatio sed in fieri, & sufficit, vt eam subeat, quādo dispensatur, sed non in initione Matrimonij. Præp. *ibid. resol.* 77.

Episcopus potest dispensare in impedimentis occultis cum detrimento, & infamia.

Non potest eius Vicarius nisi ex speciali delegatione.

81 Episcopus potest in aliquibus dispensare validè, super impedimentis Matrimonij. Primò, quando impedimentum est occultum, vt non possit manifestari sine notabili detrimento famæ, vel alicuius grauioris mali. Secundò, quando Matrimonium est contractum in facie Ecclesiæ, & validum præsumatur. Tertiò, quando separatio futura sit difficilis, & vel ex vna, vel vtraque parte non potest probari illam faciendam. Quartò, si sit difficilis recursus ad Pontificem etiam in diuitibus, & non sit facilis recursus ad Legatum Apostolicum. Sed per hoc vltimum videtur non posse. Diana. *ibid. resol.* 78. Sed isti casus non sunt concessi eius Vicario sed potest Episcopus cōmittere vt dispensat Præp. *ibid. resol.* 79.

Simile.

82 Potest Episcopus, tentatis omnibus (ad euitandum scandalum, vel infamiam) ex causa vrgente dispensare in impedimento dirimente, non solum in contrahendo, sed etiam contracto. Item potest dispensare propter dispēsationem subreptitiæ obtentam, post contractum matrimonium confirmādo dispensationem Pontificis. Basil. Pont. Et etiam super impedimentis superuenientibus matrimonio iam contracto, & impedimentis petendi debitum, Val. *ibid. resol.* 80.

Copula inter consanguineos non est manifestanda, quando incæstus non est publicus.

83 Copula habita inter consanguineos, cum non sit impedimentum, nō est manifestanda Pontifici, nec est subreptitia dispensatio, dummodo incæstus non sit publicus, & cum infamia tertij. Sanch. *ibid. resol.* 81.

Copula cum spe facilius impetrandi dispensationē, si vtriusque pars est conscia, debet exponi.

84 Copula habita cum spe, & animo facilius dispensaturi super impedimento quando vtrique sunt conscij, non autem vnus ex ipsis, debet exponi, tamen si adsunt aliæ causæ sufficientes solæ ad obtinendam dispensationem tunc necesse non est exponere Copulam, nec intentionem, qua habita fuit. Auersa. *ibid. resol.* 82.

Copula ex parte vnius non facit dispēsationē subreptitiā, etiam cum cognata spirituali.

85 Copula cum consanguinea ex parte vnius tantum Cognita, vel ex publica honestate, non facit dispensationem subreptitiam, si in petitione dispensetur non manifestando Copulam cum cognata spirituali cum non sit incestus; & quando non seminatur intra vas non contrahitur incestus. Sanch. *ibid. resol.* 83. & *n.* 7.

Dispensatio quando litteræ non sunt speditę valet in foro interno.

86 Dispensatio valet in foro conscientiæ, quando probabiliter necesse est Papam dispensare etsi litteræ nondum sint expeditæ, non autem in foro externo; & etiam valet si Papa moriatur antequam litteræ expediantur. Molina. *ibid. resol.* 84.

Potest contrahi cum consanguinea, cum qua dispensatus fuit post mortem primæ vxoris.

87 Si quis obtinuit dispensationem contrahendi cum consanguinea, tamen cum alia nupsit, potest mortua prima contrahere cum consanguinea

guinea cum qua dispensatus fuit. *ibidem resolutio.* 85.

88 Potest superior dispensare in votis, etiam inuito vouente, cum sit Dominus eius voluntatis, quando vero sit in bonum commune, vel bonum spirituale vouentis, aliter non valet. *ibid. res.* 86. Superior inuito vouente potest in suis votis dispensare.

89 Dispensatio obtenta pro aliquo eam ignorante, valet si eam acceptat, sin minus, non est valida. Sà, etiam pro consanguineis pauperibus sine mercede. Item, valet dispensatio quando impedimentum officit vtrique, satis est, si vnus sciat impedimentum, & ab eo obtineatur, & acceptatur, vt pro sit altero ignoranti. Nauar. quando impedimentum est vnius, vel vtriusque, vt est in voto castitatis potest acceptare absque mandato alterius. Sanc. *ibidem resolutio.* 87. Dispensatio impetrata inscio vouente valet si eã acceptat.

90 Dispensatio, nisi sit nota dispensati, non sortitur suum effectum, & si contrahat matrimonium, non est validum, debeat esse conscius dispensationis. Anricus *ibid. res.* 88. Necesse est vt sit nota dispensato.

91 Non potest Pontifex reuocare dispensationem ad suum libitum factam super aliquod impedimentum, absque legitima causa, quando est pro remuneratione meritorum impellentium voluntatem Pontificis, nec soluta pecunia in Dataria pro subleuandis sumptibus Pontificis, non autem si gratis, & non per modum contractus; nec à Sacra Pœnitentiaria possunt reuocari dispensationes à se factæ eodem modo, vel ad bonum spirituale tertijscum causa vero potest; licet non possint ordinarij, qui ex causa dispensant. Perez. *ibid. res.* 89. Non potest Pontifex reuocare dispensationem ad suum libitũ absq; legitima causa.

92 In dispensatione continente duas partes simul coniunctas, subreptio vnius inualidat validitatem alterius; non autem quando partes sunt distinctæ, & non habent connexionem inter se. *ibid. res.* 90. Quando partes sunt distinctæ subreptio vnius, non inualidat validitatẽ alterius.

93 Taciturnitas veritatis, vel manifestatio falsitatis non vitiat rescriptum quando subreptio non est circa causam impulsiuam; secus in causa finali. Diana *ibidem resolutio.* 91. Taciturnitas veritatis, quando non est circa causam finalem non vitiat rescriptũ.

94 Pontifex potest dispensare, (vt dicemus de potestate Pontificis) non solum cum magnatibus, & nobilibus personis, sed etiam cum priuatis, ob eorum priuatum bonum in secundo gradu. Ochogau. *ibid. resol.* 92. Potest dispensare etiam cum priuatis personis.

95 Si vis scire causas propter quas Pontifex dispensare possit non te pigeat legere. *ibid. res.* 93.

96 Fœmina pauper, si ante, vel post missionem pro dispensatione, sed antequam dispensetur fiat diues, vel per hæreditatem, vel per legatum, potest renuntiare ad effectum prædictæ dispensationis obtinendæ, non autem si nolit renuntiare, nec acceptare; si autem per longitudinem Regionum facta hærede, vel legataria, & non peruenerit ad eam notitia legati, & concessa fuit dispensatio potest acceptare, & contrahere matrimonium, & valida est dispensatio. Sanchez sic valet dispensatio fœminæ, quæ ob paupertatem, non potest extraneo nubere, si petat nubere cum eadem paupertate cum consanguineo. *ibid. resol.* 94. Fœmina pauper effecta diues si vult renũtiare potest. Valet ob paupertatẽ dispensatio cum consanguineo.

97 In dubio si habeat impedimentum potest licitè contrahere matrimonium absque dispensatione. Cra. *ibid. resol.* 95. In dubio potest contrahi absque dispensatione.

98 Potest dari casus in diuitibus, vt propter aliquam, vel aliquas causas adire non possint Pontificem pro dispensatione super impedimento dirimente, in quo Episcopus potest dispensare. *ibid. res.* 96. Datur casus, vt diues non possit adire Papam.

99 Potest Pontifex dispensare, & soluere potestate supernaturali sibi à Deo concessa, matrimonium ratum, & non consumatum. Dia. *ibid. res.* 97. Potestate supranaturali potest soluere matrimonium ratũ & non consumatum.

100 Dispensatio cum Clausula (si præces veritate nitantur) est valida, & durat etiam morte concedentis; & hoc etiam procedit in in regularitate, & alijs, quæ in foro externo, vel interno committuntur cum hac clausula. *ibid. resol.* 98. Durat dispensatio mortuo Papa cum clausula (si præces.)

101 Di-

Dispensatio testandi durat mortuo concedente, & aliqua curiosa inuenies.

101 Dispensatio, & facultas concessa Episcopis, & alijs non valentibus testandi non spirat morte concedentis. Riccius. Secundò, non validatur testamentum tum factum sine licentia, ex supraueniente facultate. Tertiò, testamentum factum ab Episcopo ante facultatem habitam conualidatur cum licentia superueniente. Quartò, si Princeps concedit facultatem ædificandi Molendinum extenditur ad ædificatum. Quintò, si Rex concedit habendi beneficium in Regno, habet locum de iam habito. Rebuffus. Sextò, si Pontifex dispensat habendi plura beneficia incompatibilia extenditur ad iam habita. Septimò, licentia Episcopi ad ordines suscipiendos non expirat eo mortuo, & sic de alijs beneficijs habitis, vt gratiæ. Octauò, licentia confitendi, aut concionandi non expirat etiamsi amoueatur ab Episcopatu. D. Anton. Nonò, non expirat licentia eligendi Confessarium concessa à Pontifice, vel Episcopo per eorum mortem. *ibid. ref. 99.*

Potest dispensare in voto solẽni paupertatis, & obedientiæ.

102 Pontifex potest dispensare in voto solemni paupertatis, & obedientiæ. Lessius. Sic etiam in recitatione Diuini Officij cum qualibet persona obligata. *ibidem resolutio* 100 & 101.

Dispensatus ad vnũ casum dispensatio non extenditur ad alium.

103 Dispensatus vnius casus, non censetur per extensionem ad alium, vt cum donatur alicui vnus nummus aureus ob amicitiam non tenetur ad alium. Censetur ad annexos & connexos, & inclusos suo dispensatis. Glossa *ibidem resolutio.* 102.

Doctori, & non licentiato.

Valet etiamsi pro solis fœminis sit deputatus.

104 Dispensationes directæ Magistro Theologiæ intelliguntur Doctori Theologo, & non licentiato, solum possunt licentiatis Societatis Iesu dirigi debent tamen habere potestatem à Superiore antequam litteræ sint expeditæ, alias dispensatio erit nulla. Quando vero diriguntur Confessario ab Ordinario approbato valet etiam si sit pro solis fœminis, vel solis masculis, non autem ratione scientiæ. Perez. *ibidem resolut.* 103.

Confessarius electus virtute litterarũ non potest variari.

105 Non potest variari confessarius electus virtute litterarum dispensationis vigore eiusdem Bullæ inconsulto maiori pœnitentiario. Pater Leo, & alij tenent non ammittere suum effectum, quamuis aperiantur à non habente dictas qualitates in illis: concessas executori, & apertori, peccabit tamen illas aperiendo carens illis.

Denuò potest eligi.

Item potest adire alium Confessarium, casu quo primus aperit, & nolit dispensationem concedere, cum sit eiusdem naturæ confessionis Sacramentalis, quæ variari potest, imò etiamsi melius consultus postea vult concedere, potest etiam eligi denuò. Naldus. *ibid. ref.* 104.

Debet fieri in confessione etiamsi sit inualida, & sacrilega.

106 Dispensatio debet fieri in confessione Sacramentali iuxta verba Sacræ pœnitentiariæ (quatenus audita Sacramentali Confessione.) *ibidem resolutio.* 105.

107 Dispensatio facta in confessione inualida, & sacrilega, sortitur suum effectum cum agitur de materia fauorabili, dummodo Confessio non sit inualida ex defectu integritatis circa rem de qua petitur dispensatio. Suar. *ibid. ref.* 106.

Propter frequentem lapsum complexionis.

108. Vt dispensatio cum clausula (propter incontinentiæ periculum) sortiatur suum effectum, debeat fieri propter frequentem lapsum, & fragilitatem complexionis, vel ex prauo habitu acquisito, non ex aliquo timore. Portellus. Sic etiam in voto Castitatis in foro conscientiæ non sufficit, quæuis tentatio, nec periculum, sed magnum, vel ex praua inclinatione oriatur, vel ex complexione naturali, vel prauo habitu. Filliuc. *ibid. ref.* 107.

Clausula examinationis.

109 De clausula (examinationis faciendæ oratoris à confessario) indigere iuramento volunt aliqui, sed si antea ex alia confessione Confessarius sciuit veritatem non indiget nouo iuramento, ac dispensare possit. Item, si causa iusta est à parte rei, & confessor illam nescit, neque examinet, & dispenset nulla est, cum non seruat formam substantialem præscriptam pro

illo

illo actu faciendo; Confessarius debet monere oratorem antequam dispensèt de veritate dicenda, aliter dispensatio non valebit, tamen si hæc ommittat seruanda reliqua, dispensatio est valida, *ibid.ref.*108.

110 Quoad clausulam de confessione facienda, & alijs pœnitentijs debet confessor iniungere aliquas confessiones, potest eas iniungere, vel semel in mense, vel duobus, vel tribus mensibus suo arbitrio faciendis, & si vna fiat 1. Ianuar. & altera Februar. valet; & si in vno istorum mensium incidat confessio annualis Ecclesiæ non tenetur menstruam facere; secus de confessionibus per votum, de alijs pœnitentijs potest suo arbitrio, vel imbecillitate pœnitentis aliqua opera pia in die, vel Hebdomada, aut mense iniungere sicuti est ieiunium, vel alias preces. In voto Religionis vero, quæ iubentur quotidie imponi, recordetur exceptionis voti, quo tenebatur. Portell. *ibid.resol.*109. De alijs clausulis vide infra.

111 De clausula (dummodo impedimentum sit occultum) aduertendum est publicum esse illud, quod est notorium, & foro contentioso deductum, itaut rectè, à simpliciter dicatur publicum. *ibid.resol.*110.

De Clausula (gratis vbique) intelligitur prohibere solum munera à manu, & non poculenta, & osculenta, quæ animi gratia donantur. Perez. *ibidem resol.*111.

112 Annuendum est à Summo Pontifice, oratoribus pro dispensatione in secundo gradu consanguinitatis etiam priuatis. Nau. *par.*8. *tr.*7 *res.*8.

113 Plura rescripta concessa à Summo Pontifice, semper præferendum est vltimum priori, facta mentione de priori, maximè pro diuersis beneficijs, vel pluribus Ecclesiis, in secundo debet fieri mentio de primo, & de processu exequuto ex primo rescripto. Panorm. quando duo rescripta impetrantur vnum à principali, & alterum à Procuratore, & ignorante datur optio, quo vti vellet. *par.*8. *tr.*7. *res.*4. Præferendum est rescriptum vltimum priori. Potest vti, quo velit.

DIVORTIVM.

1 Copula Sodomitica imperfecta cum vxore non inducit causam diuortij perpetui, sed debet esse completa cum feminis effusione intra vas contra naturam. Sanch. *par.*9. *trac.*8. *res.*39. nec per pollutionem intra clausura mulieris, contra Texeda. *ibid* §. *Hinc dictis.* Sodomia debet esse cum feminis effusione, vt sit causa diuortij.

2 Concedendum est diuortium marito, qui vxorem eiecit è domo negando ei alimenta, & ipsa per hoc fornicata est, non ideo adulterio consentit, nec à diuortio faciendo impediendus est, secus si ea intentione eiecisset, vt compulsa necessitate adulterium committeret. *ibid.resol.*38. Et potest petere diuortium etiam quod vxor adulterata est per vim grauem cadentem in constantem virum. *ibid.* §. *Sed si quæres.* Diuortium concedendum est marito eijcienti vxorem cui alimenta negauit, dummodo ea intentione non eiecisset.

3 Non tenetur vir vxorem dimittere adulterantem, & pertinaciter perseuerantem in adulterio, sub peccato mortali nisi in rarissimo casu, itaut dimissio sit apta ad emendationem absque inconuenienti, aut ad euitandam suspectionem, & non sit marito valdè incommoda, & non sit aliud remedium sufficiens ad emendationem, tenetur eam dimittere. Sanchez *ibidem resolut.*40. Sic multo minus de vxore cum viro adulterante. *ibidem.* §. *Sed quid dicendum.* Non tenetur dimittere vxorem pertinacem in adulterio.

4 Vir, qui post diuortium adulterium commisit, non solum ex Iudicis sententia, & ex officio, sed ad petitionem partis, cogendum esse innocentem, (postmodum nocentem, nocenti dimisso reconciliari) obligatusque esse in conscientia, hanc præstare reconciliationem quolibet volente, & de hoc alibi dictum est. *ibid.res.*39. Potest cogi vir post adulterium, vt vxori reconcilietur.

Muliet adultera ingressa monasterio potest professionem emittere.

5 Mulier adultera ingressa in Monasterio, vel tacente viro offenso potest professionem emittere absque eo, quod vir tenetur ingredi Religioné; sed potest in sæculo manere absque vllo voto. Diana. *ibidem.ref.60.*

D O L O R.

Non est necesse vt dolor sit semper actualis quando actu non reuocauit antecedentem.

1 ACtus doloris in confessione facienda, potest præcedere tempus, v.gr. si manè dolet, & actu non reuocato post tres, vel quatuor horas confiteatur sine nouo doloris actu, satisfacit confessioni, & si nocte præcedente examinauit suam conscientiam eliciendo actum doloris, potest manè confiteri sic etiam transacto die actu tamen non reuocato. Diane. *par.9.tract.9.ref.51.*

Contritionem ob metum pœnæ Purgatorij sufficere ad valorem Sacramenti docet Leandrus, sic etiam attritio de morte subeunda per sententiam Iudicis, ob infamiam, est sufficiens ad valorem cum aliquo respectu ad Deũ vt sit dolor de peccato commisso. Lugo. *ibid.* §. *Nota hic.*

De venialib. etiam eliciendus est dolor.

2 Qui confitetur de venialibus tantum, tenetur elicere actum doloris efficacis sicut tenetur in confessio... de mortalibus. Diana. *par.9.tr.9.resol.51.* Peccata venialia possunt remitti virtute. Sanchez. *ibidem* §. *Sed si.* Similiter dolor de peccatis validus est si habeatur ante, vel post confessionem. *ibidem tractat.9.resolutio.37.*

D O M I N V S.

Potestas Dominica quid.

Quid Dominus. Qui eius effectus.

1 CErtum est seruos esse in Dominorum potestate. Quæ potestas rectè definitur ius quod Dominus habet in seruum. Et omni suo effectu eadem est cum dominio, quod Dominus habet in rebus suis, id sit potestas Dominica in seruis. Per Dominum autem intelligimus non solũ eum qui verè Dominus est, id est, proprietatis; sed fructuariũ n etiam, & bonæ fidei possessorem. Huius autem potestatis effectus præcipuus est, quod Dominus in seruos vitæ, necisque potestatem habeat, quæ tamen potestas hodie ex constitutione Diui Pij Antonini valdè diminuta, & coarctata est. Licèt enim illa olim fuerit summa, hoc est licèt Dominus potuerit seruum suum sine causa impunè occidere, verberare, violare; attamen hodie sine causa legibus cognita, non potest. Et hæc omnia docet Iustin. *in institutis lib.1.tit. de his, qui sui, vel alieni iuris sunt.* Quæ quidem olim procedebant de iure ciuili: nam de iure naturæ contrarium dicendum, cum homicidium sit intrinsecè malum. *par.7.tr.7.ref.4.*

Non potest denegare alimenta seruis.

Licet possit ea minuere.

At ob sæuitiam potest cogi vendere seruos.

2 Aliqui opinati sunt posse Dominum ob certa quædam crimina, & scelera serui, denegare illi alimenta, vt si sit ingratus, vel contumeliosus in Dominum, vel si mali aliquid fecerit, ob quod mortis pœnam meretur. Sed verius est, quod alij tradiderunt; Si serui crimen est vltimo supplicio dignum ad Magistratus, ac Iudices iure deferturisi alterius pœnæ sit reus, priuatim à Domino iure punitur, numquam tamen alimenta, quæ sunt necessaria simpliciter vitæ subsidia, Dominus potest iure denegare; quamuis ea possit ex parte minuere ita vt seruus non inedia absumatur, & pereat, sed attenuato, & diminuto victu castigetur, vt sic fortè ad saniorem mentem, meliorémque vitam redeat. Ita Fillintius *tom.3.tract.28 par.2.cap.4.num.75.* Vnde non sunt damnandi Domini, qui propter aliqua delicta licèt leuiora detrahunt seruis *Parte della ratione*, vt vulgò dicitur. *par.7.tract.7.resol.46.* Quod si Dominus sit nimis sæuus in seruos, potest cogi, vt illos vendat, ex Menochio

chio de Arbitr. centur. 2. cas. 138. ex lib. 3. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris, §. sed maior. Sicut cogitur Pater emancipare filium, quem acerbiùs quàm pro paterna pietate tractarit. Et ob sæuitiam socij licet ante tempus à societate recedere. Et Vassallus nimium sæuiendo in subditos ius feudi amittit. Æstimatio autem cuiusque sæuitiæ arbitrio iudicis remittenda est. *Ibidem resolut.* 46.

3 Dominus potest irritare ea vota serui, quæ ipsius obsequio, & seruitio obstiterint; non autem ea, quorum executionem serui remiserint in tempus solutæ seruitutis. De votis verò ante seruitutem emissis, suspendi eorum executio potest, si præiudicantia fuerint, & idem dicendum de votis obseruandi præcepta diuina, audiendi missam, ieiunandi, cōmunicandi, &c. quod à fortiori procedit, in votis rerum ad consilium pertinentium, vt recitandi aliquas moderatas orationes, præstandive aliquam moderatam abstinentiam. Votum verò castitatis nullatenus irritari, neque suspendi potest. Et idem est de votis realibus, si fortè serui aliqua bona habeant propria. Secus verò si ex bonis dominorum sint, nam eo ipso sunt eorum dispositioni subiecta. Ita Trullench *in Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 2. dub. 37. n. 1. & seqq.* qui optimè etiam obseruat vxorem non posse serui vota irritare, nisi spectent ad eius bona paraphernalia; & *dub. 36. num. 7.* notat, posse dominum serui impuberis parentibus orbati, omnia illius vota irritare. Quod est valde notandum. *p. 7. t. 7. res. 27.* Quæ vota seruorum possit irritare, & quæ non.

4 Possunt autem grauiter peccare Domini præcipuè in his. Primò si sint notabiliter negligentes in procurandis iis, quæ sunt necessaria ad salutem seruorum; vt est susceptio sacramentorum suo tempore. Missæ auditio, & alia huiusmodi. Secundò si sint negligentes in corrigendis eorum peccatis. Tertiò si iubeant aliqua, quæ serui facere non possint sine peccato mortali. Quartò, cum eos onerant laboribus intolerabilibus. Quintò, cum eos afficiunt contumeliis, vt vocando seruos Christianos canes. Sextò, si grauiter verberent ex leui culpa. Ita Trullench *in Decal. tomo 1. lib. 4. cap. 1. dubio 6. num. 2.* At ego puto, Dominos; vocando seruos Christianos canes excusari à peccato, quia ex ira, & ex indeliberatione talem solent proferre iniuriam. *ibid. resol. 47.* Nec peccant offerendo carnes seruis infidelibus in die ieiunij, vel imponendo illis opera seruilia in diebus festiuis; quia infideles sunt extra Ecclesiam, & non ligantur eis præceptis. *pr. 1. tr. 9. res. 42. & pr. 7. tr. 7. res. 58.* Peccata in vsu seruorum. Non peccant vocandi seruos Christianos carnes. Nec in apponendis carnibus festis infidelibus, &c.

5 Dominus peccans cum seruo, vel serua infideli, debet in confessione hanc circumstantiam explicare, iuxta probabiliorem sententiam, quam docet Auersa *de Sacram. Pœnit. quæst. 9. sect. 9.* Sed probabilis est etiam negatiua, cum plures Doctores asserant circumstantiam infidelitatis in copula illicita non mutare speciem, sed aggrauare. *p. 7. t. 7. res. 72* Nec peccando cum illis, tenetur hanc circunstantiam aperire.

6 Quæres an Dominus teneatur resarcire dānum à seruis illatum? Respon. quod competit actio aduersus Dominum mancipij ob damnū à mancipio culpabiliter illatum absque Domini culpa, vt habetur *in tit. Iust. & Digest. de noxalibus actionib.* (Si enim culpa Domini illatū fuit, tenebitur Dominus aliunde ex iniusta læsione ad totum damnum:) & tunc Dominus debet, vel damnum soluere, vel mancipium per noxa dare damnum passo. Dixi ob damnum à mancipio culpabiliter illatum; quia si absque vlla eius culpa fuit, sicut mancipium ad nihil tenetur, ita nec Dominus, nisi quantum ex damno illato factus est locupletior: si autem aduersus mancipium criminaliter agatur ad eum puniendū non potest Dominus illud liberare, soluendo damnum, sed debet actio aduersus seruum intētari. An verò ista obligatio, quam Dominus ex dāno illato à mancipio contraxit, liget in Foro consciētiæ, an solū post Iudicis cōdemnationem: affirmat Vasquez *opusc. de Restitut.* Tenetur resarcire damnum culpabiliter à seruo illatum. Non tamen ante Iudicis sententiam.

*cap.2.§.2.dub.1.*cum alijs. Ita probabilior mihi videtur contraria sententia, quam tuetur Trullench in *Decal.tom.2.lib.7.cap.6.dub.3.num.9.par.7. tract.7.ref.73.* Quando autem possit, vel non Baptizare filios suorum seruorum inuitis parentibus. Vide Verbo *Baptism.nu.41.* Item an teneatur strictius ad correctionem. Vide V. *Correctio nu..*

DONATIO.

Donationis diffinitio.

1 † DOnatio est datio liberalis, quæ nullo iure cogête ex sola animi benignitate alteri fit, & conceditur, vel est actus, quo res propria, ex liberalitate à volente proficiscitur, & in volente confertur. Arprechus *par. 8.trac.6.ref.1.*

Duplex donatio causa mortis, vna, & inter viuos alio.

2 Duplex donatio inter viuos vna, causa mortis altera, donatio differt à legato substantia, & natura, in donatione requiritur donans, & donatarius, in legato sola voluntas testatoris; Inter viuos, est quæ sine suspitione vlla mortis sed mera voluntate donantis, & mente, & proposito, vt res donata, statim fiat accipientis, nec vllo casu ad donantem reuertatur ad distinctionem illius causa mortis, quæ facilè reuocari potest. Diana. *ibid.ref.2.*

Non potest donare infantes, furiosi, mëtecapti, muti, & surdi, sed si signo aliquo ostendunt, quæ volunt, possunt senes deliri, pupilli, impubes.

3 Infantis, furiosi, & mente capti, muti, & surdi nati donare non possunt; Muti, & surdi, qui quod volunt ostendunt possunt donare; qui casu est surdus, vel mutus, vel vtrumque simul; litterarum tamen non ignarus, talis scripto donare potest; senes deliri non possunt donare; senes vtentibus iudicio non prohibentur; sed solum deliribus pupilli non possunt donare; impubes non expletis annis quatuordecim fœmina 12. nulla non possunt donare, tamen ad pias causas, & hoc de iure Ciuili, non in foro conscientiæ, donationes impuberum cum ratione factæ erunt validæ. *ibidem resolut.3.*

Minores 25. annorũ non possunt donare.

4 Minores annorum 25. absque Curatoris auctoritate donare non possunt, si non habent Curatores possunt in reuocabiliter donare res mobiles, (non immobiles) dummodo ratificent elapsis 25. annis & infra istud tempus possunt retractari auxilio restitutionis. Prodigi nõ possunt donare: minores 25 annorum habentes vsum rationis sine licentia patris, & Curatoris, bona

Prodigi.

Castrensia, & quasi Castrensia, cum sint Domini istorum; filiusfamilias nõ potest promittere bona immobilia, neq; mobilia pretiosa, tamen post annos 25. si ratificat valet. Item Mas post decimum annum cum dimidio, fœmina

Et alii minores.

post nonum cum dimidio, sicut possunt contrahi naturaliter, ita possunt inscio tutore; tamen si probatur inertia, vel deceptio potest rescindi donatio; donatio facta à minore in foro conscientiæ, cum ratificabitur, vel donec à tutore irritetur valet, tamen venialiter peccaret, mortaliter, vero quando in contemptu, vel iniuria tutoris id faciant. *ibid.ref.4.*

Miles non potest donare.

5 Miles non potest donare nisi ob vsum corporis, vel aliud obsequium si absolutè, & liberè donauit bona cuiuscumque generis potest repetere, non autem ratione vsus corporis. Hurtadus. Post commissum crimen capitale

Nec post cõmissum crimen.

non potest donari, si sequatur condemnatio; Donationes factæ post duellum, licet donator nondum sit postulatus, per fiscum reuocatur; crimen non capitale, non facit irritam donationem etiam post condemnationem; dummodo non sit donatio causa mortis: bona addicta fisco post condemnationem donata non tenent; antea facta tenet donatio; idem dicendum est Ecclesiasticos non posse Concubinæ donare. Dicastillus. *ibidem resolut.5.*

Bona Castr. & quasi Castr. possunt donari à filiisfamilias.

6 Bona Castrensia, & quasi Castrensia possunt donari à filijs familiæ, secus de profectitijs, neque aduentitijs, etiam si transeat ad secundas nuptias,

patris, tamen si filiofamilias donatum fuerit, vel relictum aliquod bonum, cum hac conditione, nè vsusfructus sint patris, hos potest donare; si filius admissus est in hæreditatem simul cum patre, hic habet solum consortium proprietatis; & quando pater fit hæreticus, filius acquirit ius bonorum. Fernand. *ibid. res.* 6.

7 Non tenetur ad restitutionem donatarius, si accipit à minore 25. annorum tacitè, vel non consentiente Curatore, dummodo donet, quod possunt sui pares, vel sui iuris, quando à Curatore, vel ab ipso non repetantur secus autem si repetantur, nec peccat infra illud tempus non restituendo. *ibidem resolut.* 7. Non tenetur accipiēs à minore ad restitutionem.

8 Serui possunt donare bona, sibi donata, vel relicta, aut acquisita sua industria tempore, quo Domino non inseruiunt, ne seruitium fraudant, etiam tacitè, vel expressè, vel cum conditione, ne Domino acquirent. Sanc. contra Caram. *ibid. res.* 8. Serui possunt donare sibi relicta, vel donata.

9 Ancillæ possunt donare bona donata ob turpem vsum sui corporis, sicut possunt serui, vt supra; vel etiam ex Ludo lucrata in foro tamen consciētiæ. Dian. *ibid. resol.* 9. Simile.

10 Vxores possunt donare de facultatibus, quod arbitrio, & prudenti viro videbitur, & istis duplum concedendum est, quam filijs. Secundò, si vir rogatus concederet. Tertiò, si dat in extrema necessitate de superfluis naturæ. Quartò, de bonis in sua libertate positis, & de acquisitis sua industria. Quintò, ad impediendum damno marito, etiam spirituale, vt precetur Deū pro illo. Sextò potest accipere de rebus familiaribus pro necessarijs domi, & personæ, quando maritus nolit prouidere. Septimò, quando maritus est dissipator cum meretricibus, vel ludo, & cœtera huiusmodi. Octauò, potest facere elemosynas, donationes remuneratorias secundum faciunt suæ pares communiter DD. & non peccant vxores per istas res moderatas contradicente marito; nec si separentur tenentur de istis in partem recipere, nisi excedant limites prudentiæ Molina. *ibid. res.* 10. Vxores possunt donare iudicata à prudenti viro. Et vt infra. Nec contradicente viro.

11 Maritus potest idem facere, sicut, & vxor de bonis communibus acquisitis, sed moderatè quamquam sit Dominus, sed non potest aliquid donare filijs alterius matrimonij, nec dotem constituere, vel alimenta præbere, nec etiam parentibus si indigeant, sed tenetur de suis bonis, nec si occiderit hominem potest pecuniam dare de bonis communibus. *ibidem resol.* 11. Simile. Sed non filiis alterius matrimonii.

12 Superiores Regulares possunt donare moderatè, sed non splendidè, & sit semper pro beneficio Monasterij, vel pro fugiendo damno, & oppressione Monasterij; summa reliquitur arbitrio boni viri secundum qualitatē, & statum Monasteriorum & Religiosorum, & quoad subditos. Vide Dian. *tr. de pauper. Relig. r.* 1 *& c. ibid. res.* 12. Superiores Regulares possunt moderatè donare intuitu monasterii.

13 Episcopi, & Clerici validè donare possunt de bonis patrimonialibus, & de quasi patrimonialibus, cum sint veri Domini: de Ecclesiasticis si quid parsimoniæ viuendo affrancauerint, neq; in substentatione passi sunt, etiam de istis possunt donare. Dicastillo. *ibid. res.* 13. Episcopi, & Clerici possunt donare, sed non de bonis Ecclesiasticis.

14 Quamquam validè donare possunt Episcopi, & Clerici de rebus Ecclesiasticis, tamen illicitè, & cum peccato mortali donant, quia pauperibus, & Ecclesiæ superflua tenentur erogare, & non parentibus, & hoc de iure humano, & naturali possunt tamen de prouentibus eos subuenire. *ibidem resol.* 14.

15 Clerici validè donans, & si illicitè superfluos vsus tamen peccant donando, nam donatarius alienans ab Ecclesia, & locis pijs, non tenetur ad restitutionem, & dispensator fructuum Clericorum non dando pauperibus sed sibi retinendo, peccat mortaliter contra iustitiam; bona Ecclesiarum Clerici peccant donando.

T 2 non

non spectātia ad portionem Episcopi, & erat dispensator fructuum eorum possunt vendi ad sustentationem pauperum; similiter Meretrices vel ludentes cum Clericis beneficiarijs non tenentur ad restitutionem lucrata ex bonis Ecclesiasticis Trullen. *ibid.ref.* 15.

Communitas potest donare pro meritis.

16 Communitates possunt donare personis benemeritis communitati etiam vltra salarium, circa necessariam ad bonum regimē, vnde donationes facta à decurionibus, & consilio communitatis circa benemerita spectata qualitate ciuitatis, & personæ donatariæ sunt validè, & asserrioni ipsorum standum est donec probetur contrarium: & si tales non remunerauerunt possunt successores, sed de hoc est controuersia inter DD. *ibid.ref.* 16.

Tutores diuitū possunt donare donatione remuneratoria

17 Procuratores tutores, & administratores pupillorum diuitum spectata qualitate eorum, possunt aliquid donare remuneratoriè tantum sicut potest paterfamilias, Ecclesiastici, & Prælati, & etiam Regulares spectatis circumstantijs Sanch *ibid.ref.* 17.

Reges, &c. possunt donare dummodo non fit in damnum Regni.

18 Reges, & Principes possunt donare dummodo non fit in damnum Regni, vel boni publici, quia hoc modo possunt successores reuocare donationes Lugo. *ibid.ref.* 19.

Confirmantur iuramento inter coniuges donationes.

20 Donationes factæ inter coniuges firmantur iuramento, & non sunt reuocandæ, & quamquam istæ donationes regulariter sint prohibitæ, tamē morte firmantur. *ibid.ref.* 20.

Patris facta filio, & è contra valet in aliquibus casibus.

21 Donatio filiorum vtriusque sexus facta patri de bonis, quæ possunt donare valida est. Donatio patris facta filia, dummodo non sit enormis, vel ad frandem filiorum, aut contra ius naturale, & quod non excedat quintam in foro conscientiæ tenet. Villalobos, & alij, facta filijs illegitimis tamquam extraneis *ibid.ref.* 21.

Causa studij non valet.

22 Donatio iurata patris facta filio, tenet, saltem propter obligationem naturalem, & cum accedit iuramentum, cessat effectus patriæ potestatis. Th. & Iurist. *ibid.ref.* 22.

Firmatur morte naturali, & ciuile inter coniuges.

23 Donatio patris facta filio causa studij non valet, quia patet tenetur sustentare filios ad studium, vel ad gradum obtinendum, nec sumptus debēt computari in legitimam, & potest cogi pater per Iudicem à filio non solum pro alimentis, sed pro libris, & alijs necessariis, etiamsi debita fecit pro studio, & hoc de iure diuino. Auct. *ibid.ref.* 23.

Non valet sine insinuatione.

24 Donatio inter coniuges firmatur morte naturali, & morte Ciuili, vel professione Religionis professoris paupertatem, non de possidentibus bona Sanchez. Idem dicendum est de dicta donatione, quæ omnino est inualida iure communi, sed morte validatur, cum in vita non reuocauit, dummodo non excedat summam 500. aureorum absque insinuatione, quod si excedat non valet quoad excessum: idem valet per professionem in Religione matrimonij rati, & non consumati, quia huiusmodi requiritur mors. Io: Andreas. *ibid.resol.* 24.

Circa donationem arrhatum vide infra.

25 Donatio arrhatum, & sponsalitiæ largitatis, acquisitæ à sponsa per osculum, non tenetur sponsa restituere, cum non datur error in principali causa donationis, & propter hoc in pœnam recipit dimidium iocalium, etiam non facta insinuatione. Sacramenti per copulam integram, & arrha, & sponsalitia largitas sunt in matrimonio, & eo consumato vir moriatur non potest vtramq; acquire, vnde datur terminus 20. dierum ad eligendum sponsæ, vel illius hæredibus, elapso termino electio datur hæredibus mortui. Sanc. *ibidem ref.* 25.

Valet donatio vnius coniugis pro oleo, vel cera applicata Deo in Ecclesia.

26 Donatio vnius Coniugis annualis redditus pro dotanda Capella, vel illuminando lampadem oleo, vel cera est valida: Dia. Item valet si vxor donat viro ad consequendam aliquam dignitatem, vel honorem, &c. huiusmodi. Vuandig. *ibid.ref.* 26.

27 Do-

27 Donationes factæ inter virum,& coniugem non veræ,sed putatiuæ, si validæ sint tenent,sin minus non tenent, hæc est resolutio DD.Vnde si vir aliquid donet vxori,vel gemmas propter vsum corporis,quod refarcitio vocatur tenet.*ibid.resol.*27. Donatio causa refarcitionis valet.

28 Donatio mutua remuneratoria inter coniuges, valida, & licita est. *ibid.resol.*28.Vnde si maritus senex & ignobilis potest donare vxori nobili, & Iuueni.Clar.vocat eam remuneratoriam.*ibid.res.*29. Remuneratoria inter coniuges est valida.

29 Donatio inter coniuges causa mortis,valet, cum sit à lege recepta contra Clarum;inter socerum, & nurum, non tenet, cum sint viui filius, & eius vxor; In dubia donatione, si expresse non constat præsumitur causa mortis, quia ista potest reuocari, & non illa inter viuos. Ripa. *ibidem resolut.*30. Non tenet inter socerum,& nurum viuentibus sponsibus. In dubia præsumitur causa mortis.

30 Donatio inter coniuges in die Natiuitatis Domini, est valida ratione piæ gratulationis Christi nati,& etiam parentes filijs possunt donare aliquid.Berloch.alias causas de validitate inter coniuges lege. Dianam. *ibidem resolut.*31. Valet quæ fit causa gratulationis in die Natiuitatis Domini.

31 Donatio facta vxori à viro timente nè ponatur in banno, & postea bannitur si bona confiscantur,talis donatio à fisco non potest reuocari *text. vnic.in iure leg.Sed si mors*; vnde, vt donatio confirmetur requiritur necessario,vt viuente donatore traditio sit vera, vel ficta, & res donatæ donatario sint traditæ,aliter morte non confirmantur. De gemmis donatis mulieribus mortuo marito,vt scrupulus tollatur,quando non potest haberi mens donantis,videndum est de alijs fœminis quomodo vtantur gemmis, & ita debet,& ipsa vti non autem ad pretium. *ibidem resolut.*32. Non potest reuocari à fisco donatio facta à viro ante bannum. Vide infra alias conditiones donationis.

32 Donatio patris filio remuneratoria, valet dummodo benemerita approbentur à filio, etiam si spetie exprimat; in foro conscientiæ sufficiunt merita, & seruitia extrinseca, & si probari non possint, & si filius patri inseruiuit, id non facientibus alijs filijs potest pater filio donare, quod extraneo donaretur pro tali seruitio, & hæredes tenentur illud dare tamquam pretium post mortem patris, dummodo tali intentione deseruisse aliter non potest recipere. Fagund. & valet donatio talis post eius mortem quamquam à filio merita non probentur. *ibidem resolut.*33. Donatio patris filio causa remunerationis valet,etiamsi seruitia non probantur.

33 Discordant Theologi, & Iuristæ circa donationem factam filio à Matre, conueniunt tamen, quando mater donat filio intuitu patris principaliter valere talem donationem,sic etiam valet facta mancipato, naturali, & filio vxorato.Villalobos. *ibid.res.*34. De donatione facta à matre filio discordant doctores.

34 Licet donatio patris facta filio non valeat, tamen si eam nõ reuocauerit confirmatur eius morte, & confirmatur quãdo in eadem voluntate perseuerauit dummodo res non sit donata alio titulo;tamen si excedit 500.aureorum summã non videtur bona etiã post mortem.& alijs filiis præiudicat Gail Et talis donatio intelligitur causa mortis etsi facta sit interviuos,& debet insinuari si excedit summam,vt sup.quæ de excessu nõ valeret. *ib.res.*35. Absque insinuatione non valet in excessu 500.aureorum.

35 Alij casus in quib.valet talis donatio.Primò,facta filiæ causa dotis. Secũdò,propter nuptias factas filio. Tertiò,Summus Princeps potest filio suo donare.Quartò filio mancipato,nec indiget cõfirmatione,& debet subsequi mors patris ad eius confirmationem. Quintò,si detur in dotẽ,vel in Matrimonium.Sextò,mobilia proficiscenti ad bellum.Septimò,si libros donat pro aliqua disciplina adipiscenda. Octauò,si condonat filio vsumfructuum habitum à bonis aduentitijs filij. Nonò,in remunerationem obsequiorum. Decimò,omnes donationis validę inter coniuges valent inter filium,& patrem.Lessius,& alij,*ibidem resolut* 36. Lege casus in quibus valet donatio. Donatio omnium bonorum præsentiũ. & futurorum non valet.

36 Donatio inter viuos omnium bonorum pręsentium, & futurorum est inualida quamquam sit insinuata.*ibid.resol.*38.

Donatio facta filii cum obligatione in genere valet.

37 Quando filius se obligat in genere, valet donatio, quoad obligationem naturalem. Secundò si donat in specie aliquid debet aduertere, qualis sit res, quam donat, vel sit peculij Castrensis, vel quasi Castrensis, vel aduentitij, aut profectitij, si de aduentitijs, an pater de his fuerit legitimus administrator, vel non Bartolus. *ibid. res.* 37.

Donatarius potest retinere acceptum per donationem, quādo non exigitur à donante.

38 Acceptum per donationem omnium bonorum, vt supra potest tuta conscientia à donatario retineri, quando non exigitur à donante, vel ab hæredibus maximè cum talis donatio conformatur a Principe. Dicastillus. *ibidem resol.* 39.

Aliqui casus, in quibus valet donatio omnium bonorum.

39 Dantur alij casus, quibus donatio omnium bonorum sit valida. Primò, donatio etiam futurorum est valida, quando fit causa mortis. Secundò, quando fit titulo oneroso, vt est matrimonium, dos, vel alterius generis. Tertiò, quando fit Ecclesiæ, aut causę piæ. Quarto, quando reseruantur sibi vsusfructus, dummodo sint sufficientes ad sustentationem donantis aut arbitrio prudentis viri, *ibid res.* 40.

Valet facta Ecclesiæ etiam calore iracundiæ.

40 Donationem factam Ecclesiæ omnium bonorum, etiam futurorum validam esse docet Hurtad. Sic etiam donationem factam Ecclesiæ, vel loco pio facta calore iracundiæ, modo donans non sit à mente alienatus. Felin. *ibidem resol.* 41.

Conditiones donationis factæ loco pio cum onere, vel pensione.

41 Donatio facta Ecclesiæ, vel loco pio cum onere, vel pensione, vel cum pacto habente clausulam (commissi) has habet conditiones. Primò, res donata, si pactus non seruetur non potest repeti, sed cogatur ad impletionem. Secundò, si pacto non stetur, auferatur res donata Ecclesiæ, & aliæ Ecclesiæ, vel loco pio, vel cui donator nominauerit, applicetur, & eadem ratio militat de legatis, pijs locis relictis, vt de donatis. *ibid. res.* 42.

Non potest reuocari iuramento firmata.

42 Donatio omnium bonorum, etiam futurorum iuramento firmata reuocari non potest in vtroque foro, & quod non sit in damnum creditorum, vel vnius, vel plurium, quos alere tenetur, & non peccat nisi venialiter Villal. *ibid. resol.* 4

Potest partem Falcidiam sibi donatarius retinere.

43 Donatio omnium bonorum etiam futurorum in terminis iuris communis in præsentibus, est nulla, & non valet sic donationem factam huiusmodi, causa mortis valere docent DD. cum alium hæredem possit instituere donator, & potest donatarius post mortem donantis sibi retinere partē Falcidiam. D. Thom. *ibid. res.* 44.

Potest testari de vsufructibus reseruatis.

44 Donans omnia bona etiam futura, reseruando sibi vsumfructum, potest de ipso testari, cum sit Dominus in tota vita fructuum, quib. vtitur potest etiam testari in morte de rebus, vel pecunijs acquisitis, & sic donatio, est valida, *ibidem resol.* 45.

Non valet donatio sine insinuatione, quoad excessum.

45 Donationes excedentes summam 500. aureorum absque insinuatione Iudicis non valent pro excessu, sed solum pro 500. Nec possunt fieri donationes, vt vnaquæque contineat 500 aureos, quia erit in fraudem iuris. *ibidem resol.* 46.

Aliqui casus non indigētes insinuatione

46 Dantur aliqui casus non indigentes insinuatione Donatio Principis. Secundò Ducis militiæ militibus. Tertiò antedotalis, & remuneratoria, vel ob causam futuram, & omnes donationes non excedentes summā 500. aureorum dummodo non fiat causa remunerationis, & merita sint inferiora communis DD. Item renuntians quis legatum, quod sperabat sed nondū obtentum, valida est renuntiatio in quacumq, quantitate absque insinuatione, cum non sit donatio, sed non acquisitio rei. Gomez. *ibid. res.* 47.

Plures donationes factę plurib. nō excedentes 500. solidorū, non indigent insinuatione.

47 Donatio facta pluribus absque insinuatione, si excedit 500. solidos sed si detrahitur aliquid pro singulis vsque ad veram quantitatem propriam non requirit insinuationem. Azor. Si fiant tales donationes diuersis actibus, & temporibus, & fiant eidem, valent quia vna est donatio

natio: eadem ratio procedit quando donantur plures res, dummodo vnaquaque non excedat quantitatem 500. solidorum. *ibid. resolut.* 48.

48 Donationes factæ ad pias causas, vel Ecclesiæ, aut Hospitali, communitati, vel causa studij, etiam si excedant quantitatem seu solidorum seu aureorum non indigent insinuatione cum sit contra Euangelium Communis DD. *ibid. resol.* 49. Facta Ecclesia, vel locis pijs non indigat insinuatione.

49 Donatio non excedens 500. solidorum inter coniuges causa mortis, & morte validata non indiget insinuatione, quod emitur vltra dimidium excedentem valorem, à quo donare non potest absque insinuatione non potest emptor validè remittere, & condonare venditori absque insinuatione, & eadem ratio valet de infra dimidium, venditor non potest renuntiare læsioni absque eadem insinuatione, neque emptor manet tutus in vtroque foro. Clarus. *ibid. resol.* 50. De emptione & venditione est alia rō.

50 Donatio firmata iuramento valida est absque insinuatione Gailus *ibid. resol.* 51. Valet iuramento firmata.

51 Donatio facta cum renũtia insinuationis si sit acceptata valet, vt modus, & pactus cum actionem, & obligationem pariat in foro exteriori, si vel, ne renũtiatũ sit insinuationi cum adsit consensus vtriusque partis etiam si adsit statutum de renuntiatione etiam cum iuramento *ibi. resol.* 52. Valet cum renuntia insinuationes.

52 Donatarius potest in cõscientia retinere excessum ex donatione absq; insinuatione vsque dum a donatore reputatur. Lessius. *ibid. resol.* 53. Potest retineri excessus.

53 Donatio in quinque casibus potest reuocari ad ingratitudinem 1. propter manus violentas positas in donatorem. 2. propter iniuriã atrocem verbalem 3. propter graue dãnum rebus allatum 4. per instructionem insidiarum ad vitam 5. non adimpletio conuentionum appositarum, & istis causis potest reuocari a donatore, quando solum sciuit causam ingratitudinis, & tacet, non autem ab hæredibus, secus si ignorabit *ibid. resol.* 54. Causæ reuocationis.

54 Donatarius negans alimenta donatori pauperem effectu ob donationem, potest priuari, filia dotata propter ingratitudinem potest priuari donatione dotali mortuo viro, si non habet filios. *ibid. resol.* 55. Negans alimenta, filia propter ingratitudinem possunt priuari.

55 Donatio facta Ecclesiæ, quando modus appositus, tamquam finalis non est obseruatus potest reuocari, non autem propter ingratitudinem Clericorum. Clar. *ibid. resol.* 56. Per modum appositum non obseruatũ potest reuocari.

56 Donatio iuramento firmata de non reuocando potest reuocari *ibid. resolut.* 57. Donatarius non tenetur restituere rem donatam, ob ingratitudinem ante sententiam iudicis Lugo sit de habente rem cum vxore defuncti ingratus tenetur restituere fructus receptos a re donata ante reuocationẽ. Ripa. *ibid. resol.* 58. Etiam iurata de nõ reuocando potest reuocari.

57 Non potest reuocari donatio facta à præcogitante de futuris filijs cum in hoc cessauit ratio legis si in dubio potest reuocari, item de constituto in matrimonio, item potest reuocari si apposita sit clausula, quod non possit reuocari quacumque ex causa etiam ingratitudinis communi DD. & etiam si iurauit non reuocandi suscepta prole: Cla. secus si conditionem excludit, filij possunt illa reuocare post mortem patris. *ibid. resol.* 59. Per futuros filios præ cogitatus potest reuocari.

58 Pater potest renuntiare beneficio legis. Si vnquam, quod sibi soli, & non filijs tribuitur hoc beneficiũ. *ibid. res.* 60. lege tex. & pulchra inuenies. Potest renunciari beneficio legis à patre.

59 Si donatio reuocatur propter filios susceptos, & his è vita decidant ante donatorem, donatio adhuc remanet reuocata, nec validatur, nisi noua superueniente donatione DD. vtriusque Classis. *ibid. res.* 61. Donatio reuocata etiam filijs mortuis durat.

60 Donatio facta ante procreationem filiorum reuocatur, si nascantur filij illegitimi, qui postea legitimantur per subsequens matrimonium, vel rescripto Principis Diana. *ibid. res.* 62. Reuocatur & per filios illegitimos legitimatos per subsequens matrimonium.

61 Donatio facta à patre desperatione non habendi filios, & postea ha-

bet potest reuocari, cum præsupponitur, hac donasse conditione, dummodo filij nascantur. Dia. ibidem. res. 63.

Etiamsi nascituri filii non expectati.

63 Donatio facta Ecclesiæ à non habente filios, non potest reuocari ob superuenientem prolem, eadem ratio de causa pia quoad totum, sed quoad id in quo est in officiosa filijs idest ad legitimam eorum. Dian. ibid. resol. 64.

Per subueniente prolem facta Ecclesiæ, vel causæ piæ non reuocatur.

64 Donatio remuneratoria, itaut non sit liberalis, sed habeat causam gratitudinis, non potest reuocari solum in partem excedentem æquiualentiā. Baldus. ibid. res. 65.

Gratuitu non potest reuocari, nisi in partem excedentem.

65 Donatio in officiosa est quæ excludit legitimos hæredes à legitima, quæ duplex est re ipsa, & excessu solum, altera excessu, & consilio, cum donat in præiudicium filiorum. Vnde facta re, tantum extraneo, & nihil filio relictum fuit, potest reuocari vsque ad legitimam, & è contra re, & consilio in toto potest reuocari, sic etiam facta fuit Ecclesiæ, vel causæ piæ, aut extraneo, etiam iurata reuocatur, quando legitimas filiorum. ibid. resol 66.

In officiosa pōt reuocari in excessu.

66 Donatio causa mortis Diana sic definit, quando, malo me habere rem donatam, quam eum cui dono, & magis ipsam, quam eum hæredem, quæ tripliciter euenit. Primò, sola cogitatione mortis. Secundò, cum quis impendente mortis periculo, ita donat, vt statim rem faciet accipientis. Tertiò, vt res non statim fiat accipientis, sed secuta eius morte, quæ donatio debet fieri in præsentem, vel per Epistolam, vel per Nuntium absenti præsentibus f. Testibus per fideicommissum, & valet in præsentem, & tacentem. ibid. res. 67.

Diffinitio donationis factæ causa mortis.

67 Omnes testari potentes possunt donare exceptis, pupillis, furiosis, seruis, ad mortem condemnatis, filijs familias, his tamen possunt consentiente patre. Dia. ibid. res. 68.

Potentes testari possunt, & donare.

68 Filiusfamilias donare potest causa mortis bona aduentitia. ibid. res. 69, Et suo patri consentienti, & acceptanti. ibid. res. 70.

69 De minoribus 25. annorum. Vide res. 4. tamen causa mortis possunt donare absque licentia Curatoris. Grassus. ibid. res. 71. Donationes filijfamilias cum clausulis ordinarijs, valet causa mortis. ibid. resol. 72.

Vsurarii non possunt donare nisi facta restitutione, vel cautione.

70 Vsurarij non possunt donare nisi restituant, vel cautionem præbeāt, tamen possunt ad causas pias donare, & hæredes compellere ad satisfaciendum, DD. vtriusque Classis. ibid. res. 73. Etiam Iudæi possunt sine cautione, exceptis iuribus, nominibus, & actionibus. Iason. ibid. res. 74.

Possunt ad causas pias.

71 Cœcus non potest donare causa mortis sine solemnitatibus legis, etsi possit contrahere inter viuos. Mulier, quæ est sub potestate viri potest donare causa mortis absque consensu viri ibid. res. 75.

Cœcus non potest donare.

72 Signa demonstrantia donationem causa mortis 1. cum in donatione sit mentio mortis. Secūdò, Si est vicinus morti. Tertiò, si in eodem periculo mortis donans dicat, Relinquo, est donatio causa mortis. Cou. ibid. resol. 76.

Signa causa mortis.

73 Bona, vel redditus reseruati in donatione, causa mortis, & donans moritur ab inrestatu, debentur donatario Iason. ibid. res. 76.

Redditus debentur donatario.

74 Donatio causa mortis potest reuocari per superuenientiam filiorum; tamen si hæc donatio non fuerit reuocata per patrem, non poterit reuocari per filios susceptos, nisi pro ratione Falcidiæ, siue testatur pater, siue non; & quando tenetur restituere, intelligitur non solum res, sed fructus. Gomez. ibid. res 78.

Pro ratione Falcidiæ

75 Donatio causa mortis ex sola pœnitentia, etiam firmata iuramento, non potest reuocari. Mich. ibid. res. 79.

76 Donatio causa mortis quoad principium, & sui in esse productionē, est similis quod ad modo contractui, cum à præsente fit præsenti, quoad effectum vero vltimæ voluntati omnino est similis. Pictor. ibid res. 80.

Ex pœnitentia non potest reuocari.

77 Donatio causa mortis non eget insinuatione, sed solum .5. testibus, duo, vel tres sufficiunt ad causas pias. Tuscus sic etiam facta filijs & causæ piæ valet per epistolam sine testibus, non autem extraneis; valet etiam per procuratorem, quando sibi mandatur presentibus quinque testibus. *Pict. ibid. res.81.* Causa mortis non eget insinuatione sed duo vel tres testes sunt necessarij.

78 Lex falcidia habet locum in donatione causa mortis, idest quarta pars bonorum donantis, etiam si facta fuit extra testamentum. *DD. ibid. res. 82.* Falcidia habet locu in donatione.

79 Potest quis donare suæ concubinæ, & soluere salarium pro seruitio corporali præstito, & facere etiam donationes remuneratorias ob seruitia præstita, quæ oportet probari sententia iudicis, nec standum est dicto donatoris nec eius confessioni, de salario vero tenetur in vtroq; foro, & hæc doctrina militat pro Clericis & Doctoribus, vel licentiatis. Barb. Donatio Clerici, & militis est irrita, & non firmatur iuramento. Cou. Meretrix potest donationem promissam in iudicio petere. *ibid. res.83.* Potest donari concubinæ. Donatio Clerici, & militis est irrita, & non firmatur iuramento.

80 Donatio prodiga, non est ipso iure nulla, quamquam sit vitiosa, per excedētiā moralē facultatis donatoris; tamē cū sit legitimè acceptata à donatario, qui non tenetur inquirere de excedētia valet. *Molina ibid. res.84.* Valet prodiga legitima acceptata.

81 Legata fideicommissa, institutiones hæredū & donationes factę causa mortis conditionę impossibili, siue ex natura rei, & in facto, siue de iure, valebunt, & talis conditio habetur pro non adiecta, DD. Donatio facta de 100. ducatorum cum pacto quod in quolibet anno Donatarius soluat decem ducatos donanti valet, non in alijs contractibus. Sanch. *ibid. res.85.* Legata fideicommissa valent etiam cum conditione impossibile.

82 Nouitius causa mortis potest donare absq; licentia Superioris de ijs, quæ potest legare. Sac. Cong. Card. cum non existat professio, nulla existit donatio in propinquos facta, potest etiam si licitè recedit à Religione, bona Ecclesiastica collata contemplatione ingressus in Religionem recuperare, & si donauit cum pacto si non posset stare in Monasterio similiter recuperare potest. *Nau. ibid. 86.* Donatio facta ante ingressum animo illam ingrediendi valet. Ita declarauit decisio *Rota 1. Febr. 1640. ibid. res.87.* Donatio Nouitij causa mortis sine Superioris licentia valet.

83 Donatio facta ab Episcopo infra 20. dies ante obitum est nulla in foro exteriori, cum iudicatur causa mortis in præiudicium Camerę Apostolicæ, etiam si causæ piæ facta fuit, valet in foro conscientiæ maximè si facta fuit extra infir mitatem, & excommunicatio lata contra non reuelantes non ligat. *Ibid. res.88.* Facta ab Episcopo 20. diebus ante mortem est nulla.

84 Donationes factæ absque subsistentia causæ præsentis, vel futuræ non sunt validè, sed si sint cum errore, eo cognito possunt irritari. Donatio cum onere, fine, vel vsu facta, erit irrita sine non præstito; sic donationes factæ cum errore circa substantialia, vt donationis iure naturæ, est irrita, secus si erit circa accidentalia, *ibid. res.89.* Absque substantia causa non valet.

85 Donatarius, qui sibi factam donationem, non potest probare in conscientia, tantum surripere potest ab hærede, quantum res donata valebat. *Laym. ibid. res.90.* Si non potest probare donatarius potest surripere & æquiualens.

85 Pater tenetur dotare filium ad ordines sacros, sicut filiam ad nubendum, & potest compelli patrem officio iudicis, ad id faciendum, & hæc donatio non potest reuocari, nec etiam propter ingratitudinem. *Homobon. ibid. resol.91.* Et ista donatio computanda est inter legitimam cum alijs filijs in diuisione bonorum. *Diana ibidem, resol.92.* Pater tenetur dotare filium propter ordines sacros. Computanda est inter legitimam.

86 Donatio, seu promissio facta absenti nuntio, Epistola, & procuratore, non potest reuocari ante eius acceptationem, differt verò Nuntius à Procuratore, quia si donans reuocaret, & Nuntius ignoret reuocationem, & nuntius, donatio est nulla, non autem à Procuratore. *Molina ibid. res.93.* Ante acceptationem non potest reuocari.

87 Nuntius

Nuntius iniustè retinens rem donatam tenetur hæredib. restituere.

87 Nuntius iniustè retinens rem donatam ante mortem donantis, tenetur restituere rem donatam hæredibus tamquam suam, & donatarius tantum æquiualens, quantum res valebat, dummodo Ecclesiæ non sit donata. Amicus. *ibidem resolutio.94.*

Absens potest acceptare post mortem donantis ex defectu Nuncij.

88 Donatio facta absenti, & secuta morte donatoris, sed missus est Nuntius cum litteris authenticis, potest acceptari post mortem donantis, etiam si mortuo Nuntio litteræ peruenissent ad manus donatarij, & talis donatio non potest ab hæredibus reuocari mortuo donatore. Amicus. *ibidem resolutio.95.*

Facta Ecclesiæ à quouis potest acceptari.

89 Donationes factæ Ecclesiæ, vel piæ causæ, possunt à quouis absque mandato particulari, acceptari. Tusc. *ibidem resol.96.*

Solus existens sub potestate donatarii potest acceptare.

90 Non potest alius acceptare donationem pro absente, nisi sit quis existens sub potestate Donatarij, ita permittentibus iuribus. Glossa. *ibidem resol.97.*

Etiam Notarius, vel publicus officialis.

91 Posse Notarium ex generali consuetudine recepta, vel alium publicum officialem pro absente stipulare, nec posse promissorem retrocedere ante absentis ratificationem, docet Alexander etiamsi pro Ecclesia hoc fieret. Bart. *ibidem resol.98.*

Donatio facta absenti nondum acceptata firmatur iuramento.

92 Donatio facta absenti, & nondum acceptata, iuramento firmatur, ratione ipsius & non donationis, cum nullum ius acquisiuit donatarius, potest eo inuito à Prelato commutari in alia opera pia. *ibid. resol.99.*

Ecclesia tenetur ad pacta donationis.

93 Donatio facta Ecclesia cum pacto, vt Ecclesiæ habeat aliquod onus soluendi aliquid, tenetur soluere, si aliquis donet cum pacto ne detur Ecclesiæ potest hoc facere, sed si donat, vt post mortem detur Ecclesiæ, potest hoc pactum tollere. Sà. *ibid. res.100.*

Non acceptata à donatario ante mortē donantis tenet.

94 Donatio non acceptata à donatario, ante mortem donatoris, nec ratificata suo nomine tenet, & ad illam obligantur hæredes. Molina, & donatio facta infanti ante vsum rationis, & acceptata à Notario, vel ab alio auctoritatem habente, ex postulanda est infantis ratihabitio, & ante istam est reuocabilis, tamen Iuristæ tenent, quod talis donatio sit acceptata à iure. *ibid. res.101.*

Facta malo fine post peccatum tenet non antea.

95 Donatio facta ad malum finem, est irrita iure naturæ, non autem post peccatum patratum, sic etiam est irrita donatio illius, qui in promissione non habuit animum donandi, etiam si verbis donauit. Seda. *ibidem resolut.102.*

Donatio ad tempus potest eo elapso reuocari.

96 Donatio equi, vel alicuius rei alicui donatæ, vt post annum alteri reddat, potest post elapsum annum reuocari, ne equus detur secundo. Fernand. *ibid. res.103.*

Capuccinis, & Iesuitis facta per modum eleemosynæ non est irrita.

97 Donatio facta Capuccinis, minoribus, & Societati Iesu simpliciter est irrita, non autem per modum legati quasi elemosyna. *ibidem resol.104.* ex hoc patet, non obligari donationem, quoties variatur status rerum, personarum, negotiationum, & aliorum huiusmodi, vt rationaliter à promissione facienda se retraheret, docet D. Thom. secus de votis factis, vnde si duo sibi mutuo donauerunt, & vnus à promissione resilet, alter non tenetur stare suæ donationi. Molina. *ibidem resol.105.*

Tenetur dare partem Ecclesiæ.

98 Donatio facta Ecclesiæ, valida est ante acceptationem sic donatio viri, & mulieris vnanimiter facta Ecclesiæ post mortem vnius tenetur alter dare medietatem donationis Ecclesiæ. Naldus. *ibid. res.106.*

Donatio interna nō obligat.

99 Donatio merè interna non obligat donatorem ad dandum promissum, nec confessarius debet aggrauare pœnitentem ad manifestandam promissionem internam Baunnius. *ibidem resolut.107.*

Interna vero non obligat ante acceptationem donatarij iure positiuo, nec naturali, & reuocari potest, etiamsi in reuocabiliter se obligauit, quod

non

non obseruatur in alijs contractibus sub conditione de futuro, sed debent expectare euentum conditionis. Rebel *ibid. res.* 108.

100 Donatio facta intuitu paupertatis, vel sanctitatis si falsa sit paupertas, vel sanctitas, & donatio fuit in magna quantitate, potest rescindi, si in minima æstimanda est pro eleemosyna. *ibid. res.* 107. Donatio facta intuitu sanctitatis falsæ non tenet in magna quantitate.

101 Iudex acceptum pro iniusta sententia, non tenetur restituere. Mol. *ibidem resolutione* 110. Iudex non tenetur restituere.

102 Donatio facta ab Hæretico absolutè & simpliciter, antequam in hæresim incideret, est valida, nec à fisco res donata confiscari potest: secus si fuerit donatam cum donatione, qua non impleta ante commissum crimen, etiam completa possunt confiscari. Suarez. *ibidem resolut.* 111. Donatio hæretico ante hæresim tenet.

104 Donatarius non tenetur persoluere vota donantis, quando ad hoc non obligatur. Suar. *ibid. res.* 112. Non potest à fisco confiscari.

104 Vir aliquis accepit in dote 15. milla ducatos in d te realiter, & confitetur se recepisse 20. milla non intelligit alios donare. Rodriquez. *ibidem resolut.* 113. Non intelliguntur donati.

105 Excessus in venditione, vel emptione alicuius rei inter consanguineos, & amicos, non ad extraneos, dummodo non oriatur ex paupertate, vel ignorantia valoris rei intelligitur donatus. Iurisc. vnde si aliquis tradidit rem aliquam alteri sine vlla expressione, creditur deposuisse, & non donauisse, sed non militat inter nobiles. *ibid. res.* 114. Excessus venditionis inter cognatos intelligitur donatus.

106 Donatio remuneratoria non dicitur verè donatio, sed causa remunerationis, quæ de præteritis, non de futuris fieri debet. *ibid. resol.* 105 Et quando non exprimuntur merita habetur pro simplici, & merè liberali, sed in donationibus Principis semper intelliguntur merita; in dubio vero semper existimatur remuneratoria. *resolutio.* 116 Talis donatio potest reuocari quoad excessum, non ad merita. *resolutio.* 117. in donatione remuneratoria etiamsi inceperit a promissione, donatorem teneri ad euectionem, dicit Vlricus. *resolut.* 118. Remuneratoria debet fieri de præteritis non de futuris.

107 Donatio facta pro obsequijs dicitur, & remuneratoria in magnatibus maximè propter obsequia subditorum *ibidem resolutio.* 119. Donatio, vt dicatur remuneratoria debet excedere merita arbitrio prudentis, & boni viri spectata qualitate donantis, vnde si excessus sit nimis dicitur liberalis. Sanchez. *ibid. res.* 120. Dicitur remuneratoria pro obsequijs.

108 Nouitius si facit donationem remuneratoriam, est valida; item donatio eadem facta à Tutore in beneficium pupilli, & procurator in virum benefacientem Domino de sua administratione, potest facere donationem remuneratoriam. *ibidem. resolut.* 121. Sic etiam facta à Principe tamquam contractum onerosum liberè, reuocari non potest, nisi iusta causa expressa, respiciens publicam vtilitatem Iuristæ. *ibid. res.* 122. Regum, & Principum Donationes factæ subditis excedentes merita, & publico hærario damnosæ, possunt rescindi, etiam iuramento firmata, sicut aliæ cum causa, item priuilegia Regale patrimonium. Ledentia DD. *ibidem resolutio.* 123. Valet tutoris & Nouitii. Principis dãnosæ hærario posũt rescindi.

109 Donatio facta Ecclesiæ amplius reuocari non potest, etiamsi facta fuit cum pacto, vt post mortem donatarij, res donata vadat ad Ecclesiam viuente donatario non potest reuocari in damnum tertij. *ibidem resol.* 124. Et donatio facta Ecclesiæ, vel Collegio construendo, & iam non erecto est valida, Molin. *ibid. res.* 125. Facta Ecclesiæ reuocari non potest.

110 Donatio ad nuptias, (seu vt dicitur Antiphatum) in conscientia lucratur à Virgine corrupta, & pro Virgine peccata, & talis virgo fruitur legatis relictis pro maritandis puellis Virginibus. Lara. *ibidem. resolutio.* 126. Antiphatus lucratur à virgine corrupta.

111 Donatio facta filio familias existimatur quasi Castrensis, vnde non Et alia curiosa inuenies.

tene-

tenetur peculio rem donatam ad scribere, neque creditores patris possunt filium super tali donatione molestare de alijs. Vide. *ibidem ref.* 127.

Facta filio ob merita patris non extenditur ad creditores.

112 Donationes factæ à Principe filio ob merita patris defuncti non obligantur ad creditores patris, etsi Princeps donauit Petro aliquid mortuo vno eius pars euenit alio, & idem procedit si donatio erit insolidum. *ibid. resol.* 128.

Ob metum potest rescindi secus de testamento.

113 Donatio facta per metum, reuerentiam, & importunitatem, potest rescindi, Testamentum vero factum per metum cadentem incostantem virum, non est ipso iure nullum; sed quando Notarius, & testes sunt coacti. Vasqu. *ibidem resol.* 129.

Donatio in fraudem gabellarum.

114 Donationes, quæ sunt in fraudem gabellarum. Primò, quando pater donat filio Clerico bona obnoxia gabellis. Secundò, quando absorbet partē patrimonij donantis. Tertiò, facta in præiudicium aliorum filiorum. Quartò, quando pater post donationem possidet eadem bona. Quintò, quando filius vendidit partem donatam in fauorem patris. Diana *ibid. resol.* 130.

Facta nascituris non valet nisi Notarius pro illis acceptat.

115 Donatio facta infanti, vel pueris nascituris, non valet, nisi pater, vel Notarius nomine illorum stipuletur, & acceptauerit voluntatem donantis. Didad. *ibid. ref.* 131.

Episcopus Regularis de fructibus superstitis nō potest donare.

116 Episcopus Regularis non potest donare, maximè ad vsus profanos de fructibus superstitis Episcopatus, cum sint Ecclesiæ cui præest. *ibidem resolut.* 132. Regulares beneficiarij dum beneficium administrant, validè expendere possunt in quoscumque vsus. Vuandignus *ibid. ref.* 133.

Accipiens ab Episcopo, vel beneficiario non peccat, nec tenetur ad restitutionem.

117 Non peccat mortaliter accipiens ab Episcopo seculari, vel beneficiario Religioso, nec tenetur ad restitutionem, quando non cooperatur ad donationem. Lugo. *ibid. resol.* 134.

Factum pro patrimonio non tenetur restituere.

118 Donatio facta pro patrimonio ad suscipiendos ordines Sacros non tenetur in vtroque foro ad illam restituendam, etiam cum pacto de retrodonando absque licentia Episcopi; nec retrodonando incurrit vllam pœnam nec suspensionem, cum non dicitur ordinans absque titulo. Dia. Etsi moriatur donatio transfertur hæredibus donatarij. *ibid. ref.* 135.

Vera est donatio facta à Constantino Imperatore Ecclesiæ.

119 Donatio facta à Constantino Imperatore Ecclesiæ vera est, & valida, & contrarium asserentes sunt denuntiandi, vt hæretici. *ibid. ref.* 136.

DVBIVM.

Dubius non est spoliandus de dubia potestate.

1 IN dubio Princeps impediens extrahere victualia à suo statu ad Romanam Curiam, non debetur spoliare potestate dubia, sicut non est æquum ad obligandum, qui dubius est an 21. annum expleuerit, vt ieiunio obligetur, cum in dubio stat pro libertate possidentis vnde si impedimentum est appositum à persona publica, in foro externo præsumitur iusto titulo appositum esse; secus si à persona priuata. *parte 9. tract. 7. resolut.* 17. Vide Bulla Cœnæ.

Certant Doctores.

2 In dubio ex multis occidentibus vnum hominem omnes esse in regulares tenet Lessius, alij tenent nullum esse in foro interno, in externo adhærent Lessio probabiliter; sed si vnus reperiatur occisor ipse est in regularis. Couarru. omnes esse in regulares tenent aliqui, vt auxiliantes consulentes, &c. Auila. *ibid. tr.* 6. *ref* 18.

Aegrotus in dubio non indiget dispensatione.

Abstinentia certus in dubio cum sit illatura damnum vitæ non indiget ægrotus dispensatione. Diana. *par.* 9. *tr.* 6. *ref.* 27.

DVEL-

DVELLVM.

1 † DVellum est pugna ex condicto assumpta duorum, vel plurium cum periculo mortis, aut vulnerationis grauis, absq; licito fine. Est duellum regulariter prohibitum, præsertim iure Ecclesiastico, & maxime ex Trident. & Bullis Pij V. Greg. XIII. & Clem. VIII. sub pœna excommunicationis Papalis, quam an absoluere possit Confessarius Regularis, quære sub eius nomine *num.* 3. Non solum autem duellum committentes hanc excommunicationem incurrunt, sed etiam patrini: consulentes, suadentes, spectatores ex consilio, & quocunq; modo ad duellum concurrentes tam publicum, quam occultum. Item Principes concedentes locum ad duellum in suis terris, aut scientes, & permittentes. Præter excommunicationem ipsi committentes duellum incurrunt omnium bonorum proscriptionem, perpetuam infamiam, & pœnam homicidij, & si in conflictu decedant, priuationem Ecclesiasticæ sepulturæ. *Vide infr.* V. *sepultura Ecclesiastica.* Quoad excõmunicationem hic multi casus determinandi sunt. †

Duelli descriptio. Duellum est prohibitum sub excommunicatione fieri.

Patrocinari, Consuli, Suaderi,

Inspici,

Permitti.

2 Et primò potest quis sine periculo excommunicationis acceptare duellum, quando ex illius recusatione amissurus esset honores, & munera publica, quando v g. quis obijcit viro nobili innocenti crimen dignum amissione nobilitatis, & munerum, quod, nisi ille duellum acceptet, censebitur probatum. Et ratio est, quia in tali casu acceptatio duelli est medium vnicum ad tuendam nobilitatem, & munera. Ita Mendoza *in* 2.2. *disput.* 170. *sec.*8. § 76 *p.*5. *tr.* 13. *res.*27. §. *Nota etiam.*

Sunt, & aliæ pœnæ duellum committentibus impositæ.

Quæ tamen omnes non ligant virum nobilem acceptantem duellum in defensionem nobilitatis, &c.

3 Qui *ibid. sec.*9. §. 82. addit primò; licitum esse, non solum acceptare sed etiam prouocare ad certamen accusatorem iniustum, si non est alia via iniustæ mortis euadendæ, & talem prouocationem habere rationem inculpatæ tutelæ. Nihil enim refert, quòd accusator non per se, sed per Iudicem aggrediatur: ita ille. Immo Sanchez *in summ. tom.* 1. *lib.* 2. *qu.*39. *nu. septimo,* in tali casu putat, licere talem occultè occidere. Neque dicas, quod talis prouocator peccaret, eo quia esset causa, vt accusator duellum acceptaret. Nam hæc instantia communis est omni militi iustè prelianti quod non posset licitè prælium offerre, quod nemo dicet. Respondetur igitur, talem prouocationem ex tali capite non esse malam, quia non censetur absoluta, sed conditionata. *Si adhuc in mala voluntate perseueras me occidendi, te prouoco: si vis ab illa desistere, desisto. Ibidem* §. *Sed maxima.* Addit secundo *sect.*8. §. 77. duellum acceptari posse in defensionem bonorum temporalium, si non est alia via illa tuendi, siue duellum purgatiuum sit, siue non purgatiuum. Nam vnusquisque habet ius sua bona tuendi, etiam cum nece inimici, *ibid.* ab initio.

Immo ait Mendoza, nec ligare prouocãtem accusatorem iniustum si non potest alia via tueri vitam.

Aut bona temporalia.

4 Diffidans alterum, non animo pugnandi, sed honoris proprij defendendi, & cum inimico accedens ad locum condictum cum morali securitate, quod nullum damnum secuturum sit, sed inde potius pax concilianda, non incurrit excommunicationem. Ita Volfangus à Vorburg *in rudim. iur. canon. de exc. art.* 5. *fol.*156. *p.* 2. *t.* 16. *res.* 53. à medio, & *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 1.

Diffidans cum certitudine, quod pugna non sit secutura, non incurrit excommunicationem.

5 Si quis dicat alicui: *Tecum pugnabo prima vice, qua tibi per vrbem obuiam ibo*, non incurrit excommunicationem, quia ad duellum proprium requiritur determinato certi loci, & temporis. Ita Mancinus *pract. visit. infir. pract.* 4. *nu.* 16. *dub.* 9. contra Bonacinam *de cens. disp.* 2. *q.* 6. *punct.* 1. *n.* 7. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 1. §. *Dico tertiò,* & *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 59.

Sicut, si non determinat locum, & tempus.

6 Prouocans ad duellum, & in locum condictum se conferens, & altero non comparente discedens, vel alio pacto non secuta pugna, secundum Mendozam in 2.2. *disput.* 170. *sect.* 21. §. 190. contra Filliucium

Sed an prouocans ad duellum, & in locũ

to.2. tr.29. cap.8.n.170. non incurrit pœnas Gregorij XIII. quia huius Bulla non comprehendit duellatores, nisi pugna secuta. *p.2 t.16. res.53. part.3. t.6.res.1.* §. *Dico octauo, & p.5.t.14.res.102.* Atque, idem dicendum esse in terminis Bullæ Clementis VIII. quia is de hac re nihil innouauit, & semper vtitur illo termino, *duellum ex composito ineuntes*, & speciatim de prouocato ait, *ex condicto ad certamen descendat, aut illum prouocet*, vbi prouocare accipitur pro prouocatione ad pugnam, & inchoatione certaminis. Et præterea generale est omni pœnæ, quando infligitur propter delictum, non incurri, delicto non consummato, nisi à legislatore exprimatur, quod hic non contingit. Ita Mendoza. Qui etiam respondet ad argumenta Filliucij, & stilum Curiæ, quem Filliucius adducit, non facere legem, nisi habeat formale aut virtuale præceptum Pontificis. Sed an hæc sententia sit probabilis, alij iudicent. *p.5.cit.* §. *His tamen.*

Conscendens si non sequatur pugna, incurrat excommunicationem? Negatiuè respondet Mendoza.

Etiam in terminis Bullæ Clem. VIII. Sed an probabiliter ipse indica.

7 Si quis ad inimicum accedens, dicat: *Distringe ensem, tecum enim pugnare volo, si verum est, quod talia dixisti*, non incurrit excommunicationem: hoc enim non est duellum, sed potius iniusta aggressio. *p.2.t.16.res.53. & p.3.t.6.res.1.* §. *Dico secundo.*

Sanè non incurrit, inimicum ex abrupto aggrediens.

8. At verò, si quis dicat. *Vade quære gladium, hic te expecto*, aut, *veni ad talem locum, te ibi expecto*, vel si existens in naui vel alibi, dicat: *Egrediamur in terram*: vel, *Exeamus foras*, & similia excommunicationem incurrit. *p.2.t.16.res.53.*

Secus si proponens illi locum, eum ibi diffidat.

9. Si orta inter duos subitanea rixa, alter eorum dicat, *Eamus in talem locum, & ibi pugnemus*, & de facto dimicent, ille non incurrit excommunicationem. Ita Cherubinus in *Bull. Pont. tom.3. const.11. Clem. VIII. schol.1.* & Graffius *lib.1. cap 7. num.22.* idem ait, si statim in condictum locum accedant, & ibi pugnant, quia non adest assignatio temporis. Sed Bonacina, *tom.3 disp.2.q.3. punct.48. nu.7.* contrariam sententiam approbat. *p.3. tr.6. res.1.* §. *Dico vndecimo.*

Nisi id faciat, oriente inter eos subitanea rixa.

10 Ratum habens prouocationem ad duellum suo nomine factam non incidit in excommunicationem, quia Pontifices quando ratihabentes comprehendere volunt, solent hoc exprimere. Ita Floronus, *c.14.* §. *3. nu.1.* quidquid asserat Peregrinus *de duello q.31. nu.3. ibid.* §. *Dico septimò.* Hæc de duellatoribus.

Non incurrit excommunicationem, ratũ habens duellum suo nomine indictum.

11 Commodans arma amico duellanti, qui absq; illis armis à duello desisteret, incurrit in excommunicationem Gregorij. Item si ille non esset destitutus, sed amicus præberet illi arma contra pactum duelli, vt si commodaret pistoletum, quando pacti fuissent pugnare solis ensibus, & pugionib. incurreret in excommunicationem, quia hæc est iniqua armorum subministratio, in Bulla Gregorij comprehensa. Si autem non habenti arma, amicus commodet, aut habenti inferiora commodet æqualia, vel meliora intra eandem speciem cum armis aduersarij, secundum Mendozam *sec.3.* §. *185.* non incurrit, quia hæc non est iniusta armorum subministratio, nec causa duelli, sed amici auxilium, vt securius pugnet, & cum minori periculo, quod non est malum. Illi enim, qui soluturus est ieiunium cibo nociuo, possum ego præbere innoxium: ita ille. Vide etiam Floronum *de duello c.11. nu.4.5.* & Peregrinum *de duello q.25. p.5.t.14. res.101.*

Incurrit ministrans arma, sine quibus pugna non sequeretur.

Vel cum quibus pugna sit inæqualiter, & contra pactum. Non autem si ministret arma æqualia pugnæ securitæ.

12. Consulens duellum, secundum Peregrinum, *ibid. quæst.43.* incurrit excommunicationem, etiam si consilium sit inefficax; sed contrarium sustineri probabiliter potest, vt notat Bonacina *to.3. disp.2.q.3. punct.48. n.28. p.3. t.6.r.1.* §. *Dico nono.* Si verò sit efficax, sed postea nitatur illud reuocare, quamuis de facto non reuocet, non incurrit excommunicationem, quidquid contra asserat Bonacina, *ibid. nu.36. ibid.* §. *Dico decimo.*

Duellum consulens inefficaciter probabile est, quod non incurrat.

Sicut si consilium efficax nititur reuocare.

13 Narrans aliquod factum, ex quo præuidet aliquos arrepturos duellandi

Narrans aliquod factum, ex quo præui-

landi occasionem, non incurrit excommunicationem, quia hic casus in Bulla non exprimitur, & lex pœnalis extendi non debet. Ita Bonacina, *ubi sup. nu.*32. contra Peregrinum *q.*27. *ibid.* §. *Dico quintò.*

dex securum duellum non incurrit excommunicationem.

14 Princeps in aliquo casu extraordinario, potest ad maiora incommoda vitanda duellum permittere. Ita Reginaldus *tom.*2. *lib.*21. *c.*7. *num.*75. contra Megalans *in* 3. *p. lib.*4. *c.*4. *qu.*2. *mem.*13. *ibid.* §. *Nona secundò.* Famuli possunt chartas duelli scribere, si immineat periculum mortis, probabile autem est, non posse. Ita Merolla, *tom.*1. *disp.*2. *cap.*4. *dub.*10. *coroll.*5. *num.* 390. *ibid. in fine.* Audientes, vel legentes scripta prouocantia ad duellum, non incurrunt excommunicationem, quia id in Bulla non exprimitur. *ibi.* §. *dico sextò.*

15 Spectatores duelli incurrunt in excommunicationem, ait Mendoza, *sectio.*21. § 179. nisi quis interueniret ex iusta causa, vt essent officiales assistentes duello permisso, ne concitentur tumultus, aut sequatur aliqua iniustitia; Sacerdos, vt moribundi confessionem audiat; famulus ferens arma heri, & equum, & accersiturus chirurgum, aut Confessarium. Item nec qui aspiceret ex occulto, aut eminus; aut qui casu præsens inueniretur; vel etiam qui duelli conscius, an illud pergit causa merè curiositatis. Nam Bulla damnat spectatores, qui sponte se offerunt pugnæ spectatores, & testes, cum inter duellantes nascitur iurgium. Ex quibus patet, non esse admittendam sententiam Peregr. *q.*37. docentis, quod accedens ad locum duelli causa inspiciendi, incidit in excommunicationem, etiamsi pugna non sequatur. Ita Bonacina *de censur. disp.*2. *q.*6. *punct.*1. *nu.*30. *part.*5. *t.*14. *resolut.*100. & ex parte olim. *p.*3. *t.*6. *resol.*1. §. *Dico quartò.*

Illamque legentes vel audientes.

Multi etiam excusātur ab excommunicatione, duellum spectantes.

E C C L E S I A.

1 DE Ecclesiæ immunitate, Vide V. *Immunitas.* Vnum hic nota, quòd Ecclesiæ, & loca sacra possunt vbique ædificari de licentia tantùm Episcopi, ex priuilegio Magni Constantini, quod confirmatum deinde est à Gelasio canon. *de locorum*, Nicolao can. *Ecclesia, de consecr. dist.*1. & alijs Pontificibus, necnon à Concilio Aurelianense cap. *nemo.* Vnde Principes id prohibentes, violarent Ecclesiasticam libertatem. *part.*1. *t.*2. *resolut.*62. Nec possunt prohibere ædificationem monasteriorum prætextu, ne iam existentibus minuantur Eleemosynę: quia id inspicere est Prælati Ecclesiastici talem licentiam concessuri. Valenzuela *in defens. cens. Pauli V. p.*2. & alij *p.*1. *t.*2. *ref.*129.

Ecclesię vbique ędificari possunt cum licentia Episcopi.

2 Ecclesię Regularium non sunt collegiatę. Ita Rodriquez *qq. regul. tom.* 1. *q.*43. *art.*2. contra Portellium V. *Missa, nu.*7 vide in terijs priuilegiatis, in quibus concurrit festum duplex, aut semiduplex, nòn tenentur regulares canere duas Missas. Sic Villalobos, *tom.*1. *tr.*8. *diff.*19. *num.*4. *p.*2. *tr.*14. *resolut.*76. à medio.

Ecclesiæ Regularium non sunt collegiatæ.

3 Ecclesia benedicta, humano sanguine, vel semine violata, reconciliari potest per simplicem Sacerdotem sęcularem, vel regularem cum aqua benedicta ordinaria. Consecrata, non nisi per Episcopum proprium, vel de licentia proprij, cum aqua ab ipso, vel alio Episcopo benedicta cum vino, & cinere. Ita Henriquez *lib.*9. *c.*37. *n.*6. & DD. communiter ex cap. *aqua, de consecr. Eccles.* vbi consuetudo committendi hoc munus simplici Sacerdoti, appellatur corruptela. Vnde, an Sà, V. *Ecclesia, num.*20. illam approbans, sit probandus, ipse iudica, *p.*2. *t.*15. *ref.*6. & *p.*2. *t.*4 *ref.*91. Nouarius, *tit. de poll. Ecclesia, n.*7. putat Ecclesias Regularium consecratas reconciliari posse per proprios Prælatos. Sed hoc etiam multi negant. *p.*4. cit. in fine.

Ecclesia polluta quo modo reconciliāda, si est benedicta.

An consecrata?

Et à quo?

In quo

In quo casu Ecclesia polluatur, vide V. *Circumstantia vbi.*

3 Repræsentationes Sacræ secundum Sanchez *in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 24. num. 23.* in Ecclesia licitè fierent. Sed in negat Gauantus *in Enchir. v. repræsentationes, num. 1.* obseruatque S. Carolum *in Conc. V. Prouinc.* vetuisse, ne Saluatoris passio alicubi repræsentetur, quod generaliter de omni Sacra historia optimè vetituros Episcopos, obseruat Zerola *par. 1. v. repræsentationes, par. 4. tr. 4. resol. 184.*

ECCLESIA.

Varia circa Ecclesiã pollutam.

4 Ecclesia polluta, vel sanguine, vel exusta igne debetur ab Episcopo solemniter reconciliari; non autem si longo tempore detecta ab hæreticis, vel alijs spurcitijs fuerit polluta; satis est eam aspergere aqua benedicta, & visitare Altaria, & de necessarijs prouidere, & potest à Sacerdote auctoritate Episcopi reconciliari. Bañ. *p. 8 . 7. res. 93.* De collapsis vetustate, reparãdæ sunt ex collectis a Parocho factis sed si redditus Ecclesiarum sint sufficientes ad reparationem, illis reparandæ sunt, si non sufficiunt Rector, Canonici, & beneficiati tenentur, dummodo non sit consuetudo, vt à populo reparentur DD. per multi. *par. 8. tr. 7. res. 16.*

ELECTIO.

Electio officialium Ciuitatis spectat ad illius Senatores.

De electione Summi Pontificis, vide V. *Cardinales quod electionem Pontifici.* De electione ad beneficia, quære V. *Beneficium.*

1 Electio officialium ciuitatis de iure communi spectat ad Senatores. Ita Villadiego *polit. cap. 1. §. 17. num. 32* Senatores verò ante electionem præstare debent, & præstant iuramentum de benè eligendo: vnde si bene non eligerent, fiunt periuri, & quidem periurio mortali nam, vt ait Sanchez, hæc materia est grauis, & concernit bonum Reipublicæ. Sed an Senatores, & vniuersaliter Magistratus laici ad officia sæcularia teneãtur eligere digniores? Affirmant communiter cum Villalobos, *tom. 2. tract. 8 diff. 6. num. 8. & 9.* Tum, quia, quamuis officia primariò instituta sint ob publicam vtilitatem, secundariò tamen instituta etiam sunt in honorem ipsorum ciuium, quapropter respicienda etiam est ipsorum dignitas, & seruanda iustitia distributiua. Tum etiam, quia ideò multi electores instituuntur, vt maiorem dignitatem multorum consilium probet. *par. 2 tr. 15. res 87.* Sanch. *opusc. tomo 1. lib 2. cap. 1. dub. 36. num. 15* distinguit, aut electio fit ab vno electore, aut à pluribus per suffragia Si fit ab vno, & officiales non debent esse de partibus illius communitatis potest eligi dignus, omisso digniore; quia inter extraneos non cadit acceptio personarum. Si verò fiat à pluribus, &c. non posse. Igitur secundum Sanchez non peccat Rex, mittendo ver. gr. in Proregem Siciliæ Prætorem Panormi, & Straticò Messanæ, dignum, omisso digniore: quia, isti eliguntur exteri: peccat verò, si eligat Capitaneum Panormi, Iudices, Præsidentes Regni, minus dignos quia hos tenetur eligere ex partibus istius communitatis. Sed absolutè probabilis est sententia Vasquez apud Turrianum in *select. cent. 2. dub. 87.* quod ad hæc officia sufficiat eligere dignos, etiam omissis dignioribus, eamque Turrianus *ibidem* receptam ait esse in praxi. *par. 4. tract. 4. resol. 172.* † & recitatiuè olim, *par. 2. supr. cit. §. Dico tertiò.* † Senatores verò eligentes indignos, non solum peccant mortaliter sed etiam tenentur ad resarcienda damna ex tali electione secuta. Ita Naldus V. *eligere, nu. 6. par. 2. tr. 15. res. 67. §. Dico quarto*, Et si postquam

Qui tenentur benè eligere sub mortali.

Probabile tamen est non teneri eligere digniores.

Quod vniuersim dictum intellige de magistratibus laicis, quoad officia sæcularia.

Sed vide distinctionem Sanchez.

Cæterum, eligentis indignos vltra peccatum, tenentur ad restitutionem damni emergentis.

Et si in acceptione sortis legunt vnum.

vnus ad aliquod officium electus est, aliquis ex Senatoribus alium legat: Vel ante quam eligatur, chartulam aliquam grandiorem efficiat, vt illam in pileo facilius sumat, peccat mortaliter propter iniuriam tertij. Ita Suar. *de relig. to.1.lib.2.c.38 n 68.ibid.§.dico quinto.* nomen pro alio: vel ponant in pileo chartulam grandiorem peccant mortaliter.

2 De electione ad beneficia, dictum est Verb. *Beneficium, à numer.8.* Et quidem Villalobos *tomo 2.tract.8. diff.3. numer.6* & DD. communiter putant, prælaturas Regularium esse etiam beneficia Ecclesiastica, ac proinde Generales, & Definitores teneri ad illas eligere digniores, aliàs esse acceptatores personarum, & peccare mortaliter. Sed Valerus Verb. *Electio diff.1.num.1.* excusat electionem minus digni, quando in electione Prælatus non habet beneficium, sed tantum onus, vt sunt Prioratus Dominicanorum, & similes. Valerus distinguit. Et Palaus, *tomo 2.tract.1 :.disp.2. punct.11 § 2. num.14.* absolutè docet, eligi posse dignum, omisso digniore: quia seclusis specialibus cuiuscumque Religionis constitutionibus, & spectato iure communi, non apparet firmum argumentum talis obligationis: quod enim dicitur de beneficijs, id non debet extendi ad Prælaturas regulares, quia lex ob similitudinem rationis, non debet extendi ad casum in lege non comprehensum. Et Palaus absolutè negat. Adde quod nec est paritas rationis, quia beneficia Ecclesiastica sunt perpetua, Prælaturæ verò regularium temporaneæ, & facilè amouibiles. Et tandem Tridentinum, *sess.7. c.3.* docet ad curata inferiora sufficere, quod eligatur dignus. Sed non placet. Sed hæc opinio non placet, quia est contra communem. Et prælaturæ regulares sunt magni momenti, habentque adnexam curam animarum. Tridentinum autem dicit sufficere dignum, vt electio sit valida in foro externo. Et in hoc sensu intelligendi sunt aliqui Canonistæ, dum dicunt sufficere, quod eligatur idoneus, *p.1. t.15.res.61.& p.5.t.14.num.11.* An possit, quis in electione negare suffragium ei, quem esse indignum ex confessione cognouit, quære V. *Sigillum, num.45.*

3 Cœcus non potest eligi ad Prælaturas, ex cap. *hinc etenim*, §. *cœcus*, *dist.49.* Item neque surdus ex cap. *constitutionem, de verbor. signif.* Item neque mutus, vt ex dictis capit. tradit Peyrinus, *de Relig. Prael. to.2.q.2. c.4. n.18.* Ad Prælaturas non potest eligi cœcus, Nec surdus. Immo, si cęcus quis fiat postquam electus fuit in visitatorem alicuius Religionis, non potest cum socio sano visitationem continuare, quia visitatores debent Generali & capitulo de actibus Religionis testimonium ferre, & cœcus non potest esse testis in actibus, qui visu percipiuntur, vt docet Medices *de fort. cas. quæst.6.nu.55.* Ita Megala *tomo 2. res.183. p.5. t.6. res 20.* Et si cœcus quis fit post electionem in visitatorem, non potest visitare. Verum secundum Bonacinam *de elect. p.2.cap.4. d ib.8. num.13.* Surdus, & cœcus non priuantur iure eligendi: quia possunt liberè consentire. Debent tamen illi renunciare, vt tutiores maneant in conscientia, quia facillimè decipi possunt. *p.5. t.6.res.13.* Sed an surdus, & cęcus priuetur iure eligendi? Nouitius etiam PP. Capucinorum, potest in suo testamento reseruare sibi ius eligendi puellas, quibus suus hæres debet quotannis certam pecuniarum summam ex sua renunciatione. Vide V. *Nouitius nu.4.* Et quid de Religioso?

4 Pestis electionum est ambitio, quam Sacri Canones ita oderunt, vt in cap. *cum petitam de elect.* annullanda veniat electio illius, qui ante electionem requisitus, consentit electioni de se faciendæ, vt notauit Miranda, *p. .qu.23. artic.30.concl.1.* & in cap. *per inquisitionem eod. tit.* declaratur indigna electio Episcopi Tolosani, præsertim quia ipse, & eius amici ante electionem habuerant colloquium cum quibusdam Canonicis, eosque precibus ad electionem sollicitauerant. An approbandi sint tractatus ante electionem? Hinc piè in aliquibus Religionibus prohibentur sub pœna excommunicationis tractatus ante electionem; tractatus inquam ambitiosi partionales, &c. vt notauit Basilius: *in direct.p.3.cap.3.* nam consultorij permittuntur in cap. *si transitus dist.79.*

Et Petrus Greg. *part.iur.can.lib.2. titul.2.9. cap.5.* obseruat, quod Glossa in cap. *in nom. Dom.tractantes.dist.23.* vult, quod electores, vbi conueniunt pro electione, tractatum habeant; & multos proponant, qui digni videantur, per modum consultationis, vt fiat collatio personæ ad personam. Immo antea ita necessarius erat tractatus consultoris, vt sine illo non valeret electio cap. *Genesi de elect.* At quia hodie electiones vt plurimum fiunt per suffragia secreta, talis tractatio non præmittitur. Itaque Regularis in Religione, vbi adest talis prohibitio, potest, si est vocalis, proponere alterum eligendum, non tamen seipsum: & in Religione Theatinorum, si procurat vt eligatur ab alijs, electio est nulla. Ita Molfes. *to.1.t.6.cap.16.n.47.p.2.t.16.res.35.*

An electiones Sanctorum tutelarium per sortes?

5 Electio Sanctorum Tutelarium per sortes videtur improbari in Concilio Antisiodorensi 26. *q.5. can. Aliquanti*, vbi damnantur sortes, quas Sanctorum vocant, & multo ante à Gelasio Papa, *dist.15.can.5. R. Eccles.* reiectus est quidam liber dictus, *Sortes Apostolorum*. Ideo Raphael della Torre in *2.2.q.95.art.8.disp.3. dub.3.* ait huiusmodi electionem esse illicitam, si fiat eo animo, vt vnicuiq; sanctus contingat eo anno colendus, qui sibi vtilior est in patronum, id mittente Deo per sortes Nam recurrere ad sortes sine necessitate est peccatum tentationis diuinæ, vt ait D. Thomas, *art. de omnibus sortibus consultorijs*. Posse autem huiusmodi electionem fieri per media prudentalia, eligendo scilicet quisq; illum sanctum in tutelarem, qui suffragari efficacius foret in suis necessitatibus, & ærumnis. Posse tamen esse licitam, si sit diuisoria, nimirum, si congregatio sumit sibi colendum certum Sanctorum collegium, Apostolorum v.g. & ad vitanda iurgia mittunt sortes, vt vnicuiq; suus contingat casu, & fortuna *p.5.tr.14.res.9.*

6 In electionibus si vota ferantur sub conditione, vel indeterminatè, vel in personis incapacibus habeantur pro nullis, & qui maiorem partem excusserit habeatur pro electo, Miranda *p.8.tr.7.res.77.*

7 Pontifex, Rex, & alij Principes habentes ius eligendi ad beneficia, tenentur eligere digniores, cum semper de his prompti habentur. Lugo quando non habentur possunt eligere dignos malo, *p.8.tr.7.res.83.*

ELEEMOSYNA

Quibus præbenda.

Vide V. *Pauper.*

Eleemosyna danda pauperibus, idest, qui viuūt ex labore.

1 † ELEEMOSYNA præbenda est pauperibus †. Pauperes autem sunt, quos inspecta qualitate personarum, & alijs circumstantijs, bonus vir tales esse existimat, vt ait Mascardus nu. 14. Et, vt clarius loquar, nomine pauperum veniunt, qui victum quærunt, vel etiam possunt quærere, ex suo labore. Sic Genuensis *in pract. Eccl.* 7 *rec. nar.* 13. *q.387.nu.2.* Et qui non potest commodè, & honestè viuere secundum suam conditionē. Sic Vasquez *de rest.c.5.§.4.dub.1.n.6.* Item Hospitalia, Ecclesiæ, Monasteria, & omnia loca pia. Ita Imola *in l. capitatorum in fine, de leg.1.p.2.t.15.res.8.*

Qui non possunt iuxta sui status decentiam viuere. Et locis pijs.

Paupertas triplex.

2 Porrò paupertas, seu pauperum indigentia, triplex est: extrema, grauis, & communis. Prima est, quando desunt necessaria vitæ, & sine quibus vita aut deficiet, aut abbreuiabitur, aut graui, & diuturno morbo corripietur. Idque siue proueniat fortuito, siue ex alterius malitia: immò in hoc secundo casu est magis calamitosa, vtpotè coniuncta cum iniuria. Secus, si oriatur ex propria nequitia, *p.5.tr.8.res.1. & 7. in fine.* Aduerte autem, quod

quod si quis mendicando, posset suæ necessitati consulere, essetque plebeius, non censeretur constitutus in extremis. Si verò esset vir honestus, & mendicare esset ei ignominiosum, aliqui dicunt esse in extrema necessitate, sed Malderus *in 2.2.quæst.32.ar.6.* negat, & ruborem, in tali necessitate attribuit superbiæ, *part.5.t.8.res.24.* Grauis necessitas est, cùm desunt necessaria ad decentiam, & conditionem proprij status. Sed in hac sunt tres gradus: nam vel desunt ea, sine quibus omninò necesse est è statu decidere: aut sine quibus status conseruatur ægrè, & cum labore, aut non conseruatur æquè benè. Si desunt hæc vltima, nulla oritur necessitas in ordine ad eleemosynam, si prima, oritur necessitas grauis: si secunda, subdistinguendum est: nam si labor, & inopia sit vrgens, vt si quis ære alieno grauatus in carcere detineatur, aut inter hostes inueniatur captiuus, aut victu, & vestitu tenuissimo vitã transigat, necessitas erit grauis. si non sit adeo vrgens, si tamen alicuius momenti erit communis. Potest autem contingere, vt necessitas cogens statu cadere, sit extrema, vt si oporteat transire in statum nimis miserabilem, vt mendicitatis, aut seruitutis quæ quibusdam adeò ignominiosa est vt mori potius velint, quàm cum tanto dispendio viuere. Communis tandem necessitas, est mendicantium, qui quamuis multum indigeant; quia tamẽ à multis postulãt, moraliter loquendo, nõ possunt suo statui necessaria nõ inuenire. Quod verũ est de mendicis tàm publicis, quàm secretis. Item eorũ, qui in conseruãdo proprio statu, aliquam inopiam patiuntur, vt supra diximus. Ita Lorca in 2.2.*sect.4.disp.39.n.1.8.* 9.10.*p.5.tr.8.res.1.* His positis.

Extrema.

Communis.

3 In extrema necessitate certum est, diuites teneri proximo subuenire. Et quidem secundum D. Thom. 2.2.*q.*118. *art.4.ad* 4. ex legali præcepto iustitiæ, quo nimirum prohibemur proximum interficere: nam capit. *pasce*, dicitur: *Quisquis pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti.* Vnde infert Mendoza, *disp.*139.*sect.3.* § 36. negantem eleemosynam extremè indigenti, teneri ad omnia damna secuta, vt si illo obeunte, remanserunt orphani indigentes opera patris, &c. & sic indigentes cogere posse diuites ad eleemosynam in iudicio. Vide V. *Pauper nu.*6. Sed placet opinio Bellarmini, & aliorum, quòd talis obligatio sit solius charitatis: quia obligatio iustitiæ in nullo iure inuenitur. Et, quod dicitur, tempore necessitatis omnia esse communia, non est sensus, quod ipso iure transferatur dominium, sed quod homo lege charitatis teneatur ad vsum bonorum suorum indigentes admittere. Mendoza, *sect.4.*§.36. has opiniones conciliat, vt prima vera sit in extrema necessitate pecuniæ, vel rei temporalis pertinentis ad diuisionem bonorum factam iure gentium: nam extremè indigens habet ius ad illam rem. Secundum verò, in necessitate industriæ alienæ, vt si quem ignis comburit, bestia deuorat, &c. nam homo non habet ius ad has meas industrias vnde teneor quidem si possum, cum bestia pugnare, ignem extinguere, &c. Sed ex charitate, non ex iustitia, *p.5.tr.8 res.2.*

Et quidem in prima certum est, dandam eleemosynam.

Secundum D. Thomam ex iustitia.

Secundum aliòs, ex charitate.

4 Qui dubitat, an proximus extremè indigeat, tenetur diligentiam adhibere ad dubium deponendum, sicut is, qui dubitat, an aliquis dies sit festiuus, ieiunij, & similia: alioqui de eo verificabitur, quod ait Psalmista, *Psal.35. noluit intelligere, vt benè ageret.* Si autem post scrutinium dubius adhuc manet, non tenetur ad eleemosynam, quia possessio stat pro libertate. Sancius *disp. select.43.nu.20. p.5.tr.8.res.39.*

Et qui de hoc dubitat tenetur inquirere.

5 Caietanus *in 2.2 q.71.art.1.* descendit ad aliquos casus particulares, in quibus proximus dicitur extremè, vel quasi, indigere; aitque aduocatum teneri viduæ, & pauperi gratis patrocinari: medicum, & chirurgum, mederi infirmo, non habenti ad soluendum; & huic pharmacopolam, medicinam suppeditare: diuites eleemosynam præbere, quoties vident proximum annon æ penuria laborare, multos fame mori, vicinos ob carentiam

Multos autem casus enumerat Caietanus.

victus ad turpitudines cogi, quam apud Turcas detineri captiuum. *Sed de* captiuo, Mendoza *ibid. disp.* 159. *sect.* 3. §. 21. ait, neminem teneri illum redimere: nam captiui non sunt in extrema necessitate, alias non possent à dominis mancipia detineri. Excipit tamen casum, quo captiuus timeretur melancholia, aut infectione aeris interimendus. Et Granado, *ibid. contr.* 3. *tr.* 11. *disp.* 2. *sect.* 4. *n.* 11. addit idem dicendum esse de viro nobili, aut magnę sanctitatis, & vtilitatis in Republica. *p.* 5. *t.* 8. *res.* 6.

In pari autem necessitate, prius succurrendum parentibus.

6 Petes hic primò: Quinam ordo seruari debet, cùm multi ex proximis extremè indiget, & omnibus subueniri non potest? Respondeo in pari indigentia Mendoza, *sect.* 5. §. 77. docet, prius succurrendum parentibus; idque sub graui culpa: non autem prius patri, quàm matri, nec vxori, quam filijs alij volunt prius Angelus, *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 40. §. sed difficultas est patri, quam creditori, & si est pater sibi prius, quam creditori, *ibidem*, §. *secundo quaro.* Prius tamen patri quàm auo, & filio, quàm nepoti; & fratri vtpotè coniunctioribus. Lorca verò *in* 2. 2. *q.* 26. *art.* 11. *nu.* 4. probabile existimat, ordinem, inter cognatos in primo gradu exceptis parentibus non obligare sub mortali: quia omnes istæ cognationes magnæ sunt, & excessus vnius ad alteram, paruus, *p.* 5. *tract.* 14. *resol.* 93. Sed contra stat Turrianus *in* 2. 2. *tomo* 2. *disp.* 22. *dub.* 1. *num.* 6 quia (ait ipse) materia huius præcepti non est maior, vel minor coniunctio: sed largitio eleemosynæ facienda propinquiori, quæ magni momenti est; vtpote ex qua pendet vita illius, cui facienda est eleemosyna. *p.* 5. *t.* 5. *res.* 13. ante finem. Aduertit præterea Lorca, hæc omnia procedere per se: nam per accidens, posse vnumquemq; ius suum ingratitudine, & iniurijs amittere, vel beneficijs, & obsequijs augere, vt docet D. Thom 2. 2. *q.* 26. *art.* 10 quæ in casu particulari prudentis arbitrio remittit. *res* 93 *cit.*

De in vxori.

Filijs.

Fratribus, &c.

Et probabile est, habituro subueniri posse per mutuum.

7 Petes secundò: An extremè indigentibus sufficiat subuenire per mutuum, &c. Respondeo: Aut proximus nec hic habet, nec alibi; nec laboribus, officio, &c. potest acquirere; aut habet alibi, potestve aliquando habere. In primo casu subueniri debet per gratuitam Eleemosynam. In secundo probabile est, subueniri posse per mutuum, si apponatur conditio, vt restituat tempore lautioris fortunæ: nam cùm egenus subleuatur, quocumque tandem modo, præceptum impletur. Ita Vasquez *de Eleemosyn. cap.* 1. *dub.* 6. *num.* 54. Ex quo etiam ait Suarez *disput.* 7. *sect.* 5. *num.* 4. quòd si proximus indiget tantùm vsu, non teneris præstare dominium, sed solum mutuare. *p.* 5. *t.* 8. *res.* 5.

Obligat verò præceptum, quamuis necessitas sit voluntaria propter Deum.

8 Petes tertiò: Quid si quis in voluntariam incidat indigentiam? Respondeo, aut is necessitatem, & paupertatem sponte elegit in diuinum obsequium, vt faciunt Religiosi; hi comparandi sunt pauperibus inuoluntarijs, vt ait Lorca *disp.* 39. *memb.* 4. *nu.* 57. Vnde improbabiliter docuit Medina. *C. de Eleemosyna danda sanis*, §. *quæret forte.* Religiosos non esse subueniendos vt pauperes, sed solùm quatenus ministrant spiritualia, *p.* 5. *tr.* 8. *resol.* 18. Aut necessitatem actu patitur ex mera malitia, vt esset auarus, qui nollet propriam pecuniam in suis necessitatibus insumere. & huic non tenemur Eleemosynas elargiri. Aut denique necessitatem patimur ex vehementi passione, qualis esset, qui suspendium sibi pararet, & esse etiam posset auarus, qui nollet vti sua pecunia, & tunc teneremur illi subuenire, ex sua pecunia. Ita Lorca, *disp.* 37. *n.* 11. *p.* 5. *t.* 8. *res* 19.

Qualis est Religiosorum.

Vel etiam si ex graui passione onum habeat.

In necessitate graui facienda etiam est eleemosyna. Non tamen in communi nisi à beneficiarijs. Distributor eleemosynæ ex testamento,

9 In GRAVI quoque necessitate obligat præceptum Eleemosynæ. Minimè verò in COMMVNI, nisi Clericos beneficiatos, vt dicemus *nu.* 18. De quibus autem bonis in extrema, vel graui necessitate facienda sit Eleemosyna, vide infra à *nu.* 12.

10 Vnum hic nota, quod distributor Eleemosynæ ex testamento, ex quo

quo clarè non constet,nec coniectatur,quibus pauperibus largiri debeat,distribuere potest omnium pauperium generi, quos recensuimus, *n.1.p.2.t.5.res.8.* Nec tenetur eligere pauperiores, est enim locus gratitudini, & si vnũ pauperem alteri præfert,non peccat. Ità Mantica *de coniec.li.5.tit.5.n.6.p.2.t.16.res.19.* Item,si est pauper,potest sibi applicare: non solùm si in paupertatẽ incidisset post testamentum,vel cum antea pauper fuerit, eius paupertas testatori non patuit,vt docet Sanch. *in sum.li.6.c.11.n.55.* Sed etiam, si testator sciens illum esse pauperem,nullam ipsius mentionem fecisset. Nam potuit id omittere per obliuionem,aut pudorem,& alioqui satis inter pauperes censendus est includi,dum non excluditur. Ità Sancius *in select.disp.14.n.18.* At non ita dicendum de eo,qui pœnitentiam habuit à Confessario Eleemosynæ faciendæ: quia Confessarius præscribere intendit Eleemosynam pœnalem,ac proindè alteri faciendam. Ita Palaus,*to.1.tr.6.disp.12. punct.14.nu.10.p.5.tr.8.res.58.* An qui promisit Eleemosynam cuidam pauperi,possit illã sibi,vel pauperiori præbere,vide V. *Promissio,num.5.*

Potest illam præbere omni pauperum generi.

Et si est pauper, etiã sibi.

Secùs si illã debeat ex pœnitentia.

ELEEMOSYNA

A quibus, & de quibus bonis præbenda.

11 ELEEMOSYNAM facere tenentur diuites,& Clerici beneficiarij. Et quidem diuites sæculares priuati secundùm Mendoza in 2.2.*disput.159.sectio.3.§.13.* non tenentur pauperes cuiuscumque inopiæ ad illos subueniendos inquirere, sed suæ obligationi satisfaciunt subueniendo pauperibus sibi notis,cum proposito succurrendi alijs se offerentibus: tum,quia pauperes frequenter se produnt,& nemo perit occultè,nisi tempore pestis, quo magistratus prouidere solet: tum quia alijs hoc munus incubit, in quorum consciẽtia quiescere possunt: præsertim,quòd ignorantiam facti nemo tenetur depellere,nisi adsit speciale præceptum sciendi aliquid, vt de articulis fidei,&c. Et denique hæc obligatio molestissima esset, & homines ab assuetis occupationibus auocaret *par.5.tr.7.res.3.* † & affirmanter posteà *res.41.* & olim *p.2.tr.16.res.26.§. Tertiò.* †.

Diuites priuati non tenentur pauperes inquirere.

12 Et verò diuites in extrema proximi necessitate non solùm de superfluis tenentur ad Eleemosynam; sed etiam de necessarijs statui, quamuis in dignitate & faustu externo detrimentum aliquod patiantur: minimè verò statum opprimere,aut absolutè deijcere. Sic Mendoza,*sect.6.§.56.par.5.tr.8.res.7.* † & liberius *par.2 tr.16.res.26.§.Quintò.* † In necessitate graui, tenentur de superfluis status,hic Granadus *in 2.2. contr.3. tract.11.disput.2. sect.4. num.18.* contra Rosellam *v.Eleemosyna t.8.cit.resol.14.* † & retractans opinionem,quam docuerat *in p.2.tr.16.res.26.§. Secundò.* † De necessarijs verò ad statum consulendi etiam sunt diuites,cum Mendoza, *sect.4.§.92.* Sed probabilior videtur sententia D.Thomæ *in 4.dist.15.quæst.2.art.4.* quod non teneantur,vt probabimus *num.4.par.5.cit. resol.15.* † Sed hanc sententiam olim *in p.4.to.4.resol.215.* appelauerat solùm probabilem. † In necessitatibus communibus certum est,illos non teneri,subuenire de necessarijs naturæ,vel statui. Sed D.Thomas 2.2.*qu.32.art.1.* docet teneri de superfluis status sub mortali: nam id pertinet ad rectam rerum diuisionem, & charitas saltem obligat ad largienda superflua. Lorca in 2.2.*sect.3.disp.39.membr.2.n.30.* putat,hanc opinionẽ procedere non quoad omnia superflua, sed quoad aliqua,quæ nimirum si totidem à singulis diuitibus,præberentur, omnes pau-

Sed in extrema necessitate occurrentibus succurrere de necessarijs statui citra depressionem.

In graui item consulendi sunt de necessarijs statui succurrere.

Sed probabilius est, teneri solum de superfluis.

In communibus verò.

Existimo nullam obligationem habere.

pauperum necessitates subleuaretur: quia charitas obligat omnes. Et Suarez. *de char. disp. 7. sect. 3. num. 7.* ait, hunc actum, *nolo erogare eleemosynam in communibus necessitatibus de superfluis status*, esse mortiferum, Granadus, *vbi sup. num. 26.* hanc obligationem putat vrgere solum sub veniali. Ego verò cum Mendoza, §. 131. existimo nullam obligationem adesse. *p. 2. tr. 15. res. 32. & t. 16. res. 26. & p. 5. tr. 8. res. 17.*

Vide hic, quę sint superflua naturæ.

Et statui.

Et an etiam ea, quæ inseruire possunt ad statum meliorandū?

13 Pro quorum intelligentia aduerte cum Granado *sect. 1. nu. 3* bona temporalia ad tria genera reuocari, nam aliqua sunt necessaria ad vitę propriæ, & eorum, qui sub nostra cura sunt, sustentationem: alia ad statum decenter conseruandum; alia denique, quæ nec vitæ; nec statui necessaria sunt, sed omninò superflua. *part. 5. tract. 8. resolut. 1. §. Suppono secundo.* Inter superflua etiam numerat Lorca, quæ præsenti statui redundant, licet inseruire possint ad illum meliorandum: nam alias nulla essent superflua, cum semper quis statum meliorare posset. Et si dicas, tunc non esse superflua, cum status melioratio proxime speratur: infert magnum absurdum, nimirum, quod quo plura quis supra exigentiam status haberet, eo minus diceretur habere superflua; quia proximior esset statui altiori. Secus verò, si quia alia via statum meliorem prætendit, vt fieri Dux exercitus, Consiliarius Regis, &c. ad cuius conseruationem superflua præsentis status necessaria forent; nam tunc non dicerentur superflua. Ita ille *vbi supra, memb. 1. n. 7.* Verum Granado, *sect. 1. nu. 3.* probabilissimè tenet, nec ea dicenda esse superflua, quæ conseruantur ad meliorandum statum cum nemo teneatur proprium statum, ne proximus amittat suum, amittere, vel ab altiori acquirendo desistere. Nec ea, quæ inseruiunt sumptibus honorabilibus, filiorum, & familiæ munificentiæ, magnificentiæ, futuris euentibus, & similibus: in qua sententia vix Reges inueniuntur, habentes superflua status. *p. 5. t. 8. res. 20.* † & absolutè olim. *p. 2. t. 16. res. 26. §. Quartò.* †. His positis.

Et quæ inseruiunt ad magnificentiam.

Vide quoque probationem dicturum.

14 Quod in extrema necessitate non teneatur diues subuenire, suum statum opprimendo, vel deijciendo, probatur; tum; quia Reipublicæ vtilior est opulentus ciuium status, quam vnius priuati vita: tum etiam quia, si non tenetur quis cum graui status detrimento exquisitas medicinas in suis infirmitatibus quęrere; multò minus tenetur id facere in infirmitatibus alienis. Et denique status defectio est grauissimum damnum, cum quo nemo tenetur proximo prouidere. Immo ait Coninch *disp. 27. dub. 8. nu. 134.* te non teneri pro redimenda priuati vita, magnas diuitias expendere; v.g. tria vel quatuor aureorum millia. *res. 7. t. 8. & 26. t. 16. vbi sup.* obseruat tamen Lorca *memb. 2. nu. 39.* vix vnquam contingere, quod extrema necessitas proximi subleuari non possit absque status incommodo. Nisi occurreret simul in multis, vt tempore famis, pestis, &c. in quo casu teneretur omnes in solidum ita quo, nemine subueniente, omnes peccarent, & omittentibus alijs, quilibet ad integrum teneretur. Possent tamen conuenire, vt occurrant per partes, & tunc si quis certò speraret, alios pro rata parte satisfacturos, satisfaceret præbendo suam partem. Ita ille *memb. 3. num. 50. p. 5. tr. 8. resolut. 13.* Si verò oporteret, teneretur quilibet etiam cum remissione status, subuenire; quia talis necessitas esset publica. *part. 5. tr. 8. resolut. 7. §. Notandum est tamen hic.* Quod in necessitate graui consulendi sint diuites succurrere de necessarijs status, non tamen teneantur, probatur etiam, quia ex vna parte grauis necessitas est quasi extrema: & non est vera amicitia, quæ patitur insigni necessitate amicum opprimi, cum leui incommodo subueniri potest; præsertim, si de necessarijs statui pauca insumenda forent, vt si vir nobilis contentus esse deberet v. gr. tribus tantum famulis, & auleis sericis, cum ad eius statum pertineat habere quatuor famulos, & auleos ex serico auroque contextos. Ex alia verò parte, vnusquit-

que

que habet ius viuendi iuxta decentiam sui status, quo extra extremam proximi necessitatem non priuatur. Et quod vnus lautè, alius miserè viuat, humanæ conditionis tribuendum. Cumque tot viri docti vsque ad hodiernum diem nullum ius diuinum, aut humanum, oppositum conuincens, afferre potuerint, signum est rem hanc esse saltem dubiam, ac proinde præceptum non obligare, quia præcepta dubia non obligant saltem sub mortali. *p.5.tr.8,res.15.* Quod verò teneantur subuenire de superfluis, patet; quia quilibet tenetur subleuare miseriam proximi sui, saltem quando nullum patitur detrimentum: charitas enim obligat ad diligendum proximum, *non solum verbis, sed etiam opere, & veritate.* Quod si ex hoc inferas, multos diuites damnari, quia multi in graui necessitate manum non præbent. Aragonius *in 2.2.q.32.art.5.* concedit consequentiã. Et Bañez *ibid.art.6.dub.2.* non solùm ipsos, sed & ipsorum Confessarios, damnari existimat. *p.5.tr.8.res.14.* sed dicendum cum Valentia *to.3. disp.3. q.9.punct.4.§.2.* vtrosq; excusari posse, aut quia grauem proximi necessitatem non satis cognoscunt, aut quia probabiliter iudicant ab alijs subueniendum: aut deniq; quia vix inueniri superflua status, diximus supra, *Ibid. & res.41.* in fine, & olim *p.2.tr.16.res.26.& p.4.t.4 resol.215. §. Notandum.* — Et an diuites regulariter sint in malo statu, propter defectum eleemosynæ.

Petes: An excusari etiam possint auctoritate Rosellæ, docentis extra extremam necessitatem non vrgere præceptum eleemosynæ? Respondeo secundum Bonacinam *disp.3.q.4.punct.6. nu.8.* posse quia secundum ipsum est probabilis: secundum Mendozam *sect.4.§.86.* non posse, quia nec probabilem, nec tutam existimat. *res.14.cit. §. Quæres.* Denique quod in necessitatibus communibus nullum sit præceptum eleemosynæ, probatur, quia, aut necessitas est communis, quia leuis, vel quia ab alijs subleuatur. Si primum, certè non teneor hominem ab omni labore redimere, locupletare, & in magnam felicitatem deducere, vt nec caput leuiter doleat, hanc enim sollicitationem nec parentes habere solent cum filijs Si secundũ cum alius succurrat, nec periculum sit in mora non est cur tenear mea bona erogare, etiam in graui, vel extrema necessitate. Sic Mendoza. Qui tamen addit, omittere eleemosynam in his casibus, frequenter esse peccatum veniale, ex fine inhonesto conseruandi magna cum auiditate pecunias. *p.5.tr.8.res.17.*

15 Petes primò. An qui periclitatur in statu, ob iniustam rei temporalis amissionem, subueniendus necessariò sit de superfluis status? Respondet Vasquez *de eleem. c.1.dub.3.nu.6.* affirmatiuè, in qua sententia, si periculum status immineret alicui ob litem feudalem, teneretur diues dare illi tria, aut quatuor aureorum millia ad litem prosequendam. Sed ego teneo cum Mendoza § 98. quod si is è statu cadens, non cogeretur mendicare, seruire, aut vilem artem exercere, sed retineret alimenta & vestes congruas, vt absque periculo infamiæ possit degere inter suos, nemo teneatur illi statum conseruare: quia non dicitur esse in vera necessitate; neque communi diuitiæ enim, & splendor, quem amittit, non inseruiunt ad depellendam miseriam, sed ad augendam dignitatem, quam illi ex nulla lege teneor conseruare. *p.1.tr.8 res 16.* — In statu periclitans non debet de superfluis necessariò subueniri. — Si post statum amissum possit honestè viuere.

16 Petes secundò: An egeni per vias expositi, ostendentes famem, nuditatem, morbos subueniendi ex præcepto sint de superfluis vitæ? Respondet Malderus *in 2.2.q.32.art.5. dub.2. qu.4* rarò præceptum cum his obligare; tum quia talis necessitas vt plurimum exaggerari, vel etiam simulari solet, ad mouendos spectatores; tunc quia tales expositi facilè ab alijs leuabuntur. *p.5.t.8.res.17. §. Notandum est.* Et hæc circa diuites. — Quid de infirmis per viam expositis.

17 Porrò Clericorum Beneficiariorum maior est obligatio circa eleemosynas largiendas: nam Episcopi, & cæteri in necessitatibus grauibus tenentur erogare totum superfluum, *p.5. tr.8. resolut.27.* Quæ quidem — Clerici beneficiati strictius tenentur ad eleemosynam.

obligatio incumbit etiam Papæ, quia est de iure diuino, & naturali, contra Sotum *lib.10.q.4.art.3.* in quo proinde dispensare non potest, contra Cordubam *lib.1.q.18.* Sic Sanch. *in opusc.to.1.lib.2.c.2.dub.40.nu.3.p.5.tr.8.res.28.* Peculiariter verò tenetur Papa subuenire Cardinalibus egenis, quorum est speciale caput, & cum eis facit quid vnum. Vnde multi apud Cucchium *lib.2.tit.4.n.132.* docuerunt, Cardinales egenos de redditibus fisci Apostolici subleuandos: *Nemo enim carnem suam odio habet, sed magis nutrit, & fouet eam,* inquit Apostolus ad Ephes.5.*p.5.t.2.res.33.* Incumbit etiam pensionarijs, si pensio est Ecclesiastica: nam cum hæc sit pars fructuum Ecclesiasticorum, est verè beneficium Ecclesiasticum. Licèt Vasquez *de eleem.dub.vlt. num.22.* dicat, non dari titulo beneficij, ac proinde non inducere talem obligationem. Secus si pensio est laica. Sic Mendoza *in 2.2. disp.160.sect.7.§.117.p.5.t.8.res.29.* & ex parte olim. *p.4.t.4.res.161.* in fine. Quare commendæ Religionum militarium, quæ commendatarijs dantur titulo laico, vt scilicet prompti sint ad militiam, ad requisitionem m. Magistri, contra Nauarrum *de reddit.q.2.mon.38.* non inducunt talem obligationem. Sic Mendoza §.119. Nec obstat, deuota ipsorum paupertas: nam non est adeo stricta, vt videre est *v. Religiosi milites. p.5.t.8.res.30.* Secus dicendum de monasterijs Regularium: nam hæc in extremis, & grauibus necessitatibus tenentur dare totum superfluum, & quandoque etiam ex necessarijs. Immò Abulensis *ad c.6.Matth.* hanc obligationem illa habere inquit, etiam in necessitatibus ordinarijs, consideratis tamen necessitatibus eorum tam præsentibus, quam quæ probabiliter timentur: iuxta illud Christi Luc.11. *Quod super est, date eleemosynam:* nam bona, quæ ipsis tribuuntur, non tribuuntur ad ditescendum, sed, vt superflua alijs pauperibus distribuant, Sed placet opinio Suarez *de relig. tom.4. tr.1.lib.2. c.26. n.13.* quòd regulariter loquendo, teneantur ad aliquam eleemosynam, non tamen ad omne residuum. Immò melius esse, quod monasteria ipsa, si commodè potest, in vasis sacris, cellis & perpetuis redditibus amplificentur plures Religiosos sustentatura: nam hoc maius Dei obsequium est, quàm ampla pauperibus ordinarij facta largitio. *p.5.t.8. res.33.*

Et in grauis necessitatibus, ad totum superfluum.
Etiam Papa.
Præsertim cum Cardinalibus egenis.
Etiam pensionarij.
Nisi pensio sit laica.
Quales sunt commendæ Religionum militarium.
Etiam monasteria Regularium.

18 Porrò in necessitatibus ordinarijs Clerici beneficiati, si sint pastores tenentur pauperes quærere, vt eleemosynam præbeant. secus, si non sint curati. Sanch. *in opusc.to.1.lib.2 c.2.dub.39. num.4. & 5.p.4.t.4. res.158* Et vtriq; tenentur dare, vt nimirum, quartam partem, vel medietatem residui de redditibus ecclesiasticis, iuxta benigniorem opinionem Mendozæ, *sect.5.§ 105.* vbi Episcopis consulit, dare quartam partem; nam, quia vt plurimum sunt Principes, parum habere solent residui, nisi Episcopatus sit pinguis. Clericis verò alijs, qui parcè viuunt, congruam prius sustentationem recipere, & dein superflui dimidium erogare, sed si hi omnes tertiam partem præbeant securiores fore, & de reliquis duabus posse ad libitum disponere, nec ad aliud teneri, quia redditum Ecclesiasticorum sunt veri domini, etiam si sint Religiosi: vnde hæc obligatio erit solius misericordiæ, quæ in necessitatibus communibus non obligat ad erogandum totum superfluum: nec aliud statum, & curam pastoralem exigere. *p.5. tr.8. res.17.* Sed Granado *in 2.2.contr.3.tr.11. disp.3. nu.21.* vult cum communi, sufficere quidem quòd in eleemosynam Episcopi quartam; alii verò beneficiati quintam, vel etiam sextam partem elargiantur: cœterum quod superest, in vsus pios expendendum esse. *p.4.tr.4.res.214.* Et Layman, *libr.3. tract.2.cap.4 num.3.* contendit, talem obligationem esse iustitiæ, non charitatis tantùm: esto quod sint talium redditum veri domini; nam tale dominium, non absolutum, sed cum tali onere recipiunt, vt contingit in fideicommisso, legato sub grauamine, & aliis plerumq; acquisitionibus.

In communibus verò, si sint pastores, tenentur pauperes quærere.
Et, licèt non sint, tenentur præbere ad minus quartam partem.

Sed

Sed oppositum est probabilius, *p.5.tr.8. ref.31.* in fine. Aduertit insuper Mendoza, nomine redditium Ecclesiasticorum, hoc loco non venire distributiones quotidianas pro singulis Horis in choro, stipendia mortuorũ, eleemosynas missarum, & concionum (adde ex Sanch. *dub.45. num.6.* nec stipendia capellaniæ etiam collatiuæ, & stipendia accepta pro ministerio, quod beneficiati præstare aliàs tenerentur, *p.4.t.4. ref.171.*) Item non stipendia visitationis, & alia omnia quæ ab Ecclesiasticis acquiruntur personali labore, & industria, donatione, hæreditate, aut quocumque alio titulo, præter titulum beneficij, (& multo minus stipendia officiorum à laicis principibus concessorum, *p.4. cit.*) Sed tantum annuos redditus, qui appellantur *Grossum p.3. tr.8. ref.27.* Et si Clericus aliquid de necessarijs sumptibus sibi subtraheret, nec cum eo computandum esse quoad eleemosynas tenet Nauar. *de reddit. q.1. nu.59. p.4. tr.4. ref.131.*

Annuorum redditum, qui appellantur (Grossum.)

19 † Petes primò: An omnes possint eleemosynas facere? Respondeo, omnes qui dominium habent bonorum temporalium, de illis bonis, quorum dominium habent †. Vxores igitur dare possunt de paraphernalibus: filij familias de castrensibus, vel quasi castrensibus, & serui de rebus propriis, in iis casibus, in quib. V. *Seruus* dicemus, eos habere posse dominium. Item hi omnes, ac etiam Religiosi, de bonis mariti, patris, domini, monasterij, quando habent rerum administrationem, & separatur ratihabitio. Vel si de certa portione sibi assignata aliquid subtrahunt: quoties item de illorum, ad quos spectant, præsumitur voluntate (vnde, & pupilli possunt eleemosynas præbere suis paribus consuetas, & Tutores Curatores, omnesque illi, qui aliena bona administrant, possunt de illis eleemosynas moderatas præbere, & quas præberent domini, nam quia id exigit recta administratio, præsumitur consensus eorum, ad quos spectat. Lorca *in 2.2. sec.3. disp.36. n.10.* & alii communiter. *p.5.t.8. ref.35.*) denique in extrema proximi necessitate. In specie verò, vxor, præter casus prædictos, absque consensu viri, moderatas eleemosynas facere potest, ad eiusdem viri damnum spirituale, vel temporale vitandum (exemplo Abigail *1. Reg.15.* quæ Dauid munera piè misit, quæ maritus impiè negauerat. *p.2. tr.16. ref.23.*) Ita Lessius *lib.2.c.12. dub.14. n.84* Itẽ ad sustentãdos filios egenos ex priori matrimonio, vel fratres: nam sic petit arcta sanguinis coniunctio, & ipsius etiam viri decentia. Sic Palaus *tom.1. tr.6. disp.2. punct.13. nu.16.* Soluto tamen matrimonio, quæ sic dedit, in suam partem computare tenetur. Et tandem, inscio, vel etiam repugnante marito, distribuere potest in eleemosynam pauperibus ordinarijs vigesimam annuorum prouentuum partem: nam in hoc vir non potest esse inuitus rationabiliter; ipsa enim non est mancipium, sed socia bonorum, vnde spectat ad ipsius decentiam aliquas eleemosynas elargiri Ita Granado *disp.5. nu.3.* contra Turrianum *in 22. disp. 84. dub.1.* Si verò filios indigentes haberet, vel esset statutum aliquod peculiare in natione, vt est in Hispania, teste Nauar. *c.17. num.155.* tunc nec bona acquisita ex donatione, &c. posset externis pauperibus elargiri. Filius item, secundum Mendozam *vbi sup. sec.6. §.139.* dispensare etiam potest in Eleemosynam acquisita ex ludo, ex præsumpta patris voluntate. Item si pater nullas Eleemosynas faceret, facere posset ipse pro illo. Si verò immoderatas prębere ex bonis paternis, teneretur fratribus restituere pro rata. Religiosus verò secundum Sanchez *in sum. to.2. lib.7.c.19. nu.96.* potest facere Eleemosynas moderatas, etiam interdicente superiore: nam is non pręsumitur prohibere moderatas, & consuetas. † Quæ dicta sunt de vxore, habentur *p.2.t.15. ref.33. tr.16. ref.23. p.5. tr.8. ref.34.* & ex parte recitatiuè *in tr.5. ref.34. §. Non desinam*: quæ de filijs familias, habentur *in p.5. tr.8. ref.25.* quæ de seruis. *ibid. ref.26.* quæ de Religiosis *ibid. ref.32.* †

Quid de vxoribus

Filiisfamilias?

Seruis?

Religiosis?

Pupillis?

Tutoribus, & administratoribus?

De proprijs bonis si quib. permittuntur possunt eleemosynas facere.

De bonis viri, patris, monasterij, &c. in certis casibus, & cũ moderamine possũt

Alias non.

20 Petes

Eleemosyna Concionatori præbēda sumptibus Prelati.
Si non adsit consuetudo, vt præbeatur à populo.

20 Petes secundò; Quibus sumptibus facienda sit Eleemosyna Concionatori? Respondet Paponius *de iur. Franc. lib. 1 arest. 9. in gloss. litt. A.* in metropoli, sumptibus Archiepiscopi, vel Episcopi, quibus prædicandi munus incumbit; in oppido autem, recipiendum decimas; ipsum verò alendum à Parochia. Sed in hoc attendenda est consuetudo; nam licèt de iure teneatur Episcopus, si ex consuetudine facere soleat populus, ipse ad nihil tenetur. *parte 3. tractat. 5. resolut. 71.*

ELEEMOSYNÆ

Effectus.

Eleemosyna an liberet Canonicum à restitutione ob Horas omissas?

1 † PRAETER tot bona spiritualia & temporalia, quæ virtute Eleemosynæ ex diuina promissione sperantur, vt videre est in sacris litteris, & SS. Patribus †. Canonici omittentes Horas Canonicas, & ob id ad restitutionem astricti, si Eleemosynas æqualis valoris cum fructibus restituendis fecisse inueniuntur, etiam absque hoc intuitu, secundùm Layman *lib. 3. sect. 5. trac. 2. cap. 12 num. 9* liberantur ab onere restitutionis: nam talis præsumitur si esse illorum intentio: & leges Ecclesiasticæ benignè sunt explicandæ. *p. 3 tr. 6. resol. 57. & par. 7. tr. 0. res. 24.* & an id dicendum sit de alijs obligationibus, vide V. *Debitor, num. 4.*

E M E R E.

Emere quisq; debet iusto pretio.

1 † AD iustam emptionem requiritur in primis, quòd pretium sit iustū. Iustum autem est pretium, quod taxa præscripsit, aut mercatorum consensus approbauit, quamuis hoc secundum habeat latitudinem, de qua V. *Pretium* †. Aliquando verò res emi possunt minoris quàm alioquin venderentur, quibusdam concurrentibus circumstantijs, quæ pretium illarum diminuunt. Ità Couarruuias *lib. 2. cap. 3. num. 5* Et sic in fine nundinarum merces minoris emuntur, quàm initio, &c & quando merces offeruntur vltrò, & sub hasta, vt dictum est *ibid. num. 4. 5.* Si quis autem sub hasta rogaret astantes, ne plus offerat, vt ipse emat pretio infimo, sed iusto, non peccaret. Secus, si cogeret vi, aut metu: quod procedit quoque in emptione vectigalium officiorum, &c. Reginald. *tom. 2 lib. 25. cap 22. num. 379.* contra Megalam in *2. 2. lib. 2. cap. 6. qu. 5. num. 146. par. 1. tr. 8. resol. 76.* Item minoris emi res possunt anticipata solutione; tum propter periculum non habendi merces aut non sine litibus & expēsis: tum ob lucrum cessans, aut damnum emergens ex tali solutione: tum quia sic minuitur emptorum, & augetur venditorum numerus. Et tandem, quia tempore traditionis propter multitudinem, & necessitatem emptorum, merces ipsæ vilius emerentur. Ità Bonacina *de contr. disput. 3. qu. 2. punct. 4. num. 20.* contra Valentiam *tom. 3 disput. 5. quæst. 20. punct. 2. §. 8. part. 1. tractat. 8. resolut 22* Ex quibus patet, licitam esse emptionem saccharorum in hoc Regno, pretio minori sub infimo, anticipata solutione. *parte 1. tractat. 8. resolut. 78.* Quid dicendum de adiudicationibus prædiorum vili pretio, in hoc Regno fieri solitis, vide V. *Pretium, n. 5.*

Seclusi certis casib.

Vt si merces sint vltroneæ.

Si vendantur sub hasta.

Anticipata solutione.

Nec enim debent, quanto valent ad aliquem finem ignotū, & insolitum.

2 Rursus res, quæ ad vsum ordinarium vendi solent tanti, ab eo, qui in aliquem vtilissimum, sed ignotum finem procuratur, emi potest non pluris. Et sic inueniens in fasce olerum, vel herbarum, quæ venduntur ad pabulum animalium, vel ad comburendum, herbam magnæ virtutis ignotæ, emere

illam

illam posset pretio currenti Ita Molina *tom.2.tract.2.disp.353.* & DD.communiter,quidquid contra asserat Turrianus *in 2.2. tom.2. disputat.58. dub.4. num.6.* Similiter fundus,in quo latet thesaurus, emi potest pro simplici fundo,etiam ab eo,qui scit de thesauro:quia talis simpliciter æstimatur. Idemque docet Salas *de emp.dub.26.num.5.* † & post illum Trullench *in Decalog. tom.2.lib.7.cap.20.dub.12.num.10.* † de re pretiosa,in iis regionibus, in quibus non æstimatur: & de lapide pretioso,cuius qualitatem lapidarius ignoraret. *par.1.tr.8.ref.79.*

3 Item credita difficilis solutionis,possunt minoris emi: & si difficultas, incertitudo interesse,molestia, &c.in exigendo, æstimentur pertingere ad dimidium,possunt emi dimidio,etiam ab eo, qui sua industria, vel fortuna sit facilè recuperaturus: nam id suæ fortunæ, vel specialis diligentiæ foret effectus:iustum pretium rei emptæ est,non quanti valet emptori,sed quanti valet in se,aut creditori,consideratis certis circumstantijs. Ita Bonacina de *contr.disp.3.q.3.punc.10.num.4.*contra Malderum *in 2 2.tract.5.cap.7. dub.5.* Vnde ait Lessius *lib.2.cap.21.dub.9.num.6.& 7.*quod,si cui Turcarum Princeps deberet mille aureos,quos vix esset recuperaturus, emi possent centum ab alio,qui facilè exacturus foret.Ex quibus patet,librancias, quæ à Thesaurario huius Regni difficilè exigi solent, posse à quocumque minoris emi, etiam dimidio.*par.1.tr.8.ref.50.* Credita difficilis solutionis,emi possunt minoris.

4 Et verò credita immatura,si aliàs sunt facilis, & certæ solutionis,non possunt secundùm Reginaldum *tom.2.lib.25.cap.18. num.312.* minoris emi, secluso damno emergente,& lucro cessante, ob solam anticipationem solutionis:nam ius ad centum certa,tanti valet, quanti centum ipsa: sola enim temporis expectatio non minuit rei valorem.Sed his non obstantibus,probabile est posse, & ipsum etiam debitorem soluere posse suum debitum anticipatè,aliquid sibi retento, quia pecunia præsens pluris æstimatur, quam absens:& minus est,habere ius ad rem, quam habere rem ipsam *l.minus ff.de reg.iuris.*Et denique hic contractus non esset vsurarius, quia non esset mutuum,sed emptio,& venditio:ius namque ad rem emi potest,sicut ius transeundi per aliquem agrum.Hanc sententiam teste Lessio *lib.2.ca.21.dub.8. num.66.* docuit publicè Louanij Bellarminus, & Ledesma *tom.2.ca.33 tr.8.* art.,post factum non esse damnandum.Sed,cum sit probabilis,approbari potest,etiam ante factum.*p.1.tr.8.ref.49.* Sicut si sint immatura.

5 † Item,cùm venditor residuum spontè dimittit: res emi potest quocumque pretio †. Sed hic nascitur dubium,an sartores, quibus cura emendi pannos,& serica pro conficiendis vestibus committi solet, & qui vnius mercatoris officinam frequentantes,inueniunt pretia mitiora, possint illud plus pretij,quod ipsis remittitur,in conscientia retinere? Salas *dub.45.nu.6.* negat,aitque,mercatorem reverà nihil dimittere, sed mercem se illis dimittere ad illos decipiendos.Filliucius verò *tom.2.tr.35.ca.6.num.149.* affirmat, & reuera illis aliquid dimitti,quia partem interest mercatorib., quòd suam officinam frequentent.*p.1.tr.9.resol.26.* An verò possit retinere fragmenta, vide V.*Salarium num.5.* Aut si venditor sponte dimittit.

6 Petes hic primò: An è contrario, si venditor de rebus taxatis vult aliquid supra taxam,possit emptor sic emere?Respondeo affirmatiuè:quia hoc est redimere vexationem iniquam.Quare,non est illicitum, soluere macellario carnes electiores supra pretium taxatum, nolenti eas dare pretio currente.Caueant verò emptores,ne specie maioris lucri alliciant macellarium ad carnium electionem:nam ipsi in hoc peccant,vt dicemus V.*Vendere,nu.6.*Et ideo illos ad hoc inducere,est peccatum scandali. Ita Megala *in 2.2.lib.2.cap.6.qu.3.num.113* Caueant etiam(ait Graffius *par.1.lib.2.cap.93.nu.21.*) ne cum illo conueniant,vt si ab officialibus interrogentur,periurijs,& men- An liceat,emi carnes selectiores supra taxam.

dacijs

dacijs illos decipiant:nam in hoc peccarent mortaliter ob damnum Reipublicæ *par.1.tr.8.res.35.§.Sed hic.* † Adde, & ob periurium. †

Et quãdo Senatores tenentur prouisionẽ frumentorum efficere?

7 Petes secundò: Quonam tempore Senatores, & Gubernatores ciuitatum prouisionem frumentorum facere teneantur? Respondeo, tempore recollectionis, vel alio, quo viliùs venduntur:nam tenentur sub graui onere Reipublicæ res diligenter, & cum vtilitate tractare; nec expectare tempus, quando iam extractiones factæ sunt. Sic monet Palatius *de contr.lib.2.cap.2.* & alij *par.2.trac.15.resol.66.*

An liceat emere à Mauris, & cum illis permutare?

8 Hæc circa pretium. Nunc videndum, à quibus venditoribus emi liceat: nam cap. *quod olim* extrauag. Nicol. IV. *olim*, & Clem. V. *multa mentis, de Iudæis* prohibent mercimonium cum Sarracenis. Sed non loquuntur pro casu necessitatis. Vnde, posito, quòd in Sicilia sit magna penuria carnium, vt aliqui dicunt, non esset illicitum Siculis emere boues, & iuuencos à Mauris Tunetanis, & cum illis alias merces permutare. Nam id cum maiori Christianorum vtilitate, etiam in deferendis rebus illicitis, licere docet Reginaldus *tom.1.lib.9.cap.18.num.301.* Adde quod iura citata solum de prohibent ferri mercimonias ad Saracenos Aegypti; vide Corradum *de contr.tract.3. qu.51.concl.1.p.2.tr.16.res.34.*

In dubio, an res sit furtiua, emi potest cum intentione restituendi domino. Etiam pretio iusto.

9 Deinde, res furtiua, & quæ talis esse dubitatur, emi non potest, nisi cum intentione illam vero Domino, deductis expensis, restituendi, in casu quo is numquam, vel non sine expensis esset recuperaturus: nam in hoc casu negotium Domini vtiliter agitur. Ita Medina *Codic.de restitut.quæst.10.§.alter tamen,* & DD. communiter, qui, quamuis Merolla *tom.1.disp.3.cap.3.dub.1.Corollar.5.num.36.* dicat, talem rem non posse emi, nisi modicum, absolutè dicunt, emi posse pretio iusto. Aduertunt tamen, quòd si Dominus non compareat, res conuerti debet in vsus pios, deducto pretio, &cet. *part.4. tractat.3.resolut.33.*

Quid, cùm adest suspicio, aut rumor, quod vẽditor sit furt?

10 Quod si rumor sit, aut vehemens suspicio, quod quis vendat res furtiuas, ementem ab eo sine sufficienti examine, mala fide emere, ait Merolla *vbi supra num.32.* quamuis ignoret, rem, quam emit, esse furtiuam, & credat, venditorem non vendere res furtiuas. Sed Palaus *tomo 1.disput.3.punct.5.numero 5.* ait, hoc procedere, quando de tali venditore talis infamia rationibus efficacibus, & moraliter conuincentibus probaretur; quia nemo præsumitur malus, nisi probetur, *l.merito ff.pro socio.part.4.tract.3.resolut.27.§.Notandum.*

Et quid, si in dubio quod res sit furtiua, qui illam emit?

11 Vbi verò quis rem emit dubius, an furtiuam, ait Palaus *num.2.* teneri hoc diligenter inuestigare, & si dubius adhuc manet, rem cum eo cuius esse dubitat, diuidere. Si Dominus compareat, restituere totam, & pretium amittere, quia mala fide dedit. Si verò emit à possessore bonæ fidei, & post adhibitam diligentiam remanet dubius, ad nihil teneri, quia succedit iuri illius, pro quo stat possessio *par.4.tr.3.res.27.*

Emptor rei furtiuæ potest contractum rescindere, ad recuperandum pretium, si emit bona fide.

12 Emptor autem bonæ fidei, si stante bona fide rem reuendit, ad nihil tenetur, vt dicemus V. *Restitut.3.num.4.&5.* Si verò ante reuenditionem certior fit de furto, secundùm Caietanum in *2.2.quæs.62.art.6.* tenetur rem vero Domino restituere, nec posse cum latrone contractum rescindere ad recuperandum pretium; quia cooperatetur iniustæ detentioni, & Iudex cognito domino rei, statim iubet ei restitui, quæ sententia cum iusta sit, supponit obligationem in conscientia. Sed contraria sententia Bonacinæ *de controu.disp.1.qu.4.punct.2.nu.1.* videtur probabilius: quia talis emptor non tenetur potius alienis, quàm proprijs consulere, & cum amissione sui pretij rem alterius in tuto ponere: nec cooperari dicendus est iniustæ latronis detentioni; nam huic liberum est restituere, & si non restituit suæ malitiæ tribuendum. Iudex verò sic iudicat, quia in exteriori iudicio sic expedit. Secus,

cius, si quis rem alienam gratis accepit: nam tenetur restituere vero Domino, nisi certus moraliter sit, latronem restituturum. Ita Sayrus *lib.* 10. *trac.* 2. *cap.* 2. *num.* 21. *par.* 1. *tr* 8. *res.* 69.

13 Emptor similiter malæ fidei, tenetur restituere vero domino: nam quia mala fide emit, sibi imputet quòd pretium amittat. Sic Turrianus in *select. cent.* 4. *dub.* 36. Quia tamen immeritò improbabilem vocat contrariam sententiam Alensis *par.* 4. *quæst.* 86. *num.* 3. *art.* 5. quam probabilem vocat nouissimè Marchantius *par.* 2. *cap.* 7. *qu.* 20. Primò, quia res apud talem emptorem non est in meliori statu, quàm apud furem. Et si esset, nemo tenetur cum suo incommodo rem alterius in meliorem statum deducere. Secundò, quia fur rem iustè repetit, vt restituat: quare iustè emptor reddet, vt restituatur. Et tandem, fur furatus à fure secundùm Sà *v. furtum num.* 11. potest, imò secundùm Nauarra *lib.* 3. *cap.* 4. *p.* 3. *dub.* 4. debet reddere eidem furi. Ergo idem in casu nostro *p.* 2. *t.* 17. *res.* 4. & *p.* 5. *tr.* 14. *res.* 87. Et probabiliter etiã si mala.

14 Emptor fundi ad plura debita hypotechati, tenetur secundùm aliquos in conscientia soluere *auth. hoc si continuit, §. fundus, ff. de pignor.* & aliorum iurium; quia nimirum res transit cum suo onere. At Valerius *V. debitum* *d. ff.* 11. docet, quòd si venditor, qui est debitor principalis, est impotens ad soluendum, excusatur etiam emptor, qui est debitor accessorius, & nihil ad ipsum peruenit de debitis: nam venditor in eum non transmisit actionem personalem, ex qua oritur obligatio fori interni, sed tantùm actionem realem passiuè: propter quam obligari potest per Iudicem ad soluendum. Sed an hæc sententia sit probabilis, & an loquatur de censibus decursis, alij videant *par.* 2. *trac.* 16. *resol.* 40. Etsi in fundo emptor inuenit Thesaurum debet inter se diuidere, emptor, & venditor, de alijs casibus curiosis. Vide *par.* 9. *tr.* 8. *resolut.* 10. *per totam.* Emptor fundi an teneatur ad debita, ad quæ fundus est hypothecatus?

EMPHYTEVTA.

1 EMphyteuta cessans à solutione Canonis non tenetur restituere, nec post triennium, si Dominus agat de priuatione Emphyteusis. Fachineus *par.* 8. *tr.* 7. *res.* 9. Non tenetur ad restitutionem cessante solutione Canon:

2 Prælatus rem Emphyteutam reuersam ad Ecclesiam non potest consanguineis in Emphyteusi dare *text. Nouel.* 120. *cap.* 5. *§. Aeconomis, alij affirmant ibidem resol.* 24. Non potest consanguineis dari.

3 Si à Prælato conceditur Emphyteusis vltra legitimam metam solitam, taxatam ob largiorem concessionem non omnino corruere volunt, Baldus, & alij, tamen vltra metam taxatam nihil habet roboris, sed non tollitur nisi excessum. Nouel. *par.* 8. *tr* 7. *resol.* 32. Corruit vltra metã taxatam.

4 Emphyteuta per 30. vel 40. annos nõ soluens pensionem, rem Emphyteutam, non facere præscriptionem speculator affirmant aliqui transacto quadragenario facere præscriptionem. Corn. *p.* 8. *tr.* 7. *res.* 36. Per 30. vel 40. annorum spatium non facit præscriptionẽ, secus transactis.

5 Scriptura in contractu Emphyteuto de re Ciuili, non est de substantia, sed solum de re Ecclesiastica. *ibid. res.* 25. Non est necessaria scriptura de re ciuili.

ENSALMVS.

1 † ENSALMVS, seu incantantio, dicitur structura verborum metro, vel soluta oratione composita ad effectus miros, & supernaturales edendos †. Cognitio ensalmorum, & ensalmatorum pertinet ad inquisitores. Vide V. *Inquisitorum num* 73. Quid sit ensalmus.

Et an in dubio, cuius virtute operetur, adhiberi possit?

2 De ensalmo docet Sanchez, *summ. tom. 1. lib. 2. cap. 40. num. 44.* quod si dubium sit, an operetur virtute diuina, vel diabolica, nisi maxima ensalmatoris sanctitas, vel alia vrgentissima ratio suadeat, à Deo prouenire, censendum potius superstitiosum, & à dæmone quàm à Deo, etiam si verba in eo contenta sint sacra: quia quotiescumque res adhibita non potest effectum naturaliter producere, est superstitio, & pertinet ad tacitum pactum cum dæmone. Secus verò, si dubium sit, an aliquis effectus pendeat à causa naturali, eo quia vires naturæ videatur excedere. Nam cum multæ agentium naturalium vires nos lateant, non est, cur ad malos Angelos facile confugiamus. Sed Moura *opuscul. 1. de ensal. & incant. sect. 2. cap. 16. 17. & 18.* in hac re tria docet. Primum non licere vti ensalmo, de quo intellectus prudenter dubitat, an operetur virtute diuina, naturali, vel diabolica. Secundum, nec id licere, in graui necessitate. Tertium, nec iuuare protestationem, si dæmonij non subest. Sed circa hoc tertium Lessius *lib. 2. cap. 44. dub. 6. num. 46.* contrarium sentit. *par. 4. tr. 3. res. 43.*

Ensalmus contra pestem, qui incipit (Crux Christi) est superstitiosus.

3. Nota hic cum Moura, *ubi supra cap. 13. num. 23.* suspectum esse illum ensalmum, quem, vt præsentissimum contra pestem, tradidisse dicunt magnæ sanctitatis Græcum Archiepiscopum, vnum ex Patribus Concilij Tridentini DD. Cardinalibus Concilij Præsidentibus anno 1546. incipientem, *Crux Christi salua me*, &cæt. Eamque tamquam superstitiosum damnat Marchinus *de peste in problem. problem. 33. fol. 44.* traditque sic declarasse Sacram Congregationem. Nam illa littera marginalis cur ponitur, cum quidquid illa innuit, exprimit versus illi respondens? Deinde, cur exarandus in membrana? Cur ad brachium appendi debet potius, quam ad collum? Cur recitari debet finita Missa, & non alias? Vide citatum Marchinum. *par. 4. tr. 3. resolut. 62.*

EPISCOPVS.

Vide V. *Iudex Ecclesiasticus.*

Episcopus Cardinali superior in ordine.

1 EPISCOPVS est superior Cardinali, quoad ordinem; non tamen quoad dignitatem, vt diximus V. *Cardinalatus num. 1.*

Non potest in sua Diœcesi quod Pontifex in vniuerso orbe.

2. Quamuis à multis recentioribus, quos citat Sanchez *de matrimon. tomo 1. lib. 1. disputat. 61. num. 3.* asseratur, Episcopum posse in sua Ecclesia, vel propria Diœcesi, quidquid Pontifex in vniuersali Ecclesia, vbi aliquid non sit à Pontifice reseruatum: tamen non videtur ita absolutè admittenda hæc opinio: nam vt rectè obseruat P. Amicus *tom. 5. de Iustit. disput. 6. sectio. 4. num. 56.* & alij, & patet experientia, multa sunt in quibus Episcopi non possunt ex vi ordinariæ potestatis dispensare, etiamsi eorum dispensatio expressè eis prohibita non sit. Et ideo communis, & recepta sententia est Episcopos non posse ex vi suæ potestatis ordinariæ, vtpotè inferior dispensare in legibus Pontificijs, nisi expressè, vel tacitè hoc eis fuerit concessum. In quibus verò casib. possit inferior vi suæ ordinariæ potestatis dispensare in lege superioris, optimè declarat Caietan. *1. 2. quæst. 97. artic. 4.* Nam primò dispensare potest circa ea, quorum dispensationem, vel Ius, vel consuetudo recepta illi concedit. Secundò dispensare potest circa leuia. Tertiò circa ea, quæ frequenter occurrere solent: cuiusmodi sunt dispensatio in ieiunio, in festis celebrandis, & similibus. Quartò circa ea, quæ ita propria sunt vnius Communitatis, vt nullo modo conueniant alijs, nisi inquit Caietanus, casus adeo notabilis sit, vt meritò sit superior consulendus. *par. 7. trac. 10. resol. 35.*

Licet aliquando dispensare in aliquibus legibus Pontificijs.

3. Episcopus esse debet annorum triginta, cap. *cum in cunctis, de elect.* Et quam-

quamuis glossa V. complementi in capitulo... & quæ libros docuerit sufficere ingressum in annum trigesimum, id tamen hodie non est admittendum ex constit. Gregorij XIV. publicata die 15. Maij 1591. ibi, annum trigesimum expleuisse. Ita Lessius ibi, cap. 34. dub. 10. num. 163. & alij par. 5. tract. 1. resolut. 19. Quæres an ad Episcopatum sit præferendus Theologus Canonistæ? Non desunt Auctores vtramque partem mentes. Affirmatiuam sententiam tenet Lugo tom. 4. de instit. disputat. 35. sect. 2. num. 4. Pro Canonistis est Barbosa de potest. Episcop. par. 2. alleg. 1. num. 30. Sed pro praxi, quia video vt plurimum Episcopos Theologos neque prædicare, neque docere, ideo vt plurimum existimo pro seruitio, & bono regiminis Ecclesiarum magis ad Episcopatum promouendos esse Canonistas, quam Theologos in his præsertim partibus, in quibus non vigent hæreses. Non nego tamen sæpius etiam Theologos Episcopali dignitate condecorandos esse: Optarem quidem ex Theologis, & Canonistis sapientiores, & digniores eligi. part. 7. tractat. 12. resolut. 1.

Debet esse annorum triginta completorum.

Num Theologus sit præferendus Canonistæ ad Episcopatum.

4 Electus Episcopus tenetur fidei professionem emittere. Sed an possit per Procuratorem? Vide infra Ver. Fides num. 8. Et non potest amplius præsentari ad beneficia iurispatronatus, nisi prius à Sede Apostolica dispensationem obtineat. Ita Abbas in cap. Ecclesia vestra, de elect. numero 3. par. 5. tract. 2. resolut. 15.

Et postquam eligitur, debet emittere professionem fidei. Et non potest præsentari ad beneficia iurispatronatus.

5 Episcopus, qui propter ambitum, vel diuitias pinguiorem Episcopatum procurat, peccat. Et quidem ex Nauarro miscellan. 42. de orat. num. 2. grauiter: & ex Medina lib. 1. cap. 16. §. 2. mortaliter. Ex Rodriquez verò apud Homobonum part. 3. tractat. 15. cap. 7. quæst. 24. resolutio. 1. venialiter. part. 4. tract. 4. resolut. 100.

Si propter ambitum vel diuitias pinguiorem Episcopatum procurat, peccat.

6 Docuit Lorca in 2. 2. quæst. 32. artic. 5. disputat. 40. sect. 3. memb. 2. num. 39. Episcopum non posse ratione nobilitatis, aut doctrinæ ampliores impensas ex Ecclesiasticis redditibus in sui sustentationem sumere: nam in statu sanctitatis nobilitas demitti debet potius, quàm foueri: doctrina verò in omnibus ingens exigitur. Sed probabilior sententia Coninch de act. supernatur. lib. 2. disput. 27. dub. 11. num. 194. Episcopis nobilioribus, & doctioribus aliquando lautiorem sustentationem permittit; moderatam tamen; & intra Ecclesiasticæ modestiæ limites: & dummodo eleemosyna ac succursus pauperum non negligatur. Et respondet ad argumentum Lorcæ. par. 2. tract. 16. resol. 24.

An potest ratione nobilitatis, vel doctrinæ plusculum de redditibus Ecclesiasticis sibi insumere.

7 Episcopus in peccato mortali sacramentalia, quæ non sunt actus ordinis, faciens, vt est consurare, iurisdictionem fori exterioris exercere, Virgines, vestes, & Calices consecrare, & similia, non peccat mortaliter. Item non peccat mortaliter, si Ecclesiam consecret in mortali. Ita Sylvius in 3. part. quæst. 64. art. 6. quæst. 1. conclus. 6. contra Medinam de pœnitent. tract. 1. quæst. 6. ... resolut. 67. De consecratione Chrismatis alter sentit Lugo de Sacramentis in genere disput. 8. sect. 9. num. 116. & assignat disparitatem: nam consecratio Ecclesiæ, Calicis, &c. non sunt actiones vere sacramentales, quibus Sacramentum aliquo modo conficiatur: at consecratio Chrismatis, & benedictio olei Confirmationis, & extremæ Vnctionis Sacramenta incipiunt, instituendo illorum materiam. Sed non est, cur discedamus à communiori sententia Vasquez, Suarez, & aliorum, quos citat, & sequitur Granado in 3. par. contrau. 2. tract. 5. num. 7. Nam Episcopus consecrando Chrisma concurrit proximè ad gratiam producendam. Ibidem, & par. 5. tract. 13. resol. 73. Idem dic de collatione minorum Ordinum. Vide V. Ordinis, num. 48.

Episcopus nō peccat mortaliter si in mortali sacramentalia faciat; aut fori exterioris iurisdictionem exerceat.

Aut Ecclesiam consecret.

Aut Chrisma.

8 Circumstantia Episcopatus non variat speciem peccatorum; vnde Episcopus non tenetur in Confessione explicare, se esse Episcopum, & in mate-

Non tenetur in peccatis explicare circumstantiā Episcopatus.

materia castitatis sufficit, quòd dicat, *fregi votum castitatis cum soluta*, &cet. tacendo etiam circumstantiam Ordinis Sacri. Ita Sanchez *de matrim. tomo 2. lib. 7. disputat. 27. numer. 33.* contra Nugnum *in addit. ad 3. par. tom. 1. quæst. 9. artic. 2. dub. 3. conclus 2. & 3.* Quod à fortiori procedit in Generalibus Ordinum. Sed limita, nisi peccatum esset publicum, & scandalum pareret. *parte 1. tractat. 7. resolut. 6.*

Nisi peccatum sit publicum.

9 † Tenetur Episcopus in Diœcesi residere, iuxtà decretum Concilij Tridentini *sessio. 23. cap. 1.* nisi aliqua eum causa extra Diœcesim impellat † in quo casu tres ad summum menses siue continuos siue interruptos illi in anno permittit, dummodo interim grex detrimentum non patiatur; quod an ita sit, & an causa abscessionis sit iusta, Episcopi conscientiæ remittit.

Episcopus tenetur residere.

10 Et quidem ad hanc trimestrem absentiam honestandam ait Sotus de *iustit. lib 10 quæst. 3. art. 4.* & post illum Azorius *par. 2. lib. 7. cap. 4. quæst. 1.* iustam causam esse animi recreationem, & consanguineorum, ac amicorum inuisendorum affectio. Vasquez *opusc. de benef. cap. 4. §. 2. art. 1. dub. 3 nu. 147.* verò putat, huic naturę necessitati, satisfieri regulariter per absentiam vnius mensis. *par. 5. tr. 13. resol.* o.

Potest autem abesse per trimestre ex iusta causa.

Sed an sit iusta causa laxatio animi.

An Episcopus teneatur publicare leges Papales in sua Diœcesi, Vide Ver. *lex, num. 24.*

EPISCOPVS

Religiosus.

1 † EPISCOPVS è statu Regulari in Episcopatum assumptus liberatur ab oneribus Religionis, quæ statui Episcopali repugnant. Et hoc certum est apud omnes, nam Pontifex eo ipso illos indirectè liberat: qui enim dat esse, dat consequentia adesse. Circa alia, quæ cum statu Pontificali non repugnant, est maius dubium †.

REGVLARIS factus Episcopus liber est ab oneribus Religionis.

2 Et posita sententia probabiliori Vasquez *de redd. cap. 1. num. 27. & 46.* & aliorum (quod Ecclesiastici sint veri domini redditum Ecclesiasticorum, vnde eos in prophanos vsus insumentes, peccent quidem mortaliter, non tamen teneantur ad restitutionem) probabile est, Episcopum Religiosum fieri etiam Dominum Ecclesiasticorum prouentuum, sicut Episcopi sæculares, & eximi à voto paupertatis, vt diximus V. *Cardinales, num. 54. par. 3. tractat. 2. resolut. 50. & par. 5. trac. 2. resol. 64. & trac. 8 resol. 31.* Quod à fortiori procedit de PP. Societatis post vota biennij, quæ non sunt solemnia, sed simplicia, vt docet in specie Granado *in 2. 2. contr. 3 tract. 11. disputat. 5. num. 2. resolut. 31. citat. §. Nota etiam.* Quare contra Yanez *resolut. de Episcop. Reg. num. 36.* Religiosus Episcopus testari potest de bonis patrimonialibus, & acquisitis ex industria, vt rectè intulit Medina apud Rodriquez *in sum. tom. 2. cap. 67. num. 4. par. 3. trac. 2. resol. 50.* in fine §. *Attamen, & par. 5. tract. 2. resolut. 64.* in fine. Item probabile est quod Episcopus Regularis possit reuocare renunciationem legitimæ ante professionem emissam, seruata forma Tridentini, vt docet Leone *par. 1. recoll. 11. num. 178.* quamuis etiam probabile sit, non posse, vt docet Cortellius *de donat. tom. 1 tract. 1. p. 3. ex num. 132. par. 5. tr. 8. resol. 31 § Verum.*

Et fit dominus redituum Ecclesiasticorum.

3 Secundò quod attinet ad quartum votum, quod in Religione Minimorum emittitur vitæ quadragesimalis perpetuæ, Peyrinus *priuil. Minim. tomo 3. cap. 14. num. 3.* docet, Minimum Episcopum seruare teneri. Et probat ex auctoritate trium Summorum Pontificum, Pauli V. Gregorij XV, & Vrbani

Rursus, si est ex Ordine Minimorum, potest comedere cibos Paschales.

bani VIII. in varijs euentibus de hac re sciscitatorum. Et deinde, quia Religiosi talis ordinis promittunt, se hæc vota seruare toto tempore vitæ suæ, in quo scilicet promittunt in Religione perseuerare. Sed licet hæc sententia sit probabilis. probabilis etiam est negatiua sententia Sanchez, *summ.to.2.lib.6.c.6.n.*34. & aliorum ratione mutationis materiæ in qua. Ad auctoritatem Pontificum respondetur, de illis responsionib. non constare authenticè. Vel illos adhæsisse opinioni affirmatiuæ, quæ est probabilis: non negando sententiæ negatiuæ probabilitatem. *part.3. tr.2. res.*50. §. *Hinc infertur.* & *p.5.t.2.res.*61. & *tr.13.res.*39.

4 Quoad alias obseruantias Regulares, vt est oratio, abstinentia, &c. Episcopus non tenetur, nisi ex debito morali honestatis. Ita Sanch. *vbi supra n.*19. quod etiam dic de obligatione persoluendi diuinum officiũ iuxta ritũ suæ Regulæ, cum Fausto, *lib.6.q.*194.*n* 3.*p.*3.*t.*2.*res.*5. § *Hinc infertur.*

Et ex quocumque fit, non tenetur ad orationes,& ieiunia Regulæ.

Aut officium iuxta ritum Religionis recitare.

5 Tenetur tamen Religiosus Episcopus ferre habitum suæ Religionis. At si illum dimittit, non incurrit excommunicationem capit. *ne Clerici, vel Monachi*: quia hic textus loquitur de Religioso manente sub obedientia sui Abbat.s, ne possit vagari incognitus sub sæcularibus vestibus. Vnde non debet extendi ad Episcopos, qui nec Regulari obedientiæ sunt adstricti, nec habitu Episcopali ad vagandum apti redduntur. Ita Rodriqu. *qq. Reg.to.*2.*q.*58.*art.*3. *Ibid.* & *P.*5.*t.*2 *res.*66.

Tenetur tamen deferre habitum.

Sed non sub censura.

6 Religiosus factus Episcopus soluitur à prohibitione, *c.monachi de consecr.dist.*4. vbi Religiosi prohibentur esse patrini in Baptismo, vel Confirmatione: vt dictum est de Cardinali, V. *Cardinales nu.*57.

Potest item esse Patrinus.

5 Aduerte hic, Angles, *in 4. qu. de voto, dub.6. conclus.*1. & alios docere quod Episcopus Religiosus liberatur ab obseruatione omnium votorum, quam opinionem probabilem vocat Villalobos, *tom.2.tr.*35.*diff.*30.*num.* 5 ponderans verba cap. *statutum q.*1. & respondet ad c. *de monachis*, 16. *qu.*1. quod loquatur de decentia, non de obligatione, & confirmat à simili de Religioso, qui eligitur Papa, vel transit ad Religionem arctiorem, qui absoluitur ab onerib. Religionis laxioris. Sed ego adhæreo contrariæ sententiæ D. Thom. 2.2. *q.*185.*art.*8. & communi. *p* 3.*t.*2. *res.*61.

Sed non soluitur ab omnibus votis Religionis.

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Regulares.

QVID possit Episcopus in Confessarios Regulares, vide V. *Confessarius Regularis.*

1 Potest Episcopus in Ecclesijs Regularium diuina officia publicè, & priuatim audire, & ea etiam in Pontificalib. celebrare, ibique solemniter populo benedicere illis verbis, *sit nomen Domini benedictum*, &c. facere etiam coram se celebrare, absque tamen Pontificalibus. Potest etiam vti baldachino, & Fratres contradicentes censuris, & pœnis Ecclesiasticis cogere, ex decreto sacræ Congregationis *an* 1603. Non potest autem actus iurisdictionis exercere, vt confirmare, ordinare, degradare, &c. An possit Regularibus inuitis prædicare, dubium est: quia actus videtur honoris. Et Peyrinus *priu. Minim.to.*1.*const.*26.*Leonis X.*§.24.*nu.*47. ex doctrina Cardinalis in Clement. *Archiepiscopo* §. *Si tamen, nu.*2. & 3. negat, quia exemptis, & priuilegiatis non præiudicatur in suo priuilegio, nisi exprimatur. Ita ille apud quem inuenies omnia supradicta. *p.*3 *t.*2. *res.*109.

Episcopus in Ecclesijs Regularium potest diuina officia audire.

Eaque in Pontificalibus celebrare.

Solemniter populo benedicere. Vti baldachino.

Non autem ordinare, chrismare, degradare.

Et secundum Peyrinum, nec prædicare.

2 Non potest Episcopus vigore Tridentini carcerare Regularem no-

tor sè delinquentem, & contra illum processum formare, vt ad suum superiorem puniendum remittat. Sed debet illi statim remittere, si non adsit periculum fugæ. Ita Rodriquez comp. qq. Reg. res. 62. nu. 8. contra Piasecium p. 2. c. 2. nu. 43. & 3. t. 2. res. 132.

Episcopus non potest carcerare Regularem publicè delinquentem, aut contra illum processum formare, vt mittat ad superiorem.

Etiam si stet in possessione illos iudicandi.

3 Immo existimo, cum eodem Rodriquez, vbi sup. res. 63. nu. 13. contra Triuisanum, lib. 1. decis. 36. n. 2. Episcopum non habere iurisdictionem in Religiosos, etiam si suo priuilegio renunciarent, & sic esset in possessione illos iudicandi, quia exemptus nec expressè, nec tacitè, potest exemptioni renunciare absque licentia summi Pontificis: ita declarauit sacra Congregatio in vna Vlissiponensis monasterij ann. 1625. apud Barbosam, de potest. Episc. p. 3. alleg. 105. nu. 76. p. 3. t. 2. res. 134.

Vnde nec potest illos excommunicare. Sed an possit excommunicatos denunciare, vt vitentur?

Varia placita.

4 Episcopus non potest Regulares exemptos excommunicare, An verò possit denunciare, vt tales excommunicati vitentur, Affirmat Cenedus, qq. can. q. 26. num. 30. Imò Febinus in cap. non potest. num 2. de re iud. ait citare posse illos ad videndum declarari; quia concesso principali, censetur etiam concessum accessorium. Sed Peyrinus in priu. Minim. tomo 1. const. 2. Sixti IV. §. 1c. num. 13. & alij id negant, præterquam in casibus expressis, vt si v. g. Sacramentum Eucharistiæ, vel Extremæ Vnctionis ministrarent, aut matrimonia solemnizarent. Et ratio est; quia ad hanc denunciationum prærequiritur declaratio excommunicationis incursæ, ad hæc cognitio causæ & citatio partis, quæ ab Episcopo in Regulares præmitti non possunt, cum non sit iu lex illorum competens. Ideò Vgolin. c. 29 §. 10. n. 1. & alij inter hos DD. intercedentes distinguunt, & id Episcopos posse in delicto excommunicationis notorio, quod à Regularib. nulla tergiuersatione cælari potest, nō autem in alijs. p. 3. t. 2. res. 35.

Certè Regulares nō comprehenduntur in prohibitione Episcopali de non exorcizando.

5 Regulares exempti non comprehenduntur in prohibitionibus Episcoporum de non exorcizando absque illorum licentia, quia ex vna parte hoc illis non est prohibitum de iure communi, & ex ordine Ecclesiastico, exorcistæ, & Sacerdotes id facere possunt. Ita Portellius V. exorcismus p. 3. tr. 1. res. 36.

Et quamuis iuberi possint, vt eant ad processiones quasdā publicas.

6 Declarauit Sacr. Congreg. apud Peyrinum, in const. 7. Pij V. §. 29. n. 25. posse Ordinarium præcipere Regularib. vt eant ad processiones publicas, quales sunt Corporis Christi; Litaniarum, & Iubilæorum, dummodo processiones sint eius generis quæ in Bulla Pij V. ann. 1567. Mendicantib. concessa comprehendantur: & dummodo Mendicantes nō sint ex omnib. nuncupatis Collegia. Notat etiā ex eadē Congreg. Peyrin. per publicas processiones intelligi etiā de nouo indictas pro bono publico. p. 3. t. 2. res. 106.

(Et sine eius licentia non possint ad libitum processiones facere)

7 Notat insuper, ex sacra Congregatione Peyrinus, ibid. § 10. num. 11. non posse Regulares sine licentia Episcopi processiones facere extra conuentum, & ita Panormi seruatur. Processionem tamen Rosarij, Natiuitatis, Annunciationis, Purificationis, & Assumptionis B. Mariæ fieri posse per totam ciuitatem, vbi adsit consuetudo decem annorum. Sed Graffius cons. 20. de Reg. absolutè existimat, Regulares posse processiones facere per triginta passus extra conuentum, p. 3. t. 2. res. 77.

Non tamen possunt cogi per censuras.

8 Cœterum in processionibus in quib. Regulares tenentur, & Episcopi illis præcipere possunt, non possunt illos compellere per censuras; quia Regulares habent priuilegium, vt non possint ab Episcopis censuris arceri, nisi in casib. à iure expressis, quorum aliquos numerat Tridētinum; casus autem processionum nullibi exprimitur Ita Villalob. t. 2. tra. 35. d. ff. 5. n. 17. & alij contra Barbos. alleg. 78. n. 25. qui adducit pro se declarationem Cardinalium, de qua tamen non constat authenticè, & alioqui Sacr. Congreg. apud Rodriq. comp. qq. reg. res. 118. nu. 1. pluries declarauit, Episcopum non posse Regulares per censuras compellere. p. 3. t. 2. res. 76. & p. 7. tr. 12. res. 29.

9 Quoad

9 Quoad Missas festorum, quæ Episcopus in sua diœcesi seruari præcipit, declarauit Sacra Congregatio apud Peyrinum, *tomo* 1. *const.*27. *Leonis Decimi*, *nu.*2. non teneri Regulares Missas, & Diuina officia sui ritus, tam publicè, quam priuatim mutare; nec circa hæc Episcopo posse aliquid præcipere, aut Religiosos obedire teneri. Cœterum quoad Conciones, & lectiones populo habendas, debere se conformare Euangelijs, & Epistolis, quibus vtitur Clerus. *p.*3.*t.*3.*resol.*108. Denique hic generaliter nota, Regulares non teneri per se, secluso scandalo seruare præcepta synodalia. Ita Merolla, *to.*2.*d.*4.*cap.*4.*dub.*22.*num.*306. *p.*5.*t.*12.*res.*36. in fine. Vide V. *Regularium Priuilegia*. — Nec tenentur Missas & Officia de festis: Episcopalibus celebrare?

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Confessarius sollicitantes.

10 POST Bullam Gregorij XV. Episcopus cognoscere potest de crimine Confessarij, sollicitantis pœnitentes in Confessione. Patet manifeste ex ipsa Bulla, & sic docet cum alijs Sanctarellus *de hær.c.*44.*nu.*11. & 13.*p.*1. *t.*4.*res.*29. & *p.*4.*t.*5. *res.*52. — Episcopi hodie cognoscere possunt de crimine sollicitationis in Confessione.

11 Et quidem in Regnis, & statibus, in quibus adest inquisitio Romana, seorsim ab Inquisitoribus, vt patet ex verbis Bullæ, ibi. *Et præterea omnes Inquisitores, & locorum Ordinarij super his contra prædictos, simul, vel separatim in omnibus*, &c. & docent Palaus, *to.*1.*tr.*4.*disp.*9.*punct.*1.*n.*9. — Et quidem seorsim ab Inquisitoribus.

12 Sed id non procedit in Regnis inquisitionis Hispaniæ, vbi causas hæresis soli Inquisitores cognoscunt ratione consuetudinis, & priuilegij Apostolici, vt dictum est V. *Inquisitorum*, *nu.*12.*p.*4.*t.*5.*res.*52. — Præterquam in Regnis Hispaniarum.

13 Quod si causa sollicitationis præteritæ præiudicata fuerit ab Episcopo, non posse Inquisitores in illam animaduertere; ait Acugna *de conf. sollicit.* *q.*3.*nu.*11. nam si reus damnatus est per definitiuam sententiam, accusatio in ipsum progredi non potest; si absolutus similiter sistit, ex cap. *de his de accus.* Et quamuis Moura *opusc.*1.*de ensal. sect.* 3.*cap.*3. *num.*16. doceat, Inquisitores posse Confessarium ab Episcopo absolutum reassumere, & si culpa postulet, ad abiurationem cogere: tamen Acugnam Additionator eius Freytas acriter defendit, & ad argumenta Mouræ respondet *p.*4.*t.*5.*resol.*54. — Notabile.

14 Et verò, Episcopi, & Inquisitores, non possunt separatim reum damnare, nè ad abiurationem quidem. Sed si abiurationem seorsim iniungerent, factum teneret, vt dictum est V. *Inquisitorum*, *nu.*17. Et Fagundez *p.*2.*l.*4. *c.*3.*nu.*69. docet, quod Episcopi sine Inquisitoribus possunt reum absoluere: quia in Clem. 1. sibi solum prohibetur proferre sententiam contra reum. At Pegna, *p.*3. *comm.*97. negat, quia absoluere, & condemnare eiusdem sunt potestatis, ex *l. qui condemnare*, *ff. de re iudicata*, *p.*4.*tr.*5.*resol.*53. — An Episcopus solus possit ferre sententiã definitiuam contra reum?

15 Aduerte hic, quod si Confessarius sollicitans, & fœmina sollicitata eodem tempore ab Episcopo, & Inquisitore in Hispania citentur, tenentur comparere coram Inquisitore. Vide V. *Inquisitorum*, *nu.*16.

EPISCOPI IVRISDICTIO

In irregularitates.

16 EPiscopus ex decreto Tridentini *sess.*24.*c.*6. dispensare potest in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus excepta ea, — Episcopus dispensare potest in omni irregularitate ex deli-

Cto occulto; duabus exceptis.

quę oritur ex homicidio voluntario,& alijs deductis ad forū contentiosum. Vnde vigore huius decreti quilibet Episcopus, electus etiam, & confirmatus, potest vti hoc priuilegio, quia etiam Episcopus non consecratus dicitur verus Episcopus quo ad omnia, quæ pertinent ad potestatem iurisdictionis. Ita Trullench *in Decal. to.1. Lib.1.c.3.dub.4.n.2.* Hinc Episcopos electos, & confirmatos; quamuis non consecratos posse dispensare in votis, & iuramentis, tradiderunt. Lessius *lib.2.c.40. dub.12. n.100.* & Sanchez *in summa to.1.lib.4.c.38.n.7.* vbi docet secus dicendum esse si Episcopi solum electi essent, quod etiam dicendum est in casu nostro. Item Episcopi carentes Diœcesi, vel Titulares nō gaudent hac facultate. Trullench citatus *n.1.p.7.t.2.res.1.*

Quamuis nō sit consecratus.

Secus si sit tantum electus.

Vel Titularis, vel careat Diœcesi.

Nec vbi non est receptum Tridentinum.

Aduertendum tamen, non posse Episcopum vti facultate huius decreti, vbi non est receptum Concilium Tridentinum, quia vbi non est acceptatam quoad leges onerosas, neque videtur acceptatum quoad fauorabiles. Ita communiter Doctores. Licet Sanchez *in summa to.1.lib.2. cap.11.nu.3.* Secus intelligat. *ibid.res.2.*

Qui veni aut nomine Episcopi.

17 Nomine porrò episcopi in hoc decreto intelliguntur, Capitulum Sede vacante, vide V. *Vicarius capituli nu.4.* Abbates, & alij Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem. V. Abbas *nu.7.* Prælati Regularium erga suos subditos. V. *Prælatus Regularis, nu.13.* An autem compræhendatur Vicarius Generalis, Vide V. *Vicarius episcopi n.1.*

Potest Episcopus hac facultate vti, in exēptos de licentia superiorum.

18 Facultate huius decreti vti potest Episcopus ex licentia superiorum cum Regularibus exemptis: quia exemptio Religiosorum est potissimum inducta in fauorem Religionis, vt eius Religiosi quietius Deo famulentur, & ne passim ab ijs perturbentur; vnde in ijs, quę quietem & fauorem concernunt, non debent esse peioris conditionis, quam alij de eadem Diœcesi non exempti: Nec rationi consonat, vt exemptionis Priuilegium in hoc casu contra eius finem operetur, impediens hanc subiectionem. Ita Auila *de cens. p.2.cap.7.disp.1.dub.6.* Contraria tamen sententia, quam tuetur Rosella, *Verb. Absolutio 3. nu.8.* est etiam satis probabilis, quia in exemptione non solius exempti fauor est, sed etiam superioris, idest, Pontificis eximentis, per quam exemptos sibi immediatè subiecit: quare sua interest conseruare hanc immediatam subiectionem. *p.7.t.2.res.6.*

Quamuis contrariū sit etiam probabile.

Archiepiscopus idē potest in subditos suffraganeorum in actu visitationis.

Et in ipsos suffraganeos extra illam.

19 Archiepiscopus item, dum actu visitat Diœceses. Suffraganeorum habet facultatem dispensandi, & absoluendi eorum subditos vigore huius decreti. Ita Calpensis *in curs. Theolog. to.2 tract 25.disp.3. sect.17.nu.12.* Et circa suos Episcopo suffraganeos potest vti hac facultate etiam extra tempus visitationis. Sanctarellus *tract. de hæresi cap.5. dub.1..n.4.* Vnde non est audiendus. Suarez *to.2.de Relig.lib.6.cap.15.nu.3.* qui dubitat de dicta facultate Metropolitani circa ipsos suffraganeos, vnde putat attendendam esse consuetudinem. Aduerte etiam cum Castro Palao *to.1.tr.4. disput.4. punct.3.§.1. nu.7.* posse Archiepiscopos extra tempus visitationis vti hac facultate cum subditis suffraganeorum, si malitiosè suffraganeus differat absolutionem, vel si subditus appellauit ad Metropolitanum. *p.7 tr.2.res.7.*

Et aliquando in subditos eorumdem.

Potest dispensare in irregularitate prouenīente ab hæresi.

20 Quamuis autem Bulla Cenæ reuocet Episcopis facultatem Tridentini absoluendi ab hæresi, de quo supra V. *Absoluere ab Hæresi nu.83.84.* non tamen reuocat facultatem dispensandi in irregularitate ex hęresi occulta, quia de hac nihil dicit, & cum sint res diuersæ, non debet fieri illatio, præsertim cum absolutio sit quid maius, quam dispensatio. Et ita intelligi debet cap. *cum de illorum, de senten. excomm.* Ita Sanchez *sum. tom.1.Lib.2. cap.25.nu.18.*contra Suarez *in 3 p.to.5.disp.1.sect.43. num.7.p.2.tr.15.res.24.* & *p.7.tr.2.res.25.* & licet Vgolinus *de pot. epis. cap.57. §.2. nu.6.* putet Episcopo concedi pro foro tantum conscientiæ, & intra diœcesim; probabiliter etiam docuit Fagund. *pr.2.lib.8.c.8.num.35.* concedi absolutè, & verba illa, *in foro conscientiæ.*

Et probabiliter etiā extra Diœcesim, & pro foro externo.

tia, & intra diœcesim, referri ad absolutionem reseruatorum, quæ illi conceditur proximè antecedenter. *par.4.tractat.4.resol.116.& par.7.tract.2.resol.8.* Immò quamuis Castrus Palaus, *tom.1.tract.4.disputat.4.punct.3.§.1.num.12.* putet Episcopos non posse vti hac facultate cum subditis existentibus extra Diœcesim: existimo tamen contrariam sententiam, quam docet Sanchez *in summa tomo 1.lib.2.cap.11.num.17.* etiam probabilem esse, & Concilij verba, *in Diœcesi sua*, explicanda esse etga subditos suæ Diœcesis, siue illi sint intra Diœcesim siue extra. *par.7.tr.2.resol.9.* Et cum subditis extra Diœcesim.

21 Nomine verò subditorum in hoc decreto intelliguntur. Primò, vagabundi, quia cum nullibi habeant domicilium subduntur Episcopo in cuius Diœcesi reperiuntur. Secundò, qui ex æquo duplex domicilium in duplici Diœcesi habent, quia æquè in vtraque habitant, vt in vna in hyems in altera in æstate. Tertiò, peregrini, vt sunt scholastici, & mercatores propriam Diœcesim habentes, ij enim possunt absolui ab Episcopo eius Diœcesis, in qua inueniuntur, & si breui in suam redituri sint, nec exigitur, vt in ea Diœcesi maiori parte anni sint moram tracturi. Et hæc omnia docet, ex Suarez, & Sanchez, Machadus *de perfecto Confess.tom.2.lib.4.par.6.tract.12. docum.3.num.2.* Aliqui tamen putant distinguendum circa forenses, quod scilicet possint absolui in Sacramento pœnitentiæ à suis criminibus, non tamen dispensari. *par.7.tr.2.res.11.* Quinam intelligantur nomine subditorum.

22 Nec solum ipse Episcopus potest vti hac facultate pro suis subditis, sed eam potest subdelegare alijs, vt tradit Sanchez *in summa tom.1. lib.2. cap.11. nu.25.* Imò Villalobos, *in summa tom.1.tract 21.diffic.9.num.13.* docet Episcopum posse etiam subdelegare alium ad dispensandum etiam extra Diœcesim. Hinc explodendus venit Ricciullus *tract.de iure person arum lib.5.ca.16. num.3.* quod velit Episcopum solum per se ipsum, posse dispensare super Irregularitate occulta orta ex heresi, sicut per se ipsum solum potest ab eadem heresi absoluere iuxta Tridentinum; hoc tamen non est verum, quia illa verba, *per se ipsum*, apposita secundæ parti dicti decreti Tridentini, vbi agitur de absolutione, non reperiuntur in priori, vbi agitur de dispensatione. *par.7.tract.2.resol.12.* Et si Episcopus ipse incidat in aliquod Delictorum de quibus agitur in ipso decreto Concilij potest ab alio dispensari, vel absolui cum potestate ab ipso delegata, vt nouissimè confirmat Amicus *tom.5 de iust.d.[illegible] 6 sect.3.num.50* quicquid in contrarium dicat Alterius, *de cens.tom 2.disp.8.cap.3.conclus.4.vers.Tertio*, quæri potest, *ibidem res.14.* Potest etiam suo Vicario, & cuilibet alio specialiter delegare potestatem dispensandi in impedimentis, ob vrgentem necessitatem. Cou. *p.9.tr.7.res.39.* Quam facultatem potest Episcopus subdelegare. Etiam pro se ipso absoluendo, vel dispensando. Potest Episcopus suo Vicario delegare.

23 Quæres quinam dicantur casus occulti, in quib. Episcopus vigore huius Decreti valet dispensare? Aliqui censent occultum in præsenti materia intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Ita Rodriquez *in Bull.Cruc.§.9.num.69.* & alij. Sed omninò dicendum est, occultum in præsenti esse id, quod non est publicum, licèt ab aliquibus sciatur. Et ideo Stephanus Daluin. *de potest. Episc ca.26.n.3* tradit, occultum dici tripliciter. Primò illud, quod non est sua natura probabile: quia vt ale non cadit sub cognitionem hominis, cuiusmodi sunt cogitationes hominum, de quibus nec Ecclesia iudicat. Secundò id quod sua natura est quidē probabile, probari tamen non potest, quia nemo illius notitiam habeat, vtporè coram nemine factum. Tertiò illud, quod probari quidem potest, quia notum, sed tam paucis, quod neque est vulgare, neque in iudicium deductum: & *n.9.* notat per casus occultos Sedi Apostolicæ reseruatos vigore Concilij *d.c.6.* Episcoporum iurisdictioni concessos, non intelligendos eos qui primo modo dicuntur occulti, sed tantum eos, qui secundo, & tertio modo. Vnde infertur posse Episcopum virtute Concilij in *d.c.6.* dispensare, Quinam dicantur casus occulti, in quibus potest Episcopus dispensare. Occultum tripliciter dicitur. Et in quo Episcopus dispenset.

quando delictum non est publicum quamuis sit notum tribus, vel quatuor, nec de illo sit fama in maiori parte viciniæ, vel collegij: vnde in magna Ciuitate quatuor, quinque, aut sex vidisse testes, non satis videtur ad notorium. Ita Trullench *in Decalog. tomo 1. lib. 1. cap. 3. dub 4. num* 8. Immò si contingat in vna Ciuitate esse publicum, vel per facti notitiam vel quia in iudicio confessum, vel quia per Iudicis sententiam probatum: in alia verò Ciuitate, in qua petitur absolutio, vel dispensatio in irregularitate, esse occultum; tunc licebit Episcopo absoluere, vel dispensare, modò notitia lis delicti non sit illud facilè peruentura. *par. 7. tr. 2. ref.* 15. & 16.

An dispenset in eo, quod est occultum in vno loco, publicũ in alio.

24 Quod si delicta irregularitatem inducentia deducta fuerint ad forum contentiosum, & ibi reus fuerit liberatus, vel post finitum iudicium punitus; adhuc tamen potest Episcopus dispensare irregularitates; quia hanc limitationem apposuit Concilium in eum finem, ne turbaretur Tribunali fori exterioris, quod finito iudicio non potest contingere. Neque dicas irregularitatem iam factam esse in dispensabile, quia delictum est publicum; nam ideò irregularitas ex delicto publico non est dispensabilis, quia dispensatio generat scandalum, at cum delictum publicè punitur, scandalum cessat. Ita Henriq. *lib. 14. c. 2. n. 5.* contra Sayrum *l. 4. c. 17. nu.* 23 Aduerte verò, quod delictum dicitur ad forum contentiosum deductum, cum lis est contestata. *p. 4. tr. 2. ref* 97. & *p. 7. tr. 2. ref.* 17. 18. & 19.

Dispensat etiam si delicta deducta fuerint ad forum contentiosum, & iudicium finitum.

25 Potest insuper Episcopus dispensare in irregularitate contracta ex furtiua Ordinum susceptione: dummodo præmissa non fuerit denunciatio ab Episcopo, vel Archidiacono, vt nemo furtiuè se ingerat sub anathemate: nam si præmittatur, vt his temporibus communiter obseruatur, irregularitas est reseruata Summo Pontifici. Ita Turrianus *de cens. lib. 9 disp* 61. *dub.* 3. *par. 4. t. 2. ref.* 55. Potest etiam dispensare in irregularitate contracta à Clerico non ordinato celebrante, aut sacramentaliter absoluente; vt in susceptis ordinibus ministret, & si delictum est occultum, etiam vt vlteriores suscipiat. Ita Cornejo in 3. *par. tract. 5. disput. 7. dub. 1 qu. 1. par. 4. tr. 2. ref.* 77. §. *Verum*. Non potest tamen dispensare in inhabilitate contracta propter simoniam occultam, tum quia hic casus non comprehenditur in priuilegio concesso à Tridentino circa casus occultos. Tum quia hic nõ est casus occultus pertinens ad absolutionem sacramentalem. Tum quia non est censura, neque irregularitas, sed vindicatiua pœna. Tum denique quia illa pœna introducta est post Concilium; & consequenter facultas data à Concilio, non extenditur ad casus noua lege Pontificia reseruatos post Concilium, vt respondit Greg. XIII. audita relatione Congregationis. Et ita docet Campanili *in diuers. Iur. Can. Rub. 1. c. 27. n.* 66. & alij Et ab ea non est recedendum, licet non desint, qui oppositum tueantur. Quod si quæres an Episcopus, si fuerit complex in simonia, possit etiam secum dispensare? Respondet Machadus *de perfecto Confes. tom. 1. lib. 3. p. 3. tr. 6. docum. 2. num.* 3. magis probabilem opinionem esse, eum non posse dispensare, quamuis Thomas Sanchez contrarium teneat. *p. 7. tr. 2. ref.* 36.

Dispensare potest in irregularitate orta ex furtiua Ordinum susceptione.

Aut ministerio.

Non tamen in inhabilitate ob simoniã etiam occultum.

Neque cum se ipso.

26 Docuit Præpositus *in 3 p. q. 5. irreg. dub. 6. n.* 138. Episcopum dispensare posse in irregularitate bigamiæ interpretariuæ occultæ, si interueniat delictum, saltem alienum: nam tunc irregularitas verè oritur ex delicto. Et particulari ait, dispensare posse cum eo, qui cognouit vxorem post adulterium occultum ab ipsa commissum: cum Sacerdote, qui post mortem vxoris legitimæ, tentat aliam ducere, quamuis viduam cum Subdiacono ducẽte viduam, & similibus. Sed vt hæc opinio sit probabilis; placet tamen negatiua, quæ est communis DD. apud Barbosam, *de potest. Episcop. part. 2. alleg at.* 19. *num. 25. par. 4. t. 2. resol.* 61. & *p. 7. tr 2. resol.* 35. & *tract. 11. ref.* 43. Quæ doctrina procedit in bigamia, siue interpretatiua, siue vera, nõ solù quoad ordines sacros,

Et probabiliter etiã in bigamia interpretatiua, quando interuenit delictum.

sacros, sed etiam quoad minores; & hos non solum suscipiendos, sed etiam exercendos. Nam Concilium Nicænum teste D. Ambrosio, *epist.* 82. & cap. *nuper*, nec non cap. *vlt. de bigamis*, bigamos ab omnibus ordinibus arcent: nec in aliquo Canone conceditur Episcopo facultas dispensandi cum his expresse. Ita Villalobos, *tom.* 1. *tract.* 21. *diff.* 31. *nu.* 13. & alij. Quod determinauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Piasecium, *p.* 1. *c.* 2. *art.* 10. *nu.* 11. & decisum Neapoli testatur Riccius, *p.* 4. *decis.* 331. *nu.* 8. Quamquam Cornejo in 3. *p. tr.* 5. *disp.* 10. *dub.* 1. *qu.* 5. & alij contrarium doceant. Potest tamen Episcopus dispensare in bigamia similitudinaria cum eo, qui contraxit cum Virgine. Ita Turrianus *de cens. lib.* 9. *disp.* 70. *dub.* 5. contra Maiolum *lib.* 1. *cap.* 33. *n.* 7. Secus, si cum vidua, aut si duplex matrimonium inijt. Turrianus *vbi sup.* contra Henriquez *lib.* 12. *c.* 6. *n.* 1. *p.* 4. *t.* 2. *res.* 62.

Potest verò dispensare in similitudinaria cum eo, qui contra vt cum virgine.

27 Cum illegitimis non potest Episcopus ad sacros Ordines dispensare sine causa, etiam si sint occulti; quia hæc irregularitas oritur ex defectu, non ex delicto. Ità Suarez *in* 3. *p. tom.* 5. *disp.* 50. *sect.* 5. *nu.* 5. (cum causa verò & eorum suffragantibus meritis, dispensare potest cum quibusuis illegitimis ad sacros Ordines, & beneficia simplicia, etiam Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum, & in dimidijs portionibus, seu Ecclesiæ Cathedralis inferioribus beneficijs. Immò hanc dispensationem impertiri potest Capitulum Sede vacante. Ità Barbosa, *alleg.* 45. *nu.* 19. *p.* 4. *tra.* 2. *res.* 64. §. *Notandum*) Sed Auila *de censur. p.* 7. *dis.* 3. *dub.* 7 existimat, posse etiam sine causa, & irregularitatem illegitimorum prouenire ex delicto parentum, quod Ecclesia per irregularitatem punire intendit, ac proindè habere rationem pœnæ. Confirmat, quia, quando non interuenit peccatum parentum, proles illegitima non est irregularis. Et hanc sententiam probabilem putat Præpositus *in* 3. *p. q.* 5. *dub.* 16. *nu.* 131. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 64. & *olim p.* 2. *tr.* 15. *resol.* 21. & *p.* 7. *tract.* 2. *resolut.* 24. Aduerte hic, quod si aliquis bona fide ordinatus fuerit, cognito dein natalium defectu, potest Episcopus secundùm Layman, *lib.* 2 *tractat.* 10. *p.* 1. *c.* 5. *num.* 2. dispensare. Immò fortasse, etiam si mala fide. Additque, quòd si filius sciat, aut credat, se esse illegitimum, & ex vna parte sacros Ordines suscipere deberet, ex alia verò dispensationem petendo, grauiter apud Papam infamaretur, posset sine dispensatione ordinari. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 64. §. *Notandum est*.

An dispensare possit cum illegitimis ad sacros Ordines, & beneficia cum causa vel sine.

Et ad ministerium Ordinum bona, vel mala fide ab illegitimo susceptorum.

28 In irregularitate orta ex defectu lenitatis, non potest Episcopus dispensare: quia Tridentinum solum ei concedit facultatem dispensandi in irregularitatibus ex delicto. Ità Præpositus *in* 3. *p. q.* 5. *dub.* 13. *nu.* 112. contra Barbosam *de potest. Episc. part.* 2. *alleg.* 39. *nu.* 47. *p.* 4. *tr.* 2. *resol.* 69. Sed ego vtramque sententiam probabilem puto. *part.* 7. *tract.* 2. *resol.* 26. Propter quam etiam rationem dispensare non potest in irregularitate orta ex homicidio iusto; quia scilicet hæc irregularitas oritur etiam ex defectu. Ita Gauantus *enchir. Episc. V. Irregularitas*, *num.* 105. & DD. communiter. Aliqui tamen contrarium docent, & Tridentinum per homicidium voluntarium, intelligere homicidium iniustum, quod in quinto præcepto Decalogi prohibetur. Ità Medina. *p.* 1. *cap.* 12. §. 12. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 70. Vnde vtraque etiam mihi videtur probabilis. *P.* 7. *tr.* 2. *res.* 27. Potest autem Episcopus dispensare in irregularitate ex mutilatione. Ità Tannerus *in* 3. *p. disp.* 6. *q.* 10. *dub.* 11. *num.* 229. & DD. & communiter contra Sanchez *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 49. *p.* 4. *t.* 2. *res.* 71. & *olim p.* 1. *t.* 11. *res.* 112. & *p.* 7. *tract.* 2. *res.* 28.

Episcopus non potest dispensare in irregularitate orta ex defectu lenitatis.

29 Potest etiam dispensare in irregularitate ex homicidio casuali occulto. *p.* 1. *t.* 11. *resolut.* 121. §. *Notandum*, & *p.* 4. *t.* 2. *resolut.* 72. §. *Notandum*. Item ex homicidio commisso in sui tutelam immoderatam, etiam occulto; nam ex vna parte hæc irregularitas procedit ex delicto, & ex alia non excipitur à Tridentino *sess.* 24. *cap.* 6. Quia idem Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 7. distinguit

Et homicidij casualis & commissi in defensionem propriã immoderatam.

Quãuis sit publicũ.

homicidium casuale, & factum ob tutelam immoderatam, in ordine ad Irregularitatem, ab homicidio facto ex industria. Et certè homicidium in defensionem immoderatam apud iurisconsultos non punitur pœna ordinaria. Ita Marcerus *in 3.p.q.24.dub.7.prop.1.p.4.t.2.ref.3.§. Notandum,& p.7.tr.2.ref.29.* Sed difficultas est, an Episcopus vigore huius Decreti possit dispensare in Irregularitate contracta ex homicidio casuali, quando est publicum. Negat Garzias *de benef.p.7.c.11.nu.27.* At ego probabiliter adhæreo affirmatiuæ sententiæ, quam docet, & probat Marchinus *de Sacram. ordin.tr.1.p.9.c.1.difficul.3.nu.9.* & existimo posse Episcopum cum tali homicida dispensare ad maiores ordines, & simplex beneficium, & etiam ad beneficium curatum. *p.7.tr.2.ref.31.*

Et homicidij voluntarij ex repentina rixa.

30 Dicendum est etiam licere Episcopo dispensare in irregularitate contracta ex homicidio volito, non ex consilio, aut matura deliberatione facto: Sed ex repentina ira, vel rixa. Tale enim homicidium censendum est Casuale. Ita Barbosa *de pot.Episc.p.2.alleg.39.nu.48.* Licet Suar. *de cens. disp.44.sect.1.num.3.* contrariam sententiam sustineat. *P.2.tract.15.resol.21. & p.7.t.2.ref.32.*

Non tamen in irregularitate homicidij voluntarij.

31 In irregularitate autem ex homicidio perfectè voluntario, ait Henriquez, *lib.13.cap.57. num.1. & l.14.c.14. numer.1.* Episcopum dispensare posse ad vsum minorum Ordinum; & ad beneficium simplex, quia id erat Episcopis concessum, *c.20. de Clericis pugnantibus in duello*, nec à Tridentino abrogatum fuit. Sed reuera abrogasse videtur ibi, *Nec illis aliqua beneficia Ecclesiastica, etiam si curam animarum non habeant, conferri liceat, sed omni Ordine, & beneficio perpetuò careant:* Ita Cornejo *in 3. part. tr.5.disp.1.dub.4.q.2.p.4.t.2.ref.100.§. Notandum.*

Nisi delictum esset occultum, & magna vrgeret necessitas, difficilis ad Pontificem aditu existere, tunc ad ministerium susceptorum tãtum.

32 Potest nihilominus Episcopus cum homicida voluntario occulto ad vsum susceptorum Ordinum dispensare, si magna scandali v.g. necessitas vrgeat, & ad Papam difficilis ob distantiam, vel inopiam sit recursus. Siue id possit ordinaria potestate, siue ex tacita Pontificis concessione: quia non est credendum, Papam voluisse sibi hunc casum cum tanto periculo reseruare. Ità Cornejo *ibid.q.4.* quod supra diximus de impedimento occulto matrimonium dirimente V. *dispensare num.1. p.4.t.2. resol.100.*

Quid de irregularitate orta in Clericis sacris ex bello?

Guilielmus Mercerus *in 3 p.q.24.dub.9. num.1.* ait dispensare posse cum Clericis constitutis in sacris, in irregularitate orta ex bello ad susceptorum Ordinum vsum,& ad beneficium, ne mendicare cogantur. Sed hoc videtur contra mentem Concilij. *Ibid* in fine. Sicut nec videtur posse dispensare, vt retineat simplex beneficium, nec curatum; cum satis aperta sint verba illa: *Sed omni ordine, ac beneficio perpetuo careant.* Ità Barbosa *de pot.episc.p.2.alleg.39.n.61. P.7.tr.2.ref.33. & 34. p.9. tr.7.ref.22. & ref.15.*

Nec dispensat cum homicida voluntario ad retinendum vllum beneficium.

Dispensat in irregularitate occulta mandantis, si mãdatarius excessit mandatum.

33 Quæres an Episcopus ex hoc Decreto possit dispensare in irregularitate occulta mandantis, si mandatarius excessit mandatum, ita vt mors sequuta sit? Respondeo affirmatiuè: & ideò assero Episcopum posse dispensare cum eo, qui seruo mandauit, vt alterum percuteret, sed caueret ne occideret, nam homicidium inde sequens non est proprie voluntarium respectu mandantis, sed est casuale culpabile. Ita Marchinus *de Sacram. ordin. tract.1.p.9.c.1.diff.3.num.6.* Et ideo ex hac ratione si quis percutiat prægnantem in vtero sine intentione causandi abortum etiamsi postea sequatur ex huiusmodi percussione, poterit ab Episcopo dispensari cum non sit homicida voluntarius. Marchinus *vbi suprà.* Hinc etiam dicendum, quod mandans homicidium in persona vnius, si committetur in persona alterius, non incurrit irregularitatem, quæ contrahitur ex homicidio voluntario, & ideo potest Episcopus dispensare, vt obseruat Barbosa *de potest. Episc.p.2.alleg.39.nu.52. p.7.tr.2.res.30.*

Et ex abortu si fiat præter intentionem.

Et si à mandatario occidatur alter.

EPISCOPI

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Vota, & Iuramenta.

34 † EPISCOPVS commutare, ac dispensare potest cum suis subditis omnia vota, exceptis quinq; reseruatis, nimirum Religionis, castitatis perpetuæ, & triplicis peregrinationis, Romani, Compostellam, & Ierusalem †. Et his quidem absolutis: nam si sint pœnalia, possunt ab Episcopo dispensari. Ita Lessius *lib.2.c.40.dub.18.nu.130. & 131. p.1.tr.11. ref.53.* contra quem cum Sanch. *de matr.to.3.lib.8. disp.10. nu.3.* Idem dicendum est de conditionalib. *Ibid.ref.54.* Episcopus potest dispensare omnia vota præter quinque reseruata. Absoluta. Nam pœnalia,& cōditionalia,potest.

35 Dispensare etiam potest vota disiunctiua, quorum altera pars sit reseruata: quia vouens eligere potest partem non reseruatam, quæ est ab Episcopo dispensabilis. Ita Azorius *p.1.lib.11.c.10.q.10.p.1. tr.11. resol.63.* in fine. Idq; Malderus *in 2.2.tr.10.c.15. dub.10.* probabiliter putat procedere in casu, quo vouens partem reseruatam adimplere determinasset. *Ibid.ref.65. §.Non reticebo.* Quod nouissimè tenet Bossius *de Iub. section.2. cas.11.nu.7.* Et ratio est, quia illa determinatio, si non est noua promissio, non est inuiolabilis etiam facta homini. *p.5.t.12. ref.60.* Addit Sanchez, *in sum. lib.4.c.40. nu.44.* tale votum disiunctiuum commutari posse per Cruciatam. († & consequenter ab Episcopo †.) etiam si pars non reseruata ex aliquo casu facta sit impossibilis; quia hoc est per accidens. *p.1. t.11. ref.74.* Sicut disiunctiua quorum vna tantum pars est reseruata.

36 † Quæ omnia procedunt etiam de iuramentis pijs pœnalibus, & conditionalibus in materia reseruata Religionis, &c. Nam Episcopus in ea materia, in qua dispensare potest vota; potest etiam iuramenta pia †. Immò probabiliter docuit Ledesma *tomo 2. tract.11. cap.4.* (& post illum Leon. *p.2. q.13. sect.1. num.83. p.5. t.12. resol.59.* Episcopum dispensare posse iuramenta prædicta etiam absoluta: quia voti, & iuramenti diuersa est ratio, & inter diuersa non valet illatio, præsertim in odiosis. Sanè Pontifices, quando in aliquo indulto concedunt relaxationem iuramentorum, non solent excipere illa quinque, sicut solent in votis. Sed contraria sententia Caietani, *in 2.2. qu.89. artic.9.* est probabilior: quia iuramentum Deo factum nihil aliud est, quàm votum iuramento firmatum. *p.4.t.4. resol.59.* Verum quamuis in *p.1.tr.11. resol.41. §. Notandum*, docuerint, iuramenta adiecta contractui turpi, v.g. de soluendis vsuris, ab Episcopo dispensari non posse; nunc probabilem puto contrariam opinionem Trullench *in Cruc.lib.1.§.7.c.3.dub.2.nu.7.* quia per hæc iuramenta non acquiritur ius homini, sed soli Deo, qui vocatur in testem, ac proinde æquiparantur iuramentis pijs. Igitur qui metu coactus promisisset latroni 100. aureos, posset per Episcopum dispensari, *p.4.t.4. ref.19.* In quibus casibus dispensare potest in iuramentis pijs. Et probabiliter etiã in absolutis. Et in adiectis contractui turpi.

37 Sunt, & alij casus, in quibus Episcopus habet auctoritatem in vota reseruata Religionis, &c. vt si emissa sint cum expressa protestatione de non inducenda obligatione lethali, vt docuit Sanchez *in summ. tomo 1. lib.4.cap.40.nu.47.p.1.tr.11.resol.72.* Si emissa sint ex metu, quamuis leui, vt docuit Lessius, *lib.2.cap.40.dub.18 nu.127. ibid.ref.73.& p.5.tr.12.ref.61.* Item si talia vota commutata sint, Episcopus dispensare potest in subrogatum, vt docuit Pontius, *lib.8.c.8.§.2.nu.24.p.5.t.12. ref.60. §. Notandum.* † Et ratio horum omnium est: quia in his casibus talia vota carēt totali voti perfectione, & ideo nō sunt reseruata †. Gutierez *lib.2.c.22.n.49.* putat, Item vota reseruata dispensare potest, si emissa sint cum protestatione non inducendi obligationem lethalem. Aut ex metu.

dispen-

dispensare similiter posse, si vota huiusmodi emissa sint à filio, aut seruo; quin tunc irritari possunt a patre, vel domino. Sed Sanchez *de matr. to. 3. lib 8. disp. 9. nu. 4.* id negat; quia diuersa est patris, & Episcopi iurisdictio. Adde, quod dum Papa vota huiusmodi sibi reseruat, derogat potestati dominatiuæ patris, domini, mariti, erga filios, seruos, vxores. *p. 1. tr. 11. res. 84.*

Et si io aliud commutata sint, dispensare in subrogato.

Votum Religionis dispensare potest de strictiori in laxiorẽ.

38 In particulari verò, votum Religionis, si est de strictiori, commutari potest ab Episcopo in laxiorem. Ita Henriquez *lib. 7. cap. 22. nu. 7. p. 1. t. 11. res. 55.* Si emissum sit ad ingrediendum tali tempore, dispensari potest, vt differatur, si adsit iusta causa, & absit periculum reddendi ingressum impossibilem. Ita Malderus *in 2. 2. tract. 10. c. 5. dub. 10. nu. 9. p. 1. tr. 11. Res. 80.* Item, si sit de perseuerando in Religione, in casu, quo nouitius eam experitur incommodam, secundum Sanch. *to. 1. sum. lib. 4. c. 30. nu 75.* dispensari potest ab Episcopo Immo in hoc casu probabile est, nõ obliga. e *ibid. res. 79.*

Vt differatur ad certum tempus.

Vt experta incommoda à nouitio dimittatur.

Et probab liter secũdum aliquos si sit de Religione militari.

39 Et verò secundum substantiam Episcopus non potest dispensare votum Religionis absolutum, &c. etiam si Religio sit militaris, dummodo sit approbata, &c. vt S. Ioannis Melitensis, D. Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ. Ità de prima Faustus *lib. 3. q. 97. nu. 1.* de reliquis Lopez *instruct. p. 2.* quia vt ait Vega *tom. 1. c. 85. cas. 147.* & nos dicemus V. *Immunitas Ecclesiastica*, tales sunt veræ Religiones. Verum, quia probabilis est opinio Soti *lib 7. q. 5. art. 3,* quòd tres vltimæ non sint veræ Religiones, non damnarem Episcopum, qui in voto de illis ingrediendis dispensaret, & ita tenet Sanch. *de matr. to. 3. lib. 8. disp. 9. nu. 16.* Quod etiam dicendum foret de Religione Melitensi, in sententia Mandasij *in reg. 3. canc. q. 11. nu. 3.* quod neque hæc sit vera Religio. *p. 1. t. 11. res. 77. & 78.*

Votum castitatis dispensare potest, si sit ad tempus.

Solius virginitatis.

40 Votum autem castitatis commutari ab Episcopo potest, si sit ad tempus. Ita Azorius *p. 1. lib. 11. c. 19. q. 6. p. 1. t. 11. res. 57.* Item si sit solius virginitatis, vt docet idem *ibid. q. 14.* secus, si talis vouens dubitaret an vouere intendisset castitatem perpetuam. Ita Sanch. *to. 1. sum lib. 4. c. 21. nu. 22. Ibid. res. 60.* Item, votum de non nubendo, nisi emissum sit in fauorem prioris coniugis id petentis in bonum filiorum, &c. Ita Barbosa *de potest. Epis. p. 2. alleg. 37. nu. 17. ibid. resol. 59.* Item votum castitatis coniugalis. Ita Sanch. *ibid. c. 40. nu. 50. Ib d. res. 62.* Item, votum coniugis de non petendo debitum, etiam si de communi consensu vterque coniux castitatem vouisset etiam per modum contractus, *facio, vt facias*, si ipsi coniuges ante dispensationem remitterent sibi ad inuicem renunciationem illam iuris ad debitum, conferrentque sibi iterum suorum corporum potestatem; nam in tali casu teneretur vterque debitum reddere, hæc tamen remissio esset sacrilega. Ita etiam Sanchez *de matrim. tomo 3. lib. 9. dis. 11. nu. 7. p. 1. tr. 11. resol. 82.* Adde, quod si post tale votum coniuges in sæculo manere, & cohabitare vellent, tunc cum sit periculum moraliter certum incontinentiæ, & non possit ita breuiter Papa adiri, posset Episcopus, vt ait Pontius *lib o octauo capit. 9. numero 3.* dispensare: non quidem ordinaria potestate, vt notauit Trullench in Cruc. *libro primo, § 7. c. 3. dub. 13. num. 15.* Sed ex quodam tacito Papæ consensu. Et ob eandem periculi rationem docet Pontius *num. 3* contra Sanchez *num. 4.* Episcopum dispensare posset votum castitatis emissum à coniuge post contractum, & ante consummatum matrimonium: quia non tenetur, etiam intra bimestre, Religionem ingredi, quamuis, dum voueret, ingredi cogitasset. *p. 4. tr. 4. resol. 25.* Denique: si quis post votum castitatis matrimonium contraxit, potest ab Episcopo dispensari ad petendum debitum, viuente coniuge (sed ad eius mortem dispensatio cessaret.) Ita Faustus *lib. 3. q. 91. num. 3.* Idque vigore consuetudinis, vt ait Sanchez *in summ. tomo 1. lib. 4. c. 54. num. 20. p. 1. tr. 11. resol. 66.*

Denon nubendo.

De seruanda castitate coniugali.

De non petendo debitum.

Etiam in casu, quo vterque coniux ad id conuenisset per modum contractus.

Si adest periculum incontinentiæ.

Etiam si emissum ab altero si ante consummationem matrimonij, secundum Pontium.

Et si quis contraxit post votum castitatis, dispensari potest ab Episcopo ad petendum debitum.

41 Rursus

41 Rursus Episcopus dispensare potest in voto non fornicandi, non tenendæ certæ mulieris, non committendi peccatum mollitiei, aut abstinendi ab alio actu venereo: quia non sunt vota integræ castitatis Ita Barbosa *par.2.alleg.37.num.15.* Immò in his omnibus, etiam collectiuè, & in casu, quo, hæc vota simul sumpta obligarent ad integram castitatem; nisi vltimum emissum fuisset hac intentione, vt seruandæ totius castitatis consurgeret obligatio. Nam, si talis intentio non interuenit, illa vota non integrantur: quia vnum ad aliud per accidens refertur; & sic Episcopus, sicut potest dispensare singula, potest etiam omnia. Ita Sanchez *vbi supra cap.40. num.68. par.2.tract.11.resolut.67.* Et tandem dispensare potest in voto assumendi Ordines sacros; quia non est votum castitatis, sed assumendi status, cui castitatis obligatio est aduexa. Ita Portellius, *V. voti dispensat. numero 78. ibidem resolut.64.* Item dispensare potest in voto non fornicandi. Non tenendæ certæ mulieris. Vel abstinendi ab alio actu venereo. Etiam si multa vota partialia obligent ad integram castitatem.

42 Deinde quoad vota peregrinationis reseruata, Episcopus dispensare potest in circumstantiis ver. grat. eundi mendicando, sicuti supra diximus de commutatione Religionis strictioris in laxiorem. Ita Lessius *lib.2. c.40. dub.12. num.105. par.1. tr.11. resol.84.* Et in voto assumēdi ordines sacros. In voto peregrinationis reseruatæ dispensare potest circumstantiam, mendicitatis, ver. gr.

43 Nota, quod Episcopus denegans dispensationem voti, aut iuramenti subdito cum iusta causa petenti, peccat, & in cap. *quanto 2. quæst.5.* dicitur infidelis. *par.1.tr.11.resolut.44.* Quæres an qui vouit non ludere, sub pœna, vt non possit dispensari nisi à Summo Pontifice, possit adhuc ab Episcopo absolui? Respondeo Trullench *in Decal. tomo 1. lib.2. cap.11. dub.5. nu.2.* Affirmatiuè, quia huiusmodi votum non est de reseruatis Pontifici, & sic non auferet iurisdictionem Episcopis, & sic videtur esse de re impossibili. Cui ego etiam adhæreo *par.7. tr.9. res.59.* Et si Episcopus neget sine causa iustam voti dispensationem, peccat. Dispensat in voto non ludendi cum reseruatione ad Summ. Pontif.

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Reliquias.

44 RELIQVIAS, & miracula statuit Tridentinum *sessio.25. de reformat. cap. de Vener. Sanct.* admitti non posse, nisi Episcopus recognoscat, & approbet, qui simul ac aliquid de ijs compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & pijs viris, ea faciat, quæ pietati ac veritati consentanea duxerit. Quod si aliquod dubium graue in his rebus occurrat, conuocet Concilium prouinciale Episcoporum, & illorum sententiam expectet. *par.2. tr.15. resol.51.* Cum Reliquiæ admitti non possint, nisi ab Episcopo approbentur.

45 Circa quod decretum aduerte primò, ad approbationem Reliquiarum Episcopum non egere euidentia, sed sufficere certitudinem moralem ortam ex rationibus probabilibus: nam alius posito quocumque miraculo, semper remanebit locus dubitationi. Ita Morales *hist. Hispan. lib.17. cap.5. in fine.* Et hic est sensus cap. *placuit, de consecrat. dist. 1.* vbi Pontifex eas Reliquias Venerandas asserit, quæ certæ sunt, quæ, inquam, certæ sunt moraliter non euidenter. Sanè, qui probabiliter, & non temerè credit, dicitur certus, vt notat Naldus *V. Certum, num.1. Ibidem §. Quæritur primò.* Sciat Episcopus, sufficere moralem certitudinem quod Reliquię sint talis Sancti, vt illas approbare possit.

46 Aduerte secundò, Episcopum solum approbare posse, quod Reliquiæ nouiter inuentæ sint certi Sancti Canonizati: non autem Venerandas, & colendas proponere Reliquias Sancti nondum Canonizati; vnde verba illa Concilij, *Reliquias nouas* expone *nouiter repertas.* Ita Barbosa *de potest. Episcop. part.3. alleg.97. num.10* contra Lorcam *in 3. par. q.25. art.6. disp.9. num.10. ibid. §. Quæritur secundò.* Et se non posse approbare Reliquias Sancti nondum canonizati, vt vene. rentur.

47 Por-

Vota autem Theologorum, quę requirit Concilium, esse solũ consultiua.

47 Porrò vota Theologorum à Concilio requisita non sunt decisiua, sed tantum consultiua, vnde Episcopus contra illa decernere potest; quia vbi consilium petitur, non oportet illud sequi *l. cum pater*. §. *Mando*, *ff. de legat.* 2. Ita Bonacina *de leg. disputat.* 3. *quæst.* 1. *punct.* 4. *numer.* 5. *ibidem*. §. *Quæritur tertiò*.

Et posse illa non sequi.

Episcoporum vero prouincialium decisiua.

48 Vota autem Episcoporum prouincialium sunt decisiua; quia Concilium non petit ab illis consilium, sed sententiam. Ita Sanchez *summ. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 15. Sufficit vero consensus maioris partis: nam quod maior Concilij pars deciderit, censetur totum Concilium decidisse *l. quod maior, ff. municip. & cap. Apostolorum*, *dist.* 16. Cæterum maior Concilij pars debet decidere in Concilio. Alias non sufficit. Ita Morales, *vbi supra cap.* 12. *Ibidem*. §. *Quæritur quartò*.

Et tandem, se approbare posse Reliquias extra diœcesim.

49 Episcopus vigore Tridentini approbare potest Reliquias extra Diœcesim secundum Barbosam, *vbi supra num.* 14. quia hæc iurisdictio non est contentiosa, sed voluntaria. *Ibid.* §. *Quæritur quintò*.

EPISCOPI IVRISDICTIO

In vsum Pontificalium.

Quænã sint insignia Pontificalia.

50 INSIGNIA Pontificalia sunt Mitra, Baculus pastoralis, Annulus, Sandalia, Tunicella, Dalmatica, Chirothecæ, & Crux pectoralis. *par.* 3. *tract.* 5. *resol.* 36. † Præter hæc Archiepiscopus accipit à Pontifice Pallium in insigne dignitatis Archiepiscopalis, ex capit. *nisi de auctorit. & vsu palij*. †.

Et an Episcopus possit cum illis celebrare extra diœcesim?

51 Circa hæc primò dubium est, an Episcopus in Pontificalibus celebrare possit extra diœcesim? Et Villalobos *tomo* 1. *tract.* 18. *diff.* 9. *numero* 1. Respondet affirmatiuè, quia nullus Canon id prohibet; nec obstare Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 5. quia loquitur de vsu Pontificalium cum aliquo exercitio Episcopali, puta, chrismandi, ordinandi, &c. vt ex contextu colligitur, & exponit Tamburinus *de iure Abbat. tomo* 1. *disput.* 15. *quæst.* 14. *num.* 2. Adde, quod Episcopus ex Tamburino *ibid. num.* 1. celebrare potest in Pontificalibus intra diœcesim in locis exemptis; quæ vt notat Cochier *par.* 2. *quæst.* 1. *num.* 6. paria iudicantur in hac re locis extra diœcesim. Vide Ioannem Vanshel *in Clement. de prior. fol.* 35. *column.* 2. & Alzedum *par.* 1. *cap.* 13 *numero* 88. Sed puto, negatiuam sententiam Gauant. *Enchirid. Episcop. V. functionis Episcopales*, *num.* 11. tenendam esse, quam confirmat consuetudo. sic Tridentinum interpretata. Episcopi enim non celebrant in Pontificalibus extrà diœcesim, nisi de licentia Ordinarij loci. Ratio autem est; quia baculus, & mitra sunt signa iurisdictionis, vt docet Tamburinus *vbi supra*, & patet ex forma consecrationis Episcopalis. Vnde in Cærimoniali Episcoporum *lib.* 1. *cap.* 17 habetur, Episcopum vti non posse baculo extrà diœcesim, nisi ibi ordinationes, aut consecrationes auctoritate Apostolica ei facere concedatur. Vide Fuluium Pacianum *de precept. lib.* 2. *cap.* 29. *num* 54. & 56. Nec obstat quod Episcopus vti potest Pontificalibus in loco exempto intra diœcesim, nam est dispar ratio, loca enim exempta, cum adhuc sint intra diœcesim, retinent reliquiam prioris subiectionis. *ibidem part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 143. §. *Notandum*. An verò possit ordinationes facere extra diœcesim, vide V. *Ordinis minister*.

Negatiuè respõdeo.

Quamuis id possit in locis exemptis intra diœcesim.

52 Secundum dubium est, an Archiepiscopus factus Episcopus possit vti pallio?

pallio? Et respondeo negatiuè; quia pallium est insignè dignitatis Archiepiscopalis, ante cuius susceptionem non potest quis vocari Archiepiscopus, capit *nisi de auct. & vsu pallij*. Et præterea, quia pallium est addictum loco, & Ecclesiæ Archiepiscopali, vt patet ex cap. *bonæ memoriæ el 2. de postulat.* ex quo cæremoniale Romanum *libro 1. cap. 16.* Lancellottus *libro 1. titul. 11. in gloss. litter. H.* & alij docent, Archiepiscopum transeuntem ad alium Archiepiscopatum non posse vti pallio priori, sed indigere nouo. Immò Barbosa *Collectan. tomo 1. lib. 1. titul. 8. cap. 6. num. 2.* tenet Archiepiscopum non posse vti pallio in aliena diœcesi sine licentia illius Ordinarij, & alii putant, quod si Archiepiscopus à secundo Archiepiscopatum ad priorem redeat, indiget nouo pallio, quia primum non sufficit, in quam sententiam inclinat Acugna in *decret. Gratiani par. 1. dist. inst. 100. c. 10. nu. 3.* & 4. Qui etiam probabiliter asserit, quòd si Archiepiscopus pallium à Papa acceptam casu amitteret, posse nihilominus Pontificalia exercere; quamuis Venerus *lib. 4. c. 10. n. 19* docere videatur, quòd aliud à summo Pontifice petere debeat. *p. 3. tr. 6. resol. 37.*

Archiepiscopus factus Episcopus, non potest vti pactio.

Vide hic multa de vsu pallii.

53 Tertium dubium est, an Episcopus suspensus à Pontificalibus, in Pontificalibus celebrans incurrat irregularitatem? Et respondeo negatiuè. Vide V. *Suspensionis num. 3.*

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Reliqui.

† QVando possit Episcopus dispensare ad matrimonium contrahendum, vel contractum dictum est V. *Dispensare*. Quod ad impedimentum non petendi debitum ex voto, dictum est hactenus, de eius iurisdictione in vota Potest autem dispensare etiam, quando ius ad debitum amittitur per affinitatem incestuosam. †

54 Episcopus in sententia Nauarri *consil. 8. lib. 5. de pœnitent. & remiss.* non potest concedere Bullas cum facultate absoluendi à casibus sibi reseruatis, & dispensandi, ac commutandi in ijs, in quibus ipse potest ordinario iure. Talis enim concessio est simoniaca, iure saltem humano, in qua solus Papa dispensare potest, vt de facto dispensat, quando concedit Cruciatam in subsidium belli contra infideles. Sed in sententia Henriqu. *lib. 7. cap. 31. num. 1. in gloss. litter. C.* potest, qui testatur id fecisse Episcopum Hispaniarum anno 1571. ad instantiam Regis. Idem docet Trullench *in Bull. proœm. dub. 2. num. 4.* sed cum tribus limitationibus. Prima est, quòd Papa non concesserit Cruciatam. Secunda, quòd magna necessitas vrgeat. Tertia, quòd pecunia, quæ pro tali concessione datur, non applicetur in vsus Episcopi, sed in opera pia ad communitatem spectantia. Quibus positis, ait, talem Bullæ concessionem non fore simoniacam, sicut non est simonia quando Episcopus dispensando aliquod votum, imponit onus largiendi certam eleemosynam pauperi, vel monasterio: nam Tridentinum *sess. 25. cap. 18.* solum prohibet in his recipi pecuniam in pretium *par. 4. tract. 4. resol. 60.* Posse verò concedere Bullas Compositionis, diximus sub V. *Bulla Compositionis, num. 4.*

An possit Episcopus concedere Bullas in sua Diœcesi cum facultate absoluendi reseruata, dispensandi, &c.

Negat Nauarrus.

Affirmat Henriq.

Limitat Trullench.

55 Episcopus secundùm Layman *lib. 4. tr. 8. cap. 3. num. 9.* transferre potest ieiunium Ecclesiæ de vno in alium diem, si ità Ciuitatis solemnitas, aut populi infirmitas exigit. Et in particulari, quando Vigilia S. Matthiæ incidit feria secunda, vel tertia post Quinquagesimam, transferre potest in Sabbatū præce-

An transferre possit ieiunium de die in diem ex iusta causa?

Affirmat Layman.

præcedens, si populus teneatur in tali die carnes esurus. Quæ opinio probabilis alicui videbitur, etiam si fractio ieiunij sine esu carnium timeatur: nam hoc quoque peccatum præcauendum est, *par. 3. tr. 6. resol. 66.*

An possit erigere Collegiatam cũ nouis Canonicis? Et præcedentibus adiungere?

56. Episcopus in sententia Riccij *par. 3. decis. 66.* non potest erigere Collegiatam cum nouis Canonicis, vel Canonicis antiquis alios addere. At secundùm Nouarium *qq. for. par. 1. qu. 24. num. 4.* vtrumque potest, & potest concedere talibus signum, quod vulgo dicitur *Almutica*, vel *Cappuccio*, aut *Zambarda* sine licentia Papæ. *p. 3. tr. 6. res. 38.*

Et delegare laicis causas Ecclesiasticas?

57. Si causæ spectantes ad iurisdictionem Ecclesiasticam sunt merè ciuiles, & pecuniariæ, potest Episcopus illas delegare Iudici Laico: si autem sunt spirituales, non potest. Et hæc opinio in praxi communiter seruatur, quamuis de iure communi Angianus *de leg. tom. 1. lib. 2. controu. 25. numer. 5.* solidè contrarium probet *par. 1. tr. 2. res. 113.*

Item an possit confiteri simplici Sacerdoti.

58. Episcopus ex cap. *ne pro dilatione* potest sua peccata confiteri cuicunque Confessario idoneo. Et quidem secundùm Valerum *V. Iurisdictio diff. 14. num. 2.* & alius etiamsi non sit approbatus ab Ordinario, nam sicut non approbatum approbare potest pro ouibus suis, ita, & pro semetipso: nec obstare Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 15.* nam, cum supradictum priuilegium sit insertum in corpore iuris, non reuocatur per clausulas generales. Sed Suar. in *3. par. tom. 4. disp. 28. sect. 4. num. 2.* & alij tenent non posse eligere nisi approbatum, & ità decreuit Gregor. XV. Concilium verò non derogat hoc priuilegium; sed solum exigit conditionem in confessario, vt idoneus sit, nimirum quòd sit Curatus vel ab Episcopo approbatus, idque generaliter pro omnibus sęcularibus. Vnde cum Episcopus ex supradicto priuilegio cap. *ne pro dilatione* debeat eligere idoneum, post Trident. tenetur eligere curatum, vel approbatum. *p. 3. tr. 2. res. 3.*

Et citare subditum existentem extra diœcesim?

59. Videtur quòd Episcopus possit citare subditum existentem extra diœcesim: primò, quia ait Bartol. *in lib. 1. §. 1. num. 3. ff. de req. reis*, quod quando duo territoria subsunt vni superiori, tunc vnus Iudex potest citare in territorio alterius omnes autem diœceses subsunt Romano Pontifici. Secundò, quia citatio non est actus iudicialis, ait enim Abbas in cap. *licet num. 41. de foro compet.* citationem prout à Nuncio fit extra territorium, esse solummodo executionem sententiæ iudicialis de citando reum, quæ decernitur à Iudice in proprio territorio. Tertiò, quia id videtur significari in cap. *Romana §. Contrahentes, de foro compet. in 6.* ibi, *si eorum auctoritate citati*. Sed nihilominus contrarium tenendum est cum Cornejo, in *3. part. tract. 5. disp. 6. dub. 2.* Hurtado *de censur. comm. diffic. 8* & alijs quia Episcopus non potest exercere iurisdictionem in aliena diœcesi cap. *fin. de constit. c. Episcopum 9. quæst. 2.* iurisdictio enim hæret territorio *l. fin.* Et Episcopus extra diœcesim quoad iurisdictionem contentiosam habetur pro persona priuata. Citare autẽ est actus iudicialis, etiam quatenus intimatur à Nuntio, vnde in Clement. *pastoralis de sentent. & re iud.* determinatur, Iudicem non posse aliquem citare in alieno territorio. Dices Episcopus potest excommunicare aliquẽ extra Diœcesim, vt diximus *V. Censura num. 7.* ergo, & citare, tum quia ad excommunicandum prærequiritur citatio tum etiam, quia plus est excommunicare, quam citare. Respondeo, Pontium *lib. 5. cap. 7 §. 2. num. 20.* negare antecedens. Ipse vero cum Cornejo *vbi supra* nego consequentiam. Et ad primam probationem ait idem Cornejo, fugientem extra territorium post delictum citari sufficienter in domo, vel in alio loco publico territorij: quia per fraudem fecit se indignum citatione personali. Ad secundam probationem negatur assumptum, nam executio excommunicationis extra territorium non exigit strepitum iudicialem, sicut exigit citatio: quia secum trahit effectum suum.

Ad

Ad argumenta primo loco adducta. Ad primum negatur maior Bartoli. Nam quo tempore omnes Prouinciæ Romano Imperio subiectæ erant, statutum fuit in *l* 1 §. *Præsides ff. de requir. reis*, vt Iudices loci delicti mitterent litteras ad magistratus locorum, vbi rei consistunt, ad eos citandos. Et ita practicari testantur multi cũ n Carneualio *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disputat.* 2. *quæst.* 1. Ad secundum negatur, citationem non esse actum iudicialem; nam contrarium probatum est. Vnde quamuis Episcopus in alieno territorio possit iurisdictionem voluntariam exercere, vt docet Gratian. *tom.* 2. *ca.* 127. *num.* 1. id tamen non est verum, quando requiritur citatio, vt ait idem Gratianus. Ad tertium, ille textus non est contra nos, nam loquitur de citatione ratione contractus quæ immediatè afficit rem, non de citatione personæ, quæ afficit immediatè personam. Ita Auila *part* 2. *c. p.* 3. *disp.* 2. *dub.* 2. *conclus.* 4. Vel melius, quod ille textus dum dicit, *propria auctoritate citati*, non excludit interuentum Iudicis territorij requisitum per litteras; nam quod hic facit, videtur facere iussu requirentis ex *l. à Diuo Pio* §. 1. *ff de re iudic.* Ita Barbosa *in l. hæres absens*, § 1 *ff. de iud. c.* Aduerte tamen quod nostram sententiam DD. multipliciter limitant, & primo nisi adsit priuilegium. Vide Tassonum *in pragmat. de Ante fato* 23. *obseruat.* 4. Secundò nisi adsit præscriptio. Ita Surd. *cons.* 465. *num.* 6. Tertiò non procedere in Prælatis Reg. vt suo loco dicemus. *par.* 5. *tr.* 9. *res.* 34.

EPISCOPI

Iurisdictio in Reliquis.

60 NOn potest Episcopus dispensare post matrimonium contractum obtenta dispensatione subreptitia, sed solum dissimulare, vt remaneant illi in matrimonio contracto cum tali dispensatione, maximè si ex separatione graue scandalum immineat. *par.* 9. *tr.* 7. *res.* 40. — Potest Episcopus dissimulare propter scandalum.

61 Episcopus tenetur erogare eam partem communib. necessitatib., vel medietatem superfluoru n. ard de Lugo. Non Episcopi Sà, vel sextam partem pauperib. tenentur erogare. Mach. *par.* 8. *tr* 7. *res.* 12. — Ad quæ tenentur Episcopi.

62 Episcopus potest abesse a residentia sui Episcopatus per sex menses continuos, computatis scilicet trib. mensib. vltimis anni, incipiendo à prima die trimestris futuri anni continuatè, potest abesse sine peccato mortali, contra Texed. *par.* 9. *tr.* 6. *res.* 22. — Potest abesse per tres menses à residẽtia.

63 Episcopos, & Cardinales Regulares posse munus Patrini in Sacramento Baptismi exercere, docent ferè omnes DD. & contrahunt cognationem spiritualem. *par.* 9. *tr.* 6. *res.* 32. — Episcopi possunt esse Patrini.

64 Vota aliquarum Religionum, quæ annectuntur tribus votis substantialibus, non obligare durante Episcopatu, asserunt DD. excluso voto Patrum Societatis Iesu de præposito Generali sic dictum est. *par.* 5. *tract.* 2. *resol.* 65. & *par.* 9 *tr.* 8. *res* 70. — Aliqua vota Episcoporum Religiosorum non obligant durãte Episcopatu.

65 Episcopi non possunt conuocare processiones, nec ordinationes facere in Ecclesijs Regularium illis inuitis. *par.* 9. *tract.* 6. *resol.* 48. — Conuocare processiones, &c non possunt in Ecclesijs regularium, illis inuitis.

66 Non potest Episcopus punire Regularẽ vnius Religionis delinquentem in Monasterio alterius Religionis, nec superior illius Monasterii potest illum punire, sed mittere delinquentem suo Superiori; nec tamen si deliquerit extra claustrum. Bordon *p.* 9. *tr.* 7. *res.* 69.

67 Episcopus non confirmatus, & ordinandus debet confirmari, non enim — Episcopus ordinandus debet cõfirmari.

enim excusari potest à peccato veniali Episcopum administrantem Sacramentum confirmationis, sic etiam suscipiens, primam tonsuram non confirmatus. *ibid. tr.6.ref.47.*

In Monasterio exēpto non potest ordinare absque licentia Diœcesani.

68 Episcopus non potest in Monasterio exempto Regularium illos ordinare absque licentia Episcopi Diœcesani in cuius Diœcesi Monasterium existit Dian. *p.9.tr 8.ref.29.*

Incendiarij debent ab Episcopo excommunicati.

69 Quamquam Incendiarij non sint ipso facto excommunicati, tamen debent ab Episcopo excommunicari, sub pœna suspensionis per annum à Pontificalibus, quando hoc non faceret, & excommunicatio est Papæ reseruata. DD. *p.9.tr.8.ref.10.*

In casu necessitatis potest mutare pœnitentiam datam à Papa.

Contrarium practicatur.

70 Episcopus in causa vrgenti potest mutare pœnitentiam datam à Papa, quando facilè adiri ipse non potest; sed contrarium practicatur à Pœnitentiaria, sed tu cogita. *ibid. tr.9.ref 11.*

Sine assignatione causa non potest Episcopus imponere pensionem super beneficia pinguia.

71 Episcopus non potest imponere pensiones super beneficia pinguia, nisi assignata iusta causa, & legitima, & quantum leges præscribunt, quare sine expressione est nulla. Secundò sapit simoniam. Tertiò causam expressam, sed non qualem leges permittunt, vnde his non concurrentibus, potest inferri lis de nullitate pensionis. Garz. *p.9.tr.9.ref.49.*

Episcopus potest in aliquibus casibus dispensare in suis legibus. Syluest. *par.9.tract.6.resol.41.*

EPISCOPI

Familiares.

Familiares Episcoporum nō possunt à Principibus limitari.

1 EPISCOPVS potest habere tot satellites, vulgo *Alarij*, quot voluerit: nec illorum numerus præscribi potest a magistratibus laicis. Quod si ex magno illorum numero inconueniens aliquod oriatur, rogabunt ipsos Episcopus, qui remedium adhibebunt. Et ita declarauit Sacra Congregatio die 14. Aprilis 1615. apud Barbosam *de iur. pont. lib.1. capu.11. num.75.* Idem docet Venerus *in exam. Episcop. lib.4. ca.12. num.5.* ante ipsum Cardin. Bertrand. *resp.2. ad art. laici num.7.* in instantia huiusmodi facta tempore Philippi Regis Francorum. *par.4. tr.1. ref.100.*

Et gaudent foro.

Episcopi familiares gaudent priuilegio fori. Vide Ver. *Immunitas Ecclesiastica, numero 19.*

EVCHARISTIA.

Euchatistię definitio.

1 † EVCHARISTIA est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini ad spiritualem animæ refectionem diuinitus institutum. Ratio autem Sacramenti non consistit in Communione, vt docuit Gabriel *in 4. disputat. 8. quæst. 1. art. 2 dub. 2.* nec in sola consecratione: nec in solis speciebus. Sed in Corpore Christi, aut Sanguine, quatenus ex vi verborum sub speciebus continetur. Est vnum Sacramentum vnitate speciei infimæ; sed moralis in ratione conuiuij spiritualis, ad quod materialiter integrandum requiruntur species panis, & vini. Vnitas verò huius Sacramenti numerica desumitur ex vna numero refectione per vnicam Communionem; siue sub vna, siue sub vtraque specie: siue vnius Hostiæ, siue plurium; & siue ab vno, siue à pluribus Sacerdotibus con-

Et constitutiuum in ratione Sacramenti.

Vnde desumatur vnitas eius specifica?

Et numerica?

consecratum. Sed de his omnibus vide Valentiam *in 3.p.q.73.art.1.disp.6.sect.1.punc.3.* Vasq. *disp.167.cap.5.* & alios recentiores.

2 De Eucharistiæ necessitate, & effectibus, actum est sub V. *Communionis necessitas, & Vtilitas.* De suscipiente item Eucharistiam, actum est Verbo *Communionis Disp.5.10.* Reliqua hic persequemur. †

3 Infideles non obligantur ad sumptionem Eucharistiam, cum non sint neque existunt in Ecclesia. Sanch. *p.8.tr.7.res.81.*

4 Cui interest lampadem accensam ante Eucharistiam conseruare, peccat mortaliter non conseruando. Quinta. *p.9.t.6.res.34.*

Lampadem accensam tenetur ante Sacramentum conseruare.

EVCHARISTIÆ

Materia.

1 † MAteria Sacramenti Eucharistiæ est panis, & vinum Et panis quidem ex solo frumento. Et in Ecclesia Latina azymus, in Græca fermentatus. † Quem morem tenentur tam Latini, quàm Græci in suis Ecclesijs seruare sub mortali: nec ab illo recedere possunt ex quauis magna causa: nam est vsus rationabilis, publicus, in re grauissima. Et Pius V. in suo motu incipiente, *Prouidentia Romani Pontificis anno* 1566. reuocat licentiam Græcorum celebrandi more Latino, & Latinorum celebrandi more græco. Ità Villalobos *tom.1.tract.7.diff.6.nu.2.* & alij contra Nugn. *in 3.par.tomo 1.qu.74.art.4 concl.6.* At si Græcus peragraret inter Latinos, aut Latinus inter Græcos, vbi nullum est templum in quo seruetur ritus nationis, quàuis seruare possit proprium ritum, non tamen peccat se conformando Ecclesiæ, in qua versatur. Vbi verò esset templum nationis, teneretur seruare proprium ritum. Ità Syluius *in 3.par.qu.74. art.4.* Item non potest Latinus in templo Græcorum apud suos consecrare in fermentato, aut Eucharistiã ex fermentato Latinis distribuere. nam hoc priuilegium non est locale, sed personale solis Græcis concessum. Ità Suar. *in 3.p.tom.3.disp.4.sect.5.* Ex quibus refellendus est Ledesma, dum ait, Græcum transeuntem per Ecclesiam Latinam, teneri in azymo consecrare. *p.3.r.6.res.99.*

Eucharistiæ materia panis, & vinum.

Græci in suis Ecclesiis tenentur consecrare in fermentato, sicut Latini in azymo.

Secus, si illi versarentur inter Latinos, vel inter Græcos, vbi nullum esset eorum tẽplum.

2 † Vinum autem esse debet ex vite †. Et si sit congelatum, vt sæpius contingit in Germania, validè consecratur: non tamen licitè. Prima pars probatur, quia vinum per congelationem non corrumpitur quoad substantiam, & in potentia potabile remanet: quia liquefieri potest, & sumi. Neque hoc Sacramentum consistit in vsu, sicut Baptismus, sed conseruatur, ac proinde nõ est necesse, vt vinum sit formaliter potabile, dum consecratur, sicut debet esse fluxibilis aqua, dum quis baptizatur. Ità Sà *V. Missa, num.2.* contra Nugn. *artic.2.* Secunda pars probatur, quia est materia aliquatenus dubia, & saltem non ità apta. Ità Coninch *de Sacrament. quæst.74.art.5.num.27.* contra Fagundez *pr.3.lib.2.cap.3.num.10.* Si tamen solueretur; puto probabile esse, quòd licitè consecraretur, quamuis deberet aliud consecrare, idque omninò suadendum esset, cum commodè posset, vt obseruat Suar. *disput.45. sect.1.* Cœterùm sicut vinum congelatum, validè consecratur, ità si consecratum congeletur, non desinit esse consecratum. Ideo monet Missale Romanum, debere liquefieri, & sumi, quod & docet Layman *lib.5.trac.4.cap.2. num.6.* contra Alanum *lib.1.de Eucharist.cap.11.part.3.tract.6.resol.100.* Sed quid dicendum de vno misto Hispanorum, quod ipsi vocant *Hypochrasso?* Potestne consecrari? Respondet Ledesma *tom.1.de Euchar.cap.4.conclus.15.* quod si admistio sit tanta, aut coctio talis, vt vinum corrumpat, consecrari

Vinum debet esse ex vite.

Et si sit congelatum est materia sufficiẽs.

Sed non conueniẽs.

Quid de hypocrasso Hispanorum?

Et an liceat aliquam do consecrare in materia dubia?

non poteſt. An verò corrumpatur, ſtandum eſſe experientiæ ſenſuum, & prudentum iudicio. Cæterum ſacrilegium eſſe conſecrare in his materijs dubijs. *ibid.* §. *Sed quia.* Quod vltimum docent Villalobos *diff. 5. num. 5.* & Fagundez *lib. 3. cap. 1. n. 17.* etiam in caſu neceſſitatis: quia hoc Sacramentũ vel non eſt neceſſarium neceſſitate medij, vel non, niſi cum debitè & reuerenter haberi poteſt. *ibid. ref. 93.* in fine.

Vinum admiſceri debet modicũ aquæ, ſub mortali.

Non tamen adeo modicum.

3 Vino admiſceri debet modicum aquæ elementaris ex præcepto Eccleſiæ. Quod præceptum, quamuis verſetur circa paruam materiam, obligat ſub mortali, quia materia illa modica eſt magna ſignificatiuè. Ita Lugo *de Euch. disp. 5. sect. 2. num. 22. par. 5. tr. 5. ref. 56.*

Quia non prius conuertitur in vinum quã in ſanguinem.

4 Porrò quamuis aqua adhibenda ſit multo minor vino, non debet tamen Sacerdos eſſe multum ſcrupuloſus, vt vnam guttulam effundat, ſic enim, vt aduertit Layman *lib. 5. tr. 4. c. 3. c. 2. num.* 9 euenire poſſet, vt ſenſu deluſo nihil effundatur. Qui addit, addi poſſe decimam, vel octauam partem quantitatis vini. Et ratio eſt, quia aqua non prius conuerti debet in vinum, vt conuertatur in ſanguinem, ſed conuertitur in ſanguinem immediatè. Ita Areſius *disput. de aquæ transm. in ſacrif. Miſſe* cum alijs, & nouiſſimè Lugo *diſ. 3. ſect. 4. num. 48.* contra Suar. *vbi ſupra ſect. 4.* & alios *p. 3. tr. 4. reſol. 49.* & *par. 5. tr. 5. ref. 56.* §. *Notandum.*

Alij dicunt, prius cõuerti in vinum.

A quibus, ſi petas, an conſecrata maneat aqua, quæ in vinum conuertitur ſtatim post pronomẽ (hic?)

Suarez reſpondet negatiuè.

Nugnus affirmatiuè.

5 Sed poſita iſtorum ſententia, quòd aqua non conuertatur in Sanguinem, niſi prius in vinum conuerſa fuerit, petet aliquis: An ſi aqua conuertatur in vinum in ipſa conſecratione poſt prolationem pronominis *Hic*, & ante prolationem aliorum verborum, remaneat conſecrata? Suarez ibi, negat: quia illud conuertitur in ſanguinem, quod ſignificatur per pronomen *Hic*, at hoc pronomen non poteſt ſignificare vinum, quod nondum eſt in rerum natura, immò nec illud, quod non eſt præſens, vnde ſi aliud vinum apponeretur in Calicem poſt prolatum pronomen *Hic*, non conſecraretur. Sed Nugn *vbi ſup. art. 8.* in fine affirmat: quia intentio miniſtri refert pronomen *Hic* ad ſignificandum illud vinum, quod erit præſens in inſtanti tranſſubſtantiationis († , quod eſt vltimum intrinſecus totius formæ, vel primum extrinſecum poſt illa †). Adde, quòd, dum profertur pronomen *Hic*, talis materia eſt præſens moraliter, quia mox erit præſens, & quòd parum diſtat nihil diſtare videtur. Quidquid autem ſit, an vinum de nouo additum conſecraretur, eſt diſpar ratio in caſu noſtro: nam illud foret pręſens per accidens, hoc verò per ſe. *par. 3. tr. 4. ref. 49.* §. *Sed hic.*

Porrò illa materia conſecratur, quam conſecrare intendit Miniſter.

6 † Præterquam quod materia conſecranda ſiue panis, ſiue vinum, debet eſſe præſens debet etiam eſſe certa ex intentione conſecrantis: nam illa materia conſecratur, quam intendit miniſter. Et quidem quotuplex ſit intentio, & quæ requiratur ad validè conſecrandum, dicemus, cùm de omnibus Sacramentis v. *Sacramentum num. 6.* Hic verò in particulari. † Quæres primò: An Particulæ, vel Hoſtiæ, quas quis, inſcio Sacerdote conſecrandas apponeret in Corporali, remanerent conſecratæ? Et reſpondeo negatiuè: quia non poteſt præſumi, intentionem celebrantis eſſe, conſecrandi materiam, quam neſcit, ſed ſolùm conſecrandi illam materiam, quam tempore conſecrationis tenet manibus, vel, quæ eſt in Calice, quæ nimirum intentio includitur in voluntate celebrandi. Si verò alia eſt conſecranda, debet eſſe cognita Sacerdoti, quia voluntas non fertur in omninò incognitum. Ita Coninch *in 3. par. quæſt. 47. art. 2. dub. 3. num. 39.* & DD. communiter. *parte 9. tract. 8. reſol. 68. Et* §. *Sed hoc.* Sed Nugn. *artic. 2. diffic. vltim.* putat, fore conſecratas: quia intentio Sacerdotis exeuntis ad celebrandum pręſumitur pia: ſi autem ſit pia, ſic debet interpretari poſſe: *Volo conſecrare iſtam Hoſtiam, quam credo iſtam ſolam futuram præſentem: ſi tamen alia præſens erit mea intentio eſt illam conſecrare.* Quæ omnia oportet non exprimere, quia virtualiter includun-

Vnde, ſi Sacriſta ferat ad Altare Particulas, & ponat in cornu Epiſtolę, nec eas videat Sacerdos non erũt conſecratæ.

Quamuis Nugnus dicat, fore conſecratas.

duntur in religiosa intentione consecrandi, si non habuit determinatam intentionem consecrandi illam solam. Quæ opinio an sit tenenda, alibi videant. *p.2 tr.17.res.19.*

7 Sed quid, si sacerdos habuit in sacristia intentionem consecrandi Particulas: illas autem tempore consecrationis non videt, quia sacrista posuit illas in cornu Epistolæ, & non super aram? Respondeo etiam cum Suarez *disput.43.sect.6.* non remanere consecratas, quia nec sacerdotis, nec Ecclesiæ intentio est consecrare Particulas in loco indecenti, & extra corporale, quod aduertenter sine peccato non fieret. Et ita nouissimè docet Mercerus *de Sacram. quæst.74. art.2 num.3* Sed Gamachæus in *3. par. qu.74. c.4 fol.143.* contrarium docet: quia sacerdos verè habuit intentionem consecrandi Particulas, neque hanc intentionem reuocauit. Cum igitur materia sit apta, & sufficienter præsens, & ex alia parte verba sine restrictione prolata sint, nec intentio desit, ad illarum consecrationem nihil deest, & quamuis sacerdos aduertens, Particulas esse extra aram, noluisset illas consecrare: tamen reuera non habuit hanc intentionem, immò habuit contrariam; nimirum consecrandi Particulas ferendas. Qua ratione vere consecrat, qui putans, se esse in gratia, profert verba, &cæt. quamuis sit in peccato: cum certum sit, quod si ille habuisset peccati notitiam noluisset consecrare. Igitur hic Doctor monet, tales Particulas reuerenter habendas esse, & quia res nòn caret difficultate, non sumendas, aut distribuendas seorsim, sed simul cum aliis certis. Sed absque vllo dubio hanc sententiam docet Præpositus *in 3. par. qu.74. artic.2. dub.3. num.19.* quam ego non audeo damnare tamquam improbabilem *par.5. trac.6. resol.103. & par.5 tract.14. res.19.* Aduerte autem quod si pyxis cum Particulis posita super corporale tempore consecrationis non aperitur. Particulæ nihilominus remanent consecratæ secundùm omnes. *p.3. tr.6. resol.103.* in fine.

Sed ego contrariam teneo, etiamsi Sacerdos in Sacristia habuisset intentionem consecrandi particulas.

Quamuis contrariam sententiam nõ damnem.

Certum est autem remanere consecratas Particulas in pyxide clausas.

8 Quæres secundò: An si Sacerdos habeat in manibus duas Hostias quas consecret, putans esse vnam, nihil determinando, vtraque remaneat consecrata? Respondeo affirmatiuè. Ita Mercerus *vbi supra*, & alij communiter. *par.5 tr.14. res.19. §. Aduertendum.*

Et ambas Hostias, si duas haberet Sacerdos in manibus vnã existimans.

9 Quæres tertiò: An guttæ vini, quæ sunt in Calice separatæ ab eo, quod est in fundo, remaneant consecratæ? Respondeo negatiuè: quia communis, & optima intentio Ecclesiæ est, consecrare omnem liquorem consecrabilem, qui continetur in Calice per modum vnius continui. Et hoc significare intendit per particulam, *Hic.* Ita Layman *lib.5. tr.4. c.2. num.14.* & alij contra Bonac. *de Sacr. disp.4. q.2. punct.6. n.7.* Coninc. *dub.3. nu.43.* distinguit, & remanere consecratas inquit illas guttulas, quæ reliquo liquori proximè adhærentes cum illo facilè commiscentur, non autem reliquas. Sed hoc difficultatem habet secundùm Layman: quia determinari non potest, quanta debeat esse talium guttarum propinquitas: & consecratio sicut reliqua Sacramenta, pendere non potest in sui veritate ex futuro euentu contingente. *p.2. tr.17. res.16 & p.3. tr.4. res.32.*

Guttæ vini separatæ, quæ adhærent continenti, non consecrantur.

Quamuis alij aliter sentiant.

10 † Materia tandem consecrari non potest, nisi iuxta ritum Ecclesiæ. Vnde primo non potest consecrari, nisi sit oblata †. Sed quid si post oblationem offeratur Sacerdoti Particula consecranda? Respondet Bonacina *qu. vltim. punc.2. n.6.* consecrari non posse. Sed Gauant. *comm. ad rubr. Miss. tom.1. p.3. tit.10. num.19.* probabiliter putat, mentaliter offerri posse & postea consecrari, dummodo allata fuerit ante præfationem. Magis amplè loquitur Possevinus *de offic. Curati c.2. n.7 p.2. tr.14. res.71.*

Si afferatur sacerdoti Particula consecranda post oblationem, potest illam mentali ter offerre, & consecrare.

11 † Secundò consecrari non potest panis, nisi more cuiuscunque Ecclesiæ solito formatus. Et ad Missam in nostris partibus adhiberi debet Hostia magna non Particula. † Quod si in aliquo campo non inueniretur Ho-

Et secluso scandalo. Sacerdos deficiente

Hostia, potest celebrare cũ particula.

stia, adhiberi posset Particula in Missa priuata, & secreta, etiam in die pro festo, cessante scandalo. Ita Marchantius *tom 4 c.ap.5. quæst.3 cas.6.parte 5. tractat.13.resolut.*80.

Nõ potest consecrari in hostiis rubeis, quibus obsignantur literæ.

12 Petes primò, an Hostiæ rubeæ, quibus literæ aliquando obsignantur, sint materia Sacramenti Eucharistiæ: Negat Lugo *de Sacram.Euchar.disp.4. sect.1.num.4.*& reuera ab hac opinione non est recedendum, quia tales Hostiæ non videntur, nec sunt panis vsualis,& ad hanc rem moralem, vt optimè obseruat Raphael Auersa *de Sacr.Euchar.q.2.sect.3.*potius attendi debet conditio materiæ vsualis ad cibum hominum, quam ratio Physica specificę quidditatis.*par.7.tr.12.res* 8 *§.quæro secundò.*

Licet quidem in fucco elicito ex vuis passis.

13 Petes secundò: An succus elicitus ex vuis passis, sit in Sacramento Eucharistia materia consecrabilis ? Affirmatiuè respondet Amicus *in Cursu Theolog.to.7.disp.16.sect.3.n* 34.quia talis succus est viuum, eoq; perfectius, quod ab aqueo humore per purgatus.*p.7.tr.12.res.*8.

Ossa panis,& similia non sunt materia cõsecrationis.

14 Ossa panis polita in vino non est materia vtriusque, consecrationis. Cardinal.de Lugo:*par.9.tract.8.res.*65. Sic etiam panis effectus aqua maris, quæ naturalis est, materia est consecrationis; secus effectu ex aqua rosacea, quæ est artificialis, vel vt dicitur(Pan cotto)non sunt materia consecrationis.*par.9.trac.9.res.*58.

EVCHARISTIAE

Forma.

Forma Consecrationis, quæ?

14 Forma consecrationis Hostiæ hæc est, *Hoc est enim Corpus meum.* Calicis vero, *Hic est enim Calix Sanguinis mei.* Particula *enim* non est de essentia. At proindè, qui illam õmitteret, non peccaret mortaliter, nisi id faceret ex contemptu, aut cum scandalo: Immò Cabrera in *3.par. quæst.60 art.8.disp.2.num.2.*putat, quod, etiamsi accedat contemptus, sistens intra limites leuitatis materiæ, adhuc est solum peccatum veniale: quia contemptus diuinæ legis in materia leui non est peccatum graue. *par. 2.trac.17. resol.14.& p.5.tr.14.res.*78.§.*Notandum est*. Idem dic, si Sacerdos diceret. *Hic est calis, S.pro X.* vtendo nam conficeret Sacramentum: quia saluaretur significatio substantialis: quamuis enim in rigore vox *Calix*, habeat aliam significationem à voce *Calix*, tamen ex ipso actu, & forma consecrationis significat Calicem. Eadem ratione docuit D.Thomas *3.p.quæst.60.art.3.ad 3.* validum esse Baptismum collatum *in nomine Patria, Filia,* &c.Ita Pitigian. *in 4.dist.3.q.2.art.14.res.14.cit. §.quoad secundum.*

Particula enim non est de essentia.

Et omitti potest sine mortali.

At si accedat cõtemptus? Vide.

Si sacerdos dicat Calis pro Calix, conficiat.

Quid, si quis in consecratione Hostiæ adhiberet hanc formã. (Hæc est caro mea?)

15 Petes primò: An hæc forma, *Hæc est caro mea,* pro consecratione Hostiæ sit valida? Respondet negatiuè Mercerus de *Sacram.q.78.art.2.*quia *caro* minus significat quam *corpus.* Hoc enim significat conflatum ex carne, ossibus, neruis, &c.Et in hæc omnia conuertitur panis, non in solam carnem Sed Granado *in 3.par.contr.6 tract.8.disput.5.num.5.* & alij affirmant: quia Christus Dominus ad significandum corpus sepè vsus est nomine carnis Ioan.6.*Qui manducat meam carnem.Caro mea verè est cibus*,&c.Et Sanctus Cyprianus testatur, Christum in supradicta forma consecrasse. Quamuis autem corpus significet aliquid præter carnem, tamen caro sumi sæpe solet pro corpore,& significat etiam ossa, neruos,& totum hominem. *Omnis caro corruperat viam suam. Videbit omnis caro salutare Dei. Verbum caro factum est.Verbum caro panem verum,verbo carnem efficit.* Vtraque sententia est probabilis, secunda probabilior.*p.5.tr.14.res.*76.

Respondeo, consecraret.

At quid si dicat(Hic) est Corpus meum?

16 Pe-

16 Petes secundo: An hæc forma sit valida, *Hic est corpus meum?* Respondeo cum Granado *ubi supra num.*4. quod si ly *hic* sit aduerbium locale, forma non est valida, quia mutatur significatio: si autem est pronomen masculinum, forma est valida, quia mutatio est accidentalis, & grammaticalis. *par.5.tr.14.res.77.* Vel (Hoc corpus est meum?)

17 Petes tertiò: Quid dicendum de hac forma, *Hoc corpus est meum*, vel *Meum est hoc corpus?* Fagundez *part.3.lib.2.cap.6.n.*11. & Gamachæus *in 3.part.quæst.78.cap* 2. dicunt non esse validam: quia pronomen *meum* vtrobique sumeretur possessiuè, sumeretur enim adiectiuè non substantiuè, & sensus esset, *Hoc corpus ad me pertinet*: Vnde non exprimeret mysterium conuersionis.*p.5.tr.14.res.78.* Aut (Meum est hoc corpus?)

EVCHARISTIÆ

Minister.

16 † SICVT in hoc Sacramento duo sunt, scilicet consecratio, & vsus: ita duo sunt ministri, vnius consecrationis, alter collationis. De hoc secundo dictum est Ver. *Communionis Minister*. De ministro consecrationis duo solùm dicenda sunt, Primum, quod debet esse Sacerdos in omni casu, vnde nullus carens charactere sacerdotali consecrare potest. Secundum quod ad consecrandum adhibere debet intentionem. † Sed hanc suspendere posse, ait Sancius *select. disput.* 5 *.num.6.* in casu, quo quis metum mortis inijceret, nisi totum panem, qui est in foro, consecraret. Scilicet, ad vitandam mortem, & sacrilegium, proferre posse verba absque intentione. Sed contra sentit Palaus *tom.1.tract.2.disput.1.punct.13.numer.8.* *par.3.tr.6.resol.83.§.Notandum.* Eucharistię minister aut consecrat, aut cõmunicat. Si consecrat, debet omnino esse sacerdos. Et debet adhibere intentionem. Quid si cogitur consecrare massã panis.

EVCHARISTIÆ

Custodia.

19 EVCHARISTIA à consecratione vsque ad Communionem stare debet super aram. Vnde ait Lugo *de Euchar. disputat.*10. *sect.*2. *num.*69. non posse Sacerdotem Particulas consecratas statim ponere in Tabernaculo, vel extra aram, aut dare alteri Sacerdoti, vt populo distribuat: nam hæ quoque pertinent, sicut Hostia, ad idem sacrificium: & Rubricæ Missalis ita præcipiunt seruari. *par.5.tractat.13.resolut* 72. Pyxis non debet esse necessariò benedicta, nec oportet in ea esse corporale, vel aliud. Vide Verbo *Vasa sacra, numer.*3. Licet Sacram Eucharistiam deferre in nauigijs, si adsit capacitas, & illi locus decens, & separatus designetur. Ita Granado *tract.14.disput.13.num.7.V.Celebrare, num.*28.*par.5.tract.3.resolut.*40.*§.Nota etiam.* An particulæ consecratæ statim poni possint in Tabernaculo? Aut dari alteri distribuendæ. Pyxis non debet esse benedicta. E deferri potest cum Sanctissimo in nauigiis bene aptatis.

2 Si Sacerdos post purificationem, vel finita Missa inuenerit aliquod fragmentum in Patena per se, vel per alium consecratum post illud sumere. Paludan. *par.9.tract.6.resol.27.* Fragmentum inuentum in Patena potest sumi post Missam.

EXAMINARE.

Debet examinari à synodalibus examinatoribus.

1 PRæſentatus à patrono laico in Eccleſiam parochialem debet examinari ab examinatoribus ſynodalibus; ſed ſi eſſet partim Eccleſiæ,& partim laici debet fieri conſenſus, ſed vide res vbi curioſa inuenies. *par.9.tract.8.reſolut.*16.

Poteſt examinare regulares prædicatores.

2 Epiſcopus,ſi vult examinare Prędicatores Regulares,prędicare volentes in alienis Eccleſijs.

Poteſt ſic declarauit Sacr. Congregation. Concil.22.Ianuarij 1622. *parte 9.tractat.9.reſolut.*42.

EXCOMMVNICATIO.

Excommunicatio quid?

Et quotuplex.

1 † DE natura, & cauſis excommunicationis dictum eſt ſub Verbo *Cenſura*. Eſt enim cenſura Eccleſiaſtica, qua homo Chriſtianus communibus fidelium bonis priuatur, iuxta dicenda Ver. *Excommunicationis effectus*. Excommunicatio alia eſt maior, alia minor: illa priuat omnibus bonis ibi numerandis, hæc perceptione tantùm Sacramentorum. Item, alia eſt à iure, alia ab homine, alia latæ ſententiæ, alia ferendæ. Vide V.*Cenſuram.*

2 Excommunicatio eſt actus irretractabilis, & irreparabilis, vt docet Conc.Trid *ſeſſ.13.cap.*1.de Reformatione.*p.9.tr.8.reſ.*21.

EXCOMMVNICATIONES

Aliquot.

De excommunicatione Eccleſiaſticorum, ſtudentium legibus, & medicinę.

1 IN capit. *Super ſpeculum, ne Clerici,vel Monachi*, excommunicantur Clerici,& Religioſi incumbentes ſtudio legum, aut medicinæ in ſtudijs publicis †. non autem habentes in ſuis domibus priuatum lectorem,qui eos priuatim has facultates edoceat. Ità Villalobos *tom.1.tractat.*17. *diff* 28.*num.*4.contra Suarez *de cenſ.diſput.*23.*ſect.*3.*num.*19.Immò nec in ſtudijs publicis, ſi legibus ſtudeant, quatenus inſeruiunt ad notitiam Canonum.Sic Sanctarellus *de apoſt.cap.*2.*dub.*3.*num.*2. Sed hoc procedit in foro interiori tantùm.Aduerte etiam,quòd in dicto capite non comprehenduntur Diaconi,vel Subdiaconi,licet beneficiati,niſi habeant perſonatus. Sanctarellus *ibid.par.*3.*tr.*5.*reſ.*27.

Excommunicationē incurrit percutiens Religioſum, etiam militem.

Et Clericus,etiam carentem requiſitis Tridentini.

Non tamen Clericus ſeipſum percutiens

2 Excommunicationem can. *Si quis ſuadente*, contra Clerici, vel Religioſi percuſſorem, incurrit percutiens Religioſum militem approbatæ Religionis, vt S.Ioannis, Alcantaræ, & Calatrauæ, etiam Nouitium, quia hi gaudent priuilegio Canonis.Sic Marchinus *in defenſ hiſtor.Ord. ar.*4.*num.* 37.*& art.*5.*num.*90.licet contra ſentiat Texeda *contr.*11.*dub.*1.*num.*16.*parte* 5.*t.*13.*reſ*44.Item,percutiens Clericum carentem requiſitis Tridentini pro gaudendo priuilegio fori, nam ea non requiruntur ad priuilegium Canonis.Ita Nauarrus *lib.*5.*conſ.*24.& declarauit Sacra Congregatio, apud Comitolum *lib.*6.*qu.*20. Sed Suarez *diſput.*22.*ſec.*1.*num.*11. probabilem putat opinionem contrariam, eo quia faciliùs amittitur priuilegium Canonis, quàm fori,cum illud à iure humano,hoc à diuino procedat. *par.*3.*t.*5.*reſ.*82. † & liberiùs olim.*p.*1.*tr.*2.*reſol.*35 §.*Sed hæc*, & 37.† Non tamen incurrit

Clericus seipsum percutiens, secundùm Turrianum *de cens. lib. 3. disput. 29. dub. 2.* quia canon manifestè loquitur de percutiente personaliter distincto, & in odiosis non fit extensio. Sed contra sentit Molina *de iustit. tom. 4. tr. 3. disp. 51.* tum propter iniuriam, quæ statui clericali infertur, tum etiam quia plus homicida est, qui seipsum, quam, qui alium necat. can. *Si non licet 23. q. 5. p. 3. resol. 81.*

3 Qui eadem actione plures Clericos percuteret, vel vno sclopo occideret, probabile est, vnius tantùm excommunicationis reum fore. Vide *V. Circumstantia, num. 72.* Si verò plures percutiat successiuè, DD. communiter cũ Alterio *lib. 3. disp. 10. c. 8.* dicunt, plures incurrere: quia illæ percussiones licet vnico, & continuato tempore mensurentur, sunt tamen plures ratione obiecti, & termini ad quem, *p. 5. tr. 9. res. 60.* Similiter, qui percuteret Religiosum tonsuratum, duas excommunicationes incurreret, quia violaret reuerentiam duplici titulo illi debitam, Clericatus, & Monachatus. Minimè verò, si percutiat Clericum ad plures Ordines promotum: nam omnes Ordines, vt spectantes ad vnum statum Clericalem, vnam reuerentiã exigunt. Ità Suar. *de cens. disp. 5. sect. 3. num. 15. Ibid. §. Secundò.* Quid si quis plures Clericos percutiat vno ictu? Vel pluribus successiuè? Aut Religiosum tonsuratum? Aut in pluribus ordinib. constitutum? Incurrit nè plures censuras?

4 † Porrò percussio triplex est leuis, grauis, & enormis. † Et leuis nõ habet adnexam excommunicationem, si Clerico inferatur, etiamsi procedat ab animo mortifero, nam etiam in hac materia datur leuitas materiæ. Vide *V. Censura n. 18. p. 5. t. 5. res. 65.* † Si percussio est grauis, est reseruata Episcopo, si enormis, Papæ †. Est autem enormis, si est publica notabilis: & gignit magnum scandalum. Ita Nauar. *c. 27. n. 92.* qui affert Bullam Innocent. IV. quod in dubijs percussiones potius graues quam leues iudicari debeant, sed hæc Bulla est incerti auctoris, & non continetur in iure. Ita Filliuc. *tomo 1. tr. 15. c. 1. n. 45. p. 2. tr. 16 res. 21.* Notoria vero erit, quando patebit quinq; hominibus, ait Aragon, *in 2 2. q. 102. ar. 9.* Mascard. *de prob. to. 2. conc. 1101. n. 18.* requirit, vt pateat septem. Auila *p. 2. c. 6 disp. 2. dub. 4.* in oppido decem, aut duodecim, in magna ciuitate pluribus. Communis vero DD. id remittit iudicio viri prudentis, qui id ex circumstantijs actus, loco, & temporis discernat *p. 2. tr. 16. res. 22.* Huiusmodi autem percussor vitari non debet, nisi adsit certitudo moralis notorietatis delicti, vt docet Hurtado *disp. 11. diff. 3. nu. 10. p. 4. tr. 3. res. 71.* Immò requiritur, vt delictum nulla possit tergiuersatione celari, quod non habetur, nisi post sententiam Iudicis, vt de omni excõmunicato dicemus *V. Excommunicationis n. 27.* Nam aliàs semper is potest dicere, se fuisse ebrium, percussisse in defensionem, & alia. Sic Couarr. *in cap. Alma mater p. 1. §. 2. n. 7. p. 3. tr. 5. res. 14. & p. 5. tr. 9. res. 61.* Hæc censura est reseruata Papæ, si est enormis. Nimium notabilis, scandalosa. Et notoria.

5 Excommunicatio, quæ ferenda decernitur in ca. *inhibemus de hær. in 6.* contra laicos disputantes cum hæreticis de rebus fidei, secundùm Sanch. *in sum. to. 1. li. 2. c. 6 n 6* comprehendit omnes illos, qui nec Clerici sunt, nec religiosi, secundùm Hurtad. *disp. 74 sect. 3. §. 21.* etiam Religiosi præserti n eos, qui conuersi vel donati dicuntur, & secundùm Lorcam *in 2. 2. q. 10. art. 7.* etiam sanctimoniales. *p. 5. tr. 13 res. 22.* Quid si laicus sit doctus? Respondeo, non comprehendi, quia cum hoc cessat legis motiuum, quod est periculum peruersionis. Vide *V. Lex, n. 18. ibid. §. Sed obiter, p tr. 14 res. 69.* in fine. † non obstante, quod *in p. 4. tr. 8. res. 56.* tenuerit comprehendi †. De excommunicatione (c. inhibemus) contra laicos disputantes de fide cum hæreticis.

6 De excommunicatione Clem. VIII. contra confessarios absoluentes reseruata, prætextu priuilegij vide *V. Absoluere, n. 30.*

7 De excommunicatione Tridentini *sess. 25 c. 18.* circa cogentes puellas habitum Monasticum sumere, aut profiteri, vide *V. Pater n. 3.* De alijs vide in proprijs locis.

8 Non excommunicantur appellantes à Pontifice ad Concilium Generale præsens, nec consulentes. Dian. & alij *p. 9. tr. 7. res. 66.*

EXCOMMVNICATIONIS
Effectus.

Excommunicatus priuatur suffragijs Ecclesiæ.
Et secundum Latomum etiam priuatis & particularibus.

1 † PRIMVS communiter vocatus excommunicationis maioris effectus (cum tamen potius eius natura sit) est priuare excommunicatum suffragijs Ecclesiæ †. Et quidem Faber *in 4. dist. 25. disputat. 4. cap. 4. dub.* 151. probabilem putat opinionem Latomi *contra Lutherum art.* 7. quod non solùm priuat suffragijs publicis, & communibus Ecclesiæ, sed etiam priuatis & particularibus. Nam Canones hanc distinctionem non faciunt, sed solùm dicunt, excommunicatum esse priuatum communione fidelium, ad quam pertinent etiam suffragia priuata, quippe quæ comprehenduntur in symbolo ibi, *sanctorum communionem*. Deinde, quia Christus instituens & significans essentiam excommunicationis, dixit, *Sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus*. Ethnici autem, & infideles priuantur orationibus, & suffragijs, tam publicis, quàm priuatis. Et tandem, orationes priuatæ non iuuant excommunicatum ad satisfactionem, pro pœna, quia excommunicatus contumax non est capax satisfactionis, cum sit in peccato; neque impetrando ei aliquod bonum spirituale, vel temporale; quia Ecclesia directè intendit illum his bonis priuare, & sic frustra illi applicantur. Dices illum iuuare ad resipiscentiam. Sed talia bona aliter prosunt peccatoribus non excommunicatis, & tamen Ecclesia intendit excommunicatos priuare omnibus bonis, quibus fruuntur ij, qui in sua existunt communis DD. opinio cum Durando *in 4. dis. 15. q. 3.* est, licere priuatis orationes fundere pro excommunicatis. Et Cornejo *in 3. p. tr. 5. disput.* 10. § 3. *dub.* 3. obseruat, hanc communicationem propriè loquendo esse actum misericordiæ, & elemosynæ spiritualis, quæ excommunicato licitè exhibetur ex proprijs bonis. *p. 5. tr. 9. res. 77.*

At secundum omnes tantùm publicis, & communibus.

Vnde celebrans potest pro excommunicatis secretò orare.
Et dum publicè orat priuata simul intentione illum Deo cōmendare.
Et opus Sacrificij ex opere operantis pro illo offerre.

2 Immò placet opinio Filliucij *tom. 1. tract. 12. cap. 2. num.* 51. contra Auilam *p. 2. cap. 6. disput. 9. dub.* 5. quod Sacerdos possit occultè, & secretò orare pro excommunicato, vt persona priuata, vel in *Memento*, vel in alijs partibus Missæ: quia quamuis Sacerdos in Missa exerceat ministerium publicum, non tamen desinit esse persona priuata. Verùm non posset pro excommunicato Missam offerre, vel illum in Canone, aut alia oratione nominare. Item quòd Sacerdos, dum publicè orat in persona Ecclesiæ, possit simul intentione priuata orare pro excommunicato, & facere pro eo eamdem petitionem, dummodo exteriùs non nominet. Tertiò, quòd possit Sacerdos totum pium opus Missæ, & officij diuini, vt opus proprium est, priuata intentione pro excommunicato offerre, quia hoc est non prohibitum. Et tandem ex Hurtado *de excom. disp. 3. diff. 6. num.* 16. offerre potest totam actionem celebrandi quoad valorem ipsi Sacerdoti correspondentem. *Ibid.* §. *Sed difficultas.*

Totumque valorem operis operati sibi correspondentem.

Publica verò suffragia ante absolutionem.
Probabilius est non prodesse.
Etiam si sit cōtritus.

3 Quod si excommunicatus non toleratus, per contritionem iustificatus sit, etiam ante obtentam absolutionem, docet Faber *num.* 142. suffragia Ecclesiæ illi prodesse: quia cùm tollitur contumacia, tollitur etiam in foro interiori excommunicatio; & sic apud Deum est absolutus: nec enim Ecclesia intendit suis suffragijs eum priuare, qui Deo reconciliatus est. At Suarez *de cens. disp. 9. sec. 3. n.* 2. & Mercerus *in 3. p. q. 21. dub. 3. nu.* 2. negatiuam sententiam amplexi sunt: quia excommunicatio non tollitur per solam pœnitentiam interiorem, alioqui postea non esset opus absolutione. Et Innocentius III.

cap.

cap. *sacr. de sent. excomm.* significat, ante absolutionem nec pro excommunicatis orandum, nec ab ijs oblationes recipiendas Et sanè pœna potest remanere post culpam, id quod maximè conuenit pœnis Ecclesiasticis, ad conciliandum illis timorem, & reuerentiam. Vtraque sententia est probabilis. Secunda probabilior. Certum tamen mihi est, licere applicare communia Ecclesiæ suffragia pro excommunicato occulto defuncto in gratia, quia in eo casu absolutio regulariter negligi potest sine peccato ad vitandam infamiā, & Ecclesia non intendit priuare suffragijs eum, qui absque nota absolui non potest, dummodo iustificatus sit per contritionem. Capitula verò loquuntur de excommunicato publico. *par. 5. tr. 9. resol. 75.*

Licet tamen ea offerre pro excommunicato occulto defūcto in gratia, absque absolutione.

4 Placet etiam sententia Vasquez *de excommunicat. dub. 11. num. 73. & to. 3. in 3. part. disput. 217. cap. 3. num. 26.* Sacrificium Missæ pro excommunicato contrito offerri non posse, &, si offeratur, non prodesse: quia excommunicatio iusta facit incapacem talis effectus, & non aufertur per solam internam iustificationem. Sed probabilis quoque est contraria sententia Fabri *numero* 148. siue Sacerdos offerat in persona Christi, siue in persona Ecclesiæ: quia hoc non est prohibitum, nec est intentio Ecclesiæ excludere iam reconciliatum à suffragijs, sed tantum contumacem. Sacerdotem verò non peccare, neque venialiter, sed opus bonum, & rectum efficere. *par. 5. tract. 9. resol. 76.* Atque ita pro eo, qui percussus in duello, paulo post moritur cum signis cōtritionis, offerri potest sacrificium, vt docet Portellius, *resp. p. 3. cas. 10. num. 2. par. 4. tr. 4. res. 192. §. Sed hic oritur.*

Quod etiam dic de sacrificio Missæ.

5 Quæ omnia procedunt de excommunicatis, non toleratis: nam pro toleratis possumus publicè orare, & sacrificia offerre: quia Concilium Constātiense absolutè concedit, vt cum talibus communicare, possimus in omnibus diuinis Officijs: & in hac communicatione comprehenditur applicatio suffragiorum; primò, quia Ecclesia pro eodem passim vsurpat, communionem Sanctorum, & participationem suffragiorum, quare cum materia sit fauorabilis, & hic sensus verbis congruat, ita dicendum est. Secundò, quia ex ca. *Sacris* 38. & cap. *à nobis* 28 *de sentent. excommunica.* hæc duo, *communicare cum aliquo*, & *publica suffragia illi applicare*, aut simul conceduntur, aut simul prohibentur. Ita Megala in *3. par. lib. 2. cap. 2. num.* 20 & alij contra Vasquez *de excommunic. dub. 2. par. 5. tract. 9. resol.* 74 Debent tamen suffragia Ecclesiæ specialiter applicari ipsi excommunicato, aliàs non ei prosunt: quia Ecclesia, cui se minister conformare intendit, eos excludit. Posset igitur excommunicatus toleratus suffragia Ecclesiæ communia petere, si non peccaret venialiter, loquendo cum eo, à quo petit. Ita Hurtado *de excommun. disp. 3. diff. 4. num. 12. ibid. §. Notandum.*

Sed hæc omnia procedunt de excommunicatis non toleratis.

Nam pro toleratis licet publicè orare, & sacrificia offerre.

Debent tamen specialiter illis applicari, alioqui non prodeunt.

Si verò illa dictus excommunicatus petat, peccat solum loquendo.

6 Potest tamen excommunicatus etiam non toleratus, ingredi Ecclesiam, & in ea orare, quamuis alij fideles adsint, separatim tamen, & in diuerso sacello: nam sic non censetur communicare. Immò quoad orationem priuatam, etiam in eodem sacello: quia cum oratio non sit communis, non communicant. Et tandem potest cum alijs audire concionem in Ecclesia. Ita contra glossam *in cap. 1. distinc. 11.* Raynaudus *de monit. part. 2. cap. 2. num.* 21. Quod autem ait Tertullianus *de pudicit. ca. 4. num.* 14 excommunicatos ab Ecclesiæ limine submoueri, accipiendum est pro tempore Sacri, aut diuinorum officiorum. Immò etiam tunc Ecclesiam ingredi potest, vt verbi grat. transeat, ob commoditatem itineris: nam sic non communicat in diuinis. Ita Paludanus in *4. distinc. 18. q. 4. & 6.* Quod vniuersaliter cum eodem dicendum est, si eo tempore Ecclesiam ingrediatur ad quodcumque negotium, dummodo non intret, vt intersit diuinis, aut orandi causa. Addit Caietanus *summ. cap. de particip. cum excomm. §. illicita autem*, etiam eo tempore orare posse oratione priuata. *par. 5. tr. 9. resol.* 86. Si verò excommunicatus

Excommunicatus potest ingredi in Tēplum, & orare.

Sed separatim ab alijs.

Et citrà tempus Missarum, aut diuinorū Officiorum.

In quo tamen potest per Ecclesiā transire ob commoditatem. Si vero vt adsit diuinis, expelli debet.

Et si non potest, cessandum à Missa, si ad Consecrationem. in Ecclesiam intret, dum Missa celebratur, vt Sacrificio intersit, expellendus est per admonitionem, &c, si necesse fuerit, per coactionem. Et si hæc non sufficiat, & Missa ad consecrationem non est deuenta, Sacerdos debet omittere Missam. Secus si peracta est consecratio. Quod si consecratio non est peracta, Canon tamen inceptus est, Suarez *disp. 12. sect. 1.* ait,

Vel Canonem non peruenerit. vtrumque probabile esse, & quod Sacrificium omitti possit, & quod possit peragi, & Sacerdotem posse vtrumque eligere, tutius tamen esse Missam omittere. Vide Turrianum *disp. 11. dub. 1. lib. 2. p. 5. t. 9. ref. 92.*

Ille tamen si Sacro interfit, nullam pœnam incurrit. 7 Excommunicatus autem Missæ assistens, aut diuinis officijs, nullam pœnam incurrit; nam nulla reperitur in iure. Ita Corneio *in 3. part. disp. 10. §. 4. dub. 2.* Qui ait, illum admittentes solum incurrere excommunicationem minorem, vt in capit *11, qui.* Et cap. *Episcoporum, de priu. in 6.* imponens interdictum procedere solum de exemptis ab Episcopo. *part. 5. tr. 9. re. 95.*

Et in casu necessitatis ministrare illi potest. 8 In casu verò necessitatis, ait Suarez *disp. 12. sect. 1.* posse Sacerdotem vti ministro excommunicato non denunciato ad Sacrificium, quia Ecclesia creditur in tali casu prohibitionem suspendere. Addit Turrianus *de excomm. l. b. 2. disp. 11. dub. 1.* posse etiam vti denunciato, si grauis vrgeret necessitas celebrandi, *p. 5. t. 9. ref. 91.*

Etiam si non sit toleratus.

Excommunicatus recitans Officium B. Virg. cum alio, peccat venialiter. 9 Excommunicatus officium diuinum, B. Virginis, &c. cum alio recitans, peccat venialiter tamen; sicut etiam recitans cum illo: quia talis communicatio est leuis. Ita Gordonius *to. 2. lib. 7. q. 8. c. 2. nu. 23.* & alij contra Nauarrum *c. 27. nu. 36. §. ad 5.* qui contra communem sententiam putat nullo modo peccare, *p. 5. t. 9. ref. 89.*

Sicut, si recitans solus, dicat (Dominus vobiscum.) 10 Excommunicatus recitans Horas canonicas, non debet dicere, *Dominus vobiscum*, sed eius loco, *Domine exaudi orationem meam*. Nam illud verbum non est personæ priuatæ; sed totius Ecclesiæ: Quòd si dicat, *Dominus vobiscum*, & sit Sacerdos, vel Diaconus, ait Suarez *de cens. disput. 12. sect. 2. n. 13.* fieri irregularem. E contra, Hurtado *disp. 5. diff. 2. n. 3.* nullum putat esse peccatum. Sed media via tenenda est cum communi apud Coninch *de Sacr. disp. 14. dub. 7. nu. 54.* quòd sit peccatum veniale, & cuiuscumque sit Ordinis, irregularitas non incurratur, *p. 4. tr. 2. ref. 94.* & *p. 5. t. 9. ref. 93.*

Sed an vti possit aqua benedicta. 11 Docet Bonacina, *de cens. disp. 2. q. 2. punct. 3. §. 2. num. 8.* vsum aquæ benedictæ excommunicatis esse prohibitum; quia illa ex oratione Ecclesiæ prodest fidelibus, quæ intendit excommunicatos omni oratione priuare. Id quòd Suarez *sec. 3.* verum putat, si illius vsus fiat ex intentione faciendi orationem Ecclesiæ. Alij docent, vsum aquæ benedictæ non esse excommunicatis prohibitum, quia hæc prohibitio in nulla lege exprimitur. Turrianus, *lib. 2. disp. 11. dub. 3.* primam sententiam putat esse magis probabilem, secundam magis piam. *p. 5. t. 9. ref. 90.*

Secundò excommunicatus, etiam occultus, non potest Sacramenta recipere licitè extrà necessitatē. 12 † SECVNDVS communiter dictus excommunicationis effectus, est priuatio, tàm actiua, quàm passiua Sacramentorum. Nam quoad passiuam † non solùm denunciatus, & publicus, sed etiam toleratus, & occultus non potest licitè Sacramenta suscipere; nisi excusaret ignorantia iuris, vel facti, iuxtà dicenda V. *ignorantia*, vel vrgens necessitas, ad vitandum scilicet scandalum, periculum mortis, infamiæ, &c. Ita Præpositus *in 3. p. q. 2. dub. 7. nu. 59. p. 5. t. 9. ref. 81.*

Potest tamen validè. 13 In alijs autem casibus Sacramentorum perceptio illicita quidem esset excommunicato, sed valida: quia excommunicatio non reddit subiectum incapax, sed solùm ineptum. Id quod procedit etiam de absolutione sacramentali, quam, quamuis Vasquez *de excomm. dub. 4. nu.* dicat, excommunicatione irretito, etiam minori, inualidè impendi: probabilius

Etiam quoad absolutionem sacramentalem.

babilior tamen eſt contraria ſententia. Suarez *diſp.* 10. *ſect.* 7. *num.* 9. quia excommunicatio non ſuſpendit iuriſdictionem Sacerdotis in excommunicatum: nec contrarium vllo iure probari poteſt. Quare, qui ex ignorantia, vel neceſſitate prædicta, abſolutionem peteret peccatorum tantum, vel ſi Sacerdos oblitus confeſſam excommunicationem abſoluere; abſolueret peccata, &c. abſolutio haberet ſuum effectum. Si verò, quis ſcienter ſubticeret excommunicationem, & peteret abſolutionem peccatorum, peccaret mortaliter, & abſolutio eſſet nulla, non ratione excommunicationis, ſed peccati in ipſa Confeſſione commiſſi, & defectus diſpoſitionis. *p.* 5. *t.* 9. *reſ.* 53. *&* 82.

14 Qui autem excommunicatis Sacramenta ſcienter miniſtraret, ipſo iure incurreret excommunicationem minorem, & interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, cap. *Epiſcoporum de priu. in* 6. quæ generaliter incurrunt communicantes cum excommunicatis in ſacris. Addit Pontifex in c. *ſignificauit, de ſent. excomm.* incurrere eamdem excommunicationem. Sed hæc pœna non incurritur, niſi primò, excommunicatio ſit papalis: ſecundò, niſi excommunicatus recipiatur in officijs: tertiò, niſi participans ſit Clericus, quique ſcienter, & ſponte id faciat, de quibus Caietanus *in ſum. v. excommunicatio, cap.* 18. qui addit aliam limitationem, niſi excommunicatus ſit denunciatus. Vide Mercerum *in* 3. *p. q.* 21. *dub.* 4. *nu.* 2. *p.* 5. *t.* 9. *reſolut.* 82. §. *Sed ſi quis.*

Qui excommunicatis Sacramenta miniſtrat, incurrit excomm. minorem, & interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ.

Etiam in certis caſibus eandem excommunicationem.

Ipſe verò Euchariſtiam percipiēs, vnū peccatum committit

15 Porrò excommunicatus Euchariſtiam ſumens, vnum tantum committit peccatum, vt dictum eſt V. *Circumſtantia, nu.* 90.

16 Priuatur quoque excommunicatus denunciatus communione actiua Sacramentorum, & ſacrificij oblatione, cap. *latores*, & c. *ſi celebrat, de cler. excomm. miniſtr.* idque ſub mortali, ratione grauitatis materiæ. Et non ſolum illicitè, ſed etiam inualidè abſolueret à mortalibus, *p.* 5. *t.* 9. *reſ.* 83. Immò, quamuis probabiliter doceat Vaſquez *in* 3. *p. tom.* 4. *q.* 93. *art.* 1. *dub.* 6. *num.* 8. validè abſoluere à venialibus: oppoſitum tamen eſt probabilius; quia probabilior ſententia docet iuriſdictionem in venialia Sacerdoti competere de iure Eccleſiaſtico, ac proinde ab Eccleſia ſuſpendi poſſe, ſicut ſuſpendere intendit, excommunicatum declarans. Ita Præpoſitus *in* 3. *p. q.* 2. *dub.* 8. *nu.* 49. *Ibid. reſ.* 84. Validè tamen conſecrat, & ſacrificii fructuum applicat; quia Sacerdos id facit in perſona Chriſti; & dependenter ab ipſo immediatè, non ab Eccleſia. Ita Coninch *diſp.* 14. *dub.* 5. *n.* 35. *reſ.* 83. *cit.* §. *Nota etiam.*

Item excommunicatus denunciatus non poteſt Sacramenta miniſtrare, ſub mortali.

Et quidem inualidè abſolueret.

Etiam à venialibus.

Validè tamen conſecrat, & applicat ſacrificium.

17 Excuſatur etiam excommunicatus denunciatus miniſtrando ſacramenta ex ignorantia, vel obliuione, vel neceſſitate, ſiue intrinſeca, ſiue extrinſeca metus, ſcandali &c. vt ſupra diximus de perceptione, ſecundum Fabrum *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 1. *diſp.* 4. *c.* 4. *n.* 165. *p.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 83. *&* 96.

Nec peccat ſi Sacramenta miniſtret ex ignorantia, aut neceſſitate.

18 Quare conferre poteſt ſacramenta Baptiſmi, pœnitentiæ, & Euchariſtiæ in articulo mortis. † Baptiſmum quidem, & Pœnitentiam quia ſunt neceſſaria neceſſitate medij; Euchariſtiam verò propter eius vtilitatem, & obligationem præcepti diuini †. Ita Mercerus *in* 3. *p. q.* 21. *dub* 5. *p.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 83. in fine.

Vt ſi conferat Baptiſmum, pœnitentiam, & Euchariſtiam in articulo mortis.

19 Item, ſi moribundus Pœnitentiam, vel Euchariſtiam ſuſcipere non poſſet, & quia nullum poſſet doloris ſignum exprimere, tunc Sacerdos excommunicatus extremam Vnctionem illi conferre poſſet, vt per ipſam fiat ex attrito contritus: quia in tali caſu hoc Sacramentum neceſſarium cenſetur. Ita Coninch *in* 3. *p. tr.* 5. §. 1. *dub.* 4. contra Suarez *ibidem tr.* 8. *diſp.* 44. *ſect.* 2. *nu.* 6. (quod etiam poteſt tempore interdicti, vt ait Trullench *in Cruc. lib.* 1. §. 3. *dub.* 7. *num.* 2. *p.* 5. *t.* 3. *reſ.* 89. *&* *t.* 10 *reſ.* 77.) Et Præpoſitus *in* 3. *p. q. vn. dub.* 6. *nu.* 144. id procedere putat, etiam ſi moribundus fuerit

Et in aliquib. caſib. extremam vnctionē.

con-

Ordinem.

confessus, & propterea hoc Sacramentum non sit necessarium simpliciter: nam est necessarium ad resistendum diabolo, & conducit ad remissionem venialium. *p.5. tr.3.res.81. & t.9.res.83. §. Igitur.* Rursus, si aliqua prouincia remota esset penuria Sacerdotum, & non esset nisi vnus Episcopus excommunicatus denunciatus, tunc sine damno communi Ordines licitè conferret. Ità Corneio *vbi supr.* Casus de matrimonio potest esse, quando

Et matrimonium.

Parochus denunciatus assisteret matrimonio moribundi ducentis in vxorem concubinam in salutem ipsius spiritualem, vel in temporale commodum filiorum. Præsertim quia Parochus non est verus minister huius Sacramenti, sed sunt ipsi contrahentes. (Non tamen ad hoc specialiter deputati: quare si excommunicati contrahunt, Probabile est, vnum solum peccatum committere in recipiendo, non autem in ministrando: canones enim de hac re loquuntur de Clerico. Ità Præpositus *in 3.p.q.2.dub.8.n.51. p.5.t.9.res.85.*) Ita etiam Corneio, *ibid.res.83.cit.§.cit.* † Vide V. *Parochus*, *nu.*10. vbi latiorem de hac re opinionem inuenies †.

Quæ à fortiori procedunt in tolerato.

20 Toleratus autem licitè Sacramenta confert, & celebrat, quoties aut grauis ipsius necessitas, aut notabilis proximi vtilitas postulat. Et sic obseruat Præpositus, *q. 2.dub.8.nu.*44. quod Parochus toleratus potest Sacrum facere in die festo, vt subditi satisfaciant præcepto, si id alio deficiente requirant auctoritate extrauag. *Ad euitanda. p.5. tr.9.res.83. §. Notandum.*

Item excommunicatus non potest communicare cum fidelibus in humanis.

21 † TERTIVS communiter dictus excommunicationis maioris effectus est priuare communione fidelium, non solùm in diuinis, de qua dictum est, sed etiam in ciuilibus, & humanis contractibus, † ità vt contractus, qui cum excommunicatis denunciatis fiunt, sint illiciti, non tamen inualidi: nam in capit. *felicis §. verum, de pœnis in 6.* excommunicato absoluto conceditur repetitio debitorum, quæ contracta fuerant de acquisitis in excommunicatione, quod supponit, contractus in ex-

Et si cum illis contrahet, contractus erunt illiciti.
Sed non inualidi.

communicatione factos validos esse. Deinde, non obstante excommunicatione, admittuntur contractus matrimonij, capit. *significasti, de eo, qui duxit*, &c. Professionis in Religione secundùm Abbatem, cap. *cum illorum, de sentent. excomm.* Et donationis factæ ab excommunicato, capit. *inter dilectos, de donationibus.* Ratio verò est, quia, quamuis de hoc sit

Nisi in certis casib.

prohibitio; nulla tamen facta est irritatio, nisi in hæreticis, & schismaticis, cap. *excommunicamus, 1. de hæreticis, §. Credentes.* Possent nihilominus contractus excommunicati inualidari ex triplici capite. Primò, si ineantur virtute rescripti supplentis conditionem aliquam ad valorem eius requisitam: nam rescriptum impetratum ab excommunicato super alio, quàm excommunicatione, vel appellatione, est nullus, ex cap.1. *de rescrip.in 6.* Secundo, si ineantur ab eo, vt à persona publica ex vi potestatis, muneris, vel beneficij, quia iurisdictio ad contrahendum per excommunicationem suspenditur. Tertiò, si in contractu fiat promissio de alio contractu faciendo tempore excommunicationis: quia hæc promissio est nulla, vtpote de re illicita. Ita Fillincius *to.1 t.1 1.c.9.nu.*200. *p.5.t.9.res.*128.

Igitur excommunicatus validè testatur

22 Ex his sequitur, excommunicatum validè testari, quamuis illicitè capit. *veritatis, de dolo, & contumacia.* Ita DD. communiter. Item validè institui hæredem in testamento. Ita Suarez *de cens. disp.15. sect.9.* contra Hostiensem *num.*20. Nam sicut excommunicatio, præter casum specialem hæresis, non priuat dominio rerum suarum, ita non priuat potestate acquirendi dominium aliorum: Filliucius *tomo 1.tractat.12. cap.8. nu.*207. ait, excommunicatum non denunciatum, quamuis illicitè testetur, tamen alios ipsi testanti licitè adesse; vt Notario, testibus, &c. Licitè etiam institui hæredem; quia cum ipso communicare non est illicitum. Ipsum

verò

verò sic institutum non posse hæreditatem adire, quia non potest communicare, posse tamen tacitè acceptare, & possessionem realem sumere per vsurpationem, & cætera, quæ sine communicatione fieri possunt. Denunciatum verò nec ipsum licitè cum alijs, neque cum ipso alios licitè contrahere: hæredem tamen instituendũ excusari propter vtilitatem, ob quam fortè excusari etiã possunt tabellio, & testes ab hærede vocati. *p.5.t.9.r.129.*

23 Sequitur etiam ex dictis, excommunicatum vitandum, petere posse à suo debitore creditum, & hunc ad illud teneri: nam debitor non liberatur à soluendo debitum excommunicato iure diuino, nullum enim tale ius reperitur, immo *ad Rom.* 13. debita etiam Ethnicis, & publicanis soluenda dicuntur: nec humano, nam si aliquod liberat à debito cum excommunicato, loquitur de debito fidelitatis, & obsequij, non de pecuniario; strictè enim interpretandum est, cum sit pœnale. Quamuis Medina probabiliter dicat, ea loqui etiam de pecuniario solis verbis conflato. Ita Lessius *lib.2. cap.16. dub.9. nu.79.* contra Sayrum *lib.2.c.9.num.20. p.5. t.9.ref.130.*

Et à suo debitore debitum exigit.

24 Priuat etiam excommunicato communione in eadem domo, & mensa. Sed quoad primum ait Hurtado, *de excomm. disp.9. diff.1. num.6.* non prohiberi quando casu, & solum materialiter accidit, vt si excommunicatus, & non excommunicatus in eodem hospitio pernoctarent, etiam in eodem lecto. Quod etiam videtur dicendum contra Auilam *p.2. cap.6. disp.9. dub.7.* in casu, & absque societate comederent in eadem mensa, licèt parua (nam de mensa mediocris longitudinis ipse concedit.) Secus verò quando est communicatio in cibo, & potu in vna, vel diuersis mensis ad idem conuiuium spectantibus. Quod Cornejo in *3.p. tr.5.disp.10. §.10. q.vlt.* verum putat, etiam si diuersæ mensæ sint in diuersis cubiculis, nam, cum spectent ad idem conuiuium, censentur vna mensa. Sed in hoc probabilem etiam puto contrariam opinionem Mercerij in *3.p.q.21.dub.10.p.5.t.9.ref.121.*

Item excommunicatus non potest cohabitare in eadem domo cum fidelibus.

Nec cum illis in eadem mensa ex iisdẽ cibis comedere.

Nisi id casu contingeret.

25 Prohibitum etiam est, excommunicatum salutare verbis. An etiam alio signo, vt aperiendo caput, &c. Negat Turrianus *lib.2. disp.13. dub.1.* Affirmat Vasquez *de excomm.dub.8.num.5.* Vterque probabiliter. Hurtado *vbi supr.num.4.* docet, Prohibitum etiam esse resalutare. At Henriquez *comp. cas. mort. cap.20. num.20.* ait id licitum esse, & si epistolam mittat, per epistolam respondere: quia hoc non est ipsum salutare, vel ad illum scribere: sed soluere debitum vrbanitatis, quod nullo iure prohibetur. Quæ sententia est probabilissima. *p.5.t.9 ref.116.*

Denique excommunicatus salutari non potest.

Sed probabile est posse resalutari.

26 † Atque hi effectus excommunicationis (sed minus propriè dicti, cum potius sint ipsius natura) continentur in versu vulgari,

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur †

27 Aduertendum autem est communionem fidelibus prohibitam esse solum cum excommunicato non tollerato, & denunciato per sententiam, ex Extrauag. *Ad euitanda*, cum ijs, verò, qui tollerantur, & non sunt per sententiam declarati, communicari licitè posse absque vllo scrupulo, tam in humanis, quam in diuinis, etiam illum prouocando. Habet enim Bulla: *Nemo prætextu censuræ abstinere teneatur*, & ceter. absolutè & absque vlla restrictione. Quod consultò factum est, vt scrupulis conscientiarum timoratarum adhiberetur remedium. Ita Hurtado *de excomm. disp.2. diff.4. num.13.* contra Auilam *part.2. cap.6. disput.8. dub.1.concl.3.* qui tenet nõ licere ipsos inuitare, & prouocare. *p.5.t.9.ref.117.*

Cæterum communio fidelium interdicta est excommunicato denunciato.

Non tamen tollerato.

Nam cum hoc communicare possumus, etiam in diuinis.

28 Ergo, vt teneamus excommunicatum vitare, requiritur sententia publica. Sed an sufficiat sententia declaratoria criminis, cui certum est adnexam esse excommunicationem? Sufficere putat Sotus *in 4. distin. 1. q. 5. art.6.*

Vt ergo vitare teneamur, requiritur sententia declaratoria excommunicationis

Et non sufficit quod sit declaratoria criminis cui adnexa est excommunicatio.

art.6. & dist.22. quæst.1. art.4. & probabiliter. Sed contraria sententia Coninch: *de sacram. disp.14. dub.2. nu.10.* est probabilior. Nam in Extrauag. dicitur, neminem teneri vitare excommunicatum, nisi censura contra personam denunciata fuerit expresè, quando autem quis damnatur tantum de crimine, nõ declaratur expresè censuram, sed implicite solum, & per quamdam consequentiam. Quod etiam verum est, si quis declaretur reus creti criminis, & incurrisse omnes censuras & pœnas illius: nam adhuc non est denunciata expresè excommunicato. Et ita docet Sanchez *sum. tom.1. lib.2. cap.9. nu.4.* contra Henriquez *lib.13. cap.5. nu.4.* posse nos conuersari cum eo, in quem lata est sententia declarans esse hæreticum, si expresè non declaret, esse excommunicatum *p.5. tr.9. res.62. & tr.14. res.97.*

Vel criminis, & omnium simul censurarum & pœnarum adnexarum.

An denunciatum in vno loco teneamur vitare in alio?

29. Sed an excommunicatum denunciatum in vno loco teneamus vitare in alio, vbi delictum est occultum? Bonacina *de cens. disp.1. 2. qu.2. punct.6. §.2. nu.48.* absolutè affirmat: nam is per publicitatem delicti amisit ius ad suã famam. Et facilius resipiscet, si vbique vitetur. Communis opinio cum Henriquez *lib.13. cap.24. num.3.* habet, talem in alijs locis vitandum esse in occulto, non autem in publico: nam in cap. *cum non ab homine, de sent. excom.* dicitur excommunicatos publicos publicè, occultos occultè vitandos esse: quod caput in Concilio Constantiensi circa hoc non est reformatum. Sed probabile est, vt iudicauit Præpositus *in 3. p. q.2. dub.16. nu.114.* talem vbi denunciatus non est, nec in publico: nec in occulto vitandum esse. *p.5. tr.9. res.134.*

Multi multa.

Probabile est, non teneri.

At, si infra terminũ appellauit, possumus cum illo communicare etiam in loco sententiæ.

30. Declaratus per cedulones excommunicationem incurrisse, si intra terminum appellauit, potest liberè communicare cum omnibus, & omnes cum ipso: quia appellatio suspendit declarationem excommunicationis. Ita Vulpe. *prax. iudic. for. Eccles. cap.1. num.5.* & alij. Quod etiam dicendum est in recusatione, quia est eadem ratio. Ex quibus patet à fortiori, quod si quis ante sententiam excommunicationis ipso facto ob peccatum commissum legitimè appellaret, excommunicationem postea non incurreret. *part.5. tr.9. resol.30.*

Sunt etiam alia capita commercium cũ excommunicatis denunciatis cohonestantia.

31 † Neque verò communio cum excommunicato denunciato in omnibus casibus interdicta est: nam multi casus excipiuntur, qui communiter explicantur illo versiculo.

Vtile, Lex Humile, Res ignorata, Necesse.

Per *vtile*, intelliguntur verba spiritualia ad excommunicati salutem pertinentia, licet enim illum hortari, vt resipiscat. Per *legem*, significatur matrimonium. †

Nam vxor potest cohabitare & participare cum viro excõmunicato in omnibus pertinentibus ad matrimonium.

32. Vxor enim potest cohabitare cum viro, & communicare, etiam reddendo, & petendo debitum, & in omnibus alijs ad matrimonium spectantibus, ac si ille excommunicatus non esset. *c. quoniam multos 11. q.3.* (Idque procedit, etiam si matrimonium nondum consummauerint, quia nuptias non concubitus, sed consensus facit. *l. nuptias, ff. de reg. iur.* minimè verò si solum sponsalia contracta sint, vt ait Sanchez *lib.9 disp.14. num.8. tom.1. de matr. p.5. tr.9. resolut.126.*) Nisi excommunicatio lata esset causa matrimonij illegitimè contracti; aut coniuges essent diuortio separati; nam tunc vxor libera esset ab obsequijs mariti; possent tamen, etiam manente excommunicatione reconciliari, & cohabitare. Non potest præterea cum marito communicare in his, propter quæ excommunicationem incurrit, quia communicare in crimine nulli licet, *c. inter alia de sent. excom.* Et tandem, si maritus esset cum alio excommunicato, vt si illum inuitaret, non posset vxor in eadem mensa comedere. Ita Cornejo *in 3. p. tr.5. disp.10. §.10. dub.2. p.2. tr.5. tr.9. res.122.*

Nisi in certis casibus.

33. Sed quid si mulier scienter cum excommunicato denunciato matrimo-

trimonium contraxisset? Tunc ait D. Thomas *in 4. dist. 18. qu. 2. art. 4.* cum illo communicare non posse: quia contractus factus in iniuriam excommunicationis videtur non tribuere ius contra ipsam. Et præterea contractus de communicando cum excommunicato esset nullus, quia de re illicita: ergo, contractus matrimonij cum excommunicato non potest esse efficax ad obligandum vxorem ad cohabitationem &c. Sed contrarium cum Turriano *de cens. lib. 2. disp. 13.* tenendum est, quia verba Gregorij in cit. cap. *quoniam multos* generalia sunt & nulla est causa cur illa debeamus strictè interpretari. *Ibid. §. Sed difficultas.* Etiam si matrimonium post censuram scienter cõtraxisset.

34 Quamuis autem in dicto capite solum excipiatur vxor, quia nimirum frequentius viri, quam mulieres in excommunicationem incurrunt; extendi etiam debet ad maritum, quia eadem esse debet vtrinsque conditio, & in lege, præsertim gratiosa, includi censentur casus similes, ex glossa in *Clem. 1. verbo Præsidentes, de rescript.* Verumtamen, si maritus vxorem de contumacia corripere negligat, grauiter peccabit, quia est eius superior, non tamen propterea excommunicationem incurret. Idem dic, quando vterque coniux esset excommunicatus. Ita Mercerus *in 3. p. q. 21. dub. 11.* & Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. nu. 16.* contra Syluestrum *V. Excommunic. 5. nu. 4. p. 5. tr. 9. ref. 123.* Et eadem est ratio viri cum vxore excommunicata.

35 Aduerte etiam, quod contrahens cum excommunicato, qui non sit notorius, aut denunciatus, nullam culpam committit. Ita Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. disp. 11. nu. 8.* Quidquid afferat Pontius *de matr. lib. 6. c. 10. nu. 3. p. 3. tr. 4. ref. 268.* Qui vero cum excommunicato occulto contraheret, non peccaret.

36 † Per *humile* intelliguntur subiecti, vt filij, serui, & familiares. Nam ex cit. c. *quoniam* †.

37 Filius potest cum patre excommunicato communicare, etiam si sit emancipatus. Ita Mercerus *q. 2. dub. 17. nu 6.* contra Fabrum *in 4. dist. 15. q. 1. disp. 4. c. 7. nu. 221.* Idq; Hurtado probabiliter extendit etiam ad illegitimos, & adoptiuos. Quidquid contradicat Turrianus *p. 5. tr. 9. ref. 118.* Filius etiam illegitimus, vel emancipatus, communicare potest cum patre.

38 Item cum auo, abauo, &c. excommunicato communicare possunt nepotes, pronepotes, &c. quia hi veniunt nomine filiorum ex *l. filij appellatione*, & alibi. Item nurus, gener, priuignus, & priuigna, &c. qui ratione affinitatis loco filiorum sunt, ex c. *affinitatis Inst. de nupt.* Item pupillus cum tutore excommunicato. Quæ omnia intelligenda sunt, quando tales maneant in eadem domo, & sub cura suorum correlatiuorum. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 5. d. sp. 11. §. 10. dub. 3. q. 3.* Gordonus verò *to. 1. lib. 7. q. 10. c. 6. nu. 76.* etiam extra conuictum, & cohabitationem putat aliquam communicationem inter illos licitam esse, quam scilicet gradus affinitatis, & naturale vinculum morali modo requirit. *p. 5. t. 9. ref. 119.* Et nepos, ac pronepos cum auo, & abauo excommunicatis, Nurus item, & gener cum soceris. Pupillus cum tutore, si hi omnes cohabitent.

39 Seruus etiam communicare potest cum domino excommunicato. Item seruus cum domino. Et quamuis id non videatur procedere, quando mala fide cum illo contraheret seruitutem, vt docet Gordonus *num. 79.* & alij, quia in hoc non militat ratio cap. *inter alia, de sentent. excomm.* quod scilicet inueniatur obligatus ad seruitutem antea contractam; dicendum tamen est cum Hurtado *de excomm. disp. 9. diff 4. num. 24.* seruum communicare posse cum domino, etiam si scienter cum ipso post excommunicationem contraxit, quamuis talis contractus (seclusa vtilitate, aut necessitate) illicitè fiat. Neque admittenda est limitatio Fabri *vbi supr. num. 222.* de seruis interuenientibus in rebus honestis ac necessarijs, & inseruientibus in criminibus, & sceleribus: nam DD. absolutè, & sine vlla limitatione loquuntur. *p. 5. tr. 9. ref. 12.*

40 Religiosi verò communicare non possunt cum Prælato excommunicato non tolerato, nisi in his quæ habitationis iure vitari non possunt, Et Religiosi cum Prælato.

perinde

perinde ac si esset excommunicatus alius Religiosus de familia. Si verò esset toleratus, posse cum illo communicare certum est, sed Megala *in 3. p. lib. 2. capit. 5. q. 4. num.* 50. putat, debere illi obedire, donec excommunicatus per sententiam declaretur. At negat Villalobos *tom. 1. tr. 17. diff. 13. num.* 21. quia, quod communicare possint, habent ex priuilegio Extrauag. quo non tenentur vti, aliàs esset onus. *p. 5 tr. 9. ref.* 127.

Etiam in diuinis.

41 Vxor, filius, seruus, & supradictæ personæ subiectæ possunt cum suis superioribus excommunicatis communicare etiam in diuinis; quia in talibus ex officio communicare tenebantur ante excommunicationem, & per hanc ea obligatio non tollitur, ex cap. *inter alia de sent. excommunic.* At proinde vxor, liber, famulus possunt maritum, patrem, dominum, excommunicatum euntem ad Sacrum comitari, &c. Ita Coninch *de Sacr. disput.* 14. *dub.* 12. *n.* 130 *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 124. propè finem.

Et è contra. Nam, & pater cohabitare potest cum filio excommunicato.

42 Pater, & dominus communicare possunt cum filijs, & seruis excommunicatis, quia est eadem ratio, vt supra diximus de marito respectu vxoris. Quamuis enim ad patrem, & dominum spectet curare, vt filij, & serui conuertantur; id tamen non semper obtinere poterunt, quamuis procurent. Et si non procurent, peccabunt quidem contra præceptum naturale, sed non contra Ecclesiasticum de vitandis excommunicatis. Text. verò in cap. *filia, dist.* 27. loquitur de parentibus communicantibus cum filiis excommunicatis in crimine criminoso. Ita Cornejo *in 3. p. t. 5. disp.* 10. *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 120.

Et dominus cum seruo, quem non potest absque aliquo damno licentiare.

43 Aduerte autem, quod si dominus potest seruos excommunicatos absque aliquo eius damno licentiare, non potest cum illis communicare. Ita Faber *de cens. dist.* 25. *q.* 1. *disp.* 4. *c.* 7. *n.* 225. *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 125. §. 10. *dub.* 3. in fine.

Et frater cum fratre ac seruus cum conseruo excommunicato. In his tamen, quæ vitari non possunt.

44 Quando ex filijs eiusdem patris, vel ex famulis eiusdem domini vnius est excommunicatus, possunt alij cum illo communicare, sicuti omnes possunt communicare vni tertio domino, vel patri; nam iure possunt cum illo communicare, quin communicent inter se. Hoc tamen intellige quoad ea, quæ vitari non possunt, supposita cohabitatione, & famulatu. Ita Villalobos *to.* 1. *tr.* 17. *diff.* 13. *n.* 17. *ibid.*

Item excusat ignorantia.

45 † Per *rem ignoratam*, intelligitur ignorantia inuincibilis, & inaduertentia naturalis.

Et necessitas. Qui sine causa conuersatur cum excommunicato peccat. Et in diuinis ex suo genere mortaliter.

46 Per *necesse*, tandem intelligitur necessitas, quæ, vt supra diximus excusat etiam à communione Sacramentorum, tam actiua, quam passiua †.

47 Præter hos casus communicare cum excommunicato denunciato peccatum est. Et quidem in diuinis, secundum Auilam *de censur. part.* 2. *c.* 6. *disp.* 8. *dub.* 3. mortale ex suo genere, quamuis esse possit veniale ex paruitate materiæ, vt si v. g. quis cum excommunicato tolerato audiret initium Missæ vsque ad Euangelium, vel finem à sacra Communione exclusiuè. Idem docet Coninch *de sacr. disp.* 14. *dub.* 14. *n.* 146 & dat exemplum de excommunicato, qui transiens per templum ibi attentus hæreret, donec vnus Psalmus breuis caneretur, & de eo qui cum excommunicato recitaret aliquoties Officium diuinum priuatim: quia in hoc non est tanta repugnantia, quanta est in Officio publico, *p.* 5. *tr.* 5. *resol.* 21.

In humanis venialiter.

48 E contra verò, communicare cum excommunicato denunciato in humanis, & ciuilibus, ex suo genere peccatum veniale est, cui adnexa est excommunicatio minor. ex c. *à nobis* 2. *de except.* Potest tamen fieri mortale ex aliqua circumstantia, nimirum scandali, vel contemptus. *p.* 5. *tract.* 9. *ref.* 2. §. *Notandum, & p.* 7. *tr.* 11. *ref.* 47.

49 Addit Faber *vbi supr. capit.* 2. *num.* 51. esse regulariter mortale, quatenus

tenus

tentus est specialiter prohibitum, & citat textus c. *in sacris, de his, quæ vi* & cap. *exceptionem, de exception.* Atque, id significare DD. dum dicunt, ex hoc incurri excommunicationem minorem : quia, cum excommunicatio minor priuet perceptione Sacramentorum, non incurritur ob veniale. Sed DD. absolutè dicunt, communicationem in humanis cum excommunicato, etiam stante prohibitione speciali, esse peccatum veniale: quia materia huius communicationis est leuis, & indirectè tantùm, & secundario prohibetur. Ita Cornejo *vbi sup. dub.* 1. (Vnde ait Mendoza *de fide vol.* 1. *disp.* 76. *sect.* 2. § 45. lauari interdum cum Iudæo in balneo, nonnumquam excipi, vel excipere conuiuio, & alia id genus rarius effecta, esse peccata venialia ob materiæ leuitatem, *p.* 5. *tr.* 5. *res.* 21. in fine) Et ego puto contra Coninch. *vbi supr. nu.* 149. cum Alterio *lib.* 1. *disp.* 12. *c.* 6. esse peccatum veniale, conuersari cum excommunicato vitando, etiam frequentissimè. *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 2.

50 Ex proprijs effectibus excommunicationis primus est, reddere inhabilem ad beneficia obtinenda. Sed potest ea retinere cum dispensatione Episcopi, secus de officijs sæcularibus. Diana *p.* 9. *tract.* 9. *res.* 34. Sed de hoc vide V. *Beneficium à nu.* 20. Vnde si accipit primam tonsuram non fit irregularis, secus de minoribus contra aliquos, *p.* 9. *tr.* 7. *res.* 23.

Rursus excommunicatus est inhabilis ad beneficia.

Potest ea retinere cum dispensatione Episcopi.

51 Secundus est, quod excommunicatus non potest exercere actus iurisdictionis etiam si sit laicus; vide V. *Iudex laicus num.* 37. Et ideo si iudex Ecclesiasticus excommunicatus non toleratus alium excommunicet, excommunicatio erit nulla: quia Ecclesia aufert ab eo iurisdictionem omnino. Attamen, si excommunicatio est occulta, communis sententia apud Bizozerum, *p.* 2. *c.* 1. *numer.* 5. contra Angelum *sum. V. excommunicatio*, tenet posse excommunicare, & hanc potestatem non tolli, nisi per manifestam sententiam. *p.* 5. *tr.* 9. *resol.* 50. Vnde si iudex sit excommunicatus etiam publicè, dummodo sit toleratus validè alium excommunicat. Et ita tenet probabiliter Guttierez *can.* 99 *lib* 1. *c.* 1. *nu.* 82. contra Suar. *disp.* 14. *sect.* 2. *nu.* 15. quia eodem modo se habet, quando est publicus sed toleratus, ac se habebat, dum erat occultus. *Ibid.* & *res.* 135.

Et ineptus ad exercendum iurisdictionem.

Si excommunicatio est publica.

52 Potest tamen quis talis iudicis iudicium declinare, opponendo excommunicationem, & tunc si ipse excommunicet, excommunicatio et it nulla; quia ille non et it contumax non obediendo Ita Præpositus *in* 3. *p. q.* 2. *dub.* 12 *nu.* 78. & 79. Qui addit excommunicatum denunciatum electum in iudicem in loco, vbi ignoratur, validè actus iudiciales exercere in fauorem publicum. *p.* 5. *t.* 9. *res.* 100.

Et si sit occulta, eius sententia de excommunicatione, declinari potest, opponendo excommunicationem.

53 Sed an iudex excommunicatus toleratus iudicium exercens, peccet mortaliter? Affirmat Coninch *vbi sup. nu.* 148. quia hic actus est valde honorificus excommunicato, eumque facit superiorem alijs fidelibus, à quibus vt membrum putridum præcisus est. Sed Ledesma *de excomm. dub.* 9. putat, quod quando acta talis iudicis sunt valida, peccat tantum venialiter: quia, cum Concilium non priuet illum vsu talis potestatis, illum actum prohibere videtur solum, quatenus est humana quædam communicatio, non autem quatenus est actus iurisdictionis. *p.* 5. *t.* 9. *res.* 131.

Ipse verò iudex iudicium exercens, peccat venialiter.

54 † Tertius effectus est, quod excommunicatus priuatur actibus quibusdam iuridicis, & publicis. Vnde in primis †.

55 Excommunicatus non potest esse tabellio, ex cap. 1. *de excep. in* 6. & si acta efficiat, ait Hurtado *de excomm. disp.* 8. *diff.* 5. *numero* 8. esse inualida; quia ex cap. *nullus* 3. *q.* 4. quæ ab excommunicatis dicuntur, vel conscribuntur, à nemine sunt credenda. Idq; etiam verum esse de tolerato, quia non est obligatio illi credendi, sicut nec cū illo cōmunicandi. *p.* 5. *t.* 9. *res.* 112.

Deinde excommunicatus non potest esse tabellio.

56 Sed quid, si partes conueniant ad petendum instrumentum à

tabellione excommunicato? Faber *cap.6. num.*201. docet tunc etiam esse inualidum, quia hoc munus est illi ab Ecclesia prohibitum, qua prohibitione stante, non habent valorem. Ego vero sentio cum Suarez *disp.16. sec.* 5. *nu.*5. tabellionem toleratum, si ab alijs requiratur, validè ac etiam licitè instrumenta efficere, quia alij possunt cum ipso agere, & consequenter ipse cum alijs. Si verò sit denuntiatus: peccare, instrumentum autem, vt in foro exteriori irritum sit, vt tenent communiter Canonistæ, in foro interno validum esse, quando ex consensu partium cognoscentium, eius excommunicationem admittitur. Nam Canon. *nullus anathematizatorum* 3. *qu.*4. & alij textus, qui in contrarium afferuntur, dicunt quidem, tabellionem excommunicatum non debere admitti, non tamen sufficienter declarant, quod si admittatur, instrumenta erunt inualida. Ita Præpositus *dub.* 13.*nu.*89. *Ibid.*§. *Sed his.*

Non testis. 57 Deinde excommunicatus non potest esse testis, ex cap. *decernimus, de sent. excommun. in 6.* Et si admittatur, ait Faber *nu.*292. eius testimonium fore inualidum, etiam in extraiudicialibus, vt in instrumentis; quia scripturæ extra iudiciales sunt publicæ, & aptæ natæ ad iudicium deduci. Sed ego puto cum Henriquez *lib.*13. *cap.*7. *nu.*5. quod testimonium excommunicati etiam non tolerati sit validum, quia nullo iure irritatur. Tolerati verò etiam licitum. Ita etiam Præpositus *nu.*90. & Filliucius *tom.*2. *tr.*12. *cap.*7. *nu* 188. ait excommunicatum, etiam vitandum, testimonium ferentem in iudicio, vel extra, peccare tantum venialiter: quia est tantum communicatio humana. *p.*5.*tr.*9. *Resol.*113.

Non Aduocatus. 58 Sed stando in prima sententia, excipe cum Sanchez *de matr. lib.*3.*disp.* 41.*nu.*5. causam matrimonij, in qua testes excommunicati non repelluntur. Sicut etiam in causa hæresis ex cap. *in fidei de hær. in 6. Ibid.* in fine.

59 Tertiò, excommunicatus non toleratus, non potest esse Aduocatus, vt supponit in cap. *decernimus* 8. *de sent. excommun. in 6.* Si verò à iudice admittatur, patrocinia ab ipso facta valida sunt, quia nullibi irritantur. Ita Villalobos *tom* 1. *tr.*13. *diff.*14. *nu.*8. Toleratus verò si à fidelibus inducatur, non solum validè, sed etiam licitè admittitur. *p.*5.*tr.*9.*resol.*114.

Non Procurator. 60 Quartò, excommunicatus non potest esse Procurator, tam ex generali prohibitione communicandi cum alijs, quam ex specialibus iuribus supra relatis. Si verò admittatur, eius acta valida erunt, quandiu à iudice non appelletur. Quod probabilius est, etiam si eligatur post excommunicationem incursam. Ita Præpositus *nu* 91. Qui addit matrimonium contractum per Procuratorem excommunicatum, esse validum. *Ibid.*§. *Sed an.*

Tutor, aut Curator. 61 Quintò, excommunicatus ex dictis iuribus non potest esse Tutor, neque Curator. Si verò admittatur, probabile est quod eius contractus sint validi, vt docet Coruejo §.9. *q. vlt.* contra Syluestrum *V. Excomm.*3. *nu.*2. quia nullum ius eos irritat. *p.*5.*tr.*9 *res.*115.

Nec actor in iudicio. 62 Sextò, ex iisdem iuribus excommunicatus non potest esse actor in iudicio. Sed aduerte Turrianum *lib.*2. *disp.*12. *dub.*3. docere, quod excommunicatus ius suum reuera debitum sine vi & fraude in iudicio petens, non peccat mortaliter ex obiecto, donec per exceptionem, aut per officium iudicis repellatur. Aduerte etiam cum Hurtado *de excommun. disp.* 8. *diff.*3. *num.*6. quod iudex potest quidem excommunicatum toleratum reijcere, non tamen tenetur, etiam si sit publicus (nisi ad petitionem partis, sufficienter probantis excommunicationem) quia non tenetur eum vitare. *p.*5.*tr.*9. *res.*110.

Potest tamen in iudicio respondere per semetipsum. 63 Septimo, Auila *part.*2. *cap.*6. *disput.*2. *dub.*2. & alij tenent excommunicatum non posse respondere in iudicio per seipsum, sed cogi respondere per Procuratorem; quia id significatur in cap. *intelleximus*, *de iudic.*

Sed

Sed ego verius puto cum Præposito *in 3. p.q.2. dub.13. num.87.* respondere posse per seipsum: nam excommunicato non videtur negandum, quod communi iure cuiuis reo conceditur. Et alioqui in cap. *cum inter de excep.* excommunicato conceditur facultas respondendi absque distinctione, per se, vel per alium. In cap. verò *intelleximus*, non excludi, sed solum significari, quod respondere debeat, saltem per alium. Aduerte tamen, quòd si potest prius absolutionem obtinere, decentius est, vt ante illam per se non respondeat. *p.5.t.9.ref.111.* Sunt etiam alij excommunicationis effectus, quos vide apud alios.

64 Sed quid dicendum, quando excommunicatio est nulla, aut iniusta? causat nè hos effectus? Respondeo, excommunicationem nullam, nullum effectum habere, quod enim nulliter factum est, non censetur factum, *Clem. Pastoralis, de re iud.* & in cap. *cui*, & c. *non debet* 11. *qu.*3. ait Gregorius. *Non debet is pœnam sustinere canonicam, in cuius damnatione non est canonica pro lata sententia.* Ita Turrianus *de cens. lib.2. disp.20. dub.1.* Abstinendum tamen esse propter scandalum à communicatione Sacramentorum in publico, donec nullitas cognoscatur, ait Mexia *in leg. Toleti, tit. de los proprios yrentas, &c. p.5. fund.2. nu.28.* Nullitatem autem, ipsum sufficienter publicare debere. Quamuis contrarium doceat Valerus V. *excommun. diff.8.* quem vide. Et Vasquez apud Turrianum *l.c.* ait, sufficere, quod nullitas cognoscatur à sapientibus; vt tamen contra excommunicationem quis operetur, hoc sapientum iudicium vulgo manifestandum esse. Quod si, antequam nullitas publicetur, quis se ingerat diuinis publicè, secundum Turrianum peccabit, nullam tamen pœnam iuris incurret, *p.5. t.9. ref.26.* Quod si iudex in dubio iuris secundum opinionem probabilem ferat excommunicationem, vel declaret in eam aliquem incurrisse, subditus, licèt habeat pro nullitate excommunicationis opinionem probabilem, debet obedire, & habere se pro excommunicato. Ita Villalobos *to.1. tr.16. diff.11. nu.7. p.5. t.1. ref.23. §. Et tandem. & t.9. ref.72.* Quid dicendum in dubio, vide supra V. *Censura, nu.30.*

Excommunicatio nulla, nullum habet effectum.

Nisi, quod nulliter excommunicatus debet abstinere à communione fidelium, propter scandalum, donec nullitas cognoscatur.

65 Quod excommunicationem iniustam, certum est primò, fideles orantes in publico non orare pro tali excommunicato, quamuis illis constet de innocentia: quia cum iudex procedit secundum allegata, & probata, eius sententia habet vim, saltem in actionibus externis. Non tamen priuatur orationibus Ecclesiæ generalibus, à quibus excommunicati excluduntur: quia non est credendum Ecclesiam hoc velle, *p.5. tr 9. ref.28.*

Iniustè excommunicatus non participat orationes fidelium publicas.

Participat tamen orationes Ecclesiæ generales.

66 Quoad pœnas externas & effectus excommunicationis exteriores videlicet actiuam & passiuam beneficiorum actionem, &c. aliqui asserunt incurri, tam in publico, quam in priuato. Nam Ecclesia secundum allegata, & probata potest tales pœnas imponere: & excommunicatio iniusta absoluitur simpliciter, non, vt nulla, ad cautelam. Ita Turrianus *de cens. lib.2. disp.20 dub.2.* Sed ego contrarium teneo cum Suarez *de cens. disp.4. sect.7. nu.14.* quia non est credibile, Ecclesiam velle hoc modo obligare. Tenetur itaque talis in publico obedire iudici, in occulto autem probabile est, non teneri: quia est innocens, non est tamen improbabile, quod docuit D.Thom. *in 4. dist.18. q.2. art.1.* debere obedire etiam in occulto, quia iudex iustè procedit, & habet potestatem præcipiendi modo humano, hoc est, secundum allegata, & probata. Ex quibus sequitur, quod iniustè excommunicatus celebrans, vel aliam actionem excommunicatis prohibitam exercens in occulto, non incurrit irregularitatem. Celebrans verò in publico secundum Vasquez *de excomm. dub.21. nu.13.* incurrit: quia violat præceptum, cui in publico tenetur obedire. At Suarez *vbi sup. nu.2* contrarium docet, primò, quia hic reuera non est excommunicatus. Secundò, quia hic

Et quoad pœnas externas nihil patitur.

Nisi quantum necesse est ad tollendum scandalum.

Vnde si occultè celebrat, vel aliam actū excōmunicatis prohibitum efficit, non incurrit irregularitatem.

hic actus non est actus inobedientiæ perfectus in sua specie. Quæ rationes quamuis facile solui possint, eius tamen opinio est probabilis, eamque docet Hurtado *de censf. diff.* 24. *num.* 104. ex eo, quod ad non celebrandum, &c. non tenetur ratione censuræ præcisè, sed ratione obedientiæ, ne videatur præceptum Superioris contemnere. Benè tamen ait Turrianus *loc. citat.* quòd is puniretur, vt violator censuræ, & haberetur vt irregularis. Infert etiam Præpositus *loc. cit.* communicantem cum tali excommunicato, non incurrere excommunicationem minorem, &c. Sed hoc limitat Vasqu. apud Turrianum *loc. cit.* quando communicatio fieret in occulto, secus autem in publico. Vide circa hæc omnia Gordonum *tom.* 1. *lib.* 7. *quæst.* 6. *cap.* 3. *numero* 11. *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 28. & 27. §. *Non desinam.*

Nec cum illo communicans incurrit excommunicationē minorem.

Hactenus de effectibus excommunicationis maioris.

Excommunicatio minor solùm priuat perceptione Sacramentorum.

67 Excommunicationis verò minoris vnicus effectus est, priuare perceptione Sacramentorum, ex cap. 2. *de except.* & *cap. vlt. de Cler. excommun.* Collationem verò Sacramentorum actiuam non prohibet. Vide V. *Baptismi, num.* 52. *par.* 5. *tr.* 9. *ref.* 3.

Debet confiteri de retractatione.

68 Tribuens venenum alicui in potione, & postea de ea voluntate se retractauit, & de eiusmodi peccato confessus fuerit, iterum confiteri tenetur, si post confessionem secuta est mors, quoad reseruationem, non quoad excommunicationem, & in regularitatem. Maz. *p.* 8. *tr.* 7. *ref.* 85.

EXECVTOR

Testamentorum.

Diffinitio executoris testamentorum.

1 † Executor testamentorum est ille, qui legitimè est nominatus, seu iure constitutus. Primò, & principaliter ad exequendam testatoris voluntatem, vel eius ordinationem, & dispositionem, Generalis sit, vel particularis, legitimus à iure, vel datiuus à Iudice, Consule, vel Senatu. Carpius. *par.* 8. *tr.* 5. *resol.* 1.

Qui non possunt esse excommunicati, qui possunt serui mulieres.

2 Excommunicatus non potest eligi in executorem Testamentorum, & si eligitur, & in tempore executionis absolutionem non est adeptus, executio deuoluitur ad Episcopum in causis pijs, in alijs ad hæredes. Marta, & alij *ibidem ref.* 2.

Minores 17. annorū.

3 Serui in his, quæ in facto, & nudo ministerio consistunt possunt esse executores testamentorum, & non aliter. Carp. *ibidem resolut.* 3. Mulier potest esse executrix. *resol.* 4. Quando executio testamenti relinquitur proprijs fratrib. sine distinctione, intelliguntur, & sorores elegisse Carp. *ref.* 5. Minores 17. annorum expletorum possunt esse executores ad negotia, non autem ad iudicia ante 25. Diana *ref.* 6.

Cardinales, Episcopi Clerici.

4 Episcopi, Cardinales, & omnes Clerici, possunt eligi executores non solum ad pias causas, verum etiam ad prophanas, soli, & vna cum laicis. Sanchez. *ref.* 7.

Fratres Minores de licentia suorum Prælatorum, secus de existentibus extra claustra incerti ex incertis.

5 Fratri minori de licentia sui superioris, potest committi executoris nominatio, quæ debet esse incerti, & incertis. 1. talem ex tali collegio nominare, quia nominatio generalis, & ipso non nominante talem de tali Regno, vel Ciuitate non valeret. Dicast. *ref.* 8. Et sic Religiosi de licentia suorum superiorum possunt eligi in executores testamentorum ad causas pias speculator, alij addunt ad causas prophanas, & hoc intelligitur de claustralibus, non de existentibus extra Claustra, & de prohibitis statuto Religionis. Vuading. *resol.* 9. imò superior Conuentualis potest concedere talem licentiam,

tiam, quam etiam sibi ipsi potest tribuere Syluest. & alij. *resol*. 10.

6 Religiosis Societatis Iesu, & Teatinis talis licentia concedi debeat à Generali Præposito, tantum aliter non est valida. Diana, & alij. *resolut*. 11. Vnde videtur fratres minores non posse esse executores, sed consiliarij ad executiones faciendas, attamen cum alijs secularibus potest eligi. Palaus, & alij. *res*. 12. Iesuitis, et Theatinis à generali præposito debet concedi licentia.

Electio vero pauperum, potest fratri minori committi absque licentia superioris ad distribuendam pecuniam relictam à testatore pauperibus Castrus Palaus, & alij. *res*. 13.

7 Potest testator præcipere executoribus, vt consilium fratrum minorū sequantur pro executione sui testamenti. Castr. Palaus *res*. 14.

8 Possunt fratres minores, & alij Religiosi, quibus speciali instituto Religionis non est prohibitum esse Commissarij ad condendum testamentum nomine committentis, & etiam si absque licentia superioris hoc faciant, tenebit testamentum. Dicastillus. *res*. 15. Fratres, quibus non est prohibitū ex speciali instituto possūt esse commissarii.

Et talis licentia debet esse expressa, & non tacita, sed non est necesse, vt sit in scriptis. Carpius. *res*. 16.

9 Superior potest reuocare licentiam Monacho concessam, etiam re non integra, sed si hoc sine iusta causa faciat iniustè agit, sed talis reuocatio est Monacho intimanda. Clauar. *res*. 17. Potest reuocari licētia à suo superiori.

10 Quando testator non astrinxit executorem ad sequendum, sed petendum tantum consilium Religiosi, talis non indiget licentia superioris. Azorius. *res*. 18. Pro petitione consilij non est necessaria licentia.

Tamen talis executor cum consilio Religiosi tenetur per aliquod tempus expectare, si erit absens, & si est periculum in mora, non tenetur expectare, si decesserit, executio debet exequi Molina, & alij. *res*. 19.

11 Executor ommittens petere consilium à fratre minore, facit executionem irritam, & sic etiam in dubio pro salute conscientiæ testatoris tenetur viros doctos consulere. Vuandign. *res*. 20. Si non petitur consilium à fratre minore executio est irrita

12 Quamquam Religiosus cogi non possit, vt licentiam petat, tamen si eam acceptauit, potest cogi ad eam exercendam. Castrus Palaus *resolut*. 21. Vnde executio facta à Religioso non habente licentiam à superiore, valida est nisi à superiore tali executioni contradicatur, vel in iudicio apponatur. Sanch. *resol*. 22. Acceptans potest cogi.

13 Acta à Monacho ante certioritatem superioris, non sunt valida, valebunt si postea à superiore certioritas intimata sit. Sanch. valida etiam essent si à viris dignis fide testificatur Monacho de licentia superioris. Carpius. *resolut*. 23. Et ad condendum testamentum testatoris Religiosus non indiget speciali licentia superioris, si ita ordinauit testator. Palaus *resol*. 24. Nec etiam opus est licentia ad electionem executoris testamenti. *ibidem resolut*. 25. Actiones sunt inuali dę ante certioritatē superioris.

14 Potest committi executio alijs in certis casibus. Carpius. *resolu*. 26. Vnde si executor acceptauit tacitè, vel expresè, potest cogi ad acceptandum munus suum, secus si non acceptauit. Molina. Et si esset consangui eus pręsens, & tacens censetur acceptare, & non acceptans priuatur emolumentis, & legato sibi relicto. DD. *resol*. 27. In certis casibus potest alijs committi executio.

15 Executor peccat mortaliter non acceptando manus executionis maximè si tenetur ex charitate, & absque maximo suo damno rebus proximè consulere Card. de Lugo, si esset Religiosus potest à supere vinculo obediētiæ adstringi ad acceptandum. Vasqu. *res*. 28. Obligatus ex charitate tenetur sub morta li acceptare munus.

16 Quando plures executores eliguntur, & testator aliter non expresserit, si vnus, vel alij impediti sint, vel noluerint concurrere ad executionem, vnus sufficit ad executionem. Molina *ibid. res*. 29. Sufficit vnus.

Indisparitate rerum prophanarum pertinet ad iudicem secularem & è contra de Ecclesiasticis.
17 Si executores sunt æquales, & sunt dispares pro vtraque parte vnus pro vna, & alter pro alia, Episcopus potest præferre, quem voluerit, in rebus prophanis Iudex sæcularis, si sint dispares ratione personarum præferenda est dignior. Sanch. *ref.* 30.

Obligatio executoris.
18 Executores tenentur exequi omnia secundum mentem testatoris, & adire iudicem contra resistentes, procuratorem eligere, & facere inuentarium coram Tabellione, & testibus. Vvand. *ref.* 31.

Absque institutione hæredis potest omnia vendere.
19 Executor, vel commissarius vniuersalis absque hærede instituto omnia potest vendere pro perficienda testatoris voluntate. Non autem Particularis, nisi concedatur specialis facultas à testatore Dicastillus. *r.* 32.

Tenetur petere consilium.
Et sequi.
20 Quando testator mandat executori aliquid exequi de consilio, vel cum consilio alicuius Religiosi in testamento nominati, tenetur solum consilium petere si mandauit (secundum vel iuxta consilium) tenetur non solum petere, sed sequi. Facundez *ref.* 33.

De minimis non tenetur reddere rationem.
21 Executor tenetur reddere rationem, non autem de minimis cum creditur suo iuramento. Mazientio *ref.* 34.

Tenetur quoad culpam.
22 Quamuis à testatore remissa fuerit redditio rationis, astringitur ad huc eam reddendam de scrupulosa intelligitur, quoad culpam, non quoad dolum, vel reliquorum restitutionem. DD. *ref.* 35.

Exempti tenentur suo Prælato, & non ordinario.
23 Religiosi non indigentes licentia Superioris, vt sunt exempti non tenentur ordinario locorum, rationem reddere, sicut Claustrales, qui puniri etiam possunt ab ordinario, si executor est Abbas non tenetur, qui licentiam ab Abbate habet, ipso tenetur reddere, & non ordinario. Vvandig. *ref.* 36.

Sic etiam mendicantes suo Prælato.
24 Mendicantes plenam, & specialem exemptionem habentes ab ordinatio locorum, non tenentur, si executores sint, rationem ordinatio reddere. DD. *ref.* 37.

Tenetur soluere legata.
25 Executor tenetur solum in foro conscientiæ soluere legata, & debita testatoris, & si hæres resistit potest per officium iudicis obtinere mandatum contra hæredem, vt ipso tradat, quæ necessaria sunt ad soluendum. Valerius *ibid. ref.* 38. & non debetur aliquid pro salario executoribus, nisi damnum patiatur in agendis rebus proprijs, vel aliquid à testatore sibi relictum fuerit. Guttier. *ref.* 39.

Potest per iudicem cogere hæredes.
Episcopus succedit ad munus, negligentibus hæredibus.
26 Episcopi succedit ad munus executionis, negligentibus hæredibus, tam ad causas pias, quam prophanas, quando infra annum non adimpletum est relictum à testatore. Barbosa. *ref.* 40.

Hæredes tenentur ad legata pia.
27 Si nullus assignetur executor tenentur hæredes ad legata pia pro redemptione captiuorum, alimentis, elemosinisque pauperum, ad Episcopum deuoluitur executio. Laym. *ref.* 41.

Reddenda est ratio ab Episcopo, Metropolitano.
Clerici tenentur ad iudicem Ecclesiasticum.
28 Episcopus executor testamenti, tenetur solum Metropolitano reddere rationem. Carpinus, *ref.* 42. Clerici tenentur coram iudice Ecclesiastico. Marca. *ref.* 43. nec possunt citari coram iudice seculari pro confectione inuentarij. Dnardus. *ref.* 44.

Potest fieri distributio propriæ Ecclesiæ.
29 Si hæres testatoris distribuit bona incerta proprijs debitoribus, debet Episcopus approbare executionem leggitimè factam, & ibi sufficienter constitam, sin autem spectas ad Episcopum, qui si eius Ecclesia indiget reparatione, & facultates Ecclesiæ non sufficiunt, & sine damno pauperum id fiat, potest talis distributio suæ Ecclesiæ fieri. Dominicus. *ref.* 45.

Sibi, & suo Monasterio potest aliquid distribuere.
30 Religiosi executores possunt sibi, & suo monasterio aliquid erogare maximè si aliquod legatum Monasterio non sit factum, sic etiam si executor alius pauper sit, potest sibi, maximè si consanguineus est aliquid erogare. Dicast 46.

31 Quam-

31 Quamquam nota sit testatori paupertas executoris, potest sibi applicare elemosynam, vt pauper Dicastil.*ref.47.* Et potest aliquid filio spurio testatoris dare. Rodriq.*ref.48.* Et potest dare elemosynam pauperibus ex propria culpa effectibus. Menoch.*ref.49.* Potest sibi applicare eleemosynam, etiam nota a testatore paupertate executoris.

32 Executor potest variare electionem locorum, vel pauperum alias factam. Card. de Lugo *ref.50.* Et anticipare diem, vel tempus distributionis faciendæ dummodo aliter non constet de mente testatoris. Rodriq. *ref.51.* Potest anticipare diem distributionis.

33 Hæredes, & executores ob bonum animæ testatoris, legata, & debita ante tempus soluere possunt. DD. Episcopi possunt constringere hæredes, & executores, quando non sunt obstricti aliquo impedimento etiam per Censuras, vt infra sex menses legata pia, & prophana soluantur. Molina. *ref.52.* & *53.* quod si transierit annus non potest prorogari tempus, sed deuoluitur ad Episcopum. Micref. *ref.54.* Simile, & hæredes possunt facere.

34 Si executores, vel hæredes negligentes fuerint ad executionem faciẽdam, possunt compelli à Iudice sæculari ad illam faciendam præsertim ad causas pias Ioseph. Vela *ref.55.* Et quando testator prouidit de alio executore, visa prioris negligentia, tunc non deuoluitur ad Episcopum, nisi hic etiã esset negligens in exequenda voluntate defuncti, in eo casu deuoluitur ad Episcopum. Dia. *ref.56.* Hæredes negligẽtes possunt compelli à iudice.

35 Tenetur Episcopus data negligentia executoris, exequi testamentum, & ipso etiam negligente, spectat ad Metropolitanum executionem facere; & eadem ratio est de electore pauperum, orphanorum puellarum nuptui tradendarum. DD. *ref.57.* & *61.*

36 Quando in testamento non explicatur certum genus pauperum, vel locorum, tunc potest Episcopus, & hęredes ad Ecclesiam pauperem applicare. Vuand. *ref.58.* Et executio spectat ad eum Episcopum in cuius Diœcesis diù testator morabatur, eo animo, vt perpetuo se morari voluisse, & nõ vbi bona reperiuntur, & si alibi sepeliri iusserit. Gabr. Pereira. *ref.59.* Executio spectat ad Episcopum

37 Laicus non potest cogi ab Episcopo, vt executionem recipiat, sicut potest Regularis à suo Prælato. Vasq. *ref.60.* Laicus non potest cogi ab Episcopo.

38 Capitulum Sede Vacante potest compellere executorem ad executionem testamentorum. Cou. *ref.62.* Cap. S. V. potest cogere executorem.

39 Non potest executor testamẽtarius, cum dispensatione Episcopi, quæ neque Papæ conceditur sine iusta causa, mutare, nec recedere à voluntate testatoris. Carpius *ref.63.* Pontifex non potest recedere à voluntate testatoris.

40 Nullo modo Iudex laicus se intromittere potest ad executionẽ testamenti bonorũ Clericorum, vel Episcoporum, nec pro completione inuentarij; potest tamen in defectu Ecclesiasticorum legem totam *ref.64.* Iudex laicus non potest se ingerere in testamento Clericorum.

Vide V. Testamenti Executor.

EXPLORATOR.

1 EXploratores vulgo dictę (spie) possunt simulare in terris infidelium se esse Turcas, ac eorum vestibus vti, & eorum synagogis, seu Moscheas adire, propter aliquod negotium per agendum ad vtilitatẽ Christianorũ, non autem tempore, quo Turcæ eunt orandi, vel adorandi Maomethum. Dian. *p.8. tr.7. ref.13.* Licet exploratorib. vti vestibus Turcharum in aliquo casu.

EXTRAHERE.

1 EXtrahens à statu Ecclesiastico mercimonij causa iuxta verba Bullæ Vrbani VIII. frumentum, oleum, blada, & ligumina, in ea

Incidit in excõmunicationẽ Vrb. VIII.

tamen quantitate arbitrio prudentis viri iudicanda vt fit peccatum mortale, incidit in excommunicationem in Bulla apposita Papę reseruata Diana: sub hoc nomine frumenti, non intelligitur panis coctus, nec farina, & sub nomine olei non intelliguntur olearum, etiamsi extrahantur, vt ex illis oleū conficiatur. Palaus *p. 9. tr. 8. ref. 43.*

EXTREMAE VNCTIONIS *Necessitas*.

Extrema vnctio, cessante contemptu, & scandalo, omitti potest.

1 † EXTREMA Vnctio non est homini necessaria, necessitate medij †: nec præcepti obligantis sub mortali. Ita contra Petrum à Soto *lect. 2. de Sacram. Extr. Vnct.* Villalobos *tom. 1. tract. 10. diff. 5. num. 1.* vbi putat, cessante contemptu, & scandalo, omitti posse absque vllo peccato. *par. 3. tr. 4. ref. 170. & par. 5. tr. 3. ref. 97.* Et quidem, qui in extremis positus, potest hoc Sacramentum recipere, & sciens ac prudens omittit, contemnere illud præsumitur, secundùm S. Iuan: *q. vn. art. 7. de extr. Vnct. dub. 2. concl. 2.* Nō ita secundùm Tanner. *tom. 4. disp. 7. q. 1. 3. n. 56. ref. 97. cit. §. Sed his.*

2 Ex dictis sequitur, Parochum non teneri regulariter sub mortali ministrare hoc Sacramentum cum periculo mortis, vt dicemus V. *Parochus, n. 5.* Nec debere aut posse simplicem sacerdotem in defectu Parochi ministrare, nisi in certis casibus, vt dicemus infrà *n. 23.* In casu tamen necessitatis posse etiam excommunicatum denunciatum, etiam tempore interdicti. Diximus Verbo *Excommunicationis, n. 19.*

EXTREMAE VNCTIONIS *Vtilitas*.

Extrema Vnctio delet peccata, si adsunt et illorum reliquias.

Roborat infirmum contra tentationes.

3 † VTilitas & effectus extremæ Vnctionis explicantur à Trident. *sessio. 14. c. 2* his verbis: *Huius Sacramenti res est gratia Spiritus sancti, cuius Vnctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur.* †

Et confert sanitatem si expedit saluti animæ.

Et non differtur vsq; ad finem vitæ.

Sed neque debet nimium maturari.

4 Et, quod attinet ad sanitatem, cum Sacramenta non operentur virtute miraculosa, sed supernaturali ordinaria, non illam consequitur, qui Vnctionem differt ad extremum vitæ, quando corpus ita est viribus destitutum, vt ad sui restaurationem necessarium sit manifestum miraculum. Immò ait Pitigian. *in 4. d. 23. q. vn. art. 5. qu. 4.* hoc Sacramentum in extremis suscipere, esse quomodo tentare Deum, & virtutem Sacramenti experiri velle. Adde, quod deuotio infirmi, & vsus rationis effectui huius Sacramenti plurimum confert, confertque vires contra tentationes, quæ infirmum in vsu rationis fatigant. Non tamen multum festinandum est, quia ideò dicitur Vnctio extrema, quia non debet dari nisi ijs, qui præsumuntur in discrimine vitę constituti. Ita Kellisonius *to. 2. in 3. p. q. 31. ar. 3.* contra impudentissimum Caluini mendacium. *par. 3. tract. 4. resol. 173. & p. 5. tr. 3. res. 95.*

Gratia confertur post quintam vnctionẽ.

5 Gratia huius Sacramenti confertur, quando perficitur vltima vnctio cum sua forma essentiali, quæ est quinta. Ita Suarez *tom. 4. disputat. 4. sect. 2. numer. 13.* Alij putantes, singulas vnctiones esse integrum Sacramentum, dicunt cōferri post singulas. Sed de hoc infra, cum de materia. *p. 3. t. 4. r. 179.*

EX-

EXTREMAE VNCTIONIS

Alij aliter sentiunt.

Materia.

6 † SICVT in Baptismo duplex est materia; nimirum remota, quæ est aqua, & proxima, quæ est ablutio: ita & duplex datur in hoc Sacramento: remota; & est Oleum: proxima, & est Vnctio.

Materia remota huius Sacramenti est oleum.

Oliuatum.

7 Oleum debet esse oliuatum †. & benedictum ab Episcopo in eodem anno, ex cap. *litteras, de consecr. dist.* 3. Sed in necessitate potest Parochus infirmum vngere oleo veteri. Ita declarauit Sacra Congregatio Episcoporum *die* 20. *Maij* 1570. apud Gauantum *in ench. V. Extrema Vnctio nu.* 10. *p.* 9. *tr.* 6. *res.* 46. Immo valdè probabile putat Layman *lib.* 5. *tom.* 8. *c.* 2. *num.* 4. materiam huius Sacramenti esse posse Chrisma. Vnde si quis per errorem Chrismate infirmum vnxisset, nihil innouandum fore, sed rem Domino commendandam: maximè, quod vnctio plerumq; non sine scandalo iteraretur. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 176. & *p.* 5. *t.* 3. *res.* 90. Putat autem Filliucius *to.* 1. *tr.* 3. *c.* 4. *n.* 78. non sufficere vnam guttam olei in singulis vnctionibus, quia non satis est ad vngendum. Sed quia ex Regin. *to.* 2. *lib.* 28. *c.* 9. *n.* 13. ea quantitas olei sufficit in hoc Sacramento, quæ aquæ sufficiens est in Baptismo, & multi DD. dicunt, in Baptismo sufficere vnam guttam aquæ, vt suo loco diximus *nu.* 20. probabile videtur, vnam guttam olei in hoc Sacramento sufficere. Et ità docet Tannerus *to.* 4. *disp.* 7. *q.* 1. *dub.* 3. *nu.* 16. Ad Argumentum respondetur, guttam sufficere ad vngendam partem corporis aliquantam, nec plus Rituale exigere. Et alioqui si plus requireretur, ampulla olei breui deficeret. *p.* 5. *t.* 3. *res.* 88. §. *Notandum est* † & dubitanter olim. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 177. †.

Benedictum ab Episcopo in eodem anno.

Sed in necessitate admitti potest vetus Et secundum aliquos Chrisma.

Sufficit autem in singulis vnctionibus vna gutta.

8 Vnctio verò secundum Becanum *de Sacr. c.* 25. *q.* 7. *nu.* 6. ad essentiam Sacramenti, & gratiam producendam vnica sufficit, quia non aliud ex Scriptura, vel Ecclesiæ traditione colligitur. Et forma Ambrosiana, & Veneta non significat, nisi vnam vnctionem. In Baptismo quoque sufficit vna immersio, & in Eucharistia vna species. Et tandem in eo, qui non haberet oculos, non esset necessaria vnctio oculorum. Quod verò Concilium Florentinum ponat plures vnctiones, non obstare, quia ponit septem, quas certum est non omnes esse necessarias: debere nihilominus adhiberi plures, iuxta Ecclesiæ consuetudinem, quæ vnum Sacramentum dicuntur sicut plures Ordines, & species panis, & vini in Eucharistia. Ita ille. Ex qua opinione sequitur, vt *supra, nu.* 5. insinuauimus, gratiam huius Sacramenti conferri statim, ac prima vnctio peracta est. Sed communior, & probabilior sententia Ledesma *tom.* 1. *de extr. Vnct. c.* 1. docet, ad hoc Sacramentum integrandum requiri quinque vnctiones, & gratiam conferri statim, ac quinta vnctio cum sua forma peracta est, ac proinde si infirmus statim post primam vnctionem decedat, non consequi gratiam. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 170.

Materia proxima est Vnctio.

Non simplex.

Sed quintuplex.

9 Quibus non obstantibus, ait Marchinus *de peste p.* 3. *c.* 6. *n.* 26. Parochum in tribus casibus necessitatis posse vnicam vnctionem adhibere, cum conditione saltem mentaliter percepta, *si est validum*. Nimirum, si timet, infirmum ante quinque vnctiones decessurum, vel se peste inficiendum, vel alios ægrotos absque vlla prorsus vnctione decessuros. Nam non est improbabile, per vnam vnctionem acquiri aliquam gratiam habitualem, & actualem, immo & corporis sanitatem. Et alioqui, cum hoc Sacramentum non sit necessarium, non fit iniuria infirmo, & cum adhibeatur conditio, nec Sacramento. Et obuiatur periculo Sacerdotis, Ita etiam Granado *in* 3. *p. contr.* 8. *tr.* vn. *disp.* 7. *nu.* 12. *p.* 5. *tr.* 3. *resol.* 89. & olim *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 168. Ex quibus

At in necessitate dicunt, posse vnicam adhiberi.

Et certum est, sufficere quod vngatur vnus oculus, vna auris, &c.

à for-

à fortiori sequitur, quod docet Filliucius *tom. 1. tract. 3. cap. 5. num. 129.* in casu necessitatis sufficere Vnctionem vnius oculi, auris, naris, manus, &c. cum forma generali, *Indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum, &c. deliquisti.* Omittendo etiam signare signo Crucis. *p. 3. tr. 4. res. 168. §. Sed ego, & par. 5. tr. 3. res. 7.* in fine, & 90. post medium. *p. 9. tr. 9. res. 56.*

Etiam absque signo Crucis.

10 Et extra necessitatem signa Crucis omittere, ait Nugnus *in addit. ad 3. par. q. 29. art. 6.* esse peccatum mortale, & contrarium esse improbabile. Sed, secluso contemptu, & scandalo, probabilissimum est, quia nullum praeceptum inuenitur de hac re expressum: nec constat, consuetudinem cum tali obligatione introductam esse. Malè igitur facere, qui illas extra necessitatem omittit, sed non peccare mortaliter. Ita Becanus *de Sacr. c. 27. quaest. 3. nu. 3. p. 3. tr. 4. res. 178.* & 168. in fine.

Quod extrà necessitatem omittere, secluso contemptu, & scandalo, non est mortale.

11 Petes: An tempore pestis, ad contagionem vitandam, liceat infirmum vngere virgula argentea, lignea, &c. Respondeo, licere, quia hic vsus non infert irreuerentiam Sacramento, & ius conseruandi vitam est nobis innatum. Debet autem postea talis virga purgari, & si argentea sit, in similem vsum seruari, si verò lignea, cremari. Ita Marchinus *de peste par. 5. ca. 5. nu. 1.* & alij *pa. 3. tr. 4. res. 167. & par. 5. tract. 3. Resolut. 79.* Sed si oleum deficit, potest misceri aliud non benedictum in parua tamen quantitate. *parte 9. tractat. 6. resolut. 44.*

Fieri etiam possunt vnctiones virgula argentea, etc. ad vitandam contagionem tempore pestis.

EXTREMAE UNCTIONIS

Forma.

12 HVIVS Sacramenti forma praecepta haec est: *Per istam sanctam vnctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum* (& repetitur ad singulos sensus, illos nominatim exprimendo) *deliquisti, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sed haec vltima verba, *in nomine Patris*, &c. ait Filliucius *tom. 1. tract. 3. cap. 4. num. 86.* non esse necessaria. Et idem docet Reginaldus *tom. 2. lib. 28. cap. 9. nu. 56.* de illis verbis *sanctam* & *pijssimam*: quia sine illis sensus manet integer. Idem dicendum cum Suarez *tom. 4. disp. 40. sect. 3. n. 13.* contra Nugnum *in addit. ad 3. par. tom. 2. quaest. 29. art. 9. concl. 4.* de particula *per suam misericordiam*, quia causa principalis *quae* huius Sacramenti sufficienter exprimitur illis verbis, *Indulgeat tibi Deus.* Idem dicendum videtur de illis particulis, *per visum, auditum*, &c. Igitur de necessitate Sacramenti sunt illa, *Per istam vnctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti.* Qui verò reliqua sine necessitate omitteret, peccaret. *par. 3. tr. 4. res. 175. §. Notandum*, & 180.

Forma huius sacramenti (per istam sanctam vnctionē, etc.)

Quae omnia non sūt necessaria.

Sed tantum haec, (Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti)

13 Haec autem forma, vt patet, est deprecatiua. Sed an indicatiua foret sufficiens? Affirmat Becanus *de Sacram. cap. 27. quaest. 7. num. 3.* quia sicut Ecclesia ex illis verbis, *baptizantes eos* collegit hanc formam, *Ego te baptizo*, ita ex illis *vngentes illum*, colligere potest hanc, *Ego te vngo*. Deinde, quia forma Ambrosiana, & Veneta non est deprecatiua. Tertio, quia in Confirmatione, sufficiens est haec forma, *Consigno te Chrismate*, vnde, & in hoc Sacramento, *vngo te oleo*. Nec obstare illud Iacobi *Orent super eum*. Nam forma Sacramentalis à sanctis Patribus vocatur oratio, etiamsi sit indicatiua. Sed negatiuam sententiam Nugnus *in addit. ad 3. part. quaest. 35. art. 6.* & alij adeo certam existimant, vt dicant hoc Sacramentum collatum cum forma indicatiua iterandum esse sine conditione, quia non possunt esse institutae pro vno Sacramento duae formae non habentes eundem sensum.

Quid si adhibeatur forma indicatiua, (Vngo te oleo, etc.)

Ergo

Ergò si deprecatiua est sufficiens, non erit sufficiens indicatiua, cum non habeat sensum illi æquiualentem. Sed sententiam Becani probabilem putauit Suarez *in* 3. *p.tom*.4. *disp*.40.*sec*. 3. *n*.7. Cum quo contra Nugnum dicendum est, validam esse hanc formam: *Vngo te Oleo sancto, & Deus tibi remittat quidquid peccasti*,&c. quia verbis indicatiuis adiungitur sufficiens deprecatio. Grauiter tamen peccaret, qui hac forma vteretur. *p*.3.*t*.4. *ref*.175. Vel partim indicatiua, partim deprecatiua?

EXTR. VNCT. SVBIECTVM.

14 † EXTREMÆ Vnctionis subiectum capax, non est quicumque moriturus, sed tantùm moriturus ex infirmitate, siue illa procedat ex morbo, siue ex vulnere, siue ex partu, siue ex senectute. Vnde non potest vngi suspendendus, nauigationem procellosam aggressurus, &c. quia Apostolus ait: *Si quis infirmatur*. Extrema Vnctio non potest cõferri ei, qui suspendi debet.

15 Requiritur etiam vsus rationis. Vnde perpetuo amentibus dari non debet †. Secus, si aliquando sani fuerunt, & hoc Sacramentum petierunt expressè, vel tacite in receptione aliorum Sacramentorum & probabile sit, illos petituros fore, si possent. Ita Zambranus *de sacr. extr. vnct. cap*. 5. *dub*. 2. Qui aduertit, in tali casu furiosum resistentem esse ligandum, & fortiter tenendum, seclusis tamen laicis ad tollendum scandalum. Quod sanè necessarium foret, si aliud Sacramentum recipere non potuisset. *p*. 2. *t*.14. *resolut*. 78. & *p*.5.*t*.3. *resol*.84. Sed tãtum infirmis, Vsum rationis habentibus. Vnde non debet cõferri perpetuo amentibus.

16 Pueri etiam ante vsum rationis vngi non debent. At statim post vsum rationis vngi possunt, non enim expectari debet tempus Communionis, quia maior discretio requiritur ad Communionem, quam ad hoc sacramentum. Ita Hurtado *de sacr. extr. vnct. diff*.10 contra Sotum *in* 4. *d*. 23. *q*. 2. *art*. 2. Immo si dubium sit, num in puero lumen rationis irradiet, vngi debet sub conditione, *si es capax*. Ita Sancius *disp*. 27. *num*. 17. & nouissimè Lugo *de Euch. disp*. 13. *sect*. 4. *nu*.41. *p*.3. *t*.4. *ref*. 169. & *p*.5. *t*.3. *ref*. 85. Qui nunquam mentis compotes fuere, nec alia Sacramenta suscepere. Nec pueris. Nisi post vsum rationis. Vel in dubio, sub conditione (si es capax.)

17 Neque verò necesse est, vt hoc Sacramentum suscipiens aliquando peccauerit, quia materia huius Sacramenti non sunt peccata, sicut Pœnitentiæ. Et effectus, nimirum remissio peccati, & auxilia quibus infirmus in illa lucta dœmoni resistat, sunt distincti, & vnus conferri potest ei, qui non est alterius capax; vnde satis est, quod infirmus peccare possit. *part*. 3. *tract*.4. *ref*.172. Sed, quia peccata non sunt materia huius Sacramenti.

18 Igitur illud non est denegandum puero post vsum rationis, quem Parochus de Confessione cognoscit, nunquam actualiter peccasse, quia iuuare illum potest, ne peccet, & conferre sanitatem, si expedierit. Nec falsificabitur forma, *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti*: nam sensus est, *Conferat tibi Deus gratiam de se remissiuam*, &c. Ob quam rationem non falsificatur forma absolutionis, cum confertur ei, qui iam est in gratia per contritionem. Ita Suarez *tom*.4. *disp*.42. *sec*. 2. *nu*.10. quidquid neget Sancius *n*.18. *p*.3. *t*.4. *ref*. 181. Nec ob eamdem rationem deneganda est vnctio adulto recenter baptizato, qui nullum post Baptismum peccatum commisit, sicut testatur Sancius *nu*.28. non esse denegatum Matriti *an*.1620. Et ita docet Præpositus *in* 3. *p. q. vn. de Extr. vnct. dub*.7. *n*.6. contra Nugnum *in* 3. *p. qu*.32. *art*.4. *p*.3. *tr* 4. *ref*. 172. & *p*.5. *tr*.3. *ref*. 6. Item inungendi sunt oculi, & aures cœci, & surdi à natiuitate: tum, quia peccare potuerunt per interiores potentias illis membris correspondentes, vt desiderio actus mali illius sensus: tum etiam, quia satis est habuisse potentiam peccandi. Ita Præpositus *vbi sup. dub*.8. *num*.73. Qui addit, quod si desit organum, vngi debet locus propè illud. *p*.5. *t*.6. *ref*.11. Conferri potest puero, qui numquam actualiter peccauit. Et adulto morienti statim post Baptismum. Et inungi debent oculi & aures cœci, & surdi à natiuitate, vel loci Vicini.

19 Si

Peccator vero non debet esse necessariò confessus, sed sufficit, quod sit contritus, vel attritus cum opinione contritionis.

Expedit tamen prius confiteri si potest.

Et potest sacra Vnctio iterari in eadem infirmitate longa, si periculum iterato occurrat.

Coriosa circa extremam vnctionem.

19 Si verò adsint peccata, & timeatur tempus defuturum, tunc debet præmitti Confessio: quia prius adhibenda sunt Sacramenta necessaria, deinde vtilia. Sed casus potest accidere, vt extrema Vnctio exhiberi debeat absque eo, quod infirmus communicauerit, si v.g. adsit periculum vomitus. Immo etiam absque eo quod confessus fuerit, vt si ita morbus eum præuenerit, vt nec signa pœnitentiæ dare possit. Immo quantum est ex ordine Sacramentorum, potest regulariter vngi peccator absque præuia Confessione. Nam ad hoc Sacramentum dignè suscipiendum ad summum satis est contritio, vel attritio putata contritio. Ita Filliucius *tom.1. tr.3.c.5.n.114* & Barbosa *de off. Parochi c.22.n.36.p.5.t.3.res.92.*

20 In vna infirmitate, in qua infirmus non nisi semel appropinquat morti non debet Vnctio iterari. At si infirmitas est longa, & post vnctionē in periculo mortis à quo infirmus liberatus sit, elapso aliquo tempore arbitrio prudentis viri in aliud periculum incidat, etiā si plenè nō conualuerit, potest iterum vngi. Vide Kellisonium *to.2.in 3.p.q.33.art.2. p.5.tr.3. res.96.*

Imò collata infirmo non grauiter, vel periculosè laboranti est inualida, Suarez & alij, in dubbio vero quando Medici hæsitant de eius salute debet ministrari. Chapeauilla, si postea infirmitas de non periculosa fit periculosa, & prima vnctio fuit inualida, potest iterum ministrari. Quntanad. *p.9.tr.6.res.45.*

EXTREMAE VNCTIONIS

Minister.

Minister huius Sacramenti est solus Sacerdos.

Non excommunicatus aut suspensus.

Non oportet, quod sit vnus.

Vnde si vngens moriatur post aliquam vnctionē, ait Molfesius, alium reliquas supplere debere.

Mæratius putat debere de nouo incipere.

Possunt verò in periculo multi vngere, vnus oculum, alius autem, &c.

At nemo vngere potest seipsum.

21 † MINISTER huius Sacramenti non potest esse, nisi Sacerdos: eius enim ministerium est actus Ordinis Sacerdotalis. Quo Sacerdos priuatur per excommunicationem denunciatam, & suspensionem ab officio, vel exercitio Ordinum, seclusa tamen necessitatem, vt dictum est V. *Excommunicationis nu.10.* Non debet esse necessariò vnus †. Et ideò in casu necessitatis, quando v. gr. quis incidisset in amentiam post peccatum mortale, de quo solum habuisset attritionem, nec petijsset confiteri, ac proinde absolui non posset, in tali inquam casu, si Sacerdos linire incipiens, peractis duabus, vel tribus vnctionibus cum suis formis, moriretur, alius non deberet, neque posset illas repetere, ait Molfesius *tomo 1. tr.4.c.3.nu.54.* Sed alias supplere deberet. Sicuti, si Sacerdos post consecratam Hostiam satis cederet, alius deberet solum calicem consecrare. Et sic videtur docere D. Thomas *dist.23. artic.1.* Verumtamen, quia hoc, quamuis probabile, non est certum, benefaciet secundus Sacerdos in hoc casu (ait Mæratius *tomo 3.disp.10.sect.2. num.8.*) si vnctiones ab initio repetat; quia id infirmo esse potest vtilius, *p.5.tr.3.res.87.* Si verò infirmus statim decessurus timeretur, possent ei vnctiones simul à pluribus Sacerdotibus adhiberi: quia, vt docet Mæratius *ibid. sect.1. nu.1.* hic vngendi modus est validus, cum inter vnctiones partiales ordo non sit de essentia, ac proinde in necessitate licitus. Ita Præpositus *in 3.p.q.vn. dub.5.n.37.Ibid.res.88.p.9.tr.7.res.56.*

22 Deinde, minister huius Sacramenti debet esse distinctus à suscipiente: sicut omnia alia Sacramenta, quæ in vsu consistunt. Colligitur ex modo loquendi D.Iacobi 5.ibi *Orent super eum, vngentes eum.* Et sanè mutaretur substantialiter forma, si diceretur, *Indulgeat mihi*: sicut mutaretur forma Baptismi ex D. Thom. *quest.66. artic.5. ad 4.* dicendo,

Baptizo

Baptizo me. Ita Mercerus *in 3.p.q.32.artic.5.p.5.tr.3.resolut.94.*

23 † Rursus extra necessitatem debet esse Parochus, quia vngere, est actus iurisdictionis †. sufficit autem licentia Parochi. Et in necessitate sine licentia: immo cum resistentia Parochi ministrare potest simplex Sacerdos, etiam Religiosus contra Gauantum, v. *extrema vnctio*, *nu*.3. Ita Fernandez *p.3.c.10.§.1.nu*.8. vbi etiam notat, pœnam excommunicationis inflictam in *Clement*. Religiosis hoc Sacramentum extra necessitatem ministrantibus, incurri etiam à Sacerdote sæculari. In quo cum ipso dissentit Victorellus *in append.ad Possev.c.9*.quia pœnæ sunt restringendæ, *p.5.t.3.res.82.* † & ex parte etiam *in p.3.t.4.res.170.§.Notandum* †. Aduerte hic, quod in necessitate, absente Parocho, tenetur infirmum vngere ex charitate simplex Sacerdos; non tamen sub mortali. Nisi infirmus confiteri, & communicare non potuisset. Sic Layman *lib.5.tr.8.c.7.num.3. res.170. cit.* §. *Ad secundam*. & non debet mitti, vt laicus vngat infirmum, *p.9. tract 7. res.43.*

Debet etiam minister esse Parochus, vel eius licentiam habere.

Seclusa necessitate:

In qua simplex Sacerdos, deficiente Parocho non tenetur regulariter ministrare sub mortali.

Mitti non debet.

24 † Et verò, quicumque ille sit, minister adhibere debet respondentem, & præmittere precationes Ritualis †. *Sed*, si periculum vrget, potest vtrumque omittere. Tannerum *tomo 4.disput.7.q.1.dub 3. num.85. p.5. tr.3.res.91.§.Notandum est,p.9.tr.6. res.46.* Et ommittere septem Psalmos pœnitentiales, non est peccatum mortale, dummodo non sit in aliqua Synodo præceptum sub tali peccato; imò in necessitate potest ministrari sine super pelliceo, sicut potest viaticum, *ibid.res.46.* Obseruat etiam Barbosa, *de offic. Parochi,c.22.num.*44.non debere Parochum deferre sacrum oleum absque lumine nec illud deferre in domum, siue ante vnctionem, vt noctù vocatus promptior inueniatur; siuè ab illa rediens, vt citius se expediat. Sed hoc vtrumq; citra periculum irreuerentiæ, aut scandali, non esse peccatum mortale. *Ibid.* initio.

Debet tandem minister adhibere responsorem, & preces.

Et nō deferre oleum sine lumine, aut in domum:

FALSARIVS.

1 † FALSARIVS dicitur, qui in scriptura publica falsitatem committit †. Sed an qui mutat scripturam in aliquo, nixus nihilominus veritati, dicatur falsarius? verb. g. facta est apocha alicuius solutionis cum subscriptione testis: amittitur; qui illam reficeret, & loco testis subscriberet, esset nè falsarius? Iterum: Petrus mutuat centum Caio pecunia numerata. At Notarius in instrumento non apponit illud *pecunia numerata*, potest nè nouum instrumentum cum illis verbis effingere? Rursus: Episcopus concedit Sacerdoti facultatem audiendi Confessiones, & absoluendi reseruata: At Magister Notarius in litteris non apponit facultatem in reseruata, potest ne ille apponere? Ad quæsitum generaliter negatiuè respondet Clarus *libr.4.§.falsum num*.34. Et in particulari duos primos casus concedit Gyptius *dì cas.reser.cap.* 13.*cas.7. num.7.* vltimum Bellochius *p.2. qu.9.numer.*13. quia ex *l. cum filius*, §. *heres meus ff. de legat.2.* non potest dici falsum, quod innitatur primordio veritatis. Sed ipse *par.3.tract.6.resolut.56.* cum Naldo *summ.V. Scriptura, numer.7.* & alijs doceri, mortale peccatum esse, amissa vera scriptura, similem confingere: quia est contra virtutem veracitatis, & cedit in Reipublicæ detrimentum. Cœterum probabile est, quod si quis corrigeret litteras iuxta mentem Pontificis, vt (si supplicatio facta sit pro Petro Panormitano, & litteræ expeditæ sint prò Petro Messanense) si quis litteras conformaret cum supplicatione, non peccaret, nec incurreret excommunicationem Bullæ Cœnæ. Ita Naldus *ibi V.falsum,nu.4.p.5.t.14.res.40.*

Falsarius qui falsificat scripturam publicam.

Etiam si nitatur primordio veritatis.

Non enim licet, amissa vera scriptura, consimilem fingere.

Aut similia facere.

Licet tamen corrigere litteras dispensationum ad mentem Pontificis.

2 Fal-

2 Falsarius quoque est, qui dispensationem Apostolicam mentitis causis impetrauit, in quo casu dispensatio non valet. Sed de hoc vide Ver. *Dispensatio à numero* 7.

Corrigere scripturas secundum mentem Pontificis nonincurritur censura.

3 Illicitum est falsificare scripturas, quamquam verum dicant *par.9.trac. 8.ref.61*. Sed corrigere aliquam secundum mentem Pontificis in suis litteris non incurritur in Censuram Bullæ Cœnæ sed fautores, & defensores falsificantium incurrunt in pœnam falsariorum non reseruatum in Bulla. *par.9.trac.7.ref.15*.

FESTVM

Seruare.

Seruandum est festū, audiendo sacrum.

1 †. PRæceptum de seruandis diebus festis duobus completur, auditione Missę, de qua V. *Missam audire*, & abstinentia ab operib. seruilibus, vt fodere terram, fabrifacere, & similia. †

Et abstinendo ab operibus seruilibus.

2 Et quidem hoc prohibetur Christianis tantùm. Vnde non damnarem dominum, qui prædicta opera imponeret mancipio infideli: quia iste non peccat, cum non teneatur legibus Ecclesiasticis. Qua ratione docuit Laym. *lib.1.trac.4.cap.5.nu.3.* licitum esse imponere opera seruilia perpetuò amentibus, quamuis contrarium doceat Fernandez *par.3.mandam.3.num.16.p.5. tr.4.ref.7.& p.7.tr.7.ref.58*.

Ac iuramentis iudicialibus tantum.

3 Prohibentur etiam diebus festiuis iuramenta *c.ap.1.de ferijs*. Vbi Abbas putat prohiberi etiam extraiudicialia. Sed Caietanus *in 2.2.quæst.122.art.4* cuius sententiam probabilem existimo cum Layman *lib. 4.tract.7.c.2.num.* 8. putat prohiberi solummodo iudicialia, quæ solemniter præstantur coram Iudice: nam de tali materia agit textus, & alioquin omne iuramentum priuatum, ex eo solùm quòd in festo fiat, esset speciale peccatum. Igitur si absit scandalum, non peccant Notarij celebrantes contractus in diebus festiuis. Quod si in festis celebrant contractus rusticorum, qui in profestis absunt à Ciuitate, Rodriq. *tom. 1. cap.122. numer. 3.* eos excusat etiam ratione necessitatis: ob quam in paruis oppidis ait Suarez *de Relig. tom.1.lib.3.cap.30.num.17.* permittit iudicia litigantium diebus festis, quia in profestis rusticani non adsunt *par.2.trac.15.ref.34.* † & referendo iterù. *par.4.tr.4.ref.62.§.Nota etiam* †.

Nam Notarij, cessāte scandalo, possunt celebrare contractus.

Maximè rusticorum

Quoniam verò scribere, & transcribere non est opus seruile, non peccat Commissarij, & Notarii, vel alii, acta Curiæ, sermones, & alia transcribente.

Etiam ex mercede.

4 Commissarij, Notarij, & alij officiales acta Curiæ transcribentes, sicut etiam alij transcribentes sermones Prædicatorum, & DD. allegationes pro mercede in diebus festis, non peccant mortaliter: quia scribere non est opus seruile, cum sit actio de se mentalis, & spiritualis, etiam si non fiat gratia addiscendi, sed sine proprio profectu, & ex mercede: nam hoc est per accidens, & non est seruile. Ita Suarez *de Relig. tom.1.lib.2.cap.25.n.4.* contra Caietanum *in 2.2.q.122.art.4 p.2.tr.15.ref.35*.

Quæ ratio excusat etiam Typographos ordinantes caracteres.

Pictores.

5 Similiter Typographi characteres in die festo ordinantes, non peccant mortaliter: quia hoc etiam est opus de se mentale, non seruile. Ita Homobonus *volumin.1.part.2.resp.34*. At verò prælo incumbere est merè seruile, & ideo in diebus festis illicitum. Ita etiam Homobonus *vbi supra par.4.tract.4.resolut.62.* Quod etiam de Pictoribus docet Layman *lib.4.tractat.7.cap.2.num 3*.

Digladiatores.

6 Digladiatores etiam, vulgo *Schermidori* artem in die festo exercentes, excusantur à Granado in *2.2.controu.3.tract.12. disput.4.sect.7. nu.67.* existimante contra Suarez *de Relig. tom.1.lib.2.cap.28.num.*8. exercitium armorum

rum non esse opus seruile, sed liberale, sicut saltare, pulsare citharam, &c. Et ita etiam ego sentio. *p.4.tr.4.res.*230. Immò probabilis etiam est opinio Granado *vbi sup. num.*65. contra Suar. *vbi supra*, quòd diebus festis licitum sit bellare, etiam seclusa necessitate, si Missa audiatur. Immò contra Rodriquez *summ. par.*1. *cap.* 126. *num.* 10. puto, id nec esse peccatum veniale. Adde, quòd stando in contraria sententia, ferè semper est licitum. quia semper adest aliqua vtilitas, vel necessitas in non differendo bello in aliud tempus: vnde excusantur etiam, qui vrbes, & oppida aggeribus, vallo, & fossa muniunt, &c. *par.*4. *tract.*4. *resol.*229.

Et in bello aggeres, & alia fabricantes.

7 Piscatio, aucupatio, venatio secundum aliquos sunt opera de se seruilia, ac proindè illicita. Ita Suarez *tom.*1. *lib.*2. *cap.*28. *num.*3. Sed Granado *in* 2.2. *contr.*3. *tr.*12. *disp* 4. *sect.*7. *num.*65. docet venationem ferarum non esse seruilem, licet fiat propter lucrum: piscationem vero esse seruilem, si fiat ferendo retia, remigando, &c. Filliuc. *tom.*2. *trac.*27. *cap.*9. *num.* 172. 173. docet, non esse illicitam venationem, piscationem, &c. industriosam, & ob recreationem: esse verò illicitam si sit laboriosa, & ex officio. Aduerte etiam, quod Suarez admittit ratione consuetudinis venationem in die festo. Non autem piscationem. *par.*4. *tr.*4. *res.*221.

Quid de piscatione? Aucupatione? Venatione? Multi multa.

8 Computare diebus festiuis cum operarijs, & illis mercedem soluere, non est illicitum: quia voces, aut recognitio scripturarum, & *de le taglie* non sunt opus seruile; numeratio verò pecuniæ ex mercede præbendæ, est parua quantitas. Contrarium docet Marchantius *resol. past. ad Decal. parte* 1. *cap.*3. *q.*5. *p.*5. *tr.*13 *res.*183.

Item non est seruile computare cum operariis, & mercedem soluere.

9 Iter agere (& consequenter saltare, choreas ducere, &c.) non est opus seruile, quia est actio naturalis in quadam corporis situatione consistens; quia propter in die festo non est illicitum. Ita Suarez *de Relig. tom.*1. *lib.*2. *cap.*27. *num.*2. contra Sotum *de iust. lib.*2. *q.*4. *art* 4 *p.*4 *trac.*4. *res.*122. §. *Notandum*. Vnde agasones, seu muliones inchoantes iter cum bestijs oneratis in die festo, raro peccant mortaliter. Nam si aliquando peccant, id est ratione laboris in leuando, & imponendo onera, quod est opus seruile: sed hoc vt plurimum fit in paruo tempore Suarez verò *vbi sup. num.*3. illos excusat solum in continuatione itineris in profesto inchoati, ratione publicæ vtilitatis, vel vitandi proprij nocumenti. *p* 2 *tr.*15. *res.*36.

Iter agere. Saltare. Choreas ducere. Vnde muliones iter in festo incipientes cum bestiis oneratis raro peccant mortaliter.

10 † Opera seruilia in diebus festiuis exercentes excusari possunt: primò, ratione necessitatis: secundò, ratione lucri transitorij: tertiò, ratione consuetudinis. Nam festum seruare debemus ex lege humana quæ consuetudine tolerata à Prælatis reuocari potest, saltem quoad aliquem actum: quartò, ratione pietatis: & quintò, ex paruitate materiæ †.

Qui verò opera seruilia exercent, excusari possunt.

11 Itaque ratione necessitatis excusantur sartores, conficientes in dieb. festis vestes, vel alia pro funere, & interdum etiam excusantur, si post mediũ noctis præcedentis festum laborare coguntur, vt vestes promissas perficiãt. Ita Laym. *li.*4. *tr.*7. *cap.*7. *num.*2. *p.*4 *tr.*4. *res.*62.

Aut ex necessitate, vt sartores laborantes pro funere, etc.

12 Ratione lucri transitorij concessit Summus Pontifex in cap. *licet, de ferijs* piscationem halecum, quæ vno anni tempore transire solent, quod etiam intelligendum est de piscatione thymnorum, & piscium similium. Id quod Fernand. *par.*1. *cap.*7. §.1. *num.*6. & Caietanus *summ. V. Festus dies c.*1. extendunt ad quodlibet lucrum transitorium repentinè occurrens: & ex hoc capite excusant tonsores in diebus festis tondentes, propterea quod in alijs diebus propter occupationes tondendi non accedunt. (Quod etiam docet Homobonus *volum.*1. *par.*2. *resp.*36. *par.*4. *tr.*4. *res.*62. §. *Notandum*. Sed supradictam opinionem improbat Suar. *de Relig. tom.*1. *lib.*2. *cap.*33. *num.*9. quia in eo c. Summus Pontifex respexit ad vtilitatem publicam, & ideo non debet fieri extensio ad priuatam singulorum. Ego verò opinionem Fernan-

Aut ratione lucri transitorii vt piscatores halecum, et thymnorum. Et secundũ aliquos, barbitonsores.

dez

dez tunc solum libenter admitterem, quando vtilitas, & lucrum transitorium cessans esset tanti momenti, vt eius amissio non mediocre nocumentum à prudente iudicaretur. Tonsores verò si barbam vnius, vel alterius radant, excuso ex paruitate materiæ; si verò radant omnes, vbi adest talis consuetudo tolerata, ratione consuetudinis *p.2.tr.15.ref.34.*

Aut ratione pietatis, vt laborantes in eleemosynam.

13 Ratione pietatis, quamuis magis placeat sententia Caietani in *2.2. qu.122.art.4.* non excusantis laborantes in die festo, cum extra necessitatem opus præceptum Religionis non debeat prætermitti; tamen Palatius in summa excusat opera seruilia exercentes in die festo ratione pietatis, & propter eleemosynam. Idem docet Villalobos *man.cap.22.numer.80.* quoad opera seruilia quæ secreto fieri possunt *par.4.tract.4.ref.177.* Idemque docet Marchantius *resolut. Pastor. ad Decalog. par.1.cap.3.quæst.2.* exemplificans de eo, qui laboraret in gratiam Templi, vel loci pij, præsertim si id faciat de licentia Parochi *p.5.tr.13.ref.83.* Excusantur quoque ratione pietatis puellæ in die festo suentes, vel aliud opus facientes ad vitandum otium, & ne ad fenestras se conspiciendas exhibeant. Ità Sà *V.festum, num.6.* & Homobonus *volum.1.par.2.resp.35.* contra Comitolum *lib.4.q.37.p.4.t.4.ref.62.* in fine, & referend o olim *p.3.tr.5.ref 8.§.Notandum est etiam hic.* Ornantes tapetibus, & aulæis Templorum parietes vulgo *paratori* possunt hanc artem in die festo exercere, quamuis in præcedentibus diebus id facere potuissent. Ita Bonacina *de leg.disput.5.qu.vn.punct.3.num.3.* contra Conradum *p.2.quæst. 233.par.3.tr.5.ref.8.§.An qui.*

Puellæ suentes ad fugiendum otium.

Parietes Templorũ ornantes.

Aut tandem ex paruitate materiæ.

Vt laborantes per duas horas.

14 Ex paruitate materiæ excusantur opera seruilia exercentes in die festo secundum Reginaldum *tom.1.lib.16.cap.3.num.53.* si laborent minus integra hora. Secundum Marchantium *qq.pastor.cap.3.quæst.2.* si non laborent per tres horas. Sed ego puto cum Filliucio *tom.2.tract.27.cap.11.numer.205.* paucam materiam in hac re esse duas horas. Quod etiam docuerat Henriq. *Compend.cas.moral.cap.7.num.5.* & docet nouissimè Granado in *2.2.contron. 6.tractat.2.disputat.2.sect.6 num.54. par.2 tractat.15. resolut.36. §. Qua nam par.3.tractat.5.resol.8.* in fine, & *par.5.tractat.5.resol.6.* Aduerte autem, quod in operibus forensibus, & iudicialibus paruitas materiæ non debet sumi ex quantitate temporis insumpti, sed ex qualitate operis. Vnde venditio rei magni momenti, cum magna solemnitate celebrata, etiam per paruissimum tempus, esset peccatum mortale. Quod à fortiori procedit de actibus iudicij. Secus si res vendita esset parui momenti, vt vendere calceos, &c. Ita Palaus *tom.1.tr.9.disp.2.pun.3.n.4.ref.6.cit.§.Non desinam.*

Non tamen opus forense magnæ considerationis exercentes, quantumuis breui tempore.

15 Laborans in die festo non potest puniri à Iudice laico, sed tantum ab Ecclesiastico, ad quem spectat ad hoc licentiam concedere. Et sic declarauit Sacra Congregatio apud Megalium, *consil.97. numer.2. parte 4. tractat.1.resolut.94.*

Causa festorum ad Iudicem Ecclesiasticum spectat.

FESTVM

Statuere.

Dies festi de iure statui debent cum consensu populi.

16 EPISCOPVS non potest sine consensu populi dies festos instituere, ex cap. *conquestus, de ferijs.* Vnde ait Palatius de *controuers. lib.2.cap.10.* quod si ipse solus instituit, non tenentur populi illos seruare, id si præcipit seruari sub excommunicatione, prouocandum esse ad Metropolitanum, vel si ipse est Metropolitanus, ad Papam. Alioqui enim Episcopi instituent festos, quos volent, cum maximo eorum, qui suis laboribus

victitant, detrimento. Sed hoc procedit de iure: nam Fagund. *trac.2.lib.1.c.3.nu.11.* & alij asserunt, de consuetudine dies festos sola Episcopi auctoritate indici; adhibito Clericorum consilio, non suffragio. Et si populi consensus requiritur, sufficienter haberi, quoties non contradicit. Quod autem Episcopus in synodo dies festos statuere possit, tradit Gauantus *in enchir.p.2.alleg.*105.*n.*39. Debet tamen Episcopus esse parcissimus in institutione festorum. Ita Sayrus *lib.7.c.3.n.16.p.4.t.4. ref.*178.

At ex consuetudine statuit Solus Episcopus.

Qui in hoc sit parcissimus.

17 Et, quamuis Suarez *de Relig. tomo primo lib.2. cap.11. num.4. & 5.* doceat, licere Episcopo instituere diem festum alicuius Beati nondum canonizati; quia beatificatio est quædam canonizatio minori apparatu celebrata; Ego tamen contrarium teneo cum Villalobos & Castellino *de canon. sanct. capit.2. punct.6. §.2. & sequent.* Vnde, vt Respublica Venetorum festum B. Salonij coleret, à Summo Pontifice Paulo V. impetrauit. *par.3. tr.5.res.9.*

Et non statui colendum diem Beati nondum canonizati.

F I D E S.

1. † FIDES definiri potest, assensus eorum, quæ Spiritusanctus Ecclesiæ reuelauit, quia Spiritusanctus reuelauit. Fidei materia est omnis veritas reuelata, quæ in sacris scripturis, traditionibus Apostolicis, Concilijs approbatis & declarationibus summi Pontificis, quatenus talis, continetur. Alia est implicita, qua quis credit quidquid tenet Ecclesia: alia explicita, qua quis credit fidei veritates in se ipsis distinctè, vt Trinitatem diuinarum Personarum, Vnitatem Essentiæ, &c.

Fidei definitio.

Materia.

Diuisio.

2 Iam verò, nemo tenetur habere fidem explicitam omnium, quæ credenda sunt. Est enim ferè impossibile omnes articulos, & veritates scripturæ, Conciliorum, &c. ab aliquo sciri. Sed satis est, quod quisque aliquos credat in particulari, & explicitè, pro qualitate scientiæ, & personæ, reliquos verò implicitè, id quod est necessarium necessitate medij. Nam, *sine fide impossibile est placere Deo* †.

Necessitas.

3 Mysteria Circumcisionis, aduentus Magorum, & missionis Spiritusancti non oportere explicitè credi, docet Tannerus *in 2.2.disp.1.q.7.dub.3.nu.*68. Et ideo ait Coninch *in 2.2.disp.14.dub.10. nu.*192. dicta mysteria ignorantes non peccare mortaliter. Idem de Communione Sanctorum ait Villalobos *to.2.tr.1.diff.4.nu.3.* contra Turrianum *in 2.2. to.1. disput.28. dub.1.* Idem de creatione mundi in tempore Suarez *de fide disp.12. sect.4. nu.9.*6. Et probabilem esse opinionem multorum idem dicentium de Virginitate B. Virginis post partum: quamuis oppositum sit probabilius. Substantiam, & rationem Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ omnes explicitè scire debent. Sicut etiam aliorum Sacramentorum, quando quis ea suscipere voluerit. Ita Villalobos *vbi sup. nu.*4. & alij contra Lorcam in 2.2. *q.2.art.8.disp.23.mem.1.nu.19.p.3.tr.5. ref.*48.

Fides explicita circumcisionis aduentus Magorum, & descensus Spiritus sancti, non necessaria.

Sicut nec communionis Sanctorum.

Quid de fide creatio nis in tempore.

Et Virginitatis Mariæ post partum.

Fides explicita Baptismi, Euchar. Pœnit. quoad substantiam, necessaria.

Sicut aliorum Sacramentorum, quando suscipiuntur.

4 S. Trinitatis, & Incarnationis fidem Sanchez *sum. tomo 1. lib.2. cap.2. concl.6.* & Doct. communiter tenent debere esse explicitam in adultis. Alioqui (inquiunt) posset Iudæus saluari, seruando legem Mosaicam, quæ implicitè continet fidem Christi. Sed contrariam sententiam Soti in *4. dist.5. qu. vnic. tract.2.* puto etiam probabilem cum Marchantio. *Card. Sacram. qq. Pastor. tr.5.c.2. q.7.* Nam Deus non plus requirit ab hominib. quam illi possint. Sunt autem inter Christianos adeo rudes, vt huiusmodi mysteria non apprehendant, quod plerumque euenit in surdis, & mutis. Vnde ait Azorius *to.1.lib.8. c.6. q.6.* quod rudis, qui non potest percipere mysterium Trinitatis, satis est, quòd credat explicitè alios clariores, scilicet, Christum filium Dei, natum ex Maria Virgine, passum, crucifixum, &c.

Fid. S. Trinitat. & Incarnationis debet esse explicita in adultis.

Quamuis probabile sit aliquos valde rudes excusari.

Et Tannerus *ubi sup. dub. 2. nu. 49.* quòd, qui nullo pacto ea mysteria concipere potest, comparandus est in hac re cum fatuis, & infantibus, quos præceptum non obligat. Vide Sanch. *ubi supr. c. 3 nu. 18. & 23.* docentem, quo modo rudes dicantur explicitè credere, etiam si substantiam articulorum non percipiant. *p. 3. t. 5. res. 46.* & referendum iterum *inp. 5. t. 13. res. 84.*

Qui etiam excusantur à mortali si ignorent. Credo, Pater noster, Aue Maria.

Decalogum, & signum Crucis: dummodo horum substantiam sciant.

5 Nota etiam hic, quod quamuis fideles suadendi sint, vt Symbolum, Decalogum, Orationem dominicam, & Aue Maria explicitè sciant, & memoria retineant, sicut etiam signaculum Crucis; non tamen est peccatum mortale, sed veniale, illa nescire, dummodo illorum substantia sciatur, & intelligatur. Ita de primis quatuor Suarez *de fide disp. 13. sect. 5. nu. 8.* contra Palatium *in 4. dist. 15. disp. 19.* & de signaculo Crucis Sanchez *c. 3. nu. 14* contra Villalobos *in sum. to. 2. tr. 1. diff. 4. num. 12. p. 3. t. 5. resol. 48. §. Et tandem,* & olim *p. 2. t. 16. res. 12.*

Fides interna quoad habitum semper necessaria.

Quoad actum non item.

6 † Fides necessaria est, tam interna, quàm exterior illius confessio † Et quidem interna quoad habitum semper est necessaria: quoad actum ait Villalobos *diff. 2. num. 2.* per se obligare infidelem, quando sibi Fides sufficienter proponitur; pueros baptizatos nutritos inter fideles, cùm ad vsum rationis pertingunt, & Fidei mysteria audiunt necessario credenda. Item quando fidelis tentatur de Fide, vt tentationi resistat. Addit Mendoza in *2. 2. disp. 95. §. 5.* contra Sanchez *c. 1. num. 2.* obligare etiam fidelem in articulo mortis, vnde tunc à circumstantibus ad actus fidei excitari solet. Item, & intra singulos annos ad conseruandum habitum. Per accidens autem ait Villalobos *ubi supr.* adesse obligationem eliciendi actum fidei, quando instaret præceptum illam exterius confitendi. Item quàndo recuperanda est gratia amissa: nam ad hanc requiritur spes, ad spem Fides. Et cum adesset periculum committendi aliquod peccatum in alia materia: si actus Fidei non eliceretur. *p. 5 t. 13 res. 19.*

Sed aliquando per se.

Et aliquando per accidens.

Fides externa non obligat ad profitendum cuicumque, & semper.

7 Præceptum exterioris confessionis fidei non semper obligat ad respondendum infideli interroganti, an aliquis sit Christianus. Sed regulariter tunc solum, quando Fidei crederet in Religionis iniuriam, aut proximi nocumentum. Ita Bañez in *2 2 q. 3 art. 2.* In alijs autem casibus potest quis interrogantem aliquo pacto eludere, non tamen negare, se esse Christianum. Ita Fillincius *tom. 2. tr. 22. c. 3. nu. 65. p. 3. t. 5. res. 49.* in fine.

Sed quando ita exigit Religionis honor aut proximi necessitas.

Episcopi, & beneficiati curati in ingressu ad beneficia tenentur emittere fidei promissionem.

8 Professio fidei emittenda est ex Trident. *sess 24. c. 12.* ab omnib. prouisis de beneficio curato infra bimestre à die possessionis, sub pœna amissionis fructuum. Sed hæc pœna non incurritur ante sententiam. Et qui ex ignorantia, vel inaduertentia omisit, nec post sententiam soluere tenetur in conscientia. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 1. diff. 6. nu. 6.* Qui addit, non solum ab his dictam professionem fieri posse per Procuratorem, sed etiam ab Episcopo. Sed Bonacina *de elect. dist. 50. nu. 3.* & alij dicunt, professionem fidei fieri debere per semetipsum, & sic declarauit sacra Congregatio ann. 1620 teste Barbosa *in summ. V. Professio fidei 1. § 2. P. 5. tr. 14. res. 23.*

Licet ob magnam causam vti pileo cũ tobalea alba in terris Turcarum.

Vel cum signo flauo more Iudæorum.

Non tamen vestibus per se ordinatis ad cultum falsæ sectæ.

9 † Quamuis autem non semper sit necessarium, fidem exterius confiteri, est tamen semper necessarium, non ostendere per se aliquam sectam. Sed his non obstantib. † Existimo cum Sà *V. fides nu. 5.* contra Caietanum in *2. 2. q. 3. art. 2.* licitum esse ob periculum mortis, ob instam ab hoste victoriam reportandam, vel ob aliam causam grauem, & necessariam, vti in terris Turcarum pileo cum tobalea alba, & Romæ cum signo flauo more Iudæorum: nam huiusmodi signa non sunt de se protestatiua falsæ Religionis, sed sunt res de se indifferentes. Vnde nec continent mendaciũ, nec fidei negationẽ, sed occultationem tantũ cum materiali simulatione. Confirmatur: nam, quemadmodũ verbis, vel signis æquiuocis possumus ad libitũ vti vel pro principali significato, vel pro alio, etiam si ab audiẽte aliter

intelli-

intelligatur,& hoc ad occultandum secretum:Ita in casu nostro, p.3.t.5.res. 49.& iterum referendo in p.5.t.7.res.33.Plus addit Sanch.c.4.n.20.nimirum licere vti vestibus, per se primo deputatis ad superstitiosum cultum alicuius falsæ sectę,nam semper retinent communem aptitudinem tegendi corpus, ad quem finem potest quicumque illa vsurpare,contempta quacumque alia hominum institutione,& deceptione,etiamsi inde sequatur scandalū. Hæc opinio est probabilis,sed contraria Suar.de fide disp.14. sect.5.n.12. probabilior,ref.49.cit.§.Sed plus,& referendo postea in p.5.tr.7.res.34.

10 Nota hic ex Lorca in 2.2.q.6.disp.24.n.4.licere etiam falsam Religionem fingere vtendo cęrimonijs, quibus illa vtitur in suo cultu, non quatenus talibus,sed ob alium finem,& iustam causam,etiam si fiant ad hoc,vt videntes credant,illa vsurpari,vt cęrimoniæ illius Religionis. Dummodo tales sint,vt ratio cultus ab ipsis separari possit:secundò,vt absit scandalum:& tertiò ne tali vsu obscuretur confessio fidei debita.Ratio autem est,quia hęc non est,nisi simulatio,aut potius dissimulatio. Sed an hæc opinio sit probabilis,alij iudicent:nam illam nouissimè impugnat Coninch de fide disput.15. dub.3.n.28.† Et damnauit Sacra Congregatio S.Officij Et sanè scandalum in hoc casu cessare non potest †. Licitum tamen est in exercitu, vel classe consueta Turcarum vexilla erigere, etiam si esset signum Mahometis. Ita Tannerus in 2.2.q.3.art.2.disp.1.qu.7.dub.1 20.contra Azorium tom.1. lib.8. cap.27.quæst.6.par.3.tr.5.resol.49.§.Notandum est etiam. Licitum etiam est ex dictis,vt plurimum comedere cibos vetitos in terris hæreticorum, & infidelium ad euitandum graue damnum dummodo absit scandalum, & præcepti Ecclesiastici contemptus. Nam signum ciborum,licet aliquo pacto fideles distinguat ab infidelibus, non est tamen institutum ad falsæ fidei professionem.Ita Sanch.c.4.nu.25 p.5.tr.7.res.35.Immò Duuallius in 2.2. de fide q.3.art.3.concl.2.asserit, Catholicos Angliæ vescendo carnibus in Quadragesima, & in diebus Veneris,non peccare, quamuis talis esus fuerit introductus in protestationem Euangelistæ libertatis. Cuius rationes videbis apud ipsum parte 5.tract.7.resolut.33.in fine †. Sed in nullo pacto admittendum est †. An verò liceat ex graui metu idolum Ethnicis, & synagogam Iudęis construere,agnum vendere, &c.vide V.Peccato cooperari,à n.7.

Sed an liceat fingere falsam sectam vtendo illius cærimoniis cum certis cautelis?

Lorca affirmat.

Sed Coninch negat.

Licet autem in bello erigere vexillum Turcarum cum signo Mahometis.

Et comedere cibos vetitos apud hæreticos,& infideles ad vitandum graue damnum.

Nisi alicubi vsus talium ciborum introductus sit in protestationem hæresis,vt in Anglia.

F I L I V S.

1 Filius plebei adoptatus à viro nobili non gaudet nobilitate, sicut qui à patre nobili, & matre ignobili natus est. Diana parte 9.tractat. 7.resolut.83.

2 Filius Ciuis natus antequam pater in numero Ciuium sit adscriptus, gaudet patris priuilegio,par.8.tr.7.res.39.

3 Filius non obligatur in conscientia soluere pecuniam mutuo acceptam a Patre.Valerus etiam si mutuum sit versum in vtilitatem pupilli.Escobar.par.8.tr.7.res.7.par.9.tr.9.res.13.

Filius gaudet priuilegio patris.
Secus de plebeio adoptato.

Non tenetur soluere mutuum à patre acceptum.

F O R N I C A T I O.

1 † FORNICATIO est species luxuriæ, & definiri potest, Concubitus hominis soluti cum muliere soluta. Est peccatum mortale. Ait enim Apostolus ad Ephes.5.Omnis fornicator non habet hæreditatem in Regno Christi. †. Dari tamen potest de ea ignorantia inuincibilis, quæ excuset à mortali: Ita Tannerus in 1.2.disp.4.quæst.9. dub.1.nu.14.

Fornicatio quid?

An sit mortale?

par.4.tr.2.resol.36. An sit peccatum, optare, vt fornicatio esset licita, dictum V. *Desiderium prauum*. Qui fornicationem cum eadem persona frequentat, dicitur concubinarius, qui an absolui debeat ante concubinam expulsam, vide V. *Confessarius à n.36.*

Et an ignorantia à peccato mortali excusare possit?

An mulier ob timorem possit vim impudicitiam pati suspendendo consensum.

2 Cæterum fornicationem vi pati, repugnando vi, conatu, clamoribus, &cet. cum animo non consentiendi, non est mortale. Ita Tannerus *disp. 2. quæst. 2. dub. 4. numero 56.* & alij. Et quamuis mulier fornicationi violentæ cooperari non possit ex quouis periculo, tamen ad vitam mortem, infamiam, &c. potest externam corruptionem pati, non consentiendo, & merè passiuè se habendo, quia dum non vult consentire, & facit quod potest, non tenetur mori, dehonostari, &cet. Præceptum enim resistendi est positiuum quod non obligat in omni euentu, sed iuxta mensuram rationis, & quando non adest tantum periculum. Ita Molfesius *tom. 1. tractat. 8. cap. 2. num. 38.* Quę doctrina procedit contra Salas *in par. 2. tom. 1. tractat. 3. disputat. 3. sect. 1. num. 31.* Quando non adest periculum consensus nam cum tali periculo nullo pacto licet exponere enim se periculo consentiendi est intrinsecè malum, præcepto negatiuo prohibitum, quod obligat in omni euentu, & cum quouis incommodo, *par. 3. tractat. 6. resolut. 31. & in Addit. secundò resolut. 27.*

Et an fornicatio inter Religiosos sit cōtra bonum commune?

3 Peccatum fornicationis inter Regulares est contra bonum commune, si sæpius fiat, ita Miranda *tom. 1. q. 11. art. 2. concl. 2.* Idem docet de crimine nefando Pitigianus *cap. 11. Addit. litt. A.* Valerus verò *V. Inquisitio diff. 1. num. 6.* tunc hæc peccata esse contra bonum publicum, inquit, quando timeri potest publicatio, secus si fiant cum tali persona, & modo, vt verisimiliter credantur nunquam detegenda fore. Aduerte verò, quod quamuis hæc peccata sint contra bonum publicum, debent nihilominus fraterne corrigi, si speratur fructus, quod etiam in casu heresis, & solicitationis docent multi Doctores, *par. 3. tr. 2. res. 69. & par. 7. tr. 3. res. 62.*

4 Fornicatio est per se mala neque vllo vnquam casu posse esse licitam, sic etiam de pollutione dicendum est, & si licet desiderare ob sanitatem, non licet eam procurare Vasq *par. 9. tr. 9. res. 59.* Nec de ea datur ignorantia inuincibilis apud Christianos §. *Nota tamen.*

FVRTVM.

Furtum est prohibitum in septimo præcepto Decalogi.

1 † FVRTVM est iniusta ablatio rei alienæ inuito domino. Est ex suo genere peccatum mortale, & prohibetur in septimo legis præcepto, *Non furaberis.* Et quidem furtum propriè dicitur, quando res aliena sumitur, domino ignorante. Quando verò accedit violentia, dicitur rapina †.

Quod non prohibet surripere bona infidelium de consensu Principis.

Nam Christiani Turcarum mancipia possunt furari, et compensare sibi omnia, damna, etc. ab infideli quocunque.

2 Porrò hoc præceptum de non furando, ait Albertinus *Rubric. de her. in 6. qu. 8. num. 9.* & cum eo multi viri docti, non habere locum in Christianis surripientibus res ab infidelibus cum consensu Principum. Itaque captiui, iniustè ab infidelibus detenti, possunt à dominis particularibus absque iniustitia furari, quantum sufficit ad congruam compensationem pro iniuria captiuitatis, mercede seruitutis, cessante damno emergente in suis negotiationibus, & bonis ob absentiam à patria, etiam pro sufficientia redemptionis, tam à dominis suis, quam ab alijs, eiusdem Reipublicæ, siue Iudæis, siue Turcis. Ita aliqui Theologi in Congregatione de Propaganda Fide apud Peyrinum *priu. Minim. to. 3. tr 4. num. 29.* Immò probabilis est opinio Lublini quod Turcarum mancipia possint subripere quæcunque voluerint, ex tacito sui Principis consensu. Quod quamuis doceat de mancipijs quia Chri-

Immò probabile est furari posse quæcunque voluerint.

Christiani manentes in terris Turcarum, vt plurimum sunt mancipia, extendendum tamen est cum Molina *de iust. tomo* 1. *tr.* 2. *disp.* 37. *nu.* 1. & alijs ad quemlibet Christianum. Et idem dicendum cum Sanchez *opusc. tomo* 1. *lib.* 2. *c.* 4. *dub.* 5. *n.* 38. quoad vectigalia à Turcis imposita, quod nimirum fraudari possit à Christianis. Et ratio horum est, quia Turcæ sunt hostes publici, & bona Christianorum tyrannicè possident. Vnde Principes Christiani habent ius bellum ipsis gerendi, eosque iure belli rebus suis spoliandi. Præsumitur autem adesse consensus Principum, quod omnes illorum bona surripiant, eorumque vires debiliores reddant. Limita prædicta, nisi sequatur scandalum, vel damnum aliorum Christianorum. Item nisi interueniat mendacium, conscientia erronea, aut fractio fidelitatis, vt si quis Turca haberet saluum conductum. In quibus casibus Christiani furantes bona Turcarum peccarent, & si cum Turcis inirent fœdus, vel aliquod saluum conductum, tenerentur ad restitutionem, quia in his furtis nullo pacto præsumi potest consensus Principis Christiani. In aliis casibus Mendoza *q.* 8 *post* 7. *concl.* & *concl.* 8. & alij illos excusant à restitutione: tum quia restituendo augerent vires hostib. Ecclesiæ: tum etiã, quia præsumitur consensus Principis quoad substantiam, si nõ quoad modũ. *p.* 5. *t.* 13. *res.* 98. — Sed cum certis limitationibus.

3 Hoc etiam præceptum non habet locum in extrema necessitate, in qua omnia sunt communia. Vide V. *Pauper*. — Licet etiam furari in necessitate.

4 † Regulariter autem, vt supra diximus, furtum est peccatum mortale, nisi excuset paruitas materiæ, vel alia circumstantia †. Et quidem paruitas materiæ excusat à mortali etiam in furto Reliquiarum, quæ secundum Palaum. *t.* 2. *tr.* 8. *disp.* 1. *punct.* 6. *n.* 19. non tam ex quantitate, quam ex dignitate, & æstimatione pensari debet. Et accipiens Reliquias ab Ecclesia etiam de licentia Episcopi, vel Præpositi, non excusatur à furto sacrilego: nam hi non habent illarum dominium. Ita Sanch. *in sum. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 43. *nu.* 23. *p.* 5. *t.* 5. *res.* 35. — In peccato furti datur parua materia. — Etiam quoad Reliquias.

5 Sed quænam quantitas pecuniæ, vel alterius rei temporalis sufficit ad peccatum mortale? Respondeo in hac re quot capita, tot sententiæ. Nauar. *man. c.* 17 *nu.* 4. ait, esse dimidium regalem Salonius *in* 2. 2. *to.* 1. *q.* 66. *art.* 6. *contr.* 1 vnum argenteum. Medina *in p.* 2. *q.* 88. *art.* 8. duos Valentia *to.* 3. *disp.* 5. *q.* 10. *punct.* 16. tres Vega *sum. to.* 1. *c.* 129. *c.* 12. quatuor, vel quinque. Molina *de iust. tom.* 3. *disp.* 685. quantum satis est ad conducendam operam fossoris terræ vnius diei, circa ordinarios. Marchantius *res. post. ad Decal. c.* 7. *q.* 2. victum vnius diei eius personæ, à qua quis furatur. Rodriquez *sum. to.* 5. *c.* 118. *nu.* 27. 29. duos aureos. Bañez *in* 2. 2. *qu.* 66. *artic.* 6. maiorem quantitatem: ex quibus opinionibus prima est nimis rigida, duæ vltimæ nimis laxæ. Probabilior est Bonacinæ, qui *de contr. disput.* 2. *qu.* 8. *punct.* 1. *nu.* 7. distinguit quatuor genera personarum. Primum, illustrium, & splendidè viuentium. Secundum communium, & viuentium ex redditibus. Tertium mechanicorum, & labore viuentium. Quartum, mendicantium. Respectu ergo personarum primi generis ait, quantitatem notabilem, vt minimum esse nummum aureum. Respectu secundi generis, quatuor regales plus minusve. Respectu tertij, duos. Et tandem respectu quarti, vnum. *p.* 2. *tr.* 17 *res.* 57. Et cum hac opinione videtur coincedere opinio Marchantij. *p.* 5. *tr.* 5. *res.* 34. — Quantitas verò notabilis non eadem in omnibus.

6 Porrò doctrina supradicta procedit quoad exteros. Nam de furtis filiorum, & Religiosorum aliter philosophandum est, plus enim in is quam in illis requiritur ad furtum mortale. *Ibid.* in fine. Itaque, omissa opinione Rebellij *p.* 1. *lib.* 3. *q.* 15. *sect.* 3 *numer.* 21. & aliorum communiter quod in Religiosis sufficiat id, quod sufficit in sæcularibus: item opinione Mirandæ *tomo* 1. *qu.* 28. *art.* 17. qui id non determinat, sed determi- — Et quando filius furatur à patre & Religiosus à monasterio, maior quantitas requiritur.

nandum relinquit in particulari pro temporum locorum, & personarum varietate: Mendozæ *q.8. posit. de pauper. relig. concl.9.* qui ponit, sufficere duos argenteos: & Fausti *lib.8. quæst.193. nu.21.* qui in monasterijs ditissimis dicit esse tres argenteos, in mediocribus, duos, in pauperculis, vnum: mihi placet opinio Sanchez *sum. to.2. lib.7. cap.20. nu.3. & 6.* requiri saltem quatuor argenteos. Sed Ledesma *add. ad sum. tom.2. cap 4.* ait non sufficere octo, vel nouem regales de rebus monasterij, vel particularis Religiosi; si semel aut bis in anno sumantur. Et in comestibilibus plus requiri. Et tandem Rodriquez *tom 4. cap.118. nu.27.* & 29. & ante illum Sotus, dicunt requiri quantitatem aureorum duorum. Sed hæc opinio videtur laxa *p.1. tr.6. ref.36.*

Sed multa furta modica faciant vnũ mortale?

Variæ sententiæ.

7 Cæterum multa furta parua ex DD communi coalescunt ad faciendum vnum graue mortale. Vnde, si quis paulatim modica surriperet, & in vltimo furtulo complente materiam peccati mortalis recordaretur præteritorum, peccaret mortaliter,& teneretur ad restitutionem.Quia incipiet esse iniquus detentor rei alienæ in notabili quantitate inuito domino. *p.5.tract.5.resol.52.* in fine, & olim. *part.1. tract.6. resolut.34.* Teneretur autem sub mortali non ad totam quantitatem, sed tantum ad illam, qua ablata, furtum non remaneret notabile. Ita Aragonius *in 2.2. quæstion.66. art.6.* & Granadus *in part.2. contr.6. tract.2. disp.2. sec.3. num.51.* putat, quod si furans vltimum obolum, haberet animum statim illum restituendi, non peccaret mortaliter, quia illa modica retentio non esset notabilis iniuria. Et idem si obolos priores consumpsisset, & haberet animum restituendi, quando fiet ditior. *p.3.tr.6.ref.25.* Immo Sa *V. furtum num.8.* & Benaducius *p.1. cap.1. num.28.* absolutè docent modica furta nunquam coalescere ad constituendum mortale, & inducendum onus restitutionis; nisi procedant ab eadem voluntate continuata. Nam alioqui multa venialia non constituunt vnum mortale. Verum, stando in prima sententia, quam sustinemus, limitanda videtur: primò, tunc furta modica coalescere in vnum, quando fiunt in eodem genere negotij, & animo ditescendi, vt contingit in vendentibus oleum, & similia. Secundò, quando non fit magnum interuallum inter ipsa, quod secundum Sanchez *sum. to.2. libr.7. cap.21. num.10.* est spatium vnius anni secundum Filliucium *tom.2. tra.31. c.10.nu.144.* probabilius,vnius mensis,vel dimidij.Tertiò,maiorem quantitatem requiri ad mortale in furtis minimis, quam in alijs, & eò maiorem, quo plures sunt domini, quia tunc sunt minus inuiti. Ita Sanchez *num.17.* Puto autem requiri quantitatem duplo maiorem. Et tandem id non procedere in modicis furtis famulorum, & ancillarum de rebus comestibilibus ordinaris, quæ claudi non solent, non vt illa vendant, sed comedant. Ita Lessius *lib.2.cap.12.dub.8.nu.48.* & Bonacina *de larg. disp.1. punct.5. n.7.ref.34.cit.* Et quod dictum est de famulis,dic etiam de Religiosis cum Bonacina *Ibid.p.1.t.6.resol.35.*

Verior est affirmatiua, adhibitis certis circumstantijs.

Sed an, qui peccauit mortaliter in multis modicis, semper peccet mortaliter fit rando noua modica?

Variæ sententiæ.

8 Qui post notabilem quantitatem per minima furta sublatam, addit furta alia parua secundum Sanchez *nu.7.* committit noua peccata mortalia: quia renouat implicitè voluntatem retinendi rem alienam in quantitate notabili. Filliucius *nu.146.* hoc negat, quia talia furta non consumant notabilem quantitatem, sed consummatam augent, donec accedat alia summa notabilis, in qua erit nouum mortale, Megala *in 2.2. lib.2 cap.1.qu.3.nu.35.* distinguit, & si ex interrupta voluntate id faceret, non peccare mortaliter, peccare verò, si continuata voluntate non restituendi. Omnes hæ opiniones sunt probabiles, & tutæ. *p.2. t.17. resol.43.*

Omnes probabiles.

Multi furantes ex condicto, multi modica singuli peccant mortaliter.

9 † Si plures conueniant ad furanda multa modica constituentia notabilem quantitatem, vnusquisque peccabit mortaliter. Nam cum non sit maior

maior ratio in vno, quàm in alio, totum damnũ imputatur singulis.† Quod si vnusquisq; seorsim modicum acciperet ab eodem, quamuis alios sciat id facientes, non tamen illos iuuaret, hortaretur, &c. probababilis est opinio Sanch. *n.* 22. & aliorum contra Vasq. 1. *in p.* 2. *tom.* 2. *disp.* 146. *c.* 2. *nu.* 5. & DD. communiter, non peccare mortaliter. Nam non peccat mortaliter ratione sui furti; est enim modicum; nec ratione alieni, quia ad illud non concurrit, & præter ipsius intentionem est, quod suum cum alijs iungatur. *p.* 2. *trac.* 17. *res.* 42. Ob quam etiam rationem dicendum cum Vasq. *ibid. n.* 6 contra Bonacinam *de contr. disp.* 2. *q.* 8. *punc.* 2. *nu.* 5. eum, qui modicum furaretur à Petro, à quo alij notabilem quantitatem surripuissent, non peccare mortaliter. Nam is non esset causa notabilis damni, quia iam illatum erat, & furtum suum est paruum. *p.* 2. *tr.* 17 *res.* 41. Secus, si id seorsim, & priuato animo faciant.

10 Aduerte quod Valerus *V. Peccatum diff.* 23. ait, licere, absque vlla culpa ingredi alienam vineam, & vnum, vel alterum racemum comedere, ex Deuteron. 23. vbi dicitur: *Ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum.* Sed si hæc opinio esset vera, væ vinearum dominis. Nec video cur non idem dicendum esset de pyris, ficis, pomis, &c. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 20. Non bene ait Valer. licere omnib. ingredi alienam vineam & vuas comedere.

11 Furtum rei sacræ aut de loco sacro, est sacrilegium. Quod, ad aliàs furti circumstantias in confessione explicandas, vide V. *Circumstantiæ vbi.* Furtum rei sacræ est sacrilegium.

12 Volenti furari à paupere licitum est proponere minorem iniuriam, quam inferret furando à diuite. An etiam consulere, vt à diuite potiùs quã à paupere, nummos surripiat. Vide V. *Scandalum, num.* 5.

13 Quando promulgatur monitorium, vt reueletur furtum factum de bonis certæ personæ, non tenetur quis reuelare filium talis personæ, si ille furatus esset, nisi constet mentem patris esse, vt etiam filius, si reus sit, manifestetur. Nam pater numquam præsumitur velle filios diffamare. Ita contra Naldum V. *Excommunicat. n.* 8. & *V. Filius num.* 3 Raynaud. *de monit. part.* 1. *c.* 3. *qu.* 14. Qui tamen id non extendit ad complices. Sed hoc etiam est difficile, nam eo ipso quod reuelantur socij, & complices, certum moraliter est detegendos esse filios. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 69. Si promulgatur censura contra non reuelantes furtũ, & fur est filius eius, qui bona amisit, nemo tenetur illum, vel eius complices reuelare.

Ex furto oritur obligatio restitutionis tam in fure quam in conceausis de qua re vide V. *Restituere quis teneatur ex iniusta actione.*

GABELLAS

Imponere.

1 † AD gabellarum iustam & licitam impositionem requiritur iustitia, tum ex parte causæ efficientis, vt qui illas imponit sit supremus populi dominus, alium superiorem in temporalibus non agnoscens, quales sunt Papa, Imperator, Reges, multique Duces, ac Respublicæ, vel alij inferiores de licentia Papæ, aut Principis supremi: tum ex parte causæ materialis, quæ duplex est, mediata, vt est persona, & immediata quæ sunt illius bonorum etiam ex parte causæ formalis, & finalis. Si ex omnibus his capitib. adsit iustitia, quam explicabimus, gabellæ licitè imponuntur. Secus imponentes excommunicantur in quinto Canone Bullæ Cœnæ †. Gabellæ nõ possunt imponi absque metu excommunicationis nisi iustæ sint.

2 Circa causam materialem remotam, illicita est omnis gabella imposita super rebus Ecclesiasticorum, & illam imponentes incurrunt excommunicationem cap. *quamquam*, & Bullæ Cœnæ can. 18. vt docet Duardus in *Canon.* 5 *quæst.* 6. *n.* 15. *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 48. Non solum si imponatur super bonis Et numquam erunt iustæ, si tangant Ecclesiasticos.

Ecclesiasticis, sed etiam super patrimonialibus: nam vbi canon dicit *impotentes decimas*, &c.*personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum bonis*, distinguit dictionem *eorum* à dictione *Ecclesiarum*, vnde cadere non potest, nisi in bona patrimonialia, quæ nullo modo ad Ecclesiam pertinent. Idem habetur in cit.cap.quamquam,*de censur.in 6.& cap.1.de immunit.Eccles.* docentque Theologi communiter cum Homobono *p.2. trac.11. cap.6. quæst.9.* contra Bobadillam *tom.1.lib.2.cap.18.nu.*160. aliosque Iurisconsultos apud ipsum, qui supradictam doctrinam restringunt ad bona patrimonialia, ad quorum titulum Clerici sunt ordinati.*par.1.tractat.2.resolut.40.& tractat.3.resolut.22.in fine,& par.5.tract.1.resolut.27.§.Restat.* Et eadem est ratio de bonis Clericorum acquisitis ex testamento, donatione, emptione, aut quouis alio titulo, vt dicemus *V.Immunitas Ecclesiastica, num.4* Quare improbanda videtur consuetudo Neapolis, quod Ecclesiastici soluant gabellas super bonis donatis, teste Riccio *part.4.Collect.901.* vt eam improbat Duardus in can.18.Bullæ Cœnæ *quæst.6.num.12.* & nos generaliter omnem talem consuetudinem V.*Consuetudo, à num.2.part.1.tractat.2. resolut.43.* Non solum autem directè, sed nec indirectè onerari possunt Ecclesiastici pondere gabellarum. Vnde si imponatur ex quauis iusta causa gabella, etiam modicissima, communiter à laicis & Ecclesiasticis soluenda, vt si augeatur modicum pretium comestibilium absque ipsorum consensu, & licentia Papæ, vt infra, immunitas Ecclesiæ violatur. Ita Megala *par.2.lib.2.cap.17.q.6. num.*107.& alij contra Malderum *in 2.2.tract.5.cap.6.dub.11.* (Nec ad rem distinguit Syluest *V.immunitas num.22.* dum talem gabellam tunc non licere inquit, quando imponitur animo extorquendi à Clericis pecunias, cum aliter non possint. Nam exemptio Clericorum non dependet ex bono, vel malo animo imponentium gabellas *par.1.trac.2.res.83.*) Quare Henriquez *lib.5.ca.15.num.5.in gloss.lit.P.* admonet in tali casu aperiri tabernam peculiarem, in qua Ecclesiasticis victualia absque gabellæ onere vendantur. Sed hoc etiam patitur difficultatem: quia arctat Ecclesiasticos ad emenda victualia in vna taberna, cum de iure liberi sint ad emenda vbicumq; sibi placuerit.*par.1.tr.2.res.46.& 83.*

Etiam quoad patrimonialia.

Data. Empta.

Vel quomodocunq; acquisita.

Etiam si tangant indirectè.

Ex quibus patet, pragmaticam super chartam, vulgo dictam *Papel sellado*, si imponatur soluenda etiam ab Ecclesiasticis, violare immunitatem. Est enim gabella, quia eius taxatio est immoderata, & non potest mereri nomen pretij: quod autem dicunt, excessum valoris sumi à Principe, sicut augmentum monetæ in casibus necessitatis, aut computari inter regalias, quæ licitè sumuntur ab Ecclesiasticis, non soluit difficultatem, nec tollit, quin hæc pragmatica sit gabella: nam augmentum monetæ sumitur in casu necessitatis publicæ, deficiente ærario, & tunc habet rationem gabellæ, vt ait Mariana *de instit.reg.lib.3.cap.8.* & etiam gabellæ veniunt nomine regaliæ, sicut angariæ, perangariæ, portus, &cet. quibus Ecclesiastici non tenentur; Vlpian.enim in *l.inter publica,§.vlt.ff.de verb.signific.* numerat inter vectigalia redditus Fisco prouenientes ex salinis, vt notat Pornitius *de ærar. lib.5.cap.4.* quæ tamen sunt de Regalibus, & vectigalia vocantur à Bucero *de Regal.cap.3.numero* 141. prouentus ex piscarijs, quæ etiam de regalibus sunt. Accedit contra prædictam pragmaticam, quod per eam interdicitur Ecclesiasticis, quod sibi de iure licitum est, nimirum vti in iudicio chartis papyraceis absque nota regij sigilli, quidquid autem restringit Clericorum libertatem, prohibendo, vel præcipiendo illis, quod nec diuino, nec Canonico iure prohibitum, vel præceptum est, violat immunitatem, vt dicemus Verbo *Statutum*. Neque dicas, dictam pragmaticam latam esse propter bonum publicum ad vitandas fraudes instrumentorum, &c. nam etiam stante pragmatica falsificari possunt instrumenta, cum charta signata omni

Vt est pragmatica dicta (Papel Sellado)

ementi

ementi liberè sit exposita. Adde, quod publica vtilitas non operatur validitatem statuti, si non concurrit potestas in statuente, vt Felinus in cap. *Ecclesia nu.89.* Vnde publicum bonum, & vtilitas non prohibet laicis iurisdictionē aliquid statuendi circa Ecclesias & personas Ecclesiasticas, c. *benè quidē dist.96.c.quæ in Eccl.de const.* & alibi passim.*p.6.t.3.r.7.* §.*Sed ad rē.* Et ita hãc sētētiã tenet P.Arauyo.in *1.2.2.q 97.disp.2.sec.5.*quē vide *p.6.t.8.r.1.*

Maius dubium est, an sit contra immunitatem gabella soluenda ab emptorib. rerum tam laicorum, quàm Ecclesiasticorum. Nam Molina *de iust. to.3.tr.2.disp.663.nu.5.* & alij negant, quia emptores Ecclesiasticorum non prægrauantur emptorib. laicorum, & Ecclesiastici semper habebunt suum pretium legale indiuisibile, & inalterabile, gabella verò quæ illi additur, est, ab illo distincta, & pertinet ad emptores. At Menoch.*lib.2. consil.136.* cum alijs affirmat: tum quia Ecclesiastici habent ius ita liberè contrahendi vt ne laici cum eis contrahendo gabellam soluant: tum maximè, quia existente gabella, res minoris venduntur, nam pretium statuitur consideratis multis circumstantiis, præsertim gabella. Belletus *p.1. tit. de exemp. Cler. §.8.nu.2.* distinguit: aut gabella est adnexa cōtractui venditionis, & tunc est iniusta, quia lædit venditorē immunē: aut est adnexa actui separato à contractu, v.g. asportationi, & tūc est iusta, quia non lædit Ecclesiã.*p.1.t.2 r.49.*

Vt si imponatur emptoribus tam Ecclesiasticorum, quam laicorum, secundum aliquos.

3 Possunt nihilominus Principes absque metu censuræ vectigal laicis, & Ecclesiasticis permistim imponere ob publicam necessitatem, v.g. tempore pestis, certis conditionib. concurrentib. Quarum prima est, vt facultates laicorum non sufficiant. Et quidem tunc non sufficere dicuntur, quando desint facultates non solùm communitatum, sed ipsorum etiam particularium relictis necessarijs secundum statum, etiam in necessitatibus æquè Clericos, ac laicos respicientibus, & sic hanc facultatem concessit Dominus Noster Vrban.VIII. pro Ducatu Mediolanensi, quoniam, ait ipse, *Vniuersitatum, & hominum eiusdem status facultates non suppetunt*, expende illud *vniuersitatum, & hominum.* Et certè alias Clerici talibus gabellis ferè semper obnoxii essent, quia ciuitates in communi non sunt tam opulentæ, vt pro communib. necessitatibus sufficiant; & sic pari passu laici, & Ecclesiastici incederent. Ita Megala vbi supr. *num.123.* contra Palaum *tomo 2. tract.13.disp.vn.punct.9.n.9 p.5.tr.5.res.11.§. Quæro tertio.* † & recitanter olim *p.1.tract.2. resol.134.* † Publica autem necessitas intelligitur illa, quæ æquè principaliter concernit laicos, & Clericos, non quæ istos secundario, & minus principaliter respicit, vt est in reparatione murorum, pontium, &cet. in custodia Regni, manutentione exercitus in partibus inimicorum, ne hi naturale Regnum inuadant, *part.1. tractat.2.resol.79.* & faciendis expensis pro primo introitu Regis in ciuitatem, *p.3. tractat.1. resol.11.* & similibus, vnde in his casibus gabellas ab Ecclesiasticis exigentes violarent legem cap. *non minus*, & cap. *aduersus, de immunitat. & canonem 18. Bulla Cœnæ*, necnon legem Ciuilem *authen.item nulla communitas, Cod.de Episcop.& Cleric.* in qua correctæ fuerunt *l. ad instructiones, & leg. placet n.1.C.de sacr.Eccles.* vt docet Azorius *p.3.lib.5.c.19.q.10.* Ita Theologi communiter cum Homobono, *p.3.tr.11.c.6.q.9.* contra aliquot Iuristas, *p.1.tr.2.res.39. & tract.3. resol.22.* Secunda conditio est, vt concurrat consensus populi, & Clerici, & nomine Clerici non intelligitur solum capitulum Cathedralis, vt docuit Suarez *de immunit.lib.4.c.26.n.16.* Sed Clerus totius diœcesis, vel saltem alia Capitula eiusdem Vrbis, & Vicariis foranei diœcesis, iuxta Barbosam in *Collect. tomo 2. lib.3. tit.49. n.7.* & alios. Rota autem Romana *apud posthum. Farinacij tomo 2. decision.42.* requirit consensum totius Cleri, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus peculiariter approbari cap. *cum omnes de const.par.5.tr.1.res.11.§.Quæro secundo.*

Nisi in casu necessitatis publicæ.

Deficientibus facultatibus laicorum tā in communi, quam in particulari.

Concurrentem consensu Clerici.

Et Summi Pontific.

Tertia

Tertia conditio est, vt præcedat licentia Summi Pontificis, sine qua consensus Episcopi, & Clerici iuxta capit. *aduersus*, non sufficit etiam in casu, quo necessitas publica concerneret æquè principaliter Ecclesiasticos ac laicos, non obstantibus ijs, quæ docui, *p.1.tr.2.ref.41.* quæ meliùs explicaui posteà *ref.133.* (Nisi periculum esset in mora, in quo casu pro prima gabellæ impositione, modicave duratione vsquequo Summus Pontifex adire possit, sufficeret consensus Episcopi, & Cleri.) Ita Palaus *ubi supr. num.7.* & Rota *in vna Leodiens. gabel. die 19. Martij 1604.* Quapropter Vrbes Florentia, Panormus, & Mediolanum pro imponendis gabellis similibus in necessitatibus, impetrauerunt Bullas Summi Pontificis *part.5. t.1.ref.11.& 15.* Admoneri autem debent Episcopi, vt cum tales Bullæ impetrantur, aduertant, num narrata in supplicationibus vera sint; nam id intendunt Pontifices, dum dicunt. *Stantibus præmissis, constito tibi de narratis*, &c. Immò videntur audire debere Clerum, & alios, de quorum interesse agitur: nam in Bullis dicitur, *vocato Clero*, &c. Ita Marchinus *de peste p.4.c.4.nu.19.ref.11.cit.* §. *Notandum*. Quando verò Ecclesiastici stantibus prædictis, gabellas soluere tenentur, tantùm abest, vt a iudice laico compelli possint, vt docuit Salgado, *p.4.c.14.nu.100.p 1.tr.2.resol.42. & p.3.t.1.resol.44.* Quod exactio fieri debeat per personas Ecclesiasticas deputatas ab Episcopo, vt expressum est in Bulla Vrbani VIII. concessa pro Ducatu Mediolani, *p.5.t.1.ref.11.in fine.*

Cuius Bullas accipientes Episcopi, & executuri examinēt, num supplicata sint vera.

Et tunc exactio fiat per Ecclesiasticos deputatos ab ipsis.

4 Petes hic: An liceat Reipublicæ ab Ecclesiasticis gabellas exigere, sed animo eas restituendi posteà in fine anni, vt facit Ciuitas Panormi soluendo *lo scasciato*. Duardus *q.15.nu.3.* negatiuè respondet; quia magno incommodo est illis soluere, vt post tantum tempus recuperent nisi id ipsis compensetur soluendo aliquid plus. Sed quia hic Panormi id fit cum consensu Episcopi, & Cleri, non habeo scrupulum, *p.1.tr.2.resol.45.*

An Panormi licitè soluatur in fine anni (lo scasciato?)

5. Circa causam materialem proximam, Toletus *libr.5. capit.74.* cum alijs multis damnat vsum imponendi gabellas super rebus ad proprios, & familiæ vsus necessarijs, puta frumento, vino oleo, carnibus, & cet. Tum quia prohibetur in l. *vniuersi, Cod. de vectig. & in l. omnium, eod.* determinatur, vt gabellæ imponantur solum in rebus mercimonij, & negotiationis causa asportatis. Tum etiam, quia tales gabellæ onerant æque pauperes ac diuites. Immò plus illos, qui panem, vinum, & reliqua comestibilia frequentius emunt, quam diuites quod tamen est contra iustitiam distributiuam. Adde, quòd his gabellis onerantur etiam peregrini, qui non tenentur ad tributa. Ex quibus Lessius *lib.2.c.33.dub.7. nu.51.* tales gabellas in his casibus tantùm imponi permittit; nimirum si quando adesset consensus populi, vel immemorialis consuetudo: nam cum hæ gabellæ, inquit Turrianus in *2.2.com.&.disp.14. dub.5. num.2.* non sint prohibitæ iure naturæ, sed ciuili tantum, legitimè præscripta consuetudo potest illas iustificare. Item quando vrgente necessitate publica, alia vectigalia exigi non possent, aut non sufficerent, aut quando securitati talium rerum aliunde deuectarum aliter consuli non posset. Hæc opinio est probabilis. Sed placet opinio Suarez *de leg.libro 5. cap.16.* & aliorum absolutè docentium, tales gabellas esse iustas. Primò, quia in illis seruatur proportio, quantum potest, nam pauperes pro numero suæ familiæ in comparatione ad diuites de huiusmodi rebus minus emunt, & sic minus soluunt. Secundò, quia, vt notat Malderus *in 2.2.tract.5.cap.6. dub.6.* id, quod pauperes soluunt æqualiter cum diuitibus, cum ijsdem sibi compensant eo carius vendendo operas suas, quo cariùs valent comestibilia. Tertiò, quia oppressio pauperum, quæ in his opponitur, contingit etiam in gabellis mercium, & negotiationum, nam quò mercatotia

Porrò non est illicita gabella imposita super victualis, Pane, Vino, Carnibus, &c.

res sua carius emunt merces, eò carius pauperibus vendunt. Et tandem, quia tales gabellæ minutim, & veluti insensibiliter soluuntur, minoraque habent murmura, & minora incommoda, quàm in censu capitis, aut patrimonij; nam in æstimatione patrimonij interueniunt ostia, deprauata iudicia, &cæt. multi etiam exactores sunt necessarij, quorum stipendijs crescit tributum: Leges in contrarium citatas Turrianus *vbi supra* ait mutari posse, præsertim quòd gabellas imponunt Principes; & Magistratus habentes onerum, & mistum Imperium. Ad illud de oppressione pauperum, patet ex dictis. Ad illud de peregrinis respondetur, quod peregrini in nostris laribus soluunt, compensari cum eo, quod nostri soluunt in suis. Ita Malderus *in 2. 2. tract. 5. cap. 6. dub. 6. part. 1. tractat. 11. resolut. 38. & parte 2. tractat. 17. resolut. 28.*

6 Ex parte causæ formalis gabella iusta est, si imponatur cum proportione non solùm vassallorum inter se, vt mox *numer. præcedent.* dictum est: sed etiam absolute ad vires Regni. *par. 1. tract. 3. resolut. 2.* nam posita etiam necessitate, & causa iusta in alijs generibus, si vires Regni non sufficiunt, gabella iniustè imponitur. *Ibidem resolut. 5.* Immò si vassalli sint multum onerati, Rex non solùm non debet nouum tributum exigere, nouasque gabellas imponere; sed etiam antiquas minuere, & suspendere gratias, & pensiones etiam in remunerationem concessas, nam hæ concedi solent, & debent cum conditione, quamdiu Regnum soluere poterit. Ita Aponte *de potestat. prorat. 5. numer. 21. & sequent. Ibidem resolut.* 14 Dubitat prætereà Corsettus *in propugn. vectig. ferrei*, an gabella excedens octauam partem valoris rei, propter *l. ex præstatione, Cod. de vectig.* sit iusta. Sed, si adsint cætera requisita puto dictam legem non obstare: tum quia non obligat, nisi in Regnis nunc subiectis Imperatori, vt docet Suarez *de leg. lib. 5. cap. 16. num. 5.* tum etiam quia per contrarium vsum abrogata fuit. Vide Malderum *vbi sup. dub. 5. par. 1. tr. 2. res. 133. §. Quoad secundum.*

Si vires Regni sufficiunt.

Etiam si octauam partem valoris ipsarum rerum excedat.

7 Denique iustitia ex parte causæ finalis est, quòd gabella imponatur ob publicam vtilitatem, & in necessitate communi. Ita Turrianus in *2. 2. tomo 2. disputat. 44. dub. 1. & 2.* & DD communiter. *par. 1. tractat. 3. resolut. 2.* Publica necessitas dicitur etiam necessitas Regis, nam hæc quoque vergit in perniciem totius Regni, etiamsi in illam sua culpa redactus sit, vt propter ludum, largitiones inmoderatas, bella iniusta, vel quid simile in quibus proinde casibus gabella pro subleuanda Regis miseria iustè imponitur, vt docent Neoterici communiter. Nisi quòd Lessius, *lib. 2. cap. 33. dub. 6. num. 48.* aduertit, in his casibus debere Reges à prodigalitatibus, & sumptibus parum necessarijs abstinere. *Ibidem resolut. 4.* Publica item necessitas dicenda est bellum, quod Rex patitur in alijs Regnis: nam si hæc debellantur, periclitabitur quoque nostrum; quia inimici despecta, vtpotè diminuta, Regis maiestate, ad auferenda omnia ab eo Regna animum applicabunt. Quare bonum est nobis, ait Vasquez *de restitut. cap. 6. §. 3. dub. 1. num. 7.* inimicos nostris sumptibus alibi profligari, aut saltem detineri, & nos interim pace gaudere, quàm illos domi infensos habere. Indecorum autem esset regiæ maiestati, ac contra legitima regnandi iura quòd Rex vnico contentus Regno, alia, quæ iusto possidet titulo, ab alijs vsurpanda relinqueret. Sed hæc omnia procedunt de iure communi, & nisi obstent leges municipales alicuius Regni, vt obstant in Regno Siciliæ, vt dicemus infra Verbo, *Parlamentum, num. 5. Ibid. resol. 3.*

Sed nulla gabella imponi debet, nisi ob necessitatem publicam.

Vel etiam ipsius Regis.

Etiam culpabilis.

Et ob bellū passum in alijs Regnis.

Vbi non obstant iure municipali.

GABELLAS

Soluere.

Gabellas non tenentur soluere Clerici.
Etiam tonsurati.
Etiam in fraudem gabellarum.

8 † Gabellas soluere tenentur vasalli,& subditi imponentium, nisi sint priuilegiati †. Et verò non tenentur Clerici, etiam in minoribus,etiam tonsurati. Ita Molina *tom.3.tract.2.disput.270. num.5.* contra Angles *in 4 tom.5.difficult.5.*(& etiamsi in fraudem collectarum habitum sumpserint, animo non Clericandi,vt tenet Duardus in *Bull.Cœn.can.*18. *qu.7. num.22.quæs.1.tract.2.resolut.44.*) Id quod procedit de iure communi,nam in aliquibus Regnis Clerici minores beneficium actu non possidentes, soluunt gabellas ex consuetudine: contra quam insurgit Garsias *de benefic. tom.1.par.3.cap. à num.1.*& alij, *par.1.tract.2.resolut.36. & par.4.tract.1.resolut.*20.Procedit etiam conclusio, quamuis Clerici non habeant requisita Tridentini,de quibus V.*Clericus a num.2.* vt dicemus V.*Immunitas Ecclesiastica.*Et quidem tam de bonis Ecclesiasticis,quàm de patrimonialibus, legatis,donatis,&c.quæ possident vt domini temporalis exceptis certis casibus, vt sup.n.2.& 3.Imò etiam de rebus,quas ipsi consumunt,quamuis dominiũ sit penes alios.Vt de emens victualia pro filio Clerico, vel Capellano familiæ,non tenetur soluere gabellas sic practicatur in nostra Sicilia,& docent multi DD.contra Sanchum *opusc.to.1.l.1.c.4.dub.54.n.2.p.4.t.4.res.*175.

Etiam carentes requisitis Tridentini.

Etiam de bonis,quæ consumunt, absque dominio.

Et secũdũm aliquos etiam de bonis, quæ antequã ad illos peruenissent fuerunt onerata in perpetuum & inuariabiliter.

9 Tenentur nihilominus Clerici, & in vniuersum Ecclesiastici soluere gabellas impositas in perpetuum, & inuariabiliter super illorũ bonis priusquam ad illos peruenissent.*p.1.tr.2.res.*43.in fine. Non est tamen admittendus Driedo *de liber.christ.tt.2.c.3* dicens, quod prædia omnia transeunt ad Ecclesiam cum onere tributorum. Imò probabiliter etiam docuerunt Gueuara *in prop.liber.eccl.asser.1.§.6.n.27.*Alban.*de immun.*& alij, Ecclesiasticos nec ad onera perpetua,& inuariabilia teneri:nam collecta est onus mistum, *l.rescr §fin.de muner.& hon.*& quantum ad obligationem est personale,licèt quo ad quãtitatem sit reale. Et distinctionem de collectis certis & inuariabilibus,& incertis,ac variabilibus non procedere, quando onus soluendum imponitur in futurum per statutum vnde Pesantius *de immun.disp.7.* monet in impositione talium collectarũ impetrari concessionem Summi Pontificis.Quæ etiam procedunt de bonis patrimonialibus Clericorum nam si hæc descripta reperiantur in extimo, non transeunt ad ipsos cum hoc onere. Ità Grassus *de eff.cler.eff 3.à nu.362.p.3.t.1.res.*17. Tenetur verò gabellas soluere Clericus negotiator, postquam ter admonitus à negotiatione non desistit,vt dicemus V.Negotiari. Nota autem hic, quòd si Clericus conducat agros alienos,vt perceptos ex eis fructus venundet, tenetur soluere gabellam,quia licèt hæc nõ sit propriè negotiatio, est tamen expressè Clericis interdicta.*caus.21.q.3.can.1.*& 3.Et sic tenet Bonac.*tom.2. de restit.disput.2. q.9.p.in.2.n.4.* licèt contrariam sententiam vt probabilem admittat Trullen. *in dec.to.2 li.7.c.12.dub.5.n.14.p.6.t.7.res.*11. Si autem Clericus fructus suos alio transportaret,vt cariùs venderet,non teneretur gabellas soluere.Macabiun.*cons 10.n.*241 *p.6.t.8.res 4.§ Et tandem*

Tenetur verò Clericus negotiator post trinam monitionẽ.

10 Deinde gabellas soluere non tenentur Clericorum filij, ait Squillante *de pr.u.cle c.8.dub.1.n.*13.legitimi tamen,& viuente patre *p.3.t.1.res.7.*

Item non tenentur filij Clericorum.

11 † Tertiò eximuntur ab hoc onere Religiosi tam regulares, quàm milites S.Ioannis, †S.Iacobi,Alcantaræ,Calatrauæ,Montesæ.(Item S.Steph. & S Lazari,*p.3.t.1.res 61.§.Notandum,& p.4.tr.1.res.*86.in fine.) Ita Barbosa *de pot.Episc.p.2.alleg.13.n.14.p.1.tr.2.res.*50.Et quidem S.Ioannis, etiã ij, qui

Religiosi,siue Regulares,siue Milites.
Etiam v rati.
Etiam nouitij.

qui ferunt mediam crucem albam, & vxorem ducunt, ſecundùm Riccium *to.4. reſ.177. nu.3. p.3. t.1. reſ.51*. Item omnium harum Religionum nouitij, vt declarauit ſacra Congregatio apud eundem *ibid. par.3. t.2. reſ.30. §. Quartas p.4. t.1. reſ.36. & antea in p.1. t.2. reſ.38*.

Item hoſpites Clericorum Regularium, habitum Religionis proximè ſuſcepturi, quia largo modo dicuntur nouitij, & gaudent priuilegijs fori, & canonis tamquã perſonę eccleſiaſticę. *p.6. t.8. reſ.7*. Et ſecundum Barboſam *vbi ſup. n.15*. gaudent etiã vxores viduę ſupradictorũ Equitũ. *p.3. t.1. reſ.45*. in fine. Etiam eorũ vxores.

12 Quartò eximuntur mulieres tertiariæ D. Franciſci vulgò *Bizocche*, etiam in ſuis domibus viuentes, ſi caſtam & cœlibem vitam ducunt. Ita nouiſſimè Squillante *c.7. dub.1. nu.42. p.4. t.1. reſ.31. §. Notandum*. Itèm mulieres tertiarię, vulgò, Bizocche.

13 Quintò coloni partiarij Religioſorum, & Eccleſiaſticorum. Ita Abbas *lib.1. conſ.9. nu.2*. & Peyrinus *to.1. conſt.2. Iulij II. § 33. nu.142*. Et patet ex Bulla Pij V. eximente à datijs gabellis, &c. non ſolùm perſonas Eccleſiaſticas, & eorum bona, ſed etiam laboratores, colonos, arrendatarios, affictuarios, ſuorumque negotiorum geſtores. Quod præſertim procedit, quando colonus cum Eccleſia ab initio pactus eſſet, de gaudenda exemptione pro parte ſibi competitura, vt docet Maccabrunus *conſ.18. n.39*. Concedi tamen poſſet cum Filliucio *to.1. tr.16. cap.11. nu.302*. quòd Eccleſiaſticorum coloni teneantur ſoluere gabellas in aſportatione fructuum de loco ad locum: gabellam verò vulgò dictam *del fiore* nullo pacto; quia cum hæc gabella taxatur, fructus ſunt adhuc affixi ſolo Eccleſiaſtico *p.3. t.1. reſ.19*. Item coloni partiarij Eccleſiaſticorum.

14 Sextò, emphyteuta Eccleſiæ & Eccleſiaſticorum nõ tenetur ſoluere gabellas pro re emphyteutica. Ita probabiliter Felicianus de Solis *de cenſ. tom.2. in addit. lib.1. pref. n.1*. contra Rolandum *lib.4. conſ.61. n.14. & 15*. Idque ratione connexionis dominij vtilis cum directo, quod iuribus, & DD. auctoritate firmatur in deciſione Rotę Romanę corã Cardinali Mellino *die 28. Maij 1631*. apud Marinum *reſ. quot. c.267. n.4. p.4. t.1. reſ.56. §. Quinta*. † quã opinionem *in p.3. t.1. reſ.24*. probabilem iudicauerat. † Sed hoc non procedit cum cenſuario Eccleſiæ, & eo, qui aliquod prædium ab Eccleſia reciperet in cenſum emphyteuticum cum poteſtate redimendi. nam in hac forma contractus nullum dominium remanet penes Eccleſiam, aut perſonam priuilegiatam, ſed ſolum ius recipiendi annuam penſionem. *Reſ.24. cit. §. Sed hoc*. Et eorum emphyteutæ. Abſque poteſtate redimendi.

GABELLAS
Fraudare.

15 † GAbellæ eſſe poſſunt aut euidenter iuſtæ, aut probabiliter, aut dubiæ dubio negatiuo, quia ſcilicet de illarum iuſtitia vel iniuſtitia nulla ratio probabilis redditur †. Et quidem in hoc vltimo caſu Mol. *de iuſt. to.3. t.2. diſp.74. n.15*. docet fraudari poſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, & gabellę nouę ſemper prçſumuntur iniuſtę donec cõtrariũ conſtet: vnde in *c. quamquam, de cenſ. in 6*. tributa regulariter dicuntur contrariã iuri canonico & ciuili, & in *c. peruenit, de cenſ*. ait Pontifex, prius cognoſci debere cenſus iuſtitiã, quàm ſolui. Neque verò prçſumendum pro Rege, cùm de illius intereſſe agitur. Sed Leſſius *lib.2. c.33. dub.8. nu.64*. tenet fraudari non poſſe. *p.4. t.3. reſ.39*. Gabellas aliqui docent fraudari poſſe, in dubio de illarum iuſtitia. Tam negatiuo.

16 Qui tamen *dub.6. n.67*. ſine vllo ſcrupulo fraudari poſſe inquit, ſi de illarũ iuſtitia adſint rationes vtrinque probabiles: & tunc eſſe veluti bellum inter Regem & populum vtrinque iuſtum. Et in hoc ſenſu valere regulam iuris, *In dubio melior eſt conditio poſſidentis*. Contrarium docet Vaſquez *de reſt. c.6. §.3. dub.5. n.78*. ex dicto communi *In dubio præſumendum pro ſuperiore*. Vtraq; ſententia eſt probabilis, & vtriuſq; rationes ſoluũtur. Primę, dicendo; Quàm poſſ ius. quod.

quod nō sit par iustitia in tali bello; quia præponderat iustitia Principis iustè exigentis. Et conditionem possidentis esse meliorem ante, non post sententiam. Secundæ verò, dictum procedere in casu, in quo nō agitur de interesse inferioris. Vide Azorium *p.3.l.5.c.22.q.7.p.1.l.3.res.21. & p.2.l.17.ref.59.*

Imò etiam si sint euidenter iustæ.

17 Porrò gabellam euidenter iustam fraudare, videtur mortale; & fraudantes ad restitutionem teneri, si non accedat titulus compensationis, iuxta dicta V. *Compensare n.2.* Nam, sicut Principes debent Reipublicæ custodiam & vigilantiam, ità Respublica debet vicissim Principi congruum sustentationi subsidium. Et præterea huiusmodi fraudes cadunt in damnum ementium gabellas. Ità Ortiz *in sum.c.5. n.4.* & DD. communiter. Sed Duardus *in can.*18. *Bull.cœn.q.12.n.*19. contrariam sententiam tenet, & latè probat, eamque probabilem vocant Lessius *dub.8.n.55.* & Bonacina *de contr.disp.2. q.9.punct.1.n.3.* quia probabile est, leges pœnales nō obligare in conscientia. Ad primum argumentū respondet Duardus fraudantes gabellas non intendere violare legē naturalem mandantē solui Principib. tributa; sed, se exponere periculo luendæ pœnæ magno cum Principis lucro, vt illud parum retineant, quòd in lege durè pœnali, & subditorum arbitrio relinquitur. Ad secundum respondetur, ementes vectigalia tales fraudes non ignorare, & ob id viliùs emere: & quod cum multis amittunt, cum vno, quem in flagranti inueniunt, lucrifacere. Ex quibus Sà V. *gabella,n.6.* inquit, fraudantes gabellas iustas, non esse ad restitutionem cogendos. *p.1.t.10. ref.19.*

G V L A.

Gula quid sit?

1 † GVla est vnum ex septem vitijs capitalibus, consistens in appetitu cibi, potus immoderati, immoderati inquam aut quoad tempus, aut quoad pretium, quantitatem, vel qualitatem ciborum, aut denique quoad nimiam & extraordinariam complacentiam de illorum gustu. Et quidem si appetitus inordinatus versatur circa cibū, dicitur comessatio & crapula; si circa potum ebrietas. Est aliquando gula peccatū mortale, & regulariter quoties comeduntur cibi temporibus prohibitis, in reliquis vt plurimùm veniale. †

Quotuplex?

Et quale peccatum?

An, & quale peccatū sit, comedere, & bibere ob solam voluptatem?

Et comedere vsque ad vomitum?

2 Quæres: An cōmedere, & bibere absque necessitate ob solam voluptatem, sit peccatum saltem veniale? Respondet Sancius *in select. disp.2. nu.14.* negatiuē: dummodo esus & potus non noceat: nam si res odoriferas olfacere, & res pulchras ob meram delectationem inspicere, non est peccatum, cur peccatum erit in eundem finem comedere? nisi faciamus gustum peioris, quàm sensus cæteri, conditionis. *p.3.t.5.ref.6.*

3 Sed quid, inquies, si quis aduertenter comedat vsque ad vomitum? Respondeo cum Ioanne Henriq. *c.15.n.9.* hunc non peccare mortaliter, sed venialiter, si in hoc nō ponit vltimum finem, & salutem corporis notabiliter nō lædit: nam nō facit cōtra aliquod præceptum Dei, vel Ecclesiæ *p.5.t.15.ref.40.*

HÆRESIS.

Hæresis est error hominis Christiani circa fidem.

1 † HÆresis est error hominis Christiani in rebus fidei cum pertinacia †. Vt ergo quis sit hæreticus, requiritur primò error in intellectu: quamuis enim extrinsecus dæmonem colat, aut quotcunque actus hæreticales exerceat, si bene credit, non est hæreticus, quamuis, quia hæc crimina indicant internum errorem in fide, possit ab Inquisitoribus puniri, vt dicemus V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta.* An verò à simplici Confessario absolui possit, dictum est V. *Absoluere ab hæresi & alijs criminibus S. Officij. p.1.t.5. resol.1. & p.4.t.4.ref.240.* in fine.

Cū assensu positiuo.

2 Error autem intellectus debet esse cum assensu positiuo: hæresis enim est erroris electio: vnde dubius in fide non est hæreticus, positiuè, sed solùm

priua-

priuatiuè,quatenus caret assensu fidei. Et ita intelligi debet auctoritas Stephani PP. *in c.1.de her.* Vt satis probabiliter, & tute explicant Putean.in 2.2. *q.11.ar.2.dub.2.*& alij,contra Fabr. *de Sacr.Ord.dist.25.q.5.disp.3.c.4.n.112.* & alios Potest etiam explicari pro foro externo:vel quando dubitans,supra dubiũ reflectens, eliceret iudicium erroneum spectans res fidei esse solùm probabiles,&c. *p.2.t.19.ref.51.* Verũ in assensu positiuo contra fidẽ nõ datur paruitas materiæ;quidquid.n.intellectus contemnat credere de rebus fidei, quantumuis minimum peccat mortaliter,negando fidem Deo reuelanti. Ita Leone *p.1.recoll.7.n 45.*& alij. Sed Sayr. *li.12.c.2.n 19.*putat,in reb.fidei dari posse peccatum veniale,quod consistat in verbo leuissimo. *p 5.tr.5.ref.28.*

3 Secundò ad constituendũ hæreticum requiritur pertinacia. *p.1.t.5.ref.1.* Quamuis autẽ Alciat. *in l.2.C.de sum.Trin.& fide cath.n 3.*& alij ad pertinaciã requirant,quod hæreticus resistat monitioni Ecclesiæ:dicendũ tamen cũ Bec.in *2.2.c.14.q.2.conc.3.n.10.*& omnib. ferè Theologis,satis pertinacẽ esse,qui, sciens suam opinionẽ esse contra determinationẽ Ecclesiæ, spreta nihilominus illius auctoritate,in sua opinione persistit. Nã, vt ait Simanca *tit.48.n.78.* Scriptura,& Ecclesiastica definitio, quib. fides catholica nititur, plus operatur,& potest,quã sexcentæ iudicis monitiones; & mille prohibitiones iuris humani. Quę doctrina non solũ procedit in foro interno,vt ait Arag. *in 2.2.q.11.ar.1.conc 2.* sed,vt docet Lorca *ib.ar.2.disp.41.n.8.* etiam in externo:alioqui multi se excusarẽt,quod non fuerint admoniti,& impuniti manerẽt in Reipubl.excidiũ. Possẽt admitti sentẽtia Alciati cũ hæretico rudi vel quãdo hæreticus esset curiæ sęculari tradẽdus,in quo tamẽ casu pro foro externo sufficeret præcessisse monitionẽ Inquisit.vel Episcopi, aut alterius viri docti ab illis deputati;nec.n.ad cuiuscunq; causæ iudiciũ cõgregari debet Concil vel supremus Iudex adiri:sed debent esse peculiares iudices, quorũ maturo,& prudenti iudicio causæ finiãtur. Ita Lorca *ib.n.20.p.4.l.7.r.36.*

Et cum pertinax is...

4 Iã verò,cum certum sit,non esse hæreticum pertinacem, qui ignorat se contra fidei determinationẽ sentire: dubium tamen est, quænam ignorãtia pertinaciã excludat,& excuset hæreticum:nam Sotus *in 4.dist.22.q.2.art.3.post.3.conc.cas.1.*& alij docent,ignorãtiã crassam,& culpabilem, quæ in alijs criminib.non excusat,neq; hæreticum excusare: Ipse tamen cũ Suar.Azor. Coninch,& alijs, quos citat, & sequitur Palaus *to.1.tr.4.disp.3 punc.1.num.3.* existimo,non solũ ignorãtiam crassam,& supinam excusare ab hæresi,sed etiam affectatam,siquidem affectetur ex tædio solũ discendi,non autem ex falsa opinione,quòd,quæ Ecclesia proponit credenda,parui momẽti sint. Et ratio est,quia hoc modo ignorans non spernit auctoritatem Ecclesiæ tamquam incredulus,quamuis Deum offendat,negligẽdo scire,quæ debet. Nec valet paritas Soti de alijs peccatis: nam in his nihil aliud requiritur, quàm quòd quis auertat,aut possit & debeat aduertere, quòd contra legem delinquit; in heresi verò requiritur pertinacia, & quòd quis aduertat, se contra Ecclesiam sentire, id quod nec cum ignorantia affectata constare potest. *ibid.n §.suppono igitur.* Quæ omnia procedunt pro foro tantùm interno Pro quo nec sufficit admonitio Inquisitoris,vel Episcopi,(vt diximus *num.*2.pro foro externo,) si nihilominus quis existimet se Ecclesiæ conformiter sentire,illos verò decipi:nam debet scire,quod sentiat contra Ecclesiam. In foro autem externo frustra allegatur ignorantia in ijs articulis, quos quilibet ex officio scire tenetur,& sic Sacerdotes,& viri docti non excusantur ab errore in articulis fidei & pręceptis Decalogi. Secus de rusticis,& simplicib.;qui tamen quo magis scioli sunt,eo minùs excusantur. *ibid.à §.sed quia.*

Idest,vt ignoret se contra fidem sentire

Ne affectatè quidem

Quoad forum conscientiæ.

5 Et hęc sufficiunt ad constituendum hæreticũ internũ,& committendũ grauissimũ peccatũ mortale. Adhuc tamen non sufficiunt ad incurrendam excõmunicationẽ,& aliàs pęnas iuris,de quib.infrà:sed requiritur pręterea,

Et ad incurrendam excommunicationẽ non sufficit error internus.

quod

quòd error internus aliquo verbo,aut signo extrinsecùs patent in ã Ecclesiæ regimẽ est visibile,eiusq; iurisdictio nõ fertur in actus internos,vt dictũ est V.Censura *n*.18.Ita DD.communiter,contra Io:Andream *in ca.vlt.de hær.* Nec igitur hæreticus merè externus incurrit excõmunicationẽ, vt diximus *nu*.1.nec merè internus:sed ille solùm, qui internum errorẽ sensibili aliquo signo exteriùs manifestat.*p.1.t.5.ref.1.& p.4.t.4.ref.*240. §.*Notandum est*.

Vel ineptẽ manifestatus.

6 Imò Granad.in 2.2.*contr.*1.*t.*15.*disp*.13.*n*.14.aliquos casus enumerat, in quib.interni erroris manifestatio ad excõmunicationem nõ sufficit.Primus est,quando quis errorem manifestaret ad petendũ consilium, vel Confessario:nam hoc esset quęrere medicinã. Secundus,si proferret inaduertẽter, ex naturali obliuione,seu actuali inconsideratione inculpata:nam hic actus nõ esset humanus.(Quod Mendoza in 2.2.*disp*.83.*sect*.5 §.42. infert dicendum etiam de inaduertentia,& inconsideratione quod sit prohibita sub censura, si verum est,quod nos docebimus infrà V.Ignorantia *num*.5.&6.nimirum ignorantiã solius pœnæ excusare ab illa incurrenda,etiamsi factum sit alias lęge naturali prohibitum:nam,qui actu non aduertit,cõparatur ei, qui nunquã agnouit.Sed tamen in hoc suam sententiam noluit explicare.*p*.5.*t*.9 *ref*. 17.§.*Non desinam*.Imò postea *disp* 89.*sec* 2.§.9 obseruat, in locis, vbi viget Inquisitio Hispanica tam ignorantiã,quàm inaduertentiam excommunicationis,esse moraliter impossibilem,illam quidem ob frequentem,& vniuersalem publicationem edicti,hanc ob timorem denunciationis. *p*.5.*tr*.13.*ref*. 18.§.*Sed hac doctrina*.)Tertius casus si ad hæresim propalandam vteretur signo,quod nemo intelligeret.Quartus,quando quis iocosè, & non assertiuè proferret,& alioqui esset talis,vt de eo hæresis præsumi nõ posset. Et quintus,quãdo proferret recitatiuè.dicẽs. *Habui in mente hunc errorẽ hæreticalẽ*,si tamẽ inde neutiquã posset colligi,errorẽ pseuerare Ita Gran. *p*.4.*t*.4 *ref*.240.

Aut in modica quantitate.

7 Addo ipse 6.casum cum Mend.*sec*.2.§.21.quando nimirum externũ hęresis signũ esset materia leuis,&(præciso ordine ad peccatũ internũ)veniale: Vnde si esus carniũ in die prohibito censeri posset contra fidẽ,non esset hæreticus externus,qui eam carniũ quantitatem ederet,quæ non sufficit ad mortale iuxta dicenda infra V.*Ieiun*.*n*.49. nec proinde excommunicationẽ incurreret:nã excõmunicatio, & reseruatio est de peccato mortali interno, vt coniunctio cũ mortali externo demonstrante internũ: comestio autem carniũ in modica quantitate non demonstrat internam heresim; nam fieri solet ob solam gulam,vel libitũm gustandi carnes *p*.5.*t*.5.*ref*.32 † Et hoc interest inter heresim internam,& externã, quòd illa non admittit paruitatẽ materiæ,vt diximus *nu*.2.hæc verò admittit †. Addit etiã Mend.§.29.septimũ casum,& est,si quis,somnũ perfectè simulans,heresim mentalẽ proferret,tunc.n.hoc signum,quãuis alioqui ad hæresim propalandam sufficiens, ex circũstantia opinionis somni,videtur illã occulere: sicut qui personã heretici agit in scena,etiamsi heresim,quã profert, verè teneat,ab auditorib. tamen non reputaretur hæreticus.Sed,vt verum fatear,hi videtur verè heretici,quia eorũ locutio licèt in sono simulato,coniungitur hæresi,& manifestatur,quod nõ accidit in vero dormiente.Et ipse Hurtad.nõ audet asserere, hos non esse hæreticos externos *p*.5.*tr*.13.*ref*.17. Aduerte et hic,Crousers in reg.S.Franc *c*.7.*lec*.4.cõfundere hæresim externã cũ manifesta,& probabile existimare,quod hæreticus externus,qui nõ potest denunciari,nõ incurrat censurã,nã est occulta,sicut mẽtalis.Sed hęc opinio admitti nõ debet:nã Ecclesia imponit cẽsuras pro oĩ peccato hæresis,quod est per se sẽsibile, & cadit sub eius iurisdictione:nec requiritur iudiciũ forense, sed satis est ꝙ ipse hæreticus sciat,se heresim protulisse. Est aũt manifestũ discrimen cũ hæresi mẽtali,quę est per se occulta.Et alioqui nulla irregularitas vel cẽsura incurreretur,nisi in delictis denũciabilibus.Az.*to*.1.*l*.2.*c*.8.*q*.6.& ali.*p*.6.*t*.6.*r*.51.

Secus si quis explicet in somno simulato.

8 Hæc

8 Hæc de natura hæresis. Tribunal, ad quod spectat hoc delictum, est Tribunal S. Inquisitionis, vt dicemus V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta.* Pœnas hæreticis infligendas mox referemus. Praxim illos puniēdi inuenies V. *Inquisitorū praxi.* Quis possit hæreticū absoluere, vide V. *Absoluere ab heresi.*

HAERETICORVM POENAE.

1 HÆreticorum pœnæ hæ sunt. Prima, sententia excommunicationis maioris, c. *ad abolendam*, c. *excommunicamus* 1. & 2. *tit. in Decret.* & *in* 6. & *can.* 1. *Bulla Cœna*, *p.* 4. *tr.* 7. *resol.* 1. §. *Quaero tertio.* Hæreticus est ipso iure excommunicatus.

2 Secunda priuatio omnis Ecclesiasticæ dignitatis, officij, & beneficij, & inhabilitas ad ipsa, ex c. *diadicimus*, c. *pudenda* 24. q. 1. c. *præter*, 32. *dist.* c. *quo iure*, *dist.* 6. c. *ad abolendam*, c. *excommunicamus* 1. *de haret.* c. *vt commissi*, *eod. tit. in* 6. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 1. † Item irregularitas ex cit. cap. *ad abolendam*, & c. *saluberrimum* 1. q. 3. de qua v de V. *Irregularitas nu.* 25. †. Priuatus omni dignitate, officio, & beneficio Ecclesiastico, & ad hoc inhabilis remanet. Et irregularis.

Tertia diuortium, nam qui publicè damnatus fuit tamquam hæreticus formalis, si deinde reconciliatur, remanet priuatus iure cohabitandi cum coniuge, & debitum petendi. Vide V. *Ingredi Relig. num.* 6. *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 25. Et priuatus iure cohabitandi cum coniuge.

3 Quarta, publicatio bonorum, quib. priuantur hæretici à die commissi criminis, *l. Manichæos*, *l. cognoscimus C. de hær.* & alibi *p.* 4. *t.* 7. *res.* 1. §. *Tertia.* Priuatur statim bonis.

Circa hanc pœnā dubium est primò, an hæretici priuentur bonis maioratus? Et dicendum cum Sanctarello *de hær. c.* 18. *dub.* 2. *num.* 8. & alijs contra Azorium, *to.* 1. *lib.* 8 *c.* 12 *q.* 13. quòd non, quando maioratus institutus est non solùm ex proprijs bonis, sed etiam ex bonis à Rege donatis: nisi in facultate regia institutionis caueatur, quòd transeat in Fiscum. Sed quid si institutor ipse maioratus sit hæreticus. Consule Sanch. *lib.* 2. *c.* 18 *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 60. An maioratus?

4 Secundò, dubiū est, an hæreticus priuetur bonis fideicommisso subiectis vel alienari prohibitis? Et dicendum etiam, quod non, si alienatio à testatore prohibita sit in fauorem alterius à delinquente, & quando alienatio perpetua est, & non pro vita tantūmodo delinquentis: nisi testator etiam pro vita delinquentis alienationē prohibuerit. In quo etiam casu hæreticus potest fideicōmissum retinere, quousque per sententiam declaretur. Ita Vasquez *in* 1. 2. *disp.* 169. *cap.* 4. Vide vtrumque Molinam Theologum *de iust. to.* 3. *disp.* 657. *num.* 3. Iurisconsultum *de primog. lib.* 4. *c. vlt. nu.* 31. Sayrus tenet, quod durante vita possessoris commoditates fructuum pertineant ad Fiscum, etiam quando est expressa prohibitio alienandi. Sed dicendum cum Menochio, *vol.* 1. *cons.* 91. *num.* 6. quod quando testator vtitur verbis significantibus, vt eo ipso delinquens amittat bona cum suis commoditatibus, tunc fructus pertinent ad hæredes vocatos, non ad Fiscum. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 60. §. *Dico secundò.* Fideicommissis.

5 Tertiò dubiū est, an filius hæreticus priuetur bonis castrensib. Affirmāt Simanca *tit.* 9. *n.* 13. quia super talib bonis habet liberā potestatē. Sed æquè probabilis est negatiua sententia Sanctarelli *de her. c.* 18. *dub.* 1. *n.* 1. qui respondet ad argumentū contrariū, & concludit, peculium castrēse, siue quasi castrense tribuendum patri. Quod à fortiori procedit in bonis profectitijs, quæ sunt bona patris, tam quoad proprietatem, quam quoad vsumfructum, vt patet *ex l. si plures*, §. & *in arrogato*, *ff. de vulg.* & *pupillar.* Ita Couarr. *lib.* 2. *c.* 8. *n.* 7. Circa bona aduentitia, Simanca *tit.* 9. *n.* 18. vult publicandū etiā vsumfructum: quia vsusfructus in bonis aduētitijs filiorū pertinet ad patrē ratione potestatis in ipsos, *l. si ex causa*, §. *Papinianus*, *ff. de minoribus*, sed filius hæreticus non est amplius sub potestate patris. At Sanctarell. *vbi sup. n.* 3. & alij volunt, vsumfructū reseruandum esse patri, quia iuri patris acquisito factum filij præiudicare non potest. Notat tamen, vsumfructū ex bonis aduētitijs post hæresim acquisitis pertinere ad Fiscū: quia non sunt acquisita sub potestate patris *p.* 4. *t.* 8. *res.* 61. Castrensibus? Profectitijs? Aduentitijs?

Paraphernalibus vxoris?

6 Quartum dubium: An bona paraphernalia vxoris scienter cum hæretico contrahentis sint publicanda? (Nam dotem certum est confiscari, *c. decreuit. de hær. in 6.*) Et Castrus affirmat *to. 1. t. 4. disp. 169. cap. 1. nu. 13.* Sed quia *in cap. decreuit* fit mentio solius dotis, placet negatiua sententia Sanctarelli, *de hær. c. 19. dub. 3. nu. 14.* pœnæ enim restringi debent, vnde nec bona viri cum hæretica contrahentis confiscari debent, quia ius citatum loquitur tantum de fœminis, Zechius *to. 1. tit. de fide, cap. 11. nu. 16. p. 4. tr. 8. res. 62.*

Etiam hęresim commissam alienatis?

7 Confiscantur quoque bona ab hęreticis alienata post diem commissi criminis; quia ex tunc illorum desiit esse dominus, nisi alienauerit pro rebus necessarijs, vt aduertit Quemada *qq. fisc. q. 7. nu. 6. p. 4. t. 8. res. 92.*

Bona autem hęretici applicantur Fisco.

8 Porrò bona hæreticorum antiquitus eorum filijs tradebantur, *l. Manicheos, l. cognominus, C. de hær. Auth. idem est, eod. c. Iudæi, 1. q. 4.* Sed iure nouo applicantur Fisco. *Auth. Gazaros. leuit. C. de bonis prescr. c. vrgentis, & c. secundum leges, de hær. in 6. p. 4. tr. 7. resol. 1. §. Tertia.* Et (quidquid sit de consuetudinibus aliorum Regnorum) in Hispania non applicantur Fisco Inquisitorum, sed

Regio in Hispania.

Regio, quia Rex noster Inquisitoribus omnia necessaria subministrat. Idque etiam in Clericis, quorum bona ex iure canonico deferenda sunt Fisco Ecclesiæ, vt probat Couarr. *lib. 2. c. 9. nu. 12.* Refert & approbat hanc consuetudinem Torreblanca *de mag. lib. 3. c. 11. nu. 41. p. 4. t. 8. res. 43.* An vero subtrahi debeant dotes & alimenta filiorum, dicemus *nu. 32.*

Qui, reuocans bona alienata, nō tenetur ad pretium.

9 Item, si hęreticus post commissum crimen bona per contractum onerosum alienauit, Fiscus in reuocatione non tenetur restituere pretium, etiamsi talia bona per mille manus transierint: quia emptio rei alienæ, etiam bona fide facta, non potest præiudicare vero domino, vel habenti hypothecam ad illam rem. Ita Scaccia *de iud. lib. 1. c. 98. nu. 13.* Aduerte tamen cum Garsia *de melior. cap. 6. nu. 20.* quòd si quis bona fide fundum ab hæretico emisset, danda ei forent omnia melioramenta ex *l. in fundum, ff. de rei vindic. & l. diuortio, §. impendia, ff. de sol. matrim.* si verò sciebat hæreticum, solùm ei danda melioramenta necessaria (de quibus Ruinus *lib. 1. cons. 157. nu. 21*) ait Bartolus *in l. in fundo, nu. 11.* Aduertit etiam Rojas *sing. 18. nu. 3.* quòd si pretium; vel aliquid loco pretij inter bona hæreticorum inueniatur, vel in eius vtilitatem conuersum sit, emptori restituendum est. *p. 4. t. 8. res. 92.*

Nec hæretici creditoribus de debitis cōtractis post hæresim satisfacere.

10 Sed, an Fiscus teneatur hæretici creditoribus satisfacere? Respondeo, si debita contracta sint ante hæresim patratam, teneri. Ita Simanca *tit. 9. nu. 35.* & patet *ex l. non possunt. ff. de iure fisc.* At, si in tali casu non omnia, sed aliqua hęretici bona cōfiscantur, satisfactio fieri debet pro rata illius partis *l. fin. C. debit. ciuit.* Nec si Fiscus non faciat inuentarium, tenetur satisfacere vltra valorem bonorum confiscatorum. Ita Clarus *lib. 5. q. 78. n. 30.* Si verò debita contracta sint post hæresim, Fiscus ad nihil tenebitur. Ipsi verò incumbit probare, debita post commissam hæresim contracta esse. Et statim, ac obligatio hæretici erga creditores transit in Fiscum, hæreticus illam omnino exuit, nec si ad pinguiorem fortunam perueniat, iterum induit. Ita Vasquez *in 1. 2. disp. 169. c. 2. n. 20. p. 4. t. 8. res. 59.* An hæretico pœnitenti bona remittantur, dicemus infrà.

Sequestrationis corpus & forma.

11 In ordine ad confiscationem bonorū facienda est sequestratio in limine processus. Quā statuit Instructio Toletana an. 1561. *n. 6.* faciendam esse in casu hæresis formalis tantùm, in quo nimirum vnico casu confiscantur bona Et illorū bonorum, quæ inueniuntur penes ipsum hæreticum tantùm Formam sequestrationis hāc ponit Roias *de hær. p. 2. n. 46.* quòd .s. statim ac quis cōprehēditur, eius bona, ne surripiantur, vel abscondantur, penes personam Idoneā coram Tabellione & executore ponantur, quę persona illorum curam habeat: quæ verò seruari nō possunt, per custodem Inquisitorū mandato venundantur. An sequestratio facienda sit contra hæreticum absentem, aut defunctum, dicemus infra *nu. 23. & 25. p. 4. t. 8. res. 86.* Hæc pro quarta hæreticorum pęna.

12 Quin-

11 Quinta pœna hæreticorum est perpetua infamia, *ex Auth. Gazaros. C. de hær. cap. infamis, 6. q. 1. cap. alieni, 2. quæst. 7. capit. infamibus. de regul. iur. cap. excommunicamus 1. de heret. & cap. 2. §. heretici, eodem tit. in sexto*. Huic pœnæ adnexa est inhabilitas ad omnem honorem, dignitatem, officium, & actionem ciuilem, quæ infamibus prohibita sunt *in cap. infamibus, de reg. iur. in 6. & in l. 2. C. de dignit.* & nominatim hæreticis *in l. quoniam C. de hær. l. si pupilli §. videamus, de negot. gest. c. excommunicamus 1. de heret.* & alibi. pœna infamiæ extenditur ad filios, & nepotes hæreticorum vsque ad secundam generationem, ex *l. quisquis C. ad leg. Iuliam maiestat.* & alijs. Vide Couarruuiam. *var. lib. 2. c. 8.* & nos infra *nu. 27. p. 4. t. 7. res. 1. §. Quarta.*

Rursus hæreticus fit perpetuo infamis.

Et inhabilitas ad omnem dignitatem, & actionem ciuilē.

13 Vltima tandē pœna est traditio Curiæ sæcularis, seu suppliciū mortis, ex iure ciuili, *l. Manicheos, l. Arriani, l. Quicunque, C. de hær.* & ex Canon. *c. ad abolendam, c. sicut ait c. excommunicamus 1. de hær.* & alibi, *p. 4. t. 7. res. 1. §. Et vlt.* † Hac autē pœna plectūtur solùm impœnitētes, & incorrigibiles †. Nā verè pœnitētes idest qui delictū cōfitentur, & dolēt, recōciliantur, præmissa abiuratione de formali, & pœnas subeūt secundùm gradum pœnitentiæ. Vnde ait Rojas *de hær. p. 2. t. 7. res. 24.* quòd, qui cōfitetur in limine iudicij ante accusatiōnē, condēnandus est ad carcerē temporalē cū habitu pœnitentiali ad breue tēpus: qui post accusatiōnē, maiori: qui verò cōfitetur post testiū publicationē, damnandus est ad perpetuū carcerem; quia præsumitur confessus metu probationum. In omnib. autem casib. supradictis bona publicari. *p. 4. tr. 7. res. 24.* nisi quando hæreticus, nullo probationis metu ductus, ad tribunal accedens, suos confiteretur errores. Alias, ait Simanca *tit. 47. num. 15.* Inquisitores non posse illa pœnitentibus in damnum Fisci remittere, qui in illa ius acquisiuit. Aliter tamen in Italia ex vetustissima consuetudine practicari, *p. 4. tract. 8. resol. 44.* Certè, si Inquisitores omittant damnare hæreticum, non propterea tenentur restituere Fisco valorem bonorum, iuxtà dicenda V. *Pœna, num. 1.* Ita Moura *de ensal. sec. 3. c. 1. nu. 35. p. 4. tr. 8. res. 108.*

Et tandem traditur Curiæ sæculari morte plectendus.

Si est impœnitens.

Nam si est pœnitens reconciliatur.

Et minori plectitur pœna

Vt carceris perpetui.

14 Pœna autem perpetui carceris reo pœnitenti statuitur in c. *excommunicamus, 2. de hær.* & in instruct. Tolet. *an. 1561. c. 41.* Sed Inquisitores ex iusta causa possunt illam mitigare. Sicut in Inquisit. Romana commutata fuit in pœnā triremium triennalē. quod etiā in Hispanica testatur seruari Rojas *vbi sup. n. 203.* Possuntq; commutare in carcerem ad tempus, vel aliam extraordinariam pœnam, *c. vt commissi, de hær. in 6.* & Instruct. Hispal. *an. 1484. §. 11.* quare cum nobilibus, qui nec possunt, nec debent ad triremes damnari, commutabunt in exilium, deportationem, detrusionem in monasterium, vel aliam temporaneā pœnam, pensata eorum qualitate, delicti atrocitate, &c. Vide Decianum *lib. 5. c. 54 nu. 45.* Quæ omnia locum habent ante sententiam; nam post illam in Hispania solus supremus Inquisitor talem pœnam relaxare potest, vt dicemus V. *Inquisitorum, nu. 20. p. 4 tr. 7. res. 24.*

Quæ etiam mitigari potest.

15 Aduerte hic cum Sanctarello *de hær. c. 41. dub. vnico n. 5.* stante Bulla Clement. VIII. in aliquib. casib. vt in celebratione, aut confessione audita à non presbytero, in negatione Trinitatis, diuinitatis Christi, & conceptionis eiusdem à Spiritu sancto, aut eiusdem in nostram redemptionem interitus, aut Virginitatis Deiparæ: item in schismate aut hæresi magistratuum, seu dominorū tēporalium, & spiritualiū, etiam veros pœnitentes non reconciliari. Sed primus casus, qui non est hæresis formalis, in Hispania non est in vsu, & secundū Sousam, nullus est vsu receptus in Lusitania. *p. 4. tr. 7. res. 24. §. Notand.*

Non tamen omnis reconciliatus.

16 Hæresiarchā, seu dogmatistam signa pœnitentiæ exhibentem, Cantera *c. 1. n. 70.* ex *c. ad abolendam, &c. Berengarius*, inquit non debere relaxari. Rojas *de hær. p. 2. nu. 339.* debere. Sed Lorca *in 2. 2. q. 11. art. 4. disp. 47. mem. 5. nu. 7.* Inquisitorum arbitrio remittit. Qui in hoc sint multum cauti, & si Regulus & Principis, aut eorū filijs errores propinare tentauerint, aut pœnitētiā

Præsertim hæresiarchæ Principibus hæresim propinantes.

in ipso tabulato ostēdant, non admittant. Alios verò, si quādo admittunt, grauiorib. pœnis afficiant, præcipuè carcere irremissibili. Puto tamen cum Barbosa *to.3.lib.5.tit.2.cap.5.nu.5.* contra Canteram *ubi supr. nu.11.* huiusmodi hæreticis pœnitentibus non esse denegandam Eucharistiam. *p.4.tr.7.res.23.*

Quid, si delictum confitetur in tortura, & postea ratificet?

17 Sed an, qui delictum in tortura cōfitetur, & postea ratificat, recōciliari debeat? Negatiuè decreuerat Instru. Hispal. *an.1484.n.15.* Sed reuocata meritò fuit per Toletanum *an.1561.nu.13.* Nam confessio sponte ratificata spōtanea est. Ita Simanca *tit.58.nu.14.* contra Syluan. *consi.89.p.4. tract.7. res.24. §. Non desinam.* Sed quid, si confessionē reuocet? Vide V. *Inquisitorum, n.179.*

Quid, si pœniteat in ipso tabulato.

18 Quid, si hæreticū pœniteat in ipso tabulato? Instructio Toletana *n.64.* rarò, & cū magna cautela recōciliandum, inquit. & Pegna *p.3.com.175.* iustissimū esse, quòd postquā reus è carcerib. ductus est, attenta ipsius perfidia, & sera pœnitentia, non detur locus misericordiæ, præsertim cum in eius cōuersione sit tandiu laboratū: tutius tamen esse, misericordiā in ipso quoq; tabulato exercere. Vide Decianum *lib.5.c.39.num.3.p.4.tr.7.res.24. §. Sed restat.*

Præsertim post sententiam publicatā? Morti etiam traditur hæreticus conuictus negatiuus.

19 Verum, si in hoc casu hæreticus ad reconciliationem admittitur, perpetuò immutari debet, & si est in aliquo Ordine, degradari, de iure quidē realiter, sed ex cōsuetudine satis est personalis. Diligentias ab Inquisitorib. adhibēdas pro cōuersione reorū iuxta Instruct. Tolet. *n.43.* tradit Campegius *in annot. ad Zanch. de her. c.16. p.4.tr.7.res.25.* Si verò reus conuertatur post sententiam latam & publicatam; rarò, præsertim si curiæ sæculari sit traditus, recōciliari debere notat Sousa *aph. lib.2.c.34.num.8.p.4.tr.7.res.24.§. Non desinam.*

20 Porrò morte plectendus est hæreticus impœnitens, etiam si talis sit fictione iuris, vt esset in casu, quo legitimis testib. conuictus de hæresi, illam negaret, quia, qui non agnoscit peccatum suum, non meretur remissionem, & potius testibus, qui in hoc tribunali diligentissimè examinantur deque eorum vita, qualitate, & motiuo strictim inquiritur credendum est, quàm ipsi reo in facto proprio. Ita contra Boerium, *decis.341.n.4.* docet Lorca in 2.2. *disp.147.nu.20* & obseruat praxis omnium Inquisitorum. Limitandum est tamen in casu, quo præsumeretur obliuio, quam Pegna *p.2.com.59.* putat non præsumi in arduis, atrocibus, & horrendis, etiam ante longum tempus commissis, nec in solitis & consuetis, quæ delinquentes semper comitantur: in reliquis regulariter præsumi post decennium. *p.4.t.7. res.25. à fine §.1.*

Aut diminutus. Nisi vtramque excusset obliuio.

21 Et hæc omnia procedunt etiam in confitente diminuto, qui secundum Canteram *n.57.* non debet relaxari, nisi diminutiones sint multum claræ & constet procedere ex malitia, & requiri etiam consultationem supremi Inquisitoris. Excusari enim potest ex obliuione, vt diximus de negatiuo, & torqueri. Præsumitur autē oblitus, quando tacet complices remotos, & cum quibus rarò cōuersatus est: præsertim, si confiteatur de consanguineis, & propinquis. Item si confiteatur errorē, & circūstantias principales, & taceat minores. Sic Sousa *lib.4.c.48.nu.11.* & secundum Rojas *p.2.n.247.* si taceat tempus. Freytas verò *q.22.n.58.* relaxari non debere, inquit, nisi diminutio sit circa errores. Et Palaus *to.1.tr.4.disp.6.punct.2.nu.5.* addit, secundum aliquos non debere relaxari ex eo, quòd tacuerit complices quia ex hoc non conuincitur hæresis, sed fautoriæ, & ita se practicari audiuisse in Tribunali Castellæ ipse tamen relaxandū putat. *p.4.t.7.res.25. §. Sed affirmat iuam à vers. Diminutus.*

Item relapsus.

22 Hæreticus relapsus, iuxta dicta *v. Abiurare, à nu.36.* tradi debet curiæ sæculari, *c. ad abolendam. §. illos quoque, de her.* Nisi sponte redeat, nullo scilicet delationis metu ductus, ad Inquisitores se conferens. Debet tamen prius consuli supremus Senatus, vt docet Molina *de iust. tr.5. disp 8. num.14.* ex Instruct. Tolet. *an.1561.nu.66.* & ante duos, vel tres dies per duos, vel tres Ecclesiasticos in fidei veritate confirmari, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentis muniri, & ad patienter obeundum hortari. *p.4.tr.7. resol.26.*

23 Hære-

23 Hæreticus confessus, vel facti euidentia, aut legitima testium probatione conuictus, si se absentet, & legitimè citatus non compareat, tradi etiā debet curiæ sæculari tāquam impœnitens. *p.4.t.7.ref.27.* Et quamuis illius bona in alios translata, de rigore iuris sequestrari non debeant: ait tamen Castrus *disp.8.punct.16.§.3.n.3.* quod si fuga paulò ante citationē præcessit, & talia bona discerni possunt, sequestrari debent. Si verò fugit tunc, cùm capi debebat, sequestrātur bona habita pro derelicto, & quæ in vxoris, & filiorū potestate reperiuntur. Et si hæc discerni nō possunt, sequestrātur omnia, quę reperiūtur in eius domo, quia hæc omnia fugitiui esse præsumuntur. *Ibidem §. Nota etiam, & t.8.ref.86.§. Sed an.* Quamuis autē benignius sit, quod talis sequestratio fiat à die declaratæ cōtumaciæ, vt tenet Quemada *q.8.* probabilissimū tamē est, fieri debere à die, in quo dicunt testes hæresim cōmisisse. Sic tenet Lessius *lib.2.c.29.dub.8.n.64.* & seruatū fuisse in Inquisitione Gallesię, approbāte supremo Senatu, testatur S. Vincēte *in manuscrip.ref.17.cit.§.Sed etiā.*

Item hæreticus confessus, aut conuictus comperere seculari.

24 Illud verò peculiare est in hæresi, quod, cū alia delicta morte extinguātur. *l.defuncto, ff.de public.iud.* hæreticus etiā post mortē puniri potest. Ita Sanctarell. *de hær.c.27.dub.1.n.12.p.2.tr.7 ref.28.* initio. Etiā post annos quadraginta. Grassius *decis.lib.2.c.11.n.12.* contra Palaum *vbi sup.§.7.n.16.Ibid.§.Sed restat.* Minimè verò suspectus de hæresi, *c. accusatus, §. si verè, de hær.in 6.* Et hæresis defuncti plenè, hoc est duobus testibus legitimis, constare debet. Ita Simanca *tit.18.n.12.* quidquid contra sentiant Decianus *lib.5.c.57.n.6. & 9. Ibid.§. Aduertant.* Si verò plenè non constet, nec breui probandum speretur, absolui debet. nam superuenientib. postea probationibus concludentib. integrari potest processus, & condemnari. Ita Pegna *p.3.commun.92. ibid.in fine. §.1.* Si autem quis moritur pendēte processu, tunc eatenus pro hæretico damnari potest, quatenus, vel seipsum in carcere interemerit, quòd ex conscientia criminis, & impœnitentia factum præsumitur, vt ait Gundisaluus *de hær. q.22.nu.1.* aut probatum fuerit, ipsum insorduisse in excommunicatione per annum, saltem ex causa fidei, vt notat Clarus *lib.1.§. hæresis, nu.19. ibid. §. Sed nota.* In omnib. autem casibus sententiam præcedere debet citatio in personam filiorum, & hæredum, siue præsentium, siue absentium, siue certorum, siue incertorum, dando illis copiam indiciorum & testium, sic mandat Instruct. Tolet. *nu.61.* & docet Pegna *p.3. comm.29.* Illi autem comparere possunt per procuratorem. Ita Simanca *tit.93. nu.3.* Imò quilibet è populo defensionem hæretici defuncti suscipere potest absque nota fautoriæ. Ita etiam Simanca *in ench. tit.62.nu.8. Ibid. §. Notandum est tamen hic, quòd.*

Hæreticus punitur etiam defunctus.

Si hæresis plenè probetur.

Quid, si moriatur pendente processu.

25 Pœna verò hæretici defuncti duplex est statuæ eius, & ossium, si ab alijs separari possunt, combustio, iuxta Farinacium *q.197. nu.92.* & confiscatio bonorum, *p.4.tr.7.ref.27.* initio, vt si est hæreticus sine tergiuertione priuandus est Ecclesiastica sepultura. *p.9.tr.8.ref.1.* Quæ etiam si sint Hæreticorum viuorum, & etiam si Fisco sæculari applicari debeant, non præscribuntur, nisi post annos 40. iuxta ius canonicum *in c.fin.de præscript. in 6.* Sic contra Bartol. *in l.2. C.de Apost.* Sanctarell. *c.22.dub.2.nu.8.* vbi conditiones ad talem præscriptionem requisitas recenset. *Ibid. § Notandum est tamen hic obiter.* Dum tamen causa hæretici defuncti agitatur, bona non sequestrantur, quia possessores non debent illis priuari in causa dubia. Ita Instruct. Tolet. *ann.1561.nu.87. Ibid. in fine. §.1. & t.18, ref.86.§. Notandum.*

Punitur verò statuæ, & ossium combustione, & publicatione bonorum.

Quæ causā pendente, non sequestrantur.

26 Hæreticus an, & ad quem appellare possit, vide *v. Appellatio, num.3. & 12.* Certè Carrera *de hær. num.130.* contra Roias *sing.19. num.5.* probat, hæreticum non solùm appellare, sed nec conqueri posse coram superiore, vt sententia, quam iniustam esse prætendit, reuocetur quod non solet regulariter interdici, quoties interdicitur appellatio. *p.4. tr.8. resol.32. §. Sed pro coronide.*

An hæretico concedatur appellatio? Aut querela coram superiore de sententia iniusta?

HAERETICORVM FILII.

Hæreticorum filij non possunt esse iudices, Iurati, &c.
Nec Notarij, Medici, &c.
Imo nec Mercatores Barbitonsores, &c.

27 HÆreticorum filij *ex c. quicunque, & c. statutum, de hær. in 6.* efficiuntur inhabiles ad officia publica, qualia pro hac re Instruct. Vallisolet. *ann.* 1488 *n.6.* esse inquit non solum officium Iudicis, Iurati, Prætoris, & similium: sed etiam Notarij, Scribæ, Medici, Chirurgi, Patroni, Procuratoris, & similium: imò etiam barbitonsoris, œconomi, mercatoris, tabernarij, exactoris redditum, &c. Et quando in hoc casu dubitatur, an aliquod officium dicatur publicum, Inquisitori, vel ipsi, & Episcopo simul incumbit declarare. Ita Pegna *p.3.com.8.* Ex quibus à fortiori sequitur, filios hæreticorum inhabiles esse ipso iure ad beneficia, vt docet Ricciullus *de iur. pers. l.b.5. c.29. n.2. ex cap.2. de hær. in 6.* & ad pensiones, vt docet Garsias *to.2.p.11.c.106.1.n.74. p.4.t.8.ref.73.*

Priuantur quoque beneficijs obtentis post parentum hæresim.

28 Imò priuantur eo ipso beneficijs obtentis post parentum hæresim. Obtentis autem ante, non priuantur, quia hæc pœna in nullo Iure exprimitur, & sic determinauit Clem. VIII. consultis Cardinalibus S. Officij apud Ricciull. *vbi sup.* docentque DD. communiter cum Zecchio *tom.1.tit.de fide, c.11.num.16.* Nec aliud Inquisitores determinant, dum in sententia efficiunt inhabiles ad tenendum & possidendum dignitates, &c. *p.4.tr.8. ref.76.*

Etiam si sint spurij.
Et nati ante parentum hæresim.

29 Porrò dictis pœnis afficiuntur omnes hæreticorum filij naturales, etiã spurij. Ita Surdus *cons.386.nu.6. Ibid.§. Nota etiam.* Etiam ante ipsorum hæresim nati: quia non puniuntur ob delictum proprium, sed parentum, inquorum supplicium, *l.quisquis, C. ad leg. Iul. maiest. c.2.§.credentes, de hær. in 6.* qui multò acerbius ferunt suos filios adultos sæpe etiam bonis ditatos, & in dignitate constitutos, sua culpa ab eo gradu deijci, quam infantes, quos etiam possunt nullos habere, Ita Barbosa *tom.3.lib.5 tit.3.c.15. num.3.* contra Sanchez *in sum. tomo 1. lib.2.c.27.nu.14 p.4.tr.8. ref.74.* An etiam dictis pœnis subiaceant filii adoptiui, vide Ricciull. *vbi sup.c.30. Ibid. ref.76.* in fine.

Et quidem eo ipso, quod parentes de hæresi sunt conuicti.

30 Nec opus est, quod has pœnas afficere filios, explicetur in sententia; nam statim ac confessione legitima, vel facti euidentia parentes hæresim commisisse conuincuntur illas incurrunt. Ita Sanctarellus *de hær.c.34.dub.2. nu.13. Ibid.§. Notandum.* Nec obstat, quod catholici & pœnitentes moriantur, nam in cap. *statutum* tunc solùm à prædictis pœnis excusantur, quando parentes emendati, Ecclesiæ vnitati incorporantur, quod contingit, cum per absolutionem iuridicam & solemnem ad pœnitentiam admittuntur, & non traduntur brachio sæculari. Ita Geminianus *in hunc textum.* cum enim brachio sæculari traditi conuertuntur, Ecclesia illis audientiam denegat, iuxtà cap. *super eo, de hær.* & quamuis sacramentaliter absoluantur, illa absolutio non valet pro foro externo Ita Decianus *lib.5.c.56. nu.7.* & alii contra Surdum *cons.346. nu.24. p.4.tr.8. ref.75.*

Quamuis moriantur pœnitentes.

Aliqui tamen excipiuntur.

31 Verùm pœnas supradictas non incurrunt filii aut nepotes testium falsorum, in aliquo casu atroci in pœnam talionis combustorum, vt docet Sanchez *in sum.to.1.lib.2.c.27.nu.25.p.4 tr.7.ref.16. §. Notandum.* Nec hæreticorũ filij, quamuis post hæresim parentum nati, qui parentum hæresim sponte reuelant. Ita Pegna. *p.2 comm.15.* ex c. *vt Inquisitionis, de hær.* Quod à fortiori procedit, si parentes, non tamquam hæretici, sed tamquam suspecti de hæresi damnati sint. Ita Zanchinus *de hær.c.18 n.3. p.4.tr.8.ref 75. §. Notandum.*

Filijs hæreticorum non tenentur Inquisitores dare dotes, & alimenta de bonis confiscati.

32 Hæreticorum filijs non tenentur Inquisitores de bonis confiscatis præbere dotes, & alimenta. nam si parentes bona omnia hypothecare, & creditores omnia quandoq; bona, non deductis alimentis aut dotib. vsurpare possunt, quid ni id fieri poterit in delicto ob bonum commune, vt scilicet patres à tã noxio crimine ob filiorũ saltẽ amorẽ abstineant? Ita Sanch. *vbi sup. c.16. num.26.*

n.26.cōtra Surdū cons.386.n.8.Præcipit tamen Instruct.Hispal. apud Quead. qq.Fisc.q.25.n.11.dictos orphanos minores honestis personis alendos simul, & instruendos cōmendari:& Pegna comm.9. tenuem victū de bonis cōfiscatis ministrari eis debere inquit, si aduersa valetudine, aut insufficiente ætate laborātes, laborare non possint. Sed hoc ex mera misericordia. p.4.t.8.res.45.

HAERETICORVM LIBRI.

33 † Libros hæreticorū legentes, retinentes, imprimentes, vēdentes, &c. excommunicātur in primo canone Bullæ Cœnæ, & subdūtur iurisdictioni Inquisitorū tāquā suspecti de hæresi, vt dicemus, V. *Inquisitorum, nu.7.* †. Et quidē censurā incurreret, etiā qui legeret absq; periculo peruersionis: quia lectio huiusmodi ab Ecclesia non solū prohibetur ad vitandum peruersionis periculum, sed etiam ad mortificandos hæreticos, priuando illos eo honore, vt eorum opera doctorū virorum manibus contrectentur. Sic Sanctarell. *de hær.c.14.dub.vn.nu.4.p.6.tr.6.res.49.* Item qui legeret librū hæretici tractantem ex professo de Religione, licèt nullā hæresim cōtineat (aut vnam hæresim continentē, & de Religione non tractantem, vt Sanch. *in sum. to.1. lib.2.c.10.nu.34.* quamuis contrarium probabiliter doceat Filliucius *to.2.t.22. c.7.nu.204.p.1.tr.11.res.31.*) quia Bulla loquitur disiunctiuè, *de Religione tractantem, aut hæresim continentem.* Sanch. *n.33.* contra Crousers *in reg. S.Franc. c.7.lec.5.* (& contra vtrumq; incurreret censuram, qui legeret epistolam hæreticalem. Megala *in 3.p.lib.3.c.1.n.55.p.1.tr.1.res.34.*) Contra quem etiam aduerte, quòd non potest quis priuata auctoritate legere librum hæretici, vnum, vel alterum errorem in illo contentum expungens, sed error deleri debet auctoritate publica. Fagundez *in dec tomo 1.lib.1.c.14.p.6.tr.6.res.55.*

In Bulla Cœnæ excommunicantur legentes, & retinentes libros hæreticorum, Etiam absque periculo peruersionis.

Siue de Religione tractent, siue hæresim contineant.

Et idem dic de epistola.

34 Si liber sit auctoris catholici, cum scholiis tamen vel commentariis magnis alicuius hæretici, secundùm Suarez *de fide disp.20.sect.2.n.13.* prohibetur, secundum Sanch. *n.25.* non prohibetur; quia semper dicitur liber Auctoris Catholici. Mendoza distinguit: aut scholia, siue magna, siue parua, sic textus explicationi addicta sunt, vt ab eo commode seiungi non possint, vt se habent in D Thom. commentaria Caietani; aut commodè seiungi possunt, vt se habent in eundem Commentaria Suarez: & in primo casu non prohiberi inquit, in secundo prohiberi; quia primus liber retinet nomen auctoris catholici, vt in exemplo Caietani, in secundo accipit nomen commentatoris hæretici, vt in exemplo Suarez. Sic ille *in 2.2. disput.76. sect.8. §.303. p.5. tr.13.res.16.* † & negando olim cum Sanchez *p.1.tr.11.res.32.* †.

Quid, si liber sit auctoris catholici, cōmentatus tamen ab hæretico? Multi multa.

35 Incurrit hanc censuram, legens librum hæreticalem per alium: censetur enim legere per seipsum, Alterius *tomo 1. disp.2.lib.5. c.6.* sed Portell. *v. libri prohibiti in add.nu.11.* negat: quia censura lata contra facientes, non ligat mandantes. *p.1.t.11.res.33.*

Quid si quis legat per alium?

36 Famulus verò impulsus à domino ad legendum librum hæreticalem in contemptum fidei, peccaret mortaliter legendo, & secundùm Bonacinam *de cens.disp.2. q.5.punct.4 nu.11.* incurreret censuram: at secundum Duard. *in can. 1. q.48.nu.15.* non ita. *Ibid.* in fine.

Vel ab alio impulsus?

37 Idiota legēs librū hæreticalem latinum, quem non intelligit, secundum Megalam *in 3.lib.3 c.1.n.45.* incurrit, quia Bulla non spectat finem, sed factū. At contraria sententia Sanch. *n.51.* est probabilissima, quia nulla ratio suadere potuit Ecclesiæ prohibitionem lectionis solùm materialis. *p.1.t.11. res.36.*

Aut legat, & non intelligat?

38 Quæres primò, An legens libros hæreticorum in prouinciis, in quib. Bulla Cœnæ non est recepta, vt in Anglia, Gallia, Germania, incurrat excommunicationem? Respondeo: Megala *n.60.* affirmat. Sanchez *n.4.* negat *p.1.tr.11.res.35.*

Vel legat in Anglia, & similibus locis?

An in lectione, & retentione libri hæreticalis detur paruæ materia?

39 Quæres secundò: An in lectione & retentione librorum hæreticalium detur paruitas materiæ? Quoad lectionem Toletus *l. b. 1. c. 19. n. 9.* negat: quia potest quis in vna linea hæresim haurire, Sanchez *n. 31.* affirmat, & dicit esse integram paginam. (Et Crousers *in reg. S. Francisci cap. 7. lec. 5.* tantam libri partem, quæ per se sumpta, verè censeri possit nomine libri. Sed hæc opinio reijci debet. *p. 6. tr. 6. ref. 55. §. Notandum.*) & sententia Sanchez est parum probabilis, & Sá idem docens, expurgatur fuit. Dico igitur cum Mendoza *de fide disp. 76. sec. 5. § 11.* dari, & esse duas, vel tres lineas Etiam sit in illis continea-tur hæresis, ob quam liber prohibetur, (dicunt aliqui apud Merollam *tom. 1. disp. 1. c. 2. coroll. 7. diff. 3 n. 344.* contra Duardum *q 46. n. 4.*) quia non statim, ac quis propositionem hereticalem legit, exponit se periculo imbibendi heresim, nisi etiam fundamenta, & rationes percurrat. *p. 5. t. 5. ref. 42. & ex parte olim, p. 1. t. 11. ref. 30.* Quoad retentionem etiam respondeo cum Sanchez *n. 55.* affirmatiuè, & moram leuem esse duorum dierum: quod procedit contra Suarez *n. 22.* etiā si interior animus ex determinatione diutius retinendi fuisset mortalis, quia ad incurrendam censuram requiritur opus externum in se mortale. Ita Palaus *tom. 2. tr. 4. disp. 2. punct. 10. § 2. nu. 11. p. 5. tr. 5. ref. 43. & olim obiter. p. 1. tr. 11. ref. 30. § Notandum est.*

Et quęnam illa sit?

Et an quis possit illum comburere.

40 Quæres tertiò: An habens librum hæreticalem, possit illū comburere, an omnino teneatur Inquisitori deferre? Suarez *n. 23.* & DD. cōmuniter dicunt teneri omnino deferre Inquisitoribus, si deferēti aliquod periculū non imminent; & contra non deferentē procedi posse tamquam contra hæreticum. Sed Filliuc. *to. 2. t. 22. c. 7. n. 208.* excusat librum prohibitū cōmburentem, vel dantem alteri, qui habet facultatem legendi, quā opinionē non improbat Bonacina. Et quidquid sit de peccato, certum est, comburentem nō incurrere censuram. Ita Portell. *n. 13. p. 1. t. 11 ref. 37. & recitatiuè postea, p. 4. t. 8. ref. 99. § Notandum est.*

Libros hęreticorum legere, & dare licentiam alijs legendi potest Papa.

41 † Quæres quartò: An aliqui præter Papam libros hæreticorum legere, & dare alijs licentiam possint legendi? Respondeo, dubium procedere de Cardinalibus, Episcopis, Inquisitoribus, & Generalibus Ordinum †. Et

42 Quoad Cardinales, Merolla *vbi sup. diff. 11, n. 147.* tenet, eos non posse legere, & hanc sententiam esse probabiliorem, vnde videtur contrariam iudicare probabilem. *p. 5. t. 2. ref. 16. §.* Nota tamen, circa medium. † Ex quo sequitur primo, Cardinales seorsim non posse facultatem legendi, & retinendi libros hæreticorum concedere, nam hoc est plus †. Concedere tamen potest Sacra Congregatio S. Officij. *p. 4. t. 4. ref. 46.* in fine.

Et sacra Congregatio S. Officij tantum.

Minimè verò Episcopi.

43 Sequitur secundò, Episcopos nec ipsos legere, nec alijs legendi licentiam concedere posse, & Cantera *qq. crim. c. 1. de her. num 64.* putat, Episcopum legentem ab Inquisitoribus anathematizari posse, & id practicatum esse per Inquisitorem Conquensem. Sed ego in hoc casu consulerem in Italia Summum Pontificem, & in Hispania supremum Inquisitorem *part. 4. tr. 8. ref. 46. §. Notandum est.*

Inquisitores.

44 Sequitur tertiò, hanc facultatem non habere Inquisitores. D. namque Vrban. VIII in decreto, quod incipit *Apostolatus*, hanc facultatem penes solam Congregationem S. Officij reseruauit. Ante hoc decretum Farinacius *de hær. q. 180 n. 43.* cum alijs tenebant. Inquisitores & legere posse, & dare alijs licentiam legendi, quæ opinio procedere solum poterat de Inquisitore generali, non de alijs, stante Bulla Pauli V. posita in initio indicis expurgatorij, *p. 4. t. 8. ref. 46. & ex parte. in ref. 99.* † Possunt nihilominus Inquisitores concedere licentiam legendi libros ab ipsius prohibitos †. Quam licentiam qui haberet in Sicilia, non posset exercere in alio Regno, vt docet Portell. *v. Libri prohibiti, nu. 4.* Quamquam, quia talis licentia est gratiosa, & procedit ex facultate voluntaria, quæ exerceri potest extra territorium, contraria sententia Nauarri *to. 2. tit. de priu. conf. 6.* sit probabilis. *p. 4. t. 8. ref. 100.*

45 Tandem, hanc facultatem nõ habent Generales Ordinum ex priuilegio Societatis tum quia Societas huic priuilegio in Congregatione Sancta renūciauit: tum etiam, quia D.N. in cit. decreto reuocat omnes tales facultates cõcessas per litteras Apostolicas, aut aliter quomodocumque. *par.4.tr.8.ref.99.* Et hanc sententiam securiorem esse & consulendam ait Lezana *in Compend. cap. 18.n.46.* Sed Peyrinus *in dictam constit.9. Pauli V. num.10.* existimat non reuocari, quia Pontifex loquitur tantùm de licentijs concessis personis particularibus, non de priuilegijs Regularium. Quæ opinio si vera esset, hanc facultatẽ exercere etiam possent Inquisitores, qui ad hoc habebant priuilegium non personæ, sed dignitati concessum. *p.5.tr.13.ref.49.*

Aut Ordinum Generales.

H AE R E S.

QVinam hæres institui possit, vel debeat, vide V. *Testamentum*. Circa obligationem soluendi legata, vide V. *Legatum*.

Hęres:

1 Hæres in adeunda hereditate tenetur efficere inuentarium, sub pœna soluendi debita, & legata testatoris, etiamsi vires hæreditatis excedant, *c. Raynald. de test. & l. fin. C. de liberi.* Sed hoc procedit in foro externo, in quo per hoc præsumitur, vel hæreditatem fraudare, vel cum creditoribus, & legatarijs contrahere, iuxta *l. apud Iulian. §. fin. ff. ad Trebell.* non in interno, in quo creditur pœnitenti, si absit fraus, &c Valerus *v. hereditas diff. 2. n.3. p.1. tr.10. ref.27. §. Cum igitur, & p.3. tr.5. ref.56. §. Et eadem.*

Tenetur efficere inuentarium. Alias tenetur ad debita, et legata etiam supra vires hæreditatis. In foro externo.

2 Porrò hæres antefertur omnib. creditorib. circa expensas funeris defuncti. Vide Molfes. *to.2. t.13 c.8. n.43.* & nos V. *Debitor, n.9. p.5. t.3. ref.116.* In bonis autem maioratus, vel aliter vinculatis, secundùm Fagund. *in dec. to.1. lib.4. c.2. n.36. & c.9. n.10.* succedit cum onere soluendi debita patris contracta ad familiam sustentandam, siue maioratus per tertiam personã ad illum perueniat, siue à parentibus institutus sit ante, vel post debita contracta: nam ea debita conuersa fuerunt in vtilitatem filij primogeniti: si enim pater non inuenisset illa credita, oportuisset bona vinculata magis ac magis oppignorare in damnũ ipsius primogeniti, qui cum illa bona accipiat ex causa lucratiua, in eum creditorib. cõpetit actio *l. his solis ff. de cond. indeb.* ex gl. ibi *v. profecit.* Accidit, quòd filij diuites tenẽtur alere patrem pauperem cum tota familia: ergo primogeniti diuites ex bonis maioratus tenentur soluere debita contracta à patre, ad ipsos, & familiam sustentãdam. Dicendum tamen, nec primogenitum de bonis maioratus, nec vxorem de suis bonis dotalibus teneri soluere debita patris, & viri, pro ipsorum sustentatione contractis. Nam nec ipsi acceperunt à creditoribus pecunias, nec alter nomine ipsorum accepit. Et statim ac pater, & vir mutuum accepit, factus est pecuniæ dominus, vnde familia accipit ab illo tamquã à vero domino, ac proindè non tenetur restituere. Præsertim, quòd actio mutui est personalis, & non transit ad eos, ad quos mutui beneficium peruenit, *l. cum cui, 3. C. de action. & obligat.* vnde nec sunt obnoxia restitutioni iocalia, & vestes, quæ maritus mutuata pecunia emit, & vxori tradidit, quamuis adhuc extent, quia nimirum actio mutuantis non est ad rem mutuo emptam, sed tãtum ad personam mutuatarij. Et ità hanc sententiam docet Sanch. *de matrim. lib.9. disp.4. num.28.* & 29. & alii. Aliqui tamen dicunt, successorem in maioratu teneri soluere debita contracta ab illo, qui maioratum instituit, ante institutionem: quia illa bona erant debitis hypothecata, & alioqui posset quis maioratum instituere in fraudem creditorum *par.6. tract.7. resol.20.* Aduerte hic, quod in dubio, an fideicommissum expiret, an hæreditas ad alios transmitti debeat, potest hæres vltimus vocatus de hereditate disponere, secundum Homobon. *vol.2. p.2. resp.26.* quia in dubiis melior est conditio possidentis. *part.4. tr.3. ref.79.* Hæredes occisores damnati ad mortem ad nullam restitutionem tenentur. Vide V. *Restituere, num.47.*

Hæres pro expensis funeris præfertur omnibus creditorib. Et primogenitus, vel vxor non tenentur soluere debita patris et mariti de bonis maioratus, vel dotis. Etiam si in ipsorum beneficium conuersa fuerint.

In dubio, an fideicõmissum expiret, hæres vltimus vocatus an possit de hereditate disponere.

Vide etiam occidere inuasorem.

Licet occidere patrē cum moderamine, &c.

1 Filius potest occidere patrem, quando ab ipso vltra metam à legibus præscriptam, malè tractatus est cum moderamine inculpatæ tutelæ. Gasp. Hurtad. p. 8. tract. 7. res. 41.

Etiam bannitum.

2 Filius potest occidere patrem bannitum, quando adeo nocivus Reipublicæ, vt alio modo eam liberare non possit nisi manu propria cum occidat in alio casu non potest. Hurtad. ibid. res. 42.

Speculatiuè loquendo.

3. Speculatiuè loquendo, nō practicè, qui sine causa, & iniustè in carcerē est coiectus (non autē qui fingit) & euidentem periculum vitæ euadere nō possit, custodes licitè occidere potest, maxime si scit illum iniustè detineri, & mortē illi parari. Obrectus. Idem dicendum est de satellitibus, scientibus se innocentē capere vt iniustè occidatur. Dicast. cum moderamine inculpatæ tutelæ. Potest præueniendo occidere parantem vel per se, vel per sycarium aliquam occidere. Bann. qui ait etiam potest occidi paratum aliquem occidere facere per Iudicem falsis testibus, vel falsa accusatione, quando verò per aliam viam illam mortem euitare non possit. Hurtad. ibid. res. 43. & p. 9. tr. 9. res. 43. §. Sed si.

Littores non possunt occidere reum à Iudice ordinatum ad capiendum.

4 Littores nō possunt occidere reū ordinatū à Iudice, vt capiat, quādo se defendit iisdē armis, nisi cum seqq. limitationib. aliter grauiter sint puniēdi. 1. vt habeāt certū, & specialē mandatū capiēdi à Iudice. 2. Si armata manu resistat, nō aūt si se defendit, & facilè arma depositurus. 3. vt delictū plectēdū sit capite. 4. vt alio modo reus capi non possit. 5. Si sint metuēda ab euadēte grauiora mala. 6. Vt capiendus sufficienter sit de crimine diffamatus. Clav. ibid. res. 44.

Exceptis infra dictis

5 Quamquam alij (Christianè loquendo) affirmant, tamen exceptis Clericis, Religiosis, Aduocatis, Medicis, Regijs consiliaribus, & litteris incumbentibus, & non armis non autem milites, vassalli Dominum sequentes, & Nobiles, cum aliquo suo dedecore aggressorem fugere, sed cum moderamine inculpatæ tutelæ tenentur eum, vim vi repellendo occidere. DD. ibid. res. 45.

Possunt occidere vim vi repellendo.

Licet occidere furē non obedientem monitionibus.

6 Licet occidere furē, si fugiat cum tuo equo, telo, vel alijs armis, si admonitus, non desistat. Card. de Lugo immò licet occidere furem magni momenti rem furantem, quando eam nititur furari, & quando actu furatur, sed quando etiam re accepta fugit, sed amplius, cum iam quiete habentem rem illam in domo sua, & Dominus alio iusto modo habere non potest. Vasqu. non autem quando res non est in potestate furis. Hurtado. ibid. res. 47.

Et aliqua notanda.

Practicè contrarium tenendum est.

7 Etsi speculatiuè probabile est contumeliosum occidere licitū esse in ipso congressu contumelioso docet Hurtad. tamen practicè contrarium tenēdum, & consulendum est. ibid. res. 51.

Contrarium tenendum est.

8 De eo, qui falsis testib. conatur aliquē occidere. V. res. 42. tamē si quis falsis calūnijs vellet apud consanguineū te infamare, ne tibi hereditatē relinquat, cū tuo magno, & domus dāno, licet cū occidere, sed in praxi cōtrariū potest hoc occidere. Card. de Lugo Licet occidere eum, qui paratus est iniustè euadere, etiamsi esset via euadendi relinquendo patriam. Hurtad. ibid. tr. 7. res. 52.

Maga potest verberari non autē occidi.

9 Nō pōt occidi maga, seu malefica, pōt tamē verberari, & tormētis extorqui vt cesset à maleficijs faciēdis, & hoc nō solū à Iudice, verū à se ipso. Les. ib. r. 53.

HORAE CANONICAE

Quid, & à quibus recitandæ.

Horas canonicas recitare tenentur.

1 † Horæ canonicæ, seu diuinum Officium, definitur à Toleto: Laus Dei voce expressa per Ecclesiæ institutionem determinata. Sunt autem Horæ Canonicæ septem ad septem principaliora S. Passionis mysteria significanda, & continentur his versibus.

Ma-

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat,
Prima replet sputis, dat causam Tertia mortis:
Sexta Cruci nectit, latus eius Nona bipertit.
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.

2 Horas Canon. recitare tenetur Clerici, Beneficiati, Regular, & Moniales. — Clerici in Sacris.

3 Clerici non omnes tenentur, sed in Sacris constituti. Et hi quamuis beneficium non habeant. *c. dolentes. de celebr. Miss.* † — Sed quo die promouentur non tenentur ad omnes.

4 Quo die quis Subdiaconus ordinatur, nō tenetur ad totum officium illius diei, sed solùm ad Horas, quæ post promotionem recitādæ supersunt. Ita Pal. *t. 2. disp. 2. pun. 4. n. 3.* Imò Bonac. *li. 2. c. 39. nu. 11.* putat, teneri solùm ad Vesp. & Complet. quia Ecclesia nō intēdit obligare Clericos ad paruas Horas à primo die promotionis. Sed quid, si quis ante promotionē totum diei officium recitasset? Adhuc ad Vesp. & c. teneri, ait Bonac. *to. 2. de hor. can. disp. 1. q. 2. p. 5. n. 11.* quia quādo recitauit, nō tenebatur, & ideo nō satisfecit. Præsertim, quòd non recitauit nomine Ecclesiæ, à qua nōdū deputatus erat tanquā minister. Sed contrariā sententiam tanquā probabilem admittit Trullen. *in dec. to. 1. li. 1. c. 7. dub. 13. n. 3.* quia potuit soluere anticipatè. Facit pro hac opinione illorum sententia, qui dicunt, quòd qui mane communicauit, & in eadē die incidit in periculum mortis, non tenetur iterum cōmunicare. Quæ doctrina procedit etiā pro die professionis Religiosorum. *par. 6. tr. 7. ref. 38. & olim. p. 4. tr. 4. ref. 218.* — Quid si recitassent omnes anticipatè?

5 Episcopus non potest iniungere Clericis à se ordinatis recitationē quotidianam perpetuam. Ita Villal. *to. 1. t. 24. dub. 7. n. 4.* contra Bonac. *de Hor. Can. disp. 1. q. 2. pun. 4. n. 2. p. 2. tr. 12. ref. 20. § Vnde.* Et probabile est, nolle illos obligare ad Psalmos, quos semel recitandos iniungit, sub graui culpa, sed tantū ex decentia & honestate, vt docet Palaus *punc. 1. §. 1. nu. 5.* Vnde omittentes peccare tantùm venialiter, vt ex Azorio, & alijs docet Ho nobon. *vol. 2. par. 1. ref. 210.* contra Villalob. *vbi sup. ref. 20. cit. & p. 4. tr. 4. ref. 218. § Nota etiam.* — Et quid de Psalmis iniunctis ab Episcopo in ordinatione?

6 † Beneficiati tenentur ad diuinum Officium, etiamsi in sacris non sint. *d. 42. can. fin.* † Non quidem statim post collationem, sed post possessionē pacificam beneficij, nam sicut ante illam exercere non possunt illius iura, ita nec teneri debent ad onera. Sic Lessius *lib. 2. c. 34. dub 30. n. 167.* contra Garsiam *to. 1. p. 3. c. 1. n. 92. par. 2. tr. 12. ref. 21.* — Item beneficiati. Post pacificam beneficij possessionem.

7 Nota hic 1. quòd Ricc. *p. 2. ref. 406.* & Palaus *vbi sup. § 2. n. 9.* cum cōmuniori docent beneficiatum ad Officij onus teneri, siue beneficium sit pingue, siue tenue, quia sibi spontè præiudicat qui se promoueri permittit ad tenue beneficium, sicut ob similem rationem, vxorem ducens cum parua dote, tenetur illā alere. Vnde in *C. de orat. q. 7. c. Clericus victum, dist. 91.* præcipitur vt Clericus, qui victum ex fructibus beneficij sufficientem non habet ibis se adiuuet laboribus, & artificio, sino tamen officij detrimento, & Concil. Later. *sess. 29 can. 9.* imponit pœnam restitutionis fructuum omittentibus Horas, absque distinctione beneficij pinguis & tenuis. Adde, quod beneficiarius nō solùm fructibus, sed etiam priuilegijs gaudet beneficij. Sed his non obstantibus, contrariam sententiam Soti *l. 10. q. 5. ar. 3.* aliorumque doctissimorum virorum sequentē non damnarem: nititur. n. auctoritati Apostoli *1. Corinth. 4. Qui altari seruit, de altari viuere debet:* nam qui parum habet ab Ecclesia, non potest dici viuere de Altari, quia parum pro nihilo reputatur. Et confirmatur primò, quia in iure beneficium tenue reputatur pro non beneficio, vt colligitur ex *c. 11. cum de prab. in 6.* Confirmatur secundò, quia habens plura, eaque pinguia, & ampla beneficia, non nisi semel in die Officium recitare tenetur: vndè non videtur rationabile, quòd habens quatuor, vel sex aureos beneficij, idem onus substineat. *p. 2. tr. 12. ref. 9. p. 4. tr. 4. ref. 146. in fine, & p. 5. tr. 5. ref. 25.* Ex quibus Lessius *li. 2. c. 34. dub. 31. n. 169.* cum Molfesio *to. 1. tr. 5. c. 3. n. 29.* dicunt, habentem beneficium tenue, teneri ad Horas Canonicas solùm in festis, & Dominicis. Quod ego cū — Etiam si beneficium sit tenue, sec undum aliquos. Sed contrarium probabile.

Mal-

Maldero *in 2.2.tr.10.c.2.dub.3.* procedere existimo non de iure Ecclesiastico, sed tantùm naturali,& compensari posse alijs orationibus, vel Dei cultu: nec obligationem ad restituendum adnexam habere.*p.2.tr.12.ref.9.* in fine.

Et aliqui probabiliter volunt, non teneri nisi beneficium sit 20. aureorum.

8 Porrò non conueniunt DD. in determinanda quantitate beneficij tenuis, quod diximus ad Horas non obligare. Nam Sotus *vbi sup.* ait esse octo aureorum, Lessius *vbi sup.* quod non pertingit ad sexdecim: (imò Sotus postea apud Sanch. *in opus.to.1.li.2.c.2.dub.57.n.5.* respondit, beneficium sexdecim aureorū non obligare, & opinioné illam octo aureorū eum docuisse ait Sanch. pro ijs temporib. quādo valor monetæ maior erat, & rerum minor, *p.4.tr.4.ref.146.* à medio) Ledesma *p.2.tr.9.c.4.conc.5.* requirit viginti, & tandem Malder. *vbi sup.* tertiam partem sustentationis Clerici ordinatij. *p.2.tr.12.ref.9.§. Sed si quæras.* Vide etiam Bonartium *li.2.c.6.n.10.p.5.tr.5.ref.25.* in fine.

Nec in dubio de tenuitate beneficij.

9 Quòd si quis dubitet, an ob tenuitatem beneficij teneatur ad Horas, secūdum Vasq. *in c.2.disp.65.c.3.n.11.* tenetur recitare: quia obligatio est certa, & excusatio dubia. Secundùm Salas *in 1.2.tr.8.disp.vnic.sect.17.n.154.* non tenetur: quia præceptum valdè onerosum non obligat in dubio. Vtraque sententia est probabilis, *p.4.tr.3.ref.24.*

Non tenetur ad Horas recipiens beneficium per simoniam, aut cū legitimo impedimento.

10 Nota 2. cum Sanch. *vbi sup. dub.73.n.5.* quòd recipiens beneficiū per simoniam, aut cum excōmunicatione, vel irregularitate, sicut nō facit fructus suos; ita nec tenetur ad Horas. Et addit, quòd si talis peteret reualidationem, & fructuum compositionem, teneretur explicare, si Officium non recitasset, aliàs iterum se de fructib. ob illam causam componere teneretur. *p.4.t.4.ref.146.*

Nec Canonici coadiutor cum futura successione, et congrua portione præsenti.

11 Nota 3. coadiutores Canonicorum cum futura successione, secundùm Acostam *in cruc.q.75.* teneri Horas persoluere, quia coadiutorias Papa concedit per modum beneficij, & litteræ expediuntur in forma dignum, vt Iudex Apostolicus, prouisum examinet, & ad possessionem admittat præmissa fidei professione, & adhibitis solemnitatibus Canonicorum, quorum nimirum priuilegijs ipsi fruuntur. Ast ego contrarium sentio cum Palao *to 1.tr.1.disput.2. pun.1.§.4.n.7.* quia talis coadiutoria non est beneficium, vt declarauit Paul.V. apud Suar. *de Hor.can.lib.4.c.22.n.19.* Et sanè beneficium, quod confertur coadiutori, est illud idem, quod possidet Canonicus proprietarius quod proinde ipse non adhuc possidet, cum vnum idemque beneficium nō possit esse vno eodemque tempore penès duos *par.5.tr.13.ref.75.*

Denique tenentur Moniales, et Religiosi professi, etiam non promoti.

12 Denique Horas Canonicas persoluere tenentur RELIGIOSI, & MONIALES addicti choro, post emissam professionem, ratione consuetudinis. Ita DD. communiter. Et quamuis Caiet. Med. & alii dubitent, an talis consuetudo existat, & Villalobos, an introducta sit scienter, & cum animo inducendi obligationem, imò an à mulieribus & adolescentib. potuerit sic introduci, & vim legis habere, ex quibus Alphonsus de Castro docet, Clericos nō promotos Ordinis Prædicatorum, ad Horas Canonicas non teneri. (*p.2.t.12.ref.17.*) & nouissimè P. Bordon. *in conf.reg.ref.30.n.3.* huiusmodi religiosos extra chorum ab onere Horarum faciat immunes, quia consuetudo, quæ affertur, refertur ad communitatem, seu ad chorum, non ad deputatos ad chorum, quando absunt: nam consuetudo habens vim legis non inducitur ex actib. priuatis sed publicæ. Hæc tamen opinio improbari debet, & Sà eam docens, in editione Romana correctus fuit, vt notat Palaus *tom.2.tr.7.disp.2.punct.1.§.1.num.3.* Et idem dic de monialibus, quæ etiam ipsæ possint consuetudinem obligatoriam introducere, approbante superiore, quia sunt legis capaces. *par.6.tract.8.ref.12. & par.7.trac.11.ref.4.*

Sed Prælatus potest eum eis dispensare.

13 Quo tamen die profitentur, tenentur solùm ad Horas, quę supersunt, vt dictum est *n.4.* Et superior potest cum his in hoc ex iusta causa, studiorum videlicet, aut negotiorum, dispensare. Ita Lessius *lib.2.cap.37.dub.9.nu.51.* Nec obstat, quòd dispensare non soleat; quia facultas aliquid faciendi absque alio-

rum

rum incommodo, non amittitur per non vsum. *p.2.tr.12.ref.19.*

14 Imò etiam cum promotis dispensare potest ex priuilegio, & Horas canonicas in certos Psalmos, & preces eis cõmutare, vt dicemus V. *Regular.n.13.*

Et ex priuilegio etiã cum promotis.

15 Quæres an tres, vel plures Nouitij non clam, sed publicè signo regulari conuocati possint in choro communi Diuino Officio satisfacere? Resp. pro vtraque parte adesse probabiles rationes: & ideò vtrumque probabiliter sustineri posse. *p.7.tr.11.ref.5.*

Nouitij an satisfaciant præcepto soluẽ di Horis Canonicas in choro.

HORAE CANONICAE

Sub quo onere recitandæ.

16 † OMnes nominati tenentur Horas persoluere sub mortali. Et beneficiati prætereà sub onere restitutionis fructuum pro rata, ex Later. sub Leone X. *sess.9.§ statuimus.* Nauarr. *V. beneficium num.11.* & DD. communiter. Et quidem quoad peccatum †.

Horæ à prędictis recitari debent sub mortali.

Et à beneficiatis etiam sub onere restitutionis.

17 Nota 1. quod obligatus ad Horas titulo Ordinis sacri, & beneficij, non peccat dupliciter, si Horas omittit, quia vterque titulus respicit eandem Religionis virtutem. Ita Palaus *tom.1.disp.2.pun.1.§.2.n.29.* contra Fagundez *pr.2.li.4.c.5.n.23.p.2.tr.12.ref.22.& par.4.tr.4.ref.219.* in fine. Quod à fortiori procedit contra Nauarrum apud Garsiam *tom.1.p.3.c.1.num.142.* si quis teneatur titulo duplicis beneficij. *p.2.tr.12.ref.23.* in fine.

Sed non peccat dupliciter, qui officium omittit, ad quod duplici titulo obligatur.

18 Plures autem voluntates omittendi officium eiusdem diei, secundũ communem apud Bonartium *li.2.c.20.nu.6.* sunt plura peccata. Sed ipse probabile putat, continuari suo modo in externa omissione, sicut plures voluntates occidendi in externo homicidio, & sic esse vnum peccatum. *p.4.tr.4.ref.219.*

Plures voluntates omittendi idem officium, sunt plura peccata.

19 Putat verò Lessius *vbi sup.n.51.* tot peccata committit, quot Horę eiusdẽ diei omittuntur: quia singulæ Horæ sunt distincta officia diuersis temporibus persoluẽda; & volitio omittendi plures Horas, includit plures omissiones saltem virtualiter distinctas, singulæ autem omissiones sunt distincta peccata. Hæc opinio est probabilis, sed non sustinenda; quia præceptum de recitandis omnibus Horis vnius diei vnum est, & habet pro obiecto aggregatum septem Horarum per modum vnius. Ita Nau. *c.7.n.6.* Nec est necesse numerum Horarum omissarum in confessione explicare. *p.2.tr.12.ref.5.*

Sed non plures omissiones Horarũ eiusdem diei.

20 † Nota 2. in omissione diuini officij dari paruitatem materiæ, quæ excusat à mortali, † & quantitatem notabilem pro committendo mortali in eius omissione, secundum Nau. *c.10.n.44.* esse totum principium vnius Horæ cum primo Psalmo, secundũ Mald. *vbi sup.* tertiam partẽ Horæ, quę vtraque opinio est dura: quia licet quælibet Hora sit notabilis, non est tamen notabilis tertia eius pars. Igitur, in paruis Horis præter Matut. Laud. & Vesp. notabilis quãtitas est dimidium. Sic Fern. *p.3.c.13.§.7.q.3.p.2.t.12.ref.41.* Imò Bonart. *c.19.nu.12.* putat esse integram Horã, quia respectu totius officij, supra quod cadit pręceptũ, quod est minus integra parua Hora, non est notabile, vnde secundũ ipsum, qui ex Hora parua recitaret vnum Psalmum, excusaretur à mortali. † Sed hic aduerte, quòd iuxta principia posita, si quis ex pluribus Horis eiusdem diei modicum omitteret, & multa hæc modica simul sumpta essent in quantitate notabili, peccaret mortaliter; quia continuantur in respectu ad totũ officium, quod præcipitur † *p.4.tr.4.ref.216.*) In Matut. Laudib. & Vesper notabile putat Lonartius, quod est ęquale vni paruæ Horę *ibid.* & idem sentit Palaus *tomo 2. disp.2.pun.5.n.1.p.5.t.5.ref.26.* Raguccius *de off.can.q.13.n.4.* quartam partem. Sanch. *in sum.tom.1.lib.1.cap.18.num.8.* tres lectiones cum responsorijs in officio Feriæ putat esse paruam materiam, quę omnes opiniones sunt probabiles. Et si petas, cur in his Horis non dicamus partem notabilem esse dimidium, sicut in paruis. Respondebimus, quo aliquod totum est maius, eo mino-

Et datur paruitas materiæ.

Quæ in Horis paruis est dimidium.

In Matutino, Vesperis, et Completorio, pars minor.

rem

rem eius partem esse notabilem, & sic communis opinio tenet, tres horas esse partem notabilem diei, cuius tamen non sunt nisi octauum. *p.2.tr.12.res.41.* Vide etiam Merollam *to.1.disp 2.c.4.dub.7.dif.13.n.27.p.5.t.5.res.26.§.1.in fine.* † Sed considera hic, an posito principio de vnitate præcepti pro omnib. Horis, hæc distinctio de Horis magnis, & paruis benè procedat. † Ex dictis refellitur communiter Aragon. qui in 2.2.*q.83.ar.12* docet, omissionem integri Officij vnius, vel duorum dierum in anno esse paruam materiam. *res.26. cit.§. Not. tertio*, & March. *de Sacr. Ord. tr.2.p.6.diff.3.nu.5.* quòd integra parua Hora non sit pars notabilis in comparatione ad totum officium, quod est integra præcepti materia *p.9.tr.6.res.6.* & Caramuel *in Regulam D. Benedicti, disp. 111.n 1408.* existimantis octauam diuini officij partem esse materiam graue, leuem autem quidquid est minus octaua parte *p.7.tr.11.res.2.*

Sed in recitatione publica habendus etiam est respectus ad scandalum, &c.

21 Aduerte autem cum Suar. *de relig. to.2.li.4.de orat.c.13.n.3.* in recitatione publica, vna cum quantitate partis omissæ, quam in vno Psalmo putat esse notabilem, considerandam etiam esse grauitatem eius, & dignitatem, & publicam deformitatem, quæ inde nascitur, & ideo grauius esse omittere versum *Deus in adiutorium*, quam quatuor Psalmi versus, & Canticum *Magnificat*, quàm quemuis Psalmum longissimum: quemadmodum grauius est in Missa omittere vnum verbum ex Canone, quàm orationem integram extrà illum, quæ omnia docet etiam Merolla *vbi sup.p.5.tr.5.res.26.§. Notandum est.* † Sed *in p.2.t.12.res.41.* in fine, docuerat cum Bonacina, eam partem, quę excusat à mortali in recitatione Horarum priuata, excusare etiam in publica, quod signum est vtramque opinionem ab ipso reputari probabilem †.

Onus restituendi in beneficiatis præscribitur in Bulla Pij V.

22 CIRCA onus restitutionis in beneficiatis extat Bulla particularis Pij V. edita ann. 1571. disponens, vt qui totum Officium vnius diei omiserit, omnes illius diei fructus restituat, qui totum Matutinum, vel reliquas Horas, dimidium: qui verò vnam paruam Horam sextam partem, sed Henriq. *c.23.num.2. in gloss. litt. Z.* existimat, hanc Bullam sapientum consilio & praxi moderatam esse, vt infra *num.29.* dicemus *p.4.res.111.* Sed propterea.

Et non est ex iustitia sed ex Religione, vel obedientia.

23 Nota primò, quod quamuis probabiliter doceat Suar. *vbi sup.c.29.n.12.* obligationem Horarum in beneficiatis esse ex iustitia, & ideo teneri recitare statim à possessione sub onere restitutionis: sententia tamen Fernand. *part.3. c.12.§.8.n.1* quod solum teneatur ad restitutionem, si recitare omittat post sex menses est probabilior nam est obligatio solùm Religionis vel obediẽtiæ, ortum habens à lege Ecclesiastica, quæ obligare incipit post semestre: si n. esset iustitiæ, quando beneficiarius omittens non posset restituere fructus, obligaretur ad restituendum in bonis spiritualibus, vt notat Filliuc. *to.2.tr.23.cap.10. n.108.* quòd tamen non est in consuetudine *p.2.tr.12.res.25.*

Debetque fieri fabricæ beneficii: Vel pauperibus.

24. Nota secundò, restitutionem pro Horarum omissione ex Bullà citat. & DD communiter fabricę beneficii, vel pauperibus faciendam: & nomine quidem beneficii veniunt Ecclesia, & domus beneficii, siue quã beneficiarius habitat, siue alia, item vtilitas in emendis agris, aut meliorandis possessis, vt augeantur fructus. Ita Suar. *de Relig. lib.4.tom.2.c.30.nu.19.* Nomine verò pauperum veniunt etiam pauperes extranei, & ipsemet beneficiarius, si pauper est, & ex hoc non sumat occasionem amittendi Officium. Item eius mater, frater, soror non solùm mendici, sed etiam si careant necessariis ad statum, Ita Faustus *li.2.q.2°9* Denique etiam defuncti, vt ipsis Missæ, & alia suffragia applicentur Ita Filliuc. *vbi sup.n 325.p.2.tr.12.res.27.*

Nec facienda est.

25 Nota tertiò, hanc restitutionem secundùm aliquos suppleri posse per quascumque eleemosynas antea factas, etiam absque hoc intuitu. Vide Verbo *Eleemosynæ effectus num.1.*

Pro omissione partis alicuius Horæ.

26 † Nota quartò, etiam in hoc dari paruitatem materiæ, & restitutioñe non esse necessario faciendam, nisi ex omissione notabili, quæ maior assignari debet

bet

ibet ea, quam supra assignauimus pro committendo peccato mortali. †

27 Primò igitur, non est facienda restitutio pro rata distributionum ex omissione partis vnius Horæ; quia leges in hac re loquuntur de Horis integris. Ita Bonartius *li.2.c.11.n.10.* licèt contrarium teneat Palaus *tom.2. disp.2. punct.7.num.5.p.2.tr.12.res.26.& p.4.tr.4.res.220.* Aut plurium versuū plurium Horarum.

28 Secundò, nec facienda est pro omissione paucorum versiculorum in singulis Horis, licèt simul sumpti constituant quantitatem notabilem. Ita Palaus *ibid.* quem vide RR. *cit.26.in* §. *Notandum, & 220.* §. Sed quid.

29 Tertiò, si rata fructuum correspondens vni Officio totius diei non sit notabilis, non est facienda restitutio sub mortali pro omissione totius Officij. *res.26.*§.*Nota.* Vel etiam totius Officij, si rata ei respondens non est notabilis.

30 Quartò, Sacerdos habens beneficium curatum cum multis oneribus, v.g. Missæ, Confessionum, &c quo die Officium omittit, secundùm Henriq. *li.13. c.13.n.2.* non tenetur restituere omnes fructus illius diei, sed solummodò partem correspondentem oneri officij, quam in Episcopo, & Parocho dicit esse quintam, in Canonico, quartam, in alijs beneficiarijs tertiam, & ita sapientum consilio interpretatam esse in praxi Bullam Pij V. de qua sup. *n.21.* Hęc tamen interpretatio Lessio *li.2 c.34.n.77.* nimis laxa videtur, in ijs pręsertim, qui non habent alia onera, nisi precum: vnde restringendam putat ad habentes alia onera, & tunc cum proportione ad illa Tolet. *li.2.c.11.num 9* pro toto Officio omisso tertiam partem fructuum illius diei restituendam putat. Et Salas *disp. 15.sect.2.n.27.* contra Vasq *vbi infra*, existimat, quòd si Canonicus grossum lucratus sit priusquam Officium omitteret, non tenetur restituere quia pęna est, vt non faciat fructus suos, non, vt iam suos restituat. Verùm Vasq. in *1.2.to.2. disp.168.n.34* & 35. & alij absolutè volunt, ab omittēte Officium totam illius diei partem fructuum restituendam esse, quia ita habetur expressè in Concil. Lateran. *sess.9.*§.*Statuimus*, & in Bulla cit. Pij V. Quibus non obstantibus, opinionem Henriquez Trullench *in Cruc. lib. 3. cap. 2. num. 3.* dicit esse probabilem. Ego vero de meo nihil dicam. *par.4. tr.4. resol.111.* † licèt *p.2.tr.12.res.8.* probabilem iudicauerit etiam ipse. † Et si præter officium habet alia onera, restitutio secundum aliquos fieri debet pro rata oneris officii.

31 Quintò, Canonicus assistens choro, sed officium non recitans, ne domi quidem, quamuis ad ratam fructuum teneretur, distributiones tamē licitè recipere, quia hæ sunt stipendiū solius assistentiæ, vt dicemus *n.58* nec veniunt nomine fructuum in Conc cit Sanch. *in opusc. to.2. li.2.c.2. dub.10.n.2.* contra Aragon. in *2.2.q.83.art.3.in fine,p.3.tr.4.res.149.*§.*Ex his.* Et si Canonicus assistit choro, ex hoc pię cisè distributiones acquirit.

32 Imò nouissimè Ioan. Henriq. *in comp. c.29. n.30.* excusat ab onere restitutionis beneficiarium, qui omitteret Officium in anno per octo dies; quia (inquit) dominus non priuaret mercedem famulum, qui annuam seruitutem per octiduum intermitteret, quam opinionem quoad vnum vel alterum diem docuerat Sotus & approbat Filliucius. Sed insurgunt Bonartius *c.11.nu.15.* & Palaus *n.4.* dicentes, has opiniones stante Bulla Pij V. nō posse subsistere, quia illa pro qualibet die, & pro qualibet hora restitutionem fieri præcipit. Vnde exemplum de famulo non procedere, quia in eo non habemus expressam domini voluntatem, sicut in casu nostro, & ideo recurrendū est ad pręsumptionem, *p.2.tr.12.res.34.& p.5.tr.5.res.24.* Quid, si beneficiarius omittat officiū per octo dies in anno.

33 Nota tandem quomodolibet obligatum ad Officium excusari præterea tam à peccato, quam à restitutione causis, & capitibus, de quibus infrà à *n.62.* Qui plura beneficia obtinet non est obligatus tot commemorationes facere, quot sunt beneficia. Escobar. *par.9. tr.9. res.10.* Non tenetur tot officia recitare quot sūt beneficia.

Vnde recitare eas vulgari sermone satisfacit præcepto, sed grauiter peccaret, secus si lingua Græca, vel Hębraica recitaret, *p.9.tr.7.res.67.* Et in necessitate, potest vti quocumque Breuiario approbato. *ibid. tract.9. res.25.*§.*Notandum est.*

Qualiter recitandæ.

Horę.

34 SEx circumſtantiæ in recitando Officio requiruntur: numerus, ordo, qualitas, tempus, locus, & modus.

Septem perſolui debent.

Semel tantùm in die

35 Numerus eſt ſeptenarius, quia ſingulis diebus ſeptem Horæ ſunt pro ſoluendæ, quæ tamen omnes conſtituunt vnum Officium, quod in vno die vnum tantùm recitandum pręcipitur: & qui recitat per Breuiarium Rom. extra chorum, non tenetur ad Officium B. Virg. aut ad Pſalmos Graduales, & Pœnitentiales in ferijs præſcriptis, nec ad Officium Defunctorum in ſecũdis ferijs Adu. & Quadrageſimæ, & in prima feria cuiuslibet menſis †.

Et multi docent non adeſſe obligationem recitandi Officium Defunctorum die 2. Nouembris extra Chorum.

36 Imò quidam DD. apud Molfeſ. *to. 1. tr. 5. c. 1. n. 57.* idem dicunt de officio defunctorum diei 2. Nouembr. quo eorum commemoratio celebratur: quod probari poteſt primum ex Bulla Pij V. poſita initio Breuiarij, in qua Papa ait, ſuam intentionem nõ eſſe obligandi ad recitationem Officij defunctorum in diebus præſcriptis in Breuiario, non faciens exceptionem huius diei: & eodẽ modo loquuntur Zech. *in ſum. to. 2. c. 83. n. 16.* & alij Doctores. Deinde, quia in Rubrica illius diei non habentur verba pręceptiua, & peculiaria, ſed ſolùm dicitur, quod poſt *Benedicamus dicuntur Veſperæ Defunctorum*, ſicut etiam habetur in Rubrica feriæ 2. poſt primam Dominicam Quadrag. Et tandẽ ex probabili ſententia Vaſq. *in opuſc. de beneſ. c. 4. §. 1. art. 2. dub. 1. n. 58.* & aliorũ, quòd qui in diebus Rogationum, & D. Marci proceſſionib non interſunt, non tenẽtur ad priuatam recitationem Litaniarum, cum tamen in Rubrica talium dierum talis obligatio exarata ſit verbis præceptiuis. Et ratio iſtorum Doctorum eſt, quam nos attulimus: quia Litaniæ ſunt pars Pſalmorum pœnitentialium, ad quorum recitationem in diebus ſignatis, Papa inquit ſe nolle obligare.

Verùm non eſt recedendum à contraria ſententia, quæ eſt communis, quia proprium officiũ illius diei, eſt officium Defunctorum, vnde *Commemoratio Defunctorũ* inſcribitur; & Eccleſia diſpenſans cũ Prędicatorib. ad vnum tantũ officiũ, deſignauit recitãdum officiũ Defunctorum, omiſſo officio de Octaua. Adde, quod ſi talis dies incidit in Dominica, transfertur in diem ſequentem.

Sed contrarium dicendum eſt ex rationibus.

Ad argumentum in contrarium. Ad 1 reſpõdetur, Bull. loqui de officio defunctorum ſingulis menſib. recitandum, non de hoc, quod ſemel tantũ in anno recitandũ eſt in eorum commemoratione: varia. n. humanæ vitæ negotia, nõ militãt pro hac vnica, ſed pro illis multis officij recitationib. Et ſi hęc Bulla ex conſuetudine, & Eccleſiæ ſenſu interpretata fuit, vt patet ex Doctorib. poſt illam ſcribẽtibus, quæ conſuetudo cum ſit grauis, difficilis, generalis, & de violantibus illam viri timorati malè ſentiant, ſola fortaſſe ſufficeret ad obligationem inducendam, iuxta dicenda V. *Vſus, num. 14.* Ad ſecundùm reſpondetur, ad hoc, vt adſit obligatio recitandi aliquod Officium, non requiri verba pręceptiua in eius aſſignatione, cùm aſſignatur tamquam proprium alicuius diei, nam obligatio oritur ex præcepto generali Eccleſiæ de recitando quotidie officium, & Bulla Pij Quinti de recitando eo, quod in Breuiario præſcribitur, *par. 4. in fine, quæſt. vnica.*

Et conſuetudine.

In vtroque caſu.

Ad tertium. Quamuis opinio illa Vaſquez ſit probabilis ex ratione ibi aſſignata, (& præterea quia verba præceptiua quę in illis rubricis apponuntur, ſecundùm Caſtrum *lib. 1. de leg. pœn. cap. 5. docum. 4.* inducunt obligationem ſolùm venialem, *p. 2. tr. 12. reſol. 42. & p. 4. cit. §. Sed dato:* † Verior tamen, & tutior eſt contraria Gauanti *in Rubr. Miſſ. tom. 2. ſect. 6. cap. 16. num. 3.* ex paritate nimirum rationis cum Officio defunctorum in die 2. Nouembris, de quo hactenus. *p. 4. tr. 4. reſ. 226. & par. 9. tr. 7. reſ. 29.*

Seruari debet ordo, tam inter Horas, quã inter partes ipſarũ.

37 ORDO Horarum eſt, vt prius dicatur Matutinum cum Laudib., deinde

de Prima. Tertia, &c. Psalmorum verò, lectionum, antiphonarum, &c. quem præscribit Breuiarium †. Circa quæ Vasquez *vbi sub dub. 4. n. 66.* duo dicit. Primùm, quòd inuertens ordinem Horarum, dicendo prius Primam, deinde Matutinum, &c. peccat mortaliter, quia derogat communi Ecclesiæ consuetudini in re graui. Secundum, quòd peruertens ordinem Psalmorum nunquam excusatur à veniali; quia nunquam suppetere potest ratio, cur quis non possit æque bene recitare priorem quando vult recitare posteriorem. Sed primum non approbat Bonacina; quia inuersio Horarum est defectus in accidente, non in substantia. Ita ille *de Hor. can. disp. 1. q. 3. punct. 4. nu. 5.* vbi addit cum Gauant. *vbi sup. sec 1. cap. 5. tit. 8. nu. 3.* talem inuersionem secluso scandalo fieri posse etiam in choro. *p. 2. t. 12. ref. 16.* & ego existimo cum Villalobos *tom. 1. tr. 24. dub. 13. num. 1.* quòd si quis recitaret Matutinum diei sequentis priusquam diei præsentis compleuisset, peccaret solum venialiter. *ibid. ref. 15.* Et ita etiam tenet Sanch. *in opusc. to. 2. lib. 7. c. 2. dub 37. nu. 4* & quamuis Nauarrus & alij penes ipsum contrarium doceant, quia dies sequens non videtur incipere, nisi post solutum pensum Horarum præsentis diei: nostra tamen opinio probabilitate non caret. *p. 4. tr. 4. ref. 9.* ante finem §. 1.

Non tamen sub mortali.

Et si quis recitare Matutinum crastinū ante persolutum officium hodiernum satisfaceret.

38 † QVALITAS etiam seruanda est, nam addicti Breuiario Romano debent recitare Officium iuxta illud, & vnusquisque similiter iuxta suum. Et cum præscribitur Officium de feria, non debet dici de Sancto, &c. † Sed

Seruari etiam debēt rubricæ.

Et vnusquisque vti suo Breuiario.

39 Nota primò, probabilem esse opinionē Portellij V. Horæ can. n. 6. contra Barbosam *in collect. to. 1. lib. 3. tit. 41. c. 1. n. 10.* quòd omnis Religiosus in recitatione priuata vti possit Breuiario Romano, relicta cōsuetudine suę Ecclesiæ, ex antiqua consuetudine. Bulla enim Pij V. nō reuocat cōsuetudines circa recitationes priuatas, sed tantùm circa publicas. *p. 2. t. 12. ref. 10.* & *p. 3. t. 2. ref. 135.* & *p. 7. t. 11. ref. 8.* & Innocent. IV. concessit, vt Religiosus extra conuentū recitare possit Officium cū Religioso alterius ordinis cum Breuiario illius Ita Rodr. *in comp. ref. 24. n. 34. ref. 145* cit. Imò Clericus, qui omisso Breuiario Romano, vteretur semel, aut iterū Breuiario D. Dominici v. g. non peccaret mortaliter, ob paruitatem materię. Ita Cruz *p. 1. pr. 3. ar. 5. dub. 4. concl. 1.* cōtra Garsiani *to. 1. pr. 3. c. 1. n 150 ref. 10. sup. cit.* post medium, & *p. 7. t. 11. ref. 9.* An verò Prelatus Regularis Religionis addictæ Breuiario Romano dispensare possit in choro, vt semel aut iterum ab illo recedatur, vide V. *Prælati, n. 21.* Vtrum autem Regulares extra chorū satisfaciant pręcepto, persoluendo Horas Canonicas secundum Breuiarium alterius Religionis; Affirmat Caramuel *in Regul. D. Benedicti, disp. 109. nu. 1393.* quia putat officio diuino satisfieri quoad essentiam, tam recitando secundum Breuiarium Romanum, quam alterius Religionis, & solùm variari quoad modum, ideoque nullum esse peccatū, nisi veniale. Sed contrarium docuit nouissimè Lezzana, *in sum. qq. Reg. to. 1. c. 12. n. 18.* Quia quando Regularis dicit officium iuxtà Breuiariū Romanum, licitè hoc facit, secundū probabilem opinionē, quia se conformat Ecclesię Romanę, quæ est mater omniū ecclesiarū, hoc autē nō procedit, quando v. g. Carmelitanus relinquit suum officiū, & recitat cum officio Dominicanorū. Præterea quilibet Religiosus tenetur sub mortali dicere Horas Canonicas iuxta Breuiariū pro sua religione approbatū. Vide *t. de his, & c. placuit dist. 12. P. 7 t. 11. ref. 8.*

Quamuis probabile sit, Religiosos vti posse priuatim Brēuiario Romano, relicto proprio.

Non autem alterius Religionis.

50 Nota secundò, quòd si quis ex accedia, & sine iusta causa, Officium præscriptum commutaret in aliud breuius, vt Officium de feria in Officium de Sancto, satisfaceret pręcepto, quia illud impleret quoad substantiam, quæ est, vt quotidie recitentur septem Horę canonicę: quāuis, quia nō impleret quoad qualitatem præscriptam, peccaret venialiter. Ita Caietanus V. *hore, c. 2.* contra Vasq. *de benef. c. 4. §. 1. n. 60.* Id quod contra Suarez *to. 2 lib. 4. c. 25. n. 11.* procedit, etiam si id frequenter fiat: nam si licet semel, licet etiam frequenter; cum singulis dieb. adsit nonum præceptum, sicut in diebus Quadragesimę ad

Et si quis pro Officio de feria recitaret de Sancto, non peccaret mortaliter.

ieiunandum. *p.2.t.12. ref.3.* & *p.7.t.11. ref.10.* Nec facienda est compensatio, vt recitetur æqualis sacrorum verborum moles ei, quæ præscribitur contra eundem. nam si aliud Officium recitans satisfacit, ad quid illa compensatio? Si verò non satisfacit, nec compensatio iuuabit: nam ideo nõ satisfacit, quia non recitat præscriptum, vnde non sufficit recitare ęquale vel maius. sicut pro assistentia sacrificij nõ satisfacit, qui in die festo aliud opus rependit quantumuis maius. Ita Vega *p.1. c.1.18. cas.17. Ibid.* † Sed limitatio de frequentia videtur conformis doctrinę pręcedenti & sententiam de compensatione Auctor approbare videtur in *p.5.t.5.ref.6.§. Notandum*, dum inquit, non satisfacturum eũ, qui pro Officio longo recitaret Officiũ Resurrectionis †. & *p.7.t.11.ref.7.*

Secus si recitaret de beatificato.

41 Nota tertiò ex Granado *in 2.2. contr.1. tr.7. disp.4. sec.2. nu.19.* certum esse, quòd, qui loco Officij præscripti recitaret Officium de aliquo beatificato extra eius diem, non satisfaceret præcepto. Additque, neque id ex deuotione licere; quia est verus cultus ab Ecclesia ill. concessus pro certo die & personis, ac proinde in alio die, vel ab alijs personis adhiberi non potest. Et eadem est ratio de Missa. *p.4.t.4.ref.231.*

Quid si quis adderet aut demeret aliquid ex Officio canonico?

42 Nota quartò, addentem vel detrahentem aliquid in Officio canonico tanquam perpetuo duraturum, quamuis minimum, secundũ Suarez *c.15. nu.15.* peccaret mortaliter: cum ob introductionem noui ritus & cultus, tum ob vsurpatam iurisdictionem: Sed Palaus *tom.2. t.7. disp.2. punct.2. n.15.* peccatum totum venialiter putat. Et quidquid sit de hoc, certum est, satisfacturum officio, quia recitat totum quod debet. Ita Palaus *n.16. p.5.t.5.ref.64.*

Quid si quis recitaret Matutinum de Sancto, & Horas de Feria?

43 Nota quintò, recitantem Matutinum de Sancto, & Horas Canonicas de Feria, in sententia eorum qui dicunt dari octo pręcepta de officio diuino, & omissionem eiusdem non vnum, sed octo esse peccata mortalia, non peccare mortaliter, sed satisfacere singulis pręceptis quoad substantiam: tot autem peccata venialia committere, quot Horas mutat, & legit contra Rubricas. In opposita verò sententia, peccat mortaliter, quia non legit officium Diuinum, sed duo semi officia, quæ non possunt ita connecti, vt vnum officium diuinũ constituant: quia ex aliquot Horis de Dominica, & alijs de Feria, si coniũgantur, non exurget officium diuinum approbatum à Sede Apostolica. Et hęc omnia docet Caramuel *in Regul. D. Benedicti disp.110. n.140; p.7.t.11.ref.11.*

Tempus pro Matutino probabile est incipere à vesperis præcedentis diei.

44 TEMPVS pro recitandis Horis alicuius diei, secundùm Filliucium *t.23. c.8. num 275.* incipit ab hora quarta post meridiem diei præcedentis, quæ in æquinoctio est 21. horologij Itali, in solstitio æstiuo 20. cum dimidio plus minus, in hyemali 21. item cum dimidio. Gauantus *sec.1. cas.5. tit.6 nu.6.* putat Matutinum crastinum recitari posse à tertia hora post meridiem hodiernum. Molfesius *to.2. t.5. cap.2. nu.59* recitari posse hora vigesima. *p.2. tr.12. ref.39.* Et ego probabilem puto opinionem Sanchez *to.2. lib.7. c.2. dub.37. n.4.* quod recitari possit hora 2 post meridiẽ, seu statim post Vesperas nec peccati mortalis reum iudicarem, si quis in Quadragesima, in qua Vesperę dicuntur ante prandium Matutinũ diceret statim post prandium. nam tunc dies sequens videtur iam incepisse († præsertim quod tunc nõ anticipantur Vesperæ, sed postponitur comestio, quæ cœna sæpius, quàm prandiũ vocitatur †) Et si quis ab hora secunda post meridiem recitaret Matutinũ, nondum recitatis Vesperis & Completorio nec peccaret mortaliter, vt dictum est *nu.36. p.2. tr.4. ref.9.*

Et Laudes dici possunt separatim.

45 Laudes verò dici possunt separatim à Matutino absque mortali, & secundùm Bonartium *c.17. n.4.* absque vlla culpa. Debet tamen tunc Matutinum terminari Oratione, sicut Matutinum Natiuitatis. Ita Gauantus *ubi sup. tit.4. c.2.* Sed negat Sanchez *dub.20. n.2.* quia de hoc non habetur præceptum, nisi pro nocte Natiuitatis. *p.5.t.14.ref.48.*

Sunt tamen horę statutæ pro singulis ho-

46 † Vt verò absque omni culpa Horæ recitentur, Matutinum dici debet ab occasu Solis vsque ad auroram; Laudes vel vna cum Matutino, vel seorsim

illucel-

illucescere iam diei Prima, orienti soli Tertia, aliquanto post Sexta, adulto iam die, Nona, propè prandiū; Vesperæ, post prandiū, & Cōplet. propriè noctē. † ris absque vlla culpa recitandis.

47 Aduertit autem Sanch. *dub.* 35. *n.* 5. pro tollendis scrupulis, non esse peccatum veniale, anticipare, aut postponere Horas per modicum tempus, quod putat esse semihoram, aut tres quadrantes, vel integram horam ad summum, *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 9. §. *Notandum*, & *p.* 7. *t.* 11. *ref.* 15. Quæ mutari possunt per breue tempus.

48 Qui verò notabiliter Horas anticiparet, vel postponeret, non peccaret mortaliter & ex causa iusta, nec venialiter. Iusta causa esse potest maior deuotio, vel periculum occupationis superuenientis. Ita DD. communiter *p.* 2. *t.* 12. *ref.* 14 & Sanch. *dub.* 36. *nu.* 3. iustam etiam causam esse inquit, quòd studiosus totum Officium recitet tempore vespertino, eo quia studijs est ineptum. *p.* 4. *tr.* 4 *ref.* 9. in fine. Nota etiam cum Valentia *tom.* 3. *disput.* 6. *quæst.* 2. *pun.* 10. contra Suar. *tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 15. *num.* 11. quod etiam recitantes in choro, non peccant mortaliter, & satisfaciunt, si recitent extra horas præscriptas *p.* 2. *tr.* 12. *ref.* 14 & *p.* 7. *tr.* 11. *ref.* 12. Et ex iusta causa etiā notabiliter. Etiam in choro.

49 Et tandem nota, quòd licèt qui omittit Officium hodie v. gr. non satisfacit recitando postea cras, Molfes. tamen *tom.* 1. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 17. existimat, quod si id faciat beneficiarius satisfacit pro onere beneficij in ordine ad restitutionē, sicut Capellanus, qui Missam, quam hodie celebrare tenetur, celebrat cras. Sed contra ipsum stat Henriqu. *li.* 13. *c.* 13. *n.* 2. cum communi; eo quia Bulla Pij V. cogit non recitantes ad restituendum ipso facto, absque alia declaratione: vnde transacto die hodierno, beneficiarius iam contraxit pœnam restituendi, à qua non potest amplius semetipsum eximere. *p.* 1. *t.* 2. *ref.* 24. Sed qui omittit Officium hodie, non potest pro illo satisfacere cras. Quid de beneficiato in ordine ad restitutionem?

50 † LOCVS pro recitatione priuata nullus præscribitur, pro publica præscribitur chorus †.

51 Porrò ad recitationem publicam tenentur Canonici, quib. proinde distributiones præbentur. Et si à choro absint sine causa, secundùm Suar. *c.* 10. *n.* 17. peccant mortaliter, etiamsi ratam distributionem restituāt. id quod ter declarauit S. Congregatio apud Garsiam *to.* 1. *p.* 3. *c.* 2. *nu.* 319. Quia tamen multi id faciunt, probabilem existimo sententiam Reginaldi *to.* 2. *li.* 18. *c.* 13. *nu.* 176. quod si domi recitent, & chorus ab alijs persoluatur, neque id faciant ex contemptu, aut cum scandalo peccent venialiter tantùm. *p.* 2. *t.* 12. *ref.* 21. & *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 149. §. *Notandum est*, & *ref.* 217. Persoluitur autem legitimè Officium in choro per quatuor: nam ex Macigni *de Hor. Canon. c.* 56. *n.* 24. quatuor Canonici cōstituunt chorū. *ref.* 31. *cit. in fine*. Stando autem in sententia Suarez, tres aut quatuor dies in anno vltra tempus in Concilio permissum Choro non interesse, non erit mortale, vt docet Bonac. *disp.* 2. *quæst.* 1. *punct.* 2. *n.* 1. quamuis Suarez excuset solùm absentiam vnius diei. *resol.* 217. *vt* §. *Nota tamen*, & *par.* 5. *tr.* 5. *ref.* 26. *in fin.* Horæ dici debent in choro. A Canonicis.

52 Tenentur etiam ad psallendum in choro Regulares, sicut & ad celebrādam Missam solemnem. Non quidem de iure, nam nullus Canon id præcipit, sed ex longa (vt loquitur Cordonus *to.* 2. *li.* 6. *q.* 2. *c.* 6. §. 3. *n.* 22.) sancta & recepta consuetudine regulam interpretante, & Regularium Ecclesias cū cathedralibus & collegiatus connumerante. Et ita interpretanda est *Clem.* 1. *de celebrat. Miss. c. dolentes*, & *c. creaturis*; quamuis hæc duo capita nō loquantur de Regularibus. Et quidem consuetudo circa Officiū apud omnes recepta est sub mortali: non ita de Missa solemni: nam Clerici regulares, qui Theatini dicuntur, non habent talem consuetudinem pro diebus ferialibus, & pro festis nō habēt obligantem sub mortali, quidquid contra doceat Peregr. *in* 3. *p. tr.* 2. *ref.* 8. *par.* 4. *tr.* 4. *ref.* 6. Obligatio autem Officii in choro non obligat singulos seorsim, sed communitatem: vnde recitans extra chorum etiam frequēter, nō peccat mortaliter. Ita Torres *in* 2. 2. *contr.* 10. *tom.* 1. *disp.* 1. *n.* 6. contra Peregrin. *vbi sup. p.* 3. *tr.* 2. *ref.* 18. Prelati verò tenentur curare, vt chorus frequentetur ad suam verò Et Regularibus. Sicut et Missa solemnis. Quæ obligatio tāgit omnes simul, non singulos seorsim.

præsentiam ex vna parte tenentur magis, quàm cæteri, ex alia magis, quã cæteri excusantur. Vide V. *Prælati, n.* 2. Aduerte hic, P. Bordonum *in cons. reg. q.* 4. *n.* 8. docere, in paruis conuentibus non adesse obligationem ad chorum, nisi ad sint ad minus quatuor Religiosi choro addicti, imò vt plurimum quatuor vel quinq; residentes excusari, quia obligatio chori pro Religiosis non est ita stricta, sicut pro beneficiarijs collegiatis. Sed alij, quatuor residentes non excusãt. *par.* 6 *tr.* 8. *ref.* 12. *in fine.* Aduerte etiam, Horas Canonicas ex causa legitima persolui posse in Sacristia, vel Oratorio, etiam disiito ab Ecclesia, & qui illi nõ coniungitur muro communi, quia officium in dictis locis dirigitur ad Ecclesiam, & Religiosi moraliter dicuntur in Ecclesia canere. Palaus *tom.* 1. *t.* 7. *disp.* 3. *pun.* 4. *n.* 1. saluo meliori iudicio. *p.* 6. *tr.* 8. *ref.* 13.

Et requirit in Conuentibus ad minus quatuor residentes.

Et ex causa legitima satis est, recitare in sacristia, vel oratorio.

Horæ recitandæ sunt studiose & deuotè.

53 Modus etiã in Horarum recitatione seruari debet, vt studiosè, & deuotè iuxta cit. c. dolentes recitentur: debent enim verba debito modo proferri, non nimis celeriter, & si recitantur cum socio, expectari debet finis alterius versus †. Verum

Satisfacit tamen qui syllabas voluntariè abscindit, sine notabili sensus interruptione.

54 Qui syllabas voluntariè abscindit, sensum tamen verborum notabiliter non corrumpit, satisfacit, quia non violat substantiam Officii. Ita Filliuc. *c.* 7. *n.* 242. Idem dic de eo, qui ita celeriter canit, vt semper aliquas abscindat syllabas, & audientes non possunt eius verba cum attentione percipere, cessante contemptu, scandalo, & notabili sensus interruptione. Et socius sic recitantis satisfacit etiam ipse *p.* 2. *tr.* 12. *ref.* 32.

Debet verò recitans seipsum audire.

55 Med. *C. de or. q.* 7. requirit, vt recitans Officiũ priuatim sic clarè & distinctè pronunciet, vt seclusis impedimẽtis, ab assistentib. audiri possit. Contra verò, Bonac. *de Hor. can. disp.* 1. *q.* 3. *pun.* 1. §. 1. *n.* 23. putat, sufficere motum labiorũ, quamuis nec ipse recitãs seipsum audiat: nã hic verè vocaliter orat, vt patet ex cõmuni vsu fidelium; & præceptum est ad dicendum, non ad audiendum, & alioqui surdaster deberet voce altissima recitare. Sed opinio Medinę est nimis stricta, opinio verò Bonacinæ admittenda solum est pro scrupulosis, vt benè ait Filliuc. *c.* 3. *n.* 117. nam de reliquo vox orantis debet esse audibilis, saltem ab ipso orante: vix enim formari potest vox, quæ ab ipso proferente audiri non possit: & verba, quę seclusis impedimentis, non possunt audiri nõ videtur verba, sed quidam motus in gutture, seu inter dentes, quem detestatur Conc. Basileense sess. 21. §. 2. Sic Bonartius *de Hor. can. li.* 2. *c.* 28. & alij. *par.* 6 *tr.* 7. *ref.* 10. & *olim recitando. p.* 2. *tr.* 12. *ref.* 11. & *p.* 7. *tr.* 11. *ref.* 16.

Et Canonici cum aliis canere.

Quod procedit de iure antiquo.

56 Quamuis autem de iure antiquo Concil. Aquisgran *c.* 131. ibi, *Canonicis Religiosissime in Choro standum, & psallendum est*, & ex institutione Canonicatus, Canonici non satisfaciant existentes in choro, & submissè psallentes, nisi cum alijs canant; hodie tamen contrarium dicendum est cum Lessio *li.* 1. *c.* 34. *dub.* 33. *nu.* 185. quia legitimè præscripta consuetudo citatum ius antiquauit: siquidem in eo præceptum imponebatur: nam Cenedo *q.* 2. *n.* 16. putat dari solum consilium: Tridentinum autem in hoc, ex negligentia Episcoporum nõ fuit receptum, & de declaratione Cardinalium, quàm affert Comitolus *lib.* 1. *q.* 62. *n.* 3. non constat authenticè, *p.* 2. *tr.* 12. *ref.* 6.

Horæ interrumpi possunt.

57 Nauarrus *cap.* 16. *numero* 75. putat, Officium necessariò dici debere continuatum, ita quòd interruptus vnum nocturnum verbi gratia inter Psalmum, & Psalmum, non satisfaciat, quia non dicit vnam Vesperarum aut Completorii orationem, sicut præcipitur. Sed contraria sententia Fernandez *par.* 3. *cap.* 13. §. 7. *num.* 5. est probabilis, quia, vt notat Lessius *cap.* 37. *dub.* 10 *numero* 57. non solùm quilibet Psalmus, sed etiam quilibet versiculus seorsim sumptus, est integra oratio, laudatio, vel sententia, non habens necessariam cum aliis connexionem. Potest ergo quis incipere Vesperas verbi grat. & interrumpere, complendas post duas horas absque mortali. *par.* 2. *tract.* 12. *resol.* 4. Et ita tenet Sanchez *in opusc. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 19. *num.* 5. etiam

si quis

si quis interrupisset animo incipiendi de nouo: nam recitare potest, quod superest, *p.4.t.4.ref.17.*

58 Qui recitat cum socio, non tenetur secundùm Villalobos *to.1. tract.24. dub.11.n.4.* recitare cum illo antiphonas, sed sufficit, quod dicentem socium audiat. Idemq; docet de lectionibus, quòd nimirum recitari omnes possint à iuniore, qui melius legit &c. Sic etiam, qui solus dicit psalmos, & nouem lectiones audiat leggere ab alio. Peliz. *p.9.tr.7.ref.38.* contra Azorium apud ipsum. *p.2.tr.12.ref.12.& p.7.tr.11.ref.6.* Aduerte etiam quòd socius habentis priuilegium recitandi Officium anticipatè, vel cum Breuiario breui, satisfacit etiam ipse quia quod priuilegium disponit in vno correlatiuo, extendi etiã debet ad alterum. Ita Portellius v. *Hora n.8.p.2.tr.12.ref.35.* & obligatus recitare officium per se non potest per alium, debet tamen si hoc faceret pro restitutione celebrare facere aliquas Missas, *p.9.tr.9.ref.22.* & habens plura beneficia, non tenetur plura officia recitare, *ibid.§.Nota secundò*, obtinens beneficiũ, quod est nullũ propter causas legitimas nec ex illo percipit fructus, nõ tenetur ad officiũ quia sua culpa hoc sibi euenit, *ibid. Not. tertio.* Si ablatio fructuũ sit tẽporanea iusta vel iniusta tenetur ad officium, *ibid. Nota Quarto.*

Et recitans cum socio potest audire antiphonas non omnes & lectiones ab illo.
Et si ille habet priuilegium recitandi cũ Breuiario breui, satisfacit etiam ipse.
Posteà recitantè Psalmos audire lectiones ab alio.
Non debet per aliũ recitare facere officium qui tenetur per se.
Beneficium nullum non obligat ad officium.

59 † Deuotè autem recitari Officium est, recitari attendendo verbis, aut sensui, aut Deo præsenti, &c. Est autem attentio duplex, actualis & virtualis. Illa est, cum mens actu occupatur circa obiectum; hæc, cùm incipit occupari in principio actionis, sed postea inuoluntariè distrahitur. Illa secundùm omnes non est necessaria †. Hanc omnes ferè recentiores volunt requiri, & recitantem cum voluntaria distractione, non satisfacere, tum quia cap. *dolentes* præcipit recitationem deuotam, tum etiam, quia præcipit actum orationis, qui cum sit colloquium cum Deo in actu interiori præsertim consistit. Sed Coninch in *3.p.q.83.art.6.n.291.* & alij amplexi sunt contrariam opinionem Durandi in *4.dist.15.q.12.* quia Ecclesia extra Confessionem non habet iurisdictionem in occulta. Caput ergo *dolentes* præcipit actum deuotum externum (ait Aegidius) qui satis sit ad externam Religionem, contra illos, qui inter recitandum confabulabantur cum sæcularib. Actum autem externum orationis debitè factum sine risu, confabulatione, &c. esse verum actum orationis externum, sicut externa adoratio idoli sine intentione, est verus actus externus idololatriæ. *p.2.tr.12.& ref.& p.7.t.1 .ref.30.*

Ad recitationem horarum non requiritur attentio actualis.
Et secundum aliquos nec virtualis.

60 Igitur Canonici, qui in choro alijs canentib. confabularentur, aut cultum externum aliter non seruarent, propter c. *dolentes*, peccarent mortaliter, & tenerentur ad restitutionẽ fructuũ iuxtà Later. & secundũ Ledes. *to.2. t.9.c.4 concl.vlt.diff.1.* etiã distributionũ, quæ licèt illis cõpetãt pro sola assistẽtia *c.licet de præb.& c.vnic.de Cler.non resid.* tamẽ sic cõfabulantes non dicuntur verè præsentes, *l.coram Titio, ff.de verb.signif p.2.tr.12.ref.7.* Quod si debitè assisterẽt, quãuis non canerẽt, possent medietatẽ distributionum recipere. Ita Beia *p.1.cas.55.ibid.ref.33.& p.4.tr.4. ref.217. §. Nota etiam.* Satis tamen probabile est, sumere posse integras, etiam si assisterent cõfabulãdo, vt ex supradicta ratione tenet Sanch. *in opusc.to.2.lib.2.c.2.dub.100 nu.2.p.4. tr.4.resol.149.* † & dubitãter olim *ref.7.sup.cit.* in fine †. Si verò Canonicus choro assistat, & Officiũ recitet voluntariè distractus, (etiam in sententia requirẽte virtualẽ attentionem.) esto non satisfaciat præcepto c. *dolentes* de attentione. satisfacit tamen præcepto recitandi lato in Bulla, & alibi, & sic nõ tenetur ad restitutionem. Ita probabiliter Lessius *lib.2.c.37.dub.11 nu.68.p.2. tr.12. ref.1.*

An verò Canonici cõfabulantes in choro, lucrentur distributiones?
Probabiliter aliqui affirmant.
Et multo magis si assistant.

61 Placet etiam opinio Portell. *v. Hora in add.n.5.* contra Suar. *in 3.p.to.3. disp.88.sect.3.* quod non sit necessarium recitare Horas canonicas cùm intẽtione satisfaciendi præcepto, imò satisfieri etiam ab eo, qui recitaret cum expressa intentione non satisfaciendi pro tũc. Quod generaliter dictũ volumus de omni præcepto, quãuis etiã contraria opinio sit probabilis. *p.2.tr.12.ref.37.*

Intentio autem satisfaciendi non requiritur.

Dubius an aliquem Psalmum omiserit, an iterare debeat?

62 Dubius, an aliquem Psalmum omiserit, non tenetur reiterare, dummodo probabiliter se illum dixisse coniectet; quia & propositum habuit recitandi, & se Horam incepisse, & librum tenuisse meminit. Imò timoratus non benè faciet iterum recitando, & Confessarius deberet ei id prohibere ad vitandos scrupulos. Ita Homobonus *vol. 2. p. 5. resp. 210. p. 4. tr. 3. res. 68.*

Et qui detinetur in pulsandis organis, ferendis libris, &c supplere quod non audiuit.

63 Qui detinetur in pulsandis organis, transferendis libris, dando thure, vel simili alio munere, secundum Suarez *t. 2. lib. 4. c. 14. n. 13.* tenetur postea priuatim recitare illas Officij partes, quas audire non potuit. Sed mihi probabilis est sententia negatiua Molfesij *tr. 5. c. 1. nu. 21.* quia chorus, cui seruit, satisfacit etiam pro ipso. Et idem hic, si Clericus, dum alij canunt, studet lectioni, quam lecturus est. Torres *in 2. 2. t. 1. disp. 7. nu. 12. p. 2. t. 12. resol. 13.*

64 Cardinalatus vt Cardinalatus non inducit obligationi recitandi horas canonicas Gonzales, teneri docet Melderus. Amice lector si affirmanti adhereas tene, quod tunc obligatur quando accipit birettum, quia est verè Cardinalis Diana, *p. 8. tr 7. res. 1.*

65 Qui solus recitat officium ex regularibus potest illud mentaliter recitare etiam si non explicet vocaliter verba. S. Santorus à Melfi meus amantissimus præceptor quæ opinio ab alijs non est iudicata, nec ego audeo tanto præceptori contradicere, sed tu cogita, *ib. id. res. 58.*

66 Non peccat mortaliter ommittens vnam horam paruam ex officio cum sit materia parua, & leuis Marchinus. *p. 8. tr. 7. res. ...*

HORAE CANONICAE
Quibus de causis omitti possint.

Ab Horarum recitatione excusatur infirmus, cui recitatio noceret.
Etiam si cum amicis confabulari possit.

67 † PRima causa à recitatione Horarum excusans est infirmitas: non omnis, sed grauis, & cui recitatio medici prudentis iudicio damnum inferret †. Quamuis non ob id obligandus foret ad officium, ait Sancius *disp. 15. n. 2.* quòd cū amicis conuersari, & cōfabulari possit; cōfabulatio enim diuertit animum, sed Officium applicat, *p. 1. tr 12. res. 43. § Imò,* post initium.

Et etiam si Medicus dubitaret de nocumento.

68 Quod medicus dubitaret, an recitatio sit nocitura, probabiliter docuit Bonacina *disp. 1. q. 6. punct. 2 nu. 5.* excusari; quia non tenetur se exponere periculo grauis damni. Contra sentit Suarez *tomo 2. lib. 4. c. 28. nu. 21.* Et Malderus *in 2. 2. tr. 10 c. 2. dub. 5.* dicit in tali casu petendam esse dispensationem. *p. 2. tr. 12. res. 28.* & recitanter postea in *p. 4. t. 3. res. 67.*

Si verò recitare posset maiorem partem teneretur ad illam.

69 Si autē medicus iudicat, recitare posse maiorē partē, idest Matutinū cū Laudibus, tenetur ad illā. Ita Rodriq. *in sum. p. 1. c. 145. p. 2. tr. 12. res. 29. & p. 7. t. 11. res. 3.* Si verò iudicat, recitare posse minorē, i. reliquas Horas, nō tenetur ad illas. Palaus *to 2. punc. 6. disp. 2. n. 9.* contra Lezanā *c. 12. n. 27. p. 4. t. 4. res. 225.*

Quid si infirmitas accedat statutis horis, vt quartana.

70 Quando infirmitas accedit statutis horis, vt quartana, communior opinio cum Villalobos *to. 1. t. 24 diff. 16. nu. 7.* tenet, eo die recitandum esse ab infirmo totum Officiū, si accedit vespere, anticipatè: si mane, postpositè: quia obligatio currit per totū diē. Canus id negat, *p. 5. de pœn. dub. 31.* & secundum Bonartium *lib. 2. c. 38. n. 8.* probabiliter: quia ius anticipandi, & postponendi Horas est priuilegium, quo nemo vti tenetur *p. 4. t. 4. res. 10. & p. 7. t. 11 res. 14.*

Et an Infirmus teneatur adhibere socium, si commodè potest cum eo recitare?
Multi multa.

71 Ob quā etiā rationē, ait Sācius *disp. 5. n. 2.* quòd infirmus non tenetur quærere sociū, cū quo cōmodè recitaret, Sed Valent *to. 2. disp. 6. q. 2. punct. 10. § 7* ait teneri, si cōmodè potest, etiā cum stipendio, addit Palaus *vbi sup. n. 14* si opus sit; quia vnusquisq; tenetur adhibere mediū simpliciter necessariū ad implēdū preceptū. Quā opinionē Suar. *vbi sup. n. 12.* limitat ad beneficiarios tantùm. Et sanè cōueniens id foret infirmo lautū beneficiū possidenti: sed probabile est, nec istū teneri sociū cōducere pro recitādo Officio, sicut nemo tenetur

pro

pro audienda Missa conducere sacerdotem. Ita Bonartius *vbi sup. n.* 12 Docet etiam Lessius *li.* 2. *c.* 37. *dub.* 9. *n.* 54. quòd qui in sanitate non solet recitare cum socio, non tenetur illum adhibere in infirmitate, vel cęcitate: & Garsias *par.* 3. *c.* 1. *n.* 215. quod solitus adhibere gratis, non tenetur in infirmitate conducere, *p.* 4. *t.* 4. *res.* 221. & ex parte olim *p.* 2. *t.* 12 *res.* 43 §. *Imò.*

72 † Cœcus, qui nihil videt, vel grauе oculis damnum timet, non tenetur Officium recitare †. Et Canonicus vtroque orbatus oculo, absque eo, quòd choro assistat, lucratur distributiones. Moneta *p.* 2. *q.* 6. *num.* 17. *ex l.* 1. *Cod. qui morbo se excus. lib.* 10. contra Sanch. *in opusc. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 2. *dub.* 90. *nu.* 7. & declarauit Sacra Congregatio die 20. Iulij 1619. apud Barbosam *de Can. cap.* 24. *num.* 30 *p.* 5. *tr.* 6. *res.* 14. *&* *par.* 9. *tr.* 9. *res.* 28 §. *Sed si incidenter.*

Cœcus ad nihil tenetur.
Et Canonicus cœcus acquirit distributiones sine assistentia.

73 Aduerte autem, quod si cęcus tenet memoriter maiorem partem officij dubitat Sot. *de iust. li.* 10 *q.* 5 *ar.* 3 an teneatur illā recitare, quia ea tenacitas est accidentalis, & quidam innominatus apud Sanc. *vbi sup.* docet, quòd beneficiarius cęcus memor officij, & non recitans, nō tenetur ad restitutionē. Ego verò existimo, quod memor maioris partis, teneatur illā recitare. *p.* 4 *t.* 4. *res.* 11. quod nouissimè tenet Pal. *vbi sup. n.* 11 *p.* 5. *tr.* 6. *res.* 16. Sed contrarium tenet *n.* 69.

Quod si maiorem partē officii memoria tenet, tenetur ad illam.

74 Si verò cęcus non meminit officij, nō tenetur recitare aliquid loco illius, vt docuit Palud. in 4. *d.* 15. *q.* 5. aut adhibere socium, qui sibi illud legat. Bonart. *vbi sup. n.* 22. *res.* 11. *cit.* §. *Notandum est*, & infra, *&* *p.* 7 *tr.* 11. *res.* 3.

Non verò ad aliud loco Officii.

75 Surdus non excusatur ab officio, quia potest legere, & percipere. Si verò legitimè impeditus, non potest recitare solus, non tenetur adhibere socium, quem audire non potest, saltem non nisi clamantem. Et si simul cęcus est, ad nihil tenetur, nisi maioris partis memor sit, vt dictum est. Bonart. *n.* 21. *p.* 5. *t.* 6. *res.* 15 Etsi canit in choro satisfacit etiamsi non audiat alterum eorum, & absens gaudet distributionibus, *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 28.

Surdus verò non excusatur.
Et quando excusatur non tenetur adhibere socium.

76 † SECVNDO à recitatione Horarum excusat status impediens † ratione cuius mihi placet opinio Soti *vbi sup.* contra Laym. *li.* 4. *tr.* 1. *ca.* 4. *num* 2. quòd damnati ad triremes excusentur ab officio: satis enim habent afflictionis, nec, nisi rarò, laborum intermissionem, & rarissimè animi promptitudinē habere possunt. Adde, quòd in loco tam turpi suum statum detegere, cederet in Ecclesiastici Ordinis ignominiam: vnde non est paritas cum suspensis, & interdictis, vt vult Layman. *p.* 2. *tr.* 12. *res.* 40.

Excusantur etiam damnati ad triremes

77 Petes an qui habet officium, cum quo consistere non potest Horarum canonicarum lectio, excusetur ab earum recitatione? Affirmat Caramuel *in Regulam D. Benedicti disp.* 116. *n.* 1438. Sed Trullench *in Decal tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *dub.* 28. *n.* 2. existimat obligatum ad recitandum diuinum officium non posse voluntariè suscipere aliud munus, & officium, cuius executio incompossibilis sit cum recitatione Horarum, nam sic implicitè vult omissionem Horarum. Vnde huiusmodi vel officium relinquendum, vel beneficium resignandū, vel dispensatio petenda; Cum autem voluntariè tale officium susceperit, à recitādo non excusabitur. Secus esset dicendum, si adesset aliqua grauis necessitas illius officii suscipiendi, & occupationes officii suscepti recitationem horarum impedientes rariùs, & ex improuiso occurrant quia tūc propter necessitatem iure liberari à recitando poterit, *par.* 7. *tr.* 11. *res.* 1.

Et an, qui habet officium incompossibile cum recitatione Horarum?

78 Monachus fugitiuus, secundùm Suar. apud Bonac. *de hor. can. disp.* 1. *qu.* 1. *pun.* 2. *n.* 6. tenetur ad Officium, aliàs ex suo delicto reportaret commodū. Sed hoc sequi per accidens, inquit Bonac. & quāuis consulendus sit recitare, non tamen teneri, quia non est in statu, in quo recitari soleat Officiū, quemadmodum non tenetur eiectus, siue ad tempus, siue in perpetuū. *par.* 2. *tr.* 12. *res.* 18.

Et secundùm aliquos Monachus fugitiuus.

79 † TERTIO excusat defectus Breuiarij, si quis illud non habeat, nec habere possit, nec maiorem partem memoria teneat. † Si verò sciat solos Psalmos, secundùm Malderum. *vbi sup* ad nihil tenetur, quia soli Psalmi non sunt

Item carentes Breuiario.
Quid si hi sciant Psalmos?

Officium. Nec placet Villalobos *dub.16.n.11.* dicens, quod debeat illos recitare vna cum lectionibus B. Virginis, vel alijs, quarum meminit. nam nō tenetur, nisi ad Officium diei currentis. *p.2.tr.12.ref.40.*

Aut habeat Diurnū, & Officium fiat de feria?

80 Sed quid, si habeat Diurnum, & Officium fiat de feria? Thom. Sanch. *to.1. li.1.c.19.n.8.* tenet, recitare debere Psalm. quia Lection. de feria cum responsorijs sunt parua materia. Alter Sanch. *disp.15.n.2.* negat: quia dictæ lectiones, licet paruæ in quantitate, sunt pars essentialis Officij, sine qua non constat Matutinum Canonicum, quod præcipitur recitandum. *p.2.tr.12.ref.43.*

HOSPITALE.

Hospitale an visitari possit ab Episcopo?

1 † Episcopi ex Trident *ses.22.c.8.* & 9 habent ius visitandi hospitalia quæcumque, etiam tamquam delegati Sedis Apostolicæ, non obstante in contrarium priuilegio, aut consuetudine, nisi sint sub immediata Regum protectione, aut in eorum fundatione contrarium expressè cautum sit †. Ex qua vltima exceptione declarauit S. Congregatio apud Farin. in supradicta clausula, reuocari solum priuilegia extra fundationem, non in ipsa fundatione cōcessa. Vnde etiam apud Armendariz *add. ad leg. Nauar. lib 1. tit.6. leg.5. §.2. nu. 65.* declarauit, quòd si Fundator in fundatione Episcopum à visitatione exclusit, non potest illud visitare. stante quā declaratione idē decisum fuit in Rota in vna Abulensi apud Farin. *to.1.p.2. dec.33.* & sentiunt DD. communiter cum Garsia *de benef. to.1.p.1.c.2.n.98.* & 104 qui testatur ita declarasse S.D.N. Paulum V. an.1616. Nec audiendus est Barbosa *de pot. Episc. p.3. alleg.75. nu.9* qui explicat dictas declarationes de hospitalibus merè laicalibus: nam DD. Cardinales absolutè de omnib. hospitalibus loquuntur. Exploduntur etiam dicentes DD. Cardinales id declarasse de Episcopo quoad iurisdictionem ordinariam, non quoad delegatam à Tridentino: nā Cardinales interrogati fuerunt in ordine ad dictum decretum Concilij. sic quamuis admittēda esset opinio Garsiæ *vbi sup. n.98* quòd dictæ declarationes non habeant locum in casu negligētiæ, cum non possit Fundator prohibere, ne Episcopus se intromit tat circa executionem legatorum piorum, vt probat Bobadilla *li.2.c.17.n.102. ex casua nobis, §.1. de test.* Limitanda foret tamen, vt non procederet, quando Fundator in casu negligentiæ alios substituere, donec ipsi substituti fuerint negligentes. Ita Perez *de annuu. l.b.2 c.9.n.36.* Quæ omnia procedunt in casu, quo in ipsa fundatione Episcopus non consenserit: nam si consentiat, nullam patiuntur dubitationem, tum quia Episcopus potest præiudicare iuri sibi quærendo, quamuis non possit iuri quæsito. tum etiam quia, vt aduertit Gonzal. *sup.8. reg. Cancel. gloss.5 num.48.* Concilium præcipit seruari clausulam institutionis, quod Ordinarius non se ingerat institutionis inquam validæ, ad quam requiritur consensus Episcopi, vnde saltem seruari præcipit in casu, quo Episcopus consentit, & iuri sibi acquirendo præiudicat. *p.1.tr.2.ref.84.*

Si in eius fundatione contrarium cautū sit?

Ipso præsentim Episcopo consentiente.

Et quid de hospitalibus Regum curæ subiectis?

2 Aduerte etiam, quòd quamuis Barb. *de pot. Episc. p.3. alleg.75.n.16.* & DD. communiter dicant, Episcopum non posse visitare confraternitates, & hospitalia existentes sub Regum protectione, etiam quoad decentiam diuini cultus, sine illorum licentia. Contrarium tamen tenet Pereira *de man. reg. p.2.c.17. nu. 12.* quia cultus diuinus, vtpote res spiritualis & Ecclesiastica, ad Episcopū priuatiuè & necessariò spectat. Concilium verò *sess.22.c.8.* loqui de operibus, quæ ibi exercentur, compuris expensarum, &c. *p.1.tr.2.ref.101.*

Hospitali relictum, est relictum ad pias causas.

3 Hospitalis bona non possunt alienari absque solemnitatibus in Extrau. *Ambitiosæ* requisitis, de quibus vide *V. Alienare. p.1.tr.8.ref.77.*

4 Relictum Hospitali dici relictum ad pias causas, quod plerique intelligunt procedere, modo Hospitale sit constructum authoritate Episcopi, aut certè illi constructo accedat ipsius authoritas, aliàs secus: ita voluit Baldus in

Au-

Auth. hoc ius porrectam, C. de SS. Eccl. & Conf. 465. *lib.* 1. *& alibi*: Sed alij indistinctè tenent, siue Hospitale sit institutum Authoritate Episcopi, siue nó, esse tamen, & dici pium locum. Bart. *consil.* 1 *lib.* 4. *p.* 7. *tr.* 6. *ref.* 29. §. *Secundò.*

IACTANTIA.

1. † IActantia sic describitur: Manifestatio excellentiæ propriæ supra id, quod est in se, aut in aliorum æstimatione, verbis inordinatè facta. — Iactantia quid.

2 Est de se peccatum veniale. Ex multis tamen capitib. fit mortale. Inter alia, cùm quis se iactat de peccato, & offensa Dei, in quantum est Dei offensa † nam si quis se iactet de agilitate & ingenio in cōmittendo peccato, auditorib. id intelligentibus, non peccat mortaliter. Ita Lessius *li.* 2. *c.* 47. *dub.* 6. *n.* 42. Quādo, verò quis iactatur de peccato formaliter, etiam sine gaudio & cōplacētia, est peccatum mortale, sed vnius speciei infimę, quatenus omne peccatū, quodcumque sit, assumitur vt medium ad inanem gloriam comparandam; vnde nō oportet in Confessione explicare de quanam peccati specie iactatus sis, vt diximus V. *Circumstantia, n.* 51. Non solū verò peccas mortaliter, si tu de peccato iacteris, sed etiam, si alio te de peccato coram alijs laudante, taceas: & Palaus quidem *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *pun.* 11. putat, in tali casu semper teneri sic laudatū displicentiæ signa manifestare; Sanch. verò *sum. to.* 1. *li.* 8. *c.* 3. *n.* 4. excusat eum, qui taceret prę verecundia, dummodo interius illi displiceat. *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 44. — Et quale peccatum?

IEIVNIVM.

Quid, & quotuplex.

1. † IEiunium latè sumptam describi potest, Abstinentia ab his, quæ gustu percipiuntur. Hęc autem tria sunt, cibus, potus, & medicina quæ distinctio desumitur in ordine ad finem in quem sumuntur. — Ieiunium quid.

2 Est autem ieiunium duplex: naturale, & Ecclesiasticum. Primum est perfectissima abstinentia ab omnib. supradictis, de quo dictum est V. *Communionis à n.* 29. & mox etiam aliquid dicemus. Secundum, abstinentia tātùm à cibo secundum quantitatem & qualitatem: nam in die ieiunij semel tantū vesci licet de iure, quamuis consuetudo introduxerit paruam cœnam, de qua infra à *n.* 58. nec omnes cibi sunt liciti, vt dicemus à *n.* 44. Dies autem ieiunij cōputatur à media in mediam noctem †. Et quidem si cęnans in carnib. pridie ieiunij, dubitet an media nox transacta sit, adhuc cœnam prosequi potest, quia possessio stat pro ipso, qui cœnare cępit in die Paschali, vnde non debet ei pręualere ius dubium ieiunij. Contra verò, si idem dubium contingat cœnanti Sabbato, in piscibus, is non potest edere carnes, quia possessio stat pro præcepto. Villalobos *tom.* 1 *tr.* 1. *diff.* 21. *num.* 7. *p.* 4. *tr.* 3. *res.* 18. Porrò media nox secūdùm aliquos terminatur ad primum horologij ictum, & vbi horologia habet prǽludia, ad prǽludij initium. Ex quo sequitur, post primum ictum horologij mediam noctem pulsantis, vbi non adsunt præludia, & post initium præludij, vbi adest, non posse cœnam in carnibus diei Iouis continuari, & cœnantem in piscibus in sero Sabbati vesci posse carnibus. Cum verò qui post primum ictum horarum, vel præludij initium aliquid gustaret, non posse mane cōmunicare. Et ita ait Præpositus in 1. 2. *q.* 19. *art.* 6. *dub.* 5. *nu.* 8. & nos V. *Communionis, num.* 37. At Bresserus *de consc. lib.* 4. *ca.* 11. *num.* 107. probabile putat, horam moraliter durare vsque ad vltimum ictum horologij. Sed quid, si horologium ante pulsum horarum præmittat quadrantes? Lugo *de Sacr. Euch. disp.* 15. *sec.* 2. *n.* 37. terminari horam dicit ad primum quadrantem. Trullench verò *in decal. to.* 1 *lib.* 3. *c.* 2. *dub.* 4. *n.* 8. id verum putat, mathematicè loquendo; moraliter verò signa quadrātum & primum horæ ictum cōputari posse pro vnico tēpore. — Quotuplex? — Et quando incipit dies ieiunij? — Et terminetur? — Præsertim vbi ante horas præmittuntur signum? — Vel quadrantes?

p. 6.

p.6.t.6.res.54. & *p.7.tr.11.res.15.* Aduerte etiam, nos *vbi sup.* num. 31. docuisse, solui ieiunium naturale per deglutionem sacchari, vel alterius rei post mediã noctem, licet sero in os immissum fuerit. Quod tenet nouissime Vulgus *in 3.p.q.80. art.8.n.57.* Quamuis Bauny *p.5.t.10.q.22.* contrarium doceat, putans non solui ieiunium, nisi per comestionem, quæ fiat per intromissionem cibi, aut potus in os in ipsa die ieiunij. *p.6.t.7.res.15.*

Ieiunium non frangitur per potum vini.

3 Quod autem attinet ad vnicam comestionem, aduerte primò quod quãuis probabile sit, potum vini sumptum in sustentationem, & ad famem sedãdam extra prandium frangere ieiunium, ac proinde illicitum esse, vt docuit Ricchard. *in 4.d.15. art.3.q.7.* & post ipsum Azorius *p.1. lib.7 cap 10. q.4. in fine*, & alii: oppositum tamen est probabilius: nam vinum non alit per se, sed per accidens. Ecclesia autem ea solùm prohibuit, quæ per se alunt. Fagundez *pr.4.lib.1.cap 3.nu.19.* & alii innumeri: *p.1.t.9.res.23.*

Frangitur tamen per (chocolate)

4 Secus verò dicendum est de potione Hispanica, quę dicitur *chocolate*: nam hæc componitur ex saccharo, & alijs cibis substantialibus, ac proinde ordinatur per se ad nutritionem: vnde non solet sumi interdiu, sed manè & serò, quando corpus eget refectione. Syluius *in 2.2. q.47.art.6.* contra Turrian. *in sum. p.1. cap.256.dub.24.concl.4.* & *7.p.4.t.4.res.194.* & *p.5.t.5.res.11.*

Sed excusat inaduertentia.

5 † Aduerte secundò, nec quamcunque cibi comestionem ieiunium frangere. nam in primis excusat inaduertentia †. qui enim pluries cibum in die ieiunij inaduertenter sumeret, non frangeret ieiunium; nec refectiunculam nocturnã relinquere teneretur nisi proximè ad horam collationis comedisset. Sancius *disp.52.ex select.n.3.p.1.tr.9.res.1.§. Nota tamen.* Item excusat vrbanitas, ad quam non lędendam potest ieiunans ab amico rogatus modicũ comedere. Medina apud Llamas *p.3.c.2. § 25.p 1.t.9.res.29.* † Rursus excusat iusta causa †, ob quam ad nocumentum vitandum licet ante frigidæ potionem parum electuarij, vel quatuor amygdalas saccharo conditas interdiu sumere. Etiam toties quoties biberet. Et quamuis Azorius, *vbi sup.q.7.* aliquos cibos ab hac regula excipiat, Doctores tamen in modica quantitate omnem cibum permittunt. *p.1.t.9.resol.24.* Item si famuli ministrantes in mensa, aut mensæ lectores mox cœnaturi, tum vt melius seruiant, tum etiam vt famem subleuent, cum hora sit tarda, aliquid prælibent, vel etiam ex reliquijs gulosè comedant. Sanchez *in opus. to 2. libr.5.cap.1. dub.24.nu.2.* & *3.p.4.t.4. res.142.* Et tandem excusat paruitas materiæ, quam existimo esse vnciarum duarum, quæ est quarta pars collationis, quam permittemus num.59. Turrianus *in sum. p.1. cap.256. dub. 27 num.2.* nam multi DD. permittunt in collationem quartam partem cœnæ ordinariæ, quod non est malum fundamentum (ait Antonius de Leone *q. de chocolat. p.3.num.21.*) Leono ad id asserendum *p.5.t.5. res.11.* Aduerte tamen, multas materias paruas continuari ad constituendam quantitatem notabilem, & frangentem ieiunium († cõtinuantur enim in effectu refectionis. † Ita DD. communiter. Nec placet distinctio Salas in *p.2.tr.13. disp.16.sec.26.* tunc comestiunculas continuari, cùm per vnicũ voluntatis actum deliberantur: quia absq; eo, quod sint vnius volitionis obiectum, † sunt vnica vnius indiuidui, vnius coctionis refectio †, & alioqui posset quis fraudare præceptum, plures refectiones ad modum plurium, & per plures actus intendens. *p.3.tr.6.res.43.* & ex parte iterũ *p.5.t.5.res.51.post initium.*

Et paruitas materiæ. Quæ est duarum vnciarum.

Sed plures materiæ paruæ constituunt vnam notabilem.

Et paruitas materiæ non potest admitti in ieiunio Eucharistico.

6 Aduerte tertiò, paruitatem materiæ non dari in ieiunio Eucharistico, vt Verbo *Communionis, n.30.* diximus, & contrariam sententiam improbauimus. Et nunc iterum improbamus primò: quia in Concil. Toletan. *ibi* citat dicitur, vt qui Missam post cibum, aut potum quamlibet minimum, facere præsumpserit, excõmunicetur. ergo post cibum aut potum quantumuis minimũ suscepta communio est mortifera: quia excommunicatio non potest infligi pro veniali. Item *rubr.c.9.* dicit, post minimam aquæ sumptionem communi-

cans

cari non posse: quæ verba satis indicant obligationem mortalem: quia veniale non impedit communionem. Et infra ait, quòd *si lauando os stilla aquæ præter intentionem deglutitur, non impedit communionem, quia sumpta fuit per modum saliuæ*, quare si aquę stilla deglutiatur non per modum saliuæ impediet communionem. Secundò probamus ex D. Tho. in 3. *par. q.* 80. *art.* 8. vbi in corpore ait, dupliciter quem à communione impediri, vno modo per se, idest per peccatũ mortale: secundò ob prohibitionem Ecclesiæ, vt ob cibum, & potum, & *in resp. ad* 5. ait, communionem illicitam esse post cibum, & potum, in quantacumque quantitate, ex quibus colligitur, S. Thom. æquiparare communionem post cibum cuiuslibet quantitatis ei, quę fit in mortali. Tertiò, si contraria opinio esset probabilis, parua materia non posse assignari absque multis absurdis: nam posset quis dicere: Si parua materia est vna gutta, cur non etiam duæ & tres? & non deesset, qui ad praxim deduceret opinionem Ildephonsi Rodriqu. quòd quantitas in auellanæ putamine intercepta esse modica: sic Sacerdos, qui in Missa Natiuitatis ablutionem (quæ regulariter non excedit talem quantitatẽ) sumeret, ad missas vlteriores progredi posset, contra textum in cap. *ex parte de celebr. Miss.* Et ideo ex his omnibus contrariam opinionem, quam Pater Pasqualigus in *dec.* 335. multis probare nititur, Persicus *de Sacr. lib. 1. cap. 3. dub. 5. n. 4.* falsam vocauit: & Suar. *tom. 3. disp. 76. sect. 4.* asseruit, practicè non esse probabilem. *par. 6. tr. 8. res.* 8. † Vt Auctoris opinio sit verissima, & solidè probata, illa tamen illatio: *Canone, & D. Thomas dicunt, communionem post cibum, & potum modicissimum esse illicitam: ergo communio post modicum cibum est mortalis*, non videtur legitima: nam etiam communio venialis est illicita. Cum autem assumit, *Communio non impeditur, nisi per mortale*: responderi potest, aliud esse Communionem esse peccaminosam propter maculam conscientiæ communicantis, quæ debet esse mortifera: aliud propter transgressionem præcepti in ipsa communione, quæ etiam venialis, reddit communionem venialiter illicitam. & ita esse in casu nostro. & est exemplum in sententia eorum, qui dicunt, coniuges communicantes post copulam, peccare venialiter, in qua verè dici potest, & auctores passim dicunt, coniugatos in die sequente copulam communicare non posse †.

7 Aduerte quartò, frangentem ieiunium Ecclesiasticum, non toties peccare, quoties pręter comestionem legitimam comedit in notabili quantitate: sed peccare solùm in secunda comestione, quę scilicet primo transgreditur limites vnius, quàm permittit Ecclesia. nam hæc ex communi fidelium vsu ab ea solùm præcipit abstinere. fracto enim ieiunio, non potest amplius resarciri. Et procedit etiam in eo, qui ignoranter fregisset, contra Sanc. *disp. 42. n. 2. p. 1. tr. 9. res. 44.* Hinc non est audiendus Montesin. in *1. 2. tr. 2. q. 73. ar. 2. q. 4. n. 47.* docẽs, tertio, & quarto comedentem secundò, & tertiò peccare contra illud semel tãtum, quod permittit Ecclesia. Et qui dicunt, vlteriores comestiones esse peccata venialia contra intrinsecum finem ieiunij, *p. 1. tr. 9. res. 53* Eadem est ratio, si quis vouisset ieiunare in pane & aqua: nam si is semel vinum biberet in notabili quantitate, non teneretur ab illo amplius abstinere. Secus, si vouisset nihil sumere, pręter panem, & aquam. nam tunc peccaret toties quoties. Ita Sanchez *in sum. tom. 1. lib 4. c. 11. n. 45. Ibid. res. 4.*

Ieiunium semel frangens, non peccat postea vlterius comedendo.

Quia remanet irresarcibile.

8 Aduerte 4. Vnicam comestionem non debere esse continuam mathematicè, sed sufficere, quòd continuetur moraliter. vnde surgens ex medio prãdio, absq; intentione finiendi, infra modicum tempus (quod Sancius *disp. 52. nu. 4.* putat esse duarum horarum,) ad illud finiendum redire potest. Imò secundùm Lessium *li. 4. c. 2. dub. 2. n. 11.* etiam si habuit animum finiendi, ad comedẽdum mutata intentione redire potest, si prandium adhuc durat. Et secundum Filliuc. *to. 2. tr. 27. p. 2. c. 2. q. 10. n. 41.* etiamsi finitum sit, restaurare illud potest (si nondum sufficienter ederat ad ieiunium) infra quadrantem, & secundũ Por-

Et idem dic de ieiunio in pane, & aqua, post primum vini haustum.

Potest verò continuari comestio interrupta.

Infra tempus rationabile.

tel. V. *Ieiun. n. 10.* infra semihoram. *part. 1. tract. 9. resolut. 32.*

Et hora comestionis non est de essentia ieiunij.

9 Aduerte denique, horam comestionis († quæ olim erat nona diei, & tertia post meridiem) † non esse de essentia ieiunij: quia multoties mutata fuit. Vnde qui illã notabiliter anticiparet, peccaret solùm venialiter: & cum iusta causa, nec venialiter quidem. Lessius *vbi sup. n. 13. p. 1. t. 9. res. 27.* Et quãuis Sancius *disp. 53. n. 5* teneat, horam esse de essentia ieiunij, & comedentẽ anticipatẽ siue cum causa, siue sine, non teneri amplius ad ieiunium. Id tamen cũ Layman *li. 4. tr. 8 c. 1. n. 4.* non admittimus, sed impeditum ab itinere, eo quod mane comederat, teneri ieiunare reliquum diei. *p. 1. tr. 9. res. 48.* Stando autem in sententia Sancij, hora comestionis anticipari potest per semihoram sine mortali; in nostra verò tantumdem sine veniali: & à Religiosis, qui habent priuilegium anticipandi per horam, potest anticipari per horam, & dimidiam absq; vlla culpa. *p. 1. tr. 9. res. 27. §. Sed attes, & p. 5. tr. 5. res. 10.*

10 Tabacum sumptum in folijs per os, & aliquid in stomacũ descendit frãgit ieiunium non autem si ex casu, & præter intentionem. *p. 8. tr. 7. res. 3.* Item porro dicta chocolata, non frangit ieiunium si de illa sumatur per duas vncias. *ibid. res. 54.*

IEIVNIVM QVANDO OBLIGET.

Ieiunium quando obliget.

† PRæceptum Ecclesiasticum omnib. commune iubet ieiunare in Quadragesima, Quatuor anni temporib. & Vigilijs. Abstinere etiam à carnibus qualibet feria 6. & Sabbato. Sunt præterea in certis diœcesib. ieiunia quædam particularia. Et tandem ieiunia ex voto & pœnitentia, & quæ iniunguntur in Iubilæo volentibus illud acquirere. Circa quæ: Aduerte 1. quòd si dies Natiuit. Dominicæ incidat in diem Veneris aut Saturni, possumus in ea carnib. vesci ex *c. fin. de obser. iur. ieiun.* Nisi alias quis teneretur ex voto, vel obseruantia regulari †. Ex voto inquam, quo se expressè obstrinxisset ad ieiunandum illa die: nam si quis generaliter vouisset singulis v. g. Sabbatis ieiunare, nihil de eo Sabbato determinans, in quem Domini Natiuitas inciderit, non tenetur in illo ieiunare. Id quod probat Molina *to. 2. disp. 272. n. 3.* quia non est verisimile, hunc se ad illum solemnitatis, & communis lætitiæ diem obligare voluisse, & si de hoc, rogatus fuisset, negatiuè responsurum. Probat Fagund. *pr. 4. li. 1. ca. 6. n 6.* quia dum certò non constet de intentione vouentis, votum sumẽdum est iuxta receptum morem Ecclesiæ. Et eadem est ratio, si quis certo die in hebdomada abstinere vouisset à carnibus, Quidquid in contrarium asserant Suar. *de Relig. tom. 2. li. 4. cap. 20. n. 7.* & alij. *p. 1. tr. 9. res. 22.*

In die Natiu. quandocumque cõtingat, possumus edere carnes.

Etiamsi contingat in die, in quo singulis hebdomadis quis ieiunare vouisset.

11 † Aduerte 2. aliquando duplicari obligationẽ ieiunij in eodem die. † Et tunc, si duplex obligatio, seu duplex præceptũ respicit duas virtutes, vt obligatio Fratris Minoris in die Veneris coincidente Vigil. qui tenetur ieiunare ex præcepto Regulæ respiciente Religionẽ, & ex præcepto Ecclesiastico respiciẽte Temperantiã ieiunare omittens, duo peccata committit. Ita Vasqu. in *p. 2. to. 2. q. 72. ar. 6. disp. 98. n. 8. & 9.* & alij. *p. 1. t. 9. res. 16. §. Quæres,* post medium. Secus verò, si duplex præceptum respiciat eamdem virtutem, vt si Vigilia contingat in Quadragesima, &c nam peccata non multiplicantur à multiplicitate præceptorum: quando eamdem Virtutem respiciunt, vt diximus V. *Circumstantiæ n. 80.* Ita etiam Vasqu. *ibid.* & alij contra Nauar. *c. 11. n. 4.* cuius tamen sententia est etiam probabilis. *p. 1. tr. 7. res. 22. & tr. 9 res. 16.*

Quando concurrunt in eodem die duo præcepta pertinentia ad duas virtutes, nõ ieiunans duplex peccatum est.

Secus si Vig. contingat in Quadrag. v. g.

12 Aduerte tertiò, quòd, si aliquod ieiunium Ecclesiasticum incidit in magna aliqua solemnitate, & timetur intemperantia populi, potest Episcopus illud transferre in alium diem. Vide V. *Episcopi, n. 46.*

Quid si ieiunium aliquod occurrat in magna solemnitate?

13 † Aduerte 4. præter ieiunia supradicta, ad quæ obligamur per se, adesse obligationẽ de iure diuino, quà per accidens ieiunare, vel à carnibus abstinere tenemur, quando, & quomodo necessarium idest saluti, spirituali præsertim, vt

Tenetur præterea ieiunare, qui patitur stimulos carnis.

vt quando vrget grauis tentatio carnis,& non suppetit aliud remedium.† In quo casu Fernandez *p.4.c.12.§.6.n.1.* ait, obligari etiam prægnantes cum periculo prolis, quia salus spiritualis propria præferenda est saluti corporali aliorum. Sed id cum Homobono *p.2.tr.8.cap.7.q.17.* non admitto: nam, cum prægnans possit contra stimulos carnis se armare oratione, Sacramentorum frequentia, pijs consilijs, alijsque spiritualibus armis, non debet tantæ iacturæ prolem exponere. *p.1.tr.9.res.30.*

Non tamen prægnans cum periculo prolis.

IEIVNIVM

Quos obliget.

14 † LOquimur de ieiunio Ecclesiastico: & hoc obligat omnes Christianos non legitimè impeditos. Sunt autem multa impedimenta à ieiunio excusantia In primis

A ieiunio excusat.

15 AETAS, qua excusantur pueri ante annos 21. & senes post 60. Et illi quidem absolutè. † Senes verò sexagenarij, si adhuc possunt à multis non excusantur: quia non est ita præscriptum à natura tempus senibus ad defectum, sicut præscriptum est pueris ad augmentum, vnde Riccius. *p.3.dec.233.n.6.* asserit, quod senes robusti damnati possunt ad remigandum. Sed Granad. *in p.2. contr.7.tr.3.p.1.disp.6.sect.5.n.39.* & alij multi post sexagenarium excusant omnes senes, & probabiliter: nam robur senum est illusitum, & indiget repetito alimento. vnde Pius V. alijque Pontifices negantes Clericis lacticinia in Quadragesima per Cruciatam, excipiunt sexagenarios Et Sanch. *de matr. to.2. li.7. disp.32.n.17.* excusat sexagenarios non solum à ieiunijs Ecclesiæ, sed etiam à ieiuniis, quæ certis diebus vouissent in perpetuum. Quamuis in hoc dissentiat Layman *lib.4.tr.8.c.3.n.2.p.1.tr.9.res.20.* Sufficit etiam quod annus sexagenarius sit inceptus; nam in fauorabilibus annus inceptus habetur pro completo. Naldus *V. Ieiunium, n.2.p.5.tr.14.res.83.*

Aetas infra tertium septennium, & supra sexagenarium.

Etiam robustos.

Etiam si annus eo non sit completus.

16 Iuuenis verò complens ætatem in die ieiunii, etiam si compleat mane, est exemptus per totum diem, quia præceptum respicit totum diem. Ita Sanc. *disp.54.num.4.* contra Portellium *V. ieiunium, in addit. num.4. par. 1 tr.9. res.49.* Qui ob eamdem rationem docet contra Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 1. cap.12. num.33.* quod qui post meridiem de loco exempto ad locum ieiunij perueniret, non teneretur ieiunare illud sero. *Ibid. resol.50* Si autem iuuenis post adhibitam diligentiam dubitat, an ætatem compleuerit, non tenetur ieiunare, quia possessio stat pro ipso, non pro ieiunio. Ita etiam Sancius *disp.43. num.6. res.44. cit. & p.4. tr.3. res.21.*

Et iuuenis non tenetur ieiunare in die, quo complet ætatē.

Aut in dubio, an ætatem impleuerit.

17 Porrò, iuuenes volentes acquirere Iubileum, implere debent ieiunia præscripta. Ita Fagund. *pr.4. li.1.c.8 n.5.* Et adolescentes Ordinis Minorum tenentur ad ieiunia Regulæ, quę promiserunt, vt docet Portel. *v. ieiun. n.2.* Quamuis excusentur ab Ecclesiasticis. *p. 1. tr.9. res.16. à §. Nota etiam.*

Tenetur tamen ad ieiunia Iubilęi, si vult lucrari.

Et Regulę si est Religiosus.

18 † Secundò à ieiunio excusat INFIRMITAS †. Et quidem, quoties infirmus est dispensatus ad carnes reficiendas vires, vt in conualescentia, Lessius *li.4.c.2. dub.6.n.45.* excusari docet à ieiunio: quia ad refectionem facit non solum qualitas cibi, sed etiam repetitio, si verò dispensatus est, eo quòd alij cibi illi noceant, ob contrariam rationem ait non excusari. Vnde Graffius *p.1. li.2. c.37. num.58.* docet, infirmum sic dispensatum teneri ad ieiunium si potest, & probabiliter. Sed probabilior sententia Enriqu. *li.7.c.13.n.12.* omnem dispensatum ad carnes liberum facit ab obseruatione ieiunij: quia abstinentia carniū est de essentia ieiunij. *p.1. tr.9. res.25. & tr.11. res.4.*

Excusat etiam infirmitas dispensatos ad carnes.

19 In qua sententia, quo die sic dispensatus abstinet à carnibus, secundum Sanchez *in opusc. tom.2. lib.5. cap.1. dub.30. num.2.* ieiunare tenetur, si quidem dispensatus est ob nocumentum aliorum ciborum. nam ideò is excusabatur,

Etiam eo die, quo ab iis abstinere vellent.

quia

quia ieiunium cum sit carnium non consistit: quare si à carnibus abstinet, cur in reliquo non ieiunabit? p.4.tr.4.resol.189. Sed tu contrarium tene cum Tur. in sum.par.1.c.256.dub.35.concl.6.p.5.tr.14.res.12.in fine.

Et si edant lardum & pisces, nō peccant contra ieiunium.

20 Porrò ex quacumque causa iustè dispensatus ad carnes, edere potest cuniculum, leporem, hedum, lardum, & omne carnium genus. Ita Villalob.tom.1.tr.23.dub.8.num.11. Item vna cum carnibus pisces, qui possunt non nocere, vel etiam appetitum excitare. Vega to.1.c.4.cas.17.p.1.tr.9.res.16.& tr.11.res.4. §.Omnes, & p 3.t.5.res.70.§ Nota etiā. Quod si hi cibi illi noceãt, peccabit quidem contra temperantiã, non tamen contra præceptum ieiunij.p.1.t.9.res.47.

Item eos, qui dormire non possunt incænati.

Et qui non possunt ieiunare nisi vinum bibant aut obsonio vescantur, excusantur à ieiunio in pane & aqua.

21 Cum infirmis connumerari ij possunt, qui caloris adeo edacis sunt, vt incœnati dormire non possint. Hi n. excusantur à ieiunio. Nec tenentur comedere sero, & collationem mane sumere, quia habent ius conformandi se communi hominum consuetudini. Ita Sancius disp.54.n.13.p.1.tr.9.res.51. Qui addit, quòd obligatus ieiunare in pane, & aqua, qui stare non potest quin bibat parum vini, aut edat parum obsonij, tenetur ieiunare, sumpto illo modico. Quod verum est, si illud modicum est parua materia, (vt quoad vinum vna potatio moderate bibentis, vt dictum est V. Iuramentum, nu.17.) nam alijs non esset ieiunium in pane, & aqua.p.3.tr.5.res.61.

Non te pigeat legere non obligatos.

22 † Tertiò ab obseruatione ieiunij excusat labor. † Ratione cuius excusatur, figuli argentarij, ferrarij, lignarij, fullones, cementarij Coriarij textores pistores iter facientes curribus vel equitibus, piscatores, venatores, scriptores, & similes laborantes. Ita Layman lib.4.tr.8.c.3.n.3.p.1.tr.9.res.8. Item sutores, quorum ars est laboriosa. Ita Azor. item versantis prælium apud typographos & ipsi, & qui caracteres componunt, nō autem colligentes typos, Gordonus, Pictores, barbitonsores, & sartores Layman. & alii non excusant, quia eorum ars non videtur magni laboris: sed Fagund. excusari putat omnes artifices ex priuilegio Eugen. IV. Magistri, Notarij, Secretarii, hi possunt laborare diebus festiuis, laborantes in Republ tam mares, quàm fœminæ. Trull. part.8.tr.7.res. 40.& par.9.trac.7.res.45.& 46.

Etiam quo die non laborant.

23 Nota hic primò, artifices prædictos non teneri ieiunare vno vel altero die, quo non laborant. nam indigent alimento pro labore diei sequentis. & cum non sint assueti ieiunio, nimium affigerentur. Ita Cruz par.1.pr.3.artic.4. dub.9.concl.2. Ibid.res.9.

Et conduci posse cū pacto de non ieiunando.

24 Nota secundò, quòd stante prædicta doctrina si inueniantur operarii ieiunantes & non ieiunantes, liberū est cuilibet, conducere ad sua opera quos velit ex his. Et sic habet praxis timoratorum. Imò Fagund.c.6.n.16. putat, operarios conduci posse cum pacto de non ieiunando.p.1.tr.9.res.13.

Item Concionatores.

25 Excusantur deinde Concionatores integræ Quadragesimæ (etiam pro mercede, vt ait Bonac. de leg disp vlt.q.vn.punct. vlt. num.13.p.1.tr.9. resol.11.) quia valdè laborant. Secus de illis, qui cōcionantur tantùm in Dominicis, nisi sint valdè debiles ad arbitrium viri prudentis.p.1.tr.9.res.10.

Lectores.
Confessarij.

26 Lectores etiam, quorum labor improbus, vel complexio debilior, quàm quæ suo muneri cum satisfactione obeundo sufficiat, excusantur. Et ita etiam Confessarii debiles, & suo muneri assidui. Quos vtrosque ad arbitriū boni viri remittimus. Fagund.p.4.li.1.c.8.n.19. Ibid.

Aduocati.
Et procuratores debiles, &c.

27 Idē quoq; de Aduocatis, & Procuratorib. dicimus. Pro illis habemus Ortiz in sum.c.29.mand.2.n.15. & de Procuratorib. est eadem ratio.p.1.tr.9.res.12.

Cantores similiter.

28 Cantores similiter, qui ex officio canendi viuūt, & ieiunando redderētur inhabiles, Sanc.disp.44.n.18. excusari putat, & vesci posse ouis in Quadrages. etiamsi sint Presbyteri, ad seruandam vocem: quia nemo tenetur ob ieiunium diminuere munus suum obire. Id quod potiori iure procedere existimo in cantoribus deputatis solatio magnorum Principum.p.1.tr.9.res.11. in fine.

Scribæ.

29 Scribas tota die scribentes, & ex officio scribendi viuentes, S. Ioan non excu-

excusat Sancius *disp.54.n.16.* illis consulit, vt consulant suas vires, an vigeant. *p.4.tr.2.res.130.*

30 Itinerãtes Ortiz *c.19.n.12.* oẽs excusat, quęcũq; sit itineris causa, & etiãsi non multũ laborent. *p.1.tr.9.res.45.§.Non reticebo.* Ego verò id tunc approbo, cũ in itinere nõ inueniuntur ad mãducandum, nisi panis, fructus, & olera. nã hæc non sunt sufficiens prandium Sanch. *in opusc.tom.2.l.5 c.1. dub.15.num.3.*

Itinerantes, quibus non adest sufficiens prandium.

31 Defessus ex ludo pilę, vel in quærẽda cõcubina, aut ẽt in illicitis mulierũ cõmistionib. qui in tali labore præuidit se euasurũ inhabilem ad ieiuniũ, peccat non ieiunando secundũ Ortiz *n.17.* At secundum Med. *li.1.c.14 § 10.* peccat solum in illis actionibus illicitis *par.1.tr.9 res.40.* Et Sanc. id probat *in d. sp.4.n.20.* quia quo die obligat præceptũ ieiunij, ieiunare non possunt: quãdo verò laborabant, ẽt illicitè, tunc ieiunij præceptũ non obligabat. Et addit, quòd si qui se nimiũ defatigaret in fraudẽ ieiunii, non peccaret, quia nõ affectaret non ieiunare cũ deberet, sed fieri impotens ad ieiunandum, ac proinde deobligari. Quę opinio mihi nõ displicet, quamuis putẽ non recedendũ à sententia cõtraria Azor. *to.1.l.7.c 17.q.9.p.1.tr.9.res.52* Aduerte etiam hic, docere Ledesmam, *to.2.tr.27.conc.6.c.2.diff.5.* quòd, quando labor est licitus, vt ludus ver. gr. pilæ, non tenetur homo ab illo abstinere, ne fiat inhabilis ad ieiunium, quia talis abstinentia non est per se ordinata ad obseruationem ieiunij, neque Ecclesia illam pręcipit pro seruando ieiunio *p.1.t.9.res.40* in fine.

Et defessus ex quocunque labore etiam illicito.

Et Ledesma putat, neminem teneri cessare à ludo pilæ, vt possit ieiunare.

32 Excusantur præterea pręgnantes, & lactantes, quę indigent nutrimento pro se & prole, vnde illis nõ sufficit vnica comestio. Idque locum habet etiam in robustis, nam hę paucæ sunt, & leges aptantur ad communiora. Adde quòd prægnantes quando appetunt aliqua, quæ si nõ dentur, imminet proli periculum. Ita Molfes. *to.1.tr.10.c.4.n 40.p.1.t.9.res.14.* Nota tamen, quòd, licèt supradictæ excusentur à ieiunio, non tamen possunt edere carnes & lacticinia, seclusio prolis periculo, nam nutrimentum pro seipsis & prole capere possunt a cibis Quadragesimalibus sępius repetitis. Ita S. Iuan. *de ieiun.art.7.diff.6. app.3.* contra Funes *p.3.c.2.num.5.p.4.tr 4.res.126.* in fine. Fœminæ Quinquegenariæ non tenetur *p.9.t.7.res.74.* Homines vero sexagenarij etiamsi ex voto se obligauerunt. *ibid.§.Sed his non obstantibus.*

Excusantur præterea pręgnantes, & nutrices.

Quæ tamen regulariter nõ possunt edere carnes, et lacticinia.

33 Quartò excusat ab obligatione ieiunij PIETAS, quã nimirum aliquod pium opus exercetur incompossibile cum ieiunio. Vnde peregrinantes ad loca sacra, si peregrinationem commodè differre non possunt, excusantur à ieiunio. Si verò possunt, Sylvius *in 2.2.q.147.art.6.disp.54.n.2.* ait, teneri. Sed Sancius *disp.54.n.2.* negat, excusatque omnes quæcunque pia opera exercentes incompossibilia cum ieiunio. Secundum Ortiz verò *c.19.nu.12.* hi excusantur etiam ratione laboris, ex quo capite excusari putat omnes quauis de causa iter agentes, vt diximus *n.30.p.1.t.9. res.46.*

Excusantur itẽ exercentes aliquod opus pium, quod non cõpatitur ieiunium.
Vt peregrinantes ad loca sacra.

34 A ieiunijs peculiaribus alicuius oppidi prǽter causas prædictas excusat etiam ABSENTIA. Nam absentes probabilius est non teneri seruare ieiunia particularia, quæ seruantur in oppido. Vide V. *Lex num.10* Imò possunt frui consuetudinibus fauorabilibus loci, in quo reperiuntur, etiam cõtra ius commune. & sic Lusitanus transiens per Castellam in Sabbato, vesci animaliũ intestinis, vt ait Villalobos *tom.1.tr.2.diff.34 nu.1.* (*p.1.tr.9. res.18.*) & peregrini transeuntes Mediolanum comedere carnes in primis quatuor dieb Quadragesimæ, vt ait Sanch. *de matr.to.1.l.3.c.18 n.7.* & 18. Ibid. circa medium † & vtrumque postea recitatiuè *in p.3.t.5.res.120.* †

A ieiuniis oppidi excusantur absentes.
Qui possunt vti priuilegio locis, etiã contra ius commune.

35 An verò peregrinus teneatur ad ieiunia peculiaria Diuersorii, vide V. *Peregrinus, num.1.*

36 A ieiunijs Episcopalibus exempti sunt Regulares, quod tacitè innuit Tridentinum, dum obligans Regulares ad festa Episcopalia, nullam efficit de ieiunio mentionem. Suarez *de leg. lib.4.cap.20. num.8.* Tenentur tamen ad ieiu-

Et à ieiuniis Episcopalib. excusantur Regulares.

ieiunia ciuitatum recepta ex generali consuetudine, *p.1.tr.9.ref.36.*

In dubio de potentia ad ieiunandum peti debet dispensatio.

37 Dubius an ad ieiunium teneatur, debet à Prælato dispensationem exposcere. Qui in ea concedenda non sit multum scrupulosus. nam si causa est dubia, ipse dispensando faciet iustam. Si autem videtur sibi insufficiens, commutare ieiunium potest in aliud opus pium, si sit ecclesiasticum. nam ieiunium ex voto commutari potest per Bullam, & ex pœnitentia, per confessarium sine illa. Prælatus verò dispensare etiam potest cum semetipso, quia non est peioris conditionis quàm subditi, quæ etiam ratio militat in reseruatis. Sanch. *de matr.tom.3.lib.8.disp.3.nu.9 p.1.tr.9.ref.*15.

Quam Prælatus facere potest cum semetipso.

Obligamur etiam in die ieiunij non offerre alijs occasionem frangendi ieiunium.

38 † Porrò in diebus ieiunij non solùm tenemur nos ieiunare, si possumus; sed etiam non dare causam alijs non ieiunandi, ex generali regula charitatis, qua prohibemur obicem ante fratris oculos ponere, iuxtà dicenda V. *Scandalum*, & V. *Peccato cooperari* †.

Sed an liceat inuitare ad cœnam, paratū frangere ieiunium?

39 Igitur primò, non licet aliquem inuitare ad cœnam in die ieiunij, etiā si ieiunium frangere paratus sit, sicut non licet inuitare ad fornicandum, aut occidendum, paratum fornicari vel occidere. Et ratio est; quia voluntas determinata ad aliquem actum pro tali loco & tempore, si variatur posteà ad aliū locum & tempus; iam determinatur ad aliam & indiuidualiter distinctā actionem: ideoque qui est causa frangendi ieiunium hoc loco, & tempore, etiam cum eo, qui pro alio loco & tempore illud frangere decreuerat, est causa actus mali secundum substantiam. Nec iuuat dicere: Ego non intendo fractionem præcepti, sed solùm offerre cœnam parato illud frangere &c. nam violatio præcepti non ex eo solum imputatur, quòd quis intendat illius malitiam, sed quia concurrit ad actionem, cui malitia adnexa est. Turrianus *in 2.2.tom.1.disp.95.dub.6.*& contingere potest, vt te cœnam non exhibente, ille ieiunium non frangat, siue diuina aliqua inspiratione, siue alia occupatione præuentus. Suarez *de char.disp.*10.*sect.3.nu.2.* Verum, his non obstantibus, si quis moraliter certus esset de futura violatione ieiunij, & illum inuitaret cum expressa suppositione, quod aliàs velit frangere ieiunium, suppetatq; aliqua iusta causa, Mendoza *in 2.2.disp.173.sect.12.§.154.* illum à peccato excusaret, & iustam causam asserit esse vrbanitatem ne ille edat cibos noxios, aut alia similis. Probat autem, quia inuitans non cooperaretur internæ voluntati frangendi ieiunium, quæ iam supponitur, nec propinaret occasionem, sine qua ieiunium non violaretur; sed tantùm ministraret illi materiam, cum suppositione sub conditione *si velit cœnare*, & liberè eligendam, id quòd satis iustificatur ex aliqua causa honesta. Ità ille: probabiliter quidem. *p.5.tr.7.ref.7.* † & in hanc opinionem. *p.1.tr.9.ref.*38. magis propensus fuerat, eamque absolutè docuit in *p.3.tr.5.ref.36.§.Item contra Vasquez* †.

Famulis cibos vetitos heris ministrare.

40 Secundò, famuli ministrantes dominis cibos, quos & quando non nisi cum peccato sumere possunt, secundum Turrianum *vbi sup.in fin.* peccatum scandali. At Caietanus *in 2.2. q.147.art 4 in fin.* & alij illos excusant, quia ad peccatum concurrunt materialiter exhibendo materiam indifferentem, quatenus inseruit nutritioni, idq; ex officio, quod dominis præstari solet. *p.5.t.7. ref.13.* Hurtado etiam *in 2.2.disp.10.diff.9.* illos excusat ratione propriæ vtilitatis, si heri non peccant ex ignorantia, *p.5.in add.ad tr.7.§. Nota secundo*, † absolutè olim cum Caietano, *p.1 tr.9.ref.38.* in fine.

Et quid de tabernarijs cauponibus?

41 Tertiò, tabernarij & caupones ministrantes cœnam ijs, quos à ieiunio putant non excusari, secundum Toletum *lib.6.c.5.* peccauit, secundum Ledesmam *to.2.tr.27.c.2.concl.6.diff.4* non ità. Lessius *lib.4.c.2.dub.4.nu.24.* distinguit: Vel possunt cęnam negare absq; notabili incōmodo, vel non possunt. Si possunt, & illi nō sunt aliò cœnaturi, teneri ex charitate illud peccatū vitare, secus, si secus. Omnes istæ sententiæ sunt probabiles, sed secūda ferè semper in praxi seruari potest: quia moraliter loquendo, vt aduertit Sanch. *in sum. tom.1.*

*tom.*1.*lib.*1.*c.*7.*n.*35.confluentes ad illos, vt plurimum sunt pauperes, operarii,viatores quos probabiliter credere possunt à ieiunio excusari. Et si accedũt viri nobiles,hi erunt deperditæ vitæ, & quib. non poterunt resistere sine minis,& cõtumeli is.Et nihilominus cœnã,quã ab ipsis habere nõ poterũt,alibi paratã inueniũt.Quod si tabernarius dubitet,an cõfluentes ad eos teneãtur ad ieiuniũ,maiori ratione excusatur,inã nõ sua interest id discutere,& vniquisq; præsumitur bonus.Ita Reginald. *tom.*1.*lib.*4.*c.*16.*num.*200. Vnde non tenetur de hoc illos interrogare. quidquid dicit Less us, *vbi supra p.*1.*tr.*9 *ref.*39.† & magis absolutè *p.* 3.*tr.*5.*ref.*36. §. *Item licitum.*

42 Vendẽtes similiter cibos prohibitos in die ieiunii nõ peccãt, siue publicè vẽdant,siue occultè si certò nõ noscũt ementẽ peccare.nam bona fide vẽdũt:& multi sunt,qui illis cibis egẽt,nec illis prçceptũ impositũ est de explorãda emptorũ intẽtione.Ita Fagund.*tr.*4 *lib.*1.*c.*10.*n.*10.*p.*1.*tr.*9. *ref.*38. §.*Ex his.* & Hurtado *in* 2.2.*disp.*10.*diff.*9.*p* 5.*in add.ad tr.*7.§.*Nota secundo.*

Et venditoribus ciborum prohibitorũ.

43 Quartò, patres familias, & domini tenetur ex charitate curare,vt filii, & serui eorum ieiunent, alias illos corrigere. Non tamen tenentur eos compellere, & si non ieiunant, de domo eiicere. nam hoc esset nimis durum. Ita Homobon. *p.*2.*tr.*8.*c.*7 *q.*21.*p.*1.*tr.*9.*ref.* 28. Nec tenetur quis ad sua opera conducere operarios ieiunantes, vt dictum est, *nu.*24.

Pater, & dominus tenentur curare, vt filij & serui ieiunent.

44 Regulares sexagenarii non tenentur ad vota Religionis secus de iuuene non completis in anno, *p.*9.*tr.*6 *ref.* 26.

IEIVNIVM

Quibus cibis explendum.

† ADuerte primò, hæc tria præcepta abstinendi à carnibus, abstinendi ab ouis, & lacticiniis, & ieiunandi, esse distincta & quamuis præceptum de abstinentia carnium includatur in præcepto ieiunii,vnde secundum probabiliorem sententiam dispensatus ad carnes, censetur dispensatus ad ieiunium, vt dictum remanet *num.*18. præceptum nihilominus de non edendis carnibus non includit præceptum ieiunii, nam pueri ante annum 21. non tenentur ad ieiunium, tenentur tamen à carnibus abstinere. quod etiam de prægnantibus & nutricibus dictum est, *num.*37.

In diebus ieiunij vetantur carnes.

45 Dari tamen possunt carnes infantibus ante septennium, etiam vbi adest contraria consuetudo: nam pueri nec legibus, nec consuetudinibus obligantur. Imò Sancius *disp.*41.*n.*3. id verum putat, etiam si infans doli capax sit. nam per accidens est, quod vsus rationis in aliquo acceleretur,& ius positiuum non intendit obligare nisi in illa ætate, in qua communiter lux rationis irradiat. Sed in hoc dissentit Villalobos *to.* 1.*tr.*23. *dub.* 8. *nu.*7. *p.*1.*tr.*9.*ref.*42. Dari etiam possunt carnes paganis, qui non tenentur legib. Christianorum. & amentibus, propter rationes, quas adducit Sanchez *in sum.to.*1.*lib.*1.*c.*12.*nu.*16. *Ibid.* & *p.*5.*tr.*14 *ref.*7. in fine.

Sed non infantibus. Paganis. Et amentibus.

46 Si quis etiam ab antiquo cibos quadragesimales noxios expertus esset, non teneretur illis amplius vesci, & in reliquis Quadragesimis periculum facere: alioqui enim esus carnium in præseruationem nunquam liceret. Secus si causam noxietatis cessasse, maximè dubitaret. Sancius *disput.*51.*n* 9.*p.*3.*tr.*5 *ref.*70.§ *Notandum.* Qui idem dicendum existimant in dubio, an tales cibi sint nocituri: quia æquale ius nobis inest ad fugiendum damnum certum, ac damnum rationabiliter formidabile, illudq; certò, & antiquius omni lege positiua. Et dubium in fauorem rei,& possidentis interpretandum est. Nec dispensationem requiri. Sed Doctores, qui eam requirunt,loqui in dubio damni leuis, quod etiam præsens non excu-

Et infirmis,aut infirmitatem timentibus ex cibis quadragesimalibus.

ſaret à ieiunio: ſed ſolum ſufficeret ad diſpenſandum. Ita ille, an probabiliter, alij iudicent. *p.4.tr.3.reſ.56.*

Præceptum de abſtinentia carnium violatur toties quoties.

Sed non in ieiunijs ex voto.

47 † Igitur in diebus ieiuniorum, & ſingulis ſextis feriis, & ſabbatis tenemur à carnib. abſtinere †; ſub onere peccati mortalis toties quoties cõmittẽdi: quia eſt preceptum negatiuũ. Ita Sancius *diſp.47.n.16.p.1.t.9.reſ.45.* Quod probabile eſt non procedere in ieiuniis ex voto, nam vouens ieiunium, non vouet abſtinentiam carnium per ſe, ſed quatenus includitur eſſentialiter in ieiunio quare fracto ieiunio per primum carnium eſum, videtur ceſſare obligatio abſtinentiæ carnium. Ita Fauſtus *lib.1.q.140. nu.2.* contra Azorium *p.1.lib.7. c 10.q.8. reſ.37. ibid.* † & abſolutè poſtea *reſ.45.* §. *Notandum* †. Vnde qui comedit carnes in die ieiunii in magna quantitate ex obliuione non violauit ieiunium, & ſi ignorans eo die ieiunari, & comedit in mane tenetur reliquo tempore ſeruare ieiunium, Peliz. *p.9.t.6. reſ.28.* & qui in die ieiunii ſumit poma mala maſſilica, medica (limoni, & melarangi) & vuam per modum potus non frangit ieiunium, *p.9. tract.6. reſ 24* Sed de vua in magna quantitate, contrarium tenendum eſt. Decaſt. *p.9.tr.9. in addenda f.l.38.*

Ignorans diem ieiunii, & comedit in mane teneret reliquum facere.

Limoni, & melarangi in modum potus non frangunt ieiunium.

Secus vua in magna quantitate.

Pinguedo verò non eſt caro.

Vnde non eſt damnanda conſuetudo Siciliæ vtendi lardo, & ſagimine inſtar ouium, & lacticiniorum.

48 Sed nota hic duo. Primum, pinguedinem ſecundum gloſſam *in cap. presbyter d.82. in v. ſagimen*, Hoſtienſem, Abbatem, & alios apud Enriquez *lib.7.c.13.num.21. in gloſſ. litt.H.* & nouiſſimè Fagundez *pr.4. libr.1. c.2.num.20.* non computari inter carnes, ſed inter oua, & lacticinia: quia pinguedo ex Ariſtotele 2. *de gen.* non eſt caro. Et hanc ſententiam (quæ tamen non caret aduerſariis) multum fauere conſuetudini Regni Siciliæ, in quo tempore Quadrageſimæ, quando ex priuilegio Cruciatæ edi poſſunt lacticinia & oua, vſui eſſe ſolet etiam ſagimen. Præterquam quòd hic vſus iuſtificatur ab antiquitate, ſicut vſus Caſtellæ edendi inteſtina animalium in ſabbato, & alii ſimiles. Qui poſſunt iuſtis de cauſis introducti eſſe, quas non tenemur poſt tot annos inueſtigare. Et quamuis iuſta cauſa defuerit, nunc legitimi ſunt: quia pleræque conſuetudines contra legem initio iniuſtæ ſunt, donec adoleſcant. *p 1.tr.9.reſ.21.*

Et in eſu carnium datur paruitas materiæ.

49 Secundum notandum eſt, in eſu carnium in dieb. prohibitis dari paruitatem materiæ, quemadmodum datur in præcepto negatiuo de non furando. Ita Merolla *to.1. diſp.2. c.4.dub.7.n.*111. & Leone *qq. mor. de chocol. p.3.n.3.* qui dicit, eſſe eam quantitatem, quæ coquo ad guſtandum, & libatoribus Principum ad aſſecurandum ſufficit. nam ſi in hac quantitate admittit diſpenſationem ex cauſa tam leui abſque eo, quod derogatur præceptum, ſignum eſt, tantæ carnis eſu præceptum ſolum accidentaliter violari, & ſi id fiat abſque cauſa legitima, peccari ſolum venialiter. *p 5. tract 5. reſ.3.* Collige autem ex dictis, infirmorum miniſtris non eſſe illicitum, aliquid ex carnibus edere in die vetito, non ſolùm ad probandum, ſed etiam ad excitandum infirmo appetitum, & tollendum faſtidium, ſi id commodum eſſet. Nam in his eſt vrgentior ratio, quàm quæ fauet coquis, & dapiferis Principum, nimirum charitas quam Eccleſia non intendit impedire. Ita Sanchez *in opuſc. tomo 2.lib.5.c.1.dub.22 nu. 10. Ibid.* in fine.

In ieiuniis Quadrageſimæ prohibentur etiam oua & lacticinia ſub mortali.

Etiam in Dominicis.

50 In ieiunii Quadrageſimæ interdicũtur etiã oua, & lacticinia, ex *c. denique d.4.* & lõga, cõmuniterq; recepta cõſuetudine, & quidẽ tã ius citatũ, quã cõſuetudo obligat ſub mortali, tã ſeculares, quã regulares *p.9.tr.8 reſ.6.* Sic .n. illud explicãt DD. cõmuniter cõtra Fagund. *pr.4.lib.1.c.2.n.12.* & certas Academias apud ipſum, explicãtes de obligatione veniali: conſuetudo vero eſt vbi grauis, cõmuniter ſeruata, & de eius trãſgreſſione populus ſcandalizatur, & timorati nõ benè ſentiũt ipſiq; trãſgreſſores pœnã reportant, quæ ſecundum Suar. *de lib. 7 c.15.n.13.* ſunt ſufficientia ſigna, quod aliqua conſuetudo obliget ſub mortali, *p.3.tr.6.reſ.80* Hoc autẽ præceptũ vrget etiã in

Domi-

Dominicis Quadragesimę; vt docet Enriquez *lib.7.cap.13 nu.10.* quamuis neget Gomez *in bull. clauf.7.nu.7.* & non improbet Trullench *in bull. lib.1. §.4. dub.3.n.1. Ibid.* in fine, *& p.5. tr.14. ref.13.* in fine. *p.9.tr.8.ref.66.§.confirmantur*. Et toties quis peccat mortaliter, quoties oua &c. comedit etiam eodem die, vt diximus *nu.47.* de carnibus. Imò Sancius *disp.41. nu.26.* putat, edentem simul in Quadragesima carnes & oua, peccare dupliciter, propter duo praecepta distincta. *p.1.tr.9.ref.45.* post initium.

Et hoc praeceptum frangitur toties, quoties comeduntur.

Et secundum Sanciũ si eduntur vna cum carnibus, fit duplex peccatum.

51 Excusat verò in primis paruitas materiae, vt dictum est de carnibus. Vnde, quia in cibum, qui vulgo *biscotto* dicitur, parum oui intrat, & longa consuetudine introductus est, in ieiunio Quadragesimę non est mortiferus. Villalobos. *tom.1.tr.23.dub.7.nu.3. p.1.t.9.ref.31.*

Excusat verò paruitas materiae.

52 Secundò excusat necessitas, non solùm infirmos, sed etiam eos, qui alias epulas non habent, vt si quis in itinere praeter lacticinia non inueniret, nisi panem, fructus, & olera: nam haec non sunt sufficiens prandium. & Sanchez *in opusc. tom.2.lib.5.c.1.dub.19.nu.6.* permittit itinerantibus lacticinia, quoties non inueniunt pisces. *p.5.tr.14.ref.31.§. Notandum est.*

Et necessitas.

53 Qui verò in Quadragesima edit oua, vel lacticinia, non proinde frangit ieiunium, sed solùm peccat contra praeceptum de abstinẽdo ab illis, quod *nu.44.* diximus esse distinctum à praecepto ieiunij. Ita Sanchez *in sum. tom. 2.lib.4.cap.11.nu.53.p.1.t.9 ref.45.* in fine.

Et edens oua in Quadragesima non frangit ieiunium.

54 Porrò in diebus Veneris & Saturni, & in omnibus ieiunijs extra Quadragesimam oua, & lacticinia de iure communi non prohibentur. Ita D. Thomas 2.2.*q.147.art.8.ad 3.* & alij communiter contra Richard. *in 4 dist. 15.art.3.q.5. p.3.t.6.ref.8 § Notandum secundo, & p.5.t.14.ref.13.§. Nota.*

Oua autẽ lacticinia non prohibentur in alijs ieiunijs. Tam de iure. Quam de consuetudine.

55 Aliqui tamen, vt Cruz *in bull. disp.1. c.5. dub.12.n.17.* dicunt, prohiberi consuetudine sub mortali. Sed Filliucius *to.2.t.27.p.2.c.3.n.49.* rectè obseruat talem consuetudinem, si alicubi recepta est, introductam esse ex deuotione, & propterea admonendum populum ne peccet ex cõscientia erronea Et vterque Sanch. ac nouissimè Trullench *vbi sup.n.9* docent, in Regno Hispaniarum talem consuetudinem, quę obliget sub mortali, constare non posse: quia non potest adesse praescriptio 40. annorum requisita ad eam legitimandam, maior enim populi pars à multis annis sumit Bullam, & edit lacticinia etiam in Quadragesima, & sic contrarius vsus non potest allegari, nisi apud paucos, & pauperiores, qui videntes alios, qui edunt lacticinia, habere Bullam putant, edi nõ posse sine Bulla. Quae omnia militant pro nostro Regno Siciliae. Et cũ hęc omnia faciant saltem quęstionẽ dubiam, tuto quis potest hanc sententiã sequi, quia in dubijs melior est cõditio possidentis: possessio autẽ stat pro libertate. Et in dubio nemo pręsumitur se velle obligare. *p. 1.t.9.ref.5.§. Sed talem ref.6.* in fine, & 41.*p.3. in addit.ref.20* & *p.5.t.14.ref.13.*

Praesertim in Regnis Cruciatae, vt in Hispania,

Et Sicilia.

56 Verum, dato & non concesso, quòd talis consuetudo vigeat sub mortali, adhuc tamen non obligat Religiosos loquendo de Regno Siciliae, quia in eo Religiosi non habent talem consuetudinem, & non tenentur consuetudinibus saecularium. Et ita tenet, Sanchez *in opusc. vbi sup.dub.21.n.2.* quòd si in Hispania adesset cõsuetudo abstinendi à lacticinijs, adhuc Patres Societatis edere possent. Et addit cum Paludano *in 4.dist.15.q.4 art.3.* quod cõsuetudines laicorũ non tenentur seruare Clerici. Sed in hoc vltimo dissentit Suarez *de leg.lib.7.c.17.n.12.p.5.t.14.ref.13.* & in nostra Sicilia cõsuetudo abstinendi à lacticinijs in Vigilijs, & quatuor anni temporibus videtur grauis, & recepta sub mortali apud Regulares. Vide praeterea infra *V.Vsus, n.7.*†

Et specialiter quoad Religiosos.

57 Sed an lacticinia edi possint in ieiunijs voti, Poenitentiae, & Iubilaei? Respõdeo quoad ieiunia ex voto extra Quadragesimam cum Portellio *add. ad dub. Reg. V. Ieiun. num.7.* affirmatiuè, quia haec solùm prohibentur in Quadragesima *part.1.t.9. ref.5.* Et si quis vouit ieiunare in Quadragesima,

Vnde lacticinia edi possunt, in ieiunijs ex voto extra Quadragesimam.

 dubitat

dubitat tamē, an voluerit à lacticinijs abstinere, comedens lacticinia non fit reus voti, quamuis peccet contra præceptum Ecclesiæ. Ita Sanch. *sum. tom.* 1. *li.* 4. *c.* 11. *n.* 53. *ibid.* §. *itaque*. Et si aliunde non esset obligatus ieiunare, posset edere lacticinia fine vllo peccato. Ità Salas in 1.2. *to.* 2. *tr.* 8. *disp. vn. sect.* 25. *n.* 250. contra Turrian. *opus.* 10. *disp.* 1. *dub.* 2. *p.* 4. *r.* 3. *res.* 20. Quoad ieiunia ex pœnitentia affirmatiuè respondent etiam Palud. *vbi sup. ar.* 4. *concl.* 2. & alij *p.* 1. *tr.* 9. *res.* 6 Et quoad ieiunia Iubilæi extra Quadragesimam, Henriq. *li.* 7. *c.* 10. *n.* 4. & *c.* 13. *n.* 13 qui adducit declarationem Pij V. Greg. XIII. XIV. & Sixti V. in suis Iubileis *ibid.* & *P. Tertia, in addit. res.* 20. Vnde in omnibus ieiunijs extrà Quadragesimam lacticinia non prohibentur. *p.* 1. *tr.* 9. *res.* 41. & *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 80. §. *Notand.* 2. An verò edi possint in collatione eorum ieiuniorum, in quibus permittuntur, dicemus infra *n.* 62.

Ex pœnitentia. Iubilæi.

Et in omnibus extra Quadragesimam.

IEIVNIVM

Quoad collationem.

58. † Collatio serotina in die ieiunij non licet de iure; sed introducta est ex iam legitimè præscripta consuetudine. Vnde, & quantitas eius, & qualitas à consuetudine communi, virorum doctorum, & timoratorum prçcipuè, petenda est. † Et quidem.

Collatio ortum habuit ex consuetudine.

Et fieri potest sex vel octo vnciarum.

59 Quod attinet ad quantitatem, sunt quinque opiniones Prima Grassij *par.* 1. *lib.* 2. *c.* 34. *num.* 29. quæ permittit tres vncias. Secunda Homoboni *part.* 1. *tr.* 6. *c.* 20. *q.* 90 quæ permittit quatuor. Tertia Villalobos *tom.* 1. *tr.* 23 *dub.* 7. *n.* 4. quæ sex. Quarta Fagund. *pr.* 4. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 13. & 19. quæ vncias octo permittit. *par.* 9 *tr.* 6. *res.* 8. in fine. Nota hic, vnde si excedat duas vncias peccat tantùm venialiter. *ibid. res.* 15. §. *Sed sic obiter*, & totas in pane, vel in pane cocto cum aqua & oleo, dum nō excedant 8. vnciç *ibid. res.* 19. §. Quid ego sentiam, sic de aliis iusculis. Vltima tandem Fillinc. *tom.* 2. *tr.* 27. *p.* 2. *c.* 3. *q.* 7. *n.* 33. & aliorum, quę illam extendit ad quartam partem cœnæ ordinarię. Ex quibus opinionib. prima & secunda sunt nimis rigidæ: tertia, & maximè quarta, probabiliores Quinta verò est nimis laxa, (& ideò in praxi non admittēda; imò etiam Turrianus *cens. Theol. cent.* 3. *dub.* 27. appellat improbabilē, refert, à viris doctis Hispaniç iudicari temerariam; nam quarta pars cœnæ ordinariæ est notabilis, vt videre est apud Hispanos, Gallos, Flandros, Germanos. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 117.) Quòd verò dicunt, quartam partem in aliis nō esse notabilem: in primis non est generaliter verum, nam labor sex horarum in die festo, quæ sunt pars quarta diei, est notabilis; & ita in alijs multis (deinde nō est consideranda quantitas collationis in ordine ad cœnam, sed secundum se; vnde quamuis quarta pars cœnæ respectu cœnæ non esset notabilem, est tamen notabilis secundum se spectata. *par.* 4 *tr.* 4. *res.* 117.) Consuetudo verò, quæ affertur, non viget apud timoratos. *p.* 1. *tr.* 9 *re.* 1.

60 Non est tamen damnanda consuetudo Curialium Romanorum facientium collationem grossam, nam hi videntur generaliter dispensari, dum Papa scienter tolerat, & Concionatores, & Confessarij non damnant. Quāuis, vt rectè obseruat Cenedo *qq. can. quæst.* 41 *num.* 4. talis consuetudo ad alias Prouincias transferri non debeat. *par.* 1. *tr.* 9. *res.* 35. in fine. Nisi quòd Sancius, *disp.* 52. *num.* 9. notat vt in nobilioribus, tum ratione consuetudinis, tum etiam, quia solent esse debilioris valetudinis, & assueti pluribus, & delicatioribus epulis, licere sumere collationem aliquanto maiorem, quàm plebeis. *ibid. res.* 1. in fine.

Maior autem à Curialibus Romanis.

Et nobilibus.

61 Obserua etiam, in Vigilia Natiuitatis collationem sumi posse duplo maiorem solito. Ita Turrianus *sum. p.* 1. *cap.* 256. *dub.* 38. *concl.* 3. *p.* 5. *trac.* 14. *resol.* 12. §. *Notandum est.* (Quamuis *par.* 1. *trac.* 9. *resol.* 35. *cit.* vocauerit hanc secu-

Et in Vigilia Natiuitatis fieri potest duplo maior.

ſententiam ſolum probabilem †) Vnde puto cum Fagundez, ſumi poſſe ſexdecim vnciarum plus minuſve. *p.1.tr.9.reſ.35.* in fine. §. *Quid ego.* Imò Sanch. *in opuſc. dub.26.n.1.* putat, ſumi poſſe triplo maiorem ſolita, & teſtatur de vſu timoratorum etiam Religioſorum. († quod Auctori negandum videbatur in *reſ.35.cit.* §. *Sed an talis* †) Et extendit hoc etiam ad caſum, quod Vigilia Natiuitatis occurreret in Sabbato Quatuor temporum, quia dignius trahit ad ſe minus dignum, & teſtatur do ſenſu virorum doctorum re latè diſputata. Ipſumque ſequitur Sancius *n.10.* quamuis reprobet Boſſius *de Iubil.ſect.4. caſ.18.n.156.p.5.t.14.reſ.12.* §. *Notandum.* Et ſecundum Sanchez triplo. Etiam ſi contingat in Sabbato quattuor temporum.

62 Quoad qualitatem ciborum, falſa & improbabilis eſt opinio Bonacinæ *de leg.diſp.vlt.punct.3.q.1.n.3.* quòd in collatione non veniat conſiderandа, nam conſuetudo, quæ collationem introduxit, non minus qualitatem, quàm quantitatem eius præſcripſit. *p.1.tr.9.reſ.1.* §. *Ex his.* Et Turrianus *cent.2 dub.94.* dicit eſſe doctrinam ſcandaloſam, temerariam, & bonis moribus contrariam, aſſerere, quod pro collatione edere liceat duo oua. *p.4.t.4 reſ.117.* initio. Tenetur ergo ieiunans ſub mortali abſtinere in collatione ab ouis, piſcibus, lacticinijs, leguminibus coctis, & alijs cibis ſubſtantialibus, & refectiunculam ſumere in bellarijs (ſic appellantur fructus, dulciaria, & alia, quæ ante cœnam ad excitandum appetitum, vel poſt ad ſigillandum cibum apponuntur in menſa,) & pane, *reſ.1.cit.* §. *Sed cum.* Tenet quidem Turrianus *in ſum.p.1.c.156.dub.37.concl.2.* edi poſſe vna cum pane aliquid caſei, vel lactis (& Boſſius *vbi ſupr.n.128.* ſumi poſſe iuſculum ex aqua ſeu vino, pane, & herbis, aut leguminibus ſale, & oleo conditum in debita quantitate: quia nimirum hæc ſeorſim, & cruda non prohibentur, & panis aqua coctus parùm immutatur.) & idem de pane cocto cum amygdalis docuit Azorius *p.1. lib.7. c.9.q.8.* (Sed contra Boſſium tenent Villalobos & alij communiter; quia legumina ſunt opidò nutritiua, & non computantur inter bellaria, nec ſunt adhuc per conſuetudinem introducta. *p.5.tr.14.reſ.14.*) & contra Turrianum, & Azorium tenet Sanchez *in opuſc.to.1.lib.5.c.1.dub.25.nu.4.* docens, collationem fieri non poſſe cum caſeo, lacte, vel cremore amygdalino. Et reuera, ſi Turrianus non admittit piſciculos, qua ratione admittit caſeum? Niſi dictum caſeum referri inter bellaria, ex quo cum Turriano videtur teneri Boſſius *nu.132.* quamuis ſubdat, tutius eſſe abſtinere. *p.5. tr.14.reſ.12.* & *p.9.tr.6.reſ.8.* Sed non permittitur fieri in piſcibus. Ouis, Lacticinijs, Leguminibus, Et ſimilibus. Sed tantùm in bellarijs, & pane. Quid de pane cocto cum amygdalis?

63 Hora collationis communiter eſt ſero: ſed non pertinet ad ſubſtantiam: & qui mane illam ſumeret, & ſerò cœnaret, peccaret ſolùm venialiter; & ex iuſta cauſa, vt propter concionandum, legendum, &c. nullo modo. Ita Naldus *v.ieiunium,n.8 p.1.t.9 reſ.33.* Idq; potiori iure procedit in eo, qui de loco non ieiunij ad locũ ieiunij profecturus ientaculum ſumeret, & vt docet Sancius *diſp.54.n.28.* *Ibid.reſ.3.* vel idem faceret tranſiturus de loco ieiunij ad locum non ieiunij, quod licitũ eſſet etiã ad vitandũ ieiuniũ. *Ibid.reſ.19.* Hic tamen ante diſceſſum non poſſet edere carnes. *Ibid. reſ 8.* Hora collationis nõ eſt de eſſentia. Et poteſt variari ſine mortali. Et cum cauſa ſine veniali.

64 Collationem ſeroſinam in vigilia Natiuitatis Domini poſſe fieri in mane ſecundum conſuetudinem patriæ, & excedere medietatem collationis ieiunij ordinarii ſ. vnciarum 16. etiam ſi feſtum veniat in feria ſecunda & ieiunium in Sabbato. *Diana & alij p.9.tr.6.reſ.17.* Duplex debet fieri in Vigilia Natiuitatis Domini.

IGNORANTIA.

1 † Dicenda aliqua ſunt de ignorantia: quia minuit voluntarium, vtpote quod procedere dicitur à principio cognoſcitiuo. Eſt ergo duplex in primis ignorantia, iuris, & facti. Exemplum illius, ſi quis comedit carnes Ignorantia. Aut iuris, aut facti.

carnes in die Veneris, nesciens id esse prohibitum ab Ecclesia. Exemplum huius, si quid id faciat, sciens quidem prohiberi, sed ignorans esse diem Veneris. Quia verò iura trahere solent secum pœnam adnexã, ignorantia iuris subdistingui potest in ignorantiã præcepti, & pœnę impositæ tali præcepto.

Et illa aut præcepti, aut pœnæ adnexæ.

Et aut iuris diuini aut humani: Generalis, aut particularis.

2 Rursus, ignorantia iuris alia est iuris diuini, alia humani, & hæc alia iuris communis lati in Concilijs generalibus, aut Bullis Pontificijs, aut particularis alicuius diœcesis. Ignorantia autem facti aut est de facto aliàs illicito, etiam præcisa lege positiua, aut de facto illicito solùm quia prohibitum, v. gr. percussio Clerici est de se mala, etiam si præscindamus à can. *si quis suadente*, audire verò leges extrà claustra monachis ideo malum est, quia ijs prohibetur in c. *non magnopere, ne Clerici vel monachi.*

Hæc aut facti mali intrinsecè, aut quia prohibitum.

Vtraque verò aut vincibilis, aut non.

3 Vtraque autem ignorantia iuris & facti est iterum duplex: inuincibilis & inculpabilis, & vincibilis ac culpabilis. Illa est, quando quis nescit, quæ nescire non debet, aut non potest †. hæc verò secundùm Valentiam *tom. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1.* quòd quis ignorat quæ scire debet & potest, v. g. tenentur homines scire, delectationem morosam esse peccatum, & quando occurrit, aduertere. Qui ergò in illam consentit, quamuis ignorans aut non aduertens eius malitiam, peccare, & ignorare vincibiliter & culpabiliter. Quæ sententia est probabilis, quidquid dicat Salas *in 1. 2. t. 13. disp. 8. sec. vlt. nu. 87.* Sed probabilior & communior sententia Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 1. c. 16. nu. 21.* ad ignorantiam vincibilem & peccaminosam præter obligationem aduertendi requirit ante consensum expressam aliquam cogitationem & considerationem actualem malitiæ, aut periculi, vel saltem expressam aliquam dubitationem, vel scrupulum: nam si de malitia operis nulla suspicio vel scrupulus in mentem veniat, opus in quantum malum non erit voluntarium: cum nulla ratione fieri possit, vt voluntas velit malum, quod intellectus non præcognouerit. *p. 4. t. 4. res. 36.*

Et vincibilis aut affectata.

Aut crassa & supina

Aut neutra.

4 Et hæc quidem ignorantia vincibilis iterum duplex est. vna affectata, quando quis cognoscit debere aliquid scire, & ex industria vult ignorare: altera crassa & supina, quando quis non ex proposito, sed ex quadam negligentia ignorat quæ scire potest & debet, *p. 4. resol. cit. §. Suppono igitur.* & Sanchez *de matr. tom. 3. lib. 9. disp. 32. num. 1.* requirit latam culpam, ità vt ignorans aut nullam, aut valde modicam diligentiam adhibuerit, *p. 3. tr. 5. resol. 13.* † Potest etiam assignari tertia species ignorantiæ vincibilis, quæ sit minus culpabilis quàm prædicta sit tamen mortifera, vt tenet Barbosa *in colect. tom. 3. lib. 1. tit. 2. cap. 2. num 7.* contra Suarez *apud ipsum* †. Denique, omnis hæc ignorantia aut est de rebus, quæ per se sciri præcipiuntur, quales sunt articuli fidei, præcepta decalogi & Ecclesiæ, & alia pertinentia ad statum particularem vniuscuiusque; aut de rebus, quæ sciri debent solùm ex suppositione, quod quis circa materiam alicuius virtutis operari velit aut debeat. His positis, quod attinet ad culpam.

Et omnis aut absolutè aut ex suppositione sciendorum.

Ignorantia per se sciendorum est peccatum mortale in specie determinata.

5 Ignorantia culpabilis mysteriorum fidei & aliorum, quæ per se sciri præcipiuntur, seu negligentia ea sciendi, est de se peccatum mortale, distinctum ab eo, cuius est causa secundum Vasquez *in 1. 2. disp. 126. cap. 3.* & alios († & approbat Auctor *p. 3. t. 4. res. 165.* †) contra specialem virtutem studiositatis quæ moderatur appetitum sciendi iuxta peculiares materias & personas. † Alia verò ignorantia, eorum scilicet, quæ sciri debent ex suppositione siue iuris siue facti excusat à peccato, cuius est causa, si est inuincibilis. nam si est vincibilis est peccatum ipsamet †: non quidem distinctum & determinatæ speciei, sed illius speciei, in qua est peccatum causatum ad ipsa. *p. 3. tr. 4. res. 141. §. Quæres, & p. 4. t. 4. res. 37.* Vide V. *Circumstantia, n. 54. 79. & 102.* Et quamuis Bonacina *in decal. disp. 2. q. 8. punct. 7. n. 21* & Sanchez *in sum. t. 1. lib. 1. c. 17. nu. 10.* dicant etiam vincibilem ignorantiam, si non sit affectata vel

Sciendorũ ex suppositione non item.

Et secundum aliquos excusat à pec-

crassa,

crassa, excusare à transgressione legis humanæ: quia hæc non obligat cum tanto rigore. contra stat Palaus *tom.1.tr.2.disp.1.punct.16.nu.3.* quia tota materia transgressionis in hoc casu consistit in negligentia culpabili sciendi præceptum: imò non est alia malitia v.g. omissionis ieiunij ab ea, quæ est in illa culpabili negligentia. quæ proinde si est mortifera, transgressio non potest esse venialis. Sed has opiniones conatur conciliare Merolla *tom.1 disp.1.c.2.dub.10.nu.167.* Certum est autem, non peccare mortaliter transgredientes præceptum Ecclesiasticum bona fide, ex causa insufficiente, existimata sufficiente, vt docet Caietanus *in sum.v ieiunium c.3.p.4.tr.4.resol.35.* Et à peccato hæresis excusat etiam ignorantia affectata, dummodo affectata non sit ex mala opinione contra Ecclesiam, quia ad illam requiritur pertinacia. Vide V.*Hæresis,n.4.* Imò ignorantia vincibilis, dummodò non sit crassa probabiliter excusat ab incursione in pœnam legis, & Pontificis, v.g. excommunicationis suspicionis, & inhabilitatis ad officia ratione simoniæ. Pater de Lugo *p.9.t.6.ref.13.* § *Vnde ex his.*

cato contra ius humanum, etiam si sit vincibilis.

6 Ignorãtia autẽ inuincibilis († quæ secundum communẽ excusat à culpa, sicut etiã inaduertẽtia & obliuio actualis †) contingere potest non solũ circa ius positiuũ humanũ, & particulares circũstãtias facti, sed etiam circa ius diuinũ, & mysteria fidei. imò etiã circa ius naturale. nõ quidẽ circa præcepta vniuersalissima, sed circa alia, & frequentius circa ea, quæ ex præceptis vniuersalissimis difficiliùs inferuntur, vt est bigamia, iniuriarum vltio, vsura, fornicatio, mendaciũ officiosum (pollutio voluntaria *p.3.tr.4.ref.108.*) & homicidiũ sui ipsius *p.5.t.4 ref.30.* præsertim ad saluandam pudicitiam, vt insinuare videtur D.Hieron. *in c.1.Ionæ vers.fin.* quod alioqui illicitũ est, vt ait D.Th 2.2 *q.64.art.5.* & August. *1.de ciuit.c.18.* nõ.n. amittitur pudicitia per inuolũtariã fornicationis passionẽ, vt admirabili fortitudine obiecit tyranno Lucia nostra, quia consistit in animo. *p.6.t.7.ref.47.*) Difficilius verò & rariùs circa præcepta, quæ ex vniuersalibus facilè deducuntur, vt est cultus vnius Dei, & similia, quæ directè in præceptis Decalogi cõtinentur Laym. *lib.4.tr.6.c.8.n.3.* Tanner. *in 1.2.disp.4.q.9.dub.1.n.14.* & DD.cõmunit. *p.4.tr.4.ref.36.* excusat etiã à cẽsura, & reseruatione. Dia. *p.9 t.6.r.13.*

Et inuincibilis excusat sine dubio. Potestque contingere etiam circa ius diuinum, Et mysteria fidei.
Et ius naturale secundarium prohibẽs bigamiam.
Vindictam.
Vsuram.
Fornicationem.
Mendacium officiosum.
Pollutionem.
Homicidium sui ipsius, &c.

7 Ignorantia excusat ab incursione censurarum, & aliarum pœnarum spiritualium, siue facti sit, siue iuris, etiam vincibilis Sanch. *de matr. to.3. lib.9. disp.32.nu.31.* contra Sotum *in 4. d.28.q.1.art.2.p. tr.5.ref.13.* & *p.5.t.ref.17.* & *t.14.ref.24.* in fine. Et si pœna lata sit contra scienter violantes, aut præsumentes, excusat etiam crassa, & supina (imò probabiliter etiam affectata. *p.3.t.6.ref.7.* † & recitantet *in p.5.tr.9.ref.17.* §. *Notandum,* tenet nouissimè Ghilinus, *v. excommunicatio, num.21.* & Cœlestinus *in comp.tr.3.c.5.n.4.* †.) quia temeritas, & scientia omnem ignorantiam excludunt. Bonac. *de cens disp.4.sect.10.n.1.* Quæ omnia procedunt etiam de ignorantia solius pœnæ, stante scientia præcepti (*p.3.t.5.ref.13.* a §. *Notandum p.4.tr.4.ref.187.* & *p.5.tr.9.ref.17.*) non enim satis est ad incurrendam censuram, quòd sciam opus esse prohibitum, nisi etiam sciam prohiberi sub censura. Portell. *in add. ad dub. reg. v. ignorantia nu 29.* (*p.3.tr.5.resol.12.* *p.4.tr.2.ref.36.* & 85. §. *Dico*) Vbi contra Pontium *lib.10.cap.6. num 12.* docet, coniugem incestuosum cum ignorantia pœnæ impositæ priuationis iuris ad debitum, non egere dispensatione. *p.3.tr.5.ref.12.* Quod generaliter procedit, etiam si actus, cui pœna adnexa est, sit naturali iure damnatus, vt supradictus, & siue pœna episcopalis sit, siue papalis, verbi g. imponit Papa excommunicationem furto: tunc qui talem pœnam ignorans furaretur, peccaret quidem peccatum furti contra legem diuinam, & naturalem de non furando, excommunicationem tamen non incurreret. Portell. *nu.27.* Et idem dic de suspensione, interdicto (*p.3.tr.6.ref.41.*) &

A Censuris, & pœnis spiritualibus excusat etiam vincibilis.
Et probabiliter etiã affectata.
Etiam solius pœnæ.
Etiam impositæ actui intrinsecè malo.
Etiam à Papa.

carnes in die Veneris, nesciens id esse prohibitum ab Ecclesia. Exemplum huius, si quid id faciat, sciens quidem prohiberi, sed ignorans esse diem Veneris. Quia verò iura trahere solent secum pœnam adnexã, ignorantia iuris subdistingui potest in ignorantiã præcepti, & pœnę impositæ tali præcepto.

Et illa aut præcepti, aut pœnæ adnexæ.

2 Rursus, ignorantia iuris alia est iuris diuini, alia humani, & hæc alia iuris communis lati in Concilijs generalibus, aut Bullis Pontificijs, aut particularis alicuius diœcesis. Ignorantia autem facti aut est de facto alias illicito, etiam præcisa lege positiua, aut de facto illicito solùm quia prohibitum, v. gr. percussio Clerici est de se mala, etiam si præscindamus à can. *si quis suadente*, audire verò leges extrà claustra monachis ideo malum est, quia ijs prohibetur in c. *non magnopere*, *ne Clerici vel monachi*.

Et aut iuris diuini, aut humani: Generalis, aut particularis.

Hæc aut facti mali intrinsecè, aut quia prohibitum.

3 Vtraque autem ignorantia iuris & facti est iterum duplex: inuincibilis & inculpabilis, & vincibilis ac culpabilis. Illa est, quando quis nescit, quæ nescire non debet, aut non potest †. hæc verò secundùm Valentiam *tom. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1.* quòd quis ignorat quæ scire debet & potest, v. g. tenentur homines scire, delectationem morosam esse peccatum, & quando occurrit, aduertere. Qui ergò in illam consentit, quamuis ignorans aut non aduertens eius malitiam, peccare, & ignorare vincibiliter & culpabiliter. Quæ sententia est probabilis, quidquid dicat Salas *in 1. 2. t. 13. disp. 8. sec. vlt. n. 87.* Sed probabilior & communior sententia Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 1. c. 16. nu. 21.* ad ignorantiam vincibilem & peccaminosam præter obligationem aduertendi requirit ante consensum expressam aliquam cogitationem & considerationem actualem malitiæ, aut periculi, vel saltem expressam aliquam dubitationem, vel scrupulum: nam si de malitia operis nulla suspicio vel scrupulus in mentem veniat, opus in quantum malum non erit voluntarium: cum nulla ratione fieri possit, vt voluntas velit malum, quod intellectus non præcognouerit. *p. 4. t. 4. res. 36.*

Vtraque verò aut vincibilis, aut non.

4 Et hæc quidem ignorantia vincibilis iterum duplex est, vna affectata, quando quis cognoscit debere aliquid scire, & ex industria vult ignorare: altera crassa & supina, quando quis non ex proposito, sed ex quadam negligentia ignorat quæ scire potest & debet, *p. 4. resol. cit. §. Supponitur*. & Sanchez *de matr. tom. 3. lib. 9. disp. 32. num. 1.* requirit latam culpam, ità vt ignorans aut nullam, aut valde modicam diligentiam adhibuerit, *p. 3. tr. 5. resol. 13.* † Potest etiam assignari tertia species ignorantiæ vincibilis, quæ sit minus culpabilis quàm prædicta sit tamen mortifera, vt tenet Barbosa *in co. lect. tom. 3. lib. 1. tit. 2. cap. 2 num 7.* contra Suarez *apud ipsum* †. Denique, omnis hæc ignorantia aut est de rebus, quæ per se sciri præcipiuntur, quales sunt articuli fidei, præcepta decalogi & Ecclesiæ, & alia pertinentia ad statum particularem vniuscuiusque; aut de rebus, quæ sciri debent solum ex suppositione, quod quis circa materiam alicuius virtutis operari velit aut debeat. His positis, quod attinet ad culpam.

Et vincibilis aut affectata.

Aut crassa & supina

Aut neutra.

Et omnis aut absolutè aut ex suppositione sciendorum.

5 Ignorantia culpabilis mysteriorum fidei & aliorum, quæ per se sciri præcipiuntur, seu negligentia ea sciendi, est de se peccatum mortale, distinctum ab eo, cuius est causa secundum Vasquez *in 1. 2. disp. 126. cap. 3.* & alios († & approbat Auctor *p. 3. t. 4. res. 165.* †) contra specialem virtutem studiositatis quæ moderatur appetitum sciendi iuxta peculiares materias & personas. † Alia verò ignorantia, eorum scilicet, quæ sciri debent ex suppositione siue iuris siue facti excusat à peccato, cuius est causa, si est inuincibilis, nam si est vincibilis est peccatum ipsamet †: non quidem distinctum & determinatæ speciei, sed illius speciei, in qua est peccatum causatum ad ipsa. *p. 3. tr. 4. res. 141. §. Quæres*, *& p. 4. t. 4. res. 37.* Vide V. *Circumstantia*, *n. 5. 4. 7. 9. &* 101. Et quamuis Bonacina *in decal. disp. 2. q. 8. punct. 7. n. 21* & Sanchez *in sum. to. 1. li. 1. c. 17. nu. 10.* dicant etiam vincibilem ignorantiam, si non sit affectata vel

Ignorantia per se sciendorum est peccatum mortale in specie determinata.

Sciendorũ ex suppositione non item.

Et secundum aliquos excusat à pec-

crassa,

crassa, excusare à transgressione legis humanæ: quia hæc non obligat cum tanto rigore. contra stat Palaus *tom. 1. tr. 2. disp. 1. punct. 16. nu. 3.* quia tota materia transgressionis in hoc casu consistit in negligentia culpabili sciendi præceptum: imò non est alia malitia v. g. omissionis ieiunij ab ea, quæ est in illa culpabili negligentia. quæ proinde si est mortifera, transgressio non potest esse venialis. Sed has opiniones conatur conciliare Merolla *tom. 1 disp. 1. c. 2. dub. 10. nu. 167.* Certum est autem, non peccare mortaliter transgredientes preceptum Ecclesiasticum bona fide, ex causa insufficiente, existimata sufficiente, vt docet Caietanus *in sum. v. ieiunium c. 3. p. 4. tr. 4. resol. 35.* Et à peccato hæresis excusat etiam ignorantia affectata, dummodo affectata non sit ex mala opinione contra Ecclesiam, quia ad illam requiritur pertinacia. Vide V. *Hæresis, n. 4.* Imò ignorantia vincibilis, dummodò non sit crassa probabiliter excusat ab incursione in pœnam legis, & Pontificis, v. g excommunicationis suspicionis, & inhabilitatis ad officia ratione simoniæ. Pater de Lugo *p. 9. t. 6. res. 13.* § *Vnde ex his.*

cato contra ius humanum, etiam si si vincibilis.

6 Ignorãtia antẽ inuincibilis († quæ secundum communẽ excusat à culpa, sicut etiã inaduertẽtia & obliuio actualis †) contingere potest non solũ circa ius politiuũ humanũ, & particulares circũstãtias facti, sed etiam circa ius diuinũ, & mysteria fidei. imò etiã circa ius naturale. nõ quidẽ circa præcepta vniuersalissima, sed circa alia, & frequentius circa ea, quæ ex præceptis vniuersalissimis difficiliùs inferuntur, vt est bigamia, iniuriarum vltio, vsura, fornicatio, mendaciũ officiosum (pollutio voluntaria, *p. 3. tr 4. res. 108.* & homicidiũ sui ipsius *p. 5. t. 4 res. 30.* præsertim ad saluandam pudicitiam, vt insinuare videtur D. Hieron. *in c. 1. Ionæ vers. fin.* quod alioqui illicitũ est, vt ait D. Th 2. 2 *q. 64. art. 5.* & August *1. de ciuit. c. 18.* nõ n. amittitur pudicitia per inuolũtariã fornicationis passionẽ, vt admirabili fortitudine obiecit tyranno Lucia nostra: quia consistit in animo. *v. 6. t. 7. res. 47.*) Difficilius verò & rariùs circa præcepta, quæ ex vniuersalibus facilè deducuntur, vt est cultus vnius Dei, & similia, quæ directè in præceptis Decalogi cõtinentur Laym. *lib. 4 tr. 6. c. 8. n. 3.* Tanner. *in 1. 2. disp. 4. q. 9. dub. 1. n. 14.* & DD. cõmunit. *p. 4. tr. 4. res. 36.* excusat etiã à cẽsura, & reseruatione. Dia. *p. 9 t. 6. r. 13.*

Et inuincibilis excusat sine dubio. Potestque contingere etiam circa ius diuinum, Et mysteria fidei.
Et ius naturale secundarium prohibẽs bigamiam.
Vindictam.
Vsuram.
Fornicationem.
Mendacium officiosum.
Pollutionem.
Homicidium sui ipsius, &c.

7 Ignorantia excusat ab incursione censurarum, & aliarum pœnarum spiritualium, siue facti sit, siue iuris, etiam vincibilis Sanch. *de matr. to. 3. lib. 9. disp. 32. nu. 31.* contra Sotum *in 4. d. 18. q. 1. art. 2. p. 5. tr. 5. res. 13.* & *p. 5. tr. 3. res. 17.* & *t. 14. res. 24.* in fine. Et si pœna lata sit contra scienter violantes, aut præsumentes, excusat etiam crassa, & supina (imò probabiliter etiam affectata. *p. 3. t. 6. res. 7.* † & recitanter *in p. 5. tr. 9. res. 17.* §. *Notandum*; & tenet nouiſſimè Ghilinus, *v. excommunicatio, num. 21.* & Cœlestinus *in Comp. tr. 3. c. 5. n. 4.* †.) quia temeritas, & scientia omnem ignorantiam excludunt. Bonac. *de cens. disp. 4. sect. 10. n. 1.* Quæ omnia procedunt etiam de ignorantiã solius pœnæ, stante scientia præcepti (*p. 3. t. 5. res. 13. a §. Notandum p. 4. tr. 4. res. 187.* & *p. 5. tr. 9. res. 17.*) non enim satis est ad incurrendam censuram, quòd sciam opus esse prohibitum, nisi etiam sciam prohiberi sub censura. Portell. *in add. ad dub. reg. v. ignorantia nu 29.* (*p. 3. tr. 5. resol. 12.* & *p. 4. tr. 2. res. 36.* & *85.* §. *Dico*) Vbi contra Pontium *lib. 10. cap. 6. num 12.* docet, coniugem incestuosum cum ignorantia pœnæ impositæ priuationis iuris ad debitum, non egere dispensatione. *p. 3. tr. 5. res. 12.* Quod generaliter procedit, etiam si actus, cui pœna adnexa est, sit naturali iure damnatus, vt supradictus: & siue pœna episcopalis sit, siue papalis, verbi g. imponat Papa excommunicationem furto: tunc qui talem pœnam ignorans, furaretur, peccaret quidem peccatum furti contra legem diuinam, & naturalem de non furando, excommunicationem tamen non incurreret. Portell. *nu. 27.* Et idem dic de suspensione, interdicto (*p. 3. tr. 6. res. 41.*) & irre-

A Censuris, & pœnis spiritualibus excusat etiam vincibilis.
Et probabiliter etiã affectata.
Etiam solius pœnæ.
Etiam impositæ actui intrinsecè malo.
Etiam à Papa.

irregularitate. *p.4.tr.2.ref.*85. Ex quibus à fortiori sequitur, omnem ignorantiam, quæ excusat à culpa, excusare etiam à censuris & pœnis illi impositis, vt Filliucius *tom.1.tr.20.c.3.nu.*58.*p.*3.*r.*6.*ref.*51.

An idem in casuum reseruatione.

8 Petes: quid dicendum de casuum reseruatione? incurritur ne ab ignorante casum esse reseruatum? Respondeo, P. Lugo *de sacr.pœn.disp.20.sec.2. n.11.* distinguere; & aliquando in pœnam imponi, & tunc secundum probabilem opinionem non habere locum in ignorante. aliquando verò in medicinam, vt quando ad prudens Ecclesiæ regimen facultas Confessarij limitatur, & tunc incurri etiam ab ignaro, vt habet praxis Religionum. Et quamuis dici possit, omnem reseruationem ad bonum Ecclesiæ regimen referri, & hoc non obstante, Bonacin. *de sacr.disp.5.q.7.punct.5. §.4.num.1.* & alios, reseruationem inter pœnas, & odia connumerare: vnde inferri posset nullam reseruationem habere locum in ignorante: quia tamen contraria sententia est cõmunis, non audeo ab illa recedere. *p.6.tr.6.ref.42.*

Ignorantiæ comparatur obliuio, & inaduertentia.

9 Quæ autẽ dicta sunt de ignorãtia, applica etiã obliuioni, & inadnertẽtiæ inculpatæ, quæ illi æquiparantur. Sanch. *in sum.to.1.lib 4.c.22.n.18.* vnde si quis v.g. vouisset nõ fornicari sub pœna peregrinationis, vel eleemosynę & postea imemor voti fornicaretur: nõ teneretur ad pęnã voti. *p.3.t.5.r.41.*

Et ignorantia excusat etiam in foro externo.

Et probatur iuramento eam allegantis.

10 Porrò ignorantia non solum excusat in foro animæ, sed etiam in exteriori iudicio Probatur autẽ per iuramẽtum attestantis quia nemo pręsumitur suæ salutis oblitus. Caball. & alij apud ipsum, *res. crim. cent.3. cas. 287.nu.46.* Præsertim si accedat aliqua præsumptio, vt si legem palam violauerit. Farinac. *de delic.canon.q.149.nu.203.* Ex quib. sequitur, quod si quis in hoc Regno Siciliæ vitulam publicè mactasset, iuraretque se legem D. N. Vrbani VIII. id prohibentem, ignorasse, non deberet declarari pœnas dictę legis incurrisse. *p.4.t.4.ref.187.* Limita tamẽ, nisi ex parte iuris adsit pręsumptio scientiæ nam hæc non eliditur per ignorantiæ iuramentum Barr. *de iur.protim.nu.*18. contra Afflict. *ibid. §.2.nu.9.* & Portell. *in ref.1.part.1. cas.17.nu.3.p.5.tr.14.ref.24.*

Si non adsit præsumptio iuris de scientia

IMMVNITAS ECCLESIARVM

Quoad loca.

Immunitas tuendis reos concessa est.

1 † IMmunitas Ecclesiarum est priuilegium Ecclesiis, & locis sacris concessum, vt rei ad ea confugientes, non possint extrahi per vim. Quod priuilegium vndenàm ortum habuerit, dicemus *nu.15.* Quatuor autem hoc loco occurrunt examinanda: primum, quænam loca gaudeant immunitate: secundum quænã personæ ad ea confugientes, tertium in quibus delictis: quartum, quinam sit effectus Ecclesiasticæ immunitatis tam quoad iudicem laicum, quàm quoad Ecclesiasticum: & primò quoad loca.

Ecclesijs.

2 Priuilegio immunitatis gaudẽt in primis Ecclesiæ, *c.minor. c.definiuit, c.nullus 17.q.4.c.Ecclesiæ, c.inter alia, de imm.eccles.* & const. *Cum alias nonnulli* Greg. XIV. † Etiã si sanctissimũ Eucharistiæ Sacramẽtum nõ retineãt: quia c. *Ecclesiæ cit.* id nõ requirit, & priuilegiũ Ecclesiæ nõ est cõcessum solũ ratione talis præsentiæ, sed ob destinationẽ ad Sacra in ea peragẽda. Palaus *to.2.tr.11.punct.6.n.2.* contra Couarr. *lib.2.c.20.* & Sarpum *de iur. asyl.c.4.* Etiã si de facto non peragatur. Peregrin *c.4.n.7.* cõtra Ambrosinũ *de imm.c.10.n.2.* Imò etiã si sit polluta vel interdicta; nã nõ propterea desinit esse sacra, sicut Clericus interdictus nõ amittit sua priuilegia. Suar. *de relig. to.1.lib.3.c.9.n.6* Et non solũ quoad peregrinos sed etiã quoad populum, ob cuius delictũ interdicta fuerit. Peregrin. *n.14.* cõtra Decian. *to.2.lib.6.c.25. n.20.* Itẽ quãuis nondũ sit perfectè cõstructa: nã eo ipso, quòd Episcopi authoritate cõstrui cępit, diuinis obsequijs dicata est. Farin. *de imm.c.17.n.261.*

Etiam si Eucharistiam non habeant.

Nec sacra in eis fiãt.
Etiam pollutis.
Interdictis.

Nondum perfectis.

Et

Et quamuis constructio intermittatur, contra Italiam *lib. 1. c. 14. §. 3. n. 15. & seq.* Item quamuis Ecclesia diruta sit, non auctoritate superioris, si sit spes reædificationis. Gambacurta *lib. 4. c. 2. n. 11.* cōtra Correā *p. 2. t. 10.* quia similiter Ecclesia diruta, ratione loci, in quo ædificata erat, sacra esse nō desinit, *l. ede sacra, ff. de contr. empt.* & l. *in tantū §. sacra, in fin. ff. de rer. diu. p. 6. t. 1. ref. 1.* Et dirutis.

3 Secundò gaudent Oratoria Confraternitatum Ecclesiæ, aut monasterio affixa. Peregrinus *n. 26.* Vel auctoritate Episcopi erecta, quod præsumitur quotiescunque habent campanam super tectum & publicè pulsatur. contra Sayrum *vbi sup.* Vide c. *præsentibus, de priu.* & Sanchez *de matr. lib. 9. disp. 1. n. 39. Ibid. §. Sed non est.* Imò Nouar. *sec. 2. q. 56. n. 8.* id extendit ad quascunque Confraternitates, in quibus pia opera exercentur, quamuis erectæ sint absque Episcopi facultate. *p. 1. t. 4. ref. 37.* Sed contrarium declarauit sacra Congregatio Episcoporum 17. *Decemb.* 1617. & Immunit. 9. *Decemb.* 1631. *Ibid. ref.* 108. propè finem. Item Oratorij confraternitatum.

4 Tertiò contra Sarpū *ibid.* gaudent Cœmeteria cap. *fin. de immun. Eccles.* ibi, *vel earum cœmeterijs:* etiam ab Ecclesia separata, quia ex quo Cœmeteriū fidelium sepulturæ destinatum est, Episcopi auctoritate sacratum præsumitur. Palaus *to. 2. t. 11. disp. vn. punct. 6. n. 16.* Imò etiam si non ab Episcopo, sed à simplici Sacerdote benedictum sit: addit Peregrinus *n. 57.* vel etiamsi à nemine, dummodo Christianus aliquis cum Officijs consuetis de Episcopi licentia in eo sepultus sit. & etiam si pollutum sit, vel interdictum, vt de Ecclesia diximus: nam Ecclesia & cœmeterium ex eadem causa æquiparantur, vt ait Castrus *cons. 441. p. 6. t. 1. ref. 6. & olim p. 4. t. 1. ref. 103. §. Notandum.* Cœmeterijs.

5 Quartò gaudent Hospitalia publica Episcopi auctoritate erecta Farin. *c. 17. num. 265.* ex cap. *ad hæc. d. relig. dom.* cap. *definiuit 17. q. 4.* & l. *omnia priuilegia, C. de Episc. & Cler.* vbi omnia priuilegia Ecclesiarum extenduntur ad hospitalia: nam sunt loca religiosa, quæ in prophanos vsus conuerti non debent. Et benè ait Castrus *conf. 458. lib. 2.* hoc procedere, etiamsi in hospitali sacra non celebrentur: & propterea non sit in eo altare, campanile, vel Ecclesia. Vide Ciarlinium *contr. for. c. 116. (Ibid. §. Sed transeamus.)* & Nouarium, qui *cap. 54.* idem dicendum putat de hospitali erecto absque Episcopi facultate *p. 4. t. 1. ref. 37.* in fine. Hospitalibus.

6 Quintò gaudent immunitate Monasteria Religiosorum quoad totam clausuram, idest claustrum, dormitorium, hortum, domus familiarium & animalium, & similia: quia adhærent Ecclesiæ. Vide cap. *si quis contumax,* cap. *frater,* cap. *si quis in atrio,* cap. *minor. 17. q. 4. cap. 2. de consuetud.* & habetur expressè in *l. pateant. C. de his qui ad Eccl. confug.* & docent Sanchez *vbi sup. n. 41.* & alij multi. Et cōtra Trullench in decal. *to. 1 li. 1. ca. 11. dub. 1. n. 6.* id procedit etiam in grancijs Religiosorum: quę sunt veluti hospitia ipsorum, & monasterij membra, sub auctoritate Prælati Monasterij cuius sunt granciæ. Sic Peregrinus *nu. 58. Ibid. §. Et tandem.* Gaudent similiter Domus Clericorum in communi viuentium, vt Domus PP. Congregat. Oratorij. Item Domus Seminarij, Domus Puellarum, & Orphanorum, Episcopi auctoritate fundatæ. *p. 6. t. 1. ref. 1.* in fine. Monasterijs Religiosorum.

7 Sextò gaudent Palatia Episcoporum. Concil. Aurelian. *in cap. id constituimus 17. qu. 4.* Vbi contra Sarpum *fol. 40.* non distinguitur de palatijs sitis intra, vel extra quadraginta passus ad Ecclesia, vel de habentibus & non habentibus oratorium: quoniam immunitas eis concessa est ob reuerentiā dignitatis episcopalis, quæ vbique eadem est: & aliquid peculiare esse debet Domui Episcopali, quod non est alijs domibus Ecclesiæ & Canonicorum, quæ intra passus 40. gaudent immunitate. Correa *p. 2. quæst. 8. numer. 19.* & alij multi. *part. 1. tr. 1. ref. 27. p. 4. tr. 1. resol. 96. & p. 6. tr. 1. resol. 4.* Nec obstat, quod ait Sarpus, à sacris Canonibus statutum esse, Palatijs Episcoporum.

quod

quod Episcopi domum Ecclesiæ proximam habeant. Nam,si habeant distātem,solùm dici possent iuri contrauenire; non tamen amittere immunitatem;quia non quidquid fit contra ius,tollit immunitatem. Bonac.*to.2.disp.3.q.7.pun.4.n.11.* Reuera tamen id pro illis temporib.statutum fuit, quando Clerici vna cum Episcopo habitabant:quòd cum amplius in vsu nō sit, talis obligatio cessauit, vt supponitur in Ceremoniali Rom. edito à Clem.VIII. *c.2.* Aduerte etiam, quòd Palatium Episcopi gaudet immunitate, etiam eo absente,vel mortuo,vt docet Italia *n.4.* dummodo alteri locatum non sit. Et *n.13.* ampliat ad domum Episcopi, quando per suam diœcesim in visitatione transcurrit. *ref.4.cit.in fine,& ex parte in ref.etiam 96.cit.* Adde,idem videri dicendum de Palatiis Episcoporum Titularium (quorum necessitatem in

Etiam Titularium.

Ecclesia Dei optimè explicat Bollus *in Oecon.can.class.3.c.2.§.4.* contra Canum *de loc.Theol.lib.5.c.7.* & retinere dignitatem Episcopalem habetur in c. *legimus v.vbicumque dist.93.*)aut extrà diœcesim existentium, contra Ciarlinium *c.10.n.10.* Et ratio est,quia iura indistinctè loquuntur,& lex generaliter lata,generaliter intelligi debet, *l.in fraudem §.vlt.de test.mil.* & ratio cōcessionis immunitatis,quæ desumpta est ex Episcopi dignitate, militat etiā in his. Adde,quod familia Episcopi Titularis, aut extrà diœcesim existentis, gaudet foro,vt dicemus V. *Immun.Ecclesiast.nu.19.* Verùm, cum supradicti Episcopi iurisdictionem non habeant, Episcopi Diœcesani erit de delictis suorum familiarum,& de reis in eorum domos fugientibus iudicare. Sed de hac re Sacra Immunit.Congregatio suum ferat oraculum. Dices cum Peregrino,Episcopus residere debet in sua Ecclesia & extrà diœcesim nullam habet iurisdictionem: ergò nec eius domus immunitate gaudebit. Respondeo, consequentiam gratis inferri & præterea non semper peccare Episcopos manendo extra Ecclesiam. *p.6 tr.1.ref.5.& ex parte olim p.4.tr.1.ref.42.* Adde aliquos apud Villadiegum extendere priuilegium immunitatis ad palatia aliquorum Oratorum Curiæ. *p.1.tr.1.ref.27.in fine.*

8 Septimò gaudent immunitate Palatia Eminentissimorum Cardinaliū extra Vrbem. Nam Greg.XIII.& Sixtus V. hoc priuilegium ab eis abstulerunt tantùm pro Vrbe,nec ædem rationis militant extra illam. Marinus *ca.180.nu.12.p.1.tr.1.ref.37.p.4.tr.1.ref.40.§. Sed his,& p.5.tr.2.ref.34.* Idque ex similitudine quam habent cum Palatiis Episcoporum. Palaus *to.2.tr.11.disp.vn.punct.6.n.12.p.6.t.1.ref.5.§.Secundò.*

Et Cardinalium.

Item domibus Ecclesiæ.
Et Ecclesiasticorum sitis intra passus vt intra ab Ecclesia.
Etiam laicis concessis in locationem.

9 Octauò gaudent immunitate domus Ecclesiæ Parochorum, Canonicorum,& aliorum Ecclesiasticorum in ambitu Ecclesiæ, de quo infra *n.11.* Etiam si laicis locatæ sint. Chartarius *dec.f.crim.46.num.* o. contra Oldradum *conf.55.* Et practicatum fuit Mediolani in causa cuiusdam rei confugientis in ædem Ecclesiæ locatam laicis,teste eodem Carth. Et ratio est, quia iura non requirunt, quòd domus huiusmodi non inhabitentur à laicis. Et cum sint fauorabilia,ampliari potius debent, quàm restringi: præsertim cùm dominium vtile cum directo, quod in tali casu penes Ecclesiam residet, adeo connexum sit, vt talis domus dici debeat Ecclesia, vt decisum fuit in Rota *in vna Veneta coram ann.1607.p.7.tr.1.ref.2.ā §. Rectè etiam, & olim parte 3.tr.1.ref.71.* Quæ quidem rationes militant etiam, si tales domus concessæ sint laicis in emphyteusim; nam prædicta decisio loquitur in hoc casu: & probari potest à simili, quia eadem Rota ann.1631. censuit bona Ecclesiæ concessa laicis in emphyteusim gaudere priuilegio fori, & collectari non posse. Sed in hoc casu contrariam sententiam docuit Nouarius *in summ.tit.de immunit.num.25* Et ego nolo huius opinionis primus auctor haberi. *resol.2.citā §. Sed ex his.* Quod autem de domo Ecclesiæ dictum est,procedit quoque de eius campanili, siue illi coniunctum, siue ab ea disiunctum sit; dummodo similiter intra ambitum situm sit passuum 30. Sic declarauit Sa-

Vel emphyteusim.

Et idem dic de campanili.

eta Congregat. Card in 7. Decemb. 1632. Et Nau. tr. n. 26 extendit ad campanile quantumcumque distans ex paritate Palatij Episcopalis, & propter spiritualitatem, quæ in eo est ratione campanarum oleo sacro benedictarũ, earumque vsum in Dei cultum, ob quæ *Turris sacra* vulgò appellatur. Sed fallitur: nam Episcopi Palatio priuilegium concessum est ratione personę: & pia opera etiam in Oratorijs priuatarum domorum exercentur, quę immunitate non gaudent. *p. 4. tr. 1. res.* 108.

10 Nono, omnis locus, cui quomodolibet præsens sit Corpus Christi. Atque ita reus confugiens ad Sacerdotem Corpus Christi ferentem, & illum tangens, secundum communem apud Bobadillam *tom. 1. lib. 2. cap. 14. nu.* 86. contra Bonac. *de leg. disp. 3. q. 7. §. 2. n.* 11, gaudet immunitate. Immò satis est, intrare cubiculum ægroti communicantis, vt ait Suar. *de relig. tom. 1. trac. 2. lib. 3. c. 9. n.* 10 Aut personis, quę per vicos & plateas hoc Sanctissimum Sacramentum alociant, se miscere, vt ait Peregrin. *n.* 19. quia hæ personæ vna cum Sacerdote repræsentant vnam Ecclesiam. Et horum omnium ratio est quia hoc Sanctissimum Sacramentum est ratio pręcipua, cur Ecclesijs immunitas concessa sit. *p. 1. tr. 1. res.* 28. Id ipsum docet Correa *ad cap. inter alia, de immun. p. 2. n.* 25. de loco, vbi sint, vel vnde processionaliter transeant, sacræ Reliquiæ: nam etiam ob Reliquias Ecclesię immunes sunt: colitur enim Deus & honoratur in Sanctis tanquam in charis & amicis. Idem de Sacris Imaginibus. Idem de Sacerdotibus, qui non solùm Dei obsequijs dicati sunt, vt Ecclesia: sed ipsum manibus suis tractant, & sunt ipsius sacrariũ: † quod potiori iure dici posset de Sacerdote deferente Oleum sanctum †. Sed id negat Riccius *p. 3. dec* 88. *num. 5 ibid. in fine*.) Sanè iura loquuntur solùm de Ecclesijs, & DD communiter tantùm de Sacerdote Eucharistiam deferente. *p. 4. tr. 1. res.* 48 Extendi tamen debet cum Albano, & alijs ad Cardinales, si reus ad furcam ductus, vnum ex illis obuiam habeat, quod in praxim deduxit Cardinalis Ximenius Archiepisc. Toletan. apud Gomexium *de eius gestis lib.* 3. & ex consuetudine id eis competere tradit Baldus *in l. addictos, C. de appel.* & iure quidem nam id olim habebant apud Romanos Flamines Diales, & Vestales, apud Gell. *lib. 10. cap.* 15 *p. 5. tr. 2. res.* 19.

Et de omni loco, cui quomodolibet pręsens sit Corpus Christi.

Et secundum aliquot etiam Reliquiæ.

Imagines sacræ, Vel Sacerdotes.

Quod vltimum limitandum est ad Cardinales.

11 Porrò ad Ecclesias reuertendo, non solum aula ipsa, & corpus Ecclesiæ quoad superficiem concauam gaudet immunitate: sed etiam muri eius extrinsecùs, si quis illos tangat. Riccius *tomo 3. res. 562. num.* 8. contra Archidiac. *in cap. vnic. de reliq. & ven. SS. p. 3. tract. 3. res. 73. & p 6. tract. 1. resol. 3. §. Ad argumentum, & resol. 6. in fine*. Aut si ostio clauso adhæreat. nam appellatione Ecclesiæ venit etiam ostium, sicut appellatione domus ex l. *si aquæductum C. de contr. emp.* Gambacurta *lib. 4. cap. 1. num.* 9. contra Sarpum folio 41. Estque expressum in cap *si quis contumax* 17. *q. 4. res 3. cit.* Et potiori iure id procedit, si quis ascendant super tectum Ecclesię & locorum recensitorũ. Sperellus *decis 63. num. 9. resol. 73. cit. in fine, & resol. 3. etiam cit. §. Dicendum*. Etiam si pars aliqua vestis è dictis locis foras pendeat; nam per eam reus capi non potest. Villalobos *tom. 2. tr. 39. diff. 5. num. 4 par. 6. tr. 1. res. 6. §. Sed pro complemento*. Idem dicendum de porticu Ecclesiæ ex ca. *si quis contumax cit. ibi, vel de porticibus Ecclesiæ*, & DD. communiter, qui hoc priuilegium extendunt ad scalas vt idem Sperellus *dec. 60. num.* 14. Et, vt vno verbo me expediam, tota Ecclesię fabrica, etiam quoad habitationem coniunctam, claustrum, hortos, & similia. † quod etiam procedit de alijs domib. supradictis. † Et ratio est, quia in fauorabilibus lata interpretatio facienda est. Ob contrariam rationem, Ecclesia per seminis, aut sanguinis effusionem in dictis locis non polluitur, quia nimirum odia sunt restringenda. *par. 6. tract. 1. resol. 1 à §. Sed quæro*. Adde, Ecclesiam gaudere immunitate per externum ambitum passuum quoad Matricem quadraginta, quoad alias triginta. *cap. sicut anti-*

Porrò loca recensita gaudent etiam quoad muros extrinsecus.

Ostium.

Tectum.

Porticum.

Scalas.
Claustrum.
Hortum, etc.

Et Ecclesiæ prætereà per circuitum 30. vel 40. passuum.

antiquitus,c.definiuit,c.quisquis 17.qu.4.(nomine passus ait Bonacina tomo 3. disp.2.q.3.pun.16.§.4.n.7.intelligi mensura quinque pedum, & nomine pedis mensuram quindecim digitorum.par.3.tr.1.ref.71.) Quod contra Sarpū fol.33.procedit tam de Ecclesijs extra,quam intra mœnia ciuitatis, aut pagi, quia iura prædicta indistinctè loquuntur, præsertim quòd Ecclesia matrix semper est intra muros. Limitari tamen debet cum Peregr.c.4.nu.33.quoad Ecclesias intra ambitum murorum castelli, in quo priuilegiū passuum propter loci angustiam practicari non potest, vt habetur in cap.quisquis,cit. Neque hoc priuilegium passuum antiquatum est per contrarium vsum, vt ait Sarpus. Et si esset,contraria consuetudo seruari non deberet, vt ait Tuschus V.immunitas concl.59.n.18.addit tria valdè notanda:primùm,quòd ambitus intelligi debet solùm de spatijs liberis,vt sunt plateolę & viæ, & de domibus contiguis ipsi Ecclesię,etiam laicorum,non autem de domibus laicorum nō contiguis;quæ tamen non tollunt priuilegium quoad reliquas ambitus partes. Secundùm,non oportere quòd talia loca sint sacra. Tertium locum habere etiamsi reus non confugiat primò ad ipsum ambitum,contra Palaum, qui pun.6.n.14.tunc gaudere inquit,si reus primò ad Ecclesiam confugiens, per ambitum postea se detineat.p.6.tr.1.ref.2.

Etiamsi sint intra mœnia.

IMMVNITAS ECCLESIARVM

Quoad Personas.

12 Immunitate Ecclesiæ & loci sacri de rigore iuris,& in terminis Constitut.Gregor.omnes personæ gaudere possunt in delictis non exceptis.Etiam si infideles sint aut Iudæi,quia nimirum iura has personas nō excipiunt,& ad Gentilium asyla cuiuscumque Religionis personæ tutò confugiebant.Ratio autem est,quia immunitas non est concessa personis, sed locis. Aliqui limitant hanc sententiam in casu, quo infidelis ad Ecclesiam confugiens,Baptismum absq; simulatione postularet. Sed communis opinio ex declaratione S.Congreg.immunitatis, etiam perfidum in Ecclesia protegēdum affirmat;quam sequitur nouissimè Ricciullus li.2.c.12.nam hanc clausulam iura non adhibuerunt.Stando autem in sentētia illorum, infidelis Baptismum petens,tueri deberet,donec suę intentionis candor examinaretur. Præsumptio enim,quod illa petitio Baptismi sit coacta & fraudulenta, non est iuris,& de iure; & vnde Episcopus debet cōtra illam probationes admittere,& constito de intentionis rectitudine,illum defendere, vt docet Suar. de relig.tom.1.lib.3.c.10.n.12.p.1.tr.1.ref.22. p.4.tr.1.ref.50. p.5.tr.1.resolut.2. §.Notandum,& p.6.tr.1.ref.23. Et eadem est ratio de hæretico schismatico, apostata,hæreticorum fautore,&c.in alijs delictis ab hæresi,fautoria,&cet. nam iura negantia hereticis immunitatem, intelligenda sunt in sensu formali,nimirum quoad delictum heresis,&c.non autem quoad homicidium, furtum, &c.nam quamuis hæreticus etiam in his criminibus indignus sit, qui ab Ecclesia,cuius proditor & hostis est,protegatur: Ecclesia tamē in suæ pietatis ostensionem non illum excludit.Farinacius c.13. n.170. contra Sarpum c.5.fol.60.p.1.tr.1.ref.29.& p.6.tr.1.ref.24. Et homicida extractus violenter ab Ecclesia à parentibus occisi,& superueniente Curia sæculari, illū in carcerem intrudēte debet restitui Ecclesię cum gaudeat immunitata. Peregr.& alii.p.9.tr.7.ref.6.Sic qui à parentibus è manibus satellitū ereptus, & in Ecclesia confugiens gaudet illius immunitate. Diana.p.9.tr.8.ref.45. eodem modo Neapolitani in seditionibus (secluso indulto generali) è carceribus extracti,& in Ecclesiam confugientes gaudebant immunitate, vt gaudent

Immunitas suffragatur omni generi personarum.
Etiam Iudæis.
Infidelibus.

Hæreticis, Schismaticis, Apostatis,etc.
Pro delictis non exceptis.

Sic etiam Neapolit. in seditione facta

dent Nouitij, & Laici, & hospites in Conuentu. *ibid.* §. *Ex his infertur*.

13 Petes primò: An Ecclesiæ immunitate gaudeant Clerici, itaut ab Episcopo extrahi ab ea inuiti non possint? Affirmatiuè respondeo cum Romano *cons.226.& 234.*& aliis communiter, contra Abbatem *in cap. inter alia, de immunit.n.*13. Et sic declarauit Sacra Congregatio 29. Ianuar. 1617. & 17. Augusti 1618. præter casus degradatione dignos. Immò Roman. probat maiorem rationem vigere in Clericis, quàm in Laicis in ordine ad participandum hoc priuilegium. *p.1.t.1.res.24.p.3.t.1.res.35.& par.6.trac.1.res.25.* §. *Notandum, &* 26. §. *Quæro decimò*. Et reus Sacerdos cotta, & stola indutus extra Ecclesiam inuentus ad associandum ver. grat defunctum, præcedente Cruce, non posset à satellitibus capi, vt ait Locatellus *de tort. in sp.5.nu.*164. quod à fortiori procederet in Sacerdote ferente extremam Vnctionem vel Sacrum Viaticum infirmo. nam eadem reuerentia, quæ debetur Ecclesiæ, quæ domus Dei est, maiori ratione debetur sacerdoti, dum in habitu sacerdotali ministrando diuina, & exequendo officia Ecclesiastica, repræsentat Christum Dominum. Vnde si in his casibus sacerdos caperetur, & de aliquo delicto ab Episcopo interrogaretur, non deberet ei respondere, sed opponere nullitatem capturæ. §. *Notandum cit.* Item Clericis.

14 Petes secundò: Quid de Religiosis? Respondeo, si delicta extra Ecclesiam & Conuentuum commissa sint, gaudere immunitate, ex paritate Clericorum. Consuetudinem verò, quæ in contrarium affertur, nec certá esse, nec obstare. nam si nullus laicus ad Ecclesiam hactenas aufugisset, non propterea Ecclesia immunitatem, quę sibi concessa fuit, amitteret. Gambacurta *lib.4.c.11.n.10.* contra Riccium *p.3.dec.172.n.6.p.1.tr.1.res.25.* Et ideo Religiosus in Ecclesia, & domo alterius Religionis ab ea, à qua apostatauit, gaudere debet immunitate, vt practicatum testatur Italia *de immun.li.2.c.3.* §.1. *n.17.p.1.tr.1.res.23.p 4.tr.1.res.83.in fine, & p.6.tr.1.res.26.* §. *Quæres decimò*, Immò Gambacurta idem dicendum putat de Ecclesiis & Monasteriis, in quibus Religiosus deliquit: quia hic casus in sacris Canonibus non excipitur. Procedere tamen, quando superior procedit ad pœnas Canonicas vt iudex: non quando ad pœnas salutares vt pater. Sed hæc opinio, licèt in rigore iuris probabilis, habet contra se contrariam praxim à Sum. Pontificibus approbatam. Quotidie namque in S. Congreg. Regul. occurrunt Religiosorum appellationes, ex quibus Summus Pontifex compertum habere potest, hanc suis subditis locorum immunitatem Regulares Prælatos suffragari nolle, & tamen superiores non punit sed potius sententias eorum confirmat. Et si opinio Gambacurtæ admittenda esset, nullus Religiosus puniri posset, & disciplina regularis corrueret. Trullench *in dec. s. tom.1. lib.1. ca.11. dub.2.num.2.& 3.res.25.& 26.cit.*

Et Religiosis, eo afugientibus ad alias Ecclesias ab iis, in quibus deliquerunt.

Secus de iis, in quibus deliquerunt.

IMMVNITAS ECCLESIARVM
Quoad delicta.

15 SVpponendum hic primo est contra Sarpum (commentitium nomen, quod in tota hac materia *de immunitate* maximè infensum; & Ecclesiarum priuilegiis inuidum contradicentem habemus in libro, qui de iure Asylorum inscribitur) Ecclesiarum immunitatem esse de iure diuino. Sic Doctores communiter, quos citat, & sequitur Germon. *libro 3. cap.56.*& ad contraria argumenta respondet. Et dato quod sit de iure humano, ea non à sæcularibus Principibus, sed à Summis Pontificibus originem habuit. sic declarante Tridentino *sessio.25.cap.20.* Et quamuis Gelasius huius nominis primus leges immunitatis primus statuerit, certū tamen est, Immunitas Ecclesiarum est de iure diuino. Canonico.

Pon-

Pontifices illam concessisse, ex quo Ecclesiæ primum ædificari cœperunt; quia dictus Gelasius, ante quem, vt diximus, nullus de hac re habebatur can. *in cap. Pater 17. q. 14.* ait, nunquam licuisse Principibus reos ad Ecclesiam cõfugientes inuitos extrahere, & extrahétem fuisse sacrilegium. Quemadmodum autem Clericorum exemptio quoad forum, quamuis in ipsis Ecclesiæ exordijs in praxim deducta, vt patet ex Apostolo *1. ad Timoth. 5.* ibi, *Aduersus Presbyterum noli accusationem recipere, nisi sub duobus vel tribus testibus*, & docet Suar. *contra Regem Angliæ, lib. 3. c. 13. n. 10.* post multa tamen tempora Sacris Canonibus roborari cœpit: ita de Ecclesiarum immunitate dicendũ foret.

Et ciuili. Secus enim Pontifices per multa sęcula templa Christianorum Asylis Gentilium deteriora esse annuisse, & in concedenda illis immunitate à laicis Principibus fuisse præuentos, quod est absurdum. Dicendum igitur, Ecclesiarum immunitatem fundari in iure diuino, & Canonico, accessisse etiam ei Imperatorum & Regum decreta, quæ Sarpus adducit, non tanquã institutoria, sed tanquam subsidiaria (vt de alijs legibus Imperial. circa Cler. exemptionem docuit Sac. Rota in vna Albanen. Gabellæ die 28. Ian. 1630.) eaque aliquando Sacra Concilia ex suaui Ecclesiæ prouidentia, & ad maiorem sacræ immunitatis obseruantiam postulasse. *p. 4. tr. 2. res. 44. & p. 6. tr. 1. res. 34. à §. Sed superest, & ex parte in res. 29. §. Quartò.*

16 † Supponendum secundò, inter alias de Ecclesiarum immunitate canonicas sanctiones emanasse constitutionem Gregor. XIV. *Datam Romæ* Et ius positiuum correctum est per Bullam Greg. XIV. *in Quirinali Calend. Iul.* 1591. quæ incipit. *Cum alias nonnulli*, in qua omnia priuilegia quibusuis personis concessa extrahendi reos ab Ecclesijs in casibus permissis reuocantur, & omnia in hãc formam cum antiquis iuribus reducuntur, quatenus in posterum nemo ex magistratibus laicis reum de Ecclesia aut loco sacro absque Episcopi licentia extrahere præsumat sub pœna excommun. latæ in Bulla Cœnæ contra violatores Ecclesiasticæ immunitatis. Reos verò omnes hac immunitate gaudere, præter latrones publicos, grassatores viarum, aut depopulatores agrorum, proditorios, item homicidas, quive homicidia, aut membrorum mutilationes in ipsis Ecclesijs, aut cœmeterijs commiserint, nec non assassinij, hæresis, aut lęsæ maiestatis in personam ipsiusmet Principis, reos: † Quæquidem constitutio cum lata sit per modum legis vniuersalis & reducat omnia ad vnam formam cum particula taxatiua *tantum*, sublata facultate aliter interpretandi, reuocat non solùm consuetudines, vt ait Maceratensis *lib. 2. resol. 15. num. 5.* & iuris ampliationes per DD. factas contra Gambacurtam *cap. 8. & 9.* sed ipsum etiam contrarium ius commune, vt docet Filliucius *tom. 1. tract. 15. cap. 6. num. 153.*

Cum suis ampliationibus. Et contrariis consuetudinibus. & determinatur in litteris arbitrij Prælatis Siciliæ à Sede Apostol. an 1605. concessis, & in quodam Breui Clem. VIII. ad Archiepiscop. Panormitan. 6. Febr. ann. 1597. vbi declaratur, homicidium per insidias committentes gaudere immunitate, non obstante, cap. 1. *de homicid. par. 1. tract. 1. resolu. 1.* Dices primò, contrariam consuetudinem non abrogari per hanc Bullam, quia hęc derogatio in ea non exprimitur, vt exprimi aliàs deberet ex cap. 1. *de constit. in 6.* Respondeo, omnes consuetudines contra Ecclesiarum immunitatem esse inualidas & corruptelas, vt probauimus V. *Consuetudo, & num. 2.* Et pręterea, dictum caput non procedere in legibus, per quas ad ius primęuum reducimur (Castro *in l. de quibus num. 54. ff. de leg.* & Cathar. *dec. criminal. 46. num. 45.*) qualis est constitutio de qua loquimur. Quæ etiam satis expresse contrariam reuocat consuetudinem, dum prohibet iudicibus sęcularibus reum ab Ecclesia extrahere, etiam in delictis exceptis.

Dices secundò cum Sarpo, dictam constitut. non fuisse vsu receptam, aut contraria consuetudine fuisse abrogatam. Respondeo, in dicta constit. adiectam esse clausulam decreti irritantis, cuius virtus est, quòd probari non

possit;

possit, legem tali clausula firmatam non fuisse vsu receptam, vt nouissimè Sacra Rota *in Maior. Indult. die 11. April. 1639* coram D. Merlino, & 16. *Nouembr.* 1640. coram D. Peutingero. Contrariam verò consuetudinem non potuisse eam antiquare, quia præter supradicta contra omnem similem consuetudinem requisitum, quod esse annorum 40. dicemus V. *Vsus*, n. 12 & non est introducta sciente Summo Pontifice, qui reclamat quotannis in Bulla Cœnæ, & nouissimè in Bulla *Romanus Pontifex*, *data Romæ 5. Ian. 1641. p. 6. tr. 1. res. 29.* Nec obest consensus Clericorum, & Episcoporum, nam hi non possunt renuntiare priuilegio, quod principaliter in Dei honorem concessum est, aut consentire consuetudini contra Canones. Ex quibus ait Valboa *in cap. 1. de foro comp.* consensum Clericorum in ijs, quę Ecclesiasticæ libertati præiudicant, nil operari. Sicut etiam Sperell *decis. 37. de nu. 63. ibid. res. 9. à §. Sed non desinam.* Etiam introductis de consensu Cleri, & Episcopi.

17 Supponendum tertiò contra Gambacurtam *lib. 8. cap. 13.* Constitutionem prædictam violari non solùm per consummatam, sed etiam per attentatam rei ab Ecclesia extractionem, per illa verba, *quidquam præter, aut contra tenorem huius constitutionis attentare præsumpserit*, quæ sicut rationabiliter interpretentur à Farin. *c. 20. n. 321.* de attentatione in externum opus delapsa, ita gratis interpretantur à Gambacurta de attentione cum effectu subsecuto. *p. 1. tr. 3. res. 15.* Item violari per occidium de mandato Iudicis laici in ipsa Ecclesia commissum, vt post Nouarium, & Naldum docuit nouissimè Squillante *de oblig. Cler. p. 5. dub. 14. num 90.* vbi testatur de praxi. Nam legis mens magis est attendenda, quàm verba, *l. scire ff. de legib. l. non aliter, ff. de legat. 3. l. nominis, & rei § verb. tm ex legibus, ff. de verb. signif.* ratio n. est anima legis, à qua regulari debet. Gutier. *lib. 3. q. 17. nu. 83.* Mens autem Pontificis fuit, hunc casum comprehendere, quia reuerẽtia Ecclesiæ debita (ratio principalis & vnica dictæ constit.) magis violatur per occisionem in ipsa Ecclesia, quàm per extractionem rei ab ea. Et alioqui dicta const. facilè eludi possetinam Iudices ad vitandam excommun. reos non extrahi, sed occidi mandarent in ipsa Ecclesia, quod esset legi fraudem facere contra regulam *l. contra legem 28. ff. de legib.* quapropter Nau. *c. 27. n. 51.* & alij, ad elusionem vitandam vltra verborum proprietatem tam naturalem, quàm ciuilem legem extendi posse permittunt. Dices, Lex pœnalis extendi non debet ad casus non expressos, etiam vbi maior ratio militat, vt dicemus v. *Lex quomodo interpretanda*, ergo. Respondeo, multos negare antecedens. Nos verò dicimus primò, illud non procedere quando lex pœnalis fauet Ecclesiæ, vt Gloss. *in cap. sciant cuncti, V. alios,* & ibi Dominicus & Francus *n. 6.* Et præterea negamus consequentiam: nam dicta constitutio licet pœnas infligat, &c. Ex primaria tamen intentione fauorem Ecclesiæ intendit, & personatum ad eam confugientium, & ideo fauorabilis censeri debet, vt in simili de can. *Si quis suadente* ait Moditius *in §. lex est, instit. de iure gent. dub. 21. n. 4.* & omnibus concernentibus Ecclesiasticam immunitatem, Merolla *tom. 3. d. 7. 6. cap. 6. dub. 1. num. 14. p. 6. tr. 1. res. 35.* Et Bulla violatur etiam per attentatam rei ab Ecclesiam extractionem.

18 Et ideo generaliter contra Sarpum dicendum est, d. Constit. in fauorẽ Ecclesię, & redundanter etiã reorum, extendendam esse, siue in dubijs circa loca sacra, siue circa delicta, &c. Nec valet dicere, quòd interest bono publico, ne crimina, præsertim atrociora, impunita remaneant: Ecclesiã non debere facinorosis delinquendi occasionẽ præbere: Deum & Ecclesiam abhorrere delicta, &c. quæ acriter ac insolenter nimium vrget Sarpus. Nã maximè interest reipublicæ, quòd Ecclesia tueatur ad se confugientes, propter reuerentiã Deo debitam. Vnde apud omnes nationes vsus inualuit, quòd domus diuino dicatę cultui reos ad se confugientes protexerint, (quamuis Sarpius de templo Iudæorũ id neget, & hunc vsum solis Græcis attribuat, apud Est enim lex fauorabilis, & ideo in reis, & Ecclesiæ fauorem amplianda.

Bir-

Bitthersutium *de iure asyl.c.12.* vbi illum impugnat. *n.6. tr.1.res.15.* §. Et hæc dicta.) quæ quamuis vt ipse obijcit, fuerint pauciores, cum Christianorum Templa innumera penè sint, multitudo tamen aliunde compensatur: tum quia nostra Templa non fauent in omnib. delictis vt illa fauebant, nã rei in multis extrahuntur, & brachio sæculari traduntur, & in alijs puniũtur à iudice Ecclesiastico, licèt remissius tum quia maior debetur honor vero Deo, quàm Ioui, Herculi, &c. Quòd si inde mali occasionem arripiunt scelera cõmittendi, id commune est omni rei quantumuis bonæ: nulla.n. est tam optima, qua aliqui ex sua malitia non abutantur Abutuntur.n Dei misericordia, licèt ipse alioqui delicta, & abhorreat, & puniat. *p.6.tr.1.ref.14.* Quod autem Sarpus opponit: Ecclesiam si grauiora delicta protegeret, euasuram speluncam latronum, retunditur à Guttier. *l.3.q.3.nu 9* auctoritate Chrysostomi, defendentis Eutropium tyrannum, & Christianorum persecutorem, qui ob manifestas rapinas ab Honorio, & Arcadio Imperatoribus ad supplicium damnatus, ad Ecclesiam confugerat, & ad similem instantiam sic respondẽtis: *Maximè propter hoc tuendus est Eutropius, quod scelerorum princeps fuit: in his.n. oportet glorificari Deum, qui permisit in id necessitatis eum adduci, vt per ipsum & virtus, quæ inest Ecclesiæ nosceretur. Ista enim vera sunt ornamenta altaris, Ecclesiæ ista sunt vera Christianæ pietatis insignia, &c.* Denique quod addit ex Nauarro, & Farinacio, reos Romæ in delictis grauioribus Ecclesiarum immunitate non frui, falsum est, & spurcum mendacium, quod Farinacius ex sola Nauarri auctoritate docuerat, & postea in ijs, quæ Romæ obiuit muneribus, in praxi compertus, *in Appen. de immun. cap.2. numer.17.* retractauit, Nauarrum excusans. Et dato, quòd verum esset, nihil Sarpo faueret, ad idem iustificandum in alijs locis Nam Papa qui Romæ præsens est potest immunitatem iuxtæ contingentiam, & casuum diuersitatem concedere, & denegare, quod ex defectu potestatis Principi laico non licet. *p.6.tr.1.resol.25.à §. Nec obstat.*

Et imponit excommunicationem latæ sententiæ.

19 Supponendum quartò, excommunicationem Bullæ Gregor. non esse ferendam, sed latæ sententiæ, vt declarauit Clem. VIII. & Paulus V contra Zambellum *V. Ecclesia quoad eius immun. num.23.* Vide Palaum *tom.2. tr.11. disp. vnic. pun.12. num.3. p.6. tr.1. ref.34.* in fine. Item ille reseruatam Summo Pontifici, nec ab Episcopo absolui posse. Ciarlin. *cap.10. num.38.* & Maranta *p.2. resp.36. num.14.* Et declarauit Sacra Congregat. apud ipsum in vna Neapolit. de Sanfelicijs ann.1626. & olim in vna Liparen die 16. Ianuar. 1611. vt constat ex litteris Card. Galli ad Episc. Liparen. Imò Scortia. *epist. 152 theor. 387.* docet, violantes Ecclesiarum immunitatem incurrere in censuras Bullę Cœnæ. licèt neget Fontanella *tom.1. decis.201. nu.38. ibidem à §. Et tandem, & rec. tanter olim. p.1 t 1. ref.41.*

Summo Pontifici reseruatam,

In dubiis an reus gaudeat immunitate, Episcopus debet decidere.

20 Suppono tandem, in dubijs, an reus gaudeat immunitate vel nẽ, Ecclesiastico Iudici definitionem incumbere, remota appellatione respectu tã rei, quàm fisci (quamuis Zypęus *lib.3. tit. de immun. Eccles. consil.3.* dicat, reũ, quem Episcopus, inauditum immunitate non gaudere declarauit, appellare posse Vide illum.) *p.6. tr.1 ref.30.* Nec teneri stare processui Iudicis laici, prę- sertim post dubium de hac re ortum erecto. Sed debere nouas probationes, easque concludentes recipere. *p.6. tr.1. resol.31.* Quæ omnia latè probabimus *V. Iudex Ecclesiasticus, à num.11.* Et nunc pro loci exigentia minutiùs explicantes, addimus primò, si delictum commissum sit in diœcesis Sedis vacantis iudicem legitimum talis controuersiæ esse Vicarium Capituli, quia in ca. *vn. de maior. & obed. in 6.* Vicarius Capituli dicitur eam iurisdictionẽ habere, quam haberet Episcopus, si viueret Peregr. *c.5. à n.33.* contra Italiam *de immun. li.1. c.6. §.1. n.42. p.6. tr.1. ref.30. §. Quæro primò.* Item Episcopum electum, & confirmatum, licèt nondum consecratum: quia hic actus spectat

Aut Vicarius Capituli sede Vacante. Modo, qui scribitur.

ad iurisdictionem, quam Episcopus per confirmationem acquirit c. *transmissa de elect.* Idem contra eundem. *Ibid. §. Quæro secundò.* Deinde testes examinatos in processu informatiuo dictæ causæ, repeti debere, citatis fisco Ecclesiastico & reo, vt tenent Palaus & Peregrin. quos *loco cit. nu.* 15. referemus; iisq; assignandas esse dilationes necessarias ad sua iura defendenda: nam hoc igitur ad omnem sententiam de iure naturæ. Palaus *to.* 2. *tr.* 11. *disp. vn. punct.* 13. *nu.* 14. contra Giurbam *conf.* 50. *n.* 5. *Ibid. § Quæro tertiò, & Quæro quartò.* Tertiò, dum causa discutitur, non debere reum in Ecclesia compedibus alligari. & consuetudinem contrariam, quam conatur defendere Fontanella *decis.* 200 *&* 201. damnandam esse, tanquam contrariam sacris canonibus, præsertim cap. *definiuit* 17. *q.* 4. vbi cauetur, ne reis aliqua vis, aut nocibilitas, damnumve inferatur quin per 30. passus ab Ecclesia possint exire. Fagundez *p.* 2. *lib.* 4. *c.* 4. *nu* 55. & alij, *p.* 6. *tr.* 1. *res.* 29. §. *Hinc obiter.* Posse adhiberi vigilias à ministris laicis circa Ecclesiam, permittit Palaus *punct.* 11. *nu.* 6. Sanè non potest iudex laicus reum extrahere, in suis interim carceribus detinendum. nam const. Greg. dicit, custodiendum esse in carceribus Episcopi, adhibita etiam si opus fuerit, custodia iudicis laici. Vnde non placet quorundam opinio, qui dicunt licere iudici laico, reum in suis carceribus nomine Episcopi detinere ad maiorem securitatem. Et multo minus, si dicant, retinere posse nomine proprio, dando cautionem de immunitate. Bonac. *to* 2. *disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 4. *n.* 11. *p.* 6. *tr.* 1. *res.* 32. Quartò, iudicem Ecclesiasticum non solùm non posse reum laico concedere, aut hunc contra illum sic concessum procedere, in casib. non exceptis, contra Corream *p.* 4. *n.* 10. & alios, quia dum Bulla prædicta concedit Episcopis reum consignare, in aliquibus casibus irritum quidquid contra actum fuerit, decernens, censetur in alijs casibus hanc potestatem non permittere, vt docet Bonac. *punct.* 7. *nu.* 3. (*Ibid. §. Quæro secundò.*) Sed etiam, quando inter Doctores dubium est, num reus gaudeat immunitate, vel ne, vt cum alij Sperellus *decis.* 60 *n.* 13. Nam in dubiis ea opinio amplectanda est, quæ fauet Ecclesiæ, vt dicemus V. *Opinio n.* 11. Vnde aduertant Episcopi, quòd si tradant reos Curiæ sæculari in casu, quo gaudere debent immunitate, præter peccatum & obligationem damnorum, si reus damnatur ad mortem, incurrunt irregularitatem. Nouar. *n.* 31. *p.* 6. *t.* 1. *res.* 30. *in fin.* Addo denique in delictis exceptis non posse reum extrahi à iudice laico absq; licentia Episcopi, non solum post Const. Greg. vt dicemus V. *Iudex laicus, n.* 31. sed etiam antea ex iure can. in c. *frater*, & in c. *definiuit* 17. *q.* 4. & ciuili in l. *pateam in fin. C. de his, qui ad Eccl. conf.* & authent. *si quis C. ad l. Iul. de adult. in §. fin.* Et ratio est, quia Princeps laicus non potest exercere iurisdictionem in Ecclesia, cum sit extra territorium eius, vt *infr. n.* 36 Nec obstat, quòd Episcopus in his casib. non possit licentiam denegare. Nam nec denegare potest Regularibus licentiam prædicandi in suis Ecclesiis, quam tamen petere tenentur, Caballus *c.* 194. *nu.* 12. & alii *p.* 6. *tr.* 1. *res.* 28. Si quæ verò alicubi contraria extat consuetudo, ea reprobanda venit per ea, quæ diximus V. *Consuetudo. à nu.* 2. & dicemus iterum V. *Vsus. Ibid. res.* 29.

21 His positis, ad delicta deueniendo, generaliter dicimus, quæcumque delicta, quantumuis enormia sint, præter ea, quæ in Bulla excipiuntur, & referemus infra, gaudere Ecclesiæ immunitate. Nam Bulla corrigit ius commune, & excipit aliquos casus cum particula taxatiua *tantùm*, quæ firmat regulam in non exceptis, l. *nam quod liquide § fin* & impedit extensionem ad non expressa, l. *properandum*, §. 1. *C. de iud.* l. *si cum exceptio*, §. *quòd si homo, ff. quod met. causa.* & adiecta orationi affirmatiuæ, excludit, & negat omne id, quod est extrà modum & formam eius, quod ponitur, l. *Iulian.* & l *non tantum, ff. de petit. hered.* & quãdo ponitur per modũ formę,

Gaudent vero immunitate rei in omnib. & quibuluis delictis præter excepta.

Summa Diana. Ee nec

nec additionem nec diminutionem admittit, l. 1. §. *opus nouum*, *ff. de nou. oper. nunciat.* Bald. *in l. quoties C. de suis & legit.* & DD. communiter. Adde, quòd in dicta Bulla apponitur clausula *sublata est, & eorum cuilibet* &c. quæ omnem prorsus extensionem, & interpretationem extraneam repellit. Decius *cons. 61. nu. 2. lib. 1.* Aymon *cons. 201. nu. 43.* Et sic docent in terminis Maranta *p. 2. resp. 36. nu. 29.* Giurba *cons. 110. n. 15.* Farinac. *c. 22. n. 355.* & alij quamplures, contra Cutell. *in l. Martinic. 17. nu. 5* (Sancium *disp. 44. n. 52.* qui talem loquitur in terminis iuris communis. *p. 1. tr. 1. res. 39.* in quibus etiam refellendus est per ea, quæ docet Palaus *to. 2. tr. 11. disp. vn. punct. 10, nu. 4.* & alij) & Gambacurtam, cuius commentaria *de immunit. in hanc Bullam*, quia contrarium docebant, à sacra Congregat. fuerunt prohibita per decretum *sub die 17. Iul. 1633. p. 5. tr. 1. res. 2. & p. 6. tr. 1. res. 25.* Nec obstant epistolæ Clem. VIII. adductæ à Farinac. *c. 22. nu. 250.* directæ ad Archiepiscopos Neapolitan. & Bononien. contra debitores fugitiuos, bannitos, fures, &c. nam illis Pontifex non declarat, huiusmodi delinquentes non gaudere immunitate, sed solum prohibet Prælatis, ne tales personas in suis Ecclesijs & domib. diu detineant. Nec obligāt in alijs locis, cū Romę publicatæ nō fuerint. Peregrin. *c. 11. n. 14. p. 3. tr. 1. res. 40. & p. 7. tr. 2. resol. 9.*

Fures. 22 Gaudent ergo in primis immunitate Ecclesiæ fures, non obstante consuetudine à Sarpo *fol. 51.* allegata, vt sæpius dictum est, etiam si ab Episcopis & Clericis approbata fuerit. *p. 6. tr. 1. res. 9. à §. Sed an saltem.* Item sacrilegus & periurus, præterquam si occiderit, vel mutilauerit in Ecclesia, vt dicemus *n. 25.* Chartar. *decis. crim. 7. n. 6.* contra Boerium *decis. 109. n. 3.* & Igneum *in l. 1. nu. 20. ff. ad Sillan. p. 6. tr. 1. res. 26. §. Quæro sexto.* Item suspensus, vel interdictus ab ingressu Ecclesiæ, quamuis priuetur ecclesiastica sepultura, quia hæc illis prohibetur, immunitas verò non: item interdictum enim non refertur ad ingressum materialem Ecclesiæ, sed formalem, in ordine ad audienda diuina officia. Farinac. *c. 2. n. 44.* cum Suar. & alijs, contra Felinum *in c. 2. de except. nu. 6.* Item excommunicatus declaratus: nam clericus excommunicatus non amittit forum, nec Ecclesia interdicta priuilegium protegendi reos Couarr. *lib. 2. c. 20. nu. 11.* contra eundem, *ibid. Ibid. §. Quæro secundò, & §. Quæro tertiò.* Vnde gaudet percutiens, vel occidens Clericum, etiam si sic lædat Ecclesiam: nam Ecclesia diligit inimicos, & benefacit persequentib. illam. Sperellus & alii multi apud ipsum, *decis 22. nu. 10. ibid. in fin. §. Quæro sextò,* & olim *par. 1. tr. 1. res. 34. & p. 4. tr. 1. res. 68.* Item occidens aliquem in duello. Ambrosinus & alij apud ipsum, *de immun. c. 8. nu. 12.* contra Barbosam *de iur. Eccles. libr. 2. c. 3. nu. 101. ibidem, §. Quæro decimotertio, & olim p. 4. tr. 1. res. 46.* Item deflorans monialem. Etiā de iure cōmuni, vt cōmuniter Canonistę cū Abbate apud Peregr. *c. 12. n. 14.* contra Correā *p. 3. n. 16. p. 4. t. 1. res. 43.* & *p. 6. t. 1. res. 14 in fin.* Itē raptor virginis, etiā de iure cōmuni, ex *c. de raptorib. 30. q. 1.* Fagund. *p. 2. lib. 4. c. 4. nu. 42.* & alij penes ipsum, cōtra Sarpū *c. 5. fol. 49. res. 14. cit.* Etiā si virginē, aut monialē in Ecclesia deflorasset *res. 43. cit.* Itē ministri extrahētes reū ab Ecclesia in casibus, in quib. gaudere deberet, quamuis indigni sint, qui immunitate gaudeāt, qua alios gaudere non sinunt. Palaus *punct. 10. n. 10.* cōtra Decian. *lib. 6. c. 15. n. 9. p. 6. t. 1. res. 32. §. Sed hic obiter.* Item blasphæmus, in Deum, B. Virginem, &c. & simoniacus, nisi blasphæmia hæreticalis sit, aut simoniacus errorē haberet in intellectu contra fidē. Ita de primo Nauarr. *c. 25. n. 20.* contra Oldrad. *cons. 154* De secundo Farinac. *c. 13. n. 177.* contra Decian. *c. 26. n. 5. p. 6. t. 1. res. 26 §. Quæro octauò, & Quæro nono,* & de blasph. olim *p. 1. t. 1. res. 31. prope finem; & p. 4. tr. 1. res. 51.* Item Religiosus apostata, si confugiat ad Ecclesias alterius Religionis iuxta dicta, *num. 14.* Item adulter, non obstāte Auth. *de mandatis Princip. §. deinde competens est v. homicidis autem,*

Sacrilegi. Periuri. Suspensi. Interdicti.

Et excommunicati.

Vt occisores Clericorum.

Monomachi.

Monialium defloratores.

Raptores.

Ministri extrahentes reum ab Ecclesia, quando debet gaudere.

Blasphæmi. Simoniaci.

Et Religiosi apostatæ.

autem, & alijs iuribus ciuilibus, quæ in hac materia nihil valent, cum standum sit iuri canonico. Ita Carthar. *decis. crimin. 46. n. 84.* contra Anch. *in c. inter alia de immun. res. 26. cit. §. Quæro septimo.* Item sodomita, etiam si crimen nefandum commiserit in Ecclesia. Maranta *p. 2. resp. 36. à n. 22.* contra Cutel. *in l. Martini c. 17. nu. 5. res. cit. §. Quæro quartò, & olim p. 1. t. 1. res. 2. p. 4. t. 1. res. 45. & p. 5. t. 2. §. Vnde ex dictis.* Etiam stando in terminis iuris communis, ex c. *inter alia de immun.* & ibi Hostien. *nu. 1. res. 45. cit.* & etiam si sodomita sit Clericus, ait Notarius *n. 4. § Vnde ex dictis, mox cit.* Item patris occisor, seclusa proditione, vel assassinio. Barbosa *lib. 2. c. 4. n. 95. p. 6. t. 1. res. 26.* & quiuis alius facinorosus, præter delicta sequentia. *ibid. resol. 25. & alibi sæpissimè.* Item Sodomitæ. Et parricidæ.

23 Casus autem excepti in Bulla Gregorij, in quibus reus immunitate non gaudet, propriè sumi debent, nec ampliari ex paritate aut maioritate rationis: quia talis exceptio est odiosa, & ideo strictè interpretanda. Et quamuis Decianus *lib. 2. cap. 18. nu. 20.* & alijs doceant, legem pœnalem ex identitate rationis extendi posse, id tamen non procedit, vbi agitur de præiudicio causæ fauorabilis, vt est immunitas Ecclesiarum. Farinacius *c. vlt. nu. 355.* & alij. Vide supra *nu. 17.* & *18.* Casus excepti debet expressè sumi.

24 PRIMVM ergo delictum exceptum est HÆRESIS. Hæreticus enim non gaudet immunitate formaliter tamen sumptus, seu pro delicto hæresis tantum; nam pro alijs gaudet, vt dictum est *nu. 12.* Nomine autem hæresis veniunt etiam delicta hæresim sapientia, quæ ab Inquisitoribus cognoscuntur: nam hæresis interna occulta est, & per externa delicta dignosci & inquiri debet. Farinacius *in appen. c. p. 13. n. 175. p. 1. t. 1. resol. 38. p. 4. t. 1. res. 51. & p. 6. t. 1. resol. 24.* Si verò constaret, fautoriam hæresis, schisma, apostasiam, &c. cum hæresi, aut hæresis fauore coniuncta non esse, tales non essent ab immunitate excludendi. *resol. 24. cit. §. Sed hoc, in fine.* Et sunt hæresis.

25 SECVNDVM delictum exceptum in Constit. Greg. est HOMICIDIVM & MVTILATIO IN ECCLESIA vel COEMETERIO. quod cum etiam strictè interpretandum sit, non sunt excludendi ab immunitate furantes in Ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armati se recipientes, monetam in ea cudentes, sodomiam, vel aliud quantumuis enorme delictum committentes præter iam dicta; vt paret ex † Bulla, & ex † Cap. *inter cætera, de immun.* Nec valet dicere, eandem rationem vrgere in his delictis atrocibus, ac in illis. Nam hoc solùm probat, hæc quoque excipi rationabiliter potuisse, aut in casu occurrēte impetrari posse à Summo Pontifice, vt propter delicti enormitatem rei curiæ sæculari tradantur. minimè verò, de facto excepta esse, Farinac. *c. 16. nu. 208.* & alijs contra Sarpum *c. 5. fol. 43. p. 1. t. 1. res. 2. & p. 6. t. 1. res. 7.* Et quòd furantes in Ecclesia gaudeant immunitate, declarauit sacra Congreg. *in vna Squillac. 18. Martij 1632. p. 6. t. 1. res. 9.* † & de tali furto etiam olim. *p. 1. t. 1. res. 17.* de fugientibus ad Ecclesiam cum furto, in specie *res. 9. cit. § Verùm*, & cum armis *res. 17. cit. & p. 6. t. res. 8.* †. Et idem dic de violantibus Ecclesias; eas comburendo, &c. cum Peregrino, *c. 12. nu. 15. p. 1. t. 7. res. 21. & p. 6. t. 7. resol. 16.* in fine. Homicidium, aut mutilatio in Ecclesia, vel Cœmeterio.

26 Nomine autem homicidij in dicta exceptione intelligendum est homicidium in ipsa Ecclesia physicè commissum. Vnde si in Ecclesia existens, mandet quem extra Ecclesiam occidi, non priuatur immunitate. Palaus *punct. 9. nu. 18.* & alij contra Suarez *de relig. tom. 1. lib. 5. cap. 11. nu. 7.* & alios. Et idem dici debet de eo, qui extra Ecclesiam existens, homicidium in Ecclesia fieri mandat, quia mandans homicidium non est propriè homicida. Idem Palaus *punct. 4. nu. 17.* & alij, contra Peregrinum *c. 6. nu. 36. p. 1. t. 1. resol. 10. & par. 6. tr. 1. res. 7. à §. Vnum etiam.* Intelligi etiam debet de homicidio consummato, & non solùm incepto in Ecclesia. Vnde, qui ab Ecclesia tormentariam pilam exploderet, & sic hominem interimeret, non esset priuandus

immunitate. Bonacina *de leg. disput.3. qu.7.§.4.nu.*8. contra Farinac. *cap.*16. *num.*213. Ob cōtrariam rationem, qui extra Ecclesiam existens, hominem in Ecclesia existentem occideret, non gauderet immunitate. Riccius *p.*5. *collect.*1792. *p.*1.*t.*1.*resol.* 9. & obiter *p.*4. *t.*1.*resol.*107. post medium. Secùs si ab Ecclesia violenter extraheret, & postea occideret. nam in hoc casu nec causa necessaria mortis daretur in Ecclesia. Palaus *punct.* 9. *num.*18. contra Peregrin. *cap.*6. *num.*16. *resol.*107. *cit. in fine, & p.*6.*t.*1. *resol.*7.§. *Et tandem.* Item intelligi debet de homicidio planè voluntario & deliberato. Vnde si quis in Ecclesia aliquam occideret in subita rixa, & ex calore iracundiæ, adhuc gauderet immunitate, vt decisum fuit Romę ann.1639. occasione cuiusdam homicidij facti in Ecclesia sancti Ioannis Latera. & tenet Farinacius, & post illum Nouarius *n.*58. & alij. quia talis non videretur habere animum violandi Ecclesiam. *p.*6.*t.*1.*resol.*7.§. *Sed quid dicendum si quis, & recitanter olim p.*1. *t.*1. *resol.*11. Maximè si homicidium fieret in defensionem, *ibid.* & *p.*4.*t.*1.*resol.*107. Nomine verò mutilationis venit abscissio veri membri, † iuxta dicenda V. *Irregularitas ex mutilatione* †; Vnde quæcunque vulneratio in Ecclesia commissa; citra mortem vel membri abscissionem, gaudet immunitate, & iuxta hanc doctrinam S. Congr. Episc. die 16. *Nouemb.* 1618. declarauit, inferentes sfrigia in faciem alicuius intra Ecclesiam, gaudere ipsius immunitate, teste Barbosa *de iure Eccl. lib.*1. *cap.*3. *nu.*13. *resol.* 11. *cit. in fine,* & *p.*6.*t.*1.*resol.*7. §. *Vnde ex his.*

27 Nomine autem Ecclesiæ non veniunt scalæ, atrium, porticus, tectum, &c. vt venire diximus nomine loci sacri in ordine ad suffragandum reo confugiendi: nam ibi eramus in fauorabilibus, hic sumus in odiosis. Idem dic de palatio Episcopi, domibus canonicorum, Monasterijs Religiosorum, &c. occidens ergo aliquem in scala, vel super tectum Ecclesiæ, non amittit immunitatem. Megala *in* 3. *p. cap.*2. *q.*1. *num.*17. *part.*3. *t.*1. *resol.*39. *& p.*6.*t.*1. *res.*7.§. *Oritur etiam.* Etiam si in tali loco deliquerit sub spe confugiendi ad Ecclesiam, non obstante decreto Clem. VIII. ad Archiepiscopum Panorm. de quo benè Ciarlinius *cap.*10. *a num.*55. quia nimirum editum fuit pro casu particulari. Et ratio est, quia talis casus non excipitur in Const. & alioqui qui committit reseruatam sub spe Iubilæi, adhuc absolui potest virtute illius. Palaus *tom.*2.*tr.*11. *disput.*1. *punct.*9. *nu.*21. & alij. contra Danzam *tom.*1. *tit. de immun. cap.*2. *num.*6. Idemque procedere in terminis iuris communis, tradit Suarez *lib.*3. *cap.*11. *num.*9. contra Couarruuiam. *p.*6. *t.*1. *res.* 10. Qui etiam citra mutilationem & mortem, vulneraret actu confitentem in Ecclesia absque hæresi, gauderet adhuc immunitate. Sicut etiam, si occideret confitentem extra Ecclesiam, aut infirmum, dum sacro oleo vngitur, &cet. quia similiter hæc delicta non excipiuntur. Solum ergo propter atrocitatem delicti, consuli posset Summus Pontifex. contra Trullench. *in decal. to.*1. *lib.*1. *cap.*11. *dub.*3. *nu.*21. *p.*6.*t.*1. *res.*26.§. *Quæro duodecimò.*

Homicidum proditorium.

28 TERTIVM delictum exceptum, est HOMICIDIVM PRODITORIVM, quod intelligendum est etiam de consummato per effectum mortis secutū: nam verba Bullæ sunt præteriti temporis perfecti, quæ demonstrant actum consummatum, *l.*1. §. *hæc verba, ff. quod quisque iur.* Idque etiam in terminis iuris communis, ex cap.1. *de homicid.* tenent DD. quos citat, & sequitur Farinacius *cap.*9. nu.55. contra Sarpum *fol.*47. *p.*1.*t.*1. *res.*4. *&* 18. *p.*4. *t.*1. *res.*83. *& p.*6.*t.*1. *res.*12. Vnde ineptè extenditur à Bobadilla *to.*1. *lib.*2. *c.* 14. *nu.*44. ad alapas, aut fustigationes viro nobili proditoriè inflictas. *p.*1.*t.*1. *resol.*31. Item intelligi debet de homicidio cōsummato physicè per ipsummet proditorem: vnde si quis per insidias aliquem eò ducit, vbi ab alio occidetur, non priuabitur immunitate. contra Peregrin. *c.*7. *nu.*9. *res.*12. *citat.* §. *Notandum est tamen.* Sicut etiamsi testis per falsam depositionē esset causa,

quòd

quòd aliquis suspenderetur. Palaus *punct.* 10. *n.* 8. *p.* 6. *t.* 1. *ref.* 26. §. *Quaero vndecimò.* † *& remissiuè olim p.* 1. *t.* 1. *ref.* 19. & *p.* 4. *t.* 1. *ref.* 104. §. *Sed quid* †. Porrò non est homicidium proditorium, si quis inimicum occidat ex animo praemeditato, &, vt vulgo dicitur, *appostatè*, quod proinde gaudet immunitate. Caball. *de hom. nu.* 388. contra Sarpum *fol.* 48. Etiam in terminis iuris communis. Suarez *de relig. to.* 1. *lib.* 3. *cap.* 11. *nu.* 13. & practicatum Castellae ex determinatione supremi Concilij, testatur Villalobos *tom.* 2. *t.* 39. *diff.* 7. *nu.* 12. *p.* 6. *t.* 1. *ref.* 13. Nec homicidium per sclopum à tergo, vt ex sacra Congregat. *die* 2. *Augusti* 1619. obseruat Barbosa *lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 62. Nec homicidium per insidias tantum (*p.* 1. *t.* 1. *resol.* 33.) vt per venenum; sed debet accedere simulata amicitia cum eo, cum quo nullus praecesserat rancor, & qui proinde non debuit praecauere. Et sic intelligenda Sacra Congregat. dum die 3. *Decemb. ann.* 1632. declarauit, occidentem veneno, non gaudere immunitate: nam si occidatur inimicus veneno, aut dum dormit &c. non verè proditoriè occiditur, cum praecauere debuerit. Et sic declarauit Clem. VIII. Archiepiscopo Panormi 6. *Februarij* 1597. docentq. Peregrinus, Bonacina, Farinacius & alij quibus adde Palaum *punct.* 9. *n.* 26. contra Felinum *c.* 1. *de hom. nu.* 1. & alios communiter. *p.* 1. *t.* 1. *resol.* 5. *&* 36. & *p.* 6. *t.* 1. *ref.* 12. §. *Nota etiam.* Et procedit etiam, si filius insidiosè occideret patrem inimicum, contra Barbosam *c.* 3. *nu.* 65. *p.* 6. *t.* 1. *ref.* 26. Aut amicum reconciliatum, cum quo non sit reassumpta stricta amicitia per cohabitationem, aut commessationes: nam alias inimicus reconciliatus habendus pro inimico. sic Curia Archiepisc. Neap. apud Riccium *p.* 1. *dec.* 168. *n.* 2. contra Gambacurt. *l.* 5. *cap.* 28. *n.* 3. *p.* 1. *t.* 1. *ref.* 35. *& p.* 4. *t.* 1. *ref.* 34. Et procedit etiam, si occisor dederat fideiussionem de non offendendo; nam adhuc se tueri debebat, & praesumere perseuerantiam odij. Marinus *c.* 174. *n.* 3. contra Peregrin. *c.* 7. *n.* 10. *ref.* 34. cit. Denique, non est homicidium proditorium, si veneno occidatur in vtero matris; quia in infantem, qui non est capax doli, non cadit proditio. Bonacina *to.* 3. *disput.* 2. *q.* 3. *punct.* 16. §. 8. *nu.* 8. contra Peregrinum *c.* 3. *nu.* 8. *p.* 3. *t.* 1. *ref.* 72. Et si proditoriè occidatur à Christiano infidelis, non est censendum delictum exceptum, quia non videtur noster proximus, qui non communicat nobiscum in fide, Ecclesia, & Sacramentis. Constitutio autem excipit homicidium proditorium proximi. Bonacina *in decal. disp.* 7. *q.* 3. contra Palaum *punct.* 9. *nu.* 31. *p.* 4. *t.* 1. *resol.* 105.

29 QVARTVM delictum, quod in Gregor. Constit. excipitur, est ASSASSINIVM. Assassinium dicitur, cùm quis aliquem conducit ad occidendum, aut mercede conductus, aliquem occidit. Et absente mandante, vt ait Farinac. *c.* 8. *n.* 132. *&* 133. *p.* 1. *t.* 1. *ref.* 18. §. *Non reticebo, & p.* 6. *t.* 1. *ref.* 11. §. *Secundò.* Et pressè etiam sumi debet pro eo, qui per assassinum occidit physicè, nō moraliter, vt esset testis pecunia corruptus in causa mortis; quem licèt *in p.* 1. *t.* 1. *ref.* 19. docuerim non gaudere immunitate, nunc existimo, saltem consulendum esse summum Pontificem: nam Bonacina *vbi sup. punct.* 6. §. 3. *n.* 8. ait gaudere. *p.* 4. *t.* 1. *ref.* 104. Item non debet intelligi de mediatore assassinij, aut complice. DD. *in c. pro humani de hom. in* 6. & decidit sacrum Concilium *an.* 1615. apud Rouitum *in prag.* 1. *de assass. n.* 49. *p.* 4. *t.* 1. *ref.* 33. *& p.* 6. *t.* 1. *ref.* 11. *in fine.* Rursus, assassinium debet esse consummatum secuta morte, vt de homicidio proditorio diximus: aliàs assassinus gaudebit immunitate, etiam si ad actum proximum, nempe ad vulnerationem, deuenerit: quamuis oppositum docuerim *p.* 1. *t.* 1. *ref.* 18. cum Peregrino *c.* 7. *n.* 37. nam si assassinus quem vulneret citra mortem, non punitur poena ordinaria assassinij, vt non contemnendi DD. apud Farinac. *q.* 123. *insp.* 4. *nu.* 155. vnde cum haec opinio sit mitior & fauorabilis, in fauorem Ecclesiarum amplecti debet. Sic Layman *lib.* 4. *t.* 9. *cap.* 3. *num.* 9. & Palaus *punct.* 9. *num.* 38. Assassinium.

vbi mandantem assassinum, etiam morte non secuta, non gaudere, inquit, iuxta cap. 1. *de hom. in 6.* nam ibi assassinus dicitur (& siue mors sequatur, siue non, assassinij pœnis puniendus) mandans assassinium, non mandatarius. Imò Bocerus nouissimè *de hom. lib. 1. cap. 3. nu. 4.* ità explicat c. 1. *cit.* vt velit, conductum ad occidendum non debere dici assassinum. Sed DD. communiter contrarium docent. Verum, non dicitur assassinus, per pecuniam occidens, aut occidere mandans communem inimicum. Farinac. *c. 8. nu. 132. & 133. Ibid. §. Non reticebo, & p. 6. t. 1. res. 11. §. Vnde primò.* Aut per pecuniam occidens infidelem, qui non est noster proximus, vt supra dictum est *p. 4. t. 1. res. 105. §. Notandum.* & etiam si sit, textus *in c. 1. de homic.* exprimit proximum Christianum. Couarruu. *lib. 2. c. 20. nu. 10.* & post Bullam Greg. Nouarius *in concl. nou. iur. pont. concl. 43. nu. 21.* vbi ait, occisum non censeri Christianum, nisi à fisco vel accusatore probetur. Olsdefob verò *in caut. crim. tit. 2. cons. 10. nu. 7.* putat, onus huius probationis incumbere reo. *p. 6. t. 1. resol. 11. à §. Sed quoad.* Nota etiam, non dici assassinum, qui homicidium committeret, solùm vt complaceret alieni. Hondedeus *cons. 93. nu. 68. lib. 2 res. 11. cit. in fine.* Aut per alterius preces, contra Villadegio *polit. c. 3. nu. 215. p. 1. t. 1. res. 18. §. Non reticebo.* Aut per promissionem pretij vel mercedis generalem & incertam, vt si quis promittat sicario, se nunquam ei defecturum in necessitatibus Baldus *cons. 385.* & in terminis Bullæ Greg. Palaus *punct. 9. nu. 34.* Aut rei non existentis in sua potestate; vt si quis promitteret aliquam in vxorem, aut filius Principis officium à patre impetrandum. Bossius *de mand. ad hom. nu. 35.* Aut si promissionem vel oblationem sicarius non acceptauit. Riminal. iun. *consil. 685. num. 12 vol. 6.* qui *num. 14.* dicit, non sufficere illam præsumptionem, quod sicarius homicidium perpetrauerit, acceptata intrinsecus promissione. Aut denique, si sicarius, paruam pecuniæ quantitatem accepit, quæ ad tale facinus animum inclinare non potuit. Vulpellus *cons. 143. nu 9.* contra Palaum *vbi sup p. 6. t. 1. resol. 11. à §. Notandum est.*

Crimen læsæ maiestatis in personam Principis.

30 QVINTO à priuilegio immunitatis excipitur CRIMEN LÆSÆ MAIESTATIS in personam Principis, quod intelligitur de Principe supremo, vt sunt Reges, & alij, qui superiorem in temporalibus non recognoscunt (item de Cardinalibus, qui cum Summo Pontifice faciunt vnum corpus, & sunt Principes Ecclesiæ, habentque simul cum Regibus Maiestatem.) Peregrin. *c. 11. nu. 1. p. 5. t. 2. res. 86.* Vnde ratam habens Cardinalis occisionem suo nomine factam, secundùm ipsum non gaudet immunitate. *Ibid. res. 87. in fine.* (sicut secundum Italiam *de immun. lib. 1. c. 5. §. 7 nu. 52.* non reuelantes coniurationem & machinationem contra Cardinales & Reges *Ibid. res. 90.*) quos sicut & defensores, receptatoresque interficientium Cardinales, custodiendos puto, & interim consulendum Summum Pontificem *Ibid. & resol 91. eiusdem Tractat. in fine*, non reuelantes verò gaudere immunitate, cum Bonacina *to. 2. disp 39. c. 7. punct. 7. nu. 11. p. 6. t. 1. res. 18. in fine, & referenter olim p. 1. t. 1. res. 7. in fine.* Imò Farinac. *n. 185.* etiam occisores ipsos Cardinalium & Episcoporum gaudere putat, aut saltem de ijs consulendum esse Summum Pontificem. *Ibid. res. 20.* in fine (& sic faciendum puto, *res. 87. cit. in fine.*) Minimè tamen de Comitibus, Marchionibus, Ducibus, & Principibus vassallis Regis. Farinac. *c. 13. nu. 187.* contra Gambacurta *lib. 5. cap. 44. p. 1. t. 1. res. 6.* Nec de Fisco regio, aut Iustitiæ Præside. Idem Farinac. *n. 192. ibid. res. 20.* Nec etiam de Consiliaribus, Oratoribus, Proregibus, fratribus vel vxore ipsius Regis; quia Bulla solùm excipit coniurationem in personam ipsius Principis. Ita in terminis Bullæ Bonacina *punct. 6. § 6. nu. 3.* & in terminis iuris communis Guttierez *lib. 4. q. 4. nu. 3. p. 6. t. 1. res. 18.* Et qui Regem offenderet circa personam, gauderet immunitate. Vnde non sunt

immu-

immunitate priuandi monetarij: siue qui monetam falsam cudunt, siue qui veram tondent, vt ait Peregrin. *c.10.n.10 & c.6.nu.11.p.1.tr.1.res.7.& p.6. tr.1.res.19.* Et multo minus fraudantes vectigalia, vt ait Villalobos *diff.7. n.17.* non obstantib. legibus contrarijs Imperatorum, quæ omnes corriguntur per cap. *inter alia de immun.* & per Bullam *p.6.tr.1.res.20.* Item non debet priuari immunitate offendens statuam, vel imaginem Principis; faciens se Regem, cum non sit; offendens eum, qui habet à Rege saluum conductum; coniurans de tradendo Regno, vel Ciuitate, quia in his offenditur dignitas Regis, non persona, & Bulla excipit offendentem personam Principis, cuius ipse vassallus sit ratione originis, vel domicilij. Quidquid contra hæc insurgat Sarpus *fol.51.* qui si in Historijs versatus fuisset, inuenisset Pausaniam, accusatum apud Lacedemonios maiestatis, & ad Chalcidicæ Palladis refugium confugientem, euasisse impunitum *p.6 tr.1. res.18. §. Sed cess.tt. & olim ex parte in p.1 tr.1 res.7. & p.4.tr.1. resol.103.*

31 SEXTO excipitur LATRONES PVBLICI, & GRASSATORES VIARVM. Intellige *publicarum*; nam nomen *via* denotat viam publicam. Ambrosin.*c.3.n.5.* & alij. Et latrocinium, seu grassationem multoties iteratam: nam non est publicus latro, qui semel aut iterum deprædatus est; sicut nec publica meretrix, quæ semel aut bis fornicata; aut publicus vsurarius, qui semel tantum commisit vsuram l. *quis sit fugitiuus, §. errorem,* & l. *sciendum. §. illud, ff. de edilit. &* Panorm. *in c.1. de sud.n.4.* Et ita hanc sententiam tenent communiter Canonistæ apud Igneum *in l.3. §. subuertitur nu.107. ff. ad syll.* quibus adde Nouar.*n.45.* qui ex Suar. & alijs docet *nu.46.* non esse priuandum immunitate grassatorem viarum, si sæpius delicta tentauerit, sed non perfecerit; quia exceptio intelligi debet de delicto consummato. Nec obstat in Sicilia *pragm.1.tit.47. sub tit. de furt. & rap.* ex qua morte plectuntur etiam, qui semel viatores in via publica spoliassent. nam hæc lex laicalis nihil operari potest in ordine ad priuilegium immunitatis, vt contra Italiam *lib.1.c.5.§ 1.n.20* Peguera *decis.410.* & Mastrill. *de indulto c.33. nu.7.p.6.tr.1. res.15.* Ex quibus sequitur, non esse immunitate priuandos tamquam publicos latrones in primis decoctores, vulgò *falliti*, contra Sarpum *c.5.fol.50.* quamuis propter aliquam similitudinem latronibus publicis à Pio V. æquipararentur. Sic Farinac. *tom.1.cons.76.nu.13.* & alij *p.1.tr.1. res.31.p.4.tr.1.res.47.§. Notandum, & 83.§. Notandum est etiam hic. & par.6. tr.1.res.17.* Nec fraudantes regia tributa (*p.6.cit.res.20.*) obligatos ad quæcumque debita, etiam publica, vt exactor tributorum, aut ex administratione aliqua v.g. tutela, & obligatos ad publica ratiocinia. *Ibid. §. Vnde, & p.1.tr.1.res.32.in fine.* Nec raptores virginum, aut monialium *p.6.tract.1. res.14.* Aut denique captiuantes personas, ob pretium redemptionis, nisi id sæpius fecerint in vijs publicis, campis, aut Vrbium vijs. Nam, si qui secretò per nuntios, aut litteras, personas aliquas sub comminatione composuerint, non sunt dicendi publici latrones, aut grassatores, vt contra Nouarium *nu.44.* Maranta *p.2.res.46.nu.10.ibid.res.15.à §. Sed hic obiter.* Publicum latrocinium, & grassatio viarum.

32 VLTIMVM denique delictum, quod in Gregorij Constitutione excipitur, est AGRORVM DEPOPVLATIO, quæ cum Barbosa *capit.3. num.87.* intelligi debet tàm de nocturna, quàm de diurna. nam licet in iure communi excepta solùm fuisset nocturna; Bulla tamen Greg. ly *nocturnæ*, non apposuit, nec se refert ad ius commune, vt ait Palaus *punct.9. nu.5.* nam illud corrigit, vt dictum est. *num.16. p.6. t.1. res.15. à §. Verum.* Incendiarij tamen, licet depopulatoribus similes, non sunt ab immunitate excludendi; quia odia extendi non debent. Palaus *punct.10. num.9.* & alij, contra Sarpum *fol.50.* Vnde, si quis Ecclesiam deprædaturus, ius fores combureret, gauderet adhuc immunitate Peregrin. *c.12.nu.15. Ibid. res.16.* Agrorumve populatio.

IMMUNITAS ECCLESIARUM

Quoad effectus.

Immunitatis effectus sunt, quòd reus non possit extrahi ab Ecclesia per ministros laicos, nisi in casibus exceptis. Et tunc cum consensu Episcopi.

33 IN ordine ad Iudicem laicum primus effectus immunitatis est, vt reus in loco sacro existens, non possit inuitus à laicis ministris abstrahi. Etiam si non gaudent immunitate; nam tunc requiritur licentia Episcopi, vt dictum est, *n.*20. & interim non potest brachio apprehensus detineri ne fugiat, aut ad Episcopum duci; si Ecclesiastici quærant illum dimittere. nam in his omnibus fit irreuerentia loco sacro. Peregrin. *cap.*13. *nu.*10.*p.*1.*tr.*1.*ref.*8. Etiam si detentus à satellitib. in Ecclesiam intret secum illos trahens. Palaus *punct.*7.*n.*11.& determinatum fuit in Curia Episcopali Agrigent. contra Pegueram *decis.*251.*p.*3.*tr.*1.*ref.*36.*p.*4.*t.*1.*ref.*106.*& p.*6.*tr.*1.*ref.*27.§.*Ad alium.* Etiam si vt intret, vim faciat, & satellites vulneret cum magna sanguinis effusione in ipsa Ecclesia. Farinac. *c.*16. *nu.* 227.*p.*1.*tr.*1.*ref.*13. Et multò magis procedit, si in Ecclesiam confugiat, de satellitum manibus ereptus per seipsum, vt ait Nouar. *n.*14. vel etiam ab aliis, contra ipsum *ibid.* quia est par ratio, & reus in vtroq; casu liber in Ecclesiam confugit. Gaudentq; qui eum de manu satellitum eripuerunt, quamuis alioqui maxima pœna digni. nam licèt hoc delictum sit læsæ maiestatis, non est tamen in personam Principis. Dices cum Nouario: quando reus de manibus satellitum ab aliis eripitur, satellites sua possessione per vim spoliantur, ergo in illam remitti debent, sicut si reus ab Ecclesia per vim extrahitur restitui ei debet. Respondeo, in tali casu non Ecclesiam sed alios spoliasse satellites, & reũ in ipsam liberè introisse: in alio verò iudicẽ seculare reũ ab Ecclesia per vim extrahere, & ideò paritatẽ nõ currere. *p.*6.*t.*1.*r.*27. §.*Verũ.*

Quomodocumq; in locum sacrum peruenerit.

Et si extrahatur extra casus exceptos, restitui debeat.

34 † Adde, quòd Ecclesia habet ius suum à Deo, aut à Papa, & ideò, cum nulli alii subiecta sit, non potest illo spoliari vllo modo absque Papæ consensu †. siue reus subdolis verbis, & fallaciis; extrahatur; vt Bobadilla *to.*1. *lib.*2.*c.*14.*n.*80 (*p.*1.*tr.*1. *ref* 26) siue vi, aut dolo, vt Megala *in* 3.*part. lib.*4 *c.*2.*q.*1.*n.*32.(*p.*1.*tr.*1.*ref.* 16.) siue per Episcopi concessionem, vt supra dictum est, *n.*20. etiam si ipsemet reus per vim, aut dolum extractus, &c. renunciet priuilegio immunitatis (nam debet id facere restitutus Ecclesiæ, cui primariò fauet priuilegium, & tunc non permittendo se ligare in Ecclesia, sed liber ab Ecclesia exeundo, vt Farinac. *c.*19.*nu.* 304.*p.*6 *tr.*1.*ref.*32. *qu.*5.) Aut si sic extractus commisisset delictum pertinens ad forum laicale: nam qui prior est tempore, potior est iure; & non debet Ecclesia sua immunitate priuari ob iniustam extractionem. Peregrin. *c.*15. *n.*25. contra Gamam *decis.*57.*ibid. qu.*4 Adde quòd Bulla loquitur disiunctiuè, *capiunt, vel incarcerant*, &c. & ideò intelligenda est comprehendere etiam iudicem, qui quomodocunq; captum, vel extractum, incarcerat, &c. Bonacina *in dec. disp.*3.*q.*7 *punct.*9.*nu.*10.*p* 4.*tr.*1.*ref.*102. Qui etiam tenetur ad restitutionem reo omnium damnorum, quæ inde passus est: quia peccat contra iustitiam, priuando iure suo, primò, Ecclesiam reum tuendi, deinde ipsum, vt ab Ecclesia tueretur. Suarez *c.*13. *n.*15. & alii. Nec obstat D.Thom. dum *in* 2.2.*q.*59. *art.*2. dicit, extrahentem reum ab Ecclesia committere solùm sacrilegium, nam intelligit primariò, non etiam consecutiuè, quatenus supposita immunitate competat reo tuitionis ius: & si expositio non placet, dic ab eo transeunter dictum, & gratia exempli, in quo non requiritur veritas. *p.*6.*tr.*1.*ref.*32. § *Quæro tertiò.*

Et restitui ei omnia damna emergentia.

Et si in Ecclesiam confugiat post captum.

35 † Iurisdictio verò iudicis laici est à populo, & Ecclesiæ potestati subiecta, qua proinde Summus Pontifex in aliquo casu spoliare eũ potest in fine supernaturalẽ, vt in hoc casu ad maiorẽ Dei, & sacrorũ locorũ pro-

pter

pter ipsum, reuerentiã. Censetur autẽ eum spoliasse in omnib. casib. qui nõ excipiuntur, dum in omnib. casib. reũ gaudere mandat immunitate præter exceptos †. Et cũ non distinguat de reo ante, vel post captutã, vel sententiã, dicendũ est gaudere etiãsi in Ecclesia cõfugiat, per seipsum, vel alios à birruariis elapsus, vel etiã cum ipsismet birruariis eò tractis per vim, vt supra dictum est: aut à carceribus, effractis foribus, fugiens, vt Nouar. *c.* 10. *nu.* 11. & alij contra Petrũ de Gregorio *in syntag. lib.* 33. *c.* 22. *n.* 21. siue ab eis dimissus sub iuramento redeundi, nã fides data, & iuramentum non tollit priuilegium immunitatis. nec in hoc casu ab Episcopo dari potest licentia extrahendi sub cautione de impunitate pœnæ corporalis, vt Palaus *punct.* 7. *n.* 13. *p.* 1. *tr.* 1. *res.* 19. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 37. & *p.* 6. *tr.* 1. *res.* 22. *in fine*, & 26. *q.* 5. Siue deniq; ad triremes, verbera, vel vltimum etiam suppliciũ damnatus, ad Ecclesiam confugerit contra Sarpum *fol.* 54. Trullench *in decal. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *dub.* 3. *nu.* 19. & alij multi. Dices: damnatus ad triremes efficitur seruus pœnæ. Ergo nõ est ab Ecclesia protegẽdus; quia Ecclesia nõ protegit seruos à dominis fugiẽtes, *c. inter alia*, §. *si verò seruus de immun.* & *alibi.* Respõdeo pri. mò: nego antecedẽs: nã hodie nullus per condemnationem ad aliquod opus publicũ, etiã perpetuum, efficitur seruus pœnæ, vt ex auth. *sed hodie, C. de donat.* Correa *p.* 2. *nu.* 9. Respõdeo secũdò: Etiã si tales seruis æquipararentur, adhuc verè reos esse, quales nõ sunt serui à dominis fugientes, priusquã in Ecclesiã se receperint, & ideo nõ esse paritatẽ. *p.* 1. *t.* 1. *res.* 40. *p.* 3. *t.* 1. *res.* 37. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 47. & *p.* 6. *tr.* 1. *res.* 22. Cùm vero reus ad furcam ducitur per Ecclesiã, Peregrin. *c.* 5. *nu.* 8. gaudere inquit immunitate, si sit alius locus, vnde duci possit, si verò nõ sit alius locus, nõ gaudere. Megala absolutè gaudere, inquit *cons.* 46. Bobabilla absolute nõ gaudere, *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 61. & hic quidẽ, in rigore iuris verius, ille verò magis piè, & ideò amplectẽdus, *p.* 1. *tr.* 1. *res.* 30.

Condemnationem &c. adhuc gaudeat.

Et si per Ecclesiam transit reus, dum trahitur ad supplicium, liberari debet.

36 Secundus effectus immunitatis est, vt reus, dũ est in Ecclesia, vel loco sacro, nõ dicatur esse in territorio Principis: nã Ecclesia secundùm Aymõ *cons.* 908. *nu.* 6. *lib.* 5. & alios non est propriè de territorio Principis. Vel dic, quòd licèt ratione situs verè sit in territorio Principis tamẽ quoad effectus iuris, & præcipuè ad ligãdũ hominẽ statuto, nõ ita: vnde legistæ *in l. fin. ff. de iurisd. omn. iud.* dicũt æquiparari inter se, esse in loco territorii exẽpto, & nõ esse in territorio. Et quibus infertur, bannitũ dũ manet in Ecclesia patriæ, nõ frãgere exiliũ, nec ab ea extrahi posse, si non est bannitus ob deiictũ exceptũ, vt Sanch. *in opusc. t.* 2. *lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 8. *n* 24. & alij præsertim, quòd bãnitus in alieno territorio capi nõ potest, vt Azeued. *lib.* 1. *tit.* 2. *c.* 3. *nu.* 7. *p.* 4. *t.* 1. *res.* 92. & *p.* 6. *t.* 1. *res.* 21. Et multò minus in Ecclesia occidi, quãuis statutũ sit, vt impunè occidi possit. Peregr. *c.* 5. *n.* 11. nã occidẽs incurret excõmunic. papalẽ tãquã violator immunitatis, iuxta dicta *n.* 17 *ibid res.* 21. *in fi.* Nõ pôt et per laicos ministros armis spoliari, aut reb. furtiuis Ciarlin *c.* 10 *num.* 16. Marãta, & alij, cõtra Nald. V. *eccles. n.* 5 *p.* 1. *t.* 1. *r.* 8 & *p.* 6. *t.* 1. *r* 8. & 9. § *Verũ.*

Secundo reus dum est in Ecclesia, non dicitur esse propriè in territorio Principis.

37 Tertius effectus est, vt reus, dum est in Ecclesia, non possit à Iudice laico ad aliquam pœnam damnari. & si semel à Iudice Ecclesiastico mulctabitur vt infra, non poterit de cætero pro eodem delicto criminaliter accusari, inquiri, aut iudicari, vt tradit Gloss. *in c. reum* 17. *q.* 4. *v. vel ad mortem*, Archid. *ibid nu.* 3. & alij. aliàs enim nec priuilegium immunitatis aliquid iuuaret, & reus bis puniri posset pro eodem delicto. *p.* 6. *t.* 1. *res.* 33. §. *Sed hic obiter.* Adde, Oldradum *consil.* 154. *in fine.* Azorium *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 9. *qu.* 12. & alios non ignobiles, docuisse, quòd reus, qui ad Ecclesiam in delictis non exceptis confugiens, ab ea postea liber egreditur, non possit à iudice laico corporali pœna puniri, quam opinionem Perficus *libr.* 1. *cap.* 9. *dub.* 12. *nu.* 121. ait de iure veriorẽ esse, quia statim ac reus Ecclesiã ingreditur, gaudere debet immunitate. Et quidquid sit de huius opinionis veritate,

Vnde nec ab eo damnari potest.

Etiam post egressum si ab Ecclesiastico damnatus fuit.

ea

ea saltem practicari omnino debet in quatuor casib. nimirum, quando reus à Iudice Ecclesiastico condemnatus fuit, vt diximus; quando extrahitur in casibus non exceptis, aut in exceptis, absque licentia Episcopi, & quando in casibus non exceptis ab Episcopo curiæ laicæ remittitur, præmissa cautione de delinquentis impunitate quoad omnem pœnam corporalem, iuxta *cap. id constituimus, & c reum 17. q. 4.* sed hic vltimus post Const. Greg. non videtur locum habere, vt obseruat Ambrosinus *c. 11. n. 6.* quia in ea permittitur reus concedi solùm in casibus exceptis, pro quibus etiam corporaliter puniri poterit. Sunt autem pœnæ corporales, mors, triremes, exilium, carcer perpetuus, seruitus perpetua, & verbera, vt Suar *de relig. tom. 1. tr. 2. lib. 3. c. 12. nu. 6. p. 6. tr. 1. ref. 33. & ex parte etiam in p. 1. tr. 1. ref. 12.*

Reus gaudens immunitate, non debet ea priuari ob delictum exceptum, postea commissum.

38 Petes hic primò: An reus confugiens ad Ecclesiam ob delictum non exceptum, committens postea delictum exceptum, extrahi possit tam pro delicto excepto, quàm pro non excepto? Affirmatiuè respondet Peregr. *c. 6. n. 10.* de eo qui in Ecclesia mutilationem vel homicidium perpetrasset, quia ob iniuriam semel illatam dignus foret, qui immunitatis priuilegio generaliter priuaretur. Sed licèt talis reus id mereatur, quia tamen talis pœna in Constitut ei non infligitur, & omnia delicta præter excepta immunia esse declarantur, contrarium tenendum est cum Palao *punct. 10. num. 12* & aliis *par. 6. tract. 1. ref. 26. qu. 14.*

Et cum extrahitur in casu non excepto, restitui debet eidem Ecclesiæ, à qua fuit extractus.

39 Petes secundò: Cuinam restituendus est reus ab Ecclesia extractus, in casu, quo gaudere debet immunitate? Palaus *pun. 11. nu. 13.* non oportere inquit, quòd eidem Ecclesiæ restituatur, sed satis esse, quòd restituatur alicui Ecclesiæ æquè tutæ commodæ: quia hoc priuilegium pro omnibus Ecclesijs vnitum est, & sicut per extractationem ab vna omnis violatur, sic per restitutionem factam vni, omnibus satisfit. Item sufficere, quòd restituatur Episcopo, vel eius Vicario; quia Episcopus repræsentat Ecclesiam. Farinac. *tom. 2. conf. 168. n. 49. in fine.* distinguit: & si reus petat restitui eidem Ecclesiæ, restituendum esse, si verò non petat, restitui posse alteri Ecclesiæ, vel Episcopo. Ego verò absolutè teneo cum Barbosa *ca. 3. nu. 54.* restituendum esse eidem Ecclesiæ, à qua extractus fuit, quod declarauit S. Congreg. Immun. an. 1632. apud ipsum *p. 6. tr. 1. ref. 27.*

Episcopus verò non potest reum concedere, præter casus exceptos.

Et debet eum alimentare, si oportet.

40 In ordine autem ad Episcopum, & Iudicem Ecclesiasticum, Ecclesiæ immunitas operatur primò, quòd reus in Ecclesiam confugiens, non possit ab eo Curiæ laicali concedi, nisi per probationes in sua Curia euidenter cõstet, reum non gaudere immunitate, iuxta dicta *n. 20.* Et dum est in Ecclesia, si aliunde viuere non potest, ab eo alimentari debeat, *præsenti, § fanè. C. de his, qui ad Eccl. confug.* & DD quos ad satietatem adducit Farinac. *c. 19. num. 256 p. 6. tr. 1. ref. 33. §. Et tandem.*

Et punire.

Non tamen corporaliter.

41 Secundò, reus in Ecclesia existens, non potest pro delicto non excepto puniri ab Episcopo corporaliter, vt triremibus, exilio, &c. supra enumeratis, ca. *inter alia de immun.* ibi: *neque damnari debet ad mortem, vel ad pœnam,* & cap. *id constituimus 17. quæst. 4.* ibi: *de morte, debilitate, & omni pœnarum genere sint securi.* Farinac. *cap. 21. num. 335.* & alij multi. Suar. *cap. 12. num. 6.* cum alijs neotericis. Sed solùm pœna pecuniaria, & ad damna, & interesse secuta ei, in quem deliquit; vel si pecuniam non habet, pœna aliqua corporali nõ multum afflictiua, nam hoc erit per accidens. Vide Farin. *ibid.* Palaum *punc. 11. num. 10.* & alios penès ipsos. Quas quidem pœnas non solùm possunt; sed etiam debent Episcopi reis imponere, iuxta cap. *inter alia,* cu. ibi: *qui ad Ecclesiam confugit, legitimè puniendus sit de eo, quod iniquè fecit,* &c aliter iniustitiam facere, & delinquere, tradunt communiter Canonistæ *in d. cap. inter alia.* Hostiensis *n. 1.* Ioannes Andr. *n. 5.* Anchar. *n. 2.* Abbas *n. 13 par. 6. tract. 1. ref. 33. à §. Sed hic obser.*

42 No-

42 Notandum est etiam hic, debitores fraudulentos cum bonis ad Ecclesiam confugientes, non debere ibi multo tempore tolerari, sed ab Ecclesia eijci, vt S. Congreg Episc. in vna Baren. die 12. Mart. 1600. Quæ etiam die 1. Decemb. 1617. decreuit, quòd decoctores res, & bona in creditorum preiudicium ad Ecclesias transportare non debent; sed Iudici sæculari consignanda sunt, vt illas, & illa, cui de iure, adiudicet. *p.6. tr. 1. res. 17. in fine*. Et debitores fraudulentos non diù sonere.

IMMVNITAS

Ecclesiastica.

1 † Ecclesiastica immunitas, seu libertas, est facultas Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum faciendi quidquid sibi libuerit, nisi quod vi aut iure prohibentur: vel melius, est exemptio Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum bonorũ, causarum, & personarum à iurisdictione Principis laici, vnde hoc priuilegium quadruplex est, locale, de quo hactenus V. *Immunitas Ecclesiarum*, reale, de quo V. *Gabella*; personale de quo in sequentibus, & actionale, de quo V. *Iudex Ecclesiasticus*, & V. *Iudex laicus*: & iterum de omnib. V *Princeps*, & V. *Statutum laicale*. Diximus autem *sup. n. 15.* priuilegium locale Ecclesiarum tuẽdi reos ad eas confugiẽtes, esse de iure diuino. Circa personale, & reale. Immunitas Ecclesiastica quadruplex est.

2 Cutell. *in C. leg. sicul fol. 301.* & alij, dicunt, immunitatem seu exemptionẽ Clericorum à potestate laicali ortum habuisse à iure ciuili, & Palat. in 4. *d.25. disp. 5.* putat primò concessam esse à Constantino. Salgad. verò de *prot. reg. to. 1. p. 1. c. 1. præl. 1. n. 51.* à Iustiniano Less. *li. 2. ca 33. dub. 4. n. 30.* Sot. *in 4. d. 25. q. 2. art. 2. concl. 3.* & alij Theologi dicunt, in spiritalib. esse de iure diuino, in temporalib. verò, de iure Pontificio, sed diuino maximè consonã. Sed prima sententia communiter reprobatur: nam quamuis ex Imperatoribus Constantinus immunitatem primus acceptasse videatur, tamen in Concil. Aquilar. & Matiscon. II. dicitur, ortum eam habuisse à tempore nascẽtis Ecclesiæ. Quod contra Paulum Seruitam probat Bellarm. *fol. 7. ex 1. ad Tim. 5.* Contra secundam etiam est, quia in S. Canonib. sæpissimè inculcatur, Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum immunitatem quoad personas, & bona esse de iure diuino, aut de ordinatione constitutam, vt videre est in Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. 46 & sub Leone X. sess in Trid. *sess. 25. c. 20. in cap. quamquam de cens.* in can. *si Imperator dist. 96* can. Syluest. 11. q. 1. can. *relatum eod.* & alibi. Neq; dicas cum Molina *de iust. tom. 1. tr. 2. disp. 31. n. 6.* Concilia, & Pontifices sumere ius diuinum latè pro Canonico. Nam præterquam quòd ius diuinum in locis citatis distinguitur ab humano, & consequenter à Canonico, hæc responsio nullo pacto aptari potest Tridentino, quod Dei ordinationem, & canonicas sanctiones expressè distinguit. Et quoad forum Clericorum.

3 Dicendum igitur, immunitatẽ Ecclesię, & Ecclesiasticorum immediatè à iure diuino, deinde verò à Canonico statutam esse. Et ita tenent communiter Canonistæ, compluresq; Theologi cum Azorio *p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1.* Laym. *lib. 4. tr. 9 c 8. n. 1.* Filliucio *to. 1. tr. 16. c. 11. nu. 316.* & nouissimè Rota Romana coram Cardinali Mellino *in vna Albanen. die 28. Iun. 1630.* Neq; obstat, quod in sacris litteris de immunitate non habeatur locus; nam non omnia ad salutem & Ecclesiæ statum necessaria habentur in scripturis, vt videre est de materia & forma aliquorum Sacramentorum, quę nõ nisi per traditionem ab Apostolis ad nos peruenerunt. quod ipsum de immunitate dici debet, si Conciliis fides habenda est, eam à iure diuino procedere affirmantibus. Et sic respondet Rota *ibid.* cũ Granado in *3. p. contr. 9. tr. 4 disp. 4. sect. 2.* Est de iure diuino, & Canonico.

sect.2.n.16.p.5.tr.1.res.21.& olim p.1.tr.2.res.1. & p.7.tr.1.res.2.& 7.

Etiam in ciuilibus. 4 Quæ omnia procedunt quoad exemptionem Clericorum etiam in ciuilibus, vt habetur expressè in cap. *nullus Clericus* 11. q. 1. & in Trident. *sess.* 24. *cap.* 20. præter aliquos casus expressos in cap. *transmissa*, & cap. *vtrum de foro comp. p.4.tr.1.res.66.*

Et quoad omnia bona. 5 Et procedunt etiam quoad omnia Ecclesiasticorum bona, quomodocumque ad eos pertineant, vt latè Rota Romana *vbi sup.* nam eo ipso quòd bona Ecclesiæ, & Ecclesiasticos transeunt, à laicali iurisdictione eximuntur, & sub dominio Christi speciali iure constituuntur, qui sicut à tributis omnino immunis fuit *Matth.* 17. ita etiam Ecclesia eius sponsa, & Ecclesiastici eius familiares immunes esse debent. Et sanè non esset plenè exempta persona, nisi etiam eius bona essent exempta, vt tradit Abbas, & Canonistæ communiter *in c. Ecclesia S. Mariæ, & in cap. quæ Ecclesiarum, de const. p.2. tr.2.res.26.& 43.p.5.tr.1.res.27.& p.6.tr.3.res.7.§. Vnde ex his.*

Vnde non possunt ei derogare Principes. 6 Huic autē immunitati in primis non possunt derogare Reges, & Principes; non solùm quia est de iure diuino, aut saltem canonico, sed etiam dato, quòd à iure ciuili ortum habuisset. Nam in primis quod semel cōcessum, & acceptatum est, non potest amplius repeti. Felin. *in c. Ecclesia S. Maria n.* 124. Deinde in hoc priuilegium consenserunt populi, à quibus Principes ipsi potestatem adepti sunt. Tertiò, quia Pontifices, & Concilia, quæ sunt supra ipsos, illud confirmarunt. Et hæc doctrina vera est non solùm de immunitate totius Ecclesiæ, sed etiam vnius Ecclesię tantùm, vt Genuens. *in pract. trienn.* 17. q. 450. *nu.* 2. quia per statutum contra immunitatem Ecclesiæ particularis semper præiudicatur cœteris indirectè, & illud ferentes excōmunicari videntur in Bulla Cœnæ ibi *quarumcumque Ecclesiarum quomodolibet præiudicatur.* Azor. *p.1.l.5.c.13.q.5.* & alij, cōtra Sousam in eum locum *c.16.disp.84.concl.5.nu.6.p.5.tr.1.res.14.* & antea *in p.1.tr.2.res.2. & 61. & in p.4.tr.1.res.82.§. Deinde.* Ex quibus sequitur, quòd si Princeps priuilegiū aliquod alicui Ecclesiæ, aut Ecclesiasticorum domui concederet, nō posset postea reuocare, *res.61.cit.* Vnde multò minus reuocari potest priuilegiū Constantini, vt Ecclesiæ ædificari possint per totum orbē, *c. futuram* 12. *q.* 1. quod toti Ecclesiæ concessum est, vt diximus V. *Ecclesia*, *n.*1. & *p* 7.*tr.1.res.*8.

Consuetudo. 7 Deinde contra priuilegium immunitatis non potest præualere consuetudo etiam immemorabilis, etiam mista laicorum, & Clericorum, etiā contra immunitatem partialem alicuius Ecclesiæ. Vide V. *Consuetudo, à n.*2.

Clerici ipsi. 8 Rursus, priuilegio immunitatis non possunt renunciare ipsimet Clerici, nec quoad patrimonialia: quia id ipsis interdictum est tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, 11. q. 1. can. *insolita*, & can. *placuit, extra de foro comp.* & ibi Abbas *n.*7. & DD. communiter. Ratio est, quia hoc priuilegium concessum est statui Clericorum generaliter, priuilegio autem communitatis

Cum Episcopo. nemo cedere potest, *cap. si diligenti, de foro compet.* Et procedit etiam de Episcopo, Farinac. *de inquis. q.8.n.13.p.1.tr.2.res.3.p.3.tr.1.res.29.*

Aut Summo Pontifice. 9 Deniq; nec Summus Pontifex potest Ecclesiasticæ immunitati in vniuersum renunciare, etiamsi sit de iure humano, & ciuili. quia Papa non est absolutus dominus bonorum, & iurium suæ sedis, eorumque, sedis, quæ sibi à Principibus collata sunt (cum sint donata principaliter Christo, & proindè Sedi, non personæ) sed solùm dispensator fidelis, & prudens. Suar. apud

Nisi quòd Papa potest ex iusta causa cēdere laicis aliquā actionem Ecclesiasticam. Ceuallos *de cognit. per viam viol. in proœm. c.6.p.1.tr.2.res.2.* Potest tamen renunciare in aliquo casu ex causa iusta delegando sibi Principes in iurisdictione Ecclesiastica contra Clericos, &c. Circa quod.

Quam aliqui dicunt concessam Regi Hispaniarum. 10 Dubium primò est, an Papa reuera in aliquibus Regnis immunitati præiudicauerit, suam iurisdictionem laicis Principibus delegando? Et Pesantius *de immun. disp.*3. affirmat circa Tribunal *de la fuerca*, Gueuara *de orig. & vsu*

*vsu mon.&c.*circa Monarchiam Siciliæ. Grassalius *Reg.Franc.lib.2.iur.1.* 2.circa priuilegia Regia Francorum pro conferendis beneficijs Regni sui, & Zanardus *tom.3.c.50.*circa priuilegium Reip. Venetæ procedendi in aliquibus casibus contra Clericos,*p.1.tr.2.ref.2.* Sed Ceuallos *vbi supra gloss 9.* negat, Regem Hispaniarum circa tribunal *de la fuerca* priuilegium habere; sed ex alio capite iustificari.*par.3.tract.1.ref.64.* Et quidquid sit de his.

Regi Galliarum.

Et Reipublicæ Venetæ.

11 Maius dubium secundò est an talia priuilegia, posito quod adsint, reuocentur quotannis in Bulla Cœnæ? Nam certum est, vt ex multis probat Sousa *cap.26.disp.102.n.2.*Papam derogare posse cuicumque priuilegio, etiã in remunerationem, aut ex contractu, & pacto oneroso, qualia sunt concordata cum Regibus concessa: etiam si per immemorialem consuetudinem obseruata sint. Siquidem priuilegium concessum subdito, ex DD communi reuocari potest: & iurisdictio delegata reuocari potest ad libitum. Vide Suarez *de immuni .lib.4.cap.34.num.27.*(& quamuis Papa promiserit, se ea non reuocaturum, semper tamen reuocandi potestatem sibi reseruat, quia etiam à se abdicare non potest. & ideo Sixtus V. in Bulla Cœnæ ann.1586.reuocatur priuilegia concessa etiam Imperatori, & Regibus, etiam per vim contractus,*p.5.tr.2.resol.14.*) Disparitas autem à Principe laico est, quia priuilegium concessum à Principe Ecclesiæ, eximitur de potestate laicali, & ideo non potest amplius reuocari, vt dictum *num.6.* at priuilegium concessum Principi, non fit liberum à iurisdictione Ecclesiæ, & Summi Pontificis. *p.3. tr.1.ref.57.& p.5.tr.1. ref.14.*

Quas omnes reuocare potest ad libitum, quomodocumque concesfæ sint.

12 Hoc ergo supposito vt certo, Filliuc.*to.1.tr.16.c.10.n.258* & alij docẽt, talia priuilegia in Bulla Cœnæ non reuocari, quod in specie de concordatis tradit Pereira,*p.1.c.6.n.13.* quia ait ipse, non sunt priuilegia, sed contractus vltro citroque obligatorijs. Sayrus verò *li.3.c.25.n.10.* Maynardus *p.2.ar.18. n.10.* & alij dicunt, reuocari: nam Papa id clarè explicat per illam clausulam reuocatoriam generalem, *non obstantibus, &c.* & procedere etiam in cõcordatis, ait Azor.*to.1.li.5.c.12.* quia conceduntur per modum priuilegij, vt docet Suar.*p.1.tr.2 ref.61.& p3.tr.1.ref.74.* His præmissis.

Et de facto reuocat quotannis in Bulla Cœnæ secundum aliquos.

13 Gaudent immunitate Ecclesiastica in ciuilibus, & criminalibus, in persona, & bonis, in primis Clerici, etiam in minoribus, etiam primæ tonsuræ, & coniugati. Immò (saluo Sacræ Congregationis Immunitatis Oraculo) etiam non tonsurati, si habitum ferant, & alicui Ecclesiæ inseruianr in ordine ad Ordines suscipiendos, aliaque habeant requisita Tridentini, de quibus Verbo *Clericus quo ad forum.* (quæ tamen non requiruntur pro priuilegio canonis, vt dictum V. *Excommunicationes, num.2.* nec pro exemptione gabellarum, vt V. *Gabellas soluere.*) Probatur autem ex cap.2.*de foro comp* ibi: *Nullus iudicum neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum vllum, aut minores Ecclesiæ sine permissu Pontificis per se distringere, aut condemnare præsumat.* vbi Glossa per minores Ecclesiæ, intelligit seruientes deputatos ad eius obsequium. Vnde hanc sententiam firmare videtur noster Barbat. *in eum locum num.29.& 33.* Quod autem ait Reginaldus *tom.1. libro 9.capit. 23 num.354.* text. cit. loqui de deputato ad Ecclesiæ ministerium perpetuum, optimè refellitur à Narbona *part.3.lib.4.titul.1.leg.29.gloss.1.num.27.* si quidem non perpetuitatis, sed seruitij qualitas respicitur à iure, quæ æquè in temporale cadit, ac in perpetuum: & cum hoc priuilegium concessum sit in gratiam Ecclesiæ, vt ministros habeat priuilegiatos *ex l.cap.& capit. Ecclesiarum seruos 12. quæst.o.1.* temporaliter seruientes debent exempti esse pro tempore, sicut seruientes in perpetuum, exempti sunt in perpetuum. Etiam si priuilegio canonis non fruantur, quia hæc priuilegia non conuertuntur. *p.6.tr.1.ref.36.*

Gaudent autem foro Clerici.

14 Item Clericorum vxores; nam vxor sequitur forum mariti *l.fin.C.de* *incol.*

incol.Sanchez *in opusc.tom.2.lib.6.c.1.dub.3.nu.2.* contra Marinum, & Bonacinam, etiam post Clericorum mortem, si in viduitate permaneant addit ipse; nam quamdiu ad secunda vota non transeunt, in primo matrimonio perseuerare censentur.*p.tr.3.tr.1.ref.45.& p.4.tr.1.ref.41.*

Eorumque vxores.

15 Item Clericorum filij legitimi ante clericatum suscepti, durante patris vita. Barbosa *de iure Pont.lib.1.c.39* § 2.*nu.62.*& S. Congregatio Card.apud ipsum die 18.Martij 1631.*p.1.tr.1.ref.7.& p.4.tr.1.ref.11.*

Filij.

16 Item Clericorum patres, & fratres in eadem domo cohabitantes pro indiuiso, ab onere hospitandi milites, aut in hunc finem soluenda pecunia, exempti sunt; etiamsi Clerici sint minores; quia priuilegium personæ communicant socij.glos.*in l.fin.C.de mun.*Sic Riccius *p.3.ref.28.nu.1.* & 2 & alij multi contra Marinum,*p.4.tr.1.ref.32.*

17 Imò hoc priuilegio gaudent laici habitantes in domibus Clericorum conductitijs: nam hospitium militum redundat indirectè in damnum dominorum. Sacra Congregatio die 9.Iun 1617.*p.4.tr.1.ref.32.*

Patres, & fratres cohabitantes.

18 Et mancipia, & serui Clericorum in perpetuum gaudent priuilegio fori; quia computantur in censu dominorum. Bellettus *tit.de fau.Cler.real.* §.1.*n* 12. Idque etiamsi sint infideles, nam immunitas non suffragatur ipsis, sed ipsorum dominis Paramus *in defens.iurisd. S.Off.c.14.n.47* Et Narbona *vbi sup.* idem docet de seruis ad tempus, quia pro tempore seruitutis sunt quid accessorium ipsis Clericis. Id quod à fortiori procederet, si his priuilegiis non gaudentibus, graue aliquod incommodum in dominos redundaret, vt ait Menoch. *de a bitr.cas.562.n.7.p.3.tr.1.ref.47.*

Et serui.

19 Deinde à fortiori gaudent priuilegio fori laici familiares Episcoporum, quibus multa conceduntur, quę alijs Clericis non sunt permissa, vt Guazzinus *tomo primo defens 10.cap 9.nu.23* Sic Abbas, Hostiensis, Ioannes Andreas Buttius, Zambellus v. *Ecclesia quoad eius libert.nu.10.* & DD.communiter apud Acugnam *in decret.p.1.d.32.c.10.n.11.* contra Suar. *de immun. lib.4.cap.29.n.9.* & Moscosum *in allegat. Hisp.adiom p.1.tr.2.ref.98.p.3. tr.1. ref.12.p.4.tr.1.ref.30.& p.6.tract.2.ref.2.& 3.& 10.* in fine. Etiam in delictis communibus, & extra Officium commissis; contra Cuttellum *in patr.reg. iur.cap.1.num.21.* & declarauit Sacra Congregatio facto verbum cum Sanctissimo die 2.Martij 1611.apud Raum *de immun.p.5.tract.1.ref.123.* & nouissimè an.1632.ad omnes Episcopos Siciliæ; vbi etiam extat decretum Viceregium anni 1460. directum ad Officiales Castri Ioannis id præcipiens, ad instantiam Episcopi Catan. & asseruatur in Cancel. Regia Steph. Macri *fol.144.p.6.t.2.ref 6.* Procedit etiamsi Episcopi sint Titulares: quia nimirum hi habent Episcopi dignitatem, intuitu cuius hæc immunitas Episcopi famuli conceditur: eorum tamen famuli non ab ipsis, sed ab Ordinario loci, in quo degunt, puniri debent. Sacra Congregatio die 17. Ianuar.1618.apud Ciatlin.*c.20.n.19.p.5.tr.1.ref.25.* & ordinauit Eminentissimus Ragio, olim Auditor, de mente SS.D.N.Vrbani VIII.in causa familiarium colonorum, partialium, & bonorum Archiepiscopi Rhodien.14.Maij 1639.*p.6.t.2.ref.4.* Et in specie de barisello Sacra Congreg. in vna Sorana *die* 25. Aprilis 1614. de Fiscali *die* 15. *April.*1615 & de Notario *die* 6. *Aug.*1602.apud Sellium *in select.can.c.18.n.25.p.4.tr.1.ref.30.* §.*Notandum, & p.5.tr.1.ref.1.*

Item familiæ Episcoporum.

Etiam in delictis extra officium.

Etiam Titularium.

Probatur autem ex cap.*fin.de off. Archid.& cap.Ecclesiarum seruos*, nam in primo omnes Episcopi familiares absque personarum aut causarum distinctione à sæculari iurisdictione declarantur immunes; & in secundo licèt idem dicatur de seruis perpetuis, DD. tamen ex connexione materiæ eo ad fauorem familiæ Episcopalis vtuntur. Deinde accedunt rationes, quia priuilegium capitis extendi debet ad accessoria, & appendices, *c.quanties de priuil.c.liceat cod.& Auth.habita C.ne filius pro patre*, & priuilegium domi-

Quod probatur iuribus.

Et rationibus.

domini extendi debet ad seruos. Albericus *in l.1.C.de Episc.& Cler.num.4.* quia exempta ab aliquo foro persona, censetur etiam exempta eius familia, *c.1.de priuil.in 6.l.non aliter,ff.de iud.& l.2.C.de Episc. & Cler.* maximè, vt docet Oldrad.*cons.293. num.5.* quando aliter vsus familiarium dominis incommodior redderetur, *par.6.tract.1.res.3.* Adde, quod scrinia, scilicet secretarij, libellarij, archiuiarij, &c. Imperatoris, gaudent indistinctè priuilegio fori Imperialis cum ipsorum domo, & familia, *l.in sacris,C.de pr oximis sacr. scrin.par.5.tr.1.res.1.§.Sed omnia,* circa medium.

At obijcit Moscosus, Episcopos familiam armatam habere non posse, glos.*in cap.dilecto,de sent.excomm.* Deinde, nullum canonem extare, qui Episcopi familiam in causis communibus exemptam declaret. Tertiò, Papam nō posse laicos de potestate iudicis laici Principibus inuitis eximere. Quartò, post Tridētinum solos Clericos cum suis requisitis gaudere posse immunitate secundum Suarez. Quintò, absurdum esse, Episcopum in delictis suorum familiarium esse Iudicem competentem contra *l.qui iurisdictioni, ff.de iud.* Sextò, affert litteras Regis Ferdinandi, & Isabellæ, statuentes, familiares Prælatorum subiectos esse potestati laicali. Septimò, nam aliàs potestas Regis nimium minueretur, & respublica propter huiusmodi familiarīū delicta perturbaretur, *p.6.t.2.res.1.* Affert quoque exemplum Vrbis, in qua Episcoporum familiares non gaudent foro: & Siciliæ, in qua ait ipse, dicti familiares, vt gaudeant clericali caractere insigniti esse. *Ibid.res.10.à §.Verum.* Et denique Cardin. declarationes, quas attulimus, nec certas esse, inquit, nec necessariò sequendas. *ibid.resol.6.§.Dicendum.* Et argumenta Moscosi in contrarium.

Quibus sic respondemus. Ad primum, falsum esse assumptum: nam Episcopi ex vi solius iurisdictionis Ecclesiasticæ habere possunt familiā armatam ad carcerandum, & pœnas corporis inflictiuas citra sanguinem imponendum, & terminare iudicium sine recursu ad brachium sæculare: vt de Inquisitoribus (cum quibus Episcopi contra hæreticos procedunt, ex *Clem.1.§.prætor quod.*) diximus V. *Inquisitorum.num.25* Habent enim Imperium in sua diœcesi. *c.contra idolorum,cap.propè vias, 26.q.5.* vnde concluditur habere posse familiam armatam ex text *in l.illicitas,ff.de off.præs §.qui vniuersas.* Nā concesso fine, media etiam concessa censentur. *c.cum infirmitas,de pœn.& c.quoniam de sent.excom.&* concessa iurisdictione, censentur concessa omnia necessariam ad eam exercendam *l.2 ff.de iurisd.omn.iud.* præsertim quòd in *c.perniciosam de off.iud.ord.* conceditur Episcopo facultas ad completum iudicium, per illa verba *inquirendi, vlciscendi, iudicandi: & ex c.3.sess.25.Trid.* habet ordinariam iurisdictionem etiam contra laicos, per bonorum apprehensionem, & personarum districtionem, ad quam familia armata multum conducit: accedit, quòd ipsum Trident. id ibi supponit, dum ait: *per suos proprios, aut alienos executores, &c.* quæ verba satis violenter interpretantur à Berreta *cons.4.& 6.* vera enim interpretatio (ex eodem Trid. *in rubr. de recip. & obseru. Decr.& Constit.* Pij V. *ad calcem ipsius*) à solo Papa, aut Sacra Congregatione petenda est, quæ ad instantiam S.Caroli Borrom. coram Sanct. P.Pio V. die 5.Iun.1567. declarauit, Episcopum tenere posse familiam armatam. Et ideo hanc sententiam tenet DD. quos citat & sequitur Ciarlin. *ca.58.n.25.& 34.* Barbosa *de pot.Episc.p.3.alleg.107.* Mollinus *de brachio regio p.4.n.258.&* esse communem, tradit Mattha *de iurisd par.1.cap.50. num. 12.p.6.tr.2.res.5.* Confirmantur prędicta: nam Episcopus habet territorium ad exercendam iurisdictionem contentiosam, *c.omnes basilicæ 16.q.7. & ca. vt animarum de const.in 6.* Glossa Ioann. Andreas, Felinus, & alij apud Leonem *vbi supra:* diœcesis namque, & territorium idem sunt Panorm. *cons.82. num 7.lib 1.* Alexand. *cons.248.* Item habere possunt carcerem, ca. *Episcopus de off.ord.in 6* ergo, & carcerum custodes, *Clem.1.§.Sanè de hæret.* & ministros

Dissoluuntur. Et contra ipsum ostēditur Episcopum habere posse familiam armatam.

Sicut habet territorium.

Carcerem.

Et custodes.

ftros,qui reos capiant, ad carceres ducant,c.*contra idolorum*, & ibi Gloff.26. q.5.& c.*attendendum*.16.q.4. Denique multa crimina funt mifti fori glofs. *in cap.cum fit generale,de foro compet.* in quibus datur locus præuenienti, *l.fi quis poftea*,& ibi DD.*ff.de iud.*& inter præuentiones realis, quæ fit per capturã, præcedit verbalem: ergò Iudex Ecclefiafticus debet habere familiam armatam, per quam in his delictis reos realiter præuenire poffit: alioqui fi implorare debet brachium laicum, numquam illud præueniet, vt benè probat Francifcus de Leone *p.1.c.9.n.9.p.4 tr.1.ref.17.*

Ad fecundum refpondemus,canones loqui etiam pro delictis communibus,quod conftat ex interpretatione Sacræ Congreg.facto verbo cum Sanctiffimo,vt dictum eft initio, *p.6.tr.1.ref.6.*

Et Papam eximere poffe aliquos laicos de iurifdictione laicali.

Ad tertium, falfum effe quod Papa non poffit eximere laicos de iurifdictione laicali; nam licet non habeat dominium directum in totum orbem, (quod tamen affirmat inter alios Solozarnus *de Ind.iur.lib.2.cap.22. nu.17.*) habet faltem indirectum,& habitum ex iufta caufa exercendum, & ideo ex iufta caufa eximere poteft laicos de poteftate laicali. Portocarrero *in alleg. pro iurifdict.S.Off.num.33.* Merolla,Mancinus,& Valboa *in ca.1.de foro compet.* iufta autem caufa eft honor & reuerentia dignitati Epifcopali debita, rectaque caufarum fori Ecclefiaftici adminiftratio, eximẽdi miniftros Epifcopi; nam in multis iuribus aliqui ob dictam rationem eximebantur à iurifdictione ordinaria,& fubdebantur fuperiori fui officij, vt *in l.fin.Cod. de iurifdict.omn.iud.l.in officiales,C.de off. Rect.prou.* l.ex eo,*Cod.de agen.in reb.& alibi.* Imò hæc exemptio concedebatur etiam vxoribus officialium, l. *ne ad diuerfa,C.de filentiar.lib.12.*filijs,*l.eos,C.de fabricen.lib.*10.matribus,*l.fin.C.de caftrenf.& min.eod.*ac etiam feruis,& colonis,l.*in facris,C.de fac.fcrin.lib.*11. non folùm fi effent rei,fed etiam fi actores,l.*in viros, C.de comit.confift.*l.12. Et denique,fi aliunde non conftaret, Papam id facere poffe,fatis conftat eo, quia fecit,& declarauit: nam factum Papę in dubium reuocari non debet, cap.*in memoriam* 19.*dift.* Anton.de Butrio *in cap.2.de translat.num.6.*& alij. Adde,quòd etiam laici poffunt fe fubmittere iurifdictioni Ecclefiafticæ, vt dicemus V. *Statutum laicale,num.17.p.6.tr.2.ref.7.*

Et non omnes,qui gaudent Immunitate ferre debere habitum, & tonfuram.

Ad quartum, Tridentinum ibi folum difponere de Clericis, vt patet ex illo exordio: *Nullus prima tonfura initiatus, &c.* non autem de alijs perfonis, quæ non titulo Clericatus, fed alio quocumque, immunitate de iure communi gaudebant,vt DD.communiter poft Concilium fcribentes,inter quos Ghilinus V. *Epifcopus,num.5.*Megal.*tom.2.ref.122.num.7.* Gambacurta *lib.4. cap.3.num.7.*Vnde nihil facit contra familiam Epifcopi, quæ non intuitu Clericatus,fed honoris Epifcopalis immunitate fruitur, *par.1.t.2.ref.98.p.5. tr.1.ref.1.in fine,& p.6.tr.2.ref.8.*

Ad quintum non effe abfurdum,quòd Epifcopus fit iudex in delictis fuorum familiarium; ficut non eft abfurdum, quòd id faciant Inquifitores Hifpani,Martianus fecerit in fuos cubicularios,*l.3 C.de præpof.facr. cubic.li.*12. *& Zeno in filentiarios,l.4.C.de filent.eod.* nec de his cafibus loqui Vlpian.in lege adducta, *Ibid.ref.9.*

Ad Sextum, litteris Regis Catholici opponimus Oraculum Summi Pontificis,qui eft caput Ecclefię Catholicæ, & ad quem fpectat declarare Canones,& Concilia præfertim,quod in dubio de iurifdictione inter laicum, & Ecclefiafticum huius eft definire, vt dicemus V. *Opinio,num.11.p.6.tr.2. ref.9.§. Ad fextum.* Ad feptimum, nimis procaciter afferere Mofcofum, quod Epifcopi in delicta fuorum familiarium conniueant,cum perturbatione reipublicæ,ac proindè videri dignum, qui comprehendatur in illa regula Trid. *initio Indici* [illegible] *libr.prohib.tit.de correct.libr.* Quod autem addit de diminutione regiæ poteftatis, ironicè etiam in fimili afferitur à Portocarrero *num.6.*

nam

nam (ait ipse) nimium considerabilis subtractio fit, cùm inter millia millium laicorum, quadraginta vel quinquaginta in censum Ecclesiasticorum referuntur vt proinde ministri laici, alios obliti, toti istis inuidere debeant, tamquam respublicæ perturbatoribus, & sine quorum cognitione regia potestas multum decrescit. *Ibid. ref.* 10.

Exemplum Romæ, quod adducit Moscosus *nu.* 79. dicimus non esse trahendum in alia loca. nam ibi esse potest aliqua iusta causa benè visa Summo Pontifici, & forsitan erit reuerentia suæ sanctitati debita, ob quod familia etiam Cardinalium, quæ etiam secundum Pereiram *tom.* 1. *cap.* 10. *num.* 13. gaudet vbique priuilegio fori, Romæ eo non gaudet, vt Bonacina *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 16. *punct.* 3. *num.* 7. Quod verò ait de Regno Siciliæ, mendacium est. nam ex litteris viceregijs anni 1567. & 1608. ad instantiam Episcopi Agrigentini, & an. 1621. ab Excellentiss. de Lemos ad instantiam Archidiaconi Messanen. mandatur seruari priuilegium fori, *tam quoad Clericos habentes requisita Trid. quam quoad familiares & officiales Episcoporum, & sic hodie seruatur in praxi. Ibid. à §. Verum.* Denique, circa declarationes, & oracula Sac. Congreg. de hac re, non potest allegari ignorantia; siquidem ex lite habita inter S. Carolum Borrhom. & ministros regios Mediolani coram Pontifice, & responsionibus, quæ quotidie ab Episcopos à S. Congreg. mittuntur authenticæ. id adeo clarum est, vt probatione non indigeat, ex gloss. *in c. appellanti de appell.* & DD. communiter. Nec dici potest, non esse dictis declarationibus necessariò standum, aut eas facere pro statu Ecclesiæ tantùm. Nam primum damnauit S. D. N. in decreto diei 2. Augusti 1631. maxime quòd dictæ declarationes feruntur ex ordine S. P. & facto verbo cum ipso, vt docet Merolla *tom.* 2. *disp.* 4. *c.* 4. *dub.* 12. *n.* 173. & contra secundum est, quòd litteræ supra citatæ missæ sunt extra statum Ecclesiæ, & Congregationes Cardinalium erectæ sunt à Summo Pontifice pro resoluendis difficultatibus totius Ecclesiæ. *p.* 6. *t.* 2. *resol.* 6. *§. Dicendum.* Et dictos familiares in Sicilia gaudere foro fine habitu & tonsura.

20 Quod autem dictum est de familia Episcopi, procedit etiam in Inquisitoribus, vt dicemus V. *Inquisitorum num.* 25. item in familia habentis Territorium, & iura Episcopalia cum potestate iurisdictionis, vt est in Sicilia Archimandrita Messanen. nam hi habent iurisdictionem, ratione cuius Episcopis hoc priuilegium concessum est. Ciarlinius *c.* 28. *à num.* 26. *p.* 5. *t.* 1. *ref.* 25. Item in familia Vicarij Episcopi, vt ait Nouarius *de elect. fori q.* 36. *sect.* 2. *p.* 3. *t.* 1. *ref.* 26. Et denique potiori iure procedit in familia Legati, seu Nuntij Apostolici, qui non solùm habet iurisdictionem ordinariam Episcopi, vt probat Fagundez *in decal. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 41. *nu.* 21. & alii communiter, vnde docet Calderin. *conf.* 11. quòd quidquid potest Episcopus in diœcesi respectu iurisdictionis: potest Legatus in sua prouincia; sed præterea est supra omnes Ordinarios, tamquam Summi Pontificis vices gerens *c.* 2. *de legat. in* 6. & ibi DD. communit. *p.* 6 *tr.* 2. *ref.* 1 *& t.* 8. *r.* 2 in fin. Item gaudent familiares Inquisitorum, Archimandritæ. Et legatorum, Nunciorumve Apostolicorum.

21 Petes hic: Si offendatur laicus familiaris Episcopi, quinam iudex cognoscere debet? Ecclesiasticus ne, an laicus? Respondeo, si offendatur vt talis, intuitu officii, seu in officii executione, ad Ecclesiasticum pertinet: nam in hoc casu offenditur ipsius iurisdictio, & dignitas, & intrat argumentum, quòd turbans iurisdictionem iudicis, punitur ab illo iudice, cuius iurisdictio turbata est, vt Menochius *consil.* 230. *num.* 82. *l. br.* 2. Eugenius *consil.* 31. & alii. Si verò offendatur vt priuatus, ex inimicitia &c. est delictum misti fori, & pertinet ad præuenientem; nam in hoc casu læditur sola persona ipsius passi. Et disparitas vtriusque casus patet in multis. offendens enim consiliarium Principis, si id faciat intuitu officii est, reus læsæ maiestatis: si ex inimicitia, non item, vt obseruat Fabius *de Anna.* *consil.* 67. Verùm est, quòd offendens quem ex his familiaribus in officio, punitur à iudice familiaris. Offendens vero extra officium, puniri potest à præueniente

consil.67. num.2. vol.1. Oldus consil.88. & alij. Rursus, offendens ministros S. Officij ex odio particulari extra officium, non includitur in pœnis bullæ. Si de protegendis, vt docet Catena de modo proc. in S. Offic. tit.10.§6. num.23. Et denique offendentes Romipetas, non vt euntes ad Rom. Curiam, non incurrunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ, vt DD. communiter cum Duardo lib.2. can.9. q.32. Confirmatur etiam propositio à maiori; quia offendens Clericum, puniri potest à iudice laico præueniente, vt ex generali text. in cap.1. de foro comp. obseruat Valboa cap.4. nu.34. & alijs, quos citat & sequitur Chartar. decis. 6. crim. num.2. contra Bartol. in l.1.nu.144. C.de Summ. Trinit. Et ideo nostram sententiam tenent Farinacius, & Merlinus Rotæ Decanus. p.6.t.8.res.3.

Item gaudent foro Religiosi. Etiam Nouitij.

22 Gaudent præterea immunitate fori Regulares, etiam nouitij. Vide V. Iudex laicus num 14. & 15. Etiam impuberes, & proinde nondum annum formalis probationis ingressi: nam ex quo habitum assumunt, adhærent Religioni, & reputantur vt Ecclesiastici. Marchin. res. pro Ord. milit.art.6. nu.53. Quod potiori iure procedit in Relig. Clericorum Regul. circa hospites: nam hi statim ac in Religionem recipiuntur, more solito habitum & obseruantiam aliorum profitentur,& contrauenientes puniuntur,gaudentque omnibus Religionis priuilegijs; & superiores cum ijs omnibus facultatibus vtuntur,quibus & cum nouitijs, præsertim circa sacramenta Pœnitentiæ & Ordinis vnde non solum fori, sed etiam canonis, & gabellarum immunitate gaudere debent. contra Pasqualigum decis.424. nu.2. p.6.t.8 res.7.

Etiam Equites S. Ioannis.

23 Item gaudent Religiosi milites ex Religionibus erectis auctoritate Papæ, quæ nimirum sunt veræ Religiones, vt dicemus V. Religiosi milites, nu. primo. Vnde gaudent foro Equites S. Ioannis (Barbosa de potest. episcop. p.2. alleg.12.nu.45.p.4.t.1.res.86.) etiam illi, qui ferunt mediam crucem, secundum Riccium to.4 res.177. nu.3. contra Bobadillam tom.1.lib.2.c.18.nu.233. quia militant sub eadem Religione. p.3.t.1.res.51. Item S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, Montesæ, S. Stephani, & S. Lazari. Sancius in select. disput.49. nu.13. etiam extra loca commendarum; quia eorum priuilegium non est locale, sed personale, sicut aliorum Religiosorum. p.4. t.1.resol.36. & 86. & alibi passim. Secus de Equitibus Aurei Velleris, S. Michaelis Annunciationis, Delabanda, & aliarum Religionum non approbatarum à Papa. res.36. cit. in fine. Illi autem gaudent etiam nouitij, vt dicemus V. Nouitius num.2. Et gaudent etiam ipsorum vxores, sicut de vxoribus Clericorum diximus nu. 14. nec refert, quòd ipsæ habitus incapaces sint: nam ex l. ne ad diuersa, C. de sil.lib.12. silentiariorum vxores, licet ad virorum officia inhabiles, gaudere tamen dicuntur eorum foro. Et idem dic de exemptione gabellarum. Etiam post obitum viri, quandiu viduæ & honestæ vixerint. Amaya in C. lib.10. tit.39.à num.16. p.6.t.8.res.6.

S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, Montesæ, S. Stephani, & S. Lazari.

Etiam nouitij, Et eorum vxores.

Item Tertiarij.

24 Item gaudent Oblati, seu Tertiarii Religionum, si in monasterio viuant, & absque fraude se & sua ei obtulerint: etiam quoad delicta ante oblationem commissa. Sic Sacra Congregatio apud Aldan. in comp. titul.10. numer.15. quæ addit, in casu fraudis, tales à laico iudice puniri posse, non tamen pœna corporea, sed pecuniaria. Porrò Marin. cap. 114. nu.6. præter conditiones prædictas requirit in his mancipationem perpetuam monasterio, & habitum debitum, per quem a sæcularibus distinguantur. p.4.tr.1. resol.31. Gaudent etiam sorores tertiariæ S. Franc. etiam in domibus viuentes, si vitam cœlibem ex voto traducant. Sic Sacra Congregat.& tenet Pontius de imped. cau. 2. capit.19. § 5. contraria autem declaratio Leonis X. ab eodem reuocata fuit, edita constit.1. Mart.1518 p.1.t.2.ref.85.p.4.t.1. res.31.§. Notandum & p.6.t.8.res.30.in fin.

Et tertiariæ Religiosorum cũ certis clausulis.

Inseruientes Monialibus cum habitu, Eremitæ approbati,

25 Item gaudent foro ex Bonacina in Bull. Cœn. disp.1.q.16 sect.1.punc.3. num.18.

num. 18. illi homines, qui habitum Religiosum induti, inseruiunt monialibus, petendo pro illis eleemosynas. *ref.* 31. *cit. in fine* §. 1.

26 Item Eremitæ, Ordini vel Ecclesiæ speciatim addicti, paupertatis, vel alterius obligationis voto apud Episcopum, vel alium Prælatum edito. Marinus *c.* 14. *nu.* 8, & alij *p.* 4. *t.* 1. *ref.* 35.

27 Hospitalarij laici coniugati, & habentes de proprio, Abbas censet non gaudere foro, *in c.* 2 *n.* 11. *de foro comp.* Barbosa verò *num.* 40. gaudere inquit, dummodo inseruiant Hospitali, Episcopi auctoritate constructo. Vide Decian. *to* 1. *lib.* 4. *c.* 9. *n.* 39 *p.* 3. *t.* 1. *ref.* 66. Et hospitalarij.

IMPEDIMENTA
Matrimonij.

1 † IMpedimenta matrimonij sunt duplicis generis: aliqua enim tantùm impediunt, nè licitè contrahi possit, alia verò etiam contractum dirimunt, tamquam inualidum. Priora sunt quinque: votum, interdictum, sponsalia, catechismus, & crimen. Impedimenta matrimonij, alia tantum illud impediunt.

2 Et nomine voti intellige votum simplex Religionis aut castitatis †. quod remaneat etiam in Religiosis nulliter per metum professis, nam votum castitatis ob connexionem essentialem cum statu religioso, semper valet vt potest, & sic saltem vt simplex. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 27. *nu.* 13. *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 51. An qui post votum simplex castitatis virginem violatet sub promissione coniugij, teneretur ad votum, an ad matrimonium, & an peccet mortaliter vxorem ducens cum voto Religionis, animo in eam intrandi ante consummationem. vide V. *Ingredi Religionem num.* 2. *&* 3. Votum autem solemne etiam dirimit, vt infr. *nu.* 14. Vt votum simplex castitatis, vel Religionis.

3 De impedimento interdicti, vide V. *Matrimonium num.* 41. Impedimentum sponsalium est, quòd contrahens sponsalia cum vna, non potest ducere aliam sine peccato, nisi interueniat iusta causa, quæ ad sponsaliorum solutionem sufficiat, iuxtà dicenda V. *Sponsal à nu.* 8. Interdictum, Sponsalia.

4 Impedimentum Catechismi contrahitur ab eo, qui tenet infantem baptizandum, respondetque eius nomine ministro interroganti, an credat, an renunciet diabolo &c. Et quidem si idem sit patrinus catechismi, & Baptismi, contrahit impedimentum dirimens: si solius Catechismi, contrahebat tantùm impediens ex c. 2 *de regen. spir. in* 6 nunc autem per Tridentinum, puto probabiliter cum Pontio *lib.* 6. *c.* 11. *n* 3. contra Palatium *in* 4. *d.* 42. *disp. un.* nullam contrahere; quia in illo dicitur spiritualis cognatio non contrahi, nisi in Baptismo, & Confirmatione. Pro qua sententia Pontius citat declarationem Sacræ Congr. Interpretum. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 160. Catechismus.

5 Crimina impedientia sunt vxoricidium, presbytericidium, matrimonium cum moniali scienter contractum, propriæ prolis de fonte fraudulenta susceptio, publica pœnitentia, raptus alienæ sponsæ, & incestus cum consanguineis coniugis aut sponsæ adhuc viuentis, saltem intra secundum gradum post Tridentinum. Sed hoc impedimentum criminis per diuturnam consuetudinem sublatum existimo cum Coninch *de sacrament. disp.* 30 *dub.* 3. *nu.* 25. contra Rebellium *p.* 2. *lib.* 3 *q.* 18. *n.* 23. Si quis verò scrupulosus dispensationem de eo petere velit, adeat Episcopum, secundum Nauarr. & DD. communiter apud ipsum *lib.* 4. *consil.* 9. *n.* 5. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 159. Et crimen.

6 Impedimenta DIRIMENTIA antiquitus plura, per Tridentinum redacta sunt ad duodecim, quibus duo alia de nouo adiecit, & continentur omnia in his versibus. Alia etiam dirimẽt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas;
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si sponsam rapias, si clandestinus inibis.

Vterror. ERROR debet esse in substantia, vt si quis existimet ducere Bertam, & ducat Angelicam. nam error in qualitate non obstat. nisi qualitas at-
Conditio. tingat statum libertatis vel seruitutis, vt si quis putans ducere liberam, vel liberum, inueniat seruam, vel seruum quo casu matrimonium nullum esset
Votum solemne. ex impedimento Conditionis. Votum debet esse solemne religiosæ professionis, etiam Equitum S. Ioannis, non autem aliorum. Vide V. *Religiosi Milites, nu.* 4. & monachus, qui post votum emissum matrimonium iniret, incurreret ipso facto excommunicationem, *clem.* 1. *de consanguin. & affin.* & puniri posset ab Inquisitoribus, vt dicemus V. *Inquisitorum n.* 83.

7 COGNATIO triplex est; naturalis, spiritualis & legalis. Prima di-
Cognatio naturalis. citur consanguinitas, estque coniunctio multorum per dependentiam; aut ad se inuicem, (& dicitur in linea recta, in qua impedimentum consurgit ex omni gradu in infinitum) aut à communi capite (& dicitur linea transuersalis, & impedit ad quartum gradum inclusiuè) secundum sanguinem.
Spiritualis. Cognatio spiritualis contrahitur in sacramentis Baptismi & Confirmationis. Vide V. *Patrinus*. Legalis contrahitur per adoptionem alicuius in
Et legalis. filium † Est autem duplex: perfecta, quæ dicitur arrogatio, qua scilicet adoptatus transit in potestatem adoptantis, fitque eius necessarius hęres, de potestate supremi Principis tantùm: & imperfecta, quæ retinet nomen generis, qua nimirum adoptatus remanet sub potestate patris carnalis, nec fit hęres necessarius adoptantis testantis, sed tantum intestati, atque eam
Quæ oritur ex adoptione perfecta. sufficit auctoritas Magistratus. Et quidem in sententia Præpositi *in* 3. *p. q.* 7. *dub.* 13. *num.* 109. & aliorum, vtriusque adoptionis cognatio irritat matrimonium: quia iura indistinctè loquuntur. Sed Sanchez *de matr. t.* 2. *lib* 7. *disp.* 63. *num.* 8. probabilius tenet, solam cognationem adoptionis perfectæ dirimere, & ita interpretanda esse iura, quia in re pœnali restringi debent: præsertim, quòd periculum incontinentiæ ex cohabitatione, ait D.Thom. fuisse motiuum huius impedimenti statuendi, non procedit in adoptione imperfecta in qua adoptatus non habitat in domo adoptantis. Et in hac sententia est ipse D.Th. *in* 3. *p. q.* 57. *art.* 2. vt colligitur ex ratione citata, quam assignat. Ex quib. Ludouic. de san Iuan. *de matr. q.* 6. *ar.* 11 *dub.* 2. *concl.* 4. docuit, ex adoptione imperfecta oriri solum impedimentum impediens, quod tamen etiam negat Ochagauia *de sacr. tr.* 3. *q.* 58. *nu.* 5. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 120. *& p.* 9. *tr.* 6. *res.* 54.

8 † Porrò hoc impedimentum nascitur inter ipsum adoptantem, & adoptatum, & filios nepotesque adoptati vsq; ad quartum gradum; inter filios adoptantis & adoptatum, & inter vxorem adoptantis & adoptatum, vxoremq; adoptati & adoptantem. *c. vnic. de cogn. leg.* †. Inter ipsos autem adoptatos nullum est impedimentum; quia cum raro plures adoptari soleāt ad hoc iura non respexere, nec extendi debent, vt contra Ledesm. *de matr. q.* 57. *art.* 3. Rebellius *p.* 2 *lib.* 3. *qu.* 7. *concl.* 3. *nu.* 12. Addens, inter adoptatum & filiam illegitimam adoptantis non esse impedimentum. *p.* 4. *tr.* 4 *res.* 121.

9 † CRIMINA matrimonium dirimentia quatuor sunt. Primum, si
Crimen homicidij vel adulterij, vel vtriusque. adulter promittat adulteræ se illam ducturum mortuo viro. Secundum, cùm vir, & fœmina conueniunt ad occidendum Coniugem, vt inter se contrahant, & de facto occidunt. Tertius, cùm vnus coniugum occidit alterum animo contrahendi cum adultero, etiam ignorante. Quartum, cùm quis post matrimonium ratum cum vna, contrahit, & consummat cū alia sciente. De primo habetur *c. significasti. de eo, qui duxit vxorē, &c.* de secūdò, *c. laudabilem*

c. lauda.

c.laudabilem,de conuers.con iug de tertio in c.super hoc,de eo, qui polluit per adult.& de quarto,c.veniens,& c.propositum, de eo qui duxit &c. † porrò primum Sanch. disp.79 n.10. tenet contrahi ab adultero, etiam si promissio coniugij sit ficta. Henriq. verò lib.12.c.14. n.3. probabiliter etiam docet, debere esse seriam. Item mutuam & reciprocam, & Laym. lib.5. tr.10.p.4. c.10.nu.4.debere esse puram,aut purificatam ante coniugis mortem.suspensa enim,& quæ pendet ex futuro euentu, non dicitur simpliciter promissio. p.3.t.4.res.198. Sed si habuerunt intentionem occultam, non contrahitur impedimentum, sed si occidat cum animo contrahendi cum vna ex filiab. Titij contrahitur impedimentum cum omnib. Sanch. p.9.tr.7.res.25. Secus si fide promisit eam ducere. Hurtad. ibid.res.26. de taciturnitate dissentiunt. DD. ibid. §. Sed sic obiter.

Intentio occulta non inducit impedimentum, si occidat cum animo contrahendi cum vna sorore non potest contrahere cum nemine.

10 Impedimentum DISPARITATIS CVLTVS est inter duos, vnum baptizatum, alium non item. Si vterque coniux sit baptizatus, sed vnus Catholicus, alter hæreticus, matrimonium non est inualidum, sed illicitum. Si coniuges infideles conuertantur, debent in suo matrimonio, non contra ius naturæ contracto, permanere. Si verò alter conuertatur requirere debet alterum, an conuerti etiam velit, aut cohabitare absque Creatoris offensa, & si renuat, contrahere potest pro libito; quia primum matrimonium solutum est. Si autem adeo distet; vt commodè requiri non possit, Sanch.lib.7.disp.74.nu.12.nihil vltra requiri inquit, nam moraliter certum est, quòd nolit cōuerti & lares relinquere Pontius verò lib.7.c.48. nu.12.requirit dispensationem Pōtificis.vterq; probabiliter.p.3.t.4 res.164.

Cultus disparitas inter Christianum, & non Christianum.

11 Coniux verò infidelis,qui coniugem conuersum sequi non vult, potest secundùm Sanch. disp. 77. n.6. ad aliud matrimonium transire: quia nullo iure id sibi prohibetur non enim sæculari, quia nullum est: nec Ecclesiastico, quia ad illud non tenetur. Peccare igitur contra ius naturale, & diuinū, violando leges prioris matrimonij, quia coniugē conuersum sequi tenebatur; at matrimonio dissoluto, nil superesse, quo ab alio contrahendo prohibeatur. Sed aduersus Sanch.insurgit Pontius n.25.ex c. si infidelis 18. q.2.& ex D.Thom.in 4.d.37.q 2.art. 5.ad 3.aitq; in iure citato Ecclesiā non id decernere,sed solum promulgare pœnā violati matrimonij,& veræ fidei inflictam de iure diuino. Vtraq; etiā sentētia est probabilis.p.3. tr.4. res.163.

12 Iam verò matrimonium catholici cum hæretica,vel infideli non esse ità malum intrinsecè, docuerunt Sanch. disp.72. nu.5. Filliuc. & alij, vt nulla circumstantia licitum reddi possit. Et Pontius in append.c.6 id procedere inquit,etiam si in aliquo casu adesset periculum peruersionis,si magna aliqua & eximia id postulet causa, augmenti nimirum & propagationis Ecclesiæ, tranquilli eius status, aut liberationis catholicorum, qui sub aliquo hæretico Principe detinentur oppressi. Nam exponere se periculo peccandi ex magna & vrgenti causa non est peccatum. non enim amatur periculum, sed illud ingens bonum, quod absque tali periculo acquiri non potest. Ità ille ex D.Thoma, Caietano, & alijs. p.3.tr. 4.res.169.

Non tamen Catholici cum hæretica.

Nam horum matrimonium non est omnino illicitum ex quacunque causa.

13 † Impedimētū VIS est,quādo alter cōiugū cōtrahit ex metu,nā tunc etiam si interius consentiat,matrimonium est nullū. Vide V. Metus,à n.7.

Item Vis.

14 Impedimentum ORDINIS consurgit ex Ordine sacro ante matrimonium suscepto, eo quia habet votum castitatis adnexum †. Sed aduerte, quòd si sacer Ordo per vim, & metum susceptus sit, omnes DD. cum Sanc. de matr.t.2.lib.7.disp.29.dicunt matrimonium non dirimere,quia votum adnexum non est validum cap. per latam de ijs,quæ vi &c. Solus Pontius contrarium docet ex multis lib.7.c.29. nu. 3. fatetur tamen, sic ordinatum dignum esse dispensatione. p.3.tr. 4.res.193.

Ordo Sacer.

15 † Impedimentum LIGAMINIS consurgit ex matrimonio rato, & multo

Ligamen.

& multo magis consummato: qui enim viuente coniuge cum alio contraheret, non contraheret validè †. Et idem istis esse ait Coninch *de sacram. disp. 24. dub. 6. num. 53.* cum quis secundò contrahat mortuo primo coniuge, quem tamen putat esse viuum; quia is non habet veram intentionem contrahendi, cum non possit seriò intendere id, quod existimat impossibile. Quod tamen negat Sanchez *tom. 1. lib. 2. disp. 33. num. 2.* quia talis persona est legitima & reuera habilis ad contrahendum, & intendit contrahere quatenus potest. Et affert paritatem de Baptismo hæretici, qui si habet intentionem Ecclesiæ, verè baptizat, quamuis Baptismum rem irrisoriam putet. Pontius has opiniones conciliat *lib. 4. c. 23. n. 1.* & primam procedere inquit, quando coniux impedimenti & impotentiæ conscius contrahere velit contra fas & ius. nam hic non est similis hæretico baptizanti, qui scit se posse facere quod intendit, idest facere quod intendit Ecclesia, ille non item. Secundam verò, quando impedimentum ignoraret, vel conditionem eum consensum eliceret, v. g. *quamuis de iure non possim, si tamen fortè contrahere possim, consentio.* nam cum hæc conditio sit de præsenti, & reuera purificata, matrimonium debet consistere. *p. 3. tr. 4. ref. 193.*

Honestas.

16 † Impedimentum iustitiæ publicæ HONESTATIS oritur ex sponsalibus, aut matrimonio rato cum consanguineo coniugis. de sponsalibus id habetur in cap *vnic. de sponsa. in 6.* de matrimonio rato colligit Abbas *in c. sponsam extra de spons.* argumento à minori ad maius Igitur qui sponsalia cum aliqua non potest, ea viuente, vel mortua, contrahere cum consanguinea in primo gradu post Tridentinum *sess. 24. c. 3.* qui verò contraxit, prohibetur vsque ad quartum gradum inclusiuè †. *p. 9. tr. 6. ref. 53.*

Quæ non obstat, sponsalibus solutis.

17 Non solui hoc impedimentum ait Sanch. *tom. 2. lib. 7. disp. 65. nu. 21.* si sponsalia communi consensu soluantur: quia remanet post mortem, quæ est maior sponsalium dissolutio. Sed hoc argumentum non est firmum: nam ideo mortuo sponso, sponsalia non dissoluuntur; quia ille præsumitur decessisse, vel talem debuisse decedere cum ea voluntate, cum qua contraxit sponsalia: in nostro autem casu adest voluntas expressa dissolutionis sponsaliorum. Ideo contrarium dicendum puto cum Rebellio *p. 2. lib. 3. q. 14. nu. 3.* vbi adducit pro hac sententia declarationem Cardinalium. *p. 3. tr. ref. 222.* Et etiam oritur hoc impedimentum ex matrimonio nullo, dummodo non sit ex defectu consensus. Valentia. *p. 9. tr. 6. ref. 50.*

Ex matrimonio nullo non ex defectu consensus.

Affinitas.

18 † AFFINITAS, si oriatur ex matrimonio consummato, seu ex copula licita, dirimit matrimonium vsque ad quartum gradum inclusiuè: vnde, mortuo coniuge, non potest quis contrahere cum consanguineo illius intra quartum gradum: si verò oriatur ex copula fornicaria, non excedit secundum gradum: vt qui fornicariè cognouit mulierem, non possit eius consanguineam in primo, vel secundo gradu in matrimonium ducere †. Quæ verò requirantur ad contrahendam affinitatem, consule nos supra V. *Affinitas*, vbi diximus, requiri copulam carnalem. Ex quo nunc inferimus cum Guttierez *c. 14. num. 23.* & ali s contra Præpositum *in 2 p. q. 7. dub. 11. num. 88.* ex matrimonio rato, & non consummato non oriri impedimentum affinitatis, sed solius honestatis: ac proinde pro eius dispensatione non esse soluendum Datariæ duplum, nec cognoscentem consanguineam vxoris nondum cognitæ, incurrere excommunicat. *Clem. vn. de consanguin.* Ratio autem est, quia propinquitas sanguinis verbis dicitur, non efficitur, vt declarauit Pius V. in Bulla *Ad Romanum*, & sacra Congregatio apud Rebellium. 109. & Farinac. *in sess. 24. c. 3. p. 6. tr. 8. ref. 5.*

Quæ non oritur ex matrimonio rato.

Et impotentia perpetua.

19 SI FORTE COIRE NEQUIBIS est duodecimum impedimentum, si nimirum coniux aut inepta habeat instrumenta generationis, aut omnino non habeat. Debet autem ineptitudo esse perpetua †. Sed

20 Nota

20 Nota primò, quod impotentes impotentia perpetua non possunt nubere, ne in ordine ad castè viuendum quidem, nam de intrinseca matrimonij ratione est traditio potestatis ad vsum & copulam coniugalem, quam impotentes tradere non possunt, cum non habeant: nec possunt matrimonij, vel alterius Sacramenti, aut contractus rationem essentialem ad suum ipsorum arbitrium immutare. Accedit Bulla Sixti V. edita *an.* 1587. declarans, matrimonia spadonum, vel eunuchorum prorsus euiratorum cum quibusuis mulieribus siue scientibus, siue ignorantibus, esse, & semper fuisse irrita. Et ita docet Henriquez *lib.* 12. *cap.* 8. *num.* 1. & ex recentioribus Syluius *in add. ad* 3. *p. q.* 58 *art.* 1. *q.* 2. & alij communiter. (Ex quibus rectè ait Lugo *de sacr. pœn, disp.* 16. *sect.* 6. *num.* 338. in Confessione eunuchi explicandam esse circumstantiam impotentiæ, non solùm in peccato fornicationis, sed etiam in peccatis internis contra castitatem, si non præscindunt à malitia contra naturam, quam talis circumstantia superaddit, iuxta dicta V. *Delectatio*, *nu.* 3. Licèt dubitet Filliucius, an talis circumstantia mutet speciem. *p.* 6. *tr.* 6. *ref.* 35.) Non est tamen improbabilis contraria sententia, quam ex cap. *consultationis*, & cap. *requisisti*, *de frig. & malef.* & ex D. Thoma, Paludano, & alij docet Pontius *lib.* 7. *à cap.* 55. Et eius fundamentum est, quia, cum superueniens impotentia perpetua matrimonium iam contractum non dirimat, signum est aptitudinem ad generandum non esse materiam necessariam matrimonij: deficiente enim materia necessaria, omnia sacramẽta deficiunt. De essentia ergo matrimonij solùm esse mutuam animorum coniunctionem in naturalem vitæ societatem cum diuersitate sexus: quod totum reperitur in matrimonio spadonum, & in hoc matrimonio præberi dominium corporis, esto non adsit aptitudo ad generandum, quæ est propter vsum, nec esse nouum in his, quorum vsus distinguitur à dominio, traditionem solius dominij posse esse integram materiam contractus independenter ab vsu. Et respondet ad argumenta contraria. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 75. Cum qua non valet matrimoniũ, etiam ad castè viuendum. Licet valere dicat Pontius.

21 Nota secundò, quòd mulier nubens cum impedimento extraordinariæ arctitudinis, ob quod viui ma: itali inepta redditur, tenetur, si absque periculo mortis, aut grauis & periculosæ infirmitatis, potest pati incisionem & apta fieri. Sibi enim imputet, quod sibi ante nuptias non prospexerit. *p.* 3. *in addit. resol.* 3. §. *Hoc supposito.* Si verò ipsa ex se apta sit ad copulam, vir autem eius inueniatur ineptus propter extraordinariam genitalium magnitudinem vel debilitatem, non tenetur pati incisionem, etiam si commodè possit. quia cum defectus sit ex parte viri, ipsi incumbit remedium adhibere & se aptum reddere, præsertim quòd talem incisionem virginalis horret natura, nec facile patitur honestas Sic Ochagauia *de sacr. tr.* 3. *q.* 69. *nu.* 16. & cum eo Pontius. Hurtadus, & alii contra Megalium *in prompt. to.* 1. *v. corrupt. tio virginis, num.* 5. caput autem *ex litteris*, & cap. *fraternitatis*, *de frigid. & malef.* loquuntur in primo casu. Quid ergo agendum, si id contingat? Respondeo, si nulla est spes claustra rumpendi, matrimonium solui debere, quia nullum est, nec in contractu ius vlli acquisitum est. celebratus est enim sub conditione tacita, quòd coniuges apti sint, non simpliciter in ordine ad totum sexum, sed ad hunc coniugem in particulari, vnde si vir, alioqui aptus in ordine ad aliquam aliam mulierem, ineptus sit in ordine ad hanc vxorem, aliàs ex se aptam, quamuis hæc possit per leuem incisionem apta fieri etiam in ordine ad improportionatum virum, non acquirit in corpus eius dominium, nec ipsa incisionem pati tenetur: sed matrimonium dissolui debet: si autem infra triennium sit spes claustra rumpendi, id tempus expectari debere de iure. Pontius *lib.* 7. *c.* 62. *nu.* 2. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 201. *& in addit. secund. ref.* 3. Et mulier ineptapropter arctitudinẽ tenetur leuem incisionem pati. Secus, si defectus oriatur ex superfluitate viri.

22 † Et supradicta duodecim impedimenta sunt de iure antiquo. duo quæ sequuntur, addidit Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 6. Vnum est RAPTVS. Item Raptus.

In ordine ad matrimonium.

nam inter raptorem & raptam, quamdiu est sub potestate raptoris, non potest intercedere matrimonium validum. † Quod intelligendũ est, si raptus fiat causa contrahendi matrimonium, non si fiat causa libidinis. Ita Sanchez *to.2.li.7.disp.13.n.4.* & declarauit S.Congreg. apud Mazillam. Quamuis cõtrarium doceat, & aliam declarationẽ adducat Sà *v.matrim.nu.9.* Item nisi rapta consentiat, nã secus non consurget impedimentum, esto quòd iniuria parentib. inferatur. Sanch. *n.3.* contra Sà *vbi sup.* quia Concil. solum respexit libertati nuptiarum, ne scilicet virgines nubere cogerentur *p.3.tr.4.ref.261.*

Et defectus Parochi & testium.

Sed an hoc impedimentum, vbi Tridentinum non est receptum habeat locum in peregrinis locorũ subiectorum.

23 Alterum Concilij impedimentum est, si matrimonium sit Clandestinum. Debet.n. celebrari coram Parocho, & duobus testibus, vt dicemus V. *Matrimonium quoad Parochum, & testes.* Hic solùm addo duo. Primum est, Pont. *l.5.c.9.* & alios docere, quod vbi Concil. non est receptum, ibi matrimonium absque Parocho, & testibus contrahi possit, non solùm ab incolis, sed etiam ab aduenis, licèt eò accedant animo sic contrahendi, mox in domicilium reuersuri. quia lex generalis non obligat personas, nisi dependenter à loco, in quo recipiatur: Vnde Itali v.g. in Gallia non tenentur legibus Concilij; & eò procedentes etiam hoc animo, vterentur iure suo, quia talis transitus ob talem finem non est prohibitus, ac proinde nec dolũ, aut fraudem adhiberent. *l.nullus videtur §5.de regul.iur.* & *l.cum creditor, ff.de furtis.* Sed contrarium docet Sylu. *v.matrimonium* 8. & declarauit Sac. Congregat. an.1628. apud Zypdum *lib.4.tit.de spons. & matr. cons.6.p.6.tr.7.ref.19.*

Et an illorum incolę adhuc detineantur impedimentis, iuris antiqui per Tridentinum sublatis?

24 Alterum est, impedimenta iuris antiqui, quæ per Trident. sublata sunt, censeri à Zypdo *tit.de congreg.spir.cons.1.* sublata, etiam vbi Concil. non est receptum, & promulgatum. nam promulgatio Romana, quæ sola ad onera non fuit sufficiens, sufficiens fuit ad iuuamina, & ad tollenda onera, quia ad hoc ob ius libertatis multo pauciora sufficiunt, quàm requirantur ad onera imponenda. Et credendũ est, Concilij intentionẽ fuisse, vbi seruari per omnia temporũ, & locorum iniuria non permittit ibi obseruari debere & posse saltẽ possibilia, nam extrà Italiam raræ sunt prouinciæ, in quibus quoad omnia sit receptũ. Quam sententiam licèt non esse improbabilem existimẽ cum Præposito *in 2.2.q.95.disp.1.dub.7.num.27.* eius tamen iudiciũ ad Sac. Sedem, sacramque Interpretum Congregat. remitto. *p.6.tr.8.ref.26.*

Et hæc sunt matrimonij impedimenta, quibus Principis laicus non potest aliud superaddere, vt dicemus V. *Statutum laicale*, *num.4.* Qui autem in illis valeat dispensare, V. *Dispensare* dictum est.

INCENDIVM.

1 QVando casu, vel fortuitũ incenditur domus conducta, non tenetur conductor, ad resarciendum, cum neque de culpa leuissima teneatur, cum nemo quæritur comburere, vel sua bona. Vulpianus. Vnde si famulus, qui fidelis semper extitit, & semper pro tali putabatur, & fuit causa incendij, non tenetur paterfamilias ad damnum domesticorum, secus autẽ si talis non erat; & si pars domus quæ comburitur destruatur, non tenetur ad restitutionem. Turrianus. *p.9.tr.7.ref.31.*

Nec paterfamilias.

INCESTVS.

Incestus est illicitus concubitus inter cõ[illegible]

1 INcestus est illicitus concubitus inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito, siue sit affinitas carnalis de qua V. *Affinitas*, siue etiã spiritualis, aut legalis, iuxt. dicta. V. *Impedimenta* . *p.3.tr.4.ref.140.§.Non*

reti-

veticeam. An coitus inter masculos cognatos, sit incestus, & an incestus in diuersa linea & gradu, sint eiusdem speciei, Vide V. *Circumstantiæ à n.* 18.

2 Incestus cum consanguinea vxoris in primo, aut secundo gradu, impedit virum à iure petendi debitum. in alijs gradibus non item, quia de his ius canonicum non disposuit. Pontius *lib.* 7. *cap.* 33. *nu.* 6. contra Comitolum *lib.* 1. *q.* 138. *nu.* 2. *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 19. — Aliqui priuat coniugem iure petendi debitum.

3 † Potest autem talis vir ad debitum dispensari ab Episcopo †, & à Confessario Regulari secundum Lezanam *to.* 1. *v. Affinitas, nu.* 4. & 5. deputato tamen superiore monasterij specialiter (quę deputatio durat ad libitum superioris, & per eius mortem expirat) in Sacramento Confessionis, & in Religionis domibus ac Ecclesijs tantùm. Idque ex quodam priuilegio concesso Monachis Monasterij S. Benedicti Congregationis Vallisoletan. Olim poterant hoc ipsum etiam extra Confessionem, extra propriam Ecclesiam, & probabiliter etiam absque deputatione, ex oraculis Iulij II. & Pij V. apud Rodriquez *to.* 1. *q.* 63. *art.* 1. vt docuimus *p.* 3. *tr.* 2. *ref.* 14. & *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 46. in fine. Sed hodie hæc oracula non suffragatur, stante decreto S D.N. Vrbani *Aliàs felicis an.* 1631. omnia oracula reuocante. *p.* 6. *t.* 8. *ref.* 32. — Qui dispensari potest ab Episcopo. Et à Confessario Regulari per quoddam priuilegium.

INDVLGENTIA.

1 † Indulgentia est remissio pœnæ tēporalis pro peccatis actualibus debitæ extra sacramentū facta ex thesauri Ecclesiastici dispensatione. — Indulgentia quid?

2 Indulgentias concedere possunt Papa, Cardinales, Episcopi, & Legati Pontificis. & Papa quidem plenarias, perpetuas, & per totum orbem: reliqui 40. tantum dierum (præter Cardinales, qui concedere possunt 100. dierum) temporaneas (præter Legatum, qui concedere potest perpetuas cap. *fin. de off. legat.*) & vnusquisque in sua diœcesi, legatione, & prouincia †. Concilium generale, Capitulum sede vacante, Prælati inferiores Episcopo, etiam Episcopali iurisdictione gaudentes, vt Archimandrita, Indulgentias concedere non possunt. Ita Faber *in* 4. *d.* 19. *q. vn. disp.* 38. *cap.* 5. *nu.* 148. An verò possint ex præscripta consuetudine? Negat Sotus *in* 4. *d.* 22. *q.* 1. *art.* 4. quia concedere Indulgentias est relaxare pœnas Deo debitas, quod absque ipsius, vel eius Vicarij potestate, fieri non potest. Saltem igitur requiri consensum Pontificis tacitum. Non est tamen improbabilis sententia Abbatis *n.* 2. *arg. c. cum contingat, de fo. o comp.* quòd potestas concedendi Indulgentias acquiri possit per consuetudinem: quia id docet communis sententia apud Sanchez *lib.* 4. *cap.* 58. *nu.* 21. *mor.* de potestate dispensandi vota, & iuramenta, quę dispensatio soluit eodem modo animas in foro Dei. Vide Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *cap.* 4. *nu.* 3. *p.* 5. *t.* 12. *ref.* 21. — A quibus concedi possit. A quibus non? Et an concedi possit vi consuetudinis?

3 † Requiritur autem ad concedendas Indulgentias causa pia †. & quidem secundum Suarez *to.* 4. *disp.* 54. *sec.* 3. *nu.* 5. & communiorem, proportionata Indulgentia, vt pro parua causa non liceat concedere magnas. Valentia tamen *to.* 4. *disp.* 7. *q.* 20. *p.* 4. & Reginaldus *to.* 1. *lib.* 7. *cap.* 12. *num.* 137. contrarium non improbabiliter sustinent. Eisque videtur fauere D. Thomas *in supplem. q.* 25. *art.* 3. dum dicit. quamcunque causam in Dei honorem, & Ecclesię vtilitatem vrgentem ad Indulgentias concedendas sufficere. Aduerte autem ex Sà *v. Indulgentia num.* 1. quòd si Papa Indulgentiam absque causa concedat, non erit inualida. *p.* 5. *t.* 12. *ref.* 10. — Ad Indulgentias cōcedendas requiritur causa pia. Et probabile est, qualemcumque sufficere.

4 † Prosunt verò Indulgentiæ omnibus Christianis, tam viuis, quàm defunctis, si vtrique sint in gratia, vt dicemus, cùm de requisitis *nu.* 1. †. & quidem etiam defunctis cathecumenis: quia hi susceperunt Baptismum in voto, & sunt capaces Beatitudinis: potestque pro illis offerri sacrificium. — Indulgentiæ prosūt omnibus fidelibus, etiā catechumenis. Etiam defunctis.

Ita contra Præpositum *in 3.p.q.14.dub.5.nu.28.* Granado *in 3.p. contr.12. tr.15.disp.6.nu.2.* qui addit, docetq; probat, Indulgentias prodesse catechumenis etiam viuis *p.5.tr.12.res.9.* Defunctis verò non solùm prosunt per modum impetrationis secundum liberam Dei acceptantis voluntatem, vt docuit Layman *vbi sup. c.7.n.3* Sed certò & infallibiliter, vt docet Acosta *in Cruc. q.19.* & alij; quia satisfactio Christi & Sanctorum sufficit etiam pro illis. & de hac re extare Christi promissionem, constat ex perpetua Ecclesiæ traditione, & verbis illis Matthæi *16. Quodcunq; solueris, &c.* Nec audiendus est Caietan. *in opusc. to. 1. t. 10. q. 1. & tr. 16. q. 5.* qui hanc doctrinam limitat ad illos defunctos, qui id in vita sibi meruerunt per pietatem, & curam erga alios defunctos. Nam defuncti non communicant suffragia propter merita, sed solùm ob statum gratiæ, vt *ibid.* Acosta *p.5.tr.12.res.8.*

Et quidem certò & infallibiliter.

Et siue in vita pij erga mortuos fuerint, siue non.

5 † Effectus Indulgentiæ est, vt diximus, remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccatis. Et plenaria quidem totam pœnam remittit: non plenaria, tantam, quantam explicat †. ita tamen, vt si Indulgentia sit v. g. 20 dierum, non intelligantur remitti 42. dies pœnæ purgatorij, sed 40. dies pœnitentiæ præsentis vitæ, & secundariò tantumdem in purgatorio, quantum remitteretur per illos 40. dies præsentis vitæ. Faustus de Indulg. *lib. 2 q. 153. & 155* contra Cordubam *de indulg. lib. 5. q. 32. p. 5. tr. 12. res. 39.*

Indulgentia plenaria delet totam peccati pœnam temporalem.

Non plenaria 40. dierum v. g. 40. dies pœnitentiæ præsentis vitæ.

6 Vnde communis opinio apud eundem Faustum *ibid.* docet, per Indulgentias liberari hominem ab onere implendi pœnitentiam impositam à Confessario modo, vt supra, vt scilicet, si Confessarius imposuit ieiunium 40. dierum, liberetur per Indulgentiam 40. dierum: si ieiunium annuum singulis sextis ferijs, per Indulgentiam 52. dierum, &c. Solus Valentia contrarium docuit *to. 4. disp. 7. q. 20. p. 3.* ductus ex eo, quòd obligatio implendi pœnitentias ex Trident. *sess. 14. c. 3.* sit iuris diuini, in quo Summus Pontifex dispensare non potest: ad integritatem enim Confessionis requiritur satisfactio pœnitentis. Et alioqui nunquam pœnitentiæ implerentur, cum Indulgentiæ quotidie suppetant. Alias rationes vide apud ipsum, quem posteà secutus est Duuallius *in p. 2. tr. de indulg. q. vn. art. 8.* Sed non ob id recedendum est à communi sententia. nam quamuis pœnitens de iure diuino aliquam satisfactionem ponere debeat: tantam tamen, vel tantam, hanc, vel illam, de iure humano tenetur ponere, ad arbitrium nimirum Confessarij, vel secundùm ius. Nec vllum absurdum est, vt notauit Granado *contr. 12. tr. 2. disp. 4. nu. 5.* quod nemo pœnitentiam peragat, si nemo ad consequendas Indulgentias impiger est, & infrequens, quamuis optimum sit, etiam obtenta Indulgentia, eam implere; & si præseruatiua sit, necessarium. *p. 5. tr. 12. res. 3.*

Vnde & liberat ab onere implendi pœnitentiam sacramentalem.

7 Quando Ecclesia destruitur, Indulgentiæ illi concessæ amittuntur, secundum Layman *lib. 5. tr. 7. c. 3. nu. 5.* quia non loco simpliciter, sed Ecclesiæ conceduntur. Si verò reædificetur in eodem loco, Indulgentia redit (sed de hoc maximè dubitat Lugo *de sacr. pœn. disp. 27. sect. 8. n. 131.* quia reuera illa Ecclesia est alia, physicè & moraliter, nouamque consecrationem requirit. Secus, si dirueretur, & reficeretur per partes. *p. 6. t. 7. res. 32.*) Si autem destructa sit auctoritate superioris in pœnam delinquentium, si tunc vnà cum priuilegijs etiam Indulgentias amisisse. Quòd si destruatur cum pacto, vt reædificetur in alio loco sub eodem Patrono ac titulo, probabile esse, quòd etiam Indulgentiæ transferantur. Vide Villalobos *tom. 1. tr. 26. diff. 24. nu. 2. p. 5. tr. 12. res. 20. & p 6. tr. 7. res 32.* Indulgentia autem, quæ conceditur alicui festo, non transfertur cum officio illius festi, vt ait Lezana *tom. 3. v. festi dies nu. 13. p. 6 tr 8 res. 31.* in fine. Si verò cum officio transferatur etiam festum, & in concessione non fiat mentio diei mensis, sed solùm festiuitatis, tunc censeo cum Syluio V. *Indulgentia 2. § si autem,* transf-

Quid, si destruatur Ecclesia, cui indulgentiæ cõcessæ sint?

Aut festum transferatur, cui adnexa est indulgentia?

transferri etiam Indulgentiam, quia tunc est dies festus alicuius Sancti, cũ eius officium, & festum celebratur. *ibid. & tr. 2. ref. 31.*

INDVLGENTIAE
Requisita.

1 † Commune est omni Indulgentiæ, primò non acquiri, nisi ab existentibus in gratia, vt supra innuimus. † Nisi quòd si Indulgentiam quis consequitur pro animabus purgatorij, non debet esse necessariò in gratia, sufficit enim quòd sint in gratia ipsæ animæ, quibus Indulgentiam applicat, & Ecclesia, cuius nomine opus facit, ob quod Papa satisfactionem Christi, & Sanctorum dispensat. Ita Præpositus *in 3. par. q. 14. dub. 10 num. 93. p. 5. tr. 12. ref. 38.*

Indulgentias requirit gratiam in subiecto.

At non in eo, qui opus fecit pro defunctis.

2 † Qui ergo sibi Indulgentiam acquirere vult, si in mortali est, confiteatur, aut, si confiteri non potest, conteratur † nisi sit excommunicatus, qui etiam contritus, est membrum recisum ab Ecclesia, donec absolutionem obtineat. Ita Nugn. *in addit. ad 3 par. quæst. 17. art. 1.* Quamquam probabile etiam sit, excommunicatum, qui absolutionem obtinere non potest, si conteratur, & à contumacia recedat, fieri ab Ecclesia Indulgentiæ participem: cum alioqui orare possit in Ecclesia priuatim, ieiunare, & alia opera Indulgentiæ præstare. communio verò potest per Confessarium commutari in aliud opus pium *p. .. tr. 12 ref. 13.*

In excommunicatis verò præter contritionem, verius est requiri absolutionem actualem.

3 Sufficit autem ad Indulgentiam, vt quis sit in gratia in eo instanti, in quo applicatur, quando nimirum verum est dicere: *Nunc primò completa sunt omnia requisita.* nã Indulgentiæ effectus prouenit ex satisfactione Christi, & Sanctorum, opera verò iniuncta requiruntur solùm vt conditio: vnde parum refert, quod fiant cum peccato. Ita Granado *in 3. p. contr. 12. tract. 5. disp. 2, n 5.* contra Comitol. *li 1. q. 37. n. 2. p. 5. tr. 12. ref. 4. §. Notandum.*

In gratia autem esse debet susceptor in instanti receptionis Indulgentiæ.

Esto quòd opera fecerit in peccato.

4 Imò satis probabiliter & multum piè addit, quòd si in aliquo casu Pôtifex in Indulgentia nec confessionem, nec contritionem requirit: vel si requirit, homo bona fide existimat se ritè confessum aut contritum esse, cum tamen non sit, ac proindè Indulgentiam propter obicem nõ acquirit, recedẽte postea fictione, illam acquirat. Et ratio primo est, quia de pietate Ecclesiæ credendum est, concedere velle Indulgentiam contritis eo modo, quem quis prudenter putat sufficere, aut confessis confessione validâ quamuis informi. Secundò, quia omnia Sacramenta, saltem bona fide suscepta, suum effectum sortiuntur recedente fictione. quare idem dicendũ est de Indulgentijs, quæ non secus, ac illa habent suum effectum ex meritis Christi, & quasi ex opere operato. Tertiò, quia qui opera à Pontifice præscripta adimpleuit, habet morale iùs ad Indulgentiam consequendam, ac proindè remanet dispensatus ad illam in actu primò, & ablato peccati obice, non est cur illam non consequatur. Hæc omnia Granadus, negantib. Suar. *tom. 4. disp. 52. sec. 2. n. 12.* Coninch *disp. 12. dub. 7. nu 37.* & alijs, nimis liberalem sic fieri inimico remissionem, obijcientibus. *p. 4. tr. 4. ref. 94. & p. 5. tr. 12. ref. 4.*

Et probabile est in aliquo casu accedentem cum obice illam acquirere, recedente fictione.

5 † Secunda conditio ad Indulgentias consequendas prærequisita est operum præscriptorum positio: ieiuniorum scilicet, Eleemosynæ, Confessionis &c. & quidem *n.* 10. diximus non oportere, quòd omnia talia opera prestari debeant in gratia †. Debere autem fieri benè moraliter, ait Syluius *in 3. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 1. concl. 2.* ita quòd si fiant cum peccato veniali, vt ob vanam gloriam, non sufficiat. Faber verò *in 4. d. 19 qu. vn. disp. 38. cap. 7. num. 114.* sufficere inquit, si fiant sine mortali. Et Bellarminus *lib. 1. c. aput. 13. qu. 2.*

Debent etiam poni opera requisita.

Bona ex suo genere.

Quamuis ex circunstantiis fiant mortifera.

qu.2.etiam facta cum mortali valere inquit, si non præscribantur fieri ad placandum Deum, sed in alium finem, puta subueniendi pauperis aut similem. Nec inepté quis diceret, opus bonum, etiamsi fiat in finem mortiferum retinere aliquid bonitatis, qua Deum placare valeat. Vnde dicendum existimo cum Granado *disp.4.n.10.* sufficere, quòd opus sit bonum ex suo genere, licèt ex circumstãtijs, & in indiuiduo malum sit: nam præcepta diuina, & humana implentur per opera ex suo genere bona, licèt indiuidualiter peccaminosa. Nec opus esse, quòd opus propter Indulgentiam potissimum efficiatur. *p.5.tr.12.ref.5.* sed satis esse, in eum finem executioni mandari, licèt alius finis æquè, aut magis principaliter intendatur. Ita Granado *vbi supr.* cõtra Cordubam *qu.25.ibid.ref.7.* Et probabile est sufficere, quòd fiant cum intentione habituali lucrandi Indulgentiam, vt docuit Sanctarell. *de Iubil.cap.15.dub.4.* contra Cordubam *de Indulg.q.15.* qui, sicut ad meredum, ita etiam ad Indulgentiam lucrandam requirit intentionem actualem. nam non est verisimile, quòd Papa requirere velit intentionem actualem, quam nec natura Indulgentiæ postulat, nec concessionis verba significant. *p.5.tr.12.ref.6.* Quare Indulgentia plenaria Adriani VI apud Rodriq. *in Comp.resol.77.nu.51.* acquiritur á recitantibus tres *Aue* cum tribus versiculis *Angelus Domini, Ecce Ancilla, Et Verbum caro*, ad sonum campanæ post solis occasum, quamuis ignorantibus tali operi talem Indulgentiam esse concessam. *par.4.tr.4.resol.24.* Datur etiam in implendis operibus leuitas materiæ, quam qui relinquit, non propterea non lucratur Indulgentiam, quia parum pro nihilo reputatur. Vnde ait Trullench *in cruc.lib.1.§.1.dub.15.nu.1.* quòd si iniungatur pro Indulgentia vna Missa audienda, qui audire relinqueret minimã partem, adhuc Indulgentiæ fieret compos. *p.5.tr.5.ref.7.* & iterum *tr.12.ref.23.* Et quando Pontifex Indulgentiam concedit ex iusta causa, & opus aliquod requirit solùm vt conditionem, tunc qui idem opus diuerso conatu, deuotione, &c. ponunt, æqualem nihilominus Indulgentiam consequuntur, quia Indulgentia habet effectuum suum ex opere operato. vnde cùm præscribitur eleemosyna indefinita, tantùm Indulgentię acquirit qui dat vnum aureum, quantum qui dat centum. Aliàs enim falsum esset, quòd *Indulgentia tantum valet, quantum sonat.* Ita Bossius *sect.4.cas.21.§.1.nu.38.* contra Polaubrum *sect.42.num.57.p.5.tr.12.ref.18.* Aduerte etiam quòd si duo Pontifices facientibus certum opus tali die concederent vnusquisque 40. dies v.gr. Indulgentiæ, tunc facientes semel illud opus eo die, lucrarentur 80. dies Indulgẽtiæ. Secus verò si vterque opus exigeret nullo alligatum tempori, quia tunc vnusquisque exigeret opus independenter ab alio. Ita Granadus *tract.6.disp.2.n.8.* Quamuis sine vlla distinctione affirmet Nald. *n.5.* acquiri posse varias Indulgentias per idem opus, & Coninch neget *dub.9.n.42.ibid.resol.11.* Hæc de operibus in communi. In specie verò

Et non est necesse quod fiant principaliter ob Indulgentiã.

Imò probabiliter sufficit intentio habitualis.

Et, si operum relinquatur minimum, nihil obest.

Nec maiora opera facientes, plus Indulgentiæ acquirunt.

Contingere autem potest, per vnum idque opus plures Indulgentias acquiri.

6 Quoad preces, quando in Bulla non determinantur, sufficit orare iuxta mentem Pontificis, quascunque orationes recitando, quacunque lingua, Latina, Italica, Gallica, &cet. solitariè, aut alternatim cum socio: sedendo, stando, &cet. operto, vel discooperto capite, longè, vel breuiter. Quamuis consulendum sit omnibus, vt quantum fieri potest, deuotè ac prolixè orent. Bossius *de Iubil.sect 4.cas.17.num.15.par.5.tract.12.resol.33.* Rodriq. *in Cruc.§.7.num.2.* putat, orationem requiri vocalem, quia Ecclesia non præcipit actum internum, sed externum. At Trullench *ibid.lib.1.§.6.dub.2.numer.7.* æquè probabiliter ait sufficere mentalem, si solùm dicatur, orandum esse; quia oratio mentalis, oratio proprijssimè dicitur, &, cœteris paribus, potior est vocali, & magis fructuosa. Et respondet ad rationem Rodriqu. *ibid.ref.44.*

In specie de precibus sufficit quæcunque oratio ad mentem Papę quocunq; modo lingua, & quantitate.

Etiam mentalis.

7 Quoad Eleemosynam, si non determinatur, sufficit etiam quæcumque,

Eleemosyna etiam, sufficit quæcunque,

que, etiam vnius oboli. nec pensanda est habilitas personarum: quia ad veritatem propositionis indefinitæ quælibet singularis sufficit. Ita Rodriguez *nu.4.* contra Nauarrum *in comm. de iubil. notab.31.num.34. part.5.tr.12.resol.* 14. & 31. §. *Dico igitur.* Quam doctrinam aliqui apud Bottonum *in obseru. super bull. Sixti V. fol.195.* extendunt etiam ad casum, quo eleemosyna facienda præscribitur iuxtà facultatem: nam aliàs nemo certus esse posset, se esse Indulgentiam consecutum, cum difficillimum sit scire, quanta eleemosyna cuicunque facultati respondeat. Adde, quòd Reges & Principes deberent dare aliquot scutorum millia, & sic Indulgentiæ consecutio nimis difficilis redderetur. Cumque Pontifex hanc eleemosynam certæ fabricæ Ecclesiæ se applicare velle significet, si danda esset ad facultatum proportionem, colligeretur summa plurimarum Ecclesiarum fabricæ sufficientia, quod Papam intendere, non est verisimile. Quam sententiam docet etiam Bossius *cas.21. num.30* cum hac limitatione, vt vnusquisque det eleemosynam consuetam, verbi gr. Princeps, qui consueuit dare vnum aureum, det vnum aureum; Baro qui duos iulios, det duos iulios, &c. *resol.14. cit.* §. *Sed quid.* Pauperibus verò Sanctarellus *cap.7. dub.1.* ait, eleemosynam commutandam esse in aliud opus pium, sicut infirmis ieiunia, &c. Sed Fernandez *part.3. capit.7. §.8. num.3.* ait, sibi videri, mens Pontificis esse, quòd qui eleemosynam præbere non potest, absque vlla commutatione Indulgentiam consequatur. Et stando in prima sententia, sufficit obolus, vt ait Bossius *num.4. & 5.* vbi *num.6.* addit, sufficere, quòd pauper curet, vt eleemosynam pro se alius præbeat. *ibid. resol.15.* & 31. Vide etiam V. *Iubilæum, num.8.*

si non dicatur fieri cum proportione ad facultates. Et secùdum aliquos etiam si id dicatur.

Quid de pauperibus?

8 Quoad Confessionem, quandonam requiratur vt opus iniunctum, & an tunc requiratur in eo, qui habet solum venialia, vide V. *Bulla Cruciatæ à num.15.* & V. *Iubilæum à num.12.* Regulariter verò, si aliud non exprimitur, Confessio & Communio censentur exigi ad ponendum hominem in gratia Dei, ait Turrianus *in select. p.2. disputat.31. dub.64.* vnde si sint duæ Indulgentiæ duobus immediatis diebus consequendæ, quamuis vtraque confessionem & communionem requirit, satis esse quòd quis confiteatur & communicet in primo, dummodo in secundo reperiatur in gratia. *p.4. tr.4. resol.166.*

Et quid de Confessione & communione?

9 Cęterum conetur quisque ex opinionibus supradictis eligere probabiliores aut tutiores: nam si quis vteretur opinione probabili, quæ in re non esset vera, secundum Faustum *lib.4. quæst.64.* non acquireret Indulgentiam: quod enim in alijs materijs dicitur, sufficere, quòd quis operetur ex opinione probabili, in materia de Indulgentiis deficere. Vide etiam Bossium *sect.4. cas.8. nu.5. p.5. tr.12. resol.32.*

Et an ad acquirendam indulgentiam satis sit operari cum opinione probabili?

10 Denique in locis Cruciatæ ad omnem Indulgentiam requiritur Bulla, exceptis Indulgentiis Regularium pro ipsis Regularibus tantum. Nec vlla Indulgentia publicari potest sine licentia Commissarij. Qui tamen nec ipse, nec eius notarius potest quicquam in tali executione accipere, ne iure laboris quidem. Vide V. *Commissarius, n. quinto.* Et multò minus accipere aliquid possunt pro eadem executione officiales laici, etiam sub colore laboris impensi. Id quod pro omnibus rescriptis papalibus ordinauit Serenissimus Rex Philippus II. in Epistola ad Excellentiis. de Terra noua, cui subscripsit totum sacrum Concilium. Et procedit præcipuè in Indulgentijs, quæ sunt res spirituales, & Papa eas annullat, si pro earum publicatione aliquid sumitur. *p.5. tr.13. res.71 §. Vnde à fortiori.*

Denique in hoc Regno, & vbicunque sit Bulla Cruciatæ, nulla indulg. acquirit sine Bulla. Aut publicari potest absque licentia Cōmissarij gratuita.

11 Nota hic duo: Primum, quòd quando Summus Pontifex in concessione alicuius Indulgentiæ apponit illam clausulam (*Volumus autem, quod si aliàs Christi fidelibus dictam Ecclesiam visitantibus aliquam aliam Indulgen-*

Clausula apposita in indulgentijs. (Volumus autem)

&c.) non excludit, nisi Indulgentias similes.

dulgentiam perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum, duraturam concesserimus, præsentes nullæ sint) intendit tantùm excludere similem Indulgentiam pro eodem Sancto, &c propter dictionem, *aliam*, quæ est repetitiua eiusdem qualitatis, quæ immediatè fuerat expressa; non autem alias, quæ eidem Ecclesiæ in honorem alterius sancti, v.gr concessæ fuissent. Lezana v. *clausula num.* 25. & alij. *par.* 6. *tr.* 8. *ref.* 31.

Et si granus quinque Sanctorum amissum inueniatur, videtur Indulgentia remanere affixa grano interim substituto.

12 Secundùm, quòd stante Rubrica Indulgentiarum quinq; Sanctorum, in qua dicitur, quod si amittatur granum, possit pro alia vice aliud subrogari, si quis grano amisso, & in eius vicem alio substituto, granum primum inueniret, Indulgentia non priori, sed subrogato affixa remaneret, quia verificata fuit conditio, vt possit eligi secundum, & ex quo huic applicata fuit, in priori cessauit. Tutius tamen erit, vtrumque retinere. In illa autem applicatione sufficit actus mentalis, quia non est concessio Indulgentiæ, & sic actus iurisdictionis; sed sola deputatio grani, tamquam conditio à Papa requisita ad hoc, vt ab ipso talis Indulgentia illi grani concessa sit. Lugo *de Sacr. pœnit. disp.* 27. *sect.* 8. §. 3. *n.* 150. *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 33.

INEBRIARI.

Inebriari liceat ex metu mortis?

1 SE scienter inebriare peccatum est, & secundùm Vulgers *capit.* 2. *de temper. dub.* 5. *numero* 26. sic intrinsecè malum, vt nec ex mortis metu licitum fiat. Ait namque August. *sermon.* 231. *Etiam si ad hoc veniretur, vt tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris; melius erat, vt caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.* At Lessius *libro* 4. *capit.* 3. *dub* 4. *numero* 31. contrarium in hoc tenet, & probabiliter, vt ait Layman *libro* 3. *sectio.* 4. *numero* 5. nam si id licitum est ad pellendum, vel arcendum morbum, cur non etiam ad vitandam mortem comminatam? nec enim satisfacit responsio Caietani, quod ebrietas non ordinatur per se ad hoc sicut ad illud. nam metus mortis excusat etiam ea peccata, quæ ad tale periculum non ordinantur per se, qualia sunt manum vel digitum sibi præscindere, ieiunare supra valetudinem, ex vitture abstinentiæ; vesci fungis, & cibis noxijs, bibere coplam vini eliquati, etiam cum periculo febris, & similia. quæ quemadmodum cùm adhibentur ad vitandam mortem, non sunt contra virtutem, ità nec contra virtutem erit immoderatus potus ob eandem causam: quia sicut ad mortem, etiam ab extrinseco imminentem, arcendam, corporis sanitatem lædere licet, ità etiam in eundem finem licebit, vsum rationis ad modicum impedire: sic exigente obligatione custodiæ, quam horum omnium habet homo, ob bonum totius.

Ad Diuum Augustinum respondet Lessius, eum illud asserere propter ea, quæ coniuncta per accidens esse solent. † & responderi etiam potest, eum loqui in casu, quo ebrietas sub metu mortis præciperetur in ordine ad violandam virtutem temperantię & in contemptum ipsius †. *part.* 6. *tract.* 7. *ref.* 44. An alium inebriare liceat ad aliquod malum vitandum, vide Verbo *Scandalum num.* 4. An coniux coniugi ebrio debitum reddere teneatur, vide *Vxor num.* 3.

Quæ facta ebriorum sit peccata in se?

Vel in causa?

2 Petes: An facta mala ebriorum imputentur, & sint peccaminosa? Respondeo, in se non esse peccata, quia non sunt voluntaria; sed esse quosdam effectus peccati præcedentis, quando nimirum voluntariè quis se inebriauit. Vasquez *tom.* 1. *in p.* 2. *disp.* 94. *à cap.* 2. contra Sotum *in* 4. *distinc.* 12. *q.* 1. *art.* 7. Qui *disp.* 227. *c.* 3. *num.* 11. notat, multa dicta, & facta ebriorum etiam præuisa, non esse peccata, nè in causa quidem, qualia sunt contumelia, blasphemiæ, periuria, infidelitas: quia contumelia ab ebrio in ho-

minum

minum existimatione non censetur iniuriosa, & blasphemia, & alia recensita non sunt peccata, nisi scienter fiant: nam qui non videt, falsum esse quod iurat, non est periurus. Sed circa blasphemiam infidelitatem, & periurium, contrarium tenet Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 1. cap. 16. num. 44.* Omnes tamen fatentur actus ebriorum lædentes proximum in vita, aut bonis, esse peccata, saltem in causa.

3 Aduerte autem quòd in sententia Soti, quod actus ebriorum sint peccata in se, si ebrium, antequam hi actus sequantur, pœniteat datæ causę efficacis, malum postea sequens non erit peccatum in se, quia voluntarium intercisum fuit per pœnitentiam. Vnde, si antequam sequeretur, confessus esset datæ causæ, non teneretur postea confiteri damnorum sequentium, vt ait idem Sotus *vbi sup.* Imò Enriquez *lib. 5. cap. 5. num. 5. in gloss. lit. H.* putat, quòd si illi effectui adnexa est excommunicatio, ebrius illum præuertens per pœnitentiam non illam incurrit. Quod licet Sanchez non admittat *vbi sup. num. vlt.* in omnibus, admittit tamen in peccatis solius oris; in his enim si fiant ab ebrio, etiam voluntaria in causa, non incurri excommunicationẽ si quæ adnexa est. *p. 3. tr. 6. ref. 52.*

Et quid si ebrius post ebrietatem, malum inceptum in ebrietate, non potest pręuetere?

INFIRMVS.

1 INfirmus excusatur ab obligatione ieiunij Vide V. *Ieiunium, num.* 18. Et Sacerdos infirmus à recitatione Officij Vide V. *Hora canonica. à n.* 10.

2 Infirmus in periculo mortis tenetur confiteri. Vide V. *Confessionis. num.* 14. & communicare. Vide V. *communionis, num.* 9. An etiam extremam Vnctionem suscipere, vide V. *Extremæ Vnctionis, n. 1. & 2.*

Infirmus quoad ieiunium.
Officium diuinum.
Confessionem. Communionem. Et Vnctionem extremam.

INGREDI

Monasteria.

† DE ingressu ad Monachandum, vide infra V. *Ingredi Religionem*, Hic sermo est de clausura quoad ingressum. nam quoad egressum, dictum est V. *Clausura.*

Ingredi Monasteria Monialium.

1 Prohibitum ergò est omnibus, tam viris, quàm mulieribus in monasteria Monialium & mulieribus in monasteria virorum, ingredi, vel admitti: & intrantes vltra casus necessarios, & sine licentia, peccant mortaliter, & contrahunt excommunicationem Papalem. quam etiam incurrunt Superiores vtriusque sexus admittentes, vel ingredi permittentes sub prætextu facultatis papalis. Religiosi autem absq; tali prætextu admittentes, incurrunt ipso facto suspensionem à diuinis, priuationem officiorum, & inhabilitatẽ ad alia in posterum obtinenda ex varijs motibus diuersorum Pontificum, præsertim Gregorij XIII. & Pij V. de quibus inter alios Bonacina *de clans. q. 4. & 5.* Sanchez *in opus. mor. li. 6. à c. 16.* & Suarez, *tom. 4 de relig. lib. 1. à ca.* 10. † Qui tamen, cum in *c. 7. n. 8.* ait, fœminarum ingressum in Monasteria virorum, seclusò scandalo, prauo fine, & c. non esse mortalem, eo quia nullo iure statuitur, non est admitte: dum nam Bulla Pij V. clarè loquitur, & posita est in Bullario. Nec similiter admitti debet Layman; dum *li. 4. tr. 5. c. 12. n 4.* dubitat, an fœmina ingrediens absque prætextu licentiæ, mortaliter peccet, & quia prohibitio Pij V. lata est in eas, quæ prætextu licentiarum monasteriorum pacem turbabant. & sic illum non admittit Bonacina *q. 5. punct. 3. n. 1.*

Viris, & mulieribus prohibitum, (Et claustra Religiosorũ mulieribus.) Sub mortali.
Et sub excommunicatione.
seclusa necessitate.

*num.1.p.3.tr.4.ref.*179.† nam idem Pius viuæ vocis oraculo,contrarium declarauit Cardinali Cribello,apud Quarantam *v.Monasteria.*†

Qualis esse infirmitas monialis pro ingrediendo Confessario cum licentia.

2 Necessitas autem censetur infirmitas monialis pro ingressu Confessarij ad ipsam audiendam, non solùm quando Regula præcipit confessioné, sed etiam quoties ipsa infirma asserit,se tali Sacramento indigere. Portell.*v. Clausura mon.n.*9.minimè verò electio Abbatissæ, vel Priorissæ pro ingressu Episcopi,vel Prælati Regularis,nisi in casu,quo Moniales in electione discordarent,& timeretur de subornatione : aliter enim electio fieri potest, Prælato recipiente vota extrinsecùs per craticulam . Villalobos *tom.2.tr.*35. *diff.*46.*n.*12.*par.*3.*tr.*2.*ref.*67.*à* §.*Notandum.* Azor.*tom.*1.*li.*13.*c.*8. *qu.*4.putat esse sufficientem necessitatem , si nupta adulterij apud virum suspecta ab eo necari formidet,aut si vidua ob maiorem honestatem id cuperet, vt in Monasterium de licentia Episcopi ingredi possit.Sed quoad nuptam S.Congregatio declarauit Episcopo Salmaticen.talem licentiam ab Episcopo concedi non posse. Portell.*num.*2.*Ibid.ref.*130.Quoties verò Confessarius vel alius Religiosus ad audiendam Confessionem,vel in alium finem Monasterium de licentia superioris ingreditur,puto cum Sanch.*in fam.tom.*2 *li.*16. *ca.*16. *n.*46.ingredi posse cum socio ; nam licentia sibi concessa, ratione decentiæ extendi videtur ad socium . Oppositum tamen non improbabiliter docuit Bonacina *qu.*4.*punc.*4.nam ait ipse, sicut non dedecet,Religiosum cum viro Principe agere in cubiculo,soci) ad fores manente : idem dici potest,quando ingreditur Monasterium. Finita autem Confessione , statim (idest infra quadrantem , vt ait vir doctus apud Villalobos *d ff.*49.*num.*1. egredi debet. aliàs non peccabit mortaliter.(*par.*3.*tr.*2.*ref.*51.) clausuram tamen non violabit,nec censuram incurret : quia hæc lata est contra ingredientes absque licentia,vnde non debet ad eum extendi,qui cùm licentia ingressus , modicum ea abutitur.est enim constit.Greg & decretum Tridentini *sess.*25.*cap.*5. de hac re,odiosum,vt ait Suar.*tom.*4.*li.*1.*cap.*7. *num.*5. contra Merollam *to.* 1.*disp.*1.*diff.*7.*num.*498.Et sic docet Sanchez *num* 68. *&* *num* 69 probabiliter id extendit ad casum,quo quis peracto opere , molimina in Monasterio traheret in malum finem,v.g.ad fornicandum. contra Bonacinam *vbi sup. num.*22.*par.*3.*tr.*2.*ref.*67.

Quæ valet etiam pro socio.

Egressoris post confessionem statim. Sed non sub censura.

Nec censuram Trid. incurreret Abbatissa intromittens.

3 Et ob eamdem rationem Abbatissa vel Priorissa virum in Monasteriù intromittens,etiam in malum finem,non incurreret censuram Tridentini quia hæc lata est contra intrantes tantùm. *par.*2.*tr.*16.*ref.*32. Incurreret tamen excommunicationem Gregorij . quam probabile est , non incurrere Moniales subditas ; quia in constitutione fit solùm mentio de Abbatissis. &c.Rodriqnez *qq regul.tom.*1.*quæst.*47.*art.*3.contra Filliuc.*tom.*1.*tract.*15.*ca.* 5.*num.*119 *ibid.ref.*31.

Licentia scripta non requiritur ad ingressum operariorum. nam his dare potest licentiam Abbatissa, ex facultate Prælati semel ad semper concessa.

4 Licentiam in scriptis,quam pro ingressu virorum in Monasteria Monialium requirit Tridentinum, Bellochius *par.*2.*qu.*9 *num.*162.censet requiri tantum in foro externo,in interno autem sufficere vocalem . Contrariú tenet Sanchez *num.*30.Cuius opinio non procedit in casibus ordinarijs pro medicis,chirurgis,carpentarijs, cœmentariis , & similibus operariis . Nam his dare potest licentiam Abbatisa,ex licentia Prælati , ad maiorem cautelam in scriptis. Dixi *ad maiorem cautelam,* quia hæc licentia sufficit si sit vocalis,non enim est licentia ingrediendi, sed facultas talem licentiam concedendi,de qua Tridentinum non loquitur , contra Graff.*in decis.par.*1.*lib.*4. *cap.*23.*num.*6.*par.*3.*tr.*2.*ref.*129.

Censura intrantis in monasterium occultè absolui potest ab Episcopo.

5 Petes: An excommunicatio intrantis in Monasterium Monialium , si sit occulta,absolui possit ab Episcopo? Respondeo affirmatiuè , Vide V. *Absoluere,num.*47.

6 Incurrunt quoque excommunicationem papalem Religiosi intromittentes

tentes fœminas in Monasterij claustra.absolutibilem tamen per Cruciatam secundùm Rodriqu.*in expl.motus Pij V.num.*34. & à superiore Regulari per priuilegia.Incurrunt quoque priuationem officiorum, & inhabilitatem ad alia in posterum obtinenda ipso facto,absque alia declaratione. (adhuc tamen requiritur sententia,iuxta dicenda V.*Pœna,num.*2.)& in his dispensare possunt Generales & Prouinciales,vt ait Rodriqu.*tom.*1.*qu.*84.*art.*7. contra Graff.*p.*1.*lib.*4.*c.*23.*num.*12.non tamen confessarius per Cruciatam ; quia non sunt censuræ.*par.*3.*tr.*2. *ref.*66.

Incurritur etiam censura cum aliis pœnis à Religiosis admittentibus fœminas intra claustra.

7 Nota hic duo. Primum est,quod pœnæ prædictæ non ligant infantes doli expertes:hi enim in monasteria admitti possunt. († & si sint fœminæ in claustra virorum †.) Suar.*tom.*2.*lib.*6.*cap.*16.*num.*4. *p.art.*3.*tr.*2. *resol.*67. Item nec Reges,Reginas & Cardinales ob eorum excellentiam. Idem Suar. *tom.*4.*tr.*1.*c.*7.*n* 5.*Ibid.*§. *Ad argumentum* † contrarium postea docuit de Cardinalibus in *p.*5.*tr.*2.*ref.*20.quia in dicto Gregorij decreto id Cardinal. vltra casus necessarios prohibetur expresè †.

Sed omnes istæ censuræ non ligãt infantes.

8 Secundùm est,in fractione clausuræ dari paruitatem materiæ, quam Nald.V.*Clausura num.*1.dicit esse ingressum, (& idem de egressu Monialis diximus V.*Clausur.*1,*num* 5.) ad duos pedes per breue tempus.Quam sententiam,licèt non approbet Homobonus *tom.*1.*p.*4. *resp.*61. existimans paruam materiam esse ingressum solius medij corporis, quando nimirum corpus manet in limine,partim intra,& partim extra: approbat tamen Merolla *tom.*1.*disp.*1.*c.*2.*diff.*7.*num.*502.*p.*5.*tr.*5.*ref.*22.

Et in tali ingressu excusat paruitas materię.

INGREDI

Religionem.

Vide V.*Nouitiatus*,V.*Nouitius*,& V.*Professio.*

1 Religionem ingredi tenetur,quicumque id vouit.Potest tamen ingressum differre,ad vitandum scandalum infirmorum, secũdum Valentiam.Vide V.*Scandalum n* 29.Item ad occurrendum necessitati sororis in graui necessitate,& prostitutionis periculo constitutæ, si votum non est emissum pro tempore determinato, secundum Palaum *to* 3.*tr.*16. *disp.* 1. *punc.*7 §.5.*n.*13.Imò etiam,si pro determinato,secundum Sanchez *in summ. tom.*1.*li.* 4.*c.*20.*n.*31.& 32.& Trullench *in Decal.tom.*1.*lib.*2. *cap.*2. *dub.*23. *n.*10.quia,ait Sanchez,prouidere tali necessitati est opus tantæ charitatis, vt secundùm prudentis arbitrium,videatur maius Dei obsequium, quàm præsentaneus Religionis ingressus. Et quamuis Palaus objiciat,non esse illud sororis leuamen actum maioris virtutis, nam alioqui votum in tale subsidium commutari posse propria auctoritate,& non obstante tali necessitate. Religionis ingressum esse licitum etiam secundùm Sanchez, & ideo capacẽ obligationis voti ; nihilominus in casu occurrente consulerem dilationẽ ad aliquod tempus,vel ad maiorem cautelam,recursum ad Episcopum, qui iuxta dicta V.*Episcopus*,in tali casu dispensare potest.*p.*6.*tr.*7.*ref.*54.

Vouens Religionẽm potest ingressum differre ad vitandum scandalum infirmorum.

Aut succurrendum graui necessitati sororis.

2 Astrictus voto Religionis non potest matrimonium contrahere, animo Religionem ingrediendi infra bimestre,ante consummationem, quia exponeret se periculo fraudandi votum,videretur quoque illudere Sacramento.& non leuem sponsæ inferret iniuriam,quę non posset alteri nubere,donec ipse profiteretur.Est communis opinio apud Sanch.*de matrim. lib.* 1.*disp.*43.*nu.*7.& 10.*vbi num.*6.benè notat, contrarium non esse improbabile, cum sponsus de iure post matrimonium contractum possit infra bimestre

Non tamen vxorem ducere cum intentione ingrediẽdi ante consummationem.

& multo magis consummato: qui enim viuente coniuge cum alio contraheret, non contraheret validè †. Et idem iuris esse ait Coninch *de sacram. disp. 24. dub. 6. num. 53.* cum quis scienter contrahat mortuo primo coniuge, quem tamen putat esse viuum: quia is non habet veram intentionem contrahendi, cum non possit seriò intendere id, quod existimat impossibile. Quod tamen negat Sanchez *tom. 1. lib. 2. disp. 33. num. 2.* quia talis persona est legitima & reuera habilis ad contrahendum, & intendit contrahere quatenus potest. Et affert paritatem de Baptismo hæretici, qui si habet intentionem Ecclesiæ, verè baptizat, quamuis Baptismum rem irrisoriam putet. Pontius has opiniones conciliat *lib. 4. c. 23. n. 1.* & priorem procedere inquit, quando coniux impedimenti & impotentiæ conscius contrahere velit contra fas & ius. nam hic non est similis hæretico baptizanti, qui scit se posse facere quod intendit, idest facere quod intendit Ecclesia, ille non item. Secundam verò, quando impedimentum ignoraret, vel conditionatum consensum eliceret, v.g. *quamuis de iure non possim, si tamen fortè contrahere possim, consentio.* nam cum hæc conditio sit de præsenti, & reuera purificata, matrimonium debet consistere. *p. 3. tr. 4. res. 193.*

Honestas.

16 † Impedimentum iustitiæ publicæ HONESTATIS oritur ex sponsalibus, aut matrimonio rato cum consanguineo coniugis. de sponsalibus id habetur in cap *vnic. de sponsal. in 6.* de matrimonio rato colligit Abbas *in c. sponsam extra de sponsal.* argumento à minori ad maius. Igitur qui spopondit cum aliqua non potest, ea viuente, vel mortua, contrahere cum consanguinea in primo gradu post Tridentinum *sess. 24. c. 3.* qui verò contraxit, prohibetur vsque ad quartum gradum incluſiuè †. *p. 9. tr. 6. res. 53.*

Quæ non obstat, sponsalibus solutis.

17 Non solui hoc impedimentum ait Sanch. *tom. 2. lib. 7. disp. 65. nu. 21.* si sponsalia communi consensu soluantur: quia remanet post mortem, quæ est maior sponsalium dissolutio. Sed hoc argumentum non est firmum: nam ideo mortuo sponso, sponsalia non dissoluuntur; quia ille præsumitur decessisse, vel saltem debuisse decedere cum ea voluntate, cum qua contraxit sponsalia: in nostro autem casu adest voluntas expressa dissolutionis sponsaliorum. Ideo contrarium dicendum puto cum Rebellio *p. 2. lib. 3. q. 14. nu. 3.* vbi adducit pro hac sententia declarationem Cardinalium. *p. 3. tr. 4. res. 222.* Et etiam oritur hoc impedimentum ex matrimonio nullo, dummodo non sit ex defectu consensus. Valentia. *p. 9. tr 6. res. 50.*

Ex matrimonio nullo non ex defectu consensus.

Affinitas.

18 † AFFINITAS, si oriatur ex matrimonio consummato, seu ex copula licita, dirimit matrimonium vsque ad quartum gradum incluſiuè: vnde, mortuo coniuge, non potest quis contrahere cum consanguineo illius intra quartum gradum: si verò oriatur ex copula fornicaria, non excedit secundum gradum: vt qui fornicariè cognouit mulierem, non possit eius consanguineam in primo, vel secundo gradu in matrimonium ducere †. Quæ verò requirantur ad contrahendam affinitatem, consule nos supra V. *Affinitas*, vbi diximus, requiri copulam carnalem. Ex quo nunc inferimus cum Guttierez *c. 64. num. 23.* & aliis contra Præpositum *in 3 p. q. 7. dub. 11. num. 88.* ex matrimonio rato, & non consummato non oriri impedimentum affinitatis, sed solius honestatis: ac proinde pro eius dispensatione non esse soluendum Datariæ duplum, nec cognoscentem consanguineam vxoris nondum cognitæ, incurrere excommunicat. *clem. vn. de consanguin.* Ratio autem est, quia propinquitas sanguinis verbis dicitur, non efficitur, vt declarauit Pius V. in Bulla *Ad Romanum*, & sacra Congregatio apud Rebell. *nu. 109.* & Farinac. *in sess. 24. c. 3. p. 6. tr. 8. res. 5.*

Quæ non oritur ex matrimonio rato.

Et impotentia perpetua.

19 SI FORTE COIRE NEQVIBIS est duodecimum impedimentum, si nimirum coniux aut inepta habeat instrumenta generationis, aut omnino non habeat. Debet autem ineptitudo esse perpetua †. Sed

20 Nota

20 Nota primò, quod impotentes impotentia perpetua non possunt nubere, ne in ordine ad castè viuendum quidem, nam de intrinseca matrimonij ratione est traditio potestatis ad vsum & copulam coniugalem, quam impotentes tradere non possunt, cum non habeant: nec possunt matrimonij, vel alterius Sacramenti, aut contractus rationem essentialem ad suum ipsorum arbitrium immutare. Accedit Bulla Sixti V. edita *an.* 1587. declarans, matrimonia spadonum, vel eunuchorum prorsus euiratorum cum quibusuis mulieribus siue scientibus, siue ignorantibus, esse, & semper fuisse irrita. Et ita docet Henriquez *lib.* 12. *cap.* 8. *num.* 1. & ex recentioribus Syluius *in add. ad* 3. *p. q.* 58. *art.* 1. *q.* 2. & alij communiter. (Ex quibus rectè ait Lugo *de sacr. pæn. disp.* 16. *sect.* 6. *num.* 338. in Confessione eunuchi explicandam esse circumstantiam impotentiæ, non solùm in peccato fornicationis, sed etiam in peccatis internis contra castitatem, si non præscindunt à malitia contra naturam, quam talis circumstantia superaddit, iuxta dicta V. *Delectatio*, *nu.* 3. Licèt dubitet Filliucius, an talis circumstantia mutet speciem. *p.* 6. *tr.* 6. *res.* 35.) Non est tamen improbabilis contraria sententia, quam ex cap. *consultationis*, & cap. *requisisti*, *de frig. & malef.* & ex D. Thoma, Paludano, & alij docet Pontius *lib.* 7. *à cap.* 55. Et eius fundamentum est, quia, cum superueniens impotentia perpetua matrimonium iam contractum non dirimat, signum est aptitudinem ad generandum non esse materiam necessariam matrimonij: deficiente enim materia necessaria, omnia sacramẽta deficiunt. De essentia ergo matrimonij solùm esse mutuam animorum coniunctionem in naturalem vitæ societatem cum diuersitate sexus: quod totum reperitur in matrimonio spadonum, & in hoc matrimonio præberi dominium corporis, esto non adsit aptitudo ad generandum, quæ est propter vsum. nec esse nouum in his, quorum vsus distinguitur à dominio, traditionem solius dominij posse esse integram materiam contractus independenter ab vsu. Et respondet ad argumenta contraria. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 75. Cum qua non valet matrimoniũ, etiam ad castè viuendum. Licet valere dicat Pontius.

21 Nota secundò, quòd mulier nubens cum impedimento extraordinariæ arctitudinis, ob quod viui maritali inepta redditur, tenetur, si absque periculo mortis, aut grauis & periculosæ infirmitatis, potest pati incisionem & apta fieri. Sibi enim imputet, quod sibi ante nuptias non prospexerit. *p.* 3. *in addit. resol.* 3. §. *Hoc supposito.* Si verò ipsa ex se apta sit ad copulam, vir autem eius inueniatur ineptus propter extraordinariam genitalium magnitudinem vel debilitatem, non tenetur pati incisionem, etiam si commodè possit. quia cum defectus sit ex parte viri, ipsi incumbit remedium adhibere & se aptum reddere. præsertim quòd talem incisionem virginalis horret natura, ne facile patitur honestas Sic Ochagauia *de sacr. tr.* 3. *q.* 69. *nu.* 16. & cum eo Pontius. Hurtadus, & alii contra Megalium *in prompt. to.* 1. *v. corruptio virginis, num.* 5. caput autem *ex litteris*, & cap. *fraternitatis*, *de frigid. & malef.* loquuntur in primo casu. Quid ergo agendum, si id contingat? Respondeo, si nulla est spes claustra rumpendi, matrimonium solui debere, quia nullum est: nec in contractu ius vlli acquisitum est. celebratus est enim sub conditione tacita, quòd coniuges apti sint, non simpliciter in ordine ad totum sexum, sed ad hunc coniugem in particulari, vnde si vir, alioqui aptus in ordine ad aliquam aliam mulierem, ineptus sit in ordine ad hanc vxorem, aliàs ex se aptam, quamuis hæc possit per leuem incisionem apta fieri etiam in ordine ad improportionatum virum, non acquirit in corpus eius dominium, nec ipsa incisionem pati tenetur: sed matrimonium dissolui debet: si autem infra triennium sit spes claustra rumpendi, id tempus expectari debere de iure. Pontius *lib.* 7. *c.* 62. *nu.* 2. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 201. & *in addit. secund. res.* 3. Et mulier inepta propter arctitudinẽ tenetur leuem incisionem pati. Secus, si defectus oriatur ex superfluitate viri.

22 † Et supradicta duodecim impedimenta sunt de iure antiquo. duo quæ sequuntur, addidit Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 6. Vnum est RAPTVS. Item Raptus.

 nam

In ordine ad matrimonium.

nam inter raptorem,& raptam,quamdiu est sub potestate raptoris,non potest intercedere matrimonium validum. † Quod intelligendū est, si raptus fiat causa contrahendi matrimonium, non si fiat causa libidinis.Ita Sanchez *to.2.l.7.disp.13.n.4.* & declarauit S.Congreg.apud Mazillam.Quamuis cōtrarium doceat, & aliam declarationē adducat Sà *v.matrim.nu.9.*Item nisi rapta consentiat.nā secus non consurget impedimentum,esto quòd iniuria parentib.inferatur.Sanch. *n.3,*contra Sà *vbi sup.*quia Concil. solum respexit libertati nuptiarum,ne scilicet virgines nubere cogerentur *p.3.tr.4.res.261.*

Et defectus Parochi & testium.

Sed an hoc impedimentum,vbi Tridentinum non est receptum habeat locum in peregrinis locorū subiectorum.

23 Alterum Concilij impedimentum est,si matrimonium sit Clandestinum. Debet.n.celebrari coram Parocho, & duobus testibus,vt dicemus V. *Matrimonium quoad Parochum, & testes.* Hic solùm addo duo. Primum est, Pont.*l.5.c.9.*& alios docere,quod vbi Concil.non est receptum, ibi matrimonium absque Parocho,& testibus contrahi possit, non solùm ab incolis, sed etiam ab aduenis, licèt eò accedant animo sic contrahendi, mox in domicilium reuersuri.quia lex generalis non obligat personas, nisi dependenter à loco, in quo recipiatur: vnde Itali v.g.in Gallia non tenentur legibus Concilij;& eò procedentes etiam hoc animo,vterentur iure suo, quia talis transitus ob talem finem non est prohibitus, ac proinde nec dolū, aut fraudem adhiberent *l.nullus videtur §.de regul.iur.* & *l.cum creditor, ff. de furtis.* Sed contrarium docet Sylu.*v.matrimonium* 8. & declarauit Sac.Congregat. an.1628.apud Zypdum *lib.4.tit.de spons.& matr.cons.6.p.6.tr.7.res.19.*

Et an illorum incolę adhuc detineantur impedimentis, iuris antiqui per Tridentinum sublatis?

24 Alterum est,impedimenta iuris antiqui, quæ per Trident.sublata sunt, censeri à Zypdo *tit.de congreg.spir.cons.*1.sublata, etiam vbi Concil.non est receptum,& promulgatum.nam promulgatio Romana, quæ sola ad onera non fuit sufficiens,sufficiens fuit ad iuuamina,& ad tollenda onera,quia ad hoc ob ius libertatis multo pauciora sufficiunt, quàm requirantur ad onera imponenda.Et credendū est,Concilij intentionē fuisse,vbi seruari per omnia temporū, & locorum iniuria non permittit ibi obseruari debere & posse saltē possibilia,nam extrà Italiam raræ sunt prouinciæ, in quibus quoad omnia sit receptū.Quam sententiam licèt non esse improbabilem existimē cum Præposito *in 2.2.q.95.disp.1.dub.7.num.27.* eius tamen iudiciū ad Sac. Sedem,sacramque Interpretum Congregat.remitto.*p.6.tr.8.res.26.*

Et hæc sunt matrimonij impedimenta,quibus Principis laicus non potest aliud superaddere,vt dicemus V.*Statutum laicale, num.4.* Qui autem in illis valeat dispensare, V.*Dispensare* dictum est.

INCENDIVM.

1 QVando casu,vel fortuitu incenditur domus conducta, non tenetur conductor, ad resarciendum, cum neque de culpa leuissima tenetur,cum nemo quæritur comburere,vel sua bona. Vulpianus. Vnde si famulus,qui fidelis semper extitit,& semper pro tali putabatur,& fuit causa incendii,non tenetur paterfamilias ad damnum domesticorum, secus autē si talis non erat;& si pars domus quæ comburitur destruatur, non tenetur ad restitutionem.Turrianus.*p.9.tr.7.res.31.*

Nec paterfamilias.

INCESTVS.

Incestus est illicitus concubitus inter cōsanguineos.

1 INcestus est illicitus concubitus inter consanguineos,vel affines in gradu prohibito,siue sit affinitas carnalis de qua V.*Affinitas*,siue etiā spiritualis, aut legalis,iuxt.dicta.V.*Impedimenta*.*p.3.tr.4.res.140.§.Non* rei-

viticam. An coitus inter masculos cognatos, sit incestus, & an incestus in diuersa linea & gradu, sint eiusdem speciei, Vide V. *Circumstantia à n.*18.

2 Incestus cum consanguinea vxoris in primo, aut secundo gradu, impedit virum à iure petendi debitum. in alijs gradibus non item, quia de his ius canonicum non disposuit. Pontius *lib.7.cap.*33*.nu.6.* contra Comitolum *lib.*1*.q.*138*. nu.*2*. p.*3*.tr.*5*.ref.*19. Aliqui priuat coniugem iure petendi debitum.

3 † Potest autem talis vir ad debitum dispensari ab Episcopo †, & à Confessario Regulari secundum Lezanam *to.*1*.v. Affinitas, nu.*4*.&* 5.deputato tamen superiore monasterij specialiter (quę deputatio durat ad libitum superioris, & per eius mortem expirat) in Sacramento Confessionis, & in Religionis domibus ac Ecclesijs tantùm. Idque ex quodam priuilegio concesso Monachis Monasterij S. Benedicti Congregationis Vallisoletan. Olim poterant hoc ipsum etiam extra Confessionem, extra propriam Ecclesiam, & probabiliter etiam absque deputatione, ex oraculis Iulij II. & Pij V. apud Rodriquez *to.*1*.q.*63*.art.*1. vt docuimus *p.*3*.tr.*2*.ref.*14*.&* *p.*5*.tr.*13*.ref.*46. in fine. Sed hodie hæc oracula non suffragatur, stante decreto S D.N. Vrbani *Aliàs felicis an.*1631. omnia oracula reuocante. *p.*6*.t.*8*.ref.*32. Qui dispensari potest ab Episcopo. Et à Confessario Regulari per quoddam priuilegium.

INDVLGENTIA.

1 † Indulgentia est remissio pœnæ tẽporalis pro peccatis actualibus debitæ extra sacramentũ facta ex thesauri Ecclesiastici dispensatione. Indulgentia quid?

2 Indulgentias concedere possunt Papa, Cardinales, Episcopi, & Legati Pontificis. & Papa quidem plenarias, perpetuas, & per totum orbem: reliqui 40. tantum dierum (præter Cardinales, qui concedere possunt 100. dierum) temporaneas (præter Legatum, qui concedere potest perpetuas *cap. fin. de off. legat.*) & vnusquisque in sua diœcesi, legatione, & prouincia †. Concilium generale, Capitulum sede vacante, Prælati inferiores Episcopo, etiam Episcopali iurisdictione gaudentes, vt Archimandrita, Indulgentias concedere non possunt. Ita Faber *in* 4*. d.*19*.q.vn. disp.*38*.cap.*5*. nu.*148. An verò possint ex præscripta consuetudine? Negat Sotus *in* 4*. d.*22*. q.*1*. art.*4. quia concedere Indulgentias est relaxare pœnas Deo debitas, quod absque ipsius, vel eius Vicarij potestate, fieri non potest. Saltem igitur requiri consensum Pontificis tacitum. Non est tamen improbabilis sententia Abbatis *n.*2*. arg. c. cum contingat, de foro comp.* quòd potestas concedendi Indulgentias acquiri possit per consuetudinem; quia id docet communis sententia apud Sanchez *lib.*4*.cap.*58*. nu.*21*.mor.* de potestate dispensandi vota, & iuramenta, quę dispensatio soluit eodem modo animas in foro Dei. Vide Layman *lib.*5*.tr.*7*.cap.*4*.nu.*3*.p* 5*.t.*12*.ref.*21. A quibus concedi possit. A quibus non? Et an concedi possit vi consuetudinis?

3 † Requiritur autem ad concedendas Indulgentias causa pia †. & quidem secundum Suarez *to.*4*. disp.*54*. sec.*3*.nu.*5. & communiorem, proportionata Indulgentia, vt pro parua causa non liceat concedere magnas. Valentia tamen *to.*4*. disp.*7*. q.* 20*. p.*4. & Reginaldus *to.*1*.lib.*7*. cap.*12*.num.*137. contrarium non improbabiliter sustinent. Eisque videtur fauere D. Thomas *in supplem.q.*25*.art.*3. dum dicit. quamcunque causam in Dei honorem, & Ecclesię vtilitatem vrgentem ad Indulgentias concedendas sufficere. Aduerte autem ex Sà *v. Indulgentia num.*1. quòd si Papa Indulgentiam absque causa concedat, non erit inualida. *p.*5*.t.*12*.ref.*10. Ad Indulgentias cõcedendas requiritur causa pia. Et probabile est, qualemcumque sufficere.

4 † Prosunt verò Indulgentiæ omnibus Christianis, tam viuis, quàm defunctis, si vtrique sint in gratia, vt dicemus, cùm de requisitis *nu.*1.†. & quidem etiam defunctis cathecumenis: quia hi susceperunt Baptismum in voto, & sunt capaces Beatitudinis: potestque pro illis offerri sacrificium. Indulgentiæ prosũt omnibus fidelibus, etiã catechumenis. Etiam defunctis.

transferri etiam Indulgentiam, quia tunc est dies festus alicuius Sancti, cũ cius officium, & festum celebratur. *ibid. & tr. 2. ref. 31.*

INDVLGENTIAE
Requisita.

1 † Commune est omni Indulgentiæ, primò non acquiri, nisi ab existentibus in gratia, vt supra innuimus. † Nisi quòd si Indulgentiam quis consequitur pro animabus purgatorij, non debet esse necessariò in gratia, sufficit enim quòd sint in gratia ipsæ animæ, quibus Indulgentiam applicat, & Ecclesia, cuius nomine opus facit, ob quod Papa satisfactionem Christi, & Sanctorum dispensat. Ita Præpositus *in 3. par. q. 14. dub. 10 num. 93. p. 5. tr. 12. ref. 38.*

Indulgentias requirit gratiam in subiecto.
At non in eo, qui opus fecit pro defunctis.

2 † Qui ergo sibi Indulgentiam acquirere vult, si in mortali est, confiteatur, aut, si confiteri non potest, conteratur † nisi sit excommunicatus, qui etiam contritus, est membrum recisum ab Ecclesia, donec absolutionem obtineat. Ita Nugn. *in addit. ad 3 par. quæst. 17. art. 1.* Quamquam probabile etiam sit, excommunicatum, qui absolutionem obtinere non potest, si conteratur, & à contumacia recedat, fieri ab Ecclesia Indulgentiæ participem: cum alioqui orare possit in Ecclesia priuatim, ieiunare, & alia opera Indulgentiæ præstare. communio verò potest per Confessarium commutari in aliud opus pium *p. .. r. 12 ref. 13.*

In excommunicatis verò preter contritionem, veritas est requiri absolutionem actualem.

3 Sufficit autem ad Indulgentiam, vt quis sit in gratia in eo instanti, in quo applicatur, quando nimirum verum est dicere: *Nunc primò completa sunt omnia requisita.* nã Indulgentiæ effectus prouenit ex satisfactione Christi, & Sanctorum, opera verò iniuncta requiruntur solùm vt conditio: vnde parum refert, quod fiant cum peccato. Ita Granado *in 3. p. contr. 12. tract. 5. disp. 2. n 5.* contra Comitol. *li 1. q. 37. n. 2. p. 5. tr. 12. ref. 4. §. Notandum.*

In gratia autem esse debet susceptor in instanti receptionis Indulgentię.
Esto quòd opera fecerit in peccato.

4 Imò satis probabiliter & multum piè addit, quòd si in aliquo casu Põtifex in Indulgentia nec confessionem, nec contritionem requirit: vel si requirit, homo bona fide existimat se ritè confessum aut contritum esse, cum tamen non sit, ac proindè Indulgentiam propter obicem nõ acquirit, recedẽte postea fictione, illam acquirat. Et ratio primo est, quia de pietate Ecclesiæ credendum est, concedere velle Indulgentiam contritis eo modo, quem quis prudenter putat sufficere, aut confessis confessione validã quamuis informi. Secundò, quia omnia Sacramenta, saltem bona fide suscepta, suum effectum sortiuntur recedente fictione: quare idem dicendũ est de Indulgentijs, quæ non secus, ac illa habent suum effectum ex meritis Christi, & quasi ex opere operato. Tertiò, quia qui opera à Pontifice præscripta adimpleuit, habet morale ius ad Indulgentiam consequendam, ac proindè remanet dispensatus ad illam in actu primò, & ablato peccati obice, non est cur illam non consequatur. Hæc omnia Granadus, negantib. Suar. *tom. 4. disp. 52. sec. 2. n. 12.* Coninch *disp. 12. dub. 7. nu 37.* & alijs, nimis liberalem sic fieri inimico remissionem, obijcientibus. *p. 4. tr. 4. ref. 94. & p. 5. tr. 12. ref. 4.*

Et probabile est in aliquo casu accedentem cum obice illam acquirere, recedente fictione.

5 † Secunda conditio ad Indulgentias consequendas prærequisita est operum præscriptorum positio: ieiuniorum scilicet, Eleemosynæ, Confessionis &c. & quidem *n. 10.* diximus non oportere, quòd omnia talia opera pręstari debeant in gratia †. Debere autem fieri benè moraliter, ait Syluius *in 3. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 1. concl. 2.* ita quòd si fiant cum peccato veniali, vt ob vanam gloriam, non sufficiat. Faber verò *in 4. d. 19. qu. vn. disp. 38. cap. 7. num. 214.* sufficere inquit, si fiant sine mortali. Et Bellarminus *lib. 1. caput. 13.*

Debent etiam poni opera requisita.
Bona ex suo genere.
Quamuis ex circunstantiis fiant mortifera.

qu. 2.

qu.2. etiam facta cum mortali valere inquit, si non præscribantur fieri ad placandum Deum, sed in alium finem, puta subueniendi pauperis aut similem. Nec ineptè quis diceret, opus bonum, etiamsi fiat in finem mortiferum retinere aliquid bonitatis, qua Deum placare valeat. Vnde dicendum existimo cum Granado *disp.4.n.10.* sufficere, quòd opus sit bonum ex suo genere, licèt ex circumstãtijs, & in indiuiduo malum sit: nam præcepta diuina, & humana implentur per opera ex suo genere bona, licèt indiuidualiter peccaminosa. Nec opus esse, quòd opus propter Indulgentiam potissimum efficiatur. *p.5.tr.12.ref.5.* sed satis esse, in eum finem executioni mandari, licèt alius finis æquè, aut magis principaliter intendatur. Ita Granado *vbi supr.* cõtra Cordubam *qu.25.ibid.ref.7.* Et probabile est sufficere, quòd fiant cum intentione habituali lucrandi Indulgentiam, vt docuit Sanctarell. *de Iubil.cap.15.dub.4.* contra Cordubam *de Indulg.q.15.* qui, sicut ad merẽdum, ita etiam ad Indulgentiam lucrandam requirit intentionem actualem. nam non est verisimile, quòd Papa requirere velit intentionem actualem, quam nec natura Indulgentiæ postulat, nec concessionis verba significant. *p.5.tr.12.ref.6.* Quare Indulgentia plenaria Adriani VI apud Rodriq. *in Comp.resol.77.nu.51.* acquiritur à recitantibus tres *Aue* cum tribus versiculis *Angelus Domini, Ecce Ancilla, Et Verbum caro*, ad sonum campanæ post solis occasum, quamuis ignorantibus tali operi talem Indulgentiam esse concessam. *par.4. tr.4.resol.24.* Datur etiam in implendis operibus leuitas materiæ, quam qui relinquit, non propterea non lucratur Indulgentiam, quia parum pro nihilo reputatur. Vnde ait Trullench *in cruc.lib.1.§.1.dub.15.nu.1.* quòd si iniungatur pro Indulgentia vna Missa audienda, qui audire relinqueret minimã partem, adhuc Indulgentiæ fieret compos *p.5.tr.5.ref.7.* & iterum *tr.12.ref.23.* Et quando Pontifex Indulgentiam concedit ex iusta causa, & opus aliquod requirit solùm vt conditionem, tunc qui idem opus diuerso conatu, deuotione, &c. ponunt, æqualem nihilominus Indulgentiam consequuntur, quia Indulgentia habet effectuum suum ex opere operato. vnde cùm præscribitur eleemosyna indefinita, tantùm Indulgẽtię acquirit qui dat vnum aureum, quantum qui dat centum. Aliàs enim falsum esset, quòd *Indulgentia tantum valet, quantum sonat.* Ita Bossius *sect.4.cas.21.§.1.nu.38.* contra Polaubrum *sect.42.num.57.p.5.tr.12.ref.18.* Aduerte etiam quòd si duo Pontifices facientibus certum opus tali die concederent vnusquisque 40. dies v.gr. Indulgentiæ, tunc facientes semel illud opus eo die, lucrarentur 80. dies Indulgẽtiæ. Secus verò si vterque opus exigeret nullo alligatum tempori, quia tunc vnusquisque exigeret opus independenter ab alio. Ita Granadus *tract.6.disp.2.n.8.* Quamuis sine vlla distinctione affirmet Nald. *n.5.* acquiri posse varias Indulgentias per idem opus, & Coninch neget *dub.9.n.42.ibid.resol.11.* Hæc de operibus in communi. In specie verò

Et non est necesse quod fiant principaliter ob Indulgentiã.

Imò probabiliter sufficit intentio habitualis.

Et, si operum relinquatur minimum, nihil obest.

Nec maiora opera facientes, plus Indulgentiæ acquirunt.

Contingere autem potest, per vnum idque opus plures Indulgentias acquiri.

6 Quoad preces, quando in Bulla non determinantur, sufficit orare iuxta mentem Pontificis, quascunque orationes recitando, quacunque lingua, Latina, Italica, Gallica, &cet. solitariè, aut alternatim cum socio: sedendo, stando, &cet. operto, vel discooperto capite, longè, vel breuiter. Quamuis consulendum sit omnibus, vt quantum fieri potest, deuotè ac prolixè orent. Bossius *de Iubil.sect 4.cas.17.num.15.par.5. tract.12. resol.33.* Rodriq. *in Cruc.§.7.num.2.* putat, orationem requiri vocalem, quia Ecclesia non præcipit actum internum, sed externum. At Trullench *ibid.lib.1.§.6. dub.2.numer.7.* æquè probabiliter ait sufficere mentalem, si solùm dicatur, orandum esse; quia oratio mentalis, oratio propriissimè dicitur, &, cœteris patibus, potior est vocali, & magis fructuosa Et respondet ad rationem Rodriqu. *ibid.ref.44.*

In specie de precibus sufficit quæcunque oratio ad mentem Papę quocunq; modo lingua, & quantitate.

Etiam mentalis.

7 Quoad Eleemosynam, si non determinatur, sufficit etiam quæcumque,

Eleemosyna etiam, sufficit quæcunque,

que, etiam vnius oboli. nec pensanda est habilitas personarum: quia ad veritatem propositionis indefinitæ quælibet singularis sufficit. Ita Rodriguez *nu.*4. contra Nauarrum *in comm. de iubil. notab.*31.*num.*34.*part.*5.*tr.*12.*resol.* 14. & 31.§. *Dico igitur.* Quam doctrinam aliqui apud Bottonum *in obseru. super bull. Sixti V. fol.*195. extendunt etiam ad casum, quo eleemosyna facienda præscribitur iuxta facultatem: nam aliàs nemo certus esse posset, se esse Indulgentiam consecutum, cum difficillimum sit scire, quanta eleemosyna cuicunque facultati respondeat. Adde, quòd Reges & Principes deberent dare aliquot scutorum millia, & sic Indulgentiæ consecutio nimis difficilis redderetur. Cumque Pontifex hanc eleemosynam certæ fabricæ Ecclesiæ se applicare velle significet, si danda esset ad facultatum proportionem, colligeretur summa plurimarum Ecclesiarum fabricæ sufficctura, quod Papam intendere, non est verisimile. Quam sententiam docet etiam Bossius *cas.*21. *num.*30 cum hac limitatione, vt vnusquisque det eleemosynam consuetam, verbi gr. Princeps, qui consueuit dare vnum aureum, det vnum aureum; Baro qui duos iulios, det duos iulios, &c. *resol.*14.*cit.* §. *Sed quid.* Pauperibus verò Sanctarellus *cap.*7. *dub.*1. ait, eleemosynam commutandam esse in aliud opus pium, sicut infirmis ieiunia, &c. Sed Fernandez *part.*3.*capit.*7. §.8. *num.*3. ait, sibi videri, mens Pontificis esse, quòd qui eleemosynam præbere non potest, absque vlla commutatione Indulgentiam consequatur. Et stando in prima sententia, sufficit obolus, vt ait Bossius *num.*4. & 5. vbi *num.*6. addit, sufficere, quòd pauper curet, vt eleemosynam pro se alius præbeat. *ibid. resol.*15. & 31. Vide etiam V. *Iubileum, num.*8.

Si non dicatur fieri cum proportione ad facultates. Et secūdum aliquos etiam si id dicatur.

Quid de pauperibus?

8 Quoad Confessionem, quandonam requiratur vt opus iniunctum, & an tunc requiratur in eo, qui habet solum venialia, vide V. *Bulla Cruciatæ à num.*15. & V. *Iubilæum à num.*12. Regulariter verò, si aliud non exprimitur, Confessio & Communio censentur exigi ad ponendum hominem in gratia Dei, ait Turrianus *in select. p.*2. *disputat.*31. *dub.*64. vnde si sint duæ Indulgentiæ duobus immediatis diebus consequendæ, quam vtraque confessionem & communionem requirit, satis esse quòd quis confiteatur & communicet in primo, dummodo in secundo reperiatur in gratia. *p.*4.*tr.*4. *resol.*166.

Et quid de Confessione & communione?

9 Cæterum conetur quisque ex opinionibus supradictis eligere probabiliores aut tutiores: nam si quis vteretur opinione probabili, quæ in re non esset vera, secundum Faustum *lib.*4.*quæst.*64. non acquireret Indulgentiam: quod enim in alijs materijs dicitur, sufficere, quòd quis operetur ex opinione probabili, in materia de Indulgentiis deficere. Vide etiam Bossium *sect.*4.*cas.*8.*nu.*5.*p.*5.*tr.*12. *resol.*32.

Et an ad acquirendā indulgentiam satis est operari cum opinione probabili?

10 Denique in locis Cruciatæ ad omnem Indulgentiam requiritur Bulla, exceptis Indulgentiis Regularium pro ipsis Regularibus tantum. Nec vlla Indulgentia publicari potest sine licentia Commissarij. Qui tamen nec ipse, nec eius notarius potest quicquam in tali executione accipere, ne iure laboris quidem. Vide V. *Commissarius, n. quinto.* Et multò minus accipere aliquid possunt pro eadem executione officiales laici, etiam sub colore laboris impensi. Id quod pro omnibus rescriptis papalibus ordinauit Serenissimus Rex Philippus II. in Epistola ad Excellentiis. de Terra noua, cui subscripsit totum sacrum Concilium. Et procedit præcipuè in Indulgentijs, quæ sunt res spirituales, & Papa eas annullat, si pro earum publicatione aliquid sumitur. *p.*5. *tr.*13.*res.*71 §. *Vnde à fortiori.*

Denique in hoc Regno, & vbicunque, sit Bulla Cruciatæ, nulla indulg. acquirit sine Bulla.

Aut publicari potest absque licentia Commissarij gratuita.

11 Nota hic duo: Primum, quòd quando Summus Pontifex in concessione alicuius Indulgentiæ apponit illam clausulam (*Volumus autem, quod si aliàs Christi fidelibus dictam Ecclesiam visitantibus aliquam aliam Indulgen-*

Clausula apposita in indulgentijs (Volumus autem.

dulgen-

&c.) non excludit, nisi Indulgentias similes.

dulgentiam perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum, duraturam concesserimus, præsentes nulla sint) intendit tantùm excludere similem Indulgentiam pro eodem Sancto, &c propter dictionem *aliam*, quæ est repetitiua eiusdem qualitatis, quæ immediatè fuerat expressa, non autem alias, quæ eidem Ecclesiæ in honorem alterius sancti, v.gr. concessæ fuissent. Lezana v. *clausula num.* 25. & alij. *par.* 6. *tr.* 8. *ref.* 31.

Et si granus quinque Sanctorum amissum inueniatur, videtur Indulgentia remanere affixa grano interim substituto.

12 Secundùm, quòd stante Rubrica Indulgentiarum quinq; Sanctorum, in qua dicitur, quod si amittatur granum, possit pro alia vice aliud subrogari, si quis grano amisso, & in eius vicem alio substituto, granum primum inueniret, Indulgentia non priori, sed subrogato affixa remaneret, quia verificata fuit conditio, vt possit eligi secundum, & ex quo huic applicata fuit, in priori cessauit. Tutius tamen erit, vtrumque retinere. In illa autem applicatione sufficit actus mentalis, quia non est concessio Indulgentiæ, & sic actus iurisdictionis; sed sola deputatio grani, tamquam conditio à Papa requisita ad hoc, vt ab ipso talis Indulgentia illi grani concessa sit. Lugo *de Sacr. pœnit. disp.* 27. *sect.* 8. §. 3. *n.* 150. *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 33.

INEBRIARI.

1 SE scienter inebriare peccatum est, & secundùm Vuigers *capit* 2. *de temper. dub.* 5. *numero* 26. sic intrinsecè malum, vt nec ex mortis metu licitum fiat. Ait namque August. *sermon.* 131. *Etiam si ad hoc veniretur, vt tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris; melius erat, vt caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.* At Lessius *libro* 4. *capit* 3. *dub* 4. *numero* 31. contrarium in hoc tenet, & probabiliter, vt ait Layman *libro* 3. *sectio.* 4. *numero* 5. nam si id licitum est ad pellendum, vel arcendum morbum, cur non etiam ad vitandam mortem comminatam? nec enim satisfacit responsio Caietani, quod ebrietas non ordinatur per se ad hoc sicut ad illud. nam metus mortis excusat etiam ea peccata, quæ ad tale periculum non ordinantur per se, qualia sunt manum vel digitum sibi præscindere, ieiunare supra valetudinem, ex virtute abstinentiæ; vesci fungis, & cibis noxijs, bibere copiam vini eliquati, etiam cum periculo febris, & similia. quæ quemadmodum cùm adhibentur ad vitandam mortem, non sunt contra virtutem, ità nec contra virtutem erit immoderatus potus ob eandem causam: quia sicut ad mortem, etiam ab extrinseco imminentem, arcendam, corporis sanitatem lædere licet, ità etiam in eundem finem licebit, vsum rationis ad modicum impedire: sic exigente obligatione custodiæ, quam horum omnium habet homo, ob bonum totius.

Inebriari liceat ex metu mortis?

Ad Diuum Augustinum respondet Lessius, eum illud asserere propter ea, quæ coniuncta per accidens esse solent. † & responderi etiam potest, eum loqui in casu, quo ebrietas sub metu mortis præciperetur in ordine ad violandam virtutem temperantię & in contemptum ipsius †. *part.* 6. *tract.* 7. *ref.* 44. An alium inebriare liceat ad aliquod malum vitandum, vide Verbo *Scandalum num.* 4. An coniux coniugi ebrio debitum reddere teneatur, vide *Vxor num.* 3.

Quæ facta ebriorum sit peccata in se?

2 Petes: An facta mala ebriorum imputentur, & sint peccaminosa? Respondeo, in se non esse peccata, quia non sunt voluntaria; sed esse quosdam effectus peccati præcedentis, quando nimirum voluntariè quis se inebriauit. Vasquez *tom.* 1. *in p.* 2. *disp.* 94. *à cap.* 2. contra Sotum *in* 4. *distinc.* 12. *q.* 1. *art.* 7. Qui *disp.* 227. *c.* 3. *num.* 11. notat, mala dicta, & facta ebriorum etiam præuisa, non esse peccata, nè in causa quidem, qualia sunt contumelia, blasphemiæ, periuria, infidelitas: quia contumelia ab ebrio in hominum

Vel in causa?

minum existimatione non censetur iniuriosa,& blasphemia,& alia recensita non sunt peccata,nisi scienter fiant:nam qui non videt, falsum esse quod iurat,non est periurus.Sed circa blasphemiam infidelitatem,& periurium,contrarium tenet Sanchez *in sum.tom.1.lib.1.cap. 16. num.44.* Omnes tamen fatentur actus ebriorum lædentes proximum in vita,aut bonis, esse peccata,saltem in causa.

3 Aduerte autem quòd in sententia Soti, quod actus ebriorum sint peccata in se,si ebrium,antequam hi actus sequantur , pœniteat datæ causæ efficacis,malum postea sequens non erit peccatum in se,quia voluntarium intercisum fuit per pœnitentiam . Vnde, si antequam sequeretur,confessus esset datæ causæ,non teneretur postea confiteri damnorum sequentium,vt ait idem Sotus *vbi sup.*Imò Enriquez *lib.5.cap.5.num.5.in gloss.lit.H.* putat, quòd si illi effectui adnexa est excommunicatio , ebrius illum præuertens per pœnitentiam non illam incurrit . Quod licet Sanchez non admittat *vbi sup.num.vlt.*in omnibus,admittit tamen in peccatis solius oris ; in his enim si fiant ab ebrio,etiam voluntaria in causa, non incurri excommunicationē si quæ adnexa est.*p.3.tr.6.res.52.*

Et quid si ebrius post ebrietatem, malum inceptum in ebrietate,non potest prosequi tereт

INFIRMVS.

1 INfirmus excusatur ab obligatione ieiunij Vide V.*Ieiunium , num.*18.Et Sacerdos infirmus à recitatione Officij Vide V.*Hora canonica.à n.*10.

2 Infirmus in periculo mortis tenetur confiteri.Vide V.*Confessionis.num.* 14.& communicare.Vide V.*communionis, num.*9. An etiam extremam Vnctionem suscipere,vide V.*Extremæ Vnctionis,n.*1.*&* 2.

Infirmus quoad ieiunium. Officium diuinum. Confessionem. Communionem. Et Vnctionem extremam.

INGREDI

Monasteria.

† DE ingressu ad Monachandum , vide infra V. *Ingredi Religionem*, Hic sermo est de clausura quoad ingressum . nam quoad egressum,dictum est V.*Clausura.*

1 Prohibitum ergò est omnibus,tam viris quàm mulieribus in monasteria Monialium & mulieribus in monasteria virorum,ingredi , vel admitti & intrantes vltra casus necessarios, & sine licentia , peccant mortaliter, & contrahunt excommunicationem Papalem . quam etiam incurrunt Superiores vtriusque sexus admittentes , vel ingredi permittentes sub prætextu facultatis papalis Religiosi autem absq; tali prætextu admittentes,incurrunt ipso facto suspensionem à diuinis,priuationem officiorum , & inhabilitatē ad alia in posterum obtinenda ex varijs motibus diuersorum Pontificum , præsertim Gregorij XIII. & Pij V. de quibus inter alios Bonacina *de clau.q.4.& 5.*Sanchez *in opus.mor.li.6.c.16.*& Suarez *, tom. 4 de relig.lib.1.à ca. 10.*† Qui tamen,cum in *c.7.n.8.*ait, fœminarum ingressum in Monasteria virorum,seclusa scandalo,prauo fine,&c.non esse mortalem, eo quia nullo iure statuitur,non est admitte: dusinam Bulla Pij V.clarè loquitur,& posita est in Bullario. Nec similiter admitti debet Layman,dum *li.4.tr.5.c.12. n 4.* dubitat,an fœmina ingrediens absque prætextu licentiæ , mortaliter peccet, & quia prohibitio Pij V.lata est in eas, quæ prætextu licentiarum monasteriorum paces turbabant . & sic illum non admittit Bonacina *q.5.punct.3. n.1.*

Ingredi Monasteria Monialium.

Viris,& mulieribus prohibitum.(Et claustra Religiosorū mulieribus.)Sub mortali. Et sub excommunicatione. Seclusa necessitate.

*num.*1.*p.*3.*tr.*4.*ref.*179.† nam idem Pius viuæ vocis oraculo, contrarium declarauit Cardinali Cribello, apud Quarantam *v. Monasteria.* †

Qualis esse infirmitas monialis pro ingrediendo Confessario cum licentia.

2 Necessitas autem censetur infirmitas monialis pro ingressu Confessarij ad ipsam audiendam, non solùm quando Regula præcipit confessionē, sed etiam quoties ipsa infirma asserit, se tali Sacramento indigere. Portell. *v. Clausura mon. n.*9. minimè verò electio Abbatissæ, vel Priorissæ pro ingressu Episcopi, vel Prælati Regularis, nisi in casu, quo Moniales in electione discordarent, & timeretur de subornatione: aliter enim electio fieri potest, Prælato recipiente vota extrinsecùs per craticulam. Villalobos *tom.*2.*tr.*35. *diff.*46.*n.*12.*par.*3.*tr.*2.*ref.*67.*à* §. *Notandum.* Azor *tom.*1.*li.*13.*c.*8. *qu.*4. putat esse sufficientem necessitatem, si nupta adulterij apud virum suspecta ab eo necari formidet, aut si vidua ob maiorem honestatem id cuperet, vt in Monasterium de licentia Episcopi ingredi possit. Sed quoad nuptam S. Congregatio declarauit Episcopo Salmaticen. talem licentiam ab Episcopo concedi non posse. Portell. *num.*2. *Ibid. ref.*130. Quoties verò Confessarius vel alius Religiosus ad audiendam Confessionem, vel in alium finem Monasterium de licentia superioris ingreditur, puto cum Sanch. *in sum. tom.*2 *li.*16. *ca.*16. *n.*46. ingredi posse cum socio; nam licentia sibi concessa, ratione decentiæ extendi videtur ad socium. Oppositum tamen non improbabiliter docuit Bonacina *qu.*4. *punc.*4. nam ait ipse, sicut non dedecet, Religiosum cum viro Principe agere in cubiculo, socio ad fores manente: idem dici potest, quando ingreditur Monasterium. Finita autem Confessione, statim (idest infra quadrantem, vt ait vir doctus apud Villalobos *diff.*49. *num.*1. egredi debet, aliàs non peccabit mortaliter. (*par.*3. *tr.*2. *ref.*51.) clausuram tamen non violabit, nec censuram incurret: quia hæc lata est contra ingredientes absque licentia, vnde non debet ad eum extendi, qui cùm licentia ingressus, modicum ea abutitur. est enim constit. Greg & decretum Tridentini *sess.*25. *cap.*5. de hac re, odiosum, vt ait Suar. *tom.*4. *li.*1. *cap.*7. *num.*5. contra Merollam *to.* 1. *disp.*1. *diff.*7. *num.*498. Et sic docet Sanchez *num* 68. & *num* 69 probabiliter id extendit ad casum, quo quis peracto opere, molimina in Monasterio traheret in malum finem, v. g. ad fornicandum. contra Bonacinam *vbi sup. num.*22. *par.*3. *tr.*2. *ref.*67.

Quæ valet etiam pro socio.

Egressoris post confessionem statim. Sed non sub censura.

Nec censuram Trid. incurreret Abbatissa intromittens.

3 Et ob eamdem rationem Abbatissa vel Priorissa virum in Monasteriū intromittens, etiam in malum finem, non incurreret censuram Tridentini quia hæc lata est contra intrantes tantùm. *par.*2. *tr.*16. *ref.*32. Incurreret tamen excommunicationem Gregorij. quam probabile est, non incurrere Moniales subditas; quia in constitutione fit solùm mentio de Abbatissis, &c. Rodriquez *qq regul. tom.*1. *quæst.*47. *art.*3. contra Filliuc. *tom.*1. *tract.*15. *ca.* 5. *num.*119. *ibid. ref.*31.

Licentia scripta non requiritur ad ingressum operariorum, nam his dare potest licentiam Abbatissa, ex facultate Prælati semel ad semper concessa.

4 Licentiam in scriptis, quam pro ingressu virorum in Monasteria Monialium requirit Tridentinum, Bellochius *par.*2. *qu.*9 *num.*162. censet requiri tantum in foro externo, in interno autem sufficere vocalem. Contrariū tenet Sanchez *num.*30. Cuius opinio non procedit in casibus ordinarijs pro medicis, chirurgis, carpentarijs, cœmentarijs, & similibus operarijs. Nam his dare potest licentiam Abbatissa, ex licentia Prælati, ad maiorem cautelam in scriptis. Dixi *ad maiorem cautelam*, quia hæc licentia sufficit si sit vocalis, non enim est licentia ingrediendi, sed facultas talem licentiam concedendi, de qua Tridentinum non loquitur. contra Graff. *in decis. par.*1. *lib.*4. *cap.*23. *num.*6. *par.*3. *tr.*2. *ref.*129.

Censura intrantis in monasterium occultè absolui potest ab Episcopo.

5 Petes: An excommunicatio intrantis in Monasterium Monialium, si sit occulta, absolui possit ab Episcopo? Respondeo affirmatiuè, Vide V. *Absoluere, num.*47.

6 Incurrunt quoque excommunicationem papalem Religiosi intromittentes

tentes fœminas in Monasterij claustra,absolubilem tamen per Cruciatam secundùm Rodriqu.*in expl.motus Pij V.num.34.* & à superiore Regulari per priuilegia.Incurrunt quoque priuationem officiorum, & inhabilitatem ad alia in posterum obtinenda ipso facto,absque alia declaratione. (adhuc tamen requiritur sententia,iuxta dicenda V.*Pœna,num.2.*)& in his dispensare possunt Generales & Prouinciales,vt ait Rodriqu.*tom.1.qu.84.art.7.* contra Graff.*p.1.lib.4.c.23.num.12.*non tamen confessarius per Cruciatam; quia non sunt censuræ.*par.3.tr.2. res.66.*

Incurritur etiam cẽsura cum aliis pœnis à Religiosis admittẽtibus fœminas intra claustra.

7 Nota hic duo. Primum est,quod pœnæ prædictæ non ligant infantes doli expertes:hi enim in monasteria admitti possunt. († & si sint fœminæ in claustra virorum †.) Suar.*tom.2.lib.6.cap.16.num.4. p.art.3.tr.2. resol.67.* Item nec Reges,Reginas & Cardinales ob eorum excellentiam. Idem Suar. *tom.4.tr.1.c.7.n 5.Ibid.§.Ad argumentum* † contrarium postea docuit de Cardinalibus in *p.5.tr.2.res.20.*quia in dicto Gregorij decreto id Cardinal. vltra casus necessarios prohibetur expressè †.

Sed omnes istæ censuræ non ligãt infantes.

8 Secundùm est,in fractione clausuræ dari paruitatem materiæ, quam Nald.V.*Clausura num.1.*dicit esse ingressum, (& idem de egressu Monialis diximus V.*Clausur.1,num 5.*) ad duos pedes per breue tempus.Quam sententiam,licèt non approbet Homobonus *tom.1.p.4. resp.61.* existimans paruam materiam esse ingressum solius medij corporis, quando nimirum corpus manet in limine,partim intra,& partim extra: approbat tamen Merolla *tom.1.disp.1.c.2.diff.7.num.502.p.5.tr.5.res.22.*

Et in tali ingressu excusat paruitas materię.

INGREDI

Religionem.

Vide V.*Nouitiatus*,V.*Nouitius*,*&* V.*Professio.*

1 Religionem ingredi tenetur,quicumque id vouit.Potest tamen ingressum differre,ad vitandum scandalum infirmorum, secundùm Valentiam.Vide V.*Scandalum n 29.*Item ad occurrendum necessitati sororis in graui necessitate,& prostitutionis periculo constitutæ, si votum non est emissum pro tempore determinato, secundum Palaum *to 3.tr.16. disp. 1. punc.7 §.5.n.13.*Imò etiam,si pro determinato,secundum Sanchez *in summ. tom.1.li.4.c.20.n.31.& 32.*& Trullench *in Decal.tom.1.lib.2. cap.2. dub.23. n.10.*quia,ait Sanchez,prouidere tali necessitati est opus tantæ charitatis, vt secundùm prudentis arbitrium,videatur maius Dei obsequium, quàm præsentaneus Religionis ingressus. Et quamuis Palaus obijciat,non esse illud sororis leuamen actum maioris virtutis, nam alioqui votum in tale subsidium commutari posse propria auctoritate,& non obstante tali necessitate. Religionis ingressum esse licitum etiam secundùm Sanchez, & ideo capacẽ obligationis voti; nihilominus in casu occurrente consulerem dilationẽ ad aliquod tempus,vel ad maiorem cautelam,recursum ad Episcopum, qui iuxta dicta V.*Episcopus*,in tali casu dispensare potest.*p.6.tr.7.res.54.*

Vouens Religionẽm potest ingressum differre ad vitandum scandalum infirmorum.

Aut succurrendum graui necessitati sororis.

2 Astrictus voto Religionis non potest matrimonium contrahere, animo Religionem ingrediendi infra bimestre, ante consummationem, quia exponeret se periculo fraudandi votum,videretur quoque illudere Sacramento.& non leuem sponsæ inferret iniuriam,quę non posset alteri nubere,donec ipse profiteretur.Est communis opinio apud Sanch.*de matrim. lib.1.disp.43.nu.7.& 10.ubi num.6.*benè notat, contrarium non esse improbabile, cum sponsus de iure post matrimonium contractum possit infra bimestre

Non tamen vxorem ducere cum intentione ingredĩdi ante consummationem.

mestre vxorem relinquere, & ad Religionem transire. si enim id sponsę iniuriosum non est, nec erit iniuriosum eam ducere eo animo. Quod potiori iure procederet contra Cucchum *lib. 5. cap. 13. num.* 10 si quis vxorem duceret eo animo absque voto. *par. 3. tr. 4. res.* 281.

Et si post votum deflorarei puellam sub promissione coniugij, hęc promissio nulla esset.

3 Petes primò: An qui post votum huiusmodi defloraret puellam sub promissione coniugij, teneretur ad votum potius, an ad matrimonium? Respondet Lessius *lib. 2. cap. 10. dub. 4. num.* 32. & alij communiter, teneri ad matrimonium, & probabiliter: nam obligatio promissionis coniugij cum defloratione, cum sit iustitiæ, soluit obligationem voti, quæ est Religionis. præsertim quia eam soluit quoque superueniens necessitas patris, quæ solùm ponit in filio obligationem charitatis. *par. 3. tract. 4. resolut.* 203. & 280. Sed probabile quoque est, teneri ad votum, vt docuerunt Nauarrus, & Rodriquez, quos citat, & sequitur Layman *lib. 5. tract. 10. par. 1. cap. 2. numero* 5. quia promissio facta puellæ post votum non tenet, vtpotè dominij in suum corpus Deo præacquisiti per votum. Ex quo patet ad argumenta. Dices: Tenetur saltem puellam ducere ratione damni illati, sicut qui deflorasset absque voto sub ficta coniugij promissione. Respondeo, negando paritatem nam qui fictè promittit, tenetur promittere ex animo: qui verò promittit post votum, promittere non potest. vnde paritas solùm currit cum eo, qui puellam deflorasset absque vlla promissione; qui non teneretur illam ducere ob damnum illatum. *par. 3. tr. 4. res.* 280 §. *Sed contrariam, & p. 5. tract.* 14. *res.* 38 Probabile quoque est, quod ait Pontius, *lib. 6. cap. 12. num.* 19. talem teneri primò ad coniugium, & postea infra bimestre Religionem, nondum consummato matrimonio, intrare. quia sic vtramque obligationem impleret. *p. 3. tr. 4. res.* 203. §. *Notandum.*

Si autem in voto ratione infirmitatis dispensaretur, dispensatio censeretur data pro tempore infirmitatis.

4 Petes secundò: An dispensatus in voto Religionis ratione infirmitatis, censeatur dispensatus etiam si conualescat? Et respondeo negatiuè. Affirmatiuam tamen sententiam docent nonnulli, cum quibus V. *Dispensatio, num.* 5. diximus, cessante causa dispensationis, non cessare ipsam dispensationem. Et hanc sententiam tenent nouissimè Auctor casuum conscientiæ Bonon. *casu 1. folio* 35. & Zambellus V. *dispensatio, numero* 5. *p. 6. tract. 7. resol.* 45.

Coniux vterq. Religionem ingredi potest simul.

Vel conuenire, vt vnus ingrediatur, altero manente in sæculo cum voto castitatis.

Si senex sit.

Vel senilis valetudinis.

5 Religionem ingredi potest vxoratus, si vxor etiam ipsa recipiatur in monasterium, aut si senex sit. (idest annorum secundùm Riccium sexaginta, secundùm Sanchez quinquaginta: nam mulier anno 50. sterilescit vt vir sexagenarius, &cet. aut secundùm Pontium deficiat in robore, valetudine, &c. iudicio Episcopi) in sæculo manens voto castitatis se astringat. cap. *cum sis*, & cap. *apostol. de conuers. coniug.* In quibus iuribus cum de vtroq; coniuge sermo sit, potest etiam vxor ingredi Monasterium, viro Religionem (etiam S. Ioann. Ierosol. vt docet Pontius *vbi infra num.* 1 contra Sanch. *lib. 7. disput.* 32. *num.* 4. *Vbi inf. a §. Non desinam.*) ingrediente; vel si senex sit (idest annorum 60. aut secundùm Bonacinam *quæst. 3. punc. 4. num.* 12 ætatis, quæ ex praua valetudine annis 60 respondeat, &cet.) manente in sęculo cum voto castitatis, vt docet Pontius *lib. 9 cap. 12. num.* 3. quamuis neget Hurtadus *de matrim. disput. 11. diff. 9. num.* 8. Debet autem coniux in hoc casu ab Episcopo licentiam impetrare: quamquam Pontius dicat, talem obligationem extinctam esse per contrarium vsum. *p. 4. tr. 4. res.* 73.

Si verò alter illorum damnatus esset tamquam hæreticus etiã secreto, alter posset manere in sæculo separatus.

6 Petes. An vxor hæretici damnati & postea reconciliati, si nolit illum recipere, debeat ingredi Monasterium? Affirmatiuè respondet Simanca *tit. 4. num.* 16. & testatur de communi: in fauorem nimirum fidei (ad piscandos faciliùs de hæreseos lacu hæreticos) & matrimonij, in quo diuortium in Matth. 19 licitum dicitur ob fornicationem carnalem, ergò non ob spiritualem post emendam, cum peruersionis periculum iam cessauerit. Ego verò te-

rò teneo cum Mendoza *de fide volum.1.disput.76.sect.6.§ 206.& 207.*& alijs multis,per sententiam hæresis declaratoriam, remanere coniugem iure cohabitandi,& debitum petendi priuatum in pœnam hæreseos, absque alia declaratione: nam cohabitare cum viro damnato tamquam hæretico est in suaue,& infame ; & cum Iudex priuare hæreticum possit omnibus bonis, priuare etiam potest iure,quod habebat in coniugem: vxor igitur damnati tamquam heretici remanet solùm ligata vinculo matrimonij,non tamen tenetur illum quantumuis reconciliatum in domum recipere. Nec propterea tenetur ingredi in Monasterium: nam hoc nimis durum esset, & in fauorem hæretici,qui in sæculo liber maneret. Et hæc omnia contra Barbosam *in rubr.2 par.num.21.& 22.ff. solut.matrimon.*procedunt,etiamsi sententia non sit publica,sed intra priuatos parietes; nam posita sententia hæresis, & induto reo habitum pœnitentiæ, statim emergunt pœnę hæreticorum. Sic Fagund.*in decal.tomo 1.lib.4.c.8.nu.11.*Item procedunt de viro, si vxor vt heretica damnata fuerit: habet enim expressam de iure facultate ingrediendi Religionem,& consequenter etiam manendi in sæculo sacris initiatus quia status Sacri Ordinis,& Religionis propter solemne, & perpetuum castitatis votum æquiparantur, & cum hæc sit gratia, in fauorem viri Catholici ampliari debet.Et ita etiam tenet Fagundez *loc.cit. num.21.* contra Angles,Lopez,& alios penès ipsum *num.12.p.6.tr.7.res.25.*

7 Parentes cogere possunt filias suas impuberes intrare monasterium. puberes non item.Vide V.*Pater à num.2* Et quidem ad habitum suscipiendum ex Rodriquez,Naldo,& nouissimè Vecchio *d sput.52.dub.9. numer.16.* puella impubes nec spōtanea admitti potest: quia existimant,in Tridentino *sess.25.cap.17.*determinari, quod puella habitum susceptura debeat duodecim annos excedere.Sed Suarez id negat. & Medina *de Sacram.hom.cont.li.4.contr.9.cap.4.*testatur, se illi decreto interfuisse; & Patres Concilij nihil minus cogitasse; sed solùm decernere voluisse, vt puella pubes ante habitus susceptionem examinaretur de libertate, iuxta dicenda V. *Professio,num.2. par.4 tr.2.res.47.*

Puellæ impuberes possunt cogi monasterium intrare.
Non ad monachandum.
Sed spontaneè admitti possunt.

8 Nota hic,quod donatio facta ante ingressum Religionis, tenet, non obstante Trident *in sess.25.cap.16.*vbi disponit, quòd donatio Religiosi non aliter valeat,quàm si fiat infra bimestre proximum professioni; nam loquitur de Nouitio,vt S.Congregatio apud Menoch.*in addit.ad lib.2. de arbitr. iud.casu 436.n.3.p.3.tr.2.res.55.*

Donatio mox in Religionem ingressuri, tenet.
Sed illegitimi legitimatio facta in sæculo,non suffragatur in Religione.

9 Nota etiam, quòd si illegitimus auctoritate Principis aut Magistratus legitimatus in sæculo, Religionem ingrediatur, non manebit dispensatus ad officia Religionis, quia talis dispensatio non pertinet ad laicum. Pottell.V.*Illegitimus numero 5.*Qui etiam *numero 6.*Idem docet de Sacerdote illegitimo dispensato in sęculo ad beneficium parochiale. *par.3.tractat.2. res.102.§.*Nota.

10 Dare aliquid pro receptione ad habitum Religiosum, est Simonia. Sed an hoc procedat in habitu Religiosorum Equitum, vide Verbo *Simonia, num.7.*

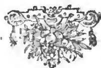
INIVRIARE.

1 Vide V.*Contumelia.*Hic solum confirmamus, quod à nobis dictum est.V.*Compensare,num 4.*Quòd obijcienti crimen falsum, vel occultum,liceat respondere,*mentiris*, nam quidam Theologus id negat, afferens exemplum Christi,qui à Pharisæis lacessitus illa contumelia, *Dæmonium habes,*non respondit,*mentimini,*sed,*Ego dæmonium non habeo*. Probat etiam

Licet iniurianti, respondere, mentiris.

etiam: quia hæc responsio cum inferatur post contumeliam, non habet rationem defensionis, sed potius vindictæ. Nos verò dicimus, optimum quidem esse, quod sequamur exempla Redemptoris, respondendo, *non sum* non tamen ad id teneri. & illud *non sum*, esse etiam velatam mentitam, cum autem iniuria sit expressa, posse propulsari expressè per verbum *mentiris*: quod in tali casu ex circumstantia actualis defensionis patet non esse offensiuum, sed defensiuum. Et sanè Theologi cum Mendoza in 2. 2. *volum.* 2. *disp.* 172. §. 14. *num.* 119. dicunt, quando blasphæmus obijcit Deo mendacium, quod aliter refelli non potest, pertinere ad Religionis virtutem, respondere ei, *mentiris*, quod signum est, hoc verbum non esse sic intrinsecè malum, vt aliquando honestari non possit. Præsertim, quòd talem iniurium probare possim mendacem in iudicio, & vt talem ad punitionem adigere. Et sic tenet Hurtad. *vbi sup.* & alij *p.* 6. *tr.* 6. *resol.* 16.

FINIS PRIMAE PARTIS.

SVM.

SVMMÆ DIANA
PARS SECVNDA.

INQVISITORES.

1 INQVISITORES de iure communi debent esse annorum quadraginta *Clem. nolentes*, *de haeret.* & si minores eligerentur, electio esset nulla. Ità Zabarella *nu* 3. Sed cum hodie Inquisitores Italiæ creentur à DD. Cardinalibus Inquisit. Romanæ de sciẽtia Summi Pontificis, parum curandũ est de ætate. Ità Farinacius *de haer. quaest.* 186. *nu.* 51. Qui verò creantur à Generali Inquisitore Hispaniæ, sufficit, si attingant annum trigesimũ, ex priuilegio Summi Pontificis. Ità Zanardus *p.* 1. *c.* 6. *q.* 12. Quæ etiam ætas sufficit in eorum Commissarijs. Ita Molina *tom.* 5. *tract* 5. *disp.* 28. *nu.* 23. *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 54.

INQVISITORES de iure communi debeent habere annos 40.

Sed in Hispania sufficit attigisse 30.

2 Inquisitores secundum Zanardum *p.* 2. *cap.* 6 *quaest.* 12. debent esse magis Theologi, quàm Iurisperiti, quia debent de propositionibus hæreticalibus iudicium ferre. Ad processum verò & examen adhibere possunt peritos Consultores, &c. At Simanca *tit.* 41 *nu* 3. testatur, experientia iam in Hispania compertum esse, quòd commodius sit, Inquisitores Iurisperitos eligere, quàm Theologos. Et certè ipsi plura facere debent vt Iurisperiti, quam vt Theologi. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 52.

Secundũ quosdam verò debent esse magis Theologi. Secundũ alios magis Iurisperiti.

3 Inquisitores extorquentes pecuniam prætextu officij Inquisitionis, secundùm Suarez *de cens. disput.* 23. *sect.* 5. *nu.* 24. incurrunt excommunicationem *Clem.* 2. *de haeret.* Aduertit tamen Sanctarellus *de haer. c.* 40. *dub.* 5. *nu.* 26. aliquos contrarium docere, & multis rationibus probat, Inquisitores in dicta *Clem.* non includi. Stando autem in sententia affirmatiua, puto cum Bonacina *tom* 3. *disp.* 2. *quaest.* 10. *punct.* 10. non incurrere excommunicationem, si accipiant pecuniam sponte, etiam prætextu officij, oblatam: procurent aut extorqueant prætextu mutui, dati, crediti, &c. vel titulo etiam officij, extorqueant mutuum, &c. *R* 4. *t.* 8. *ref.* 28.

AN Inquisitores incurrant excõmunicationem extorquentes pecuniam prætextu S. Officij? Et quid si accipiant spontè oblatam? Procurent titulo Mutui? Crediti, &c.? Etiam extorquendo sub prætextu S. Officij?

4 In Hispania secundum Scacciam *de iud. lib.* 1. *cap.* 87. *numer.* 12. Inquisitores alijque S. Officij ministri, non solum pecuniam, sed neque esculenta & poculenta accipere possunt sub pœna excommunicationis, priuationis officij, restitutionis dupli, & alijs. Et sub ijsdem pœnis tenetur minister reuelare, si alium ministrum hoc accepisse sciat. Alibi tamen, vbi hæ prohibitiones non extant, esculenta, & poculenta non reijci. *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 8.

Et quid de esculẽtis, & poculentis?

5 Inquisitores omittentes procedere contra hæreticos odij, rancoris, vel lucri causa, incurrunt excommunicationem supradictæ *Clem.* §. *verum*, à qua, extrà mortis articulum, à solo Romano Pontifice absolui possunt. Non ità, si procedere omittant propter timorem, vel ad euitanda scandala. Ità Locatus *in pr. v. Inquisitor num.* 19. *p.* 4. *t.* 8 *ref.* 37.

Inquisitores nõ procedentes cõtra hæreticos lucri vel praui alterius affectus causa, incurrũt excõmunicationem. Minimè, si ex timiditate, &c.

6 Inquisitores remittentes reos familiares iudici laico, in casu quo non gaudent priuilegio fori, non incurrunt irregularitatem: nam iudex Ecclesiasticus, vt notat Vanshel *in cap. si iudex laicus de sent. excomm. in* 6. tenetur id facere, quoties ad ipsum defertur à iudice laico incedens in habitu clericali. Id quod etiam faciendum præcipitur in Concor-

Sicut non incurrũt irregularitatem, si remittãt familiares reos ad iudicẽ laicũ, quando nõ gaudent immunitate.

dia: quia nimirum Inquisitores tunc non damnant, nec iurisdictionem committunt, sed remittunt causam ad iudicem laicum, qui aliàs erat illius competens. Ità Suarez *de cens. disput.* 47. *sect.* 1. *num.* 10. & alij. Et probatur à fortiori, quia iudices Ecclesiastici & Inquisitores tradentes brachio sæculari degradatum, vel de hæresi conuictum, non fiunt irregulares, cum ex cap. *nouimus*. & cap. *si iudex de verb sign.* tum ex Bulla Gregorij XIV. in qua Pontifex cum iudicibus tradentibus reos in casibus exceptis brachio sæculari, non dispensat, sed declarat non incurrere irregularitatem. Quod ait Gambacurta *de immun. Eccl. lib.* 2. §. 8. in cit. capite Inquisitores & Episcopos ab irregularitate excusari ex vi præcepti Apostolici mandantis reos tradi, & simul irregularitatem tollentis, posset quis negare. nam secundum Suarez & alios excusantur, quia non sunt causa proxima, nec cooperantur ad mortem. Manifestator autem malefactoris tunc incurrit irregularitatem, cap. *tua nos, de homicidio*, quando esset accusator, vel testis necessarius ad cognitionem causæ, vel hoc faceret vt minister iustitiæ. Sed, his non obstantibus, in casu occurrenti consulerem, vt Inquisitores non remitterent absque consultatione Supremi Inquisitoris. p. 4 tr. 2. *ref.* 101. Quid quando tradunt brachio sæculari reum hæreticum? Vide V. *Inquisitorum*, *num.* 254.

Sed in hoc casu bonum esset consulere supremum Inquisitorem.

INQVISITORVM IVRISDICTIO
Qualis.

Inquisitorum iurisdictio est ordinaria quoad vtilitates ordinariæ, & delegata quoad vtilitates delegatæ.

7 INquisitorum iurisdictionem esse delegatam, tenet Narbona *in* 3 *p. recomp lib.* 4. *tit.* 1. *leg* 20. *Gloss.* 22 *num.* 79. Zanardus *in direct. Theolog. par* 2. *præc.* 1. *cap.* 6. & alij. Portocarrero *in Alleg. super compet. Iurisd. inter Inquisit. & Ministr. regales num.* 48. & alij esse ordinariam. Vtraque opinio est probabilis. Imò vtraque vera. Nam in se & à principio est delegata: accedit tamen ad conditiones ordinariæ. Vel, vt rectè ait Moura *opusc.* 1. *de ensalmis & incant. sect.* 3. *cap* 1. *nu* 6. quoad vtilitates ordinariæ, est ordinaria, & quoad vtilitates delegatæ delegata. Non placet distinctio Barbosæ *in l. Prætor* §. 1. *nu.* 65 *ff de iudic.* quòd Inquisitor Generalis habeat iurisdictionem ordinariam, alij verò delegatam, eo quia sunt ab ipso amouibiles. Nam etiam Inquisitor Generalis est amouibilis à Summo Pontifice, a quo non solum ipse, sed etiam alij Inquisitores iurisdictionem accipiunt immediatè, & mediante solùm nominatione personarum Inquisitori Generali à Papa indultam. Ità Torreblanca *de magia lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 2 11. & 12. & alij. p. 4. t. 8. *ref.* 1.

Loquendo tàm de Inquisitore Generali, quàm de alijs.

8 Inquisitorum iurisdictio, quamuis concessa sit cum clausula *ad beneplacitum*, non expirat ob mortem concedentis. Et hoc in fauorem fidei. Ità Pegna *in direct. par.* 1. *comm.* 56. & 57. & alij. *Ibid.* in fine & *ref.* 19.

Nec expirat per mortē cōcedentis.

9 Imò neque iurisdictio Vicarij, seu delegati aut Commissarij expirat per mortem Inquisitoris: etiam pro causis ante illius mortem nondum inceptis. Ità Triuisanus *lib.* 1. *decis.* 66. *num.* 7. 9. 10. & alij, ex cap. *ne aliqui*, & *Glossa ibi in v. non cœpta de hæret. in* 6. *ref.* 19. *cit.* Suppono autem cum Pegna *p.* 3 *comm.* 61. §. *Sed iam* & alijs, posse Inquisitores suam iurisdictionem subdelegare: quia id potest delegatus Principis ex *cap super quæstionum de offic de leg.* Imò posse etiam sibi Vicarium seu Commissarium constituere, cum Triuisano *vbi supra à nu.* 4. & alijs. An verò delegatus Inquisitoris possit subdelegare, vide Pegnam *p.* 3. *com.* 64. §. *Hæc tamen ratio*.

Sicut nec eorum Vicarij, delegati, aut Commissarij. Nam possunt Inquisitores suam iurisdictionem subdelegare.

Causas,

Causas, ob quas Inquisitores delegare possint, vide apud Eymericum *p.* 3. *q.* 15. §. *Respondemus*, *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 18.

10 Possunt etiam delegare examen testium, si aut ipsi, aut testes essent legitimè impediti. Cessante verò impedimento, debent ipsi examinare. Et sic cautum est in instructione Hispalensi, docentque Cancera *q. crim. cap* 2. *num.* 8. & alij. *p* 4. *t.* 8 *ref.* 29.

Et delegare examẽ testium, si illi, aut ipsi sint legitimè impediti.

11 Iurisdictio Inquisitorum secundum Farinacium *tract. de haeresi q.* 186. *num.* 38. & alios, concessa est cumulatiuè quoad Episcopos: vnde illis non praeiudicat. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 2. Imò neque praeiudicat Capitulo Sede vacante, quod, sicut Episcopus, est ordinarius iudex in causa haeresis iurisdictionem exercens per Vicarium ad id specialiter deputatum, vt patet ex c. *ad abolend. de haeret.* ibi, *vel Clerici ipsi sede vacante*. Et colligitur ex *Clem.* 1. §. *propter de haeret.* docentque Gundissaluus *de haeret. qu.* 7. *num.* 8. & alij. Et procedit non solùm, quando sedes vacat absolutè, sed etiam quando Episcopus esset captiuus, vel non haberet expeditas litteras. Et ità docet Decianus *in tract. crim. lib.* 5. *cap.* 21. *num.* 13 Sed quoad exemptos in causa haeresis, cum Episcopus non sit iudex ordinarius, sed delegatus, vt docet Simanca *Cathol. inst. tit.* 25. *num* 6. contra Hostiensem *in cap ad Abolend. nu.* 13. Capitulum sede vacante cognoscere non potest: quia succedit Episcopo in his, quae sibi competunt de iure ordinario, non autem ex delegatione: Ità Decianus *vbi supra*, *num.* 14 contra Socinum *in cap. ad Abolend. nu.* 44. *p* 4. *t.* 8. *ref.* 33.

Inquisitorum iurisdictio concessa est cumulatiuè quoad Episcopos, & Capitulum Sede vacãte.

Circa non exemptos.

12 Quoad ministros verò Inquisitorum Hispaniae, Iurisdictio ipsis Inquisitoribus inest priuatiuè, etiam quoad Episcopos. Et hoc ex exemptione Apostolica, additis Regijs litteris illam obseruari iubentibus. Ità Portocarrero *in alleg. de Iurisd. Inquisit num.* 49. *p* 4. *t.* 8. *resol.* 2. §. *Notandum*. Et in Hispanica Inquisitione obtinuit consuetudo, vt in causa haeresis generaliter soli Inquisitores cognoscant; Episcopis aut per se, aut per Vicarios assistentibus; Et quod Episcopi non possint separatim ab Inquisitoribus cognoscere, sed denunciationes sibi factas ad Inquisitores transmittere debeant; qui soli processum forment, inque suis tantum carceribus rei custodiantur. Ita notat Sanctarellus *tractat. de haeret. cap* 40 *dub.* 1. *num* 15. qui addit, esse in Hispanijs litteras Apostolicas mandantes, vt Episcopi & alij Ordinarij Inquisitoribus haec relinquant, neque in eis se intromittant. Quod si ipsi reperiant, efficere debeant summariam de rebus informationem, eamque ad Inquisitores transmittere sicut & reos, quando expediens sit eos capere, ne fugiant. Vide etiam Riccium *p.* 3. *decis.* 279. *num.* 1. *Ibid.* §. *Sed consuetudine*.

At quoad ministros proprios priuatiuè.

Imò Inquisitores Hispaniae in causa haeresis soli procedunt, assistentibus Episcopis per se, aut per Vicarios.

13 Generaliter enim Inquisitores non solùm possunt exercere, quae sibi competunt de iure, sed etiam quae ex consuetudine. Ità Molina *de iust. tom.* 5. *tract* 5. *disp* 28. *nu.* 14. Portocarrero *Alleg. pro Iurisd Inquisit. num.* 24. & alij: quia consuetudo, quemadmodum priuilegium, dat iurisdictionem. Accedunt litterae Philippi II. & Philippi III. talem consuetudinem confirmantes, quam citatus Portocarrero probat habere vim legis. *par.* 4 *t.* 8. *ref.* 3.

Nam eorum iurisdictio ampliatur ex consuetudinibus.

14 De sortilegijs autem, etiam non manifestè sapientibus haeresim, Inquisitores cognoscunt per Bullam Sixti V. Sed cumulatiuè quoad Episcopos. Ita Leone *in lib. de Sortileg c.* 8. qui addit, quòd causas superstitionum, incantationum, veneficiorum & blasphaemiarum Episcopi possunt cognoscere, &, nisi sapiant manifestè haeresim, absque Inquisitorum interuentu decidere & terminate, per textum in cap. *accusatus de haeret in* 6. Et sic censuisse Sacram Congregationem Generalem Romanae & Vniuersalis Inquisitionis sub die 21. Decembris 1602. *p* 4 *t.* 8. *ref* 107. & 119.

Quid de sortilegijs?

15 Eodem pacto in causis lamiarum Inquisitio Hispanica obseruat pro-

Et causis lamiarũ?

Gg 2 cedere

cedere simul cum Episcopo, vt præcipiunt textus cap. *per hoc de heret. in 6. Extrauag. ex eo, de heret. & Clem. 1. de heret.* Quamuis doceat Pegna *Paralip. ad tract. de strigibus Bernard Comensis*, quòd si in hac causa soli velint procedere, id possint, & quodcumque soli fecerint validum sit, ex const. Alexandri VI. directa ad Angelum de Verona Inquisitorem. *p. 4. t. 8. ref.* 120.

CITATVS ab Inquisitore simul & Episcopo cuinam cōparere tenetur? Variæ sententiæ.

16 Citatus eodem tempore ab Episcopo & ab Inquisitore, ex Molina *tract. 5. disp. 20. nu* 17. potest adire quem velit. Ex Rojas, *singul. 44. num. 7.* debet adire Ordinarium. Pegna *p. 3. quæst. 5. comm. 54.* docet, quòd, si Episcopus procedat iurisdictione ordinaria, debet talis adire Inquisitorem: quia iurisdictio Inquisitoris tanquam delegata est maior ordinaria Episcopi. Quod si Episcopus & Inquisitor compatibilia iubeant, scil. vt diuersis horis coram se compareat, reus secundùm Zanardum *p. 2. cap. 6. quæst* 13. tenetur vtrique obedire. Sed hæc quæstio non habet locum in Inquisitione Hispanica, vbi soli Inquisitores reos citant. Episcopis autem id non permittitur, cum nec permittatur, edicta contra hæreticos promulgare. Ità Molina *disp. 29. nu. 17. p. 4. tr. 5. ref. 52. §. Notandum & t. 8. ref. 47.*

Sed in Hispania Episcopi nō citant.

NON licet Inquisitoribus indicere abiurationem de vehementi sine Episcopo.
Sed si faciant, abiuratio habebit effectum.

17 Non licet Inquisitoribus, cogere suspectum vehementer de hæresi ad abiurandum sine Episcopo. Ità Azorius *tom. 1. lib. 8. cap. 18. qu. 16.* & Molina *disput. 28. num* 16. contra Campegium *add. ad Zanch. de heret. cap. 8. litt. E.* At, si cogerent abiuratio teneret, & reus maneret subiectus pœnæ relapsi, cum non sit aliud expresse sancitum. Idem dic de Episcopo, si sine Inquisitore id faceret. Ità Farinacius *de her. quæst. 186. num. 79.* contra Castrum qui *tom. 1. tract. 4. disp 8. punct. 13. numer.* 18. contrarium probare nititur ex *Clem. de heret. § aurea pare 4. tr. 8. resol. 49.* Adde, quod Sousa *lib. 1. cap. 3. num. 5.* docet, extare consuetudinem, quòd Inquisitores abiurare & purgari cogant sine Episcopo: quam consuetudinem, vbi recepta est, non damnarem. *p. 4. tr. 8. ref. 50.* in fine. & antea *t. 7. ref. 3.* in fine. *§. Quæro secundo.*

Et vbicumque id facere consueuerunt, eis licet.

Et vbi adest talis consuetudo, possūt reum absoluere.

18 Reum absoluere sine Episcopo Inquisitores non posse, docet Simancas *cath. Instit. tit. 3. num 9* Posse Molina *disput. 28. num. 15.* Zanardus *p. 2. cap. 6. q 15.* distinguit: & posse, inquit, si reus non est conuictus, nec confessus, nec indiciatus sufficienter ad torturam; in quo etiam casu posse Episcopum seorsim ab Inquisitoribus, quia non est inuentus reus, non posse verò, quando est confessus, aut sic indiciatus, vt debeat torqueri: quia tortura non potest infligi, nisi ab vtroque simul, & negotium graue postulat congregationem. Ex his prima opinio placeret, quæ fundatur in *Clem. 1. de heret.* Sed in aliquibus prouincijs est consuetudo, vt Inquisitores sine Episcopo sententiam absolutoriam proferant. Quam consuetudinem approbo cum Sanctarello *de heresi cap. 40. dub. 2. nu. 13. p. 4. t. 8 ref. 50.* Videtur etiam, posse Inquisitores absque Episcopo reconciliare apostatas, qui vulgo dicuntur *renegati*, si sponte ad ipsos veniant, & pœnitentiam postulent: quia id se practicari vidisse fatetur Molina *de iust. tom. 5. tract. 5. disp. 28. nu.* 16. Licèt aduersus ipsum insurgat Palaus *tract. 4 disp. 8. punct. 13. nu. 17. p. 4. t. 7. ref. 3. § Quæro secundò.*

QVANDO in imponendis pœnis inquisitor & Ordinarius discordant, cōsulendus est Summus Pontifex.
Et in Hispania Supremus Senatus.

19 Quando in infligendis pœnis Inquisitores & Ordinarij discrepant, consulendus est Summus Pontifex. Ita Sanctarellus *vbi supra* & alij ex cap. *per hoc, de heret. in 6.* Quod procedit in Inquisitione Romana; nam in Hispanica ex priuilegio Sedis Apostolicæ & in particulari Clem. VIII. non ad Papam, sed ad supremum Senatum recurrendum est. Quod etiam obseruatur in quibuscumque appellationibus. Ità Freytas *de Conf. solicit. quæst. 15. num.* 20. Sed in hoc Regno Siciliæ, vbi sunt tres Inquisitores, si vnus cum Episcopo sentiat, & alij duo dissentiant, remittenda est causa ad Senatum; si verò duo sentiant cum Episcopo, sententia protinus ferenda est,

da est, ait Simanca *tit. 60. cap. 10. part. 4. tract. 7. res. 37.*

20 Aliud discrimen est inter Inquisitionem Romanam & Hispanicam. Nam in Romana, vbi Inquisitor cum Episcopo pœnam delinquenti imposuit, potest cum eodem illam minorare, quod in Hispanica solus Supremus Inquisitor facere potest. Ita Pegna *direct. par. 3. comm. 108.* Quòd verò in Romana id solum cumulatiuè fieri possit, adest decretum Vrbis de mandato D. N. Vrbani VIII. apud Bariolam *Aphor. V. Pœna* § 15. Vnde opinio Zanchini *tract. de hæret. cap. 21. num. 2.* quòd id possint Inquisitores, petito & non obtentu consensu Episcopi quoad laicos, non est amplius amplectenda. *Ibid.* § *Notanda.*

IN Hispania pœnas impositam solus supremus Inquisitor minorare potest: In Romana verò inquisitores cum Episcopo.

21 Vbi sunt plures Inquisitores, vnus sine altero potest leuiora exercere. Non tamen procedere ad capturam reorum, ad indicendam purgationem, ad publicationem testium, ad copiam actorum reo dandam: nisi alter illorum absit. Itá habet instructio Toletana *an. 1562. nu. 3.* & docet in terminis Simanca *tit. 34 nu 37. p. 4. t 8. res. 66. & 90.*

VBI inquisitores sunt plures, non possunt seorsim actus graues iurisdictionis exercere.

21 Debent in imponendis pœnis consilium petere, ex cap. *fin. ad med. de heret. in 6. & ex cap. vt commissi* § *aduocandi, eodem tit. & libro.* Sed dubium est, an in tali casu vota consultorum sint decisiua, ita vt illa Inquisitores sequi teneantur? Esse decisiua in Inquisitione Lusitana testatur Sousa *Aphor. lib. 1. cap 1 nu. 14. & lib. 2. cap. 36. num. 9.* Et vniuersaliter in omni, Albertinus *quæst. 26 concl. 15.* Zanardus *p. 2. pr. 1. cap. 6. quæst. 42.* ait, periculosum esse & reprehensione dignum, Inquisitores à votis Consultorum tribus casibus discordare. Primò, quando cum Consultoribus consentit Episcopus. Secundò, quando omnes Consultores sunt vnius voti. Tertiò, quando maior pars consentit in innocentiam inquisiti. Sed in Inquisitione Hispanica puto, Consultorum vota non esse decisiua, sed tantùm consultiua; quod patet ex instruct. Toletana. Et ita docent Bariola v. *Vota Consultorum,* & Barbosa *Collect. tom. 3. lib. 5. tit. 2. cap. 12. num 8.* Non tamen esse tutum, si Inquisitores sunt Theologi, à suffragijs Consultorum discedere. Itá idem Bariola *p. 4. t 7 res. 38.*

Nec pœnas imponere sine consilio. Quod tamen in Hispania non tenentur sequi.

22 Sed quid, si Inquisitores sine aduocatione Consultorum sententiam proferant? Videtur, quòd talis sententia sit inualida; quia petitorum consilium requiritur pro forma, sine qua actus non subsistit, cap. *dilecta, de rescrip.* & cap. *cum in veteri de elect.* vbi irritatur electio ob omissum consilium. Itá tenet Palaus *tract. 4. disput. 8. punct. 11. num 4* Sed posset quis dicere, quòd si habenti potestatem mandatur peti consilium, mandari censetur, vt actus rectè præstetur, non vt validè, vt docet Sylvester v. *Consilium 1 quæst. 3.* Hoc autem accidit in casu nostro, quia Inquisitores ab Vrbano IV. Clem. IV. & alijs Pontificibus habebant potestatem sententiandi contra hæreticos absolutam: postea verò à Bonifacio VIII. præceptum habuerunt de adhibendo in sententijs peritorum consilio, vt patet ex cap. *fin. Ibid.* § *sed maior.*

Sed quid si non petant? Videtur sententia fore inualida. Sed contrarium suaderi potest.

23 Quoad capturam verò reorum, Sousa *lib. 2. cap. 26 nu. 16.* tenet consilium non esse necessarium, sed conueniens. Quod habetur in instruct. Tolet. & cap. *commissi, de heret. in 6.* vbi dicitur consilium adhibendum, quando itá expediens iudicauerint. Cui capiti concordari debet cap. *fin* § *Iubemus. Ibid.* § *An verò.*

In captura reorum, an Consilium sit necessarium?

24 Inquisitores possunt reum capere in alieno territorio absque litteris subsidialibus Dominorum temporalium. quia hæresis est crimen fori Ecclesiastici, nullo pacto spectans ad iudices laicos. Idem dicendum est quoad Dominos spirituales, saltem in Hispania. Nam iudex potest citare per proprium nuncium, quando loca sunt sub eodem Præside: omnia autem loca subsunt imperio spirituali Summi Pontificis, cuius Inquisitores, &

Possunt autem capere in alieno territorio absque literis dominorum.

Episcopi sunt delegati. Sed Inquisitores obseruant, alijs Inquisitoribus & Episcopis litteras requisitorias mittere. Ità Scaccia *de iudic. lib.1. cap. 23. num.4. & 5. p.4.t.8. res.7.*

INQVISITORES habere possunt familiam armatam.

25 Inquisitores habere possunt familiam armatam. Ità cum alijs Pegna *p.3. q 56. comm.*103. qui addit, eos armorum licentiam non solùm dare posse officialibus destinatis ad denunciandos, vel capiendos hæreticos, & comitandos Inquisitores: sed etiam cæteris ministris, qui quauis alia ratione S. Officio inseruiunt, vt Aduocatis, Notarij, Consultoribus, &c. Ex quibus notat Zabarella *in Clem.*2 § *Porro nu.9.* eos punire posse Dominos temporales impedientes supradictos pro armorum delatione, tamquam turbatores sui officij, *p.4.t.8. res.31.*

Suosque familiares cognoscere in criminalibus, & ciuilibus.

26 In causis criminalibus suorum familiarium Inquisitores Hispaniæ habent iurisdictionem, exceptis certis criminibus, de quibus Ioannes de Heuia *Curia Philipp. p* 3.§.1.*nu.*19. & alij. In causis ciuilibus Ferdinandus de Castro *tom.1.tr.4.disp.8.punct.*12 §.2.*nu.*9. tenet, habere iurisdictionem solùm respectu officialium, qui sunt à secretis, non autem respectu aliorum externorum. Sed hæc opinio non placet quoad Regnum Valentiæ, & Siciliæ, vbi (ait Roias *p.2. nu* 422.) ex concordia inter Regiam Maiestatem & Inquisitionem, Inquisitores cognoscunt in causis ciuilibus omnium familiarium. Quod etiam ait Paramus *de orig. Inquis. lib.3.q* 6 *n* 27. ex iure municipali Regni Siciliæ, ex iuris Pontificij decisionibus priuilegijs, & consuetudine immemorabili. Narbona *recompil lib* 4. *tit* 1.*leg.*20. *Gloss.*1.*n.*14. & *Gloss.*6.*nu.*2. testatur, id seruari etiam in Catalonia, & in Regno Aragoniæ, & Maioricatum. Et ex Paramo obseruat, quòd in hoc Regno Siciliæ non solùm familiares, sed etiam eorum vxores, adhuc viduæ, quamdiù viduæ fuerint, gaudent priuilegio fori *par.4.tr.8 res.*55.

Iurisdictione Ecclesiastica, non sæculari.

27 Porrò iurisdictio DD. Inquisitorum in suos familiares in quibuscumque causis est Ecclesiastica, non sæcularis nam Ioannes XXII. illis concessit familiam armatam, cuius nomine ait Zanardus *p* 2. *pr.*1 *cap* 6 *q.*31. venire Notarios, Aduocatos, Consultores, Fiscales, Birruarios, & familiares omnes. Quod autem in concordatis Siciliæ, Valentiæ, &c. Rex talem iurisdictionem limitat in aliquibus casibus, id factum est non contradicente Senatu, ad restringendam omnimodam iurisdictionem, quam ipsi habebant, non quod in ipsis concordatis Rex illis tribuat iurisdictionem, vt ait Pontius *lib.*5.*cap.*12.*nu.*15. Ità Narbona *tom.2.in* 3 *p recopil lib.*4. *tit.*1.*leg.*20 *Gloss.*22. quem vide. *p.*1 *t.*2.*resol.*136. Ex quibus patet, Regem non posse hanc Inquisitorum in suos familiares iurisdictionem pro aliquo casu sine ipsorum consensu limitare. Quod etiam verum est, dato quòd esset regia. Primò; quia hoc priuilegium concessum fuit propter seruitia & benemerita facta à Tribunali S. Officij ad bonum publicum, vnde est remuneratorium, degenerans in contractum, ac proinde factum irreuocabile, per ea, quæ tradunt Cochier *de liberat. Eccles p* 1. *cap.* 10. *nu.* 10. & alij communiter. Secundò, quia, dato quòd talis iurisdictio sit regia, iam per incorporationem cum Ecclesiastica facta est Ecclesiastica etiam ipsa, & cum sit concessa non subditis, non potest amplius reuocari, vtpote quæ semel ab ipsis acceptata transiuit in ius, vt dictum est de omni priuilegio concesso Ecclesiæ à Principibus V. *Immunitas Ecclesiastica nu.7. p.4 t.1. res.82.*

INQVISITORES non possunt legere libros prohibitos.

28 Inquisitores an possint legere, & dare licentiam legendi libros hæreticorum, vel alios prohibitos, vide V. *Hæreticorum, à num.*45.

Non excusantur à residentia Parochiali; Habentur tamen in suis præbendis vt residentes, & fructus percipiunt.

29 Inquisitores non excusantur à residentia parochiali. Ita Sanctarellus *p.1.q.11.nu.4.* contra Cenedum. *p.4.t* 8 *res.71.*

30 Habentur tamen pro præsentibus & residentibus, & percipiunt fructus suarum præbendarum, simul cum distributionibus quotidianis, ex priuilegio

uilegio speciali Pauli III. & Pij V. illis concesso in fauorem fidei. Itá Armendariz *in recomp. leg. Nauar. lib. 2. tit. 23 leg. 2. § 2. nu. 7* & alij ex declaratione Cardinalium apud Garsiam *de benef. tom. 1. p. 3. cap. 2. num. 356. Ibid. §. Quoad secundum*.

31 In Regnis Hispaniarum soli Inquisitores publicare possunt edicta fidei. Non autem Episcopi. Itá Molina *disp. 26 num. 13. p. 4 t. 8. ref 126.*

INQVISITORES soli publicāt in Hispania edicta fidei.

32 Inquisitores possunt sub pœna excommunicationis præcipere, vt Clerus & populus eorum sermonibus assistant. Itá habetur in cap. *vt commissi, de hæret. in 6* ibi, *conuocandi etiam Clerum & populum*. Et ita docet Simanca *tit. 34 num. 24.* contra Angelum *tom. 1. v. Inquisitor nu. 9.* Quod obseruari ex consuetudine Tribunalis, testatur direct. *v. Prædicare nu. 2.* Ex quo á fortiori concludit Auila *de cens p 2 c. 5. disp 1. dub. 3.* quod præceptum Inquisitorum, vt omnes sub excommunicationis pœna in templum conueniant ad audienda edicta fidei obligat sub mortali. quia est ad exaltationem fidei, vt sciant quid debeant ipsis denunciare. *p. 4. t. 8. resol 89.*

Et possūt præcipere sub censura vt Clerus & populus eorū sermonibus assistat. Et edicta fidei audiat.

33 Videtur cum Locato *v. irreg. nu. 2.* quód Inquisitores dispensare possint super irregularitate contracta ab hæreticis, ex Bulla Clem. VIII. quæ incipit, *Cum sicut, § vobis etiam*. Sed hoc priuilegium vel fuit personale, vel non fuit vsu receptum, vel per alias Bullas posteriorum Pontificum fuit reuocatum. Et ideo Pius V. *ann. 1567* prohibuit dispensare cum Sacerdotibus hæreticis pænitentibus, vt Missam celebrent, teste Sanctarello *de hær. cap. 25. dub. 1. nu. 6.* Et hanc sententiam tuetur absoluté Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 25. num 19 p. 4. t. 8. ref. 85.*

Inquisitores non possunt dispensare super irregularitate contracta propter hæresim.

34 Quidquid dicat Menochius *lib. 1. cons. 94. num. 12.* docet Scaccia *de iudic lib. 1. cap 67. nu. 7. & cap 66. nu. 13. & 16.* cum alijs, posse Inquisitores recusari vt suspectos. In quo casu determinauit Instructio Toletana *ann. 1561. nu 52*, quod recusatus cessare debet, & certius facere consilium, quousque cognita suspicionis causa, Consilium de iure prouideat. Idemque fieri si omnes simul suspecti habeantur. *par 4. t. 8 ref. 5.*

POSSVNT Inquisitores recusari vt suspecti.

35 A sententia Inquisitorum lata contra hæreticos, & eorum fautores &c. non datur appellatio, nisi ab interlocutoria, vt dictum est V. *Appellatio, nu. 3.* Modum appellandi vide *Ibid nu. 15.* Ad quem *Ibid. nu. 12.*

Sed à deffinitiua illorum sententia nō datur appellatio.

36 Datur etiam appellatio á sententia torturæ ex *l. 2. cap. de appellat. recipien. & l. penult. cap. quorum appellat non recipiuntur*, nisi appellatio esset friuola & calumniosa; qua non obstante possent ad vlteriora procedere. Quando nam sit friuola, ipsorum arbitrio remittitur. Farinacius *q. 36. nu 27.* aduertit, tunc esse friuolam, quando in processu appatent legitima indicia torturæ, & purgata non sunt in termino defensionis. Sed, quando appellationis calumnia non est clara, sed sumus in dubio tam facti, quàm iuris debent DD. Inquisitores supersedere à tortura, & expectare quid pronunciet iudex super appellatione, vt optimé obseruat Carauita *in ritu Mag. Cur. 258. num. 10 par 4. t 6. ref. 20. & t. 8. ref. 32. § Notandum.*

Quæ tamen datur à sententia torturę, sed si sit friuola, respui potest

Si verò dubia, admitti debet.

37 Debent etiam supersedere á processu nouiter delati criminis contra reum, qui iam in alia causa appellauit, & Superioris responsum expectare, nisi causa sit grauissima; nam tunc, non obstante appellatione, circa illud procedere possunt. *p. 4 tit. 6. ref. 20. §. Nota secundo.*

38 Docet Sanctarellus *cap. 40 dub. 5. nu 31.* olim legatum Summi Pontificis habuisse iurisdictionem in Inquisitores, vt patet ex constit. Vrbani IV. hodie verò sine speciali facultate Pontificis, vel supremæ Inquisitionis Romæ non solere legatos Pontificis se ingerere. *par. 4 t. 8. ref 27.*

AN in Inquisitores habeat iurisdictionem Legatus Papæ?

40 Inquisitores Regulares, delinquentes in officio Inquisitionis, non posse puniri á suis Prælatis, sed á Cardinalibus Vniuersalis Inquisitionis & in Hispania á Generali Inquisitore, certú est: quia exempti sunt quoad hæc

Et in Regulares Regularis Prælatus?

Saltem in delictis commissis extra officium?

à Prælatis Regularibus. Ità Rojas *de heret. p.2. nu.*418. & alij. Sed nec si deliquerint extrà officium, possunt suis Prælatis pœnam dare, quæ aliquo modo retardare possit officium: sed solùm in tali casu Superiores Regulares sumere possunt informationes, & transmittere ad supremum Tribunal. Aliàs daretur via impediendi indirectè Officium S. Inquisitionis. Ità Castrus *tom.1.tract.4. disp.8.punct.12 §.2 num.23/p.4.t.8. ref.*53.

AN Inquisitor Generalis possit alios ab officio remouere, aut transferre? Et qua de causa?

41 Videtur docere Molina *disp.*28. *num.*7. quòd Inquisitor Generalis possit ad libitum alios Inquisitores ab officio remouere, & à loco ad locum transferre. Sed contrarium tenendum est cum Castro *vbi supra num.* 23. nisi interueniat iusta causa. Quæ quoad remouendum potest esse triplex. Prima, si non haberent debitas conditiones. Secunda, si superueniente infirmitate, ad officium inhabiles fierent. Tertia, si in exercendo officio dolosè deliquissent. Quoad translationem etiam triplex. Prima, quando vnus Inquisitor admodum aptus, esset constitutus in loco non tantam aptitudinem requirente, quantam requirit alter. Secunda, quando contrà ipsum suscitatæ essent rixæ & odia capitalia ex eo, quod processerit contra nobiles & insignes personas, vnde immineat scandalum. Tertia, quando non benè se haberent cum Principibus. Sed in his duobus casibus posterioribus, si hæc contra Inquisitorem suscitata sint sine iusta causa, ad meliorem locum transmitti debet, nè puniatur, vbi meretur. Ità Zanardus *p.2. c.6.qu.* 9.& 19. & alij.*p.4.t.8. ref.*34.

INQVISITORES in remittendis pœnis habent pleniorem, quam alij iudices, potestatem. An permittere possint quod in causis fidei laici cum ipsis assistant?

42 Inquisitores in remittendis & temperandis pœnis habent maiorem potestatem, quàm alij iudices, ex cap *vt commissi, de heret.in 6.* Vnde Carrarius *in pract. interrogat. reos lib.2 cap.1.nu.27.* docet, posse eos licitè reo impunitatem promittere, si verum fateatur. Vide *nu.* 200.

43 Inquisitores non possunt permittere, quòd laici in causis fidei cum ipsis assistant. Ex permissione tamen Pontificis possunt: non quidem vt votum habeant decisiuum, sed vt solummodo videant, rectè contra hæreticum agi. Ità Zanardus *p 1.prec.1.c.6 qu* 29. Et hoc pacto existimo procedere consuetudinem Venetijs introductam, quòd cum Inquisitore assistat vnus ex Senatoribus, vt testatur Thuanus *lib.4.hist.ann.*1548.*p.4.t.8.ref.*105.

INQVISITORVM IVRISDICTIO in quas personas.

INQVISITORVM iurisdictio in baptizatos.

Et in certis casibus etiam in non baptizatos.

Et in baptizatos inualidè.

44 INquisitores, sicut & omnes Ecclesiastici iudices, non cognoscunt, nisi Christianos baptizatos, vt constat ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 2. siue hæresim punire velint, siue Iudaismum, aut Paganismum, ità DD. communiter. Excipe tamen aliquos casus, de quibus infrà *nu.* 103. in quibus Inquisitores procedere possunt contra Iudæos, & alios cuiuscumque sectæ. *p* 4.*t.*8 *ref.*78.

45 Si verò aliquis sit baptizatus inualidè ex defectu formæ, materiæ, aut intentionis, Sanctatellus *de heret. cap.*1. *dub.* 2. *num.* 6. & alij docent, non subiacere iurisdictioni Inquisitorum, quia non est membrum Ecclesiæ, & debet rebaptizari. Sed Simanca *tit.*31. *nu.* 5. & alij dicunt, si se baptizatum reputat, subiacere: nam baptizatus fuit Baptismo flaminis: & in hac re plus valet opinio, quàm veritas. Idem docet Sayrus *lib.*3. *c.*4. *nu.*11. in casu, quo reus habuerit intentionem suscipiendi Baptismum, vel communiter reputetur vt baptizatus, vt semper contingit. Et Palaus *tom.*1.*tr.*4. *disput.*8. *punct.* 6.§.6.*nu.*3.testatur, hunc casum *anno* 1619. Cæsaraugustæ accidisse. Varios etiam casus distinguunt Ricciullus *de iur.pers. lib.*3. *cap* 6. & Cantera *qq.crim. cap.*1.*de har.nu.*5. *p.*4.*t.*8. *ref.*78.

46 In

46 In dubio autem de susceptione ipsa Baptismi, sic distinguit Cantera. Aut reus natus & conuersatus est inter Christianos, & tunc præsumitur baptizatus: aut natus & conuersatus inter infideles, & non præsumitur baptizatus: aut natus inter Christianos, & conuersatus cum infidelibus: & tunc, si captus fuit infans, licèt præsumatur baptizatus, non potest ab Inquisitoribus puniri: si verò captus fuisset post annos discretionis, posset. *p. 4. t. 8. resol. 113.* Quid si dubitetur de susceptione Baptismi?

47 Cæterum ex baptizatis Inquisitores in primis non possunt procedere contra Papam in hæresi deprehensum vt dicemus V. *Papa, nu. 5.* NON in Papam.

48 Deinde non possunt procedere contra Nuntios & Officiales Sedis Apostolicæ. Ita Zanardus *p. 2. cap. 6. qu. 21.* Officiales Sedis Apostolicæ secundùm Molinam *de iust. tr. 5. disp. 28. num. 20.* illi sunt, qui nomine Sedis Apostolicæ ad negotium ipsimet Sedi pertinens delegantur. Non illi, qui ab eadem quotidie mittuntur ad causas particulares inter alios iudicandas ac dirimendas. *p. 4. tr. 8. res. 24.* Nuncios, & Officiales Sedis Apostolicæ.

50 Tertiò non possunt procedere contra Episcopos (Nec eos ex quauis causa excommunicare. sicut nec Episcopus Inquisitores secundum Megal. *in 3. p. lib. 1. cap. 3. qu. 2 nu. 43.* licet Cantera *c. 1. de hær. nu. 65.* contrariam praxim adducat *p. 5 t. 9. res. 51.*) Idque procedere ait Acugna *de confess. sollic qu. 12 nu. 7. & 11.* etiam in titularibus & in electis & nondum consecratis. Quod si Episcopus de hæresis suspectus, suspectus esset de fuga, vel aliquid moliretur in manifestum fidei detrimentum, capi posset & custodiri, donec Summus Pontifex consulatur. Ità Zanardus *qu. 22.* In alijs casibus Inquisitores recipere possunt dicta testium, & processum ad Pontificem mittere cum cautelis, de quibus Pegna *part. 3. comm. 76.* Ità Suarez *de fide disp. 20. sect. 4 nu 25.* contra Gloss. in cap. *Inquisitores v. Apostolicæ* ibi, *Monachum & Archidiaconum p. 4. tit. 8. res. 21.* Episcopos, etiam non consecratos.

51 Hoc ipsum facere potest Episcopus contra Inquisitorem suspectum de hæresi. Imò, si crimen esset notorium, aut ille Inquisitoris officium dimisisset, Episcopus posset contra illum absolutè procedere. Sed in primo casu adhibendo cautelam, ne scandalum oriatur. Ità Rojas *singul. 109. par. 4. t. 8. res. 25.*

52 Tandem vnus Inquisitor non potest procedere contra alium Inquisitorem; quia par in parem non habet iurisdictionem. Ità Zecchius *tom. 1. de hær. cap. 11. nu. 13.* & alij communiter. *par. 4. t. 8 res 25.* † Ex quibus patet, minus procedere posse contra Cardinales. Aut in alios Inquisitores.

53 Contra alios procedere possunt, etiam si sint Magistratus † vel Religiosi exempti. Et, quamuis Pius V. in const. *Pastoris æterni* limitationem posuerit, dummodo à suis superioribus præuenti non fuerint, hodie tamen extat Constitutio Pauli V. interdicens Prælatis Regularibus de causis hæreticalibus suorum subditorum cognoscere, eosque punire. Ità Sanctarellus *de hær. cap 40. dub. 3 nu 21. p. 4. t. 8. res 23. § Notandum.* MAXIME autem procedere possunt contra Magistratus, Religiosos.

54 Sed quid de Generalibus Ordinum? Hieronymus & Emanuel Rodriquez, ille *comp. resol. 7 nu 1.* hic *qq reg to. 2. q 81 art. 1.* putant, esse, sicut Episcopi, immediatè Apostolicæ Sedi subiectos. Sed merito contrarium docet Freytas *add. ad Acug. q. 12. nu. 20.* quia in cap. *Inquisitores* excipiuntur solùm Episcopi: vnde extendi non debet ad Generales Ordinum, ex regula *l. si quidem §. fin ff de pœna legat* At, quamuis hoc verum sit, non debent Inquisitores contra illos procedere, inconsulto Supremo Inquisitionis Senatu, vt bene obseruat Zanardus *p. 2. c 6. qu. 23.* Ex hoc tamen non sequitur, Generales communicare in priuilegio Episcoporum. *p. 4. t. 8. res 23.* Etiam Generales.

55 Et tandem procedere possunt contra defunctos hereticos, dummodo de hæresi conuincantur, citatis hæredibus, &c. Vide V. *Hæreticorum, nu. 24.* Et in defunctos de hæresi conuictos.

INQVI-

INQVISITORVM IVRISDICTIO in qua delicta.

Inquisitores puniunt hæreticos.

56 † Delicta ad Tribunal Sacræ Inquisitionis pertinentia sunt quæ sequuntur. Primum & principale est hæresis. Deinde omnia hæresim sapientia, de quibus mox suo ordine. † Aduerte autem, quod, dum Inquisitores cognoscunt de hæresi, possunt etiam cognoscere de connexis & incidentibus, qualia sunt, quæ tradit Pegna *part.3.comm.10* Et ratio desumitur ex *l. nulli c. de iudicijs*: Nam, cui conceditur causa principalis, conceduntur quoque connexa incidentia & emergentia ex illa. Ità Menochius *de arbitr. lib.1. quæst.45. nu.9.* Notat tamen Decianus *lib.5. cap.23. numer* 13. quòd, cùm Inquisitores habeant iurisdictionem limitatam, non possunt cognoscere de emergentibus & dependentibus, quæ hæresim immediatè non tangerent. *par.4. tr.8. res.70.*

Et proferentes propositiones erroneas. Temerarias. Scandalosas. Piarum aurium offensiuas. Et similes.

57 Nomine hæreticorum non solùm veniunt hoc loco proferentes propositiones hæreticas, sed etiam erroneas, temerarias, scandalosas, piarum aurium offensiuas, & alias huiusmodi: quarum multos gradus enumerant & declarant Ioannes de la Cruz *p.1. prac.1. ar.1. concl.3.* & alij. Ratio est praxis Ecclesiæ tales propositiones damnantis. Multas enim huiusmodi damnauit Concilium Constantiense in Vviclepho, & Pius V. nec non Gregorius XIII. in Michaele Bay. *p.3. tr.8. res.34*

Vide hic multa exempla.

58 Quapropter procedere possunt contra dicentes, *Confessos Religiosis ab Episcopo approbatis, teneri iterum eadem peccata Parocho confiteri, vt adimpleant præceptum Innocentij III. in cap. omnis vtriusque sexus*, quæ fuit opinio Hostiensis & aliorum apud Adrianum *in 4 q.5 de Confessione.* Et ratio est; quia talis propositio sapit hæresim. Vnde Ioannes de Poliaco, illam pertinaciter defendens, vocatus Romam, compulsus est à Ioanne XXII. palinodiam canere. Ideò meritò Sixtus IV. commisit Inquisitoribus hoc delictum punire, vt aduertit idem de la Cruz *de statu Relig. lib.2. cap.6. dub.1. concl.3.* & alij. *part.4. tract.8. resol 102.*

59 Prædicantes autem opinionem Soti *in 4. dist. 19. quæst. 3. articul. 2.* *quod Anima in Purgatorio non detineantur vltra decem aut viginti annos*, secundùm Henriquez *lib 7 cap.16. nu.4.* cognosci etiam possunt ab Inquisitoribus; quia talis opinio est temeraria, vtpote contra morem Ecclesiæ, celebrantis anniuersaria & Missas vltra 20. annos. Apud quem Concionator quidam compulsus est à S. Inquisitionis Senatu talem sententiam retractare. Sed Suarez *in 3 part. tom.4. disput 46. sect.4 nu 6.* putat, talem sententiam non esse dignam censura, sed solùm esse incertam & voluntariam. *p.4. t.8. res.101.*

60 Confessarium, qui diceret pœnitenti: *Non possum te absoluere, nisi reueles complicem*, docet Medina *in summ. lib.2. cap.4 §.1.* esse denunciandum vt hæreticum, & vt talem ab Inquisitore puniendum. Sed Villalobos *summ. tom.1. tract 9. diff.38. nu.9* negatiuam sententiam tenet: quia dicere *non possum*, multoties coincidit cum *nolo*. Eandem sententiam tenet Coriolanus *de cas reser. par.1. sect.3 art.5. nu.3.* Et ratio est: quia quamuis sit hæresis dicere, quod liceat proximum infamare; dubium tamen est, an reuelare complicem in Confessione, sit illum infamare. *p.4. t 8. res.97.*

61 Aduerte hic cum Zanardo *tom.2. prac.1. cap.6. quæst.44.* quod, quamuis Tridentinum sæpe dicat, Episcopos contra propositiones temerarias, & cæteras huiusmodi debere procedere; non tamen propterea derogat potestatem Inquisitorum in hoc casu, quia Delegatus est maior Ordinario. Sed loquendo de Episcopo, intelligitur quoque locutum de Inquisitore, qui vnà cum

cum Episcopo in causis fidei, vel ad fidem pertinentibus procedit. Inculcat autem Episcopis expressè; quia vbique sunt, & Inquisitores non ità. *part. 4. tract. 8. resol. 94. § Verum.*

62 † Delicta sapientia hæresim, in quibus dictum est suprà, Inquisitores procedere, sunt sequentia †. Igitur.

63 Secundò procedere possunt Inquisitores cõtra Apostatas à fide vulgò *Renegati*, qui nimirum à Catholica fide recedẽtes, in alias sectas transierint. Quamuis enim *c. contra Christianos, de hær. in 6.* loquatur de transeuntibus ad ritus Iudæorum, idem tamen dicendum est de transeuntibus ad ritus Saracenorum & Paganorum: quia in fauorem fidei etiam in pœnalibus fit extensio. Ità Sanctarellus *de hær. cap 2 dub. vn nu. 1* & alij. *p. 4 tr. 7. res 3.* PVNIVNT item apostatas à fide Vulgo (rinegati.)

64 At verò Apostatæ à Religionibus non puniuntur à S. Officio, nisi Apostasiæ aliquid addant, quod sapiat hæresim. Ita Pegna *par. 2. com. 4.* Adminicula aliqua recenset Zanardus *p. 2 pr. 1. cap. 5* § 19. Primum, si à Religione transeat ad partes hæreticorum. Secundum, si habitum laceret, pedibus conculcet, blasphæmias in Religionem euomat. Tertium, si vxorem ducat, celebret cum excommunicatione, vel aliquid aliud contra Ecclesiæ determinationem efficiat. Sanctarellus *de hær. cap. 41. dub. 3.* addit quartum, si per annum in excommunicatione perstiterit, negligens ad Religionem redire. *Ibid. § Quæro igitur.* Non autẽ Apostatas à Religione. Nisi in certis casib.

65 Tertiò procedere possunt Inquisitores contra euomentes blasphæmias hæreticales, etiam ex iracundia, etiam sub conditione, vt v. g. *Non credo in Deum, nisi te occidam.* quia in hac blasphæmia includitur pura affirmatio, quòd, si ad occidendum illum opus sit non credere in Deum, blasphæmus paratus est libenter id facere. Ità Roias *de hær. p. 2 nu. 172. & 173. par. 4. tit. 5. res 87.* Falsum autem est, quod docent Palaus *de iust. hær. pun. lib. 1. cap. 12.* & Corduba *lib. 1 quæst. 12 § 15. notab. 4.* blasphæmiam hæreticalem esse misti fori, & in ea dari locum præuentioni, tàm quoad Iudicem Ecclesiasticum, quàm quoad laicum. Nam soli Inquisitores possunt de illa cognoscere. Ità Lorca *in 2. 2. quæst. 13. art 2. disp 51.* & alij. Imò Sanctarellus *de blasph. cap. 8. dub. 1 nu. 1.* ex Bulla quadam Iulij III. putat. Inquisitores esse iudices contra omnes blasphæmos, siue Blasphæmia hæreticalis sit, siue non. *p. 4. t. 7. res. 8.* Item blasphemos hæreticaliter. Etiam ex iracũdia. Etiam sub conditione.

66 Porrò blasphæmia hæreticalis dicitur, quæ hæresim, seu falsum contra fidem formaliter, seu virtualiter continet. Ad blasphæmiam item hæreticalem pertinent nomina quædam conuicij Deo attributa, vt si eum quis dicat iniustum: Nam licet id expressè non affirmetur enunciando, sed simpliciter nominando; nihilominus satis, virtualiter affirmatur, cum profertur. Blasphæmia autem non hæreticalis dicitur omnis illa, quæ nec formaliter nec eminenter continet falsitatem contra fidem, vt sunt omnes blasphæmiæ, quæ proferuntur per modum optandi, imperandi, aut imprecandi. Item, quæ fiunt nominando aliquid, quod in Deo verè est, sed per modum contumeliæ & irrisionis. Igitur hæc blasphæmia *al dispetto di Dio*, est hæreticalis, quia sensus illius est, quòd id, quòd blasphemans profert, fieri omninò debeat, etiam si Deus sua omnipotentia id nolit, ac proinde derogat diuinæ potentiæ: vnde possunt Inquisitores tales blasphæmos punire. Ità Floronus *de cas. res. p. 2. cas. 3. num 8.* & alij contra Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 1. cap. 5. num. 8.* Idem dicendum est de illis verbis, *Rinego Dio*, Ità Rojas *de hæret. p. 2 num. 170.* & alij communiter. De his autem, *Rinego Maria Vergine, San Pietro &c.* dubium est, & Sanchez *summ. tom. 1. lib 2. cap 32. num. 36.* negat esse hæreticales, & de illis Inquisitores cognoscere. Nota, quòd blasphæmus punitus sufficienter à Iudice laico, potest iterum ab Inquisitoribus propter suspicionem hæresis examinari. Blasphæmia hæreticalis est, quæ hæresim formaliter, aut virtualiter includit. Vt hæc, Al dispetto di Dio. Et hæc, Rinego Dio. Quid de his, Rinego Maria Vergine? Rinego S. Pietro?

At

At si plenè examinatus fuit à iudice Ecclesiastico, non potest iterum examinari ab Inquisitoribus, quia est crimen misti fori quoad Ecclesiasticum. Ità Sousa *Aphor. libr.* 1. *capit.* 19. *num.* 24. *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 8. à §. *Nota* vsque in finem.

ITEM puniunt cõspurcantes & percutientes sacras Imagines.

67 Quartò procedere possunt Inquisitores contra conspurcantes & percutientes sacras imagines, etiam si id faciant ex iracundia. Ità B. llochius *p.* 2. *quæst.* 1. *nu.* 73. & alij: quidquid dicant Ghirlandus *de fortil. q.* 10 *nu.* 12. Torreblanca *de Mag. lib* 3 *c.* 8. *nu.* 17. Hoc enim factum olet hæresim Lutheranam de Imaginibus explodendis. *p* 4. *t.* 7. *res.* 9.

Schismaticos.

68 Quintò contra Schismaticos. Modi & species Schismatis recensentur infra *nu.* 160. *p.* 4. *t.* 7. *res* 29.

Sortilegos, diuinatores, magos.

Etiam si non sapiãt hæresim manifestè.

69 Sextò contra sortilegos, diuinatores, magos & similes. Circa quos quamuis de iure antiquo tunc solùm cognoscere potuerint, quando dicta crimina saperent hæresim manifestè; hodie tamen ex iure nouo Sixti V. cognoscunt omnes sortilegos, & maleficos, vt facientes breuia cum caracteribus, seu litteris ignotis, vel recitantes quasdam orationes pro sanandis infirmis, fabricantes imagines cereas & puncturis eas cruciando ad amorem vel infirmitatem inducendam, vel maleficia faciendo capillis, ferramentis, clauis, lapidibus &c. ab ore maleficiatorum euomendis. Item aspicientes speculum aut phialam cum candela, & aqua benedicta, & dicentes aliqua verba pro inueniendis furtis, vel ad sci nda secreta. Hi omnes ex Riccio *to.* 1. *res* 423. subduntur iurisdictioni DD. Inquisitorum. *p.* 4. *t.* 8. *res.* 103. post initium. Sed cumulatiuè quoad Episcopos: nam correctio iuris vitanda est quoties potest, & constitutio Sixti V. est odiosa Ordinarijs, & ideò restringenda. Ità Scaccia *de iud. causs. lib.* 1 *cap* 12. *nu* 53. & alij. *p.* 4. *t.* 8. *res.* 107. § *Nota tertiò*. Qui omnes loquuntur de dicta Constitutione, quasi vbique vsu recepta sit. Sed de hoc dubitat Azorius *tom* 2 *lib.* 9. *c* 26. *quæst.* 4. & Moura *opusc.* 1. *sect.* 3. *cap.* 1. *nu.* 9. suspicatur, saltem in Lusitania non esse receptam. Vnde si sortilegia hæresim non sapiant, Freytas *quæst.* 5 *num.* 25. putat etiam à laicis iudicibus cognosci posse, si præuenerunt. *tr.* 7. *res.* 10 circa medium §. 1. Verùm Inquisitores cognoscere poterant sortilegium in dubio, an saperet hæresim manifestè, seclusa etiam Constitutione Sixti V. quia iudex delegatus cognoscit, an sua sit iurisdictio. Ita Simanca *tit.* 30. *num.* 11. qui id probat iure ratione, & consuetudine. *p.* 4 *t.* 8. *resol.* 112.

Quod non poterant ante Const. Sixti V.

Poterant autem in dubio an saperent.

SAPIT verò manifestam hæresim sortilegium, si adhibeantur Sacramenta, Hostia benedicta, quamuis non consecrata, Sacramentalia, Verba sacra.

Agnus Dei, Vestes Sacerdotales, & similia.

70 Porrò sortil gium sapit manifestè hæresim, si in eo adhibeantur Sacramenta. Ità Bernardus Comensis *Lucerna Inquisitoris v. Sacramentis abuti*. & alij contra Locatum *v Sacerdos, nu* 4 *par.* 4 *tr* 8 *resol.* 13 Secundò, si adhibeatur hostia non consecrata, sed super quam sit celebrata missa. Ità Scaccia *de indic. lib.* 1. *cap.* 12 *nu* 44. & alij contra Ghirlandum *de fortil. quæst* 10. *nu.* 15. *p* 4. *tr* 7. *resol* 10 § *Quæro*. Tertiò, quoties adhibentur sacramentalia, aut verba sacra, Vt Euangelium, Symbolum, Pater noster, Aue Maria, Psalmus aliquis, aut alia verba Sacræ Scripturæ, seu aliæ Sanctæ Orationes, aut imagines cereæ, quas vocamus *Agnus Dei*, vestes Sacerdotales, & similes res sacræ. Ità Sesse *tom.* 4. *decis* 463. *nu.* 9 & alij communiter contra Torreblancam *de mag. l.* 3 *cap.* 8 *nu.* 16. Et ratio horum omnium est, quia, cum res supradictas sortilegijs adhibent, significant, se credere illas ad maleficiorum operationem vim habere. Idem dic cum supradictis DD. si adhibeantur Sanctorum Reliquiæ. *p.* 4. *t.* 8. *res.* 14.

Omnis etiã dæmonis inuocatio sapit manifestè hæresim, Siue sit deprecatiua, siue imperatiua.

71 Præterea omnis dæmonis inuocatio sapit hæresim manifestam, etiam si nulla rerum aut verborum mistura interueniat. Ità Spina *apol.* 4. *contra Penzinibium*. Et hoc siue inuocatio fiat verbis imperatiuis, siue deprecatiuis, hæc enim distinctio est ridicula: Nam O homo tu quis es, qui impe-

imperes illi, cui nulla comparari potest terrena potestas? Omnis ergo innocatio vt effectum habeat, supponit pactum cum dæmone, cuius commercium, vtpote inimici Dei, nobis interdictum est. Ità Simanca *tit.* 30. *num.* 17. Igitur hæresim sapiunt sortilegi, quoties præsentia vel præterita occulta reuelant, vt furta, &c. quia hæc dæmone suggerente sciunt. Item si à dæmone petant; vt tentet alterius pudicitiam, vt inueniat thesaurum, vt impediat, ne ignis filum comburat, transferat hominem, vel rem aliquam de loco ad locum, inducat nebulas, & tempestates, & similia, quæ dæmon naturali virtute præbere potest,& scire. *p.4 t.7.res.* 10. *à* §. *Sed oritur.* & *t.8. res.* 15.

Nam omnis supponit pactum cum illo. Ita est, cum dœmon consulitur de occultis.

Solicitatur ad tentādam. alterius pudicitiam.

Inueniendum thesaurum.

Inducendas tempestates, & similia.

72 Huc spectat primò causa lamiarum & strigarum, contra quas ait Pegna *in Paralip ad tract. de strig. Bern. Comens.* tutius esse quod Inquisitores procedant requisitis Ordinarijs, sicut in causis hæreticorum ex cap. *per hoc. de her. in* 6. Si verò soli procedant, ratum fore, quidquid siue absoluendo, siue condemnando decreuerint, ex const. Alex IV. ad Angelum de Verona Inquisitorem. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ contra tales consortium Episcoporum admittit. *p.4. t.8. res.* 120.

PVNIVNT similiter lamias. vulgò Donne di fora.

73 Huc spectat secundò causa ensalmatorum: Nam Inquisitorum est ensalmos cognoscere, & ensalmatores punire. etiam quando non sapiunt hæresim manifestam, saltem cumulatiuè, ex const. Sixti V. Ità Llamas 3. *p. method. cap.* 3. *tit. incant.* §. *ad secundum.* qui latè ostendit, quinam ensalmi sapiant hæresim manifestam, & qui hodie Inquisitoribus subdantur. Vnde patet contra Valentiam *tom.* 2. *disp* 6. *quæst.* 13. delictum ensalmorum non esse misti fori respectu Magistratuum sæcularium. *p.4 t.8. res.* 122

Ensalmatores.

74 Possunt etiam cognoscere reuelationes mulieicularum. Ita Moura *opusc.* 2. *de incant. sec.* 2. *cap.* 3. *nu.* 19. Et Torre *in* 2. 2. *tom.* 2. *quæst.* 95. *art.* 2. *disp.* 3. dat regulas ad cognoscendum, quando reuelationes sunt à Deo, vel à dœmone. *p.4 t 8. res.* 125.

Reuelationes à dœmone proferentes.

75 Huc spectat tertiò causa Astrologorum iudiciariorum, quos DD. Inquisitores cognoscunt ex Const. *Sixti V.* quia eorum modus reuelandi est valde periculosus Reipublicæ, multis superstitionibus expositus, & ex occulta dœmonum societate pendere præsumitur. Quod enim dicunt, se euentus non certò affirmare, dicere videntur ad tegendas fraudes & vitandas pœnas statutas. Ità Scortia *in Bull. Pont. Epit.* 104 *theor.* 361. & alij. *p.4. t 7. res.* 17.

Astrologos iudiciarios.

76 Et tandem huc spectat cognitio Ægyptianarum vulgò *Zingare*, quæ bonam vel malam fortunam diuinant. Possunt enim Inquisitores illas punire, vt docet Villadiego *polit c.* 5. §. 10. *nu.* 30. *p* 4 *t.8. res* 128. Et hæc quoad sortilegos, & maleficos diuinatores &c.

Ægyptianas vulgò zingare, diuinantes fortunam.

77 † Septimò procedere possunt Inquisitores contra legentes aut retinentes libros hæreticorum, necromanticorum pentacula †, & ex constit. nouissima Vrbani VIII. libros Astrologiæ iudiciariæ, nec non libros ab ipsis Inquisitoribus prohibitos. Ità Sousa *aphor. Inqu lib.* 1. *cap.* 31. *nu.* 54 *p* 4. *t.7. res.* 61. § *Non desinam.*

ITEM puniunt legentes aut retinentes libros hereticorum, necromanticorum &c.

78 Octauò procedere possunt contra laicos & Ecclesiasticos non Sacerdotes Missam celebrantes, aut Confessionem excipientes, ex constitutionibus Pauli IV. Gregorij XIII. Sixti V. & Clem. VIII. quas affert & explicat Scortia *in Bull epit.* 162 *theor* 403. *p.* 4. *t.7. res* 11. & 12 Item contra Sacerdotem non consecrantem hostiam & vinum appositum, eo quod est in peccato mortali, sed verba consecrationis super Particulam consecratam proferentem, & eleuantem hostiam non consecratam. Ità Bariola *v. Sacerdos* § 12. *res.* 12. *cit.* §. *Notandum.*

Non Sacerdotes celebrantes, aut Confessionem excipientes. Sacerdotes celebrantes & non consecrantes.

79 Nonò procedere possunt contra Confessarios sollicitantes pœnitentes

Confessarios sollicitantes.

tentes in Confessione, vel Confessionis prætextu, &c. iuxtà Constitutiones Pauli IX. Pij IV. Clem. VIII. & Gregorij XV. Imò Sanctarellus *de hær. c. 44. dub. vn. nu. 2.* putat, Inquisitoribus hanc cognitionem competere de iure communi, quia tales Confessarij sunt suspecti de hæresi vt probat Peyrinus *prin. Minim. tom. 2. const. 4. Greg. XV. §. 3. nu. 6.* Sed cumulatiuè quoad Episcopos. Vide V. *Episcopi iurisdictio in Confessarios sollicitantes p. 4. t. 7. res. 7.*

Non declarantes pœnitenti sollicitatæ obligationem reuelandi.

80 Item contra Confessarios non declarantes pœnitenti sollicitatæ obligationem denunciandi, vel (& multò magis) si dicant, non teneri, cum teneretur. Ità Sousa *aphor. lib. 1. cap. 34 nu. 73. p. 4. t. 7 res. 7. § Nota etiam.*

Aut reuelantes Cõfessiones cũ aliquo errore circa fidem.

81 Item contra Confessarios reuelantes Confessiones cum errore, putantes scilicet id sibi licere, vel aliter malè de Sacramentis Ecclesiæ sentientes, Secluso errore, non possunt contra eos procedere. Ità Molfesius *tom. 1. tract. 7. cap. 23 nu. 68. p. 4. tr. 8. res. 95.*

Quid si prætextu Iubilæi hæresim absoluant? Varia placita.

82 Vasquez *in 3. p. tom. 4. de excom. dub. 19. nu. 15. & 16.* aduertit, Inquisitores procedere etiam solitos contra Confessarios prætextu Iubilæi hæresim absoluentes. Sed hoc factum displicet Sancio *select. disp. 44. nu. 23.* quia nemo puniri debet absque culpa ex *l. si putatur, ff. ad leg. Aquiliam, C. satis peruersum, dist. 56 1. inuentum*; talis verò Confessarius cum vtatur opinione probabili, nullam culpam committit. Sed ego huius dubij resolutionem prudentiæ DD. Inquisitorum remitto. *p. 4. t. 8. res. 179.*

ITEM puniunt Matrimonium contrahentes post votum castitatis solemne. Sicut votum solẽne emittentes post coniugium sine licentia vxoris.

83 † Decimò, contra Clericos constitutos in Sacris, vel Religiosos professos matrimonium contrahentes †. Item contra coniugatum, qui vxore manente in sæculo, absque eius licentia in Religione profitetur, vel Ordines sacros assumit. Ità Cantera *cap. 1. de hær. num. 71. p. 4. t. 7. res. 4. § Nota secundò.*

Ducentes vxorem hæreticam.

84 Vndecimò, contra ducentem vxorem hæreticam. Ità Sanctarellus *de hær. c. 41. dub. 3. nu 1.* An verò simile matrimonium possit ex aliqua causa iustificari, vide sup. V. *Impedimenta, nu. 30. p. 4. t. 7. res. 5. §. Notandum est.*

Aut contrahentes binas nuptias.

85 Item contra contrahentes binas nuptias, non solum quando sunt ex genere Mahumetano, & nuptias palam celebrant, vt perperam docuit Simanca *tit. 40. num. 3. & 4.* sed absolutè & simpliciter in quocumque casu. Ita Freyta *add. ad Acugn. quæst. 2. num. 32.* & alij. *par. 4. t. 7. res. 4 § Verum* propè finem.

86 Sed difficultas est, an tale crimen sit misti fori. Et Sousa *lib. 2. c. 35. nu. 18.* tale fuisse inquit, stando in iure communi; nunc autem ad solos Inquisitores pertinere, & extare de hac re declarationem Summi Pontificis ad Inquisitorem Lusitaniæ. Sed Genuensis *prax. c. 68. c. 13.* etiam nunc esse misti fori, inquit; cum hoc tamen, quod si reum Curia sæcularis præueniat, ad Inquisitorem remittere debeat, qui ipsum torqueat super intentione & abiurare faciat, & deinde ad Curiam sæcularem remittat, puniendum pro bigamia. Si verò præueniat Inquisitor, puniatur in totum ab ipso, nec se possit amplius Curia sæcularis ingerere. Idque ex litteris Congregationis S. Officij, quæ conseruantur in Curia. *p. 4. t. 7. res. 4.*

ITEM puniunt spretores campanarum.

87 Duodecimò procedere possunt contra spretores companarum, vt quidam olim fuit, qui nocte Sabbati Sancti abstulit à quibusdam campanis malleolum, & apposuit in arbore nucis. Ratio est, quia despectus campanarum est vnus de Turcarum erroribus. Ità Riccius *to. 1. res. 423. par. 4. tr. 8. res. 103.* in fine.

Frangentes cedulones declarantes quempiam in excommunicationem incurrisse.

88 Decimotertiò, contra frangentes cedulones, in quibus aliqui declarantur excommunicati; quia tales sunt suspecti de hæresi. Et si obseruat Homobonus *par. 4. resp. 16. vol. 1.* in Curia Archiepiscopali Salernitana decisum esse. *Ibid.* initio.

89 De-

89 Decimoquartò, contra inſordeſcentes in excommunicatione per annum; quia tales ſunt ſuſpecti de hæreſi, vt docet Tridentinum *ſeſſ.25.cap.3.* & cum multis DD. Rojas *ſing. 60. num. 2.* Imò hanc ſententiam Palaus *in ſum. tom.1. tract.4. diſp.4. punct.2. num.6.* adeo veram exiſtimat, vt dicat, eam procedere, etiam quando excommunicatio lata fuit ex cauſa ciuili: quia æqua, imò maior contumacia videtur in eo, quem à comparendo leuior cauſa retardat. Sed ego cum Barboſa *tom.3 lib.5.tit.2 c.6.n.6.* contrarium teneo, quod decidit Romana Rota apud Gonzales *in reg. 8. Cancell. Gloſſ.5.nu.106.* Imò Inquiſitores Hiſpani contra eos tantùm excommunicatos poſt annum procedunt, qui excommunicati ſunt ex cauſa fidei. Idem docet Genuenſis *in prax.c.68 nu.8.* de Inquiſitione Romana: ſed Souſa *lib.1.c.27 nu.6.* negat. *p.4.t.7.reſ.18.*

Inſordeſcentes in excommunicatione per annum.

Ex cauſa fidei.

90 Decimoquintò, contra comedentes carnes diebus prohibitis, & non recipientes Sacramenta Pœnitentiæ vel Euchariſtiæ ſemel in anno, quia tales ſunt de hæreſi vehementer ſuſpecti. Ita Zechius *tom.1. tit. de fide, cap.11.nu 5.* Verum tamen eſt, quòd ſupradicta fieri poſſunt ſine mentis errore, quod Inquiſitores ex perſonarum, facti, & temporis qualitatibus deprehendent. Sed contra non communicantes in Paſchate procedere ſolent Epiſcopi. *p.4.t.8,reſ.38.* Et in eſu carnium excuſat parua materia, vt dictum eſt V. *Ieiunium, nu.49.*

Comedētes carnes diebus prohibitis. Non confitentes & non communicantes in Paſchate.

91 Decimoſeptimò, contra ſumentes in Communione plures Hoſtias ſeu Particulas. Ita Hæredia *de ſacr. titul. de Euchar. diſt.2.p.9 dub.vn.nu.1.p.4.t.8.Reſ 96.*

Sumentes in Communione plures Hoſtias.

92 Decimooctauò, contra diſputantes de fide in caſibus à iure prohibitis iuxta ea, quæ diximus V. *Excommunicationes, nu.5.* Ita Zanardus *p.2.c.6. quæſt.32. p.4 t.8.reſ.56.*

Et diſputantes de fide in caſibus prohibitis.

93 Decimononò contra fautores, defenſores, & receptatores hæreticorum. Ita Duardus in *Bull.Cœn.lib.2.can.1 quæſt.33.nu.4.* ex DD. communi. *p.4 tr.7. reſ.21.*

PVNIVNT item Inquiſitores hæreticorum fautores, defenſores, & receptatores.

94 Vigeſimò proinde procedere poſſunt contra Magiſtratus, primò ſi aliquid ſtatuant, quòd eorum iuriſdictionem impediat, cogendo eos cenſuris, vt talia decreta reuocent, quæ ipſo iure ſunt irrita ex capit. *ſtatutum, de hær.in 6.* & ex Bullis Alexandri IV. Innocentis IV. & Vrbani IV. Ita Zanardus *par.1. cap.6. quæſt.28. p.4.t.8. reſol.104.* Secundò, ſi negligant præſtare auxilium & fauorem pro capiendis hæreticis, & cetera. Ita Caſtrus *lib.2.cap.1 nu.16.p.4.t 8. reſol.65. &* 104. ante § *Notandum*. Tertiò, ſi latam contra hæreticos ſententiam exequi nolint, cogendo illos cenſuris, & inquirendo contra illos tamquam fautores hæreticorum. Neque obſtat prætextus, quod ſententia ſit iniuſta; nam nullo pacto ſe in cauſis hæreticalibus intromittere poſſunt. Ita Pegna, *par.3.quæſt.36. comm.85. p.1.t.2. reſol.135. p.4. t.8.reſolut.26* Quartò, ſi miniſtros S. Inquiſitionis, denunciatores, teſtes, &cet. perterrefaciant. Quintò ſi aliquem ex ipſis, vel eorum Aduocatum, Procuratorem, Notarium, Teſtem, accuſatorem, vel alium S. Inquiſitionis miniſtrum offendant, offendere tentent, teneant, deijciant, vel quomodolibet Officium S. Inquiſitionis impediant, vt minutim recenſet Pius V. in Bulla *ſi de protegendis, edita ann.1569.§.2.3 4.* quam Bullam Vrbanus VIII. nouiſſimè renouauit. Sextò, ſi trahant ad ſua tribunalia Perſonas Eccleſiaſticas extra caſus à iure permiſſos. Ita Salonius *in 2. 2. D Th. q.67.art.1. contr.1 concl.3. p.7 tr.1.reſ.28. § Et tandem.* Quæ omnia à fortiori procedunt in alijs perſonis ſimilia perpetrantibus. *p.4.t.7. reſ.13.* & ex parte etiam in *p.3.t.1 reſ.9. §.Sed his.* circa finem.

Et vt tales, Magiſtratus aliquid contra eorum iuriſdictionem ſtatuētes.

Aut quouis modo S. Officium impedientes.

In quibus caſibus potiori iure puniēs perſonas ſubditas.

95 Qui omnes ſubduntur etiam Inquiſitorum iudicio, ſi aliquem ex illis iniuriauerint, ſiue factis, ſiue verbis: quia non ſolùm ipſi iniuriantur, ſed

Maximè, ſi illorum quempiam iniuriauerint.

etiam

etiam S Officium Inquisitionis, ac proinde Ecclesia & fides. Ita Bobadilla *tom.1.lib 2. cap.17.nu.114. p.4.t.8. res.91.*

Reo in suis carceribus consilium dederint.

96 Item, si dent consilium reo detento in carceribus Inquisitorum, ipsis inuitis, etiam iustum. Ita Locatus *pr. Inqu.cas.*10. *Placent.p.*4. *tr.*8.*Resolut.*67.

Arma, equos, &c. in terras infidelium transtulerint.

97 Item, si transferant arma, equos, &cet. in terras infidelium. Sed contra tales procedit tantum Inquisitio Hispanica. Ita Cantera *qq. crim. cap.*1. *de hær.nu.*68. *p.*4.*t.*7. *res.*19.

ITEM testes falsum deponentes in causa fidei, eosque corrumpentes.

98 ✝ Vigesimoprimò procedere possunt Inquisitores contra falsos testes deponentes in causa hæresis, eorumque corruptores, &c. Sanctarellus *de hær.cap.*39. *dub.*3.*nu.*17. *p.*4.*t.*7. *res.*16.

Et in certis Regnis Hispaniarum sodomitas.

99 Vigesimo secundò Inquisitores Lusitaniæ ex const. Pij IV. & Gregorij XIII. & ex Priuilegio Regis, vt notat Moura *de incant.opusc.*1. *sec.*3.*c.*1. *nu* 16. procedere possunt contra sodomitas. Quod etiam de Inquisitoribus Valentiæ, Aragoniæ, & Barcinonæ ex Bulla Clem. VIII. testatur Palaus *to.*1.*tr.*4. *disp* 8. *punct.*12 *nu.*11. *p.*4.*t.*7. *res.*20.

AN sint iudices cōpetentes reconciliatorum Hispanicè (Sanbenitados.) Respondeo in aliquibus casibus affirmatiuè.

100 Vigesimo tertiò secundùm quosdam apud Rojas *singul.*98. *nu.*1. & 3. Inquisitores sunt iudices competentes super reconciliatos, Hispanicè *sanbenitados*. Sed ipse meritò contrarium tenet. Nec obstat cap. *aliud* 11. q.2. Nam, vt obseruat Pegna, varias habet expositiones. Attamen non est dubitandum, si inter se dicti pœnitentes rixati fuerint, dum in carceribus detinentur, vel propter habitum pœnitentiæ vnus in alterum conuicia dixerit, posse Inquisitores illos punire. Ita Rojas *ibid.* contra Farinacium *de hær.q.*186.*nu.*57. *in fine p.*4.*t* 8. *res.*69.

Sicut si pœnitentiā ab ipsis impositam non impleuerint.

101 Possunt etiam tales & omnes alios punire, si pœnitentias ab ipsis impositas non adimpleant: sunt enim de hæresi suspecti, quasi præcedens illorum conuersio ficta fuerit. Ita Simanca *ench.titul* 61. *numer.*7. *p.*4 *t.*7. *resol.*14.

102 Hæc sunt delicta, in quibus Inquisitores habent iurisdictionem in Christianos. Nam

PVNIVNT itē Iudæos negantes Deū vnum, æternū, omnipotentem, creatorem omnium. Et sic ad sectam Saracenorum vel aliā impiam transeuntes; Dœmones inuocantes, colentes, Atque ad hæc Christianos perducere tentantes.

103 Vigesimoquartò procedere etiam possunt ex Bulla Gregorij XIII. *edita anno* 1581. contra Iudæos negantes, quæ habent cum Christianis communia circa fidem, vt Deum esse vnum, æternum, omnipotentem, omnium creatorem; aut id alicui etiam priuatim insinuantes. Et ex hoc capite punire Iudæos possunt, si ad sectam v.g. Saracenorum transierint, quia tunc necesse habent peccare in his, quæ communiter nobiscum credunt. Ita Directorium *part.*2 *quæstio.* 46. contra Sousam *libro primo cap* 37. *num.* 27. *p.*4 *tr.*7. *Resol.* 2. initio, & §. *Sed ex dictis*. Dœmones item inuocantes, consulentes, eis immolantes, thus & alias fumigationes offerentes. Verbo, facto, exemplo aliove modo nefaria huiusmodi docentes Christianos, vel ad ea perducere tentantes. Christum purum hominem, aut peccatorem, Deiue Matrem non Virginem, similesue hæreticales blasphæmias proferentes. Auxilio, consilio, opere Christianum à fide ad impias sectas, superstitiones, aut hæresim sollicitantes. Aliquem à fide, vel Baptismo post eius declaratam nutu, verbo, facto, aut alio quocumque modo voluntatem retrahentes, dehortantes, aut quouis modo impedientes. Hæreticos, apostatasue scienter receptantes, alentes, commeatu iuuantes, associantes, deducentes, vel deducendos & associandos curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, consilium, fauorem deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata inuestigari queant. Prohibitos libros deferentes, retinentes, aut diuulgantes, vel ad eam rem operam suam conferentes Derisioni habentes Christianos: sacram Hostiam, Crucem, Christum Dominum conspuentes, vel facientes

Hæreticaliter de Christo & Christi para blasphemātes. Christianos ad hæresim vel aliā falsā sectam sollicitantes. Aliquē à voluntate Baptismi retrahentes. Hæreticos & apostatas receptantes, aut quouis modo iuuātes, Libros prohibitos deferentes, &c.

quid

quid simile. Agnum, ouem, aut aliud quid cruci affigentes, aut appendentes. Christianas nutrices tenentes, vel cogentes quando communicant, vno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas. Et in his casibus Inquisitores procedere possunt non solùm contra Iudæos; sed etiam Mauros, & alios quoscumque infideles. Ita Ricciullus *de iure pers. lib. 1. cap. 5. nu. 7. p. 4 tr. 7. resol.*

Christianos deridentes. Christum. Hostiā. Crucem contumeliosè tractantes, Et similia nefaria peragentes.

In quibus casibus puniunt etiā Mauros & alios infideles.

INQVISITORVM IVRISDICTIO

Quoad torturam.

104 INquisitores debent esse proniores ad torturam; quia crimen hæresis est occultum & difficilis probationis. Ita Rojas *de hær. part. 2. nu. 295. 296.* & alij contra Torreblancam *de mag lib. 3. c. 19. nu 3.* Simanca *Enchir. 52. nu. 26. & cath. inst. tit. 65 nu. 51.* addit aliam rationem; quia confessio rei in casu hæresis non solùm Reipublicæ, sed ipsimet hæretico proficit. Vnde inter remedia terminandi processum, quando reus est tantum indiciatus, tortura videtur cæteris ad veritatem eruendam accomodatior: cum purgatio & abiuratio potius inuentæ sint ad excludendam suspicionem & infamiam hæresis. Ita Pegna *p. 3. commen. 39.* ex Instructione Toletan. *ann. 1561. num. 46. 47. 48.* Secundùm quam, licèt quando adsunt indicia ad torturam; indici possit purgatio: meliùs tamen esse, ait Genuensis *in praxi cap. 32.* quod reum torqueant. Et ita conclusum esse in Curia Archiep. Neapolit. *p. 4. tr. 6. resol. 1.* Quod etiam procedit in Clericis. Ita Guazzinus *to. 2. lib 1. defen. 30. cap. 10. nu. 6 ibid. Res. 36* in fine.

INQVISITORES debent esse proniores ad torquēdum, quam alij iudices.

Est enim tortura accomodatior abiuratione & purgatione ad terminandum processum semiplenum.

105 Cœterum, cum tortura sit remedium subsidiarium & vltimum, adhibendum solùm in defectu testium, vt inter alios Portell. *V. Tortura, nu. 4.* quoties delictum alia via probari potest, à tortura abstinere debent. *ibid. §. Notandum.*

Non debet tamen adhiberi, quando delictum alia via probatur.

106 Et quamuis doceat Delrius *disqu. magic. appen. 2. lib. 5. q. 22.* leuiora indicia requiri ad torquendum reum in crimine hæresis, quam in alijs criminibus, Simanca *in ench. tit. 52. num. 5.* & alij ex l. 1. *in princip. ff. de quæstio.* ibi, *ita vt sola seruorum confessio deesse videatur*, & ex l *milites. § oportet*, & l. *cum cognitionaliter. Cod. eod. tit.* requirunt in hoc crimine indicia magna & vehementer vrgentia, ita vt sola rei confessio deesse videatur. (Quod in particulari de Clericis & Religiosis docet, Guazzinus *to. 2. lib. 1. defens. 30. cap. 10 nu. 6.* propter præsumptionem bonitatis, quam ipsi habent. *Vbi infra Resol. 36* in fine.) Quænam autem sint indicia magna & vrgentia, docent Blancus *de indic. nu. 10.* & Guazzinus *tomo 2. lib. 1. defens. 30. cap. 4 nu. 3.* Sed ego puto in hoc dari non posse certam regulam, sed standum arbitrio DD. Inquisitorum, pensatis circumstantijs in casu particulari. Ita Caballus *res. crimin cent. 3. cas. 251. nu. 14* & alij. Verum Inquisitorum arbitrium non est absolutum, sed limitatum secundùm iuris dispositionem. Ambrosinus *de proc. inform. lib quarto cap. 1. num. 15.* & alij communiter. Vnde, si reus sine legitimis indicijs tortus confiteatur, talis confessio nihil confitenti præiudicat; etiam si superueniant legitima indicia. Ita Binsfeldius *comm de malef. & math. leg. 7 quæstione 2. conclus. 2* Immò etiam si indicium superueniens sit indicium confessionis extraiudicialis. Ita Queuedo *de indic. & tort part. 2 cap. 4 nu. 11.* contra Marsilium *in l. q. nu. 63. de quæst. p. 48. 6. res. 2.*

Nec sine sufficientibus indicijs.

Et quoad Clericos & Religiosos vrgentioribus.

Arbitrio Inquisitorum.

Vnde si reus sine legitimis indicijs tortus confiteatur, cōfessio non illi præiudicat.

107 Si sint Indicia sufficientia ad torturam, sed reus illa eliderit per alia indicia, non potest torqueri. Ita Guazzinus *to 2. lib. 1 defen. 20. c. 4 nu 23.* & DD. communiter. Immò secundum Grammaticum *vot. 3. num. 20.* & alios,

Quid si reus indicia sufficientia per alia indicia confutaret?

vnum indicium pro reo tollit indicia fisci, vt torqueri non possit. Sed hoc non placet. Sicut non placet doctrina Baiardi *add. ad Clar. q. 64. num. 98.* quod sit in arbitrio iudicis, super quale indicium reus debet torqueri: quia vt torqueri debeat, omnia indicia cumulari debent. Ita Caualcanus *de brach. regio, p. 3. 134. ibid.* §. *Et tandem.*

Et an deficiente sufficienti probatione, terrere reū possint. Minando torturā? Ducendo ad locum torturæ? Spoliando ibi? Et funi alligando?

108 Si Inquisitores habent vehementem opinionem contra reum, quamuis extra processum, possunt eum verbaliter terrere, minando torturam, etiam si indicia legitima non procedant: quia hoc non est torquere. Nisi sit persona timida. Ita Guazzinus *to. 2 lib. 1. defen. 30. cap. 5 nu. 3.* Qui addit, quòd quando adsunt indicia ad terrendum, vel leuiter torquendum, possunt iudices reum in loco torturæ spoliare, & funi alligare, vel in saltum eleuare. Quod Personalis *tract. de indic. nu. 78.* exemplificat, quando iudex haberet vnicum testem non integrum, vel duos testes singulares deponentes de indicijs remotis. Et Peregrinus *consil. nu. 104.* docuit, vnum indicium remotum sufficere ad inferendam torturam leuem. Sed hæc doctrina in nostro Tribunali non est in vsu *ibid.* § *Notandum.*

QVID requiratur ad inducendam torturam? Quænam indicia?

109 † Vt ergo reus torqueri possit, requiritur sufficientia testium deponentium vel immediatè de ipso delicto, vel de confessione rei extraiudiciali, vel de fama, vel de indicio proximo, & maximè inferente delictum, vel etiam de remotis †. Nam indicium proximum, quamuis vnicum, sufficit ad torturam, vt patet ex Carerio *in pract. l. obseruare cu. abs. nu. 109.* & alijs. Vnicum verò indicium remotum non sufficit: sed debent esse saltem duo. Et tunc Bettazzolius *in l. mox tit. at.* docet sufficere, etiam si sint leuia. Cui subscribit Delrius *appen. 2 lib. 5 quæst. 2* etiam in casu, quo in iure non sint expressa; dummodo sint verisimilia, & probata saltem per duos testes; quod est valde notandum. *P. 4 T. 6. Resol. 4.*

Et testes?

110 Cæterum, si testimonium sit immediatè de ipso delicto, sufficit etiam si sit vnicum, dummodo sit omni exceptione maius. Ita Villadiego *in polit. cap. 3. num. 367.* Erit verò omni exceptione maior testis secundum Gloss. *ver. maiores, cap. 1. de affin. & consang.* si nulla exceptione repelli poterit, seu nullam prorsus maculam contraxerit. *P. 4 T. 6. Res. 6.*

Præsertim in reo bonæ famæ?

111 Aduerte tamen, quòd si reus sit bonæ famæ, non potest torqueri ex dicto vnius testis, etiam omni exceptione maioris, vt docet Sanctarellus *cap. 41 dub. 1. nu. 1.* quamquam contrarium doceat Caballus *cent. 1. cas. 84. nu. 15.* E contra verò, si reus sit malæ vitæ, torqueri potest ex testimonio vnius de visu, quamuis non omni exceptione maioris, vt docet Farinacius *q. 27 nu. 65.* dummodo non sit ipso iure inhabilis, vel non patiatur plures defectus. *Ibid.* §. *Sed quid.*

112 Quando habentur duo indicia remota, vt ad torturam sufficiant, probari debent singula duobus testibus. Idque Farinacius *nu. 14.* adeo verum putat, vt *nu. 16.* dicat vnicum testem, quamuis omni exceptione maiorem, non probare remotum indicium. Et iuxta hanc doctrinam Clarus *lib. 5. § fin. q. 22 nu. 2.* concordat Gloss. *in l. fin. v. vel indicijs C. fam. hercis.* cum Gloss. *in l. si quis v. vel conuictus C. ad leg. Iuliæ m iest.* quæ videntur sibi contrariæ. *P. 4 T. 6. Res. 3.* Duo autem testes contestes probant indicia remota, etiam si aliàs non sint idonei, vt familiares, infames, &c. Ità Rojas *de hær. p. 2. nu. 289.* contra Menochium *de præsumpt. lib. 1. cap. 9. 1. nu. 5.* Et ratio est; quia indicia remota, vt sufficiant ad torturam, debent esse duo, & probata per duos & duos, & ità quatuor testes: quos proinde non oportet esse omni exceptione maiores, sicut is, qui immediatè deponit de delicto. hic enim solus sufficit ad torturam. *Ibid.* §. *Nota.*

113 Si verò indicia remota sint plura duobus, tunc & satis est probari testibus singularibus, vt docet Locatus *q. 35.* contra Simancam *tit. 65. nu. 4.*

Et Ca-

Et Caballus *cent. 2. cas.* 193. *nu.* 6. probabiliter sentit, sufficere singulares minus idoneos, & repulsatos. Quamuis Sousa *lib.* 2. *c.* 39. sententiam Locati limitet ad indicia proxima *P.* 4. *T.* 6. *Res.* 5.

114 Et ad particularia descendendo, Inquisitores Romani (nam Hispani Confessarios sollicitantes torquere non solent) non possunt torquere Confessarium sollicitantem ex delatione vnius fœminæ quantumuis honestæ & bonæ famæ. Quidquid contra sentiat Zanardus *p.* 3. *cap.* 88. Probatur à maiori; quia delatio cuiusuis fœminæ vnicæ non sufficit ad detrudendum in carcerem Confessarium, vt contra Canteram *apud ipsum* optimè obseruat Sousa *de Confes. solicit. tract.* 2. *cap.* 21. *nu.* 6. ergo multo minus sufficiet ad eum torquendum. Et ratio est; quia mulier nunquam est testis omni exceptione maior. Igitur Inquisitorum arbitrio remittitur, quinam testium numerus in hoc delicto sufficiat, consideratis circumstantijs, qualitate reorum & testium &c. In Tribunali Hispanico talis Confessarius nunquam detruditur, nisi à duobus, vel tribus denuncietur, vt obseruat Sousa *ibid. nu* 7. Et si est Religiosus, non detruditur in carcerem secretum sine consilio supremi Senatus. *P.* 4. *T.* 6. *Res.* 21.

Certè non possunt torquere Confessarium sollicitantem ex delatione vnius fœminæ quantumuis honestæ. Imo nec incarcerare.

115 Præterea non possunt Inquisitores torquere reum ex dicto vnius testis minoris viginti annis, quia talis testis non est omni exceptione maior, nec integer, cum non habeat ætatem requisitam in *l. in testimonium.* Ita Cantera *qq. crim. ca.* 2. *de prob. per testes quæst.* 1. *nu.* 31. contra Bartolum *in l. de minor. de quæst. in prin.* Sufficiunt tamen duo testes minores, quia secundus facit nouum indicium, cum quo testimonium vnius sufficit ad torturam. Ità Delrius *disq. mag. app.* 2. *lib.* 5. *quæst.* 15. *litt. F.* Et Cantera *vbi sup.* obseruat, in Consilio Supremo Inquisitionis ex dicto vnius testis mulieris & minoris captos fuisse duos homines pro hæresi, qui erant de gente Maurorum, & quorum ceremoniæ erant Mahumetanæ; quia nimirum contra eos erat præsumptio, cum ex malis parentibus præsumatur contra filios, ex capit. *quia verisimile. de præsumpt. P.* 4. *tract.* 6. *resol* 25.

Item nec ex dicto vnius testis minoris 20. annis.

116 In Clericis præter indicia requiri infamiam, docet Cantera *q.* 11. *de reo, nu* 1. & alij. Quæ opinio est probabilis & pia, ac multum fauens statui Clericorum. Sed in casu hæresis contrarium tenendum puto cum Pegna *p.* 3. *comm.* 110. *litt F.* & alijs; quia maius periculum imminet in Clerico & Doctore, qui magis possunt alios lædere sua doctrina, quam in laicis ignaris. Et dato quod infamia necessaria sit ad Clericum torquendum, hæc sufficienter habetur ex semiplena probatione, alijsque indicijs, quæ eum suspectum & infamatum reddunt. Obseruent tamen Inquisitores, quòd in casu occurrenti, cæteris paribus, mitiùs torquendi sunt Clerici, quàm laici. Ita Pegna *ibid.* & alij contra Queuedo *de indic. p.* 1. *c.* 12 *num.* 17 *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 36.

Et in Clericis præter indicia piû est exigere infamiam? Et in casu, quo torquendi sunt, torquere mitius.

117 Inquisitores non possunt reum torquere ex solo dicto socij criminis, nisi aliud indicium, aut præsumptio concurrat: quia ex dictis *supra* ad torturam tunc sufficit vnicus testis, quando est omni exceptione maior qui facit probationem semiplenam: talis autem non est socius criminis. Ita Cantera *qq. crim. c.* 2 *q.* 1. *nu.* 57. & alij contra Blancum *de indic. ad l. fin. de q. nu.* 378. & 179. & alios. *p* 4 *t.* 6 *res.* 7.

NON sufficit ad torquendum reum dictum socij criminis.

118 Quænam verò adminicula sufficiunt ad torquendum, si adsit dictum vnius socij criminis? Peguera *decis. crimin.* 5. *num.* 35. ait, id in lege non inueniri determinatum, ideo Inquisitorum arbitrio remittit. Sed, ad sedandos illorum scrupulos, apponam aliquos casus ex Queuedo *de indic. & tort. p.* 2. *cap.* 5. *nu.* 5. & Sousa *lib* 2. *c.* 25. *nu.* 24. in quibus dari potest tortura cum vnius socij dicto. Primus est, quando concurrunt testes de auditu. Secundus, quando concurrit fama. Tertius, quando concurrit fuga. Quartus,

Nisi concurrant. Testes de auditu. Fama. Fuga.

Stricta amicitia; aut collocutio cum tali socio.

In quibus casibus non oportet quod præcesserit interrogatio iudicis.

si concurrat stricta amicitia nominati cum socio. Quintus, si secreta allocutio & conuersatio cum eodē. Mascardus *de prob. concl.* 1318 *nu.* 43. ait, dictū socij facere indicium, si interrogetur à iudice, non autem si spontè proferatur. Contrarium sentit Queuedo *vbi supra nu.* 17. nam dictum voluntarium minus corruptum præsumitur. Sed quidquid sit de hoc: nam in nostro Tribunali socij criminis semper habentur ex interrogatorio iudicis, & si se diffundunt, id faciunt ex metu consultatum. *P.4.t.6. Res.7. §. Notandum est tamen hic obiter. & Res 9. §. Notandum.*

Et, si adminicula superant bonam famā, hæc non obest. Quamuis fama ingens elidat dictum etiam duorū & triū sociorum criminis.

119 Monticellus *in prax. crimin. reg.* 4. *num.* 46. ait, non sufficere dictum socijs criminis adminiculatum, nisi accedat mala nominati conuersatio & fama. nam bona fama elidit indicium resultans ex socij dicto. Sed ego id remitto Inquisitorum arbitrio; nam si cum tali dicto concurrerent tot adminicula & præsumptiones, vt superarent bonam famam, nominatus omninò torquendus esset. Ita Farinacius *quæst.* 34. *nu.* 188. Non nego tamen, personas ingentis famę & qualitatis torqueri non posse ex dicto vnius socij quantumuis adminiculato, vt si Princeps à subditis denunciaretur, ait Delrius *disqu magic. append* 2. *lib.* 5. *quæst* 6. aut (addo ipse) denunciaretur persona, quæ in Ciuitate pro Religioso, eximiæ sanctitatis publicè haberetur. Nam merita præcedentis vitæ plurimi facienda sunt ex *l* 3. § *sed si ex improuiso.* & alijs. Vnde cum his non solum vnius, sed etiam duorum & trium

Quod in alijs sufficit ad torturam.

sociorum criminis dictum non sufficeret ad torturam; quod tamen in alijs sufficit, etiam si nulla adsint indicia, vt docet Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *disput.* 9. *punct.* 15. §. 4. *nu* 1. contra Zanardum *p.* 3. *c.* 94. imò etiam si non sint contestes, ex Sousa *Aph. lib.* 2. *cap.* 39. *nu.* 5. *P.4.t.6. Res.7. § Notandum est tamen hic, quod, & §. & tandem, & Resol 9.*

Etiam. si nulla adsint indicia.

Et ipsi non sint cōtestes.

Socius criminis, alias inhabilis non sufficit ad torquendum complicem.

Corollarium.

120 Sed quid, si socius criminis præter hoc crimen, quod confitetur, patitur alios defectus? vt si est infamis? periurus, & cetera. Respondeo, non posse Inquisitores ex eius dicto quantumuis adminiculato reum torquere. Ita Delrius *lib.* 5. *sect.* 3. qui tamen *append.* 2. *quæst.* 17. *lib* 5. contrariam sententiam tenendam esse putat, vtpotè Reipublicæ & iustitiæ vtiliorem: nam alioqui numquam inueniretur idoneus, cum malefici & similes plurimis, horrendisque criminibus sint innodati. Sed contraria opinio, quam docuimus, est communis. Et ex ea Farinacius infert, quòd si reus primò examinatus delictum negaret & complices, vel de se confessus delictum, interrogatus de complicibus, illos taceret; si postea iterum de complicibus interrogatus, vel tortus, spontè, aut per torturam, à prima depositione variando, socios nominaret, talis nominatio non faceret indicium ad socios torquendos sufficiens, & hoc ex defectu periurij, nisi cum illius dicto grauia concurrerent adminicula. *p.4 t.6. res.8.*

Facit tamen fidem absque tortura.

121 Vt socij criminis fidem faciant, secundum Delrium *lib.* 5. *sect.* 3. & alios torqueri debent. Sed placet opinio Simancæ *tit.* 53. *nu.* 38 quod sufficiat iuramentum. Et ita, seruatur in Tribunali Inquisitionis Hispanicæ, & teste Ballo *tract. var. lib.* 1. *quæst.* 26. *nu.* 6. in magna Regia Curia huius Regni. *P.4. T.6 Res.* 10.

Sicut etiam testes inhabiles.

122 Similiter nec torqueri debent testes inhabiles, vt excommunicati, infames, &c. quos dicemus infra *nu.* 04. in causis fidei admitti posse. Sed indicium faciunt, siue maius, siue minus, spectatis personarum qualitate, & alijs circumstantijs, etiam si sponte & sine tormento testificentur. Possunt tamen, immò quandoque etiam debent torqueri, quando id DD. Inquisitores iudicauerint expedire. Ita Pegna *p.* 3. *q.* 46. *comm.* 113. & alij contra Sanctarellum *de hær. cap.* 38. *dub. vn. num.* 1. Et ita sine tortura admittuntur testes inhabiles in Inquisitione Hispan. & (teste Riccio *p.* 2. *decis.* 1. 268) in Curia Archiepiscopali Neapolitana. *P.4. T.6. Resol.* 11.

123 Qui

123 Qui tortus ex dicto socij criminis adminiculato, non confitetur, potest iterum torqueri, si postea alij duo socij criminis de eodem delicto testificentur. Ita Giurba *conf crim.* 50. *nu.* 42. Licet alij in homine bonæ famæ & vitæ id procedere negent. *P.*4.*T.*6. *Ref.*7. §. *Notandum secundò*. Tortus autem ex dicto socij criminis, & negatiuus, super testificantib. alijs duobus potest iterum torqueri.

124 Dictum sagarum & lamiarum, vulgò *Donne di fora*, quòd in suo ipsarum conuentu personam viderint alioqui bonæ famæ, non sufficit ad illam torquendam: quia in testimonio sagarum est peculiaris difficultas, quoniam multoties non corporaliter, sed per dæmonum illusionem alios in suis conuenticulis vident, quo modo videre possunt quascumque personas, etiam sanctas, si in earum personam se alij transformant. Ita Farinacius *de heret. quæst.* 185. §.8. *nu.* 151. & alij contra Delrium *lib* 5. *sect.* 3. Ideo in casu contingenti DD. Inquisitores consulant Tannerum *tom.* 3. *disp.* 4. *q.* 5. *dub.* 2. Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *disp* 8 *punct.* 16. § 5 *nu* 2. obseruat, in Tribunali Hispanico ex depositione præcisa complicum, sine indicijs, alijsque adminiculis, reum pro hoc delicto minimè capi. *P.*4. *T.*6 *Ref.*30. Dictum lamiarum vulgò (Donne di fora) non sufficit ad torturam.

125 Fama sola ad torturam non sufficit, nisi persona infamata sit vilis, & fama non sit orta à maleuolis aut leuibus hominibus, sed ab honestis & fide dignis, & tandem per idoneos testes probata sit. Ita Simanca *tit.* 65. *nu.* 37. nec satis esse, quod testes dicant, hanc esse publicam famam, nisi etiam rationem addant necessariò concludentem. Quidquid autem doceat Caballus *cent.* 1. *cas* 84. *nu.* 14 communis opinio tenet, quòd si fama esset vehemens, sufficeret ad torturam absque adminiculis. Quænam sit fama vehemens, aliqui relinquunt arbitrio iudicis. Farinacius *q* 47. *nu.* 28. aduertit, non esse vehementem, si ortum habeat à personis inhonestis & non fide dignis, nisi numerus testium in probatione famæ hunc defectum suppleat. Deinde non esse vehementem, si nulla appareat causa; etiam si procedat à mille personis. Sed, cum hæc requisita ad famam vehementem sint adminicula, quæ recensuit Simanca, hæ sententiæ non pugnant: & idem est dicere famam vehementem, ac famam adminiculatam. Multi asserunt, famam habentem ortum ab aliqua verisimili causa & coniectura, sufficere ad torturam, etiam si testes non sint ita honesti & fide digni. Sed hanc sententiam meritò reprobat Farinacius *ibid. nu.* 159. Debent enim testes deponentes de fama esse spectatæ vitæ, & omni exceptione maiores, & ad minus duo. Ita Miranda *de ord. iud. tom* 2 *q* 26. *art.* 5. *P.*4 *T.*6. *Ref.*13. SOLA fama non sufficit ad torturã. Nisi sit vehemens. Seu adminiculata. Et de ea testentur personæ honestæ, fide dignæ. Omni exceptione maiores. Et ad minus duæ.

126 Fuga post commissum delictum antequam accusetur, secundum aliquos; inter quos Miranda *ibid. art.* 8. est sufficiens indicium ad torturam; quia facit semiplenam probationem. Sed fuga post accusationem non ita, cum ex alia causa procedere possit. Non desunt tamen, qui dicant, fugam à carcere, etiam attentatam, esse sufficiens indicium ad torturam, dummodo non adsit animus reuertendi. Vide Farinacium *q.* 30. *nu.* 85. *P.*4. *T.*6 *Ref.*14. AN ad torturã sufficiat fuga ante, vel post accusationem?

127 Sola titubatio & mutatio vultus in interrogatione rei, non est indicium sufficiens, vt Inquisitores possint illum torquere, nisi aliqua adminicula concurrant. Ita Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *nu.* 71. Variatio seu vacillatio debet etiam adminiculari aliqua coniectura, indicio, seu præsumptione, aliàs non sufficit ad torturam. Ita Zanardus *p.* 3. *cap.* 93. Idem etiam dic de mendacio, cum Miranda *tom.* 2 *q.* 26. *art* 12. *concl.* 1. contra aliquos apud Giurbam *cons.* 87. *nu.* 27 docentes, quod mendacium super facto principali per se solum sufficiat ad torturam. Et contra eundem Giurbam *ibid. nu.* 26. docentem, quòd plura mendacia ab inuicem adminiculantur pro tortura. *P.*4. *T.*8 *Ref.*15. An sola titubatio & mutatio vultus in interrogando? An variatio? Et mendacium?

128 Confessio extraiudicialis sufficit, vt Inquisitores reum torquere possint, quia non est credendum, aliquem sibi falsò crimen imponere. Ita Syluester V. *Indicium q.* 2. & alij. Follerius verò 2. *p. practic. nu.* 204 adducit SVFFICIT ad torturam confessio extraiudicialis.

Verisimilis. Seria. Distincta quoad locum & tempus.

Et probata testimonio duorum.

septemdecim requisita, vt confessio extraiudicialis sufficiat ad torturam: Sed quatuor sunt necessaria. Primum, quod sit verisimilis, & causam præexistentem habeat. Secundum, quod fiat seriò, non iocosè, aut ex iracundia. Tertium, quòd sit specialis de loco & tempore, non generalis. Quartum, quod sit probata testimonio duorum. Ita Menochius *de præsumpt. lib. primo quæst.* 9. *nu* 16. Er quoad vltimum Villadiego *polit c.*3. *nu.* 317. contra Sousam *lib* 2. *cap.*21. *nu.*10. qui putat sufficere, si probetur testibus singularibus. quod etiam docet Albertinus *de agnosc. quæst* 25. *nu.*20. si confessiones extraiudiciales essent plures, vnaquæque singularibus testibus comprobata. Sed quid, si reus confessionem extraiudicialem reuocaret? Adhuc torquendus esset, nisi error probetur. Ita Clarus *q.*21. *nu*, 31. & Caballus *cent.*1.*cas* 81. contra Menochium *loc. cit. nu.*25. *P.*4.*T.*6. *Ref.*12.

Etiam si illam reus reuocaret.

TORQVERI debet omnino reus vehementer indiciatus, qui negat delictum. Maximè in S. Officio.

129 Quando delictum est vehementer indiciatum, & reus negat, non possunt Inquisitores eum punire aliqua pœna extraordinaria, sed debent torquere, & veritatem elicere, ex *l. edictum ff. de qu.* In Tribunali maximè Inquisitionis, in quo non tam pœna reorum, quàm emendatio intenditur, quæ obtinetur confessa veritate. Ita Sanchez *in opusc. to.*1. *lib.*3. *c. vn. dub.* 12. *num.*4. & alij. Sed Menochius *lib.*1. *q.*92. *num.*3. id remittit prudentiæ Inquisitorum. *P* 4 *T.*8. *Ref.*18.

130 An debeant admittere appellationem à torturæ sententia; dictum est supra *nu.*35.

Si superueniant noua indicia, possunt Inquisitores reum semel tortum & negatiuum secundò torquere.

131 Si superueniant noua indicia, possunt Inquisitores reum tortum & negatiuam iterum torquere. Ita Simanca *tit.*65. *nu.* 75. Sed indicia superuenientia, ex Guazzino *tomo* 2 *lib.*1. *diff.*30. *cap.*23. *nu.*8. debent esse talia, vt per se sufficiant ad torturam. & præterea propinqua, non remota quamuis Queuedo *p* 2. *cap.*7. *nu.* 6. putet satis esse indicia remota sufficientia, & Caballus *cent.*2. *cas.*193. *nu* 5. quòd sufficiant plura remota ad leuiter torquendum. Pegna præterea *p* 3. *comm.* 39. *nu.* 156. requirit, vt indicia superuenientia sint diuersa specie & substantia à primis. Sed contra sentit Queuedo *vbi supra. P.*4. *T* 6. *Ref.*16.

Possunt etiam si in prima tortura confessus, se retractauit.

132 Idem potiori iure dicendum est de reo semel torto & confesso, ac confessionem postea reuocante: posse nimirum secundò torqueri; quia ex illa reuocatione videtur resultare nouum indicium ortum ex torti vacillatione & variatione. Ita Cantera *vbi supra*. qui obseruat, sic obseruari in sacro Tribunali. Et Simanca *tit.*65. *nu.*80. qui declarat Instructionem Hispanam. *anno* 1484. *nu* 15. quæ contra videtur. *P.*4.*T.*6 *Ref.*23.

Non tamen tertiò.

133 At DD. Inquisitores non debent reum bis tortum & confessum, sed bis etiam confessionem retractantem, tertiò torquere. Nisi priores torturæ leues fuerint, & reus in posteriori confessione alia noua signa confessioni priori addiderit. Ita Cantera *qq. crim. cap.*2. *de prob per test. qu.*1 *nu.* 67. Guazzinus *tom* 2. *lib.*1. *defens.*30. *cap.*14. *nu* 6 & alij multi contra alios multos cum Binsfeldio *comm de mal.* & *Matth libr.*2. *qu.*1. *concl.*14. *P.*4. *T.*6. *Ref* 24.

Reus nolens respondere, torqueri potest ad extorquendam responsionem.

134 Inquisitores possunt torquere reum, qui non vult respondere interrogationibus, non ad extorquendam veritatem, cum adhoc requirantur indicia sufficientia ad torturam, sed ad extorquendam responsionem affirmatiuam, aut negatiuam. Ita Baldus *in l. accusatione, post nu.*11. *C. qui accusare non poss.* cuius opinionem in facti contingentia approbauit Consilium Neapolitanum apud Capycium *decis.*145. Debent tamen in hoc sequi praxim sui Tribunalis. *P* 4. *T.*6. *Ref.*34.

Et si est confessus ad extorquendos complices.

135 Reus confessus potest ab Inquisitoribus torqueri ad extorquendos complices, & (vt in iure dicitur) in caput alienum. Multi enim curant plus de complicibus, quàm de seipsis. Ita decreuit Pius V. *die* 28. *Iulij anno* 1569 &c.

1569. & docet contra Rojas *de haret. part 2. num* 243. Cantera *capit.2 de prob. per test. quest.1. num.* 52. qui testatur, ita practicari in supremo Consilio. Neque opus est indicijs, quod habuerit complices criminis, vt docet Lessius *lib.2.cap* 29. *dub.16 num.*112 & alij quia Pius V. in suo decreto id non requirit. Et hoc etiam seruat Romana & vniuersalis Inquisitio. Ratio est; quia, vt obseruat Locatus *v Hareticus.* § *hareticus conuictus*, delictum hæresis est tale, vt communiter cum socijs & complicibus committi soleat. *P.4.T.6. Res.27.*

136 Conuinctus, vel confessus de factis hæreticalibus, si neget intentionem, torquendus est super intentione secundum Canteram *qq. crim. rubr. de her.cap.1. dub.6.nu.69.* Sed Rojas *de heret.p.1. nu.276. & a nu* 573. putat, tradi debere Curiæ sæculari. Si verò conuictus vel confessus sit de verbis hæreticalibus, & neget intentionem, conueniunt, torquendum esse super intentione. Mihi opinio Canteræ admittenda videtur, quando reus vltrà confessionem, non conuincitur de delicto. Nam si fateatur, & conuictus sit, quamuis neget intentionem, tradendus est Curiæ sæculari: aliàs omnes subterfugerent, & se excusarent. Et sic obseruatur in Inquisitione Hispanica, vt testatur Sesse *in dec. Regn. Arag.* 10.4.*dec*.441.*n*.3.*P.4.T.7.Res* 34.

Et si confessus verba hæreticalia vel facta, de quibus nō conuincitur, torqueri potest super intentione.

137 Retinentes & legentes libros hæreticorum, Necromanticorum, pentacula, &c. torqueri posse super intentione & complicibus, ait Genuensis *in pr. Archiep. cap.*68 *nu.*12. *P.4.T.7. Res.6.*

Sicut legētes & detinentes libros hæreticorum, secundum Genuensem.

138 Cæterum persona valetudinaria torqueri non potest. Vnde Inquisitores non debent in primis torquere laborantes morbo Gallico, brachio debilitato, patientes crudationem venæ, vel difficultatem anhelitus. Ità Landerchius *cons.*184. Circa quartanarios, consulant medicos. *P.4.T.6 Res.29,* § *& tandem.*

NON possunt torqueri laborantes morbo Gallico, brachio debilitato, cruciatione venæ, difficili anhelitu.

139 Item nec mulierem grauidam, etiam terrendo, Ità Pegna *part.* 3. *comm.*39. Quamuis Zanardus *par.3.cap.*88. dicat, terreri posse. *Ibid.*§.*Descendum est.* Nec etiam puerperam ante quadraginta dies. Vnde si infra hunc terminum tota confitetur, non ei confessio præiudicaret. Ità Baiardus *add ad Clarum quest* 64 *nu* 67. Quamuis Gomez *tom.3.var.c.*13.*nu.*3. remittat hunc terminum arbitrio iudicis, *Ibid.*

Non mulier prægnans.
Aut puerpera ante 40. dies.

140 Rursus torquere non possunt minores 14. annis. Ità Delrius *lib.* 5. *sect.*9. contra Villadiego *pol* 1.3.*nu* 322. Possunt tamen tales terrere ducendo sub equuleo absque ligatura. Ità Miranda *Ibid.* initio.

Non minores 14. annis.

141 Et tandem non possunt torquere senes. Sed senectus non est annorum numero computanda (vt docet Villagut *prax.crim. tit.5.cap* 21.*nu.* 12 requirens annos 60.) sed valetudine, robore, qualitate delicti & delinquentis Inquisitorum arbitrio. Quando verò torqueri non possunt posse terreri ait Caualcanus *par.3.nu.*126. *Ibid.* § *Nota etiam.*

Aut senes.

142 Inquisitores reum torquentes ex opinione probabili quod possint, relicta probabiliori, secundum Delrium *lib.5.app.2.q.1.* & Sancium *disp.*44. *c.*72. non possunt à suis Visitatoribus puniri; quia rationabiliter ac prudenter agunt, nec vllam culpam committunt. *P.4 Tract.6. Resol.*38.

QVOTIES Inquisitores reum torquēt ex opinione probabili, non possunt puniri.

INQVISITORVM IVRISDICTIO
Quoad pœnas.

143 Pœnas hæreticorum formalium inuenies V. *Hæreticorum pœna*. Circa pœnam abiurationis, vide V. *Abiurare*.

144 Abiurantes in Tribunali S. Inquisitionis de leui, secundùm Zanardum *p* 3.*cap.*134. non possunt puniri pœnis grauibus, vt triremium, fustigatio-

ABIVRANTES de leui in Inquisitione Hispanica puniri possunt pœnis grauibus.

gationis, &c. Sed pœnis pecuniarijs, vel carceris per aliquot menses, vel alterius publicæ pœnitentiæ non multum grauis. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ est in contrarium: nam ex dicendis, solicitantes in confessione aliquando damnantur ad triremes, sicut qui duas vxores ducunt; & tamen vtrique abiurant solum de leui. Ideo Palaus *in sum. tom. 1. tract. 4. disp. 7. punct. 1. nu. 9.* qualitatem pœnæ remittit Inquisitorum arbitrio, pensata qualitate personæ & delicti *P. 4. T. 7. Res. 1.*

PRO hæretico puniri non potest negans propositionẽ Theologicam, quæ euidenter infertur ex fide; Nisi sit pertinax.

145 Negantem propositionem Theologicam, quæ euidenter infertur ex propositione de fide, non possunt punire tamquam hæreticum; quia talis non est hæreticus, sed præsumitur. Ità Villalobos *to. 2. tract. 1. diff. 10. nu. 6.* contra Canum *de loc theol. lib. 12. cap. 9.* Nisi in illa negatione perstiterit; nam tunc erit puniendus tamquam hæreticus negans principium reuelatum. Ità Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 2 cap. 8 nu. 12. P. 4. T. 7. Res. 79.*

IVDÆI & alij infideles delinquẽtes vt suprà, puniuntur pœna arbitraria pro qualitate delicti.

Vsque ad mortem.

146 Iudæos, Mauros, & alios Infideles in casibus recensitis suprà *num.* 103. possunt Inquisitores ex Sousa *lib. 1 cap. 37. num. 29* punire pœna arbitraria, maiori vel minori pro qualitate delicti, videlicet pœna priuationis conuersationis cum Christianis, pecuniaria, carceris, verberum, triremium, etiam in perpetuum; tradi præterea possunt Curiæ sæculari; ac vltimo supplicio puniri, ex const. Greg. XIII. Nam quoties pœna remittitur arbitrio iudicantis, extendi potest vsque ad mortem, vt ait Pegna *p. 2. comm. 69. P. 4. T. 7. Res. 2. §. Sed deueniendo.*

Sicut etiam Apostatæ à fide, vulgo (Renegati.)

147 Apostatas, vulgò *Renegati*, punire etiam possunt pœna arbitraria, pecuniæ, triremium, fustigationum &c. Et si abiurant de formali, pœnis hæreticorum. Ita Lorca *in 2. 2. q. 12. art. 1. disp. 50 n. 3.* In sacro Tribunali huius Regni Mauri facti Christiani, qui postea cum alijs Mauris ad terras Turcarum fugiunt, torquentur super intentione, & si negent apostasiam, adhuc ad triremes per triennium damnantur. *P. 4. T. 7. Res. 3. § Et tandem, & §. Nota tandem.*

Quid si exterius solum ex metu fidem abnegauerint, mẽte verò retineant? Distinguendum est.

148 De captis à Saracenis docet Rojas *de hæret. p. 1. num. 108.* quod si metu mortis vel tormentorum fidem abnegauerint, sed nihilominus mente retineant, non sunt hæretici, nec reconciliandi, sed in loco Religioso reponendi sunt, & in fide instruendi, maximè si capti fuerint minores natu. Sed optimè docet Ricciullus *tract. de iur. person. lib. 6. cap. 5. nu. 7.* hoc procedere, si tales cessante metu, doluerint & pœnitentiam egerint. minimè verò, si metu cessante, adhuc in negatione fidei perseuerauerint; aut si personæ graues sint, vt Prælati, Monachi, Theologi, aut similes, & metus non fuerit mortis aut tormentorum, sed exilij, carceris, fustigationis, vel alterius generis non cadentis in virum constantem. Nam in his casibus essent vehementer suspecti: nec enim videtur animus: & alioqui omnes possent talem metum adducere. Si verò negatio fiat à personis infimæ conditionis, & non bene fidei causam callentibus, adhuc oritur suspicio leuis. Ad hoc ergo vt metus excuset in aliquo casu, debet in iudicio probari. *P. 4. T. 7. Res. 3. à §. Non desinam.*

CONFESSVS & conuictus de factis, aut verbis hæreticalibus tradi debet Curiæ sæculari, etiã si neget intentionẽ.

149 Posse Inquisitores punire vt hæreticum eum, qui confessus, vel conuictus, dicat se actus hæreticales fecisse, se neget intentionem, docet Rojas *de hær. p. 1. numer. 276. & à numer. 573.* Sed Cantera *rub. de hær. cap. 1. dub. 6. num. 69.* putat, torquendum esse super intentione. quod etiam docet Deçianus *lib. 5. cap. 36. num. 19.* si agatur non de factis, sed de verbis hæreticalibus. Sed ego puto, quod si quis fateatur, & simul etiam conuictus sit, se actus hæreticales exercuisse, aut verba hæreticalia protulisse, dandus esset brachio sæculari: alioqui omnes hoc subterfugium inuenirent. Secus, si essent tantùm confessi, vel tantùm conuicti. *P. 4. T. 7. Res. 14.*

150 Con-

150 Conspurcantes sacras imagines, debent Inquisitores ex Simanca *tit.27. nu* 10 puniri interdum dura & vltrice sententia, quemadmodum Gregorius X. in Conc. Lugd. constituit: interdum pœnitentia publica, vel ieiunijs, eleemosynis & orationibus, mulcta pecuniaria, aut fustigatione. Quod si comprehendantur errore intellectus id fecisse, plectendos esse instar hæreticorum, aut suspectorum, primò tortura aut abiuratione, mox tradendo Curiæ sæculari. Ex Genuense *cap.*18. *nu.*12. puniri debent fustigatione, triremibus, carcere, infamia, exilio, &c. Aduertit Sousa *lib.*1. *cap.*42. *nu.*16. quod si hoc delictum sit publicum, siue animum hæreticalem fateatur, siue non, tradi debet Curiæ sæculari vltimo supplitio puniendus, ob facti qualitatem. Et si fateatur, & misericordiam petat, adhuc mori debere; quoniam tantum scelus non potest manere impunitum, & de rei conuersione semper timeri potest. *P.*4. *T.*7. *Resol.*9.

At qualiter puniri debent conspurcantes & percutientes sacras Imagines.

Maximè si delictū sit publicum.

151 Blasphæmi hæreticales & graues, si sint viles, secundùm Salzedum *in add. ad Diaz cap.*110 *litt. A.* flagellis cæduntur cum publica pœnitentia, in publico spectaculo; lingua ferro, vel ligno comprehensa, atque triremes mittuntur. Si sint nobiles, pœna pecuniaria mulctantur, & ad tempus in Monasterium recluduntur. In blasphæmijs leuioribus condemnari solent, vt in die festo in Ecclesia, dum diuina celebrantur, stent nudo capite sine chlamyde nudis pedibus sine veste succincti, dextera facem ferentes, & Sacris peractis sententiam publicè audiant, ieiunia, precationes, pecuniariam mulctam. Ita Salzedus & Simanca *tit.*8. *nu* 0.11. qui addit, quod post flagella in exilium mittuntur. Sed in nostro Tribunali Hispanico magis frequens est pœna triremium. Vide Rojas *de hæret. p* 2. *nu* 176. Qui autem ira magna, vel alia vehementi passione bis, aut ter blasphæmaret, & sedata passione dolorem ostenderet, salutaribus pœnitentijs plecti deberet, habita ratione loci, personæ, blasphæmiæ. Ita Zanardus *par.*3. *cap* 134. contra Comitolum *ref. mor. lib.*4. *quæst.*9. *cap.*3 qui existimat absolutè remittendum esse. Qui verò ioco, aut linguæ vitio verba hæresim sapientia proferret, iam dictum est pœna ordinaria plectendum esse; nam ad blasphæmum pertinet probare, se ioci causa ea verba dixisse. Ita Pegna *par.*3. *comm.*17. *P.*4. *Tract.*7. *Resol.*8.

NOBILES hæreticaliter blasphæmātes pecunia mulctantur, & in monasterium recluduntur.

Ignobiles, fustigantur & lingua comprehensa ad spectaculum ducti ad triremes mittuntur.

Secus si blasphemiæ sint leues.

Ortæ ex vehementi aliqua passione,

Nec frequentes.

152 Retinentes & legentes libros hæreticorum, puniendos esse tamquam hæreticos, docet Carrerius *tr. de hær. nu.*125. Sed rectè id negat Torreblanca *de Mag. lib.*3 *cap.*15 *nu.*31. Sicut enim tantum de hæresi suspecti, leuiter, aut vehementer iuxtà personarum & librorum qualitatem, quo pacto leuiter, aut grauiter puniri debent. Pegna *p.*2. *comm.*3. ait, se talibus ieiunia, orationes & peregrinationes imponi vidisse. Potest tamen casus contingere, vt ex circumstantijs delicti & qualitate personæ, tales grauioribus pœnis plectendi sint. *P.*4. *T.*7. *Res*6.

LIBROS hæreticorum legentes & retinentes puniuntur iuxta qualitatem personarum & librorum.

153 Iudæi & alij infideles commorantes in terris Christianorum, libros & codices Talmudicos, cabalisticos & alios nefarios audentes habere, legere, scribere, vel exemplare aduehere, donare, commutare, aut aliàs quomodolibet distrahere & alienare, puniendi sunt Inquisitorum arbitrio, pœna amissionis librorum, Fisco applicandorum, alijsque grauioribus & corporalibus. Ita Sousa *lib.*1. *cap.*21. *num.*51. ex const. Clem. VIII. Qui idem docet de Typographis, & Bibliopolis. *Ibid.* § *Notandum est.*

Sicut etiam Iudæi imprimentes Talmud, libros cabalisticos, puniri debent Inquisitorum arbitrio.

Confiscatione librorum, & alijs grauioribus.

154 Hæreticorum fautores, defensores, & receptatores, præter pœnas recensitas à Pontifice in C. *excommunicamus.* §. *credentes, de hæret.* quas non incurrunt, nisi per annum in excommunicatione insorduerint, vt notat Palaus *in sum. to.*1. *tr.*4. *disp* 3. *punct.*6. *nu.*4. & præter illas, quas enumerat Sanchez *tr. de hær q.*182 puniri possunt arbitrio Inquisitorum, pœnis pecuniarijs, exilio, fustigatione, triremibus, alijsq; corporalib. pœnis pro quali-

HÆRETICORVM fautores, receptatores, &c. puniuntur, præter alias multas pœnas.

Pœna pecuniaria.

Exilio.

Fustigatione.

Et alijs. arbitrio Inquisitorum. Etiam confiscatione bonorum. Etiam si sint eorum consanguinei vel amici, sed mitius pro gradu consanguinitatis & amicitiæ. Et vt plurimum exilio. Aut pœna pecuniaria.

tate delicti, &, si opus fuerit, etiam confiscatione bonorum, stante const. Pij V. *si de protegendis*. Ita Palaus *ibid.* Quibus quidem pœnis habentibus latitudinem mulctandi sunt etiam consanguinei & amici hæreticorum, si eis fauerint, &c. sed mitiùs, vel actiùs pro maiori vel minori sanguinis coniunctione & amicitia. Quod procedit etiam in dubio, an tales faueant hæretico consanguineo, vel amico propter consanguinitatem & amicitiam, vel ob crimen hæresis. Nam id præsumi debet, quod excusat à culpa. Ita Palaus *ibid punct. 5. nu. 14.* Hi ergo puniuntur exilio, vel pœna pecuniaria. Maximè si sint bonæ vitæ. Ex quibus infertur cum Lorca *in 2. 2. q. 11. art. 4. disp. 48. nu. 6,* contra Suarez *de fide disp. 24. sect. 1. nu. 9.* quòd tales non incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cœnæ contra fautores & receptatores hæreticorum; quia ad hanc incurrendam requiritur intentio formalis fauendi hæretico vt hæretico. *c. accusatus § Sacerdotes, de hæret. in 6 P. 4 T. 7. Ref. 21. § Hoc supposito,* prope finem.

Qui verò fauerent hæretico ratione hæresis, incurrent, etiã si effectus fautoriæ frustraretur.

155 Sed quid, si effectus fautoriæ non sequatur? verbi gr. quis hæreticum domi recepit, vt ab Inquisitoribus liberaret; sed hoc non obstante, Inquisitores ibi inuenerunt. Subijciturnè is supradictis pœnis? Negatiuè respondet Bonacina *tom. 3. in Bull. Cœnæ disp. 1. quæst. 2. punct. 3. nu. 3.* Primò, quia mandans percuti Clericum, si percussio non sequitur, non incurrit excommunicationem. Secundò, quia quando aliquis effectus prohibetur sub excommunicatione, & minus principaliter prohibetur mandatum, vel consilium &c. si effectus non sequitur, à consulente, mandante, &c. excommunicatio non incurritur. Tertiò; quia fauor hæreticis prohibetur, ne in hæresi foueantur, ergo dum quis fouere non potuit, non erit puniendus vt fautor. Sed affirmatiuè respondendum est cum Suarez *de fide disp. 24. sect. 1. nu. 14.* Tum, quia supradicta opinio in particulari practicari non potest: nam, qui non denunciat hæreticum, cùm tenetur, etiam si alius denunciet, atque adeo effectus fautoriæ non sequatur, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ. Tum etiam, quia fauor hæretico prohibetur, ne hæresis commissa habeat firmitatem, qui effectus semper obtinetur, saltem pro aliquo tempore; ergo &c. Primum argumentum Bonacinæ procedit in casu, quod mandatum ordinatur ad executionem eiusdem delicti, v. g. ad percussionem Clerici; at in casu nostro non procedit, cum fauor prohibeatur in ordine ad tuitionem hæretici, non verò ad hæresim patrandam. Et ratio est, quia in hoc casu delictum semper est consummatum in suo genere. Secundum item non habet locum in casu hæresis; quia Bulla Cœnæ & alia iura æquè excommunicationem iniungunt hæreticis, eorumque fautoribus &c. Ad tertium responsio patet ex nostro argumento secundo. *Ibid. § Sed in fine.*

NON reuelantes hæreticos non puniuntur vt fautores hæreticorum. Nisi ad hoc ex officio teneantur. Nam tunc puniuntur vt illorũ fautores.

156 De non reuelantibus hæreticos videtur dicendum cum Deciano *lib. 5. cap. 51 nu. 25.* quòd puniri debeant tamquam hæreticorum fautores: nam tales ex Castro *de iust. hæret. punct. lib. 2. cap. 23.* sunt vehementer suspecti de hæresi. Sed Sanctarellus *de hæret. cap. 9. dub. vii nu. 19.* & alij id negant, si aliæ circumstantiæ non concurrunt. Sed puniendos esse arbitrio DD. Inquisitorum tamquam eorum mandatis inobedientes. Vnde puto cum Rojas *singul. 3. nu. 18.* tales nec leuiter suspectos esse de hæresi. Id verò limita in personis, quæ ex officio vel speciali præcepto denunciare tenentur, vt fiscus, familiares, &c. qui non denunciantes hæreticos, puniendi sunt vt hæreticorum fautores, vt docet Sousa *in Bull. Cœn. cap. 2. disp. 11. nu. 6.* & alij *Ibid. §. Et tandem.*

Sicut puniuntur seculares iudices, & Magistratus.

157 Vt fautores etiam hæreticorum punire possunt Inquisitores seculares Iudices & Magistratus, in omnibus illis casibus, quos enumerauimus supra *num. 94.* Sed Farinacius *de hæret. qu. 182. nu. 80.* eos à talibus pœnis

excu-

excusat, si non in contemptum & odium S. Officij talia perpetrarem, sed ex alia causa, vt de fautoribus hæreticorum diximus. Et hoc ex verbis ipsius Bullę ibi, *Nemo autem expurgationem habere &c.* At Scortia *epit. 106. theor. 278.* non excusat. Bullamque ait illos excipere, qui datis probationibus docerent, se minimè S. Officium violasse: non autem eos, qui se violasse probarent, non ex odio &c. Esse etiam de hæresi suspectos, Officium S. Inquisitionis, quacumque ex causa impedientes, docet Sousa *lib. 1. cap. 28. nu 17.* contra Sanctarellum *de heret. cap. 41. dub. 3. nu. 5. P. 4. T. 7. Ref. 13. & T. 8. Ref. 26. 65. & 104.*

158 Vt fautores hæreticorum, etiam puniendi sunt, auxilium præstare requisiti ad hæreticos capiendos &c. & repugnantes. *Par. 4. Tr. 8. Ref. 65.* Et quamuis multi Doctores apud Palaum *to. 1. tract. 4. disp. 3. punct. 5 nu. 7.* excusent à fautoria personas priuatas & requisitas ex solo peculiari præcepto & non ratione officij, vt Farinacius *de her. qu. 182. §. 2. nu. 36.* Nihilominus contrarium dicendum est cum Sousa *Aph. lib. 1. cap. 25. nu. 6. 7. 8.* omnes personas etiam priuatas, omittentes præstare auxilium, dum possunt, testimonium contra hæreticos ferre, veritatem manifestare nolentes, cùm ab Inquisitoribus requiruntur, fautoriam incurrere. De Magistratibus auxilium negantibus habetur in cap. *vt officium, §. denique, de heret. in 6.* & in cap. *ad abolendum. §. penult.* & in cap. *excommunicamus. §. moneantur de haret. P. 4. T. 7. Ref 21. à § Et tandem.* Item requisiti ad præstandum auxiliũ contra hæreticos, & recusantes. Etiam si sint personæ priuatæ.

159 Transferentes arma, equos &c in terras Infidelium, animo ipsos adiuuandi in bello contra Christianos, possunt Inquisitores iuxtà gradum suspicionis torquere, & tamquam fautores hæreticorum punire. Si verò hæc faciant lucrandi causa, & viles sunt, fustibus cæduntur, sin minus, exilio, pecunia in ea quantitate, qua equi & arma valebant, mulctantur, si verò transportata fuerint, pęna pecuniaria duplicatur, Ità testatur Bobadilla *polit. to. 1. lib. 2. cap. 17. nu. 69 P. 4. T. 7. Ref. 19.* Item transferentes arma, equos &c. in terras infidelium, animo eos iuuandi contra Christianos.

160 Schismaticos ait Palaus *tom. 1. tract. 6. disp. 4 punct. 6. nu 20* puniri posse pœna pecuniaria, exilio, carcere, triremibus, & si pertinaces sint, tradi Curiæ sæculari. Sanchez autem *in sum. tom. 1. lib 2 cap 36. à nu 10.* pęna amissionis iurisdictionis, excommunicationis latæ sententiæ, inhabilitatis ad beneficia Ecclesiastica acquirenda, etiam post schismatis pœnitentiam, & priuationis ipso iure beneficiorum ante schisma adeptorum. Vide alia pœna in const. Pauli IV. *edita ann. 1559.* Non sunt tamen irregulares ex cap. *quia diligentia, de eluc.* vt vult Pegna *p. 2. comm. 73.* Nam ibi solum habetur, esse inhabiles ad beneficia. Ità Suarez *de cens. dis 43 sect. 2. nu. 7.* Essent tamen irregulares irregularitate generali, si crimen esset notorium, dignumque depositione, quæ cessat, ablata infamia per contrariam pœnitentiam. Sayrus *de cens. lib. 7. cap 12 num 16. v. 3.* Porrò schisma tribus ferè modis committi potest, vt optimè obseruat Lorca *in 2. 2 q 40. art. 1. sect. 3. disp. 48. num 7.* Primò per separationem à membris & non à capite, vt si in spiritualibus Hispani nollent communicare cum Italis. Et de hac non fit mentio in iure, quia nunquam solet accidere. Secundò recedendo simul à membris & capite, nimirum Romano Pontifice. Tertiò, recedendo solùm à Romano Pontifice. qui quidem recessus tripliciter contingere etiam potest. Primò negando obedientiam vero Pontifici Secundò instituendo & sequendo pseudo pontificem. Tertiò exercendo actus Pontificiæ potestatis sine auctoritate Pontificis. Et hi modi ferè omnes in diuersis Canonibus tamquam schismata reprobantur, vt in Bulla Cœnæ, in c. *licet de elect.* in c *nec licuit, dist. 17.* & c. *de Liguribus 24 q. 1* Illud hic nota cum Coninch *in 2. 2 disp 30. dub. 5. nu. 48.* non sufficere ad schisma, quod quis in re aliqua nolit obedire Pontifici, quia ipsi videtur difficilis; aut contra suum

POENÆ Schismaticorum multæ referuntur.

Non tamen irregularitas.

Vide schismatis species.

suum honorem commoditatem &c. aut quia putat sibi Summum Pontificem id non posse præcipere, dum eum Ecclesiæ capitem agnoscit: sed requiti inobedientiam coniunctam cum quadam rebellione, qua quis velit se subtrahere omninò à subiectione eius, quem certò nouit esse Pontificem, aut de quo nulla ratione dubitat probabiliter, an sit verus Pontifex. Si verò nollet subijci, quia dubitaret an verè, aut validè esset à Cardinalibus electus, non esset schismaticus. *P.4.T.7. Ref.29.*

POENÆ sortilegorum. Magorum &c. Anathema. Suspensio. Verbera. Exilium. Carceres. Monasteria. Et aliæ.

161 Pœnas Sortilegorum, Magorum &c. ait Pegna *p.2.comm.67.* esse anathema, dignitatum suspensionem, verbera, exilium, carceres, monasteria, aliaque supplicia, spectata personarum qualitate, infami mitra ad spectaculum productio, aut scalis alligatio cum vituperatione propè Ecclesiæ fores. Sed hodie laici ignobiles vt plurimum traduntur triremibus, vt docet Genuensis *in pr. Archiep. cap.68.nu.8.* Sousa *Aph.lib.1.c.58. à nu.10. ad 17.* inter multos casus obseruat, quod Sacerdos celebrans Missam super calamita, pasta, aut similibus rebus aptis ad sortilegia peragenda, aut qui vasibus, aut vestibus sacris &c. in sortilegijs abutitur, vel in celebratione Sacrorum nefandas & turpes preces porrigit, deponitur, priuatur beneficijs, & in carcerem detruditur. Si verò celebrat pro viuis, vt moriantur, à Sacerdotio priuatur, & perpetuo exilio relegatur, vnà cum eo, qui hoc consuluit, aut mandauit. Nouissimè autem Gregorius XV. *in Bulla edita 20. Martij 1623.* mandauit, vt constito, quod aliquis pactum cum diabolo iniuerit, & à fide apostatando, maleficijs siue sortilegijs vnam, aut plures personas mori fecerit, etiam pro primo lapsu Curiæ sæculari tradatur, debitis pœnis puniendus. Si verò aliquis ex tali pacto infirmitatem, diuortia, impotentiam generandi, siue animalibus, frugibus vel alijs fructibus notabile damnum intulerit, muris claudatur, siue carceribus in S. Officio Inquisitionis mancipetur. Et tandem, qui vteretur in sortilegijs SS. Eucharistiæ Sacramento, tradendus esset Curiæ sæculari, ex ordinatione S. Officij, vt tradit Moura *de incant. opusc. 1. sect. 3. c. 5. nu. 29.* & alij. Quæ omnia procedunt etiam de Magis: nam si inueniuntur cum errore in intellectu, puniuntur vt hæretici formales; secus verò puniuntur supra dictis pœnis, pro qualitate personarum & circumstantijs delictorum. *P.4.T.7. Ref.10. à §. Verum.*

Et si mors aliorum contingat, vltimum supplicium.

Sicut si in sortilegijs Sacratissima Hostia adhiberetur.

Quid de lamijs vulgò (Donne di fora) infanticidis?

162 Lamiæ vulgò *donne di fora* non traduntur Curiæ sæculari ob cædes infantium, sed puniuntur pœnis apostatarum à fide. Ità Pegna *in annot. ad Amb. de Vign.* contra ipsum *q. de strigib. art.2. §. si verò dicunt.* Si verò à Iudice sæculari præuentæ fuerint & Inquisitoribus consignatæ, expedita hæresis causa, S. Officium debet ac solet eas remittere eidem iudici, & de hoc extat particularis constitutio Pij V. Ita etiam Pegna *vbi supra & in Paralip. ad tr. de strig. Bern. Com.* Vbi meritò, addit, quòd aliquando ob infanticidiorum frequentiam, & alias circunstantias aggrauantes, facta abiuratione, de mandato Pontificis iudici sæculari traduntur, qui processum de nouo formans, eas puniat de homicidijs secundùm leges. Quod si se spontè præsentent, etiam si à fide abcessissent, & ex animo apostatassent, admittuntur ad reconciliationem, nec eorum bona confiscantur, nec habitus pœnitentiæ illis imponitur. Et si post abiurationem relabuntur, in Inquisitione Hispanica admittuntur ad reconciliationem bis & ter, teste Palao *tom.1. tract.4. disp.8 punct.16 §.5.nu.3. P.4.T.8. Ref.118.*

Et quid de Astrologis iudiciarijs?

163 Quoad Astrologos iudiciarios aliquid euenturum affirmantes de futuris contingentibus à libera hominum voluntate pendentibus, etiam si id se non certò affirmare asserant, Canonicis pœnis & alijs Inquisitorum arbitrio puniri, docet Sousa *Aph lib.1.c.48.nu.15* ex const. Sixti V. Et sic in Hispania Clericum, qui prædixit tempus, genus & modum mortis Henrici IV. Francorum Regis vt postea contingit, suspensum fuisse ab Ordinibus, & bene-

beneficijs priuatum, & à tota Hispania relegatum. *P.4.T.7.R.17.§.Quibus.*

164 Laici & Ecclesiastici non Sacerdotes audientes Confessionem, ex const Pauli IV. Greg. XIII. Sixti V. & Clem. VIII. etiam si sint verè pœnitentes, traduntur Curiæ sæculari. De quo prodijt nouissimè Bulla Vrbani VIII. id extendens etiam ad minores 25. annis. Sed hæc pœna in Inquisitione Hispanica non est amplius in vsu. Sed, vt obseruat Sousa *Aphor. lib.1.cap.33.* si talis sit laicus & persona vilis, fustibus cæditur, & ad triremes mittitur, aliæque pœnæ spirituales superadduntur. Si verò fuerit persona honesta & religiosa, damnatur ad triremes. Si mitti non potest ratione qualitatis, mittitur in exilium, & si in aliquo Ordine fuerit, ab eo suspenditur toto exilij tempore. Quod si delictum aliquas circumstantias habeat aggrauantes, aliæ pœnæ iuxtà grauaminis qualitatem adduntur. Sicut, ait Palaus *punct.16.§ 9.* si circumstantiæ minuentes accedant, pœna supradicta minuitur. Aduerte hic primo, quòd in supradictis decretis non comprehenditur simplex Sacerdos, vel etiam approbatus, sed suspensus ab audiendis confessionibus, si confessionem audiat & absolutionem impendat. Ita Sousa *opusc. de solic. tract 1. c.9 nu.5. & aph lib 1.c.33. nu.3.* Qui notat secundò, ad violationem dictorum decretorum sufficere, audire confessionē, quamuis absolutio ex aliqua causa non impendatur. sufficere etiam solam confessionem generalem audire, quamuis talis mitius puniri deberet. Specialem verò confessionem semel audire, vel vnum solum peccatum, sufficere ad pœnam ordinariam. Nota tandem, quòd Religiosi & Sacris Ordinibus initiati neque in hoc, neque in alijs delictis fustigantur. *P.4.T 7 Ref.11.*

NON Sacerdotes audientes Confessionem, de iure tradi debent Curiæ sæculari.

Sed in Hispania, si sunt viles, fustigantur, & ad triremes mittuntur.

Si verò honesti, mittuntur statim ad triremes.

Et si non possunt, exulant.

Suspenduntur etiā ab Ordinibus pro tempore exilij.

Et hæc pœna crescit, & decrescit prō circumstantiarum grauitate, aut leuitate.

165 Ijsdem ferè pœnis in Inquisitione Hispanica puniuntur ex Sousa *ibidem c.33.nu.12.* laici & non Sacerdotes Missam celebrantes. Nec Curiæ sæculari traduntur, non obstantibus constitutionibus Gregorij XIII. Clem. VIII. & nouissimè Vrbani VIII. Porrò dictas constitutiones violat, qui semel Missam celebrat, aut celebrare incipit, quamuis non perficiat, nec verba consecrationis proferat. Non tamen, si vestibus sacris induitur celebrare intendens, & postea non celebrat. Ita Sousa *ibid P.4.T.7.Ref.12.*

Ijsdem pœnis plectuntur non sacerdotes celebrantes.

166 Contrahentes binas nuptias, si sunt viles, fustigantur, & per quinquennium ad triremes mittuntur. Honestiores verò & mulieres per idem tempus relegantur, alijs pœnis spiritualibus impositis. Ita Sousa *Aphor. lib 1.cap 35.nu 20.* & Castrus *tom.1.tract 4. disp.8.punct 16. § 8. nu.2* qui addit, nobiles vltra exilium plecti posse pœna pecuniaria. Et Moura obseruat, ijsdem pœnis puniri consulentes, vt quis binas nuptias contrahat. Aduerte hic, quòd si adsit aliqua præsumptio in fauorem rei, nempe quia per longam absentiam coniugis, dicebant defunctam esse, loco fustigationis & triremium damnandus est ad exilium & pœnam pecuniariam. Quod etiam seruandam esse ait Castrus, si quis post duas vxores assumptas ad Tribunal seipsum deferret, antequam ab alio denunciaretur; addens, interim non in carceribus secretis, sed in peculiari domo seruandum esse. Sed quid, si quis habens viuam vxorem, deueniat ad actum proximum contrahendi cum alia, v g. faciendo contractum dotis, denunciationis in Ecclesia &c.? Romæ in sacra Congregatione S. Officij punitur pœna exilij, carceris, vel alijs arbitrarijs, vbi prius super intentione tortus fuerit. Sed in Inquisitione Hispanica, in qua contra polygamos mitiùs proceditur, & delictum consummatum supra dictis pœnis punitur, in attentato Inquisitores consulant supremum Senatum. *P.4.T.7 Ref.4.*

Bis coniugati, si viles sunt, vapulant, & ad triremes mittuntur; Si honestiores, exulant, & alijs pœnis spiritualibus castigantur.

Quid si adsit aliqua præsumptio de morte coniugis?

Quid si se ipsum defert.

Quid si viuente vxore, deuenit ad contractum dotis cum illa, &c.

167 Ijsdem ferè pœnis puniri Religiosum professum, vel qui emisit vota biennij in Societate Iesu, Matrimonium contrahentem. Sic de Inquisitione Hispanica obseruat Palaus *to 1.tr.4. disp.8.punct.16. §.8.nu 4.* Idem dic de coniugato in Religione profitente, vel sacros Ordines assumente absque

Ijsdem pœnis plectitur Religiosus professus Matrimonium contrahens.

Aut coniugatus in Religione profitēs.

absque licentia coniugis manentis in sæculo. Vide Canteram *c.1. de hæret. nu.71.* Vnde vtrumque damnarem per quinquennium ad triremes. Nisi qualitas personæ, vel aliæ circumstantiæ concurrerent, vt necesse foret reum torquere, & pœnam triremium augere, vt si esset de prouincia infecta hæresis Lutheranæ. *p.4.t.7.ref.5.& 4.§ fin.*

Confessarij sollicitantes suspenduntur ab Ordinibus, & beneficijs. & alijs pœnis plectuntur. Pro qualitate delicti.

168 Confessarij solicitantes puniuntur suspensione ab executione Ordinum, priuatione beneficiorum & officiorum quorumcumque, ac inhabilitate perpetua ad illa, priuatione vocis actiuæ & passiuæ: & si solicitator Religiosus sit, exilio, triremibus, carceratione, etiam perpetua, alijsve poenis pro qualitate delicti, etiam traditione Curiæ sæculari. Ita Pontifex Gregorius XIII. in sua constitutione. Alij alias enumerant pœnas. Et Palaus *disput.9 punct.11.num.2.* quoad Religiosos, ait, præter priuationem vocis actiuæ & passiuæ, præcipi solere, vt in Choro & refectorio vltimam sedem habeant, & latam sententiam iterum per Secretarium in suo Conuentu, præsentibus omnibus Religiosis audiant; Quod si solicitatio ad plures personas se extendit, & cum illis turpitudines graues quis commisit, ab omnibus Religiosis post lectam sententiam flagellatur. Vltra quas, vt suprà diximus ex Bulla Gregorij, damnari debet solicitans ad triremes per septennium, maximè si virorum solicitatio fuit, & ita in Regnó Siciliæ practicatur, quando Confessarius plures solicitauit, maximè si solicitatio habuit effectum. Id ipsum generaliter seruari in Inquisitione Romana, testatur Bariola *tract. de Confess. solicit.* Et hanc sententiam docent Freytas *add.ad Acug. quæst 24.num 115.* Cantera *qq.crimin cap.1.de hæret.nu.65.* & alij. Dubium remanet quoad priuationem Confessariorum à Confessione, an possit esse ad tempus, & pro solis mulieribus. Nam Riccius *part. 3.colloc.549.* testatur, Neapoli Parochum solicitantem suspensum fuisse à cura animarum per annum. Et Palaus *disp 9 punct.11.nu.2.* ait, tunc priuandum esse in perpetuum, & virorum Confessione, quando solicitatio fit grauis & plurium personarum. Sed in Tribunali Regni Siciliæ practicatur, in omni casu solicitantes ad turpia priuari in perpetuum Confessione tam virorum, quàm mulierum. Et hanc opinionem vbique seruandam esse puto, stante Greg. XV. constitutione nouissima, extendente pœnas supradictæ Bullæ ad Confessarios solicitantes pueros. Et ita docet Sousa *de Conf solic. tract.2.cap.15.nu.13. p 4.t.7.ref.7.*

Vt triremibus.

Et priuatione Confessionis in perpetuum, etiam quoad viros.

Quid si non declarās solicitatis obligationem denunciandi?

166 Confessarius non declarans fœminæ solicitatæ obligationem denunciandi, aut ei dicens, denunciare non teneri, punitur ab Inquisitoribus pro qualitate culpæ. Et ita habetur in dicta constit. Greg. XV. & notat Sousa *Aph lib.1.cap.34 nu.73. ibid.§ Nota etiam.*

Quid de solicitata non denunciante?

170 De fœmina verò solicitata non denunciante, an puniri ab Inquisitoribus debeat vt fautrix, disputant Freytas *add.ad tract.de Conf.solic. q.10. nu.28.* & Sousa *vbi sup.cap.19.ib d.* in fine.

Et de Confessario reuelante Confessionem?

171 Confessarijs reuelantibus Confessionem nulla à iure imponitur pœna ipso facto incurrenda: sed in cap. *omnis vtriusque sexus, de pœnit.* dicitur, tales à Sacerdotali officio deponi, & in Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudi debere: quæ pœnæ sententiam iudicis prærequirunt. Ita Coninch *de Sacr.disp.9.dub 4.nu.70.* Sed pœnas talibus infligendas referunt DD. multi apud Barbosam *Collect.to.2 lib.5.tit.8 cap.12.n.15.p.4.t.8.ref 95.*

In excommunicatione per annum insordescentes puniri possunt tamquam fautores hæreticorum.

172 Insordescentes per annum in excommunicatione pro causa fidei contracta (quos tantùm cognoscere Inquisitores diximus) punire possunt Inquisitores tamquam hæreticos, non veros, sed præsumptos, seu tamquam fautores & defensores hæreticorum. Ratio est; quia, vt ait Eymericius *part. 3.q 4.* si quis est leuiter de fide suspectus, & citatus ad respondendum, negligit intra terminum respondere, suspicio leuis transit in vehementem. Si autem

autem in illa negligentia & excommunicatione perseuerat per annum, suspicio vehemens transit in violentam, ex cap. *cum contumacia*. Vide Scacciam *de iudic &c. lib. 1. c. 98. nu* 4. Annus autem debet esse continuus, & toto illo tempore cum potestate comparendi, & incipit à die declarationis, vel sententiæ, vel notorietatis. Ita Pegna *p. 3. t. 172. p. 4. t. 7. ref.* 8.

173 Sodomitas in Regno Portugalliæ Inquisitores puniunt hoc modo. Si sint conuicti, vel confessi, Curiæ sæculari in actu publico relaxantur. Ita Palaus *disp. 8. punct. 12 nu.* 11. Si verò delictum fuerit attentatum, & non consummatum, flagellis cæduntur, & ad triremes mittuntur. Si verò membrum quis posuit in anum, quamuis extrà semen effuderit, probabile est puniendum esse pœna ordinaria. Ita Sesse *decis. 475. nu. 5. to. 4.* Sed Sousa *lib. 1. c. 59. nu. 6.* id verum putat, quando hic actus fuerit repetitus, vt repetitio suppleat id, quod defuit ad complementum actus sodomitici. Et Freytas *q. 24 n. 1 6.* contra Mouram *apud ipsum ibid.* docet, non posse Inquisitores relaxare sodomitas Curiæ sæculari, nisi sint incorrigibiles. *p. 4. t 7 ref. 20.* Quid de sodomitis in Portugallia?

174 Ei, qui daret consilium reo in carceribus S. Officij detento inuitis Inquisitoribus, ait Locatus *cas. 10. Placent.* deputari posse pœnam ad ipsorum arbitrium. *p. 4 t. 7. ref 67.* Reo in carcere Inquisitorum detento consulens punitur Inquisitorum arbitrio.

175 Fugiens à carcere, in quo pro hæresi detinebatur, non est habendus pro conuicto, & damnandus pro hæretico, vt docuerunt Zanchinus *de haeret. c. 10 nu. 4.* & Campegius *in add. litt. B* quia præsumitur fugisse carceris tædio, metu falsorum testium, aut timore tormentorum, non quia errorem habeat in intellectu. Ita Rojas *de her. p. r. 2. asser* 15. Consurgit tamen contra ipsum indicium ad torturam, & si non compareat, ex tali indicio cum alijs adiuncto potest citari ad comparendum, & si nec tunc compareat, condemnari. Ita Sesse *tom. 4. decis. 471. nu.* 8. Si verò reuertatur puniri debere pœna arbitraria, ait Sousa *Aphor lib 2 c. 26 nu* 2. Et Pegna *p 3 comm* 5. testatur, in Hispania præsertim, consuetudine receptum esse, vt si fugiens honestior sit, vt nobilis, Doctor, Religiosus, aut honorabilis ciuis, custodiatur arctiùs, & dulciùs puniatur. Si verò sit vilis, publicè verberibus flagelletur, & causa hæresis in sua forma procedat. Mitiùs tamen cum illis agendum esse, qui custodis incuria fugierunt. *p. 4 t 7 ref* 15. Fugiens verò à carcere non statim habetur pro conuicto. Nisi citatus, non compareat.

176 Non implentes pœnitentias ab Inquisitoribus impositas, Zanchinus *de her. c. 10 nu. 4* & Rojas *singula 22 nu. 3.* putant puniendos esse tamquam relapsos. Quod cum Riminaldo *lib 2. cons 156 nu 13* contra Simancam verum puto, quando pœnitentia imposita tendat directè ad hæresim detestandam, nam tales pœnas non implere est vehemens signum à iure statutum approbationis erroris. Minimè verò quoad alias pœnitentias, etiam si reus cum iuramento illas seruare promiserit. Igitur is tamquam impœnitens damnandus est pœna arbitraria, ieiunij, fustigationis, vel duplicata iam imposita. Ita Cantera *qq. crim. cap. 1. de heret. nu. 60.* Quod si quis pœnitentiam impositam propter hæresim probatam recipere renuit, vel alias impositam animo obdurato implere recusat, velut impœnitens est iudicandus, & si nolit resipiscere, Curiæ sæculari tradendus. Ita Pegna *part. 3. comm. 146. P. 4. T 7 Ref. 17.* Non implentes pœnitentias impositas contra hæresim, puniuntur tamquam relapsi. At non implentes alias, puniuntur pœna arbitraria.

177 In hæresi manifestè deprehensus, vel eam confessus, aut conuictus abiurare recusans, Curiæ sæculari tradendus est ex const. Martini V. Si verò confessus aut conuictus non fuerit, non statim Curiæ sæculari tradendus est, sed excommunicandus, & si in excommunicatione per annum steterit, tamquam hæreticus condemnandus. Ita Locatus *pr. Inqu. v. suspicio n. 8. ibi.* In hæresi manifestè deprehensus abiurare recusans, tradit Curiæ sæculari.

178 Falsos testes in causis hæresis Rojas *de her p 2 n 156.* & alij puniendos esse asserunt pœna talionis & ita habetur ex const. Leonis X. Et ratione probatur, quia in hoc crimine viget maior ratio, quam in alijs, vt pœna talionis Falsi testes in causa hæresis non puniūtur pœna talionis. Nisi in certis casib.

lionis imponatur; quia nomina testium non publicantur, vnde datur maior ansa ferendi falsum testimonium. Sed regulariter contrarium seruatur in praxi vtriusque Inquisitionis. Dixi *regulariter*; quia Sousa *Aph lib. 2. cap. 8. n* 29 primam sententiam admittit, quando ex falsa testificatione reus combustus fuerit. Sed in tali casu consulendum iudico Supremum Inquisitorem, vt ait Salzedus *in add. ad Diaz c. 93. litt. B.* quia decretum Leonis nec promulgatum fuit vt lex vniuersalis, nec vbique receptum est. Quando autem sine Supremi Inquisitoris consilio punire falsos testes velint, producere eos posse, ait Sousa *vbi supra nu. 27.* in publicum spectaculum, ligatis manibus & pedibus, discooperto capite in camisia, fustigare, ad triremes mittere, alijsque pœnis mulctare, vt mitra infami, exilio, & carcere etiam perpetuo. Sed quid, si testis falsum deposuit in fauorem inquisiti, negando hæresim, quam sciebat commisisse? Fustigari debet, vel ad triremes mitti, vel vtrumque simul pati, vel alijs pœnis extraordinarijs plecti. Ita Palaus *disp. 8 punct. 15 § 6. nu 9. & 10.* Corrumpens verò testem precibus, minis, aut pretio, vt falsò in Tribunali contra aliquem deponat, ijsdem pœnis subest, quibus ipse testis falsus. Ità Simanca *tit 64. nu. 96. P. 4. T. 7. Ref. 16.*

Quid si iurent falsum in fauorem hæretici? Et quid de corrumpente testes?

179 Reus, qui confessionem in tormentis factam reuocaret, non docens de errore, & causa, ob quam errauit, tradendus esset Curiæ sæculari, quia in tali casu semper præsumitur malitia & dolus, vt nimirum pœnas debitas fugiat. Ita Rojas *de hæret par. 2. assert. 25. nu. 265* & alij contra Canteram *qq crimin. cap 1. de hær. nu. 70* & Simancam *tit. 13. nu. 14.* Quorum opinio negatiua in vno casu admitti potest, quando scilicet reus reuocat aliqua non plenè probata ad excusandos complices affines, amicos, &c. immò etiam plenè probata, dummodo aduersum se confessus sit, nec retractet, hæresim consummatam. in hoc enim casu rarò relaxandus erit; quia præsumitur illas res reuocare, vel cœlare metu, vel alia de causa. Ita San Vincente *in manuscript c. 5. nu 3. & cap 2. §. 6.* Vniuersaliter autem reuocans confessionem etiam contra se factam statim, & in præsentia iudicis, etiam si non probat errorem, non est relaxandus, quia reuocasse præsumitur propter errorem & lapsum linguæ. Qui verò confessionem de hæresi factam reuocat post impletam pœnitentiam, puniendus est tamquam temerarius, Inquisitorum arbitrio: fustigatione nonnumquam, addita comminatione grauis pœnæ, si in eandem temeritatem inciderit: & si persistat, tradendus Curiæ sæculari vt impœnitens. Ita Sousa *Aphor. lib. 1. cap. 48. nu. 23. P. 4. T. 7. Ref. 22.*

Quid si quis reuocet confessionem hæresis in tormentis factam? Si non docet de errore, tradi debet Curiæ sæculari.

Nisi reuocet statim, & in præsentia iudicis. Si verò reuocet post impletam pœnitentiam, puniri debet vt temerarius Inquisitorum arbitrio.

INQVISITORVM PRAXIS

In procedendo.

180 IN accusatione hæresis non sunt necessariæ solemnitates legis libellorum *ff. de accus.* Ita Scaccia *de sud lib. 2. cap. 52 num. 3.* Vnde ait Paramus *de orig. Inquis. lib. 3. q. 9. nu 93.* in accusatione porrecta contra hæreticum per Procuratorem fiscalem non debere apponi locum & tempus præcisum commissi criminis, sed tantum oppidum, seu ciuitatem, & mensem ac annum. *p. 4. t. 8. ref. 40 § Notandum.*

In accusatione hæresis non requiruntur solemnitates iuris libellorum, ff. de accus.

181 Ad accusandum, ait Pegna *comm. 1 6.* non posse Inquisitores inimicum capitalem admittere. Et ità videtur inferri ex *cap. testes 2. q. 7.* vbi repulsus à testimonio, repellitur ab accusatione; nam vt omnes concedunt; inimicus capitalis in testimonium hæresis non admittitur. Sed ego puto cum Arelatano *nu* 10. admitti posse, cautè tamen & tamquam suspectum. nam inimicus admittitur ad accusandum, vt persequatur suam & suorum iniu-

Et admitti potest ad accusandum inimicus capitalis.

Cautè tamen, & tamquam suspectus.

iniuriam; & quidem iniuriam suam persequitur quis in accusatione hæresis: quia ex l. *Manichaos C. de hæret.* quæ in Religionem diuinam committuntur, omnium iniuriam respiciunt. *Ibid.* initio.

182 Ad denunciandum, admittere possunt absentes, si proprio nomine & iuramento denunciationem firment. Ità Simanca *P.*8.*T.*8. *Ref.*41.

Ad denunciandum verò admitti possunt absentes.

183 Admittere etiam posse denunciationem in scriptis sine nomine denunciatoris, & testes in tali denunciatione nominatos ad examen vocare, ait Paramus *q.*6. *nu.* 93. Quæ opinio olim non displicebat; nam ex Castro *tom.*1. *tract.*4. *disp.*8. *punct.*4 *nu.*4. *de hær. q.*85. *nu* 68. & Farinacio, admittendi sunt testes, quos defert inimicus capitalis, vnde multo magis contra ipsos admittendi videntur, quos præstat denunciator occultus, cum illi sint suspectiores. Sed, quia praxis est in contrarium, à contraria ipsorum opinione non est recedendum. *part.*4. *T.*8. *Ref.* 41.

At non scriptã, sine subscriptione denunciatoris.

184 Ad hoc vt possint Inquisitores procedere contra aliquem, & ipsum de hæresi interrogare. Valentia *tom.*2. *disp.*6. *quæst.*13. *punct.*4 §.1. & alij requirunt, vt talis sit suspectus, vel propter publicam infamiam, vel propter semiplenam probationem, vel propter grauia indicia. Sed Rojas *de hær. part.*2. *num.*20. & alij docent, modicam & leuem suspicionem sufficere, Castrus *disp.*7. *punct.*1. *nu.*7. distinguit, aitque primam opinionem procedere, quando leuis suspicio de hæresi oritur ex iure aut consuetudine, vt in contrahentibus v.g. binas nuptias: secundam verò, quando leuis suspicio oritur ex delicto cui ex opinione, DD. adnexa est suspicio, non autem à lege, aut consuetudine. Omnes hæ opiniones sunt probabiles. Sed secunda magis placet, cum hoc vt procedat in persona vili, improba & abiecta; non inhonesta, nobili, religiosa. Ità Pegna *p.*2. *comm.*12. & 80. *P.*4. *T.*8. *Ref.*39.

VT Inquisitores possint contra aliquem procedere, sufficit modica & leuis suspicio.

Si reus est vilis, improbus, & abiectus.

185 Iulius Clarus *lib.* 5. §. *finali, q.*6 *nu.*7. quamuis admittat, in hoc crimine ex leui suspicione procedi posse; requirit tamen denunciationem, vel querelam; aliàs inquit, nimis latæ habenæ darentur Inquisitoribus. Sed ego teneo cum Scaccia *de iudic. lib.*1. *cap.*59. *nu.*11. stante suspicione, quæ leuis sit per comparationem ad vehementem; in se tamen iudicis arbitrio sit notabilis, iuxtà Gloss. 1. *cap. excommunicamus.* §. *qui autem, de hær.* (de qua re fusè Albertinus *de agnoscenda q.*34. *nu.*4.) procedi posse non solùm per viam accusationis seu denunciationis, sed etiam per viam inquisitionis generalis non præcedente infamia, ex cap. *accusatus de hæret. in* 6. Ratio est; nam alioqui sequeretur, quod si quis Crucem combureret, vel aliud factum hæreticale committeret, & Inquisitor inquirendo generaliter, eum inueniret sine denunciatione & accusatione, non posset contra eum procedere, quod est absurdum *P.*4. *T.*8. *Ref.*4.

Siue procedere debeant per denunciationem aut querelam.
Siue per inquisitionem generalem.

186 Ad reorum capturam non proceditur ex Cantera *qq. crim. cap.*1. *q.* 1. *nu.*60. nisi sint sufficientia indicia ad torturam, & sic seruari restatur ab Inquisitoribus Hispaniæ, sicut etiam de Inquisitoribus Italię restatur Genuensis *in pr. cap.*68. *num.*1. Qui addit, quod quando persona denunciata est grauis, solet Inquisitor vni ex Consultoribus iniungere, vt se ab illius Parocho secretò informet de vita & moribus. Atque hæc, quia carceratio in rebus fidei famam non parum lædit. Imò testatur Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.*8. *punct.*13. §.1 *nu.*5. statutum esse in Hispania, vt secluso periculo fugæ &c. nullus Inquisitor particularis capiat Religiosum, vel aliam personam nobilem, nisi supremum Senatum consulat, missis ad illum probationibus & indicijs contra illum, quod habetur in Instructione Toletana *an.*1561. *nu.* 5. Rojas *de hær. p* 2. *asser.*1. *n.*22. ait, sufficere testimonium vnius omni exceptione maioris, secus si denunciatus sit nobilis & bonæ famæ. Quare Acugna *de Conf. solic. q.*4. *n* 27. ait, Sacerdotem in causa hæresis non esse incar-

AD capturam alicui requiruntur indicia torturæ.

Et in certis personis consensum supremi Senatus.

Sed circa hoc Inquisitores considerent circumstantias & qualitates testiũ & rei.

cerandum ex vnius testis delatione. Sed in casu occurrenti DD. Inquisitores considerent qualitates testis & rei. *P* 4 *T*.8 *Res* 11.*&* 121.§.*Notandum est*. Quod etiam procedit in captura Confessarij sollicitantis, qui non debet capi ex delatione vnius mulieris quantumuis honestæ, potest tamen ex hoc contra ipsum inquiri & si inueniatur leuis, seu malæ vitæ, tunc capi. Ita Freytas *add. ad Acug. q* 4.*nu*.27. contra Canteram *qq. crim. cap*.2. *q*.1. *nu*.47 *p*.4 *t* 5.*res*.55.

Cum hoc, quod ad capturã ob duplex matrimonium præcedat plena probatio.

187 In casu tamen duplicis matrimonij, antequam ad capturam procedatur, præcedere debet plena probatio. vt constet, reum vno eodemque tempore duas vxores habere; idque non solum ipsius rei delatione, sed etiã testibus legitimis, aut authentica de libro Parochi, vbi adscribi solet. Testes verò satis est, quod dicant, mulierem pro vxore rei haberi, illumque eam, tamquam vxorem tractare, in vna domo conuiuere, &c. Quod si talis antequam testificetur, seipsum Inquisitori detulerit, non in carcere secreto, sed in peculiari domo, recludendum esse, ait Castrus *to*.1 *sum*.*tr*.4 *disp*. 8 *punct*.16 § 8 *nu* 2. *p* 4 *t*.7. *Res* 4.

Inquisitores in causa fidei procedere possũt de plano. Non tamen sine solemnitatibus iuris diuini, & iurisgentium.

188 Possunt Inquisitores procedere in causis fidei simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ex priuileg in cap. *statuta de hær. in* 6 Ita Scaccia *de iudic. lib* 1.*c*.52.*nu*.2. & alij. Quod tamen priuilegium non tollit solemnitates iuris diuini, aut iuris gentium, neque necessaria ac substantialia causæ, qualis est legitimatio personarum, &c. alioqui processus esset nullus *p*.4.*T*.8 *Res*.48.

Vnde si denũciatus est absens, citari debet ad allegandum infra 30 aut plures dies distinctos in tres terminos.

189 Quod si denunciatus sit absens, & delictum plenè probabile videatur, mandat Hispalensis Instructio *ann*. 1484 *nu*. 9 vt per edictum citetur ad allegandum, firmandum processum, & omnes actus illius; infra terminum dierum triginta, de decem in decem, in tres terminos diuidendum, vel etiam plurimum pro quantitate distantiæ. Dicit autem *ad omnes actus*; quia citatio est necessaria etiam pro sententia definitiua. Sed Castrus *to* 1. *tr*.4 *disp* 8 *punct*.4.*nu*.3. quamuis doceat vnicam citationem tribus æquiualentem sufficere, quia in nullo iure expressè habetur, quòd debeat esse trina: maximè in hoc crimine, in quo iudex non tenetur ad solemnitates iuris aliàs requisitas; tres tamen ait expediri solere: *p*.4. *T*.8. *Res* 80. Sed ego teneo cum Rojas *singul* 19.*nu*.2 & alijs, tres citationes requiri, quamuis Carterius *de hær*.*nu* 128. habeat, sufficere duas *P* 4.*T* 8. *Res* 82.§ *Sed quot*.

Citatio vero continere debet causam, cur quam vocatur.

Citatio autem debet continere causam, scilicet, quod compareat ex causa fidei. Ità Decianus *lib*.5.*c*.32 *nu*.8 Quamuis Pegna *p*.3.*com* 33 putet, sufficere, quod citetur ad comparendum coram Inquisitoribus volentibus ab eo

E si sit contumax, condemnatur.

aliqua scire *Ibid* § *Notandum*. In singulis verò citationibus, si reus sit conuictus, fiscalis libellum accusatoris edit, & cùm terminus elapsus fuerit, ad publicam sententiam procedtur, & eius statua comburitur. Si verò sit leuiter suspectus, & citatus sub pœna excommunicationis non compareat, fiscalis petat libellos aggrauatorios, quibus eius contumacia denuncietur, & tunc si post annum non compareat, Inquisitores declarent illum hæreticum. Ita Sousa *c*.49.*a nu*.2 *p* 4.*t*.7.*res* 17.*&* *t*.8.*res*.42. § *Notandum* in fine

Et si cõpareat post annum, nõ auditur quoad bona.

192 Si contumaces post annum compareant, tenet Scaccia *ibid*.*c*.98.*nu*. 34 quod audiri debeant tam quoad personam, quàm quoad bona, & ita seruari testatur Romæ in Tribun General. Inquisitionis Sed Simanca *tit* 2.*n*. 21. docet, quod circa bona non audiuntur, nisi de innocentia eorum plenè constiterit. *Ibid*.*&* *t*.7 *res*.27.§ *Sed hic*

Carceratis tutius est Confessariũ denegare ante indicialem Confessionem.

193 Carceratis in S. Officio, si petant Confessarium ante iudicialẽ Confessionem, securius est, non concedere, vt mandat Instruct. Toletana *ann*. 1561.*n*.71. nisi in articulo mortis. Ità Piasecius *p* 2 *c*.4.*art*.6 *n*.7. qui addit, neque admittendos esse ad audiendam Missam. Sed Pegna *p*.2.*com*.25. benignus

dignus videri inquit, vt reis etiam sanis Confessarius concedatur, etiam si confessi non fuerint in iudicio. Multaque inde commoda oriri posse In hoc autem casu partes Confessoris erunt, reum ad iudicialem sui & aliorum confessionem hortari; & addere, neuè metu carceris, vel tormentorum, sibi, aut alijs falsum crimen imponat. Non tamen illum absoluere priusquam ab excommunicatione absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus fuerit. *p.4 t.8.ref.6.*

Nisi in articulo mortis.
Sed si concedatur, quid facere debeat Confessarius?

194 Instructio Hispalensis *ann.* 1484. *nu.* 16. mandabat, dari reo Aduocatum & Procuratorem. Sed quoad Procuratorē reuocata fuit per Instructionem Toletanam *ann.* 1561. *nu.* 35 Et sic hodie hæretico non datur Procurator, sed solùm Aduocatus, vt tradit Simanca *tit.* 1. *nu.* 2. 3. *par.* 4 *t.* 8 *ref.* 9. Quod si reus sit absens, & de hæresi tantum suspectus, admittitur Procurator, vt defensor innocentiæ; at si sit conuictus, admittitur solùm ad excusandam contumaciam Ita Sousa *lib* 2. *c.* 39 *nu.* 11 *Par.* 4. *T.* 7. *Ref* 27. §. *Notandum*. Quomodo autem se gerere debeat Aduocatus cum reo, eadem Toletana Instructio determinat *nu.* 36. quæ videatur. Quæ autem Aduocatus allegauerit reo præsente, habenda sunt, ac si ab eodem reo proferantur, nisi Aduocatus errauerit, & reus, etiam post triduum, contradixerit. Simanca *tit.* 1. *nu* 8. Possunt verò Inquisitores compellere Aduocatos censuris, vt alicuius rei patrocinium suscipiant. Ita Narbona *lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *Gloss.* 22. *nu* 63 *P.* 4 *T.* 8. *Ref.* 9.

REO non debeat dari Procurator, debet tamen dari Aduocatus.

Qui ab Inquisitoribus cōpelli potest.

195 Magna celeritate ait Simanca *tit.* 44. *nu.* 32. expediri debere causas hæreticorum, non esse differendas spe futurarum probationum, quæ nunquam fortasse venient, & rei interim aggrauantur; nec causas iam conclusas diutiùs differendas, vt plures simul rei ad spectaculum deferantur. Ideo Instructio Vallisolet. *ann* 1488. *nu* 30. mandat statim procedi, & reorum hæreticorum causas celeriter finiri. Et Inquisitor Generalis *ann.* 1499. in quadam Epistola ad Inquisitores Barcinon. *nu* 3. docet, quòd intra decem dies à captura detur reo accusatio cum termino ad defendendum, & sic quam primùm potest ad sententiam definitiuam deueniatur; capiendum autem non esse, nisi post sufficientem probationem. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 72.

Causas reorum debent Inquisitores celeriter expedire.

196 Verba dubia, sicut & dubias testium depositiones, debent Inquisitores in sensu Catholico interpretari, nisi reus, qui dixit verba ambigua, habeat contra se sinistram præsumptionem, præsertim ex qualitate personæ. Vel si ipse reus contrarium confiteatur; & ideo eius intentio diligenter perquiri debet. Ità Albertinus *de agnosc. q.* 34. *nu.* 48. Quod si neget, & indicia vrgeant, veniri potest ad torturam. Ita Rojas *p.* 1. *num* 105. 375. Sed in casu occurrenti, videndi omninò sunt Nauarrus *lib* 5. *cons.* 6 *nu.* 6. & Simanca *tit.* 54. *nu* 21 22. *P.* 4 *T.* 8. *Ref.* 83.

Et verba dubia regulariter in sensu Catholico interpretari.

197 Debent etiam Qualificatores Theologos vocare ad propositiones dubias declarandas, eisque omnimodam fidem præbere. Imò Delrius *lib.* 5. *sect.* 1 *s. excom.* 1. putat, quòd etiam si Inquisitores sint Theologi, non pertinet ad ipsos cognoscere, vtrum factum vel dictum sapiat hæresim, quamuis, quando certum est, quòd hæresim sapiat, cognoscere possint, an sapiat manifestam. Freytas verò *q.* 5. *nu.* 42 vtrumque ad Inquisitores spectare inquit, si sint Theologi. Sed in praxi semper vocantur Qualificatores, quod etiam docet Instructio Toletana *ann.* 1561 *nu.* 1. *P.* 4 *T.* 8 *Resol* 84.

Vocare etiam Qualificatores Theologos.

198 Quod attinet ad reorum examen, sic procedendum est. In primis reus interrogetur de genere suo, de parentibus, de educatione, de disciplina, de bonitate & prauitate, de societate & amicitia, de moribus, & verbis, & an sciat, cur captus sit, an aliquos habeat suspectos, quos, & qua de causa. Deinde intrà primos dies capturæ benignè admonendus erit veritatem dicendam & dum interrogatur, poterit humile scamnum concedi, vt sedens, quietum animum habeat. Tertiò interrogatur de consuetis Catholicis Re-

Inquisitores debēt reum examinare de genere.
De parentibus.
De educatione.
De disciplina.
An sciat cur captus sit.
An & quos habeat inimicos.

De confuetis Christiano. An confeffus fit. An cõmunicauerit. Ecclefias frequentauerit. Et fimilia.

ligionis, quas deuotiones habeat, quando, & cui confeffus fit, fi communicauerit, Ecclefias frequentauerit: quas preces Ecclefia præcipuis diebus fundere foleat: & fimilia, quæ Chriftiani communiter fciunt. Et hæc omnia docet Zanardus *p.3 cap.87. P.4. T.8. Ref.88.*

Reus verò tenetur veritatem dicere, abfq; eo, quod fibi manifeftentur indicia, infamia, &c. Neque hęc Inquifitores manifeftare illi tenentur.

199 Quamuis autem reus non teneatur refpondere & veritatem dicere, antequam aliqualiter fibi conftet proceffus & acta, & iudicem legitimè interrogare, vt habet probabilior fententia Caietani in 2. 2. *q.69. art. 2.* & aliorum: hæc tamen fententia non procedit in caufa hærefis; & ideo Inquifitores non tenentur manifeftare infamiam, indicia contra reos, &cęt. quia hærefis eft crimen exceptum, vt etiam crimen læfæ maieftatis, & proditio Ciuitatis, in quibus procedi poteft de plano, fimpliciter, & abfque figura iudicij, vt habetur in c. *fin. de hær. in 6.* & docet Peguera in *pr. crim. §.5. n.13. P.4 T.8. Ref.130.*

An verò poffint impunitatem promittere, fi fateatur? Carthari⁹ affirmat. Scaccia negat.

200 Addit Carthari⁹ *lib.2. c.1. nu. 27.* poffe Inquifitores interrogantes reum promittere illi impunitatem, fi verum fateatur: quia in remittendis pœnis ampliorem habent, quam alij Iudices, poteftatem. Sed Scaccia *de iudic lib.1. c.87 nu.25.* id negat, docetque Inquifitores non debere promittere, nifi quòd fecum agent benigniori, quo poterunt, modo, feu quòd Ecclefia, dummodo non fit relapfus, fecum mifericorditer aget. Sed Inquifitores circa hoc videant Pegnam *p. 3. comm. 23. nu. 206.* & Canteram *qq. crim. c.1 nu 9. P.4. T.8. Ref.22.*

Et quid fi cognofcãt non effe de hęrefi fufpectum?

201 Si Inquifitores in examine cognouerint reum ad fuum Tribunal non pertinere, *non fe intromittant.* (habetur in c. *accufatus) fed relinquant fuis iudicibus puniendum.* Cuius fenfus eft, ait Moura *de incant. fect.3. c.6. nu.10.* quod fimpliciter relinquere debent, non alijs iudicibus puniendum remittere. Idque docet de fortilegio non fapiente hærefim manifeftè. Sed hoc quoque delictum hodie ad Inquifitores pertinet ex noua conftit. Sixti V. *P.4. T.8. Ref.111.* Confeffarium etiam follicitantem, inuentum non effe fufpectum, non tenentur remittere, fed pofsunt ipfi punire. *P.4. T.5. Ref. 54 § Non definam, & T.7. Ref.7. § vlt.*

INQVISITORVM PRAXIS
Circa teftes.

Teftes in caufa hærefis.

202 † DE teftibus ad torturam necefsarijs & fufficientibus dictum eft fupra à *nu.* 104. Nunc aliqua dicenda funt de differentijs & qualitatibus teftium in generali, & eorum fufficientia ad plenam probationem, pro fententia condemnatoria ad pœnam ordinariam, deque eorum examine. Igitur †

Non poffunt effe inimici capitales. Non capitales admitti poffunt vt diminuti. Sicut fufpecti de inimicitia, fi adminiculis adiuuentur.

203 Inquifitores non pofsunt admittere in teftes inimicos capitales. Ita Simanca *titul.64 nu.80.* Imò Rojas *part.2 num 231.* ait, tali inimico neque in articulo mortis credendum efse, neque in tortura; etiam fi fuerit recenter reconciliatus. Quænam fint inimicitiæ capitales, docet Ciazzius *difcept. crim. difcept.34. cap.1. num.1.* & alij. Inimicitia non capitalis non impedit, quin aliquis in teftem admitti pofsit, licèt diminutus. Ita Parifius *lib.4. confil.2. num.46.* Caftrus Palaus *tom.1. tract.4. difput.8. punct.15. §.1. num.10* tenet, amicum ftrictum vel confanguineum inimici capitalis non efse admittendum in crimine hærefis, quod generaliter vt docet Gabriel *confil.178. num.8. & 24. lib.1.* de fufpectis de inimicitia, quales funt etiam fubditi inimici capitalis, &cęt. Sed Zanchinus apud Farinacium *de hær. q.158. §.6. nu 107.* tenet, admitti. Quæ fententia amplectenda eft in cafu, quo funt probabiles cõiecturæ, quod tales ex zelo fidei & non ex odio moueantur.

ueantur ad testificandum, vt docet Sousa *lib.2. aph. cap.10.nu.8.* Vnde dictis testibus non creditur, nisi legitimo adminiculo adiuuentur. *P.4.T.8. Ref.16.& 57.*

204 Admittuntur tamen excommunicati, criminosi, infames, socij criminum, vt patet ex cap *in fidei fauorem, de her.in 6.* Vnde etiam periurus, Iudæus aduersus Christianum apostatantem, hæreticus, domestici, familiares, consanguinei, mulieres, minores. Ita Gundisaluus *de hær.q.13.nu.10. & 12.P.4.T.8.Ref.57.* — Admitti possūt excommunicati, criminosi, infames, & alij inhabiles.

205 Et quidem hi omnes admittuntur, etiam si aliæ adsint probationes, & sine tortura. Ità Rojas *singul.188.nu 6.* Et hoc verùm est siue procedatur via inquisitionis, siue via accusationis, quidquid in contrarium asserat Barbosa *tom.3.lib.5.tit.2.c.5.nu.8. Ibid.§.Dico secundò & T.6 Ref.10.* — Absque alijs probationibus. Et tortura.

206 Sed tales non admittuntur in fauorem hæretici, si ab ipso adducantur. Ita Rojas *vbi supra nu.9.* contra Gomez *to.3.c.12.nu.23.* Admitti tamen possunt familiares, domestici & consanguinei, maximè probatæ vitæ, sed tamquam testes diminuti. Ita Pegna *p.3.comm.119.* contra aliquos apud Mascardum *de prob.lib.2.concl.857.nu.24.ibid.§.Dico tertiò.* — Sed non in fauorem hæretici.

207 Item contra patrem hæreticum admittitur filius. Qui tamen secundùm Genuens. in *prax.cap.18.nu.9.* non debet cogi, si alij suppetunt: quia est ex priuilegiatis, qui cogi debent tantùm in subsidium *P.1.T.4.Ref. 4.§.Tertia opinio*, in fine. — Admittitur etiam filius contra patrē.

208 Cæterum depositio vnius testis ex inhabilibus supradictis tarò sufficit ad torturam, nisi adminiculis & grauibus præsumptionibus adiuuetur. Depositio duorum sufficit, sicut etiam ad pœnam extraordinariam. Ad ordinariam verò non sufficit, nisi sint tres ad minus, vel quatuor contestes quia, cum sint inhabiles, non integrè probant; & ideo inhabilitas debet multitudine compensari. Ita Pegna *p 3. quæst.64. comm.113.* Immò Ciazzius *discept.17 nu 46.* putat, compensari non posse. *P.4.T.8. Ref.57. §.Dico quartò & Ref. 123.* — Cæterum depositio vnus ex testibus inhabilibus non sufficit ad pœnam extraordinariam. Sed requiruntur saltem duo. Ad ordinariam verò, vel quatuor contestes.

209 Nec item plenè quoad pœnam ordinariam probatur delictum ex duobus testibus, quorum vnus sit omninò integer, alter verò inhabilis. Ita Sanctarell *de her.c.38.dub.vn.n.7. P.4.T.8.R 57 § Dico quinto.& Ref.129.* — Vel duo omni exceptione maiores.

210 Testes singulares alij sunt singularitate obstatiua, quando dictum vnius repugnat dicto alterius: alij adminiculatiua, quando dictum vnius fauet dicto alterius, vt si vnus testetur de visu, alius de auditu, &c. Alij denique singularitate diuersificatiua, quando scilicet ex diuersis testium dictis diuersus actus in substantia colligitur, vt si vnus deponat pro tali loco & tempore, alius pro alio loco & tempore. Primi ex his nihil probant. Secundi & tertij probant plusquam semiplenè, & sic sufficiunt ad torturam & ad pœnam extraordinariam, non tamen ad ordinariam Ita Mascardus *de prob lib.2.concl.856.nu.12. P.4.T.8.Ref.57.§ Verùm*, & infra. — Testes singulares singularitate obstatiua, nihil probant. Adminiculatiua, & diuersificatiua sufficiunt ad torturā, & ad pœnam extraordinariam.

211 Duo testes omni exceptione maiores testificantes de duobus actibus hæreticalibus diuersis, vt si vnus dicat, reum ex obseruantia legis antiquę Sabbatum custodisse, alius verò, se circumcidisse, non conuincunt. Ita Rojas *de her.p.2. nu 141.* Sed contraria opinio Simancæ *tit.37.nu.11.* est etiam probabilis, & eam sequitur Inquisitio Lusitana. At Romana, Hispanica, ac proinde nostra Siciliæ sequitur opinionem Rojas. Porrò qui dicantur testes omni exceptione maiores, dictum est supra *nu.110. P.4. T.8. Ref.57.§. Dico septimò, & T 7.Ref.31.* — DVO testes omni exceptione maiores testificantes de duobus actibus hæreticalib. diuersis, non conuincunt.

212 Si vnus deponat de hæresi pro tali loco & tempore, & alius deponat de eadem sine loco & tempore, non conuincunt. Ita Farinacius *q.64.n.107.* Si verò vterque deponat pro ijsdem loco & tempore, quamuis in verbis discordent, conuincunt. Ita Pegna *par.3.comm.121*, contra Albertinum *in c.* — Sicut si deponāt de eodē, sed vnus pro tali loco & tēpore, alius absque loco & tempore.

quæst. 16. *num.* 24. *de hær.* P. 4. T. 8. *Ref.* 57 §§. *Dico nonò, & Dico decimò.*

DVO testes idonei contestes conuincunt reum malæ vitæ & famæ.

213 Ex duobus testibus contestibus & idoneis possunt Inquisitores punire hæreticum malæ vitæ & famæ pœna ordinaria. Ita Cantera *qq. crim. c.* 1. *de hær. nu.* 61 & alij contra Spathatium *prax. Reg. tract.* 7. *cap.* 14. *nu.* 2. & alios; qui tamen vel id negant de testibus non idoneis, vel de reo bonæ alioqui vitæ. Nam *in ore duorum vel trium stat omne verbum.* nec ab hac regula hæreticus aliquo iure excipitur. Nec obstat quòd nomina testium reo hæretico non publicentur, quin idonei esse possint & omni exceptione maiores; nam hic defectus Inquisitorum diligentia superabundanter impletur.

Sed Inquisitio Hispanica requirit tres.

Sed hæc dicta sint in rigore loquendo: nam nostra Inquisitio Hispanica ad pœnam ordinariam regulariter tres contestes & idoneos testes requirit. P. 4. T. 7. *Ref.* 32.

PRÆSVMPTIONES & indicia non sufficiunt ad damnandum reum ad pœnam ordinariam.

214 Præsumptiones & indicia, quantumuis plenè probata, sicut non sufficiunt ad pœnam ordinariam in alijs delictis, ex Glossa *ver. illorum, in c. veniens* 1. *de testibus.* ita nec in crimine hæresis, in quo probationes debent esse luce clariores ratione maioris periculi. Ita Simanca *tit.* 50. *num.* 21. *tit.* 51. *nu.* 2. *& in Ench tit.* 34. *num.* 1, contra Locatum *v. hæreticus num.* 22. Et decisum videtur expressè in cap. *litteras, de præsumptionibus.*

Sed tantū ad extraordinariā triremiū. Fustigationis. Exilij, &c.

Sufficiunt ergo ad pœnam extraordinariam, triremium v. g. fustigationis, exilij, carceris, &c. Ita Pegna *p.* 2 *comm.* 80. Quamuis Menochius *cons.* 81. *nu.* 144 putet, solùm sufficere ad pœnam pecuniariam. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 36. † licet infra *in Ref.* 116. videatur sibi contrarius †.

Duæ probationes semiplenæ non vniuntur ad faciendam vnam integrā pro danda pœna ordinaria.

215 Ex duabus semiplenis probationibus non consurgere vnam integram, ait Sousa *Alph lib.* 4. *c.* 5. *nu.* 10. ex qua Inquisitores possint reum punire pœna ordinaria, quia sunt in suo ordine diuersæ, ac proinde inunibiles. Sed contrarium tenent Locatus *v. testis*, & Rojas *singul.* 88. *nu.* 16. quia vtraque semiprobatio tendit in eundem finem. Dicendum tamen cum Cantera *qq. crim. c* 2. *quæst.* 5. *nu* 2 secundam opinionem procedere, si præterea adsint alia indicia, secus procedere primam: & hoc pacto concordari posse. Inquisitio verò Hispanica sequitur absolutè primam sententiam, etiam si adsint alia indicia. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 30.

Testes in S. Officio interrogari possunt lite non contestata, & parte non citata.
Et capi possunt ad instantiam Fisci ad perpetuam rei memoriam.

216 Quoad interrogationem testium, in crimine hæresis interrogari possunt lite non contestata, & parte non citata, ac recipi ad instantiam Fiscalis ad perpetuam rei memoriam. quia Inquisitores procedunt simpliciter & de plano. Et sic recepti faciunt fidem in plenario iudicio. Quod practicatum vidit Cantera *qq. crim. cap.* 2. *quæst.* 1. *nu.* 6 in Inquisitione Regni Galiciæ, & videtur prouisum in text. cap. *in fauorem fidei de hæret. in* 6 Sed negat Bartolus *in l. fin ff. de quæst.* & Felinus in cap. 2. *de testib. ibid. & Ref.* 115.

Debēt autem interrogari an sint Iudæi, Sarraceni, &c.

217 Inquisitores possunt & debent interrogare testes an sint Iudæi, aut Sarraceni, & sic practicati testatur Cantera *qq. crim. c.* 2 *nu.* 41. Et quamuis hoc durum videatur, cum nemo teneatur suam turpidinem patefacere, vnde communis opinio apud Felinum *in c. cum causam, de testibus, nu.* 44. contrarium tenet; sustinetur tamen in fauorem fidei, & fundatur in quadam Instructione Inquisitionis apud Canteram, qui aliam probationem addit, nimirum, quia est maxima præsumptio contra testem ex tali genere, quod non dicat veritatem contra reum eiusdem generis, idque est multum adnexū causæ principali, vt probari potest ex c *quia verisimile.* P. 4. T. 8. *Ref.* 114.

Et recipi corā duobus Religiosis.

218 Quando Inquisitores recipiunt testes, præter secretarium adhibere debent duas personas Religiosas. Ità habetur in c. *vt officium*, §. *verum, de hær. in* 6. Sed ibi Simanca *tit* 64. *nu.* 9. nomine Religiosorum intelligit etiam Clericos, & Pegna *par.* 3. *quæst.* 63. laicos graues & prudentes. Quæ opinio vera est, non solum in defectu Clericorum, vt docet Genuensis *c.* 68. *nu* 1. sed etiam data eorum copia. Sed in Tribunali Hispaniæ semper adsunt

Aut Clericis, Vel etiam laicis prudentibus.

quinque

quinque personæ, Iudex, testis, scriba, & duæ religiosæ personæ, religiosæ inquam non habitu, sed virtutibus, vt docet Paramus *l b.3. quæst 4. nu.*50. Quando testes contra hæreticos recipiunt Episcopi, Repertorium *v exam. test.* ait non teneri religiosas personas adhibere, sed optimè Pegna *vbi suprà* teneri docet. *P.4.T.8.Ref.*12.

229 In alijs delictis æquum est testes confrontare cum reo, ex l. *si postulauerint.* §. *quæstioni ff ad legem Iuliam de adult.* Sed hoc Inquisitores in causa hær. sis facere non debent, & ita habetur in Instructione Toletan *ann.* 1561 *nu.*72. Et docet Sanctarellus *de hær.c.*39.*dub.*4.*nu.*22. Ratio est, quia ex hoc testes abstinerent à denunciando. Genuensis *prax. c.*68. *nu.*6. id admittit in duobus casibus. Primò quando testes sunt socij criminis. Secundò, quando iudicatur abesse periculum, vt si testis sit vilis, qui parum curat de bona fama, vt meretrix, &c. In quibus, vel alijs casibus quàm cautè, & quo modo & forma talis confrontatio sit facienda, Inquisitores videant Scacciam *de iudic.lib.*1.*c.*87.*nu.*19.*P.*4.*T.*8. *Ref.*63.

Non tamen confrontari cum reo.

Nisi in certis casib.

Et tunc cum magna cautela.

230 Testes in summario recepti, & cum iuramento sic examinati, debent iterum interrogari, seu vt vulgo dicitur, ratificari: aliter non faciunt fidem in iudicio. Nec sufficit, quòd reus habeat illos pro repetitis. In hac autem ratificatione ait Simanca *tit.*64. *nu.* 24. non solere prius dictum Inquisitores ostendere, an verum agnoscant, an verum dixerint: si enim falsum dixerunt, nisi valde memores sint, in ratificatione diuersificabunt: Sed, si longum tempus à priori dicto secutum sit, inhumanam hanc sententiam appellat Rojas *singul.*206.*nu.*2. cum hominum memoria labilis sit: Et testem cautè dicere debere, *quòd si aliter dixit in alia examinatione, ad illam se refert, in qua melius recordabatur.* Sed modum ratificationis ponit Instructio Toletana, quæ *ann.*1561. *nu.*30. in illa duos honestos Ecclesiasticos præsentes exigit, & *an* 1576.*nu.*3. ab ea Fiscalem excludit. *P.*4.*T.*8. *Ref.*14.

Postquam vero in summario recepti sunt, debent ratificari.

Corā duobus personis Ecclesiasticis, absente Fiscali.

231 Si posteriora testium dicta cum prioribus non congruant, tunc ait Simanca *tit.*24.*nu.*4. legenda esse illis priora, & interrogandos, cur tam varia dicant? monendos, vt in veritate maneant, & quidquid responderint, scribendum esse. Et si vacillent mittendos in carcerem, siue id causa postulat, torquendos, & puniendos esse. *ibid.* §. *Nota etiam quod.*

Sed quid si in ratificatione diuersificent?

Monēdi sunt de diuersitate, & interrogandi de causa, scribendo quidquid respondendum.

232 Si testis in priori dicto deposuit innocentiam, & in ratificatione reuocat prius dictum, & deponit hæresim, statur secundo dicto: quamuis in alijs delictis stetur primo. Ità Couarruuias *lib.*2 *var c.*13.*n.*9. & alij. Quæ doctrina vera est, non solùm quando testes deponunt contra se, & suos cōplices; sed etiam contra alios. Sed quid, si in priori dicto deposuit hæresim, in ratificatione autem neget? Mihi non displicent Delrius *lib.*5.*sect.*5 & Simanca *tit.*64.*n.*59. docentes, quòd in hoc etiam casu standum sit secundo dicto, quando constat talem reuocationem non leuitate, aut pretio &c. sed z lo Catholicæ fidei factam esse, quia in iudicio seruari debet æqualitas. Sed quia contraria sententia est communis, ideo ab illa non recedo. Et hæc omnia probantur ex c. *accusatus* § *licet, ibi, contra se & alios complices deponendo* iunctis verbis præcedētibus *tam de se quā de alijs super facto heresis, &c.* Ex quo ait Treuisan *lib.*2 *dec* 59 *n.*13 sancitū esse, quod in causis fidei inter duo dicta iurata standum est illi, quòd fidei fauorem cōcernit *p.*4.*t.*7.*ref.*22.

Standum enim est secundo dicto.

Si in primo deposuerit innocentiā & in secūdo hęresim. Secus si contra.

233 Si reus nihil testibus opponat, ex c. *præsentium de testibus*, testes præsumuntur idonei, & omni exceptione maiores Vnde quamuis Ciazzius *discept.*22.& *n.*27. doceat, quod, vbi requiritur testis omni exceptione maior, vt requiritur in sacro Inquisitionis Tribunali, Fiscus probare teneatur, testem esse talem; id tamen Sacra Inquisitio non obseruat. Negari tamen non potest, quod Inquisitores debeant testium vitam & conditiones inquirere, quamuis illis reus nihil opponat. Maximè quia illorum nomina reo non

Si reus testibus nihil opponat, habentur pro idoneis.

Debent tamen Inquisitores illorum vitam, & conditiones inquirere.

reuelantur. Ita Albertinus *in cap. 1. de her. in 6. q. 16 nu. 32. p. 4. t. 8 ref. 124.*

In causa hæresis nō admittuntur exceptiones, nisi penitus reijcientes.

234 Exceptiones in causa hæresi, contra testes non admittuntur, nisi sint inimicitiæ capitales, coniurationes, subornationes, & ad summam tales, quæ illos penitùs reijciant. Ità Simanca *in Euch. tit. 35. num. 23. Ibid. §. Non desinam.*

Oppositiones verò ex Cantera admittūtur etiam in causa appellationis. Etiam in quacumque parte.

235 Quamuis autem oppositiones testium in causa appellationis in alijs causis non admittantur, in causa tamen hæresi, in qua proceditur de plano, & sine strepitu, Cantera *qq. crim. cap. de prob. per test. §. de plena prob. num.* 58. tenet admitti, etiam in causa appellationis, vbi hæc locum habuerit, etiam in quacumque parte, & (ex clementia iudicis) etiam post conclusionem in causa. Et citat Instructionem Madrilianam *ann.* 1561. *nu.* 38. *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 117.

INQVISITORVM PRAXIS
In torquendo.

Priusquā reus torqueatur, dari ei debet terminus ad defendendum cum copia indiciorum.

236 FAlconus *reg.* 468. *nu.* 5. cum multis alijs asserit, reum torqueri posse sine data copia indiciorum & defensione, si ab ipso non petatur, idque colligi ex l *vnius § fin. ff. de quæst. ibi, postulante reo.* Et ideo Nauarrus *lib.* 5. *cons.* 8. excusauit quendam Inquisitorem, qui multos reos torqueri iussit absque data copia indiciorum, & absque termino ad defendendum; quia non petierunt sibi dari. Dicendum est tamen cum Simanca *tit.* 51. *nu.* 8. & alijs communiter, reo antequam torqueatur dandam esse copiam indiciorum cum dilatione & termino ad defendendum. Et ideo in nostra Inquisitione Hispanica, vt obseruat Paramus *lib.* 3. *q.* 4 *nu.* 53. & habet Instructio Toletana *ann.* 1561. *nu.* 32. Inquisitor propria manu testium dicta scribit, & reo præbet. Cantera *qq. crim. quæst 9 de Iud. nu.* 3. cum alijs distinguit: & dandam inquit, si reus est litteratus, secus si idiota. *P. 3. Add. secund. Ref 29. & P. 4. Tract. 8. Ref.* 28.

Seclusis nominibus testium.

237 Quando reo datur copia indiciorum & testimoniorum, tacentur nomina testium, quod est peculiare in causa hæresis, vt tradit Simanca *apud Clarum in praxi q.* 49. Nam in alijs criminibus ex c *qualiter & quando, extra de accusat.* publicari debent. Sed quia c. *fin de her. in* 6. id docet in casu, quo immineat testibus periculum ex rei qualitate, Personalis *de iudic. & tort. à nu.* 19. tenet talem consuetudinem in omnibus casibus non valere. Quod etiam probari potest ex Bulla Pauli III. mandante, nomina testium etiam in hæresis crimine cessante periculo publicari. Sed non est recedendum à communi praxi sacrorum Tribunalium, quam determinauit Congregatio Cardinalium *die* 4. *May* 1566. & etiam Instructio Toletana 1561. *nu.* 39. Quæ vtraque etiam prohibet publicari reo responsiones testium super interrogatorijs rei, si ex illis reus venire potest in notitiam testium, sicut etiam aliarum circumstantiarum, ex quibus talis notitia oriri posset. Vnde Inquisitorum arbitrio relictum est, quas circumstantias publicare velint, quasque tacere. Ità Pegna *p.* 3. *comm.* 124. & alij. *P.* 4. *T.* 6. *Ref* 28.

Si reus minor est dandus est ei Curator.

238 Si reus minor sit, Iudex debet ei dare curatorem, aliàs eius confessio non valeret. Ita Monticellus *reg* 10. *nu.* 17. & alij. Et quamuis alicubi contrarium obseruetur, quam consuetudinem non improbat Eymericus, *tit.* 6. *c.* 21. *nu.* 3. in Tribunali tamen Inquisitionis Hispanicæ curator assignatur, iuxtà instructionem Toletanam *ann.* 1561. *nu.* 25. quæ aduertit Curatorem esse non posse de officialibus Inquisitionis. Et contra Gomez *lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 64. non debet pater constitui in curatorem filij, & sic obseruatur. Curator autem non debet esse præsens quando minor torquetur, licèt præsens esse debeat,

Qui tamen non sit eius pater.
Nec sit præsens, dū reus torquetur.

debeat, cùm sententia torturæ pronunciatur. Ita docet Garsia *ord. process. in S. Offic. fol.* 29. & obseruatur in Tribunali Hispanico: quamuis contrarium videatur colligi ex *l. clarum C. de auctorit. præst.* Benè etiam obseruat Gomez *vbi supra*, curatorem non debere esse præsentem, quando reus interrogatus de delicto respondet, quia debet respondere ex propria scientia, non ex aliunde suggestis. *P.4. T.6. Res.*31. Aut interrogatus, de delicto, respondet.

239 Si plures complices in delicto torquendi sunt, Iudicem incipere debere à viliori & debiliori, docet Simanca *tit.*65. *nu* 66. cum alijs communiter; quia nimirum à tali facilius veritas sciri potest. Quæ opinio procedit etiam, quando testes torquendi sunt. Sed aduertit Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.*30. *cap.*19. *nu.* 4. hæc vera esse, quando æqualia indicia de omnibus haberentur, secus si vnus esset alio magis indiciatus. Verùm hæc opinio suam paritur difficultatem. *P.4. T.6. Res.*26. Cum plures ex eodē delicto torquendi sunt, & omnes cum æqualibus indicijs, incipiendum est à debiliori, & viliori.

240 Quoad speciem tormenti, Inquisitores, saltem in hoc Regno, non debent recedere à tormento funis, quod recepit consuetudo, & approbat l. *nullus*, ibi, *fidicularum tormenta*. Cœterum aduertit Simanca *tit.*65. *nu* 62. non æquè omnes esse torquendos; sed mitius debiles, timidos, honestos &c. duriùs verò fortes, robustos, humiles &c. Sousa *lib.*2 *cap.*39. *nu.* 30. ait, considerandam etiam atrocitatem delicti, & qualitatem indiciorum. Nec nisi per horam torturam durare debere, aut plures tribus quassationes fieri. *P.* 4. *T.*6. *Res.*35. Non debent Inquisitores adhibere aliud tormentum à fune. Mitiori & duriori, pro qualitate personarum.

241 Quando reus ex aliquo impedimento torqueri non potest, Inquisitores eum puniunt pœna extraordinaria cum abiuratione, pro qualitate delicti & probationibus. Ignis enim tormentum nec Magna Regia Curia, nec huius Regni Inquisitores amplius adhibent: quia praxis ostendit, quod ex multis sic tortis nemo confitebatur. *P.4. T.6. Res.*35. Et si torqueri non possunt cogāt abiurare, & dare pœnam extraordinariam. Nunquam verò adhibeant ignem.

242 Inquisitores debent reos in tortura generaliter interrogare, vt veritatem dicant de omnibus, de quibus sunt accusati, & nullo pacto falsum contra se, vel alios proferant: minimè verò particulariter & nominatim: nā hoc esset potius falsum suggerere agonizanti, & facilè, quidquid expressè petierint, confessuro. Quod cautè, pièque prouidit Instructio Toletana *an.* 1561. *nu.*49. docentque Rojas *de hær. p.*2 *nu.*395. & alij. *P.*4. *T.*6. *Res.*19. Dum rei torquentur, interrogari debent generaliter verum dicere verū velint in his, de qui bus accusati sunt. Minimè verò in particulari.

243 Si timeant, reum in tortura veritatem ex incantationibus & maleficijs non fateri, docuit Pegna *p.* 3. *comm.* 39. *litt. F.* omnes vestes debere ab eo tollere; Binsfeldius *com. malef. & math. leg* 7. *quæst.*1. *concl.*15. omnes pilos abradere; Ambrosinus *de process. inform. lib.*4 *cap.*1 *nu.*220. os, foramina narium & aurium, anum, vel vuluam, & si qua plaga vel cauterium, aut incisio in corpore adsit, diligenter inquirere. Nam testatur Demhauderus *pract. crim c.*37. *nu* 21. se occulatim vidisse mulierculam veritatem in tortura tacuisse, donec pili omnes pudendorum per tonstrices abrasi ei fuerunt, & pergamena ibi ante & retro inserta inuenta fuit, peregrinis dæmonum vocabulis & aliquot crucibus depicta, à qua impassibilis penè reddebatur. Et simile quid etiam ipse in Vrbe Neapolis accidisse testatur. Poterunt etiam Inquisitores Ecclesiasticis remedijs vti, nimirum præmittere exorcizationem Syluestri *lib. de strigimag. admir.* appendere collo sacras reliquias, agnos benedictos, effundere in os aquam benedictam, & inopinato instillationem cerei benedicti; quæ omnia adducit Delrius *append.* 2. *lib.* 5. *q.*25. & 29. Item possunt à tortura desistere, & post aliquot dies repetere, vt idem docet; quia dæmon non semper strigibus assistit, sed eas aliquando aut sua sponte, aut Dei iussu deserit. Alia etiam remedia adducunt Queuedus *de indic. & tort. p.*2. *cap* 6. Malleum maleficiorum *to.* 1. *p.*3 *q.*15. & ipse iterum Delrius *lib* 5. *sect.* 9. *P.*4. *T.*6. *Res.*37. Et si timeant maleficio detineri, quo minus confiteantur. Iubeant denudari. Omnes pilos abradi. Os, & foramina aurium, narium, Anū. Et vuluam diligenter examinari. Præmittant etiam exorcizationem Syluestri. Appendant collo Sacras Reliquias, Agnos benedictos, Aspergant aqua lustrali. Et instillent cereo benedicto. Vel alia adhibeant remedia.

244 Si in tormento reus confitetur, debet postea confessionem extra locum

Si verò reus in tortura confitetur, debet confessionem extra locum torturæ ratificare. Modo, qui scribitur.

locum torturæ ratificare, vt patet per Gloss. in l. 2. *ver. aliquid*, *C. quorum appell non recip.* & in l. *seruos C. ad leg. Iul. de vi public.* aliàs non illi nocebit. Idem dic si confessus sit ex propinqua realis tormenti comminatione, secus si ex remota. Ità Pegna *par. 3. comm. 59. nu.* 150. Modus talis ratificationis est, quòd non lecta sibi confessione moneatur ad repetendum quidquid in tortura pro veritate dixerat, & quidquid dicat notetur, & postea legatur ei confessio per extensum, & interrogetur, an ea, quæ sibi lecta sunt, sint illa ipsa, quæ dixerat in tortura, & tamquam vera velit ratificare. Et hæc est praxis Farinacij magis perfecta & recepta. Præterea si reus est minor, ratificatio debet fieri coram curatore. Ita Garsias *ord. process. in S. Officio fol. 30. pag. 1. P. 4. T. 6. Ref. 21.*

Et, si est minor, præsente curatore.

est die integrum.

245 Tempus ratificationis nullo communi iure præfinitum est. Bartolus *in l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. de quæst. ait*, hoc positum esse in arbitrio Iudicis. Cæterum Gomez *tom. 3. cap. 13. nu. 24.* rectè admonet, intercedere debere spatium vnius diei ab inflicta tortura, quam opinionem sequitur Inquisitio Hispanica, ratificationem postulans post horas 24 quod etiam statuitur in Instructione Toletana *ann. 1561. nu. 53.* Quamuis Miranda *to. 2. q. 26 ar. 17. concl. 3.* asserat, Inquisitores post tres dies ratificationem exposcere, quod illis permittit instructio Hispalensis *ann. 1484. nu. 15.* & Pegna benignius esse inquit. Sed Cantera *qq. crim c. 2 q. 1. nu. 67.* nobiscum obseruat regulariter fieri post horas 14. *P. 4. T. 6. Ref. 22. §. Sed praxis.*

Quod si confessionem reuocaret, & post iterum ratihaberet, confessio adhuc valeret.

246 Si quis in tortura confessus, postea ad bancum Iudicis reuocaret, & post reuocationem iterum sponte confiteretur, & confessionem in tortura factam ratificaret, tunc confessio in tortura facta valeret. Ita Cantera *ibid. Ibid. §. Notandum est tamen id.*

Confessio tamen torturæ etiam ratificata, reuocari potest.

247 Confessio facta in tortura & postea legitimè ratificata, reuocari potest, allegando & probando errorem. Ita Caballus *ref. crim. cent. 2. cas. 186. nu 24* Sed si error non probetur, deueniendum est ad sententiam definitiuam. *Ibid § fin.*

Quando reus torquetur super intentione & complicibus, torqueri debet cum clausula, citra præiudicium probatorum.

248 Quando reus conuictus torquetur super intentione & complicibus, tortura dari debet cum clausula, *citra præiudicium probatorum*. aliter si ipse persistat negatiuus, vel etiam si cum dicta clausula interrogetur de delicto, ipse negatiuus manens purgabit omnes probationes, quidquid asserat Gomez *to. 3 c. 13. nu. 20.* si verò torqueatur cum clausula, & nihil super delicto interrogetur, etiam si negatiuus maneat, damnandus est ad pœnam ordinariam; quia Fisci ius acquisitum non læditur. Ita Boerius *decis. 163. nu. 13.* & alij communiter. *P. 4. T. 6. Ref 32.*

INQVISITORVM PRAXIS
In ferenda sententia.

Inquisitores debent ferre sententias in scriptis. In publico. In die festo. Et in scripto sententiæ condemnatoriæ exprimere errorē. Citationes. Admonitiones. Et reliqua processum concernentia? Non tenentur proferre sedentes pro Tribunali, & per se ipsos.

249 INquisitores debent ferre sententias in die, non in nocte, nisi multitudo negotiorum impediat. Debent præterea ferre in publico & in scriptis, alias erit nulla. Item in die festo, vt multitudo populi ad spectaculum congregata timere discat, & mala committere vereatur. Ita habetur in Instructione Toletana *ann 1561.* docet Salzedo *pr crim. Diaz c. 114. lib. 1.* & approbat praxis Inquisitionis Hispanicæ. *P. 4. T 8. Ref. 58. & 106.*

250 Debent præterea in sententijs condemnatorijs exprimere specialem errorem, de quo reus notatus fuit, inuestigationem criminis, citationes, admonitiones, confessiones, probationes, legitimas inducias ad pœnitendum, obduratum animum, & reliqua processus iustitiam concernentia. Ità Pegna *par 3. comm. 40. Ref. 106. cit.* Non tenetur tamen sententiam proferre seden-

sedentes pro Tribunali, neque immediatè per se *Ibid.§.Nota hic*. In determinanda qualitate culpæ contra fidem opinio Theologorum sequenda est; in procedendo & condemnando, Canonistarum. Ita Azorius *to.1.lib 2.c.17. q.3.* Si ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est, teneri Inquisitores sequi probabiliorem. Si verò opiniones sunt æquè probabiles, sicut si ex parte facti detur æquales dubium, sequenda est opinio, quæ fauet reo. *Ibid.* Tribunali, & per seipsos.

251 Quando in imponendis pœnis Inquisitores ab Ordinario discordãt, quid faciendum, dictum est supra *nu.* 19. Vbi etiam *nu.* 22 dictum est, vota Consultorum esse solum consultiua, non autem decisiua. Et si verò Inquisitores, Ordinarius, & Consultores omnes conueniant in tradendo reum brachio sæculari; id tamen facere non debent inconsulto supremo Senatu. Ita habetur in Instructione Toletana, & docet Molina *p.4.t.8. res.* 121.

Quando Theologorum, quando Canonistarum opinionẽ præferre debeant? In dubio fauentem reo amplectantur opinionem. At si vna opinio est probabilior, illam sequantur.

NON debent reum tradere brachio sæculari absque cõsilio supremi Senat⁹.

252 Vt autem tradendo reum brachio sæculari non incurrant irregularitatem, aduertit Pegna *par 3. comm.* 85. non debere expressè dicere Iudici laico, vt contra reum exequatur sententiam mortis, sed quod agat aduersus illum iuxta leges, aut exequatur suam sententiam. Sed hos scrupulos abstulerunt Paulus IV. & Pius V. statuentes, vt Inquisitores, & eorum Consultores, ministri, &c. nullam irregularitatem incurrant ob qualemcumque concursum ad mortem hæretici. Vnde si Iudex sæcularis differret executionem mortis, possent Inquisitores instare, vt solicitet absque irregularitatis metu. Ita Barbosa *tom.2. lib.5. tit.7. c.13. nu.5.* contrà Couarruuiam *in Clem.1.p.2.§ 5.nu.6.* Ex quo patet, non teneri præmittere protestationem *cap. nouimus de ver. signif. p.4. t.8. res.* 51. & obiter olim *p.1. t 1. res* 135. §. *Notandum*. Si quam verò Inquisitor irregularitatem incurreret, posset ab alio absolui ex priuilegio Vrbani III. *Ibid. & t.2. resol.* 102. Quod priuilegium secundum Pegnam *p.3. comm.* 72. verius est competere enim eorum Commissarijs. *res.* 102. *cit* in fine.

Tradentes verò nõ habeant scrupulum irregularitatis.

Nec enim tenentur protestari.

Et si quis eorum irregularis fieret, ab inuicem absolui posset.

253 Illud verò in primis obseruent Inquisitores, neminem indefensum condemnare. Defensionis substantia consistit in scientia eorum, quæ testes dixerunt, ex c. *qualiter & quando, de accusat. in 6.* ibi, & *exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi*. Imò mihi placet communis Iurisconsultorum doctrina apud Farinacium *q.39.n.35.* quòd defensio concedi debeat reo etiam confesso, & conuicto, etiam si non patet. Ratio est; quia defensio est de iure naturali & diuino, vt patet in *Clem. Pastoralis*, ibi, *de re iudicata, de crimine graui delato*. Vnde in hoc neque de absoluta potestate Princeps dispensare potest. Et sic Summus Pontifex *c. 1. de causa possess. & proprietatis* fatetur, se nihil contra partem inauditam definire posse. Excipiuntur tamen aliqui casus, vt quando delictum est notorium, quando timetur populi tumultus, & alij, quos Villalobos *to.2 tr.14.diff.4.nu.6.* & alij numerant, in quibus scit Princeps reo nullam competere, nec habere posse defensionem. Extra hos casus tollere defensionem, obseruat Aragon. in *2.2.q.67.art.2.* esse peccatum contra iustitiam, sicut est tollere ab aliquo arma quibus se iustè tueri poterat. Quæ omnia procedunt non solùm, quando reus ad pœnam ordinariam mortis damnandus est, sed etiam quando ad extraordinariam triremium, exilij, &c. nam leges absolutè & sine distinctione loquuntur, & ideo nec nos distinguere debemus, ex *l de pretio, ff. de public in rem. act.* Ita Lessius *lib 2 c.29. dub 11. nu* 102. Neque obstat consuetudo, si qua est, in contrarium: nam consuetudo contrà ius diuinum & naturale non præualet, vt docet Suarez *de leg. lib.7.c.6.nu.4.* & alij communiter. Et quamuis Lessius *nu.99.* doceat, defensionem esse de iure gentium, cui contrari a consuetudo derogat, Glossa in *l. si locus, ff. quemadmodum seruit amit.* fatetur tamen procedere à iure naturali; ius verò gentium quando à naturali procedit, contraria consuetudine non abrogatur, vt obseruat

COETERVM neminem indefensum damnent.

Ad quamuis pœnã.

Bona-

Bonacina *de leg. disp.* 1. *q.* 1. *punct. vlt. nu* 8. Adde ex Salas *de leg. tr* 29. *resp.* 19. *sect.* 2. quòd vt ius gentium abrogetur, omnes gentes deberent in eandem consuetudinem conuenire, quod est moraliter impossibile. Concludamus igitur cum Medæa *apud Bobadill. in polit. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 5. *nu* 36 quod quantumuis iusta sit sententia, quæ inaudita parte fertur, Iudex iniustus erit. Sed quidam Inquisitor (inquies) apud Nauarrum *lib* 5. *cons. tit. de accus.* 8. reos torquebat sine data copia indiciorum, & defensione: & in Regno Siciliæ Magna Curia sic etiam obseruat, vt ordinariè ex abrupto, & palatino modo reos torqueat. Respondeo, praxim illius Inquisitoris, & Regni Siciliæ à Theologis & Iurisperitis communiter refelli, & contra praxim Regni Siciliæ insurgit Rouitus *add. ad prag.* 1. *de bonis prod nu.* 10. Adde, quòd alia est ratio de tortura, & de sententia condemnatoria ad pœnas. Nam, vbi negatur defensio ad torturam, defensio non tam negatur, quam differtur, danda post tormentum, etiam si in illo confiteatur. Non ergo valet argumentari à paritate torturæ ad condemnationem. *p.* 3. *Add. secund res.* 29.

Imò nec ad torturam.

PROCESSVM non plenum terminare possunt per abiurationem. Torturam. Et purgationem.

254 † Quando reus non est plenè conuictus, sed tantum indiciatus, Inquisitores possunt tribus modis terminare processum: per abiurationem, per torturam, & per purgationem. De abiuratione dictum est v. *Abiurare*. de tortura, tam quoad requisita, quam quoad praxim, dictum est etiam supra. V. *Inquisitorum iurisd & praxis quoad torturam* †.

Sed hæc in Sicilia exoleuit.

255 Quoad purgationem instructio Toletana an. 1561. nu. 46. 47. 48. eam remedium periculosum, fallax & incertum appellat. Quod etiam docet Farinacius *de hær. q* 194 *n.* 64. qui addit, propterea in Sacræ Inquisitionis Tribunali supremo fere aboletum esse. Modus eam indicendi habetur in alia Instructione, ad quam instructio prædicta se refert *p.* 4 *t.* 8. *res.* 77.

Potest autem indici per solam infamiã. Sed grauem & vehementem. Probatam per testes integros. Aut inhabiles plures duobus.

256 Ad purgationem indicendam sufficit sola infamia, ex c. *inter sollicitudines, de purg canon.* Ita Delrius *lib.* 5. *sect* 3. *v. sed de infamia*. Sed hæc infamia debet esse publica, grauis & vehemens. Ita Gabriel *lib.* 1. *cons.* 160. *nu.* 4. ex eodem textu. Rursus non debet probari per testes inhabiles, nisi essent plures quam duo, & deponerent verisimilia. Ita Pegna *p.* 3. *contr.* 19. 82. contra Locatum *v. Accusatio*. An sufficiat, quando ortum habet ab æmulis & vilibus hominibus, vide Pegnam *vbi supra* negatiuam sententiam docentem. *p.* 4. *t.* 8 *resol.* 82.

REVS tortus ex probatione plusquã semiplena, si est negatiuus, meretur pœnam extraordinariam. Nisi tortura atrox fuerit.

257 Quando reus præmissa defensione remanet cum probatione plusquam semiplena, ac proindè torquetur; etiam si in tormento non confiteatur, indicenda ei est aliqua pœna arbitraria. Nisi actis tortura videatur omnem suspicionem euacuasse. Si verò tortus est cum probatione tantùm semiplena, absoluendus est. Ita habet Instructio Toletana ann. 1561. *nu.* 54. & docet Cantera *qq. crim. c.* 2. *q.* 1. *nu.* 65. & *q* 22. *nu.* 12. qui etiam testatur de praxi S. Inquisitionis Hispaniæ. Quamuis Paramus *lib* 3. *q.* 4. *nu.* 6. absolutè doceat, per torturam omnia indicia purgari. *p.* 4. *t* 6. *ref.* 33.

Tortus verò cum semiplena, absolui debet.

Sed si adueniãt nouæ probationes an sint cum præcedentibus coniungẽdæ? Negat Farinacius.

258 Si reus absoluatur, eo quod in tortura perstiterit, & deinde superueniant nouæ probationes, Farinacius docet has coniungi non posse cum præcedentibus; quia hæ per torturam mortuæ sunt, & nullam vim habent. Si verò absolutus sit sine tortura, eo quod indicia & probationes ad illam non sufficiebant, superuenientem probationem cum præcedente coniungi. Et hanc esse communem & vsu receptam sententiam. *p.* 4. *t* 7. *resol.* 35.

Et instructiones.

259 Idem expressè habetur in instructionibus Toletana *ann.* 1561. *n* 69. & Hispalensi *ann.* 1484. *nu.* 3 Quarum doctrinam Rojas *p* 2. *asser.* 49. *n* 385. veram putat, etiam si reus absolutus sit in totum, siue ab instantia Iudicis, siue definitiuè. Nec obstare leg m *si cui* §. 1. *de accusationibus*, vt docet Decius *cons* 137. *p.* 4. *t* 8 *res.* 10.

260 Sed quid, si reus ex defectu probationis non sit absolutus, sed ad pœnam extraordinariam condemnatus? Si nouæ probationes de eodem crimine superueniant, possuntnè iterum Inquisitores in pœnam ordinariam condemnare? Castrus *tom.1. tract.4. disp.8. punct.11. nu.11.* & Sousa *lib.2.cap.37 nu 8. & 9* docent, condemnare posse, si pœna extraordinaria nondum sit executioni mandata; sin verò, non posse; sed ab ordinaria detrahendum, quantum extraordinaria importat, nè reus puniatur grauiùs, quàm par est. Et ità obseruatum esse in Hispania testatur Castrus. Hanc autem doctrinam bene limitat Sousa, nisi pœna ordinaria sit capitalis; nam tunc esset indiuisibilis, & ab illa pœna arbitraria subtrahi non posset. *p. 4. t.7. res.35.*

Quod si post contrariam damnatus fit ad pœnam extraordinariam, superuenientibus probationibus conuincentibus, damnandus est ad ordinariam. Sed si prioré subijt, subtrahi debet. Si potest.

INTERDICTVM.

1 † INterdictum est censura Ecclesiastica, Sacramentorum vsum diuina officia, & sepulturam Ecclesiasticam prohibens secundum se ipsa. Primo triplex est locale, personale, & mistum. Secundò quodlibet istorum aut est generale, aut speciale. Causas interdicti Vide V. *Censura*. Hic solum.

INTERDICTI definitio. Species.

2 Nota primò, quòd quando interdicitur populus, aliqui tenent comprehendi eum, qui habet domicilium in loco populi interdicti, etiam si habeat aliud domicilium in loco non interdicto Ità Calderinus *de interdicto.* Sed verius est, quod ait Suarez *disp.5 2.sect.2 nu.16.* talem, dũ habitat in loco interd.cto, ferre debere onus interdicti, in alio verò loco liberum esse. *p.5.t.10.res70.*

CVM interdicitur populus, qui domicilium habet in loco interdicti & alibi, ferre debet onus interdicti in loco interdicti, non in alio.

3 Nota secundò, quòd quando interdicitur Clerus, non intelliguntur interdicti Religiosi, nisi exprimantur, aut ex contextu id colligatur. Ratio est; quia Religiosi in odiosis non veniunt nomine Cleri. Ità Præpositus *in 3.p.q.4.dub.2 nu.11.* contra Megalam *in 3.p. lib 2.c.1. q.2. nu.15.* Nisi Religiosus haberet beneficium sæculare, vt Canonicatum, &c. quo esset ab alijs segregatus. Quando verò interdicuntur Ecclesiastici, comprehenduntur Religiosi, etiam conuersi, & moniales, imò etiam Eremitæ. Et verius est comprehendi etiam Nouitios. Qui tamen non comprehenduntur, si interdicantur Religiosi; quia in odiosis nomine Religiosorum non veniunt Nouitij. Ita etiam Præpositus *ibid. p 5. t.10.res.83.*

CVM Interdicitur Clerus non intelliguntur interdicti Religiosi. Qui tamen interdicuntur, quando interdicuntur Ecclesiastici. Sicut etiam nouitij. Conuersi. Moniales. Eremitæ.

4 Causa materialis proxima interdicti est peccatum. Vide V. *Censura, à nu. 10.* Vnum hic nota, quòd pro debito pecuniario non potest ferri interdictum locale tam generale, quàm speciale, *Extrauag. prouide, de sent. excom.* quam Extrauag. Sotus *in 4.dist.22.q.3 art.1.* extendit etiam ad interdictum personale generale, propter paritatem rationis, quod scilicet inde multa animarum damna sequantur. Sed probabilior visa est contraria sententia Præposito in *3.p.q.3. dub. 1. nu. 5.* quia ibi solum agitur de interdicto locali, & ex natura rei interdictum personale poni potest propter debitum pecuniarium. *p 5.tr.10.res.79.*

An sufficiat debitũ pecuniarium.

INTERDICTI LOCALIS Effectus.

1 † PRimus effectus interdicti localis est, vt in loco interdicto nec Missæ, nec diuina Officia publicè celebrentur. Ante Bonifacium VIII. neque secreto celebrari poterant, nisi semel in hebdomada ad renouan-

INTERDICTVM locale impedit publicam Missarũ & Officiorum celebrationẽ in Ecclesijs, Monasterijs.

nouandum Sacramentum. Bonifacius autem in c. *Alma mater* concessit, vt in loco interdicto Missa & Officia secreto celebrarentur in Ecclesijs & Monasterijs †. An verò celebrari possint etiam in Oratorijs priuatis & alijs locis extraordinarijs? Negat Turrianus *lib.6.disp.49.* quia ibi fit mentio tantùm Ecclesiarum & Monasteriorum. Sed probabilior est contraria sententia Præpositi in *3 p. q.4 dub.3 nu.29.* quia in materia fauorabili Oratoria possunt sub Ecclesiæ nomine comprehendi, *p.5.t.10.res.60.*

Oratorijs priuatis & alijs locis solitis. In quibus celebrari possunt priuatim.

2 † Concessit etiam Bonifacius, vt in interdicto locali, quando Missæ & Officia secreto celebrantur, Clerici omnes & Sacerdotes intersint, non tamen laici, nisi in certis solemnitatibus, vt infrà dicemus †. Nomine autem Clericorum veniunt etiam coniugati, si habeant requisita Tridentini: nam eo ipso, quod seruitio Ecclesiæ de mandato Episcopi deputati sunt, videntur in hoc æquales alijs Clericis. Adde, quod essent melioris conditionis, quam alij, si ipsi stipendia acciperent absque assistentia. Nisi dicas, debere stipendijs priuari, quod est valde durum, nulla præsupposita eorum culpa. Ita Coninch *de Sacr. disp.27. dub.2. nu.30.* contra Hurtado *de interd. diff.7 nu.19. P.5.t.10 res 85.*

Interuenientibus omnibus Sacerdotibus, & Clericis, etiam coniugatis, si habent requisita Tridentini.

4 Extendi etiam debet supradicta concessio ad communionem laicalem, vt scilicet tam Clerici quam Sacerdotes celebrare non valentes, communicare possint per manus aliorum, quia ibi dicitur: *Dicantur diuina officia sicut prius.* at prius, hoc est, ante interdictum, id licitum erat; ergo etiam in eo. Adde quod fauores sunt ampliandi. Et cui conceditur principale, conceditur etiam accessorium. Ita Faber in *4. dist.25.q 1.disp.5.cap.2. nu.25.* contra Cornejo *in 3 p tr.5. §.1.dub.4. p 5.t.10. resol.82.*

Qui omnes etiam possunt communicare per manus aliorum.

5 † Laici tempore interdicti interesse possunt Sacro & diuinis Officijs in die Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis ex citat cap. *Alma mater.* Item in festo Corporis Christi & eius Octaua, nec non in festo Conceptionis & Octaua in Ecclesijs, in quibus dicitur Officium, quod incipit *Egredimini*, ex concessione Martini V. & Eugenij IV. †. Sed dubium est, an per festa Paschatum intelligantur tantum primi dies. Et ita ait Suarez *disp 34. sect.1. nu.39.* Sed probabilior sententia Fabri *vbi supra* docet, venire etiam festa sequentia, & sic omnes tres dies Paschæ, & Pentecostes, sicut etiam omnes dies festos continuè succedentes Natiuitati, quia illi omnes pertinent ad festum principale. *p 5.t.10. res.61.* Accipienda etiam sunt hæc festa iuxtà morem Ecclesiæ inchoantis à primis Vesperis. Et Festum Paschæ sumi potest saltem à *Gloria in Excelsis* Sabbati Sancti vsque ad Completorium inclusiuè. Ita Moscoso *tract. 16. cap.8. Ibid. à §. Notandum.*

Laici verò interuenire possunt in die Natalis Domini. Paschæ. Pentecostes. Corporis Christi, & Conceptionis pro Ecclesijs Minorũ, cum suis Octauis.

Festa autẽ Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis cõprehendunt festa sequentia immediatè.

6 In his solemnitatibus, in quibus laici possunt diuinis Officijs interesse, possunt etiam Sacram Eucharistiam sumere, sicut supra diximus, de Clericis & Sacerdotibus non celebrantibus nam qui assistunt Missæ, fiunt participes Sacrificij. Ità Mercerus *in 3.p quæst.24. dub 2.* contra Sotum *in 4. dist.22. quæst 3. art.1.* & alios. Vnde si tempore interdicti contingant præceptum Communionis, vt in Paschate, poterit sæcularibus dari. *p 5.t.10. resol 83.*

Et more Ecclesiæ. In quibus diebus laici possunt etiam communicare.

7 Præter solemnitates prædictas non possunt laici Officijs diuinis assistere bene tamen possunt à Sacerdotibus celebrantibus in ministros assumi, deficientibus Clericis. quia cum Sacerdotibus concessum sit principale, conceditur etiam præsumitur accessorium. Ità Præpositus *in 3. q. 4. dub. 3. num. 31.* Qui addit, Episcopum & simplicem etiam Sacerdotem tempore interdicti in celebrando duos ministros adhibere posse, vt ante solebat. *p. 5. t. 10. res 84.*

In alijs verò dieb. laici non possunt diuinis Officijs assistere. Quamuis in necessitate in ministros assumi possint.

8 Quod si laicus Sacris assistat seclusa necessitate, & secluso etiam contemptu

At si assistant, veniuliter peccant.

temptu & scandalo, puto peccare tantùm venialiter, idque contra Coninch *disp.17. dub.3. num.68.* etiam in Sacrificio Missæ. Imò Auila *p.5. disput.5. dub.2.* probabile putat, nullo modo peccare, quia non prohibetur laicus interesse, sed prohibentur Clerici illum admittere. Qui proinde si interdictum violent, secundum Tannerum ex suo genere mortaliter peccant. *p.5 t.10. res 68.*

9 † Alter interdicti localis effectus est, quod non licet Eucharistiam ministrare, nisi tempore mortis. Excipe etiam casus in quibus licitum est assistere Sacro & diuinis Officijs, de quibus supra † Extrema vnctio in loco interdicto conferri non potest. Non est tamen improbabile, conferri posse, quando in articulo mortis quis non posset Pœnitentiam, aut Eucharistiam recipere. v. g. quia non exhibuit signum, aut motum pœnitentiæ. Nam tunc extrema Vnctio videtur habere locum Sacramenti Pœnitentiæ, & potest facere de attrito contritum. Ità Trullench *in Bull. Cruc. lib 1. §. 3. dub.7. num.2. p.5. tr.9 res.83. & tr.10. res.77* † Sacramentum Pœnitentiæ semper ministrari potest tempore interdicti, quod iure antiquo non licebat †. IMPEDIT etiam interdictum locale minist ationem Eucharistiæ extra articulum mortis. Extremę vnctionis quando infirmus confessus est aut communicauit. Non tamen Pœnitentiæ.

10 Matrimonium licet tempore interdicti contrahere. Nam quamuis in *c. si sententia, de sent excom in 6.* generatim prohibeatur susceptio Sacramentorum, exceptis casibus in iure expressis, & matrimonium in iure non excipiatur; tamen illa prohibitio intelligitur de Sacramentis commissis administrationi Ecclesiæ; administratio verò matrimonij competit ipsis contrahentibus. Deinde in *c appellamus, de ferijs* dicitur, matrimonium quocumque tempore contrahi posse, ex quo videtur sequi, quod non prohibeatur tempore interdicti. Et tandem matrimonium, licèt sit Sacramentum, est etiam contractus, ac proinde non videtur simpliciter prohibitum. Ità Villalobos *tom.1. tract.19. diff 3. nu.15.* contra Suarez *disp.33. sect.1. nu.51. p.3. t.4. res 267. & p 5. t 10. res 81.* Aut matrimonij.

11 Sed quoad benedictionem nuptiarum est peculiaris difficultas; quia inter diuina officia computatur, imò habet adiunctam Missam, & preces solemnes, quæ interdicti tempore prohibentur. Sed Turrianus *lib 6. disput.49. dub 4* docet, illam celebrari posse in diebus, in quibus permittuntur diuina Officia publicè celebrari; vt in diebus Paschatis &c. Et Couarruuias *in c. Alma mater p.2 §.2. num.7.* contra Henriquez *lib.13 cap 45. nu. 3.* ait, fieri posse quotidie eo modo, quo diuina Officia singulis diebus celebrantur, scilicet iannis clausis. Insurgit tamen Faber *vbi sup. cap 2 nu.30.* contra hanc sententiam; quia quando diuina Officia priuatim celebrantur, laici interuenire non possunt, ergo non possunt interesse sponsus & sponsa. *p.5. t 10. res.84.* Sed quid de benedictionibus nuptiarum? Celebrari etiā posse, ait Couarruuias, ianuis clausis, vt celebrari debent diuina Officia.

12 Sed an circumstantia iannarum clausarum, vel alia, sit seruanda in celebrando Sacro &c. sub mortali? Affirmat Hurtado *de interd. diff.10. nu. 31.* Sed, vt ait Turrianus *lib.6. disp.49 dub.6.* posset quis dicere, quod secluso contemptu & scandalo, non sit materia grauis *p 5. t.10. res.65.* Sub mortali.

INTERDICTI PERSONALIS Effectus.

13 † EFfectus interdicti personalis sunt ferè ijdem. Primus est, quòd interdictus non potest Sacramenta conferre licitè †. Potest tamen validè; nam interdictum non tollit potestatem Ordinis aut iurisdictionis, sed impedit vsum licitum illius. Vnde interdictus validè absolueret. Quod si dicas, excommunicatum denunciatum non absoluere validè, INTERDICTVS personaliter nō potest licitè Sacramēta conferre, Potest tamen validè.

ergo

ergo neque interdictum: nego consequentiam. Nam interdictus æquiparatur excommunicato non tolerato in hoc, quòd vterque prohibetur Confessiones audire, & vterque peccat audiendo Confessionem; non tamen tollitur interdicto, sicut excommunicato iurisdictio, quia non reperitur in iure expressum de interdicto, sicut de excommunicatione. Ità Cornejo *in 3.p. tract. 5. §. 1. disp. 2. dub. 3. q. 4.* contra Fabrum *cap. 1. num. 23. p. 5. t. 10. res. 62.*

EPISCOPVS interdictus à celebrando potest conferre Ordines, etiam sacros.

14 Episcopus interdictus à Sacro faciendo, potest conferre Ordines minores: quia non necessariò conferuntur in Sacro. Imò etiam maiores, vt ait Præpositus *in 3. p. q. 4. dub. 3. nu. 25.* contra Henriquez *lib. 13. cap. 43. nu. 1.* quia non est necesse, vt ordinans Sacrum faciat, sed conferre Ordines potest, alio celebrante. *p. 5. t. 10. res. 86.*

Et confirmare.

15 Potest etiam conferre Sacramentum Confirmationis secundùm Fabrum *c. 2. nu. 17.* etiam si causam dederit. quia hoc Sacramentum æquiparatur Baptismo propter moræ periculum. Per accidens autem peccaret non præmittendo Confessionem, quia confirmaret in mortali, non autem, quia violaret interdictum. Sed an probabiliter, alij iudicent. *p. 5. t. 10. res. 63.*

Et si celebrat, potest nō interdictus Missam audire. Idque probabile, etiam si sit denunciatus.

16 Si Sacerdos interdictus toleratus celebrat, licitum est non interdicto Missam audire, vt dictum est de excommunicato propter Extrauag. *ad euitanda.* Si verò sit denunciatus, Faber *nu. 47.* negat quia dum prohibetur relatiuum prohibetur etiam correlatiuum: ac proinde dum quis priuatur celebratione diuinorum, intelligitur etiam priuari assistentia passiua aliorum. Deinde, quia hoc est cooperari Sacerdotis peccato mortali. Sed Suarez *apud Fabrum l. cap.* & Turrianus *lib. 2 disp. 49. dub. 2.* affirmant, quia interdictum personale militat solùm contra personam interdictam. Nulla enim prohibitio apparet in iure, nè alij cum interdicto communicent. Nec vlla est species cooperationis in peccato Sacerdotis, dum ille non inducitur, &c. Vtraque opinio est probabilis. *p. 5. t. 10 res. 64.*

ITEM interdictus personaliter non potest Sacro, & diuinis Officijs interesse. Vnde ab illis expelli debet. Quid si non potest.

17 † Secundus effectus interdicti personalis est. Non potest interdictus diuinis Officijs interesse †. Quod si accedat, debet expelli. Si verò expelli non potest, ait Faber *nu. 113.* cessandum esse à diuinis, ex supradicta ratione, quod correlatiua simul prohibentur; vnde sicut non licet interdicto Sacrum audire, ità nec Sacerdoti coram interdicto celebrare. Sed contrariam sententiam tenet Mercerus *in 3. p. quæst. 24. dub. 3.* quia iura dum præcipiunt excludi interdictos, loquuntur de interdicto locali. Nec est aliqua moralis cooperatio cum ipso, cum inuitè relinquitur. *p. 5. t. 10. res. 64. secundi.*

INTERDICTVS ab ingressu Ecclesiæ intelligitur solum prohibitus ingredi tempore Officiorū: Nam in alijs temporibus potest ingredi, & orare.

18 Interdicto ab ingressu Ecclesiæ secundùm Gordonum *tom. 2. lib. 7. quæst. 16. cap. 8. nu. 55. & 56.* omnis ingressus in Ecclesiam est prohibitus. Secundum Suarez *disp. 35. sect. 4.* prohibetur solum ingressus formalis ad orandum &c. Sed ego teneo cum Nauarro *cap. 27 nu. 170.* quod solùm prohibeatur ingressus tempore diuinorum Officiorum. in alio autem tempore ingredi ipsi liceat etiam ad orandum, quia Ecclesia fundata est propriè ad celebranda & audienda diuina officia, non autem ad priuatas orationes fundendas, nisi per accidens: lex autem pœnalis propriè & strictè interpretari debet. Imò puto probabiliter cum Auila *p. 5. disp. 4. dub 5. concl. 6.* quòd, etiam dum diuina Officia celebrantur, transire possit per Ecclesiam, & sic transitoriè orare. *p. 5. t. 10. res. 72.*

Et Sacramenta recipere.

19 Probabile est, per interdictum ab ingressu Ecclesiæ non prohiberi vsum Sacramentorum, sed tantum diuinorum Officiorum, & sepulturæ, vt docet Henriquez *lib. 13 c. 32 nu. 2.* contra Gordonum *tom. 2. lib. 7. quæst. 16. cap. 8. nu. 56* Vnde quamuis talis non possint in Ecclesia diuinis Officijs interesse, potest nihilominus in ea Sacramenta recipere. *p. 5. t. 10. res. 73.*

Proba-

Probabile item est, interdictum ab ingressu Ecclesiæ posse diuina Officia audire & Missam celebrare in cœmeterio. quia nomen Ecclesiæ in lege pœnali strictè sumendum est. Ità Filliucius *to. 1. tract. 18 c. 5 nu. 103*. contra Villalob. *to. 1. tract. 19. dif. 9 nu. 5. p. 5. t. 10. ref. 74.* Et Missam ac diuina Officia audire in Cœmeterio.

20 Si interdictus ab ingressu Ecclesiæ decedat in gratia, sepeliri potest in loco sacro absque vlla absolutione. Nam est absolutus à iure, quod ponit talem pœnam, nisi pœniteat: ergo si pœniteat, interdictum sublatum manet. Ita Cornejo *disp 2 § 4 quæst 2 p. 5 t. 10. ref. 74.* † Atque hic est tertius interdicti personalis effectus, priuare Ecclesiastica sepultura. De quo vide fusius V. *sepelire*. Addi potest quartus, nimirum, quòd interdictus sit incapax noui beneficij, sed an ita, vt collatio nulla sit ipso iure, vide V. *Beneficium, num. 21.* † Potest etiam in loco sacro sepeliri, si decedat in gratia. Secus non potest, nisi sit absolutus.

21 Clericus interdictus dicens diuinum Officium, si ad Orationes præmittat *Dominus vobiscum*, secundum Suarez *apud Turrianum vbi infra*, peccat mortaliter. Sicut si benedicat aquam cum aspersione salis, vel Episcopus benedictionem det cum solemnitate, quia hi actus licèt quantitate parui, sunt tamen graues in qualitate, vtpotè adnexi Ordini sacro. Sed probabilis est sententia Turriani *de cens. lib. 6. disput. 49. dub. 5.* quod hæc omnia sint peccata solùm venialia ex paruitate materiæ, *p. 5. t. 5. ref. 59.* CLERICVM interdictum dicentem in Officio priuato Dominus vobiscū, & benedicentem aquam lustralē, probabile est peccare solum venialiter.

INTERDICTI Ablatio.

22 INterdictum latum ab homine tollitur à solo, qui tulit, vel eius superiore, successore, aut delegato. latum verò à iure, si sit in pœnam commissi peccati, tollitur lapso tempore, pro quo latum est. Si sit ob contumaciam & reseruatum, tollitur per eum, qui reseruauerit, nisi quod Episcopus secundum Tridentinum absoluere potest a reseruatis Pontifici, quando casus est occultus. Si reseruatum non sit, & locale sit, potest tolli ab Episcopo loci, ab habente iurisdictionem Episcopalem, vt etiam si sit personale generale. Personale verò speciale à quocunque Confessario absolui potest, modò detur cautio sufficiens. Ità Mercerus *in 3. par. quæst. 24. dub. 8.* Cuius vltimi ratio est; quia interdictum personale speciale priuat perceptione Sacramentorum non minus, quàm excommunicatio; ergo sicut excommunicatio non reseruata absolui potest à quocunque Confessario, ita & interdictum. Sed quod ait Mercerus de Episcopo, contradicitur à Couarruuia *in cap. Alma p. 1 § 11. num. 6. v. 2.* docente, quod interdictum latum à Pontifice, vel alijs sibi non subditis, non possit ab Episcopo tolli, vel ad tempus suspendi. Sed in hoc vide Barbosam *collect. tom. 1 lib. 2. tit. 28. c. 55 nu. 2. p. 5 t. 10. ref. 69. & 71.* INTERDICTVM quo pacto tollatur.

INVIDIA.

1 † INuidia describitur à D. Thoma, tristitia de alieno bono in quantum propriæ excellentiæ est diminutiuum †. Ex sua natura & per se est peccatum mortale. Ità Valentia *tom. 3. disput. 3. quæst. 13. punct. 2.* & alij. Sed Lorca *in 2. 2. q. 36. add. ad art. 3.* putat, tunc inuidiam esse mortale, quando quis ità vehementer tristatur de alieno bono, vt moueatur ad illum iniustè molestandum; secus, si secus. Nam dolere de bono proximi, vt diminutiuum est proprij, non est dolere de illo vt est bonum proximi, sed ratione illius effectus, quem tenetra causat, cum tollat singularem honorem inuidentis, vnde non videtur adeo inordinatū, vt sit mortale. Confirmatur, INVIDIA quid? Quale peccatum?

quia si quis doleat de alieno bono, eo quia dat alteri occasionem ipsum vexandi, non peccat, quia dolet præcipuè de suo incommodo. Sed non est recedendum à prima sententia. *p.3.t.6.res.*86. Cum hoc tamen, vt permittamus esse posse peccatum veniale ex leuitate materiæ, vt si quis doleat de aliqua re leui proximi, in qua illo minor esset: quam si ab illo auferret, non esset illi magnum detrimentum. Ità Duuallius *in 2.2. de Char. quæst.* 12. *circa finem. p.5.t.5.res.*67.

Et an admittat leuitatem materiæ?

IRREGVLARITAS
In Genere.

IRREGVLARITATIS definitio.

1 † IRregularitas est canonica inhabilitas Ordines suscipiendi, aut susceptos exercendi ex solo iure proueniens †. Et quidem Suarez *tom.5. disp.*40. *sect.*1. *num.* 11. & alij communiter dicunt, irregularem esse inhabilem etiam ad primam tonsuram. Contra quod adest maximum argumentum, posita communi sententia Theologorum cum D. Thoma 3. *p. quæst.* 40. *art.* 2. & nouissimè Hurtado *tract. de Ord diff.* 2. quod tonsura non sit Ordo, sed deputatio ad Ordines: Nam in odiosis non debet fieri extensio; sed Canones dicunt, irregularem esse incapacem Ordinum, ergo non erit incapax tonsuræ. Sed non est recedendum à prima sententia, quæ est communis. *p.4.t.2. resol.* 88. † Diuiditur immediatè irregularitas in eam, quæ oritur ex defectu, & eam, quæ oritur ex delicto. Quæ vtraque in varias species subdiuiditur. Nos prius, quæ omnibus irregularitatibus sunt communia, hic ponimus, mox de irregularitate ex defectu, tertio de irregularitate ex delicto agemus. Quoniam verò homicidium & mutilatio inducunt tam irregularitatem defectus, quam delicti, agemus de ea seorsim †.

Species.

Et ordo dicendorū. An incurratur à pueris?

2 Vnum hic nota, nimirum Sancium *in select. disp.* 26 *num.* 18. docere, quòd pueri ante pubertatem non contrahunt irregularitatem: quia odia sunt restringenda. Et citat Auilam & Henriquez. Qui tamen id non dicunt, & Gauantus *v. Irregul. nu.* 9 t. contrarium docet *p 4. t 2. res.* 67 † Quamuis ipse auctor in *p.3.t.6 res.*88 § *Ex quibus* inclinauerit cum Sancio, & bona fide citauerit eosdem DD †. Putauit etiam Maiolus *lib.* 1. *de irreg. c.* 1. *nu.* 7. irregularitates latas in iuribus generalibus non contrahi ab Episcopis. Sed absque fundamento. Nam cap. *quia periculosum* 4. *de sent. excom.* liberat solùm Episcopos ab incursione suspensionis & interdicti in iure generali latarum, ab incursione verò irregularitatis & excommunicationis nec in c. cit. nec in alio canone excipiuntur. Vnde non est recedendum à contraria sententia Turriani *de cens. lib* 8. *disp.* 59 *dub.* 1. *p* 4 *t* 2. *res.* 53.

Et Episcopis?

IRREGVLARITAS non contrahitur, nisi exprimatur in iure.

3 Commune ergo in primis est omni irregularitati, non incurri, nisi in casibus expressis in iure, ex cap. *is qui, de sent. excom. in* 6 Io Machad. *p.*8. *tr.*7. *res.*28 vnde non valet in hac materia argumentum à simili; nec à fortiori. Caput autem *ad audientiam* & cap. *significasti* loquuntur de dubio facti, non de dubio iuris. Ita Bariola *v. Irreg.* § 10. *p.4 t 2. res* 80. Ob prædictam rationem non est irregularis, qui ad triremes condemnatus fuit; quia in nullo iure habetur, quòd damnatus ad triremes contrahat infamiam, & sic irregularitatem, vt docet Borellus *cons.* 52. *p.4. t.2 res.* 83.

Vnde non contrahitur ex pœna triremium.

Et admitti paruitatem materiæ.

4 In actibus, per quos irregularitas incurritur, datur paruitas materiæ. Ità Henriquez *lib.* 14. *cap.* 12. *num.* 7 qui dat exemplum de Clerico dicente reo, vt ascendat alterum gradum schalæ. Sed hunc ipse excuso, quia non cooperatur vt minister iustitiæ. Vide infra *num.* 54. *Add. ad res.* 46. *tr.5. par.5.*

5 Ad

5 Ad incurrendam irregularitatem ex defectu non requiritur scientia iuris & sic hominem occidens, etiamsi nesciat homicidio impositam esse irregularitatem, illam incurrit: quia homicidium præter delictum includit defectum lenitatis. Ità Mercerus *in 3. p. q. 66. art. 9. nu. 6.* Ad contrahendam verò irregularitatem ex solo delicto, requiritur non solùm scientia, quòd actus delicti sit prohibitus, sed etiam quòd sit prohibitus sub pœna irregularitatis. Quod etiam verum est de censuris Ecclesiasticis. Igitur ignorantia iuris excusat à pœnis Ecclesiasticis, etiamsi sit vincibilis, dummodo non sit crassa, & mortalis. Atque ità aliquem occidens cum culpa solùm veniali, non incurrit irregularitatem ex delicto. Ità Merolla *tom 1. disp 1. dub. 3 nu. 83.* contra Hurtado *de irreg. disp. 1. diff. 8. nu. 28. p. 3. t. 5. ref. 67. & p. 2. t. 2 ref. 85. & 36.* AB irregularitate ex defectu nõ excusat ignorãtia iuris. Quæ tamen excusat ab irregularitate ex delicto. Etiam si sit vincibilis.

6 An in dubio quis censendus sit irregularis? Respondeo, in alijs casibus præter homicidium negatiuè, siue dubium sit iuris, siue facti. Itaque dubitans, an sit legitimus, censeri debet legitimus in vtroque foro. Ita Henriquez *lib. 14 cap. 3. nu 4.* In dubio homicidij affirmatiuè respondeo cum DD. communiter ex cap. *ad audientiam. de homicidio* in quo ità determinatur. Illud tamen non debet extendi ad mutilationem, nec ad homicidium iustum, quia loquitur tantùm de dubio homicidij prohibiti, & odia sunt restringenda. Ità Sanchez *in summ. tom. 1 lib. 1 cap. 10. nu. 49.* Imò Henriquez *vbi sup.* loqui solùm putat, quando homicidium verisimilius est esse patratum. *p. 3. t. 5. ref. 72. & p. 4. t. 3. ref. 5.* IN dubio facti circa homicidium iniustum homicida habendus est pro irregulari. Secus in quocumque alio dubio, siue facti, siue iuris.

7 Docet Honorius *comp. Iur. can. lib. 5. tit. 39. num. 111.* omnem irregularitatem per Baptismum tolli, præter eam, quæ contrahitur ex defectu Sacramenti, vt bigamia Et Villalobos *tom. 1. tract. 21. diff. 7. num. 2.* aduersùs Vgolinum *de irreg. cap 56. §. 7. num. 4.* communem & probabiliorem vocat opinionem, quòd per Baptismum tollatur irregularitas homicidij *p. 4. t. 2. ref. 51.* Irregularitas ex defectu natalium tollitur per professionem solemnem, vt dicemus V. *Professio*. Tollitur tamen irregularitas omnis per dispensationem, de qua infra. OMNIS irregularitas secundum Honorium tollitur per Baptismum, præter bigamiam.

IRREGVLARITAS
Ex defectu.

8 INter irregularitates ex defectu enumeratur irregularitas bigamiæ, quæ non incurritur à laico contrahente bis inualidè. Neque à contrahente secundùm matrimonium fictè, aut cum vidua. Neque à secundum matrimonium inualidè contrahente ob alium defectum Nam ex nullo iure clarè deducitur, in his casibus contrahi irregularitatem. Ità Coninch *disp. 18. dub 11 nu. 101.* Ducens fœminam à seipso defloratam, non incurrit irregularitatem; quia in hoc casu neuter diuidit carnem suam verè, aut interpretatiuè. Ità Turrianus *de cens. lib 9. disp. 70. dub. 2.* contra multos *p. 4 tr. 2 ref 38. & p. 7. t 12 ref. 19. §. Ad secundum.* IRREGVLARITATEM bigamiæ non incurrit laicus contrahens bis inualidè. Vel contrahens secundò fictè, aut cũ vidua. Non ducens fœminam à se defloratã.

9 Religiosus professus contrahens matrimonium, etiam cum virgine, incurrit irregularitatem bigamiæ similitudinariæ ex cap. *quotquot 27. q. 1.* Cornejo *in 3. p. tract. 5. disp. 10. dub. 2 q. 3.* & alij idem dicunt de Clerico sæculari in Sacris constituto. & probant ex cap. 1. *qui Clerici vel vouentes* & ex cap 2. *eodem tit.* Sed contra sentit Hurtado *de irreg disp. 2. diff. 13. nu. 47.* Nam in cap. *nuper* sæcularibus in Sacris imponitur irregularitas, quando post matrimonium validum ante susceptos Ordines contractum contrahunt aliud. & in cap. *vlt de bigamis*, quando post ordinationem contrahunt cum vidua. quæ irregularitates superfluè illis imponerentur, si ad hanc irre- Incurrit tamẽ professus contrahens cum virgine. Quid de Clerico sæculari in Sacris constituto?

gularitatem sufficeret contrahere cum virgine. Ad allatos Canones in contrariũ respondet Turrian. *dub.* 3. ibi non apparere, quod Sacris initiati contraxerint cum virgine. *p.4. tr 2. ref.* 39.

Non incurrit maritus, cognoscẽs vxorem vi adulteratã.

10 Maritus cognoscens vxorem vi ab altero cognitam, secundum Sanchez *de matrim. tom.* 2 *lib.* 7. *disp.* 84. *num.* 15. incurrit irregularitatem bigamiæ, quia illa vis excusat quidem vxorem à culpa; at non relinquit matrimonium aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia. Sed Præpositus *in* 3 *p. q.* 5. *dub.* 7. *num.* 135. putat probabile, non incurrere. quia Canones requirunt, vt vxor commiserit adulterium, quod non committit, dum vi ab alio cognoscitur: nam leges in odiosis sunt restringendæ. Dices: ducens vxorem corruptam, etiam vi, est irregularis. ergo. Respondeo, de hoc esse expressam iuris decisionem, quæ non est in nostro casu. Ad argumentum Sanchez, respondetur, ob defectum illius significationis hanc irregularitatem non fore incurrendam, nisi esset iure imposita: in nostro autem casu non sufficienter constare, quòd sit apposita in iure, *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 40.

Incurrit verò, si cognoscat post adulterium formale, etiam occultum.

11 Cognoscens vxorem post adulterium, etiam occultum, incurrit irregularitatem bigamiæ, ex c. *si cuius*, & cap. *si laici, dist.* 34. Ità Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 84. *nu.* 5. contra Præpositum *dub.* 7. *n.* 133. Quod verò in d. cap. *si cuius* dicitur, *si cuius vxorem adulterium cõmisisse cum esset laicus, euidenter fuerit comprobatum*, refertur ad forum externum, non ad forum conscientiæ. Imò incurrit, etiam si cognoscat inscius adulterij, quia irregularitas ex defectu incurritur etiam ignoranter, vt diximus *nu.* 5. Et Auila *de cens. p.* 7. *disp.* 8. *dub.* 1. addit cum D Thoma, id verum esse, etiamsi maritus censuris compulsus adulteram vxorẽ cognouerit. Igitur talis, cognoscens vxoris delictum soluto matrimonio debet ab Ordinibus abstinere. Ità etiam Cornejo *dub.* 2 *q.* 4. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 41. & *p.* 7 *t.* 12. *ref.* 2.

Etiam si id nesciat.

Si tamen vere semen intra vas naturale emissum sit. Et ipsa etiam vxor seminet.

12 Ad incurrẽdam irregularitatem bigamiæ requiritur in copula, emissio seminis viris intra fœmineum vas. Ità contra Auilam *vbi supra* Sanchez *de matr. tom.* 2 *lib.* 2. *disp.* 83. *nu.* 6. apud quem huius sententiæ rationes inuenies. *par.* 4. *tr.* 2. *ref.* 42 Semen mulieris non requiri, tenet Turrianus *de cens. lib.* 7. *disp.* 70. *dub.* 1. quia non est ad generationem necessarium, ex D. Thoma *in* 3. *p. quæst.* 31. *ar.* 5. *ad* 5. Sed est æquè probabilis contraria sententia Præpositi *in eundem locum q.* 5. *dub.* 9. *n.* 81. quia semen mulieris ex medicorum sententia ad generationem est necessarium. *p.* 4 *t.* 2. *ref.* 43. & *p.* 7. *t.* 12. *ref.* 2. §. *Notandum*.

IRREGVLARITATEM ex defectu natalitũ contrahit nascens ex fornicatione. Stupro. Adulterio. Sacrilegio &c. Expositi verò non sunt irregulares.

13 † Ex defectu natalium contrahitur irregularitas, quoties quis non oritur ex legitimo matrimonio, sed ex fornicatione, stupro, sacrilegio, vel alio illegitimo concubitu †. Expositi verò habendi sunt pro legitimis, ac proinde non sunt irregulares. Ita decreuit Gregorius XIV. in gratiam Confraternitatis pro expositis apud Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disput* 15. *dub.* 1. *num.* 4. & Turrianus *de cens. lib.* 9 *disp.* 71 *dub* 1. qui contra Hurtadum *de irreg. disp.* 2. *dif.* 14. *num.* 57 & alios nostram sententiam tenent. Ratio verò est, quia tales in nullo iure illegitimi decernuntur, & interdum parentes filios legitimos ob paupertatem exponunt. *p.* 2. *tr.* 15. *ref.* 22. *p.* 3. *nou. Add. ref.* 6. & *p.* 4 *tr.* 2. *ref.* 58.

Nec tenetur filius credere regulariter matri testanti, se esse illegitimum.

14 Non tenetur filius credere matri coniugatæ, etiam in fine vitæ & cũ iuramento dicenti, se esse illegitimum, nisi circumstantiæ valde vrgeant, & rationes conuincant, vt si etiam pater id asserat. Ità Bonacina *de cens. disput.* 7. *quæst.* 2. *punct.* 3. *num.* 5. & DD. communiter. *p.* 4. *tr.* 2 *resol.* 59. §. *Notandum*.

Illegitimus itẽ non est, qui nascitur ex parẽtibus legitimè.

15 Non est illegitimus, qui nascitur parentibus legitimè in matrimoniũ copulatis, etiam si tempore conceptionis impedimentum dirimẽs matrimonium.

trimonium detinebat: Ità Sanchez *de matr. lib.* 8. *disp.* 7. *nu.* 19. contra Præpositum *de cens. lib.* 6. *cap.* 10. *nu.* 19 nam talis legitimus nascitur post contractum legitimè matrimonium. *Ibid.* § *Nota secundo*.

16 Item legitimi censentur filij nati ex matrimonio inualido propter aliquod impedimentum occultum, sed bona fide saltem vnius contracto & in facie Ecclesiæ. Secus, si clam, vel vterque parens impedimentum sciuisset. Ità Bonacina *de cens. disput.* 7 *q.* 2 *punct.* 3. *num* 3. & alij. Quamuis Suarez *apud ipsum ibid.* requirat bonam fidem in vtroque parente. *p.* 4. *tr.* 2 *res.* 59. §. *Nota quartò*.

17 Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 30. *tract.* 2. *c.* 7. *nu* 72. probabile existimat, illegitimum sine dispensatione promotum, si postea parentes matrimonium ineant, posse susceptos Ordines exercere, & alijs initiari: quia per susceptionem illam Ordinum non incurrit nouam irregularitatem, sed tantùm suspensionem ab illorum exercitio, quæ tollitur sublata irregularitate per matrimonium parentum, sicut tollitur suspensio orta ex promotione ante ætatem, adueniente ætate. *Ibid.* §. *Nota tertiò*.

18 Æthiopes secundùm Maiolum *de irreg. lib.* 1. *cap.* 21. & Gauantum *v. irreg. nu.* 18. non sunt irregulares, etiam inter nos. Quæ sententia satis probabilis videtur. *p.* 4 *t.* 2 *res.* 84.

19 Non est irregularis, qui non habet aures, habet tamen crines, quibus defectum tegat, aut quid simile, vt non appareat: nam sic cessat deformitas. Ità Coninch *disp.* 18. *dub.* 13. *num.* 108. contra Viualdum *tract. de irreg. tit. de aur defectu, nu.* 4. *p* 4 *t.* 2. *res* 73. §. *Et tandem*. nec irregularis est surdaster, aut qui difficulter audit. Secus si est omnino surdus. Ità Maiolus *de irreg. lib.* 1. *c.* 25 *nu.* 1. Ita etiam, est irregularis, qui est mutus & non potest se explicare, non tamen blæsus aut balbus, qui in loquendo notabilem difficultatem non haberet. Ità Sayrus *lib.* 6. *cap.* 8. *nu.* 17. & 21. Cæcus item, si caret aliquo oculo, est irregularis ex cap. *si Euangelica* 50 *dist.* minimam, si habet vtrumque oculum integrum, quamuis careat visu dextri, vel etiam si nistri, dummodo benè videat dextro, ità vt sine notabili conuersione possit Canonem legere, ad quod etiam Missalis aptatio iuuare potest. Ità Auila *de cens. p* 7. *disp* 3 *dub* 1. *p.* 5 *t* 6. *res.* 12. Denique, qui haberet sex digitos in manu coniunctos, dummodo non haberet impedimentum in vsu manus, & Episcopi iudicio non esset admodum deformis, non esset irregularis. Ità Henriquez *lib.* 14. *c.* 8. *nu.* 3. *p.* 5. *t.* 6. *res.* 61.

20 An Clericus sæcularis ex aliquo defectu corporis contrahat irregularitatem, ad Episcopum spectat iudicare. Quoad Regulares probabilis est sententia Auilæ *de cens. p.* 7. *disp.* 3 *dub.* 2. & aliorum contra Barbosam *de pot. Episc. p.* 2. *all. g.* 42. *num vlt.* quod spectat ad suum Prælatum: quia hoc magis spectat ad iurisdictionem, quam ad Ordinem Episcopi, iurisdictionem autem Episcopi quoad Regulares habent eorum Prælati. Aduertit tamen Suarez *de cens. disp.* 51. *sect.* 3. *nu.* 16. posse Episcopum respuere iudicium Superioris circa defectum corporis sui subditi, quod non inducat irregularitatem. *p.* 4 *t* 2 *res.* 73.

21 Irregularitas oritur etiam ex defectu scientiæ ex can. *illiteratos, dist.* 36. & alijs. Quæ nam scientia ad singulos Ordines requiratur, tradit Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 4. 13. 14. Minor autem requiritur in Regularibus, quam in sæcularibus, quia illi ad animarum curam non ordinantur. vnde in cap. *nullus de tempor. ordin. in* 6. illitteratus prohibetur tonsurari, nisi inter Religionem. Et ideo Peyrinus *tr* 2 *de relig. Præl q.* 3. *cap.* 7 *nu.* 20. multos alios citans, docet, licere Episcopis ordinare etiam Sacerdotem Regularem, qui benè legit & cantat, quamuis sit minus litteratus. *p.* 2. *t.* 16. *res.* 29. *p* 3 *t.* 2. *res.* 7. & *p.* 4. *t* 2 *res.* 74.

coniugatis, quàdo conceptus sit, dum habebant impedimentum dirimens.
Nec etiã, qui natus est ex matrimonio cum impedimento dirimente, sed bona fide contracto.

Illegitimus per matrimonium subsequens parentum legitimatur.
An etiam ad exercitium susceptorũ Ordinũ sine dispensatione? Affirmat Reginaldus.

ÆTHIOPES probabile est non esse irregulares, ex defectus corporis, etiã inter nos.
Non est irregularis carens auribus, sed crinibus defectum operiens.
Non surdaster.
Balbus.
Blæsus.
Carens visu dextri oculi.
Vel etiam sinistri cum certis circumstantijs.
Aut habens in vna manu sex digitos coniunctos.

AD quem spectet irregularitatis cognitio?

ORITVR etiam irregularitas ex defectu scientiæ.
Quæ tamen minor requiritur in Religiosis, quàm in Clericis.

SVNT irregulares Curiales, & publicis functionibus occupati? 22 Curiales & qui publicis functionibus occupantur, sunt irregulares ex cap. 1. 2. & 3 *dist.* 15. irregularitate, vt aliqui dicunt, ex defectu liberationis. Nomine Curialium videntur etiam comprehendi Consiliarij Principum, vt Regentes, Præsides, Magistri Rationales &c. quia ibi dicitur: *Curiales quicumque Curiæ sæculari obligati sunt in ministeria alicuius publici officij, siue in perpetuum, siue ad tempus, siue ex iuramento, siue ex pacto, aut stipendio.* Sed vt notat Mercerus *in* 3. *p. q.* 24. *dub.* 13. & alij, consiliarij excipiuntur ab hac generalitate, siue ex expressa concessione Pontificis, siue ex præscripta consuetudine. Officiales etiam Episcoporum & Administratores rerum Ecclesiasticarum, imò & rerum piarum, non sunt irregulares, secundum Hurtadum *de irregul. disp* 2. *diff.* 18. *nu.* 60. quod deducitur ex *can. vlt. dist.* 86. & ex *can.* 1. *dist.* 88. *p.* 4 *t.* 2. *res.* 98.

Non tamen Consiliarij Principum.

Aut Officiales Episcoporum, Et administratores rerum piarum.

23 Obligatus ad ratiocinia non potest ordinari ante redditam rationem, etiam post desertum Officium. Ità Cornejo *in* 3. *p. disp* 14 *dub* 2. *nu.* 3. contra Toletum *lib.* 1. *cap.* 60. Potest tamen post redditam rationem, etiam ante solutionem debiti pecuniarij relicti ex officio vel administratione; quia solutio à nullo canone requiritur. Ità citati DD Ordinari etiam potest, si habet fideiussorem, qui ratiocinij causam sibi assumat. Ità Cornejo *vbi supr. Ibid.* à § *Notandum.*

Obligatus ad ratiocinia non potest ordinari, nisi post redditam rationē.

Vel destinatum fideiussorem, qui in se causā transferat.

IRREGVLARITAS
Ex delicto.

IRREGVLARITAS ex delicto nō contrahitur absque culpa mortali.

24 Irregularitas ex delicto non incurritur, nisi adsit culpa mortalis, quia nullum ius imponit illam ob solam culpam venialem. Nec ponere debet. Imò ex Suarez *tom.* 5 *disp.* 40. *sect.* 3 *num.* 17. nec Papa potest: nam pœna debet esse proportionata delicto: & irregularitas est pœna grauissima. Hanc sententiam tenet Vasquez *in* 1. 2. *disput* 158. *cap* 1. & alij multi, quam proinde Megala *tom.* 2. *res.* 159. *nu.* 4. improbabiliter improbabilem vocat. Ad cap. *continebatur de homicidio* respondet Suarez *disp* 45 *sect.* 6. *nu.* 3. *p* 2 *t.* 16 *res.* 18. & *p* 4. *t.* 4. *res.* 41.

Contrahitur autem per hæresim, etiam occultam.

25 Sunt autem multa delicta irregularitatem inducentia. In primis hæresis, etiam occulta. cap. *ad abolendam*, cap. *saluberrimum*, 1. *q.* 3 Turrianus *lib.* 9. *disp.* 62. *dub.* 1. & alij. Sed Cornejo *dub vn. q.* 4 aliique de hæresi occulta id negant; dicuntque, citata iura loqui de hæretico publico: quam sententiam probabilem esse dicit Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 30. *tr* 2. *c.* 5. *nu.* 193 *par.* 2. *t.* 15. *res.* 14. & *p.* 4. *t.* 2. *res.* 46. † Et hanc sententiam amplexus fuerat Auctor *in p.* 1. *t.* 11. *res.* 114. † Aduerte etiam, probabile esse quod Clericus hæreticus post pœnitentiam & abiurationem possit susceptos Ordines exercere. Ità Sayrus *de cens lib.* 7 *cap* 12. *nu.* 16. contra Bonacinam *de cens. disp.* 7. *q.* 3. *punct.* 7. *nu.* 6. *p* 4 *t* 4. *resol* 38 † At *in t.* 2. *res* 48. § *Notandum* absolutè docuerat sententiam Bonacinæ †.

Propter fautoriam hæreticorum.

26 Suspecti de hæresi, quando suspicio oritur ex eo, quòd fauent hæreticis, vel illos defendunt, vel recipiunt, sunt irregulares. Ita Sanctarellus *tract. de hær. cap.* 25 *dub.* 1. *num.* 3 & alij ex cap. 2. § *hæretici. de hæret. in* 6. Hanc opinionem Coninch *disp.* 18 *dub* 7. *nu.* 51. *concl.* 2. limitat ad fautores formales, qui scilicet hæreticum fouent præcipuè ob hæresim. Sed Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5 *dub.* 7. *nu.* 44. liberat ab irregularitate hæreticorum fautores († & ipse auctor circa hoc *in res.* 44 suspensus manserat †.) Si verò suspicio oritur ex alio crimine, tunc suspecti non erunt irregulares propter suspicionem, sed solùm propter infamiam quæ si auferatur, & suspicio purgetur, irregularitas tollitur. Ita etiam Sanctarellus *vbi supra*, & alij contra

Pesan-

Pesantium *add. ad* 3. *p. q.* 20. *disp.* 5. & alios. *par.* 4. *t.* 2. *ref.* 48. Neque obstat, quod quis de hæresi suspectus cogatur abiurare de vehementi, quia in iure irregularitas imponitur tantùm hæreticis, non suspectis de hæresis. Ita Sà *v. hæresis num.* 5. *Ibid. ref.* 47. & 48. *ref.* 64. § *Notandum* & 85. § item *Notandum*, & olim *p.* 2. *t.* 15. *ref.* 24. in fine.

27 Apostata ficte negans fidem sponte, aut timore ductus, incurrit irregularitatem ex cap *presbyteros, dist.* 50. Ità Sanchez *in sum. to.* 1 *lib* 2 *c.* 25. *nu.* 6. Sed contrarium probabile teneo cum Filliucio *to.* 1. *tract.* 20. *c.* 9. *nu.* 230. si crimen occultum sit, quia talis irregularitas, cum non sit apostatis peculiariter inflicta in aliquo canone, incurritur propter solam infamiam, quæ cessat in apostasia occulta. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 49.

Apostasiam fictam etiam occultam.

28 Filius natus ex patre Catholico, qui postea in hæresim incidit, & brachio sæculari traditus est etiam pœnitens, in nostris partibus incurrit irregularitatem ex infamia, in locis autem hæresi infectis non incurrit. An verò incurrat irregularitatem latam contra filios hæreticorum in cap. *statutum*, affirmat Auila *p.* 7. *disp* 4. *dub.* 7. negat Hurtado *de irreg. disp.* 2. *diff.* 3 *nu.* 8. Vterque probabiliter. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 45. Et certum est, non incurrere filios Saracenorum, Paganorum, Iudæorum &c. ab infantia baptizatos; quia non sunt filij hæreticorum. Ità Bonacina *de cens. disp.* 7. *q.* 2. *punct.* 7. *nu.* 11. Si verò sint Neophiti, hoc est in adulta ætate conuersi & baptizati, sunt irregulares. Ita DD. communiter. Sed quanto durat hæc irregularitas? Iura non præscribunt aliquod certum tempus. Et placet Filliucius *tom* 1. *tract* 20. *c.* 9. *nu.* 240. id Episcopi arbitrio remittens. Nota tamen quod post decem annos à Baptismo Neophitus non est amplius irregularis. Ità Hurtado *de irreg. disp.* 2. *diff.* 19. *nu.* 101. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 50.

Incurrit etiã filius hæretici, qui post illum natum in hæresim incidit.
Et hoc ratione infamiæ.
Quæ cum non incurratur in partib. hæreticorum, ibi talis non fit irregularis.
Sicut non sunt irregulares filij Saracenorum, Paganorũ, & Iudæorum ab infantia baptizati.

29 † Aliud delictum per quod irregularitas incurritur, est mala Ordinum susceptio †. Quam irregularitatem putat Maiolus *de irreg. lib.* 4. *c.* 32. incurrit à Latino si ordinetur à Græco, & à Græco si ordinetur à Latino, ex cap. *cum secundum*, & ex cap. *ex parte, de temp. ord.* Sed in cap. *cum secundum* prohibetur quidem hoc, at pœna irregularitatis non imponitur: in capitulo verò *ex parte* non est sermo de hac re. Ideo contrarium tenendum est cum Turriano *de cens. lib.* 9. *disp.* 61. *dub.* 3. Neque incurritur irregularitas à suscipiente Ordines ab Episcopo schismatico Ita Præpositus *in* 3 *p. q.* 5. *dub.* 5. *nu* 28. qui interpretatur contrariam Instructionem Clem. VIII. super Ritibus Græcorum *an.* 1595. *p* 4 *t.* 2. *ref.* 54. Item non incurrit irregularitatem accipiens Ordines ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui quoad locum & dignitatem. Neque, qui ordinatur ab alieno Episcopo absque dimissoria. Neque, qui non seruatis interstitijs. Neque, qui per saltum. Neque, qui extra tempora sine dispensatione. Item neque, qui existens in irregularitate, absque ipsius dispensatione. Nam in his casibus sola suspensio incurritur, de qua vide V. *Ordinis subiectum*, à *nu.* 8. Ità Filliucius *to* 1. *tr.* 20. *c.* 7. *nu.* 192 *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 55 Item non incurrit irregularitatem ligatus maiori excommunicatione sacros Ordines recipiendo, siue scienter, siue cum quacumque ignorantia. Idem dic de suspenso & interdicto, ac etiam de suscipiente Ordines ante Confirmationem. *Ibid* & *p.* 1. *t.* 11. *ref.* 115 Denique in nullo casu incurrit quis irregularitatem in mala Ordinum susceptione præter duos sequentes, quia nulla exprimitur in iure. Ità Hurtado *de cens. disp.* 2. *diff.* 1. *nu.* 3. *ref.* 55. *cit.* § *Nota etiam secundo*.

INCVRRITVR etiam irregularitas ex mala Ordinum susceptione.
Non quidem si Latinus ordinetur ab Episcopo Græco, vel è contra.
Nec si quis ordinetur à schismatico.
Vel ab eo, qui renuntiauit Episcopatui quoad dignitatem.
Nec si quis ordinatur ante ætatem legitimam
Aut absque dimissoria.
Non seruatis interstitijs.
Per saltum.
Extra tempora.
Cum irregularitate.
Vel aliqua censura.
Vel in quocumque alio casu.

30 Incurrit autem primò, qui ordinatur furtiuè, hoc est, qui non examinatus, vel non admissus, suscipit Ordines, vel alium loco sui facit examinari, & ipse loco illius suscipit Ordines cap. 1. *de eo, qui furtiuè ordinatur*. Sed in hoc etiam casu Bonacina *de cens. disp.* 7. *q.* 3 *punct.* 4. *nu.* 6. licèt cum formidine, docet, incurri irregularitatem solùm in acceptione Diaconatus, in

Sed solum, si ordinatur furtiue.

Vel si durãte matrimonio etiam non cõsummato, sacros Ordines suscipit.

aliorum verò susceptione furtiua incurri solùm suspensionem. Secundus casus est, si quis durante Matrimonio, etiam non consummato, præsumit Sacros Ordines suscipere. *Ibid.*

Ex malo item Ordinum exercitio fit irregularis qui solemniter baptizat absque Ordine requisito.

Aut sine sacerdotio celebrat.

Item sacerdos confirmans, ordinans.

Ministrans alia Sacramenta sine debito Ordine.

Non tamen laicus.

Imò secũdum Syluestrum irregularitas incurritur solũ in Baptismo solemni, & sactificio absque debito Ordine, non autem in alijs Sacramentis.

31 † Incurritur etiam irregularitas ex malo Ordinum exercitio. † Et ideo præsumens solemniter baptizare absque Ordine requisito, & sine Sacerdotali Ordine Missam celebrare, fit irregularis, ex cap. 1. & 2. *de Cler. non ordin. minist.* Item, si simplex Sacerdos Confirmationis, vel Ordinis Sacramentum conferre præsumat, vel alia Sacramenta sine Ordine requisito ministret, irregularitatem incurrit *cap. 1. cit.* Ita DD. communiter. *p. 4. t. 2. resol.* 56. Sed hanc irregularitatem non incurrit laicus suprad ctos actus exercens; quia titulus loquitur solùm de Clericis, & lex pœnalis non debet extendi. Ita Henriquez *lib. 2. cap.* 29. §. 1. contra Nauarrum & alios *p. 4. t. 4. res.* 77. (Quamuis in *res. 55. cit.* §. *Notandum* supra dictum cap. 1. etiam ad laicos extenderit †.) Imò aliqui probabile putant, Clericos non contrahere irregularitatem in exercitio aliorum Sacramentorum sine Ordine requisito, præter Baptismum, & Sacrificium Missæ. Nam quamuis in c. 1 *de Cler. non ord. ministr.* dicatur, *Si quis baptizauerit, aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abijciatur ab Ecclesia, & nunquam ordinetur*; tamen non satis constat, hic sub nomine diuini officij contineri administrationem Sacramentorum, cum sæpè in iure distinguantur, vt est videre in c. *Episcoporum de priuilegijs in* 6. in Tridentino *sess. 23. cap.* 4. & alibi. Confirmatur; quia in cit. cap. Baptismus contra distinguitur à diuino Offi. io. Hanc sententiam tenet Syluester v. *Confessor* 1. Sed non est recedendum à communi supra allata *p. 4. t. 2. res. 56. & 91.*

NON fit irregularis celebrans mala fide cum sacerdotio ante ætatem bona fide suscepto.

32 Ordinatus bona fide ante legitimam ætatem, & adueniente mala fide sic celebrans, non incurrit irregularitatem: quia à principio non incurrit suspensionem. Ita Peyrinus *tom. 1. const. 1. Iulij II* §. 16. *nu* 29. *p. 3. t. 4. resol* 182.

Nec faciens coram se celebrare censuratum.

Sed quid si sit excommunicatus etiã ipse?

Et in multis alijs casibus?

33 Non censuratus faciens coram se celebrare suspensum, excommunicatum, vel interdictum, non est irregularis. quia hæc irregularitas non reperitur in iure. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp* 6 *dub. vn. q. 5. p. 4. tr. 2. res. 57.* § *Nota tamen.* Clericus autem excommunicatus faciens coram se celebrare, ex Villalobos *tom. 1. tr. 21 diff. 14. nu. 3.* incurrit irregularitatem cap. *illud, de cler. excomm.* Sed secundum Præpositum in *3. p. q. 5. dub. 6. nu.* 38. non incurrit. *Ibid.* initio. Episcopus malè vtens sua potestate in conferendo Ordines, non incurrit irregularitatem. Ita Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 61. dub.* 5. contra Maiolum *lib. 4. cap. 1. nu. 8. Ibid.* § *Nota etiam* Et multò minus, si suspensus à Pontificalibus celebret in illis, quia suspensio est solùm à solemnitate. *res. 92.* §. *Notandum. & p. 5. tr. 10. res. 4.* §. *Sed difficultas.* Item irregularitas non incurritur per celebrationem cum prætermissione totius ritus Ecclesiæ. Nec per Missam Defunctorum dictam pro viuente. Nec per iteratam receptionem Confirmationis. Nec per fictam susceptionem Baptismi. Ita Turrianus contra Maiolum *ibid.* qui per quinquaginta ferè capita multis criminibus absque sufficienti argumento irregularitatem iniungit. *Ibid.* §. *Et nota.* Denique Sacerdos non approbatus confessiones excipiens, non incurrit irregularitatem; quia non exercet actum Ordinis, sed iurisdictionis, quam non habet. Habet enim Ordinem requisitum. Ita Bonacina *de cens. disp. 7. q. 3. punct. 6. nu. 6.* Idem dic de Sacerdote administrante Extremam Vnctionem sine auctoritate. *p. 4. t. 2 res. 89.*

Non bis confirmatus.

Aut fictè baptizatus.

Incurrit verò Confessarius excommunicatus Confessionem excipiens.

34 Sacerdos excommunicatus Confessiones excipiens, incurrit irregularitatem, quia exercet actum Ordinis, & violat censuram, per quam prohibetur ministrare Sacramenta. Ita Portellius V. *Irregul. nu.* 13. qui id verum putat, etiamsi excommunicatio, vel delictum sit occultum. Et Bonacina *vbi sup.*

sup. puncl. 5. *nu.* 6. etiam si absolutio ob culpam pœnitentis esset inualida. Sed Perez *annot. ad Villad. de irreg. cap.* 2. *nu.* 12. limitat, quando absolueret cum oratione, stola, & *Miserere*: secus sit ordinario modo. Incurrit etiam irregularitatem ministrando Eucharistiam, etiam si non celebret: quia exercet actum Ordinis sacri Ita Auila *de cens. p.* 7. *sect.* 2. *dub* 2. *p.* 4. *t.* 2. *res.* 90.

Aut Eucharistiam ministrans.

35 Sed quid, si dubitet, an sit excommunicatus? Respondet Mercerus *in* 3. *p. q.* 21. *dub.* 5. quòd si inueniatur non fuisse excommunicatus, non est factus irregularis, ministrando Sacramenta, etiam si talem se existimarit: quia hæc pœna non infligitur ministranti Sacramenta cum censura existimata, sed vera. Si verò inueniatur fuisse excommunicatus, tunc videndum, an adhibuerit diligentiam in hoc inuestigando. Nam si diligentia excusat eum à culpa mortali, excusat etiam ab irregularitate: & contra. *p.* 5. *t.* 9 *res* 94.

Sed quid, si ministret dubius de excommunicatione?

36 Excommunicatus recitando Horas, & dicendo *Dominus vobiscum*, non peccat mortaliter, nec consequenter incurrit irregularitatem quia quãuis ille versiculus iuxtà vsum Ecclesiæ præseferat personam publicam, potest tamen quis illum dicere vt priuata persona, sicut etiam potest dicere: *Venite adoremus*. Et quamuis peccaret, peccatum esset veniale: quia materia est leuissima. Ita Hurtado *de excomm. diff.* 2. *disp.* 5. *nu* 3. contra Suarez *de cens. disp* 12 *sect.* 2 *nu.* 13. *p.* 4. *t.* 2. *resol.* 94. & *p.* 5. *t.* 9. *res.* 39.

Non incurrit excõmunicatus dicens in Officio. Dominus vobiscum.

37 Religiosus nulliter professus Ordines recipiens, & post Presbyteratum celebrans, incurrit irregularitatem, quia recipiendo Ordines sacros sine titulo patrimonij; aut paupertatis & absque litteris dimissorijs legitimi Prælati, fuit suspensus. Nisi ignorantia, aut periculum grauis infamiæ excusaret; quia leges humanæ non obligant cum tanto onere. Ita Bonacina *de clauf. q.* 2. *punct.* 10. *diff.* 5 *nu.* 4. *p.* 4. *T.* 2. *Ref.* 82.

Incurrit verò Sacerdos Religiosus nulliter professus celebrans.

38 Simonia in Ordine non inducit irregularitatem, si sit occulta: quia nullus textus id exprimit: c. enim *inquisitionis, de accusat.* inducit suspensionem, non irregularitatem. Immò Simonia in beneficio non inducit irregularitatem, etiam si sit publica. Ita Auila *de cens. par.* 7. *disp* 4. *dub* 7. *concl.* 1. contra Couarruuiam *in Clem si furiosus, p.* 2. §. 3. *nu.* 4. *p.* 1. *t.* 1. 11 *res.* 113. & *p.* 4. *T.* 2. *res.* 92. §. *Hinc.* Idem dic de irregularitate ex infamia sodomiæ ex cap. *infames* 6. *q.* 1. Nam non incurritur à Clerico sodomita occulto, in quo nimirum cessat infamia. Ita Valentia *to.* 4 *disp.* 7. *q.* 19. *punct.* 3. §. 5. *p.* 2 *t.* 17. *res.* 21. & 69 Et generaliter omnis irregularitas ex infamia non contrahitur, nisi crimen sit publicum: si solum homicidium excipias, ex cap. *ex tenore de tempor. ordin.* Ita Auila *de cens. p.* 7. *disp.* 4 *dub.* 7. *concl.* 1. *res.* 93. *cit.*

Ex simonia occulta in Ordine non incurritur irregularitas. Sicut nec in beneficio. Vel in sodomia occulta.

39 Sacerdos publicus concubinarius, vel adulter, post peractam pœnitentiam & publicam vitæ emendationem, interposita aliqua temporis mora, potest sine dispensatione celebrare, nam ex infamia facti non oritur irregularitas simpliciter dicta, quæ egeat dispensatione. Et quamuis Clericus concubinarius notorius ex cap. *præter dist.* 32. & alijs suspensus sit ab officio; hæc tamen suspensio consuetudine ablata est, vt docet Sotus in 4 *dist.* 1. *q.* 5. *art.* 6. *Ibid.* § *Notandum.*

Vel in publica fornicatione, aut adulterio.

40 Rebaptizans aliquem, incurrit irregularitatem & pœnam mortis latam in C. *ne sanctum Baptisma. l.* 2 Vide V. *Baptismi, nu* 33.

41 Quæres, an crimen inducens irregularitatem, si sit occultum, dummodo sit externum, inducat irregularitatem? Negatiuam sententiam non esse improbabilem censet Baunius *in Theol moral par.* 2. *tr.* 11 *q.* 3. *ar.* 4 Sed ego eam non puto probabilem; imò cum Præposito *in* 3. *p. q.* 5. *de irregul. dub.* 2 *nu.* 5. existimo improbabilem esse; & ipse Baunius illam limitat. Primò, quod etsi peccatum occultum, communiter irregularitatem non pariat lege Canonum, ab ea tamen lege excipi homicidium; *arg. c. quæsitum* 17 *tali de tempor. ord.* Secundò, excipienda sunt peccata, quibus censura est anne-

Crimen etiam occultum inducit irregularitatem ex delicto.

annexa, nam si in ea celebratur, incurritur irregularitas, etsi hæc celebratio occultè fiat à suspenso, vel excommunicato. *p 7.tr.11.ref.48.*

JRREGVLARITAS
Ex homicidio.

INCVRRITVR Irregularitas ex homicidio volũtario.

42 † EX homicidio, siue voluntario, siue casuali, siue etiam iuridico, oritur irregularitas. Porrò voluntarium non dicitur homicidium, quod in iustam defensionem fit: vnde † quotiescumque quis cum moderamine inculpatæ tutelæ inuasorem occidit, iuxtà infra dicenda V. *Occidere inuasorem*, non fit irregularis; quia homicidio priuato irregularitas imposita est, quando est peccatum. *P.4.T.2. Resol 4.* in fine, §. *Sed ego.*

Quale non est illud, quod fit in defensionem.

Immò quando in defensione moderamen exceditur, incurritur solum irregularitas ex homicidio casuali. Ita Hurtado *de irregul. disp 2. diff 20. nu 66.* Est ergo homicidium voluntarium, prout accipitur in Tridentino † *sess. 14. c. 7.* & † *sess. 24. c. 6.* quando fit ex proposito & per insidias. Vnde ex Vasquez ait Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 63. dub. 1.* ad homicidium voluntarium requiri voluntatem expressam ipsius homicidij, & vulnerantem cum expressa intentione non occidendi, vel nihil de occisione cogitantem, non dici voluntarium homicidam, licèt homicidium in hoc casu sit voluntarium in causa. *P.2.T.15.Ref.19. & P.4.T.2. Ref.72 & P.7.tr.2 Ref.29.*

Nec voluntarium in causa.
Sed illud quod fit ex proposito.

Effectu secuto.

43 Ex homicidio attentato sui ipsius videtur non incurri irregularitas, quia hæc imposita est homicidio consummato. Cornejo tamen in *3.p. tr.5. disp. 1. dub. 2. quæst. 4. nu. 1.* putat incurri: non quidem ratione homicidij attentati, sed ratione delicti enormis inducentis infamiam. Sed tu cogita. *P.4.T.2. Ref.76.*

Incurrit autem omnis ad homicidium voluntarius cooperans.

44 † Porrò irregularitatem homicidij voluntarij incurrit non solùm physicus homicida; sed etiam mandans, consulens, cooperans, vel alio pacto ad homicidium concurrens, iuxtà versus, *Iussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus, Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans*, quos infra explicabimus, cùm de restitutione † Non fit tamen irregularis, qui homicidium ab alio suo nomine factum ratihabet; quia hęc ratihabitio non est causa homicidij. Esto quoad ratihabitio quoad culpam æquiparetur mandato. Ita Vasquez *in manuscript* contra Syluestrum V. *homicidium 4 q.4.* Mandans aliquem verberari, qui deinde excessu mandatarij occiditur, secundùm Suarez *de cens. disp. 45. sect. 2. nu. 3.* fit irregularis, quantacumque diligentiam adhibeat, ex cap *vlt. de homicid. in 6.* quia semper cogitare debet, mortem sequi posse, si non ex malitia ministri, saltem ex alio casu. At Præpositus in 3 *p. q.5. dub. 10. nu. 78.* æquè probabiliter negat. quia si diligentiam adhibuit, non est reus homicidij. ius verò citatum loqui de mandante verberationem, ex qua præuidere potuit homicidium secuturum. *P.4 T.2. Ref. 19. & P.7.tr.2. Ref.50.*

Non ratihabens.

Nec mandans verberari, si fidelis minister ex excessu interficiat.

MANDANS & consulens homicidium non sunt censendi irregulares, si mandatarius, &c. dicant, se non ex mandato vel consilio mortẽ dedisse.

45 Tam autem mandans, quàm consulens homicidium, tunc irregularitatem incurrit, quando homicidium sequitur ex vi mandati, aut consilij. Quod si homicida dicat, se non occidisse motum ex suasione consulentis, consul.ns immunis erit. Ita Cornejo *in 3. par. tract. 5. disp. 1. dub 2.* vbi benè docet contra Henriquez *lib. 13. cap 16. nu. 3. in gloss. littera D.* dubium, an homicidium ex suo consilio secutum sit, debere se reputare irregularem. Et Tabiena V. *Consilium, nu. 5.* aduertit, consilium censeri causam homicidij, etiam si post multos dies contingat. *P.4.T.2. Ref.25.*

Vel si ante secutum effectum mandatũ reuocent.

46 Excusabitur autem mandans ab irregularitate, si ante patratum homicidium mandatum reuoc.t, n.c ad aliud tenebitur. Nam cum mandatarius

rius in gratiam agat mandantis, si post reuocatum mandatum adhuc homicidium peragat, non amplius in gratiam mandantis & tamquam mandatarius illud committet; sed ex proprio arbitrio. Ita Auila *par.7. disp.6. sect 2. dub.4.* contra Hurtadum *de irreg. disp.2. diff 6. nu.24. p 4. t. 2. ref.14.* Contra verò, quia in consilio non agitur causa dantis, sed accipientis consilium, non satis est consulenti consilium reuocare; sed adhibere debet preces importunas, & si hæ non sufficiant, monere occidendum vt caueat, iuxtà prudentis arbitrium. Ità Villalobos *tom.1. tract.21. diff.20 nu.7.* (Vnde, quia consulens abortum, non potest monere infantem, vt sibi caueat, etiam si preces adhibuerit, omnemque diligentiam, secuto abortu, euadit irregularis, vt benè docet Auila *vbi supra conclus. p.4. t.2 resol.15.*) Sed Præpositus *dub 8 nu. 63. & 64.* nullam disparitatem agnoscit inter mandantem & consulentem: ideoque sufficere reuocare consilium, sicut & mandatum: nam si reuocato consilio adhuc homicidium sequitur, non amplius consulenti imputabitur. Et sic in iure immunis est ab irregularitate, qui homicidium mandans, aut consulens, antequam sequeretur, mandatum reuocauit, aut dissuadere conatus est. Ita ille, quam sententiam probabilem putat Lessius *lib.2. c.13. dub.3. nu.17. p.4. t.2. Resol 14.* dicens, non incidere in irregularitatem consilium dantes, ad homicidium parato, & propter hoc citius illud commisit. *p.9 t.7. ref.92.* † Et hanc sententiã amplexus fuerat Auctor in *p.3. t.5 ref 83* †. Vnde probabilius etiam videtur opinio Henriquez *lib 14. c.16. nu 5.* quod reuocans consilium abortus, excusetur ab irregularitate. *p 4. t.2. ref.15.* Quod benè etiam aduertit Sayrus *lib.7. c.3. n 6.* dicendum esse de retractante consilium homicidij, existimante bona fide, solam retractationem sufficere. Quod si mandatarius occidatur, mandans fit irregularis irregularitate homicidij casualis; quia dando operam rei illicitæ, cogitare debebat, tale quid contingere posse. Ita Cornejo *in 1 par. tract.5. disp.1. dub.2 quæst 2 num.4 p.4. t.1. resol.14.* †. Et hoc vltimum fusiùs *in Resol. 12.* † Verùm sententia contraria Vasquez *in 1.2. tom.1. disp.100. quæst 73. art.9 dub 3. nu 45.* & aliorum, est etiam probabilis. Et hæc omnia procedunt etiam in consulente. *Ref.12 cit p.2. t.15. ref.17.*

Et (secundùm aliquos) consilium.

Consulens parato ad homicidium nõ incurrit irregularitatem.

Præsertim si consulens putet solum reuocationem consilij sufficere.

Et si mandatarius aut qui consilium accepit occidentur, probabile est, mandantem & consulẽtem non fieri irregulares.

47 † Præbens arma occisori, vt aliquem occidat, secuto homicidio fit irregularis homicidij voluntarij †. Sicut etiam si det petenti, quem scit aut coniectat petere ad occidendum. quia sic est illi sufficienter voluntarium Secus si nesciat, nec suspiciter. Ita Bonacina *de cens. disp.7 quæst.4. punct 8 nu.35.* Sed Hurtado *de irregul disp 2 diff. 8. nu.32.* negat, coniectantem, vel etiam scientem, arma peti ad homicidium, fieri irregularem; quia arma, quæ dat, promiscuo sunt vsui, vnde non videtur homicidium adiuuare, sed ad summum dare scandalum. *p.4. t.2 resol 11.* Immò, licèt secundùm Suarez apud Turrianum *lib.9. disp 68. dub.1.* irregularis fit, qui militibus dat, vendit, aut mutuat arma determinatè ad occidendum in bello iusto: probabilis tamen est sententia negatiua Auilæ *p 7 disput. 5. sect.3. dub.2 concl.1.* nam, si non fit irregularis Princeps imperans bellum iustum, multo minus fieri debet vendens arma militibus. *p 4. t.2. Ref 28.* Et multò minus irregulares fiunt milites in bello iusto, propterea quòd eorum commilitones inimicos occidant. nam illos non adiuuant ad occidendum, sed solùm ad strenuè militandum, & sic per accidens & remotè ad homicidium concurrunt. Quòd enim satellites propter similem concursum in reicidio fiant irregulares, habemus decisionem in iure, quam non habemus in casu nostro. Sed quid in bello iniusto? Coninch *de sacr. disp.18. dub.10 nu.98.* docet, non omnes milites eiusdem exercitus fieri irregulares propterea, quòd vnus illorum occidat, sed ad summum quinquaginta, vel centum viciniores, qui occidentem videre & animare poterunt. Sed opinio contraria Hurtado *disp.2. diff.6. num 21.*

PRÆBENS arma occisori, vt occidat, fit irregularis.

Sicut si petenti arma ad occidendum ipse concedat, sciẽs vel coniectans homicidium

At vendentem arma militibus pro bello iusto probabile est, non fieri irregularem.

Sicut nec ipsos milites. ex homicidio commilitonum.

At in bello iniusto ex vnico vnius militis homicidio omnes, milites fiunt irregulares.

*num.*21.& communis magis placet: quia omnes milites animantur ab initi-
cem & concurrunt vt vna causa totalis. *P.*4 *T.*2.*Ref* 27. Quod verò attinet,
ad bellum iustum, etiam si quis in eo incitet militem ad aliquem determina-
re occidendum, existimo non fieri irregularem, si proprijs ipse manibus ad
mortem non concurrat. nam nullo iure talis irregularitas exprimitur, &
alioqui absq; irregularitatis metu suadere possumus milites ad strenuè pu-
gnandum in bello iusto, quamuis in hoc eos inanimemus ad cœdes inimi-
corum. Ita Mendoza *in* 2.2. *tom.*2. *disp.*169 *sect* 2 § 137 *P.* 5. *T.* 14 *Ref.*98.
Clericus (ex homicidio) de licentia Papæ pugnans in bello, non fit irregu-
laris. Molina *p* 9.*t.*9.*ref.*6. nec si hortatur in bello iusto ad occidendum ho-
stes. *ibid.ref.*7. ita etiam in casibus in quibus clericus iustè possit pugnari, ho-
stes occidendo non incurrit quamquam si non est necessaria pugna Cleri-
ci, & pugnat, est immunis irregularitatis Molina *ibid.ref.*8.

Iniusto autem, nec fit irregularis inuitans militem ad talem inimicum occidendum.

Clericus pugnans ex licentia Papæ nõ incurrit.

48 Circa non obstantem & non impedientem, dicendum est, non im-
pedientem homicidium, quod ex iustitia impedire tenetur, fieri irregula-
rem; quia influit moraliter in homicidium, priuans occidendum iure suo,
& re sibi necessaria ad sui defensionem. Ita Bonacina *de censur. disp.* 7. *q.*4.
punct. 8. *nu.* 37 Sed contraria sententia Vasquez *in manuscript de irregul.*
est etiam probabilis, imò Præposito videtur probabilior, quia non impe-
diens homicidium non influit positiuè in illud, quod requiritur ad irregula-
ritatem *P.*4 *T.*2 *Ref.*7 Ex quibus patet, qui dicendum sit de patre non im-
pediente abortum adulteræ. Nam Bariola, qui est in nostra sententia, *in*
aphor v.irregul.est Sacerd. tenet esse irregularem; quia putat patrem teneri
ex iustitia vitam filij custodire Lessius verò putat, patrem ad id teneri solùm
ex pietate; vnde etiam in nostra sententia probabile est, non incurrere. *P.*4.
*T.*2 *Ref.*8. & *p* 7. *t.* 5. *ref.* 28. Vnde à fortiori probabile est, non incurrere
quem irregularitatem ex eo, quòd videns amicos suam iniuriam vindicare,
occidendo suum inimicum, non impediat. vt ex Vasquez docuit Turrianus
de cens.lib 9. *disp* 63 *dub.*4. Et multò minus, si in rixa duorum vnus illorum
admoneat accurrentes, ne malum alteri inferant, vt ait Bonacina *disp* 7. *q* 4
*punct.*8 *nu.*34 contra Osascum *decis.*104. *P.*4. *T.*2. *Ref.*9. In quo vltimo ca-
su, si quis moritur ex vnico vulnere, ille solus fit irregularis, qui vulnus in-
flixit: cæteri verò minimè. Ita Sayrus *lib* 7. *cap.*4 *nu* 3. contra Auilam *p* 7.
*disp.*6 *sect* 3. *dub* 3. *P.*2 *T.*15. *Ref.*17 Et si vulnus non fuit lethale, sed mors
secuta fuit ex vulnerati, aut medici incuria, probabile est, nec vulnerantem
fieri irregularem; quia non vulnus est causa mortis; sed negligentia ipso-
rum, qui sibi imputent, quod diligentes non fuerint cap. *significasti* 2 *de ho-*
mic Et ita tenet Sotus *lib.* 5. *q.*1. *art.*9. Quamuis Villalobos *to* 1 *tr.*21. *diff* 23.
*num.*9 contrarium etiam probabiliter doceat, ex cap. *ad audientiam*, ibi, *in*
dorso aliquantulum vulnerauit *P.*4. *T.*2 *Ref.*10.

OBLIGATVM ex iustitia impedire homicidium.

Et non impedientẽ probabile est non fieri irregularem. Talis est pater non impediens abortũ vxoris.

Et à fortiori is, qui non impedit vindicãtes suã iniuriam.

Aut in subita rixa admonet accurrentes ne inimicum lædant. In quo casu moriente læso ex vnico vulnere, solus vulnerans fit irregularis.

Si vulnus fuit lethale, & mors secuta non fuit ex medici aut patientis incuria.

49 Atque hæc esset irregularitas ex homicidio casuali, quod non est so-
lùm illud, quod indirectè committitur modo, quo explicat Præpos in 3. *p.*
*q.*5 *dub.*10. *num.*74. sed etiam commissum directè, excedendo moderamen
inculpatæ tutelæ, & commissum ex subita ira, quamuis directè, & cum ple-
na deliberatione, dummodò non fiat ex proposito & per insidias. Ita Hur-
tado *disp.*2. *diff* 20. *nu* 66. *p.*4. *t.*2. *Ref* 72. † & probabile putauit etiam *in p.*2.
*t.*15. *ref.*19. †

HOMICIDIVM casuale dicitur etiã illud, quod cõmittitur ex excessu moderaminis.

Etiam plenè deliberatum.

50 Vt autem per homicidium casuale inducatur irregularitas, requiri-
tur negligentia mortalis: nam propter negligentiam est imposita, & Eccle-
sia non videtur velle, tam grauem pœnam infligere ob solum veniale Et sic
Clerici in cap. *quæsitum*, *de pœnit.* declarantur irregulares ex oppressione
filiorum, si illam procurant, aut studiosam negligentiam adhibent. Ita Syl-
uius *in* 2.2. *q.*64 *art.*8. *concl.*3. & alij communiter contra Megalam *in* 3. *p.*
lib. 7.

Et si non interuenit negligẽtia mortalis, irregularitas non incurritur.

lib.7.cap 5.quæst.5.nu 100.*p.2.t.16.resol* 18.*& p.4.t.2.res.*21. Quotiescumque ergo datur opera rei, siue licitæ, siue illicitæ, adhibetur tamen prudens diligentia & cautela nè homicidium sequatur, irregularitas non incurritur. (Nec ergo vertens diligenter infirmum in eodem lecto, vel de lecto ad lectum transferens, vel cibum porrigens,&c. fit irregularis, si infirmus moritur, vt benè docuit Reginaldus *tom.1.lib.*30.*tract.*2 *cap.*9 *num.*102.*p.*3.*t.*5.*resol.*79.§.*Non grauabor, & p.*5.*t.*3.*resol.*117. Nec amicus secundum Auilam bono animo amicum associans ne periclitetur in rixa, si postea amicus inimicum occidat, nisi (ait Præpositus *dub.*8.*nu.*63.) videatur amicum animare ad occidendum. Quod à fortiori procedit de patre, fratre, filio, &c. *p.*4.*t.*2.*res.*17. Nec adulter prudenter se gereret arbitrio prudentis, si adultera à viro interficiatur, vt probabiliter docet Filliucius *tom.*1.*tract.*20.*cap.*3.*nu.*8.*p.*4.*t.*2.*res.*1. Et ratio horum est; quia cum adhibetur prudens cautela, homicidium non est plenè voluntarium. Nec vllum ius talibus actibus prudenter gestis expressè irregularitatem imponit. Ita Coninch *disp.*18.*dub* 9.*nu.*80.*p.*4.*t.*2.*res* 20.

Sine detur opera rei licitæ, siue illicitæ.

Vnde excusatur etiam adulter cautus, si adultera à viro occiditur.

51 Est verò expressa iuris decisio in c.*tuanos*, *de homic.* quod Clericus in Sacris chirurgiam exercens, fiat irregularis, quotiescumque ex eius incisione, vel adustione sequitur mors: quæ proinde irregularitas incurritur, etiam si quæcumque adhibeatur cautela. (vbi nomine incisionis non comprehenditur incisio venæ; nam hoc non pertinet ad chirurgum vnde si infirmus moritur, Clerico incidente venam, hic non euadit irregularis, vt probabiliter docuit Molina *tom.*4. *disp* 75.*num.*4. contra Auilam *p.*2. *dist* 6. *sect.*4.*dub.*10 *p.*4.*tr.*2.*resol.*24.) Nec verò in cit.cap.prohibetur Clericis chirurgia in extrema necessitate, vt ex Vasquez docuit Turrianus *lib.*5 *disp* 64. *dub* 2 Nec apertio apostematis per emplaustrum; nec iussio adustionis, vel incisionis. Vnde, si in his casibus sequatur mors, Clericus non fit irregularis. Ita Molina *loc.cit.* Sicut etiam si ipse abscidit, vel cremauit; mors tamen sequitur ob morbi grauitatem, &c Ita Auila *dub.* 10. Quamuis contra sentiat Suarez *disp.*47. *sect.*7.*nu.*4. Adde quod cit. cap. *tuas nos*, potest probabiliter interpretari de homicidio secuto propter adustionem, vel incisionem Clerici imperiti temere se immiscentis. Nam in eo ait Pontifex, talem posse celebrare, si peritus omnem diligentiam adhibuit, & mors culpa mulieris acciderit. Et reuera, si hæc irregularitas imposita est propter homicidium, non magis dicendus est irregularis Clericus diligens & peritus in hoc casu, quam diceretur medicus laicus, si ad idem concurreret; nam prohibitio non potest facere de non homicida homicidam. Et ita tenet Coninch *disp* 18.*dub.*9 *nu.*87. *p.*4.*t* 2.*res* 23.

At verò Clericus in Sacris adurens vel incidens, tamquam chirurgus, etiam diligenter & peritè, secuta morte fit irregularis quia sic est decisum in iure. Quod non loquitur in extrema necessitate, & de alijs casibus.

Et probabiliter etiā exponi potest de imperito & incauto.

52 † Irregularitatem homicidij publici incurrunt personę publicæ, quoquo pacto concurrentes ad sententiam, vel executionem mortis tanquam ministri iustitiæ. Tales sunt in primis iudex, fiscalis, accusator, testes, aduocatus, carnifex, &cet †. Accusator verò non incurrit irregularitatem, si (ante sententiam, saltem in ipsa accusatione. *p.*4.*t.*2.*resol.*75.) protestatur, se non intendere mortem accusati. *cap. Prælatus de homic. in* 6. dummodo accuset damni illati sibi, suo patri, fratri, filio, vel consanguineo sic strictò, vt damnum & iniuria illius habeatur vt propria: item Ecclesiæ & Ecclesiasticis, vel ad vitandum graue damnum Reipublicæ, vel personæ innocentis, alias ineuitabilis. Ita Præpositus *dub.*13. *num.*101. qui in hoc vltimo casu putat, non requiri protestationem. At illud de consanguineis negat Cornejo *disp.*11 *dub* 1. *q.*6.*nu* 4 *P.*4.*T.*2.*Res.*33. Et si protestatio ficto animo fiat, secundùm Bizoxerum *de cens. c* 5.*nu.*5. non excusat, secundùm Henriquez *lib.*14.*c.*11.excusat, quia c. *Prælatis*, requirit solùm protestationē externā, quę si sit ficta, apud iudices perinde valet, ac si esset vera. Et Ecclesia non

Ex homicidio publico fiunt irregulares accusator. Testis. Aduocatus. Fiscalis. Iudex. Carnifex, &c.

Accusator verò excusatur, si protestationem adhibeat. In casu, quo iniuria sibi illata sit vel ei, qui censeri potest alter ipse, Ecclesiæ & eius subditis. Reipublicæ. Vel innocenti. Et secundū aliquos sufficit protestatio ficta.

non respicit actus internos. Vnde à fortiori non fit irregularis, consulens accusationem cum debita protestatione faciendam. *P.4. T. 2. Ref.75.*

Sed an protestatio excusat etiam aduocatum & testes?

53 Verùm protestatio non excusat ab irregularitate aduocatum & testem in causa sanguinis, quia textus loquitur solùm de accusatore. Ita Villalobos, *to. 1. tr. 21. diff 27. nu. 1.* Sed Præpositus *dub. 13. nu. 104. & 105* putat, quòd, quoties protestatio iuuat accusatorem, iuuat etiam aduocatum & testes, nè facultas accusatoris frustretur, qui sine aduocato & testibus nihil potest. Quam opinionem probabilem vocat Cruz *p. 2. dub. 6. concl. 5. P.4. T. 2. Ref. 32.* eamque quoad testes satis probabiliter docet Mercerus *in 3. p. q. 2. dub. 8 resp. 3.* quoties præcepto iudicis obligati; graui metu, vel iure naturæ coacti, testimonium proferunt in casu sanguinis protestatione præmissa, quamuis Hurtado *de irreg. disp. 2. diff. 11. n. 40* falsam appellet. *P.4. T. 2. R. 31.*

Qui si sint in fauorem rei, & accusator ad mortem damnetur, non fiunt irregulares.

54 Et verò aduocatus rei non fit irregularis, secuta morte accusatoris (sicut neque testis in fauorem rei, cum eius testimonium non sit directa causa mortis accusatoris. Suarez *disp. 47. sect. 4. n. 9. P.4. T. 2. Ref. 96.*) nisi ipse postulasset pœnam talionis. Imò secundùm Præpositum *vbi sup.* verisimile est non incurrere; etiam si accusator suspendatur, objiciente ipso in progressu causæ delicta grauia cum debita protestatione, si id necessarium sit ad defensionem rei, grauiter alioquin periclitantis. *P.4. T. 2. Ref. 34.*

Qui autẽ non concurrit ad homicidiũ publicũ vt persona publica, aut cum mortali, non fit irregularis.
Ex quo multos casus ipse decidet.
Circa Sacerdotes ducentes reum ad furcam.
Obligantes reum ad confitendum delictum capitale.
Vel Iudici interrogãti an reus mereatur mortem respõdentes teneri.

55 Hanc verò irregularitatem homicidij publici non incurrunt personæ priuatæ; quia imposita est tantùm concurrentibus ad illud tamquam ministris iustitiæ. Ita Vasquez, & ex eo Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 66. dub. 3.* Quo principio posito, eximuntur à metu irregularitatis multæ personæ. Et in primis Sacerdotes ducentes reum ad furcam, si illum hortentur vt scalam ascendat, vel aliquo modo cooperentur ad accelerandam ipsius mortem, etiam deliberatè. Item vendentes vel accomodantes scalam, funes, ligna, &c. pro occidendo reo. *P.3. T. 5. Ref. 79. & in add secund. Ref. 15.* & absolutius. *P.5. in add ad Ref. 46. T. 5.* Item Confessarius obligans pœnitentem ad confitendum delictum capitale, si legitimè interrogetur, vel consulat acquiescere sententiæ mortis, quam non potest differre, nisi per appellationem iniustam. Ita Cornejo *disp 11. dub. 1. q. 4. P.4. T. 2. Ref 99.* Vel si interrogatus à iudice, an sit obligatus ad occidendum, respondeat, teneri. Ita Vasquez apud Turrianum *vbi sup dub. 4* Nam quod docet Auila *sect. 2. dub. 6. concl. 2.* debere respondere, quod consulat Iurisconsultos, & Molina *to 4. tr. 3. disp. 74. nu. 4.* debere ei explicare leges in communi, nihil descendendo ad particulare, implicitè est respondere affirmatiuè. nec est aliquod ius distinguens in hoc casu affirmationem explicitam ab implicita. *P.3. T. 5. Ref. 80.* Excusantur item clerici assistentes, quando reus suspenditur, si nullum carnifici auxilium præstant: Sed secundùm Sayrum *lib. 6. c. 18. nu. 20.* peccant mortaliter, propter prohibitionem cap. *sententiam sanguinis, ne Clerici, vel Monachi*, secundum Suarez *disp 47. sect 4 num 10.* venialiter tantùm, ex leuitate materiæ. Et ego puto, nullo modo peccare, & canonem prædictum abrogatum iam esse contraria consuetudine. *P.4. t. 2 ref. 35.* Item detegens malefactorem, vel clamans adesse latronem, vt comprehendatur si non id facit vt testis, vel accusator, non incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis. Ita Turrianus *vbi supra* contra Bonacinam *disp. 7. q. 4. punct. 1. num. 18. P.3. T. 5. Ref. 80.*

Et similia.

Clericus præcipiẽs iudici, vt exequatur sententiã mortis à se latam, fit irregularis.
Causam tamen rei sibi in temporalib. subditi capitalem potest iudici laico committere.

56 Ecclesiasticus præcipiens iudici, vt manè exequatur sententiam mortis, quam iudex ipse tulerat, aut vt hunc furem, vel homicidam suspendat, fit irregularis. cap. *his à quibus 23. q. 8. ibi, aut inferendas præcipiunt.* & Nauarrus *lib. 5. cons. de homicid.* Si verò habentes iurisdictionem temporalem, committant iudici laico casum alicuius capitalem, non fiunt irregulares. Ita ex cap. *vltim. ne Clerici, &c.* Cornejo *disp. 11. dub. 1. q. 1.* contra Henriquez

lib. 4

lib.4 cap.3. nu.6. Circa Inquisitores tradentes reum hæreticum brachio sæculari, vide V. *Inquisitorum, nu.252. P.4.T.2.Ref.78.*

57 Episcopus permittens iudici laico exhumationem corporis occisi ab Ecclesia, ad capiendas informationes de delicto in genere, secundùm Lanuorium *tit.2.cap.7. num.12.* non fit irregularis, quia hic actus est valdè remotus à morte occisoris. neque hic habetur positiuus concursus, sed mera permissio. Et sic practicatum esse in curia Archiep. Neapol. testatur Genuensis *c.42 nu.*10 & si iudex absque licentia Episcopi hoc faciat potest excommunicari. Possevin. *p.9.tr.7.ref.64* Vbi addit, in eadem curia decisum esse, quòd possit Curiæ sæculari concedi copia sententiæ depositionis, seu degradationis verbalis alicuius Clerici, qui inquisitus de homicidio, allegat se esse Clericum, Curia sæculari negante. De quo tamen tu iudica. *P.4 T.2. Ref.95.*

Quid de Episcopo permittente exhumari cadauer occisi, vt iudex laicus inquirat de homicidio.

Vel tradente copiã degradationis Clerici inquisiti de delicto capitali, & se esse Clericum allegantis?

58 Qui plura homicidia cõmittit, non videtur plures irregularitates incurrere, in dispensatione necessario manifestandas: nam, vbi ad aliquem effectum concurrit vna causa totalis, non potest simul concurrere aliam item totalis in eodem genere. Et sic copula inter affines sæpius repetita non multiplicat impedimenta, neque omnes copulæ sunt in dispensatione manifestandæ, vt tenet Sanchez *lib.8.disp.24 nu.7.* Et qui tres, aut quatuor duxit vxores, non tenetur omnes manifestare, cùm petit dispensationem bigamiæ, & vt tenet Vgolinus *de irreg.cap.56.§.7.nu.3.* Sed multi asserunt, hanc opinionem non esse tenendam; quia stylus Curiæ sequitur contrariam Coninch *disp.11 dub.14 nu.112. P 4.T.2. Ref.86.*

An plura committens homicidia plures irregularitates incurrat?

59 Consulens alteri in bello fugam, cui est annexa pœna mortis, quamuis sciret fugientem exponere se periculo capturæ, immò quamuis ipse postea caperetur, & suspenderetur, non incurreret consulens irregularitatem. Ita Caspensis *in cursu Theol tom.2. tract.25. disp.5. sect.8. nu.38.* Idem dic de consulente alteri, vt fugiat à carcere, à quo sub pœna mortis effugere non potest, vel vt effringat carcerem, cui effractioni imposita esset pœna mortis. *P.7.T.10. Ref.30.*

Consulens fugam ei, qui id facere nõ potest sine capitis periculo, non incurrit irregularitatem, licet sequatur mors fugitiui.

60 Non incurrit irregularitatem dicens, cum Carnifex credit in patibulo, reum esse mortuum, *viuit, viuit*, & per hæc verba iterum illum pedibus calcat, in modum, quod moritur; tamen si iste talis opinioni contrariæ adhærere velit, potest per Episcopum absolui. *Barbosa p.8 tr.7.ref.61.*

Qui dicit viuit viuit pendens in patibulo, & ex hoc carnifices iterum calcat, non incurrit irregularitatem.

61 In dubio facti, si agatur de homicidio non est censendus irregularis ex communi sententia, & ex stylo Curiæ, Datariæ, & Pœnitentiariæ obseruato infallibiliter. Franc. de Lugo *p.8. tr.7.ref.6.*

In dubio facti non incurritur irregularitas.

62 Incurrit irregularitatem occidens hominem, nesciens homicidio esse annexam excommunicationem irregulariter communis DD. *p.9. tr.7. ref.19.* non excusatur à petitione debiti, ignorans, se esse coniunctum cum consanguinea vxoris suæ, sed contrarium esse probabile ait Dian. *ibid. §. Sed ex his.*

Ignorans excommunicationem iunctam homicidio, non incurrit irregularitatem.

IRREGVLARITAS
Ex mutilatione.

63 IRregularitas ex mutilatione contrahitur, cùm abscinditur aliquod membrum, id est aliqua pars corporis, quæ proprium habet officium distinctum ab alijs, vt sunt oculus, manus, pes, auris, membrum virile, &c. non autem dentes, testes, labia, barba, capilli, &c. Ita Villalobos *to.1 tract. 2. diffic 19 num.4* Abscindens alteri digitum, etiam pollicem, non fit irregularis; quia non est propriè membrum, sed membri pars. Ita Bonacina *de*

Ex mutilatione contrahit irregularitatem, qui abscindit membrum. Vt oculum. Manum. Pedem. Autem.

cens.

Membrũ virile &c. Non autem dentes. Testes, Lib a. Barbam. Digitũ, etiam pollicem. Cartilaginem auris, &c. Probabile etiã, non fieri irregularẽ abscindentem mammillam. Excęcantẽ oculum. Et membrum debilitantem.

cens. disp 7. quæst. 4. punct. 8. nu. 3. contra Sotum *de iust. lib. 5. q. 2. art. 1. p. 2. t. 15 res. 20. & p. 4. t. 2. res. 16.* Abscindens alteri auriculam, hoc est cartilaginem, non fit irregularis; nam ipsa non est membrum; sed solùm inseruit ad auris ornatum, & tutelam. Ita Auila *de cens. p. 7. disp. 5. sect. 1. dub. 1.* contra Nauarrum *penes ipsum ibidem.* Abscindens fœminæ mammillam, fit irregularis Ita Molina *tom 4. tract. 3. disp. 69. nu. 6.* Sed negatiua sententia Villalobos *vbi sup.* est etiam probabilis. *p. 4 cit. §. Ex his.* Excœcans hominem, si visum solùm detrahat, & oculum non eripiat, non fit irregularis: quia non mutilat propriè. Ita Megala in *3. p. lib. 7. c. 1. nu. 21.* Item debilitans aliquod membrum, illudque reddens inutile, non fit irregularis; quia non abscindit. Ita item Megala *ibid nu. 30. p. 4. tr. 2 res. 26. & res. 71.* propè finem.

Consulens mutilationem an fiat irregularis?

64 Consulens mutilationem ex communi opinione DD. contrahit irregularitatem, sicut consulens homicidium. A qua sententia non esse recedendum, ait Molina *tom. 4. tr. 3. disp. 75 nu. 3.* At, quia non inuenitur aliquod ius expressum, & in pœnalibus non valet argumentum à pari, Cornejo *in 3 p. disp 2 dub. vn. q. 5 nu. 3.* in contrariam partem inclinare videtur.

Et quid si consulat ad vitandum homicidium?

Stando autem in prima sententia, qui consulit mutilationem, vt dissuadeat homicidium, aliàs irreuocabile, non fit irregularis. Ita Cornejo *ibid. p. 4. tr. 2. res. 18.*

Quid de mutilante seipsum?

65 Mutilans seipsum sponte, fit irregularis, etiam si digitum, vel digiti partem ex indignatione, & impatientia sibi eripiat, vel aliud, ex quo nec ad celebrationem impedimentum, nec deformitas notabilis oriatur. cap. *qui partem in 6. dist. 55.* In quo casu probabilius est, non requiri notorietatem facti, vt docet Fernandez *p 2 cap* 10. § 7. *nu.* 1. Quamuis probabile sit, requiri, vt docet Tannerus in *3. p. disp. 6. q. 10. dub. 10. num.* 188. *p. 4. tr. 2 res. 60. §. Notandum.*

Et de mutilato ab alijs culpa sua?

66 Ab alio mutilatus culpa sua, quia dedit operam rei illicitæ, vt si fuit causa rixæ, in qua mutilatus est, aut si adulterando abscissum est ei membrum virile, aut testiculi, incurrit irregularitatem, etiam si membrum sit occultum, & non impedit vsum Ordinis. Ita Molina *de iust. tom. 4. tr. 3. disput. 70. nu. 18.* & DD. communiter. Sed contraria sententia Præpositi in *3. p. q. 5. dub. 114. nu. 117.* est probabilis, quia iura diligenter inspecta loquuntur tantùm de mutilante seipsum, vt colligitur ex cap. *si quis* 1. 2. *&* 3. & alijs, vbi habetur *affectauerint, &c.* & irregularitas non incurritur, nisi in iure exprimatur. *Res. cit. & p. 9. tr. 7. res. 21.*

Et de mutilante mortuum.

67 Mutilans membrum inimici iam mortui non incurrit irregularitatem, cum membrum mortui, non dicatur, nec sit simpliciter membrum, vtpotè carens anima, & vita, sicut homo mortuus non dicitur simpliciter homo. Ita Toletus *lib. 1. cap. 71 nu. 11 p. 7. t. 2. res. 28. V. Nota hic.*

IRREGVLARITATIS *Effectus.*

Irregularis non potest assumere Ordines. Nec Tonsurã.

1 † PRimus irregularitatis effectus est, reddere hominem inhabilem ad suscipiendos Ordines †. Imò etiam ad primam tonsuram vt dictum est V. *Irregularitas num.* 1.

Itèm non exequi Ordines iam susceptos.

2 Secundus effectus est, impedire exercitium Ordinum, quos quis acceperat. Quod in hæretico verum est, etiam post pœnitentiam & abiurationem. Ita Pegna *p. 3 comm.* 175. contra Hurtadum *disp. 2. de irreg. diff. 3. n. 10.* Addens, Pium V *ann.* 1567. prohibuisse Inquisitori Generali Hispaniarum, dispensare cum Sacerdotibus hæreticis pœnitentibus ad celebrandum Suarez *de cens. disp 43 sect. 1. nu. 6* ait, cum prædictis posse Episcopos dispensare

quoad

quoad exercitium aliorum Ordinum non autem Sacerdotij. *p.4.t.2.r.48.*

3 Irregularis secundum Hurtadum *de irreg. disp.1. diff.11. nu.19.* inualidè absolueret: quia irregularitas impedit exercitium Ordinum, quantum Ecclesia potest impedire, potest autem Ecclesia ità impedire, vt omnino irritet actum Ordinis, & in hoc casu absolutionem, tollens ab irregulari subditos, sine quibus iurisdictionem absoluendi exercere non potest, cum absolutio in non subditum sit nulla. Sed placet contraria sententia Villalobos *to.1 tr 21. diff.2 nu.8.* quia, sicut irregularis validè consecrat, ita etiam validè absoluet. Aduerte autem, quòd talis absolutio esse posset inualida ex defectu pœnitentis, si peteret sciēnter absolutionem ab eo, qui non licitè absolueret, nisi excusaretur bona fide. *p.4.t.2 ref.68.* At si absolueret, absolutio esset valida.

4 Tertius effectus irregularitatis est, reddere hominem inhabilem etiam ad obtinenda beneficia. Et DD communiter apud Saynum *lib.6.cap.2 nu.21.* tenet, collationem beneficij factam irregulari esse ipso facto nullam, ac si facta esse sæculari, quia beneficium datur propter exercitium Ordinum, quod irregularitas impedit. Sed contraria opinio Syluestri *v. excommunicatio nu.4.* est probabilis; quia sicut irregularis validè retinet beneficia, ita etiam validè potest noua recipere, cum in vtroque casu requiratur exercitium Ordinum. Ad argumentum supra factum negari potest consequentia. *p.4 t.2.ref.79. & p.7 t.12. ref.7.* Item non potest recipere beneficia. At si ei conferātur collationem probabile est fore validā

IRREGVLARITATIS
Dispensatio, & absolutio.

5 POsita probabili sententia, quod irregularitas proueniens ex delicto, & quæ est pura pœna peccati, veniat nomine censuræ; & posita item probabili sententia Trullench *ex p. Bulla. lib.1.§.7.c.2. dub.18.nu.12.* quòd censuræ absolui possunt extrà Sacramentum Confessionis, prædicta irregularitas absolui potest extra Confessionem, & sic à Confessario absente habente scilicet facultatem ex Bulla, priuilegio &c. *P.4.T.2.Ref.103.* IRREGVLARITAS ex delicto tolli potest per Bull. Iubilæum &c. extra confessionem.

6 Quas irregularitates absoluere possit Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ, inquire V. *Bulla Cruciata quoad censuras.* Quas absoluere potest Confessarius per Bullam?

7 Quæ irregularitates sint dispensabiles per Episcopum, & Prælatum Regularem, require V. *Episcopi iurisdictio in irregularitates*, & V. *Prælati Regularis iurisdictio in dispensando*, sed confessarius Regularis potest absoluere, & dispensare virtute Cruciatæ, Iubilæi, & suorum priuilegiorum super irregularitate, excommunicationis, vel suspensionis ordinum susceptione, cum suspensione, quæ absolutio potest dari extra Sacramentum Confessionis. Fragosus *p 9.tr.8. ref 50.* Quas Episcopus? Prælat? Regularis? Regularis potest dispensare in irregularitate virtute Bulla Cruciatæ, Iubilæi, & suorum priuilegiorum.

8 Quæ irregularitates sint dispensabiles à Commissario Cruciatæ, inquire supra V. *Commissarius Cruciatæ.* Cõmissarius Cruciatæ?

9 Quæ verò tollantur per Baptismum, & quæ per professionem Regularem, dictum est supra V. *Irregularitas nu.7.* Quæ tolluntur per Baptismum. &c.

IVBILÆVM
Quoad requisita.

1 † IVbilæum est indultum Pontificis ad excitandam fidelium deuotionem in publicis necessitatibus emanare solitum. Indulgentiam plenariam instar anni sancti, & pleraq; priuilegia certa opera in Breui præscripta præstantibus concedens. Quæ quidem opera vt plurimùm sunt Iubilæum est Bulla concedens Indulgentiam & alia priuilegia præstantibus certa opera.

ieiunia, visitatio Ecclesiarum, confessio, communio, eleemosyna; de quibus primo loco agendum, prius quidem de omnibus in communi, deinde de singulis in particulari †.

Quæ præstari possint diuisim, & infra duas hebdomadas.
Dummodo ieiunia in vna hebdomada compleantur.

2 Igitur hæc opera præstari possunt intrà duas hebdomadas; nimirum ieiunando in prima, confitendo & communicando in secunda. Ità contra Leonem *de Iubil p.2 nu.18 & 169.* Naldus *v.Indulgen.n.14.* affirmans, ità declarasse Sacram Pœnitentiariam Romanam. Sed aduertit Præpositus *in 3 p.q 14.dub.10.nu.87.* ieiunia omnia complenda esse infra vnam hebdomadam, quia Pontificis scopus est, vt caro ieiunijs maceretur, ad quem magis faciunt ieiunia magis vnita. *P.3.T.4.Ref.153. & P.5.T.12.Ref.24.*

Et præstari possunt in duobus locis.

3 Possunt item impleri in duobus locis vnde quis potest hic Panormi visitare Ecclesias, & deinde in alio loco, si discedat, confiteri, communicare &c. quia fauor Iubilæi est personalis, non localis. Ita Layman *lib.5.tr 7. c.8.nu.11.P.5.T.12.Ref.53.* An verò si quis neglexisset lucrari Iubilæum in patria lucrari posset in alio loco, vide infrà *nu.48.* †.

Itē per opera aliàs præcepta.

4 Opera in Iubilæo præscripta compleri possunt per opera aliàs præcepta: quia non repugnat, vnico actu pluribus obligationibus satisfieri, dummodo natura talium obligationum id patiatur Et in praxi Pontifices solent publicare Iubilæum in Quadragesima. Itaque sufficit, fundere orationes aliàs debitas ex voto, vel pœnitentia, & dare eleemosynas extremè indigenti, cui debentur ex obligatione naturali. Ita Polacchus *de Iubil p 1.nu 152. & p.2.nu.147. P.5.T.12.Ref.31.§.Et tandem Ref.33.* in medio, & *R.54.*

Et si indeterminatè præscribantur, sufficit præstare semel, & infra terminum quandocumque.

5 Si indeterminatè præscribatur Ecclesiarum visitatio, oratio, & eleemosyna, sufficit semel visitare, orare, & eleemosynam facere. Idque quandocumque etiam die Dominico, ante, vel post communionem. Ità Bossius *de Iubil. sect.4.cas.8.nu.9. P.5.T.12.Ref.22.§.Notandum & Ref.31.§.Dico igitur, & Dico quartò.*

Qui præstare non potest, petat sibi commutari.
Nam Confessarius commutare potest, etiam, quæ omissa sunt ex malitia.

6 Qui verò non potest opera præscripta præstare, petat sibi à Confessario commutari in alia pia opera. Imò Confessarius non solum commutare potest opera omissa ex legitima causa, ægritudinis, impotentiæ, &c. sed etiam omissa ex malitia. Et sic tradit Filliucius *to.1.tr.8.c.10.nu.268.* quod si quis in die Dominico secundæ hebdomadæ inspiratus, dolens quod præscripta opera non compleuerit, petat sibi alia iniungi, vel tempus prorogari, potest Confessarius id præstare; quia hic & nunc verè est impotens, & facultas Confessarij nondum expirauit. Idem dic, si quis alia opera præstitisset, & die Dominico communicaturus inaduertenter bibisset; huic enim Communio commutari potest in aliud opus pium. Ita Henriquez *lib.7.c. 10.nu.8. P.3.T.4.Ref.152. & P.5.T.12.Ref.25. & 26.*

Opera non debent necessariò præstari in gratia, sed sufficit esse in gratia in instanti consecutionis.
Imò si ponatur obex, probabile est acquiri, recedente fictione.

7 Non oportet, quòd omnia opera Iubilæi fiant in gratia, sed satis est, quod pœnitens sit in gratia in vltimo instanti, in quo Indulgentia applicatur. Imò si quis Indulgentiam propter obicem non lucraretur, probabile est lucraturum postea, recedente fictione. Vide *V.Indulg.à nu.15.* vbi plura de requisitis inuenies. In particulari verò

An satis sit eleemosynæ curam committere, si is, cui committitur, non largiatur?
Aut non tempore præscripto?

8 Circa eleemosynam aduerte, quod si quis daret nummos famulo pro eleemosyna facienda, non lucraretur Iubilæum, ait Leo *de Iubil. p.2 q 14. sect.6.num.175.* si famulus eleemosynam non præberet. Et alij idem asserunt, si famulus illam præberet post tempus præscriptum. Quia scilicet is non præstaret opus præscriptum ad consequendum Iubilæum. At Sà *v. Indulgentia num 4.* etiam post correctionem Romanam, contrarium docet. *P.5.T.22.Ref.31.* Si verò eleemosynam certo die præscriptam quis per ignorantiam, obliuionem, aut inaduertentiam inculpabilem vsque ad Sabbatum differret, & tunc multò maiorem efficeret, probabile esse, ait Bossius *de Iubil. sect.4.cas.8.nu.9.* lucrari Indulgentiam & Iubilæum, ex quadam

æqui-

æquitate & tacita intentione Pontificis. Ità etiam, si præscriptam fieri in tribus diebus ieiuniorum quis anticiparet, & totam simul præberet Feria IV. *P.5. T.12. Ref.22.*

9 Quod ad visitationem Ecclesiarum, ait sufficere Filliuc. *to.1.tr.8.c.10. nu.274.* quod duæ Ecclesiæ visitentur. Sed in hoc obseruanda sunt verba Breuis. Aduerte autem ex Bossio *de Iubil. sect.4.cas.16 nu.6* quod si Episcopus deputaret plures Ecclesias in Ciuitate, quàm Papa deputauit in Vrbe, tunc sufficeret visitare quot deputauit Papa; quia si Episcopus non potest onerare priuilegium Papæ. Si verò Episcopus deputaret pauciores, aut vnam tantùm, illa sufficeret. Aduerte etiam, sufficere, quod Ecclesia visitetur deforis, si præ multitudine non detur ingressus. Et, nomine Ecclesiæ venire etiam cœmeterium adiunctum, quia verba in fauorabilibus latè interpretari debent. Ita Layman *lib.5.tr.7.c.3.nu.9.* Qualiter autem orandum sit, vide *V. Indul. nu.21.p.1.t.11.ref.103. & p.5.t.12.ref.19. & 55.*

Ecclesiæ visitari debent iuxtà tenorē Breuis.
Non plures, quàm pro Vrbe designatæ sunt.
Sed si Episcopus designat pauciores, sufficiunt.
Quomodo Ecclesia visitanda?
Quid nomine Ecclesiæ?
Et qualiter in ea orandum?

10 Quoad confessionem, quando in Breue dicitur: *omnibus verè pœnitentibus, & confessis, vel, omnibus contritis & confessis, qui visitauerint &c. concedimus Indulgentiam,* tunc confessio non exigitur vt opus iniunctum, sed vt dispositio; vnde si quis aliàs esset in gratia per contritionem cum voto, seu proposito confitendi tempore debito secundùm præceptum Ecclesiæ, lucraretur Iubilæum. Ita Coninch *de Sacr. disp.12 dub.7. nu.38. p.5. t.12. ref.30. §. Nota etiam.* Imo nec si confessio sequatur vt opus iniunctum, emitti necessario debet, si adsint tantum venialia, vt ex Coninch diximus V. *Bulla Cruciatæ. nu.15. p.3.t.4. ref.126. & p.5.t.12. ref.30.*

Confessio quando exigitur vt dispositio, non est necessaria in eo, qui est in gratia, per contritionem.

11 Quando autem est necessaria; satis est confiteri intra tempus Iubilæi. Et quamuis Breue dicat, vt infrà hebdomadam confiteamur, & in Dominica communicemus, confiteri possumus in Dominica: quia dies Dominicus habetur pro complemento hebdomadæ transactæ, in qua ieiunandum est. Ita declarauit Gregorius XIII. PP. Societatis apud Acosta *in Bull. Cruc. q.14. dub.3.* qui nostram sententiam tenet contra Filliucium *to.1. tr.8. c.10. nu.272. p.2.t.15. ref.28. & p.5.t.12 ref.30. § Et tandem.*

Differri potest vsque ad diem Dominicā inclusiuè.

12 Quod si quis die Veneris v.g. confiteretur, & in Sabbato, antequam Indulgentiam consequatur, peccaret mortaliter, secundum Suarez *in 3. p. to.4. disp.12. sect.3 nu.7.* deberet iterum confiteri. Sed negat Granado *in 3. p. contr.12. tr.5. disp.4. nu.8.* quia Iubilæum vnam tantùm exigit confessionem, quæ cum fieri possit aliquot diebus, priusquam Indulgentiam consequamur, & aliunde is per contritionem redire possit in statum gratiæ, non est, cur onus confessionis multiplicemus. Ita etiam docet Præpositus *in 3. p. q.14. dub.10. nu.84.* Et vterque hanc doctrinam extendit ad casum, quo quis in confessione oblitus esset aliquod peccatum mortale. Cui sententiæ libenter adhæreo. *p.5.t.12. ref.1.*

Nec tenetur quis bis confiteri, si post confessionem nouū peccatum commisit, vel aliquod peccatum oblitus est.

13 Quoad Communionem. Si requiritur in Dominica, videtur non lucrari Iubilæum, qui communicaret infrà hebdomadam, quia constat de mente Pontificis. Sed Bossius *de Iubil. sect.4. cas.10. n.17.* ait, id Pontificem non præcipere, sed consulere velut congruentius. Id quod deducit ex Bullis Iubilæorum post Sixtum V. qui ad tollendam hanc dubitationem, post illa verba *communicent in die Dominico*, addiderunt, *aut alio die hebdomadarum. p.5.t.12. ref.17.*

COMMVNIO si fieri præcipitur in Dominica, videtur anticipari nō posse.
Sed Bossius ait posse.

14 Debet autem; qui in peccato est, antequam communicet, confiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit; quia ita exigit hoc Sacramentum. Vnde, si habens physicam, aut moralem impotentiam confitendi, post alia opera communicaret cum sola contritione, non lucraretur Iubilæum; quia hic non est casus, in quo quis possit communicare cum peccato mortali sine prævia confessione. Ita Suarez *to 4 disp.52. sect.3 nu.6.* contra

Non autē communicare potest in peccato cum sola contritione, tenetur confiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit.

Vegam *p.cap.7.caſ.3 1.p.5.t.12.reſ.19.* †. & ſe citat in *p.3. t.4. reſ.150.* vbi in §. *Itaque* oppoſitum refert notare Leonem †.

Probabile tamen eſt, Communionē factam in peccato ſufficere, ſi non ſit vltimum opus, & pœnitens in vltimo inſtāti ſit in gratia.

15 Probabile tamen eſt, quod ait Boſſius *de Iubil ſect.4. caſ.20. num.17.* communionem factam in peccato mortali ſufficere ad ſatisfaciendum oneri communionis pro Iubilæo conſequendo, ſi communio non ſit vltimum opus ex requiſitis, & pœnitens in inſtanti, quo applicatur Indulgentia (quod eſt vltimum inſtans deſitionis vltimi operis extrinſecum, in quo verum eſt dicere: *nunc primò omnia opera requiſita completa ſunt,*) ſit in gratia. Quia non omnia opera requiſita præſtanda ſunt in gratia. Et illa verba *deuotè & reuerenter* in Iubilæo appoſita reſpectu communionis, ſumi poſſunt pro deuotione & reuerentia extrinſeca, quæ conſiſtit in externa compoſitione & modeſtia, vel etiam intrinſeca; quæ conſiſtit in actu latriæ, & cultus diuini, intentione obediendi Papæ, lucrandi Iubilæum & ſimilibus, quæ non excludit peccatum habituale. *p.1. T.11. reſ.6.* in fine. *p.3. T.4. reſ. 148.& p.5.t.12.reſ.27.* circa medium.

PVERIS, patientibus tuſſim, & vomitum: item ei, qui inaduertenter bibit, Communio cōmutari debet in aliud opus pium.

16 Nota etiam hic contra Fernandez *in medull. p.3.cap.8.* §.8.*nu.1.* pueros non valentes pro ætate communicare, non acquirere Iubilæum communicando ſolum ſpiritualiter; ſed debere illis commutari in aliud opus pium, vt ait Fauſtus *de Iubil.lib.4.q.45.* Quod etiam procedit in infirmis patientibus tuſſim, vomitum, &c. in eo, qui inaduertenter bibit, & ſimilibus. *reſ.17.cit.* §. *Notandum.*

JVBILÆVM
Quoad Confeſſarium.

PER Iubilæum eligi poteſt in confeſſariū. Qui eligi poteſt per Cruciatam.

17 † PEr Iubilæum concedi ſolet facultas eligendi confeſſarium approbatum, qui pœnitentes abſoluat à reſeruatis, & cenſuris, de quibus infrà. Ille autem confeſſarius eſt eligibilis per Iubilæum, quem diximus V. *Bulla Cruciata* eligi poſſe per Bullam. Vide ibi. Solum ergo hic dicendū quoad Regulares, quibus Bulla quoad hunc articulum non ſuffragatur †.

Et ſi non excipiuntur Regulares, eligere poſſunt extra Ordinem inuito ſuperiore, Dummodo ſit approbatus ab Ordinario.
Vel ſecundum probabilem ſententiā à ſuo Prælato.

18 Ergo Regulares, quibus tempore Iubilæi conceditur facultas eligendi confeſſarium approbatum ab Ordinario, poſſunt illum eligere extra Ordinem. (Ita Boſſius *de Iubil. ſect.2.caſ.4. nu.17.* contra Molfeſium apud ipſum. *ibid.* Contra quem etiam addit, non poſſe Superiorem id eis prohibere. *p.5.t.12 reſ.37.* §. *Notandum.*

19 Sed, an ſufficiat confiteri, cum approbato à proprio Prælato? Negat Henriquez *lib.6 c.6.nu.4 in Gloſſ. litt K.* Quia in Breui dicitur, *approbatum ab Ordinario;* Prælatus autem Regularis non eſt ordinarius. Idque in Iubilæo cautum eſſe, quia Summus Pontifex potuit animaduertere, Epiſcopos in approbandis Confeſſarijs eſſe plerumq; Prælatis Regularibus cautiores. Bonacina *de Sacr. diſp.5.q.7.punct.4.*§.1.*nu.25.* affirmat, aitque Papam verba illa *approbatum ab Ordinario* pro Religioſis apponere cumulatiuè, non priuatiuè; quatenus id poſſint, ſi velint, non tamen teneantur. Ita etiam Boſſius *caſ.3.nu.10.* qui ait, verba illa ſumenda eſſe cum expoſitione accommoda, vt ſi agatur de laicis, debeant eligere approbatum ab Epiſcopo, ſi verò de Religioſis, à ſuo Prælato, qui eſt ipſorum Ordinarius. Lezana *qq.regul.c.19. n.19* diſtinguit, aitque: Vel in Iubilæo dicitur *approbatum ab Ordinario* tantùm, vel, *approbatum ab Ordinario loci.* Si primum, poſsūt Religioſi eligere approbatum à ſuo Prælato: ſi ſecundum, non poſſunt. Omnes hæ ſententiæ ſunt probabiles *p.5.t.12.reſ.37.* † & opinionem Bonacinæ, quam nouiſſimè ſequitur Zambellus *v.Iubilæum n.29.in p.2.t.17.reſ.47.& p.3.t.2.reſ.21.* ſolū refert: vnde ignauiter & petulanter illum carpit Ferro *p.2.qq. vicar.q.72.* †.

20 Mo-

20 Moniales secundùm Polacchum *in Bull. Iubil. Vrbani VIII. sect.* 41. *nu.* 8. non possunt in Iubilæo eligere confessarium approbatum, sed debent confiteri proprio Confessario. Et sic sacram Congregationem declarasse testatur. Sed ego hanc declarationem inuenire non potui. Et contrariam sententiam docent Bonacina *nu.* 21. Bossius *cas.* 5. *nu.* 2. & Peyrinus *to.* 3. *c.* 4. *nu.* 4. Qui addit, eas eligere posse Regularem à suo Prælato, vel secularem ab Episcopo approbatum, siue subiectæ sint Episcopis, siue Prælatis Regularibus: & si sunt subiectæ Regularibus, posse eligere ex Religione: quia fauorabilia sunt amplianda Et quod eligere possint quemcumque approbatum ab Ordinario loci, ait Peyrinus non esse difficultatem post Bullam S. D N. Vrbani VIII *Pontificia solicitudo*; in ea enim id Monialibus expressè conceditur. *p.* 5. *t.* 12. *ref.* 12. † Hoc loco Auctor non ponit suam sententiam, licèt videatur inclinare cum secunda. At in *p.* 3. *t.* 2. *ref.* 29. quæ postea impressa iterato est in *t.* 4 *post.* 153. videtur pronior in primam †. — *Quid de Monialibus*

IVBILÆVM
Quoad reseruata.

21 QVando in Iubileo datur facultas expressa absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, non requiritur expressa derogatio ipsius Bullæ, vel indiuidua mentio dictorum casuum. Ita Bossius *vbi infra* contra Duard. *in Bull. Cœn lib.* 3. §. 2. *quæst.* 1. *nu.* 13. († An verò in tali casu absolui possit hæresis occulta, Vide V. *Absoluere nu.* 83. †.) Sed difficultas est, an quando conceduntur casus papales absque exceptione, intelligantur etiam concedi casus Bullæ Cœnæ? Et quidem Lauorius *de Iubil. part.* 2. *cap.* 28. *num.* 24. & alij communiter negant; eo quia habent specialem quandam grauitatem, ob quam Pontifex in specie sciscitatus, non esset illa concessurus. Et hæc sententia apud me certa est, quia quando Pontifex vult concedere casus Bullæ Cœnæ, illos explicat. Sed Bossius *de Iubil. sect.* 1. *cas.* 7. *nu.* 2. affirmatiuam sententiam putat esse probabilem. quia cum facultas detur pro omnibus casibus papalibus, non est cur aliqui excipiantur, præsertim in re fauorabili. Bullam verò Cœnæ reuocare facultates particulares personarum, Religionum &c. minimè generales omnium fidelium & extraordinarias, quale est Iubilæum, *p.* 5. *t.* 12. *ref.* 34 Casus episcopales, ait Bonacina *de cens. disp.* 2. *q.* 3. *art* 15. *nu.* 10. absolui non posse, quia Clemens VIII. in quadam Bulla decreuit, ne vllus prætextu cuiuscumque priuilegij absoluat a casibus Episcopo reseruatis. Sed meritò hanc opinionem refellunt Zanardus *p.* 1. *c.* 21. *q.* 34. & alij. quia cum in Iubilæo expressè concedatur absolui à reseruatis Papæ, à fortiori conceditur, absolui à reseruatis Episcopo. Et alioqui rectè hanc opinionem extendunt ad casus & censuras reseruatas ab Episcopo post publicationem Iubilæi. *p.* 5. *t.* 4. *ref.* 149. — *PER Iubilæum absolui possunt casus papales.* — *(Præter casus Bullæ Cœnæ, nisi exprimantur.)* — *Et episcopales.*

22 Qui tempore Iubilæi obtinuit absolutionem reseruatorum animo lucrandi Iubilæum, quod postea culpa sua non lucratur, non propterea in reseruationem reincidit. Ità Suarez *in* 3 *p. tom.* 4 *disp.* 31. *sect.* 4. *nu.* 5. contra Rodriquez *in Bull. Cruc.* §. 2 *n.* 8. quia non fuit absolutus ad reincidentiam: id enim nec habetur in diplomate, nec confessarius absoluere potest sub conditione de futuro, *si lucraberis Iubilæum*; quia absolutio debet esse absoluta. Adde cum Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib* 8. *disp.* 15 *nu.* 21. contra Suarez *vbi sup nu* 23. quod si is in confessione aliquot reseruata oblitus fuit, illa non remanent reseruata, sed potest per quemcumq; confessarium absolui. quia cum illa confessio fuerit valida, absolutio cecidit etiam indirectè super oblita, & confessarius absoluendo, habuit, & habere debuit intentionem tollédi — *Qui si Iubilæum non acquiritur non propterea reuertuntur.* — *Imò. & quæ in confessione oblita sunt, non remanent reseruata.*

quamcumque reseruationem *p.3.t.4.res.145.& p.4.t.4.res.124.§.Notā.*

Quod non procedit in eo, qui putans se nō habere mortale, non est confessus.

23 At non ita de eo qui Iubilæum consecutus est, sed non est confessus, quia non fuit recordatus peccati mortalis; nam, cum nulla peccatorum absolutio data fuerit, si is postea alicuius reseruati recordetur, debet accedere ad Superiorem. Ità Henriquez *lib.6.c.16.nu.6.* Sed Sanctarellus *de Iubil. cap.13 dub.2.* putat, hunc quoque confessarium sibi postea eligere posse, & per illum à casibus reseruatis absolui virtute Iubilæi: nam Iubilæum lucratus est; (nec enim tenebatur confiteri venialia, vt supra diximus.) & consequenter lucratus est priuilegium eligendi confessarium etiam pro reseruatis, quo vti potest transacto Iubilæo, quia non restringitur ad tempus Iubilæi: quæ opinio est probabilis. *p.3.t.4.res.150.*

Sed Sanctarellus probabile putat, etiam in hoc casu procedere.

Quod à fortiori dicendū de eo, qui in cōfessione aliquod reseruatum prætermisit ex iusta causa.

24 Nota hic à fortiori, quòd si quis in confessione aliquod reseruatum non manifestauit, ne manifestaret complicem, vel ex alia iusta causa, transacto Iubilæo potest ab illo absolui per quemcumque confessarium; quia tal peccatum habetur si fuisset oblitum, & sic indirectè absolutum. Ita Homobonus *p.1.tr.5.c.19.p.6.q.38. Ibid.§.Notandum.*

Qui verò intuitu Iubilæi absolutus à reseruatis opera nō perficit, non peccat mortaliter.

25 Sed an, qui absolutus fuit à reseruatis intuitu Iubilæi, & postea culpa sua non acquirit, peccet mortaliter? Suarez *de Relig.to.2. lib.2.c.6.nu.11.* respondet affirmatiuè. Sed ipse negatiuè respondeo cum Portellio *v. Indul. pro Iubil.num.2.* nam is nihil promisit, nec confessarius illi aliquam obligationem imposuit, nec ipse Pontifex. Cum igitur tale præceptum non apparet, non est cur pœnitens oneretur *p.2.t.16.res.11.* in fine *p.3.t.4.resol.141.§.Sed inquires, & p.5.t.12.res.42.*

Potest autem confessarius absolutionem differre, præbendam, post Iubilæū in duplici casu.

26 Confessarius potest absolutionem peccatorum in Iubilæo differre post illud. Primò, si pœnitens iudicetur probabiliter mansurus in proxima occasione peccandi. Secundò, si pœnitens completis operibus accedat ad confitendum Sabbato, & quia habet multos & intricatos casus, confessarius non potest illum statim audire. In hoc ergo duplici casu potest confessarius absolutionem differre post Iubilæum. Sed reseruationem tollere, & vota commutare debet infra tempus Iubilæi. Ita Bossius *sect.1.cas.38.& 39. p.3.t.4.res.147.& p.5.t.12.res.16.§.Hinc rectè.*

Et tunc, si pœnitens incidat in nouos reseruata absolui poterit etiam ab his.

27 Sed difficultas in his casibus est, si is interim in nouos casus reseruatos incideret, an posset confessarius illa absoluere? Nam Sanctarellus *de Iubil.c.8 dub.7.* & alij negant. Sed magis placet affirmatiua sententia Bossij *cas.9.nu.6* & aliorum, quia is nondum consecutus est Iubilæum, & virtute Iubilæi absolui potest ab omnibus peccatis commissis ante consecutionem Iubilæi. Et præterea hic, cum non possit amplius consequi Iubilæum, ex obedientia confessarij differentis absolutione, factus esset peioris conditionis, quàm cæteri. Et tandem, priuilegium Principis animæ fauorabile ampliandum est. *p.3.t.4.res.147. § Difficultas, & p.5.t.12.res.27.*

JUBILÆUM
Quoad censuras.

Per Iubilæum absoluuntur omnes censuræ quæ absolui possunt per Cruciatam, & eodem modo.

28 † DE absolutione censurarum facienda virtute Iubilæi, vide V. *Bulla Cruciata quoad censuras*, & omnia, quæ ibi dicta inuenies de cruciata, applica Iubilæo, nam omnes censuræ, quæ absolui possunt per Bullam, absolui etiam possunt per Iubilæum, eodem modo, cum ijsdem requisitis &c. †

Nisi quòd ait Moscosus, per Cruciatā excommunicatum absolui nō posse ad reincidentiam.

29 Vnam disparitatem ponit Moscosus *tr.16 c.7.nu.5.& 6.* inter Bullam & Iubilæum quoad censuras, quod per Bullam non potest quis absolui ad reincidentiam, etiam de consensu partis, quia Bulla non dat, nec pars dare potest,

potest, talem facultatem. Per Iubilæum verò potest pro tempore necessario ad confitendum, communicandum, visitandum Ecclesias &c. adhibita tamen cautione pignotatitia, fideiussoria &c. ad satisfaciendum: & tunc, transacto Iubilæo, censuram redire quoad forum exterius, non quoad interius, nisi accedat noua culpa. *p.5.t.9.ref.25.* Per Iubilæū poss.

IUBILÆUM
Quoad vota.

29 † PEr Iubilæum commutari possunt omnia vota, quæ commutari posse diximus per Cruciatam, & eodem modo. Vide *V. Bulla Cruciatæ quoad vota* †. Adde quod

30 Quando in concessione generali non excipiuntur vota peregrinationis ad Ierusalem, ad limina Apostolorum, & Compostellam, licet probabilius sit, commutari non posse, nisi exprimantur, vt docet Suarez *de Relig.tom.2. lib.6. cap.25. num.4.* probabile tamen est commutari posse, vt ait Malderus *in 2.2. tract.* 10. *c.5. dub.* 10. qui hoc ponit discrimen inter vota castitatis perpetuæ & Religionis, ac alia Pontifici reseruata, quod illa duo non comprehenduntur in generali concessione, nisi exprimantur, reliqua verò satis expressa censentur, dum non excipiuntur. Quòd si Papa concederet facultatem commutandi vota reseruata: certum esset commutari posse etiam vota Religionis & castitatis. Sicut, si excipetet solùm hæc duo, commutari posse vota illa peregrinationis, quia exceptio firmat regulam in non exceptis. Ita Suarez *p.5.t.12. ref.58.*

31 Potest confessarius in aliquibus casibus differre materiam subrogatam in commutatione voti ad vsque Iubilæum transactum, dicendo: *commuto tibi tale votum in id, quod postea tibi ipse assignabo, vel alius*, vt supra diximus de casibus reseruatis. In quo casu, si pœnitens noua vota emitteret, posset illa confessarius commutare, vt dictum est de reseruatis *nu.27.p.3.t.4. ref.147. & p.5.t.12 ref.17.*

32 Imò virtute Iubilæi commutari possunt vota, non solùm tempore ipsius Iubilæi, sed etiam post multos annos. nam, qui Iubilæum lucratur, acquirit sibi ius ad priuilegium commutandi vota, quando sibi libuerit. Ita Bossius *sect.2.cas.47.* & Portellius *v. Indulg.pro Iubilæo n.*18. contra Regium *cas.*21. & alios *p.2.t.16. ref.9. & p.1.t.12 ref.*40. Ex quo à fortiori sequitur, quod si quis tempore Iubilæi generalem votorum commutationem & dispensationem obtinuit, possit sibi commutare vota oblita, etiam reseruata; quia reseruatio generali illa commutatione & dispensatione sublata fuit, vt sup.nu.22. diximus de reseruatione peccatorum. Ita Bossius *de Iubil.sect.*2. *cas.*44. contra Pollachum *de Iubil.sect.* 42. *nu.*69. *ref.*40. *cit.* § *Hinc.*

33 Qui commutationem votorum à confessario petijt virtute Iubilæi animo illud lucrandi, si postea ex negligentia culpabili illud non lucretur, non propterea redeunt vota, sicut diximus supra de reseruatis *nu.* 22. Quæ opinio vera est, etiam circa vota commutata tantum generaliter, remittendo opera à se, vel ab alio postea præscribenda. Ità Sanchez *tom.1. lib.4 cap.54.num.50. p.2.t.16. ref.10. p.3.t.5. ref.25.* § *Quintò, & p.5. t.12.ref 41.* § *Certum.* Nec peccat mortaliter, si illud postea culpa sua non lucratur. Vide supra *num.25. p.2.t.16. ref.11. p.3. t.5. ref.25.* § *Quintò* in fine, & *p.5. tr.1.2. ref.* 42. An verò in tali casu post Iubilæum transactum petere possit commutatiuam votorum oblitorum, non obstante, quod lucratus non sit Iubilæum? Affirmat Leo *de Iubil. p.* 2. *num.* 204. quia is remanet liber à reseruatione peccatorum oblitorum. Sed Sanchez *nu.*52. negat, aitque, esse

PER Iubilæum commutari etiā possunt omnia vota, quæ commutantur per Cruciatam.

Et insuper peregrinationis Romæ, Compostellæ & Ierusalem, si non excipiuntur.

Confessarius verò commutare potest vota in materia post Iubilæum à se vel alio subrogādā.

Et tūc materiā subrogare potest pro votis emissis etiam post Iubilæum.

Et vota, quæ repetiūtur tempore Iubilæi, commutari possunt post multos annos.

Et multò magis oblita, ab eo, qui generalem commutationem obtinuit.

Etiam si sint reseruata.

Vota commutata cum intentione lucrandi Iubilæum, si hoc non acquiritur, non redeunt.

Etiam si materia non adhuc sit subrogata.

Certè si quis votorū commutationē obtinuit, nō peccat mortaliter, si illud postea culpabiliter non lucratur.

An verò qui transacto Iubilæo, quod non acquisiuit, petere possit commutationem votorum oblitorum?

Affirmat Leo.

Sanchez negat.

disparem rationem inter absolutionem peccatorum, & commutationem votorum. p.5.t.12 res.41.

34 Non oportet quod confessarius commutans vota, sit ille idem, qui à peccatis absoluit, dummodo sit approbatus ab Ordinario. nam hoc solum requirit Bulla Iubilæi. Ità Henriquez lib.7.c.10. nu.8. Qui testatur ità declarasse Gregorium XIII. p.5.t.12. res.50.

IVBILÆVM
Quoad alia.

Qui Iubilæum inuincibiliter ignorauit. potest illud lucrari infrà dies. Quindecim die notitiæ. Et negligens lucrari in patria, lucrari potest in alio loco, vbi adhuc durat.

35 QVI tempore, quo in sua patria publicatum fuit Iubilæum, ex ignorantia inuincibili non habuit illius notitiam, lucrari illud potest infra dies quindecim à die notitiæ. Ità Bottonius in Iubil. Sixti V. fol 131. Et idem de eo, qui Iubilæi notitiam primo haberet secunda die Veneris, vel Saturni. Sed huic Confessarius potest commutare ieiunia, & indicere Communionem die Dominico. Item si quis in sua patria Iubilæum lucrari negligeret, & post duas hebdomadas alio pergens, inueniret Iubilæum adhuc durare, posset ibi illud luccari. Ità Sanctarellus de Iubil. c. 7. dub.1. p.3.t.4 res.151.

An verò possit bis acquiri? Aliqui negant. Alij affirmant.

36 Sed an possit quis Iubilæum in vno, vel duobus locis bis lucrari quoad omnia priuilegia? Negat Layman lib.5.tr.7 c.8 nu.9 & alij Et Filliucius to.1.tr 8 c.10.nu.178. testatur Clementem VIII respondisse, quod Iubilæum tam in anno Sancto, quàm in alijs semel tantùm sumi potest. Idemque declarasse Sacram Congregationem Cardinalium. Et rationem assignat Torres in 2.2. to.1.c.88.art.12.disp.7 nu.8. quia in Breui dicitur gratiam consequendam esse vna è duabus hebdomadibus disiunctiuè Sed contrariam sententiam tenent Henriquez lib.6. cap.16 nu.3. Benzonius de Iubil.lib.5.cap.15 dub.23.& alij Et Molfesius to.1.tr.7.c.16 num.41. probat; quia cum Iubilæum propter opera concedatur, & quis præscripta opera bis implere possit, non est cur Iubilæum bis obtinere non possit, Maximè quia gratiæ sunt ampliandæ. Ad argumentum Torres respondet, particulam disiunctiuam respicere commoditatem fidelium, vt, qui consequi nolit in prima, consequatur in secunda hebdomada non autem tollere, quominus duabus vicibus acquiri possit. Ad declarationes Clem. VIII & Cardinalium potest quis dicere, de illis non constare authenticè. Ibid. & iterum p.5.tr.12.res.28. & olim p 2.t.17. res.49.

IVDEX.

IVDEX quis? Et quomodo procedat?

1 † IVdex quasi Iusdicens, est persona à Republica constituta ad quæstiones tum ciuiles, tum criminales dirimendas. Procedit cum ad instantiam partis, seù personæ priuatæ, quæ in ciuilibus actor, in criminalibus accusator dicitur: tum ad instantiam fisci, quæ est persona item publica, curans ex parte communitatis seruari iustitiam legalem &c. Et quidem cùm iudex in criminalibus procedit ad instantiam partis, dicitur procedere per viam accusationis, cùm ad instantiam fisci, per viam denunciationis, aut inquisitionis. De quibus multa diximus VV. Inquisitores, & Inquisitorum. Nunc pauca supersunt de iudice in communi, & mox plura de iurisdictione iudicis Ecclesiastici, & iudicis laici †.

Potest esse cæcus.

2 In primis cæcus potest esse iudex, & dignitatem retinere, ex l. 6. ff. vbi quis agere, vel conueniri, & l. 2. ff. de postulan. in 5 column. ibi.

Quam-

Quamuis autem cæcus pro alio postulare non possit, tamen & Senatorium ordinem retinet, & iudicandi officio fungitur. & l. 8. C. de Decurionibus lib. 10. licèt Glossa ibi limitet, quando amborum oculorum cæcus non esset. Idem dic eum Megalio *tom.* 2. *res.* 183. *num.* 6. de surdo & muto ex l. 1. *ff. de postul. cit.* & Megal. adducit etiam *l. cæcus. de iudicijs.* licèt Molina *de iust. to.* 5. *tr.* 5. *disp.* 39. *num.* 1. doceat, mutum & surdum non posse esse arbitrum, *p.* 5. *tr.* 6. *res.* 36.

3 Quando crimen est notorium, & reus ignoratur, potest iudex ad vitandum scandalum, & propter vtilitatem Reipublicæ, de illius auctore generaliter inquirere; nam alioqui multa crimina manerent impunita magno cum Reipublicæ detrimento. Ità Malderus *in* 2. 2. *tract.* 6 *cap.* 1. *dub.* 18. & alij contra Caietanum *in* 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 2. cap. verò, *cum oporteat*, cap. *inquisitionis*, & cap. *qualiter & quando. de accus.* requirunt indicia & famam ad inquirendum in particulari, non in generali. *p.* 2. *tr* 15. *resol.* 63. Si autem, inuenta charta peccatorum alicuius, contra illum inquireret, peccaret mortaliter, & frangeret sigillũ confessionis: quia illa charta dici potest confessio inchoata. Imò si reum conuictum condemnasset, & postea sciret, totam delationem, vel accusationem ortam fuisse ex fractione sigilli, teneretur reum absoluere & dimittere. Ita Fagundez *pr* 2 *lib.* 6 *c.* 4. *n.* 28. *p.* 5 *t.* 4. *res* 112. in fine, & *p.* 5. *t.* 11 *res.* 27. §. *Vnde.*

Potest generaliter inquirere de reo ignoto in delicto notorio.

4 In ciuilibus, quando quæstio est de iure, & adsunt variæ opiniones, iudex sequi potest opinionem probabilem, relinquendo probabiliorem, imò etiam suam. Ità Sancius *pract. disp* 44. *num.* 50. & Delrius *disq. lib.* 5. *quæst.* 1. § *quotiescunque*, qui asserit hanc esse communem opinionem Casuistarum, quibus adde nouissimè Palaum *tom.* 1. *disp* 2. *pun* 11. *tit.* 7. Quod contra Vasquez *in p.* 2 *tom.* 1. *disput.* 64 *num.* 5. verùm puto etiam in iudice supremo. At iudex arbiter, electus vt iudicet secundum suam sententiam, non potest alienam opinionem sequi, nisi teneat duplicem, nam tunc potest sequi quam velit. Ità Montesinus *in p.* 2 *tom.* 1. *disput.* 29. *quæst.* 5. *num.* 213 Circa verò quæstionem facti, tenetur sequi, quod est probabilius. *p.* 2. *tr.* 1. *res.* 3 & *p* 3 *Add. secund. res.* 13. Quod si probationes de facto æquales sunt, & ius æquè actori fauet, ac conuento, potest sequi vtrum maluerit. Ita Sancius *disput* 54 *num.* 51. Sed probabilius est, in tali casu debere iudicem, si res est diuisibilis, eam diuidere, aut si non est diuisibilis, partes compon. re. Ita Filiucius *tom.* 2 *tract.* 21. *cap.* 3. *num.* 144. *p.* 3. *cit.* § *Nota*, & *p* 4 *t.* 3. *resol* 40. In criminalibus sequi potest opinionem probabilem in fauorem rei, relicta probabiliori in fauorem partis, aut fisci. Ità Sayrus *lib.* 1. *cap* 11. *num* 13. Imò ad hoc tenetur, quia nemo condemnandus est ad pœnam, nisi pro certa causa, & in criminalibus ad condemnandum reum requiruntur probationes luce meridiana clariores, *l. sciant cuncti, C. de probat* quales non sunt probationes contra reum, si pro ipso stant probationes probabiles. Ità Palaus *tom.* 1. *disput.* 2. *punct.* 11. *num.* 4 & alij. Quæ sententia non solum procedit, quando opinio probabilis pro reo est circa factum, sed etiam, vt docet Villalobos *tom.* 1. *tract.* 1. *disput.* 15 *num.* 3. 4. quando circa ius. Neque est par ratio de ciuilibus, in quibus diximus iudicem sequi posse opinionem, quam maluerit, dummodo sit probabilis. Nam vt obseruat Martinez *in p.* 2 *tom* 5. *quæst.* 19. *art.* 6. *dub* 6. *conclus.* 3. in moralibus aliud est agere de vita, aliud de bonis temporalibus Sed quia Bonacina *de leg. tom.* 2 *disp.* 2. *quæst.* 5. *punct.* 1 *num.* 15. & Sancius *select. disput* 44. *num.* 52. tenent, iudicem sequi opinionem probabilem, etiam contra reum, quando quæstio est de iure, non illam refello tanquam improbabilem. *p.* 3. *res. cit. a* §. *Sed hic.*

IVDEX in ciuilibus, cùm quæstio est de iure an sequi possit opinioné probabilé, omissa probabiliori? Etiam sua?

Quid si quæstio sit de facto, & neuter possideat?

IN criminalibus sequi tenetur opinionem, quæ fauet reo.

Etiam si contraria sit probabilior.

5 Nota hic vnum notabile, quòd secundum D. Thomam 2. 2. *quæst.* 67. *artic.*

Imò quàuis ex D. Thoma damnare possit ad mortem eum, quem scit innocentem, secundū allegata, & probata; multi tamen dicunt, teneri adhibere omnes diligētias vt illū saluet.

artic.2. potest, & debet iudex damnare ad mortem eum, quem testes conuincunt de delicto mortis, quamuis ipsi priuatim constet esse innocentem: quia in iudicando sustinet personam publicam communitatis, & sic debet vti scientia publica, non priuata. At Syluius *in 1.2.quaest.66.ar.2. concl.2.* & alij tenent, non posse talem reum occidere: nam occidere innocentem est per se malum, & aduersatur tam charitati, quàm iustitiae. Igitur debere auertere accusatorem ab accusatione, curare vt testes per prudentes viros corrigantur; si nolint desistere, debere litem protrahere, testes diligenter examinare ad deprehendendum indicium variationis & falsitatis. Si id non proficit, curet carcerem aperiri, & dari locum reo ad fugam. Si hoc non suffragatur, & partes instent pro sententia, dicat se habere difficultatem, & eundum esse ad superiorem, quem ipse secreto informet & personam testis induat. Iudex verò superior, etiam si ius palam non faueat, mortis & mutilationis poenam suprema sua auctoritate relaxet. Denique, si iudex ordinarius nullam adinueniat viam liberandi à morte innocētem, officium deponere debere, etiam cum periculo vitae. Ego verò existimo, quòd si adhibitis omnibus diligentijs, sententiam declinare non possit, & officium deponere nequeat absque magno incommodo, potest sequi sententiam D. Thomae, & reum morti secundum allegata & probata adiudicare. Vide Filliucium *to.2.tr.48.cap.6.nu 171.p.5.t.4.res.22.*

Et, si nulla prodest officium deponere, etiam cum periculo vitae.

Quod vltimum non admitto.

IVDEX in causa vtrinque probabili, non potest aliquid accipere ab vno proferenda sententia in eius fauore.

Potest tamen aliquid accipere ex mera liberalitate.

6 Nota praeterea, quòd Lessius *lib.2. cap. 14 dub.9 nu.64 edit. Parisien. ann.* 1618. putat, iudicem aliquid accipientem ab eo, in cuius fauorem iudicauit secundum opinionem probabilem, quando liberum illi erat vtramlibet partem sequi, non peccare contra iustitiam, nec teneri ad restitutionem, quia in tali casu pretium non accipit pro iustitia sententiae, sed pro eo, quod praefert vnam opinionem alteri, ad quod non tenetur. Aduertit tamen, hanc doctrinam procedere, stando in iure naturali. nam ius positiuum id fieri prohibet. Sed etiam de iure naturali oppositum tenendum est cum Tannero *in 2 2 disp.4.quaest.6 dub. 10. num. 290.* & alijs communiter *p.5 t.5. res. 55.* potest tamen iudex pro ferenda sententia iusta aliquid recipere, quod detur ipsi, non ad redimendam vexationem, sed ad alliciendum animum eius ad ferendam sententiam iustam, vel ex mera liberalitate. Ita Ioann. Franciscus Suarez *Ench. lib.5. § cui restituendum v. quod accepisti* contra Sotum *de iust. lib.4 quaest.7. ar. 1. ad 2.* Qui tamen concedit, aliquid posse sumere à tertio. nam licet ex iustitia teneatur verbi gratia ad bonum Petri, non tamen tenetur id facere in gratiam Pauli? à quo proinde potest aliquid accipere. Sed haec sententia displicet Lessio *lib.2.cap.14.dub.9. p.5.t.6.res 4.* Item secundum Layman *lib.3. sect.5. tr.4. cap 4 num.9.* potest aliquid accipere à litigante, vt illius causam expediat ante aliam, quae tamen simul cum illa ad ipsum delata fuit, spectato naturali iure, quia in hoc nulli infert iniuriam, & cum se obliget in gratiam Titij, eius causam ante alias expedire, potest pretium sumere; quia haec obligatio est pretio aestimabilis. *p.5.t 5.res.45.*

Et secundum Layman ad expediēdū vnam causam ante aliam quae simul ad ipsum delata est.

IVDEX nō damnās ad poenam pecuniariam alicui debitā, non tenetur illā restituere Fisco, vel parti.

7 Iudex in proferenda sententia negligens, & ob negligentiam non condemnans, non tenetur restituere fisco, vel parti laesae poenam pecuniariam, alias debitam, quia fiscus & pars nondum acquisierunt ius ad talem mulctam, nec satis constat, iudicem teneri ex iustitia, haec emolumenta fisco & parti procuratore. Ità Lessius *lib.2.c.12.dub.18. nu.134.* contra Molinam *de iust.to.1.tr.2.disp.95.n.36.p.3.t.6.res.35. § Tertiò.*

Tenetur iudex inuestigare veritatē.

Iudex tenetur omnibus modis laborare, vt veritas inueniatur, vt secundum ipsam iudicare possit. Hostien. *p 9.t.9.res 41.*

IV-

IVDEX ECCLESIASTICVS.

1 † AD Iudicem Ecclesiasticum spectant omnes causæ spirituales, siue tales sint ratione personæ, siue ratione obiecti. Et sic generaliter est competens iudex Clericorum, & aliquando etiam laicorum. Nã primo † potest punire laicum, si delinquat simul cum Clerico, maximè si præueniat in captura, quia magis dignum trahit ad se minus dignum, *cap. per tuas de arbitr.* & causæ continentia non debet diuidi, *leg. nulli. C. de iudic.* & alibi. Et ratio est; quia sic vitantur absurda, quæ sequerentur, si vnus diuersam & fortasse contrariam ab alio sententiam ferret, cum tamen agatur de eodem delicto, & eædem sint probationes. Ità Fagnanus *resp. pro cens. Pauli V. p. 9.* & alij contra Pereiram *de manu reg. p. 2. c. 41. nu. 3.* Olascum *decis. Pedemont. 103. nu.* 10. & alios. Et ità testatur Scaccia *de iud. caus. lib. 1. c. 11. n. 24.* decisum esse à Sacra Congregatione Cardinalium *die* 10. *Decemb.* 1591. In l. *Si quis vxori, ff. de furtis,* solum habetur, quòd socius vxoris in furando res sui viri, non gaudeat immunitate vxoris, eo quòd vxor non teneatur de furto pro rebus subtractis à viro; non quod ad diuersa Tribunalia pertineat. Bulla Pij IV. *die* 26. *Maij* 1565. fuit correcta, & redacta ad terminos iuris communis, & S. C. Trid. per aliam Bullam Pij V. *die 2. Iunij* 1566 *p. 3. t. 1. res. 1. & p. 4. t. 1. res. 7.*

IVDEX Ecclesiasticus punire potest laicum delinquentem vnà cum Clerico.

2 Deinde potest iudex Ecclesiasticus punire laicum pro periurio coram se commisso; quia ratione periurij factus est illi subditus. Non ità de laico erga Clericum coram se peierante. Ita Couarru. *pract. qq. c. 12. nu. 8. p. 4. t. 1. res. 60.* Et tandem punire potest laicum in quocunque delicto mixti fori, de quo vide V. *crimina mixti fori.*

Coram se peierantem.

Et in omni delicto mixti fori.

3 Item coram iudice Ecclesiastico conueniri potest laicus primò, si postquam lis contra eum in foro sæculari mota est, efficiatur Clericus, nam iudex laicus non solùm executionem sententię exercere non potest in Clericum, vt certum est, sed etiam debet à lite supersedere, & ipse Clericus declinatoriam opponere pro remissione. Si enim quis post delictum ad Ecclesiam confugiens, gaudet immunitate, quanto magis gaudere debet, qui personam Deo perpetuò consecrat per Ordinum susceptionem? Ità Marinus *res. quotid. c. 54. num.* 8. contra Grassum *de eff. Cler. eff. 1. à 219 p. 4. t. 1. res.* 38. Secundò ratione fructuum præbendæ sibi locatæ. Ità Valboa *tom. 2. ad tex. cap. 2. de iudic. anum.* 50 cum Abbate in *cap. si Clericus laicum. 1. not. col. 4. de foro compet.* vbi dicitur, quòd Clericus potest conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico pro rebus Ecclesiæ, & suis, siue agat actione reali, siue personali. Ità etiam tenet nouissimè Sacra Rota Rom. *die* 28. *Maij* 1631. *p. 4. tr. 1. res. 24. & 56. & p. 5. t. 1. res. 7.* Sic ergo laicus emphyteuta Ecclesiæ, vel Clerici factus est subditus Ecclesiastico, maximè, si illi expressè se submisit, quod laicus iudex prohibere non potest. Et quamuis Ecclesia non possit laicum ad suum forum trahere, nisi in casu furti, aut violentiæ; vt docet Felinus *in cap. cum sit generale de foro compet. nu. 4.* adhuc emphyteuta huiusmodi coram Ecclesiastico posset conueniri, si pensiones denegaret, aut non solueret, quia priuando Ecclesiam iure suo, violentiam illi faceret. Vide Maceratensem *lib. 1. resolut. 48. resolut. 24. cit. §. Non retream.* & ex parte *in p. 5. t. 1. resol.* 8. In iure patronatus laicorum solus iudex Ecclesiasticus iudicat; quamuis non sit propriè spirituale, est tamen adnexum spiritualitati. Ità etiam de possessione rei spiritualis, licet sit merè temporalis & laicalis, quemadmodum & de proprietate, cum qualitas spiritualitatis qualitatem temporalitatis absorbeat. Rota Romana cit. *p. 4. t. 1. res. 56.*

CORAM iudice Ecclesiastico conueniri potest laicus, si post motam litem coram laico, factus sit Clericus.

Item ratione fructuum præbendæ sibi locatæ.

Sicut emphyteusis Ecclesiæ, vel Clerici.

Ratione iurispatronatus.

Possessionis spiritualis.

4 Solus

Decimarum in omnibus casibus.

4 Solus item Ecclesiasticus est competens in causis decimarum, etiam Principibus feudi nomine concessarum. nam, licet dominium fructuum omninò spectet ad laicos, & feudum censeatur sæculare: oritur tamen à iure spirituali & Ecclesiastico. Ità contra Rebuffum *de decim.q* 10.*nu.*39. Rota Romana cit. cum Tannero *in* 2.2.*disp.* 5.*q.*3. *dub.* 2. *p.*1.*t.*2. *ref.* 90. & 91.*p.*3.*t.*1.*ref.*50. & *p.*4.*t.*1. *ref.*56. §. *Tertia.* Qui explicat aliquos casus decimarum ad Ecclesiasticum pertinentes. Primus est, quando Clerici cogunt laicos soluere decimas contra præscriptionem, vel consuetudinem immemorabilem. Secundus, etiam quando quæstio non est iuris, sed facti, & etiam si agatur contra quempiam pro furto, aut detentione decimarum. Tertius, quando laicus conductor decimæ iniuit pactum, vt coram iudice laico conueniri possit. Quartus, quando causa agitur contra laicos fures de soluendis fructibus decimæ, & non de ipso iure decimarum seruando: Bonacina quoque *de leg. disp.* 1. *ll.q* 5.*punct.* 6. *nu.* 1. addit laicum non posse cognoscere in causa decimarum, etiam titulo compromissi. Et placet opinio Monetæ *de decim.c.* 8. *q.*1 *n.*10. quod de possessorio decimandi cognoscat solus Ecclesiasticus. Vnus casus est, in quo iudex laicus procedere potest in causa decimarum, si scilicet decimæ auctoritate Summi Pontificis in Principes translatæ sint contractu permutationis: quia nimirum Principes rebus alijs æqualis, aut maioris æstimationis illas compensant. nam tunc decimæ ratione permutationis debentur Principi, & Ecclesia ius suū transtulit à decimis in rem subrogatam. Ità Torre *in* 2.2.*to.*2 *q.*87. *disp.*8. *nu.*4.*p.*1.*t.*2.*ref.*50.91.92.93.94. & *p.*3.*t.*1.*ref.*50.

Præterquā si decimæ auctoritate Papæ in aliud permutatę sint cum laico.

ITEM Iudex Ecclesiasticus est competens in possessorio matrimonij.

5 Declarauit etiam Rota Romana cit. quod iudex Ecclesiasticus est competens in possessorio matrimonij, quamuis agatur inter personas merè laicas; quia habet adnexam causam & titulum spiritualitatis.*p.*4.*t.*1.*ref.*56. Est etiam competens in causis sponsaliorum, & si de illorum valore agitur, priuatiuè. Ita Sanchez *de matrimon.tom.*1.*lib.*1.*disp.*29.*num.*9.*p.*1.*t.*2.*ref.*131 Et, pendente lite super matrimonio, vel sponsalitijs, ad solum iudicem Ecclesiasticum spectat, sequestrare puellam causa explorãdi consensus. Ità Genuensis, & alij communiter ex c. *cum locum de spons.* vnde etiam ille iudicare debet de loco tuto ex reg. l. *ad rem mobilem ad legatum.ff.de procur.p.*1 *t.*2. *ref.* 132.

Et sponsaliorum.

Et vsuræ.

6 † Item in causa vsuræ †. Ac proinde potest præcipere iudici laico sub pœna excommunicationis, quod supersedeat ab executione contractus, donec decidatur, an sit vsurarius, necne. Ita Gutierez *de iuram. conf. p.* 1. *cap.* 1.*num.*11. contra Barbatium *vol.*2.*con* 45.*num.*10. ex cap. *lator quo filij sint legitimi*. Et hoc maximè si Ecclesiasticus præuenisset in cognitione vsuræ talis contractus, vt notat Martha *de iurisd.p.*2.*cap.*45.*nu.*15.20. Nec in hoc casu potest iudex laicus præfigere terminum parti exceptionem opponenti, intra quem causa incidens spiritualis coram Ecclesiastico terminetur, quia non potest suo superiori legem imponere: id tamen potest Ecclesiasticus *p.*3.*t.*1.*ref* 18. Item executio legatorum piorum pertinet ad Episcopum priuatiuè. Vide V. *Legatum num.*12.

Et in causis miserabilium.

7 Tertiò conueniri potest laicus coram iudice Ecclesiastico à personis miserabilibus ex tex.cap. *super quibusdam, de verb.signif.* ibi. *Item viduis, pupillis, orphanis, & miserabilibus personis tenearis in iudicio Ecclesiastico respondere.* & ex cap. *si quis de potentibus* 21. *cap. si quis Rompetas* 23. *cap. illi, qui* 25. *in ord.*24 *quæst.* 3. in quibus iuribus indistinctè & absque alicuius causæ præfinitione hoc priuilegium miserabilibus conceditur. Quod etiam docent Aluarez *de priuil.paup. quæst.*52. *num.*13. Cenedo *qq. canon. quæst.* 14.*num.*4. & alij. Si verò pupillus, aut vidua esset diues, hoc priuilegio non gauderet. Ijdem DD. *p.*4 *t.*1. *ref.* 90.

8 Quartò

8 Quartò laicus coram Ecclesiastico conueniri etiam potest ex consuetudine & præscriptione, ex cap. *si clericus laicum*, cap. *licet ex suscepto*; *de foro comp.* Ità Cochier *p.1.cap.30.nu.7.& cap.26.num.1.2.*& DD.communiter in cap. *cum contingat. de foro comp.* asserentes, merum & mistum imperium præscribi posse ita, vt facile iudex Ecclesiasticus laicam iurisdictionem præscribere possit, licèt non è conuerso, ex cap. *significauerunt*. Neque dicas cum aliquibus, prædicta tunc esse vera, quando datur scientia Principis, nec sufficere scientiam officialium, vt tradit Capycius *decis. 57.* nam hoc procedit cum subditis & vassallis, qui non possunt aduersus superiorem præscribere. non autem cum Ecclesiasticis, per ea, quæ adducit Abbas in cap. *cum nobis de præscript.* & alibi. Ità Cochier *vbi sup. cap.3.nu.3.p.4.t.1.res.53.* Itē in omnibus causis, quas sibi vendicauit consuetudo, vel præscriptio.

9 Conseruatores Religiosorum secundum Portellium *v. Conseruatores nu.7.* & Rodriquez *in compend.res.33.nu.12.22.* contra Cabedum *lib.3.cap.18.nu.4.* procedere possunt contra eorum debitores etiam laicos, quia in c. *fin. de offic. deleg.* conceditur talibus posse cognoscere de manifestis iniurijs & violentijs, vbi iniuria sumitur non solum pro contumelia, sed pro omni eo, quod est contra ius, & infert damnum monasterio. Sed in contrarium est, quod exactio debiti requirit strepitum & figuram iudicij: Conseruatores verò secundum Tridentinum non possunt habere Tribunal erectum. Ità Ceuallos *de cogn. per viam viol. p.2.quæst.20.nu.16.* Ad ipsos tamē pertinet causa animalium Religiosorum facientium damnum in alienis agris. Ità Portell. *vbi sup. nu 9.p.3.t.1.res.20.* Et Conseruatores Religiosorum possunt capere eorum debitores laicos.

10 Clericus autem semper coram Ecclesiastico conueniri debet, etiam pro euictione. Ità Tamburinus *de iure Abbat. tom.1. disp.15. quæst.19 nu.25.* Vide infrà V. *Iudex laicus*. Quòd si lis mota fuerit contra laicum, qui rem em t à Clerico, & Clericus resistat defensioni emptoris, tunc non potest causam trahere ad Ecclesiasticum Vide Molinam *de iust.to.2.tr 2 disp.385.nu.55.p.3.t.1.res.22.* Iudex etiam Ecclesiasticus cogere debet Clericum pro restitutione pecuniæ illi liberatæ cum cautione de restituendo, si creditor anterior compareat. Ità Marinus *resol. quot. c.206.p.4.t.1.res.56.* in fine. Et cogere etiam Clericum emphyteutam pro solutione laudemij. Ità Burgius de *laudem.p.3.inspect.1.nu.4.* contra Cassaneum *consuet. Burgund. rubr.11.§.1.Ibid res.111.§. Et tandem.* Et vniuersaliter in omnibus causis Clericorum. Etiā si cogendi sint ad restituendam pecuniā sibi liberatā cum cautione &c. Vel ad soluendum laudemium.

11 Iudex Ecclesiasticus cognoscere debet, vtrum quis gaudeat immunitate loci sacri, vel nè, ex cap. *fin. de immun. Eccl.* & ex cap. *Episcopo 17. quæst.4.* & alibi. & tandem ex Bulla Gregorij XIV. postquam non est amplius de hac re dubitandum. Ità Lotherius *de benefic. tom.1. lib.1.q.13.n.96.* & alij contra Pereiram *p.2.cap.56. nu.12.* Ratio autem est, quia causa immunitatis, vtpote Ecclesiastica, tractari debet à iudicibus Ecclesiasticis. Nec obstat quæuis contraria consuetudo, quia prædicta Bulla reuocat omnes contrarias consuetudines. Ità Tuschus V. *Immunitas concl.59. à n.19.* contra Corteam *relect. de immun. p 1 num.18.* Nec item obstat, quod Episcopi & Pontifices tali consuetudini quandoque non contradicant. Non enim consentiunt, sed simulant, ad vitandum maius malum. Ità Laudensis *decis. Pitau.36.nu.265.p.1.* Vnde enim cognitio, an locus sit sacer, vel nè, pertinet priuatiuè ad Ecclesiasticum. Ità Giurba *cons.10.nu.7* & patet ex c. *ex parte de verb sign. p.4 t.1.res.49.* IUDEX Ecclesiasticus debet decidere, vtrum reus gaudeat immunitate Ecclesiæ, ad quam confugit. Et an locus sit sacer, vel nè.

12 Ad Ecclesiasticum etiam pertinet cognoscere, quando reus dicit se captum in loco sacro, negantibus satellitibus: quia hæc causa est accessoria immunitati, & accessorium sequitur naturam principalis. Et deinde in cap. *si iudex de sent. excom. in 6.* deciditur, quod reus captus à satellitibus affirmās se esse Clericū, pro Clericatus cognitione remitti debet ad Ecclesiasticum: Et an reus captus sit de loco sacro, dum ipse affirmat, & satellites negant.

sticum : ergo idem in casu nostro, cum sit par ratio, & æqualis possessio pro satellitibus Curiæ laicalis. Ità Peregrinus *de immunit. cap. 13. num. 18.* & nouissimè Nouarius *sum. Bullar. tit. de immunit. nu. 95.* Aduertit hic Decianus *tract. crim. tom. 2. lib. 6. cap. 29. nu. 10.* ex multis, quòd Episcopus in hoc non debet facilè credere birruarijs, cum agatur de præiudicio tertij. Itaque considerabit circumstantias, quas adducit Peregrinus *vbi sup. num. 16. p. 3. t. 1. ref. 32.*

Et tunc non facilè debet his credere.

Nec stare processui iudicis laici probãtis non gaudere.

13 Sed quid, si Iudex laicus fecerit processum an reus gaudeat immunitate, vel nè? Debet nè Ecclesiasticus stare illi processui? Affirmat Giurba *cons. 50. nu. 2.* Sed negandum est cum Ambrosino *cap. 11. num. 12.* & omnibus ferè scribentibus post Bullam Gregorij, in qua talis cognitio iudici Ecclesiastico expresè committitur: nam quando delegatur cognitio caussæ, intelligitur etiam delegata potestas sumendi probationes super illa caussa, cap. *præterea, de off. deleg.* Et præterea ex communi Iuristarum apud Clarum *§. fin. quæst. 36. num. 49.* iudex Ecclesiasticus non tenetur stare processui condito per iudicem sæcularẽ, quia acta instructorij vnius iudicij in alio non probant, nisi inter easdem personas, & in eisdem caussis, ex cap. *inter dilectos, § in omnibus, de fide instrument.* Et hoc à fortiori procedit, quando vrgeret aliqua suspicio contra testes examinatos à iudice laico, vel Episcopus esset dubius de fidelitate processus. Nec facit contra hanc sententiam, quòd Clement. VIII. in breui directo ad Archiepiscopum Panormitanum dicat: *summariè, simpliciter, extraiudicialiter & quantum pro exonerationem tua conscientia sufficere tibi videbitur.* Nam non propterea tollitur substantia probationis, sed solùm probandi modus per longum tempus. Ità Nouarius *sum. Bull. tit. de immun nu. 81.* Vel dic, quod ibi certo cõstabat de delicto, & solùm erat dubium, an reus gauderet immunitate: vnde Pontifex nè videretur approbare processum iudicis laici, dispensauit pro eo casu, vt Archiepiscopus reos traderet præmissa informatione summaria: vnde non est idem faciendum in omnibus casibus. *p. 5. t. 1. ref. 9.* & obiter olim *p. 4. t. 1. ref. 112.* in fine.

Maximè si adest aliqua præsumptio in contrarium.

Non enim debet remittere, nisi conuincatur, non gaudere.

14 Ad hoc verò, vt iudex Ecclesiasticus tradat reum brachio sæculari, non sufficiunt indicia & coniecturæ, quòd non gaudeat immunitate, sed requiritur probatio concludens. nam in Bulla dicitur: *constito verò de delicto.* Et præterea, quando lex requirit probationem, intelligenda est de vera non de præsumptiua. nam quando hanc vult sufficere, id exprimit, vt facit cap. *pro humani. de homicidio in 6.* & alia. Rursus Ecclesia habet ius defendendi delinquentes ad se confugientes præter delicta excepta, & delinquentes habent ius ne præter talia delicta extrahantur, quo iure Prælatus iniustè vtrumque priuabit, si certò non constet esse casum exceptum. Maximè quod ad tollendum ius acquisitum regulariter requiritur plena probatio, ex Baldo *in l. iudices num. 2. c. de iudicijs.* Reliquas rationes inuenies penes Palaum *tom. 2. disp. vn. punct. 14. nu. 8.* & Sanchez *opus. to. 2. lib. 6. c. 1. dub. 12. nu. 2.* nostram sententiam tuentes. Quibus adde nouissimè Ciarlinium *contr. forens. c. 10. ann. 61.* fusè ac solidè de hac quæstione tractantem, & ad breuem Clem. VIII. sup. cit. respondentem. Castillus *decis. 156. nu. 9.* & alij docent, probationem sufficienter ad torturam super delicto, sufficere etiam vt declaretur non gaudere immunitate, *p. 3. t. 1. ref. 38. p. 4. t. 1. ref. 112.* in fine. & *p. 5. t. 1. ref. 9. §. Notandum.*

Quod si Episcopus iudicat pro reo, non potest iudex laicus appellare.

15 Aduertere hic, quòd si Episcopus in tali casu fert sententiam in fauorem rei, non potest iudex laicus de tali sententia appellare. Ità Peregrinus *de immunit. cap. 16. num. 33.* contra Farinacium *de immunit. cap. 22. num. 372. p. 3. t. 1. resol. 38. & p. 4. t. 1. resolut. 97.* in fine. Item si iudicat in fauorem iudicis laici, negat Guazzinus dari appellationem, *ref. 97. cit.* Nauatius.

eius. *summ. Bull. tit. de immun. num.* 96. ait, iudicem Ecclesiasticum in tali cognitione non teneri citare reum, & testatur sic practicari in Curia Archiepiscopali Neapolis. Sed Peregrinus *de immunit. cap. 3. num.* 9. & post illum Palaus *tom. 2. disp. vn. punct.* 13. *num.* 11. contrarium docent, & praxim contrariam, si alicubi extat, abrogandam esse, vtpote iuri naturali cõtrariam. Sed, quidquid sit de hoc, certum est, quod si reus sponte comparear non citatus, & audiri petat, omninò audiendus est, & quousque audiatur, potest se opponere sententiæ Episcopi declarantis, non gaudere immunitate, nam agitur de eius præiudicio, & de iure naturæ competit ei defensio. Ità Palaus *vbi suprà p.* 4. *t.* 3. *ref.* 112.

Quid si iudicet contra reum?

Et an debeat illum citare?

16 Iudex Ecclesiasticus est competens in dubio cuius sit iurisdictio. Vide V. *Opinio num.* 11. Et si causa decisa sit per duos iudices, vnum laicum & alium Ecclesiasticum, appellatio ad Ecclesiasticum ferenda est. Tum quia dignior trahit ad se minus dignum. Tum etiam, quia cum agatur de iustitia iud. cum arbitrorum, quorum alter est Ecclesiasticus, & non subiectus potestati laicali, non potest appellatio fieri coram laico. Ità Felinus *in cap.* 5. *de præscrip nu* 6. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 54 *& p.* 7. *tr.* 10. *ref.* 5.

EST competens in dubio cuius sit iurisdictio.

Et appellationis, quando causa decisa fuit coram duobus Iudicibus laico & Ecclesiastico.

17 Item Iudex Ecclesiasticus potest supplere defectus iudicis laici in administranda iustitia in causis, quæ aliàs sibi de iure non competerent, & iudicem laicum compellere, vt suo munere rectè fungatur. Nam spectat ad commune bonum, & fidelium pacem, vt possit haberi recursus ad iudicem Ecclesiasticum, saltem vt peccata publica corrigantur. Et Prælatus Ecclesiasticus potest iudicare de peccatis omnium ouium suarum, iuxta c. *nouit de iudic.* & alia. Non potest verò iudex laicus, vt infra dicemus, supplere defectum Ecclesiastici, quia hic non est eius subditus. Nec ille habet parem cum isto potestatem. Et tandem munus defendendi innocentes magis incumbit Prælatis Ecclesiasticis, quàm iudicibus & Magistratibus sæcularibus, vt docet Gloss. in cap. *Regum* 25. *quæst.* 5. Ita Barbosa *collect. to.* 1. *lib.* 2 *tit.* 2 *cap.* 10. *num.* 2 cum multis alijs ad ipsum. *p.* 3. *t.* 1 *ref.* 25. *& p.* 5. *t.* 1. *ref.* 13. *§ Vrget.*

Potest supplere defectus iudicis laici in administrãda iustitia.

Et illum compellere vt suum munus rectè obeat.

18 Quòd si iudex Ecclesiasticus vsurparet quandoque iurisdictionem laicalem, vel alia regalia, non posset a iudice laico puniri, neque quoad bona. Et quamuis ex doctrina Innocentij in cap. *cum olim, el.* 1. *de restit spol. & in c. cum dilectus de pœnis*, ordinario competat iurisdictio in extraneos impedientes suam iurisdictionem, per cap. 1. *de off. deleg.* hoc non procedit quoad iudices laicos contra Prælatos Ecclesiasticos, quia non licet superiorem ab inferiore puniri: neque quoad bona; quia Clerici exempti sunt etiam quoad bona, etiam patrimonialia. Ità Bonacina *in Bull. Cœn. disput.* 1. *quæst.* 18. *punct.* 3. *nu.* 12. & alij contra Bobadillam *to* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *nu.* 60. & alios. Vide V. *Gabellas soluere.* quòd si alicubi contrarium in hac re practicatur, putat Megalius *in* 3. *p. lib.* 3. *cap.* 11. *nu.* 12. fieri cum expressa licentia Summi Pontificis. *p.* 4. *tit.* 1. *ref.* 77. Idem dic, si Clericus impediret, aut resisteret iurisdictioni laicali. Vide infrà V. *Iudex laicus, nu.* 2.

Et si quandoque iurisdictionem laicalem, vel alia regalia vsurparet, non posset à iudice laico puniri.

Nec quoad bona.

19 Iudex Ecclesiasticus potest implorare contra suos reos brachium sæculare pro executione suæ sententiæ. Nec tenetur præmittere censuras, & tunc brachium petere, cùm censuræ non proderunt: quia omnia iura dicunt posse illos implorare brachium sæculare, *si necesse fuerit, si opus fuerit.* Ità Moneta *de iud. conf cap.* 8. *num.* 268. & alij contra Couarruuiam *pract. qq. c.* 10. *num* 1. Ad cap. 2. *de off. ordin. cap dilecto de sent. excommun. in* 6. & cap. *cum ab homine, de iud.* respondetur, quòd procedunt in proprio casu. Vel melius, quòd postea correcta fuerunt, præsertim per Tridentinum *sess.* 15. *cap.* 5. *& sess.* 25. *cap* 3 *de refor.* Nota etiam cum Barbosa *collect. tom.* 2. *lib.* 5. *tit.* 26. *cap.* 2. *nu.* 8. quòd si iudex laicus brachium præstare negligat,

POTEST petere brachium sæculare etiam antequam ad censuras deueniat.

cogi

cogi poteſt ab Eccleſiaſtico per excommunicationem *p.1.t.2.reſ.121.*

20 An iudex Eccleſiaſticus excommunicatus validè excommunicet. Vide V. *Excommunicationis,num.*51.

IVDEX LAICVS.

IVDEX laicus non poteſt ſe intromittere in cauſis Eccleſiaſticis, vel Eccleſiaſticorū. Ex quocunque prætextu.

1 † IVdex laicus non poteſt ſe intromittere in cauſis Eccleſiaſticis, vel Eccleſiaſticorum, & hoc ſub pœna excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. Nec excuſatur prætextu, quòd non ſit in ſua Prouincia acceptata. Vide V. *Lex*. Neque conſuetudine, contraria quantumcumque immemorabili. Neque etiam excuſatur ex tolerantia Sũmi Pontificis: quia ſimplex tolerantia, ſaltem dum ſuperior commodè obſtare nõ poteſt, non inducit priuilegium, ex cap. *Cum iamdudum de preben.* Adde, quod non poteſt allegari tolerantia, cum Bulla Cœnæ excludat omnes prætextus. Ità Bonacina *in Bull. Cœn. tom.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 15 *punct* 4. § 1. *nu.* 5. Vide V. *Conſuetudo à nu.* 2. † *p* 7. *tr.* 1. *reſ.*18.

Et in primis nõ poteſt punire Clericū eius iuriſdictionē impedientem.

2 Igitur in primis non poteſt punire Eccleſiaſticos, impedientes, aut reſiſtentes iuriſdictioni laicali; quia sũt exempti ab eius iuriſdictione, etiam quoad bona: nam bona gaudent priuilegio perſonæ. Vnde neque punire eos poteſt pœna pecuniaria; præſertim, quod talis pęna applicari deberet fiſco, vnde cauſa eſſet criminalis ex gl. *in l.* 3. *ff. de ſepul. viol.* quã cũ Eccleſiaſticis ex Bulla Cœnæ non poteſt cognoſcere. Ità Megalus *in* 3. *p lib.* 3. *c.* 11. *nu.* 24. contra Bobadillam *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *nu.* 84 *p.* 4. *t.* ... *reſ* 79.

Reuerẽtiæ ſigna nõ illi exhibentem.

3 Et multo minus punire poteſt eo, quòd reuerentiæ ſigna non illi exhibuerint, aut coram ipſo deliquerint. Ità etiam Megalus *ibi. lib.* 3 *c.* 11 *nu.* 35. contra Bobadillam *ibid. num.* 89 *p.* 3 *t* 1. *reſ.* 56. *p.* 1. *t.* 2. *reſ.* 26.

Coram ſe peierantem.

Nec ſi coram ipſo peierauerint, licèt Eccleſiaſticus poſſit punire laicum coram ſe peierantem: quia laicus ratione periurij fit ſubditus Eccleſiaſtico, minimè vero Clericus laico. Ità Afflictus *deciſ.* 219. An verò talis Clericus puniri poſſit à ſuo Prælato, vide Riccium. *t.* 4. *deciſ* 81. *p.* 3 *t.* 1. *reſ.* 60.

Crimen læſæ maieſtatis committẽtē.

4 Item nec punire poteſt aliquo modo Clericos, vel alios Eccleſiaſticos crimen læſæ maieſtatis committentes. Ità declarauit Clemens VIII. in quadam rebellione Regni Neapolis. Vnde ibi ait Genuenſis hunc caſum eſſe deciſum, & contrariam conſtitutionem, quæ extabat à Principe laico, nullius eſſe roboris. Nec obſtat quantumuis antiqua conſuetudo, quia iuriſdictio Eccleſiaſtica non poteſt cadere in laicum. Ità Bellectus *p.* 1 *tit.* 3 §. 1. *num.* 4. & DD. communiter contra Ramirez *de leg. reg* §. 27. *num.* 11. qui cautè legendus eſt. *p.* 1. *t.* 2 *reſ.* 20. & *p.* 3. *t.* 1. *reſ.* 30.

Delinquentem in Officio ſæculari.

5 Rurſus non poteſt iudex laicus, punire Clericum delinquentem in officio ſæculari. Quia Bulla Cœnæ loquitur vniuerſaliter, & excipit ſolùm caſus in iure expreſſos, exceptio verò firmat regulam in non exceptis. Et quamuis Clericus talia officia aſſumendo delinquat, non tamen amittit priuilegium fori. Ità poſt multos, nouiſſimè Squillante *de priuil. Cler. c.* 7. *dub.* 3. *num.* 87. contra Pereiram *de manu reg. p* 2. *c.* 8. *num.* 4. & alios Et ita teſtatur Graſſus *de eff. Cler eff.* 1. *nu.* 82. obſeruatum in hoc Regno cum quodam Equite Ieroſolymitano Capitaneo Calatayeronis. *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 19. & *p.* 4. *t* 1. *reſ.* 39.

Etiam aſſaſſinum notorium.
Et incorrigibilem.

6 Item non poteſt punire Clericum aſſaſſinum notorium, niſi poſt sẽtentiam iudicis Eccleſiaſtici declaratoriam criminis. Quod etiam dicendum eſt de Clerico incorrigibili, vt habetur expreſsè in Bulla Clem. VIII. dat. Romæ 18. *Decemb.* 1591. Et de Clerico ſodomita notorio, vt docet Ceuallos *p.* 2. *quæſt.* 94. *ar.* 4. Nam in his omnibus caſibus requiritur iudicis Eccle-

Ecclesiastici declaratio, depositio, & brachio sæculari traditio. Ità Bonacina *de leg. disp.* 10 *q.* 2 *punct.* 1 §. 4. *nu* 8. & alij contra Garsiam *de nobil gl. q. num.* 19 & Graffium *p.* 1 *lib.* 4 *c.* 18 *nu.* 15 cautè legendos *p.* 1 *t.* 2 *res.* 52.

7 Quæ omnia procedunt etiam in casu, quo iudex Ecclesiasticus Clericum punire negligeret; nam talis defectus non tribuit ipsi auctoritatem, cum sit iudici Ecclesiastico inferiori. Ità definitum est in cap. *qualiter, & quando, de iudicijs*, & alibi: Et ità docet Bonacina *in Bull Cœn disput.* 1. *quæst.* 15. *punct.* 4 §. 4 *nu* 10. & communiter Canonistæ contra Bobadillam *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *num.* 51. Neque obstat cap. *Filijs, vel nepotibus* 7. *quæst.* 7. nam correctum fuit per cap. *qualiter* cit. ab Innocentio III vt docet Bonacina, vel per cap. *si quis cum Clerico*. §. *si quis autem pecuniaria*, vt docet Duardus *in Bull. Cœn. lib.* 2. *can* 14 *q.* 8. *nu.* 8. Vel in eo casu speciali dicitur implorari posse Rex, non tanquam iudex, sed tanquam patronus, vt roget Prælatum pro executione iustitiæ. Ità Suarez *contra Regem Angliæ lib.* 4. *c.* 14 & alij contra Olibanum *de iure fisci c.* 13. *num.* 31 *p.* 1. *t.* 2. *res.* 15. *p.* 3. *t.* 1. *res.* 15. & *p.* 4. *t.* 1. *res.* 8c.

Etiam si iudex Ecclesiasticus non procedat.

8 Igitur, si iudex Ecclesiasticus non condemnet Clericum in pœnam legis laicalis contra contrauentores pragmaticæ, quam ex lege tantùm directiuà seruare tenetur, non poterit iudex laicus talem pœnam exigere, vt improbabiliter docuit Mexia *in prag. taxæ panis concl.* 5. *n* 71. Cùm præsertim iudex Ecclesiasticus neque debeat in tali casu eandem pœnã exigere à Clericis, quæ laicis imposita est, vt docet Vasquez *in p.* 1. *to.* 2. *disp* 167. *c.* 4. Imò ait Surdus *cons.* 301. *nu.* 38. in tali casu, Clericum non esse plectendum à iudice Ecclesiastico pœna temporali, si lex Ecclesiastica non accessit. *p.* 4. *t.* 1. *res.* 29 & ex parte etiam *p* 3. *t.* 1. *res.* 28 in fine.

Qui non debet Clericis contrauenientibus iura laicorũ, ad quæ tenentur solùm directiuè, exigere pœna laicis impositam.

9 An verò in aliquo graui casu, in quo periculum esset in mora, & Summus Pontifex adiri non posset, possit Princeps sæcularis Clericos punire, vel in alio defectu iustitiæ Ecclesiasticæ eos priuare bonis à se collatis, vide sub verbo *Rex, & Princeps sæcularis*.

10 Contra autem iudex Ecclesiasticus potest se intromittere in causis sæcularibus in defectu iustitiæ sæcularis, vt dictum est supra V. *Iudex Ecclesiasticus, num* 17.

11 Vt ergo Clericus amittat priuilegium fori, requiritur primò, vt incedat sine habitu & tonsura. Secundò, vt plura delicta committat. Tertiò, vt in enormitatibus comprehendatur. Ita Barbosa *to* 2. *lib.* 5. *tit.* 9. *cap.* 1. *num.* 2. 3. 4. Si verò aliqua ex his conditionibus desit, non potest iudex laicus se intromittere Ità Ceuallos *de cogn. per viam violent. par.* 1. *quæst* 76 *num* 6. & DD communiter contra Bobadillam, qui *tom* 1 *lib* 2 *cap.* 18. *num* 95. & 96. contrariam sententiam docet in casu, quo delictum Clerici esset Reipublicæ adeò periculosum, vt pium esset illum punire Quæ quidem sententia, præsertim si agatur de Clerico in Sacris constituto, prorsus exterminari debet à Tribunalibus. *p.* 4. *t.* 2. *res.* 24. An etiam præcedere debeat trina monitio. Vide V. *Clericus, nu.* 6.

Quæ requirantur ad hoc, vt Clericus amittat priuilegium fori?

12 Item iudex laicus non potest punire Clericum pro delicto commisso ante Clericatum. Et ideo non potest punire notarium effectum Clericum pro falso instrumento antea confecto. Ità Grassus *de eff. Cler eff* 8. *num* 18. *p.* 4. *t.* 1. *res.* 84. Et multò minus, si exul fit Clericus, & postea exilium frangit, quia hoc delictum committitur in Clericatu. Ità Marinus *resol. quot cap.* 189 *num* 12. *ibid. res.* 22.

IUDEX laicus non potest punire Clericum de delicto cõmisso in sæculo.

13 Sed quid, si talis habitum assumpserit in fraudem Curiæ, vt scilicet se subtraheret à sæculari potestate? In hoc casu Molina *tom.* 4. *tract.* 3. *disp.* 49. *num.* 21. & DD. communiter, affirmant à iudice laico puniri posse. Sed Bonacina *de leg. disput.* 70. *quæst.* 2. *punct.* 1. §. 1. *num.* 16. negat & videtur ita

Etiam si ad vitandum forum laicale assumpserit Clericatum.

decisum *l. qui cum vno, § reus. ff de re militari.* vbi habetur, quod reus capitalis criminis accusatus, si efficiatur miles, à iudice militiæ puniri debet, quòd potiori iure procedere debet in Clericatu, in quo quis cœlesti militiæ se ascribit. Pro hac etiam sententia facit Tridentinum *sess.* 23. *cap* 4. vbi prohibens Episcopis ordinare eos, qui vt fugiunt iudicium sæculare, Ordines suscipiunt, videtur docere, quod si fraude Ordines suscipiant, acquirant priuilegium fori. Et maior etiam est ratio in hoc, quam in eo, qui ad Ecclesiam confugit. Nec obstat, quòd ex hoc multi Clericatum susciperent ad vitandum iudicium sæculare in delictis commissis. Nam Episcoporum diligentia id non permittit. Aduerte etiam, quòd stando in prima sententia, illius auctores non volunt puniri posse pœna corporali, sed tantùm pecuniaria. Ità Cenedo *collect. iur can p.*1 *collect.*3. *num.*13. Sed hoc etiam displicet Genuensi *cap.*8.*n* 5. quia, vt supra dictum est, bona personæ exemptæ exempta etiam sunt. *p* 1.*t.*2.*res.*27. *&* *p.*3.*t.*1 *res.* 67. Item stando in eadem sententia, neganti incumbit probare, statum Clericalem assumptum fuisse in fraudem Curiæ, quod quomodo probetur, vide Mascardum *tom.* 2. *cons.*815 Quod si dicat, illum suscepisse vi voti, standum esse eius iuramento, tenet Rodriquez *in Comp.res.*101.*nu.*9. licet neget Farinac *de Inquis.q.* 8. *nu.*114.*res* 67.*cit.* in fine.

Vel Religionem ingressus sit.

14 Idem dicendum est de eo, qui post delictum commissum Religionem ingreditur. Nam is non potest à iudice laico puniri pęna corporali, etiam si ingressus sit in fraudem legis. Ità Vecchius *disput.* 1.*dub.* 12. *nu.* 10. Imò Martha *de iurisd.p* 4. *controu.*2.*cas.*121.*à nu* 22 docet, neque in bonis puniri posse. Bullam verò Sixti V. contrarium determinantem moderatam esse à Clem. VIII. *p* 4.*t.*1.*res.*95. & antea *in p.*3.*t.*1.*res.*34.

Nec punire nouitium post habitum dimissum pro delicto in Religione commisso.

15 An verò iudex laicus punire possit nouitios habitum Religionis dimittentes, vel Patres Societatis à Societate eiectos, pro delicto in Religione commisso? Affirmat Molina *de iust.tom.*4.*tract.*3 *disp.*49.*nu.*24. Sed negandum est cum Bonacina *de leg disp.*10 *q.*2.*punct.*1. § 2. *nu.* 5. quia considerandus est status, in quo quis delictum commisit. Et sic testatur Grammaticus *decis.* 10.*nu* 3. practicatum esse Neapoli in causa cuiusdam Clerici, qui Clericato dimisso vxorem duxit. *p.*3 *t* 1.*res.*34.

Potest tamen capere Clericum in flagranti delicto inuentum, Aut eunte ad delinquendum, Vt præsentet Prælato infra viginti horas.

16 Potest autem iudex laicus in aliquibus casibus capere Clericum, vt suo Superiori præsentet, nimirum in flagranti delicto inuentum, aut euntem ad delinquendum, si præsumatur fuga, & à proprio Prælato non potuerit impetrari mandatum. Et hoc non titulo iurisdictionis, vt constat ex cap. *cum non ab homine, de iudic.* *&c.* sed ex tacita voluntate Prælatorum, vel quia tunc à iure præsumitur talis licentia cuilibet concessa ex *l. raptores. de Episc. & Cler.* Sed in tali casu secundum communem opinionem apud Farinacium *q.*8. *num.*118. contra Villadiego *polit. cas.*5 *nu.*60. nequit illum in suis carceribus detinere vltra viginti horas. Imò Palaus *tom.* 2. *disp. vn. punct.*6.*nu.* 14. neque hoc tempus concedit, si statim præsentare potest. Et sic Grassus *eff. Cler.eff.*1.*num.*557. docet, quòd si statim suo iudici non præsentet, incidit in excommunicationem. Res ergo est periculosa. *p.*5.*t.* 1.*resol.*22. & recitatiuè *in p.*1.*t* 2 *res.*11. & quoad detentionem in carcere. *ibid. res.*12. in fine, & *p.*4.*t.*1.*res* 85.

Sed non spoliare illum armis prohibitis.

17 Item non potest per suos ministros spoliare Clericum armis prohibitis, quia Clerici ad seruanda statuta laicalia cogendi sunt à iudice Ecclesiastico. Et armorum spoliatio violentiam continet, & rationem pœnæ, quæ Clerico per sæcularem propria auctoritate infligi non potest. Et hoc verum est, etiam si armorum vsus esset ita periculosus Reipublicæ, vt neque domi permitteretur. Neque dicas cum Vasquez *in p.*2.*tom.* 2. *disput.* 167. *cap.*4.*num.*31. tales ministros non indicere pęnam legis, sed impedire

dire transgressionem. Nam, vt notat Salas *de leg. q. 96. tract. 14 dis. 14. sect. 9.* id quoque iudici Ecclesiastico competit. Vnde Episcopi (quod approbat Bonacina *in Bull. Cœn disp 1. quæst 16. punct. 5. num. 27.*) solent dare licentiam birruarijs laicis, vt si Clericum noctu inueniant cum armis prohibitis, ad se deducant, & sic impediunt rixas, & legis transgressiones. Adde, quòd ad impediendum &c. non deberent tollere arma absolutè, quod est pœnam infligere; sed tollere pro tunc, & postea aut ipsi, aut suo Prælato restituere. Ità Palaus *to. 1. t. 3. disp. 1. punct. 14. §. 6. nu. 9.* Quidquid Cutellius *ad leg. Federici c. 15. not. 17 nu. 2.* contradicat. *p. 1. t. 2 res. 10. & 11. p. 3. t. 1. res. 28. p. 4. t. 1. res. 19. & p. 5. t. 1. res. 4.*

18 Ex quibus argue contra Ortiz *c. 4. summ. num. 9.* non posse iudicem laicum expoliare Clericum canibus, auibus &c. inuentum in venatione prohibita. Et contra Bobadillam *tom. 1. lib. 2. cap. 18 nu. 121.* non posse expoliare aliqua veste regia pragmatica prohibitam. Item contra Cutellium *ad l. Iacobi c. 58. nu. 71. & alibi.* & Pereiram *de manu reg. par. 2. cap. 39. nu. 15.* non posse priuare frumento, vel oleo venditioni exposito contra pragmaticam, & illos pœna pecuniaria punire. Imò in his casibus docet Suarez *de leg. lib. 5. cap. 34. nu. 17.* maiorem coactionem effici, exigendo à Clerico pœnam à lege impositam absque alia controuersia iudiciali. Argumentor enim. Quo iure caduntin commissum talia Clerici bona? Certè propterea, quia inuenta sunt contra pragmaticam laicalem. Ergo hoc est infligere illi pœnam, quam sæpius diximus à iudice laico inferri non posse Clerico, etiam quoad bona. *p. 1. t. 2. res. 16. & 72. p. 3. t. 1. res. 28. § Vnde his, & res 41. p. 4. t. 1. res. 8. & p. 5. t. 1 res. 6.*

Canibus, auibus, &c. Si inueniat in venatione prohibita.

19 Ob quam etiam rationem non potest iudex laicus procedere contra animalia Clericorum in alienis pascuis reperta, quia hæc etiam exempta sunt. Adde, quòd cum ipsa incapacia sint pœnæ, *arg. c. 2* sententia caderet in personam. Ità Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 3. cap. vn. dub. 31. nu. 2.* contra Pereiram *vbi sup. nu. 8. 9. 11.* & alios *p. 4. t. 1 res. 72.* & obiter *in res. 8. §. Nota etiam hic.* Et dubitanter olim *in p. 1. t. 2. res. 87.*

Nec procedere contra Ipsius animalia in alienis pascuis reperta.

20 Petes hic. Quid si iudex laicus inueniat quem delinquentem in habitu laicali, & dubitet de Clericatu? Respondeo, posse à iudice laico capi, & in suis carceribus detineri, quousque declaretur Clericus sed interim à causæ cognitione supersedendum. Si verò esset fama publica, quod esset Clericus, statim dimittendum esse ad Ecclesiasticum. Quomodo probetur Clericatus, vide Bellectum *disq. Cler. p. 1 tit. 3 §. 4. nu. 20.* Quænam vestes censendæ sint Clericales, vide Bonacinam *de leg. disp. 10. q 2 punct. 1 §. 4. num. 17.* & nos supra *V. Clericus num. 6* Porrò cognitio Clericatus & habitus ad iudicē Ecclesiasticum spectat, ex c *si iudex laicus, de sent. excom. in 6* (Sicut etiam bigamiæ *c. si Iudex. p. 4. t. 1. res 71.*) Nam licèt cognitio de habitu, sit cognitio facti, est tamen cognitio facti spiritualis. s. Ordinis. Et prætereа, sicut Episcopo incumbit Clericorum habitum præscribere, ità ad illū spectat cognoscere, an præscriptum deferant. Ità DD. communiter cum Molina *de iust tom 3. disp. 49. num 11* contra Pereiram *de man. reg. p. 2. cap. 44. nu. 3.* Quod etiam tenuit Sacra Rota Romana *decis. 202. de sent. excomm. in nouiss.* & declarauit Sacra Congregatio Cardinaliū *die 11. Iulij 1595.* Quod si alicubi contrarium seruatur, ait Barbosa *collect. tom. 3. lib. 5. tit. 11. c. 12. nu. 2.* tribuendum esse speciali Summi Pontificis priuilegio, quod an adsit, videant illi ad quos spectat. Vbi verò iudex Ecclesiasticus declarauerit reum esse Clericum, iudex laicus tenetur infra viginti horas illum dimittere sine ipsius dedecore. Aliàs incurrit pœnam excommunicationis. *p. 1. t. 2. res. 28 p. 3 t 1. res. 5. & 63. & p. 4. t. 1. res. 5.*

CLERICVS in delicto comprehensus sine habitu, detineri potest in carceribus sæcularibus donec declaretur esse Clericus.

A iudice Ecclesiastico.

Tunc enim tenetur illum sine dedecore dimittere infra 20 horas.

21 Item nec potest pro quocunque delicto processare Clericum, animo

 mittendi

Non potest tamen occultè processare, vt mittat processũ iudici competenti.

mittendi processum ad iudicem Ecclesiasticum, nam quamuis hoc in rigore loquendo, non sit processare: est tamen se intromittere aliquo pacto in causis Ecclesiasticorum, quod est contra eorum libertatem. Ita Bonacina *in Bull.Cœn tom.3 disp.1.q.20. punct.1.nu.7* contra Duardum *ibid.can.15. q.5.n.2.* & Graffium *p.1.lib.4.c.18.n.135.* Limitat nostram sententiam Ricius *tr.4.res.460.nu.5.* nisi iudex Ecclesiasticus non posset facilè adiri, & periculum esset in mora. Sed hic casus est metaphysicus, & ideò à nostra sententia nunquam recedendum. Quod si Clericus & laicus conueniant in eodem delicto, iudex laicus si recipere posset dicta testium, quatenus faciunt contra laicum, & dicta contra Clericum non iudicialiter, sed solùm verbaliter, vt Prælato denunciet. Ità Filliucius *to.1.tr.16 c.11.nu.312. p.1. tr.2.res.53 & p 3.t.1.res.52.*

Item non potest illum cogere ad reparandam, vel mundandam viam ante domum suam
Ad destruendã domum ruinosam.
Ad extirpandas de suo agro locustas. &c.
Ad vendenda, vel reuelanda frumenta tẽpore carestiæ.

22 Præterea non potest iudex laicus cogere Clericos ad reparandam viam ante domum suam. Aut ad illam mundandam. Aut ad destruendam domum ruinosam, ne alijs noceat. Aut ad extirpandas locustas de suo agro ad communem vtilitatem. Sed in his, & similibus casibus cogi debet à iudice Ecclesiastico. Ità Sanchez *opusc.tom.1.lib.2.cap.4.dub 55.num.9.* & alij contra Mexiam *in prag.taxa panis concl.5.nu.44 & 70 p 1.t.2.res 76.* & ex parte etiam *in p.4.t.1.res.8.* in fine. Similiter nec potest iudex laicus cogere Clericos, etiam coniugatos, vt vendant frumenta tempore carestiæ, aut eos astringere ad reuelationem faciendam. Neque ad suas ordinationes exequendas tempore pestis latas pro bono publico. Sed hoc vtrunque fieri debet per Ecclesiasticum. Ità Caballus *cent.1.cas.9. nu.10. p.1.t.2.res.9 & p.4.t.1.res 87.*

Ad restituendã laico possessionem vi ereptam.

23 Item non potest cogere Clericum, qui spoliauit laicum sua possessione, ad illam restituendam, etiam extraiudicialiter, & via defensionis. Sed hoc ad iudicem Ecclesiasticum spectat. Ità Afflictus *decis 85.* & alij contra Bobadillam *to.1.lib.2.c.18 nu.193.p.4.t.1.res.74.* Item Surdus *lib.3.cons.396. nu.33.* & alijs affirmant contra Bobadillam *vbi sup.c.28.n.130.* & alios, non

Ad restituendum depositum.
Et similia.

posse iudicem laicum cogere Clericum depositarium ad restituendum depositum, etiam si se obligauit illud restituere in eius Tribunali. Quamuis declarare possit, quòd teneatur restituere, secundùm Martham *de iurisd.p.4 cent.2 cas.104.nu 9.p.1.t.2.res.22.*

CAVSA Clerici hæredis laici incepta coram laico prosequi debet corã Ecclesiastico.

24 Causa Clericorum, qui hæredes sunt alicuius sæcularis, saltem si sit ante eius mortem incepta, secundùm Heuiam *Cur. Philip. p.1.§.5.num.20.* & alios apud ipsum, iudicari potest per iudicem laicum. nam Clericus ratione hæreditatis laicalis subijcitur foro laicali. Sed Bonacina *de leg. disp. 10 q.2.punct.1 §.1.num.25.* & alij negant. & talem litem prosequendam docent coram Ecclesiastico: quia eadem ratio exemptionis militat, siue lis incepta sit, siue non. Et alioqui multa sequerentur incommoda. Nam si laicus sententiam in hoc casu contra Clericum ferret, hæc exequenda foret per Ecclesiasticum, qui cum ipsi non sit subditus, non teneretur dictam sententiam exequi. Hæc sententia magis placet. Contra verò, vt diximus, lis incepta coram Ecclesiastico, continuari debet contra laicum hæredem Clerici coram ipso *p.3.t.1.res.31 p.4 t.1.res. 21.* & recitanter olim *p. 1. t.2.res.15.*

Laicus enim nec potest citare Clericum creditorem vt assistat inuentario, si voluerit.

25 Quando fit inuentarium, citari debent omnes creditores & legatarij, de quorum præiudicio agitur. Et aliqui docent, posse iudicem laicum citare Clericum creditorem per edictum, aut specialiter, cum illa conditione, *si sua putauerit interesse*, quia, cum hæc citatio non cogat ad comparendum, non est propriè actus iurisdictionalis. Ità Ceuallos *de cogn. per viam viol.p.2.q 78.n 3.* Sed Duardus *in Bull.Cœn.lib.2.can.15.q.11.nu.50.* & alij id negant, quoniam tales citationes exorbitant à iure communi *p.1.t.2.res.21.*

26 Quan-

26 Quando item debitor petit dilationem ex consensu maioris partis creditorum, vel beneficio cessionis bonorum vult gaudere, docet Ceuallos *vbi sup. q. 72. nu* 3. posse iudicem laicum citare Clericum ad exhibenda iura sua coram illo, quia hoc fit in ipsius vtilitatem, nè reliquis creditoribus recuperantibus sua debita, ipse suum amittat, vnde non præiudicat libertati Ecclesiasticæ. Sed hoc quoque faciendũ esse ab Ecclesiastico, docet Duardus *vbi sup. n.* 53. nisi debitor detineretur in carceribus ad instantiam Clerici creditoris: nam tunc per viam reconuentionis petere posset contra Clericum, admitti ad beneficium cessionis, *p. 1. t. 2. res.* 23.

Vel exhibeat iura sua quando debitor vult cedere bona. Aut ex creditorum consensu petere dilationem.

27 Clericus in feudalibus secundùm Suarez *de immun. lib. 4. cap. 14. nu.* 12. conueniri potest coram iudice laico; quia iudicio domini feudi non subijcitur vt Ecclesiasticus, sed tanquam Comes, Dux &c. Sed hoc Squillante *de priu. Cler. cap. 7. dub. 14. nu.* 105. verum putat, si agatur de proprietate. Minimè vero, si iudicio possessorio impetitur. *p. 3. t. 1. res.* 59. Nec conueniri potest pro executione instrumenti guarentigiati tempore, quo erat laicus. Ità contra Franchum *decis.* 656. Marinus *res. quotid. c.* 189. *nu.* 8. asserens, ità decisum esse in Sacro Consilio Neapolitano. *p. 4. t. 1. res.* 23. Item non potest Clericus conueniri coram iudice laico pro solutione gabellæ, in casu, quo tenetur illam soluere. Ità Squillante *de priu. Cler. c.* 8. *dub.* 1 *nu.* 33. contra Guttierez *de gabell. lib. 7. quæst.* 94. *p. 1. t. 2 res.* 42. *&* *p. 3. t. 1. res.* 44 § *Quod autem*. Pro debitis regalibus probabile est, Clericum conueniri posse coram iudice laico, non de iure, vt tenet Ripol. *de iurisd. omn. iud. c.* 1. *num.* 17. nam in cap. *Nullus Clericus* 11. *quæst.* 1. & in Tridentino *sess.* 24. *c.* 20. Clericus in quacunque causa, etiam ciuili, declaratur exemptus à iudicio sæculari, sed quia, vt ait Suarez *contra Reg. An. lib. 4. cap.* 14. *nu.* 13. bona regalia, quando conceduntur Clericis, censentur concessa sub hac conditione, quæ cum non sit per se mala, & voluntariè apponi potuerit, seruanda erit, ex cap. *verum de foro comp.* & ex cap. *verum, de cond. appos. p. 4. t. 1. resol.* 66. In casu, quo Clericus coram iudice laico aliquod peteret contra laicum, reconueniri posset coram illo circa aliquid suam petitionem concernens: minimè verò circa rem nullam connexionem habentem cum petitione. Ità Ripol. *de iurisd. omn. ind. cap.* 1. *num.* 125. Quidquid contra videatur docere Viuius *tom. 1. decis.* 49. *num.* 6. *p. 4. t. 1. res.* 65. Nunquam verò reconueniri potest coram iudice laico de causa criminali, vel de spirituali, aut illi adnexa, vel propter quam incarcerari possit, aut si lis contra Clericum affectata procurata fuerit, animo eum reconueniendi. Ita Ripol. *vbi sup. ibid.* §. *Notandum est hic*.

AN Iudex laicus cognoscere possit Clericum in feudalibus?

Pro executione instrumenti guarentigiati à tempore, quo erat in sæculo? Pro solutione gabellę quando illam tenetur soluere? Aut debiti regalis?

Potest quidem coram ipso reconueniri de causa ciuili habente connexionem cũ petitione.

Nunquam verò de causa criminali, Spirituali, vel illis adnexa.

28 Quando autem Clericus reconueniri potest coram iudice laico, reconueniri debet in principio litis, in ipsa litis contestatione, vel ante, aut statim post: quia causa conuentionis & reconuentionis simul tractari debet. Ità Bonacina *in Bull. Cœn. disp. 1 q 16. sect. 1. punct. 4* §. 6. *num.* 8. *p. 4. t. 1. resol.* 65. §. 3 Et quamuis in tali casu possit iudex laicus ferre sententiam contra Clericum; non tamen potest eum cogere ad soluendum, sed executio sententię fieri debet per iudicem Ecclesiasticum: quia hic est actus iurisdictionalis. Ità Bonac. *ibi* & DD. communiter. Vnde cautè legendus est Barbosa *in l. si quis, ff. de iud. num.* 165. docens ex *l. quædam, de iurisd. omn. iud.* quod iudex competens ad condemnandum, sit etiam competens ad exequendum. *Ibid.* in fine. *p. 3. t. 1. res* 4. *&* *p. 4. t. 1. res.* 3. & obiter olim *p. 2. t. 2. res.* 22. in fine.

Et quando potest reconueniri, reconueniendus est in principio litis.

Et si iudex laicus iudicet contra illũ, non potest ipse sententiam exequi.

29 An verò iudex laicus possit cognoscere de causa possessoria beneficij inter duos Clericos, vel quando reus est Clericus? Affirmat Sesse *de inhib. cap* 8. § 3 *nu.* 16. & alij. Primò ex consuetudine multorum Regnorum. Secundò, quia laicus cognoscit de facto ex c. *decernimus, de sent. excom. in* 6.

IVDEX laicus non potest cognoscere de possessoria beneficij inter duos Clericos, vel contra Clericum.

possessio autem magis est facti, quam iuris cap. *cum nostris de concess. præben*. Tertiò ex cap. *ult.* & c. *petimus, de iudic.* Sed contrarium tenendum est cum Valboa & Villa sante *in cap. decernimus. de iudicijs.* illo *num.* 95. hoc 184 & alijs nam possessio beneficij est causa Ecclesiastica. Tum, quia beneficium Ecclesiasticum sine canonica institutione obtineri non potest. Tum etiam irrefragabili argumento: quia habens titulum beneficij, si possessionem litigiosam pecunia redimit, committit simoniam, ex cap. *delictũ, el 1. de simon.* & *glo. 1. ibi.* ergo possessoria beneficij est Ecclesiastica; quia simonia non committitur, nisi in causis spiritualibus, & illis adnexis, ex c. *qui studet 1. quæst. 1. quia Clerici de iurepatr.* Idem docet Rota Romana coram Peña *die 1. Decembris* 1595 Ad primum argumentum supra adductum, respondeo cum Palao *to. 2. tr. 12. disp. un. punct. 7. num.* 4. Regnorum consuetudines approbandas esse, si priuilegio Summi Pontificis innitatur, quod Regi Gallorum à Leone X. concessum fuisse, testatur Boerius *decis.* 69. *nu.* 23. Ad secundum, iudicem laicum agnoscere factum, existente subiecto, quod in nostro casu deficit. Adde, quòd causa apprehensionis in possessione beneficij pertinet ad ius & titulum, cuius laicus est directè incapax. Ad tertium, cap. *fin. de iud.* agere de temporali iurisdictione, & non inter Clericos. In cap. verò *petimus* cognoscere Ecclesiasticum, implorato auxilio brachij sæcularis, *p. 5. t. 1. res* 23.

CLERICUS nõ tenetur defendere emptorem interpellãtem coram iudice laico.

30 Clericus ab emptore interpellatus ad defendendum, non tenetur illum defendere coram iudice laico. nam sic consentiret in iudicem laicum, dum ab illo citaretur, vocaretur, & notificaretur ad defendendum, quod tamen ipsi prohibetur in cap. *si diligenti, de foro comp.* Ità Martha *de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 35. n. 21.* contra Couarruuiam *pract. 99. cap* 8. *n.* 3. Cuius sententia procederet, quando talis Clericus coram suo iudice denũciatus, vellet de illius licentia coram laico emptorem defendere. *p. 4. t. 1. res.* 5.

IUDEX laicus non potest extrahere reum non gaudentem immunitate ab Ecclesia sine licentia Episcopi.
Et si satellites vi, aut dolo ipsum extraherent, teneretur restituere Ecclesiæ.

31 Iudex laicus non potest extrahere reum ab Ecclesia sine licentia Episcopi, quando notoriè constat, immunitate non gaudere. Et de hoc post Const Greg. non est dubium. Ità Lazarius *de Blasph. quæst* 5 *nu.* 71. & Genuensis *cap.* 17. *nu.* 5. affirmans, ita decisum esse in Curia Archiepisc. Neapol. *p. 1. t. 1. res.* 14. & *p. 4. t. 1 res.* 42 Imò si satellites, vel alij, vi, aut dolo, absque iudicis mandato reum ab Ecclesia extraherent, non posset iudex laicus contra illum agere; quia reus ille est affectus pro Ecclesia dolo, aut vi spoliata, & sic semper transit cum hoc onere, sicut res furtiua. Præterea Bulla ait: *Extrahunt, capiunt, incarcerant*, quæ verba disiunctiuè intelligenda sunt, idest *capiunt, vel captum incarcerant*. Et tandem Bulla Greg. excommunicat attentantes aliquid contra, vel prætèr eius formam, qualis esset iudex, qui reum sic extractum Ecclesiæ non restitueret. Ita Genuensis affirmans, ita practicatum esse Neapoli in casu cuiusdam assassini. *p. 1. t. 1. res.* 16. & *p. 4. t. 1. res.* 102. Si verò ipse extraheret de licentia Episcopi iudicantis, non gaudere, & postea constaret, gaudere, teneretur ipse iudex reũ restituere; quia constat debitam illi esse immunitatem, quæ adhuc seruari potest. Ità Marinus *res quot. to. 1. c. 175. nu. 2. p. 4. t. 1. res.* 34 & 97.

Sicut etiam si extrahat cum licentia Episcopi putantis. non gaudere, si postea constat gaudere.

AN iudex laicus sit competens in controuersijs Confraternitatum laicorum?

32 Controuersiæ confraternitatum, an scilicet quis sit recipiendus vel non; vel an sit bene, aut malè cancellatus, vel ad gubernationem canonicè electus, & similes, ad iudicem Ecclesiasticum spectant. Ità Crassus *de eff. Cler. eff. 1. nu* 613. Qui tamen ait, quod, quando duæ Confraternitates litigant in processione de præcedentia, iudex competens est laicus. Sed hoc, ait Barbosa *de pot. Epis. p 2 alleg.* 78 *n.* 42. quamuis tolerabile sit, cùm agitur de possessorio, extra illud tamen non est admittendum. *p. 3 t. 1. res* 70.

IUDEX laicus non potest facere inuentarium bonorum Episcopi defuncti.

33 Iudex laicus non potest facere inuentarium bonorum Episcopi in illius morte: quia tam mortuus, quàm successor, est Ecclesiasticus, v. g. Episcopus

scopus eligendus, Ecclesia, vel Camera Apostolica, quæ omnes sunt personæ exemptæ à iurisdictione laicali. Ita Barbosa *de iur. Pont. lib. 1. c. 8. nu. 88.* contra Guttierez *pract. qq. lib. 2. q. 49. nu. 3. p. 4. t. 1. ref. 110*

34 Iudex laicus non potest punire laicos in causis pertinentibus ad Tribunal Ecclesiasticum. Et sic in primis nō potest punire laicum hæreticum vel Apostatam, etiam si agatur de quæstione facti, cap. *vt Inquisitionis*, §. *prohibemus, de hær. in 6.* vbi non distinguitur de quæstione facti vel iuris, & vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere, cū præsertim agatur præiudicium Ecclesiæ. Tuschus *tom. 4. v. Iudex Ecclesiasticus, concl. 446. nu. 4* & alij contra Pereiram *de manu regia ar. 11. nu. 175 p. 3. t. 1. ref. 2. & p. 4. t. 1. ref. 58.* Et eadem ratione non potest punire apostasiam à fide, etiam cum agitur de facto: quia apostasia à fide, non distinguitur specie ab hæresi. Et contraria sententia Pereiræ *de manu Reg p. 2 c. 74. nu 3.* non est probabilis; quia est contra cap. *vt Inquisitionis* sup. cit. Ita Felinus *in c. cum sit, num. 1. de foro comp.* & alij *p. 4. t. 1. ref. 12.*

Non potest punire laicos hæreticos.

Apostatas.

35 Item non potest iudex laicus punire laborantes in die festo contra eorum statutum, si habuerit licentiam Episcopi, quia hæc causa ex Sacris Canonibus est merè spiritualis, & ad Ecclesiasticum pertinet, vt declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Megalium *cons. 97. num. 2.* & docet Homobonus *p. 3. t. 15. c. 7. q. 17. ref. 3. p. 4. t. 1. ref 94.*

Aut laborantes in die festo cum licentia Episcopi.

36 Item de Iure Canonico non potest se intromittere in executione legati pij. Vide V. *Legatum nu. 12.*

Nec potest se intromittere in executione legati pij.

37 Iudex laicus excommunicatus denunciatus inualidè munus exercet, & omnia eius acta iurisdictionalia sunt irrita. Ita DD. communiter. Et colligitur ex cap. *præsidentes, de hæreticis in 6.* vbi datur potestas Iudici laico excommunicato, vt in aliorum defectu, ad instantiam Ordinarij contra hæreticum procedat, quam proinde potestatem Pontifex supponit per excommunicationem impeditam esse. Vide Turrianum *lib. 2. disput. 14. dub. 1.* qui hanc sententiam probat ex consensu & consuetudine Ecclesiæ, & colligit ex *c. penult. & vlt. 15. q. 6.* vbi subditi absoluuntur ab obligatione obediendi superioribus excommunicatis. *p. 5. t. 9. ref. 108.* Aduerte etiam, quod si secundum opinionem probabilem declaretur ab Ecclesiastico in excommunicationem incursus, tenetur se habere pro excommunicato, licèt habeat opinionem probabilem, quod non incurrerit, vt diximus V. *Excommunicationis nu. 64.*

IUDEX laicus excommunicatus denunciatus, actus iurisdictionis inualidè exercet.

Etiam si habeat opinionem probabilem de nullitate censuræ.

IUDICIUM TEMERARIUM.

1 † IVdicium temerarium fit, cùm quis absque sufficienti fundamento iudicat malum de proximo suo, eumque apud se vilipendit. Estq; ex suo genere peccatum mortale contra iustitiam †, si cōcurrunt hæc tria, quòd scilicet quis deliberatè iudicet, sine sufficientibus indicijs, & asseueranter absque vlla formidine: quæ omnia cum raro simul concurrant, raro peccatum mortale iudicij temerarij committitur. Vide Tannerum *in 1. 2. disp. 4. q. 3. dub. 2. nu. 39.* Valentia *to. 3. disp. 5. q. 4 punct. 3.* & alios *p. 3. t. 5. ref. 31.* post medium.

IUDICIUM temerariū raro mortale.

2 Excusat quoque paruitas materiæ, vt si quis temerè iudicaret in re leuis momenti, peccaret solùm venialiter. Ita Lessius *li. 2 c. 29. dub. 2. n. 14.* qui putat esse solùm veniale, temerè iudicare, quòd aliquis sit spurius, filius Iudæi &c. Sed hoc negant Escobar *de purit. & nobilit. p. 1. q. 8. §. 2. num. 33.* & alij; quia, quamuis prædictæ qualitates sint merè naturales, cū tamen apud nos afferant secum infamiam, & reputationem lædant, sunt materia grauis.

Admittit paruitatem materiæ.

Vtraque sententia est probabilis. *par. 5. tract. 5. resolut. 68.*

Et semper est eiusdem speciei.

3 Cæterum omnia iudicia temeraria sunt eiusdem speciei infimæ, vnde non est necessario explicanda in Confessione diuersitas personæ, vel mali iudicati. nam moraliter omnia aduersantur vni iustitiæ commutatiuæ in specie infima. Quod etiam dic de detractionibus & contumelijs. Ita Sancius *disput. 5. num. 10. p. 3. t. 4. res. 67. §. In res. 28.* Vide V. *Circumstantia, num. 33.*

IVRAMENTVM.

IVRAMENTI descriptio. Species.

1 † IVramentum est, Dei in alicuius dicti confirmationem inuocatio. Quadruplex est. Assertorium, in quo aliquid præsens, vel præteritum affirmatur, aut negatur. Promissorium, in quo aliquid iureiurando promittitur. Comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ. Execratorium, in quo aliquid siue promittendo, siue asserendo affirmatur, vel negatur, apponendo sibi pœnam.

Et requisita.

2 In iuramento tres conditiones requiruntur, veritas, iustitia, necessitas. Veritas mendacio opposita, quæ ad iuramentum requiritur est, cùm homo dicit, quod sentit, siue in re ita sit, siue non. Igitur si iurans aliquid, putat ita esse in re, iuramentum iustum est, etiam si reuera non ita sit †. Imò in foro conscientiæ potest quis iurare, quod à viro fide digno audiuit, quod tamen non sufficit in exteriori iudicio, in quo testis tenetur reddere rationem sui dicti, & alij sunt testes de dicto, alij de causa scientiæ. Ita Sanchez *in sum. to. 1. lib. 3. c. 4. nu. 13. p. 4. t. 4 res. 77.* & obiter olim *in p. 3. t. 5 res. 66.* in fine.

PROBABILE est, licere inducere aliquem ad iurandum falsum, quòd ipse existimat verum.

3. Sed an liceat inducere aliquem ad iurandum falsum, quod tamen ipse ex ignorantia verum putat? Negat Azorius *to. 1. lib. 1c. c. 11. q. 2.* quia præceptum de non committendo crimine, obligat etiam ad vitandum crimen in altero, seu ad non inducendum alium ad actum materialem talis peccati. Sed contraria sententia Hurtadi *in 2. 2 disp. 173 sect. 17 §. 199.* est probabilis, quia proximus nunc non inducitur ad actum formaliter malum, cum ille non peccet iurando, nec materialiter, quia materia hîc & nunc potius est bona, quàm mala, quia est actus Religionis, & honor Dei, non iniuria. Non enim induco ad iuramentum falsum, quia hoc iuramentum est moraliter verum. Nec ipse teneor illum hominem veritatem docere: si enim non teneor vitare illius peccatum, cum meo graui damno, multo minus teneor vitare ignorantiam, quæ non est peccatum. *p. 5. t. 7. res. 14.*

Minimè verò ad verum, quod ipse nescit, priusquã de veritate rei informetur.

4 Contra verò, ait idem Mendoza *sect. 15. §. 200.* non licet inducere aliquem ad iurandum verum, quod ille ignorat, nisi iuraturus prius sibi persuadeat rem ita esse, probabili fundamento. nam iurare sine dictamine practico de honestate iuramenti, est peccatum mortale. Licebit igitur, prius persuadere illi rem ita esse, & postea illum ad iurandum inducere. Ille autem non poterit iurare rem aliter, quàm scit ex dictamine practico v. g. si audiuit à fide digno Antonium esse nobilem, iurare poterit, illum esse nobilem, non autem se id scire. Similiter, si rem ita esse probabiliter credit, absque vlla probabilitate dubitandi, non potest iurare id vidisse, &c. *p. 5. t. 7. res. 10.*

LICET petere ab aliquo iuramentũ, quod fieri potest bene, timetur tamen futurum falsum, cum aliqua necessitate, aut vtilitate.

5 Petere ab aliquo iuramentum, qui timetur falsò iuraturus, secundum Syluium *in 2. 2. q. 98. ar. 4. concl 2.* est peccatum mortale scandali, quod probat ex auctoritate & exemplo luculento D. Augustini. Sed meritò Suarez *de Relig. to. 2. lib. 3. c. 15 n. 10.* contrariam sententiam docet, dummodo non petatur, vt reus iuret falsum, & adsit iusta causa petendi iuramentũ, vt necessitas

cessitas aliqua, vel vtilitas. Nam non teneor abstinere à petendo actum cum graui damno, quem quis, benè & malè præstare potest, quamuis ex sua malitia sit malè præstaturus. Et S. Augustinum explicat proprijs ipsius verbis. *p.5.tr.7 res.9.*

6. Licitum est, ex iusta causa iurando, vti amphybologia, proferendo scilicet iuramentum, quòd à circumstantibus accipitur in sensu communi, ipse verò proferens allud subintelligit. Ita Sanchez *sum tom. 1. lib 3. cap.6. nu.15.* contra Syluium *in 2.2. quæst.89. art.7. quæst.3. concl.5.* & alios. Igitur Clericus interrogatus in porta Ciuitatis, vtrum habeat aliquid de quo soluenda sit gabella, ille habens, potest iurare, quod non, intendens, quòd non obligatur ad gabellam soluendam. Ità D. Antoninus *p 2. tit* 10 *cap.1.* § 1. Secundò, interrogatus in iudicio, an debeat centum sibi mutuara, si illa secreto restituit, potest respondere, se non debere. Vel si debet quinquaginta, potest negare petita prout petuntur. Ita Naldus *v. Interrogatus num.* 2. Tertiò, si quis à te petat mutuò librum, quo tu indigeas, vel quem timeas minimè restituendum, iurare potes, illum non habere, subintelligendo, vt illum accomodes. Ita Millardus *tom.2. cap.*80. *num.*2. Quartò, si persona priuata te compellit iurare importunis precibus, potes iurare cum æquiuocatione. Ita Rodriquez *sum tom.1. cap.*190. *num.*7. Quintò, in interrogationibus communibus, *Quid comedisti? Quò pergis? Quid noui est? &c.* iurare possumus, *Nos nil noui habere*, subintelligendo, *quod tibi dicere debeamus, &c.* Ità Rodriquez *ibid. cap* 246. *num.*4. Sextò, Confessarius interrogatus de peccato audito in confessione, potest iurare, se illud nescire, subintelligendo, *tamquam homini subiectus*: Et si compellatur iurare, se non audisse, idem iurare potest, subintelligendo, *tamquam purum hominem*. Et tandem, si impius vrgeat, an audierit vt Deus, iurare etiam potest, se non audiuisse, subintelligendo, *ad modum causa principalis*. Ità Graffius *p.1. lib 1. cap.*23. *nu.*3. Septimò, potest quis iurando negare suum crimen occultum, subintelligendo, *vt publicum*. Ita Petrus Nauarra *de restit lib.4. c.2. nu.*379. Octauò, si quis à iudice interrogatus cum iuramento, an Franciscum interfecerit, si illum in propriam defensionem interfecisset, negare, posset, subintelligendo, de homicidio criminoso. Ita Lessius *lib.2. cap. 42. dub.9 nu.*47. Nonò, si est probabilis opinio, quòd taxa alicuius rei sit iniusta, & propterea venditor falsis ponderibus, vel aliàs iniustitiam sibi compensat, à iudice postea interrogatus, potest id totum iureiurando negare; subintelligendo, se iniustè fecisse. Ita Sanchez *sum. tom.1. lib 3. cap.6. nu.* 29. Decimò, qui necessitate, vel vtilitate compulsus, offert se ad iurandum nemine petente, potest vti amphibologijs, quia habet iustam causam. Ita Sanchez *ibid. nu.*21. contra Lessium *vbi sup.* Vndecimò reus iuridicè interrogatus de delicto, quod sine ipsius confessione plenè probari non potest, potest illud iureiurando negare. Item ad vitanda grauia tormenta sibi falsum crimen imponere. Vide V. *Reus*. Denique potest quis iurare simpliciter falsum, addendo aliquid mente, ex quo iuramentum sit verum, quoties interuenit iusta causa. Iusta causa esse potest necessitas, vel vtilitas ad salutem corporis, honoris, rerum familiarium. vel etiam quando iniusta interrogatio proponitur. Verum in his casibus animus iurantis non debet esse, fallere proximum, sed occultare veritatem, quam manifestare non expedit. *p.3. t.6. res.*30.

7 Iurare verbis amphibologicis sine iusta causa, vt quòd Princeps sit in aula, intelligendo *pictum*, probabilius est, esse peccatum mortale, vt aiunt Lessius *lib 2. cap 42. dub 9. num.*46. & alij. Sed etiam probabile est, non esse mortale extrà iudicium, & præiudicium: nam in tali iuramento deficit sola necessitas, seu discretio, qua non deberet sine necessitate contra

IVRARE amphybologiceè potest.

Clericus interrogatus in porta Ciuitatis, an deferat aliquid subiectum gabellæ.

Interrogatus, an debeat centum Titio, quæ illi secreto restituit.

Rogatus mutuare librum sibi necessarium.

Compulsus à persona priuata iurare.

Interrogatus quo vadit, quid noui est, &c.

Confessarius interrogatus de peccato audito in Confessione.

Vel de re aliqua quouis pacto occulta.

Interrogatus à iudice de homicidio inculpabili.

Vel etiam de facto legitimo.

Offerens se ad iurandum in necessitate, vel vtilitate.

Reus interrogatus de delicto vero à iudice, vt vitet mortem, vel grauia tormenta.

Et denique quilibet in omni casu, in quo id exigit necessitas,

Vel vtilitas circa corpus.

Honorem.

Rem familiarem.

Sed cum debita intentione.

At sine iusta causa est peccatum mortale, iurare cum æquiuocatione

Quamuis probabile sit, esse tantum veniale.

tra audientium sensum amphibologicè iurari. Sed iuramentum, cui deficit sola discretio, non est peccatum mortale. Ergò. Ita Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 6. *nu.* 22. & alij. *Ibid.* in fine *&* *par.* 2. *tract.* 15. *res.* 25.

IVRAMENTA falsa orta ex praua consuetudine post sufficiens propositum illam extirpãdi, non sunt peccata mortalia.

8 Iuramenta falsa inaduertenter prolata ex praua consuetudine, ait Torres *in* 2. 2. *quæst.* 98. *art.* 3. *disp.* 3. esse peccata mortalia, quia sunt voluntaria in causa, propter prauam consuetudinem non correctam. Sed contraria sententia tenenda est cum Sancio *disp.* 20 *n.* 5. quia vbi quis per propositum non amplius iurandi falsum prauam consuetudinem retractauit, non sunt amplius voluntaria nec in se, nec in causa. Erit tamen aliquod peccatum, negligentia in extirpanda praua consuetudine. *par.* 3. *tr.* 5. *res.* 61.

IVRAMENTVM promissoriũ de faciendo peccato veniali, est veniale.

9 † Iuramentum promissorium de faciendo peccato peccatum est †. Et quidem quamuis sit de veniali, ait Turrianus esse peccatum mortale, quia in eo adducitur Deus vt fideiussor peccati faciendi, & ideo grauis iniuria illi infertur. Contrariam autem sententiam ipse improbabilem putat. Quę tamen est probab ilissima, eamque tenet Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 5. *q.* 5. *dub.* 1. *num.* 14 & alij communiter apud ipsum, ratione paruitatis materiæ. *p.* 4. *t.* 4. *resol.* 160.

IVRAMENTVM adiectum promissioni fictæ probabile est obligare.

10 Quoad obligationem iuramenti promissorij, valde probabile est, iuramentum adiectum fictę promissioni inducere obligationem: quia hoc est de natura iuramenti promissorij. Et iurans tenetur efficere, vt iuramentum sit verum, si potest, ne adducat, vel adduxerit Deum in testem falsi. Ita Lessius *lib.* 2. *c.* 42. *dub.* 8. *nu.* 38. Sed contraria sententia Ochagauiæ *de Sacr.* *t.* 1. *q.* 6 *nu.* 3. est etiam satis probabilis, & ferè communis: quia iuramentum sequitur naturam actus seu promissionis, cui adnectitur; ergo si promissio ficta non obligat, nec iuramentum obligat. Adde quòd tale reuera non est iuramentum, quamuis exteriùs habeat similitudinem iuramenti; non enim intendit iurare, qui non intendit se obligare. *p.* 5. *t.* 14. *res.* 33. *&* 34.

Probabile etiam nõ obligare.

Adiectum autem contractui inualido obligat.

11 Iuramentum metu, aut dolo adiectum contractui inualido, & à iure reprobato, obligat in conscientia: quia nec iure naturali, nec humano irritum est. Itaque qui iurauit latroni minitanti dare 100 aureos, tenetur dare; quamuis hoc iuramentum & similia relaxari possint ab Episcopo, & commutari per Bullam. Ita Becanus *in* 2. 2. *q.* 89. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 19. Sed contraria sententia Azorij *to.* 1. *lib.* 11. *c.* 7. *q.* 2. est etiam probabilis. Vide V. *Metus*, *nu.* 4. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 278. *&* *p.* 4. *t.* 4. *res.* 19 *&* 28.

IVRAMENTVM dandi meretrici centum aureos non obligat, nisi ad solutionem solitam.

12 Iuramentum adiectum promissioni prodigæ, obligat solùm pro quantitate licita intra limites liberalitatis. Vnde iuramentum de dando meretrici ob fornicationem centum aureos, non obligat, nisi pro illa quantitate, quam viri paris conditionis cum iurante consueuerunt dare. Ita Sotus *lib.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *ad* 2. contra Caietanum *in* 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. Adde quòd multi probabiliter tenent, promissionem factam meretrici pro actu turpi, secluso iuramento, non obligare in conscientia, etiam post actum turpem. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 27.

Iuramenta itẽ seruandi statuta Ciuitatum, Collegiorũ, &c. obligant seruare eo pacto, quo seruari solent.

13 Iuramentum seruandi statuta seu capitula Ciuitatum, Collegiorum &c. si sunt in vsu, qui non obseruant, sunt periuri, ex cap. *querelam*, *de iureiur.* Si verò aliqua vsu recepta non sunt, aut abrogata sunt per contrarium vsum, illa non obseruantes non sunt periuri. nam iurantes intelligunt illa seruare more recepto. Ita Megala *cons.* 81. *nu.* 1. Qua in re materia iuramenti violati tunc est grauis pro periurio mortali, quando tanti momenti est, vt secluso iuramento statutum obligaret ad mortale ratione materiæ. Ita Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 3 *cap.* 40. *nu.* 10. contra Megalam *vbi sup.* *nu.* 4. Aduerte autem, quod si aliquod ex talibus statutis reuocatum esset à facultatem habente, iuramentum illud seruandi cessaret. Ita Sanchez *vbi sup.* *p.* 3 *t.* 6. *res.* 39.

Et si non sunt reuocata.

14 Iu-

14 Iurans in materia graui, non potest se obligare ad venialem culpam; non enim limitare potest obligationem, cum Deum adducat in testimonium rei promissæ. Ità Suarez *in 3.p.to.4.disp.38 sect 7.nu 5 p.3.t.6.ref.91.* §. *Hinc*. **IVRANS** in materia graui inducit obligationem sub mortali, etiam si nolit, nisi leuem.

15 Ad implendum iuramentum satis est præstare promissum, absque eo quòd præstetur cum intentione satisfaciendi pro iuramento. Nam absque hac intentione iam præstatur quod quis præstare iurauit. Ita Sanchez *sum.tom.1.lib.1.cap.13.nu.18.* contra Suarez *de Relig tom 2 lib 4.c.26.nu.*8. Plus addit Lessius *lib.2.cap 37.dub.10.nu.59.* iuramentum scilicet impleri etiam, si res iurata præstetur cum animo expresso non satisfaciendi iuramento per talem rem. Quæ omnia applica præceptis, & votis. *p.3.t.6.ref.7. p.9.tr.8.r.17.* sicut habens intentionem vouendi Castitatem, aut iurandi illam, & se ad eam per votum, aut iuramentum obligandi, etiam cum intentione non adimplendi, validum est votum, vel iuramentum. Sanchez *ibid. in fine*. **AD** implendum iuramentum non oportet præstare promissum cum intentione illud impleodi. Valet votum castitatis sine intentione adimplendi.

16 Iuramentum de non ludendo valet, etiam si iurans habeat intentionem abstinendi à ludo modicæ quantitatis, & qui alias, secluso voto vel iuramento, esset actus virtutis eutrapeliæ. Ità Sanchez *sum.to.1. lib.3.c.18. nu 2. 3.* contra Nauarrum *man. cap 12. nu. 11.* Admittit tamen paruitatem materiæ, iuxtà ea quæ dicemus infrà V. *Ludus, nu.14 p.5.t.5.ref.48.* **IVRAMENTVM** de non ludendo in quauis modica quantitate, obligat.

17 In iuramento & voto de non bibendo vinum, materia peccati mortalis esset tantum vini, quantum sufficeret pro vno potatu moderatè bibentis. Ita Sanchez *sum.to.1.lib.4.cap.12.nu.21.p.5.t.5.ref.37.* **IVRANS** non bibere vinum, si bibat ordinariam potionem vini, peccat mortaliter. Secus si minus.

18 Et hæc dicta sint secundùm probabilem sententiam Soti *de iust.lib 8. quest.1. art.7. & quest.2 art.3.* & aliorum contra Lessium *lib.2 c.42. dub 5. num.23.* & alios, quòd in iuramento promissorio detur paruitas materiæ. Nam si datur in violatione voti, cur non dabitur in violatione iuramenti, quod ex S.Thoma *in 2.2 quest.89. art.8.* est minor obligatio? Ideo Villalobos *to 2 tr.36. diff.5.nu.9.* ait quod iurans per annum quotidie dicere semel *Aue Maria*, non peccat mortaliter, etiam si omittat per totum annum. Vide Escobar *p.1.q 6. §.5. nu.40. p.4. t.4. ref.70. & p.5.t.5 ref.4.* At in violatione iuramenti assertorij non datur paruitas materiæ, quia quamuis res iurata sit parua, non tamen est paruum, confirmare mendacium iuramento, & adducere Deum in testimonium falsitatis. Ita Sanctarellus *de blasph.c.4. dub.2.nu.*8. & alij *Ref.4. cit.* Nam in iuramentis promissorijs datur paruitas materiæ. Secus in assertorijs.

19 Iuramentum ignorantiæ non tollit præsumptionem scientiæ in contrarium, si illa adest. Ita Alexander *in addit.in v.tamen breuius* & alij contra Portellium *p.1.cas.27.num.3.* docentem, quòd iuramentum super ignorantia excludit præsumptionem iuris in contrarium existentem. *p.5.t.14 ref. 24. à §. Dico primò.* **IVRAMENTVM** de ignorantia iuris non tollit præsumptionem iuris in contrarium.

20 Iuramentum an possit à Principe prohiberi nè fiat, vel si fiat, an possit impedire eius effectum ita, vt non obliget, Vide V. *Statutum laicale*.

21 Quando adest dubium de validitate iuramenti, de deliberatione, de quantitate, vel qualitate materiæ, &c. Vide V *Voti obligatio*, quia est eadem, ac voti ratio & obligatio. Vnde quænam iuramenta relaxari possint & commutari virtute Bullæ, aut Iubilæi, inquire V. *Bulla Cruciatæ quoad vota* nam, quicumque habet potestatem relaxandi vota, relaxare potest iuramenta pia; quia arctior est obligatio voti, quàm iuramenti, & qui potest plus, potest minus. Et priuilegia in fauorem animarum concessa, sunt amplianda potius, quàm restringenda. Ità Tannerus *in 2.disp.5.q.5 dub.1.nu 36.* contra Nauarrum *c.27.nu.275.p.3.t.5. Ref.25.§.Secundò.* **IVRAMENTA** pia relaxari possunt ab eo qui potest relaxare vota.

22 Iuramentum latroni, vel raptori factum, est obseruandum, non solum in foro conscientiæ, verum etiam in iudiciali vterque Molina, & Episcopus **Varia de iuramento facto latroni.**

scopus spoliatus iurans non repetere, si iuramentum fuit de suis, tenetur ad iuramentum; secus si de Ecclesiasticis. Suarez ablato periculo vitæ, cum sit in tuto, potest quis, facto iuramento latroni de non denuntiando, eos denuntiare, vel illi æquiuocè iurare. Cardin. de Lugo. *part.* 8. *tract.* 7. *resol.* 57.

Valida est reuocatio testamenti iurati. 23 Controuersia est inter Doctores circa reuocationem testamenti iurati, tamen si reuocetur, valida est eius reuocatio. Card. de Lugo. *part.* 9. *tr.* 7. *resol.* 42.

Non obligat. 24 Iuramentum inter Amasios ad nihilum obligat. Facundez *part.* 9. *tr.* 8. *res.* 9.

Peccat mortaliter si non habet animum adimplendi. 25 Iurans coactu vi, vel metu si habet animum non adimplendi peccat mortaliter. Lopez *p.* 9. *tr* 8. *res.* 56.

Non licet iurare de regressu in carcerē. 26 Non est licitum iurare, se velle in carcerem redire, quando agatur de periculo vitæ, maximè in iusti, nec etiam iustè cum sit de iure naturæ conseruare eius vitam. Villalobos, & alij. *p.* 9. *tr.* 8. *res.* 57.

Prorogato tempore prorogatur obligatio parendi. 27 Cum prorogatur tempus ad proferendam sententiam prorogatur, & obligatio parendi, ex vi prioris iuramenti Sua. *p.* 9. *tr.* 8. *res.* 7.

Non tenentur ad iuramentum. Tabelliones. 28 Tabelliones, & ministri iustitiæ, non tenentur ad iuramentum de non accipiendo plus de mercede à iudice taxata pro labore sui officij, quando progressu temporis illa merces facta iniusta. Sanchez, & alij *part.* 9. *tr.* 8. *resol.* 8.

Promissio facta pauperibus non potest remitti. 29 Si quis alicui iuramento promisit, aliquid se daturum, potest promissarius, illam remittere. Sanchez, & alij; secus si promissio facta fuit pauperibus indeterminatè, vel filiæ nubendæ tunc ad patrem remissio iuramenti pertinet. Sanchez, & alij. *p.* 9. *tr.* 8. *res.* 13.

L E C T O R E S.

LECTORES non comprehenduntur in Bullis, quæ imponunt pœnam priuationis officiorū, graduum, dignitatum, &c. 1 Lectores secundum Lezanam *c.* 10. *nu.* 32. comprehenduntur in Bullis Pontificijs, vt contra illas delinquentes lectura priuentur, quoties dicunt, contrauentores priuationem officiorum, graduum & dignitatum incurrere, qualis est Bulla Pij V. de clausura, Clement. VIII. de largitione munerum, & similes: quia talia verba sunt amplissima, & sine ratione restringerentur. Et ad quandam Bullam Sixti V. quæ contrarium declarauit, respondet, illam loqui quoad illam constitutionem peculiarem, non autem de cæteris, & id colligit ex verbis ibi positis, *hac in re, de qua nunc agitur*. Sed ego teneo cum Bonacina *de clauſ. p.* 4. *nu.* 6. nomine officij, gradus & dignitatis venire solum gradus honorificos cum superioritate coniunctos, qualem habent Generales, Prouinciales, Priores, &c. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 224.

Non omnes excusantur à ieiunio. 2 Lectores non omnes excusantur à ieiunio. Vide V. *Ieiunium*, *nu.* 26.

Sed Regulares excusantur ab officio si recitant certas preces. 3 Lectores Regulares recitando sex, aut septem Psalmos assignandos à Prelato cum septem *Pater noster*, & bis Symbolo Apostolorum, satisfaciunt oneri Horarum Canonicarum, ex priuileg. concesso Ord. Theatinorum à Clem. VII. apud Rodriq. *comp. res.* 20. *nu.* 6. *p.* 3. *t.* 2. *Res.* 68. § *Non desinam*.

L E G A T U M.

LEGATI definitio. 1 † Legatum est donatio quædam in testamento à testatore relicta. Modo idem est cum fideicommisso, & quidquid est iuris in vno, idem & in alio. Circa legata aliqua dicenda sunt primo quoad formam †.

2 Igi-

2 Igitur legatum sub conditione relictum vxori, si non nupserit v.g. vel si Religionem non ingrediatur, in foro exteriori acquiritur, etiam si illa nubat, vel Religionem ingrediatur. nam dictæ conditiones reprobantur & habentur pro non appositis in *l. reprehendenda, C. de instit. & subst.* in *l. quidam ff. de instit. condit.* in *l. turpia, de legat.* 1. & alibi. Et idem dicendum cum Valero *v. legatum, diff.* 4. *nu.* 1. pro foro conscientiæ. nam, hæc testatoris voluntas est contraria iuri, & ideo non est seruanda. sed regulanda secundùm ius. Idque cum eodem Valero *v. Hæreditas, diff.* 12. *n.* 3. extendendum est etiam in eo casu, quando testator illas conditiones adhibuisset pro conseruanda familia. *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 57. Quod si quis legaret alicui centum v.g. si nubat, quinquaginta verò si Religionem ingrediatur; is Religionem ingrediens, non quinquaginta, sed centum consequi debet. Ita Thorus *sum. priuil. priu.* 242. & alij contra Capiblancum *to.* 2 *frag.* 9 *c.* 6. *nu.* 13 Vide Ambrosinum *p.* 2. *dec.* 30. *p.* 1. *t.* 2. *ref.* 125. §. *Ex quibus, p.* 2. *t.* 16. *ref* 50. § *Et tandem, & p.* 3. *t.* 6 *ref.* 29. § *Sextò sequis*. Legatum relictum puellæ sub conditione, si castè vixerit, consequitur puella, si castè viuat per decennium, licet postea in fornicationem incidat. Ita Homobonus *vol.* 2 *p.* 7. *resp.* 44. *p.* 5. *tr.* 14. *ref.* 84. §. *Notandum est*. An valeat legatum relictum Religioso cum conditione, vt nihil acquiratur Monasterio, dicemus infrà.

IN legatis certæ conditiones reprobātur, & sunt inualidæ, etiā in foro fori.

Quam poli.

Vnde si plus legetur nubenti, quam Religionem ingredienti, hic legatum maius acquirit.

Et conditio, si castè vixerit, impletur si puella castè viuat per decennium.

3 Quando res legatur indeterminatè & genericè, intelligi debet de minori. Sed hoc fallit in legatis pijs ex l. *Titia, ff. de auro & arg. legat.* § *fin* Vnde si testator nobilis pro suo funere relinqueret culcitram, soluenda esset Ecclesiæ non de serico, sed de aureo vellere. Ita Thorus *sum priuil priu.* 22. Et Genuensis *pract. Eccl Tric. q.* 153. *nu.* 5. docet, quòd legatum factum Ecclesiæ de florenis, intelligitur de magnis. Quod limitat Mantica *lib.* 6 *tit.* 3. *nu.* 17. nisi obstaret testatoris paupertas. *p.* 3. *t.* 6 *ref.* 29. §. *Tertiò*. Aduertit etiam Lara *de Annu lib.* 1. *c.* 10. *nu* 97. quòd si testator iubeat maritari puellas, & non explicet numerum, is determinandus erit inspecta qualitate & facultate defuncti. *p* 2. *t.* 16. *ref.* 50. *in fine.* § *Nota etiam*. Si vero relinquat v.g. 100. aureos pro 100. Missis, & postea augeatur stipendium, tenentur hæredes eleemosynam supplere, vt 100. omnino Missæ celebrentur, si hæreditas suppetat, quia talis præsumitur intentio testatoris. Ità Riccius *p.* 3. *ref.* 364. *nu.* 3. *p.* 2. *t.* 14. *ref.* 17.

LEGATVM in mensuris indeterminatis, intelligitur de minoribus. Nisi sit pium.

Vide quid agendū quando legatur dos incerto numero puellarum.

Vel relinquitur certus numerus Missarum, & stipendium postea augetur.

4 SECVNDO videndum quibus legari licet. Et † licitum est legatum perpetuum relictum Fratribus Minoribus pro fabrica Templi, vel Sacelli, aut pro vestimentis & ornamentis Ecclesiæ & Sacristiæ. Quia Clement. *Exiui de verb signif. in* 6. & Regula D. Francisci non prohibent legata pro illorum Ecclesijs, sed pro eorum victu. Ita Homobonus *p.* 2 *tr.* 9 *c.* 11 *q.* 33. contra Glemonensem *de leg. p.* 4 § 6 *nu.* 19. Et Sanchez *sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 26. *nu.* 46. contra Quesadam *diuers. qq. iuris* 22. *nu* 23. licitum esse ait legatum annuum dictis Fratribus relictum pro studio, & emendis libris. *p.* 3. *t* 2. *ref.* 53. §. *Notandum*. Deinde probabile est, quod ait Sanchez *sum. to.* 2. *lib.* 7. *cap.* 26. *num.* 47. non esse licitum legatum annuum perpetuum relictum Fratribus pro infirmaria. Sed oppositum quoque est probabile. & tenet Portellius *v. legatum, nu.* 7. *Ibid.* initio. Licitum tamen est legatum temporaneum dictis Fratribus relictum, si spatium decem annorum non attingat. nam tempus infrà decennium est modicum. Ità Layman *lib* 3. *sect.* 5. *tr.* 5. *cap.* 10. *num.* 4. *Ibid.* § *Nota secundò*. Ad vitam verò alicuius Fratris, præsertim iuuenis, & bonæ valetudinis, videtur negare Layman *ibid.* quia vita hominis communiter maior æstimari solet, quàm decennium. Sed ego cum Sanchez *sum. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 26, *nu* 40. puto esse licitum. *Ibid* §. *Sed difficultas*. Potest etiam testator legare Fratribus Minoribus in hac forma: *Instituo mihi hæredem animam meam ita, quòd testamentary*

LICITVM est legatum annuū relictum Fratribus Minoribus pro fabrica tēpli. apparatu Ecclesiæ & sacristiæ.

An etiam pro emēdis libris?

Et pro infirmaria?

Pro victu autem illorum licitum est, si decennium non attingat.

Vel si relictū sit ad vitam alicuius Fratris.

Et, vt sollicitus sit ... possunt illis legare in certa forma, quæ semper est valida.

Et quamuis legatũ relictum particulari Religioso vt illud acquirat independenter à Prælato sit inualidum.

Est tamen validum si legetur acquirendum, & in vsus licitos conuertendũ de licentia Prælati.

tarij teneantur bona relicta vendere, & pecuniam in emendo panem, vinum, oleum, pisces & alia necessaria in eleemosynam Fratribus Minoribus huius Ciuitatis insumere. Et in hoc casu testamentarij ad talem eleemosynam soluendam cogi possunt ad instantiam cujusuis ex populo. Ita Villalobos *tom.2.tr.30 diff.12.num.8. Ibid. §. Nota tertiò.* Legatum factum Religioso particulari cum conditione, vt illud habeat independenter à voluntate sui Prælati, est inualidum; quia omnino aduersatur voto paupertatis. Ita Homobonus *p.2.tr.9.c.8.q.21.p.3.t.2. ref.34.* Idem dic, si apponatur conditio, vt in quoscumque vsus, etiam de licentia Superioris, expendat, nam talem licentiam Prælatus, vtpote contra votum, dare non potest. Si verò dicatur, ad vsus licitos, licitum est etiam, si accedat clausula, vt nihil iuris acquiratur Monasterio. Vide V. *Paupertas*.

LEGATVM relictũ Orphanis acquiritur à carentibus patre. quamuis matrẽ habeant.

Non autem à carẽtibus tantũ matre.

Probabile tamen est, distribui posse puellis habentibus parentes pauperes.

Et puellis expositis.

5 † TERTIO sequitur dicendum, quibus personis soluenda sint legata, quando de mente testatoris est dubium †. Primò igitur, quamuis orphanus dicatur qui vtroque orbatus est parente, vt notant DD. communiter in *l. orphanotrophos, C. de Episcop. & Cler.* tamen legatum relictum pro maritandis orphanis, acquiritur à puella matrem habente, si patris præsidio destituitur; quia mulieres non habent prudentiam pro gubernatione filiorum, vel etiam suis ipsius. Ita Sanchez *opusc. tom.2. l.4. cap.2. dub.63. nu.4.* Qui rectè probat Castrum *apud ipsum* idem docentem de ea, quæ caret tantum matre. *P.4. T.4. Resol.164.* Cœterum, quamuis Sanchez *dub.13. nu.2.* neget, tale legatum distribui posse puellis habentibus parentes pauperes & inutiles; quia in dispositionibus testamentorum verba propriè sumenda sunt: contraria tamen opinio non est improbabilis & eam docet Nouarius *de elect. fori sect.2. q.7. nu.3. in editione nouissima. P.2. T.16. Ref.50. §. Sed circa*, in medio, *& p.4. T.4. Ref.140.* Potest etiam distribui puellis expositis, quæ etsi parentes habeant, eos demonstrare non possunt. Ita Lara *de Annu. lib.1. cap.21.* Sed si concurrerent verè orbatæ præferendæ forent. *P.2. T.16. Ref.50. §. Sed circa*, post medium.

LEGATVM pro maritanda puella, conferri potest viduæ.

Sicut etiam si relictum sit pro maritãda virgine & nulla sit virgo nubilis.

Aut vidua prius matrimonium non consumauerit.

QVANDO legatum relinquitur pro maritandis dari potest iam nuptis sine vel cum parua dote.

QVID si legatum pium relictum sit certæ puellæ, & hęc moriatur innupta? Et similia?

AN legatũ pro dotanda paupere dari possit ei, quæ viuit ex suo labore?

Et legatum relictũ naturalib. certæ Ciuitatis dari possit incolis post decennium.

6 Secundò, legatum relictum pro maritanda puella, si non exprimitur, quod debeat esse virgo, secundùm Laram, *ibid.* conferri potest viduæ. *Ref. 50. cit. & P.3. T.6. Ref.29. §. Quartò.* Imò quando nulla est virgo nubilis, verum id puto cum Sanchez *de matrim. tom.2. lib.7. disp.9. nu.56. & 57.* etiam si relictum sit virginibus & hoc ex testatoris voluntate præsumpta, nè tam pium opus differatur. *P.2. T.16. Ref.50 §. Aduerte & P.4. T.4. Ref.140. §. Notandum.* Idem etiam dic de vidua, quæ primum matrimonium non consummauit. Ita Naldus V. *Legatum nu.42.* Potest etiam legatum pro maritandis puellis dari puellæ iam nuptæ sine, vel cum parua dote. Secus si sit pro dotandis. Quod tamen dari potest puellæ habenti aliquam dotem, sed infra suam conditionem. Nouarius *quæst.125. P.2 T.16. Resol.50. §. Nota etiam*, circa medium, & *P.3. T.6. Ref.29. § Septimò.* Rursus legatum pro maritandis virginibus retineri potest in conscientia à puella corrupta, quæ nupsit vt virgo. Nisi aliter constet de voluntate testatoris. *Ref.50. cit. § Nota etiam.* † Decisum id fuit Bononiæ *ann.1635.* & tenet nouissimè Trullench *in decal. tom.2. lib.7. c.18. dub.12 nu.15* † Quando determinatur puella maritanda, & dos illi legatur pro anima si illa moriatur innupta, ait Genuensis *pr. Eccles. Tric.13. q.386. nu.1.* legatum non extingui, sed conferri debere alteri puellæ pauperi. Sed quid, si legatum relinquatur pro dote primogenitæ, & hæc moriatur innupta? Imola *cons.103.* dandum esse inquit secundo genitæ Romanus id negat. Sed benè ait Mantica *lib.8. tit.70. nu.10.* colligendum hoc esse ex coniecturis. Notat etiam Genuensis *pract. Eccl. Tric.13. q.387.* quòd legatum pro dotanda paupere, dari potest ei, quæ viuit ex suo labore. *P.2. T.16 Ref.50.* in fine. *§ Nota etiam*, & in fine item *§ Aduerte*

forte etiam. Quando legatum relinquitur naturalibus alicuius Ciuitatis, dari potest ijs, quæ quamuis naturales non sint, in ea tamen decennio habitarunt, dummodo non constet de animo mutandi domicilium. Ita Sanchez *opusc. tom. 2. l. 4. c. 2. dub. 19 nu. 1. P. 4. T. 4. Res. 140. §. Nota quintò*.

7 Et tandem, legatum relictum certæ puellæ pro ea maritanda, dari ei debet, si Religionem ingreditur. Ita Lara *lib. 1. capell. c. 21 nu. 26*. Qui non idem docet in casu, quo legatum relinquitur incertis puellis maritandis. Et disparitatem assignat; quia in priori casu legatum non potest in specifica forma impleri, si alij fœminæ nupturæ tribuatur, & sic ius præsumit, testatorem voluisse eidem puellæ legatum dari, si Religionem ingrediatur, dum de contraria eius voluntate non constat. In secundo autem casu potest impleri; cum testator non habuit specialem affectionem ad eam, quæ Religionem ingreditur. Sed contrarium tenendum est cum Ochagauia *de Sacr. tract. 1. de matr. q. 15 nu. 17*. & Pontio *de matr. lib. 3. c. 7. nu 11*. qui suo tempore communem fuisse asserit hanc sententiam inter Doctores Salmaticenses. Et probatur ex *auth. de Sanctiss. Episc. collat. 9. §. Sed ex hac præsenti* quod, quamuis loquatur de legatis certis, tamen quia in fauorem Religionis id disponit, extendi etiam debet ad incerta ob paritatem rationis. Nam in iure naturali neutrum legatum subsisteret; cum omni legato conditionali commune sit non subsistere, non subsistente conditione. Voluntas autem testatoris bene præsumitur non exclusisse statum Religionis, etiam in secundo casu, dum contrarium non constat. *p. 5. t. 13. res. 35*. † In sententiam Laræ inclinauerat in *p. 2. tr. 16 res. 50. §. Sed circa, vers. Secundò* †.

> LEGATVM relictum pro puellæ matrimonio, debetur etiam Religionè ingredientibus. Siue relictum sit certæ puellæ. Siue maritandis in genere.

8 Tertiò, legatum relictum pro monachatu, dari potest mulieribus vitam cœlibem in propria domo vouentibus, vulgo dictis *Bizoche, ex auth. de Sanctiss.* supra cit. Ita nouissimè Nouarius *de elect. fori sect. 1. quæst. 76. nu. 16* contra Castillum *lib. 1. decis. 88. nu. 2. p. 1. t. 2. res. 85. §. Ex his, & p. 3. Add. secund. Res. 28*. Quartò legatum relictum propinquo pauperi, debetur pauperiori. Est tamen etiam pauper puella, vt supra diximus, quæ suis laboribus potest sibi victum conciliare. Ita Thorus *summ priuileg. priu. 269. p. 3 tr 6. resol. 29. §. Quintò* & probabile est, legatum relictum absolutè pauperibus, dari posse pauperibus extra patriam. Ita Homobonus *volu. 2. p. 5. resp. 29. part. 4. tr. 4. resolut. 140. § Nota sextò*. Quintò, legatum relictum pro liberatione incarceratorum applicari potest, impediendo nè quis in carcerem detrudatur, nullo alio suppetente subsidio. Ita Sanchez *opusc. tomo 2. libro quarto capit. 2 dub. 9. numer. 2. part. 4. tract 4. Resolut. 140. § Nota tertiò*. Sextò, legatum pro fabrica Ecclesiæ relictum, expendi potest pro ornamentis, & alijs diuino cultui necessarijs. Ita Couarruuias *in cap. fin. de test. nu. 4.* contra Abbatem *ibid. num. 2. p. 4. t. 4. res. 140. §. Nota secundò*.

> Et relictū pro monachatu dari potest monachis domesticis, vulgò Bizochis.
>
> LEGATVM relictū propinquo pauperi debetur pauperiori.
>
> Pro liberandis captiuis, applicari potest, vt quis in carcerem non detrudatur.
>
> Et relictum pro fabrica Ecclesiæ, applicari potest ornamentis, & alijs necessarijs.

9 † QVARTO dicendum venit de obligatione testamentariorum, & modo soluendi legata †. Igitur legata incerta ex aliquo extrinseco accidente, quia v. gr. reperiuntur duo eiusdem nominis, & paris amicitiæ erga testatorem, vel quocumque modo contingat incertitudo personæ, in foro exteriori non debentur. *l in tempus, §. 1 ff. de hæred. instit.* & alijs. Idque verum est, etiam si vnus illorum iuri suo renunciet, vel inter se pacificantur, vt diuidantur. At in foro conscientiæ tenentur testamentarij legatum inter illos diuidere, si illi consentiant. Ita Molina *disput. 197*. Ratio est, quia ex doctrina Caietani in *2. 2. quæst. 62. artic. 5. ad 3*. & aliorum, debitor certus de debito & dubius an debeat Petro, vel Ioanni, tenetur soluere vtrique dimidium. Nota hic cum Afflicto *decis. 244*. quòd legatum relictum Ecclesiæ v. gr. D. Mariæ, si plures eiusdem nominis in eadem Ciuitate reperiantur, & inter illas sit Parochialis, debetur huic; alioquin maiori, vel pauperiori.

> IN dubio, an legatum debeatur huic vel illi, in foro externo non debetur.
>
> Sed in conscientia diuidendum est inter illos.
>
> Quid si extent in eodem loco plures Ecclesiæ eiusdem nominis. Vel nullat

riori. Et si omnes sint æquales, dandum est Episcopo, qui illud pro suo arbitratu distribuat. Et si nulla est in oppido Ecclesia talis nominis, debetur Ecclesiæ Cathedrali illius diœcesis. *p 3.t.5 res.* 58.

LEGATA relicta in testamento minus solemni tenetur hæres ab intestato soluere in conscientia. (tria corollaria.)

10 Legata relicta in testamento minus solemni hæres ab intestato tenetur in conscientia soluere. nam cessante fine legis, etiam, in particulari, cessat lex: lex verò exigens solemnitates in testamentis, condita fuit ad vitandas fraudes quæ si proinde non adsint, non est cur testamentum minus solemne in conscientia non teneat. Ita Comitolus *lib.*7 *q.*8. Ex quibus infert cum Becano *p.2.c.6 q.c 7. q 3.concl.*1. primò, quòd si hæres ab intestato sit dubius, an testator hæredem alium nominasset, tenetur cum illo pro qualitate dubij componere; quia par est in dubio vtriusque conditio, & neuter illorum possidere cœpit bona fide. Secundò, si hæres ab intestato retineat hæreditatem & legata, posse illos, quibus testamento minus solemni relicta sunt, vti compensatione. Tertiò, si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, vt hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet, si oblato iuramento iurare noluerit, cogi debere in foro externo hæreditatem tradere, detracta quarta parte, quam vocant Trebellianam. Quę probabiliter

Sed oppositum etiā probabile.

dicta sint. Nam contraria sententia Vasquez in 1.2 *to.2. disp* 163.*c.*3 *nu.*19. est etiam probabilis, *p* 5. *t.* 3. *res.*119. post medium. †. Vbi se citat alibi idem docuisse. Et locus est *resol.*75. *tr.*8. *p.*1. vbi potius videtur in oppositum inclinare †.

LEGATA in foro Ecclesiæ soluenda sunt statim.
In foro fori infra annum.
Soluenda certo anno, satis est quòd soluantur in fine.
Nisi sint pia.
Legata solui possunt ante tempus.
Corollarium Sāch.

11 Circa tempus soluendi legata, hæres in conscientia tenetur illa soluere, cùm primum potest. Ita Villalobos *man Confess cap.*5 *nu.*16. Sed in foro exteriori habet tempus vnius anni ex *auth. hoc amplius.C. de fideicommiss.p.*3.*t.*5.*resol.*59 *& p.*4 *t.*4 *res.*162. §. *Et tandem*. Legatum tali anno soluendum, debetur in fine, anni, ex l. *qui hoc anno. de verb. signif.* Sed legata pia debentur in principio ex *l si ita fuerit libertas relicta ff. de manum. test. p* 3. *t.*6. *res.*29. §. *Secundò*. Legatum tali die soluendum, solui potest ante tempus determinatum. Ita Couarruuias *in cap.tua, de test. nu.*5. *p.*4 *t.*4.*res.*140 §. *Nota quartò*. †. Contrarium docuerat *p.*3. *t.*6. *res.*29. § *Primò* †. Infert ex Sanchez *opusc.to* 2. *lib* 4 *dub.*12.*nu.*4 legatum quolibet anno pauperibus distribuendum ad beneplacitum hæredum, posse simul & semel distribui Hospitali v.gr. vel Monasterio, vt illo fruatur in perpetuum *p.*4. *vbi supra*. Legatum Ecclesiæ relictum singulis annis in perpetuum. Naldus V. *vsusfructus nu.*12. putat extingui post centennium, quia iura abhorrent infinitatem. Quæ opinio in iure est probabilis. Sed contraria Bonacinæ *de contr. disp.*3. *q* 17.*punct* 8.§.6 *nu* 2. est etiam probabilis, & seruatur in praxi. *p.*5.*t.*14.*resol* 84. Quando hæreditas non est ita sufficiens, vt omnibus legatarijs simul satisfieri possit, docet Valerus V. *legatum, diff.*2. *num.*2. in illorum solutione seruandum esse ordinem, qui seruari debet in debitis, vt scilicet prius soluantur legata magis pia, deinde minus pia, & tertiò prophana. Idem etiam docent Sanchez *sum. to.*1. *lib.*4. *cap.*15 *nu.*40. & alij. *p.*3.*t.*5. *resol.*60. & si quis legauit centum aureos pro anima sua pro celebratione Missarum in perpetuum, mortuo primo hærede transmittitur legatum in perpetuum ad alios hæredes. Decis Rotæ 1581. 20. Februarij; & Capellanus obligatus celebrare quotidie in certa Ecclesia vel Altari tenetur applicare sacrificium pro anima fundatoris. Bariol. & alij. *part.*9.*tract.*8. *resol.*58.

LEGATVM perpetuum de iure videretur extingui post centennium.
Sed contrarium seruatur in praxi.
QVID agendum, si hæreditas non sufficit, vt legata omnia simul soluātur?

Legatum ad causas pias perpetuū transit ad hæredes.
Capellanus tenetur quotidie celebrans applicare sacrificiū pro anima fundatoris.

EXECVTIO legatorum piorum pertinet ad Episcopū priuatiuè.

12 Executio legatorum piorum spectare videtur ad Episcopum priuatiuè, ex capit. *tua, de testamen.* ibi, *Cum igitur in omnibus pijs voluntatibus sit per locorum Episcopos prouidendum, vt secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant, &c.* ex cap. item *si hæredes, eodem tit.* & ex Concilio Tridentino *sess.* 7. *cap.*15. Accedit ratio, nam legata pia sunt extrà limites

nibus iurisdictionis laicalis, & nulla causa ferri potest extrà limites suæ actiuitatis. Ita Bonacina *de contr. disput. 3. quæst.* 18. *punct.* 1. §. 10. *nu.* 1. & alij contra Sanchez *opusc. tom.* 2. *lib* 4. *cap.* 1. *dub* 54. *num.* 4. *p.* 4 *t.* 1. *res* 99. Episcopus verò in tali executione non solum contra hæredes procedere potest, sed etiam contra laicos tertios possessores, quia iura indistinctè loquuntur, & alioqui facilè eius officium eluderetur, interuertendo possessionem bonorum in tertiam personam. Deinde ad consequenda legata dantur tres actiones, nimirum personalis, realis, & hypothecaria. §. *Nostra autem. inst. de legat.* ergo procedere poterit contra tertium possessorem actione reali, quæ solum requirit dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei conuentæ, l. *in rem, ff. de vend.* § *omnium autem. Inst. de action.* Et tandem à fortiori; quia pro consecutione legati prophani potest contra tertium possessorem Saluianum interdictum intentari. Ita Ciarlinius *contr. for. c.* 29. *nu.* 15 *p.* 5. *t.* 1. *res.* 24. & *p.* 7. *t.* 6. *res.* 31.

Etiam contra laicū tertium possessorē.

13 Igitur Episcopus est iudex competens in executione legatorum piorum priuatiuè quoad laicos. Transacto autem anno, qui testamentarijs à iure conceditur pro soluendis legatis, Episcopus est iudex executor vltimarum voluntatum, etiam quoad prophana. Nam adimpletio voluntatis defuncti in ipsius bonum, est commissa Episcopis ex officio, qualemcumque bonorum dispositionem fecerit. Ita Molina *de iustit. to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 205. *nu.* 5. & alij. Ex quibus infertur contra Bobadillam *to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 17. *nu.* 103 Episcopum esse competentem in tali casu, etiam si omnia testamenti legata sint prophana. Etiam si iudex laicus non esset negligens. Etiam ad instantiam partis. *P.* 1. *T.* 2. *Resol.* 99. & *p.* 3. *T.* 1. *Resol.* 21. Nota hic vnum ex Valero V. *legatum, diff.* 1. *nu. primo*, quod si hæres post monitionem Episcopi negligit per annum legata soluere, & voluntatem testatoris implere, potest priuari hæreditate, etiam si est filius, dempta legitima, per *auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. de test.* Et tunc transit ad substitutos, vel alios per ordinem. Ita ille. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 59.

Et transacto anno etiam legatorum prophanorum.

In quo casu heredē negligentem obedire, priuare potest hæreditate.

14 Petes: Potestnè Episcopus aliquod legatum in æquale, vel melius commutare? Respondent Naldus V. *legatum nu.* 39 & alij negatiuè. Primò ex l. *legatum ff. de admin. rer. ad Ciuitat pert.* Secundò, quia voluntas testatoris seruanda est pro lege, *l. in conditionibus primum locum, de condit. & demonstr.* & capit. *vltima voluntas* 13. *quæst.* 2. Tertiò ex Clement. *quia contingit, de relig. dom. ibi, Cum ea, quæ ad certum vsum sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salua Sedis Apostolicæ auctoritate) conuerti, &c.* Et sic, aiunt Lara *de Anniuer. lib.* 1. *cap.* 21. & Perez *de anniuer. lib.* 1. *cap.* 14. *nu.* 38. legatum pro maritandis virginibus non pati commutationem, nisi à Summo Pontifice de plenitudine potestatis. Riccius *collect. p.* 3 *collect.* 558. & alij dicunt, Episcopum posse commutare aliquod legatum vna tantùm vice ex aliqua causa. Sed Vasquez *de test capit.* 8. §. 5. *dub.* 3. *num.* 104. & alij absolutè docent, Episcopum commutare posse legatum in æquale, vel melius, maximè cum consensu hæredum: & in tali casu non infringere voluntatem testatoris, sed interpretari. Ad Clementinam, *quia contingit*, respondet Peña *in l. vnica capit. de expensis ludorum.* in ea sermonem esse, cùm non adest iusta causa, vt erat in facto, quod illam constitutionem poposcit. Neque dicas, Tridentinum *sess* 22. *capit.* 6. in talibus permutationibus requirere iustam & necessariam causam. Nam ad hoc respondet Comitolus *libr.* 7. *quæst.* 9. *num. secundo*. Concilium sumere ly & pro *vel*, & intelligendum esse disiunctiuè, non copulatiuè. Aduerte autem, iustam causam sufficere, si se teneat ex parte rei, quod nimirum commutatio fiat in æquale, vel melius. Nam causa iusta ex parte commutantis, nempe bonus finis, &c. non sufficit. Ità Syluester *v. legatum* 4. q. 12.

An Episcopus possit commutare aliquod legatum in aliud æquale vel melius?

Quidam absolutè negant.

Alij distinguunt.

Alij absolutè affirmant.

4. q. 12. p. 2. t. 12. *resol.* 26. De legato ad pias causas, vide V. *Testamentum privilegiatum*.

LEGATVS.

LEGATVS triplex. A latere, datiuus, & natus.

1 † TRia sunt genera legatorum Summi Pontificis. Quidam dicuntur *à latere*, & sunt Cardinales, quos appellat fratres. Alij dicuntur *datiui*, qui simpliciter in legationem mittuntur. Tertij dicuntur *nati*, qui prætextu suarum Ecclesiarum legatione funguntur, & hi sunt quatuor Archiepiscopi, nimirum Eboracensis, Cantuariensis, Remensis, & Pisanus. *c. 1. de off. deleg. lib. 6.* †

Et primus habet iurisdictionem in Regulares & alios exemptos, non autem vltimus.

2 Legati à latere possunt suam iurisdictionem exercere in Regulares & alios exemptos, non autem nati. Ità Abbas *in c. 1. de off. leg. in v. vniuersos*, ex *c. si Abbatem elect. in 6. & c. 1. de verb. signif. p. 1. t. 2. res.* 17. An legatus Papæ habeat iurisdictionem in Inquisitores, vide V. *Inquisitorum, nu.* 38.

LEX QVID, ET QVOTVPLEX.

LEX quid?

1 † LEX describi potest, rationis ordinatio, homini, quid agendum, quidve non agendum sit, ostendens, in commune bonum instituta.

LEX alia diuina, alia humana.

2 Est duplicis generis. Alia enim est diuina, alia humana. Illa est, quę immediatè à Deo instituta est: hæc, quæ ab hominibus.

Et diuina alia naturalis, alia positiua.

3 Rursus lex diuina alia est naturalis, alia positiua. Illa est, quæ rationi humanæ insculpta est, & à ratione dictatur, qualia sunt Præcepta Decalogi. Hæc quæ non nisi per reuelationem innotescit, cuiusmodi in lege Euangelica sunt præcepta Sacramentorum, & fidei.

Humana alia canonica, alia ciuilis.

4 Humana autem lex vel est Ecclesiastica seu canonica, vel sæcularis, seu ciuilis. Illa est, quæ à Papa, Concilio, Episcopo, vel alio Prelato Ecclesiastico procedit. Hæc, quæ ab Imperatore, Rege, Republica, &c.

LEX QVOS OBLIGET.

LEX non obligat nisi subditos.

5 NOn omnis lex obligat ad obseruantiam illius, nisi aliquas habeat conditiones.

Nam legislator non tenetur seruare suas leges, nisi directiuè & obligatione probabiliter solum veniali.

6 Prima conditio est, vt lata sit à legislatore potestatem habente ex cuius conditionis defectu † Legislator non tenetur seruare suas leges, quia non habet potestatem in seipsum. Intellige de obligatione coercitiua: nam ad eas, quæ ex æquo obligant omnes, vt sunt, quæ taxant pretia rerum, &c. tenetur vi directiua, eo quia lex naturalis præcipit, caput cum suis membris conformari. Ità Granado in 1. 2. *contr. 7. tr. 3. par. 2. disp. 17. sect. 3. num.* 24. Qui putat, legislatorem dictas leges frangentem peccare mortaliter. Sed ego contrariam sententiam Filliucij probabilem existimo. nam omnis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, qui non præsumitur voluisse sibi tantùm onus imponere. Ex quo infero, non peccare mortaliter Papam, qui in Paschate non communicaret, aut contractum faceret iure tantùm humano simoniacum, secluso scandalo. At peccaret mortaliter Princeps, qui frumentum v. gr. supra pragmaticam venderet. nam tale pretium esset iniustum, vtpotè maius eo, quod communis æstimatio in pragmatica declarat. Ità Lorca in 1. 2. *tom. 2. de leg. disp. 26. memb.* 3 Tenetur etiam Rex

state

stare contractibus initis cum suis subditis, sicut stare tenentur illi; nam contractus debet esse æqualis, & Princeps potest se obligare subiectis. Ità Villalobos *tom.1 tract.2 dub.30 nu.6 P.1.T.10.Res.10.*

7 Secundò ob eamdem rationem omnis lex Principis laici disponens de causis Ecclesiasticis, vel aliquo modo tangens Ecclesiam, vel Ecclesiasticos, est inualida, vt dicemus V. *Statutum laicale*. Et Clerici legibus ciuilibus, etiam non pugnantibus cum iure Canonico, aut cum eorum statu, tenentur solum directiuè, vt se conforment cum alijs membris eiusdem Reipublicæ. Ita Layman *tract.4. cap.13.num.6.* contra Lorcam in 1.2.*to.2. de leg. disp.25 memb.4. P.1.T.2.Res.72. & T.10.Res.12 & P.7.T.1.Res.17.* Ex quo infert Bonacina *de leg. disp 1. q.1. punct.6. nu.53.* quod Clericus dictis legibus contraueniens, secluso scandalo, non peccat mortaliter. *Res.12. cit.* § *Non reticebo*. Similiter nec Clerici tenentur legibus ciuilibus.

8 Tertiò Regulares non ligantur statutis Episcoporum, præter aliqua in iure expressa, quæ videbis apud Malderum in 1.2. *quæst.96. art.5.* quia scilicet sunt exempti ab illorum iurisdictione. Solùm ergo tenentur ex decentia, & ad vitandum scandalum, quo cessante, non peccabunt violantes. Ità Granado in 1.2. *contr.7. tract.3 par.1. disp.6. sect.3 nu.18.* contra Vasquez *in* 1.2.*to.2 disp.167.c.4.nu 32.* Et ideo docuit Llamas *par.3.c 5 § 28.* Regulares non teneri seruare ieiunia ab Episcopis indicta. *P.1.T.10. Resol.11.* Vtrum verò Alumni, qui viuunt in collegijs Societatis Iesu, vel aliorum Regularium exemptorum, subdantur casibus episcopalibus? quos prorsus dicendum, quoad confessiones, & censuras, & casus reseruatos, per omnia subiectos esse Episcopo in cuiusuis Diœcesi habirent. Nec valet esse continuos commensales Regularium, quod afferebat Bordonus *in concil. Regul. Res.38. q.5. nu.* 10. sustinens contrariam sententiam, nam ex suis viuunt expensis. *P.7.T.12. Res.14.* Nec Regulares statutis Episcoporum, præter pauca in iure expressa.

9 Quartò, legibus & statutis vnius loci non tenentur peregrini ibi manentes non pro maiori, anni parte. quia hi non sunt pars illius communitatis, quæ est subdita illi legislatori. Vide V *Peregrinus, à nu.* 1. Nec peregrini statutis locorum, in quibus reperiuntur.

10 Quintò subditi & incolæ loci, in quo est statutum, non tenentur illud seruare extra territorium. Et sic ieiunia & festa Panormi non tenetur seruare Panormitanus, qui reperitur Montis Regalis, etiam si ex industria illò se contulisset, vt vitaret ieiunium. Neque enim hæc est propria fraus, sed quædam fuga præcepti, quæ non est contra præceptum. Ita Sanchez *sum.to.1. lib.1.c 12.nu.35.* & alij contra Syluestrum *v.Ieiunium q.2. dist.1.* Infert ex hoc Fagundez *tr.1.lib.1.c.7.nu.13.* quod si in loco festiuitatis adsit aliqua domus exempta à iurisdictione episcopali, posset quis in ea festum non seruare, sicut etiam ieiunia episcopalia non implere, &c. quia locus exemptus habetur pro extraneo. Eadem ratione docuit Auila *de cens par. 2 c.5. dub.5.* excommunicationem Episcopi pro tota diœcesi non ligare eos subditos, qui in loco exempto commorantur. *P.1.T.9. Res 18. & T.10 Res. 14.* Inter loca exempta Bonacina *de cens disp.1 q 1. punct.15 nu.8.* enumerat Monasteria Regularium, contra Suarez *disp.5 sect.4 nu 6.P.3.T.3.Res. 74.§.Dico.* in fine. Aut statutis patriæ?

11 Sed petes primò. Quid si ieiunium seruatur in Oppido, & in loco, in quo peregrinus quis reperitur, vtrobique ex ordinatione episcopali? Respondet Fagundez *vbi sup.* teneri illud seruare, sed contrarium putat etiam probabile; quia non est subditus Episcopo illius loci, & ad leges patriæ non tenentur absentes. Et ita docet absolutè Sancius *disp. 54. num. 31* Sed hoc non placet: quia tales nulla ratione excusantur. *p.1.t.9.res.18. & t. 10.res.13. in fine, & 14.* Tenentur verò statutis, quę simul seruantur in patria & in loco diuersorij.

12 Petes secundò: Quid dicendum de vagis, qui nullas habent certas

 sedes?

Probabile autē est, necque vagos teneri ad leges locorum, ad quæ diuertunt.

sedes? Respondeo cum Suarez *de Relig. tom.1. lib.2.cap.14 nu.20.* & Doctoribus communiter, tales teneri ad leges locorum, in quibus reperiuntur: nam in illis domicilium acquirunt. Et alioqui exempti essent ab omnibus legibus & statutis locorum, quod est absurdum. Sed Sayrus *lib.3 cap.4. num.8.* & Lessius *lib 4. cap. 2. dub.7. nu. 49.* contrariam sententiam vt probabilem admittunt ex paritate peregrinorum, nam est par ratio. Nec absurdum esse, quod vagi, qui nullas habent certas sedes, nullas habeant certas leges. Reuera hæc opinio est probabilis. *p.1.t.9. ref 2.§. Notandum verò, & t.10.ref.16.*

HINC etiam lex pœnalis non ligat delinquentes extrà territorium.

13 Aduerte hic, quòd lex pœnalis non ligat delinquentes extrà territorium. Ita omnes DD. Vide V. *Censura, nu.7. & 12.* Vnde subditus extra territorium nec citari potest à proprio iudice, vt dictum est V. *Episcopi, num. 50.*

Decretum Gratianum nō habet vim legis.

14 Sextò Molfesius *tom. 1. tract. 9.c.5. nu.73* putat, Decretum Gratiani habere vim legis, quia Gelasius Papa illud approbauit, sicut etiam Eugenius. Et nouissimè Gregorius XIII. mandauit corrigi ad instar originalis, & excudi. Adde, quòd consuetudo habet vim legis, & dat auctoritatem. Et tandem ex communi iuristarum axiomate, *In vtroque iure satis est, allegare titulum, & probare possessionem.* Nam huius Decreti allegantur tituli, & adest possessio antiquissima ab anno 1009. quo illud Gratianus compilauit. Sed ipse existimo, nec testimonia Patrum in Decreto inserta habere vim legis, si aliàs ab aliquo Pontifice canonizata non sint, vel inter Decretales inueniantur: nec decreta Conciliorum Prouincialium obligare vltra Prouinciam. Nam Gratianus collector non potuit eis dare maiorem auctoritatem, quàm aliàs habebant, cum fuerit homo priuatus. Vnde patet, minorem auctoritatem habere id, quod ipse addit de suo, & si aliqua Pontificum dicta parùm fideliter ab ipso citari constaret, aut essent dubiæ auctoritatis, non esset obligatio illis parendi. Ita Villalobos *to.1.tr.2 diff.7.n.3.* & alij. Ad argumenta Molfesij respondetur, nec vllum Pontificem illud corpus approbasse, nec esse in contrarium consuetudinem. Vide Salas *de leg. tr.14. disp.8. sect.13.* qui nostram sententiam cum communi Theologorum docet, & ad contraria argumenta respondet *p.3.t 6.ref.26 & p.5.t.14 R.68.*

Et ius ciuile non obligat in Hispania & alijs Regnis non subiectis Imperatori.

15 Denique, ex defectu potestatis ius ciuile non obligat in Hispania, & in alijs Regnis extrà ditionem Imperatoris, in quibus statutum non sit à proprijs Principibus, vt seruetur. Et ratio est, quia Imperator non habet auctoritatem in totum Orbem. Quod verò in Hispania & alibi ius ciuile passim citetur, & vbi deest ius proprium, iudices se iuri ciuili conforment, id non faciunt ex obligatione legali, sed naturali, vel ex imitatione; quia ius ciuile est rationi valde conforme, quo pacto docuit Abbas *in cap. Ecclesia S. Mariæ num.10. de const.* legem imperatoriam, quando fundatur in iure naturali, posse ab Ecclesiastico iudice seruari, non ratione legis, sed ratione naturali. Ità Salas *vbi sup. disp.7. sect.9. nu.18.* & alij contra Sanchez *de matr. lib.7. disp.87. nu.29. P.5.T.14. Ref.69.* Non solum autem requiritur potestas in condendis legibus, sed etiam in dispensandis. Sed de hac re vide V. *Dispensare.*

L E X
Qualis obliget.

ITEM debet esse iusta. Idest æqualitatem seruans.

16 SEcunda legis conditio est, vt sit IVSTA. Ad quod primò requiritur, vt seruet æqualitatem ad ius alterius. Vnde si hæc æqualitas temporis successu deficiat, cessabit lex obligare. Et sic pandectæ antiquæ taxan-

taxantes stipendia Notatijs & Commissarijs, modò non obligant quia latæ fuerunt tempore, quo pecunia carior erat, & res viliores. Nec refert, quod talos iurent seruare taxas. nam iuramentum exponitur, quatenus iustæ sunt. Ita Sanchez *opusc. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14 *nu.* 14. *P.* 2. *T.* 17. *Resol.* 60.

17 Requiritur etiam ad iustitiam legis, quod fiat in bonum finem, nempe in bonum communitatis. Ex defectu huius conditionis Decius, *consil.* 197. *num.* 2. & alij dicunt, legem Principis prohibentem venationes in suis montibus, esse iniustam. Sed quia hæ leges possunt concernere bonum publicum, vt nimirum venatio multiplicetur, licèt Principi illas prohibere. Latiùs autem supremo, quàm alijs. Ita Valerus V. *Peccatum diff.* 16. *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 18.

Et in bonum finem directa, nimirum in bonum communitatis.

18 Ex dictis sequitur, quòd cessante fine legis adæquato, cessat etiam ipsa lex obligare. Et quidem, si cesset finis in vniuersum, & in omni casu, certum est, legem cessare, contra Vasquez in 1. 2. *tom.* 2 *disp.* 163. *cap.* 3. *num.* 19. & alios ferè omnes. Sed ego teneo cum Granado *in* 1. 2. *contr.* 7. *tract.* 3. *p.* 1. *disp.* 15. *sect.* 2. & alijs, quòd, sicut cessante fine legis in vniuersum, cessat lex totaliter; ita cessante fine adæquato legis in vno casu, cessabit obligare lex pro illo casu. Sicut enim se habet lex in vniuersali ad rationem acceptam in generali, ita lex in particulari ad rationem acceptam in casu speciali. Et ex auctoritate legis, *quæ de tota, ff. de rei vend.* tenet argumentum de toto ad partem. Deinde, quia lex non solum obligat omnes in generali, sed etiam singulos in speciali; ergo sicut deficiente fine respectu omnium, omnes ab obligatione eius soluuntur; ita deficiente respectu vnius, debet solui ille. *P.* 1. *T.* 10. *Res.* 28. & *P.* 7. *T.* 10. *Res.* 33. † Contrariam amplexus fuerat in *T.* 8. *Res.* 75. *§. Ad argumentum* †. Idem docet nouissimè Mendoza *in* 2. 2. *to.* 1. *disp.* 74. *sect.* 3. *§.* 26. nisi quòd aduertit, quòd quando lex præter finem extrinsecum & remotum habet finem intrinsecum, & per se & independenter ad illum, honestum, & qui sit actus virtutis, tunc non cessat lex in particulari, cessante solùm fine extrinseco. Secus verò vbi nullus est finis intrinsecus, & lex non præcipit actum per se honestum. Igitur legem ieiunij, quæ condita est ad sedandos in homine motus turpes, non cessare in eo, qui motus turpes non patitur, quia ieiunium independenter ab illo fine habet honestatem Temperantiæ. At verò laicum doctum cùm hæretico non disputare, non est actus alicuius virtutis, vnde, cum etiam cesset in eo periculum subuersionis, ob quod in cap. *inhibemus* id laicis prohibetur, disputare potest *P.* 5. *T.* 14. *Res.* 96.

Quo fine cessante in generali, vel in particulari, cessat etiam lex in totū, vel in partem.

19 Ex his sequitur primò generaliter: quod quotiescumque lex fundatur in præsumptione, non obligat in ijs casibus, in quibus præsumptio deficit. Ita Homobonus *p.* 1. *tr.* 5 *c.* 8. *q.* 53. & alij. Vnde hæres, qui non confecit inuentarium, non tenetur in conscientia soluere legata supra vires hæreditatis. Ita Salonius *in* 2. 2 *q* 77. *art.* 3 *dub.* 10. contra Molinam *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 217. *nu.* 12. Item professus in ua idè, qui non ratificauit professionem, reclamare potest post quinquennium, non obstante Tridentino *sess.* 25 *c.* 19. Item Religiosus, qui alteri Religioso munera absque ambitione præberet, non violaret Bullam Clementis VIII. de largitione munerum. Item hæres in testamento minus solemni relictus, potest sibi hæreditatem in foro conscientiæ retinere, vel compensare. Ita Sayrus *lib* 3 *c.* 7 *nu.* 9 Et tand m aduocatus potest esse iudex pro foro conscientiæ in causa, in qua fuit Patronus, dummodo iudicet secundùm leges, & affectionem deponat. Et ratio horum omnium est; quia leges contrariæ his actibus fundantur in præsumptione fraudis, ratificationis, ambitionis *P.* 1. *T.* 10. *Res.* 27. & *P.* 3. *T.* 5. *R* 56.

Sicut etiam cessante in aliquo casu præsumptione, cessat in eo casu lex in illa præsumptione fundata.

Ex quo multa infertes corollaria.

Præsertim quòd hæres in testamento minus solemni relictus potest hæreditatem retinere.

Adu ocatus esse iudex in causa, in qua fuit patronus.

20 Rursus, quia cap. *ad hæc de Iudæis*, & alia iura, prohibentia famulari, nutrire, &c. Iudæos, fundatur in præsumptione periculi subuersionis, ait

Item secundū Sanchez possunt Christiani Iudæos nutrire &c. si non patiātur periculum subuersionis.

Sanchez *summ. tom. 1 lib. 2. cap. 31 nu. 2.* illa non obligare eos, qui huic periculo non sunt expositi. Sed Mendoza in *2. 2. disp. 76. sect. 3 nu. 81.* quamuis hoc concedat quoad solam familiaritatem, in qua finis legis est solùm vitare periculum; negat tamen quoad famulatum, nutritionem, &c. quia in his non potest cessare finis prohibitionis, qui fuit tollere suspicionem fidei, & priuare Iudæos tanto honore, vt Christianorum famulatu fruantur. *P. 5. T. 13. Res. 11.*

Et non peccaret mortaliter, qui cõtra Ciuitatis statutum asportaret pecuniã, arma, &c. in modica quantitate.

21 Denique, quia lex prohibens extrahere à Ciuitate pecuniam, arma, frumenta, &c. facta est ad vitandum damnum Reipublicæ, quod ex tali asportatione pateretur, qui paruam quantitatem talium rerum abstraheret, quæ non noceret Reipublicæ notabiliter, non peccaret mortaliter: quia cessaret in hoc finis legis. Neque dicas cum Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. cap. 4 nu. 8.* & Merolla *to. 2 disp. 4. cap. 3. dub. 25. nu. 142* attendendum esse detrimentum, quod inferretur, si omnes ciues eamdem quantitatem asportarent, quæ esset sine dubio notabilis. Ne id inquam dicas: Nam ex hoc infert Palaus *tom. 1. tract. 2 disp. 2. punct. 7 nu. 6.* quòd si quis asportaret quantitatem, quæ in furto sufficeret ad peccatum mortale, peccaret mortaliter ex eo præcisè, quòd si omnes ciues tantam quantitatem extraherent, procul dubio nocerent Reipublicæ notabiliter, hoc autem est ridiculum. Ita etiam Granado in *1. 2. contr. 7. tr. 3. p. 1 disp. 4. nu. 19.* Quod si quæras, quæ sit notabilis quantitas sufficiens in tali extractione ad mortale, respondet Palaus, seclusa obsidione, & regulariter loquendo, esse centum aureos in pecunia vel mercibus, aut arma decem militum. *P. 4 T. 6. Res. 90. & P. 5. T. 5. Resolut 49.*

Quæ regulariter secundum Palaum est 100. aureorum in pecunia & mercibus, & arma decem militum.

DEBET præterea lex esse sufficienter promulgata.

22 † Præterea, vt lex obliget, etiam in foro interno, opus est, vt sufficienter promulgetur †. Vnde qui sciret Principem cogitare de condendâ lege, vel etiam condidisse, vt v. gr. moneta expendatur secundùm pondus, non teneretur illam seruare priusquam promulgaretur, sed posset nihilominus de suis pecunijs aliquid emere, vel illas mutuo dare. *P. 1. T. 10. Res. 54.* †. Tenet nouissimè Trullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 20. dub. 7. nu. 5* †. Nec satis est, quod promulgetur apud paucos, sed debet sufficienter diffundi per totam communitatem. Et sic qui præsens esset, dum aliqua lex primò publicatur, non statim teneretur seruare legem, sed expectare posset, donec per totam communitatem diffundatur. Et ratio est; quia lex prius obligat communitatem, quàm particulares: quia prius respicit totum, in cuius bonum ordinatur, quàm partes: ergo dum non obligat totum, non obligabit partem. Ita Suarez *de leg lib. 3. c. 17. nu. 5. & 14.* Qui etiam aduertit, quod si cui lex modo aliquo miraculoso & naturaliter impossibili innotesceret, non statim illum obligaret. *P. 3. T. 6. Res. 75.*

Per totam communitatem.

Quod verum est etiam de papali irritãte contractum.

23 De legibus Pontificijs est maior difficultas, an scilicet vt obligent per totum Orbem, per totum Orbem promulgari debeant? Et quidem quoad leges irritantes contractus, affirmatiuè respondendum est ex cap. *si in adiutorium, distin. 10* & ex cap. 1. *de noui operis nunciat.* vbi habetur, tales leges non obligare nisi sint promulgatæ in singulis prouincijs, & diœcesibus. De alijs nouis constitutionibus, in quibus contrarium non exprimitur, idem etiam sentit cum multis alijs Vvigers in *1. 2. q. 69. art. 4. à nu. 84.* Primò ex iuribus citatis, propter paritatem rationis cum illis irritantibus contractum. Secundò, quia multi probabiliter docent, leges papales non obligare, nisi post duos menses à publicatione, propter conformitatem cum iure ciuili, vt infra dicemus. quidni ergò Pontifex conformabitur etiam iuri ciuili in hoc, quòd eius leges non obligent, nisi vbi promulgantur? Tertiò, quia multi etiam probabiliter docent, vt infrà dicemus, leges papales non obligare, nisi acceptentur; ergo multò minus, si non promulgentur. Quartò,

De alijs verò.

quia

quia Ecclesiæ corpus est vastum, & per totum orbem extensum, cui proinde non potest benè innotescere per solam publicationem Romanam. Non est autem credendum, quod Papa velit obligare aliquos, quibus aliquo tandem modo in notitiam veneris: nam hoc esset inducere magnam diffotmitatem in ratione viuendi inter fideles eiusdem prouinciæ & Ciuitatis, & inijcere scrupulos ijs, qui non benè audierunt, vel non vident seruari, &c. Et tandem; quia diuersitas locorum & gentium quandoque eidem legi parere recusat; vnde æquum est, Pontificem nolle aliquam prouinciam obligare, donec Episcopus, attenta eius cum prouincia conformitate & proprietate, illam promulget, vel, si ita expedit, Sanctam Sedem informet, quàm aptè conueniat. Addidit tamen hic doctor, *nisi aliter in dictis Bullis exprimatur*. Nam quamuis expediat, & propterea de Summo Pontifice æquum sit credere, quòd velit leges in singulis & prouincijs, & diœcesibus publicari: potest tamen Summus Pontifex velle fideles obligare ex quacumque priuata notitia post publicationem Romanam habita. Et disparitas de Principibus est: quia hi receperunt suam iurisdictionem à populo, qui non præsumitur dedisse illis potestatem eos obligandi per legem in vno tantùm loco promulgatam. At verò Pontifex suam iurisdictionem accipit immediatè à Deo, & nisi desint essentialia, potest nos obligare ad leges independenter à nostro consensu, & sic per quamcumque notitiam. Sed contraria sententia Vasquez in 1.2 *tom 2. disp. 165 cap* 2. Auersæ in 1.2 *quæst. 95. sect. 94.* & aliorum multorum, est probabilior. Et probatur; quia omnes causæ, quæ ad Romanam Curiam referuntur, deciduntur iuxta regulas Cancellariæ & alias leges, quæ Romæ solum publicatæ sunt. Et Bulla Cœnæ nusquam nisi Romæ promulgatur. Item Pius IV. in sua Bulla obligauit totum Orbem ad obseruantiam Tridentini post promulgationem Romanam. Quibus tamen argumentis respondent aduersarij, iudices Curiæ Romanæ sequi hanc secundam opinionem, & ideo iudicare secundum leges solùm Romæ publicatas. Bullam Cœnæ & alias leges contentas in Decreto non egere alia promulgatione, quia vbique ex pulpitis passim audiuntur, & è cathedris leguntur, quæ est quædam non solum virtualis, sed etiam actualis & solemnis promulgatio. Denique quo d Concilium Tridentinum respondet Vvigers de eo aliter esse philosophandum, nam ad illud Patriarchæ & Episcopi ex toto ferè orbe conuenerant, qui decreta illius statuerunt; & de illis erant plenè instructi, ac proinde poterant in suis diœcesibus promulgare; & præterea Pius IV. in dicta Bulla studiosè mandauit, vt post Romanam promulgationem statim prælo daretur, quo commodiùs per totum orbem spargeretur, ac proinde poterat benè sperare, quod post semestre (quod spatium ad obligationem concessit) omnibus innotesceret. *p. 1. t. 10. res. 8. p. 4. t. 4. res. 127.* in fine. *& p. 5. t. 14 res. 25.*

Cum nihil exprimitur.

Probabilius est, o ligare statim post promulgationem Romanam.

Quamuis teneat Vvigers, illas quoque per totum Orbem publicari debere.

24 Ex his infert Vvigers *in 1.2. quæst 96. art. 4. dub. 5 nu. 93.* quòd si Papa significat, se velle ad alicuius legis obseruationem obligare, etiam si extra Romam non promulgetur, Episcopi tenentur curare, vt in suis diœcesibus seruetur, & consequenter vt promulgetur. Et si id non curent, eos, qui sciunt, non excusari ab obligatione. Quando verò Pontifex neque significat, neque negat, opus esse alia publicatione, & non præcipit Ordinarijs, vt seruari eam faciant, nec populis prouinciarum vt seruent, probabile esse, quod Episcopi non teneantur publicare & obseruari curare n si pro loco & tempore sperarent vtilitatem & fructum. nam mens Pontificis generalem legem præscribentis est, vt vbi cum vtilitate & fructu fieri potest, curetur obseruari, & quidem per Episcopos, quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei. Ita ille, & ante illum Malderus *in 1.2 q. 90. art. 4. dub 1. p. 4. t. 4. res. 137.* & olim *p. 1. t. 8. res. 5.* Nota, quòd Episcopi tenentur publicare

Per Episcopos.

Et quamuis legatũ relictum particulari Religioso vt illud acquirat independenter à Prelato sit inualidum.

Est tamen validum si legetur acquirendum, & in vsus licitos conuertendũ de licentia Prælati.

tarij teneantur bona relicta vendere, & pecuniam in emendo panem, vinum, oleum, pisces & alia necessaria in eleemosynam Fratribus Minoribus huius Ciuitatis insumere. Et in hoc casu testamentarij ad talem eleemosynam soluendam cogi possunt ad instantiam cuiusuis ex populo. Ita Villalobos *tom.2.tr.30 diff.12.num.8. Ibid. §. Nota tertiò.* Legatum factum Religioso particulari cum conditione, vt illud habeat independenter à voluntate sui Prælati, est inualidum; quia omnino aduersatur voto paupertatis. Ita Homobonus *p 2.tr.9.c.8.q.21. p.3.t.2. ref.34.* Idem dic, si apponatur conditio, vt in quoscumque vsus, etiam de licentia Superioris, expendat, nam talem licentiam Prælatus, vtpote contra votum, dare non potest. Si verò dicatur, ad vsus licitos, licitum est etiam, si accedat clausula, vt nihil iuris acquiratur Monasterio. Vide V. *Paupertas*.

LEGATVM relictũ Orphanis acquiritur à carentibus patre, quamuis matrẽ habeant.

5 † TERTIO sequitur dicendum, quibus personis soluenda sint legata, quando de mente testatoris est dubium †. Primò igitur, quamuis orphanus dicatur qui vtroque orbatus est parente, vt notant DD. communiter in *l. orphanotrophos, C. de Episcop. & Cler.* tamen legatum relictum pro maritandis orphanis, acquiritur à puella matrem habente, si patris præsidio destituitur; quia mulieres non habent prudentiam pro gubernatione filiorum, vel etiam suis ipsius. Ita Sanchez *opusc.tom.2. l.4.cap.2. dub.63.nu.4.* Qui rectè probat Castrum *apud ipsum* idem docentem de ea, quæ caret tantum matre. *P.4.T.4. Resol.164.* Cæterum, quamuis Sanchez *dub.13.nu.2.* neget, tale legatum distribui posse puellis habentibus parentes pauperes & inutiles; quia in dispositionibus testamentorum verba propriè sumenda sunt: contraria tamen opinio non est improbabilis & eam docet Nouarius *de elect. fori sect.2. q.7. nu.3. in editione nouissima. P.2. T.16. Res.50. §. Sed circa,* in medio, & *p.4.T.4.Ref.140.* Potest etiam distribui puellis expositis, quæ etsi parentes habeant, eos demonstrare non possunt. Ita Lara *de Anniu.lib.1. cap.21.* Sed si concurrerent verè orbatæ præferendæ forent. *P.2. T.16.Res.50. §. Sed circa,* post medium.

Non autem à carẽtibus tantũ matre.

Probabile tamen est, distribui posse puellis habentibus parentes pauperes.

Et puellis expositis.

LEGATVM pro maritanda puella, conferri potest viduæ.

Sicut etiam si relictum sit pro maritãda virgine & nulla sit virgo nubilis.

Aut vidua prius matrimonium non consumauerit.

QVANDO legatum relinquitur pro maritandis dari potest iam nuptis sine vel cum parua dote.

QVID si legatum pium relictum sit certæ puellæ, & hęc moriatur innupta? Et similia?

AN legatũ pro dotanda paupere dari possit ei, quæ viuit ex suo labore?

Et legatum relictũ naturalib certæ Ciuitatis dari possit incolis post decennium.

6 Secundò, legatum relictum pro maritanda puella, si non exprimitur, quod debeat esse virgo, secundùm Laram, *ibid.* conferri potest viduæ. *Res. 50.cit. & P.3.T.6.Res.29. §. Quartò.* Imò quando nulla est virgo nubilis, verum id puto cum Sanchez *de matrim.tom.2 lib 7. disp 9.nu.56. & 57.* etiam si relictum sit virginibus & hoc ex testatoris voluntate præsumpta, nè tam pium opus differatur. *P.2. T.16. Res.50 §. Aduerte & P.4. T.4. Res.140. §. Notandum.* Idem etiam dic de vidua, quæ primum matrimonium non consummauit. Ita Naldus V. *Legatum nu 42.* Potest etiam legatum pro maritandis puellis dari puellæ iam nuptæ sine, vel cum parua dote. Secus si sit pro dotandis. Quod tamen dari potest puellæ habenti aliquam dotem, sed infra suam conditionem. Nouarius *quæst.125. P.2 T.16. Resol.50. §. Nota etiam,* circa medium, & *P.3.T.6. Res.29. § Septimò.* Rursus legatum pro maritandis virginibus retineri potest in conscientia à puella corrupta, quæ nupsit vt virgo. Nisi aliter constet de voluntate testatoris. *Res.50.cit. § Nota etiam.* † Decisum id fuit Bononiæ *ann.* 1635. & tenet nouissimè Trullench *in decal. tom.2. lib 7.c.18.dub.12 nu 15.* † Quando determinatur puella maritanda, & dos illi legatur pro anima si illa moriatur innupta, ait Genuensis *pr. Eccles Tric.13.q.386.nu.1.* legatum non extingui, sed conferri debere alteri puellæ pauperi. Sed quid, si legatum relinquatur pro dote primogenitæ, & hæc moriatur innupta? Imola *cons.103.* dandum esse inquit secundo genitæ. Romanus id negat. Sed benè ait Mantica *lib.8.tit.70.nu.10.* colligendum hoc esse ex coniecturis. Notat etiam Genuensis *pratt. Eccl. Tric.13 q.387.* quòd legatum pro dotanda paupere, dari potest ei, quæ viuit ex suo labore. *P.2.T.16 Res.50.* in fine. § *Nota etiam,* & in fine item § *Aduerte*

uerte

uerte etiam. Quando legatum relinquitur naturalibus alicuius Ciuitatis, dari potest ijs, quæ quamuis naturales non sint, in ea tamen decennio habitarunt, dummodo non constet de animo mutandi domicilium. Ita Sanchez *opusc.tom 2.l 4.c.2. dub.19 nu.1. P.4.T.4. Ref.*140. §. *Nota quintò*.

7 Et tandem, legatum relictum certæ puellæ pro ea maritanda, dari ei debet, si Religionem ingreditur. Ita Lara *lib.1.capell. c.21 nu.26.* Qui non idem docet in casu, quo legatum relinquitur incertis puellis maritandis. Et disparitatem assignat; quia in priori casu legatum non potest in specifica forma impleri, si alij fœminæ nupturæ tribuatur, & sic ius præsumit, testatorem voluisse eidem puellæ legatum dari, si Religionem ingrediatur, dum de contraria eius voluntate non constat. In secundo autem casu potest impleri; cum testator non habuit specialem affectionem ad eam, quæ Religionem ingreditur. Sed contrarium tenendum est cum Ochagauia *de Sacr.tract.1.de matr.q.15.nu.17.* & Pontio *de matr.lib.3.c.7.nu 11.* qui suo tempore communem fuisse asserit hanc sententiam inter Doctores Salmaticenses. Et probatur ex *auth.de Sanctiss Episc.coll.at.9.§.Sed ex hac præsenti* quod, quamuis loquatur de legatis certis, tamen quia in fauorem Religionis id disponit, extendi etiam debet ad incerta ob paritatem rationis. Nam in iure naturali neutrum legatum subsisteret; cum omni legato conditionali commune sit non subsistere, non subsistente conditione. Voluntas autem testatoris bene præsumitur non exclusisse statum Religionis, etiam in secundo casu, dum contrarium non constat *p.5.t.13.ref.35.* † In sententiam Laræ inclinauerat in *p.2.tr.16.ref.50. §. Sed circa, vers.Secundò* †.

LEGATVM relictum pro puellarũ matrimonio, debetur etiam Religione ingredientibus. Siue relictum sit certæ puellæ. Siue maritandis in genere.

8 Tertiò, legatum relictum pro monachatu, dari potest mulieribus vitam cœlibem in propria domo vouentibus, vulgo dictis *Bizoche, ex authen. de Sanctiss.* supra cit. Ita nouissimè Nouarius *de elect.fori sect.1. quæst. 76. nu.16.* contra Castillum *lib.1. decis.88. nu.2. p.1.t.2.ref.85.§.Ex his, & p.3. Add.secund. Ref.28.* Quartò legatum relictum propinquo pauperi, debetur pauperiori. Est tamen etiam pauper puella, vt supra diximus, quæ suis laboribus potest sibi victum conciliare. Ita Thorus *summ priuileg. priu.269. p.3.tr 6. resol.29. §.Quintò.* & probabile est, legatum relictum absolutè pauperibus, dari posse pauperibus extrà patriam. Ità Homobonus *volu.2. p.5. resp.29. part.4. tr.4. resolut.* 140. § *Nota sextò*. Quintò, legatum relictum pro liberatione incarceratorum applicari potest, impediendo nè quis in carcerem detrudatur, nullo alio suppetente subsidio. Ita Sanchez *opusc. tomo 2. libro quarto capit. 2 dub.9. numer. 2. part.4. tract 4. Resolut.* 140. § *Nota tertiò*. Sextò, legatum pro fabrica Ecclesiæ relictum, expendi potest pro ornamentis, & alijs diuino cultui necessarijs. Ita Couarruuias *in cap.fin.de test.nu.4.* contra Abbatem *ibid.num.2. p 4.t.4. ref.140. §.Nota secundò*.

Et relictũ pro monachatu dari potest monachis domesticis, vulgò Bizochis.

LEGATVM relictũ propinquo pauperi debetur pauperiori.

Pro liberandis captiuis, applicari potest, vt quis in carcerem non detrudatur.

Et relictum pro fabrica Ecclesiæ, applicari potest ornamentis, & alijs necessarijs.

9 † QVARTO dicendum venit de obligatione testamentariorum, & modo soluendi legata †. Igitur legata incerta ex aliquo extrinseco accidente, quia v. gr. reperiuntur duo eiusdem nominis, & paris amicitiæ erga testatorem, vel quocumque modo contingat incertitudo personæ, in foro exteriori non debentur. *l in tempus, §.1 ff.de hæred.instit.* & alijs. Idque verum est, etiam si vnus illorum iuri suo renunciet, vel inter se pacificantur, vt diuidantur. At in foro conscientiæ tenentur testamentarij legatum inter illos diuidere, si illi consentiant. Ita Molina *disput.* 197. Ratio est, quia ex doctrina Caietani in 2.2. *quæst.62. artic.5 ad* 3. & aliorum, debitor certus de debito & dubius an debeat Petro, vel Ioanni, tenetur soluere vtrique dimidium. Nota hic cum Afflicto *decis.* 244. quòd legatum relictum Ecclesiæ v. gr. D. Mariæ, si plures eiusdem nominis in eadem Ciuitate reperiantur, & inter illas sit Parochialis, debetur huic; alioquin maiori, vel pauperiori.

IN dubio, an legatum debeatur huic vel illi, in foro externo non debetur.

Sed in conscientia diuidendum est inter illos.

Quid si extent in eodem loco plures Ecclesiæ eiusdem nominis. Vel nullæ

riori. Et si omnes sint æquales, dandum est Episcopo, qui illud pro suo arbitratu distribuat. Et si nulla est in oppido Ecclesia talis nominis, debetur Ecclesiæ Cathedrali illius diœcesis. *p. 2. t. 5 ref. 58.*

LEGATA relicta in testamento minus solemni tenetur hæres ab intestato soluere in conscientia. (cum corollariis.)

10 Legata relicta in testamento minus solemni hæres ab intestato tenetur in conscientia soluere. nam cessante fine legis, etiam, in particulari, cessat lex? lex verò exigens solemnitates in testamentis, condita fuit ad vitandas fraudes quæ si proinde non adsint, non est cur testamentum minus solemne in conscientia non teneat: Ita Comitolus *lib. 7 q. 8.* Ex quibus infert cum Becano *p. 2. t. 4. c. 7. q. 3. concl. 1.* primò, quòd si hæres ab intestato sit dubius, an testator hæredem alium nominasset, tenetur cum illo pro qualitate dubij componere; quia par est in dubio vtriusque conditio, & neuter illorum possidere cœpit bona fide. Secundò, si hæres ab intestato retineat hæreditatem & legata, posse illos, quibus testamento minus solemni relicta sunt, vti compensatione. Tertiò, si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, vt hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet, si oblato iuramento iurare noluerit, cogi debere in foro externo hæreditatem tradere, detracta quarta parte, quam vocant Trebellianam. Quę probabiliter dicta sint. Nam contraria sententia Vasquez in 1.2 *to. 2. disp 163. c. 3 nu. 19.* est etiam probabilis, *p. 5. t. 4. ref. 119.* post medium. †. Vbi se citat alibi idem docuisse. Et locus est *resol. 75. tr. 8. p. 1.* vbi potius videtur in oppositum inclinare †.

Sed oppositum etiā probabile.

LEGATA in foro Ecclesiæ soluenda sunt statim. In foro fori infra annum. Soluenda certo anno, satis est quòd soluantur in fine. Nisi sint pia. Legata solui possunt ante tempus. Corollarium Sāch.

11 Circa tempus soluendi legata, hæres in conscientia tenetur illa soluere, cùm primum potest. Ita Villalobos *man Confess cap. 5 nu. 16.* Sed in foro exteriori habet tempus vnius anni ex *auth. hoc amplius C. de fideicommiss. p. 3. t. 5. resol. 59 & p. 4 t. 4 ref. 162. §. Et tandem.* Legatum tali anno soluendum, debetur in fine, anni, ex l. *qui hoc anno. de verb. signif* Sed legata pia debentur in principio ex *l si ita fuerit libertas relicta ff. de manum. test. p. 3. t. 6. ref. 19. §. Secundò.* Legatum tali die soluendum, solui potest ante tempus determinatum. Ita Couarruuias *in cap. tua, de test. nu. 5. p. 4 t. 4. ref. 140 §. Nota quartò.* †. Contrarium docuerat *p. 3. t. 6. ref. 29. §. Primò* †. Infert ex Sanchez *opusc. to 2. lib 4 dub. 12. nu. 4.* legatum quolibet anno pauperibus distribuendum ad beneplacitum hæredum, posse simul & semel distribui Hospitali v. gr. vel Monasterio, vt illo fruatur in perpetuum *p. 4. vbi supra.* Legatum Ecclesiæ relictum singulis annis in perpetuum. Naldus *V. vsusfructus nu. 12.* putat extingui post centennium, quia iura abhorrent infinitatem. Quæ opinio in iure est probabilis. Sed contraria Bonacinæ *de contr. disp. 3. q 17 punct 8. §. 6 nu 2.* est etiam probabilis, & seruatur in praxi. *p. 5. t. 14. resol 84.* Quando hæreditas non est ita sufficiens, vt omnibus legatarijs simul satisfieri possit, docet Valerus *V. legatum, diff. 2. num. 2.* in illorum solutione seruandum esse ordinem, qui seruari debet in debitis, vt scilicet prius soluantur legata magis pia, deinde minus pia, & tertiò prophana. Idem etiam docent Sanchez *sum. to. 1. lib. 4. cap. 15 nu. 4c.* & alij. *p. 3. t. 5. resol. 60.* & si quis legauit centum aureos pro anima sua pro celebratione Missarum in perpetuum, mortuo primo hærede transmittitur legatum in perpetuum ad alios hæredes. Decis Rotæ 1581. 20. Februarij; & Capellanus obligatus celebrare quotidie in certa Ecclesia vel Altari tenetur applicare sacrificium pro anima fundatoris. Bariol. & alij. *part. 9. tract. 8. resol. 58.*

LEGATVM perpetuum de iure videtur extingui post centennium. Sed contrarium seruatur in praxi. QVID agendum, si hæreditas non sufficit, vt legata omnia simul soluātur?

Legatum ad causas pias perpetuū transit ad hæredes. Capellanus tenetur quotidie celebrans applicare sacrificiū pro anima fundatoris.

EXECVTIO legatorum piorum pertinet ad Episcopū priuatiuè.

12 Executio legatorum piorum spectare videtur ad Episcopum priuatiuè, ex capit. *tua, de testamen.* ibi, *Cum igitur in omnibus pijs voluntatibus sit per locorum Episcopos prouidendum, vt secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant, &c.* ex cap. item *si hæredes, eodem tit.* & ex Concilio Tridentino *sess. 7. cap. 15.* Accedit ratio, nam legata pia sunt extra limites

ntes iurisdictionis laicalis, & nulla causa ferri potest extrà limites suae actiuitatis. Ita Bonacina *de contr. disput. 3. quaest. 18. punct. 1. §. 10. nu. 1.* & alij contra Sanchez *opusc. tom. 2. lib 4. cap. 1. dub 54. num. 4. p. 4 t. 1 res 99.* Episcopus verò in tali executione non solum contra hęredes procedere potest, sed etiam contra laicos tertios possessores, quia iura indistinctè loquuntur, & alioqui facilè eius officium eluderetur, interuertendo possessionem bonorum in tertiam personam. Deinde ad consequenda legata dantur tres actiones, nimirum personalis, realis, & hypothecaria. §. *Nostra autem, inst. de legat.* ergo procedere poterit contra tertium possessorem actione reali, quae solum requirit dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei conuentae, l. *in rem, ff. de vend.* § *omnium autem. Inst. de action.* Et tandem à fortiori; quia pro consecutione legati prophani potest contra tertium possessorem Saluianum interdictum intentari. Ita Ciarlinius *contr. for. c. 29. nu. 25 p. 5. t. 1. res. 24. & p. 7. t. 6. res. 31.*

Etiam contra laicos tertium possessoré.

13 Igitur Episcopus est iudex competens in executione legatorum piorum priuatiuè quoad laicos. Transacto autem anno, qui testamentarijs à iure conceditur pro soluendis legatis, Episcopus est iudex executor vltimarum voluntatum, etiam quoad prophana. Nam adimpletio voluntatis defuncti in ipsius bonum, est commissa Episcopis ex officio, qualemcumque bonorum dispositionem fecerit. Ita Molina *de iustit. to. 1. tr. 2. disp. 205. nu. 5.* & alij. Ex quibus infertur contra Bobadillam *to. 1. lib. 2. cap. 17. nu. 103* Episcopum esse competentem in tali casu, etiam si omnia testamenti legata sint prophana. Etiam si iudex laicus non esset negligens. Etiam ad instantiam partis. *P. 1. T. 2. Resol. 99. & p. 3. T. 1. Resol. 21.* Nota hic vnum ex Valero V. *legatum, diff. 1. nu. primo,* quod si haeres post monitionem Episcopi negligit per annum legata soluere, & voluntatem testatoris implere, potest priuari haereditate, etiam si est filius, dempta legitima, per *auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. de test.* Et tunc transit ad substitutos, vel alios per ordinem. Ita ille. *p. 3. tr. 5. res. 59.*

Et transacto anno etiam legatorum prophanorum.

In quo casu heredé negligentem obedire, priuare potest haereditate.

14 Petes: Potestnè Episcopus aliquod legatum in aequale, vel melius commutare? Respondent Naldus V. *legatum nu. 39* & alij negatiuè. Primò ex l. *legatum ff. de adminis. rer. ad Ciuitat pert.* Secundò, quia voluntas testatoris seruanda est pro lege, *l. in conditionibus primum locum, de condit. & demonstr.* & capit. *ultima voluntas 13. quaest. 2.* Tertiò ex Clement. *quia contingit, de relig. dom. lib. Cum ea, quae ad certum vsum sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salua Sedis Apostolicae auctoritate) conuerti, &c.* Et sic, aiunt Lara *de Anniuer. lib. 1. cap. 21.* & Perez *de anniuer. lib. 1. cap. 14. nu. 38.* legatum pro maritandis virginibus non pati commutationem, nisi à Summo Pontifice de plenitudine potestatis. Riccius *collect. p 3 collect. 558.* & alij dicunt, Episcopum posse commutare aliquod legatum vna tantùm vice ex aliqua causa. Sed Vasquez *de test capit. 8. §. 5. dub. 3. num. 104.* & alij absolutè docent, Episcopum commutare posse legatum in aequale, vel melius, maximè cum consensu haeredum: & in tali casu non infringere voluntatem testatoris, sed interpretari. Ad Clementinam, *quia contingit*, respondet Peña *in L. vnica capit. de expensis ludorum.* in ea sermonem esse, cùm non adest iuxta causa, vt erat in facto, quod illam constitutionem poposcit. Neque dicas, Tridentinum *sess. 22. capit. 6.* in talibus permutationibus requirere iustam & necessariam causam. Nam ad hoc respondet Comitolus *libr. 7. quaest. 9. num. secundo.* Concilium sumere ly & pro *vel*, & intelligendum esse disiunctiuè, non copulatiuè. Aduerte autem, iustam causam sufficere, si se teneat ex parte rei, quod nimirum commutatio fiat in aequale, vel melius. Nam causa iusta ex parte commutantis, nempe bonus finis, &c. non sufficit. Ità Syluester *v. legatum*

AN Episcopus possit commutare aliquod legatum in aliud aequale vel melius?

Quidam absolutè negant.

Alij distinguunt.

Alij absolutè affirmant.

4. q. 12. p. 2. t. 12. resol. 26. De legato ad pias causas, vide V. *Testamentum* *primilegatum*.

LEGATVS.

LEGATVS triplex. A latere, datiuus, & natus.

1 † TRia sunt genera legatorum Summi Pontificis. Quidam dicuntur *à latere*, & sunt Cardinales, quos appellat fratres. Alij dicuntur *datiui*, qui simpliciter in legationem mittuntur. Tertij dicuntur *nati*, qui prætextu suarum Ecclesiarum legatione funguntur, & hi sunt quatuor Archiepiscopi, nimirum Ebotacensis, Cantuariensis, Remensis, & Pisanus. *c. 1. de off. deleg. lib. 6.* †

Et primus habet iurisdictionem in Regulares & alios exemptos, non autem vltimus.

2 Legati à latere possunt suam iurisdictionem exercere in Regulares & alios exemptos, non autem nati. Ità Abbas *in c. 1. de off. leg. in v. vniuersos*, ex *c. si Abbatem elect. in 6. & c. 1. de verb. signif. p. 1. t. 2. res. 17.* An legatus Papæ habeat iurisdictionem in Inquisitores, vide V. *Inquisitorum, nu. 38*.

LEX QVID, ET QVOTVPLEX.

LEX quid?

1 † LEX describi potest, rationis ordinatio, homini, quid agendum, quidve non agendum sit, ostendens, in commune bonum instituta.

LEX alia diuina, alia humana.

2 Est duplicis generis. Alia enim est diuina, alia humana. Illa est, quæ immediatè à Deo instituta est: hæc, quæ ab hominibus.

Et diuina alia naturalis, alia positiua.

3 Rursus lex diuina alia est naturalis, alia positiua. Illa est, quæ rationi humanæ insculpta est, & à ratione dictatur, qualia sunt Præcepta Decalogi. Hæc quæ non nisi per reuelationem innotescit, cuiusmodi in lege Euangelica sunt præcepta Sacramentorum, & fidei.

Humana alia canonica, alia ciuilis.

4 Humana autem lex vel est Ecclesiastica seu canonica, vel sæcularis, seu ciuilis. Illa est, quæ à Papa, Concilio, Episcopo, vel alio Prelato Ecclesiastico procedit. Hæc, quæ ab Imperatore, Rege, Republica, &c.

LEX QVOS OBLIGET.

LEX non obligat nisi subditos.

5 NOn omnis lex obligat ad obseruantiam illius, nisi aliquas habeat conditiones.

Nam legislator non tenetur seruare suas leges, nisi directiuè & obligatione probabiliter solum veniali.

6 Prima conditio est, vt lata sit à legislatore potestatem habente ex cuius conditionis defectu † Legislator non tenetur seruare suas leges, quia non habet potestatem in seipsum. Intellige de obligatione coercitiua: nam ad eas, quæ ex æquo obligant omnes, vt sunt, quæ taxant pretia rerum, &c. tenetur vi directiua, eo quia lex naturalis præcipit, caput cum suis membris conformari. Ità Granado in 1. 2. *contr. 7. tr. 3. par. 2. disp. 17. sect. 3. num. 24.* Qui putat, legislatorem dictas leges frangentem peccare mortaliter. Sed ego contrariam sententiam Filliucij probabilem existimo. nam omnis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, qui non præsumitur voluisse sibi tantùm onus imponere. Ex quo infero, non peccare mortaliter Papam, qui in Paschate non communicaret, aut contractum faceret iure tantùm humano simoniacum, secluso scandalo. At peccaret mortaliter Princeps, qui frumentum v. gr. supra pragmaticam venderet. nam tale pretium esset iniustum, vtpotè maius eo, quod communis æstimatio in pragmatica declarat. Ità Lorca in 1. 2. *tom. 2. de leg. disp. 26. memb. 3* Tenetur etiam Rex

stare

stare contractibus initis cum suis subditis, sicut stare tenentur illi; nam contractus debet esse æqualis, & Princeps potest se obligare subiectis. Ità Villalobos *tom.*1 *tract.*2 *dub.*30 *nu.*6 *P.*1.*T.*10.*Res.*10.

7 Secundò ob eamdem rationem omnis lex Principis laici disponens de causis Ecclesiasticis, vel aliquo modo tangens Ecclesiam, vel Ecclesiasticos, est inualida, vt dicemus V. *Statutum laicale*. Et Clerici legibus ciuilibus, etiam non pugnantibus cum iure Canonico, aut cum eorum statu, tenentur solum directiuè, vt se conforment cum alijs membris eiusdem Reipublicæ. Ita Layman *tract.*4. *cap.*13.*num.*6. contra Lorcam in 1.2.*to.*2. *de leg. disp.*25 *memb.*4. *P.*1.*T.*2.*Res.*72. *&* *T.*10.*Res.*12 *&* *P.*7.*T.*1.*Res.*17. Ex quo infert Bonacina *de leg. disp* 1. *q.*1.*punct.*6. *nu.*53. quod Clericus dictis legibus contrauenien s, secluso scandalo, non peccat mortaliter. *Res.*12. *cit.* § *Non reticebo*. — *Similiter nec Clerici tenentur legibus ciuilibus.*

8 Tertiò Regulares non ligantur statutis Episcoporum, præter aliqua in iure expressa, quæ videbis apud Malderum in 1.2. *quæst.*96. *art.*5. quia scilicet sunt exempti ab illorum iurisdictione. Solùm ergo tenentur ex decentia, & ad vitandum scandalum, quo cessante, non peccabunt violantes. Ità Granado in 1.2. *contr.*7. *tract.*3. *par.*1. *disp.*6. *sect.*3.*nu.*18. contra Vasquez *in* 1.2.*to.*2. *disp.*167.*c.*4.*nu* 32. Et ideo docuit Llamas *par.*3.*c* 5 § 28. Regulares non teneri seruare ieiunia ab Episcopis indicta. *P.*1.*T.*10. *Resol.*11. Vtrum verò Alumni, qui viuunt in collegijs Societatis Iesu, vel aliorum Regularium exemptorum, subdantur casibus episcopalibus? quos prorsus dicendum, quoad confessiones, & censuras, & casus reseruatos, per omnia subiectos esse Episcopo in cuiusuis Diœcesi habitent. Nec valet esse continuos commensales Regularium, quod afferebat Bordonus *in concil. Regul. Res.*38. *q.*5.*nu.* 10. sustinens contrariam sententiam, nam ex suis viuunt expensis. *P.*7.*T.*12. *Res.*14. — *Nec Regulares statutis Episcoporum, præter pauca in iure expressa.*

9 Quartò, legibus & statutis vnius loci non tenentur peregrini ibi manentes non pro maiori, anni parte. quia hi non sunt pars illius communitatis, quæ est subdita illi legislatori. Vide V *Peregrinus, à nu.* 1. — *Nec peregrini statutis locorum, in quibus reperiũtur.*

10 Quintò subditi & incolæ loci, in quo est statutum, non tenentur illud seruare extra territorium. Et sic ieiunia & festa Panormi non tenetur seruare Panormitanus, qui reperitur Montis Regalis, etiam si ex industria illò se contulisset, vt vitaret ieiunium. Neque enim hæc est propria fraus, sed quædam fuga præcepti, quæ non est contra præceptum. Ita Sanchez *sum.to.*1. *lib.*1.*c* 12.*nu.*35. & alij contra Syluestrum *v.Ieiunium q.*2.*dist.*1. Infert ex hoc Fagundez *tr.*1.*lib.*1.*c.*7.*nu.*13. quod si in loco festiuitatis adsit aliqua domus exempta à iurisdictione episcopali, posset quis in ea festum non seruare, sicut etiam ieiunia episcopalia non implere, &c. quia locus exemptus habetur pro extraneo. Eadem ratione docuit Auila *de cens par.* 2 *c.*3. *dub.*5. excommunicationem Episcopi pro tota diœcesi non ligare eos subditos, qui in loco exempto commorantur. *P.*1.*T.*9. *Res* 18. *&* *T.*10 *Res.* 14. Inter loca exempta Bonacina *de cens disp.*1 *q.*1. *punct.*15 *nu.*8. enumerat Monasteria Regularium, contra Suarez *disp.*5 *sect.*4 *nu* 6.*P.*3.*T.*3.*Res.* 74 §. *Dico.* in fine. — *Aut statutis patriæ?*

11 Sed petes primò. Quid si ieiunium seruatur in Oppido, & in loco, in quo peregrinus quis reperitur, vtrobique ex ordinatione episcopali? Respondet Fagundez *vbi sup.* teneri illud seruare, sed contrarium putat etiam probabile; quia non est subditus Episcopo illius loci, & ad leges patriæ non tenentur absentes. Et ita docet absolutè Sancius *disp.* 54. *num.* 31 Sed hoc non placet: quia tales nulla ratione excusantur. *p.*1.*t.*9.*res.*18. *&* *t.* 10.*res.*13. in fine, *&* 14. — *Tenentur verò statutis, quę simul seruantur in patria & in loco diuersorij.*

12 Petes secundò: Quid dicendum de vagis, qui nullas habent certas

 sedes?

Probabile autē est, neque vagos teneri ad leges locorum, ad quas diuertunt.

sedes? Respondeo cum Suarez *de Relig tom.1. lib.2.cap.14 nu.20.* & Doctoribus communiter, tales teneri ad leges locorum, in quibus reperiuntur: nam in illis domicilium acquirunt. Et alioqui exempti essent ab omnibus legibus & statutis locorum, quod est absurdum. Sed Sayrus *lib.3 cap.4. num.8.* & Lessius *lib 4. cap. 2. dub.7. nu. 49.* contrariam sententiam vt probabilem admittunt ex paritate peregrinorum. nam est par ratio. Nec absurdum esse, quod vagi, qui nullas habent certas sedes, nullas habeant certas leges. Reuera hæc opinio est probabilis. *p.1.t.9. res 2. §. Notandum verò, & t.10.res.16.*

HINC etiam lex pœnalis non ligat delinquentes extrà territorium.

13 Aduerte hic, quòd lex pœnalis non ligat delinquentes extrà territorium. Ita omnes DD. Vide V. *Censura, nu.7 & 12.* Vnde subditus extra territorium nec citari potest à proprio iudice, vt dictum est V. *Episcopi, num. 50.*

Decretum Gratianum nō habet vim legis.

14 Sextò Molfesius *tom. 1. tract 9.c.5. nu.73* putat, Decretum Gratiani habere vim legis, quia Gelasius Papa illud approbauit, sicut etiam Eugenius. Et nouissimè Gregorius XIII. mandauit corrigi ad instar originalis, & excudi. Adde, quòd consuetudo habet vim legis, & dat auctoritatem. Et tandem ex communi iuristarum axiomate, *In vtroque iure satis est, allegare titulum, & probare possessionem.* Nam huius Decreti allegantur tituli, & adest possessio antiquissima ab anno 1009. quo illud Gratianus compilauit. Sed ipse existimo, nec testimonia Patrum in Decreto inserta habere vim legis, si aliàs ab aliquo Pontifice canonizata non sint, vel inter Decretales inueniantur: nec decreta Conciliorum Prouincialium obligare vltra Prouinciam. Nam Gratianus collector non potuit eis dare maiorem auctoritatem, quàm aliàs habebant, cum fuerit homo priuatus. Vnde patet, minorem auctoritatem habere id, quod ipse addit de suo, & si aliqua Pontificum dicta parùm fideliter ab ipso citari constaret, aut essent dubiæ auctoritatis, non esset obligatio illis parendi. Ita Villalobos *to.1. tr.2 diff.7.n.3.* & alij. Ad argumenta Molfesij respondetur, nec vllum Pontificem illud corpus approbasse, nec esse in contrarium consuetudinem. Vide Salas *de leg. tr.14. disp.8. sect.13.* qui nostram sententiam cum communi Theologorum docet, & ad contraria argumenta respondet *p.3.t 6.res.26 & p.5.t.14 R.68.*

Et ius ciuile non obligat in Hispania & alijs Regnis non subiectis Imperatori.

15 Denique, ex defectu potestatis ius ciuile non obligat in Hispania, & in alijs Regnis extrà ditionem Imperatoris, in quibus statutum non sit à proprijs Principibus, vt seruetur. Et ratio est, quia Imperator non habet auctoritatem in totum Orbem. Quod verò in Hispania & alibi ius ciuile passim citetur, & vbi deest ius proprium, iudices se iuri ciuili conforment, id non faciunt ex obligatione legali, sed naturali, vel ex imitatione: quia ius ciuile est rationi valde conforme, quo pacto docuit Abbas *in cap. Ecclesia S. Mariæ num.10. de const.* legem imperatoriam, quando fundatur in iure naturali, posse ab Ecclesiastico iudice seruari, non ratione legis, sed ratione naturali. Ità Salas *vbi sup. disp.7. sect.9. nu.18.* & alij contra Sanchez *de matr. lib.7. disp.87. nu.29. P.5.T.14. Res.69.* Non solum autem requiritur potestas in condendis legibus, sed etiam in dispensandis. Sed de hac re vide V. *Dispensare.*

LEX

Qualis obliget.

ITEM debet esse iusta.
Idest æqualitatem seruans.

16 SEcunda legis conditio est, vt sit IVSTA. Ad quod primò requiritur, vt seruet æqualitatem ad ius alterius. Vnde si hæc æqualitas temporis successu deficiat, cessabit lex obligare. Et sic pandectæ antiquæ taxan-

taxantes stipendia Notarijs & Commissarijs, modò non obligant quia latæ fuerunt tempore, quo pecunia carior erat, & res viliores. Nec refert, quod talos iurent seruare taxas. nam iuramentum exponitur, quatenus iustæ sunt. Ita Sanchez *opusc. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14 *nu.* 14. *P.* 2. *T.* 17. *Resol.* 60.

17 Requiritur etiam ad iustitiam legis, quod fiat in bonum finem, nempe in bonum communitatis. Ex defectu huius conditionis Decius, *consil.* 197. *num.* 2. & alij dicunt, legem Principis prohibentem venationes in suis montibus, esse iniustam. Sed quia hæ leges possunt concernere bonum publicum, vt nimirum venatio multiplicetur, licet Principi illas prohibere. Latiùs autem supremo, quàm alijs. Ita Valerus V. *Peccatum diff.* 16. *P.* 3. *T.* 6. *Ref.* 18.

Et in bonum finem directa, nimirum in bonum communitatis.

18 Ex dictis sequitur, quòd cessante fine legis adæquato, cessat etiam ipsa lex obligare. Et quidem, si cesset finis in vniuersum, & in omni casu, certum est, legem cessare, contra Vasquez in 1. 2. *tom.* 2 *disp.* 163. *cap.* 3. *num.* 19. & alios ferè omnes. Sed ego teneo cum Granado *in* 1. 2. *contr.* 7. *tract.* 3. *p.* 1. *disp.* 15. *sect.* 2. & alijs, quòd, sicut cessante fine legis in vniuersum, cessat lex totaliter; ita cessante fine adæquato legis in vno casu, cessabit obligare lex pro illo casu. Sicut enim se habet lex in vniuersali ad rationem acceptam in generali, ita lex in particulari ad rationem acceptam in casu speciali. Et ex auctoritate legis, *quæ de tota, ff. de rei vend.* tenet argumentum de toto ad partem. Deinde, quia lex non solum obligat omnes in generali, sed etiam singulos in speciali; ergo sicut deficiente fine respectu omnium, omnes ab obligatione eius soluuntur; ita deficiente respectu vnius, debet solui ille. *P.* 1. *T.* 10. *Ref.* 28. & *P.* 7. *T.* 10. *Ref.* 33. † Contrariam amplexus fuerat in *T.* 8. *Ref.* 75. §. *Ad argumentum* †. Idem docet nouissimè Mendoza *in* 2. 2. *to.* 1. *disp.* 74. *sect.* 3. §. 26. nisi quòd aduertit, quòd quando lex præter finem extrinsecum & remotum habet finem intrinsecum, & per se & independenter ad illum, honestum, & qui sit actus virtutis, tunc non cessat lex in particulari, cessante solùm fine extrinseco. Secus verò vbi nullus est finis intrinsecus, & lex non præcipit actum per se honestum. Igitur legem ieiunij, quæ condita est ad sedandos in homine motus turpes, non cessare in eo, qui motus turpes non patitur, quia ieiunium independenter ab illo fine habet honestatem Temperantiæ. At verò laicum doctum cùm hæretico non disputare, non est actus alicuius virtutis, vnde, cum etiam cesset in eo periculum subuersionis, ob quod in cap. *inhibemus* id laicis prohibetur, disputare potest *P.* 5. *T.* 14. *Ref.* 96.

Quo fine cessante in generali, vel in particulari, cessat etiam lex in totū, vel in partem.

19 Ex his sequitur primò generaliter: quod quotiescumque lex fundatur in præsumptione, non obligat in ijs casibus, in quibus præsumptio deficit. Ita Homobonus *p.* 1. *tr.* 5 *c.* 8. *q.* 53. & alij. Vnde hæres, qui non confecit inuentarium, non tenetur in conscientia soluere legata supra vires hæreditatis. Ita Salonius *in* 2. 2 *q* 77. *art.* 3 *dub.* 10. contra Molinam *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 217. *nu.* 12. Item professus inuali dè, qui non ratificauit professionem, reclamare potest post quinquennium, non obstante Tridentino *sess.* 25 *c.* 19. Item Religiosus, qui alteri Religioso munera absque ambitione præberet, non violaret Bullam Clementis VIII. de largitione munerum. Item hæres in testamento minus solemni relictus, potest sibi hæreditatem in foro conscientiæ retinere, vel compensare. Ita Sayrus *lib* 3 *c.* 7 *nu.* 9 Et tandem aduocatus potest esse iudex pro foro conscientiæ in causa, in qua fuit Patronus, dummodo iudicet secundùm leges, & affectionem deponat. Et ratio horum omnium est; quia leges contrariæ his actibus fundantur in præsumptione fraudis, ratificationis, ambitionis *P.* 1. *T.* 10. *Ref.* 27. & *P.* 3. *T* 5. *R* 56.

Sicut etiam cessante in aliquo casu præsumptione, cessat in eo casu lex in illa præsumptione fundata.

Ex quo multa inferes corollaria.

Præsertim quòd hæres in testamento minus solemni relictus potest hæreditatem retinere.

Aduocatus esse iudex in causa, in qua fuit patronus.

Item secundū Sanchez possunt Christiani Iudæos nutrire &c. si non patiātur periculum subuersionis.

20 Rursus, quia cap. *ad hæc de Iudæis*, & alia iura, prohibentia famulari, nutrire, &c. Iudæos, fundantur in præsumptione periculi subuersionis, ait

Sanchez *summ.tom.1 lib.2. cap.31.nu.2.* illa non obligare eos, qui huic periculo non sunt expositi. Sed Mendoza in *2.2.disp.76.sect.3 nu.81.* quamuis hoc concedat quoad solam familiaritatem, in qua finis legis est solùm vitare periculum; negat tamen quoad famulatum, nutritionem, &c. quia in his non potest cessare finis prohibitionis, qui fuit tollere suspicionem fidei, & priuare Iudæos tanto honore, vt Christianorum famulatu fruantur. *P.5. T.13. Res.11.*

Et non peccaret mortaliter, qui cõtra Ciuitatis statutum asportaret pecuniã, arma &c. in modica quantitate.

21 Denique, quia lex prohibens extrahere à Ciuitate pecuniam, arma, frumenta, &c. facta est ad vitandum damnum Reipublicæ, quod ex tali asportatione pateretur, qui paruam quantitatem talium rerum abstraheret, quæ non noceret Reipublicæ notabiliter, non peccaret mortaliter: quia cessaret in hoc finis legis. Neque dicas cum Sanchez *sum.to.1.lib.1.cap.4. nu.8.* & Merolla *to.2 disp.4. cap.3.dub.25. nu.42* attendendum esse detrimentum, quòd inferretur, si omnes ciues eamdem quantitatem asportarent, quæ esset sine dubio notabilis. Ne id inquam dicas: Nam ex hoc infert Palaus *tom.1.tract.2 disp.2. punct.7 nu.6.* quòd si quis asportaret quantitatem, quæ in furto sufficeret ad peccatum mortale, peccaret mortaliter ex eo præcisè, quòd si omnes ciues tantam quantitatem extraherent, procul dubio nocerent Reipublicæ notabiliter, hoc autem est ridiculum. Ita etiam Granado in *1.2.contr.7.tr.3.p.1 disp.4.nu.19.* Quod si quæras, quæ sit notabilis quantitas sufficiens in tali extractione ad mortale, respondet Palaus, seclusa obsidione, & regulariter loquendo, esse centum aureos in pecunia vel mercibus, aut arma decem militum. *P.4 T.6. Res.96. & P.5.T.5. Resolut 49.*

Quæ regulariter secundum Palaum est 100. aureorum in pecunia & mercibus, & arma decem militum.

DEBET præterea lex esse sufficienter promulgata.

22 † Præterea, vt lex obliget, etiam in foro interno, opus est, vt sufficienter promulgetur †. Vnde qui sciret Principem cogitare de condenda lege, vel etiam condidisse, vt v. gr. moneta expendatur secundùm pondus, non teneretur illam seruare priusquam promulgaretur, sed posset nihilominus de suis pecunijs aliquid emere, vel illas mutuo dare. *P.1. T.10. Res 54.* † Tenet nouissimè Trullench *in decal.to.2.lib.7.c.20.dub.7.nu 5* †. Nec satis est, quod promulgetur apud paucos, sed debet sufficienter diffundi per totam communitatem. Et sic qui præsens esset, dum aliqua lex primò publicatur, non statim teneretur seruare legem, sed expectare posset, donec per totam communitatem diffundatur. Et ratio est; quia lex prius obligat communitatem, quàm particulares: quia prius respicit totum, in cuius bonum ordinatur, quàm partes: ergo dum non obligat totum, non obligabit partem. Ita Suarez *de leg lib.3.c.17.nu.5. & 14.* Qui etiam aduertit, quod si cui lex modo aliquo miraculoso & naturaliter impossibili innotesceret, non statim illum obligaret. *P.3.T.6.Res.75.*

Per totam communitatem.

Quod verum est etiam de papali irritãte contractum.

23 De legibus Pontificijs est maior difficultas, an scilicet vt obligent per totum Orbem, per totum Orbem promulgari debeant? Et quidem quoad leges irritantes contractus, affirmatiuè respondendum est ex *cap. si in adiutorium, distin.10* & ex *cap.1. de noui operis nunciat.* vbi habetur, tales leges non obligare nisi sint promulgatæ in singulis prouincijs, & diœcesibus. De alijs nouis constitutionibus, in quibus contrarium non exprimitur, idem etiam sentit cum multis alijs Vvigers in *1.2. q.69. art.4. à nu.84.* Primò ex iuribus citatis, propter paritatem rationis cum illis irritantibus contractum. Secundò, quia multi probabiliter docent, leges papales non obligare, nisi post duos menses à publicatione, propter conformitatem cum iure ciuili, vt infra dicemus, quidni ergò Pontifex conformabitur etiam iuri ciuili in hoc, quòd eius leges non obligent, nisi vbi promulgantur? Tertiò, quia multi etiam probabiliter docent, vt infrà dicemus, leges papales non obligare, nisi acceptentur; ergo multò minus, si non promulgentur. Quartò,

De alijs verò.

quia

quia Ecclesiæ corpus est vastum, & per totum orbem extensum, cui proinde non potest benè innotescere per solam publicationem Romanam. Non est autem credendum, quod Papa velit obligare aliquos, quibus aliquo tandem modo in notitiam venerit: nam hoc esset inducere magnam diffor mitatem in ratione viuendi inter fideles eiusdem prouinciæ & Ciuitatis, & iniicere scrupulos ijs, qui non benè audierunt, vel non vident seruari, &c. Et tandem; quia diuersitas locorum & gentium quandoque eidem legi parere recusat; vnde æquum est, Pontificem nolle aliquam prouinciam obligare, donec Episcopus, attenta eius cum prouincia conformitate & proprietate, illam promulget, vel si ita expedit, Sanctam Sedem informet, quàm aptè conueniat. Addidit tamen hic doctor, *nisi aliter in dictis Bullis exprimatur*. Nam quamuis expediat, & propterea de Summo Pontifice æquum sit credere, quòd velit leges in singulis & prouincijs, & diœcesibus publicari: potest tamen Summus Pontifex velle fideles obligare ex quacumque privata notitia post publicationem Romanam habita. Et disparitas de Principibus est: quia hi receperunt suam iurisdictionem à populo, qui non præsumitur dedisse illis potestatem eos obligandi per legem in vno tantùm loco promulgatam. At verò Pontifex suam iurisdictionem accipit immediatè à Deo, & nisi desint essentialia, potest nos obligare ad leges independenter à nostro consensu, & sic per quamcumque notitiam. Sed contraria sententia Vasquez in 1.2. *tom* 2. *disp*. 165 *cap* 2. Auersæ in 1.2 *quæst* 95. *sect*. 94. & aliorum multorum, est probabilior. Et probatur; quia omnes causæ, quæ ad Romanam Curiam referuntur, deciduntur iuxta regulas Cancellariæ & alias leges, quæ Romæ solum publicatæ sunt. Et Bulla Cœnæ nusquam nisi Romæ promulgatur. Item Pius IV. in sua Bulla obligauit totum Orbem ad obseruantiam Tridentini post promulgationem Romanam. Quibus tamen argumentis respondent aduersarij, iudices Curiæ Romanæ sequi hanc secundam opinionem, & ideo iudicare secundum leges solùm Romæ publicatas. Bullam Cœnæ & alias leges contentas in Decreto non egere alia promulgatione, quia vbique ex pulpitis passim audiuntur, & è cathedris leguntur, quæ est quædam non solum virtualis, sed etiam actualis & solemnis promulgatio. Denique quoad Concilium Tridentinum respondet Vvigers. de eo aliter esse philosophandum, nam ad illud Patriarchæ & Episcopi ex toto ferè orbe conuenerant, qui decreta illius statuerunt; & de illis erant plenè instructi, ac proinde poterant in suis diœcesibus promulgare; & præterea Pius IV. in dicta Bulla studiosè mandauit, vt post Romanam promulgationem statim prælo datetur, quo commodiùs per totum orbem spargeretur, ac proinde poterat benè sperare, quod post semestre (quod spatium ad obligationem concessit) omnibus innotesceret. *p* 1. *t*. 10. *ref*. 8. *p*. 4. *t*. 4. *ref*. 127. in fine. & *p*. 5. *t*. 14 *ref*. 25.

Cum nihil exprimitur.

Probabilius est, obligare statim post promulgationem Romanam.

Quamuis teneat Vvigers, illas quo ad per totum Orbem publicari debere.

24 Ex his infert Vvigers *in* 1.2. *quæst* 96. *art*. 4. *dub*. 5 *nu*. 95. quòd si Papa significat, se velle ad alicuius legis obseruationem obligare, etiam si extrà Romam non promulgetur, Episcopi tenentur curare, vt in suis diœcesibus seruetur, & consequenter vt promulgetur. Et si id non curent, eos, qui sciunt, non excusari ab obligatione. Quando verò Pontifex neque significat, neque negat, opus esse alia publicatione, & non præcipit Ordinarijs, vt seruari eam faciant, nec populis prouinciarum vt seruent, probabile esse, quod Episcopi non teneantur publicare & obseruari curare, nisi pro loco & tempore sperarent vtilitatem & fructum. nam mens Pontificis generalem legem præscribentis est, vt vbi cum vtilitate & fructu fieri potest, curetur obseruari, & quidem per Episcopos, quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei. Ità ille, & ante illum Malderus *in* 1.2 *q*. 90. *art*. 4. *dub*. 1 *p*. 4. *t*. 4. *ref*. 137. & olim *p*. 1. *t*. 8. *ref* 5. Nota, quòd Episcopi tenentur publicare

Per Episcopos.

Qui tenentur publicare in suis diœcesibus Bullam Cœnæ secluso graui metu &c.

Bullam Cœnæ non solùm in Ciuitate, in qua degunt, sed etiam in tota diœcesi, si ita expedire iudicauerit. Excusantur tamen ex metu Principum graui, & non in odium fidei & Religionis incusso. Ita Sayrus *lib.3.c.25.nu.12.* *p.3.t.1.ref.54* § *Nota.*

Imò lex ciuilis non obligat statim, ac promulgatur, sed post duos menses.

25 Petes hic. An sicut leges ciuiles non incipiunt obligare ante duos menses à die promulgationis, ex Auth. *Vt nouæ constitutiones*, idem quoque dicendum sit de Canonicis & Pontificijs? Negatiuè respondent Suarez *de leg lib 3.c.18.* & alij: quia id in nullo iure canonico statuitur, & dictum authenticum non potest obligare Pontificem. Hæc sententia est probabilis.

Quod probabiliter dici etiam potest de canonica.

Sed contraria Reginaldi *to.1.lib 13.c.16.nu.152.* & aliorum est etiam probabilis. Primò; quia, vt leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita Sacri Canones Principum constitutionibus adiuuantur ex *cap 1. de noui oper.nunciat.* Vnde, cum in iure canonico cautum non sit oppositum, dictum authenticum seruari potest. Maximè, quia vbi Pontifex vult obligare statim, solet exprimere, vt expressit in c. *cum singula de preb.in 6.* & in *Clem.2 de heret.* Et secundò; quia dictum tempus præscriptum est, non solùm vt ignorantes non ligentur, sed etiam vt tollantur rixæ & imparitas subditorum, quæ sequeretur, si, aliquibus legem scientibus, ac proinde ad eam obligatis, alij ignorarent & exempti essent, vt notat Becanus *p.2.to.3. cap.6. concl 2 nu.1.* Quod verò Curia Romana puniat delinquentes contra leges infrà bimestre publicatas, ideo est; quia sequitur contrariam sententiam, quo non obstante, possunt subditi sequi hanc posteriorem, cauendo à pœnis Curiæ. Nostra enim sententia procedit tantùm pro foro conscientiæ, non pro externo: Aduerte hic cum Valentia *to.2.disp.7 q.5 punct.5.* supradictam doctrinam procedere tantùm in Papa & Principibus supremis; nam leges Episcopi, & Magistratus agnoscentis superiorem, obligant statim, ac publicantur. *p.1.t.10 ref.9.*

Non tamen de lege Episcopi & magistratus nō supremi.

QVARTO lex ciuilis debet esse à populo acceptata.

26 Quartò ad obligationem legis tam ciuilis, quàm pontificiæ, Lessius *lib 2 c.22.dub.13 nu.98.* Becanus *sum.p.2.tr 3 c.6.q.8.nu.2* & alij requirunt, quòd sit populo; seu maiori illius parte acceptata. videtur enim benignæ Pontificis & principum menti conforme, vt leges promulgare faciant sub tacita conditione, si à subditis acceptentur, nè nimis onerentur. Et sic determinatum videri in *l.de quibus, ff.de legib* ibi, *leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod indicio populi receptæ sunt.* Et sic Puteanus *in 1.2.q.11.art. 4 dub.2.* docuit Bullam Cœnæ, vbi non est vsu recepta, non obligare. (Sed quoad Bullam Cęnæ Bonacina *in Bull.Cœn.to 3.disp.1.q.15.punct.4.§.5 n.2.* contrarium sentit: quia constat, mentem Pontificis esse, vt illa obliget independenter à consensu & acceptatione populi. quod patet eo, quia excludit omnem prætextum & prætensionem. *p 3 t.1.ref.54.*) Et idem vniuersaliter de legibus pontificijs dicendum est cum Vasquez *in 1.2.to.2.disp.156.c.5.nu. 36.* & alijs, & contrariam sententiam testatur Bonac. *loc. cit.* se à fide dignis audiuisse, à nonnullis Pontificibus reprobatam esse, quia Papa non habet suam potestatem dependenter à populo, vt suarum legum valor à populi consensu petendus sit. Deinde argumentatur in vniuersum pro omnibus legibus Lorca *in 1.2.de leg.disp.20* Nam quiuis superior leges imponit iure prælationis, & legis obligatio oritur ex subiectione subditorum ad Principé, quod vtrumque non dependet ex voluntate populi, nam si populus posset leges respuere, non ex necessitate, sed ex voluntate pareret. Adde, quòd Princeps iustè iustam legem conderet, & populus iustè respueret, & sic daretur bellum vtrimq; iustum, quod est absurdum. Et tandem non minor, sed maior est vis legis, quàm actualis præcepti: sed hoc obligat independenter à consensu eius, cui imponitur, vt certum est; ergo & illa. *p.1 t 10.ref.1.*

Non tamen Bulla Cœnæ.

Vel alia lex pontificia.

27 Petes primò. An in dubio, vtrum aliqua lex sit alicubi vsu recepta, præsu-

præsumi debeat vsu recepta? Affirmatiuè respondet Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. cap. 10.* quia possessio stat pro lege, quam certum est esse latam, & dubitatur solùm de executione. Sed contraria sententia Mouræ *de ensal. & incant. sect. 1. cap. 5. nu. 15.* est valde probabilis & tuta in praxi, vt eam iudicauit Palaus *to. 1. disp. 3. punct. 7. nu. 4.* Ratio est, quia in odiosis benignior pars est amplectenda. Et possessio potius stat pro libertate subditorum, quàm pro lege: lex enim non possidet, nisi per acceptationem, de qua in tali casu non constat. *p. 1. t. 10. ref. 3. & p. 4. t. 3. ref. 4.*

In dubio verò an alicubi lex aliqua sit vsu recepta, præsumi probabiliter, potest non recepta.

28 Petes secundò. An peccent subditi, legem Superioris non acceptando? Negatiuè respondet Valentia *tom. 2. disp. 7. q. 5. punct. 5.* quia tenet cum Doctoribus supra citatis, legem non obligare ante acceptationem populi, quia nondum impleta est conditio tacita, sub qua lex conditur, idest, *si populus acceptauerit*: Et si Princeps vellet, quòd lex obligaret independenter à consensu populi, non esse validam; quia excitare posset in populo perturbationem, ex quo sequitur non esse latam in bonum publicum, nec proinde iustam. Bonacina *de leg. disput. 1. q. 1. punct. 4. n. 39.* qui tenet leges condi posse, vt obligent independenter à consensu populi, distinguit, & si Superior intendit obligare independenter à consensu populi, hunc non acceptando peccare, secus si non intendat obligare, nisi de consensu populi. Sed non est recedendum à communi Vvigers *in 1. 2. q. 96. ar. 4. n. 99.* & aliorum DD. sententia docente, peccare subditos, qui primi legem legitimè promulgatam sine causa non recipiunt. *p. 1. t. 10. ref. 2. Edit. Lugd. & p. 5. tr. 14. ref. 8* † retractans contrariam sententiam, quam docuerat. *ref. 2. cit.* in prima editione. †

Sed peccat, qui primò legem iustā sine iusta causa non acceptant.

29 Petes tertiò. An possunt subditi super aliqua lege supplicationem superiori porrigere, vt ad illam non obligentur, & interim non seruare. Negatiuè respondet Vasquez *in 1. 2. to. 2. q. 94. ar. 3. disp. 156. c. 5. nu. 43.* quia appellatio, & supplicatio nusquam concessa reperitur contra legem, sed tantū contra sententiam. Sed Salas *de leg. disp. 13. sect. 4. n. 20.* & alij communiter contrarium tenent. nam talis præsumitur benigna legislatoris intentio, vt si aliqua iusta causa suæ legi obstet, informetur, vt reuocare illam possit. Ad argumentum Vasquez respondeo, quòd licèt à lege non detur appellatio, potest tamen allegari causa & peti reformatio legum. Nota hic, quòd si superior audita vniuersitatis supplicatione non respondet, præsumitur consentire, & legem reuocare, nisi aliud constet. *p. 1. t. 10. ref. 6.*

Quamuis non peccent, si libellos supplices legislatori offerant, & interim legem non seruent.

30 Petes quartò. An si Princeps ignoret, legem à populo non recipi, adhuc lex obliget, ita vt ad non obligandum requiratur, quòd ipse sciat, nō recipi, & tamen toleret? Ita ait Syluester V. *Lex. q. 6.* Sed contrarium dicendū est quoad leges ciuiles, quæ ferri intelliguntur sub conditione, *si populus cōsentiat*. Quamuis in Pōtificij, & præcipuè in materia immunitatis, nec sufficiat Pontificis conniuentia, quia Pontifices non consentiunt, sed sufferūt, quia non possunt commodum adhibere remedium. *p. 1. t. 10. ref. 4.*

Posteri verò non tenentur ad legem nō receptam, etiam ignorante Principe.

31 Petes quintò. An si lex fuerit acceptata à maiori parte, si aliquis illam frangeret, secluso scandalo, peccet mortaliter? Negat Caramuel in Regulam D. Bened. *disp. 52. num. 744.* Supponendo talem non esse ex maiori parte, quæ legem acceptauit. Sed mihi non placet, nam dato, & non concesso quod obligatio legis penderet ab acceptatione populi; tamen eo ipso quod lex fuerit à maiori parte vsu recepta, obligat omnes, & singulos, vt communiter asserunt Doctores: sicut è contra si de facto maior pars populi non seruaret legem, poterunt alij sine peccato maiori parti conformari, & excusari, quia talem legem supponitur non esse vtilem Reipublicæ. *p. 7. tr. 11. ref. 23.*

Qui non acceptauit cum maiori parte peccat transgrediēdo.

32 † Quintò, vt lex obliget, oportet, vt non sit abrogata per contrarium

DENIQVE lex non debet esse abrogata per cõtrarium vsũ. Aut ignorare.

rium vsum. Nam consuetudo legem facit & destruit secundum iura. Sed de hoc vide V. *Consuetudo*.

33 Sextò, vt obliget particulares, oportet vt non ignoretur ab illis; nam ignorantia excusat ab obseruantia legis. Vide V. *Ignorantia* †.

L E X
Quomodo obliget.

LEX diuina obligat regulariter pro grauitate materiæ.

34 † LEX diuina siue naturalis, siue positiua, regulariter obligat pro grauitate materiæ. Si enim materia est grauis, eius transgressio mortale peccatum est. Secus si materia est leuis, vel actus non est plenè deliberatus. De humana tam canonica, quàm ciuili aliqua sunt certa, aliqua dubia.

Per legem humanã potest homo obligari ad mortale.

35 Certum primò est, superiores, siue Ecclesiasticos, siue sæculares, posse suos subditos arctare ad legem sub pœna peccati mortalis † Certum est secundò, non posse Superiores, siue Ecclesiasticos, siue laicos, imponere in materia leui obligationem grauem, quia talis sententia esset iniqua, & iniusta. Ita Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c. 4. nu. 3.* contra Sayrum *lib. 3. c. 7. nu. 17.* qui contrarium docet de iudice Ecclesiastico. *p. 3. t. 5. res. 24. & t. 6. res. 91. § Notandum est, & res. 47. vbi infra*. Solus enim Deus habet ius obligandi sub mortali in materia leui, vt probabile est obligasse prothoplastos ad non edẽdum pomum scientiæ. Contingere tamen potest, vt res in se leuis ex circũstantijs fiat grauis, & si admittat obligationem grauem, vt si ad seruandum silentium, v. g. vel ad vitandum aliquod periculum prohiberetur Religiosis ingressus in cellam aliorum; nam tunc materia fieret grauis, & obligatio sub mortali teneret, etiam in casu particulari, quo periculum cessaret. Ita Palaus *tom. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 24. nu. 13. p. 5. t. 5. res. 47.* Si tamen in materia omnino leui superior obligationem imponeret sub mortali, obligaret sub veniali. Ita Suarez *de leg. c. 26. nu. 6. ibid. res. 48.*

Quamuis in graui obligari possit leuiter.

36 Sed an possit superior in materia graui imponere obligationem leuem? Negatiuè respondet Vasquez *in 1. 2. to. 2. disp. 158. c. 3. nu. 17.* quia voluntas superioris requiritur solùm ad imponendam obligationem in genere, obligationis verò qualitas ex grauitate, vel leuitate rei desumenda est. Sed ego contrarium teneo cum Lessio *lib. 2. c. 41. dub. 9. nu. 96.* quia tota legis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, ex *l. si quis nec causam, & l. non omnes ff. si certum petatur*. Ex quo sequitur, vouentem posse se obligare ad materiam grauem sub leui culpa, vt docet Sãchez *de matr. to. 1. li. 1. disp. 9. n. 6.* Et Confessarium imponere posse pœnitentiam grauẽ sub obligatione veniali, vt docet Suar. *in 3. p. to. 4. disp. 38. sect. 7. n. 5.* quia tota obligatio voti, & pœnitentiæ pendet ex voluntate vouentis & Confessarij. *p. 3. t. 6. res. 91.*

Idque si legislator intendit.

37 † Tertiò, certũ est, tunc legem in materia graui obligare sub mortali, quando id legislator intendit: non obligare verò, quando non intendit. †

Ad cognoscendum verò legislatoris intentionem.

38 Dubium autem est primò, vnde nam colligendum sit, quando nam legislator imponere voluerit obligationem in conscientia, & qualem?

Sit regula prima.

Sit igitur regula prima. Quoties lex traditur per verbum *oportet*, aut simile, non obligat sub peccato, sed solum importat quandam conuenientiam. Sà quoque V. *Lex, num. 6.* putat, verba *iubeo* & *mando* non importare obligationem grauem. Sed contrarium tenet Vasquez *in 1. 2. disp. 158. c. 3. n. 22.* At quid dicendum de verbis imperatiuis, *facite, cauete, soluite, abstineant omnes, nemo audeat, &c.* Castrus *de leg. pœn. lib. 1. cap. 5. docum. 4* docent, non continere præceptum. Sà *vbi sup.* obligare sub veniali. Sanchez verò *sum. to. 2. lib. 6. c. 4. nu. 39.* standum esse consuetudini Religionis, & vbi de ea

non

non constat, attendendam esse materiæ grauitatem & necessitatem, & quidem decreta Pontificum & Conciliorum ferè semper censenda esse præceptiua, vt cap. 5. & 7. *sess.* 13. Tridentini, & Bullam Clementis VIII prohibentem Superioribus Regularium, ne vnquam ad externam gubernationē notitia Confessionis vtantur. *p. 3. t. 6. ref. 74.*

39 Secunda Regula. Siue lex ciuilis sit purè pœnalis, vt si dicat: *Qui arma portauerit, habeat talem pœnam*, siue purè præceptiua, quæ aliquid fieri iubet, vel prohibet simpliciter, siue mista, quæ & præcipit, aut prohibet, & addit pœnam, dum materia est grauis, & serio conditur verbis imperatiuis, obligat in conscientia. Et ratio est, quia in pœnalibus puris & mistis, de quibus est difficultas, est maior ratio, nam vehementior conspicitur voluntas legislatoris, dum aliquid præcipit, aut prohibet sub pœna: omnis enim pœna supponit culpam. Et alioqui tota vis legum humanarum periret, quia vt plurimum sunt pœnales. Et tandem, quia quando legislator non vult in aliquo casu obligare ad culpam, id solet exprimere. Ita Lessius *lib. 2. cap. 33. dub. 8 nu. 59.* & alij contra Nauarrum *Man. cap. 23. nu. 55.* Quanta verò sit obligatio legis pœnalis, ex grauitate pœnæ colligendum est. Vnde lex prohibens ferre sclopetum, vulgo *schiopettoni*, obligat sub peccato mortali, quia imponit pœnam capitis. Ita docet Lorca. Sed Reginaldus *tom. 1. lib. 15. c. 6 sect. 5. num* 50. & alij probabiliter docent, legem pœnalem puram, vel mistam non obligare ad culpam, nisi aliàs res præcepta sit iure naturali, aut diuino. Etiam si imponat pœnam mortis, vel amissionis omnium bonorum, quia legislator, qui potest obligare ad pœnam temporalem & æternam, dum meminit solius temporalis, non videtur velle obligare ad æternam: lex enim interpretari debet de minori pœna, cap. *in pœnis 49. de reg. iur. in 6.* Adde, quòd Principes nunquam declararunt, suam intentionem esse obligare ad culpam, neque id consuetudo declarauit: quia hæc potius interpretatur leges pœnales non obligare ad culpam. Igitur probabile est, ferentem sclopetum non peccare mortaliter. *p. 1 t. 10. ref. 17. 18. & 20. & recitatiuo p. 5. t. 9. ref.* 21. in fine. Et probabile quoque est, ex hoc capite fraudantes vectigalia iusta non peccare, nec ad restitutionem teneri, vt diximus V. *Gabellas num* 17.

40 Tertia regula. Quoties verba legis intelligi possunt de obligatione veniali, non debent extendi ad mortale; quia pœnæ semper benignè sunt interpretandæ ex *l. interpretatione. ff. de pœnis.* Ita Sayrus *p. 3. t. 6 ref. 74. §. Notãdum est etiam.* Vnde in dubio, an lex obliget sub mortali, an verò sub veniali, probabile est, obligare solum sub veniali, vt docet Molina *to. 3. disp. 674. nu. 6 & 7. p 1. t. 10 ref. 25.* Tertia.

41 Quarta regula. Lex Ecclesiastica lata sub pœna excommunicationis maioris la æ sententiæ, obligat sub mortali. Ita DD. communiter. Qui idem docent, quando imponitur pœna suspensionis, interdicti, vel irregularitatis. Sed Valentia *to. 2. disp. 7. q. 5. punct. 9. §.* 13 id negat: quia hæ pœnæ incurruntur per solam culpam venialem *p. 1. t. 10 ref. 25.* Quarta.

42 Quid dicendum de pœna excommunicationis comminatoriæ? de pœna priuationis officij, & vocis actiuæ, & passiuæ: Circa primum Caietanus & Nauarrus apud Ioannem Henriquez *in comp. cap. 20. num.* 33. tenent, obligare ad mortale. Ipse tamen Henriquez negatiuam sententiam tenet cum Valentia *vbi sup* seclusis duobus casibus. Primus est, quando materia est grauis. Secundus, quando mandatum sub excommunicatione multiplicatum iterum ob pertinaciam imponitur, etiam si materia non sit admodum grauis: quia fit grauis, quando multoties præcipitur. *Ibid. & p 5. t. 9 ref.* 21. Circa secundum, multi docuerunt, non obligare sub mortali, idque specialiter docebant de decreto Cardinalium, prohibente Religiosis

collo-

colloquia cum Monialibus. Sed Sacra Congregatio contrarium declarauit *die 1. July 1606. p. 1. t. 10. ref. 22.* Quando pęna excommunicationis ferenda est sine præuia monitione, sufficiente lex obligat ad mortale, sed si requirat monitione, tunc excommunicatio ferenda post talem monitionē, non est signum sufficiens, quod obligat ad mortale, & sic de dispensatione totali, vel partiali de functione magni momenti; ita etiam de interdicto totali magni momenti, & eadem est ratio de irregularitate; vnde peccasse mortaliter quoscunque Clericos sacris initiatos, beneficiarios, & religiosos assistentes agitationi taurorum contra Bullas Pij V. Gregorij XIII. Clemētis VIII. prohibitas sub pœna excommunicationis. Arauio *p. 9. tr 6. ref. 3.*

Et Quinta.

43 Quinta regula, Pœnam in lege impositam nemo tenetur in consciētia subire ante iudicis sententiam. Vide V. *Pœna à nu. 2.* Sed an idem dicendum sit de pœnis conuentionalibus, & pœnis, quæ in testamento apponuntur? Quoad conuentionales respondeo affirmatiuè cum Lessio *lib. 2. c. 20. dub. 15. n. 136.* contra Molinam *to. 2. t. 2. disp. 317 nu. 3.* nimirum, non deberi ante sentētiam iudicis. Quoad pęnas verò testamentarias, vt si quis relinquat legatum vxori *si caste viuat*, &c negatiuè. nam hæ pęnæ potius dicuntur cōditiones legati, quam pęnæ. Vnde fęmina huiusmodi, turpiter vitam traducens, non posset sibi in conscientia retinere legatum. *p. 1. t. 10. ref. 23. §. Ideo,* in fine, *& §. Secundo.* † Et de pęna conuentionali probabilem hanc sententiam iudicauerat. *t. 8. ref. 29. & 43.* in fine †.

Regulæ Cancellariæ non obligant in conscientia.

44 Petes vlterius primò. An Regulæ Cancellarij obligent in foro conscientiæ? Negatiuè respondeo cum Valero V. *Donatio, diff. 6. nu. 2.* quia tales Regulæ sunt tantùm pro foro exteriori, sunt enim iudiciales. Vnde donatio inter viuos facta per Episcopum infra viginti dies ante eius obitum in foro conscientiæ est valida, quamuis in dictis & Regulis reprobetur & declaretur irrita. *p. 1. t. 10. ref. 43.*

Et idem probabiliter dici potes de Bulla Sixti V. contra Astrologos.

45 Petes secundò. An Bulla Sixti V. contra Astrologos iudiciarios obliget in conscientia? Affirmatiuè respondent Sanchez *sum. to. 1 lib 1. c. 38. nu. 34.* & alij. Sed contraria sententia Naldi V. *Astrologus, nu. 4* est etiam probabilis. Vnde, quidquid Astrologis prædicere licebat ante dictam Bullam, in foro conscientiæ licet etiam nunc. Sed de hac re vide Delrium *disq. lib. 4. c. 3. q. 1. concl. 2.* Certè ipse non damnarem Astrologum, qui futura contingentia ex leui coniectura, quæ haberi potest per astra, prædiceret. Posset tamen ab Inquisitore puniri. Vide etiam Filliucium *to. 2. tr. 24. c. 4. nu. 84. p. 2. t. 15. ref 58.*

LEX

Quomodo interpretanda.

LEX gratiosa ampliãda, pęnalis restringenda.
Et sic in pęnalibus non fit extensio, etiam vbi maior ratio militat?
Ex quo multa infertur in particulari.

46 † INter alias iuris regulas circa legum interpretationis, solemnis est illa, quòd *gratiæ sunt amplianda, & odia restringenda* †. Vnde in legibus pęnalibus nō fit extensio de casu in casum non expressum propter paritatem rationis, imò nec si in hoc vigeat maior ratio. Ità Portell. *add. ad dub. Reg. v. lex. n. 13.* & alij. Ex quo principio multi casus decidendi sunt.

47 Et primò ante Bullam Gregorij XV. non erat denunciandus Confessarius solicitans in confessione puerū; quia præcedentes Bullæ latæ erant contra solicitantes fęminas. Secundò Clericus abutens fœmina, aut bestialitatem committens, non incurrit pœnas Pij V. contra Clericos sodomitas,

tas,quia non est propriè sodomita. Ità Barbosa *collect. to. 2. lib. 5. tit. 31. cap. 4. nu. 10.* Tertiò fęmina sæcularis nubens Religioso professo non incurrit excommunicationem latam *in Clem vn de consangu. & affin.* contra Moniales professas nubentes, & illas in vxores ducentes, & professos matrimoniũ ineuntes. Ita Caietanus *in sum. v. excommunicatio, c. 47.* Quartò docet Sanchez *summ. to. 1. lib. 4. c. 4. nu. 3.* cogentes viros Religionem ingredi, non incurrere excommunicationem Tridentini *sess. 25. c. 8.* contra cogentes fęminas ingredi monasteria. Quintò, Religiosus ministrans Baptismum, vel Pęnitentiam sine licentia Parochi, non incurrit pęnas *Clem. 1. de priuilegijs*, latas contra Religiosos ministrantes Eucharistiam, Matrimonium, & Extremam Vnctionem Ita Glossa *in Clem. 1. de priu.* Sextò. Glossa *in Clem. 1. de decimis*, asserit, constitutionem, qua punitur Religiosus fraudans decimas Ecclesiæ, non extendi ad Clericos sæculares idem facientes Septimò, excommunicationem Gregorij XIII. contra ingredientes in Monasteria Monialium prætextu licẽtiarum, non incurrunt ingredientes sine prætextu licentiæ Ita Suarez *de cens. disp. 22. sec. 6. n. 11. p. 1. t. 10. res. 16. & p. 2. t. 17. res. 66.* Octauò, lex imponens pœnam priuationis vocis, intelligenda est tantũ de actiua, quæ est propriè & principaliter vox. nã passiua non est vera vox. Ita Palaus *to. 2 tr. 13. disp. 6. punct. 6. nu. 15* contra Lessium *lib. 2. c. 34. dub. 29. nu. 105. p. 5. t. 13. res. 91.* Nonò, *c. ad hæc, de Iudæis*, in quo prohibetur Christianis famulari & nutrire Iudęos, &c. non est extendendum ad Saracenos, & Paganos. Ita Hurtadus *in 2. 2. disp. 76. sect. 3. nu. 81.* contra Suarez *de fide disp. 18. sect. 6. nu. 6. p. 5. t. 13. res. 11. §. Notandum est.* Decimò, lex quæ interpretari potest de obligatione veniali, non est extendenda ad mortalem, vt supra diximus.

48 Petes hic, an in casu dubio detur locus epycheiæ, seu æquitati? Negatiuè respondeo cum Sancio *select. disp. 43 n. 8.* Nam, cùm epycheia sit virtus, non debet spoliare legem sua possessione propter dubium: iniustum enim esset, ius dubium præferri iuri certo. Igitur in dubijs consulendus est superior, an in lege voluerit casum, de quo est dubium comprehendere. Et si dubium est de potestate superioris, pro illa iudicandum est, non contra illam. Hanc sententiam Palaus *to. 1. disp. 3. punct. 1 n 4* docet etiam in casu vrgenti, in quo superior consuli non potest. Limitat autem Suarez *de leg. li 6. c. 8. nu. 12.* nisi lex alteri legi grauiori aduersari dubitetur; nam tunc liceret exequi grauiorem, altera omissa. Sed hæc limitatio displicet Palao. Syluester *V. Papa q. 16 dist. 2.* & alij limitant, quando non vrget necessitas operandi cũ illo dubio, vel quando dubium est completè practicum. nam si dubium est speculatiuum & incompletè practicum, licet operari cum illo. sicut quãdo dubito rationabiliter, an superior velit me obligare, sequi possum partẽ minus tutam ad vitandum notabile incommodum. Ita etiam Henriquez *lib. 14. c. 3. n. 3. gloss. lit. X.* quos Doctores non solum de formidine, sed etiam de dubio æquilibri loqui, bene probat Palaus. *p. 3. t. 4. res. 22 & 23.* — **In dubio non datur locus epycheiæ.**

L O C A R E.

1 † Locare est, rem alteri sumpto pretio concedere vtendam. Et, qui dato pretio rem alienam vtendam recipit, dicitur conductor, qui vtendam dat, locator. Circa locationem pauca dicenda sunt †. — **QVID locare? QVID conductor & locator?**

2 Et primò, Nauarrus *Manual. cap. 17. num. 195.* putauit, non esse licitum locare domum meretrici absque iusta aliqua & vrgenti causa; quia hoc est ministrare materiam ad abusum contra castitatem. Limitat hoc Mendoza *in 2. 2. disputatio. 173. sect. 30. §. 394.* in casu, quo domus alteri locari — **AN licet locare domum meretrici & vsurario? Nauarrus negat.**

cari potest. nam vnusquisque tenetur vitare actus turpes suæ domi exercendos, quoties absque incommodo potest. Immò si fœmina prudenter existimetur alibi honestè victura, amittendum esse lucrum, & domum vacuam relinquendam. Valentia *to 3.disp.5.q.21.punct.*4. & Salonius *in 2. 2. q.77.ar.4 contr.6 post 4 concl corroll 3.* dicunt locari posse, etiam si alteri locari commodè posset. Nisi loci circumstantia datura foret occasionē pluries peccandi, aut nisi vicinia meretricis fœminis honestis multum noceret: nam in tali casu, si potest alteri æquali pretio locari, locari non debere meretrici; si verò non potest, posse. Et ratio est, quia locatio domus est nimis remota à peccato, ac proinde, si alia circunstantia non accedat, non est cooperatio peccato alterius, ac proinde illicita. Quæ omnia procedunt etiā pro vsurario publico *p.5.t.7.ref.26.* & obiter olim *p.1.t.8.ref.41.* in fine. & *p.3.t.5.ref.36.§ Item deducitur, & t.6.ref.45.* in fine. An verò liceat exponere domum ludo, vide V.*ludus, nu.*4. Adde, quod si quis peteret ab amico domū ad meretricandum, quam si ille denegaret, grauissimum damnum illi obtingeret, posse illam concedere: quia commodare cubiculum non est malum intrinsecè, sed ex praua solùm vtentis voluntate ordinatur ad malum. Ità Marullus *to 1.disp.2.c.4 dub.10.coroll.4 nu.295.ref 45 cit.*

Valentia cum certis limitationibus affirmat.

Et sanè ad vitandū magnum incōmodū commodari potest cubiculum ad meretricandum.

3 Petes An domum meretrici liceat carius locare, quàm alijs? Negatiuè respondet Nauarrus *sum. c.17.nu.195. § respondimus*: quia hoc videtur participium lucri prouenientis ex peccato. Sed ego contrarium sentio: nā sicut locare domum meretrici, & pretium etiam turpiter acquisitum recipere, non est illicitum; ita nec illicitum est recipere maius pretium. Nā recipitur ob domum locatam, non ob turpitudinem. Addo id fieri posse ratione lucri cessantis. nam domus locata meretrici vilescit, & sic postea minoris conducitur. *p.5.t.7.ref.26.§ Nota tamen.*

Domus autē meretrici locari potest carius, quam cæteris.

4 Secundò, locans agrum alicui ad aliquos annos pretio singulis annis taxato, si contingat sterilitas agri fortuita ex insolito calore, tempestate, locustis & similibus, seclusa negligentia culturæ, & debilitate terræ, ita vt ex tribus partibus colligi solitis, colligantur vix duæ, & hoc damnum non cōpensetur abundantiori anni præcedentis, vel subsequentis collectione, tenetur illi aliquid pretij remittere ad arbitriū boni viri. Sicut hic, si contingat fertilitas fortuita, tenetur soluere aliquid plus. Ita Cruz *p 1.pr.7.q 7 art.6. dub 3.concl.1.* Sed quid, quando conductor renunciasset omni casui fortuito, etiam rarissimè euenienti? Respondeo in foro fori hic tenetur soluere totam & integram pensionem, *l licet C. de locato.* in foro autem conscientiæ, si non constat in contractu renunciare voluisse omnibus casibus fortuitis solitis, & insolitis tenetur locator partem pensionis dimittere: quia non præsumitur renunciasse, nisi casibus fortuitis ordinarijs. Secus si secus. Ita Villalobos *to.2 tr.25.diff.6.nu.6.p.3.t.6.ref.17.*

LOCANS agrū ad aliquot annos certo pretio, in anno insolitæ sterilitatis tenetur remittere partem pretij.

Et cōductor in anno magnæ sterilitatis soluere aliquid plus.

Quid si hic renunciauit omni casui fortuito.

5 Tertiò. An sit licitus contractus aromatarij locantis omnia vasa & medicamenta suæ tabernæ ad decem annos certo pretio æstimata, & post decem annos reddenda etiam æstimata; cum pacto, vt singulis annis conductor soluat decem pro centenario pretij æstimati? Negatiuè respondet Megala *consil* 85. quia conductor præter naturam conductionis obligatur ad subeunda omnia pericula rei locatæ, quod grauamen deberet saltem cōpensari, diminuendo pensionem At Caualcanus *p 2.decis.13.n.66.* licitum esse inquit, & sic decisum esse Papiæ, & Mediolani anno 1582. Et rationem assignat, quia talis contractus non desinit esse locatio: ergo non potest esse vsurarius, cum vsura contingat solum in mutuo reali, aut virtuali. Probatur antecedens: quia quamuis in eo periculum rei locatæ, quod ex natura locationis manere debet penes locatorem, superimponatur conductor: sic tamen actum est inter contrahentes Qua etiam ratione, dispositum factum

AN liceat locare ad decennium tabernā aromatarij æstimādam in assignatione & receptione, pretio decem pro centenario? Megala negat. Caualcanus affirmat.

ctum de pecunia numerata, & non consignata in sacculo, non desinit esse depositum, licet dominium talis pecuniæ transierit in depositarium ex *l. Lucius, & l. dies sponsaliorum, §. qui pecuniam ff. depos.* quod est contra naturam depositi. *p. 1. t. 8. ref. 89.*

L V D V S.

1 Ludus est contractus quidam inter duos, aut plures dandi rem propositam victori? Alius est merè fortuitus, alius merè ingeniosus, alius mistus. Merè fortuitus est omnibus prohibitus, Clericis quidem in iure Canonico, *cap Clericus 2 & Auth. de sanctis Episc. §. Interdicimus de vita, & honest. Cleric.* Laicus verò in iure Cæsareo *l. alearum vsus, de relig. solet. ff. de aleat.* Ludus quid? Et quotuplex?

Fortuitus prohibitus omnibus.

2 Sed aduerte, quod iura præcitata de Clericis non comprehendunt Clericos in minoribus, sed tantum constitutos in sacris, vel beneficiarios. Ita Sanchez *opusc. tomo primo libro primo cap. octauo dub. 28. numero 8.* contra Alcozer *tractat. de ludo, cap. 11.* Putat tamen Sanchez contra Salas *de ludo dubio 24 numero tertio.* Comprehendere Religiosus etiam non Clericos, quia ludi aleæ, & taxillorum, de quibus loquimur, sunt statui Religioso valde indecentes. Verùm cùm communi, & probabiliori sententia addit, Clericum prohibitis his ludis semel, aut iterum sine scandalo ludentem, non peccare mortaliter, secus verò si sæpè, etiamsi luderet recreationis causa, quia Canones id illi prohibet sub grauibus pœnis. At Syluester Verbo *Ludus quæstio. 4.* & D. Antoninus *par. 2. tit. 1. cap. 23. §. 2.* docent, nec esse mortale tales ludos frequentare, & notabilem summam ludere: quia consuetudo licet aggrauet peccatum, non tamen mutat de veniali in mortale. Et Caietanus Verb. *Clericorum peccata*, docet absolutè, ex vi iuris positiui, Clericos non peccare ludendo ludis prohibitis. *par. 4. tract. 4 resolut. 183.* Ego quidem cum Amico *tomo quinto de iustitia, disputatio. 28. sectio. 1. numero 10.* pro certo habeo ludum Clericorum, in quo lucrum est moderatum, si exposita pecunia non excedat moderatam quantitatem, considerata qualitate, & facultate personæ ludentis censeri posse licitum, assumptum præcipuè pro recreatione animi. *p. 7. tr. 9. ref. 3.*

Clericis quidem in sacris, aut beneficiarijs.

Et Religiosis.

Sed frequens.

3 De Religiosis autem est distinguendum cum Dicastillo *de iustitia, libro secundo tractat. 18. disputatio. secunda, dubio 2. numero 21.* Illæ enim Religiones, in quibus maximè viget Regularis obseruantia adeò abhorrent à ludis vetitis, alearum præcipuè, chartarum, & taxillorum, vt ne nomen quidem ludi soleat permitti. Quare si quis auderet in huiusmodi Religionem tales ludos inducere, ludens ipse, alijs exemplum præbens, & superiores id scientes, & non impedientes, nedum conniuentes, vix, immò ne vix quidem à peccato mortali excusarentur. In alijs autem Religionibus, in quibus eiusmodi ludi iam vsu recepti videntur, & permissi, non erit peccatum mortale illis ludere, etiamsi ludentes lucrum intendant moderatum; dummodo Religiosus eam solùm pecuniam exponat, quam liberè potest in sui commodum, vel recreationem expendere, *par. 7. tract. 9. resolut. 4.*

Religiosis verò cū distinctione.

4 Quoad laicos etiam, ex vi legum, & seclusis circumstantijs, dicendum est, non peccare mortaliter, ludendo aleis, & taxillis, quia ludus de iure naturæ non est prohibitus nec per se destinatus ad vsum prauæ actionis, vt docet Molina *de iustitia, tractat. secundo, disputatio 51.* contra Scacciam *de commerc. §. primo, quæstio. 1. numero 104.* Iura verò positiua

Laici verò ludum frequentantes ex vi legis non peccant.

supra

Potest verò peccare mortaliter, ratione circûstantiarum.

supra citata abrogata sunt per contrariam consuetudinem, vt docet Salas *de ludo, dubio 3. numero quinto*. Cæterum, quia qui ludunt, aut sunt minores, aut blasphemant, aut dilapidant bona, & vxorum ornamenta amittunt, aut vendunt vili pretio, aut peierant, aut furantur, ferè semper hi ludi sunt peccatum mortale. Ita Bellochius *p. 2 q. 4. à num.* 492. & alij. *p. 2 t. 15. ref. 65. & p. 7. t. 9. ref. 2.*

Ludentes cum intentione lucrandi magnam quantitatem non peccant mortaliter nec venialiter.

5 Qui verò ludit cum intentione lucrandi magnam quantitatem, non est dicendus peccare mortaliter, nec venialiter. Quamuis enim Ricardus *in 4. distin. 18. art. 6. quæst. fin.* & alij docuerint peccare mortaliter hac præcipuè ratione, quia ludus, animo lucrandi exercitus, est contra decimum Decalogi præceptum: *Non concupisces rem proximi tui.* & Nauar. *in Manual. cap. 19. vel 20. num. 3. &* 8. cum alijs asserat peccare venialiter, tamen vtrisque aduersatur, & rationes confutat Lugo *de iust. tomo 2. disp. 31. sect. 1. num. 3.* & al j. Et ad illorum fundamentum respondet, in decimo Decalogi præcepto prohiberi concupiscentiam rei alienæ per media illicita, puta per furtum, rapinam, fraudem, aliovè modo iniusto, cuius actus exterior septimo præcepto eiusdem Decalogi fuerat prohibitus: non autem prohiberi concupiscentiam medio, ac via iusta. *p. 7. t. 9. ref.* 1. Nec qui perdit magnam quantitatem peccat, dummodo nulli præiudicet. Secus autem si id fieret cum detrimento notabili filiorum, & vxoris, subtrahendo eis alimenta debita, vel ob hoc fit impotens ad soluendum debita. Item mortale erit, si est causa propter ludum, vt exponantur filiæ, vel vxor periculo amittendi pudorem, vel solet admiscere fraudes in ludo, vel peierare, vel blasphemare, dum malè cedit alea vel odio prosequi, & iniurijs afficere lucrâtem: vnde huiusmodi non sunt absoluendi, nisi desistant. Non tamen ob id, qui luctatus est, tenetur restituere perdenti, nisi alia circumstantia concurrat reddens ludum iniustum. Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1 cap. 8. dub. 24. nu. 7. & seqq. ibid. ref.* 37.

Nec qui illũ perdit, nisi quibusdam concurrentibus.

Et tunc non absoluendi, nisi desistât.

Ludere orationem Angelicam, vel Psalmos, &c. non est illicitum,

6 Ludere orationem Angelicam, Psalmos, &c. non est illicitum, nec vlla apparet irreuerentia, si reuerenter dicantur, cum teste Apostolo, vbique orare liceat; nec quod pro præmio huiusmodi preces proponantur, in ludo, præsertim licito, & honesto, vlla simonia subesse videtur. Et hanc sententiam docet Sanchez *citatus nu.* 15. contra Lopez *in instruct. par. 1. cap. 52. in fine. p. 7. tr. 9. ref* 41.

Possunt ludere primò Clerici.

7 Quis possit ludere? Respondeo Primò: Clerici possunt ludendo expendere bona patrimonialia, & acquisita per testamentum, aut donationem, & quæ habent tanquam stipendiũ officij alicuius, vt ex officio docendi Grammaticam, aut quia est aduocatus, sacrista, aut pulsat organa, aut cantat, aut propterea similia: hæc enim omnia pro labore dantur siue clericis, siue laicis. Ita Maior *in 4. distin. 24. quæst.* 17. Item possunt liberè disponere, ac proinde ludo insumere distributiones, quæ dantur clericis quotidie propter assistẽdum diuinis officijs. Item de eleemosynis pro Missis, atque officijs Defunctorum: & de fructibus Cappellaniarum, & Anniuersariorum. Item de fructibus beneficiorum, & de bonis remanentibus ex illis fructibus: nam etiam post congruam sustentationem Clerici sunt verè illorum Domini. Vnde lucrantes ab eis non tenentur restituere licèt forte Clerici ludo insumentes talia bona, peccent mortaliter. Est communis. *p. 7. t. 9 ref.* 16.

Equites Hierosolymitani, & alij ordinum militarium.

8 Secundò Equites Hierosolymitani, & alij Religiosi Ordinum Militarium, probabilius est posse aliquid ludo exponere, cum sint verè domini suorum bonorum, & antiquissima consuetudo ita interpretata sit eorum paupertatem. Ita Dicastillus *de iust. lib. 2. t. 18. disp. 5. dub. 8. nu.* 55. Contrarium

rium tamen est etiam probabile, quod docuit Sanchez *lib.7. Moral. c.8. nu. 29 p.2.t.15 ref.154.& p.7.t.9.ref.17.*

9 Tertiò: Regularis non habet ius exponendi aliquid ludo prohibito, aut indecenti Religioso, qualis est ludus alearum. Si tamen ludus sit licitus, & honestus, tunc potest exponere ludo aliquid modicum (dico modicum, quia vt ludat in magna quantitate non præsumitur voluntas Prælati:) reficiendi animum gratia. Quod si Religiosus, ex portione sibi destinata ad sustentationem, aliquid subtrahit, parcè viuendo, potest tunc tuta conscientia illud exponere ludo, dummodo sit licitus, & honestus. Et hæc omnia docet Faustus *in spec. Confess. disput.32. quæst.21. nu.3. & seq.* cui adhæret Dicastillus *de iust. lib. 2. tract.18. disput.4. dub.6. num.38.* cum hac tamen limitatione, nisi expresse à suo superiore, vel constitutionibus suę Religionis interdictus sit quilibet ludus. Notandum porrò Lessium *lib 2. cap. 26 dub.5. num.36.* docere, posse Religiosum validè lucrari, & perdere notabilem summam, cum expressa superioris licentia, licèt peccatum mortale sit. Cuius sententiam amplectitur etiam Amicus *tomo 5. de iust. disput. 28. sect.4. num.35.* Sed contra Lessium insurgit Dicastillus *loco cit.* citans Sanchez *p.7 t.9 ref 14.* Religiosi quando possint, vel non.

10 Quæres. An si Religiosus habuerit generalem licentiam expendendi aliquam quantitatem, possit validè illam ludo exponere? Negatiuè respondent communiter Doctores. Quorum opinio licet sit probabilior, & sequenda, ego tamen etiam contrarium probabilem existimo, quam docet Medina *in summa lib.1.c.14.§.29.* & alij *p.2.t.15.ref.54. & p.3.t.2.ref.65.& p.7 t.9.ref.15.* Cum licentia superioris potest exponere ludo magnam quantitatem.

11 Quartò: Filiusfamilias potest ludo exponere ea, quæ ex suo labore, & industria, aut seu vitio acquirit extra domum Patris constitutus. Item existens in domo paterna, si quid amplius suo labore, opera, vel ministerio acquirit, quam expendat pater in alendo. Præterea, filiusfamilias, cui pater in curia Principis, vel in scholis studio literario vacanti alimenta exhibet, potest particulam aliquam suæ sustentationi destinatam ludo insumere, nepe quatuor, vel quinque pro centenario. Insuper, quando pater filio certam pecuniæ summam tradit, vt ea se alat, si filius parcè viuendo aliquid ex ea summa sibi reseruet, licitè potest illud ludo exponere. Postremò, quando pater filio suo in scholis, vel in curia Regia commoranti pro sua sustentatione mittit nonaginta, sciens ei sufficere octuaginta, tunc filius parcè viuendo exponere potest ludo, non solum id quod sibi subtrahit, verùm etiam alia decem. Hurtadus *de iust. disput.8. diff. 8.* Nota tamen cum Dicastillo *de iust. lib.2.t.18 disp.4. dub.2. n.7.* quod de pecunijs missis à patre filio existenti in scholis, si filiusfamilias magnam quantitatem in ludo exponat, ita tamē, vt ex reliquo sustentetur, nihil amplius à Patre ad sui sustentationem exigens, peccabit quidem, non tamen manebit obligatus ad restitutionem: neque etiam ille, qui ab ipso lucratus est. *p.7.t.9.ref 5.* Filiusfamilias de quibus ludere possit.

12 Quod si constet patrem nolle filium aliquid ludere, & vt ab illo lucrantes restituant: poterit nihilominus filius, quod eius ætas, & personæ qualitas postulat ludere, & ij, qui lucrati fuerint, ad restitutionem non tenebuntur. Ita Salas *tract. de ludo dub. 10 nu. 1.* quæ secundum eundem *du. 11.* procedunt etiamsi filius existat in domo patris. *ibidem resol.6.* Immò si filius, qui potest v. g. perdere decem aureos, successiuè lucretur quinquaginta licèt de subtilitate iuris non possit ludere totum quod lucratus est, quia filius familias patri acquirit, si tamen lu[illegible] cum eo, à quo lucratus est, & perdat, de æquitate conscientiæ, potest alter compensare id quod perdiderat, & sic non tenetur restituere hoc quod lucratus est. Ratio, quia æquitati rationis innititur, quod si patri filius acquirit in ludo, quod etiamsi totidem perdi- Etiam inuito patre. Et eam quātitatem totam, quam lucratus est, siue cum eodem collusore.

derit cum eo, à quo lucratus fuerat eius collusor possit cum hoc vltimo lucro sibi compensare totidem quæ perdiderat; ex æquitate enim naturali Pater, qui sensit hoc commodum, debet sentire hoc onus. Immò videtur, quod filiusfamilias possit cum quocunque voluerit ludere, & perdere totam illam quantitatem, quam ludo lucratus est semel cum eo, quod ipse poterat aliàs ludere: cum hæc videatur esse voluntas interpretatiua Patris, quando enim concessit tacitè, vel expressè filio facultatem aliquid ludendi, videtur tacito consensu dare illi facultatem ad ludendum totum lucrum. Sanchez *in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 8. nu. 2. & 3. p. 1. t. 8. res. 67. §. Nota, & p. 7. t. 9. res. 7. & 9.* Nec obligarem ad restitutionem filiumfamilias, si nollet, quando ludens cum pecunia Patris, quam non potest alienare lucraretur magnam quantitatem: quia in tali casu probabiliter defendi potest, admisceri donationem, vt communiter asserunt Doctores de eo, qui agnoscens maiorem peritiam alterius, nihilominus vult ludere. Ita Dicastillus *de iust. lib. 2. t. 18. disp. 4 dub. 2 num. 13.* Qui tamen, & rectè putat, contrariam sententiam, quam tuetur Bonacina *de restit disp. 2. q. 3. punct. 2. nu. 15.* esse probabiliorem, & certam, si quis cum filiofamilias ludat bona fide, putans filium posse quod ludit alienare, tunc enim filiusfamilias teneretur restituere, quia contractus est nullus, & alter non consensit voluntariè in id quod nesciebat. *Ibid res. 8.*

Siue cum alio.

Et si lucratur cum pecunijs, quas non potest alienare, nō tenetur restituere.

13 Si quis tādem lusit cum filiofamilias, & lucratus est summam, quam in toto illo anno perdere poterat, potest collusor sine alia inquisitione lucrum illud retinere, quia melior est conditio possidētis: Secus si certus fuerit, eum amisisse cum alijs, quod poterat ludere. Sanchez *in opusc. to. 1 lib. 1. c. 8 dub. 7. nu 6.* Dubitari potest an si collusor lucratus sit supra summam, quā filiusfamilias ludere potest, debeat totum lucrum restituere an solum excessum. Alcozer *lib. de ludo c. 10.* affirmat, totum restituendum, & consensit Medina *de rest. q. 1c.* Quia totus ludi contractus redditur tunc vitiosus. Melius tamen alij dicunt, solum excessum restituēdum, quia quoad illud solùm vitiatur contractus. Ita Sanchez citatus *nu. 7. ibid. res. 10.*

Sicut neè qui lucratur ab eo totū, quod potest illo anno ludere.

14 Quintò: Aliqui putant contractum ludi Minoris esse validum, atque adeò Minorem teneri ad soluendum amissum, eum verò, qui lucratus est, non teneri ad restitutionem in foro conscientiæ. Ita Sà Verb. *Ludus, n 6. & verb. minor nu 5.* & alij. Sed probabilissimum est huiusmodi contractū non valere: & eum, qui à minore lucratur, teneri restituere, docent Gabriel, Armilla, Lopez, Angles, & alij, teste Dicastillo *de iust lib. 2. tract. 18. disp 4. dub. 5. nu. 31.* In facti autem contingentia si Minor nolit soluere, & si soluerit, collusor nolit restituere potest confessarius probabiliter, neque minorem ad solutionem, neque collusorem ad restitutionem obligare. *p. 3. t. 5. res. 44. & p 7. tr. 9. res. 13.*

Minores ludere nō possunt, inscijs Tutoribus.

15 Sextò: Licèt seruus, vel mancipium regulariter non possit in ludo alienare, seu perdere nisi ex consensu, saltem probabiliter præsumpto sui domini, quia regulariter caret bonis: Si tamen illa habeat, vt contingit quando aliquid subtrahit ex eis, quæ illi dominus ad sui sustentationem confert, & in alijs casibus, qui relati sunt Verb. *Seruus. num....* potest ea ludo perdere, quia habet dominium eorum, & nullo iure impeditur de illis disponere. Iura verò quibus decernitur, quidquid seruus acquirit, domino acquirere, vel intelligitur de acquisitis, operis domino debitis, vel iam contraria consuetudine esse mitigata. Hurtadus *de iust. disp 1 diff. 18. & de contract. disp. 8. difficul. 8.* Quod si mancipium ludo intentus priuâret dominum proprio labore non teneretur restituere, nisi tantum pretij, quanti æstimaretur, ille labor, quo dominum fraudauit, & nihil aliud Dicastillus *de iust. lib. 2. tr. 18. disp. 5. dub. 7. nu. 47. p. 7. t. 9. res. 16.*

Serui possunt inscio domino ludere, & quæ.

Notandum.

16 Se-

16 Septimò: Vxor potest ludere, & qui cum ea ludit potest lucrum retinere in septem casibus. Primò, quando vltra dotem habet bona paraphernalia, quorum dominium, & administratio ad ipsam pertinet. Secundò, quando maritus expressè aliquas pecunias concedit vxori, vt eas pro libito expendat. Tertiò, quando maritus aliquam pecuniæ summam vxori concedit, vt ornatius, & comptius sese induat, & ipsa restrictius viuendo ex his aliquid subtrahit. Quartò, quando maritus scienter permittit, vt aliquid pecuniæ ludo exponat. Quintò, quando vxor habet administrationem bonorum. Sextò, quando vxor sua priuata industria, & labore acquirit, & lucratur postquam muneri suo, & curæ domesticę planè satisfecit. Septimò, quãdo vxor ludit, & perdit ludendo eo more, quo cæteræ coniugatæ fęminæ eiusdem conditionis, & status solent ludere. Nec maritus potest id ei prohibere, quia ob dotem, & societatem bonorum contractam illi debetur congrua, & competens sustentatio, quæ sanè comprehendit sumptos omnes ad ea omnia, quæ mediocres sui status, & conditionis solent insumere, etiam ad competentem, & honestam oblectationem. Vide Villalobos *in summa to.2.tr.28.diffic.5 nu.3.p.7.t 9 res.11.*

Vxor quando, & quæ possit ludere.

17 Quicunque autem siue Clerici, siue laici notabili etiam tempore ludis prohibitis ludentes inspiciunt, nisi ludi causa sint, aut non corrigant, dũ tenerentur, vel absit scandalum, non peccant mortaliter, quia hæc videtur materia leuis. Ita Sanchez *in opusc to.1 lib.1 cap.8 dub.29. & 30.* Bartholomæus autem à S Fausto *in spec. Confess disp. 32.q.29.n.2.* dissentit quoad Clericos, & Religiosos, & adducit Bullam Pij V. in qua Clericis tam sæcularibus, quàm Regularibus, sub excommunicationis pęna hoc interdicitur. Sed pœna excommunicationis non fertur, nisi pro culpa mortali; ergo, &c *p. 4. t.4.res.183.in fine, & p.7.t.9.res.40.*

Adstantes ludentibus non peccant mortaliter.

Dubium de Religiosis.

18 Fraudes in Ludo. Omnis fraus, vel deceptio, vel simulatio, quæ legibus ludi permitti solet licita est, & sine iniustitia contractus. Vnde infertur. Primò, quod qui priores chartas habet in ludo, & securus iam est de victoria, potest adhuc augere sponsionem, vt plus lucretur, quia hæc est lex communis vtrique ludenti. Secundò, qui certò scit se inferiores chartas habere, atque ideò vicendum, potest simulare, & augere sponsionem, vt alter timeat, & recuset, ac relinquat ipsi, quod oppositum erat. Tertiò, sciens se meliores chartas habere, potest metum simulare, & formidinem vt aduersarius audacius prouocet, & augeat sponsionem. Quartò, potest tacere, licèt videat aduersarium accipere plures chartas quam deberet propter quem excessum debeat postea perdere, quod appositum est. Quintò, si habens optimum ludum, simulatè dicat, transeat, (Italicè *Vada à monte*) ad effectum decipiendi socium, vt sic eum incitet ad augendam sponsionem, licitè lucretur. Sextò, potest quis numerare pauciora puncta, quam habet, & postquam contrarius exhibuerit plura, potest ipse licitè exprimere, quæ habet, & sic lucrari. Et hæc omnia docent Dicastillus *de iust. lib. 2. tract. 8. disput. 5. dub. 3. num. 19.* & Lugo *de iust. tom. 2. disput. 31. sect. 2. §. 3. num. 34. p 7. t 9. res 43.*

Fraudibus quando vti liceat in ludo.

19 Si quis videat collusorem non numerare omnia puncta, quæ habet, quæ si numeraret, lucraretur, non tenetur illum admonere, nec lucrum restituere, vt absolutè tenet Hurtadus *de contr. disput. 8. difficult. 7* & id quidem satis probabiliter. Cum contrarium etiam sit probabile, quod docet Azorius *tom 3. lib 5. cap. 21 quæst. 3* & alij penes Sanchez. Alij item probabiliter asserunt sententiam negatiuam procedere in locis vbi adest consuetudo sic ludendi, secus autem affirmatiuam sententiam tenendam esse. Lessius *lib. 2. cap 26. dub. 2 num. 14. p. 7. t. 9. res 44.* Inspector verò ludi non peccat contra iustitiam, si non admoneat ludentem errare computando

Quid, si non admoneat collusorem de suo errore?

Quid inspector.

puncta, vel non capiendo primum locum, nisi id promiserit; & ita non tenetur restituere, licèt interdum peccet contra charitatem. Ita Nauarr. & Vega Verb. *Ludus casu* 19. quod verum est, etiamsi teneamus, collusorem peccare contra iustitiam, si de ijs non admoneat, vt docuerunt Nauarr. Azor. & Molina, & ita docet Sanchez *in opusc. tom. 2. lib. 1. cap.* 8 *dub.* 14. *nu.* 2. *ibid.* in fine § *Nota*.

Qui accipit primũ locum an restituere teneatur?

20 Is qui fraudem facit, accipiendo priorem locum, (Italicè, *Hauer il tratto, ò la mano*) si non constet præcisè ratione prioris loci lucratum fuisse non tenebitur restituere totum, quod lucratur, sed quantum ius illud prioris loci iudicabitur valere. In quo subscribo Nauarro. Si tamen contingat lucrari præcisè ratione solius prioris loci, quia habebant æqualia puncta, tunc tenebitur restituere non solùm totum, quod lucratur, sed insuper tantundem, quod ipse amissurus erat, quia in eo casu fraus fuit causa totius illius damni, vt patet, quod non videtur præuidisse Nauarrus, Sanchez, & Trullench. Ita Dicastillus *de iust. lib. 2. tr.* 18 *disp.* 3. *dub.* 3 *nu* 24 Si quis tamẽ bona fide abripuit manum, non tenetur postea restituere. Villalob. *in summ. to. 2. tr. 28. diffic. 4. nu.* 13. *p. 7. t. 9. ref. 45.*

Qui petit sibi concedi aliquod punctum, iustè lucratur.

21 Item si collusor, qui est secundus, dicat primo, accepto sponsionem, si vnum, vel duo puncta concesseris, si primus illud, vel illa concedat, secundus iustè lucrum acquirit: nam est fraus intra limites ludi, & idem poterat alteri contingere. Ita Trullench *in Decal. tom. 2 lib. 7. cap. 27. dub. 5. num. 5. ibid. resol.* 46. Pluta de fraudibus vide infrà *tit. Restitutio ob ludum num.* 24. *& seqq.*

Non licèt exponere domum ludo.

22 Locus ad ludum. Illicitum est exponere domum ludo & exponentes peccant mortaliter. Nam ministrant materiam hic, & nunc deputatam ad vsum prauum, & in ipso exercitio prauo: ministrant enim taxillos, candelas, &c. actu ludentibus, blasphemantibus, &c. quæ non possunt hoc modo dari sine intentione mali euentus, aut absque eo, quod dantes ex circunstãtijs fiant causa per se hic, & nunc illius effectus praui. Et disparitas de meretricibus est, quia vsus domus non est ita proximè ordinatus ad fornicationem, sicut vsus taxillorum, alearum &c. ad malos fines. Et non solũ peccant mortaliter tales tenentes ludos, sed, si lusores ad restitutionem tenentur, in illorum defectu tenentur etiam ipsi. Ita Naldus Verb. *Ludus. num.* 6. contra quædam apud Lopez *par. 2 cap. 32. §. Iam scitu p. 2. tr. 15. ref. 65. §. His ita, & p 7. tr. 9. ref. 39.*

Nec id Principes possunt permittere.

23 Nec ipsi Principes possunt concedere licentiam, vt quis domum ludo exponat: nam non potest dare licentiam peccandi mortaliter. Immo nec posse hoc permittere, & debere sub mortali tales exponentes punire: quia sub hoc onere tenentur impedire mala Reipublicæ, quorum omnium ludus dici potest sentina. Ita Bellochius *p* 2 *q* 4. *à nu.* 492. Posse verò permittere ludum vulgò dictum *delli bonauoglia, & nel corpo della guardia* ad impediendum maius malum, primus scilicet, ad mundandam perditis nebulonibus Rempublicam, secundum verò ad vitandum otium, &c. *p. 2 t. 15. ref 65. §. Secundò.*

Ludere ludis licitis in Ecclesia non est mortale.

24 Quæres an ludere in Ecclesia sit peccatum mortale? Respond. negatiuè, si fiat ex aliqua rationabili causa, vt ad recreandum infirmum ibi existentem, aut quia sunt ibi aliqui, qui ad Ecclesiam confugerunt, & ludunt ob honestam recreationem. Si fiat verò sine causa, erit solùm veniale, modo absit scandalum, & ludatur sine actibus indecentiam loco facientibus, & ludi non sint in ea specialiter prohibiti. Alcozer *lib. de ludo, c. 12. in fine p. 7. t. 9. ref.* 38.

Collusor licitè retipit quod ab altero soluitur.

25 Lucrum in ludo. Collusor, qui credito perdiderit potest licitè retinere, quod alter soluit; quia licèt leges irritauerint promissiones, & liberauerint

rauerint victum ab obligatione soluendi, nunquam tamen irritauerunt translationem dominij, si acquiritur. Et id locum habet, etiamsi soluens ignoraret se non esse obligatum ad soluendum. Ita Lugo *de iust disp.* 31. *sec.* 4 *nu.* 67. *p.* 7. *t.* 9. *res.* 24.

26 Item qui ludit animo non soluendi, vel repetendi solutum, potest licitè lucrari, nec tenetur restituere, quod lucratus fuerit, quia tunc tantùm intendit vti beneficio legis, in quo nulla est inæqualitas, quia etiam alter collusor posset id intendere. Nec est aliqua deceptio, quando non dixit collusori se soluturum, & non repetiturum: Si verò hoc dixisset eum decipiendo, teneretur ad restituendum ratione deceptionis, si ob eam alter lusit. Ita Hurtadus *de contract. disput.* 8. *diffic.* 5. Dicastillus *de iust. lib.* 2. *tract.* 18. *disput.* 3. *dub.* 3. *num.* 25. contrarium tenuit ex Molina *ibid. resolut.* 25. Si tamen lusor iurauit non repetere pecunias lucratas in ludo prohibito, poterit ex communi Doctorum sententia tam ante, quàm post solutionem petere relaxationem huius iuramenti Dicastillus *citatus nu.* 29. contra Molinam *de iust. tom.* 2. *tract.* 2. *disp.* 515. *nu.* 7. Sotus item *de iust. lib.* 4. *quæst.* 5. *art.* 2. docet, si liberaliter promittat, se nunquam repetiturum, non posse repetere, quia cessit iuri suo, & lex quæ dat repetitionem, est facta in gratiam, & beneficium perdentium: licèt autem vnicuique iuri & facultati sibi concessæ renunciare. Sed oppositum videtur verius: nam si solùm renunciauit simplici verbo absque iuramento, se non vsurum beneficio legis ei concedentis repetitionem, tunc in conscientia poterit repetere, vel retinere sibi pecuniam amissam, simplex enim cessio non priuat hominem iure, quod lex ei tribuit in fauorem Reipublicæ: alioquin facillimè omnis vis legis redderetur inanis, & frustratoria, vt docet Rebellius *p.* 2. *de obli. lib.* 11. *q.* 2. *ibid. res.* 26.

Et qui ludit animo non soluendi vel repetendi, licitè lucratur.

Et quamuis iurauerit, potest petere relaxationem iuramenti.

27 Quando minus peritus agnoscit peritiam alterius, quia illi vel experimento, vel per attestationem ipsius periti illi constat, & nihilominus vult ludere, nihil illi debet restitui, sed licitè ab eo lucrabitur alter, quia cū sciens excessum velit ludere, reuera voluntariè cedit iuri suo, quod habebat ad seruandam æqualitatem in contractu. Dicastillus *citatus disp.* 5. *dub.* 1. *num.* 8. *ibid. res.* 31. *& p.* 4. *t.* 4. *res.* 186.

Si excessus peritiæ notus sit collusori, potest alteri ludere, & lucrari.

28 Qui cogit aliquem stare ludo, potest ab illo lucrari in conscientia: Licèt enim oppositum sit probabilius, quod docuit Comitolus *lib.* 3. *q.* 9. *num.* 2 & alij: tamen hæc etiam sententia est probabilis, quam nouissimè docuerunt etiam Trullench *in Decal. to.* 2 *lib.* 7. *cap* 27. *dub.* 2 *num.* 2. & Dicastillus *de iust. lib.* 2 *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 2. *num.* 14. Ceterùm si quis verò metu, veraque coactione colludentem stare cogeret, si lucraretur, teneretur restituere, si autem perderet, nulla facienda foret restitutio à coacto. *p.* 2. *t.* 17 *res.* 27 *p* 4 *t.* 4. *res.* 169. §. *Notandum & p.* 7. *t.* 9. *resol* 32. *&* 33. Idem dic de eo, qui attraxit ad ludendum importunis precibus; potest enim licitè lucrum retinere, nec tenetur restituere. *p.* 2. *t.* 17. *resolut.* 27. *& p.* 7. *t.* 9. *resolut.* 34.

Probabile est cogētem aliquem stare ludo, & sic acquirētem, posse sibi retinere in conscientia.

29 Si quis in ludo exponat capitale maius (vulgò *il resto*) sciens capitale colludentis esse minus suo, is licitè potest acceptare, & sic magis lucro exponi, quam iacturæ. Et sic vsu acceptum videtur *nelle scommesse*, quod vnus plus altero spondeat. Et multi vendunt libertatem ad remigandum in triremibus, quæ longè superior est omni pecunia. Vide Salas *de ludo disp.* 13. *nu.* 3. *p.* 1. *t.* 8. *res.* 66. *& p.* 7. *t.* 9 *res.* 35.

Habens capitale minus potest acquirere capitale maius collusoris scientis.

30 Si quis ludens pro se, & pro altero, sic paciscatur cum illo, cuius vice ludit, scilicet, vt si perdiderit, soluat dimidium perditi, si verò lucratus fuerit portet tantùm tertiam lucri partem; docet Sanchez *in opusc.* to. 1. *lib.* 1 *cap.* 8 *dub.* 23 *num.* 2. *&* 3. esse contractum iustum, si ludus sit prohibitus,

Ludens pro se, & pro alio, an possit ex pacto minus perdere, quā lucretur?

hibitus, & sic pœnæ subiectus, quia exponit se ludens periculo dandi pœnas legis, quas solus, qui ludit, perfert, & alter, vice cuius ludit, non tenetur ad aliquam partem pœnæ soluendam, nisi de hoc fecisset pactum. Si tamē, qui pecunias amisit, repetat coram iudice, & Iudex iubent restitui, tenetur, qui partem lucri portauit, restituere, quia hæc non est propriè pœna, sed restitutio lucri ludo acquisiti, quod alter habet ius repetendi. Ita Sanchez ex Alcozetio. Lugo tamen *de iust to. 2 disp. 30 sect. 2. n. 52* obseruat sæpè excusari posse hoc pactum ab iniustitia, quia in societate, qui operam, & industriam apponit, & rursum dimidium capitalis, plus debet de lucro participare, & minus damni sentire, cum sempεr amittat operam, & industriam. *p. 7. t. 9. ref. 36.*

Qui promisit vincere cum pedite. an possit cum pedite, facta Regina?

31 Si quis in ludo latrunculorum (Italicè *di Scacchi*) promisit dare (vt vulgò dicitur *scacco matto cum pedina*) non potest lucrari, si dederit cum pedite (Italicè *Pedina*) facta *Regina*. Ita Alcozer *tract. de ludo, cap. 20.* & alij, contra Panormitanum affirmantem id licere, si promissio facta fuerit cum certo pedite, secus si generaliter: Sed id non valet; licèt enim facta sit promissio cum certo pedite, cùm tamen, ex quo facta est Regina, aliter ducatur, quam pedes, promissio non verificatur. Idem docet Sanchez *in opusc. to. 1 lib. 1. c. 18. dub. 11. nu. 16. ibid. ref. 49.*

Amissa in ludo nō sunt debita in conscientia.

32 Solutio ob ludum. Valentia *tom. 3. disp. 5. quæst 6. punct. 5. dub.* 8. & alij, tenent, amissa in ludo soluenda esse in conscientia. nam sic obligat promissio mutua de iure naturæ: neque irritatur iure positiuo, quamuis in *l. alearum, C. de Religios. & sumpt fun* detur actio ad repetendum. Sed contraria sententia Lessij *lib. 2. cap. 26. dub* 4. est probabilior, nam cui datur actio ad repetendum, à fortiori conceditur exceptio ad non soluendum, iuxta regulas iuris. Ex quo patet, quod si alicubi pendenti non concedatur repetitio, aut ludētes beneficio legis concedentis repetitionem renunciauerint, perdens tenetur soluere in conscientia. Vide Sà V. *Ludus num. 9. p. 2. t. 17. ref. 8. p. 3. t. 5. ref. 94 & p. 7. t. 9. ref. 21. & 23.*

Potest tamen qui vincit, victam retinere pecuniam.

33 Qui verò pecuniam vincit, non tenetur in conscientia restituere, quia leges, aut non intendunt restitutionem pecuniæ semel solutæ, vel si intendunt, non fuerunt in hoc sensu receptæ. Ita Salas *de contract. dub. 20. nu. 6 p. 3. t. 5. ref 94. § Igitur. & p. 7. t. 9. ref. 22.*

Restituere tenetur, qui vicisset per fraudem.

Aut de hoc dubitaret.

34 Restitutio ob ludum. Tenetur restituere, si quis aliquid lucratus est per fraudem, etiamsi de hoc dubitet, quia in dubio non potest acquirere. Immò Nauarrus, Reginaldus apud Bonacinam *de restit. disput. 2. quæst. 3. punct. 2. num.* 7 tenent, fraudulosum dubium, an cessante eius fraude, collusor lucraturus fuisset, teneri aliquid plus restituere. Sed ipse meritò id negat, quia in dubio melior est conditio possidentis. *p. 4 t. 3. ref. 75. & p. 7. tr. 9. resolut.* 48.

Aut impedisset, ne Iudex cōdemnaret ad restituendum.

35 Qui impedit, ne iudex condemnet aliquem ad restituendum lucrum ex ludo prohibito, tenetur restituere, si impedit per vim, aut fraudem: Quia per iniuriam impedit, ne victus possit recuperare id, ad quod leges ei ius tribuunt. Si autem absque vi, vel fraude impediat, non tenebitur, quia vtitur iure suo, ne condemnetur. Molina *de iust. to. 2. tract. 2. disp. 514. p. 7. t. 9. ref.* 27. Quòd si minetur accusationem, & repetitionem, nec tamen habeat animum accusandi, & repetendi, potest retinere summam, quam à lucrante accusatore extorsit. Ita Lessius *lib. 2. cap 26. dub. 3. n 22.* Nec obstāt, quæ adducit Molina *de iust. to. 2. tract. 2 disp. 514.* contrarium tenens; quod scilicet dolus dederit causam contractui: quia non est dolus malus, sed iniustus, de quo iura sunt intelligenda; sed iustus; nam iustè poterat minari accusationem, siue haberet animum, siue non: Neque victor præcisè dedit, vt victus deponat animum, sed vt re ipsa non accuset, vel repetat, & iuri accusandi,

Secus, si minetur accusationem, non tamen habeat animum accusandi.

sandi, vel repetendi cedat, quorum vtrumque ille præstat; potest ergo pro eo aliquid accipere. *Ibid.ref.*28.

36 Quando quis excellit in peritia ludendi, & excessus peritiæ non est notus collusori affirmant communiter Doctores, debere restituere lucrum, teste Lugo *de iust to.2.disp.3*1.*sect.*2.§.4.*nu.*44. Sed ego negatiuam sententiam esse probabilem puto; Plures pro ea rationes adducit idem Lugo, & Salas *tract de ludo dub.*25.*nu.*2. Si tamen is, qui imperitior est, excessum alterius colludentis sciat, vel ab eo monitus, vel alia ratione, & nihilominus, velit ludere, peritiorem lucrari posse, quia scienti, & volenti nulla fit iniuria, communis est ferè Doctorum sententia, penes Salas *vbi supra nu* 4.*p.*4.*t.*4.*ref.*186 *& p.*7.*t.*9.*ref.*29 30 *&* 31.

Excellens in peritia ludendi cū possit lucrari.

37 Qui accusauit plura puncta, & collusor non aduertit tenetur restituere. Dicastillus *de iust.lib.*2 *tr.*18.*disp.* 5.*dub.*3.*nu.*22 *& nu.*27. rectè obseruat, eum qui scienter soluit minus pretium, quam amisit, teneri ad restituendum defectum illum, etiamsi collusor ex inaduertentia, vel errore putet totum sibi iam solutum. Idem dicendum de eo, qui dicit habere se plura puncta, quam habet, etiamsi ostendit ab alijs numeranda, sed ea non numerarunt. Ratio est, quia prædictæ fraudes non sunt permissæ in ludo. Item qui solus sit se amisisse in ludo, tenetur manifestare veritatem, quando de ea inquiritur, etiamsi iudices errore ducti iudicent ipsum lucratum fuisse, nisi approbatum inter se ludentes pacti fuerint, vel consuetudine constet licere. Ita Alcozer *c.*20 *dub.*3 *p.*7 *tr.*9.*ref.*47.

Fraudes in ludo vetitæ, & obligantes ad restitutionem.

Dicens se habere plura puncta, quam habeat.

38 Qui vtitur fraudibus in ludo, vt suffurando chartas, vel signis peculiaribus illicitis notando, aut arte quadā, eas componendo, vel supponendo taxillos adulteratos, &c. tenetur ad restituendum non solum quantum huiusmodi deceptionibus, & fraudibus fuit lucratus, sed etiam quorum fuerit compertum impediuisse, ne alius lucraretur; quia totum hoc damnum intulit. Regin.*to.*1.*lib.*10.*c.*25.*n.*385 *p.*7.*t.*9.*ref.*48. Si verò videat chartas alterius absque fraude ex sola negligentia alterius, licitè lucratur, secus si videtur, quia eo modo se ponit vt videre possit, vel quia, habet alium videntem ludū alterius, qui eū admonet quia sic est aperta fraus. Trullench *in Decal.to.*2.*li.*7.*cap.*28 *dub.*2.*num.*4. Idem dicendum de eo, qui chartas dignoscit à tergo, quando nec eas signauit, nec propter vsum quia sæpius ijsdem chartis lusit cum alijs, eas facilè dignoscit, quando enim vterque æquè potuit chartas dignoscere, licet alter diligentius signa aliqua obseruauerit, hoc eius industriæ, & attentioni deputandum est. Sanchez *in opusc.tomo primo lib* 1.*cap.*8.*dub.*12. *nu.*9. Quod si inquiras hic, an quando socij contra socios ludunt, possit socius admonere socium de chartis suis, vt sciat quomodo se gerere debeat? Respondetur, in hoc standum esse ludi illius peculiaribus legibus; aliquando enim fas est, aliquando non; aliquando possunt se signis manifestis iuuare, aliquando occulti, aliquando neutris. Ita Sanchez ex Alcozerio.*ibid.ref.*50 & 52.

Suffurans chartas, &c.

Signans taxillos.

Aspiciens chartas alterius dolosè.

Vel ea dignoscens à tergo.

39 Si quis falsò asserat se habere, (vt vulgo dicitur *Primiera*, vel v. g. 50. puncta) & proijciat chartas in mensam, quas alter collusor ex errore collegit, vel quia non curauit illas aspicere, vel quia statim credidit, & sic iniustè lucratus est, tenetur lucrum restituere. Et si iam ludus finitus erat, & alter collusor lucraturus est, quia habebat plura puncta, non tantum tenetur illud restituere, sed etiam quod in illa manu erat perditurus. Item quando alter minus soluit, quam perdiderat, & quam erat in sponsione, ex negligentia lucrantis, tenetur restituere, est enim lex recepta in ludo, quòd in pecunia non debet esse fallacia. Item si iudices, vel Arbitri iudicent contra veritatem, etiam bona fides is, in cuius fauorem iudicatum est, tenetur lucrum restituere, cognita rei veritate, quia supradicta sen-

Vel falsò asserat, se vicisse, & habere plura puncta, quam habeat.

tentia fuit lata ex falsa præsumptione. Et hæc omnia docet Sanchez *in opusc. tom.1.lib.1.c.8.dub.12.num.12.* & seqq. *p.7.tr.9. resol.53.* Vide etiam *supra num.37.*

Vincens ludentem cum falsis chartis, non tenetur ad restitutionem.

40 Quando ex duobus alter ludit cum falsis chartis, vel taxillis, ait Victoria apud Lopez *de controu. lib.2. cap.22.* non solùm hunc teneri ad restitutionem, si lucretur, sed etiam alterum colludentem, quia cum debeat inter colludentes seruari æqualitas, sicut vnus licitè non potest, ita nec alter. Sed contrarium dicendum cum D Thoma 2.2.*q.32.art.7. ad* 2. quia in hoc casu inæqualitas procedit, ex malitia non vtriusque, sed alterius tantum, cui soli imputanda est *p.4.t.4.res.169.*

Obligatus ad restitutionem ob fraudes, quas expensas possit deducere.

41 Qui scienter fraude vsus est in ludo, tenetur etiam restituere id, quod ex lucro dedit amicis, idest, *de barato.* Secus si bona fide lucratus fuerit, quia illud bona fide consumpsit. Deinde iniustè lucrans, non tenetur restituere id quod ex communi pecunia soluitur pro chartis, pro lucernis, pro bellarijs, & similibus alijs rebus: quia hæc omnia data sunt vtroque consentiēte: quod procedit etiam, quando is, qui perdit, non est sui iuris, modo consumpta sint in ea quantitate, de qua ille poterat disponere. At si quis lucratus est ab eo, quem vi traxit ad ludendum, non poterit deducere has expensas, quia attractus non censetur illis consentire. Ita Trullench *in Decal. to. 1.lib.7.cap.27.dub.2.nu.7.p.7.tr.9.res.54.*

Maritus amittens notabilem quantitatem, ad quid teneatur.

42 Maritus notabilem quantitatem in ludo amittens, nec ipse, nec collusores tenentur restituere vxori, nisi fortè amiserit bona dotis, quæ in specie erant conseruanda; tunc enim ludus esset illicitus, & posset vxor illa repetere, & extrahere à lucrante, quod si non erant in specie conseruanda, tenetur vir resarcire illud damnum ex proprijs bonis, & mulier potest eam recompensationem petere à possidente bona mariti, quæ videntur tacitè hypothecata pro dote vxoris. Molina *de iust.tomo 2. tr.2.disp.520.num.5.p.7.tr.9.res.18.*

Ludens aliena pecunia, quando teneatur restituere.

43 Ludens aliena pecunia, non facit lucrum suum, quod ludendo acquirit, vt accidit, quando fur, vel vsurarius, vel depositarius, alienam pecuniam suo nomine ludo exponit, & vincit, si fur non haberet aliquid proprium, secus si habuerit quod traderet vincenti, si perdidisset; vel nisi aliter constet de intentione collusoris, qui perdidit. Trullench *citatus dub.4.n.6.* & idem dicendum cum Lugo *tomo 2.disput.31 sect.2.num.13.* & *seq.* de eo, cui cum pecunia in ludo deficeret, clam eam à collusore surripuit. Si enim fur non habebat vnde pecuniam illam restitueret, non poterit ludum retinere; secus si habebat. *ibid.res.19.*

Ludens cum fure, quando possit sibi lucrum retinere.

44 Ludens cum vsurario, vel fure, potest sibi retinere rem ludo acquisitam, si eius rei dominium spectabat ad vsurarium, vel furem, vt accidit, quando fur ludendo, vel negotiando pecunia furtiua comparauit sibi alias pecunias, vel res; istarum enim rerum, vel pecuniarum factus est dominus, consequenter ludens cum fure potest eas acquirere, sibique retinere, cum eas acceperit à vero domino. Si verò dominium illius rei non spectabat ad furem, vel vsurarium, ludens cum fure, vel vsurario non potest sibi rem ludo acquisito retinere, postquā cognouit alienam esse, tenetur enim ratione rei acceptæ rem domino restituere, aut ipsi furi, vt recuperet æquale. Addo tamen, furem in huiusmodi casu teneri restituere valorem rei, immò etiam teneri de euictione. Bonacina *de rest. disp.2. quæst.3. punct.2. nu.18. ibid.res.20.*

Perdens, quādo possit vti compensatione, & non teneri ad restitutionem.

45 Petes. An si tantum perdas cum aliquo quantum illi ob fraudes debebas restituere, v.g. centum, possis debitum compensare, & liberari ab alia restitutione? Respondeo cum Sanchez *in opusc.tomo 1.lib.1 cap.8. dub 20.* Si cum alio diuerso perdas, vel cum eodem in eodem ludo, sed alia die, te

non liberari à restitutione facienda: quia hic ludus secundus est alius contractus diuersus in quo ille alius iustè lucratur, & ex vi cuius debes soluere nouum debitum: non ergo potest satisfieri vnica solutione duplici debito diuerso. Difficultas est, quando in eodem ludo perdis cum eodem id, quod per fraudem iniustè lucratus fueras. Armilla V. *Ludus num.* 7. Negat esse amplius obligationem restituendi, quia lucrum dicitur, quod in fine ludi reportatur, quod Sanchez dicit probabile *dubio* 19.*num.*5. Contrarium tamen verius est, vt fatetur idem Sanchez cum alijs. Quod autem dicitur lucrum esse solum, quod manet finito ludo, habet solum locum in filiofamilias, qui ex consensu Patris censetur habere facultatem exponendi iterum ludo lucrum, donec omninò absoluatur. *p.7.t.9.ref.51*.

46 In voto, & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ, quæ desumi debet in ordine ad id, quod vouens, & iurans primariò vitare intendit, si enim intendit se priuare delectatione, quæ est in ludo, parua materia erit parua recreatio. Si autem finis fuit, non consumere tempus in vanum, parua materia erit parua mora. Rursus, si finis fuit vitare iacturam pecuniæ, parua materia erit parua iactura. Et tandem, si finis fuit vitare rixas cum domesticis, aut colludentibus, aut blasphemias, &c. tunc parua materia desumenda erit ex occasione data illis talium peccatorum. Ita Sanchez *in summ. tomo* 1.*lib.*3.*cap.*18.*num.*2.& 3. *p.*5.*tr.*5.*ref.*38. In voto, & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ. Quæ non semper desumitur ab eodem capite.

Sed de Voto, & Iuramento non ludendi plura. Vide V. *Votum num.* 25. 46. & 47.

De Sponsionibus item in ludo adhiberi solitis. Vide V. *Sponsio*.

LVXVRIA.

1 † Luxuria in generali, prout hic eam accipimus, est deordinatus concubitus, aut actus sensitiuus per se ad illum ordinatus. Eius species sunt, simplex fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, peccatum contra naturam, delectatio turpis, oscula, tactus, & intuitus turpis. Est per se peccatum mortale, prohibitum partim in sexto præcepto Decalogi, partim in nono. Vide de singulis sub proprijs nominibus †. LVXVRIÆ descriptio & species.

2 Petes primò hic. An licitum sit aspicere coitum bestiarum, aut ipsarum, vel hominis turpia? Respondet Granado *in p.* 2. *contr.*6.*tract.*4.*disp.* 7.*num.*3. se non damnaturum de mortali inspicientem verenda bestiarum turpiter commota, vel etiam illarum coitum. quia neutrum istorum multum prouocat ad luxuriam. At coitum hominum, aut verenda humana contrarij sexus studiosè inspicere, esse mortale, quia valde pugnat cum honestate naturali, & est notabilis causa commotionis sensualitatis. Secus verò, si quis breuiter & per transennam aspiceret, aut aspiceret ille, qui attenta ætate, aut complexione, prudenter iudicaret, non esse sibi periculosum. Sed in his materijs caue, & quasi à facie colubri fuge. *p.*3.*t.*5.*ref.* 88. An liceat inspicere coitum bestiarum? Ipsarum, vel hominis turpia?

3 Petes secundò. An in rebus venereis detur paruitas materiæ? Affirmatiuè respondent Sala in 1.2.*disp.*6.*sect.*21.*num.*149. Marchantius *qq. post. ad Decal.c.*6.*quæst.* 2. & alij, & cum aliqua formidine Lessius *lib.*4.*c.*3.*dubio octauo*. Quia delectatio venerea ex solo vsu capta plerumque, vt diximus, non est mortale. Deinde, non potest assignari ratio, cur in hac materia, sicut & in alijs, non detur paruitas. nam quemadmodum litigium ex eo quòd disponit ad homicidium, non semper est peccatum mortale, sicut etiam haustus immoderatus ad ebrietatem disponens; quia nimirum sunt dispositiones peccatorum remotæ: ita, quamuis dicat Galenus, omne actum venereum esse initium pollutionis, nõ statim sequitur, esse peccatum mortale, Et an in rebus venereis detur parua materia?

mortale, quia potest leuiter & remotè ad illa disponere. Descendendo autem ad particularia: Marchantius probabile putat, oscula inter solutos, si absit periculum pollutionis, aut consensus in vlteriora, non esse peccata mortalia, dummodo etiam non sint cum magno libidinis ardore coniuncta. (Syluius verò in 2.2.*quæst.*154.*art.*4.*concl* 4. distinguit. Aut delectatio, quæ in osculis & amplexibus sentitur, est merè sensualis, consistens in proportione obiecti ad sensum tactus, & non est aliud, quàm delectatio de re blanda, tepida, leni, tenera, &c. absque alia delectatione turpi: aut est delectatio coniuncta cum commotione carnis & spirituum generationi inseruientium. Et tactus & oscula cum priori delectatione non esse libidinosa & mortalia, cum posteriori delectatione esse mortalia. nam oscula & amplexus non sunt ex sua specie libidinosa, vt docet D. Thomas *l. cit. in corp. art.* & in eis ponitur abesse omnis intentio & cogitatio voluptatis venereæ. Deinde, tangere res molles, suaues, & temperatas propter delectationem inde naturaliter resultantem, non est mortale: ergo nec tangere carnes alienas, secluso alio fine, & periculo. Sed hanc opinionem Syluij merito improbat Sanchez *in sum.to.*2.*lib.*5.*cap.*6.*nu.*12. *P.*4.*T.*4.*Resol.*136) Et sententiam docentem, dari paruitatem materiæ in rebus venereis, Claudius Aquauiua Generalis Societatis vetuit, nè quis ex suis Patribus publicè, vel priuatim doceret, aut se iudicare significaret vt tolerabilem cuius decretum affert P. Trimarchi *de conf.solicit.disput.*2. *sect.*7 *num.*46. Et Texeda *tom* 1. *lib.*2.*tract.*3. *contr.*13.*num.*73. ac Baldellus *tom.*1.*lib.*3. *disput.*14.*num.*4. testantur, Clementem VIII. in Officio S. Inquisitionis definiuisse, in rebus venereis non dari paruitatem materiæ, Et ita est omnino tenendum. † Hęc est sententia Auctoris, quam expressè docet, & se docere profitetur. *P.*3. *T.*5.*Resol.*1.*&* 89. in fine, *P.*4. *T.*4. *Resol.*136. § *Notandum, & T.*5.*Res.*5. *& P.*5.*T.*5. *Res.*5.*&* 9. retractans quæ docuerat in *Resol* 89. *citata in primo* §. nimirum, quòd tangere alterius verenda ex leuitate, vel tangere super vestes non alia intenta delectatione, quàm sit illa, quæ prouenit ex tactu mediato, item tangere digitum, vel manum fœminæ, & confricare partes obscœnas brutorum, non sit mortale, quæ est doctrina Granado, quem ipse in *RR.cit.* confutat, in 1.2. *contr.*6.*tr.*4. *disp.*7. *num* 5. *&* 6. & nouissimè. *P.*7.*T.*11. *Res.*28.

Aliqua notanda circa luxuriam.

4 Aliqua notanda circa luxuriam. Primò, quod mollities, sodomiæ, & bestialitas distinguuntur specie contra Filliucium. Ouiedo *p.*9.*tr.*8.*ref.*31. Secundò confricare pudenda brutorum ex curiositate videndi semen est peccatum mortale, quod non explicauit in *p.*1.*tr.*17.*ref* 37. nunc verò affirmatiuè respondet *ibid. quæritur* 2. Tertiò fœminæ non licet se agitare post coitum cum viro, qui statim, vt seminauit extraxit membrum virile à vase, ita vt semen emittat. Texeda, & alij *quæritur* 3. Quartò illicitum est fœminis tactibus impudicis se confricare pudenda ad expellendum semen corruptum. Texed. *quæritur* 4. Quintò confricare membrum virile in vase præpostero est peccatum mortale (tamen si absit periculum pollutionis) & fiat cum animo consumandi in vase naturali, non est mortale, quia tales tactus non tollunt intentionem agentis. Dia. sed tu cogita. *quæritur* 5. Sextò tactus illiciti sunt inter virum, & vxorem cum periculo pollutionis. Præpos. *quæritur* 6. Septimò non est licita nec debita effusio seminis in copula fornicaria stante effusione alterius. Auersa *ibid & tandem septimò*. Copula cum fœmina dormiente (quod industria non fiat) est eiusdem speciei, cuius est fœmina. DD. varia asserunt. *part.* 9. *tract.* 9. *resolut.* 2.

MAN-

MANDANS, ET MANDATARIUS.

1 Mandans non tenetur restituere damna vltra mandatum suum, vt si mandatarius intulit damnum excedendo fines mandanti. Dicastillus, & si mandatarius occidit aliquem, quem mandans vulnerari, vel verberari; tenetur ipse pœna ordinaria homicidij non mandans. Hunnius, & alij *p. 8. t. 7. ref. 33.*

Non tenetur mandans restituere vltra mandatum.

2 Mandatarius non obligatur in foro conscientiæ de leui, & leuissima culpa in casu delicti, & culpæ datæ, vt si res mandantis apud mandatarium pereat culpa sua lata, tenetur restituere mandanti, si verò culpa tantum leui, vel leuissima, non tenetur Mandatarius, sed Domino suo, id est mandanti res illa perit. Diana *p. 3. tract. 6. resol. 49. p. 8. tr. 7. resol. 34. & p. 9. tr. 7. resol. 32.*

Mandatarius non tenetur de culpa leuissima.

MARITUS.

1 Maritus habet dominium corporis suæ vxoris, sicut è contra, & tenentur inuicem reddere debitum. Vide V. *Debitum coniugale*, V. *Copula*, V. *Oscula*, V. *Tactus*. Potest maritus irritare vota vxoris fere omnia. Vide V. *Voti relaxatio*. Potest dimittere vxorem comprehensam in adulterio, non tamen occidere. Vide V. *Adulterium nu. 4. & 5.* An verò incurrat irregularitatem bigamiæ, si illam postea cognoscat, vide V. *Irregularitas, nu. 11.* Item potest cohabitare cum vxore excommunicata. Vide V. *Excommunicationis, nu. 34.* Vt maritus fiat Cardinalis, vxor siue sit iuuenis, siue senex, satis est quod maneat in sæculo cum voto castitatis. Vide V. *Cardinalatus, nu. 5.* Sed quid si ipse, vel vxor Religionem vult ingredi? Vide V. *Ingredi Religionem.*

MARITUS habet dominium corporis vxoris.
Et potest irritare eius vota.
Illamque adulterâ repertâ dimittere.
Quid si fiat Cardinalis?
Aut Religionem ingrediatur?

MATERIA LEVIS.

1 Quoniam actus distinctionem sumunt ab obiectis, ad cognoscendum, vtrum in transgressione alicuius præcepti detur materia leuis, quæ constituat culpam tantummodò venialem, hanc regulam tradit Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 14. nu. 3.* Si ex ratione obiecti per se prima oritur notabilis oppositio ad virtutem versantem circa illud, in tali obiecto non datur materiæ leuitas. Si autem ex ratione obiecti per se prima oritur oppositio ad virtutem neque grauis, neque leuis, ita vt fiat deinde grauis ex ratione obiecti per se secunda, tunc dabitur materiæ leuitas, & culpa leuis. Exemplum. Quia in furto ratio per se prima est, quòd res quæ accipitur, sit aliena, & ex hoc furtum habet solum esse malum vt sic, & contra iustitiam vt sic, non autem notabiliter, id quod habet solùm ex eo, quòd res aliena sit notabilis, furtum erit grauis, vel leuis culpa iuxtà rei acceptæ magnitudinem, aut paruitatem. Contra verò, quia in materia infidelitatis ratio per se prima est, quod negetur fides Deo aliquid reuelanti, quod ex se habet notabilem oppositionem ad virtutem fidei, ideo in peccato infidelitatis non datur materia & culpa leuis. Sed Palaus *tom. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 7. nu. 2.* ex Ecclesiæ & fidelium sensu id autumat desumendum, qui fundatur in ipsarum rerum natura. Nam aliqua sunt ita ex natura sua inordinata, vt in quauis materia reputentur grauissima, vt idololatria, simonia, infidelitas, &c. aliqua ita leuia, vt, nisi aliqua circumstantia accedat semper reputetur leuia, vt ver-

VNDE cognosci possit, an in transgressione alicuius præcepti detur leuitas materiæ?
Si oppositio actus ad talem virtutem ex ratione obiecti per se prima non sit grauis, ait Baldell.
Si ex natura sua peccatum in quantauis materia non sit grauissimum, Palaus.

vt verbum otiosum, scurrilitas, &c. alia denique ex natura sua mala quidem, sed nec leuia, nec grauia, crescentia tamen, & decrescentia iuxta quantitatem materiæ, vt furtum, &c. *P 5. T. 5 Res. 1.*

Datur autem materia leuis in ieiunio & alijs multis.

2 † Igitur datur materia leuis in primis in iuramento promissorio, in laboribus, & esu carnium in diebus prohibitis, in ieiunio Ecclesiastico, in implenda Pœnitentia sacramentali, in acceptatione personarum quoad conferenda beneficia, in executione operum iniunctorum pro Indulgentijs, in ætate requisita ad Matrimonium, & Ordines sacros, in interruptione nouitiatus, in ingressu & egressu clausuræ Religiosæ, in recitatione Horarum, tam ex obligatione Ordinis sacri, quàm beneficij, in surreptione gratiæ. Item in furto, etiam Reliquiarum, in voto, & iuramento promissorio, in formis Sacramentorum quoad accidentalia, eiusque interruptione, & coniunctione cum materia, in lectione & retentione librorum prohibitorum, in actione, & auditione Missæ, in celebratione post meridiem, & celebratione cum vestibus sacris, & additione in Missa, aut Officio Canonico, in violatione interdicti, in percussione Clerici, dimissione habitus Religiosi, & tonsuræ Clericalis, & in omnibus excommunicationibus. Item in casibus reseruatis, in præcepto correctionis fraternæ, in inuidia, iudicio temerario, & detractione, in patrimonio requisito ad Ordines, in communicatione cum excommunicato, in mendacio facto etiam in Confessione, aut iudicio. In negatione debiti coniugalis, & in alienatione rerum Ecclesiasticarum. Quæ proindè omnia possunt esse peccata venialia. Vide singula sub proprijs nominibus, vbi etiam inuenies, quænam in singulis censenda sit parua materia.

In blasphæmijs & multis alijs, non datur.

3 Non datur parua materia in hæresi, in blasphæmijs, in iuramento assertorio, in fractione sigilli, solicitatione facta in Confessione. Item non in rebus venereis, non in ieiunio naturali requisito ad Communionem. Non in ætate requisita ad Professionem, aut in anno nouitiatus. Non in infidelitate, sortilegijs, & magia. Nec in omissione alicuius essentialis in forma Sacramentorum. Vide etiam in singulis nominibus. An detur in

An detur in simonia? &c.

simonia, & in obligatione continua celebrandi, vide V. *Simonia, & Missarum stipendium* †. An in materia leui possint superior subditum, & vouens seipsum obligare sub mortali, vide V. *Lex, nu. 34.* & V. *Voti.*

Plures materiæ leues non coalescunt in vnam grauem, si non habent in quo veniantur? Vt si ad diuersa præcepta pertineant.

4 Petes hic primò An multæ materię leues coalescunt in vnam grauem, ita vt in omnibus delinquere sit mortale? Respondeo, si plures illæ materiæ pertineant ad diuersa præcepta, etiam simul tempore implenda, non coalescere. Et sic, Clericum in die festo, in quo incidat ieiunium, si parum laboret, parum interdiù comedat, modicum item de officio diuino recitare, & de Missa audire omittat, quæ omnia simul sumpta essent quantitas notabilis, non committere vnum peccatum mortale, sed multa venialia. Ità Sanchez *in sum. to. 1. lib 1 c. 4 n* 16. Qui tamen non idem docet in violatione plurium votorum leuis materiæ in eodem die, etiam si materię sint diuersæ: quia plura vota eodem die obligantia, quamuis dę diuersis materijs, vnam obligationem inducunt, quatenus omnia sub eadem ratione pertinent ad eandem Religionis virtutem. Igitur si quis vouisset, vna die orare, Sacrum audire, præbere eleemosynam, &c. & ex singulis modicum omitteret, secundùm Sanchez peccaret mortaliter, sicut (ait ille) qui multis promissionibus eidem personæ multa modica promitteret, vbi hæc omnia attingerent quantitatẽ notabilem, teneretur illa sub mortali præbere. Sed contra Sanchez tenet Suarez *de Relig lib 5. c 5. n. 11. & 12* Nam, licèt omnia vota eodem implenda sint die, & ad eamdem Religionis virtutem pertineant, cum tamen emissa sint in honorem diuersi mysterij, vel Sancti, sunt omnino disparata, & se habent, ac si diuersis diebus implenda forent, in quo casu non continua-

retur

retur secundùm ipsum. Vtraque sententia est probabilis. *p.5.t.5.res.55.* † & sententiam Suarez absolutè docuerat in *p.3.tr.6 res.42.* †

5 Cæterum, quando quis vouisset v.gr. singulis diebus recitare B. Virgini vnum Aue, vel *Salue Regina*, aut modicam Eleemosynam largiri, existimo distinguendum cum Sanchez *vbi supra num.* 14. & si vota orationis vel Eleemosynæ alligatæ sunt diei, & diei honorem respiciunt, multis diebus non dicere *Salue*, vel Eleemosynam non præbere, quæ simul sumpta foret notabilis, illas paruas materias non coalescere ad inducendam culpam mortalem. Si verò vota non sint alligata diei, sed dies præfigatur, vt terminus, vltra quem obligatio differri non debeat, tunc coalescere. Et ratio est, quia in priori casu, cum votum alligatum sit diei, transacto die expirat, & sic non potest vniri cum alijs obligationibus ad constituendam vnam partem. At in posteriori obligatio voti transacto die non extinguitur, & sic vniri potest cum subsequentibus. *p.5. tr.5. resol.53.* † cui conformari vult *resol. 24. tract.5.p.3.* † Sed quando nam censetur vouens alligare obligationem voti ad diem, & quando non? Respondet Palaus *tom.1.tr.2. disp.2. punct.9. §.4. nu. 9.* quòd quando in singulis diebus est diuersum motiuum, tunc votum intelligitur alligari diei; secus vbi est idem motiuum. Et in votis personalibus obligationem semper censeri alligatam diei, non autem in realibus. *res. 53 cit § Sed difficultas.*

Aut etiam ad vnū singulis diebus implendum, ita vt obligatio alligata sit diei.

Vt si singuli dies habeant diuersum motiuum.

6 Quando autem plures materiæ pertinent ad idem præceptum numero, tunc coalescunt in vnam, & transgressio fit mortalis. Et sic, si pluries parum edas in eadem die ieiunij, cùm pertinges ad quantitatem notabilem, peccabis mortaliter. Vide V. *Ieiunium, nu.*8. Item in materia iustitiæ paruæ materiæ coalescunt, & sic si plura modica furatus sis, vbi furtum est in quantitate notabili, peccas mortaliter. Vide V. *furtum, nu.*7. Et generaliter, quotiescumque plures materiæ moraliter continuari censentur, ratione personæ, temporis, vel effectus, aut intentionis, &c. vltima transgressio est mortalis. Ita Sanchez *vbi sup. nu.9. p.5.t.5.res.52.*

Coalescunt verò quoties pertinent ad idem numero præceptum.
Et quoties censentur continuari ratione personæ,
Temporis,
Effectus,
Intentionis, &c.

MATRIMONIVM.
Quoad naturam & causas.

1 † Matrimonium est coniunctio maritalis (inter Christianos verò Sacramentum consistens in coniunctione maritali) legitima viri & fœminæ inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Est autem Sacramentum necessarium, non quidem indiuiduis humanis seorsim, sed toti speciei †, ita quod si sæculares ad humanam speciem propagandam deficerent, tenerentur Religiosi vxorem ducere. Ita Sanchez *to.1 lib.2. disp.3. nu.4.* & alij. Vasquez *in 3. p. to.4 disp.1. c 3.* putat, in tali casu instare finem mundi, ac proinde homines multiplicari non posse, quod tamen, seclusa Dei reuelatione, constare non posset *p 3 t.4. res.289.*

Matrimonij definitio.

Et necessitas.

2 Neque verò matrimonium ità est Sacramentum inter fideles vt Sacramenti rationem non possit aliquando exuere. Posito enim, quòd contrahentes (quos infra dicemus esse huius Sacramenti ministros,) non habeant intentionem celebrandi matrimonium tamquam rem sacram, non esset Sacramentum, cum ad essentiam Sacramenti concurrere debeat intentio ministri: & tamen valeret in ratione contractus, vt docent Vasquez *to 2 in 3 p. disp.138. c.5.* Pontius *lib.1. c.9 nu.3.* & alij contra Sanchez *de Matr tom.1. lib.2. disp.10. nu.6.* Non enim constat ex Concilijs, Patribus, aut DD. communi, Christum Dominum ita matrimonium instituisse, vt in eo ratio Sacramenti & ratio contractus sint inseparabiliter coniunctæ. *p.3 t.4 res 255.*

Potest non esse Sacramentum, etiam inter fideles.

3 Imo

Et de facto aliqui tale dicunt esse, quod celebratur per Procuratorem.

3 Imò Estius *in 4. d. 19. §. 5.* Syluius *in 3 p quæst. 43. art. 1. quæst. 3. concl. 2.* & alij dicunt, matrimonium contractum per Procuratorem inter absentes non esse Sacramentum, quia tam collatio Sacramenti, quàm receptio sunt personales negatiuè, sicut absolutio Sacramentalis. Et aliàs sequeretur, Sacramenta conferre gratiam absentibus, etiam si de Sacramento non cogitent, nec actionem Sacramentalem recipiant. Sed opinio Sanchez *de Matr. tom. 1 lib. 2. disp. 11. quæst. 2. nu. 10.* & aliorum communior & securior tenet, matrimonium contractum inter absentes, intendentes saltem implicitè Sacramentum efficere, (quòd præsumi debet, quoties habent intentionem faciendi, quod facit Ecclesia) esse Sacramentum, ac proinde taliter contrahentes teneri curare, vt sint in gratia, saltem cùm Procurator eorum nomine contrahit, non tamen ipsum Procuratorem, qui Sacramentum non recipit. Idque sub mortali. *p. 3. tr. 4 ref. 250.*

Quod si verum est, non potest fieri Sacramentum per nouum contractum in præsentia præstitũ.

4 Quæres hic posito quod matrimonium inter absentes non sit Sacramentum, an possit fieri postea Sacramentum, renouando contractum in præsentia &c. Ita ait Villalobos *to. 1. tr. 13. diff. 9. nu. 3* aduertens, bene facere contrahentes, si post contractum in absentia celebratum, iterum præsentes contrahant, ad tollendos scrupulos, vt si fortè Sacramentum non receperint, recipiatur. Sed ipse existimo cum Rebellio *p 2 lib. 2. q. 5 concl. 2 n 9.* quòd, cùm contrahentes iterum in facie Ecclesiæ iunguntur ad implendas solemnitates omissas, id saltem implicitè facere intendunt: quia matrimonium peragere intendunt, vt de iure licet. *p 3 t. 4. ref. 250. §. Et licèt.* Cæterum, quamuis contractus innouetur cum expressa intentione recipiendi Sacramentum, & gratiam, si tamen prior contractus fuit validus, & in ipso fieri contractus non adfuit ratio Sacramenti, & infusio gratiæ, non potest amplius fieri Sacramentum, vel consequi gratia, quia ratio Sacramenti est adnexa fieri ipsius contractus, quod non potest redire. Quod etiam dicendum de matrimonio contracto sine intentione conficiendi rem sacram, & contracto inter infideles. Ita Vasquez *in 3 p tom. 2. disp. 138. c. 5.* & alij. *p 3. t. 4. ref. 255 § Ex his.* Neque enim approbo opinionem Rebellij *p. 2. lib. 2. q. nu. 2.* quòd coniuges infideles ad fidem conuersi, vbi primum nouos consensus exprimunt, vel antiquos aliquo signo confirmant gratiam recipiant, & eorum matrimonium Sacramentum euadat. Et multo minus sententiam Sanchez *matr. to. 1. lib. 2 disp. 9. nu. 5.* quòd matrimonium infidelium per Baptismi susceptionem fiat Sacramentum absque vllo consensu, eo quòd incipiat vnionem Christi cum Ecclesia repræsentare *p 3. t. 4 ref. 253.* & matrimonium conuersi cum infideli contractum ante baptismum, non dissoluitur per solemnem professionem Religionis; sic etiam matrimonium in infidelitate contractum non dissoluitur Ordine Sacro, nec Papa iusta causa potest dissoluere illud infidelium ad fidem conuersorum. Pontius; nec infidelis potest soluto matrimonio à fideli, aliud inire matrimonium, & hoc in pœna suæ obstinationis. D. Thomas *p. 9 tr. 7. ref. 7. & 8.*

Et idem dic de matrimonio infideliũ ad fidem conuersorum.

Matrimonium cõuersi cum infideli nõ dissoluitur præter baptismum.

Materia & forma huius Sacramenti verba contrahentium.

5 MATERIA & FORMA Sacramenti matrimonij sunt verba contrahentium ad se inuicem relata. Quatenus enim contractum inchoant & offerunt, sunt materia, quatenus verò complent & acceptant, sunt forma. Ita Sanchez *matr tom 1. lib. 1. disp. 6.* Nauarrus *cap. 22 num. 20.* putat, internum consensum esse materiam, verba verò formam. Maior *in 4. dist. 26. q. 1. & 3.* è contra Victoria *sum. num. 245.* verba primi esse materiam, secundi formam. Layman denique *lib. 5. tr. 10. punct. 1. c 2. nu. 3.* materiam esse coniugum corpora mutuò tradenda, formam verò eorumdem verba. Quænam verò sint materia & forma matrimonij per Procuratorem contracti, diffident Sanchez *vbi sup disp. 11. q. 4 nu 28.* & Pontius *lib. 1. c. 10. nu. 6. p. 3. t. 4. ref. 251.*

6 Con-

6 Consensus contrahentium † qui est causa efficiens instrumentalis matrimonij †, præstari potest per nutus & signa. nec enim necessaria sunt verba, nec contrarium colligitur ex c. *tua fraternitas*, & c. *licet*, *de spons. duor.* aut ex Concilio Tridentino *sess.24. c.1.* In quibus iuribus, quamuis dicatur, consensum exprimi per verba, nullum tamen habetur præceptum, vt aduertit Sanchez *lib.3. c.7.n.10.* Vnde parum consequenter loquitur (ait Pontius *lib.2.c.7.nu.14.*) dum, ait, contrahentes per signa, cum possent per verba peccare venialiter, cum vbi non est præceptum, ibi nullum possit esse peccatum. Sed quidquid sit de hoc, non est audiendus Rodriquez *in sum.to.1. c.216.nu.5.* docens supradictos, peccare mortaliter. *p.3. t.4. ref.248.* — Vel etiam signa cōsensum exprimētia.

7 Non est verò necessarium, quòd vtriusque contrahentis consensus eodem tempore præbeatur. Est tamen necessarium, quòd præbeatur simul moraliter, idest quòd non distent magno interuallo. Magnum interuallum appellat Bartol. Ledesma *de matrim.dub.15.* pro hac re vnum annum. Henriquez *lib.11.c.3.nu.6.* duos. Sotus *in 4.dist.27.q.1.art.3.* septem; meliùs autem Petrus de Ledesma *de matr.q.45. art.3.dub.2.* relinquendum existimat arbitrio boni viri, qui attentis circumstantijs id discernat. Vide Coninch *de sacr.disp.24.dub.7.p.3.t.4 ref.292.* §. *Notandum.* — Qui non debet necessariò esse vtriusque simul.

8 Sufficit etiam consensus tacitus, ita vt, si præsentibus & tacentibus filijs, parentes contrahant, matrimonium sit validum, & auctoritate Bonifacij, in c.*vn. de despons.impub.in 6.* Minimè verò, si puella taceat, & nemo pro ipsa respondeat. Immò nec sufficit, quòd pro ea respondeat extraneus, vt doceat Bonacina *de matr. q.2. punct.1.nu.8.* quamuis Syluius *in 3.p.q.45. art.2.* putet sufficere. Sed Pontius *lib.2.c.14.nu.3.* dubitat, an consensus parentum sufficiat, & dispositio Bonifacij ad matrimonium extendi debeat, cum loquatur tantùm de sponsalibus, ad quæ multò pauciora sufficiunt, quàm ad matrimonium, & sanè maior libertas requiritur ad matrimoniū, quàm ad sponsalia. Et fieri posset, vt filij tacerent ex metu reuerentiali parentum, qui secundùm ipsum matrimonium inualidat. Et tandem, quia præsumptio consensus, qui sufficit in sponsalibus, non est firmum fundamentum ad iudicandum validum matrimonium, quod veritate magis, quàm præsumptionibus est decidendum. *p.3.tr.4. ref.271.* — Et sufficit si sit tacitus.

9 † Consensus fictus facit matrimonium nullum †. An verò teneatur qui ficte contraxit, contrahere iterum ex animo? Negatiuè respondet Sanchez *de matr.to.1 lib.1. disp.11.nu.5* si nullum damnum sequitur fœminæ. Sed in Sanchez inuehitur Pontius *lib.2.c.5 nu.5.* existimans, hanc opinionem esse improbabilem; & quæ si in praxim deduci posset, foret hominibus sceleratis, putantibus non teneri ad contrahendum, viam ad decipiendas fœminas aperitura. Attamen opinio Sanchez, quàm etiam docet Villalobos *to.1.tr.13.diff.8.nu.2.* est probabilis, & in his casibus tenenda cum Layman *lib.5 tr.10.p.2.c.6 nu.1.* Primò, si decepta se falso iactauit pro Virgine. Secundò, si ex tali matrimonio scandala, & infelices exitus timeantur. Tertiò, si decipiens sit status longè eminentioris. Quartò, si decepta, postquam se deceptam cognoscit, aliam compensationem sponte recipiat. Quintò, si deceptor contraxerit aliud matrimonium ex animo. *p.3.tr.4 ref.247.* — Probabile est, fictè contrahentem non teneri ex animo contrahere. Præsertim in certis casibus.

10 Quoties autem sponsus, qui fictè contraxit, vult verè contrahere, sufficit, ait Sanchez *lib.2.disp.22.num.12 & 13.* quod ipse solus consentiat, si sponsa deceptionem ignoret. quia consensus huius verè & legitimè præstitus habitualiter perseuerat. At Pontius *lib.4. cap.44. & 25.* non minus probabiliter tenet, tale matrimonium non reualidari, nisi per consensum vtriusque sponsi. Ita declarauit Clem. VIII. Rectori Romanæ Pœnitentiariæ Societatis. Et ratio est, quia falsum est, perseuerare consensum eius qui verè consensit: ex quo enim semel consensit, non iudicauit suum consensum — Vt verò tale matrimonium reualidetur probabile est requiri nouum consensum vtriusque.

sum amplius necessarium *p. 3. tract. 4. res. 292. & p. 5. tr. 13. res. 87.* qui clandestinè contraxit cum copula, tenetur ratione iustitiæ, fœminam in vxorem ducere. D. Thomas *p. 9. tr. 7. res. 72.*

Tenetur clandestinè contrahens cum copula ad matrimonium.

Pater verò cogēs filium cōtrahere, nō incurrit excōmunicationem Tridentini.

11 Consensus etiam contrahentium debet esse liber. Vnde si pater cogeret filium ad contrahendum cum qua ipse voluerit, matrimonium esset nullum, & ipse mortaliter peccaret; non tamen contraheret excommunicationem Tridentini *sess. 24. cap. 9.* latam contra Magistratus temporales quempiam matrimonium inire cogentes. Ita Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 4. disp. 22.* contra Lopez *apud ipsum ibid.* Filius verò non tenetur in conscientia contrahere matrimonium à patre promissum, aut præceptum. Et, quamuis debeat ante contractum matrimonij patentes certiorare, quando non timet se iniustè impediturum, aut alia rationabilis causa non obstat; potest tamen licitè hoc, aut illud matrimonium, ipsis inuitis, vel resistentibus, contrahere. Ità Hurtadus *de matr. disp. 6. diff. 9. num. 32.* contra Bellarminum *de matr. lib. 1. cap. 19. p. 4. tr. 4. res. 132.* Sed quinam metus inualidet matrimonium, vide infra V. *Metus irritans contractum.*

Filius autem non tenetur ei obedire in ducenda vxore.

Et ex iusta causa potest ducere. parentibus contradicentibus.

Præterea consensus debet esse absolutus.

12 Debet etiam esse absolutus; nam conditionatus non valet. Vnde Matrimonium contractum sub conditione etiam licita, v. g. *Contraho tecum, si pater tuus voluerit*, non conualidatur purificata conditione, sed requiritur nouus consensus, sine quo transit in sponsalia, & dissoluitur per contractum alterius matrimonij per verba de præsenti. Et ratio est, quia ex vna parte illa forma contrahendi coincidit cum contractu sponsaliorum, vt patet ex cap. *super eo, de cond. appos.* ex alia verò nullum Sacramentum pendere potest à conditione de futuro. Ità Pontius *lib. 3. cap. 14. num. 15.* & Theologi communiter. Contrarium tamen tenent Canonistæ, cum quibus Coninch. *de sacr. disp. 29 dub. 1. concl. 3. num. 11.* quia cæteri contractus conditionales, purificata conditione absque nouo consensu purificantur, vt patet ex l. *hæc venditio. ff. de contrah. empt.* Quæ sententia est valde probabilis, dummodo conditio adimpleatur coram Parocho & testibus, vel Parochus & testes cognoscant conditionem impletam esse. Ità Rebellius *p. 2. lib. 2. quæst. 10. sec. 6. nu. 44.* Qui media via in hac re incedit, & putat, tale matrimonium, reualidari absque nouo consensu, si contrahentes expressè paciscantur, vt adueniente conditione, matrimonium statim fiat, & in eodem consensu saltem virtuali permaneant. *p. 3. tr. 4. res. 291.* Cæterum, si conditio sit impossibilis, nulli dubium est matrimonium nullum esse. Vnde Guttierez *lib. 1. cap. 22 num. 17.* existimans, consanguineos contrahentes sub conditione *si Papa dispensauerit*, supponere conditionem impossibilem, putat hoc matrimonium esse nullum, & contrahentes incurrere excomm. *Clem. vn. de consang.* Alij verò id negant: quia talem conditionem possibilem reputant. *p. 3. tr. 4. res. 290.* in fine.

Aut saltem non includere conditionē impossibilem.

Pactum quod vir perpetuò habitet in domo vxoris, non inualidat matrimonium.

Et ex iusta causa solui potest.

13 Aduerte hic, pactum, quod vir perpetuò habitet in domicilio vxoris sub aliqua pœna, non obstare libertati coniugij, ac proinde esse licitum. Ità Sanchez *tom. 1. lib. 1. disp. 40. num. 2.* Sed si accidat noua causa mutandi domicilium, non tenet, etiam si accesserit iuramentum. *p. 2. tr. 4. res. 213.*

Matrimonij minister sunt ipsi contrahentes.

14 MINISTER Sacramenti matrimonij, seu causa eius efficiens principalis, sunt ipsi etiam contrahentes. Ita DD. communiter contra Canum *lib. 8. de locis cap. 5.* existimantem, quòd sit Sacerdos, ipsos coniungens in matrimonio, cuius sententiam Vasquez *in 3. p. tom. 4. cap. 4 nu. 41.* putat improbabilem & nota dignam, & Rebellius *p. 2. lib. 2. quæst. 4. sec. 2. num. 6.* appellat temerariam, ea ratione, quia in Tridentino & Florentino agentibus de hoc Sacramento ex instituto ad nouiter exortas hæreses extirpandas, nihil de nouo requirunt in eo, præter ea, quæ in omni lege requirebantur in ratione contractus, cum tamen ante legem nouam, & hodie

die inter gentes, ad matrimonium non sit necessaria præsentia Sacerdotis. Attamen sententiam Cani docuerunt nostris temporibus Estius *in 4. dist.* 26.§.10. & Syluius *in 3.p q 42. art 1 qu.*1. Quod verò docet Toletus *lib.* 7. *cap.*6.*nu.*4.ante Tridentinum non fuisse necessarium ministrum,esse tamen necessarium post illud, intellige de præsentia Parochi, nam alioqui Sacramentum numquam consistit sine ministro, nec Ecclesia potest aliquid mutare de essentia Sacramenti. p.3.t.4 *ref.*254.

15 Ex his igitur, quia contrahentes non solùm suscipiunt Sacramentum matrimonij, sed ministrant, docuit Vasquez *in* 3.*p.to.*3. *disp.*136.*c.*3.*nu.*38. cum alijs, duo peccata mortalia eos committere, si contrahant in mortali. Sed contraria sententia Filliucij *tom.*1.*tr.*1. *cap.*6. *nu.*87. est etiam probabilis; quia quamuis sint ministri, non sunt tamen ad hoc specialiter deputati. p.3. *tr.*4. *ref.*199. Idem dic, si contrahant cum excommunicatione. Vide *V. Excommunicationis. nu.*19. **Qui tamen si in peccato contrahūt, vnum solum peccatum committunt.**

16 Causa FINALIS matrimonij est multiplex. Nam matrimonium primò & principaliter institutum est in propagationem speciei. Secundò, in conseruationem indiuiduorum. Tertiò, in remedium concupiscentiæ. Quartò, in commoditatem obsequij vtriusque ad inuicem. Vnde consumantes matrimonium causa captandæ voluptatis, conseruandæ valetudinis, aut vitandæ fornicationis, non peccant venialiter. Nec peccant venialiter contrahentes ob pecuniam, vel diuitias. Ità Pontius *lib.*1.*c.*21.*à nu.*6. *p.*3.*tr.*4.*ref.*216. 218.219. **Finis Matrimonij multiplex. Propagatio speciei. Conseruatio indiuiduorum, Remedium concupiscentiæ. Famulatus &c.**

17 Propagatio autem speciei adeo essentialiter intenditur in matrimonio, vt impotentes impotentia perpetua, non possint validè matrimonium contrahere, etiam in ordine ad castè conuiuendum, vt diximus V. *Impedimenta, nu.*20. **Et primus quidem est essentialis matrimonio. Vnde perpetuo impotentes non possunt contrahere.**

18 In hunc etiam finem generationis iura statuerunt, ætatem matrimonij esse pubertatem, quæ scilicet ad generandum apta est, & in maribus est annorum 14. in fœmina 12.vt patet ex c.*de illis* 2.*de sponſ. impub.* nisi malitia suppleret ætatem, quæ si non suppleat, matrimonium est inualidum, & transit in contractum sponsaliorum. Et contrahentes per verba de præsenti ante dictam ætatem, peccant mortaliter, vt benè colligit Villalobos *to.*1. *tr.*14. *diff.*22 *nu.*8. ex *c.cit.* ibi. *districtius inhibemus*. Quamquam id neget Sanchez *de matr. tom.*1. *lib.*1. *disp.*17. *num* 6. quia matrimonium inter impuberes per verba de præsenti, permissum est c. *fin. de sponſ. impub. cap. vn.* §.*idem quoque,eodem tit.in* 6. interpretantibus, quasi contraheretur per verba de futuro, quæ iura non debemus dicere correcta esse per cap.2.*cit.* cum ex vna parte correctio iuris sit odiosa & omninò vitanda, & ex alia ritè hoc interpretari possimus nè corrigat, dicendo cum Panormitano *eod.cap.*2.*nu.* 5. ipsum impedire nè tales contrahant, simulque copulæ carnali dent operam, nè postmodum de valore matrimonij dubitetur. Sed stando in prima sententia, aduerte, non esse peccatum contrahere matrimonium ante ætatem cum Episcopi licentia & iusta causa. Ita Paludanus *in* 4. *dist.* 28. *qu.*2. *art.*2 *nu.*8.*p.*3.*t.*4. *ref.*276. **Nec impuberes. Nisi malitia suppleat ætatem.**

19 Aduerte etiam, docere Rebellium *lib.*3. *q.*16.*sect.*2.*num.*16. quòd talis ætas absque iusta causa anticipari potest per vnum, aut alterum mensem; quia, quod parum distat, nihil distare videtur. Sed nimis amplè loquitur, vt ait Naldus *v. Aetas, num.*1. Ideo Ledesma *in* 2. *p. lib.*4. *quæst.*60. *art.*1. anticipari solùm posse ait per decem dies: Guttierez *de matr. cap.* 2. *num.* 20 per duos, vel tres: Villalobos *tom.*1.*tr.*14 *diff.*22.*num.*1. per aliquot horas, dummodo dies vltima, in qua ætas complenda sit, si incepta. quæ sententia est probabilis. Sicut probabilis quoque est sententia Hurtadi *de matrim. disp.*21. *diff.*12. *nu.* 45. requirentis ætatem mathematicè completam, **Et probabile est sufficere, quòd vltima dies sit incepta. Sicut etiā quod debeat esse perfecta.**

nam termini in iure statuti, indiuisibiliter sumi debent, vt patet de pretijs rerum *p.3.t.4 res.277.* & *p.5.t.5 res.16.*

Mutus & surdus à natiuitate si nõ est cęcus & stultus, potest vxorem ducere. Secus si cęcus.

20 Mutus, aut surdus à natiuitate, si videt, & est perspicacis ingenij, vt persæpè solent, est persona legitima ad contrahendum, quia potest signis & ipse doceri, quid sit matrimonium; & suum alijs significare consensum. Ita habetur in c. *cum apud, de sponsal.* & tenet Sanchez *de matr. tom.1.lib.1.disp.8.nu.12.* contra Abbatem *in cap. cum apud, nu.6. p.5.t.6. res.9.* Si autem est simul cœcus à natiuitate, non potest contrahere, ob contrariam rationem. Itá etiam Sanchez *vbi sup. nu.13.* contra Angelum *v. Matrimonium 3.imped.18.init. Ibid res.10.*

Non sunt à matrimonio repellendi ignorantes Pater, Aue, Credo, & decalogum. Quamuis suauiter distrahi possint ad tempus, vt illa addiscant.

21 Cœterum, cum inter impedimenta matrimonij iure communi statuta, non sit ignorantia doctrinæ fidei, scilicet *Pater noster, Aue Maria, Credo*, & Decalogi, non debent, qui hæc ignorant, à contrahendo matrimonio arceri. Possunt tamen suauiter, & quadam prudenti ratione ad breue tempus impediri, vt sic doctrinam addiscere curent. Et sic intelligenda sunt Decreta Synodi Panormitanæ, & Bononiensis, aliter non approbanda, nam matrimonij impedimenta statuere non pertinet ad Episcopum, sed ad Papam. Itá Sanchez *de matr. to.1.lib.3.disp.15.* quidquid dissentiat Pontius *lib 5 c 35 nu.8. p.4.t 4.res.85.*

Matrimoniũ quando nam dicitur cõsummatum?

22 Petes. Quandonam matrimonium dicitur consumatum? Respondeo, quando vir intra vas naturale fœminæ, etiam ipsa non seminante, seminauerit. quia semen fœmineum non est necessarium ad generationem. Itá Sanchez *to.1. lib.2. disp.21. nu.11.* Sed quia hoc principium non est admodum certum, probabilem existimo contrariam sententiam Caranzæ *de partu hum. c.20.q.11.n 6.* pro qua facit Baldus *in l fin.* in fine *C. de seruis fugitiuis*, appellans filium cōpositum quoddam, & facere videtur Sacra Scriptura *Iob.* 10 ibi, *Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? p.5.t.13 res 54.* & *t.14.res 37.* in fine. Vide V. *Affinitas, nu.2.*

MATRIMONIVM

Quoad Procuratorem.

Procurator potest esse cuiusuis sexus, Et ætatis. Nec debet creari coram Parocho & testibus.

23 Matrimonium contrahi potest per Procuratorem, sicut alij contractus celebrari possunt. Et quidem Procurator viri potest esse fœmina &c. quia est tantùm instrumentum ministrans verba & notat Villalobos *tom.1 tr.13. diff.9. num 2.* in eo non requiri determinatam ætatem, & institui posse sine scriptura: & à fortiori sine Parocho & testibus, quamuis matrimonium postea coram prædictis sit ineundum. Porrò non debet Procurator suum mandatum excedere, alioqui matrimonium foret nullum. *p.3.tr.4.res.250.* § *Notandum est tamen*, & infrà.

Aut necessario in scriptis. Ipse verò non potest excedere suum mandatum. An sit validum matrimonium contractum per procuratorem tempore quo mandãs euasit iam amens? Sanchez affirmat; Pontius negat.

24 Petes. An si misso Procuratore ad contrahendum, mandans in amentiam incidat, Matrimonium sit validum? Affirmat Sanchez *de matr. to 1. lib.2. disp 11. nu.12.* quia manet consensus virtute, cum non sit reuocatus. ob quam rationem valet etiam Baptismus datus amenti petitus ante amentiam, ex c. *maiores de Baptismo.* Sed contra sentit Pontius *lib.2 c.15. nu 14* quia deficit consensus actualis & virtualis cum amens non possit habere consensum deliberatum: in hoc enim comparatur mortuo Ex quo patet, diuersam esse rationem, si mandans tempore contractus dormiat, quia tunc non est incapax consensus. Aliam item esse rationem de eo, qui baptizatur in amentia, nam Baptismus non requirit consensum actu, sed tantùm, quod præcesserit, & non sit reuocatus. Confirmatur, quia si amens esset præ-

ſet præſens, non poſſet contrahere per conſenſum ante amentiam explicatum: ergo neq; Procurator pro ipſo. *p.3.t 4.reſ 249.* An matrimonium contractum per Procuratorem ſit Sacramentum, dictum eſt ſupra *nu.3.*

25 Poteſt etiam matrimonium contrahi per litteras, cuius duplicem modum affert Villalobos *to.1.tr.13. diff.10.n 2.* Primus eſt, quòd exarentur litteræ, & mittantur per nuntium cum poteſtate acceptandi conſenſum nomine contrahentis, quod eſt contrahere ſimul per litteras & Procuratorem. Secundum, quod ſcribatur in litteris conſenſus & acceptatio traditionis alterius, qua coram Parocho & teſtibus lecta, ſi altera pars conſentit, matrimonium tenet. *p.3.t.4. reſ.250. §. Idem.* De matrimonio per litteras.

MATRIMONIVM

Quoad denuntiationes.

26 † ANtequam Matrimonium contrahatur, præmittendæ ſunt tres denunciationes tribus diebus feſtiuis continuis à proprio contrahentium Parocho faciendæ inter Miſſarum ſolemnia, ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ 24.c.1.* Ità tamen, vt ſi probabilis ſuſpicio fuerit, per dictas denunciationes matrimonium malitiosè impediendum, vel vna, vel nulla denunciatione præmiſſa, matrimonium contrahatur, & denunciationes poſtea ante conſummationem fiant, vel etiam, ſi ità Ordinario viſum fuerit, non fiant. Igitur †. Denunciationes ad matrimonium prærequiſitæ à Tridentino poſſunt ex iuſta cauſa poſtponi, vel etiam omitti.

27 Contrahentes ante denunciationes factas, peccant mortaliter: ſicut etiam Parochus tali matrimonio aſſiſtens. Ità Villalobos *tom. 1. tr. 13. diff. 24. num. 2.* Matrimonium tamen eſſet validum, vt declarauit Sacra Congregatio apud ipſum *ibid.* & tenent DD. communiter contra Cephalum *libr. 3. conſ. 421.* Imò ſi ex tribus omittatur vna, & impedimenti periculum probabiliter abſit, probabile eſt, quod docuit Sanchez *de matrim. tomo 1. libr. 3. diſput. 5. numer.8.* non eſſe peccatum mortale, quamuis contra illum inſurgat Baſilius Pontius *lib. 5. capit. 30. num. 3. p. 3. tr. 4. reſol 136. & 241. p. 9. tr. 8. reſ. 19.* Non peccant mortaliter contrahentes abſque denunciationibus prima vice conſumando matrimonium ritè celebratum, dum ſint certi inter eos nullum ſubeſſe impedimentum. Sotus, & alij, & non tenetur coniux reddere debitum altero coniugi ante denuntiationes; ſed ſi prima vice conſumatum eſt tenetur reddere. Henriquez imò notandum eſt, quod ſi bono communi, vel ſpeciali contrahentium, & non eſt facilis recurſus ad ordinarium, pro ipſis petendis, poſſunt contrahere coram Parocho, & teſtibus, Sotus, & alij. *ibid.* Si abſque iuſta cauſa omittantur, matrimonium tenet, ſed peccatum mortale committitur. Si autem omittatur vna, probabile eſt eſſe ſolum veniale. De denunciationibus vide infra.

28 In denunciationibus non poteſt diſpenſare Parochus, niſi in articulo mortis concubinarius velit ducere concubinam in conſcientię quietem, aut filiorum legitimationem, & non eſſet facilis aditus ad Ordinarium *p. 3. t. 4. reſ 234. in fine, & p. 5. tr 3. reſol. 38* Extra hunc caſum diſpenſare poteſt ſolus ordinarius, & quidem cum cauſa iuſta, de qua vide Pontius *c. 32. num. 2.* Idque verum eſt etiam in tranſlatione ipſarum, vſquequo contractus celebratus ſit, ex timore, ne malitiosè impediatur. Ità Coninch *de ſacr. diſp 27. dub. 5. num 53.* Nomine Ordinarij Sanchez *diſp 3. num. 4* intelligit tam Epiſcopum, quàm alios Prælatos habentes iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, vt Abbates &c. Sed Pontius *cap. 31. num. 2* intelligit ſolum Epiſcopum; & adducit pro ſe declarationem Cardinalium, cuius etiam meminit Villalobos *diff 23. nu. 6.* qui tamen addit, circa hoc ſeruandam eſſe conſuetudinem. *p. 3. t. 4. reſ. 237.* Et diſpenſare poſſe Vicarium Epiſcopi Generalem, In denunciationibus regulariter, ſolus ordinarius diſpenſare poteſt ſiue vt omittantur. An nomine Ordinarij veniat Vicarius Generalis?

ralem, quia est Ordinarius, nisi talem facultatē sibi Episcopus reseruauerit: quod ante ipsum docuerat Sanchez *vbi sup. n* 13. sed contra ipsum insurgit Pontius *vbi sup.* ex declaratione supradicta, & prӕterea ex limitatione ipsius. Nam si Episcopus potest sibi talem facultatem reseruare, signum est, quòd eā Concilium non delegauit Vicario eo ipso, quòd Vicarius est. *p.* 3 *t.* 4. *ref.* 238.

Et vterlibet Episcopus, nimirum sponsi, vel sponsæ.

29 Docet etiam Sanchez *lib* 7. *disp* 7. *num.* 7. quod si sponsi sint diuersæ diœcesis, sufficit dispensatio alterutrius Episcopi; quia in hac re sponsi se habent vt vna persona. Contrarium tenet Pontius *nu.* 9. quia contingere potest, vt impedimentum, quod in vna diœcesi ignoratur, in alia notum sit, ac proinde ex dispensatione denunciationum in vno loco non sequi dispensationem in alio. *p.* 3. *t.* 4 *ref.* 139.

Denūciationes fieri debent in ijs Parochijs, in quibus sponsi diutius commorati sunt.

30 Denunciationes debent fieri in Parochijs, vbi sponsi diutiùs versati sunt, & principaliorem habuere larem. Itā Sanchez *tom.* 1 *lib.* 3. *disp.* 6. *nu.* 6. & Nouarius *concl.* 74 *nu.* 3. & sic declarauit Sacra Congregatio apud Daualos *p.* 2. *cap.* 16. *nu.* 19. Sed Pontius *c.* 30. *n.* 5. ait, se talem declarationem non inuenisse, & de iure sibi videri, quòd denunciationes fieri debeant in Parochijs, vbi habitant, etiam ex modico tempore, quia hæ sunt propriæ contrahentium Parochiæ. An verò expediat, in alijs etiam fieri, vbi diutius versati sunt, arbitrio Episcoporum relinquit. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 235.

An fieri possunt extrà Ecclesiam? Diebus profestis? Aut festis interpolatis? Vel immediatis?

31 Denunciationes fieri posse extrà Ecclesiam, docet ex Sanchez Villalobos *to.* 1. *tr.* 13. *disp.* 24. *nu.* 3. si locus aptus est ad diuulgandum. Sed contrarium tenet Pontius *vbi sup. nu.* 3. Qui etiam contra Sanchez docet, non posse fieri in die profesto, quamuis populus, qui solet in festis interuenire, concurreret. Nota etiam, quòd non est peccatum mortale, denunciationes fieri in tribus festis non continuis, sed aliquo festo intercepto. Itā Villalobos *Ibid.* contra Henriquez *lib.* 11. *c.* 7. *nu.* 1. *in gloss. lit. C.* Imò in festis continuis immediatè sibi succedentibus immediatione etiam profesti, vt tribus diebus Paschæ, fieri non possunt. vnde notat ex Sanchez Layman *lib.* 5. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *nu.* 10. inter vnam & aliam denunciationem duorum saltem dierum spatium debere intercedere. *p.* 3. *tr.* 4 *ref.* 236. §. *Nota etiam*, & infrà.

An ex vi denunciationum reuelandū sit impedimentum occultum?

32 Ex vi denunciationum, Sanchez *to.* 1. *lib* 2. *disp.* 13. *n.* 2. teneri reuelare impedimentum etiam occultum, qui illud solus scit: quia ex c. *præterea, de sponsa.* vnus testis sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum. Sed Pontius *c.* 34. *n.* 5. id negat, & solidè probat oppositum. Et negat etiam, vnū testem sufficere ad impediendum matrimonium. Vide illum. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 221.

MATRIMONIVM
Quoad Parochum & testes.

Parochus nō debet interrogare spōsos de impedimentis.

1 MAtrimonium ex Concilio supra citato requirit præsentiam Parochi & duorum testium †. Et quidem Parochus debet interrogare sponsos de mutuo consensu, an scilicet liberè consentiant. Non tamen, an aliquod impedimentum habeant. Itā Sanchez *tom.* 1. *lib.* 3. *disp.* 38. *nu.* 8. & 10. contra Veracruz *append. dub.* 2. *concl.* 1. & 2. Imò, vt idem ait, si constet Parocho, sponsos liberè consentire, non peccat mortaliter, non inuestigando consensum. *p.* 3 *t.* 4. *ref.* 294. Debet etiam Parochus intellecto consensu dicere: *Ego vos coniungo in nomine Patris, &c.* vel alia verba iuxtà Prouinciæ consuetudinem, vt habet Concilium. Sed si omittat, peccabit solum venialiter; quia nec materia est grauis nec obligatio ex Concilij verbis deducitur. Itā Coninch *de Sacr. disp* 27. *dub.* 4. *nu.* 45. contra Rebellium *p.* 2. *lib.* 2 *q* 7. *sect.* 2. *nu.* 4. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 256.

Sed solùm de consensu.

Et formam benedictionis, proferre iuxta consuetudinē.

Neutrum tamen sub mortali.

34 Parochus matrimonio assistens, secundùm Pontium *lib.* 5. *c.* 16. *nu* 4. debet

debet esse illius, in cuius Parochia contrahitur, & adducit multas declarationes, non quidem id exprimentes, sed ex quarum verbis id colligit. Verum satis probabilis est opinio Sanchez *tom. 1. lib. 3. disp. 19. nu. 11.* quòd possit esse Parochus alterutrius etiam in Parochia alterius, vt Parochus viri in Parochia fœminæ, & è contra. quia in hoc Parochus vel non exercet iurisdictionem, vel non contentiosam, sed voluntariam. *p. 3. t. 4. res. 232.* Si verò assisteret Parochus neutrius coniugis, vel alius Sacerdos, absque licentia proprij Parochi, incurreret ipso facto suspensionem Tridentini *sess. 24. c. 1. de reform.* Vbi correcta & moderata fuit pœna excomm. lata *in Clem. 1. de priu.* vt declarauit Sacra Congregatio apud Hurtadum *de matr. disp. 15. diff. 17. nu. 55.* Moderata etiam fuit pœna suspensionis triennalis *c. vlt. § fin. de cland.* contra Parochum assistentem matrimonio clandestino, & commutata in arbitratiam Ordinario. quia matrimonia clandestina ex quo irritata sunt, non sunt amplius adeo perniciosa. Ità Hurtadus *Ibid.* contra Coninch *p. 5. t. 10. res. 33.*

Probabile est, posse assistere matrimonio tam Parochum sponsi quã sponsæ. & Parochũ vnius in Parochia alterius. Minimè verò omnino extraneũ sine licentia proprij.

35 Parochus excommunicatus, suspensus, irregularis, validè matrimonio assistit, & licentiam dat alijs assistendi. Vide V. *Parochus*, *à num. 10.* immo matrimonium celebratum à Parocho communiter ita reputatus tamen sine titulo, & inualidè beneficium obtinens, nullatenus à vulgo probabiliter reputatur Parochus omnia ab illo gesta sunt valida, sic etiam & matrimonium: *part. 9. tractat. 7. resolut. 45.* & si licentia Parochi extorta fuit dolo, & mendacijs, si concessit licentiam, asserendo si vera sunt, quæ præponuntur, clarum est deficiente veritate concessio est nulla; secus si nihil expressetit Diana, & alij. *p. 9. t. 8. res. 20.*

Parochus excommunicatus &c. validè assistit.

Parochus pro tali existimatus omnia validè agit.

Concessio extorta sine veritate est nulla.

36 Petes. An in aliquo casu validum sit matrimonium contractum absque præsentia Parochi, aut testium? Affirmatiuè respondet Sotus *in 4. dist. 22. q. 1. art. 2.* & assignat quatuor casus. Primus est, si concubinarius in articulo mortis vellet concubinam ducere, ad legitimandos filios, vel alium finem honestum, & non esset copia Parochi, aut testium. Secundus, si virgo nobilis sub tutela iniqui tutoris existens, timeret, tutorem daturam eam in vxorem viro plebeio. Tertius, si concubinarij iter facientes, vel alia ratione comprehensi, nè in pericula ob concubinatum incidant, subito matrimonium ineant. Et quartus, si aliqui quibus expedit nubere, si publicè & cum assistentia Parochi & testium nuberent, iniquum aliquod impedimentum metuerent. Sed hæc omnia benè refellit Pontius *lib. 5. cap. 6 nu. 3.* quia Tridentinum, quamuis in aliquo casu denunciationes omitti permittat; numquam tamen omitti posse inquit præsentiam Parochi & duorum testium *p. 3. t. 4. res. 234. & p. 5 t. 3. res. 98.*

Matrimonium cõtractum absque Parocho, aut testibus, in nullo casu est validum.

37 Imò Comitolus *lib. 1. q. 120. num. 3.* docet, præsentiam Parochi & testium requiri, etiam quando matrimonium inualidum cum dispensatione Pontificis reualidatur, & sic declarasse Clementem VIII. Sed ego contrarium teneo cum Rebellio *p. 2. lib. 3. q. 9. punct. 5. & 6.* si impedimentum sit omninò occultum, & ad forum externum deduci non possit. Ratio est; quia Tridentinum requirit huiusmodi præsentiam ad exterminanda matrimonia clandestina, hoc autem non est tale, quia contractum est in facie Ecclesiæ, & quidem quoad apparentiam & præsumptionem externam, validè: ergo. Ad responsionem Clem. respondeo, de illa non constare authenticè. *p. 2. t. 15. res. 5.*

Verum est, quòd si semel coram illis contractum sit inualidè & postea cũ dispensatione reualidatur, non requiritur de nouo eorũ præsentia.

38 Petes secundò. An matrimonium contractum sine Parocho & testibus transeat saltem in sponsalia de futuro? Respondeo, transire, inquit Henriquez *lib. 11. cap. 5. num. 4.* cum alijs. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa *de pot. Episc. p. 2. alleg. 32. num. 143.* etiam si iuramento confirmatum sit; nam cum sic contrahentes contraueniant dispositioni Con-

Si autem contrahatur initio absque illis, nec valet pro sponsalibus.

cilij, & peccent mortaliter, videntur facere actum illusorium potius, quàm aliqua ratione validum. Et ità declarauit Sacra Congregatio apud Cenedum *qq can. q.*30.*num.*28. Igitur tales possunt sine vlla iudicis auctoritate à tali contractu discedere, & cum alijs contrahere. *p.*3.*t.*4.*ref.* 258. testes ad valorem matrimonij sat est audientes vocem contrahentium, dummodo habeant notitiam vocis illorum, & si eos non videant. Grat. *par.* 8. *tr.* 7. *resol.* 68.

Valet matrimoniũ si testes audiãt vocem contrahentiũ.

MATRIMONIVM
Quoad alia.

An matrimonium contrahi possit in domo?

39 QVoad locum contrahendi matrimonij, petes primò. An possit Episcopus prohibere ne matrimonia domi contrahantur? Negatiuè respondet Barbosa *de pot. Episc p.*2 *alleg.*32.*nu.*18.& ità declarauit Sacra Congregatio apud Rebellium *p.*2.*lib.*2.*q.*7. *sect.*2 *num.*11. & rationem adducit Reginaldus *to.*2.*lib.*31.*c.*33.*n.*242. quia vbi nullum est impedimentum, Parochus coniungere debet volentes contrahere in facie Ecclesiæ, vt constat ex Tridentino *sess.*14.*cap.*1. vt verò matrimonium in facie Ecclesiæ celebrari dicatur, non est necesse, vt in ipsa Ecclesiæ Ecclesia materiali fiat, sed vt testatur Abbas *in cap. fin. de clandest. desp nu.*9. satis est, si fiat coram fidelium multitudine. Et hodie satis contractum in facie Ecclesiæ dicitur, si contrahatur coram Parocho & duobus testibus post tres denunciationes. Sed Patres Concilij Prouincialis Coloniensis 2. *cap.*33. & Synodus Panormitana 1615. *p.*2 *nu.* 22. prohibent matrimonia domi sine iusta causa celebrari. *p.*3.*t.*4 *ref.*279.

Et in rure.

40 Petes secundò. An sponsi rus profecti recreationis causa, possint ibi contrahere? Negatiuè respondent Cenedo *q.*30.*nu.*60 & alij communiter: quia tales non contraherent coram proprio Parocho, vel alio de eius licentia. Sed Sà *v. Matrimonium, nu.*2 & alij dicunt, proprium Parochum in ordine ad matrimonium esse Parochum, in cuius Parochia alteruter habitat, etiam ex paruissimo tempore; & ita videtur determinasse Sacra Congregatio apud Pontium *lib.*5. *c.*13. §.1. *nu* 4. vnde videretur respondendum ad petitionem affirmatiuè. Sed quia de hac declaratione non constat authenticè. non discederem à prima sententia, pro qua Menochius *vol.*4 *cons.* 378. adducit quatuor Rotæ decisiones. *p.*3.*t.*4.*ref.*231.

Nuptiæ quan lo celebrari prohibeantur?

41 Deinde quoad tempus. Matrimonium semper celebrari potest, etiam tempore interdicti. Vide V. *Interdicti, num.* 10 Excipe tamen ex Tridentino *sess.*24.*c.*10. tempus interclusum à media nocte præcedente primam Dominicam Aduentus vsque ad festum Epiphaniæ: & à media nocte ante feriam 1v. Cinerum vsque ad Dominicam in Albis. *p.*3.*t.*4.*ref.*202. in quibus non prohibetur consummatio matrimonij, vt docuit Caietanus *v. Matrimonium c vlt.* nec traductio sponsæ in domum sponsi priuata, vt docuit Syluester *V. Matrimonium* 7 *q* 2 Sed prohibetur benedictio nuptialis, & traductio sponsæ solemnis. *Ibid.* in fine *& ref.*266.§.*Ex his.* & secundum Pontium *lib.*6.*cap.*8.*nu.*13. cæremoniæ etiam, quæ ab Ecclesia pro secundis nuptijs viduorum designantur; nam licèt hę non sint benedictio nuptialis, sunt tamen solemnitas nuptialis, in canonibus, tàm antiquis, quàm recentioribus interdicta. Vnde testatur, Salmanticæ quibusdam nobilissimis viduis Nuncium Apostolicum denegasse licentiam contrahendi in Quadragesima. Aduerte autem hic primò cum Henriquez apud Filliucium *to.*1.*tr.*10.*p.*2.*c.*4.*nu.*168. benedictionem secundarum nuptiarum, vbi fieri consueuit cum viduis, quorum alter benedictionem non suscepit in primis, omitti

Et quid prohibeatur?

omitti posse sine mortali; quia talis consuetudo non est inducta cum tanto rigore. Imò Sotus *in 4 dist.* 28. *q.* 1. *art.* 2. probabiliter docuit, omittere benedictionem in primis nuptijs, secluso contemptu & scandalo, non esse mortale. quia est omissio tantùm cuiusdam sacramentalis non tanti momenti. *p.3.t.4.res.65*. Aduerte secundò, Pontium *lib.6 c.8 nu.* 10. existimare, quòd sit peccatum mortale, traducere solemniter sponsam in domum sponsi, & conuiuia facere in his temporibus: Sed Sanchez *to* 2. *lib.* 7. *disp.* 7. *n.* 18. probabiliter docuit, non esse peccatum, vel, si sit aliquis excessus, esse tantùm veniale: nam id obtinuit vsus, conniuentibus Prælatis. *p.3.tr.4. res.* 202. in fine, & 266.

MEDICVS.

1 Medicus non potest infirmos visitare vltra tertium diem, si de illorum confessione fidem non habeat à Confessario subscriptam. Vide V. *Confessionis, nu.* 15. — Medicus in suadenda infirmo Confessione.

2 Medicus non potest omittere medicamentum certum, & applicare infirmo dubium. Vide V. *Opinio, num.* 5. — In applicando medicamenta.

3 Chirurgus expertus se, dum medetur pudendis fœminarum, in pollutionem consentire, non potest se tali periculo, sine peccato, committere. Vide V. *Periculum, nu.* 3. si verò abest periculum consensus, potest mederi. Vide V. *Pollutio, nu.* 3. — In vitanda occasione peccandi causa curationis.

4 Medicus, qui absque causa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingente in die Veneris, an debeat in Confessione explicare hanc circumstantiam, vide V. *Circumstantia, nu.* 84. — Et in danda licentia carnium diebus prohibitis.

MENDACIVM.

1 † Mendacium dicitur, verbum falsum cum intentione fallendi, est triplex, perniciosum, officiosum, iocosum. Primum est, quod vergit in alterius detrimentum; secundum, quod potius in vtilitatem: tertium quod nec detrimentum respicit, nec vtilitatem. Omne mendacium est peccatum, & si accedit iuramentum, est periurium, de quo vide V. *Iuramentum*. Quamuis enim, vt ibi diximus, liceat aliquando æquiuocè respondere, at numquam licet mentiri. Circa obligationem rei & testium, dum interrogantur à iudice, de non mentiendo. Vide V. *Reus*, & V. *Testes*. † — Mendacium quod, quotuplex.

2 In mendacio commisso in confessione aut iudicio, Caietanus *in* 2. 2. *q.* 69. *art.* 1. non admittit paruitatem materiæ; quia, cum sit contra veritatem iudicij, in quantumuis parua materia erit mortale, sicut diximus de iuramento. Sed ego contrarium teneo cum Reginaldo *tom.* 2. *lib.* 24. *cap.* 2. *sect.* 4. *num.* 44. siue legis materia mendacij sit præcipua, de qua iudicatur, siue circumstantia; dummodo non vitiet absolutionem, vt diximus V. *Confessionis, numer.* 35. & non accedat iuramentum; quia aliàs gratis dicitur, in materia iudicij non posse esse leuitatem materiæ. *part.* 5. *tract.* 5. *resolut* 27. — An omne admittat paruitatem materiæ.

3 An obijcienti falsum, vel occultum crimen liceat respondere, *mentiris*, Vide V. *Compensare, nu* 4. — Et liceat aliquando respondere mentiris?

METVS.

Metus minuit voluntarium.

Et ideo excusat à peccato.

1 † VOluntarium dicit duo, procedere à principio intrinseco, & à principio cognoscitiuo. Defectu secundi minuitur per ignorantiam, de qua dictum est sub eius nomine: defectu primi per metum. Et quia tam peccatum, quàm contractus exigunt voluntarium, videamus primò, quando metus excusat à peccato, mox quando irritat contractum. Est autem duplex grauis, & leuis, ad quem reducitur reuerentialis.

METVS
excusans à peccato.

Si est grauis, & res non sit intrinsecè mala.

2 MEtus grauis cadens in virum constantem, (qualis est mortis, aut mutilationis propriæ, filiorum, vel aliorum coniunctorum in primo gradu, amissionis omnium bonorum, carceris perpetui, verberum, & similium,) excusat à peccato in ijs, quæ non sunt intrinsecè malè: præsertim si sint solo iure humano prohibita: nam leges humanæ non obligant cum tanto rigore †.

Vt celebrare sine altari, Vestibus sacris, vel lumine. Cum censura. Absque mistione aquæ. Et similia.

3 Igitur in primis, ex metu mortis, vel alterius grauis damni, non in contemptum Religionis incusso, licitum est celebrare Missam sine altari, sine vestibus sacris, vel lumine. Ita Azorius *tom.1. lib.1. c.11. q.11.* contra Caietanum in 1.2. *quæst.96. art.4. p.3. t.6. res.48. §. Secundò, & res.83. §.1.* Item celebrare cum aliqua censura, & post cibum. Ita Ochagauia *de sacr. tr.3. q.12 nu.15. p.5. tr.3 res.39.* & sine mistione aquæ. Ita Becanus *to.2. tr.2. c.6. q.4. nu.8. res.83. cit.* Item sacramenta conficere in materia dubia. Ita Henriquez *lib.1. c.9. nu.7. in gloss. lit. B.* Et ministrare Eucharistiam peccatori occulto. Ita Nugnus *in 3. p. to.1. q.80. art.6. diff.4 p.3. t.6. res.48. à §. Septimò*. Et secundum Sancium *disp.35. nu 6.* proferre sine intentione absolutionem in indispositum, vel scrupulosum non habentem materiam. *res. 83. cit. §. Notandum.* Et nullo tamen metu licebit celebrare cum calice, aut vestibus nimium sordidis: seruanda enim est cum omni periculo reuerentia debita tanto Sacramento *res.48 cit. §. Secundò* in fine. Item licet ex metu graui inire matrimonium inualidum propter impedimentum dirimens, cum intentione non consummandi Ita Vasquez *in 1.2. disp.161 c.3. nu.17.* contra Nauarrum *c.27. nu.141 res.48 cit § Tertiò.* Item communicare cum excommunicato non tolerato. Ita Suarez *de cens. lib 6. sect.3 nu.10.* contra Caietanum *in 1.2 q.125 art.3. Ibid §. Quartò.* Item adultus non tenetur Eucharistiam, vel Baptismum suscipere cum periculo mortis, si est moraliter certus de contritione. Ita Aragonius *in 2. 2. q.6. art.3. dub.1.* contra Azorium *to.1. lib.1 c.11. q 2 res.83. cit. §.1.* † & de Baptismo *in res. etiam 48. cit. §. Quintò.* Vide V. *Baptismi, nu.2. & 3.* † Item contra Valentiam *to.3. disp. 9. q.3 punct.1.* licet ex metu mortis non liceat directè innocentem occidere; licitum tamen est, occisi carnibus vesci; quia, vel esus carnium non est de iure naturali prohibitus, vel non prohibitus cum vitæ discrimine. Idque siue mors immineat ab intrinseco per famem, siue ab extrinseco comminante. Ita Lessius *lib.4. c.3 dub 2. nu 10.* vnde à fortiori sequitur, in morbis aliquid humanæ carnis alteratum sumere, & ad conseruandum vigorem sanguinem humanum haurire, non esse illicitum. *p.3. t.6. res.48.* Et tandem ex metu graui licitum est cooperari peccato proximi materiali, vt dicemus V. *Peccato*, falsam Religionem simulare, vt diximus V. *Fides, à nu.9.* & sibi falsum crimen imponere, vt dicemus V. *Reus, nu.13.*

Non tamen cum calice, aut vestibus nimium sordidis. Quod de alijs casibus?

Et an liceat in necessitate humanam carnem edere?

Et sanguinem bibere?

METVS

Irritans contractum.

4 PRimò, quoad cōtractus lucratiuos donationis, & promissionis, si ex metu iniusto celebrētur, probabile est, iure naturę esse validos, vt docent Sotus *in 4. dist. 29 q. 1. art. 3.* & alij. Sed æquè probabile est, esse inualidos, & non parere obligationem nec naturalem; vt docet Pontius *lib. 4. c. 6. num. 4.* nam innumeri ferè Doctores tenent, eum, qui aliquid per vim & metum extorquet, teneri in conscientia restituere: quod falsum esset, si talis donatio transferret dominium, & iure naturali valeret. Probat etiam Pontius *ibid. cap. 8.* contra Sanchez *lib. 4. disp 8. num. 4* huiusmodi contractus graui & iniusto metu celebratos, non solùm iure naturæ, sed etiam positiuo irritos esse: & ad illorum rescissionem requiri sententiam iudicis, non quidem irritantis, sed solùm irritos declarantis. Ex hac ergo opinione sequitur primò, promissiones factas latroni propter metum iniustum nullam obligationem inducere ex iustitia. Secundò stuprantem puellam per metum, teneri ad restitutionem. Tertiò, prorogationem cuiusuis iurisdictionis metu extortam iure naturali, & positiuo nullam esse, sicut etiā mandatum metu extortum ad aliquid agendum. Quartò, priuilegia & dispensationes metu extortas nullas esse, nisi concederentur titulo compensationis ob obsequia exhibita. Quintò, renunciationem beneficij metu factam non prodesse ei, qui beneficium accipit. Etiandem excommunicationis absolutionem, vel reuocationem censuræ metu extortam, non suffragari excommunicato. Quæ omnia docet Pontius *vbi sup. p. 3. t. 5. ref.* 118.

Metus irritat etiam contractus.

Et si est iniustus, probabile est, irritare, etiam iure naturæ, contractus lucratiuos.

5 Secundò, quoad contractus onerosos, in quibus datur res pro re, vt sunt venditiones, promissiones reciprocæ &c Rebellus *p. 2 lib. 1. q. 5. concl. 3 num. 15.* inualidos etiam iure naturæ eos existimat, si metu graui, eoque iniusto celebrentur. Sed Pontius *c. 7. num. 2.* putat, esse validos, non solùm iure naturali, sed etiam positiuo, quamuis ratione metus detur actio. Excipit tamen contractus ludi, & alienationis rerum Ecclesiasticarum. Et assignat rationem disparitatis cum contractibus lucratiuis supradictis. Igitur, secundum Pontium, qui iniusto metu rem alterius emit, non tenetur in cōscientia illam, eiusque fructus, antequàm venditor rescissionem postulet, restituere *p. 3. t. 5, ref.* 119.

Quid de onerosis.

6 Tertiò, quoad omnes contractus, docet Lessius *lib. 2. c. 17. dub. 7 n. 46.* irritos esse, non solùm si ex graui, sed etiam si ex leui metu iniustè incusso celebrentur. Tum ex *l metum, ff quod metus causa.* Tum etiam, quia metus leuis aliquando non minus conturbat hominem, quàm grauis: & sic eum sua libertate per iniuriam priuat. Ex quo infert primò rescindi posse contractus celebratos cum solo metu reuerentiali, & eum, qui commodum inde reportauit, teneri ad restitutionem. Secundò, vxorem in aliquem contractum consentientem eo quòd non audeat contradicere marito, timens iurgium & austerum conuictum, posse reuocare consensum, & eos, qui inde commodum reportarunt, ad restitutionem teneri. Tertiò, obtenta per preces importunas, voluntate concedentis repugnante, restituenda esse. sed hoc cum certis limitationibus. Sed Pontius *lib. 4. c. 10. n 5.* († licèt dictas cōsequentias admittat, quia existimat metum reuerentialem esse grauem, & cadere in virum constantem, sicut etiam preces importunas, vt dicemus *nu. 9* tamen circa conclusionem de metu leui †) contrarium tenet, quia metus leuis stat in potestate illum patientis, à quo proinde refutari potest. Quod si non

Et generaliter de omnibus, quando metus est leuis?

non vult refutare, videtur omnino voluntariè operari. Et Sarmiento tenet, contractum ex leui metu valere etiam in foro externo, & in his, quæ ex leui metu gesta sunt, nullam iure ciuili rescissionem dari. Vtraque sententia est probabilis. *p.5 t.5.res.117.*

Metus grauis iniustus inualidat matrimoniũ iure etiã naturæ.

7 Quartò, specialiter quoad contractum matrimonii, metus grauis iniustè illatus inualidat, non solum iure Ecclesiastico, & in Ecclesia; sed etiam iure naturali & extra Ecclesiam. Ita D. Thomas *in 4. dist. 29. quæst. vn. art. 3. quæst. 1. in corp.* & post illum Pontius, & alij contra Sanchez *par. 4. t. 4. resol. 33. §. Notandum est.* Et eadem est ratio, si metus inferatur in constituendo Procuratore matrimonij: quia eadem libertas, quæ requiritur tempore cõtractus matrimonij: requiritur etiam tempore, quo Procurator constituitur. Ita Pontius *cap. 14. nu. 6. Ibid §. Nota etiam.* Nota tamen, quòd quamuis matrimonium metu graui, & iniusto contractum sit nullum, & parentes ita cogentes filios peccent mortaliter, non tamen contrahunt excommunicationem Tridentini *sess. 24. cap. 9.* latam contra iudices, & Magistratus cogentes &c Ita Villalobos *to. 1 t. 13. diff. 38. n 4.* Item hanc excommunicationem non incurrunt Reges & Imperatores; quia hi non veniunt in constitutione penali, nisi exprimantur, vt alias exprimit idem Tridentinum *sess. 22. cap. 11 Ibid. res. 132 §. Non desinam.* Ex graui autem & iniusto metu etiam sponsalia irritantur. Non solùm si iuramentum non accedat, vt docet Henriquez *li. 11. c. 9. n. 6.* sed probabiliter etiam si accedat; nam iuramẽtum metu extortum non confirmat contractum, sed relinquit illum in suo valore, vel nullitate. Igitur hoc iuramentum non obligat, nec relaxatione indiget. Probatur autem ex cap. *ex lit. de desp. impub.* quod Alexander de Neuo *ibid. nu. 5.* explicat de sponsalibus firmatis iuramento. Quod autẽ iurans soluere vsuras, teneatur illas soluere ex *c. debitores. de iuriur.* ideo est, quia contractus vsurarius prohibetur principaliter ad bonum priuatũ, vnde non est paritas cum sponsalibus coactis, quæ ob vtilitatem publicam sunt prohibita. Ita Sanchez *de matr. to. 1. lib. 4. disp. 21 n. 3.* Adde, probabilem esse sententiam Syluestri *v. Iuramentum 44 q. 8.* quòd iuramentum metu extortũ non solùm non confirmet contractus aliàs prohibitos, sed nec obliget, & relaxatione indigeat, quamuis contraria Suarez *de Relig. to. 2. lib. 2. c. 1 : . à nu. 14.* sit probabilior *p. 4. t. 4. res. 278. & p. 4. t. 4 res. 28.*

Et ad contrahendum cum indiuiduo vago.

8 Sed supersunt aliquot dubia. Primum est, An si grauis metus iniustè inferatur, non ad contrahendum determinatè cum tali indiuiduo, sed indeterminatè & in genere, cum vna v g. ex filiabus Petri, matrimonium sit nullum? Et affirmatiuè respondeo cum Pontio *lib. 4. c. 14 nu. 14.* & alijs contra Azorium *to. 1. lib. 1. c. 11. q. 11.* Et ratio est, quia matrimonium non solũ debet esse liberum quoad electionẽ personę, sed etiã quoad electionẽ status. Nec obstat, quòd alicubi accepta sit consuetudo, & lege induci possit, quòd aliqui contrahere non possint, nisi cum aliquibus ex certo genere. nam hi non coguntur contrahere; sed contrahere cum persona ex tali genere, si velint. Et præterea talis lex & consuetudo acceptata est voluntate & moribus vtentium, ac proinde non venit totaliter ab extrinseco *p 4. t. 4. res. 33.*

An matrimonium ex iniusto, sed leui metu celebratum, sit nullum?

9 Secundum dubium. An matrimonium ex iniusto quidem, sed leui metu contractum, sit nullum, quando reueta est talis, vt deficiente metu matrimonium non fieret? Et Doctores communiter respondent negatiuè, quia qui ex metu leui operatur, censetur liberè & voluntariè operari; cum posset metũ deponere, & non agere. Vide Pontium *c. 18. num 2.* Nauarrus tamen *c. 17. n. 29.* & alij apud Sanchez *to. 1 lib. 4 disp. 17. n. 2.* tenent, in tali casu matrimonium fore nullum *p. 3. t. 4. res 230. & t. 5. res. 117. §. Notandum.* Aduerte hic, quòd in ordine ad irritandum contractum, præsertim lucratorium, & liberalem, probabile est, metum reuerentialem esse grauem & cadere

Et an metus reuerentialis, & qui oritur ex importunis precibus dicendus sit grauis.

in

in virum constantem, sicut etiam preces importunas, dummodo non inducant tantùm ad contrahendum, sed faciant non libenter contrahere, & metus reuerentialis sit indignationis grauis & diuturnæ, etiam sine minis, & verberibus, preces verò instantissimæ, & sæpius repetitæ iuxta *l. 1. C. de petit bon.* Ita tenet Pontius *lib.4.c.5.nu.6.* contra Sanchez *to.1.lib.4 disp.6. nu.7.* quæ sine dubio vera sunt, quando cum metu reuerentiali coniungitur etiam læsio, vt ait Farinacius *frag. crim. p 2.n.130.* aut accedunt preces importunæ, vt tenet Afflictus *decis 69.p.3.t.5.ref.20.*

10 Tertium dubium. An metus iustè illatus inualidet matrimonium? Negatiuè respondeo cum communi DD. sententia. Vnde, si inuentus in stupro offerat matrimonium, nè iustitiæ prodatur, hoc matrimonium iustum est; quia iustè prodi poterat. Secus autem, si matrimonium offerat ob timorem mortis comminatæ, quia metus mortis iniustè incuteretur. Ita Pontius *cap.19.nu.10.* Item, si iudex eum, quem ad mortem, vel aliam grauem pœnam damnare debuerat, impunitate oblata, inuitet eum ad ducendam in vxorem filiam occisi, v. g. matrimonium non est inualidum; quia metus iustè incutitur ad compensandum damnum &c. Secus verò, si Iudex offerat impunitatem, vt filiam suam vxorem accipiat: quia hic non tendit aliquo pacto in compensationem delicti. Ita etiam Pontius *ibidem p.3.t.4. ref.228.* & *p.9.t.8.ref.27.* Sed cogens si fuit particeps culpæ metus alteri illati, non tenetur in pœnam iniuriæ conditione illatæ, vnde non manet obligatus ad contrahendum. *ibid. §. Verum hic obiter.* At si iudex cogat aliquem ad contrahendum secundum iustè allegata licèt à parte rei compulsio sit iniusta, valet matrimonium, & è contra si iniustè secundum allegata compelleret, quamuis in re iustum est, non valet matrimonium. Perez, & alij *p.9.t.8.ref.26.*

Metus iustè incussus non irritat matrimonium.

Quid ad iudicem lege infra.

11 Quartum dubium. An matrimonium contractum ex metu iniusto & graui tantùm vnius, dissolui possit resiliente eo, qui metum non est passus? Ita respondet Sanchez *disput. 15. num. 5.* Idque, etiam si ipse metum intulisset alteri coniugi. nam, non tenetur stare in pœnam delicti coactionis, quia nemo tenetur subire pœnam ante sententiam iudicis. nec ratione iniuriæ illatæ; quia hæc iniuria, nisi aliud damnum secum sit, non est tanta, vt aliter, quàm per matrimonium, resarciri non possit. Sed contra Sanchez insurgit Pontius *cap. 15. num. 3.* existimans, talem coniugem, si metus particeps, aut conscius fuit, teneri stare matrimonio, si alter velit, etiam ante sententiam. Et hoc ratione iniuriæ illatæ, quam naturali iure compensare tenetur, & cum possit, compensare debet in eodem genere, vim scilicet inferendo sibi, & à matrimonio non recedendo, *p.3.tr. 4.ref.229.*

An verò si iniustè inferatur vni tantùm, qui metum nō est passus, resilire possit?

12 Petes. An qui minatur malum, quod iustè inferre potest, absque tamen animo inferendi, retinere sibi possit id, quod per talem metum extorqueat? V. g. Potest quis accusare homicidam iustè. minatur illi, vt nisi soluat centum aureos, accusabitur. At is, qui minatur, est vir nobilis, & reuera non intendit accusare. Potestne sumere licitè centum aureos: Negatiuè respondet Molina *tomo 2.t.2. disput.514. num. 4.* quia tales nummi soluerentur ex metu doloso, vtpote mali fallaciter comminati. Hæc opinio est probabilis. Sed contraria Lessij *lib.2.cap.17.dub.9 num 42.* probabilior: quia pecunia soluitur non ad deponendum animum, quem reuera non habet, sed ad cedendum iuri accusandi, quod habet, & est pretio æstimabile, siue eo vti velit, siue non: quare dolus accedens non est iniustus. *p.4.t.4.ref.34.*

Qui minatur iustū malum absque animo inferendi, potest licitè retinere, quòd accipit pro non inferendo malo.

ME-

MERETRIX.

Meretrix vetus tenetur solum confiteri tempus malè cōsumptum, & species peccatorū carnalium.

1 Meretrix in postribulo inueterata satis est, quòd in Confessione exprimat tempus, per quod in malo perseuerauit, & species peccatorum carnalium. Vide V. *Circumstantia, num.* 56. Et potest confiteri cum amasio, vt dictum est V. *Confessarius, nu.* 35.

An licitè recipiat mercedem pro actu turpi ante?

Vel post actum turpem?

Et teneatur ad restitutionem.

Præsertim mercedis acceptæ à Religiosis Equitibus?

2 Meretrix secundum Sotum *lib.* 4. *q.* 7. *ar.* 1. & DD. communiter potest pro actu turpi licitè mercedem accipere; quia talis actus, si consideretur non vt turpis & illicitus, sed vt naturalis & delectationi hominum accommodatus, est pretio æstimabilis. igitur meretrix peccat in tali actu, recipiēdo pretium, vel paciscendo de pretio ante actum, quia in tali acceptione, & pacto includitur consensus in actum turpem; attamen post fornicationem accipiendo pecuniam, non peccat. Sed non desunt DD. qui probabiliter doceant, meretricem peccare etiam in accipiendo pecuniam: quia vsus corporis, pro quo accipit, non potest separari à peccato, quod consistit in delectatione libidinosa exhibita per vsum sui corporis. Hi sunt Durand. *in* 3. *dist.* 39. *q.* 4. Valerus V. *Promissio, diff.* 8. & alij. Aduertit tamen Valerus, quòd quamuis talis acceptio sit mala, non tamen propterea tenetur meretrix restituere, quia non est mala contra iustitiam. Cum quo V. *Restitutio, diff.* 34 idem dicendum est contra Lopez de muneribus, quæ meretrici dātur sub spe actus peccaminosi, si enim non consentit, non tenetur ad restitutionem, nam absolutè dantur, quamuis deflexo fine, & illa non recipit cū pacto, seu tanquam pretium, sed tanquam incitamentum. Immò amator verecundaretur, si illi talia dona remitterentur. *p.* 2. *t.* 16. *ref.* 38. Et hæc omnia procedunt etiam circa meretrices Religiosorum Equitum. nam horū paupertas non est stricta, sicut Regularium, vt dicemus V. *Religiosi milites, nu.* 4. *p.* 2. *t.* 15. *ref.* 54 §. *Ex his* An verò amasius teneatur soluere promissionem meretrici factam pro actu turpi, vide infra V. *Promissio nu* 4.

3 Non est peccatum intercedere apud concubinam iudicis pro sentētia iusta, si non adest alia via ad id illum inducendi. Vide V. *Scandalum, nu.* 15. Minores. 25. annorum absque licentia Curatorum obligari non possunt. Diana, & alij. *p.* 8. *t.* 7. *ref.* 20.

MIRACULUM.

Miraculum quid? Et in quo differat à gratia.

1 † Miraculum dicitur, quod supra, aut præter vires naturæ contingit †. Et inter alia requirit fieri subito in instanti, & perfectè. Ita D. Thomas 3. *p. quæst.* 44. *art.* 3. *ad* 2. apud quem ait D Hieronymus. *Sanitas, quæ confertur à Domino, tota simul redit.* Quando ergo quis merito, & intercessione Sanctorum sanitatem successiuè, & paulatim recuperat, illud non est propriè miraculum, sed gratia. Ceterum Vasquez *in* 1 *p. to.* 2. *disput.* 214. *cap* 2. *num.* 9. & alij docent, miraculum posse fieri successiuè. *p.* 2. *t.* 17. *ref.* 48.

MISSAM Applicare.

Missæ valor quotuplex.

1 † Missam applicare est fructus Missæ conferre. Fructus autem, seu valor sacrificij duplex est. Alius ex re oblata, & dicitur ex opere

opera-

operato. Alius ex actu offerentis,& dicitur ex opere operantis. Vterque est finitus, quia quamuis res oblata sit infinita, cum tamen offerens sit finitus, & actus eius finitus, valor etiam limitatus est. Et diuiditur in tres partes. Prima, quæ ex vniuersali intentione Ecclesiæ applicatur toti populo Christiano, & præcipuè Papæ, & Principibus Christianis. Secunda, seu media, quæ applicatur ex intentione peculiari Sacerdotis, cui ipse voluerit. Et tertia, quæ est propria ipsius Sacerdotis. Ex his tribus partibus Sacerdos non potest sua priuata intentione applicare primam †. Nec tertiam, quæ sibi cõpetit, applicare alteri. Ita Bonacina *de Sacr. disp. 4. q. vlt punct. 8. num.* 16 alij contra Henriquez *lib 9. c.* 21 *nu.* 7. vnde dicemus infrà, non posse Sacerdotẽ pro vno Sacro duplicatam mercedem accipere, correspondentem valori medio & proprio. *p.* 1. *tr.* 14. *ref.* 14. *&* 80. *& p.* 5. *tr.* 14. *ref.* 45.

Et in quot partes diuidatur?

An Sacerdos applicare possit alteri suã partem?

2 Caietanus *in* 3 *p. q.* 79. *ar.* 5. Vasquez *in* 3. *p. to.* 3. *disp.* 231. & alij dicũt, Sacrificium pluribus applicatum, prodesse singulis, ac si vni tantùm applicaretur. Ex quibus infertur, Sacerdotem posse vnico Sacrificio satisfacere pluribus petentibus vnam Missam, sed sine stipendio, & eadem Missa satisfacere posse voto, & obligationi celebrandi ex eleemosyna. Sed hæc negãt Præpositus *in* 3. *p. q.* 83. *ar.* 1. *dub.* 7. Henriquez *lib.* 9 *c.* 17 *nu* 5. & alij, quia, vt supra diximus, valor Missæ finitus est. *p.* 5. *t.* 14. *ref.* 81. & olim *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 196. *§. Notandum.*

Et an Sacrificium pluribus applicatũ prosit singulis, ac si vni soli applicaretur?

3 Valorem medium non tenetur Parochus applicare ouibus, quamuis aliquando coram ipsis celebrare teneatur. Sed potest pro singulis Missis stipendium accipere. Nã prouentus pastorales non dantur sibi pro applicãdo valore Sacrificij, sed ratione totius officij pastoralis. Ita Syluius *in* 3. *p. quæst.* 83. *art.* 1. *q.* 17. contra Nugnum *ibid. dub.* 9. *concl.* 1. Quod Posseuinus *de offic. Curati c.* 2 *num.* 4 procedere putet, etiam vbi adest consuetudo in contrarium. nam non est facile inducenda obligatio in præiudicium tertij sine claris probationibus. consuetudo autem dum non est scripta in tabulis Ecclesiæ, nec adest præceptum Episcopi, non obligat sub mortali. *p.* 2. *t.* 14. *ref.* 26.

Parochus non tenetur applicare suis Parochianis aliquod Sacrificium. Sed potest de omnibus accipere stipendium.

4 Possunt etiam Religiosi Missam Conuentualẽ applicare, vbi non adest contraria consuetudo. Nulla enim lex id prohibet, & omnia sunt concessa, quæ non inueniuntur prohibita. Ita Peyrinus *to* 3. *c.* 1 *n.* 20. contra Bonacinam *de Sacr. disp.* 4. *q. vlt. punct.* 7. *§.* 2 *n.* 7. *p.* 5. *t* 13. *ref.* 51.

Sicut Religiosi de Missa conuentuali.

5 Vt valor medius applicetur alicui, requirit Vasquez *in* 3. *par. to.* 3. *disp.* 238. *c* 6. *nu.* 76. intentionem Sacerdotis actualem vel virtualem tempore ipsius Sacrificij, qualis exigitur ad consecrandum. Sed ego existimo cum Lugo *de Sacr disp.* 8. *sect.* 6. *nu.* 93. sufficere, quod aliquando voluerit tale Sacrificium illi prodesse, etiamsi cum celebrat, nihil de hoc cogitet, dummodo illam intentionem, quæ habitualis dicitur, non reuocauerit. De intentione autem consecrandi diuersa est ratio, quia illa esse debet operatiua; hæc verò solùm debet mouere diuinam voluntatem ad applicandum fructum &c. quod est concurrere obiectiuè, & non requirit præsentiam concurrentis. Porrò non sufficit habere solùm intentionem applicandi *p.* 2. *t.* 14 *ref* 47. *& p.* 5 *t.* 14. *ref.* 65.

Ad Missæ applicationem sufficit intẽtio habitualis.

6 Ceterùm etiã in Missis Regularium applicatio secũdùm Suarez *in* 3. *p. to.* 2. *disp.* 79. *sect.* 9. fieri debet ab ipso celebrante; quia tam consecratio, quàm applicatio Missę ita instituta est, vt pendeat à libera celebrantis intentione. Hæc opinio est probabilis. Sed æquè probabilis est opinio Fraxinelli *de oblig. Sacerd. sect.* 6. *§.* 7. *num.* 1. quod valeat applicatio Superioris, & Sacerdos applicans Missam contra intentionem illius, nihil faciat. Non enim eadem est ratio de intentione consecrationis & applicationis. nam illa est de essentia Sacrificij, & ideò non potest à Prælato irritari. hæc vero

At inter Regulares Superioris ne? an ipsius celebrantis?

non

non est de essentia sacrificij, & sic à Prælato alteri applicetur, quam ab ipso celebrante, non violatur ratio sacrificij. *p.2.t.14.res.72.*

Sacerdotes primò celebrãtes cum Episcopo, an possint illud Sacrificium applicare?

7 Sacerdotes, qui ordinantur, & cum Episcopo celebrant, secundum Mæratium *tomo 3 de Euchar. disput. 38. sect. 8. num. 4.* possunt singuli cui voluerint, integrè, & independenter à voluntate alterius applicare, quia singuli sunt vera causa per se totius sacrificij, ac si vnus solus offerret. *p.5.t.14 res.112.*

Et an recipiens stipendium teneatur applicare orationes & fructum operis operati?

8 Sacerdos accipiens pro applicatione Missæ stipendium, secundùm Coninch *de Sacr.q.83.ar.1.dub.10. nu 195.* non tenetur illi applicare Orationes, & preces, quæ in Missa emittuntur, nec fructum ex opere operantis, sed tantùm fructum ex opere operato. Sed aliqui hanc sententiam non admittunt. nam secundùm eam æquè valeret danti eleemosynam sacrificiũ boni, ac mali Sacerdotis: & sic non deberent fideles esse soliciti ad inueniendos Sacerdotes optimæ vitæ; cùm tamen id consulant DD. apud Fagundez *pr.1.lib.3 cap.6 nu.22 p.5.t.14.res.80.*

Non licèt applicare Missas de Requiem adhuc viuentibus?

9 Sed an liceat Missas Defunctorum applicare viuentibus, ac si essent defuncti? Affirmat Pinellus *de Missa,p.2. cap.7. dub.3.* testaturque, in Lotharingia hunc morem vigere, in eum finem, ne hæredes postea negligentes sint in huiusmodi suffragijs procurandis. Limitat hanc sententiam Barbosa *in collect DD. ad Trid.sess 22.cap 3.num.8.* modò non dicantur illæ Orationes, quæ supponunt aliquem esse defunctum, vt Oratio *Inclina*, in qua habetur, *quam de hoc sæculo migrare iussisti*. Idque vt vitetur mendacium. Sed Faustus *de Euchar. lib. 2. quæst.148.* qui in hac etiam est sententia, putat, hanc limitationem non esse necessariam; nam in ijs Orationibus Sacerdos orans pro viuis, repræsentat eos Domino vt mortuos, qui modus anticipatè loquendi est vsitatissimus in Scripturis. Et sanè in Missa pro animabus iam existentibus in Purgatorio, dicitur, *ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum* sine vllo mendacio. Sed contrarium tenendum est cum Layman *lib.5.tr.5.cap.2 num.15.* & alijs, & talem consuetudinem extirpandam esse. Tum quia est contraria ritibus Ecclesiæ Romanæ. Tum etiam, quia nullum habet peculiarem fructum; quem non habeant Missæ institutæ pro viuis, vt Missæ de Sanctis, Missa pro remissione peccatorum, &c. Nam si loquamur de fructu ex opere operato, hic est æqualis in omnibus Missis, nec quia applicatur in subsidium animæ postquam ex vita discesserit, suspendi potest; nam statim prodest ei, cui applicatur, si est capax. fructus verò ex opere operantis, nimirum ex suffragijs Ecclesiæ, nõ potest, nisi imperitè, vel etiam superstitiosè, applicari viuis; quia illæ preces, quæ recitantur in Missa de *Requiem*, tum ex significatione, tum etiam ex Ecclesiæ institutione, quam Sacerdos propria intentione mutare nõ potest, referuntur ad mortuos. Igitur, qui timent suffragia sibi post mortem defutura, applicent sibi Missas institutas ab Ecclesia pro viuis, qualis est illa *pro remissione peccatorum*, &c. Et hæc omnia etiam procedunt in officio Defunctorum *p.5.t 13.res.2.*

De obligatione applicandi Missam pro eleemosyna. Vide infra V. *Missarum stipendium.*

MISSAM AUDIRE.

Missam audire tenentur adulti singulis festis.
Nõ autem mediam Missam Veneris sancti.

10 † MIssam audire tenetur omnis Christianus adultus non legitimè impeditus singulis festis de præcepto sub pœna peccati mortalis, ex Can. *Missas, de consecr dist.1.* †. Tenetur audire Missam, non autem aliud, quod succedat loco Missæ vnde Feria sexta in Parasceues, in qua occur-

occurrat Festum Annunciationis, non tenentur fideles audire illud officiũ, in quo Sacramentum præconsecratum sumitur, vulgò *Mezza Messa*, vt ait Vasquez *in 3. p. to 3. disp. 2. 2. c. 2 n.* 18 nã non est Missa. Ita Gauantus *in comm. ad rub. Miss. p. 3 tit 29. nu* 24 afferens Sacram Congregationem Cardinalium *die* 19 *Februarij* 1622, id declarantem *p. 2. t. 14. ref.* 62.

Aut partem Missæ posteriorem à consecratione, si non est alia.

11 Eadem ratione, qui audire non posset, nisi partem posteriorem Missæ à consecratione exclusiuè, vel etiam omnibus aliis Missæ partibus assisteret, ita tamen, vt consecrationi nullo pacto interesse posset, saltem moraliter (moraliter interesset, qui dum consecratur, sacristiam adiret ad afferendum aliquid ad Sacrificium necessarium,) satis probabiliter docuit Lugo *de Sacr. disp* 22. *sect.* 1. *nu.* 4. non teneri illi assistere. Et ratio est, quia adesse Missæ, est simul cum celebrante Sacrificium offerre: qui autem non assistit tempore consecrationis, non dicitur offerre. Ergo &c. Sed quid, si quis accederet, dum dicitur præfatio? Respondeo cum Lugo, teneri reliquum Sacrificij audire. Nam superest maior pars, in qua tota fere Sacrificij substantia consistit. Sed Sancius *select. disp.* 15 *nu* 5. probabile indicat, non teneri, & testatur de vsu fidelium etiam timoratorum *p. 3. t. 6. ref. 67. & p 5. t. 13 resol.* 61 à medio.

Et quidem satis est Sacro moraliter interesse.

12 Audire autem Sacrum in cit can. intelligitur pro eo, quod est, Sacrificio personaliter interesse, eique attendere. Interesse inquam, idest, præsens esse moraliter, quod secundum Gordonum *tomo* 2. *lib. 6. quæst. 7. cap* 2 §. 3. *num* 12. verificatur, etiam si quis, dum Sacrum celebratur, maneat in atrio Ecclesiæ, seu cæmeterio, vel in alio loco sufficienti, vt numeretur inter illos, qui in Canone circumstantes dicuntur. E fenestra autem domus, quæ sit è regione altaris, non potest quis Sacro interesse moraliter, & præcepto satisfacere. Ita Filliucius *tomo* 1 *tr.* 5. *cap.* 7. *num.* 209 *p.* 4 *tr.* 4. *ref.* 154. Non est ergo necesse, vt Sacrum quis audiat, vel videat. Vnde non excusantur surdi & cæci, vt docet Fagundez *pr.* 1. *li.* 2. *c.* 7. *n.* 3. *p.* 5. *tr* 6 *ref.* 8.

Nec oportet illud videre, vel audire.

Potest autem audiri partim ab vno, partim ab alio Sacerdote.

13 Missa de præcepto non est necessario audienda ab vno Sacerdote, sed potest audiri partim ab vno, & partim ab alio. Ita Nauarrus *cap* 21. *num.* 2. Sed hic sunt duo dubia. Primum. An possit prius audiri pars Missæ posterior, & postea prior? Secundum. An possit audiri simul, & eodem tempore, quando scilicet ex duobus Sacerdotibus alter Missam inchoaret, altero cõsecrante? Quoad primum, notat Turrianus *select par.* 2 *disp.* 16 *dub.* 7. non paucos viros doctos excusare à mortali eum, qui sic in die festo Missam audiret. & sanè nec ego damnarem: quia preceptum quoad substantiam impletur, & solum inuertitur ordo, quod in satisfactione Horarum Canonicarum dicunt DD. non esse mortale. *p.* 5. *tract.* 14. *ref.* 52. Quoad secundum Turrianus *ibid.* negatiuè respondet, & contrariam sententiam improbabilem appellat. Sed nimis audax est in censurandis aliorum opinionibus. Igitur contraria opinio Bonacinæ apud Hurtadum, & Hurtadi *de Sacram to.* 2 *de Missa disp.* 5 *diff.* 4 non est improbabilis. Nam quod pertinet ad attentionem, potest quis ad vtrumque animum intendere, ait Azorius *p* 1. *lib.* 7. *cap* 3. *quæst.* 3. Et ideo docuerat Maior *in* 4 *dist.* 12. *q.* 8 *dub.* 1. & post ipsum docuit etiam Faustus *de Euchar. lib* 3. *quæst* 389. obligatum eodem die tres Missas audire vnam ex præcepto, alteram ex voto, aliam ex pœnitentia iniũcta, satisfacere si duas simul tempore à duobus Sacerdotibus audiat. *ibid.* § *Nota tamen, & p.* 4. *t.* 4. *ref.* 107. in finem, † & recitatiuè olim *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 18 †. *p.* 8 *t.* 2. *ref.* 89.

Et quidem inuerso ordine.

Et probabiliter etiã simul.

Dummodo adsit attentio.

14 Ad satisfaciendum huic præcepto secundum probabiliorem, & consulendam opinionem, nõ sufficit præsentia corporalis, sed requiritur etiam mentalis Sed probabilis quoque est opinio Coninch *in* 3 *par quæst* 83. *art.* 6 *num.* 197. Hurtadi *de Sacr. to.* 2. *de sacrif disp.* 5. *diff.* 2. & aliorum, quòd satisfaciat

tisfaciat præcepto, qui lucro reuerenter assistit, & cum debita attentione externa sine confabulatione, &c quamuis internè distractus sit, quemadmodum diximus de recitatione officij V. *Hora Canonica*, *nu*.59. Ex quibus infertur contra Syluestrum V. *Missa*.q *vlt*. assistentem Sacro, & simul Horas Canonicas persoluentem, vtrique obligationi satisfacere. *p*.2.*t*.12.*resol*. 2. §. *Hæc doctrina p* 4.*tr*.4.*res*.107. & *p*.5.*t*.13.*res*.61. in fine, & *p* 7 *tr*.11.*res*. 30. Nec requiritur intentio satisfaciendi præcepto. Imò ego existimo contra Aragonium impleri hoc & omne præceptum ab eo, qui Sacrum audit cum expressa intentione non implendi, vt similiter dictum est de Horis Canon. *nu*.62.*p*.3.*t*.6.*res*.69 & 77.

Datur in audiendo sacro paruitas materiæ.

Quæ probabiliter dicitur esse totum initium vsque ad Euangelium inclusiuè.

15 In auditione Sacri datur paruitas materiæ. Sed difficile est eam determinare. Coninch *de Sacr*.*q*.83 *ar*.6.*dub vn num* 285. putat esse ab initio vsque ad Euangelium exclusiuè. Henriquez verò *lib*.9.*c*.25. *nu*. 7. vsque ad Euangelium inclusiuè. Cuius opinionem improbabilem iudicat Turrianus *select*.*p*.2. *disp*.31. *dub*.28. sed immeritò. Modo eam docet nouissimè Lugo *de Euch*. *disp*.22 *sect*.1.*nu* 3. cum alijs, quia valde probabile est, non teneri fideles duo Euangelia audire, cum possint dara benedictione recedere. Ergo satis est, si vnum audiant, & sic possunt primdm omittere, & vltimum D. Ioannis audire, & satisfacere. Maximè, quia non est necessarium audire Euangeliũ proprij Sacri, sicut nec Missam proprij diei festi: Immò refert Layman *lib*.4.*t*.7.*c*.3 *n*.3. Amalarium *lib*.3. *de Eccl*.*offic*.*c*.36. significare non esse grauis culpæ damnandos, qui ab Offertorio vsque ad benedictionem intersint. sed hæc omissio videtur notabilis *p*.5.*t*.5.*res*.44. & *tr*.14.*res*.70. & obiter *in p*.4 *t*.4.*res*.196. & iterum *in p*.5.*t*.5.*res*.38. in fine.

Et ipsa etiam sola consecratio.

16 Sed an censeatur parua quantitas consecratio, vt eius omissio non sit graue peccatum. Negatiuè respondet Marchantius *resol*. *Pastor*. *tr*. 4.*c*. 6.*q*. 4. Affirmatiuè Hurtado *disp*.5.*de sacrif*.*diff* 1. Et prima opinio verior est per principia intrinseca, quia Sacrificium consistit in consecratione, tanquam in parte essentiali. Secunda autem in praxim deduci potest, quia sub opinione positum est, an essentia Sacrificij consistat in consecratione, an in communione. *p*.5.*tr*.13.*res*.61.

A præcepto audiendi sacrum excusantur infirmi, & captiui.

Etiam qui habent Oratorium in domo.

Item interdicti, etiã si habeant Cruciatam.

17 † Ab audiendo Sacro diebus festiuis multi excusantur. Præcipuè impotentes, siue impotentia sit physica, siue moralis. Et sic excusantur primò incarcerati, & infirmi †, etiam si habeant priuilegium audiendi Missam in Oratorio domus, quia hoc priuilegium derogatius commune, & non potest obligationem inducere. Ita Suarez *in* 3.*p*.*q*.83.*ar*.6.*disput*.88. *sect*.6. & alij contra Sotum *in* 4 *dist*.13.*q*.2 *ar*.1.*p*.4.*tract*.4.*res*.80. item interdicti, qui nec tenentur vti priuilegio Cruciatæ, vt dictum est V. *Bulla Cruciata*, *n*.75. *p*.4.*tr* 4 *res*.80.

Item excommunicati, qui non tenentur quærere absolutionem, vt audiant Sacrum.

18 Rursus excusantur excommunicati, qui Missam audire non possunt. (Sed in dubio an sint excommunicati, possunt. Ita Cornejo *in* 1.2.*tr*.8.*q*.19. *disp*.4.*dub*.2.*p*.4.*t*.2.*res*.66.) Nec enim tenentur ex vi huius præcepti reconciliari, & fieri habiles ad audiendum Sacrum, cum non tanti momenti sit, vt obliget ad tam remotã dispositionem: vnde si excommunicati maneant ob culpam suam, quia nolunt reconciliari, non ob id peccant, non audiendo Missam in festis, sicut, qui culpa sua detinentur in vinculis, & nolunt soluere, cum aliàs deberent, quamuis peccent contra iustitiam, non tamen peccant non audiendo Sacrum. Ita Layman *lib*.2 *t*.5 *p* 2.*c*.2 *n*.3 *p*.5.*tr*.9 *res*.88. An excusetur mulier omittens Sacrum, ne det occasionem amasio concupiscentiæ Vide V. *Scandalum*.*num*.21.

Audiẽs Missam ante mediã noctem in nocte Natiuitatis, satisfacit præcepto.

19 Quæres an satisfaciat præcepto, qui audit Missam Natiuitatis, quæ coram Summo Pontifice in illa nocte ab Eminẽtissimo Cardinali celebratur? Negat Pasqualigus *tom*.1.*Dec*. 312. *num*. 4. Sed dicendum cum Lugo *de*

de Sacram.Euch.disp.15.sect.2.nu.56. audientes talem Missam præceptum adimplere, quia putandum est Summum Pontificem tum pro illo loco, & pro illa nocte anticipare diem sequentem, cum hoc pendeat ex eius beneplacito.p.7.t.12.res.12.

MISSARUM

Reductio.

1 † Onera Missarum cum exiguis prouentibus Episcopi in Synodo, & Generales, ac Abbates Religionum in Capitulis generalibus possunt vigore Tridentini sess.25.c.4.de refor. ad minorem summam, re diligenter perspecta, pro sua conscientia reducere †. Quam facultatem extendi etiam ad moderanda anniuersaria, & Officia pro defunctis, respondit Sacra Congregatio Archiepiscopo Neapolitano apud Garsiam de benef. to.1.p.7.c.1.nu.13.& alios p.2.t.14.ref.5.

Episcopi, & Generales Ordinum possunt reducere ad pauciorem numerū onera Missarum, & anniuersaria fundata cum parua eleemosyna.

2 Docuerat etiam Garsias ibid.to.2 p.7.c.1 32. ab Episcopis, & Generalibus reduci posse Missas post Tridentinum relictas. Contrarium tamen docuerat cum alijs Riccius p.4. decis.25.nu.4.& declarauit deinde Sacra Congregatio in decreto de celebratione Missarum §.2.p.2.t.14.res.2.

Ante Tridentinum.

3 Declarat quoque Sacra Congreg. ibidem, non posse Episcopos &c. reducere onera Missarum in fundatione Capellaniæ imposita, sed pro illorum reductione, & moderatione recurrēdum esse ad Sedem Apostolicam. Quod etiam ante Congregationem docuerat Riccius in prax.to.1.res.341. nu.4. & alij contra Henriquez lib.9.c.22.n.6.p.2.t.14.res.1.

Et nō in fundatione Capellaniæ.

4 Vbi Concilium Tridētinum est receptum, reductio Missarum ab Episcopo facienda omnino est in Synodo; nam ita disponit Concilium. Ita Bonacina de Sacr.disp.4.q.vlt.punct.7.§.2.num.9. Vbi verò non est receptum, procedit opinio Henriquez vbi sup.in gl. lit. P. quod fieri possit extra Synodum, p.2.t.14 res.3 Non tamen possunt Generales Religionum extra Capitulum, quia Episcopis id competit de iure communi, quod Concilium nō mutauit, pro Abbatibus verò, & Generalibus statuit ius nouum. Ita Barbosa de pot.Epis.p.2.alleg.18 nu 12.ibid.res.4.

In Synodo, & Capitulo Generali.

5 Aduerte etiam, quòd Generales Religionum ex priuilegijs Iulij II & Leonis X dispensare poterant, vt Regulares subditi, vnā Missam cum nouē collectis celebrantes satisfacerent pro nouem Missis, etiamsi specialiter de Requiem, vel de Sanctis dicendæ fuissent, vt ait Confettius Sed Sacra Cōgreg. in dictis decretis reuocat similia priuilegia, & indulta p.2 t.14.res 6.

Non possunt verò Generales dispensare amplius, vt vnica Missa cū multis collectis pluribus stipendijs satisfaciant.

6 Quæres. Vtrum aliquando sine licentia Papæ, vel S.Congregationis possit superior Regularium, vel Sacerdos sæcularis reducere Missas ad numerum minorem? Cùm enim sæpius accidere possit, vt quis habeat onus celebrandi Missam quotidianam, vel tot Missas singulis annis cùm assignatione certi stipendij, aut æquiualentis, vti fructuum domus, agri, &c. tunc correspondentis eleemosyna currenti tempore impositionis oneris, si augeatur stipendium, aut decrescant fructus, domus, agri, census, &c. potest ne ille Sacerdos, qui onus suscepit celebrandi, dicere tot Missas, quot sunt fructus, quos percipit singulis annis, correspōdentes salario statuto, vel cōsuetudine, aut cum diminutione Missarum etiam ad medietatem? In tali casu Genuensis de Eccl.Tric.6. q.179. docet hæredes teneri adiungere stipēdium cōueniens data capacitate hæreditatis. Sed Bordonus in cons. Regul.1. res.25.n.37 putat sacerdotē in tali casu tot Missas dicere posse, quot fructus colliguntur habito respectu ad incrementū salarij, quando alias stipendium

Reductio Missarū ob auctum stipendium, a quo fieri possit.

ab initio assignatum non excedebat taxam eleemosynæ consuetæ. Ego resolutionem huius dubij oraculo Sacræ Congr. remitto. Nota tamen, quod si testator reliquisset, vt suus hæres in singulos annos eroget tantam pecuniã, vt celebrari pro ipso curet tot Missas: tunc si temporis decursu adauctũ sit Missæ stipendium, teneri hæredẽ maiorem pecuniæ summã erogare, ne Missarum numerus minuatur, eo quod hæc ipsa videtur intentio testatoris. Sed Auersa *de sacr. Euch. q. 11. sec. 18.* putat in tali casu ponderanda esse verba testatoris Si enim testator dicat, iubeo, vt meus hęres tantã pecuniã eroget in Missas pro me celebrandas, videbitur intẽtionem suam coarctare ad illam pecuniæ summam. Si verò dicat, iubeo, vt meus hæres curet tot Missas pro me celebrari, tenebitur hæres augere stipendium. *p. 7. t. 12 res. 22.*

Consulenda Sacra Congregatio.

Alias ponderanda verba testatoris.

MISSARVM
Stipendium.

Stantibus decretis, & declarationibus S. Congr. Missarum.

6 † Stipendium Missæ dicitur eleemosyna, quæ Sacerdoti offertur pro munere celebrandi. Et iustũ est, quod vel taxauit Episcopus, vel stabiliuit consuetudo. Tenetur autem Sacerdos ex iustitia celebrare pro illis, à quibus eleemosynam accepit. Circa quod nonnulla statuit, & declarauit Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum auctoritate Vrbani VIII. anno 1625. Inter quæ vnum est, quod Sacerdotes tot omnino Missas celebrent, quot ad rationem attributi stipendij præscriptæ fuerint. † Vnde

Non potest Sacerdos vnica Missa satisfacere pro pluribus stipendiis paruis.

Etiam si paupertate coactus illa stipẽdia acceptasset.

7 † Primò corruit opinio Suar. *in 3. p. to. 3. disp. 86. sect. 4.* & aliorũ, quòd, quando petens Missam non præbet stipendium iustum, possit Sacerdos vnicam Missam pro pluribus paruis stipendijs applicare ad rationẽ iusti stipendij, & se indemnem seruare. Quia scilicet, qui pro paruo stipendio petit totum Sacerdotis obsequium, iniustam rem petit, & facit Sacerdoti iniuriã. Idq; etiam si Sacerdos expresse promisisset pro tenui illa eleemosyna sacrificium offerre: nam ad hoc cogitur ex paupertate, vnde patitur iniuriam, quã sibi potest compensare, sicut famulus, cui condigna merces non tribuitur, potest dãnum suum resarcire. Nec admittenda est declaratio Peyrini *Priu. to. 3. c. 1. n. 26.* dictum decretum exponentis, quando Sacerdos voluntariè se obligaret, non autem, quando coactus paupertate. Non inquam admittẽda est: quia decretum clarè, & absolutè loquitur, & vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus *p. 2 tr. 14 ref. 7. p. 5. t. 13 ref. 52.*

Et multo minus pro pluribus stipendijs integris, vt sustentet se.

Et libros necessarios emat.

8 Secundò à fortiori corruit opinio Soti *de iust li. 9. q. 3. ar. 1.* & aliorũ, quòd Sacerdos possit tot stipendia pro vna Missa accipere, quot sufficiunt ad sustentationem vnius diei moderatam. Et aliorum, quòd possit accipere ad emendos aliquos libros, si Theologus sit, aut Iurista, & ad sustentandos parentes, quando in ea necessitate constituti essent, vt viuere non possent, nisi mendicando: vt docuit inter alios Nugnus *in 3 p. tom. 1. q. 83. art. 1. dub. 10. concl. 4.* eo, quia non decet Sacerdotis parentes mendicare, & vtile est Ecclesiæ, quòd Sacerdos exerceat ministeria spiritualia, ad quæ libri aliquot sunt necessarij. Hæc enim hodie non sunt amplius licita. Imò nec licita esse ante decreta, docuerãt Vasquez *in 3. p. to. 3. disp. 234. c. 2.* & alij, quia sacrificium non est institutum ad sustentationem Sacerdotis, pro qua habere debet patrimonium sufficiens, ante quam promoueatur ex c. *non licet*, & c. *Episcopus de preb.* Nec iustum est, quod laborans per semihoram, exigat integrum diei cibum. *p. 2. t. 3. ref* 8. Tertiò corruit opinio Homoboni. *p. 1. t. 4. ca. 13. q. 120.* quòd Sacerdos in diebus festiuis pro vna Missa duplicatum stipendium possit accipere. *p. 2. t. 14. ref. 9.*

9 Quartò

Nec poteſt accipere duo ſtipẽdia pro Miſſa diei feſti. Vel applicando vni partem ſolitam, & alteri ſuam partem.

9 Quattò corruit opinio Molfeſij *tom.1.tr.3.c.15.nu.*40 quòd Sacerdos poſſit duplex ſtipendium pro vna Miſſa accipere, applicando vni partem ſolitam, alteri verò ſuam partem. *p.2.t.14 reſ.*14. *& p.5 t.14 reſ.*45. Et opinio Leonis *de Iubil.p.3.q.20.n.27.* quòd quando datur eleemoſyna pro celebrando in certa Eccleſia pro cultu, vel populi commoditate, vulgo, *colla ſola preſenza*, poſſit Sacerdos pro applicatione eiuſdem Miſſæ aliud ſtipendium accipere. Nam Sacra Congregatio ſub atteſtatione diuini iudicij, præcipit, vt tot Miſsæ abſolutè celebrentur, quot ad rationem attributæ Eleemoſynæ præſcriptæ fuerint. Vnde pro vna Miſsa non poteſt duplex ſtipendium ſumi. Et ſanè ſtipendium non datur pro applicatione fructus ſed pro labore, alioqui eſſet ſimonia. Et cõtra priorem opinionem ſpeciale eſt, quod Sacerdos non poteſt alteri partem fructus ſibi debitam applicare. Sed his non obſtantibus, vtramque hanc opinionem docet poſt dicta decreta Fauſtus *de Iubil lib.1.q.*81. qui tamen non placet. *p.5.t.14.reſ* 45. † & recitatiuè olim *in p 2.t.4.reſ* 16. †

Deinde non poteſt Sacerdos accipiens ſtipendium pingue dare alteri tenue, vt eandem Miſſam applicet.

10 † Deinde ſtatuit Sacra Congregatio, non poſse Sacerdotem, qui certam eleemoſynam accepit pro offerendo ſacrificio, alteri Sacerdoti minorem pro eodem offerendo præbere, parte aliqua ſibi retenta †. Vnde corruit opinio Vaſquez *in 3.p.to 3.diſp* 234.*c.*4.*nu.*30. docentis, quòd dum Sacerdoti datur ſtipendium pingue pro ſacrificio ab ipſo celebrando, acquirit dominium, & poteſt alteri Sacerdoti minus, ſed iuſtum ſtipendium præbere, eo quia nulli facit iniuriam, nimirum nõ alteri Sacerdoti, quia dat illi iuſtum ſtipendium; nec danti ſtipendium, quia habet Miſſam eiuſdem valoris. *p.2 t.14.reſ.*10. Hæc tamen prohibitio non extenditur ad Capellanos, quibus pro paucis Miſſis pingue ſtipendium reſpondet, vt eademmet Sacra Congregatio declarauit; quia his ſtipendium non datur ſolum pro ſacrificio. *Ibid. reſ.*11. Cæterum poteſt Sacerdos dare minus ſtipendium ſcienti, ſe habuiſſe maius, & volenti dimittere gratis. imò ſi inuenit aliquem gratis celebrantem, poteſt ſibi totum ſtipendium retinere. Ita Homobonus. *p.1.t 4 c.*14: *q.*191. *p.2. t.*14. *reſ* 13. Sed quid, ſi amicus det Sacerdoti duplicatum ſtipendium pro celebranda Miſſa? poteſtnè hic alteri iuſtum ſtipendium dare, & ſibi reliquum retinere? Reſpondeo. Si maius ſtipendium datur ſolum intuitu ſacrificij, non poteſt; ſi verò intuitu perſonæ, poteſt. *p.2. t.*14.*reſ.*2.

Licet id poſſit Capellanus. Et is, cui alius Sacerdos gratis reliquum remittit.

Vel amicus dat ſtipendium pingue in tuitu perſonæ.

Non poteſt Sacerdos celebrare pro eo, qui daturus eſt primo ſtipendium.

11 Petes hic primò. An Sacerdos poſſit offerre ſacrificium pro eo, qui primo daturus eſt eleemoſynam? Affirmatiuè reſpondet Henriquez *lib.* 9. *c.*21.*nu.*2. quia licèt tale opus reſpectu noſtri ſit præteritum, eſt tamen præſens reſpectu Dei. Sed hanc ſententiam Sacra Congregatio ex mandato Clementis VIII. improbauit *die* 15. *Nouembris* 1605. apud Cenedum *qq. Canon.q.*28.*nu.* 6. tanquam abhorrentem à vetuſto Eccleſiæ more, ac fidelium ſcandalis, & offenſionibus obnoxiam. *p.2.t.*14 *reſ.*15 Poteſt tamen Sacerdos Miſſas anticipatè celebrare in caſu, quo ex beneficio, &c. tenetur certis diebus celebrare; niſi aliud in fundatione exprimatur. Ita Riccius *p.*3. *reſ.*338.*p* 2.*t.*14.*reſ.* 16.

Nec differre celebrationem Miſſarum ad longum tempus.

12 Petes ſecundò. An poſſit Sacerdos differre celebrationem Miſſarũ ad longum tempus? Negatiuè reſpondeo. Et ſi dilatio ſit magna, peccare mortaliter, vt docent DD. communiter apud Bonacinam *de Sacr. diſp.* 4. *q. vlt.punct.*7 §.5.*nu.*2. Magnam verò dilationem appellat Villalobos *p.* 1. *t.* 8. *dub.* 18.*nu.*2. quæ duos menſes excedit *p.*2.*t.*14 *reſ.*25.

An obligatus celebrare quotidie poſſit aliquod die Miſſam omittere.

13 Petes tertiò. An Capellanus obligatus ex ſtipendio, quotidie celebrare, poſſit vnam Miſſam in hebdomada omittere? Reſpondeo. Si inſtitutio Miſſæ dirigatur ad Sacerdotem, v.g. *Erigatur Capellanus, qui quotidie celebret*, poteſt cauſa maioris honeſtatis, ex cap. *ſignificatum, de prob* Imò

Qq 2 Nauar-

Nauarrus *to. 1. cons. lib. 3. conf. 6 num. 5* non solum vnam, sed etiam alteram omittere posse, affirmat. Non potest tamen celebrare pro alio offerente stipem. Ita Naldus *Missa n. 6.* qui putat, talem quater vel sexies tantum in anno, ingruente aliqua necessitate, celebrare posse pro seipso, vel alio sibi coniuncto ad specialem Dei gratiam obtinendam, & hoc ex præsumpta voluntate testatoris. Cæterum si institutio dirigatur ad locum, v. g. *Celebretur quotidie Missa in tali Ecclesia, &c.* vel ad Sacerdotem, addendo *per se, vel per alium*, tenetur omnino quotidie celebrare. Ita Zanardus *p. 1. de sacrif. c. 13.* *p. 2. t. 14. ref. 28. & p. 5. t. 5. ref. 23. & t. 13. ref. 51. §. Notandum.*

Et si, quando infirmatur, teneatur interim celebrare per alium?

14 Petes quartò. An Capellanus ægrotans per aliquot dies teneatur per alium interim celebrare? Negatiuè respondent DD. communiter. Sed discrepant in numero dierum. Et quidem Riccius *p. 1. ref. 340. nu. 5* putat, hoc verum esse quando Capellanus ægrotaret per octo, vel decem dies. (Hurtadus *de Sacr. disp. 4. diff. 1.* per mensem *p. 4. t. 4. ref. 238.* Peyrinus *to. 3. c. 3. n. 24.* per bimestre, nam spatium duorum mensium est breue respectu anni) & cum testator non explicauerit intentionem suam esse tam strictè obligandi; non debet pauper Capellanus eo tẽpore stipendio priuari, quo magis indiget. *p. 2. t. 14. ref. 27. & p. 5. t. 13. ref. 51. §. Notandum*, post medium.

Capellanus, nisi in fundatione Capellæ aliud cautum sit, celebrare potest per alium.

15 Petes quintò. An Capellanus possit oneri Missarum per alios satisfacere? Respondeo affirmatiuè, quando in fundatione Capellæ cautum nõ sit, quod Capellanus celebret per seipsum. Ita declarauit Sacra Cõgregatio apud Homobonum *p. 1. t. 4. c. 13. q. 121.* addens, in tali casu Capellanum cogi nõ posse ab Episcopo, vt celebret per seipsum. Adde, quòd, si aliud in fundatione non exprimitur, Capellania conferri potest Clerico 14. annorum, vt dictum est V. *Beneficium. nu. 18 p. 2. t. 14. ref. 18.*

Sed in eodem die, Altari, & Ecclesia, quæ exprimitur.

16 Petes sextò. An Capellanus, vel alius obligatus pro stipendio celebrare Missam in tali Altari, vel Ecclesia, possit celebrare in alio Altari, &c.? Respondeo non posse, & sic faciendo regulariter peccare mortaliter. Ita Fagundez *pr. 1 lib. 3. cap. 9. num. 6. cap. 7.* Excusatur tamen Capellanus, qui ter in anno, vel quater in destinato Sacello non celebrat. Minimè verò, qui stipem accipit pro celebranda Missa in Altari priuilegiato, si illam celebrat in alio Altari cum calculo benedicto, existimans cum illo animam liberare. Nam tenetur omnino celebrare in Altari priuilegiato. (& de *Requiem*; alias indultum non suffragatur, vt declarauit Sacra Congregatio Rituum *in vna Tolet. 13. Iulij 1601.* quæ etiam *die 24 Aprilis 1626.* declarauit, quòd si in die assignato Altari priuilegiato incidat festum de præcepto, ibi Missa de *Requiem* dici non potest. *p. 4. t. 4. ref. 233.*) Cæterùm, qui in diuerso loco Missam celebraret, peccaret quidem, non tamen teneretur ad restitutionem, nisi aliquod suffragium defunctis subtraheret ratione minoris frequentiæ; quod teneretur alijs precibus compensare. *p. 2. t. 14. ref. 29.*

Et Missam de Requiem in Altari priuilegiato, si id pactum sit.

Aliàs petenti Missã votiuam, vel etiam defunctorum applicare potest currẽtẽ.

17 Petes septimò. An obligatus ex stipendio, vel Capellania dicere Missam v. g. de Spiritu Sancto, de B. Virgine, vel de Requiem, satisfaciat celebrando currentem? Respondeo; affirmatiuè, quia omnes Missæ sunt æqualis valoris, imò defunctis, & alijs nulla Missa est salubrior, quam diei. Peccaret tamen Sacerdos venialiter, si specialiter promisisset celebrare talem Missam, & celebraret aliam. Ita Nauarrus *lib. 2. c. 2. num. 248.* & alij, & omnium largissimè Villalobos *to. 1. tr. 8. diff. 91. nu. 9 p. 2. t. 14. ref. 31. & p. 3. t. 6 ref. 62.*

Missas D. Gregorij non oportet continuè celebrari.

18 Petes octauò. An obligatus dicere Missas D. Gregorij, teneatur illas continuè, & sine vlla interruptione celebrare? Respondeo negatiuè cum Bonacina *de Sacr. disp. 4. q. vlt. punct. 7. §. 2. n. 6. & 7.* & alijs, quidquid dicat Gauantus *in Rubr. Miss. tom. 1 p. 1. tit. 5 lit. D.* Missas sic per saltũ celebratas non valere, vt institutas à D. Gregorio. Nam valent vt illæ, vt docuit Fraxi-

nellus

nellus *de oblig. Sacerd. sect. 8. concl 6. §. 5. num. 7.* & Sacerdos tenetur celebrare continuè morali modo, salua scilicet honestate, & deuotione ipsius, quantum fieri potest *p. 2. t. 14. ref. 32.*

19 Petes nonò. An satisfaciat Sacerdos, qui præterita die applicauit Missam pro Petro, à quo stipendium accepit, sed postea in celebratione nihil de applicando Sacrificio cogitat? Respondeo affirmatiuè. Vide supra. *V. Missam. num. 5.* — Missæ applicatio fieri potest pridie quam celebretur.

20 Qui ignoranter, vel aliqua probabili ratione stipendium recepit pro celebratione Missarum contra decreta ad hoc facta, tenetur cognita veritate, vel aliam Missam celebrare, & applicare, vel stipendium restituere Auersa con. Bord. & si quis recepit integra stipendia pro multis Missis celebrandis, & postea alium Sacerdotem inducit, dicendo se mediata stipendia accepisse, grauiter peccat, & tenetur ad restitutionem, si patefacta veritate consentiat, potest excusari. Auersa *p. 8. t. 7. ref. 79.* — Cognita veritate tenetur restituere. — Dare mediata stipendia peccatur grauiter.

21 Pro declaratione Decreti Vrbani Octaui, circa eleemosynam accipiendam promissis, nisi prius obligationibus satisfactis, asserunt Doctores, posse Sacerdotem accipere 15. aut 20. pro Missis, eleemosynas postea dicendis, primis satisfactis. Pelizzarius *p. 9. t. 6. ref. 55.* — Potest accipere aliquas Missas anticipata, tamen primis satisfacta.

22 Non possunt Regulares pecuniam relictam cum onere perpetuo celebrandi Missam, implicare super bona exempta Monasterij, sed debent esse super noua immobilia fructifera cum expressa, & indiuidua mentione oneris S. Congr. sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ. Sed notandum est, quod extinctio annui census Monasterij de ipsa pecunia, satis est pro celebratione Monasterij cum acquiruntur noui fructus. Lezzana *p. 9. t. 6. ref. 26.* — Non potest implicari pecunia relicta perpetua pro celebratione Missarum super mobilia Monasterij.

23 Non possunt dici Missæ votiuæ in hebdomada sancta. Sac. Congreg. de omissione Prophetiarum, vel Gloria, aut Credo sequentiarum in Missali, & Defunctorum, & aliqua pars notabilis Missæ, quamq; alij dicant esse veniale, tamen opinionibus talium Doctorum non assentitur. Diana *p. 9. t. 8. ref. 53.* Et in Missis solemnibus potest Sacerdos audire Euangelium, Epistolam, Credo, & Gloria, dum ab alijs decantatur de sequentia Defunctorum dico, qui est pars essentialis. Tu cogita. *ibid. t. 6. ref. 19.* — Non possunt dici Missæ votiuæ in hebdomada sancta. — Sacerdos potest audire Euangelium &c. dum cantatur.

MONETA.

1 IN mutatione Monetarum facienda est restitutio mutui, hoc modo, vt quemadmodum creditor nummos in aliam formam recipere non cogitur, si damnum aliquod inde passurus est; ita nec pecuniam numeratam in æstimatione maiori, quam expendit accipere tenetur, cùm haud sine damno id sit facturus, quia creditor damnum nullum patitur, quando eandem pecuniæ æstimationem recipit, quam expendit: quia si imminuta fuisset æstimatio à se data pecuniæ debitor defectum illum similiter supplere teneretur, ita vt creditor eandem illam pecuniæ æstimationem, quam erogauit habere posset. Decius, & alij. *par. 8. tract. 7. resolutio. 18.* — In mutatione monetarum facienda est restitutio, in eo modo quo monetæ expenduntur.

2 Si quis Titio aliquot nummos aureos mutuauit, potest (illo inuito) eandem quantitatem monetæ argenti, vel æris restituere, quia spectatur quantitas, & non materia, dummodo, quod quantitas æquiualet quantitati monetæ aureæ acceptæ. Facchineus, & alij. *p. 8. t. 7. ref. 19.* — Potest restitui quantitas mutata qualitate.

MONIALIS.

Monialis.

VIde V. *Abbatissa*. V. *Clausura*. V. *Ingredi Monasteria*. V. *Accessus*. V. *Alloqui*. V. *Paupertas Religiosa*.

Tenetur ad diuinũ officium.

1 Moniales tenentur extra chorum recitare diuinum officium, ratione status regularis,& ecclesiastici irreuocabilis. *p.9.t.6. resol.7.* Vide V. *Horæ Canonicæ,nu.*12.

Si curet abortũ per venenum non incurrit excommunicationem can. qui suad.

2 Monialis venenum potans,aut venam abscindens, vt abortum faciat, non incurrit excommunicationem can. *Si quis suadēte*; quia etiam si hunc canonem extendamus ad percussionem sui ipsius, ea debet esse contumeliosa,& violenta,qualis non est supradicta. Ita Molina *de iust.to.4.t.3.disp.* 51.*nu.*4 *p.*3.*t.*5.*ref* 81. §. *Sed quidquid sit.* & *p.7.t.5 ref.*40.

Et si prorumpit in marem, remanet libera à votis emissis.

3 Monialis prorumpens in marem tenetur secundum Portellium V. *Professio Hermaphroditi n.*4 intrare Religionem virorum,quia reuera professa est,& emisit tria vota solemnia, & multa insuper, quæ non vrgent in Religione virorum,quæ est benignior. Sed ego contrarium teneo cum Tezeda *lib.*1.*t.*1.*contr.*8 *dub.*1.*nu.*18. quia talis fœmina non est professa, nisi in quantum vera fœmina,& iuxta hanc rationem profiteri intendit, & non aliter; ergo cum euaserit mas,professio est nulla,& sic potest matrimonium contrahere,ac etiam Sacros Ordines suscipere. *p* 5.*t.*14 *ref.*49. †. Sed circa hanc quæstionem ne deferas videre Bordonum †.

Poteſtque vxorem ducere.

Possunt petere dotem à puella ingrediente in monasterium sine simonia.

4 Moniales monasterij diuitis non incurrunt simoniam,si petant dotem à puella volente monasterium ingredi. Villalob. & alij excusant illas propter consuetudinem *p* 8.*t.*7.*ref.*19.

Moniales Turris Speculatorũ Romæ gaudent priuilegio fori,& canonis.

5 Moniales Turris Speculatorum Romæ,& si viuant in communi,& in monasterio,tamen non sunt Religiosæ,nec earum vota sunt solemnia, possunt nubere,& validum est matrimonium,tamen peccant,& è monasterio egredi possunt,& gaudent priuilegio fori,Canonis, & exemptionis gabellarum. Sanctar.& alij *p.*8.*t.*7.*ref.*88.

MONOPOLIVM.

Monopolium quid? Quando contingat? Et an etiam inter emptores?

1 † **M**Onopolium dicitur mercatorum conuentio,seu pactum,vt nemo illorum talem rem vendat infra tale pretium. Est cõtra iustitiam,etiam si mercatores conspirarent,vt nullus eorum vendat, nisi pretio supremo iusto. Vide V. *Vendere,n.*14 Extenditur etiam monopolium ad significandam conuentionem emptorum, ne rem supra tale pretium emant. Non tamen est iniustum,si conueniant ad non emendum supra pretium iustum,dummodo emant iusto. Vide *Emere.nu.*1. †.

MORIBVNDVS.

1 **D**E Baptismo,Absolutione,Confirmatione, Communione, Extrema Vnctione,Sepultura,& Testaméto, dictum est sub proprijs harum materiarum nominibus. Dictum est etiam V. *Attritio,n.*3. moribundum, qui cum attritione cognita sua peccata confessus est, bene facere, si conetur contritionem perfectam elicere,non tamen ad id teneri.

Moribundus tenetur vulneranti far la remissione. Si illi causã dedit.

2 Vnum hic dicendum superest, nimirum, quòd moribundus vulneratus,vel aliter offensus ex causa,quam ipse lædenti dedit, tenetur in consciẽtia iniuriam,& offensam illi remittere, vulgò *farci la remissione*, quia ille iustè se defendit,si ipse dedit illi causam, inuentus v. g. cum eius vxore, vel

con-

consanguinea, &c. vnde sibi suam offensam imputare debet. Si verò nō dedit illi causam, tenetur quidem odium, & rancorem deponere, non tamen illi remissionem facere iniuriarum; nam si, vt ait Villalobos *to.* 2 *t.* 3. *diff* 6 *nu.* 11. possumus in iudicio satisfactionem iustè petere ab amico, cur non etiam ab inimico? Equidem Deus remittit quidem nobis culpas in Sacramento Pœnitentiæ, at exigit satisfactionem in hac vita, vel in Purgatorio. Aduertit tamen, moraliter loquendo, nunquam accidere, quod læsus omninò odium deserat, & nolit inimico remissionem petenti remittere pœnam decollationis, &c. nisi iudicialis inimici vindicta esset necessaria ad reparandum decus suæ familiæ. *p.* 5. *t.* 3. *ref.* 103. — Minimè verò, si nō dedit causam. Quis uis odium deponere tenetur.

MVNERA.

1 GVbernatores, Iudices, & ministri Ecclesiastici Ciuitatum, si à subditis munera accipiant, incidunt in excommunicationem Pontificis, sed si post officium restituant dantibus, & illi iterum donabunt, non incurrunt, accipientes Diana, & alij. *p.* 9. *t.* 8. *ref.* 42. — Ministri Ecclesiastici incurrunt in censuram accipiētes munera.

MVTILARE.

1 MVtilare dicitur; qui aliquod humanum membrum abscindit, seu aliquam corporis partem, quæ proprium habet officium distinctum ab alijs, vt sunt oculus, manus, pes, auris, membrum virile, &c. non autem dentes, testes, labia, barba, capilli, &c. item nec digitus, aut chartilago auris. Maximè tamen mammilla. Vide V. *Irregularitas ex mutatione*, vbi inuenies, quibus in casibus mutilans irregularitatem incurrat †. — Quid mutilare? quid membrum?

2 Per se illicitum est mutilare, etiam seipsum. Licitum tamen est, quando est necessaria ad salutem totius corporis, non solùm, vt ait Soto *lib.* 5. *quæst.* 2. *ar.* 1. si illi malum immineat ab intrinseco, puta morsu viperæ, cancro, &c. sed etiam contra ipsum, si immineat ab extrinseco, vt si Tyrannus velit quem occidere, nisi sibi manum eripiat. Ita Malderus *in* 2. 2. *t.* 3. *c.* 1. *dub.* 10. Immò ego puto cum Mendoza *to.* 3. *disp.* 170 *sect.* 5 §. 126. quòd si is non possit, aut non audeat se secare, possit id facere alius ex eius consensu. Licitum quoque est ligato, propriam manum, vel pedem abscindere, vt per fugam imminentem mortem euadat. Et ratio horum omnium est, quia homini vt gubernatori sui corporis licèt de membris disponere, prout ratio totius, ad quod ordinantur, postulat. Ita Tannerus *to.* 3. *in* 2. 2. *disp.* 4. *q.* 8. *dub.* 5. *nu.* 100. *p.* 5 *t.* 4 *ref* 32. — Est illicitum mutilare seipsum. Nisi id exigat salus totius corporis ad vitandum malum intrinsecum, vel extrinsecum.

3 Nota etiam, quòd homo tenetur permittere sibi membrum secari, si id medici iudicent necessarium nec magni dolores sunt perferendi; nam si ingentes cruciatus perferendi essent, vt in depositione tibiæ, &c. non teneretur; quia nemo tenetur vitam suam cum tanto cruciatu seruare. Nec si esset Religiosus, teneretur id permittere, etiam si Superior in virtute obedientiæ præciperet. Ita Lessius *lib* 2 *c.* 9. *dub.* 14. *n.* 96 qui in vno casu hanc sententiam limitat, nisi vita alicuius censeatur necessaria bono communi; nam tunc teneretur, & cogi posset à Republica. *ibid.* §. *Notandum*. — Et si id medici iudicēt necessarium, tenetur infirmus mutilationem perpeti, nisi magnopere cruciandus foret.

4 An pater castrare possit filium consentientem, vt voce, & cantu Ecclesiæ inseruiat. Vide V. *Pater*, *num.* 1.

MVTVS.

1 MVtus liber est ab oneribus ciuilibus, & personalibus. *l.* 1. *C. qui morbo se excusant*. Ita Nauarrus *de elect. fori sect.* 2. *q.* 8. *nu.* 10. Qui — Mutus omninò liber est ab oneribus ciuilibus, & personalibus.

Vnde non potest esse curator.

hoc non esse extendendum inquit ad eos, qui tardè, grauiter, aut ponderosè loquuntur, *l. honores, ff. de curat.* Vide etiam Syluestrum V. *Gabella* 7. *num.* 5 *p.* 5. *t.* 6. *ref.* 33. Igitur mutus non potest esse curator, aut tutor, siue testamentarius, siue datiuus, siue legitimus *l. penult. ad fin. ff. de legit. tut* Ita Gratianus *to.* 4. *cap.* 447. *nu.* 8. Et tantum abest, quod mutus possit esse curator, vt ipse potius habere debeat curatorem. *ibid. ref.* 35. Item non potest esse executor testamenti. Ita Angelus V. *Executor, nu.* 2. *ibid ref.* 28.

Aut executor testamenti.
Potest tamen testificari per signa, vel scripturam.

2 Potest tamen mutus esse testis, & eius testimonium valet, si perfectè intelligit. Et quamuis depositio testium debeat esse verbalis, in ipso tamen admittitur per signa, & si nouit scribere, per scripturam. Itá Spino *spec. test. gl.* 9 *rubr. num.* 2. contra Fabium in §. *testes, nu.* 3. *de test. p.* 5. *t.* 6. *ref.* 32. Posse etiam hodie fideiubere, tenet Richter *de contr. disp.* 8. *thes.* 1. si spontè ad fideiussionem deueniat, & animum suum per scripturam declarare possit. *ibid. ref.* 29. Non posse munus aduocationis exercere, ait Sanchez *opusc. tom.* 2. *lib* 6. *c.* 7. *dub.* 2. *nu.* 1. nisi in causa propria. Si tamen scripto consulat, non peccare, dummodo iuris peritiam, vel negotiorum experientiam habeat. *ibid. ref.* 27.

An etiam possit fideiubere.
Et munus Aduocati exercere?

3 Minus iure ciuili prohibetur contractus illos inire, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente: *l.* 1. *init.* & *l. mulier. ff. de verb. oblig* Ita Megalius *in* 2. 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *q.* 4. *nu.* 135. Qui tamen putat, contractus, qui signis iniri possunt, non eis denegari: & sic mutum posse donare, quoties potest testamentum condere, (vt secundum Molfesium *tom.* 2. *tr.* 13. *cap.* 2. *num.* 84. si est miles, aut habet à Principe priuilegium, vel si testatur ad pias causas, in quibus testamentis non requiruntur omnes iuris ciuilis solemnitates *resolut.* 23. in fine.) Sed meritò, docet Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 8 *num.* 12. donare non posse, cum facile decipi possit. *ibid. ref.* 12. Quoad testamentum verò Pegada *reper. ad l. inter cetera. ff. de lib. p.* 1. *cap.* 1. §. 9. fieri etiam non posse inquit à muto, nisi per scripturam. *ref.* 23. §. *Sed circa.*

Aut mutus possit contrahere?
Donare?
Et testari?

4 Mutus a natiuitate, & simul etiam surdus non potest succedere in feudo recto, bene tamen succedere potest in improprio, & in Maioricatu, si per signa exteriora bene intelligit, sicut in omni feudo, cuius seruitium à quolibet sanæ mentis præstari potest. Cùm verò non succedit, debentur ei alimenta sustentationi congrua, absque vllo vinculo seruitutis. Ita Menochius *vol.* 1. *cons.* 65. *nu.* 14. Vide Intrigliolum *de feud. cent.* 2. *art.* 1. *à nu.* 554. *p.* 5. *t.* 6 *ref.* 21.

Mutus, & surdus à natiuitate potest succedere in feudo improprio, non in recto.

5 Potest etiam mutus, quamuis surdus, matrimonium inire, nisi esset etiam cæcus. Vide supra V. *Matrimonium, num.* 20. Et eodem modo Religionem ingredi potest, & in ea profiteri. Vide V. *Professio. n.* 15. Cæterùm etiam si audiat, & videat, non potest mutus eligi ad Prælaturas. Ita Peytinus *de Relig. Præl. tom.* 2. *q.* 2. *c.* 4. *num.* 18. 20. 21. *ibid. ref.* 20. Item si omninò mutus est, non potest ordinari, quia est irregularis. Secus si solùm habeat linguam impeditam, aut blesus, vel balbus sit. Ita Maiolus *lib.* 1. *de irreg. c.* 26. *nu.* 23. Nisi notabilem difficultatem in loquendo haberet. Ita Sayrus *de cens. lib.* 6. *c.* 8. *nu.* 17. 21. *ibid. ref.* 22.

Et si non est cæcus, potest vxorem ducere.
Et Religionem ingredi.
Non tamen esse Prælatus.
Vel ordinari.

6 Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa. Et si nouit scribere, secundum Fagundez *p.* 2. *lib* 1. *cap.* 6. *nu.* 9. etiam per scripturam. Qui tamen contrarium probabile existimat. Vide V. *Confessionis à nu.* 17. An mutus, & surdus sit in morte, aut vita communicandus. Vide V. *Commun. num.* 5. & 12. Sacerdos mutus tempore necessitatis secundum Gratianum *to.* 1. *c.* 307. *num.* 6. potest Eucharistiam ministrare. *p.* 5. *t.* 6 *ref.* 18. An verò possit abluere baptizandum, altero manibus orbato proferente formam, vide V. *Baptis. nu.* 48.

Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa.
Quid, si nouit scribere?
Sacerdos mutus an in necessitate possit ministrare Eucharistiam?
Et baptizare?
An mutus possit dicinare formam?

7 Mutus

7 Mutus computatur inter personas miserabiles, ac proindè, vt illæ, declinare potest forum. Ita Cochier *de iurisd. part.* 4. *quæst.*108. *p.* 5. *tract.*6. *resol.* 30. An verò damnari possit pro delicto ad pœnam ordinariam, vide infra V. *Reus, nu.*3.

Et damnari ad pœnam ordinariam?

MVTVVM.

1 † Mvtuum est, quod alicui præbetur, vt suo tempore reddat. Consistit in ijs rebus, quæ pondere, mensura, numeroue consistunt. Differt à commodato, quòd in hoc non transfertur dominium rei, sed conceditur tantùm vsus, vnde & eadem res in specie redditur. In mutua verò transfertur dominium, nec eadem res in specie redditur. Speciem hic non sumimus Logicè pro ratione communi, sed legaliter, quo pacto aliquando significat indiuiduum, vt in *l. vxorem, § felicissimè ff de leg.* 111. & alibi.

Mutuum quid? Et in quo differat à commodato?

2 In mutuo cum aliquo lucro quandoque interuenit vsura †. Et quidem mutuum petere ab vsurario etiam parato, sine iusta causa, mortale est, quemadmodum dare. Vide infra V. *Scandalum. num.* 22.

In mutuo interuenit vsura.

3 Ad rationem autem vsuræ requiritur, quod aliquid exigatur vltra sortem, vnde quoties exigitur sola sors, quamuis mutetur valor rei, non est vsura. Igitur, qui sciret, valorem pecuniæ breui diminuendum, posset illam alicui mutuare cum pacto, vt sibi reddat iuxta valorem præsentem: quemadmodum qui sciret rem aliquam sibi perituram, nisi vendat, posse illam licitè vendere. Et ita tenet contra Azorium Bonacina *de contr. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 5 *nu.*17. *p.*1. *t.*8. *resol.*25.

Quando aliquid accipitur vltra sortē.

3 Requiritur etiam ad vsuram, vt res, quæ pro mutuo accipitur, sit pretio æstimabilis. Vnde dare aliquid mutuo cum pacto quod mutuatarius statim remutuet, v g vel aliquid iusto pretio vendat, prædium locet &c. non est vsura; quia illa obligatio statim faciendi, cum modico tempore duret, non est pretio æstimabilis. Ità contra Rebellium *p.*2. *lib.*8. *q.*4. *nu.*10. Reginaldum *tom.* 1. *lib.*25. *c.*11. *nu.*198. † Et Trullench *to.*2. *lib.*7. *c.* 18. *dub.*6. *num.* 3. † *p.*1. *t.*8. *res.*60.

Pretio æstimabile. At non est vsura mutuare cū pacto, vt statim remutuet.

5 Ita etiam aduertit Nauarra *de rest. lib.*3. *c.*2. *p.*2 *dub.*6. non esse vsuram; mutuare cum pacto, vt statim conferatur à mutuatario beneficium, non quidem in pretium (hoc enim esset vsurarium, & simoniacum) sed in gratitudinem. Quia talis obligatio breui durat, ac proinde non est pretio æstimabilis. † Ita Trullench *vbi sup. c.*19. *dub.*7. *nu.*1. † Secus verò, si detur mutuum cum pacto, vt beneficium in futurum conferatur; nam hæc obligatio est pretio æstimabilis, & tale mutuum vsurarium. *p.*1. *t.*8. *res.*61. Quemadmodum vsurarium etiam est mutuum cum pacto, vt mutuatarius remutuet, cùm mutuans indigebit, aut ad suum molendinum frumenta mittat, suas scholas frequentet, &c. nam talis obligatio cum sit diuturna, est pretio æstimabilis. Ita D. Thomas 2. 2. *q.*78. *art.* 2. *ad* 2. & 4. alij communiter. Sed limitat hanc opinionem ad obligationem ciuilem, nam si ex sola obligatione gratitudinis hæc petantur, non erit vsura. Limitat deinde Salas *de vsur. dub.* 9. *nu.* 4. si aliqualiter incommodum est mutuatario hæc præstare; si enim absque vllo incommodo præstare potest, peti posse absque vsura Adde, quod D. Antoninus, & aliqui alij apud Azorium *p.*3. *lib.*5. *c.*7. *q.*1. tenent supradictum mutuum nō esse vsurarium, quod etiā ex recentioribus docuit Rodriq. *in sum. to.*2. *c.*197. *n.* 5. & probabile existimauit Malderus in 2. 2. *t.* 5. *c.* 3. *dub.* 4. Nec desunt rationes. Nā primò mutuans cum tali obligatione ciuili, nihil lucri acquirit ex mutuo, cū sit obligatio ad cōtractus vltro citroq; (& quidem æquiualenter) obligatorios; qui enim frequentat molendinū, vel scho-

Vel beneficium in gratitudinem conferat.

Secus si post multū tempus præstandū sit.

Vel accedat pactū, vt mutuatarius suas scholas, molendinum, vel tabernas frequentet.

Quamuis nec id vsurarium esse aliqui doceant.

Vnde non potest esse curator.

hoc non esse extendendum inquit ad eos, qui tardè, grauiter, aut ponderosè loquuntur, *l. honores, ff. de curat.* Vide etiam Syluestrum V. *Gabella 7. num. 5 p. 5. t. 6. ref.* 33. Igitur mutus non potest esse curator, aut tutor, siue testamentarius, siue datiuus, siue legitimus *l. penult. ad fin. ff. de legit. tut* Ita Gratianus *to. 4. cap.* 447. *nu.* 8. Et tantum abest, quod mutus possit esse curator, vt ipse potius habere debeat curatorem. *ibid. ref.* 35. Item non potest esse executor testamenti. Ita Angelus V. *Executor, nu.* 2. *ibid ref.* 28.

Aut executor testamenti.

Potest tamen testificari per signa, vel scripturam.

2 Potest tamen mutus esse testis, & eius testimonium valet, si perfectè intelligit. Et quamuis depositio testium debeat esse verbalis, in ipso tamen admittitur per signa, & si nouit scribere, per scripturam. Ità Spino *spec. test. gl. 9 rubr. num.* 2. contra Fabium in §. *testes, nu. 3. de test. p. 5. t. 6. ref.* 32. Posse etiam hodie fideiubere, tenet Richter *de contr. disp. 8. thes.* 1. si spontè ad fideiussionem deueniat, & animum suum per scripturam declarare possit. *ibid. ref.* 29. Non posse munus aduocationis exercere, ait Sanchez *opusc. tom. 2. lib 6. c. 7. dub. 2. nu.* 1. nisi in causa propria. Si tamen scripto consulat, non peccare, dummodo iuris peritiam, vel negotiorum experientiam habeat. *ibid. ref.* 27.

An etiam possit fideiubere.

Et munus Aduocati exercere?

3 Minus iure ciuili prohibetur contractus illos inire, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente. *l.* 1. *init.* & *l. mulier. ff. de verb. oblig* Ita Megalius *in 2. 2. lib. 2. cap. 3. q. 4. nu.* 135. Qui tamen putat, contractus, qui signis iniri possunt, non eis denegari: & sic mutum posse donare, quoties potest testamentum condere, (vt secundum Molfesium *tom. 2. tr. 13. cap 2. num.* 84. si est miles, aut habet à Principe priuilegium, vel si testatur ad pias causas, in quibus testamentis non requiruntur omnes iuris ciuilis solemnitates *resolut.* 23. in fine.) Sed meritò, docet Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. disp. 8 num.* 12. donare non posse, cum facile decipi possit. *ibid. ref.* 12. Quoad testamentum verò Pegada *reper. ad l. inter cætera ff. de lib. p. 1. cap. 1. §. 9.* fieri etiam non posse inquit à muto, nisi per scripturam. *ref.* 23. §. *Sed circa.*

Aut mutus possit contrahere? Donare? Et testari?

4 Mutus a natiuitate, & simul etiam surdus non potest succedere in feudo recto, bene tamen succedere potest in improprio, & in Maioricatu, si per signa exteriora bene intelligit, sicut in omni feudo, cuius seruitium à quolibet sanæ mentis præstari potest. Cùm verò non succedit, debentur ei alimenta sustentationi congrua, absque vllo vinculo seruitutis. Ita Menochius *vol. 1. cons.* 65. *nu.* 14. Vide Intrigliolum *de feud. cent. 2. art. 1. ànu.* 554. *p. 5. t. 6 ref.* 21.

Mutus, & surdus à natiuitate potest succedere in feudo improprio, non in recto.

5 Potest etiam mutus, quamuis surdus, matrimonium inire, nisi esset etiam cæcus. Vide supra V. *Matrimonium, num.* 20. Et eodem modo Religionem ingredi potest, & in ea profiteri. Vide V. *Professio. n.* 15. Cæterùm etiam si audiat, & videat, non potest mutus eligi ad Prælaturas. Ita Peyrinus *de Relig. Præl. tom. 2. q. 2. c. 4. num.* 18. 20. 21. *ibid. ref.* 20. Item si omninò mutus est, non potest ordinari, quia est irregularis. Secus si solùm habeat linguam impeditam, aut blesus, vel balbus sit. Ita Maiolus *lib.* 1. *de irreg. c.* 26. *nu.* 23. Nisi notabilem difficultatem in loquendo haberet. Ita Sayrus *de cens. lib. 6. c. 8. nu.* 17. 21. *ibid. ref.* 22.

Et si non est cæcus, potest vxorem ducere, Et Religionem ingredi. Non tamen esse Prælatus. Vel ordinari.

6 Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa. Et si nouit scribere, secundum Fagundez *p. 2. lib 1. cap. 6. nu.* 9. etiam per scripturam. Qui tamen contrarium probabile existimat. Vide V. *Confessionis ànu.* 17. An mutus, & surdus sit in morte, aut vita communicandus. Vide V. *Commun. num.* 5. & 12. Sacerdos mutus tempore necessitatis secundum Gratianum *to. 3. c.* 307. *num.* 6. potest Eucharistiam ministrare. *p. 5. t. 6 ref.* 18. An verò possit abluere baptizandum, altero manibus orbato proferente formam, vide V. *Baptis. nu.* 48.

Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa. Quid. si nouit scribere? Sacerdos mutus an in necessitate possit ministrare Eucharistiam? Et baptizare? An mutus possit declinare forum?

7 Mutus computatur inter personas miserabiles, ac proindè, vt illæ, declinare potest forum. Ita Cochier *de iurisd. part. 4. quæst.* 108. *p.* 5. *tract.* 6. *resol.* 30. An verò damnari possit pro delicto ad pœnam ordinariam, vide infra V. *Reus, nu.* 3. Et damnari ad pœnam ordinariam?

MVTVVM.

1 † Mutuum est, quod alicui præbetur, vt suo tempore reddat. Consistit in ijs rebus, quæ pondere, mensura, numeroue consistunt. Differt à commodato, quòd in hoc non transfertur dominium rei, sed conceditur tantùm vsus, vnde & eadem res in specie redditur. In mutua verò transfertur dominium, nec eadem res in specie redditur. Speciem hic non sumimus Logicè pro ratione communi, sed legaliter, quo pacto aliquando significat indiuiduum, vt in *l. vxorem*, § *felicissimè ff de leg.* 111. & alibi. Mutuum quid? Et in quo differat à commodato?

2 In mutuo cum aliquo lucro quandoque interuenit vsura †. Et quidem mutuum petere ab vsurario etiam parato, sine iusta causa, mortale est, quemadmodum dare. Vide infra V. *Scandalum. num.* 22. In mutuo interuenit vsura.

3 Ad rationem autem vsuræ requiritur, quod aliquid exigatur vltra sortem, vnde quoties exigitur sola fors, quamuis mutetur valor rei, non est vsura. Igitur, qui sciret, valorem pecuniæ breui diminuendum, posset illam alicui mutuare cum pacto, vt sibi reddat iuxta valorem præsentem: quemadmodum qui sciret rem aliquam sibi perituram, nisi vendat, posse illam licitè vendere. Et ita tenet contra Azorium Bonacina *de contr. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 5 *nu.* 17. *p.* 1. *t.* 8. *resol.* 25. Quando aliquid accipitur vltra sortẽ.

3 Requiritur etiam ad vsuram, vt res, quæ pro mutuo accipitur, sit pretio æstimabilis. Vnde dare aliquid mutuo cum pacto quod mutuatarius statim remutuet, v g vel aliquid iusto pretio vendat, prædium locet &c. non est vsura; quia illa obligatio statim faciendi, cum modico tempore duret, non est pretio æstimabilis. Ità contra Rebellium *p.* 2. *lib.* 8. *q.* 4. *nu.* 10. Reginaldum *tom.* 1. *lib.* 25. *c.* 11. *nu.* 198. † Et Trullench *to.* 2. *lib.* 7. *c.* 18. *dub.* 6. *num.* 3. † *p.* 1. *t.* 8. *res.* 60. Pretio æstimabile. At non est vsura mutuare cũ pacto, vt statim remutuet.

5 Ita etiam aduertit Nauarra *de rest. lib.* 3. *c.* 2. *p.* 2 *dub.* 6. non esse vsuram; mutuare cum pacto, vt statim conferatur à mutuatario beneficium, non quidem in pretium (hoc enim esset vsurarium, & simoniacum) sed in gratitudinem. Quia talis obligatio breui durat, ac proinde non est pretio æstimabilis. † Ita Trullench *vbi sup. c.* 19. *dub.* 7. *nu.* 1. † Secus verò, si detur mutuum cum pacto, vt beneficium in futurum conferatur; nam hæc obligatio est pretio æstimabilis, & tale mutuum vsurarium. *p.* 1. *t.* 8. *res.* 61. Quemadmodum vsurarium etiam est mutuum cum pacto, vt mutuatarius remutuet, cùm mutuans indigebit, aut ad suum molendinum frumenta mittat, suas scholas frequentet, &c. nam talis obligatio cum sit diuturna, est pretio æstimabilis. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 2. & 4. alij communiter. Sed limitat hanc opinionem ad obligationem ciuilem, nam si ex sola obligatione gratitudinis hæc petantur, non erit vsura. Limitat deinde Salas *de vsur. dub.* 9. *nu.* 4. si aliqualiter incommodum est mutuatario hæc præstare; si enim absque vllo incommodo præstare potest, peti posse absque vsura Adde, quod D. Antoninus, & aliqui alij apud Azorium *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 7. *q.* 1. tenent supradictum mutuum nõ esse vsurarium, quod etiã ex recentioribus docuit Rodriq. *in sum. to.* 2. *c.* 197. *n.* 5. & probabile existimauit Malderus in 2. 2. *t.* 5. *c.* 3. *dub.* 4. Nec desunt rationes. Nã primò mutuans cum tali obligatione ciuili, nihil lucri acquirit ex mutuo, cũ sit obligatio ad cõtractus vltro citroq; (& quidem æquiualenter) obligatorios; qui enim frequentat molendinũ, vel scho- Vel beneficium in gratitudinem conferat. Secus si post multũ tempus præstandũ sit. Vel accedat pactũ, vt mutuatarius suas scholas, molendinum, vel tabernas frequentet. Quamuis nec id vsurarium esse aliqui doceant.

scholam alterius non soluit, nisi pretium iustum. Et deinde, quia si non est vsura, obligare mutuatarium vt vendat, aut remutuet statim; nec erit vsura obligare ad aliàs mutuandum, cùm incertum sit, an ille indigebit, vel mutuatarius possit, &c Sed hęc opinio an sit probabilis, alij videãt. *p. 1. t. 8. ref. 59.*

Et si statim confertur beneficiũ per aliquam solẽnitatẽ posteà perficiendum, non est vsura. Dũmodo obligatio solemnitatis sit solius gratitudinis: Et idẽ dic generaliter in omni obligatione gratitudinis.

6 Dices. Quid si quis mutuet cum interpellatione beneficij, quod mutuatarius, quantum est ex se, statim confert, sed aliqua solemnitate posteà est perfecturus? Respondeo, quod si obligatio eius, quod superest, non habetur pro ciuili, sed pro obligatione gratitudinis, probabilissimum est, non esse vsuram. Ita Malderus *ibid. dub. 6. p. 1. t. 8. ref 61. § Dices.*

7 Et hæc ratio procedit generaliter pro omni obligatione gratitudinis, quæ imponatur, vel insinuetur mutuatario. Nam, sicut sperare per mutuum amicitiam, vel aliquod donum ex gratitudine mutuatarij, non est vsura mentalis: ita neque talo donum ex tali obligatione exigere est vsura realis, & exterior: quia actus internus, & externus sunt eiusdem bonitatis, & malitiæ. Et certè vsura non est, nisi expectetur aliquid ex mutuo vi mutui, & ex iustitia, seu cum obligatione ciuili. Ita Molina *de iust. tom. 2. disp. 305. num. 6.* & alij contra Ang. *de contr. mutui art. 2 defin. 5. concl. 1. p. 1. t. 8. resol 62.*

Vnde potest aliquid accipi pro lucro cessante, Si adsint certæ conditiones.

8 † Hinc est, quòd mutuans possit aliquid accipere pro lucro cessante absque labe vsuræ nam tunc non accipit vi mutui. Sed, vt possit accipi lucrum cessans, DD. requirunt, quòd pecunia sit negotiationi exposita, ab eo, qui non habet aliam, cum qua negotietur, & quod lucrum probabiliter esset futurum, non enim sufficit, quod esse potuerit †.

Et non accipiatur totum lucrum.

9 Præterea non debet mutuans accipere totum lucrum, quod ex tali negotiatione sperabat, sed deducere debet expensas, & aliquid aliud ratione periculi, laboris, &cet. Ita Salonius *tom. 2 q. 88. art. 2. contr. 9.* & alij communiter. Vt autem securiùs, & certiùs procedant mutuantes, Lessius *lib 2. cap 20. dub. 11. num. 97.* hanc regulam tradit. Vt scilicet mutuans tantum remittat mutuatario ex lucro cessante, quantum ipse dedisset pro contractu assecurationis talis lucri. Vnde qui lucraturus esset quindecim, pro quorum assecuratione solueret quinque, potest à mutuatario exigere decem. *p. 1. t. 8. ref 64.*

An verò possit accipi determinatum?

10 Aduerte autem cum Nauarra *de rest. lib. 3 c. 2 nu. 303.* pactum de lucro cessante in mutuo dupliciter fieri posse. vno modo indeterminatè, vt scilicet mutuatarius teneatur soluere interesse quando, & quantum euenerit. Alio modo determinatè, vt scilicet mutuatarius ab initio obligetur soluere certam summam pro lucro probabiliter cessaturo, siue deinde maius, siue minus, siue etiam nullum lucrum cessasse comperiatur. Hoc posito, mutuum cum lucro cessante hoc secundo modo acceptum si lucrum statim simul cum mutuo exigatur, iniquum est, & vsurarium. Et si non potest quis mutuans 100 v gr. sumere statim pro lucro cessante 10. Et ratio est, quia in tali casu lucrum non cessat ex 100. quia solùm mutuantur 90. Ita Nauarra *ibi nu. 305.* Lessius verò *lib 2. c 20. dub. 11 nu 100* ait, in tali casu sumi posse 9. pro lucro cessante ex 91. quæ remanent. nam hoc non est aliud, quam mutuare 91. cùm interesse, & 9. sine interesse, quæ tamen reddenda statim sunt pro interesse 91. in quo contractu perinde grauatur mutuatarius, ac si solutio interesse differretur. Salas autem *de vsur. dub. 19. nu 11.* permittit, vt interesse statim sumatur in oleo, frumento, vino, &c. non autem ex eadem summa pecuniæ, vel rei fructiferæ mutuatæ *p. 2. t. 5. ref. 30.*

Et statim ac mutuatur?

Item, an mutuans cũ opinione quod ex mutuo possit aliquid acquirere, alias nõ mutuaturus.

11 Si autem mutuans aliquid accipiat vi mutui ex ignorantia, existimans licitum esse accipere, cum alioqui non mutuasset, sed alium contractum licitum celebrasset, non posset secundùm Lessium *de iust. lib. 2. c. 20. dub. 20.* acceptum re cognita detinere in compensatione lucri cessantis ex tali

tali contractu licito, quem aliàs celebrasset; nisi expressisset, se velle contrahere omni meliori modo, quo posset. nam bona fides non potest iustificare contractum iniquum. vendens aliquid supra iustum pretium bona fide, te postea cognita tenetur restituere excessum, nec potest sibi aliquid retinere pro lucro cessante. Et ita est in cambio, locatione, & alijs contractibus. At secundùm Sà V. *Vsura, nu.*8. Tannerum *in* 2.2. *disp*.4.*q*.7 *dub*.3.*nu*. 99 & alios, potest, nam præsumitur mutuans omni meliori modo lucrum accipere voluisse, & mutuatarius consensisse, saltem implicitè, ad præstandum interesse, & seruandum mutuantem indemnem, dum aliunde non constat oppositum. Deinde, quia si is tenetur restituere, non tenetur ratione iniustæ acceptionis, sed ratione rei acceptæ, ac proinde id solum, in quo factus est ditior; at in nihilo factus est ditior; nam computandum est lucrum, quod aliàs ex contractu licito acquisiuisset; alioqui enim ex tali mutuo damnum sentiret, *p*.1.*tr*.8.*ref*.57. & *p*.3.*tr*.5.*ref*.92.

sed alium iustum & lucratorium cōtractum celebraturus possit in conscientia accipere, quod per contractum licitum acquisiuisset?

12 † Numquam verò licitum est in mutuo recipere lucrum cessans, quando tale lucrum compensatur alio, quod non acquireret, nisi mutuans † Vnde non possunt mercatores, vendentes res credito, aliquid supra pretiū rigorosum sine vsura accipere, dicendo, quòd si venderent pecunia numerata, illud plus lucrarentur. Nam hoc, quod lucrarentur, compensatur in acquirenda emptorum copia, & vendendo res pretio summo, quo pecunia numerata nō venderent. Ità Palatius *li*.4.*de contr*.*c*.4 *dub*.5.& alij *p*.1.*t*.8.*r*.34.

Non potest mutuās accipere lucrū cessans, si hoc ex alio capite acquirit.

13 Potest etiam mutuans aliquid à mutuatario accipere ratione damni emergentis. Et quidem, si adsit pactum, accipere potest damnum tam intrinsecum, quàm extrinsecum, etiam si contingat ante moram, vel etiam post moram inculpabilem. Quod etiam dicendum de lucro cessante, & non solùm in mutuo, sed etiam in venditione. Ità Salas *de empt*.*dub*.11.*nu*. 4 & alij communiter. *p*.1.*tr*.8.*ref*.43. Si autem non adsit pactum de damno emergente, vel pactum sit de damno post moram, non potest aliquid accipere, nec tenetur mutuatarius aliquid soluere. Quod Pitigianus *in* 4. *dist*. 15.*q*.1 *art*.6. affirmans pro foro externo, non benè negat de interno: nam quod in foro interno ex iustitia restituendum est, restituendum quoque est in externo, si probatio actori non deest. Et sanè mutuatarius nollet fortassè cum tanto onere mutuum accipere. Ità Salas *de vsura*, *dub*.18. *num* 4. Denique, mutuatarius tenetur post moram culpabilem soluere damnum intrinsecum mutuanti emergens *p*.1.*tr*.8.*ref*.71.

Potest etiam mutuans accipere aliquid pro damno emergente.

14 † Tertiò ex mutuo sumi potest aliquid in pœnam appositam in contractu, si mutuatarius non soluat præfixo tempore, non quidem pro interesse, sed quatenus mutuatarius compellatur ad soluendum eo tempore Tunc enim si mutuatarius culpabiliter non soluit, tenetur pœnam conuentionalem soluere, & mutuans potest iustè recipere. † Si autem inculpabiliter sit morosus, aliqui etiam affirmant, teneri; alij verò negant. quorum nomina, & rationes inuenies apud Faustum *in specul*.71.*n*.1.& 2.*p*.1.*t*.8.*ref*.4. in fine.

Et in pœnam conuentionalem appositam in contractu, nisi mutuatarius præfixo tempore soluat.

15. Quartò sumi potest aliquid in mutuo ratione periculi in recuperanda sorte. Debet autem periculum esse verum, & graue. Nec procedit, quando mutuatarius vult tradere pignus, aut adducere sufficientem fideiussorem. Quibus positis, propositio docetur à Bonac. *de contr*. *disp*.3.*q*.2.*punct*.4.*n*.18. & alijs contra Lop. *2 apud Cruz*. *p*.1. *pr*.7. *q*.5. *dub*.6. *concl*. 2 Et probatur, quia id pertinet ad indemnitatem mutuatoris. Caput autem *nauiganti*, *de vsuris*, potius est pro nobis. nam permittit, venditorem posse aliquid exigere vltra pretium, eo quod se exponat periculo amittendi lucrum. *p*.1.*t*.8.*ref*.37.

Item ratione periculi in recuperando mutuo. Quando non adest pignus, nec fideiussor.

16 An verò sumi etiam aliquid possit à mutuante, eo quod se priuat facultate repetendi pecuniam mutuatam per tantùm tempus? Negatiuè respondent DD. communiter. Et probat Molina *de iust*.*tom*.2. *tr*.2. *disp*.308. *num*.8.

Minimè verò pro eo quod mutuans se priuat facultate repetendi ad certū tempus.

num. 8. quia ista priuatio est beneficium meræ liberalitatis, vnde mutuans non inducit super se obligationem aliquam, quæ proinde aliquo lucro compensari possit. Sed hæc ratio non placet, quia, vt aduertit Salas *de vsuris, dub.* 9. *nu.* 12. reuera mutuans manet obligatus ad non repetendam pecuniam infrà tantum tempus. Igitur probatur primò conclusio à Lessio *lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 14. quia contraria sententia videtur noua. Secundò, quia non posse repetere pecuniam infra aliquod tempus est quid intrinsecum mutuo, alioqui non differret à precario.

Quinam aliqui contrarium doceant.

Sed his non obstantibus, affirmatiuam sententiam amplexi sunt Ledesma *pr.* 2. *tr.* 8. *c.* 35. *concl.* 4. & Cœlestinus *comp. tr.* 11. *c.* 5. *q.* 2. Primò, quia omnis obligatio ciuilis est pretio æstimabilis. Secundò, quia tale onus indebitum non tenetur mutuans gratis subire. Tertiò, quia aliquem artifitam suo instrumento priuari, est quid pretio æstimabile, ergo similiter priuari suis pecunijs mercatorem, quæ sunt eius instrumentum. Quartò, quia id exigit bonum Reipublicæ. nam multi sunt, qui pecunia indigent, & mercatores nolunt mutuare gratis, ne se priuent commoditate negotiandi per cambia, vel alijs modis. vnde æquum est, vt mercatores de communi consensu constituant certa pretia carentiæ pecuniæ maiora, vel minora, habita ratione copiæ, vel inopiæ pecuniæ, mercium, &c. Præsertim quòd cum hac priuatione concurrit vt plurimùm aliqua ratio iusta exigendi lucrum pro mutuo, vt periculum, lucrum cessans, damnum emergens, labor, & diligentia in parandis pecunijs &c. Ad argumenta primæ sententiæ, responderi posset, opinionem non carere auctoritate cum eam doceant præfati Doctores. Nec esse de ratione mutui, quod mutuans careat facultate petendi pecuniam ad certum, & determinatum tempus, sed ad aliquod tempus indeterminatum. Differre verò mutuum à precario, quòd in hoc non transfertur dominium, sicut transfertur in mutuo. Ita illi. Sed an probabiliter, alij iudicent. *p.* 1. *tr.* 8. *ref.* 48. *&* *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 50.

De quodam contractu, qui dicitur, Stocco.

17 Quæres hic. An liceat petenti mutuatam pecuniam, respondere: *Nolumus tibi mutuare pecuniam, sed dabimus tibi tantam pecuniam in mercibus summo pretio ad creditum?* Respondeo Vide V. *Contractus, nu.* 5.

NECESSITAS.

Necessitas quotuplex?

1 NEcessitas triplex est, extrema, grauis, & communis. Extrema est, quando cui desunt necessaria naturæ; grauis, quando desunt necessaria statui; Communis eorum, qui mendicant, vel in conseruando proprio statu aliquam inopiam patiuntur. Vide V. *Eleemosyna*. Vbi inuenies quis, ex quibus bonis, & in quibus necessitatibus eleemosynam dare teneantur. Potest etiam pauper in extrema, vel graui necessitate debita non soluere, & necessaria clam surripere. Vide V. *Pauper*. De necessitate Sacramentorum, vide sub singulis eorum nominibus, & reliqua in singulis materijs.

Et qualiter subleuanda.

NEGOTIARI.

Negotiari quid?

1 † NEgotiari est emere rem, & eam sic manente reuendere. Potest esse illicitum ex multis capitibus. Præsertim ratione personæ †. Nam.

Et qualiter Clericis, ac Religiosis prohibitum.

Clericis in Sacris constitutis, & Religiosis negotiari per se prohibitum est in cap. *consequens, dist.* 88. vbi Gelasius Papa sic ait: *Clericis ab indignis*

quasi

quæstibus abstinendum; & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio cessandum, aut in quocumque gradu sunt positi, mox à clericalibus officijs cogantur abstinere. Ex quibus verbis patet contra Caietanum, *in summ. v. Clericus*, Clericum, & Religiosum negotiantem peccare mortaliter. Nisi, vt aduertit Cenedo *p.1. collect. 37. num. 2.* semel aut iterum negotiaretur, nam tunc esset solùm peccatum veniale ex leuitate materiæ. Non peccaret tamen, si negotiaretur per alium, nam Clericis prohibitum solùm est negotiari per se. Ita contra Megalam *in 2.2 lib. 2. c. 5. q. 5 nu. 157* Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 1. nu. 6.* † & nouissimè Vvigers *tr. 5. c. 5. dub 2 nu. 147.* † *p. 1. tr. 8 res. 72.* Et si non est constitutus in Sacris, quamuis sit beneficiarius, aliqui apud Molinam *de iust. to 2 tr. 2. disp. 342. nu 2.* concedunt negotiari posse per se ipsum & hoc quidem satis probabilem. quamuis Salas *de empt. dub. 2. nu 5.* & alij id negent *p. 1. tr. 8. res. 73. & p 7. tr. 10. res. 20.* Idem videtur dicendum de Nouitijs nondum sacris ordinibus initiatis; quos licèt Dicastillus *de iust. lib. 2. tr. 9. disp. 1. dub 5 nu. 242.* neget posse negotiari; tamen cum Hurtado *de contr. disp. 2. diff. 17.* contrarium omninò est tenendum, quia negotiatio per sacros Canones est interdicta Clericis in sacris constitutis, & Religiosis, sed Nouitios absolutè non est Religiosus, nec in odiosis venit sub nomine Religiosorum; ergo cui talis lex sit pœnalis, non comprehendit Nouitios *p. 7 tr. 10. res. 21*

3 Clericus autem negotiator non solùm peccat mortaliter, sed amittit etiam exemptionem gabellarum. Pro quo tamen aduerte primò, quod non statim, ac Clericus negotiatur, amittit exemptionem, sed requiritur, vt ter prius ab Episcopo admoneatur. Ita Lopez *p. 2. cap. 41.* & alij, cum quibus Pereira *p. 2 c. 24. nu. 35.* contra Malderum *in 2. 2 tr. 5. c 6. dub 9* & alios. *p. 1. tr. 2. res. 47. p. 3 tr. 1 res. 43. p. 4. tr. 1. res. 28.* Et hæc monitio debet esse omninò triplex, non enim sufficit vna pro tribus. Ita Acugna *in decret. p. 1. dist. 88. c. 2. num. 6.* contra Angelum *v. Clericus, nu. 3. p. 3. tr. 1. res. 44. §. Notandum.* Secundò, quando Clericus negotiator ter admonitus amittit exemptionem gabellarum, non illam amittit quoad bona Ecclesiastica, sed tantùm quoad patrimonialia. Ità Comitolus *lib. 1. quæst. 53 nu. 4.* contra Layman *lib 4 tr. 9. c. 6. num. 9. Ibid §. Nota etiam.* Tertiò, quando Clericus negotiator tenetur soluere gabellam, non potest pro eius solutione conueniri coram Iudice laico. Vide V. *Gabella, nu. 9.* Quartò, non omnis venditio rerum propter lucrum Clericis est prohibita; quia non omnis talis venditio est negotiatio, sed ea solùm, quam mercatura rerum præcedit in finem venditionis absque vlla melioratione. Igitur si Clericus vendat vinum, triticum, oleum, & alia ex redditibus beneficij, aut bonis patrimonialibus prouenientia, etiam si aliò asportet, vt cariùs vendat, non est propriè negotiator. Ita Sousa *in Bull. Cœn. cap. 19. conf. 1. nu. 4.* & alij contra Grasium *de effect. Cleric. eff. 3. nu. 138.* Qui non benè asserit; Clericum in tali asportatione teneri soluere Regaliam, quæ non est gabella, nam Regalia non est aliud, quàm gabella portus, vt docet Montanus. vnde in l. *inter publica*, §. *fin. ff. de verb. signif.* prouentus ex portu inter Fisci vectigalia numerantur. *p. 5. tr. 1. res. 27.* Quintò, Pereira *p. 2 cap. 24. num. 36.* multipliciter Clericum negotiantem excusat à solutione gabellarum. Et primò, si habeat tenues redditus, quibus familiam ægrè alere possit. Secundò, si lucra negotiationis ex industria propria, rebus melioratis, vel immutatis sibi proueniant. Tertiò, si maiorem partem bonorum negotiationi non exponat, vel si omnia, non tamen per se, sed per amicum. Sed ex his aliqua iam approbauimus, aliqua verò nimis laxa sunt. *p. 4. tr. 3. res. 18. §. Non desinam.*

Clericus negotiator tenetur soluere gabellas.

Post trinam monitionem.

Quoad bona patrimonialia.

Sed non omnis vēditio prohibetur Clericis,

Et ipsam negotiationem exercens multipliciter excusatur.

4 Petes hîc, an liceat cum alterius pecunia inscio domino negotiari? Respondeo affirmatiuè, dummodo paratam pecuniam habeat pro eo tempore,

Negotiari cum alterius pecunia ipso nesciēte, est illicitū.

pore, quo eam dominus requisiturus sit. Nam lucrum negotiationis est fructus industriæ. pecunia enim est de se infœcunda. Ità Beia *p.1 cas.42.* Igitur thesaurarij Principum, vel Ciuitatum, & serui possunt cum pecunijs dominorum quiescentibus negotiari. Sicut vendi potest alterius triticum eo tempore, quo cariùs valet, & requisitum, posteà emi eiusdem quantitatis, & qualitatis, quamuis minori pretio. Et Molina *de iust. tom.2. tract.2. disp.402. nu.2.* docet, quod si dominus mittat famulum cum nummis aureis ad soluendum creditori, non curans in qua moneta solutio fiat, potest famulus nummos aureos cum argenteis commutare, & lucrum ex tali cambio minuto prouenìens retinere. *p.1. tr.8. res.32.* non possunt per alios negotiari vt principales. *p.9. tr.7. res.69*

Negotiatio quædā dubia.

5 Petes secundò; An hæc sit negotiatio prohibita? si pecunias, quas eo proprijs redditibus, vel fructibus habes in alio regno, non possis ad te Romam, vbi illis indiges, afferre sine magno decremento, & iactura, ex quod moneta Neapolitana v.g. minus Romæ valeat, quam Neapoli; & ideò ne afferas pecunias, Romæ minùs vtiles, facis ea pecunia emi Neapoli merces aliquas, quas Romæ vendere possis eodem pretio, & fortasse maiori. Distinguendum puto: Nam vel Neapoli pecunia illa æquiualet Romanæ, in valore ita vt non plus valeat Iulius Romanus, quam Neapolitanus; vel non æquiualet. In primo casu licita erit negotiatio, in secundo non item; & hæc omnia docet Lugo *de iust. tom.2. disp.27. sect.3. nu.53.* cui ego vt satis probabiliter loquenti adhæreo. *p.7. t.10. res.21. ver. Sed hic.* Negotiatorum gestator, seu procurator alienorum, non tenetur de culpa, etiam leuissima. *p.8. t.7. res.35.*

Procurator alienorum non tenetur de culpa.

NOVITIATVS.

Nouitiatus durare debet per annum integrum.

1 NOuitiatus debet durare per annum integrum, continuum, computatum de momento ad momentum. Vide infra V. *Professio, nu.7.*

Nō interrumpitur, si cum Prælati licētia nouitius maneat extra claustra. Etiam per maiorē anni partem.

2 Nouitiatus non interrumpitur, si morbi curandi causa, vel recreationis, &c. de Prælati licentia Nouitius in domum se transferat. Ita Zanardus *p.2 c.6.* Immò ad morbum curandum v. gr. potest manere extra Monasterium per maiorem anni partem. Ita Sanchez *sum. to.2. lib.5. c.4. num.28.* Et Azorius *to.1. lib.12. c.2. q.8.* ita loquitur de Nouitio, qui apud sæculares extrà Conuentum toto probationis anno moratus est cum licentia. Idque procedit etiam si licentia detur à superiore sine iusta causa. *p.3. tr.2. res.84.*

Secus verò, si absque licentia. Nisi quod aliqui in hoc admittunt paruitatem materiæ.

3 Si autem Nouitius absque licentia Superioris claustra relinquat, & postea redeat, nouitiatus interrumpitur, & non continuatur. Sed Lessius *lib.2. c.4. dub.7. nu.59* in hoc putat dari paruitatem materiæ, quam dicit esse paucorum dierum, quia continuitas Nouitiatus requiritur ad experiendas Religionis austeritates, quas non minùs experitur, qui paucos dies intermittit, & in fine anni postea supplet. Naldus verò V. *Nouitius, nu.4.* determinat, egressum à Monasterio per tres, aut quatuor dies impedire moralem continuationem, qui proindè sentire videtur, vnius aut duorum dierum intermissionem non impedire. At Suarez *de Relig. to.3. lib.5. c.15. nu 6.* distinguit, & si nouitius exeat habitu dimisso, & animo non reuertendi, sufficere ad moralem interruptionem quodlibet temporis spatium; quia tunc censetur mutasse statum, & indiget noua receptione. Si verò exeat cum habitu, animo reuertendi, non interrumpi, etiam si maneat per aliquot dies, nisi à Prælato dimittatur. Igitur secundùm Suarez interruptio nouitiatus procedit ab eo egressu Monasterij, qui in singulis Religionibus est sufficiens, vt necessaria sit noua receptio. *p.5 tr.5. res.19.*

4 Ad-

4 Aduerte etiam, quòd Fratres Minores habent priuilegium Iulij II. quod in eorum Ordine nouitiatus interruptus continuari possit: quod priuilegium putat Rodriquez *qq. Reg. to. 3. quaest. 15. art. 8.* non esse abrogatum per Tridentinum *sess. 25. cap. 25.* quia hoc requirit nouitiatus annum integrum, non autem continuum, docetque, hodie omnes Religiones, eo per communionem vti posse. At Villalobos *tom. 2. tract. 35. diff. 35. nu. 9.* putat, sublatum esse, & testatur de declaratione Cardinalium, & alia decisione facta Romae in facti contingentia apud Nauarrum. *p. 3. r. 2. resol 89.* vnde validus est nouitiatus factus partim in vno conuentu, & partim in alio. Bordonus, & alij. *p. 9. tr. 7. res. 44.*

Et nouitiatus interruptus Fratrum Minorum ex quodam priuilegio potest continuari.

Valet nouitiatus partem in vno monasterio, & partim in alio factus.

5 † Circa hanc materiam de nouitiatus interruptione, vide plura ingeniosè conscripta à nostro doctissimo Bordono in suo erudito Tractatu *de Professione Religiosa, cap. 4 q. 11.*†

NOVITIVS, NOVITIA.

1 NOuitius est de familia Monasterij, & pars communitatis Religionis, & communicat cum Religiosis professis in omnibus fauorabilibus, priuilegio canonis, fori, & exemptionis gabellarum. Nec obstat, quòd possit ad saeculum redire; nam etiam acolytus potest habitum dimittere, & tamen, dum non dimittit, gaudet priuilegijs Ecclesiasticorum. Ita Molina *to 3. tr. 2. disp. 671 nu. 2.* & omnes ferè Theologi cum Grasso *de eff. Cleric. eff. 3. nu. 13.* & alijs Iurisconsultis. *p 1 tr. 2. res. 38.* Idque ex speciali priuilegio Societatis procedit in eius Nouitijs directè, & in Nouitijs aliarum Religionum per communicationem. *p. 3. t. 2. res. 73.*

Nouitius gaudet priuilegijs Religionis.

2 Igitur in primis Nouitius non subest iurisdictioni laicali, nec puniri potest à iudice laico ob delicta commissa in saeculo. Vnde V. *Iudex laicus, à nu. 14.* Vbi etiam habebis, quòd habitum dimittens, puniri non possit ab eodem pro delictis in Religione commissis. Extenditur autem conclusio etiam ad Nouitios Ordinum militarium, S Ioannis, S. Iacobi, Alcantarae, & caeterorum habentium tria vota, & constitutiones à Summo Pontifice approbatas. Nam, sicut Nouitij Religionum Regularium gaudent priuilegio fori, ita etiam Nouitij milites, quia, vt benè docet Nouarius, valet argumentum de statu Regularium ad statum, & Religionem militarium. Ita docet Marchinus *resol. pro Nouit. D. Iacobi, &c.* & declarauit Sacra Congregatio apud Riccium *to. 4 res. 249. nu 3.* Quod si alicubi est contraria consuetudo, vt de hoc Regno testatur Mastrillus *decis. 290. nu. 166.* ea non est attendenda, quia est contra immunitatem Ecclesiasticam, reprobata à Sacris Canonibus, & singulis annis in Bulla Coenae. Nec obstat, quòd dicti Equites quandoque multos annos in nouitiatu transigant; nam hoc eis non tollit priuilegium fori, vt benè probat Marchinus. Vide etiam Carleualium *de iud. lib. 1 tit. 1. disp. 2. q. 6. sect. 3. à nu. 139. p. 5. tract. 1. res. 18.* Deinde Nouitius non tenetur soluere gabellas. Vide V. *Gabella, nu. 11.* † Praeterea absolui potest ab omnibus casibus, & censuris, ac dispensari in omnibus irregularitatibus, à quibus & in quibus absolui, & dispensari possunt sui Ordinis professi, siue potestate ordinaria suorum Praelatorum, siue priuilegiorum virtute. Ita Bordonus *de Prof. Reg. c. 4. q. 56.* An verò habitum dimittens in illas reincidat, vide infra, *nu. 7.* †

Vnde nō est subiectus iudici laico.

Etiam si sit Nouitius Ordinis militaris approbati.

Et vterque exēptus est ab onere gabellarum.

Potestquē per Praelatos Religionis absolui ab omnibus casibus, & censuris à quibus absolui possunt professi.

3 Porrò, quamuis Nouitij communicent in fauorabilibus Religiosorum, ab odiosis tamen exempti sunt. Vnde in primis Nouitius quoad Sacramentum Poenitentiae non subijcitur dispositioni Praelatorum Regularium vt professi, sed absolui potest à Confessario saeculari, approbato tamen

Cæterum non comprehenditur in pœnalibus professorũ.
Et ideo Nouitius confiteri potest Presbytero sæculari.

men ab Ordinario. Nec obstat decretum Clem. VIII. *de Reform. Nouit.* ibi *Quilibet Nouitius*, vbi prouincia audiendi Nouitiorum confessiones eorũ Magistro solùm committitur; nam decretum illud non est latum per modũ præcepti; sed consilij, vt patet ex eo, quod vtitur verbis imperatiuis *soli magistro committatur*; quæ verba, vt docet Caietanus, & alij, non continent præceptum. Et sanè si Nouitius cum solo Magistro confiteri posset, esset peioris conditionis, quàm professi, qui ex alio decreto Clem. VIII. confiteri possunt tribus, vel pluribus Confessarijs à Superiore in qualibet domo designandis; cum tamen DD. communiter doceant, Nouitios gaudere fauorabilibus Religionum, & non ligari pœnalibus. Ita Nouarius *de elect. fori sectio.2.q.63 n.13.* & alij multi contra Peregrinum *add. ad Const. Cler. Regul. p.3 q.8.* Et hæc opinio procedit etiam quoad reseruata Religionis, vt dictũ est V. *Casus, n.11.* Aduerte tamen, quòd quamuis confessio Nouitij facta cũ Confessario sæculari, etiam quoad reseruata, sit valida, non tamen est licita: & ideo talis Nouitius expelli deberet à Religione. Ita Rodriquez *in Bull. §. 9 n.26 p.1.t.6.ref.27 §. Hinc p.3.t.2 ref.4. & 110 & p.4.t.4 ref.5.* Deinde, Nouitij nõ cõprehendũtur in Bulla Clem. VIII. prohibẽte largitiones munerũ Religiosis. Ita Faustus *thes. lib.8.q.206.* & alij. *p.1.t.6 ref.27.* Rursus, per Bullam Cruciatæ eligere sibi possunt Confessarium, & per illum absolui à reseruatis, & cẽsuris, sicut sæculares. Ita Vecchius *pr. disp.9. dub.5. n 7* Et edere lacticinia in Quadragesima. Ita Fernandez *p.3.c.9.§ 5.n.5. p.1.tr.11.ref.15.*

Et absolui à Religionis reseruatis.

Item præbere munerum.

Et vti priuilegio Cruciatæ quoad Confessarium. Absolutionem. Et lacticinia.

Nouitius potest sibi reseruare electionem puellarum à suis heredibus dotandarum.

4 Nouitius in renunciatione bonorum (quæ valorem habet per Tridentinum, si fiat intra duos menses ante professionem, secuta professione, & non aliter,) potest sibi reseruare electionem puellarum, quibus suus hæres tenetur quotannis certam pecuniæ summam distribuere, etiam si sit Capuccinus, quia in hoc non interueniunt litigia, contrectationes, vel administrationes. Ita Vecchius *pr. disp.8. dub.13. nu.2.* & alij, contra Politium *in reg. Capuccin. c.6 nu 77.* & alios tenentes, quod Religiosus nõ potest executionem vltimarum voluntatum excipere. Aduerte autem, quòd supradicta nominatio cum licentia Superioris fieri postea debet. *p.3.t.2. ref.74 & p.5.t.3.ref.128.§ Notandum.* Post factam verò renunciationem, & testamẽtum, potest Religiosus, si aliquod dubium est, illud declarare; dũmodo verbis conuenientem declarationem adhibeat: quia hoc non est disponere, sed solum ostendere, quid actum sit in præterito. Ita Reginaldus *to.2. lib.18.c.27.n.357.* contra Mirandam *to 1.q.23.ar.10 p.3.t.1.ref.75.*

Et factus professus declarare dubia in sua renunciatione inuenta.

Nouitius retrocedens sine causa peccat so.ũ venialiter.

5 Nouitius habitum dimittens sine causa, non peccat, nisi venialiter. At si Prælatus illum sine causa expellat, secundum Suarez *de Relig. tomo 3. lib.4. cap 3 num.7.* peccat mortaliter. Quod etiam dicendum cum Vecchio *pr. disp.12. dub.1. num 4.* & alijs contra Sanchez *sum. tom.2. lib.5.c.4 num.59.* de Religioso negante suffragium Nouitio iniustè. Nam tenetur ex iustitia in tali acceptatione rectum iudicium ferre, in qua imploratur vt iudex, & Nouitium idoneum non priuare tam magno bono, ac sæculi periculis obijcere. Confirmatur, quia retrahens quempiam ab ingressu Religionis sine iusta causa, peccat mortaliter contra charitatem, vt docet Peyrinus *de Relig. to.1.q.1. cap 29.* & alij: ergo multo magis negans suffragium sine causa; quia non solum retrahit, sed expellit. Nec est paritas de Nouitio spontè recedente; nam eius recessus nihil obest Religioni, nec ipse illi perseuerare promisit, & sic non tenetur ex charitate, aut iustitia perseuerare. At quod Nouitius idoneus expellatur, magnum ipsi, & aliquod etiam Religioni, incommodum sequitur. Et Religiosi in hac re non sunt domini Religionis, sicut Nouitius est dominus sui ipsius, sed Iudices. vnde hæc obligatio non est iustitiæ commutatiuæ, & reciproca; sed distributiuæ, vel charitatis. *p. 3. t.2. ref.19 & p.7.t.9.ref.26.*

6 Nouitius

6 Nouitius retrocedens, secundùm opinionem sustentabilem à Peregrino *comm. ad Const. Cler. Reg. p 2. c. 1. lit. C.* §. 10. existimatam, tenetur ad expensas, quas fecit Monasterium in ipso alendo: quia Nouitijs Monialibus victum, & vestitum parentes suppeditant. & Tridentinum *sess 16. cap 16.* docet, in casu retrocessionis conuentum restituere debere nona Nouitijs suis parentibus, deductis victu & vestitu: quam exceptionem non apposuisset, nisi Nouitij ad id tenerentur. Sed hæc opinio est contra communem apud Sanchez *sum. to. 2 lib. 6. c. 10 nu. 4.* & alios. Tum, quia cum Nouitius liberè ad sæculum quandocumque redire possit, si hoc esset, aliquando etiam teneretur. Deindè quia bona Monasterij non tantùm sunt ad alendos Professos, sed etiam Nouitios. Et tandem, quia eo ipso, quòd quis Religionem ingreditur, conuentus seruitijs applicatur, quæ satis videntur ad compensandum frugalem victum & vestitum cuiuscumque Nouitij, quamuis inepti. Ad argumenta supra facta respondetur. Ad primum, consuetudinem interpretatam esse Concilium pro Monialibus, non pro Religiosis viris. Ad secundum, Concilium illud decernere in casu, quo parentes subministrarent alimenta Nouitij pro toto anno ab initio; nam tunc, si infra annum rediret, conuentus non teneretur restituere expensas iam exhibitas. Ita Suarez *de Relig. to. 3. lib. 5. c 11. nu. 5. p. 3. tr. 2. res. 16.*

Et non tenetur ad expensas Monasterio reddendas.

7 Nouitius retrocedens non reincidit in censuras, irregularitates, & reseruata, à quibus absolutus, & dispensatus fuit in Religione virtute Priuilegiorum, quæ adducit Rodriquez *q. 20. art. 21.* vel cuiusdam priuilegij Clementis IV. & aliorum, quæ adducit Vechius *disp 9. dub 25. nu. 3.* nisi in casibus expressis in iure. Et ratio est, quia absolutio purè, & simpliciter data non debet explicari, quòd data sit ad reincidentiam, vt notat Suarez *de Relig. to. 4 tr. 8. lib. 2 c. 24 nu. 6.* nisi ita in priuilegio, aut facultate exprimatur, vel casus sit expressus in iure. In priuilegijs verò recensitis non explicatur reincidentia. Ergo. Et idem dic de eo, qui à reseruatis, & censuris absoluitur animo lucrandi Iubilæum. nam si postea non lucratur, adhuc remanet absolutus. *p 3. tr. 2. res 34.* An Nouitius ad sæculum rediens puniri possit à Iudice laico pro delictis in Nouitiatu commissis, & idem de dimissis à Societate, si nullum habeant Ordinem, vide V. *Iudex laicus, nu. 15.*

Nec reincidit casus, & censuras, à quibus absolutus fuit per priuilegia Ordinis.

Nec potest puniri à Iudice laico pro delicto commisso in Religione.

8 Nouitius moriens secundùm Villalobos *to. 2. t. 31. diff. 2. n. 13.* potest sibi eligere sepulturam, sicuti habitum dimittere, & ad sæculum redire posset. Si verò non eligat, sepeliri debet in suo Monasterio. Vide V. *Sepulturā, n. 8.*

An Nouitius moriens possit eligere sepulturam?

9 Nouitius sacris ordinibus non initiatus potest negotiationē exercere. Cardinale Lugo. Non est negotiatio, si pecunia sibi soluenda ex redditibus Venetijs, non æquiualet Romæ, vbi vilius est, possunt emi merces Venetijs, etiā, si carius Romæ vendantur, vbi accepturæ sint pecuniæ, non intendēdo principaliter lucrū, sed equiualentiā monetę recipiendæ Card. *p. 7. t. 10. r. 21.*

Posset reddere pecuniam Romæ ex mercibus, quæ cariores venduntur, quam Venetijs.

10 Informationes sumendas quoad Nouitios virtute Bullæ Sixti V. & Clem. VIII. non debemus intelligere pro conuersis sed pro Clericis, non solum excedentibus 16. annum, sed etiam ante ipsos iuxta Decreta Vrbani VIII. intra Italiam, & insulas adiacentes; extra verò standum est constitutionibus Sixti; sed si curiosa scire cupias lege. *p 9. tr. 8. res. 54.*

Informationes intelliguntur de clericis tantum.

11 Superior Regularis potest suos Nouitios excommunicare, sicut & alios, quia in eos habet iurisdictionem. Bordonus *p 9. tr. 8 res 59.*

Nouitij possint excommunicari à Superiore Religionis.

12 Testamenta Nouitiorum, & Clericorum, non solum condenda sunt cum solemnitatibus Ecclesiasticis, verum etiā iur s ciuilis DD *p. 9 t 9 res 16.*

Testamenta eorum condenda sunt etiā iure ciuili.

13 Malè facit professus loquens cum Nouitio absque præsentia sui Magistri. Peyrinus *p. 9. t. 7. res. 1.* etsi nouitius fecit sex menses, vt laicus in nouitiato potest profiteri vt clericus, quia complecuit annum integrum essentialem pro professione. Diana & alij, *p. 9. tr 6. res. 12.*

OBSTETRICES.

1 † Obstetrices in casu necessitatis possunt puerum baptizare, proferentes formam in lingua vernacula †. Quam an teneantur scire, vide V. *Baptismi*, *num* 41. Obstetrix, quæ plures infantes inualidè baptizauit, qui modo dispersi inueniuntur, quid facere debeat, vide V. *Baptismi, num*. 54.

OCCIDERE *Tyrannum*.

Non licet occidere Tyrannum sic dictũ eo quod vassallos malè tractat.

1 † Inter homicidia, quæ honestat iustitia, primum est occisio Tyranni. Circa quam dico primò, quòd si Tyrannus ita dicitur quia subditos tyrannicè tractat, cum alioqui habeat verum titulum, & sit legitimus dominus, tunc nullo pacto occidi potest, & contrarium dicere est hæreticum, & damnatum in Concilio Constantiensi *sess* 15. † Si verò Tirannus dicitur, quia vi, vel fraude Regnum inuasit, tunc Caietanus *in* 2.2 *q* 64. *art*. 3. Strouersdorf *ibid. quæst*. 3. & alij dicunt, licitè à priuato quolibet occidi posse, concurrentibus duabus conditionibus, quarum vna est, quod non possit aliter Respublica à tyrannide liberari; altera, quòd non timeantur maiora damna ex illius morte nascitura. Ipse verò dico secundò cum Filliucio *to* 2. *tr*. 28. *c*. 1 *nu*. 14 quòd, si talis Tyrannus actu Regnum inuadit, satis probabile est, occidi posse auctoritate priuata: nam tunc Regnicolæ iure se defenderent ab iniusta inuasione, ducem aduersarij exercitus trucidando, quæ est via expeditior ad libertatem. Si verò semel Regnum inuasit, & qualemcumque Principatus possessionem retinet, in hoc casu dictam sententiam dubiam videri, suspectam, ac nemini consulendam: quia nullus è possessione eijci debet inauditus. Et quodcumque scelus, quantumuis euidens, exigit sententiam declaratiuam, *gloss. in c. euident. de accus*. Et tandem, res tanti momenti, & quæ publicum iudicium postulat, non debet committi priuati cuiuscumque iudicio. *p*. 5. *tr*. 4. *res*. 21.

Licet tamen occidere illum, qui sine iusto titulo Regnũ inuadit, Dum tamẽ actu inuadit. Non postea.

OCCIDERE *Bannitum*.

Licet etiam occidi bannitum; Sed non eius filio.

2 † Secundò ratione iustitiæ licitum est occidere bannitum, quando Respublica dat cuilibet facultatem. Sed †

3 Nota primò, quòd filius non potest licitè patrem bannitum occidere; nam Respublica non tollit in tali casu obligationem naturalem filij erga patrem. Ita Clarus *pr. crim. lib*. 5. §. *Homicidium*, *nu*. 61. contra Bartolum, & alios. *p*. 5. *tr*. 4. *res*. 25. § *Nota tamen*.

Nec extrà territorium Principis proscribentis.

4 Nota secundò, quòd, quamuis Finellius *de cas. res. cas*. 4. *nu*. 41. & alij dicant, bannitum vbicumque occidi posse, etiam extrà territorium Principis proscribentis; id tamen Filliucius *to* 2 *t*. 28 *c*. 2 *nu*. 24. & alij non admittunt, nisi interueniret consensus saltẽ tacitus, vel rationabiliter præsumptus illius Principis, in cuius territorio inuenitur: vel nisi bannitus esset à Summo Pontifice, cuius iurisdictio se extendit per totum orbem *p*. 5. *tr*. 4 *res*. 24.

An liceat malos bãnire, & proponere præmium occisori?

5 Nota tertiò, quòd Bonacina *de contr. disp*. 2. *q. vlt. sect*. 1. *punct*. 2. *nu* 3 & Sotus *de iust. lib* 5. *q*. 1. *art*. 3. non probant modum communem proponendi præmium occidenti bannitum. Megalius verò *to*. 1. *res* 59. & alij communiter

niter approbant. Verùm quidem est, quòd hęc facultas non est facilè concedenda. *Ibid.* § *Sed an liceat.*

6 Nota quartò cum Molina *de iust. to.4. tr.3. disp.7. nu.1.* & alijs contra Menochium *de arbitr. lib.9 q.90. nu.49.* & alios, bannitum occidi posse proditoriè, & per insidias. Nec obstat periculum damnationis; quia maior ratio habenda est boni publici, quàm particularis illius, qui sibi prospicere potest cessando à culpis, & non vult prospicere. Vnde banniti possunt se inuicem occidere ad acquirendam vel libertatem, vel præmium: quia sic expedit communi bono. *p.5. t.4. res.25.*

Et tales occidi possint per insidias, & proditoriè?

7 Nota quintò cum Molina *vbi sup.* in *l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iudice &c.* videri concedi, interficere grassatorem, qui vias publicas tenet, in defensionem suam, & aliorum, quibus ille mortem, & alia damna parat. *Ibid.* §. *Et tandem.*

Possintque occidi grassatores publicarum viarum?

OCCIDERE
Inuasorem.

1 Licitum est, inuasorem occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita DD communiter; quidquid in contrarium afferant Accursius *in l. vim vi, ff. de iust. & iure,* & glossa *ibid.* Abulensis *in c.5. Matt. q.109.* & alij pauci. Et patet ex iure canonico, *c. significasti, & Clem. si furiosus de homicid.* & c. *si verò, de sent excom.* & ex iure ciuili, *l. 1. C. de vi, & vi armata, l. scientiam,* § *qui cum aliter, ff. ad leg. Aquiliam,* & l. *vim vi, ff de iust. & iure:* docetque ipsa naturalis ratio, vt videre est apud Tullium *orat. pro Millone.* Vnde ex Abbate, & alijs docuit Binsfeldius *de iniur. & damno dato, c.1. q.5. concl 3* quòd si quis inuaderet Sacerdotem celebrantem, Sacerdos posset Missam intermittere, & se defendere, & si cum moderamine occidat, posse Sacrificium prosequi. *p.5. t.4 res.1.* In tali autem casu docet Caietanus *in 2. 2. q 64. ar.7* sic occidenti non licere intendere mortem eius, vt medium necessarium ad sui defensionem. Vnde ait Aragonius *ibid* intentionem illius esse debere, occidendi inuasorem modo confuso, & quo Deus scit, sibi licitum esse. Sed hæ sententię nimis methaphysicè solùm inseruiunt ad turbandam doctrinam moralem, gignendas conscientias erroneas, & scrupulos non necessarios ei, qui potest licitè se defendere. Ideò dico cum Molina *disp. 11. nu.4.* posse aggressum per se intendere mortem aggressoris, petendo ictu cor, aut iugulum, animo eum necandi, quando videt, id necessarium esse ad euadendas manus illius. Et hæc est doctrina communis *p.5. t.4. res 16.*

Licet occidere inuasorem cum moderamine.

9 Sed quandonam dicitur quis aggressorem occidisse cum moderamine inculpatæ tutelæ? Respondeo, quando quis aggressorem occidit, non videns in illo conflictu aliam viam, qua iniustum, & grauem damnum euaderet. *Ibid. res.1.* post medium.

Idest quando inuasio non potest aliter impediri.

10 Graue damnum in primis est mors propria, & sic inuadenti te, vt occidat, licitè occidis, si non est aliud tuæ incolumitati remedium. Nec enim teneris fugere, si es vir nobilis, aut miles, ad vitandum inuasionem cum suo dedecore. Si autem sis plebeius, ità vt parua, aut nulla contumelia tibi ex tali fuga resultet, teneris fugere ex charitate, & si es Clericus, aut Religiosus, teneris etiam ex iustitia; nam fugiens non amittis honorem, sed acquiris. Ita Nauarra *de rest l b.2. c.3. nu.389.* Quamuis Lessius *lib 2 c.9. dub 12 n.86.* doceat, hoc in Clericos pares esse laicis, & non teneri ex iustitia fugere: sed tantum ex charitate. *Ibid* in fine, & *res.9.48. & 49.* Tenetur etiã fugere filius patrem & auũ, frater minor natu fratrem maiorem: nã ho. um fuga pietati, non timiditati ascribitur Ita Mendoza *in 2.2 disp.170 sec.16.* §.136 Itẽ inuasorem

Inuasorem inquam vitæ propriæ.
Quem non teneris fugere,
Nisi sis plebeius,
Clericus,
Religiosus,
Filius,
Nepos,
Vel frater minor inuasoris,

forem ebrium, aut furiosum quilibet tenetur fugere: quia non est ignominia Ita Maldetus *in 2.1.t.3 c.1.dub.12.ref.9.*cit. in fine.

An verò liceat occidere eum, qui nõ inuadit actu, sed decreuit inuadere?

11 Cæterum putat Syluius *in 2.2.q 64 ar.7.q 6.* non licere aggressorem præuenire, & occidere, quando nondum aggredi cœpit, quamuis aggredi decreuisset: nam tunc cum actu vim non inferat, non habet locum defensio, quæ fit per repulsionem violentiæ Sed Molina *de iust.to 4 t.3. disp.12.n.2.* docet, præueniri posse, quando ex aggressionis decreto vita inuadendi, vel cum morte commutabitur, vel maximè periclitabitur. Nam non ob id licet iniustum aggressorem occidere, quia aggreditur, sed quia sua aggressione posuit vitam alterius in discrimine, ita vt non possit aliter se defendere, nisi illum occidendo; vnde si iniusto decreto euadendi in simili periculo vitam alterius ponat potest etiam occidi. *p.5.t 4.ref.5.*

Vt si venit contra te catapultam explosurus? Vel maritus sub cerniculo pugionem condidit, & vxor non possit aliter mortẽ euadere? Et similia?

12 Et descendendo ad particularia; ait Reginaldus *to 2.lib.21.c.5.n.57.* quòd si accedis, catapultam explosurus ad me occidendum, & ipse non possum aliter mortem euadere, possum te præueniendo occidere. Et Lessius *li.2 c.9 dub.8.n.45.* quòd si maritus condidit sub cerniculo pugionem, vt vxorem interficiat, vxor id certò sciens, & aliud remedium non videns, potest præuertere, & occidere maritum. Et si quis alteri parauit venenũ, posse eodem veneno induci ipsè mactari, si non est aliud euadendi remedium. Et hæc duo exempla Lessij admittuntur communiter à DD. quamuis de illis dubitet Syluius *vbi sup.q.5.* Vnde rectè adnoauit Clarus *lib. 5.§. Homicidium, nu.33.* quòd, qui præparabat offendere, iudicatus fuit impunè potuisse occidi. *p.5. t. 4. ref. 8.* Quamuis autem Clarus *ibid.* idem decisum fuisse aduertat de eo, qui mortem alteri minatus fuerat, & hunc licitè præueniri docet Ioannes Franciscus Suarez *in Ench.lib.7. V. Homicidium, §.7.* si solitus sit minas executioni mandare, ipse tamen contrarium teneo cum Maldero *vbi sup. dub. 7.* & supradictam sententiam procedere forsan pro foro fori. *p.5.t.4 ref 10.*

Et an liceat occidere non solùm mandatarium suæ mortis, sed etiam mandantem ipsum?

Aduertit etiam Malderus *ibid. asser. 1.* quòd si Petrus famulo committat, vt te occidat, licèt quidem tibi famulum insidiantem, aut se ad insidias præparantem præuenire, si aliud non sit effugium; non tamen ipsum dominum. Sed cum eadem limitatione Bañez *in 2.2.q.64.ar.7 concl. 2.* docuit, etiam dominum nece præueniri posse *p.5.t.4.ref.6.*

Et occidere inuasorem mortalem? Vt falsum accusatorem, vel testem in causa capitali?

13 Rursus Bañez *ibid.* licere inquit præuenire falsum testem, vel iniquũ accusatorem, qui contra iustitiam legalem pandit crimen alioqui verum, sed occultum, non solùm si ex hoc timeatur sententia mortis, sed etiam notabilis amissionis rerum temporalium: dũmodo prius admonitus nolit desistere, & non sit alia spes euadendi: quia etiam in crimine vero, quando est occultum, deest ius accusandi. Malderus *vbi sup.* hoc negat; quia hi non inuadunt personam, vel bona propria auctoritate, & vt persona priuata, sed per Iudicem, & seruato iuris ordine, licèt iniquè: vnde propriè non inuadunt: quia de ratione inuasionis est, vt auctoritate propria, & contra iuris ordinem vis inferatur Ipse verò existimo cum Coninch *de act. supern disp. 32.dub 2.nu.12* licèt opinio Bañez, sp. ctato solo iure naturæ sit probabilis; ius tamen positiuum potuisse id prohibere, & de facto prohibuisse, vt illud praxis bene rectarum Rerum publicarum interpretata est. Nullibi enim impunis abiret, qui accusatorem, vel testem prætextu falsitatis occideret. Et ratio est, quia si talis excusatio admitteretur, aperiretur homicidijs & occisionibus ianua, omnibus litigantibus pro se stare iustitiam existimantibus. *p. 3. t.5.ref 97.* & *p.5 t.3.ref.7.*

Licet occidere aggressorem, etiam si ei data sit aggressionis occasio.

14 Petes primò. An liceat occidere aggressorem, cui data sit aggressionis occasio? Respondeo cum Salonio *in 2.2 q 64.art.7. contr. 1.concl. 2.* & alijs affirmatiuè. Et sic, adulterum, quia est causa, vt ipsum adulteræ maritus aggrediatur, posse illum cum moderamine occidere. Nam ex eo, quòd

quòd dedit occasionem, nec ipse ius naturale defensionis amisit, nec maritus ius illum occidendi acquisiuit. Et sanè, si teneor succurrere proximo in extremam miseriam sua culpa redacto, cur me mea culpa periclitantem non possum defendere? Obserua tamen, quòd si is, qui dat occasionem, præuidet ex tali occasione mortis periculum secuturum, iam est homicidij reus in corde suo. Sed hoc non obstante potest se defendere. Ità Bañez *vbi sup. concl* 3. Imò putat, in tali casu maiorem rationem huic suffragari, vt aggressorem occidat; quia, cum in illo conflictu non possit facilè conteri, si permittit se occidere, facilè abibit ad tartara. *p.5.t.4.ref.3.*

15 Petes secundò An liceat occidere aggressorem Principem, vel alium Reipublicæ oppido necessarium? Respondeo cum Bañez *ibid. concl.* 2. & DD. communiter, non licere, quando ex tali occisione sequeretur notabile damnum Reipublicæ, & præcipuè bella ciuilia ob successionem. Et hoc ratione charitatis, ac etiam iustitiæ commutatiuæ erga Rempublicam, cuius bonum pluris facere tenemur, quàm proprium, sicut faciunt elementa, dum sui motus legem in bonum vniuersi, vacuum replendo, permutant. Qui igitur talem personam occideret, non peccaret contra ipsam, sed contra bonum publicum. Sed Binsfeld. *de iniur. & damno dato, c.1.q.5 concl.6.* ex multis fatetur quidem heroicum fore, si persona parum necessaria ab alia apprimè necessaria permitteret se occidi; negat tamen ad id teneri, etiam si aggressor sit superior, & adducit Zabarellam *in Clem.* 1. *de pœnis* docentem, non incurrere excommunicationem cap. *si quis suadente* eum, qui pro defensione sui necessaria Pontificem percuteret. Argumentatur autem à naturali iure, ex quo absque vlla distinctione licet vim vi repellere. Nec aliud exigere charitatem benè ordinatam, quæ incipit à seipso. Idem docet Rodriquez *in sum to.1.c* 220.*nu*.8. Quia (ait ipse) quamuis vassalli teneantur pro Principe vitam exponere; id tamen intelligendum est in casu necessitatis, non quando Princeps voluntariè se periculo mortis exponit, à quo volens potest se liberare. Ita ille. Sed istorum sententiam Malderus *in* 2.2. *t.3.c.1 dub 7.asser.3.* & alij in vno tantùm casu admittunt, quando scilicet priuatus ex tali nece timeret sibi periculum animæ. *p.5 t.4 ref 2.*

Minimè verò, si aggressor sit Princeps necessarius Reipublicæ.

16 Petes tertiò. An miles sciens se iniustè pugnare, possit occidere militem contrarium inuadentem? Molina *de iust.to.4. tr 3 disp* 15.*nu*.5. in hac quæstione dubius hæsit. Nam, cum alter miles iustè illum inuadat, sicut ministri publici iustitiæ malefactores, non potest hic miles illum, se defendendo, occidere: sicut non possunt delinquentes occidere ministros iustitiæ pro sui defensione: alioqui daretur bellum ex vtraque parte iustum, seclusa vtrinque ignorantia, quod est absurdum. Sed placet opinio affirmatiua Soti *de iust. lib.5.q.1. art.7.* dummodo talis miles aduersarium moneat, vt ab aggrediendo desistat. Si enim nolit desistere, illè habebit ius se tuendi. Nec bellum foret vtrinque iustum. nam Princeps iniustè militat, ipse verò iustè se defendit, postquam aduersarium monuit. vide etiam Fabrum *in* 4. *dist.15.q.3. disp.52.c.1.nu.17.p.5. t 4.ref.15.* Idem dic à fortiori contra Bonacinam *de cens.disp.7.q.4. punct.5.nu.2.* de milite se defendente in bello iusto. *p.4.t.2 ref.19.*

Miles in bello iniusto occidere potest militem contrariæ partis se inuadentem.

17 Petes quartò. An liceat occidere iniustum inuasorem vitæ proximi? Respondeo affirmatiuè: quia ex lege charitatis licitè quis facit pro alio, quod facere potest pro se ipso. Et innocens licitè defenditur. Ità Filliucius *to.2.tr.29.c.4 nu* 54. & alij communiter. Sed quid, si inuasus cedit iuri suo? Respondeo, adhuc inuasorem occidi posse, quia inuasus non est dominus vitæ suæ, & sic non potest cedere iuri suo. Ità Tannerus *to.3.disp.4.q.8.dub.4.nu.80.* Quod limita, nisi inuasus seriò moneat, se potius velle mori, quàm occidatur inuasor in peccato mortali. *p.5.t.4 ref.19.*

Licet etiã occidere inuasorẽ vitæ proximi innocentis.

Si autem inuasus est Princeps, aut persona necessaria, probabile est, teneri summi inuasorem occidere.

18 Petes quintò. An non solùm liceat homini ad tuendam suam, vel proximi vitam inuasorem occidere, sed etiam ad id teneatur? Respondeo, si is, qui inuaditur est Princeps, vel persona valde necessaria Reipublicæ, probabilissimè d cuit Sotus *vbi sup.* quòd teneatur, sicut etiam, si ex morte inuasi maximum detrimentum sequeretur vxori, filijs, & familiæ, quam alere tenetur. Nam in primo casu agitur de bono communi, quod non seruare medio licito, graue peccatum est: in secundo autem interuenit præiudicium tertij, cuius iuri nemo renunciare potest. *p.5.t.4 ref.* 14. Idem etiā docet Molina *de iust. to.4 t.3. disp.*18 *n.*3.4 in casu, quo inuaditur proximus, si quis sine notabili sui damno; potest aggressorem occidere. Quod verum putat Malderus *in* 2.2.*t*.3 *c.*1.*dub.*15. quando inuasus est persona necessaria Reipublicæ, vel Princeps, aut proprius pater, mater, frater, filius, vxor, itē ille ad cuius custodiam quis ex officio, promisso, aut contractu obligatur. *p.* 5 *t.4.ref.*19.§ *Sed difficultas.*

Vel etiam patris, matris, &c.

Licet etiam occidere inuasorem bonorum.

19 Pro defensione bonorum, tenet Acursius apud Nauar. *cap.*15. non licere aliquem interficere in conscientia; sed solùm permitti iure humano, quod etiam docet Abulensis *in cap.*15.*Matth.* & alij; quia ex lege charitatis vita proximi præferenda est bonis nostris externis. Sed his non obstantibus, existimo cum Tannero *to* 3.*disp.*4.*q.*8.*dub.*4 *n.*81. & DD. communiter, notabilem externorum bonorum amissionem esse graue damnum, ita vt ad illud vitandum possit quis hominem occidere. Et ratio est, quia bona externa sunt media ad sustentationem vitæ, & conseruationem honoris, & status; & ideo vt docet Glossa *in l. Aduocati, C. de aduoc. diuers. iud.* bona externa dicuntur sanguis, & vita hominum. vnde defendi possunt cum dispendio vitæ alterius, sicut & vita. Quæ sententia procedit etiam quoad Clericos, vt patet ex cap. *olim,* 1. *de restit spol.* Ita Molina *to.*4.*t.*3.*disp.*16 *nu.* 1. contra Rosellam V. *Homicidium* §.3. Item quoad Religiosos, quamuis non habeant proprium; quia vnusquisque habet ius defendendi non solùm propria, sed etiam ea, quæ possidet in communi, aut quorum vsus, aut custodia est sibi commissa. Ita Tannerus *tomo* 3.*disput.*4.*q.*8 *dub.* 4. *nu.* 77. contra Binsfeldium *de iniur. & damno dato, cap.* 1.*q.*5.*concl.*4. Ad rationem Abulensis respondetur, vitam proximi præferri debere bonis nostris externis, quando natura rei id postulat, non quando eius malitia, vt in casu nostro. *p.*5.*tr.*4.*ref.*17.

Etiam Clerico. Et Religiosos.

Etiam si res furtiua possit postea in iudicio recuperari.

20 Nota hic ex Strouersdorf *in* 2.2. *q.*64.*ar.*7.*concl.*3. furem rapientem occidi posse, etiam si furtum postea recuperari possit: quia nemo videtur obligatus pati, rem sibi eripi, eo quòd possit postea recuperare; quilibet enim habet ius non solùm recuperandi res suas, sed etiam custodiendi Sed DD. alij tenent, tunc furem occidi posse, quando furtum alter recuperari non potest. *Ibid.* §. *Notandum secundò, & ref.*45. Nota etiam contra Couarruuiam *in Clem si furiosus.p.*3.§.*vn.num.*6 licere occidere furem fugientem cum furto; quia semper dicitur inuasor, donec se in tutum recipiat. Et alioqui rerum defensio plerumque esset inutilis: nam fures statim, ac dominum rei sentiunt, se in fugam proripiunt. Ita supradicti Doctores. *ref.*17. *cit.*§ *Notandum est.* Immò postquam fur in tuto se posuit, si abest auxilium iudicis, potest dominus rei in locum intrare, & res suas reassumere, & si fur vim faciat illum occidere. Ita Malderus *vbi sup. dub.*13.§. *dico sextò*, & alij. *p.*5.*t.*4.*ref.*37.

Idque etiam dum fugit cum furto, vel in locum tutum receptus, recusat restituere.

Res vero, quæ inuaditur, debet esse magni valoris.

21 Sed petes primò. Quanti valoris debet esse res, pro cuius conseruatione possit fur mactari? Respondeo, non debere esse parui momenti, nisi (aduertit Malderus *Ibid.*) fur post sublatam rem paruam, ne illam reddat, incipiat ferro repetētem inuadere ex *l. si ex plagis,* §. *tabernarius, ff ad leg. Aquiliam.* Vel res parui momenti in se, magna sit in virtute. Vel etiam res parui

Actu, vel virtute; vel si sit parua, rapi cum iniuria.

parua tolleretur cum iniuria, nam tunc occidi posset in vindictam non tàm rei, quam honoris. Ita Lessius *lib.2 c.9. dub.11.num.68.* Regulariter verò quantitas vnius aurei, vel minor, quam assignat Molina *tom.4 tr.3.disp.16. nu.7* & duorum aureorum, quam assignat Iason apud Malderum *vbi sup.* videtur modica, & hi auctores nimis laxè locuti sunt. *p.5.tr.4 ref.18.*

22 Petes secundò. An liceat occidere inuadentem res externas proximi? Respondeo cum Molina *tom.4.tr 3.disp.18 num.1.* & alijs communiter, affirmatiuè, sicut supra diximus de inuadente proximi vitam. Immò Faber *in 4.dist.15. q 3.disp.52.c.1.nu.3.* putat, ad id teneri; quia Scriptura obligat vnumquemque ad defendendum proximum innocentem, iuxta illud Ezechielis, *Vnicuique mandauit Deus de proximo suo*. Et Prouerb. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses.* Sed Molina in homine priuato, & qui ad hoc non est deputatus ex officio, negat tantam charitatis obligationem adesse, vt ad defendenda bona proximi longè inferioris ordinis teneatur inuasori vitam corporalem, & regulariter etiam æternam, eripere, non sine maximo horrore, ac difficultate. *p.5.t.4 ref.20.* — Et quidem sufficit, quod inuadatur res proximi.

23 Tertiò, damnum graue est amissio honoris, pro quo tuendo licitum est hominem cum moderamine interimere, si aliter saluari non potest. Vnde diximus supra *nu.10.* virum nobilem, aut militem etiam plebeium inuasum, non teneri fugere, si ex hoc illi sequatur ignominia, vt regulariter sequi solet; quia honor est pretiosior bonis fortunæ. Ità Sotus *de iust.q 1.art. 8.* Quidquid in contrarium dicat Syluius *in 2 2. q.64. art.7.q.9.* ex eo, quòd defensio honoris cum occisione non sit iuris naturalis, nec ex illo descendat, cum non conueniat Religiosis, & sic toti hominis speciei *p.5.t 4.ref.9.* — Licet etiam occidere inuasorem honoris.

24 Itaque Syluius *ibid.* non licere, inquit, viro honorato interimere volentem baculo, vel alapa percutere; tum quia fieri potest, vt percussio sit occulta, & honorem parum lædat; tum etiam quia læsus honor recuperari potest, aut via iuris, aut alijs modis. At contrarium docent multi quos citat, & sequitur Lessius *lib.2.cap.9. dub 12.nu.77.* cum in aliquibus regionibus maximum dedecus sit, alapas, vel verbera absque vindicta relinquere. Sed hæc opinio non est admittenda in hominibus plebeis, quibus alapa, vel baculum parum esset dedecori. *p.5.t.4 ref.4.* — An ideò volentem percutere baculo, vel alapa?

25 Addit etiam Malderus *in 2 2 tr.3.c 1.dub.14.* non licere, post impactam alapam, percutientem insequi, & interficere; nam defensio licita debet esse in ipso congressu, post quem percussorem fugientem occidere, est potius vindicari iniuriam, quàm defendere. Lessius verò *lib.2.c.9. dub.12.n. 80.* contrariam sententiam speculatiuè veram existimat, sed in praxi non consulendam, ob periculum odij, vindictæ, & excessus; item pugnarum, & cædium in Republica pernitiem. Ego verò, seclusis his periculis, illam in praxi probabilem, & tutam existimo. Et illam absolutè docuerunt Nauarrus *c 15. nu.4.* Henriquez *lib.14. c.10. nu.3. gloss. lit.T.* & nouissimè Faber *in 4 dist 52. q 3. disp.52.cap.1.nu.29.* Et ratio, est, quia, quamdiù damnum illatum manet in suspenso, semper est locus defensioni, vt patet in eo; qui furem fugientem insequitur ad recuperandum furtum Nam quamuis honor non sit apud percussorem, sicut furtum apud furem, potest tamen non secus ac furtum recuperari, ostendendo signa excellentiæ, & captando existimationem apud homines contra percussorem. Deinde, si percussus statim prosequitur percutientem, non censetur noui congressum efficere, sed eundem, iniquè ab alio ceptum, iustè continuare. *p 2 t 15.ref.15.& p.5 t 4.ref.11.* — Et eum, qui inflicta alapa fugit?

26 At verò, non licet viro honorato interficere dicentem *Mentiris*, vel alia verba contumeliosa. nam verbales iniuriæ verbis repelli possunt, & à viris honoratis etiam solent. Ità Azorius *to.3. lib 2. cap.1.q 17.* & alij con- — Et dicentem Mentiris & alias contumelias?

tra Strouerdorf *in 2. 2. q 64 art. 7. concl. 5.* putantem, in regionibus, vbi verbum *Mentiris* est probrosum, licere viro honorato illud sibi obijciente m occidere. Et contra Baldellum *lib. 3. disp. 24. nu. 24.* putantem, licitum esse occidere contumeliosum Sed hic loquitur in casu, quo aliter contumeliosus arceri non potest; nè detur licentia improbitati optimos viros contumelijs vexandi, quæ dolent acerbiùs, quàm facta. Quando verò liceat dicere, *Mentiris*, vide Mendozam *in 2. 2. tom. 2. disp. 170. sect. 14 §. 116. p. 5. t. 4. res. 12. & 13.* † & nos. V. *Compensare, num 4.* †

Licèt denique occidere inuasorem pudicitiæ.

27 Pro defensione pudicitiæ videtur dubitare D. Augustinus *lib. 1. de lib. arb. c. 5.* an liceat inuasorem occidere, vt obseruat Tannerus *tom. 3. disp. 4. q. 8 dub. 4 nu 68.* Sed ipse meritò affirmat cum communi. nam pudicitia est maximum bonum, & in eius violatione adest maximum periculum consensus in patiente. Addunt aliqui, id etiam licere alteri, dum ipsa non consentit, nam si consentit, non fit illi iniuria, & sic (ait Rodriquez *in sum. to. 1. c. 220. nu 14.*) nec ipsa potest illum interficere nisi exterius solùm consentiat, abstinens à clamoribus causa non diuulgandi secretum. *p. 5. t. 4. res. 36.*

O C C I D E R E
Innocentem.

Innocentem occidere non licèt, nisi per accideos.

28 † Occidere innocentem est per se illicitum. Potest tamen licitum esse per accidens in aliquo casu. †

Quando nimirum Iudex per acta, & probata reperit illū culpatum. & saluare non potest.

29 Et sic primò, Iudex, postquam omnem diligentiam adhibuit ad saluandum innocentem, qui secundùm allegata, & probata est nocens, potest illum ad mortem damnare, nec deponere officium cum magno detrimento, vt diximus V. *Iudex, nu. 5.*

Vel quando innocens petitur ab inimicis, minantibus vrbis excidium.

30 Secundò, innocens postulatus ab inimico minante vrbis excidium tenetur seipsum inimico tradere, & mortem subire pro cōmuni bono Reipublicæ. Idque potest ei præcipere Respublica, & nolentem inimico tradere, &, si contumaciter resistat, ipsa occidere; quia tunc non est innocens, sed maximè nocens. Ita Tannerus *to 3 disp. 4 q. 8 dub. 5. n 54* quidquid in contrarium afferat Bonac. *de contr. disp 2 q. vlt. sect. 1. punct. 7. n. 2 p. 5. t. 4. res. 23.*

Item si quis non potest mortem fugere. nisi equester currēdo super puerum iacentem in via publica.

31 Tertiò. Si quis equester inimicum insequentem fugit, & videt puerum, vel mendicum in via iacentem, quem necesse est conculcare, aut gradum sistere, & ab inimico mactari, tenetur quidem possibilem circumspectionem adhibere nè noceat; non tamen sistere gradum, & permitti vt occidatur, quia ius habet ad fugam via publica, quo in tanto discrimine priuari non potest ratione personæ ibi iacentis. Sicut neque si ipsi ebrius, aut furiosus resistit, aliò deflectere. Ità Lessius *lib 2. c. 9. dub. 9 num. 59.* & alij contra Lublinum v. *Bellum nu. 3.* Quod limita, nisi occidendus foret infans non baptizatus; nam tunc lege charitatis teneretur fugiens mori potius, quàm illum occidere. *p. 5. t. 4 res 34.*

nisi inuasorem Aut at per ipsum occidentem ab illo innocēū pro clypeo.

32 Quartò, si quis te inuadit vt occidat, & cum te defendis, obijcit tibi innocentem tamquam clypeum, vt post eum latitans, posteà te interimat, nec potes fugere, potes inuasorem per innocentem ferire cum moderamine, etiam si inde mors innocentis sequatur. Ita Malderus *in 2. 1. tr. 3 cap. 1. dub. 12.* contra Sayrum *lib. 7. c. 12. nu. 17.* Notat etiam Baldellus *to 1. lib. 3. disp. 16. nu. 13.* quòd cùm duo rixantur, vno alterum iniustè aggrediente, & alter se interponit, vt rixam diuidat, aggressor autem ad fugiendum ictū retrò mediatorem se protegat, vnde hic moriatur, inuasum nullam culpam committere, dummodo moderamen non excesserit, nec mediatorem per vim opposuerit ad recipiendum ictum. *Ibid.*

33 Quin-

33 Quintò, Azorius *tom.3.lib.2.cap.7.quæst.16.* occidi posse inquit obsides innocentes, si hostes fidem fregerint; nam ea conditione dantur, vt hostes fidem seruent. Et alioqui ex bello, nec pax & securitas haberi aliquãdo, nec hostes semel deuicti in officio contineri possent. Sed contrarium docet Bonacina *de contr.disp.2 q.vlt.sect.1.punct.7.nu.2.* quia putat in tali casu occidi innocentes, quod tamen non probat. *p.5.t.4.res.35.*

An liceat occidere innocẽtes obsides, si hostes fidem fregerint?

OCCIDERE

Semetipsum.

34 † Occidere seipsum directè ex intentione occidendi, est intrinsecè malum, & mortale peccatum contra charitatem, qua se homo tenetur diligere, & contra iustitiam, qua se debet Deo, & Reipublicæ custodire. † Excusare tamen posset ignorantia, vt docent Sotus *de iust. lib.5. q.1.ar.5* & alij contra Caietanum *in 2.2.q.124.ar.5* Et probabile est, Lucretiam Romanam, aliosque Ethnicos, non peccasse mortaliter, se interficiendo, existimantes, se opus laude dignum, manibus suis moriendo, præstare. quia homicidium non est contra prima principia lumine naturæ nota, sed contra principia secundaria deducta ex primis, quæ aliquando possunt inuincibiliter ignorari. *p.5.t.4.res.30.*

Seipsum in nullo casu licet occidere directè.

Et scienter.

35 Scienter verò mortem sibi inferre, in nullo casu licet. Vnde Comitolus *lib.4.quæst.10.num 6.* & alij contra Victoriam *de homicid.nu.30.ad arg.8.* docent, non licere ad mortem damnato venenum a ministro iustitiæ sibi paratum haurire: id enim perinde esset, ac si quis pugione sibi ictum inferret. D.Thomas *in 2.2 q 69 art.4* ait, non posse hominem à iudice damnari, vt se occidat, sed vt mortem patiatur. Aduerte tamen, licere reo permittere, vt venenum sibi applicetur, merè passiuè se habendo, & Malderus *in 2.2.tr.3.cap.1.dub 18* putat posse aperire os, vt venenum infundatur. At Sylvius *in loc.cit. D.Tho. q.4.* hoc negat, & venenum in os immissum, teneri non traijcere in stomachum, dum potest. *p.5.t.4.res.39* Itẽ non potest reus funi alligatus se ex scala præcipitẽ dare. Ita Sylvius *ibid p.5.tr.4 res.40.*

Nec ad id damnari potest à Iudice.

Vnde ad mortẽ damnatus non potest venenum haurire.

Aut se è furca præcipitem dare.

36 Tertiò, non licet militibus in naui præliantibus cum Turcis, vel Hæreticis, certo victuris, ignem puluerì inijcere, ne ipsi & nauis in hostium potestatem deueniant. Et quidem si in naui maneant, vt comburantur, certum est, id non licere, vt docet Sylvius *in 2.2.q 64.ar.5. ad 4* Qui licere inquit, vt mari se committerent, quia supponit eos necessario tractandos esse, quod tamen falsum est, quia in barbari intendunt captiuos vendere, vel se redimentes dimittere. Ideò neque id licere puto. *p.5.t.4.res.26.*

Nec licet militibus certo vincendis se in naui comburere.

37 Quartò. Ex Fabro *in 4.dist.15.q.3.disp.52.c.21.num.46.* & alijs, damnatus mori per famem, si clam offeruntur ei cibi, tenetur comedere; nã non comedendo se interimeret, quod est illicitum. Sed Malderus *in 2.2.t.3.c.1. dub.19.* & alij negant ad id teneri. nam abstinẽs à cibo non cooperatur neci suæ, sed solũ permittit ab innato calore se absumi, quod in eo, qui ad hoc iustè damnatus est, non videtur illicitum *p.5 t 4.res.41.* Aduerte, etiam quòd licitum est delinquenti occulto, iudici se prodere, vt debitam punitionẽ patiatur in hac potius vita, quàm alia. Nam id procederet ex affectu virtutis iustitiæ. Ita Sancius *disp 46.nu.13.* Nisi esset persona magnæ auctoritatis, quæ si se traderet, daret alijs occasionem peccandi. *p.3.t.5 res.7. § Notandũ.* Item non peccaret, cui ad vitanda grauia tormenta falsum, & capitale sibi crimen imponeret. Vide V. *Reus, nu 16.*

An damnatus mori per famem, teneatur cibos clam oblatos edere?

Et delinquens occultus possit se iudici prodere, vt puniatur morte?

38 Quintò, non potest infirmus respuere medicamenta, quando adest

Item an possit reus ad vitanda grauia tormenta falsũ crimen confiteri, ex quo morti dabitur? Infirmus respuere medicamenta.

adest spes salutis. Medicinam verò in doloribus grauibus citra mortis periculum respuere in carnis mortificationem, licitum & meritorium est. Sumere item cibum nocuum inaduertenter, vel cum opinione, aut etiam intentione leuis nocumenti, non est mortale. Ita Sanchez *in opusc.tom.1. lib 5. cap. 1. dub. 34. num.7.* Et infirmus non tenetur parere medico distincto præcepto ab eo, quo tenetur vitam seruare. Ita Sancius *disput.13 nu.8. p.5.t.3.resol.135* Et denique mulier honesta, aut virgo, patiens morbum in verendis, tenetur quidem admittere curam obstetricum, vel aliarum fœminarum; non tamen medicorum, quam plusquam mortem odio habent. præcipuè quod ex tali contractu oriuntur regulariter turpes motus, quos non permittere etiam ex metu mortis, ad gradum castitatis heroicum pertinet. Ita Turrianus *summ.par.1.cap.263. dub. 5. conclus. 11.* & alij *p. 5. t.3.resol.138.*

Et præsertim mulier manus Chirurgi in pudendis?

OPINIO PROBABILIS.

OPINIO probabilis quæ?
Et quotuplex.
An oriatur sufficiẽter ex auctoritate vnius viri docti, & pij.

1 † Opinio probabilis dicitur, cognitio incerta, & ineuidens, quæ tamen topicis rationibus, vel Doctorum auctoritati nitatur. Rationes verò probabiles faciunt opinionem probabilem intrinsecè, auctoritas Doctorum, extrinsecè †. Et quidem ex Sanchez *in summ tom 1. lib.1.c. 9.n.7.* vnius Doctoris docti, & pij sententia sufficit ad constituendam opinionem probabilem. Maximè si adducat aliquam rationem probabilem, & eius opinio non sit contra communem. Quæ sententia quamuis displiceat Portellio V. *Opinio eligenda num. 4.* putanti, admittendam solùm esse in quæstione nunquam ante a disputata; non autem in ventilata à multis DD. in contrarium stantibus, & multis rationibus innitentibus. Illam tamen admittendam, imò præferendam contrariæ, docet Villalobos *to 1.t.51. diff.7. num.3.* si sustentat valorem matrimonij contracti, & Berojo in *cap.1.n.281. de const.* si sustentat quamlibet causam piam. Et sine vlla distinctione docent Filliucius *to.2.tr.21.c.4.n.134.* & Merolla *to.1.disp.3.c.4.dub.1.num. 4. p 4.t.4 ref.30.*

Et an omnis opinio probabilis speculatiuè, sit tuta in praxi?

2 Porrò ex Sanchez *de matr lib 7.disp.7.* & alijs, non omnis opinio speculatiuè probabilis, est tuta in praxi. Et sic multi non audent sequi opiniones Duareni, Cuiacij, Donelli, Fabri, & aliorum, appellantes tales opiniones theoricas, & non practicas. Sed contra hos inuehitur Sancius *in select. disp.54 num.11. & disp.64.num.63.* docens, omnem opinionem probabilem speculatiuè, esse in praxi tutam; nam probabilitas practica est effectus probabilitatis speculatiuæ? quod enim quis iustè, vel iniustè operetur, ab eo nascitur, quod speculatiuè iudicauit, posse agi licitè, vel illicitè. Ita ille. Sed an probabiliter, alij videant. *p.2.t.13.ref.5. & 12 p.9 t 6.ref.2.*

POTEST homo operari iuxta opinionem probabilem, & relinquere probabiliorem.

3 Quando circa eundem casum adsunt contrariæ opiniones probabiles, non tenetur operans sequi probabiliorem, sed sequi potest minus probabilem. Nam in hoc reprehendi non potest tanquam imprudens, & temerarius, cum habeat rationes alicuius momenti. Neque tenetur homo sequi, quod perfectius est & securius, sed satis est sequi securum & perfectũ. Adde, quod esset onus intolerabile, si homo teneretur opiniones probabiliores inuestigare. Ita Sanchez *in summ tom.1.lib.1.cap.9.nu.1.* & Theologi communiter contra Perez *certam 1. num.55* & alios paucos *p 2.t 13. ref.1. & par.4. t 4.ref.4. § Ad id verò,* Vnde opiniones impressæ in aliquo libro, non semper probabiles censendæ sint legi conformes. *par.9. tract.7. resol.60.*

Opiniones impressæ non sunt semper probabiles.

4 Igitur primò, Iudex potest iudicare secundum opinionem probabilem

lem in quæstione iuris, relicta probabiliori, etiam propria. Vide V. *Iudex à num.* 4 Secundò, Aduocatus potest secundùm opinionem probabilem patrocinari. Vide V. *Aduocatus à num.* 1. Tertiò, Confessarius, aut responsor Casuum conscientiæ consulere potest opinionem minus probabilem, vt consulentem ab onere aliquo liberet, etiam contra propriam. Ita Vasquez *in p.2.disp.62.c.9.num.*47. Becanus verò *in* 1.2.*tr.*1.*c.*4 *q.*9. *nu.*16. distinguit (sed in idem redit) & si consulens petat, quænam opinio in tali quæstione sit probabilior, tunc teneri eam aperire, quam tenet: si verò solùm de practica obligatione sciscitatur, posse sæpè id consulere, quod minus probabile iudicat; imò melius facere, si id consulat, quod facilius, & cum minori periculo præstari potest. *p.* 2. *t.* 13. *resol.*14. Quartò, Sancius *pract. disput. disp.*44.*num.*58. contra Villalobos *to.*1.*tr.*1.*diff.*17. *nu.*6. licere existimat Regi, habenti ius probabile ad aliquod Regnum, ab alio Rege probabili etiam iure possessum, mouere bellum. De quo in particulari vide Becanum *p.*2.*t.*13.*res.*8.

Et ita Iudex iudicare.
Aduocatus patrocinari.
Et Responsor casuum conscientiæ consulere.
AN Rex possit mouere bellum contra Regnum, quod ab alio probabili iure possidetur, ex opinione probabili, quod sit suum?

5 Quintò. Medicus infirmo aliàs morituro, cui nullum aliud suppetit medicamentum, exhibere potest medicamentum cum probabilitate iuuaminis, etiam si maior sit probabilitas nocumenti, secundum Malderum *in p.*2 *quæst.*19.*art.*5.*disp.*86. §. 7. Qui tamen cum Suarez apud Portellium V. *Opinio eligenda, n.*10. Vasquez *in p.*2 *to.*1 *disput.*64.*c.*4. & alijs negat, posse medicum habentem copiam medicamentorum exhibere minus certum, & certius relinquere, etiam si non habeat certum. Nam charitas postulat, vt indigenti certiori, quo possumus, remedio succurramus. Item si adsint opiniones probabiles, quod tale medicamentum sit huic morbo nociturum, aut profuturum, tunc, ait Merolla *to.*1.*disp.*3.*c.*4.*coroll.*5.*nu.*198. si medicus vtramque opinionem putat æquè probabilem, nullo etiam medicamento certo existente, peccare contra charitatem, si illud applicet. Si verò magis adhæreat opinioni, quod noceat, peccare etiam contra iustitiam, quæ eo ipso, quod se obligauit ex mercede infirmum curare, illum obligauit ad curãdum iuxta suam opinionem: quia hoc intendit infirmus, dum ipsum potius, quàm alium vocat. Sed his non obstantibus, Azorius *to.*1.*lib.*2.*cap* 17.*q.*11. Sancius *pract. disp. disp* 44.*nu.* 36. & nonnulli alij docent, in defectu medicamenti certi non peccare medicum exhibentem medicamentum probabile, stante opinione probabiliori, quod nocebit, etiam quando salus ægri non est desperata; quia id, quod ex probabili ratione efficitur, reprehendi non potest *p.*2.*t.*13.*res.*7.& *p.*5.*t* 3 *res.*13.

Et medicus præbere infirmo medicamentum probabile?

6 Sextò, Confessarius tenetur sequi opinionem pœnitentis probabilem contra suam, & probabiliorem; quia pœnitens habens pro se opinionem probabilem, habet ius ad absolutionem. Et quamuis Vasquez *in par.*2.*tom.*1.*disput.*62.*c.*7 *num.*40. & alij dicant, peccare solùm venialiter Confessarium non proprium negantem absolutionem secundùm opinionem probabilem, existimo ipse cum Sancio *in select. disp.*33. *nu.* 54. peccare mortaliter, si confessio facta sit de mortalibus; quia illum obligat ad detegenda peccata alteri Confessario, quod graue onus est. Aduerte etiam, quod hæc opinio procedit etiam, quando opinio pœnitentis ipsi Confessario videretur falsa, si tamen inter auctores probatos probabilis reputatur. *p.*2.*t.*13.*res.*11.

CONFESSARIVS tenetur sequi opinionem probabilẽ pœnitentis contra propriam, & probabiliorem.

7 Septimò. Circa essentialia Sacramenti, dicunt DD. communiter, amplectendam esse opinionem probabiliorem, ex dictamine charitatis, quæ iubet, vt proximum non ponamus in salutis discrimine, sed subueniamus certiori remedio. Id quod primò non procedit in Sacramentis non necessarijs ad salutem, vt ait Lorca *in p.*2.*to.*1.*disp.*39.*memb.*2. Secundò, nec in casu necessitatis, quando v. g. deest materia certior &c vt ait Bonacina

Sicut in Sacramentis non necessarijs opinionem fauentem suscipienti.

de

Vel necessarijs in necessitate.

de Sacr disp. 2. q. 1. punct. 4. num. 10. p. 1. t. 13. ref 2. Et generaliter, quoties ex opinionibus circa validitatem Sacramenti altera fauet Sacramento, altera suscipienti, eligi debet secunda, licèt minus probabilis; quia Sacramenta, cū infidelium gratiam sint instituta, cedunt libenter iuri suo, vt ipsis faueāt. Et ideo danda est absolutio moribundo, qui illā petijt in absentia; vel qui exhibet signa doloris, dubia, an ex dolore peccatorū, an verò ex angustia mortis procedant, p. 2. t. 13. ref. 13. Nam strictius obligat charitas, quàm Religio. Et Sacerdos in tali casu non absoluens, peccaret, si Parochus, contra iustitiā; si alius contra charitatem. p. 3. t. 3. ref. 9. Et in his casibus absolutio dari debet absolutè: nam conditio adhiberi debet in dubio, non in opinionibus. Ita Sancius disp. 44. nu 32. ref. 13. cit § Imò, & p. 3 t. 4. ref. 10.

Quamuis periclitetur validitas Sacramenti.

Et multò magis quando est quæstio de iurisdictione Confessarij.

8 Quòd si dubium sit de potestate Confessarij, tunc potiori iure eligi posset opinio probabilis, probabiliori relicta; quia non est periculum irritādi Sacramentum, vt in casibus prædictis, contra Peregrinum *in comm. ad const. Cler. Regul. p. 1. c. 5. lit. C.* tum, quia stante opinione probabili, sicut stante errore communi, Summus Pontifex confert iurisdictionem in ædificationem fidelium, vt docet Palaus *to. 1. disp. 2 punct. 5. nu. 9* & alij multi. Tum etiam, quia omnis Sacerdos habet iurisdictionem in venialia: vnde, cum regulariter fideles semper confiteantur aliqua venialia, Sacerdos absoluendo illa directè, absoluet etiam mortalia (si Papa non dat iurisdictionem) indirectè. Nec in tali casu peccaret Confessarius, quia omitteret opinionem probabiliorem; nam ex dictis supra, qui operatur iuxta opinionem probabilem, reprehendi iure non potest *p. 2 t. 13 ref. 2* prope finem *p. 3. t. 2. resol. 3.* § *Ex his, & p. 4. t. 4. ref. 4.* Ex quibus patet, non fore inualidam absolutionem censurarum, & reseruatorum traditam virtute Iubilæi ex opinione probabili, sed falsa; licèt is non consequatur Indulgentiam. Nam supradicta de opinione probabili fallunt in Indulgentijs, vt dictum est V. *Indulgentia, nu. 21. p. 3. t. 4. ref. 153* § *Certum.*

Quæ omnia vera sunt tam in vita, quam in articulo mortis.

9 Aduerte hic, ex Sancio *in select. disp. 19. num. 8.* licere etiam in morte sequi opinionem probabilem, relicta tutiori. Nam non minus tenetur homo Deum non offendere in vita, quàm in morte. Et non minus tutum est, sequi vnam opinionem, quàm aliam. Sed oppositum videtur docere Sanchez *sum. to. 1. lib 2 c. 1. nu 6. p. 2. t. 13. ref 9.*

AT subditus tenetur sequi opinionē probabilē superioris præcipientis, etiamsi habeat probabilem opinionē in contrarium.

10 Cæterum, quando varietas opinionum versatur inter Superiorem & subditum, probabilior opinio docet, subditum teneri obedire: quia tenetur obedire, quoties potest absque peccato, vt in tali casu supponimus. Ita Salas *in 1. 2. t. 8 disp. vn sec. 8 nu 76* & alij multi. Sed Sancius *select disp. 33.* Palaus *to. 1. disp. 2. punct 6. nu. 5* & alij docent, quod quando subditus habet opinionem probabilem, quod præceptum sit illicitū, vel extra superioris iurisdictionem, potest non obedire; quia vnicuique fas est sequi opinionem probabilem. Et deinde, quia in tali casu vocatur in dubium superioris facultas, qui nec stat in possessione: cum nūquam fuerit in possessione præcipiendi illicitum, vel suam iurisdictionem excedens. Ad argumentum in contrarium respondent, superiorem habere ius præcipiendi, quod certè, & indubitanter est licitum, vel quando subditus habet solum dubium de honestate præcepti, aut iurisdictione, non autem, cum habet probabilem opinionem. (Imò Vasquez *in p. 2. disp. 62. c. 8. & disp. 66. c. 6 nu. 51.* idem docet in casu dubij, quod ipse approbo, si dubium sit de potestate Prælati, vel in controuersia de honestate præcepti subdito ex obedientia damnum aliquod immineat. Vel si eodem dubio laboret Prælatus. *p. 4 t. 3. ref. 8. & 9.*) Docet etiam Palaus *ibid. num. 7.* quod si est opinio probabilis, quòd Superior non sit legitimus, quia non est electus, &cet. subditus non tenetur obedire, quia de eius possessione probabiliter dubitat. Contrarium docet

cet Sanchez *sum.to.2.lib 6.c.3.num. 29.* Sed vtraque opinio est probabilis, Ex his autem infert Sancius *vbi supra*, non posse Superiorem iustè subditum punire ex probabili opinione non obedientem, quia non obediendo non peccat, ac proinde non meretur pœnam. Sed prima opinio est communior, & probabilior. Vide V. *Excommunicationis, nu 64.p.2.t.13.ref.13.& p.4.t.4.ref.31.* In dubio de iustitia tributi probabile est vasallos posse illud fraudare. Vide V. *Gabellas fraudare.p.9.t.9 ref.45.*

11 Quando varietas opinionum versatur inter Iudices laicum, & Ecclesiasticum circa iurisdictionem, Ecclesiasticus est competens, quia maior. *c. si Iudex, de sent.excom.in 6.* Ita Sanchez *opusc.tom.1.lib.2.c.4.dub.52.num.2.* & alij, quod in Hispania seruari, testatur Couarruuias *pract. quæst. c. 33. nu. 1.p.4.t.1.ref.64.& p.5.vbi infra.* Et generaliter in conflictu opinionum, illa amplectenda est, quæ fauet Ecclesiæ, etiam si sit contra communem, idque in fauorem Religionis, & libertatis Ecclesiasticæ. Ita Iason *in l. filiusfamilias § diuiss. de leg.1.nu.82* ex *c.fin. de sentent. & re iud.* & ex *l.sunt personæ, ff. de Relig. & sumpt. funer.* & Rota Romana *in vna Veneta anno 1605.* Vel saltem, si dubium, sit, an statutum sit, vel non sit contra immunitatem Ecclesiasticam, consulatur Summus Pontifex, vt docuit Carolus Imperator apud Granadum *in cap. memoriam 19. dist.. .p.5.t.1.ref.23.§.Igitur. & par. 7. tr. 10.resol.5.*

IN conflictu opinionum circa iurisdictionem inter iudices laicum, & ecclesiasticum, hic est competens. Et generaliter semper amplectenda est opinio, quæ fauet Ecclesiæ, etiam cōtra communem.

O R A C V L A.

1 ORacula viuæ vocis concessa Regularibus, ablata sunt ab Vrbano Octauo 20 Decembr. 1631. quidquid alij dicant. *par. 9. tract. 7. resolut. 61.*

Oracula sunt ablata.

O R A R E.

1 ORare publicè pro excommunicatis non toleratis, non licet pro toleratis, dubium est, de quo vide V. *Excommunicationis, à nu. 1.*

ORARE pro excommunicatis, an liceat?

2 † Oratio in peccato mortali tanquam à persona priuata, non suffragatur animabus Purgatorij †. At si sit ab Ecclesia instituta, vt Officium Defunctorum, Horæ Canonicæ, Pater noster, &c. prodest; quia hoc ipso, quòd Ecclesiam illam instituit, Deo grata est, & Ecclesia pro omnibus suis membris viuis Deo offerri voluit. Ita Nauarra *de rest lib. 2. c. 2. num. 254.* licèt alij probabiliter contrarium sentiant. *p.5.t.14 ref.79.*

ORARE in peccato pro Defunctis an illis prosit?

3 Qui notabili tentatione carnis, v.g. affligitur, tenetur orare, & auxilium Dei implorare. Quòd si non oret, & tentationi succumbat, peccare dupliciter, putat Sancius *in select. disp. 21. nu. 19. 20.* scilicet contra Religionem, & castitatem. Sed placet opinio contraria. nam obligatio orandi in tali casu est per accidens, sicut in multis casibus per accidens obligat actus amoris Dei; in quibus tamen illum omittere, non est speciale peccatum distinctum ab eo, ad quod vitandum requirebatur, vt bene aduertit Tannerus *in 2.2. disp.2.q.4.dub.4.nu.83. p.3.t.5.ref.16.*

Et an ad vincendā grauem carnis tentationem teneamur orare.

4 Filius tenetur orare pro patre defuncto, vt à pœnis Purgatorij citius liberetur. Diana *p.9 t.9 ref.60.*

Filius tenetur orare pro anima patris.

ORATORIUM.

Diffinitio Oratorij.

1 ORatorium propriè est locus aptus ad orandum. Angelus, & alij, quod duplex est, publicum .f. & priuatum. Priuatum est illud, quod est in priuatis domibus in angulis earũ, in quo oratur, & non habet campanam, neque hostium patens in via publica, & nutu fundatoris potest ad vsum profanum reduci. Barbosa *p.9. t.1 res.1.*

Absente Domino tota familia potest audire Missam. Non autem cæteri.

2 Possunt audire Missam in Oratorio priuato, non solum Domini soli, sed etiam tota familia absente Domino. Nouarius *ibid res 2.* Vnde audiens Missam in tali Oratorio, & non sit de familia Domini, peccat mortaliter, si aliam non audiat in die festiuo, vt præcepto satisfaciat; secus autem de Oratorijs Episcoporum, Regularium, & ex priuilegiò Bullæ Cruciatæ. Zanettus Quintanad. *ibid. res.3.*

Habẽs Bullam Cruciatæ quocunque tẽpore satisfacit.

3 Habens Bullam Cruciatæ in Sicilia, Hispania, &c. satisfacit nõ solum audiendo Missam tempore interdicti, verum etiam quocunque alio tempore. Rodriquez *ibid. res. 4.* & talis potest vltra priuilegium celebrare facere plures Missas in suo Oratorio. Pater Bardi *ibid. res. 5.*

Commensales gaudent priuilegio audiendi Missam.

Et alij.

4 Viuentes suis expensis in domo patroni Oratorij, & non sunt commensales, non gaudent priuilegio audiendi Missam. Bardi, & alij. Mater quæ in eodem Palatio commoratur, & non est commensalis, tamen solet filiam comitari ad Missam, gaudet hoc priuilegio. Molfesius *ibid. resol. 6.* tamen gaudent existentes extra domum, Domini expensis; qui potest etiam alium sacrum audire, vt absentes, qui in prima non interfuerunt aliam audiant, & si non esset aliquis priuilegiatus, vt sacro respondeat, potest alium non priuilegiatum pro ea functione eligere. *ibid. res. 27.*

Cogitãdum est circa Bullam Cruciatæ in materia ministrandi Sacramentum Eucharistiæ à Regularibus.

Nominatio loci intelligitur demonstratiuè, non taxatiuè.

5 Regulares in Oratorio priuato ministrare Sacramentum Eucharistiæ possunt. Baunius, & alij. *ibid. res.8.* Circa priuilegium Bullæ Cruciatæ (stante decreto S. Congreg. in materia ministrandi Eucharistiam à Sacerdotibus sæcularibus, quamque alij dicant posse hoc fieri) Tu cogita. *ibid res.9.* Tamen priuilegio patrono concessum cum sit gratia personalis, extenditur vbicunque patronus reperitur, itaque potest Oratorium dirigere in alia Ciuitate, & si nominatio loci in priuilegio taxat locum particularem, intelligitur demonstratiuè, non taxatiuè. Aymon. *ibid res 7.*

Cõpellendus est Episcopus pro approbatione priuilegij.

6 Episcopus, iniustè denegans approbationem Oratorij patrono, qui bene potest vti suo priuilegio, potius compellendus est per Superiorem propter approbationem, quam vti priuilegio ad faciendum celebrare. Lezana *ibid. res. 10.* & debent obseruari rubricæ Missalis pro decenti ornatu Oratorij ad celebrationem. *ibid. res. 11.* Nec opus est noua approbatione Episcopi noui Oratorij, si patronus aliam domum pro habitatione eligat, dummodo ornatus ille, quo vsus fuit in primo Oratorio collocetur. Quintanad. *ibid. res. 12.*

Dies prohibiti vide infra.

7 Dies prohibiti celebrationis in Oratorio priuato, sunt prima dies tantum Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Epiphaniæ, Annuntiationis, & Assumptionis Beatæ Mariæ, SS. Petri, & Pauli, & Omnium Sanctorũ, & si quis in istis diebus Sacrum audiat in Oratorio priuato, non satisfacit. Garzias *ibid. res. 12.*

Possunt celebrari plures Missæ.

8 Per Bullam Cruciatæ potest celebrari facere plures Missæ in diebus per breue prohibitis, in Oratorio priuato, sed tu cogita verba Sacræ Congregationis in *res.6* posita. Diana. *ibid. res. 14.*

Intelligũtur ad Sacramentorum administrationem.

9 Verba in priuilegio apposita (sine tamen iurium Parochialium præiudicio) intelliguntur in his, quæ spectant ad Sacramentorũ administrationem,

nem, ideſt, facere ſolitam eleemoſynam, dare pacem, & cætera huiuſmodi. Molfeſius *ibid.reſ.15*.

10 Licentia pro Sacerdote celebrante in Oratorio intelligitur tam de ſæculari, quam de Regulari. Pellizzarius *ibid.reſ.16*. Pro vtriſque intelligitur.

11 Priuilegium Oratorij priuati, conceſſum alicui, vita ſua durante, non extenditur ad hæredes; ſic etiam priuilegium conceſſum matri, ita vt filia eodem gaudeat matre abſente, ſpirat mortua matre, contra Pelilzzarium. *ibid.reſ.17*. Mortuo patrono ſpirat priuilegium.

12 Non gaudet immunitate Eccleſiaſtica Oratorium priuatum, tamen gaudet illud Regularium, quatenus eſt in Clauſtro, vel in Grangia, quæ tali immunitate gaudent, non vt Oratorium priuatum, ſicut etiam gaudet cōſtructum ab Epiſcopo, vt perpetuo duret deſtinatum ad cultum diuinum. Bordon. *ibid. reſ.18*. Oratorium Regularium gaudet immunitate Eccleſiaſtica non autem ſæcularium.

13 Fornicans in Oratorio priuato non committit ſacrilegium, ne craſis circumſtantia eſt in confeſſione aperienda. Pellizzar. *ibid.reſ 20*. Non committit ſacrilegium fornicās in Oratorio priuato.

14 Priuilegiatus infirmus, vel carcere detentus, ſi in diebus feſtiuis Eccleſiā adire impotens, non tenetur Miſſam in Oratorio priuato audire. Eſcobar *ibid.reſ.19*.

15 Oratorium hoſtium patens extra domum habens, ita vt penitus ſit à domo ſeiunctum poteſt Epiſcopus licentiam concedere, vt in illo Miſſæ celebrentur abſque facultate Sedis Apoſtolicæ. Naldus imò in iſto Oratorio poſſunt tantùm audiri à Dominis ſolis clauſis ianuis, Paſqualigus *ibid.reſ.21*. Epiſcopus poteſt concedere licētiam celebrandi in Oratorio ſeiuncto è domo.

ORDO.

1 † ORdo eſt Sacramentum nouæ legis, quo homines aliqui in Dei miniſterium, ſpirituali poteſtate tradita, deputantur. Eſt Sacramentum neceſſarium toti Eccleſiæ, ſicut Matrimonium, non tamen ſingulis ad ſalutem. Septem numerantur à Theologis: Oſtiariatus, Exorciſtatus, Lectoratus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Ex quibus primi quatuor dicuntur non Sacri, reliqui tres Sacri. Nam & ſi omnes ſint Sacri in quantum Sacramenta: poſteriores tamen Sacri peculiariter dicuntur ratione materiæ, circa quam, vt ait D. Thomas *3. p. q. 37. art. 3*. Prima tonſura non eſt Ordo, ſed ianua, & diſpoſitio ad Ordines. In iure adduntur alij duo, Pſalmiſtatus, & Cantoratus, qui tamen non ſunt propriè Ordines. An Cardinalatus ſit Ordo, vide *ſub eius nomine, num. 2.* †. Fornarius tamen *de Sacr. Ord. cap 8*. tenet primam tonſuram eſſe Ordinem, tum quia in cap *cum contingat, de ætat. & qualit. ordin.* dicitur per primam tonſuram conferri Ordinem Clericalem, & talem eam vocat Alcuinus *de diu.Offic.c 35*. & Sixtus V. in motu proprio 1588. vocat caracterem Clericalem, tum etiam quia Tridentinum prohibet Epiſcopis aliquid ſumere pro collatione Ordinum, etiam primæ tonſuræ *in ſeſſ. 21.c.1. de refor.* Sed his non obſtantibus, non eſt recedendum à Theologorum communi, quam etiam approbat ius Canonicum *in Canon. ſeriatim, diſt 32.* & alibi, vbi Ordines maiores, & minores enumerans, tonſuræ non meminit, & Tridentinum, ſicut etiam Pontificale Romanum, ab omnibus Ordinibus illam diſtinguit *in ſeſſ. 23 c. 4 5.6.11.12 & 13 de refor.* Et ratio eſt, quia tonſura nō confertur per traditionem alicuius materiæ, id quod Cōcilium Trident ad eſſentiam Ordinis requirit. Argumenta autem adducta non probāt, quia illæ appellationes ſolùm ſignificant, tonſuram eſſe gradum Eccleſiaſticum, & exaltationem ſupra ſtatum laicalem, aut deſtinationem ad ſtatum Clericalem

ORDINIS definitio.

Neceſſitas.

Et ſpecies.

An prima tonſura ſit ordo.

...ricalem Episcopus verò prohibetur aliquid pro eius collatione recipere; quia est quid spirituale, & sic tenet Bauny *tr.7.q.3.p.6.t.8 ref.29.*

ORDINIS
Materia.

Quæ sit materia Sacerdotij?

1 MAteria Sacerdotij est duplex, traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia, & impositio manuum. Vtraque secundùm Bellarminum *de Sacr. Ord lib.1.cap.9.* & alios, essentialis, partialis, & prima quidem ad potestatem consecrandi, secunda verò ad potestatem absoluendi ordinata. Secundum Valentiam *tom 4 disp.9. q.1. punct.5.* & alios sola calicis traditio est materia essentialis, impositio verò manuum solùm sacramentale ex præcepto adhibendum Vtraque opinio est probabilis, *p.3.t.4.ref.187.* Si autem detur tantum patena cum hostia, vel tantùm calix cum vino, aut hostia, & calix sine vino, vt contigit his temporibus in Hispania ex incuria Magistri Cæremoniarum, non apponentis vinum in calice, Sacramentum esset nullum, & iterandum. Ita Villalobos *to.1.t.11 diff 4 num 1.* cum alijs, contra Henriquez *lib.10.cap.6.nu.1.* cuius opinionem probabilem existimans, docet, in tali casu iterandum esse sub conditione. *p.4.t.4 ref.119.* †. Sed in *p.3.t.4 ref.186.* opinionem Henriquez amplexus erat †. Et ratio est, quia quamuis consistat consecratio solius panis, aut solius vini, quarum vtraque habet specialem formam, vt peculiares vnctiones, &c. non tamen consistit potestas consecrandi solum panem, aut solùm vinum, quia hæc vtraque per vnicam traditionem sub vnica forma confertur, & præterea non videtur subsistere posse potestas iure diuino collata, quæ stante eodem iure diuino exire non possit in actum sine peccato: & tamen huiusmodi potestas talis esset, quia non potest vna sola species, saltem seclusa dispensatione Pontificis, consecrari: nec dici potest, quod per traditionem solius calicis cum vino, aut solius patenæ cum hostia tradatur potestas conficiendi sacramentum perfectum; quia traditio vnius materiæ partialis solùm designat potestatem circa illam, & sic tenet nouissimè Auersa *de Sacr. Ord. q.2. sect.8.* contra Instruct. *Hispal. p.5.§ 6. nu.6. p.6.t.8. ref.22.*

Diaconatus?

2 Materia Diaconatus, secundùm Syluium *in 3 parte q.37. art.2. q.3* est traditio libri Euangeliorum, & impositio manuum. Secundum Nugnum *in 3.p.to.2.q.37.ar.5.* sola traditio libri. Vtraque opinio est probabilis, *p.3 tr.4. ref.188.* Materia Subdiaconatus ex Filliucio *to.1.tr.9.c.2.nu.45.* est duplex, traditio calicis vacui cum patena superposita, & traditio libri Epistolarum, ex paritate rationis cum traditione Euangeliorum in Diaconatu. Sed dicendum cum Coninch *de Sacr. disp.20.dub.6 nu.69* solam traditionem calicis esse materiam necessariam, & cum Henriquez *lib.10.c.5.glos lit.F.* calicem non debere esse necessario consecratum *p 3.t.4.ref.189* † Materia Acolytatus est traditio candelabri cum cereo, & vrceoli vacui. Lectoratus, libri Prophetiarum. Exorcistatus, libri Exorcismorum. Ostiariatus, clauium cum cymbalo. Filliucius *to 1.tr.9 c.2.* †.

Subdiaconatus?

Et aliorum Ordinum?

Realis contactus materiæ non est essentialis Ordini.

3 Omnis autem traditio, quæ est materia proxima Sacramenti Ordinis, de necessitate præcepti Ecclesiastici esse debet cum reali contactu suscipientis Imò Faber *in 4. distin.24 q.1.disput 1 c.4 nu.121,* & alij volunt, hoc esse de necessitate Sacramenti; Sotus verò sacerdotalem Ordinem suscipientem debere quidem vult tangere necessariò calicem, non autem alia. Sed ego cum Bonacina *de Sacr. disp.8.q.vn.punct.5 nu.10.* existimo, in nullo Ordine realem contactum materiæ esse de essentia Sacramenti. Nam bene tradi potest, & accipi cum solo consensu aliquo signo explicato: sicut verè accipi-

accipimus equum, nummos, & alia, non illa tangendo, cum solo signo acceptariuo. Posita autem contraria sententia, bene docet Nugnus *in add. ad 3. p. to. 2. q. 24. ar 5. diff.* 2. non esse necessarium, quòd Diaconus tangat hostiam, sed solam patenam, sicut calicem in quo sit vinum; nam sicut vinum est in calice, ita hostia in patena. Et sanè in rebus humanis, quando eorum, quæ traduntur, vnum est in alio, non solet specialiter tangi *p. 2. t. 16. ref. 3. & p. 3. t. 4. ref.* 185. Et ita tenet nouissimè Bauny *p. 1. t. 7. q. 4. num.* 12. quia tamen hæc doctrina non est certa, & in Sacramentis quæri debet omnimoda securitas, curandum est, vt tam calix, quam patena immediatè tangantur, idque sub mortali *p. 6. t. 8. ref.* 19.

Debet tamẽ in Presbyteratu tãgi tam calix, quam patena.

ORDINIS
Forma.

4 † OMnium Ordinum forma illa est, *Accipe potestatem*, &c. qua nimirum significatur imperatiuo quodã modo, tradi potestas singulis accommodata †. Et quidem proferri debet simul cum materia, simultate tamen morali, vt diximus de Baptismo V. *Baptismi, n.* 27. Ita Granado *in 3. p. contr. 9. tr. 1. disp. 6 n.* 16. Qui tamen putans, contrariam sententiã Caietani *in opusc. tom.* 1. *t.* 26. esse probabilem, censet minores Ordines, nec non Subdiaconatum, & Diaconatum, absque physica simultate collatos, quia nõ sunt admodum necessarij, omitti posse: Presbyteratum verò, & Episcopatũ († quamuis ex errore dicatur, Diaconatum †,) vtpote sacratiores, & magis necessarios, ac proinde maiorem certitudinem requirentes, iterandos esse sub conditione. *p. 5. t. 13. ref.* 48.

ORDINIS forma, quæ?
Et an debent physicè cum materia coexistere?
Alias Ordo iterari.

5 Et generaliter, quoties pro validitate, & inualiditate Ordinis adsunt rationes probabiles, iterari posse, ait Granadus *num.* 2. sub conditione; Episcopatum verò, & Presbyteratum etiam debere, ne Episcopus, aut Presbyter periculo non ordinandi, non consecrandi, non absoluendi se exponat, cum maximo fidelium detrimento. Id verò non procedere in inferioribus Ordinibus. Vide V. *Abbas num.* 6. in fine. *p. 5. t. 13. ref.* 47. & 93. §. *Quoad secundum.* Sed aduertant hic scrupulosi, aliud esse opinionem, & dubiũ, aliud scrupulum; nec statim ac quis timet, se vasa sacra v. g. non tetigisse, debere iterato suscipere: multa enim obliuiscimur, quæ reuera præstitimus. *ref.* 47. *cit.* in fine. Si autem omnino prætermissa tonsura, ordines quis suscepisset, Syluius adhuc tonsurandum inquit, V. *Ordo. nu* 2. Fabris verò *de Sacr. Ordin. c.* 4. *q.* 13. negat, quia tonsura non est de necessitate Sacramenti, sed præcepti. *p. 6. t. 8. ref.* 29. in fine.

Sicut generaliter, quandocunque Ordo sit dubius?

ORDINIS
Subiectum.

6 † SVbiectum Ordinis homo solus est, sed non omnis; nam iure diuino arcentur fœminæ, & non baptizati, iure autem Ecclesiastico bigami, homicidæ, cæci, muti, & omnes irregulares. Vt Ordo sit validus, requirit præter materiam, & formam intentionem tam Ministri, quàm suscipientis. Vt verò licitè recipiatur, requiruntur in suscipiente multa alia. Nimirum ætas, Litteræ dimissoriæ, Examen, Titulus, Gradatio, Interstitia, Tempus, Locus, & Status in gratia †. Toletus præterea *lib.* 1. *c.* 71. *nu.* 6. requirit Confirmationem, ita vt si non confirmatus Ordines suscipiat, peccet mortaliter, & fiat irregularis. Sed nullum extat præceptum in iure

ORDINIS subiectum homo, cum certis conditionibus.

tantam obligationem imponens, nec Tridentinum *Sess. 22. c. 4.* verbis adeò strictis vtitur; sed solum consulit Episcopis, vt non confirmatos non promoueant. Tam igitur suscipiens, quàm conferens Ordinem ante Confirmationem, peccabit venialiter. Ita Sotus *in 4. dist.... q. vn. art* 8. & alij *p. 2 t. 16. ref. 4. & p. 3. t. 4. ref. 24. §. Notaui etiam.*

Idest cum certa ætate.

7 Igitur primò in ordinando requiritur ÆTAS. Quæ in prima tonsura, & tribus minoribus Ordinibus est septennium completum. In Acolytatu duodecimus annus completus. In Subdiaconatu 22 in Diaconatu 23. in Presbyteratu 25. omnes incepti. (Denique in Episcopatu trigesimus annus. Vide V. *Episcopus nu* 3.) Et quidem secundùm Pontium *lib. 7. c. 65. nu.* 1. non datur paruitas materiæ, vnde si dies, vel hora deficiat, actus vitiatur. Nec valere illam regulam, *Quod parum distat, nihil distare videtur,* vbi totū præceptum consistit in seruanda integra materia; vnde qui nocte Iouis statim post signum mediæ noctis ederet carnes, non excusaretur ex paruitate materiæ. Sed ipse existimo cum Sanchez *in opus. to. 2. lib. 7. c. 1. dub. 23. nu. 6.* quod si vltimus dies ætatis sit inceptus, potest quis ordinari etiam ante aliquot horas; quia in fauorabilibus dies cœptus habetur pro completo. *l. qua ætate. ff. de testam. p. 2. t. 16. ref 27. & p. 5. t. 5. ref. 17.*

In qua datur paruitas materiæ.

Et sufficit, quòd vltimus dies sit inceptus.

Ordinatus verò ante ætatem incurrit suspensionem.

Excipe, si quis ordinetur Episcopus.

Aut in minoribus.

8 Qui verò ante legitimam ætatem ordinaretur, incurreret suspensionem, & celebrando, irregularitatem, ex Extrauag. Pij II. *Cum ex sacrarum, resol. 27. cit.* Sed nota primò, hanc suspensionem non incurri ab Episcopo ante legitimam ætatem ordinato, vt patet ex ipsa Bulla, & ex regula generali, quo in legibus pœnalibus non includuntur Episcopi, nisi exprimantur; cap *quia periculosum, quæst. 15 c. 12 §. 3. num. 15. p. 5. t. 10. ref. 53. §. Notandum est.* Secundò, non incurri ab ordinatis ante ætatem in minoribus; quia Bulla loquitur de maioribus, & in pœnalibus non fit extensio. Ita Riccius *p. 4. decis 93. num. 6 p. 5. t. 10. ref. 30.* Tertiò, nec ab ordinato in Sacris bona fide, aut ignoranter, ignorantia saltem inuincibili. Bonacina *de cens. disp. 3. punct. 5. §. 1. nu. 2.* Et ego existimo cum Præposito *in 3 p. q. vn. de Sacr. Ord. dub. 17. num 167.* & alijs, excusare etiam vincibilem, & crassam; quia Bulla lata est contra præsumentes, *p. 3. t. 4. ref. 182. 192 & p. 5. t. 18. ref. 32.* Tamen, qui vesperi ordines accepit, & mane antecedenti attingit ætatem potest ordinari: immo Episcopus potest dispensare per tres, aut quatuor dies ante ætatem. Zanardus *p. 9 t. 9. ref. 51.*

Vel etiam Sacris ignoranter, & bona fide.

Potest Episc. dispensare per tres, vel quatuor dies ante ætatem.

Qui si postea scienter celebrat, non fit irregularis, licèt peccet mortaliter.

9 An verò si is celebret adueniente mala fide, incurrat irregularitatem? Respondeo cum Peyrino *Priuil. Minim. to. 1. Const. 1. Iulij II. §. 16 nu. 29.* non incurrere; quia non celebrat cum suspensione; peccare tamen mortaliter, vt docet communis opinio, quamuis Ledesma *to. 1. de Sacr. Ordin. cap. 7. concl* 1. contrariam sententiam probabilem iudicet. Et quidem vera est, si talis celebrat post completam ætatem. In quo casu Corduba *cas. 144.* idem dicendum putat de eo, qui ordinatus est mala fide; qui si ante completam ætatem bona fide celebraret, putans id sibi licere, non incurreret irregularitatem; quia ad hanc quoque requiritur dolus: immò magis, quia verbum *præsumpserit* absque vlla controuersia cadit super irregularitate Ita Nauarrus *cap. 27. num. 156. ref. 182. cit. §. Sed difficultas, & p. 5. t. 10. resol. 32. §. Notandum, & ref. 34.*

Sicut nec ordinatus mala fide, relebrando cum ipso Episcopo ordinante.

Quid de Diacono, & Subdiacono eidem assistentibus?

10 Qualicumque autem fide ordinatus ante ætatem, non incurrit irregularitatem, celebrando in ipsa ordinatione cum Episcopo; quia cùm celebrat, nondum est plenè ordinatus, cùm nondum acceperit potestatem absoluendi. Ita Hurtadus *de susp. diff 13. nu. 36.* qui tamen incurrere putat Diaconum, & Subdiaconum assistentes Episcopo, & canentes Euangelium, & Epistolam, quia illorum Ordines supponuntur perfectè collati. Sed Suarez *disp. 31. sect. 1.* idem docet de his, quem nouissimè sequitur Mercerus *in 3. p. q. 24.*

q.14.dub.7. quia Ordinatio perseuerat vsque ad completum Officium. *p. 5. t.10.ref.37.*

11 Nota secundò, ordinatum mala fide ante ætatem secundum Nauarrum apud Villalobos esse suspensum, non solùm ab Ordine sic suscepto, sed etiam ab alijs antea ritè susceptis, ex quadam Bulla Sixti V. Sed ego cõtrarium teneo cum Henriquez, & Auila apud Villalobos *to. 1. t. 18. diff. 11. nu. 2* ex illis verbis Bullæ, *Si suspensione durante, in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant.* Nota illud, *in eisdem*, idest in malè susceptis, à quibus nimirum suspensi sunt. Sicut etiam iure antiquo suspendebantur ab executione solius Ordinis malè suscepti, *ex gl. in c. consultationi, de temp. ordin.* & Tridentino *Seß. 14. c. 2. p. 5. t. 10. ref. 34.* & recitatiuè olim *p. 3. t. 4 ref.* 182. in fine. Teneo etiam cum Suarez *disput. 42. sect. 3. num. 2.* contra Nauarrum *lib. 1. conf. 26. nu. 2* suspensum ab Ordine inferiori, non fieri irregularem, si superiorem accipiat: quia id non est expressum in iure. *p. 4. t 2. ref 92.*

Qui verò mala fide ordinatur ante ætatem, contrahitur suspensionẽ ab omni Ordine quo reperitur insignitus.

12 Nota tertiò, suspensionem talis Bullæ secundùm Guttierez *qq. canon. lib. 1. c. 26. num 21.* reseruatam esse Summo Pontifici. Sed cum Regularibus dispensare possunt eorum Prælati, vt docet Portellius V *Ordinis Sacri. suspensio. nu.* 14. Et idem docet de Episcopo quoad suos subditos Suarez *nu. 32. p. 5. t. 10. ref.* 41. Et de Confessario per Bullam, Medina *lib. 1. c. 11. §. 8. Ibid. ref. 53. & p. 4 t. 4. ref.* 115.† Nota tandem, dictam Extrauagantem latam esse etiam contra suscipientes Sacros Ordines extra tempora, aut sine dimissoria, de quibus infrà, & de eodem modo philosophandum †.

Reseruatam secundum aliquos Summo Pontifice.

13 In dubio, an quis impleuisset ætatem, non posset ordinari; quia præceptum de non ordinando ante ætatem stat in possessione, & est certum, quod proinde vincit ius dubium. Ita Sancius *disput. 43. num. 6. p. 4. t. 3. resolut. 21. §. Contrarium.*

Etiam in dubio an ætatẽ impleuerit.

14 Secundò Regulares, & Sæculares ordinandi ab alio, quàm à proprio Episcopo, debent habere DIMISSORIAS sub pœna suspensionis, de qua dictum est. *par. 3. t. 4. resolut.* 192. Dimissoriæ autem Clerico sæculari concedi debent à proprio Episcopo, de quo infra, cùm de Ministro. Vel à Capitulo Sedis Vacantis, non tamen infra annum à die vacationis, vt prohibet Tridentinum *Seß. 7. c.* 10. sub pœna interdicti quoad Capitulum, & suspensionis, necnon priuationis fori quoad ordinatum. Sed nihilominus potest Capitulum infra annum concedere dimissorias præsentato à patrono laico ad suum beneficium. Ita Garsias *par. 5. cap. 7. num. 93.* Item habenti facultatem Papalem suscipiendi Ordines à quocumque cum licentia proprij Ordinarij. Et potest facere testimonium idoneitatis. Ita Barbosa *de potest. Episcop. p. 2. alleg 7. num.* 14. quamuis Moneta *de commut. c. 10 nu.* 182. referat vsum Curiæ Romanæ in contrarium *p. 5. t. 10. ref.* 46. Possunt etiam suis subditis sæcularibus dimissorias concedere Abbates. Tamburinus *tom. 2. disp. 2. q. 7. num. 5. p. 4 t. 4. resol.* 147. in fine. Si verò conferant non subditis, incurrunt ipso iure suspensionem, ex decreto Tridentini *Seß. 23. cap.* 10. Quam Sayrus *de cens. lib. 4. cap. 13. num. 5.* non bene extendit ad Abbates, ordinantes alienos subditos. Ita Bonacina *tom. 3. disput. 3. quæst.... punct. 11. num. 4. p. 5. t. 10. resolutio.* 42. Regularibus autem concedere potest suus Prælatus, vt scilicet ordinentur ab Episcopo diœcesano, & eo absente, vel ordinationes non habente, à quocunque alio, ex priuilegio concesso Congregationi S. Benedicti Vallisoleti à Clem. VIII & deinde Societati à Gregorio XIII. *p. 2. t. 16. ref.* 13. cum ampliatione ad Nouitios, vt tradit Suarez *de Relig. to. 3. lib 5. c. 16. nu.* 17. Quæ ampliatio facta est ad tollendos scrupulos; nam absque illa iam comprehendebat Nouitios, cum hi gaudeant omnibus priuilegijs professorum *p. 3. t. 2. ref. 7. & p.*

Præterea ordinandos ab alio, quam à proprio Episcopo, debet habere dimissoriam.
Ab Episcopo.
Capitulo.
Vel Abbate Superiori suo.

Et, si est Regularis, à suo Prælato.

5.t.10.*ref*.43. Idem autem est, ordinari absque dimissoria, & cum dimissoria falsa; minimè verò cum dimissoria vera, quamuis impetrata per fraudem. Vide *infra nu* 20.

TERTIO examen litterarum. In quo Episcopi cum Regularibus possunt acquiescere fidei suorum Prælatorũ.

15 Tertiò requiritur EXAMEN faciendum coram Episcopo de sufficientia litterarum, etiam quoad Regulares vt docet Vasq.*in* 3.*p.to.*5. *disput.* 246.*c.*6.*n.*55.ex Trid.*Sess.*23.*c.*12.Sed obseruat Miranda *to.*1. *q.*39.*ar.*2. deuotos, & prudentes Episcopos suam conscientiã cum conscientijs Prælatorum exonerare, omnimodam fidem testimonialibus eorum litteris adhibendo, quam nimirum ad hibent vni Examinatori sæculari.*p* 2 *t.*16.*ref.*29.§. *Sed prima p* 4 *t.*2 *ref.*74.§.*Sed difficultas,& p.*5.*t.*10.*ref.*40. in fine.

Ad primam tonsurã requiritur, quod recipiens sciat legere. Saltem Italicè. Et scribere quo quo tandem pacto.

16 † Sufficientia autem, quæ requiritur in prima tonsura, est quòd rudimenta fidei sciant, ac legere & scribere †. Sufficit verò, quòd sciant legere Italicè, quamuis nesciant Latinè; nam Tridentinum *Sess.*23.*cap* 40 eos excludit à Tonsura, qui omninò legere nesciunt. Ita Sanchez *opus. to.* 2. *lib.* 7 *c.*1 *dub.*46.*num.*11 Nec requiritur vt sciant perfectè scribere, sed sufficit, quòd caracteres aliquo pacto figurent. Ita Sellius *select.can.c* 5.*n.*6.ex declaratione Congregationis Episcoporum, & Regularium *die* 13. *Octobris* 1593.*p.*5.*t* 14 *ref.*21.

Ad Ordines minores requiritur notitia linguæ Latinæ. Sed in Regularibus minor.

17 Ad minores Ordines linguæ Latinæ notitiam: ad maiores, etiam instructionem ad eorum ministeria necessariam, exigit Tridentinum *Sess.* 23. *c* 13.*&* 14. Sed in Regularibus non est necessaria tanta scientia, quanta in Clericis. Vide V. *Irregularitas.nu.*21.

QVARTO requiritur in ordinãdo Titulus in sæculari patrimonij, vel beneficij. In quo an Episcopus possit aliquando dispensare?

18 Quartò requiritur TITVLVS, qui in Clerico sæculari est beneficiũ, vel patrimonium ad congruam sustentationem sufficiens. Ad quod tamen Episcopus secundum Auilam *p.*3. *disp.*5. *dub.* 16. potest in aliquo casu rarò dispensare, scilicet cum Collegiali docto, & insigni præsertim Collegij Salmanticensis, aut Complutensis; quia huic non deficiet Cathedra, præbenda, aut beneficium. & hanc opinionem asserit Henriquez *lib.*13 *c.*37. *nu.* 2. *glos. litt.O.* fuisse in praxi deductam. Sed Campanili *diu.iur.can.rubr.*8.*c.*4. *nu* 6. contrarium tenet, & adducit declarationem Sacræ Congreg.*p.*4.*t.* 4. *ref.*52 §.*Notat etiam,& p.*5.*t.*10.*ref.*50. §. *An verò*.

Et quid si quem ordinet sine titulo?

19 Episcopus ordinans aliquem absque titulo, tenetur illi alimenta cõgrua subministrare, *c.Episcopus,de simon.* Si verò ordinet, accepta ab eo promissione, vel iuramento de non petendis alimentis, suspenditur per trienniũ à collatione Ordinum; sic verò ordinatus ab executione, donec à Papa absoluatur, cap.*pen.de simon.* quæ pœna in *c. per tuas nobis*,37.*eod. tit.* extenditur ad ordinatum cum tali pacto, ignorantem id sibi non licere. Quod tamẽ procedit in foro externo, in quo præsumitur deliquisse, non in foro cõsciẽtiæ. Ita Suarez *de cens disp.*31.*sect.*1.*nu.*34.*p* 5.*t.*10.*ref.*54.

Ordinatus cum patrimonio, aut beneficio ficto, peccat mortaliter, sed non incurrit suspensionem.

20 Qui ordinatur cum ficto patrimonio, beneficio, aut ficta pensione, peccat mortaliter, & secundum Nauarrum c.27.*nu.*158. incurrit suspensionem, cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*, *dist.* 50. quæ videtur innouare Tridentinum *Sess* 21.*c.*2.ibi, *antiquorum canonum pœnas super his innouando*, (Imò secundum Mercerum *in* 3.*p.q.*24.*dub.*7. incurrit etiam suspensionem latam in Extrauag Pij II contra ordinatos sine litteris dimissorijs, quia si Episcopus sciret fraudem adhibitam fictionis, non concessisset dimissorias, vnde concessæ, falsæ sunt, & quasi non essent. Sed ego existimo cum Henriquez *lib.*13.*cap.*37. hanc secundam suspensionem non incurrere, quia nam dimissoria per fraudem obtenta, est vera dimissoria, vt patet si obtineatur per fraudem quoad genus, & mores; ideò enim Episcopis cautum est, vt inuigilent, & examinent an titulus sit verus *par* 2.*t.*16.*ref* 5. *& p.*5.*t.* 10.*resol.*5.. *&* 55.) Sed & existimo cum Ledesma *tom.*1.*de Sacr. Ord cap.*7 *concl.*6. *diff.*3. non incurrere suspensionem, cap *neminem*, & cap *Sanctorum*,

in

in quibus suspenduntur ordinati absque titulo; nam ea reuocata sunt per cap. *Cum secundum* 16. *de preb.* Nec Tridentinum illa innouauit, sed innouauit cap. *Episcopus*, & *cap. Cum secundum Apostolum, de simon.* vbi puniuntur ordinationes factæ absque titulo, suppositis simoniacis pactis, de quibus supra *num.* 19. Et sic declarauit Sacra Congregatio apud Piasecium *p.* 1. *c.* 1. *ar.* 7. *num.* 20. habetque vsus Pœnitentiariæ *p.* 2. *t.* 16 *res.* 5 *p.* 3. *t.* 4. *res.* 184. & *par.* 5. *t.* 10. *res.* 50. † Et hic fecimus mentionem de simonia; aduerte, quod ordinatus per munera, incurrit suspensionem dictorum Canonum à Concilio innouatorum †. Quam Auila *p.* 3. *disp.* 5. *dub.* 9. *concl.* 2. incurri putat, etiam si munera dentur ab alio, ipso ignorante, dummodo sciens postea, ratihabeat: quia ratificans pactum simoniæ ab amico factum, eamque soluens, incurrit pœnas simoniæ, vt probat Nauarrus *cons.* 10. *de simon. nu.* 7. Sed ego id nego cum Henriquez *lib.* 13. *c.* 37. *n.* 2. *glo litt. E.* quia ignorãtia excusat à censuris, & ratihabitio non comparatur mandato, nisi in iure exprimatur. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 56. Sicut incurrit ordinatus per munera.

21 Petes: an patrimonium fictè donatum possit, aut debeat Clericus retrodonare? Respondeo cum Ledesma *vbi sup.* non teneri, quia clausula in donatione apposita de retrodonando, cum sit contraria iuri, nullam obligationem inducit: vnde sicut in foro externo rescindi potest in pœnam eius, qui fictè dedit, decipere volens Episcopum, & Ecclesiam, ita in foro conscientiæ immunis est ab obligatione restituendi, quamuis Auila *parte* 3. *disputatio.* 5. *dub.* 5. *conclus.* 3. teneat, in conscientia ad restitutionem obligari, quia in hoc foro donatio valet iuxta intentionem donantis *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 184. Existimo secundò, restitutionem patrimonij, saltem verè dati, ante Ordinem, vel dimissorias factam, non valere. Et sic, etiam stante sententia Nauarri, & Suarez, sic renunciantem non manere suspensum; quia valido titulo omnia gerit. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 55. §. *Sed quidquid.* Si autem restituat post susceptos Ordines, antequam alia bona acquirat, vnde viuat, grauiter peccare, ait Turrianus *de cens. lib.* 5. *disp.* 46. *dub.* 1. quia violat Tridentinum *Sess.* 21. *c.* 2. non tamen incurrere suspensionem, quia hæc nullibi statuitur. *p.* 5. *tom.* 10. *res.* 57. Aduerte etiam, sufficere, quòd ordinandus det fideiussionem alimentorum: nam sic in eo cessat timor mendicandi, & satisfit menti, ac dispositioni Concilij. Vnde si ordinatus sine titulo, incurrit suspensionem, vt docuit Nauarrus, non incurreret ordinatus cum tali fideiussione, vt notat Grillenzonius *cons.* 14. *p.* 5. *tr.* 10. *resolut.* 48. CLERICVS non tenetur retrodonare patrimonium fictè donatum. Et ordinati potest cũ fideiussione alimentorum.

22 † Porrò quantitas patrimonij determinanda est iuxta locorum qualitatẽ. Panormi exiguntur vnciæ duodecim annuales, vt patet in Synodo †. Hic verò locum habet paruitas materiæ, vnde, nisi sit notabiliter minus, admitti potest. Notabilis defectus secundùm Sanchez *opusc. tom.* 2. *lib.* 1. *cap* 1, *dub.* 35. *num.* 10. esset quinque in vigintiquinque, seu quinta pars. Vnde, qui in Sicilia haberet vncias vndecim annuales, proculdubio ordinari posset, Ratio autem est, quia de modico non est curandum *l. si oleum,* §. *fin. cum l. sequent. ff. de dolo,* & alibi *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 52. & *par.* 5. *res.* 20. Census redimibilis sufficit pro patrimonio. Tiberius *p.* 9. *t.* 8. *res.* 25. Patrimonij quantitas, quę requiratur? Et an vnciæ vndecim annuales sufficiant in Sicilia? Census pro patrimonio sufficit.

23 † Regulares ordinantur titulo paupertatis †. Qui autem sciens, suã professionem esse inualidam, se promoueri sineret, ordinaretur sine titulo, ac proinde peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem. Ita Portellius V. *Ordine Sacro, nu.* 8. *p.* 3. *t.* 2. *res.* 113. † Sed antea *p.* 2. *t.* 16 *res.* 5. docuerat ex declaratione Sacræ Congregationis, & vsu Pœnitentiariæ, ordinatum sine titulo non esse suspensum, quòd confirmare videtur *in p.* 5. *t.* 10. *res.* 50. quamuis vtrobique titulus loquatur de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, vt supra dictum est *num.* 20. † IN Regularibus sufficit titulus paupertatis. Sed an fiant suspensi, qui ordinantur post professionem inualidam.

QVINTO Ordines gradatim accipi debent; Nam ordinatus per saltum incurrit suspensionem Ordinis sic suscepti. Sed an procedat, quando intermittuntur Ordines minores? Probabile non procedere.

24 Quintò requiritur GRADATIO, ideſt, Ordines ordinatim ſumi debent, prius ſcilicet inferior, deinde immediatè altior, & deinceps. Qui autem per ſaltum ordinaretur, incurreret ſuſpenſionem ad exercendum Ordinem ſuſceptum, & ſi exerceat, irregularitatem. (Suſceptum inquam per ſaltum; non enim ſuſpenditur ab exercitio aliorum Ordinum ritè ſuſceptorum. Ita Suarez *de cenſ. diſp.* 31. *ſect.* 1. & alij contra Nauarrum *cap.* 27. *num.* 242. *p.* 5 *t.* 10 *reſolut.* 28.) Cæterum, qui relictis minoribus, Subdiaconatum reciperet, quamuis peccaret mortaliter, & minoribus initiari deberet, poteſt tamen probabiliter dici, quod ſuſpenſionem non incurreret: quia multi probabiliter docent, minores Ordines non eſſe Sacramenta, ſed ſacramentalia. Vnde Pius Secundus, ſuſpendens ordinatos ſine litteris dimiſſorijs, ante ætatem, vel extra tempora, non ſuſpendit ſic promotos ad minores, ſed tantùm ad maiores. Et Nauarrus *conſ.* 28. *de ſent. excommunic. à num.* 11. tenet, recipientem minores Ordines cum excommunicatione, non fieri irregularem ad alios ſuſcipiêdos, maximè quòd pœnæ ſunt reſtringendæ. Ita Portellius *reſp. p.* 3. *caſ.* 41. *q.* 2. *num.* 3. *p.* 5 *t.* 10. *reſ.* 47. Et hæc opinio potiori iure procederet, quando ordines reciperentur prætermiſſa tonſura, quæ vt V. Ordo dictum eſt, non eſt ordo. *p.* 6. *t.* 8. *reſ.* 29. in fine.

Et talem ſuſpenſionem non eſſe ipſo iure latam, ſed ferendam.

25 Nota hic primò, ſuſpenſionem ab ordinato per ſaltum ex Suarez *de cenſ. diſp.* 31. *ſect.* 1. *dub.* 2 *concluſ.* 2 & alijs communiter, incurri ipſo iure ex cap. *ſolicitudo cit.* & ex Tridentino *ſeſſ.* 23. *c.* 14. Sed vt ipſe Suarez expendit, nec in his, nec in alijs iuribus talis ſuſpenſio ipſo iure incurrenda exprimitur: vnde probabilem exiſtimo cum Acugna *in decret. p.* 1. *diſt.* 52. *c.* 1. *nu.* 9. opinionem Angeli V. *Irregularitas, num.* 6. & aliorum, quòd ordinatus per ſaltum non ſit ipſo iure ſuſpenſus, ſed ſuſpendendus. *p.* 5. *t.* 10. *reſ.* 27. Nota ſecundò, quòd quamuis promotus per ſaltum, non poſſit ad Ordines ſuperiores aſcendere; hoc tamen impedimentum non eſt irregularitas. Ita Auila *p.* 7. *diſp.* 9. *ſect.* 1. *dub.* 2. *concl.* 1. Si autem eſſet, diſpêſari poſſet per Cruciatam ſecundùm San Iuan *de Sacr. Ord. q.* 2. *ar.* 5. *dub.* 11 *diff.* 6. *concl.* 3. *Ibidem* § *Notandum ſecundò.* Nota tertiò cum promoto per ſaltum diſpenſare poſſe Epiſcopum, vt Ordinem prætermiſſum ſuſcipiat, in accepto miniſtret, & ad ſuperiores aſcendat, etiam ſi delictum ſit publicum, dummodo in malè ſuſcepto Ordine non miniſtrauerit. Ita Maiolus *lib.* 4. *de irreg. c.* 12. *num.* 2 contra Zerolam *par.* 2. V. *Irregularitas, dub.* 3. Si verò miniſtrauit, requiritur diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ, quia Tridentinum *ſeſſ.* 23 *c.* 14. talem facultatem conceſſit Epiſcopis cum tali limitatione. Suarez *de cenſ. diſp.* 31 *ſect.* 1. *n.* 52. Sed Acugna *nu.* 9. tenet, Epiſcopos diſpenſare poſſe ad miniſterium Ordinis ſuſcepti per ſaltum etiam poſt exercitium, & Tridentinum ſolùm ijs prohibere, ne cum tali diſpenſent ad altioris Ordinis promotionem. *p.* 5 *to.* 10. *reſ.* 27 §. *Notandum tertiò, & reſ.* 29. Nota tandem, hanc ſuſpenſionem tolli per Cruciatam. Ita Granadus *in* 3. *p. t.* 5. *diſp.* 4 *caſ.* 4. *q.* 2. *p.* 5. *to.* 10. *reſ.* 27. in fine.

Sic autem ordinatus non poteſt ad altiores Ordines aſcendere; Poteſt tamen diſpêſari ab Epiſcopo, ſi in Ordine malè ſuſcepto non miniſtrauit. Et ſuſpenſio ob id incurſa tollitur per Cruciatam.

SEXTO Ordines recipi debent cum debitis temporum interſtitijs. Sed ſecus, non incurritur ſuſpenſio.

26 † Sextò, vt licitè quis Ordines recipiat, ſeruare debet INTERSTITIA à iure ſtatuta. †. Sed, qui non ſeruaret, quamuis grauiter peccaret, non fieret ſuſpenſus, ſicut nec Epiſcopus promouens: quia ſuſpenſio impoſita à Sixto V. ſublata eſt à Clement. VIII Ita Filliucius *to.* 1. *t.* 17. *c.* 5. *num.* 86. contra Portellium V. *Suſpenſio, num.* 14 *p.* 3. *t.* 2. *reſ.* 32 § *Notandum. p.* 4. *t.* 4 *reſ.* 209. §. *Et tandem, & p.* 5. *t.* 10. *reſ.* 40.

Niſi quis ſuſciperet duos ſacros Ordines eadem die.

27 At verò, incurreret ſuſpenſionem, qui duos maiores Ordines ſuſciperet eadem die. cap. *litteras de temp. ordin.* Quam Turrianus *de cenſ. lib.* 5. *diſp.* 46. *dub.* 1. ex communi dicit, incurri ipſo iure, & ab eo, qui duos maiores Ordines reciperet non ſolùm eodem die naturali, ſed etiam in duplici,

qui

qui tamen fictione iuris, fit vnus, vt si vnum reciperet in Sabbato quatuor Temporum, alterum verò in mane Dominico, continuato ieiunio; ex Leone Papa *ep. 79. c. 1. & c. quod à Patribus, dist. 75.* Id quod etiam docet Bonacina *de cens. disp. 3. punct. 1. § 1 nu 4.* de eo, qui eodem die sumeret Ordines minores, & Subdiaconatum. (Sed quoad hoc vltimum obseruat Vasquez *in 3 p. to. 5. disp. 246. c. 5. n. 47.* nullo iure prohibitum esse, & testatur se practicatum vidisse: & sine dubio fieri potest, vbi adest consuetudo recepta ante Concilium Tridentinum, vt docet Villalobos *to. 1. t. 11. diff. 12. à num. 3. p. 5. vbi infra*, in fine, & recitanter *p. 2. t. 16. res. 23.* in fine.) Quoad suspensionem verò *c. Litteras.* Suarez *de cens. disp. 31. sect. 1. nu. 41.* tuto interpretari putat de suspensione ferenda. *p. 5. t. 10. res. 36.*

28 Porrò in interstitijs dispensare potest Episcopus pro necessitate, aut vtilitate Ecclesiæ, sic concedente Tridentino *sess. 23. cap. 11 & 13.* Necessitas autem, vel vtilitas Ecclesiæ, secundum Barbosam *in collect. super Trident. ibidem cap. 14. num. 2.* habet latitudinem, sicut cætera moralia, arbitrio boni viri In specie verò Hurtadus *de Sacr. tr. de Ord. diff. 23.* ordinari posse inquit absque interstitijs, qui habet beneficium, aut Capellaniam cum onere celebrandi: & ex declaratione Cardinalium, qui in litt ris, aut virtutibus multum profecit; quia hic ordinatus erit vtilis Ecclesiæ *p. 4. tr. 4. resolut 209* & ita etiam docet Tiberius *in instruct. pro ordin. c. 8. quæst. 3. p. 6. t. 8. res. 23.* Et in interstitijs potest Episcopus in certis casibus dispensare.

29 Quibus concurrentibus, Episcopus dispensare etiam potest cum suis familiaribus non subditis, qui per triennium cum ipso commorati sunt; quos nimirum ex priuilegio Tridentini *Sess. 23. cap 9* potest initiare, si statim eis conferat beneficium. Et ratio est, quia cui conceditur finis, conceduntur etiam media ad illum necessaria. Ita Cruz *p. 2 de Sacr. Ord. dub. 43. concl. 1.* contra Villalobos *to. 1. t. 11. diff 9. num. 10.* adducens declarationem Cardinalium *p. 3. t. 4. res. 190.* Facultas autem Episcopi transit ad Capitulum, seu eius Vicarium Sede vacante post annum, quando nimirum ex decretis Concilij potest concedere dimissorias. Ita Sacra Congregatio teste Armendario *in add. ad recop. leg.* Nauar. *lib. 1. tit. 18. leg. 4. nu. 13 p. 4. t. 4. res. 209. §. Obseruandum.* Etiam cum suis familiaribus non subditis, quos & potest initiare. Id quod potest etiã Vicarius Capituli sede vacante.

30 Aduerte hic Bonacinam *de Sacr. disp. 8 q. vn punct. 6. num. 24.* & alios docere, dispensationem interstitiorum pertinere ad Episcopum etiam quoad Regulares, pro qua sententia Tamburinus *to. 2. disp. 2. q. 25.* adducit sequentem declarationem: *Sacra Congregatio censuit, Superiores Regulares non posse dispensare super interstitijs Regularium ordinandorum; sed id pertinere ad Episcopum ordinantem: qui tamen quoad causam dispensandi iudicium suum formare debeat ex attestatione Superiorum Regularium.* Villalobos *to. 1. t. 11. diff. 21. nu. 8.* & alij tenent, pertinere ad Superiores Regulares ex priuilegio Gregorij XIII concesso Societati, quod ipse & Suarez *de Relig. to 4 l. 8 lib. 2 c. 12. à nu. 21.* extendunt ad omnes Religiones communicantes. Sed Hurtadus *de Sacr. tract. de Ord. diff. 23.* illud restringit ad Societatem. *p. 3. t. 2 res. 32 & 112. & p. 4 t. 4. res. 209 § Nota etiam* Illud hic nota cum Campanili *diu. iur. can rubr. 12 c. 13. nu 43.* Abbatem in ijs casibus, in quibus tonsuram, & minores Ordines conferre potest, dispensare etiam posse in interstitijs *p. 5. t. 10. res. 40. § Notandum.* At quoad Regulares? Etiam Episcopo incumbere talem dispensationẽ, ait Bonacina. Villalobos verò, suis Prælatis.

31 Septimò requiritur legitimum TEMPVS. Circa quod aduertit Vasquez *in 3 p to. 5. disp. 246. c 5 nu. 46. & 48.* & primam tonsuram quouis anni tempore, quauis die, & hora conferri posse. Ordines minores ex recepta Episcoporum consuetudine dari posse feria sexta vespere ante Sabbatũ quatuor Temporum, vel aliud, in quo de iure omnes Ordines conferri possunt. Possunt etiam dari quolibet die Dominico, aut festo ex cap. *de eo, de temp.* SEPTIMO Ordines recipi debent statutis temporibus, Et prima Tonsura semper.

Minores Ordines Vespere feriæ vj. post Sabbata quatuor Tempora &c. Et quolibet die Dominico, & festo duplici.

ordin. p. 2.*t.*16.*ref.*28. in fine, & *p.*5. *vbi infra*. vbi nomine festi Naldus V. *Ordo,nu.*15.& alij intelligunt festum de præcepto, in quo scilicet opera seruilia sunt prohibita: quia Pontifex illud accepit in sensu communi. Et denunciationes matrimonij ex Tridentini præscripto in tribus diebus festiuis faciendæ, ex Concilio Mediolanensi, Pontio *lib* 5.*cap* 36.*num.*7. & alijs faciendæ sunt in festis de præcepto. Sed satis probabilis est sententia Præpositi *in* 3.*p.q.vn de Sacr.Ord.dub.*15.*nu* 150. Fagundez *pr.*1. *lib.*1.*c.*2.*nu.* 15. & aliorum, quam etiam docere Pontificale Romanum obseruat Gauantus *in Ench.* V. *Ordines minores,nu.*15. nimirum ibi festum capi pro eo, quod seruatur in Choro, quamuis non in populo, quale est omne festum duplex. Quod etiam procedit, quando Papa dispensat, vt quis ordinetur in tribus diebus festiuis *p.* 5 *t.*13.*ref* 97.

Ordines maiores in Sabbatis 4. Temp. & ante Dominicā Passionis conferri possant.

An etiam ex iusta causa in sequenti die Dominico?

32 Ordines maiores non nisi in Sabbato quatuor Temporum, in Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Passionis dari possunt. Ita Vasquez *in* 3.*p.to.*5.*disp.*246.*c.*5 *n.*25. & alij communiter. Aduertit tamen Villalobos *to* 1.*tr.*11.*dub.*13. ex iusta causa, nimirum infirmitatis Episcopi &c. conferri posse in Dominica sequenti, dummodo tam Episcopus, quàm ordinandus ieiunium naturale Sabbati continuent vsque ad Dominicam. nā si Episcopus post Missam Sabbati ablutionem sumpsisset, non posset in Dominica Ordinem sacrum conferre *p.*2 *t.*16 *ref.*28.

Et defectus ordinationis quouis tempore suppleri possint?

33 Porrò secundùm Sanchez *opus.to* 2.*lib.*7.*c.*1.*dub.*13.*nu.*7. extra prædicta Sabbata non solùm prohibitum est Ordines sacros cōferre, sed etiam ordinationis defectus supplere, saltem substantiales, quos nimirum supplere nihil aliud est, quàm Ordinem iterum sub conditione conferre. Sed Granado *in* 3.*p.contr.*9.*tr.*2. *disp.*3. *num.* 3. probabile putat, prædictos defectus quouis tempore suppleri posse; quia hoc non est Ordines conferre, sed præcisè iterare cæremoniam omissam, v.g. contractum instrumentorū &c. vnde in cap *Pastoralis, de Sacr. non iter.* dicitur de eo, qui in Confirmatione delibutus fuerat oleo, & non chrismate, nihil iterandum esse, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum. Adde quod sicut in tali casu omittuntur aliæ cærimoniæ, quæ in Ordinum collatione adhibendæ sūt ex præcepto, ita etiam omitti potest circumstantia temporis. Ita ille, qui etiam meminit aliquorum sententiam docentium, in tali casu omitti posse sine peccato solemnitatem indumentorum Episcopalium *p.*5.*t.*14.*ref.*63. & *p.*9 *t.*8.*ref.*19.

Ordines Sacros extra tempora sumētes fiunt irregulares.

34 Qui verò extra præscripta tempora Ordines sacros assumeret, peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem, iuxta dicta superius à *num.* 8. Ita Portellius V. *Ordines sacri,n.*14.*p.*3 *t.*4.*ref* 192.

Regulares verò possunt extra tempora ordinari per multa priuilegia.

35 Cæterum Regulares ordinari possunt extra tempora per priuilegia Alexandri VI. & Eugenij IV. concessa Religionibus D. Hieronymi, & D. Benedicti, quæ Portellius probat non esse reuocata per Tridentinum. Ex adducit aliud priuilegium Clem. VIII. concessum PP. Congreg. S. Ioann. Euang. in Portugallia. Et tandem ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati. Quod quamuis concessum sit cum clausula, ne aliæ Religiones vti possint; alij tamen Pontifices succedentes omnia Societatis priuilegia alijs Religionibus communia fecerunt. Ita Cruz *lib.*2 *c.*8 *dub.*1. & alijs tutè, & probabiliter; quidquid in contrarium asserat Vasquez *in* 3.*p.to.*3. *disp.* 246. *c.*5.*nu.*50.*p.*3.*t.*1.*ref.*31. & *p.*5.*t.*15.*ref.* 171.

OCTAVO Ordines recipi debent in debito loco.

NONO recipi debens in gratia, alias recipiens peccat mortaliter.

36 ✝ Octauò requiritur LOCVS, qui in Ordinatione solemni est Ecclesia Cathedralis; priuatæ, etiam Sacellum, vel Capella.

37 Nonò, ordinandus debet esse in GRATIA, alioqui peccatum mortale committit ✝. Et Regularis excommunicatus propter percussionem Clerici Ordines recipiens, incurrit suspensionem cap. *Cum illorum, de sentent.*

excom.

*excom p.5 t.10 res.*58. Sicut qui, durante matrimonio, etiam non consummato, Sacros Ordines recipit extrà casus à iure concessos ex *Extrau. Ioan. XXII. de voto:* quæ cum vtraque lata sit contra præsumentes; ignorantia etiam crassa, & supina ab ea excusat. *res.*59 Et quidem prima non benè ab aliquibus extenditur ad censuratos ex quauis causa; cum id in alijs iuribus non inueniatur, & in eo capite sermo solùm sit de excommunicato ex percussione Clerici: nam leges pœnales extendi non debent. Præpositus *in 3. p. q.3. dub.5. nu.*38.39. & 40. *res.*58. *cit.* Siue autem extendenda sit, siue non: qui censura irretitus Episcopatum susciperet, non incurreret suspensionem; quia Episcopatus ex D. Thoma 3.*p.q.*40.*art.*5 & alijs non est Ordo. Ita Bonacina *de cens. disp.*13.*punct.*5.§.1.*nu.*11. contra Sanchez *opus. to.*2.*lib.*7.*c.*1. *dub.*9.*nu.*2.& 3.*p* 5.*t.*10.*res.*41. — Et aliquãdo incurrit etiã suspensionẽ. Vt si quis reciperet Sacros Ordines durante matrimonio.

38 Vt verò vxoratus ad Sacros Ordines promoueri possit, requiritur, vt vxor castitatis voto astringatur ex c *coniugatus, de conuers. coniug.* vt verò ad Episcopatum promoueatur, vxor Religionem necessariò ingredi debet, siue vetula sit, siue iuuenis; & ità statutum esse in c. *Sanè, de conu coniug.* affirmat Pontius *lib.*7.*c.*25. Imo Sanch *de matr. lib.*7.*disp.*39.*n.*6 idem docet de promouendo ad Sacros Ordines, si vxor ipsius sit iuuenis, tùm ex c. *Episcop. dist.*77. vbi non aliter promoueri permittitur, quam Religione præmissa; tũ etiam propter periculũ incontinentię, stante antiqua consuetudine, & facili ad inuicem accessu. At Hurtadus *de matr. disp.*11.*diff* 9.*n.*29. existimat, sufficere, quod separentur, & vxor votũ castitatis emittens, virum à debito thori absoluat; quia c. *coniug.* hoc solùm requirit, & c. *Episc.* præterquam quod est Concilij Agathensis Prouincialis, non incongruè interpretatur, quòd nomine Religionis castitatem intelligat. Quod etiam docet Pontius *vbi sup. nu.*7. cum quibus quoad punctum iuris ipse consentio. *p.*4 *t.*4.*res.*129. — Vxoratus enim nõ potest ad Sacros Ordines promoueri, nisi vxor voto castitatis astringatur.

39 INTENTIO suscipientis Ordines debet esse, mundo, ac sæculi vanitatibus nuntium remittere, & diuinis obsequijs totaliter mancipari. Ideo Tridentinum *sess* 23.*c.*4 eos solùm tonsurari permittit, *de quibus probabilis coniectura sit, eos non sæcularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Ex quo loco Concilij infert Ledesma *to.*2. *tr. de Sacr. Ord. c.*7. *concl* 3. initiatum absque animo ascendendi ad alios Ordines, sed solùm gaudendi priuilegijs fori, & gabellarum; peccare mortaliter. Sed contraria sententia est probabilior; quia verba Concilij non sunt præceptiua, sed solùm hortatoria. Ità Sanchez *de matr. to.*2 *lib.*7. *disp.*31.*nu.*16. & 17. *p.*2 *t.*16 *res.*20. Aduerte hic, quod Episcopus non potest publicare edictum, vt Clerici in minoribus debeant Ordines sacros assumere sub pœna priuationis habitus. Ità Sacra Congregatio, teste Sellio *select. c.*19.*nu.*4. *p.*4.*t.*1.*res.*10. in fine. — QVÆNAM esse debeat intentio ordinandi? Et an peccet, qui non vult ad sacros Ordines promoueri, recipiens minores solùm vt gaudeat foro? Et an Episcopi possint statuere, vt Clerici minores sacris initientur, vel habitum deserant?

40 Cùm Sacerdotes ordinantur, & plures proferunt verba consecrationis super eadem hostia cum Episcopo, curandum singulis esse monet Layman *lib.*5.*tr.*1.*c.*7 *nu* 5. vt simul verba proferre finiant, nam si alter illorum ante alios verba absoluat, ille solus consecrabit. Et propterea ne alij verba incassum proferant, monent Doctores, vt quilibet verba proferat cum intentione conditionata, videlicet consecrandi si vnà cum Episcopo verba consecrationis absoluat, minimè verò si præueniat. Ipse verò existimat, debere habere generalem intentionem Ecclesiæ: quia multi putant, illos verba consecrationis non formaliter, sed tantùm materialiter, & recitatiuè proferre, in signum potestatis concessæ. *p.* 3. *to.*4. *res* 50. Sed in thesibus Theologicis defensis in Collegio Romano Societatis *lib.* 8. *num.* 145. & 146. dicitur, vt habeant omnes intentionem consecrandi, quia ideo in Pontificali præcipitur, vt omnes simul absoluat. Si autem vnus audiret socium verba iam absoluisse speculatiuè teneri sua non absoluere; sed iura verò — Quænã debeat esse intentio Sacerdotũ concelebrantium cum Episcopo in ipsa ordinatione dũ simul verba consecrationis proferũt?

esse

esse in praxi, vt prosequatur cum intentione faciendi id, quod tunc intendit Ecclesia *p 5 t.14 res.*82. In quibus casibus malè ordinatus incurrat irregularitatem, vide V. *Irregularitas, à nu.*29.

ORDINIS
Minister.

MINISTER ordinarius Ordinis est solus Episcopus.
Sed minorū in suis Titulis etiam Cardinales, & Abbates.
Sed an subditis alienis deferētibus dimissorias?

41 † Ordinarius Ordinis minister est solus Episcopus. Sed præter illum minores Ordines secundùm multorum sententiam conferre possunt in suis Titulis Presbyteri Cardinales, vt diximus V. *Cardinales, nu.*39. & ex cap. *Quoniam dist.*69. Bulla 25. Iulij II. nec non ex *c.*14 septimæ Synodi Generalis, Abbates †. Sed circa Abbates multi censent, eorum auctoritatem quoad non subditos reuocatam esse per Tridentinum *sess.*23.*c.*10. Vide V. *Abbas, num.*5.

Episcopus verò debet esse proprius, vel ordinare cum licentia proprij;
Sub pœna suspensionis;
Non tamen quoad Tonsuram.

42 † Porrò Episcopus, vt Ordines licitè conferat, debet primò esse proprius, & superior ordinandi, vel habere dimissoriam, seu licentiam proprij †. Si enim ordinaret alienum Clericum sine dimissoria scienter, vel cum ignorantia affectata, incurreret suspensionem à collatione Ordinum per annum ex cap *eos, de temp. ordin. in* 6. & ex Tridentino *sess* 14 *cap.*2. Ex quo magis placet opinio Barbosæ *in collect.to.*3 *lib.* 1.*tit.*9.*cap.*2 *nu.*10 docentis, talem suspensionem incurrere etiam conferentem non subdito primam tonsuram, quàm opinio Riccij *add. ad inst. Lancellotti lib.*1.*tit.*25 quòd hic solùm incurreret suspensionem à collatione primæ tonsuræ *p.*3.*t.*4.*res.*194.

Vel si circa alienos habeat ratihabitionis spem rationabilem.

Limitatur etiam sententia Tridentini secundùm Reginaldum *to* 2 *lib.*32.*tr.* 2.*c.*4.*sect.*3 *nu.*15. nisi alienum subditum ordinaret cum spe rationabili eius ratihabitionis, ex c. *vlt.* 9. *q.*2. vbi allegatur factum D. Epiphanij, qui isto modo ordinauit in diœcesi D. Chrysostomi. quæ opinio est probabilis, quàuis Sanchez *in opusc.to.*2 *lib.*7.*c.*1.*dub.* 20.*num.*13. dicat, non poss. Episcopum proprium talem ordinationem ratam habere. *p* 3.*tr.*4. *res.*191. §. *Sed tunc,* & *p.*5.*t.*10. *res*38.

Proprius verò dicitur, siue ratione originis,

43 Proprius autem Episcopus dicitur ordinandi primò; ratione originis, vt si hic, vel eius pater natus sit in diœcesi illius, etiam si tempore natiuitatis filij pater in aliam diœcesim domicilium transtulisset, vt declarauit Sacra Congregatio Concilij *die* 16. *Decembris* 1599. & aliàs, docetque Molfesius *in sum. to* 1.*tr.*2. *c.*2.*nu.*7. contra Alzedum *pr.p* 2. *c.*5.*nu.*44. Secundò proprius dicitur ratione domicilij. Tertiò ratione beneficij. *p.*4.*t* 4 *res.*148. & *p.*8.*tr.*2 *res.*8. Vnde si Episcopus suo familiari, vel etiam famulo familiaris: (nam in cap. 10. cit. Tridentini comprehenduntur etiam famuli familiarium, vt ait Sanchez *vbi infrà n.*24) statim conferat beneficium, potest illum ordinare ante triennium; nam tunc non ordinat titulo familiaritatis, sed beneficij, ratione cuius acquirit domicilium in eius diœcesi. Ità Sanchez *in opusc.to.*2.*lib.*7.*c.*1.*dub* 20.*nu.*25. contra Ledesmam *to.*2. *de Sacr. Ord. c.*5. *post* 9 *concl. p.*4.*t.*4 *res.*145.

Siue domicilij, siue beneficij,

Etiam tenuis, & residentiam non requirentis.

44 Neque verò necesse est, vt beneficium requirat residentiam, vel sit pingue. sed ordinari potest quis à Episcopo, in cuius diœcesi habet beneficium, etiam si ibi non resideat, & non eximatur à iurisdictione primi Episcopi. Item quantumuis beneficium sit tenue: nam cap. *nullus, de temp. ord.* loquitur simpliciter de habentibus beneficium, non distinguens, an sit tenue, vel pingue. Vnde Sacra Congregatio apud Barbosam *de iur. Pont. lib* 3.*c.*39 *nu* 17. *in vna Ianuensi die* 18. *Martij* 1628. censuit, promotum ad Ordines cum collatione beneficij duorum scutorum annuorum gaudere priuilegio fori. Ex quo sequitur, tale beneficium sufficere etiam ad suscipien-

scipiendos Ordines ab Episcopo beneficij, ex quibus foti priuilegium oritur. cap. verò 2. Trid. *in sess.* 21. non exigit beneficium ad victum sufficiens ad hoc, vt Clericus fiat subditus Episcopo beneficij; sed absolutè vt possit ordinari. Ita Barbosa *vbi sup c.* 33 *nu.* 38. & alij contra Riccium *p.* 3. *decis.* 77. *p* 4. *t.* 8. *res.* 51. & nouissimè in *p.* 6 *t.* 8. *res.* 24.

45 Aduerte hic duo. Primum est, Zypæum *lib.* 1. *de atat & qual. ordin. cons.* 2 docere, Episcopum domicilij esse Episcopum proprium etiam quoad Regulares, non obstante Tridentino, decreto Clem. VIII. aut contraria consuetudine. Contra quod sentit Miranda *to.* 1. *q* 38. *art.* 2. Et reuera post decretum Clem. Prælati Regulares non audent suos subditos ordinandos mittere, nisi ad Episcopum diœcesanum. Secundum est, Molfesium *to* 1. *p.* 2. *c.* 2 *nu.* 10. aduertere, ita demum quem diuerso titulo tres Episcopos proprios habere, vel duos, vt tamen omnes sacros Ordines ab vno suscipere debeat; & statim ac Subdiaconatum recepit ab vno, expirare optionem alium eligendi. Zypæus verò *vbi sup.* id negat: quia nulla lex id disponit, & alioqui per collationem Subdiaconatus ab vno non desinit alius esse proprius Episcopus ordinati. *p.* 6. *tr* 7. *res.* 35.

An id procedat in Regularibus?

Et an plures Ordines à pluribus Episcopis proprijs possit quis sumere?

46 Secundò Episcopus non potest ordinare extrà suam diœcesim absque licentia proprij Ordinarij, sub pœna suspensionis, ipsi quidem Episcopo à Pontificalibus, ordinato verò ab Ordinum exercitio, sic statuente Tridentino *sess* 6. *cap.* 5. quam suspensionem Campanili extendit ad Episcopum conferentem in aliena diœcesi primam tonsuram *in rubr.* 6. *c.* 1. *nu* 2. quod tamen Bonac. *de sacr. disp* 3. *q. vn. punct.* 2. *nu.* 13. & alij negant; quia tonsura non est Ordo. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 143. & *p.* 5. *t.* 10. *res.* 45. Hanc verò licentiam potest Episcopo concedere non solùm Episcopus diœcesanus; sed etiam Capitulum Sede vacante, vel eius Vicarius, etiam infra annum, non quidem pro subditis Sedis vacantis, sed Episcopi ordinantis. Henriquez *lib.* 10. *c.* 22 *nu.* 1. *p* 5. *t.* 10 *res* 46. §. *Secundò.*

DEINDE Episcopus non potest ordinare in aliena diœcesi sine licentia Episcopi diœcesani.

Aut capituli sedis vacantis, vel eius Vicarij.

47 Inuitatus autem Episcopus in aliena diœcesi ad ordinandos subditos illius diœcesis, potest ibi ordinare etiam suos. Turrianus *de cens. lib.* 5. *disp.* 46. *dub. vlt. p.* 5. *t.* 10. *res* 45. § *Notandum.* Pro subditis autem alterius Episcopi cum dimissoria venientibus, ait Barbosa *de pot. episc. p.* 2 *alleg.* 4. *nu.* 64. debere habere licentiam expressam, stante Tridentino *sess.* 6. *cap fin.* Alzedus verò *p.* 2 *c* 5. *nu.* 10. ait sufficere inuitationem prædictam: & Concilium loqui in casu, quo Episcopus ordinaret in aliena diœcesi ratione priuilegij papalis, non quando ex licentia, vel inuitatione Episcopi, aut capituli diœcesani. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 144. At potestnè talis Episcopus ordinare alienos diœcesanos cum dimissoria pro quocumque Episcopo in propria diœcesi ordinante; Guttierez *lib.* 1. *cap.* 16. respondet negatiuè: sed tamen contrarium probabile putat; quia talis dimissoria æquiualet generali, licet limitata videatur prima fronte. *p* 3. *t.* 4. *res.* 191. Potest Episcopus exercere pontificalia, & ordines ministrare in loco exempto cum licentia ordinarij loci non autem Diœcesani; in monasterio tamen exempto cum licentia Diœcesani. *p* 9. *t* 8 *res.* 29. § *Sed hic.*

Quid, si in aliena diœcesi inuitetur ad ordinandum?

Episcopus cum licentia ordinarij loci potest exercere pontificalia.

48 † Tertiò Episcopus ordinans debet esse in gratia aliàs peccabit mortaliter †. & quidem in sententia Ledesmæ *tom.* 1. *c* 6. *dub.* 10. etiam in conferendo minores Ordines: quod tamen negat Nugnus *in* 3. *p. to.* 1. *q.* 64. *ar.* 6. *diff.* 2. *concl* 5. quia ex probabili sententia Vasquez, Ordines minores non sunt Sacramentum. *p.* 5. *tr.* 6. *res.* 67. §. *Sed quæres.* An ordinare possit Episcopus interdictus à faciendo Sacro, vide V. *Interdicti. nu.* 14. Et quid, si sit excommunicatus, vide V. *Excommunicationis, nu.* 19. Sanè qui ab Episcopo excommunicato vitando Ordines susciperet, incurreret suspensionem cap. *si quis* 1. *q* 1. & cap. *ab excommunicatis* 9 *q.* 1. etiam si id ignoraret, ait

PRÆTEREA Episcopus debet esse in gratia sub mortali.

Sed an etiam in cōferēdis minoribus?

Et quid si sit interdictus?

Vel excommunicatus?

Præsertim quo ad suscipientem ignorantem?

Suarez *de censf.disp.31. sect.2.nu.62.* nam hæc suspensio non est pœna, quæ debeat supponere necessario culpam. Mihi tamen & Turriano *de cens.disp.46.dub.2.* probabile videtur oppositum; quia id iura non exprimunt; & certe si ignorantia sit inculpabilis, sententia Suarez omninò non probatur. Id quod etiam procedere puto cum eodem Turriano in eo, qui Ordines ab huiusmodi Episcopo reciperet per metum cadentem in virum constantem. *p.5.tr.10.res.39.*

Aut per metum?

EPISCOPVS non debet præmittere edictum, ne quis ad Ordines suscipiendos accedat cum impedimento sub censura.

49 Episcopus ordinaturus non debet sub pœna excommunicationis latæ sententiæ prohibere, ne quis accedat cum occulto impedimento irregularitatis &c. Sed potius ad cautelam omnes absoluere in generali, in quo casu si quis postea recordaretur se habuisse aliquam censuram ab illo Episcopo absoluibilem, non indigeret alia absolutione. Filliucius *to.1.tr.9.c.5.nu.99. p.5.tr.13.res.66.* §. *Notandum, & p.7 t.2.res.37.*

Aut protestationē, quòd tales ordinare non intendit.

50 Si autem Episcopus per præconem protestaretur, se non velle ordinare irregulares, non habentes verum titulum &c. Lugo *de sacr.disp.81.sect.7.nu 119.* certum esse ait, quòd si ille reuera talem intentionem haberet, sic impediti non remanerent ordinati. putat tamen talem protestationem fieri ad terrorem, Episcopos enim habere intentionem ordinandi quotquot accesserint. Et nihilominus vsum talium protestationum non approbat, propter multos scrupulos, qui inde oriri possunt, quando nimirum quis ordinaretur cum aliquo impedimento ignoto, aut dubio &c. & dubitaret, num Episcopus talem reuera intentionem habuerit &c. quibus dubijs res adeo grauis exponi non debet. Præsertim quia Pontificalia apponunt formulam monendi ordinandos ne accedant absque ætate, licentia &c. absque tali protestatione. In casu verò occurrente monet sic ordinatum, vt si potest, consulat Episcopum de intentione: secus iterum ordinetur sub conditione, ne se exponat periculo faciendi multos actus sacramentales inualidos. Sed Præpositus *in 3.p.q.vn.dub.17.nu.171.* tollit hos scrupulos, quia existimat, illam protestationem explicandam esse de illis illegitimis & irregularibus, quos Episcopus tales cognouerit, non quos ignorat. cui opinioni libenter adhæreo *res.66. cit.*

Sed quid si præmittat?

Aut Ordinem conferat inualide?

51 Episcopus, qui Ordinem inualidè contulisset, secundùm Ochagauiam *de sacr.tr.2.q.41.nu.6.* teneretur manifestare defectum etiam cum periculo honoris & vitæ. Id quod verum existimo quoad collationem Presbyteratus, vel Episcopatus, propter damna, quæ inde imminerent: nam Ordines inferiores supplentur per Sacerdotium, vt diximus cum Granado *nu.4 & 5. p.5 t.13 res.55.*

ORDINIS
Effectus, & Ministerium.

ORDO omnis confert gratiam, caracterem, & priuilegia fori, & canonis. Sacer autem inducit obligationem Officij diuini & cælibatus.

52 † COmmunes omnium Ordinum effectus sunt; conferre gratiam ex opere operato, imprimere caracterem, & secum trahere priuilegium canonis, & fori, de quibus dictum est V. *Clericus*, & V. *Excommunicationes*. Sacrorum autem seu maiorum Ordinum proprium est, trahere secum obligationem recitandi horas canonicas, & seruandi cælibatum. & de prima dictum est V. *Hora canonicæ*, de secunda, an etiam insurgat quando Ordo suscipitur per vim & metum, diximus V. *Impedimenta nu.14.* Item impediunt vsum artis medicinæ, non solum chirurgiæ, quæ per cap. *sententiam ne cler. vel mon.* prohibetur etiam Clericis in minoribus; sed etiam Physicæ, quæ solis prohibetur constitutis in Sacris, aut beneficiatis absque dispensatione Pontificis, vt docet nouissimè Squillante *de oblig.cler. p. 2.*

p. 2. *dub.* 17. *nu.* 52. tum ex *c.* 2. *de postul.* tum quia minoribus Physica nusquam reperitur interdicta. Adde, quod etiam Sacerdotes & beneficiarij possunt aliquando miserabilibus & consanguineis gratis mederi, vt docet Nouarius *de priu. pers. mis. priu.* 83. *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 50.

33 Ministrare in Ordinibus cum peccato mortali, quoad omnes Ordines est mortale, secundùm Fabrum *in* 4. *dist.* 24. *q.* 1. *dispu.* 1. *c.* 3. *nu.* 60. vnde & peccare mortaliter putat Acolytos, ferentes solemniter cereos in mortali. Sed ego id nego; non solùm cum Cabrera *in* 3. *p. q.* 64. *artic.* 6. *disp.* 1. § 6. *nu.* 55. quoad Ordines minores, qui vel non sunt Sacramenta, vel eorum officia in genere sacri ministerij non sunt perfecta. *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 196. Sed etiam cum Villalobos *tom.* 1. *tr.* 4. *diff.* 20. *num.* 7. & alijs, contra ipsum *ibid. num.* 48. de Diacono & Subdiacono canentibus Euangelium & Epistolam; quia talis cantus non est dispensatio meritorum Christi, vt collatio Sacramenti, nec est actus adeò sanctus, vt cum tanta obligatione exerceri debeat in gratia. Id quod procedit contra Filliucium *tom.* 1. *tr.* 1. *c.* 6. *num.* 87. etiam si multoties id fiat, quia multa venialia nunquam coalescunt in vnum mortale. nec ex proposito faciendi multa venialia colligitur mortalis Sacramenti contemptus. Adde quod Diaconus ministrans Euchatistiam in mortali, non peccat mortaliter, & contra Nauarrum *c.* 27. *num.* 163. nec Sacerdos dicens in Choro Capitulum aut collectam in peccato mortali. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 195. & 196. De Ministris Sacramentorum. vide V. *Sacramentum*. Quandonam ex iniquo Ordinum ministerio incurratur irregularitas, vide V. *Irregularitas*, *à nu.* 31.

MINISTRARE in Ordinibus cum peccato mortali, an mortale?

O S C V L A.

1 † OScula inter solutos prohibentur in sexto præcepto Decalogi, *Non mœchaberis*, vbi prohibentur tam actus consummati in genere luxuriæ, quàm inchoati, qui ad illos ordinantur: Nec in his datur paruitas materiæ, vt dictum est V. *Luxuria*, *nu.* 3. vbi etiam inuenies, omnia oscula esse libidinosa, & mortifera. Sunt tamen omnia eiusdem speciei, vt dictum est V. *Circumstantiæ*, *nu.* 28. An autem oscula, & tactus licita sint sponsis de futuro, aut coniugibus cum periculo pollutionis extrà vas, vide V. *Tactus*, *nu.* 3. & 6. †.

OSCVLA prohibita solutis sub mortali.

Eiusdem speciei. An etiam sponsis?

P A P A.

1 † PApa est Vicarius Christi, *cuius est terra, & plenitudo eius*: caput totius Ecclesiæ †, specialiter verò Cardinalium (vide V. *Cardinalatus*, *nu.* 1.) à quibus eligitur, (vt dictum est V. *Cardinales in eligendo Pontifice*,) non tamen accipit potestatem: quia eam accipit immediatè à Deo, electio verò est solùm conditio, sine qua Deus non confert. *p.* 1. *t.* 2. *res.* 126. Multi autem, inter quos Barbatia *vol.* 4. *cons.* 40. existimant, Papam non posse sine Cardinalium interuentu ardua Ecclesiæ negotia definire, creare nimirum Cardinales, transferre Episcopos, legem generalem promulgare, feuda magna concedere, legatos mittere, & similia, additque, sacrum Collegium habere quasi possessionem huius iuris. Probat autem tùm ex cap. *per venerabilem, vers. rationibus, qui fil. sint legit.* vbi Papa docere videtur, quod Cardinales sint sui veluti coniudices, instar Sacerdotum Leuitici cum supremo iudice: tum quia Cardinales videntur vice Apostolorum fungi, qui parem cum Petro potestatem habuisse dicuntur in cap. *in nouo*

PAPA caput Ecclesiæ.

Præcipuè Cardinalium.

A quibus non accepit potestatem.

ibi

Et quamuis in arduis deceat, non tamè tenetur eorum consiliū adhibere.

ibi *pari consortio*, 21. *dist.* Dicendum tamen est, conuenientissimum quidem esse, quòd Summus Pontifex in arduis Ecclesiæ negotijs Cardinalium consilium adhibeat, ac proindè ad id de honestate teneri, vt loquitur textus in c. *fundamenta*, §. *decet. de elect. in 6.* & figuratur in duplici claue Petri, quarum vna potestatem, alia decentiam significat, vt habetur *in sum.* 20. *dist.* minimè tamen ad id de necessitate obligari, cum supremam, & vniuersalem super omnes receperit potestatem *Ioan.* 20. cuius plenitudinem solus exerceret, text. in cap. *multum* 2. *q* 6. in c. *cum ex eo de pæn. & remiss.* & iura passim proclament, maiora Ecclesiæ negotia ad Sedem Apostolicam referenda esse, c. *rogamus*, c *quoties*, 24 *q.* 1. quam solus Summus Pontifex tenet, c. *hec est fides*, 24 *q.* 1. Vide Valenzuelam *de monit. Pauli V. p.* 6. *nu.* 97. *p.* 5. *t.* 2. *ref.* 4.

PAPÆ potestas temporalis in totū orbem solum indirectè extenditur, Scilicet in ordine ad bonum Ecclesiæ spirituale.

2 Est autem Papæ potestas duplex: spiritualis vna, alia temporalis; & illa quidem in totum orbem; hæc verò directè solùm in statum ditionis Romanæ, quidquid dicat cum alijs Pesantius *de pot Pont. disp.* 2. *& seq.* quamuis indirectè in omnia sæcularia negotia extendi possit, quandocumque id ad Ecclesiæ quietem, & conseruationem, cui omnia ciuilia subordinantur, expedire iudicauerit. Et ita tenet Bellarminus *contr.* 3. *lib.* 5 *c.* 6. & communiter Theologi, & plerique Iurisconsulti. *p.* 1. *t.* 2. *ref* 122 Nec Bonifacius VIII. in extrauag. *Vnam sanctam* voluit Reges, & Principes Ecclesiasticæ ditioni magis quàm olim erant subijcere, sed solùm demonstrare, quod in Ecclesia præter gladium spiritualem sit etiam temporalis, habitu & indirectè, cùm expedierit, exercendus. quod postea declarauit Clem V. in Extrau. *Meruit. Ibid. ref.* 123. Potest igitur Pontifex censurarum gladium intromittere, quoties inter magnos Principes superiorem in temporalibus non agnoscentes lis aliqua oritur, nec in arbitrium conuenire volunt, sed bello & sanguine Christianitatis pacem turbare, & Principes obedire tenentur, vt tenet Molina *de iust. to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 29. & Mendoza *vol.* 1. *disp* 169. *sect.* 2. §. 23. *Ibid. ref* 124. *& p.* 6. *t.* 4 *ref.* 2.

Ob quod potest per censuras bellum inter Principes impedire.

Sicut & illos ad bellum contra infideles hortari, & ignorum Reges creare si Prædicatores fidei impediunt.

3 Potest autem ipsis committere prælium in infideles, quando vi & armis fidei Prædicatoribus iter occludunt, vt docet Fagundez *in decal. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 33. *nu.* 20. & illorum Regnorum inuestituram eis concedere, vt Alexander VI. Regibus Castellæ, & Lusitaniæ linea præfixa Indorum oppugnationem, & dominium diuisit. Ait autem Mendoza *vol.* 1. *disp* 75 *sect.* 2 §. 15 non posse Ecclesiam mittere ad infideles Prædicatores cum exercitu, nec eo titulo posse Princeps munimenta, & arces in prouincijs illorum erigere; quia hæc ratio prædicandi est contra præscriptum Christi, qui *Matt.* 1. Apostolos mittit *tamquam oues in medio luporum*, ad experiendum potius, quam ad portandum ferrum & ignem. Sed placet opinio Suarez *de charit. disp.* 19. *sect.* 1. *nu.* 8. & aliorum, quod vbi infideles prædicatores admittere blandè & pacificè admoniti, renuunt, armis cogi possint. *p.* 6. *tr.* 4. *resol* 15. Tenentur enim ipsi loqui volentes de rebus spectantibus ad Religionem quietè, & pacificè audire, ad deliberandum num acceptare illam debeant, aut respuere, quod si impiè negent, armis compelli possunt, vt ait Victoria *in relect.* 1. *de Indis à num.* 36. Et multo magis, si prædicationem impediunt, priuante innocentes iure suo, quosdam quidem prædicandi, quosdam verò audiendi verbum Dei, cum iniuria Ecclesiæ, quæ per totum orbem Euangelium prædicandi accepit à Christo Domino potestatem *Matt. vlt. & Marc. vlt. Ibid. ref.* 17. In his autem casibus non debet Papa ex Ecclesiasticis exercitum congregare, quibus hoc munus repugnat, nisi quando timerentur in Ecclesiam damna. An propter alia crimina possit Principibus bellum in infideles permittere, dicemus V. *Pugna quoad causa. Ibid. ref.* 15.

Quia tenentur fidei expositores audire.

Et ab alijs audiri permittere.

4 Potest

4 Potest Summus Pontifex eximere laicos de potestate laicali, quandocumque interuenit iusta causa. Ita Valboa *in cap. 1. de foro comp. nu. 6.* & alij multi: & de facto exemit familiam Episcopi laicam ob reuerentiam dignitatis Episcopalis, vt dictum est V. *Immunitas, num. 19. p 6. t. 2 resol. 7.* Potest è contra delegare laicis iurisdictionem Ecclesiasticam non solùm in ciuilibus & criminalibus, sed etiam in spiritualibus, vt ait Nauar. *c. 27. nu. 6.* & alij *p. 1. t. 2. ref. 113.* & de facto aliqui dicunt, Regem nostrum habere priuilegium Papæ pro Tribunali de la fuerca, & Monarchia Siciliæ, & alijs. Quæ nihilominus priuilegia potest Papa quandocumque voluerit reuocare, immò aliqui dicunt reuocare de facto quotannis in Bulla Cœnæ, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica, nu. 11.* Et quamuis Papa tolleret exercitium talis iurisdictionis, non proinde approbare, diximus V. *Consuetudo à nu. 2.* & dicemus etiam V. *Vsus.* Potest similiter reuocare & derogare iuspatronatus laicorum: vnde ait Bonacina *de leg. disp. 10. q. 2. punct. 1. §. 1. n. 13.* cum alijs, non esse liberum magistratibus & iudicibus sæcularibus, litteras pontificias reijcere, quarum auctoritate beneficia exteris conceduntur, sed solùm posse apud iudicem Ecclesiasticum de subreptione litterarum opponere, aut si expressè iuripatronatus derogetur, libellos supplices ad Summum Pontificem mittere, & interim executionem suspendere, qui si nihilominus litteras collationis ratas habere velit, debere laicos iudices, obedire, etiam obstantibus Principibus, & eorum legibus. *p. 1. t. 2. ref. 26.*

PAPA potest eximere Laicos de potestate laicali.

Et ei subijcere Ecclesiasticos.

Et iterum subtrahere, quando ei libuerit.

Et reuocare iuspatronatus laicorum.

5 Papa non potest dispensare in iure diuino; potest tamen in omni humano, & sic potest extinguere Archiepiscopos & Patriarchas, vt docet Monera *de commut. c. 12. nu. 78.* item Cardinales, quia non sunt de iure diuino. Vide V. *Cardinalatus, nu. 2* & potest eis concedere facultatem testandi de bonis acquisitis intuitu dignitatis. Vide V. *Cardinales, nu. 8.* Et ex iusta causa dispensare potest in impedimento consanguinitatis, etiam in primo gradu lineæ transuersalis, vt inter fratrem & sororem: item in primo gradu affinitatis lineæ rectæ inter nurum & socrum. Vide V. *Dispensare nu. 3. & 4.* Ipse etiam tenetur ad præcepta diuina & naturalia, vt est præceptum eleemosynæ largiendæ. Vide V. *Eleemosyna, nu. 17.* Ad iura autem humana, ieiunij v. gr. & Horarum canonicarum, secundùm Præpositum *in p. 2. q. 95. disp. 4. dub. 1. nu. 4.* secluso scandalo non tenetur sub mortali, contra sentit Malderus *ibid. q. 86. art. 5. §. vt verò.* Nauarrus putat, non peccare mortaliter, si annuam confessionem omittat, *de pœn. dist. 5. num. 32.* Nam si potest absq; graui culpa dispensare in sua lege cum alio, cur idem non possit cum semetipso? quare ablata per dispensationem obligatione lethali, remanebit solùm obligatio decentæ veniali. Sed tenendum, quòd Papa non potest Ecclesiasticum præceptum confessionis quoad se omninò tollere, sed solùm alterare quoad tempus, v. gr. aliqua vice differre per semestre vltra annum. Et sic docet Lugo *de pœn. disp. 15. sect. 7. nu. 143. p. 6. tr. 7 ref. 3.* † sed vide V. *Lex, num. 6.*

PAPA potest dispẽsare in iure humano.

Extinguere Patriarchas.

Archiepiscopos.

Cardinales.

Dispensare in quouis gradu consanguinitatis transuersali, &c.

Et ad suas leges nõ tenetur secundùm aliquos sub mortali.

Et sic nõ teneri sub mortali confiteri singulis annis.

6 Papa vt Papa non potest errare in fide. Et licèt vt persona priuata errare possit ex ignorantia, non potest tamen esse hæreticus pertinax Suarez *de fide disp 10. sect. 6. nu. 11.* & alij. Dato autem per impossibile, quòd in hæresim incideret, non posset ab Inquisitoribus iudicari, quia superior non cognoscitur ab inferiori. Zanardus *p. 2 c. 6. q. 20.* vbi putat, citari & examinari posse à Concilio generali, & si in hæresi induratus maneat, à Pontificatu deponi; quia tunc deponeretur immediatè à Christo, vt inquit Caietanus *de auct. Papæ c. 18. & 19. p. 4. t. 8. ref 58.*

PAPA non potest esse hæreticus etiã vt homo priuatus.

Quid si per impossibile in hæresim incideret?

Papa quoad eius potestatem ad Sacramenta.

PAR-

PARLAMENTVM

Regni Siciliæ, & Neapolis.

PARLAMENTVM quid?

1 † PArlamentum dicitur conuentus procerum Regni congregatorum pro causa publica. Concurrunt autem in Sicilia tria brachia, scil. Ecclesiasticum, demaniale, & militare, idest Archiepiscopi, Episcopi, & quidam Abbates & Priores; procuratores Ciuitatum & Castrorum Regi subiectorum immediatè, & Barones obligati ratione feudi ad seruitium militare †. Et quidem istorum omnium vt plurimum maior pars sufficit ad concludendum. Dummodo concurrat brachium Ecclesiasticum: nam sine eo totum brachium demaniale, & totum militare non sufficiunt. *p.1.t.3.ref.27.* Quod benè institutum est (ait Gottifredus *in arc hont. cosm. de Regno Sicil.nu.8.*) quia Ecclesiastici loquuntur sine metu, & iniustis petitionibus resistere possunt audacius, quàm Barones: vnde si absque illis aliquid determinaretur, talis determinatio apud populos redderetur suspecta. Si verò cum brachio militari, vel demaniali concurreret etiam Ecclesiasticum, determinatio valere. *p.3 t.5.ref.78.§.In ref.27.* Ex quibus benè ait Mastrillus *de magistr.to.2 lib.5. cap.13.nu.36.* Ecclesiasticos ad Parlamentum vocatos accedere debere. malè tamen Bobadilla *lib.2.c.10. nu 66.* quod non accedentes expelli possint; vt diximus V. *Lex,num.2.p.1.t.3.ref.23.* Sed in certis casibus requiruntur omnia singulorum suffragia, vt in efficiendis regnicolis. *Ibid ref.19.in fine*, & in dando Proregi donatiuum; quia hoc exigit integrum voluntarium, & tangit omnes: vnde omnes consentire debent; vt ex multis iuribus probat Mastrillus *vbi supra cap.15.num.27.Ibid ref.29.* & *p.3.t.5.ref.78.§.In ref.29.* Sed prætereà requiritur licentia Regis: quia eiusdem litteris prohibitum est, cùm Proregem ageret Marchio Villenæ *an.1612.p.1.t.3.ref.29.*

A quibus concludi possit?

Et cur concurrere debeant Ecclesiastici?

Quando omnia vota sunt necessaria, non potest Parlamentarius se absentare, & conclusionē iniustā permittere. Nec in tali casu Procurator substituere.

2 In his ergo casibus, in quibus omnia suffragia concurrere debent, si agitur res iniusta, non potest Parlamentarius se absentare, sed tenetur accedere, & præbere votum negatiuum; quia sic iniustam conclusionem impedire potest. *Ibid ref.19.* Et multo minus potest Procurator vniuersitatis &c. substituere alium, à quo præuideat extorquendum consensum in rem iniquam: quia licèt regulariter procurator cum potestate substituendi substituere possit; id tamen non procedit, quando vniuersitati &c. damnum præuidetur inde emersurum. *Ibid.ref.8.* Vbi verò sufficit maior pars, ille vtique, qui prior suffragium pro iniusta conclusione, scilicet iniusto donatiuo præberet, peccaret mortaliter, & teneretur ad restitutionem, etiam si sciret, alios sufficienter etiam absque suo voto suffragaturos. nam hoc non tollit, quin ipse positiuè & efficaciter damnum intulerit. Ita DD. communiter contra Salonium *to.1 q.62.ar.1.concl.3.* Et idem dic de omnibus alijs votantibus ante numerum sufficientem. *Ibid.ref.17.* Qui omnes tenentur ad restitutionem singuli in integrum, quia singuli cooperantur ad totum damnum in indiuiduo. Ita DD. communiter. Nisi quod de hoc dubitat nouissimè Strouersdorf. *in q.62. art.8. disp.4. concl.2.* eo quia tales non sunt singuli causa adæquata totius damni, sed inadæquata & partialis, sicut multi eandem nauem simul trahentes: quare sicut hi non tenentur singuli integram mercedem, ità illi (& in vniuersum concurrentes ad idem opus malum contra iustitiam partialiter) non debent damnari ad totum damnum. Notatque, hanc sententiam docuisse in Academia Louaniense Vviellium *an.1615.p.4.t.4.ref.79.* Qui verò concurreret post numerum sufficientem, ad restitutionem minimè teneretur; quia damnum iam sufficienter illatum suppo-

Vbi sufficit maior pars, qui primi dāt vota pro iniusto donatiuo, sufficientia, tenentur ad restitutionem.

In integrum.

Alij verò minimè.

supponeret per priora suffragia. (Et idem dic de eo, qui inter vtrommque confinia positus, dubitaret, num suum suffragium fuerit ex efficacibus, an tantùm ex sufficientibus: quia in dubijs melior est conditio possidentis. Ita Gordonus *tom.1.lib.5.q.6.c.2.§.4. num* 13. contra Nauarram *lib.3.cap.4.num.35.p.4.t.3 ref.63.*) Ità omnes Doctores, qui id limitant in casu, quo suffragia essent reuocabilia, nam tunc vltimò votantes pro re iniqua, cum alioquin sua auctoritate reuocare potuissent conclusionem, teneri ad restitutionem. *part.1.t.3.resolut.* 16. Et quidquid sit de hoc, à peccato mortali nemo ex subscribentibus excusatur, quamuis actum, vel scripturam efficiat, protestans se contrarium votum emisisse, vt asserit Maderiaga *in libro de Senat.cap.*35.§.4. nam omnes approbant rem malam reclamante conscientia, & Scriptura Sacra *Exodi* 23. vbi ait: ***Ne se quaris turbam ad faciendum malum***; *nec in iudicio plurimorum acquiescas sententiæ, vt à verò denies*. Nec obstant *l. quod maior pars, ad munic. & l. aliud §. refertur, de reg. iur.* approbantes quidquid à maiori parte conclusum fuerit: nam non approbant, quia conclusum est à maiori parte. sed quia præsumitur iustum, & melius, vt tradit Morla *in emp. iur. tit.12.quæst 9. numer.* 8. vnde si iniustum sit leges reprobant. *Ibid. resolut.*30.§. *Difficultas*. Hi ergò meliùs facient, si à Parlamento pro ea die se absentent, dum absque magna singularitatis, & proteruiæ nota pro iustitia loqui, & suam conscientiam exonerare non possunt, nam id in tali casu fieri posse concedit Valerus *v. suffragium. diff.2. in fine*, & Ledesma *tom 2.tract.7. cap.2. concl.* 24. quia nimis graue videtur, obligare aliquem, vt cum tanto incommodo, & periculo resistat Parlamentariorum torrenti, *Ibid. resol.* 18. Id quod non procedit in ijs casibus; in quibus requiruntur omnia singulorum suffragia, vt dictum est *initio num. præced*. Quare videant, quid faciunt Proceres, dum timoratos rogant, vt qua die res iniqua concludi debet, se absentent, vel data opera occasionem cum illis loquendi arripiunt, vt de Parlamento exire faciant, donec res concludatur. *Ibid. resolut.*19. Aut illos rogant, vt pro se procuratores substituant, à quibus deinde suo modo consensum extorqueant. *Ibid. res.8.*

Etiam in dubio, an fuerint de primis, & efficacibus.

Nisi suffragia essent reuocabilia.

Sed nihilominus peccant mortaliter.

Quare, melius est quod se absentent.

3 In rigore, & absolutè loquendo non est illicitum, quod plures vniuersitates, & Barones Regni vnum, vel duos procuratores constituant, qui pro omnibus suffragium ferant in Parlamento, si sciant hos procuratores, esse viros timoratæ conscientiæ, & qui non propriam, sed publicam quærant vtilitatem. Sed vt plurimùm non expedit, quòd duo vel tres possint in Parlamento quidquid velint pro suo arbitratu concludere: quod ipsum confessus est Aponte, vnus ex primis sui temporis nostri Regis consiliatijs. *in tr. de pot. pror. tit. de elect. offic. §.5.num.*23. Abrogandus ergo est hic abusus. *p.1. t.3. resol.* 7. & sic illum exterminari curauit Excellentiss. Dux Ossunæ tunc Prorex per actum viceregium *registr. in off. Patrim. ann.* 1615. *die* 17. *Febr.* 3. *indict.* qui vtinam nunc obseruaretur. *part.3. t.5. resolut.*78. §. *in resolut.*7. Dato verò quod Parlamentarius haberet duo suffragia, vt Baro videlicet, & Procurator vniuersitatis, ait Borrellius *in add. ad spec. Bellug. rubr.*45. non posse ferre contraria, vt Baro videlicet positiuum, vt Procurator negatiuum; aut è contra, nisi qui eum Procuratorem constituit, expressisset, vt ferret negatiuum v.g. Sed, si res in Parlamento determinanda habeat rationes vtrinque probabiles, puto talem posse contraria ferre suffragia, sicut Confessarius, & casuum responsor de eadem re potest nunc vni secundùm vnam, mox alteri secundùm aliam opinionem consulere, & iudex in causa vtrinque probabili diuersimodè iudicare. Quod intelligendum est cessante scandalo, quod in casu nostrò cessaret, si Baro huiusmodi rationes vtriusq; voti proponeret. Sed hic casus in Parlamento raro po-

Non expedit, quòd omnia Regni suffragia committantur duobus, aut tribus, vt pro suo arbitrio ferant.

Sed dato, quod quis haberet duo suffragia, posset in causa vtrinque probabili ferre contraria.

test accidere, & occurrente consulerem, semper eadem de eadem re vota emitti. *p.1.t.3 ref.10.*

DONATIVA ordinaria Regi debentur.

4 Cœterum, quia vt plurimùm Parlamenta cor gregantur pro præbendo Serenissimo Regi donatiuum, sciant Parlamentarij, donatiua ordinaria nominetenus esse donatiua sed reuera deberi loco seruitij pro Rege in bello adiuuando, & à necessitatibus subleuando. vnde singulis statutis temporibus, illa irremissibiliter petit, peculiaribus literis ad Proregem missis. Ità Giurba *to.1 cons.1 8.nu 2* & Iuristæ, Pontius *de imp. matr. causa 31 q.2.§.11.* & Theologi communiter. *p.1 t.3 ref.1. & p.3.t.5. ref.78 § In ref 1.* Qui omnes addunt, quod si interueniat forma vt infra, Proreges possunt illa à Parlamento extorquere per vim & metum; quia debitorum solutio non exigit plenum voluntarium debitorum. Idque non solùm sine onere restitutionis, sed (si regiæ necessitati aliter subueniri non potest,) etiam sine peccato. quia metus iustè incussus iniustus esse non potest. *p.1.t.3 ref.25.* Id tamen non procedit cum Baronibus, etiam deficientibus populi viribus: quia Barones tenentur ad seruitium militare, sustinentque alia onera. vnde suaderi, medijsque suauioribus induci debent ad contribuendum. Ità Sotus *de iust.lib.3.q.6 art.7. Ibid.ref.26.*

Si concurrant requisita in impositione gabellarum.

Idest necessitas Regis.

Quæ nō cm .is sufficit in Regno Siciliæ. ex concessione Regis Iacobi.

5 Forma autem requisita pro iustitia donatiuorum est illa eadem, quam Doctores requirunt in impositione gabellarum, de qua nos diximus V. *Gabellas imponere.* Ita Molfesius *tom.2.t.12. cap 22. num 36. p.1 t.3. resol.1.* Præcipuè verò adesse debet necessitas ex parte Regis, & Reipublicæ, quam nos loco cit. explicauimus, & sufficientia virium ex parte populi. *Ibid ref.2.* Et quidem non omnis necessitas sufficiens ad extorquenda donatiua in alijs Regnis, sufficit in Regno Siciliæ. Nam in eo adest priuilegium Regis Iacobi, vt non nisi in quatuor casibus teneatur donatiuum præbere, quorum vnus est inuasio ipsius Regni passiua, notabilis, siue grauis, quam Gloritius *resp.1.p.3.num.34.* explicat de actuali proxima; infertque, non posse Regem tributum exigere pro ipsius inuasione remota, simulata, procurata, transitoria &c. Vnde non est audiendus Muta, explicans casum prædictum de inuasione actiua, quam nimirum Rex ob iustam causam in aliud Regnum facere vellet; quia hoc est expressè contra mentem, & verba Serenissimi Regis. Et multo minus audiendus est Baua *in ref. pro tracta sal fol.12. & 14.* dicens, Regem nostrum manere in possessione recedendi à capitulis Regni promissis, & practicatis, quandocumque sibi libuerit. Nam si id verum esset, ad quid concessiones istæ valerent? Ecquis amplius cum Rege pactum iniret? Maneat igitur, in aliquibus casibus Regem ab alijs Regnis tributa iustè exigere posse, à Regno autem Siciliæ non item: idque ex iure municipali. *p.1.t.3 ref.15.* Quod rationabiliter nostro Regno concessum est; quia seipsum sponte, & voluntariè obtulit Serenissimo Regi Petro, & non fuit, vt Regna aliqua Hispaniarum, laboribus, & sumptibus ab inimicis fidei in libertatem vindicatum, quæ proindè, vt notauit Vasquez *de rest. cap 6. §.3. dub.1. nu.9.* maiorem tenentur Regibus gratiam rependere. *Ibid.ref.31.*

Rationabili.

Sed an de necessitate credendum sit Regi?

Et libitum ei sit determinare summā sibi soluendam?

Et si assignata non sufficiat, maiorem exigere?

6 Porrò de necessitatibus Regis ipsi credendum esse à Parlamentarijs, asserunt Doctores, vtpotè Principi in facto proprio, in quo semper præsumitur iustitia causæ, nisi moraliter constaret oppositum, vt aduertit Socinus *lib.2. cons.164. vol.5. p.1. t.3. ref 11.* Sed Decius *cons 576. num.13.* & alij apud Ferrer. *ad const. hac nostra euid.2 nu.42.* vltra Regis assertionem alia adminicula requirunt; quia agitur de præiudicio, & interesse totius populi. *p.3.t.5.ref.78. §. In ref.11.* Regis quoque arbitrium esse, ait Vasquez *vbi supra §.1. dub.1. nu.7.* quando inter Regem, & Regnum non adest pactum, determinare summam sibi à Regno soluendam pro sui sustentatione, & Regni

Regni defensione. *p.1.t.3.ref.12.* Et si stipendium assignatum ex pacto, propter multa, quæ pro temporum diuersitate contingere possunt, non sufficiat, potest noua tributa exigere, & Parlamentarij præbere. Si tamen vires Regni sufficiunt. Nam *hoc opus, hic labor est. Ibid.resol.13.* Quare videant Parlamentarij circa donatiua extraordinaria, an vniuersitates tale onus sustinere possint, & sciant, se quam primùm de hac re coram Deo rationem esse reddituros. Nam Theologis, à quibus de iustitia donatiui consilium petunt, de sufficientia ciuitatum non constat. Quod si constet, dicant etiam ipsi quod sentiunt absque timore. *Ibid. ref. 5. §. Vnde ex his.* Nam ob id ait, & benè Merquez *in suo gubern. lib.1 c.16.* ad ventilandam iustitiam donatiui consulendos esse Theologos doctos, & pios, qui spe omni temporali omninò destituti sint; proponendumque illis, Regem ab eis non nisi iustum scire velle. Immò, & optimum esse, quòd Reges fauerent Theologis, qui contra ipsos consilium præbuerent. *Ibid. ref.32.*

ADVERTANT Parlamẽtarij an vires Regni sufficiãt. Nam hic etiam est punctus.

Et sciant se de hoc rationem reddituros.

Consulant Theologos doctos, & pios.

7 Videant præterea Parlamentarij circa donatiua etiam ad tempus imposita, quæ aduertit Capiblancus *de off. bar. pragm.10 nu.6.* Attendantque arbitria, quæ proponuntur; nam in practica non seruantur, vt apparuit in Parlamento Ducis Ossunæ. *p.1.t.3.ref 5.* in fine. Et si donatiuum adhuc duraret per multos annos, non faciant prorogationem ex nunc pro tunc ad alios annos. Nam iniustè id facerent, quia interim possent aliquæ causæ suboriri, quæ donatiuum iniustum redderent, vt notauit Valenzuela *cons. 99 punct. 3 nu.52. Ibid.ref.24.* Denique exponant Regni necessitates, & virium insufficientiam, etiam si alij contrarium sentiant. nam forsitan sua vota mutabunt, vt multoties accidisse testatur Aponte. Proponant præterea petitionem aliquam pro Regni vtilitate Regi faciendam; Declarent, si pecunia donatiui diligenter, & fideliter à commissarijs exigatur, si pecuniæ destinatæ in Parlamento ad aliquod beneficium Regni, fuerint in illum finem expensæ, necne, & alia similia, quæ iustitia, & charitas dictabit. etiam si illa caput Parlamenti non proposuerit. *Ibid. resol. 9.* Non damnarem tamen Parlamentarios, si donatiuum Regni præberent ex opinione probabili iustum. Nam id regulariter omnibus in varietate opinionum permittitur, etiam iudici. Et alioqui multis scrupulis implicarentur Parlamentarij, si probabiliores opiniones inuestigare tenerentur. Ità Nauarrus *de rest. lib.3. c.1. nu.258.* Et vbi secundùm probabilem opinionem, etiam probabiliori relicta, conclusum esset, alij Parlamentarij subscribere posent. *Ibid.ref.20* An verò in tali casu populi possint donatiuum, & gabellam fraudare, dictum est *V. Gabellas fraudare.*

Non faciant prorogationem donatiui ante finem ex nunc pro tunc.

Declarent quo pacto Regni interesse administrentur.

8 Quoniam verò in Parlamentis agitur etiam de admittendo aliquo extero in regnicolam, aduertant Parlamentarij, vt illos solos admittant, à quibus Regnum, & Ecclesiæ multum iuuaminis sperant. quod quia vt plurimum fefellit experientiam, doctissimi Iurisconsulti Hispani cum multis Theologis docent, in magnam vtilitatem Regni cedere, si non exteris, sed nationalibus beneficia conferantur. quod etiam se expertum fatetur Rex Catholicus apud Suritem *to.6. lib.10. cap.99.* Et faciunt textus in l. *Ecclesia C. de Episc. & Cler. c. bene & l.2. §. fin. de postul. prał.* & tota distinctio 71. decreti. Ratio autem est, quia naturales in Ecclesiarum regimine maiorem diligentiam adhibent, magisque in illis resident, quàm exteri, qui facilè inueniunt occasionem recedendi, & commutandi plerumque beneficia, impositis pensionibus cum damno Ecclesiarum. Et præterea incolæ animabuntur ad informandos bonis moribus filios, & litteris imbuendos, si cognouerint beneficia solis incolis conferri posse, & ex illis doctiores, probatioresque præferri. *p.1.t.3.ref.6.*

Et exteros in regnicolas difficillimè admittant.

Tt 2 PARO-

PAROCHVS.

PAROCHVS tenetur parochianis quando tenentur Sacrum audire, celebrare.

1 Prima obligatio Parochi est celebrandi per se, & in necessitate per alium, in Dominicis, & festis, in quibus populus tenetur Missam audire. Syluius *in 3.p.q.83.art.3. quaest.17.p.2.tr.14.resol.26.* Et quia in die Natiuitatis populus non tenetur audire tres Missas, Parochus non tenetur ea die ter celebrare; praesertim quòd nemo tenetur vti suo priuilegio. Bellettus *in §. is qui cler. part.2.§.28. num.2.* contra Henriquez *lib.9. capit.30. numer.6. p.4. tract.4. resolut.236.* Nec vnquam tenetur Sacrificium applicare pro populo, quantum est ex vi beneficij parochialis, vt dictum est V. *Missa, num.3.* Quamuis nec applicare alicui possit pro eleemosyna manuali, vt determinauit Sacra Congregatio *die 1. Sept. 1629.* apud Barbosam. *part.4.tract.4.resolut.232.* † at in *resolut.26. sup. cit.* docuerat posse, seclusa consuetudine †. Secunda obligatio Parochi ex Tridentino est, praedicandi populo per se, vel per alium, (si impeditus fuerit,) verbum Dei. vbi aliqui putant, cessante impedimento legitimo, non satisfacere praedicando per alium. & reuera, quamuis satisfaciat iuri diuino, quia fidelibus verbum Dei non subtrahitur, & qui per alium facit, per se ipsum facere videtur; Tridentino tamen satisfacere non videtur vt docet Bonacina *tomo 2. disp.5. qu vnic. punct.2.num.29.* Nihilominus ad solamen parochorum dicendum est cum Trullench *in decal.tomo 1. lib.3. cap.1. dub.4. num.15.* quod sic etiam Tridentino satisfaciant, cuius mens talis esse videtur, *p.6.t.7.resol.13.*

Non tamen applicare sacrificium.

Item tenetur omninò côcionari per se, si non est impeditus.

Et per se ministrare Sacramenta.

Aliàs non faciet fructus suos.

2 Tertiò tenetur Parochus ministrare parochianis suis Sacramenta quae ex aequitate potest, per seipsum. & haec est residentia, quam requirit Tridentinum *sess.7. capit.3. & 23.capit.1.* non enim solùm requirit habitationem cum ministerio alieno, quae est residentia materiali, sed residentiam cum effectu, seu formalem, vt docet Sancius *disput.47.* Qui existimat, Parochum Sacramenta ministrantem per substitutum, non solùm peccare mortaliter, sed etiam teneri ad restitutionem fructuum. Sed in hoc dissidet Garsias *de benef t.1. part.3. capit 2. numer.53.* tum quia poenae restringi debent; tum quia si malè ministrans per se, non tenetur ad restitutionem, nec teneri ad illam debet ministrans per alium. Quibus tamen respondet Sancius, restitutionem fructuum non esse poenam, cum incurratur ante sententiam iudicis, sed potius non lucrationem, seu impletionem conuentionis, qua collati sunt ei fructus, si Sacramenta ministret per se: sicut agricolae promittitur merces pro colendo agro. vnde quo tempore eorum vterque suam operam non adhibet, lucrari non potest. Cum eo autem, qui malè ministrat per se, esse disparem rationem: nam is implet mentem Concilij quoad substantiam, ille non item. Et quamuis haec sententia Sancij non satis deducatur ex Concilio, deducitur tamen ex iure naturali contractus, quo Parochus se obligat ad officium, pro fructibus, qui contractus reducitur ad innominatum *do vt facias p 3. t.4. resol 156.*

Et ideo eius domus debet esse prope parochiam.

3 Nota hic ex declaratione Sacrae Congregationis, domum Parochi esse debere prope Parochiam. Riccius *part.4. decis.41. Ibid. in fine.*

AN Parochus teneatur audire Confessiones suorum, quoties voluerint?

4 Sacramentum Poenitentiae Parochus secundum Bonacinam *de sacr. disp.5.q.7. punct.4 § 2 num.23.* tenetur parochianis ministrare non solùm quando illi iure diuino, aut humano confiteri tenentur, sed etiam quoties voluerint, siue ex deuotione, siue ad vitanda peccata &c. Sed alij hanc sententiam

sententiam limitant. Et Vasquez *in 3. p. tom. 4. q. 93. art. 3. dub. 6. nu. 3.* quoad confessiones vtiles pœnitentibus, non autem quoad frequentatas propter scrupulos. Nughus *in add. ad 3. p. tomo 2. quæst.* 8. *artic. 4. dub. 3.* putat, non peccare mortaliter, si semel, aut iterum denegat confessionem rationabiliter petenti. Posseuinus *de off. Curati. cap. 5. quæst. 7.* asserit, quando Confessio petitur ex deuotione, non esse mortale illam negare, si is, qui petit, habeat alium, cum quo possit confiteri, & de facto confiteatur; si verò non habet, esse mortale: Verùm post Richardum, Syluestrum, & alios, Reginaldus *tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 81. absolutè existimat, teneri solùm, quando vrget præceptum confessionis; quia extra hos casus non tenetur Confessiones parochianorum audire ex charitate, sicut nec aliorum, nec ex iustitia ratione officij; nam huic satisfacit, si onera à iure vel à superiore sibi imposita compleat, inter quæ est, vt ministret Sacramentum Pœnitentiæ, quando subditi confiteri tenentur, non aliàs. Vnde sicut pater carnalis satisfacit suo muneri præbendo filijs necessaria, quamuis deneget abundantiora, ita & parochus, qui est pater spiritualis, quoad alimenta spiritualia. Omnes istæ sententiæ sunt probabiles. *p. 2. tract. 16. resolut. 2.*

5 In sententia Nugni *in 3. p. to. 2. q. 33. art. ... diff. 2.* Parochus tenetur tempore pestis ministrare Pœnitentiam, Eucharistiam, & Extremam Vnctionem infirmis cum periculo mortis. Sed quoad extremam Vnctionem, quæ non est Sacramentum necessitatis, contrarium dicendum est cum Villalobos *tom. 1. tract. 10. diff. 6. num. 7. p. 3. t. 4. ref. 174. & p. 5. t. 3. ref. 93.* Idque, vt ait Hurtadus *de Sacr. Extr. Vnct. diff.* 12. non solum si infirmus Sacramentum aliud, nimirum Confessionis aut Communionis, suscepisset, sed etiam si nullum suscipere potuisset: quia ex vna parte ille saluari potest per contritionem, & ex alia non est certum, quod hoc Sacramentum deleat mortalia quoad culpam. Limitat Granado *in 3. p. contr. 8. disp. 8. nu. 6.* nisi Parochus certo sciret, ægrotum esse in statu peccati mortalis, & probabiliter sibi persuaderet tali remedio liberandum esse: nam huic certæ necessitati subueniretenetur cum periculo vitæ corporalis. Quod etiam docet Præpositus *in 3. p. q. vn. de Sacr. Extr. Vnct. dub. 6. nu. 47.* in casu, quo quis cum peccato mortali, de quo habuerat solum attritionem, in amentiam incidisset. tunc enim putat, Parochum teneri cum vitæ periculo, si ille infectus sit peste; hoc Sacramentum illi ministrare; nisi esset persona valde necessaria, & ex cuius morte timeretur magnum animarum detrimentum in quo casu ei videtur neque posse, quia præferre debet bonum spirituale communitatis bono peculiari vnius tantum. *p. 5. t. 3. ref. 83.*

Et hoc Sacramentū cum Sacramentis Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis ministrare per se infectis peste cum periculo mortis? Quoad vltimum nego.

6 Et idem dicendum putat Molfesius *to. 1. t. 4. c. 3. nu. 75.* de Sacramento Eucharistiæ. Vide V. *Communionis, nu. 73.*

7 Filliucius verò *tom. 1. tract. 3. c. 5. num. 99.* excusat Parochum in aliquo casu etiam ab administratione Sacramenti Pœnitentiæ, vt quando esset certus moraliter, infirmum non habere conscientiam peccati mortalis, & periculum vitæ magnum esset. *p. 5. t. 3. ref. 93.* post initium. Sed Gregorius XIII. *anno* 1572. *die* 10. *Decembr.* in quadam Epistola ad S. Carolum Borromæum definiuit, Parochos tempore pestis teneri quidem in Parochia residere, & si non resideant, agendum contra eos iuxta decretum Tridentini *sess. 23. cap. 1.* Sacramentum verò Pœnitentiæ, & Eucharistiæ ministrare debere per alios in bonum parochianorum sanorum, qui nollent conuersari cum Parochis euntibus ad infirmos peste. Et ita etiam docet Marchinus *de bello diu. p. 3. cap. 2. nu. 4.* contra Mancinum *pract. visit. infir. pract. 8. dub. 18. p. 5. t. 3. ref. 53.*

Et idem decidit Gregorius XIII. de alijs.

8 Parochus secundum Barbosam non debet sine lumine Extremam Vn-

ctionem deferre: aut ferre oleum in cubiculum, vt expeditior inueniatur. Vide V. *Extremæ Vnctionis*, *nu.24*.

Item an teneatur distinguere in libro patrinos cathechismi, & Baptismi?

9 Posita probabili sententia, quod impedimentum Cathechismi per Tridentinum non sit sublatum, docet Sanchez *de matr. tom.2. lib.7. disp.10. nu.13.* Parochum teneri notare in libro patrinorum, an illi patrini sint solius Cathechismi, eo quod puer in domo fuerit baptizatus. Nam patrinis Baptismi contrahit impedimentum dirimens, Catechismi verò tantum impediens & Parochus aliter faciens defraudaret mentem Concilij, & præberet ansam dissoluendi matrimonia valida. At Guttierez *de matr. c.84. nu.7.* non videtur imponendum Parochis hoc onus sub mortali. *p.3. t.4. res.260.* §. *Sed quia*.

PAROCHVS excommunicatus, nō toleratus validè assistit matrimonio.

10 Parochus excommunicatus non toleratus secundùm Auilam *p.2. c.6. disp.3. dub.1. concl.5.* inualidè assistit matrimonio, quia hæc assistentia est actus illius vt personæ publicæ & ratione publici officij, qui ab excommunicato non tolerato inualidè efficiuntur, vt tradit Syluest. V. *Excommunicatio 3. nu.2.* & exemplificatur in Tabellione excommunicato, qui si non est toleratus, inualidè interuenit in contractibus. Sed contrarium tenendum est cum Corn. jo *in 3. p tr.5 disp.10. c.§ 1. dub.5.* quia talis assistentia non est actus Ordinis, cum non sit minister huius Sacramenti, nec iurisdictionis, vt probat Sanchez *de matr. lib.3. disp.1* sed solùm est necessaria, vt auctoritatem præbeat matrimonio. Ita Pontius *lib.5. c.17 §. vn. n.9.* Et respondet ad argumenta Auilæ *p.5. t.9. ref.78.*

An etiam licitè.

11 Ipse tamen *ibid nu.11.* existimat, in tali casu Parochum peccare, quia communicat cum fidelibus, non quidem in Sacramento, sed in Sacris, qualis est communicatio in diuinis officijs & missa. Nec excusare necessitatem, quia hoc Sacramentum non est necessitatis. Sed si Parochus non sit ab Episcopo, vel alio iudice competente prohibitus matrimonio assistere, existimo cum Hurtado *dis.15. de matr. diff.8. nu.27.* nullo pacto peccare, quia communicat cum contrahentibus ob illorum vtilitatem, imo necessitatem; quia sine illo, vel eius licentia nequeunt contrahere. *p.5. t.9. ref.79.* † Sed mox in *resol. 83.* in fine, id solùm admittit in necessitate grauissima, quando concubinarius in articulo mortis vellet concubinam in vxorem accipere, vel ob temporale commodum filiorum, vel ob animæ suæ remedium. Et in *p.3. t.4. ref.233.* docuerat, extrà hunc casum peccare venialiter †.

Et an validè ac licitè licentiam alteri præbeat matrimonio assistendi.

12 Validè item & licitè præberet Parochus excommunicatus non toleratus licentiam simplici Sacerdoti, vt matrimonio assistat; quia collatio talis licentiæ non est actus iurisdictionis, sed designatio quædam spectatoris matrimonij, vt possit testificari per auctoritatem concessam à Tridentino, non ab ipso Parocho: vnde non est actus potestatis Parochi vt Parochus est, sed auctoritatis annexæ officio Parochi à Tridentino. Ita Hurtado *dis.5. de matr. diff.8. nu.27.* contra Coninch *de sacr. disp.27 dub.2. nu.25.* putantem, talem collationem esse inualidam, & contra Pontium *ad 11. sum* putantem esse illicitam. *p.5. t.9. ref.80.* & antea *in p.3. t.4. ref.233. in fine.* Reliqua ad Parochum pertinentia circa matrimonium, vide V. *Matrimonium quoad Parochum*.

PAROCHVS an possit exponere ad audiendas Confessiones suorum subditorum Sacerdotē non approbatum?

13 Parochus ex cap. *omnis vtriusque sexus* habet potestatem exponendi ad Confessiones suorum subditorum simplicem Sacerdotem, quam facultatem non esse reuocatam *in sess.23. cap.15.* Tridentini, docuit cum multis Ledesma *to 1 de sacr. Pœnit. c.12 concl.5.* quia Tridentinum solùm abrogare intendit priuilegia Bullæ, & consuetudines audiendi confessiones sine approbatione Episcopi, non autem ius commune. Sed contra hanc sententiam stat declaratio Cardinalium, quam refert & sequitur Petrus Fay *in*

add.

add. ad 3. p. q. 8. art. 3. disp. 1. tamquam valde conformem ipsi Concilio, vtpote quod duos tantùm ponit titulos excipiendi Confessiones, scilicet approbationem Episcopi, & beneficium parochiale, vt abusum quorundam Parochorum amoueret, qui otio dediti, exponebant Confessionibus quoscumque Sacerdotes etiam non idoneos, remittens hanc facultatem Episcopis, in quibus maior esse solet prudentia & circumspectio, *p. 3. t. 4. resol.* 110. initio & 146. per totam.

14 His tamen non obstantibus, Cruz *in Bull. Cruc. disp.* 1. *cap.* 2. *dub.* 10. *l.* 11. & Henriquez *lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 2. censent in aliquibus casibus approbare posse Sacerdotem doctum, si non sit facilis recursus ad Episcopum, vt si in Hebdomada Sancta, aut Iubilæo pœnitentium numero supplere non posset. Cuius sententiæ rationes vide apud Cruz, *p. 5. t.* 12. *res.* 48. ex errore 47.

15 Et probabile est, Parochum vnius diœcesis exponere posse ad audiendas Confessiones suorum subditorum Parochum alterius diœcesis non approbatum ab Episcopo suæ diœcesis. Nam Concilium exigi tamquam diuersos titulos beneficium parochiale, & approbationem Episcopi, aitque sufficere alterutrum. Ita Vasquez *in 3. p. tom.* 4. *q.* 93. *art.* 3. *dub.* 4. *num.* 2. & alij contra Beiam *p.* 1. *cap.* 16. *p.* 3. *t.* 4. *resol.* 146. §. *Notandum*, & 160. *per totam*. Et eodem pacto approbare potest simplicem Sacerdotem approbatum ab aliquo Ordinario alterius diœcesis, seclusa prohibitione proprij Ordinarij, quia talis Sacerdos semel approbatus est capax iurisdictionis delegatæ, & Parochus delegare potest, vt poterat ante Tridentinum, auctoritatem absoluendi suos Sacerdoti cuiuscumque diœcesis, nisi quod post Tridentinum debet esse approbatus ab Ordinario, sine tamen determinatione; vnde sufficit approbatio cuiuscumque. Ita Trullench *in Cruc. lib.* 1. §. 7. *dub.* 3. *num.* 15. *p.* 5. *t.* 12. *resol.* 48. *sup. cit.* †. citans se in *p.* 3. *t.* 4. *resol.* 110. vbi tamen in praxi negatiuam sententiam sequendam dixit. †

Aut approbatum alterius diœcesis?

16 Præceptum Confessionis annualis implendum est in propria Parochia. proprius autem Parochus dicitur ille, in cuius Parochia quis habitat, secundùm Vasquez *in 3. p. tom.* 4. *q.* 92. *art.* 2. *dub.* 4. *num* 6. vel in cuius Parochia reperitur ob negotium. Si verò quis in hunc finem iret in aliud Oppidum, vt confiteretur illius Parocho, non posse illi sine commissione proprij confiteri. Sed etiam in hoc casu posse, ait Pontius *lib.* 5. *cap* 9. *num.* 6. quia in eo non adest fraus illicita, nec dolus malus, sed vtitur quis iure suo. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 28.

PAROCHVS proprius quis dicatur, cui facienda est cõfessio pro præcepto?

17 Parochi secundùm Homobonum *p.* 3. *tr.* 15. *c.* 9. *q.* 31. *resol.* 1. & alios non possunt ab Episcopo ad nouum examen vocari; quia ratione perpetui tituli habent approbationem à iure, qua sine noua, & iusta causa priuari non possint ab Ordinario. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa *de pot. Parochi*, *c.* 2. *nu.* 10. non solùm si de aliquo Parocho esset fama publica defectus scientiæ; sed etiam generaliter omnes Parochos, quamuis nulla præcedat infamia. Et ratio est, quia Parochi iure aut exemptione non magis iuuari possunt, quam cæteri Confessarij; sed Episcopus potest ad secundum examen vocare omnes Confessarios tàm Sæculares quàm Regulares, vt experiatur, an illorum scientia sit extenuata, & boni mores mutati: ergo idem potest cum Parochis. Deinde ex Tridentino *sess.* 21. *c.* 8. Episcopus habet ius visitandi beneficia curata, & prospicere, an cura animarum rectè exerceatur; ergo habet ius examinandi Curatos; quia recta administratio Sacramentorum, præsertim Pœnitentiæ, & animarum cura, requirit scientiam, quam proinde Episcopus per examen potest in illis inuestigare. Ita Sancius *select. dis.* 50. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 59.

PAROCHI possunt ab Episcopo ad examen vocari.

PAROCHVS an dare possit aliquando licentiam Religioso prædicandi in sua Ecclesia?

18 Parochus dare potest bis, aut ter licentiam Regulari docto, graui & noto, aliàs non approbato in illa diœcesi, ad prædicandum in sua Ecclesia, maximè si fit in itinere. Ita Portellius V. *Prædicatores, num.* 2. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 22. § *Notandum.*

PATER.

De Patre quoad Testamentum, vide V. *Testamentum.*

PATER an possit castrare filium consentientem?

1 PAter secundùm Salonium in 2. 2. *tomo* 1. *quæst.* 65. *art.* 1. *controu.* 2. castrare potest filium consentientem, si absit periculum vitæ, vt voce & cantu Ecclesiæ deseruiat. Sed illum impugnat Tannerus in 2. 2. *disput.* 4. *quæst.* 8. *dub.* 1. *num.* 101. propter pericula & incommoda, quæ hinc sequi solent, & quia cantus pueri non est tanti momenti, vt ob illum frustretur finis à natura adeò intentus, qualis est generatio, cum id neque ad vitandum periculum animæ in Sacris Canonibus permittatur *p.* 3. *t.* 5. *resol.* 38. Quia enim homo non est dominus suorum membrorum, non potest aliquod membrum sibi, vel filio abscindere, nisi id requireret salus & conseruatio totius corporis aliàs perituri, vt docet D. Thomas 2. 2. *q.* 65. *art.* 1. & DD. communiter. nec tanti momenti ex excellentia vocis, aut honor & sustentatio apud Principes, vt pro ea debeat membrum abscindi, vt vult Pasqualigus *decis.* 498. Præsertim quod eunuchi venere plurimum torquentur, & maximo salutis periculo sunt obnoxij. *p.* 6. *t.* 8. *resol.* 36. & obiter in *t.* 6. *res.* 35. §. *Sed quia.*

Et illum vendere, permutare &c. constitutus in graui necessitate.
Potest dummodo filius non sit sui iuris, coniugatus, vel clericus.
Non tamen id potest mater de iure Cæsareo.
Secus de iure naturæ.
Quid si æqualis, aut etiam maior necessitas occurrat cum paupertate, aut egestate?

2 Pater in graui sua necessitate constitutus potest filios vendere, permutare, aut quocumque alio contractu alienare, iure naturæ, & Cæsareo. Deueniente verò deinde patre ad pinguem fortunam cogi potest, vt filium, què ita vendidit, redimat. Quod tamen intelligitur, dum filij sub patria sunt potestate: Factis enim filijs sui iuris, vel coniugatis, vel Clericis, licèt ob id non egrederentur patriam potestatem non tamen possent à patre vendi. Numquam verò filius de iure Cæsareo vendi potest à matre; quia filius de eodè iure non est sub matris potestate, vt affirmat Gloss. *leg* 2 *C. de patr. qui filios suos distraxerunt* & Arius Pinellus *ad rubr. C. de bon. mater. p.* 2 *nu.* 13. Licèt secus sit de iure naturæ. Dubium est, vtrum si occurrat æqualis Patri necessitas cum nimia paupertate, & egestate, aut etiam maior, vt si Pater in seruitutem sit redigendus, aut occidendus, aut mutilandus, nisi filium vendat, fas sit Patri filium vendere. Glossa citata, quam Couarr. 3. *var. resol. c.* 14. *nu.* 4. Et alij sequuntur negat; quoniam, inquiunt, lex 2 citata, solùm concessit facultatem in casu nimiæ paupertatis, & egestatis. Placet tamen magis sententia Pinelli *loc. cit. nu.* 27. contrarium affirmantis. *p.* 7. *res.* 8.

Et filiam cogere ad intrandum Monasterium causa educationis?
Respondeo, impuberem posse.

3 Pater potest cogere filiam impuberem intrare Monasterium, vt ibi educetur, sicut cogere potest puerum vt eat ad scholam, vel artificium, & pueri tenentur illi obedire, quia in illa ætate non tam sua, quàm patris voluntate regendi sunt, vt ait Suarez *de Relig. tomo* 3. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 15. & in speciali parentes habent ius offerendi filios impuberes Religioni sine eorum consensu, *cap. addidistis,* 20. *q.* 1. Ita Portellius *add ad V. Clausura Monialium, num* 4 & alij contra Megalium *to.* 2. *res.* 157. *nu.* 5. *p.* 2. *t.* 15. *resol.* 56 & *p* 4 *t.* 4 *res.* 42.

Puberem, non item.

4 At verò puberem cogere non potest sine peccato mortali, etiam ad manendum in Monasterio cum habitu sæculari vsque ad occasionem nubendi; quia, vt benè notat Suarez *de Relig. to.* 3. *lib.* 5. *c.* 9 *dub.* 4. fœminæ maioris ætatis in his, quæ ad statum animæ pertinent, sui iuris sunt, & ideò non

possunt

possunt compelli ad tam arctam custodiam, & rigidam clausuram. Nisi id ad aliquod breue tempus censeretur moraliter necessarium ad illarum custodiam & decentiam. Et in hoc omnes conueniunt. *p.2 t.15.ref.56. Quid ergo*, in fine.

5 Quoniam verò Tridentinum *Sess.25.c.18.* excommunicationem iniungit cuicunque personæ, quæ mulierem cogeret Monasterium intrare, habitum suscipere, aut profiteri, dissident Doctores, an pater cogens filiam puberem ingredi Monasterium, non in ordine ad monachandum excommunicationem incurrat? Nam Suarez *vbi sup.* putat, non incurrere, & Cõcilium loqui de illo tanto ingressu, qui à parentibus per se ordinatur ad habitus susceptionem. Rodriquez *in sum. to.2. c.8.nu.9.* ait, loqui etiam de ingressu coacto cum animo, vt postea habitum suscipiat siue suasionibus Monialium, siue alia via quamuis exterius aliam causam sibi fingat. Sed ego cũ Barbosa *de pot. Epis.p.3. alleg.104.nu.5.* & alijs existimo, incurri etiam si vis incutiatur ad ingressum cum animo solius custodiæ, aut educationis; quia Concilium disiunctiuè loquitur (*ad ingrediendum Monasterium, vel ad suscipiendum habitum, &c.*) in disiunctiuis verò sufficit veritas alterutrius partis. Et bene Concilium anathemati subiecit cogentes ad ingressum, quia puellæ semel ingressæ, ob verecundiam fœmineam, vel preces Monialium habitum inuitè suscipiunt. Vetuit verò Concilium non solùm directam coactionem, sed etiam indirectam, vt si pater malè tractet filias in victu, vestitu, verbis &c. Non autem infligit excommunicationem incutientibus metũ solùm reuerentialem, aut adhibentibus preces importunas, anteponendo conuenientiam, difficile matrimonium &c. qualis est praxis Ecclesiæ, vt ait Portellius *add. v. Moniales, num.11.* quia hæc non est vera coactio. Et ideò Sacra Congregatio apud Villalobos *p.1.t.17.dub.31.nu.11.* declarauit, non incurrere censuram patrem, qui filiam relinquit hæredem cum pacto, vt Monasterium ingrediatur, & si renuerit, toti hæreditati succedat Monasterium, subtractis pro filia necessarijs alimentis; qui a hæc non est inductio per vim, sed per modum concupiscentiæ, *p.2.t.15.ref.56.* Sub pœna excommunicationis.

6 † Tenetur autem pater dare filijs alimenta †. Et Fagundez *in dec. to.1.lib.4.c.4.nu.5.* ait, quod filius Magnatis, cui pater non vult alimenta præbere secundum statum, possit sine mortali ducere vxorem diuitem, & nobilem, licèt genere aliquanto inferiorem, inuito parente. Regulariter verò peccare mortaliter, etiam si ducat æquè nobilem, quia non obedit patri in re graui: ego autem in hoc contrariam sententiam doceo cum Trullench *in decal.to.1.lib.4 c.1.nu.13.* quam etiam docuimus V. *Matrimonium, n.11.p.6.t.7.ref.21.* Et cum eodem *c.4.dub.2.nu.22.* existimo, patrem teneri dare filijs spurijs, non solum alimenta, sed etiam dotem, etiam si sit Clericus, & stante constitutione Pij V. licèt quoad dotem, in cuius solutione maius patri incommodum, & proximo scandalum emergit, probabilis sit negatiua sententia. Molina *de iust.to.2. disp.224.n.22.* Præsertim, quod dos inseruiat ad alendam familiam filiæ, ad quod pater non tenetur. *Ibid.ref.28.* PATER tenetur dare filijs alimenta, & dotem. Etiam spurijs.

7 Pater non tenetur cogere filios ad ieiunandum tempore præcepti, ita vt si non ieiunent, debeat è domo eijcere, vt docuit Ledesma *to.1 t.27.c.2. concl.6.* quia hoc nimis durum esset, sed tenetur lege charitatis curare, vt ieiunium seruent, & non seruantes corrigere. Ita Veglia *to.1. c.14.cas.27.* qui addit debere illis negare cœnam, quamuis obiecerint, id illos facere ex auaritia *p.1.t.9.ref.28.* Non tamen cogere ad ieiunium, sed suadere, &c.

8 Pater communicare potest cum filio excommunicato non tollerato. Vide V. *Excommunicationis nu.42.* PATER non debet constitui Curator filij minoris in causa hæresis.

9 Pater non debet ab Inquisitoribus constitui curator filij minoris processati contra Gomez *lib.3.c.1.nu.64.p.4.t.6.ref.31.§ Nota etiam.*

10 Pater

Et cohabitans cum filio Clerico exemptus est ab onere hospitandi milites. An si sit diues, & exponat filium hospitali, teneatur ad expensas.

10 Pater cohabitans cum filio Clerico, gaudet eius priuilegio *l. 1. C. de Episc. & Cler.* de non hospitando milites, ita vt nec teneatur contribuere in pecunia quia priuilegium alicui concessum extenditur ad eius socios. Ita Riccius *p 3. ref 28 nu. 1. & 2. p. 4. t. 1. ref. 32.*

11 An pater diues exponens filium hospitali ex iusta causa, teneatur hospitali restituere expensas. Vide V. *Restituere nu. 30.* circa medium.

Peccat pater filium castrando.

Pater irritare potest vota filiorum impuberum. Vide V. *Voti relaxatio.* Et pater non potest castrare filium propter vocem sine peccato mortali. Diana & alij *p. 9. t. 8. ref. 45.* § Deinde.

PATRINVS.

PATRINVS necessarius est in Baptismo solemni. Non autem in priuato.

† INter solemnitates in Baptismo, & Confirmatione requisitas est interuentus patrini, de quo aliqua dicenda sunt †.

1 Et quidem quoad patrinum Baptismi putat primò Zambranus *de cas. mort. c. 1 de Sacr. Bapt. dub. 18. nu 17.* illum esse necessarium tam in Baptismo solemni, quàm in priuato, vt fit domi tempore necessitatis: quia, ait ipse, patrinus non tam pertinet ad solemnitatem Baptismi, quàm ad instructionem baptizati, eiusque spiritualem regenerationem. Et præterea, cùm nullus contingat Baptismus ita priuatus, saltem in pueris, vt non sit, qui illũ teneat, credendum est, Ecclesiam in quocunque Baptismo patrinum exigere. Sed ego puto cum Henriquez *lib. 2. cap. 18.* nullum esse præceptum de adhibendo patrino in casu necessitatis; quia id non est credendum de Ecclesia in eo casu, quo patrinus idoneus inueniri non potest. *p. 3. t. 4. ref. 18. & p. 5. t. 3. ref. 7.* Qui à parentibus, vel à baptizante debet designari. *par. 9. tr. 8. resol. 50.*

PATRINVS non potest esse non baptizatus. Non decet vt vir, & vxor essent patrini.

2 † Patrinus Baptismi debet esse baptizatus †. Et non est improbanda consuetudo aliquorum locorum, in quibus Catholici tenent filios hæreticorum. Possunt maritus, & vxor simul esse patrini, sed nõ decet. *p. 9. t. 8. ref. 51* § *Nota secundò.* Baptizante illos ministro hæretico in Nomine SS. Trinitatis. Ita Layman *lib. 5. t. 2. c. 89. num. 6.* contra Azorium *p. 1. lib. 8. cap. 11. q. 9. p. 3. t. 4. ref. 18.* in fine. † Item non debet esse pater, aut mater Baptizandi. Et non admittitur vnus, vel vna, Parochus potest puniri, & peccat mortaliter, si duos mares, vel duas fœminas admitteret. Non Monachus ex c. *Monachi de consecr. dist. 4.* vbi Coninch *de Sacr. q. 67. ar. 7. nu 56.* putat, id non prohiberi Religiosis mendicantibus, sed solis Monachis solitarijs. Layman *c 9 num. 3.* prohiberi putat omnibus Religiosis sicut illis prohibetur in Synodo Panormitana *p. 2 nu.* Cæterùm quilibet Religiosus ad Episcopatum, vel Cardinalatum assumptus soluitur ab hac prohibitione, & esse potest patrinus, sicut D Gregorius, dum erat Cardinalis, factus est Compater Mauritij Imperatoris: quia in his cessat periculum incontinentiæ ex nimia familiaritate, quæ est causa finalis talis prohibitionis. Ita de Cardinalibus Sanchez *in sum. to. 2 lib 6 c 6. nu. 24.* & de Episcopis Rodriquez *qq. reg. to. 2. q 58. ar. 3 p. 3 t. 4 ref 21.* § *Quartò, & p. 5. t. 2 ref 67.*

Parochus non debet admittere duos ex vtraque specie. Pater, aut mater baptizandi. Aut Monachus.

Nisi sit Episcopus, vel Cardinalis.

PATRINVS illegitimus nõ contrahit cognationem.

3 † Patrinus Baptismi contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, quæ dicitur paternitas, & cum matre, & patre baptizati, & dicitur compaternitas †. Sed hanc cognationem non contrahit illegitimus susceptor. *p. 3. t. 4 ref. 21.* § *Secundò.* Vnde bene ait Zambranus *vbi supra num. 8.* contra Sanchez *de matrim. tomo 3. lib. 9. disp. 36. num. 7.* & alijs, patrem baptizantem, vel tenentem filium in periculo mortis, etiam astantibus alijs, & ex malitia, non contrahere cum vxore cognationem, ac proinde non impediri à petendo debitum, quod etiam dicendum de matre respectu viri, quamuis

tis peccatum graue committerent; & puniendi forent: quia talis pœna non repetitur in iure. Quod etiam docet nouissimè Granado *in 3. p. contr. 4. tract. 2. disp. 5. n. 5. p. 3. res. 3. & p. 5. t. 3. res. 25.* Tenentes filios hæreticorum, non contrahunt cognationem spiritualem. *parte 9. tract. 7. resolutio. 51. § Nota tertiò.*

4 Ait verò Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. disput. 62. numero 15.* extraneum, qui baptizãdum teneret in Baptismo priuato etiam si eo fine teneat, vt euadat patrinus, non contrahere cognationem. Nam cum patrinus pertineat ad solemnitatem & cæremoniam ab Ecclesia institutam in Baptismo solemni, non potest contrahere & esse verè patrinus, qui tenet in Baptismo minus solemni: quia non potest mutare institutionem Ecclesiæ. Secus verò de baptizante; quia sicut is verè baptizat eo modo, quo instituit Ecclesia, sic verè contrahit cognationem. Sed ego cum Zambrano *vbi supra nu. 4.* & alijs existimo, tenentem cum tali proposito contrahere cognationem. *p. 5. t. 3. res. 7.* † & pro probabili tenui hanc opinionem *in p. 3. t. 4. res. 18.* & recitauit. *ibid. res. 2.* in fine †.

Contrahit tamẽ extraneus in Baptismo priuato puerũ tenens animo contrahendi.

5 At verò probabilis mihi videtur opinio Sanchez *de matrim. to. 2. lib. 7. disp. 58 nu. 7.* quòd, qui per errorem leuat de fonte filium Petri, existimans se leuare filium Pauli, non contrahit cognationem; quia ad hanc contrahendam requiritur scientia, vt colligit Abbas ibi *num. 4.* ex c. *de cognat. spirit.* vbi deciditur, coniugem, quæ per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione. Sed Pontius *lib. 7. c. 39 num. 9.* contrarium docet: quia talis error est circa accidentalia. Nec esse paritatem de vxore tenente filium mariti, quia de hac est expressa iuris decisio, & præterea, quia contingit matrimonio contracto, vnde non mirum, si hinc cognatio non oriatur. *p. 3. t. 4. res. 16.*

Quid verò si quis tenet filium Petri, existimans esse filium Pauli.

16 Qui tenet baptizandum nomine alterius, non contrahit cognationem, quia non est patrinus, sed fungitur loco patrini. Ita Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. disp. 59. nu. 2.* contra Sotum *in 4. dist. 42. q. 1. art. 2.* Et, qui tenet per procuratorem, probabilius est contrahere, vt tenet Pontius *lib. 7. c. 39. num. 10.* sed probabile quoque est non contrahere, vt tenet Sanchez *vbi sup n. 4.* Aduerte autem ad contrahendam cognationem requiri contactum physicum. Ita Sanchez *ibid p. 3. t. 4. res. 2*

Aut tenet puerum nomine alterius?

Vel per alium?

7 † Et hæc omnia, quæ dicta sunt de patrino Baptismi, applica patrino Confirmationi †. Vnde non tangens confirmatum, non contrahit cognationem. Villalobos *tomo 1. tr. 14. diff. 9. nu 9* contra Sotum *in 4. dist. 42. q. 1. art. 2. p. 3. t. 4. res. 2. § Notandum.* Debet autem patrinus Confirmationis, esse alius à patrino Baptismi, nisi necessitas cogat, vt ait Ricardus *in 4. dist. 7. ar. 7 quæst. 2.* Si verò seclusa necessitate idem teneat in Baptismo & Confirmatione, Bartholomæus ab Angelo *dial. 3 § 45.* tenet, non peccare mortaliter *p. 3. t. 4. res. 21. §. Tertiò.* Debet etiam esse confirmatus secus secundum Syluium *in 3. p. q. 72. ar. 10.* peccabit mortaliter; sed oppositum est probabile. Non tamen contrahet cognationem, ex cap. *in baptismate, de consecr. dist. 4.* quia ibi id fieri non posse determinatur, & regula Iuristarum est, inualidè fieri, id quod in iure dicitur fieri non posse. Ita Coninch *de Sacr. q. 72. art. 10. nu. 94.* & alij contra Molsesium *to 1. tr. 5. c. 2. nu. 43 p. 3. t. 4. res. 21. §. Secundò, & res. 26.* Cæterùm patrinus Confirmationis non tenetur instruere confirmatum, quia hæc obligatio non reperitur in iure, sicut de patrino Baptismi. Ita Coninch *vbi sup. p. 3. t. 4. res. 21.*

DE Patrino Confirmationis.

PAV-

PAVPER.

PAVPER quis?

Et quotuplex?

1 † PAuper secundum Varronem *li.4.de ling. Lat.* à parua pecunia, secundum alios à paruo lare dictus est. Significat eum, qui parum habet,& multis indiget. Et quidem si indiget necessarijs ad naturæ conseruationem simpliciter, dicitur extremè indigens; si verò indiget necessarijs decentiæ status & conditionis,indigere grauiter. Si tandem aliquam necessitatem patitur, ita tamen,vt succurrentem inueniat, vt sunt mendicantes, egere communiter. Vide V. *Eleemosyna*, vbi etiam inuenies, qualiter pauperibus subueniendum sit †.

PAVPER potest retinere debitum pro extrema sua necessitate.
Patris,& matris fratris,vxoris, & filiorum.
Nec tenetur postea ditior factus restituere.

2 Pauper in extrema indigentia constitutus, non tenetur soluere creditori, quod debet, sed potest illud sibi retinere ad succurrendum propriæ necessitati, ac etiam patris, matris, fratris, vxoris, & filiorum. Vide V. *Debitor*.

3 Item, si ante extremam necessitatem pauper accepisset accommodatum, conductum,vel precarium, & illud in extrema necessitate consumpsisset, ditior postea factus, non teneretur illud restituere, quia non teneretur ratione rei, cum nec in se sit, nec in pretio, non ratione acceptionis, quia iure consumpsit: nec ratione contractus, quia hi contractus non obligant re pereunte,nisi culpa perierint. Ita Lessius *lib 3.c.16.dub.1.num. 5.par. 5.t 8.resol.*10. Immò si ante necessitatem rem quis furatus esset, quam postea in extrema necessitate consumpsisset, non teneretur (adueniente commoditate) restituere. Nam rem alterius licitè quis in necessitate consumit, nec obest, quod furatus sit ante necessitatem; nam hoc non tollit ius naturæ,quo omnia fiunt communia. Ita Palaus *to.1.tr.6.disput.2.punct. 10.num.*116 & alij contra Sotum *in 4 dist.15.q.1.par.6.t.7.resolut.*8. Quod à fortiori procedit,si rem pauper furatur in ipsa extrema necessitate. Nam tunc non tenetur restituere ratione rei, quæ iam est consumpta; nec acceptionis, quæ non fuit iniqua. Et diues pauperem extremè indigentem tenetur subuenire liberaliter, & non cum onere restitutionis, secundum aliquos. Ergo,&c. Ita Villalobos *tomo 1.t.22.diff.2.num.12.*contra Lessium *lib.2.c.16 dub.1.num.*8. cuius opinio, vt ille censet, est etiam probabilis,*p.5. t.8.resol.9.*

Quod etiam dic si in tali necessitate consumpsisset rem furatam ante.

Vel in ipsa necessitate.

Potest verò pauper in extrema necessitate furari à diuite, quòd is tenetur illi dare etiam vi.
Et probabile est furari posse etiam in necessitate graui.

4 Et verò pauper in extrema necessitate positus, à diuite, vel alio subripere potest id, quod ille sibi dare tenetur, non solum occultè, sed etiam vi: & si resistat, cum debito moderamine illum occidere. Ita Lessius *lib. 2. c.12.nu.69 p.5.t.8.res 23.initio.*

5 In graui verò necessitate Granado *in 2.2.contr.3.tract.11.disputatio. 7.num.*4. putat pauperem furari non posse. tum quia in cap. *Si quis,de furtis*, imponitur pœna accipienti res alienas tempore necessitatis, quod saltem procedit de necessitate graui. tum etiam quia valde probabile est, diuites non teneri grauiter indigentibus subuenire, de necessarijs ad statum, superflua verò an habeant, pauperi difficile constare potest. Et tandem, quia, cum possint multi grauem necessitatem pati, quibus æquè à diuite succurrendum esset, nec posset omnibus; vnde liberum ei foret, huic, vel illi succurrere, iniuriam ei faceret alius occultè surripiens. Addit tamen hic Doctor, quòd si quis superflua status habet, & non occurrit hic & nunc alius pauper, cui subueniat, tenetur huic subuenire; & si non subueniat, potest ille surripere. Sed contraria sententia Palai *tomo 1.tr.6.disput.2.punct.10.numero 5.* & aliorum est absolutè probabilis, quòd pauper in valde graui necessitate morbi, famis, nuditatis,

tis,

tis, &c. possit aliena surripere: quia diues tenetur subuenire constitutis in graui necessitate, & sic est irrationabiliter inuitus, si ab eo furentur, dum potest. Posse autem, satis constabit pauperi; si suam necessitatem sciat, & potentiam diuitis, ignoretne an alij eiusdem necessitatis secum concurrant. Immò etiam si sciat, cum diues non potens omnibus simul, teneatur omnibus diuisim succurrere, probabile est, pauperem posse accipiendo præuenire, quia sic videtur vti iure à natura sibi concesso. *par.4.tract.17.resolut.29. & p.5 t.8.res.23.* Et probabile putat Lessius *lib.2.cap.2.dub.5. num.43.* quod pauper astans ante ostium diuitis expectans eleemosynam, si alteri pauperi venienti dicat, iam esse datam, non tenetur ad restitutionem. *p.5. t.8.res.21.* in fine.

6 Positus verò in extrema necessitate, secundum Villalobos *tom.1.t. 22. diff.2.n* 10. implorare potest contra diuites officium iudicis, qui diuites cogat ad subueniendum illi: sicut implorare potest, vt sinatur transire per publicam viam, & sumere de flumine aquas; quia res in necessitate sunt communes, sicut via & aqua fluminis. Et quamuis diues non teneatur ex iustitia, sed tantum ex charitate, & ideò probabilis sit opinio Iuristarum, quòd pauper non habeat actionem contra ipsum; certum tamen est, quod implorare potest iudicem, & hic obligare illum debet ad subueniendum in bonum commune, & testatur sic practicari in bene ordinatis rebus publicis tempore famis & pestis Immò Lorca *in 2.2.sect.3 disp.39.mem 4.nu.47.* docet, iudicem non solùm in extrema necessitate, sed etiam quoties adest præceptum iuris diuini, aut humani, de subueniendo, debere diuites cogere; quia bonum commune exigit, vt non solùm extremæ, sed etiam aliæ necessitates subleuentur. *p.5.t.8.res.4.*

In extrema verò potest etiam contra diuites implorare officium iudicis.

7 Nota etiam, pauperes, & miserabiles personas posse laicos in quacumque causa coram iudice Ecclesiastico conuenire. Vide V. *Iudex Ecclesiasticus, nu.7.*

8 Becanus *in 2.2.c.21.dub.9. num.23* putat, excludi posse à ciuitatibus pauperes peregrinos, aut quia non potest subueniri domesticis & extraneis, vel ne inferant morbos, corruptelas, hæreses &c. vel ne otio computrescant cum sint sani & apti laboribus. Id verò negat Syl. *in 2.2 q.32 ar.9. q.3.* Vide Tannerum *to.3.disp.2.q.5.dub.3.* & Sotum *in Apologia in causa pauper.p.5 t.8.res.6.*

An possint è ciuitatibus expelli pauperes peregrini?

9 Pauper lucratur Iubilæum, etiamsi det vnum obolum. Ita Bossius *de Iubil.sect.4.cas.21.n.4.5.6.* qui addit sufficere, quod curet eleemosynam pro se dari ab alio. Et si nullam dare potest, probabile est posse illum lucrari absque commutatione eleemosynæ in aliud opus pium, quia hoc videtur esse mens Summi Pontificis. Ita Faustus *de Iubil. lib. 4. q. 55.* Licet probabilis etiam sit contraria sententia Sanctarelli *de Iubil.c.7.dub.1.p 5.t.12.res.15.*

PAVPEREM, qui nihil dare potest, probabile est acquirere Iubilæum.

13 Simulata paupertate eleemosynam recipiens, secundum Fabrum *in 4.dist.15.q.2.disput.50.c.4.n.120.* tenetur ad restitutionem: quia qui decipitur circa conditionem propter quam donat, non donat omnino liberaliter; qui verò dat eleemosynam pauperi, dat propter paupertatem, tanquam propter rationem motiuam huius eleemosynæ in particulari datæ huic, quamuis ratio motiua generalis dandi eleemosynam pauperi sit amor Dei. Idque procedere, siue eleemosyna magna sit, siue parua, dummodo non sit contemnibilis? quia quod est alienum, siue magnum, siue paruum, restitui debet. Sed quoad ostiatim mendicantes, qui paruas, & quotidianas eleemosynas recipiunt, contrarium teneo cum Granado *in 2. 2. contr. 3. tract.11.disputatio.7. num. 4.* quia in his non habetur ratio paupertatis, sed absolutè. Secus verò in eleemosynis magnis, qua acquireret v. g. fingens se Episcopum ab hæreticis expulsum, vel captiuum: nam

PAVPER fictus tenetur restituere eleemosynas.

Non quidem modicas.

Sed magnas.

Et quidem secundum quosdam ipsis datoribus.

nam hæ eleemosynæ fiunt sub conditione, saltem tacita, quòd sit pauper. *p. 5.t.8.ref.*21. Restitui autem debet secundum Granadum *ibid. disp.6.n.5.* donanti, qui censetur velle dare huic, qui si non est pauper, dependenter ab eius voluntate distribui debet. Secundum Villalobos *diff. 9. num* 4 restitui debet pauperibus; quia dans censetur à se abdicasse dominium, & dedisse pauperi vt pauperi. Vasquez verò *opus de rest. cap.3 dub vlt. nu.24.* vtramq; opinionem putat probabilem, & tutè sequi posse. *p 5.t.8. ref.*22. Nota verò, quòd pauper mendicans causa otiositatis, vel cupiditatis, non peccat mortaliter, si maneat intra limites paupertatis. Ita Bar. ola *aphor. lit. P. v. Paupor. p. 5.t.8.ref.21. §. Nota etiam.*

S cundum a'ios, pauperibus.

PAVPERTAS RELIGIOSA.

CIRCA paupertatem Religiosã, præsertim circa donationes, multa statuuntur in Bulla Clem. VIII.

1 † PRodijt olim Bulla Clementis VIII de largitione munerum vtriusque sexus Regularibus interdicta, in qua Religiosis prohibetur largitio, cum sæcularibus, tum inter seipsos, nisi paruorum quorundam de esculentis, & poculentis, eaque bene meritis tantum, ob deuotionem, vel alias causas à capitulo generali probandas, cum licentia Superioris in scriptis, deque consensu maioris partis conuentus. Prohibentur item dispendiosæ benefactorum receptiones, & lautæ comessationes, etiam Ordinario loci, aut Protectori exhibendæ †. Intentio autem Pontificis in ea edenda fuit, cum Monasteriorum facultatibus prospicere, ne dissiparentur: tum à Religiosis ambitionis radicem euellere, ne per munerum largitiones viam sibi ad dignitates & officia aperirent. Ita Sousa *in hanc Bull. fund.5. nu.* 24. contra Filliucium, qui *to.2. tr.34.c.3. q 6.* cum alijs duas alias causas finales addit nimirum vt religiosa disciplina integra conseruetur, & labefactata restituatur, & vt votum paupertatis integrum seruaretur. *p 1.t.6.ref.*11 Hæc autem Bulla hic Panormi recepta fuit apud Moniales, vt testatus est D. Vicarius D. Iaeiba. generaliter verò recepta non fuit, vt docet Megala *conf.* 33.*nu.*17.*p.1.t 6.ref.*1. † Verum nouissimè Vrbanus VIII illam innouauit, irritans, damnansque omnem prætensum non vsum; mandansque quotannis mense Ianuario publicè legi vna cum declarationibus ab ipso editis, nimirum quòd munera à prædictis largiri possint causa gratitudinis conciliationis, aut conseruationis beneuolentiæ erga conuentum, aut Religionem, & quauis de causa respiciente de sui natura actum virtutis: modestè tamen & discretè, & cum licentia Superioris, & consensu maioris partis Conuentus, vbi talis consensus ex constitutione, aut consuetudine postulatur, (quo sensu intelligendam esse Bullam prædictam, vbi ad esculentorum largitionem talem consensum requirit,) & quando concurrit ambitioni suspicio; qua cessante, nec requiri licentiam Superioris scriptam, sed sufficere vocalem. Comessationes autem & conuiuia in excipiendis benefactoribus, Protectore, & Ordinario lautè, eatenus prohiberi, quatenus decentiæ status Regularis aduersentur, &c. †

Quam nouissimè declarauit. & confirmauit Vrb. VIII.

2 Cęterùm, Bulla prædicta non cōdidit nouum ius, sed restituit, & reformauit antiquum, & introduxit solùm nouam formam in approbandis causis talium largitionum, † quas iam declarauit SS. Vrbanum †; vt scilicet determinarentur in capitulo generali. Circa verò quantitatem nihil præscripsit. Vnde de illa potest conuentus, eiusque Superior cognoscere. Ita Valerus V. *Munera, nu.*49. *Ibid. ref.*3. Et aliqui dicunt, concedere posse vsque ad summam decem aureorum. Sed cum nulla in hoc limitatio reperiatur in iure, melius dicimus cum Sanchez *in sum to.2 lib.7.c.*19.*n* 42. determinari debere plus minus, spectatis personis, causa, spes, & similibus circumstantijs. *Ibid.*

Verùm ea non condidit nouum ius. Et quantitatem munerum reliquit determinandam à Superiore. Qui potest illam determinare spectatis circumstantiis. Et circa annuos reditus concessos Religiosis absque limitatione.

Ibid.ref.4. Et circa fructus annuos ad Religiosi vsum concessos, si quos sibi parcè viuendo reseruauit, probabile est, concedere posse absque vlla restrictione; quia hæc donatio non præiudicat Monasterio, sed ventri, genio, & decenti vsui ipsius Religiosi; quia si sciat ea, quæ sibi detrahit parentibus, & amicis largiri posse, accipiet etiam occasionem parcè viuendi. Ita Valerus V. *Munera, nu. 73. Ibid. ref.* 19 Et quam licentiam dare potest Prælatus suis subditis circa hoc, dare etiam potest Monialibus Abbatissa, si non est constitutio, vel præceptũ superioris in contrarium. Ita Sanchez *vbi sup. n 44. Ibi. ref.* 22 Et in specie concedere potest licentiam præbendi aliquid supra stipẽdium Confessario, cum patientia, charitate, & assiduitate assistendi, ac ministris cum diligentia famulantibus. Ita Faustus *lib. 8. c. 227. nu. 7. Ibid. ref. 17.* Item ad dandam eleemosynam: item pro sumptibus festi, musica, & concione. *Ibid. ref.* 11. Item loci Ordinario causa benedictionis, habitus susceptionis, aut professionis secundum Valerum *nu.* 81. *Ibid. ref.* 24. Et generaliter in remunerationem ex dictamine gratitudinis, † vt declarauit SS. D. Vrbanus †, & docuit Valerus *nu. 97. Ibid ref.* 15. Qui bene addit, in remunerationem pro beneficio accepto dari posse aliquid plus: quia sic postulat lex gratitudinis, secundum D. Thomam 2. 2. *q.* 106. *art.* 6. Puto autem cum Nauarro *de red. q.* 1. *n.* 91. dari posse super sesquitertiũ, vt est 4 respectu 3. *Ib. ref.* 16. Et tandem dari etiam aliquid potest ei, à quo speratur beneficium. Et ratio horum omnium est: quia huiusmodi donationes non sunt propriè donationes, sed nomine tenus: nec in illis præiudicatur Monasterio. *Ibidem ref.* 15. Vbi verò Bulla permittit dari leuiora de esculentis, & poculentis, aut ad deuotionem pertinentibus, extendi etiam debet ad alia similia; quia in exceptionibus comprehenduntur tacitè casus similes. Ita Lessius *lib.* 2. *c.* 8. *dub.* 8. *nu.* 104. *Ibid. ref.* 7.

Quod regulariter procedit etiam in Abbatissa.

Porrò Bulla nõ prohibet dare aliquid in gratitudinem.

3 Cæterùm hæc Bulla prohibet solùm largitiones de rebus iam Monasterio acquisitis, non autem de acquisibilibus: quia hæc non dicuntur adhuc bona Monasterij. Vnde Religiosus, aut Monialis cum licentia Prælati efficere potest pro consanguineo, vel amico picturam, corporalia, vel alia opera magni valoris gratis, & de Superioris licentia facere etiam posset sumptibus Monasterij, si sint modici. Ita Valerus V. *Munera, n.* 76. Ratio autem est: quia in hoc casu Monasterium non habuit vnquam ius in opus illud quod nondum erat, nec in pretium, quod remissam est priusquam deberetur. *p.* 1. *t.* 6. *ref* 6. & *p.* 7. *t.* 11. *ref.* 17. Item ob eadem rationem potest cum licentia celebrare aliquot Missas gratis ad intentionem amici, etiam accipiẽt's stipendium, non tamen dare eleemosynam acceptam pro Missis concessis sibi à Superiore infra annum. Et quamuis Valerus *num.* 75. hanc sententiam probabiliorem appellans, videatur oppositam existimare probabilem: ego tamen dubito; quia est dispar ratio. *Ibid. ref.* 19. Item potest non acceptare aliquod donum, rogans, vt illud detur amico, vel consanguineo. nam neque in hoc casu dat aliquid sibi, aut Monasterio præacquisitum. neque obstat *l. 2. ff. de calumn.* nam vtitur verbo *iusserit*, loquens de re acquisita: in nostro enim casu Religiosus non iubet, sed rogat eum, qui potest non dare, si velit. Ita Fagundez *pr.* 2. *li.* 8. *c.* 6. *n.* 18. *Ibid. ref.* 8 Idem docet Sousa *in hanc Bullam* §. 2 *nu.* 73. si Monialis v. g. dispenset absque licentia pecuniam à parentibus, aut consanguineis sibi traditam vt pro libito dispenset, apud ipsos dominium rei eruantibus. Sed hæc opinio, si loquatur de vsu absoluto pecuniæ, est nimis laxa, & contra perfectionem paupertatis religiosæ. Secus si loquatur quod eleemosynas &c. *ibid. ref.* 10. Nam tunc ex vna parte consumit in vsus licitos, & ex alia, cum non acquirat dominium, sed illud maneat penes consanguineum, non est cur Superioris licentia requiratur. Ita Sãchez *in sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 30. *n* 4. contra Turrianum *in* 2. 2. *to.* 1. *disp.* 84. *dub.* 3. *ibid. ref.* 29.

Nec disponit de bonis nondum acquisitis Monasterio.

Ex quo multa corrollaria inferuntur.

Nec item disponit circa partus intellectus.

ref. 29. & *p.* 3. *t.* 2. *ref.* 65 § *Nota etiam*. Et denique in hac Bulla non comprehenduntur partus intellectus, vt Conciones, Lectiones, &c. & sic declarauit ipsemet Clemens. quare Religiosus potest eos pro libito dare: & si in aliā Religionem transeat, secum deferre, vt testatur Valerus *n.* 106. à pio quodā Religioso obseruatum. *p.* 1. *t.* 6. *ref.* 25. Circa alia verò datur paruitas materiæ. Et sic si Religiosus sine licentia munus duorum aureorum de Monasterij bonis præberet, peccaret quidem peccato furti; sed pœnas Bullæ non incurreret, vt docuit Filliucius *to* 2. *t.* 34. *c.* 3. *q.* 9. *nu.* 65. & declarauit viuæ vocis oraculo ipse Clemens: forrasse quia summa duorum aureorum in iure parua censetur. *Ibid. ref.* 5. Quod etiam procedit, si Religiosus dando munera, nec bona Monasterij dissiparet, nec ambitionis intuitum haberet: nam tunc cessaret finis Bullæ; & cessante fine legis, etiam in particulari, cessat lex, saltem in conscientia. Ita Granado *in p.* 2. *contr.* 7. *t.* 3. *p.* 2. *disp.* 15 *sect.* 3. *nu.* 18 contra Faustum *lib.* 8 *q.* 20. *ibid ref.* 18. & 33.

Et in reliquis admittit paruitatem materiæ.

4 Licentia scripta, quam requirit hæc Bulla, non est necessaria in singulis donationibus, secundum Valerum *num.* 86. quia id non exprimit, sed sufficit vna generalis. *p.* 1. *t.* 6. *ref.* 21. Imò, si non timetur ambitio, possunt inter se Religiosi parua munera præbere cum licentia verbali, quia Bulla requirit licentiam scriptam, quando timetur ambitio, vt docet Valerus *num.* 83. *ibid. ref.* 20 † & declarauit nouissimè Vrbanus VIII. †. Et si munera non sint notabilia, sufficit etiam tacita. *ibid.* Cultelli autem, sudarium, & similia, valoris decem, aut duodecim realium. Ledesmæ *in add. to.* 2. *c.* 4 *dub* 6. non sunt notabilia, etiam quoad Religiosos alterius Conuentus eiusdem Religionis *ibid. resol.* 39. Quod contra Lessium *lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 9. *nu.* 79. procedit, si Religiosus velit mutuo, vel commodo *ibid. ref.* 37. Et dare res sibi ad vsum concessas Religioso eiusdem Monasterij, quando est securus de conseruatione, & restitutione; quia in hoc non præiudicatur dominio Monasterij. Et sic Llamas *p.* 3. *c.* 9. §. 12. permittit sine licentia expressa commodo dari libros cuiuscunque valoris, tunicam, caligas, calceos, & etiam cucullam *p.* 2 *t.* 11. *ref.* 20 Et Ledesma *dub.* 2. permittit dare mutuo pecuniam, quia in mutuo remanet penes Monasterium dominium ad æquiualens. Et probabiliter id extendit ad mutuum cum sæcularibus, si sint personæ securæ *p.* 1. *t.* 6. *ref.* 37. Et *dub.* 2. ad communicationem item cum sæcularibus: quia in mutuo & commutatione ius non perditur, sed commutatur. *ibid. ref.* 38. & *p.* 7. *t.* 11. *ref.* 21. Neque verò ad operandum de licentia tacita Superioris, opus est certitudine de tali licentia, sed sufficit habere probabilitatem, vt docet Sanchez *in sum. tom.* 2. *lib.* 7 *c.* 19. *num.* 13. Quæ in praxi haberi potest spectata benignitate Superioris, eiusque erga Religiosum beneuolentia, incommodo Monasterij, qualitate Religiosi, &c. Ita Faustus *lib.* 8. *q.* 162. *ibid. ref.* 31. *a* §. *Sed circa*. In particulari autem præter supradicta, probabile est, præsumi licentiā in largienda socio ratione, seu pitantia carnium, ouorum, & aliorum, quæ limitatè conceduntur, si non adsit præceptum in contrarium. nam licèt in hoc Religiosus gerat actum dominij: hoc tamen dominium sicut & vsus residet penes ipsum; quia in his, quæ vnico actu consumuntur, vsus à dominio non separatur, vt ait Ioann. XXII. *in Extrauag ad conditorem.* Accedit quoque paruitas materiæ, & modicum vel nullum Monasterio consequens detrimentum. Ob quæ hanc sententiam docet Cenedo *de paup. relig. dub.* 17. *num.* 9. & *dub.* 32 *num.* 15. Quamquam contraria sententia Salonis *in* 2. 2 *tomo* 1. *quæst.* 61 *tr. de dom. q.* 1. *artic.* 2. *concl.* 1. sit probabilior, *ibid. resol.* 28. Immò Peregrinus *de Relig. tom.* 2. *cap.* 2. *q.* 2. § 6. docet, Religiosos dare posse absque licentia expressa comestibilia cuiuscunque valoris, etiam extraneis; dummodo illa acceperint cum licentia: quia in hoc casu licentia præsumitur. Quod an sit probabile, alij

LICENTIAM autem scriptam requirit, vbi adest ambitionis suspicio.
Nam si non adest, sufficit vocalis.
Et quādoque etiam tacita.
Vt in minimis.

In mutuo.

Commutatione.

Et quandocunque probabiliter præsumi potest.
Spectata Superioris benignitate, beneuolentia, &c.
Et probabiliter etiā in danda pitantia carnium, ouorum, &c.

le alij videant. *ibid. ref.* 39. in fine. Porrò licentia tacita sufficit etiam tunc, cũ postulari potest expressa, & ob verecundiam, vel aliam difficultatem nõ postulatur. Et licèt Superiori displiceat modus dandi occulte sine licentia expressa, & propterea quoad modum dandi inuitus fit, non proinde Religiosus hoc modo donans peccat mortaliter, dummodo superior secundum substantiam non sit inuitus. Ita Tannerus *in 2. 2. disp. 6. q. 3. dub. 4. nu. 165. Ibid. ref.* 31. licèt dissentiat Crousers *in reg. S. Franc. c. 7. lect. 14. p. 6. tr. 6. resol.* 58. Quando verò requiritur licentia expressa, & Religiosi dãs & accipiens sũt eiusdem Conuentus, sufficit licentia in alterutro; quia dans & accipiens sũt correlatiui. Secus, si secus. Ita Io. Franc. Suarez V. *de voto paup.* contra Suar. *c. 19. nu. 71. p. 3. t. 3. ref. 65. § Nota quartò.*

Etiamsi in his casibus postulari posset expressa.

Quæ sufficit in alterutro, si sint ambo Religiosi eiusdem domus.

5 Prohibet etiam Bulla, recipere sæculares in Monasteria, nisi occasione transitus, aut deuotionis. Et tu excipe etiam occasionem recreationis, cum Sousa §. 7. *num.* 91. quia ea non intendit vitare hospitalitatem, sed magnos sumptus in illa de rebus Monasterij. *p. 1. t. 6. resol.* 14. Et hæc quoad Bullam. Sed præterea.

Sæculares recipi possunt à Religiosis etiam modestæ recreationis causa.

6 Quæres primò. An Religiosus egeat Superioris licentia, non solùm ad donandum, sed etiam ad acquirendum? Respondeo affirmatiuè. Et quidem Cruz *lib. 1. cap. 3. dub. 3. concl. 1. & 3.* putat esibilia à Religioso accipi posse cum sola licentia tacita. Nummos verò non ita, etiam si adsit intentio petendi licentiam cùm volet expendere. contrarium tamen esse probabile. Ego verò existimo, in esibilibus magni valoris non ita facile præsumi licentiam, ac proinde cautè procedendum esse. Quoad nummos verò, si illos Religiosus reciperet, nouum interim Superiorem expectans, vel ad illum scribens pro licentia, solùm venialiter peccaturum. Consultius tamen esse, quòd interim deserat illorum dominium apud dantem *par. 1. t. 6. ref.* 41. & 42. In quo casu secundum Sanchez *vbi sup. num.* 51. potest ab illo petere; vt nummos vel apud amicum deponat, vel etiam sibi det, vsuro postea in necessitatibus cum licentia. *Ibid. ref.* 43. Sufficit etiam in accipiendo licentia tacita quoad substantiam, etiam si modus superiori displiceat, de donatione diximus *nu.* 4. Et Monialis, quæ Abbatissæ visitanti cubicula res aliquas occultaret ob verecundiam, non peccaret mortaliter. Ita Tannerus *in 2. 2. disp. 6. q. 3. dub. 4. nu. 165. Ibidem ref. 31. §. Hinc.* Quod etiam procedere puto cum Religioso; qui accepta à pœnitentibus pecunia, inscio Superiore, libros emit: quos tamen palam tenet, & Superioris nutui expositos. Nam quæ Religiosus sic tenet, sunt in potestate Prælati, ita Perez *in reg. D. Benedicti. cap 33. dub. 5. num. 125. Ibidem ref 26. & p. 3. t. 2. resol 75. & p. 7. tr. 11. resol.* 19.

RELIGIOSI egent licẽtia etiam in acquirendo.

Et si sint notabilia expressa.

Potest nihilominus Religiosus cum licentia tacita acceptis pecunijs ab amicis tenere libros, & habere illos expositos.

7 Quæres secundò. An liceat Religiosis in particulari habere post Tridentinum annuos redditus? Respondeo, multos negare; quia illud *Sess. 25. cap. 2.* id illis vetuit verbis præceptiuis, quæ non solùm declarant ius antiquum, sed condunt nouum. & sic declarasse Sacram Congregationem Interpretum. Sed Sanchez *in sum. tom. 2. lib. 7. cap. 22. num* 11. probabilit. r & tutè docet, licere, vt illos insumant in vsus licitos de licentia Superioris reuocabili, quia hæc eadem Bulla Clement. VIII. distinguit inter bona communitatis, & particularium Religiosorum. Concilium verò declarare ius antiquum, in quo id Religiosis prohibetur in ordine ad vsus superfluos, & prophanos. Declarationem verò non esse authenticam. Vel etiam non obstare; quia multi eas non decisiuas, sed doctrinales appellant, vt alibi diximus. *par. 1. t. 6. resol.* 32. Ex quibus patet primò, non esse damnandam illarum Religionum consuetudinem, quæ certos redditus pro victu, & vestitu Religiosis assignant, vt si quid desit, ipsi sibi procurent, si verò supersit, de Superiorum licentia honestis vsibus applicent. Et excusandos

Et cum licentia possidere peculium, & annuos redditus.

In vsus pios cum licentia conuertendos.

Vt in multis Religionibus seruatur.

Etiã amplissimos.

sandos esse aliquos Religiosos, si eo, quia sunt Prælati, aut Magistri Ordinis, aut regula relaxata est, & à veteri consuetudine sic interpretata, aut ipsi Religioni multa bona suis laboribus, & industria comparauerunt, amplissimos redditus habeant, participandos fortasse à pauperioribus, *Ibid. §. Ex his.* Immò placet sententia Bañez *in 2. 2. q. 62. art. 5.* docentis, quod tales Religiosi habentes licentiam expendendi dictos redditus ad suum arbitrium, si expendant in vsus turpes, non peccent mortaliter, nec accipientes teneantur ad restitutionem *p. 3. t. 2. ref. 65 §. Nota tertiò, & ref. 98. & p. 7. t. 9. ref. 15. & t. 11. ref. 22.* Patet secundò, legatum particulari Religioso relictū, etiam cum conditione, vt nihil acquiratur Monasterio, licitum esse intelligendum tamen, vt ab illo in vsus honestos, & de licentia Superioris conuertatur. & si in hoc casu Superior non permittat acceptari, eo ipso quod negat, legatum resolui. Vnde, si legetur sub conditione, vt illud Religiosus habeat independenter à voluntate Prælati, inualidum esse. Ita Molfesius *to. 1. t. 7. c. 20. n. 50 p. 3. t. 2. ref. 34.* Patet tertiò, Religiosum inuentum mortuum in cella cum marsupio denariorum, non esse iudicandum proprietarium, & priuandum Ecclesiastica sepultura; iuxta *l. cap. super quodam, de statu Mon.* Et sic docet Rodriquez *in tom. ref. 128. nu. 20.* quia iura non priuant officio altaris Monachum inuentum cum pecunia, nisi admonitus non resipiscat. Et prætereà is posset se purgare, dicendo, vel quòd habuit licentiam Prælati localis, quam is negare non potest, cū possit oblitus esse, aut Superioris maioris secretò, cuius oppositum difficile constabit. Vel quod sit pecunia amici deposita apud ipsum, vel data ad distribuēdum in eleemosynam, quod secundum Suarez *de Relig. to. 3. li. 8. c. 11. n. 45.* non est illicitum. *p. 1. t. 4. ref. 25.*

Vnde Religiosus ex improuiso mortuus & repertus in cella cum marsupio denariorum, non debet priuari ecclesiastica sepultura.

8 Quæres tertiò An si quis det Religioso pecuniam ad ipsius vsum liberè prout voluerit dispensandam, reseruans sibi dominium talis pecuniæ, an Religiosus illa vtendo frangat votum paupertatis? Negat Caramuel *in Regulam D. Benedicti disp. 60. ref. 7 nu. 883.* quia secundum ipsum vsus, & dominium realiter distinguuntur, potest hoc retineri, & ille alienari. Ergo Religiosus vtens tali pecunia, non peccat. Sed eius sententia mihi non placet, nā vt optimè obseruat Lugo *de iust. & iure to. 1. disp. 2. sect. 2. n. 50.* Votū paupertatis religiosæ non solum obligat ex intentione vouentium ad carentiā dominij, vel iuris alicuius ciuilis, sed etiam ad non habendum vsum facti harum rerum temporalium, nisi ex voluntate Prælati. Alioquin nunquā Religiosus peccaret contra votum paupertatis accipiendo aliquid ab externis, quia nunquàm potest acquirere aliquod ius, sed solum facti, cuius solus est capax; ergo ipse vsus facti potest esse materia sufficiens contra votum. Ratio verò à priori est, quia votum obligat semper iuxta intentionem vouentis, illi autem, qui in Religione emittunt hoc votum, non solùm intendunt à se abdicare omne ius, sed etiam imitari statum pauperum, ita vt careant ijs rebus, quibus indigent ad vitam humanam, nec ijs vtantur, nisi ex arbitrio Prælati. *p. 7. t. 11. ref. 18.*

Religiosus non potest retinere vsum pecuniæ, existente apud alterum dominio illius.

9 Quæres quartò. An iustè eiectus à Religione, si aliquid acquirat, Monasterio acquirat; Affirmat Lopez de Texeda *in controu. Theol. moral. to. 1. lib. 2. tr. 1. contr. 10. dub. 1 nu. 12.* Cuius quidem sententia (licèt contraria sit probabilior) stando in iure communi, mihi placet, sed hodie sustineri non potest, vt obseruat Lugo *de iust. to. 1. disp. 3. sect. 11. nu. 240.* & alij, quia per motum proprium Gregorij XIII. bona religiosi eiecti post ipsius mortem pertinent ad Cameram Apostolicam. Notat tamen, & optimè idem Lugo supradictum motum Greg. XIII. non obstare, si ille Religiosus eiectus recipiatur in alia Religione, quia solùm procedit, quando Religiosus obijt extra Religionem, qui autem ad aliam transit non moritur extra Religionem. *p. 7. t. 12. ref. 4.*

Religiosi eiecti, & extra Religionem defuncti bona pertinent ad Cameram Apostolicā ex mot. propr. Greg. XIII.

Secus si in alia Religione moriatur.

10 Quæ-

10 Quæres quintò. An Religiosi eiecti, si expendant bona in vsus illicitos, teneantur accipientes ea restituere? Affirmatiuè respondet Lopez de Texeda *citatus nu* 17. Et id quidem satis probabiliter. Sed negatiuam sententiam esse etiam probabilem existimo cum Sanctarello *tract. de Apostasia c.6.dub* 2.*n*.11 & alijs. Non enim est par ratio inter Religiosũ inter claustra viuentem, & inter Religiosum eiectum; cũ enim religiosi eiecti habeāt commoditatem, & administrationem bonorum independenter à Prælato Religionis, possunt de illis disponere, ac si essent sæculares, ac veri domini, & quamuis peccent expendendo bona in casus illicitos, & accipientes excusantur à restitutione, præsertim cum tales eiecti non sint perfectè vinculo voti paupertatis obstricti, sed solùm secundum quid, vt docent Angles *in Floribr p.2.vbi de voto quæst vnic.ar.2.diffic.8 p.7.t.12.res.5*.

Religiosi eiecti expendentes bona in vsus illicitos.

Peccant, vt accipientes non tenentur ad restitutionem.

11 Quæres tandem. An Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis fiat dominus Ecclesiasticorum redditũum? Respondeo. Vide V. *Cardinalis, nu*.54. & V. *Episcopus Religiosus, nu*.2.

PECCATVM.

1 † PEccatum definitur ab Augustino, dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam. Quæ definitio propriè competit peccato mortali: nam veniale non est contra legem, sed præter. non enim est contra finem legis, idest charitatem. Atque hæc est differentia propria inter mortale & veniale, quòd mortale ex genere suo lædit charitatem Dei, vel proximi; veniale non item. In specie verò, quod est contra præcepta Dei Ecclesiæ, aut maiorum; contra votum, aut conscientiam dictantem esse mortale; item contra virtutes theologicas, & aliquas morales, vt Religionem, iustitiam, temperantiam in rebus venereis, &c. mortale est. Verbum autem otiosum, risus immoderatus, mendacium de re indifferenti, &c. veniale. Quando transgressio legis sit peccatum mortale, vel veniale, dictum est V. *Lex, quomodo obliget*.

PECCATVM quid?

Quotuplex?

Et quodnam mortale, aut veniale ex genere?

2 Porrò, quod ex suo genere mortale est, fieri potest per accidens veniale, & quandoque etiam nulla culpa Et primo quidem ex defectu deliberationis †. Ex quo capite excusantur plerumque mulierculæ maledicentes filijs, vel ancillis, & rustici ac muliones sibi vel iumentis malum imprecantes, vt ait Azorius *to.3 lib.*13.*c.*10 *p* 3.*t*.6.*res*.13. Ad hoc caput spectat ebrietas, quæ secundum Vasquez *to.2.disp.* 227.*c.*3.*n*.11. excusat ab omni peccato in his, quæ in sana mente iniuriosa quidem ac proinde peccata forent, nõ tamen alicui detrimento. item in blasphemia, infidelitate, periurio, & hæc omnia etiam si præuideantur. Sed in hoc vltimo dissentit Sanchez *in sum. to.1.lib.1.c.16 nu*.44. quia sic sunt voluntaria in causa. *p*.3.*t*.6.*res*.52. † Huc etiam pertinet ignorantia, de qua sub eius nomine. Secundò, ratione dispensationis iustæ, de qua Verbo *Dispensatio*. Tertiò ex necessitate in qua licitum est furari, vt dictum est V. *Pauper*, & iniquum inuasorem occidere, vt dictum est V *Occidere inuasorem*. Et huc pertinet metus, de quo V. *Metus excusans à peccato*. Quartò denique ex leuitate materiæ, de qua Verbo *Materia leuis*.

MORTALE ex genere fit veniale, aut nulla culpa.

Defectu deliberationis.

Aut scientiæ.

Per dispẽsationem,

Necessitatem,

Et leuitatem materiæ.

3 Veniale similiter ex genere, fieri potest per accidens mortale ratione circumstantiarum: vnde V. *Lex, num*.34. diximus, superiorem posse quandoque prohibere, aut præcipere sub mortali rem leuis alicuius momenti. Item ratione conscientiæ erroneæ, de qua sub eius nomine †. Nunquam verò ex numero venialium consurgit mortale: vnde, si per impossibile, quis omnia venialia peccata committeret, non excederet culpam leuem. Ex quo bene

VENIALE fit mortale ex circũstãtijs.

Aut conscientia erronea.

Non autem per numerum.

Vu 2 infertur

Nam voluntas committendi omnia venialia, per se non est mortalis.

inferrur cum Granado *in 1.2.contr 6.t.2. disp.2. sect.7.* volentem vnico actu committere omnia venialia, peccare solum venialiter. Licèt ratione periculi, quo se exponere vellet peccandi mortaliter, probabiliter doceat Sanch. *vbi sup.c.5.nu.4.* peccare mortaliter. sicuti (ait Syluester V. *Religio* 1. *q.*12.) peccaret mortaliter Religiosus, qui omnia regulæ statuta ad perfectionem pertinentia, & ad mortale non obligantia, transgredi vellet Sed his rationibus respondet Granado. *p.3.t.6.ref.*24.

PECCATUM mortale per se remittitur per Baptismum, & Pœnitentiam. Veniale etiam per aquam lustralem. PECCATA quomodo confitenda?

4 † Peccatum mortale per se remittitur per Baptismum, & Pœnitentiam, quæ proinde sacramenta mortuorum dicuntur: per accidens verò aliquando etiam per Eucharistiam, & reliqua Sacramenta. Veniale autem remittitur ex opere operato etiam per aquam benedictam. Vide V. *Aqua benedicta*.

5 Et hæc dicta sint pro generali peccatorum mortalis & venialis distinctione. nam speciale iudicium pro casibus particularibus, inuenies passim in singulis materijs. Quomodo peccata sint confitenda, dictum est V. *Confessionis materia*, *&* *modus*, quænam circumstantia explicari debeant, quæ non diximus V. *Circumstantia*. Quibus nunc adde, quod

Et an explicandum sit an quis concupiuit orando, psallendo, &c.

6 Syluius verbo, *oratio*, docet, eum, qui orando in peccatum concupiscentiæ, aut delectationis morosæ incideret, teneri confiteri non solùm concupiscentiam & delectationem, sed prætcrea circumstãtiam orationis, quã putat superaddere actui mortalem malitiam sacrilegij contra virtutem Religionis, quæ grauiter offenditur ex hoc, quòd dum quis Deum alloquitur, sermonem interrumpens, conuertat se ad creaturam, absque eo se auertat tanquam à fine vltimo, & fiat ei inimicus. Suarez etiam *de Relig. to* 2.*lib.* 3. *c.*4 *num.*13. timendum id esse inquit; quia videtur grauis Dei irreuerentia. Sed ego teneo, talem circumstantiam orationis non superaddere malitiam mortalem concupiscentiæ, &c. nam minus est, orando consentire concupiscentiæ ex fragilitate, quàm orare cum proposito actuali peccandi mortaliter: sed in hoc casu non committitur peccatum mortale, vt docet Sanchez *in opusc.to.*2.*lib.*7.*c.*2.*dub.*9.*nu.*3. & alij. Adde quod qui absque aliqua intentione orat, grauem Deo irreuerentiam affert, & tamen hunc non est certum peccare mortaliter: ergo, &c. Vide Trullench *in decal.to.*1.*lib.*1.*cap.*7. *dub.*10.*nu* 6 *p.*6.*t.*7.*ref.*36.

7 De obligatione tegendi, corrigendi, & denunciandi peccata proximi. Vide V. *Detractio*. V. *Correctio*. & V. *Denunciare*.

PECCATO COOPERARI.

COOPERARI peccato alterius, peccatum est.

1 † PEccato alterius cooperari, est species scandali actiui per se, ex suo genere peccatum mortale, sicut de reliquis scandali speciebus, dicemus infra V. *Scandalum*. Et quidem, si actio sit intrinsecè mala, eius cooperatio ex nulla quantumuis vrgenti causa, potest iustificari; vnde comœdias audientes, & sua pecunia comœdos in eo officio fouentes, non excusantur à peccato scandali. Vide V. *Comœdia, num.*2. si verò sit indifferens, poterit quis ex aliqua graui causa illi cooperari, quamuis alioqui sciat fieri cum mala intentione & cum peccato. Præsertim si concurrat vt causa remota †.

EXCUSATUR tamen, qui concurrit vt causa remota. Præsertim ex necessitate. Vt si quis ad vitandum magnum incõmodum commodaret cubiculum amico fornicaturo.

2 Ex quo vltimo capite, licitum est locare domũ meretrici, vel vsurario: etiam si nulla grauis causa concurrat; quia locatio domus nimis à peccato remota est, cùm non sit eius materia, vel occasio. Vide V. *Locare, à nu.*2.

3 Ratione NECESSITATIS licitum est commodare cubiculum petẽti illud ad fornicandum, vt vitetur magnum incommodum: quia talis commodatio,

modatio est de se indifferens, & sola abutentis voluntate ordinatur ad malum. Marulus *tomo 1. disp. 2. c. 5 dub. 10. corol. 4. nu. 295. p. 3. t. 6. res. 45.*

4 Licitum esse secundò, ait Palaus *to. 1. t. 6. disp. 7. punct. 11* quod famulus conducat concubinam in domum heri, si adsit aliquod graue & proportionatum damnum; quia iam supponitur, quod inter herum & concubinam conuentum sit ad peccandum: conditio verò illa indiff rens est. Layman verò *lib. 2. t. 3. c. 13. num. 15.* permittit famulo, quod feminam per ianuam intromittat, facem præferat, lectum sternat, &c. non tamen quòd à domo euocet, & per plateas conducat; quia hoc videtur vix fieri posse sine aliqua inductione ad peccatum, quamuis parata sit. Et Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. cap. 7. nu. 25.* quamuis simplicem comitatum permittat, tamen illicitum esse inquit concursum physicum, ferendo, v.g. in sella, curru, &c. ratione solius famulatus, sed requiri aliquod seruorum damnum notabile. *p. 5. t. 7. res. 29.* At mihi & Merollæ *tomo 1. disp. 2. c. 4. dub. 10. corol. 3. num. 280.* excusandi videntur aurigæ, vulgò *sigitteri* ferentes concubinam eò, vbi sciunt peccaturam, ne lucrum amittant. *p. 3. t. 6. res. 11. & 46.* in fine †. *Sed in res. 36. t. 5. § Ex dictis*, reprehendit Azorium permittentem famulo, conducere concubinam in domum heri †.

Seruus conducere concubinam in domum heri.

Vel eam aurigæ, vulgo (Sigitteri) deferrent.

5 Tertiò si famulo immineret graue aliquod detrimentum, vt si dominus sit illum expulsurus, & sic cogendus sit mendicare, vel penuriam pati; præcipuè cum non inueniat alium dominum, qui eadem obsequia non petat, vel si eum dominus esset continuè obiurgaturus, concrepaturus, debita mercede fraudaturus, & similia, licitum ei esse, ait Palaus *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punct. 11. nu. 5. & 7.* cooperari peccato domini proximè, dummodo actio sit indifferens, & ex prauo domini animo in malum finem ordinata, & in specie volenti ascendere per fenestram in domum concubinæ, pedes sustinere, scalam exponere: item dicere concubinæ, *Dominus meus dicit, vt illum hac nocte expectes, vel eum videas*. Item signare locum, vbi sit concubina, quia omnes hæ actiones sunt indifferentes. *p. 5. t. 7 res. 28.* & ex parte *in p. 3. t. 5. res. 36. § Item deducitur*. Immò eas omnes excusat Hurtadus *in 2. 2. disp. 10. diff. 9.* ratione solius vtilitatis *in add. ad t. 7. p. 5. §. Primò.* Item (sed sub dubitatione) licitum esse inquit Palaus, litteras scribere, & deferre ad concubinam, verba turpia continentes, ad euitandum aliquod graue damnum: quia hoc vtrumque non est intrinsecè malum, si absit à scribente & deferente malus finis; possunt enim talia verba scribi ad ponderandam illorum malitiam, sicut à Doctoribus scribi solent; item non ex proprio marte, sed aliena, non seriò, sed irrisoriè: & eodem pacto deferri, ad ponderandam malitiam, & vt irrideantur, vel conferantur. Sed contrarium tenet Sanchez *vbi sup. nu. 26.* existimans, talia verba esse intrinsecè mala. *p. 5. t. 7. res. 27.* Et ita omninò tenendum est. *p. 3. t. 5. res. 36. §. Ex dictis.* Secus si litteræ solùm dicant, vt concubina ad se veniat in nocte; quia hæc verba sunt indifferentia. *Ibid. t. 6. res. 46. §. Notandum.*

Item, si seruus fulti neat pedes, vel scala domino ascendenti per fenestram in domum meretricis.

Quid, si scribat & deferat litteras amatorias?

6 Quartò excusatur à peccato scandali, qui, vrgente grauissima causa, pingit imaginem concubinæ amasio: quia hæc quoque actio de se indifferens est, bono viui seruire potest. Ita Palaus *punct. 12. nu. 6.* contra Azorium *to. 2. lib. 12. c. vlt. quæst. 9.* Grauissima causa non esset amissio lucri, sed metus mortis, vulneris, &c. *p. 5. t. 7. res. 6.*

Rursus excusatur à necessitate, pingens amasio imaginem concubinæ.
Non autē construēs infideli idolum.

7 Quintò. Palaus *tract. 6. num. 7* contra Coninch *in 2. 2. disp. 18. dub. 13. nu. 214.* excusat pingentem, vel fabricantem idolum infideli metu mortis, &c. si non postulatur fieri in contemptum Religionis; quia talis constructio non est intrinsecè mala, & artifex cooperatur illi in re petita, quæ est indifferens, non in intentione, quæ est mala. Idem potiori iure dicendum putat Mendoza *in 2. 2. disput. 76. sectio. 6. §. 181.* de constructione Synago-

Aut Iudæo Synagogam.

gæ Iudæorum, quia hæc illis permittitur. Quod verò ait D. Thomas *apud ipsum* exercentem artem, qua nemo potest bene vti vt construentem idola peccare, interpretatur Mendoza dictum de eo, qui absque necessitate se illi arti addicit, cum possit aliam exercere. Sed in hac re opinio Coninch videtur tenenda, quia, licèt constructio Idoli & Synagogæ, metaphysicè loquèdo, possit à malo fine præscindere: mortaliter tamen non potest: quia hic & nunc in finem iniqui cultus construuntur; & quidem construens, vt vendat Ethnico adoraturo, videtur ipse aliqualiter colere. *p.5.t.7.ref.6.*

Quamuis aliqui excusent vendentem idolum Gentili?

8 At verò non esse improbabile, putat Coninch *vbi sup. concl. 1. num. 12.* quod liceat ex metu mortis idolum Ethnico vendere, quemadmodum ex eadem causa licet dare furi instrumenta, quibus alterius feras effringat, & gladium parato ad alium occidendum; talis enim venditio ex se, & prout proficiscitur à vendente, censetur fieri solùm vt medium euadendi præsens periculum, non in honorem, aut cultum falsæ Religionis. Et hanc sententiam absolutè tenent Valentia *to.3. disp.1. q.10. pun.6* & Tannerus *to.3. disp. 1. q.9. dub.5. nu.144* Sed Duuallius *in 2.2. q.7. ar.9. concl. 1.* & alij communiter contrarium docent *p.5.t.7.ref.46.*

Aut agnum Iudæo immolaturo.

9 Eodem pacto, vrgente necessitate licitum esse, ait Mendoza *vbi sup. sect.5. §.169.* vendere agnum Iudæo immolaturo, siue paratus sit statim immolare, siue sciam postea suo tempore immolaturum. Quidquid in contrarium afferat Lorca *in 2.2. q.10. ar.9. nu.5 p.5.t.7.ref.37.* in fine.

An etiam.

10 Vniuersaliter verò res, quæ communiter in malum finem emuntur, non licet vendere, nisi nobis constet, hic & nunc non peti in malum vsum. Vnde Pharmacopolæ passim venena vendere prohibentur. Liceret autem bona intentione conficere & vendere res indifferentes, etiam si sciam, emptorem aliquando abusurum: modo emptio ex circumstantijs non appareat in malum finem ordinari, vt si quis peteret gladium, dum actu mortem alteri minitatur. Si verò quis patentem officina omnibus exhiberet, tunc posset indifferentia vendere, etiam si quis ex aliquibus signis conijceretur emere in malum finem. Nisi quod si posset absolutè, vel magna ex parte peccatum illius impedire absque magno incommodo, ad hoc teneretur. Quæ omnia docet Coninch *concl.2. num.117. & deinceps.* Sic ut etiam docet Sanchez *sum. to.1. lib.1. c.7. n.14.* contra Reginaldum *tom.2. li. 25. c.15. num.165.* licitum esse, vendere meretrici fucos & ornamenta, quæ probabiliter creduntur emi ad scandalizandum aliquem innocentem, si adsit iusta causa. Id quod etiam docet Salas *de empt. dub.47. nu.2* Addens, licere vendi aleas, taxillos, & chartas lusorias iniustè lusuro. *p.2.t.8.ref.41. p.4. t.3. ref.60. & p.5.t.7. ref.37. §. Vnde ex his.* Si verò adsint alij, qui hæc vendant, & à quibus malè vsurus emere possit, excusatur talis vendens etiam ex hoc capite *p.5.t.7.ref.38.* in fine.

Fucos & ornamenta meretrici?

Chartas lusorias iniustè lusuro?

An possint ministrari indifferentia aliàs transgressuro præceptum?

11 Vnde Sanchez *nu. 16.* excusat vniuersaliter ministrantes indifferentia ei, qui aliàs transgressurus esset præceptum si non sint ita proximè ad peccatum ordinata, vt per se meritò censenda sint mala. Sed Suarez *de charit. disp.10. sect.3. nu.2.* & alij obstant, quia quod alius sit ministraturus, non tollit concursum alterius, qui ministrat, & sic non obstare quòd quis alias in die ieiunij sit cœnaturus, quin tu pecces cœnam ministrando. Vide V. *Ieiunium, à nu. 9.* vbi etiam inuenies, quid dicendum sit de famulis & tabernarijs cœnam exhibentibus in die ieiunij.

Vt cœna non ieiunaturo?

Q. id de ministrante Sacerdoti celebranti.

12 Ministrans Sacerdoti celebranti in peccato mortali, cum aliàs possit celebrare in gratia, confitendo, vel contritionis actum eliciendo, non peccat. Ita Granado *in 3. p. contr.3 tract. 5. disput. vlt. num. 10.* Sed limitat Ochagauia *de Sacr. in gen q.24. num 5.* si non possit commodè ministerium recusare, vt quia secus expelletur à domino, accusabit scandalum &c. Quod

etiam

etiam procedit in ministrantibus Episcopo ordinanti. *p.5.t.7.resol.4.* §. *Non desinam.*

13 Sextò excusantur à peccato, & excommunicatione cap. *ita quorundã* ex metu mortis, & verberum, Christiani captiui in triremibus Turcarum propugnacula ædificantes, sarcinas, machinas, & arma necessaria ad bellum afferentes contra Christianos. nam licèt peccatum, ad quod materialiter cooperantur perniciosum sit; tamen illorum cooperatio non est adeò propinqua, vt sine illa damnum non inferretur; alij enim non deessent. Nõ liceret tamen tormenta in Christianos dirigere & ignem applicare, seu damnum directè in personas illorum inferre. Immò nec licerent prædicta in casu, quo res eo deuenissent, vt Christiani, ipsis reluctantibus, facili negotio vincerent: quia tunc tenerentur postponere propriam vitam bono communi Reipublicæ. Ita Sanchez *sum. tomo 1. lib. 1. c. 7. n.* 18. & alij contra Toletum *lib. 1. c. 24. p. 3. t. 5. ref. 36.*

Aut Episcopo ordinanti. In peccato? EXCVSAT prætereà regulariter necessitas Christianos captiuos remigantes. Et necessaria in bellum ministrantes cõtra Christianos. Non tamen tormenta in illos dirigentes.

14 Addit Coninch *in 2. 2. disp. 31. dub. 7. nu.* 104 non licere talibus captiuis in terras Christianorum descendentibus, ex metu mortis damnum illis inferre in bonis externis, cremando, furando, & ad triremes asportando. Sed ego cum Palao *tomo 1. t. 6. disp. 6. punct. 11. nu.* 12. existimo, licere: quia licitum est ad vitandam extremam necessitatem propriam vti rebus temporalibus alienis, & illas tradere minanti mortem, deuastare, &c. Et in tali casu dominus rerum esset irrationabiliter inuitus. Limito tamen cum Mẽdoza *in 2. 2. disp. 76. sect. 3.* §. 114 nisi Christiani essent in eadem necessitate sulphuris, domus, &c. *p. 4. t. 7. ref* 30.

Ita damnum inferentes bonis christianorum cremando, furando, &c.

Cum certa limitatione.

15 Tertiò, excusantur alterius peccato cooperantes IN BONVM FINEM, vt ea scilicet cooperatio maius malum deuitet. Vnde volenti aliàs furari ab aliquo centum aureos licitum est cooperari ad furandos ab eodem 50. & in hoc dominus nec iniuriam patitur, nec inuitus esse rationabiliter potest: quia suis bonis bene consulitur. Id quod non procedit in bonis vitæ & corporis, quorum nimirum alter non est dominus, quia in his non præsumitur consensus, cum nec possit consentire. Vnde non licet volenti occidere cooperari ad abscissionem membri occidendi. Pontius *lib. 5. cap. 16. §. 5. num. 28. p. 5. t. 7. ref. 19.* §. *Immò quando*, & recitanter *in add.* § *Nota quintò.*

TERTIO excusat bonus finis. Suadentem minus malum ad vitãdum maius.

16 Cum quo etiam §. 7. *num.* 53. teneo, solutionem vsurarum per se loquendo non esse peccatum scandali: nam iuramentum de ea tenet, cap *de bitores, de iureiur.* Et ratio est, quia soluens vsuras non præbet peccandi materiam; sed patitur, quod alter recipiat. Nunquam enim soluet voluntariè. *p 5 t. 7. ref.* 12. Secus si quis pecuniam apud vsurarium absque necessitate deponat. Vide V. *Depositum, nu.* 5.

VSVRAS soluens non est peccatum.

17 † Magistratus etiam permittentes concubinas ad vitandum maius malum, non peccant †. An etiam permittendo comœdias. Vide V. *Comœdia, num.* 3.

PEREGRINVS.

1 PEregrinum secundum Pontium *lib 5. cap. 7.* §. 1. *num.* 6. tenetur legibus, & consuetudinibus loci, in quo reperitur, absque distinctione: secundum Angles *in 4. q. 4 ante dub. 1. diff.* 2 è contra; tunc solùm tenetur, cùm perpetuum sibi domicilium in eo loco decernit. Lessius *lib. 4 cap. 2. dub. 8. num.* 51 teneri putat, vbicunque manet per aliquot dies. Sanchez denique *de matrim. tom. 1. lib. 3. disput* 19. *nu.* 9. vbi habet intentionem manendi pro maiori anni parte. (Et si cum hac intentione accedens, mutatus

PEREGRINVS nõ tenetur ad leges loci, in quo non intẽdit manere vltra semestre.

Præterquam in certis casibus.

postea decerneret breui discedere, non ob id teneri, addit Sancius *in select. disput. 54. num. 5. resolut. 2.* in fine.) Ex quibus opinionibus prima est nimis rigida, sicut etiam tertia; secunda nimis laxa; tertia probabilior. *par. 1. tr. 10. resol. 15.* Nisi, quòd in certis casibus tenetur peregrinus se cōformare legibus & consuetudinibus loci, etiam vbi per modicum tempus reperitur. (*p. 1. t. 9. resol. 2. §. Notandum est,*) vt in contractuum solemnitatibus, aut quando non obseruantia vergeret in damnum illius loci, &c. & proculdubio tenetur seruare leges communes, quæ etiam obligant in loco domicilij. Vnde Villalobos *tomo 1. tract. 2. diff. 33. Ibid. tomo 10. resol. 13.* in fine. Quamuis Sancius excuset peregrinantem ad loca sacra, etiam à ieiunijs iuris communis, vt dictum est V. *Ieiunium, num. 33.* Quid autem dicendum, si ieiunium seruandum sit in loco diuersorij, & etiam domicilij, vtrobique tamen de mandato Episcopi, & an idem dicendum de vagis. Vide V. *Lex, à num. 11.*

Quod applica Panormitanis diuertentibus in æstate ad Vrbem Montis Regalis.

2 Infertur ex dictis pro praxi, quòd Panormitani, qui in æstate in Montis Regalis Ciuitatem se transferunt, animo redeundi infra paucos mēses, non tenentur seruare festa, ieiunia, & alias leges illius Vrbis, † præter quā in contractuum solemnitatibus, & quando id exigit bonum commune illius Ciuitatis †. *p. 1 tr. 10. res. 15.* prope finem.

An verò domicilii legibus teneantur?

3 An autem peregrini teneantur legibus domicilij, dictum est V. *Lex, à num. 10.* Sanè nos V. *Absoluere num. 9* diximus eum, qui in aliam diœcesim se appositè transferret, vt ibi à referuato suæ diœcesis absoluatur non posse ibi absolui &c. quod nunc inuenimus declarasse Sacram Congregationem anno 1616 apud Zambellum V. *Casus reseruati, num. 26.* Licet Bauny. nouissimè contrarium teneat. *p 6. t 7. res. 57.* Et idem declarauit Sacra Cōgregatio de illis, qui ex Italia v. g. in Galliam proficiscerentur, vt ibi contraherent matrimonium absque præsentia Parochi, vt dictum est V. *Impedimēta, nu 23.* Possunt verò peregrini frui priuilegijs patriæ; etiam contra ius cōmune, vt dictum est V. *Ieiunium, nu. 34.*

Ex priuilegijs frui possint?

PEREGRINI vbi sepeliendi.

4 Peregrinus absque electione sepulturæ decedens, si commodè potest trāsferri, debet in sepulturam maiorum suorum: secus sepeliri in Parochia, in qua Sacramenta recepit, & diem clausit, non in Cathedrali, in qua diuina officia audire debebat, vt ait Zabarella *cons. 40. nu. 1.* quia sepultura magis accedit ad Sacramentorum, quàm ad Officiorum diuinorum communionem. Molfesius *t. 2. ar. 13. c. 8. nu. 30. par. 5 t. 3. res. 113.*

PERICULUM.

PERICVLO peccandi se exponens, & statim peccans, non committit duo peccata.

1 † Periculum peccādi eadem obligatione vitare tenemur, qua & peccatum ipsum †. Vnde, si inter expositionem periculi, & peccatum inde secutum non intercessit mora notabilis, non peccauit se exponens duplex peccatum distinctum Si verò intercessit mora notabilis, sunt duo peccata eiusdem speciei, distinctè confitenda. Ita Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c. 8. nu. 4 p. 1. tr. 7. res. 44.*

An liceat ob aliquod ingēs bonum ducere vxorem hæreticam?

2 Cæterùm, se exponere periculo peccandi non est ita intrinsecè malum, ait Pontius *Append. c. 6.* vt aliqua iusta causa iustificari non possit. Licitum enim est, si talis causa adsit, siue in magnum bonum spirituale, siue tēporale. Nec requiritur, vt causa sit semper inuoluntaria, aut ex necessitate proueniens; sed satis est, etiam si sit voluntariè quæsita. Et ratio est, quia in tali casu non amatur periculum, sed illud ingens bonum, ad quod sine eo periculo perueniri non potest. In specie verò ait Pontius, licitum esse ex magna aliqua, & eximia causa, augmenti videlicet, vel propagationis

Fidei, tranquilli Ecclesiæ status, vel libertatis Catholicorum, quod Catholicus contrahat matrimonium cum hæretica, vel contrà, etiam si adsit probabile periculum peruersionis. Et cum Vasquez *de restit.c.3.§.2.dub.6.nu.23 & 24* posse hominem medicamentum sumere ad assequendam salutem, quamuis probabile periculum sit effusionis seminis. *p.3.t.4.resol.269.* Et medicinam sumere cum periculo effusionis seminis?

3 Verùm an hæc opinio Pontij sit probabilis, alij videant. Ait enim Suarez *de charit.disp.9. sect.2. nu.8.* nemini licere propter aliorum salutem exponere se mortali periculo peccandi mortaliter: idem est enim exponere se mortali periculo committendi peccatum, ac illud committere, & sicut ait Salomon *Eccles.c.3. Qui amat periculum, peribit in illo*. Præsertim si periculum sit in determinata materia, in qua quis se fragilem expertus est. Vnde cum Villalobos *to 2.tr.40. diff.16.nu.5.* contra Palaum *to.1.tr.2.disp.2.punct.9.§.3.nu.11. & 13.* dicendum est, non licere chirurgo, verenda fœminæ curare cum periculo mali consensus, si expertus sit illam concupiscere, aut voluntariè pollui. Neque Confessario confessiones mulierum audire, si occasione peccatorum carnalium confessorum idem periculum expertus sit: quamuis vterque firmiter proponat non consentire. Quando verò periculum est in confuso (vt est in casu Pontij) non potest tradi regula certa, sed pensanda res erit pro ratione necessitatis & periculi. Sanè D. Thomas 2. 2.q.10.art.9.in fin. corporis posse inquit aliquem accedere ad infideles, & meretrices conuertendos, cum periculo peccandi. *p.3.t.5 resol.5.& part.7.t.11.resol.29.* Quod sine dubio verum est, quando adesset periculum solius pollutionis sine consensu. Vide infra V. *Pollutio, nu.3.* De periculo pollutionis inter coniugatos, vide V. *Debitum coniugale*, V. *Tactus*. V. *Vxor*. Periculo mortis quando liceat, vel oporteat exponi, vide V. *Vitam exponere*. Item chirurgo contrectare verenda fœminæ. Et Confessario confessiones mulierum audire, ex quibus se in malos motus voluntarios experti sunt incidisse?

POENA.

1 † Poena est delictorum debita coertio, vel satisfactio à lege vel legis ministris imposita. In iure ciuili octo sunt pœnæ, Scilicet damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exilium, seruitus, & mors. In iure canonico sunt tres censuræ, excommunicatio, suspensio & interdictum, & præterea irregularitas, depositio, inhabilitas, degradatio, intrusio, incarceratio, & verberatio. Est etiam pœna conuentionalis, quam sibi imponunt contrahentes de communi consensu soluendam à violatore †, quæ an sit licita, vide Pereiram *de empt. & vend.cap.29.nu.22.p.1.t.8.resol.29.* in fine. POENA quid & quotuplex?

2 Pœna, quæ non potest executioni mandari absque hominis actione, etiam si ipso iure, vel ipso facto feratur, & etiam si dicatur, *nulla expectata declaratione*, non incurritur ante condemnationem iudicis. *p.1.tr.10. resol.23.* tùm quia vsu & consuetudine receptum est, vt nemo ante sententiam priuet se re anteà obtenta. & si homines exequi deberent pœnam in semetipsos, nimis durum id esset, & talis lex non esset accommodata humanæ imbecillitati. Ita Molina *tom.1 tr.2. disput.95. num.14.* & alij. Ex quibus infert, non incurri ante sententiam pœnas Pij V. contra Clericum sodomitam, Sixti V. contra Clericos non deferentes habitum, Clementis VIII. contra Religiosos munera largientes, & Magistratus contra vendentes res comestibiles suprà taxam: item Extrauag. *Ambitiosa* contra alienantes bona Ecclesiastica absque solemnitatibus, & Pij V. contra Religiosos admittentes fœminas intra monasterij claustra. Idem dic de pœnis priuationis officij ipso facto, latis in Superiores Regularium ob contrauentionem Et an in conscientia incurratur ante sententiam?

nem alicuius Bullæ, vt ait Valerus *v pœna diff. 20. nu. 4.* & de pœna confiscationis bonorum ipso facto incurrenda ab hæreticis vel alijs, vt ait Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2 c. 20 num. 7. p. 2. t. 17. ref. 67.* Vnde sequitur, quòd qui esset causa, nè quis ad pęnam pecuniariam iniustè condemnaretur, non teneretur Fisco, cui applicanda erat, aliquid in conscientiam restituere. Vide V. *Restituere, à nu. 5.*

Et quid de priuatiua. 3 Circa pœnam inhabilitatis ad officia & dignitates, quæ in Bullis Pontificijs sæpè Religiosis infligitur, Salonius & alij apud Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 39. num. 31.* dicunt incurri ante sententiam: quia est priuatiua, non priuans iure quæsito, sed solùm acquirendo, & assimilatur censuris. Sed ipse Sanchez *ibid. nu. 32. & de matr. lib 9. disp. 30 num. 2.* etiam in hac requirit sententiam, & solas censuras ante sententiam incurri inquit. quæ sententia est probabilis, quamuis prima sit probabilior. *p. 1. t. 10. ref. 24 & p. 4. t. 4. ref. 26.*

POENÆ restringi debent. 4 Pœnæ restringi debent, vt diximus V. *Lex quomodo interpretanda.* Ex quo principio Lotherius *de re benef lib 3 q. 32. num. 26.* docuit, in Bulla Greg. XIII. de datis & promissis in Rom Curia, nomine gratiarum venire solùm gratias in materia contentiosa; non autem eas, quæ solo verbo perficiuntur, quales sunt Indulgentiæ, dispensationes, absolutiones & similes. Sed stylus Curiæ & Pœnitentiariæ in hoc sequitur contrariam expositionem Nauarri & Bonacinæ *de cens disp. 2. qu. 3. punct 31. nu 2.* & ideo ab ea non est recedendum. *p. 6. t. 7. ref. 14.*

Pœnas delictorum pertinentium ad S. Officium Inquisitionis, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad pœnas.*

POENITENS.

POENITENS bona fide absolutus de reseruato à non habente auctoritatem secundùm Lugo remanet absolutus. QVoad obligationem confitendi, & modum confessionis, Vide V. *Confessionis necessitas, & modus*, quoad obligationem Pœnitentiæ, Vide V. *Pœnitentiam*. Hic solùm aduerte tria.

1 Primum est, quòd si pœnitens habens casum reseruatum, confiteatur Sacerdoti non habenti auctoritatem, siue nesciens se casum reseruatum habere, siue bona fide existimans Sacerdotem absoluere posse, docet Præpositus, quod remanet absolutus, concedente in hoc casu facultatem Ecclesię ad tollenda multa pericula, quæ hinc sæpius emergerent. Sic ille *in 3. p q. 9. dub. 7. nu. 58.* & Lugo *de sacr. pœn. disp. 20 sect. 2. num 20.* ait, quòd si pęnitens in dubio de aliquo casu an sit reseruatus, à Sacerdote non habente auctoritatem absolutus sit, certior deinde factus reseruationis, remanet absolutus, etiam si peccatum habuisset excommunicationem adnexam: nam si qui dubius de reseruatione voti, dispensationem obtinuit ab Episcopo, certior postea factus, secundùm Sanch. remanet dispensatus; idem dici debet in hoc casu: quia, cum in dubio casus non censeatur reseruatus, prima absolutio valida fuit, & (cum non fuerit data sub conditione de futuro, *si comperietur non esse reseruatus*, &c. aut ad reincidentiam, quia sic dari non potest, nisi in casibus expressis in iure, qualis non est ista;) non est cur post absolutionem reseruatio, aut censura redire debeat. *p. 6 t. 6. ref. 40.*

IN articulo mortis non tenetur elicere propositum explicitū non peccandi. 2 Secundum est, nos supra V. *Attritio, num 9.* probabile existimasse, quod in pęnitente sufficiat propositum non peccandi de cætero, implicitum ipsa detestatione. Nunc hanc opinionem inuenimus docere Suarez *in 3. p. tom. 4. disp 4. sect. 4. nu. 4.* quoad pœnitentem in articulo mortis; tunc enim, cum moraliter aut nullum aut minimum vitæ superfit spatium, non debemus esse de eo multum solliciti: satis namque proponimus pro illo modico en-

emendam; dum in detestandis anteactæ vitæ sceleribus occupamur. Et in praxi, dum aliquem ad mortem damnatum ad pœnitentiam exhortamur, solùm curamus de dolore præteritorum. Neque dicas eliciendum esse propositum conditionale, *si vixero*, tum quia actus conditionales de futuro per se non sunt necessarij ad salutem; tum etiam quia tunc vita futura moraliter desperatur, & ideo nulla ratio ostendit talis actus necessitatem. Sed contra Suarez insurgit Tannerus *to. 4. disp. 96 nu. 16* tum quia dum homo viuit, semper peccare potest; tum etiam quia tale propositum pertinet ad compensationem iniuriæ iam illatæ. Aduerte etiam in hac materia propositi, quod Lugo *disp 14. sect. 5.* distinguit. Et quando dolor procedit ex motiuo generali contra omnia peccata, includere sufficiens propositum; quando verò procedit ex motiuo particulari contra illa peccata, de quibus dolet, tunc non includere sufficienter propositum vitandi omnia peccata; & ideo requiri explicitum *p. 6. t 7 res. 34.*

3 Tertium, quamuis V. *Confessarius, nu. 39.* dixerimus, non posse Confessarium cogere pœnitentem ad reuelandum complicem, & nihilominus non peccare pœnitentem manifestantem illum Confessario, quia V. *Detractio, nu. 5.* diximus probabile esse opinionem Caietani, quòd reuelare crimen proximi occultum vni vel alteri viro secreto, non sit illicitum; vt etiam modò probabilem existimamus cum Bauny *t. 4. q. 15. dub. 8.* & alijs, contra Lugo *disp. 16. sect. 7. nu. 395.* Nunc verò dicimus, dari posse casum, in quo Confessarius non debeat absoluere pœnitentem, nisi sibi complicem reuelet, cum commissione denunciandi, & esset, quando ex occultatione complicis facinorosi multa damna imminerent bono communi, & pœnitens non posset per alium, quàm per Confessarium, reuelare. Et ratio est, quia pœnitens id recusans, non esset aptus ad absolutionem recipiendam. Ita Lugo *sect. 8. nu. 432.* aduertens *nu. 434* quòd si pœnitens dicat velle per se ipsum, vel per alium reuelare, potest nihilominus Confessarius differre absolutionem, donec reuelatio in actum reducatur; sicut differre potest debitori, qui sæpiùs proposuit soluere, donec cum effectu soluat. *p. 6. t. 7. res. 2.* Extra hunc casum probabiliorem esse opinionem Lugo *sect. 7. nu. 392.* quod non possit pœnitens reuelare complicem Confessario, sed si commodè potest, tenentur quærere Confessarium, qui in suspicionem complicis venire non possit, aliàs illum diffamare, & peccare contra iustitiam, & teneri ad restitutionem, quam Lugo *nu. 418.* sic faciendam putat, vt pœnitens extra confessionem dicat Confessario, se errorem fecisse in nominando complicem: & vt talis satisfactio sufficiat, semper tenebitur impedire, & resarcire omnia damna emergentia ex tali manifestatione iniusta. *p. 6. t. 7. res. 9.*

In aliquo casu tenetur prodere complicem, secus Confessarius potest ei negare aut differre absolutionem.

Regulariter verò potest, sub onere se retractandi.

POENITENTIA.

1 † POenitentia est nomen virtutis, qua dolemus de peccato prout est offensa Dei. & de hac dictum est sub V. *Attritio, & Contritio.* Est item nomen Sacramenti, quod describi potest, Sacramentum reconciliationis humanæ cum Deo, ex peccatis commissis post Baptismum virtute clauium. Et Sacramentum necessarium post Baptismum mortaliter peccatis, vt dictum est V. *Confessionis necessitas.* Materia huius Sacramenti est duplex: remota, quæ est peccatum, de quo suo loco, & proxima, quæ est Confessio, de qua etiam sub eius nomine, item contritio, de qua V. *Attritio & Contritio,* & satisfactio de qua mox V. *Pœnitentiam.* Minister est Sacerdos, de quo V. *Confessarius.*

POENITENTIA nomen virtutis.

Et Sacramenti.

POE-

POENITENTIAM

Imponere.

POENITENTIA non est de necessitate Sacramenti, sed praecepti. Admittentis paruitatem materiae. Nam scrupuloso sępiùs confitenti imponi sępè potest eadem poenitentia.

1 SErmo est de poenitentia, quae est pars materialis Sacramenti Pęnitentiae requisita ad eius integritatem †, essentialiter secundùm Bauny *p.1.t.4.q* 25. vbi docet, scrupuloso, qui saepiùs in eadem hora ad confitendum accedit, non posse eandem poenitentiam secundò imponi, quia diuersa Sacramenta diuersas exigunt partes. In quo tamen dissidet Bonacina *to.1.disp.5.q.1.sect.3.punct 2.nu.3* quia potest in poenitentiam iniungi opus aliàs debitum, vt dicemus *nu* 3. Lugo verò *disp.26. sect.4.nu.*50. ait, satisfactionem eo pacto pertinere ad integritatem Sacramenti, quo punitio rei ad integritatem iudicij, quod sicut non vitiatur ex hoc, quòd reus nullam poenam subeat, si nulla dignus inuentus est, idem in casu nostro: & vlterius, sicut non peccat mortaliter iudex non imponens modicam poenam pro modico delicto, ità nec Confessarius non imponens poenitentiam leuem tali scrupuloso. Confirmatur: nam Bonifacius VIII. vt refert gloss. *in extr. Antiquorum, de pęn. & remiss.* reprehendebat Confessarios, quod tempore Iubilaei poenitentias imponerent vltra opera Iubilaei. Et sanè si pęnitentia esset necessaria omnino ad Sacramenti integritatem, Sacerdos non imponens poenitentiam mox implendam, sed implendam si conualuerit, peccaret mortaliter, vtpote qui exponeret Sacramentum euidenti periculo nè compleatur, quòd tamen non videtur dicendum. *p.6.t.7.res.6.*

Et non est mortale nullam imponere. pro venialibus, aut mortalibus aliàs confessis.

Non ergo peccabit mortaliter Sacerdos, qui, secluso contemptu, nullam pęnitentiam imponet pro venialibus, aut mortalibus iam confessis. Quidquid contra afferat Reginaldus *to.1.lib.7.c 2.nu.12. p.6.t.6.res.*44.

Debet verò esse proportionata delictis.

Nec iustificat deprecatio, Quidquid boni feceris &c.

Debet autem Confessarius imponere poenitentiam proportionatam criminibus confessis, de quo terribilibus penè verbis admonetur à Tridentino *sess.14. c.* 8. vnde nec excusatur ex eo, quod modicae poenitentiae adiungat bona elicita vel elicienda, mala perpessa, vel subeunda ab ipso pęnitente, per illa verba, *Quicquid boni feceris, & mali sustinueris &c.* sunt enim solùm deprecatoria: videtur namque parum credibile, quod per illa verba generalia omnia poenitentis opera fiant sacramentalia, & tamen fierent in contraria opinione, nam etiam cessante indigentia post satisfactionem pro peccatis confessis, adhuc reliqua sunt pars Sacramenti. Et praeterea, si per illa verba eleuarentur opera poenitentis ad hoc vt fierent pars Sacramenti, eleuarentur quoque merita B. Virginis & Sanctorum, quorum ibi fit mentio. Et haec omnia docet Lugo *nu* 56. quamuis contrarium doceat nouissimè Bauny *q.11.* cui ego *p.3.t.4. res.97* probabiliter adhaesi. *p.6.t.7 res.5. p.9.t.8.res.54*

EIVS effectus.

Causat verò pęnitentia augmentum gratiae, secundum Cruz *p.2 q.1.dub.4.concl.2.p.3.t.4.res.7.* † contra Lugo *nu.32.* † & si debitè iniungantur, & impleantur, totum debitum temporalis poenae remittit, vt ait Hurtadus *de sacr. disp.14.diff 15.* contra Sotum *lect. 1. de satisf part.5. r.13. res.*38. in fine.

PROBABILE est, non debere iniungi in pęnitentiam aliquod opus pro Animabus Purgatorij.

2 Officium mortuorum, vel aliud opus, Animabus Purgatorij applicandum, secundum Sancium *select.disp.16.nu* 1. & alios, non licet imponere confitenti. quia poenitentia est pars Sacramenti Confessionis instituti ad remissionem culpae & poenae ipsius poenitentis, quare iniungere ipsi poenitentiam Animabus applicandam, est veluti nullam poenitentiam iniungere. cùm ipse nihilominus remaneat poenam suam in Purgatorio soluturus. Addit Cruz *tom.2. § 6. nu.* 11. in tali casu teneri poenitentem poenitentiam implere, si acceptauit, non tamen applicare Animabus, cùm id imprudenter Confessarius iusserit. Sed Turrianus *de Poenit. disp.37. dub.4.* tenet, talem

talem pœnitentiam iniungi posse, & apud viros doctissimos sibi cognitos de facto solere. Card. de Lugo. *p.9.tr.7.ref.*57. nam pars, quæ applicari præcipitur Animabus, est pars satisfactionis respondens operi pœnali pœnitentis, quæ dicitur ex opere operantis, & pro hac satisfactione non est institutum, vt soli pœnitenti respondeat, sed ab ipso applicari potest ad libitum suum, & Confessarij. Satisfactio verò, quæ respondet operi pœnitentis ex opere operato, non potest alteri applicari; quia datur recipienti Sacramentum, vtpote effectus Sacramenti ex institutione Christi. Vtraque opinio est probabilis. *p.3.t.4.ref 54. in Addit.Secund.ref.*11. — Probabile etiam iniungi posse.

3 Opus aliàs præceptum imponi potest in pœnitentiam; quia est satisfactorium, ac proinde eleuari potest per Sacramentum, vt fit satisfactio sacramentalis. Imò Thomas à Iesu *trib.conf.to.2.c.2.* docet, quandoque expedire, vt saltem pars pœnitentiæ imponatur adimplenda per opus præceptum, considerata pœnitentis infirmitate. non debere tamen regulariter fieri. Nugnus verò *add. ad 3.part. quæst.*15. *artic.*1. *diff.* 2. *conclus.* 2. tribus argumentis probat, talem pœnitentiam non licere. An verò pœnitentia simpliciter imposita, impleri possit à pœnitente per opus aliàs præceptum dicemus infra *num.*18. *p.3.t.4.resol.*84. *& p.4.t.4.ref.*241. §. *Notandum secundò*. — Sicuti iniungi potest opus aliàs præceptum.

4 Confessarius secundùm Sancium *select. disp.*33. *& disp.*30. *nu.*5. non potest imponere pœnitentiam de non suscipienda Eucharistia; & id faciens aduertatur Tridentino & declarationi Cardinalium. explicatque varios textus decernentes, delinquentibus denegandam esse Eucharistiam in pœnam delicti, resoluitque, ex ijs non benè inferri, quòd talis pœnitentia imponi possit. Quòd si imponatur, pœnitentem non teneri obedire, quia talis pœnitentia est supra iurisdictionem Confessarij. Ratio autem est, ait ipse, quia cessatio operis boni nullius entitatis est, & nullius pœnalitatis materialis requisitæ ad Sacramentum, & consequenter nec meriti, nec satisfactionis. Posse tamen imponi in pœnitentiam sumptionem Eucharistię, quia est actus virtutis Religionis. Sed pœnitentem non teneri acceptare; quia est opus necessario implendum in statu gratiæ, quæ cum sit insensibilis, non cadit sub præcepto. Sed ego libenter adhæret opinioni Salazar *de freq. Comm. c.*14. §. 1. quòd Confessarius possit in pœnitentiam priuare pœnitentem Communione. *p.3.t.4.ref.*115. Et quamuis hæc requirat dispositionem internam, cadere tamen sub præcepto Confessarij, qui potest præcipere opus internum, quod sufficienter fit sensibile per exteriorem impositionem Confessarij, & acceptationem pœnitentis. Ita Suarez *in 3.p.to.4. disp.*38. *sect.* 6. *p.4.t.4. ref.*241. §. *Nota quintò*. — Et priuatio Communionis. — Et communio ipsa.

5 Pœnitentia ex Turriano *de Pœnit.disp.*35. *dub.*2. & alijs non potest imponi facienda ad arbitrium pœnitenti, & per modum consilij, *si hoc, & illud feceris, seruiat tibi in satisfactionem*. quia pœnitentia, dum est libera non preuenit à potestate ligandi, & ideo non est pars Sacramenti. Deinde pœnitentia imponenda est per modum sententiæ, ergo non per modum consilij. Sed tenendum cum Mercero *in supplem p.3.q.*15. *dub.*2. *nu.*5. & alijs, posse, quia talis pœnitentia virtute clauium sit sacramentalis. Et Confessarius hoc pacto ligat & soluit. Ligat, quatenus imponit pœnitentiam necessario faciendam, vt acquiratur in Sacramento remissio pœnæ. Soluit, quia eam implenti commutat pœnam Purgatorij in aliam faciliorem. Adde, id quandoque expedire ob pœnitentis fragilitatem. *p.3.t.4 ref.*82. *& p.4.t.4.ref.*241. *Nota tertiò*. Quod si pœnitentia imponenda sit leuis, secundùm Merollam *to.2.disp.4.c.3.dub.*25. *nu.*283. contra Sancium *select. disp.*15. *nu.*14. *&* 15. non potest à Confessario imponi sub culpa graui. *p.5.t.5.ref.*51. Potest tamen grauis sub culpa leui. *p.3.t.6.ref.*91. § *Hinc*. — Item iniungi potest ad arbitrium pœnitentis.

6 Con-

Et implenda per alium.

6 Confessarius imponere potest pœnitentiam implendam per alium, si adsit iusta causa. Et in tali casu effectum suum ex opere operato sortitur in eo, pro quo opus impletur. Ratio autem est; quia ex vna parte vnus potest satisfacere pro pœna temporali, alteri post Confessionem relicta, (& talis satisfactio erit pars Sacramenti; quia, cum fiat precibus & instantia pœnitentis, est opus personale ipsius.) Ex alia verò, obligatio implendi pœnitentiam oritur ex voluntate Confessarij: ergo si Confessarius vult, id sufficit. Debet tamen hoc facere à principio, cùm pœnitentiam imponit. Ità Suarez *tom.4. disput. 18. sect. 9.* contra Vasquez *tom.4. quæst. 94. art.2. dub.1 num.9. p.4.tr.4.resol.241. §. Nota quarto,* & antea *p.3.t.4 res.82. Notandum.*

Quæ verò imponi debeat homicidæ?

7 Homicidæ voluntario hanc pœnitentiam censet Comitolus *lib. 4 qu. 11.nu.8.* imponendam. Quòd scilicet ad interfecti propinquos supplex accedens, veniam postulet, illisque illata damna restituat, pro salute occisi singulis hebdomadis vnum saltem sacrificium per annum fieri curet, si possit, & per idem tempus eleemosynam largiatur, & Litanias, aut B. Virginis Coronam quotidie flexis genibus recitet, & vnam saltem Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam flexis & nudis genibus per totam vitam pronunciet: ac per annum octauo quoque die confiteatur, & singulis mensibus communicet. Vide etiam Homobonum *de cas. reser. p.2. cas.3. p.5.t.4. resol.43.*

Et quando iniungenda sit pœnitentia?

8 Pœnitentia imponi potest ante, & post absolutionem, vt patet ex *c. fin. de cens. in 6.* Licèt consuetudo obtinuerit, vt ante absolutionem imponatur, quòd melius est. Sed hæc consuetudo nullam obligationem induxit. Ita Ochagauia *de sacr. tr. vlt. de Pœn. q.10. nu.7.* quidquid in contrarium afferat Nugnus *in 3 p.to 2.q 18.art.4.diff.2.p.3.t.4 res.136.* in fine, *& p.5.t.13.res 36.*

Impositio Lytaniarum intelligitur sine precibus.

& quando imponuntur Litaniæ pro pœnitentia intelligitur vsque ad Pater post preces, & non vltra. *p.9 tr.7. res 46.*

POENITENTIAM *Acceptare.*

POENITENS tenetur acceptare pœnitentiã Confessarij, (Quamuis aliqui id negent.)

9 POenitens tenetur iniunctam à Confessario pœnitentiam acceptare, quia Confessarius habet potestatem ligandi: quam non haberet, si pœnitens posset pœnitentiam respuere. Ità præter antiquos Comitolus *lib.1 q.15.* & alij recentiores. ex quibus Vasquez *in 3.p.to.4.q 94.art 2.dub. 1.nu.5.* putat, hanc sententiam esse de fide. Sed Reginaldus *to.1 lib.7. c.2, nu.15* docet, pœnitentem posse respuere aliquam pœnitentiam, quantumuis paruam, sed non omnem. Et Ruys *in 4.contr.94.* Faber *in 4.dist.9.q.vn. disp.35. c. 1. nu.26.* & alij, quod si pœnitentia sit solùm satisfactoria & non præseruatiua, potest illam omnem non acceptare, dummodo habeat intentionem satisfaciendi, aut in hac vita per Indulgentias, aut in Purgatorio. quia nullum adest præceptum de acceptanda pœnitentia, & alioqui pœnitens non tenetur in hac vita satisfacere pro pœna temporali. Ad argumentum respondent. Confessarium habere potestatem ligandi, atque soluendi, si pœnitens velit, minimè verò nolentem. Aduertit tamen Faber, non facilè absoluendum esse pœnitentem, qui nollet tantillulam saltem pœnitentiam acceptare, quia, cum difficile sit inuenire pœnitentem ritè dispositum, qui paruissimam pœnitentiam respuat, talis non videtur ritè dispositus. Quod si ex alio capite de eius dispositione constaret, absolui debere, quia non peccat, non acceptando, *p. 3.t 4.res.51.* & recitanter olim *p.2.t.15.res.52.* Sancius verò, qui tenet nostram sententiam, ait tamen, pœniten-

nitentem non teneri acceptare pœnitentiam sumendi Eucharistiam: Sed hoc supra falsum esse diximus *num* 4. Quod autem attinet ad penitentiam medicinalem pro vitandis peccatis futuris, Suarez *de relig.to.1.lib.3 c.8.n.7.* ait, teneri penitentem acceptare aliquam penitentiam pro extirpanda consuetudine peierandi v. g. vel blasphemandi. Trullench *in decal.to. 1. lib.2. c.1.dub* 20.*nu.*10 negat. Dicendum est cum Palao *to.3 t.14.disp.1.punct.9. nu.7.* quod si Confessarius iniungit aliquod remedium absolutè, pœnitens acceptare debeat; si verò iniungat sub reincidentia, non teneri ex vi præcepti illud implere, quia Confessarius non est iudex nec medicus peccatorum committendorum: sed eatenus teneri, quatenus obligatur adhibere sufficientia præseruatiua pro non peccando, & propterea vti posse alijs remedijs, omisso remedio Confessarij. *p 6.t.7. ref.49.§.Notandum. & t.6. ref.*30. *§.Quoad secundam.* Auerte hic cum Sanch. *in sum.to.1.lib.3.c.*8.*nu.*8. non expedire, quod Confessarius cogat pœnitentem blasphemare solitum, ad iurandum subire aliquam pœnitentiam in reincidentia, quia transgressionis periculo eum exponit. *Ibid.* § *Non desinam.* Et cum eodem *ibid lib.2.c.*32. *nu.*35. contra Suarez *loc.cit.* non esse negandam absolutionem blasphemo, aut periuro consuetudinario, habenti dolorem & propositum sufficiens, quamuis sæpè admonitus non resipuerit; quia hæc peccata, quæ non pendent ex occasione extrinseca, sed ex mera fragilitate peccatoris, satis præcauentur per dolorem & propositum *RR. cit.*30.*&* 49.

Præsertim præseruatiuam.

POENITENTIAM
Commutare.

10 Pœnitentiam semel impositam potest idem Confessarius, qui imposuit, commutare. Non tamen tenetur, nisi adsit periculum omissionis, cordis angustia, vel afflictio in pœnitente. Sancius *select.disp.*14 *nu.* 17.*p.*3. *t.*4.*ref.*53. §.*Notandum est.* Et commutare potest extra confessionem, non solum infra mediam horam ab absolutione; sed etiam infra hebdomadam. Henriquez *de pœnit. cap.*21. § *fin.* contra Megalam *in* 1.*p. lib.* 6. *c.*5.*q.*3. (& Lugo *disp.*25 *sect.*6 *nu.*112. putat commutare posse post quodlibet tempus. *p* 6.*t*.6.*ref.*46) Nec vlla requiritur commutationis causa; quia sicut in eius arbitrio fuit, illam imponere, ità in eodem debet esse, illam commutare, qualibet enim res iisdem causis dissoluitur, ex quibus nascitur. Valerus V. *Iudex diff.*23.*nu* 5.*p.*2 *t.*15.*resol.*53. §.*Sed contrariam*, & *p.*3. *t.*4. *resol.*53.§. *Sed circa præsentem.* At verò Zerola *c.*25. *q.*12. limitat supradicta, nisi pœnitentia imposita sit præseruatiua, quam putat nullo pacto commutari debere. Sed hic auctor intelligendus est de commutatione in non præseruatiuam; nam vnam præseruatiuam in aliam item præseruatiuam commutari posse, probabilissimum est: & sæpe se practicasse, testatur Valerus *vbi sup. p.*3.*tr.*4.*resol.*157 Limitanda verò est cum Sancio *in select. disp* 14 *nu.*18. vt si iniunxit eleemosynam, non possit illam commutare ità, vt pœnitens eam applicet sibi tanquam pauperi: nam, si eam largiri non potest, non est opus commutatione, sed ad summam declaratione: si verò potest, etiam cum aliquo incommodo, debet omnino elargiri; nam applicando sibi, nullum opus bonum efficit, eleemosynæ succedaneum. *p.*5. *t.*8. *ref.*37. in fine.

POENITENTIA commutari potest ab eodem Confessario.
Extra Confessionē.
Etiam infra hebdomadam.
Et sine vlla causa.
Etiam si sit præseruatiua.
Nam commutari potest in alium præseruatiuam.

11 Potest etiam pœnitentia imposita commutari ab alio Confessario, quia sicut super eadem peccata repeti potest absolutio, ità etiam iudicium & sententia. Syluester v. *Confessio* 6.*nu.*4. & plurimi ex Neotericis contra Nugnum

COMMVTARI etiam potest ab alio Confessario.

Nugnum *in 3.p.to.2. q.13.dub.*4. Cuius rationes in oppositum non obstant. Nam hic secundus Confessarius non exercet iurisdictionem in priorem Confessarium, sed in pœnitentem: vnde non sequitur, quòd par in parem habeat imperium. Neque verò reuocat sententiam prioris, sed suam profert; non per modum appellationis, quæ præiudicet priori sententiæ, sed per modum iudicij æqualis præcedenti. Sed hic aduerte, quòd est disparitas inter primum & secundum Confessarium. nam hic non potest pœnitentiam ab alio impositam commutare sine iusta causa (Valerus *vt sup.*) Nec extrà Confessionem Sacramentalem, sicut ille. Et ratio est; quia tàm solutio, quàm ligatio pœnitentis est actus clauium, qui requirit necessario Sacramentum. Vnde sicut hic Confessarius non potest absque Sacramento soluere, ità neque ligare. Bonacina *de Sacr. disp.4.q.5. sect.3.punct.... nu.* 7. & alij communiter contra Valentiam *to.4 disp.7. q.14. punct.4. p.2.tr.15. res.53. § Sed pro coronide, & p.3.t.4.res.53 § Sed circa.*

Sed cū iusta causa.

Et in Confessione.

Non tamen eorundem peccatorum.

12 Imò Suarez *to.4. disp.38. sect 10. nu.*8. & alij tenent, secundum Confessarium non posse commutare pœnitentiam ab alio impositam, non audita confessione eorumdem peccatorum, pro quibus fuit imposita; quia omnis actus iudicialis supponere debet cognitionem causæ, circa quam versatur. Sed contrariam sententiam tenendam existimo cum Valero V. *Iurisdictio, diff.1.nu.*7. quam communis Confessariorum approbat vsus; quia id nimis magnum onus esset pœnitentibus & Confessarijs, qui ex præsenti pœnitentium dispositione de tota simul illorum causa iudicium ferre possunt. *p 2 tract.15. resolut.53. §. At his non obstantibus. & p.3.t.4. resolut.53. §. Sed circa.*

Et probabile est, hunc commutare posse pœnitentiam reseruatorum, quæ nō potest absoluere.

13 Sed hic consurgit aliud dubium. An scilicet secundus Confessarius commutare possit pœnitentiam impositam pro reseruatis, si ipse non habet iurisdictionem absoluendi reseruata? Negatiuè respondet Suarez *vbi sup.* Affirmatiuè Vasquez *in 3.p.to 4.q.94. art.2.dub.3 nu.9.* Cuius sententia est probabilis & tuta in praxi: nam sicut per absolutionem peccata non remanent amplius reseruata, ità nec pœnitentia pro illis imposita. *p.2 t.15.resol. 53. §. Sed graue, & p.3. t.4.res.53. §. Sed circa.* Imò contra Suarez *vbi sup. nu.*16. etiam simplex Sacerdos ex iusta causa mutare potest pœnitentiam peccatorum mortalium aliàs confessorum. Sancius *p.3.t.4. resol.53. §. Notandum est.*

Imò id etiam posse simplicem Sacerdotem.

Quid de ipso pœnitente? Probabilius est, non posse sibi commutare, etiam in meliorem.

14 An verò pœnitens ipse propria auctoritate possit sibi pœnitentiam commutare saltem in melius? Probabilior opinio negat: quia pœnitens non potest exercere actum iurisdictionis in seipsum. Ità Sanchez *sum. to.1.lib. 4.c.11.nu.*36. (In qua sententia, si pœnitentiam impositam culpabiliter obliuisceretur, teneretur hoc peccatum confiteri: &, si iudicaret Confessarium recordari posse, ab illo sciscitari, præsertim si esset grauis. non tamen confessionem repetere. Coninch *de Sacr. disp.10. dub 9. nu.*86. & alij contra Ricchardum *in 4.dist.17. art.2.q.8.ad 4 p 4.t.4.resol 241. §. Notandum est.*)

Sed probabile etiā, posse.

Sed probabilius quoque est sententia Cælestini *tr.1.c.24. nu.* 8. & aliorum (quidquid neget Turrianus *select.p.2. dist.31.dub.6 2.*) quòd pœnitens commutare sibi possit pœnitentiam in opus euidenter melius: Nam, si id proposuisset Confessario, vtique contentus fuisset: vnde sic faciens, vtitur Epicheia. Accedit, quod vouens commutare sibi potest votum in euidenter melius. Neque enim facessit disparitas Henriquez *lib.5. c 20. nu. 5.* quod obligatio voti originem habeat à vouente, pœnitentiæ verò à Confessario. Nam vndecumque procedat, ea non soluitur, sed exuperanter impletur. *p 2.t.15. res.53. §. Et hæc dicta. p.3. t.4. res.53. & p.5.t.14. res. 73.* sed non potest adimpleri mentaliter. *Ibid §. Sed ex his. p.9. 9. res.53.*

POENI-

POENITENTIAM
Implere.

15 † POenitens tenetur implere pœnitentiam impositam & acceptatam secundùm substantiam. Et quidem si sit grauis, (& imposita sub præcepto non sub consilio) sub mortali †. Eius tamen obligatio secundùm Bonacinam *de Sacr. disp* 5. q. 5 *sect.* 3. *punct.* 4. *nu* 8. cessat non solùm per Indulgentias, de qua re dictum est V. *Indulgentia, nu.* 6. sed etiam per alia opera satisfactoria. Quæ opinio si loquatur de pœnitentia non præseruatiua, est probabilis. Sed nihilominus tenetur pœnitens eam implere, quia alia opera non habent virtutem ex opere operato, sicut pœnitentiam sacramentalis, & ideo non potest illi constare de æqualitate. Lauorius *de Indulg. p.* 2. *c.* 5. *nu.* 49. *p.* 3 *t.* 4. *res.* 106 Pœnitentia leuis, siue imposita sit pro venialibus, siue pro mortalibus, non obligat sub mortali. quia quamuis eam omittens, integritatem Sacramenti non seruet, id tamen est in re valde extrinseca & secundaria; vnde ex hac parte Sacramentum non integrare, leue reputatur. Suarez *in* 3. *p. tom.* 4. *disp.* 38. *sect.* 7. *nu.* 5. & DD. communiter. *p.* 5. *t.* 5. *res.* 51. & olim *p.* 3. *t.* 4. *res.* 102.

POENITENTIA grauis acceptata implenda est sub mortali.

Si sit grauis.

16 Id quod potiori iure dicendum est procedere, si omittatur leuis pœnitentiæ pars. Vnde ait Sancius *select. disput.* 14 *num.* 14. quod si quis habuisset pœnitentiam audiendi Sacrum, vel Officium, & omitteret partem, quam DD. dicunt excusare in alijs obligationibus ex paruitate, satisfaceret. At verò si omitteret quatuor v. g. *Aue Maria* ex tertia parte Rosarij impositi, videtur non satisfacere; quia vt ait Sancius *disp.* 15. *nu.* 7. Rosarium est quid indiuiduum, & si aliquid deficiat, non est Rosarium. Sed ego existimo in tali casu pœnitentem non peccare mortaliter, saltem ex præsumpta voluntate Confessarij, qui rationabiliter credendus est, non imponere talem pœnitentiam cum tam graui onere. *p* 3. *t.* 4. *res.* 136. propè finem, & *p.* 5. *t.* 5 *res.* 15. §. *Notandum est.*

17 Quod si pœnitentia imposita sit pro venialibus, vel pro mortalibus aliàs confessis, illam totam omittere, licèt grauem, non est peccatum mortale, sed veniale. quia, vt ait Layman *lib.* 5. *tr.* 6. *c.* 15. *nu* 7. durum videtur, obligationem satisfaciendi pro culpa leui, effici posse grauem per se (per accidens enim, ratione alicuius periculi, non est durum.) Ac etiam durum est, quòd homo, peccata iam semel confessa, & pro quibus pœnitentiam impleuit, libera iterum voluntate confitens, contrahat nouam obligationem satisfaciendi sub culpa mortali. Layman contra Nugnum *in* 3. *p. to.* 2. *q.* 13. *art.* 2 *diff.* 2 *concl.* 4 & alios. *p.* 3. *t.* 4 *res.* 102. §. *Notandum est, & res.* 136. & nouissimè *p.* 6. *t.* 6. *res.* 44. § *Notandum.*

Et imposita pro mortalibus nunquã aliàs confessis.

18 Potest Confessarius imponere pœnitentiam implendam per opus aliàs præceptum, vt diximus supra *num.* 3. Sed regulariter non debet, vnde, nisi ità exprimat, vel ex eius verbis, aut circumstantijs colligatur, non est ità interpretandus. Et sic, si Confessarius imponeret vnum ieiunium v. g. non satisfaceret pœnitens per ieiunium vigiliæ. Secus verò, si præcipiat, vt in diebus festis duæ Missæ audiantur, intelligitur velle includere Missam de præcepto. Ità Fay *in add. ad* 3 *p. q.* 15. *art.* 1. *disp* 2. *concl.* 1 *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 184 Quod etiam procedit, si Confessarius imponeret Missam per mensem diebus singulis audiendam, satisfaceret enim pœnitens, si in festo vnam Missam audiret, quam audire tenetur ex præcepto; nam non videtur Confessarius tantum onus imponere voluisse, vt duas Missas in eodem die audiri velit. Ità Mercerus *de Sacr. quæst* 83. *art.* 4 *not.* 4. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 86. § *Ex quibus, & p.* 5. *tr.* 14 *res.* 61. Docet similiter Ochagauia *de Sacr. tr.* 4 *q.* 14 *nu.* 4. quòd

POENITENTIA regulariter non debet impleri per opus aliàs debitũ. Nisi colligatur hàc esse Confessarij intentionem.

Vt in hoc exẽplo.

quòd qui obtinuit dispensationem aliquam cum onere confitendi singulis mensibus, eo mense, quo vult satisfacere præcepto annuæ Confessionis, ad vnam tantùm Confessionem tenetur; quia non est credendum, Pontificem velle maius onus imponere. Quod etiam docet Sanchez *de matr. to.3. lib.* 8 *disp.34.nu* 37 de Confessione menstrua ex voto, & pœnitentia Confessarij *p.5 t.14.ref.31* §.*Nota*.

Si pœnitentia non præscribitur tali tẽpore implenda, impleri potest infra annum.

Si præscribatur tẽpus, non potest differri, nisi per octo dies.

19 Quoad tempus implendi pœnitentiam, Aduerte, quòd si Confessarius non præscribit faciendam tali tempore, differri potest per annum Fernandez *p.1 docum.4 nu* 5 ex c. *omnis de pœn p.2.t.15.res* 53. *p.9 t.6.res.57.* in fine & *p 5 t 5.res.15.*§.*Non desinam* Cùm verò præscribit, datur paruitas materiæ. Nam, si impleatur post diem octauum, eo quia est grauis, & anteà commodè impleri non potest, Hurtadus *de Sacr Pœnit. disp* 14.*diff.* 1 putat non esse mortale. *p.5.t.5.ref.15.p 9.t.6 ref* 57.§.*Nota etiam*. Immò, Thomas à Iesu *tribunal. tr.3.c* 2 *dub* 9. absolutè docet, non esse mortale, non implere pœnitentiam tempore præscripto sine causa, & si ex iuxta causa differatur, nec esse veniale. *p 3 t 4. res* 91.

Quid de Confessione præscripta singulis mensibus.

20 Ex quibus ait Sancius *select. disp.13 nu.9.* quòd pœnitens, qui pœnitentiam accepisset confitendi singulis mensibus, posset ex iusta causa Confessionem differre per tres, aut quatuor dies. Immò, si infra hebdomadam expectaretur Iubilæum, aut solemnis aliquis dies, in quo pœnitens ægrè ferret iterum confiteri, differre posset Confessionem proximè præteriti mensis in illum diem: quia terminus ille dierum non est sumendus mathematicè, sed moraliter. Vnde & posse per totidem dies ex eadem causa anticipari. Sed non posse anticipari per tres hebdomadas: quia Confessarius vult facere experientiam emendationis per mensem, quæ minus certa est in fra hebdomadam *p 3 t.4 res* 100. Et verò, si Confessarius iniunxit duas Missas, secundùm Turrianum *select p.2 disp.16.dub.7.* non satisfacit pœnitens, duas simul Missas ab vno loco audiens; nam ex communi sensu Confessorum & pœnitentium Confessarius in tali casu intelligitur velle imponere onus audiendi duas Missas distinctis temporibus. At Mercerus *de sacr. q.83. art.4. dub.4.* si nil aliud Confessarius aduertat, contrarium docet, & probabiliter. *p.5.t.14.res* 52. in fine. & 71.

Et an duæ Missæ de pœnitentia audiri simul possint à duplici Sacerdote?

Et quid si pœnitentia tempore præscripto non impleatur.

21 Si verò quis pœnitentiam tempore præscripto non impleret, siue culpabiliter, siue non, teneretur proximo tempore, quo commodè poterit, implere. quia Confessarius, etiam dum determinat tempus, non tam temporis, quàm satisfactionis & medicinæ rationem habet. Toletus *lib 3.cap.11. nu.11* & alij. Dia.*p.9.tr.9.resol* 52 Contrarium tenet Henriquez *lib.5.c.22. nu.* 7. quæ sententia vera esse potest in casu, quo ex circumstan ijs colligi posset, Confessarij intentionem fuisse, extra illud tempus nolle obligare, (*part.5.t.13. res* 37) vt esset v.g. si Confessarius imponeret ieiunium in honorem alicuius festi peculiaris. Secus, si imponeret ieiunium singulis sabbatis, nam tunc omissa deberent resarciri. Fagundez *pr.2 lib.9.c.4.nu.5 p.3. tr.4.resol.92.* § *Notandum*. Sicut etiam, ait Ochagauia *de sacr.tr.4.q* 14. *nu.4.* si imponeretur Confessio singulis mensibus. Sed in hoc contraria sententia Sanchez *de matr.tr.3 lib.8.disp.33.nu.37.* non est minus probabilis. *p.5.t.14 res.32.*

An Pœnitentia implenda sit etiam quoad modum?

22 Quod attinet ad modum, pœnitentia eo modo impleri debet, quo præcipitur. Vnde qui habuit pœnitentiam recitandi Septem Psalmos flexis genibus, tenetur flexis genibus recitare; quia Confessarius intendit illam afflictionem corporis, quæ videtur res grauis; aliqui enim potius recitarent bis suo modo, quam semel flexis genibus. Sed Vega *to 2.c 64. cas 6* putat, satisfieri etiam si alio modo, loco, & die, ab his, quibus iniuncti fuerunt, recitentur: quia principalis intentio Confessarij tendit ad substantiam pœniten-

nitentiæ, non ad circumstantias. *p 3 t.4.ref 55.* Aduerte autem cum Sanchez *opusc tom.2.lib.7. c.2.dub.19 nu.5.* quòd habens pœnitentiam recitandi certo die tertiam partem Rosarij, satisfacit recitando interruptè, & dimidiatè; quia quamuis si longa mora intercedit, non dicatur physicè eadem oratio, est tamen moraliter eadem propter intentionem. Id quod verum est etiam in voto, & recitatione Horæ Canonicæ, vt dictum est suis locis. *p.4 t. 4.ref 17.*

23 Pœnitentiam Sacramentalem implens in peccato mortali, non peccat mortaliter; quia non ponit obicem effectui essentiali Sacramenti, sed eius integritati. Hurtadus *disp.14. de sacr.diff.14.* Qui tamen docet, pœnitentiam impletam in peccato mortali non esse satisfactoriam. quia ad satisfaciendum ex opere operato virtute Sacramenti,illud opus pœnale videtur assumptum, quod est satisfactorium ex opere operantis. Henriquez verò *lib.5.c.20 nu.7.* & alij tenent, habere suum effectum, recedente postea fictione. Id quod impugnat Hurtadus; quia habere effectum recedente fictione est proprium Baptismi, vel etiam Pœnitentiæ informis, quia hæc duo Sacramenta sunt media necessaria ad remissionem culpæ, quæ ratio non militat in pœnitentia sacramentali. Verùm ego existimo, æquè probabilem esse sententiam Vasquez *in 3.p to 4 q.9 .art 2.dub.5.nu 10* quod pœnitentia sic impleta habeat suum effectum ex opere operato etiam stante fictione. quia status peccati mortalis non est obex remissioni pœnæ temporalis faciendæ per pœnitentiam Sacramentalem, cum ab ea non causetur per infusionem gratiæ, aut per modum meriti de condigno, quibus status peccati mortalis est obex; sed per impetrationem à Deo, à quo peccator multa impetrare potest & solet. *p.3.t.4.ref.70. & 85. p.4.t.4.ref.241. & p.5.t.13 ref.38.* Lugo *disp.25 sect 3.nu 32.* putat, remissionem pœnæ temporalis procedere à pœnitentia sublato obice, nullum tamen, ne veniale quidem peccatum esse, pœnitentiam implere in mortali, quia ponere obicem effectui remissionis pœnæ nullam arguit culpam, alioqui esset peccatum veniale audire Missam, vel adesse benedictioni Pontificis in mortali. Sed contraria sententia Layman *lib.5.tr 6.c.15.nu.15.* & communis, dicit, implere pœnitentiam in mortali esse veniale. *p.6.t 6.ref 45.* Et necessario in gratia?

24 Pœnitentia secundùm Vasquez *in opusc.de benef. c.4 §.1. art.3. dub.7. nu.117.* non impletur sufficienter cum intentione expressa non satisfaciendi per illum actum oneri iniuncto; & esse disparitatem cum præceptis, & legibus de quibus dicemus V. *Præceptum nu 1.* quia satisfactio est pars sacramenti: Sacramenta autem requirunt in adulto voluntatem & intentionem recipiendi; nec habent valorem in subiecto dissentiente. Sed placet opinio contraria Sanchez *in sum.to.1.lib.1.c.13.nu 17.* quia nec omnis pars Sacramenti requirit intentionem; vnde dolor haberi potest absque memoria præcedente recipiendi Sacramentum. Et pœnitentia posteà non impletur à pœnitente tamquam à ministro operante nomine Christi, sed solùm ex obligatione & præcepto Confessarij. & sic est eadem ratio cum præceptis & legibus *p 6.t.6 ref.43.* & olim *p.2.t.12.ref.37. § Et idem.* Potest etiam pœnitentia impleri per alium, annuente Confessario, vt dictum est *nu.6* Si verò iniuncta sit eleemosyna, non potest pœnitens sine auctoritate Confessarij quidem, sibi tanquam pauper applicare, vt dictum est *nu.10.* Et cum intentione satisfaciendi oneri iniuncto.

POLLVTIO.

1 † POllutio describi solet, seminis emissio sine copula. Alia est voluntaria, alia inuoluntaria. Illa est, quæ fit homine consentiente, POLLVTIO quid? Quotuplex?

 & dici-

& dicitur mollities, quæ est peccatum mortale contra naturam, vnde est intrinsecè mala, nec legitimari potest aliquo iusto fine. Inuoluntaria, quæ in somnis aut vigilia contingit præter intentionem. Quæ tamen vtraque esse potest voluntaria in causa. Et quidem primò, si ipsa pollutio procuretur adhibendo media in hunc finem †. Quod ego puto cum Rebellio *p.2. lib.3. quæst.19 sect.3.* illicitum esse, etiam si fiat ad expellendum semen corruptum, non solùm fricationibus, sed etiam medicamentis. Sanchez verò *de matrim. tomo 3. lib. 9. disputat.17. num.* 18. putat, licere medicamentis, & anteà docuerat, licere etiam fricationibus, ad vitanda accidentia venenosa, & detrimentum salutis, quod ex semine corrupto timetur: dummodo constet saltem probabiliter, semen esse corruptum, & absit periculum consensus in delectationem aut pollutionem: eo quia semen corruptum non est verum semen. Nec obstare, quòd cum corrupto pars aliqua veri seminis pelletetur; quia hoc est per accidens, & cum detur opera rei licitæ, non curandum. Ab hac tamen sententia retractauit se postea *in sum tom.2. lib.5. cap.6. num.22. p.2. tr.16. res.54. & p.3. t.5. resol.85.* † Miror quod Martique *in p.2. suarum quæst. q.* 71. contrariam sententiam auctori attribuat, cum clarè illam respuat. Tenet tamen nouissimè Chilinus V. *Pollutio, nu.*8.

Et an procurari possit ad vitandum aliquod salutis detrimentum.

Alia pollutionis species.

2 Secundò, pollutio potest esse voluntaria in causa, & sic peccaminosa, quando quis non remouet causam pollutionis. & quanta est obligatio remouendi causam, tanta est malitia pollutionis etiam non intenta. Scito ergo causam pollutionis nocturnæ, vel etiam diurnæ, inuoluntariæ duplicem esse, vnam per se, aliam per accidens. Illa est quæ ad pollutionem concurrit in eodem genere luxuriæ; hæc, quæ concurrit in diuerso genere, puta ebrietatis, gulæ &c. Rursus, quæ concurrit per se, alia concurrit leuiter, qualis est actus venereus venialis, (si actus venereus venialis datur,) alia grauiter, quale est omne peccatum mortale in genere luxuriæ. † His positis

An expertus se pollui, sed non consentire, teneatur non comedere cibos calidos? Non equitare? Non accumbere tali modo? Non audire Cōfessiones mulierum? Non superponere vnum femur alteri? Non contrectare verenda infirmi? Non agere. Aut pati tactus licitos? Lectum deserere. Certas medicinas non sumere?

3 Non peccat, qui dat operam rei licitæ, ex qua per accidens sequitur pollutio; nec tenetur quis à licito opere abstinere, quamuis pollutionem præuideat secuturam dummodo absit periculum consensus. Et sic non tenetur quis abstinere à cibis calidis, ab equitatione, à tali modo accumbendi, quibus expertus est pollui, non tamen consentire. Item nec Confessarius à fœminarum Confessionibus, ex quibus eodem modo passus est pollutionem, absque periculo consensus, (nam si adest periculum consensus, tenetur abstinere. Vide V. *Periculum, nu.3.*) Et ratio est; quia omnes hæ actiones per accidens influunt in pollutionem. Idem dic, si vir; vel fœmina ob superpositionem vnius fœmoris in aliud, motum sensualem sentit, Quæ omnia docet Sancius *in select. disp.21. num.12.* Ex quibus patet, licitum esse chirurgo, contrectare verenda infirmi ad curandum, quamuis expertus sit pollutionem pati, si absit periculum consensus, vt ait Vasquez *in p.2. tomo 1. disp.115. num.9.* Et pollutionem præuisam ex tactibus licitis iuxtà patriæ consuetudinem, sed non intentam, non esse peccatum, si absque consensus periculo fiant ad inurbanitatem vitandam, vt ait Sanchez *de matr. tom.3. lib.9. disput.45. numer.8.* Nec peccare mulierem, quæ in choreis publicis permittit se tangi tactibus licitis ab aliquo, à quo scit impudicè tangi, vt ait Filliucius *tomo 2. tractat.30. c.10. num.198. p.2 tr.16. resol.54. & p.3. t.5. resol.22.* Addit etiam Sancius *vbi sup. num.18.* non teneri lectum deserere, qui gustum carnis cum membri erectione præsentit. Alij tamen dicunt, teneri deserere, si sentit delectationem veneream, etiam sine membri erectione *resol.54 cit §. Tertiò*. Et certè non est licitum, sumere, vel applicare medicinam prouocatiuam effusionis seminis, etiam si habeat alium

alium effectum, & pollutio non intendatur, quidquid dicat Turrianus in *select. cent. 2 censf. dub. 74. p. 4 t. 4. ref. 159* †. Sed hoc videtur discordare cum supradictis †.

4 Si verò opus est illicitum, sed non in genere luxuriæ, quia non concurrit grauiter ad pollutionem, sequens inde pollutio præuisa, sed non intenta, non est peccatum mortale. Quare peccans mortaliter in nimio cibo, aut potu, non tenetur explicare in Confessione pollutionem inde sequentem præter intentionem. Ita Vasquez *vbi supra nu. 9. p. 1. t. 7. ref. 65. & p. 2. t. 15. ref. 31. §. Vt autem.* Idem dic si opus illicitum sit in genere luxuriæ, sed leue, qualis esset leuis tactus manus, visus, verba, aut lectio aliquantulum libidinosa: pollutio enim exinde præuisa, sed non intenta, est solùm peccatum veniale. Ita Tannerus in *p. 2. disp. 4. q. 8. dub. 6. num 123. p. 1. t. 7. ref. 65 §. Notandum.* Huic doctrinæ repugnat, quod in genere luxuriæ non datur opus ex leuitate materiæ veniale, vt dictum est V. *Luxuria, nu 3.* †. Ex quo patet, solum venialiter peccasse mulierem, quæ inter confabulandum cum viro sibi in matrimonium iungendo, dicebat illi verba amatoria, scilicet *cor meum, anima mea, bonum meum*, quæ Hispanè appellantur *Requiebros*, ob vanitatem, & ad conciliandum sibi vanum amorem: ex quibus deinde incurrebat in pollutionem, absque tamen periculo consensus, & scandalo. quia hæc verba secundùm Sanchez *de matr. to. 3. lib. 9. disp. 46. nu. 47.* & alios, sunt solùm peccatum veniale. *p. 2. t. 13. resol. 31.*

POLLVTIO præuisa & non intenta nō est mortalis, si procedat ab opere illicito non in genere luxuriæ,

Aut in genere luxuriæ, sed veniali.

Verbis libidinosis, &c.

5 Secus verò, si opus illicitum sit mortale in genere luxuriæ; nam hoc per se grauiter concurrit in pollutionem, & sic non solùm est peccatum mortale in sua specie, sed etiam in specie mollitiei; quia pollutio præuisa, quamuis non intenta, ex tali opere, est mortalis, & seorsim explicanda in Confessione. Talis est pollutio orta ex aspectibus, tactibus, & cogitationibus mortalibus. Ita Sanchez *ibid. disp. 45. nu. 30.* Bonacina *de matr. quæst. 4. punct. 10. nu. 9.* & alij. *p. 2. t. 15. ref. 31.* Verum Sancius *in select. disp. 21. num. 13. & 15. & disp. 23. nu. 29.* putat, neque peccata mortalia in genere luxuriæ concurrere grauiter & efficaciter in pollutionem nocturnam, nisi apposita fuissent ea intentione, quia si tales cogitationes, tactus, &c. non influunt in pollutionem præsentes, quomodo credi possunt influituri, quando sunt absentes? Igitur pollutionem præuisam & non intentam ex opere mortali in genere luxuriæ, non esse peccatum mortale, in Confessione manifestandum. *p. 1. t. 7. ref 65 §. Sed plus. & p. 5. t. 13. ref. 4.*

Secus si à mortali.

6 Petes hic primò. An pollutio incepta in somnis, reprimenda sit in vigilia sub mortali? Respondet affirmatiuè Toletus *lib. 5. c. 13. nu. 1* quia in vigilia habet homo perfectam deliberationem & libertatem. Contrarium tenet Sà V. *Luxuria, nu. 10.* quia pollutio cœpit sine peccato & inuoluntariè; effusio verò in vigilia est effectus naturalis illius causæ inculpabilis. Quæ opinio procedit, quando talis certus esset, quòd non sit adhibiturus consensum, vt ait Fagundez *pr. 3. lib. 3. c. 6. nu. 11. p. 3. t. 5. ref. 21.*

AN pollutio cœpta in somnis reprimenda sit in vigilia?

7 Petes secundò. An liceat optare pollutionem in somnis, aut de illa habita gaudere, ob sanitatem, vel alium bonum finem? Negatiuè respondet Sotus in 4. *dist. 12. quæst. 1. art. 7.* quia pollutio est intrinsecè mala, sicut fornicatio, adulterium, & similia, quæ propter nullum finem desiderari possunt in somnis. Sed ego cum Sancio *disp. 21. nu. 35.* contrariam sententiam probabiliorem puto. quia pollutio sola via naturali consequens, non est ex se peccatum mortale. Nec valet argumentum: pollutio non potest procurari, ergo neque desiderari, aut placere Nam benè possum desiderare mortem Regi, Rempublicam cum ruina multorum administranti, vel de ea eueniente gaudere; & tamen non possum licitè procurare. *p. 3. t. 5. ref. 21 §. Notandum, & ref. 87. & p. 5 t. 13. ref. 99. §. Nota etiam.* Aduertit tamen

An liceat gaudere, vel optare pollutionem in somnis ad bonum finem?

Pontius *lib.* 10.*c.*16 § 2.*nu.*12 gaudentem de pollutione nocturna ob sanitatem, non gaudere de pollutione, sed de sanitate secuta. *p.*5.*ibid.* Vide *p.*7.*tr.*1 *t.res.*31.

POLLVTIO ECCLESIÆ.

ECCLESIA polluitur per homicidium, aut seminis, vel sanguinis effusionem in ea.

Magnam,

Publicam,

1 ECclesia polluitur per homicidium, aut copiosum & lethalem sanguinis humani † aut seminis † emissionem in ea Abbas in *c. proposuit nu.*3. *de consecr. Eccl* & alij communiter contra Castrum *de leg.pen.lib.* 1.*c.*7.*art.*2 *p.*6.*t.*6.*res* 25. § *Notandum.* Debet autem effusio esse publica; & quamuis sufficere publicam quomodocumque, doceat Fagundez *p* 1.*lib.*5. *c.*14 *nu.*34 probabile tamen putat, requiri sententiam iudicis, sicut ad vitandum excommunicatum, &c. quia pollutio Ecclesiæ est quædam pęna Ecclesiastica ad instar censuræ, vnde Paludanus in 4 *dist* 18. *q.*8. *art.*4. eam similem facit interdicto locali *p.*6.*t* 6.*res.*27.

Non è naribus.

2 Debet verò sanguinis copia non profluere è naribus per percussionem pugni aut alapæ, quamuis mortiferam; quia nasus est organum admittendum sanguinem nimium facilè, vt ait cum alijs Marchinus *de sacr. ord. tr.* 3.*p* 3 *c.*11.*num.*11. contra Syluium *in* 3. *p. quest.*83. *art.*3. *p.*6.*t.*6 *resol* 24.

De homine viuo.

Item profluere debet ab homine viuo; nam homo mortuus non est homo vniuocè, sed analogicè & minus principaliter: pęnæ autem restringi debent, vt verba analoga sumantur pro principaliori analogato. Ità Henriquez *lib* 9 *c.*27.*num.*5. contra Durandum, Bacconum, & Sà in V. *Ecclesia nu.*13 *ibid res.*25. Dicunt autem Doctores communiter cum Sà *l.c.* sufficere ad polluendam Ecclesiam, quòd in ea vulnus ad magnam sanguinis effusionem sufficiens infligatur, licèt ipsa effusio per accidens non sequatur in Ecclesia, sed extra illam. *p* 6. *t.*6.*res.*47. Ex quo infert Fagundez *vbi supra nu.*13. sufficere etiam, quòd in Ecclesia fiat percussio morti sufficiens etiam si mors deinde sequatur extra Ecclesiam, vt si quis sacculis arenæ in Ecclesia acriter contusus, moriatur extra Ecclesiam. Sed Præpositus in 3.*p. q.*83. *art.*3, *dub* 2. *nu.*152 requirit, vt ipsa mors sequatur in Ecclesia, nam aliàs homicidium non dicetur contingere in Ecclesia Et Reginaldus *to.*2.*lib.*29. *c.*9.*sect.* 5. *nu.*18. docuit, non violari Ecclesiam, si quis vino consecrando venenum immisceat, ex quo Sacerdos postea extra Ecclesiam moriatur. *p.*6.*t.*6.*res.*26 Et nescio qua ratione Præpositus doceat postea, vulnus in Ecclesia inflictum sufficere ad polluendam Ecclesiam etiam si sanguinis copia extra illam mittatur: est enim eadem ratio, ac de homicidio. Et reuera canones semper dicunt, Ecclesiam violari per sanguinis effusionem secutam in ipsa, & pęnæ restringi debent: ex quo dici posset, non pollui, si sanguis extra Ecclesiam diffluat. Sed non audeo recedere à contraria sententia, quæ est communis *p.*6 *t.*6.*res.*47.

Et sufficit infligi vulnus in Ecclesia, licet sanguis extra illam profluat.

Quod consequenter dicendum foret de percussione mortifera, etiam si mors foris contingat.

Quod tamen aliqui negant.

ECCLESIA polluta per Missam in ea celebratam reconciliatur.

Et mala fide celebrans non fieret irregularis.

Aut suspensus.

3 Quomodo Ecclesia polluta reconciliari debeat, diximus V. *Ecclesia, nu* 3. Probabilissimum autem est, quidquid contra sentiat Lugo in 3 *p.to.*2. *disp.*20.*sect.*4 *nu* 91. quòd si Sacerdos bona fide celebret in Ecclesia polluta, remaneat reconciliata, propter præsentiam Corporis Christi, vt docet nouissimè Persicus *lib.*1.*dub.*6.*nu.*61 Imò Sà *nu* 29. idem dicendum putat, si Sacerdos celebret mala fide: quamuis id neget Layman *lib* 5 *t.*5. *c* 5 *nu.*13. Certè talis Sacerdos non fieret irregularis, contra Hostien. *in c fin de consecr. Eccl.* quia sic determinatur in *c is qui de sent. excom. in* 6. Imò existimo, nec suspensionem incurrere, quia c. *Episcoporum de priu. in* 6 loquitur de celebrante in locis interdictis, Ecclesia autem polluta non est propriè interdicta. Sic Sà *nu.*21. contra Naldum V. *Ecclesia nu* 15. *p.*6.*t.*6.*res* 28.

4 Pollu-

4 Pollutio, vel Fornicatio occulta in Ecclesia non est sacrilegium; & id satis probabiliter, cum illum docuerint duo lumina Theologiæ Scholasticæ, & moralis Vasquez, & Pontius; & alij. Non nego tamen contrariam esse probabiliorem tutiorem, & communiorem. *p.* 1.*t.*7.*ref.*19. & *p.*7.*t.*11. *resolut.* 31. Pollutio, vel Fornicatio occulta in Ecclesia non est sacrilegium.

PRÆCEDENTIA.

1 Coadiutor Canonici cum futura successione non potest sedere in loco coadiuti, vt testatur Gonzales *in reg* 8.*Cancell glos.*1 §.9.*n.*102. decisum fuisse. Sed si Canonici omnes sunt in vno & eodem ordine, sedere debet post omnes illos, ante portionarios. Et ita intelligendi sunt Moneta *de opt. canon. c.*4. *q* 8.*nu.* 141. & alij Nam si Canonici sunt distincti in diuersis ordinibus, Coadiutor præbendæ presbyteralis sedere debet ante Canonicos præbendæ diaconalis, &c. Et ita docet Gauantus *in Ench. V. Coadiutor Episcopi, nu.*24.*p.*4.*t.*4.*ref.*88. QVIS locus debeatur Coadiutori Canonici?

PRÆCEPTVM.

Vide V. *Lex*.

† Trademus hic aliqua de præceptis in communi, & deinde pauca de præceptis Decalogi, & alijs in particulari †. PRÆCEPTVM requirit solùm actū imperatum, non autem intētionem adimplendi.

1 Præceptum in primis obligat solùm ad actum, quem præcipit. vnde sufficit talem actum efficere. nec oportet fieri ex intentione formali vel virtuali implendi præceptum per illum. Vide V. *Hora Canonica, num.* 59. Quæ doctrina procedit etiam in votis, & iuramentis, & in pœnitentia sacramentali, vt dictum V. *Pœnitentiam, nu.*24. Non tamen in obligationibus ex iustitia; nam his non satisfit sine illarum cognitione. Vnde si quid alicui debeas, & id ignorans tantundem illi des, non deobligaris; quia illa censetur donatio, non solutio. Non dedisses cum intentione conditionali satisfaciendi alicui obligationi, si debuisses. Vide etiam Sanchez in *sum. lib.*1.*c.*15.*nu.*11. & nos V. *Debitor ref* 77. *cit.* § *Verum.*

2 In obligationibus item iustitiæ non potest quis vnico actu pluribus satisfacere, quod tamen potest in obligationibus aliarum virtutum. vnica enim Officij recitatione satisfit beneficio & Ordini Sacro, vnico ieiunio obligationi Quatuor Temporum, & Vigiliæ coincidentium, &c Id tamen ex intentione legislatoris dependet, quæ an nouum & distinctum actum requirat, ex circumstantijs colliges. quando enim secunda obligatio superuenit, regulariter intelligitur distinctum actum requirere. Vide Sanchez *c.*14. Quando autem pœnitentia imposita impleri possit per opus aliàs præceptum, vide V. *Pœnitentiam, nu.*18. *p.*3.*t.*6. *ref.*86. Et quandoque per vnicum actum satisfieri potest pluribus præceptis.

3 Diximus V. *Lex, num.*34. Prælatos, seu legem humanam non posse obligare ad leuia sub mortali. vnde contrauenire legi & præcepto in re leui, regulariter est solum veniale. At verò si contraueniatur ex contemptu, Suarez *de leg. lib.*3. *cap.*28.*nu* 24. putat, esse mortale; nam eadem potestas est, quæ contemnitur, siue res sit grauis, siue leuis. Sed ego cum Caietano, V. *Contemptus*, V. *Aduerte hunc*, quoad legem & legislatorem humanum contrarium teneo quia contemni possunt non absolutè, sed quatenus sunt in materia leui. Quòd si contemnas Prælatum eiusque legem quatenus indoctum, imprudentem, &c. vel ex aliquo affectu erga illum, id po- Quando etiam violatur in re leui, regulariter est solum veniale. Etiam si adsit contemptus.

tioriiure procedit; quia tunc non contemnis Prælatum vt Prælatum. Imò

Citrà legẽ diuinã.

Lessius *lib.2.c.46.dub.6 nu.45.* putat, etiam contemptum legis diuinæ in re leui, esse veniale. Sed illum optimè impugnat Sanchez *in sum to.1.lib.5.c.5. nu.11 p.3.t.6.res.72.*

Si concurrant plura præcepta incõpossibilia, impleri debet maius?

4 Quando concurrunt duo præcepta, quæ simul impleri non possunt, tunc maius implendum est, & præferendum minori. Vnde si quis manè communicauit, & post meridiem incidit in graue periculum mortis, tenetur iterum communicare; quia præceptum cõmunicandi in articulo mortis est diuinum, ac proindè præponderat præcepto Ecclesiæ de non communicando bis in eodem die. Ita Sanchez *lib.1.c.10.nu.17. p 5.t.3.resol.33. §. Restat, & p.6 t.6.res.*18. Sed hæc opinio secundùm Pontium *lib.5.c.18. §.2 nu.7.* procedit, quando vtrumque præceptum primario refertur ad pro-

Cœteris paribus.

curandam salutem propriam: minus enim, quòd respicit primario salutem propriam, præferendum esse maiori respicienti primario salutem alterius. Vide V. *Scandalum nu.26.p.5.t.7.res.21.*

Si autem difficile sit cognoscere maius impleri potest quodcumque.

5 In casu verò, quo dubium esset, vtrùm ex præceptis concurrentibus esset grauius, impleri posset alterutrum ad libitum operantis, quia prudentia ita dictat, posito quòd vnum solum impleri possit, & non constet de excellentia alterius. Verum nolim te in hac ambiguitate grauitas materiæ decipiat. nam contingere potest, vt magis obliget præceptum de materia leui, quam de graui: si nimirum res illa leuis sit intrinsecè mala. Nec enim succurrendum esset proximo in extrema necessitate constituto cum prolatione mendacij leuis, quamuis ratione materiæ præceptum succurrendi extremè indigenti grauius sit, quàm non dicendi mendacium leue. Aduerte

Sicuti si paruus videatur alterutrius excessus.

etiam, quòd si in tali casu iudices excessum vnius præcepti supra alium esse valdè leuem, implere potes id, quod iudicas minus; quia in hoc etiam datur paruitas materiæ Ita Granadus in 1.2.*contr.*2.*t.*12. *disp* 6.*n.*8.*p.*4.*t.*3.*res.*70.

De præceptis Decalogi.

6 † Quoad præcepta DECALOGI, qua obligatione memoriter tenenda sint, vide V. *Fides, num.5.* quod peccatum sit illa ignorare, vide V. *Ignorantia, nu* 13. De præceptis Decalogi sparsis in locis aliqua dicta sunt, vt de secundo, & octauo V. *Iuramentum,* de tertio V. *Festum seruare,* & V. *Missam audire* †. Hic solùm nota circa obseruantiam festorum, nos V. *Festum, nu.*13. docuisse, quòd puellæ suentes, & laborantes in diebus festis ad vitandum otium, non peccant, quod nouissimè docet Ghilinus V. *Festum, nu.2.lit.I.* nunc verò sententiam suspendimus; quia vt ait Sanchez *in opusc. to.2.lib.5 c.2 dub.18.nu.13.* otiositas vitari potest, eliciendo aliud opus licitum. Cœterùm Auctor casuum conscientiæ discussorum Bononiæ *casu* 2. probabile admodum putat, excusari puellas in diebus festis se occupantes in recamaturis; nam hæc ars, vel est liberalis, vel non omninò seruilis, cum mulieres nobiles eam exerceant; & assimilatur picturæ, quam multi admittunt in festis exerceri posse. Sed & de hoc tu iudica *p.6.t.6.res.*15.† De quinto diximus V. *Occidere,* de sexto V. *Luxuria,* de septimo V. *Furtum,* & de duobus vltimis V. *Desiderium prauum.* Primum verò preceptum Decalogi, quo actus Religionis præcipiuntur, supponit præcepta virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis. Et quidem quod attinet ad Fidem, dictum est V. *Fides.* de Spe, & Charitate pauca supersunt †. Et primò

PRÆCEPTVM Spei per se duobus tẽporibus obligat.

7 Præceptum SPEI est positiuum, & non obligat pro omni tempore, sed pro aliquo. Et quidem Suarez *de Spe disp.2. sect.1.nu.3.* putat, nullum esse tempus determinatum, in quo obliget hoc præceptum, sed non esse multum differendum arbitrio prudentis. Becanus verò *in 2.2.to.3 c.17.q.7 nu.1.* tribus temporibus obligare, quando nimirum quis orat, quando pœnitentiam agit, & quando insurgit grauis tentatio desperationis. Hoc tamen impugnat Mendoza *in 2.2. disp.118. sect.2. §.21.* quia in his casibus non vrget

dire-

directè præceptum Spei, sed illa imperatur à lege orationis, aut pœnitentiæ; quia orans & pœnitens debet habere spem impetrandi. Bañez *in* 2. 2. *q*. 21. *art*. 1. *dub*. 2. putat, obligare, cùm primum rationis vsus elucet, quo etiam tempore obligare præceptum Fidei, & Charitatis erga Deum: quæ proinde omittentem tria peccata committere. id quod durum & parum probabile iudicauit Becanus. Vnde placet opinio Mendozæ *vbi sup*. § 19. præceptum Spei duobus temporibus obligare directè, & per se. Primum est, cùm quis adultus primò recipit aliquod Sacramentum, siue illud sit Baptismus, siue sit Pœnitentia post Baptismum in infantia susceptum; nam tunc est opportuna occasio implendi hoc præceptum, & sperandi vitam æternam. Secundùm est, cùm imminet mors, nam tunc tenemur sperare gloriam, cum illi simus viciniores. *p*. 5. *t*. 14 *res*. 106. *Scilicet cùm primò adultus recipit aliquod Sacramentũ. Et in periculo mortis.*

8 Aduerte hic primò, docere Castrum Palaum *to*. 1. *tr*. 5. *disp*. *vn*. *punct*. 4. *nu*. 4. quòd regulariter huic præcepto omnes satisfaciunt, siue cùm de peccatis dolent, siue cùm proponunt non peccare de cętero, nam ad hos actus plerumque excitantur ob spem vitæ æternæ. Aduertit secundò Granadus *in* 2. 2. *contr*. 2. *tr*. 4. *disp*. 1. *nu*. 3. spem impletiuam huius præcepti debere esse supernaturalem: quod quia homo cognoscere certò non potest, excusari ab obligatione huius præcepti, si sibi proponat obiectum supernaturale spei, & conetur circa illud actum elicere; nam tunc si actus non esset supernaturalis, id imputandum foret ignorantiæ, non malitiæ. Addit præterea, satisfieri huic præcepto, sperando ex motiuo non solùm spei, sed etiam charitatis; quia virtus charitatis sperare potest, quidquid sperat virtus spei, & excellentiùs præstat id, ad quod est necessarius actus spei. *p*. 5. *t*. 14. *resol*. 106. § *Non reticeam*, & § *Aduertit*. *An huic præcepto omnes satisfaciāt? Et omninò requiratur actus supernaturalis? Et an sufficiat sperare ex motiuo charitatis?*

9 † Præceptum CHARITATIS præcipit amorem Dei, & proximi. & proximum quidem amamus, quando illi in spiritualibus & temporalibus subuenimus. de quibus dictum est Verbo, *Correctio*, V. *Eleemosyna*, & V. *Scandalum* Deum verò præter actus præceptorum, qui aliquando sunt effectus amoris Dei, tenemur aliquando diligere actu elicito voluntatis, in ipsum tendendo tamquam in summum bonum. Sed difficultas est in determinando tempore, quo teneamur Deum per se diligere †. Nam *De Præcepto Charitatis.*

10 Sancius in *select*. *disp*. 1 *nu*. 21. putat satis esse, si in tota vita semel diligamus, sicut etiam Vasquez in *p*. 2 *to*. 4 *q* 86. *art*. 2. *dub* 6. *nu*. 11. putat sufficere, si diligamus in fine vitæ. Contra verò, alij assignant multa tempora; nimirum quando suscipitur Baptismus, quando obligat præceptum contritionis, quando insigne Dei beneficium obtinemus, vel est causa subeundi martyrij, quando resistendum est blasphemantibus, aut Dei honorem & nomen contemnentibus, quando tenemur diligere proximum, & singulis diebus festis Missam audire. Sed primos impugnat Palaus *to*. 1. *tr*. 6 *disp*. 1. *punct*. 4 *nu*. 4. & 5. secundos Syluius *in* 2. 2 *q*. 44 *art* 6 *q* 3. ex eo, quia quando diligendus est proximus, acceptum est beneficium, resistendum est blasphemantibus, &c. non est necessarius actus amoris Dei. In Baptismo, contritione & martyrio non est necessarius per se, sed per accidens, & tanquam pręparatio, seu dispositio. In festis autem satis est audire Sacrum, & ab operibus seruilibus abstinere. Igitur his omissis, probabile est, teneri nos primò Deum diligere in articulo mortis. nam lege charitatis propriæ tenemur vitare omnia discrimina damnationis, & æternæ vitæ securitatem quærere, prout possumus, idque satis obtinemus per actum amoris Dei, quem elicere possumus mediante eius gratia, quæ semper est prompta. Finge. n. casum, quod non fueris ritè baptizatus, aut absolutus & bona fide absque contritione ad Sacramentum accesseris. Certè damnaberis, nisi hoc vnicum remedium adhibeas amoris Dei. Igitur hoc pręceptum ratione huius periculi, *Quo tenemur aliquando Deum actu elicito diligere. Nimirum in articulo mortis.*

in arti-

in articulo mortis obligat per accidens, & prætereà per se; quia nobis impositum est, dum intramus hanc vitam & dum ab ea recedimus. Ita Mendoza *in 2.2. disputat. 174. sect. 6. §. 27*

Paulò post vsum rationis.

Vnde probabile est secundò, teneri nos diligere Deum super omnia paulò post vsum rationis, quando quis iam aduertit, & secum reputat rationes amandi Deum, cogitando de eius bonitate, & beneficijs. Non ita tamē, vt statim peccemus, si habita Dei notitia sufficiente, eum non diligimus, hoc enim nimis graue esset; sed quòd, seclusa omni ignorantia & inaduertentia, non possumus sine graui peccato hanc dilectionem multum (id est vltrà annum, secundum Coninch *disp. 24. dub. 3 nu. 50.*) differre. Neque verò scrupulis agitari quis debet, vtrum huic præcepto satisfecerit; quia quamdiu probabiliter, & positiuè non meminit se omisisse, persuadere sibi potest, vel satisfecisse, vel inculpatæ omisisse, & sic non peccasse. Ita Mendoza *in 2. 2. disp. 174. sect. 5 §. 24* Adde, quod si certò sciat, se huic præcepto non satisfecisse, sequi potest opinionem Castri Palai *to. 1. tr. 6 disp. 1. punct. 4. num. 2.* & aliorum, quod scilicet hoc præceptum non obligat post vsum rationis, quæ opinio est probabilior.

Quāuis in hoc oppositū probabilius. Et aliquādo etiam in decursu vitæ.

Præter initium rationis, & finem vitæ, obligat hoc præceptum etiam in decursu; quam obligationem putat Mendoza *in 2. 2. disp. 74 sect. 6. §. 26* adesse per singulos annos. immò satis remissè nobiscum agi, quòd sæpius non petatur. quam obligationem infert Lorca *in 2. 2 sect. 3. disp. 58. nu. 8.* ex determinatione Ecclesiæ circa præceptum pœnitentiæ, quod est eiusdem rationis. Sed hæc obligatio annualis est valde dura Et Coninch *dub. 2. nu. 53.* putat, hoc præceptum non esse differendum ad tres, vel quatuor annos. Quę sufficiant circa obligationem amoris Dei per se.

Præsertim quando vrget tentatio odij Dei.

Per accidens verò obligari possumus ad amandum Deum, primò si tentationem grauem aliter vitare non possumus: secundò, quando administraturus Sacramentum est in peccato mortali, & confiteri non potest. Quando verò vrget tentatio odij Dei, tenemur Deum diligere per se. Ita Mendoza *vbi sup. p. 5. t. 14. ref 105.*

De Præceptis Ecclesiæ.

11 † Præcepta ECCLESIÆ quinque sunt, in diebus Dominicis, & festis Sacrum audire, diebus Veneris, & Sabbathi à carnibus abstinere, nec non in Quadragesima, vigilijs, & quatuor anni temporibus ieiunare, semel in anno confiteri, communicare in Paschate, Decimas soluere. Et de primò quidem dictum est V. *Missam audire*, de secundò V. *Ieiunium*, de tertiò V. *Confessionis Necessitas*, de quartò V. *Communionis necessitas*, & de quintò V. *Decimas soluere* †.

Quæ obligant pueros statim post vsum rationis.

12 Duo hic aduerte. Primum præcepta Ecclesiæ secundùm Sotum *in 4. d. 12. q. 1. ar. 11.* non ligare pueros ante annos duodecim, & secundùm Henriquez *lib. 8. c. 42. nu. 4.* non ligare statim post vsum rationis. Sed tenendū est cum Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 12 nu. 6* pueros post vsum rationis, qui cōtingere solet post septennium completum, teneri obseruare præcepta Ecclesiæ. Et si post septennium de vsu rationis dubium sit, adhuc obligari: quia regulariter eo tempore haberi solet, & sic adest præsumptio iuris, & alleganti contrarium incumbit onus probandi. Verùm omnes Doctores præter Sancium dicunt, pueros non teneri statim post septennium ad præceptum Communionis, vt dictum est V. *Communionis, nu . p. 3. t. 6. ref. 87. p. 4. t. 3. ref. 52.* Vide infrà V. *Puer*.

Et obligant solùm ad actus externos.

13 Secundum est, præcepta Ecclesiæ, & generaliter omnia præcepta humana, non præcipere, aut prohibere actus internos sed solū externos. Vnde qui in die Veneris delectaretur sensibili delectatione de esu carnium mēte concepto, perinde ac si reipsa comederet, non peccaret mortaliter. Ita Vasquez *in p. 2. disp. 110. c. 1.* & alij contra Medinam *C. de restit. q. 21. p. 3. tr. 5. ref 5.*

ref.5. Et probabile est, satisfacere præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur inualidè, vt diximus V. *Confessionis necessitas.*

PRÆLATI REGVLARIS *Obligatio.*

1 PRælatus Regularis ex Constitutione Pij IV. tenetur emittere professionem fidei. Et hæc quidem constitutio, secundum Rodriquez *in Comp qq. Regul. ref. 67. nu. 1.* obligat; non ita secundum Tambutinum; quia non fuit vsu recepta, vel eam vsus contrarius abrogauit. Et ita ego teneo. Vnde nec damnandi sunt Prælati Regulares admittentes suos subditos ad lecturam Philosophiæ, aut Theologiæ, nõ præmissa fidei professione, iuxta citatæ Bullæ tenorem. *p. 3. t. 2. ref.* 78. Item ex Bulla Sixti V. in receptione nouitiorum tenetur exigere informationes de vita & moribus, &c. Quas tamen si omitteret sciens, nouitium carere defectibus in Bulla recensitis, nõ incurreret pœnas illius, quia Bulla ligat recipientes criminosos Ita Rodriq. *qq. Regul. to 3. q. 54. ar 4 p. 3. t. 2. ref. 83.* Et quoad peccatum Vecchius *disp. 6. dub. 1. nu 6.* talem excusat, non solùm si id sciat, sed etiam si probabiliter coniectet. *ibid ref.* 2.

PRÆLATVS Regularis hodie non tenetur emittere professionem fidei.
Vel ad id cogere promotos ad cathedram.

2 Prælatus Regularis tenetur habere curam, vt Chorus, sicut par est, frequentetur. Ad suam verò præsentiam non tenetur peculiari præcepto, sed solùm ob circumstantiam officij, qua tenetur alijs facem præferre. At hæc quoque circumstantia magis eum excusat, propter multas & graues occupationes, quas secum trahit. Ita Torre *in 2. 2 to. 1. contr. 10. disp. 1. n. 8. p. 2. t. 12. ref.* 38. Curare item tenetur, ait Filliucius *to. 1. t. 5. c. 4 nu.* 104. vt in suis Ecclesijs vna saltem Missa celebretur. Sed Victoria *in summ. num.* 94. excusat à mortali, si aliquo die nulla celebretur. *p. 2. t. 14. ref.* 76 in fine.

Excusatur interdũ à sua præsentia in Choro.
An verò teneatur curare, vt quotidie in suis Ecclesijs celebretur?

3 Putauit Fagundez *pr. 2. lib. 4. c. 3. nu.* 8. Prælatum Regularem in omni peccato mortali teneri in Confessione explicare circumstantiam muneris; quia notabiliter aggrauat; omne enim peccatum mortale repugnantiam notabilem habet cum hoc, quòd est alios ad perfectionem hortari, ad quod ipse tenetur. Sed, si peccatum non est publicum & scandalosum, contrariũ teneo cum Coninch *de Sacr. disp. 3. dub. 4. nu.* 18. Et Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. disp. 27. nu. 33.* putat sufficere, quòd in peccatis carnis dicat: *Fregi votum castitatis toties. p. 1. t. 7. ref. 6.*

Non tenetur in peccatis occultis confiteri circumstantiã muneris.

4 Prælatus Regularis ex D. Thoma *2. 2. q. 33. ar. 2. ad* 4. tenetur occulta peccata subditorum inquirere ad fraternè corrigendum. Nam cum facilè illis esset à conspectu Prælatorum cauere, & alios ne deferant, blandimentis allicere, impunè peccarent; & sic vigor disciplinæ regularis dissolueretur. (Quod ita ab ipso cauendum est, ait Villalobos *to. 2. t. 4. diff. 2. nu. 5.* vt si ex venialibus subditorum regularis obseruantia grauiter minuatur, teneatur sub mortali corrigere etiam illa: quamuis contrarium doceat Rodriquez *de Ord. iudici. art. cap. 9. nu. 7 p 3. t. 2. ref. 38.*) Sed caueant nihilominus Prælati ab extrema solicitudine in occultorum scrutinio, suamque obligationem prudentiæ moderamine temperent, nec detractores hoc prætextu foueant; nam hoc esset perniciosius. Vnde D. Benedictus in Regula *cap.* 64. aduertit, vt superior *nõ sit turbulẽtus, & anxius, non sit nimius, non sit zelotypus, & nimis suspiciosus, &c.* Ita Lorca *in 2. 2 q. 33. ar. 6. disp 45. sect. 3. nu.* 11. & alij. *p. 3. t. 2. ref 12. & p. 7. t. 3 ref. 8.*

Tenetur tamen occulta peccata subditorum inquirere ad corrigendum.

5 Idem Lorca *ibidem art. 5. sect. 3. dist. 42 nu.* 4. inquirens, an Prælatus teneatur subditos peccantes corrigere ex iustitia, respondet Caietanum *in comm. art* 2. subtiliter affirmare. at se non videre quomodo correctio fraterna,

Et corrigere ex iustitia.

terna, quæ à quocunque fiat, est opus charitatis, possit ad iustitiam reuocari, cum Prælatus teneatur subditis non solùm iustitiam, sed etiam charitatem exhibere; quare solùm videri peccare contra charitatem, grauius quidem, quàm cæteri. Quod etiam docet de Magistratibus sæcularibus. Hæc opinio est probabilis, sed prima Caietani, probabilior, eamque docet nouissimè Mendoza 2. 2 *tomo 2. disp.* 162. *sect.* 4 §. 40. quia & Magistratus sæcularis pro exercendo munere recipiunt pecuniam, & Prælati Regulares iurisdictionem, stipendium & alia commoda temporalia. Vnde vtrique tenentur damna ex emissa correctione secuta resarcire. *p.* 1. *t.* 7. *res.* 57. & *p.* 5. *t.* 14. *res.* 96. & *p.* 7. *t.* 3 *res* 9. 10.

PRÆLATI Locales tenentur curare vt legantur in loco publico cõstitutiones de celebratione Missarum & de obseruantia Bullarum sãctæ Inquisitionis & de largitione muneruin, statutis temporibus.

Sed quid si legi faciant post mensem v. g.

7 † Prælati Regulares locales tenentur bis in anno curare, vt legantur in publico refectorio decreta Vrbani VIII. de Celebratione Missarum, & semel eiusdem Constitutio de obseruãtia Bullarum pertinentium ad S. Officium. Illa quidem Feria secunda post 1. Dominicam Aduentus & Feria 6. post Octauam Corporis Christi; hæc verò feria sexta post Octauam Assumpt. B. Virginis, & nouissimè ex decreto Sanctiss. D. Vrbani VIII. Constit. Clemen. VIII. de largitione munerum vnà cum dicto decreto in mense Ianuarij sub pęna priuationis Officij ipso facto & vocis actiuę ac passiuę †. Sed Peytinus *in priuil. tomo* 3. *cap.* 12 *num.* 4. loquens de primis, ait præfixionem talium dierum non poni ad finiendam obligationem, sed ne dilatetur executio, vnde transacto termino non cessare obligationem. Et cum pęna priuationis non sit ad canonizandum diem præfixum, sed solùm ad inducendam obligationem dictæ lectionis, ne scilicet abirent in obliuionem, qui ex ignauia, seu negligentia, vel obliuione dictas Constitutiones die pręfixo legi non curauit, non incurrisse dictas pęnas, si alio tempore, v. g. post mensem, legi faciat, facturus legere in termino, si meminisset, aut sciuisset. At ego huius dubij resolutionem ad Sacram Congregationem remitto. *p.* 5. *t.* 14. *res.* 15.

Consulatur sacra Congregatio.

Sanè Portellius excusat omnes contra nentores Bullarum ignoranter, Etiam in foro externo, si de ignorantia præbeant iuramentum.

8 Scio, Portellium *respon. Regul p.* 1. *casu* 27 *num.* 3. excusare generaliter omnes Prælatos à pœnis impositis in aliquibus Bullis contra præsumentes eas violare, etiam in foro externo, si ignoranter & bona fide non exequantur, & bonam fidem probari per iuramentum eam attestantis, quamuis adsit præsumptio iuris in contrarium, quod ex officio scire teneantur. Quod vltimum tenet etiam Afflictus *de iure protim* §. 2. *nu.* 9. quamuis ex Bartolo *in l. si cui iuramentum ignorantiæ* non elidat præsumptionem scientiæ in cõtrarium existentem *p.* 5. *t.* 14. *res* 24.

9 Prælatus Regularis in ferenda excommunicatione tenetur ordinem monitionum præmittere. Vide infrà *nu.* 49. & tenetur residere in proprijs Monasterijs maximè tempore pestis, & hæresis. Miranda, & alij. *p.* 9. *t.* 7. *resolut.* 53.

PRÆLATI REGULARIS

Iurisdictio in præcipiendo.

PRÆLATVS non potest præcipere aliquid supra regulã Vt acceptationem Episcopatus.

10 † DE iurisdictione Prælati Regularis in Tertiarias. Vide V. *Tertiariæ*. Prælatus ea solùm præcipere suis subditis potest, quæ de iure diuino, Canonico, aut Regula seruare tenentur †. Vnde nec ipsemet Generalis præcipere potest suo Religioso, vt Episcopatum acceptet. nam Episcopatus non est secundum Regulam, sed potius ab ea eximit. & contra rationem videtur, quod Prælatus possit id subdito præcipere, per quod ab eius obedientia liberatur. Adde, quod Religiosus factus Episcopus pro-

pter

pter statum maioris perfectionis maiorem subit obligationem. & è contrario propter maiorem libertatem, honorem, potentiam, &c. maiori periculo exponitur. denique Episcopatus non ordinatur ad bonum peculiare Religionis, vel ipsius subditi, nec Generali Religionis incumbit, communi Ecclesiæ necessitati prospicere. Quando autem D. Thomas *in* 2 2. *q* 85. *art.* 2. *ad* 3. dicit, votum emittentem teneri obedire superiori Prælato obliganti acceptare Episcopatum, loquitur de Papa. Potest autem Superior Regularis præcipere acceptationem beneficij curati inferioris, quia cum hoc beneficio Regularis remanet ei subditus, nec tantam subit mutationē. Ita Suar. *de Relig. to* 3 *lib.* 10. *c.* 10. *nu.* 22. contra Riccardum *quodl.* 3. *q.* 21. & alios *p.* 6 *t.* 9. *ref.* 33. Aduertit etiam Sancius *disp.* 30. *nu.* 5. non posse Prælatum præcipere subditis alias Communiones ab ijs, quæ præcipiuntur in regula. Et nō expedire quod priuet eos aliquando Communione in mortificationē, quia maius bonum est Eucharistiæ susceptio, quàm mortificatio ex eius priuatione. Quæ an sint probabilia, alij videant. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 115. in fine, & §. *Sed ex his*, ante medium. **Quid de Communionibus, quæ non habentur in regulā?**

11 Docet præterea Zambellus V. *Prælatus, num.* 34 Prælatum maiorem non posse ad se auocare causas pendentes in iudicio Prælati inferioris, præcipiendo sibi, vt reum & acta iudicialia sibi remitrat, stante decreto Trident. *Sess.* 24. *c.* 10. nisi de sufficiēti grauamine interposita fuisset appellatio. Et ego quidem consulo Generalibus Religionum, vt hanc sententiam in praxi ferè semper sequantur. Verùm existimo cum Suarez *de Relig. to.* 4. *lib.* 2. *c.* 12. *nu.* 22. posse id facere: quia Prælatus inferior ratione voti obedientiæ subijcitur in omnibus voluntati Superioris: vnde non potest velle prosequi aliquam causam, nisi de consensu ipsius, aliàs iniustè vellet: quare ob huiusmodi dependentiam & subordinationem, in potestate Generali est, quod inferior prosequatur causam coram se pendentem: & reuocando, vtitur iure suo. Concilium verò quoad Regulares nihil innouat, vt docet ex Sac. Cōgreg. Nouarius *de iure Pont. concl.* 54 *n.* 12. *p.* 6 *t.* 8. *ref* 35. An Prælatus Regularis præcipere possit leuia sub mortali, & grauia sub veniali, vide V. *Lex, nu.* 34 *&* 35. Aduerte hic ex Sancio *disp.* 33 quod Prælatus non potest punire subditum, quando non obedit, quia non tenetur. Putatque, non teneri, quoties probabiliter existimat, præceptum non esse licitum, aut excedere iurisdictionem præcipientis Sed de hoc vide V. *Opinio, num.* 10. & V. *Subditus. par.* 2. *t.* 13. *ref.* 10. in fine. **An Generalis possit auocare ad se causas inceptas coram inferiori Prælato?** **Et punire non obedientem ex opinione probabili?**

12 Prælatus Regularis prohibens suis subditis susceptionem Cruciatæ, peccat mortaliter. Ita Acosta *in Bul q.* 106. Qui addit, posse contra illum Cōmissarium Cruciatæ procedere auctoritate Apostolica. Et Religiosum sumentem Bullam petita, & non obtenta licentia, non peccare; quia Prælatus non potest talem licentiā iustè negare. Quæ omnia procedunt, si non adest iusta causa. Aduertit etiam Villalobos *to.* 1. *t.* 27. *clauf.* 12. *nu.* 26 27. 29. posse Prælatos concedere Bullam limitatē, quoad Indulgentias tantū v.g. Et Religiosum ex Reformatis, & Capuccinis posse sine scrupulo rogare amicū, vel pœnitentem, vt sibi Bullam suscipiat. *p.* 1. *t.* 11. *ref.* 99. **Sanè nō potest prohibere subditis susceptionem Cruciatæ. Sine iusta causa. Potest tamen limitate.**

PRÆLATI REGVLARIS
Iurisdictio dispensandi.

13 PRelatus Regularis habet priuilegium dispensandi cum suis subditis super omni irregularitate, excepta bigamia, & homicidio voluntario. Ita Lezana. Vnde, si hoc priuilegiū non fuit concessum viuæ vocis oraculo, dispensare potest in primis in irregularitate orta ex defectu lenitatis, vt notat **PRÆLATVS Regularis (nisi id sibi cōcessum fuerit viuæ vocis oraculo) potest dispensare cū**

suis subditis in irregularitate orta ex defectu lenitatis.
Ex homicidio casuali, etiā publico.
Ex homicidio iusto.
Et secundū aliquos etiam voluntario.

tat Lezana *in sum.qq.Reg.c.18.nu.43.p.4.t.1.ref.69.§.Quid ego & p.7.t.1.resol.5.* Secundò in irregularitate homicidij casualis, etiam publici in qua nō potest Episcopus. Ita Vecchius *disp.9.dub.18.nu 6 p.4 t.2.ref.72. § Notandum.* Tertiò, in irregularitate orta ex homicidio iusto, quod contingit in bello iusto, quia homicidium iustum non venit nomine homicidij voluntarij. Ita Cornejo.*p.4.t.2.ref.*70.

14 Quartò, ait Miranda *tom.2 q.8.art.10 concl.2.* dispensare etiam posse super irregularitate homicidij voluntarij, ex quodam priuilegio Martini V. & alijs relatis in Comp. Societatis, quam facultatem Vecchius *disp 9. dub. 16.nu.2.* extendit etiam ad Nouitios. Affert etiam Rodriquez in Bullar. fol. 217. insigne priuilegium Pauli III. cōcessum Religiosis D. Benedicti Vallisoleti, vt singulis annis Feria 2. post primam Dominicam Quadragesimæ dispensent cum suis subditis super omni irregularitate ex quauis causa contracta, nō distinguens de delicto publico, vel occulto, de homicidio casuali, & voluntario, nec excipiens bigamiam &c obseruatque Rodriquez, omnes Religiones per communicationem vti posse hoc priuilegio vt iacet, & sine vlla restrictione: quia vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere. Sed an omnia supradicta sint probabilia, necne, alij iudicent. Negant enim Peyrinus *priu.tom 1.const.2.Iuly II. §.29.nu.103.&* 104. Molina *de iust tom.4.t.3.disput.70. num.12.* & alij, circa homicidium voluntarium etiam occultum: quia Tridentinum *Sess. 14 cap.7.* prohibet in hoc ad Sacros Ordines dispensari, & Pius IV. reuocauit omnia Regularium priuilegia, quatenus à Tridentini dispositione dissentiunt. *par.3.t.2 resol.45.* Aduerte autem, quòd, quidquid sit de dictis priuilegijs; etiam Rodriquez *qq. Regul. tomo 2 q.33. art.* 4. concedit, Prælatum Regularem dispensare non posse in irregularitate orta ex abortu fœtus animati, quia tale homicidium est nimis qualificatum: quamuis alter Rodriquez *in Comp. resolut.4. num.15.* contrarium probabile esse affirmat. *p 4.t.2. resolut.*87. Obserua hic quòd Texeda *to.2.lib.3.tr.3.nu.*188. existimat, Episcopum dispensare posse in irregularitate sua ex homicidio voluntario omninò occulto, ita vt solus homicida ipsum sciat, quia id poterat de iure communi, & Concilium id prohibens conuenienter interpretatur de homicidio occulto in ordine ad iudicium, non de omninò occulto: quia vitari debet quo posse correctio iuris communis. Sed DD. communiter contrarium docent, & talis est praxis Curiæ Romanæ. *p 6.t.6.ref.*51.

Non tamen ex abortu fœtus animati.

Quid de Episcopo?

Item dispensare potest in bigamia similitudinaria.

Et secundum aliquos etiam in vera, & interpretatiua.

15 Quòd verò attinet ad bigamiam, potest Prælatus dispensare in similitudinaria, non autem in vera, & interpretatiua, quia hæc in priuilegijs semper intelligitur excipi, nec aliquod Regularium priuilegium illā exprimit. Ita Bononia *de elect. p.2.c 4.dub.71 nu.2.* & alij. At Auila *p.7. disp. 8. dub. 4. concl.8.* & alij affirmant, non solùm quoad Prælatos; sed etiam quoad simplices Confessarios Ordinum, ex priuilegio Sixti V. Sed hoc priuilegiū non esse ita clarum, ait Tamburinus *to.2.disp.17. q.3. nu.2.* Ideò Rodriquez *Cōpen ref.16.nu.14* adducit supra citatum Pauli III. Et Portellius *add. V. dispensare nu. 5.* notat in Compendio Societatis V. *dispensare.§.5.& 6.* haberi, quòd ipsius Generalis dispensare possit cum subditis bigamis ex concessione Sixti IV. facta Carthusiensibus. *p 4.t.2.ref.*63.

Item cum illegitimis ad dignitates, & Prælaturas.

16 Potest nihilominus Prælatus Regularis dispensare cum suis subditis illegitimis ad dignitates & prælaturas, non solùm in Capitulo, vt vult Rodriq. *ref.42.n.40.* ex Bulla Gregorij XIV Sed etiam extra, ex priuilegio eiusdem, concesso Clericis Regularibus ministrantibus infirmis, vbi habetur, non solum Generales Ordinum & Prouinciales, sed etiam Priores locales de licentia Generalis posse cum illegitimis ad dignitates Ordinis extra Capitulum dispensare. Ita Peyrinus *vbi sup.nu.96.p.3.t.2.ref.*102.

17 Item

17 Item de iure communi Prælatus Regularis, habens iurisdictionem quasi Episcopalem, dispensare potest cum suis subditis in irregularitate ex defectu corporis,nisi defectus tantus sit,vt pariat scandalum. Ita Villalobos *to 1.tr.22.diff 9.nu.* 21. Et in particulari dispensare potest, si subditus careat pede & ambulet pede ligneo,vt Villalobos *Ibid* contra Corneium *in 3.p.t. 5.disp* 12 *dub.vn.q.vlt*. Itē si careat oculo dextro. Ita Vecchius *disp.9. dub. 20.nu.3*. Immò etiam sinistro, si dexter sit ita perspicax, vt sine notabili conuersione sacrum Canonem possit inspicere, ad quod etiam inseruire potest Missalis accommodatio Ita Layman *lib.2.t.5 p.5.c.7.num.*2.Item,si ob manum tremulam, chiragram, &c non esset omninò habilis ad exercendas omnes cæremonias in celebratione consuetas. dummodo absit scandalum, & periculum, præsertim effusionis Sacris cruoris. Ita Vecchius *dub.21. nu.6.p 4.t.2 res 73.*

Et in irregularitate ex defectu corporis secluso scandalo. Vt si ambulet pede ligneo. Careat oculo dextro. Habeat manum tremulam.

18 Aduerte autem, quòd ad Prælatum Regularem spectat cognoscere, an defectus corporis,quos habent subditi,inducant irregularitatem,vel ne; quia hoc magis spectat ad iurisdictionem Episcopalem, quam Prælati habent,quam ad Ordinis caracterem,quo carent. Ita contra Barbosam *de pot. Episc.p 2. alleg. 42.num.vlt.*& alios. Suarez *de cens.disp.51. sect.3.n.16.* Qui tamen aduertit,liberum esse Episcopo ordinaturo, tale Prælatorum iudiciū admittere,aut respuere. *p.4.t.2.res.73.*

Et ad ipsum spectat cognoscere, an defectus corporis subditi inducat irregularitatem.

19 Habent etiam dicti Prælati, iurisdictione quasi Episcopali gaudentes,facultatem dispensandi super omni irregularitate proueniente ex delicto occulto,quam habent Episcopi vigore Tridentini *Sess.14 c.6.* Ita Henriquez *lib.6.c.16.§.8.* contra Nauarrum *lib.1.tit.18.leg.7.nu. 50.p.4.t.4.resol.* 211.in fine. Vbi quamuis Sanchez *summ. tomo 1.lib.1.cap.10. num.* 49. teneat non comprehendi irregularitatem ex mutilatione: quia non solùm est ex delicto,sed etiam ex significatione: tamen Barbosa *de pot. Episc.p.2. alleg.39.num* 49 & DD.communiter existimant comprehendi. *p.4. t. 2. resol. 71.& p.7.t.2.res.*4. Et in quibus possunt absoluere, & dispensare suos subditos, vel Episcopo subijcere, vt ab illo absoluantur, & dispensentur, possunt ipsi etiam se eidem Episcopo subijcere, si absolutiones, aut dispensatione indigeant,vt rectè obseruat Trullench *in Decal.to.1 lib.1.c.3.dub.4 num.6.* & alij.*p.7.t.2 res 6.* *§.Vnde ex his.*

Et tandem dispensare potest in omni irregularitate proueniente ex delicto occulto.

20 Docet etiam Peyrinus *in priu Minim.tom.3.c.2.sup.Const. Sixti IV. num.* 1. Prælatos Minimorum dispensare posse super infamia iuris,etiam ex delicto publico,virtute priuilegij Eugenij IV. quia putat,infamiam iuris ex occulto delicto non contrahi. At Portellius V. *Dispensare,nu.*6.& alij communiter id negant.*p.5.t.14.res.91.* An Prælatus Regularis dispensare possit cum suis subditis ordinandis in interstitijs, sicut etiam ijs concedere dimissorias,inquire sup V. *Ordinis subiectum.*

Et secundū aliquos etiam in infamia iuris proueniente ex delicto publico. An dispensare possit in interstitijs?

21 Quamuis Prælatus Regularis non possit aliquid de Breuiario Romano mutare,vt patet ex Bulla Pij V. potest tamen dispensare ex iusta causa, vt semel, vel iterum aliud officium recitetur in Choro ab eo, quod Breuiarium pro illa die præscribit. Ita Portellius V. *Horæ Canonicæ, num* 7. Sed aliqui dicunt, Sacram Congregationem contrarium decreuisse, quod an verum sit,nescio. Loquimur autem de Prælatis Religionum addictarū Breuiario Romano.*p.2.t.12.res.36.*

Et vt semel, aut iterum aliud officium recitetur à præscripto in Breuiario?

22 Prælatus Regularis ex Portellio V.*Parentum fratrem nu.*2.dispensare potest cum subdito ad manendum cum habitu extra claustra, causa subueniendi parentibus extremè,vel etiam grauiter indigentibus *p 3.t.2.res.90.* Et potest dispensare,& commutare omnia vota suorum nō reseruata. Imò etiam irritare. Vide V.*Voti Relaxatio.*

Et ad manendum cum habitu extra Claustra?

PRAE-

& dicitur mollities, quæ est peccatum mortale contra naturam, vnde est intrinsecè mala, nec legitimari potest aliquo iusto fine. Inuoluntaria, quæ in somnis aut vigilia contingit præter intentionem. Quæ tamen vtraque esse potest voluntaria in causa. Et quidem primò, si ipsa pollutio procuretur adhibendo media in hunc finem †. Quod ego puto cum Rebellio *p. 2. lib. 3. quæst. 19 sect. 3.* illicitum esse, etiam si fiat ad expellendum semen corruptum, non solùm fricationibus, sed etiam medicamentis. Sanchez verò *de matrim. tomo 3. lib. 9. disputat. 17. num.* 18. putat, licere medicamentis, & anteà docuerat, licere etiam fricationibus, ad vitanda accidentia venenosa, & detrimentum salutis, quod ex semine corrupto timetur: dummodo constet saltem probabiliter, semen esse corruptum, & absit periculum consensus in delectationem aut pollutionem: eo quia semen corruptum non est verum semen. Nec obstare, quòd cum corrupto pars aliqua veri seminis pelleretur; quia hoc est per accidens, & cum detur opera rei licitæ, non curandum. Ab hac tamen sententia retractauit se posteà *in sum tom. 2. lib. 5. cap. 6. num. 22. p. 2. tr. 16. res. 54. & p. 3. t. 5. resol. 85.* † Miror quod Marrique *in p. 2. suarum quæst. q.* 71. contrariam sententiam auctori attribuat, cum clarè illam respuat. Tenet tamen nouissimè Chilinus V. *Pollutio, nu.* 8.

Et an procurari possit ad vitandum aliquod salutis detrimentum.

2 Secundò, pollutio potest esse voluntaria in causa, & sic peccaminosa, quando quis non remouet causam pollutionis. & quanta est obligatio remouendi causam, tanta est malitia pollutionis etiam non intenta. Scito ergo causam pollutionis nocturnæ, vel etiam diurnæ, inuoluntariæ duplicem esse, vnam per se, aliam per accidens. Illa est quæ ad pollutionem concurrit in eodem genere luxuriæ; hæc, quæ concurrit in diuerso genere, puta ebrietatis, gulæ &c. Rursus, quæ concurrit per se, alia concurrit leuiter, qualis est actus venereus venialis, (si actus venereus venialis datur,) alia grauiter, quale est omne peccatum mortale in genere luxuriæ. † His positis

Alia pollutionis species.

3 Non peccat, qui dat operam rei licitæ, ex qua per accidens sequitur pollutio; nec tenetur quis à licito opere abstinere, quamuis pollutionem præuideat secuturam dummodo absit periculum consensus. Et sic non tenetur quis abstinere à cibis calidis, ab equitatione, à tali modo accumbendi, quibus expertus est pollui, non tamen consentire. Item nec Confessarius à fœminarum Confessionibus, ex quibus eodem modo passus est pollutionem, absque periculo consensus, (nam si adest periculum consensus, tenetur abstinere. Vide V. *Periculum, nu.* 3.) Et ratio est; quia omnes hæ actiones per accidens influunt in pollutionem. Idem dic, si vir; vel fœmina ob superpositionem vnius fœmoris in aliud, motum sensualem sentit. Quæ omnia docet Sancius *in select. disp. 21. num.* 12. Ex quibus patet, licitum esse chirurgo, contrectare verenda infirmi ad curandum, quamuis expertus sit pollutionem pati, si absit periculum consensus, vt ait Vasquez *in p. 2. tomo 1. disp. 115. num.* 9. Et pollutionem præuisam ex tactibus licitis iuxta patriæ consuetudinem, sed non intentam, non esse peccatum, si absque consensus periculo fiant ad inurbanitatem vitandam, vt ait Sanchez *de matr. tom. 3. lib. 9. disput. 45. numer.* 8. Nec peccare mulierem, quæ in choreis publicis permittit se tangi tactibus licitis ab aliquo, à quo scit impudicè tangi, vt ait Filliucius *tomo 2. tractat. 30. c. 10. num. 198. p. 2 tr. 16. resol. 54. & p. 3. t. 5. resol.* 22. Addit etiam Sancius *vbi sup. num.* 18. non teneri lectum deserere, qui gustum carnis cum membri erectione præsentit. Alij tamen dicunt, teneri deserere, si sentit delectationem veneream, etiam sine membri erectione *resol. 54 cit §. Tertiò*. Et certè non est licitum, sumere, vel applicare medicinam prouocatiuam effusionis seminis, etiam si habeat alium

An expertus se pollui, sed non consentire, teneatur non comedere cibos calidos?
Non equitare?
Non accumbere tali modo?
Non audire Cōfessiones mulierum?
Non superponere vnum fœmur alteri?
Non contrectare verenda infirmi?
Non agere.
Aut pati tactus licitos?
Lectum deserere.
Certas medicinas non sumere?

alium effectum, & pollutio non intendatur, quidquid dicat Turrianus in *select.cent.2 cens.dub.74.p.4 t.4.res.*159 †. Sed hoc videtur discordare cum supradictis †.

4 Si verò opus est illicitum, sed non in genere luxuriæ, quia non concurrit grauiter ad pollutionem, sequens inde pollutio præuisa, sed non intenta, non est peccatum mortale. Quare peccans mortaliter in nimio cibo, aut potu, non tenetur explicare in Confessione pollutionem inde sequentem præter intentionem. Ita Vasquez *vbi supra nu.9.p.1.t.7.res.65. & p.2.t.15.res.31.§.Vt autem.* Idem dic si opus illicitum sit in genere luxuriæ, sed leue, qualis esset leuis tactus manus, visus, verba, aut lectio aliquantulum libidinosa: pollutio enim exinde præuisa, sed non intenta, est solùm peccatum veniale. Ita Tannerus in *p.1.disp.4.q.8.dub.6.num 123. p.1.t.7. res.65 §.Notandum.* Huic doctrinæ repugnat, quod in genere luxuriæ non datur opus ex leuitate materiæ veniale, vt dictum est V. *Luxuria, nu* 3. †. Ex quo patet, solum venialiter peccasse mulierem, quæ inter confabulandum cum viro sibi in matrimonium iungendo, dicebat illi verba amatoria, scilicet *cor meum, anima mea, bonum meum*, quæ Hispanè appellantur *Requiebros*, ob vanitatem, & ad conciliandum sibi vanum amorem: ex quibus deindè incurrebat in pollutionem, absque tamen periculo consensus, & scandalo. quia hæc verba secundùm Sanchez *de matr.to.3. lib.9.disp.46.nu.* 47. & alios, sunt solùm peccatum veniale. *p.2.t.13. resol.31.*

POLLVTIO præuisa & non intenta nô est mortalis, si procedat ab opere illicito non in genere luxuriæ,

Aut in genere luxuriæ, sed veniali.

Verbis libidinosis, &c.

5 Secus verò, si opus illicitum sit mortale in genere luxuriæ; nam hoc per se grauiter concurrit in pollutionem, & sic non solùm est peccatum mortale in sua specie, sed etiam in specie mollitiei; quia pollutio præuisa, quamuis non intenta, ex tali opere, est mortalis, & seorsim explicanda in Confessione. Talis est pollutio orta ex aspectibus, tactibus, & cogitationibus mortalibus. Ita Sanchez *ibid.disp.45.nu.30.* Bonacina *de matr.quæst.4. punct.10.nu.9.* & alij. *p.2.t.15.res.31.* Verum Sancius *in select. disp.21.num. 13.& 15.& disp.23.nu.29.* putat, neque peccata mortalia in genere luxuriæ concurrere grauiter & efficaciter in pollutionem nocturnam, nisi apposita fuissent ea intentione, quia si tales cogitationes, tactus, &c. non influunt in pollutionem præsentes, quomodo credi possunt influituri, quando sunt absentes? Igitur pollutionem præuisam & non intentam ex opere mortali in genere luxuriæ, non esse peccatum mortale, in Confessione manifestandum. *p.1.t.7.res.65.§.Sed plus.& p.5.t.13.res.4.*

Secus si à mortali.

6 Petes hic primò. An pollutio incepta in somnis, reprimenda sit in vigilia sub mortali? Respondet affirmatiuè Toletus *lib.5.c.13.nu.1* quia in vigilia habet homo perfectam deliberationem & libertatem. Contrarium tenet Sà V. *Luxuria, nu.*10. quia pollutio cœpit sine peccato & inuoluntariè; effusio verò in vigilia est effectus naturalis illius causæ inculpabilis. Quæ opinio procedit, quando talis certus esset, quòd non sit adhibiturus consensum, vt ait Fagundez *pr.3.lib.3.c.6.nu.*11. *p.3.t.5.res.21.*

AN pollutio cœpta in somnis reprimêda sit in vigilia?

7 Petes secundò. An liceat optare pollutionem in somnis, aut de illa habita gaudere, ob sanitatem, vel alium bonum finem? Negatiuè respondet Sotus in 4. *dist.* 12. *quæst.1. art.7.* quia pollutio est intrinsecè mala, sicut fornicatio, adulterium, & similia, quæ propter nullum finem desiderari possunt in somnis. Sed ego cum Sancio *disp.* 21. *nu.* 35. contrariam sententiam probabiliorem puto. quia pollutio sola via naturali consequens, non est ex se peccatum mortale. Nec valet argumentum: pollutio non potest procurari, ergo neque desiderari, aut placere Nam benè possum desiderare mortem Regi, Rempublicam cum ruina multorum administranti, vel de ea eueniente gaudere; & tamen non possum licitè procurare. *p.3.t.5.res.* 21.*§.Notandum, & res.87.& p.5 t.13.res.99. §.Nota etiam.* Aduertit tamen

Et an liceat gaudere, vel optare pollutionem in somnis ad bonum finem?

Pontius *lib.* 10.*c.*16 § 2.*nu.*12 gaudentem de pollutione nocturna ob sanitatem, non gaudere de pollutione, sed de sanitate secuta. *p.*5.*ibid.* Vide *p.*7 *tr.*11 *ref.*31.

POLLVTIO ECCLESIÆ.

ECCLESIA polluitur per homicidium, aut seminis, vel sanguinis effusionem in ea.

1 Ecclesia polluitur per homicidium, aut copiosum & lethalem sanguinis humani † aut seminis † emissionem in ea Abbas in *c. proposuit nu.*3.*de consecr. Eccl* & alij communiter contra Castrum *de leg. pen. lib.* 1.*c.*7.*art.*2 *p* 6.*t.*6.*ref* 25. § *Notandum.* Debet autem effusio esse publica; & quamuis sufficere publicam quomodocumque, doceat Fagundez *p* 1.*lib.*3. *c.*14 *nu.*34 probabile tamen putat, requiri sententiam iudicis, sicut ad vitandum excommunicatum, &c. quia pollutio Ecclesiæ est quædam pęna Ecclesiastica ad instar censuræ, vnde Paludanus in 4 *dist.* 18. *q.*8. *art.*4. eam similem facit interdicto locali *p.*6.*t.* 6.*ref.*27.

Magnam.

Publicam.

Non è naribus.

2 Debet verò sanguinis copia non profluere è naribus per percussionem pugni aut alapæ, quamuis mortiferam; quia nasus est organum admittendum sanguinem nimium facilè, vt ait cum alijs Marchinus *de sacr. ord. tr.* 3.*p* 3 *c.*11.*num.*11. contra Sylvium *in* 3.*p. quæst.*83. *art.*3.*p* 6.*t.*6 *resol* 24.

De homine viuo.

Item profluere debet ab homine viuo; nam homo mortuus non est homo vniuocè, sed analogicè & minus principaliter: pęnæ autem restringi debent, vt verba analoga sumantur pro principaliori analogato. Ità Henriquez *lib* 9 *c.*27.*num.*5. contra Durandum, Bacconum, & Sà in V. *Ecclesia, nu.*13 *ibid ref.*25. Dicunt autem Doctores communiter cum Sà *l.c.* sufficere ad polluendam Ecclesiam, quòd in ea vulnus ad magnam sanguinis effusionem sufficiens infligatur, licèt ipsa effusio per accidens non sequatur in Ecclesia, sed extra illam. *p* 6.*t.*6.*ref.*47. Ex quo infert Fagundez *vbi supra nu.*13. sufficere etiam, quòd in Ecclesia fiat percussio morti sufficiens, etiam si mors deinde sequatur extra Ecclesiam, vt si quis sacculis arenæ in Ecclesia acriter contusus, moriatur extra Ecclesiam. Sed Præpositus in 3.*p.* *q.*83. *art.*3, *dub* 2. *nu.*152 requirit, vt ipsa mors sequatur in Ecclesia, nam aliàs homicidium non dicetur contingere in Ecclesia. Et Reginaldus *to.*2.*lib.*29. *c.*9.*sect.*5. *nu.*18. docuit, non violari Ecclesiam, si quis vino consecrando venenum immisceat, ex quo Sacerdos postea extra Ecclesiam moriatur. *p.*6.*t.*6.*ref.*26 Et nescio qua ratione Præpositus doceat postea, vulnus in Ecclesia inflictum sufficere ad polluendam Ecclesiam etiam si sanguinis copia extra illam mittatur: est enim eadem ratio, ac de homicidio. Et reuera canones semper dicunt, Ecclesiam violari per sanguinis effusionem secutam in ipsa, & pęnæ restringi debent: ex quo dici posset, non pollui, si sanguis extra Ecclesiam diffluat. Sed non audeo recedere à contraria sententia, quæ est communis *p.*6 *t.*6. *ref.*47.

Et sufficit infligi vulnus in Ecclesia, licèt sanguis extra illam profluat.

Quod consequenter dicendum foret de percussione mortifera, etiam si mors foris contingat.

Quod tamen aliqui negant.

ECCLESIA polluta per Missam in ea celebratam reconciliatur.

3 Quomodo Ecclesia polluta reconciliari debeat, diximus V. *Ecclesia, nu* 3. Probabilissimum autem est, quidquid contra sentiat Lugo in 3 *p.to.* 2. *disp.*20.*sect.*4 *nu* 91. quòd si Sacerdos bona fide celebret in Ecclesia polluta, remaneat reconciliata, propter præsentiam Corporis Christi, vt docet nouissimè Persicus *lib.*1. *dub.*6.*nu.*61 Imò Sà *nu* 29. idem dicendum putat, si Sacerdos celebret mala fide: quamuis id neget Layman *lib* 5 *t.*5. *c* 5 *nu.*13. Certè talis Sacerdos non fieret irregularis, contra Hostien. *in c fin de consecr. Eccl.* quia sic determinatur in *c* *is qui de sent. excom. in* 6. Imò existimo, nec suspensionem incurrere, quia c. *Episcoporum de priu. in* 6 loquitur de celebrante in locis interdictis, Ecclesia autem polluta non est propriè interdicta. Sic Sà *nu.*21. contra Naldum V. *Ecclesia nu* 15. *p.*6.*t.*6.*ref* 28.

Et mala fide celebrans non fieret irregularis.

Aut suspensus.

4 Pollu-

4 Pollutio, vel Fornicatio occulta in Ecclesia non est sacrilegium; & id satis probabiliter, cum illum docuerint duo lumina Theologiæ Scholasticæ, & moralis Vasquez, & Pontius; & alij. Non nego tamen contrariam esse probabiliorem tutiorem, & communiorem. *p. 1.t 7.ref.19. & p.7.t.11. resolut.* 31. Pollutio, vel Fornicatio occulta in Ecclesia non est sacrilegium.

PRÆCEDENTIA.

1 COadiutor Canonici cum futura successione non potest sedere in loco coadiuti, vt testatur Gonzales *in reg* 8.*Cancell. glos.*1 §.9.*n*.102. decisum fuisse. Sed si Canonici omnes sunt in vno & eodem ordine, sedere debet post omnes illos, ante portionarios. Et ita intelligendi sunt Moneta *de opt. canon. c*.4. *q* 8. *nu*. 141. & alij Nam si Canonici sunt distincti in diuersis ordinibus, Coadiutor præbendæ presbyteralis sedere debet ante Canonicos præbendæ diaconalis, &c. Et ita docet Gauantus *in Ench. V. Coadiutor Episcopi, nu*.24.*p*.4.*t*.4.*ref*.88. QVIS locus debeatur Coadiutori Canonici?

PRÆCEPTVM.

Vide V. *Lex*.

† TRademus hic aliqua de præceptis in communi, & deinde pauca de præceptis Decalogi, & alijs in particulari †. PRÆCEPTVM requirit solùm actũ imperatum, non autem intẽtionem adimplendi.

1 Præceptum in primis obligat solùm ad actum, quem præcipit. vnde sufficit talem actum efficere. nec oportet fieri ex intentione formali vel virtuali implendi præceptum per illum. Vide V. *Horæ Canonicæ, num*. 59. Quæ doctrina procedit etiam in votis, & iuramentis, & in pœnitentia sacramentali, vt dictum V. *Pœnitentiam, nu*.24. Non tamen in obligationibus ex iustitia; nam his non satisfit sine illarum cognitione. Vnde si quid alicui debeas, & id ignorans tantundem illi des, non deobligaris; quia illa censetur donatio, non solutio. Non dedisses cum intentione conditionali satisfaciendi alicui obligationi, si debuisses. Vide etiam Sanchez in *sum. lib*.1.*c*.15.*nu*.11. & nos V. *Debitor ref*77. *cit*. § *Verum*.

2 In obligationibus item iustitiæ non potest quis vnico actu pluribus satisfacere, quod tamen potest in obligationibus aliarum virtutum. vnica enim Officij recitatione satisfit beneficio & Ordini Sacro, vnico ieiunio obligationi Quatuor Temporum, & Vigiliæ coincidentium, &c Idtamen ex intentione legislatoris dependet, quæ an nouum & distinctum actum requirat, ex circumstantijs colliges. quando enim secunda obligatio superuenit, regulariter intelligitur distinctum actum requirere. Vide Sanchez *c*.14. Quando autem pœnitentia imposita impleri possit per opus aliàs præceptum, vide V. *Pœnitentiam, nu*.18. *p*.3.*t*.6. *ref*.86. Et quandoque per vnicum actum satisfieri potest pluribus præceptis.

3 Diximus V. *Lex, num*.34. Prælatos, seu legem humanam non posse obligare ad leuia sub mortali. vnde contrauenire legi & præcepto in re leui, regulariter est solum veniale. At verò si contraueniatur ex contemptu, Suarez *de leg. lib*.3.*cap*.28.*nu* 24. putat, esse mortale; nam eadem potestas est, quæ contemnitur, siue res sit grauis, siue leuis. Sed ego cum Caietano, V. *Contemptus*, V. *Aduerte hunc*, quoad legem & legislatorem humanum contrarium teneo quia contemni possunt non absolutè, sed quatenus sunt in materia leui. Quòd si contemnas Prælatum eiusque legem quatenus indoctum, imprudentem, &c. vel ex aliquo affectu erga illum, id po- Quando etiam violatur in re leui, regulariter est solum veniale. Etiam si adsit contemptus.

Xx 4 tiori

Citrà legẽ diuinã. tiori iure procedit; quia tunc non contemnis Prælatum vt Prælatum. Imò Lessius *lib.2.c.46.dub.6 nu.45.* putat, etiam contemptum legis diuinæ in re leui, esse veniale. Sed illum optimè impugnat Sanchez *in sum to.1.lib.5.c.5. nu.11 p.3.t.6.res.72.*

Si concurrant plura præcepta incõpossibilia, impleri debet maius? 4 Quando concurrunt duo præcepta, quæ simul impleri non possunt, tunc maius implendum est, & præferendum minori. Vnde si quis manè communicauit, & post meridiem incidit in graue periculum mortis, tenetur iterum communicare; quia præceptum cõmunicandi in articulo mortis est diuinum, ac proindè præponderat præcepto Ecclesiæ de non communicando bis in eodem die. Ita Sanchez *lib.1.c.10.nu.17.p.5.t.3.resol.35. §. Restat, & p.6 t.6.res.*18. Sed hæc opinio secundùm Pontium *lib.5.c.18. §.2 nu.7.* procedit, quando vtrumque præceptum primario refertur ad procurandam salutem propriam: minus enim, quòd respicit primario salutem propriam, præferendum esse maiori respicienti primario salutem alterius. Vide V. *Scandalum nu.26.p.5.t.7.res.21.*

Cœteris paribus.

Si autem difficile sit cognoscere maius impleri potest quodcumque. 5 In casu verò, quo dubium esset, vtrùm ex præceptis concurrentibus esset grauius, impleri posset alterutrum ad libitum operantis, quia prudentia ita dictat, posito quòd vnum solum impleri possit, & non constet de excellentia alterius. Verum nolim te in hac ambiguitate grauitas materiæ decipiat. nam contingere potest, vt magis obliget præceptum de materia leui, quam de graui: si nimirum res illa leuis sit intrinsecè mala. Nec enim succurrendum esset proximo in extrema necessitate constituto cum prolatione mendacij leuis, quamuis ratione materiæ præceptum succurrendi extremè indigenti grauius sit, quàm non dicendi mendacium leue. Aduerte etiam, quòd si in tali casu iudices excessum vnius præcepti supra alium esse valdè leuem, implere potes id, quod iudicas minus; quia in hoc etiam datur paruitas materiæ. Ita Granadus in *1.2.contr.2.t.12. disp 6.n.8.p.4.t.3.res.70.*

Sicuti si paruus videatur alterutrius excessus.

De præceptis Decalogi. 6 † Quoad præcepta DECALOGI, qua obligatione memoriter tenenda sint, vide V. *Fides, num.5.* quod peccatum sit illa ignorare, vide V. *Ignorantia, nu* 13. De præceptis Decalogi sparsis in locis aliqua dicta sunt, vt de secundo, & octauo V. *Iuramentum*, de tertio V. *Festum seruare*, & V. *Missam audire* †. Hic solùm nota circa obseruantiam festorum, nos V. *Festum, nu.13.* docuisse, quòd puellæ suentes, & laborantes in diebus festis ad vitandum otium, non peccant, quod nouissimè docet Ghilinus V. *Festum, nu.2.lit.I.* nunc verò sententiam suspendimus; quia vt ait Sanchez *in opusc. to.2.lib.5 c.2 dub.18.nu.13.* otiositas vitari potest, eliciendo aliud opus licitum. Cæterùm Auctor casuum conscientiæ discussorum Bononiæ *casu 2.* probabile admodum putat, excusari puellas in diebus festis se occupantes in recamatiris; nam hæc ars, vel est liberalis, vel non omninò seruilis, cum mulieres nobiles eam exerceant; & affimilatur picturæ, quam multi admittunt in festis exerceri posse. Sed & de hoc tu iudica *p.6.t.6.res.15.* † De quinto diximus V. *Occidere*, de sexto V. *Luxuria*, de septimo V. *Furtum*, & de duobus vltimis V. *Desiderium prauum*. Primum verò preceptum Decalogi, quo actus Religionis præcipiuntur, supponit præcepta virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis. Et quidem quod attinet ad Fidem, dictum est V. *Fides*. de Spe, & Charitate pauca supersunt †. Et primò

PRÆCEPTVM Spei per se duobus tẽporibus obligat. 7 Præceptum SPEI est positiuum, & non obligat pro omni tempore, sed pro aliquo. Et quidem Suarez *de Spe disp.2. sect.1.nu.3.* putat, nullum esse tempus determinatum, in quo obliget hoc præceptum, sed non esse multum differendum arbitrio prudentis. Becanus verò *in 2.2.to.3 c.17.q.7 nn.1.* tribus temporibus obligare, quando nimirum quis orat, quando pœnitentiam agit, & quando insurgit grauis tentatio desperationis. Hoc tamen impugnat Mendoza *in 2.2. disp.118.sect.2. §.21.* quia in his casibus non vrget

dire-

directè præceptum Spei, sed illa imperatur à lege orationis, aut pęnitentiæ; quia orans & pœnitens debet habere spem impetrandi. Bañez *in 2. 2. q. 22. art. 1. dub. 2.* putat, obligare, cùm primum rationis vsus elucet, quo etiam tempore obligare præceptum Fidei, & Charitatis erga Deum: quæ proinde omittentem tria peccata committere. id quod durum & parum probabile iudicauit Becanus. Vnde placet opinio Mendozæ *vbi sup.* § 19. præceptum Spei duobus temporibus obligare directè, & per se. Primum est, cùm quis adultus primò recipit aliquod Sacramentum, siue illud sit Baptismus, siue sit Pœnitentia post Baptismum in infantia susceptum; nam tunc est opportuna occasio implendi hoc præceptum, & sperandi vitam æternam. Secundùm est, cùm imminet mors, nam tunc tenemur sperare gloriam, cum illi simus viciniores. *p. 5. t. 14 res.* 106. Scilicet cùm primò adultus recipit aliquod Sacramentũ, Et in periculo mortis.

8 Aduerte hic primò, docere Castrum Palaum *to. 1. tr. 5. disp. vni. punct. 4. nu. 4.* quòd regulariter huic præcepto omnes satisfaciunt, siue cùm de peccatis dolent, siue cùm proponunt non peccare de cętero, nam ad hos actus plerumque excitantur ob spem vitæ æternæ. Aduertit secundò Granadus *in 2. 2. contr. 2. tr. 4. disp. 1. nu. 3.* spem impletiuam huius præcepti debere esse supernaturalem: quod quia homo cognoscere certò non potest, excusari ab obligatione huius præcepti, si sibi proponat obiectum supernaturale spei, & conetur circa illud actum elicere; nam tunc si actus non esset supernaturalis, id imputandum foret ignorantiæ, non malitiæ. Addit præterea, satisfieri huic præcepto, sperando ex motiuo non solùm spei, sed etiam charitatis; quia virtus charitatis sperare potest, quidquid sperat virtus spei, & excellentiùs præstat id, ad quod est necessarius actus spei. *p. 5. t. 14. resol.* 106. § *Non reticeam,* & § *Aduertit.* An huic præcepto omnes satisfaciãt? Et omninò requiratur actus supernaturalis? Et an sufficiat sperare ex motiuo charitatis?

9 † Præceptum CHARITATIS præcipit amorem Dei, & proximi. & proximum quidem amamus, quando illi in spiritualibus & temporalibus subuenimus de quibus dictum est Verbo, *Correctio*, V. *Eleemosyna*, & V. *Scandalum* Deum verò præter actus præceptorum, qui aliquando sunt effectus amoris Dei, tenemur aliquando diligere actu elicito voluntatis, in ipsum tendendo tamquam in summum bonum. Sed difficultas est in determinando tempore, quo teneamur Deum per se diligere †. Nam De Præcepto Charitatis.

10 Sancius in *select. disp. 1 nu. 21.* putat satis esse, si in tota vita semel diligamus, sicut etiam Vasquez in *p. 2 to. 4 q 86. art. 2. dub 6. nu. 11.* putat sufficere, si diligamus in fine vitæ. Contra verò, alij assignant multa tempora; nimirum quando suscipitur Baptismus, quando obligat præceptum contritionis, quando insigne Dei beneficium obtinemus, vel est causa subeundi martyrij, quando resistendum est blasphemantibus, aut Dei honorem & nomen contemnentibus, quando tenemur diligere proximum, & singulis diebus festis Missam audire. Sed primos impugnat Palaus *to. 1. tr. 6 disp. 1. punct. 4 nu. 4. & 5.* secundos Syluius *in 2. 2 q. 44 art 6 q 3.* ex eo, quia quando diligendus est proximus, acceptum est beneficium, resistendum est blasphemantibus, &c. non est necessarius actus amoris Dei. In Baptismo, contritione & martyrio non est necessarius per se, sed per accidens, & tanquam pręparatio, seu dispositio. In festis autem satis est audire Sacrum, & ab operibus seruilibus abstinere. Igitur his omissis, probabile est, teneri nos primò Deum diligere in articulo mortis. nam lege charitatis propriæ tenemur vitare omnia discrimina damnationis, & æternæ vitæ securitatem quærere, prout possumus, idque satis obtinemus per actum amoris Dei, quem elicere possumus mediante eius gratia, quæ semper est prompta. Finge. n. casum, quod non fueris ritè baptizatus, aut absolutus & bona fide absque contritione ad Sacramentum accesseris. Certè damnaberis, nisi hoc vnicum remedium adhibeas amoris Dei. Igitur hoc pręceptum ratione huius periculi, Quo tenemur aliquando Deum actu elicito diligere. Nimirum in articulo mortis.

in articulo mortis obligat per accidens, & prætereà per se; quia nobis impositum est, dum intramus hanc vitam & dum ab ea recedimus. Ita Mendoza *in* 2.2. *disputat*. 174. *sect*. 6. §. 27

Paulò post vsum rationis.

Vnde probabile est secundò, teneri nos diligere Deum super omnia paulò post vsum rationis, quando quis iam aduertit, & sic cum repurarrationes amandi Deum, cogitando de eius bonitate, & beneficijs. Non ita tamé, vt statim peccemus, si habita Dei notitia sufficiente, eum non diligamus, hoc enim nimis graue esset; sed quòd, seclusa omni ignorantia & inaduertentia, non possumus sine graui peccato hanc dilectionem multum (id est vltrà annum, secundum Coninch *disp*. 24. *dub*. 3 *nu*. 50.) differre. Neque verò scrupulis agitari quis debet, vtrum huic præcepto satisfecerit; quia quamdiu probabiliter, & positiuè non meminit se omisisse, persuadere sibi potest, vel satisfecisse, vel inculpatæ omisisse, & sic non peccasse. Ita Mendoza *in* 2. 2. *disp*. 174. *sect*. 5 §. 24 Adde, quod si certò sciat, se huic præcepto non satisfecisse, sequi potest opinionem Castri Palai *to*. 1. *tr*. 6 *disp*. 1. *punct*. 4. *num*. 2. & aliorum, quod scilicet hoc præceptum non obligat post vsum rationis, quæ opinio est probabilior.

Quæuis in hoc oppositū probabilius. Et aliquādo etiam in decursu vitæ.

Præter initium rationis, & finem vitæ, obligat hoc præceptum etiam in decursu; quam obligationem putat Mendoza *in* 2.2. *disp*. 74 *sect*. 6. §. 26 adesse per singulos annos, immò satis remissè nobiscum agi, quòd sæpius non petatur. quam obligationem infert Lorca *in* 2.2 *sect*. 3. *disp*. 58. *nu*. 8. ex determinatione Ecclesiæ circa præceptum pœnitentiæ, quod est eiusdem rationis. Sed hæc obligatio annualis est valde dura Et Coninch *dub*. 2. *nu*. 53. putat, hoc præceptum non esse differendum ad tres, vel quatuor annos. Quę sufficiant circa obligationem amoris Dei per se.

Præsertim quando viget tentatio odij Dei.

Per accidens verò obligari possumus ad amandum Deum, primò si tentationem grauem aliter vitare non possumus: secundò, quando administraturus Sacramentum est in peccato mortali, & confiteri non potest. Quando verò vrget tentatio odij Dei, tenemur Deum diligere per se. Ita Mendoza *vbi sup*. *p*. 5. *t*. 14. *ref* 105.

De Præceptis Ecclesiæ.

11 † Præcepta ECCLESIÆ quinque sunt, in diebus Dominicis, & festis Sacrum audire, diebus Veneris, & Sabbathi à carnibus abstinere, nec non in Quadragesima, vigilijs, & quatuor anni temporibus ieiunare, semel in anno confiteri, communicare in Paschate, Decimas soluere. Et de primò quidem dictum est V. *Missam audire*, de secundò V. *Ieiunium*, de tertiò V. *Confessionis Necessitas*, de quartò V. *Communionis necessitas*, & de quintò V. *Decimas soluere* †.

Quæ obligant pueros statim post vsum rationis.

2 Duo hic aduerte. Primum præcepta Ecclesiæ secundùm Sotum *in* 4. *d*. 12. *q*. 1. *ar*. 11. non ligare pueros ante annos duodecim, & secundùm Henriquez *lib*. 8. *c*. 42. *nu*. 4. non ligare statim post vsum rationis. Sed tenendū est cum Sanchez *in sum*. *to*. 1. *lib*. 1. *c*. 12 *nu*. 6 pueros post vsum rationis, qui cōtingere solet post septennium completum, teneri obseruare præcepta Ecclesiæ. Et si post septennium de vsu rationis dubium sit, adhuc obligati: quia regulariter eo tempore haberi solet, & sic adest præsumptio iuris, & alleganti contrarium incumbit onus probandi. Verùm omnes Doctores præter Sancium dicunt, pueros non teneri statim post septennium ad præceptum Communionis, vt dictum est V. *Communionis*, *nu*. *p*. 3. *t*. 6. *ref*. 87. *p*. 4. *t*. 3. *ref*. 52. Vide infrà V. *Puer*.

Et obligant solùm ad actus externos.

13 Secundum est, præcepta Ecclesiæ, & generaliter omnia præcepta humana, non præcipere, aut prohibere actus internos sed solū externos. Vnde qui in die Veneris delectatetur sensibili delectatione de esu carnium mēte concepto, perinde ac si reipsa comederet, non peccaret mortaliter. Ita Vasquez *in p*. 2. *disp*. 110. *c*. 1. & alij contra Medinam *C*. *de restit*. *q*. 21. *p*. 3. *tr*. 5. *ref* 3.

ref. 5. Et probabile est, satisfacere præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur inualidè, vt diximus V. *Confessionis necessitas*.

PRÆLATI REGVLARIS *Obligatio*.

1 PRælatus Regularis ex Constitutione Pij IV. tenetur emittere professionem fidei. Et hæc quidem constitutio, secundum Rodriquez *in Comp qq. Regul. ref.* 67. *nu.* 1. obligat; non ita secundum Tamburinum; quia non fuit vsu recepta, vel eam vsus contrarius abrogauit. Et ita ego teneo. Vnde nec damnandi sunt Prælati Regulares admittentes suos subditos ad lecturam Philosophiæ, aut Theologiæ, nō præmissa fidei professione, iuxta citatæ Bullæ tenorem. *p.* 3. *t.* 2. *ref.* 78. Item ex Bulla Sixti V. in receptione nouitiorum tenetur exigere informationes de vita & moribus, &c. Quas tamen si omitteret sciens, nouitium carere defectibus in Bulla recensitis, nō incurreret pœnas illius, quia Bulla ligat recipientes criminosos Ita Rodriq. *qq. Regul. to* 3. *q.* 54. *ar* 4. *p.* 3. *t.* 2. *ref.* 83. Et quoad peccatum Vecchius *disp.* 6. *dub.* 1. *nu* 6. talem excusat, non solùm si id sciat, sed etiam si probabiliter coniectet. *ibid ref.* 2.

PRÆLATVS Regularis hodie non tenetur emittere professionem fidei. Vel ad id cogere promotos ad cathedram.

2 Prælatus Regularis tenetur habere curam, vt Chorus, sicut par est, frequentetur. Ad suam verò præsentiam non tenetur peculiari præcepto, sed solùm ob circumstantiam officij, qua tenetur alijs facem præferre. At hæc quoque circumstantia magis eum excusat, propter multas & graues occupationes, quas secum trahit. Ita Torre *in* 2 2 *to.* 1. *contr.* 10. *disp.* 1. *n.* 8. *p* 2. *t.* 12. *ref.* 38. Curare item tenetur, ait Fillincius *to.* 1. *t.* 5. *c.* 4 *nu.* 104. vt in suis Ecclesijs vna saltem Missa celebretur. Sed Victoria *in summ. num.* 94 excusat à mortali, si aliquo die nulla celebretur. *p.* 2. *t.* 14. *ref.* 76 in fine.

Excusatur interdū à sua præsentia in Choro.

An verò teneatur curare, vt quotidie in suis Ecclesijs celebretur?

3 Putauit Fagundez *pr.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *nu.* 8. Prælatum Regularem in omni peccato mortali teneri in Confessione explicare circumstantiam muneris; quia notabiliter aggrauat; omne enim peccatum mortale repugnantiam notabilem habet cum hoc, quòd est alios ad perfectionem hortari, ad quod ipse tenetur. Sed, si peccatum non est publicum & scandalosum, contrariū teneo cum Coninch *de Sacr. disp.* 3. *dub.* 4. *nu.* 18. Et Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 7. *disp.* 27. *nu.* 33. putat sufficere, quòd in peccatis carnis dicat: *Fregi votum castitatis toties. p.* 1. *t.* 7. *ref.* 6.

Non tenetur in peccatis occultis confiteri circumstantiā muneris.

4 Prælatus Regularis ex D. Thoma 2. 2. *q.* 33. *ar.* 2. *ad* 4. tenetur occulta peccata subditorum inquirere ad fraternè corrigendum. Nam cum facilè illis esset à conspectu Prælatorum cauere, & alios ne deferant, blandimentis allicere, impunè peccarent; & sic vigor disciplinæ regularis dissolueretur. (Quod ita ab ipso cauendum est, ait Villalobos *to.* 2. *t.* 4. *diff* 2. *nu.* 5. vt si ex venialibus subditorum regularis obseruantia grauiter minuatur, teneatur sub mortali corrigere etiam illa: quamuis contrarium doceat Rodriquez *de Ord. iudici. art. cap.* 9. *nu.* 7 *p* 3. *t.* 2. *ref.* 38.) Sed caueant nihilominus Prælati ab extrema solicitudine in occultorum scrutinio, suamque obligationem prudentiæ moderamine temperent, nec detractores hoc prætextu foueant; nam hoc esset perniciosius. Vnde D. Benedictus in Regula *cap.* 64. aduertit, vt superior *nō sit turbulētus, & anxius, non sit nimius, non sit zelotypus, & nimis suspiciosus, &c.* Ita Lorca *in* 2. 2 *q.* 33. *art.* 6. *disp.* 45. *sect.* 3. *nu.* 11. & alij. *p.* 3. *t.* 2. *ref* 12. *&* *p.* 7. *t.* 3 *ref.* 8.

Tenetur tamen occulta peccata subditorum inquirere ad corrigendum.

5 Idem Lorca *ibidem art.* 5. *sect.* 3. *dist.* 42 *nu.* 4 inquirens, an Prælatus teneatur subditos peccantes corrigere ex iustitia, respondet Caietanum *in comm. art* 2. subtiliter affirmare. at se non videre quomodo correctio fraterna,

Et corrigerē ex iustitia.

terna,

terna, quæ à quocunque fiat, est opus charitatis, possit ad iustitiam reuocari, cum Prælatus teneatur subditis non solùm iustitiam, sed etiam charitatem exhibere; quare solùm videri peccare contra charitatem, grauius quidem, quàm cæteri. Quod etiam docet de Magistratibus sæcularibus. Hæc opinio est probabilis, sed prima Caietani, probabilior, eamque docet nouissimè Mendoza 2. 2 *tomo* 2. *disp*. 162. *sect*. 4. §. 40. quia & Magistratus sæcularis pro exercendo munere recipiunt pecuniam, & Prælati Regulares iurisdictionem, stipendium & alia commoda temporalia. Vnde vtrique tenentur damna ex emissa correctione secuta resarcire. *p*. 1. *t*. 7. *res*. 57. & *p*. 5. *t*. 14. *res*. 96. & *p*. 7. *t*. 3 *res* 9. 10.

PRÆLATI Locales tenentur curare vt legantur in loco publico cõstitutiones de celebratione Missarum & de obseruantia Bullarum sãctæ Inquisitionis & de largitione munerum, statutis temporibus.

Sed quid si legi faciant post mensem v. g.

7 † Prælati Regulares locales tenentur bis in anno curare, vt legantur in publico refectorio decreta Vrbani VIII. de Celebratione Missarum, & semel eiusdem Constitutio de obseruãtia Bullarum pertinentium ad S. Officium. Illa quidem Feria secunda post 1. Dominicam Aduentus & Feria 6. post Octauam Corporis Christi; hæc verò feria sexta post Octauam Assumpt. B. Virginis, & nouissimè ex decreto Sanctiss. D. Vrbani VIII. Constit. Clemen VIII. de largitione munerum vnà cum dicto decreto in mense Ianuarij sub pęna priuationis Officij ipso facto & vocis actiuę ac passiuę †. Sed Peyrinus *in priuil. tomo* 3. *cap*. 12 *num*. 4. loquens de primis, ait præfixionem talium dierum non poni ad finiendam obligationem, sed ne dilaterur executio, vnde transacto termino non cessare obligationem. Et cum pęna priuationis non sit ad canonizandum diem præfixum, sed solùm ad inducendam obligationem dictæ lectionis, ne scilicet abirent in obliuionem, qui ex ignauia, seu negligentia, vel obliuione dictas Constitutiones die pręfixo legi non curauit, non incurrisse dictas pęnas, si alio tempore, v. g. post mensem, legi faciat, facturus legere in termino, si meminisset, aut sciuisset. At ego huius dubij resolutionem ad Sacram Congregationem remitto. *p*. 5. *t*. 14. *res*. 15.

Consulatur sacra Congregatio.

Sanè Portellius excusat omnes contrauentores Bullarum ignoranter, Etiam in foro externo, si de ignorantia præbeant iuramentum.

8 Scio, Portellium *respon. Regul p*. 1. *casu* 27 *num*. 3. excusare generaliter omnes Prælatos à pœnis impositis in aliquibus Bullis contra præsumentes eas violare, etiam in foro externo, si ignoranter & bona fide non exequantur, & bonam fidem probari per iuramentum eam attestantis, quamuis adsit præsumptio iuris in contrarium, quod ex officio scire teneantur. Quod vltimum tenet etiam Afflictus *de iure protim* §. 2. *nu*. 9. quamuis ex Bartolo *in l. si cui iuramentum ignorantiæ* non elidat præsumptionem scientiæ in cõtrarium existentem *p*. 5. *t*. 14. *res* 24.

9 Prælatus Regularis in ferenda excommunicatione tenetur ordinem monitionum præmittere. Vide infrà *nu*. 49. & tenetur residere in proprijs Monasterijs maximè tempore pestis, & hæresis. Miranda, & alij. *p*. 9. *t*. 7. *resolut*. 53.

PRÆLATI REGULARIS

Iurisdictio in præcipiendo.

PRÆLATVS non potest præcipere aliquid supra regulã Vt acceptationem Episcopatus.

10 † DE iurisdictione Prælati Regularis in Tertiarias. Vide V. *Tertiariæ*. Prælatus ea solùm præcipere suis subditis potest, quæ de iure diuino, Canonico, aut Regula seruare tenentur †. Vnde nec ipsemet Generalis præcipere potest suo Religioso, vt Episcopatum acceptet. nam Episcopatus non est secundum Regulam, sed potius ab ea eximit. & contra rationem videtur, quod Prælatus possit id subdito præcipere, per quod ab eius obedientia liberatur. Adde, quod Religiosus factus Episcopus propter

pter statum maioris perfectionis maiorem subit obligationem. & è contrario propter maiorem libertatem, honorem, potentiam, &c. maiori periculo exponitur. denique Episcopatus non ordinatur ad bonum peculiare Religionis, vel ipsius subditi, nec Generali Religionis incumbit, communi Ecclesiæ necessitati prospicere. Quando autem D. Thomas *in 2 2. q 85. art. 2. ad 3.* dicit, votum emittentem teneri obedire superiori Prælato obliganti acceptare Episcopatum, loquitur de Papa. Potest autem Superior Regularis præcipere acceptationem beneficij curati inferioris, quia cum hoc beneficio Regularis remanet ei subditus, nec tantam subit mutationē. Ita Suar. *de Relig. to 3 lib. 10. c. 10. nu. 22.* contra Riccardum *quodl. 3. q. 21.* & alios *p. 6 t. 9. ref. 33.* Aduertit etiam Sancius *disp. 30. nu. 5.* non posse Prælatum præcipere subditis alias Communiones ab ijs, quæ præcipiuntur in regula. Et nō expedire quod priuet eos aliquando Communione in mortificationē, quia maius bonum est Eucharistiæ susceptio, quàm mortificatio ex eius priuatione. Quæ an sint probabilia, alij videant. *p. 3. t. 4. ref. 115.* in fine, & §. *Sed ex his*, ante medium.

Quid de Communionibus, quæ non habentur in regula?

11 Docet præterea Zambellus V. *Prælatus, num. 34* Prælatum maiorem non posse ad se auocare causas pendentes in iudicio Prælati inferioris, præcipiendo sibi, vt reum & acta iudicialia sibi remitrat, stante decreto Tridenr. *Sess. 24. c. 10.* nisi de sufficiēti grauamine interposita fuisset appellatio. Et ego quidem consulo Generalibus Religionum, vt hanc sententiam in praxi ferè semper sequantur. Verùm existimo cum Suarez *de Relig. to. 4. lib. 2. c. 12. nu. 21.* posse id facere: quia Prælatus inferior ratione voti obedientiæ subijcitur in omnibus voluntati Superioris: vnde non potest velle prosequi aliquam causam, nisi de consensu ipsius, aliàs iniustè vellet: quare ob huiusmodi dependentiam & subordinationem, in potestate Generali est, quod inferior prosequatur causam coram se pendentem: & reuocando, vtitur iure suo. Concilium verò quoad Regulares nihil innouat, vt docet ex Sac. Cōgreg. Nouarius *de iure Pont. concl. 54 n. 12. p. 6. t 8. ref 35.* An Prælatus Regularis præcipere possit leuia sub mortali, & grauia sub veniali, vide V. *Lex, nu. 34. & 35.* Aduerte hic ex Sancio *disp. 33* quod Prælatus non potest punire subditum, quando non obedit, quia non tenetur. Putatque, non teneri, quoties probabiliter existimat, præceptum non esse licitum, aut excedere iurisdictionem præcipientis Sed de hoc vide V. *Opinio, num. 10.* & V. *Subditus. par. 2. t. 13. ref. 10.* in fine.

An Generalis possit auocare ad se causas inceptas coram inferiori Prælato?

Et punire non obedientem ex opinione probabili?

12 Prælatus Regularis prohibens suis subditis susceptionem Cruciatæ, peccat mortaliter. Ita Acosta *in Bul q. 106.* Qui addit, posse contra illum Cōmissarium Cruciatæ procedere auctoritate Apostolica. Et Religiosum sumentem Bullam petita, & non obtenta licentia, non peccare; quia Prælatus non potest talem licentiā iustè negare. Quæ omnia procedunt, si non adest iusta causa. Aduertit etiam Villalobos *to. 1. t. 27. clauf. 12. nu. 26 27. 29.* posse Prælatos concedere Bullam limitatè, quoad Indulgentias tantū v.g. Et Religiosum ex Reformatis, & Capuccinis posse sine scrupulo rogare amicū, vel pœnitentem, vt sibi Bullam suscipiat. *p. 1. t. 11. ref. 99.*

Sanè nō potest prohibere subditis susceptionem Cruciatæ. Sine iusta causa.

Potest tamen limitare.

PRÆLATI REGVLARIS
Iurisdictio dispensandi.

13 PRelatus Regularis habet priuilegium dispensandi cum suis subditis super omni irregularitate, excepta bigamia, & homicidio voluntario. Ita Lezana. Vnde, si hoc priuilegiū non fuit concessum viuæ vocis oraculo, dispensare potest in primis in irregularitate orta ex defectu lenitatis, vt notat

PRÆLATVS Regularis (nisi id sibi cōcessum fuerit viuæ vocis oraculo) potest dispensare cū

17 Item de iure communi Prælatus Regularis, habens iurisdictionem quasi Episcopalem, dispensare potest cum suis subditis in irregularitate ex defectu corporis,nisi defectus tantus sit,vt pariat scandalum.Ita Villalobos *to 1.tr.22 diff 9.nu. 21.* Et in particulari dispensare potest, si subditus careat pede & ambulet pede ligneo,vt Villalobos *Ibid* contra Corneium *in 3. p.t. 5.disp 12 dub.vn.q.vlt.* Itē si careat oculo dextro. Ita Vecchius *disp. 9. dub. 20 nu.3.* Immò etiam sinistro, si dexter sit ita perspicax, vt sine notabili conuersione sacrum Canonem possit inspicere, ad quod etiam inseruire potest Missalis accommodatio Ita Layman *lib.2.t.5 p.5.c.7.num.2.* Item,si ob manum tremulam, chiragram, &c non esset omninò habilis ad exercendas omnes cæremonias in celebratione consuetas. dummodo absit scandalum, & periculum, præsertim effusionis Sacris cruoris. Ita Vecchius *dub. 21. nu.6.p 4.t.2 ref.73.*

Et in irregularitate ex defectu corporis secluso scandalo. Vt si ambulet pede ligneo. Careat oculo dextro. Habeat manum tremulam.

18 Aduerte autem, quòd ad Prælatum Regularem spectat cognoscere, an defectus corporis,quos habent subditi,inducant irregularitatem,vel ne; quia hoc magis spectat ad iurisdictionem Episcopalem, quam Prælati habent,quam ad Ordinis caracterem,quo carent. Ita contra Barbosam *de pot. Episc.p 2. alleg. 42.num.vlt.*& alios. Suarez *de cens.disp.51. sect.3.n.16.* Qui tamen aduertit,liberum esse Episcopo ordinaturo, tale Prælatorum iudiciū admittere,aut respuere. *p.4.t.2.ref.73.*

Et ad ipsum spectat cognoscere, an defectus corporis subditi inducat irregularitatem.

19 Habent etiam dicti Prælati, iurisdictione quasi Episcopali gaudentes,facultatem dispensandi super omni irregularitate proueniente ex delicto occulto,quam habent Episcopi vigore Tridentini *Sess.14 c.6.* Ita Henriquez *lib.6.c.16.§.8.* contra Nauarrum *lib.1.tit.18.leg.7.nu. 50.p.4.t.4.resol. 211.in fine.* Vbi quamuis Sanchez *summ. tomo 1.lib.1.cap.10. num. 49.* teneat non comprehendi irregularitatem ex mutilatione: quia non solùm est ex delicto,sed etiam ex significatione: tamen Barbosa *de pot. Episc.p.2. alleg.39.num 49* & DD.communiter existimant comprehendi. *p.4. t. 2. resol. 71.& p.7.t.2.ref.4.* Et in quibus possunt absoluere, & dispensare suos subditos, vel Episcopo subijcere, vt ab illo absoluantur, & dispensentur, possunt ipsi etiam se eidem Episcopo subijcere, si absolutiones, aut dispensatione indigeant,vt rectè obseruat Trullench *in Decal.to.1 lib.1.c.3.dub.4 num.6.* & alij.*p.7.t.2 ref 6. §.Vnde ex his.*

Et tandem dispensare potest in omni irregularitate proueniente ex delicto occulto.

20 Docet etiam Peyrinus *in priu Minim.tom.3.c.2.sup.Const. Sixti IV. num. 1.* Prælatos Minimorum dispensare posse super infamia iuris,etiam ex delicto publico,virtute priuilegij Eugenij I V. quia putat,infamiam iuris ex occulto delicto non contrahi. At Portellius V. *Dispensare,nu.6.*& alij communiter id negant.*p.5.t.14.ref.91.* An Prælatus Regularis dispensare possit cum suis subditis ordinandis in interstitijs, sicut etiam ijs concedere dimissorias,inquire sup V. *Ordinis subiectum.*

Et secundū aliquos etiam in infamia iuris proueniente ex delicto publico. An dispensare possit in interstitijs?

21 Quamuis Prælatus Regularis non possit aliquid de Breuiario Romano mutare,vt patet ex Bulla Pij V. potest tamen dispensare ex iusta causa, vt semel, vel iterum aliud officium recitetur in Choro ab eo, quod Breuiarium pro illa die præscribit. Ita Portellius V. *Horæ Canonicæ, num 7.* Sed aliqui dicunt, Sacram Congregationem contrarium decreuisse, quod an verum sit,nescio. Loquimur autem de Prælatis Religionum addictarū Breuiario Romano.*p.2.t.12.ref.36.*

Et vt semel, aut iterum aliud officium recitetur à præscripto in Breuiario?

22 Prælatus Regularis ex Portellio V. *Parentum fratrem nu.2.*dispensare potest cum subdito ad manendum cum habitu extra claustra, causa subueniendi parentibus extremè,vel etiam grauiter indigentibus *p 3.t.2.ref.90.* Et potest dispensare,& commutare omnia vota suorum nō reseruata. Imò etiam irritare. Vide V.*Voti Relaxatio.*

Et ad manendum cum habitu extra Claustra?

PRAE-

bonum publicum. Ita Tamburinus *to. 1 disp 16. q 15. n. 3* ex c. *si diligenti, de foro comp.* & alijs iuribus. Vnde, si Capitulum Monasterij ius alienandi tribus, vel quatuor committeret, alienatio inde facta, foret nulla, vtpote contra formam iuris. Et, præsertim si id faceret ex ignorantia, posset ius suum repetere. Idque etiam si accessisset decretum Capituli Generalis; quia Capitulũ Generale non potest contra ius commune aliquid determinare, c. *quod super his, de maior. & obed.* & Miranda *to. 2. q. 25. ar. 5. p. 3. t. 2. ref. 87.*

28 Aduerte hic, probabile esse, quòd Prælatus possit sine requisitis, solemnitatibus alienare reliquias Sanctorum, vt docet Bonacina *de alien. disp. 2. q. vn. punct. 2. n. 31.* Nam in Extrauag. *Ambitiosæ* sermo solùm est de bonis temporalibus pretio æstimabilibus, & Reliquiæ non sunt pretio æstimabiles. Sed ipse Bonacina contrarium sentit. *p. 4. t. 4. ref. 223* §. *Notandum*. Probabile etiam est, Prælatum sine prædicta solemnitate permutare posse bona temporalia de vna in aliam Ecclesiam. Triuisanus *p. 2. decis. 16. Ibid.* § *Nota secundò*. Et sanè facere potest permutationem, remissionem, & concordiam de rebus, quas Ecclesia nondum possidet: quia in decreto prohibetur alienatio bonorum, quæ habet Ecclesia. Ita Palaus *to. 2. disp. vn. punct. 15. §. 3. nu. 2. Ibid. §. Nota tertiò*.

Probabile tamẽ est, excipiẽdas esse Reliquias Sãctorum.

Et trãslationes bonorum temporaliũ de vna in aliam Ecclesiam,

Vel in his, quæ Ecclesia nondum possidet.

29 Item alienare potest vota alicui imagini oblata, nisi sint aurea vel argentea magni valoris. Ita Bonacina apud Nouarium *summ. Bull. tit. de alien. n. 22. Ibid.* §. *Nota quartò*. Valor autem rei non alienabilis à Prælato sine debitis solemnitatibus, secundum Palaum *to. 2. disp. vn. punct. 15. §. 1. n. 2.* est 100. aureorum. Sed Sacra Congregatio apud Homobonum *vol. 2. p. 6. resol. 98.* declarauit, pretiosum in hac re illud censeri, quòd valorem 25. aureorum excedit. *Ibidem* initio.

Potest etiam alienare vota oblata, quæ non sint magni valoris.

Qui ex declaratione S. Congregationis debet excedere 25. aureos.

30 Nota etiam, quòd Prælatus Regularis, etiam de consensu Capituli, inconsulta Sacra Congregatione, pecuniam ad cambium, vel mutuum cum solutione lucri cessantis, vel damni emergentis, accipere non potest. Ita ex decreto Sacræ Congregationis sub die 21. Maij 1614. Homobonus *vol. 2. p. 6. ref. 97.* Limitat Lezana *in sum c. 10. nu. 4.* nisi excusaret consuetudo legitimè præscripta. *Ibidem* §. *Nota quintò*. Et limitanda est omninò in casu necessitatis, in qua non potest commodè adiri Papa, aut Sacra Congregatio. Nam tunc potest sumi pecunia ad cambium, & possunt oppignorari vasa, lampades, & candelabra argentea absque licentia Papæ. Et secundum communem DD. contra Peregrinum *in comp.* V. *Alienatio, dub. 9.* sine licentia Episcopi, quia in hoc Regulares non sunt Episcopo subiecti. *p. 5. tr. 13. resolut. 6.* §. *Sed hæc*. Nota præterea, declarasse Sacram Congregationem, in decreto de non alienandis rebus Regularium non comprehendi Religionem Theatinorum, quoad bona immobilia. Sed illa alienare posse de consensu duarum partium vocalium & licentia Generalis. Circa quam declarationem videtur dicendum, Theatinos, inconsulta Sacra Congregatione, non posse alienare mobilia pretiosa, quia Sacra Congregatio illos excipit solum quoad immobilia, & exclusio vnius est inclusio alterius. *l. cùm Prætor. ff. de iud.* Et ita tenet Peregrinus *ibidem initio schol.* Sed Nouarius *summ. bull. num. 39.* contrarium docet. Quod probari potest: quia ex Palao *to. 2. tr. 12. disp. vn. punct. 15. num. 13.* ideo mobilia pretiosa alienari prohibentur; quia computantur inter immobilia; ergo dum hæc alienari possunt, poterunt etiam & illa. Ad argumentum dici potest, tunc exclusionem vnius esse inclusionem alterius, quando non militat eadem ratio in vtroque. at in nostro casu militat eadem ratio. Sed hanc difficultatem, his non obstantibus, Sacræ Congregationis remitto. *p. 5. tr. 13. resol. 6.* § *Sed ex his*. Aduerte etiam, docere Megalium *in Prompt.* V. *Alienatio, n. 15.* ratione consuetudinis, vidente, & non contradicente Religione, posse

Vt verò pecuniam accipiat ad mutuũ vel cambium cũ solutione lucri cessãtis, requiritur licentia S. Congregationis.

Nisi excuset cõsuetudo legitima, aut necessitas.

IN decreto de non alienando, &c. non comprehenduntur Theatini quoad immobilia.

An neq; quoad mobilia pretiosa?

Et an possint alienari sine licẽtia Generalis.

Præpositum de consensu solo vocalium alienationem facere: quia videtur ita à Generali, & tota Religione concessum. Sed hoc non placet. Nam nec P. Generalis præsumitur à se talem iurisdictionem abdicasse, nec abdicare potest: nam Pontifex & Sacra Congregatio non aliam habuerunt intentionem dictis decretis, quàm tollere à superioribus localibus, & alijs infra Generalem & Capitulum, facultatem alienandi: vnde si Generalis talẽ facultatem illis generaliter committeret, decretis contraueniret. Adde, quod non pot. st dare, nisi singulis vicibus, causa cognita &c. Igitur quoties non vrget necessitas, non potest id fieri sine Generalis licentia. Secus si necessitas vrgeat, vt diximus. *Ibid.* §. *Sed circa.*

PRÆLATI REGVLARIS
Iurisdictio in reliquis.

AN Prælatus possit dare licentiam manẽdi extra claustra pro necessitate Parentum? Sine habitu?

41 PRælatus Regularis potest dare licentiam subdito in necessitate extrema, vel graui manendi extra claustra ad subueniendum parentibus, vt dictum est V. *Clausura nu.* 6 Et si ipse renueret, tunc exire posset licentia petita & non obtenta. Potest etiam Prælatus secundum Fagundez *in dec. to.* 1. *li.* 4 *c.* 2. *n.* 28 dare licentiam dimittendi habitum, si necessitati parẽtum cum habitu subuenire non potest. nam dimissio habitus in hoc casu est medium necessarium, sicut egressio è Monasterio. *p.* 6. *t.* 7 *ref* 19.

Reducere onera Missarum ante Tridentinum relicta, vel nondum acceptata?

42 Quam iurisdictionẽ moderandi Missarum onera habuerint per Tridentinum Generales Ordinum, diximus V. *Missarum reductio*. Vbi etiam adnotauimus, huic iurisdictioni derogatum esse per decreta Sacræ Congr. *de celebr. Miss.* Nunc verò inuenimus Marchinum *de Sacr. Ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 19 *nu.* 31. docere quòd per dicta decreta non censetur reuocatum priuilegium moderandi Missas, & anniuersaria à testatoribus ante Tridentinum relicta, sed solùm relicta post illud; & citat Synodum Florent. *sub die* 18. *Maij* 1627. §. *de Miss. celebr.* per illa verba decreti, *aut post Concilium imposita*. Item nec moderandi opera post Tridentinum relicta, sed nondũ acceptata. nam decretum loquitur de oneribus impositis, non est autem impositum, nisi post acceptationem. Ita ille de consilio virorum doctorum; sed sub censura Ecclesiæ. *p.* 6. *t.* 6. *ref.* 10. *&* *cap.* 20. *nu.* 7. notat, post publicationem dictorum decretorum SS. D. N. Vrbanum VIII. concessisse Conuentui Minimorum Genuensi, vt legata Missarum perpetua & oneri adnexo imparia pro ratione Romanorum scutorum quinquaginta pro qualibet Missa quotidiana reducerentur: decernens, per celebrationem Missarum sic reductarum saluti animarum eorum, quorum intentione Missæ fundatæ fuerunt, suffragari, perinde ac si illæ cum effectu celebrarentur. Quo priuilegio omnes Conuentus cuiuscunque Religionis participantis frui posse. *Ibid ref.* 11.

Et concedere Monisli Confessarium extraordinarium vltra tertiam vicem?

43 Prælatus Regularis iuxta decretum Tridentini *Sess* 25 *cap.* 10. tenetur offerre Monialibus sibi subditis Confessarium extraordinarium bis, aut ter in anno. Et secundum Bordonum *in conf. reg. ref* 5 *qu.* 11. *num.* 11. potest concedere pluries: quia nullibi id sibi prohibitum inuenitur, & quod nõ est expr. ssè prohibitum, censetur concessum. Et contra Gauantum V. *Monialium cura spiritualis*, etiam Moniali particulari: nam decretum contrarium Sacræ Congreg. quod ipse adducit, procedit de vna designatione pro pluribus vicibus. Insuper notat, post Constitut Gregor XV. *Inscrutabili*, non posse Prælatos Regulares deputare suis Monialibus Confessarios ordinarios, vel extraordinarios, nisi prius approbati sint ab Episcopo. Ipsas verò Moniales tempore Iubilæi eligere posse Confessorem approbatum, etiam

etiam si approbatus non sit quoad Moniales, quia non sunt deterioris conditionis quàm cæteri; & talis Confessor habet approbationem ab Episcopo,& iurisdictionem à Papa delegatam per electionem,& sic omnia requisita. Sed de hoc diximus V. *Iubilæum num.* 20. *p.* 6. *t.* 8. *ref.* 28. Potest transferre Clericum ad statum laicalem,& non è contra Decr. Clem VIII *p.*9.*t.* 7.*ref.*74.

44 Singuli Superiores Regulares possunt absque consensu Capituli casus appositos in Dec. Clem. VIII.in toto, vel in parte reseruare, vt patet in dicto Decr. & ita practicatur *p.*8.*t.ref* 69. Possunt reseruare casus Clementis VIII.

45 Non possunt Prælati Regulares mittere subditos ad ordinandum ab alieno Episcopo extra Diœcesim, excepto si hoc bona fide faceret, vel ob rigidum examen, aliter faciens incidit in pœnam Dec. Clem. VIII etiam si missus ordines non recepto Diana,& alij. *p.*9 *t* 8.*ref.*53 possunt concedere licentiam laicis concionandi in eorum Oratorijs, petita Episcopi licentia. Baldel.*p.*9.*t.*7.*ref.*68. Non possunt mitti ad ordinem dà subditi ad deceptionem. Pro nimio rigore possunt.

46 Generalis non potest eximere subditum ab obedientia Superiorum Prouincialium, vel locorum. Lezana.*p.*9.*t* 9 *ref.* 38. Possunt tamen expellere Religiosos incorrigibiles, & criminosos non obstante Decret. Vrbani VIII. & etiam ex Societate Iesu per alios titulos. Pelliz. *p.*9.*t.*9 *ref.*58. Subditus non potest eximi à iurisdictione superiorum ordinariorum.

PRÆLATI REGVLARIS
Priuilegia.

47 Prælati Regulares habentes iurisdictionem ordinariam in vtroque foro, vt sunt Generales, Prouinciales, & Priores, seu Guardiani, eligere sibi possunt Confessarium extra Religionem, ex priuilegio Gregorij IX. inserto in corpore iuris, cap. *Ne pro dilatione, de pœn. & remis.* quod proinde reputatur ius commune,& non derogatur in clausulis generalibus nomine priuilegij: vnde dicendum contra Peregrinum *comm Const. Cler. Regul const.* 5.*p.*1.*c.*9 *litt.C* §.1. hoc priuilegium non esse reuocatum in Religione Theatinorum in illa Constitutione Capituli Generalis determinãte, vt nemo peccata extero Sacerdoti confiteatur, non obstante quocunque priuilegio, cui totius Religionis nomine renuntiatur: sed ly *nemo* comprehendere tantum subditos, sicut ly *quilibet* eiusdem Constitutionis, vbi dicitur, quod quilibet Confessario deputato confiteatur. Aduerte autem, quòd hoc priuilegium quidam concedunt tantùm Generalibus, non autem Prælatis inferioribus. Ita Reginaldus *tomo* 1.*lib.*1 *c.*4 *sect.*2.*num.* 36. Si tamen gaudent Priores,& Præpositi, gaudet etiam sede vacante, vel alio modo absente Priore, eius Vicarius Ita Leone *tomo* 2 *recoll.*6. *num.* 36. contra Suarez *in* 3 *p. tomo* 4 *disput.* 27.*sect.*2 *num* 8. *p.*2.*t.*2 *ref.*1.& *p.*4.*t.*4 *ref* 1. Minimè tamen eo præsente, vt vult Pasqualigus *decis* 103.*num.*2. quia tunc nec potest dici Prælatus exemptus, nec actu subrogatus Prælato exempto. *p.*6.*t.*8. *ref.* 15. Hanc autem facultatem eligendi sibi Confessarium extra Ordinem, Prælatus concedere potest suis subditis, seclusa constitutione Religionis in contrarium, quia qui habet potestatem ordinariam, potest illam delegare, vt habetur *cap. quibus de officio ordinarij*; Prælati autem Regulares sunt ordinarij suorum subditorum, & habent potestatem ordinariam, vt notat Suarez *de Relig. tomo* 4. *lib.* 10. *cap.* 5 *num.* 3. Neque dicas Sixtus IV concessit Religiosis itinerantibus, vt cum licentia suorum superiorum extraneum Confessarium sibi eligant: quæ concessio nihil valeret, si superior posset illis concedere talem facultatem, etiam si non itinerantur. Nam respondeo, Pontifices quandoque concedere Regularibus per priui-

PRÆLATVS Regularis potest sibi eligere Confessarium extra Religionem.

Et ad hoc dar licentiam suo subdito.

legia minus, quàm illis competat de iure communi, vt obseruat Llamas *in Meth. p. 1. c. 5. §. 5.* Aduerte autem, quòd Capitulum Generale Prædicatorum renunciauit huic iure Prælatorum, decreuitque, solùm Magistrum Ordinis talem facultatem (absente Confessario domus) concedere posse. Non tamen derogauit Religio Clericorum Regularium, vbi decreuit, omnes teneri confiteri Confessario domus, non obstante quocunque priuilegio, &c. Nam hæc constitutio solùm derogat Iubilæis Bullæ Cruciatæ, & alijs indultis eligendi Confessarium inuito superiore, non tamen iuri Prælatorum, qui talem licentiam matura delibetatione præuia concedentes, Religiosos relaxari non sinunt. At Peregrinus *in comm. vbi sup. §. 2.* in hoc contrarium tenet *p. 3. t. 2. res. 2. & p. 4. t. 4. res. 2.*

In quo casu vterque potest eligere sacerdotem idoneũ non approbatum.

48 Siue autem Prælatus, siue de eius licentia subditus, velit cum Confessario extraneo confiteri, non est necesse, vt eligat approbatum ab Ordinario, sed satis est, quod eligat idoneum. Ita Portellius V. *Confessor erga Regulares, num. 4.* & alij communiter: quia hoc eis licebat ante Tridentinum, quod quoad Regulares *Sess. 25. cap. 15.* nihil in hoc innouauit. Quam opinionem Sancius *in select. disput. 41. num. 11.* bene extenderet ad Religiosos Equites, si non adesset in contrarium consuetudo; nam dicti Equites sunt verè Religiosi. *p. 3. tr. 2. resolut. 30.* Immò ego puto, quod quando Religiosi eligunt Confessarium virtute Iubilæi, vel Cruciatæ, eligere possunt approbatum tantùm à suo superiore. Nam vbi dicunt, eligendum esse approbatum ab Ordinario, intelligi debent iuxta dispositionem Tridentini, requirentis approbationem Episcopi pro sæcularibus, non pro Regularibus. Nec obstat in primis paritas Cleri sæcularis, cuius confessiones non potest audire, nisi approbatus: vt decreuit Tridentinum, etiam si confessurus sit Sacerdos. Nam quamuis plerique Sacerdotes sæculares sint Religiosis sanctiores; communiter tamen perfectiores reputantur Religiosi; vnde rectè Concilium disposuit id de illis, & non de istis. Nec item obstat, quod Episcopus non possit eligere Confessarium non approbatum, vt docuit Suarez ex Tridentino. Nam & hoc multi negant, vt diximus V. *Episcopi, numero 49.* Et præterea assignatur disparitas, quia Tridentinum ibi loquitur de sæcularibus, inter quos enumerantur Episcopi, non autem Religiosi. Contraria verò consuetudo, quam adducit Peregrinus *in add. nouiss. quæst. 4.* non extat. *p. 3. t. 2. resolut. 2. in fine, & 3. §. Quoad, & in add. resol. 4. & p. 4. t. 4. resolut. 3.* Vnum hic adnotare oportet, nimirum non statim, ac Superior concedit licentiam Religioso itineranti eligendi sibi Confessarium extra Ordinem, absolui posse per illum à reseruatis; quia in generali concessione non veniunt ea, quæ specialiter peterentur, non essent concedenda: Superior autem non ita facile concederet hanc facultatem pro reseruatis; quia non expedit, sæculares peccata grauia Religiosorum audire. Ita San Iuan *quæst. 9. art. 1. dub. 3.* & alij communiter. Quod si talis Religiosus habeat reseruata, & debeat propter scandalum, vel aliam necessitatem celebrare, vide quæ diximus *V. Celebrare Missam, nu. 38. p. 3. in add. res. 4. § Notandum.*

At verò, non eo ipso, quod Prælatus dat licentiã eligendi Cõfessarium, intelligitur dare licẽtiam pro reseruatis.

An Prælati Regularium possint benedicere Paramenta alienæ Ecclesiæ.

49 Prælati Regularium secundum Peyrinum *de Relig. tomo 1. Constit. 1. Iulij II. §. 19. num. 44.* benedicere possunt Paramenta suarum Ecclesiarum, & etiam exterarum, ex priuilegio Innocentij VIII. concesso S. Iustinæ de Padoua, vt habetur in Compendio Societatis *tit. Benedicere, §. 2.* Sed Gauantus *comm. in Rubr. Miss. tom. 1. p. 4. tit. 19. num. 21.* affert Decretum Sacræ Congregationis Rituum sub die 24. Augusti 1609. prohibens illis benedicere Paramenta Ecclesiarum sibi non subiectarum. Et quamuis Tamburinus *tom. 1. disp. 22 q. 2. num. 2.* putet, hoc decretum procedere seclusa consuetudine & vsu dictorũ priuilegiorum, Gauantus *in noua edit. vbi sup. n. 22.*

iterum

iterum asserit Sacram Congregationem sub die 18. Augusti 1626. abrogasse dictam consuetudinem p. 3. t. 2 res. 40.

50 Prælatus Regularis secundum Nouarium *tit. de pollutione Ecclesiar. n.* 7. habet priuilegium Leon X reconciliandi Ecclesias pollutas, quamuis sint consecratæ. *p.* 4. *t.* 4. *resolut.* 91 §. *Notandum*, & nouissimè Marchinus *de Sacr. Ord. p.* 3. *t.* 3 *c.* 11. *nu.* 14. testatur, sed hanc sententiam in praxi secutum esse. Procedit tamen quando abest Episcopus morte, renunciatione, depositione, aut etiam distantia per duas dietas legales, vt vult Henriquez *li.* 9. *de Missa, c.* 21. *nu* 8. siue, vt probabilius Persicus *de off. Sacerd. l.* 1. *dub.* 13. *num.* 174. vulgares. Porrò dieta legalis continet milliaria 20. *L.* 3. *de v. sign.* vulgaris verò metienda est secundum consuetudinem regionis, & credo quod in Sicilia contineat iter milliarium 30. Possunt item Regulares ex priuilegio secundum Layman *l.* 5. *t.* 6. *c.* 5. *nu.* 12. benedicere solemniter suas Ecclesias & Cœmeteria, si Episcopi nolint, aut negligant. *p.* 6 *t.* 6. *res.* 22. — Et reconciliare Ecclesiam pollutam?

51 Prælatus Regularis ex priuilegio Leonis X potest exhumare cadauera in suis Ecclesijs sepulta; & in alia loca earundem Ecclesiarum de partium consensu transferre. Vide V. *Regular num.* 14. — PRÆLATVS Regular. potest exhumare cadauera, & in alium locum eiusdem Ecclesiæ sua transferre.

52 Prælati Regulares ex priuilegio Leonis X. ferre possunt censurã sine scripto, & solo verbo, vt habetur in Comp. Min. V. *Excommunicatio*, §. 7. Quod procedit, quando Prælatus fert censuram contra Religiosum particularem. Secus, quando fert statutum pro omnibus Fratribus Prouinciæ, vel Conuentus. Ita Villalobos *in Manuali, c.* 52. *nu.* 7. Quamuis Portell. V. *Excommunic. n.* 1. dicat in secundo casu Prælatũ excusari posse ignorantia, inaduertentia, & consuetudine præscripta. *p* 5. *t.* 9. *res.* 73. Quã excusari existimo Prælatum, qui ferret censuram absque trina monitione. Nã de cætero non adest circa hoc aliquod priuilegium. Quamuis Cornejo *in* 3. *p. t.* 5. *disp.* 5. *dub.* 2. doceat, Prælatum in præceptis eorum, quæ continentur in Regula, excommunicare posse, vna, vel altera monitione præmissa *p.* 5. *t.* 9. *res.* 20. — Et ferre censuram sine scripto. Sed non sine trina monitione,

53 Generales Religionum ante Bullas Gregorij X V. & Vrbani VIII. habebant priuilegium legendi libros prohibitos, & hãc facultatem suis subditis concedendi. Vide V. *Hæreticorum libri*. — AN Generales possint legere, & dare licentiam legendi libros prohibitos?

54 Generales Religionum de consensu Capituli generalis mutare possunt Conuentus de locis non sanis ad saniores, sine licentia Episcopi, idque vigore priuilegij concessi à Sixto V. Generali S. Benedicti. Quod etiam concesserat Sixtus IV Nec obstat Tridentinum. Ipsum enim requirit licentiam Episcopi in noua fundatione, non in translatione. Ita Miranda *to.* 1. *q.* 33. *ar.* 2. *p.* 3. *t.* 2. *res.* 136. — Et Cõuentus ad loca saniora transferre cum solo consensu Capituli?

PRÆLATI REGVLARIS
Duratio.

† PRælati Regulares durant iuxta cuiusque Religionis statuta. Duo hic solùm notanda veniunt †.

55 Primum est, Prælatos manuales, quorum Prælatura non est electiua, vt sunt Priores, Guardiani, &c. amoueri posse ab officio ad superiorum arbitrium. Et si remoueantur, non posse legitimè conqueri: nam tales Prælaturæ censentur manuales. Ita Riccius *to* 4 *res.* 51 *nu* 4. & alij Quæ doctrina non procedit in casu, quo contra aliquem Prælatum penderet processus criminis. Nam tunc non posset amoueri, nisi per sententiam diffinitiuam. Si enim moueretur, iam id non imputaretur arbitrariæ Superioris potestati, sed pœnæ imputati delicti. Ita Lauorius *tit.* 14. *cap.* 23. *num.* 13. & alij. *p.* 3. *t.* 2. *res.* 117. — PRÆLATI Regulares manuales remoueri possunt à Prælatura ad arbitrium illorũ, à quibus promoti sunt. Nisi adsit processus criminis contra ipsos.

An expediat Generales Ordinum esse perpetuos? Varia placita.

56 Secundum Suarez *de Relig. to. 4. tr. 8. lib. 2. c. 7. nu. 5.* & alios mordicus defendere, quod expediat Generales Religionum esse perpetuos. Eo præcipuè argumento, quòd temporanei certo quodam modo dependent à subditis, absque ijs erigi possunt, & deprimi, ex quo non parum decrescit eorum auctoritas. Sed hanc sententiam non esse ita certam ait ex Societate Layman *qq. can. c. 17. q. 255.* Antonuccius *lib. 1. de Simon. prin. c. 6.* affirmat esse rem vtrinque disputabilem. Et Tamburinus *disp. 23. q. 3. n. 4.* vtrumque bene fieri, si vtriusque incommoda propria vitentur. *p. 3. t. 2. ref. 124.*

PRÆLATI REGULARIS
Territorium, & requisita.

PRÆLATI Regularis territoriũ regulariter est totus mundus.

57 TErritorium Prælatorum Regularium, etiam localium, erga suos subditos est totus mundus: quia eorum iurisdictio non respicit locum, sed personam, ac proinde non loco, sed persona terminatur, & cum vsus suæ iurisdictionis non sit alligatus certo territorio, sequitur, quòd ea vti possint in alieno, ex *l. cui iurisdictio, ff. de iurisdict. omn. iud.* sicut de arbitrio determinatur *in l. si cum dies, ff. de arbitr. §. arbiter.* Vnde possunt eos vbique ligare censuris, & contra illos procedere (& capere sine auxilio brachij sæcularis, vel Episcopi, vt ait Cornejo *in 3. p. tract. 5. disput. 6. dub. 2.*) Sic Vgolinus *cap. 27. tab. 1. §. 1. num. 6.* aduertens, id non procedere cum Prælatis habentibus iurisdictionem cum territorio. *p. 5. t. 9. ref. 34. § Notandum,* circa medium.

PRÆLATVS esse potest filius infidelis baptizatus ab infantia.

58 Filius Turcæ, vel alterius infidelis, baptizatus ab infantia, si fiat Religiosus, potest esse Prælatus, absque dispensatione; quia tales non sunt neophiti, vt dictum est V. *Irregularitas, nu. 14.* Bulla autem Pauli IV. id Minoribus prohibens, secundum Auilam *p. 7. disp. 4. dub. 4. concl. 1.* abijt in dissuetudinem, secundum Sorbum apud Peyrinum *to. 2. q. 2. c. 5. § 6. nu. 85.* fuit derogata per aliam Bullam Pij V. Sanchez *in sum to. 1. lib. 2. c. 27. num. 3.* inquit, non debere extendi ad alios Ordines, & Peyrinus l. c. obseruat, in Ordine Minimorum filios infidelium esse posse Prælatos, ex speciali concessione Gregorij XIII. *p. 6. t. 7. ref. 1.*

PRÆSCRIPTIO.

PRÆSCRIPTIO quid? A quo introducta? Et quare?

1 PRæscriptio, seu vsucapio, est adeptio dominij per continuationem possessionis tempore à lege præfinito, *l. 3. ff. de vsurp. & vsucap.* Introducta est à iure ciuili, ne dominium aliquarum rerum ferè semper incertum esset *l. 1. ff. de vsucap.* & lites interminabiles, *l. vlt. ff. pro suo.* vtque in rebus suis curandis homines essent diligentiores, *cap. vigilanti, de præscript.*

Et an suffragetur in foro poli?

Ius autem canonicum præscriptionem cum mala fide non admittit. Sed cũ bona fide admittit, dum secundum illam disponit *causa 16. q. 3. per diu. can.* & *c. sanctorũ de præscr.* Vnde res aliena bona fide præscripta, retineri potest in conscientia, etiam si superueniat mala fides: quia translatum est eius dominium in præscribentem, ab Imperatore, vel alio habente ad id potestatem, sicut in delictis, ita & in alijs casibus, bonum publicum concernentibus, contra Regnerum *de instit. quar. leg. Rom. lib. 1. cap. 11.* & Armisæum *de*

Etiam si rei dominus non fuerit negligẽs culpabiliter.

iur. maiest. lib. 1. cap. 2. num. 5. Idque etiam si dominus non fuerit negligens notabiliter: quia præscriptio non est solùm introducta in pœnam negligentiæ contra Adrianum, & Medinam, Valboa *in c. vigilanti de præscript. num. 3. 8. p. 6. t. 7. ref. 12.*

2 Porrò

2 Porrò tempus ad præscribendum legitimum in diuersis diuersum est. Contra supremos Principes sola centennalis præscriptio admittitur. Alexand. *consil* 84. *num*. 2. Sicut contra Rempublicam superiorem non agnoscentem Socin. *cons*. 86. *num*. 12. Solam etiam centennalem contra Ecclesias admiserat Iustinianus *in l*. 23. *vt inter diuinum, C. de sacros. Eccles.* sed postea loco illius substituit quadragennalem in *auth. constitutio*, *coll*. 8. quæ tamen restrictio non procedit contra Ecclesiam Romanam vnde Imerius authenticarum ordinator in auth. *quas actiones*, apposuit clausulam: *sola Ecclesia Romana gaudente centum annorum spatio vel priuilegio*, fortasse, quia lex noua generaliter loquens de Ecclesijs, non trahitur ad casum Ecclesiæ Romanæ anteriori lege specialiter prouisum, iuxta gloss *in l. sciendum ff qui satisd. cogant*. Iure autem Pontificium expresse statutum est, aduersus alias Ecclesias quadraginta annis præscribi, *cap de quarta*, *cap. illud*, & *cap. quia de præscript.* aduersus Romanam non nisi centum, *cap ad audientiam*, *cap. cum nobis*, & *cap. si diligenti in fine eodem* Et merito, ait Gudelinus *de iure nouiss. lib* 6. *c*. 13. quia hæc omnium Ecclesiarum est caput, & in ea est apex Summi Pontificatus *p* 6. *t*. 7. *res*. 8.

TEMPVS ad præscribendū suffic eas cōtra supremos Principes, est centū annorum.
Sicut etiam contra Respublicas.
Et cōtra Ecclesiam Romanam.

Quanto tempore præscribatur consuetudo. Vide V. *Vsus, à num*. 12.

PRETIUM.

1 † PRetium rerū duplex est: naturale, & legale. Illud iudicatur à mercatoribus & viris prudentibus; hoc taxatur à lege †. Aliqui apud Reginaldum *lib*. 25. *c*. 16. *sect*. 4. *n*. 216. addunt tertium arbitrarium, quo existimant vendi posse gemmas, lapillos, canes, falcones, picturas, & similia, ad meram curiositatem vel voluptatem pertinentia, quæ cum nec à lege, nec à communi hominum æstimatione appretiari soleant, nec sint in republica necessaria, tanti valere debere, quanti, seclusa fraude, & emptorum ignorātia vendi possunt. Sed DD. communiter cum Lessio *lib*. 2. *c*. 21. *dub*. 3. *n*. 16. hoc pretium arbitrarium non admittunt, & res supradictas vendi debere iudicio & æstimatione prudentis mercatoris, spectatis circumstantijs. Quis enim prudenter iudicabit, rem tanti valere, eò quod venditor tantum velit? *p*. 1. *t*. 8 *ref*. 56. & *p*. 2. *t*. 17. *ref*. 1. §. *Ad septimum*.

PRETIVM naturale,
Legale,
Et arbitrarium.

2 Et verò, pretium naturale habet latitudinem, in qua numerantur tres gradus: vnde datur pretium infimum, medium, & supremum. D. Thomas 2. 2. *q*. 77. *art*. 1. *ad* 1. & DD. communiter. Quanta autem sit hæc latitudo, non constat inter DD. Colus *de vend. c*. 8. *n*. 5. & 6. existimat, in summa centum scutorum non extendi vltra quatuor, vel octo libras: aliàs enim venditorem capere posse octo, vel decem scutos pro centenario absque vsura, sub prætextu, quòd illud sit rigorosum, sed iustum pretium, quod est absurdum. Filliucius *to*. 2. *tr*. 35. *c*. 3. *num*. 57. & alij censent, hanc latitudinem non seruare proportionem in inæqualibus valoribus, & in valore centum aureorum latitudinem esse 10. a 95. ad 105. in valore autem decem aureorum 3. à 9. ad 11. *p* 2. *t*. 5. *ref*. 112.

Naturale habet latitudinem, iudicandā è prudentibus mercatoribus.

3 Cæterum in subhastationibus maiorem admodum esse ait Salonius, quam in vsu fori, pretij naturalis latitudinem, *in* 2. 2. *q* 77. *ar*. 1. *controu* 5. nam rem, quæ in communi æstimatione valet centum, vendi posse 150. & emi 50. Imò Malderus, duplo pluris vēdi posse, permittit *in* 2. 2. *t*. 3. *cap*. 2. *dub*. 2 & Bonacina *de contr. disp*. 3. *q*. 2. *punct*. 4. *nu*. 21. toto eo pretio, quod extorqueri potest sine fraude. nam cum nec ignorantia, nec ius, nec fraus, emptorem, vel venditorem cogit ad sic emendum, vel vendendum, illud censetur iustum pretium, quod vltimò offertur, etiam duplo maius *par*. 1. *t*. 8. *resol*. 55. *p*. 9. 2. 8. *resol*. 12.

Et in subhastationibus magnam.

Seclusa fraude.

res. 12. Quòd etiam docet Gordonus *to.* 1. *lib.* 4. *q.* 5. *c.* 8. *n.* 38. vbi multas fraudes enumerat, quæ in subhastationibus contingere, & emptionem vitiare possunt. nimirum ex parte venditoris, si vitium rei venalis sciens taceat, vel occultet; si aliquos subornet, vt pretium augeant, vel subtrahat abaugendo, vt pluris ab ignoto, aut minoris ematur ab amico, vel etiam si in eundem finem rem hastæ tunc consulto subijciat, cum pauci adsunt emptores. Ex parte verò emptoris, si impediat, ne alius pretium augeat, vel ipse per inuidiam augeat, vt alter carius emat. *par.* 4 *tract.* 4. *resolut.* 12. Non tamen peccaret, aut ad restitutionem teneretur, si rogaret amicos ne plus offerrent, vt ipse infimo, sed iusto emeret pretio: nam hoc non esset fraus, sed industria non illicita. *p.* 1. *tr.* 8. *resol.* 76. Ex quibus cogita, an adiudicationes, in hoc Regno fieri solitæ, pretio dimidiato sint licitæ, seclusa fraude. nam bona, quæ adiudicantur, venduntur sub hasta, voce preconis, &c. *par.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 12. § *Ex his.* † Sed obstat pragmatica Regis Alphonsi, quam dicunt, de pingue valente, in qua valoris diminutio in adiudicationibus taxatur †.

Quid de adiudicationibus Regni Siciliæ.

Idem de mercibus vltroneis.

4 Ex modo etiam vendendi vltroneo res emi potest multò minus, & secundum Caietanum, tertio minus. secundum Salas, & alios apud ipsum *de empt. dub.* 25. *numero quarto* dimidio *par.* 1. *t.* 8. *resolut.* 23. & *resol* 78. §. *Difficultas.*

Et pretium naturale crescit, & decrescit ex multis capitibus.

5 Porrò pretium naturale cum sua latitudine crescit, & decrescit pro varietate temporum, multitudine & paucitate emptorum, abundantia, & penuria rerum, copia & inopia pecuniæ, &c. Vide V. *Emere*, & V. *Vendere*, *res.* 14. *cit.*

LEGALE consistit in indiuisibili. Et rectè imponitur.

6 Pretium verò LEGALE consistit in indiuisibili. Quamquam hoc pretium legale displiceat Nauarro, qui *cap.* 23. *num* 88. victualium pretia rarissimè taxari debere existimat. tum quia datur occasio peccandi; aut vendendo res falsificatas pretio taxato, aut sinceras supra taxam; tum quia taxa frumenti tempore carestiæ tollitur, & tempore abundantiæ non est necessaria. Sed contra Nauarrum merito insurgit Salonius *vbi sup. contr.* 2. *nu.* 8. & alij multi cum Bobadilla *to* 2. *lib.* 3 *c.* 4. *nu.* 63. nam nimium profectò excresceret rerum valor, si taxandus relinqueretur ad mercatorum libidinem, qui ad proprium interesse respiciunt, & inconuenientibus Nauarri Magistratus, quorum in hac re iudicium erit minus corruptum, occurrere possunt. Vnde praxis est in tota ferè Italia, teste Megala *in* 2.2 *lib.* 2. *c.* 6. *q.* 3. *nu.* 89. taxandi pretia victualium, præsertim necessariorum & communium, vt sunt panis, vinum, carnes, pisces, fructus, & similia, quæ fuit etiam consuetudo Romanorum, vt videre est in eorum legibus *p.* 2. *t.* 17. *res.* 1. §. *Sed his*, & *p.* 3. *t* 6. *resp.* 60.

Comestibilibus necessarijs.

Sed an tempore sterilitatis augeri debeat, Aut tolli?

7 Verum tamen est, quòd, vt ait Nauarrus, tempore penuriæ alicuius rei venalis taxa à magistratibus tolli debet, & valor relinqui vendentium arbitrio, vt ipsi spe lucri abundantiam faciant. Nisi dicas cum Bobadilla *nu.* 65. melius fore, quòd in eo casu taxam augerent *res.* 60. *cit.* in fine. Alij verò dicunt, in tali casu taxam non esse immutandam; quia annus sterilitatis compensatur cum anno abundantiæ. Ita Cruz *p.* 1. *pr.* 7. *q.* 3. *dub.* 5. *concl.* 1. vbi asserit hanc sententiam esse communem in schola D. Thomæ, & inter Regios Hispaniarum Consiliarios. *p.* 2. *t.* 17. *resol.* 1. §. *Ad vltimum.* † Sed hæc opinio procedit in locis, in quibus taxa imposita est in perpetuum, habito respectu promiscuè ad annos sterilitatis & fertilitatis; non vbi imponitur singulis annis. Num verò si in hoc casu taxa non relaxetur, obseruari debeat in conscientia. Vide V. *Vendere* †.

Et an aliqui priuilegiari possint, vt alijs plutis vendant?

8 Aduertit etiam, non esse illicitum, quòd magistratus permittat aliquibus venditionem alicuius rei modicum supra taxam, intuitu boni communis,

vt

vt permittit Senatus Panormitanus suis ciuibus, vendere vinum recollectum in suis prædijs, vt vulgò dicunt, *a cannatella*, vt spe talis lucri suas vineas diligentius colant in bonum Ciuitatis. Qui tamen non possunt eo modo vendere vinum emptum. aliàs peccant, & tenentur ad restitutionem *p. 1. tr. 8. resol.* 88. Quoniam verò dicti ciues priuilegio abutentes, vendebant dictum pretio immoderato; Senatus Illustrissimus prouidere volens, moderatus est priuilegium statuens pretium certum intra latitudinem pretij naturalis, vt diximus V. *Priuilegium, nu. 6. p. 2. tr. 17. resol. 1.* An verò vendi etiam possint supra taxam res notabiliter alijs meliores in sua specie & &c. vide V. *Vendere.*

P R I N C E P S
Quoad Ecclesiasticos.

PRINCEPS 1

1 † PRincipes laici libertatem Ecclesiasticam multis modis violare possunt, vt dictum est V. *Immunitas ecclesiastica.* Hic attingemus aliquos actus Ecclesiæ præiudiciales, quos Principes efficiunt per seipsos ordinatione particulari, supponendo ex loco citato, Ecclesiasticos ab eorum iurisdictione in persona & bonis exemptos esse † Ex quo

Non potest conuocare Episcopos sub prætextu boni communis.

2 Primò non potest Princeps conuocare Episcopos ob bonum commune, etiam Ecclesiarum, nisi rogando eos tamquam proceres, vt super negotijs communibus consultum veniant. Quod autem Principes dicantur quarumdam Ecclesiarum Patroni, significat esse illarum aduocatos, non dominos; & debere in illarum necessitate curare apud legitimum iudicem de remedio. Azorius *p. 1. lib. 5. c. 4. q. vlt.* & Bonacina *to. 3. disp. 1. q. 16. sect. 1. punct. 5. nu. 13. p. 3. t. 1. res. 27.*

Aut eos cogere ad residendum.

3 Secundò, nec potest cogere Episcopos, vt residcant, sed solùm monere Summum Pontificem, vt curet Ecclesiasticam disciplinam ab Episcopis seruari. Azorius *p. 2. lib. 11. p. 3. t... res. 42.*

Aut detinere pro gubernacula temporali.

4 Tertiò reprobandus est Bobadilla, dum *to. 1. lib. 2. c. 18. nu. 99.* docet, detinere eos posse pro gubernatione alicuius Regni, ita vt hi percipiant fructus, & excusentur à residentia. Ait tamen Selua *de benef. p. 4. q. 6.* Principes id facere ex priuilegio Papæ. Sed Garsias *to. 1. p. 3. c. 2. t. 590* putat hoc priuilegium, si verè extitit, reuocatum esse per Tridentinum. Et si non est reuocatum, intelligi debet concessum in casu, quo sæcularis administratio non possit commodè exerceri per alios. nam secus nec ipse Papa concedere potest, quòd Episcopi extrà communem necessitatem fructus percipiant, & non residcant, cum residentia sit de iure diuino, vt probat Lessius *lib. 2. c. 34. dub. 29. nu. 153. p. 4. t. 1. res. 5.* In casu autem, quo Episcopi vel alij Ecclesiastici officia sæcularia administrant, si in officio delinquant, non possunt à Principe puniri, vt dictum est V. *Iudex laicus, nu. 5.*

ITEM non potest inhibere iudicibus ecclesiasticis, ne aliquem excommunicent, nisi ostensa ei causa.

5 Quartò reprobanda venit opinio Corsetti *de pot. reg. p. 4. nu. 8.* quod Princeps inhibere possit Episcopis & eorum vicarijs, ne quemquam excõmunicent, nisi prius excommunicationis causam ostendant. Hoc enim est contra Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 3. p. 4. t. 1. res. 9. & 98. §. Ex his.* Vnde Ballus benè reprobat pragmaticam Siculam nuncupatam *la Catalana*, in qua habetur, quòd Episcopi non procedant ad censuras contra officiales regios, Rege vel Prorege inconsulto. Nam imò Episcopi excommunicare possunt ipsos Reges, & Imperatores, nisi haberent à Summo Pontifice super hoc priuilegium, vt ait Layman *lib. 4. tr. 6. c. 10. nu. 4.* quod tamen priuilegium non debet ad eorum ministros extendi, vt notat Porto carrero *in alleg. pro iurisd. Inquis. p. 3. t. 1. res. 9.*

6 Quin-

Nec quacumque ex causa expellere Ecclesiasticos à Regno.

6 Quintò omninò refellendus est Bobadilla *c. 10 nu. 66.* vbi docet, Principem expellere posse à Regno Episcopos & Ecclesiasticos sub prætextu perturbationis reipublicæ, inobedientiæ, &c. non per modum iurisdictionis contentiosæ sed œconomicæ, eo pacto quo dominus expellit famulum Clericum inobedientem, & domus perturbatorem. Nam Clerici & Ecclesiastici habent de iure diuino habitare posse vbique terrarum, ad Ecclesiastica munera exercenda, dicente illis Domino in personam Apostolorum: *Euntes in mundum vniuersum prædicate, &c.* (& nullo prætextu eijci posse è statu Ecclesiasticos, confessus est Rex noster in quodam concordato apud Portocarrerum *in alleg. pro iurisd. Inquisit. part. 3 tr. 1. res. 27.* in fine.) Nec exemplum Bobadillæ est ad rem: quia famulus est assumptus ad cohabitandum à domino, non ita Ecclesiastici à Principe, vt dictum est: vnde, stando in gubernatione œconomica, Ecclesiastici in republica se habent potius vt vxor in domo, quæ ratione vinculi maritalis habet ius cohabitandi cum viro, & non potest ab eo iustè expelli. *part. 1. tr. 2. res. 18. & p. 4. t. 1. resol. 81.*

Aut mittere Episcopum seditiosum ad Summum Pontificem cũ processu criminis.

Et multò minus mitti potest ad summum Pontificem cum Epistolis continentibus excessum & causam Episcopus seditiosus, vt ait Gutellius, *ad l. Fedrr. c. 22. not. 25. nu. 5.* Nam si DD. ægrè concedunt iudici laico, vt capiat Clericum inuentum in fragranti delicto, & suspectum de fuga, vt præsentet Prælato, vt dictum est. *V. Iudex laicus, nu. 16.* quomodo concedi potest, vt capiatur Episcopus, & transmittatur ad Papam? *p. 5. t. 1. res. 5.* Quid ergò agendum, inquies, cum Episcopo & ecclesiastici seditiosis, & reipublicæ pacem turbantibus? Respondeo, recurrendum ad superiores Ecclesiasticos, vt monuit Fridericus Imper. *in tit. 1. §. si clericus, de pace tenenda, in vsib. feud. res. 81. cit. § Et præterea,* circa medium. Nec aliud permitti in cap. *filijs vel nepotibus 16. quæst. 6.* quod Curellius adducit, quàm quòd Princeps roget summum Pontificem pro animaduersione, vt ait Anguianus *de leg. to. 1. lib. 2. contr. 17. nu. 93.* & si plus concedere videatur, iam reuocatum esse ab Innocentio III. in cap. *qualiter & quando*, vt docet nouissimè Villasante *in cap. decernimus de iud. part. 1. tr. 2. resol. 15 part. 3. tr. 1. res. 15. part. 4. resol. 80. t. 1. & part. 5. t. 1. resol. 13. § Respondeo,* in fine. Instabis: Quid si Summus Pontifex, vel alius Ecclesiasticus iudex adiri non potest, & periculum sit in mora? Respondeo: In tali casu faciat Princeps, quod recta ratio faciendum esse dictabit pro impediendis damnis reipublicæ, minimo, quantum fieri potest, ecclesiastici decoris dispendio, vt ait Molina *to. 1. tr. 2. disp. 31. concl. 4.* Sed hi casus sunt metaphysici: quia ecclesiastici non habent tantam in republica potestatem. Sicut metaphysicus etiam est casus, quem ponit Victoria *in relect. de pot. Papæ*, quòd si Papa mandata aliqua faceret in destructionem Ecclesiæ, posset ei Princeps vi & facto resistere. Quamquam aliqua ex parte modum excessisse videatur. Sed circa prædicta vide etiam Suarez *contra Reg. Angliæ lib. 4. c. 34.* & Valenzuelam *in defens. cens. Pauli V. p. 4. nu. 101. p. 1. t. 2. res. 7.* & 18 in fine, & *p. 5. t. 3. resol. 5. § Verum.*

Aut priuare Clericos bonis ab eo obtentis.

7 Pereira, in tali casu ecclesiasticos seditiosos non solùm expelli, sed etiam priuari posse inquit per Principem bonis ab eo obtentis *part. 2. c. 48. nu. 3. & 4.* Quod solùm admitti potest, stante priuilegio Papæ: nam alioqui bona Clericis concessa, efficiuntur statim ecclesiastica, & à laicali iurisdictione immunia, vt docent DD. communiter cum Layman *lib. 4. t. 9. c. 6 n. 8.* Et gratis ipse dicit, concedi cum hac conditione. *p. 4. t. 1. res. 4.*

Et hæc præsertim, si Ecclesiastici sint immediatè subiecti Summo Pontifici.

8 Quæ omnia à fortiori procedunt de ecclesiasticis exemptis, & immediatè subiectis summo Pontifici: quia hi habent commune priuilegium exemptionis à potestate laicali, vt ecclesiastici, & præterea aliud vt non cognoscant superiores ordinarios, quod alioqui retorquerentur in eorum

odium,

odium, contra *l. quod fauore, C. de legib.* Megal. *in 3. p. lib. 3. c. 11 nu. 37.* contra Pereiram *p 2 c. 22 nu 18. p 4. t. 1 ref. 73*

9 Sextò, in casu, quo iudex aliquis ecclesiasticus quempiam aggrauaret, posset quidem Princeps (ait Megala *c. 19. nu. 6.*) vel eius ministri, litteras hortatorias ad illum mittere, vt ab aliqua mala determinatione desistat; quia verba hortatoria non inferunt necessitatem. Non posset verò in illis vti verbis deprecatorijs: quia preces Principum æquiparantur mandato *p. 1. t. 2. ref. 55.* Et multò minus posset ipse ad recognoscendam & arcendam violentiam se intromittere, sub prætextu quod ex iure naturæ licet vim vi repellere, *l. vt vim, ff. de iust. & iure.* & quod in cap. *Regum 23. q. 5.* dicitur, munus Regis esse, oppressos tueri. Nam vis & oppressio repelli vi potest, primò quando est euidens, & non debet videri processus, & fieri actus iudiciales, quia vis repellitur facto: Secundò, quando infertur à priuato, non quando à proprio iudice; nam tunc recurri potest ad iudicem superiorem, & si ipse est supremus, ferri debet oppressio patienter, sicut quando laico vis infertur à Principe, in quo casu ecclesiasticus iudex non se intromittit, & tamen maior ei inest potestas, quàm laico; quia Prælatus potest iudicare de peccatis omnium ouium suarum, cap. *nouit, de iud.* cap. *ex tenore. de foro comp.* & cap *si quis, de potentibus 24. q 3.* & munus innocentes tuendi plus ad ecclesiasticos spectat, quàm ad laicos, vt colligi potest ex multis decretis 87. *decreti*: Ratio autem est; quia ex vna parte, si liceret recognoscere acta & processus iudicis Ecclesiastici ad examinandam violentiam, iam tunc liceret exercere iurisdictionem in ipsum, etiam citra violentiam, nam ipsa examinatio processus est actus iurisdictionis (siue iudicialiter, siue extraiudicialiter fiat: nam non debet per vnam viam concedi, quod per alteram denegatur) & non fit ad repellendam violentiam, de qua scilicet nondum constat, & quæ in facto superioris præsumi non debet. Ex altera verò, vt vis ad vim reprimendam sit licita, debet seruari moderamen, idest illa vis adhiberi debet, ex qua minus damnum & incommodum sequi potest, quod in tali casu non seruatur; nam oppressus potest cum minori damno recurrere ad Ecclesiasticum superiorem. item si vis ei inferatur spoliando illum possessione, habet remedium *cap. 1. de rest. spol. & l. 1. ff. de vi & vi arm.* si autem in possessione turbatur, habet etiam remedium *§. retinendæ, § sed interdicto, instit. de interd.* Et tandem, si omninò oporteret oppressionem pati, minus malum foret sua oppressio, quam sit perturbatio in iudicijs, & violatio iurisdictionis ecclesiasticæ, quæ sunt contra bonum commune. Neque valet adducere consuetudinem, etiam antiquissimam, & mistam laicorum, & clericorum: nam omnem consuetudinem contra Ecclesiasticam immunitatem reprobabimus V. *Consuetudo num. 2.* & reprobabimus iterum V. *Vsus.* Secus, si esset constans fama & traditio æquè antiqua, immemorialis, & integrè probata; quod præcesserit priuilegium. Sed hoc in Hispania circa tribunal *de la fuerça, Ceuallos gloss. 8.* mordicus sustinet non adesse. Et hæc omnia docent Castrus Palaus *to. 2. disp. vn punct. 12. nu. 5.* Barbosa *de iur. eccles. lib. 1. cap 39. §. 2. nu. 185.* & alij, contra Sotomaiorem *to 7. de tertijs c. 41 nu* 108. Et à fortiori procederent, si pro facto iudicis ecclesiastici esset opinio probabilis, vt notat Baldellus *to 1. lib. 5. disp. 40. nu* 13. quia iudex potest iudicare secundùm opinionem probabilem, etiam contra probabiliorem, secundùm Sancium. *p. 1 t. 2. ref. 14. p. 3. t. 3. ref. 53. & p. 5. t. 1 ref. 13.*

ITEM non potest se intromittere ad cognoscenda & arcenda grauamina illata à iudice ecclesiastico.

Nisi haberet ad id priuilegium.

Præsertim, si talis iudex secundum probabilem opinionem iudicauisset.

10 Septimò, non potest Princeps detinere in Cancellaria Bullas Apostolicas, vt examinentur de subreptione, & de eius mandato exequantur. & sic faciens incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, vt patet ex can. 15. ibi, *etiam prætextu violentiæ, seu vt aiunt, ad nos informandos.* Nam iuris-

Item non detinere in Cancellaria, & recognoscere Bullas Apostolicas.

dictio

dictio examinandi rescripta papalia est spiritualis ex obiecto, & pertinet ad iudices ecclesiasticos, Legatos, Nuntios, Patriarchas, Archiepiscopos; ad quos recurrat, cuius interest, in dubio subreptionis & si per impossibile, ad Ecclesiasticum iudicem non patere accessus; aut ipse nollet litterarum nullitatem declarare, & executio traheret damnum aliquod graue, tunc Princeps secundùm Bonacinam *in Bull. Cœn. disp.* 1. *q.* 14. *punct.* 2. *num.* 10. posset executionem impedire, & libellos supplices ad Summum Pontificem mittere nam de reliquo, non posse Principes se intromittere in iudicandis, aut disponendis rebus ecclesiasticis, clamant iura cap. *benè quidem dist.* 96. & cap *accerrimus, de iud.* & in specie, quod non possint recognoscere & examinare sententias & censuras, sed debeant statim eas acceptare, & pro executione Episcopo brachium exhibere, tradit Tridentinum *sess.* 25 *cap.* 5. *de Reg.* Et hæc procedunt de iure, contra Sotomaiorem *nu.* 184. Palaus autem *punct.* 9 *nu.* 5. & alij tenent, nostrum Regem habere priuilegium papale, quod litteræ pontificiæ in suis Regnis non habeant effectum absque regio *exequatur*. Quod tamen priuilegium, vt benè aduertit Rao *in resp. ad dub. circa immun. eccles.* non est concessum pro legibus generalibus, vt sunt Bullæ & extrauagantes: sed tantum pro rescriptis priuatis inter partes, aut emanatis ad instantiam alicuius. Nam alioqui regimen vniuersalis Ecclesiæ dependeret ab arbitrio Principis sæcularis Adde, quòd multi negant hoc Priuilegium, & praxim nostrorum regnorum iustificant ob tolerantiam summi Pontificis. Sed contra hos esset Blondus *de cens. disp.* 5. *art.* 26. *nu.* 3. & omnes expositores Bullæ Cœnæ. *p.* 1. *t.* 2. *resp.* 13. *p.* 4. *t.* 1. *resp.* 9. & *p.* 5. *t.* 1. *resp.* 12. Vide V. *Consuetudo, nu.* 3.

Nisi similiter habeat priuilegium. Quod vbi adest, nō pro edit pro Bullis generalibus.

11 Octauò, non potest Princeps collectare Ecclesiasticos, vt dictum est V. *Gabellas imponere*, nec conferre beneficia ecclesiastica, vt diximus V. *Consuetudo nu.* 3. absque priuilegio Summi Pontificis. Quod tamen priuilegium si adest, quomodocumq; concessum sit, potest à Summo Pontifice ad libitum abrogari. & secúdùm aliquos de facto abrogatur singulis annis per Bullam Cœnæ. Vide V. *Immunitas ecclesiastica, nu.* 11. vbi *n.* 7. inuenies, Principes non posse reuocare priuilegia Ecclesijs concessa per semetipsos.

Et requiritur etiam ad collectandos ecclesiasticos, Et conferenda beneficia.

12 Nonò, Princeps non potest prohibere nè Ecclesiæ in suo statu absque sua licentia ædificentur. Vide V. *Ecclesia, nu.* 1.

Denique nō potest prohibere fundationem Ecclesiarum.

13 Decimò, Princeps non potest legitimare filium Clerici Clericum etiam ipsum. Nam esto Princeps possit concedere Clericis priuilegium, c. *nouit. de iud.* tamen hoc non est solùm priuilegium, sed etiam præiudicium, exercendo alienam iurisdictionem Pontius *lib.* 11. *c.* 6. *nu.* 9. contra Couarruuiam 2 *p. de spons. c.* 8. § 8. *nu.* 19 Imò aliqui id docent etiam de laico filio illegitimo Clerici, quod Petrus de Greg. *in sintag. lib.* 10. *c.* 4. testatur decisum in Senatus Parisiensis *p.* 1. *t.* 2. *res.* 112. Adde quòd laicus legitimatus à Principe in sæculo, si fiat ecclesiasticus, non manet dispensatus ad Ordines & Prælaturas. Vide V. *Rex, nu.* 4. An Princeps concedere possit, vt quis ludo domum exponat, vide V. *Ludus, n.* 3. & quæ tradit. *p.* 7. *t.* 1. per totum.

Aut legitimare clericū filium Clerici.

PRINCEPS
Quoad Repressalias.

PRINCEPS concedere potest repressalias.

24 † REpressaliæ dicuntur compensatio damni illati inter ciues diuersæ reipublicæ de bonis ciuium etiam innocentium †. Secundùm Lorcam *in* 2. 2 *q.* 40 *art.* 1. *sect.* 3 *disp.* 52. *in append nu* 13. illicitæ sunt, & à Principe permitti non possunt. quia vtroque iure damnantur, auth. *vt non fiant pignorationes coll.* 5. & cap. *& si pignorationes de iniur. in* 6. & innocen-

nocentes pro peccato aliorum non possunt iustè puniri. Sed contraria sententia Granado *in 2.2.contr.3.tr.13.disp.4.sect.8.nu.73.*& aliorum communiter,est probabilior,quotiescumque damnum illatum est graue, & certum, & superiores illius reipublicæ requisiti de iustitia, aut recusant, aut negligunt: & dummodo non plus damni inferatur,quàm ab inimicis illatum sit, & parcatur ecclesiasticis. Quia ob similem causam licitum est bellum, quod licèt causam grauiorem requirat, grauiora nihilominus mala secum trahit. Ad argumenta Lorcæ respondetur, iura illa procedere, quando non concurrunt conditiones recensitæ, innocentes verò vt pars reipublicæ infensæ non esse innocentes, sed culpabiles, & concurrere ad nostrum damnum, quatenus censentur quid vnum cum conciuibus infestis. Ex quo notauit Budæus *in annot.ad l.aut facta,§.eunies,ff.de pœn.* repressalium vsum prodijsse ab antiquis. *p.4. t.4. resol.72.*

Si adsint certæ conditiones.

PRINCEPS
Quoad Alia.

15 Aliqui ex Iuris consultis cum Ceuallos putant, Principes recipere suam potestatem immediatè à Deo. Alij id negant. *p.1.t.2.res.126.* †. & Iustinianus §. *sed quod Princips, instit.de iur.nat gen. & ciu.* fatetur, eam accepisse à populo ex l. *regia* †.

PRINCEPS non recipit suam potestatem immediate à Deo.

16 Non potest Princeps condemnare reum de mandato absq; processu, terminis, & alijs, quæ sunt de substantia iuris, etiam si delicti certam notitiam habeat; quia sententia, vtpote actio publica, non ex priuata, sed ex publica notitia, quæ habetur per allegata & probata, ferri debet, & de iure naturæ est, vt nemo inauditus damnetur, Clem. *pastoralis, § cæterum, de sent. & re iud.* Vnde nec ministri talem sententiam exequi possunt. Et licèt Malderus *in 2.2.tr.6.c.1.dub.14.* id permittat in aliquo casu raro, quando delictum esset omninò publicum, aut Principi cum aliquot testibus euidens, & iuris ordo seruari non posset absque periculo mali communis, hæ tamen conditiones non concurrunt, quando Proreges condemnant de mandato: vnde videant ipsi quid faciunt. *p 3.t.5.res 98. & in add.secund.res.29.*

Non potest condemnare reum de mandato.

17 Porrò Princeps etiam legatos & eorum famulos punire potest,si atrocia in suo territorio commiserint: quia etiam hospes & peregrinus eius subditus est, in cuius territorio versatur, *l.3. ff.de off præt.* vnde aliqui, inter quos Pesoldus *in differt.polit. de leg.cap.5.num.19.* putant, id sancitum esse in l. *non alias, 24 ff. de iud.* & in l. *concessisse 2.eod.* Nam delictum legati & eius famuli non debet esse impunitum, ait Contzen *libr.7.capit.36.§.5.* nec est ratio, quare puniri debeat à proprio Principe, cum læsus non debeat cogi ad accusandum in locis remotissimis cum maximis periculis & expensis. & multò minus, si proditionem, aut seditionem molitus sit; quia tunc præsumitur de hoc habuisse ab eo mandatum. Vnde multa extant pro nobis huius rei exempla. Nam Phileas Tarentinorum legatus virgis Romæ cæsus, & è saxo eiectus est, auctore Liuio *lib.15.* Legati Persarum iugulati fuere ab Alexandro, teste Iustino *lib.7* Seuerus apud Herodian. *lib.6* verbales iniurias in legatis Parthorum puniuit exilio. Orator Galliarum Mediolani propter homicidium capite plexus est, apud Cochier *de leg.c.42.* vbi multa alia congerit. Sanè ius legationis sanctum est & inuiolatum ex iure gentium, vt ait Bañez in *2.2.qu.57.art.3.* & legati diuino & humano præsidio vallantur, vt ait Tullius *orat.3. in Ver.* vnde in signum securitatis olim portabant sagmina & herbas,vt patet ex l.8 §.1. *de rer.diuis.* Sed quousque legati iura legationis non excedunt: nam alioqui, si iura gentiû primi

Potest autem puniri etiam legatos Principum, si atrociora committant?

frege-

fregerint, fide, quæ de iure gentium ipsis deberetur indigni fiunt: reatus enim omnem dignitatem excludit *l.1 C. vbi Senatores vel clarissimi*. Sed hęc non procedunt cum legatis & Nuntijs Sedis Apostolicæ, propter exemptionem status Ecclesiastici qua etiam fruuntur eorum famuli laici, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica, nu 20. p.6.t.8. ref.2.*

Et ex vrgentissima causa permittere duellum.

18 Posse Principem ex vrgentissima causa duellum permittere, diximus V. *Duellum, n 4.* & docet nouissimè Mendoza *in 2.2 disp.170. sect 21 § 173.* vbi aliquot casus enumerat, in quibus non procedere inquit Tridentinum & Bullas Pontificum; quia intelligi debent de permissione duelli illicita *p.6. t.6. ref.20.*

PRIVILEGIVM.

PRIVILEGIVM quid? Et quotuplex.

1 † PRiuilegium, quasi *priuata lex* dicitur, specialis gratia alicui concessa. Multiplex est. Et præcipuè diuiditur in personale & reale illud immediatè conceditur personæ & sequitur personam, hoc immediatè rei, quæ aliquando est locus, & tunc extra illum non operatur. Nisi saltem persona habeat præsentiam legalem †. Quo pacto ait Sanchez *de matr. to. 1. lib.3 disp.18. nu.7* priuilegio ciuitatis frui posse, qui habent in ea domicilium, quamuis absint ad aliquod breue tempus, quia in iure habentur pro præsentibus. Et sic Mediolanensem alibi hospitem, primis diebus Quadragesimæ, (& Castellanum in sabbatis addit Palacius *in 4. dist.15 disp.8. post 6. concl.*) carnibus vesci posse. *p 3.t.5. ref.120.*

An priuilegio ciuitatis frui possint ciues absentes?

Et habentes priuilegium erigendi in domo oratorium, possint illud erigere, quocūque transferant domicilium?

2 Priuilegium habendi oratorium domesticum, probabile est esse personale: vnde qui illud habet, seruatis seruandis, posse illud erigere, quocumque domicilium transfert. & illa verba rescripti, quòd possit erigere in domo ciuitatis Panormi v g. non esse dispositiua, sed demonstratiua, & nihil operari, auctore Crauetta *cons.87. nu.11. p 4 t.4 ref.208.* & opinionem tenet nouissimè Zambellus *v. Missa, nu.46* contra Merollam *to.3. disp 6.c.8. dub.21. nu.126. p.6.t.8. ref 11. §. Notandum.* Nomine autem familiæ in tali priuilegio, qua coram celebrari potest, venit maritus vxor, filij, filiæ, nurus cohabitans, serui & ancillæ commensales. *ref 208.* cit. in fine.

An in dubio priuilegium censeri debeat reale, aut personale?

3 In dubio, num priuilegium sit reale, an personale, Sanchez *lib.8. disput.27. num.4.* vult reputari debere personale: quia concurrente præsumptione generali cum speciali, præualere debet specialis, & præsumptio personalis est specialior. Sed cum Pontio *lib.8. cap.18. §.1. num.7* dicendum est quòd cum priuilegium reale sit magis extensum quàm personale, si priuilegium est omninò fauorabile, & nulli præiudicet, debet extendi, & censeri reale, secus, restringi, & censeri personale. Si autem dubium vinci non possit, & ex parte habentis priuilegium stet possessio illius vt realis, vt tale censeri debet. Vide etiam Palaum *to.1. t.3. disp.4. punct.2 §.1. nu.6. & 8. p.4 t.3 resol.51.*

Reuocatū, an non? Reuocatio oraculorum non comprehendit oracula explicantia priuilegiū concessū per breue.

4 In dubio, num aliquod priuilegium sit reuocatum, non præsumitur reuocatum Parisius *lib.2 cons.61. nu. vlt. ibid.* in fin. Porrò Summus Pontifex reuocare potest quæcumque priuilegia à sancta Sede concessa, etiam Principibus. Principes verò non ita de concessis ab ipsis Ecclesiæ & Ecclesiasticis, vt dictum V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.7. 11. & seq.*

Quid de oraculis ante Pium V. & Greg. XIII.

5 Summi Pontifices Gregorius XV. & Vrbanus VIII reuocauerunt de facto quæcumque priuilegia concessa viuæ vocis oraculo. Inter quæ non debent numerari oracula declarantia & explicantia priuilegia, aut decreta Religiosorum, ait Lezana *to 1. c.3. nu.21.* Vbi putat, Bullam Vrbani reuocare ea etiam priuilegia, quæ suum effectum sortita fuerant, quia non explicat

plicat oppositum, vt Bulla Gregorij. Contrarium tamen non esse improbabile. Peyrinus verò *to.3.in const.18.Vrbani VIII.nu.1.in schol* putat, oracula concessa ante Pium V. immò ante Gregorium XIII. non derogari: quia vterque hic Pontifex illa in suis constitutionibus innouauit, ille cum clausula, *ac si eorum tenores de verbo ad verbum, &c.* hic ex certa scientia; quæ clausulæ, cum habeant vim nouæ concessionis, illa oracula iam non amplius oracula sunt, sed concessiones per breue. Item non reuocari oracula Indulgentiarum, quia Indulgentiæ non sunt priuilegia; nec oracula communicantia aliquod priuilegium concessum per breue. Quæ omnia limitat, nisi stylus Romanæ Curiæ aliter seruet. *p 5 t.14.ref.17.*

De oraculis indulgentiarum? Et ijs, per quæ cōmunscantur priuilegium concessum per breue.

6 Priuilegium populi Panormitani, vendendi vinum ex vineis territorij supra taxam communem, vulgò *à cannatella*, Illustrissimus Senatus prudenti consilio moderatus est, statuens certum incrementum, quod venditores supra taxam recipere possint. Sic enim & vinearum domini consuluit: vt eas diligentes colerent, & emptoribus; vt vinum bonum non immoderato, quod anteà petebatur, sed iusto pretio intra limites pretij naturalis emerent. Et hoc non fuit tollere priuilegium, sed explicare; nam qui habet priuilegium vendendi supra taxam, non potest excedere pretium naturale, vt ait Turrianus in *2 2 to.2.disp.52.dub 5.nu.2.* hoc enim nemo concedere potest, ait D. Thomas *q.77. art. 1.* Immò, quia ciues hoc priuilegio abutebantur, cœperat esse iniquum, & cessare, iuxta *l. ex facto, de vulg. & pupill.* qui enim priuilegio abutitur, meretur illud amittere, cap *tuarum, de priu.* & alijs iuribus apud Barbosam *in collect.to.2. lib.5. tit.33 c.11.num.25.* An verò tempore magnæ sterilitatis tale incrementum augendum sit, pendet ex illa quæstione. An taxa augeri debeat tempore sterilitatis, de qua dictum est V. *Pretium. nu.7. p.2 t.17 ref.1.*

De reuocatione, seu moderatione priuilegij Panormitanorum vendendi vinū è vineis territorij (à cannatella.)

7 De priuilegijs Cardinalium dictum est V. *Cardinales*, Et *nu.* 14. peculiariter diximus: eos posse celebrare, & celebrari facere ante auroram, & post meridiem. Circa quod Eminentissimus Brancatius *in pecul. dissertat. manuscript.* multa congessit. Et primò censuit. Missam terminari posse per duas horas cum quadrante ante solis natalem. Secundò, priuilegium celebrandi in oratorio palatij Cardinalis esse mutum, scilicet personale, & locale, ipsumque oratorium esse propriam familiæ parochiam, in qua capellanos ad commoditatem familiæ, non solùm vnum, sed plures in eodem die sacrum facere posse, vt in oratorijs Societatis ex simili priuilegio. Idque etiam in absentia Cardinalis, non solùm ægroti, vel occupati, sed extrà Vrbem existentis, dum palatium retinet, & in illud est reuersurus, sicut DD in simili dicunt in ordine ad priuilegium immunitatis. Sed in hoc casu priuilegium temporis nemini suffragari, & se non permissurum, vt in suo oratorio eo absente celebraretur. Tertiò, in dictis capellis etiam exteros Sacerdotes, & non in Cardinalium seruitium, celebrare posse. Denique, Sacrificio festiuo in dictis capellis interessentes, quocumque die, & omnes personas satisfacere posse præcepto, quia non extat contraria prohibitio, sicut pro oratorijs priuatis. immò extat tacita concessio Summorum Pontificum, qui, cùm omnes fuerint Cardinales, & ita seruari cognouerint, numquam prohibuerunt. Quin sacra Congregatio ita declarauit in fauorem oratoriorum Episcopalium, & priuilegia Episcoporum sunt Cardinalibus communia, præsertim sex, de quibus Gloss. *in cap. fin. de priuil.in 6* vt Iacob.at. *de conc.lib.1.fol.36. p 6.8. ref.40.*

Et priuilegio Cardinalium circa oratorium palatij.

8 Scholares, seu studentes adscripti in matricula, & ad lectiones publicas non incumbentes, nec scholas visitantes, non gaudent priuilegijs scholaribus concessis. Lutius, & alij. *p.8.t 7 ref.72.*

Non gaudent non incumbendo ad scholas.

PRO-

PRODIGVS.

Prodigus obligatur. 1 PRodigus obligatur ex contractu iuramento facto in commodum alterius dummodo is, in cuius fauorem factum est iuramentum velit sibi impleri, quod iuratum est; secus autem si careat ea voluntate, vel non acceptauit, vel reuocauit acceptationem Hurtad. tamen dicti contractus non transeunt ad hæredes, & possunt à superiore reuocari, quandò non sunt in præiudicium tertij, nec tales contractus possunt retineri etiam si sint iurati. *p.8.t.7.ref.21.* & sic minores 25. annorum absque consensu curatoris non obligantur. *Ibid.ref.20.*

PROFESSIO.

PROFESSIO quid? 1 † PRofessio Religiosa (de qua hic agimus) est solemnis promissio Deo voluntariè facta à nouitio post annum probationis in legitima ætate constituto, de tribus votis in aliqua Religione approbata, recepta ab habente potestatem incorporandi Religioni. Sic noster Bordonus *in tract. de prof relig. cap.1.q.2.*

Est promissio voluntaria. Nam metus, etiam reuerentialis irritat professionem. Vnde statuit Tridentinum, puellas monachandas examinari omninò debere de libertate.

2 Dictum est *voluntariè*. nam professio metu facta non tenet †. Non solùm si metus sit grauis, sed ex declaratione sacræ Congregationis apud Rodriquez *in comp. resolut.* 101. *numero* 78. & Rota Romana apud Pontium *lib.4. capit.* 11. *numero* 15. & 16. etiam reuerentialis *p.3.tr.2. resolut.* 92. Et quia huic metui obnoxiæ præcipuè sunt puellæ, Tridentinum in *sess.* 25. *cap.* 17. ad hoc vitandum statuit, vt ante professionem, & (si sint puberes) ante etiam habitus susceptionem, examinentur de libertate. Si verò in habitus susceptione sint impuberes, examinentur solùm ante professionem, secundùm Suarez *tom.3. lib.5. cap.1. num.9.* frustra existimans examinari in ætate tam tenera. Immò id vsu fieri consueuit etiam cum puberibus, vt obseruat Sanchez *in sum. tom.2. lib.5. cap 4. num.*84. quamuis Vechius *disput.*52. *dub.9. num.*16. adducat declarationem Sacræ Congregationis, quod impuberes non possint admitti, ne ad habitum quidem. Hoc tamen examen non potest omitti absque mortali, tam ex parte profitentis, quam acceptantis. & debet fieri ab Episcopo, etiam si Monasterium sit exemptum, vt declarauit Sacra Congregatio, & notat Piasecius *p.2 c.3. art.7. nu 8. p.3.t.2. ref.47.*

Ab Episcopo.

In dubio autem, an professio sit inualida propter metum iudicandum in fauorem ipsius. In dubio, an Religiosus ratificauerit, infra quinquennium præsumitur non ratificasse, post quinquennium ita. Dispositio autem Tridentini de non audiendo Religiosum vltra quinquennium, non procedit cū eo, qui in quinquennio ignorauit nullitatem. aut impeditus fuit?

3 In dubio, an metus incussus fuerit, & an fuerit iustus, & ad irritandam professionem sufficiens; sicut in dubio, an Religiosus habuerit animum se obligandi ratione metus, præsumendum est in fauorem professionis, quæ cum sit certo, non debet priuari sua possessione ob excusationem dubiam. Vechius *disp.*13. *dub.*12 *nu.*22. *p.4.t.3. ref.*55. In dubio autem, an Religiosus suam professionem ratificauerit, infra quinquennium præsumitur non ratificasse, post quinquennium ratificasse. quia Tridentinum *cap.* 19. infra quinquennium permittit talem audiri, & non post. Quod etiam procedit pro foro conscientiæ, vt ait Merolla *to.1. disp.3. c.3. nu.*283 *p.4.t.3.ref.*49.

4 Sed hic aduerte primò, quòd secundùm Bonacinam *de clauf. quest.* 2. *punct.*10. *diff.4. nu.5.* hæc dispositio Concilij in foro externo habet locum, etiam si quis infra quinquennium non reclamauerit ex ignorantia, vel impotentia: quia non distinguitur. & Religio cum gaudeat priuilegio minoris, debet iuuari à possessione, sicut pro omni causa restitutionis in integrū inter duos minores statuitur in l. *si minor, ff. de minor.* Sed Sanchez *de matr.* *to.2.*

to.2.lib.7.disp.37 à nu.21. benè negat Immò Suarez *to.3.lib 7.c.3.nu.14.* benè ait, talem audiri posse post quinquennium, etiam si habitum temerè dimissum reassumpserit, non obstante Concilio ibi, *si habitum sponte dimiserit nullatenus ad allegandam quamcumq; causam admittatur.p.3.t 2.ref.53.*

5 Cæterùm, si metus toto quinquennio duraret, professum audiri posse post quinquennium, tradit Villalobos *to.2.tr.35 diff.25 n.8.* quamquam Valerus pro parte negatiua afferat responsionem Greg. XIII. V. *regularis diff. 2 nu.3.* & Rodriquez *vbi sup.nu.71.* dicat impetrandum esse in hoc casu rescriptum, vt restituatur ad quinquennium, *p 3 t.2. ref.62.*

Aut metus semper durauit.

6 Aduerte secundò, dictam Concilij dispositionem habere locum etiam in professione nulla, ratione Conuentus non assignati iuxta decretum Clemen. VIII. non obstante decreto D N. Vrbani anni 1631 Hanc enim nullitatem debere iudicari iuxta dispositiones canonicas, præsertim Concilij Tridentini, testatur in quadam Epistola apud Peyrinum *in const.17. Vrbani VIII. schol.nu.1.* Cardinalis S. Onuphrij de mente D Papæ. Et notat Peyrinus, professionem factam in locis non designatis non esse nullas ex parte emittentis, sed ex parte Religionis, & si loca nouitiatus à tempore Clem. VIII. vel Pauli V. continuata fuerint, habere locum præscriptionem, etiam si nulla reperiatur authentica. Bononia verò *de elect.p.2.c.1.dub.56.nu.3.* probat, tales professiones nec respectu Religionis esse inualidas, quia dicta Bulla Clementis non fuit vsu recepta. *p.5.t.14.ref.16.*

Procedit autem, etiã si nullitas prætendatur ob nouitiatum aut professionem in loco assignato.
Quæ secundùm aliquos non est inualida.

7 Dictum præterea est in descriptione professionis, *facta à nouitio post annum probationis*. De nouitio & nouitiatu vide V. *Nouitiatus* & V. *Nouitius*. Annus verò Nouitiatus licèt secundùm Enriquez, & alios non debeat esse integer, mathematicè à puncto ad punctum, sed minui posse aliquot horis, quia de minimis non curat Prætor, & quod parum distat nihil distare videtur. Contrarium tamen tenendum est cum Suarez *vbi sup.lib. 5.c.13* & si annus sit bissextilis, & habitum quis susceperit die 24 Februarij, vtrumque vigesimum quartum diem, qui duplex est in anno bissextili expectandum esse, quia in iure computatur pro vno *l.3.§. minorem, ff. de minor.& l.cum bissex.ff.de verb signif.* Molina *to.2.disp.573. §.atque vt. p.3.t.2. ref.57. & p.5.t.5. ref.18.*

Annus nouitiatus debet computari à momento ad momentum.

8 Qui quidem annus probationis non est dicendus interrumpi, itaut professio posteà facta sit nulla, si Nouitius ex licentia superioris per aliquot dies in domo paterna moratus sit, vt probat Franciscus Bordonus *intr. de Professione Regulari c.4 q.14.* ea nixus ratione, quam docet Abbas *in cap.ex rescripto de iureiur. n.5.* Quod qui cum habitu manet extra monasterium de licentia superioris, dicitur extare in Monasterio. Nec audiendus prorsus Ioannes Antonius Nouarius *in sum. Bull p.2.tit.de Nouit.recip. in monast. des.nu.2.& seqq* qui contrarium tenet. *p.7 t.11.ref.38.*

Non tamen interrumpitur, si per aliquot dies Nouitius moretur extra Monasterium de licentia superioris.

9 Sed si nouitius infra annum in mortis periculo constituatur, potest ad professionem admitti, ex priuilegio Prædicatoribus concesso à Pio V. ann. 1570 apud Rodriquez *qq.reg.tom 3. quæst 15.art.16* quamuis Sà V. *religio num.56.* dicat hoc priuilegium fuisse abrogatum à Gregor. XIII Professio autem sic facta, non solùm affert nouitio spiritualem consolationem indulgentiæ, sed integrum & plenarium sortitur iuris effectum, ita vt si professus conualescat, non debeat iterum profiteri, & si decedat, succedat in eius bonis monasterium, contra Rodriquez *in com. resol.101. nu.40.* neque in hoc Papa præiudicat hæredibus, quia non facit monasterium succedere in bonis nouitij, sed illud succedit in bonis professi de iure, ipse autem Pontifex solum dat facultatem profitendi ante tempus legale. Sanchez *in sum. to 2. lib.5.c.4.nu.16.* Zanardus *p.2.c.17.* & alij. & probabile esse putat Lezana *c. 25. num.30. p.p.* quamuis cautè procedendum putet, eo quod oppositum

Sed si infra annum mors appropinquet nouitius profiteri potest.
Et in tali casu, moriente ipso, monasterium succedit in bonis.

à sacra Congregatione decisum feratur, licèt non authenticè *p.3.t.2.ref.*17. *& p.5.t.3.ref.*139. *& p.7.t.12 ref.3.* vbi probat quouis anni Nouitiatus tempore hanc professionem in mortis periculo emitti posse.

Verùm non potest ante annum profiteri, qui post votū Religionis vxorem duxit, & postea intrat ante consummationem.

10 Profiteri etiam posse infra annum putat Nauarrus *c.16.nu.*27 coniugatum cum voto Religionis, qui ante consummationem habet bimestre ad transeundum ad Religionem, ex c.7. *de conuerſ. coniug.* quòd ipse datum putat ad profitendum, quia cum in *c.*14. *eod.* supponatur, per transitum ad Religionem dissolui matrimonium, transire ad Religionem in iure perinde videtur esse, ac profiteri. Sed communis sententia apud Præpositum in 3 *p. q.5. dub 6 nu.*47. tenet talem intra bimestre teneri solùm ingredi Religionem, professurum postea suo tempore. *p.3.t.4.ref.*133. §. *Sed hic obiter*

PROFESSIO facta multo post annum probationis, est valida.

11 Licèt autem inualidè profiteatur regulariter nouitius infra annum probationis, validè tamen profitetur multo post. Nam licèt Tridentinum *ſeſſ.*25.*c.*16. dicat, nouitium post annum probationis vel ad profitendum admitti, vel dimitti debere, non proindè annullat professionem postea factam, nec circumstantiam illam temporis requirit vt formam. Palaus *tr.*3. *disp.*2. *punct.*9.*nu.*8. *p.*3.*t.*2.*ref.*128.

Et potest esse licita, etiam si nouitius sit habilis.

12 Et quidem Prælatus potest professionem alicuius differre, non solùm si sit inhabilis, & speretur breui, v.gr. infra semestre, profecturus, cum Concilium secundùm Riccium *to.4.ref.*254. & alios loquatur de habilibus. *ref.*128 cit. sed etiam si sit habilis, & alia causa iusta id exigat, vt ait Marchinus, *in resol pro nouit. D Iacobi Alcantaræ, &c.* & practicatum testatur in Religione Minorum ex consilio DD. Salmaticensium cum quodam, cuius professionem distulerunt ad annum ætatis eius vigesimum, quia erat necessarius ad disponendum de certa hæreditate. *ibid* §. *Notandum, & p.5 t.1. ref.*18. § *Nec valet dicere*.

IN ætate requisita ad professionem non datur parua materia.

13 † Dictum est vlterius, *in legitima ætate constituto.* Legitima ætas ex Tridentino cap 15 est initium anni 17. †. Et non datur in ea paruitas materiæ. Vnde testatur Villalobos *to.2. tr.*35. *diff.*20. DD. Salmaticenses declarasse nullam quandam professionem emissam sex horis ante finem anni 16. quod etiam determinauit Rota *p.1.decis.*175.*nu* 7. *p.*3 *t.*2.*ref.*57. § *Sed quares, & p.5.t 5. ref.*18.

QVI professionem recipere possit de iure? Aut commissione?

14 Dictum est vltimò. *recepta ab habente potestatem incorporandi*, quam de iure habet Prælatus: & potest committere cuicumque etiam laico; & in hoc etiam ratihabitio locum habet, vt quæcumque persona nomine Prælati professionem recipiat, ipso postea ratihabente, fiat valida Villalobos *vbi sup nu.*5. Et procedit pro vtroque foro *p.3.t.2.ref.*70

De professione surdi, muti, & cæci.

15 Aduerte hic primò ex Sanchez in *sum. to 2 lib.5.c.3.nu.*2. professionem surdi & muti simul, qui eius obligationem percipere posset signis, validam esse, sicut & matrimonium, cap. *significatio de Regul.* Secus, si esset etiam cæcus, vel esset cæcus & surdus; nisi antequam talis esset, professionis naturam calluisset. *p.5 t 6.ref.*34.

Et laborantis morbo Gallico vel contagioso.

16 Aduerte secundò, professionem laborantis morbo Gallico, vel alia infirmitate contagiosa, de iure communi validam esse, cap. *sicut nobis*, & cap. *sicut tenor, de regul.* & Rota *decis.*346.*n* 2. Sed si is in nouitiatu & professione talem morbum cœlaret, expelli posse in pœnam. etiam in ijs Religionibus, in quibus non adest de hac re peculiare statutum, vt adest in Religione Capuccinorum, & Discalceatorum S. Augustini. (Si his & alijs non obstat Constitutio aliqua pontificia, præsertim decretum Vrbani VIII. *de professis non expellendis*, quod videatur.) Quia quando fraus dat locum contractui, tunc vel contractus est irritus, vel irritabilis. Lessius *lib.2.c.*41.*dub.* 7.*num* 62. & alij, contra Sanchez *vbi sup.c.*4.*nu* 58 In hoc autem casu talis eiectus non maneret obligatus ad Religionem in genere, vel aliud, nisi id

expresse-

expresserit in professione, in quo casu obligaretur tamquam ex voto simplici. Vechius *disp* 13 *dub*. 15 *nu*. 8. *p*. 4. *t*. 4. *ref*. 188.

17 † Professionis effectus multi sunt, de quibus vide Bordonum *de prof. relig. c*. 4. Inter alios profitens lucratur indulgentiam plenariam instar Iubilæi †. Quam licèt existimem non acquirere toties, quoties postea professionem mente ratificat, quia hoc non est opus adeo difficile, ac prima professio, vt docet Sanchez *lib*. 5. *nu*. 5. Tamen contrariam opinionem refert, & non improbat Sà V. *religio*, *nu*. 7. & docet Layman *lib*. 4. *tr*. 5. *c* 10. *nu*. 2 & probari potest, quia idipsum exhibere se totaliter Deo, quòd fit in professione, reperitur in ratificatione, & licet non cum tanta difficultate, tamen fieri potest conatu maiori. *p* 4. *t*. 4. *ref*. 180. PROFITENS acquirit Indulgentiã plenariam.

18 Secundò per professionem extinguuntur omnia vota, tam in sæculo, quàm in nouitiatu emissa etiam reseruata, vt patet ex capit. *scripturæ*, *de voto* & docent DD communiter, contra Paludanum in 4. *dist*. 38. *q*. 4. *art*. 1. *concl*. 5. & procedit etiam in iuramentis pijs. Sanchez *vbi sup. num*. 50. *p*. 3. *tr*. 6. *resol* 65. Soluitur ab omnib⁹ votis antea emissis.

19 Tertiò, professio tollit irregularitatem ex defectu natalium pro suscipiendis Ordinibus (& exercendis susceptis. Sanctarell *part*. 1 *quæst*. 39. *nu* 8. *p* 4. *t* 2. *resol*. 66 in fine.) & irregularitatem contractam ex vsu Ordinum, vt si illegitimus in sæculo absque dispensatione Ordines suscepisset, & exercuisset. Vechius *disp*. 13. *dub*. 6 *nu*. 3. Sed is non remanet dispensatus ad prælaturas, cap. 1. *de filijs presbyt*. Sanchez *nu* 16 & alij communiter, contra Villalobos *tom* 1. *tract* 13. *diff* 60 *nu* 10. qui contrarium probat ex priuilegio Eugenij IV. concesso Congregationis S. Ioannis Euangelistæ in Lusitania. Verum tamen est, quòd Prælati Regulares possunt cum eis dispensare in capitulo generali, aut prouinciali, ex priuilegio Gregorij XIV. *p*. 4 *t*. 2 *ref*. 65. Et si est illegitimus, legitimatur quoad Ordines. Non tamen ad Prælaturas.

20 Verùm, eiectus à Societate, reincidit in irregularitatem prædictam: quia solutus à Religionis vinculis, non debet eius priuilegijs gaudere. Turrianus *de cens. lib*. 9 *disp* 71. *dub*. 2. contra Sanchez *nu*. 14. & idem dic, si quis habitum dimitteret probata nullitate professionis, quia causa nulla nullum habet effectum. Riccius *to*. 2. *ref*. 311. contra Peyrinum *to* 2 *q*. 2. *c*. 5. §. 9. *nu*. 149. Eiectos verò, aliarum Religionum probabile est non reincidere, quia sicut remanent astricti vinculo Religionis eo modo, quo explicat Sanctarellus *de apostas. c*. 6. *dub* 1. *nu*. 1. ita æquum est, manere suffragatos fauoribus semel obtentis, & irreuocabilibus. Verùm omnes eiecti cuiuscumque Ordinis, ex declaratione sacræ Congreg. manent suspensi ab exercitio Ordinum in perpetuum, sublata Ordinarijs locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi *p*. 4. *t*. 2. *ref* 66. Verùm eiectus in irregularitatẽ reincidit. Præsertim si à Societate.

21 † Denique professio est quædam mors ciuilis, quam homo moritur mundo †. Vnde Sanchez *lib*. 7. *c*. 10. *nu*. 3. & alij volunt, patre emittente professionem, deberi statim filijs legitimam, sicut monasterium statim ei succedit; nam aliàs hoc deberet illis præstare alimenta. etiam supra vires hæreditatis, vsque ad mortem patris, quæ, cum successio facta fuerit à die professionis, frustra etiam expectatur. Contrarium tenet Palaus *to*. 3. *tract*. 13. *punct*. 14. *nu*. 13. & probat ex multis. Præsertim, quia alioqui, si pater haberet maioratus & fideicommissa, substitutus ei succederet à die professionis, quod ipse negauerat. Professum igitur habere successionem, & monasterium subministrare debere filijs professorum viuentium alimenta, si aliunde non habeant. Sed non supra vires hereditatis quia non obligatur naturaliter, vt pater; sed solùm ratione bonorum acceptorum. Idemque à fortiori dicendum de filijs professis relinquentibus patres. *p*. 6. *t*. 7. *ref*. 55. AN profitente patre, dandam sit statim legitima filijs? Et è contra.

22 Quæres. An si quis absque causa neget Nouitio professionem peccet

mortaliter? Negatiuam sententiam post Sanchez,& alios docet nouissimè Caramuel *in Regul.D Bened. disp.40.concl.20.nu.471.* & probat: quia annus probationis æquè conceditur Nouitio, & Monasterio: arqui Nouitius potest deserere ordinem sibi conuenientem, & aptum, & hoc sine conscientiæ scrupulo; ergo ordo poterit sine scrupulo dimittere nouitium sibi conuenientem, & aptum; quia aliàs communitas esset peioris conditionis, quam particularis, quod est absurdum; cum illa semper debeat esse conditionis melioris. Sed me citato mordicus affirmatiuam sententiam tuetur Lugo *de iust.& iure to.1. disp.9 sect.3.in Appen. num.54.* vbi latè probat ex obligatione charitatis, & iustitiæ non posse Regulares expellere Nouitium è Religione, absque iusta causa. Et ad principale fundamentum negatiuæ sententiæ respondet, quod licet Nouitius possit absque graui peccato ex leuitate discedere, non tamen posse ex leuitate dimitti absque causa: neque hoc est contra æqualitatem ex vtraque parte, imò si posset, id esset maximè contra æqualitatem huius quasi contractus; quia Religio posset absque causa maximam notam Nouitio inurere eum dimittendo: Nouitius autem non potest exeundo talem notam Religioni inurere: non enim imputatur dedecori Religioni, quod aliqui Nouitij retrocedant: sed ipsismet Nouitijs, qui perseuerare non potuerunt *p 7 t 11.ref.26.*

PROMISSIO.

PROMISSIO quid? 1 † PRomissio, est datio fidei deliberata, vera, & spontanea, de re licita & possibili. Promissio metu extorta non parit obligationem, vt dictum est V. *Metus, nu.4.* Et promissio de re illicita similiter †. Vnde promissio prodiga, de dando v.g. meretrici centum aureos, non obligat, nisi ad quantitatem, in qua nulla esset prodigalitas, etiam si sit iurata, vt diximus V. *Iuramentum, nu.12.p.4.t.4.ref.27.* Et aliqui dicunt, omnem promissionem, quæ fiat meretrici, secluso iuramento, esse inualidam, & non obligare, etiam post actum turpem; quia vsus corporis, qui venditur, est intrinsecè malus Vide V. *Meretrix, nu.3.ibid.* in fine, *& p 2 t.16.ref.38.*

An prodiga obliget?

Et an obliget in conscientia? 2 † Promissio si fiat Deo, obligat etiam interna. Si autem hominibus probabile in primis est non obligare antequam acceptetur †. Acceptata verò legitimè dicitur, quando quis, cui aliqui promittitur, vel significat se acceptare: vel præsens tacet; nam in fauorabilibus, qui tacet, consentire videtur. Cruz *p.1. pr.7. art.1. dub.1.concl.1. p 3.t.5.ref.116.in fine.* Qui autem promissionem legitimè acceptatam non seruat, peccat mortaliter, ait Vasquez in *1.p. disp.85.c.6 nu.4.* quia lædit iustitiam legalem, quæ ad bonum conuictum & societatem humanam, disponit seruanda esse promissa. & talis promissio est verè pactum, quod qui non seruat, potest excommunicari, *c.1.de pactis.* Sed quamuis hoc verum sit, si ex non seruata promissione detrimentum aliquod eueniat tertio, à priuatione rei promissæ distinctum, hoc tamen secluso, probabilis est opinio Merati *to.2.de iust. & iure disp.19. sect.10.* quod acceptatam promissionem non seruans, peccet solùm venialiter: quia non seruare fidem in promissis, non est contra iustitiam, sed contra fidelitatem; estque solùm mendacium, quod si non est perniciosum, non est mortiferum. *p.2.t.17 ref.9. & p.4.t.4.ref.122.*

Præsentim si sit ficta? 3 Ex quo à fortiori sequitur, probabilem & in praxi tutam esse sententiam Sanchez *de matr.tom.1. lib.1. disp.9 nu.5.* quòd promissio ficta, secluso damno emergente, &c. non obliget in conscientia. quia promissio est quædam veluti lex, quam sibi promittens imponit; lex autem non obligat, si legislator non vult. Sed Vasquez & Pontius, ille *disput.6.de matr.cap.3.* hic

hic *lib.2.c.4* mordicus docent; promissionem externam alteri insinuatam inducere naturalem obligationem seruandi promissum, quam non potest tollere fallax voluntas. Vnde dicemus V. *Stuprum nu.3.* deflorantem virginem sub ficta promissione coniugij, teneri illam ducere, etiam si sit vilioris conditionis. *p.3.t.4 res* 105. Ait etiam Turrianus *in select. p.1.disput.29. dub 6.* non posse Regem absque iusta causa reuocare promissionem futuræ successionis in Proregem v g. Sed ego existimo, Regem in tali promissione nolle se obligare in conscientia, & ideo contrarium tenendum esse. Quamuis ex maiestate Principis esset, & ideo in praxi consulendus sit promissa seruare. *p.5. t.14.res.74.* Quid autem dicendum, si fictæ promissioni accedat iuramentum, diximus V. *Iuramentum, nu.*10.

4 Cœterùm, licèt ius ciuile irritet promissionem non acceptatam: nihilominus Molina *de iust.to.2.tr.2.disp 261.nu.16* contra Sanchez *disp.7.nu.24.* probabiliter putat, in conscientia obligare, ratione iuris naturalis. ex quo infert contra Layman *lib.3.tr.4.c.1. nu.9.* quòd in causis pijs inducat statim obligationem, etiam in foro externo quia ius canonicum nihil circa hoc statuit, & solemnitates iuris ciuilis in contractibus pijs non requiruntur. *p.3. t.5.res.*107. Et probabilis etiam est opinio Soti *lib.4.q.5. art.1. ad 1.* quòd etiam promissio interna, statim ac facta est, obligationem inducat in conscientia, etiam si sit de re prophana. Ex quo infert Mendoza *lib.1. de pact. c.4.nu.8.* quòd si cui constet, aliquid sibi promissum esse, quod in iudicio postulare non potest, possit occultè sibi compensare. Vide etiam Sanctarellum. *p.1.q.66.nu.49 p.3 t.5 res.116.* Aut non acceptata? Nec manifestata?

5 Promittens eleemosynam cuidam pauperi, secundùm Sanchez in *sum.to.1.lib 4.c.49.nu.6.* dare potest alteri pauperiori, cœteris paribus, non tamen applicare sibi, licèt pauperi; quia eleemosyna est omninò ad alterum. *p.5.t.8.resol.37.* Ad quid teneatur promittens rem indeterminatam in numero, pondere, mensura, vide V. *Voti obligatio.* An promittẽs eleemosynã certo pauperi, possit eam alteri præbere?

PROREX.

† PRæter ea, quæ dicta sunt V. *Princeps, & alibi* de Principe in genere, hic de Prorege nonnulla dicenda sunt in particulari † Et primò

1 Prorex tenetur nominare Regi digniores pro electione officialium facienda: nam communis opinio cum Angiano *de leg. libro 2. controu. 8. nu.30.& 33* tenet, ipsosmet Reges teneri ad officia etiam sæcularia, quemadmodum ad beneficia eligere digniores, vt probatur ex text. in *auth. vt iud. sine quoque suffrag. § eos autem coll 2. Auth. de defens. ciuitat in princip. vers. interim, & l. ascribenda, C. de decur. lib.* 10. siue enim officia conferantur vt onera, committi debent melioribus, iuxta cap. *licet ergò, & cap. vnico, vt Eccles. benef.* siue conferantur vt bona & honores, ex iustitia distributiua dispensari debent iuxta cuiusque dignitatem. præferendo meliores & digniores: quamquam hæc iniuria cum non fit contra iustitiam commutatiuam, ad restitutionem non obliget. obligat tamen in priori casu, quia iustitia commutatiua versatur etiam inter Principem & Rempublicam, cui vtilior minister adhiberi debet. & non est paritas de œconomo, qui potest eligere ad opera domini sui minus dignos, quia huic commissum est, quærere solùm sufficientes: Rex verò constituitur à Republica cum pacto, vt in eius ministerium eligat digniores. Vide Villalobos *to.2 tr.8.diff.6. nu.6. p.9. tr.7. res.7.* PROREX in nominatione officialium tenetur nominare digniores.

Et dato, quòd Reges possint ad officia sæcularia eligere minus dignos, & probabilis sit opinio contraria Vasquez (vt V. *Electio nu.1.* probabilem

illam admisimus) adhuc tamen Proreges tenentur in propositione nominare dignissimos: nam talis præsumitur Regis voluntas, qui si velit minus dignum eligere, id ex suo arbitratu, non ex Proregis instinctu facere volet. Quapropter Proreges omittendo in tali nominatione digniores, peccabunt, etiam si semel id facient. Et sic docet Hurtado *de Incarn. disput.* 12. *sect.* 15 *sub sect.* 3. §. 250 & 251. & Aponte *de pot proreg. de elect offic. tit.* 5. §. 5. *nu* 6. Et à fortiori procedit in nominatione Episcoporum, Abbatum &c. († sed vide V. *Beneficium*, *nu.* 11. Quòd autem Proreges non possint pro tali nominatione pecuniam accipere, docet Fernandez de Mendoza *dub.* 3. *de tractis.* p 6 *t.6 res.*1.

Non potest aggratiare ad libitum delinquentes.

2 Secundò, Proreges non possunt pro suo arbitrio aggratiare delinquentes, etiam accusatore cedente; sed attendere debent qualitatem delicti, & cæteras circumstantias concurrentes; & tunc rarissimè, ob iustas, & euidentes causas, & miserabiles casus; excusante minori ætate, senectute, in deliberatione, meritis ipsius delinquentis, vel suorum, aut pro eo intercedentis, & similibus, de quibus vide Tassonum *in pragm. de Antifato vers.* 12 *obseru.* 1. *à num.* 125 Regulariter verò peccabunt mortaliter, etiam si semel pœnam remittent facinoroso, vt homicidæ ex industria, sicario, assassino, & similibus; sicut etiam, si delicta leuia passim condonarent; quia ex hoc ciues in delinquendo audaciores fierent cum detrimento Reipublicæ, cuius bono conducit, delicta punire, *l. si ita vulneratus ff. ad legem Aquil. & alibi*. Et sic docet D. Thomas *in* 2 2 *quæst.* 67. *art.* 4. & expositores *ibid.* contra Mastrillum *de magistr. tom.* 1. *lib.* 5 *cap.* 16. *num* 1.7. In eo autem casu, quo licitè delinquentibus pœnas remittunt, non possunt pecunias pro eis accipere. quia id sibi in Regnis Hispaniarum expressè prohibetur ordinationibus regijs, vt ait Valentia *tom.* 4. *disp.* 5. *q* 21. *punct* 4. quas non solùm de iure, per ea, quæ ex multis notat Mastrill *nu* 267 sed etiam ex nouis litteris datis Toleti *an* 1596. & executoriatis Panormi 27 *Aug. eiusdem anni* sub regimine Eccellentiss Marchion. Hieracen. seruare tenentur. Et ità tenet citatus Mendoza *c.* 3. qui *c.* 4. addit, Proreges peccare, condonando reis pœnam ad petitionem famulorum recipientium pecuniam, si ipsi id sciunt. Quòd tamen limitatur, si cesset scandalum, & pecunia sit moderata, & recepta propter diligentias & labores in impetrando gratiam insumptos; nam diligentia istorum & labor est pretio æstimabilis, & ideò vendi potest. Cautè tamen est procedendum: nam raro adsunt circumstantiæ requisitæ. & Prorex non excusabitur propterea, quòd nihil pecuniæ ad ipsum deueniat, si in famulos talia perpetrantes conniueat, vt ait Mastrill. *to.* 1. *lib* 5. *c.* 7. *nu.* 50. Possunt etiam ipsi Proreges pro tali remissione in casibus licitis pecuniam accipere, fisco tamen regio, vel pio alicui operi applicandam. *p.* 6. *t.* 6. *res.* 1.

Et accipere pro tali aggratiatione pecunias.

Aut reos in carcere detentos super triremes deponitare.

3 Tertiò, non possunt Proreges homines facinorosos in carceribus existentes super regijs triremibus depositare in necessitate, donec eorum causę expediantur. & quamquam contrarium docuerit ex multis Aponte *de pot. pror. de reg impos tit.* 4 § 1 *nu.* 51. & aliquando in praxi seruatum fuerit, postea tamen regijs litteris prohibitum fuit, amplius in praxim deduci, vt obseruat Mastrillus *de mag. tom.* 1. *lib.* 5 *c.* 6. *nu.* 266. Et ratio est, quia huiusmodi reis per hanc depositionem denegantur saltem indirectè defensiones, aut propter eorum absentiam vel impotentiam retardantur, quod rectam iustitiæ administrationem minimè decet. De ijs verò, qui semel remo ascripti sunt, ait Cutellius *in cod leg sic ad* 1 *Iac. Reg. c.* 31. *not.* 38. *nu.* 3 in magna necessitate compelli posse perseuerare, mercedem statis temporibus eis soluendo, nam qui operas locare consueuerunt, in bonum publicum rectè coguntur perseuerare. Ego verò hanc opinionem practicari permitterem,

quando

quando tempus arbitrio boni viri non esset adeò longum, & nullum dictorum remigum vxoribus & filijs ex ipsorum absentia in honore, aut vitæ damnum probabiliter timeri possent. *p 6.t 6 ref 5.*

4 Quartò, Proreges non possunt vendere officia iustitiæ administratiua, inter quæ etiam numerari debent officia vulgò dicto, *Maestro di campo*, *Sergente maggiore*, *Capitano d'infanteria*, *Capitano di caualli*, *Capitano d'armi del valle*, & simil.a. Nam esto, quod hæc officia ex se sint vendibilia, de qua re V. *Vendere*, *nu.* 21. auctoritas tamen illa vendendi solùm stat penes Regem, qui est ipsorum dominus, & à quo in capitulis Regni officiorum venditio ipsis interdicitur, vt notat Mastrill. *lib* 1. *c.* 20 *nu.* 12. vnde Proreges vendentes fine expressa licentia, venderent rem alienam inuito domino, ac propterea peccarent mortaliter, & tenerentur ad restitutionem. Nec obstat in contrarium consuetudo; quia reclamat contra illam Rex per Capitula Regni, & litteras particulares. Posset nihilominus Prorex vendere illa officia, quæ iustitiæ administrationem adnexam non habent, si hactenus ab alijs Proregibus de Regis licentia, aut approbata consuetudine, vendi consueuerunt. Sic Pater Fernand. de Mendoza *in tr. de hac quæst. ad Comit. de Lemos dub.* 1. *p.*6.*t.*6.*ref.*3. Aut vendere officia administratiua iustitiæ.

5 Quintò, Proreges non possunt concedere tractas frumentorum &c. personis priuilegiatis ad extrahendam singulis annis tantam frumenti copiam, pro anno sterili non extractam: quia tractarum concessio est talis naturæ, vt in tantum liceat, in quantum Regnum remanet sufficienter prouisum, aliàs Regni abundantia in eius detrimentum conuerteretur. vnde pro anno sterilitatis non intelliguntur concessæ, nec proinde refici possunt in annis sequentibus nisi in principali concessione apposita sit clausula refectionis. Sic Mastrill *de mag. to.* 2 *lib.*5 *cap.*9 *nu.*56 *p.*6.*t.*6.*ref.*4. Concedere tractas frumentorum pro annis sterilibus.

6 In concessione autem tractarum, huiusmodi Proreges, secundùm Mendozam *vbi sup.* non possunt pecuniam accipere: quia Rex, qui est earum dominus, dat quidem Proregi facultatem concedendi, non tamen vendendi dictas tractas, quare venderet rem alienam inuito domino, vt diximus de officijs, cum macula culpæ mortalis, & onere restitutionis. *p* 6. *t.*6 *ref.*4 § *Quoad alterum.* Aut illas vendere.

7 Denique notat Aponte *de pot. pror. tit.*5. *de tract nu.*8. non incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Proreges, prohibentes tractas ad Romanam Curiam, quando Regnum non est sufficienter prouisum, quia prima charitas incipit à seipso. Limitat hanc opinionem Genuen. *in pract. Eccles. tricen.*21.*q.*618.*nu.*2. in casu, quo Summus Pontifex, & eius ministri indigerent. Sed hic casus est metaphysicus. *p.*3.*t.*6.*ref.*32. §. *Notandum.* Potest tamen prohibere tractas ad Romanam Curià, quando est in Regno penuria.

P V E R.

1 † PVer ante vsum rationis, sicut non habet consensum, ità nec præcepti capax esse potest. Contingere autem solet vsus rationis completo septennio, & ideò lex in septennio præsumit adesse, quamuis multoties acceleretur, aut protrahatur. Pueri ergò in ordine ad precepta naturalia & diuina tunc primùm obligantur, cùm primo rationis lumen acquirunt, vnde tunc tenentur ad Confessionem & Communionem in articulo mortis, vt dictum est V. *Commun. nu.* 11. & V. *Confessionis nu* 1. anteneantur etiam actus fidei, spei, & charitatis statim elicere, vide V. *Praceptum, à nu* 10. Ad leges autem humanas etiam si discurrant, non obligantur ante septennium, vt dictum est *ibid. nu.* 12. & ad præceptum communionis paschalis probabile est non obligari ante annos duodecim, vt dictum PVER quando incipit discurrere? Et obligati ad præcepta diuina? Et humana?

ctum est V. *Commun. nu.* 3. † Quod etiam de præcepto audiendi Missam, docet Marchantius *tr.* 4. *c.* 6. *q.* 2. quia nimirum ante illam ætatem sacra mysteria nondum plenè apprehendunt, nec obligationem attentionemque requisitam intelligunt, vnde dum Sacro intersunt, hùc illùc inspicere, confabulari & corridere eos videmus; nec proinde condemnamus ad mortale; nec credenda est Ecclesia, eos plusquam veniali culpæ obnoxios facere. Sed ego teneo cum Coninch *q.* 83. *art.* 6. *nu.* 286. & alijs, hoc præceptum ligare statim post vsum rationis, *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 77.

2 Quandonam pueri incipiant ligari censuris, vide V. *Censura, num.* 10. Quando comprehenduntur in reseruatis, vide V. *Casus, num.* 10. Quando Confirmationem recipere debeant, vide V. *Confirmat. nu.* 8 Quando Vnctionem extremam vide V. *Extrema Vnctionis, nu.* 16. Quando sponsalia celebrare, vide V. *sponsalia nu* 2.

PVGNA SEV BELLVM
An licitum, & quæ in eo licita.

BELLVM iustum est, si interueniat iusta causa.

Et legitima potestas, quam habet Papa, Imperator, Reges, Respublicæ, Principes feudatarij Imperij, Et Respublicæ, Et possunt habere alij per præscriptionē aut necessitatē.

1 † MAteriam de bello quam Auctor in sextæ partis nouissimè editæ tractatu quarto discutit, hùc commoditatis ergò reiecimus: † Bellum ergò iustum est, (quidquid pseudo patriarchæ Germanorum Lutherus & Roterodamus offutiant,) si concurrat iusta causa ex ijs, quas infrà referemus, & legitima potestas. († Quot enim bella in sacris litteris est inuenire, à Deo siue laudata, siue imperata? †) Ius autem indicendi bellum penes illos residet, qui in causis ciuilibus & criminalibus superiorem non recognoscunt, quales sunt Papa, Imperator, Reges, Respublicæ, & aliqui Potentatus, qui licèt feudatarij sint, causas tamen & lites in suo terminant dominio absque appellatione, † quales sunt Duces Florentinus, Parmensis & similes †. Posse etiam Ciuitates, & Magnates superiorem agnoscentes ius indicendi bellum per præscriptionem acquirere, docet Molina *de iust tom.* 1. *tract* 2. *disput.* 100. Sicut etiam ex necessitate, in casu nimirum, quo oppidani vnius Ciuitatis v g. ab alterius Ciuitatis incolis sub eodem Rege iniurias passi essent, & Rex requisitus, iniuriarum compensationem præcipere, vel negligeret, vel non auderet, quod cum Coninch *disput.* 31. *de bello dub.* 3. *numero* 61. tunc solùm admitto, cùm nouæ adhuc iniuriæ & calamitates timentur. quia nimirum vnicuique licet vim vi repellere. minimè verò in solam vindictam aut restaurationem damni perpessi vt docuit Lorca in 2. 2. *quæst.* 40. *art.* 1. *sect.* 3. *disputat.* 50 *numero* 12. nam aliàs quilibet priuatus, aut saltem paterfamilias, quoties propter negligentiam aut corruptionem iudicum ius suum, saltem clarum, obtinere non potest, posset bello & armis illud repetere, quod est absurdum. Ecclesiastici autem, qui temporale Reipublicæ alicuius dominium habent, possunt mouere bellum etiam ipsi. Papa verò non solùm vt dominus temporalis Romæ, & aliarum vrbium Ecclesiasticæ ditionis, sed etiam vt supremus Ecclesiæ pastor potest in finem supernaturalem bellum mouere, vel alijs mouendi facultatem concedere, si causa aliqua id exigat, vt dictum est V. *Papa p.* 6. *t.* 4 *ref* 1.

BELLVM vtrinq; iustum materialiter dari non potest.

2 Num verò dari possit bellum vtrimque iustum? nam iudex secundùm falsò allegata & probata iustè quem mortis reum facere, & reus executioni sententiæ iustè resistere potest. Dominus iustè seruum detinere, & hic iustè fugere, &c. Posse, ait Alciatus *in parad. lib* 2. *cap vlt.* Dicendum tamen cum communi, materialiter loquendo, iustitiam vtrique parti fauere non posse († Est enim indiuisibilis, ac proinde non potest duobus contradicentibus

tibus opem ferre †.) Posse verò formaliter, ratione ignorantiæ inuincibilis, ita vt apud vnam partem iustitia reuera sit, apud aliam præsumatur. Ita Villalobos *to.2.t.5.diff.5.nu.1.p.6.t.4 ref.24.* Is verò, qui cum tali ignorantia bellum intulit, cognita posteà iniustitia, tenetur ad restitutionem damnorum titulo solùm rei acceptæ; vnde id solùm tenetur restituere, quod aduersariorum erat, & apud ipsum in specie permanet, aut ex quo ditior factus est. Lorca *disp.55.nu.4 ibidem ref.30.* Si verò scienter bellum iniustum intulisset, ipse & eius consiliarij tenerentur omnes ad integram restitutionē damnorum in solidum, & in defectu aliorum singuli; quia vnusquisque est causa totalis, *ibid.ref.31.*

Formaliter potest. Quia nimirū potest aliquis belli iniusti tiam inuincibiliter ignorare. Quam si deinde cognoscat, tenebitur ad damna ratione rei acceptæ.

3 Debent quoque Principes, secundum aliquos, rectam in bello intentionem habere, proponere nimirum sibi tanquam finem bonum commune, pacem, &c. vt patet ex cap. *quid culpatur 23.q.1.* Sed hæc intentio non ad iustitiam, sed ad honestatem belli pertinet. nam si iudex secūdum leges reū punit animo vindictæ, non peccat contra iustitiam, sed solùm contra charitatem: vnde non tenetur ad restitutionem. Et ita tenet Palaus *to 1.tr.6.disp.5.punct.1 nu.4* & alij. *p.6.t.4 ref.4.* Tenetur verò ad restitutionem secūdum Molinam *disp.102.* suis subditis, quoties cum maximo ipsorum incommodo & detrimento bellum alioqui iustum suscipit; hoc enim bellum non vndique iustum est: quia Princeps tenetur ex iustitia non solùm habere iustā causam bellandi erga inimicos, sed etiam erga subditos, insumendo nimirū bellum, cuius sumptus tolerabiles, & emolumentum periculis, expensis & calamitatibus ferendis præponderet. Vnde rectè adnotat Coninch *dub.4.nu.73.* illicitè moueri bellum, si minima spes victoriæ subsit. Imò Caietanus *in 2.2 q.96.ar.4.* requirit moralem victoriæ certitudinem, licèt Palaus *punct.3 n 17.* dicat sufficere certitudinem probabilem. Et Suarez *disp.31 de char. sect.4.* in fine, spē damnis, quæ timentur maiorem. Cęterùm Lorca *disp.53. sect.3.nu.8.* docet, Principem, qui omnibus pensatis imprudēter bellum iniret, moraliter certum, quod plus damni, quàm emolumenti suis subditis eueniet, non teneri ad restitutionem; quia non peccat contra iustitiam, sed contra charitatem. *p.6.t.4.ref.7.*

PRINCEPS debet in bello rectā intentionem adhibere.

Et non indicere bellū subditis suis noxium magis, quàm proficuum.

4 Dispendia autem belli, & oppressiones populi ex eo manantes, debet ex æquo Princeps in vassallos distribuere; nam, cum bellum sumptum sit in bonum commune, communibus quoque incommodis est sustinendum. Atque ita si vna pars Prouinciæ milites hospitando, &c. præ alijs grauata fuerit, tenetur Princeps ea grauamina compensare. Coninch *disp.31. dub.7.nu 98.* Nisi (ait Layman *lib.2.tr.3.cap 12 num.18.*) consuetudo loci obtineat, vt hospites militibus seruitia, habitationem nimirum, paleas, &c. gratis dent; nam hic excessus grauaminis esset per accidens. Quod si milites ex necessitate grauissima innocentes expolient absque eius culpa, tenetur ea damna resarcire, in quantum inde locupletior factus est. Si autem culpa ipsius interueniat, vt si stipendia soluere iniustè distulisset, obligatus erit restituere omnia damna, titulo retentionis iniustè (*par 6. tract.4. resolut. 26. § Duo. iuncto §. Excipitur*) non solum ipsi militi, si ob culpabilem retentionem stipendij sua vilius vendere coactus sit, aut in morbum incidit, membrum amisit, &c. & extraneis non hostibus, vel vassallis, si quos præ inedia spoliarunt, vt diximus: sed etiam Reipublicæ, si milites ob defectum solutionis rebellantes, aut victoriam amittere, aut bellum diutius cum magnis expensis, & incommodis protrahere eam cogerint, quia ipse est vera causa omnium horum damnorum. Palaus *tomo primo tract. 6 diputatio. 5. punct. 5.num. 2.* Quæ quidem aduertit Layman in bello offensiuo contingere non posse absque Principis culpa, qui prius cogitare debet, an sumptibus sustinēdis, & militibus in officio sua auctoritate detinēdis sufficiens

Et belli dispendia æqualiter omnibus imponere debet.

Et stipendia militibus ex iustitia soluere statis temporibus sub onere restitutionis omniū damnorum cuiuis emergentium, si culpatè id faciat.

Præsertim in bello offensiuo, & voluntario.

sufficiens futurus sit. Posse verò contingere in bello necessariò, præsertim defensiuo, si nimirum contra infidelium, aut hæreticorum incursus aggrediatur; quo casu tum ipsos milites, tum populos aliqua incommoda tolerare necesse esse ad vitanda maiora mala: præsertim, quòd Duces quandoque non possunt militibus prædas seueris supplicijs prohibere, quia statim secessionem ad aduersarios meditantur. Attendendas quoque locorũ consuetudines. nam alicubi pannum maiori pretio accipere milites coguntur in stipendij partem, alibi ad tres, vel quatuor menses solutio eis differtur, ad secessionem fortasse impediendam. Et si dimissio fiat, aliquid ipsis detrahitur ob prædas contra Ducis voluntatem deuectas, etiam innocentibus. Ex quibus Confessarius non statim debere hæc tanquam iniusta damnare, tum ob necessitatis rationem, quia pecunia non suppetit, partim ob consuetudinem, in quam milites ipsi scientes, & militiæ nomen dantes, consentiunt. *ibid. ref. 29.*

Quare si post inceptum bellum, offeratur satisfactio.

5 Aduertit autem Duuallius *in 2.2. quæst. 16 art 4.* quòd si Principi post bellum inceptum ex iusta causa, offertur satisfactio, & nondum vltima pugna inita est, tenetur eam acceptare, & ob vlteriori pugna abstinere, nec sanguinem humanum profusioni, & subditos periculis, & incommodis exponere, quia res ex vtraque parte sunt adhuc in integro, & euentus belli in incertitudine positi. Et certè si satisfactio oblata fuisset ante bellum inceptum, debuisset à bello cessare. Secus verò, si victoriam quasi manibus teneat; quia tunc inimici non sunt in statu satisfaciendi, sed satispatiendi. Et sic intelligendos Caietanum, & Bañez dum docent, Principem post bellum inceptum non teneri acceptare satisfactionem. Sed in hac re Suarez, Molina, Valentia, & Coninch, quos citat, & sequitur Palaus *num. 14.* tenent, Principem non posse iustam satisfactionem respuere; quia bellum ex necessitate suscipiendum est, quæ oblata satisfactione, iam cessat. Aduertit autem Becanus *in 2.2.q.9.c.25. num.4* nomine iustæ satisfactionis Principem exigere posse non solùm ius iustè prætensum, sed etiam expensas & molestias belli, necnon quidquid in posterum necessarium fuerit, ad securè, pacificèque viuendum, quia hic præcipuus belli scopus. Verùm placet distinctio Lorcæ *disput. 57. num. 12.* quòd si agatur de sola recuperatione, oblata rei possessione & compensatione sumptuum, à bello cessandum sit, quia nihil aliud ex iustitia peti poterat: si verò agitur de vindicatione iniuriæ, tunc Princeps possit satisfactionem respuere, quia belli pœnam iustè infligere potest, & eam remittere, non iustitiæ, sed misericordiæ est. Sanè actor in iudicio potest exequi pœnam iustam, & oblatam compensationem contemnere. *p.6.t.4.ref.8.*

Restituendo quidquid prætenditur, tenetur à bello desistere. Secus, si agatur de vindicta, & suppetant necessaria, speraturque augmentum boni communis.

IN bello licita sunt stratagemata. Citra infidelitatẽ.

6 Licita autem sunt in primis in bello stratagemata & insidiæ, vt docent communiter DD. cum Coninch *disp.31. de bello dub. 7. nu. 109.* Nec enim per se mala, & ad victoriam sæpe necessaria vel vtilia. Excipe tamen casum, quo fides de non adhibendis insidijs data esset. Hæc enim seruari debet, & omne promissum implendum vt ait D. Thom *in 2 2.q.40. art.3.* nisi coactũ sit, aut in graue damnum boni communis Reipublicæ, aut Religionis cessurum, quo casu etiam iuratum impleri non debet. item nisi hostis fidem suam ex toto, vel ex parte fregisset. Sic Palaus *tomo 1. tr.6 disput 5. punct 4. num.4.* Item nisi circumstantiæ & conditiones mutentur, addit Duual *in 2. 2 q.16. ar.8.* si mutatio talis sit, vt si fuisset præuisa, promissio secundum prudentis arbitrium non fuisset secuta. Vide etiam Layman *lib.2. tract.3. cap. 12 num.10. par.6.t.4.ref.10.*

Homicidia. Hostium seruitus. Ac deprædatio, &c.

7 † Præterea in bello iusto licitum est hostes occidere, vel in seruitutem redigere, bona eorum deprædari, deuastare, & quidquid ad obtinendam victoriam necessarium est. †Sed

8 Potes

8 Petes primò: Num liceat in bello iusto occidere innocentes? infantes nimirum, mulieres, monachos, conuersos, Presbyteros, rusticos, colonos, legatos, peregrinos, exteros, & mercatores? Respondeo, per se non licere, quia innocenti nulla pœna iustè imponitur licere autem per accidēs, quatenus aliquid fieri per se licet ad assequendam victoriam, ex quo innocentibus etiam damnum infertur: quia tūc, cum præter intentionem contingat, nec teneatur quis à consecutione iuris proprij propter incommodum innocentum desistere, tale damnum non censetur voluntarium inferenti. Itaque licitum est in bello oppugnare vrbem, immittendo iacula, euertēdo subiecto igne sulphureo turres, &c. licèt verisimile sit, aliquos innocentes ex hoc mortem incursuros: Obseruat tamen Palaus *to.1. tr.6. disp.5. punct. 4. nu.9.* hæc ita intelligenda, vt semper finis belli habeat necessitatem, vel vtilitatem huic malo præponderantem; quia non licet quærere proprium commodum cum grauissimo aliorum detrimento ex quo bene obseruat Lorca *in 2.2. sect.3. disp 53. n.3.* illicitè inferri in bello ea damna, quæ ad finem belli non conducunt. & Villalobos *to.2 tr.5. diff.12. nu.10.* non posse obrui licitè oppidum, in quo plures innocentes, pauci nocentes reperiuntur, quia plus mali exinde resultaret, quàm boni, *ibid. ref.11.*

Et quidem per accidens etiam innocentes vnà cū nocētibus occidi possunt.

9 Petes secundò: Num liceat in bello iusto, innocentium bona diripere, & deuastare? Respondeo eodem modo. directè non posse, indirectè & per accidens posse, præsertim, si timeatur per illa iuuandum inimicum ad iniustè oppugnandum. In quo casu etiam rebus Ecclesiasticis noceri posse ait Reginaldus *tomo 2. lib.21 c.8. num.115.* ex quadam consuetudine; Sicut etiam, ait, si Ecclesiastici se miscerent bellis ciuilibus, iuuarentque hostes; nā tunc haberentur loco hostium: & si Ecclesia more castri munita esset ad inferendam vim, & oppugnandos hostes, expugnari & incendi posse; quia id prohibetur in c. *Sanctorum Patrum* 10. *quæst.1.* secus si in castellata sit in defensionem Ecclesiasticorum, vel laicorum innocentium. quamuis tunc auferri possint arma, & tormenta bellica, ne inimicis inseruiant. Verùm cum Ecclesiastici corpus in Republica à laicis distinctum constituant per peculiarem mancipationem, qua Deo sunt consecrati, non debent, nec possunt pro laicorum culpa absque irreligione, & Dei reuerētia suis bonis spoliari. Et Syluester V. *Bellum*, in fine, docuit, omnia bona, quorumcunque sint, in Ecclesiam reposita vt custodiantur, hoc immunitatis priuilegio potiri, quod piè dictum existimat Palaus *to.1. t.6 disp.5. punct.4 num.18.* quanto magis, si bona sint Ecclesiasticorum? Et quid si sint ipsius Ecclesiæ, vt sacra supellex, & bona immobilia fabricæ, & ministrorum seruitio destinata, quæ speciali ratione sunt ipsius Dei? Reuertendo autem ad laicos innocētes, certum est restitui debere eis post bellum, bona rapta & vastata, à raptoribus quidem & prædatoribus, si supersunt, aut ex eis facti sunt ditiores, ab iisdem verò etiam si in bello consumpta sunt, vt ait Palaus *num. 21.* quia innocentes non tenebantur offenso dare bona sua, vt suum recuperaret (cum non supponeretur simpliciter pauper) sed tantum mutuare: vel saltem à nocentibus, qui huiusmodi damnorum causa fuerunt, vt ait Becanus *in 2.2. c 25 q 12 nu 7.* vbi obseruat, inter pacta cum hostibus de damnis restituendis, paciscendum esse, vt restituatur innocentibus, quod eorum causa iniustè ab ijs ablatum est *p.6. t.4 ref.12.*

Eorumque bona diripi, & deuastari.

Excepta Ecclesia.

Bonis Ecclesiasticorum.

Vel in Ecclesiam deuectis.

Et bona innocentiū restitui posteà eis debeat.

10 Petes tertiò. An liceat in bello iusto innocentes in seruitutem redigere? Respondeo: Palaus *num.13.* & alij affirmant: quia sunt partes Reipublicæ nocentis, quæ eorum libertatis dominium habet, potestque de ea disponere, vt ipsimet possunt, & eorum partes in necessitate, & seclusa lege positiua, eorum creditores, quibus aliter soluendo non esset: nam libertas computatur inter bona fortunæ. Oppositum docuit Lorca *in 2.2. sect 3. disput.54.*

Qui etiam per accidens serui fieri possunt.

sput. 54. *n.* 20 quia talis seruitus nulla ratione iustificari potest, nisi in casu, quo bellum esset diuturnum, ad frangendas vires inimicorum. qua ratione iustificari seruitutem fœminarum & infantium, Turcarum apud Christianos nam obrationem dictam occidi possent, vt videtur permitti in 20. Deut. vbi ideò in obsidione prohibetur arborum fructiferarum succisio, quia non possunt obsessorum pugnantium augere numerum, si ergo in tali casu viui seruentur, sola libertate priuati, benignè cum eis agi. Mendoza verò *vol* 2. *disp.* 164 *sect.* 11. §. 107. quamuis Turcarum innocentiū seruitutem in praxi licitam esse existimet propter auctoritatem multorum DD. ex qua hæc opinio probabilis redditur speculatiuè tamen loquendo, talem seruitutem illicitam existimat, quia partes totius metaphorici, quibus est distincta voluntas, non possunt puniri ob delictum compartium Et ius Reipublicę in libertatem ciuium non habet locum citra necessitatem extremam, vnde nec victori succedere potest, nisi pro extrema necessitate. Christianæ autem Reipublicæ securitati satis consulitur, capiendo Turcas, & cautè custodiendo, ne ad suos reuerti possint, absque eo, quod vendantur, & bona acquirendi contractus ineundi iure, ac (vno verbo) libertate, priuentur. Summa veritatis hæc est: Turcæ & Saraceni, quicunque sint, Christianorum mancipia iustè fiunt, Christiani verò Turcarum serui fiunt de facto, non de iure, quia eorū in nos bellum iniustum est. Christiani Christianorū ob cōsuetudinem communi consensu approbatam serui non fiunt. Et in genere innocentes non possunt fieri serui per se, possunt verò per accidens, quando timentur hostibus subsidium præstaturi. *p.* 6. *t.* 4. *ref.* 13.

Ex Turcis, Ex Christianis verò minimè.

11 Petes quartò: An serui bello iusto effecti fugere possint ad suos? Respondeo, Nauarrus negat *c.* 17. *nu.* 103. quod probare videntur iura cap. *si quis seruum*, 17. *q.* 4. ex Conc. Gangr. & Later. sub Martino I in quibus grauis pęna decernitur suadenti fugam mancipio, & *in l.* 1. *C. de seru. fugit.* dicitur *Fugitiuus seruus furtum sui facit domino*. Accedit quoque ratio desumpta ex legitima possessione & iusto dominio, quibus dominus iniustè spoliaretur & ex similitudine iusti exilij, quòd exul frangere non potest sine peccato. Ex quibus *in l.* 3. *C. de ser. fugit.* grauis pęna decernitur seruo, qui in fuga deprehensus fuerit. Contrarium tamen teneo cum Lessio *lib.* 2. *cap.* 5. *dub.* 5. *num.* 24 & alijs, quotiescunque seruus fidem non dedit, aut iuramentum adhibuit non fugiendi, non solùm de Christianis Turcarum mancipijs, quos V. *Furtum*, & fugere & bona eorum surripere & secum adducere licitè posse docuimus, & docet nouissimè Solorzanus *de ind. iure lib* 2. *c.* 10. *num.* 24 sed etiam de alijs quibuscunque, etiam si benignè tractentur. dummodo non fugiant animo vagandi, sed reuertendi ad propria. Id quod probatur generali consuetudine, secundum quam serui fugitiui, vbi ad suos peruenerint, non compelluntur redire ad dominum: & roboratur leg. Imper. *nihil interest. ff. de captiu. & postlim. reuers. & in* §. *item ea, Inst. de rerum diuis.* Verum tamen est, quòd si seruus à domino in fuga deprehensus fuerit, tenetur ei obedire, & ad locum seruitutis voluntariè redire, sicut incarceratus fugiens a lictoribus comprehensus; neuter enim domino, aut lictori resistere vi potest. cum adhuc in eorūm possessione reperiantur, nec dum plenam libertatem adepti sint. *p.* 6. *t.* 4. *ref.* 14. & *obiter olim p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 56. in fine.

Serui tamen effecti fugere possunt ad suos quicunque illi sint.

Etiam si benignè tractentur.

12 Petes quintò: An in bello iusto inter Christianos, capti ab inimicis, si non serui fieri, at saltem vsque ad certi pretij solutionem retineri possint? Respondeo cum Valasco *to.* 1. *cons.* 30. *nu.* 4. & 5. affirmatiuè quidquid contra illum insurgat Ægidius *in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure p.* 1. *c.* 1. *nu.* 7. idque in pęnam iniusti belli, & iniusti periculi, cui victorem exposuerunt, à quo proinde sicut vita priuati, ita quoque pecunia mulctari possunt, & quādiu non

Christiani verò possunt captiui fieri vsque ad solutionem certi pretij.

diu non soluunt, in vinculis detineri, vt detineri solent mandato iudicis ære alieno grauati. Et sic consuetudine seruari in Flãdria, Gallia, Italia, Germania, alijsq; Christianorũ regionibus se audiuisse testatur Valascus apud quẽ, ait Rebuffus, pretium huius redemptionis regulariter acquiri capientibus, & taxandum esse iuxta diuitias & qualitatem personæ. *p.6.t.7.ref.16.*

13 Petes sextò, An in bello iusto liceat in pœnam violatæ fidei obsides innocentes occidere? Respondeo cum Villalobos *tomo 2 tr.5. diff.12.num. 16.* non licere, sed solum detineri posse captiuos Filliucium verò contrarium docentem *tomo 2 t.29.c.9.num.191.* non esse audiendum *p.6.tr 4.ref. 20.* † verùm alibi in sententiam Filliucij propensior visus est, Vide V. *Occidere. num. 33.* †

OBSIDES innocentes ob violatam hostium fidem non licet occidere.

14 Petes sextò; An liceat inimicos in bello iusto post reportatam victoriam interimere ob securitatem? Respondeo, aliquos affirmare tam de nocentibus, quàm de innocentibus. At Lorcæ hæc opinio rigida videtur, cum nemo puniri possit ob delictum nondum commissum, præsertim cum rebellio aliter præcaueri possit Solùm ergo de nocentibus dicendum esse, quòd si morte alias digni sint, consultius sit illos occidere, quam saluare, quia sic & iustitiæ & securitati simul prospicitur. Ita ille *disp.54.nu. 8.p.6.tr. 4.ref.11. §.Sed hic obiter.*

Nec alios innocẽtes ob metum rebellionis.

15 Petes septimò: Quasnam satisfactiones petere potest Princeps victor in bello iusto? Respondet Duuall. *in 2. 2. tract. de char. art. 4.* petere posse omnia ablata & vastata, expensas belli, ac etiam aliquid in pœnam iniuriæ illatæ, vt tributum, vel retractationem contumeliarum: & quidquid ad pacis in posterum stabiliendæ necessarium visum fuerit, vt(addit Coninch *disput.31 dub.7. nu.209.* priuare victos etiam innocentes suis bonis, aut etiam aliquos libertate, si non sunt Christiani, quatenus hoc ad dictum finem necessarium est; item extruere in eorum terris munitiones, ac præsidia imponere: & denique cum iudicis erga victos personam obtineat, posse eos iuxta delicta, etiam morte, punire. In his tamen omnibus memorem esse debere Christianæ clementiæ, nec omnes, qui morte digni inueniuntur, si plures sint, interimere nisi in casu quo christiana prudentia ad præcauendum maximum malum id suaderet. *p.6.t.4 ref.12.*

PRINCEPS victor in bello iusto petere potest omnia damna, Expensas belli, Aliquid in pœnam iniuriæ illatæ, Et quidquid pacem stabilire potest, Etiam extruẽdo arces in terris inimicorum, &c.

16 Petes octauò: Ad quemnam pertineant bona in bello iusto percepta? Respondeo, immobilia ad Principem in satisfactionem iniurię, expensarum &c. vt dictum est; mobilia regulariter ad milites capientes pertinere. Quid faciendum sit de bonis furtiuis, quæ capiuntur in bello iusto ab inimicis. dicemus *nu.33.p.6.t.4.ref.23.*

Bona autem in bello capta, immobilia ad Principem, mobilia ad milites pertinent.

17 Petes tandem: An liceat bellare in die festo? & quid de alijs temporibus? Respondeo, Alexand. III. in cap *Treg. de treg. & pace,* prohibuisse bellum ab Aduentu vsque ad Octauam Paschę sub grauibus pęnis, & comminatione excommunic. sed hoc præceptum non fuisse receptum, vt tradit Valentia *tomo 3. disput. 3. quæst 16. punct. 5* & alij Quoad dies festos, docuimus etiam V. *Festum. num 6.* non esse peccatum in eis bellare, ne venia le quidem, si Missa audiatur. Nam bellare non est opus seruile, cùm etiam pertineat ad Principes. Nec bene ait Bañez, bellum distrahere à pietate & deuotione, quibus in die festo vacandum est: nam potius abstrahit à peccatis, quibus milites in otio vacare vt plurimum solent, vt ait Molina *to. 1. tr.2. disput. 111.* Missa verò debet quidem audiri, si eius auditio præparationi ad bellum nec minimum nocet: si verò milites ne se accingant vt pugnent, vel Sacerdotes, ne militum Confessiones accipiant (opus tunc temporis magis necessarium) impediat, ab ea excusantur, vt docet Duual. *q. 16. ar. vlt. p.6.t.4. ref.32.*

BELLARE in die festo non est illicitum.

Si Missa audiatur, nec sine iusta causa omittatur.

PUGNA, SEU BELLUM
Quoad Causas.

BELLI causæ legitimæ sunt. Subditorum rebellium, subiugatio, Recuperatio Ciuitatis magni momenti. Grauis contumeliæ vltio, Vel auxilij iniquè hosti suppeditati. Redemptio contumeliosi de manibus hostium negatum. Violatum fœdus, Negatus transitus innoxius, &c. Idololatria contagiosa, Et barbaries?

18 Causæ iustæ bellum indicendi multæ sunt, & numerantur à Palao *to. 1. tr. 6. c. 5 punct. 3. nu* 3. & alijs. Prima est, vt subditi rebelles ad obedientiam redigantur. Secunda, vt recuperetur prouincia, aut ciuitas Principi iure debita, & ad bonum commune multum conducens. Tertia ad vindicandam grauem contumeliam Principi, aut Reipublicæ illatam, cuius rei exemplum extat 2. Reg. 10. Quarta in vltionem auxilij inimico iniustè bellanti suppeditati, exemplum habes *ibid. c* 8. Quinta, vt repellantur ij, qui iniustè prohibent ne nocentes puniantur in bonum Reipublicæ, exemplum habes 20 Iud. Sexta, in pœnam violati fœderis non sine damno, iniuria, aut dedecore patientis. cuius belli exemplum extat 4. Reg. 3. Septima, ob denegata ea, quæ iure gentium debentur, vt transitus per alienam regionem sine mora & nocumento, *cap vlt. 23. quæst.* 12. Octaua, vt auxilium iustum socijs afferatur, exemplũ habes Gen 14. Nona, si populi idololatræ sint, vel in hæresim, aut infidelitatem lapsi, alios secum trahant, & dissentionem in prouincia excitent, &c. Inepta quoque barbaries iusta causa est ad bellum mouendum ob vtilitatem ipsorum barbarorum, saltem propter illos, qui cum infantes, vel inermes sint, beneficio politiæ, & disciplinæ, quod ipsis exhibetur, non resistunt ad quod satis iuris dat humanitas, & beneficentia homini debita, ita tamen, vt non redigantur in seruitutem despoticam, sed politicam Ita Mendoza *volum 2. disput. 169 sect 5. §* 49. Hanc autem facultatem habebit is, cui primo occurret & suppetet facultas, & auctoritas summi Pontificis multum iuuabit, tanquam mandantis opus pietatis. *p. 6 t. 4 ref. 3.*

PETES, an iustum sit bellum in Rempublicam, quæ ciuē Principi contumeliosum cōcedere nō vult puniendum?

19 Sed petes primò: An in quinta causa belli ex nuper assignatis, contineatur iniuria Principis, qui vassallum suum de eius consensu externũ Principem iniuria afficientem, ab eo requisitus, reddere morte plectendum non vult, quamquam alias satisfactiones exhibeat: Respondeo Bañez probabiliter affirmare exemplo Iud. sup. cit. vbi Israelitæ bellum Beniamitis iustè indixerunt, eo quod Gabaonitas maximi sceleris reos tradere recusauerint: aitque: Principem læsum lædentis iudicem esse directum, ac proinde habere absolutè ius morte eum puniendi, nullamq; aliam satisfactionem acceptandi; vnde si Princeps alius reddere nolit, bello cogi posse Hanc quoque sententiam tenent Palaus *tom. 1. t 6. disp. 5. punct. 3. nu. 15* & Molina *to. 1. tr. 2. disp. 103.* qui aduertit, Principem læsum peccaturum contra charitatē, si recta ratione exigente, & vtriusque Reipublicæ bono, cōpetentem in alijs rebus satisfactionem respueret. Verùm Coninch *dub 2 n. 29.* contrariũ tenet, & negat illud principium, quòd Princeps læsus sit per se iudex personæ lædentis. Ad exemplum verò Israelitarum dici potest, eos Beniamitas bello iustè impetijsse tanquam sibi subiectos, quia erant partes illius populi, quam omnes tribus constituebant. *p 6. t. 4 ref 6.*

In violantem legatos?

20 Petes secundò: An in sexta causa comprehendatur violatio legatorum? Respondeo affirmatiuè cum Coninch *num* 24. & Theologis communi. Et habemus exemplum in 2. Reg. 10. vbi Dauid Ammonitis bellum intulit ob violatos legatos; quod etiam fecerunt Romani bello Tarentino, Illyrico, Corinthio, & Mithridatico. Vnde violantes legatos læsæ maiestatis rei fiunt Cabedo. *p. 2. decis. 16. num 2. p. 6. tr. 8. ref. 2. § Atque ex his*. Verùm non est formalis legatorum violatio, si puniantur à Principe, in cuius territorio grauiter vltra terminos legationis delinquerunt, Vide V. Princeps, nu. 17.

21 Petes

21 Petes tertiò: An in septima includatur negatio transitus exercitus armati a ter ecessariam cautionem? Respondeo negatiuè: nam transeuntes tenentur omnem securitatem facere non nocendi, vnde quia ab armatis ferè semper timeri potest, sæpe eis transitus iure negatur. Ita Coninch *num.* 51 *p.4.t.4.ref.74* § *Nota, & p.6 t.4 ref.5.* In negantem transitum exercitui nō tuto?

22 Petes quartò: Quid si Princeps interdicat exterius negotiationem & mercaturam, hospitium, vsum fluminum, piscationem coralliu, & margaritarum, quæ de iure gentium omnibus sunt communia? Esse iustam causam indicendi ei bellum, ait Victoria *in relect. de Indis insul. p. 2. init* & hoc titulo iustificat debellationem Indorum, earumque regionum possessionē ab Hispanis apprehensam. Verùm ego alijs de causis Indos ab Hispanis debellatos existimo, & contra Victoriam insurgunt Palaus *num.* 4. & DD. communiter ea ratione, quia nullo iure probari potest, deberi exteris commercium. & hæc omnia in tantum sunt communia, in quantum non prohibentur: nam si priuatus acquirit suæ hæreditatis dominium, cur non etiam Respublica acquirere potest dominium talium rerum, ita vt citra extremam vel grauem necessitatem, vel omnibus, vel aliquibus exteris interdicere possit? *p 4 t 4. ref.74.* In negantem negotiationem, Hospitium, Vsum fluminum, Piscationem corallium &c.

23 Petes quintò: Cùm nemo possit punire non subditos ob delicta in Deum commissa, cur dictum est in nona causa, debellari posse populum idolatram? Respondeo, reuera multos, inter quos Pa lus *num.* 7. & Villalobos *tomo* 2. *t.5 diff.4 num* 14 contrarium docere, præsertim quòd Princeps laicus non punit hoc delictum in suis subditis. Sed Solorzanus *de Ind iure lib.2.c.15.nu.* 26. tenet, tales licèt puniri non possint ob violatum ius naturæ, quod debitum Deo cultum præscribit, puniri tamen posse, ob violatum illud, quo vnicuique proprium reddendum, & nemini faciendum quod nobis factum displiceret, præcipitur, vt propter furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa testimonia, incestus, stupra ab ipsis, aut commissa, aut permissa. Et Syluester V. *Iudæus, num.*4. & alij docent, bellum moueri posse ob solam idololatriam: præsertim si accedat auctoritas Summi Pontificis. Et, quidquid sit de hic opinionibus, de quibus nouissimè ad partes agit Fagundez *in decal. tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 33. *à numero* 28. si infideles, præter idololatriam, essent ata quoque tyrannide, humana carnis ingluuie, execrandis innocentium sacrificijs commaculantur, vt passim de Indis testatur Mendoza *vol.* 1 *disputatio.*75. *sectio* 1 § 22. verius puto debellari posse. *par* 6. *t.*4. *resol.* 16. Aduerte hic Reginaldum *tomo* 2 *lib.* 21. *cap* 8. *num.* 94. assignare septem casus, in quibus contra infideles bellare liceat. Primus est, si possident terras Christianorum, vt Turcæ: Secundus, si Christianos iniuria afficiunt, vt ijdem afficiunt: Tertius, si Christianos à vera Religione abducunt: Quartus, si Euangelij prædicationem impediunt, de quo diximus V. *Papa, numero* 3. Quintus, quando à Christiano Principe eorum domino leges naturæ consentaneas recipere & obseruare renuunt: Sextus, si committunt peccata, non solùm contra Deum, sed etiam contra proximum *Ibidem ref.* 17. §. & *ad confirmationem*: Septimus, si subditi Principis Catholici incidant in hæresim, nam Deus olim filijs Israel præcepit, vt ciuitatem, quæ in tale crimen incideret, delerent Deuter. 13. & ob hanc causam filij Israel filijs Ruben & Gad voluerunt bellum mouere, Iosue 22 vt probant Patres relati 23. *quæst* 4. *cap. displicet & sequent.* Et ratio est, quia hæresis grauissima damna affert toti Reipublicæ. Seruandum tamen esse ordinem iuris, vt bellum eis non inferatur, nisi prius ab Ecclesia hæretici declarentur. cap. *cum secundum leges, de hær in* 6. Becanus verò *in* 2. 2. *cap.* 25. *quæst* 5. tunc hæreticos bello puniri posse, inquit, quando à fide deficientes, alios quoque in eandem hæresim traherent, exemplo Moysis, qui partem populi vitulum adorantem bel-

In idolatras frangentes iura naturæ contra Deum, & homines?

Et hæreticos.

lo

lo adorsus, triginta eorum millia trucidauit. Et si conentur trahere vicinos alterius Regni, inuadi posse à Rege istorum in defensionem, & iniuriarum vindictam. *Ibid. ref.* 19.

Sanè Papa potest Principibus Christianis concedere terras infidelium, ob fidei propagationem.

24 Petes sextò: An regiones infidelium iustè inuadantur & possideantur ob donationem Pontificis? Respondeo: Gryphanius *de Insulis, c. 24. à num.* 59. negat & in donationem noui orbis ab Alexandro Sexto Regibus Hispaniarum factam impiè inuehitur, quasi in donationem rerum alienarum, quæ furti speciem sapit, *Glos. in l. 1. C. si aduersus vendit.* Verùm prædictam donationem firmant Malfectius, Sepalueda, Borrellus, Paramus & alij, quos citat & sequitur Solorzanus *c. 23. nu. 68. & seq.* ad argumenta Gryphanij respondens: Quia nimirum Summo Pontifici ius inest, fidem Euangelicam propagandi, & destruendi idololatriam, vt diximus V. *Papa, num. 3. p. 6. t. 4. ref.* 18.

Quid si Princeps dubitet de iustitia belli?

25 Petes tandem: An Princeps arma mouere possit dubius de iustitia belli? Ad hanc quæstionem respondet Syluius *in 2. 2 quæst. 40. ar. 1. quæst. 4. concl. 2. 3. & 4.* sub distinctione. In causa iniuriæ, non posse, ait: quia res tanti periculi non est exequenda ob causam dubiam. In causa possessionis non possidentem similiter non posse bellum mouere: quia iura fauent possidenti: quinimmò si in tali casu eum possessione vi spoliater, hunc contra ipsum licitè insurgere posse, quia iniuria affectus est. Posse tamen bellum mouere, si plus iuris habere videatur, & compensationem petens admissus non fuerit, si quidem res sit grauis, & digna bellorum periculis. nam possidens in dubio tenetur admittere legatos partis aduersæ pro examinando dubio, etiam æquali. Si autem neuter possidet, & dubium est æquale, bellum moueri posse, non pro recuperatione totius, sed tantùm partis, vel eius compensatione; quia res in tali dubio, aut diuidi, aut ex æquo compensari debet. Ita ille. Sed aduerte, quòd si Princeps possidens, magis inclinet in eã partem, quòd res sit aliena, non propterea ad restitutionem aliquam obligatur: quia talis propensio non euacuat dubium, & ideò à possessione superatur. Sic Granado *in 2. 2. contr. 3. tract. 12. disput. 4. sect. 3. §. 2. num. 24. p. 4. t. 3. resol* 50.

PVGNA, SEV BELLVM
Quoad Duces, & Officiales.

DVCIS peccata sunt, minuere numerum militum ob auaritiam.

26 DVces grauissimè peccant, si plures milites, quàm reuera habeant repræsentent, suos quandoque famulos in milites & centuriones eligentes, vt stipendia sibi approprient; & si propter defectum militum arx amittatur, vel alia damna consequantur, tenentur ea omnia reparare. Item, si cum exercitu processuri, qua transituri sint non exponant, vt a pagis & ciuitatibus pecuniam accipiant ad redimendum hospitium, nam quamuis liberum eis sit, hunc vel illum populum prægrauare, quando onus non potest æqualiter diuidi, non tamen possunt facere hanc electionem venalem, & pretium sibi retinere, potius enim expediret, vt ij, qui exercitum hospitantur, per aliorum contributionem subleuarentur. Tertiò, si ob negligentiam, vel furtum parent militibus cibum & potum & alia huiusmodi corrupta in excidium militum &c. aut simulent se præparasse omnia necessaria de mandato Principis, & reuera præparent in minori quantitate, aut præparent ea dolosa, & falsa. Sic Molina *disput.* 116. Nonnullos alios casus enumerat Layman *lib 2 tr. 2. cap. 12 num.* 18. vt, si milites certæ internecioni exponant absque necessitate, si castra in locis palustribus & noxijs figant cum periculum morbi, aut contagionis, si in soluendis stipendijs vsurarijs cambijs

Extorquere à populis pecuniam in redemptionem hospitij.

Prouidere militibus victualia noxia.

Exponere milites certæ & non necessariæ neci.

Stipendia subtrahere.

cambijs vtantur; si dimissis veteranis militibus inexpertos adscribant minori stipendio: & denique, si stipendium militibus subtrahentes, permittant eos necessaria sibi à rusticis, & alijs innocentibus extorquere. *parte 6. tract. 4. resolutio. 27.* Et tu adde, si faciles sint in concedendo militibus, discedendi facultatem, quando vrget eorum necessitas, vt alij deinde sumptus fiant in eisdem, vel alijs perducendis, cùm vexatione populorum hospitantium, & dispendio Principum: aut sint multum difficiles, quando eorum ministerio non multum indigent, & occasionem præbeant, ne milites ad bellum in posterum velint accedere. *Ibidem resol. 25. circa medium.*

Et milites ob auaritiam munere illicitum puto etiam tempore pacis.

27 Petes hic: Posito, quod Duces non possunt imminuere numerum militum ad arcis custodiam designatum, retentis sibi stipendijs, quando arx timet inuasionem, & illa subtractio eius expugnationem minatur; poterunt ne id facere tempore pacis, quando nullum periculum imminet? Respondeo, Duuallium *in 2.2. tr. de char. q. 16. art. 4.* inclinare in eam partem, quòd possint, & probabile existimare, quod Rex tacitè consentiat; quia id consuetum est inter nobiles; & ipse videt, & tacet. Idemque dicendum existimat, de Ducibus, & Capitaneis, si tempore pacis centurias diminuant Sed puto, Regem reuera hæc nescire, & proinde non consentire. *p. 6. t. 4. ref. 27. §. Sed non desinam.*

Et discedendi licentiam concedere, aut denegare, quando non expedit.

Petes secundò. An liceat Duci permittere militibus Ciuitatis direptionem, vulgo *il sacco*? Respondeo, aliquando licere, quando nimirum ipsa obstinatius resistendo id meruit, aut iudicatur necessarium, vt milites spe prædæ ad expugnationem animentur, & aliæ ciuitates non tam obstinatè resistant. Et communis opinio, & sine vlla reprehensione communiter practicatur. Aduertunt tamen Doctores, illicitum per accidens esse posse ob scelera, quæ in tali direptione à militibus committi solent, ob quæ saltem curandum est à Ducibus, ne talia delicta sequatur, prius quidem seuerè prohibendo, postea verò contrauenientes irremissibiliter puniendo. Layman *vbi sup. num. 13.* & alij *p. 6. tr. 4. ref. 21.* Si autem bellum esset iniustum, Duces & Tribuni tenerentur ad omnia damna, quæ sui milites ipsis iubentibus intulissent. *Ibid. ref. 31.*

Item permittere (il sacco) quando non licet.

Aut non cauere à sceleribus, quæ à militibus committi solent.

28 Peccant quoque alij officiales in bello (ait Becanus *in 2. 2. c. 25. 4. 15. nu. 3.*) si comportantes ad exercitum victualia, per auaritiam, aut negligentiam corruptum, & noxium offerant cibum. Si puluerì tormentario extraneum admisceat, ex quo ad victoriam reddatur inhabilis; si plus à militibus, quam præscriptum sit, exigant pro cibo, potu, armis, &c. & si in designandis hospitibus alicui ad plures domos schedulas præbeant, vt in vna se recipiat, ab alijs pretium sumat. Ad quæ multum attendere debent Confessarij officialium, ait Molina *vbi sup p. 6. t. 4. ref. 28.*

Quæ similia peccat etiã alij officiales.

29 Petes hic primò. An liceat Ducibus & militibus super naues militantibus contra infideles, vel hæreticos, quando aliter manus hostium fugere non possunt, ignem pulueri admonere, ne & ipsi, & naues in hostium potestatem deueniant? Respondeo, nos V. *Occidere, numero 36.* negatiuam sententiam docuisse, quæ est communis, & astruitur nouissimè à Vvigers *de iustitia, tract. 2. cap. 2. dub. 18. numero 106.* vbi id solùm permittit in casu, quo se milites in mare deijcerent cum spe aliqua salutis, licèt cum periculo incendij. Et ratio est, quia nemo potest directè seipsum occidere. Verum Fagundez *in decalotomo 1. lib. 5. cap. 11. numero 14.* alij apud ipsum affirmant, aiuntque in eo casu Ducem nõ intendere per se propriam necem, sed hostis debilitatem, ne præda capta insolentior fiat in eius Regem: optaturum aliàs se hostes incolumen occidisse. Et eandem rationem esse de eo, qui pulueri hostili arci subiecto ignẽ adhibet, certus se momento

AN liceat Duci præliantí in mari contra infideles, cũ non est spes euadendi, ignem pulueri inijcere, ne in hostium potestatem deueniant?

dissipandum. Et sanè certissimum est, in bello iusto, posse quem pro salute patriæ facinus aliquod aggredi, etiam si certissima inde mors ei euentura sit, vt docet Victoria *de hom. ad vit.* & exemplum habemus in Samsone, qui licet columnam Dei iussu diuulserit, poterat etiam id facere sine illo, vt ait Sayrus *lib. 7. cap. 9. num. 9 p. 6. t. 4 res. 48.*

Et an Duces exercitus esse possunt Episcopi.

30 Petes secundò. An liceat Episcopis esse Duces supremos in exercitu siue terrestri, siue maritimo? Respondeo, non licere; quia Clericis bellare interdictum est in iure, vt dicemus infra. Quando verò graues causæ concurrunt, & Clerici bellare possunt, non peccant Episcopi exercitum ducentes, † præsertim si accedat Pontificis dispensatio †. *p. 6 t. 4. res. 33.*

PVGNA, SEV BELLVM
Quoad Milites.

31 Milites alij sunt subditi Principis bellantis, alij non sunt. Et primi sunt non solùm vassalli, sed etiam stipendiarij, qui continuis stipendijs sub eodem Principe tam belli, quam pacis tempore agunt. Neutri ex his bellare possunt in bello euidenter iniusto, sicut nec tortor exequi potest sententiam euidenter iniustam. Quousque tamen de iniustitia belli eis non constat, bellare possunt. nec iustitiam belli examinare tenentur, sicut nec tortor examinare tenetur sententiam iudicis: sed bellare possunt quamuis dubij: nam in dubijs præsumendum pro Principe, qui est in possessione sui iuris, quapropter dubium priuari non potest. Et alioqui impossibile esset singulis militibus tribunal erigere, & ab vnoquoque sententiam expectare, communicando quoque eis consilia, quæ plerunque oportet tacere. Quæ omnia procedunt etiam in non subditis, vt docet Nauarra *de restit. libro 2 cap. 3. nu. 278.* & alij post ipsum *p. 3. t. 5. res. 96 p. 4. t. 4. res. 12. & liberius in p. 6. tract. 4. resol. 9* Quòd si postea comperiant bellum iniustum esse, tenentur à bello desistere, & restituere hostium spolia, si quæ habent, aut ex eis facti sunt ditiores. Non subditi verò secundum Regimaldum *tomo 2. libro 21. cap. 8. num.* 104. tenentur restituere, non solùm si iniustitia belli fiat euidens, sed etiamsi dubia, dum Princeps non restituit. *p. 6. t. 4 res. 3 t. §. Sed hic obiter.*

MILITES pugnare non possunt in bello iniusto.

Ipsi tamen non tenentur belli iustitiam examinare.

Si autem in iniusto scienter pugnent, tenentur ad restitutionem.
Secundum aliquos singuli in integrū, Secundū alios tantùm pro rata.

32 Porrò milites pugnantes in bello iniusto scienter, clarum est ad restitutionem teneri. Dubium tamen est, an singuli teneantur ad totum damnū, an verò ad illud solùm, quod per seipsos intulerunt? Et Caietanus *in 2. 2. q. 62. art. 7.* & alij tenent, singulos teneri in integrum; quia vnus sine alio non auderet, nec posset damnum inferre, vrbem nimirum inuadere, &c. vnde omnes vicissim se adiuuant, & concurrunt ad totum damnum. Lorca *disp. 53. num. 5.* probabiliter putat, teneri solum ad damnum illatum à seipsis. Vigers verò *tr. 5 c. 2. dub. 5. nu. 40* distinguit, & opiniones conciliat hoc modo: Si milites inuadunt vrbem iussu superioris, nil inter se de præda communicantes, sed superato loco prædas facere incipientes vnusquisque per se, absque vllo respectu vnius ad alterum, vnusquisque tenetur ad suam partem tantùm. Si autem communi consilio, & mutua exhortatione, & veluti vna manus locum, aut domum deprædantur, vt sæpè contingit in inuasione oppidorum minus firmorum, aut si exercitus sese absque superiorum mandato animat ad expoliationem vrbis, tunc singuli tenentur in integrum. *p. 4. t. 4 res 31. & olim p. 3. t 5 res 86*

Quid si bellum sit iustū, sed Dux prohibeat militi prædam?

33 † Si autem bellum sit iustum, milites retinere possunt omnia mobilia, quæ rapuerunt, Ducibus permittentibus, si quidem sunt inimicorum †. Aduerte autem, quòd quando Dux interdicit militi spolia in bello iusto, tunc

pensanda

pensanda est causa talis prohibitionis. nam si prohibet ob commiseratio- nem ipsorum, tenentur milites hosti restituere spolia nam iniustè abripiunt dum non accedit licentia Ducis tanquam sententia iudicis. Si verò prohibeat, ne miles spolijs onustus minus aptus sit ad victoriam, tunc contrauenientes peccant solùm contra obedientiam, & ad restitutionem non tenentur. Mendoza *vol.2.disp.169.sect* 13.§ *Non desinam*.§.130.*p.6.tr.4.resol.26.* Furtiua autem stabilia ab hostibus possessa restituenda sunt veris dominis. Mobilia verò probabile putat Valentia *tomo 3.disput.3.q.16 punct.3.* retineri posse. Quod, quamuis non procedere de iure naturæ, sed Cæsareo, doceat Molina *disput.* 18. in omni tamen natione introductum est approbante consuetudine, vt ait Sà, V.*Bellum*, *num.26.* ac proinde iustificatur iure gentium, quidquid contra sentiat Duuallius *quæst.* 16 *art.5.* Duo tamen concurrere debent in dicta rapina, secundùm Mendozam *volum* 2 *disput.* 169 *sect.*12.§.119 primum, vt hostis prædam ad castrum deuexerit, & in tuto posuerit: alterum, vt inter apprehensionem & expugnationem vox intercedat. Si enim mane Turcæ certos Christianos expilent, & sero deprædentur ab alijs, hi non poterunt illorum Christianorum bona sibi appropriare. Non est verò necesse, quòd in castrum ab illis deuectum sit, si horæ 24. elapsæ sint. Et quamuis antiqui Romani equos bellicos, & mulos onerarios ab hac consuetudine exceperint: hodie tamen consuetudo hanc quoque exceptionem antiquauit, Excipienda tamen sunt ea bona, quæ milites ab hostibus emptione, aut donatione acceperint; nam hæc restituere debent suis dominis. Possunt tamen à quocunque vili emi, vt solent, militum prædæ, quæ nunquam in potestatem domini peruenturæ sunt, ea intentione, vt domino comparenti restituantur. Quod notent Catholici Hollandi, qui ex præda Indica à nautis aliquid emunt. Ita Coninch *dub.7.nu.126.p.6.tr.4.res* 23 §.*Sed difficultas.* Aut præda apud hostes inuenta, sit furtiua?

34 Tenentur quoque milites ex iustitia restituere hospitibus, apud quos commorati sunt, aut transitum habuerunt, quidquid ab ijs surripuerunt, aut præter lectum, lumen, ignem, paleas, & alia, quæ eis debentur ex mandato Principis, receperunt, etiam si videantur sponte dedisse, nam reuera dant ob timorem maioris mali. Item si astu, aut fauore plures hospitij schedulas impetrantes, pecuniam ab aliquibus receperunt ne apud illos hospitarentur. Porrò si milites ob solutionis defectum in extrema, vel graui necessitate positi sint, ita vt aut mori eos, aut militiam deserere, cum maximo totius communitatis damno, oporteat, tunc quidem ab hospitibus extorquere possunt merè necessaria, compensanda eis à Principe suo tempore, vt ait Coninc. *num.* 98. & alij. Seclusa necessitate iam dicta ob dilatam solutionem, non possunt hospites innocentes spoliare; quia eorum bona non sunt sibi oppignotata pro stipendio, vt ait Caietanus V.*Bellum*, *prope finem*. Nec iuuat illos facultas vel auctoritas Ducis, nisi id fiat in iustam nocentium, aut membrorum nocentis Reipublicæ pœnam, vt docuit Layman *lib* 2.*t.*1 *cap.*12.*nu.*18.*p.*6.*t.*4.*res.*26. MILITES non possunt recipere ab hospitibus aliquid præter permissa. Seclusa graui necessitate.

35 Tenentur denique milites stationem seruare, & arcem commissam defendere, etiam cum vitæ periculo, donec spes præualendi extincta sit, alias tenentur ad damna resarcienda, & in iure imposita eis est pœna capitis ex *l.*3.*ff. ad legem Iuliam*, vt docent Palaus *to.*1.*tr.*6.*disp.*5 *pun.*5.*n.*4. & alij. Eadem pena puniuntur, vel ad triremes damnantur: si absque Ducis licentia castra deserant in aliorum conspectu *l.omne* § *qui in facie*, *ff.de reb.milit.* aliàs infames fiunt cap. *infames*, 6.*q.*1. & in conscientia tenetur ab exercitu non recedere, nisi habita Principis facultate, qui tamen potest eos quandocunque sibi libuerit, dimittere, nam hoc pacto militiæ nomen dederunt, & tanto magis stare tenentur quo plus imminet prælium, & eius Dux magis Et tenentur seruare arcem & stationem etiam cum periculo vitæ, quousque adsit spes præualendi. Nec à castris recedere absque licentia.

indiget, præsertim quòd suo exemplo multos alios traherent cum maximo exercitus & reipublicæ detrimento. Vide Layman *vbi sup. Ibi §. Et tandem*, & antea *in res.* 25.

CLERICI milites esse non possunt.

36 Hic tandem addendum est, militiam Clericis interdictam esse in cap. *Clericum*, cap. *de his Clericis*, cap *eos qui* 20 *quæst.* 3. cap. *Clerici*, c. *quicunque Clericus*, cap. *quicunque ex Clericis*, cap. *Ex multa, de voto*, & alibi, sub pœna interdicti ab vsu Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello decedant, priuationis sacrificiorum: quæ satis indicant hæc iura obligare sub mortali. Imò aliqui ex recentioribus opinati sunt, militiam clericis interdictam esse iure naturali & diuino, quia ex sua natura illis repugnat, tanquam Deo dicatis, eiusque ministris, qui pro aliorum salute proprium sanguinem fudit. Et Diuus Bernardus *lib.* 4. *de consid. ad Eug.* colligit hanc prohibitionem ex verbis illis Matth. 26 *Mitte gladium tuum in vaginam*. Nazianzenus verò *Orat.* 2. *de pace ex* 2. *ad Timoth.* 2. ibi, *Nemo militans Deo, implicet se negotijs sæcularibus*. Sed reuera ex his non colligitur, bellum Clericis ex natura rei, absolutè & intrinsecè repugnare; nam alioqui dispẽsatio Pontificis in hoc non valeret; sed quod regulariter, & seclusa vrgente causa, conuenientius sit, & rationi magis consentaneum, vt Clerici à militia abstineant. *p.6.t.4 res.*33.

Nisi magna necessitate vrgeat.

37 Si ergo magna vrgeat causa, possunt Clerici bellare etiam per seipsos, vt nimirum in defensionem propriæ vitæ, proximi innocentis, præsertim reipublicæ vtilis, vt ait Caiet. *q.* 40. *art.* 2. item patriæ contra iniustos inuasores *c.* 2. *de immun. Eccles.* item ad obtinendam victoriam Ecclesiæ, & Christianæ reipublicæ valde proficuam. Regulariter tamen in bellis offensiuis talis necessitas non contingit, quia adhiberi possunt milites laici. Ita Malderus *in* 2.2. *q.* 40. *ar.* 2. Et in his casibus Mendoza existimat, Clericos vulnerãtes, & occidentes non fieri irregulares, *sect.* 2 §. 139. *p.6.t.*4. *res.*35. quod etiã docet Coninch *disp.* 35. *dub.*6. *nu.* 91. Et ita tenendum est: quia talis occisio, aut vulneratio non est culpabilis. *p.6.t.4. res.*38.

Quod non est intelligendum de minoribus.

38 Aduerte etiam, in supra citatis iuribus bellum non prohiberi Clericis constitutis in minoribus, qui proinde in bello iusto pugnantes non peccant, nisi fortasse per accidens, quatenus se exponunt periculo irregularitatis, & inhabilitatis ad suum officium, vt ait Lorca *disput.* 51. *num.* 12. Et si sint beneficiati, non propterea peccabunt mortaliter, nisi beneficia postulent residentiam, aut eorum obligatio non impleatur: & sic practicatur in Germania à Canonicis nondum capitularibus certarum diœcesum. Si tamen eos contingat aliquem per seipsos occidere debẽt beneficium resignare, aut dispensationem impetrare. (Quod contra Lorcam *num.* 24. non procedit) si Clerici pugnauerint cum licentia Summi Pontificis; nam is censetur tollere irregularitatem, quia id connexum est licentiæ bellandi, quando conceditur Clericis, qui deputati sunt ad Ordinum exercitium. vnde non est paritas de laicis bellantibus in bello iusto, nam hi non sunt deputati ad idem ministerium, & ideo pugnare non est eis illicitum. Molina apud Lorcam *Ibidem resolut.* 38. §. *Ad secundum*. Idem dicendum de religiosis laicis, qui propria manu bellantes, solùm venialiter peccant; grauius tamen, quàm Clerici beneficiati. Duuall. verò *quæst.* 16. *art.* 7. videtur maiorem culpam in Religiosis conuersis, aut Acolythis præliantibus culpam agnoscere, atque in hoc à suis Prælatis dispensare non posse, præcipuè propter scandalum. *p.6.t.4. res.*34.

Qui si sint beneficiati, peccabunt solùm venialiter, dũmodo beneficio seruiatur.

(Et si cùm licentia Papæ pugnent, non manẽt irregulares.)

Eadem dicendum de Religiosis nondum in sacris.

PV-

PUGNA, SEU BELLUM

Quoad Ecclesiasticos assistentes.

39 NOn est prohibitum Sacerdotibus Clericis, aut Religiosis bello interesse pro ministerio spirituali militum, necnon ad consolandos eos, & excitandos ad pugnam, modo non hortentur specialiter ad occisionem, aut mutilationem inimicorum. quia hęc non repugnant statui sacerdotali. Et Innocent. *in c. quod in dub ijs*, loquitur de bello iniusto. Dubium tamen est, num habere debeant licentiam Prælatorum, & si sint Episcopi, Summi Pontificis. D. Thomas insinuat, requirit *q 40. art. 2. ad 2.* quod probari potest ex c. *reprehensibile*, & cap. *quo ausu* 23. *q* 8. Lorca verò *sup. nu.* 18. existimat, hos Canones abrogatos esse per contrariam consuetudinem, & ego puto cum Coninch *disp.* 31. *dub.* 6. *nu.* 90. talem licentiam quoad Clericos sæculares non requiri, & iura citata non obstare: quia primum reprehendit Episcopos non solùm assistentes, sed pugnantes, vt cæteri milites: secundum verò reprehendit accedentes ad Aulam Imperatoris, seu ad Comitatum absque Pontificis facultate. Stando autem in contraria sententia, sufficit consensus tacitus & præsumptus, ait Lorca (qui omnino requiritur in Regularibus) præsertim si non sit facilis ad superiorem accessus. Præsumitur autem consensus quoties nullum ex ipsorum absentia detrimentum consequitur, nec vlla est ratio, quæ talem licentiam impedire debeat: nam præsentia Ecclesiasticorum multum confert ad Ecclesiæ, & boni communis defensionem, aut notabile augmentum. Ita Molina *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 180. *p.* 6. *t.* 4. *res.* 36. Vbi addit, Clericos sic assistentes, accipere & retinere posse quidquid de hostium bonis diripuerunt, ex præsumpta nimirum Ducis voluntate, qui id velle videtur, quoties non constat oppositum. Constito autem de contraria Ducis voluntate, restituere tenerentur, cui ipse vellet. *Ibid. res.* 37. Quæ vera sunt, etiam si Clerici assistant sine licentia, & secundum aliquos peccēt contra prohibitionē Ecclesiæ, vel Prælati: quia non peccant contra iustitiam, vt ait Lorca *disp.* 53. *nu.* 7. *Ibid. res.* 40.

PORRO bello assistere ob ministeria spiritualia non interdicitur Sacerdotibus.

Etiam sine licentia Episcopi, aut Papæ.

Religiosi tamē habere debent cōsensum Superiorum saltem tacitum.

Et Clericis assistentes possunt prædas facere, & retinere sicut milites, si non sit prohibitio.

Etiam si assistant sine licentia.

40 Siue autem cum licentia, siue absque illa Clerici assistant bello iusto, exhortantes milites ad iustam pugnam, in qua homicidia & mutilationes sequantur, non fiunt irregulares: quia defectus lenitatis, aut est etiam cum licentia, aut nec sine illa, non enim dependet a licentia vel eius negatione, vt ait Mendoza *sect.* 2 § 135. Suasio autem versari debet circa percussionem & occisionem hostium in generali, non autem in particulari. Suarez *de cens. disp.* 46. *sect.* 6. *num.* 8. *p.* 6. *tr.* 4. *res.* 39. † Sed etiam in particulari suaderi posse ad occidendum absque irregularitate diximus ex Auctore V. *Irregularitas, num.* 45. & dicemus mox *num. seq.*

Nec irregulares fiunt, si bellum sit iustum, & ipsi ad homicidia nō hortentur in particulari.

41 Aduertendum est etiam hic cum Molina *tom.* 2. *tract.* 2. *disp.* 110. *concl.* 2. quod etiam in casibus, in quibus Clerici in bello iusto pugnantes læthaliter peccant, non fiunt irregulares, non solùm si exhortentur ad pugnam, armaque & subsidia prębeant, sed etiam si ipsi aliquos percuciant, & vulnerent. Quod apertè colligitur ex cap. *petitio. de homicid.* Et multo magis locum habet in laicis. Ratio autē ea esse potest, quòd cum bello iusto Ecclesia, & Respublica defendantur, voluit Sūmus Pontifex eis fauere, ac proinde non irretire irregularitate omnes in eo ad homicidium concurrentes percutiendo, hortando, consulendo, mandando, &c. quod esset irretire totum exercitum, & homines à iusto bello cum magno Ecclesiæ & reipublicæ incommodo retardare. Quinam fiant irregulares in bello iniusto, vide V. *Irregularitas, nu.* 45 *p.* 6. *t.* 4. *res.* 38. §. *Non nego.*

Imò etiam si læthaliter peccēt, percutiendo per seipsos.

RATIHABITIO.

RATIHABITIO de futuro non dat iurisdictionē Confessario in reseruata.

1 † EST regula iuris, *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari* †. Quam Crousers *in reg. D. Franc. c. 7. lect. 22.* existimat procedere etiam in ratihabitione probabiliter præsumpta à Confessario ad absoluenda reseruata, ita quòd si aliqua non reseruata absoluat potestate ordinaria vel aliter actuali, & aliquod reseruatum ex probabiliter præsumpta voluntate superioris, accedente postea ratihabitione auferatur à pœnitente obligatio præsentandi se superiori: nec enim necesse est, talem obligationem tolli per ipsam absolutionem; quia absoluuntur venialia, absque eo quòd tollatur obligatio illa confitendi, quæ nulla est; imò id etiā accidit in confessione mortalium aliàs Confessorum. Et cum absolutio sacramentalis sit etiam actus iudicialis, non ei repugnabit veritatem habere à futuro euentu, & validari posse videtur per ratihabitionem, sicut dicitur Matth. 16. *Quodcunque solueris, erit solutum*.

Nos verò hanc opinionem refutauimus V. *Confessarium, num. 6.* vbi docuimus, solùm sufficere ratihabitionem de præsenti, vel de præterito: minimè verò de futuro. quia hoc Sacramentum nullo modo pendere potest à futuro euentu, & si ab initio non fuit validum, non potest deinde valorem accipere. Accedit, quòd Sacerdos non absoluit, nec absoluere potest nomine alterius hominis, sed immediatè nomine & auctoritate Dei: vnde nemo potest illam ratam habere; quia vt dicitur *in Reg. iur. 9. ratum habere quis non potest, quod ipsius nomine non est gestum*. Illa autem regula, quam affert Crousers, procedit in ordine ad actus, qui licèt à principio irriti; possunt postea per iuris fictionem reualidari. quales non sunt sacramentales, in quibus potius illa regula locum habet: *Quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit*. Sic Coninch *de Sacr. disput. 8 dub. 4 à num 34. p. 6. t. 6. ref. 57.*

REDUCTIO MISSARUM.

DECRETA de celebr. Missarum non restringunt facultatem moderandi anniuersaria, & Officia defunctorum.

1 DE hac re dictum est V. *Missarum reductio*. Hic solùm circa Decreta Congregationis de celebratione Missarum, in quibus prohibetur, seu limitatur Episcopis & Generalibus Ordinum facultas moderandi onera Missarum, aduerte primò, in dicta prohibitione secundum Nouarium *tit. de Miss. celebr. num. 8.* comprehendi etiam anniuersaria, & Officia defunctorum, & sic Sacram Cōgregationem respondisse, testatur ex multis. Sed contra ipsum insurgit Merola *tomo 3. disput. 7. c. 5. dub. 16. nu. 389.* aitque Doctores ab ipso citatos & sacram Congregationem, non esse locutos de istis decretis Vrbani VIII. prohibentibus; sed de decreto Tridentini concedente Episcopis facultatem Missas moderandi &c. Nam, cum dicta prohibitio loquatur solùm de Missis, non debet extendi ad anniuersaria, & multo minus ad Officia defunctorum: est enim lex odiosa, quia corrigit ius commune, nimirum Tridentinum, & ideo strictè interpretanda. *p. 6. t. 7. ref. 40.*

Missas ante Tridētinum relictas.

Vel nondum acceptatas,

2 Aduerte secundò ex Marchino *de Sacr. Ord. tr. 3 p. 2. c. 19. num. 31* per dicta decreta non reuocari priuilegium moderandi Missas ante Tridentinum relictas, quarum maximus est numerus, vt notatur in Synodo Florēt. sub die 18. Maij 1627 §. *de celebr. Miss.* Nec onera Missarum post Tridentinum relicta, sed ob tenuitatem eleemosynę nondum ab Ecclesia acceptata;

ta; nam loquitur de oneribus impositis, qualia non sunt nisi acceptata. & mens Sacræ Congreg. fuit, vt numerus Missarum relictus & acceptatus adimpleatur. Saluo tamen, ait ipse, meliori iudicio, & sub censura Ecclesiæ. p.6.t.6.ref.10.

3 Aduerte tertiò, non obstante reuocatione priuilegiorum Regularium, Missarum onera moderandi, facta per dicta decreta, eundem Marchinum c.20.nu.7. afferre priuilegium à Sanctiss. D.N. Vrbano VIII post dictorum decretorum diuulgationem concessum Fratribus Minimis Conuentus Ianuensis, vt legata Missarum perpetua, & oneri adnexo imparia, ad rationem quinquaginta scutorum monetæ Romanæ pro qualibet Missa quotidiana reducerentur, quo quidem priuilegio in pari causa frui posse aduertit, nō solùm alios eiusdem Religionis Conuentus, sed etiam aliorum Ordinū communicantium. *Ibid. ref.11.* † Est præterea alia concessio facta Minoribus Conuentualibus pridie nonas Augusti an. 1619. vt in Conuentibus, in quibus Missarum reductio non erat facta, fieri posset in primo Capitulo, ad rationem sexaginta scutorum *in addit. ad Peyrinum Const. 27.*† Et post illa concessum est Regularibus circa hæc onera priuilegium.

REGVLARES.

1 Regulares deputati ad votandum in Capitulis, quæ congregantur pro decernendis rebus importantibus Ordinis cum discussione & maturitate, non possunt sine causa non accedere, & si multoties absint arbitrio boni viri, peccabunt mortaliter, quia vocalatus est onus quod Religio illis imponit, & ipsi tenentur ex officio interuenire, non in fauorem sui, sed Religionis; vnde huic iuri non possunt renuntiare. Et licet, vno non accedente, alij suppleant, nihilominus, quantum est ex illo, res non concluditur, vt debet. Adde, quod si id licebit vni, vtique licebit, & alteri, & sic omnibus. Paleotus *de sacro consist. p.5.q.13* contra Peregrinum *in const. Theat. p.3 c.9.* Quod Maderiaga generaliter docet de Cardinalibus, Senatoribus, Consiliarijs, & decurionibus ciuitatum. Quos omnes vnà cum vocalibus Regularium bene excusat Ledesma *tomo 2. tr. 7. c. 2. concl. 2.* in casu, quo rem iniquam suo voto impedire non possunt, & iustum absque inquietudine proponere &c iuxta ea, quæ de parlamentarijs diximus V. *Parlamentum, num. 2. p.3. tr. 2. ref. 6.* An conuenire possint, *Da mihi votum, & dabo tibi,* &c. Vide V. *Simonia, num. 11.* An ad Prælaturas teneantur eligere digniores, diximus V. *Electio, num. 2.* REGVLARIVM vocalium obligatio.

2 † Magister nouitiorum debet esse annorum 35 ex decreto Clement. VIII *ac recept. & educat nouit.* †. Sed id non esse extendendum ad magistrum professorum ait Maranta *in contr. iur. tr. 2. resp. 25.* & testatur de praxi *p. 1. tr. 6 ref. 29.* Magistri nouitiorum ætas.

3 Regulares non gaudent priuilegio Bullæ Cruciatæ in ordine ad Confessionem. Vide V. *Bulla Cruciata, a num. 28.* Si quando verò comprehenduntur in Iubilæo, quem Confessarium eligere debeant. Vide V. *Iubilæum, à num. 18.*

4 Regulares exuentes habitum Religionis propter æstum, ad commodius studendum, vel dormiendum, non peccant mortaliter, seclusa præcepto regulæ, vel legitima consuetudine. quia id illis *in c. vidua 20. quæst. 2. & in c. sanctæ monialis d. 23* non prohibetur sub mortali, cum illa verba, *constanter ea vtatur, qualibus semper vsus est*, non sint adeo rigorosa. Suarez *de relig. tomo 4 lib. 1. c. 5. nu. 18* contra Graff *tomo 1. lib. 3. c. 5. num. 75.* Quod Lezana *c. 13 num. 7.* expressè docet de Fratribus Minoribus Conuentualibus, & Obseruantibus. quos nec mortaliter peccare inquit, si lineis camisijs Qualiter peccent habitum exuentes.

 vtantur.

vtantur. Vnde non bene ait Nauarrus, Regularem, qui ad liberius fornicandum habitum dimitteret, ob hoc ipsum committere distinctum peccatum mortale. *par.5, tr.14. resol.72.* Et certum est, in tali casu Regularem non incurrere excommunicationem *cap vt periculosa, ne Clerici, vel Monachi in 6* vt bene Sanchez, & alij apud ipsum *in sum. tomo 2. lib 6. c. 8. num 57. p. 3. t. 2. ref 115.* Id quod verum est etiam in casu, quo subditus ad superiorem recurrens, timeret cum habitu in itinere deprehendi. Vide V. *Appellatio, num. 15.*

REGVLARIS non potest testari.

5 Regulares non possunt testari, nec de consensu superioris quidem, sicut nec filiusfamilias de consensu patris. Possunt tamen sic aliquid dare causa mortis; quia donatio causa mortis accedit ad naturam donationis inter viuos quæ Religiosis, consentiente Prælato, non prohibetur. Quare Prælatus non potest dare licentiam subdito faciendi schedulam dispositionis de rebus suis, vt vim habeat testamenti, potest tamen dare, vt in schedula roget ipsum, vt sic disponat pro sua libera voluntate. Layman *lib. 3. sect. 5. cap 3. num. 4.* contra Graff. *vbi supra nu. 58.* Potest etiam Regulari aliquid relinqui cum facultate disponendi de eo inter consanguineos, non per testamentum solemne, sed per electionem personarum, & sic non tanquam testator, sed tanquam personarum elector. Pacian. *cons. 36 num. 103. p. 5. t. 3. res. 128.* Potest quoque Regularis declarare testamentum à seipso factum in sæculo, si ad est dubium, vt ipse expositionem verbis conuenientem adhibeat. quia hoc non est testari, sed declarare qualiter testatum sit. Reginaldus *to. 2. lib. 18. c. 27. nu. 397. p. 3. t. 2 res. 75.* An Religioso aliquid relinqui possit vt sibi impendat. Vide V. *Legatum, num. 4* An possit eligere sepulturam. Vide V. *Sepulturam, nu. 9.*

Non ludere.

6 Religiosis prohibitus est ludus alearum & taxillorum in cap. *Episcopus, d. 35.* Vide V. *Ludus.* Item studium iuris ciuilis, in cap 2 *ne Clerici, vel Monachi.* Vide V. *Excommunicationes, num. 1* Et tenentur recitare horas Canonicas in Choro, & celebrare Missam solemnem singulis diebus. Vide V. *Horæ Canonicæ, num. 12.*

Non recurrere ad laica tribunalia pro grauamine.

7 Regularis à suo superiore vim patiens, non potest recurrere ad laica tribunalia pro vi tollenda, sub pœna excom. Bullæ Cœnæ. *p. 3. t. 1. res. 53.*

FILIVS Principis in aliquo casu tenetur vxorem ducere.

8 Religiosus filius Principis ad vitanda bella & seditiones tenetur vxorem ducere sub mortali. Reginaldus *tomo 2. lib. 31. cap. 2. p. 3. t. 4. resolut 289. §. Notandum.*

QVIBVS de causis Religiosus transire possit ad Religionē laxiorem?

9 Regularis cum licentia superioris ad laxiorem Religionem transire potest: primò, ob infirmitatem, aut debilitatem, qua Religionis austeritates ferre non posset. D. Tho. *2. 2. q. vlt. art. 8.* Secundò, si in Religione sit exosus, aut indignè tractetur Lessius *lib. 2 c. 41. dub. 13. nu 102.* Tertiò, si ob crimen diffamatus, domesticorum faciem præ pudore sustinere non possit. Sanchez *vbi sup c. 7. n. 72.* Et tandem, si propter suam imperfectionem & prauos habitus, Religionis onera tam ægrè sustineat, vt quamuis Regulam frequenter non transgrediatur, viuat nihilominus cum perpetua mæstitia, & pœnitentia professionis. tum quia talis mæstitia ponit illum in probabili periculo violandi obseruantiam, tum quia eadem mæstitia liberat nouitium ab obligatione professionis ex voto, vnde & sufficiēs censeri debet professo ad eūdi laxiorem, in qua speret se Deo tranquillius, & cum gaudio seruiturum. Vecchius *disp. 15. dub. 7. nu. 4. p. 3. t. 2 res. 43.*

Et in tali casu ad quam pertinēt eius bona?

10 Porrò bona Religiosi ad aliam Religionem se transferentis saltem quoad alimenta competunt posteriori, sicut etiam iura personalia, vt succedendi in legatis &c. Rodriquez *in comp. res. 123. nu. 81* contra Sanchez *li. 7. c. 32. n. 8. p. 3. t. 2. res. 114.* Scripta verò & libros à se compositos probabile est pertinere ad primam, vt ait Villalobos *tomo 2, tr. 35. diff. 14. num. 5.* & ad secundam

cundam, vt Valerus *v. regularis diff.* 8. *num.* 2. *Ibid. resolut.* 63.

11 Regularis eiectus soluitur à voto obedientiæ Regularis, & solùm tenetur obedire Episcopo, sicut alij Clerici. nec ipsum tenetur post expulsionem adire, vt putauit Nauarrus. Tenetur autem voto castitatis & paupertatis; & quidquid acquirit, acquirit monasterio. Quamuis Villalobos *diff.* 39 *nu.* 10. dicat, dare posse eleemosynas, & facere donationes ad vitam ipsius duraturas & Sotus *lib.* 7. *q.* 1. *art.* 1. solui omnino ab hoc voto, eo quia non alitur à monasterio. Ad ieiunia & alia Religionis grauamina, non teneri, ait Suarez *in enchir. lib.* 3. § *de voto obed.* & si non est in sacris, nec ad diuinum Officium. Et quamuis Conradus *p.* 1. *q* 285. existimet teneri ad se corrigendum, vt iterum in Religionem recipiatur, Azorius probabiliter hoc negat *tom.* 1. *lib.* 12. *c.* 17. *q.* 1. quia hanc obligationem nullus illi canon imponit. *p.* 3. *t.* 2. *res.* 60. Vnde nec ad aliam Religionem transire tenetur. Potest nihilominus secundum aliquos Religio ipsum cogere vt intret non tamen ipse Religionem, vt eum recipiat, etiam post emendationem, vt contra Molinam *tom.* 1. *disp.* 146. *v. quid ad votum*, Sanctarellus *de Apost c.* 5. *dub.* 2. *nu.* 18. Et disparitas est; quia Religio est innocens, & eiectus est reus. Manet tamen irregularis, & vt promoueri possit, dispensare cum eo debet ante eiectionem Prælatus, vel post eiectionem si potest, Episcopus *p.* 3. *t.* 2. *res.* 116. Ad quid teneatur Religiosus factus Episcopus. vel Cardinalis, vide V. *Cardinales Religiosi*, & V. *Episcopus Religiosus*. & si agatur de eius nullitate professionis agi debet coram Episcopo ordinario, vel delegato, vna cum suo Prælato Religionis aliter sententia erit nulla. Sanchez & alij, *p.* 8. *tr.* 7. *resol* 2.

REGVLARIS eiectus ad quid teneatur?

Causa nullitatis professionis agatur coram episcopo ordinario vel delegato.

12 Regulares ex vsu in contrarium, tenentur ad ieiunia Ciuitatis ex voto. De synodalibus vide Riccium, sed non ex obligatione. Dia. *p.* 9. *t.* 7. *res.* 14. sic existentes in monasterio Mediolani non tenentur ad ieiunium feriarum Cinerum, secus autem si essent in domibus secularium. *Ibid.* §. *Nota etiam.*

Regulares tenentur ad ieiunia Ciuitatis.

REGVLARIVM Indulgentiæ.

INdulgentiam, quam acquirunt Regulares profitentes, vide V. *Professio num.* 16.

PAVLVS V. reuocauit, & reformauit omnes Indulgẽtias Regularium.

1 Hic nota duo. Primum est, Paulum V. in Bulla *Romanus Pontifex* reuocauisse omnes Regularium Indulgentias, easque statuisse ad certum numerum & formam ibi expositam. Quoniam verò mox per aliam Bullam confirmauit Minoribus omnia priuilegia, gratias, concessiones, & indulta concessa à Clemente VIII. etiam spiritualia, & prout iacent, & in his priuilegijs, seu spiritualibus indultis habentur expressè Indulgentiæ, putauit Rodriquez *res.* 47. *nu.* 45. eas omnes Indulgentias iterum reualidatas fuisse; Verum non est credendum, Beatissimum Patrem tam cito mutasse sententiam. Vnde contrarium tenendum est cum Portell. *v. indulgentia nu.* 12. Verùmtamen est, in ea Bulla reuocari solùm Indulgentias concessas Religionibus pro ipsis Religiosis. Vnde non sunt censendæ reuocatæ Indulgentiæ concessæ sæcularibus Regularium Ecclesias visitantibus † vel conciones eorum audientibus, vt infra † concessæ parentibus Fratrum Minorum viuis, vt eligant Confessarium, per quem plenariè absoluantur, à pœna & culpa, per Bullam Calisti III. & mortuis, vt liberentur à Purgatorio, si filius eorum Sacerdos vnam pro eis missam celebrauerit. per Bullam Clem. VIII. vt ait Portell. *nu.* 4 *p.* 4. *t.* 4. *res.* 20.

Pro seipsis.

2 Secun-

Non tamen pro sæcularibus.

2 Secundum est, Regulares Concionatores, concionantes in suis Ecclesijs feria 2. 4. & 6. concedere posse suis auditoribus 156 annos, & 24. dies Indulgentiæ, alijs verò temporibus 18 annos & 320 dies: concionantes autem in Ecclesijs alienis, 18. annos, & 222. dies; ex priuilegijs diuersorum Pontificum concessis Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus, quas debent concedere expresse nomine Sanctitatis Papæ, aliàs non acquiruntur. Rodriquez *resol.* 112. *num.* 20. & *resol.* 77. *num* 58. *p.* 4. *t.* 4 *resol.* 22. *§. Et tandem.*

REGVLARIVM PRIVILEGIA

In ministrandis Sacramentis.

An Regularis præsentatus, & iniustè repulsus, possit Confessiones excipere?

3 CIrca Baptismum, vide V. *Baptismi minister*. Circa Pœnitentiam V. *Confessarius Regularis.* Solùm hic nota, nouissimè Ludouicum Cellotium *de hierarch lib.* 5 *c* 24. mordicus sustinere primò; quòd Regularis Sacerdos præsentatus, & iniustè ab Episcopo non admissus, potest Confessiones excipere, vt poterat ante Tridentinum: quia *Clem. dudum de sepult.* in qua id sibi conceditur, est inserta in corpore iuris, & Concilium eam expresse non reuocat. *p* 6. *t.* 7. *resol.* 60. Secundò, Confessarium Regularem approbari non posse cum limitatione ad tempus, personas &c. si est idoneus; nam Episcopus non dat illi auctoritatem, sed tantum eum examinat de idoneitate, & si idoneũ iudicat, iurisdictionem dat illi Summus Pontifex, ipso iure. *Ibid. resol.* 61. Tertiò, consequenter, semel ab Episcopo approbatum non posse iterum siue ab ipso, siue à successore, ad examen iterum vocari, vel licentia semel obtenta priuari. *Ibid resol* 62. Denique, Religiosum approbatum in vna Diœcesi, esse idoneum Confessarium in quacumque diœcesi de licentia Parochi, sicut (ait Bauny *p* 1. *tr.* 4. *qu.* 4.) Sacerdos approbatus in vna diœcesi, eligi potest per Cruciatam in quacumque alia. *Ibid. res* 59. Verùm nos circa primum († quidquid dixerimus V. *Confessarius Regularis, num.* 5. †) censemus priuilegium *Clement.* reuocatum esse per Tridentinum, quia eius intentio fuit, reformare has Regularium facultates. Vel non reuocari: sed exigi ex parte Sacerdotis conditionem, vt non possit facultate Papali per dictum priuilegium gaudere, nisi & inquantum ab Episcopo approbatus fuerit. Adde etiam ex Lugo *de pœn disput.* 21. *sect.* 3. *nu.* 52. quod si supradicta opinio est probabilis, ad praxim tamen parum, aut nihil conducere potest. siquidem facultas *Clem.* multa requirit, præsertim quod Episcopus tot solùm Confessarios admittere tenetur, quot pœnitentium concurrentium numero sufficiunt; & si quis ei ex præsentatis à Prælato non satisfacit, exigere potest alium in locum illius, circa quas conditiones poterit pro libito cauillari, nec facilè vinci. *par.* 6. *t* 7. *resol.* 60. *a* § *Sed pace*. Circa secundum († quidquid etiam dixerim *Ibid num* 6. †.) dico etiam cum Lugo *num.* 57. eas limitationes ab Episcopo validè apponi, siue iustæ sint, siue iniustæ; & Confessiones factas contra tales limitationes, defectu potestatis, nullas esse; licitè etiam apponi, si iusta causa interueniat; nec obstare, quòd Parocho annorum 25 concedatur approbatio ad curam animarum absque limitatione: nam in Parochis examen circa doctrinam & mores magis rigorosum præcedere debet & solet, quàm in Confessarijs; & ideo clarius de illorum, quam de istorum idoneitate constare. Quod si Episcopo plenè constaret, aliquem Regularem idoneum esse pro facultate non limitata, tunc videretur non posse ei absque alia causa limitatam concedere. Sed nihilominus limitatio valida foret.

An approbari possit cum limitatione?

Semel approbatus, iterum examinari?

Et an approbatus in vna diœcesi, sit idoneus vbiq; locorũ?

Ad primum negatur:

Affirmatur secundum,

Et tertium.

ret. *Ibid. resol.* 61. Circa tertium, si licentia concessa sit ad beneplacitum ex causa licitè, & sine causa validè reuocari posse: concessam verò absolutè, ex iusta & rationabili causa reuocari etiam posse, secus nec licitè nec validè reuocari, vt diximus *ibid. num.* 7. Et ita etiam Lugo *num.* 63. *Ibid. resolut.* 62. Denique quoad vltimum licèt sententiam Cellotij tamquam probabilem ex multis admittat Præpositus *in* 3. *quæst* 8. *dub.* 4. *num.* 21. stante tamen Constit. Vrbani VIII. quam *ibid num.* 9. attulimus, non subsistere. *Ibid. resol.* 59. Et negatur quartũ.

4 Circa Eucharistiam, Regulares habent priuilegium ministrandi eam sæcularibus in suis Ecclesijs quocumque tempore, secluso Paschate & articulo mortis. Et Paulus V. extendit illud etiam ad alias Ecclesias; vnde videntur ministrare posse in Oratorijs ædium priuatarum. Portell. *resp. mor.* *p.* 3. *cas* 39. *p.* 4 *t.* 4. *resol.* 14. Verùm pro Paschate & articulo mortis sufficit licentia Parochi, certo præsumpta, & moraliter certa. Suarez *in* 3. *p q.* 82. *art.* 3. *disp.* 72. *sect.* 2. *vers. hinc. p* 3. *tr* 2. *resol.* 12. §. *Nota etiam*. Et nomine Paschæ in dicta limitatione non venit dies ipse Paschæ, sed Communio, quæ tempore paschali præscribitur ab Ecclesia, vt nimirum parochiani semel saltem in anno, idest cùm pro Paschate reficiuntur, proprio Parocho se sisterent, eiusque superiorítatem agnoscerent. Quare si quis præceptum impleuisset in die Iouis sancti, vel implere vellet in crastino, vel intra tempus concessum, communicare posset in Ecclesia Regularium in ipso Paschæ die. Suarez *sect.* 3. quidquid contra asserat Trullench. *part.* 4. *tract.* 4 *resolut.* 81.

REGVLARES possunt ministrare Eucharistiam sæcularibus quocumque tempore, Excepto articulo mortis, Et Paschate, idest communione præcepta tempore Paschali.

5 Aduerte præterea, Regulares ministrare posse Communionem paschalem aduenis, vagis, & peregrinis: quia in hoc nulli Parocho fit iniuria, non enim Parocho hospitij, quia non illi subijcitur, nec Parocho patriæ, quia est absens, & hic censetur dare parochianis absentibus licentiam communicandi vbicumque voluerint. Decretum verò Eugenij IV. fauet illis, concedendo, vt possint in Parochia hospitij tamquam incolæ communicare, non tamen cogit. Nec satis constat, Ecclesiam Cathedralem, vel Matricem esse vniuersalem Parochiam totius diœcesis, vt aduenas ad eam adeundam obligare debeamus Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib* 3. *disp.* 73. *nu.* 17. contra Peregrinum *in prcu. Theat. p.* 2. *tit communicare*, §. 1. *p.* 3 *t.* 2. *res.* 12. Item in Paschate, & in articulo mortis ministrare possunt seruis & domesticis intra Conuentum degentibus, iuxta priuilegium Pij IV. & aliorum Pontificum apud Portell. v. *Sacramenti administr. num.* 6. Et idem dic de famulo coniugato, qui domit extra Conuentum, siquidem, moriatur in Conuentu; quia is dicitur continuus commensalis. Et procedit etiam de Confessione, & extrema Vnctione. *Ibid.* § *Notandum, & part* 5. *tr.* 3. *res.* 52 Olim ex priuilegio Sixti IV. poterant etiam ministrare sacrum Viaticum & Vnctionem extremam suis Tertiarijs. quod tamen hodie est eis interdictum, vt constat ex litteris sacræ Congreg. ad Episcopum Mutinen. *sub die* 17. *Iunij* 1639. *p.* 6 *t.* 8 *res.* 30.

Quam tamen ministrare possunt aduenis. Peregrinis, Et seruis domesticis.

6 Aduerte denique, satis probabiliter olim docuisse Rodriquez *to.* 1. *q.* 56. *art.* 3. & alios, contra Suarez *de relig. to.* 4. *tr* 10 *lib.* 9. *c.* 3 *num.* 8. Regulares ministrare posse laicis in Ecclesia propria Communionem ipsam paschalem, ex priuilegio Nicolai V. concesso Monasterio B Mariæ de Guadalupe Ordinis D. Hieronymi *ann.* 1458. quod Paulus III. viuæ vocis oraculo confirmauit: nam omnia huius Monasterij priuilegia Pius IV. ad reliqua eiusdem Ordinis Monasteria extendit, & sic ijs vti possunt reliqui Ordines communicantes. Et ita in Lusitania in causa Fratrum Minorum cum quodam Parocho iudicatum fuit, apud Fagundez *pr.* 3. *lib* 1 *cap.* 5. *p* 2. *t.* 14. *res.* 73. Quam sententiam nouissimè tenet Bauny *p.* 1. *tract.* 5. *qu* 19. quamuis suadeat

Et olim probabile fuit ministrare posse etiam alijs.

suadeat Religiosis ab eius praxi abstinere. Verùm sacra Congregatio contrarium postea declarauit Eminentiss. Boncompagno Archiepisc. Neapol. vt constat ex litteris Eminentiss. Verospi *sub die 20. Martij 1638. part. 6. tr. 7. resolut. 58.*

REGVLARIVM PRIVILEGIA
In prædicando.

Regulares concionari olim poterant in suis Ecclesijs sine licētia Episcopi.

Et in alienis, item prædicantes sine licentia, non poterāt ab eo puniri.

Hodie tamen contrarium tenendum ex Constit. Gregor. XV.

Minimè obstante Bulla Vrbani VIII.

7 Regulares olim ex communi Doctorum sententia poterant in Ecclesijs suorum ordinum prædicare absque licentia Episcopi, ex Bulla Pij V. *etsi mendicantium*; nec illi, Episcopus id prohibere poterat. & id docuerat olim. *p. 3. t. 2. res.* 58. Vbi etiam cum Miranda *to. 1. q. 50 art. 3. concl.* 1. dicebat speculatiuè loquendo posse prædicare, Episcopo contradicente, saltem in hora, ex tempore, quo non prædicaret Episcopus: id tamen non expedire propter scandalum. Addiderat Regularem prædicantem in sua, vel aliena Ecclesia sine licentia, non posse ab Episcopo puniri. *p. 3. t. 2. res.* 11. at peccant mortaliter. Cac. *p 8 tr. 7. res.* 11. Sed hodie stante constitutione *Inscrutabili &c.* Greg XV. (& meritò aduertit Bordonus *in consil. Regul. res. 7. nu. 21.*) Regulares prædicantes sine Episcopi licentia, & benedictione etiam in suis Ecclesijs, possunt ab Episcopo puniri etiam per censuras. Et quamuis Augustinus de Bellis *in alleg. Hispano idiomate conscripta* putet Vrban. VIII derogasse Bullæ Greg. XV. tamen Nouarius *in sum. Bull. p. 1. tit. de exemptorum priu. nu. 51.* faciens mentionem de dicta Bulla Vrbani VIII. relata à P. de Bellis, ait, non obstare, quin hodie Episcopi possint punire regulares, quia dicta Bulla videtur tantum localis lata pro ciuitate, & Diœcesi Giennensi. *p 7. t 12. res. 25.*

Et hæc licentia, & benedictio quocūque tempore petenda.

Non autem solum pro Quadragesima, & Aduentu.

Et deneganda nolenti emittere professione fidei.

8 Hæc autem licentia, & benedictio petenda est quocumque tempore, quamuis enim Bordonus *in consil. Regul res. 7. quæst. 11. nu. 5.* asserat vsum iam obtinuisse apud Regulares prædicandi in proprijs Ecclesijs absque alia Episcopi benedictione; quam solum petunt pro Quadragesima, & Aduentu, & non pro alijs festis intra annum; tamen valdè dubitandum an adsit talis vsus: nam quocumque tempore, quando Regulares volunt in suis Ecclesijs concionari, se præsentant coram Episcopis, & petunt benedictionem, iuxta Concil. Trid. *sess. 24. de ref. c. 6.* Imò Episcopus posset denegare benedictionem prædicandi Regulari nollenti coram ipso emittere professionem fidei. Ità *Nouarr. in sum. Bullar. p. 2. tit de exempt. priuil. num. 49.* cum alijs. *p. 7. t. 12 resol. 24.*

Possunt Prædicare in Parochijs de licentia Parochi bis, aut ter.

9 Concionatores Regulares semel approbati ab Episcopo, concionari possunt in quacumq; diœcesi, dummodo Episcopus loci, vel Parochus non contradicat, ex priuilegio Greg XIII. concesso Societati. Villalobos *to. 2. tr. 35 diff. 5. nu. 2.* & Regulari docto, & pio, præsertim itineranti, concedere potest facultatem prædicandi in sua Ecclesia Parochus bis, aut ter. Portell. *nu. 2. p. 3. t. 2. res. 111. §. Notat. & p. 4 t 4. res. 22 § Not.*

Vicarius Sede vacante non potest punire prædicantes sine licentia.

10 Quæres an vt Episcopus, possit etiam Vicarius Sede vacante punire Regulares prædicantes in Ecclesijs sine licentia, & benedictione, vel suspendere, & ordinare, ne aliquis Regularis amplius prædicet? Negatiuè respondent Gauantus *in Man. Episc ver. Capitulum. Sede vacante nu. 51. & 52.* & Bordonus *in cons. Regul. res. 36 nu. 24.* quia succedit Episcopo in iurisdictione ordinaria, non delegata; & ideo vbi Concilium Trid. committit aliquid Episcopis vti delegatis Sedis Apostolicæ, non potest Capitulum, seu Vicarius Sede vacante. *p. 7. t. 12. res 26. & 27.*

REGVLARIVM PRIVILEGIA

In reliquis.

11 † Regulares ferè omnes à iurisdictione Episcopi exempti sunt, præter aliquos casus à iure expressos, in quibus Episcopus contra eos procedere potest tamquam Sedis Apostolicæ delegatus †. An autem exempti sint à legibus synodalibus, dictum est, V. *lex*, *nu*.8. OMNES ferè Regulares exêpti sunt ab Episcopo.

12 Habent etiam priuilegium eligendi sibi conseruatorem, qui eos à manifestis iniurijs defendat, iuxta c. *fin. de offic. deleg.* & quidem per manifestam iniuriam Cruz & alij intelligunt quidquid est contra ius, & infert damnum monasterio. vnde & posse procedere contra debitores Religiosorum ex causa ciuili, etiam laicos. Contrarium tenet Fuschus *de visit. lib.* 2. *c*.23. *nu*.5. quia conseruator non habet tribunal erectum. † Adde, quòd in Bulla Gregorij exprimitur, quòd conseruator procedere possit, quando Regulares sunt rei, non quando sunt actores. Et licèt sacra Congregatio declarauerit, remanete adhuc ei facultatem se ingerendi in manifestis iniurijs Religioni illatis, per manifestas iniurias non videntur intelligi posse retentiones, seu non solutiones debitorum, quæ sunt quid priuatiuum †. Certè si animalia Religiosorum in alienis agris pauperiem faciant, ad conseruatorem pertinet iudicare, non ad iudicem sæcularem. Ità Rodriquez *to*.1.*q*.65. *art*.14.*p*.3.*t*.1.*ref*.20. † Et idem de debitis ciuilibus domus Religiosæ, minimè verò particularium; quia hi habent suum Prælatum, cui omninò subditi sunt, & ab aliena iurisdictione penitus exempti. Dum tamen manent intra claustra. Ita Rodriquez *art*.13. & Miranda *q* 47. *art* 10. *to*.2. apud quos, & Lezinam, ac Laurentium de Peyrinis, multa ad conseruatorem spectantia inuenies †. Et possunt eligere conseruatorem. A quo defendantur in iniurijs & violentijs. Et coram quo conueniantur ob pauperiem factam ab eorum animalibus in agro alieno. Et ob debita ciuilia communitatis. Non particularium Religiosorum.

13 Regulares lectores, concionantes, studentes, Confessarij habent priuilegium, vt sibi commutetur obligatio Horarum à Prælato in certos Psalmos, & Pater noster, vt de lectoribus dictum est V. *Lectores*, *nu*.3.*p*.3.*t*.2. *ref*.68. §. *Non desinam*. Studijs dediti declinare possût onus diuini Officij.

14 Quamuis corpora defunctorum exhumari, & de loco in locum transferri sine licentia Episcopi non possint, iuxta cap. *corpora Sanctorum*, *de consecr. d*. 1. *l. si nec dum*, *l. nemo humanum*, *C. de relig. & sumpt. fun.* quando nimirum tradita sunt sepulturæ perpetuæ. Id tamen possunt Regulares de consensu partium, intra limites propriæ Ecclesiæ, vt ait Villalobos *to*.2. *tr*.31. *diff*.6. *nu*.4. ex priuilegio Leonis X. & si non sunt sepulta in Capella propria, etiam sine consensu partium. *p*.3.*t*.2 *ref*.120. Regularis sexagenarius non tenetur ad ieiunia Regulæ iuuenis 21. annorum tenetur. *p*.9.*t*.6. *resol*.16. Et superiores trâsferre possunt cadauera intra suas Ecclesias.

15 Regularis dimittens habitum per mediam horam, nec si in conuentu recitaret in Comędijs non incurrit in excommunicationem. *p* 9.*t*.7.*ref* 5. Regularis recitans in monasterio in comędijs non incurrit censuram.

REGVLARIVM PRIVILEGIA

quoad vsum, & communicationem.

16 Circa vsum, aduerte primò, Generales, & generale Capitulum posse vsum priuilegiorum limitare, & omninò tollere, etiam in Religionibus non habentibus ad id specialem facultatem Sedis Apostolicæ. Tāburrin *de iur. Abbat. to*. 1. *disp*.16.*q*.9.*n*.2. Excipe, nisi aliquod priuilegium in corpo- PRIVILEGIA Regularium limitari, & tolli possunt à Generali, & generali Capitulo.

corpore iuris insertum esset. nam eius reuocatio esset statutum contra ius commune, quod ipsis prohibetur, cap. *quod super his, de maior. & obed. p.3 tr.2 resol.*87.

Non tamen derogantur per non vsũ.

17 Nota secundò, Regulares vti posse suis priuilegijs, non obstante quod non sint in vsu ex peculiari priuilegio Eugenij IV. concesso Congregationis S. Iustinæ Ordinis Benedictinorum. Portell. *ver. priuilegium nu.*4. Adde, priuilegia Regularium ex alio priuilegio apud Cruz *lib.*2. *c.* 3 *dub.*2. *concl.* 2. non abrogari per contrarium vsum, nisi excedat annum centesimum *p.*3.*tr.*2.*ref.*88.

Nec refert si iuri canonico sint contraria. Nam, si non aduersentur Tridẽtino, clausula apponi solita, nihil operatur.

18 Nota tertiò, quòd quando in priuilegijs Regularium apponitur clausula, *dummodo sacris Canonibus, & Concilio Tridentino non aduersantur*, per sacros canones intelligi debent canones Tridentini. nam ijs, qui in iure canonico continentur, multa priuilegia sunt expressè contraria. Quę autem aduersantur Tridentino, iam derogata censentur, etiam pro foro conscientiæ, vt ait Miranda *to.*1.*q* 39. *art.*1.*concl.vn* nam quamuis Pius V. confirmauerit Regularibus priuilegia contraria Tridentino, vnde Enriq. *lib.*7.*c.*24. *in gloss. lit. K.* ait, ea etiam hodie pro foro conscientiæ practicari posse, attamen Greg. XIII. ea iterum reuocauit vnde contrarium dicendum est. Et in specie Regulares non possunt ordinari ante ætatem. Vasquez *in* 3.*p to.*3 *disp* 246.*c.*4.*nu.*43. contra Sà *v.relig.nu.*56.*p.*3.*t.*2.*ref.*59

Dubium est, num certum priuilegiũ Pij V. reuocetur per Bullam Cœnæ. Et aliud eiusdẽ per Bullam Greg. XIII.

19 Dubium tamen est, an Priuilegium Pij V. quòd Regulares absolui possint à suo Prælato ab hæresi occulta, reuocatum sit per Bullam Cœnæ, de quo vide V. *Absoluere n.*73. Dubium item est, an Bulla Pij V. *Et si mendicantium*, in qua Regularibus amplissima priuilegia conceduntur, reuocata fuerit per Bullam *Intacta* Greg. XIII & Barbosa *de pot. Episc.p.*3.*alleg.* 76. *nu.*29. affirmat. Peyrin verò *to.*2. *in const* 7. *Pij V* §.1. *nu* 2. ait, Bullam *Intacta* nec promulgatam fuisse, nec vsu receptam. *p* 3.*t.*2. *ref.*107. † reuocatam esse docuit Auctor *in ref.*59. *eiusd.tract.* vt retulimus mox *nu* 15. non esse reuocatam, *in ref.*58. vt retulimus *nu.*7 †.

Verùm priuilegia Societatis, & Cler. Regul. non derogãtur, nisi id suis Patribus insinuetur.

20 Cœterum priuilegia Societatis Iesu numquam derogata censentur, nisi derogatio ipsismet Patribus insinuetur, ex priuilegio Gregorij XIII. quo gaudet etiam Religio Clericorum Regularium. *p.*3.*t.*2.*ref.*68.

OMNIA priuilegia Mendicantium cõmunicantur adinuicem. Etiam Iesuitarum.

21 Quoad COMMVNICATIONEM aduerte primò, quod Regulares Mendicantes communicant omnia priuilegia, etiam Societati, concessa cum limitatione, nè aliæ Religiones communicent. ex ampliatione & extensione eorundem priuilegiorum factam per Pontifices successores. Et quamuis Gregorius XIII. concesserit Societati, nè aliquis eius alumnus aliquo priuilegio potiatur, nisi sibi à Præposito generali communicetur; ait nihilominus Cœlestinus *tr.*8. *c.* 15. dicta priuilegia ab alijs Religionibus absque tali limitatione participari *p.*3 *t.*2.*ref.*81. & *p.*5.*t.*13.*ref* 46.

Exceptis priuilegijs circa Altaria.

22 Aduerte secundò, priuilegia perpetua Altarium circa Indulgentiam pro animabus, videri etiam in communicatione locum habere: quia omnis gratia Principis priuilegium appellari potest, Bald. *in prel. feud.nu.*38. & in fauorabilibus lata fieri debet interpretatio. Et sic tenet Portell. *v.priuilegij communicatio nu.* 20. Sed ego contrarium teneo cum Merolla *tom.* 3. *disp* 6. *c.*4. *dub.*7. *nu.* 64. tum quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis in specie non esset verisimiliter concessurus, reg. *in generali* 81. *de regul. iur.* tum quia per communicationem priuilegiorum non communicantur priuilegia exorbitantia siue quæ rarò conceduntur, qualia sunt Altaria priuilegiata perpetua, vt patet ex vsu & stylo Curiæ apud Peyrinum *in declar.priu.*8. *Pauli III.* Vnde ait Merolla, nec Ecclesias eiusdem Ordinis Altaria priuilegiata participare, quòd de omnibus Indulgentijs domus particularis, docet Portell. *vbi sup.nu.*6. *p.*6.*t.*7.*ref.*39.

23 Ad-

23 Aduerte tertiò, P. Bordonum *resolut.* 10. *qu.* 22. *num.* 26. docere, inter Religiones communicati etiam priuilegia circa Officia particularia, non quidem ea, quæ sunt de Sanctis Ordinis, sed alia de festis communibus. Vnde dicendum esset, alias Religiones recitare posse Officium Corporis Christi, & Immaculatæ Conceptionis, in ferijs quintis, & sabbatis, festo nouem lectionum non impeditis, vt recitant ex priuilegio Fratres Minores, & similia. Sed tu cogita. *part.* 6 *tract.* 8. *resolut.* 14. Per communionem priuilegiorum concessam fratribus Minoribus, possunt alij semel absolui à Confessario eiusdem obseruantiæ, ab omnibus peccatis reseruatis, & ab irregularitatibus, excepta mutilatione, & homicidio. non aut Iesuitæ. Suarez *p.* 9. *tr.* 8. *ref.* 55. — Quid de Officijs proprijs? — Per communicationem possunt absolui semel à casibus reseruatis.

RELIGIOSI MILITES.

1 Religiosi milites Equites S. Ioannis (& secundùm Riccium *tom.* 4. *resolut.* 177. *num.* 3. etiam illi, qui portant signum T, seu mediam crucem albam, *part.* 3. *tract.* 1 *resolut.* 51) S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, & Montesie, sunt verè Religiosi: emittunt enim professionem trium votorum in manibus Prælatorum in Religionibus approbatis à Summo Pontifice. *p.* 3. *t.* 2. *resolut.* 30. *p* 4. *t.* 1 *resol* 86 *& alibi passim*. Idem dic de Equitibus S Stephani, & S. Lazari *Ibid. & p.* 3. *t.* 1. *resol.* 61. Secus de Equitibus Aurei velleris, S. Michaelis, Annunciationis, Delabanda, alijsque aliorum Ordinum absque Sedis Apostolicæ auctoritate erectorum. *p.* 4. *t.* 1. *resol.* 36. *in fine*. Illi ergo omnes gaudent priuilegijs fori (Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, num.* 23.) canonis (Vide V. *Excommunic. nu.* 2.) & gabellarum (Vide V. *Gabell. nu.* 11.) — EQVITES S. Ioannis, S. Iacobi, & similes, sunt verè Religiosi. — Gaudentque immunitate.

2 Consequenter etiam tales Religiosi confiteri possunt Sacerdoti idoneo, non approbato ab Episcopo, vt de Regularibus dictum est V. *Prælati nu.* 45. quia nimirum non comprehenduntur in Tridentino *sess.* 23. *c.* 15. Et ita tenet Sancius *disp.* 49. *nu.* 10. quamuis praxis sit in contrarium *p.* 3. *t.* 2 *resol.* 30. Item in Confessione explicare tenentur circumstantiam professionis: peccata enim illorum carnalia, sunt sacrilegia. Mota *lib.* 2. *c.* 2. § 23. *nu.* 6 *Ibid.* §. *Ex his*. Et filij ipsorum ex copula fornicaria sunt sacrilegi. Et si ipsi dimittunt temerariè Crucem, peccant mortaliter, & contrahunt excommunicationem Clem. VIII. vnde & esse possunt apostatæ, sicut alij Religiosi habitum dimittentes, vt idem Mota, *ibid. nu.* 7. *& c.* 1. § 6. *num.* 5. *Ibid.* §. *Secundò, &* §. *Tertiò*. — Et confiteri possunt simplici Sacerdoti. — Tenenturque explicare circumstantiā professionis. — Ipsorum filij ex fornicatione sunt sacrilegi. — Et si habitum dimittūt, incurrunt censuram.

3 Item non possunt ad aliam Religionem transire absque licentia Magni Magistri. Mota § 6. *cit. Ibid.* §. *Quartò*. Qui etiam tenet, dictos Equites totum, quod ipsis superest de congrua sustentatione, teneri in vsus pios expendere, quia sunt adstricti voto paupertatis, & redditus Commendarum sunt Ecclesiastici. Sed ipse exist mo cum Hurtado in 2. 2. *tom.* 2. *disputat.* 163. *sect.* 7. § 119. *&* 120. expendere posse ad libitum, ac si essent sæculares: quia paupertatem ipsorum sic interpretata est (Prælatis scientibus, & non contradicentibus) consuetudo: & redditus Commendarum dantur illis titulo laico: vnde nec sunt materia simoniæ vt dicemus V. *Simonia, numero* 4. Nec obstat motus Pij V. reuocans illis facultatem ita de dictis bonis disponendi: nam in primis solùm reuocat facultatem ex priuilegio, non ex consuetudine: deinde non fuit vsus receptus, nisi apud Commendatarios S. Ioannis. & tandem reuocatus fuit à Greg. XIII. Sanchez *in sum. tom.* 2. *lib.* 7 *cap.* 8. *num.* 30. qui benè addit, eos instituere posse maioratum, tam de bonis patrimonialibus, quàm Commendarum. — Non possunt ad aliā Religionem transire absque licentia M. Magistri. — Possunt tamen de bonis commendarum in quoscumq; vsus disponere. — Et maioratum instituere.

part. 2.

Et meretrices eorum non tenentur restituere turpem quæstum.

part.2.t 15.*ref.*54.& *p.*5.*t*-3.*ref* 129.& *t.*14.*ref.*94. Vnde meretrices, turpem à dictis Equitibus mercedem obtinentes, cum eis ludentes, ad restitutionem minimè tenentur. *ref.*54. *cit.* §.*Ex his.* Quæ omnia confirmantur ex Bulla Clem. VIII. de largitione munerum, in qua alijs Religiosis munera præbere prohibitis, Equites expresse excipiuntur: vnde & corroboratur, quod initio diximus, eos verè esse Religiosos, aliqui enim excipi non debuissent. *p.*1.*t.*6.*ref* 23.

Per professionem Religionis S. Ioannis dissoluitur matrimonium ratum.

Et impletur votum Religionis absque alia expressione emissum.

4 Denique per professionem Equitum S. Ioannis dissoluitur matrimonium ratum. DD. communiter contra Sotum *in* 4 *d.*27.*q.*1. *art.*4. *p.*3.*t.*2. *ref.*30. §. *Quintò.* Vnde, vxore Monialium habitum assumente, vir, licet iuuenis, potest habitum D. Ioannis assumere. Sic tenet, & de praxi testatur Pontius *lib* 9. *c.*12. *nu.*3. contra Sanchez *lib.*7 *disp* 32. *nu.*4. *p.*4.*t.*4.*ref.* 73. §.*Non desinam.* Et qui votum Religionis emisisset absque alia expressione, satisfaceret, per ingressum huius Religionis, vt probabiliter Cenedo *de paup relig dub.*10 *nu* 6. & Pontius *de impend.causa* 27. *q.*2.§.4. id extendit ad Religionem S. Iacobi. *p.*2. *t.*16. *ref.*37. Per professionem verò S. Iacobi, & aliarum Religionum militarium, matrimonium ratum non dissoluitur, non quod sit solemnis; sed quia Summus Pontifex præscribendo modum eius & formam, minuit solemnitatem. Mota *lib.*2.*cap.* 2. §.19.*nu.*18. *p.*3.*t* 2.*ref.*30. § *Quintò.*

Et quicsique equites communicare possunt ense præcincti.

5 Nota hic, Religiosos equites ad confitendum & communicandum pugione, & ense præcinctos non indecenter accedere, vt latè probat Sācius *disp.*45.*n.*3. Vbi *nu.*6. idem docet de omnibus laicis, quod tamen intelligendum foret, cessante scandalo, quòd rarò deficit. *p.*3.*t.*2.*ref.*30. in fine.

RELIQVIÆ.

RELIQVIÆ non approbatæ.

Exponi possunt in ornamentum Crucis adorandæ.

1 Reliquiæ non possunt adorationi & venerationi exponi absque approbatione. Quid tamen in hoc faciendum, vide V. *Episcopi iurisdictio in Reliquias.* Aduerte verò cum Palao *to.* 2.*t.*8. *disp.* 1. *punct.*6.*nu.* 11. non esse illicitum, proponere adorationi Crucem ornatam varijs reliquijs non approbatis, tum quia sic vsus obtinuit, tum quia in tali casu non reliquiæ, sed crux adoranda proponitur, & si quis eas adorat, hoc erit per accidens, & pertinebit ad cultum priuatum. contra Bonac. *disp.*3.*de ador. q.*1.*punct.*4.*nu.*6.*p.*5.*t.*5. *ref.*35.§.*Notandum.* An reliquiæ alienari possint sine solemnitatibus. vide V. *Prælati, nu.*28.

RESERVATA.

RESERVATA quamdiu durent.

† De reseruatione casuum dictum est V. *Casus reseruati*, Et de reseruatorum absolutione V. *Absoluere à reseruatis* & aliquid V. *Pœnitens.* Hic ponemus aliquot casus, quæ nouissimè reperimus in sexta parte †.

1 Casus reseruati Episcopo per statutum, eo mortuo, adhuc permanent. at si reseruatio est personalis, eo mortuo, expirat, vt ex Piasecio retulimus V. *Casus, num.*12. & sic tenet communis opinio. Et quidem reseruatio facta in mandatis visitationum tam Episcopi, quàm Prælati Regularis, siue cum excommunicatione, siue sine, censetur personalis, & mortuo Episcopo, vel manus à munere amouente Prælato, expirat. Quod tamen intellige quoad crimina commissa post mortem Episcopi, &c. non quoad commissa tempore reseruationis. Fagundez *p.*2. *lib.*8. *c.*1. *num.*30. *p* 6.*t.*6. *resol.*41.

2 Pec-

2 Peccaret Prælatus Regularis, non solùm contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, negando facultatem Confessario, absoluendi aliquod reseruatum, si ex licentia negata timeretur graue aliquod subditi detrimentum, etiam ex eius fragilitate, aut duritia. Lugo *de sacram. pœnit. disp.* 20. *sect.* 10 § 4. contra Suarez *to.* 4. *disp.* 30 *sect.* 4 *nu.* 7. & 8. Et in tali casu Confessarius potest nihilominus pœnitentem pro illa vice absoluere, licentia petita, & non obtenta, vt diximus V. *Absoluere, nu.* 12. sic declarante Paulo V. vt docet Texeda *to.* 2. *lib.* 3. *tr.* 3. § 4. *contr.* 20. *nu.* 129. & alij. Vt autem Confessarius prudenter iudicet, facultatem concedendam esse, ait Suarez sufficere, quod nulla ratio suadeat esse negandam. & si aliqua ratio negandam suaderet, & nihilominus pœnitens nullo modo vellet superiorem adire, tunc negari non posset licitè; quia, cum reseruatio instituta sit in medicinam, non debet nocere subiecto. Et quamuis in tali casu pœnitens non videatur ritè dispositus, quippè qui, nullo metu prohibente, nollet ad superiorem accedere, vrgente Confessionis præcepto: totum id nihilominus infirmitatis esset, & compassione dignum, vt illud iudicat praxis Prælatorum, & ipsius Summi Pontificis, qui propterea sæpè concedit per Iubilæa, & Bullas facultatem eligendi Confessarium pro quorumuis casuum reseruatione. Sæpè etiam pœnitens nondum decreuit præceptum violare, sed vacillat, & ideo à Prælato sustineri debet nè cadat. Et si decreuit, facultas illi salubris erit, quia sublata difficultate, faciliùs, & suauius ad dolorem, & propositum disponetur, ad quòd iuuare illum debet Confessarius, & sufficiet dolorem habere generalem de omnibus peccatis commissis. Quæ omnia docet Lugo *vbi sup nu.* 119. contra Fagundez *in decal. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 45. *nu.* 15. *p.* 6. *t.* 6. *res.* 56. An absolui possint reseruata ex præsumpta superioris facultate cum ratihabitione de futuro, vide V. *Ratihabitio*. — *An absolui possint, licentia petita, & non obtenta?*

3 An ignorans, peccatum esse reseruatum, reseruationem incurrat, vide V. *Ignorantia nu* 8. An bona fide peccatum reseruatum non habenti facultatem confitens, remaneat absolutus, vide V. *Pœnitens, nu.* 1. Petes: Si quis confessus sit hæresim, v. gr. dubiam simplici Confessario, à quo propter dubium absolutus fuit, comperto deinde, quòd peccatum certè commiserit, remanetnè absolutus? an debet pro absolutione superiorem adire? Respondet Lugo *de sacram. pœnit. disp* 20. *sect.* 2. *nu.* 20. se satis probabile existimare, quod talis remaneat absolutus, nec aliam habeat obligationem. & argumentatur à simili. nam Sanchez *in sum. to.* 1 *lib.* 4. *c.* 44 *n.* 10. dicit, quod simplex Confessarius dispensauit in voto reseruato dubio, dispensatio tenet, etiam si postea votum comperiatur esse certum; sic exigente recta Ecclesiæ gubernatione. *p.* 6. *t.* 6. *res.* 40. §. *Ad secundum*. — *Et quid si dubium sit, an peccatum reseruatum commissum sit?*

4 Petes iterum: An pœnitens, qui data opera extra diœcesim pergeret, in qua aliquod crimen non esset reseruatum, vt ab illo absolueretur per simplicem Sacerdotem, rectè absoluatur? Rectè, respondet Bauny *p.* 1. *tr.* 4. *q.* 8. *dub.* 5. quia dum eò pergit, habet ius confitendi confessarijs illius diœcesis, secundùm iura, & dispositionem illius synodi. Contrarium tenet Zambellus V. *casus*, *nu.* 26. ex sacra Congreg. *die* 19. *Nouemb.* 1616. *p.* 6. *t.* 7. *resol.* 57. — *Aut si quis accederet in diœcesim, vbi nō essent reseruata?*

RESTITVERE QVIS TENEATVR.

1 † Restituere, seu restitutio, est actus iustitiæ commutatiuæ, quo vnicuique redditur, quod ab eo ablatum est, vel acceptum. Ad restitutionem pertinentia ferè nouem sunt, his carminibus comprehensa, — *RESTITVERE quid sit?*

Et quæ in restitutione consideráda?

Quid, quis restituet, cui, quantum, quomodo, quando,
Ordine, quove loco, qua causa excuset iniquum.

Primò igitur videbimus qui restituere teneatur: mox qui non teneatur, seu excusetur, & deinde quid restituendum sit, cui. quantum &c. suo ordine. Porrò restitutionis radices tres ferè sunt? iniusta actio, seu omnis actio contra iustitiam; res accepta, & contractus. Videamus ergò primò.

RESTITVERE QVIS TENEATVR
Ex iniusta actione.

FIERI debet restitutio ex iniqua actione. puta Iniusto bello, Furto, Vsura, Impedimento alterius boni, Homicidio, Stupro, &c.

2 ACtiones iniustæ, ex quibus restituendi nascitur obligatio, hæ sunt: Bellum iniustum, de quo V. *Pugna*: furtum, seu acceptio iniusta rei alienæ inuito domino: iniqua item rei alienæ retentio: acceptio rei alienæ per contractum iniquum: impedimentum, seu obex, ne alius bona acquirat iustè: homicidium, stuprum, & omnis alia offensio in bonis vitæ & fortunæ. nam de restitutione famæ diximus, V. *Detractio*. Aliqua hic dicenda sunt: primò, de impediente bonum alterius; mox de homicida, & stuprantes & tandem de cooperantibus iniquæ actioni. De furto enim, & iniusta retentione, dictum est V *Furtum*, & de iniquo contractu, dicemus infra.

Et quidem impediens bonum alterius, ad restitutionẽ tenetur, si adhibeat vim, & fraudem: Secus si preces, & blanditias.

3 Itaque circa impedientem alicui consecutionem alicuius rei, sit prima regula †. *Si quis impedit proximum à consecutione alicuius rei, ad quam habebat ius, actione mala contra iustitiam, puta vi, fraude, mendacijs, dolo, tenetur ad restitutionem; si verò id faciat actione mala contra charitatem vel aliam virtutem, puta precibus, exhortationibus, pollicitationibus, etiam ex odio alterius, non tenetur.* Ratio discriminis est, quia vi & fraude violatur libertas collatoris in qua ius conditionale alterius situm erat: precibus & blanditijs non item, Lessius *lib. 2. cap. 12. dub. 10. num. 123.* & alij communiter, contra Caietanum *in 2.2.q.62.art.2.p.3.t.5.res.54.* & *t 6. resol. 33. & 34.*

Corollaria.

4 Ex quibus pro praxi inferes cum dictis DD. quod si quis impediat, ne auus instituat hæredem nepotem filius spurij (quod secluso intuitu filij spurij, facere posse, suppono cum Vasquez & alijs) vel ne quis instituat alium hæredem, vel legatarium, vel iam institutum reuocari curet. item si impediat ne quis det pauperi eleemosynam, ne beneficium vel officium alteri conferat, qui dignus sit, vel dignior, vt conferat alteri digno, & similia: si id faciat vi aut dolo, tenetur ad restitutionem. si solis precibus & blanditijs, non item. Immò non quæcumque iniuria obligat ad restitutionem, sed illa solùm, quæ infertur in ipsa rei consecutione, proximè & immediatè. Nam si v gr. Ioannes præoccupans, & aperiens litteras Petri, scribentis ad Paulum Romam, vacare beneficium in mense Pontificis, illum præueniat, & impetret sibi beneficium, non tenetur ad restitutionem, quia iniuriam commisit in aperitione litterarum, non in consecutione beneficij. (Idemque probabiliter dicendum putat Lessius *cap. 2. dub. 5. num. 43.* de paupere, qui cum maneat ad hostium diuitis expectando eleemosynam, aduenienti alteri pauperi dicat, eleemosynam iam datam esse. *p 5. tract. 8. resolut. 21.* in fine. Secus si dicat diuiti, Petrum v. gr. non esse pauperem. *p. 3. t. 6. resolut. 33. §. Nonò.*) limitat tamen Syluius *in 2.2. quæst. 62. artic. 2. quæst. 25. concl. 5.* supradictam doctrinam, vt procedat solùm in bonis ordinatis ad commodum publicum, qualia sunt beneficia, officia, &c. quæ nimirum in Ecclesiæ & Reipublicæ bonum sunt instituta. minimè verò in bonis ordinatis principaliter in bonum singulorum, vt sunt ęraria publica, montes pietatis, piæ fundationes, &c. in his. n. quia singuli habent ius aliquod, ob quod

sibi debeatur sua pars, impediens aliquem ab eius consecutione, etiam per preces & munera, tenetur ad restitutionem. *res* 33.*cit. à* §.*Hinc*.vsq; in finè.

5 Secunda regula. Impediens fiscum vel alium à consecutione pœnæ pecuniariæ ex delicto, impediendo sententiam, etiam fraude & mendacijs, non tenetur ad restitutionem: quia pœna non debetur ante sententiam. quare qui sententiam impedit, impedit quidem nè ille acquirat ius, non tamen violat ius acquisitum. Less.*cap*.12.*dub*.18.*nu* 134 & alij communiter, contra Molinam *to*.1.*t*.2. *disp*.95.*nu*.35.*p*.3 *t*.6.*ref*.35.& olim *p*.1.*t*.10.*res*. 23. §. *Ideò*. Idque probabiliter procedere puto etiam in pœna conuentionali, nam nisi aliud exprimatur, intentio contrahentium videtur esse, quòd non debeat solui, nisi post sententiam. Et ita docet Sanchez *de matr. to*.1. *lib*.1.*disp*.37 *nu*.4. contra Regium *cas*.43.*nu*.14.*p*.1.*t*.8.*res*.29.*&* *t*.10.*resol*. 23.in fine, *&* *p*.3.*t*.6.*res*.35. in fine.

Et nunquam facienda est restitutio pœnæ pecuniariæ, ex eo, quod quia ob eius acquisitionem fiscum, vel alium impediuit.

6 Ex qua regula pro praxi inferes cum Lessio *vbi sup*. primò, Hæreticum, qui fraude & mendacijs se defendit, non teneri sua bona tribuere fisco, cui applicanda aliàs forent. Secundò, adulteram, quæ per fraudem similiter se defenderet, aut falsis testibus adulterum probaret virum, non teneri restituere viro dotem, quam ipso iure acquisiuisset: quidquid asserat Layman *lib*.3.*s*.*tt*.5.*tract*.2. *cap*.7.*nu*.4. sed solùm expensas, quas vir impendisset in lite *res* 35. *cit*. §.*Ex quibus &* §. *Secundò*. Vnde nec soluere ei tenetur pecuniam acquisitam ex adulterio. Graffius *to*.1.*lib*.5.*cons*.2 contra Molinam *to*.1.*t*.2 *disp*.94.*p*.2.*t*.17.*resol* 7. † Sed circa pœnam pecuniariam, vide infrà.

Corollaria.

7 Tertiò, testes falsos, impedientes sententiam; vel alios impedientes aliquam denunciationem legitimam, vel nè delinquens veniat ad manus iustitiæ; & occultantes aut fugere facientes officiales tempore syndicatus, non teneri ad restitutionem pœnæ suprad'ctis imponendæ. Nauarra *de rest*. *lib* 3.*c*.5.*nu*.13.*p*.3.*t* 6.*res*.35. *à* § *Septimò*. Et satis de impediente.

8 ALIA iniusta actio obligationem restitutionis afferens, est homicidium, mutilatio, stuprum, vel alia damnificatio in bonis corporis, vel fortunæ. Nam homicida tenetur hæredibus occisi restituere id, quod dicemus infra Verbò *Restitui quid*. nimirum damnum temporale ex homicidio, vel etiam mutilatione aut deformatione secutum; minimè verò pro ipsa occisione, &c. & ad compensandam vitam occisi. nam *l. fin ff. de his, qui effuderint, vel deiecerint, & l. ex hac lege. ff. si quadrupes paup. fec. dicatur*, dicitur, liberum corpus nullam æstimationem recipere, ac proindè damna corporis liberi non posse pretio compensari. Et idem dic de alapis & fustigationibus. Secus si occidatur seruus vel animal vel etiam deturpetur, ita vt minus valeat. Sicut etiam si deturpetur mulier nubilis, ità vt ad matrimonium ampliori egeat dote. nam in his casibus teneris ad restitutionem. Lessius *c*.9. *dub*.23.*nu*.141. & alij. quamuis in contraria sententia sint D. Thomas & Scotus *p*.3.*t* 6.*res* 53 §.*Notandum est, &* *p* 5.*t*.4 *res*.54 Aduerte hic, quòd pro homicidio facto à seruo, & damno illato ab animali tenetur dominus, si sit in culpa. Si verò culpam non habet, ante sententiam ad nihil tenetur; quia *l. si seruus, ff. de nox. action*. & c. *si culpa, de iniur. & damno dato*, videntur pertinere solùm ad forum externum, vt docet Nauarra *lib*.2.*c*.1.*nu*. 38. Et Malderus *in* 2.2.*t*.3 *c*.2.*dub* 5. notat, dominum abscondere posse seruum vel animal, ne ante sententiam capiatur *p*.5.*t*.4.*res* 52.

HOMICIDA tenetur ad restitutionē damnorum.

Nō tamen pro ipsa vita hominis liberi.

Pro alapis inflictis.

Et pro homicidio alieno.

9 Nemo verò tenetur aliquid restituere pro homicidio inuoluntario & inculpabili, seu iusto. Vnde qui licitè inuasorem occidit iuxtà dicta Verbo *Occidere inuasorem*, sicut non fit irregularis, ita nec restitutioni obnoxius. Et generaliter ex homicidio casuali numquam obligationem restitutionis oriri, ait Lessius *dub*. 15. nisi causa data sit efficax, & mors ex illa præcisè

Vel proprie inculpabili.

secuta sit. Vnde si in primis infligas vulnus non lethale, siue quod se solò curari aptum sit, siue quod patiens diligens sit, & medici adsint, mors autem sequatur ex negligentia medici, vel incuria infirmi, non teneri ad restitutionem. Secus si in eo loco non adsint medici, & læsus totam diligentiam adhibuit. nam in his circumstantijs vulnus fuit lethale. Item si des operam rei siue licitæ siue illicitæ, sed sufficientem cautionem adhibeas, nè aliquod inde proximo damnum sequatur; si deinde casù mors alicuius secuta sit, non tibi imputanda erit; quia prævia diligentia absterfit omne voluntarium à causa. Hinc clericos chirurgos & venatores, si post debitam diligentiam hominem casù interimant, ad nihil teneri; immò nec si interueniat culpa leuissima, aut leuis, sed solùm si lata, ait Lessius *p.5. t.4.resol.46.* Homicida in duello, tenetur ad restitutionem, si prouocauit. Secus si ambo se prouocauerunt: quia tunc adest pactum implicitum, quòd occisor ad nihil teneatur, & multò minus si prouocatus fuit: quia volenti non fit iniuria. Rebellius *p.1.lib.3. q.12. nu.8. & 9.* contra Peregrinum *de duello q.39. nu.4. p.3.t.6.res.53.* in fine, & *p.5.t.4. res.50.*

Mutilans membrū serui sui ad quid teneatur.

10 Mutilans membrum serui sui, non videtur teneri ad restitutionem, vt docet Filliuc. *tom.2. tr.28. part.2. cap.4. nu.72.* Cum damnum illatum spectet solùm ad Dominum. Azor tamen probabiliorem censet affirmatiuam sententiam, & consequenter obligari Dominum ad dimittendum seruum liberum. Ego vtramque sententiam tamquam probabilem complector *p.7.t.7.resol.45.*

STVPRATOR tenetur dotare puellã, si adhibuit vim.

11 † STVPRATOR ad restitutionem tenetur pro damno emergente puellæ, aut parentibus, si vim intulit. Secus si solùm preces & blanditias. Aliquãdo verò tenetur etiam ducere in vxorem. Vide V. *Stuprum.* Sunt & aliæ iniustæ actiones restitutionis onus trahentes, quas v. de apud alios. Ceterū

PRO iniusta actione tenentur ad restitutionem etiam concausæ,

12 Pro iniusta actione non solùm restituere tenetur causa principalis, sed etiam concausæ, quæ his versibus continentur.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Quorum etiam explicationem inuenies apud alios. Hic aliqua solùm dicemus circa consulentem, participantem, & duos vltimos †

Vt consulens.
Si quidem consiliũ fit causa damni, secundùm totam substantiam.

13 CONSVLENS igitur damnum alterius, tunc ad restitutionem tenetur, quando damnum secundùm substantiam omninò ex eius consilio secutum sit. Secus si iam determinatum fuerit secuturum, & consilium solùm concurrat ad modum, vel circunstantiam loci, temporis &c. (vt si ascendenti per fenestram scalam teneas, aliàs ascensuro; vel in asportando furto suppetias feras, quod tamen sine te commisisset, &c. vt ait Layman *lib.2. sect.5 t. 2.c.5.n 2.p.3.t.5.res.47.* in fine, & *res.84.§. Sed ex his.*) Quod si parato furari

Vel aliquem excessum.

minus, consulueris furari plus, teneris ad restitutionem illius excessus. Lessius *c.13. dub.2.n.8.p.3 t.5.res.23.47. & 84 §. Notandum est etiam.* Si autem determinato furari plus, consulas furari minus; vel parato furari à paupere consulans furari à diuite, cum aliter ab iniquo proposito auertere non possis, ad nihil teneris. Vide V. *Peccato cooperari.n.15.* & V. *Scandalum, nu.5.*

Aliqui verò, si ante damnum illatum consilium reuocaſsent, liberant illum ab onere restituẽdi.

Porrò consulens damnum alterius, secundū aliquos non saluitur ab onere restitutionis per solam reuocationem consilij, sicut mandans per solam reuocationem mandati, ante effectum secutum. Secundùm alios saluatur, sicut etiam ab irregularitate ob consilium homicidij, vt dictum est V. *Irregularitas, nu.45.p.2.t.16.res.15. & p.3.t.5.res.83.* Et Faustus *in spec. disp.4. q.72.* & alij docent, quòd si consilij reuocatio non prodest, consulens lege iustitiæ monere debeat damnificandum secreto modo, vt sibi caueat. Ego verò cum Salonio *in 2.2. q.62. art.7. contr.6.* existimo, hanc obligationem esse solius charitatis. *p.2.t.16.res. 16.* & absolutiùs *p 5.t.4.res.64.*

14 In

14 In dubio, an damnum tertij ex suo consilio secutum sit, tenetur consulens restituere: quia possessio stat pro obligatione, consilium enim supponitur certum, & damnificatio similiter: vnde præsumptio est contra ipsum, & in foro externo ipsi incumbit probare, quod damnum non sit secutum ex suo consilio. Ita Merolla *to.1.disp.3.c.3.coroll.6 nu* 41.& 44. vbi tenet, teneri restituere totum damnum. Sed de hoc infra V. *Restitui, num* 28. Ego verò, si restituere nollet, non eum damnarem: quia Villalobos *to.1.t.1. diff.20.nu* 9 & alij probabiliter illum excusant. & Strouerdorff *in 2.2.q.62. art* 8. *disp*.2. in tali dubio excusat etiam mandantem. Et videtur fauere D. Thomas *ibi art*.7. dum ait: *Tunc solùm tenetur consulens, cum probabiliter æstimari potest, quòd ab eo actio iniusta sit subsecuta*. Ratio autem est, quia odia restringi debent, & in dubijs melior est conditio possidentis. In oppositam autem sententiam Enriquez *lib.14.c.16 nu.3* ait sufficere, quod fur, vel homicida dicat, se non ob consilium ipsius furtum vel homicidium commisisse, vt ab onere restitutionis immunis sit. Sanchez verò *in sum.to.1.lib. 1.c.10.nu.*44. id solùm admittit, quando talis reus esset aliàs fide dignus, vel aliæ coniecturæ concurrerent. *p.3.t.5.res.*84 & *p.4.t.3.res.*28. Nomine consulentis venit etiam Parlamentarius, qui quandonam ob iniustum suffragium restituere teneatur, vide V. *Parlamentum*.

Sicut etiam in dubio, an damnum ex suo consilio sit secutum.

15 † PARTICIPANS dicitur, quia iuuat alterius damnificationem & tunc ad restitutionem tenetur, quando absque eius cooperatione damnum non fuisset secutum. Vnde, si homicidium, vel incendium non fieret, nisi altero hominem, vel domum signante, signans scienter & liberè, tenetur ad restitutionem †. Secus si timore mortis inductus, vt ait Rodriquez *in sum.to.1. c.222.nu.16.p.5.t.4 res.6*3.

TENETVR item participans, absque cuius cooperatione damnum non infecretur.

16 † Similiter testes falsi, suo iniquo testimonio damnum alteri inferentes, tenentur ad restitutionem † Secus si falsum iurauerint ignoranter, aut inaduertenter, vel ex inculpabili (saltem mortiferè) obligatione, vt ait Caiet. *in 2.2.q.74. art*.4. Aut si absq; eorum testimonio damnum iam sufficienter (vtpotè per sufficientem priorum testium numerum) illatum esset, vt ait Pitigianus *in pract. de test.c.6* & nos in simili supra *nu.12 p.3.t.5.res.*105.

Vt falsi testes.

17 NON OBSTANS & NON MANIFESTANS tunc ad restitutionem tenetur, cum damnificationem proximi ex iustitia impedire, aut manifestare tenentur. Tales sunt, secundùm Nauar. *lib.3 c.1.n.*224. famuli domestici in ordine ad furtum extraneorum, quia eo ipso, quòd domestici fiunt, domum aliquo modo custodire, & ab iniurijs extraneorum defendere tenentur. In ordine verò ad furtum consamulorum, ille solus tenetur, cui penes custodia specialiter est commissa, secundùm Layman *lib.3.sect.5.t.2. c.5.nu*.7. Alij verò, qui non ex iustitia, sed tantùm ex charitate, impedire, vel manifestare proximi damnum tenentur, non tenentur in defectu ad restitutionem, etiam si à fure aliquid accipiant, vt taceant, si id, quod accipiunt, non sit pars furti. Nauarrus *c.17.nn.*21. Quod Nauarra *nu.*132. benè limitat, nisi is, qui accipit, sua promissione expressa, vel tacita furem à furto aliàs cessaturum reddat animosiorem. nam in tali casu teneretur tamquam participans. *p.3 t.5. res.*54. §. *Nota notandum est*, & *t.6. res.*58. & *p.4.t.4. res.*64. §. *Nota etiam*.

ITEM non obstãs, & nõ manifestans, cum teneretur ex iustitia.

Vt famuli domestici in furtis extraneorum.

18 Ex quo eodem principio, contra Valentiam *to.3.disp.5.q.14. punct.1.* docet Tannerus *in 2.2.disp.4.q 6 dub.2. nu.79.* testem quantumuis citatum & intimatum à iudice ad testificandum, ob solam negatam testificationem & fugam, non teneri restituere damnum parti secutum: quia non certò constat, talem ex officio siue ex iustitia, teneri ad procurandum bonum, vel impediendum damnum partis actricis. *p.3. t.5. res.*54. in fine. Et Raynaudus *de monit.p.1 c.3 q.2*4. idem contra Auilam *p.2.c 5. disp.4. dub.3.concl.*8.

Non tamen testes ob negatã testificationem, & fugam.

&c alios communiter, dici posse putat de non reuelantibus ex vi monitorij, non solùm si ante promulgatum monitorium se malitiosè subducunt, sed etiam si post promulgationem non reuelant, quamuis alioqui peccent contra obedientiam & charitatem *p. 5. t. 13. res. 68.*

Et quoad pœnam pecuniariam fisco, vel parti soluendã, nec falsus testis, tenetur.

Nec reus negans delictum.

19 Damnum verò secutum fisco, vel parti læsæ, ob non inflictam reo pœnam pecuniariam, non tenetur restituere, in primis, testis siue testimonium negans, vt diximus *num.* 18. siue falsum testimonium dicens in fauorem rei; & multo minus ipse reus, si legitimè interrogatus negat delictum, siue pœna arbitraria sit, siue taxata, vt benè Vasquez *in 1.2 disp. 175. c. 12*, licèt probabile sit, ad taxam teneri, vt docet Layman *capit. 7. num 4. part. 3. t. 5. resolut. 52. part. 4. t. 4. resolut. 65*. Deinde nec custodes portarum aut syluarum &c non manifestantes eos, qui merces, aut ligna asportant &c. nec publici æstimatores, vulgò *maestri di piazza*, non denunciantes eos, qui res cariùs vendunt, vel falsis vtuntur ponderibus aut mensuris, vt ait Lessius *lib 2 capit. 13. dub. 10. num. 73.* contra Valerum *v. restitutio diff. 19. part. 3. t. 5. resolut. 54. & t. 6. resolut. 35 §. Quartò & §. Quintò*. Denique nec iudex ad talem pœnam, prout de iure, non damnans, vt probabiliter Tannerus *nu.* 18. contra Layman *c. 5. nu. 7.* & in specie de Inquisitore iniustè hæreticum non damnante, cuius bona confiscanda erant, Moura *de ensal. sect. 3 c. 1. nu. 35. p. 4. t. 6. res. 108. p 3. t. 5. res 52 § Notandum, & t. 6. res. 35 § tertiò*. Et horum omnium ratio est: quia hi omnes in his casibus non delinquunt contra iustitiam commutatiuam, sed contra legalem; quia nimirum reus & testes verum dicere, custodes & alij denunciare, & iudex pœnam iustam infligere tenentur, vt Reipublicæ pax seruetur damna impediantur &c. minimè verò vt fiscus & is, cui pœna pecuniaria applicanda esset, huiusmodi pœnis ditentur, *RR. cit.*

Nec custodes portarum, aut syluarũ. Aut publici æstimatores, vulgò maestri di piazza, non denunciantes, &c. Aut iudex non dãnans ad illam, cum deberet.

Quid si quis nõ impediat eos, qui suo nomine damnum sunt illaturi?

20 Petes: Quid si quis non impediat aliquos, quos scit suo nomine damnum alteri illaturos? Respondeo: Si impedire tenetur ex officio, teneri ad restitutionem. si non tenetur ex officio, tunc solùm teneretur, quando damnificatores scirent, talem iniquum ipsorum propositum notum habere, & non contradicere, quod esset tacitè consentire. Rebell. *p. 1. lib. 2 q. 14 sect. 3. nu. 13.* aduerte autem, quod si filius aut seruus nomine patris aut domini nescientis damnum inferret, pater & dominus ad restitutionem minimè teneretur, etiam si posteà ratum habeat; quia reuera non est causa damni. Lessius *dub. 3. nu. 13.* contra Paludanum *in 4. d. 15. q. 2 art. 3. p. 4. t. 4. res. 64.*

Et hæc sufficiant de eo, qui obligatur ex iniusta actione. Nunc videamus.

RESTITUERE QVIS TENEATVR

Ex re accepta.

EX re accepta restitui debent.

21 † RES alterius, aut benè accepta est, aut malè. & vtraque restitui debet, cum discrimine, vt infra V. *Restitui à nu. 2.* Malè accepta dicitur res, quæ accipitur per furtum & rapinam, vt innuimus supra, vel per contractum iniquum, de quo infra. Hic agendum de restitutione rei benè acceptæ: non quidem, quæ accipitur à domino per contractum iustum: nam de solutione illius diximus V. *Debitor*, sed quæ aliter absque vlla culpa ad aliquem peruenir. Et quidem de re empta à latrone bona fide, vel mala, dictum est V. *Emere, à nu. 9.* †

Res inuentæ, si habent dominum.

22 Res ergo inuentæ, si dominum habeant, restitui ei debent. Si autem non inueniatur, Salonius, & alij quamplurimi, dicunt restitui debere, pauperi-

peribus, ex vsu recepta consuetudine, fundata in dominorum voluntate rationabiliter præsumpta. Sotus verò *lib* 5.*q*.3.*art*.3 probabiliter retineri posse inquit ab inuentore: quia in iure perinde est, dominum ignorari, & rem nullius esse, *p*.2.*t*.17.*res*.5.

Et res possessæ, si in dubio, an sint alienæ, inueniãtur esse.

23 Possessor similiter bonæ fidei, dubitare incipiens, num res, quam possidet, sit sua, si post adhibitam diligentiam adhuc dubius manet, potest sibi illam retinere: quia in pari causa melior est conditio possidentis. vnde talis in foro exteruo non spoliaretur possessione, Merolla *to*.1.*disp*.3.*c*.3.*corol*.3. *nu*.11. & alij communiter contra Adrianum *quodl* 2.*ad* 2.*conf*.*arg*.1.*p*.4 *t*.3. *res*. 25 Immò potest rem illam vendere. Sed tunc debet hoc dubium emptori exponere, ne posteà domino comparente damnum patiatur. Vnde si non exponit, tenetur damna resarcire. Lessius *lib* 2 *c*.14 *dub* 4.*nu*.23. & a ij. Addit Sayrus *lib*.2.*t*.2. *c*.4.*n*.29. venditorem in tali casu debere esse paratum reddere pretium vero domino, si constiterit rem esse illius. Sicut restituere ei deberet rem, si esset apud se. Sed benè: hoc negat Sanchez *in decal lib*.2. *c*.3.*nu* 187. Quia possessor bonæ fidei, quando non habet rem apud se, tenetur solùm ad id, in quo factus est locupletior *p*.2 *t*.15.*res*.11.

Secus retineri possunt.

Et vendi.

Sed si vsu consumuntur, durante inuestigatione non possũt vsui haberi.

24 Nota hic, quod durante inuestigatione si res vsu consumitur, vt pecunia & res comestibiles, possessor non potest ea vti: si verò non consumitur, vt equus, potest. Villalobos *to*.1. *t*.1. *diff*.20. *nu*.4. Comparenti autem posteà domino tenetur restituere rem, vt reperitur, vel id, in quo ditior factus est. Lessius *ibid*. *p* 4.*t*.3.*res*. 25. *à* §.*Notandum*.

Etiam si post adhibitam diligentiam dubiũ inclinet magis pro alio, quàm pro possessore.

25 Sed quid, si possessor bonæ fidei post adhibitam diligentiam incipiat magis inclinare in eam partem, quòd res sit aliena, quàm sua? Teneri aliquid restituere, iuxtà inclinationem & propensionem, ait Coninch *disp*.34. *dub*.10.*nu*.93. Sed ego cum Palao *to*.1.*disp* 3.*punct*.2.*nu*.11. & alijs, puto, ad nihil teneri, quia possessio præponderat omnibus contrarijs rationibus non conuincentibus. *p* 2.*t*.15 *res*.10.*p* 4 *t* 3.*res* 26.

Quid, si quis in tali dubio negligat inuestigare?

26 Quòd si possessor bonæ fidei in tali dubio inuestigare negligat veritatem, ex quo deinde euadat impotens eam sciendi, Villalobos *nu*.2. ait, teneri restituere aliquid ei, cuius rem esse dubitat, vel pauperibus pro quantitate dubij aut spei inueniendi verum dominum. Palaus verò, *n* 9. probabile etiam putat, ad nihil teneri, licèt negligentiæ peccatum commiserit. tum quia possidet, & possidere incepit bona fide; tum etiam, quia non satis constat, quod illa negligentia alicui damnum intulerit. *p* 4 *t*.3.*res* 29.

Quid de venditore accipiẽte bona fide pecunias alienas, & cum proprijs commiscente?

27 Venditorem accipientem bona fide pecuniam furtiuam & cum propria commiscentem, probabile est teneri comparenti domino restituere, vt docet Lessius *capit*.20. *dub*. 18. *num*. 57. ex *l*. *Marcellus* §. *Pomponius ff*. *de rei vindic*. & §. *si duorum*, *instit*. *de rer*. *diuis*. vbi habetur, quod si duorum dominorum materiæ confusæ fuerint, vtrique competit vindicatio pro sua parte. Probabile etiam est, non teneri, vt docet Vasquez *de rest*. *c*. 9.§ 2 *dub*.*vlt*. nam non tenetur ratione iniustæ acceptionis, cum bona fide acceperit; nec ratione rei acceptæ, cum pecuniam acceperit in pretium, & bona fide consumpserit, vel cum sua commiscendo suam effecerit: nec enim in aliquo factus est ditior. *p* 4 *t*.4.*res* 67. † & olim *p*.3 *t*.4 *res* 40. quæ tamen diminuta est, & ante periodum. *Erratio* integra sententia excidit vt legenti patebit †.

Aut expendente?

28 Falsam monetam ignoranter accipiens, & scienter expendens, tenetur ad restitutionem damnificato, ait Syluest. *v*. *falsarij*. *quæst*. 6. Qui proinde tenere videtur, quod si expendat ignoranter, non tenetur. Sed secundùm Nauarram *libr*. 3. *capit*. 1. *numer*. 312. tenetur etiam tunc; quia error meus non debet nocere alteri, sed omnis error suos teneri debet auctores. Vtraque sententia est probabilis. *part*.3. *tract*. 3. *resol*. 2.

Non datur supplementum de horis canonicis transacto die.
Tenetur restituere.

Beneficiarius omittens horas canonicas non potest altero die supplere, & tenetur ad restitutionem fructuum. Pelliz. *p.9 t.9. ref.24.* sic etiam potest compensare cum eleemosynis factis omissionem officij propter restitutionem fructuum. *Ibid. ref.23.*

RESTITVERE QVIS TENEATVR
Ex iniquo contractu.

RATIONE iniqui contractus.
Restituendum est id. quod acquiritur per cōtractum cum minore.
Etiam onerosum.

ACceptio rei alienæ per contractum iniustum obligat ad restitutionem tamquam species iniustæ acceptionis, & sic

29 Contrahens cum pueris, seruis, Religiosis, & alijs, qui non habent dominium, vel liberam rerum administrationem, quidquid acquirit, etiam per contractum onerosum, restituere tenetur. Aduerte tamen, quod pupillus habens sufficientem ætatem ad consensum (quæ in mare est decem, in fœmina nouem annorum, cum dimidio) si contractum onerosum circa res suas mobiles, non cum tutore, vel curatore contrahat, probabile est, teneri illi stare de iure naturæ, quamuis vti possit beneficio restitutionis in integrum iuris ciuilis, quia obligatio naturalis oritur ex consensu, *l. Stichum. §. naturali ff. de solut.* Tannerus *in 2.2 disp.4 q 6. dub.11. nu.310.* Vnde sequitur, eum qui aliquid à pupillo huiusmodi per contractum onerosum acquisiuisset, posse sibi retinere, donec iuris ciuilis beneficio repetatur. Sed quia contraria sententia est etiam probabilis, pupillus absolui deberet, siue tali obligationi stando soluere nolit: (si iuramentum non adhibuit) siue solutum difficulter in iudicio repetibile, sibi palam vel occultè compenset. Layman *lib.3. sect.5. t.4 c.9. nu.7. p.3. t.5. ref.44.*

Eleemosyna magna ficta paupertate extorta.

30 Qui ficta paupertate eleemosynam quærit, secundùm Fabrum *in 4. d.15. q.2. disp.50. c.4. num.120.* tenetur restituere, quia donatio ratione erroris censenda est inuoluntaria. Quod quidem cum Granado *in 2.2 contr. 3. t.11. disput.7. num.4.* existimo non procedere in eleemosynis paruis & ordinarijs, quæ dantur ostiatim mendicantibus, quia nimirum dantur absque vllo onere, vel conditione: conditio enim illa mente retenta, *si es pauper*, quam aliqui interuenire arbitrantur, in conscientia non obligat, nec datum facit conditionale, *l. si repetendi, C. de condit. ob caus. dat.* Sed solùm in eleemosynis magnis & extraordinarijs. quæ darentur fingenti se Episcopum expulsum, vel captiuum, pro reditu, vel redemptione. *p.5. t.6. resolut. 21.* †. Item si diues pauperiem fingens, filios in hospitali alendos exponeret, sine causa †. Immò etiam, si cum causa, dicunt communiter DD. nam hospitalia instituta sunt pro alendis pauperum, non diuitum filijs. Et quamuis Acugna *in decr. p.1. d.87. c.9. nu.13.* in contrariam sententiam inclinare videatur, eo quia hospitalia non sunt instituta ad mutuandum, sed ad succurrendum necessitatibus præsentibus propter Deum absque vllo onere: vnde absque onere sustentant peregrinos ægrotantes, vel à latronibus spoliatos, etiam si in patria sint ditissimi: nihilominus posteà tres classes miserorum distinguit, nimirum pauperum re & spe; pauperum re, sed spe diuitum; & diuitum re, qui tamen ob metum, vel aliam causam iustam filios alere prohibentur, & hos inquit ad restitutionem teneri, hospitalibus faciendam *p.3. t.6. ref.40.*

Et expensæ hospitalis, in alendo filio diuitis exposito.
Etiam cum causa.

31 Adultera supponens filium spurium pro legitimo, tenetur restituere damna legitimis filijs illata ex largitione alimentorum, & cæt. Immò DD. communiter cum Vasquez *de rest c.5. §.1. nu.22* huic obligationi obnoxium faciunt etiam adulterum, quia ipse quoque talis damni causa fuit. Sed Sotus *lib.4. q.7. art.2.* teneri quidem inquit ad alimenta, saltem à tertio anno;

ad alia

ad alia tamen damna, si non fuit causa suppositionis, nisi solùm permissiuè, non teneri; quia per hoc solum, quòd adulterium fecit, fuit causa remota, non proxima talis damni: non enim intendebat generare, sed suam solummodo explere libidinē. Quæ opinio est probabilis, & talis visa est. Fausto *in spec. disp.* 23. *q.* 8. *num.* 8. ex eo, quia si adultera procurasset abortum, non ob id adulter diceretur causa illius, nisi illum suasisset, vel adiuuisset, ergo idem in suppositione. Sed prima opinio est probabilior. *p.* 2. *t.* 17. *ref.* 55.

Dos, & aliæ expensæ factæ filiæ spuriæ suppositæ ab adultera pro legitima.

32 Quia plerumque debitores ne molestentur in bonis, eorum donationem alteri faciunt palliatam, iura creditorum indemnitati prospicere volentia, concesserunt eis priuilegium petendæ rescissionis per annum à die quo talis donationis notitiam habeant, computandum †. Quod si non petant, nihilominus donatarium, qui donationem fieri sibi cognouisset in fraudem, et iamsi non impulisset, ad restitutionem teneri, ait Layman *c.* 17. §. 4 *num.* 30. quia licèt non sit causa efficiens damni creditorum quoad propositum, cum non sollicitauerit, est tamen quoad executionem, in quantum acceptauit. Sed æquè probabiliter docuit Lessius *lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 91. *num.* 168. tunc solum teneri, si donatarium impulisset. nam de reliquo non tenebatur respuere suum commodum, vt creditores ab æquali damno seruaret indemnes, sed potuit peccato alterius in suum commodum vti, sicut qui mutuum accipit sub vsuris: donatio autem valida fuit, & transtulit dominium. *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 39.

Minimè vero bona sponte accepta à debitore in fraudē creditorum.

33 Circa contractum innominatum *Do vt facias*, restitui debet quidquid accipitur pro opere aliàs debito ex iustitia. Secus, si sit debitum ex charitate, vel alia virtute. Tannerus *in* 2. 2. *disputatio.* 4. *quæstio.* 6. *dub.* 10 *num.* 291. Vbi bene aduertit contra Lessium *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *numero* 71. hanc doctrinam procedere etiam si quid accipiatur pro deponendo odio; nam hoc non caret difficultate & sensus mortificatione, vnde & est pretio æstimabile. *par.* 3. *tract.* 5. *resol.* 55. Et Fagundez *in dec. tomo* 2 *libro* 8. *cap.* 26. *num.* 40 putat, aliquid accipi posse non solum ab electoribus ad maioratum, Cathedram, Capellam, &c. sed *num.* 34. etiam à iudice, quando sententiam profert in causa æquali, seclusa lege positiua in contrarium. nam tam illi, quàm iste, præferre possunt pro suo arbitratu vtramlibet partem; quare datur locus gratificationi, quæ est pretio æstimabilis, vtpotè quæ coniuncta est cum iactura amicitiæ & gratia alterius partis. Verùm contrarium ego teneo, non solùm quoad iudicem, vt diximus V. *Iudex, num.* 6. sed etiam quoad electores: quia & ille tenetur ex iustitia ferre sententiam determinatè in fauorem vnius partis ratione muneris, & hi etiam, si sponte munus electionis acceptarunt, sponte se veluti ex contractu obligarunt ad deliberandum, & suum consensum determinandum in electione vnius ex concurrentibus. quare non possunt pro tali determinatione mercedem accipere. Sayrus *lib.* 10. *tract.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. Aduerte autem iudices & ministros publicos non teneri restituere munera, ex mera liberalitate, vel gaudio & gratitudine ipsis collata; nisi lege aliqua positiua sibi prohibita forent, in quo casu non tenerentur restituere ante sententiam. Molina *de iustitia, tomo* 1. *disputatio.* 88. *par.* 6. *tr.* 6. *resol.* 59.

Quid si iudex in pari causa accipiat munera pro ferenda sententia?

Et electores pro electione ad Cathedram, Capellā, &c.

Circa contractus nominatos iniquos præter prædictos, scilicet cambium, mutuum, simoniam, emptionem, venditionem, &c. vide sub suis nominibus. Solùm hic nota, filios primogenitos & vxores non teneri ad debita patris & mariti defuncti, etiam illorum causa contracta, de bonis maioratus, vel dotis, vt dictum est V. *Hæres, num.* 2.

Quis teneatur.

A RESTITVTIONE facienda excusat.

NVnc videndum (*quæ causa excuset iniquum*) ideſt quibus de cauſis à reſtitutione facienda poſſit quis excuſari. Et

Remiſſio libera ipſius creditoris.

34 Prima cauſa eſt remiſſio libera ipſius creditoris poteſtatem habentis. Et ſic ſi occiſus ante mortem omnia interfectori condonet, hic ad nihil tenebitur. Bañez *in 2.2.q 62.ar. 2. dub.6.* Verùm tamen eſt, quod ſi occiſus habeat filios indigentes, non debet omnem occiſori reſtitutionem remittere. & alicubi prohibentur teſtamentarij condonare deb'toribus vltra quartam, vel quintam debitorum partem: ſed ſi faciat, relaxatio in conſcientia valebit. & aliqui dicunt, has leges non eſſe intelligendas de debitis, quæ non connumerantur inter bona creditorum, vtpotè quæ ab honeſtiſſimis viris, vt plurimum condonari ſolent. *p. 5.tr.4.reſ.58.* Sanè ex homicidio viri nobilis nulla reſtituendi obligatio oritur, quia viri nobiles & diuites, ex cõmuni vſu videntur huic iuri renunciaſſe, ſolius iniuriæ memores. Sanchez *in opuſ. to 1.lib.1 c.4 dub.11 n.6.p.5.t.4.reſ 61.* Famuli quoque recipientes pecuniā à luſoribus per chartis, candelis, aqua frigida, &c non tenentur exceſsū pecuniæ reſtituere: quia illi cẽſentur remittere, cum abſit fraus. Sà V. *traditio nu 1.p. 5.t.14.reſ.39.* Et ſtuprator Virginis, qui illatorū damnorum ab ea remiſſionem obtinuit, ad nihil tenetur, nec requiritur remiſſio etiā parẽtum. Valerus V. *reſtitutio diff.11.n.1.& 2. p.2.t.16.reſ 48. § Limitāda, circa med.*

Etiam præſumpta.

Item compenſatio æquiualens.
Quam multi exiſtimant eſſe pœnam capitis pro homicidio.

35 Secundò excuſat à reſtitutione æquiualens compenſatio; hoc tamen intuitu facta, vt diximus V. *Eleemoſynæ*. Porrò pœna capitis, quæ à iudice imponitur pro homicidio, non compenſat damnum illatum hæredibus, ſecundum Sanchez *vbi ſup. dub.2.nu.2* quia non eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ in ſatisfactionem partis, ſed iuſtitiæ legalis in ſatisfactionem Reipublicæ, & terrorem aliorum. Quam opinionem procedere, ait Aragonius *in 2.2 q.62.ar.2.* quando bona damnati ad mortem tranſeunt ad hæredes, non ſucceſſione hæreditaria, ſed libera donatione. Ego verò cum Becano *in 2.2.q. 10. concl. 2.* ſi hæredes nihil exigerent, nullum onus imponerem. quia probabilem exiſtimo cum Leſſio *lib. 2.c 9 dub.22 nu.139.* contrariam ſententiam Bañez. & ſi ſententia Sanchez vera eſſet. hoc onus tranſit etiam ad Fiſcum *p.5 t 4.reſ.60.*

Aliquando etiam inaduertentia.

36 Tertiò, ſi reſtitutio fieri debeat ob amiſſum depoſitum, vel commodatum, & generaliter ex contractu probabile eſt excuſare inaduertentiam, non ſolum ſi omiſſa ſit diligentia maxima, ſed etiam ſi communis, ac proinde non teneri, niſi de dolo, & lata culpa. Et ita tenet Sotus *lib.4.q.7. art. 2. p.3.t.6.reſ.21.& p.4.t.3.reſ.30. § Notandum.*

Et ſemper neceſſitas.

37 Quartò, ex quocunque capite facienda ſit reſtitutio, excuſat neceſſitas, non ſolùm extrema, ſed etiam grauis. Vnde abſolui debet homicida, ſi non vult reſtituere ad vitandam grauem neceſſitatem: non enim tenetur cum tanto diſpendio, niſi hæredes occiſi eandem neceſſitatem patiantur. Sanchez *vbi ſup. dub.7 nu. 2.* contra Ledeſmam *in 2.2.p.4.q.18. dub.2. art. 2. p.5.t.4.reſ.62.*

Etiam ſi quis velit ſibi retinere neceſſaria, & frui priuilegio ceſſionis bonorum.

An verò veniens ad pinguiorem fortunam debeat reſtituere, & ſimilia de paupere furante, inuenies V. *Pauper, à num. 2.*

38 Quintò, ſi quis vti velit beneficio ceſſionis bonorum, poteſt in conſcientia retinere neceſſaria ſuo & familiæ victui: etiam ſi multa debita iniuſtè & ex delicto notorio contraxiſſet, Leſſius *lib.2.cap.16.dub.3. num.63.* contra Strouerdorff *in 2.2.diſp. 10. memb. 2. cauſ. 2.* Quòd ſi poſtea ad pinguiorem

guiorem fortunam deueniat, nec tunc ad restitutionem obligari, ait Danza *cap. 3. de contum. nu. 12* Sed Lessius, licèt hanc opinionem probabilem iudicare videatur, contrarium tamen determinat, cum communi; quia ignominia, quam sustinuit, non satisfecit debitis, tanquam solutio, sed delicto, quod præsumitur in accipiendis mutuis cum impotentia solutionis, tanquam pœna. *p. 4. t. 4 ref 75.*

39 † Sextò, si dominus ignoretur excusat compositio Summi Pontificis. Vide V. *Bulla compositionis.* Item in incertis cõpositio cum Summo Pontifice.

40 Septimò, excusatur à restitutione, qui rem alterius acquisiuit per aliquam viam dominium transferentem, vt per præscriptionem, aut ludum, de quibus sub proprijs nominibus † Species ludi est etiam sponsio super futuro euentu contingente, vulgo *scommessa*. Quæ iusta est, non solùm si neuter certitudinem habeat: sed etiam si alter habeat, & protestatus se habere, alter nihilominus vult spondere, quia volenti non fit iniuria. Sanchez *c. 8. dub. 13. num. 11.* contra Garziam *de contr. p. 1. c. 18. p. 4. tr. 4. ref. 186. & p. 7. t. 9. ref. 61. 62 63.* Vide V. *Sponsio.* Præscriptio, Et acquisitio per ludum, aut sponsionem.

41 Sed petes: An concurrentibus multis v. g. quatuor ad Cathedram spondere liceat æquale pretium cum singulis, quod non obtinebunt? Nam qui cum his spondet, certus est se lucraturum cum tribus, & amissurum solùm cum vno. Hanc sponsionem accidisse Salmanticæ testatur Ledesma apud Villalobos *tomo 2. tract. 28 diff. 6. nu. 3.* & DD. communiter condemnasse spondentem ad restitutionem, & ita tenendũ est: nam licèt talis sponsio sit licita cum singulis; nõ est tamen cum omnibus, ob magnam inæqualitatem. † Hinc Genuæ in frequentissimis sponsionibus, quæ fiunt super extractionem Senatorum, quia ex magno numero singulis vicibus soli quinque extrahuntur, sponsores ad compensandam inæqualitatem, sumunt à singulis sex, vel septem, cum periculo soluendi centum †. Nihilominus cõtraria sententia Sanchez *dub. 16. nu. 2.* non est improbabilis: quia (ait ipse) is cum omnibus dubius est de futuro euentu, & cum singulis perdere potest *p. 4. t. 4. ref. 185.* † Sed hoc argumentũ transit à sensu distributiuo ad collectiuum: nam potest quidem lucrari a singulis, quia cum singulis distributiuè perdere potest. non tamen cum omnibus collectiuè: quia cum his non potest perdere æquale, sed solùm quadrantem †. Quæ non debet fieri cum inæqualitate.

42 Non tenentur venatores, aut piscatores ad restitutionem, si venantur, aut piscantur in locis locatis, & prohibitis, quando tamen non sint causa deuastationis pretij impositum loci venabilis, aut piscabilis, & dummodo venatio non fit in loco circumspecto, nec clauso, quia nec tenetur ad restitutionem. Ianuarius, & alij *p. 9. t. 9. resol. 49.* quod Ecclesiasticis sit prohibita venatio strepitosa, & damnosa, & scandalosa, in alio modo non peccant mortaliter. Dicastil. nec tenentur ad restitutionem. *p. 9. t. 9 ref. 50.*

43 Reges, & Principes, & alij domini non tenentur resarcire damna illata viatoribus, & prædantibus, dummodo auctoritate Regia non declinent à suis territorijs tantum. Boterus & alij *p. 8. t. 7. ref. 38.*

RESTITVI
Quid debeat.

1 † HActenus de obligato restituere. nam circa id, quod restitui debet, sit prima regula. Si quis habet apud se rem alterius quocunque modo, & potest absque periculo infamiæ, vel alterius grauis damni, tenetur illam eandem in specie restituere. Si autem res non extat, distinguendum est. Nam, vel quis tenetur restituere ratione rei acceptæ, quam bona fide RESTITVI debet res aliena in specie, si adest. Si autem non adest restituendus est valor.

con-

consumpsit, vel vendidit; vel tenetur ex furto, vel alias iniqua actione, aut retentione. Item res alterius aliquando eundem habet valorem tempore acceptionis, & retentionis, venditionis, consumptionis, ac restitutionis; aliquando diuersum. Item valor rei, qui creuit vel decreuit debitori, creuisset etiam vel decreuisset creditori, vel non aut etiam contra, licèt debitori non creuerit vel decreuerit, creuisset tamen, vel decreuisset creditori †. Variari autem potest valor tum intrinsecè, cum scilicet melior vel deterior efficitur. tum extrinsecè, per mutationem loci, temporis, vel aliarum circumstātiarum. *p.* 2.*t.*17.*ref.*51.initio. Quibus positis, sit

A possessore quidē bonæ fidei, si in aliquo factus est ditior.

2 † Secunda regula Possessor bonæ fidei, si rem alterius bona fide consumpsit, non tenetur restituere valorem, nisi in quantum factus est locupletior, v.g. si quis cōsumpsit bona fide vestem alterius, solùm tenetur ad pretium vestis, quam alioqui emisset †. Item si quis in alieno conuiuio cibos furtiuos comedisset, restituere teneretur quantum domi expensurus fuisset pro illo cibo. Sanchez *in sum.to.*1.*lib.*2.*c.*23.*num.*34. Immò probabile est, in his, quæ vnico actu consumuntur, nō adesse onus restituendi, vt docuit Bañez *dub.*3.*concl.*4. nisi fur euasisset impotens ad restituendum; nam aliàs dominus rei non habet ius ad res ipsas iam consumptas, seu ad personā furis pro restitutione æqualium vel similium, vel pretij illarum: quod proinde cum recuperare possit à fure, potest ad illum remitti. *p.*3.*t.*5.*ref.*43.

3 Probabile quoque est, ementem, & vendentem eodem pretio rem furtiuam bona fide, non teneri restituere pretium domino comparenti: quia totum actum est bona fide, & ipse in nihilo ditior factus est Quod enim dicitur *l.si rem.ff de pet.hær.* pretium succedere loco rei, id non est verū in omnibus, sed solùm in vniuersalibus iudicijs hæreditate, fideicommisso, dote, &c. Lessius *lib.*2.*c.*14.*dub.*5.*nu.*29. contra Vasquez *in p.*2.*q.*96.*art.*5. *disput.* 122.*c.*1.*nu.*4.*p.*1.*t.*8.*ref.*68.*& p.*3.*t.*5.*ref.*42.

Seclusa ipsius industria.

4 Immò contra Lessiū *nu.*134. probabile censeo cum Molina *tom.*3.*t.*2. *disp.*721 *nu.*10. quòd si vendidisset plus non teneretur restituere excessum, quia non esset fructus rei, sed industriæ. Patet, quia si in tali casu fur rē redimeret à tertio possessore, & restitueret absque læsione, &c. primus emptor, qui emit à fure & pluris reuendidit, totum pretium retinere posset. Adde, quod si ipse fur rem furtiuā à tali possessore vilius quā vendiderat, sed iustè redimeret, secundum Molinam contra Sanchez *nu.*28. non teneretur restituere domino illum excessum; sed satisfaceret reddendo rem suam non deterioratam, & fructus *p.*3 *t.*5.*ref.*41. Adde etiam, quòd emptor bonæ fidei, etiā si postea cognoscant rem esse furtiuam, potest nihilominus restituere illam latroni ad recuperandum pretium, vt dictum est V. *Emptor,num.*12.

A possessore autem malæ fidei. etiamsi nihil ei remā sisset.

5 Tertia regula. Possessor iniquus rei alienæ, quam apud se non habet, tenetur restituere valorem summum intrinsecum, quem habuit res aliquādo apud se, & apud dominum habuisset, detractis expensis, nec non fructus cum lucro cessante & damno emergente †. Si verò dominus eam rem non vendidisset summo valore, seu tempore, quo summum valorem habebat. Nauartus *c.*17.*n.*26 adhuc restituendum ei inquit summum valorem: quia fur, seu iniquus detentor, tenebatur eo tempore restituere cum illa melioratione, nec à tali obligatione vnquam liberatus fuit. Sed contraria sententia est communis recentioribus, & probabilior Vnde ait Bonacina *de contr. disp.*1.*q.*3.*punct.*11.*nu.*9. eum valorem attendendum esse, quo dominus rē suam vendidisset, minimè verò eum, quem res habuit in receptione vel consumptione, siue valor intrinsecus sit, siue extrinsecus, quia iniquus possessor solùm tenetur seruare dominum rei indemnem, id quòd sufficienter facit, restituendo pretium, quòd ille aliàs accepisset, quæ ratio licèt videatur parū firma. opinio tamen est probabilis. *p.*2.*t.*17.*ref.*51.*a* §.*Tertia opinio.*

Et quidem totus valor, quem acquisiuisset dominus rei.

6 Itaque, qui rapuisset pullum equinum, qui posteà apud ipsum adoleuisset, & peruenisset ad senium: aut furatus esset dolium vini tempore, quo valebat tribus vncijs, sed detinuisset multum temporis, in quo scilicet, paulatim pretium creuisset ad quinque, & iterum decreuisset ad tres: in his casibus, si dominus pulli & vini venditurus fuisset pullum tempore iuuentutis, & vinum tempore maioris pretij, tal. ei pretium restitui debet. Si verò fuisset detenturus vsque ad id tempus, ad quod dilata est restitutio, sufficit soluere pretium, quo valebat tempore acceptionis, vel tempore restitutionis, si non esset deterior, vt ait Angelus V *Furtum, nu.* 44. præsertim si valor creuisset extrinsecus ex inopia emptorum, &c. vt ait Layman *lib. 3. sect. 5. tr. 2. c. 4. nu. 6. p. 4. t. 3. ref. 63.* (Exempla.)

7 Sed quid, si dubium fit, an dominus vendidisset rem tempore valoris summi, medij, vel infimi? Restituendum esse ei summũ, respondent p. ssim DD apud Lessium *c.* 12. *dub.* 16. *num.* 109. quia eo pretio vendere poterat, & in dubijs fauendum est innocenti. Sed ego id procedere existimo in foro externo: in interno autem satis esse, si restituatur ei medius: quia æqualiter ei contingere potuisset, vendere illam infimo, & summo pretio Turrianus *in 2. 2. 10. 2. disp. 10. dub. 2. nu. 7 p. 2. t. 17. ref. 52.* Quid, si de hoc dubium fit.

8 † Fructus verò, alij sunt naturales, quos scilicet res parit natura sua; alij ex industria, quos nimirum res ex natura sua non est apta nata producere, & alij misti, qui nimirum procedunt ex natura rei cooperante hominis industria. Exemplum primi generis est fructus arboris, ouium, &c. secundi, fructus pecuniæ per mercaturam, &c. tertij, fructus fundi alieni, in quo fur seminasset, &c. Et quidem iniquus possessor nõ tenetur restituere fructus meræ industriæ, sed solùm naturales, vel mistos, detractis expensis, &c. †. Pretium locationis rei, quæ locari non solet, vt pecuniæ in ostentationem, censeri debet inter fructus industriæ, vnde fur, qui in hunc finẽ locaret alienam pecuniam, non teneretur restituere pretium. Et idem dicendum cum Maldero *in 2. 2. tract. 4. dub.* 10. *cap.* 1. de pretio locationis animalis, cuius dominus diues esset, & aliàs non locaturus. Immò Nauarrus *num.* 25 omnis locationis animalis pretium computat absolutè inter fructus industriæ, licet Sanchez *num.* 132. comparet inter mistos. *p. 2. t. 17. ref. 50. & p. 2. t. 6. ref. 14. in fine.* Item fructus naturales, & misti.

9 † Si autem dominus locaturus esset, tunc pretium restituendum esset, non solùm, quod acceptum est, sed etiam quod dominus acquisiuisset, licèt iniquus possessor non acquisierit. quia is tenetur ad lucrum cessans & damnum emergens, ad quod tenetur etiam debitor morosus, vt dictum est V. *Debitor, num.* 1. & quilibet damnificator ex ijs, quos supra V. *Restituere ex iniusta actione* enumerauimus †. Et lucrum cessans, ac damnum emergens.

10 Vnde homicida & mutilator tenetur restituere impensas in curatione morbi vel vulneris, & omnia damna inde secuta, vnà cum lucro cessante, iuxta dicenda infrà *à num.* 14. & ad damna tenetur etiam fiscus, si bona rei confiscantur. Nihil tamen restituendum est pro sumptibus sepulturę, & si occisus erat mox moriturus, nihil omninò restituendum est hæredibus; quia nullum damnum resarcibile eis illatum est. Sanchez *cap.* 22. *à nu.* 74. *p. 3. t. 6. ref. 53. & p. 5. t. 4. ref. 53.* Item nihil restituendum est pro ipsa vita, vel deformitate hominis liberi, quia non potest pretio compensari, vt dictum est V. *Restituere, nu.* 8. Quę etiam ratio militat ad non ponendam obligationem iustitiæ in homicida, ad restituenda bona cuiusuis alterius ordinis, v. g. ad fundendas preces, vel offerenda sacrificia pro anima occisi, vt docuit Scotus *in 4. d. 15. q. 3.* Quamuis Confessarius similem ei pęnitentiam iniungere debeat pro satisfactione sacramentali, vt ait Layman *lib. 3. sect. 5. t. 3. p. 3. c. 6. nu. 2.* & nos V. *Pœnitentia, nu. 7. p. 5. t. 4. ref. 55.* Ad quod etiam tenetur dãnificator. Nam occisor, & mutilator tenetur ad expensas morbi, vel vulneris, Non tamen sepulturæ, Aut pro vita ipsa hominis liberi.

11 Item

Nec damna secuta per accidens. Familiaribus, Amicis, Cognatis.

11 Item non tenetur restituere damna secuta per accidens ex sua occisione. Vnde non tenetur restituere familiaribus, amicis, & cognatis occisi beneficia, quæ ab illo gratis percipiebant: aut sustentare eos, quos ille liberaliter sustentabat: quia nec sunt illis hæc debita, nec homicidium cōmissum est cum intentione inferendi hæc damna. Aliàs teneretur enim restituere amicis occisi expensas, quas illis faciebat excipiendo conuiuio, & famulis beneficia, quæ vltra stipendium ab ipso superabant. Lessius *c. 9. dub. 25. nu.* 154. contra Azorium *p. 5. lib. 5. c. 3. q. 11. p 3. t. 6. ref. 54. §. Notandum est, & p. 5. t. 4. ref. 56.*

Innocenti, cui imputatum fuisset homicidium.

12 Immò nec tenetur restituere damnum secutum innocenti, cui inimicitiæ titulo impositum sit suum homicidium, etiam si id præiudisset, quia hoc etiam damnum per accidens cum homicidio connexum est, ac proinde occisor non tenebatur ex iustitia præcauere; sed tantùm ex charitate. Lessius *dub* 16. à *nu* 210 contra eundem *quæst.* 10. Ex quibus infert, vendentem catapultam occisuro, etiam cum intentione, vt ille inimicum suum occidat, non peccare contra iustitiam, sed solùm contra charitatem; ac proinde nō teneri ad restitutionem; quia intentio non facit actum esse contra iustitiā, si ex natura sua non est. Et *num.* 114. addit, quòd si quis habeat ius ad aliquā actionem, ex qua plerumque damnum tertio sequitur tenetur quidē ex charitate, si absque æquali incommodo, potest ab ea abstinere; non tamen ex iustitia, ita vt obligetur ad restitutionem damni secuti: quia qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam *p. 5. t. 4. ref. 51.*

Aut etiam creditoribus occisi.

13 Sed an homicida teneatur restituere debita occisi suis creditoribus? Affirmat, & probabiliter, Molina *tom. 4. tract. 3. disp. 83. num.* 8. quia debita ex iustitia præferri debēt emolumentis vxoris, filiorum, &c. quę occisus restituere tenetur. mortuo enim viro, prius deducenda sunt debita, deinde emolumenta vxoris & filiorum. Negat Lessius *dub* 26 *nu.* 151. magis ex vsu, ac etiam probabiliter; tum quia damnum creditorum cum homicidio debitoris per accidens quoque coniungitur, quia non ex natura sua, nec vt plurimum coniungi solet. Tum, quia ius creditorum non erat in personam, nisi quoad bona, quæ habebat, vel verisimiliter erat habiturus: quare cū bona actualia transeant ad hæredes, & occisor restituat eis lucra cessantia, ad eos quoque transire debet ius creditorum. Sanè absurdum esset, omnes, qui cum aliquo contrahunt, acquirere ius iustitię in eius inimicum, ne illum occidat. Et illis imputari debet, si non sint oculati in contrahendo cum cautione sufficienti. *p. 3. t. 6. ref. 54. & p. 5. t. 4 ref. 57.*

Et si non adfuit culpa nihil restituendum est.

14 Ex homicidio porro inculpabili nulla restitutio est facienda, vt diximus V. *Restituere, num.* 9 Siue commissum sit in iustam defensionem, siue ex inaduertentia inculpabili. Si tamen aliqua venialis negligentia interuenisset, parua aliqua restitutio facienda foret, vt precum & sacrificiorum pro anima occisi, &c. *p. 5. t. 4. ref. 44.*

RESTITVI

Cui, quantum, quomodo, quando debeat.

RESTITVTIO fieri debet illi, cui damnum illatum est.

15 † Restitutio in primis facienda est ijs, quibus damnum illatum est. Et quidem si restitutio facienda est ex impedimento malitioso & fraudulento boni alieni, restitui debet illi, cui bonum impeditum est. Et contingere potest, vt iniquus impediens teneatur restituere duobus totam assem, si vna actione impediuit bonum duorum †. Qui enim vi vel fraude efficeret, vt beneficium, vel officium non conferretur digno, sed indigno, teneretur restituere non solùm Ecclesiæ, vel Reipublicæ damna, quæ patitur

Et si illatum sit pluribus, pluribus restituendum.

tur ex defectu boni ministri, sed etiam digno emolumentum beneficij, vel officij, quo illum priuasset. p. 3. t. 6. ref. 33. §. Sextò. Et mandatarius donationis faciendæ, vel manifestandæ, qui consignationem, vel manifestationem, vsque ad mortem donatoris malitiosè differret, teneretur rem donatam, non solum donatario, sed etiam hæredibus restituere: illi quidem, quia voluntaria dilatione priuasset eum emolumento, quod esset aliàs percepturus; his verò, quia cum mandatum donationi, per donatoris mortem expirauerit, rei dominium transijsset ad illos, Molina *tomo 2. tract. 2. disput. 263. numero septimò. p. 6 tr. 7. resp. 4.* Si autem impediens collationem officij, vel beneficij non adhibuisset fraudem, aut vim, non teneretur restituere digno, sed tantum Ecclesiæ, vel Reipublicæ. *p. 3. vbi supra. §. Tertiò.* Et Auctor cas. Bonon. probabiliter etiam excusat mandatarium donationis à restitutione facienda hæredibus, quia Sà V. *Donatio, num* 21. dubitat, an mandatum donationis, cum sit gratiosum & fauorabile, expiret morte mandantis. *ref. 4. mox cit.*

Vt si per fraudē facta esset, vt dignus non obtineret beneficium, sed indignus.

Aut donatio non insinuaretur à mandatario vsq. ad mortem donatoris.

16 Restitutio ex homicidio titulo expensarum in curatione, &c. debetur hæredibus siue necessarijs, siue non: quia ad illas habebat ius occisus ante mortem, & in iuribus debitorum realium defunctis succedunt hæredes etiam extranei. *p. 5. t. 4. ref. 59.* in fine.

HOMICIDA expēsas infirmitatis tenetur restituere quibuscunque hæredibus.

17 Titulo autem alimentorum, quæ debebantur ab occiso, facienda solùm est hæredibus necessarijs, nimirum parentibus, filijs, & vxori. Becanus *in 2. 2. q. 14. concl. 3.* Immò, si vxor æquè commodis posteà nuptijs posita esset, nec vllum passa detrimentum, nec illi aliquid restituendum fore ait Filliucius *tomo 2. tr. 32. cap. 8. num. 207.* († & nouissimè Trullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 8. nu.* . & Vvigers *tr. 5. c. 3. dub. 8. nu. 23* †.) & idem de parentibus, si vel illos filius occisus non alebat, vel illis aliunde posteà profectum esset. Et Tannerus *to. 3. disp. 4. q. 6. dub. 4. nu.* 122. probabile putat: quòd si occisor de restitutione facienda non conuenit cum occiso ante mortem, & necessarij eius hæredes alimentis non egent, nullam restitutionem facere teneatur ante sententiam quamuis Sanchez restituēdum his dicat, etiam si sint diuites *in opusc. tomo 1 lib. 1. c. 4. dub 3 nu. 9* Quòd verò occisor non teneatur creditoribus, amicis, & familiaribus occisi, dictum est, *nu. 11. p. 5. t. 4. ref. 59.* & ex parte olim *p. 3. t. 6. ref. 22.*

Alimenta autē, nō nisi necessarijs. Et si reuera detrimentum passi sunt.

18 Cui facienda sit restitutio rei bene acceptæ, constat ex dictis V. *Restituere quis teneatur ex re accepta.* Rei autē malè acceptę fieri debet vero domino, vel hæredibus, si mortuus sit. & si dominus nesciebat pauperibus, & in his habet locum Bulla Compositionis. Vide V. *Bulla Compositionis*. vbi inuenies, an per Bullam hanc componi possit restitutio facienda à venditoribus vtentibus falsis ponderibus & mensuris, & à Senatoribus ciuitatis fraudantibus pretia frumentorum, &c.

Quibus restituendum sit ratione rei bene, vel malè acceptæ?

19 Ratione contractus iniqui, qui acquisiuisset per ludum v. g. cum minore, puta Religioso, aut filiofamilias, satisfaceret restituendo eidem, secūdum Villalobos *to. 2. t. 28 diff. 5. nu. 11.* quia non tenetur ponere rem v. g cōuentus in meliori statu, quàm ex quo ad ipsum peruenit, vt de eo, qui emisset à latrone, diximus V. *Emere, num.* 12. Nisi quod si inde daretur minori occasio iterum ludendi, vel aliter peccandi, charitas obligaret ad non illi restituendum, sed conuentui. *p. 3. t. 3. ref. 98. §. Sed si aliquis.* † Verùm Clemens VIII. *in Bulla de largit. mun.* statuit accipientes munera à Religiosis in casibus prohibitis, teneri ea restituere conuentui: quem nouissimè Vrbanus VIII. declarat esse illum, de cuius bonis munera data sunt, vel qui est proximior loco, in quo huius peccati absolutio petitur †.

Ratione cōtractus iniqui, puta cum Religioso, restitui debet.

20 Restitutionem eleemosynarum à paupere ficto Sotus docet faciendam esse ipsismet dantibus, quia dominium earum remansit apud illos, *lib.* 9. q. 7.

Eleemosyna ficta paupertate quæsitajis, qui illam dederunt.

9.q.7.*art*.3. & hanc opinionem sequitur Granado in eleemosyni s magnis quas solùm esse restituendas nobiscum tenet, vt diximus V. *Restituere*, *n*.10. Sed Villalobos *to*.1.*t*.22.*diff*.9 *num*.4 tenet, faciendam esse pauperibus, quis talis præsumitur illorum intentio. & ita tenet Molina si eleemosynæ multæ & paruæ sint. *disp*.1.*t*.2.*disp*.210.*nu* 4 tum quia domini difficile cognoscerentur, tum etiam, quia paruum illis emolumentum afferret, secus verò in eleemosynis magnis. immò absolutè sententiam Soti in rigore meliorem esse. Palaus verò *to*.1.*t*.6.*disp*.2.*punct*.14 *nu*.7. cum vtramque opinionem probabilem existimet, consequenter asserit, restitutionem & dantibus, & pauperibus fieri posse, *p*.5.*t*.8.*ref*.22.

QVANTVM restituendum sit.

21 † De QVANTITATE restitutionis faciendæ magna ex parte dictum est cùm QVID restituendum sit dixerimus Hic inquirendũ superest, quantum restituendum sit in dubijs de damno dato, & pro lucris incertis †

Pro damno in seminibus, & plãtis?

22 Itaque, damnificantem culpabiliter in seminibus & plantis, si quidem messis & recollectio erat proxima, omnes fructus restituere debere, ac si essent maturi, deductis expensis, ait Sayrus *lib*.10.*t*.4.*c*.1.*nu*.6. secus si à maturitate multum aberant. Alij alias afferũt distinctiones. Supra omnes placet Lessius, qui *lib*.2 *c*.11. *dub*.19 absolutè asserit, satis esse restituere æstimationem temporis, quo damnum illatum est. *p*.3.*t*.6.*ref*.6.

Impedimento iniquo boni alieni?

23 Impediens per vim & fraudem ne aliquis, vel aliqui beneficium consequerentur, teneretur singulis, quanti spes illorum valebat, arbitrio boni viri *p*.3.*t*.6 *ref*.33.§. *Quintò*, & §. *Septimo*. Idem dic de impediente per fraudem, ne quis piscaretur, aut venaretur. *Ibid*.§ *Octauò*.

Et homicidio artificis?

24 Homicida personæ vtilis, puta opificis, tenetur restituere hæredibus spem lucri, taxandam ex ætate, valetudine, solicitudine, & alijs circumstantijs personæ, loci, & temporis; detrahendo aliquid ratione incertitudinis, quia lucrum in spe, quia multifariam impediri potest, minus censetur, quã lucrum in re. Ita Diuus Thomas *in* 2.2.*quæst*.62.*art*.2.*ad* 1 Et quidem ætatem existimo cum Becano *Ibidem quæst*. 8.*conclus*. 1. mensurandam esse iuxta dispositionem iuris ciuilis *in l.compensationi, ff de leg.falcid*. quod fingens hominis vitam futuram fore sexagenariam, compensationem fieri mandat per id tempus, quod dempta ætate occisi, ad sexagenarium superest. Aliqui verò hanc dispositionem non admittunt: nam ex ea inferri dicunt, quod occidens sexagenarium ad nullam restitutionem teneatur, cum ille alioqui potuerit esse validus, & adhuc multum victurus, quod est absurdum. Vtrique autem Doctores conueniunt, quod mutilator solùm teneatur soluere annuatim lucrum cessans propter membrum abscissum, vel debilitatum. *p* 5.*t*.4.*ref*.53.

25 Facta porrò taxatione lucri cessantis, detrahendum aliquid ab ea est pro victu & vestitu ipsius occisi. Et quamuis probabile sit, nihil detrahendum esse pro molestiæ, & laboris æstimatione, vt ait Lessius *cap*. 9. *dub*. 19. *num*.125. sicut si impedias aliquem à labore vnius diei, teneris restituere totum lucrum absque deductione laboris, quia opifex voluisset laborare & lucrari: & sæpe lucrum non est maius, quam æstimatio ipsa laboris, vt in artificijs, quæ multum laboris requirunt, & parum industriæ: probabile nihilominus est detrahi aliquid posse, etiam pro æstimatione laboris, arbitrio prudentis, vt ait Rebellius *p*.1.*lib*.3.*q*.13 *num*.2.*p*.3.*t*.6.*ref*.53.& *p*.5.*t*.4.*ref*.53 §.*Secundò*.

Præsertim casuali.

26 Reliqua summa non tota restituenda est, si homicidium fuit casuale, etiam cum lata culpa commissum; sed pars, arbitrio viri prudentis, secundũ Syluest. V. *Restitutio* 3. *q*.2.*p*.5.*tr*.4.*ref* 40. in fine, & secundum Fernandez *p*.1.*c*.14.§.1.*num*.7. dimidium. *Ibid*.*ref*.46. in fine. Contra verò, ex modo occidendi magis iniurioso, nihil plus restituendum est. *Azor*.*p*.3.*lib*.5.*cap*.3.

q.3.

quæst 3. contra Sotum *lib.4.q.7.art.3.ad 3. Ibidem res.*53. §. *Notandum*.

27 Nota hic, quòd stante difficultate maxima in his casibus, decidendi, quænam restitutio ad æqualitatem respondeat, sanum consilium esset, conuenire inter se partes de aliqua summa, remittendo inuicem, si quid plus debeatur, aut detur. *Ibidem* §. *Verùm*, in fine. Notatu dignum.

28 Dubium, an suum consilium furti, vel homicidij causa fuerit, probabile est ad nihil teneri, vt diximus V. *Restituere, num.* 14. Sed stando in contraria sententia, sufficeret restituere partem damni pro quantitate dubij post peractam diligentiam remanentis. Molina *to.3.disp.*736.*nu.6.* contra Merolam, qui *to.1.disp.3.c.3.coroll.6.n.*44 tenet restituere debere integrum damnum *p.3 t.5.res.*84 §. *Notandum, & p.4 t.5.res.*28.à §. *Verùm.* Ad quid teneatur dubius, num damnum alteri secutū sit ex suo consilio?

29 Qui suo suffragio conclusit rem iniustam, tenetur ad totum damnū. Vide V. *Parlamentum.nu.2.* An idem de militibus deprædantibus simul oppidum. Vide V. *Pugna, n.*31. Quantum & quibus restituendum sit pro omissione Horarum Canonic. Vide V. *Horæ Canonicæ sub quo onere recitandæ.* Vel suffragio?

30 Circa MODVM, potens restituere totum simul, & restituere volens per partes, inuito creditore, ob aliquod emolumentum sibi proueniens, qui aliàs vel nunquam restituet, vel non ita vtiliter, secundum Nauarrum *c.* 17. *num.*65. absolui potest. Secundum Salonium *in 2.2.q.62.ar.*8. & alios, non potest, quia per consensum in retentionem iniquam illius residui, perseuerat in peccato. *p.3.t.6.res.*5. RESTITVTIO ab eo, qui potest, debet fieri tota simul statim.

31 In restituendo per alium magna diligentia adhiberi debet; nam si debitor ex delicto committat restitutionem Confessario, hoc non restituente, secundum Syluium *in 2.2.cit.ar.6.q.9.* non liberatur ab onere; quia, vt probat Rebell. *p.1.lib.2.q.13. sect.* 3. creditor non debet damnum pati ob debitoris delictum. Sed probabilem censeo contrariam opinionem Cenedi *de paup.dub.*34.*n.* 8.† quam tenet nouissimè Ghilinus V. *Restitutio, num.*14. & probabilem censet Trullench *in decal.to.2. lib.7.c.*15.*dub.*11.*nu.* 11.† quia fur non tenetur restituere cum infamia, nec maiorem diligentiam adhibere potest, quam restituendo per Confessarium; in quem propterea modū creditor irrationabiliter non consentiret. *p.2.t.17.res.* 2. Qua meliori via restituere possit testator. Vide V. *Testator, nu.6.* Et si fiat per tertiū, magna cautela adhiberi debet.

32 Verùm, vt dictum est, circa TEMPVS restituendum est, cum obligatus primum potest. Et moribundus, qui potest statim restituere, & vult restitutionem committere hæredibus, non est absoluendus. Tum quia talis voluntas est conditionalis, scilicet restituendi, si moritur. Tum etiam, quia hæredes testatoris voluntatem implere in his sæpe non curant: & quandoque etiam nō possunt, obueniente alijs hæreditate, quam nominatis, vel suscitatis litibus &c. Et idem dicendum de restitutione famæ. nec absoluendū esse sanum, qui cùm statim possit, vult illam differre; aut moribundum, qui cum possit per se, vult post mortem per Confessarium, nam neuter est bene dispositus. Et hæc est doctrina communis, ex qua refellenda omninò est opinio Poza *in pract. bene mor. in proœm. mand.* 8. *post* § 6. *p.5.t.3.res.*104. Et si quis potest per selpsum, & vult restituere per testamentum post mortem, non est absoluendus. Tam de re alterius, quam de fama.

REVS

Delinquens, Captiuus.

1 IN quibus delictis reus pertineat ad Iudicem Ecclesiasticum, in quibus ad laicum, in quibus ad vtrumque, in quibus gaudeat immunitate loci sacri, in quibus pertineat ad Inquisitores, dictum est sub VV. *Iudex, Crimina misti fori, Immunitas Ecclesiarum, Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta.* REVS.

Puniri poteſt à iudice territorij, in quo deliquit.

Etiam per cenſuras.

Notabile.

2 Alienigena delinquẽs in territorio Epiſcopi extranei, euadit eius ſubditus, poteſtque ab illo excommunicari, dum manet in ſua diœceſi, vel etiã in propria, ſi poſt citationem diſceſſit, vel in ea citetur poſteà à proprio Epiſcopo ad requiſitionem alterius (quod facere debere, notant Doctores *in c. fin. de foro comp.* & ex Neotericis Hurtad *de cenſ. diſp. 6. dub. 2. q. 3.* & non reſpondeat. (An autem communicari poſſit extra territorium ab Epiſcopo proprio vide V. *Cenſura, nu. 7.* & an citari, vide V *Epiſcop. n. 5c.*) Aduerte autem hicquòd excommunicatio Epiſcopi per ſententiam generalẽ nõ ligat, niſi eos, qui ſunt eius ſubditi ratione perſonæ & domicilij, minimè verò eos, qui per tranſitum in ſua diœceſi reperiuntur, vel nondum domicilium acquiſierunt. & ſententia referenda eſt ad tempus, quo pronũciatur: vnde ſi feratur excommunicatio in non reuelantes tale furtum, hæc excõmunicatio non ligabit, niſi eos, qui tempore talis ſententiæ erunt ſubditi ratione domicilij ipſius Epiſcopi, & ſcientes non reuelabunt: minimè verò extraneum, ſi poſt datam ſententiam in diœceſim perueniret, vel tempore ſententiæ nondum acquiſierat domicilium, vt probabiliter docuit Auila *p. 2. c. 3. diſp. 2. dub. 3. concl. 2.* contra Hurtad. *vbi ſup nu. 39 p. 5 t. 9. reſ. 36.*

Et procedit etiam in Legatis.

3 Legatus Principis graue delictum committens in territorio legationis, euadit etiam ſubditus Principis, apud quem gerit legationem, poteſtque ab eo puniri, vt dictum eſt V. *Princeps nu. 17.*

Reus poteſt ſe prodere iudici.

4 Reus occultus poteſt ſe prodere iudici, iuſto ſupplicio puniendus. Vide V. *Occidere, num. 57.* An in aliquo caſu etiam teneatur. Vide V. *Vitam exponere.*

An condẽnati poſſit ſurdus, & mutus?

5 Mutus, & ſurdus, ſi habet intellectum, habilis reputatur ad delinquendum. & Farinacius *in pract. queſt. 98.* tradit modum, quo per nutus & ſigna poſſit interrogari, Baldus verò *in l. 1. num. 27 C. de Confeſſ.* poſſe quidem damnari inquit, conuictum per legitimos teſtes, minimè verò confeſſum per nutus & ſigna: quia hæc non ſunt clara: ſi tamen ſciat ſcribere, cogi poſſe ad confeſſionem ſcriptam, & per eam puniri poſſe videri pęna ordinaria. Vide etiam Plazam *in epit. delict. lib. 1. c. 32 n. 17.* & Guazzinum *to. 2. defenſ. 32. c. 29. p. 5. t. 6. reſ. 31.*

Et cęcus?

Cęcus verò, quia facilius excuſatur, ſecundum Gizzarellum *deciſ. 26.* non poteſt torqueri, & ordinaria pęna mulctari. *Ibid. reſ. 37.*

REVS captiuus poteſt fugere,

Etiam cum læſione, & fractione carceris.

6 Reus CAPTIVVS poteſt effringere carcerem, & fugere, † ſiue detineatur ad cuſtodiam ante, ſiue † poſt ſententiam iuſtam mortis, vel triremium. Villal. *to 2. t. 16. diff. 11. n. 14* & alij communiter contra Syluestrum *par. 3. t 5 reſ. 102 §. Notandum ſecundò.* Cumque iuſtè fugiat, nec aliquid ex fractione acquirat, non tenetur damnũ fractionis compenſare. Tannerus *in 2. 2. diſp. 4 q. 4. dub. 5 num. 104* & alij contra Sotum. *Ibidem § Notandum quarto p. 9 t. 9. reſ 43.*

Teſtis non tenetur reſpondere.

Et periculo, quod fugiant etiam alij.

Nec tenetur reſpondere, ſi certè ſciat contra ſe non extaret aliud, niſi dictum denunciatoris. *Ibid. in principio.* Idque etiam ſi per hoc cauſa ſit, vt alij quoque captiui fugam arripiant, ſi eis fugam non conſuluerit † Immò conſequenter ad dicenda, etiam ſi conſuluerit †: quia non tenebatur poſtponere ius ad ſaluandam vitam, vel libertatẽ, pro vitãdo dãno per accidens conſequente. Sylvius *in 2. 2. q 69. ar. 4 q. 2. ad 4. Ibid. §. Notandũ eſt tertiò.*

Et hoc conſuli ei poteſt.

Non poteſt tamẽ fugere de manibus iuſtitiæ inferendo vim birruatijs. ſed in hoc datur paruitas materiæ, vt ait Sylvius, vnde ſi ſolũ à ſe illos excutiat, aut in terram ſine læſione proſternat; vel cuſtodes dormientes alliget, peccabit ſolùm venialiter. *Ibid. §. Notandum eſt tamen.*

Et miniſtrari poſſunt ei arma ad hoc faciendum.

In quibus autem caſibus reus fugere poteſt, poteſt quilibet illi fugam conſulere. DD communiter cum Valentia *to. 4. diſp. 5. q. 14 punct. 4.* Vbi tamen negat, poſſe ei ſubminiſtrari arma ad carcerem effringendum: hoc enim eſſet armare manus reo contra publicam poteſtatem, & impedire delictorum

rum

rum animaduersionem cõtra bonum commune. Adde, quòd si liceret suppeditare arma captiuo ad confringendas vectes, liceret quoque mittere famulum cum securi ad idem præstandum, quod est absurdum: quas rationes non militare in consilio, quod non est adeò efficax. Verùm Malderus *in 2.2.t.6.c.3. dub.7.* & alij communiter, contrarium docent, & meritò: quia quicunque consulere potest finem, potest quoque media ad illum consequendum suppeditare. *p.3. t.5. ref.* 102. An reus fugere possit à carcere dato pœnam, dicemus, *num.*18.

7 An reo detento in carcerceribus S. Officij debeat dari Confessarius, vide V. *Inquisitorum, nu.* 193. An criminosi captiui, depositari possint super in triremes in necessitate remigum, vide V. *Prorex, num.* 3.

REVS
Indiciatus, Calumniatus.

REus indiciatus quando torqueri possit, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad torturam.* REVS indiciatus non potest damnari indefensus.

8 Porrò indiciatus ad torturam, non potest damnari ad triremes, vel aliã pœnam, etiam extraordinariam, absque termino defensionis, quia defensio competit reo de iure naturali & diuino, (*Clem. Pastoralis de re iud* & Theologi communiter cum Iurisperitis. Vide Pegueram *in praxi, c.*12 §.6. *n.*2) in quo nec Summus Pontifex dispensare potest. *c.*1 *de causa possess. & propriet.* Immò Iurisconsulti communiter apud Farinac. *q.*3 *nu* 35. tenẽt, non posse condemnari reum indefensum, etiam si sit conuictus, vel confessus, etiam si defensionem non petat. (& quamuis nullus textus clarè dicat, defensionem dari debere ante torturam: communis nihilominus opinio apud Nauarrum *cons.*8. *de accus.* tenet dari debere *ref.*19. *vbi infrà.* §. *Ad quartũ.*) Potest tamen Princeps reum indefensum damnare in certis casibus expressis, in quibus scit nullam ei defensionem competere, vt si delictum esset notorium, & timeretur populi tumultus. Sed extrà eos casus non potest. Rudolphinus *de Princ. pot. c.*2 *nu.* 92. Consistit porrò defensionis substantia in scientia eorum, quæ testes dixerunt, *c. qualiter & quando. de accus. in* 6. ibi: *& exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi p.*3. *tr.* 5. *ref.*98. *& in add. ref* 29. Nec ad torturam quidem.

9 Reus CALVMNIATVS, seu per falsos testes indiciatus, de crimine, iisdem falsis testibus falsum crimen obijciens, non peccat contra iustitiam: sed tam testes ab ipso inducti ad periurium, quam ipse peccarent contra Religionem. Ledesma *to.*2. *t.*8. *c.*35. *concl.*21. & Cruz *pr.* 8. *art.*4 *dub.*17 *concl.*1. probabile putat, hunc modum defensionis non esse mortaliter, sed solùm venialiter malum, secluso periurio. Sed Malderus *vbi sup. dub.* 3. & DD. communiter dicunt esse mortiferum: quia cum mendacium sit intrinsecè malum, reus non potest habere ius, per illud se defendendi. *p.*3. *tr.*5. *ref.* 4. † quæ tamen ratio non probat esse mortale. † At si testes sint falsi, non potest illis falsum crimẽ obijcere, ad infringendam fidem.

REVS
Interrogatus, Condemnatus.

10 † REus indiciatus, accusatus, vel diffamatus de delicto, post semiplenam probationem interrogari potest à iudice, an crimen commiserit, & ipse tenetur illi verum dicere, etiam contra se; & confessarius REVS tenetur respondere iudici, quem iuridicè interrogaret.

Ccc 2 potest

Puniri potest à iudice territorij, in quo deliquit, 2 Alienigena delinqués in territorio Episcopi extranei, euadit eius subditus, potestque ab illo excommunicari, dum manet in sua diœcesi, vel etiã in propria, si post citationem discessit, vel in ea citetur posteà à proprio Episcopo ad requisitionem alterius (quod facere debere, notant Doctores *in c. fin. de foro comp.* & ex Neotericis Hurtad *de cens. disp. 6. dub. 2. q. 3.* & Etiam per censuras. non respondeat. (An autem communicari possit extra territorium ab Episcopo proprio vide V. *Censura, nu. 7.* & an citari, vide V *Episcopus n. 5…*) Aduerte autem hic quòd excommunicatio Episcopi per sententiam generalé Notabile. nõ ligat, nisi eos, qui sunt eius subditi rat'one personæ & domicilij, minimè verò eos, qui per transitum in sua diœcesi reperiuntur, vel nondum domicilium acquisierunt. & sententia referenda est ad tempus, quo pronũciatur: vnde si feratur excommunicatio in non reuelantes tale furtum, hæc excõmunicatio non ligabit, nisi eos, qui tempore talis sententiæ erunt subditi ratione domicilij ipsius Episcopi, & scientes non reuelabunt: minimè verò extraneum, si post datam sententiam in diœcesim perueniret, vel tempore sententiæ nondum acquisierat domicilium, vt probabiliter docuit Auila *p. 2. c. 3. disp. 2. dub. 3. concl. 2.* contra Hurtad. *vbi sup nu. 39 p. 5. t. 9. ref. 36.*

Et procedit etiam in Legatis. 3 Legatus Principis graue delictum committens in territorio legationis, euadit etiam subditus Principis, apud quem gerit legationem, potestque ab eo puniri, vt dictum est V. *Princeps nu. 17.*

Reus potest se prodere iudici. 4 Reus occultus potest se prodere iudici, iusto supplicio puniendus. Vide V. *Occidere, num. 57.* An in aliquo casu etiam teneatur. Vide V. *Vitam exponere.*

An condẽnari possit surdus, & mutus? 5 Mutus, & surdus, si habet intellectum, habilis reputatur ad delinquendum. & Farinacius *in pract. quæst. 95.* tradit modum, quo per nutus & signa possit interrogari, Baldus verò *in l. 1. num. 27 C. de Confess.* posse quidem damnari inquit, conuictum per legitimos testes, minimè verò confessum per nutus & signa: quia hæc non sunt clara: si tamen sciat scribere, cogi posse ad confessionem scriptam, & per eam puniri posse videri pęna ordinaria. Vide etiam Plazam *in epit. delict. lib. 1. c. 32 n. 17.* & Guazzinum Et cęcus? *to. 2. defens. 32. c. 29. p. 5. t. 6. ref. 31.* Cęcus verò, quia facilius excusatur, secundum Gizzarellum *decis. 26.* non potest torqueri, & ordinaria pęna mulctari. *Ibid. ref. 37.*

REVS captiuus potest fugere, 6 Reus CAPTIVVS potest effringere carcerem, & fugere, † siue detineatur ad custodiam ante, siue † post sententiam iustam mortis, vel triremium. Villal. *to 2. t. 16. diff. 11. n. 14* & alij communiter contra Syluestrum Etiam cum læsione, & fractione carceris. *par. 3. t 5 ref. 102 §. Notandum secundò.* Cumque iustè fugiat, nec aliquid ex fractione acquirat, non tenetur damnũ fractionis compensare. Tannerus *in 2. 2. disp. 4 q. 4. dub. 5 num. 104* & alij contra Sotum. *Ibidem § Notandum quarto p. 9 t. 9. ref 43.* Nec tenetur respondere, si certè sciat contra se Testis non tenetur respondere. non extaret aliud, nisi dictum denunciatoris. *Ibid. in principio.* Idque etiam Et periculo, quod fugiant etiam alij. si per hoc causa sit, vt alij quoque captiui fugam arripiant, si eis fugam non consuluerit † Immò consequenter ad dicenda, etiam si consuluerit †: quia non tenebatur postponere ius ad saluandam vitam, vel libertaté, pro vitãdo dãno per accidens consequente. Syluius *in 2. 2. q 69. ar. 4 q. 2. ad 4. Ibid. §.* Et hoc consuli ei potest. *Notandũ est tertiò.* Non potest tamé fugere de manibus iustitiæ inferendo vim birruarijs. sed in hoc datur paruitas materiæ, vt ait Syluius, vnde si solũ à se illos excutiat, aut in terram sine læsione prosternat; vel custodes dor-Et ministrari possunt ei arma ad hoc faciendum. mientes alliget, peccabit solùm venialiter. *Ibid. §. Notandum est tamen.* In quibus autem casibus reus fugere potest, potest quilibet illi fugam consulere. DD communiter cum Valentia *to. 4. disp. 5. q. 14 punct. 4.* Vbi tamen negat, posse ei subministrari arma ad carcerem effringendum: hoc enim esset armare manus reo contra publicam potestatem, & impedire delicto-

rum

rum animaduersionem cōtra bonum commune. Adde, quòd si liceret suppeditare arma captiuo ad confringendas vectes, liceret quoque mittere famulum cum securi ad idem præstandum, quod est absurdum: quas rationes non militare in consilio, quod non est adeò efficax. Verùm Malderus *in 2.2.t.6.c.3. dub.7.* & alij communiter, contrarium docent, & meritò: quia quicunque consulere potest finem, potest quoque media ad illum consequendum suppeditare. *p.3.t.5.ref.* 102. An reus fugere possit à carcere daro penam, dicemus, *num.* 18.

7 An reo detento in carcerceribus S. Officij debeat dari Confessarius, vide V. *Inquisitorum, nu.* 193. An criminosi captiui, depositari possint super in triremes in necessitate remigum, vide V. *Prorex, num.* 3.

REVS
Indiciatus, Calumniatus.

REus indiciatus quando torqueri possit, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad torturam.*

REVS indiciatus non potest damnari indefensus.

8 Porrò indiciatus ad torturam, non potest damnari ad triremes, vel aliā pœnam, etiam extraordinariam, absque termino defensionis, quia defensio competit reo de iure naturali & diuino, (*Clem. Pastoralis de re iud* & Theologi communiter cum Iurisperitis. Vide Pegueram *in praxi, c.* 12 *§.6. n.2*) in quo nec Summus Pontifex dispensare potest. *c.1. de causa possess. & propriet.* Immò Iurisconsulti communiter apud Farinac. *q.39 nu* 15. tenēt, non posse condemnari reum indefensum, etiam si sit conuictus, vel confessus, etiam si defensionem non petat. (& quamuis nullus textus clarè dicat, defensionem dari debere ante torturam: communis nihilominus opinio apud Nauarrum *cons.8. de accus.* tenet dari debere *ref.29. vbi infrà. §. Ad quartū.*) Potest tamen Princeps reum indefensum damnare in certis casibus expressis, in quibus scit nullam ei defensionem competere, vt si delictum esset notorium, & timeretur populi tumultus. Sed extrà eos casus non potest. Rudolphinus *de Princ. pot. c.2 nu. 92.* Consistit porrò defensionis substantia in scientia eorum, quæ testes dixerunt, *c. qualiter & quando. de accus. in* 6. ibi: *& exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi p.3. tr. 5. ref.98. & in add. ref* 29

Nec ad torturam quidem.

9 Reus CALVMNIATVS, seu per falsos testes indiciatus, de crimine, ijsdem falsis testibus falsum crimen obijciens, non peccat contra iustitiam: sed tam testes ab ipso inducti ad periurium, quam ipse peccarent contra Religionem. Ledesma *to.2.t.8.c.35. concl.21.* & Cruz *pr.8. art.4 dub.17 concl.1.* probabile putat, hunc modum defensionis non esse mortaliter, sed solùm venialiter malum, secluso periurio. Sed Malderus *vbi sup. dub.* 3. & DD. communiter dicunt esse mortiferum: quia cum mendacium sit intrinsecè malum, reus non potest habere ius, per illud se defendendi. *p.3. tr.5. ref.* 4 † quæ tamen ratio non probat esse mortale. †

At si testes sint falsi, non potest illis falsum crimē obijcere, ad infringendam fidem.

REVS
Interrogatus, Condemnatus.

10 † REus indiciatus, accusatus, vel diffamatus de delicto, post semiplenam probationem interrogari potest à iudice, an crimen commiserit, & ipse tenetur illi verum dicere, etiam contra se; & confessarius

REVS tenetur respondere iudici, quem iuridicè interrogatur.

potest illum ad hoc obligare absque periculo irregularitatis, si delictum sit capitale, vt dictum est V *Irregularitas, num.* 54. † Debet autem scire, quòd iuridicè interrogatur: vnde, vt obligetur respondere debet ei notificari testium depositio. Aldrete *de relig disc. lib. 2. c. 4. nu. 7.* & alij cum Miranda..., quem vide *to. 2. q 19 art. 13 concl 1* Et ratio est, quia donec depositionem videat, non tenetur præiudicare suæ famæ, quam iustè possidet Et hæc opinio secundum hos DD. contra Iosephum à S. Maria *in trib relig t. 4. cap. 17. § 3* procedit etiam in causis Regularium. *p. 3. t 5 res. 9* Non tamen hæresis, vt dictum est V. *Inquisitorum nu 199* Adde, probabilissimam esse Sancij *disp 43 num 29.* & aliorum sententiam, quòd reus licèt iuridicè interrogetur, non teneatur in conscientia delictum, ex quo ei capitis, triremium, mutilationis, confiscationis, vel alicuius grauis dedecoris malum imminet, fateri, donec delictum plenè probatum sit. quia quilibet habet ius à natura se conseruandi; idque etiam cum morte inuasoris, vel alienæ rei dispendio. nec præceptum iudicis obligat illum in conscientia, cum nec obligare possit ad testificandum contra parentes, & sanguine iunctos. *l. 4. ff de test.* sed solùm imponitur ad illum terrendum, & inducendum ad confessionem. Nec absurdum est (ait Pelantius *disput. vn. ad q 70.*) quod iudex iustè interroget, & reus iustè neget. nam iustè etiam iudex reum carceribus mancipat, & dominus iustè seruum detinet apud se, & nihilominus vterque iustè fugere potest. *p. 2 t. 15 res 27.*

Sciat.

Sed probabile est non procedere in causa capitali, &c.

Præsertim, si non sit certus quod interrogatio sit iuridica.

11 Sancius verò, stando in contraria sententia, quam docuimus, ait reum teneri respondere, etiam si dubitet, num legitimè interrogetur, *nu. 28* quia ex quo superior in prælaturam assumitur, acquirit possessionem præcipiendi, qua spoliari nō potest per ius dubium subditi. sed solùm per ius certum, vel probabilem opinionem, quòd mandatum iniustum sit quod etiam de testibus docuit Frigianus *in pract. c. 3.* S. d ego cum Lessio *lib. 2. c. 31. dub. 3. nu. 10.* puto, hanc opinionem non procedere, quando reo, vel testi, ac etiā tertiæ personæ, graue periculum imminet, nisi delictum vergat in perniciē publicam. alioqui enim maius periculum est, ne occidatur homo iniustè v. g. quàm quod non obediatur superiori, & iura fauent reo sicut possessori suæ famæ, qua proinde possessione spoliari non debet, nisi per certitudinem, quod iuridicè interrogetur. *p 3. t. 5. res.* 106.

Et si semel negauit delictum, non tenetur se retractare.

12 Postquam verò reus iuridicè interrogatus negauit delictum, etiam in nostra sententia, non tenetur se retractare, nec ad hoc Confessarius debet eum cogere. Immò contra Azorium, si reus est in bona fide, nec debet eum monere de obligatione cōfitendi ad nouam interrogationem. sed satis est, quòd illum in genere moneat cauere peccata. Sanchez *in sum to 1 lib. 3. c 7. num. 9 p. 2. t. 15. resol 26.* Quòd adeò verum est, vt si reus negauisset delictum postquam conuictus est (in quo casu secundum omnes veritatem manifestare tenetur. *Ibid. res. 27.* in fine) non teneatur se retractare, ad purgandum iudicium & sententiam, neque enim timendum est, ne aliqua inde iudici, testibus, vel accusatori sequatur infamia, quasi iniustè damnatus sit: nā notum est apud omnes, reos in constantiæ speciem negare solitos delicta, etiā in tormentis, neque hoc taciturnitas euacuat præsumptionem iuris, quæ stat pro iudice & testibus Reginaldus *to. 2. lib. 24. c. 7. sect 6. nu. 145* contra Bañez *in 2. 2. q 69 ar. 2. res 26* cit. prope finem, & *p. 3. t. 5. res 103.* Quod Sanchez *num 11* procedere putat, etiam si reus ob metum tormentorum confessus sit falsum delictum, non enim teneri se retractare, nisi ex hoc damnum tertio secuturum foret. *res 103* cit in fine.

Etiā si posteà conuincatur, & condemnetur.

Et idem est, si confessus fuisset falsū delictum.

Quod ad vitanda grauia tormenta facere potest.

13 Reus enim ad vitandum grauia tormenta, potest sine mortali crimē etiam capitale sibi imponere, quia vita non est digna, quæ tanto dolore seruari debeat. & posse etiam iurare æquiuocando, docent DD. communiter cum

cùm Nauarra *lib.2.c.4.n.21.* Immò nec peccare venialiter, ait Sancius *disp. 46.nu.16.p.3.t.5.ref.7.*

14 Conuictus autem reus, vel confessus de crimine, non potest reuelare complices nulla infamia laborantes, etiam interrogatus. Nec si correcti, vel corrigendi sint per fraternam monitionem. Alias peccabit mortaliter. Secus verò in crimine hæresis, & alijs ad S. Officium Inquisitionis pertinentibus, vt dictum est V. *Denunciare*, & in quibuscunque delictis contra bonum publicum, in quibus correctio fraterna non speratur profectura. Villalobos *to.1.t.14.diff.10.nu.2.p.3.t.5.ref.99.* Non tamen potest reuelare complices nondū diffamatos.

15 Aduertit hic cum Portell. *in add. ad V. iuramentum num. 16.* quod si quis crimen solùm materialiter commisisset, v.g. furtum in iustam compensationem, homicidium in iustam defensionem, &c. interrogatus à iudice, negare posset æquiuocando; quia mandatum iudicis solùm tendit ad opus criminosum *p.3.t.5.ref.66.* Et si delictum commisisset materialiter tantum, negare possit æquiuocando.

16 Quod autem reus negans delictum, cum aliàs fateri teneretur, non teneatur restituere pœnam pecuniariam fisco, vel parti, diximus V. *Restituere, num.6.*

17 Reus CONDEMNATVS ad mortem, tenetur ad destinatum locum ire, collum subijcere, manus apponere, & alia efficere, quæ ab alio commodè fieri non possunt: non tamen sibi mortem inferre. Vide V. *Occidere. nu.35.* REVS dānatus est ad mortē nō potest exequi seipso.

18 Pœnam tamen verberationis, exilij, triremium, carceris, &c. secundum communem opinionem apud Azorium *tomo 1.lib.5.c.8.q.6.* tenetur reus exequi, si non sit appellationi locus, vel alio iuris remedio. Palaus verò mitigat hanc sententiam *tomo 1.t.3.disput.2.punct.4. num.5.* ita vt non procedat, si aer exilij sit insalubris, triremium, vel carceris duratio diuturna; vel alia pœna nimis molesta: inhumanum enim esse, obligare hominem, vt tam grauia tormenta exequatur in semetipsum: & si quæ lex penalis non obligat in conscientia, hanc illam esse, quæ pœnam ipsam, eamque grauem præcipit, & quam satis est, si reus subire cogatur absque eo quod cogatur sponte subire. *p.2 t.17.ref.39.p.3.t.5.ref.102.* § *Notandum secundò, & t.6.ref.79.* Secus de alijs pœnis.

19 Ad quodcunque supplicium reus ducatur, si obuiam habeat Cardinalem, liberandus est. quia hoc priuilegio potiebantur olim apud Romanos Flamines, Diales, & virgines Vestales, apud Gellium *lib. 10. cap. 15.* quibus Cardinales non debent esse deteriores. Barbosa *de iur. Eccl. lib.1.c.4.num.6.* & alij contra Farinac. *in fragm. p.1.nu.631.* Hoc priuilegio olim vsum fuisse cum quodam, qui ducebatur ad furcam, Cardinalem Ximenium, testatur Gomezius *p.5 t.2.ref.29.* REVS ductus ad supplicium obuiam habēs Cardinalem, liberari debet.

20 Petes hic: An liceat malefactoris supplicium campanæ benedictæ sono præsignari? Respondeo, in eum finem, vt audientes pro eius anima preces effundant, licere. Secus, Syluium non licere, docuisse V. *Campana*: nam hoc esset, rem sacram prophano vsui adhibere: & in re à qua Ecclesia multum abhorret. Tolerari tamen vtcunque posse, partim ob necessitatem, partim ob Episcopi conniuentiam. *p.6.t.7.ref.37.* An supplicium malefactoris præsignari possit Campana benedicta?

R E X.

1 REx non potest compellere Ecclesiasticos ad obseruantiam Tridentini: quia non habet in eos iurisdictionem, vt dictum latè est V. *Immunitas Ecclesiastica*, & V. *Statutum laicale*. Sunt autem Reges Tridentini executores & protectores in ordine tantùm ad laicos, & in subsidium REX non potest cōpellere Ecclesiasticos ad obseruātiam Tridentini?

Episcoporum. Vnde si clerici aliquod decretum non obseruent, id significent Episcopis; si non obseruent Episcopi, Archiepiscopis, & si opus est, Summo Pontifici. Hanc sententiam sustinent non solùm Theologi, sed etiā Iurisconsulti communiter cum Pereira *p.* 1.*c.*8.*nu.*11 contra Bobadillam *to.* 1.*lib.*2.*c* 18.*nu.*194 *p.*1 *t.*2.*ref.*102.*p.*3.*t.*1 *ref.*8. in fine, & *p* 4.*t* 1.*ref.*75.

Aut expellere Episcopos simoniacè electos.

2 Quod etiam ait Bobadilla *nu.* 65. Regem expellere posse ab Episcopatu Episcopum simoniacè electum, benè impugnat Megalius in 3.*p. lib.*3.*c.* 21.*nu.* 18. cum in hac re tam persona, quàm causa, sit extra limites suæ potestatis. vnde si Reges id faciant, procuIdubio incurrent in excommunicationem Bullæ Cœnæ. *p.*4.*t.*1.*ref.*76.

3 An Rex teneatur ad beneficia præsentare, & ad officia sæcularia eligere digniores, vide V. *Beneficium, nu.*11. V. *Electio, nu.*1. & V. *Prorex, nu.*1. An reuocare possit promissionem futuræ successionis in Proregem, vide V. *Promissio, nu.*3.

Aut legitimare spurium pro dignitatibus Ecclesiasticis.

4 Legitimatus in sæculo à Rege, vel alio magistratu sæculari, si Religionem ingreditur, non censetur legitimatus ad officia Ordinis, quia non est Regis tollere impedimenta canonica. Portell. V. *illegitimus, nu.*5.*p.*3.*t.*2.*ref.*101.§.*Nota*.

SACERDOS.

† VIde V. *Celebrare*, V. *Missam applicare*, V. *Confessarius*, V. *Communionis minister*. & VV. singulorum Sacramentorum *quoad ministrum*. Hic pauca adnotabimus ex sexta parte †. Et primò quoad ritum sacrificij.

SACERDOS consecrare potest particulas allatas post Offertorium.

1 V. *Eucharistia, nu.*10. diximus, Sacerdotem consecrare posse particulas allatas post Oblationem, ante Præfationem. Nunc verò inuenimus Marchinum *de sacr. Ord.* 3.*p.*2.*c.*4.*n.*15. id extendere etiam ad allatas post Præfationem; quia & est eadem ratio, & nulla est in contrarium prohibitio. *p.*6 *t.*6.*ref.*7.

Et sumere reliquias Hostię inuẽtas post sumptā ablutionẽ.

Si sint de Hostia eiusdem sacrificij.

2 V. *Communionis, nu.*43. & 44. diximus, Sacerdotem adinuenientem in patena reliquias Hostiæ sacræ post sumptionem ablutionis, posse illas sumere, non solùm ad Altare, sed secundùm aliquos etiam in Sacristia priusquam sacras vestes deponat. Et hanc sententiam docere Fabris, *in manu.* *c* 11.*nu.*142. *p.*6. *t.*6. *ref.*17. Nunc verò Marchinum *p.*3.*c.*3.*nu.*19. id extendere inuenimus ad casum, quò reliquiæ inuentæ essent de Hostia consecrata ab altero Sacerdote, quia est eadem ratio, nec facilè discerni potest, an sint propriæ, vel alienæ. Et in die Parasceues Sacerdos post ablutionem consumit reliquias consecratas die præcedenti, si quæ in calice remanent iuxtà doctrinam iam dictam. Affertque praxim aliquarum Religionum. Et *nu.*16. etiam laicis dari posse inquit fragmentum in linteolo communionis inuentum, post communionem & aquam. Verùm in vtroque casu contrarium sentio. Quia in primo reliquiæ illæ præconsecratæ non pertinent ad idem sacrificium, nec earum sumptio ad eandem actionem sacrificandi. Vnde si inter communicandum laicos, fragmentum aliquod cadere contingat, non est sumendum à non ieiuno, sed reponendum in sacrario. Quæ à fortiori procedunt in secundo casu. Immò Fagundez *pr.*3. *lib.*3.*c.*5. *nu.* 31. nec ante aquam permittit laico dari posse fragmentum, quia esset noua & distincta communio. *p.*6. *t.*6. *ref.*23. Si autem Sacerdos post sacrificium, aut laicus post communionem, in periculum mortis incideret, tenetur iterum communicare per modum viatici, vt diximus V. *Communionis, nu* 9. & tenet nouissimè Megalius & Bresserus *lib* 3. *de consc. prob. c.*8. *nu.*100. & dedu-

deduxerunt in praxim Patres Societatis domus professæ Panormi *an.* 1638. *p.6.t.6 resol.*18.

3 V. *Celebrare, nu.*26. diximus, liberum esse omnibus Sacerdotibus celebrare in Sabbato sancto. Nunc addimus, Sacram Congregationem Rituum apud Persicum *de off Sacerd lib.*1.*dub* 6 *nu.*40. decreuisse, quòd Feria v. in Cœnæ Domini vnicum sacrificium celebraretur, hoc tamen decretum in Sicilia & alibi non videri vsu receptum, & contrariam praxim approbare Marchinum *vbi sup.c.*8.*nu.*1. *p.*6.*t.*6.*ref.*19 §. *Non desinam*.

Et celebrare in Sabbato Sancto.

4 Secundò quoad obligationem celebrandi ex eleemosyna, tenet Marchinus *t.*2.*p.*2.*c.*27 *à nu.*5. quod si ex fundatione capellæ solùm constet, capellanum celebrare teneri ad tale Altare, vel in tali Ecclesia, non tenetur applicare sacrificium pro fundatore, sed potest applicare alteri danti stipem. quia obligatio non debet imponi, vbi clarè nõ exprimitur, *l. quidquid astringenda, ff de verb. oblig.* & cum lex non obliget, nisi sufficienter intimata idẽ dici debet de contractu oneroso, qui est lex quædam priuata. Et denique in dubijs melior est conditio possidentis suam libertatem. Sed hæc opinio meritò refellitur in cas. Bonon. *cas.*1. quia fundator censetur voluisse sibi omni meliori modo consulere, applicando sibi Missæ valorem, iuxtà consuetudinem capellas instituentium. & hunc casum decidere videtur sacra Congregatio *in declar decreti de celebr. Miss. ad* 4.*dub. p* 6.*t.*6 *ref.*13.

SACERDOS obligatus celebrare in certa Ecclesia ob institutionem capellaniæ, si aliud nõ exprimitur, tenetur applicare sacrificiũ pro testatore.

5 Docet præterea Marchinus *tr.*3 *p.*2. *c.*16. *nu.*7. Sacerdotem accipere posse pro sacrificio duplex stipendium, applicando vni suam partem. Sed hæc sententia repugnat decreto sacræ Congreg. vt diximus V. *Missa, nu.*9. & docet nouissimè Persicus *lib.*2 *dub.*9.*nu* 102. *p.*6.*t* 6.*ref.*8. Et *num.*17. ait duplex stipendium accipi posse pro duplici diuerso Missæ valore, vt, si quis petat Missam ad impetrandam aliquam gratiam, & alter pro remissione pœnæ suorum peccatorum, applicando illi valorem impetratorium, isti satisfactorium quia ex vna parte isti fructus sunt distincti & separabiles, & de facto separantur, quando Missa offertur pro homine existente in peccato, cui Missa prodesse potest quoad satisfactionem, non quoad impetrationem, &c. & consequenter Sacerdos potest se obligare ad applicationem vnius & non alterius: ex altera verò, dans stipem non intendit Sacerdotem obligare ad vtrumque fructum, cum præsertim quandoque sentiat, se non esse vtriusque capacem. Et testatur de praxi virorum doctorum & piorum. Sed huic doctrinæ obstant in primis decreta sacræ Congregationis, vt idem met fatetur. Et nè quis dicat, habere posse locum, sicubi decreta non sunt recepta, obstat secundò, quòd Sacerdos in tali casu excederet taxam Episcopi præscriptam, non in ordine ad applicationem fructus, sed ad laborem & sustentationem ipsius. Et tertiò, vt obseruat Graff *de celebr. Miss. tom.* 2.*cons.*3. qui petit Missam, intendit Sacerdotem obligare omni meliori modo, & ad id totum, quod sibi prodesse potest. Et ità tenet Possevinus *de off. cur.c.*2.*q.*7.*num.*25. Notat quoque Marchinus *c.*17. quòd, stante infinitate valoris sacrificij tam intensiua, quàm extensiua, potest Sacerdos illud applicare duobus, vni quidem pro stipe, alteri ex gratitudine &c. quia æqualiter prodest multis & paucis. Nec sacram Congregationem obstare, quia hæc prohibet vnico Sacrificio satisfieri duplici stipendio. Sed hac re vide V. *Missa nu.*2. *p.*6.*t.*6. *ref.*9.

Et non potest pro vna Missa duas stipes accipere.

Applicando vni valorem medium, alteri suam partem.

Aut vni fructũ impetrationis, alteri satisfactionis, &c.

6 V. *Missarum nu.*10. diximus, in dicto decreto prohiberi, nè Sacerdos eleemosynam accipiens pro celebranda Missa, alteri illam celebrandam cõmittat, pretij parte sibi retenta. Iam verò Bordonus *in conf. reg. ref.*25 *nu* 28. putat, in dicto decreto nec censura notari sententiam contrariam, nec talem actum damnari, sed solùm prohiberi: idque n c verbis adeò rigorosis, vt denotent culpam mortalem, sicut posteà, cùm in §. *Deinde sub attestatione*

Nec Missam acceptam alteri celebrandam committere, parte pretij sibi retenta.

diuini iudicij Sacra Congreg. *mandat, & praecipit, vt tot omninò Missæ celebrentur, quot ad rationem tributi stipendij præscripta fuerint*; subdens *sua obligationi non satisfaciant, quinimmò grauiter peccent, & ad restitutionem teneantur*. Quare, cùm aliunde res non sit illicita, qui contrafecerit, non fore reum peccati mortalis. Sed hanc sententiam non admitto. *p. 7. t. 8. ref. 10.*

An obligatus celebrare in Altari priuilegiato, satisfaciat celebrando in alio cum calculo benedicto?

7 Petes hic: An Sacerdos obligatus ad celebrandum in Altari priuilegiato, satisfaciat celebrando in alio Altari cum numismate, vel calculo priuilegiato? Respondeo, Marchinum *c. 24 num. 8.* affirmare: nam licèt in tali casu mens dantis stipem non impleatur materialiter, impletur tamē formaliter, quia impletur quoad effectum per lib rationem animæ. nec verò refert, quodnam ex æquipollentibus fiat. *l. fin. §. fin ff. mandati.* & licèt in Altari priuilegiato esset maior certitudo, Sacerdos non tenetur ad maiorē certitudinem, dum tamen sequitur probabiliter certum. Excipit tamen casum, quo Altari eligeretur non solum ob Indulgentiam, sed etiam ob cultum diuinum illius loci. Cum qua limitatione hęc opinio est probabilis, vt eā censet Ruteus *de fructu sacr. Miss. lib. 3. disp. 3. q. 3. n.* 10. quāquam ratione maioris certitudinis, quę est in Altari priuilegiato, contrarium determinatū sit in casib. Bonon. *cas. 1. p. 6. t. 6 ref. 12* & olim *p. 2. t. 14 ref. 29. & p. 4. t. 4. ref. 42.*

Et Missam nouam celebrans possit accipere oblationes?

8 Nota hic, quòd Sacerdos Missam nouam celebrans, potest se in fine Missæ de Altari ad populum vergere, & sponte factas oblationes recipere, non tamen Ecclesiam circuire. Sacra Congreg. apud Naldum V. *Missa. n. 19. p. 2. t. 14. ref. 50.*

Et præmittere debeat Confessionem peccati dubij?

9 Nota etiam, quod licèt nouissimè Marchin. *c. 1. nu. 17.* & Auct. cas. Bonon. doceant, non esse necessario confitenda peccata mortalia dubia dubio negatiuo: nos tamen hanc opinionem damnauimus V. *Confessionis, nu. 38.* & nunc iterum damnamus cum Lugo *de sacr. pœn. disp. 16. sect. 2 § 2 nu. 63.* vbi doctè, & solidè nostram sententiam probat, & ad contraria argumenta respondet. Vnde si Sacerdos ante Missam, aut laicus ante Communionem, dubitat, vtrum morosæ delectationi consenserit, tenetur Confessionē præmittere. *p. 6. t. 6 ref. 32.*

SACERDOS non approbatus inualidè absoluit à mortalibus.

10 Circa iurisdictionem absoluendi, Crousers *in reg. S Franc. cap 7. lect. 3.* docet contra communem, simplicem Sacerdotem illicitè quidem absoluere à mortalibus, sed non inualidè. Nam antiquitus, statim ac quis Presbyter ordinabatur, sola populi, vel alicuius pęnitentis electione ministrare poterat Pœnitentiæ Sacramentum, vt constat ex multis Canonibus. siue hanc potestatem Sacerdotes acciperent ex vi ordinationis, siue in ipsa ordinatione, dante eam illis Ecclesia, tanquam aliquid ex communi consuetudine adnexum. Nunc autem nullus Canon extat, qui absolutionem simplicis Sacerdotis declaret irritam, quia nullus tollit à Sacerdote potestatem ligandi & soluendi, quia hæc accipitur in Ordine, & ab homine tolli non potest. nec satis constat eam Canones tollere voluisse: quia quamuis dicant *non possit absoluere, non valeat aliquis eligere*, & similia, interpretari possunt de absolutione & electione licita; nam de matrimonijs clandestinis in c. *Aliter legitimū 30 q. 5.* dicebatur, *non esse coniugia, sed adulteria vel contubernia, vel stupra, vel fornicationes*, & nihilominus nemo ex his verbis vnquam collegit, matrimonia clandestina esse irrita, donec id expressè statuerit Tridentinum. Si autem tolleratur potestas executionis, absolutio non irritatur, sed solùm prohibetur. Nec aliud ab eo tolli potest. In pœnitente autem olim erat facultas se submittendi in foro pęnitentiæ cuilibet Sacerdoti, quæ licèt nunc sit restricta, Canones tamen eam restringentes commodè interpretantur de electione Sacerdotis, qui possit absoluere licitè. Adde, quòd si simplex Sacerdos nullum mortale posset absoluere, omnia mortalia essent reseruata; quia quamuis eorum absolutio multis

tis non Prælatis esset permissa, hoc nihil faceret: quandoquidem casus papales non desinant esse reseruati per hoc, quòd ab Episcopis & Prælatis Regularibus ordinaria potestate possint absolui. Ità Crousets; quæ etiam opinio tribuitur Armacano *lib.* 10. *de quæst. Arm.* & non improbabilis visa fuit Durando in 4.*q. dist.* 19. *q.* 2.

Ego verò nec probabilem, nec tutam existimo, immò dignam maioris censuræ. quia certissimum est, ad valorem Sacramenti non sufficere solùm id, quod Sacerdori in ordinatione tribuitur, dicente Tridentino *sess.* 14. *c.*7. nullius momenti esse absolutionem, quam Sacerdos profert in eum in quem ordinariam, aut subdelegatam iurisdictionem non habet. quod ante in Florentino decisum fuerat; & nouissimè declarauit Gregorius XV. *in declar.* 12 *super Bull. inscruptabili*; apud Zambellum V. *Confessor quoad auctor. nu.* 3 Nec te turbet, quod in ordinatione tribuatur Sacerdoti potestas absoluendi per illa verba, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* &c. aut quod in alijs Sacramentis sufficiat in ministro potestas in ipsa ordinatione recepta. Nam hoc Sacramentum peculiare habet, exerceri per modum iudicij: iudicium autem non exercetur nisi cum subditis. subditos verò Sacerdos non acquirit per ordinationem, sed per specialem traditionem Ecclesiæ, quæ & dare potest, & auferre. & non dare cuicumque Sacerdoti eo ipso, quòd ordinantur, constat ex iuribus citatis, & consentanea ratione: quia nimirum, nec congruum, nec hierarchico Ecclesiæ regimini expediens erat, quòd omnis Sacerdos subditos omnes Christianos haberet. Simile quid contingit in matrimonio, cuius materia cum à Christo institutus fuerit contractus humanus, nec determinatum fuerit, qualis esse debeat, ipsius valor manet cùm dependentia à iure, & Ecclesia potest nouas circumstantias ad illum exigere, & contractus aliter celebratos irritare, in quibus casibus nec Sacramentum integrum maneret. Aduerte tamen, quòd Sacerdos simplex absoluens, nullam censuram, vel irregularitatem incurreret, vt obseruat Thesaur. *in pract. de pœn. p.*2. *v. absol. sacram. c.* 2. *p.*6. *t.*6 *res.* 52.

11 Iurisdictio verò Sacerdotis, alia est ordinaria, alia delegata, & iterum, hæc aut expressa, aut tacita, seu præsumpta. præsumpta quidem ex ratihabitione de præsenti, aut de præterito, nam de futuro non sufficit, vt diximus V *Confessarius nu.*6. & iterum V. *Ratihabitio*. Si autem simplex Sacerdos facultate pro vna tantùm vice delegata, Confessionem pœnitentis audiret, & absolueret, satis probabile est, posse deindè absoluere peccatum eiusdem pęnitentis in ea Confessione oblitum nam hæc noua absolutio videtur pars illius iudicij, ad quod delegatus fuerat, & veluti complementum illius. Et sic decisum fuit Bonon *in discuss. cas.* 2 *p* 6. *t.*7. *res.* 46.

Sed facultas ei concessa pro vnica cōfessione, extenditur ad absoluenda oblita in eadem confessione.

12 Petes: An facultas Confessarij concessa ad beneplacitum, expiret morte concedentis? Videtur respondendum affirmatiuè; quia voluntas morte finitur, *l.*4. *ff. locati, l. centesimis*, §. *fin ff. de verb. oblig l. vxor.* § *Scæuola, ff de legat* 3. & cap *si gratiosè, de rescript. in* 6 Et disparitas, de approbatione absoluta est, quia hæc ad sui conseruationem non requirit actualem voluntatem, sicut requirit approbatio ad beneplacitum; sed satis est, quòd non reuocetur per actum contrarium. Sed, his non obstantibus, non esse improbabile, ait Palaus *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 4. *punct.* 16. §. 5 *nu.* 5. approbationem ad beneplacitum, quemadmodum absolutam, non expirare morte concedentis, sed requirere reuocationem per actum contrarium, quia verba *ad beneplacitum* idem significare videntur, quod *donec reuocauero*, seu *aliter ordinauero* Et confirmatur à simili, quia ex doctrina Molinæ Iurisconsulti *de primog Hisp. lib.* 1. *c.* 15 *nu.* 14. constitutus à Principe iudex ad beneplacitum, per mortem Principis non amittit officium. Potest etiā confirmari ex quodam

Et concessa ad beneplacitum videtur non expirare per mortem Episc.

quodam principio. Carrancæ *in alleg pro ord. mend. ad Reg. p. 2* quod Confessarius idoneus cum aliqua limitatione approbatus, potest se habere tanquam approbatum absolutè: existimat enim Episcopos, Sacerdotibus idoneis præsertim Regularibus, licentiam ad Confessiones nec licitè nec validè limitare. Sed de hac re diximus V. *Confessarius Regularis, à num. 5. p. 6. t. 6. ref. 48.*

13 Sacerdos celebrans in Altari non consecrato, vel in calice &c. remanent omnia consecrata *p. 9. t. 7. ref. 17.*

SACRAMENTVM.

SACRAMENTVM quid? Et quibus?

1 † Sacramentum est signum sensibile practicum rei sacræ sanctificantis hominem. Tribus perficitur, absolutè & generaliter loquendo materia, forma, & intentione ministri. Verùm alia, citra Eucharistiam, requirunt etiam intentionem in suscipiente, si sit adultus, vt Scotus *in 4. d. 4.* apud Hurtadum Complut. *de sacr. in gen. disp. 4. diff. 13.*

Quis Sacramentorum Auctor. Quæ materia, & forma?

2 Auctor Sacramentorũ est Christus, vnde non est in potestate Ecclesiæ eorum essentiã immutare. Materia Sacramenti est res; forma verba, dicente Augustino, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Aliquãdo res sunt etiam verba, prout habent significationem minus expressam, vt in matrimonio. Et quidem de materia & forma singulorum sacramentorũ dictum est, cum de singulis sub proprijs nominibus †. Hic

An Christus determinauerit ritũ bene dicẽdi Chrisma?

3 Nota primò, materiam Confirmationis Christum Dominum instituisse Chrisma benedictum; non quidem determinata benedictione, sed determinanda posteà ab Ecclesia, quæ proinde iuxtà temporum & locorum varietatem, variam instituere & præscribere potest, & de facto præscribit in Rituali: non ea tamen intentione, vt omnes cærimoniæ ibi præscriptæ sint essentiales, ita vt, si vna omittatur, benedictio irritetur, cum periculo, vt multi deinde confirmentur, aut extremè inungantur inualidè, sed essentialis solùm sit olei & Balsami cõmistio cũ Spiritus sancti inuocatione, quocunque ritu fiat. Et sic tenet Præpositus *in 3. p. q. 72. art. 3. dub. 1. n. 21.* (*p. 6. t. 8. ref. 21*) Qui etiam *de Sacr. Ordin. dub. 10 num. 109* probabile existimat,

Et materiam, & formam Ordinum?

Ordinum quoque materiam & formam non determinatè, sed generaliter Christum instituisse, monendo nimirum, vt Ordines conferrentur per aliquod signum sensibile ab Ecclesia determinandum, quo eorum potestas significaretur. Et ratio est, quia in conferendis Ordinibus Ecclesia Græca valde dissonat à Latina, quæ modum illius non proptereà reuocauit vnquam in dubium. Posita ergo Ecclesiæ Latinæ determinatione & ritu, Ordines aliter collatos nullos esse; subsistere nihilominus posse, Ecclesia eo modo materiam & formam determinante. Neque huic doctrinæ repugnare Tridentinum *Sess. 21. cap. 2.* nam in tali mutatione Eccl. sia non tolleret vsum, aut substantiam Sacramenti, sed eius materiam & formam concessa sibi potestate variè determinaret, sed hoc mihi non multum arridet. *p. 6. t. 8. ref. 18.*

AN aqua rosacea sit sufficiens materia Baptismi.

4 Nota secundò, nouissimè Stephanum Bauny *tr. 2. quæst. 4.* approbare opinionem Puteani, quam attulimus V. *Baptismi, num. 16.* quòd in necessitate conferri possit Baptismus cum aqua rosacea, aut simili sub conditione. Idemque docere de lacrymis & sudoribus. Oppositum tamen docere nouissimè Lanfranchum *tomo 2. opusc. 1. cap. 4. à num. 7.* An verò aqua rosacea

Componere valeat panẽ consecrandũ? Aut vino consecrãdo immisceri?

sit apta materiæ Eucharistiæ, si ex ea & farina triticea fiat panis, aut immisceatur vino? Circa primum Caietanus *in 3 par. quæst. 74. art. 7.* dubius hæsit: quia panis ex aqua rosacea non videtur diuersæ speciei ab ordinario,

rio, cum aqua non sit pars panis essentialis, sed solùm materia transiens. Sed iure contra ipsum insurgit Fagundez *in pr.3. Eccl.lib.2.c 1.n.14.* quia, esto panis rosaceus non differat specie physica ab elementari, differt tamen specie artificiali & vsuali, quæ spectari debet in materia sacramentali. vnde contrariam sententiam docuit D. Thomas *l.c.ad 3.* & Sotus *in 4.d.9.q.1.ar.7.* sententiam Caietani dicit non esse tutam, licèt Valentiam *to.4.disp.6.q.2.punct.1.* dicat, non esse improbabilem. Quoad secundum dico, eam mistionem non fore inualidam, fore tamen illicitam; quia aqua non est de essentia sacramenti; vsus tamen aquæ elementaris in tali mistione, præcipitur ab Ecclesia, & est materia grauis. D. Thomas *l.1.* Imò Persicus *de Off. Sacerd. lib.1.c 2.dub.7.n.53.* contra Paludanū *in 4.d.11.q.1.ar.6.concl.3.* existimat, aquam rosaceam, nec in casu necessitatis posse adhiberi. Et *num 55.* asserit, mortale peccatum esse, miscere vino consecrando aquam elementarē calidam, quia esset nouus ritus cōtra Ecclesiæ stylum. Aliqui verò nimis durum id censent. Et si in aliqua frigidissima regione esset consuetudo miscendi vino calidum, ne congeletur, absque vllo peccato fieret. *p.6 t.7.ref.18.*

Et quid de vsu calidæ?

5 Nota tertiò, materiam & formam Sacramentalem debere esse simul, alias formam non verificari. Quanta esse debeat hæc simultas, dictum est V. *Baptismi num. 26.* Multò magis simultas requiritur in proferendis verbis formæ. ea nimirum, quæ secundum regulas logicæ necessaria est, ad hoc vt censeantur vna propositio: ait Gamachæus *in 3.p.quæst 60.cap.4* & Nugnus *ibid.ar.8.* qui hoc voluisse inquit dicere D. Thomas *in resp.ad 3.* per illa verba, *Si non intercipiatur intentio proferētis.* Aduertitq. verba formę facilius discontinuari per interpositionem aliorum verborum, quàm per interpositionem silentij: & facilius, si interruptio fiat inter syllabam & syllabam, quàm si inter terminum, & terminum, vnde si quis dicat: *ego te bapt-* & ibi sistendo, vel alia verba miscendo, prosequatur *tizo in nomine* &c. licèt distantia non sit magna, sed mediocris, non conficere Sacramentum. Si verò sit aliqualis interruptio, qua sensus proferentis non interciperetur, fieret Sacramentum. Et ita confici Baptismum, ait Marchan. *t.1.c.2 q.2.cas.3.* Si dum Sacerdos inquit; *ego te baptizo*, puero se retrahente interponat: *Admonete proprius puerum fonti:* & posteà subiungat, *in nomine Patris* &c. licèt in hoc interueniat veniālis irreuerentia. *p 5 t.5. ref.41.* Quæ etiam interuenit, quotiescunque verba mutantur & alterantur, aut corruptè proferuntur, aut in alia synonyma commutantur, aut contingit quid simile, manente eadem essentiali significatione, & secluso scandalo, vt ait Sotus *in 4. d.14.q.1.ar 3.* *Ibid ref.39.*

MATERIA, & forma Sacramenti debent esse simul.

Et verba formæ simul proferri.

6 † Quoad intentionem, sciendum est eam triplicem esse posse actualem, virtualem, & habitualem. Prima est, quando quis actu cogitat & intendit agere quod agit: secunda cùm fuit quidem talis intentio, sed postea absque retractatione cessauit, manente adhuc opere, vel effectu ipsius intentionis, à qua ortum habuit, aut cum ea immediatè, vel mediatè connexum est: tertia, cùm quis aliquando habuit intentionem aliquid faciendi, quam nunquam retractauit, sed nec in se, nec in alio perseuerat, quod habeat connexionem cum illa †. Conueniunt ergo Doctores in ministro Sacramenti nec intentionem actualem requiri, nec solam habitualem sufficere; se sufficere, & omninò saltem requiri virtualem, modo, quo eam iam explicauimus cum Cabrera *de Sacr.quæst 64.art.8.disp.1.§ 3.nu.41.* licèt Reginaldus magis amplè, & Enriquez nimis laxè in hac re se habuerint. Ille enim *tomo 2.lib 26.cap.3.num.38.* docuit, sufficere in ministro intentionem virtualem in alia intentione, suaptè natura, vel ex Ecclesiæ institutione implicitam, vt est, v.g. intentio celebrandi, quæ includitur in intentione induendi vestes sacerdotales, iuxta morem Ecclesiæ; nam ob similem

Cum intentione saltem virtuali, Ministri.

conne-

connexionem, ait ipse, intentio vouendi castitatem includitur in intentione suscipiendi subdiaconatum; quia ex institutione Ecclesiæ connexa sunt; & qui vult vnum, censetur velle etiam aliud. Hic verò *lib.* 1. *c.* 10. *nu.* 2. putauit, ad conficienda Sacramenta quæcumque, non aliam intentionem esse necessariam ab ea, qua quis sacros Ordines recepit, vt Sacerdos fieret, & Christi minister euaderet. *p.* 2. *t.* 17. *ref.* 32.

Et aliquali suscipientis.

7 In suscipiente verò non requiritur consensus positiuus, ait Caietanus, sed sufficit quòd non resistat id quod expressisse videtur Innocent. III. *in c. maiores de Baptis.* vbi etiam supponitur sufficere consensus coactus ex metu, quod & habetur in Concil. Tolet. IV. *can.* 55. nam talis consensus est simpliciter liber, licèt inuoluntarius secundùm quid. Sufficit etiam intentio generalis, quam habet omnis catholicè viuens vt conferantur sibi Sacramenta, quandocumque eis indiguerit. & hunc consensum præsumi Ecclesia in moribundo, dum extremam ei, licèt non petitam, exhibet Vnctionem. Et tandem sufficit intentio habitualis, vt supponitur in dicto c. *maiores*, quia suscipiens non se habet vt agens in ordine ad Sacramentum, sicut minister, & ideò minor intentio sufficit in illo, quam in isto. Et hæc omnia docet Hurtadus *de sacr. in gen. disp.* 4. *diff.* 14. *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 32.

EFFECTVS Sacramentorum omniũ est Gratia habitualis.

8 † Effectus Sacramentorum duplex est, generalis omnium, & peculiaris vniuscuiusque. Effectus generalis est in primis gratia sanctificans: omnia enim Sacramenta debitè accedentibus conferunt gratiam sanctificantem ex opere operato. Est autem duplex gratia sanctificans: prima, quæ datur peccatori, & expellit peccatum mortale; & secunda, quæ datur iusto, ad augendam priorem gratiam. Et primam quidem gratiam regulariter conferunt soli Baptismus, & Pœnitentia, quæ proinde dicuntur Sacramenta mortuorum. Alia autem Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, regulariter conferunt secundam †. Dixi *regulariter*: nam existimo cum Coninch *de sacr. q.* 62. *art.* 1. *dub.* 2. contra Vasquez apud Hurtad. *disp.* 3. *diff.* 4. aliquando conferre etiam primam, quando nimirum quis ea recipit in peccato, existimans se esse in gratia, cum sola attritione, vt de Eucharistia diximus V. *Communionis*, *nu.* 18. nam sic de diuina clementia credere, pium est. Cuius sententiæ auctores alicui dicunt, id Sacramentis viuorum competere ratione generis, qua Sacramenta sunt, per se; alij, ratione specifica talis sacramenti, secundariò & per accidens. & in hoc sensu probabilem eam iudicat Villalobos *tom.* 1. *tr.* 4. *diff.* 7. *num.* 2. nam, ait ipse, quemadmodum Sacramenta mortuorum, si suscipientem inueniunt viuum, conferunt ei per accidens secundam gratiam: ita probabile est, Sacramenta viuorum, quando inueniunt mortuum, conferre per accidens primam, *p.* 5. *t.* 13. *resol.* 31. † Est item generalis effectus Sacramentorum, gratia virtutum, seu donorum, vt fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, &c. Particularis Baptismo, Confirmationi, & Ordini est caracter: & proprius singulorum, quædam auxilia ad obtinendum finem, in quem singula ab ipsorum Institutore sunt ordinata.

Prima quidem regulariter Baptismi, & Pœnitentiæ tantum.

Ali quando etiam aliorum.

Sicut secunda regulariter aliorum.
Aliquando etiam illorum.

Et si fictè suscipiatur, recedente fictione, omnia conferunt gratiam.

9 Requirunt autem præter intentionem, de qua supra, debitam dispositionem tam in ministro, quàm in suscipiente adulto. Et in hoc quidem, Baptismus & Pœnitentia requirunt fidem & attritionem saltem. alia statum gratiæ iuxta dicta, cùm de subiecto singulorum Sacramentorum. Et si quis absque debita dispositione Sacramentum susciperet, non reciperet gratiam †. Reciperet tamen posteà, recedente fictione, seu accedente dispositione, si susceptio fuit valida (quod putamus contingere posse etiam in absolutione Sacramentali, vt diximus V. *Confessionis*, *nu.* 52.) idque in omnibus Sacramentis: nam in omnibus militat ratio, cur hoc priuilegium communiter conceditur Baptismo; quia nimirum, licèt gratia posteà haberi possit

possit per contritionem; facilius tamen & vtilius est homini, illam acquirere virtute Sacramenti per solam attritionem. Sic Caiet. *in opusc. to. 1. tr. 5. q. 5* & alij. *p. 3. t. 4 res. 15. & p 5. t. 13 res 30.*

10 In ministro autem omnia Sacramenta requirunt gratiam. Et quamuis Crousers nouissimè *in reg S. Franc cap 7. lect 21.* conetur probare, ministerium Sacramenti in mortali, aut non esse sacrilegium, aut non lethale: hæc tamen opinio non est admittenda, vtpote contraria toti scholæ Thomistarum, ipsique D. Thomæ *3. p. quæst. 64 artic 6* & rationi. Cum enim in Sacramentis dispensetur Christi sanguis, & minister gerat personam Christi; seclusa necessitate, de qua infra, & distributione Eucharistiæ, de qua V. *Communionis, num. 67.* requirit in eo sanctitatem & conscientiam mundam, posito, quod sit ab Ecclesia ad tale ministerium deputatus *p. 6. t. 6. res. 53.* SACRAMENTI minister ex officio debet esse in gratia.

11 Sed quid in necessitate? v. gr. Parochus, dum existit in peccato mortali, vocatur ad ægrum morientem, & oportet festinare. in illis angustijs non videtur moraliter disponi posse per Confessionem aut contritionem. Hic sanè si peccati non recordatur, excusatur à sacrilegio. Si autem recordatur, negat Marchantius *tractat. 1 capit. 4. quæst 2.* non posse conteri in quocumque breuissimo tempore ac proinde posse cum peccato Confessionem audire. Nihilominus plerumque contingit, actum contritionis propriæ infirmitatis, & prauorum habituum vitio, non in quauis temporis breuitate elici posse, saltem moraliter. Et in hoc casu Lugo *de sacr. disput. 8. sect. 9 numer. 151.* & alij ab obligatione dispositionis talem ministrum excusant; quia necessitas proximi, in cuius subsidium Sacramenta sunt instituta, præponderat præcepto de ministrandis illis in gratia. Hac enim ratione, cum necessitas vrget, multa fiunt circa personam Principis, quæ extra necessitatem irreuerentiam maximam continerent. *part. 5. tractat. 13. resolut. 74.* (Et quod dictum est de peccato, diximus etiam de excommunicatione maiori V. *Excommunicat. a numero 16* Ministrare autem cum excommunicatione minori, etiam seclusa necessitate, non est peccatum, vt dictum est *ibid. numer. 67.* Quid dicendum sit de interdicto, & suspensione, vide V. *Interdicti personalis*, & V. *Suspensio*. An autem quis petere possit Sacramenta à malo ministro, vide V. *Scandalum num. 9. 10. & 17.*) Ob eamdem rationem diximus V. *Opinio probabilis, num. 7. & 8.* vrgente necessitate, conferri posse Sacramentum cum materia dubia, & cum dubia potestate: quia in his casibus Sacramentum in fauorem animarum cedit iuri suo: possunt administrari Sacramenta cum iurisdictione probabili, relicta certa. *part. 9. tract. 7 resolut. 59* & vt bono pœnitentis consulatur, & damnum euitetur in congrua necessitate. *ibid. §. Nota tamen.* Seclusa necessitate. In qua absolutio impendi potest etiã à peccatore. Excommunicatio. Et ab eo peti. Et adhiberi materia dubia, & dubia potestas. Sacramẽta possunt administrari cum iurisdictione probabili.

12 † Sacramenta sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium, de quibus in particulari sigillatim sub proprijs nominibus actum est †. NVMERVS Sacramentorum.

SACRILEGIVM.

1 † Sacrilegium dicitur omne peccatum contra virtutem Religionis, quasi *sacri læsio*, seu violatio rei, loci, aut personæ sacræ, non tamen temporis, vt dictum est V. *Circumstantia, nu. 16* Estque delictum mixti fori, vt dictum est V. *Crimina mixti fori, nu. 4.* SACRILEGIVM quid? Et cuius fori?

2 Est itaque sacrilegium omne peccatum contra votum At quamuis de eadem re plura vota emissa sint, vnum peccatum est, ea violare vnico actu.

idque,

idque, probabiliter etiam si vnum illorum sit simplex, aliud solemne. Sacrilegium etiam est non solùm copula, sed etiam tactus impudici, cum persona religiosa. Vide V. *Circumstantia, à num.* 20. Item violenta sanguinis effusio facta in Ecclesia, aut homicidium; vel etiam pollutio voluntaria, vt dictum est V. *Pollutio Eccl sia*, *nu.* 4. Furtum rei sacræ de loco sacro, vel non sacræ de sacro, vel sacræ de non sacro. Vide V. *Circumstantia Vbi*. Sacrilegium est simonia, fractio sigilli Sacramentalis, & Sacramenti susceptio, vel ministratio in mortali, iuxta dicta, vel dicenda V. *Simonia*, V. *Sigillum*, & V. *Sacramentum*.

SALARIVM.

SALARIVM. Non debetur famulo pro tempore infirmitatis.

1 † Salarium est merces laboris. Et debetur famulis, & operarijs, quamdiu laborauerint, aut per ipsos non steterit, quin postquam conducti sunt, laborauerint †. In primis ergo dominus, non tenetur soluere salarium seruo pro tempore infirmitatis. Immò potest ab eo exigere expensas; nisi sit pauper tantæ necessitatis, vt ex charitatis regula subministrare illi debeat medicinas, & alimenta. Filliuc. *tom. 2 tr. 28 p. 2. c 4. nu.* 84. & alij, contra Speculatorem *in tit. de locat. §. postquam tam plenè, num.* 22. *p. 1. t. 8 resol.* 86.

Debetur verò operarijs conductis, etiamsi cum prompti essent, non laborauerint.

2 Secundò, si per conductorem stetit, etiam fortuitò, ne conductus operam suam præstiterit, tenetur salarium ei soluere; non solùm in foro fori, ex *leg. si adde, §. cum quidam, ff. de locat.* sed etiam in conscientia; posito, quòd conductus aliam mercedem inuenire, aut aliter cum fructu laborare non potuit. Secus si conductor maturè illum monuisset, & salarium ab alio acquirere, vel in re propria, laborare potuisset. nam tunc culpa sua non esset lucratus. Valerus V. *Locatio diff* 3. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 14. Idem dicit Guttierez de salario annuo, pacto inter aduocatum, aut procuratorem, & partes. Vide V. *Aduocatus, nu.* 5.

FAMVLO fugienti infra annum, debetur rata salarij.

3 Famulus conductus per annum, & fugiens infrà annum, in foro fori amittit salarium, vt ait Bartolus. In foro conscientiæ debetur ei rata, etiam si nolit redire; nisi tantumdem damni esset domino sua discessio. Valerus *diff* 4. *p* 3. *t.* 5. *res.* 15.

Quid si conuenerit cum domino de pretio infimo?

Aut iniusto?

4 Vbi famulus conuenit cum hero de pretio iusto, licèt infimo, non potest sibi facere compensationem, ait Villalobos *tom. 2. tract. 25. diff. 13 nu* 6. quia nulla ipsi irrogatur iniuria (qua etiam ratione sartores conuenientes de pretio iusto, quamuis infimo, cum domino vestis, non possunt absque ipsius voluntate; saltem præsumpta, retinere sibi reliquias notabiles panni, vel serici, titulo modici pretij. *Vbi infrà, & p. 4. t. 4. res.* 176.) Immò Valerus *diff* 9 *nu.* 2. ait, id verum esse, etiam si conuenerit de pretio minori iniusto, si dominus ipso instante esset facilè soluturus iustum. Et etiam si famulus postea præstaret illi seruitia magna & extraordinaria; nam hæc non ponunt debitum legalem, sed solius gratitudinis, in recipiente. Verùm contra hos auctores insurgit Rebellius *lib.* 14. *q.* 15. *nu.* 9. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 16. Et Suarez *in* 3. *p. tom.* 3. *disp.* 86. *sect.* 4. pro certo supponit, quòd si famulus de pretio iniusto conuenisset paupertate coactus, posset sibi damnum resarcire. *p.* 2. *t.* 14. *resol.* 7. *§. Sed hæc.*

An filius petere possit salariũ à patre mercatore, &c. pro opera à se in eo officio exhibita?

5 Filius in sententia Molinæ *to.* 2. *tr.* 2. *disp.* 284. non potest à patre mercatore, caupone, &c. pro opera in illo officio à se impensa, salarium petere. quia dum filius est in domo patris videtur obligatus ad operas obsequiales. Layman rutè & probabiliter tenet, posse, *lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 8 nu.* 6. quia illud lucrum, quatenus prouenies ex bonis patris & ex opera simul filij, videtur nume-

numerandum partim inter profectitia, partim inter aduentitia. Si ergo pater totum sibi lucrum retineat, nec aliquid filio societatis veluti iure relinquat, tenetur illi salarium, quod extraneo deberet, præbere. saltem si exigat. quòd si hic metu reuerentiali ab exigendo repellatur, posse clam sibi prospicere, computatis expensis sustentationis. *p.4 t.4.res.66.*

6 Commissarij agentes eodem tempore negotia duorum, non possunt integrum ab vtroque salarium capere. Vide V. *Commissary*.

SCANDALVM.

1 Scandalum appellatur, dictum, aut factum, spiritualis ruinæ occasionem alteri præbens. Duplex est; actiuum & passiuum. illud est positio laquei vel occasionis, seu ipsum dictum vel factum: hoc ruina ipsa eius, qui peccat. Rursus, scandalum actiuum duplex est; vnum per se, aliud per accidens. Scandalum per se contingit, cum quis opus illud elicit, vel dictum profert, ea intentione, vt proximus peccet; aut cùm opus ipsum, vel dictum ex natura sua, vel circumstantijs, tale est, vt sufficiat ad lapsum spiritualem alterius († vel etiam, cum quis proximum non inducit, sed illi ad peccatum disposito cooperatur, ipsumque adiuuat ad peccandum, vt dictum est V. *Peccato cooperari* †.) Per accidens verò contingit, quando nec operantis intentio, nec operis natura, aut circumstantia eò tendit, vt alter ruat; sed praua peccantis dispositione fit, vt occasionem peccandi inde hauriat, vbi non est. † Scandalum per se est ex suo genere peccatum mortale, aut contra præceptum correctionis fraternæ, aut contra generalem virtutem charitatis, qua tenemur proximum corporaliter, & spiritualiter diligere, & sic dirigere potius in viam salutis, quàm ab ea seducere †. Scandalum verò per accidens verbo tenus scandalum est, nec absolutè scandalum appellatur, nisi quod est per se. Passiuum item duplex est: alterum, quòd nascitur ex infirmitate, & dicitur pusillorum, seu infirmorum: alterum, quod ex malitia, & dicitur pharisæorum. Potest autem dari scandalum actiuum sine passiuo; quando nimirum occasio peccandi sufficiens datur, sed proximus non labitur: passiuum sine actiuo, cùm absque sufficienti occasione proximus labitur: & actiuum, ac passiuum simul, cùm, data sufficienti occasione, proximus peccat, ex his primum, & tertium dicuntur scandalum datum, secundum autem, acceptum. *p.5.t.7. resolut.1.* Quo pacto scandali peccatum explicari debeat in Confessione, vide V. *Circumstantia à nu.98.* Certè, quamuis Lugo *de pœn.lib.16. sect.4. §.2 nu.164.* neget explicari debere speciem peccati, ad quam proximus inducitur, & numerum personarum inductarum; nos non recedimus à sententia affirmatiua, quam *l. c.* docuimus, & docet nouissimè Ghilinus *v. circumstantia nu.21. p.6.t.6 resol.33.* — SCANDALVM quid? Quotuplex? — Et quomodo conferendum?

2 Porrò is, qui occasionem præbet proximo labendi in peccatum, multis capitibus excusari potest. PRIMO ratione finis boni. Sic verò suspicanti adulterium vxoris, & hero latrocinium serui, licitum est, illos non solùm non impedire, sed etiam data commoditate obseruare cum testibus, vt in delicto comprehensi resipiscant, ait Sancius *in select. disp.35. num.12* hoc enim non est formaliter cooperari peccato, sed illud permittere, ministrando materiam, ad impediendum grauius damnum. † quam opinionem nouissimè docet etiam Ghilinus *v. Peccatum nu.11* †. licet quoad punctum de danda occasione dissentiat Sanchez *de matr. to.3. lib 10. disp.12. nu.13. p.3. t.5 res.18. & p.5 in addit. ad t.7. §. Nota tertiò.* — A peccato scandali excusat bon⁹ finis. Virum dantem cõmoditatem vxori suspectæ de adulterio, ad eã in delicto comprehendendã.

3 Similiter, volenti committere maius malum, licitum est suadere, vt

com-

Suadentem minus malum vt auertat maius, non aliter auertibile.

committat minus, dum aliter ab iniquo proposito reuocari non potest. Id enim non est inducere absolutè, sed sub conditione, vt si paratus sit eligere maius, eligat minus. Barbosa *in collect. to. 4. p. 1. decreti c. duo mala dist. 13. nu 11.* & alij contra Sà *v. peccatum nu.* 8. cuius sententia est etiam probabilis, eo quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona: & tunc ex duobus malis minus est eligendum, quando alterutrum ex necessitate sustinendum est, non quando ex nostra malitia. *p. 3. t. 5. res. 37.*

Vt fornicationem ad vitandum adulterium.

4 Et nostra sententia limitatur à Mendoza *in 2. 2. dis 173. sect.* 10. §. 110. *&* 119. vt non procedat, quando quis paratus est solùm ad maius malum, nec de minori aliquid cogitat: vnde non esse licitum, hortare ad fornicandum eum, qui solùm paratus est adulterare. nam tunc consulens esset vera causa fornicationis. Solùm igitur sic parato proponi posse minus malum, v g. volenti committere crimen nefandum, non licere suaderi, vt fornicetur potius; sed solùm proponi, quòd aliqua fœmina est pulchra, aut quòd maior delectatio sit in congressu cum fœmina, quàm cum viro: hæc enim propositio obiecti non est causa per se fornicationis vt suasio, & alioqui est de se bona, & in bonum finem prolata. Sed mihi probabilis & tuta videtur absolutè sententia contraria Pontij *lib. 5. c.* 18. §. 5. *nu.* 16. quam in praxim deduxerunt Lot cum nefarijs sodomitis; & decem illi viri, qui ad vitandum homicidium obtulerunt Ismaeli materiam furti. *part. 5. t. 5. resol.* 18. Ex his

(An inducere ad ebrietatem paratũ patrare magnum facinus)

resolui potest illud dubium: An paratum ad aliquod facinus, conuiuio recipere & multos haustus vrgendo, ad ebrietatem prouocare, liceat, ad illud malum vitandum? Ad quod Lessius *lib. 4. c. 3. dub 4. num. 33.* affirmatiuè respondet: Vuigers *de temp. cap. 2. dub. 7. numer.* 11. negatiuè. Et prima quidem sententia probabilis est, licèt secunda sit probabilior. *part. 6. tr. 7. resolut. 43.*

Furtum diuitis ad vitandum furtum à paupere?

5 Docet etiam ex dictis Mendoza §. 156. non esse licitum, hortari ad furandum à diuite paratum furari à paupere; sed solùm posse ei proponi, quod furtum de rebus diuitis sit minus peccatum. aliàs sic hortantem teneri ad restitutionem. Sed quoad onus restitutionis contrarium tenendum est cum Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. disp. 11. nu. 24. & 25.* Qui tenet, talem suaderi posse, vt furetur ab aliquo diuite indeterminatè: & Vasquez apud Palaum *to. 1. tr. 6. disp. 6. punct. 6 nu. 12.* etiam determinatè à tali diuite. qui non esset rationabiliter inuitus respectu suadentis, posito quòd fur aliter à furto pauperis dehortari non posset. *p. 3. t. 5. res. 37. § Sed hac omnia, & p. 5. t. 7. res. 19. & in addit. ad t. 7. §. Nota quintò.*

Redimentem vexationem non ante beneficium obtentum.

6 Ex hoc eodem capite excusat Mendoza § 234. dignum, qui offert pecuniam electori, aliàs volenti eligere indignum, ad beneficium &c. quia minus malum est eligere dignum cum pecunia, quàm indignum gratis. illud namque vnum solum peccatum est simoniæ: hoc autem multiplex: primò, contra iustitiam distributiuam, vel etiam commutatiuam, vnde elector maneret obligatus ad omnia damna; quæ cum plerumque difficile sit restituere: talis electio secundò aduersaretur charitati sui ipsius, ipsumque induceret in magnum discrimen salutis æternæ: tertiò, esset contra charitatem Ecclesiæ, cui perniciosissima est indignorum electio. Secus verò, si sint plures iustè eligibiles; quia tunc nulla esset vexatio. Quòd si essent duo æquè digni, inter quos non esset notabilis meritorum excessus, & alter illorum dedisset pecuniam electori, probabile esse, quòd alter possit etiam offerre pecuniam; quia magnum damnum illi est, quòd excedatur à competitore in affectu electoris, cum præsertim hic non poneretur in peccato per exhibitionem pecuniæ, sed supponeretur. Absolutè tamen contrariam sententiam tenendam esse; quia cum elector possit alterutrum absque iniustitia eligere, & contingere possit, quod ante acceptam pecuniam

niam determinatus fuerit ad eligendum illum, nulla est vexatio redimenda. Posse tamen alium ostendere, se esse paratum ad dandam pecuniam si elector eam voluerit. *p* 5.*t*.7 *ref*.17. Ipse verò in hac re puto cum Lessio *lib*. 1. *c*.35. *num*. 106. & alijs esse simoniam, dare pretium electori pro beneficio nondum acquisito, quando nimirum dignus non habet ius in re, sed solùm ad rem, ex c. *de hoc c. sicut tuis*, &c. *Matthæus, de sim.* (*p*.4.*t*.4 *ref*.152 *p*.5. *t*7. *ref* 17. *cit. t*.14. *resol*.1.) Et licèt Valentia dicat, vexationem beneficijs etiam ante ius acquisitum redimi posse, *in* 2.2. *disput*. 6. *q*.6. *punct*.3. rectè illum impugnat Raphael de la Torre *in* 2.2. *tom*.2. *q*.100. *art*.4 *disp*.9.*p*.5.*t*. 14.*resol*.2. in fine. Secus, vt idem ait post beneficij collationem, si quis, v.g. impediretur iniquè possessionem adire: quia in hoc casu iam supponeretur tota spiritualitas beneficij. *resol*.152. *cit*. & *p*.5.*t*.14.*ref*.3 Cum tertio autem molestatore, existimo redimi posse vexationem, dando illi pretium, siue adhibeat fraudem, & vim, siue subornationem, & munera: hoc enim non est emere beneficium. Villalobos *tom*.1. *tract*.37. *diff*.10.*nu*.3. contra Sotum *de iust. lib*.9. *q*.6 *art*.1. *ad* 5. Quòd Sanchez *in opusc. tom*.1. *lib* 2.*c*.3. *dub*.30. *nu*.5. probabiliter dici posse inquit, etiam si subornans esset de numero electorum, qui proinde posset etiam prodesse, dummodo pecunia non detur ei pro suffragio, quamuis impugnet Syluius *in* 2.2. *q*.100. *art*.2. *concl*.3. *Ibid*. *ref*.2. Nisi cū tertio molestatore.

7 Excusat SECVNDO necessitas. Sic excusatur mulier, vestibus virorum se induens, causa occultandi se ab hostibus, vel propter defectum vestium muliebrium, secundùm Syluium *q*.169.*art*.2.*ad* 3.*p*.5.*t*.7.*ref*.32. Excusat deinde NECESSITAS.

8 † TERTIO, si proximus inducitur ad actionem indifferentem, quæ benè & malè fieri potest (& multò magis si ad actionem per se licitam) inducens excusatur à peccato scandali, præsertim si iusta causa suppetat eam actionem petendi †. Vnde excusatur primò petens mutuum ab vsurario, etiam non parato ad fœnerandum, si adest aliqua causa rationabilis, puta, aliquod opus pium, vel etiam ludus publicus, conuiuia, torneamenta, & similia, iuxta exigentiam proprij status, quæ sine dedecore omitti non possunt. Ita probabiliter Faustus *in spec. disp*.16.*quæst*.127 *num*.4. *p*.1.*t*.8.*resol*. 31.*p*.5.*t*.7.*ref*.8. † & quoad non paratum *ref*.8. *cit*. § *Nota etiam*. illud autem de torneamentis &c. *in part*. 1. *cit*. probabilius existimauit; addiditque, probabilem esse opinionem Sanchez *in sum. tom*.1.*lib*.3 *cap* 8 *num*.23. quòd petere dictas pecunias ad vana & inutilia, non sit mortale †. Verùm aduertit Pontius *lib*.3.*c*.18.§.7.*nu*.47. in tali casu mutuum non esse petendum expressè sub vsuris, quia mutuum cum vsuris non potest benè & malè præberi. Sed Sanchez *nu*.26. ait, hoc non referre: nam dicens, *da mihi mutuum sub vsuris*, directè intendit solùm mutuum, vsuras verò solùm permissiuè. Et hæc sententia est probabilis. *ref*.8.*cit*.§.*Et tandem*. Eamque existimo cum Mendoza *sect*.14.§.176. procedere, etiam si vsurarius vsuras exigit ex vehementi passione auaritiæ: nam auaritia non est ex genere illarum passionum, quæ commouent animum excitatis humoribus, vt tristitia, ira, &c. & cum sit appetitus diuturnus, illum non vincere, mera malitia est. *Ibid*. §. *Sed quid*. TERTIO indifferentia actus petiti, excusat. Petentem mutuum ab vsurario,

9 Secundò, docet Azorius *to*.2.*lib* 12.*c*.17.*q*.7. extrà necessitatem non esse licitum, petere Sacramenta à Sacerdote existente in peccato mortali, si non est obligatus, aut paratus ad illa ministranda. Esse autem licitum, si sit paratus, vel obligatus, aut contingat necessitas. nam hæc actio potest benè fieri, mundante prius Sacerdote conscientiam suam. Vide etiam Granadum *in* 3.*p.contr*.3.*tr*.5 *disp.vlt.nu*.6.*p*.5.*t*.7.*ref*.4. Aut Sacramenta à malo ministro,

10 † Sed quid si sacerdos sit excommunicatus? Respondeo. si non est toleratus, & non vrget extrema necessitas, non est inducendus ad ministe- Aut etiam excommunicato?

tium Sacramenti †. Si autem sit toleratus, Vasquez *in opusc. de char. quaest. 43. art. 8. dub. 4. nu. 42* nec induci posse existimat sine necessitate, aut maiori vtilitate: quia existimat excommunicationem prohibere exercitium Sacramentorum etiam tolerato, aliàs existenti in gratia, & inuitato ad ministerium. Sed M ndoza probabiliter docet, posse à tali peti Sacramentum, etiam absque vlla causa, quia potest iustificari per contritionem, in quo casu excommunicatio illum non impediret ab vsu actiuo Sacramentorum: nam per Concilium Constantien excommunicatus toleratus inuitatus, communicare potest cum fidelibus etiam in Sacramentis; cum enim concedatur his liberè cum illo communicare, & illum inuitare, etiam ad Sacra, vtique inuitando non peccabunt, nec ille peccabit consentiendo, quia Concilium indirectè fauet etiam sibi. Ita ille *sect. 18. §. 249. p. 5 tr. 7. res. 4. §. Sed difficultas*: & iterum infrà *t. 9 res. 133.* Existentem autem in periculo mortis, ait Ochagauia *in 3. p. q. 7. dub. 5 num. 42.* secluso subuersionis periculo, non solùm posse, sed etiam debere absolutionem petere à malo ministro, dum non est alius; etiam si sciat illum peccaturum in absoluendo, quia præceptum vrget, & ille absoluere potest sine peccato. *p. 5. tr. 3. resolut. 58.* quæ doctrina procedit etiam in excommunicato non tolerato. *ibidem. tr. 9. res. 83. §. Igitur.*

11 Ex his tertiò inferri potest, an liceat inducere ad iurandum falsum eum, qui putat esse verum, aut si, cum possit benè & malè iurare, timeatur falsò iuraturus; aut ad iurandum verum, quod ignorat. De quibus vide V. *Iuramentum à nu. 5.*

Et an liceat deponere pecuniã apud vsurarium?

12 Quartò, Caietanus apud Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 7. nu. 3.* excusat deponentem absque causa pecuniam apud vsurarium tali pecunia fœneraturum: quia talis depositio non videtur causa vsurarum. Sed ego cum Mendoza *sect. 14 §. 101.* existimo, talem grauiter peccaturum; quia daret occasionem proximo peccati grauis, non tamen obligatem ad restitutionem, vt Pontius *lib 5. c. 18. § 4 nu. 23.* quia non peccaret contra iustitiam. *p. 5 t. 7 res. 11.* Qui autem vsuras solueret in casu, quo mutuum sub vsuris licitè acciperet, non peccaret Vide V. *Peccato nu. 16.*

Et offerre pecuniã ad redimendam vexationem, in Sacramentis?

13 Quintò, excusatur à peccato scandali offerens pecuniam Sacerdoti nolenti puerum moribundum sine pretio baptizare. nam is petit rem, quæ potest fieri sine peccato, & Sacerdos peccat ex mera malitia. Item ille non vult emere Sacramentum, sed allicere voluntatem iniqui ministri, nè infans pereat absque Baptismo. Immò existimo, talem peccare, si non offerat pecuniam; quia ex hoc sequeretur damnatio infantis, & si offerat, nullum incommodum sequitur, stante opinione probabili, quòd sit licitum. Mendoza *sect. 17 §. 111.* contra D. Thomam *in 4 d. 5. q. 2. art. 2. q 5. ad 2.* & Sotum *dist. 15 q. 2. ad 2.* Et idem dicendum est circa adultum moribundum pro Sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ *p. 5 t. 3. resol. 29. & t 7. resol. 16.* Immò Mendoza existimat idem dicendum in quacumque graui necessitate, nam hæc excusat à vitando scandalo pharisaico Et sic practicari posse pro adimplendo præcepto annuo Confessionis vel Communionis, pro extrema Vnctione in articulo mortis, quoties quis est in mortali, & eo die non est habiturus alium, qui illum absoluat; quia grauissimum malum est, ire cubitum cum peccato mortali. Item, si Sacerdos quem frequentia Sacramentorum & sacrificio Missæ priuaret, si quis aggreditur longum iter, Sacerdotibus cariturus, & quoties obligat præceptum audiendi Sacrum. Sed Suarez *de relig. tom. 1 lib. 4. cap. 12. num. 13.* id admittit solùm in extrema necessitate: & ipse Mendoza non vult harum opinionum primus auctor haberi. *res. 16. cit. § Notandum.*

Petere à mago solutionem maleficij?

14 Sextò excusatur petens à mago solutionem maleficij, qui illud scit solue-

soluere licitè, quamuis sciat illicitè soluturum: hoc enim ex sua malitia eueniet. Mendoza *sect.16. § 205.* contra Caietanum *in opusc. to.2. tr.12. q.vn. p.5.t.7 res.15.*

15 Septimò, Sanchez *in sum. to.1 lib.1.c.1.nu.38.* docet, illicitum esse, rogare iudicis concubinam, vt ipsum propitium reddat: nam hæc non potest iudicem alloqui, quin periculo peccandi se exponat. Sed, si adsit iusta causa, nec alia appareat via iudicem propitiandi, contrarium teneo cum Mendoza *sect.11. §.143.* nam & iudex & concubina possunt benè agere, quod ego peto, & ex malitia malè agunt, quod ego non intendo, nec vitare teneor cum graui incommodo. *p.3.t.6.res.44. § Ex his, p.4.t.4. resol.138. p.5. t.7.res.20. & in addit. ad tr.7 §. Primò,* in fine. Rogare iudicis concubinam, vt se iudici interponat?

16 Et tandem, excusatur vendens vinum tabernario vendituro cum fraude, si non inueniatur alius, v. gr. qui velit emere, &c. quia hæ fraudes procedunt ex mera malitia. Et procedit etiam contra Sanchez *vbi sup.n.37.* si vinum detur tabernario vendendum, pretio iusto, & sine fraude, quamuis præuideatur, vendendum cum fraude. dummodo dominus accipiat pretium iustum. Merolla *to.1.disp 2 c.4. coroll 6.nu 304 p.3.t.6.res.44.p.5.t.7. res.39* Verùm Hurtadus *in 2 2.disp.10.diff 7.* existimat, in vtroque hoc casu interuenire iniustitiam, in secundo quidem primariam cum onere restitutionis, non restituentem tabernario; in primo verò secundariam absque onere. *p.5 in addit. ad t.7 §. Nota quartò.* Vendere vinum tabernario fraudulēto? Aut dare ei vendēdum?

17 QVARTVM caput excusans à peccato scandali præbentem alteri peccandi materiam, est, si proximus supponitur ad peccandum paratus. Ex quo capite excusatur in primis pœnitens, petens absolutionem à malo ministro parato confessiones excipere. Et ratio est, quia supponit illum iam voluntate peccasse. Debet tamen habere intentionem petendi ab eo tale ministerium, quatenus ab eo præberi potest sine peccato. Ledesma & alij. Si tamen nulla in hoc casu vrgeret necessitas, petens non excusaretur à veniali. Sanchez *lib 3 c.8 nu.23. p.4.t.4.res.21. p.5.t.7.res.4* & olim *p.3.t.4.res. 59. & p.7.t.12 res.33.* Quartò excusatur præbens occasionē peccādi PARATO.

18 Secundò, quamuis probabilior sit sententia Vasquez *opusc. de scand. art.8.nu.33.* quod petere mutuum sine vlla causa ab vsurario parato, sit peccatum mortale; quia absque vlla necessitate vel vtilitate offertur proximo occasio peccatis grauis: probabile tamen est, esse solùm veniale, vt docuit Mendoza *sect 14 §.176. & 177.* etiam si auarus petat vsuras ex vehementi passione auaritiæ, vt supra diximus *nu.8 p.5.t.7.res.8.* Vt petens sacramētum à malo ministro parato.

19 Tertiò, quamuis similiter probabilius sit, non licere inuitare ad cœnam paratum ieiunium frangere: probabile tamen etiam est, licere: dummodo ipse intelligat inuitare sub conditione, quòd velit cęnare, vt dictum est V. *Ieiunium nu.38.* vbi habes, quid dicendum sit de cauponibus. Mutuum à parato vsurario.

20 Ex hoc etiam capite excusantur cooperantes peccato alterius materiali, qui paratus est illud committere, & illis cessantibus, alios cooperatores inueniet, vt dictum est V. *peccato cooperari.* Offerre cęnam parato ieiunium frangere. Etc.

21 Ab his autem, quæ soli agimus, & proximus ex infirmitate scandalizatur, tenemur aliquando abstinere, etiam si sint licita, v. gr. fœmina habet ius audiendi Sacrum in hoc, & illo templo; transeundi per hunc & illum vicum; prospiciendi per fenestram, &c. si timet, se in hoc vico, aut templo, aut sub hac fenestra, expectari ab aliquo, qui illam prospiciens, arripiet occasionem ruinæ, & potest commodè ire in aliud templum, transire per alium vicum, non exire ad fenestram, tenetur hoc facere: quia tenemur vitare peccatum proximi, quando possumus absque magno incommodo. Palaus *to.1.tr.6. disp.6 punct.7. nu.4. p.5 t.7.res.31. §. Sed ego.* FOEMINA teneatur abstinere ab eūdo in tale templū, prospiciēdo per fenestram, &c. Ad vitandum proximi lapsum.

22 Si verò adesset magnum incommodum, fœmina non teneretur à ta- Si nō sit illi magnū incommodum.

libus actibus abstinere; quia se habent valdè remotam & per accidens ad lapsum alterius: quod proinde est potius scandalum acceptum, quàm datum. Mendoza *sect.* 3 *n.* §. 404. *ibid.* Propter quod Granado *contr.* 3. *t.* 13. *disp.* 5. *sect.* 5 *nu.* 31. docet, non teneri mulierem ornamenta licita & suo statui conuenientia in eundem finem respuere. Teneri tamen respuere ornatus valdè nimios sub mortali, non solùm si sciat se ab aliquo in specie concupiscendam, sed etiam si credat, se fore alicui indeterminatè lapsus occasionem: quia talis ornatus est illicitus, & ad illum fœmina non habet ius. Nihilominus Layman *lib.* 2. *t.* 3. *c.* 13. *n.* 11. *q.* 13. putat, nimium ornatum, seclusо malo fine, non excedere culpam venialem, quia secundùm se non est malus, nec prohibitus. & Mendoza *sect.* 24. §. 299. non esse peccatum scandali, si mulier vult se ornare & comere cum peccato veniali ostentationis inanis; quia scandalum in tali casu non procedit ab illa intentione, sed à substantia ornatus, à qua mulier non præcipitur abstinere. *p.* 5. *t.* 7. *ref.* 31.

Nam nec tenetur respuere in hunc finè ornamenta congrua suo statui.

23 Similiter ait Mendoza *sect.* 28. §. 319. non teneri mulierem abstinere à choreis licitis ob dubium, ne aliquis illam sit concupiturus. Si autem id sciat, aut probabiliter timeat, & sine incommodo possit, teneri abstinere; præsertim si ille peccat ex subita passione *p.* 5 *t.* 7. *ref.* 15.

Vel à choreis licitis abstinere.

24 Si proximus occasionem peccandi suscepturus præuideatur, nobis iustæ bonorum temporalium acquisitioni incumbentibus, Lorca in 2. 2. *q.* 43. *art* 8 *nu* 11. debere, inquit, nos illam differre, quousque assignetur illi ratio iustitiæ, & doceatur nos malè non egere: at si reddita ratione, non vincitur, illius scandalum non debere nos ad magnæ vtilitatis iacturam vrgere. quidquid asserat Caietanus. Ex quibus Suarez *disp.* 10. *sect.* 3. *num.* 10. obseruat, excusari Pontificem simulantem, aut conniuentem, quando Princeps sæcularis bona temporalia Ecclesiæ vsurpat, dum id sine maiori scandalo aut damno impedire non potest. Non tamen excusari Episcopos, &c. qui non habent dominium rerum, sed teneri sub mortali se opponere, & scandalum pharisa cum contemnere. *p.* 5. *t.* 7. *ref.* 24.

An propter scandalum aliorum teneatur quis licitam bonorū acquisitionè prætermittere?

25 Ab operibus spiritualibus consilij, Sancius *disp.* 37 *nu.* 10. ait non esse abstinendum ob scandalum ex malitia: ob scandalum ex infirmitate abstinendum esse semel, aut iterum. & in specie, ingressum Religionis eius, cuius conseruatio continet aliquos in officio nè peccent, differendum esse ait Valentia *tom* 3. *disp.* 3. *quæst.* 18. *punct.* 4. non tamen perpetuò ab eo abstinendum. nisi fortè timeretur aliquod magnum scandalum totius communitatis, v. gr in fide, in quo casu bonum commune præferendum foret particulari non necessario. Turbationem parentum in tali casu obligare solùm ad dilationem, non ad retrocessionem omnimodam, ait Malderus in 2. 2. *q* 43. *art.* 7. *p.* 5 *t.* 7. *ref.* 23.

Abstinere ab operibus bonis de consilio?

26 Cœterum, opera præcepta, ob aliorum scandalum numquam omittenda esse docuit Vasquez *opusc. de scand. art.* 8. *dub.* 1. *num.* 4. tum quia ita habetur in cap *cum ex iniuncto, de noui op nunciat.* ibi: *Illa opera, quæ sine peccato mortali amitti non possunt, non sunt pro vitando scandalo dimittenda: neque ea debent pro vitando scandalo committi. quæ sine peccato mortali committi non possunt.* tum etiam, quia vnusquisque tenetur vitare magis proprium, quàm alienum peccatum. Quod si dicas, præceptum de vitando scandalo esse naturale, ac proindè magis obligare, quàm præceptum Ecclesiasticum, v. g. audiendi Sacrum: Respondet, negando consequentiam: nam tunc præceptum naturale magis obligat, quam positiuum, quando vtrumq; primariò refertur ad vitandum peccatum proprium: alioqui enim positiuum relatum ad cauendum peccatum proprium magis obligare, quàm naturale relatum ad cauendum alienum.

Aut de præcepto?

Sed Mendoza *sect.* 20. *à* §. 256. existimat, ad vitandum scandalum ex infir-

infirmitate omitti debere omne illud præceptum positiuum, ex cuius omissione nullum aliud erga proximum sequitur inconueniens. quia Deus misericordiam vult & non sacrificium. Aduertit tamen, occasiones scandali ex infirmitate accidere per aliquod breue tempus: vnde si diù durent, videri habere plus malitiæ, quàm infirmitatis; & ideò non propterea prætermittendum esse opus præscriptum. Itaque fœminam, quæ prospecta occasionem daret concupiscentiæ, teneri à Sacro abstinere semel aut iterum; at verò, si alter in concupiscendo sit diuturnus, non teneri abstinere à Sacro: sed potius ei interesse. *p.5.t.7.ref.*21. Ego verò ad vitandos scrupulos, dico cum Granado *nu.* 28. nec semel fœminam in tali casu teneri à Sacro abstinere: quia quilibet ius faciendi bonum, præsertim obligatorium; quod proindè non tenetur prætermittere ad vitandam culpam alterius, quod etiam docet Vasquez *vbi sup.* & omnes DD primæ sententiæ, *p.5.t.7.res.*22.

SECRETVM.

1 † Agimus de secreto naturali, nam de Sacramentali infrà V. *Sigillum*. Dicitur autem secretum, quod paucis est notum. Et lege naturæ obligamur non reuelare secretum proximi, nisi ob publicum bonum, vt in casu hæresis, & similibus, iuxta dicta V. *Denunciare, num.* 3. †. Vnde è contra, si secretum concernat bonum publicum, tenemur illud seruare etiam cum periculo mortis; quia naturalis ratio sic dictat. vnde miles Hispanus à Gallis captus. v. g. non posset ex metu mortis reuelare secretum sui exercitus, conducens ad conseruationem ipsius. Si autem concernat bonum particulare, tunc qui sine fraude illud habuit, ad vitandum graue damnum, v. g. torturam, potest illud detegere: nam si non teneor seruare secretum in damnum proximi, multò minus tenebor seruare in damnum meum. & depositum non debet seruari cum tanto incommodo. Fagundez *in dec. tomo* 2. *lib* 8. *c* 6 *nu.*21. & alij apud ipsum. *p.6 t.6. res.* 60. An secretum proximi liceat committere vni, vel duobus taciturnis, vide V. *Detractio*.

SECRETVM seruandum est de iure naturę.

Et si concernat bonum publicum, etiã cum periculo vitæ.

Secus, si particulare.

2 Litteras alienas aperire inuito domino, regulariter est mortale. Aliquando autem licet, vt iure belli, iustæ defensionis contra inimicum insidias molientem, si sit suspicio, quòd aliquid contineant contra bonum publicum: & denique, si in aliqua Religione sit statutum, aut consuetudo, quod Prælatus aperiat litteras Religiosorum, Vide Peyrinum *to.*1. *q.*2.*c.*1. § 13. *p.*3 *t.*6.*r.s.*55.

Aperire litteras alienas regulariter est mortale.

3 Porrò litteras laceratas, & proiectas potest quis colligere, & legere absque peccato, vt contra Rebellium *p.*2. *t* 9 *q.*7.*nu.*9. tenet Layman *lib* 3. *sect.*5.*tract.*3. *p.*1.*cap.*4.*num.*4. qui benè aduertit, talem teneri non reuelare secretum in ipsis inuentum, si in alicuius perniciem cederet. *Ibid.* §.*Sed difficultas*.

Non tamen colligere, & legere laceratas, & proiectas.

SEPVLTVRA
In loco sacro.

1 † Sepultura in loco sacro conceditur omni Christiano decedenti absque excommunicatione, interdicto, aut crimine manifesto †.

SEPVLTVRA in loco sacro debetur.

2 Infans baptizatus Baptismo dubio, ex quocumque capite oriatur dubium, rebaptizandus (si superuixisset) sub conditione, sepeliri deberet in loco sacro. Homobonus *volum.*2. *part.*7.*res.*67. *part.*4 *tr.*3 *resolut.*69. Vnde

Post Baptismum etiam dubium.

in loco sacro sepeliri debet baptizatus in pelle secundina. *Ibid. & p.6. t.3. res.112.* aut in vmbilico, per quem sugebat à matre alimentum, vt ait Marchantius *tract. de bapt. c.1. q.1. cas.2. p.5. cit. res.15.*

Nisi quis sit excõmunicatus denunciatus.

3 Si quis moritur excommunicatus toleratus, secundùm Raynaudum *p.2 c.3. nu.7* priuari debet sepultura Ecclesiastica, posito quod sit publicus, quia in extrauag. *ad euitanda* nullus ipsi fauor intenditur fieri: sepultura autem Ecclesiastica est magnum bonum, & in *c. Sacris. & Clem 1. de sepult.* excommunicatis omnibus interdicitur. Ego verò cum Suarez *de censur. disp. 12. sect.4. nu.5.* id verum puto solùm de non toleratis, nam dicta prohibitio non refertur ad mortuos, sed ad viuos sepelientes: ne cum excommunicato communicent, quod cum in ordine ad toleratum per dictam extrauagantiam permissum sit, nihil obstat, quominus in loco sacro sepeliri possit, *p.5. tr.3 res.140. & t 9. res.97 & 98.* § *Non desinam.* Potest etiam excommunicatus desunctus ab habente potestatem absolui, & in loco sacro sepeliri, si non est mortuus in claro peccato mortali, ait Fernandez *p.1. docum.6 nu.5.* Villalobos verò *to.1. tr.16 diff.20. n 20.* requirit aliquod signum contritionis. *p.5. tr.9 res.24.* Quod si exhibeat interdictus, posse etiam post mortem absolui in eundem finem, ait Bonacina *de censur. disp.5 punct.5. nu. 11.* Sed hunc Cornejo non indigere absolutione, inquit *in 3. p. tr 5. disp.2. § 4. q 2* nam eo ipso, quòd decessit pœnitens, mansit absolutus à iure. ad hunc enim effectum interdictum impositum fuerat cum clausula, *nisi pœnituerit. 3. p. tr.10. res.74.*

Quã qui sepelirent in loco sacro, excommunicationem incurrerent.

4 Qui autem excommunicatum denunciatum in loco sacro sepelirent, incurrerent excommunicationem *Clment. 1. de sepult.* vbi habetur: *Qui propria temeritatis audacia in cœmeterijs excommunicatos publicè, aut nominatim sepelire præsumunt, &c. nullatenus absoluantur. &c.* Quibus verbis, licèt in rigore comprehendantur ij solùm qui proprijs manibus cadauer sepeliunt, vt ait Caietanus *v. excommunicatio, c.46.* tamen ex consueto vsu comprehenduntur etiam mandantes sepelire, iuxta cap. *mulieres, § illis verò, de sent. excom.* ibi, *cum is committat vere, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur*, & alioqui talis censura esset frustratoria. Ità Suarez *disp.12 sect.4. nu.10.* Et in particulari ait Megalius *in 3. p. lib.2. c.6. q.1. nu.15.* excommunicari hæredes & consanguineos, qui faciunt sepelire: item, rectores & Clericos Ecclesiæ in qua sepelitur, quamuis proprijs manibus non sepeliant. nam in c. *ad hæc, de priu.* hospitalarij dicuntur sepelisse, nec est verisimile, eos sepelisse proprijs manibus. Alij verò non comprehenduntur, dum solùm cooperantur remotè, aut negatiuè non impediendo, &c. nisi fauor tantus esset, vt iure dicerentur auctores. Vide etiam Fabium *in 4. d.25. q.1. disp.4 nu.188* vbi putat, excommunicari etiam comitantes, cantantes, deferentes crucem, fodientes sepulturam, & similes. *p.5. t.9. res.98.*

Et nisi in peccato mortali manifesto decedat.

5 In publico peccato mortali decedere, & ideò extra locum sacrum sepeliendos, ait Marchantius *tr.5. de morib. c.3. q 4.* meretrices, concubinarios, vsurarios, & qui in flagranti delicto occiduntur; nisi quis attestetur, eos signa pœnitentiæ dedisse. At Mendoza *in 2.2 disp.76. sect.1 §.21.* ait, non esse peccatum sepelire quemlibet peccatorem publicum, & seclusa excommunicatione, etiam hæreticum, morientem absque signis doloris; quia potuit saluari per conuersionem occultam, & *c.2. de vsur. in 6.* sepultura sacra permittitur vsurario post restitutionem, nec exigitur pœnitentia externa *p.5 t.3 res.99* †. Sed vide V. *Sigillum nu.50.* †.

Vt si laqueo suspẽsus, vel in puteum demersus inueniatur.

6 Qui reperiretur laqueo suspensus, vel demersus in puteum, non deberet sepeliri in loco sacro, quia præsumeretur seipsum interemisse. At Villalobos *tom.2. tr.31. diff.3. num.4.* requirit alias coniecturas, nam esse potest

quòd

quòd ab alio suspensus fuerit, vel demersus. cum præsertim semetipsum occidere naturæ adeò repugnet. *p.5.t.3 resol.*100 Et sanè si puella in defensionem pudicitiæ ex ignorantia se mactasset, in loco sacro sepeliri deberet, vt diximus V. *Ignorantia num.6. p 6 t.7 res.47.*

7 Priuari quoque deberet sepultura secundùm Villalobos *nu.5.* decedens absque Confessione, & signo doloris, quem certò constaret non esse confessum & communicatum in Paschate. Aduertit tamen, id non facilè sciri posse: quia potest contingere, vt confessus cum Religioso, prohibitus fuerit communicare. Quandonam vsurarius publicus Ecclesiastica sepultura priuandus sit, vide Vgolinum *de vsura c.24 §.4 p 5.t.3.res.100.* Vel si non confessus in Paschate decedat sine Confessione aut dolore.

8 Priuandus item foret Ecclesiastica sepultura Religiosus moriens proprietarius, *cap super quodam, de statu monach.* At non propterea proprietarius mori censendus est, quod inueniatur mortuus in cella cum marsupio denariorum. Vide V. *Paupertas num 7. vers. Patet tertiò.* quando tamen non constat non debet priuari. *p 9.t.8 res.1 § Notandum.* Vel si Religiosus decedat proprietarius.

9 Et tandem, stante Tridentino & Bullis Pontificum, priuari debet sepultura Ecclesiastica, qui moritur in duello. Minimè verò, qui in duello vulneratus decidit postea extra locum duelli, vt contra Peregrinum Sancius & alij, & nouissimè Mendoza §. 178. *part.2. tract.6. resolut.52. part. 4. tract.4. resolut. 192. §. Verum. & part.5. tractat. 3. resolut. 99. §. Notandum, & 141.* & non incurrunt in censuram sepelientes mortuum in Duello, quando non est publicum, & notorium, sed solum apud aliquos, tamen res prius deduci debet ad Episcopum, vel ad eius Vicarium. Dia. *p.6.tr.11.res.44.* Aut denique quis moriatur in duello. Publicum duellantem non potest sepeliri in Ecclesia.

10 *Si autem moriatur in ipso loco duelli, etiam post duellum, & cum signis contritionis, non potest sepeliri in loco sacro.* Sic docet Sancius *disp. 36. nu.9.* & determinatur in Rituali Romano Pauli V *rubr. de exequ.* quod etiam determinatum fuerat in *c.1. de torneam.* de ijs, qui hoc modo moriuntur in torneamentis, quorum vsus non est vsu duelli detestabilior. Sed Portell *in resp. p.3. cas.10 num.1* contendit, sepeliri posse & interpretatur Concilium, quasi illud *in duello* idem significet, quod *in ipso conflictu*, quatenus qui sic motitur, decedat in claro peccato mortali, quod non contingit in eo, qui moritur post conflictum cum signis contritionis. leges enim pœnales ampliari non debent. *p.4.t 4.res.192.* Etiam post duellū cum signis contritionis.

11 Quæres; An sepelientes mortuum in Duello sint excommunicati? Baunius *in Theolog. Moral. disput.3. tract.2 quæst.19.* negatiuè respondet, quia duello non nusquam locorum repetitur hæc excommunicatio. Cuius sententiam sequitur etiam Castrus Palaus *to.1. tract.6. disp.5 punct.7. nu.21. p.7.t.11. res.44.* Sepeliens mortuū in duello nō est excommunicatus.

12 In interdicto personali speciali persona interdicta non potest gaudere sepultura Ecclesiastica, *cap. si ciuitas, de sent. excomm.* In generali similiter, ait Faber *in 4. d.23. q.1. disp.5 c.2. nu.56.* nam hoc interdictum est denunciatum communitati, & alioqui interdicti possent quoque communicare in diuinis officijs, & omnibus Sacramentis, quod est contra essentiam interdicti. Sed Suarez quem secutus est Cornejo *de interd. disp 3 §.5. q.2.* contrarium tenet: nam extrauag. *ad euitanda* requirit quòd persona sit nominatim denunciata; denunciatio autem communitatis est remota respectu cuiuslibet particularis. *p 5.t.10. res 66.* Quid de interdicto personali?

13 Petes: An in interdicto locali habentes priuilegium assistendi diuinis Officijs, censeantur habere priuilegium sepulturæ? Et quid, si quis moriatur in festis Paschæ, Pentecostes, & similibus, in quibus licèt vnicuique sacris Officijs interesse? Cornejo § 4 q 1. negatiuè in vtroque casu respondet: quia priuari sepultura Ecclesiastica, & interdici à diuinis Officijs, sunt Et locali?

duo distincti effectus interdicti, quorum neuter includitur, vel dependet ab alio, *cap. Episcoporum, de priuil. & c. si sententia, de sent. excomm. in 6.* Sotus *in 4. d. 22 q. 3. art. 1. post 4. concl* & alij vtrumque affirmant. quia sepultura sacra prohibetur propter duo, idest propter diuinum Officium adnexum, & propter dependentiam ab Ordine sacro ratione consecrationis Ecclesiæ: nec enim in loco sacro sine diuino Officio, nec extra locum sacrum cum diuino officio dari potest. Ergo cui non interdicuntur diuina Officia, nec sacra sepultura carere debet *p. 5. tr. 10. res. 67.*

Ambo opiniones probabiles. Fœmina sæcularis potest sepeliri extra monasterium cum confessario eiusdē.

14 Hospes Regularium si moriatur in monasterio an possint Regulares illum sepelire absque præsentia Parochi, in eorum Ecclesia vel in Parochiali ambo opiniones sunt probabiles. Dia. *p. 9 t. 7. res. 62.* Sed si monasterio Monialium obierit fœmina sæcularis, quæ vult sepeliri extra monasterium, functionem pertinet ad confessarium monasterij; circa puellas educandas vtraque opinio est probabilis. *Ibid. §. Sed hic obiter.* Nouitius moriens in domo consanguineorum, non tenetur ad quartam funeralium, cum monasterium sit vera domus. *Ibid. in fine.*

SEPVLTVRAM

Eligere.

SEPVLTVRAM eligere, est testari.

1 † Sepulturam eligere potest, quicumque testari potest †. est enim electio sepulturæ quædam species testamenti, & cum agatur de præiudicio Ecclesiæ parochialis (nam sepulturam non eligens, sepeliri debet in Ecclesia parochiali, vt dicemus infra) requirit duos, aut tres testes, sicut qualibet dispositio ad pias causas, ex *c. cum esses, de test.* Sic Lauorius *tit. 2 c. 11. nu. 18.* qui addit, sufficere codicillum inualidum, scripturam manu propria signatam, & testes singulares singularitate adminiculatiua. & Molfesius *to. 2. t. 13. c. 8. nu. 32.* ait, sufficere dictum Confessarij, quòd Lauorius testatur practicari in Curia Archiep. Neapolit. *p. 5. t. 3 res. 106.*

Et requirit duos testes?

Et demandari potest.

2 † Potest quoque electio sepulturæ alteri demandari †. Sed tunc fieri debet eo viuente, ait Lapus *in c. 1. de sepult. in 6.* aliàs sepeliendus erit in Ecclesia parochiali. quia talis commissio expirat morte mandantis. & sic seruari Neapoli, testatur Genuen. *c. 61. nu. 2.* Guttierez verò *de sacr. conf. p. 2. c. 4.* existimat, fieri etiam posse post mortem *p. 5. t. 3. res. 105.*

Impuberi eligere potest pater. Non tamen puberi. Nec frater fratri, &c.

3 Sepulturam impuberum eligere potest eorum pater, ipsis tamen viuentibus, ait sacra Congregatio *in vna Faglin. 27. Octob. 1587. p. 5 t. 3. resol. 107.* Nec pater filio puberi, nec auus nepoti, nec frater fratri, nec tutor pupillo, sepulturam eligere potest. Bellett. *p. 1. de cler. debit §. 3. num. 18* Nec amicus amico. Riccius *p 1. res. 567. nu. 1.* nisi contraria existeret consuetudo. Gratian. *lib. 1. c. 94. Ibid. res. 108. in fine.*

4 Nouitij possunt sepulturam eligere secundùm Villalobos. Vide V. *Nouitius, nu. 8.* Non autem professi. Vide *nu. 9.*

Serui quis eligat.

5 Serui puberes possunt eligere sepulturam; impuberes secus. Sed quid si non eligit sepulturam? Tunc Dominus potest eligere; si neque is elegerit, sepeliendus est sepultura Parochiæ, in qua Dominus domicilium habet. Pro seruo impubere Dominus potest eligere sepulturam. & hæc omnia ex Vbaldo docet Lauorius *in elucubr. var. tit. 2 cap. 11. nu. 146.* qui etiam *c. 16. num. 29.* notat, quod Dominus tenetur facere expensas circa funus serui. *p. 7. t. 7. res. 74.*

Clerici, & Religiosi suadentes promittere, quòd quis se-

6 Porrò Religiosi vel Clerici suadentes alicui iurare, vouere, aut promittere, quòd apud eorum Ecclesias sepelietur, vel mutabit sepulturam iam alibi

alibi electam, peccant mortaliter, & incurrunt excomm. Bonif. VIII. *apud comp*. V. *Sepelire* §. 6. & nihilominus talis in dictis Ecclesijs sepeliri non potest. Portell. V. *Sepultura, nu*. 3 Quæ tamen non procedunt, si suadeatur sepultura in Ecclesia aliena. Tolet. *lib*. 1. *c*. 36. *nu*. 5. *p*. 5. *t*. 3. *ref*. 101. — pelietur in suis Ecclesijs, &c. excommunicantur.

SEPVLTVRAM

Non eligens.

7 Impuberes sepulturam eligendi facultate carentes, si moriantur, antequam patres sibi illam elegerint, iuxta dicta *num*. 3. sepeliri debent in sepultura maiorum suorum. Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in vna Asculana 21. Octobr. 1616 *p*. 5. *tract*. 3. *resol*. 107. in fine. Idem de puberibus dicendum est contra Lapum *alleg*. 59. si mortui fuerint absque electione sepulturæ. Villalobos *tomo* 1. *tr*. 31. *diff* 2. *num* 4 Sed quid, si maiores in varijs locis sepulti sint? Respondet Villalobos. si pater & auus sint in eodem loco, ibi sepeliendos; quia ius sepulturæ est sicut ius domicilij & vnusquisque consequitur domicilium patris, vel aui. horum prætereà consanguinitas est maior, & consequenter affectio. Si autem pater in vno loco, & reliqui maiores in alio sepulti sint, his consepeliri debere, secundum Syluestrum, qui id colligit ex quibusdam testibus. Et tandem, si omnes maiores dispersi sint, sepeliendum in Parochia; quia non habet sepulturam maiorum. *p*. 5 *t* 3. *ref*. 108. Vxor sepulturam non eligens, sepeliri debet in sepulchro viri, & si plures viros habuit, in sepulchro vltimi. *cap is, qui* §. *mulier, de sepult. in* 6. idque illud transferri debet, si in aliena Parochia moriatur. Molfes. *to*. 2. *tr*. 13. *c*. 8. *nu*. 22. *Ibid* § *Notandum*. — MORIENTES absque electione sepulturæ, filij sepeliri debent in sepulchro maiorum suorum. — Et si non habent, in Parochia. — Vxor sepeliri debet in sepulcro viri vltimi.

7 Canonicus Cathedralis non eligens sepulturam, sepeliri debet in Cathedrali, ait Bonacina *de contr. disp*. 3. *q*. 21. *punct*. 3. § 6. *num* 10. quia hæc est eius Parochia. Iulius Clarus *tit*. 2 *cap* 11. *a num* 62. tractat hanc quæstionem ad partes. Vide etiam Lapum *alleg* 63. *n*. 4. *p* 5. *t*. 3 *ref*. 111. — Canonicus in Cathedrali.

8 Nouitius, sepulturam non eligens, sepeliri debet in monasterio nouitiatus, ait Villalobos *nu*. 13. stante consuetudine, quam Rodriquez ait esse conformem priuilegijs Religionum. Idque etiam si moriatur in domo paterna cum habitu, & licentia Prælati; quamuis de iure sepeliri deberet in sepulchro maiorum, & in defectu in Parochia. Nota etiam cum Portell V. *Sepultura num*. 2. quod Religiosi sepelire possunt in Ecclesia propria, laicos familiares morientes intra claustra. *p*. 5. *t*. 3. *ref*. 109. Circa Tertiarias, videantur declarationes Sacræ Congregationis apud Lauorium *tit*. 2. *c*. 11. *nu*. 102. & 103. *p*. 6. *t*. 8 *ref*. 30. § *Circa*. — Nouitius in Monasterio nouitiatus.

9 Religiosi autem professi, quia sepulturæ electionem non habent, in proprijs monasterijs sepeliri debent, *c. vlt. de sepult. in* 6 & ad ea deferri, si extra claustro decedant, Parochis inconsultis. Sacra Congreg. apud Peyrin. *to*. 2. *const*. 7. *Pij V nu*. 13. Si autem à monasterio valde remoto diem obirent, possent eligere sepulturam, & non eligentes deberent sepeliri in Parochia viciniori, instar peregrinorum. Quod etiam procedere, ait Sanchez si adesset Monasterium Ordinis, in quo non residebat, & tunc Monasterium teneri Parochiæ soluere expensas. Et hæc omnia docet Barbosa *de off. Par*. *c*. 26. *nu*. 30. *p*. 5. *t*. 3. *ref* 110. — Et Religiosi profes si in proprijs Monasterijs. — Nisi in loco valde remoto diem obirent.

Vbi sepeliendi sint peregrini sepulturam non eligentes. Vide V. *Peregrinus num*. 4.

SER-

SERVVS.

Seruitus quo iure introducta.

1 SEruitus, cum naturæ sit contraria iure gentium inducta est, iure enim naturali omnes homines ab initio liberi nascebantur, vt loquitur Iustinianus *lib. 1. Instit. Tit. 2 §. 2. ad finem.* & Vlpianus *in l. manumissiones. ff. de Iust. & iur. p. 7. t. 7 resol. 1.*

Quid sit.

2 Seruitus autem, vt eam definit Iustinianus *lib. 1. Instit tit. 3 §* 2. est cõstitutio iuris gentium qua quis domino alieno contra naturam subijcitur. *Ibid. ref. 2.*

Serui & mancipia vnde dicti.

3 Idem Iustinianus *cit. §. 3.* docet seruos ex eo appellatos, quod Imperatores, seu belli duces captiuos vendere, ac per hoc seruare, non occidere solent. Dicuntur autem mancipia quia manu à victoribus capiuntur. *p. 7. t. 7. resol. 3.*

Serui fiunt iure belli, exceptis Christianis captis à Christianis.

4 Pluribus porrò modis quis efficitur seruus. Primò, cum quis in bello iusto capitur, iure namq; gentium mancipium fit capientium morte in perpetuam seruitutem commutata Excipitur tamē, quando Christiani à Christianis bello iusto capiūtur consuetudo quippe præscripta, atque adeò ius est inter Christianos, vt seruituti non subijciantur Si tamen Christiani ab infidelibus bello iusto ex parte fidelium caperentur, verè essent illorũ mācipia: eo quod ius gentiũ omnibus sit cõmune itaq; esset mortis cõmutatio, quā infideles iustè Christianis ita captis inferre possent, in perpetuam seruitutem. Huic titulo annectere possumus, quod innocentes, qui partes sūt Reipublicæ, aduersus quam iustum bellum geritur, quales sunt infantes, & alij capiuntur. Licèt enim licitè interfici non possint, iure tamen belli, ac gentium fiūt mancipia capientium. Christiani tamen qui bellum iustum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere possunt, nō vt seruos, sed vt ab illis, dum detinentur, sint tuti, maximè si sint duces strenui, è quorum libertate ingentia damna, atque non vulgaria timeantur: & diuites, vt pecuniam aliquam iustam, & moderatam pro eorum libertate, & dimissione accipiant Ita Fagundez *de iust. lib 2 c. 1. nu 4 p. 7. t. 7. ref. 5.*

Ratione delicti.

5 Secundò potest quis in seruitutem alterius redigi in pœnam delicti, siue condemnatione Iudicis, quia sicut potest quis iustè puniri morte, ita etiam seruitute, sine lege aliqua. Hinc Christiani deferentes arma, vel alia prohibita ad Saracenos, possunt ab alijs Christianis eos capientibus, in seruitutem redigi, vt constat *ex cap. ita quorundam de Iudæis, & Saracenis.* Fœminæ item, quæ contraxerint cum initiatis ordinibus sacris, possunt à Principe seruituti subijci, si illi admoniti à suis Prælatis non destiterint *ex cap. eos qui, distinct. 32.* Item in Concilio Toletano 9. *cap cum multa* 15. *q.* 8. sancitum est, vt filij, qui ex nefario matrimonio cum initiatis ordinibus sacris fuerint suscepti, non solùm excludantur omninò ab hæreditate parentum, sed etiam serui sint in perpetuum eius Ecclesiæ, ad quam initiatus ille pertinuit.

Item libertus, qui in eum se grauiter ingratum exhibuerit, qui sua spontè illum manumisit, in pœnam delicti redigitur in seruitutem, *leg. si manumissus, C. de liber. & eor. libertis.* Prætereà si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, constiteritque raptam violentiam pertulisse, raptor seruituti subijciatur, at se redimendi liberam habet facultatem. Si verò puella raptori consentiat, illaque partem habeat, raptor patri simili satisfactione teneatur, *cap. de raptoribus, 36. quæst. 1.* & hæc omnia docet Facundez *cit num. 7. ibid. ref. 6.*

6 Tertiò seruitus contrahitur etiam venditione, qua quis ex libero fit

cx

ex sua voluntate seruus, quod quilibet liber potest ex natura rei validè efficere, quia non minus est dominus suæ libertatis, ideft suarum operarum, quam honoris, & famæ, & pecuniæ: vt tamen licitè fiat, requiritur aliqua rationabilis causa, aliàs esset prodigus, & profusor suæ libertatis, quæ præstantior est bonis fortunæ, honoris, & famæ. Vt tamen venditio libertatis validè fiat plures conditiones requiruntur iure Cæsareo, *l 4. ff quibus ad libertatem*; & iure Canellæ *leg. 1. tit. 21. par. 4.* Prima, vt quis non seipsum immediatè vendat, sed per alterum. Secundò. Vt qui patitur se vendi, sit maior viginti quinque annorum. Tertiò. Vt intendat esse particeps pretij, & quod re ipsa sit particeps illius. Quartò. Vt emptor credat illum esse seruum. Quintò. Vt qui venditur, sciat se esse liberum ante venditionem. Sextò. Vt eum vendens sciat esse liberum. Concurrentibus igitur simul his sex conditionibus valida esset venditio, & vsque adeò ille seruus ementis efficitur, vt esto ei posteà pretium iustum pro illo offeratur, non teneatur eũ manumittere. Quod si quacunque de causa illum manumittat, manet ille non ingenuus, vt antea erat, sed libertinus. quacunque autem illarum sex conditione deficiente, (quamuis Trullench *in Decal. to. 2 lib. 7 c. 2. dub. 8. num. 6.* cum alijs dicant, vltimam non esse necessariam: venditio est nulla conceditur que venditio proclamatio ad libertatem, quæ omnia procedunt solùm in illis locis, & personis, in quibus ius Cæsareum vim hab. t. Si quis enim emat seruum, vbi ius Cæsareum non viget, vel aliquem, qui eidem iuri non subiaceat, validus erit contractus, sine illis conditionibus. Ita Doctores cõmuniter, & præcipue Caspensis *in Cursu Theolog. to. 2. tr. 18. disp. 5. sect. 1. nu. 3. & 4. p 7. t. 7. res. 7.*

Titulo venditionis & conditiones ad eam requisitæ.

7 Quæres an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendit? nam ad grauem vel extremam inopiam redacto gratis, & liberaliter lege Charitatis cogimur subuenire. Affirmat Nauarr. *in Man cap. 23. nu. 65.* Sed certè distinguendum est: aut is, qui indiget, nihil hic, aut alibi habet, aut secus. Rursus, aut nihil nunc habet, aut reuera habeb. t posteà. Si igitur ita simpliciter indiget, vt nihil alibi habeat, nec posteà sit habiturus, liberaliter est eius egestas subleuanda, non pretio libertas emenda: Si autem alibi habeat, aut posteà habiturus sit, licet nobis, vel mutuum aliquid dare, vel eius operas mercede conducere, vel pretio libertatem eius emendo redimere. Pari ratione cuique licet seipsum vendere causa egestatis, qua parens laborat; item vt Principem pretio redimat. Et hæc docet Azorius *p 2 lib. 2. cap. 31. q 2. ibid. §. Sed curiosa,* in fine.

Vendens seipsum egestatis causa, quã do emi possit.

8 Quæres secundò an sit licita emptio mancipiorum fieri solita ab aliquibus in Angola, Guinæa, & viridi Promontorio? Affirmant Molina, Caspensis, & Facundez *in Decal. to 2. lib. 7. c. 12. nu. 15.* At illam tanquam illicitam damnat Mercado *de contract. lib. 5. c. 15.* & alij. Sed quando casus in facti contingentia occurrerit, ne deseras recognoscere Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1. c. 1. dub. 4. nu. 10.* & seq. cum Trullench *in Decalogum to. 2. lib. 12. dub. 8. nu. 10. p. 7. t. 7. res. 70.*

Emptio mancipiorum in Angola, &c. an licita?

9 Quartò, efficitur quis seruus ratione Natiuitatis. Qui namque nascitur ex matre ancilla, siue Pater liber sit siue non siue nascatur ex matrimonio legitimo, siue ex copula fornicaria, est seruus; quia partus sequitur ventrem. *l. partum, Cod. de rei vendic. §. pen. inst. de iure personarum,* & alibi. Si tamen mater, vel quando concepit, vel tempore partus, vel intermedio tempore libera sit, proles nascitur libera: eo quod in fauorem libertatis partus sequatur ventrem pro quocunque tempore liber fuerit, dum fetus intra illum contineretur § *Sed & si quis, Instit. de Ingenuis.* Vbi tamen id in fauorem libertatis constitutum non esset, natura rei potius postulat, vt solùm tempus partus spectetur, standumque esset iuri, aut consuetudini eius

Seruus quis efficitur conditione natiuitatis.

eius loci. Si item quoad alia esset alicubi aliud peculiare ius, aut consuetudo, nempè vt proles sequeretur patrem, vel vt ad illius seruitutem necessariam esset vtrumque parentem esse seruum, vel aliud simile, standum esset illi iuri, aut consuetudini, vt *ex c licet, de coniugio seruorum*, colligitur & docet eo loco Panormit. Sed omnia supradicta procedunt de iure ciuili: non de iure naturæ contrarium dicendum esse putat Hurtad. *de iust. disp. 1. difficult. 11.* quem ne deseras videre, & etiam Lugo *de iust. to. 1. d. 6. sect. 2. num. 15. & seqq p. 7. t. 7. res. 9.*

Serui capti in bello iusto possunt fugere, absque peccato.

10 Seruos captos in bello ita iusto, vt de iustitia capientium, & iniustitia aduersariorum constet, lethaliter peccare, si fugiant dominum suum, & teneri seipsos restituere, quamuis ad suos peruenerint, docet Molina *tomo 1. tract. 2. disp. 37. concl. 1.* qui etiam addit; suadentem fugam homini bello iusto capto, aut ad eam illum adiuuantem, teneri restituere domino valorē mancipij, & si quæ alia damna illi vlterius inde sequantur. Contrarium tamen tenendum cum Lessio *lib. 2. c. 5. dub. 5. nu. 24.* vbi affirmat posse seruos bello captos fugere ad suos, non tamen dominis persequentibus vi resistere, & probat hoc ex legibus ciuilibus, & multis rationibus. Vnde infertur licitum esse cooperari huiusmodi seruo ad fugam, modo scandalum, & aliæ circumstantiæ indebitæ absint. Secundò, idem esse iudicium de prole, quia non est deterioris conditionis suo parente. Tertiò, idem ius permanere, etiamsi decies quis vendatur, nam iure belli seruus censetur, cuius primæua seruitus sic est constituta, etiamsi decies venierit. Limitantur tamen supradicta, nisi capti bello iusto promiserint se non fugituros; tunc enim tenentur fidem seruare. Ita ex multis Sanchez *in opus. to. 1. lib. 1. c. 1. dub. 6. n. 6.* qui etiam *dub. 7. n. 3.* notat seruos bello iusto captos, non solùm in patriā fugere posse, sed etiam alibi extra hostium confinia. Licèt contrarium doceat Fagundez *de iust lib. 2. c. 2 nu 11. p. 7. t. 7. res.* 10. Limitatur secundò, vt seruus non possit tuta conscientia fugere, cùm commodè potest se pecuniæ redimere: Ius enim gentium solùm concedit, siue permittit, vt seruus fugiat, quando aliter libertatem recuperare nequit. *ibid. §. Nota.* in fine.

Nisi promiserint se non fugituros.

Vel pecunia se possint redimere.

Venditi tamen possunt etiam fugere.

11 Quæres, An si Dominus, qui seruum cæpit in bello iusto, eum alteri vendiderit, tuta conscientia talis seruus possit fugere ab eo, qui illum emit? Resp. Poterit, quoniam emptor tacita eiusmodi conditione emisse intelligitur: nec eidem venditor plus iuris in emptorem transtulit, quam ipse haberet. Et ita docet Azorius *to. 2. lib. 2. c. 34. q. 3.*

Non autem, qui ob stipendium, vel alia de causa cum domino cōuenit nisi adsit rationabilis causa.

12 Quæres secundò, An famulus non seruus, qui ob stipendiū, vel causa ediscendi officium cum domino conuenit certum annorum numerū peccet mortaliter si à Domino fugiat? Resp. cum P. Nauarro *lib 3. c. 1. nu. 204.* non peccare, si aliqua causa rationabilis adsit, vt si dominus asperæ sit conditionis, & eum malè tractat, aut nimis parcè cibaria præbet, ita vt vix ad eum sustentandum sufficiant, vel si non eum bene doceat officium, vel si melior occasio illi sese offerat à seruitute aliena, & vtilior viuendi modus. Non enim tenetur, cùm notabili suo de nouo emergente damno, stare contractui, neque dominus est rationabiliter læsus. At peccat mortaliter primò si ex fractione obligationis sequatur domino damnum notabile, vel quia nō inueniat alium, vel quia in tali occasione recessit, ex quo notabiliter dominus damnificatur, in quo casu tenetur se domino restituere. Secundò aliqui putant etiam mortaliter peccare, si abeat absque vlla causa, quāuis nullum damnum domino sequatur. Existimo tamen cum Nauarro non peccare mortaliter, sed tātùm venialiter, quia violatio fidelitatis, cum abest iniustitia, solùm est peccatum veniale. Et hæc omnia docet Trullench *in Decal. to. 2. lib. 6. c. 2. dub 6 n. 6. Ibid. § Non deseram.*

13 Seruus verò, qui in pœnam delicti iustè condemnatus est in seruitutem,

tem, quãuis cõmunius, & probabilius est eum nõ posse licitè fugere; tamen non caret probabilitate, quòd possit fugere oblata occasione cõmoda, præsertim si seruitus sit calamitosa, quia contrarium est durum & supra conditionem humanam. Ita Gaspar Hurtad. *de iust. disp.* 1. *diff.* 21. *p.* 7. *t.* 7 *res.* 12. Seruus ex pœna delicti, quando possit fugere.

14 Quod dictum est de reliquis seruis, multò magis procedit in seruis Turcarum, & Maurorum, qui non solùm possunt fugere, sed etiam ab illis auferre quidquid potuerint, sibique retinere, & expendere, etiam in quacunque maxima quantitate. Et ita docet Lessius *lib.* 2. *cap.* 5. *dub.* 5. *num.* 18. contra Filliucium *to.* 2. *tr.* 28 *p.* 2. *c.* 3. *num.* 56 & Azorium *tomo* 2. *li.* 2. *cap.* 34. *q.* 7 *p* 7 *t.* 7 *ref.* 11. Serui Turcarum, & Maurorum, possũt licitè fugere, & rapere quantum possunt dominis.

15 Varijs porrò modis libertas acquiritur à seruis. Primò per domini manumissionem, siue dominus gratis, siue ex pretio, & conuentione seruum manumittat. Secundò. Si dominus, vel alio eo sciente, nec contradicente, vel post factum approbante, infantem seruum exponat; quod idẽ est, si ægrotum seruum derelinquat, eique alimenta non præbeat: in quibus casibus non incidit seruus in dominium illius, qui eius derelicti, vel expositi curam suscipit Tertiò. Si à domino Iudæo, vel infideli circuncidatur. Quartò. Si seruum suum aliquis hæredem instituat, vel tutorem filio suo relinquat: nam eo ipso censetur concedere ei libertatem Quintò Si vir solutus & nullo alio impedimento ligatus, ancillam etiam solutam, quam posset in vxorem accipere, habuit vt concubinam vsque ad mortem; tunc enim, si nihil de ancilla, & filijs ex ipsa habitis dixit, liberi manent, *ex l. vltim. C. communia. de manumissio.* Ad quod priuilegium duo requiruntur, nempè, quod non dimiserit ancillæ turpem vsum ante mortem, & quod filij nati non sint ex concubitu damnato, sed ex soluto, & soluta. *p.* 7 *t.* 7. *ref.* 16. Sextò. Machadus *de perfect. confess to* 2. *lib* 6 *par.* 7. *tr.* 13. *documen.* 9. *nu* 4 refert nonnullos asserere, seruum siue masculum, siue fœminam sollicitatum à Domino ad turpia, acquirere libertatem. Sed hoc non est ita certum, sicut certum est, illos posse fugere sine peccato; si autem post hanc fugam seruus aliquid acquirat, domino acquirit, quia verè adhuc illius domini seruus est, & cessantibus his caussis ad eum reuerti tenetur. Ita Megala *in par.* 2 *li.* 2. *cap.* 19. *q.* 3 *num.* 33 *ibidem resol.* 13. Septimò Si persona libera matrimonium contrahat cum serua ignorans seruitutem, domino, vel tradente, vel certè sciente, & non detegente seruitutem, eo ipso serua persona fit libera *ex Authentic. de nuptijs. §. Si verò ab initio*, & est communis Doctorum. Idem est si dominus ancillam in vxorem tradat homini libero seruitutis non ignaro, sed tamen dominus dotis instrumentum ancillæ conficiat, *ex leg. vnica. §. Sed & si quis homini*. Hurtadus *de iustit. disput.* 1. *difficult* 22. *ibid. resolut.* Acquirunt libertatem per manumissionem. Expositionem, vel derelictionem, Circumcisionem. Institutionem hæreditatis, vel tutelæ. Concubinatum domini soluti cum ancilla item soluta. Sollicitationem ad turpia. Matrimoniũ liberæ personæ cum serua.

14. Octauò. Si seruus adoptetur à domino, vel actis interuenientibus seruum alium suum nominet, eo ipso, sine alia manumissione, liber confestim efficitur. Iustinian. Imper. *in Institut. lib.* 1. *tit. de Adoption. §. vlt. ibid. resol.* 15. Nonò. Serui Christianorum, qui in Tribunali S Inquisitionis damnantur tanquam hæretici, remanent ipso facto liberi. Fagundez *de iustit. libro* 2. *cap.* 6 *num.* 13 licèt asserat contrarium seruari in Inquisitione Lusitana. Addit Castrus Palaus *tomo* 1. *tract.* 4. *disput* 5. *punct.* 26. *num.* 18. quod si seruus infidelis domini apostatantem à fide, bono zelo, inquisitoribus denunciauerit, etsi nullibi inueniatur concessa illi libertas; at certè danda illi est, præcipuè si spes subsit facilius ad fidem conuertendum. *ibid. resolut.* 17. Decimò Comparatur libertas per leges aliquorum locorum; prout teste Rebello, in Gallia seruatur, vbi serui omnes liberi fiunt, ne pauperes indigenæ fame premantur, non inuenientes dominos, quibus inseruiant, si aliunde serui, & ancillæ exteræ asportarentur. Lugo *de iust. to.* 1. *disp.* 6. *sect.* 4. *num.* 39. qui etiam ait extare Bullam Pij V. quæ incipit. *Dignum* Vel seruæ cum libera seruitutis non ignara si à Domino fiat. Adoptionem serui factam à Domino, Damnationem Domini hæretici. Leges aliquorum locorum. Et Conseruatores Vrbis Romæ.

gnum, & rationi congruum, & Pauli III. quę à Pio *ibid.* citatur, in quibus cōceditur, & renouatur facultas conseruatoribus Vrbis Romæ, vt quoscũque captiuos Christianos iam factos, ad dictos confugientes, & libertatẽ proclamantes liberare possint, eosque sic liberos factos, pro liberis hominibus, & Romanis ciuibus vbique terrarum habendos esse decernitur, quod tamẽ priuilegium non putat extendi extra dominium temporale Pontificis, ita vt domini, vbi primum inueniunt seruos suos extra illud Territorium, eos sibi in pristinam seruitutem reuocent *ibid. ref.* 18. 11. Seruus infidelis Domini infidelis, vel hæretici, si conuertatur ad fidem, manet ipso iure liber, licèt posteà dominus conuertatur ad fidem, quod si simul cum seruo conuerteretur dominus ad fidem, non perderet dominium serui. Ita Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1. c. 1. dub. 5. num 4. ibid ref.* 41.

Conuersionem ad fidem libertas serui à Domino promissi, debetur illis in conscientia.

16 Nota cum Sanchez *de matrim. lib. 7 disp. 24. nu.* 22. deberi naturaliter, & in foro conscientiæ, libertatem ancillæ à Domino promissam: at quia tantùm est promissio, antequam manumittatur, nō erit libera serua, ac proinde nec filij eo tempore nati; tenebitur tamen Dominus ratione damni emergentis, & fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri, & proli *p. 7. t. 7. ref.* 54.

Non tamen si nō sit alia futura vtilis.

17 Nota secundò. Quòd licèt expediat, & sit opus pium concedere seruis libertatem, cum omnia iura illi faueant; cùm tamen omnes ferè serui hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec vtilis erit, nisi fortè serui sint boni, & industria sua facile alimenta quærere possint, aliter enim fiunt otiosi, & fures, ac in carceribus, & furcis vitam finiunt. Sanchez *in opusc. to. 1. li. 1. c. 1. dub. 10. p. 7. t. 7. ref.* 35.

Modi, quibus serui se redimunt.

18 Multis item modis possunt serui se redimere. Primò ex suo, quando dominus eis concedit aliquid, vt habeant tanquam suum. Secundò ex aliena pecunia, vt puta si rogata ipsorum alius ipsos redimat, vel si ipsi serui ab aliquo pecuniam donatam accipiant ea conditione, vt se redimant. Tertiò si alius inter viuos, vel testamento sponte sua aliquid relinquat, hæredi suo, vel legatario libero ea conditione, vt seruum Titij Stichum redimat. Cùm autem hoc modo seruus redimitur, non datur ei pecunia, sed domino, à quo seruus emitur, vt fiat liber. Quartò Potest seruus se redimere nummis ab alio acceptis ea conditione, vt eos illi posteà restituat manumissus, & lib. r effectus. *p. 7. t. 7. ref.* 43.

Seruis interdum tales infertur à Dominis iniuriis, vt ad fit obligatio restituendi.

19 Si Domini violent iura seruorum per iniuriam notabilem, non solum peccant mortiferè, sed etiam ad restitutionem tenentur iuxta iniuriæ, aut damni momentum, & nocumentum. Leuiores tamen iniurias poterunt domini seruis suis resarcire, remittendo aliquid illis de consueto labore, aut commerito supplicio, vel liberalius eos tractando quoad victum, & vestitum. Si tamen iniuria sit atrox, interdum non resarciretur, nisi manumissione. Ita Fagundez *de iust. tomo 2. lib. 2. cap. 5 num.* 4 & alij: licèt Lugo *de iust. tomo 1. disp. 3. sect. 2. num.* 19. contrarium teneat quoad manumissionem. *p. 7. t. 7. ref.* 19.

Occidens, vel mutilans alienũ seruum ad quid teneatur.

20 Qui seruum alienum occidit, aut ita percutit, vt illum ineptiorem ad seruiendum, minorisve valoris reddat, ad binam restitutionem tenetur Domino, scilicet, & seruo; secundum Molinam *de iust. to. 1 tr 2. disp.* 38. At Lugo item *de iust. to. 1. disp. 3 sect. 2. nu.* 20. existimat non restituendum seruo, nisi ex iniuria sequatur illi aliud damnum circa victum, vestitum, aut cętera necessaria ad vitam humanam. Vtrumque igitur probabiliter sustineri potest. *p. 7. t. 7. ref.* 20.

Seruus non potest habere perfectũ dominium rerum.

21 Seruus propriè dictus, nimirum nam Christianus in bello captus, emptus, aut domi natus, non potest habere plenum, & absolutum alicuius rei dominium, cùm nō habeat sui corporis. An possit habere imperfectum,

& se-

& secundum quid? Megala. *p. 2. lib. 6 c. 19. q. 2. num 15.* & alij negant: quia quidquid serui nostri ex qualibet causa acquirit, nobis acquirunt. *l. acquiritur § igitur. ff. de acquir. rer. dom. & l. id vestimentum. ff. de pecul* dicitur, seruum non esse dominum vestimenti quotidiani; quia qui ab alio possidetur, nihil possidere valet. Ego verò cum Fausto *in spec. disput. 1. q. 19. num. 4.* probabilius puto, quod seruus habere possit imperfectum dominium aliquarum rerum, quas non teneatur tradere domino: & præcipuè in his casibus. Primò, si accedat consensus domini tacitus, vel expressus. Secundò, si aliquid sibi detur, cum conditione, vt nihil acquiratur domino. Tertiò, si aliquid sibi detur intuitu sui propter seruitium factum ab ipso. *p. 7. t. 7 ref. 31.* Quartò, si quid sibi detur in compensationem iniuriæ. *ibidem ref. 29.* Quintò, si aliquid sibi subtrahit de victu assignato, absque domini incommodo. *resol. 32.* Sextò, si aliquid acquirit ex turpi corporis vsu. *ref. 29.* Septimò, si cum hac pecunia aliquid lucratur, v. g. per ludum, siue licitum, siue illicitum, *ref. 30.* Immò, in his casibus puto, seruum acquirere absolutum dominium, ita quod dominus non possit ea sibi auferre; & si auferat ipse possit occultè sibi compensare. *ibid. ref. 33.* Adde, quod si seruus tempus destinatum labori in ludo, vel alio negotio trãsigisset, non teneretur restituere lucrum ludi, vel negocij, sed solùm damnum secutum ex operarum debitarum remissione. Rebell. *p. 1. lib. 1. q. 11. sect. 2.* Leges ergo, & iura in contrarium, in fauorem seruorum miserabilium mitigatas esse per consuetudinem, quia eos conspicimus sua pecunia se redimere, dicendum est. *p. 2. tr. 17. ref. 58. & p. 5. t. 8. ref. 26. & p. 7. t 7 ref. 33.* Potest tamen imperfectum. In multis casibus.

22 Serui de iure naturali possunt contrahere, & obligari, idest actiuam, & passiuam obligationem habere; nam etsi seruitus ea, quæ sunt iuris ciuilis tollat, tamen ea, quæ sunt iuris naturalis inuiolata relinquit, vt *in l. quod attinet. ff. de reg. iur. & iuxta § sed naturalia, instit. de iur. natur. gent. & ciu.* Inde fit, vt in foro conscientiæ tam ipsi serui, quam illi, qui cum illis contrahunt, siue sint domini, siue extranei ad obseruationem contractus teneantur. *p. 7. t 7. ref 24.* Serui validè contrahunt, & obligantur.

23 Non possunt facere eleemosynam de bonis dominorum. Ratio est, quia non habent administrationem vlla bonorum domini. Excipiuntur tamen quinque casus. Primus, si sit extrema necessitas. Secũdus, si detur modicum quid, & rarò, præsumitur enim probabiliter consensus Domini. Tertius, quotiescunque adsit eiusdẽ consensus, saltẽ interpretatiuus. Quartus, quando probabiliter speratur ratihabitio, quæ tunc maximè est, quando haberet seruus administrationem bonorum. Quintus, quando de certa portione sibi assignata ad victũ detraheretur aliquid per abstinentiam, modo id non cedat in præiudiciũ Domini; si nimirum per hoc redderetur inhabilis ad seruitia. Et hæc omnia docet Filliuc. *to. 2. t. 28. c. 5. n. 95 p 7. t. 7. ref. 34.* Non tamen eleemosynam faciunt de bonis domini, nisi in aliquibus casib.

24 Possunt non solùm validè, sed etiam licitè, absque vllo consensu domini, legitimo matrimonio copulari. Habetur in iure *cap. 1. de coniugio seruorum*, vbi sic definitum est: Nec inter seruos debent matrimonia vllatenus prohiberi; & si contradicentibus dominis, & inuitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluenda. *ibid. ref. 36.* Possunt validè contrahere Matrimonium.

25 Quæres primò. An serui matrimonio copulati possint licitè vendi? Resp. distinguendo ex communi Doctorum sententia *in cap. 1. de coniug. seruor.* Aut seruus iniuit matrimonium consensu Domini: aut eo inscio, vel repugnante. Si primum, non licèt vendere. Si secundum, Nauarr. *in Man. cap. 22. nu. 34.* sentit, id facere licere domino absque peccato. Angelus tamẽ *in verb. matrim. 3. Imped. 4. num. 5.* cùm alijs negat id iuris dominum habere. Sed vtraque opinio facilè conciliari potest. Etenim si Dominus premeretur graui necessitate, vel in patria, vel extra patriam, nec inueniret suffi- An verò vendi matrimonio copulati?

ciens pretium serui in loco, vbi est, vel in locis vicinis posset seruum vendere emptori peregrino etiam in longinqua, & remota loca; secus autem minimè licet. Azorius *to.2.lib.2.c.38.q.6.ibid.ref.37.*

Et vxor sequi maritū seruum debeat?

26 Quæres secundò: An vxor serui debeat eum sequi in longinquam regionem ablegatum? Respondet Sotus *in 4.d.35.q.1.ar.1.* Si maritus seruus possit commodè vxorem eò ducere, id facere deberet, cui vxor parere iure coniugij cogeretur. Si vxor item maritum sequi commodè posset, tametsi eam ille non deduceret, sequi deberet; Secus autem si id commodè facere nequeat *ibid §. Quæres.*

Et cui magis obedire seruus.

27 Quæres tertiò: An seruus teneatur magis seruire Domino, quam vxori? Resp. Si seruus vxorem duxit inscio domino, aut inuito, magis debet præstare obsequium Domino; Secus si vxorem duxerit consensu domini. Hinc est, vt si eodem tempore Dominus aliquid seruo præcipiat, & vxor debitum petat: si seruus vtrumque præstare potest, ad vtrumque tenetur, si nequeat, potius coniugi parere, quam domino debet. Filliucius *to. 2 tr.28.p.2.c.3 nu.62.p.7.t.7.ref.38.*

Possunt dare mutuo, & quomodo.

28 Si dominus concessit seruo administrationem peculij, potest dare mutuum, & accipere *l. si rogasti §. si fugitiuus ff. de reb. cred.* Sin minus, quādocunque seruus mutuum det, is qui accipit, obligatur domino, non seruo: dominus enim accipit ius ex contractu serui. *l. nec seruus ff de pecul.* Denique si seruus mutuum accipiat, & quidem iussu, aut nomine domini, tunc dominus obligatur: sin minus, seruus obligatur naturaliter, hoc est si seruus fuerit adeptus libertatem, cogitur reddere mutuum, *l. quod attinet. ff. de reg. iur.* In casibus verò in quibus seruus acquirit sibi dominium de aliquibus bonis, dicendum est posse dare mutuum. *p.7.t.7.ref.23.*

Non tamen profiteri in Religione.

29 Seruus sine licentia Religionem ingressus, profiteri nequit, *cap. Qui verè 16. quæst. 1.* vbi Concilium Chalcedonense excommunicationis gladio Prælatū vulnerat, qui sine licentia Domini recipit seruum in Monasterium; immò excommunicantur, qui seruos suadent dominum contemnere causa Religionis, *c. si quis seruum 1. & 2.17.q 4. c. Generaliter distinct. 54.* Nec desunt Doctores tradentes, professionem serui, cōtradicente, vel ignorante domino, nullam & irritam esse, ea ratione, quia per confessionē Religiosus totum se Religioni tradit: sed id nequit seruus præstare, cum sit res alterius: nec Deus illam professionem, quæ est contra iustitiam, acceptabit. Ita Paludanus *in 4 dist.38.quæst 4.* Vel saltem Dominus non obstante professione, seruum sibi repetere potest, *argum c. Nulli. dist.54.* Elapso triēnio dominus si non repetat, iuri suo renunciare præsumitur. *Auth. si seruus de Episcop. & cleric. cap. si seruus 2. dist.54.* quod si seruus longissimè à Domino distet, ita vt facile inuenire non potuerit, tunc enim elapso triennio ius habet illum repetendi. *c. Si quis incognitus, 17.q.2. versic. nisi sit tam longè, vt inueniri non possit.* Nec in his casibus potest dominus cogi seruum relinquere Religioni, accepto pretio; quia iure sui dominij, quod in illum habet, priuari non potest. Vide Sanchez *in summa tomo 2.lib.5.c.4.nu.42. & seqq. p.7.t.7 ref 60.*

Contradicente, vel ignorante Domino.

Serui in quibus teneantur obedire dominis.

30 Certum autem est non teneri, nec posse seruos obedire Dominis in ijs, quæ per se mala sunt, vt quæ sunt contra ius naturale, vel ius gentium, & in ijs, quæ sunt contraria diuinis præceptis. In ijs verò, quæ Ecclesiæ, & legibus ciuilium Principum sunt contraria, considerandum est; an arctius obliget Ecclesiæ, vel Principis præceptum, quam Domini, & tunc etiam ipsi potius Ecclesiæ, quam Domino parendum est. Qood si Principis præceptum vel Ecclesiæ non ita arctè obliget, vt velit anteponi præcepto domini, tunc poterit seruus tuta conscientia parere domino. Denique si res sit indifferens, nec bona, nec mala ex se, obediendum est Domino, & è fortiori multo

multò magis, quando essent opera bona, & conformia legibus. Ita Azorius *to.2.lib.2.c.38 q.10 ibid.res.48.*

31 Hinc inferas primò, An liceat seruis deferre litteras amatorias ad concubinam domini, de quo Vide V. Peccato cooperari, *numer. 5. & p.7. t.7.resol.51.* An deferre amasiæ litteras domini?

32 Inferas secundò, teneri seruos defendere vitam dominorum cum periculo vitæ: ita Machadus *de Perf.confes.tom.2 lib.6 part.7. tract.13. docum. 1.n.1.* Cui adhærent Trullench, & Filliucius, sed Molina *to.4 tr.3. disp.13. n.8.* putat dictas leges nimis rigidas esse, nec obligare seruos ad defensionem vitæ domini cum periculo suæ *ibid.res.49.* Defendere Domini cum periculo suæ vitæ?

33 Inferas tertiò: Posse seruos licitè obedire Dominis, si præcipiant ne audiant Missam, vel vt laborent in diebus festiuis, si sibi probabiliter, & grauiter nocerent non obtemperantes domino; nisi forte domini in Ecclesiæ contemptum iuberent seruos Missam omittere, tunc enim tenerentur eum audire. Ita Azor. *tom.1.lib.7.c.7.qu.1.* Licèt autem non desint Doctores excusantes seruos à peccato si propter solam reprehensionem Domini absque alio timore grauis damni, violent aliquod Ecclesiæ præceptum: tamen existimo cum Trullench *to.1.lib.3.c.1.dub.9.n.9.* solam duriusculam reprehensionem domini non excusare: quilibet enim tenetur præcepta adimplere per se loquendo, quoties ea potest adimplere, absque graui incommodo *p.7.t 7.res.52.* Non audire Missã & laborare in dieb. festiuis, si graue sibi malum immineat à Dominis. Non autem ob solam reprehẽsionem Domini.

34 Inferas quartò: Seruos Christianos in partibus infidelium, qui præstant domino suo, sustentando eius brachium, etiam cum genua flectit, vel seruam, quæ gestat caudam dominæ suæ, & vna cũ illa genua flectit, nõ peccare, licet id faciant in templo Paganorum; quia etiam extra templa idem obsequium præstant: quod autem idem faciant in templo, id se habet per accidens. Azorius *tomo primo lib.8.capit.27.quæst.7.P.7.T.7.resol.55.* Genua flectere cũ Domino in templo Paganorum. Remigare in triremibus infidelium.

35 Inferas quintò: Christianos mancipia infidelium posse licitè remigare in eorum triremibus, vel eis aliqua obsequia ministrare in bello, vt dictum est supra V. *Peccato cooperari.n.13.& 14.& ibid.res.56.* Et cibos vetitos heris ministrare in die ieiunij. V. *Ieiunium nu.40.* Sibi potius, quam Domino in casu necessitatis alimenta ministrare.

36 Quæres an serui in casu æqualis necessitatis possint alimenta sibi potiùs, quam Dominis ministrare? Resp. affirmatiuè, quidquid in contrarium sentiat Nauarrus *in manu. capit. 17. num. 60.* cui respondet Nauarra *de Restit.lib.4. cap 4. num. 28.* Et ratio est, quia regulariter secundùm ordinem charitatis plus diligenda est propria salus corporalis, quam proximi. Dico autem regulariter: nã si daretur casus, in quo salus, & vita domini esset Christiano populo, vel alicui Reip. necessaria. Et salus, & vita serui, minimè; tunc, secundùm eundem charitatis ordinem, teneretur seruus non sibi sed domino alimenta ministrare *p 7 t.6 res 66.* Nisi aliud necessitas requirat.

37 Christiani mancipia infidelium non tenentur in conscientia soluere eorum gabellas: nec obstat eis seruitus; quia nomine tantùm sunt serui, sed reuera liberi sunt. *Ibid res.65.* Non tenentur soluere gabellas Principibus infidelium.

38 Certum est posse dominos punire seruos, non autem pœna atroci. Pœna verò atrox in proposito, præter mortem, de quo cũ est dubium esset mutilationis, vulnerum, flagellorum publicorũ per vias publicas, aut in alio loco publico, & aliæ similes. Item pœna atrox esset, tam grauia verbera percussiones, adustiones, aut similia alia; quæ filium aut seruum exponerent vitæ periculo, aut notabili diminutionis illius, vel periculo amissionis membri, aut partis illius. Procedere ergo potest Pater, aut dominus in puniendo filio, vel mancipio, ad verbera, & ictus ex quibus non immineat detrimentum notabile, aut læsio, etiamsi verberibus, aut alia percussione excorietur, aliquid, modo tamen delictum tanta pœna sit dignum. Hinc non Serui possunt puniri à Dominis, sed non pœnis atrocibus. An cera, & adipe accensis.

auderem damnare dominos, qui adurerent mancipia adipe, aut cera accensis, quando id moderatè fieret, & sine periculo vitæ, aut notabilis læsionis mancipij; quando delictum esset tanta pœna dignum, aut mancipium adeò esset durum, & incorrigibile, vt necessaria illi iudicaretur tanta pœna, vt corrigetur, & contineretur in officio Semper tamen consulendum esset dominis, vt potius vtantur pœnis mitioribus. Ita Molina *tom. 4. tract. 3. disp. 2. num. 14. p. 7. q. 7. ref. 21.* Item Molina citat. us affirmat posse etiam seruos à dominis signari in facie, quando periculum est amissionis illorum, nisi ita signentur. Et hanc sententiam communem esse testatur Machadus. *to. 2. lib. 6. p. 6. tr. 12. docum. 2. nu. 4.* Quamuis Ioannes de Hevia *in curia Philip. tom. 2. lib. 1. cap. 7. num. 3.* contrarium teneat *ibid. ref. 22.*

An signati in facie?

An puniri in fuga?

39 Serui qui fugiunt ad suos, vel ad regna vbi sunt liberi, si inueniantur à dominis, licitè possunt puniri secundùm Lessium *lib. 2 ca. 15. de modo acquir. dom dub. 5. nu. 27.* non quod illi peccent fugendo; Sed quod hoc priuilegium de fuga videtur illis concessum cum hoc onere, in fauorem dominorum. Alij tamen dicunt nullo pacto licitum esse dominis illos ob eam fugam punire: Si autem id faciunt ideò est quia illis non constat de fuga ad suos, & quia præsumant eos fugere ad diuagandum. *p. 7. t. 7. ref. 40.*

Sunt irregulares.

40 Serui sunt irregulares: ita Villalobos *in summa tom. 1. tract. 24. diff. 36. nu. 1. & 2.* Hinc Marchinus *de Sacram. ord. tract. 1. p. 10. cap. 3. nu. 1.* asserit, seruum ordinatum, nesciente, aut contradicente domino, deponi; *cap. Seruorum de seruis non ordinandis*, & alibi: quæ doctrina accipienda est cum hac distinctione: Si seruus iste domino ignorante, vel contradicente, solis minoribus initietur, debet sicut prius, inseruire: Si verò maiores ordines receperit, ius retinet, vt dato pretio, vel simili seruo, fit liber. Interim vero etiamsi esset factus sacerdos, debet seruire in ijs, quæ sacerdotalem statum non dedecent. Nauarrus *in Man. cap. 25. num. 10. §. 16.* Quod si Episcopus alterius seruum scienter ordinauerit, absente, vel ignorante domino, seruus fit liber. Sed Episcopus duplicatum domino pretium reddere tenetur. *cap. si seruus absente dist. 54.* Item si seruus sciente, vel non contradicente domino, ordines recipit, libertatem secundùm omnes consequitur. Vide Auilam *de cent. dis. 3. dub. vlt. p. 7. t. 7. ref. 53.*

Quid si susceperit ordines?

Confugientes ad Ecclesiam gaudent immunitate, & quãdo restituendi domino.

41 Si seruus confugiat ad Ecclesiam propter sæuitiam Domini; postquã dominus eius de immunitate sua Clericis iuramentum præstiterit; ad seruitium sui domini redire compellitur, etiam inuitus: alioquin à Domino poterit occupari *c. inter alia §. Si verò seruus de imm. Eccl. & l. præsenti §. fi. C. de his qui ad eccl. conf.* quæ decisio procedit cum delictum serui paruum, aut nullum fuit, tunc. n. iuramento præstito videtur sufficiens securitas seruo dari, & periculum immoderatæ castigationis tolli. At si delictum graue sit regulariter iuramentum non sufficiet, sed securitatem aliam debet dare dominus; aliàs non obligabitur Prælatus seruum tradere: sic tradit Glossa *in dicta lege præsenti, versic. aut propter delictum*, & pluribus firmat Farinac. *in append. de immun. cap 4. n. 76.* Quod si Dominus hanc securitatem noluerit, vel non potuerit concedere, credo compellendum esse dominum ad vendendum seruum, neque debere illi tradi. *§. fin. inst. quibus alien licet. vel non.* Et dicta procedunt de seruis fidelibus. *p. 7. t. 7. ref. 59.* quid autem dicendum de seruis infidelibus, Vide Trullench *in Decal. to. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 6. num. 2.* & supra V. *Immunitas Ecclesiarum. num. 12.*

Nõ tenentur in Paschate elicere actũ contritionis, cum non habent copiã confessarij.

42 Christiani serui fidelium, si tempore Paschatis non habeant copiam Confessarij, non tenentur elicere actum contritionis de peccatis mortalibus perpetratis, quia quando Ecclesia obligat ad aliquem actum externum, nõ tenemur ad internum, si externus actus haberi non potest; eo quod ad internum secundariò obligamur. Ita Suarez *dis. 15. de pœnit sect. 6. nu. 13.*

Quamuis

Quamuis oppositum sentiat Henriq. *lib. 1. de pœn. cap. 6 n. 8 p. 7 t. 7. resol. 62.*

43 Quæres an licitum sit exponere se ludo cum periculo remanendi mancipium in Triremibus. Respondeo hoc esse admittendum à Principibus duabus conditionibus concurrentibus. Primò quod hoc efficiatur propter necessitatem publicam, vt quando armandæ essent triremes, & mancipia sufficientia, alijque remigantes non adessent. Secundò vt ad talem ludum non admittantur personæ, quæ graue detrimentum suæ familiæ afferent. Tertio vt euitentur periuria, blasphemiæ, &c. *Ibid. resol.* 43. Serui Clericorum gaudent foro. Vide *Immunitas Ecclesiastica n.* 18. & *p. 7. t. 7. res.* 61. Serui Religiosorum possunt implere præceptum communionis paschalis in eorum Ecclesijs. Vide V. *Regularium nu.* 6. Possunt conuersari cum hero excommunicato. Vide V. *excommunicationis n.* 39. An possint in rebus illicitis ministrare, Vide V. *Peccato cooperari nu* 4. 5. & 11. An possint reuelare conseruos furantes; Vide V. *Restituere n.* 17. An possint condere Testamentum, esse Testes, emittere Votum. Vide suis locis. An possint cum nummis domini quiescentibus negotiari, & lucrum suum facere seruando dominum indemnem, dictum est V. *Negotiari num.* 4.

Quando licitū exponere se ludo, cū periculo remanēdi mancipium in Triremibus.

SIGILLVM.

1 Sigillum est obligatio occultandi, quæ ab alio secretè detecta sunt. Est autem duplex, naturale & sacramentale: vtriusque auctor Deus est, primi, vt auctor naturæ; secundi, vt auctor gratiæ. Finis primi est bonū proximi; secundi, reuerentia Sacramenti, eiusque facilitas. Quare primum aliquando frangere licet, scilicet ob bonum publicum, quòd præferri debet priuato. Secundum, nullo modo, nec si totus orbis, nec si tota fides Christiana periret, quia nunquam licet iniuriam facere Sacramento. *p. 5 t. 11. res.* 1. De sigillo naturali dictum est sub V. *Secretum*, nunc de Sacramentali.

SIGILLVM quid? Quotuplex? Quare institutum? Et qualiter seruandum?

SIGILLVM SACRAMENTALE *Quid.*

1 † Sigillum sacramentale est obligatio occultandi ea, quæ in Cōfessione, vel propter Confessionem scita sunt. Dixi, *vel propter Confessionem*: nam non solus Confessarius ad sigillum, sed etiam omnis, ad quem notitia Confessionis quoquo modo pertingit, vt dicemus †.

SIGILLVM sacramentale obligat celare Confessionem.

SIGILLVM SACRAMENTALE *Ad quos se extendat.*

2 In primis ergo sacramentale sigillum seruare tenetur Confessarius, non solùm verus, sed etiam fictus Si enim laicus, fingens se Sacerdotem confessionem audiret, teneretur illam tacere sub sigillo non solum naturali, sed etiam sacramentali: nam eo ipso, quod pœnitens bona fide venit ad Confessionem animo efficiendi Sacramentum, reuelatio Confessionis cedit in iniuriam Sacramenti, Ochagauia *de sacr. tr. 3 de sigillo q 2. nu. 4.* & alij, contra Toletum *lib. 3. c. 16 n 15. p. 5 t. 11. res.* 15. Immò id etiam procedere contra Ochagauiam *n 6.* si laicus non, se fingeret Sacerdotem, sed pœnitens ipsi bona fide confiteretur, existimans in absentia Sacerdotis absoluere posse, nam etiam tunc cognosceret peccata in confessione in-

In primis Confessarium. Etiam fictum.

Etiam laicum.

tentionaliter sacramentali Hurtadus *de sacr. disput.* 12. *diff.* 3. *Ibid. resol.* 13.

Etiam si adhibeatur in necessitate non tanquam Confessarius.

3 Contra verò, ait Sotus *in* 4. *d.* 18. *q.* 4. *art.* 7. & post illum recentiores communiter, si laicus audiat Confessionem ex aliqua necessitate: nam tunc non cognoscit peccatum ex confessione sacramentali, ne intentionaliter quidem. Quod à fortiori dicendum foret cum Maldero *de sigillo c.* 23. in casu, quo laicus assumeretur cum Sacerdote, ad maiorem erubescentiam Confessionem auditurus. Sed Fagundez *pr.* 2. *lib* 6 *c.* 6. *nu.* 5. ait sigillum sacramentale obligare etiam in hoc casu, nam Confessio illa fit modo sacramentali, quod satis est ad obligationem sigilli, cum sigillum sit gratiæ pœnitentis, & gratiæ sint ampliandæ. Stando autem in prima sententia, aduertit Onuphrius *de sigillo sect.* 1. *q. vn. dub.* 5. laicum illum adeò stricto sigillo teneri vt nec iudex illum possit interrogare, nec ipse ex metu mortis reuelare, *p.* 5. *t.* 11. *ref.* 14.

Aut audiat Confessionem publicè in naufragio, &c.

4 Ex quibus patet, in Confessione, quæ fit in naufragio, peste, & similibus casibus publicè, obligari ad sigillum tam Confessarium, quàm circunstantes, vt nec inter se loqui possint de peccatis auditis. Fagundez *cap.* 5. *nu.* 1. *p.* 5. *t.* 11. *ref.* 23.

Et Cõfessarius quilibet, etiam si audire incipiat Confessionem inuitus.

5 Tenetur autem Confessarius siue verus, siue fictus, ad sacrum sigillum, etiam si Confessionem audire incipiat inuitus, si reuera pœnitens peccata sua bona fide ei communicat; siue ille, qui propè confessionarium constitutus, inuitus audit confessionem. Malderus *c.* 9. *p.* 5. *t.* 11. *ref* 34. Item etiam si pœnitens non afferat dolorem, & propositum sufficientem, ait Ochagauia *de sacr. tr.* 3. *q* 2. *numer.* 7. Secus si nullum, nam in primo casu pœnitens habet intentionem confitendi sacramentaliter, in secundo non ità. At Suarez *in* 3 *p to.* 4. *disp.* 33. *sect.* 2. putat obligari etiam in hoc casu, si pœnitens habeat animum se accusandi, vt Ecclesiæ aliquo modo satisfaciat. *p.* 5. *t.* 11. *resolut* 26.

ITEM quicumque notitiam Cõfessionis haberet mediate vel immediate.

6 Deinde, tenetur seruare sacrum sigillum is, cui Sacerdos alterius Confessionem impiè reuelaret, & qui ab hoc iniquè audiret, & sic successiuè: quicunque enim habet notitiam ortam ex Confessione, siue licitam, siue illicitam mediatam siue immediatam, tenetur sigillo; † quia vbi semel peccatum afficitur obligatione sigilli ratione sacramenti, semper transit cum hoc onere † *p.* 5 *t.* 11. *resol.* 7.

Etiam cum licentia pœnitentis.

7 Contra verò, ait Hurtad. *de sacr. disp.* 12 *diff.* 3. si cui Confessarius reuelaret Confessionem de licentia pœnitentis: nam in tali casu pœnitens cedit iuri suo, & tollit à Confessario obligationem sigilli. Sed ego censeo cum Moscoso *tr.* 7. *c.* 15. *num.* 7. obligari ad sigillum etiam hunc, & pœnitentem dare licentiam Confessario cum hoc onere, saltem interpretatiuè. *p.* 5. *to.* 11. *resol.* 11.

Ad petendum consilium.

8 Id quod etiam dicendum est in casu, quo Confessarius parùm doctus de licentia pœnitentis consulit peritiorem circa aliquod dubium conscientiæ. In quo casu peculiare est, quòd consiliarius participat actum clauium quoad scientiam supplens defectum Confessarij, ita vt ex ipso & Confessario consurgat integer minister ad tale munus sufficiens. Ita Suarez *sect.* 4. *num.* 6. contra Vasquez *in* 3 *par. tom.* 4. *disputat.* 93. *art.* 4 *dub.* 2. *num.* 10. *par.* 5. *t.* 11. *resol* 11 §. *Sed hæc*, ante medium. † hoc loco Auctor retractat opinionem, quæ probabilior visa sibi fuerat *in part.* 2. *to.* 15. *resol. t.* 14.

Vel auctoritatē in reseruata.

9 Et eadem obligatione ligatur superior, à quo petitur facultas pro casu reseruato, siue pœnitens illi confiteatur, siue Confessarius ante, vel post Cõfessionem, auctoritatem ab eo postulet, quia peccatum detegitur illi vt habenti claues, & Christus non videtur dedisse potestatem casus reseruandi absque onere sigilli, aliàs Confessio fieret odiosa. Vbi etiam aduerte, quòd, cū Confessarius in tali casu non possit aliquo modo aperire superiori pœniten-

In quo casu superior non potest inuestigare de pœnitente.

pœnitentem, cauere debet superior à nimia inquisitione, per quam venire possit in notitiam illius. Et hæc docet Præpositus *in 3 p.q.11. dub.2. nu.23.* & alij multi, refragante Vasquez *vbi sup.nu.13.p.5.t.11.ref.12.*

10 Immò existimo cum Fagundez *c.6.num.23.* contra Suarez *vbi supra*, quòd si pœnitens, priusquam ad Confessionem accedat, consulat virum doctum de re pertinente, & in ordine ad confessionem, talis consiliarius teneatur ad sacrum sigillum; quia licèt talem notitiam non habeat ex confessione, vel per confessionem, habet tamen in ordine ad illam, & aliquo modo participat vsum clauis scientiæ, dirigendo pœnitentem ad confitendum, & faciendo id, quod facere deberet Confessarius, si doctus esset. Vnde rectè inquit Medin. *lib.1.cap.14. §.36.* quòd talis consiliarius non posset talem notitiam manifestare Prælato præcipienti sub excommunicatione. *p.5.t.11 ref.41.* Et consiliarius tenetur sigillo, etiam si illum consuluisset pœnitens.

11 Teneretur præterea ad sacrum sigillum, quicunque inueniret chartam, in qua quis sua peccata scripsisset. Ratio est, quia aut scripta sunt ad virum doctum pro consilio, aut ad memoriam iuuandam in confitendo. Et tunc aut confessa adhuc non sunt, aut iam confessa sunt. Et in primo quidem casu consiliarius assumitur tanquam persona necessaria ad confessionem: in secundò, schedula illa dici potest confessio inchoata: in tertio denique peccata iam manent affecta sigillo confessionis, sicut si confessarius confessionem alicui reuelasset. Ita Fagundez *c.5. num.16.* contra Sotum *de secreto q.4.dub.2.num.3.p.3.t.4.ref.112.& p.5.t.11.ref.27.* Vide V. *Iudex num.3.* ITEM tenetur, qui chartam peccatorū inuenit.

12 Rursus, immò potiori iure, tenetur ad sacrum sigillum, qui siue casu, siue industria confitentem audiret; quia iam audit in confessione. Quod etiam procedit de eo, qui intelligit confitentem per nutus, & signa, vel surdastrum altius cōfitentem. Ita Onuphrius *de sigillo, sect.3 q.vn.dub.3.* & alij communiter contra Sotum *in 4.d 18.q.14.ar.5.p.5.t.11.ref.16.* Aut confitentem audit. Etiam per nutus.

13 Ipse autem pœnitens non tenetur seruare sacrum sigillum in non manifestanda pœnitentia, quia tota sigilli ratio ad fauorem pœnitentis spectat: peccaret nihilominus mortaliter contra sigillum naturale, si proderet ea, ex quibus confessarij fama vel honor notabiliter læderetur: præterquam in casibus, in quibus à iure exigitur, vt si à confessario ad malum solicitatur, &c. Tannerus *to.4. disp.6. q.9.dub.6.n.135.* contra Paludanum *in 4.dist. 21. q. 3.nu.61.p.5.t.11 ref.9.* Et (licèt non tenetur ipse pœnitens.)

14 At ex hoc non licet inferre quod interpres non teneatur seruare sacrum sigillum: quia, quamuis se teneat ex parte pœnitentis, qui eo medianté confitetur, nihilominus cognoscit peccatum pœnitentis ex confessione inchoatiuè sacramentali; nam medio ipso & per ipsum confessio fit, & peccata clauibus subijciuntur. Et alioqui si pœnitentes scirent, interpretem non teneri sacro sigillo, nunquam illud adhiberent, quod multos remoueret, vel saltem retardaret à confessione, quæ multoties expedit fieri per interpretem. Henriquez *lib.3.c.19.nu.9.* & alij quamplurimi, contra Sotum *q.4.ar.5.p.5.t.11.ref.48.* Interpres confessionis.

SIGILLVM SACRAMENTALE
ad quæ se extendat.

VIdeamus nunc, quæ sint, quæ cadunt sub sigillo sacramentali †. SVB sigillo cadunt peccata.

15 Ad sigillum confessionis pertinent non solùm peccata mortalia, & venialia, nec non circunstantiæ, & ea omnia, quæ ad explicanda pec- Et quæcūque ad explicanda peccata dicuntur à cōfitēte.

cata sunt necessaria, sed etiam ea, quæ sunt vtilia, immò & quæ nec vtilia sunt; dum à pœnitente ad ea explicanda dicuntur. Et in hoc tolerari debent à Confessarijs, vt ad peccatorum manifestationem animentur, dum sciunt à Confessario seruanda esse sub sigillo. Ita Malderus *de sigillo c.* 18. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 111. § *Dices.* & *p.* 5. *t.* 11. *res.* 19. & 38. Hinc si penitens imprudens complicem reuelaret, seruandus esset sub sigillo; immò potiori iure, quia ex reuelatione complicis cognoscitur sæpe numero peccatum penitentis. Malderus *ibidem,* & alij communiter *res.* 11. *cit.* Et eadem est ratio de quacunque persona in Confessione detecta, siue ad declarandam aliquam circunstantiam, siue ex imprudentia. Reginaldus *tomo* 1. *lib.* 5. *c.* 4. *nu.* 41. *p.* 5. *t.* 11. *res.* 24 in fine.

Vt Complices.

16 Pertinent etiam ad sigillum peccata, quæ absolutionem non merentur, vt si quis confiteatur propositum, etiam non reuocatum, prodendi Rempublicam, occidendi innocentem, &c. si penitens illud confiteatur cum animo se accusandi, & cum aliquali detestatione; quia tale propositum explicatur in Confessione tanquam obiectum peccatum voluntatis præsentis; vnde non potest reuelari sine iniuria Sacramenti: & cum ex hac reuelatione secutura foret infamia penitentis, Confessio fieret odiosa. Secus verò si tale propositum explicaretur animo inducendi ad id Confessarium, vel illudendi illum, aut irridendi Confessionem, vel tandem vt quædam historia: nam tunc non adesset animus confitendi. Fagundez *pr.* 2 *lib.* 6. *c.* 4. *nu.* 26. & alij *p.* 5. *t.* 11. *res.* 25.

Et propositum peccandi.

17 Cadit etiam sub sigillo penitentia imposita; non enim potest Confessarius dicere in particulari, quam penitentiam imposuit penitenti, si illa sit signum culpæ mortalis certæ, aut dubiæ, aut peccatorum venialium specialium quoad numerum vel speciem. Secus si penitentia sit ita leuis, vt ex illa colligi nequeat, nisi quod penitens confessus sit venialia. Granado *in* 2. 2. *contr.* 7. *tr.* 11. *disp.* 6. *nu.* 5. *p.* 5. *t.* 11. *res.* 31.

Item penitentia.

18 Prætereà occultandi veniunt sub sigillo à Confessario defectus naturales penitentis sibi ignominiosi, vt defectus natalium, &c. si ab ipso dicantur vt conducentes ad explicationem sui peccati, secus si dicantur incidenter, in quo etiam casu abstinere debet ab illorum manifestatione. Hurtadus *de sacr. disp.* 12. *diff.* 3. Immò Malderus *de sigillo, c.* 15. etiam in tali casu putat tales defectus cadere sub sigillo. *p.* 5. *t.* 11. *res.* 29.

Et defectus naturales penitentis.

19 At verò dona & virtutes penitentis, quia quasi semper non manifestantur ad explicationem peccati, nec ex earum manifestatione redditur odiosa Confessio, non cadunt sub sigillo. Malderus *cap.* 12 qui rectè notat, posse nihilominus penitentem obligare Confessarium ad hæc dona celandi sub naturali sigillo. *p.* 5. *t.* 11. *res.* 30.

Non autem dona & virtutes.
Nisi penitens sic se explicet.

20 Quæcunque etiam alicui communicantur extra Confessionem, quamuis dicantur cum protestatione, quod taceri debeant sub sigillo Confessionis, non cadunt sub sigillo Confessionis, sed tantùm sub naturali. Raynaudus *de monit. p.* 1. *c.* 3. *q.* 4. *p.* 5. *t.* 11. *res.* 54.

Quæ autem cõmunicantur extra confessionem, obligant solùm ad sigillum naturale.

SIGILLVM SACRAMENTALE
An certis locutionibus frangatur.

1 DVbium est de quibusdam modis loquendi generalibus & remotis. † Et primò.

2.1 Frangeret sigillum Confessarius dicens, se audiuisse in tali Monasterio peccatum graue; etiam si non nominet penitentem, vt ait Villalobos *tomo* 1. *tract.* 9. *diff.* 73. *num.* 5. Et Hurtadus *de pœnit. disp.* 12. *diff.* 4. idem do-

SIGILLVM frangitur, si Sacerdos dicat, se audisse graue peccatum in monasterio, vel ciuitate.

eet de Confessario, qui infamaret ciuitatem alicuius generis peccati, quod ex sola Confessione nouit, quando ipsi ciues in particulari, etiam pœnitentes, aliquo modo afficerentur infamia: quod facilè contingit, quando ciuitas non est ampla, & pœnitentes sunt aliquo modo suspecti. Et ratio est, quia tunc Confessio fit illis odiosa. Vide etiam Vasquez *in 3. p tomo 4 q. 93. art. 4. dub. 3. p. 2. t. 15. res. 13. & p. 5. t. 2. x. res. 35.*

21 Dubitat Turrianus *de pæn. quest. 11. ar. 11. disp. 33. dub. 2.* an Superior localis, dicens Prouinciali, vel Generali, in ea domo facultatem quo ad reseruata sæpius postulari, frangat sigillum. Et concludit iniustè agere. Nam si id facit, vt Prouincialis habeat aliquam notitiam in ordine ad gubernationem externam, est periculum ne ex illa notitia & ex alijs circunstantijs, vel cognoscatur peccatum aliquod subditi, vel sinistra illius intentio. Si verò absque hoc fine id faciat, talis manifestatio est inutilis & imprudens, cõtra bonam existimationem eius communitatis. Ita ille, & bene quidem. *p. 5. t. 14. res. 45.*

Aut si superior Cõ-uẽtus dicat Prouinciali, in ea domo facultatem in reseruata sæpius peti.

23 † In particulari verò, si explicet pœnitentem, & dicat solùm in genere se audiuisse peccata Petri, vel eius Confessionem, regulariter non frangit sigillum †. Si tamen pœnitens ita secretò ei confessus esset, vt nollet id ab aliquo, v. g. à suo Confessario ordinario, sciri, ne ex hoc suspicetur subesse peccatum aliquod graue, tunc per talem locutionem frangeret sigillum, si non sacramentale, saltem naturale, cui illum pœnitens se obligauit, siue expressè asserens ne id alicui dicat, siue tacitè, secretò ad ipsum accedens. Ita ex Nauarro Reginaldus *to. 1. lib. 3. c. 4. nu. 54. p. 5. t. 11. res. 47.*

Item si Sacerdos dicat se audiuisse Cõfessionem alicuius ad ipsum secretò accedentis.

24 Frangeret quoque sigillum Confessarius, si diceret: *Non absolui*, v. g. *Paulum*. Nam quamuis multæ adsint honestæ causæ retardantes absolutionem absque defectu pœnitentis; ex tali tamen Confessarij dicto, absque additione causæ honestæ, colligitur, absolutionem non esse datam, ex defectu dispositionis, vel quia habuit casum reseruatum, & sic modo quodam confusso datur intelligi, status pœnitentis. Ita Granado *in 3. p. contr. 7. tr. 11. disp 6 nu.* 2 & alij contra Henriquez *lib. 6. c. 2. num.* 5 Idem dicendum est cum Fagundez *pr. 2. lib. 6 cap. 5. num.* 9 si Confessarius interrogatus, an Petrum absoluerit, dicat; *non absolui, quia propter superueniens impedimẽtum nondum Confessionem finiuit*; nam talis responsio statim offendit audientium aures, & malam opinionem de statu pœnitentis ingenerat, nisi alioqui probatæ, ac notæ virtutis esset, & conscientiæ. Aduertit tamen Suarez *in 3. p. to. 4. disp. 33. sect. 6.* sic interroganti responderi posse, *non absolui, quia nondum perfecit Confessionem*. Sed in hoc adhibenda est magna cautela, ne detur occasio credendi, quòd confessio sit longa propter peccata mortalia, vel extraordinaria venialia Granado *vbi supra*: Nota etiam hic, quod Confessarius dicens de peccatore publico, se non illum absoluisse, quia non videt pœnitentiam publicam de peccato, aut quia scandalo publico non satisfacit, frangit sigillum; quia non solum dat intelligere, quod non fecit pœnitentiam, non satisfecit &c. quod est publicum; sed etiam quod confessus est illud peccatum sine vera pœnitentia, quod aliàs non constat, cùm potuerit verè confiteri, cum proposito scilicet, & promissione satisfaciendi, & postea non satisfacere. Solùm ergo dicere posset: *Feci officium meum, sentio enim Ecclesia Catholica, quòd impœnitentes absolui non debeant*. Tannerus *tomo. 4. disput 6. quest. 9. dub. 6. num. 127.* Vbi etiam contra Sà V. *Confessor*, asserit, nec dici posse, quod publicus peccator suum peccatum confessus sit. *p. 5. t. 11. res. 44.*

Aut si non absoluit se Paulum, v. g.

Aut publicum peccatorem.

25 Si Confessarius diceret, Petrum venialia confessum esse sigillum non frangeret, nam sine his non potest dari absolutio. Secus (ait Hurtadus *disput. 12. diff. 4*) si dicat, confessum esse plura venialia; nam hoc est occul-

Aut Petrum confessum esse venialia.

tum. Sicut etiam (ait Malderus *cap. 12.*) si dicat, confessum esse venialia grauia. *p. 5 t. 11. ref. 49.*

Et bonum erit, si Sacerdos, neque dicat aliquem esse nimis scrupulosum.

25 Frangere quoque sigillum, ait Granadus *disp. 3. nu. 3.* Confessarium, si diceret pœnitentem suis minutissimis peccatis caput eius obtundere: quia dicit aliquid ignominiosum pęnitenti, ex quo ipse erubesceret: nam scrupuli propriè procedunt ex ignorantia. Sed reuera nomen *scrupulosus*, communiter denotat hominem timoratum. Bene ergò faceret Confessarius, si ab his quoque locutionibus abstineret. Sed secus non frangit sigillum. Coninch *de sacr. disp. 9. dub. 1. nu. 11. p. 5. t. 11. ref. 50.*

SIGILLVM SACRAMENTALE
An aliquando aperire liceat.

SIGILLVM non potest aperiri;

27 IN nullo penitus casu sigillum sacramentale aperire licet inuito pęnitente. Non ad tuendam vitam propriam, nec ad bonum siue temporale siue spirituale totius mundi. Quod enim Confessarius vitam potius debeat amittere, docent contra Gabrielem *in 4. dist. 21. quæst. 1. art. 3.* DD. quos citat & sequitur Turrianus *de pęnit. disp. 33. dub. 5.* & ratio est, quia reuerentia debita sacramento præponderat omni bono, siue priuato, siue publico. *p. 5. t. 11. ref. 1.* in fine, & 46.

Ad tuendam vitam.

Et sic Sacerdos non pôtest retrocedere, propterea quod in Confessione audierit in ingressu syluæ parari sibi insidias.

28 Vnde primò, si Sacerdos iter agens cum aliis, ab vno sociorum audiret in Cõfessione, sibi in ingressu syluæ parari insidias, tenetur potius mori syluam ingrediendo, quàm fuga, aut retrocessione Confessionem suspectã reddere. Idque etiam si esset in peccato mortali; nam deberet sibi prouidere de actu contritionis, & ingredi. alioqui socij irruerent in pęnitentẽ, qui factum reuelauit. Licèt enim talis retrocessio de se non foret manifestatiua sigilli, esset tamen manifestatiua ex circunstantiis: supposito quòd nullo honesto titulo rem totam cooperire posset absque eo, quod Confessionis factæ suspicio oriri possit. *p. 5. t. 11. ref. 46. §. Ex quibus.*

Nec communionẽ omittere sacri sanguinis, cui sciuerit admistum esse venenum.

29 Secundò, si Sacerdos ex Confessione cognosceret, in vino, quod consecrare debet, immistum esse venenum, nec posset, aut sacrum omittere, aut vinum aliud petere sine suspicione reuelatæ Confessionis, tenetur tale vinum sumere, & Deo se commendare, etiam si esset in malo statu, & non posset confiteri. Sotus *in 4. dist. 18. q. 4 art. 5.* quia fractio sigilli, etiam indirecta, est per se & intrinsecè mala; vnde nulla potest necessitate iustificari. *ibid §. Secundò.*

Quid si Confessarius interrogetur sub iuramento, nũ Petrus tale peccatum confessus sit?

30 Quod si quis impiè Confessarium interroget sub iuramento, an in Confessione peccatum aliquod audierit, respondet Sotus *ibidem* non posse negare, quia mentiri in nullo casu licèt; sed debere obiurgare interrogantem, quamuis iudicem, quòd talia interroget. Ego verò existimo cũ Graffio *p. 1. lib. 1. cap. 23. num. 3.* posse iurare, se illud nescire, subintelligendo, *tanquam homini subiectum.* Et si compellatur iurare, an audierit, idem iurare posse subintelligendo, *tanquam purum hominem.* Et tandem si impius vrgeat, an audierit vt Deus, iurare etiam posse, se non audisse, subintelligendo *ad modum causæ principalis.* Et ratio est, quia cum his restrictionibus non iurat falsum, & amphibologia ex rationabili causa non est illicita, vt dictum est V. *Iuramentum, à num.* 8. Immò Confessarius teneretur sic respondere, quando, silendo, vel respondendo in genere, generaretur suspicio, quòd pœnitens peccatum illud commiserit. Ex quibus reprobanda est opinio Altisiodorensis *lib. 4. t. 6. c. 3. q. 7.* quòd in tali casu Confessarius reuelare possit Confessionem, ne sit periurus. *p. 3. t. 6. ref. 30. §. Sextò, & p. 5. t. 11. ref. 43.*

31 Ad-

31 Aduertit tamen Granado *in 3.p. contr. 7.t. 11 diſp. 6. nu. 4.* quòd ſi peccatum ſit tale, vt melius conſulatur famæ pœnitentis, illud non negando, quàm negando, reſpondere poteſt his, aut ſimilibus verbis; *Peccata ſua confeſſus eſt, & ego illum abſolui:* vel *functus ſum officio meo.* Nam ſi meretrix publica, v.g. confeſſa ſit peccata carnalia; Confeſſarius abſolutè negans ſe talia audiſſe, ingeret rudi populo ſuſpicionem, quòd non ſit ritè confeſſa. Sic etiam ſi quærat ſacriſta vel miniſter Miſſæ, an apponenda ſit particula pro communione Petri, reſpondeat, id ab ipſo Petro quærendum eſſe. *p.5.t. 11. reſ. 43. §. Non deſinam.*

Et quid ſit in tali caſu crimen tale ſit, vt maius pœnitenti præiudicium fieret ipſo negante, quàm affirmante?

32 Quando pœnitentes ferre debent teſtimonium ſuæ Confeſſionis, vt ſunt multoties famuli Principum, filij familias &c. ſi Confeſſarius quempiam non abſoluit, ait Henricus *lib. 3. de pœn. c. 22. nu. 4.* dare ei poſſe ſchedulam, vel non dare, prout ei libuerit: nam ſi non det, vti iure ſuo, non dando ſchedulam indignis: ſi verò det, magis fauere ſigillo; nam pęnitens abſque ſchedula venire poteſt in ſuſpicionem apud ſodales, dominum, patrem, &c. Sed Coninch *de ſacr. diſp. 9 dub. 1. nu. 14.* docet, abſolutè teneri dare; quia ſic non mentitur; ſchedula enim non eſt de abſolutione, quam non obtinuit, ſed de Confeſſione, quam reuera fecit, & aliàs aliquo modo franget ſigillum. *p.5.t. 11. reſ. 22.*

Dare nè debet teſtimonium confeſſionis ei, quem non abſoluit?

33 Petes: Quid, ſi Confeſſarius non poſſit aliter ſuum peccatum confiteri, niſi reuelet peccatum in Confeſſione auditum: Reſpondeo, debere illud peccatum tacere. Nam materialis integritas non eſt de eſſentia Confeſſionis, ſed ſolùm de præcepto, & quidem minori, quàm ſit præceptum ſeruandi ſigillum. Tannerus *de pœn. diſp. 33 dub. 3.* & alij contra Sotum *in 4. diſt. 18. q. 4. art. 5.* cuius ſententiam in nullo prorſus caſu ſuſtinendam puto. *p.5.t. 11 reſ. 9.*

Et confiteri peccatum auditum, ſi aliter peccatum ſuum explicare nō poteſt?

34 In vno ergò caſu tantùm licitum eſt Confeſſario reuelare Confeſſionem, quando nimirum pœnitens dat ei licentiam. D. Thomas *in 4. diſt. 21. q. 3. art. 3.* & alij. Quia licèt ſigillum imperatum fuerit in dignitatem ſacramenti, principaliter tamen inſtitutum eſt in fauorem pœnitentis, vt Confeſſio facilis & ſuauis eſſet: ergo, eo ipſo quòd pęnitens cedit iuri ſuo, nulla fit iniuria ſacramento: quemadmodum, ſi quis alicui aliquid ſub iuramento promitteret, remittente illo obligationem, nulla fieret Deo iniuria in non ſeruato iuramento. *p.5 t. 11. reſ. 10.*

SIGILLVM frangi poteſt à Confeſſario cum licentia pęnitentis.

35 Et ideo Confeſſarius cum licentia pœnitentis defuncti manifeſtare poteſt hæredibus reſtitutionem faciendam. cap. *præterea de off. deleg.* In quo caſu ipſi credendum eſt; maximè ſi id vergat in bonum animæ ipſius pœnitentis, & hæredibus incumberet onus probandi, id non fuiſſe ex mente pęnitentis iam mortui: quia præſumptio ſtat pro Confeſſario. Onuphrius *de ſigillo, ſect. 2. quæſt. 5.* & alij apud ipſum, *p 5. tr. 11. reſ. 28.*

Cum qua manifeſtare poteſt hæredibus defuncti reſtitutionem faciendā.

36 Sed ſi in tali caſu reſtitutio facienda eſſet ex delicto, non poſſet dicere, ex delicto deberi, etiam ſi pœnitens dixerit, vt obligationem reſtituendi hæredibus iniungeret; ſed ſolùm dicere deberet, quod ille voluit tantùm ſolui Franciſco. Et melius eſſet ſuadere moribundo, vt ſecretò codicillo hæredibus id iniungat; iuxtà dicenda *V. Teſtator. numer. 6.* Quod ſic ex hoc Confeſſarij mandato oriatur delicti ſuſpicio, Confeſſarius excuſabitur. Et hoc ſolùm fortè voluiſſe Graffium *p. 1. lib. 1. cap. 23. num. 14.* ait Malderus *de ſigillo, cap. quartò*, dum ait dari caſum, in quo ad frangendum ſigillum ſufficiat tacitus conſenſus pœnitentis. Debuiſſe tamen dicere, quòd ſufficit conſenſus in tacitam reuelationem, ſeu in actionem, ex qua ſequitur reuelatio. non autem tacitum conſenſum in reuelationem. *p.5.t 11. reſ 32.* Nam non quæcumque licentia pœnitentis ſufficit ad reuelationem, ſiue tacitam, ſiue expreſſam, ſiue virtualem præſumptam, aut interpreta-

Et quid ſi facienda ſit ex delicto?

Debet autem licentia eſſe expreſſa.

Et formalis. pretatiuam. Sed requiritur formalis & expressa. Ita Fagundez *pr. 2.lib.6.c. 1.nu.14.* Qui rectè notat, talem licentiam à pœnitente absque vlla causa reuocari quandocumque posse. *p.5 t.11. res.*10. §. *Notandum*. Immò Aldrete *lib 2.c.19. § 1.nu.6.* existimat, talem licentiam petendam esse in scriptis, nè detrimentum aliquod pati possit Confessarius. Quod tamen non approbat Suarez in *3.p.tom.4. disp.33.sect.5.num.14.* Esset enim id valdè periculosum pœnitenti. Et alioqui in dubio de licentia Confessarij credendum est ipsi, non pœnitenti. *p.4.t 11.res.41.*

Et libera. 37 Pro foro autem conscientiæ debet esse etiam libera, & spontanea, non extorta vi, iniuria, aut metu aliquo, etiam reuerentiali, alioquin erit nulla, & reuelatio foret fractio sigilli. Fagundez *vbi sup.nu.21.* Quod cogitent Magistri Nouitiorum. *p.5.t.11.res.*10 §. *Nota etiam.*

Cum qua reuelari potest etiã cõplex. Seclusa ipsius iniuria. 38 Cum libera pœnitentis licentia Confessarius non solùm peccatum ipsius pœnitentis, sed etiam complicis absque complicis licentia reuelare potest. si aliàs ipsi non fiat iniuria. Et ratio est, quia sigillum obligat in fauorem solius pœnitentis, nè Confessio fiat illi odiosa; ex reuelatione autem complicis de licentia pœnitentis nulli fit odiosa confessio, nec etiam complici. Ergò. Ita Suarez *disp.34 sect.3.nu.7.* Quamuis opposita sententia Vasquez *in 3 p. tom.4. q.93. art.4. dub.5 num.5.* sit etiam probabilis. *p.5. t 11. resol 24.*

Et sine eã non potest reuelari aliquid etiam alienum. Etiam si vrgeat maximum periculum. Licèt in tali casu non debeat dari absolutio, nisi vel ab ipso fiat reuelatio, vel impetretur facultas illã faciendi. 39 Sine licentia pœnitentis non licet eius Confessionem, vel aliquid in ea auditum, etiam alienum, reuelare, quamuis casus sit talis, quòd pœnitens deberet consentire. Et sic si fateretur, esse quædam hæreticorum conuenticula, & nec ipse reuelare vellet, nec in reuelationem Confessarij consentire. Confessarius reuelare non posse. Verum est, quod talem non deberet absoluere, nisi promittat vel proponat se reuelaturum prima opportunitate, dum malum reuelandum talem dilationem patitur (aut, si non patitur, det sibi licentiam ad reuelandum iuxtà dicta V. *Pœnitens, num.* 3.) Absoluere etiam deberet, si haberet aliqualem probabilitatem, quòd sibi non incumberet reuelare. Nec deberet consensum in tali casu extorquere sub prætextu, quod non absoluet; quia consensus extortus non est consensus, vt dictum est. *p 5.t.11 res.33.* †. intellige, cùm pœnitens probabiliter non obligatur. nam si obligatur, metus de non absoluendo, iustus esset, & consequenter non efficeret consensum inualidum †.

40 Est autem obligatio sigilli adeò stricta, vt neque cum ipso pœnitente possit Confessarius extra Confessionem de peccatis confessis tractare, sine eius licentia. Sotus *in 4 dist.18.q.4 art.6.* Quamuis Granado in *3.p.contr.7. t.11. disp.8. nu.* 3. dicat, talem locutionem non esse contra sigillum strictè sumptum de non reuelandis peccatis, sed tantùm contra sigillum latè sumptum, de non loquendo cum aliquo circa Confessionem. Sed ego teneo cum Soto. *p.2.t.15 res.12.* in fine, & *p.5 t.11 res.6.*

Sacerdos errorem in Confessione cõmittens, non potest pœnitentem de illo monere, sine eius licentia extra eandem Confessionem. 41 Quid ergo faciendum à Confessario, qui errorem commisit in confessione, ex quo obligatur ad monendum illum? Respondeo, in tali casu petendam esse à pœnitente licentiam, dicendo, quòd cuperet loqui de re ad Confessionem pertinente, & tunc de errore commisso commonefaciendum. Quod si licentiam præbere nolit, Confessarium debere sui erroris pœnitere, & contentum esse. Granadus *disp.5.nu.1.* & DD. communiter. Scio Nugnum *in add.ad 3 p.10.2. q 11. art.1.* & alios docere, quod etiam si pœnitens iniustè hoc neget, Confessarius nihilominus loqui possit, & defectum supplere: nam tunc non tam loquitur extra Confessionem, quàm complet Confessionem præteritam, & pœnitens est irrationabiliter inuitus. Sed hanc opinionem meritò improbabilem censet Fagundez *lib.6.c.4. nu.33.* nam hoc esset pœnitenti peccata exprobare, eumque inuitum secundò

eundò ibi subijcere, ac sacrum tribunal reddere onerosum & odiosum. p.1.t.15.ref.12. p.3.t.4.ref.87. p.5.t.11.resol.18. Quibus rationibus vlterius probari existimo, Confessarium nec in secunda Confessione pœnitentem de errore monere posse, quia prima Confessio iam terminata fuit, & quo ad illam eius auctoritas expirauit. Fagundez nu.36. contra Præpositum in 3. p. q.11. dub.5. nu.41. († Sed paulò ante in resol. 18. propè finem obiter contrarium docuerat cum Granado †.) Ex quo sequitur, quod si Confessarius aduertat, pœnitentem non impleuisse pœnitentiam primæ Confessionis, non posse illum monere vt impleat in secunda. p.5. tract.11. ref. 20. Et tandem ait Fagundez nu.54. non posse Confessarium monere pœnitentem de errore commisso in eadem Confessione, statim post absolutionem, sine licentia. Contrarium docuerat Henriquez lib.3.c.2.nu.2. p.3.t.4. resol.87. §. Notandum. & p.5.t.11.ref.19. **Nec statim post absolutionem.**

SIGILLVM SACRAMENTALE
An frangi possit in bonum finem.

42 QVærimus hic, an notitia Confessionis possit Confessarius aliquando vti in aliquem bonum finem? Et ideò cum Sanchez de matr. tom.1. lib.2. disp.16. nu.2. solùm in ijs vti posse, iustis de causis, quæ nullo modo pœnitenti præiudicant: vel illius honorem, aut personam lædere, rubore suffundere, vel à Confessione retrahere possunt, v. g. scit Confessarius ex Confessione, parari sibi insidias mortis, si exeat; potest non exire, vel se benè custodire, &c. quia id in nullo lædit pœnitentem, nec illum retrahit à Confessione. Secus si ex hoc pœnitens subiret periculum, vt dictum est supra nu. 28. Item, scit Confessarius, Petrum pœnitentem non esse verum Sacerdotem, sed fictum; potest deinceps, quæsito bono titulo, non illi, sed alteri confiteri, & similia. p.5.t.11.ref.3. §. Notandum. **NOTITIA Confessionis potest Confessarius vti solùm in ijs, quæ pœnitenti nullo modo præiudicant.**

43 Tannerus to.4 disp.6. q.9. dub.6. nu.140. & alij dicunt, Confessarium notitia peccatorum in bonum finem absque vlla limitatione vti posse. Et sic primò si nouit pœnitentem proditorem, posse monere vigiles ad diligentem custodiam ciuitatis. Secundò, dimittere famulum, quem ex sola Confessione nouit furem, vel res suas melius custodire. Tertiò, si est prædicator, inuehi in grauia peccata, quæ audiuit in Confessione. Quartò, si est Episcopus, dimissorias, vel beneficium negare ei, quem ex Confessione nouit indignum. Quintò, negare occultum suffragium indigno. Sextò, monere alium, cui malum paratur, vt tali loco & tempore sibi caueat. Septimò, Prælatum ex notitia Confessionis amouere posse pœnitentem indignum ab officio ad nutum amouibili: non admittere ad officia eum, qui putatur nociturus: negare licentiam è domo exeundi: erigere mutum monasterij, & similia. Et probant quintum ac septimum dictum, ex quibus alia sequuntur. quia si Confessarius non audiuisset Confessionem irrationabiliter conquererentur pœnitentes de negato suffragio, aut amoto officio ad nutum amouibili; ergò idem post Confessionem, ex qua Confessarius non debet fieri peioris conditionis. alioqui enim scelerati, ne eis denegetur votum, vel officium, occasionem arriperent vtendi indignis cautelis, non absque iniuria Sacramenti, faciendo scilicet confessionem cum electoribus & superioribus, illius indignitatis. **Secus in ijs, quæ illi præiudicant.**

Sed hæc opinio in his casibus, in quibus periculum est proditionis sigilli, vel in quibus id esset confusioni ac pudori pœnitenti, prorsus non est tenenda. Nam, vt ait Fagundez p.2. lib.6. c.2. nu.2. potissima ratio, ob quam sacramentale sigillum tam inuiolabiliter obligat ne eius notitia ad notitiam

fori

fori externi deducatur, est, ne hoc diuinum Sacramentum, quod in salutem animarum est institutum; reddatur formidabile; quapropter fugiendum est omne id, quòd illud onerosum ac odiosum reddere potest. At nihil magis odiosum reddere illud potest hominibus, quam si intelligant, posse priuari à suis superioribus officijs, & ordinibus, aut mutari in alia loca, aut sibi negari suffragia ad communes honores & commoda ex notitia Confessionis: abhorrerent enim ab ea, ijs præsertim facienda, quos vel leuiter suspicantur aliquando sibi prodesse, vel obesse posse, vt cum superioribus, cum Magistro Nouitiorum, cum vocalibus &c. Deinde, ex Confessione pœnitens non debet aliquod incommodum reportare. Neque permittit religio sacramenti, vt detur hominibus occasio amittendi spirituale solatium in suis miserijs, minus fidenter, & frequenter ad Confessionem accedendo. Et in specie de Prælatis, cum ad ipsos subditi accedere debeant pro reseruatis onus durissimum esset, si notitiam sacramentalem in gubernationem externam dirigere posse scirent. Quibus rationibus motus Claudius Aquauiua Præpositus Generalis Societatis, suo decreto prohibuit nè Confessarij supradictam opinionem ad praxim aliquando deducerent, vel Professores Theologiæ illam publicè, vel priuatim docerent. Ad argumentum contrarium respondetur, pœnitentem non posse conqueri ante Confessionem de negato iustè suffragio; posse tamen post Confessionem, si sciat ex notitia Confessionis sibi negatum esse. Nec vllam sceleratis ansam porrigi vtendi perniciosa cautela: quia si Prælatis alia via constiterit esse indignos, iustè eos priuare poterunt. *p.5.t.11. ref.3.* & ex parte olim. *p.3.t.4.ref.76.*

Nam Prælatus non potest vti notitia Confessionis in regimine,
Amouendo subditũ ab officio, etiam manuali,
Clausuram melius custodiendo.
Et similia faciẽdo.

44 Ex his igitur primò, Prælatus pro nullo Religionis bono potest se dirigere in suo regimine, ex notitia confessionis: & sic non potest subditum ab officio etiam amouibili remouere, aliò transmittere, clausuram melius custodire: ostium claudere, solitum egressum è domo negare, in mores subditi acrius inuigilare. Item nec vti notitia complicis alicuius delicti, vt fiat vigilantior circa alios complices, & similia. Et hæc omnia prohibere voluit Clemens VIII. superioribus *in decreto de casuum reseruatione, die 26. May* 1594. §.6. Quod obligare sub mortali patet ex §. *vlt.* Et obligare in omni euentu, constat ex materiæ grauitate, & fine Pontificis, qui fuit, consulere facilitati, integritati, & puritati Confessionis *p.3.t.4. resol.76. §.Ex quibus*, initio, & fine, & *p.5.t.11. ref.3 §.Et ideo.* Et quamuis Mercerus putet *in 3.p.q.11.art.5 dub.2.concl* 2 dicto decreto non prohiberi, quin superiores Regulares notitia Confessionis vtantur ad aliquod malum publicum auertendum, quod in Religionum domibus rarissimè contingit: quia hoc est iuris diuini, illud humani: attamen, an hæc sententia sit probabilis, ipse considera. *p.4.t.4.ref.202.*

Nec vocalis suffragium negare ei, qui ex Confessione sola noscitur esse indignus.

45 Deinde vocales Religionum, & Magistri Nouitiorum non possunt negare suffragium illi, quem in Confessione sciunt esse indignum. Suarez *in 3.p.to 4.disp.33.sect.1.* & alij contra Henriquez *lib.3.c.23.num.6. p.3.t.4. ref.76. & p.5.t.11.ref.4.*

Nec Confessarius monialium, aut Magister nouitiorum concionari contra peccatum auditum in Confessione.

46 Tertiò, Magister Nouitiorum, & Confessarius Monialium non potest in exercitijs spiritualibus coram illis concionari contra peccata in Confessione intellecta sine fractione sigilli: facilè enim orietur scandalum, & rubor in pœnitente. Malderus *de sigillo c.14.* Secus, si id faciat ita prudenter, vt impossibile sit detegi peccatorem. At tunc nihilominus peccaret mortaliter propter scandalum, & quia Confessionem redderet odiosam. Beia *p.3.cas.15.p.5.t.11.ref.36.*

Nec Confessarius dicere Prætoribus Vrbis vt cautius Ciuitatem custodiãt.

47 Quartò, non potest Confessarius dicere Prętoribus Vrbis, aut Inquisitoribus, vt diligentius inuigilent; facilè enim conijcient, eum loqui ex notitia

titia Confessionis, quod est contra sigillum. Fagundez *p.3.lib.6.c.3.num.9 p.3.t.4.ref.76.§. Ex quibus, ante medium*.

48 Quintò, Confessarius sciens in Confessione furtum sibi factum, non potest furem accusare ex alijs indicijs extra Confessionem cognitis, si hæc indicia absque notitia Confessionis supponamus non sufficere; nam tunc verè vteretur scientia orta ex Confessione, redderetque illam odiosam. Præpositus *in 3.p.q.11.dub.3.nu.25.p.5.t.11.ref.17.* Immò si talis fur cognitus, esset famulus Confessarij, nec posset illum dimittere; quia talis dimissio esset quædam correptio, extra Confessionem, pudefaciens pęnitentem. Secus si cautius in actus eius inuigilans, deprehenderet iterum furari; nam tunc alio prætextu, & occultè posset illum dimittere; si tamen adeò speciosum inuenire posset prætextum, vt famulus suspicari non possit, se dimitti originaliter ex notitia Confessionis. Malderus *de sigillo c.14.p.5.tr.11. ref.57.* † Sed in hoc quoque vltimo casu negandum videntur consequenter ad superius dicta *nu.44 ex ref.3 p 5.t.11.*†

Aut famulum fure cognitum ex Confessione accusare. Vel expellere.

49 Sextò, non potest Confessarius vti cognitione habita in Confessione de complice ad negandam huic absolutionem, si in confitendo taceat illud peccatum. Vide V. *Confessarius quoad examen, à nu. 39.* Adde neque posse illum corrigere, etiam cum licentia pœnitentis; hoc enim non potest fieri absque iniuria Sacramenti, cum eius notitia ad finem adeò extrinsecum dirigatur. Nugnus *in addit. ad 3.p.q.11.ar.2.dub.2.* & Thomistæ communiter contra Suarez *in 3.p.to.4.disp.34 sect.4. nu.4.* Cuius quidem opinio, posito quòd sit probabilis, nunquam tamen Confessarius interrogare posset pęnitẽtem de persona complicis in finem correctionis, neque se inuitare ad correctionem faciendam, sed expectare deberet pęnitentem. Henriquez *lib.2. c.9.nu.10.p.3.t.2.ref 42.* in fine. & *t.4.ref.113.* & *p.5.t.11.ref.39.* An verò pęnitens complicem reuelare possit, & in aliquo casu etiam debeat. Vide V. *Pœnitens, nu.3.*

Vel negare absolutionem complici tacenti peccatũ ab alio complice confessum. Illum vè cum licentia pœnitentis corrigere.

50 Tandem, Confessarius non potest vti notitia Confessionis in bonum ipsius pœnitentis, absque eius licentia, v.g. moritur publica meretrix, non potest Confessarius dicere, illam perijsse contritam & publicè pœnitẽtem, vel, quòd peccata sua publica confessa sit, aut quòd ipse eam à suis peccatis publicis absoluit, vt Parochus det illi sepulturam Ecclesiasticam. Neque etiã si ille de licentia pœnitentis secretò id dicat, poterit Parochus illam in loco sacro sepelire, secundum Malderum *de sigillo, c.12* Nisi publicè conuersam esse sciat, siue Cõfessarius de eius licentia publicè id reuelet, siue ipsa coram pluribus protestata sit tali peccato dolere: quia talis satisfactio debetur Ecclesiæ. *p.5.t.11.ref.40.* & *41.§. Notandum.*† Contrarium in hoc docet Mendoza. Vide supra V. *Sepultura, nu.5.*†

Nec tandem reuelare aliquod peccatum confessum in bonum ipsius pœnitentis.

SIGILLVM SACRAMENTALE *Frangens.*

51 CONfessarius frangens sigillum Confessionis, duo peccata committit: vnum sacrilegij contra virtutem Religionis, & reuerentiam debitam Sacramento, aliud iniustitiæ contra virtutem infusam iustitiæ, non seruando pactum virtuale, quod inter ipsum & pœnitentem intercedit de seruando secreto in omni casu, absque vlla exceptione. Ochagauia *de Sacram. tract. 3. quæstio. 1. num. 4.* & alij communiter. Ab his tamen peccatis excusare posset aliquando inaduertentia, quæ tamen difficile excusabit à veniali, cum ad fractionem quamcunque semper accedat aliqua neglig[ẽ]tia, qua Confessarius nõ aduertit id, quod ex officio deberet aduertere.

SIGILLVM frangens peccat peccatum sacrilegij. Et iniustitiæ.

Onu-

Onuphrius *de sigillo, sect. 5. quæst. 1. p. 5. t. 11 res. 2.* Nunquam verò excusabitur Confessarius ex paruitate materiæ, quia quantumcunque parua sit materia, quæ reuelatur, semper integra erit ratio irreuerentiæ, & offensionis Dei: arcta enim obligatio seruandi sigillum, non oritur ex eo, quòd peccata, quæ cælantur, sint magna; sed ex eo potius, quòd res maximi momenti sit, totum negotium Confessionis esse secretum. Malderus *de sigill. cap. 3.* & alij. Vide Henriquez contrariam sententiam rectè improbabilem indicauit *p. 5. t. 5 res. 8.*

Et Confessarius in hoc delinquens incurrit pœnam depositionis.

52 Confessario reuelanti Confessionem in foro externo duæ pœnæ imponuntur, *cap. si Sacerdos, de pœnit. dist. 6* depositio, quæ secundùm Granadum *in 3 p. contr. 7. tr. 11. disp. 8. nu. 3.* significat prohibitionem cuiuscunque muneris Sacerdotalis & perpetua peregrinatio ignominiosa, quæ *in c. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss.* immutata est in perpetuam reclusionem in Monasterio *p. 4. t. 8 res. 95 §. Notandum. & p. 5. t. 11 res. 51.* Et quidem Maio:ns *lib. 5. c. 19. n. 16.* in pœna depositionis putat includi irregularitatem. sed immeritò; quia depositio non imponitur ipso iure, sed post sententiam iudicis *p. 5. t. 11. res. 53.* Impositæ etiam sunt hæ pœnæ solis Confessarijs, non autem alijs reuelantibus Confessionem, qui minoribus pœnis puniendi sunt, vtpote qui in fractione sigilli non ita grauiter peccant, sed tamen grauioribus, quam si solùm secretum naturale fregissent. Ochagauia *de sacr. tr. 3. q. 9. nu. 11 res. 51. cit. § Nota tamen.*

Et perpetuæ peregrinationis.

Sed non in omni casu.

53 Notat etiam Granado *vbi suprà*, supradictas pœnas non infligi Confessario ob quamcunque violationem sigilli, sed solùm ob reuelationē peccati: nam de ea solùm agitur in iure, quia peccatum est præcipua materia sigilli: vnde qui solùm reuelaret aliquod ignominiosum in Confessione cognitum, quòd non sit peccatum, non incurreret istas pœnas, sicut nec, qui cū pœnitente loqueretur extra Confessionem de peccatis confessis sine licentia. *Ibidem §. Notat.* Sed in hoc vltimo casu existimo Confessarium puniendum esse supradictis pœnis *p. 5. t. 11. res 6 in fine § 1.* Id quod etiam docet Sotus *in 4. d. 18. q. 4. ar. 5.* de Confessario reuelante fornicationes publicas confessas à notissima meretrice. Quamuis Hurtadus velit, talem Confessarium non frangere sigillum strictè sumptum, sed latè: ac proinde non esse puniendum pœna ordinaria, sed extraordinaria. *par. 5. t. 11. res. 6 § Notandum.* Puniendus item esset pœna ordinaria Confessarius, qui diceret; *Non absolui Paulum*: vel interrogatus responderet, *Non absolui*, *quia nondum Confessionem finiuit ob superueniens impedimentum*, quibus locutionibus suprà *num. 24.* diximus frangere sigillum. Et ratio est, quia *in cap. Omnis*, sic habetur, *Caueat autem Sacerdos, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo reuelet peccatorem*, quod perinde est, ac dicere, *reuelet statum peccatoris*; qui enim reuelat Confessionem huiusmodi reuelat statum peccatoris in peccato. ergo pœnis ordinarijs iuris subijcitur. Fagundez *p. 2. lib. 6. cap. 7. nu. 11.* & alij contra Diaz *in pract. crim. cap. 109 à num. 2 p 5. t. 11. res. 42. §. Sed an.*

Hoc delictum quomodo probari potest.

54 Quæres primò: Quomodo constare possit de hoc delicto fractionis sigilli? Respondeo cum Onuphrio *de sigillo, sect. 5 q. 1.* Si Confessarius id fateatur, vel conuincatur, ad quod propter naturam delicti sufficiunt plures testes non contestes. Si verò nec confessus sit, nec conuictus, tum ex diuersis accidentibus, & circumstantijs Confessarij, pœnitentis, vel etiam tertiæ personæ, si hæc accuset, rem totam definiendam. Nec enim certa regula in hoc tradi posse. Vnde minimè admittendum, quod ait Viualdus *de sigillo num. 39.* Confessario neganti damnum esse iuramentum; nunquam enim ad has angustias reduci debet; & cæteris paribus semper præsumendum est pro ipso, etiam sine iuramento. Onuphrius, quem in casu occurrenti vide,

ti vide, & vide etiam Fagundez *num.* 10. *par.* 5. *tract.* 11. *resolut.* 52.

55 Quæres secundò: Ad quod Tribunal pertinet Confessarius frangens sigillum? Ad Inquisitores, an ad Ordinarium? Respondeo: Si non habet errorem in intellectu, ita, vt existimet, hoc esse licitum, nec aliter malè sentit de sacramento Confessionis, non pertinet ad Inquisitores, sed ad Ordinarium, & sic denunciationes in alijs casibus in Tribunali sanctæ Inquisitionis, ad Ordinarium remittuntur. Molfesius *tomo* 1. *tr.* 7. *cap.* 23. *num.* 68. *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 95. **Et ad quod tribunal pertinet.**

SIMONIA.

1 Simonia est commutatio, aut studiosa voluntas, vel pactum commutandi rem spiritualem pro temporali. Nam simonia triplex est: mentalis, quæ in sola voluntate consistit: conuentionalis quæ ad pactum externum deducitur; & realis, quæ procedit ad ipsam permutationem. Est peccatum mortale contra virtutem Religionis, prohibitum iure diuino, naturali, & humano, præter aliquam de qua infra †. Nec admittere paruitatem materiæ censet Suarez *de relig. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. *nu.* 5. nam si materia sit res spiritualis, quæ venditur, hæc quantulacunque sit in suo genere, contemnitur & conculcatur, si cum temporali pretio commutatur, & ex parte huius actionis subtrahitur à donatione Dei gratuita. Si verò sit pretium, hoc quo minus est, eo res spiritualis, quæ cum eo commutatur vilius æstimatur. At Bonacina *de leg. disp.* 10. *q.* 2. *num.* 13. in affirmatiuam sententiam inclinauit censuitq; eam materiam, quæ excusat à mortali furti, excusare etiam à mortali simoniæ. † Quamquam deinde *in tract. peculiari de simonia quæst.* 3. *nu.* 13 sibi contrarius, sententiam Suarez expresè docuerit. † Tenet tamen Merola *tomo* 1. *disp.* 2. *c.* 4. *dub.* 7. *num.* 116 & quantitatem remittit arbitrio boni viri. *p.* 5. *t.* 5. *ref.* 2. **SIMONIA quid? Quotuplex? Quale peccatum? An admittat paruitatem materiæ.**

2 † Aduerte autem primò, simoniacos, præter culpam sacrilegij, incurrere ipso iure in excommunicationem papalem, priuationem beneficij vénditi, vel empti, & obligationem restituendi pecuniam acceptam. *Extrau.* 1. & 2. *de simonia*, quæ latius explicabimus infrà *à num.* 12. **Quæ pœnæ simoniacis infligantur?**

3 Aduerte secundò, nomine rei spiritualis venire quidquid à Deo, vt gratiæ auctore procedit, & in Deum vt gratiæ finem ordinatur. Hæc autem sunt in triplici differentia. Nam quædam sunt purè spiritualia, vt virtutes supernaturales, & potestates, & vsus ipsarum: quædam mista cum temporalibus, sed plus participant de spiritualitate, vt sunt Sacramenta, sacramentalia, & beneficia: tertia, plus participant de temporali, quàm de spirituali, vt vasa sacra, templorum loca, cantorum officia & similia. Pretiū verò triplex est: nimirum pecuniæ, seu rei pecunia æstimabilis, linguæ, seu laudis, & obsequij, siue seruitutis †. **Quænam sint res spirituales?**

4 Aduerte tertiò, nomine beneficij non venire Commendas Equitum Ierosolymitanorum: quia licet dentur solis professis, tamen dantur titulo laico, & pro temporali militiæ ministerio, professio verò est solùm conditio sine qua non. Lezana *tomo* 2. *cap.* 5. *nu.* 26. & Theologi communiter, & ex Canonistis Quintinus *in Repet. ad c. de multa de præb. nu.* 8. & *à num.* 103. & declarauit Iulius II ann. 1505. & Pius II. ann. 1460. *p.* 6. *t.* 8. *ref.* 17. Item probabile est, non venire pensionem, quæ solet assignari seni renuncianti beneficium ob labores exhibitos, aut Clerico paupeti in alimentum, & quæ conceditur in renunciatione & commutatione beneficiorum, quæque datur personæ sæculari, vt Principi, militi, ad componendam litem dubiam super beneficio, vel filio Comitis etiam Clerico, pro seruitijs, quæ pa- **Et beneficia?**

ter Ecclesiæ præstitit; & generaliter nullam pensionem, dempta ea, quæ datur in titulum beneficij ob aliquod ministerium spirituale futurum coadiutori Episcopi, vel Parochi senis, quia omnes aliæ pensiones sunt merè têporales. Ita Sanchez *in opusc. tomo 2. lib. 2. cap. 3. dub. 46. nu. 19.* contra Enriquez *lib. 13 cap. 13. num. 2* & alios multos *p. 4. t. 4 ref. 153.* Itê non venit Vicariatus Episcopi. Ita Sanchez *dub. 113. num. 6.* contra Lopez *p 1. cap. 307. p. 4. t. 4. ref. 167.* Veniunt tamen prælaturæ Regularium non amouibiles, vt sunt Generalatus, Prouincialatus, Guardianatus, Prioratus, &c. vt ait Bononia *de electio. p. 2. cap. 1. dub. 58.* quamuis contra sentiat Peyrinus *de relig. subd to. 1 q. cap 31. § 9. d. 21. p 4. t. 4. ref. 156.* † Verum V. *Prelati. nu. 52.* Prioratum, & Guardianatum & similes prælaturas inter amouibiles numerauimus cum Auctore †.

Non est simonia si detur têporale pro spirituali, non tâquam pretiû illius.

5 Porrò non est simonia, si temporale detur, non tanquam pretium rei spiritualis, sed, vel ante ad excitandum per beneuolentiam & debitum antidorale animum collatoris, vel posteà in gratitudinem. Et sic primò, ait Sanchez *dub. 28. num. 7. & 8.* si quis inseruiet Episcopo ad impetrandum beneficium ex beneuolentia & gratitudine, & Episcopus hoc titulo beneficium familiari suo conferat, etiam si explicet, se illud dare ad exonerandum se ab obligatione antidorali, neuter est simoniacus: licet de Episcopo contrarium sentiat Abbas apud ipsum *p. 4. t. 4 ref. 151. § Et idem.* Secundò, ait Valentia *to. 3. disp. 6. q. 15. punct. 3.* non esse simoniam, resignare beneficium spe obtinendi aliud, sine qua non resignaretur, si non adsit intentio obligandi superiorem supra obligationem antidoralem. Etiam si talis spes verbis, aut scripto exprimatur. sed de hoc infra *num. 8. p. 6. t. 7. resol. 32.* propè finem. Tertiò, ait Turrianus *in select. p. 2. disp. 16. dub. 3.* non esse simoniam, si quis promittat Titio se daturum eleemosynam Caio, vel Ecclesiæ, si sibi impetret beneficium; idque solùm ad excitandum eius animum, vt fit, quando promittitur aliquid infideli, si conuertatur ad fidem, aut fideli, si Religionem ingrediatur. *par. 5. t. 14 ref. 75.* Quartò probabile esse, ait Malderus *in 2. 2 t. 5. c. 3. dub. 6.* nec vsuram fore, nec simoniam, si quis daret mutuum collatori beneficij, animo eum prouocandi ad propensionem in eum. *p. 1. t. 8. ref. 61. § Sed licèt,* circa medium.

Sed in gratitudinem, &c.

6 Item non est simonia dare aliquod temporale tanquam pretium rei temporalis ordinatæ ad spiritualem, aut illi connexæ, puta laboris damni emergentis, lucri cessantis, &c.

Aut temporalè pro temporali, licèt ordinato ad spirituale, vel illi adnexo. Vt pro declarato casu conscientiæ.

Hinc primò Suarez *vbi sup. c. 18. nu. 19* excusat à labe simoniæ Responsorem casuum conscientiæ accipientem stipendium pro declarato casu, non quidem per modum exhortationis, sed per modum instructionis doctoralis, etiam si petatur ad conscientiam pacandam, vel dirigendam, quia hoc est per accidens & consequenter. Ita ille, contra Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 2. c. 3. dub 57 & 8.* probabiliter *p. 5. t. 14 ref. 4.*

Pro labore eundi, & redeundi ad collatorem beneficij. Pro damno emergente, &c.

7 Item *disput. 53 num. 17.* eum, qui pretium reciperet pro labore in eundo & redeundo ad collatorem beneficij, aut pro damno emergente, & lucro cessante, nisi sub hoc colore aliquid accipiat supra iustum, in quo casu, ait Rodriquez *in summa tomo 4 c. 133. nu. 19.* non fore peccatum simoniæ, sed iniustitiæ, quod & vitari posse existimo, si illud plus detur liberaliter & gratis, ita vt in casu adsit contractus iustæ emptionis, & liberæ donationis. *p. 2. t. 16. ref. 37. §. Vnde.* Pro intercessione ad beneficium apud collatorem nihil sumi potest, aut dari citra simoniam. Pro intercessione autem mediata, quæ fiat apud intercessorem immediatum ipsius collatoris. Vasquez, quem citat, & sequitur Sanchez *dub. 26. num. 7.* probabile putat, posse: quia illa intercessio remota est merè temporalis. Aliqui etiam apud Sanchez docent, simoniam illam, quæ committitur soluendo pretium intercessori immediato,

An etiam pro intercessione mediata, vel immediata ad dâdum beneficium.

immediato, esse solius iuris humani, non diuini, vel naturalis, quia hæc etiam intercessio est temporalis. Sed an vtraque hæc opinio sit probabilis, alij videant *p.4.t.5.ref.151.*

9 Aliqui etiam dicunt, non esse simoniam, sponsionem, vulgo *Scommessa* cum tertiò, vt si spondens habeat beneficium, soluar tot aureos, v. g. secus, acquirat; si posteà tertius ad acquirendam pecuniam intercedat apud collatorem & imperret prætensori colludenti beneficium. De qua re vide etiam Sanchez *l. c. p 4. ibidem*. Item quibus titulis, nimirum gratitudinis, excitationis animi, laboris, &c. licitum est, dare aliquid temporale. Cælestinus *in comp.tract.7.cap.4.num.3* & alij dicunt, licere de eo pacisci, ita quod prætensor, obtento beneficio, teneatur illud soluere, in gratitudinem, v. g. vel in pretium laboris, &c. non obtento autem, non teneatur: quam sententiam licèt speculatiuè loquendo probabilem iudicauerim *in p.2.t.12.resol.37.* † *& p.3.t 2 resol 64.§ Sed ex his*, in fine † nunc tamen in praxi puro non esse amplectendam: quia non sunt compossibilia, obligari ad dandum ob gratitud nem, vel laborem, & non obligari, nisi obtento beneficio; cum etiam si beneficium non obtineatur; & labor insumptus, & gratitudinis obligatio producta fuerit, vt ait Syluius V. *Simonia 2. concl. 2.* Et idem aliqui dicunt, si resignans beneficium significet spem aliud obtinendi, vt supra diximus *num 5.p.9.t.7.ref.42.* Potest nihilominus dari & promitti pretium temporale pro redimenda iniqua vexatione in Sacramentorum collatione, vt diximus V. *Scandalum, num. 13.* & etiam beneficiorum, *vt ibid.nn.6.*

Et an liceat pacisci de certa pecunia soluenda, vel exigenda si acquiratur beneficium, interueniente impetratione ad acquirendam pecuniam à prouiso?

Et generaliter pacisci de soluenda pecunia obtento beneficio eo titulo, quo dari potest?

9 Pro sepultura in loco honoratiori. Magrouicio *tomo 2 cap.4. de ind. num 69.* ait, non posse pretium sumi: nam sumeretur propter maiorem loci sanctitatem, † v. g. propter maiorem ad Altare maius, in quo sit tabernaculum, vel sæpius celebretur, propinquitatem †. & quamuis homo intendat pretium sumere ex moriuo humano honoris, ille tamen honor est coniunctus sanctitati, ob quod pretio æstimare prohibetur, sicut honor & dignitas Episcopatus. Ego verò existimo cum Garzia *de benef. tomo 1.p.5.c. 9.num.117.* emi posse propter eam temporalitatem honoris apprehensi pretio æstimabilis, sicut emuntur vasa & vestes sacra ratione materiæ. & pro hac sententia Garzias affert decisionem Rotæ Romanæ *p.2. t. 15.resol. 57. & p.5.t 3.resolut.103.* Eodem pacto existimo aliquid accipi posse ab eo, qui facit aliquem adscribere inter Equites D. Iacobi, Alcantaræ, &c. nimirum pro temporali honore, qui in talis habitus susceptione magni æstimatur. Et si detur gratis & ex beneuolentia, multo magis. præterquam quòd probabiliter dici potest, dictos Ordines non esse propriè Religiones. Et hanc sententiam contra Azorium, *tomo 3 lib.12 cap.16. quæst. 5.* docet Vecchius *disput. 1.dub.3.num.1. par.3.tr.2.resol.64.& p.6.t.8.resol.17.§.Notandum. p. 9 tr 9 ref.35.*

Potest accipi pretium pro loco honoratiori sepulturæ.

Et pro impetratione habitus militaris.

10 Petes primò. An Cancellarius Episcopi ratione laboris sumere aliquid possit pro licentia audiendi Confessiones & concionandi? Respondeo negatiuè. nam sacra Congregatio apud Barbosam *in Trident. sessio. 21.cap.1.num.16.* declarauit, Cancellarium Episcopi gratis omnino præstare debere approbationem ad audiendas Confessiones, licentiam administrandi Sacramenta, deseruiendi beneficijs, sepeliendi cadauera in Ecclesia, celebrandi Missas, colligendi eleemosynas: mandata publicandi in Ecclesia eos, qui primam tonsuram suscipere, & ordinari voluerint. Pro litteris verò collationum, institutionum, seu prouisionum beneficiorum, vacantium per obitum, vel per resignationem, etiam ex causa permutationis, vel alia: pro litteris dimissorialibus, quæ conceduntur Clericis ad alias diœceses transituris, vel ab extero Episcopo ordinandis: pro approbatione

CANCELLARIVS Episcopi tenetur gratis dare facultatem concionandi, audiendi cōfessiones & multas alias litteras.

Pro aliquibus alijs sumere potest pretium à S. Congregatione taxatum.

ti tuli patrimonij, aut beneficij: pro licentia absentandi se ab Ecclesia, v beneficio, vel erigendi Capellas: pro litteris approbationis concurrentium ad parochiales in mensibus Papæ Romam transmittendis: pro approbatione iurispatronatus ex fundatione, vel donatione: pro creationibus vicariorum in parochialibus: pro deputationibus œconomorum, dum vacant beneficia: pro executionibus litterarum Apostolicarum, gratiam, seu iustitiam concernentium. Pro his inquam scripturis, si nullum sibi salarium, vel stipendium fuerit assignatum, posse congruam sui laboris mercedem accipere, quæ quoad litteras collationis, vel institutionis curatarũ Ecclesiarum, vel deputationis Vicariorum in illis, vnum aureum; quoad litteras dimissorias & testimoniales, decimam vnius aurei partem, non excedat. *p. 5. t. 13. resol. 70.* Aduerte hic, quòd licèt Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 15.* & Eminentissimi eius Interpretes præcipiant Episcopis, approbationem ad audiendas Confessiones gratis dare, non tamen propterea approbationes per pecuniam obtentæ nullæ sunt. Fagundez *pr. 2. libro 7. cap. 2. nu. 66. ibidem §. Notandum, & t. 14. resol. 41. §. Sed non desinam.* Secus si aliquid accipiatur in Sicilia à Commissario Cruciatæ vel eius Notario, aut ab alijs, pro executione Indulgentiarum. Vide V. *Indulgentia num.* 10 Pro dispensationibus matrimonialibus, Sanchez putat à delegato recipi aliquid posse ratione laboris. Sed contrarium declarauit sacra Congregatio. Vide V. *Dispensatio, num.* 18. vbi *num.* 17. videbis etiam, quid de alijs dispensationibus sit dicendum.

COMMVTATIO rerum spiritualiũ inter sese est simonia.

11 Petes secundò: An commutatio rerum spiritualium inter sese sit simonia? Respondeo affirmatiuè *ex cap. quæsitum, de rer. permut.* vbi prohibetur permutatio beneficiorum. Nomine autem beneficiorum veniunt etiam Prælaturæ Regularium, quæ vt diximus *num. 4.* sunt beneficia. Vnde si vocales Religionum conueniant inter se. *Elige me in Prouincialem, & ego eligam te in Priorem*, committent simoniam. Lopez *p. 1. c. 299.* Sanchez *dub 44. num. 4.* negat Prælaturas Regularium esse beneficia in eo rigore, vt nomine beneficij in lege hac pœnali comprehendi censenda sint. Villalobos *tomo 1. t. 27. diff. 24 num* 1. sentit nobiscum, cum hac tamen limitatione, quod si offeratur sola spes, v. g. *Da mihi suffragium, & ego tibi de re alia prouidebo*, absque vllo pacto & conuentione, non erit simonia. Quod & si verum sit, erit nihilominus damnabilis oblatio, quia subornationis speciem refert. Adde, quod licèt Prælaturæ Regularium non sint beneficia, sunt tamen res spirituales. Et omnis rerum spiritualium permutatio est simonia, vt si, v. g. Sacerdotes conueniant inter se, vt applicent sibi inuicem Sacrificium, vel alter alterius audiat Confessionem, &c. nisi prædicta commutatio, ait Lopez, fieret ex beneuolentia & gratitudine, absque vlla obligatione *p. 4. t. 4 res. 150.* & olim *p. 3. t. 2. res. 125.*

Non tamen omnis simonia trahit pœnas legis.

12 Petes tertiò: An pœnæ, de quibus supra *num.* 2. incurrantur in omni simonia? Respondet Sotus *lib 9. q. 8. ar. 2. propè finem, & ar. 1. ad* 6. V. *Porrò.* pœnam restitutionis incurri solùm in simonia, in beneficio, Ordine, & ingressu Religionis; excommunicationem verò in omni simonia. Ego verò cum Tannero *in 2. 2. disp 5. quæst. 8. dub. 4. num.* 95. & alijs, existimo, omnes pœnas simoniæ incurri in tribus casibus recensitis; alijs verò nullam pœnam à iure impositam esse, *Extrauag.* 1. & 2. *de simon.* & sic pretium acceptum pro collatione Sacramentorum, probabile esse, ait Turrian. *in cens. Theol. cent. quarta dub.* 59. non debere ipso iure restitui. Vide multa circa hanc rem apud Tannerum *n. 99 [illegible] 4. res 157. & 167. §. Quoad secundum.* Ex quibus probabilis censenda est opinio Sanchez *dub.* 108. *num.* 3. contra Nauarrum *in c. si quando de rescript. except. 4. in fine.* quòd dictæ pœnæ non incurrantur in simonia, iure tantum humano prohibita, qualis est simonia

in

in permutatione beneficiorum inter duos beneficiarios propria auctoritate facta, cum reseruatione pensionis, & similes. nam *Extrauag.* 2 sic præfatur: *Cum scelus simoniacæ prauitatis tam diuinorum, quàm sacrorum Canonum auctoritas abhorreat*, ex quo datur intelligi, quòd loquatur de simonia humano simul & diuino iure prohibita. nam præfatio legis dat intellectum toti legi. Meritò autem excipit ab hac doctrina simoniam, quam dicunt confidentialem, licèt aliquando prohibitam iure tantùm humano, vt esset, si quis renunciaret beneficio cum pacto, vt sibi, vel alteri postea reddatur, vel cum reseruatione pensionis, non sibi, sed alijs soluendæ. Et tu excipe etiam si quid datur Notario, vel Cancellario Episcopi, vel alteri pro executione Indulgentiarum, iuxta dicta V. *Indulgentia, num.* 10. nam licèt hæc simonia sit solùm iuris humani, affert nihilominus pœnas Tridentini *Sess.* 21. *c.* 1. Vide Tannerum *num* 95. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 155. Sequitur etiam ex supra posita opinione Sanchez, probabile esse, non incursurum pęnam simoniæ, si non habens adhuc ius in re ad beneficium redimat vexationem, dando pretium electori, ne sibi præferatur indignus: nam licèt hic sit simoniacus, iuxta dicta V. *Scandalum, num.* 9. probabiliter tamen docet idem Sanchez *dub.* 3. *num* 6. contra Torre *in* 2. 2. *tomo* 2 *q.* 100. *art.* 4. *disp.* 9. esse simoniam solius iuris humani. *par.* 5. *tract.* 14 *resolut.* 1. Aduerte etiam cum D. Thoma *art.* 6. *ad* 6. supradictas pęnas non incurri in simonia mentali tantùm. Vnde si Episcopus contulisset beneficium famulo tanquam pretium seruitij ab eo exhibiti, animo impetrandi tale beneficium, etiam tanquam pretium, nullo existente pacto externo, nec implicito quidem, non teneretur talis famulus resignare, quidquid in contrarium asserat Sotus *lib.* 9. *q.* 8 *art.* 1. *ad* 2. *p* 4. *t.* 4. *res.* 168. In reali verò parua ex parte pretij, Suarez ait incurri pęnas, quia non admittit paruitatem materiæ. Sed stando in contraria sententia, de qua supra *num.* 1. contrarium dicendum est *p.* 5. *t.* 5. *res.* 2. in fine.

13 Petes denique: Cui restituendum est pretium pro simonia in Ordine, beneficio & ingressu Religionis? Ecclesiæ, cui facta est iniuria, vel pauperibus, ait D. Tho. *ad* 4 *ex c. de hoc, & c. audiuimus de sim.* Sed ego teneo cum Sanchez *dub.* 114. *nu.* 11. quod ante iudicis sententiam restituẽdum sit danti, qui non censetur à se abdicare dominium, nisi vt transferat in recipientem, & si hic non potest recipere, dominium remaneat penes ipsũ, nec restituendum est Ecclesiæ ob legem pęnalem, quia hæc non obligat ante sententiã. At cum vtraque sententia sit probabilis, potest quis tuta conscientia restituere danti, Ecclesiæ, vel pauperibus, & si pauper est, retinere ipse. Ita Sanchez *ibid. num* 12. & 13. qui bene excipit pretium datum simoniacè pro gratia & iustitia, quod ex Bulla Greg XIII. restitui debet pauperibus, & datum ob ingressum Religionis, quod *ex c. veniens, de simon.* restituendum est danti. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 167. §. *Sed licet*, prope finem. Quid porrò veniat in dicta Bulla nomine gratiarum Vide V. *Pœna num.* 4.

Restitutio autem, quæ in pęnam imponitur, fieri potest & danti, & pauperibus.

SODOMIA.

1 † Sodomia, propriè loquendo, est actus libidinosus consummatus inter masculos in vase non naturali: largè est etiam concubitus cum fœmina in vase præpostero, & coitus fœminarum inter sese. Est peccatum mortale grauissimum, & indignationis diuinæ maximè prouocatiuum. In aliquibus Regnis Hispaniarum sodomitæ puniuntur ab Inquisitoribus. Vide V. *Inquisitorum num.* 99 Clericus sodomita subijcitur multis pęnis per Bullam Pij V. Vide V. *Clericus sodomita*.

SODOMIÆ definitio.
Species.
Grauitas.
Tribunal.
Pœnæ.

Et circumstantiæ confitendæ.

2 An sodomia inter consanguineos, vel affines, contrahat distinctam malitiam incestus, in Confessione aperiendam, vide V. *Circumstantia, num.*18.vbi *num.*17. inuenies, an explicari debeat circumstantia sexus, & *p.* 7.*t.*12.*ref.*18.

3 Circumstantiam agentis vel patientis taceri posse docuimus. *Ibid.nu.* 97. At Lugo *de sacr.pœn.disp.*16.*sect.*5 §.1. *nu.* 243. existimat omninò explicandam esse: nam diuersa speciei malitia est in agente, qui eo tactu impudico se polluit, ac in patiente, qui eodem tactu passiuo solùm cooperatur pollutioni alterius. Sed nostram sententiam nouissimè etiam docent Zambellus, Lupus, & Ghilinus V. *Circumstantiæ,nu* 5. *p.*6.*t* 6 *ref.*36.

In casum reseruatum sodomiæ. Non incidit fœmina coniungens se cum fœmina in vase naturali. Secus in innaturali.

4 Quoniam Episcopi solent sæpius reseruare casum sodomiæ, ideò videndi varij casus, in quibus inciditur, vel non inciditur in sodomiam reseruatam. Primò igitur si fœmina cum fœmina ita congrediatur, vt altera earum masculi vicem gerat, & effusio seminis intra vas naturale sequatur, dicendum est non incidere in casum reseruatum sodomiæ, contra Lupum *de cas.reser.par.*2.*cas.*10. *nu* 14. quia licèt non seruetur sexus, seruatur tamen vas. Secus dicendum, si fœmina intra vas præposterum alterius semen immitteret. Ita Mazuchellus *de cas.reser.disp.*2.*cap.*22.*nu.*6 *p* 7 *tr.*7.*ref.*13. §.*Quæro primò.*

Nec patiens. Si agens feminet extra vas.

5 Secundò. Licèt communiter affirment, patientes includi in casu reseruato sodomiæ; tamen Bordonus *in consil.regul.ref.*48. *q* 5 *num.* 2. putat contrarium non esse improbabile, quod absolutè nouissimè P. Alphonsus de Leone *de cens.recollect.*5.*num* 75. Nota tamen, quod sententia affirmatiua procedit, modò agēs feminet intra vas, cum actio ipsi potissimū tribuatur, si ea perfecta non est peccatum non subijcitur reseruationi, neque ex parte patientis, licèt etiam seminet, quia cōplementum peccati semper attenditur ex parte agentis vti, qui est nobilior patiente. *Ibi* §. *Quæro secundò.*

Nec ipse agens, si non feminet intra vas.

6 Tertiò, qui inchoat sodomiam in vase præpostero; sed posteà emittit semen extra vas, non incidit in casum reseruatum: quia hic actus non est sodomia completa, & consumata, sed incæpta; reseruatio autem includit tantùm delictum perfectum, & consummatum, non autem attentatum. Bordonus *in consil.regul.resol.*48. *nu.*17. Non nego tamen contrariam sententiam, quam tenet Fagundez *in Decal.to.*2.*lib.*6.*c.*9.*n.*8. esse probabilem. *Ibid* § *Quæro tertiò.*

Licet contrarium sit etiā probabile.

Nec impuberes.

7 Quartò, impuberes non incidunt in casum reseruatum sodomiæ, quāuis id affirmet Mazuchellus *de cas.reser. disp.*2 *c* 22 *nu.*12. quia impuberes ligantur quidem reseruationibus adnexis ijs peccatis, quæ non sunt carnalia, qualia sunt homicidium, blasphemia, &c ijs verò, quæ sunt adnexa peccatis carnalibus non ligatis cum regulariter loquendo non compleant. Sic docet Lupus *de cas.reser.p* 1.*dist.*4.*nu.*6. & Bordonus *in consil. regul. ref.* 38. *q.*11 *nu.*18 *ibid.*§. *Quæro quartò.*

Nec exercens sodomiticam copulam cum fœmina.

8 Quintò, exercens copulam sodomiticam cum fœminis non incidit; quia in sodomia propriè peccatur non solùm contra vas, sed etiam contra sexum; masculus autem licèt non seruet vas, seruat tamen sexum. Ita Lupus *de cas.res.p.*2.*cas.*10 *nu.* 3. contrarium docuit Fagundez *in Decal.to.*2. *lib.*6.*c.*9 *nu.*7.*ibid.*§.*Quæro quintò.*

SPONSALIA.

SPONSALIA quid?

1 † Sponsalia dicuntur promissio mutua viri, & fœminæ futuri matrimonij inter personas legitimas contrahendi. Dictum est primo PROMISSIO, & tu subintellige *libera*, seu voluntaria, nam sponsalia metu

graui

graui contracta, nulla sunt, & probabiliter etiam si iuramento firmata sint. Vide V. *Iuramentum, num.* 11. & V. *Metus, nu* 4. Et eadem est ratio de consensu ficto Vide V. *Promissio, nu.* 3 & V. *Iuramentum, nu.* 10.

2 Quoniam verò voluntarium non est sine discursu, sponsalia non possunt contrahi ante vsum rationis. † Ille autem rationis vsus ad ea sufficit, qui satis est ad peccatum mortale, nam hic idem vsus sufficit ad obligandum quem voto solemnis Ordinis sacri, & Religionis, quia similiter est status perpetuus. Gratis autem omninò Bonacina notauit sponsalia contracturos habere debere futurorum præuisionem. nam iura præscripserunt sponsalibus ætatem annorum septem (*l. in sponsalibus 2. ff de sponsal. & cap. litteras, cap. accessit cap. ad dissoluendum, de desponsf. impub.*) quæ futurorum præuisioni non est sufficiens. Sanchez *tomo* 1 *lib.* 1. *disput.* 16 *num.* 16 *p* 3. *t* 4. *ref.* 273. Septennium autem requisitum à iure pertinet solùm ad forum externum: nam in conscientia sufficit vsus rationis, etiam si septennium multum præcedat, vt ait contra Ricard. Pontius *lib.* 12. *c.* 5. *p.* 3. *t.* 4 *resolut.* 274. §. *Et hæc omnia*. In quo casu non solùm sponsalia forent valida, sed neque esset mortale illa contrahere. Quod etiam procederet si vsus rationis deesset, & sponsalia non valerent, quia sponsalia non sunt Sacramentum, cui fiat iniuria. In hoc nunquam casu non peccarent parentes († nam contrahentes rationis expertes qui peccarent †) Pontius *vbi supra num.* 4. contra Enriquez *lib.* 11. *c.* 13 *n.* 13. *ca autem* 2. *de desponsf. impub.* ait Pontius, prohiberi solum cohabitationem, vel contractum per verba de præsenti ante pubertatem. *p.* 3. *t.* 4 *ref* 275. Pro foro externo Coninch requirit septennium completum, ita vt saltem inceptus sit vltimus dies, & ego probabile puto sufficere, si completum sit moraliter, vt si deficerent duo, vel tres dies, ait Guttierez, aut octo, vel decem, ait Rebellius *p.* 2. *li.* 4. *q.* 5. *concl.* 2. *nu.* 2. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 274. *p.* 9. *t.* 7 *ref.* 73 & 74.

Et in qua ætate contrahi possint?

3 Sufficit porrò consensus contrahentium tacitus, quando nimirum parentes ipsis præsentibus, & tacentibus, contrahunt, *cap. vnico, de desponsf. impub. in* 6. Si verò alij hoc modo contrahant, censeo cum Sanchez *tom.* 1. *li.* 1. *disp.* 22. *nu.* 7. ipsorum silentium non esse sufficiens signum, consensus. quia *c. cit.* hoc de parentibus tanquam quid speciale statuitur, & illa regula, *qui tacet consentire videtur*, vera est in fauorem, non in præiudicium tacentis. Nihilominus probabilissima est sententia Pontij *lib.* 2. *c.* 14. *nu.* 7 quòd præsumatur consensus etiam tunc, & multò magis, si ipsis præsentibus contrahant eorum tutores, vt docuit Coninch, aut parentes contrahant coram filijs emancipatis, vel spurijs. Vide etiam Layman *lib.* 5. *t.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *nu.* 13. *in fine p* 3. *t.* 4. *ref* 270.

REQVIRVNT consensum, saltem tacitum.

4 Quòd si parentes, vel tutores pro filijs & pupillis absentibus contraherent, tunc sponsalia eatenus vim haberent, quatenus accederet postea eorũ ratihabitio expressa, vel tacita, sed per signum aliquod sensibile manifestata: nec satis esset, quod scientes silerent, nam id *c. vnico* disponit, quando sponsalia contrahuntur in eorum præsentia Sanchez *n.* 16. Enriquez *li* 11. *c.* 13. *n.* 5. propter paritatem rationis extendit *c. citatum* ad contractum in absentia. Coninch verò *nu* 39 tunc eorum taciturnitatem sufficere inquit, quãdo tacerent coram parte, patribus, vel tutoribus referentibus; secus si referant alij, quorum non interest; quia his non tenentur suam mentem significare, sicut illis. Et vtraque hæc sententia est probabilis. *p.* 2 *t.* 4 *ref* 271.

Et si contrahantur in absentia, debeat ratificari.

5 Deinde dictum est, sponsalia esse promissionem MVTVAM nã Pontius *lib.* 12. *c.* 4. *num.* 2. existimat, quod si vnus promittat, alter non repromittat, neuter remanet obligatus: sunt enim sponsalia contractus cuiusdam commutationis, ita vt alter nec velit, nec possit velle se tradere, nisi sub conditione, quod aliter in compensationem se retribuat. Eo tamen ipso, quò

Consensus autem debet esse mutuus.

alter alterius promissionem acceptat, vtrumque manere obligatum; quia nemo potest promissionem acceptare, nisi sub conditione repromissionis. Sanchez verò *de matr. tomo* 1 *lib.* 3 *disp.* 5. *nu.* 12. docuerat, posse quem acceptare promissionem absque repromissione, in quo casu solùm promittentem manere obligatum, donec alter ex nimia dilatione repromissionis & matrimonij, obligationem partis tacitè contemnere censeretur. Vtraque opinio est probabilis *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 244.

Et inter personas aptas ad contrahendum.

6 Denique dictum est INTER PERSONAS LEGITIMAS. nam qui matrimonium contrahere non possunt, nec sponsalia inter eos valent, vt inter consanguineos, v. g. nisi apponatur conditio, *si Papa dispensauerit*, ait Pontius *lib.* 3. *c.* 15. *nu.* 5. tunc enim rata interim esse deberet, donec Pontifex dispensare noluerit: cum nec turpia sint, nec vlli legi contraria: & si Papa dispensauerit obligare in conscientia. Ratio autem est: nam hoc modo valet institutio filij spurij, si Princeps eum legitimauerit; venditio rei feudalis, si dominus feudi voluerit; votum Episcopi transeundi ad Religionem, si Papa consentiet, & similia. Sanchez verò *lib.* 5. *disp.* 5. *quest.* 3. *nu.* 12. putat esse inualida etiam si accedat conditio, immò etiam si accedat iuramentum; ac proinde vtrumque contrahentem in tali casu ante, & post dispensationem resilire posse. Nisi quòd si magnæ expensæ fuerint in impetratione dispensationis insumptæ, resiliens eas restituere teneantur. Vtraque opinio est probabilis. Vide etiam Valerum V *matrimonium, diff.* 7. *p.* 3. *t.* 4 *ref.* 290 Potest contrahi inter non pares, dummodo non oriatur magnū scandalum, vel damnum. Sanchez, & alij *p.* 9. *t.* 7. *ref.* 71 vnde filij nati ex concubitu fornicario vocantur naturales, & non spurij. Coninch, & alij *ibidem* 70. & sic spurius dicitur, & illegitimus, qui nascitur ex parentibus vtrisque impeditis petere, & reddere debitum. *ibid* § *Nec solet*

Naturales, & non spurij.

Quæ per sponsalia obligantur ad contrahendum statim, aut cum alter requirit.

7 Porrò ex sponsalibus oritur obligatio contrahendi matrimonium per verba de præsenti tempore præfixo. si autem nullum præfixum sit tempus, vterque tenetur alterutro petente, ait Sanchez *disp.* 28. *nu.* 2. Pontius verò *c.* 6. *nu.* 1. putat, talem obligationem adesse incipere à momento contractus, & statim implendam esse, si alter illorum non petat ex causa differri, *ex l. in omnibus obligationibus ff. de reg. iur. p.* 3 *t.* 4. *ref.* 245.

Sed obligatio contrahēdi dissoluitur in impuberibus, si alteruter adueniente pubertate resiliat.

Etiam si alter nondum factus sit puber.

8 Sunt tamen multæ causæ, quibus obligatio contrahendi ex sponsalibus soluitur. Et quidem, si contracta sint ante pubertatem, adueniente pubertate dissolui possunt, altero illorum resiliente, quia videntur celebrari sub hac tacita conditione, *nisi ad pubertatem deueniendo resiliant*. (Nec expectare debet alterius pubertatem, vt ait Naldus *num.* 1. nam frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus, *cap. cum contingit, de off. deleg.* Si autem factus puber, non reclamet statim) idest intra triduum, *l. fin. C. de err. adu.* (censebitur in foro externo confirmare sponsalia, at in foro conscientiæ satis est, tempore statuto interius dissentire. Coninch *dub.* 2. *num.* 6. *p.* 4. *cit. ref.* 282.) Quòd si iuramento confirmata fuissent, Villalobos *tomo* 1. *t.* 12. *diff.* 12. *num.* 27. & alij communiter, rectè dicunt dissolui non posse, *ex cap. ex litteris, de spons.* (*p.* 3 *t.* 4. *ref.* 288) *p.* 9. *t.* 7. *ref.* 76. At satis etiam probabiliter docent alij apud eundem, etiam stante iuramento dissolui posse: quia iuramentum sequitur naturam actus, quem confirmat. *ibid. resol.* 246. Si autem contracta sint post pubertatem, tunc primò dissoluuntur de communi consensu partium, nec remanet impedimentum publicæ honestatis, vt dictum est V. *Impedimenta, nu.* 17.

In puberibus verò soluitur de consensu vtriusque.

9 Secundò per ingressum Religionis. In quo casu Toletus *lib.* 7. *cap.* 21. existimat, eo ipso, quod vnus ingreditur, vtrumque deobligatum manere. Rebell *lib.* 4. *q.* 8. *sect.* 6. putat dissolui obligationem solius ingredientis alterum verò manere obligatum, donec ille profiteatur. Denique Nauarrus

c. 22.

c. 11. n. 26. neutrum deobligari existimat, nisi secuta professione: quia nullus Canon dicit, sponsalia dissolui per solum Religionis ingressum, & alioqui dum sponsus est nouitius, potest habitum deponere, & contrahere. Omnes hæ sententiæ sunt probabiles. *p. 3. t. 4. ref.* 207. Per ingressum Religionis.

10 Tertiò, dissoluuntur per susceptionem Ordinis sacri, aut ipsius votum, & simpliciter ob votum castitatis. Pontius *cap. 12. nu. 3.* licèt Sanchez *de matr. tomo 1. lib. 1. disp. 46. num. 9.* probabiliter neget. Nec peccat sponsus, qui sacris se addicit, vel votum emittit Ordinis sacri, vel castitatis, quia sponsalia censentur contrahi sub conditione, nisi sponsi meliorem statum eligere velint. Pontius *cap. 11. num. 3.* contra Rebellium *lib. 4. quæst. 8. sect. 5. p. 3. t. 4. ref.* 208. Nec similiter peccat, qui Religionem ingreditur, nec facit contra *cap. commissum 16. de spons.* vt fusè probat idem *c. 10. nu. 9. Ibid. ref.* 207. § *Notandum.* Per votum castitatis, &c.

11 Quartò, dissoluuntur sponsalia per matrimonium ratum cum altero. Si enim alteruter contrahit per verba de præsenti cum alio, ille qui remanet, solutus manet ab obligatione sponsaliorum. Et probabile est, manere solutum etiam contrahentem, vt docet Sanchez *disp. 48. nu. 3. ex c. 1. de sponsa duorum, cap sicut, c. si inter, c. veniens, c. is, qui fidem de spons.* At Pontius, *c. 13. n. 4.* tenet quod si alter sponsus expectet, sponsalia non extinguuntur, sed suspenduntur vsque ad solutionem illius matrimonij, nam iura citata solùm decernunt, quòd si sponsus contrahit matrimonium cum altera, debet manere cum illa ex quo non sequitur, quòd obligatio sponsalium extinguatur. Sanè, qui post votum Religionis matrimonio copulatur, vxore defuncta, tenetur votum implere. *p. 3. t. 4. ref.* 209. Per matrimonium ratum alterutrius cum alias.

12 Quintò, dissolui cum prima, ait Pontius *cap. 14. num. 4.* sponsalia, si sponsus contrahat sponsalia cum secunda, & cum ea copulam habeat: nam vbi prima haberet ius solùm ad lucrandum, secunda jus haberet ad damnum vitandum, vnde huic potius, quam illi fauendum esset. Et quamuis prima sponsalia essent priora, reuocarentur tamen à secundis propter strictius vinculum resarciendæ iniuriæ. Oppositum docuerat Sanchez *disputatio 49. num. 5.* Sed vtraque sententia est probabilis. In casu verò, quo prima sponsalia præualent, si quæ causa illos irritat, non proinde seruari debent secunda. nam si prius non tenebant, successu temporis conualescere non possunt. Pontius *ibid. num. 2.* contra Rebell. *sect. 8. conclus. 1. par. 3. t. 4. ref.* 210. Vel per alia sponsalia interueniente copula.

13 Sextò, si alteruter fornicatur, alter solutus manet ab obligatione sponsaliorum, non tamen ipse, *c. quemadmodum 23. de iureiur.* Item si sponsa se ab alio impudicè tangi permittat per oscula, amplexus, &c. sponsus manet etiam solutus. Minimè verò sponsa si id sponso contingat, quia non æquale vtrique dedecus resultat ex tali alterius delicto. & ius efficit illos pares solùm in casu fornicationis Sanchez *disp. 55. n. 5.* Nisi fortè, ait Coninch *disp. 23. dub. 7. n. 56.* oscula, & tactus sponsi cum altera adeò frequentes essent, vt meritò timeri possit, ne minus sponsæ sit amaturus, aut fidem ei seruaturus. *p. 3. t. 4. ref.* 283. Sed quid, si vterque sponsus in fornicationem inciderit? In tali casu, ait Bonacina *q. 1. punct. 8. n. 6.* delictum vnius compensari cũ delicto alterius, & neutrum resilire posse Sicut post adulterium vtriusque cõiugis nemo habet ius repudij Hæc sententia est probabilis Sed opinio Coninch *nu. 63.* quod solus sponsus resilire possit, magis arridet, quia maior est iniuria sponsi, quàm sponsæ altero fornicante. Nec valet paritas adulterij, quia separatio thori, quàm sponsalium est difficilior. *p. 3. t. 4. ref.* 284. Item per fornicationem alterutrius. Tactus impudicos à sponsa voluntariè passos. Non tamen è contra. Quid si vterque in fornicationem inciderit?

14 Septimò soluuntur sponsalia, si alter sponsus oculum, aurem, vel nasum amittat, morbo contagioso paralysi, lepra, suspicione morbi Gallici, aut oris immedicabili graueolentia afficiatur, *cap. quemadmodum de iureiur.* Item ob amissionem oculi, Auris, Narium.

Paralyſin, Lepram, &c.

Si autem alia notabilis deformitas ſponſæ ſuperueniat, Guttierez *de matr. cap.* 21.*n*.5.ait,non poſſe ſponſum gaudere beneficio *text.cit.* cum viri pulchtas plerumque vxores omittant, & ad deformes accedant. Sed ſi deformitas ſit talis,vt à principio exiſtens ſponſum à ſponſalibus diuertiſſet,probabiliſſimè ait Sanchez *diſp*.57.*num* 4 ipſum deobligare. Sed id non procedit in caſu deformitatis ſponſi, niſi valde magna eſſet,ita vt ſpectantibus horrorem ingereret,aut cum turpitudine inhabilitas ad ſuum opificium, aut officium exercendum coniungeretur. nam in viro non multum conſideratur pulchritudo. Coninch *dub*.8.*n*.66.*p*.3.*t*.4 *reſ*.285.

Item ob nimiã deformitatem ſponſę.

Vel horrendam turpitudinem ſponſo ſuperuenientem.

Quid ſi alter ex ſpõſis patitur defectũ occultum?

15 Ille autem ex ſponſis, qui defectum patitur occultum, ſi eſt defectus pernicioſus,vt morbus contagioſus, improbi mores, grauis infamia, & ſimiles, non poteſt cum alio contrahere, niſi ſimilem defectum pateretur, ſi verò defectus non ſit pernicioſus, ſed ſolùm redderet nuptias minus appetibiles, vt deformitas, vel corruptio in ea, quæ exiſtimata fuerit pulchra, & virgo, tunc honeſtè viuere ſtudens,contrahere poteſt non quidem tales defectus diſſimulando, ſed non manifeſtando, & ſi cum infamia coniuncti eſſent,vt deflotatio,poſset artificio cooperire ſine mortali. Ex quibus colliges, patientem defectum occultum pernicioſum, non poſſe alterum defectus ignarum cogere ad contrahendum; patientem verò non pernicioſum,qui alterum ad ſponſalia non induxit, probabile eſſe, quòd poſſit cogere, probabilius quòd non poſſit. Vide Pontium *c*.18.*nu*.5.& 6. & Coninch *dub*.12.*à nu*.81 *p*.3.*t*.4 *reſ*.287.

Item ſi ob ſuperuenientem alterutri paupertatem.

16 Octauò, ſi ſponſalia contracta ſint nulla dotis promiſſione, præuia ſuperueniente poſteà ſponſæ paupertate, non tenetur ſponſus eam ducere, etiam ſi ſponſalia iuramento firmauerit: quia promiſſio obligat rebus notabiliter non mutatis, *cap. quemadmodum, de iureiur.* Eſt autem ſponſæ paupertas mutatio notabiliſſima. † idem dic de paupertie ſuperueniente ſponſo ad eximendam ſponſam,cum Bonacina *de matrim. punct*.7 *quæſtio*. 1.*num*.11.† Si autem ipſe ſponſus noua hæreditatis acceſſione ſtatum notabiliter melioraret,non ob id ab obligatione ſponſalium eximeretur, quia in conditionem propriam non cadit conſenſus. Coninch *dub*. 8. *num*. 69. Si autem, nulla dotis promiſſione præmiſſa, diues iuret, ſe aliquam ducturum, & nullam dotem aſſignare velit, aliqui dicunt, teneri eam ducere, alij dicunt non teneri;vtrique probabiliter. Vide Sanchez *tomo* 1.*l*.*b*. 1 *diſp* 60. *p*.3.*t*.4.*reſ*.286.

CAVSA ſpõſalium pertinet ad forum Eccleſiaſticum.

17 † Sunt & aliæ cauſæ ſponſalia diſſoluentes, quas vide apud Bonacinam *q*.1.*cit*.*à punct*.5.& alios †. Earum autem cognitio ſpectat ad iudicem Eccleſiaſticum, priuatiuè quoad laicum. Sed ſi non agatur de valore ſponſalium,etiam iuramento firmatorum,cumulatiuè. Sanchez *diſput* 69.*num*. 9.*p*.1.*t*.2. *reſ*.131.

Quod ſponſos cogere poteſt ad contrahendum.

18 Itaque,ſi quis poſt contracta in pubertate ſponſalia,abſque cauſa implere recuſat, ait Pontius *cap* 19. *num* 8. monendum eſſe per iudicem, & ſi adhuc negat,compellendum per cenſuras,iuxta *cap. ex litteris*, *el* 2. *de deſpon.* Aduertit tamen Villalobos *tomo* 1.*tr*. 12. *diff*. 19.*num*. 3. quòd ſi iudex ſit multum ſeuerus,matrimonium, tanquam ex metu graui,erit inualidum; & aliquando malos effectus parturiet, vnde ſi cenſura non cenſetur profutura, ab ea abſtinendum eſt. *p*.3.*t*.4 *reſ*. 206. Si autem in contractu ſponſalium appoſita fuiſſet pœna conuentionalis contra reſilientem iniuſtè, iniuſtè reſiliens teneretur eam ſoluere,vt probat Pontius *cap*. 19. *num*. 9. quamuis probabile ſit,non teneri,propter auctoritatem Sanchez *diſp*.30. & DD. communiter *ibid*.211.

Sed an debeat?

An ſponſis licitum ſit ſe inuicem tangere, & oſculari. Vide V. *Tactus num*.6.

19 Qui se obstrinxit sponsalibus iuratis & postea contraxit cum animo ingrediendi Religionem ante consummationem non peccat mortaliter, quia potest benè stare verum sacramentum absque eius consummatione. Caet. & alij & hoc etiam procedit de sponsalibus iuramento firmatis; & si sponsus post sponsalia emisit votum Castitatis non peccauit, quia votum fecit de meliori bono. Cou. & alij. *p 9. t. 7. ref.* 25. sponsalia iurata facta intuitu pietatis ex mutuo consensu dissolui non possunt, quia fuerunt, quasi votum Deo factum D. Thomas *p. 9. t. 7 ref. 76.*

Non peccat mortaliter contrahens cū animo ingrediendi religioni.

SPONSIO.

Sponsio quid; & est licita per se.

1 Sponsio est quidam contractus valdè affinis ludo. Aliqui putant sponsionem esse turpè lucrum, non tamen restitutioni obnoxium, quod videtur colligi *ex l. solent. & si q. ff. de alea vsu.* Sic tenet Syluest V. *Ludus q. 6.* Sed dicendū est, sponsiones per se esse licitas, quia nullo iure prohibentur; immò videntur approbatæ iure legis, *si quis ita stipul. fuerit ff. de verb. oblig.* & legis *si pater, C. de inoffic. testam.* In lege autem solent, citata, tantùm reprobatur sponsio quæ fit circa certamina corporis, causa odij, vel æmulationis, vel libidinis & non causa excercendi vires corporis. Immò omnes conueniunt sponsione acquisitum non esse obnoxium restitutioni. Dixi per se, quia sponsio per accidens potest esse illicita, vt oratione scandali, vel periculi alterius peccati, vel alterius circunstantiæ contra rationem. Immò acquisitum sponsione potest etiam per accidens esse obnoxium restitutioni, vt si facta sit cum eo, qui non potest validè perdere, vel ratione alicuius fraudis non permissæ in sponsione, & ita docent communiter Doctores. *p 7. t. 9. ref. 61.*

Per accidens autem potest esse illicita.

2 Vt autem sponsiones sint licitæ, debet vterque esse dubius de futuro euentu, aliter si vnus esset certus, teneretur restituere, quia contractus non est æqualis. Sed nota, quod tunc quis dicitur esse certus, quando scit per scientiam, vel experientiam certam, vel etiam per diuinam reuelationem. Dixi experientiam certam, quia est experientia fallax, siquidem existimamus vidisse, & audiuisse, quod reuera nec vidimus, nec audiuimus; atque ita, vt quis sit dubius, & incertus in sponsionibus, opus est, quod non sit certus aliquo ex dictis modis, & ita non excluditur, quod habeat aliquam suspicionem, aut credulitatem, vel fidem humanam, quod ita sit, quod spondet. Immò, quamuis alicui videretur se esse certissimum, quod ita est super quod spondet, si tamen adhuc fallitur, & iuxta modum, quo illud scit, iudicio hominum prudentum exponitur periculo lucrandi, & perdendi, peccabit quidem spondendo propter conscientiam erroneam, at non tenebitur lucrum restituere, quia reuera, contractus fuit æqualis, & expositus est periculo lucri, & iacturæ. Ita Machadus *de perf. confess. tom.* 1. *lib. 3. part. 5. docum. 3. num.* 4 Quinetiam vt docet Hurtad. *de contract. disput. 7. difficul* 9 probabile est eum, qui certus de euentu, vel de veritate siue experientia sensuum, siue scientia, siue diuina reuelatione, siue aliter, sponsionem facit cum altero, eam certitudinem ignorante, non peccare, nec ad restitutionem lucri teneri: quia in ludo permissum est, vt in eo vnusquisque suas partes agat *ibid. resol. 62.*

Cōditio ad eius validitatē requisita, vt quis non sit certus.

Si tamen certus luderet, nō peccaret, nec teneretur restitutioni.

3 Qui contestatur se esse certum, & tamen collusor contēdit, & vult spōdere, potest alter acceptare sponsionem, quia in hoc casu non adest fraus, & temeritati collusoris imputetur. Hinc si quis notabiliter melius, quam alius, & de hoc contestatus; alter temerariè vult ludere, potest vincere malè luden-

Sicut nec qui ludis cum pertinace, si tamen anteà contestatus sit se esse certum.

ludentem pertinacem, nec tenebitur ad restitutionem. Azorius *tom. 3. lib. 5. c. 25 quæst. 4.* Idem dic, quando duo spondeant super rem cōsistentem in ingenio, vt ille recitet plures versus, & alter notabiliter excedit. Nec recedo ab hac sententia, quamuis negatiuam sententiam contra me teneat Lugo *de iust. tom. 2. disp. 31 sect. 6. nu. 8. & seq p 4 tr. 8. ref 186. & p. 7. t. 9. ref. 62.*

Nec qui ludit cum tribus, cum quorū vno tantùm perdet, & ab alijs duobus lucrabitur.

4 Si concurrentibus tribus ad cathedram, aliquis spondeat cum vnoquoque eorum trium seorsim, quod non adepturus sit illam, puto cum Sanchez *in opusc tom. 1. lib. 1. c. 8. dub. 16. nu* 2. validè id fieri; quia cum omnibus his tribus dubius est de futuro euentu, & sicut potest à quolibet lucrari, ita potest cum quolibet perdere. Non nego tamen contrarium esse probabilius, vt tenet Trullench *in Decal. tom 2 lib. 7. c. 27. dub. 6 num. 1. p. 4 tr. 4. ref. 186. & p. 7. tr 9 ref 64*

Nec qui luctatur maiorem summā, quā possit perdere.

5 Quando quis vult spondere maiorem summam, quam alter; potest collusor illam lucrari, quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria, nec dolus. Vide supra V. Ludus *n. 11. p. 1. t. 8. ref. 66 & p. 7 t. 9. ref. 65.*

An possit quis à sponsione resilire?

6 Si Petrus spondeat cum Paulo, quod illum saltu, vel cursu superabit, si posteà Petrus non vult currere, vel saltare, tenetur soluere sponsionē, iuxta communiorem sententiam, quam tenet Azorius *tom. 3. lib. 11. c. 19. dub. 8.* Lugo tamen *de iust to 2. disp. 31. sec. 7. num. 89.* putat distinguendum: nam

Videtur distinguēdum.

hæc concertatio potest fieri vel per modum ludi, vel per modum meræ spōsioni. Differentia autem videtur esse inter ludum, & sponsionem: nā in contractu ludi, licèt, ludo incepto, non possit ludens resilire, ante finitam illam saltem sortem, vel commissionem incœptam, nondum tamen incepto ludo, semper possunt non ludere, nec alium animum sese obligandi videntur habere: sponsio autem videtur solo consensu perfici, & ea facta, & acceptata, non potest vnus resilire. Hoc supposito, prouocatio ad ludum, vel saltum pœna, vel præmio addito, potest fieri, quando aliqui sese ad illud ludi genus prouocant; sicut enim pilla, sic cursu, vel saltu certare possunt, & tunc ante cæptum ludum; cursum, vel saltum, non est obligatio incipiendi. Si verò fiat per modum sponsionis, & quasi concertando de veritate rei, & de euentu, tunc putat procedere doctrinam, & sententiam affirmatiuam supradictorum Doctorum. *p. 7. t. 9. ref. 66.*

Sponsiones super electione Pontificis, & Cardinalium illicitæ.

7 Sponsiones omnes super vita, morte, vel electione Pontificis, & Cardinalium, hodie iure positiuo Bullæ Greg. XIV. quæ incipit, *Cogit nos*, prohibentur sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, reseruata Summo Pontifici: immò irritæ redduntur, ac proinde lucrum eis sponsionibus acquisitum restituendum est in foro conscientiæ. Ita Hurtadus *de contr. disp. 8. diffi. 9. ibid resol. 67.* Seclusis tamen dictis prohibitionibus, quæri potest, an istæ sponsiones essent illicitæ ex eo, quod alter decertantium sit certus de electione Cardinalis ex testimonio alicuius qui plurimum valet apud Pontificem, cuius est Cardinales creare? Et respondeo non ob hoc esse illicitas, quia semper manet res dubia, & incerta, pendens ex voluntate libera, & mutabili Pontificis. Ita Faustus *in spec. confess. disput. 32. quæst. 52. ibid. § Verum.* Idem dic, etiamsi Titius ex ipso Pontifice audierit Caium creandum esse Cardinalem, poterit enim sponsione facta decertare Caium futurum Cardinalem, & licitè lucrari quamuis Azorius contrarium asserat. *tomo 3 libro 11. capit 20. dub. 5 ibidem §. Sed quid?*

Qui certò scit, & posteà dubitat, potest spōdere, & lucrari.

8 Si quis certò rem sciret, & posteà inciperet dubitare; posset adhuc spondere, quia saltem in sua æstimatione exponit se periculo amittendi, etiamsi alius ob suam nimiam pertinaciam verè amittat. Idem dic de eo, qui reputans id, pro quo spondet, esse omninò certum, spondet, & lucratur, quia res ita contigit, reuera tamen posteà comperit, non fuisse ita certum, sed se exposuisse periculo amittendi: talis enim etiamsi peccauerit spondendo ob con-

conſcientiam erroneam, tamen poteſt retinere id, quod lucratus eſt, quia reuera res erat incerta, & ſe ipſe etiā expoſuit periculo amittendi. * Ita Molina *de iuſt. tom. 2. tract. 2. diſput. 508. in fine. p. 7 t. 9. reſol. 68.*

9 Multæ ſponſiones poſſunt habere conditiones illicitas, v gr. ſi duo certent de edendo, vel bibendo ſponſione facta, quod alter alterum edendo, vel potando vincet: vel ſponſionem faciat, quod Titium interficiet, vel quod hoc anno occidetur Princeps. Huiuſmodi autem ſpōſiones ſunt omninò dānatæ legibus ciuilibus. Licita tamen eſſet ſponſio, quę ita fieret, ſi Turca hoc anno occidetur, dabo tibi centum; quia nullum eſt peccatū expectare mortem inimici fidei. Sic docet Fauſtus *in ſpec. confeſſ. diſp. 32. q. 46.* Item licita eſt ſponſio ſuper euentu futuro, ex quo damnū ſubſequetur daturq; occaſio illud optandi: vt ſi duo ſpondeant an Petrus intra tot dies morietur. Idem dicendum, quando duo ſpondent, quod Petrus faciet, vel non faciet tale peccatum, non enim peccant, niſi ſpondens optet, vt alter contrahat tale peccatum, vel ipſi opem ad contrahendum præſtet. Sed non ideò tenetur ad reſtitutionem lucri: quando verò ſponſio fieret circa peccatum committendum ab ipſo ſpondente, certum videtur, quod ſi ego dicam, te commiſſurum, tu verò neges, ſponſio erit licita, quia lucrum ſperatum magis te impediet à peccato committendo. E contra verò, quando tu affirmas te peccaturum, & ego nego, periculoſa eſt, & fugienda talis ſponſio, quæ te magis confirmat in propoſito peccandi. Et quamuis Alcozer dicat, me non peccare acceptando ſponſionem, ad quam tu me prouocas circa peccatum tuum futurum, melius tamen Sanchez *in opuſc. tomo 1. lib. primo, cap. 8. dub. 32. num. 5.* contra illum ſentit ipſam acceptationem fore illicitam. Qui tamen *num. 9.* benè monet non eſſe obligationem reſtituendi lucrum, etiamſi peccatum, quod eſt materia ſponſionis, ſit contra iuſtitiam, quia ego non do pro peccato committendo; ſed committo futuro euentui fortuito. Et hæc omnia docet Sanchez citatus, *p. 7. t. 7. reſ. 69.*

Sponſiones cum cōditione illicita, illicitæ.

Et quæ licitæ.

10 Ad ſponſionis contractum reducitur cenſus vitalitius. Vide V. *Contractus cenſus num. 15.* Item modus ille efficiendi dotem filiæ, quo Pater, nata filia, dat alicui mercatori centum aureos, cum pacto, quòd ſi filia viuent anno decimo tertio, reddat trecentos aureos pro eius dote, & ſi ante prædictum annum mortua fuerit, totum lucretur: qui quidem contractus non eſt vſurarius, vt quidam exiſtimant, ſed licitus, quia poteſt admitti, & ſuſtineri tamquam ludus de futuro euentu, in quo, vt videmus ſæpè, quis deponit paruam ſummam contra magnam breui etiam perdendam, aut lucrandam. Sic docet Philiarchus *de officio ſacerd tom 2. part. 2. p. 7. t. 7. reſol. 71.* Item ſi quis accipiat à Caio 100. eo pacto vt teneatur reddere 200 ſi poſt annos duos redeat in Patriam, vel vxorem ducat, vel Preſbyter fiat, &c. Sponſio erit licita. Azor. *tomo 3. lib. 11 cap. 21. dub. 1. ibid. reſol. 72.* Item ſi dem Caio 100. eo pacto, vt ſi poſt annum vixero reddat 200. ſi moriar nihil reddat; vel ſi vixerit reddat 110. ſi moriatur, reddat hæredibus 85. Idem Azor. *citatus dub. 2. ibid. reſol 73.*

Sponſio dantis 100. pro reddendis 300. an licita?

Vel 100. pro 200.

STATVTVM LAICALE.

1 † PRincipes violare ſolent libertatem Eccleſiaſticam, non ſolùm actuali iudicio, vt dictum eſt V. *Princeps* & V. *iudex laicus*, ſed etiam ſtatuto. Ideò videndum quodnam ſtatutum ſit contrarium Eccleſiaſticæ libertati †.

SATVTVM laicale lædit immunitatem Eccleſia.

2 Primò igitur eſt contra libertatem Eccleſiaſticam ſtatutum Principis, quoties tangit Eccleſiam (vt ſi prohibeat Eccleſias abſque licentia Prin-

Primò, ſi tangit Eccleſiam.

Principis ædificari, vt dictum est V. *Ecclesia, num 1.*) † aut causas merè Ecclesiasticas †. aut prohibet, vel impedit personas Ecclesiasticas, vti rebus, aut facultatibus sibi à iurè communi concessis cap. *Ecclesia Sanctæ Maria 4. de priu c. fin. de immun. Eccl. in 6.* Tusch *to. 5. concl. 342. num. 13. 19. & 137.* & Rota Rom. *in vna Corrigien. 16. Febr. 1589. in vna Massafren. 21. Iun. 1591. & in vna Crypteferrata 16. Ian. 1604. part. 1. t. 2. resol. 59. § Sed his,* post medium, *part. 4. tra 1 resolut. 55. part. 5. t 1. resolut. 8. § Sed his* paulo ante medium, & nouissimè *part. 6. tr. 8. resol 1 §. Sed his & resol. 4. a § confirmantur* Secundò, quando tolluntur, aut minuuntur priuilegia Ecclesiæ & Clericis concessa à Deo, summis Pontificibus, aut Principibus sæcularibus Alexand. *lib. 1. cons. 20.) num. 3.* & alij communiter *part. 1. tract. 2. resol. 62.* in fine, *part 4. tr. 1. resol 55. § Secundò,* & nouissimè *part 6. tr. 3. resol. 2.* Tertiò, quando Clerici & Ecclesiastici efficiuntur timidiores Tusch. *num. 39. resol. 55. cit. §. Tertiò.* Quartò, quando Clerici efficerentur deterioris conditionis, quam laici, cap. *quanto. de priu.* & cap *fin. de immun.* Pechius *de ammortiz. cap 6.* & alij. *ibid §. Quartò, resol. 52. §. Deinde.* Quintò, omne statutum aptum Ecclesiæ & Ecclesiasticis ferre semper incommodum, quamuis indirectè, & quamuis non disponat super illis, super quæ Ecclesia haberet speciale priuilegium. cap. *quanto cit. de priuil* Felin *in cap. Ecclesia num. 104.* & alij *resol 55. cit. § Quintò, & resol. 52. cit § Verum.* Et denique omne statutum directum ad Clericos & Ecclesiasticos, vel ad omnes in generali, etiam sub prætextu boni publici; quia hi de iure communi ab ipsorum potestate liberi sunt. Vnde in statutis laicorum nunquam comprehenduntur. *p 4. t 1. resol. 88. p. 6. t. 3. res. 6. t. 8. res. 4. § Verum. & p 7. t. 2. res. 11.* Immò etiam si statutum esset Clericis fauorabile, per hoc tamen quòd ipsos nominaret, foret inualidum. Surdus *vol. 2. consil. 301. numer. 13.* & alij *p. 4. t. 1. res. 14. & p. 6. tr. 3. res. 3.* in fine, *res. 7.* Immò etiam si statutum non dirigatur ad Clericos, sed ad laicos contrahentes cum illis; quia Ecclesia habet liberam de iure facultatem, vt laici cum ipsa liberè & absque vllo onere contrahant, & commercium habeant. Aponte *in resp. super cens. Veneta,* & alij communiter. Vnde statutum generale numquam comprehendit laicos contrahentes cum Ecclesia & Ecclesiasticis, aliàs læderetur Ecclesiastica libertas, non verbis; sed mente, faciendo fraudem de persona ad personam. Abbas *in c. Ecclesia S. Maria, de const nu. 27 & 31. p. 4 t. 1. res. 52. p. 5. t 1. resol. 8 § Dicendum, & p. 6 t. 8. res 4 §. Vnde.*

Vel causas Ecclesiasticas.

Vt causas beneficiorum.

3 In primis ergò inualida, & contra immunitatem Ecclesiasticam forent omnia statuta disponentia de causis beneficiorum iuramentorum, decimarum, matrimoniorum & similibus, quæ cum sint spirituales, pertinent ad Ecclesiasticos priuatiuè. Vnde rectè ait Tamburinus *to. 1. disp. 5. quæst. 19. nu. 21.* inualidum fore statutum Principis quòd beneficia sui status solis ciuibus conferantur. Et licèt id in Gallia & aliquibus Hispaniarum Regnis practicetur, id tamen procedit ex consensu & priuilegijs Summorum Pontificum. Barbosa *collect. tom. 1. libro 1. tit. 5. cap. 4 num. 7.* Quibus nihilominus ipse pro libito derogare potest. Vide V. *Papa, num. 4. p. 3. t. 1. res. 26.* Idem dic de priuilegio nostri Regis, ne quis possessionem apprehendat alicuius Ecclesiæ seu beneficij sine ipsius, vel ministrorum suorum licentia. Cessante enim priuilegio, iniqua lex foret; cum Ecclesia habeat ius à Deo immittendi Clericos in possessionem beneficiorum. Duard. *in Bull. Cœn lib 2. can. 15 q. 11 num 59 p. 1. t. 2. res 63.*

Iuramentorum.

4 Rectè quoque ait Molinus *de ritu nupt. libro 1. comp. 19 num. 60* inualidū fore statutum Principis irritans iuramenta, & oppositum est falsum, vt ait Martha *de iurisd. p. 4 centur. 1. cas. 72. num. 18* contra Molinam *de iust. tom. 1. tract. 2. disput. 147. num. 13. p. 1. t. 2. resol. 74. & 114. & p. 5. t. 1. resol. 8.*

§. *Sed*

§. *Sed restat*. Quòd si tale statutum existit in Cathalunia, Molinus iustificari dicit tanquam editum in Comitijs generalibus, ad quæ concurrunt etiam Ecclesiastici, *ref. 114. cit.* Nam de reliquo Princeps, non solùm non irritare, sed neque iuramenti præstiti obligationem relaxare propriè potest, cum sit spiritualis, vt notat Ledesma *to. 2 t. 11. c. 4 dub* 3. licèt possit eam condonare & remittere, sicuti pars. secundum Sanchez *in summ. to 1. lib 3. c. 22. nu.* 15. *p. 1. t. 2. ref.* 115. Quòd si iuramentum metu, aut iniuria extortum sit, in materia merè laicali, tunc poterit Princeps, & iudex sæcularis cogere laicum ad condonandam obligationem; cumulatiuè cum Ecclesiastico, qui, si dubium esset de turpitudine iuramentum recipientis, solus esset competens Molina *to. 2 t 2 disp* 149. *ibid. ref.* 116. An verò Princeps non irritare iuramenta, sed prohibere possit ne in contractibus apponantur? Ne hoc quidem posse, aiunt DD. quia sic impediretur indirectè iurisdictio Ecclesiastica. Vide infra *num.* 11.

5 Torres quoque *in 2. 2. q. 87. ar. 1. disp. 9. n.* 17. contra Turrianum *in sum. p 1. c. 131. dub. 4. concl.* 3 inualidum esse, ait, statutum Caroli V. & Philippi II Regis Hispaniarum, quòd laici non soluant decimas, quæ solui non consueuerint; nisi ex priuilegio Summi Pontificis latum sit. quia licèt cõsuetudo legitima seruanda sit instar legis, præcipere tamen ne Clerici contra eam faciant, Ecclesiasticorum est, non sæcularium Principum. *p. 5 t. 14. ref.* 42 §. *Sed hic*. Vide plura V. *Iudex Ecclesiasticus nu.* 4. Decimarum.

6 Circa matrimonij substantiam statuta sæcularia nulla forent, siue sit Ecclesiastica de iure Canonico, reseruante eam sibi Summo Pontifice, vt ait Sanchez *tomo 2 lib. 7. disput. 3. num.* 1. siue de iure diuino, reddente eam sacram Christo per institutionem Sacramenti, vt ait († & melius †) Pontius *lib. 7. cap 2. num 3 p. 1. t. 2. ref.* 128. *&* *p. 7. t. 1. ref.* 23. Et præcipuè inane esse statutum laicale, libertatem in contrahendo diminuens; quia matrimonia ab omni coactione libera esse debent, ex *l. Titia ff. de verb. obligatio.* & decreto Trident. *Sess. 24. cap.* 9. Tale autem esset statutum ne filia nubat sine consensu parentum. Sanchez *de matr. to 1. lib 4. disp. 25. num.* 2. contra Molinam *tomo 1 t. 2. disp. 176. à num. 24* (*p. 1. t. 2. ref. 75. &* 105) aut ne fœmina nubat extraneo, Abbas *in cap. 1. de spons.* contra Alexan. *lib 2. consil. 251. num. 2.* (*p. 1. t. 2. resolut.* 57.) aut affini, etiam post dispensationem Pontificis. *p 5 t. 1. resolut.* 17. & omne statutum statuens impedimenta matrimonij. Pontius *lib. 6. c. 1. &* 2. contra Cælestinum *t 2. c. 31. nu. 1. p. 5. t. 1. ref.* 16. Immò Pontius *num.* 4. nec circa matrimonij accessoria disponere posse laicos existimat, si eo accessorio impediatur principale. Secus de accidentalibus & accessorijs non impedientibus principale, vt sunt dos, dotis fructus, donatio inter coniuges, & similia. Sed circa hanc materiam vide etiam Riccium *p. 3. decis.* 178. & Bellettum *p. 1. de exempt. cler. à stat. laic.* §. 4. *nu. 43. p. 1. t. 2. ref.* 128. §. *Ex his* Ex matrimonij.

7 Quatenus vero interdicit Ecclesiæ & Ecclesiasticis, quæ sibi de iure, vel priuilegio competunt, inualidum & contra immunitatem esset statutum Principis: primò, si præciperet Ecclesiæ infra certum tempus bona stabilia sibi relicta vendere, quale olim edidit in Sicilia & Neapoli Rex Fridericus, † & hodie extat Venetijs †. nam omni iure licitum est Ecclesijs, bona immobilia possidere, & per hoc statutum fiunt deterioris conditionis, quàm laici & ideo statutum Friderici reuocauit posteà Carolus II. apud Afflictum *lib. 3. constit. 26. num.* 12. qui proinde *in Commentarijs constit. Regni Neapol.* non eam illustrauit Commentario, sed tanquam inualidam præterijt. Vtinam ipsum imitatus esset Cur[illegible]llius, nec suscitasset opinionem Pauli Seruitæ à Paulo V damnatam, & communi DD. calculo reprobatam *par. 1. t. 2. resolutio. 64 p. 5. t. 1. resol. 3. & p 6. tract. 3. resolutio.* 10.

SECVNDO si interdicat Ecclesiæ, quæ sibi competũt de iure aut priuilegio.

Vt si præcipiat ei, bona recens quæsita infra certũ tempus ponere extra manum.

§. *Ad*

§. *Ad exempla, resol.* 11. † Adde, quòd lex prædicta pugnat ex diametro cum Bulla Pauli III. de rebus Ecclesiæ immobilibus non alienandis absque licentia Papæ † . Secundò, & multo magis, inualidum foret statutum, quòd bona immobilia in Ecclesiam & Ecclesiasticos transferri non possint. & si prohiberet alienationem in extraneos, non comprehenderet Clericos, quamuis violaret libertatem eorum mentaliter, vt supra dictum est, & iudices Ecclesiastici cogere possent sic statuentes declarare, quòd in illis legibus Clerici non comprehenduntur, vt ait Paludan. *in 4. dist.* 18. *qu.* 3. *art.* 3. *cas.* 14 Gemin. *nu.* 4 & alij multi. *p.* 1. *t.* 2. *ref.* 58. *part.* 4. *tract.* 1. *ref.* 13. *&* 70. *part.* 5. *t.* 1. *ref.* 3. *&* *part.* 6. *t.* 2. *ref.* 3. Et præter rationes prædictas (præsertim quòd Ecclesiastici fierent deterioris conditionis, quàm quilibet ex sæculi fæce; vnde exclamauit D. Hieronymus contra similem legem *in epist.* 2. *ad Nepotianum*: *Sacerdotes idolorum, auriga & scorta hereditates capiunt: solis Clericis & Monachis hoc lege prohibetur part.* 6. *t.* 3. in fine) probatur vlterius conclusio, tum quia in cap. *fin. de immun. Eccles. in* 6. dicitur, esse contra Ecclesiasticam libertatem statutum prohibens vendi, donari, vel relinqui Ecclesijs; quia præsumitur conditum in derogationem illius; quæ præsumptio, cum sit iuris & de iure, non admittit probationem in contrarium, cap *is qui fidem*, Felin. *in c. quanto nu.* 3. *de præsumpt.* & alij, *p.* 6. *t.* 3. *ref.* 4. Tum etiam, quia summi Pontifices statuta huiusmodi sæpè reuocarunt, Innocent. III. cum Henrico Imp. Constantinop. Gregor. IX. cum Rege Castellæ, Clemens IV. cum Rege Lusitaniæ, & alij nonnulli cum alijs; quibus adde Concilia Lateranen. sub Innoc. III. Constantien. sub Leone X. & Trident. *sess.* 25. *cap.* 20. *Ibid. ref.* 5. Et ideò hanc sententiam docuit Bartol *in l. filius familias §. Diuinum.* 12. Bald. *in l. fin. n.* 17. *C. de sacros. Eccles.* Iason l. *in filius familias §. Diui in prima lect. n.* 72. *vers. tu aduerte*, notatque esse communem, propter textũ *in c. fin. de immun* vt etiam ait Marian. Socin. *cons.* 76. *n.* 30. *li.* 3 & ex Theologis Comitolus, Duardus, Filliucius, Reginaldus & alij communiter, contra Molinam *to* 1. *tr.* 2. *disp.* 140 *nu.* 18 (quem Surdus *cons.* 301. *nu.* 56 vt gratus fieret Principibus, aliquando hallucinatum fuisse inquit, quamuis alioqui doctissimus fuerit) & alios paucos *Ibid. ref.* 6. *&* 10. §. *Ad sextum.*

Sed contra obijcit Additionator anonymus impressionis Venetæ: primò, quia priuati ex pacto & testamẽto conuenire possunt pro ipsorum interesse, nè bona in Ecclesias alienentur, *l fin. C. de pact. inter empt. & vend.* vnde & id statuere poterit Princeps ob interesse Reipublicæ, quia à pacto ad statutum valet argumentum, *l. fin. C. de fideiuss.* Secundò, quia valet statutum, quòd monasterium ingrediens non succedat, teste Barthol. *in l. fin nu.* 6. *C. de pact.* Tertiò, quia hoc statutum non cadit super bona Clericis acquisita, sed solùm super acquirenda. Quartò, quia ex nimia bonorum in Ecclesias translatione timeri potest, ne breui tuendo imperio non sufficiant. Et denique, quia multa talia statuta subsistunt: vt in Portugallia, Venetijs, Barbantia & Germania *p.* 6. *t* 3. *ref.* 1. & Curellius addit, id etiam interdictum fuisse leuitis, & Sacerdotibus legis veteris. *p.* 5 *t.* 1. *ref* 3. §. *Ad id.*

Sed facilè respondemus. Ad primum argumentum, à pacto ad statutum valere, quando militat eadem ratio. Surdus *cons.* 2 *n.* 8. *vol.* 1. & alij at non esse eamdem rationem in casu nostro; nam in re propria quilibet est moderator & arbiter, *l. in re mandata, C. mandati*, nec prohibetur aliquis disponere, quòd eius bona in Ecclesiam non transeant. At Ecclesiæ concessum est priuilegium, vt quilibet possit ei donare, *l. illud, C. de sacros. Eccles.* & relinquere, *l.* 1. *C. eod.* & vendere, sicut & Clericis, *l. fin eod.* quibus priuilegijs contrarium statui prohibetur *c. fin. de imm. Eccles. in* 6. Adde, quòd pactum est voluntarium, & procedit solùm de rebus paciscentis: at statutum est generale,

Aut prohibet in eam transferri.

Quidquid obijciũt Politici.

Quibus facilè respondetur.

tale, & impedit efficacius donationem, saltem indirectè; & ideò argumentum à pacto ad statutum non valere, ait Ripa *in l. filius familias nu. 82. vers. nam pactum, ff. de leg. 1. p. 6. t. 3. ref. 8.*

Ad secundum, respondemus contra Bartolum, statutum excludens à successione Religiosum, non valere, vt ait Pontius *lib. 3. c. 8. num. 25.* & determinauit Rota *in vna Assisien. bonorum, die 31. Maij 1606.* Vnde statutum excludens à successione ab intestato fœminas stantibus masculis, sic generaliter latum valet, & ligat fœminas, etiam si fiant monachæ: nam tunc non sequitur deterioratio conditionis. Socin. iun. *in consil. 25. pro vera n. 11. vol. 3.* at statutum latum specificè, excludens mulieres religiosas, non valet, ob contrariam rationem, siue de ingressa loquatur, siue de ingressura. Abbas *in c. quod clericus nu. 40. de foro comp. part. 1. t. 2. ref. 125. & p. 6. t. 3. ref. 8. à §. Ad tertium.* Et conditiones illæ in legatis, *si Religionem non ingrediatur* &c. non sunt admittendæ, nec habent effectum, vt dictum est *V. legatum nu. 2.* Immò, quamuis Vasquez *de rest. c. 6. §. 1. dub. 2. nu. 34.* non censeat aduersari immunitati legem *11. tit. 10 li. 5. recopil.* irritantem donationem bonorum omnium factam filio Clerico, eo quòd in tributorum fraudem præsumitur fieri. Alij nihilominus dicunt, ius ciuile talem præsumptionem introducere non potuisse. & ego puto stante sententia Vasquez, præter donationem aliud quoque iudicium ad talem præsumptionem requiri. Et nihilominus tunc admittere probationem in contrarium, quia, vt ait Flores de Mena *lib. 2. q. 21 § 2. num. 73.* non esse iuris, & de iure, sed solùm iuris; & sic si in tributorum fraudem non fieret, valere *p. 3. t. 1. ref. 3.*

Ad tertium, priuilegia quocumque titulo Ecclesiæ concessa, competere ei non solùm pro bonis acquisitis, sed etiam pro acquirendis, & canones in hac materia indistinctè loqui, vt videre est in *cap. benè quidem 96. dist. c. Ecclesia S. Mariæ, de const.* & *c. fin. de rebus Eccles. non alien.* & quòd talis distinctio non subsistat, expressè definiri in *cap. 1. de immun. Eccles. in 6.* & notauisse Cardin. Alban. *de immun. num. 12.* ponderantem tex *in c. ea enim 10 q. 2 ex l. iubemus §. 1. vers. ea enim C. de sacros. Eccles. p. 6. t. 3. ref. 9.*

Ad quartum argumentum illud à Ioanne Hus primùm, deinde à Paulo Seruita eructatum, ingenium sapere nimis politicum, & de diuina prouidentia, & retributione nimium diffidens: *Quis enim abnuat*, ait Gretserus lib. 3. consil. 3. *Deum nequaquam pati, vt liberalitas laicorum in Ecclesias immensam suam beneficentiam superet, dum cultus eius propagatur, & amplificatur? Neque enim frustrà se coli sinit Deus.* Maiori sanè pietati in suos Sacerdotes floruerunt Hebræi, & Gentiles Nam Sacerdotes illorum, & leuitas alijs tribubus multò ditiores fuisse, obseruat Becanus *anal. vet. Eccles. c. 7. quæst. 6. nu. 3.* nam à singulis recipiebant decimas omnium bonorum, vnde nouem illis remanentibus, vndecim ad ipsos perueniebant: & Sacerdotes deinde accipiebant decimas decimarum à leuitis, & his accedebant primitiæ oblationes, primogenita: quæ omnia simul posita in magnum thesaurum excrescere necesse erat. *part. 5. t. 1. resolut. 3. §. Ad id verò.* Et quoad Gentiles, Aristoteles in sua republica sic bona Ciuitatis distribuit, vt quarta pars cultui sacro destinetur, & prætereà Sacerdotibus tamquam priuatis sua pars relinquatur. *lib. 7. polit. capit. 10. part. 6. t. 3. resol. 10. §. Sed non desinam.* Bona verò Ecclesiastica Christianorum non solùm facta comparatione ad prædictos, sed etiam absolutè considerata, & cum solo respectu ad eos, qui ex illis sustentari debent, sunt adeò exigua, vt obseruat Comitolus *apol. pro monit. Pauli V. c. 3. numer. 6.* quòd si in vnum congregata singulis Ecclesiasticis, qui ex illis sustentari debent, æqualiter diuidantur, oppidò quamplurimis victus, & vestitus de futuri essent, prætterquam quod in tali calculo nulla iustitiæ distributiuæ forma seruaretur.

ex quo

ex quo factum est, quòd in tot Congregationes Regularium proprietas sensim irrepserit; dum de bonis communitatis non possunt singuli congruentem sustentationem habere, & nihilominus, cum res ita se habeant: exclamant nostri politici, Ecclesiam, & Ecclesiasticos nimium habere. Contra quos Concilium Parisiense sub Ludouico, & Lothario Imperatore celebratum: *Mira res*, inquit, *ambitio mundiali satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet*. Desinant porrò timere, ne omnia bona communitatis in Ecclesiæ potestatem aliquando deueniant. Nam (vt benè Theologi Relig. Seruorum *cap.7.*) nunquam in Ecclesiam transferentur feuda, fideicommissa, aut bona necessaria sustentationi principatuum: quia hæc semper manebunt in familijs. Nec item transferentur omnia alia bona non vinculata, quia ex his multa possident auari, multa homines lubrici, & perditæ vitæ, qui omnia consumunt viuendo luxuriosè, nec vnquam Ecclesiæ recordantur. Experientia præterea docet, Ecclesiarum bona nonnunquam ad laicos deuoluit, sic ferente temporum vicissitudine & varietate. Ex quibus omnibus factum est, vt quamuis per septendecim ferè sæcula Ecclesia bona legentur, & quidem quo antiquius, eo copiosius, adhuc non omnia immò nec adeò multa in eam transierint *p.5 t.1 ref.3. §. Sed deueniendo*. Quod si, in tanta securitate, Principes adhuc timent, recurrant pro remedio ad summum Pontificem cui inest tales leges condendi potestas, vt obseruat Hostien in *c. cum laicis nu. 10. de rebus Eccles. non alien. p. 6. t. 3. ref. 10. §. Respondeo primò*.

Ad vltimum, quidquid sit de illis exemplis, non quid factum est, sed quid fieri debeat, spectandum esse, leg. *sed licèt ff. de offic. præs.* nec exempla, nisi bona, sequi debere, Gell. *noct. Attic. cap. 19.* Cuiusmodi est exemplum Caroli V. & Pilippi II Regis Hispaniarum, qui ad talem legem in suis Regnis condendam ab eorum Procuratoribus sæpius in comitijs sollicitati, nunquam eam condiderunt, aut se illam condere posse iudicauerunt. Bouius *respond. ad consid. Pauli Seruitæ p.3 ad 10. argumen.* vbi etiam respondet ad exempla Germaniæ, & simile Odoardi Regis Angliæ. Sanè Reges Portugalliæ ob talem legem fuere excommunicati, & Regnum interdicto suppositum, donec illam Dionysius reuocauerit, præstito per suos Oratores iuramento de parendo mandatis Ecclesiæ, vt videre est ex litteris Nicolai IV. datis 10. *Kalend. April.* 1290. Sunt tamen aliqui Doctores, qui asserunt, exinde in eo Regno adesse priuilegium Papæ in fauorem talis legis, quod alij negant adesse; & priuilegium allegantibus incumbit illud in authentica forma demonstrari, cap. 1. *de fide instrum.* &c. porrò, *de priuil.* Rota *in vna Oscensi Canonic. die* 1. *Decembr.* 1595. & Pesantius *de immun. disp. 3. num. 2.* Obseruat quoque Germonius *in assert. libert. eccles. c. 7.* in eo Regno stabilia Oratorijs, & Monasterijs titulo perpetuandi obligationes Missarum passim relinqui. *p.6. t.3. ref. 11.* Quod autem ait Cutellius de leuitis & Sacerdotibus veteris legis, falsum est: nam ex Leuit. *c. 25.* habetur, eos habuisse ædes vrbanas quouis tempore redemibiles, & Ieremias in Anathoth Vrbe sacerdotali agrum emit, vt obseruat Sancius *in Ezech. c. 44 vers. 28. num. 59.* immò notat Becanus *in analog. vet. Eccles. c. 7 q. 6. num. 3.* ciuitatibus tredecim datas esse Sacerdotibus, reliquas leuitis. Quòd si in aliquibus scripturis dicitur leuitas nihil possidere, id ideò dicitur; quia omnia habebant titulo eleemosynæ; non per sortem, vt alij. Nicolaus le Maistre *de sacro Patrim. lib. tit. 10. p. 5. t. 1. ref. 3. §. Ad id verò.*

Item si præcipiat, ab Ecclesia, & Ecclesiasticis aliquid solui pro immobilibus amortizandis.

Et omnia prædicta militant tertiò contra leges amortizationis, quibus præcipitur, vt in transferendis rebus immobilibus in Ecclesiam & Ecclesiasticos, impetrari debeat licentia Principis, & solui certa pecunia. Contra quas inuenitur ex Gallis Petrus Iacobus *in pract. tit. de success. Regni Franc.* & ex

& ex Hispanis Beltran. de Gueuara *in propugn. libert. Eccles. assert.* 1. §. 6. *nu.*22. vbi ait, Philippum II. similem legem Ioannis II. abrogare, & in noua recollectione loco illius apponi fecisse aliam legem de non condendis legibus contra libertatem Ecclesiasticam, & in Francia extant Constitutiones Henrici II. Caroli IX. Henrici III. & Henrici IV. vetantes, nè Clerus bona recens quæsita extra manum suam ponat, aut pro illis amortizandis quicquam soluere compellatur. Vide Annæum Robertum *lib.*2. *rer. iudica. cap.* 21. *p.*1.*t.* 2.*ref.*104. *p.*3.*tom.*1.*ref.* 14. *par.* 4.*tom.*1.*ref.*57.& *p.* 6.*to.*3.*ref.* 10.§. *Ad exemplum.*

8 Quartò, ex hoc etiam capite inualidum foret statutum prohibens laicis, nè Clericis vendant, molant, aut coquent panem, &c. & aliqua seruitia eis exhibeant, quæ ipsis debentur vt ciuibus, & nouo etiam titulo vt Clericis: nam dum Clerici fiunt, non amittunt iura ciuiū, sed ratione status maioris reuerētiæ, & honoris digni fiunt Gueuara *vbi supra nu.*11.& 12. & alij communiter contra Pereiram.*p.*2.*c.*67.*nu.*15.*p.*1.*t.*7.*ref.*54.& *p.*4.*t.*1.*ref.*15. Item si prohiberet Laicis ne Clericis molant, coquant, vendant, vel seruitia exhibeant.

9 Quintò, etiam inualidum esset statutum circa funera, disponens de his, quæ spectant ad vtilitatem Ecclesiæ, & Clericorum, vt de eleemosyna Missarum, eleemosyna Clericorum, numero candelarum, & Religiosorum comitantium cadauer: indirectè enim prohiberet liberam facultatem dandi eleemosynam Ecclesiæ & Clericis. Alterius *de censu.to.*1.*disp.*16.*lib.*5.*c.*6. Idem dic de culcitris, quæ apponunt super corpus defuncti; nam hæ remanent apud Ecclesiam pro ornamento parietum. Secus verò, si disponant de vestibus lugubribus, apparatu cubiculorum & similibus ad Ecclesiam non pertinentibus, vt ait Alter. *ibid.* Et idem docet Duard. *in can.* 15. *q.*19.*num.*7. de extructione sepulturæ. At Grassus in hoc contrarium censet, *de eff. cler. eff.*2.*n.*483.*p.*1. *t.*2.*ref.*65.† Adde, quòd statutum circa Missas, candelas, & sepulturam esset inualidum alio titulo, quia nimirum disponeret de rebus sacris, pertinentibus ad cultum diuinum. † Sicut etiam pragmatica Sicula, quam citat & sequitur Burgius *de modo proc. ex abrupto cens.*1.*q* 65.*num.*29. quòd Clerici minores non gaudeant foro, nisi singulis Dominicis & festis diebus in Ecclesia horis congruis cum superpelliceo assistant: quia dirigitur ad Clericos, qui à potestate laicali exempti sunt. Guazzinus *de defens.to.*2.*defens.*20.*cap.*9.*nu.*35.*p.*4.*t.*1.*ref.*88. Si disponeret de numero Religiosorū, Missarum. Candelarum, Vel de culcitris in funere. Vel aliquod onus imponent Clericis, vt gaudeant foro.

10 Sextò, idem dic de statuto Principis, nè suis priuilegijs potiantur ij, qui subditi non sunt, vt ait Duard. *num.*41. contra Azorium. nam Clerici de iure communi frui possunt priuilegiis communitatis, cap. *constitutus, de rest. in integr. par.*1.*t.*2.*resolut.* 60. Vnde ex vi statuti laicali possunt conuenire laicos pro iure congrui, non tamen ab eis conueniri. Surdus *lib.* 1. *cons.*2.*num.*14. contra aliquos apud Giurbam *decis.* 25. *num.*10. vtrumque affirmantes, & alios apud Riccium *p.*3. *decis.*180. *num.*3. vtrumque negantes. Item ex vi statuti laicalis possunt laicos cogere ad compromittendum, non tamen ipsi ad compromittendum compelli. Graff. *vbi sup. num.* 414. contra Riccium *in collect. decis. part.*1. *decis.*177. *part.*3.*t.*1. *resolut.*43. Idem dic de declaratione, vt Clericus aliquis vel aliqui, inter quos esset Clericus, non gaudeant priuilegio vniuersitati concesso, v. gr. de franchigia quinquennali in ciuilibus. *part.*1.*t.*2.*resol.*59. Item si vetaret Clericis frui priuilegio concesso alicui communitati,

11 Septimò, idem dic de statuto, ne laicus alienam iurisdictionē prorogare possit: nam id laicis in fauorem iudicis Ecclesiastici concessum est, non solum de iure canonico, *c. significasti, de foro comp.* sed etiam ciuili. *l. si quis ex consensu.*& *l. Episcopale C. de Episcop. audient.* Cochier *par.*1.*cap.*66. *num.*5.& 10.*p.*4.*t.*1.*ref.*24. in fine, *par.*5 *t.*1 *ref.*8.& *p.*6.*t.*2.*ref.*7. in fine, Vnde statutum prohibens adhiberi contractibus iuramenta, irritum est, quia nimirum impedit prorogationem iurisdictionis Ecclesiasticæ, qua Aut laicis prorogare iurisdictionē Ecclesiasticam.

ratione iuramenti exerceri potest in contractus ciuiles, etiam de re prophana, inter personas merè laicas. Villa sante *in cap. decernimus de iud. nu.* 127. vbi damnat similes leges existentes in Regnis Castellæ, & Portugalliæ, quamuis hæ permittant iuramenta in conductione redditus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, vt notat cum alijs Heuia *in cur. philipp. p.* 1 *§.* 5. *n.* 33. Adde quod materia iuramenti est sacra, & ex hoc capite extra limites iurisdictionis laicalis, vt dictũ est *n* 4. *p* 1. *t.* 2. *ref.* 114. *& p.* 5. *t.* 2. *ref.* 8. *§. Adde.*

AVT denique, si fertetur etiam pro Ecclesiasticis.

12 Denique contra immunitatem esset omne statutum Principis communiter latum pro laicis, & Ecclesiasticis, etiam si spectet ad bonum commune; quia necessitas & bonum publicum non dat iurisdictionem. Et quamuis Clerici teneantur seruare leges ciuiles latas pro bono communi, id quidem verum est, quando non pugnant cum immunitate Ecclesiastica. *p.* 4. *t.* 1. *ref* 52. *§ Suppono,* & *p* 6 *t.* 3. *ref.* 7 in fine. Et tunc non tenentur coactiuè, quasi teneantur ex vi legis laicalis, & iudex laicus eos ad illarum obseruantiam possit astringere; sed solùm directiuè, nimirum ex vi rationis naturalis, quæ dictat partem suæ comparti conformari debere *ref.* 52. cit. & *p.* 6 *t.* 8. *ref.* 4. *§. Dicendum.* Adde, quod Caspens. *to.* 1. *tr.* 13. *de leg. disp.* 4. *sect.* 2. putat, in tali casu Clericos non teneri ad tales leges sub mortali secluso scandalo, & citat Bonacinam, & Salaz. Verùm alij contra sentiunt: quia si astringuntur illas seruare, non est vnde eorum obligatio minuatur. Vide Palaum *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 24. *§.* 6. *nu* 2. *p.* 6 *t.* 8. *ref* 4. in fine.

Qui nõ tenetur coactiuè ad leges laicorum etiã latas pro bono communi.

Tale esset statutũ, quod auferantur arma inuenta horis prohibitis etiam à Clericis.

13 Ex his igitur primò inualidum, & Ecclesiasticæ immunitati contrarium foret statutum, quòd capiantur arma cuicunque inuenta horis prohibitis. Nisi Clericis capi præciperet ad vitandum malum, reddenda posteà cessato periculo, iuxta dicta V. *Iudex laicus, nu* 17 Palaus *tom.* 1. *t.* 3. *disp.* 1. *punct.* 14 *§* 6. *nu.* 9. contra Pereiram *p.* 2. *ca* 43 *nu.* 2. *p.* 4 *t.* 1. *ref.* 19.

Quòd non imprimantur libri etiam Clericorum sine licentia Principis.

14 Secundò, idem dic de statuto prohibente indistinctè laicis, & Clericis impressionem librorum absque licentia Principis, qui nullam habet in Clericos potestatem, sicut habet Episcopus in hoc circa laicos in finem spiritualem ex Concilijs Lateran. *sess.* 10. & Trident. *sess.* 4 Adde quòd quandoque libri exempti sunt de iurisdictione laicorum, ratione materię sacrę, quales sunt expositiones Bullarum, Commentaria in sacram Scripturam, in D. Thomam &c. Bariola *cons.* 34. *p.* 4. *t.* 1. *ref.* 60.

Quòd non extrahantur victualia à territorio, etiam à Clericis.

15 Tertiò, idem dic de statuto laicali, prohibente extractionem frumenti, vini, leguminum, &c. extrà territorium, vt seruetur abundantia in ciuitate, hoc enim statutum si directum sit etiam in Clericos extrahentes prędicta de suis prędijs recollecta, lædit immunitatem. Si verò non nominat, non comprehendit. Azorius *p.* 3 *lib.* 5. *cap.* 19. *nu.* 13. & alij contra Menoch. *tom.* 8. *cons.* 800 *nu.* 38. & Bobadillam *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *nu.* 117. cautè legendos. *p.* 1. *t.* 2. *ref.* 69. & *p.* 6. *t.* 8. *ref.* 4. Nec approbanda est consuetudo Sicula, quod Clerici extrahentes prædicta de suis prædijs extra Regnum, soluant gabellam, vulgò *li tratti*. & sic illam nominatim reprobat Ciarlinius *controu. foren. cap.* 31. *num.* 15. *&* 16. *p.* 5. *t.* 1. *ref.* 27. *§. Sed aduersus.* Et eadem est ratio de consuetudine huius Vrbis Panormi, si amplius obseruatur, vt in eam non possint introire vina extra territorium recollecta, etiam à Clericis, quæ quidem consuetudo, & lex nec respicit bonum publicum, sed peculiare, personarum habentium vineas, & prædia in territorio. Bellet. *p.* 1. *tit.* 6. *§* 3 *num.* 3. *p.* 1. *t.* 2. *ref* 70. *& p.* 6. *t.* 8. *ref.* 4. Quòd si contingat necessitas magna, vt carestia, quæ subleuari non possit, nisi concurrant Ecclesiastici, tunc quidem Ecclesiastici tenentur directiuè dictis legibus prohibentibus extractionem annonæ, aut præcipientibus denunciationem & venditionem; non tamen ità, quod per laicos ad id cogi possint, sed per Ecclesiasticos, iuxtà dicta V. *Iudex laicus,*

Vel quod in territorium non introducantur etiam ab ipsis.

Nam ipsi his legibus nòn ligantur. Vnde in necessitate cogi debeat à iudice Ecclesiastico.

num.

nu 22. Et consulo Episcopis, vt in tali necessitate suis edictis Principum statura corroborent, vt no. ar Surdus *cons.* 301. *nu.* 39. vt fecit S. Carolus Borromæus, & plures ordinauit sacra Congregatio, & signanter Nuntio Neapol. *die* 3. *Septemb.* 1591. & Episcopo Parmen. *ann.* 1599. *res.* 4 *cit.* § *Sed instabis* Quod autem de introductione victualium dictum est, procedit contra Laginam *in alleg art.* 2. *num* 45. etiam si Clericus prædicta de suis prædijs recollecta in Ciuitatem introduceret, vt ibi carius venderet: nam hæc non est negotiatio Clericis interdicta. Vide V. *Negotiari, num.* 3. *Ibid.* § *Et tandem.* Ex quibus apparet primò, quàm malè auferatur à iudice laico annona Clericorum, quæ contra ipsorum leges extrahitur vel introducitur. hæc enim est verè pœna, licèt pecuniaria, & nascitur ex delicto vt patet ex *l.* 1. *ff. si quadrupes*, ibi, *noxa autem est ipsum delictum, & §.* 1. *Inst. de noxal. l. Quintus* & sequ. *ff. ad. leg. Aquil.* Clerici autem exempti sunt à iurisdictione laicorum in persona & bonis, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica* (vnde exempti sunt à *l. si te bonis, & l. fin.* 15. *cum igitur C. de iur. delib.* quibus indicitur onus soluendi creditoribus hereditarijs etiam supra vires hæreditatis, hæredi hæreditatem adeunti absque confectione inuentarij. Duat. *in can.* 15. *q* 15. *nu.* 8. *par.* 1. *t.* 2. *resolut.* 71.) Quod etiam procedit, si Clericus prædicta vendat supra taxam, corrupta, falsis ponderibus & mensuris &c. *p.* 1. *tract.* 2 *res.* 72. *p.* 5. *t.* 1 *res.* 7. *& p.* 6 *t.* 8. *res.* 4. §. *Secundo.* Apparet secundò, quàm malè vexentur in tali casu Clericorum famuli coloni, vel alij ministri, qui de eorum mandato in ciuitatem introducunt, vel de ea extrahunt frumentum &c. vt docet Ciarlinius *lib.* 1. *c.* 51. & Sperellus *decis.* 12. *num* 61. *& decis.* 24. *num.* 7. qui testatur, ita passim respondere sacram Congregationē immunitatis. Et ratio est, quia operarij, quando obediunt mandato conductoris in re, quæ de sui natura non sapit delictum, ad nihil tenentur. Gloss. *in l. in rem* §. *Signum ff. de rei vendic.* quam teste Decio *in l. velle* omnes sequuntur. Et ministri in tali casu nullum habent ius in re; vnde delictum non substantiatur in eis, sed in Clericis, quorum negotium geritur *res.* 4. *cit* §. *Ex supradictis.* Apparet tertiò, quàm malè cogantur venditores vini Clericorum præstare fideiussionem de soluendis pœnis latis contra vendentes falsis mensuris, supra taxā &c. nam ex hoc Clerici non inueniunt venditores, nisi seruent eos indemnes de omnibus pœnis, quæ ex tali venditione soluendæ forent, cum tamen ipsi ad tales pœnas minimè teneantur. Ladetchius *cons.* 103. *num.* 5. *&* 9. Mandell. *cons.* 8 *num.* 16. 17. *&* 18. & alij. Et custodes animalium Clericorum non tenentur banno, quod pro damno animalium tenentur custodes; quia famuli & coloni religiosorum non alligantur statutis laicorum, siue specialiter siue generaliter de illis disponant. Duard. *q.* 26. *num.* 6. & alij. Apparet quartò, lædi immunitatem, si cogantur venditores vini vendere in quarta domo ab Ecclesia distante. per hoc enim Clerici & Religiosi coguntur conducere tabernam extrà suas domos cum dispendio, & damno; fiuntque laicis deteriores, quia hi vendere possunt in proprijs domibus: cum tamen iura proclament, magis Clericis fauendum esse; quam laicis, *l. sunt personæ, ff de relig. & sump. fun. p.* 4. *to.* 1. *res.* 52. Apparet quintò; quòd si in aliqua Ciuitate adesse statutum, vt aliqui tantùm vendant vinum &c. hoc statutum non impediret, quominus Clerici aperire possent tabernas, &c. etiam si pecuniam ex dicto monopolio Ciuitas insumeret in manutentione alicuius hospitalis, aut monasterij, vel in subleuatione necessitatis publicæ; nisi vt obseruat Azor. *p.* 3. *lib.* 5 *c.* 19 *q.* 13. publica vtilitas respiciat æquè primò Clericos & laicos, sicut esset reparatio aggerum, ne flumen innundet vicinos agros laicorum & Clericorum. nam ad hanc Clerici contribuere tenerentur cum requisitis de quibus V. *Gabellas*

Ex vi autem statuti laicalis, iniustè auferuntur à Clericis victualia inuecta cōtra pragmaticam.

Vendita supra taxā. Cùm falsis ponderibus, mensuris, &c.

Aut vexātur eorum ministri hæc peragentes.

Vel coguntur præstare fideiussionem de soluēdis pœnia, si in vini venditione fraudē commiserint.

Vel animalia Clericorum ab ipsis custodita pauperiem fecerint.

Aut vendere vinum vltra quartam domum ab Ecclesia.

CLERICI nō comprehendūtur in monopolija Principū.

nu 3 p 5.t 1.ref.20. Adde, non deesse Doctores, qui dicant eiusmodi monopolium seu zagatum etiam quoad laicos illicitum esse, & interdictum in quinto canone Bullæ Cœnæ, vt dictum est V *Bulla Cœna.nu.4.*

Non in lege (sancimus) de insinuandis donationibus.

16 Quartò, idem dic de *l.illud, C de sacros. Eccles. & l. Sancimus, C. de donat.* vbi præcipitur, vt donationes supra quingentos aureos, etiam factæ Ecclesijs, in actis curiæ insinuentur vnde hodie donationes Ecclesiæ non insinuantur, vt a t Aponte *in resp super cens Ven.c* Io.Andrea & DD.communiter.*p.4.t 1.ref.63.*

Vel statuto, quod concubinæ non teneantur de furto ex bonis concubinariorum.

17 Denique idem dic de lege seu statuto, quòd concubinæ non teneantur pro furtis factis ab ipsis de bonis concubinariorum, si extendatur ad concubinas Clericorum; quia denegaretur ipsis actio furti, quæ eis competit de iure communi. Valenzuela *in defens monit Pauli V.p.1.tr.1.nu.24.* & alij, contra Pereiram *p 2.c.75.num.1.p.4 t.1.ref 11.*

Principes cauti sint in salua manu tenenda Ecclesiastica libertate.

Si tranquillè, & prosperè regnare cupiant.

18 Postremò, monendi hoc loco veniunt Reges, & Principes, eorumque Consiliarij, vt si Regna stabilire, & ab eis calamitatis arcere desiderant, nihil statuant, quod Ecclesiasticæ libertati non sit consentaneum; sed si quod simile statutum in suis ditionibus extat, omninò abrogent & expugnant: in dubijs verò eam semper amplectantur opinionem, quæ fauet Ecclesiæ, aut saltem consulant sanctam Sedem, vt docet Bernardus Iustus *in defens libert fol. 27.* & Carolus Imperator apud Granadum *in c. memoriam dist.19.* Sciantque violantibus iurisdictionem Ecclesiæ Regnorum euersionem & amissionem imminere, vt fassus est Basilius Imperator. Vnde notat Baron. *ad annum Christi 701. & alias*, olim Deum Regnum Hispaniæ tradidisse Mauris & Mahometanis, quia à sancta Sede Apostolica in iurisdictione defecerat. (*p.1.t.2.ref.66.& p.5.t.1.ref 23 a § Et tandem) & ad annum 549.* Iustinianum, dum Ecclesiasticis dogmatibus perscrutandis, plusquam Imperatorem decet, studiosè vacaret, vniuersum pessundedisse Imperium. Hunc tamen ait Tannerus *in 2.2.disp.1.q 4 dub.1.num.30.* multa iustè & legitimè de rebus Ecclesiasticis sanxisse, quæ tamen non sunt leges Ecclesiasticæ, sed meræ executiones Canonum.*p. 1.t 2.ref.116.*

Et si aliquando eã lædant, Episcopi se opponant.

19 Monendi quoque veniunt Episcopi, & iudices Ecclesiastici, si quando statutum editur contra libertatem Ecclesiasticam, præcipere magistratibus & legislatoribus, vt illud tollant, & ipsis recusantibus, ipsi tollere, & inualidum declarare. & in dubijs cogere ad declarandum expressè, tali statuto Ecclesias & Ecclesiasticos minimè comprehendi. Vide Saytum *de cens lib.3.c.34.nu.17.p.3.t.1.ref.68.*

STATVTVM
Papale.

STATVTA papalia vt obligent omnes sufficit promulgatio Romana.

1 DIximus V. *Lex nu.23.* legem papalem, secundùm Vuigers nõ obligare in prouincijs, antequam in eis publicetur. ex cuius sententiæ probabilitate multa infert Præpositus *in p.2.quæst.95.disput.1.dub.7.* præsertim quòd regulæ Cancellariæ, saltem extra Italiam non obligant, & quòd cultus disparitas apud Chinenses & Iaponios in his conuersionis initijs non sit impedimentum dirimens. Verùm ipse contrariam sententiam tenet, quam nos loco citato docuimus, & nunc confirmamus primò; quia dicta promulgatio in diœcesibus nec naturali, nec positiuo iure requiritur. & *nouella 66.* Iustiniani posita est pro legibus imperialibus, non pro papalibus. Secundò, quia corpus Ecclesiæ benè dirigitur, si deliberationes promulgentur Romæ, quæ est caput illius. & quando Pontifices nolunt suas leges obligare, nisi in singulis diœcesibus publicentur, id solent exprime-

primere: vnde quando non exprimunt, censentur velle obligare per solam promulgationem Romanam. Porrò in materia immunitatis S. D. N. Vrbanus VIII. in Bulla *Romanus Pontifex, die 5 Iun.* 1641. damnat præiudicia, quæ illi fiunt sub prætextu, quòd Bullæ Pontificiæ non fuerint publicatæ, vel vsu receptæ. *part.6 t.6 ref.39.*

2 Episcopi ergò eo ipso, quòd lex aliqua publicata est Romæ, cogere possunt subditos ad obseruantiam. Syluius autem, qui *in part.2.q.96.art.4. quæst.11.concl.3.* contrariam sententiam probabilem admittit, consequenter asserit, Episcopos, si id illis Pontifex non præcipit, probabile esse, quòd non teneantur leges publicare, & obseruari curare: nisi fructum aliquem notabilem ex alicuius Bullæ obseruatione sperarent. Si autem Pontifex significet, se velle, vt lex absque alia promulgatione vbique seruetur, tunc teneri procurare obseruantiam, non tamen eam promulgare, nisi lex dirigatur ad ipsos *p.6.t.6.ref.38.* Vide etiam V. *Lex*, *num.* 24. Vnde Episcopi post notitiã publicationis Romanę, cogere possunt subditos ad obseruantiam.

3 † Petes: quid dicendum de legibus Tridentini, vbi publicatum & receptum non est? Respondeo, ibi leges eius pœnales non ligare incolas, vel alienigenas commorantes. An nec extraneos transeuntes vel apostatè euntes animo se exemptandi à dictis legibus, vide V. *Impedimenta, n* 23. *&* 24. Fauorabiles verò, secundùm aliquos, fauere etiam in ijs locis †. nam Zypeus *in consul.can.lib.4.cons.1.de congr.spir.* existimat, Episcopos dictorum locorum vti posse facultate ipsis tradita *in sess.24.c.6.* circa absolutiones & dispensationes in casibus papalibus occultis. & Duuallius *de sum. Pont.p.3. q.* 7. testatur de praxi Episcoporum Galliæ. Verùm Sanchez & alij, quos citat & sequitur Barbosa *de pot.Epis.p.2.alleg.39.nu.3.* contrarium docent. & Garzias *de benef.p.7.c.11.n.23.* adducit pro hac sententia declarationem sacræ Congregationis Interpretum. *p.6.t.8.ref.27.* Quid de legibus Tridentini, vbi receptum non est?

STVPRVM.

1 † Stuprum est puellæ virginis repugnantis defloratio per fractionem claustri virginalis. Nec prima fornicatio masculi est stuprum, nec defloratio puellæ consentienti. Vide V. *Circumstantiæ, n.*8 9. *&* 24. †. STVPRVM.

2 Ad stuprum consequitur in stupratore obligatio defloratam in vxorem accipiendi, vel eam pro suo statu decenter dotandi, non solùm si vi aut dolo deflorata sit; dicunt DD communiter cum Nauarro *c.16 n.16* sed etiã si importunis precibus & vehementibus blanditijs. Sed probabile est, teneri solùm de vi & dolo; quia preces & blanditiæ nõ minuunt, sed augent potius voluntariũ, nisi procedãt à persona, cui puella reuerẽtiam debeat. Nec obstat, quòd absque precibus nõ consensisset: nã multa spontè fiunt per preces, quę sine illis minimè fierẽt. Turrian *in 2 2.disp 30.dub 2 n.15.p.2.t.16 r.48.* Inducit obligationem nuptiarum, vel dotis, si accessit dolus. Vis. Vehemẽtes preces, &c.

3 Si autem interuenerit promissio matrimonij, tunc omninò tenetur ducere etiam si promissio fuerit ficta: si tamen virgo fictionem ex ambiguitate, inconstantia, nimia exaggeratione, &c. non potuit comprehendere, nisi ipse sit longè nobilior, vel opulentior, & puella id sciuerit & secundùm aliquos etiam si ignorauerit. Sanchez *de matrim.tom.1 lib.1 disp 10.* & alij communiter. *p.3 t.6.ref.81.* Solus Præpositus fictum promissorem excusat à nuptijs, *in 3 p.quæst 9.dub.4 nu 46.* quia promissio ficta non parit obligationem, & damnum illatum reparari potest per pecuniam. Sed non est recedendum à communi sententia. *p.5.t.14.ref.32.* Et si interuenisset promissio nuptiarũ etiã ficta ad eas stuprator teneretur. Nisi esset longe ditior, Vel nobilior.

4 Verùm tamen est, quòd quibus causis dissoluuntur sponsalia, dissoluitur etiam obligatio talis promissionis, manẽte solùm obligatione compensationis pecunialis. quæ etiã cessaret, si vir deprehendisset non virginem Vel accederet aliqua causa ex ijs, quibus soluuntur sponsalia.

In quo casu maneret obligatio dotandi. Quæ etiam cessare potest multis de causis.

Sanchez *ibid.ref.*81.*cit.* Et generaliter, ex quocunque capite contracta sit, cessat quoque, si puella postea nuptijs æquè commodis potiatur, ita vt nihil detrimenti sustineat. (Lessius *lib.2.cap.10.dub.2.nu.*11 contra Rebelliū) aut remissionem faciat. Valerus V. *Restitutio, diff.*11.*nu.*2 & si sponte consensit, nulla ipsi, aut parentibus est restitutio facienda pro grauata dote, aut alijs damnis indesecutis. Sotus *lib.4.q.7.art.1.ad 2.p.2.t.16 ref* 48. §. *Limitanda*. Probabile etiam est, non teneri ducere, sed solùm pecuniam soluere, qui matrimonium fictè promisit, sciens esse corruptam. Vide Sanchez & Lessium *locis cit.p 3.t.6.ref* 81. Quid agendum ab eo, qui voto Religionis astrictus virginem violaret sub vera promissione coniugij. Vide V. *Ingredi Religionem, nu.*2.

S V B D I T V S.

SVBDITVS tenetur obedire. Etiam in dubio de potestate Prælati.

1 SVbditus tenetur obedire, etiam in dubio de potestate Prælati, secundum Sanchez *in sum.to.2 lib.6.c.3.nu.*29. quia Prælatus est in possessione iurisdictionis, qua spoliari non debet per solum dubium Contrarium tenet Vasquez, & probabiliter *in* 1.2.*quæst.*19 *artic* 6.*disp* 62.*c* 6. *in fine*. Si verò adsint opiniones pro vtraque parte. Vide V. *Opinio probabilis*, *nu.* 10. *p*.4.*t*.3.*ref*.8.

Etiam. In dubio de honestate rei Præceptæ.

2 Sanè non tenetur obedire in dubio, an impleta sit conditio, sub qua superior aliquid præcepit; quia præsumenda est non impleta. Sanchez *n.*26. Nec si de honestate rei præceptæ, vel de excessu iurisdictionis dubitat etiā ipse Prælatus, Palaus *to.*1.*disp*.3 *punct*.13.*nu*.13. contra Enriquez *lib.*12.*cap.* 6.*num*.5 *in gloss. litt. T*. Debet verò obedire, si ipse de honestate rei præceptæ dubitaret, non dubitante Prælato, vt ait Sanchez *n*.3. contra Vasq.*nu.* 51. Nisi tamen graue aliquod damnum in corpore, fama, aut rebus sibi, vel tertiæ personæ immineat: quia in dubijs fauendum est reo. & subditus in tali casu esset in possessione, si non libertatis, saltem securitatis, seu iuris cōseruandi se, vel alterum à periculo. Nec in hoc, aut alio quocunque casu, quo obedire non tenetur, excommunicari potest: quia excommunicatio prærequirit culpam. Sanchez *nu.*27.*p*.4 *t*.3.*ref* 9.

An subditus vnius diœcesis possit ligari censura à proprio Episcopo, dū absens est. Vide V. *Censura, nu*.7 an ab Episcopo alieno. Vide V. *Reus, n.*1.

S V R D V S.

SVRDVS tanquam miserabilis declinat forum. Et munera publica. Nō potest esse executor testamenti. Aut Prælatus. Potest tamen esse testis. Et fideiussor.

1 SVrdus omninò, computatur inter personas miserabiles, & potest declinare forum. Nouarius *de elect. fori sect.*2. *q*.8. *num*.6. *p*.5.*t*.6.*ref* 20. & liber est à muneribus publicis, *l.* 1. *C. qui morbo se excusant*. Secus si sit surdaster, aut tardè audiat, *l* 2 §. *minus audiens, de vac. mun.* Idem *num*.10. *Ibid ref* 33. Itaque surdus non potest esse executor testamenti. Angelus V. *Executor, num*.2. *Ibid.ref*.28. Nec eligi in Prælatum, *cap. constitutionem, de ver. sign. in* 6. nec de iure ciuili gerere publicum officium, vt testatur Campanili *rubr*.11.*c*.17.*n*.37 *Ibid.ref* 20. Non priuari tamen iure eligēdi alios, ait Bononia *p*.2.*c*.4 *dub*.89.*num* 13. quamuis tutius acturum, si huic iuri renunciet, cum facile decipi possit. *Ibid.ref* 13. Potest nihilominus esse testis in his, quæ cadunt in sensum non impeditum Farinac. *quæst*.60. *Ibid.ref*.32. & si sponte veniat, nec à Notario, vel alio fraudulenter inducatur, posse fideiubere, putat Richet *de contr. disp*.8.*thes*.1. *Ibid.ref*.29.

2 Surdus non potest aliquid donare. quod illi bene prohiberi à iure ciuili

uili *in l. qui id quod, §. Mutus, v. donare. ff. de don.* tenet gloss. & Sanchez *de matr. tomo* 1 *lib* 1. *disp.* 8. *nu.* 12. quia facile decipi potest. Azorius verò *tomo* 3 *lib.* 11. *c* 3. *quæst. vlt.* hoc procedere existimat, si surdus sit etiam mutus, & Megalius *in* 2. 2 *lib.* 2. *c.* 3. *q* 4. *nu.* 135. ait eos solùm contractus surdo prohiberi, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente, & contractus verba intelligente, minimè verò eos, qui sine verbo celebrantur, vt emere, vendere, locare, conducere: immò posse etiam donare, eo pacto, quo testari potest & donare causa mortis, iuxta *l. discretis. C. qui testam. fac. poss.* Item posse hæreditatem adire. *Ibid. res.* 12. Regulariter tamen non succedit in feudo, nisi seruitium feudi tal. sit, ait Spino *in spec. test. glo.* 9. *rubr. num.* 4. vt à quolibet sanæ mentis præstari possit, vt in maioricatu: si tamen per signa exteriora perfectè intelligit, vt ait Molina *lib.* 1. *de primogen. Hisp. cap.* 13 *num.* 40. Vide Rosental *de feud. cap.* 3 *conclus.* 8. & Intrigliolum *de feud. cent.* 2. *art.* 1. *à num.* 554. *Ibid. res.* 21. Aduertit etiam Megala, Surdum celebrare posse quemlibet contractum per alios, & si non est omninò surdus per seipsum. *Ibid res.* 12. Item donare. Et aliquos contractus efficere.

3 Omninò surdus est irregularis, & non potest ordinari. immò ordinatus eijci debet. Maiolus *li.* 1. *c.* 25. *n.* 1 *p.* 5. *t.* 6. *res.* 22. Canonicus verò, surdus euadens, lucratur distributiones, nec Choro interesse tenetur. Moneta *p.* 2. *q.* 6. *n.* 16 contra Sanchez *in opusc. to.* 1. *lib.* 2 *c.* 1 *dub.* 50 *n* 7 *Ibid. res.* 14. Tenetur tamē officium seorsim recitare, quia quod legit, & si nō audit, intelligit. Si autem legitimè impeditus, non potest recitare solus, excusatur à recitādo cum socio. Si verò sit simul cæcus, tenebitur solùm ad id, quod memoriter tenet, si illud maior pars. Bonartius *de hor. can. li* 2. *c.* 38. *n.* 21. *Ibi. res.* 15. Nō potest ordinari. Sed Canonicus surdus lucratur distributiones absque obligatione Chori. Tenetur tamen ad Horas.

4 Surdus tenetur præcepto Missæ, annuæ Confessionis, & communionis, & in articulo mortis vngi debet etiam in aure, vt dictum V. *Extrema Vnctionis.* Sed circa Confessionem aduertat Confessarius, quæ illum monuimus V. *Confessarius, n.* 40. An Sacerdos surdus possit Confessiones audire. Vide V. *Confessarius n.* 2. De surdo qui simul est mutus. Vide V. *Mutus.* An possit testari ad pias causas. Vide V. *Testamētum Priuil. n.* 7. §. *Decimò.* Et præcepta Ecclesiæ.

S V S P E C T V S

De fide.

1 † SVspecti de fide sunt illi omnes, quos enumerauimus V. *Inquisitorū Iurisdictio in quæ delicta.* Et alij quidem suspecti sunt grauiter, a lij leuiter: & primi abiurant de vehementi, secundi de leui. Vide V *Abiurare.* SVSPECTVS de fide esse.

2 Hic nota duo † Primum, cōtra Pasqualigum *decis.* 475. Christianum qui infidelem se fingens, Baptismum iterato susciperet ad eleemosynam impetrandam, cogendum esse abiurare; non obstante, quòd dicat, se ob commodum temporale, non ob malam opinionem Sacramenti, id fecisse. Quemadmodum abiurare coguntur polygami, & confessarij sollicitantes, licèt negent opinionem. Et ratio est, quia intentio, cum sit occulta, præsumitur ex facto *p.* 6. *t.* 8. *res* 9. Qui fingens se infidelem permitteret se rebaptizari, ad inerādam magnam eleemosynam.

3 Secundùm, Auctorem casuum Bonon. *decis.* 3. docere, quòd si impius dicat: *Puttana di Dio,* licèt posteà subiungat *Bacco,* vel dicat, *Al dispetto di Di,* omittens litteram O, erit nihilominus blasphemus hæreticalis. quia in primo tribuit Deo per contumeliam aliquid ei repugnans: in secundo aufert ab eo, quod habet. Et quamuis in primo addiderit paulò post particulam *Bacco,* & in secundo omiserit litteram O: adhuc tamen verba hæreticalem blasphemiam continentia sufficienter prolata censentur. Nisi pri- Dicens porrò (puttana di Dio bacco) aut (Al dispetto di Di) omittens litterā o, non esset blasphemus hæreticalis.

mus particulam *Bacco* ad fugiendam blasphæmiam addere consueuisset. Sed reuera, cum verba non sint completa, non apparet, intentionem proferentis esse blasphæmare; quia intentio non nisi ex verbis colligi debet, *l. inciuile, ff. de leg.* Ita Ricciullus *de pers. quæ in statu repr. vers. lib.1.c.4. nu.* 18. Cui non assentior in eo, quòd docet deinde *in c.6. nu.* 11. iurantem per membra honesta Christi esse blasphæmum, *& in c.11. num.7.* proferentem contra eundem Sanctum vno & eodem impetu plures blasphæmias, plura peccata committere. Et sic in vtroque dissentit ab eo Fagundez *in Decal. tom.1. lib.2. cap.3. nu.24. & t.4. p.6. tr.8 res.38.*

Nec iurans per membra honesta Christi, blasphemus.

SVSPENSIO.

SVSPENSIO quid?

Et quotuplex.

1 † SVspensio est censura Ecclesiastica priuans vsu Ecclesiastici officij, aut beneficij, aut vtriusque. Suspensio ab officio alia priuat vsu ipsius in totum, alia in partem. Et omnis suspensio vel est pœnalis, vel medicinalis: perpetua, vel ad tempus: à iure, vel ab homine. &c. †.

Suspensus ab officio, non est suspensus à beneficio.

Sed potest fructus percipere.

Et nouum beneficium obtinere.

2 Suspensus ab officio non censetur priuari fructibus beneficij: nam potest illos percipere, temporalem beneficij administrationem gerendo, promptus quantum ei conceditur, officio satisfacere. Horas canonicas recitando, & ad alia Ecclesiastica munera vicarium substituendo: cōtra Gloss. *in cap. Latores, de Cler. excommun. ministr.* Sanchez *de matr. lib.3. disp.51. n.* 12. qui contra Nauarrum *cap.27. nu.* 6. hanc sententiam procedere putat, etiam si suspensio ab officio sit perpetua, quamuis, si crimen graue sit, priuatio quoque beneficij accedere debeat, *cap. tuarum, de purg. canon. p.5. t.* 10. *res.*1. Adde, quòd suspenso ab officio cōferri potest nouum beneficium: non solùm validè, contra Auilam *p.3. disp.2 dub.* 10. sed etiam licitè, contra Coninch *disp.15. dub.2. num.7.* ex *cap. vel non est compos*, 14. *de temp. ordin. cap. autem vlt. de Cler. excommun.* non debet transferri ad Clericum suspensum; quia sumus in odiosis. Acugna *in decr. p.1. dist.71. cap.3. nu.3. p.* 5. *t.* 10. *res.* 2. Et è conuerso, suspensus à beneficio, non censetur suspensus ab officio, sed potest, immò debet suo officio satisfacere, & iurisdictionem, vel administrationem competentem exercere. Abbas *in cap. cum dilectus n.* 20 *de elect.* & DD. communiter. *ibid. res.*3.

Nec suspensus à beneficio, censetur suspensus ab officio.

Suspensus ab officio, priuatur vsu Ordinis, & iurisdictionis.

Suspensus à beneficio priuatur fructibus, & tēporali administratione.
Non autem iuribus beneficij.
Conferendi.
Confirmandi.
Eligendi.
Et probabile est, nō priuari pensione.

3 Officium duo dicit, Ordinem, & iurisdictionem, vnde suspensus simpliciter ab officio, ab vtroque suspendi censetur. Gloss. *in cap. cum dilectus, consuetud.* (contra Suarez *disp.44. sec.2 nu.6.* vnde non potest administrare Sacramenta, nisi in necessitate, & in eo casu, quo id facere posse excommunicatum, diximus V. *Excommunicationis, à num.16. p.5. t.3. res.* 81.) Beneficij verò nomine in suspensione veniunt etiam duo, fructus, & temporalis administratio. nam ius conferendi, eligendi, confirmandi, &c pertinent ad officium, cui ipsum beneficium adnexum est. Et cum auctor Canonis suspendere vult etiam à iure eligendi, solet id exprimere, vt *in cap. cum in cunctis, §. vlt. de elect.* Faber *in 4. d.25. q.1. disp.6. cap.1 nu.* 29. & alij contra Toletum *lib.1. cap 43. part.5. t.* 10. *res.* 8. Probabile etiam est, nomine fructuum non venire pensionem collatam titulo clericali, vt tenet Alterius *to.* 2. *disp.5. c.1. ad finem*, & venire. & docet Suarez *disp 27 sect.1. n.15. part.5. t.10. res.15.* Existimo autem cum Coninch *nu.* 14. contra Villalobos *to.1. tr.* 18. *diff.4. nu.6.* collationem noui beneficij factam suspenso à beneficio, ex *Clement.2. de vita, & hon. Cler.* & alijs iuribus, non esse ipso facto irritam, sed irritandam. *p.5. t.9 res.*100. *& t.10. res.7.* Nec improbabiliter docuisset Auilam *p 2. c.6. disp 6. dub.1. concl* 1. suspensum à beneficio, si præstet officium, lucrari omnes fructus, & distributiones. *part.5. tr.10. res.3.* prope finē.

4 Su-

4 Suspensio ab Ordine est suspensio partialis ab officio, & non includit ius eligendi, quod nimirum pertinet ad iurisdictionem, & stat sine Ordine, vt in monialibus, cap. *in indemnitatibus, de elect. in 6.* contra Syluester. *v. suspensio, num. 5. p. 5. t. 10. ref. 21.* Si non est suspensio ab omni Ordine, sed ab aliquo, tunc quidem suspensus à maiori, non censetur suspensus etiam à minori; quia qui prohibet maius, non intendit prohibere minus. Sed suspensus à minori, censetur indirectè suspensus etiam à maiori exercendo, vel suscipiendo, propter decentiam. Suarez verò *disp. 26 sect. 4. nu* 8. probabile censet, non omnes actus superioris Ordinis impediri per suspensionem inferioris, sed illos solùm, qui exercitium includunt inferioris suspensi, & sic suspensum à Diaconatu non posse celebrare, quia debet legere Euangelium, quod est actus Diaconi: posse tamen Confessiones audire, baptizare &c. propter contrariam rationem *p. 5. t. 10. ref. 5.*

Suspēsus solùm ab Ordine, non priuatur iure eligendi.

Et suspensus ab Ordine superiori, non censetur suspendi ab inferiori.

5 Suspensus ab Ordine Episcopali, eos tantùm Ordinis actus exercere prohibetur, qui Episcopo proprij sunt, & Sacerdoti de iure ordinario competere non possunt. Et si suspendatur ab vsu Pontificalium, directè prohibetur solùm vti baculo & pallio: per accidens verò & consecutiuè illorum actuum exercitio, qui sine baculo & pallio exerceri non debent, vt ordinatio, confirmatio, consecratio Ecclesiæ, Altaris, aut virginis. Minimè verò celebrare sine Pontificalibus, Confessiones audire, aut forensem iurisdictionem exercere Layman *lib 1 t. 5. p. 3 c. 1 nu 6 p. 5. t. 10. ref 4.*

Et ideò suspensus ab Ordine Episcopali. nō priuatur ijs actibus simplici Sacerdoti de iure ordinario competentibus.

Quid si suspendatur ab vsu Pontificaliū?

6 Cæterùm, suspensus à collatione tantùm minorum Ordinum, nō censetur suspensus à collatione maiorum, & secundùm Layman, suspensus ab officio confirmandi, non censetur suspensus à consecrando vel ordinando; quia quamuis hæc illo maiora sint, non sunt tamen connexa. Suspensus itē ab audiendis Confessionibus, vel ab administratione Sacramentorum, non censetur prohibitus celebrare; quia celebratio Missæ nō solet comprehendi sub ministerio Sacramentorū Prępositus *in 3. p q. 3. dub 2 n. 18. p. 5. t. 10. r. 6.*

A collatione minorum Ordinum?

Vel ab administratione Sacramentorum?

7 Causæ suspensionis eædem sunt, ac aliarum censurarum, & de ijs diximus V. *Censura*. Hic solùm proponemus tria dubia, duo circa causam formalem, vnum circa materialem. Primum dubium circa formam: An suspensio disiunctiua, *ab officio, vel beneficio*, teneat? Henriquez *lib. 13. cap. 22 nu. 4. in gloss lit. E*, & DD. communiter apud Hurtadum *de susp. diff. 4. n. 11.* respondent negatiuè. quia non est maior ratio, quòd reus ab vno potiùs, quam ab alio, suspensus maneat. Ipse verò Hurtadus respondet affirmatiuè. nam Confessarius potest imponere in pœnitentiam hoc vel illud; & iudex damnare aliquem vt ferat aliquot verbera, vel soluat certam pecuniam. Et nulla est ratio negandi in iudice potestatem obligandi reum, vt acceptet vtramlibet ex his censuris. *p. 5. t. 10 ref. 13.*

An valeat suspensio Disiunctiua (ab officio, vel beneficio)

8 Secundum dubium: An suspensio lata sub hac forma, *sit suspensus*, sit valida, & à quo suspendat? Bizozerus *de susp. c. 1. nu. 13.* refert opinionem aliquorum, quòd sit inualida; quia imperitia iudicis nō debet obesse reo: & aliorum, quòd sit valida, & suspendat ab eo, in quo reus deliquit. Ipse verò tenet, & validam esse, & priuare tum officio, tū beneficio, quemadmodum dum dicitur, *sit excommunicatus*, intelligitur de excommunicatione maiori. Vide Mercerum *in 3 p. q. 24 dub. 1.* & Gordonum *to. 2. lib. 7. q. 14. cap. 2. num. 7. p. 5. t. 10. ref. 14.*

Et lata sub hac forma (sit suspensus)

9 Tertium dubium circa materiam: An suspensio contrahi possit pro culpa aliena? Negat Caietanus V. *Suspensio*: quia nemo puniri debet ob culpam alterius, *cap. 2. de const. & c. 2 de his, quæ fiunt à mai. part. cap. C. de pœn.* Affirmauit verò D. Thomas *in 4. dist. 18. q. 2. artic. 3. q. 2. ad 2.* quem sequitur Cornejo *in 3. p. tract. 5. disput. 3. dub. 2. q. 1.* & ad argumentum Caietani respondet, locum habere in suspensione vnius particularis, non autem quando

Et an cōtrahi possit pro culpa aliena?

quando suspenditur simul collegium: nam tunc sufficit culpa plurium, vel superioris, iuxta *c si sententia de sent. excom in 6.* quia suspensio non priuat bonis pertinentibus ad propriam animam *p 5.t.10.ref.22.*

SVSPENSIONES
Aliquot in particulari.

De suspensione Benedictinorum vtentium habitu prohibito.

1 MOnachi Benedictini præscripto habitu non vtentes, incurrunt suspensionem. *Clement.* 1. *§. si quis autem, de statu Monach.* Excusantur autem, tum ex inaduertentia, vel ignorantia huius Bullæ; quia fertur in eos, qui habitum prohibitum *portare præsumpserint*, quæ verba important dolum, & temeritatem, tum ex paruitate materiæ, si deferant ad breue tempus. Immò Suarez *disp 31 sect.6.n.*10 nō incurrere eos inquit, nisi habitum prohibitum pro ordinario deferant *p.5.t.10.ref.44.*

Clericorum similiter prohibitas vestes ferentium.

2 Clericus vtens vestibus prohibitis, incurrit suspensionem *c. 2. de vita & hon. cler & Clem. 2 eod.* Cornejo *disp.4.cas.13.* Excusatur tamen ab Auila *p.3.disp.5 dub.8.* si vtatur occultè, vt domi in studio, vel sub alijs vestibus absconditas, vel si occurrat iusta causa, vt doctoratus, nuptiæ, vel simile festum. Et Enriquez *lib.13.c.39.nu.3.* testatur, esse quorundam Recentiorum opinionem, quòd hæc suspensio vsu abrogata sit. *p.5.t. 10 ref.51.*

Concubinariorum.

3 Clericus publicè concubinarius est ipso iure suspensus, secundùm Nauar. *c.29.n.76.per c.vlt.de cohab.cler & mulier.c.si qui sunt, d 81.q.8.et c.Sacerdos, dist.*50 Sed Suarez *sect.4 n.10.* ait cum Soto, hanc etiam suspensionem derogatam esse per non vsum, additque, nec satis ex citatis testibus colligi, suspensionem hanc esse latæ sententiæ. *p.5.t.10.ref.49.*

Suscipientium Ordines durante matrimonio.

4 Quomodo suspensio contrahatur per malam Ordinis susceptionem, dictum est V. *Ordinis subiectum & ibid.n.*48. Hic nota, quod si quis durante matrimonio sacros Ordines suscipere præsumeret incurreret suspensionem Extrauag. *Antiquæ*, Ioann. XXII. à qua absolui non posset, pro ministerio post mortem vxoris, vel pro ascensu ad alios altiores, aut pro capacitate officij, vel beneficij Ecclesiastici, nisi per Papam, aut in approbata Religione professus, per diœcesanum. † intellige de illis Religionibus, quæ nō communicant in priuilegijs Mendicantium †. Sed quia Bulla lata est cōtra præsumentes non ligaret suscipientem ignoranter, aur bona fide. Præpositus *in 3.p q.3. dub.5 nu 40.p.5.t.10.ref.59.*

Et Episcopi ordinātis non subditum. Vel in aliena diœcesi sine licentia.

5 Incurreret etiam suspensionem Episcopus ordinans Clericū non subditum sine dimissoria, vel in aliena diœcesi sine licētia. Vide V. *Ordinis.n.*42. Clericus sodomita non incurrit suspensionem. Vide V. *Clericus sodomita*,

SVSPENSIONIS
Effectus.

SVSPENSVS ab Ordine, si exerceat Ordinem suspensum fit irregularis.

1 PRæcipuus suspensionis effectus est, quod exercens actum, à quo est suspensus, si materia est grauis, peccat mortaliter, & si est actus Ordinis, incurrit irregularitatem Papalem *c.1.cum medicinalis de sent.excom. in 6 c.1.de sent.& re iud in 6.c.si quis Episcopus in consilio, et c. si quis Episcopus damnatus* 11.*q* 3.quam non bene Maiolus extēdit ad vsum beneficij, vel iurisdictionis, vt ait Suar. *disp.26.sect.2.n.6.* Qui *n.3.* bene aduertit, suspēsū, quoties excusatur à culpa, excusari etiā ab incurrēda irregularitate. *p.5.t.10.ref.9*

Secus, si ad superiorem ascendat.

2 Suspensus ab Ordine, si ad superiorem Ordinem ascendit, non fit irregularis: quia hoc non exercitium Ordinis. Vide V. *Ordinis.nu.*10. Idem dicum

cum Cornejo *tr.5.disp 2 dub.2 q.5* si suspensus ab inferiori, exerceat actum superioris, quia non exercet Ordinem, à quo directè, sed à quo indirectè, & per consecutionem suspensus est. *p.5.t.10 ref.5. §. Verum*, circa medium.

Vel superiorem exerceat.

3 Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebrando in Pontificalibus, non fit irregularis. quia non est suspensus à substantia celebrationis, sed solùm quoad solemnitatem accidentalem. Auila *p.7.disp.9.sect.2 dub.2.p.4.t.2.ref.92.§ Notandum. & p.5 t.10.ref.4 §. Sed difficultas.*

Vel Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebrat cū illis.

4 Non incurrit irregularitatem si concionetur, etiam solemniter suspensus ab officio concionandi, quia concionari nō est per se actus Ordinis. Tānerus *to.4.disp.6 q.10.dub 7.nu.137.* contra Nauarrum *c.27.n 173.p.5. t.10. ref.10* Eadem est ratio de susceptione sacramentorum ab eo, qui ab eorū susceptione suspensus erat. Bonacina *de cens.disp.3.pun.4.nu.6.p 5.t.10. ref.26.* Et eadem de clerico suspenso ab officiis diuinis, si illis assistat tanquā laicus. Filliucius *to.1.tr.17.c 2.n.32.* contra Syluest. V. *Suspensio, q 5 p 5 t.10 ref.12.*

Nec fiunt irregulares,
Suspensus à concionando,
Vel à susceptione sacramentorum, si contraueniant,
Aut Clericus suspēsus ab officijs si illis assistat vt laicus.

5 Petes: An acta suspensi sint valida? Respondeo, actus iurisdictionis esse inualidos, nisi sit occultus, in quo casu supplet defectum Ecclesiæ, sed si nō est denunciatus, inuitatus ab alijs, validè & licitè iurisdictionem exercet, vt de excommunicato tolerato dictum est suo loco. Suarez *disp.26 sect.2. n. 2.* Actus autem Ordinis sunt validi, etiam in denunciato, præter absolutionē sacramentalem, quę est etiam actus iurisdictionis. quam si non est toleratus, inualidè exercet: vnde, si est toleratus, validè etiam absoluit. Victoria *de clauib. nu 227* contra Sotum *in 4 d.22.q.1.ar 5.concl 2.p.5.t.10 ref.52.*

ACTVS iurisdictionis procedētes à suspenso denunciato, sunt irriti;
Actus verò Ordinis, validi.

6 Alter effectus suspensionis communiter assignatur, quòd post denunciationem nemo possit cum suspenso communicare in his, à quibus suspēsus est. Quod cum Nauarro *c.27.nu.163.* eatenus verum puto, quatenus quis cooperaretur illi in delicto, ob quod fuit suspensus. vel illum absque necessitate ad secum in diuinis communicādum induceret, vel generaliter de malo ministro diximus V. *Scandalum* Si autem suspēsus ab ingressu Ecclesiæ in Ecclesiam intret, non tenebor exire immò si suspēsus ab Ordine celebret, possum assistere, non tamen cooperando. Nam ex vi præcepti Ecclesiastici tenemur quidem vitare excōmunicatum denunciatum, non tamen suspensum. cuius ea potest esse ratio, quia suspensio non respicit per se cōmunionem cum fidelibus, sicut excommunicatio. Cornejo *disp.2. dub. 1.* Vide etiā Suarez *disp.34.sect.3 n 4.* & Sayrum *lib.4.c.11.nu.6.p 5.t.10.ref.20.*

SVSPENSVM non tenemur vitare in actibus a quibus suspensus est.
Vnde secluso scandalo, & cooperatione possumus assistere sacro celebrato à suspenso.

Quibus actibus priuet suspensio, dictum est V. *Suspensio.* nam hoc ad naturam ipsius potius, quam ad effectum pertinet.

SVSPENSIONIS Cessatio.

7 SVspensio lata est ad certum tēpus, elapso tempore, cessat absque alia absolutione. Et contra Suarez *disp.29.sect.2. nu.14.* si lata est sub conditione, *quousque satisfeceris*, posita satisfactione, cessat similiter ex se, quod non contingit in excommunicatione; quia hæc non cessat sine certa forma, *c.si seruetur 7.q.3.* ibi *quousque Episcopo suo visum fuerit humaniorē circa eos ferre sententiam. & c. a nobis.* ibi, *absolutionem etiam formam.* Suspēsio verò (& secundùm Anguianum *de leg lib.2 contr.3. nu.48.* etiam interdictum) cessat posita voluntate, etiam tacita superioris, quæ resultat ex illis verbis *suspendo quousque satisfeceris*. Adde, quòd consuetudo ita recepta est quoad suspensionem, non quoad excommunicationem. quamuis aliqui idem doceant de ea *p.5.t 10.ref 24.*

SVSPENSIO lata ad tempus.
Aut sub tali conditione.
Cessat, transacto tempore.
Vel posita conditione.

8 Suspensio lata absolutè ob contumaciam, non cessat secundùm Lay-

man

Et latam ob contumaciam, aliqui dicunt cessare cessante contumacia.

man *lib.* 1.*t.*6.*p.*3 *c.*4.*nu.*2. per hoc, quod reus recedit à contumacia, & offert satisfactionem: quia non fuit lata sub tali conditione, nec vllus textus est in contrarium. Sed Megalius *in* 3.*p lib* 5.*c.*2.*q.*1.*nu.*2.*&* 3. putat cessare: tum ex *c.ex litteris, de const.* & can. *Presbyter* 2 *q.*5. tum quia non tolli absque absolutione per resipiscentiam, statuitur solùm de excommunicatione, *c. cum desideres, de sent. excom.* Tum denique, quia in absolutione excommunicationis & interdicti, *c. qua fronte*, statuitur præstandam esse cautionem iuratoriam; nec ibi fit aliqua mentio suspensionis absoluendæ, quod signũ est, eam per se euanescere. *p.*5.*t.*10.*ref* 25.

Omnis tamen cessat per appellationem.

9 Tollitur etiam suspensio, seu mauis suspenditur per appellationẽ iuxta dicta. V. *Appellatio.nu.*18.

Et absolutionem. Quam si non est reseruata. Præbere potest Episcopus.

10 Quando autem exigit absolutionem, tunc absolui potest ab eo, qui eam tulit, vel eius superiore. Si verò est à iure, & est reseruata Papæ, ab eo tantùm absolui potest; nisi delictum sit occultum, quo casu militat decretum Tridentini *Sess* 24. *cap.*6. concedentis facultatem Episcopo absoluendi & dispensandi in omnibus occultis. Qui absoluere similiter potest publicam, si nemini reseruata est, iuxta textum *cap. nuper, de sent. excom.* propter paritatem rationis cum excommunicatione. Eam tamen non potest tollere Parochus, vel simplex Confessarius, quia requirit iurisdictionem in foro exteriori, & disparitas de excommunicatione est, quia hæc impedit absolutionem peccatorum. Hurtadus *de susp. diff.* 12 *nu.*31. Quamquam Præpositus *q.*3 *dub.*4 *num.* 31. etiam simplicem Confessarium posse eam absoluere doceat, si retinet rationem censuræ. *p.*5.*t.*10 *ref.*23.

Et secundũ aliquos etiam simplex Confessarius.

11 Cum Clericis suspensis ratione Ordinis malè suscepti, dispensare potest Episcopus, vt videre est V. *Ordinis, nu.*12. & Confessarius per Cruciatã, Vide V. *Bulla Cruciata, num.* 42.

SVSPICIO.

SVSPICIO quid? In quo differat ab opinione?

1 † SVspicio est assensus circa vnam contradictionis partem, cum incertitudine, & cum magna formidine alterius partis. Differt ab opinione, quia fertur in partem deteriorem, cum opinio in vtramque partem indiscriminatim feratur †.

Et an suspicari malum de proximo sit mortale?

2 Quando quis ex leuibus indicijs temerè, & voluntariè malum de proximo suspicatur, secundum Syluium *in* 2.2.*q.*60.*ar.*3. & alios peccat mortaliter, si malum sit graue, & persona honesta. Sed contrarium teneo cum Fabro in 4.*d.*15 *q.*3.*disp.*54 *c.*1.*n.*10. quia nullum iudicium citra certitudinem est mortale, per D. Thomam *in* 2 2.*cit.p* 3.*t.*5 *ref.*31.

3 Ex quibus delictis oriatur suspicio hæresis. Vide V. *Inquisitorum iurisdictio in qua delicta,* & V. *Suspectus de fide.*

TACTVS.

TACTVS impudici inter solutos sunt mortiferi.

1 TActus inhonesti inter nõ coniuges, sicut & oscula, sunt peccata mortalia, nec in rebus venereis datur parua materia, vt dictum est V. *Luxuria, nu.*3. Si tamen fiant in Ecclesia, non erunt sacrilegi, vt dictum est V. *Circumstantia n* 43 At tactus manuum in choreis secundum consuetudinẽ non sunt illiciti. nec mulier negare eos tenetur, si ab aliquo mala intentione se tangi sciat, dum absit periculũ sui consensus. Filliucius *to.*2.*t.*30.*c.*10. *nu.*198.*p.*3.*t.*5.*ref.*22. in fine. Sunt etiam liciti in aliquem bonum finem, etiã cum periculo pollutionis inuoluntariæ, vt dictum est V. *Pollutio, nu.*3.

2 Liciti

2 Liciti porrò ſunt tactus inter coniuges; quoties non eſt periculum pollutionis, & non eſt illis mortiferum, tangere, & oſculari inuicem pudenda, quamuis ſi actus an minimis mollis, & libidini dediti. Fagundez *to. 2. tr. 30. c. 10 nu* 195. contra Paludanum *in 4. diſt 31 q. 3 art. 1. concl. 6 p. 3. t. 4 reſ* 225 Eſſet tamen mortiferum, ſi vir membrum virile in os vxoris immitteret, contra Sanchez *de matr. to 3 lib. 9 diſp 17 nu* 5. quem citaui *p 2 t. 17. reſ. 37 § Ad ſecundum*. quia hic non eſſet ſimpliciter oſculum pudendorum, ſed quæ iam irrumatio diuerſæ ſpeciei, cum periculo conſummandi præpoſterè. Fagund. *in dec. to. 2. lib. 6 c. 3 nu. 19. p. 6 t. 7 reſ. 7 §. Quærendum.*

Sed inter coniuges, ſecluſo periculo pollutionis, ſunt liciti, etiam in pudendis.

Secus de irrumatione.

3 Ponit etiam Sanchez *diſp. 45. nu* 35. alium caſum, in quo non ſit illicitum coniugibus ſe tangere libidinosè, cum periculo pollutionis, vel cum ipſa pollutione non ſit mortale: vt ſi id facerent ad excitandum, & conſeruandum amorem, & tunc præter intentionem ſequeretur pollutio, aut ſi dum oſcula & tactus fiunt, is, qui illa non petij, præter intentionem polluatur, vel polluatur ille, qui petijt vt ad copulam ſe excitaret: nam vterque dat operam rei licitæ, quam non tenetur deſerere ob periculum pollutionis. *p. 3. t. 4 reſ* 217. & 226. Sed in contrarium ſtat Præpoſitus *in 3. p. q 6. dub. 25. nu.* 186. Nam, vel periculum in his caſibus præueniri poteſt per copulam legitimam, vel non poteſt. ſi poteſt, ille qui motum ſentit, tenetur illam petere ſub mortali, quia nec nimis grauis eſt nec ſtatui matrimoniali extraordinaria. Si non poteſt, tenentur ab illis actibus abſtinere etiam ſub mortali, quia repugnant fini matrimonij. Ita ille. Et reuera in his materijs cautè procedendum eſt *p. 6. t 7 reſ. 65.*

Et quandocumque adeſt periculum pollutionis.

4 Si vir fœmina tardior, ſemine intra vas immiſſo, membrum extrahat, fœmina, quæ nondum compleuit, non poteſt ſe ad ſemen emittendum prouocare manibus ſine mortali. quia in ſeminatione viri, quæ ſola eſt neceſſaria, iam completus manet actus maritalis. Rodriquez *in ſum. p. 3. c.* 78. *nu* 4. Sanchez verò *diſp* 17. *nu* 12. & alij, exiſtimant poſſe. quia, quamuis ſemen mulieris ad generationem non ſit neceſſarium, multum tamen confert; vnde illa prouocatio dici poteſt complementum copulæ maritalis. & alioqui fœminæ, quæ frequenter viris frigidiores ſunt, in omni copula ſe exponerent euidentiſſimo periculo peccati mortalis. *p. 2. t. 17. reſ.* 38. Aduerte hic; quòd ſi vir copulam inceptam, ex morbo, vel alia cauſa interrumperet, ſequens inde, ſed non intenta pollutio, ſecluſo periculo conſenſus, non eſſet mortalis: quia ſequeretur ex opere licito. Præpoſitus *q.* 74 *art. 10. dub.* 1. Vnde fornicans poteſt quandocumque ab actu retrocedere, etiam poſt ſemen emiſſum à meretrice, & cum periculo ſeminandi extra vas. Vide Leſſium *lib. 4. c. 3. dub. 7. nu.* 54 Aduerte etiam, non eſſe licitum, ſumere medicamentum ad conuertendum ſemen in alium humorem, vt eijci licitè poſſit. quia repugnat eius inſtitutioni. licèt Sanchez *diſp. 17. nu. 15. vel 16. edit. Venetæ* dicat licere. *p 6. t 6. reſ.* 37.

Nec fœmina non ſeminans in copula, poteſt poſteà ſe manib⁹ prouocare.

Poteſt autem homo ex iuſta cauſa copulã interrumpere. Etiam cum periculo pollutionis inuoluntariæ.

5 Si coniux in abſentia alterius coniugis tangit libidinosè verenda propria, Sanchez *diſp* 44. *nu* 16. & poſt ipſum Præpoſitus *q. 6 dub* 36. *nu.* 188. & Hurtadus *de matr. diſp.* 10. *diff* 10. *nu.* 47. cenſent, non peccare mortaliter, ſi non refert illos tactus ad actum illicitum, etiamſi ſint commouenda & alteranda cum pollutionis periculo. quia quamuis illi tactus actu non referantur, ex ſua tamen natura ordinantur, ad actum coniugalem. Sed tu contrarium tene cum Sancio *diſp.* 21. *nu.* 26. quia intrinſecè malum eſt, quòd quis vtatur proprio corpore ad explendam ſecum libidinem *p. 2. t. 17. reſ 47. § Ad tertium p. 3. t. 4. reſ. 215. & p 4. t 4. reſ.* 137.

Non tamen tangere libidinosè verenda propria in abſentia coniugis.

6 Inter ſponſos de futuro tactus & oſcula illicita eſſe, ait Hurtadus *n.* 48. quia, cum nondum ſit matrimonium, nihil eſt, quòd illos excuſet ab intẽperantia. Quòd ſi dicas, ſponſalia tamquam inchoationem matrimonij, iuſtifi-

SPONSIS de futuro tactus non ſunt illiciti.

iustificare tactus & oscula, quæ sunt quædam inchoatio copulæ coniugalis: Respondet, quòd inchoatio contractus non transfert dominium rei, & qui non habet dominium, non potest ea vti, nè inchoatè quidem. Sed, si tactus non sint nimium impudici, vt partium verendarum, & absit periculum pollutionis, puto non esse mortiferos, & Sanchez *disp.46. nu.50.* idem docet, si præuideatur secutura pollutio, si ex alia parte concurrat iusta causa, nimirum ad vitandam notam austeritatis & inurbanitatis. Et hęc à fortiori procedunt in colloquijs, & aspectibus. Immò Salas *in p 2.tom 2. quæst.74.tr.13.disp.6.sect.26.nu* 177. permittit aspectus pudendorum, quia aspectus non tantam connexionem habet cum copula, quantam tactus. Sed an hoc sit probabile ipse considera *p.2.t.17.res 6 p.4.t.4. resol.*131. Aduertit tamen, hæc non procedere, quando sponsalia contracta sunt cum impedimento, & conditione, *si Papa dispensauerit:* nisi post obtentam dispensationem. *resol.*131. *cit.* § *Notandum*. Quibus autem licita sunt oscula, & tactus, licitas quoque esse delectationes, & commotiones ex eorum cogitatione prouenientes; quia sunt de obiecto licito, quod apprehenditur tamquam præsens. *resol.6. cit. §. Nota etiam.*

Seclusso periculo pollutionis.

Et multò minus colloquia, & aspectus.

Et delectationes ab illis prouenientes.

Confricare verenda brutorum, est mortale.

7 Confricare verenda brutorum ex curiositate videndi semen, est mortale, ob periculum pollutionis, vel affectus alicuius inordinati, & propter violationem instituti naturæ de tali semine non sic emittendo. Bonac. *de matr.q 4 punct 9 nu.*15. Et licèt Sanchez *disp.46 nu.*14. contrarium docuerit, quia ex tali contactu non excitatur delectatio admodum vehemens, & bruti generationem impedire, sicut etiam illud necare, non est mortale: hæc tamen opinio in nouissima suorum operum editione non repetitur. *p.2.t.17. res 37.*

TERTIARIÆ.

TERTIARIÆ quoad reseruata.

1 TErtiariæ secundùm Stratium *in opusc. de Tert. cap. 9.* non comprehenduntur in reseruatis Ordinarij, sed quoad ipsas reseruare sibi potest aliquos casus Prælatus Regularis: quia huius, non illius potestati subijciuntur. Probabile item esse, quòd à Prælato Regulari absolui possunt in foro animæ ab omnibus casibus, & censuris, seclusis casibus Bullæ Cœnæ: & obtinere commutationem votorum, in quibus Episcopus dispensat cum suis subditis. Immò in Relig. Carmelitarum propter peculiare votum obedientiæ, quòd Tertiariæ emittunt, posse earum vota à superiore irritari. Et denique probabile esse, quòd gaudeant priuilegio canonis, *si quis suadente.* quod vltimum negat Bordonus *in consil. Regul. resol.28.nu.* 19.*p.6.t.8 resol.*30. An gaudeant priuilegio fori, & gabellarum. Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.*24. & V. *Gabellas, nu.*12.

Vota.

Et priuilegium canonis.

TESTAMENTVM.

TESTAMENTI natura.

1 † TEstamentum est significatio voluntatis propriæ de eo, quòd quis de vniuerso patrimonio fieri vult cum institutione hæredis. Qui testamentum condere possit, dicemus V. *Testari.* Quibus legandum sit, & an testamentum reuocari possit, dicemus V. *Testator*, Et aliqua dicta sunt V. *Legatum.* Nunc de aliquibus conditionibus testamenti.

Et requisita.

2 De iure ergo ciuili multæ conditiones requiruntur in testamento Septem testes, nominatio hæredis habilis, habilitas etiam testatoris, de qua V. *Testari*, integritas testamenti (nam decedente testatore ex parte intestato, testamentum inceptum nullũ est, *l si is, qui ff. qui testam. fac. poss.*) & multæ

aliæ,

aliæ, quas videre est apud Doctores passim. De iure autem Canonico pauciores sufficiunt: nam in pijs causis sufficiunt duo vel tres testes, cap. *relatum de testam.* † (& in non pijs, in terris Ecclesiæ duo testes & Parochus, *c. cum esses, eod. p.5.t.3.res.*119. §.*Posset,*) quod per epicheiam probabiliter transferri potest ad casum, quo testator esset peste correptus, cum Maldero *in 2.2.tr.1.c.11.dub.*6. contra Alexand. *conf.*78.*nu.*16 *lib.2.p.5.t.3.res.*123.

Quæ non omnia requiruntur in pijs causis.

In test... peste correpto.

3 Porrò, milites in castris ex priuilegio iuris ciuilis testari possunt cum paucioribus solemnitatibus. Et in primis sufficiunt illis duo testes. Deinde si decedant inter testandum, pars testamenti tenet, *l. miles ità ff. de milit. testam.* Tertiò, instituere possunt hæredem incapacem, vt deportatum, leg. *neque,* § *& deportati, ff. eodem.* quo priuilegio gaudere etiam Cardinales, Albanus *de Card. q.*4. § *secundò.* & alij docent. *p.5.tr.2.res.*51. Et quoad legata pia, quicumque testator incompleto testamento decedat, si iam expressa sunt, valent. quia licèt illa testator mutare potuerit, hanc tamen mutationem non significauit. & sic præualet ius naturale, cui adde canonicum. Vide Malderum *in 2.2 tr.1. c.11 dub* 8. *p.5.t.3.res.*126.

Milites.

Et Cardinali.

Et quidem ad pias causas si quis, dum testatur, decedit, iã testatum valet.

4 Item, si quis testetur ad pias causas, potest testamentũ alteri committere, hoc modo: *Instituo hæredes bonorum meorum pauperes, quos Titius elegerit:* vel, *Lego centum aureos alicui puellæ in dotem, si Titius voluerit.* Clarus & DD. communiter in *c. cum tibi, de testam.* Quibus addit aliam formam Layman *lib.3. sect.5. tract.5. cap.2 nu. 6 & 7.* videlicet *Committo omnia bona mea arbitrio & dispositioni Titij.* in quo casu Titium omnia testatoris bona in pias causas, distribuere debere, ipsumque solo, nudoque nomine hæredem esse. *p.5. t.3. res.*127. De nominatione executoris, dicemus V. *Testamenti executor.*

Sicut etiam testamentum alteri cõmissum.

5 Aduerte hic, quòd omnes solemnitates iuris siue ciuilis, siue Canonici, requiruntur tantùm pro foro externo. nam in foro conscientiæ hæres siue testamentarius siue ab intestato, tenetur præbere hæreditatem, vel soluere legatum cuicumque nouerit intentionem testatoris esse, quòd hæreditas vel legatum perueniat. Vide V. *Legatum, nu.*10. & ibi per totum multa inuenies hùc spectantia. An quando instituitur in testamento capellania, eligi ad illam possit Clericus, vide V. *Beneficium nu.*18. & 19.

Iuris autem solemnitates requiruntur solùm pro foro externo.

TESTAMENTI EXECVTOR.

1 † EXecutores vltimarum voluntatum alij sunt legitimi, & constituuntur à iure, alij testamentarij & constituuntur ab homine. Item, alij vniuersales totius hæreditatis, alij particulares aliquorum legatorum. Et quidem testator nominare potest in executores eos omnes, qui non repelluntur à iure. Religiosi non possunt esse executores testamenti †. Potest tamẽ testator executorum nominationem alicui Religioso etiã ex Minoribus committere, qui posteà nominare eos poterit cum licentia. Vide Sanchez *in sum. to.*2 *lib.*6 *c.*11 *nu.*41. *p* 5.*t.*3.*res* 127. in fine.

EXECVTOR testamẽti multiplex.

Is non potest esse Religiosus.

2 Serui possunt esse exequutores Testamenti, quia ea quæ sunt nudi ministerij, & facti, quale est hoc munus, possunt per seruum adimpleri. Item quia spiritualia, & pietatis opera, quale est hoc, cadunt in seruum. Sanchez *in opusc. tom.*2. *lib* 4. *cap.*1. *dub* 40. *nu.*13. contra Syluestrum V. *Testam.*2. *q.*1. *dist.*5. *p* 7. *t.*7. *res.*42.

Seruus potest.

3 Nemo tamen cogi potest ad acceptandum officium executoris a testatore relictum. Etiam si sit consanguineus testatoris. Sanchez *in opusc. tom.*2. *lib* 4 *cap.*1 *dub* 42. *nu* 4. contra Padillam *in l* 1. *ff. de legat* 2. *nu.*28. Et quamdiù expressè vel tacitè eo modo, quo explicat Sanchez loco cit.

Et nemo ad hoc munus cogi potest.

non

non acceptauit; poteſt illud non acceptare & renuntiare ſine peccato; contra Spino *in ſpec. gloſſ.* 28. *nu.* 18. nam aliàs hoc officium non eſſet voluntarium, contra communem. *p.*4 *t.*4.*reſ.*162.

Et ſi electus executor renunciet, Vel ſit inhabilis.

4 Nolente autem executore teſtamentario officium acceptare, executor erit Epiſcopus. Ancharanus in c. *religioſus de teſt. in* 6. *nu.*2 Vbi idem docet in caſu, quo teſtator nominaret inhabilem (quales ſunt ſurdus & mutus, vt ait Angelus V. *executor, n* 2.*p.*5.*t.*6.*reſ.*28) aut nominatus obiret.

Succedit Epiſcop⁹. Qui eſt executor legatorum piorum. Et poſt annum etiã prophanorum.

Et ſanè Epiſcopus eſt executor legatorum piorum, priuatiuè quoad laicos, & poſt annum etiam prophanorum, vt dictum eſt V. *Legatum, num.*12.*&* 13. nam hæres & executor habent annum in foro externo ad ſoluenda legata. Sed tamen in foro conſcientiæ ſtatim tenentur, vt dictum eſt *ibid. nu.* 11. nec valet excuſatio, quòd differant ſolutionem ad vendendas interim res defuncti maiori pretio. niſi hoc fiat ad modicum tempus, vt rebus meliùs venditis, copioſiores dentur eleemoſynæ. *p.*4.*t.*4.*reſ.*162. §. *Et tandem.*

TESTAMENTVM PRIVILEGIATVM.

Teſtamentum ad pias cauſas quale.

INter Teſtamenta Priuilegiata, numerantur Teſtamentum ad pias cauſas, Teſtamentum tempore peſtis, & Teſtamentum militis.

1 Teſtamentum ad pias cauſas cenſetur, quando hęres eſt pia cauſa, aut quando ſubſtitutionis via hæreditas deuenit ad pias cauſas. Quod ſi aliquis alius eſſet hæres, quãuis ibi plura eſſent legata pia, non cenſetur Teſtamentum ad piam cauſam. Ita Villalobos *in ſum. to.*2.*tr.*30.*diff.*4.*n.*2.*p.*7.*t.*6.*reſ.*1.

Valet ſine ſolemnitatib⁹ iuris ciuilis.

2 In quo quidem Teſtamento eæ ſolùm ſolemnitates requiruntur, quæ ſunt iuris naturalis gentium, & Diuini. Vnde licèt de iure Ciuili Teſtamentum ad pias cauſas factum non ſit validum, niſi ſolemnitates, quæ de iure ciuili ad Teſtamentorum ordinationem requiruntur, adhibitæ fuerint, vt tenet Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.*6.*tit.*3.*n.*4. De iure tamen Canonico contrarium dicendum eſt, prout textus ſunt expreſſi, *in c. cum eſſes: & c. relatum extra de teſtam.* Atque hoc ius Canonicum, quoad Teſtamentum ad pias cauſas conditum, non ſolùm in terris Eccleſiæ, ſed etiam in non ſubiectis Pontifici valere, ſolidè probat Tannerus *in defen. Eccl. libert. lib.*2.*c.*8. modo adſint duo teſtes; quos notat Mazuchel *de caſ. reſer. diſp.*2. *c.*20 *p.*1.*nu.*12. exigi à iure Canonico non pro foro conſcientiæ, ſed pro foro externo: nam in conſcientia teſtamentum ad pias cauſas valet, & obligat, dummodo conſtet de mente tutoris. *p.*7.*t.*6.*reſ.*2. Immò Teſtamentum, abſque ſolemnitate iuris licèt, in eo non ſit cauſa pia hæres inſtituta, valet tamen quoad legata pia in ipſo contenta, & ita cum Couarruuia *in c. relatum* 11.*nu.*3.*de teſtam.* & Molina *de iuſt. tr.*2.*diſp.*134.*col.*3. tenendum eſt tam in conſulendo, quam iudicando; contra Barboſam *de iure Eccleſ. lib.*3.*c.*27.*nu.*95.*ibid. reſ* 3. & contra Teſtamentum ad pias cauſas, valet etiam quoad legata prophana, etiam ſi deſit Iuris ſolemnitas; quia cum principale teneat, & ſit validum, trahit ad ſe acceſſorium. Et ita docet Barboſa citatus *nu.* 96. & Gratian. *in diſcept. Forenſ. to.*4.*c.*605.*nu.*23. *& ſeq.* Contrarium docuerunt Vaſquez, Bonacina, & alij quos citat, & ſequitur Lugo *de iuſt. to.*2.*diſp.*22.*ſect.*9. *nu.*274. *ibid. reſ.*4.

In toto orbe.

Modo adſint duo teſtes.

Et factum ſine ſolẽnitate iuris, valet quoad legata pia.

Et factum ad pias cauſas valet etiam quoad legata prophana.

Licet inceptum, & non finitum.

3 Si moriturus cępit facere teſtamentum, vel codicillum, & morte præuentus non abſoluit, licèt ſecundùm alia ſit irritum, *leg. ſi is qui ff. qui teſtam fac. poſs.* valet tamen quoad relicta pia, quæ in ſua illa imperfecta diſpoſitione iam expreſſerat. Quamuis enim voluntatem ſuam mutare potuerit teſtator, cum tamen reipſa nullam mutationem ſignificarit, naturali pariter, ac Canonico iure firma manere debet ſicut docet Bartol. *l. in Teſtamen-*

ftamentoff. de fideicommiffis Et hanc fententiam communem dicit Dicaftillus *de iuft. lib. 2. tract. 19 difp. 1. dub 10. num 124. p. 7. t. 6. ref. 19.*

4 Valet item Teftamentum ad pias caufas, relictum alterius arbitrio; Bartol. in *l. 1 nu 64. C. de facr. Eccl.* & eft communis opinio. *p. 7. t. 6. refol. 20.* Nutu conditum; Gloffa *in cap. cum tibi de teftam.* & ex communi Couarr. *ibid num 4. & 5 ibid. ref 21.* Vel fine inftitutione hæredis: Thomas Maullus *tract de vltim volunt lib. 1. tit. 12. num. 8. fen. 14. ibid. ref. 22.* Nec eft neceffaria infcriptio temporis, puta anni, menfis, & diei. Tufchus *tom. 8. concl. 116. num. 19.* Vel loci: Maulius citatus *num. 9. ibid ref. 23. & 24.*

Relictum alterius arbitrio.
Nutu conditum.
Sine hæredis inftitutione.
Infcriptione temporis.
Loci.

5 Non item neceffaria eius publicatio, modo conftet, quod manu teftatoris fcriptum aut fubfcriptum fuerit: Tufchus *tom. 8 concl. 116. num. 8.* Secundò, nec quod fiat vno contextu: Vafquius *de fucceff. §. 22. numer. 1.* Tertiò ad hæredis inftitutionem in eo non requiruntur perfectæ probationes, fed ea colligi poteft ex coniecturis. Menochius *lib. 4 præfumpt. 15 num. 13.* Quartò fufficit quod fit ligatis notis, & abbreuiationibus fcriptum, modò aliquo pacto intelligi poffint. Mantica *de coniect. lib. 6. tit. 3. num. 3. ibid. ref. 24. §. Notandum.*

Eius publicatione.
Non quod fiat vno contextu.
Et inftitutio hæredis poteft ex coniecturis.

6 Teftamentum non folemne ad pias caufas, reuocat prius folemne etiam ad pias caufas, Molina *tom. 1. tract. 2. difput. 153. in principio.* Et eft communis; quamuis Fachineus *lib. 4 contr. iur. cap. 6* negatiuæ fententiæ adhæreat. *p. 7. t. 6. ref. 26.* An verò cenfeatur habere claufulam derogatoriam fubfequentium teftamentorum, & fit æquandum hoc in parte teftamento condito inter liberos, diffentire inter fe Doctores, refert Molina *de iuft. tom. 1. tract. 2. difput. 153.* quidam enim, quos refert Greg. Lopez, & Couarruuias, affirmant. Alij, quos idem Couarruuias enumerat, negant. *ibid ref. 27.* Statuta autem laicorum non includunt teftamenta ad pias caufas. Thomas Maulius *tract. de vlt. volunt. lib. 1. tit. 12. numer. 7.* & eft communis. *ibid ref. 28.* Nota cum Hunnio *in Encycloped. iur. p. 4 titul. 3. capit. 3. num. 1.* & Tufcho *tom. 8. concluf. 116. num. 57.* quod quibus cafibus valet teftamentum militis, iifdem quoque valet teftamentum ad pias caufas. *ibid. refol. 28. § Notand.* Item quibus cafibus valet Teftamentum Patris inter liberos, iifdem valet teftamentum ad pias caufas factum. Idem Hunnius *citatus numer. 3.* Licet contrarium teneat Conradus Ritterfhufius *in differ. iuris ciu. & canon. lib. 4 cap. 2. ibid. refol. 33.*

Non folemne reuocat prius folemne.
An cenfeatur continere claufulam derogatoriam?
Non includitur in ftatutis laicorum.
Simile Teftaméto militis.
Et Patris inter liberos.

7 De ijs, qui teftamenta ad pias caufas condere poffint, hæc tenenda eft regula: omnes ad pias caufas teftamenta condere poffe, qui habiles, hoc eft, tales funt, qui aliàs teftari iure communi non prohibentur. Qui verò iure communi teftari prohibentur, hi etiam ad pias caufas teftari nequeunt Gloffa *in leg. 1. Cod. de facrof. Ecclef. part. 7. tr. 6. refolu. 6.* Primò itaque Filius familias, licèt fine patris confenfu teftari ad piã caufam non poffit, etiamfi de bonis aduentitijs velit teftari, tamen confentiente patre, teftari non prohibetur ad pias caufas: Cyn. Bald. Angel. Salic. Rom. & Alexander *in l. fenium C. qui teft. fac.* Et eft communis opinio: Notandum tamen quod fi filius familias in huiufmodi teftamento condito ad pias caufas faciat aliqua legata alijs perfonis, talia legata nihil valent, non tamen accrefcunt piæ caufæ, fed veniunt ad venientes ab inteftato, Bald. *in l Senium, in fin. Cod. qui teftam. fac. ibid. refol. 6.* Secundo, Impuberes non poffunt ad pias caufas teftari: fauor enim piæ caufæ non fupplet defectum voluntatis, & intellectus. Et quamuis tutor multa facere poffit nomine pupilli, non tamen poteft teftari, *l. Illa inftitutio* & alijs. Poffet tamen impubes teftari ad pias caufas permiffu Principis. Ita Maldetus *de iuft. tract. 1. capit. 11. dubio 3* Bonacina *difput. 3. qu. vlt. punct. 2. numer 2.* contrarium tenuit. *ibid. refol 7.* Tertiò, Damnatus ad mortem

Quinam poffint cõdere teftamentum ad pias caufas.
Filius familias con fentiente patre.
Nec impuberes.
Nifi permiffu Principis.

Damnatus ad mortem potest. Nisi eius bona publicentur.

An Deportatus?

An Prodigus?

An Vsurarius?

licet de iure non possit testari ad pias causas, tamen consuetudo est in contrarium vt testari possit, quando eius bona nō confiscantur Malderus citatus *p.5.t.3.res.*120.*& p.7.t.6.resol* 7. Quintò, de Deportato dubium est: Negant enim Ioann. Sichardus *ad rubr. Cod. qui testam fac poss. num.* 21. & Vasquius *de success. progress* § 1 *nu* 153. *& seq.* Affirmant Grassus *tract de success.* §. *Testamentum, quæst.* 17. *nu* 9. & Thomas Maulius *tract. de vlt. volunt. lib.* 1. *tit.* 12. *nu.* 7. *p* 7 *tr* 6 *res.* 8. Sextò, Idem dubitatur de Prodigo: Negant Hunnius Grassus, Iulius Clarus, & Tuschus *to.* 8. *conclu.* 104. *nu.* 115 qui testatur de communi Contrarium docet Lessius *lib.* 2 *c.* 19 *dub.* 7. *nu.* 83. & Dicastillus *de iust. lib.* 2. *tra.* 19. *disput.* 1. *dub* 11. *n* 560 *ibid. res.* 9. Septimò; Vsurarij dispositiones factas ad pias causas sine testamento, aut codicillo, aut donatione causa mortis, communiter affirmant Doctores inualidas esse, si cautio non processit. Si tamen vsurarius, non potens cautionem præstare, cum signis contritionis decessit; unde æquitas, & benignitas postulat, vt solutis prius vsuris, de quibus constiterit esse debitas, hæredes cogātur implere dispositiones ad pias causas Ita Molina *de iust. to.* 1. *disp* 137 *&* alijs Non igitur audiēdus Vasquius *opusc. de testam c* 9 § 1. *dub.* 8. *n.* 51. cui hoc impertinens videtur. *ibid. resol.* 10.

An Seruus?

An Furiosus?

Octauò Serui, & mancipia nullo modo testari possunt; valet tamen ad pias causas factum testamentum serui, si verè liber erat, quando illud fecit *ibid. res* 11. & infra. V. *Testari nu* 10. Nonò, Furiosus ad pias causas testari non potest. Et quamuis tempore conditi testamenti dilucida interualla habuerit, si tamen ante eius perfectionem, & absolutionem furor superuenerit, illud testamentum non valet. Grassus *tract. de success.* §. *Testam. q.* 16 *num.* 4 Difficultas est, quando constat habuisse lucida interualla: & non constat an actus executus fuerit tempore sanæ vel insanæ mentis. Henriquez *lib* 11 *de matrim. cap.* 4. *nu.* 3. dicit præsumi factum tempore sanæ mentis. At Sanchez cum alijs tempore furoris. Ne deseras videre Lugo *de instit. tomo* 2. *disput.* 24. *sect.* 4. *nu.* 63 *ibid. resol.* 12. Decimò, mutus, & Surdus, secundùm Hunnium *in Encyclop. iur. p.* 4. *tit.* 3 *c* 1. *nu.* 16. & alios, testari non possunt ad pias causas: contrarium docent Dicastillus *lib.* 2. *tr* 19 *dis.* 1. *dub.* 12. *nu.* 134. Molina, & Lugo *ibid. res.* 13.

Testes in Testamēto ad pias causas duo sufficiunt.

8 Cum in Testamento ad pias causas confecto iuris gentium solēnitates obseruentur, ac solæ solemnitates iuris ciuilis in eo remittantur; idcircò ad testamentum ad pias causas requiritur, vt ad minimum duo testes adhibeantur. qui tamen adhibentur non ad solemnitatem, sed ad probationem, vt obseruat Corneus *consil.* 215. *lib.* 3. & alij: Vnde sequitur non esse necessarios duos testes, vt tale testamentum sit validum in foro conscientiæ, vt docet Fagundez *de instit. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 2. Neque requiri de Iure Canonico, cum ius Canonicum non requirat eos, vt dispositio sit valida in foro conscientiæ; sed vt possit probari in foro externo, quantum satis, vt iudex pro ea sententiam ferat, vt colligitur *ex cap. Relatum* 1. *de testament.* Vnde inferas, Primò, quod Testamentum ad pias causas manu propria testatoris scriptum, valet etiam sine testibus, dummodo liquidò constet, quod scriptura sit facta manu defuncti. Ioannes de Imola *in l. si quis cum testamentum, num.* 5 *&* 6. *ff. de testamen.* & alij. Dissentit Clarus §. *Testamen. quæst.* 7 *num.* 2. Secundò, Testamentum ad pias causas factum, manu testatoris, solùm subscriptum, etiam sine testibus vim testamenti obtinet. Tiraquel. *de pia causa priuileg* 4. Tertiò, si is, qui aliàs erat successurus confitetur, defunctum scripsisse, vel subscripsisse testamentum ad pias causas, sed tamen non adhibuisse testes, & propterea vult testamētum allegare nullum, non est audiendus, quia satis est propria ipsius confessio, Corn. *in consil* 307 *numero septimo in* 3. *volum.* Quartò si is, qui alias erat successurus, sciens huiusmodi testamentum ad pias causas esse factū,

sed

sed quia nec scriptura, nec testes de eo reperiuntur hoc non confitetur, & sic relictis ad pias causas non satisfacit, is in conscientia sua peccat. Corn. consi. 215. in 2. volu. & consil. 307. num 7. in 3. vol. Et hæc omnia docet etiam Thomas Maulius trac. de vlt. volunt. lib. 1. tit. 13. nu 8. p. 7. tr. 6. res. 14.

9 Qui duo testes in testamentis ad pias causas sufficiunt, quamuis non sint idonei, idest non omninò integri, & omninò exceptione maiores. Castrus consil. 328 nu. 2. lib. primo Hi enim præsumuntur legitimi, donec contrarium probetur. Couarruu. in cap. Relatum ex. 1. num. 8. & 9. Hunnius tamen in Encyclop. iur. par. 4. tit. 3. cap. 2. num. 25. cum alijs, tres testes requirit, quando duo non sunt idonei. p. 7. t. 6. resol. 15. & possunt esse duæ mulieres: Fagundez de instit lib. 6. cap. 3 nu. 21. ibid. res. 16. Nec opus est, vt sint rogati. Fagundez citatus nu. 23. Nec eorum subscriptio requiritur. Hunnius in Encyclop. iur. p 4. tit. 3. c. 2 nu. 5. Nec vt testator suam schedulam ipsis legerit, in qua dicebat se disponere de rebus suis. Dynus in l. Lucius ff. de testamen. milit. & est communis. ibid. res 17. Quamuis non sint idonei. Et duæ mulieres. Nec requiritur vt sint rogati.

10 Relicta porrò ad pias causas dici possunt, quæcumque aliquis reliquit pro anima sua, vel alia opera pia. Vnde relictum ad piam causam dicetur. Primò, si quid Ecclesiæ, vel Monasterio relinquatur, vel vni cuipiam Monacho, si fiat intuitu pietatis, non contemplatione sanguinitatis, aut amicitiæ. Bald. in l. 1. verf. circa personam, Cod. de sacros. Eccles. Secundò, Hospitali, si institutum sit authoritate Episcopi, siue non Bald. consi. 5. lib 3. Tertiò, relictum fraternitatibus. Panorm. cons 31. verf. venio ad secundum, lib. 1. Quartò, Pauperibus, etiamsi sit consanguineus, vel amicus; modò sit pauper. Relictum enim consanguineo, vel amico diuiti, etiamsi adderetur hoc pro anima sua ipsi relictum, non reputabitur tale, sed potius præsumetur factum contemplatione consanguinitatis, amicitiæ, vel alterius non piæ causæ. Gloss. Bart. Bald. & Castrens. in l. illud, Cod. de sacros. Eccles. Quintò; Relicta viduis, & alijs miserabilibus personis: Specul. in tit. de instrumen. edit. §. nunc verò aliqua, vers. & scias quod. Sextò relictum pupillis: l. 1. Cod. quando Imperator. inter pupil. & vid. vel orphanis, si tamen pupillus, & orphanus sint pauperes. Gloss. in cap. omnis ætas. Septimò, relictum pro anima: Bart. & Bald. in l. 1. Cod. de sacros. Eccles. Octauò, pro redemptione captiuorum. Bart. citatus. Nonò, relictum causa alimentorum modo relinquatur pauperibus, aut ijs, qui famem patiuntur: Nam si fauore amicitiæ diuiti relinquatur, & qui non eget alimentis, non dicitur legatum pium. Bart. in l. alio ff. de aliment. & cibar. legat. Salicet tamen, Alexand. Dec. & Alciat. in leg. 1. in 3. limitat. Cod. de fideicommiss. volunt siue pauperi, siue diuiti sit relictum semper habere pietatem annexam; quia semper respicit sustentationem vitæ, etiamsi fiat diuiti, potest enim effici pauper. Diues autem hic est intelligendus, qui satis diues est pro ratione suæ conditionis, siue status, & generis. Vnde si quis satis bonorum habeat, vt possit viuere non tamen secundùm conditionem, & qualitatem suæ personæ, is pro paupere est habendus, & quod illi ea consideratione, & causa relinquitur, censetur relictum ad pias causas. Bartol. in l. 1. in 2. quæst. Cod. de sacros. Eccles Item si haberet filias nubiles, & non posset congruè secundùm suā dignitatem matrimonio collocare; Surd. in tract. de aliment. titul. 8. priuileg. 1. num. 10. Decimò, pia causa est dos, & id quod relinquitur pro maritandis virginibus, & æquiparatur alimentis, l. cum is, § si mulier, ibi pietatis causa, & ibi norant Baldus, Angel. & Florian. ff. de condit. ind. quod tamen intellige cum limitationibus, quæ dictæ sunt supra in relicto pro alimentis. Vndecimò, Relictum causa studij, an sit pium controuertitur. Affirmant Alexand. in Stichus liber esto, ff. de leg. 3. & in l. si cui annuum, ff. de ann. leg. Panormitan. Relicta ad pias causas, quæ. Ecclesiæ, vel Monasterio. Hospitali. Fraternitatibus. Pauperibus. Viduis, vel alijs miserabilibus. Pupillis. Orphanis. Pro anima. Pro redemptione captiuorum. Pro alimentis. Pro Dote. An causa studij?

Hhh 2 cons.

conf.36. quedam Domina. col.3. & 4. lib.2. Bal. verò *in l.1. ff. de legat. 2.* negat nisi sit pro studio sacræ Theologiæ. Et Ioſeph. Cuman. *conſil. 28. de fundo dato in præmium emancipat.* dicit cauſam ſtudij non propriè eſſe piam, & donationem factam ex ea cauſa indigere insinuatione, ſi excedat quingentos aureos, æquè ac alias donationes non pias. Duodecimò, Relictum libertatis, cenſetur relictum ad pias cauſas. *l. in teſtamen. ff. de fideicommiſſ. libert. l.1. §. vltim.* & ibi Bald. & alijs. Decimotertiò, quidquid relinquitur ad vtilitatem publicam, id pium dicitur. Caſtrenſ. *conſil. 194. viſo puncto, verſic. pro hoc etiam, lib 3. per l.1. §. vltim. Codic de caduc. tollend. & l ad inſtructionem. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* Tale eſt relictum ad constructionem, ſiue refectionem pontium, & viarum; & pro patriæ fortificatione, velut pro custodia Ciuitatis, & locorum constructione, ſiue refectione murorum, foſſarum, & cœterorum huius generis. Ita Speculator *in titul. de inſtrumentu. edict. §. nunc verò aliquas verſic. & ſcias quod inter.* Decimoquatrò, relictum ad constructionem monumenti, cenſetur pium. Bald. & Angel. *in l. hæreditas §. ſi defuncto. ff. de petit. hæredit.* Tandem dicitur ad piam cauſam relictum id, quod meretrici eſt relictum, vt ad frugem melioris vitæ redeat. Bald. *in l. Imperialis in princip. colum. 1. Cod. de nuptijs. p.7. tr.6. reſol. 29. & 30.*

Pro libertate.

Pro publica vtilitate.

11 Quod ad executionem teſtamenti ad pias cauſas, & legatorum piorum, licèt multi putauerint Eccleſiaſticum iudicem eſſe competentem, ſiue agatur de publicando Teſtamento Clerici, ſiue laici, ſiue de pia cauſa, ſiue non pia, quia ſemper pium eſt voluntates teſtantium adiuuare, vt de communi Felin. *in c. fin. de teſtam. nu. 3.* & ibi Imol. & Butr. *de fid. inſtrum.* tamen verius eſt, & receptius, quod tantummodo in cauſis Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus, vel pietatem redolentibus, vel ſi agatur de vltima voluntate Clerici, insinuatio, publicatio, recognitio Teſtamenti, ſeu Codicilli debent, vel poſſunt fieri coram Iudice Eccleſiaſtico; cum enim ille ſit competens Iudex executionis ipſius, ſicut & laicus, ita erit etiam publicationis, licèt ſecus ſit, vbi cauſa non eſt pia, quamuis quoque Clericus eſſet inſtitutus: ita diſtinguendum videtur putare, Andr. Barboſſ. *in can. ſi hæredes, nu. 19.* & hæc omnia docet Ciarlinius *in controuerſia Forenſi tom.1. c.21. nu.10. & ſeqq. p.7. t.6. reſ.31.* Præterea quilibet de populo poteſt agere, vt Teſtamentum ad pias cauſas, & legata pia executioni mandentur: ita Trullench *in Decal. tom.1. lib 7. c.18. dub.4 nu.4 ibid. reſ 32.*

Executio teſtamenti ad cauſas pias pertinet ad Iudicem Eccleſiaſticum.

12 Si hæredi ſatis conſtet de voluntate teſtatoris, quod reliquerit aliquid ad piam cauſam, licèt voce ſolum, & ita, vt in foro externo probari non poſſit, in conſcientiæ foro obligabitur ita præſtare, cum in conſcientiæ foro de eo, quod conſtat, non neceſſaria ſit alia probatio: vt docet Fagundez *de iuſt. lib.6 cap.3 num.2.* & alij. Vnde colligitur eum, qui aliquid occultè accepit à teſtatore, vt id poſt mortem ipſius expenderet ad pias cauſas, vel vt ſibi, tamquam pauper, retineret, poſſe id retinere, etiam ſi nullus ſit teſtis, aut ſcriptura (teneretur tamen id expendere modo ſibi præſcripto:) niſi fortè eſſet periculum, vt ab alijs haberetur tamquam fur, vel in foro externo cogendus eſſet tantumdem ſoluere de ſuo. Hinc etiam Layman *l.3. tract. 5. cap.2. num 5.* docet quid agendum, ſi Parochus poſt mortem Parochiani ſui producat ſchedulam, continentem legata quædam ad pias cauſas, quam hominem illum, antequam decederet, ſcripſiſſe, vel dictaſſe aſſeuerarit; debet ne pro vltima legitima voluntate haberi? Reſpondet; Si manus teſtatoris agnoſcitur, vel duobus teſtibus probari poteſt, pia eius voluntas executioni mandanda eſt. Si verò ipſemet Parochus legata annotauit, non creditur ipſi ſine alio teſte: ſufficerent duo teſtes vel mares, vel fœminæ; vel vnus cum Parocho, licèt legatum ſit pro

Relicta ad pias cauſas ſoluenda ab hæredibus in conſcientia.

Et quid ſi ſchedula continens legata pia proferatur à Parocho?

Eccle-

Ecclesia sua; nam Rector, aliusve bene ficiatus, aut Religiosus non prohibetur esse testis in causa Ecclesiæ suæ. Quod si Testator in Testamento, vel coram testibus voluntatem suam declarauit, quod velit quædam ad pias causas erogari, sicut verbi gratia confessario suo mandauerat; hoc casu Confessarius audiri debet, & secundum eius reuelationem executio fieri; modo talia indicia afferat, vt spectatis circumstantijs verisimile esse possit, defunctum ea ipsi mandasse. Ita Layman citatus, *p.7.t 6.ref.*18.

13 Secundum Testamentum Priuilegiatum, est Testamentum confectum tempore pestis: In quo septem testes requiri ex Molina, & Vasquez affirmat Lugo *de iust tomo 2 disp.24.sect.1.num.7.*& alij. Sed dicendum est sufficere quinque. Ita Emanuel Sà V.*Testamentum,n.*12.& alij. Immò plus addo, & assero in testamento tempore pestis sufficere solemnitates iuris gentium, & ideò coram duobus, vel tribus conditum valere. Vt tenet Ioannes Molanus *de pijs testam.cap.*83.cum quamplurimis alijs, qui etiam asserit testamentum tempore pestis coram duabus mulieribus valere, quando videlicet viri non reperiantur: Alij tamen absolutè tenent fœminas posse esse testes tempore pestis, quia tunc ius gentium solùm obseruatur. Crotus *in tr. de testam.par.*1.*num.*21. Sicut non desunt, qui id negent cum Gamma *decisio.*44. Confessarij itaque peste infectis deseruientes, ad tollendas lites, si copia testium adest, sequantur. Primam sententiam, vt scilicet septem testes adhibeant; Si verò testes sufficientes non adsint, secundam omnino ad praxim deducant, & quinque, vel tribus, vel duobus testibus, etiam fœminis sint contenti. Immò nondum insigne dictum Ioannis Molani *de pijs testam. c.*83. asserentis, tempore pestis testamentum exceptum à Parocho præsente vnico tantùm, qui haberi potuit testes vim habere testamenti, si videlicet vterque vt testis apud Iudicis officium deponat, hanc fuisse ægrotantis vltimam voluntatem, & nuncupatiuum testamentum; quod alter, quia labilis est memoria, scripto excepit; atque in tali casu ex mandato Iudicis ab alio Notario de hac re publicum conficiatur instrumentum. *p.7.t.6. resol.*34. *&* 35.*&* 41.

Testes in testamento tempore pestis, vel quinque, vel duo sufficiunt.

Quamuis fœminæ.

Vel vnus cum Parocho.

14 Notarius, qui Testamentum tempore pestis conscribit in numerum duorum, vel trium testium computatus, & annumerari potest. Mollerius *in comment.ad const.Saxon.p.*3.*const.*4 *nu.*9.*&* 10.& valet, licèt sit receptum à Notario Forensi, vel non matriculato. Rolandus à Valle *conf.*81. *nu.* 21. *col.* 2. Aduertunt tamen aliqui, testamentum infirmum reddi, etiam tempore pestis si Notarius hæredis instituti consanguineus, vel affinis esset. Menochius *conf.*313.*nu.*40 *& seq.ibid ref.*36.

Et Notarius ipse potest esse testis.

15 Testes item in testamento pestis, non est necesse vt sint rogati: ita docet nouissimè Ioannes VVurmserus *in contr.aur.lib.*2.*tit.*10.*contr.* 5.*nu* 4. Contrarium tamen tenuit Ripa *tract.de peste,c.*2. *de priuil.vlt. volun. causa pestis,q.*5.*nu* 42 *p.*7.*t.*6.*ref.*37. & quamuis Ciarlinius *controu. Forens. c.* 109. *num.* 36. Testes adhibitos in Testamento tempore pestis teneri videre testatorem, nec sufficere audire, tamen Marchinus *in tr. de peste. par.*8. *cap.* 2. *n.*18.docet, in iudicando non esse recedendum à sententia asserente, sufficere, si testes audiant vocem testatoris, modo illius vocem notam habeat. nisi cum non obscura fraudis indicia ex Testium dispositione apparerent. *ibid.ref.*38.

Nec est necesse vt sint rogati.

Vel vt videant Testatorem.

16 Quod dictum est de testamentis confectis tempore pestis, procedit quoad Codicilla, & donationes causa mortis, cum in vtroque casu eadem militet ratio. Marchinus *de peste, par.*8.*c.*1. *n.*25 vbi etiam *nu.* 15. rectè obseruat ministrantes peste infectis gaudere in testamen is condendis eorum priuilegijs *p.*7.*t.*6 *ref.*40.

Et idem dicendum de codicillis, & donationibus causa mortis.

17 Testamentum tempore pestis coram duobus, vel tribus testibus fa-

Quæ omnia irrita non sunt, quamuis æger conualescat.

Milites nostri temporis sunt priuilegiati in condendo testamento.

ctũ, non est irritũ, si is qui peste decumbit reconualescit, & periculũ euadit. Ripa *in tr. de peste c. 2 de priuil. vlt. volũ. cauſ. peſt. q. 4. n 28. & 24. 35. ibi. r. 39.*

18 Tertium Testamentum Priuilegiatum est Testamentũ militis. Et licèt Cynus, & Salicetus *in l. 1. C. de iur. & fact. ignorant.* cum alijs existimauerint, milites nostri temporis non gaudere Priuilegio antiquis militibus à iure concesso; Contrarium tamen omninò sustinendum est, vt docuit Anton. Merenda *lib. 6. controu iur. c. 8. nu. 7. & seq pag.* 413. & quamplures alij. Cùm enim hodie in bellis licitis, non minori quam olim, diligentia, assiduitate, vigilantia, ac labore opus sit, & eisdem periculis milites nostratis sint expositi; & dimicent non solùm pro Patria vindicanda, pro laribus, sepulchrisq; auitis, (vt Romani consueuere; sed etiam pro sanctissima Religione sanguinem, animamq; profundant, cumque in his eadem adsit simplicitas, & ignorãtia iuris siue nimia imperitia. Merito quoque eodẽ fauore militari digni iudicandi sunt. *l vnic ff. de bonor. poſſ. ex Teſtam milit. p 7. t. 6. reſ 42.*

Requisita ad id.

Et limitationes quædam.

19 Vt autem miles possit iure militari testari, vt actu sit miles in numerũ militum relatus, & in castris, siue expeditione versetur. Bocerus *tr. de Bellò lib. 1. c. 26. nu.* 8. Nota tamen, quod Hunnius *in Encycloped. iur. p. 4. tit. 5. c. 1. nu.* 7. limitat hanc regulam. Primò, quando miles testamentum extra castra sine solemniratibus confectum secum in castra sumit, ibidemque aliquid ei addendo, vel detrahendo illud renouauit, testamẽtum iure militari valebit. Secũdò vt miles in castris siue vulneratus, & ad domum delatus corã duobus testibus iure militari testari possit. Tertiò, vt quando miles adhuc armis vacat, & paratus est pro viribus ad defensionem Reipublicę, etsi actu in castris non sit, animum tamen habeat mox eo reuertendi, valeat testamẽtum eius etiam extra castra factum. Quartò, vt quando concessione ducis extra castra aliquo in loco propinquo milites commorantur, forte valetudinis curandæ causa, habeant tamen animum reuertendi ad defendendam Rẽpubl. tunc ex Priuilegio militari testari possint, & hæc ferè omnia habet etiã Bocerus *citatus. p. 7. t. 6 reſ. 43.*

Gaudent autem hoc priuilegio milites limitanei, & stationarij.

Surdus, & mutus.

Potest enim testari nutu.

Et filiusfamilias.

20 Milites limitanei, qui nimirum in hostium finitimis locis ad repentinas illorum incursiones intenti sunt: & stationarij, qui ad tuendam prouinciæ alicuius quietem aluntur, priuilegijs militum gaudent, ita vt iure militari, omissis iuris solemnitatibus testari possint. Bocerus *tr. de Bello lib. 1. c 28. nu. 11. & 12. p. 7. t. 6. reſ. 44.* Itẽ miles Surdus, & mutus, *ex l. 4. ff. de teſtam. mili.* ante causariam missionem, quatenus scilicet in numeris maneat, siue in castris degat. *ibid. reſ. 48.* Miles enim nutu hæredem facere potest, & testamẽtum condere. *per tex. l. in fraudem 15. §. 1. miles nuda voluntate, ff. de teſtam. milit.* & tradit Hunnius *in Encyclop. iur. part. 4. tit. 5. c. 2. nu. 2. ibid. reſ. 49.* & miles filiusfamilias *ibid. reſ. 60.*

Non gaudent, miles captus ab hostibus.

Nec obsides.

Nec milites in bello iniusto.

Nec damnatus ex causa militari.

21 Miles autem captus ab hostibus, ne quidem iure militari testamentũ facere potest *l. facere 10. de teſtam. milit.* Limita tamen, nisi captus ab hostibus reuersus fuerit nam tunc beneficio postliminij iure militari testari poterit. Reusnerus *tr. de teſtam p. 5. c 7. n. 7.* cum alijs. Qui etiam *nu. 4.* notat obsides iure militari testari non posse, & *p. 4. c. 5. nu. 15.* neque milites, qui in bello iniusto propter rapinam, & nummos bellum sequuntur *p 7. t. 6. reſ. 50* Miles item deportatus, vel aliter capite damnatus, ius testamenti faciendi habet, modò ex militari delicto damnatus non fuerit, & sacramenti fides rupta nõ sit, & de bonis castrensibus testetur. *l ex militari 11. in prin. ff de teſtam. mil.* De alijs, quam castrensibus bonis testari non potest, nisi in sententia is, qui condemnauit, potestatem testandi illi permiserit *leg ſi quis filio. 6. §. Sed etſi quis, ff de iniuſto rupt fact. teſtam.* Bocerus *tr. de Bello lib 1. cap. 18. num. 21. & 22. ibid. reſ 51.*

22 Omnes, qui in castris repetiuntur, etiamsi milites non sint, gaudent priui-

priuilegio militis ad testamenta conficienda, modo in loco hostili sint, secus autem si non sint in loco hostili. Ita habetur *in l. 1. ff. de bon. possess. ex testam. milit.* Molina *de iust. to. 1. t. 2. disp. 129.* Vnde dicendum competere hoc priuilegium etiam mercatoribus castra sequentibus, lanijs, & alijs, licet in matricula scripti non sint, modo in loco hostili versentur. Hunnius *in Encyclop. iur. p. 4. tit. 5. c. 2 nu. 7. p. 7. t. 6. res. 59.*

Gaudent omnes ea ostra sequentes modo sint in loco hostili.

23 Testamentum militis, vt valeat requirere saltem duos testes, affirmat Molina *de iust. to. 1. tr. 2. disp. 129.* & alij. Reusnerus verò *in tr. de testam p. 5. c. 10.* Itē cum alijs cōtrariū statuendū tenet *ex l. Lucius 40. ff. hoc tit. l. milites 15. C. eod.* & alijs, quæ satis expresse militum Testamenta, etiā nullo teste firmata, rata habent. At Molfesius, & alij penes ipsum *in sum. to 2. t. 13. c. 2 nu. 56.* putat distinguendum; Vel enim miles in congressu belli, seu in conflictu hostiū positus, testamentum facit, & tunc nulla solemnitas in tali testamēto requiritur, & posset in clypeo, vel vagina, vel in alia materia proprio sanguine testamentum scribere, nullo teste adhibito; sed solùm verificanda est manus militis duobus Testibus, etiam non rogatis, vt ad litteram habetur *in l. milites, C. de testam. militis.* Et idem intelligendum de omnibus, qui tēpore conflictus testamentum facerent in castris, vt eodem gaudeant priuilegio, cum eadem sit ratio. Vel facit testamentum in castris, non tamen in hostium conflictu; vt quia esset, vt vulgo dicitur, *Nel campo, ali' alloggiamento,* pergente scilicet exercitu, vel in tentorijs manente; & tunc miles non potest solus testamentum facere, absque interuentu Testium sed debet voluntatem suam declarare coram duobus Testibus, specialiter rogatis. *d l. miles, C. de testam. milit.* vbi gl. & omnes Doctores. *p. 7. t. 6. res. 45.*

Quot testes requirantur.

Nota hanc distinctionem.

24 Quamuis quod ad hanc vltimam partem, vt scilicet Testes in testamento militis morientis in castris extra prælium sint rogati, non possint hanc distinctionem probare: Iustinianus enim Imperator generaliter cōstituit, vt militis testamentum valeat ex sola eius suprema voluntate, quoquomodo ea inueniatur *instit. de militar. testam. in princ. vers. quoque enim modo, & §. planè.* ibi, vt quoquomodo facta. Alias rationes lege ibi *res. 46.* Præterea testes adhibendi in testamēto militis possunt esse Pagani, & Peregrini, & mulieres: non tamen possunt adhiberi impuberes, nec cæcus, nec seruus. Bocerus *tr. de Bello lib. 1. c. 22. n. 17* & Vasquius *de success. creat. §. 12. n. 76. & 98.* Nec requiritur vt sint in conspectu testatoris; neque vt toti testamento, eiusque singulis, atque vniuersis partibus interfuerint; Neque eorum subscriptio, aut eorundem signaculorum appositio; Bocerus, & Vasquius *citatis ibid res. 47.*

Non est necesse, vt sint rogati.

Nec alias conditiones testium requirunt.

25 Testamentum militis cum breuiaturis, & notis confectum, est validum; cum etiam notis hæres scribi possit. *l. Lucius 4 in princ ff. de testamen. milit.* Bocerus *tr. de Bello lib. 1 c. 18. nu. 8. p. 7. t. 6. res. 52.* Nec debet esse vnico contextu ordinatum Bocerus *citatus c. 23. num. 1. & 2. ibi res. 57.* & factum tempore militiæ valet etiam post missionem honestam, seu causariam, non tamen diutius anno *l si certarum 17 § vlt.* & alijs. Bocerus *citatus c. 24. nu. 9. ibid. resol. 61.* Si tamen in eo prætermitterentur filij, nec exprimeretur causa præteritionis, esset nullum. Hunnius *in Encyclop. iur. p. 4 tit. 5. c. 3 num. 8.* & est communis *ibid. resol. 62.* An verò in militaribus Testamentis cesset lex Falcidia, qua hæres institutus ex legatis, & fideicommissis, & qualiacunque sint, quartam partem detrahere potest, controuertitur inter Doctores. Vide Enenkelium *de priuil. militum, lib. 2 priuil 16. n. 87 ibid. res 63.*

Valet cum breuiaturis, & notis.
Quamuis non vnico contextu ordinatum.
Et duret post missionem.
Nullum, si filij prætermittantur sine causa.
An lex Falcidia cesset in eo.

26 Militem, qui libera voluntate testari potest, de parte bonorum vna, aut pluribus testari posse, nec reliquam partem hæredi instituto accrescere, demonstrat Enenkelius *citatus nu. 54.* Vnde si miles vnum ex parte hæredem scripserit, in altera parte nullum: in illa quidem scriptus succedit, in hac

Miles potest decedere, & pro parte intestatus.

In dubio præsumitur testatus iure militari.

verò ab intestato hæredes, *leg. si duobus 37. Digest. hoc tit l. 2 C. eodem. p. 7. t. 6. ref. 53.* In dubio autem, an Iudex iure communi, vel iure militari sit testatus, præsumendum est, testatum esse iure militari. Vasquius *tract. de success. creat §. 24 num. 45. & seqq.* contrarium tenuit Hunnius *in Encyclop. iur. par. 4. tit. 5 cap. 1. num 12.* & alij, quorum tamen opinio pluribus modis venit limitanda per ea, quæ adducit Mascardus *de probatio. volum. 2. concl 158. ibidem ref. 54.* & potest facere plura testamenta, & siue simul ea fecerit, siue separatim, vtique valebunt. Si tamen vtrumque de tota, & vniuersa hæreditate fecerit, superius tollitur per inferius, nisi expresse cauerit, vt vtrumque valeat, *l. quærebatur 19. ff. de testam. milit.* Sin de alijs, item rebus posterius fecerit testamentum. licet non cauerit specialiter, vt vtrumque valeret, tamen ex citata voluntate non infirmatur prius per posterius, sed vtrumque valet, in dubio enim credendum est, quod miles iure suo vti voluerit, *l. si miles, ff. ad l. Falcidiam,* & alijs. Vide Enenkelium *de Priuileg. mil. lib. 1. Priuil. 16. num. 50.* & Hunnium in *Encyclop. iur. par. 4. tit. 6. c. 3. nu. 13. ibid. resol. 55.*

Et potest facere plura testamenta

Et testari ex certo tempore.

27 Potest etiam miles ex certo tempore instituere hæredem, vt antequam tempus venerit, pro parte eius temporis intestatus sit, pertineatque hæreditas ad hæredes legitimos. Item ad certum tempus, aut conditio extiterit, testatus esse desinat, fiatque intestatus, *leg. in fraudem 15. §. miles, ita hæredem. 41. in princ ff. de testam. milit. & l. certi iur 8. Cod. eod tit.* Miles item his, qui hæredis extiterunt, quamuis extraneis, aut liberis suis puberibus, potest substituere, & ex ea substitutione ipsi substituti consequuntur tantum militum testamentorum bona, non etiam primi hæredis propria bona, *l. miles etiam 5. ff. de testam. milit. l. centurio, 15. ff. de vulgar. & pupillar. substitut.* Et hæc in secundum casum substitutio fieri potest à milite non tantum expresse; veluti: Si Titius filius meus hæres erit, & intra vigesimum quintum ætatis annum moriatur, Seius hæres esto, *dict. leg centurio 15. ff. dict. tit.* Sed fieri etiam potest verborum compendio, non vsque ad certam ætatem vt Titius filio, quandoque is moriatur substituatur *l. precibus 8. C. de impub. & alijs substit.* & hęc omnia docet Enenkelius *de priuileg. milit. lib 2. Priuileg. 16. num. 60 p. 7. t. 6. ref. 56.* Itemque in codicillis suis hæredes directi instituere, & substituere, & hæreditatem adimere potest. Bocerus *tr. de Bello lib. 1. c. 25 nu. 5. ibid ref 58.*

Et ad certum tempus & conditionē.

Doctores gaudent in testando priuilegijs militum,

28 Postremò, Doctoribus conueniunt Priuilegia militi testanti concessa: cum distinctione tamen, vt illis non conueniat Priuilegium testandi sine solemnitatibus & apicibus iuris. hoc enim conceditur militibus propter simplicitatem, & iuris ignorantiam: at hæc legum ignoratio non militat in Doctore, cui turpe est ignorare leges in quibus versatur. *l. 2 §. seru. Sulpitius ff. de origine iur.* quæ autem Priuilegia militibus, non propter iuris imperitiam, sed propter dignitatem militiæ, vel vtilitatem Reipub. conceduntur eadem Doctoribus existimo competere. Quamobrem Doctoris gradu insignitus, etiam damnatus publico iudicio, vel filiusfamilias testari, depositum, vel alium quamuis incapacem hæredem instituere, non tamen concubinæ, de qua turpis est suspicio, relinquere poterit, cum hæc omnia etiam militibus competant. Et ita docet Ioannes Halbritterus *in oratione de Priuilegijs Doctorum fol. 40 p. 7. t. 6. ref. 64.*

Et quibus.

TESTARI.

TESTARI prohibetur filiusfamilias. Nisi sit miles.

1. † DE iure communi multi testari non possunt. In primis, filiusfamilias, nisi de bonis castrensibus, vel quasi, & de aduentitijs ad pias causas

causas cum licentia patris †. Si autem fiat Clericus, etiam per tonsuram, aut certius per minores Ordines, conueniunt omnes, quòd testari possit sine licentia patris de bonis aduentitijs, etiam acquisitis ante Clericatum. dummodo ascendentibus, & descendentibus legitimam relinquat, & seruet solemnitates iuris communis. § *Sciendum tamen, instit. de milit. testam.* Malderus *in 2. 2. t. t. c. 11 dub. 3.* Vbi *dub. 6.* docet, seclusa in contrarium consuetudine, Clericum eo ipso, quòd gaudet priuilegio fori, gaudere beneficio *cap. Cum esse de testam.* de testando absque solemnitatibus iuris ciuilis. *p. 5. t. 3. res. 124.* Vel Clericus.

2 Secundò beneficiarius non potest testari de fructibus beneficij in causas non pias. Consuetudo autem, quòd in certis Regnis hæredes succedant in bonis Ecclesiasticis Clericorum tam ex testamento, quàm ab intestato, procedit solùm in foro externo. Vnde ait Villalobos *to. 2. t. 30. diff. 11. nu. 3.* peccare mortaliter beneficiarium, qui partem redditnum Ecclesiasticorum notabilem in prophanos vsus legaret, aut testari negligeret, vt in huiusmodi bonis hæredes ab intestato succederent. Quod cum verum sit, limitandum est cum Maldero *dub. 3.* in casu, quo Clericus testaretur in vsus prophanos per modum iustę remunerationis, siue consanguineis, siue famulis, siue alijs benemeritis, de quibus tamen non creditur ipsis, sed aliter probari debent. *ibid. §. Notandum.* Qui, si est beneficiarius, non potest disponere de fructibus beneficij ad vsus prophanos.

3 Sed quid, si Clerici beneficiati, vel Episcopi, habeant à Summo Pontifice facultatem disponendi de bonis Ecclesiasticis in quoscunque vsus voluerint? Respondet Malderus, hanc facultatem intelligendam esse de vsu pio, nisi disertè addatur, *etiam in prophanos.* Et quamuis concedat testari cognatis di[...]itibus absque intuitu pietatis, hoc accipiendum esse pro foro tantū exteriori Sed Molina *to. 1. disp. 147. n. 33.* licèt asserat, facultatem testādi intelligi debere pro pijs vsibus: id tamen verum putat, quando nulla ratio legitima apparet, concedendi talem licentiam ad vsus prophanos, aut aliunde res est dubia. nam alioqui Summum Pontificem concedere posset beneficiarijs, etiam Episcopis facultatem testandi ad vsus prophanos, ex iusta causa, remunerationis, v. g. pro munere optimè administrato, obsequi Ecclesiæ impensi, vel simili, quia habet plenissimam potestatem, qua Ecclesiam in tali casu non dissiparet, sed ædificaret *p. 5. t. 3 res. 125.* Nisi de licentia Summi Pontificis, Expressa.

4 Idem de Cardinalibus habentibus facultatem testandi de bonis galeri, docet Azorius: quia non eis dantur ratione Ecclesiæ, vel Ecclesiastici beneficij, sed ratione muneris, quo apud Summum Pontificem funguntur. Vide V. *Cardinales, nu* 8. vbi *num* 9 & 10. habebis, quas solemnitates Cardinales adhibere debent in tali casu, & quamdiu duret talis facultas. Sicut etiam Cardinales.

5 Rursus testari prohibentur Religiosi, non quidem milites, vt dictū est V. *Religiosi milites, n. 3.* sed Regulares, qui tamen possunt aliquid cū licētia donare causa mortis, eligere personas, inter quas distribuēdū sit aliquid ipsis relictū, & declarare testamentum factum in sæculo. Vide V. *Regulares, n. 5.* ITEM prohibetur testari Religiosus.

6 Item prohibetur testari damnatus ad mortem, *l. deportatis l. in metallū,* Auth. *bona damnatorum, C. de bon prescrip.* Quia tamen ius codicis non seruatur vbique, attendi debet locorum consuetudo, quam Malderus *dub 3. cit.* dicit esse in contrarium; nam quando bona damnati non publicantur, ferè vbique testari permittitur, & testamentum prius conditum firmum manet; & si non testator, successores habet ab intestato. Vide Layman *lib. 3. sect. 5. t. 5. c. 3. n. 3.* Aduerte etiam ius codicis procedere in foro externo tantū, vnde si coram duobus testibus testetur, hæres hæreditatem in conscientia retinere potest, donec Fisco per iudicem restituere compellatur. Valerus V. *Testamentum. diff. 7. nu. 2. p. 5. t. 3. res. 120.* Damnatus ad mortem.

7 Item prohibetur testari mutus, qui nihil loquitur, si simul sit surdus Surdus, & mutus.

dus & nihil audiat. Immò iuxta *l. qui in potestate 6.§ surdus ff. de testament.* etiam solùm surdus, vel solùm mutus. sed *in Instit. quibus non est permissum &c. §. item surdus,* constitutum esse, ait Pegada *in rep. ad l. inter cetera ff de lib. & posth. p. 1. cap. 1. §. 9* surdum sine vlla distinctione testati posse (siue scribere sciat, siue nesciat, addit Molfesius *tom. 2 tr. 13. c. 2. nu. 90.* nam satis est, quòd hæredem ore proprio nuncupet, & exprimat, quidquid disponere velit de rebus suis, *l. discretis, §. sin autem infortunium, C. qui testam. fac. poss.* Si tamen detur casus, quo surdus loquelam habeat: nam surdus à natura regulariter est etiam mutus, & ideò *in d. §. item surdus* dicitur testari non posse. siue id ex communicatione organorum contingat, vt dicunt medici, siue ex eo, quòd loqui discimus per auditum, siue ex quocunque alio capite. *p. 5. t. 6. res. 24.*) Mutum verò testati posse, si sciat scribere, nam testamentum nutu factum non valere. Ita Pegada. Sed Rippol. *c. 2. nu. 185.* ait, quòd si mutus & surdus talis sit, qui signis intelligat, & suos conceptus signis det intelligere, testari potest. Quam doctrinam admittit etiam Molfesius *n. 84.* in militibus, & quibuscumque habentibus priuilegium Principis. Item si quis testari velit inter liberos, vel instituere venientes ab intestato, aut tandem testari ad pias causas *p. 5. t. 6. res. 23. & p. 7. t. 6. res. 13.* An mutus & surdus donare possint, vide V. *Mutus, nu. 3.* & V. *Surdus nu 2.*

Non tamen cæcus.

8 Cæcus non prohibetur testati, sed eius testamentum requirit nouem conditiones, appositas in *l hac Consultissima, C. de testam.* Prima est, vt adsint septem testes; secunda, vt adsit tabellio; tertia, vt cæcus roget testes, & dicat, quòd ad hoc vocati sunt; quarta, debet exprimere nomen hæredis; quinta, testari debet eodem tempore & vnico contextu; sexta tabellio debet testes scribere, ipseque & testes omnes subscribere; septima institutio hæredis debet præcedere legata; octaua, si deest tabellio, adhiberi debet octauus testis, nona, testamentum cæci debet semper esse nuncupatiuum † idest apertum †, nunquam in scriptis † idest clausum †. Vasquez *in opusc. de test. c 1. §. 5. num. 32.* & alij, & idem testium numerus adhiberi debet à cæco in codicillis, secundùm Baldum *in l. cit.* quamuis gloss. dixerit sufficere quinque. Hinc monet Figuerius *in introd. vlt. vol. lib 3. cap. 8.* vt cæcus disponat de rebus suis per donationem causa mortis (quam facere posse diximus V. *Cæcus, n 3.*) aut dicendo, quòd eius testamentum vult valere, tamquam donationem, causa mortis. Aduerte tamen, quòd si cæcus testari velit inter liberos, & successores ab intestato, Baldus, & alij dicunt, sufficere duo testes, quod procedere etiam ait Molfes. *nu. 93. & 94* si testari velit ad pias causas. *p. 5. t. 6. res. 26.*

Nec excommunicatus.

9 Excommunicatus non toleratus non potest testari: sed eius testamentum non erit irritum. Vide V. *Excommunicationis, n 22.*

Nec seruus.

10 Seruus item testari non potest, nec si testetur valet illius testamentum, etiamsi posteà liber fiat, immò licèt tunc iam ipso ignorante, vel dubitante, liber factus esset, testamentum non valet, *l. qui testamento domini, & leg. seq* valeret tamen illud ad pias causas, si verè liber iam erat quando illud fecit vt probat Molin. *disp. 137.* Captiuus etiam bello iusto apud hostes, vel obses, qui est loco captiui, in eo statu non potest testari, si tamen anteà testamentum fecisset valebit, siue mortuo testatore post libertatem iure postliminij, siue etiam in eo statu. § *vlt. Instit. quibus non est perm. fac. test.* & alibi *ff. de testam.* Mancipia tamen, & Christiani captiui apud Turcas, possunt etiam in eo statu, & in loco captiuitatis testari. Molina *disp. 27.* & hæc omnia docet etiam Lugo *de Iust. tom. 2. disp. 24. sect. 4. numero 65* Sed Thomas Maulius *tract. de testam. tit. 2. numer. 44.* ponit aliquas exceptiones, & asserit seruum posse condere testamentum: Primò, si hoc ei per aliquod statutum permittatur. Secundò si Dominus seruo id permittat.

Nec captiuus bello iusto.

Excipe captiuos Turcarum.

Et aliquos casus.

Ter-

Tertiò, si ad pias causas testatur. Quartò, si liber decedat. *p.7.t.7.resol.50* An verò possit testari ad pias causas, vide V. *Testam. Priuilegiatum, num. 7. §. Octauo.*

TESTATOR.

1 † TEstator, ex dictis V. *Testamentum*, tenetur in testamento nominare hæredem vnum, vel plures, qui succedant in omnia bona & iure ipsius, demptis legatis. Debet autem primo loco instituere descendentes †. & in defectu, ascendentes. quia sunt consanguinei in linea recta. Si verò nec habeat ascendentes, instituere potest extraneum, omissis fratribus, consobrinis, & alijs collateralibus, seclusa ipsorum necessitate & scandalo. nam aliàs nullo iure cogitur ad illos instituendos Bonacina *de cont. disp. 3. q. vlt. pun. 3. n. 13.* & alij, contra Ricciũ *dec. 213. p. 1. t. 8. res. 85. & p. 5. t. 3. r. 114.*

TESTATOR non tenetur pro hærede nominare.

Collaterales.

2 Adde, quòd non tenetur pater filium vltra legitimam hæredem relinquere, & legitimam grauare potest donationibus remuneratorijs etiam supra beneficium acceptum, aut veris contractibus onerosis. Peccaret tamen mortaliter cõtra charitatem filijs debitam, si illam ex odio, absque causa iusta, gratuitis donationibus grauaret. Megala *in p 2. li. 2. c. 23 q. 4. n. 111.* quod etiam procedit in matre. *p. 1. t. 8. res. 84. & p. 5. t. 3. res 114.* propè finem. Vnde patet, quòd si pater velit residuum ex legitima inter filios diuidere, non tenetur seruare æqualitatem, sed potest ad libitum legare plus vni, etiã minus digno, ait Philiarchus *to. 1. p. 2. li. 3. c. 20.* præsertim si accedat iusta causa. & si id faciat ex affectu inordinato, non propterea peccare mortaliter ait ipse; quia nõ omnis inordinatus affectus est mortalis. *p. 1. t. 8. r. 83. & p. 5. t. 3. r. 130*

Immò filijs satis est relinquere legitimam.

Et prætereà, si aliud quid vult relinquere, non tenetur æqualiter eis diuidere.

3 Et hæc procedunt in filijs legitimis: nam filio spurio pater nihil relinquere potest, *l. licèt, C. de nat. lib* ibi *qui ex damnato sunt coitu, omni prorsus beneficio secludantur.* Excipe alimenta, quæ sunt de iure naturę (vnde ius canonicum reuocauit auth. *ex complexu C. de incer. nupt.*) *p. 5. t. 3. res. 112. §. Nota verò.* Et relinqui debent congruentia statui, consideratis etiam personis, quas ipse alere debet. videtur enim dissonũ rationi, quòd filio nobili tribuantur solùm panis & olera, vt colligitur ex *l. Sed & si quid, § sufficienter, ff. de vsufr.* Sanchez *in opus. to. 2. lib. 4 c. 3. dub. 34. num. 2. & 3.* contra Cassanæum *cons. 39 n. 55.* Excipe etiam æqualem remunerationem pro benemeritis, quia hęc non censetur donatio, sed solutio sed in hoc casu non veniunt pro benemeritis officia & obsequia, quæ patri ex necessitate, vel legis præcepto debentur. *p. 5. t. 3. res. 131.* Vide etiam V. *Pater nu. 5.* Potest tamen auus instituere nepotem filium spurij, si non id faciat intuitu & in bonum ipsius. Vasquez *in opusc. de rest. c. 5 §. 7. dub 7. nu. 123. p. 3. t. 6 res 33.*

Spurij verò nihil relinquere potest.

Præter alimenta, Conuenientia statui.

Et remunerationem alicuius benemeriti.

Filium tamen spurij nepotem auus instituere potest.

4 De matre verò non est improbabile, quòd possit hęredem instituere filium spurium, si non habeat legitimos; & non illustris, etiam si habeat. nam auth. *ex complexu* loquitur tantùm de parte, & *l. si qua illustris ad S.C. Orficianum* loquitur de muliere illustri, quæ habeat proles legitimas. Lessius *li. 2. cap. 19. dub. 6. nu. 66. p. 5. t. 3. res 121. §. Nota etiam.* An verò pater instituere possit hæredem filium spurium sub conditione *si capax erit*, siue *si à Principe legitimabitur*, vide Marinum *c. 254 nu. 19.* negantem. *ibid.*

Et non improbabiliter ipsum spurium mater illustris, si non habeat legitimos,

Et non illustris, etiam si habeat.

5 Quòd si pater hæredem instituat extraneum, rogatus, vt hæreditatem restituat spurio, hæres ille hæreditatem acceptans cum promissione implendi petitionem, peccat mortaliter: quia talis promissio in lege grauiter prohibetur & punitur. Et non tenetur restituere spurio, quia promissio fuit nulla, vt ait Becanus *p. 3. to. 3. c. 7. quæst. 6 n. 2* neque fisco; nam *l pen. ff. de iur. fisci* non obligat ante sententiam. quòd si à iudice de hoc nulla præcedente

Quid si pater hæreditatem spurio relinquat sub fideicommisso?

infamia

infamia interrogetur, non tenetur fateri veritatem, vt idem ait *ibid.* Potest autem huiusmodi hæres acceptare hæreditatem absque tali promissione, & retinere sibi tamquam hæres testamentarius. Et siue promiserit, siue non, potest ex liberalitate largiri spurio, & hic illam in conscientia acceptare; quia talis traditio fit à vero domino, nulla lege vetante. *p.5.t.. ref.11.*

Et quid si testator debeat aliquid restituere?

6 Si testator habet onus restituendi, nec se in testamento, sua reputatione, declarare potest, faciat in eo capitulum, quòd hæres det tantam pecuniam Confessario, vel alicui amico, vt eam ad suum arbitrium expendat, ore, vel scripto ipsi manifestatum. Potest etiam initio testamenti declarare, quòd relinquit schedulam apud confessarium vel amicum, propria manu firmatam, quæ habeat vim, ac si in testamento esset inserta. nam si aliquid postea declarandum occurrit, fieri potest schedula ab ipso subscripta, suo olim tempore manifestanda. & hanc schedulam, etiam quoad institutionem hæredis, valere, ait Pegada *repert. ad l. inter cetera ff. de lib. & posth. p.3. § 6. ex l. hoc art. 29. ff de hær. instit.* & valere, ac si esset codicillus testamento confirmatus. Et nota, quod in tali casu Confessarius vel alius, non tenetur manifestare hæredi personam, cui restitutio facienda est. Figuerius *li. 2. c. 7. nu. 13 p. 5. t. 3. ref. 115.*

An testator reuocare possit testamentum iuratum?

7 Condito autem testamento in vita cum iuramento, sic benè disposito, & omni ex parte perfecto, vt nulla occurrat causa iusta mutandi, si illud testator reuocet, peccabit mortaliter peccatum periurij. Sed reuocatio in vtroque foro valebit. Si autem iusta mutationis causa se offerat, poterit vtique reuocare: quia aut censetur sibi talem potestatem reseruasse in hoc casu, aut iuramentum fuit iniquum, & proinde non obligat. Sicut etiam si dispositum esset contra leges iustas, in quo casu reuocari omninò deberet. Becanus *c. 7. q. 8. p. 5 t. 3. ref. 1 22.*

8 An peccet mortaliter & teneatur ad restitutionem, qui impedit testatorem, ne quem hæredem instituat, vel faciat testamentum reuocare, & alium hæredem, vel legatarium instituere, dictum est V. *Restituere, n. 4.*

Validum est testamentum patris cū schedula testibus non obsignata.

9 Testamentum patris sine schedula, testibus obsignata, est validum. Fachin. & alij. *p 9 t. 7. r. 41.* Sic etiam testamentum ad pias causas valet sine testibus in vtroque foro. *Ibid. §. Ex his.*

TESTIS.

TESTIS quid?

1 † TEstis dicitur rei gestæ probator. Non omnes ad testificandum admittuntur. repelluntur enim excommunicati, vt dictum est

Quis ad testandum inhabilis?

V. *Excommunicationis num 57.* item minores, infames, inimici. Alij è contra sunt priuilegiati, & non possunt cogi ad testandum, vt milites, sexagenarij, valetudinarij *l. inuiti ff. de test.* item conuincti *l. Iulia ff. eo.* Sed in causa fidei & admittuntur primi, & coguntur secundi. Vide V. *Denunciare, nu. 4.* & V. *Inquisitorum iurisdictio quoad torturam, & Inquisitorum praxis circa testes,* vbi multa de testibus, deque eorum qualitate, sufficientia, & examine dicta sunt †.

Et qui cogi non possit?

Quid de seruo,

2 Serui communiter repelluntur à testificando, *ex leg. quoniam liberi C. de Testam. & in l. pridem Cod. de quæst.* Quod tamen limitatur in aliquibus casibus, quos ponit Farinacius *de Test. quæst. 55. inspect. 2. nu. 165.* & præsertim quando veritas haberi non potest, & in criminibus exceptis: Vt notat Mascard. *de Probat. conclus. 1358 nu. 18. p. 7 t. 7. ref. 71.*

Muto.

Surdo.

3 Mutus & surdus nō repelluntur à testificando super re cadente in sensum non impeditum. Vide V. *Mutus nu. 2.* & V. *Surdus, n. 1.* Testimonium Cardinalis magnam fidem habet, vt dictum est V. *Cardinales à nu. 21.* An in eo-

in eorum causis familiares ipsorum sint idonei testes, vide V. *Cardinalium*, *n*.4. Quotve ad condẽnandos Cardinales requirantur, V. *Cardinales*, *n*.25.

Cardinali. Et eius familiari.

4 Testis in iudicio non potest iurare, se certò scire aliquid, propterea quòd audierit à viro optimę opinionis & famæ; alioqui omnes testes de auditu efficerentur testes ex certa scientia. Adde quod testis tenetur reddere rationem sui dicti. Sanchez *in sum. to.*1. *lib.*3.*c.*4 *n* 13. contra Mexiam *in l. reg Tolet.*23.*p.*2.*n* 32.*&* 33. At si quis ità iuraret extra iudicium, in foro cõscientiæ non esset periurus. Sanch *ibid p.*3.*t.*5.*ref.*66. in fine, & *p.*4.*t.*4.*ref.*77.

TESTIS an possit iurare se certò scire, quod audiuit à fide digno?

5 † Tenetur autem testis iuridicè interrogatus à iudice verum dicere; sic exigente obedientia, seu iustitia legali; non tamen commutatiua. vnde non tenetur ad restitutionem damni fisco, vel parti illatum ex suo testimonio falso, vel negato. præsertim si suum testimonium non fuisset ex efficacibus, vtpotè quod supponeret falsum crimen alijs testibus sufficienter probatum, vt dictum est V. *Restituere*, *à nu.*16. Quandonam legitimè interrogetur, vide Aret. *in pract. crim. de test. c.*3. an verò teneatur respondere in dubio, num legitimè interrogetur, vide V. *Reus*, *nu.*11. †. Certè non tenetur respondere, si iudex interroget in delicto notorio, sed cuius auctor ignoratur; quia potest sequi opinionem probabilem Caietani, quòd non interrogat legitimè, quamuis hanc opinionem refutauerimus V. *Iudex*, *nu.*3 *p.*2 *t.*15 *ref.*63.

Et teneatur iudici respondere, & verũ dicere, sub onere restitutionis.

6 Si testis non iuridicè interrogatus occultum crimen inaduertenter manifestet, tenetur ex charitate se retractare. non tamen sub aliquo onere. *p.*3.*tr.*5.*ref.*101. in fine. Si tamen falsum iuret culpatè in re magni momenti, ex quo mors, vel mutilatio sit inferenda, tunc si speret profectum, tenetur omninò se retractare, etiam cum periculo æqualis pœnæ: quia in pari causa melior est conditio innocentis. Lessius *lib.*2.*c.*30.*dub.*7.*nu.*53. Immò Strouersdorff *in* 1.2.*q.*70 *art.*4 *concl.*3. idem docet, si testis timeat pœnam maiorem, & dubitet de profectu. quia tenetur tentari, & experiri quod suũ est. Si autem reuocatio certò non est profutura, Nauarra *lib.*2.*c.*3.*nu.*251. existimat, non teneri reuocare; sed solùm resarcire damna. Et si testis non ex malitia, sed ex ignorantia, vel obliuione falsum iurauit, puto cum Lessio ad nihil teneri, quamuis Strouersdorff existimet, teneri reuocare dictũ, & restituere damna. *p.*3.*t.*5.*ref.*105. *&* *p.*4.*t.*4.*ref.*99. Sanè si quid acceperit pro veritate dicenda, tenetur restituere. quia tenetur ex iustitia testificari. Secus si acceperit à tertio, quia ipsi non tenebatur, vt diximus de iudice V. *Iudex*, *nu.*6.*p.*3.*t* 6.*ref*4. † Hinc doctrinæ obstat, quod mox dictum est *nu.*4. testem non teneri ex iustitia commutatiua, sed ex obedientia dicere veritatem: & V. *Restituere*, *nu.*33. accipientem aliquid pro opere debito non ex iustitia, sed ex alia virtute, non teneri ad restitutionem faciendam †. non est contra iustitiam nos defendere ab impetu testis iniqui, & iniusti contra formam, opposita ei infamia, & si mortuus fuerit. Lugo *part.* 9. *tract.* 9. *resol.* 43.

Et quid, si manifestauerit crimen occultum inaduertenter?

Aut iurauerit falsum culpatè?

An testis pro veritate dicenda possit aliquid accipere?

Possumus nos defendere à teste iniusto cum sua infamia.

7 Laicus ratione iuramenti falsi coram iudice Ecclesiastico, potest ab ipso puniri. non idem de Clerico coram laico falsum iurante. Couar. *cap.* 12.*num.*8. *p.*3.*t.*1.*resol.*60.

Et crimen periurij pertineat ad forum Ecclesiasticum?

THESAVRVS.

1 Thesaurus est vetus pecuniæ depositio, vt iam dominum non habeat, & cuius memoriam non extet, si enim adhuc dominum habet ad alium transferri non potest, in qua definitione verbo pecuniæ non solùm significantur nummi, sed & aliæ opes abditæ, &c. *P.*9.*tr.*5.*ref.*1.

Thesauri definitio.

2 Circa

Ad quē pertineat.

2 Circa Thesauros iura disponunt quatuor casus ex D. Adriano. Primò, quod Thesaurus casu, aut industria inuentus in proprio fundo inuentoris sit. Secundò, inuentus casu in fundo alieno, inuentori, & domino fundi in partes æquales diuidatur. Tertiò, inuentus ex industria in fundo alieno, totus domini fundi, non autem inuentoris erit. Quartò, arte inuentum magica fiscus habebit. *Ibid.*

Si inueniatur in proprio fundo;

3 Si quis Thesaurus in suo proprio fundo inuenit, siue fortuitò, siue data opera licita totum ad se pertinere probant multi Doctores; *Ibid. ref.2.* Inuenire in suo loco dicitur, qui Dominus est non tantùm solidæ proprietatis, verùm & nudæ alio vsumfructum habente, quæ procedunt in Thesauro propriè dicto; quia res domus venditæ parietibus recondita, vel lucri, vel metus, vel custodiæ causa sub terra abscondita, & posteà per errorem, vel obliuionem ablata non est, Thesaurus non est, & ideò pecunia illa non ad emptorem, vel inuentorem spectat, sed venditori vel alij, qui eam ibi reposuit restitui debet, *Ibid. §. Notandum.* Vnde obseruat Trullench *in Decal. to. 1. lib. 7. c. 3. dub. 8 nu. 2.* quod Thesaurus impropriè dictus non est inuentoris, sed totus est eius, qui illum deposuit, vel hæredis, nam adhuc est in bonis alicuius, cum habeat dominum. *Ibid. § & Ideò.*

Quando non censeatur thesaurus.

4 Si pecunia inuenta ea forma sit excusa, vt ex illa constet recentis esse memoriæ, aut si non extet memoria, & tunc ex syngraphis, vel instrumento simul incluso, constet de eo, qui abscondit, non censebitur Thesaurus, & consequenter non acquiretur emptori, sed hæredibus abscondentis tradetur. Vnde pecunia inuenta semper præsumitur esse alicuius certi hominis antequam constet de requisitis necessarijs ad constituendum Thesaurum; Ideò inuentori incumbit onus probandi, non extare memoriam temporis, quo fuit abscondita pecunia; sic Barbosa, Amaga, & Guttierez *Ibid. ref. 2 §. Inde.*

Ad adquisitionem thesauri requiritur inuentio, & apprehensio:

5 Ad adquisitionem Thesauri requiritur inuentio, & apprehensio, ratio est, nam ante apprehensionem inuentor magis dicitur scire locum, in quo est Thesaurus, quam illum inuenisset, & nunc est in eo loco in quo fuit reconditus, adhuc dicitur Thesaurus, & videtur remanere in sua naturali libertate, & sic nullius esse. *Ibid. ref. 2. §. Sed vim.*

Ad quem si inueniatur in fundo alieno data opera.

6 Thesaurus in fundo alieno casu fortuito, puta arando, &c. inuentus, dimidia pars inuentori cedit, altera verò dimidia domino fundi. Si verò non casu fortuito, sed data opera licita inuenitur, nihil inuentori, sed totum domino fundi restituere tenetur. *Ibid ref. 3.*

Cum licentia domini.

7 Si aliquis, petita à domino facultate, Thesaurum in eius fundo quærat, & inueniat, ad summum dimidiam partem domino cedere debet, nisi pactum fecisset sibi plusquam dimidiam partem reddendam, quia lex non prohibet, quod in tali casu dominus sibi consulere possit *Ref. 3 §. Verùm ego.*

Quid si sine licentia domini;

8 Thesaurus inuentus in fundo alieno (etiamsi is fundus Principis fuerit) si quidem fortuito fuerit repertus, vt docet Lessius, medietas erit inuentoris, & medietas domini fundi; si autem de industria quæsitus sine consensu domini, totus erit domini. Prior pars in foro conscientiæ seruanda est ante omnem iudicis sententiam; Secunda pars vt totus sit domini si de industria quæsiuisti, non videtur obligare in conscientia ante sententiam iudicis, sed sufficit dare dimidiam partem domino fundi, altera dimidia retenta. *Ibid. ref. 4.*

Et quid si sint plures domini;

9 Si plures domini eiusdem fundi ex inæqualibus partibus sint, ait Ioan. Fab. Instit. de rerum diuisione, dictum Thesaurum videri eisdem applicandum pro æqualibus partibus. *Ibid. §. Sed.*

Vel dominus asserat pecuniam absconditā esse à maioribus suis,

10 Si dominus fundi dicat pecuniā inuentā fuisse absconditā à maiorib. suis, inuentor verò dicat esse Thesaurū, actor debet probare. *Ibi §. Deinde.*

11 Si

11 Si vassallus vel emphyteuta ipsemet inuenerit, totus eis acquiri, sin tertius casu fortuito inuenerit, inter inuentorem, & vassallum, vel emphyteutam diuidi debere, quia naturalis æquitas suadet, eum sequi commoda, quem incommoda sequuntur; ita docet Molina, Bursatus, Guttierez, & alij. Sed Henricus Boccerus, Hunnius, Harpprechtus, Berlichius tenent in tali casu nihil competere vassallo, vel emphyteutæ, quia certi iuris est, quod Thesaurus in loco alieno non data opera repertus, pro media parte inuentori, pro altera domino loci cedat, at verò prædij feudalis, seu emphyteutici dominus, est non cliens siue vassallus, aut emphyteuta, sed dominus ipsius feudi; &c. ergo. Auctor verò ad communi non recedendo, docet, quòd quando fundus duobus dominis subest, dimidium erit inuentoris, & alterum dimidium inter illos ex æquo est diuidendum, tamquam inter dominos loci, quia idem est inuentor, & sic debetur illi dimidium, & est etiam dominus loci ex parte, vnde ei debetur altera quarta. *Ibid. resolut* 5. Quid si inueniatur in fundo feudali vel emphyteutico. Variæ opiniones; Auctoris sententia.

12 Thesaurus inuentus in fundo dotali pertinet ad virum pro dimidia parte debita inuentori, quando sustinet onera matrimonij, cùm dos ibi esse debeat, vbi sunt onera matrimonij; pro alia verò dimidia parte pertinet ad vxorem; ita vt soluto matrimonio illi restituatur; sed hoc non habet locum in casu, quo dotalis fundus ita æstimatus marito in dotem datus esset, vt in casu restitutionis dotis, sit in electione illius an velit fundum, vel pretium eius restituere, nam talis æstimatio facit emptionem, & maritus per illam rei dominium consequitur, ideò illa portio ad maritum tanquam ad verum dominum pertinere debet. *Ibid. res.6.* Quid si inueniatur in fundo dotali;

13 Thesaurus inuentus à filiofamilias acquiritur patri de iure Digestorum, quia omnia quæsita per filium exceptis castrensibus, vel quasi patri acquirebantur; sed iure Codicis hoc fortè non procedit, quia cùm talis inuentio videatur facere peculium aduentitium, & non profectitium, meritò videtur talis Thesaurus quæri pro parte, pro qua filio per inuentionem acquiritur, & esse quoad proprietatem ipsius, & quoad vsumfructum patris sui, ita vt post mortem patris non teneatur fratribus communicare talem Thesaurum. Ita Guidius, qui docet thesaurum inuentum à cane, vel alio animali, domino canis acquiri, quoad eam portionem, quæ inuentori quæreretur, *Ibid. res.7.* Ad quem inuentus à filiofamilias;

Communis seruus plurium dominorum si in alieno prædio Thesaurum inuenerit, thesauri portio, quæ inuentori quæritur, omnibus dominis pro ea parte, pro qua quisque dominus est acquiritur; si verò in fundo vnius ex dominis thesaurum inuenerit, totus acquiritur illo domino, in cuius fundo thesaurus est inuentus; sed si aliquis sit seruus, & vnus in eo habeat vsumfructum, alter proprietatem, si iussu vsufructuarij fodiendo in agro vsufructuarij thesaurum inuenerit, totus erit vsufructuarij; si verò non data ad id opera thesaurum inuenerit, pars vna pertinet ad vsumfructuarium, alia ad proprietarium. *Ibid. resol.8.* A seruo plurium.

Vsufructuarius, qui thesaurum reperit fortuito, puta arando, colendo, &c. ad instar extranei, qui Thesaurum in fundo inuenit alieno, tenetur illum cum domino proprietatis ex æquo diuidere. *Ibid res.9.* Ab vsufructuario.

Thesaurus inuentus ab ipso Maioratus possessore totus ad eum pertinet, partim ratione inuentionis, & partim ratione dominij, quia pro tunc ille est dominus ipsius fundi, & non habet obligationem illum conseruandi, & transmittendi ad successores, quia licet non sit fructus, est tamen emolumentum, & lucrum proueniens domino actuali, quæ lucra non debent ad successores transmitti. Ita Molina, & Lugo. *Ibid. resolut.* 10. A Maioratus possessore;

The-

In loco sacro. Thesauri inuenti in loco sacro Harpprechtus docet dimidiam partem ad fiscum pertinere; alij dicunt dimidiam Ecclesiæ adiudicandam esse; Caramuel, & Lessius, quod totus sit inuentoris, qui doctè ab auctore refelluntur, & docet cum Lugo, & alijs, hanc dimidiam partem ad Ecclesiam, eiusque Prælatum pertinere; cùm non sit Ecclesia peioris conditionis, quàm priuatus, & hodie in hac parte Ecclesiæ sunt Prælatorum. *Ibid. resolut.* 11.

Ad quem inuentus per artem magicã; Thesaurus à te arte magica in fundo tuo, vel domo tua inuentus totus fisco applicatur, quia tunc à te aufertur tamquam ab indigno; si autem hoc modo ab alio inuentus fuerit, tunc medietatem pertinebit tibi; & hæc est sententia magis communis. *Ibid. resol.* 12.

Si sit an adiudicandus fisco. Thesaurus malis artibus, pro ea parte, quæ fuisset inuentoris, non est adiudicandus fisco ante iudicis sententiam; quia hæc lex pœnalis est, ferendæ non latæ sententiæ. *Ibid. resol.* 13.

Ad quem inuentus in loco publico. Thesaurus inuentus in loco publico, qui dicitur esse nullius, vt in platea effossa, aut in flumine, totus cedit inuentori; secus tamen si in loco publico, qui non tantùm quoad iurisdictionem, sed etiam quoad dominij proprietatem pertinet ad Cæsarem, aut fiscum, tunc enim fortuito inuentus cum illis erit diuidendus; de industria quæsitus totus erit principis. *Ibid. resol.* 14.

Sciens thesaurum latere in aliquo fundo, an illum emere possit pretio currente. Aliqui negant, aliqui affirmant. Auctoris sententia. Si quis in fundo latere thesaurus scit, non potest licitè pretio currenti emere illum fundum, secundum Hurtadum ex Angelo, Armilla, & Tabiena; sed posse D. Thomas, Bañes, Salon, Aragon, & multi alij insignes Doctores affirmant; sed Auctor noster hunc Thesaurum ex æquitate inter venditorem, & emptorem æqualiter diuidendum esse docet; at si aliquis absolutè vellet opinioni D. Thomæ, & aliorum adhærere securus esset in conscientia. *Ibid. resol.* 15.

Pecunia abscõdita, & inuenta, quę thesaurus non est, quibus reddenda sit. Pecunia abscondita, & inuenta, quæ propriè thesaurus non est, de cuius possessore adhuc extat memoria illi vel hæredibus, si extant, restituenda est, & si non extant, eo modo, quo alia bona incerta, reddendam esse docet Rebellius. Sed noster Diana cum Berlichio ait in templo per ministrum Ecclesiæ, vel publicum præconem, vel libellum inuentor proclamari faciat, se inuenisse pecuniam, & vero domino redditurum, quo non comparente licitè potest sibi retinere, nec tenetur alteri tradere licèt diues sit, neque pauperibus erogare, contra doctrinam Syluij, qui mordicus tenet quod factis promulgationibus, affixis schedulis, & si quid aliud addi possit, non fieri inuentoris, sed erogari debere in pauperes, piasve causas. *Ibid. resolut.* 16.

Venæ auri, &c. ad fiscum pertinent. Venæ auri, & argenti, & plumbi hodie ex *l. Regni* 2. *tit.* 13. *lib.* 6. *recopil.* pertinent ad fiscum, & regiam coronam, deductis expensis, aliqua parte data inuentori, & domino agri, vbi plura de hac materia. *Ibid. res.* 17.

Princeps statuere potest; quod thesauri sibi pertineãt. Potest à Republica, vel Rege constitui lex iusta, vt omnis Thesaurus etiam repertus in proprio agro alicuius Ciuis pertineat ad Regem si necessitas id postulet; quia licèt thesaurus sit primùm occupantis secundùm ius naturę; tamen in quantùm communia erunt, possunt appropriari per Principem, prout iudicabitur expedire communi bono; nam quæ in nullius bonis sunt, communitatis sunt, debentque bono communi deseruire; & licèt hoc videatur durum Lessio, vt thesaurus per legem, vel consuetudinem totus applicetur Principi, tamen ipse fatetur hoc non esse improbabile; attamen in quolibet Regno legem receptam, aut legitimam consuetudinem seruandam esse consentaneum est. *Ibid. resol.* 18.

TVTOR, CVRATOR.

1 † Tutor est, qui datur orphano impuberi ad tuendam personam, & secundariò etiam bona: Curator verò, qui datur puberi minori ad seruanda bona, & secundariò etiam personam †. Vterque potest facere eleemosynam moderatam de rebus minorum, vt dictum est V. *Eleemosynæ num.* 19. **TVTOR & Curator qui sint?**

2 Cæterùm vota minorum ante pubertatem emissa tutor irritare potest, vt dicemus V. *Voti, num.* 26. De curatore autem dubium est. & Suarez *de Relig. tom.* 2 *lib.* 6. *c.* 6. *num.* 25. negat; quia gubernatio curatoris est ad bona minoris, non ad personam; *l. in copulandis*, 9. *C. de nupt.* tum, quia conditio implicita in votis impuberum est, *si placuerit patri*, & c. *eo defuncto, tutori*: non autem *si placuerit curatori*. Adde, quod Alcocer *in sum. c.* 16. *concl.* 6. & alij docent, neque patrem irritare posse vota filiorum impuberum post pubertatem. Sed ego teneo cum Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 30. *num.* 5. & alijs, posse: quia pater irritare potest vota & iuramenta impuberum, etiam post pubertatem, vt *ibidem* dicemus: ergò etiam curator, qui filio puberi loco patris substituitur. Nec refert, quòd curator detur primario ad regimen rei familiaris: nam secundariò datur etiam personæ. Aduertit etiam Palaus *to.* 3. *t.* 15. *disp* 2. *punct.* 3. §. 3. *nu.* 7. quòd si mater curatoris officium exercet, idem de ea, ac de alijs, dici debet. Secus, etiam si puber nullos habeat curatores, vota irritare non posse; quia vt mater est, nullam filiorum puberum curam exercet. *p.* 6. *t.* 7. *resol.* 12. **An Vterque possit vota irritare.**

3 Clerico minori, vel mente capto, tutor, aut curator à iudice Ecclesiastico dari debet. Cabedo *in clem.* 1. *de off. ord. reg.* 4. *fall.* 25. contra Aufrerium *p.* 1. *decis.* 80. *nu.* 2. Nota tamen, quod si Clericus minor litigat coram iudice sæculari tamquam actor, is dare ei poterit curatorem: & inuentarium Clerici mortui relinquentis pupillos, à iudice laico faciendum esse. *p.* 1. *t.* 2. *res.* 95. **Et à quo dari debet Clerico minori?**

VASA SACRA.

1 † Vasa sacra sunt Calix, patena, pyxis, & custodia, quæ immediatè tangunt sacram synaxim. Ex his, Calix & patena debent esse cõsecrata, priusquam in Missa inseruire possint †. Sed probabile est & tutum in praxi, quòd si sacerdos semel in eis non consecratis bona fide celebraret, remanerent consecrata: quemadmodum ait Palaus *de leg. lib.* 2. *disp. penult. c. vlt.* remanere reconciliatam Ecclesiam pollutam, si quis in ea celebret. Et ratio est, quia vbi semel tangunt corpus & sanguinem Christi, non possunt esse amplius prophana. Niger *add. ad Ruiz. p.* 6. *animad.* 8. *nu.* 4. Quamuis contra sentiat Eminentiss. Lugo *in* 3. *p. to.* 2. *disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 91. *p.* 2. *t.* 14. *ref.* 69. & *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 60. **CALIX & patena.** **Si quis in eis celebret, remanent consecrata.**

2 Si calix & patena nouiter deaurantur, eo quod aurum antiquum vsu consumptum sit, Suarez *in* 3. *p. tom.* 3. *disp.* 81. *sect.* 7. DD. communiter dicunt, debere iterum consecrari, quia conie: ratio fit propter contractum, id autem quod in hoc calice proximè tangit, est aurum recens. Contrariã sententiam docuit Coninch *de sacr. q.* 83. *artic.* 3. *dub.* 3. *num* 246. Quam & si Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 29. *c.* 9. *sect.* 6 *num.* 159. existimauerit periculosã, ego probabilem existimo cum Layman *lib.* 5. *tr.* 5. *cap.* 6. *nu.* 7. quia calix manet idem, ergo manet consecratus, & aurum superadditum per superadditionem **Et probabile est, quòd si nouiter deaurantur, non indigeant noua consecratione.**

tionem

tionem consecratum fuit: sicut cum Ecclesia paulatim reficitur, lapides superadditi consecrantur. Nec verum est, quod ait Suarez, autem superadditum ratione contactus esse partem principalem calicis; nam si ita esset, calix nouiter deauratus non esset idem, qui erat; & detracto auro, destrueretur in ratione sacrificij, sicut destruitur quoad consecrationē Ecclesia, si pręcipua pars parietis corruit: quæ tamē communiter negantur *p.2 t. 15. res 3.*

An Pyxis benedici debeat?

3 Pyxis non debet necessariò benedici, quia nullum ius id strictè præcipit. In Pontificali verò eius benedictio ponitur, sicut ponuntur benedictiones campanarum, ornamentorum Altaris, &c. Ita Vasquez *in 3.p. disp. 235.c.4.num.36.* Qui tamen putat, in pyxide poni debere corporale benedictum, in quo immediatè Corpus Christi seruetur: quemadmodum seruatur in Missa super Altare, ad repræsentandam sacram syndonē. Sed hoc reprobat Nugnus *in 3.p.to.1.q.83.art.3 dub.5.* & consuetudo est in contrarium. Nec paritas obstat, quia, plura requirit Sacramenti confectio, quàm conseruatio. *p.2 t.15.res.2.*

Aut in ea poni corporale?

Et an sit sacrilegiū vasa sacra prophanare?

4 Vasa sacra & vestes, manentes in sua forma, in prophanos vsus cōuertere, est mortiferum sacrilegium, *c ligna dist. 1.* Si verò mutetur forma non est amplius consecratus; nam calix, v.g qui formam amisit, iam non est amplius consecratus: ergo prophanari potest. Ita Palaus *to.2.tr.8.disp 1.punct. 6.num.25.* contra Azorium *p. 1. lib.9.c 9.q.7.* At decentissimum res semel vsui sacro dicatas, numquam prophano vsui deseruire. *p.5.t.13.resol.76.*

VENDERE, VENDITOR.

VENDERE quid liceat?

1 AN liceat vendere idolum Gentili, agnum Iudæo, & similia indifferentia vsuris in malum finem ex castitate, vide V. *Peccato cooperari, à nu.8.* Et an liceat vendere vinum pertabernarium, qui fraudat in mensuris, &c. Vide V. *Scandalum.n.20.* An Clerici prohiberi possint nè vendant &c. vide V. *Statutum laicale, à nu.5.*

Et quibus?

Et quo pretio? An pragmatica facta tempore abundantiæ, seruāda sit tēpore sterilitatis?

2 † Res vendi debet iusto pretio, & si sit taxatum, eo vendi debet †. Et quidem V. *Pretium nu.7.* diximus, taxam victualium factam tēpore abundantiæ, in annis sterilitatis relaxari debere. Si verò non relaxetur, Salas *de emp.& vend.dub.7.nu 3.* existimat, seruandam esse, sub pœna peccati mortalis, & obligatione restituendi. Nam cum multi DD. ita asserant, & proinde res sit dubia, obediendum esse Principi, cui in causis dubijs fauendū est. Sed Molina & PP. Societatis cōmuniter apud Ledesmā *to. 2.tr.8.c. 32. diff. 19.* tenet, pragmaticam factam tempore abundantiæ, non esse seruandā in conscientia tempore sterilitatis; Sed tunc frumentum vendi posse secundū pretium commune & vulgare: quia talis præsumi debet intentio Principis, aliàs non est rationab lis, nec obligat in conscientia. Ad argumentū supta factum respondetur. Principis esse fauendum in dubijs, non quādo opinio contra ipsum est manifestè probabilior, vt in casu nostro. Vide Molfesium *to 2.tr.12.c.5.nu.86.* qui tenet, primam opinionem procedere, quando taxatio fit vniuersaliter, & vniformiter, habita ratione annorum fertilium, & sterilium; secundam verò, quando fit singulis annis. *p.1 t.8.res.70.*

Et iuxta illam vēdi debeant res etiam excellentissimæ in suo genere?

3 Porrò Salas *dub. 12. nu 9.* docet, res cuiuscumque bonitatis & excellentiæ sint; vendi debere pretio taxato, quia Princeps potest & vult propter bonum commune rebus valdè inæqualibus æquale pretium imponere, alioqui enim omnes dicerent, res suas esse alienis notabiliter meliores. Quę doctrina vera est, quādo excessus esset modus, quia parum pro nihilo reputatur; nam si res esset notabiliter melior rebus aliorum, quæ pretio taxato cōmuniter vendi solent, probabilior est opinio Molinæ *to 2.disp.364. nu.11.*

Nam notabiliter malæ non possunt eo pretio vendi.

*num.*11.† Et nouissimè Trull'ench *in decal.tom.*2 *lib.*7. *cap.* 20. *dub.* 2. *num.* 10. † quod vendi possit supra pretium taxatum; nam sicut vendens triticū; v g.corrosum à vermibus, & notabiliter peius eo, quod communiter venditur, non potest accipere totum pretium taxatum: ita vendens notabiliter melius, potest aliquid recipere vltra taxam.*p* 1.*t.*8 *ref.*52.

4 Aduerte etiam, quòd venditor rei taxatę habentis vitium occultum ob quod sit valdè deterior reliquis, quæ passim venduntur, non solùm debet descendere in pretio pro qualitate defectus, sed etiā secundùm Homobonū *tom.*2 *tr.*9.*c.*4 *q.*8. aperire defectum: aliàs si emptor rem illam sit conseruaturus, vel alteri venditurus, & ideò damnificatur, venditorem peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem: si verò emptor rem illam breui sit consumpturus, à restitutione excusari. Turrianus verò *in* 2. 2. *disputat.* 58. *dub.* 6 *num* 1. addit aliam limitationem, nè scilicet sæpius talis venditio fiat, nā damnificarentur alij venditores. Vendente enim aliquo vinum dilutum pretio viliori, emptores existimarent pretium decreuisse, & ab alijs purum eodem pretio emere vellent. *p.*1 *t.*8. *resol.*80. Et sub eisdem limitationibus, taceri potest vitium occultum rei non habentis taxam, nam in hac quoque venditione adest æqualitas inter contrahentes: res enim cum tali vitio supponitur emptori vtilis, & pretium non excedit eius valorem. Salas *dub.* 34.*num.*5. & alij, secus si emptor emat rem illam ad reuendendum, aut explicet, se velle emere vitij expertem. nam in primo casu venditio esset iniqua, quia emptor posset reuendere maiori pretio, quàm cum illo vitio valeret: in secundo autem casu conditio non subsistit. Ex quibus infer primò contra Medinam *lib.*1.*cap.*14 §. 25. *reg.* 2. iustam esse venditionem vnius rei pro alia, si illa sit æquè bona, vel parum deterior & sic excusari pharmacopolas dantes vnam medicinam pro alia æquali vel ferè, vt docent DD. communiter apud Salas *vbi supra.* Infer secundò, sutorem non teneri emptori manifestare, quòd calcei sint ex corio debiliori: teneri tamen pretium minorare, quod tamen in praxi putat Filliucius seruari non posse *to.*2. *tr.* 35.*c.*6 *num.*129. quia omnes eodem pretio vendi solent. Secus si corium esset adustum. Tertiò, nec mercatorem explicare teneri, si galerus non est consuetæ durationis vel splendoris, sed paulò minoris. Molina *to.* 2. *tract.* 2. *disp.*353.*num.*22. Et ratio horum omnium est suptadicta; quia venditur res vtilis pretio iusto, & sic talis occultatio vitij non est dolosa, nec facit contractum inuoluntarium. *p.*1.*t.*8.*ref.* 39.

Et si vitium est occultum non solùm pretium minuere.

Sed etiam tenetur reuelare defectū.

5 Quòd si quis habeat vinum adeò generosum, vt per magnam aquæ accessionem, vino ordinario, quod passim venditur, æquale fiat. Rebellius *p.*2.*lib.*9.*num.* 17. & alij dicunt, ita dilutum pretio taxato vendi non posse: quia pretia imponuntur rebus puris & naturalibus; & qui vendit plus vinum dilutum, vendit plus vini quam habeat, ait Azorius *p.* 3. *lib.* 8 *c* 23 *q.* 3. si enim habet tres amphoras, vendit, v.g. quatuor. Sed contraria sententia Lessij est probabilior, nam nulla iniuria in tali venditione irrogatur emptori, cui venditor non tenetur tradere res melioris conditionis ijs, quæ passim venduntur: & cum æstimatio rei desumatur per ordinem ad vsus humanos, & tale vinum æquè, ac reliqua, humano vsui vtile sit, eodem cū illis pretio vendi potest. Vide illum *lib.* 2.*c.*21.*dub.*11.*nu.*82 *p.*1.*t.*8.*ref.*51.

Vnde per locum à contrario videtur sequi, quod vino generosissimo addi potest tantū aquæ, quod sufficiat ad equiparandum illud ordinario, quod passim venditur.

6 Macellarij vendentes carnes electas pretio maiori, & deteriores pretio taxato, peccant, & tenentur ad restitutionem. Et idem dic de venditoribus fructuum &c. si illos separent eodem modo. Filliucius *to.*2.*tr.* 35.*c.*4. *num* 88. Et ratio est quia taxa facta est pro carnibus, & fructibus permistim, etiam si sit modicus excessus in bonitate. Quod autem ait Molfesius *tom* 2.*tract.*12 *c.*5.*num.* 89. excusari ratione damni, quod sustinent in vendendo res deteriores minori pretio: non satisfacit; nam communiter ma-

Et macellarij vendete possint carnes electas pretio cario ri.

Sed negandum est.

cellarij vendunt carnes residuas pretio taxato. & si aliquando minus vendunt, longè maior excessum est pretij carnis electæ, quod percipiunt. Possunt verò aliquid plus accipere ratione gratitudinis pro facilitate, & bona voluntate in vendendo, vt ait Rodriquez *summ tomo 4.cap. 172. nu.1.* Sed communiter emptores excessum non dant gratis, sed quia aliter obsonia non haberent. Aduerte autem cum Graffio, sic vendentes peccare mortaliter, quia quamuis excessus sit modicus, intentio tamen est accipiendi quantitatem notabilem *p.1.t.8.resol.35.*

Secus dicendum, si quid venditori detur supra pretium ex liberalitate.

7 Contra verò: quia in domibus virorum nobilium ludentes dant famulis, seu reuera dominis, pecuniam pro chartis, candelis, aqua frigida, &c. scientes valere minus, nec petunt excessum, nec vlla interuenit fraus, &c. censentur excessum liberaliter illis dare. quamquam enim Lessius *lib. 2.c.21.dub.4.nu.37.* & alij dicant, non præsumi donationem, nisi inter vendentes & ementes aliqua coniunctio sanguinis intercedat, tales nihilominus sunt amici dominorum, quorum seruis, vel quibus per seruos excessum dimittunt, & præterea nobiles, ac proinde naturaliter munifici & liberales. Sà V. *venditio*, & alijs *p.5.tr.14.res.39.*

8 Consuetudinem seu priuilegium populi Panormitani de vendendo vinum è suis vineis recollectum supra taxam, benè moderauit Illustris. Senatus. Vide V. *Priuilegium nu 8.*

Si quis sciat, diminuendam esse taxã alicuius rei, posset illam vendere.

9 Senatus ciuitatis, vel consiliatij Regis, scientes breui diminuendã esse taxam alicuius rei, non possunt secundùm Molinam *to 2. tr.2. disp 354.* rei talis, quam apud se habent, venditionem anticipare. quia non possunt vti suo munere in damnum exterorum: cum ratione officij eorum vtilitati consuluere debeant. Sed Turrianus in *2.2 tom.2.disp.19.dub.3.n.7.* probabiliter docet, posse, (dummodo absque vlla fraude venditioni exponant, nec legis publicationem malitiosè differant, vt interim vendant omnes suas merces) quia & vendunt pretio communi, & ratione officij non obligantur ad non vendendum eo tempore pretio communi, aut manifestandum futuram legis promulgationem ante tempus. *p.1 t.8.resol 42.*

Siue sit persona publica,

Siue priuata. Quæ nec tenetur id interrogantibus asserere.

10 Ex quibus satis liquet, posse id facere personas priuatas, si eis futurã taxæ diminutionem scire contingat. non solùm si sciant, emptorem emere, vt statim consumat, vt ait Valentia *tom.3.disp.5. quæstio. 20. punct.5. ad 3.* sed etiam contra ipsum. si sciant, emere, vt seruet & reuendat; quia vtuntur iure suo. Turrianus *num.5.p.1.t.8.resolut.40.& 45 §. Et ratio.*

11 Immò venditor, rogatus de futura copia mercium, de tritici vel monetæ diminutione, decessu Proregis, &c. potest sine mortali, & onere restitutionis dicere, se nescire, vel negatiuè respondere, vt suas merces carius vendat sine mortali: quia non tenetur ex iustitia veritatem manifestare. & ideò tale mendacium est officiosum, non perniciosum; cum præsertim ipse non vendat res suas pluris, quàm pretio currenti. Et licèt vtatur malo medio, scilicet mendacio, non tamen peccat contra iustitiam, sed contra veritatem, & aliquando contra charitatem, si emptorem in extremam vel grauem necessitatem, quæ sibi non imminet, præuideat incursurum. Id tamen rarius accidit. Salas *dub.23.num.2.p.1.t 8.res.46.*

Et vendere ante taxam pretio statuto inter partes, nõ est illicitum.

12 Licitũ est, vendere res anticipatè certo pretio inter cõtrahentes statuto, vel pretio currẽte tẽpore contractus, quãdo dubium est, nũ taxa imponẽda erit maior, vel minor. nã sic venditor & emptor sunt paris conditionis, quia vterque lucrari potest & perdere. Azorius *p 3 lib.8. c.9.qu. 4.* Nec obstãt in nostro Regno Pragmaticæ *1.2.3.& 4.to.1.tit.61.* id prohibẽtes; quia fundantur in præsumptione fraudis, quæ si cessat nõ vrgent *p. 3 t 5 res 115.*

RES quæ non taxãtur, vendi debent pretio naturali.

13 Quando res non habent pretiũ legale, vendi debent pretio naturali, quod crescit & decrescit ex multis capitibus, vt diximus V. *Pretiũ* Et inter

alia ex modo vendendi. Et sic sub hasta vendi possunt res pluris, quàm aliàs valerent, & secundùm aliquos, toto eo pretio, quod, seclusis fraudibus, extorqueri potest. Vide ibi *num*. 5.

14 Quando pretium rerum crescit ex monopolio aliorum, nec ipsi monopolæ, nec alij eo pretio vendere possunt quia non potest idem pretium simul & semel esse iniustum pro auctoribus monopolij, ac iustum pro alijs. Rebellius *p.2.lib.9.q.7.n.5*. Sed contrarium etiam probabiliter docuit Reginaldus *to 2.lib.25.ca.22.nu*.330. quia mercator, qui non fuit auctor monopolij, vendit pretio communi, quod proindè iustum est, quamuis creuerit fraudibus aliorum. *p.1.t.8.res*.24. **Non tamen aliorum ex monopolio.**

15 Probabile est, vendentem domum vel feudum pretio credito, non posse sibi fructus reseruare, quousque pretij complementum obtineat; nam dum transfertur dominium rei, res debet fructificare domino suo; cuius periculo subsistit Adde, quòd in hoc casu venditor aliquid acciperet ratione dilatæ solutionis, quod est vsura. Syluester V. *vsura quæst*.11. & alij canonistæ, & PP. Societatis Pœnitentiarij apud S. Petrum, teste Antonuccio *lib.5.ca.21*. Sed contrarium quoque est probabile, illudque docent Sanchez *opusc.1.li.1.cap.7.dub.21.n.3*. Medina *in leg. Tolets p 2.fund.2 nu.12* & alij, quia tales fructus non sumuntur vt lucrum pretij non soluti, sed ad seruandam æqualitatem inter emptorem & venditorem: nam cum venditor non teneatur tradere rem pretio non soluto, potest compensationem accipere eius, quod iustè sibi competebat: vt sicut ipse impleuit tradendo rem, ita emptor impleat tradendo pretium, vel fructus rei receptæ. *p.4.t.4.res*. 139. **An venditor domus possit sibi reseruare fructus, donec sibi soluatur pretium?**

16 Potest quis rem credito vendens, aliquid plus accipere ratione periculi, si sit verum & graue. Vide V. *Mutuum, num*. 15. **Et ratione periculi aliquid plus accipere?**

17 Hinc ait Megala *cons*.70. licitum esse vendere equum, torquem aureum, vel aliquid aliud supra iustum pretium, cum hoc, quod soluendum sit, cùm primum emptor vxorem duxerit. Licere inquam, ratione periculi, quod in eo maximè consistit, quòd conditio adimplenda pro soluendo pretio, in simplici emptoris voluntate sit posita. Ait tamen, ad hunc contractum quinque conditiones requiri. Prima, vt periculum sit reale, non imaginarium. Secunda, vt sit graue. Tertia, vt fiat sine scandalo ob suspicionem palliandi vsuram. Quarta, vt manifestetur emptori, quòd ipse emit supra iustum pretium propter periculum. Quinta, vt excessus pretij sit proportionatus periculo. *p.1.t.8 res*.38. **Vt cùm vēditur aliquid soluto, soluendum, cum primùm vxorem duxerit?**

18 Merces verò, quæ pretio credito cōmuniter pluris venduntur, etiam secluso periculo pluris vendi possent tum ratione lucri cessantis, seu damni emergentis; tum quia in tali venditione illud est iustum pretium ex communi ementium & vendentium consuetudine. Sà V. *Venditio, num*. 7. & alij. *p.1.t.8 res*.21. **Vel etiam secluso periculo, ratione lucri cessantis, & damni emergentis?**

19 Venditor, qui non tradit emptori rem venditam tempore determinato, in foro externo tenetur solùm de damno emergente intrinseco, vt si res deterior sit facta, vel minoris pretij. & sic non tradens frumentum venditum tempore statuto, tenetur restituere excessum pretij, quo decreuit à die, quo obligatur vsque ad diem consignationis, vt ait Megala *in 2.2.lib.2.c.6. qu.1 nu.37.ex l sterilis, §. cum per venditorem ff. de action empt*. At in foro conscientiæ tenetur etiam de damno extrinseco, & accidentali, vt si ex defectu illius rei, mortua sint sibi mancipia, &c. Nam venditor est causa damni, ob iniustam retentionem, si culpabiliter tradere omisit; & si adest pactum, etiam si sine culpa. Ita Lessius *lib.2.ca.21.dub.13.nu* 102. contra Molinam *to.2.t 2 disp.368.nu.10.p.3.t.5.res*.113. **VENDITOR non tradens emptori rem statuto tempore, ad quid tenetur?**

20 Similiter, si emens pretio credito, statuto tēpore culpabiliter non soluit, tenetur in conscientia ad lucrum cessans & damnum emergens, fructus **Et ad quid emptor tempore statuto nō soluens.**

autē pretij non potest venditor ab eo exigere: nā hoc esset vsura, quæ est intrinsecè mala. Lessius *li* 2.*c*.21.*dub*.13.*n*.109. Quamuis Rebellius *p*.2.*li*.9.*q*.16.*sect*.1.*n*.11. probabiliter etiā doceat, exigere posse, in pœnā culpabilis moræ, cū proportione, &c *ex l. vlt ff. de periculo, & l. curabit, ff. de act. empt.* quę talē actionē concedere potuerunt venditori, ad vitandā negligētiā emptoris. Sed is non tenetur in conscientia ante sententiam iudicis. *p*.3.*t*.5.*r*.114.

OFFICIA sæcularia possunt vendi.

21 Petes hic: An officia sæcularia vendi possint? Turrianus *disp*.23 *dub*.2.*n*.5. & alij negatiuè respōdent, quia Principi ius est, ad distribuenda officia dignioribus, vel dignis, non ad vēdenda. Sic enim præsumitur ius accepisse à Republica. Et sanè sic practicari deberet; quia plerumque venduntur indignis, qui vt pretium recuperent, non administrant vt debēt, sed multa iniustè extorquent. Accedit, quod ex tali venditione homines magis prouocātur ad acquirendas pecunias, quā ad studia litterarū & probitatis. Posse tamen talis venditio aliquando iustificari ob Reip. necessitatē, vel vtilitatē, quando videlicet summa conflanda esset, quæ aliunde haberi non posset; dūmodo vēdantur personis saltē dignis, & pretio moderato. Lessius *li* 2.*c*.32. *dub*.4.*n*.29. & plerique alij Azorius *to*.3 *li*.8.*c*.7. *q*.3. videtur non damnare talem vēditionē, etiam extra necessitatem & regulariter, si vendantur dignis, probabiliter bene ministraturis, pretio moderato, taxenturq; pretia pro laboribus & operibus. nā sic metu amittendi officiū simul & pretium bene ministrabunt. & Princeps poterit eos delinquentes facilius amouere, quàm si gratis dedisset. *p*.3.*t*.5.*ref*.108. Adde, quod Rex potest licitè vendere aliquem Statū cum administratione iustitiæ, sicut quęlibet Respublica, ex quo bene infertur, quod vendere possit officia *p*.6.*t*.6.*ref*.3.§. *Dico secundò.*

sed non ab eo, qui habet facultatem ea conferendi delegatam.

22 Porrò non statim ac ait Malderus *in* 2.2.*tr*.9.*c*.1. *dub* 5.) quis habet à Rege facultatem officia transferendi potest illa vendere. sed debet accedere expressa, vel tacita licentia vendendi, quam censeretur habere is, qui vēdere solet; aut patet, cui concederetur facultas transferendi officium in vnū ex suis, qui sibi placuerit. nam nunc videretur reseruare posse alijs filijs pensionem. Item, si Rex (inquit Azorius q.6.) officia traderet fęminis, aut viris nobilibus, quos scit non obituros per se. Sed si quis absque vlla Regis facultate vendendi, vendat officia, quæ transferre potest, absque detrimento Reipublicæ, Sotus apud Salonium *in* 2.2.*to*.1.*q* 63.*ar*.2.*contr*.8.*concl*.4. sentit, peccare tantùm venialiter. Et quidquid sit de peccato, certè non teneretur ad restitutionem pretij Ledesma *to*.2.*t*.7.*c*.1. *concl*.25.*p*.3.*t* 5.*ref*. 109. †. Sed peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri, docet nouissimè de Proregibus *in p*.6. Vide in V. *Prorex, nu*.4. †

23 Petes iterum An liceat vendere agnus Dei? Respondeo. Vide V. *Agnus Dei*.

VESTES SACERDOTALES.

VESTIVM sacerdotalium numerus.

Materia, Color, Figura.

1 † Vestes Sacerdotales pro celebrando sunt Amictus, Alba, Cingulū, Manipulus, Stola, & Casula †. Et quidē Amictus, & Alba esse debent ex lino: cętera indumenta esse possunt ex quacunque materia. Nec multū refert, cuius sint coloris: ordinario enim Missalis est directiua, nō præceptiua. Homob. *p*.1.*t*.4 *c*.15.*q*.144. Rursus, Stola seruire potest pro Manipulo, & è conuerso, quia talia indumenta nō habent determinatam figurā. Villalobos *p*.1.*t*.8. *dub*.28 *nu*.3.*p*.2.*t*.14.*ref*.57.§. *Nota verò, & Nota etiam.*

Benedictio.

2 Debent autem sacræ vestes esse benedictæ. Sed Casula, Manipulum & Stola ex vna parte benedictæ, possunt seruire ex vtraque. Nec consecrationis formam amittunt, si pars aliqua non sacrata illis cum filo prophano suatur,

tur,vel scindantur aliquantò, nisi ad proprium vsum fiant ineptæ. *Azor. p. 1. lib.* 10.*c*.28.*q* 9.10.*ibid.* § *Nota quartò*.

3 Cingulum non amittit benedictionem, si frangitur in duas partes ad cingendum sufficientes. *p.*2.*t.*14 *ref.*57 §.*Nota tertio*. Et si neutra sufficiat, possunt necti,& vsurpari. Marchantius *t.*1.*qq Pastor.c.*4 *qu.* 2 qui testatur de praxi, quamuis contrarium doceat Eminentissimus Lugo *de sacr. Euch. disp.*20.*sect.*4.*nu.*100.*ibid.*& *t.*15 *ref.*4.*p.*5.*t.*13.*ref.*92. An Cingulum fractum necti possit, & vsurpari.

4 Deficiente benedicto, vsurpari potest Cingulum non benedictum, si sacerdos pauper velit celebrare pro eleemosyna,vel ad superandas tentationes,aut ex feruore deuotionis,vel alia suppetat iusta causa.*p.* 2.*t.*14.*ref.*68.in fine In necessitate verò,vt ad implendum præceptum in die festo, secundū Llamas *p.*3.*c.*5 §.16. Sacerdos semel, vel bis celebrare potest absque Stola, Manipulo,vel alio quouis indumento nō benedicto.Extra prędictos casus, omnes fatentur fieri non posse sine mortali. Vide Nugnum *in* 3.*p.to.*1. *q.*83. *ar.*3.*dub.vlt.in fine,p* 2.*t.*14.*ref.*53. Nihilominus probabilis est sententia Enriquez *li.*9 *c.*29.*nu.*5.*in gl.lit.A. & B.* quod vti Cingulo non benedicto extra necessitatem,sit solum veniale, ex paruitate materiæ,quia Cingulum nō est indumentum, sed ligamen indumentorum. Nec obstat, quòd in Missali posita sit Cinguli benedictio; nam ibi etiam ponitur benedictio Missalis,& aliorum librorum Ecclesiasticorum, & tamen non est mortale, celebrare cū Missali non benedicto *p.*2.*t.*14.*ref.*68.& *p* 5.*t.*5.*ref* 62. Et an vsurpari possit non benedictū? Saltem in necessitate.

5 Celebrare omnino sine aliqua veste sacra,vt sine Manipulo, aut Stola extra necessitatem,est mortale.Et Filliucius *to* 1.*t.* 5. *c.*5.*n.*149. non admittit paruitatem materiæ. Sed ego puto,non esse mortale celebrare sine Cingulo,dummodo aliquid aliud eius vicem gerat. Et hoc ex paruitate materiæ. Non licere, sine omni veste, aut cum vestibus nimium sordidis, in aliquo casu celebrare,etiam ob periculum mortis, saltem si immineat in cōtēptum fidei,docuimus V. *Metus nu.*3.*p.*2 *t.*14 *ref.*57 & *p.*5.*t.*5.*ref* 62. Aut celebrari sine aliqua omnino veste. Vel omnibus.

6 Vestes sacræ, amissa forma, possunt sine mortali in prophanos vsus conuerti,sed decet non conuertere. Vide supra V. *Vasa sacra,nu.*5.

VICARIUS
Episcopi.

1 PEr Vicarium Episcopi intelligit Ochagauia *de sacram.t.*4 *q.*11.*n.*23. Vicarium habentis iurisdictionem Episcopalem, quales sunt quidā Abbates Item Vicarium Episcopi electi & confirmati,sed nondum consecrati,& Vicarium Capituli sede vacante: quos proinde omnes cognoscere posse de causis delegatis Vicario generali Episcopi, & exequi dispensationes in matrimonij impedimentis, & litteris in forma *dignum*, quæ Vicario Episcopi committi solent.Sed de hoc vide *nu.*4 *p.*5.*t.*14 *ref* 29. VICARIUS Episcopi an significet Vicarium omnis habentis iurisdictionem Episcopalem?

2 Vicarius Episcopi,secundum Sanchez *de matrim. tomo* 1 *lib* 3.*disp.* 7. *num* 11. dispensare potest, vt denunciationes matrimonij ex iusta causa omittantur,nisi sibi hanc facultatem Episcopus reseruauerit: quia hæc potestas à Tridentino conceditur Ordinario,qualis est Vicarius. Sed cōtrarium tenendum est cum Pontio *lib.*5.*cap.*31. quod declarauit sacra Congregatio apud Enriquez *lib.* 11 *c.*5.*nu.*5.Et certè si Tridentinum hanc facultatē commisisset Vicario,nec ei posset impediri ab Episcopo, vt ait Sanchez *p.*3.*t.*4. *ref.*138. Non potest dispensare in casibus Papalibus, in quibus potest Episcopus,nisi de speciali commissione, nec per Bullam Cruciatæ, quod iam prohibitum est Regularibus.Diana,& alij.*p.*9.*t.*6 *ref.*56. Et dispensare possit in denunciationibus matrimonij? Vicarius nō potest sine licentia speciali Episcopi.

3 Vicariatus Episcopi non est beneficium, & ideò in illius emptione & ven-

venditione non incurruntur pœnæ simoniæ, de quibus V. *Simonia*, *num.* 2. & 4.

Et comprehendatur sub nomine Episcopi in Decreto Conc. Trid.

4 An verò Vicarius Generalis comprehendatur sub nomine Episcopi in Decreto Concil Trid. *cap.* 6. *sess.* 24. *de reform.* videtur affirmare Sayrus *de cens. lib.* 4 *cap.* 17. *nu.* 19. & Victorellus *in Notis ad Toletum lib.* 1. *cap.* 46. Sed hoc refellit ex Sacta Congregatione P. Thesaurus *in praxi de pœnis p.* 1. *cap.* 14 *vers. Respondeo* 3. in fine, nisi specialiter ab Episcopo facultas committatur. *p.* 7 *t.* 2. *res.* 5. §. *An verò*.

De eius præcedentia varia.

5 An item Vicarius præcedat Archidiaconum, controuersa est quæstio, & non desunt pro vtraque parte argumenta; Sed tamen communis sententia stat pro Vicario, quam tuetur Valenzuela *tomo* 2 *cons.* 101. *num.* 30. & *seq.* & alij. Immò Sbtozzius *lib.* 2. *q.* 25. *nu.* 7. ampliat, etiamsi Archidiaconus haberet Priuilegium obtinendi primam sedem post Episcopum, & *n.* 4. ampliat, vt non solum debeat præcedere Archidiaconum, verum etiam Abbates, Archipresbyteros, Canonicos, & alios Prælatos Episcopo inferiores: & *num.* 11. Quod præcedit Canonicos, etiam Episcopos, in sedendo; & ambulando, & in processionibus, etiam præsente Episcopo, nisi esset Canonicus, quia tunc sedebit in loco suo, *num.* 17. & quod Gubernatorem, vulgò Capitaneum, in functionibus Ecclesiasticis Vicarius Episcopi præcedat, tenet Aloys. Ric. *in praxi for. Eccles decis.* 580 *in prima edit. & res.* 555. *in secunda edit.* Sed de materia præcedentiæ lege allegationes Io. Baptistæ Laurea, Allegat. 51. & 52. *p.* 7. *t.* 10. *res.* 27.

VICARIUS
Capituli.

An Vicarius Capituli succedat in omni iurisdictione Vicarij Episcopi?

6 Vicarius Capituli sede vacante secundum Ochagauiam *de sacram. tract.* 4 *quæst.* 11. *num.* 23. succedit in omni iurisdictione ordinaria Vicarij Episcopi, ac proinde exequi potest dispensationes in impedimentis matrimonij, & litteras in forma *Dignum*, quæ Vicario Episcopi committi solent. Contrarium docet Garzias *de benefic. tomo* 2. *p.* 6. *cap.* 2. *à num.* 45. quia vsus Curiæ, & Cancellariæ habet, sede Episcopale vacante, non dirigere litteras in forma *Dignum*, Vicario Capituli, quia non confidit de illo, sed Vicario Episcopi viciniotis. Et sic sacra Congregatio die 24. Maij 1621. declarauit, dispensationes matrimoniales directas Episcopo, & eius Vicario generali, si sedes vacare contingat, non posse per Vicarium capitularem expediri. Et iterum die 2. Augusti 1631. censuit; Capitulum, seu eius Vicarium, non posse exequi commissiones Apostolicas in forma *Dignum*, & alias directas Episcopo, vel eius Vicario generali, intuitu officij, vel sub nomine dignitatis. Et hæc omnia docet Barbosa *de iur. Eccl. lib.* 1. *cap* 32. *num.* 57. Quamquam obseruet Gauantus *Enchir. v. Capitulum sede vacante*, *nu* 55. sacram Congregationem Episcoporum die 5 Februarij 1601 declarasse, Vicarium Capituli posse exequi litteras directas ad Vicarium Episcopi sub nomine Vicarij. Et die 10. Aprilis 1615. Vicarium Capituli posse exequi litteras Congregationis directas Episcopo defuncto, & ab eo non executas. *p.* 5. *t.* 14. *res.* 29. Non posse autem punire Regulares prædicantes in Ecclesijs sine licentia, & benedictione, docet Pater de Bellis *in Alleg. Hispano idiomate conscripta*, §. 1. *num.* 3. quia non succedit in iurisdictione delegata Episcopi. *p.* 7. *t.* 12. *res.* 26 Nec potest suspendere, & ordinare, ne aliquis Regularis amplius prædicet. Idem Pater de Bellis *citatus par.* 1. *asser.* 1. *num.* 5. & *seqq.* & Dordonus *in consil. Regul. res.* 36. *num.* 24. *ibi. resol* 27.

resol.27. Nec item potest visitare Monasterium Monialium exemptarum, & Sedi Apostolicæ subiectarum. Steph.Bau. *in Theolog. mor.p.1.t.11.q 24.* Non enim succedit Episcopo in his, quæ illi competunt tanquam sedis Apostolicæ delegato *ibid.res.28.*

7 Succedit etiam, secundum Genuensem, quem citat & sequitur Garzias *de benef.tomo 1.p.5.cap.7.num.25.* in omni iurisdictione Capituli absque speciali mandato, aut commissione, etiam quoad ea, quæ ad Vicarium Episcopi absque commissione non transeunt. Nam cum Tridentinum arctet Capitulum ad constituendum Vicarium, qui totam iurisdictionem administret; eo ipso, quod Vicarium eligitur totam Capituli iurisdictionem recipit, à quo proinde nec ulla causa alteri delegari potest. Sed alij censent, iurisdictionem Vicarij esse cumulatiuam, quoad Capitulum: nam ita erat de iure antiquo, quemadmodum potestas Vicarij Episcopi, cui in iurisdictione succedit Capitulum iure ordinario, exceptis certis casibus: nec Tridentinum in hoc aliquid innouauit, sed solùm arctauit Capitulum ad eligendum Vicarium infra octiduum, quo elapso potestas eligendi deuoluatur ad Metropolitanum. Ex quibus sequitur, posse Capitulum aliquas causas delegare, & in eius Vicarium non transire maiorem potestatem, quam quæ inest Vicario Episcopi, ac proinde non posse sine speciali mandato dispensare in casibus, in quibus dispensat Episcopus. Et denique Capitulum restringere posse iurisdictionem Vicarij, quandocunque sibi libuerit. Merola *tomo 3.disp.7.dub.25.à num.252 p.6.t.7.res.41.* — Et in omni iurisdictione Capituli absque speciali commissione?

8 Verùm, Capitulum secundum Zipæum *lib. 1 tit. Ne sede vacante, nu. 4.* non potest ad libitum, & absque iusta causa Vicarium reuocare. Et sic aiunt, rescripsisse sacram Congregationem; quia reuocare aliquem ab officio, maxima pœna est, *l.2. de off procur.* Sed affirmatiuam sententiam tenet Azorius *tomo 2 lib.3.cap.38.q.18.* & Gallettus *Marg.v.Vicarius, nu.3* testatur, ita declarasse sacram Congregationem. Sed in hoc casu teneretur Capitulum alium Vicarium intra octo dies instituere, aliàs ius instituendi deuolueretur ad Metropolitanum, vel, si ipsum sit Metropolitanus, ad Episcopum antiquiorem. *p.3.t.6 res.27.* — Nec à Capitulo reuocari possit absque iusta causa?

VICARIUS

Cardinalis.

9 SI Cardinalis suo Vicario generali dederit facultatem cóferendi beneficia, hic potest secundum Germonium *de Indulgen § Tibi, n.85.* illa conferre extra diœcesim. Sed Massobrius *prax. 26 dub.5. n.6.* id verum putat, si Cardinalis reperiatur in Curia Romana, aut absit à Curia & diœcesi cum licentia Papæ, minimè verò si absit sine licentia: quia tunc ipse Cardinalis conferre non posset, & nemo dat quod non habet Canon. *Dalbertum 1.q.7.* facit *c nemo 79 de reg iur. in 6 p.5.t.2 res.43.* — Quid de Vicario Cardinalis.

EPISCOPI, CAPITULI, CARDINALIS,

& Conuentus.

10 VIcarius domus Religiosæ, absente superiore per vnum diem naturalem, potest secundùm Peyrinum *in priu. tomo 1. const.4 Sixti V. §. 6. numero 16* concedere facultatem absoluendi reseruata: quia est absolutus — QVANDONAM Vicarius Conuentus possit dare facultatem reseruatorem?

Superior

Superior, ac proinde habere debet omnia necessaria ad administrationem, & sic potestatem spiritualem. Neque enim diù Religiosus in malo statu detinendus est. Sed hæc opinio non procedit, si superior eodem die sit reuersurus, aut si subditus de industria Confessionem sine causa distulisset ad illum diem. vel denique in ea religione, vbi contrarium statutum sit. *p.3.t.2.ref.28.*

Et Confessarium extra Religionem eligere.

11 Potest etiam ipse Vicarius in tali casu Confessarium extrà Religionem eligere, ex priuileg. cap. *ne pro dilatione*, vt dictum est V. *Prælati*. Minimè verò superiore præsente, nam tunc nō potest verè dici Prælatus exemptus. Contra Pasqualigum *decis.* 103.*nu.*1. Immò Bordonus *ref.* 34.*n.*30. nec absente superiore, tali priuilegio frui eum posse permittit. *p.6.t.8.ref.*15.

VIDVA.

VIDVA quæ dicatur?

1 † Vidua dicitur non solùm, quæ nupta esse desijt, sed etiam quæ numquam nupta fuit, vel maritum habet inhabilem, idem damnatum ad perpetuum carcerem. Et sic Baldus *C. ad l. fla. de pla. per quam notenet*, priuilegijs viduæ gaudere inutiliter nuptam †.

Et quæ habeat priuilegia?

2 Inter alia viduæ priuilegia illud est, quod potest conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico, quod etiam habet pupillus, orphanus, & omnes personæ miserabiles, ex *c. super quibusdam, de verb. signif.* Cenedus *qq can. q.*14 *nu.*4. & alij. Sed hoc conceditur viduæ & pupillo pauperibus, non autem diuitibus. *p.4.t.1.ref.*92.

3 An ex Monialibus vidua eligi possit in Abbatissam, vide V. *Abbatissa, num.* 2.

4 An viduæ licitum sit delectari de copula matrimoniali præterita, Vide V. *Delectatio morosa, num.*8.

5 Viduę Comitissę, Marchionissę, Ducissę, & Principissę an teneantur pro sumenda Bulla Cruciatę soluere decē tarenos, vide V. *Bulla Cruciata, n.*83.

VITAM
Exponere.

VITAM exponere tenetur homo.

† Verbo *Occidere semetipsum* dictū est, nemini & in nullo casu licere, directè, seipsum occidere, quamuis in aliquo casu possit quis permittere sibi mortem inferri ex iusta causa. Nunc videndum, aut ex aliqua causa quis periculo vitam exponere possit, aut etiam debeat.

Pro salute temporali reipublicæ.

1 Igitur primò, potest & tenetur homo propriam vitam exponere pro salute Reipublicæ & bono communi. Et sic innocens, si peteretur ab hostibus obsidentibus ciuitatem, teneretur se prodere, & vitam exponere pro ciuitatis salute. Vide V. *Occidere, num.*30. †

Et spirituali proximi. In extrema necessitate.

2 Secundò tenetur homo vitam naturalem exponere pro subleuanda extrema necessitate spirituali proximi. nisi ipse timeat amittere Dei gratiam & amicitiam, terrore videlicet cruciatuum, aut nisi quis teneatur strictiori vinculo alijs proximus, qui, illo vita functo, magnum forent subdituri discrimen. Villalobos *tom.*3.*tract.*3.*diff.*7.*nu.*7.*p.*5.*t* 13 *ref.* 23.

Quæ non vrget, quando proximus potest sibi opem ferre, saltem physicè.

3 Cæterùm Valentia *tom.* 3.*disp.*3.*q.*4.*punct.*3. extremam necessitatem spiritualem proximi vrgere putat, quoties aliquis non pot. st, nisi cum graui difficultate, vitare mortem æternam, quamuis physicè possit. *part.* 4. *t.*13. *resol.* 24. Vt si quis (ait ipse *punct.* 6.*post* 5.*concl.*) seducatur ab hæretico, sed vincibiliter veritatem ignoret, aut quis exerceat aliquem contra-

ctum

ctum in ustum ignorantia vincibili, & nemo sit, à quo veritatem edoceatur; item si quis velit filiam prostituere, vnde illa ex circumstantijs videatur, moraliter loquendo, spiritualiter peritura, in his inquam casibus teneri hominem subuenire, etiam cum detrimento propriæ vitæ. *part.3.t.5.res.51.* Sed contrarium tenet Mendoza *in 2.2.disp.144 sect.3.§.28.* scilicet extremam necessitatem spiritualem esse, quando Petro. v gr. salus physicè est impossibilis, si ego non succurram. Nam si potest sibi cum Dei gratia prouidere, quamuis ægrè & difficillimè, eius vicio tribuitur, si id negliget. Non enim teneor subuenire proximo cum meo dispendio, quando ipse sibi sufficit. Et sic iniustum mei aggressorem possum occidere, quamuis videam esse damnandum, quia potest sibi, ab aggressione abstinendo, prouidere, & non vult. *p.5.t.13. res.24.§. Sed contrariam.* Itaque in casibus Valentiæ non vrget extrema necessitas, quia illæ personæ laborantes ignorantia vincibili, possunt se iuuare, & illa filio potest resistere defloranti, & non peccare. Ita Coninch *de fide, disp.25.dub.3 nu. 91. vsque ad 95.* Qui tamen in casu de hæretico subuertente docet, occurrendum esse cum vitæ discrimine, sed ex alio capite *part.3.t.5.res.51.§ Sed omninò.* Deducit etiam ex dictis Mendoza, me non teneri per se lege charitatis ad commorandum in vrbe purganda aut defendenda ab hæresi, ob salutem priuatam huius, vel illius hominis; quia hæresim nemo contrahit, nisi suo vitio *part.5.t.13.res.24.§. Ex quibus.* Contra verò (ait Sylvius *in 2.2.quæst.26. art.5.* contra Sà *v. charitas, nu.4.*) si infans moribundus nondum sit baptizatus, & quis me impedit ab illo baptizando, si non est aliud remedium, teneor illum baptizare, & permittere me occidi; quia ille non potest sibi succurrere. Nec refert, quod talis necessitas sit ab extrinseco: immò magis vrget, quia minùs voluntaria. *par.3.t.5.res.51. §. Notandum.* Ita etiam (ait Coninch *vbi supra nu.89.*) Confessarius tenetur cum vitæ descrimine confessionem moribundi audire, si in peccato mortali existens, ignorat omninò esse sibi necessariam contritionem extrà sacramentum, aut quid sit contritio, & quomodo possit ad illam se excitare. Secus si ille possit sibi per contritionem prouidere. *p.3.t.5.res.50.*

4 Porrò supradicta doctrina procedit per se, & ex vi solius præcepti charitatis. Nam secus dicendum est, si adest obligatio ex voto aut officio: Episcopus enim nō potest fugere vim hæreticorū, si adsit spes fructus quia *bonus Pastor animam suam ponit pro ouibus suis* Et idem est de Parochis & beneficiatis quoad administrationem sacramentorum. Vide V. *Parochus, à n.5.* At milites Ordinum militarium non tenentur hoc onere, quia eis beneficia dantur ob bellum. Tenētur tamen eorum Capellani, & ipsi obligati sunt defendere armis eos, à quibus beneficiū habent *p.5.t.13.re.24.* in calce. **Sed, si quis tenetur ex officio, vel alio capite, tenetur etiā in necessitate moraliter à proximo insubleuabili.**

5 Petes hic primò. Quid faciendum, si quando vrget extrema necessitas subueniendi saluti proximi cum periculo vitæ, ipse inueniat in statu peccati mortalis? Respondet Mendoza *in 2.2.disput.144. sect. 3.§. 25.* duo genera periculorum distinguens. Primum, quod imminet ab hominibus in odium fidei, aut pietatis. Secundum, quod imminet à rebus inanimatis, vel ab hominibus, non in odium Dei, sed priuatum, vt si, v. gr. debeam moribundum baptizare, aut absoluere, transeundo per flumen periculosum, vel per viam ab inim co obsessam, vt me occidat. In primo casu teneri me subuenire proximo; quia vel tunc pateret martyrium, cum quo vel sufficit attritio supernaturalis, quæ est facilis, vel si contritio requiritur in facto tàm heroico Deus de ea prouidebit. In secundo verò, si possum facilè exercere amorem Dei super omnia, & valdè probabiliter me putare in gratia, sicut putare possum post Confessionem, teneri subire periculum. At si quis peccatis assuetus, & ad contritionem perdifficilis esset, & nixus **Sed quid, si in tali casu suffragaturus sit in statu peccati?**

rus illam exercere, adhuc prudenter timet, non teneri ſe exponere: quia in periculo æquali vnuſquiſque tenetur prius ſibi, quam alteri. At Banez *in 2.2.q.23 art.5 concl.2.* abſolutè reſpondet ad dubium, hominem iuſtum teneri; ex quo omnem peccatorem excuſare videtur. *p.5.t 13.reſ 23.*

Et an, qui adminiſtraſſet inualidè Sacramenta, teneretur ſe exponere pro vitando periculo ſpirituali proximi?

6 Petes ſecundò. An qui adminiſtrauit Sacramentum Baptiſmi vel Ordinis inualidè, teneatur hunc defectum manifeſtare cum periculo vitæ, aut honoris? Quoad Baptiſmum vide V. *Baptiſmi, nu.54* Quoad Ordinem teneo contra Ochagauiam, quòd ſi ſit ſermo de Ordinibus minoribus, vel etiam Subdiaconatu, & Diaconatu, & ſucceſſerit validus Presbyteratus, non teneatur. Nam omnes hi Ordines continentur virtualiter in Sacerdotio; atque adeò mala, quæ timet Ochagauia, non imminent. Secus verò, ſi inualidè quis contuliſſet Ordinem Sacerdotalem, vel Epiſcopalem: quia ex his inualidè ſuſceptis ſequuntur multa incommoda; propter quæ diximus V. Ordinis *nu 4 & 5.* Epiſcopatum & Presbyteratum receptos cum probabili opinione de validitate & inualiditate, iterandos eſſe ſub conditione, minimè verò Diaconatum, & alios inferiores. *p 5.t.13.reſ 55.*

LICITUM eſt vitã exponere pro conſeruanda vita proximi.

7 Petes tertiò. An liceat vitam propriam exponere pro conſeruanda vita, honore, vel facultatibus alterius? Reſpondeo, pro conſeruanda vita Principis, aut perſonæ neceſſariæ Reipublicæ, licere; (immò adeſſe obligationem. Vide V. *Occidere, nu. 55.*) vnde poteſt quis ſe obiicere telo ad conſeruandam vitam Principis. *part.5 t.4.reſ.31.§.1.* poſt medium. At pro ſeruanda vita priuati, Scotus *in 3. diſt. 29. arg. ad oppoſitum* ait non licere, quia dilectiô ſui eſt menſura dilectionis proximi, dicente Domino *Matt. 22: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Sed menſura eſt perfectior menſurato, ergo non licet magis diligere proximum, quam ſe ipſum. Azorius *tom.3.lib.2.c.3.q.2.* & alij dicunt, licere, quia ordo charitatis incipiens à ſe ipſo, ſtatutus eſt in bonis gloriæ, vel virtutis; non autem in naturalibus. Faber *in 4 diſt.15.q 3.diſp.52 c.1.nu.41.* diſtinguit, & non licere, inquit, exponere vitam propriam pro ſaluanda ſolùm vita corporali proximi; licere tamen pro ſaluanda vita cum aliqua virtute, ſaltem amicitiæ, quæ, ſi non eſt virtus, eſt tamen virtuti coniuncta. Paulo aliter diſtinguit Lorca *in 2.2. quæſt 26.art.5 ſect.3.diſp.28.memb.3.num. 55.* dum ait, non licere exponere vitam pro conſeruanda vita extranei (eſſet enim imprudentia) licere tamen pro ſeruanda vita patris, matris, vel etiam amici, cum quo intercedat magna & honeſta amicitia. Sed ſecunda ſententia eſt probabilis. *part. 5. tract 4 reſol.28.*

Vt in pari neceſſitate relinquere illi cibum vnicum.

Occurrere beſtiæ furenti, vt proximus euadat.

Seruire infectis peſte.

Præberi alteri tabulam vnicam in naufragio.

8 Igitur probabile eſt, licere conſtituto in extrema neceſſitate relinquere cibum vnicum & neceſſarium, vt ſumat alius paris neceſſitatis: item occurrere hoſtibus, vel beſtiæ furenti, vt amicus euadat: item, non ſe defendere, occidendo inuaſorem, cum poſſit: item, tradere equum alteri, vt fugiat, & in manibus hoſtium remanere: item in maximo frigore dare alteri veſtem vnicam. Vide Bouium *part.2.lib.12.cap. 4. q.4 Ibid. §. Eodem.* Item potes ſeruire infectis peſte, etiam ſi putes te moriturum *part.5.t.4.reſ. 31.§.1.* propè finem. Item, probabiliter docuit Malderus *in 2.2.tr.3.c.1 dub. 19* contra Sotum *lib.5.q.1.art.6* licere naufrago habenti tabulam, vt ſe ſuper aquas detineat, dare illam alteri, & euidenti, ſeu certo periculo ſe exponere. nam id non eſt directè ſe occidere, ſed ſolùm non ſe tueri, cum poſſit. alioqui enim neque id liceret pro vita Regis. Aduerte hic obiter, te non teneri ad tabulam in naufragio præoccupatam alteri admittere, ſi non ſufficit vtrique: at ſi vterque ſimul occupaſtis, ſpontè quis poteſt alteri cedere, aliàs lis ſorte dirimenda. *p.5.t.4.reſ 28 §. Sed quia, & reſ.42.*

Et aliqui dicunt, licere vitam expo-

9 Pro ſeruando proximi honore, vel facultatibus, ait Lorca *in 2.2.ſect. 2.diſp.28.mem.3.n.60.* poſſe quem negligere vitam, v.gr. ne alius illam tueatur

tur

tur cum suo de decore, vel dispendio bonæ partis suarum facultatum; minimè verò se offerre euidenti mortis periculo, obijcere se, v.gr. latronibus, bona alterius diripientibus, vt illi contra se occupati cessent à furto. Nam in primo casu ille solùm non conseruat suam vitam; at in secundo voluntariè perdit. Sed Sotus *lib 5.q.1. art.6.* absolutè, licere, inquit, vitam exponere pro tuendo honore vel facultatibus amici, sicut pro tuendis honore, vel facultatibus proprijs *p.5.t.4. res.29.* nere, pro conseruã do honore proximi aut facultatibus.

10 Petes quartò. An licitum sit, ad experiendam virtutem theriacæ, sumere venenum? Negatiuè respondet Malderus *in 2.2.t.3.c.1.dub.9* Rodriquez verò *in sum.to 1.c.221 nu.3.* distinguit. si auctor theriacæ sit valdè peritus, & qui illam sumpturus est certus sit de illius virtute, facta prius experientia, cum bruto posse venenum sumere. Si verò adest periculum vitæ non posse. *p.5.t.4. res 38.* AN liceat sumere venenum ad experiendam virtutem theriacæ.

VITAM Abbreuiare.

11 DEditi mortificationibus & pœnitentijs non sunt multum scrupulosi (ait Granado *in 2.2. contr.3. tr.6.disp.2. sect.3.nu.12*) in eo, quòd nimis pœnitentijs sibi vitam abbreuiant. rarò enim, aut potius nunquam, damnandus esset in hoc quis peccati mortalis. Vnde ait Victoria; quod si medicus dicat, te bibendo vinum, protrahere posse vitam ad decennium, adhuc potes ab illo abstinere. Alij se extendunt ad annos duodecim. Item non te teneri inquit, pretiosum pharmacum emere, vel Ciuitatem salubriorem inquirere ad protrahendam vitam. Neque dicas, quod non potest homo, cui vnicus vitæ superest dies, se occidere; ergo non potest abstinentijs vitam sibi ad aliquot annos abbreuiare. Nego enim consequentiam. siquidem in primo casu peccatum committitur propter homicidium, non propter detractionem diei illius vitæ. in secundo autem solum gubernat homo vitam modo debito circa diuina obsequia, quæ plerumque consistunt in rebus vitæ corporalis contrarijs. Adde, quòd cum incertum sit, quantum vitæ vnicuique supersit, iuuenibus, & robustis plerumque senes superstites relinquentibus, qui carnem spiritui subijcit, opera exercens, vitæ conseruationi minus accommodata, non agit contra rationem. Ita ille. Sed in hoc optimum consilium erit, nihil facere sine consilio prudentis confessarij, & Superioris. *p.5.t 4.resol.13.* Nimijs mortificationibus vitam sibi breuiorem reddere.

12 Excusant etiam eos aliqui apud Bonacinam *tom 2. disp.2. quæst. vlt. sect.1.p 7 nu.9.* à mortali; qui ad tollendum vini calorem adhibent niuem, etiam si inde præuideant fore, vt citius pereant: quia hæc videtur ad mortem leuis, & indirecta cooperatio. *p.5.t.4.res.27.* An damnatus mori per famem, possit cibum clam oblatum, & infirmus medicamentum respuere, vide V. *Occidere, nu.37. & 38.* Et vino niuem adhibere?

VOTI NATVRA.

1 † VOtum est deliberata, & voluntaria promissio facta Deo de meliori bono. Explicatur definitio. Dictum est primò, *Deliberata*, requiritur enim ad votum ea deliberatio, quæ sufficit ad peccatum mortale. vnde votum emissum in primo motu, in quo nulla est deliberatio, & libertas, vel etiam in secundo primo, in quo est deliberatio imperfecta, sufficiens solùm ad committendum veniale, nullum est. Dictum est secundò, VOTVM est deliberata.

Volun-

Et voluntaria.

Voluntaria. Ad voluntatium duo requiruntur: Scientia obiecti, circa quod versatur, & libertas. Actus factus ex ignorantia, vel per vim, & metum, non est voluntarius, nec esse potest votum. Hinc vota infantium sunt inualida, quia non habent discursum †. Quod si dubium sit de deliberatione perfecta, quia fuit aliqua animi perturbatio, ex morbo, v.g. Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 6 nu.* 10. docet votum obligare; quia raro contingit in his casibus deliberationem esse imperfectam, & ideo ex communiter accidentibus præsumi fuisse perfectam. Et idem in dubio circa ætatem, respondet Turrianus *opusc.* 10. *disp.* 1. *dub.* 2. Sed contrarium docet Sotus *lib. 7. quæst. 3. art. 2 docum.* 1. & probabiliter Sanchez *in summ. tom.* 1 *lib. 4. cap.* 1. *nu.* 14. distinguit, & si erat completum septennium, obligare; si non erat completum, non obligare: quia post septennium præsumitur vsus rationis adesse, antea non item. Si verò dubium sit, an completum fuerit vel nè, in fauorem voti præsumendum. Sed, stando in hac sententia, aduertit Suarez, præsumptionem discursus post septennium posse ex contrarijs coniecturis deficere, vel minui, & à contraria æquari, & tunc votum non obligare. *p.* 3 *t.* 6. *ref.* 50. §. *Notandum, & p.* 4. *tr.* 4 *ref.* 11.

Promissio.

2 † Tertium, in voto necessarium est, *Promissio* nam quamuis aliquis proponat ex toto animo aliquid facere, adhuc non tenetur, nisi promittat. Itaque in tantum obligat votum, in quantum accessit promissio. & eo modo obligat, quo obligare se voluit promittendo. Sed circa hoc sunt multa dubia. †.

Certa.

3 Primum est. An teneatur ad votum, dubius an illud emiserit? Affirmatiuè respondet Vasquez *in p.* 2. *q.* 19. *art.* 6 *disp* 65. *c.* 3. si voti adimpletio non sit multum incommoda, quia in dubijs tutior pars eligi debet. Sed contrarium tenendum est cum Maldero *in* 1. 2. *q.* 19 *art.* 5. *disp* 87. Siue votum sit positiuum de faciendo aliquid, siue negatiuum de non faciendo, contra Garziam. Quia in tali dubio possessio stat pro libertate. & in dubijs melior est conditio possidentis *p.* 2 *t.* 17. *ref.* 45. & *p.* 4 *t.* 3 *ref.* 10. Contra verò, si quis certus est se voluisse, dubitat verò, an habuerit animum se obligandi; nam tunc possessio stat pro voto. *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 59. §. *& tandem, & p.* 4. *t.* 3. *ref.* 10 §. *Notandum.* Et 11. §. *Notandum.* Et quamuis Rebellius *p.* 2. *lib.* 1. *q.* 2. *sect.* 2. contrarium doceat, in casu, quo dubium non esset æquale, sed magis propensum in partem affirmatiuam: & in hoc casu obligari ad partem voti pro ratione maioris propensionis, docuerit Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 2. *dis.* 41. *nu.* 34. tamen nostra conclusio ad hunc etiam casum extendenda est. quia possessio libertatis præponderat maiori probabilitati contrariæ partis: nec vinci potest, nisi per rationes efficaces, quòd votum emissum sit. Et ita docuit posteà Sanchez *in Decal. to.* 1 *lib.* 1. *c.* 10. *nu.* 36. & post ipsum Palaus *to* 3. *disp* 3. *punct.* 9. *nu.* 2. & alij *p.* 2. *t.* 15. *ref* 9. *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 50. §. *Nota etiam, & p.* 4 *t.* 3 *ref.* 12.

Dubia circa vouentem Religionem absolutè.

4 Secundum dubium. Vouens Religionem absolutè, ad quid tenetur? Respondet Caietanus *in* 2. 2 *quæst. vlt. art.* 4. *dub.* 3. teneri illam ingredi, & si in anno probationis inuenit omnia grata, profiteri; quia hęc est communis intentio vouentium Religionem. Sed Nauarrus *lib.* 3. *conf.* 19. & *in* 2. *edit. conf.* 25. putat, tale votum intelligi de ingressu ad experiendum cum omnimoda libertate ad profitendum, eo scilicet modo, quo annus probationis in iure conceditur, *c* 1. & 2 *de Regul in* 6. Aduerte autem, quod stando in prima sententia, causa legitima egrediendi è Religione est sola displicentia Religionis, & inuenire eam sibi incommodam. Quam displicentiam, ait Sanchez *in sum. to.* 1. *lib* 4. *c.* 16. *nu.* 100. debere esse cum passione, anxietate & tristitia animi, siue ex naturali causa, siue ex Dæmonis tentatione proueniat, quæ duret per mensem & expelli non possit. Et si sit valdè ma-

dè magna, excusare posse in primo congressu. Quod si quis bona fide ingressus, ita posteà culpa expellatur, remanet obligatus, ac si ingressus non fuisset, quia hoc votum includit conditionem, si *detineatur*, & cuius culpa conditio non impletur, tenetur voto, ac si impleta fuisset. Toletus *lib 4. c. 17 nu.* 12. Contrarium tenet Azorius *p.1.lib* 11.*c.*21.*q.*9. & amplecti potest in casu, quo quis mediocri diligentia adhibita ad se corrigendum, ex infirmitate tamen, aut praua indole, vel habitibus, in culpas lapsus est *p.4.t. 4. ref.* 25. † Sed hæc doctrina non videtur congruere cum responsione ad dubium tertium, nec cum doctrina *nu.*18. †. Si autem determinatam vouens Religionem, ingressum tentans, repulsam haberet absolutam, cessaret obligatio, ita quòd, etiam si à Superioribus posteà inuitaretur, non teneretur amplius ingredi: quia non censetur se obligasse ad voti executionem per totam vitam;(nimis enim grauis esset hæc obligatio) sed infra annum, v.g. in quo si diligentiam adhibeat vt acceptetur, iam votum adimplet. vel dic, illud votum esse conditionatum, *si facta petitione acceptetur*: vnde si non acceptetur, obligationem extingui. Secus si Prælatus repulisset ob falsam informationem, qua posteà cognita, vellet admittere. Lessius *lib.*2.*c.*41.*dub.*5.*nu* 44. contra Sanchez *nu.*71.*p.*6.*t.*7.*ref.*52.

5 Dubium tertium, Quid, si, qui vouit Religionem, promisit etiam profiteri? vel de hoc dubitat? Respondeo. in primo casu Sanchez teneri putat *in Decal.tom.*1.*lib.*4.*c.*16.*nu.*81. ad professionem; quia cum promiserit duo, idest ingredi, & profiteri, vtrumque implere debet. Sed Reginaldus *tom.*2.*lib.*18. *cap.*25.*nu.*383. probabiliter docet, hoc ètiam votum intelligendum esse secundùm Canones, concedentes annum probationis ad probandum, an Religio placeat. Vnde Tridentinum *sess.* 25. *cap.*15. & 16. irritat professionem emissam ante annum, & suspendit omnes renunciationes in tempus professionis, vt Nouitius omninò liber sit toto anno ad exeundum, si Religio displiceat; & votum suprafactum intelligitur conditionaliter, *si bona fide Religio placere deprehendatur. part.*2.*t.*17. *ref.*10. Quod à fortiori procederet, si quis Religionem ingressus, & perseuerare volens, ex iusta causa, licèt temporanea, expelleretur; cessante enim causa, non teneretur redire; quia non est verisimile, voluisse se obligare ad superandas difficultates profitendi in omnibus probationibus possibilibus. Suarez *de relig.tom.*3.*lib.*4 *cap.*4.*nu.*15. contra Sanchez *vbi supra nu.*82. *t.*7 *ref.*53. & 24. §.*Notandum*. In secundo casu vouens non teneretur in Religione perseuerare; quia votum in dubio obligat ad id, quod minus est, dum possessio non stat pro verbis voti, quorum vouens non recordatur. Sanchez *in sum.vbi supra, c.*13.*nu.* 17.*p.*4.*t.*3.*ref.*10.§ *Ex his*, post medium, & *resol.*36 Qui benè addit, quòd si quis dubitat, an vouerit, castitatem independenter à Religione, si recordetur verborum voti, iudicandum est secundùm communem illorum intellectum, vt si expressa sit castitas & Religio, vtrumque obliget principaliter, ita vt si è Religione egrediatur, teneatur castitatem seruare; si verò sola Religio expressa sit; & dubitetur de intentione vouentis, vel ipse recordetur se voluisse obligare ad castitatem, at dubitet an dependenter vel independenter à Religione, castitas obligabit dependenter à Religione; nam possessio stat potius prò libertate etiam in secundo casu, cùm sola Religio expressa sit. qui enim vtrumque principaliter promittit, solet vtrumque exprimere. *p* 4 *t.*3.*ref.*42. Ex dictis generaliter ad

Aut etiam professionem.

6 Quartum dubium: Certus de voto quoad substantiam, & dubius quoad quantitatem, vel qualitatem, ad quid tenetur? Respondeo teneri ad minus. quia vbi agitur de obligatione inducenda, interpretatio debet esse mitis, *c.*1.*de iureiur.lib.*6.& *l.quidquid astringenda.ff.de verb.oblig.p.*3 *t.*6.*ref.*50.

De incerta quantitate.

Igitur

Igitur primò, vouens Religionem in communi, non ſpecificans hanc vel illam, vel dubitans quam ſpecificauerit, ſatisfacit ingrediendo laxiorem. Sanchez *c.13.nu.*17. contra Azorium *to.1. lib.*11.*c.*15.*q.*9.*p.*4.*t.*3.*reſ* 10. §. *Ex his*, *&* *reſ* 36. in fine. Immò probabile eſt ſatisfacere, ſi fiat miles S. Ioannis Ieroſolymitani; Nam hæc eſt vera Religio, vt dictum eſt V. *Religioſi*. Aragonius *in* 2.2.*q.*88.*art.*11. contra Sotum *lib.*7.*q* 5.*art* 3. & Pontius *de imp.cauſa* 27.*q* 2 §.4. ſatisfacere putat, ſi ſuſcipiat Ordinem D. Iacobi, & profiteatur in illo iuxtà præſcriptum Alexandri III. non aliorum Pontificum, qui illud ex parte immutauerunt *p.*2.*tr.*16.*reſ.*36.

7 Secundò, qui vouit caſtitatem, & dubitat an promiſerit omnimodam, an tantùm coniugalem; perpetuam, an ad tempus, tenetur ſolùm ad coniugalem & temporaneam. Sanchez *ſum to.*1 *lib* 4 *c.*13.*nu.*16. *&* 17.*p.*3.*t.*6. *reſ.*50.§.1.*circa medium*, *&* *p* 4 *t.*3 *reſ* 36. §.*Verum* poſt initium.

8 Tertiò, qui vouit dicere Roſarium, & dubitat an promiſerit totum, vel tantùm tertiam eius partem, obligatur ſolùm ad tertiam partem. quia tertia pars Roſarij Roſarium etiam appellatur. Suarez *de Relig. to* 2.*lib.*4.*c.* 8.*nu.*5 *p.*3 *t.*6.*reſ.*50. initio, & *p.*4.*t.*3 *reſ* 10. §.*Ex his*, in fine.

9 Quartò, qui vouit dare alicui Eccleſiæ triticum, vel nummos, & dubitat, an de maioribus nummis & menſuris promiſerit, vel de minoribus, tenetur de minoribus: niſi aliqua ratio veriſimilior fundet præſumptionem in contrarium. Rebellius *p* 1.*lib.*2 *q* 14.*ſect.*2.*nu* 10.*reſ.*50.*cit. in fine* §.1.

Vel qualitate.

10 Quintò, Promittens aliquem calicem Eccleſiæ, nihil explicans de materia, non tenetur dare aureum, ſed argenteum. immò nec totum argẽteum, ſed ſolùm quoad cuppam. quia talis eſt etiã aptus diuino cultui. Merolla *to.*1.*diſp* 3.*c.*3.*nu* 109.*Ibid* §.*Vnde* *&* *p.*4.*t.*3.*reſ.*48. §.*Infertur primò.*

11 Sextò; vouens dare vinum ad vſum Sacrificij, ſatisfacit dando decens pro tali vſu, licèt non optimum. Et vouens dare panem pauperibus, ſatisfacit dando panem pauperibus vſitatum, etiam ſi non ſit ex puro tritico, ſecundùm Merollam *ibid nu* 110. Et vniuerſaliter in dubijs ſatis eſt quæcumque quantitas vel qualitas, qua cenſeatur promiſſio verè compleri, etiam ſi infima ſit. §.*Vnde* in fine, & *p.*4.*t.*3 *reſ.*48. *in fine*. An vouens ſingulis, v.g. ſabbatis ieiunare, aut non comedere oua &c. poſſit comedere carnes in Vigilia Natiuitatis ea die occurrente, vide V. *Ieiunium. nu.*10. Vbi etiam, *nu.*57. habebis, an vouens ieiunare extra Quadrageſimam, poſſit comedere lacticinia. Vouens quotannis communicare in feſto Annuntiationis, non tenetur communicare eo anno in quo dictum feſtum incideret in feria ſexta Paraſceues, licèt eo die non ſit prohibitum communicare, vt dictum V. *Communionis, nu.*59. *p.*6.*t.*6.*reſ* 19.

Facta Deo,

12 † Quarta particula definitionis voti eſt, *facta Deo*, & nomine Dei intellige etiam Sanctos, quatenus peculiari modo ſunt Deo coniuncti.

De meliori bono, Ideſt de re poſſibili,

13 Quinta eſt, *de meliori bono*. & hæc determinat materiam voti, vt primò ſit poſſibilis. Votum enim de re impoſſibili nullum eſt. Hinc ſi quis vouit ieiunare tali die, & in eo eſt legitimè impeditus, non tenetur †. Et ſi promiſſio alligata fuit illi diei ob ſpeciale motiuum, non tenetur ieiunare in craſtino; tenetur verò, ſi promiſit principaliter ieiunium, & deinde ſecundariò in tali die, vt dicunt aliqui. Quod, ſi de hoc dubitet, Sanchez *cap.* 14. *nu* 31. putat teneri; quia poſſeſſio ſtat pro voto. Sed mihi placet negatiua ſententia Caietani *in* 2.2. *qu.*88. *artic.*12. *in fine*; quia ex dictis, in dubio circa obligationem ſtricta fieri debet interpretatio. Neque poſſeſſio ſtat pro voto, quia dubium eſt an emiſſum ſit cum dependentia ad talem diem. *part* 3. *tit.*5. *reſol.* 26. Item ex defectu poſſibilitatis, qui vouit ieiunare aliquo die in pane & aqua, ſed non poteſt, niſi ſumendo parum vini aut obſonij in quantitate notabili, non tenetur ieiunare; quia res

pro-

promissa in indiuiduo, quod est ieiunium in pane & aqua, est impossibilis. Similiter, qui vouit recitare septem Psalmos, & nec librum habeat, nec memoriæ teneat, nisi vnum, non tenetur illum septies repetere, maximè si est ex maioribus, sed ad nihil tenetur. Sanchez *lib.1.c.19.num.3.* contra Sancium *p.3.t.5.resol.61.* Rursus, qui vouit aliquo die ieiunare, vbi fregit ieiunium, bis comedendo, non tenetur amplius ad ieiunium illius diei: sicut si vouit ieiunare in pane & aqua, postquam fregit ieiunium bibendo vinum, non iterum peccat, si iterum bibat. Vide V. *Ieiunium nu.7.* Virgo etiam, quæ vouit solùm integritatem signaculi, vbi semel virginitatem amittit, potest nubere, quia virginitatem quam vouit, amplius seruare non potest. Sed, si dubitat an vouerit solam integritatem, tenetur seruare perpetuam castitatem, quia tale votum censetur votum continentiæ absolutum, *p.2.t.11.res.60.*

14 † Secundò, materia voti debet esse bona; nam si sit mala, vel indifferens, votum non tenet †. In dubio verò, an sit bona vel mala, non potest vouens contra id votum operari sine legitima dispensatione, vel interpretatione Pontificis, qui declaret, an sit bona, & consequenter an Deus tale votum acceptauerit; nam quod voluerit obligari, certus est, & dubium non est ex parte sui promittentis, sed ex parte Dei acceptantis. Suarez *de Relig.to.2.li.4.c.6.num.12.* Sed Sanchez *in sum. to 1.li.4.c.6.nu.6.* probabiliter docet, tale votum non obligare, & si circa hanc bonitatem, & malitiam sint opiniones probabiles, vtramlibet sequi posse, etiam minus probabilem *p.4.t.3.ref.13.* Bona.

15 † Tertiò, debet esse de bono meliori, idest cum quo maius bonum non sit incompossibile. Hinc votum nubendi non tenet, quia matrimonium impedit cœlibatum, quod est maius bonum. Posset tamen esse validum, si cui ob procliuitatem in venerem cœlibatus esset moraliter impossibilis †. Sed an votum castitatis, vel non nubendi factum à procliui in venerem valeat? Homobonus *vol.1.p 2.resp. 28.* probabile putat, non valere, nam huic, ob lapsum in libidines, matrimonium esse salubrius. Sed tu cogita. Nam ego existimo, debere petere dispensationem ab Episcopo *p. 4. t.4.res.102.* Et cum quo maius bonum non sit incompossibile.

16 Petes hic: An votum de non acceptando Episcopatum teneat? Syluester non tenere inquit *v. iuramentum 4 n. 1.* quia, *qui Episcopatū desiderat, bonum opus desiderat:* est enim status perfectionis: Ergo eius negatio non est bona. Sed illa propositio procedit in eo, qui *irreprehensibilis* esset, qualitates ab Apostolo *Tit. 1.* requisitas haberet: Episcopatus enim in tantum est status perfectionis, in quantum perfectionem in subiecto requirit: quam perfectionem, etiam qui haberet, de se non præsumere, id heroicum humilitatis gradum pertineret. Ad quem cum peruehissent DD. Augustinus, Gregorius, Ambrosius, ne Episcopi crearentur, magnopere restiterunt. & Patres Societatis hoc votum emittunt approbantibus Pontificibus. Et ita tale votum tenere, tenet D. Thomas *2.2.quæst.185. artic.2.* quem sequitur Suarez *de Relig.tom.2.lib.2.de iuram.c.13.nu.13. & lib.2.de voto c.11. nu. 10. & 11.* Quę doctrina procedit etiam in voto respuendi officia sæcularia *p.6.t. 7.res.27.* Et hinc sequitur, votum Religionis non posse propria auctoritate in Episcopatum commutari, quia Episcopatus ideò est perfectior Religione, quia maiorem perfectionem requirit: non quia ad illam magis conducat. Et ita tenet mordicus Palaus *to.3. tr. 16. disp. 1. punct.16.nu. 2.* & determinatum videtur *in c. penult. de voto*. Quamquam contrarium asserat Viuald. *p. 1. tit. de imped. matr. nu. 85.* & ad citatum textum respondeat *p.6. t.6.res.62.*

Ex quo vltimo capite non est inualidum votum de non acceptando Episcopatum.

Vel officia sæcularia.

VOTI

Species.

VOTVM aliud simplex, aliud solemne.

17 † VOtum imprimis aliud est simplex, aliud solemne. Primum consistit in sola promissione vouentis. Secundum addit acceptationem per superiorem, vel ab eo substitutum ex parte Dei. Votum solemne est in professione religiosa, de qua vide V. *Professio*, & in voto castitatis adnexio Sacris Ordinibus. Reliqua sunt simplicia. Secundò, votum diuidatur in personale, & reale. Primum est, quod impleri debet per personam, vt votum castitatis, peregrinationis, &c. Secundùm, quod implendum est per aliam rem, vt votum de eleemosyna, &c. quod potest impleri per alium.

Aliud personale, aliud reale.

18 Tertiò, diuiditur in absolutum, conditionale, & pœnale. Votum absolutum est, quod emittitur ex affectu rei, quæ vouetur, sine vlla conditione, aut pœna. Conditionale, quando aliquid promittitur, si ponatur talis conditio. Pœnale, cum aliquid promittitur in pœnam; ver.grat. *si lusero, voueo soluere tantam pecuniam.* Inter hæc vota est magnū discrimen quoad dispensationem, & commutationem, vt infra dicemus. Est etiam discrimen essentiale, quod votum absolutum statim obligat positis circumstantis, pro quibus fit. Conditionatum non obligat, nisi ponatur conditio †. Et quidem probabile est non obligare, etiam si conditio ex culpa vouentis non ponatur; nam vouens non censetur se voluisse obligare, nisi posita tali conditione: quocumque ergo ex capite non ponatur. votum non obligabit. Et sic ait Suarez *de Relig. tomo 2.lib.4.capit.17.num.* 21. quòd si quis vouit Religionem *si per annum à fornicatione abstineret*, non abstinens posteà, siue ex malitia, siue ex praua intentione, non tenetur ad Religionem, quamuis fortasse peccet contra votum. Et probabiliter etiam dicendum est, quod qui vouit sub conditione, si sanitatem recuperet infra mensem, & posteà ex intemperantia non obtinet, non tenetur ad votum: quāuis contrarium etiam probabiliter docuerit Sanchez *in sum.to.*1.*lib.*4. *cap.* 23.*nu.*46. & deinceps *p.*4.*t.*4.*res.* 101. † Sed hæc doctrina non videtur congruere cum doctrina *resolut.*25. tradita à nobis *n.*4.

Aliud absolutum.

Aliud cōditionale.

Aliud pœnale.

19 Votum pœnale tunc obligat ad pœnam, quando scienter & culpabiliter violatur. Qui enim vouit v.gr. non ludere sub pœna centum aureorum, & posteà voti immemor, vel etiam memor voti, sed immemor pœnæ, ludit, non tenetur ad pœnam, quia naturalis obliuio æquiparatur ignorantiæ inuincibili, quæ excusat à pœna, etiam si sit ignorantia solius pœnæ, vt dictum est suo loco. Sanchez *cap.*22.*num.*18. & 19.*p.*3.*t.*6.*resolut.*41. § *Notandum* qui ait, pœnam soluendam esse, quoties votum culpabiliter violatur; quia pœna est accessoria actui, pro quo vouetur: vnde quemadmodum vouens non ludere, quoties ludit, toties frangit votum: ita vouens soluere tantum, si ludat, obligat se soluere, quoties ludit. Sed si, pensatis omnibus circumstantiis dubius sit vouens, an promiserit soluere talem pœnam quoties votum soluet, probabiliter docuit Layman. *lib.*4.*tra.*4.*cap.* 5.*num.*4. obligare solùm pro prima vice; quia in dubiis de obligatione voti benignior pars est amplectenda. Et Sanchez suam opinionem limitat, vt non habeat locum in pœnis grauissimis, & quæ iterari non solent; vt si quis vouerit non ludere sub pœna peregrinationis Ierusalem, Religionis, vel exorbitantis eleemosynæ *p.*4 *t.*4.*res.*181 & *p.*7.*tr.*9.*res.*60.

VOTI

Obligatio.

20 AD quid obliget votum, dictum est supra, cùm de natura. Hic videndum superest, quanta sit voti obligatio, seu sub qua culpa obliget votum. Sed prius VOTVM

21 Aduerte, quòd Suarez *de Relig. tom.2 lib.4. cap.26. num.8.* docet, votum obligare ad præstandum opus promissum cum intentione satisfaciendi voto, vnde si audias Missam animo non satisfaciendi voto, ad quod teneris, sed audiendi posteà aliam pro voto, tacitè te protogare votum, vel nouum votum facere, & sic teneri aliam Missam audire. Sed ego contrarium teneo cum Sanchez *lib.1. cap.13. num.18.* iam enim præstitisti quod voueras, & falsum est, quòd voluntas satisfaciendi per aliam Missam fuerit noua Missæ promissio. *par.3. tit 6 resol.77.* Idqueà fortiori procedit, si non habuisti voluntatem expressam non satisfaciendi, sed Missam audisti ex deuotione, immemor, quòd ad id tenebatis ex voto. *pag.5. tit.13. resol.94.* in fine. Aduerte etiam, quòd promittens v.g. recitare aliquo die tertiam partem Rosarij, satisfacit recitando interruptè, idest partem manè, & reliquum vesperi, etiamsi incipiat cum intentione interrumpendi, sicut diximus de interruptione Horæ Canonicæ. Sanchez *in opusc. tom.2 lib 7. cap.2. dub.19. nu.5. p.4. t 4. resol.17.* His positis. & si quis vouit ingredi Religionem, si Deus illum conseruauerit ab aliquo peccato, non teneri ad votum, si ex quacumque negligentia illius peccati tentationi succumbat, sed solum quando data opera, vt voti obligationem effugiat. Sanchez, & alij *p.9. tr.8. res 4.*

Non obligat ad intentionem, sed solũ ad præstandũ opus promissum.

Peccat sc. data opera.

22 Votum regulariter obligat sub peccato mortali. Et si violetur totaliter, peccatum mortale esse, ait Caietanus in *2.2. quæst.89 art.7. dub.1.* siue materia voti magna sit, siue parua: quia talis transgressio est actus perfectus contra Religionem. Ego verò teneo cum Enriquez *lib.5. c.20. num.4. gloss litt. M.* in transgressione voti paruitatem materiæ excusare à peccato mortali, siue materia sit totalis siue partialis nam si promissio rei leuis non obligat sub mortali, si fiat homini, multò minus obligabit, si fiat Deo, qui est mitior suarum promissionum exactor. Deindè, grauitas peccati non est sumenda ex quantitate & necessitate obiecti, sed ea magnitudine, vel paruitate materiæ, vt patet in furto. Et tandem, votum est quædam lex, quam sibi homo imponit: proindè non debet obligare plusquam lex diuina & Ecclesiastica: sed hæ leges in parua materia non obligant sub mortali: Ergo. *p.5. t.5. res. 36.* Si vouit ieiunare certo die debet votum obseruare secundum formam ieiunij Ecclesiastici, & si comedit carnes pluries de cætero se continere non tenetur; & idem dicendum est de ieiunio imposito per pœnitentiam. Sanchez *part.9. tract.8. resolut. 5.* & vouens recitare Rosarium, potest illud recitare cum socio; ita vouens ieiunare in vigilia Beat. Virg. & incidit in Dominica potest Sabbato ieiunare; & si vouit ieiunare ferijs sextis, si in illo die incidit Dies Natalis Domini non tenetur contra Palaum. Trull. *part. 9. tractat. 8. resolut. 6. § Sed quia;* & vouens ieiunare per mensem non tenetur in Die Dominico. *ibid.* vouens recitare officium alicuius sancti in die non tenetur duo officia recitare *part.9. tractat.9. resolut.15.* & Canonicus obligatus recitare horas Canonicas, non habens breuiarium Romanum, recitet cum breuiario breui *ibid. §. Nota.*

Sub mortali, si sit graue.

Non tenetur de cætero continere.

Vide aliqua curiosa.

23 Sic igitur, in voto non bibendi vinum; & non ludendi, sicut & in iu- Etiam si sint plura parua opera, quę cõstituant vnũ graue.

 tamen-

ramento, paruitas materiæ excusat à mortali, vt dictum est V. *iuramentum num.* 16. 17 Aduerte autem quod plures paruæ materiæ in voto aliquando coeunt in vnam grauem cuius transgressio fit mortifera, Vide V. *Materia leuis,num.*4.

Nisi se ad opus graue obligare intendisset sub veniali.

24 Peres hic: An possit vouens obligare se ad materiam leuem sub mortali? Respondeo cum Sanchez *in summ. to.*1.*c.*4.*nu.*4. & *to.*1.*de matr. disp.* 9.*nu.*6. contra Fagundez *pr.*2.*lib.*9 *c.* 3. *nu.* 15. negatiuè; quia id non potest legislator, & dum Fagundez & alij dicunt, intentionem legislatoris, & vouentis sufficere ad obligationem mortalem; respondendum est, id verum esse de intentione rationabili, vt intelligitur dictum *l.*1 *ff. de const. Princip. Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* non est autem rationabile, imponere obligationem mortalem materia incapaci talis obligationis *p.* 3.*t.* 5.*resol.*24 *circa medium.* & *p.*5.*t.* 5. *res.* 50. Potest tamen vouens materiam grauem, se obligare solùm ad veniale, vt dictum est V. *lex,num* 35.

Vouens nō ludere, potest ludere ludo licito.

25 Qui vouit, vel iurauit non ludere, potest adhuc ludere ludo licito, qui recreationis gratia suscipitur, nec ludendo facit contra votum, aut iuramentum de non ludendo; votum enim intelligitur de ludo illicito, nisi aliter conijciatur de iurantis aut vouentis intentione: Si enim constet se voluisse obligare ad abstinendum etiam à ludo licito; tenebitur ex vi voti, & iuramenti abstinere. Nauarr. *lib.*3.*cons. tit de voto, consil.* 16. & Sanchez *in sum.tom* 1.*lib.*3.*c.*18.*num.*2. & 3 *p.*7.*t.*9. *res.* 56. Sicut etiam potest ludere per alios, tradendo eis nummos, & eos ludentes aspicere & sponsiones in ludo facere. Sanchez *citatus n.*7. & Bonacina *in Decal. disp.*4 *q.*1.*punct.*16. *nu.*5 *ibid. res.*57. qui etiam Bonacina *nu.* 5. putat eum qui vouit non ludere, non posse ludere nomine alterius: Sed ego cum Sanchez *in sum. to.*1. *lib.*3. *cap.*58.*nu* 6. existimo posse vouentem nomine alterius ludere, quando non constet ex coniecturis, an votum, vel iuramentum non ludendi, obliget iurantem ad non ludendum per semetipsum nomine alterius. *ibid res.* 58. Nota tamen, quod si aliquis voueret non ludere cum determinata persona, vel propter nimiam peritiam, vel propter fraudes, quibus vtitur, vel ad tollendas rixas; si ludat cum alijs licitum est ludere cum illa, nullo respectu illius, vtrinque ludo reportato, & vt vulgò dicitur: *Non si tirando tra loro. ibid* §.*Nota.* Senex sexagenarius obligatus ad votum Religionis potest ab Episcopo petere dispensationem. Sayr. & alij *p.*9.*t.*8.*res.*2.

Et ludere per alios.

Et pro alijs.

Episcopus potest dispensare cum sene sexagenario.

VOTI RELAXATIO.

VOTA subditorū.

26 † VOta relaxantur per irritationem, dispensationem, & commutationem. Votum irritare est illud annullare: vt non sit amplius votum. Dispensare est relaxare voti obligationem, in totum, vel in partem. Commutare est materiam voti in aliam mutare.

Irritari possunt ab eo, qui habet potestatē dominatiuā.

27 Irritari possunt vota serui à domino, vxoris à viro, & è contra: filij impuberis à patre, pupilli à tutore, Religiosi à Prælato, & omnis inferioris à superiore, absque necessaria causa. (an etiam minoris à curatore, præsertim si sit mater, vide V. *Tutor num.* 2.) Dum tamen durat subiectio †. Nam Prælatus Regularis non potest irritare vota sui Religiosi, postquam ad Episcoparum vel Cardinalatum assumptus est; quia à potestate ipsius dominatiua iam est exemptus, Palaus *tom.*3.*tr.*15.*disp.* 2.*punct.*5.§ 5 *num.*3. *p.*6.*tr.*7 *res.*26. Nihilominus pater irritare potest votum filij impuberis, etiā post pubertatem, dummodo post pubertatem non ratificauerit. Cassianus *in* 2.2.*q.*89.*art.*5.*p.* 6. *t.* 7. *res.* 22.§.*Ex his,* Sed in hac re sunt multa dubia, idem dicendum est de curatore, Suarez *p.*9.*tr.*8.*res.*14.

Durante subiectione.

28 Pri-

28 Primum est: An in dubio, num vota emissa sint à subdito tempore subiectionis, vel libertatis, irritari possint à superiore? Negatiuè respondet Salas in 1.2 q 21.tr.8 disp.vn sect.25.num.261 & 262 quia votum emissum esse certum est; vnde eius obligatio debet præponderare dubiæ superioris potestati. Adde, quod dubitans, an tempore contractus minor fuerit, non habet ius rescindendi contractum, nisi probet se fuisse minorem. Sed contrarium tenendum cum Sancio disp.43. nu 9.quia licèt votum quodammodo possideat respectu vouentis, at non possidet respectu superioris, sed potius hic est in possessione, qui habet potestatem irritandi vota tempore subiectionis, qua priuari non debet, nisi constet de exemptione vouentis ab eius domino per lapsum ætatis, &c Itaque pater potest irritare vota personalia & realia filij, in dubio an illa emissa sint ante 14 annum, hæc ante 25. Item tutores & curatores, viri, & domini, in dubio an vota emissa sint à pupillo & minore tempore sui iuris, ab vxore tempore matrimonij, & à seruo tempore libertatis. p.4.t.3 res.37. Etiam in dubio, an emissa sint tempore subiectionis.

29 Sed quid, si dubium sit, an impuber votum confirmauerit post pubertatem? Respondeo, à patre nihilominus irritari posse, siue dubium sit, an confirmauerit, siue constet de hoc & dubium sit an confirmauerit ante, vel post pubertatem. Sanchez sum.tomo 1.lib 4.c.32 num.7 & p.6.tr.7.resol. 22 §. Ex his. Aut num confirmata sint tempore libertatis.

30 Secundum dubium: An Superiores Prælati irritare possint vota subditorum emissa tempore subiectionis, sed implenda tempore libertatis: Caietanus in 2.2.quæstio.88.artic 8. dub. penult ad tertium. absolutè negat, quia vota huiusmodi referuntur in tempus, quo nulla est eorum potestas. Sanchez c.29.num.31. distinguit, & loquendo de personis, quæ sunt plenè subditi suo superiori quoad volũtatem, quales sunt Religiosi respectu Prælatorum, & filij impuberes respectu patrum & tutorum, concedit irritare posse; de alijs, qui sunt subditi solùm quoad aliqua obsequia, vt vxores, serui, & filij puberes, negat. At Ledesma tomo 2.t.10.c.7. dub. vlt dist. 10. de omnibus habentibus facultatem dominatiuam absolutè affirmat. quia, cùm votum emissum est, voluntas erat subiecta: vnde non poterat vouere & deliberare sine licentia, nec ad executionem futuram tempore libertatis quidem p.4.t.4.res.29. Et etiam si implenda sint tempore libertatis.

31 Igitur probabiliter docuit Sanchez vbi supra, cap.34. virum irritare posse votum vxoris de ingredienda religione post eius obitum, vel de non transeundo ad secundas nuptias. Quod etiam tenet Præpositus in 3. p.ar. q. 6.dub 20.num.54.par.4.tr.4.resol.110. Constantius verò p.3.t.4 resolut. 220. § Et hanc. Et sic vir irritare potest votum vxoris de non transeundo ad secundas nuptias

32 Dubium tertium. An superior irritare possit vota inferioris ante subiectionem emissa? Respondet Sanchez apud Præpositum, votum vxoris ante matrimonium emissum, irritari non posse à viro, posse tamen eius executionem suspendi. Sed Præposito vbi suprà id videtur parum conformiter dictum, nam si vir per matrimonium sit superior vxoris, vt propter muliebrem leuitatem possit eius volũtatem dirigere & gubernare, illius vota non solum suspendere, sed etiam irritare potest, sicut (ait ipse) potest Prælatus vota sui Religiosi irritare emissa ante professionem. (Sed hoc negat Portell. V. Dispensare, numero 13. quia superior non habet potestatem dominatiuam in nouitios, p.3 tr 2. resolut 71. in fine.) Et hæc doctrina procedit etiam de votis emissis tempore primi matrimonij quoad secundum maritum. p.3.t.4 resol.220. in fine. & p.4. t.4 res. 110§. Nota. Etiam si emissum sit ante subiectionem.

33 Dubium quartum. An superior possit irritare omnia vota sui inferioris? Poncius lib. 10. cap. 17. num. 3. & alij respondent, virum non posse Et superior irritare potest omnia vota sui subditi.

irritare omnia vota vxoris,sed illa tantùm,quæ,& quatenus iuri suo præiudicant. & sic non posse irritare vota de præceptis, & rebus necessarijs, vt de seruanda castitate coniugali, de non mentiendo, de recitanda aliqua oratione certis diebus, &c. Sed Villalobos *tom 2.tract.34 dub.21.*tenet, virum irritare posse omnia vxoris vota, sicut irritare possunt Prælatus & pater vota Religiosi & filij impuberis. Et sic, vt ait Sanchez, irritare posse votum non petendi debitum (*p.3.tr.4.ref.220.*) etiam si emissum sit de licentia viri; nam hic, dum concedit facultatem vouendi, non adimit sibi potestatem irritandi. Aduertit tamen Sanchez, quòd si vterque coniux continentiam voueat, & iuri debitum petendi renuntiet, hoc votum à viro irritari non potest. Quod verum putat Præpositus *in 3.part.quæst 6.dub.20.* si sensus sit, quod non possit licitè; minimè verò, si sit sensus, quod non possit validè. *p.4.t.4.ref.110.à § Nota etiam.*

Etiam suo iuri non præiudicantia.

Etiam de eius licentia emissa.

Quæ vota serui Dominus irritari possit.

34 Dubium quintum: Cum seruus nullum votum reale possit validè emittere; cum quidquid habet seruus domini sit, siue ad personam, siue ad operas, siue ad res pertineat: Villalobos *in summ. tom.2 tr.34 diffic 16.nu.2.* & alij communiter. *p.7.t.7.ref.25.* quæritur quæ vota seruorum possint à Dominis irritari? Respondeo ea sola, quæ eorum obsequio, & seruitio obstiterint. Sanchez pluribus relatis *lib.4.cap.36 num.2.* quapropter vota, quorum executionem seruite miserint in tempus solutæ seruitutis, irritari non possunt: vt docet Lessius *tom. 1. de iust. lib.2 cap 40.dub.10.nu.82.* quamuis contrarium etiam sit probabile, quod tenet Syluester *verb.Votum 4 qu.2 §. quintum.ibid.ref.26.* De votis verò ante seruitutem emissis, suspendi eorum executio potest, si præiudicantia fuerint, & idem est dicendum, de votis obseruandi præcepta diuina, audiendi Missam, ieiunandi, communicandi. Sanchez *d.c.36.nu.6.* quod à fortiori procedit in votis ad consilium pertinentium, vt recitandi aliquas moderatas orationes, præstandiue aliquam moderatam abstinentiam. Votum verò castitatis nullatenus irritari, neque suspendi potest. Et idem est de votis realibus, si fortè serui aliqua bona habeant propria, vt docuit Suarez *lib.6.ca.3.n 5.* Secus verò, si ex bonis dominorum sint: nam eo ipso sunt eorum dispositioni subiecta *p.7.t.7 ref.27.* Domini possunt irritare vota seruorum. parentes filiorum, & viri vxorum. *p.9. tract.8. resol. 15.*

VOTA commutari & dispensari possunt ab Episcopo.

35 DISPENSARE, & COMMVTARE est Episcopi respectu suorum subditorum: præter quinque, quæ sunt reseruata Papæ, nimirum castitatis perpetuæ, Religionis, & tria peregrinationis, Ierusalem, Romam, & Compostellam. Vide V. *Episcopi iurisdictio in vota*. Et auctoritatem Episcopi quoad hoc habet simplex Confessarius per Bullam Cruciatæ, vt dictum est V. *Bulla Cruciata quoad vota*, & per Iubilæum, vt dictum est etiam V. *Iubilaum quoad vota*. Nota hic, Episcopum dispensare posse votum reseruatum conditionale, etiam si post impletam conditionem confirmatum sit: nam talis confirmatio cadit super votum prius emissum, nec tollit, quin maneat conditionatum. Trullench *in decal.tom.1.lib.2.c.2.dub.40.n.3.p.6.t.8. ref. 19.* In graui autem necessitate, si non pateat ad summum Pontificem aditus, Episcopus etiam in voto absoluto castitatis, aut Religionis dispensare potest. Sanchez *lib.8. de matr.disp.9.nu.22.* & alij communiter. Quod tamen, contra Crousers *in reg S Franc.cap.7.lect.29.* non possunt Regulares per priuilegia: nam illis concessa est iurisdictio in ea vota, quæ ordinariæ Episcoporum potestati subijciuntur, non quæ ex sola iuris interpretatione, & per accidens, vt est de quo loquitur: nam hæc non dicuntur verè Episcopalia. Fagundez *in dec.to.1.lib.2.cap.45. num.15.par 6.tr. 6.ref.50.*

Excipe quinque reseruata Pontifici.

36 Prælatus Regularis non solùm potest dispensare, & commutare omnia

nia vota suorum subditorum non reseruata, sicut Episcopi suorum, sed etiam irritare, vt dictum est suprà *à nu.* 27. Et potest commutare ac dispensare vota nouitiorum: quia quamuis in illos non habeat potestatem dominatiuam, habet tamen Ecclesiasticam. Lessius *lib* 2.*c.*40 *dub.* 13. *num.* 80. contra Azorium *p.*1.*lib* 11.*cap.*19.*q.*21 *p.*3.*t.*2.*ref.*71. Item & Tertiariarum, secundùm Stratium. Vide V. *Tertiariæ*. Et secundùm Rodriq *comp. ref.* 123.*nu.*80. dispensare potest votum professi de transeundo ad Religionem strictiorem; quia hoc non est simpliciter votum Religionis reseruatum, sed tantùm qualitatis Religionis *p.*3.*t.*2. *ref.* 41. Immò secundùm Mirandam *to.*1 *q* 9 *art.*6. *concl.*1 & 3 dispensare potest in quarto voto vitæ quadragesimalis Minorum, Redemptionis Mercenariorum, &c. saltem Generalis quia Tridentinum *sess.* 25. *c.* 1. distinguit inter tria vota essentialia, & alias obseruantias & præcepta regulæ, & in illis tantùm inquit, dispensari non posse; quia si illa, quæ Religionis basis sunt, non obseruentur exactè, totum necesse est corruat ædificium. quæ ratio non militat in quarto voto, sine quo vita Regularis in multis Religionibus subsistit. Sed contrarium tenendum est cum Suarez *de Relig.to.*4.*lib.*2.*c.*12.*a nu.*28. & Bordono *ref.* 14. *nu.* 24. quia tale votum & eius materia, ex quo per constitutiones à Papa approbatas statui religioso adnexa sunt, sunt extra iurisdictionem & dominium Prælati. *p* 6.*t.*8.*ref.*34.

PRAELATVS Regularis irritare, Dispensare.

Et commutare potest omnia vota nõ reseruata suorum subditorum, etiam nouitiorum.

37 Quando dispensandum est in voto reseruato, & adiri potest Papa, ad ipsum recurrendum est. An verò dispensatio ipsius sit interpretanda pro vno tantùm actu contra votum, an verò omninò votum tollere, v de V. *Dispensatio nu.*13.

An dispensatio Papalis censenda sit data pro vna vice tantùm?

38 Simplex Confessarius, secundùm Suarez *de Relig.to.*2 *lib.*6.*c.*19.*nu.* 6. non potest commutare votum in bonum æquale; quia commutatio voti pertinet ad forum externum, in quo ipse non est superior. Sed Lessius *dub.* 16.*nu.*105 docet, posse.*p.*1 *t.*11.*ref* 36. Et ego existimo cum Sancio *disp.*14. *nu.*3. quod possit sibi commutare ipse pœnitens, contra Tannerum *in* 2.2. *disp.*5.*q.*4.*dub.*5.*nu.*81.& alios. Sed debet materia subrogata esse euidenter æqualis. Nam in dubio, an sit minor, votum possidet *p.*1.*tr.*11.*ref.*48.*p.*2. *t.*16.*ref* 7.*& p.*3.*t.*5.*ref.*25.§. *Primò*. Et stando in contraria sententia, si pœnitens sibi votum commutet in æquale, vel minus, commutatio non est irrita, sed satis est, quod vouens suppleat quod commutationi defuit, ad hoc vt sit in euidenter melius. *t.*16 *ref* 7. §. *Notandum*.

Votum commutare in bonum æquale potest quilibet Cõfessarius.

Imò etiam ipse vouens.

39 Qui commutat suum votum in melius, vel æquale propria auctoritate, non eget iusta causa. Villalobos *to* 2.*tr.*35.*diff.*31.*nu.* 8. contra Layman *lib.*4.*tr.*4.*c.*8.*num.*12 *p.*3.*tr.*5.*resol.*25. §. *Tertiò*. Potest autem vouens, vel iurans aliquid dare pauperi, vel Ecclesiæ, etiam determinatè, ante acceptationem votum illud, aut iuramentum propria auctoritate in melius commutare; quia probabilius est, ius à paupere, vel Ecclesia non acquiri, donec votum acceptetur. Et Deus, cuius intuitu vota & iuramenta pia emittuntur, gratius habet, quod melius est. Vuigers *tr.*8.*c.*4.*dub.*20 *nu.*123. contra Azor. *tom.*1.*lib.*11 *cap* 19 *q.* 12. At post acceptationem non potest, quia per eam votum transit in contractum; & acceptans acquirit ius, quo inuitus priuari non potest. Sanchez *in sum.tom.*1.*lib.*4.*cap* 41 *num.*13 Fagundez verò *in Decal.tom.* 1 *lib.*2.*c.*49.*num.*11. etiam post acceptationem id fieri permittit; quia vota pia, vt dictum est, vltimatè diriguntur in Deum, tamquam in finem cuius, & ideò ipsius habenda est ratio, qui maius bonum semper gratius habet. *p.* 6. *tr.* 6. *ref.*61. Quando vota commutat Confessarius per Bullam, aut Iubilæum, sufficit præstare eleemosynam pro bello, & opera in Iubilæo præscripta. Suarez *nu* 5 *p.*2.*t.*16.*resol.* 8. §. *Nota verò*. Quando verò commutat auctoritate ordinaria, requiritur iusta causa, sine

Sine iusta causa.

At in simplici Confessario requiratur iusta causa. Quæ esse potest hilarior acceptatio, vel etiam petitio pœnitentis.

qua ait Sanchez *c.51.nu.15.* contra la Torre *in 2.2.tomo 1.q.88 art.11. disp. 5.nu.7.* votum pęnitenti commutans, peccaret solùm venialiter, quia abuteretur potestate in re leuissima Iusta verò causa secundùm Lessium *dub. 11. nu.96.* erit, si res subrogata hilarius acceptetur implenda, & secundum Sanchez *c.50 nu.23.* si pęnitens petit. *p.2.t.16.ref.*8. Aduerte etiam, quòd si Confessarius inueniat, alium commutasse votum in minus æquale, si ille est doctus, potest acquiescere, existimans, considerasse aliquam circunstantiam melius, quàm ipse: si verò est ignarus, & ipse sperat facere fructum, moneat pœnitentem; sin verò, relinquat illum in bona fide. *p.3.t.5.resolutio.25. §. Septimò.*

DELEGATVS ad dispensandum vota, potest etiam illa commutare. Et qui potest dispēsare vota, potest etiam iuramenta pia.

40 Quicunque potest dispensare vota ex potestate delegata, potest etiam illa commutare, quia qui potest plus, potest minus. Ita Layman *lib.4.t.4.c. 8.n.20.* quamuis Sanchez probabiliter contrarium doceat *tomo 2.lib. 8. disp. 2.num.15* Et qui habet potestatem commutandi, & dispensandi vota, potest etiam iuramenta pia, quia arctius est vinculum voti, quam iuramenti: & priuilegia in fauorem animarum ampliari debent. Tannerus *nu. 36. & 37.* contra Nauarrum *c.27.nu.275.ibid.§ Secundò.*

DISPENSATIO, & commutatio voti auctoritate propria, per Iubilæum, aut Bullam.

41 Petes primò. An commutatio, & dispensatio votorum facienda sit necessariò in Confessione Sacramentali? Respondeo per Bullam, & Iubilæum commutationem fieri posse extra confessionem sacramentalem. Nec obstat hic Panormi decretum synodale *p.2.c.4 n.12.* Nam dici potest, illud non continere præceptum; quia vtitur verbis imperatiuis, ex doctrina Caietani *in 2.2.q.166.art.9.ad 2* Vel melius, quia materia non est grauis. Nam Pontifex *in Clement. Exiui, de verb sign.§. Item quia.* præceptum colligendum esse, inquit ex illis verbis. *Nos itaque ex materiæ grauitate.* Quæ doctrina à fortiori procedit quoad Regulares, qui non tenentur statutis Episcoporum. *p.5.t.12.ref. 36.* Et si ipsi dispensant vota virtute priuilegiorum, possunt etiam id facere extra confessionem. Nam, quamuis in concessione Pauli III ponatur clausula *Confessionibus diligenter auditis*: ea tamen non refertur ad commutationem votorum, sed ad absolutionem peccatorum; quando enim non currit eadem ratio, clausula, quæ apponitur initio alicuius dispositionis, non refertur ad totum cōtextum. Villalobos *diff.29.n.7.* cōtra Peregrinum *Schol.ad priuil.Theat.tit.commutatio.§.3.p.3.t.2.ref.9. & t. 5.ref.25.§. Quartò, & p 4.t.4.ref.*8.

Vel per priuilegia Regularium.

Fieri potest extra confessionem.

Minimè verò, si fiat virtute litterarum Apostolicarum.

42 Idem docuerat probabiliter Sanchez *de matrim lib.8. disp.34. nu. 29.* contra Reginaldum *to.2.lib.31.c 28.nu.216.* de commutatione, seu dispensatione facienda virtute litterarum Apostolicarum: quia Pontifex in illis non dicebat, dispensationem expediendam esse in foro pęnitentiæ, sed in foro conscientiæ, quod solum requirit secretum, & forum animæ, non autem confessionem, sicut absolutio censurarum. Verùm hæc opinio hodie sustineri non potest: quia in dictis litteris apponitur clausula, *Audita confessione, non aliter, nec alio modo.* Filliucius. *p.2.c.10 nu.355. p. 4.t.4. ref. 71.* aduerte, quod in hoc sufficit confessio inualida ex defectu propositi, vel integritatis qnoad aliam, dummodo sit integra circa ea, de quibus petitur dispensatio Suarez *tomo 4.disp.31.sect.4.num.9 Ibidem §. Cùm igitur.* At confessarius debet esse proprius illius pęnitentis, idest, qui sit approbatus, pro illo, vnde non sufficit approbatus, limitatè, v g pro mulieribus, pro alio oppido &c. vt docuit Sanchez *de matr.to.1.l.b.8. disp.34.nu.16.* Nam, cum debeat præmitti confessio, ille solus potest talis pęnitentis vota dispensare, qui potest eius confessionem audire. Pontius *lib.8.c.21 §.1 n.13. Ibidem. §. Sed deueniendo.*

Quamuis ad hanc sufficiat confessio inualida.

Dūmodo confessarius sit proprius pęnitentis.

Et sit Doctor Theologiæ, vel iuris Canonici in aliqua Academia.

43 Aduerte etiam ad ornatum dictarum litterarum, quòd delegatus debet esse Doctor Iuris Canonici, vel sacræ Theologia in aliqua Acade-

Academia, & non sufficit esse Doctorem Iuris ciuilis, licentiatum, aut Professorem dictarum facultatum in aliqua Academia, nec Magistrum in Theologia, secundùm institutum Regularium (nisi quòd Regulares, quibus Superiores permiserint, habeant priuilegium expediendi has litteras, etiam si non sint Doctores vel magistri. *Ibidem §. Notandum.*) Deinde, dispensans debet præmittere cognitionem causæ, aliàs dispensatio est nulla. In hac autem cognitione potest credere dicto pœnitentis, etiam non iurato; sed si vult, potest petere iuramentum. Quod si causa sit notoria, nullum est opus examinis. sicut, si aliunde cognoscat causam esse falsam, non debet credere pœnitenti. Monita verò vt lator dicat veritatem, manifestando ei quantum intersit, ne dispensatio frustretur, non sunt adeò necessaria, ita vt dispensans sine illis peccet & dispensatio sit nulla. *Ibidem §. sed quia.* Si autem iudicat, litteras esse subreptitias, vel dispensationem inualidam, potest posteà mutare sententiam; vel pœnitens ad alium ire, qui sibi videatur validam iudicaturus; quia non tenetur acquiescere dicto vnius Confessarij. Secus verò, si delegatus in foro externo iudicet dispensationem esse subreptitiam. quia reus in foro externo tenetur stare sententiæ iudicis. Pontius *ibid. nu.* 14. *Ibid. §. Notandum.* Circa tertiam clausulam aduerte, quòd opera, quæ præscribuntur in litteris, apponuntur pro forma, vnde non est in potestate dispensantis illa omittere; potest tamen moderari, si sibi videbitur, dummodo sint supererogatoria. vnde Confessio præscribi potest bimestris, sed non ita, vt ei satisfiat per aliam debitam ex voto, vel pœnitentia. Quarta clausula, quòd litteræ dilanientur, solùm requirit, ne illæ litteræ in foro externo suffragentur. Quod attinet ad illam clausulam, vt nihil occasione talis dispẽsationis accipiatur, vide V. *dispensatio, n.* 15. *&* 16. *p.* 4. *t.* 4. *r.* 71. *§. sed quia.* Et præmittat cognitionem causæ. Et alia præster, quæ in litteris præscribuntur.

44 Petes secundò: An is, cui votum commutatum fuit, possit redire ad prius votum, etiam si commutatio facta fuerit in melius? Negat Filliucius *cap.* 10. *num.* 288. quia commutatio in melius habet vim voti, & votum propria auctoritate non potest commutari in minus. Sed ego affirmo cum Sanchez *de matr. tomo* 2. *libr.* 8. *disp.* 9. *numer.* 21. quia commutatio fit in fauorem vouentis, & sic potest illi renunciare; intelligitur enim facta sub conditione, si vouens nolit votum implere. Hinc infert Lessius *lib.* 2. *capit.* 40. *dub.* 11. *numer.* 47. quòd si pluries facta sit commutatio, potest vouens eligere quam maluerit. (Et postquam elegit vnam, & renuntiauit alijs, potest iterum ad prius votum, vel aliam commutationem redire, vt probabiliter docuit Villalobos, *tom.* 1. *tr.* 27. *clau*(. 9. *nu.* 34. contra Trullench *in Bull. lib.* 1. *§.* 7. *c.* 3. *dub.* 14. *nu.* 10. *p.* 3. *in Add. secund. res.* 18.) Limita tamen, nisi vouens acceptasset, aut consulto elegisset commutationem in melius bonum ad maiorem Dei cultum nam tunc commutatio facta esset in Dei fauorem. Si autem dubium esset, an commutatio in melius facta esset in Dei fauorem, aut commutatio facta esset in æquale, adhuc redire posset ad prius votum. Ad argumentum Filliucij respondetur, mutationem non habere vim voti independenter à priori, sed cum dependentia, & sub conditione, nisi vouens ad prius votum, vel aliam commutationẽ redire velit. *p.* 2. *t.* 16. *res.* 6 *&* *p.* 3. *t.* 5. *res.* 25. *§. Sextò.*

Is, cui votum commutatum est, etiam in melius, potest sponte ad prius votum redire. Etiam si pluries facta fuerit commutatio. Et facta fuerit electio vnius materiæ. Non tamen in Dei fauorem.

45 Petes tertiò: An dispensatio in voto ab eo, qui existimat adesse causam, cum reuera non adsit, sit valida? Affirmatiuè respondeo cum Lessio *dub.* 17. *num.* 119 contra Palaum *tom.* 3. *tr.* 15. *disp.* 1. *punct.* 9 *nu.* 4. quia sic exigit recta Ecclesiæ administratio. Vide etiam V. *Dispensatio p.* 6. *t.* 7. *res.* 23. Est autem sufficiens causa dispensandi, si votum non ex plena deliberatione, sed ex leuitate, aut vehementi passione emissum sit; sicut etiam si fuerit metu extortum; etiam si non sit exequendo difficile: nam obstacu-

An in dispensanda vota requiratur causa vera? Et sufficiat leuitas in emittendo?

lum executionis requiritur pro dispensandis votis plenè voluntarijs, & ita docet Sánchez *de matr. to. 2. lib. 8. disp. 20. nu. 12.* contra Valentiam *to. 3. disp. 7. q. 6. punct. 7. p. 6. t. 7. ref. 24.*

Qui vouit non ludere potest dispensari ab habente potestatem dispensandi.

46 Petes quartò: An qui habet potestatem dispensandi in votis, possit dispensare cum habente votum non ludendi? Lopez *p. 1. c. 55. q. 7.* obseruat Pium V. consultum noluisse super tali casu dispensare, quia nulla videtur causa dispensandi: Sed ego affirmatiuæ sententiæ adhæreo, quia cum possit in alijs votis dispensare, poterit etiam in hoc. Requiritur quidem iusta causa; qualis videtur subtractio occasionis peccandi mortaliter in eo, qui assuetus est mortaliter peccare ludendo contra votum. Magna tamen hac in re opus est prudentia, vt colligi potest ex facto Pij V. & ita hanc sententiam docet Bonacina *de restit. disp. 2. q. 3. punct. 1. num.* 20. Nota, quod huiusmodi votum, vel iuramentum non potest dispensari hac sola ratione, quia vouens, vel iurans magnum desiderium, & tentationem patitur ludēdi, quia ista non est causa iusta vt dispensentur, & sine iuxta causa iuramentum iustum, vel votum de re graui dispensari non potest. & ita docet Faustus *in specul. Conf. disp. 3. 1. q. 16. nu. 2.* Qui tamen addit, quod tale votum, vel iuramentum potest in rem meliorem, vel æquè bonam, ac Deo gratam per Episcopum, siue per alium habentem ex priuilegio auctoritatem commutandi, commutari, licet malitia illiciti ludi per hoc non tollatur. *p. 6. t. 9. ref. 55.*

Et commutari eius votum.

Etiamsi se subiecerit tantum Summo Pontifici.

47 Petes quintò: An qui vouit non ludere sub pœna, vt non possit dispensari nisi à Summo Pontif. possit adhuc ab Episcopo absolui? Resp. affirmatiuè cum Trullench *in Decal. to. 1. l. 2. c. 11 dub. 5. nu. 2.* quia huiusmodi votum non est de reseruandis Pontifici, & sic non auferet Iurisdictionem Episcopis, & sic videtur esse de re impossibili. *p. 7. t. 9. ref. 57.*

VOTA omnia in solemni professione Religiosi commutãtur in vota essentialia.

48 Nota hic in fine huius materiæ, omnia vota commutari, & extingui per votum solemne Religionis, vt dictum est *V. Professio nu. 17.*

VSVRA.

VSVRA quid?

Quotuplex?

F † VSura est lucrum rei pecunia æstimabilis, principaliter prouenienis ex mutuo. Triplex est: mentalis, exterior explicita, & exterior palliata. Prima contingit, cùm quis dat mutuum animo recipiendi lucrum, sed hunc animum non manifestat exterius. Secunda, cùm manifestat per pactum expressum. Tertia, cùm manifestat per pactum implicitum seu palliatum. Igitur ad vsuram semper requiritur mutuum, quod tamen aliquando palliatur sub nomine venditionis, emptionis, solutionis &c. Quando ergo contractus sit vsurarius, vide V. *Contractus*, V. *Debitor*, V. *Emere*, V. *Vendere*, V. *Cambium*.

Et quale peccatum sit?

A peccato mortali vsura excusat paruitas materiæ.

2 Est peccatum mortale †; & secundùm Leonem *par. 1. resol. 7. num. 17.* non admittit paruitatem materiæ; nam quidquid sorti accidit vsura est; dictio enim *quidquid*, etiam minutissima comprehendit. Sed tu cogita; nam alij DD. hanc quæstionem non tangunt. Et mihi non videtur, vsura in quauis materia idem habere iudicium, vt hæresis, magia &c. Et si in simonia datur paruitas materiæ, cur non etiam in vsura? *p. 5. t. 5. ref. 39.*

Et bona fides.

3 Videtur etiam excusare bona fides, qua quis mutuum daret, existimans, posse aliquod lucrum accipere, cùm alioqui non dedisset, sed contractum lucratiorium legitimum celebrasset: Vide V. *Mutuum*.

MVTVVM sub vsuris an liceat petere?

4 Petere mutuum expressè sub vsuris, animo inducendi vsurarium ad peccandum, est peccatum scandali. At sine hoc animo mutuum petens ab vsurario parato, non peccat, idque probabiliter, etiam si expressè petas sub vsuris, Vide V. *Scandalum, nu.* 8. & 18.

5 Vsuras

5 Vsuras soluere non est peccatum. Vide V. *Peccato cooperari, nu.16.*

6 Vsura, secundùm Sà, est crimen misti fori, & pertinet ad vtrunque iudicem, Ecclesiasticum, & laicum: siue quæstio sit de facto, vt an contractus celebratus sit, vel nè, siue de iure, vt an contractus celebratus sit vsurarius, vel nè. Sed meritò docuit Bonacina *de contr. qu.3. punct. vlt. num.2.* quod, quando quæstio est de iure, ad solum Ecclesiasticum pertinet cognoscere, & punire, *p.1.t.2.res.78.* Et vsuras soluere? VSVRA an sit crimen misti fori?

Circa vsuram vide *p.9.t.6. res.6.* & pulchra inuenies *nu.7.* Principes non possunt ex iusta causa dare licentiam Iudæis positiuam exercendi vsuram absque auctoritate Pontificis, *p.9.t.9 res.14.* Iudicium vsurariorum pertinet ad mistum forum seculare, & Ecclesiasticum. *Ibid. res.15.* Principes non possunt concedere, vt Iudæi vsuram committant absque licentia Papæ.

VSVS, CONSVETVDO.

† Circa consuetudinem multa dicta sunt V. *Consuetudo.* Nunc verò, quoniam Auctor in sexta parte, quæ serò ad manus peruenit, integrum de ea tractatum instituit, hoc loco illum subteximus †. VSVS.

1 Primò ergo quoad EFFECTVS consuetudinis, sciendum est, per eam abrogari legem *cap. fin. de consuet.* si tamen habeat conditiones, de quibus infra *à numer.8.* & potest abrogare legem, tam quoad culpam, & pœnam simul, quam quoad alterutrum, nam de facto multæ leges olim obligantes ad vtrumque, hodie obligant ad solam culpam; vel solam pœnam. Olim namque filij Clericorum in pœnam paternæ incontinentiæ nascebantur serui, ex c. *cum multis dist.15.* quæ tamen pœna hodie per dissuetudinem exoleuit, manente obligatione ad culpam, & fortasse multæ leges ciuiles exactionem imponentes, vel prohibentes venari, & similes, initio directiuæ, vsu deinde euadunt merè pœnales. Si tamen pœna supponit intrinsecè culpam, vt sunt censuræ, tunc vsus non potest abrogare culpam, remanente solùm pœna. Et hæc omnia docet Vuigers, & alij apud ipsum *in p.1.q.97. art.3. à n.35. p.6.tr.5.res.19. & 20.* Abrogat legem. Quoad vtrumque forum. Et quoad alterutrū.

2 Sed quid, si lex prohibeat contrariam consuetudinem? Suarez, *lib.7. capit.7. numer.2.* distinguit: aut lex prohibet consuetudinem introduci, aut illam improbat, si primum, abrogari posse consuetudinem, si secundum, non ita, quia consuetudo prohibita potest esse rationabilis, improbata non potest. Et pro hac sententia facit etiam Vuigers *vbi supra num.43.* qui *numer.42.* addit, quod consuetudo non potest abrogare legem improbantem consuetudinem, quamdiu manent eædem circumstantiæ, in quibus nimirum talis consuetudo declaratur esse corruptela. Si autem mutentur circumstantiæ, secus esse; quia non semper consuetudo improbatur, quòd sit contraria iuri naturali, aut diuino; sed aliquando etiam propter notabilem aliquam indecentiam, pericula, vel incommoda communitatis; quibus proinde cessantibus, consuetudo definit esse improbata, fitque rationabilis. Adde, quod Palaus *tractat.3. disputat.3. punct.4. §.2. num.7.* consuetudinem inquit semper ob id reprobari, ac proinde eandem esse rationem de lege prohibente, ac de reprobante consuetudinem. *p.6.tract.5. resol.21.* Aduerte hic, quòd Suarez existimat contra Sanchez *tom.2. lib.7. disput.4. numer.13.* per verba illa, solita in lege apponi, *non obstante contraria consuetudine*, reuocari solùm consuetudinem præteritam, non etiam & futuram: quia talis improbatio est odiosa, & ideò restringenda; cum præsertim consuetudo futura clarioribus verbis soleat improbari. Adde, quòd consuetudo futura non est contraria, quia nondum est. Quod etiam tenet Villalobos *tom.1. tract.2. diff.39. num.8.* Sed quid, si lex prohibeat contrariam consuetudinem?

obser-

obseruans, quòd si lex aliquam consuetudinem reprobaret tanquam iniquam, tunc etiam de futura interpretanda foret, quia est eadem ratio de vtraque. *p.6.tr.5. res.23.*

DEINDE consuetudo interpretatur legem.

3 Sciendum secundò, consuetudinem habere etiam vim interpretandi legem, vt docet Montesinus *in p.2. tom.2. disp.23. q.73. n.226.* & Sacra Rota *in vna Romana pensionis, die 14. Februar.1583.* non solùm, quatenus ex consuetudine seruandi legem colligitur verus, & germanus sensus legislatoris, iuxta quod dicunt Doctores, legem interpretandam esse secundùm consuetudinem loci, etiam si oporteat verba minus propriè exponere. (Vide Gloss. *in c. nonnulli, de rescript.*) Sed etiam quatenus esse potest causa introducendi, & stabilliendi aliquem sensum legis, qui forsitan cum prima mente legislatoris minus congruat. Vnde, licèt aliquando ex legis verbis & materia dubium sit, vtrum obliget sub mortali, quæ proindè obligare non deberet, secundùm benigniorem interpretationem: si tamen constat, eam vsu receptam esse sub obligatione mortali, sic obligare censenda est. Sylvester *verb. præceptum nu.2 p 6. tr.5. res.24.*

Sed particularis præualet generali.

4 Sciendum tertiò, concurrente consuetudine generali, totius Episcopatus v. grat. cum particulari vnius loci, hanc præualere, & ad illam recurri in subsidium, ista deficiente, *cap. super eo, de consf.* Parisi. *cons.25. numer.42. lib.4.* & Sacra Rota *in vna Calaritana decimarum die 19. Martij, 1610.* & aliàs pluries apud Guerilios Venetos *decis.169. numero 8.* Item consuetudinem non extendi de loco ad locum, aut de persona ad personam, *l.3. §. si quis hoc interdicto, &* ibi Bart. *de init. actuque priu.* ex *l. ius singulare. & l. quod verò, contra ff. de leg.* vide consuetudo in specie pr bari debet. Crauetta *cons.95. numer.4.* & Rota *in vna Bugensi de Cudeto die 3. Iun.1599.* coram Mantica *decis.284. numer.6.* Et quamquam Salas *de leg. disput.19. sect.14. numer.10.* quoad interpretandam aliquam legem, vel iudicandum in causa, deficiente statuto, dicat, consuetudinem rationabilem extendi posse de vna ciuitate in aliam, iuxta cap. *cum eo, de cens.* & cap. *cum olim, de consuetud. p.6. t.5. res.31.* Id tamen intelligendum est de conuenientia, & æquitate, non de obligatione. Nam sicuti lex vnius Ciuitatis non obligat alias, ita est de consuetudine. Quod adeò verum est, vt consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia, non obliget alias, vt notat Panorm. *ad c. fin. de fer.* In c. verò *super eo, de cognit. spir.* vbi præcipitur Episcopo, inquirere consensum Ecclesiæ Metropolitanæ, vel aliarum circumiacentium, supponitur abesse consuetudo in tota prouincia, quæ tamen in eo Episcopatu non fuerit nota; quia forsitã à multis annis nõ acciderat casus. Vuigers *d. ff.5. nu.30. p.7. t.5. res.17.*

Et non extenditur de loco ad locum, aut de persona ad personam.

Sed an credendùm sit Doctori testanti adesse consuetudinem?

5 De consuetudine autem in foro interno, ait Granado *in par.2. contr511.7. tract.3. p.2. disp.16. sect.1. nu.12.* credi posse testimonio vnius Doctoris, donec contrarium clarè probetur; nam vnius Doctoris auctoritas facit opinionem probabilem; quamdiu oppositum apertè non constat. At in foro externo auctoritas vnius Doctoris probat solùm præsumptiuè, non concludenter, vt decidit Rota *in vna Romana Thesaur. die 3. Iulij 1606.* apud Durandum *decis.137. nu.27. p.6. t.5. res.28.*

CONSVETVDO obligat subditos.

6 SECVNDO, quoad personas subiectas consuetudini, dicendum est, eam instar legis obligare solùm subditos, in territorio, in quo introducta est. Vnde, si est vniuersalis totius Ecclesiæ, obligat omnes Christianos, si vnius Regni, aut Episcopatus, illius Regni & Episcopatus incolas obligabit, &c. An consuetudo obliget Principem, vel Senatum supremum, an forenses, vel ciues extra territorium, &c. eodem modo philosophandum, ac de lege humana, de qua nonnulla à nobis V. *Lex* dicta sunt. Sic Suarez *lib.7. c.16. nu.8. p.6. t.5. res.17.*

7 Petes:

7 Petes: An consuetudo laicorum obliget Clericus? V. *Consuetudo, nu.* 6. negatiuè respondimus. At Syluius *in par. 2. q. 97. art. 2. concl.* 10 & Vvigers *ibidem artic. 3. num.* 31. dicunt, quod si materia consuetudinis sit mista, pertinens ad politiam tam ciuilem, quàm Ecclesiasticam, & ab vtrisque seruetur, obligat etiam Clericos, vigore consensus superioris Ecclesiastici. Et si materia sit spiritualis, vt ieiunium, obseruatio alicuius festi, & similia: tunc maiori eos ratione obligare; quatenus tota eius vis dependet à consensu superioris Ecclesiastici, qui generalem in laicos & Ecclesiasticos potestatem habet, non tanquam in tales & tales, sed tanquam in Christianos. *p. 6. t. 5. res.* 16. Ad laicorum obliget Clericos?

8 TERTIO, quoad requisita. Consuetudo non est valida, nisi primo sit rationabilis. Quænam autem sit rationabilis. Abbas *in cap. fin. de consuetud.* relinquendum inquit arbitrio iudicis, considerantis num eius finis sit bonus, vel malus. Gerson, Nauarr. & alij dicunt, omnem consuetudinem, quæ iuri diuino, aut naturali non aduersetur, esse rationabilem. Sanè, non propterea consuetudo dici debet irrationabilis, quia euertit legem aliquam positiuam: si aliàs seclusa lege, quam euertit, nullam contra legem naturalem, aut rationis æquitatem, deformitatem contineat: alioqui enim omnis consuetudo legem euertens esset irrationabilis. Vnde non est necesse (quod ait Bartol. *in l. de quibus num* 11) vt in introducenda consuetudine concurrat principium rationabile non enim attenditur principium consuetudinis, quod quamuis sit irrationabile, & actus primi consuetudinem introducentes, iniqui; consuetudo tamen legitimè per illos actus præscripta, æqua esse potest, vt Caietanus *in* 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. & DD. communiter, cum præsertim principium in rebus vetustis ignorari plerũque oporteat. *l. si arbiter,* 28. *ff. de prob.* Non est autẽ necesse, quòd primi actus consuetudinem legi positiuæ aduersam introducentes, semper mali sint, vt docuit Suarez *cap.* 12. nam fieri possunt in illis circumstantijs, in quibus alioquin Princeps legem obligare non vellet, si ita populus consultius iudicaret. Et sic docet D. Thomas *l.* 1. *ad* 2. & Doctores communiter. Vide Rotam *in vna Hispalen. voti, die* 28 *Aprilis* 1597. *apud posthumas Farinac. tomo* 1. *decisio.* 28 *num.* 1. In dubio autem, num consuetudo sit rationabilis necne, in fauorem ipsius iudicari debet, vt tradit Suarez *cap.* 6 *num.* 15. Et posteri seruantes consuetudinem, excusantur à culpa; quia præsumere debent in fauorem ipsius, nec de eius iustitia inuestigare tenentur. Palaus *tomo* 1. *t.* 3 *disp.* 3. *punct.* 2. § 1. *nu.* 5. Verùm, si consuetudo à lege reprobata sit, tunc in dubio de eius rationabilitate, iudicandum est in fauorem legis, quia reprobatio est certa, & propterea non debet vinci ab honestate dubia. Ita etiam Palaus, & alij ex *c.* 3. *de eo, qui mittitur in possessionem, ibi si laudabilem esse constiterit p* 6. *t.* 5. *resol.* 1. *&* 9. *a §. Notandum.* CONSVETVDO debet esse rationabilis.

9 In specie verò, non esset rationabilis consuetudo firmandi testamentum testibus paucioribus, quam septem, quam ideò validam esse, tradit Bartol. *in l. omnium, C. de testament.* nam hoc induci potest per statutum (*idem in* §. *testamentum quæst.* 25. *num.* 23.) cui æqui paratur consuetudo, *l. omnis populi ibi, legibus, vel moribus.* Et regulare est, quod quoad actus solemnitatem consuetudo regionis inspicitur, *l.* 2 *in fin ff. de ventr. inspic.* Præterquam, quòd talis consuetudo non est omninò contra ius; quia de iure Canonico testamentum coram duobus testibus, & Parocho, sustinetur, *cap. relatum, cap. cum esset de testament.* & DD. dicunt, præsentiam Parochi suppleri per alios duos testes. Quæ omnia firmauit Rota *in vna Leodien. dominij die* 4. *Martij* 1619. coram Caualerio *decis.* 497 *à num.* 1. *p* 6. *t.* 5. *resolut.* 30. Nec similiter irrationabilis, & inualida esset consuetudo, introducens præcedentiam abhorrentem à dispositione iuris communis, (Corollaria.)

communis, vt determinauit Rota *in vna Pampi lonen. praeminentiarum die 29. Octobr. 1593.* coram Mantica *decis. 144 num. 2.* & aliàs multoties, quod tamen procedit in aliquo casu particulari; nam consuetudo, quæ absolutè, & in omnibus casibus digniori minus dignum præferret, esset irrationabilis, vt ait Rota *in vna Segunt. praced. 23. Iunij* 1609. Vnde licèt de iure Archidiaconus sit maior Archipresbytero *c. ad hæc de offic. Archid. & c. 2. de offic. Archipresb.* consuetudo tamen Ecclesiarum, præferendi Archidiacono Archipresbyterum, vel aliam dignitatem, potest esse rationabilis, propter diuersas causas, vel officia singulis dignitatibus attributa. Tuschus *lit. A. concl. 482. nu. 22. p 6. t. 5. res. 29.*

Introducta à maiori parte.

10 Irrationabilis verò est omnis consuetudo contra libertatem & immunitatem Ecclesiasticam; tum quia illa, si non est à iure diuino, est illi multum conformis & sic contraria consuetudo irrationabilis: tum quia omnis talis consuetudo damnatur, & reprobatur à sacris Canonibus. Vide V. *Consuetudo, nu. 2.* & V *Immunitas Ecclesiarum, nu 16.*

Saltem secundum qualitatem.

11 Deinde, consuetudo, vt sit legitima, debet esse introducta à maiori parte communitatis, vt tradit Villalobos *to. 1. t. 2. diff. 38. nu. 4.* vbi aduertit, communitatem Clericorum sufficere ad introducendam consuetudinē cōtra ius Canonicum: immò etiam populum laicum absque Clericis introducere posse consuetudinem circa legem Ecclesiasticam ieiunij, v. g. vel festi seruandi; quia id non efficitur absque consensu Prælati Ecclesiastici. Ad reuocandam autem legem sufficit minor pars seniorum prudentiorū, ac præcipuorum ciuium, si Princeps conniueat, vt infra dicemus: quia hi, licèt sint minor pars quoad numerum, sunt tamen maior quoad qualitatem Montesinus *in p. 2. tomo 2. disp. 23. q. 13. nu. 222. p. 6. t. 5. res. 14.* Ob contrariam rationem, pueri, ebrij, amentes, & alij huiusmodi, non sunt habiles ad præstandum consensum in consuetudinem, ita quòd maior pars, istis computatis, sufficiat. Mulieres verò possunt ipsæ quoque consuetudinem introducere obligantem ipsas. vt si in aliquo loco esset consuetudo, quòd mulieres audirent Sacrum in Sabbato, vel ieiunarent sexta feria, &c. Montesin. *ibid. nu. 220 Ibid. res. 15.* Id quod Villalobos ex Bartolo & Suarez affirmat de Monasterio Monialium, quas nos V. *Horæ Canonicæ* diximus fuisse habiles ad introducendam consuetudinem obligantem ad Horas Canonicas extra Chorum. Vide ibi, *nu. 12 Ibid. res. 14.*

Etiam à mulieribus pro seipsis.

Item debet esse præscripta.

(In ciuilibus per decennium.

12 Tertiò, consuetudo debet esse legitimè & sufficienter præscripta, etiam pro foro conscientiæ; ait nouissimè Basseus *in Flor. Theol. pract. v. Consuetudo, nu. 16.* & recitanter diximus V. *Consuetudo, num. 1. p 6. t 5. res. 5.* Præscripta verò sufficienter censetur contra ius ciuile per decennium, quòd in iure ciuili est longum tempus, *toto tit. C. de præscript.* & longum tempus requiri ad inducendam consuetudinem, habetur ex *l. 1. C. quæ sit longa consuetudo, & l sed ea, quæ ff de leg.* & ita tenet Tannerus *tomo 2. disput. 5. quæst. 7 dub. 1 num. 8. (p. 6. t. 5. res. 2.)* vbi contra Suarez tenet, quòd si Princeps sit absens, consuetudo non præscribitur, nisi per vicennium. quæ opinio probari potest; quia longum tempus inter absentes est vicennium, *l. vlt. C. de præscrip. long. temp.* Sed ego sentio cum Suarez, quem sequitur Vvigers, & testatur de communi *conclus. 3. num. 26* etiam inter absentes sufficere decennium: quia ad legis inductionem expedit communi bono; quòd rationabiles consuetudines, sufficienti vsu probatæ, robur obtineant. Et, cum robur habeant ex potestate legislatoris per ius commune applicata, hic non censetur inuoluntarius, & consequenter præiudicium pati, vt in aliarum rerum præscriptionibus contingit *par. 6. t 5. resol. 3.* Contra autem ius Canonicum, probabilis est opinio Granadi, quòd sufficiat etiam decēnium, vt diximus V. *Consuetudo, num. 1.* Sed probabilior nunc videtur sententia Suarez, &

Etiam inter absentes.

In Ecclesiasticis per annos quadraginta.)

rez, &

rez, & Tanneri *vbi suprà*, quàm canonizauit Rota *in vna Gerunden. administrationi* 13. *Maij* 1630. apud Guerilios Venetos *decis.* 375. *n.* 10. requiri nimitum spatium quadraginta annorum, vt probat ex Auth. *quas actiones*, *C. de sacrosan. Eccles. p.* 6 *t.* 5. *resol.* 2. §. *Sed quidquid ego*. Vnde consuetudo, quòd Archipresbyter præcedat Archidiaconum; vel similis, cum sit contra ius Canonicum, si non sit præscripta per quadraginta annos, non releuat, vt docet Barbosa de *Canon. c.* 5 *num.* 40. contra Beloraminum *decis.* 124. *nu.* 4. *Ibid. res.* 29.

13 Verùm nota primò, ad stabiliendam consuetudinem actus præscribentes debere esse voluntarios: nam actus ex errore, ignorantia, aut metu procedentes, etiam per longum tempus non sufficiunt. Rota *in vna Giennẽ. portionis, die* 13 *Nouembr.* 1613. coram Burato *par.* 1. *decis.* 19. *nu.* 11. & Granado *in p.* 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 2. *disp.* 16. *sect.* 2. *nu* 14. affert duo exempla. Primũ: Si populus induxerit consuetudinem celebrandi festum talis Sancti in suo oppido, putans in eo corpus illius esse sepultum, constito deinde, hanc esse deceptionem, cessat consuetudinis obligatio. Secundum: Si propterea consuetudo aliqua inducta esset, quia credebatur tale, vel tale opus non esse à iure prohibitum; eo ipso quòd constaret esse prohibitum, non obligaret consuetudo. *p* 2 *t.* 5 *res* 9. **Per actus voluntarios.**

14 Nota secundò, ad inducendam consuetudinem obligatoriam opus esse, quòd primi actus præscribentes fiant cum intentione inducendi obligationem; nam si fiant ob deuotionem, v. g. non orietur obligatio, sicut si quis solet ex liberalitate & vrbanitate aliquod donum elargiri, etiam per longum tempus alicui, hæc vrbanitas non transit in obligationem, vt ait Menoch. *de arbitr. lib* 2 *cent.* 5. *casu* 494. *num.* 4. Hinc est, quòd consuetudines salutandi Deiparam ad signum campanæ, ieiunandi in vigilijs Sanctorum extra præceptum, sumendi aquam lustralem in Ecclesiæ ingressu, cinerem benedictum feria IV. cinerum, ramum in Dominica Palmarum & similes, quas plena manu congerit Bellarm. *lib* 4. *de Rom. Pontif. cap.* 18. non obligant. Et sic decidit Rota *in vna Giennen. supr. cit. par.* 6 *t.* 5. *res.* 10. Quomodo autem constare potest, consuetudinem introductam esse animo inducendi obligationem. Respondet Suarez *cap.* 15. *num.* 13. si consuetudo sit de re graui, & communiter seruetur: si viri timorati de contrauentoribus malè sentiant, & populus communiter scandalizetur: si Prælati & Superiores eos puniant: & si materia consuetudinis eiusque obligatio multum conferat Reipublicæ. Quælibet enim ex his regulis seorsim sumpta, sufficit ad tale iudicium faciendum. *par.* 6. *t.* 5. *res.* 11. In dubio autem, num eo animo introducta fuerit, cæteris paribus, non est habenda pro obligatoria, quia in dubijs semper præsumitur pro libertate. Vvigets *n.* 29. & alij. *Ibi. res.* 12. **Elicitos cum intentione se obligandi, vt obliget.**

15 Nota tertiò, ad quamlibet consuetudinem præscribendam requiri frequentiam actuum: circa quam ait Duuallius *de leg. quæst.* 7. *artic.* 2. & 3 in causis criminalibus duos actus 25. *quæst. vlt. can. fin.* in ciuilibus quatuor, sufficere, *extra de caus. possess. c. cum Ecclesia*. immò etiam in ciuilibus sufficere duos iudiciarios & notorios, vt ait Emanuel V. *Consuetudo*: & ex Syluestro V. *Consuetudo, num.* 4. sufficere etiam vnum, si effectum habeat diuturnum; & sic contra ius Principis de pontibus non construendis, vnam pontis publici ædificationem absque consensu Principis præscribere, si diu permaneat. vbi verò materia consuetudinis non est de rarissimè contingentibus, duos actus per longum tempus, puta decennium, distantes, non concurrere ad consuetudinem introducendam. Lessius *lib.* 2. *cap* 6 *dub.* 24. *num.* 10. vt dicatur esse consuetudo contraria, ait sufficere, quòd bis, vel ter contra actum sit, Principe sciente & dissimulante. At Lorca *in par.* 2. *tomo* 2. *disput.* 29. *memb.* 1. putat, id procedere stante Principis consensu, **Et frequentes.**

consensu, qui solus legem statuere potest; vel etiam si duo, vel tres actus fiant à maiore parte populi simul, ad resistendum legi nouiter latæ: ad inducendam verò nouam legem, aut veterem antiquandam; nec tres, vel plures sufficere; nam tres actiones non possunt efficere, vt quòd fit, de communi populi consensu factum censeatur. Ego verò cum Pontio *lib.6. c. 6. nu* 1 existimo, id relinquendum esse arbitrio iudicis *(p.6.t.5.res.7.)* Non tamen esse necessarium, vt concurrant aliqui actus iudiciales, ita vt decreto & sententia iudicis in fauorem consuetudinis pronuntiatum fuerit. nam rerum iudicatarum auctoritas consuetudinem non inducit, sed probat: vnde l. 38. *de leg.* consuetudo à rerum iudicatarum auctoritate secernitur per particulam *aut*, & Principis populique consensus, qui est vera consuetudinis causa, æquè extraiudicialibus, ac iudicialibus actibus declaratur. Ita cum alijs multis Præpositus *in p.2.qu.97 dub 1.nu.* 8. contra Syluestrum *v. consuetudo qu.4 p 6 t. 5. res.* 8. Cœterùm, non vsus non potest introducere consuetudinem vim legis habentem: si autem inuoluat contrarium vsum, potest legem abrogare, vt si lex præceptum statuat affirmatiuum, & non vsus eius præualeat, qui quidam vsus est. Debet autem vsus legis cessare, occurrente occasione & materia legis: nam non vsus non potest præualere contra legem statuentem, quod hermaphroditus, v. gr. deputetur sexui præualenti; quia materia huius legis raro contingit. Lorca *in p.2.to 2.disp. 29.mem.3.Ibid.res.* 18. Denique consuetudo per supradictum tempus non præscribitur, nisi continuetur: si enim mille actus stent pro consuetudine, & probetur vnicus contra illam, satis est ad illam infringendã. Rota *in vna Viterbien.decursus aquar.15. Mart.*1604. & docet Basseus *n.11.Ibid.res.*4.

Non tamen iudiciales.

Quid de non vsu?

Et quid si consuetudo interrumpitur?

16 Nota quartò, secundùm Sanchez *de matr.lib.7.disp.4. num.* 11. ad inducendam consuetudinem non requiri consensum Principis tacitum, vel expressum; sed sufficere consensum cap. *fin. de consuetudine* vbi conceditur, legem consuetudine statui posse & abrogari. Idque procedere etiam contra Summum Pontificem. Lorca verò *vbi supra numer.* 2 consensum vtriusque Principis requirit cum alijs multis; nam actus Principi occulti non possunt consuetudinem introducere: Et requirit scientiam Principis supremi; nam rectorum & magistratuum licentia non sufficit, nisi circa ea, quæ ipsorum dispensationi commissa sunt. Sæpe tamen istorum consensum arguere consensum supremi Principis, sine cuius beneplacito tolerate quod agitur, præsumi aliquando non debent. Et hanc sententiam quo ad ius canonicum omninò tenendam existimo, quam decidit Rota *in vna Treueren. Abbatiæ S. Maximi, die* 24. *Ian.* 1625. aitque: requiri expressum Papæ consensum: quia Summus Pontifex non habet potestatem à populo, sed immediatè à Deo; & ideò non populus, sed Papæ permittentis auctoritas consuetudinem introducit Abbas *in c fin. num.* 8. *in fin. de consuetud.* Adde, quòd ius canonicum, cùm à potestate spirituali institutum sit, in laicos cadere minimè potest. Si ergo Papa hanc consuetudinem introducit, requiritur eius scientia absque errore, & animus inducendi consuetudinem, *l.* 1. *C. quæ sit longa consuetudo.* & consequenter expressus consensus: nec enim sufficit tolerantia, vt dictum est. *v. Consuetudo numero* 4. Et quamuis Lorca ad vtranque consuetudinem sufficere dicat consensum Principis tacitum; nam hic est verus, & voluntarius consensus: ego tamen ob reuerentiam Rotæ debitam, ab eius sententia non discedo *p. 6. tr. 5. resol.* 13. Multò autem potiori iure irrita erit consuetudo, cui Princeps resistit. *Ibidem* §. *Notandum, & tr 6. resol* 3.§. *ad id* Quia tamen propter pacem reipublicæ, & ad vitanda maiora incommoda, oportet quandoque cedere multitudini, consuetudinem etiam contra legem iniustè introducenti: etiam si Princeps coactus tandem, tacitè vel expressè consen-

AD inducendam consuetudinem non est opus consensus Principis.

Est autem opus consensu Papæ.

consentiat, consuetudo erit legitima. §. *Notandum est*. Sicut etiam si Princeps ob desidiam, vel ineptiam iniustè, vel absque causa in consuetudinem contra legem consentiat; dummodo soli legi positiuæ contraria sit. Lorca *vbi sup. res.* 13. *cit.* in fine.

17 Nota denique, secundùm Vuigers *num.* 28. stante Principis conniuentia, in lege abroganda non requiri decennium, sed sufficere tempus breuius; non tamen generaliter determinabile, sed determinandum iuxta diuersas coniecturas, quæ quandoque frequentiùs, quandoque rariùs contingentes, in breuiori, aut longiori tempore diuersas consuetudines personaliter approbatas esse significant, prudentum arbitrio. *p.* 6. *t.* 5. *res.* 6.

Et si adest consensus Principis, non requiritur decennium.

18 QUARTO, quoad abrogationem consuetudinis, lex abrogare potest consuetudinem, *c.* 1. *de const.* & *cap cum consuetudine, de consuet.* Et Episcopus sicut suam legem tollere, ita & propriam suæ diœcesis consuetudinem abrogare potest. Granado *in p* 2. *contr.* 7. *p.* 2. *disp.* 16. *sect.* 3. *nu.* 18. *p.* 6. *t.* 5. *res.* 25. Numquam tamen abrogari censenda est, nisi lex è diametro illi opponatur: nam æquiparatur legi, cuius correctio vitanda est pro posse. Abrogatur verò consuetudo generalis per legem æquè generalem oppositam, etiam si de ea in lege non fiat mentio. At per legem generalem non abrogatur consuetudo peculiaris alicuius loci, nisi de ea fiat expressa mentio, vel apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis. nam alioqui Princeps peculiares consuetudines ignorare censetur. Et probabile est, nec legem specialem factam pro aliqua Ciuitate, vel prouincia absque clausula derogatoria, derogare consuetudinem illius loci: nam etiam de hac præsumi potest ignorantia Principis. Suarez *lib.* 1. *c.* 20. *nu.* 7. *res. cit.* à § *Nota Secundò.* & *res.* 22.

CONSUETUDO derogatur per legē contrariam.

At particularis non reuocatur per legē generalē nisi adsit clausula derogatoria.

19 Censet autem Suarez *nu.* 12. etiam non præscriptam consuetudinem ad sui abrogationem clausulam requirere derogatoriam: si sit rationabilis & honesta, & tam publico vsu, & tanto tempore firmata, quòd si Princeps eam sciret, verisimiliter in illam consensurus foret, quia in hanc quoque consuetudinem verba, & oratio. *c.* 1. *cit.* optimè cadunt. Verùm Castrus Palaus *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 3. *punct.* 5. § 1. *nu.* 8. probabilius tenet, regulam *c.* 1. *cit.* procedere solùm de consuetudine præscripta, quæ nimirum sola præualet aduersus legem latam, & facultatem tribuit illa vtendi, cum non præscripta nullum tribuat ius, quòd derogari debeat, & cum consuetudo sit stricti iuris, strictè venit interpretanda, vt tradit Rota *in nouis p.* 2. apud Farinac. *decis.* 112. *nu* 4. *p.* 6 *t.* 5. *res.* 26.

Etiam si nondùm præscripta sit, ait Suarez.

20 Aduerte autem, consuetudinem immemorabilem non derogari per clausulam generalem reuocantem omnem consuetudinem. Gordon. *to.* 1. *lib.* 2. *q.* 14. *c.* 8. *nu.* 27. & determinauit sacra Congreg. *sub die* 4. *Maij* 1573. teste Bellarmin. *in Trid. sess.* 22. *cap.* 7. *lit. S*, & alias multoties apud Narbonam *lib.* 2. *tit.* 4. *leg.* 59. *gloss.* 1. *num.* 240. Et ratio est, quia pro consuetudine immemorabili præsumitur iustus titulus, habetque vim priuilegij, quod non derogatur per clausulam generalem reuocantem consuetudinem. Excipe tamen, nisi consuetudo esset iniqua, & irrationabilis, Rota *in vna Cracouien. Iuris legendi die* 21. *Maij* 1627. apud Gueril. Venet. *decis.* 71. *nu.* 3. & 7. *p.* 6. *t.* 5. *res.* 32.

Et consuetudo immemorabilis debet derogari specialiter.

21 Aduerte etiam, vnam consuetudinem derogari posse per aliam contrariam superuenientem; seruata tamen proportione, vt generalis per generalem, particularis abrogetur per particularem in eodem loco vniuersalis per particularem vnius loci, pro eodem loco, & particularis per generalem. nam consuetudines æquiparantur legibus. Quæ autem antiquiorem deroget consuetudinem contra ius canonicum nō omninò reuocatum;

Derogatur etiā consuetudo per superuenientem consuetudinem contrariā præscriptam, In ciuilibus per decennium, In canonicis per quadragennium.

catum; si consuetudo fuit particularis, satis est decem annorum, quia hæc non est contra ius, sed imò regressus ad ius. Si autem generalis, & ius omnino antiquauit, debet esse quadragenaria, quia debet tollere ius commune per illam inductum. Id quod potiori iure procedit, si prior consuetudo non fuit contra, sed præter ius: nam illa condidit ius, cui posterior est contraria. Et huic opinioni standum est, quidquid contra asserat Palaus *tomo* 1. *tractat.* 3. *disputat.* 3. §. 2. *punct.* 5 *numer.* 5. *part.* 6. *tractat.* 5. *resolut.* 27.

22 De consuetudinario periuro, aut blasphemo, an teneantur consuetudinem in confessione explicare. Vide verbo *Confessarius quoad examen*. An teneantur acceptare aliquam pœnitentiam præseruatiuam, vide v. *Pœnitentiam nu.* 9.

VVLNERANS.

VVLNERANS ad quid teneatur? Et quando fiat irregularis? Et quid, si quis vulneretur vnico vulnere in subita multorum rixa?

VVlnerans tenetur ad damna vulnerato secuta. Vide *v. Restitui, à nu.* 11. Et si secuta est mutilatio, aut mors, fit irregularis. Vide *v. Irregularitas ex homicidio, & mutilatione.*

1 Vnum hic nota, quòd quando in subita rixa multi aliquem percutiunt, sed ille moritur vno tantum recepto vulnere, solus ille fit irregularis, qui lethale vulnus inflixit, si quidem certus est; reliqui verò non tenentur de homicidio, sed solùm de percussione. *l. item Mela*, §. *Sed si seruum, ff. ad leg. Aquil. & l. si rixa ff. de sicar.* & Sayrus *lib.* 7. *cap.* 14. *num.* 13. Quamuis Suarez *in* 3. *p. tom.* 5. *disput.* 45. *sect.* 3. *num* 11. probabiliter etiam doceat, omnes irregulares fieri, de homicidio teneri. *part.* 1. *tractat.* 15. *resolut.* 18.

VXOR.

VXOR.

QVoad matrimonium, impedimenta, copulam, & debitum. Vide *v. Matrimonium, Impedimenta, Copula, Debitum, & Tactus.*

Non peccat, copulã habendo in die Cõmunionis post illã.

1 Nota hic primò contra Beiam *part* 1. *cas.* 8. nullum peccatum esse coniugatis, copulam habere post Communionem eodem die: nam nullibi prohibitum reperitur. nec vlla fit iniuria Sacramento, dum species Sacramentales corruptæ sunt. Est autem dispar ratio de copula præcedente Communionem, de qua diximus V. *Communionis, num.* 56. nam abstinentia à copula requiritur tamquam dispositio ad receptionem Corporis Christi. Reginald. *tom.* 2. *lib.* 29. *cap.* 7. *quæst.* 7. *num.* 117. *part.* 6. *tract.* 6. *resolut*: 14.

Non tenetur reddere debitum cum morbi periculo.

2 Nota secundò, coniugem non teneri debitum reddere cum notabili corporalis salutis detrimento, etiamsi in coniuge adsit periculum incontinentiæ. Nam nec coniux est Prælatus, qui propriam salutem corpoream spirituali alterius postponere debeat: nec periculum incontinentiæ illum ineuitabiliter vrget, cum alijs medijs præuerti possit. Maior *in* 4. *dist.* 32. *quæst.* 1. *arg.* 1. *cont.* 3. *concl.* contra Gabr. *ibid. art.* 2. *p* 6. *tract.* 7. *resol.* 64.

Aut viro amenti, ebrio, furioso.

3 Nota tertiò, secundùm Fagundez *in dec. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 4. *num* 50. non esse necessariò reddendum debitum coniugi amenti, ebrio, aut furioso, dum tales sunt, etiam si periculum sit effundendi foras semen dum sanæ menti restituuntur. Idque ob ingentem molestiam: nec enim cum tanto incommodo soluendum est illud debitum, quod in eo casu est solius charitatis,

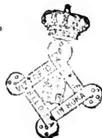
taris, ad vitandum peccatum alterius. *ibidem* §. *Sed hic obiter*. Quid, si vir in fine copulæ membrum foras extrahit, & semen emittit? potest nè coniux ab hoc dissentiens, debitum reddere? Pontius affirmat: Bauny nouissimè *p.1.tr.12. quæst.4.* negat, & cum ipso sentiunt aliqui viri docti. *p.6. tr.7. resolut. 7.* Aut coeunti cum peccato mortali.

4 Quas eleemosynas efficere possit vxor, vide V. *eleemosyna*, *num.* 19. Vxores Religiosorum Equitum D. Iacobi, Alcantaræ &c. gaudent foro. Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.* 23.

5 Vxor communicare potest cum viro excommunicato non tolerato. Vide V. *Excommunicationis, nu.* 32. Tenetur tamen denunciare maritum hæreticum. Vide V. *Denunciare, num.*4. Et post declaratum hæreticum, non tenetur cum illo cohabitare, etiam si reconcilietur. Vide V. *Ingredi Religionem, nu.*9.

6 An procurare possit abortum, aut sumere poculum sterilitatis ex iusta causa, Vide V. *Abortus*. Circa vxorem adulteram, vide Verbo *Adulterium*.

F I N I S.

SERIES TITVLORVM PRIORIS PARTIS.

A

ABBAS. 1
Abbatissa. 2
Abiurare. 4
Abortus. 8
Absolutio. 16
Absolutio à reseruatis. 16. *V. etiam* Reseruata
A censuris. 20. Ab hæresi, etc. 28
Accessus ad Moniales. 32
Accusare, *Vide* Inquisitorum, à nu. 180.
Actus inducentes consuetudinem. *Vide* Vsus.
Adulterium. 32
Aduocatus. 34
Aegrotus. 35
Ætas. 36
Affabilitas. 36
Affinitas. 37
Aggressus *V.* Occidere inuasorem.
Agnus Dei. 37
Alienare. 38
Alimenta Rei confugientis ad Ecclesiā *Vide* Immunitas Ecclesiarum, n. 4.
Filij. *Vide* Pater.
Alloqui Moniales. 38
Altare *V.* Celebrare, num. 28. & 29. Missarum, nu. 16. & Sacerdos, nu. 7.
† Altare Priuilegiatum. 40
Anniuersaria *Vide* Reductio.
Apostata A Fide, A Religione. *V.* Inquisitorum, n. 63. & 64.
Appellatio. 42
Approbatio ad Confessiones. *V.* Confessarius quoad iurisdictionem, & Sacerdos, à nu. 10.
Aqua benedicta. 45
Archiepiscopus. 45
† Argumentum. 45
Aspectus turpis *Vide* Tactus.
Assassinium. *Vide* Immunitas Ecclesiarum, nu. 19.
Astrologus. *V.* Inquisitorum, n. 75.
Attritio, & contritio. 45

B

Bannitū Occidere, *V.* Occidere Bānitū.
In Ecclesia rueri. *Vide* Immunitas Ecclesiarum, nu. 36.
Baptismus. 48
Baptismi Necessitas, 48. Materia, 52. Forma 54. *V. eti* Sacramētum. Subiectum, 55. Minister, 58. Effectus. 61.
Barbaries. *Vide* Pugna, n. 18.
Bellum *Vide* Pugna. 62
Beneficium. 62
Bestialitas. *Vide* Circumstantia, nu. 17.
Bigami, bigamus. 71 *Vide etiam* Inquisitorum, à p. 85.
Blasphemia. 71. *Vide etiam* Suspectus de fide.
Blasphemus consuetudinarius. *V.* Confessarius, à nu. 30. & Pœnitentiam. num. 9.
Bulla Cœnæ. 72
Bulla Compositionis. 77
Bulla Cruciatę. Quoad Indulgentias. 78 Quoad Confessarium, 80. Quoad Reseruata, 83. Quoad Cēsuras. 84 Quoad Vota, 87. Quoad Carnes & lacticin. 88. Quoad Reliqua priuilegia. 90. Quoad Susceptionem, 91 Quoad Duratione, 92. Quæ priuilegia suspendat. 92. Quoad alia. 93.
Bulla Greg. XIII. de datis, & promissis, pag. 247. *V.* Pœna, nu 4.
Sixti V. contra Astrologos. *V.* Lex. n. 45. & Inquisitorum, n. 75. & 163.
Eiusdem contra Procurantes Abortum. *Vide* Abortus. num. 3.
Gregor. XIII. contra ingredientes in monasteria Monialium. *Vide* Ingredi monasteria.
Pii V. contra Clericos sodomitas. *Vide* Clericus sodomita.
Eiusdem, de egressu monialium causa epidemiæ, &c. *Vide* Clausura.
Clem. & Vrb. VIII. de largitione munerum religiosis interdicta *V.* Paupertas Religiosa.

Eiusdem Greg.XIV. contra procurantes Abortum. V. Abortus. num.4. de immunitate Ecclesiarum. V. Immunitas Ecclesiarum.
Greg. XV. contra confessarios sollicitantes. V. Denunciare Confessarium, & Inquisitorum, num.70.
Pij V. Et si mendicantium, *Vide* Regularium, nu.17.
Clem. VIII. de Casuum reseruatione. *Vide* Casus reseruati.

C

Calix. 94
Cambium. 95
Campana. *Vide* Reus, nu.20.
Canonici. *Vide* Beneficium, & Horæ Canonicæ.
Capellanus. 97
Capitulum *V.* Vicarius Capituli.
† Capitulum Sede Vacante. 97
† Carcer. 102
Cardinalatus, 102
Cardinales. 104
Cardinales in eligendo Pontifice. 109
In suis Titulis, 111
Episcopi, 113
Religiosi, 115
Cardinalium familiar. 115
Carnes 116
Carthusiani. 116
Castrare, *Vide* Pater.
Casus reseruati. 116. *V. etiã* Reseruata.
† Casus reseruati ;& soluti 119
Caupones *V.* Ieiunium, à nu.39.
Celebrare Missam. Quoad obligationem ab intrinseco, 119
Ex eleemosyna *Vide* Missam applicare, & Sacerdos.
Quoad Ritum, 121. Tempus, 124 Locum, 125. Dispositionem, 126. *Vide etiam* Sacerdos, nu.9.
Censura. 131
† Censura ob Clerici percussionem. 137
† Eiusmodi absolutio. 141
Charitas *V.* Præceptum, à nu.9.
Chorus. *Vide* Horæ canonicæ, à nu.48.
Chrisma *V.* Confirmationis.
Christianos, Apud Turcas *V.* Metus, & Furtum.
Rebaptizatus *V.* Suspectus de fide.
Cessio bonorum. 143
Circunstantiæ peccatorum. 150
Circunstantia Quis, 151. Quid, 155. Vbi, 157. Per quæ, 158. Quoties, 159. *V. etiam ver.* Cõfessarius, n.38.) Cur, 165. Quomodo, 165. Quando. 167. *V. etiam* Pœnitens.
Citare *Vide* Episcopi, nu. 50.
Clausura. 167. *Vide etiam* Ingredi Monasteria.
Clericus Quoad forum. 169. *V. etiam* Immunitas, & Statum laicale.
Negotiator. *Vide* Negotiari.
Sodomita. 173
Quoad Bellum *Vide* Pugna, à n.36.
Quoad Horas canonicas *Vide* Horę canonicæ.
Quoad Alia. 174
Cliens. 175
Cæcus. 175
Cimeterium *Vide*. Immunitas Ecclesiarum quoad loca.
Cognatio *V.* Impedimenta, à n.7.
Collatio. *Vide* Ieiunium quoad collationem,
Commendæ Religiosorum militum. *Vide* Religiosi milites.
Commissarii. 176
Commissarius Cruciatæ. 176
Cõmunicatio. *Vide* Regulariũ à n.19
Communionis Necessitas. 177. Vtilitas 180. Dispositio. 181 *V. etiã* ieiuniũ. Tẽpus, & locus. 190. Minister. 190
Comœdia, 194
Compensare. 195. *V. etiam* Salariũ n.5.
Complicem reuelare In Confessione, *V.* Confessarius, n.39. & Pœnitens, n.3. In iudicio *V.* Reus, n.14.
Concionator. 196
Concubinarius. *Vide* Cõfessarius quoad examen.
Condemnatus. *Vide* Reus condẽnatus.
Conductor. *Vide* Salarium.
Confessarium eligere. *V.* Bulla Cruciatæ, & Iubilæum Quoad Confessarium. Prælati, nu.44. & Vicarius conuentus.
Confessarium concedere. *V.* 19 Prælat in. 43. & 44.
Confessarius Quoad Ordinẽ. 197. Quoad iurisdict. 198. *V. etiam* Sacerdos. Quoad proprietatem, 202. Quoad scientiã. 202. Quoad examen, 203. Quoad absolutionem. *V.* absolutio. Quoad Pœnitentiam. *V.* pœnitentiam Sacramentalem. Quoad sigillum. *Vide* Sigillum sacramentale. Quoad alia. 207.

Cõfeſſarius Regularis. 207. *Vide etiam* Regularium priuilegia.
Confeſſionis Neceſſitas. 210. Modus, 213. Requiſita, 218. *Vide etiam* Confeſſarius, n. 38.
Repetitio. 223
† Ante Euchariſtiam. 224
Confirmatio. 225
Confirmationis Neceſſitas. 225. Materia, 226. *V. etiam* Sacramentum Forma. 227. Subiectum, 227. Miniſter, 228 Effectus. 229
Confiſcatio *V.* Hæreticorum pœnæ.
Confricatio *Vide* Tactus.
Congregatio Cardinalium. *Vide* cardinales.
Coniugati. *V.* copula, Debitum, Tactus, Vxor.
Conſcientia Dubia, 229. Erronea. 230
Conſecrare. *Vide* celebrare, Euchariſtiæ, Sacerdos, & Sacramentum.
Conſeruator *V.* Regularium. nu. 11.
Conſilium, conſulens, *V.* Abortus, n. 6. Duellum, n. 12. & Reſtituere. à n. 12.
Conſtitutio *Vide* Bulla. Lex, & Statutũ.
Conſuetudo. 231 *Vide etiam* Vſus.
Conſuetudinarius. *Vide* confeſſarius quoad examen.
Contractus. 233
Contractus cenſus. 235
Contritio. *Vide* Attritio.
Contumelia. 237
Copula, coniugalis. 237
Correctio. 238
Creditor. 248
Crimen Hæreſis. *V.* Hæreſis. Nefandum, *Vide* Sodomia.
Crimina miſti fori. 248
Curator, *V.* Tutor.
Curatus. *Vide* Parochus.
Cuſtodes *V.* Reſtituere, à nu. 17. & Statutum laicale, num. 15.

D

Datum, & Promiſſum. 249
Debitor. 251
Debitum coniugale. 254
Decimæ. 257
Declarationes Cardinalium. *V.* Cardinales, num. 23.
Decretum *Vide* Bulla.
Defenſio *V.* Occidere inuaſorem.
Delectatio moroſa. 257
Delinquens *Vide* Reus.
Denunciare Hæreticum, & alios criminoſos. 259
Confeſſarium ſolicitantem ad turpia. 263
Depoſitum. 267
Deſiderium prauum. 268
Detractio. 269. *V. etiam* Reſtitui n. 32.
Diaconus *V.* Ordinis.
Diſpenſare. 272
Diſpenſatio. 275
Diſtributiones. *Vide* Horæ canonicæ ſub quo onere, &c.
Diuinatio. *Vide* Inquiſitorum à nu. 69
Diuites *V.* Eleemoſyna à quibus ex quibus, etc.
† Diuortium. 287
† Dolor. 288
Dominus, 288
Donatio. *Vide* Promiſſio. 290
Donatina *Vide* Parlamentum.
Dos *Vide* Pater.
Dubium. 300. *Vide* conſcientia dubia.
Duces exercitus *Vide* Pugna quoad Duces.
Duellum. 301

E

Ebrietas, Ebrius *V.* Inebriari.
Eccleſia. 303. *Vide etiam* Immunitas Eccleſiarum, & pollutio Eccleſiæ.
Eccleſia Rom. *V.* præſcriptio.
Edictum. *Vide* Lex. & Statutum.
Electio. 304
Eleemoſyna Quibus præbenda. 306. A quibus, et de quibus. 309
Eleemoſynæ Effectus. 314
Emere, Emptor. 314
† Emphyteuta. 317
Enſalmus. 317
Epiſcopus. 318
Epiſcopus Religioſus. 320
Epiſc. Iuriſd. In Regulares. 321. In confeſſ. ſolicitantes, 323. In ſuos familiares, *V.* Immunitas Eccleſiaſ. à n. 19. In Irregularitates. 325. In Vota, et iuramẽta, 329. In Reliquias. 331. In vſum põtificalium. 332. In cõferendis Ordinibus. *v.* Ordinis Miniſter. In Reductionem Miſſarum *v* Miſſarum reductio, et Reductio Miſſarum, In Reliquias. 333
Palatium. *v.* Immunitas Eccleſiarum, num. 7.
Familiares. 336
Equites Religio. *vide* Religioſi milites.
Euchariſtia. 336
Euchariſtiæ materia 337. Formæ, 340.

LII 2 Mini-

Minister.341.Custodia 341.Susceptio *Vide* Communionis.
Eunuchus *Vide* Circumstantia, nu.14. & Impedimenta, num.20.
† Examinare. 342
Examinatores *Vide* Beneficium, à n.3.
Excommunicatio. 342
Excommunicationis aliquot. 342
Excommunicationis effectus. 344
Executor testamenti. 356. *Vide* Testamenti, executor. 356
Exemptio. *V.* Clericus quoad forum, Immunitas, & Regularium Priuilegia.
† Explorator. 359
† Extrahere. 359
Extrahere Reum de loco sacro, *V.* Immunitas Ecclesiastica.
Victualia à ciuitate. *Vide* Statutum laicale num. 15.
Extremæ Vnctionis Necessitas, 360. Vtilitas, 360. Materia, 361. Forma, 362. Subiectum. 363. Minister. 364.
Exilium, *Vide* Reus condemnatus.

F

Falsam monetam expendens, *V.* Restituere, num. 28.
Falsarius. 365
Falsus testis *Vide* Testis.
Fama. *Vide* Detractio.
Familia Card. *v.* Cardinalium familiares.
Episcoporū. *v.* Episcopi Familiares.
Nuntii Apostolici, *vide* immunitas Ecclesiastica nu.20.
Inquisitorum. *V.* Inquisitorū, à n.25.
Famulus. *vide* Salarium, & Seruus.
Festum Seruare, 366. Statuere. 368
Fides. 369
Filius, 371. *Vide* Denunciare, num.4.
Fornicatio. 371
Furtum. 372

G

Gabellas imponere. 375
Gabellas soluere. 380
Gabellas fraudare. 381
Gula. 382

H

Hæresis. 382
Hæreticorum pœnæ. 385
Hæreticorum filii. 390
Hæreticorum Libri. 391
Hæres. 393
† Homicidium. 394
Horæ Canonicæ. 394. Quid, & à quibus recitandæ. 394. Sub quo onere recitandæ. 397. Qualiter recitandæ. 400. Quibus de causis omitti possint. 406
Hospitale. 408

I

Iactantia. 409
Ieiunium quid, et quotuplex. 409. Quādo obligar. 413. Quos obliget. 413. Quibus cibis explendum. 417. Quoad collationem. 420
Ignorantia. 421
Immunitas Ecclesiastiā. 424. Quoad loca. ib. Quoad personas. 428. Quoad delicta. 429. Quoad effectus. 447
Immunitas Ecclesiastica. 433
Impedimenta Matrimonii. 451
† Incendium. 456
Incestus. 458
Indulgentia. 457
Indulgentię requisita. 458
Inebriari. 459
Infirmus. 460
Ingredi Monasteria. 460
Ingredi Religionem *Vide* V. Nouitiatus. V. Nouitius, V. Professio. 461
Iniuriare. 462

SERIES TITVLORVM POSTERIORIS PARTIS.

I

INquisitores. 463
Inquisitorum Iurisdictio, Qualis, 464 In quas personas, 470. In quæ delicta, 472. Quoad torturā, 479. Quoad pęnas. 485. Praxis In procedendo, 494. Circa testes 498. In torquendo 507. In ferendo sententiam. 504
Interdictum. 507
Interdicti localis & personalis effectus. 507. 509.
Ablatio. 511
Inuasus, *Vide* Occidere inuasorem.
Inuidia. 511
Irregularitas in genere 512. Ex defectu. 513. Ex delicto, 516. Ex homicidio,

dio, 520. Ex mutilatione. 525
Irregularitatis Effectus. 526
Dispensatio, & absolutio. 527
Iubileum Quoad Requisita, 527. Quoad Confessarium, 530 Quoad Reseruata. 531. Quoad Censuras, 532 Quoad Vota, 533. Quoad Alia. 534
Iudæi. *Vide* Immunitas Ecclesiarum, n. 12. *in prima parte* Inquisitorum n. 103. & Lex num. 47.
Iudex. 534. *Vide etiam* Excommunicationis, num. 51.
Iudex Ecclesiasticus 537. Laicus. 542
Iudicium temerarium. 549
Iuramentum, 550. *Vide etiam* Votum.

L

Lactans *Vide* Ieiunium, num. 32.
Lacticinia. Ibidem, à num. 51.
Latrones *Vide* Immunitas Ecclesiarum quoad delicta.
Lectores. 554
Legatum. 554
Legatus. 560
Legati exemptio. *Vide* Princeps nu. 17
Lex, Quid & quotuplex, 560. Quos obliget 560. Qualis obliget, 562 Quomodo obliget, 568. Quomodo interpretanda. 570
Lex Laicalis *Vide* Statutum laicale, Papalis. *Vide* Statutum papale.
Libertas Ecclesiastica. *Vide* Immunitas, in 1. p.
Libri hæreticorum. *Vide* Hæreticorum libri *in prima parte*.
Licentia Audiendi confessiones. *Vide* Confessarius quoad iurisdictionem, & Sacerdos.
Alloquendi Moniales, *Vide* Alloqui Moniales.
Largiendi munera inter Religiosos. *Vide* paupertas.
Litteræ pænitentiariæ. *Vide* Vicarius Episcopi, & Capituli. & V. Voti, n. 40. & 41.
Litteræ peccatorum *V.* Sigillum quos obliget.
Litteras aperire. *Vide* Secretum.
Locare. 571
Locus exemptus, *Vide* Immunitas Ecclesiarum quoad loca. 1. p.
Ludus. 574
Luxuria. 583

M

Magia. *vide* Inquisitorum. num. 59.
Magister nouitiorum, *Vide* Regulares.
Magistratus. *Vide* Iudex.
Mandator homicidij, Quoad Immunitatem, *Vide* Immunitas Ecclesiarum, num. 26.
Quoad irregularitatem, vide Irregularitas, num. 43.
Quoad restitutionem. *Vide* Restituere. num. 13.
† Mandans, & Mandatarius. 585
Maritus 585
Mater. *Vide* Testator, num. 4. Tutor, & Abortus.
Materia leuis. 585
Matrimonium Quoad naturam, & causas, 587. Quoad procuratorem, 597. Quoad denunciationes, 593 Quoad Parochum & testes, 594 Quoad alia. 596
Medicus.
Mendacium. 597
Mendicantes. *V.* Regulares. 597
Mentiris *Vide* Iniuriare, & Compensare in 1. p.
Mercator, merces, *Vide* Emere Védere.
Metus. 598
Metus, Excusans à peccato. 598. *Vide etiam* Inebriari, Irritans contractum. 599
Meretrix. 602
Milites. *Vide* Pugna quoad milites.
Milites religiosi. *Vide* Religiosi milites.
Militis testamentum. *V.* Testamentum.
Ministri Clericorum, *Vide* Statutum laicale, num. 15.
Episcoporum, *Vide* Episcoporum familiares.
Curiæ laicalis. *Vide* Iudex laicus.
Minor. *Vide* Restituere, num. 29.
Miraculum. 602
Missam Applicare. 603
Audire. 604
Missarum Reductio, 607. *Vide etiam* Reductio missarum.
Stipendium. 608. *Vide etiam* Sacerdos.
† Moneta. 611
Monialis. 612
Monitio, *Vide* Censura.
Monomachia. *Vide* Duellum.
Monopolium. 612
Moribundus. 613
Mulier. Vide Vxor.

†Munera. 613
Munera. vide Inquisitores, num. 4.
Paupertas Religiosa, restituere, nu. 33. & Simonia
Mutilare. 613
Mutus. 613
Mutuum. 615

N

Naufragium, Vide Confessarius, nu. 2. & Confessionis num 45.
Necessitas. 618
Negotiari. 618
Neophitus. Vide Irregularitas, n. 28.
Nouitiatus. 620
Nouitius, Nouitia. 621
Numerus peccatorum. Vide Circ. 684 Quoties, & Confessarius, num. 38.
Nuptiæ. Vide Matrimonium, n. 41.
Nutrix. Vide Ieiunium, num. 32

O

Obsides. Vide Occidere innocentem, & Pugna, num. 13
Obstetrices. 624
Occidere Tyrannum 624. Banitum, 624 Inuasorem, 625. Innocentem, 630 Semetipsum. 63
Officiales Vide Pugna quo ad Duces & officiales.
Officia vendere Vide Prorex, & Vendere, à num 21.
Opinio probabilis. 632. Vide etiam Conscientia n 1. p.
Oracula 635. Vide Priuilegium, n. 5.
Orare. 635
Oratorium. 636. Vide Immunitas Ecclesiarum quoad loca.
Ordinarius. Vide Episcopi.
Ordo. 637
Ordinis Materia, 638. Forma, 639. Vide etiam Sacramentum, nu. 3. Subiectum 639. Minister. 648 Effectus & Ministerium. 650
Osculа. 651

P

Palatium Episcopi. Vide Immunitas Ecclesiarum quoad loca.
Papa. 651
Parlamentum. 654
Parochus. 658
Pater 662. Vide etiam Salarium, n. 5.
Patrem, Bannitum occidere, Vide Occidere bannitum.
Hæreticum denunciare. Vide Denunciare, num. 4.
In matrimonio parti pendere. Vide Matrimonium nu. 11. & pater, n. 5.
Patrinus. 664
Pauper 666
Paupertas religiosa. 668
Peccatum. 673
Peccato cooperari. 674
Pensio, Vide Simonia.
Peregrinus. 677
Periculum. 678
Periurium. V. Iuramentum.
Pœna. 679
Pœnitens. 680
Pœnitentia. 681
Pœnitentiam imponere, 682. Acceptare, 684 Commutare, 685. Implere, 687.
Pollutio 689
Pollutio Ecclesiæ. 692
Pragmatica. Vide Pretium, & Vendere.
Præcedentia. 693
Præceptum. 693
Prædicator Vide Concionatores, & Papa, num. 3.
Prægnans. Vide Abortus, & Ieiunium, n. 13. 32.
Prælati regularis obligatio. 697 Iurisdictio præcipiendi, 698. In dispensando 699. In absoluendo, 701 In alienando, 702. In reliquis. 704
Priuilegia. 705. Duratio 707. Territorium, & Requisita. 708
Præscriptio. 708
Pretium. 709
Princeps Quoad Ecclesiasticos. 711 Quoad Bellum, V. Pugna Quoad Represalias 714. Quoad Alia. 715
Priuilegium. 716
Priuilegia Immunitatis Vide Immunitas.
Cardinalium. Vide Cardinales.
Religiosorũ. V. Regularium priuilegia.
Professio religiosa. 718
†Prodigus. 718
Promissio. 722
Propositum. Vide Attritio, & Pœnitens.
Prorex. 725
Puer. 725
Pugna, seu bellum An licitum, & quæ in eo licita, 726. Quoad causas, 732 Quoad Duces & officiales, 734 Quoad Milites 736. Quoad Ecclesiasticos assistentes. 739
Pugna ductum. Vide Duellum.

Raptus.

R

Raptus. *Vide* Circumstantia, nu. 10. & Impedimenta nu. 22.
Ratihabitio. 740
Reclamatio. *Vide* Professio.
Reductio missarum. 740
Regulares. 741
Regularium Clausura, *Vide* Clausura.
Exemptio. *Vide* Episcopi iurisdictio in Regulares.
Indulgentiæ. 743
Nouitiatus *Vide* Nouitiatus.
Paupertas. *Vide* Paupertas.
Prælati *V.* Prælati.
Priuilegia *In* Absoluendo. *V.* Confessarius Regularis. In Celebrando. *Vide* Celebrare, à n. 14. & n. 22. 25. & 29. & reductio. In Dispensando. *Vide* Confessarius Reg. In Ministrandis Sacramentis. 744 In prædicando, 746. In Suscipiendis Ordinibus *V.* Ordinis susceptum. In Reliquis. 747
Quoad vsum, & cõmunicationẽ. 747
Regularium professio. *Vide* professio.
Reseruata. *Vide* casus, & Reseruata.
Relapsus. *V.* Abiurare, à num. 36.
Religiosi milites. 749
Reliquiæ. 750
Remiges, *V.* Absoluere, num. 22 peccato cooperari, n. 13 & Protex, n. 3.
Repressalia. *Vide* Princeps.
Reseruata. 750. *Vide* etiam Casus, & pœnitens.
Restituere Quis teneatur. 751. Ex iniusta actione. 752. Ex re accepta, 756. Ex iniquo contractu, 758. Ex omissione Horarum canonicarum. *Vide* Horæ canonicæ, n. 21.
Restit. Quis non teneatur. 760
Restitui Quid debeat, 761. cui quantum quomodo quãdo debeat. 764
Renocatio Oraculorum. *Vide* priuilegium, num. 5.
Reus Delinquens, 767. captiuus. ibid. Indiciatus, 769. calumniatus. 769. Interrogatus, 769. condemnatus. 769
Rex. 793

S

Sacerdos. 772
Sacramentum. 776
Sacrificium. *vide* celebrare Missam, Missarum, Sacerdos.
Sacrilegium. 779
Salarium. 780
Scandalum. 781
Schisma. *Vide* Inquisitorum, nu. 60.
Scientia confessarij, *Vide* confessarius quoad scientiam.
Ordinandi. *Vide* Ordinis, à nu. 1.
Secretum. 787
Semen corrumpere. *v.* Tactus, num. 4
Sententia *Vide* Inquisitorum praxis in ferẽdo sententiam, & princeps, n. 16
Sepultura in loco sacro. 787
Sepulturam eligere, 790. Non eligens. 791.
Sequestratio. *Vide* Hæreticorum, n. 12
Seruus. 792
Sigillum. 825
Sigillum Sacramentale Quid, 826. Ad quos se extendat, 802. Ad quæ se extendat, 803. An certis locutionibus frangatur, 804. An aliquando aperire liceat, 806. An frangi possit ob aliquem bonum finem. 809
Frangens. 811
Simonia. 813
Sodomia. 818
Sollicitatio. *V.* Denunciare Confessarium solicitantem.
Sortilegium *Vide* Inquisitorum, n. 69
Sponsalia. 818
Sponsio. *Vide* Restituere. n. 40. 823
Sponsus *Vide* Tactus, n. 6.
Spurius. *Vide* Irregularitas, n. 13. & Testator, à n. 3.
Statutum Laicale, 825. papale. 834
Sterilitatẽ procurare. *Vide* Abortus, n. 4
Suprem. 835
Subditus. 836
Suffragia. *Vide* Orare, & Missam applicare, num. 9.
Suffragium. *vide* Electio, & parlamẽtũ.
Sumere medicinam corruptiuam seminis. *Vide* Tactus num. 4.
Sterilitatis. *Vide* Abortus, num. 4.
cum periculo abortus. *Vide* ib. n. 1.
cum periculo pollutionis. *Vide* periculum, pollutio, & Tactus.
Sumere Venenum. *Vide* Vitam n. 10.
Superior *Vide* prælati, Episcopi, &c.
Surdus. 836
Suspectus de fide. 837
Suspensio. 838
Suspẽsiones aliquot in particulari. 840
Suspensionis Effectus, 840. cessatio. 841
Suspicio.

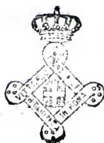
Suspicio. 840

T

Tactus. 842
Tertiariæ. 844
Testamentum. 844
Testamenti executor. 845
Testari. 854
Testator. 857
Testes. 858
Titulus Cardinalis. *Vide* Cardinales in suis Titulis.
Ordinandi. *Vide* Ordinis subiectum.
Tortura. *vide* Inquisitorum iurisdictio, & praxis quoad torturam.
Tutor, curator. 863
Tyrannus. *vide* Occidere Tyrannum.

V

Vagus, *vide* peregrinus.
Vasa sacra. 863
Vendere, Venditor. 864
Venenum sumere. *vide* Vitam exponere, num. 10.
Vestes Clericales. *vide* Clericus à n. 6
Sacerdotales. 868
Pontificales. *vide* Episcopi iurisdictio in vsum Pontificalium.
Vexatio. *vide* Scandalum.
Viaticum. *vide* Communionis Necessitas, in prima parte. 869
Vicarius Episcopi, Capituli. 870
Cardinalis, 871. Conuentus. 871
Vicerex. *vide* Prorex.
Vidua. 872
Vir. *vide* Debitum, copula, Tactus, Vxor. 872
Vitam Exponere, Abbreuiare. 875
Vnctio extrema, *vide* Extremæ Vnctionis.
Vocalis. *vide* Electio, & Regulares.
Voluntarium. *vide* Ignorantia, & Metus.
Voti Natura, 875. Species, 880. Obligatio, 881. Relaxatio. 882
Vsura. 888
Vsus, Consuetudo. 889
Vulnerans. 896
Vxor. 896

FINIS.

[redacted]